Anul XXIII
27
(949)
Sîmbătă
5 iulie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Destin eroic

2050

„Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condiţii grele, poporul nostru şi-a păstrat fiinţa naţională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres şi civilizaţie, şi-a adus contribuţia la mersul înainte, pe calea unei vieţi mai bune."

NICOLAE CEAUŞESCU

În conştiinţa poporului stă numele lui însuşi de popor vechi şi străvechi ca vîrstă dar mai ales ca aşezare în tiparele datinilor şi energiilor sale creatoare, astfel încît pronunţarea şi amintirea vîrstei sale nu se pot face decît într-o permanentă simbioză cu ideea de tinereţe şi destin eroic în permanenţă înalt. Burebista — mare figură a istoriei noastre — a dat nume şi destin unui început de acum mai bine de două milenii făcînd operă de pionierat într-un spaţiu care avea să cunoască şi multe dramatice încleştări, dintr-o luptă la care se apela numai şi numai pentru apărarea drepturilor şi identităţii neamului, fericit să-şi are şi să-şi culeagă pămîntul la el acasă. Istoria de 2050 de ani de cînd marele erou deschizător de drumuri şi întemeietor de unitate şi-a săvîrşit actul său unic, edificator, nu încetează să scoată la suprafaţă, din straturile cele mai adînci ale existenţei, nenumărate date şi mărturii care ne pun în faţa unui turburător şi glorios trecut de luptă şi experienţă, în faţa unui continuu sentiment de dreptate pe care n-a fost nevoie să ne-o facă alţii şi la care singuri am ajuns, pe propriile noastre căi. Burebista a unit populaţiile daco-gete într-unul din cele mai puternice state centralizate din acea vreme, punînd astfel temelia unei aspiraţii şi a unui destin ce se vor descoperi şi redescoperi din răstimp în răstimp la cîteva mari întretăieri de secole şi evenimente, pentru a inspira şi îndemna pe mai departe o cauză nobilă şi plină de învăţăminte, cea a patriei în alcătuirea propriei sale independenţe şi suveranităţi.

Burebista e capăt de serie, început glorios. Decebal îl urmează în timp şi îl recompune, îi continuă ampla lucrare şi, prin tragicul său deznodămînt, o ridică la rang de simbol şi legendă, operînd de atunci asupra întregii noastre conştiinţe de neam şi istorie. Parcă privind înapoi spre Burebista, el impune exemplul sacrificiului suprem şi nu acceptă condiţia supunerii. Şi cel puţin acest gest, încă de atunci din prag de memorie, el anulează, în perspectiva timpului, orice idee de vid şi orice încercare de a eluda faptul însuşi istoric, murind la el acasă, pe pămîntul său, lîngă speranţele şi amintirile sale. Moştenirea sa este concret-testamentară şi la limita absolută a propriei sale personalităţi. Intrat în legendă, un întreg popor în lunga şi inconfundabila sa devenire îi materializează chipul şi-l reia drept simbol în cele mai multe din imprejurările sale.

Azi, cînd mai mult decît oricînd, ne ştim bine prezentul şi viitorul, cînd ideea de libertate şi unitate stă în puterea întreagă a vieţii şi se manifestă pregnant la scara întregii societăţi, aniversarea unui moment sau altul din trecut nu înseamnă a glorifica doar nişte rădăcini — ele sînt şi aşa puternice şi edificatoare — ci mai ales, din motive de preţuire şi respect pentru adevăr, situarea în contemporaneitate a unor învăţăminte care ţin de esenţa şi cuprinderea istoriei, de înţelegerea care i se cuvine acordată şi, ca atare, trăită, pusă în registrul propriu al muncii şi vieţii, al creaţiei multilaterale. Pentru că, aşa cum spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu la o recentă întîlnire cu istoricii, **servind interesele înţelegerii şi apropierii între popoare,** istoria, studiul aprofundat, materialist dialectic al ştiinţei istoriei, îl ajută pe om şi ajută creaţia sa, ajută poporul în demersurile sale înnoitoare.

Luceafărul

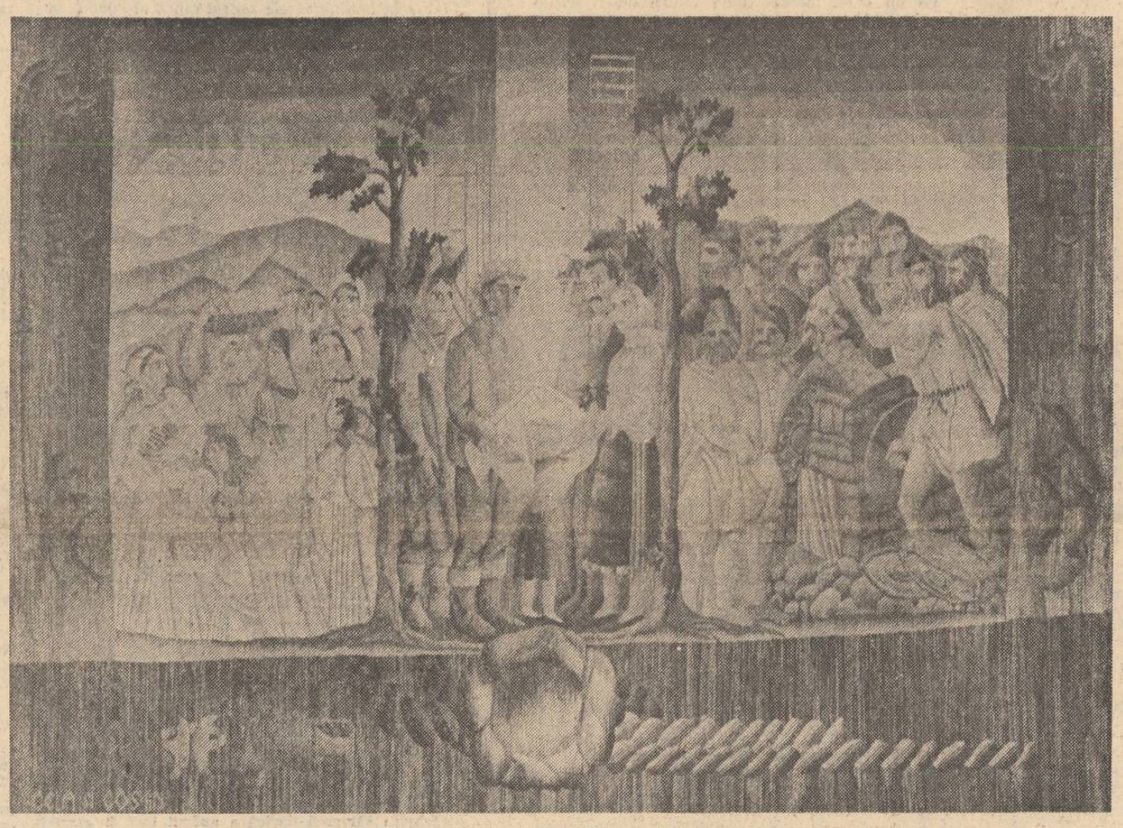

Hrisov, 2050 — tapiserie de Cela Grigoraş-Neamţu şi Costin Neamţu
(Din expoziţia „2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat şi independent")

● 2050 ● O CIVILIZAŢIE DESCHISĂ, A MARILOR VALORI SPIRITUALE ● „Tezaur în limba română" — convorbire cu acad. prof. dr. doc. Gheorghe Ivănescu ● „Progresul social în Dacia antică" de Aneta Spiridon ● „Stîlpii care figurau timpul în calendarul dac : numirea lor" de Gheorghe Muşu ● MĂRTURIILE CONTINUITĂŢII ● „De la cultura populară la mitul dacic" de Mihai Coman ● „Portretul" de Ioan Grigorescu ● „Aniversarea vieţii" de Gheorghe Pituţ ● „Laus Burebista" de Gellu Dorian ● Poeme omagiale ● „Burebista visa pacea" proză de Octavian Mărculescu **(în paginile 2, 3, 4 şi 5)**

Un geniu al antichităţii

Foare ori Parcele din mitologia greco-romană (cine ştie cum le vor fi numit strămoşii noştri daco-geţi pe aceste zeiţe ale destinului) au făcut ca pînă la noi să răzbată, înfruntînd vitregia mileniilor, puţine documente scrise cu privire la „cel dintîi şi cel mai mare rege din Tracia" cum îl numesc pe Burebista documentele vremii. Textele autorilor antici, deşi puţine, completate de cîteva inscripţii sînt categorice în a desemna pe marele rege ca personalitate de excepţie, unul dintre geniile antichităţii, iar realizările lui de valoare deosebită pentru desfăşurarea istoriei spaţiului est-european şi a celei generale antice, cu implicaţii multiple şi majore în istoria românilor de mai tîrziu, singurii urmaşi direcţi ai dacogeţilor.

Pe baza textelor de care vorbeam, istoricii moderni de mare prestigiu, români sau străini, au scris frumoase pagini despre Burebista în operele lor. Se cuvin amintiţi : P.G. Nieburg, Th. Mommsen, Gr. G. Tocilescu, J. Jung, A. D. Xenopol, G. G. Brandis, G. Julliane, V. Pârvan, N. Iorga, J. Carcopino, C. Daicoviciu, R. Vulpe şi încă mulţi alţii.

Documentelor scrise, li se adaogă cele arheologice scoase la lumină, mai ales în ultimele două trei decenii. Rezultatele acestora au fost deosebit de fructuoase aruncînd lumini nebănuite asupra civilizaţiei strămoşilor noştri în dubiul ei aspect : material şi spiritual. Nenumăratele săpături şi studii elaborate de un larg colectiv format din arheologi mai vîrstnici ori

Ion Horaţiu Crişan

Continuare în pag. a 3-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară : V. F. Mihăescu despre volumul „Arca lui Noe". „Eseu despre romanul românesc" de Nicolae Manolescu ● Compendiu ● Revista revistelor ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● „Centenarul Flaubert" de H. Zalis ● „Tradiţiile populare ale românilor din Ungaria" de Viorel Cosma ● Sport de Fănuş Neagu.

Sanctuar dacic

ÎNVĂŢĂTURI

I.

Sădiţi livezi, întemeiaţi izvoare,
Puneţi pe roată lutul doinitor,
Viaţa vă fie lungă alinare
Şi armonii sub cer ocrotitor.

Pe pîrtii de lumini să curgă grîne
Spre bătături cu margini de argint,
Căci mai bogată ţară ca a noastră
Nu vom găsi în patru zări de vînt.

Aici ţărîna-i aripă şi liră,
Matcă de-azur şi praguri pentru nunţi
Şi cît vom fi, întru eternitate,
Rămîne-vom de veghe lîngă munţi

Şi lîngă şesuri limpezi ca nectarul
Cel picurînd, cu patimă, din flori ;
Noi niciodată n-am rîvnit la alte
Meleaguri, şi izvoare, şi culori...

II.

De am purtat războaie, ne-a durut
Ţărîna răscolită de-alte naţii ;
Mereu ne-nvinşi, nu ne-am visat imperii
Şi n-am cerşit la nimenea ovaţii.

Ne-au fost mai dragi talazurile mării
Şi unduirea grînelor fierbinţi
Şi-aceste vetre unse cu sudoare
De bunii noştri, înţelepţi părinţi.

Cu sînge am sfinţit lumina ţării
Şi am păstrat-o teafără prin vreme,
Ne-am vrut popor unit în demnitate,
Statornic vad credinţelor supreme...

III.

Fiţi buni şi drepţi acum şi-ntotdeauna,
Iubiţi-vă pămîntul roditor,
Nicicînd să nu uitaţi c-aici ţărîna
E leagăn sfînt şi platoşă de dor.

Sorbiţi din Fluviu pururea putere,
De piepturile noastre să se sfarme
Acele vînturi care vin de-aiurea,
Pe înnoptate, zăngănind din arme...

Viteji ne ştim şi fără nici o teamă,
Precum străbunii-au fost prin veacuri dure,
Cu chipul nostru, limpede şi teafăr,
Noi învăţăm toţi codrii să murmure

Şi-i preschimbăm în fluiere doininde
Şi-n scuturi, neînvinse, la hotare...
Fiţi buni şi drepţi, iubiţi-vă pămîntul,
Cel cu miros de lacrimi şi sudoare.

Florea Burtan

Călătoria, cu timpul

reflex

O nostalgie a realului te plasează uneori în zonele celei mai depărtate existenţe. Şi aceasta, paradoxal, fără a te elibera cîtuşi de puţin de o realitate sau alta, imediată, ci, dimpotrivă, ca un fel de călătorie cu timp cu tot te muţi parcă undeva mai în apropierea ta, ca la o rudă ceva mai depărtată şi mai tăcută probabil — e drept, şi uitată citeodată — dar asta din alte pricini, cu concursul cine ştie căror nevoi. Viaţa, cît stă în puterea ei, nu se resemnează însă iar din febra destinului multora istoria n-a făcut decît pietre de cruci.

Memoria noastră colectivă şi datele existenţei noastre istorice călătoresc pretutindeni în lume, iar aici, lîngă Munţii Carpaţi, iau urma cetăţilor vîrstei noastre de odinioară şi ne recompun. Sub forma dacilor liberi, mai ales. Chiar şi atunci cînd dintr-o luptă cu sfîrşit dramatic s-a produs o simbioză care a înlăturat, la urma urmei, orice idee de supremaţie, tot sub forma dacilor liberi. Mai ales că, în răstimpul formării noastre, ne mai şi hărţuim un pic, coborînd din zonele noastre rămase necucerite, ca şi cum — de veghe fiind — stăm tot timpul atenţi şi ne observam cu precădere alcătuirea iar atunci cînd inconvenabilul se producea — interveneam. Şi poate că tot aşa am permis mai tîrziu şi plecarea — nu retragerea — despărţirea de partea care de-acum înainte ne îngreuna. O operaţie tot la fel de dificilă ca şi lupta care, iniţial, o antrena. Victoria era de-acum dublă şi categorică de partea noastră, Decebal învinse-se abia acum, iar prin el Burebista realiza, încă o dată, deşi în alte condiţii şi sub auspiciile unei alte umanităţi, actul său eroic unificator.

Istoria, călătoria aceasta în istorie permit o atare comprimare în timp, iar nostalgia realului de care vorbeam ni-i face aproape contemporani pe toţi marii noştri eroi. Ei ne vorbesc de pe pietrele lor care au devenit şi pietre de cruci la căpătîiul multor nepoftiţi şi descoperim că, aşa cum gîndim şi vorbim noi azi, în limbajul cel mai important al existenţei truda şi jertfa lor sînt experienţe de necondundat. A-i omite este ca şi cum ai încerca să sculptezi în nori o tresărire de clopote. Deşi s-a văzut, asta s-a mai putut încerca, s-a sculptat şi în spuma valurilor, citeodată, aşa au apărut poate sirenele. Dacii aveau ieşire la mare, le-au ascultat probabil, dar cel mai sigur e că din munţi ei şi-au făcut adevărate catedrale.

Pentru că acolo erau pietrele.

A. I. Zăinescu

TELEGRAMĂ

Mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU,

Scriitorii din România socialistă şi Consiliul Uniunii Scriitorilor Vă roagă să primiţi, cu ocazia înmînării Ordinului „Karl Marx" al Republicii Democrate Germane, calde felicitări, din partea obştei scriitoriceşti, ajutor de nădejde al Partidului Comunist Român.

Atît pe plan internaţional, cît şi pe plan intern, numele Dumneavoastră de conducător eminent al partidului şi al statului nostru reprezintă semnul de nădejde pentru binele şi fericirea omenirii întregi şi, cu atît mai mult, al României socialiste.

Sînteţi întruchiparea poporului român în lupta pentru afirmarea idealurilor de libertate, independenţă naţională, bunăstare şi pace.

Salutăm cu deosebită bucurie acest eveniment de mare răsunet pe plan intern şi internaţional şi vă asigurăm, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general al partidului, că scriitorii din România socialistă : români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi vor continua să scrie opere demne de această etapă excepţională din istoria noastră.

Dumneavoastră ne daţi un exemplu însufleţitor de muncă, de pricepere şi de energie cu care înfăptuiţi prevederile celui de al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, în vederea dezvoltării economice, sociale şi culturale a României, dînd dovadă de înalte virtuţi pe care le-aţi dezvoltat şi în promovarea continuă a relaţiilor de prietenie, colaborare şi cooperare internaţională între Partidul Comunist Român şi Partidul Socialist Unit din Germania, între Republica Socialistă România şi Republica Democrată Germană, precum şi cu alte state şi partide.

Vă urăm mulţi ani pentru binele poporului român, pentru îndeplinirea înaltelor ţeluri de construire a socialismului şi comunismului pe pămîntul României.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Dialog şi confluenţe

În condiţiile creşterii aproape nelimitate a posibilităţilor de difuziune, valorile artistice depăsesc perimetrele naţionale, devenind bunuri universale. Se realizează astfel, în perspectiva viitorului, un fel de comunitate spirituală, alimentată de circulaţia continuă a ideilor, a operelor de artă, care accelerează mersul înainte al umanităţii. Procesul e complex, implicînd raporturi pe planuri multiple — istoric, economic, cultural — între factorii emiţători şi cei receptori. Rezultatele acestor întrepătrunderi vor fi, în consecinţă, la fel de complexe, adesea îngăduind o apreciere relativ precisă doar în retrospectiva consumării lor. Stirnind de cele mai multe ori fenomene artistice similare sau îndreptate pe alte direcţii conceptuale de particularităţile autohtone, vehicularea marilor creaţii stimulează înflorirea culturilor naţionale, atenuînd treptat decalajele valorice.

Literatura română n-a fost şi nu putea rămîne izolată, dimpotrivă, a dăinuit şi s-a dezvoltat de-a lungul secolelor deschisă mereu inserţiilor din afară, pe care le-a asimilat sau le-a respins, păstrîndu-şi caracterele diferenţiale, originalitatea. Contactele mijlocite sau directe cu producţia literară aparţinînd altor popoare, citeodată chiar îndepărtate geografic, deşi cu unele fluctuaţii vremelnice, au avut un caracter permanent, înregistrînd în genere curbe suitoare. O creştere şi o diversificare substanţială a relaţiilor dintre cultura română şi cele dezvoltate în alte zone geografice se realizează mai ales după ultimul război. Direcţia restructurărilor sociale cu răsfrîngeri corespunzătoare în fenomenele de suprastructură, întemeiată pe principii şi finalităţi uneori identice, alteori nu, a creat condiţii favorizante colaborării. Înfiinţarea catedrelor de specialitate şi pentru limbile şi literaturile de circulaţie restrînsă, printre altele, a lărgit posibilităţile operative ale transferului de valori. în această perspectivă beletristica şi disciplinele interferente, situîndu-se pe locuri fruntaşe. Ilustrative sînt, de exemplu, înfăptuirile din ultimii 15 ani, pe drept cuvînt prestigioase, înfăptuiri subliniate ca atare şi în dezbaterile recentului Colocviu naţional de traduceri şi literatură universală, organizat de Uniunea scriitorilor în zilele de 19—20 iunie a.c.

Marile creaţii literare ale lumii au fost puse la îndemîna cititorului român prin

Stan Velea

Continuare în pag. a 7-a

Omagiul contemporaneităţii

După o cuprindere oricît de sumară a lucrărilor din expoziţia închinată aniversării a 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat şi independent sub conducerea lui Burebista, este, firesc, mi se pare, ca în calitate de vizitator să reflectezi asupra caracterului tematic al unei manifestări omagiale de acest tip.

Personal cred că s-au gîndit foarte bine organizatorii atunci cînd s-au decis să lărgească pe cît posibil aria tematică şi stilistică a lucrărilor prezentate. O simplă circumscriere la motivul sărbătorii ar fi creat fără îndoială o atmosferă monocordă şi artificial istoricizantă obligînd pe de altă parte la concesii în privinţa calităţii, căci e greu de presupus că s-ar fi putut umple sala Dalles cu pînze, sculpturi şi lucrări de grafică — de dată strict recentă —, de o valoare acceptabilă şi inspirate exclusiv din trecutul mai îndepărtat. A fost prezentată deci o formulă mai elastică şi rezultatul este, în multe privinţe, surprinzător. Ne aflăm în faţa unei veritabile anuale cu caracter republican situată, însă, sub o generoasă emblemă. Să vedem deci lucrurile ca atare. În orice caz personal nu m-aş hazarda să fac aprecieri asupra evoluţiei sentimentului istoriei la artiştii noştri plastici contemporani, plecînd exclusiv de la această expoziţie. Asemenea aprecieri comportă riscul considerării lucrărilor expuse la Dalles ca definind un stadiu al gîndirii artistice legată aproape exclusiv de interpretarea istoriei. Aprecierea valorii operelor ar risca să fie determinată în acest caz de considerarea factorului tematic ca hotărîtor pentru definirea atitudinii creatorului în faţa istoriei, ceea ce ar putea constitui o exagerare. Dacă tot este însă vorba să încercăm o circumscriere a aprecierii de valoare la importanta fenomenului la care opera este chemată să adere, mi se pare că e mult mai rezonabil să ne mulţumim cu minuirea tradiţionalelor noţiuni de spaţiu şi timp şi să plecăm de la observaţia foarte banală că raportul între aceste noţiuni este definitoriu pentru înţelegerea modului cum în procesul de creaţie opera îsi dobîndeste acea identitate exprimată într-o anume modalitate, printr-o anume stilistică. Expoziţia de la Dalles mi se pare a pune în evidenţă, cu pregnanţă chiar, faptul că majoritatea artiştilor noştri tind spre identificarea creaţiei lor în functie de aceste categorii fundamentale : spatiul si timpul. Dacă se poate vorbi de o specificitate a artei româneşti contemporane

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Bornă de istorie

Actualizarea personalităţii şi evenimentelor istorice din durata unui popor ţine de datoria primordială a fiecărei generaţii, pentru edificarea chipului său moral cît mai precis cu putinţă.

Fără istorie eşti orb, n-ai viziunea întregului, nu poţi aduce roada deplină a tuturor înzestrărilor cu care ai fost dăruit. Nu întîmplător etimologia cuvîntului istorie înseamnă şi oracol vizionarism, istoricul are darul profeţiei, numai omul care asimilează istoria, experienţele înaintaşilor are şansa de a străvedea în prezent sensul viitorului.

Trăim un moment de foarte adîncă importanţă pentru poporul nostru,

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

2050

O CIVILIZAȚIE DESCHISĂ, A MARILOR VALORI SPIRITUALE

TEZAUR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Convorbire cu acad. prof. dr. doc. GHEORGHE IVĂNESCU

— Tovarăse profesor, vă rugăm să ne vorbiți despre relațiile de colaborare și de intrepătrundere care se stabilesc între lingvistică și celelalte discipline științifice menite să reconstituie imaginea cît mai fidelă a unui anumit moment din trecutul unui popor.

— Lingvistica aduce contribuții importante cu privire la trecutul unui popor mai ales atunci cînd lipsesc izvoarele scrise (istorice) cu privire la acel popor sau la o epocă din istoria lui. Așa este cazul cu popoarele indo-europene care, în epoca antică, n-au ajuns la o organizație sclavagistă și n-au întrebuințat deci scrierea — și printre ei sînt și dacii — sau cu epoca din dezvoltarea poporului român care începe cu părăsirea Daciei de către romani și se termină în secolul al X-lea. Desigur, în asemenea cazuri, arheologia și antropologia, chiar și folclorul, permit să se traseze istoria acelui popor sau acelei epoci. Pe de altă parte și științe istorice auxiliare ca numismatica și paleografia pot aduce contribuții prețioase în această privință. Este un lucru cunoscut de toată lumea că noțiunea de popor indo-european a fost creată de lingvistică și că, fără această știință, n-am fi știut că popoarele indo-europene s-au născut prin asimilarea de către triburile indo-europene năvălitoare a populațiilor mai vechi, neolitice, de pe teritoriile pe care s-au așezat. Așadar, geneza popoarelor indo-europene ar fi fost greu de văzut dacă nu s-ar fi creat lingvistica indo-europeană. Desigur, în vremea noastră arheologia și antropologia își pot rezolva singure aceste probleme, pe care lingvistica le-a presupus deja de acum un secol sau chiar un secol și jumătate. Însă, lingviștii îi rămîn mai departe probleme pe care le poate rezolva numai ea, ca de exemplu aceea a caracterului centum sau satem al fiecărei limbi indo-europene, care are și repercusiuni în domeniul istoriei, căci aceasta presupune o anumită repartiție a triburilor indo-europene primitive, anumite legături ale lor în patria primitivă, anumite căi migratorii ale lor, căi, desigur, greu de presupus, dar care diferă după cum am avut a face cu triburi primitive centum sau triburi primitive satem. Așa că lingvistica și arheologia, împreună cu antropologia preistorică, se verifică reciproc și se completează reciproc, fiecare din ele avînd și o problematică specială. La fel stau lucrurile și cînd este vorba de epoci fără documente, ca acea epocă din dezvoltarea poporului român la care m-am referit mai înainte.

— În ce privește teritoriul țării noastre s-a ajuns să se depisteze urme lingvistice datînd din secolul I î.e.n. ?

— În afară de faptele lingvistice dacice din secolul I î.e.n., menționate de scriitorii antici și transmise pînă astăzi : numele dacilor, al regelui lor, Burebista, și al preotului acestuia Deceneu, au mai fost înregistrate de scriitorii antici sau păstrate în inscripții și pe monede și altele, ca numele **Cotizo, Dicomes, Roles, Dapyx, Zyraxes**, eventual și **Coson**, ale altor regi daci, unii dintre ei dușmani ai lui Burebista. După cum se vede, materialul lingvistic dacic din acest secol, înregistrat de textele grecești și latinești, este infim. Dar se înțelege de la sine că mai toate faptele de limbă dacice transmise nouă de scriitorii greci și romani din secolele anterioare sau din cele următoare, pînă la dispariția dacilor ca popor, existau și în secolul I î.e.n., și chiar și mai înainte. Aceste fapte de limbă se ridică la cîteva sute și sînt mai ales nume de ape, de triburi și de orașe și nume de oameni. Cum însă o sursă importantă de cunoaștere a limbii dacice o constituie elementele dacice moștenite de limba română (ele se ridică la cel puțin cîteva sute ; cercetările de pînă astăzi n-au identificat decît vreo sută cincizeci) trebuie să concludem că materialul de limbă dacic existent în secolul I î.e.n., pe care-l putem identifica, este destul de bogat.

— Cu cele deja spuse pînă acum, ne-ați dat o serie de informații despre limba dacilor. Ce ne mai puteți spune despre această limbă ?

— Limba dacilor era probabil deosebită în unele privințe de limba tracilor și mesilor, care locuiau în sudul Dunării. După învățatul bulgar Vladimir Georgiev, traca suferise o transformare a consonantelor **b, d** și **g** indoeuropene în **p, t, k** și a consonantelor **p, t, k** indoeuropene în **ph, th, kh** (între altele numiri ca **Athris** „Iantra" o dovedesc). Georgiev admite însă că daca și mesiaca nu erau dialecte ale aceleiași limbi tracice și că nu suferiseră o asemenea deplasare articulatorie a consonantelor. Dar toponimicul **Sarmizegethusa** pare să arate că cel puțin unele dialecte dacice suferiseră fenomenul din tracă despre care am vorbit mai sus.

— Ce ne poate spune lingvistica despre statul dac al lui Burebista ?

— Desigur, creația statală la popoarele care abia au ieșit din orînduirea comunei primitive nu poate depăși decît excepțional granițele lingvistice, care sînt și cele etnice ; și cazul este și cel al statului întemeiat de Burebista, care nu s-a întins decît în interiorul granițelor limbii dacice. Dar dacă lingvistica nu ne poate spune nimic despre statul lui Burebista, faptul că Burebista a întemeiat un mare stat ne permite să tragem unele concluzii asupra limbii dacice din acea vreme : desigur, crearea acestui stat a constituit condiția pentru apariția unei limbi dacice de înțelegere pentru toți dacii, unei limbi „pe deasupra dialectelor dacice, unei limbi comune", cum se spune de obicei, dialectele dacice rămînînd să fie vorbite mai departe de către triburi sau uniuni de triburi dacice. Această limbă comună se identifica desigur la origine cu dialectul vorbit de Burebista, deci cu dialectul tribului din care făcea parte el. Foarte probabil că această limbă supradialectală a dispărut după uciderea regelui.

— În elementele lingvistice care s-au păstrat pînă astăzi din moștenirea geto-dacă, se pot distinge unele capabile să ne dezvăluie anumite amănunte legate de viața socială, politică și culturală a primului mare stat dac ?

— Am spus că scriitorii antici au înregistrat puțin cuvinte dacice din epoca lui Burebista. Printre faptele de limbă dacică în general, transmise nouă de scriitorii antici, ca și printre cele păstrate de limba română, se găsesc unele care se referă la aspecte sociale, politice și culturale dacice în general, adică din toate epocile existenței dacilor, nu numai din epoca lui Burebista. Cuvintele românești **balaur și bală**, care denumesc ființe mitice și sînt desigur de origine dacică (ele presupun un ballauru și un «balla»), ne arată că dacii concepeau balaurul ca principiu al răului, în luptă cu reprezentarea principiului binelui, care era desigur așa-zisul «cavaler trac» și care constituie, cum s-a spus de mult, „forma dacică" a lui Făt-Frumos din poveștile românești. Dar acest mit este mai vechi decît statul lui Burebista și poate urca pînă la indoeuropeana primitivă. Tot la aspecte sociale și politice se referă cuvintele dacice care stau la baza cuvintelor românești stăpîn și moș, moașă, care presupun niște dacice **stapanu** și **mosu, mosa** ; dar nici ele nu ne duc la ceva specific epocii lui Burebista, ci la realități care au caracterizat limba dacică de-a lungul întregii sale existențe. Dintre termenii dacici sociali notați de scriitorii antichității și pierduți de limba română este citat **-dava**, care nu apare decît în nume de cetăți ca al doilea element al numelor, — căci este vorba de nume compuse, ca **Buridava, Petrodava, Sucidava** etc. Dar nici el nu este specific epocii lui Burebista, căci urcă pînă la indoeuropeana primitivă (**dheua**, de la rădăcina **dhe-** „a face", „a pune"). Este ușor de înțeles că termenii sociali care au fost creați cu ocazia guvernării lui Burebista au dispărut odată cu statul său, sau odată cu stăpînirea romană în Dacia și că termenii politici și sociali latini s-au impus populației dacice romanizate în timpul acestei stăpîniri.

— Aceste fragmente de limbă care au ajuns de la daci pînă la noi sînt în măsură să sugereze măcar raporturile pe care dacii lui Burebista le întrețineau cu vecinii lor, traci, iliri, romani, greci, sciți, celți...

— Nu. Unele din faptele de limbă dacice care se găsesc în textele antice păstrate pînă astăzi sau în limba română, ne dezvăluie existența unor relații ale dacilor cu vecinii lor, anume cu tracii, ilirii și sciții, însă, de asemenea, pe o perioadă de timp mai îndelungată, iar nu numai în timpul stăpînirii lui Burebista. Am spus mai înainte că, după învățatul bulgar Vladimir Georgiev, limba tracică ar fi fost o altă limbă decît cea dacică. Într-adevăr, cuvintele tracice înregistrate de scriitorii antici și de inscripțiile grecești și latinești de pe teritoriul trac din sudul Dunării, arată unele schimbări fonetice proprii, deosebitoare de schimbările fonetice din cuvintele dacice. Asupra împrumuturilor reciproce însă nu se poate spune mare lucru. Este doar de semnalat faptul că termenul **-dava, -deva** apare și pe teritoriul trac : astfel avem **Pulpudeva**, numele trac al orașului Filipopole, actualul Plovdiv (numele bulgăresc este continuarea numelui tracic). Aceasta înseamnă că niște triburi dacice au migrat pe teritoriul tracic. Dacii s-au așezat și pe teritoriul ilirilor, căci Ptolomeu citează orașul **Thermidaua** din Dalmația. Desigur, erau și alte relații între daci pe de o parte și traci și iliri pe de alta, dar ele nu pot fi depistate prin faptele lingvistice dacice cunoscute de noi. Numai unele din elementele vechi, preromane (prelatine) ale limbii române, comune cu albaneza, se pot explica drept împrumuturi ale dacicei din limba ilirică ; am avea în această situație cuvinte ca **rață** (indoeuropean primitiv **natia** „rață"), în care **n** inițial a devenit **r** ; fenomen ce pare să fi avut loc în ilirică și nu în dacică. Dar împrumutul a fost făcut într-o epocă foarte veche, cu mult anterioară lui Burebista.

Nu avem fapte lingvistice care să reflecte relațiile dacilor cu romanii, grecii, celții. Romanii și grecii nu notau cuvintele latine care pătrundeau în limba dacică, ci pe cele autentic dacice. Pe de altă parte, celții din Dacia s-au pierdut în masa populației autohtone. Avem însă fapte de limbă care dovedesc relațiile dacilor cu sciții. Vasile Pârvan a arătat că tribul dacic al agatîrsilor, care locuia în Munții Apuseni pe vremea lui Herodot, poartă un nume scitic și că acest trib era considerat de origine scitică de însuși Herodot ; apoi marele arheolog român a făcut ipoteza că însuși numele dacilor este la origine numele unui trib scitic, **Dahae**, pomenit de izvoarele antice ca locuind în Asia Centrală (la început numele dacilor suna **Daos**). Trebuie să admitem că două triburi iranice au ocupat regiuni din Dacia în secolul al VII-lea î.e.n. și că după cîteva secole ele s-au „dacizat".

— Ce elemente din limba vorbită pe teritoriul țării noastre acum 2 050 de ani au reușit să străbată mileniile și să ajungă pînă la noi ?

— În limba română s-au păstrat vreo 70 de cuvinte preromane (prelatine) care se găsesc și în albaneză ; dar formele pe care le prezintă aceste cuvinte în cele două limbi ne arată că ele sînt o moștenire ilirică în albaneză (albanezii sînt urmașii ilirilor din Munții Dinarici) și una dacică și tracică în română. În afară de acestea s-au mai identificat de către unii cercetători pînă la vreo sută și ceva de elemente românești prelatine care nu se găsesc în limba albaneză. Desigur, cu privire la unele pot fi îndoieli, însă altele sînt în mod sigur de origine dacică. Dintre cele comune cu albaneza vom cita pe **abur, balaur, bală, mazăre, măgură, mugure, rață, simbure, strungă, vătui, viezure.** Dintre cele care nu se găsesc în albaneză vom cita pe **arțar, beregată, boare, caier, căciulă, a mișca** (și **a vîșca**), **stăpîn, stînă** (termenii corespunzători din albaneză **(știan, stopan** sînt împrumutați după anul 1000 din sîrbocroată și macedoneană), **urdă, zăr, zară.**

— Ce mesaj istoric poartă cuvintele ?

— Cuvintele, ca reprezentantele cele mai de seamă ale limbilor, spun multe. Cuvintele citate spun că noi, românii, sîntem continuatorii unei populații indoeuropene, care apoi s-a romanizat și care nu se identifică nici cu tracii, nici cu ilirii, ca să nu mai vorbesc de alte popoare indoeuropene ca slavii, germanicii, grecii, italicii, celții, balticii etc., net deosebiți de strămoșii noștri. Această populație nu poate fi decît daco-getică. Cuvintele pomenite mai sus, ca și multe altele de origine dacică din limba noastră, ne spun că acea populație indoeuropeană a cărei limbă (mai exact : varianta dialectală din Dobrogea) a devenit și o limbă scrisă prin eforturile lui Ovidiu, pe cînd acesta era exilat la Tomis, continuă să trăiască și să activeze și astăzi prin noi, românii, ca o populație deosebită, măcar că de limbă romanică, și noi, continuatorii ei, avem datoria de a o reprezenta astăzi, cum am reprezentat-o și în trecut, în ansamblul popoarelor lumii, și de a o reprezenta cu strălucire. Populația dacică este ea însăși continuatoarea unei populații preindoeuropene care a desfășurat una din civilizațiile cele mai înalte din epoca neolitică ; o dovedesc mereu cercetările arheologice de aproape un secol încoace (una dintre descoperirile cele mai senzaționale este aceea a tabletelor de argilă de la Tărtăria, de pe la 4000 î.e.n., care prezintă un fel de scriere).

— Ce argumente lingvistice avem la dispoziție pentru a demonstra continuitatea de locuire a teritoriului țării noastre de la statul dac al lui Burebista pînă în zorii etapei medievale, cînd evenimentele istorice încep să fie mai limpezi pentru noi cei de astăzi, dată fiind bogăția izvoarelor literare din această epocă și din cele următoare ?

— Argumentele continuității poporului dacic și a urmașilor săi, romani, în Dacia sînt numeroase. Acum nu voi aminti decît faptul că arheologii noștri au dovedit continuitatea populației dacice rezultate prin indoeuropenizarea populației neolitice din țara noastră, începînd de la acest proces al formării ei și pînă în epoca stăpînirii romane și epoca migrației popoarelor, cînd ea învață latina, și se transformă în populație românească, apoi continuitatea populației românești pînă în epoca întemeierii Principatelor.

— Ce semnificație considerați că are hotărîrea de partid și de stat privitoare la sărbătorirea întemeierii primului stat dac ?

— Hotărîrea de a sărbători întemeierea primului stat dac, luată de autoritățile noastre supreme de partid și de stat, constituie o nouă dovadă de strînsă legătură pe care o concep partidul și conducerea de stat între prezentul atît de activ și trecutul glorios și progresist al poporului nostru și al strămoșilor lui. Cred că nu mă înșel afirmînd că, pentru prima oară, un eveniment politic important din istoria dacilor este sărbătorit de poporul român, și încă printr-o hotărîre oficială. Sărbătorirea acestui eveniment din istoria strămoșilor noștri daci în care ei au reușit pentru prima oară să treacă de la organizația tribală la cea de stat, condiția primă pentru dezvoltarea unei culturi superioare, va face să vibreze în noi mai puternic decît pînă acum sentimentul nostru de satisfacție pentru îndelungata noastră istorie și permanență pe aceste locuri și de încredere în noi înșine, adică în forțele creatoare de cultură ale poporului nostru, după cum va atrage atenția intelectualității din țările străine asupra umanității din toate timpurile de pe aceste locuri, prea multă vreme ignorată peste hotare și prea multă vreme chiar disprețuită de unii pentru că ar fi dat mai puțin decît alte popoare în istoria lumii. Realitatea este că pe teritoriul patriei s-a desfășurat, începînd din neolitic și pînă în epoca dacică, o civilizație care se găsea la nivelul celor mai de seamă civilizații ale lumii de atunci, și că, după un ev mediu românesc întîrziat, dar reprezentînd o sinteză culturală nu mai puțin originală decît altele din această vreme, în secolele al XIX-lea și al XX-lea populația străveche de aici a dat iarăși o grandioasă sinteză culturală de tip modern care va trebui făcută cunoscută și peste hotare.

Convorbire consemnată de Nicolae Stoicescu și Andrei Lenard

Ion Grigore : „Strămoșii"

Stîlpii care figurau timpul în calendarul dac: numirea lor

Dacă nu avem nici o cunoștință directă despre vreo numire generică a zeității lunare ca „Luminătoarea", sau „Măsură" a timpului, în domeniul trac, calendarul acestora nu se putea să nu aibă, la inceputuri și multă vreme după aceea, caracter lunar : lucru firesc la nivelul culturii arhaice, primă treaptă despre care ne aduc mărturie culturile din Lumea Veche și din Lumea Nouă, cu formele mai cunoscute din marile civilizații ale vremii respective, cum sînt cele semite, de la care avem, pe de altă parte, unitatea săptămîna de șapte zile, după cele șapte planete. Tot astfel, oricît de dată tîrzie, secolul I e.n., marele sanctuar în formă circulară din incinta sacră de la Sarmisegetusa — descoperire care a dat loc la diferite luări de poziții în ce privește semnificația celor trei cercuri din care este alcătuit, a grupării și numărului stîlpilor —,[1]) nu a putut să fie explicat fără să se țină seama de coordonatele mai înainte înfățișate, operante și în marile culturi. Or, pe noi ne interesează aici posibilitatea circumscrierii mai de aproape a numirilor pe care puteau să le poarte respectivii stîlpi la getodaci, obiectiv pentru care ne vom raporta la tezaurul de cuvinte al limbii phrygiene, mod de altfel ori folosit cu bune rezultate pentru redescoperirea cuvintelor trace. Iar în cazul de față, în aceasta din urmă avem cuvîntul mroata[2]), *care poate sta ca pandant la cuvintele lydiene* mrud —, mruvaa — *„stea, coloană", înțeles ce se acoperă firesc cu acela de „stîlp"[3]), din calendarul dac. Iar mai departe, în susținerea raportului : vorbire stea, stîlp, să amintim că respectivele cuvinte lydiene au fost puse în legătură cu formele, cuvintele din avestă,* mrav — mru *„a vorbi", situare în lumina căreia sensul dintîi al cuvintelor din lydiană și phrygiană a fost* vorbire scrisă, inscripție ; *așa cum, reluăm noi, ea este* vorbire figurată *a coloanelor, stîlpilor. Proces general pentru care aduce mărturie și limba micro-asiatică din vecinătate, luttita, unde pe de o parte avem cuvîntul* lali — *„inscripție", pe de alta,* lala — *„limbă"[4]). Larg cimp semantic din raza căruia desprindem, de pildă, din latină* os — oris *„gură" față de* oraculum, oratio, *sau din ebraică,* aaron *„gură" și „profet". Cînd mai amintim și de redările pictografice, unde* limba *sau* gura *vine și cu înțelesul* cuvînt[5]). *Iar situația și situarea care ne interesează, calendarul dac, exprimînd datele timpului în mod figurat, este comparabilă și cu forme de cea mai înaltă realizare ale culturii antice, cînd, în Egipt, faraonul Userkaf înalță un* templu *acuma solar, cu numele* „Timpul *lui Rá".*

Gheorghe Mușu

[1]) Vezi, înlesnit, la H. Daicoviciu, „Dacii", Edit. Enciclopedică, ed. II-a pag. 292 și urm. Pentru altă, această explicație, cînd se ia în considerare și micul sanctuar, alcătuit de asemeni din stîlpi, din același loc, vezi la E. Poenaru, C. Samoilă și S. Bobancu, în „Magazin istoric" nr. 6, pag. 28—32, și nr. 7, pag. 24—28 din 1977.

[2]) Aparînd într-un text publicat în „Journal of Hellenic Studies" XLVI, 1926, sirul 26.

[3]) Vezi toate acestea la A. Gurmani, „Lydisches Wörterbuch", Heidelberg, 1964, pag. 169

[4]) Ibidem

[5]) După cum, în mod curent în același stil figurat, spunem limba română, limba franceză etc.

Progresul social în Dacia antică

Cercetările arheologice întreprinse în numeroase așezări deschise și mai cu seamă în localitățile fortificate geto-dacice din toate regiunile țării demonstrează că în perioada clasică din vremea lui Burebista și pînă în cea a lui Decebal, cultura materială de pe cuprinsul Daciei are continuitate și prezintă un caracter unitar. Aceasta explică un fapt esențial, și anume că statul dac s-a constituit, în mod centralizat, avînd la bază o evoluție organică, din sînul confederațiilor de comunități agrare. Aceste comunități agrare erau dotate cu o aristocrație de căpetenii războinice, capabile să organizeze și să conducă în luptă de apărare o oaste numeroasă, împotriva celui mai mare imperiu antic, cum a fost imperiul roman.

Firește, pentru echilibrul politic în Dacia antică, îndeplinirea de către stat a funcției sale reglatoare, în sincronia de ansamblu a societății avea o importanță de prim ordin. Desi această funcție era o componentă a echilibrului total al societății, se știe că modul de functionare a economiei, al structurii sociale, determină și afectează profund regimul politic.

Structura economică a Daciei antice, implica astfel, cerințe pe care le putea satisface și care-și găseau expresia în raporturile de producție specifice sclavagismului în aparițiie. Formele de organizare economică depășeau exclusiv, prin propriile lor mecanisme, obstacolele proprii, sau altfel spus, rezervele lor nu deplndeau în mod esențial, de intervenția statului.

Obștea sătească dacică a apărut încă în secolul I î.e.n., atingînd forma deplină a dezvoltării sale, în timpul domniei lui Decebal.

În cadrul obștii se lucra independent, pe familii, pămîntul fiind dat în posesiune, în funcție de puterea de muncă. Membrii obștei se comportau față de condițiile obiective ale muncii lor — pămîntul și uneltele — ca față de proprietatea lor, instituindu-se astfel o unitate între muncă și premizele ei materiale.

Obștea sătească în Dacia apare ca o unitate, cu o existență economică reală, intrunind o serie de caracteristici comune cu ale formei **antice** de proprietate. Existenta lui **ager publicus** în forma de pămînt al statului dac, ce cuprindea terenurile de vînătoare, păsunile, pădurile, respectiv acea parte din pămînturi care nu puteau fi împărțite, apare ca garantie a existentei proprietății comunitare din **obște** și a egalității între membrii care o compun.

Dacii, ca și anticii — romanii și grecii — nu erau preocupați de a găsi forma de proprietate asupra pămîntului apță să creeze cea mai mare avutie, deoarece avutia nu apărea ca un scop al productiei, ca la popoarele comerciale sau în societatea modernă. Atentia lor se concentra, însă, asupra acelor forme de proprietate care asigurau statului cei mai buni ostași și cetățeni.

Greutățile obștei erau provocate de mentinerea ogorului, față de tendințele de acaparare din afară. În acest context de raporturi, războiul devine o sarcină permanentă, ce solicită o muncă colectivă, pusă în slujba apărării conditiilor obiective de existență și a gloriei comune.

Dăinuirea unei comunități agricole presupune producerea tuturor membrilor ei, ca țărani care își asigură singuri mijloacele de subzistență și al căror timp de muncă suplimentar aparține obștii, fiind folosit pentru serviciul militar, s.a.

Membrii obștei se reproduc ca atare nu prin cooperarea în munca producătoare de avutie, ci prin cooperarea în munca de interes comun, care are menirea să asigure mentinerea obstei înăuntru și în afară. Așa se explică că obstea dacică s-a putut concentra în unități teritoriale, alcătuind un organism, un centru al vietii rurale, capabilă de virtuti militare. De asemenea, așa se explică că **hotarul** reprezintă în constiința juridică a țăranului dac și apoi rămîn, o instituție de drept cutumiar.

Capacitatea jurisdictională a obștilor sătesti libere se întindea de la vatra satului la mosia satului și indirect de la satul de bastină la satele componente din microzonă (țară) sau macrozonă (județ).

Faptul că în Dacia sclavia a ocupat un loc marginal, a permis să se beneficieze de cuceririle tehnicii societății greco-romane. Acest fenomen a semnificat mai mult decît un surplus de vigoare și de rapiditate pentru dezvoltarea economică.

Deosebit de reprezentativ pentru a ilustra un aspect esențial al înfloririi civilizației autohtone este faptul că intensificarea comertului cu Roma coincidea cu răspîndirea în Dacia a prelucrării pe scară largă a fierului. Producerea de unelte agricole, răspîndirea largă a cutitului de plug și a brăzdarului de fier în cultură, a permis un asemenea spor de productie încît cresterea populatiei nu a provocat tensiuni în raporturile de proprietate. Surplusul de produse, rămas după acoperirea nevoilor de consum, în conditiile unui schimb intens în interior ca și în exterior, desăvîrșea procesul de productie.

Toate acestea înlătură caracterul de legendă al bătăliilor purtate de oamenii acestui pămînt în epoca dacică a patriei. Faptele lor de arme erau ale celor care își apărau pămîntul și cetățile, libertatea și neatîrnarea, obiceiurile și idealurile.

Se înmultesc așezările și cetățile construite din piatră sau fortificate cu valuri și palisade, și se răspîndesc pe tot teritoriul Daciei.

Un indiciu al gradului înalt de dezvoltare a civilizației geto-dacilor îl constituie calendarul de la Sarmizegetusa, alcătuit pe baza unor înaintate cunoștinte de astronomie, matematică și mecanică cerească. Maurice Chatelain, al doilea secretar al N.A.S.A., îl aprecia ca făcînd parte dintre instrumentele antice de observare, de măsurare și calcul dintre cele mai avansate, care amintesc de cel de la Stonehenge.

Un indiciu asupra puterii economice și militare a statului dac o constituie cifra de 200 000 de ostași pe care o indica Strabo drept potential maxim de luptă al lui Burebista. Desi uriașă pentru vremurile acelea, cifra nu este imposibilă, pentru un popor atît de numeros și bogat. În timpul lui Decebal, statul și puterea sa militară se dezvoltaseră considerabil dacă eroul rege a cutezat să poarte două bătălii cu cel mai mare imperiu al antichității.

Armata Daciei trebuie să fi ajuns foarte numeroasă, dacă numai prizonierii luați de Traian atingeau, după afirmația scriitorului Ioannes Lydus, care se baza pe datele din Getica lui Criton la 50 000.

Datele recente ale ecologiei și agro-ecologiei privind suprafața necesară de teren, suficientă să întrețină viața unui om în timp de un an, permit estimarea populației potentiale a Daciei, înainte și după cucerire, la 2 500 000—3 000 000 locuitori. Cifrele sînt în concordanță cu cele întîlnite în descrierea lui Strabon, precum și cu estimările lui V. Pârvan.

Din secolul I e.n. contactul cu Roma înregistra noi forme : în cadrul raporturilor de schimb care crescuseră ca volum și structură, apar ca o nouă formă de contact, aducerea de ingineri, arhitecti, constructori și mestesugari.

Apropierea ca civilizatie și cultură permitea astfel să se stabilizeze a „interdependență romano-dacă... timp de mai multe secole înainte de Traian", încît la data cuceririi Daciei de către romani „daco-getii nu erau surprinși de nimic nou".

Cu toate acestea dacii și-au apărat cu strășnicie în cele două războaie consecutive pămîntul și cetățile, libertatea și neatîrnarea, obiceiurile și idealurile, iar Decebal a ilustrat prin sacrificiu de sine că libertatea nu este un dar, ci un destin.

Una din explicații, rezidă în faptul că statul dac avea ca scop libera dezvoltare a propriilor sale nevoi la care se adăuga permanenta amenintare a ocupației romane. Organele statului nu se transformaseră în instrumente de sine stătătoare de dominare și împilare, îndreptate împotriva propriului popor. Firește, aceasta dovedea că setea de bogăție nu devenise un scop în sine al aristocrației militare, iar deosebirile de proprietate, în cadrul formelor comunitare, nu transformaseră „unitatea de interese într-un antagonism între membrii săi" (K. Marx).

În obștea din Dacia romană membrii continuă să se raporteze la pămînt, unelte, ca și la munca însăși ca la momente obiective care le conditionează productia, ca față de ceva ce le apartin. Este cunoscut că obstea suferă modificări esentiale, în natura proprietății, numai atunci cînd munca însăși este inclusă în conditiile obiective ale productiei — cazul sclaviei și al iobăgiei. Față de pămînt sau animale nu pot să apară raporturi de dominare care să decurgă din însusire. Conditia esențială pentru crearea raportului de dominație este apropierea unei vointe străine.

Disparitia unei forme de proprietate se reduce, în esență, la descompunerea relațiilor de productie, în care predomină valoarea de întrebuințare, productia pentru consum nemijlocit. De aceea, în cadrul tuturor acestor relații, dările și prestațiile în natură cumpănesc asupra dărilor și prestațiilor în bani. În concluzie, relațiile de productie din obste nu puteau să se descompună decît atunci cînd s-ar fi ajuns la un nivel anumit de dezvoltare a fortelor de productie materiale și spirituale. Valoarea de schimb și productia ei presupune drept premiză predominarea unei alte forme de proprietate. Așa se explică de ce în epoca post-romană, pe teritoriul fostei provincii, asistăm la o revitalizare a obstei daco-romane, mult evoluată pentru organizarea populației autohtone.

În aceasta rezidă faptul că termenul traditional de „legea țării" sau „obiceiul pămîntului", aplicat pe un teritoriu organizat politiceste ca „țară" — forma de stat a românilor în perioada feudală — prezintă trăsături unitare, care nu se regăsesc în țări în care formarea statului unitar se realizase. De asemenea, așa se explică mentinerea formelor de organizare a satelor în obsti teritoriale și mentinerea lui „ius valachium" ca drept aplicabil în teritoriu, încă în feudalismul timpuriu, cînd românii trăiau sub autoritate străină. Firește, fondul latin al dreptului românesc — expresie a continuității istorice a poporului român — este demonstrat nu numai de terminologia juridică referitoare la proprietatea funciară devălmașă, structurile sociale izvorîte din stăpînirea neîntreruptă a pămîntului, lege drept, ci și de permanența unor institutii și obiceiuri.

Aneta Spiridon

2050

MĂRTURIILE CONTINUITĂȚII

De la cultura populară la mitul dacic

Cultura populară (materială și spirituală) este o parte din acel ansamblu pe care-l numim cultura și civilizația română. Aceasta este o constatare neutră și judicioasă. De aici se pot însă naște două atitudini polemice și extreme: una care infirmă că esențial este numai orizontul arhaic și popular arhetipuri fundamentale și alta care, din contra, negînd orice valoare a filoanelor străvechi tinde către un modernism mereu neconformist. Sînt evident aici exagerări dar și într-un caz și în celălalt ele denotă ponderea pe care fenomenul folcloric (cu deschiderea lui spre prezent și trecut) o are în orice discuție despre profilul și specificul artei și civilizației noastre. Iar lucrul acesta poate fi demonstrat și statistic prin numeroasele lucrări dedicate acestui domeniu și apărute în librării în ultimul deceniu. A face aici o prezentare a tuturor cărților care au ca obiect cultura populară românească este prea mult; a scrie numai despre acela care investighează orizontul mitologic popular este prea puțin. De aceea voi încerca să alcătuiesc un succint bilanț al acelor apariții care sînt mai mult sau mai puțin implicate în problematica mitologiei, cu referiri precise la spațiul dacic autohton. Înșiruirea lor nu ar putea fi decît o plicticoasă probă de conștiinciozitate filologică. Mult mai utilă îmi pare însă schițarea cîteorva direcții esențiale ale acestui domeniu de cercetare, punctînd cu această ocazie cele mai interesante cărți și studii pe care le-am putut citi în ultimii ani (iar dacă vor fi omisiuni, ele nu implică nici o judecată de valoare și nici o atitudine polemică: ele se datorează spațiului restrins al acestui articol precum și timpului mult mai îndelungat pe care l-ar cere elaborarea unui asemenea tablou de ansamblu).

Orice discuție asupra studiilor de mitologie românească nu poate să omită numeroasele cărți dedicate problemelor de arheologie dacică. Chiar dacă istoricul are de-a face doar cu elementele culturii materiale, deducțiile și ipotezele sale vizează și datele referitoare la universul spiritual al strămoșilor noștri. Iată de ce studierea substratului arhaic al civilizației române se interferează cu eforturile depuse de savanți pentru a descoperi și descifra documentele și mărturiile trecerii timpului.

Majoritatea lucrărilor apărute în ultimul deceniu și care au ca obiect al cercetării cultura populară românească, au, în mare măsură, un caracter descriptiv. Lucrul acesta este evident (și chiar firesc) în ceea ce privește cărțile cu conținut etnografic: ele prezintă, descriu amănunțit și analizează funcționalitatea tuturor obiectelor create de mîna omului. Din bogata bibliografie a domeniului, cîteva titluri mi se par a fi reprezentative. Este vorba în primul rînd de cărțile semnate de Romulus Vulcănescu: *Măștile populare* (1970) — o amplă prezentare a tipologiei bogate a acestor elemente culturale; *Coloana cerului* (1972) tot o lucrare cu caracter morfologic, al cărei obiect este, de data aceasta, cultul copacului și apoi al substitutelor sale ritualicé, corelat cu analizarea textelor literare și a contextelor ceremoniale în care apar asemenea atestări etnografice. Tot aici trebuie menționată și lucrarea lui Valer Butură (*Etnografia poporului român* — 1978), încercarea de sinteză a tuturor aspectelor culturii materiale românești. De asemenea, în orizontul aceleiași preocupări se înscriu și alte două apariții și anume *Enciclopedia de etnobotanică românească* (1979), fascinantă incursiune în spațiul utilizării practice și al credințelor magice făurite de gîndirea populară despre universul plantelor (autor tot Valer Butură) și *Ornamentica tradițională comparată* (1979) semnată de Nicolae Dunăre, studiu tipologic plin de ipoteze îndrăznețe. În toate aceste cărți, există numeroase trimiteri către mitologia românească, dar ele nu constiuie obiectul esențial al cercetării, cît rodul unor observații, profunde și exacte, dar marginale față de linia analizelor respective. Cu alte cuvinte, găsim aici mai ales sugestii și mai puțin ansambluri interpretative coerente.

Dacă ne oprim acum asupra studiilor dedicate folclorului literar, ar trebui să menționăm întîi acele apariții ce pot fi considerate ca restituiri ale unor texte esențiale pentru familiarizarea cu acest domeniu. Este vorba aici despre republicarea monumentalei lucrări a lui Lazăr Șăineanu. *Basme române* (1978), care chiar dacă veche de aproape o sută de ani, rămîne, pînă la apariția unei alte lucrări de sinteză, cea mai completă clasificare a acestui gen popular. Fundamentale sînt de altfel, și alte cîteva cărți cu caracter tipologic și prezentativ: *Tipologia folclorului* (1970) realizată de Ion Mușelea și Ov. Birlea după răspunsurile la chestionarele ei, B.P. Hașdeu, *Datini și eseuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, în care Ad. Fochi publică și sistematizează răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu, precum și studiul lui Tache Papahagi, *Mic dicționar folcloristic* (1979), o prezentare exactă, făcută din perspectivă comparatistă, a cîtorva din ființele fabuloase ce populează universul imginarului românesc. Fără aceste cărți, nimeni nu ar putea porni la cercetarea serioasă a mitologiei românești și a ecourilor arhaice ce răzbat prin ea. Se găsesc aici toate ființele, locurile și acțiunile cu caracter mitologic sau magic ce pot fi întîlnite în multiple forme de manifestare, obiceiuri, credințe, texte literare, texte magice etc. Roadele acestei activități de sistematizare și tipologizare sînt inestimabile, dar ele așteaptă încă cercetările cu caracter interpretativ, analizele de profunzime a mitologiei populare. Și tot așteptate rămîn încă (în ordinea reeditărilor) alte texte de valoare documentară, cum ar fi cele publicate la începutul veacului de Simion Florea Marian, Tudor Pamfile, E. Niculiță-Voronca și mulți alții. Deosebit de utilă cercetătorului este cartea semnată de I. Mușelea (*Cercetări etnografice și de folclor* 1972) în care cercetarea descriptivă se întîlnește cu exegeza mitologică. Capitolele dedicate Mioriței și obiceiului „junilor brașoveni" reprezintă pietrele de hotar pentru orice studiu al rezonanțelor arhaice ale folclorului românesc. Tot aici trebuie amintită restituirea *Studiilor de folclor* (1979) ale lui B.P. Hașdeu, precum și lucrarea de sinteză semnată de Ov. Birlea, *Mica enciclopedie a poveștilor românești* (1976), deosebit de importantă prin materialul prezentat.

Dacă vom face pasul ce nu va trece dincolo de etapa descriptivă și tipologizantă, către momentul exegetic al interpretării mitologice propriu zise, lucrul pe care-l vom semnala, în primul rînd, va fi puținătatea titlurilor pe care le putem invoca, precum și absența din rîndul lor a unor cărți semnate de tineri cercetători, formați, în ultimii ani în contact cu ultimele descoperiri ale antropologiei culturale contemporane. Ne vom opri mai întîi asupra a două lucrări, cu caracter mai general, lucrări semnate de Pompiliu Caraion (*Geneza sacrului* — 1976) și de Constantin Prut (*Fantasticul în aria populară românească* — 1972). Tot aici trebuie menționată o carte interesantă și anume *Lingvistică și mitologie* (1978) de Anca Irina Ionescu, o foarte amănunțită prezentare a ființelor mitologice românești care se aseamănă sau se trag din fondul mitic al vechilor slavi. Cu adevărat analitice și interpretative sînt însă cărțile semnate de Gheorghe Mușu (*Zei, eroi, personaje* — 1971 și *Din istoria formelor de cultură arhaică* — 1973), fascinante incursiuni în orizontul cultelor vegetației, ale noului an și ale divinităților străvechi care mureau și renășteau odată cu venirea iernii și apoi a primăverii. De altfel, capitolele dedicate personajului popular din colinde numit „Crăciun" și zeului trac Sabazius pot fi considerate ca unele dintre cele mai adînci inursiuni făcute în mitologia strămoșilor noștri, incursiuni avînd ca punct de plecare textele literaturii populare române. Tot aici se situează și lucrarea scrisă de savantul român Octavian Buhociu (*Folclorul de iarnă, Ziorile și poezia pastorească* — 1979), lucrare care se axează îndeosebi pe analizarea rădăcinilor arhaice ale baladei Miorița, privite din perspectiva mitologiei indo-europene. Și, în sfîrșit, *Forme străvechi de cultură poporană românească* (1977) de Traian Herseni, carte care prezintă, analizează și încearcă să găsească fondul mitologic al manifestărilor textuale și ceremoniale prilejuite de obiceiul colindatului în zona Făgărașului. Deosebit de interesante sînt aici ideile legate de caracterul sacral al cetei de feciori care ar apăra satul de forțele magice ale răului, idei ce vin în întîmpinarea unor studii analoge, dedicate organizării cetelor de războinici daci, semnate de Mircea Eliade într-o binecunoscută carte dedicată

Mihai Coman

Continuare în pag. a 7-a

Eugen Popa: „Inscripții pe drapel"
(Din expoziția „2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent")

Un geniu al antichității

Urmare din pag. 1

mai tineri au putut contura mai exact civilizația dacică și să-i fixeze locul ce i se cuvine în cadrul civilizației antice, să stabilească din ce în ce mai precis aportul adus de strămoșii noștri la îmbogățirea tezaurului universal.

Cercetările de care vorbeam au demonstrat cu prisosință că societatea daco-getică va intra într-un ritm rapid de dezvoltare. Din secolul al IV-lea î.e.n datează cîteva tezaure de podoabe de aur și argint bogat ornamentate cu motive animaliere vegetale și antropomorfe cum sînt cele de la Băiceni, Agighiol, Peretu, Coțofenești, Brăilița, etc. care stau mărturie cu privire la prosperitatea economică a daco-geților. Despre aceeași prosperitate și dezvoltare ne vorbesc numeroasele tezaure monetare de argint descoperite pe tot cuprinsul Daciei, atestînd multiplele legături comerciale cu diferite meridiane ale lumii. În a doua jumătate a sec. IV î.e.n. vor circula monedele regilor macedoneni (Filip II și Alexandru cel Mare) pentru ca în sec. III-II î.e.n. să fie înlocuite cu cele proprii dacilor, a căror cantitate sporește treptat.

Nenumăratele descoperiri făcute în spațiul intra sau extracarpatic ne dovedesc că în sec. III-II î.e.n. civilizația dacică este deplin formată și unitar răspîndită pe întreaga arie de locuire, înscriindu-se prin elementele ei definitorii între cele mai remarcabile ale Europei, neinclusă între fruntarii greco-romane. La vechiul fond autohton s-au adăugat bunuri preluate din civilizația altor neamuri cu care strămoșii noștri au venit în contact. Acestea au fost prelucrate creator și integrate într-o sinteză ce se dovedește a fi profund originală, cu rădăcini bine și adînc înfipte pînă în epoca bronzului.

Este neîndoielnic că fierul, metalul care a revoluționat omenirea, a avut un rol important în dezvoltarea societății dacice. Ultimele descoperiri vin să arate că el este cunoscut la noi încă din sec. XIII î.e.n. reprezentînd limita estică a unui centru sud-vest balcanic în care se producea fier atît de timpuriu. Sigur este faptul că în sec. II î.e.n. obiectele de fier s-au generalizat. Au fost descoperite numeroase cuptoare pentru redus minereul de fier situate în zonele bogate în materie primă cum sînt de exemplu: Mehedințiul ori Bazinul Ciucului. În toate acestea se folosește o tehnologie înaintată. Înaltul grad de dezvoltare se evidențiază în marile ateliere de fierărie descoperite și în nenumăratele unelte de fier cuprinse în depozite mai mari ori mai mici încredințate spre păstrare pămîntului ori răspîndite în sutele de așezări cunoscute și scoase la lumină de arheologi ori de întîmplare. Ele se referă la multiple domenii de activitate și diverse meșteșuguri care cunosc acum o deosebită dezvoltare. Fierul a pătruns și în agricultură, ocupația de bază a daco-geților ceea ce a făcut să sporească considerabil producția de cereale pe care le exportau în lumea greco-romană. Dovada în acest sens ne este oferită, pe lîngă cîteva mențiuni literare și de marea cantitate de monedă străină intrată în tezaurele ce s-au descoperit în Dacia. Orientarea comerțului dacic se îndreaptă mai cu seamă spre orașele grecești de pe țărmul răsăritean al Mării Adriatice: Dyrrhachium și Apollonia și din ce în ce mai insistent spre Italia. Au fost descoperite, după o statistică recentă, 38 000 monede de argint ce făceau parte din 180 tezaure cu drahme din Dyrrhachium și Apollonia la care se adaugă 230 tezaure cu descoperiri de monede republicane fără să mai vorbim de sutele de piese descoperite izolat.

Dezvoltarea rapidă a forțelor de producție va aduce cu sine o sporire considerabilă a populației. În afară de creșterea numerică a așezărilor, acum se înregistrează și o înmulțire a acelor aglomerări de tip protourban pe care dacii le numesc **Dava**, iar grecii le spun **Polis**. Marea bogăție de materiale descoperite în Dave, diversitatea lor sînt dovezi grăitoare ale unei remarcabile prosperități și a faptului că stadiul primitiv sătesc a fost de multă vreme depășit.

Multe dintre davele cunoscute azi pe întreg cuprinsul Daciei își încep existența din secolul al IV-lea î.e.n., altele vor lua naștere numai din secolul II. Printre cele mai importante, mai intens cercetate pe calea săpăturilor sistematice, se cuvin amintite cele de la: Poiana, Piatra Neamț, Răcătău, Brad, Cîrlomănești, Popești, Piscul Crăsani, Zimnicea din spațiul extra-carpatic, Pecica, Sighișoara, Arpaș, Șercaia, Cugir, Tilișca, Piatra Craivi, din Transilvania, subliniind că numărul lor este cu mult mai mare.

Toate cele arătate converg în a dovedi o rapidă și efervescentă dezvoltare economică pe toate coordonatele și pe întinderea tuturor teritoriilor daco-getice.

Cu privire la stratificarea socială stau mărturie pe lîngă texte literare și descoperirile arheologice. Între acestea merită amintite bogatele morminte princiare ce contrastează cu cele ale oamenilor de rînd cum este de exemplu cel pe care l-am descoperit în toamna anului trecut în apropierea Davei de la Cugir (jud. Alba) identificată cu Singidava antică. Mormîntul este de incinerație cu tumul ce a aparținut fără îndoială unuia dintre marii nobili ce locuia în cetatea din imediata apropiere. El a fost așezat pe rugul funerar într-un fastuos car, bogat împodobit, tras de doi cai. A fost sacrificat și un al treilea cal, cel de călărie. Ca îmbrăcăminte războinicul nostru a avut un splendid coif de fier de tip grecesc, o cămașe de zale, iar ca armament a fost dotat cu tot ce se cunoștea în antichitate: (sabie lungă, pumnal, **sica**) cu miner curbat, armă specifică dacilor, scut, lancie și arc. Din zestrea funerară făceau parte numeroase podoabe de argint și de aur. În cele de aur s-a păstrat o aplică de mari dimensiuni acoperită cu mici conuri în relief și terminată într-un cap de animal stilizat. Pe lîngă arme, podoabe, piese de car, din inventarul mormîntului princiar de la Cugir mai făceau parte un splendid vas de bronz produs în Italia și o mare fructieră ce aparține ceramicii dacice de lux.

Vechile orînduieli ale comunei primitive nu mai erau capabile să asigure mersul vertiginos înainte al societății daco-getice. Se impunea trecerea la o formă superioară de organizare: cea statală era o necesitate istorică și Burebista a fost promotorul noului, a fost personalitatea care a validat-o. El este cel care a reușit să unifice întregul neam de pe vasta lui arie de locuire înscrisă între Balcani, Carpații Nordici, Dunărea mijlocie și litoralul de vest al Mării Negre și să creeze primul stat dac centralizat și independent, cea mai puternică forță a Europei nesclavagiste din secolul I î.e.n. capabilă să se opună politicii de expansiune a romanilor.

Burebista știa bine că Roma va încerca să-l supună și de aceea va pune să se construiască în centrul Daciei, în Munții Sebeșului un vast complex de fortificații care a uimit anchitatea și stîrnește admirația vizitatorilor de azi prin monumentalitatea ei deosebită. Asemenea gigantice construcții, legitim comparate cu piramidele egiptene, au fost durate în piatră de calcar ori în roca dură de andezit, ele nu se puteau realiza prin munca unui trib ori uniuni de triburi oricît de puternică să fi fost. Este rolul eforturilor unite ale întregului neam dacogetic. Toate descoperirile făcute pînă acum în numeroasele cetăți, forturi ori turnuri de pază ce aveau menirea să apere cetatea cea mare de la Grădiștea de munte ni-l arată pe Burebista ca cel care a gîndit și realizat acest vast complex înscriindu-se printre operele lui durabile și de excepție.

Sînt puține acele popoare ale Europei zilelor noastre care se pot mîndri cu strămoși ce, cu peste două milenii în urmă să fi trecut la o formă politică superioară, cea statală, și să fi dat personalități de talia lui Burebista, care și-a înscris numele printre geniile antichității, și a fost demnul rival a lui Caius Iulius Cezar.

LAUS BUREBISTA

I.

Cînd de amîndouă mîini e legată o muzică,
noaptea, întrebi,
o, doamne, ce pasăre ciugulește
colțurile lunii, ce
ochi privește înlăuntrul lui și
nu vede decît înafară ?, cînd
alunecată e liniștea în singele tău și
numără, numără cît se poate cuprinde,
cu ochiul liber, cerul, —
cînd se apropie lucrul de cuta mîinii
și firea caută-n umbră
prelungirea-i, cînd e un singur loc, în
aminare, dulce fagure, cînd au
heraldicele pietre și plaiuri
de nume Dacia,

II.

O, atunci
mă apropii și zic : priviți-mă cît de largi
îmi sînt munții, dar cît de veșnici îmi
sînt, dar cît de ai mei îmi sînt, priviți-mă, —
am o atît de aruncată privire,
prin irișii lumina, prin irișii măduva
de crug, cît de a mea este
lumina,
priviți-mă întru întregul tot și întru
toate : o, atunci zic —
cînd de amîndouă mîini e legată o muzică,
ce pasăre ciugulește colțurile lunii, ce
ochi privește înlăuntrul lui și
nu vede decît înafară ? ; — cît de
largi îmi sînt umerii...

III.

Ca într-o rugăciune așez stilpii hotarelor,
privesc,
rugina înțelepciunii îmi cade pe trup,
semnele mîinii
prefac în ecou depărtarea, caută cuvîntul
un loc în
limba maternă și-și scutură straiele-n
Babiloane,
pe rînd, cînd cine apropie zicerea de ziuă-o,
Dachie, ca luna te implinești, rotundă,
întreagă,
ca o mamă vrînd să-ți trăiești pruncii alăptați
la destinu-ți...

IV.

Cînd voi avea și-n nume numele tău și-n
carne-ntregul tău vis, cînd
voi aștepta sub o stea să te apropii,
mîna mea va lăsa liberă muzica și
pasărea aceea se va înmorminta în lună
și luna înveșmîntată în halou
îmi va săruta fruntea și,
ca numele de trup, nu ne vom mai desparte,
cînd voi avea și-n nume numele tău și-n
carne-ntregul tău,
nedespărțit ca verdele de munți
voi fi de tine Dacie,
voi fi ; —
vei fi și-n somnul meu, sprijinindu-mi-te,
ca pe o spinare de zeu,
crescînd, înălțîndu-te, o, atît de liberă !

V.

Largă incolăcire a nourului, dezbrăcîndu-și un
ochi, dînd în lacrimă ; — aruncați
cu săgețile în trupul lui să vi se
umple privirile de rod !
Sămînța, ca ființa în prelungire,
odată cu palmele pe fața sărutată a piinii,
pe trupul Daciei, înverzind liberă !

VI.

Loc stăpînit de ochi, deschizătură a mîinilor
dincolo de orizont — liniște pentru liniște, ca
într-o mănușă mîna olarului.
Distanța sigură a ecoului, dintr-o naștere,
coborînd prin auz, foc și fluier, ale
graiului.
Sămînță prelungită prin rod, gust dulce al
lucrului desăvîrșit, mare a liniștii purtîndu-și
catargele.
Fierul ascuns al cuvîntului, tăiușul pe muchie,
marginea nechezatului de cal, arsele copite
așezate pe fața pămîntului ; —
— A venit o vreme să ne asemuim,
cum arborele cu pădurea.

Gellu Dorian

SPECTACOLUL LUMII

Văzut de Ioan Grigorescu

Portretul

— Din păcate — îmi spunea academicianul Emil Condurachi răspunzîndu-mi la una din zece întrebări pe care i le-am pus pe tema „Dacia și nașterea unui popor" —, nu ni s-a păstrat nici măcar un portret idealizat al lui Burebista. Ni-l putem însă închipui ca pe un bărbat falnic, așa cum apar unii nobili daci din statuile atît de expresive, realizate în epoca lui Traian și Hadrian și păstrate astăzi în muzeele de la Napoli, Florența și Roma. Am putea merge și mai departe, dar nu este bine să dăm frîu absolut liber întregii noastre imaginații...

Evident, savantul nu se poate conduce decît după rigori sever științifice, orice afirmație fără acoperire în documente, în demonstrații infailibile părîndu-i-se în mod firesc hazardată, nedemnă de luat în considerație. Dar eu trăiesc obsedant amintirea unui drum la Roma, pe care l-am străbătut sub povara aparatului meu de filmat și a fișicurilor cu role de peliculă, încercînd să ridic un colț din umbra uitării așternută peste memoria tezaurizată în piatra Forumului lui Traian, ori în giganticul osuar de marmoră risipit din scheletul timpului prin cimitirul relicvelor mute de la Fori Imperiali. Îmi căutam strămoșii dintîi, aflîndu-i ici, colo, în statui ciopîrțite de sabia secolelor, în basoreliefuri roase de vînt, în scenele alegorice de pe arcurile de triumf, în spirala de pe Columnă — acel „act de naștere" a poporului român cioplit de Apolodor din Damasc.

Pe un zid din Via dei Fori Imperiali, spre Colosseum, patru hărți în mozaic ale imperiului roman se așternu consemnînd evoluția puterii Eternei Cetăți întinsă peste întreg sudul continentului european, la cumpăna numărătoarei anilor din succesiunea epocilor, și una dintre ele indică apogeul expansiunii marilor hegemoni ai antichității: Cea în care este cuprinsă Dacia, supranumită „Felix", întru cucerirea căreia s-au purtat războaie cu umilitoare înfrîngeri și, mai tîrziu, cu îmbătătoare victorii pentru legiunile romane, uitați fiind cei o sută patru zeci de ani de neputință a puterii în fața dîrzei rezistențe a dacilor, de la temutul Burebista, pînă la neîngenunchiatul Decebal. Este imaginea cartografică a gloriei sacralizată prin amintirea marilor festinuri ce s-au consumat la Roma după cucerirea Daciei, și totodată refuzul amintirii timpurilor cînd lăncile imperiale s-au tot sfărîmat în inexpugnabilitatea Carpaților păziți de neînfricatul brat al dacilor. Romanii aveau însă bunul obicei de a-și respecta rivalii ce li s-au impus prin vitejie, și nu o dată le-au imortalizat chipurile în marmură. Mi se pare îndoielnic ca, tocmai lui Burebista, să nu-i fi păstrat undeva portretul. Dacii se numără cu sutele în reprezentările epocii de către arta monumentală romană, iar muzeele de antichități din Italia de azi găzduiesc zeci de statui ale unor geto-daci rămași anonimi. Sînt tarabostes, nobili, comandanți de oști, nu doar prizonieri ca în metopele monumentului de la Adamclisi, oameni cărora numai hazardul a făcut să li se piardă numele, știută fiind irepresibila înclinație a scribilor Eternei Cetăți spre birocrație. Și totuși, s-au dus în uitare. Impune ținuta lor. Mereu dîrji, frumoși, niciodată caricaturizați de sculptori, ba din contră, idealizați într-un anume fel, prin incontestabilele virtuți morale ce se lasă ghicite din înfățișarea lor.

Unul dintre ei, aflat la Roma, în Piazza del Popolo, tăiat cu finețe, degajînd determinare și înțelepciune, fălnicie și dîrzenie, surprins într-un gest al elocinței argumentată prin ridicarea mîinii drepte spre inimă, prin privirea penetrantă și prin trăsăturile feței emanînd o gravă dar serenă concentrare, pare să-l sugereze pe Burebista. Nu oricine poate fi acest dac din Piazza del Popolo, nu orice caracter se putea impune sculptorului cu atîta forță de sugestie, nu oricine putea să degaje o mai mare majestuozitate izvorîtă dintr-o patetică și invincibilă putere interioară. El să fie ? Aș fi în stare s-o afirm, dar îmi răsună în urechi cuvintele savantului prevenitor... Și totuși...

Dar ce alt portret să mai căutăm a afla decît cel dăltuit de venerație în inimile noastre, și care s-a dovedit capabil a rezista uitării două milenii și încă o jumătate de secol? Bunului obicei al romanilor de a-și respecta rivalii, împodobind cu chipurile lor monumentele unor incontestabile vremuri de glorie ce au aureolat Eterna Cetate, îi corespunde replica folclorului nostru, a mitologiei populare, chiar și a poeziei culte încărcată de respect și venerație față de „cultul" făcut „armoniei" daco-romane din episodul „Felix". El a fost perpetuat de-a lungul veacurilor, transformat ulterior în mod surprinzător în însuși „cultul" propriului dușman și cotropitor al pămînturilor strămoșilor noștri. Uluitor fenomen, aproape fără precedent în istoria popoarelor. „Idilizarea" începută încă din vremea romană, preluată și amplificată în epoca renașterii, reluată apoi chiar în chip excesiv de școala latinistă a secolului trecut, nu a fost amendată în aspectele ei excesive decît de Nicolae Bălcescu. Tot Emil Condurachi îmi răspundea la această chestiune în modul cel mai elocvent posibil: „Nu cred că putem cere socoteală cîntăreților populari și creatorilor de artă populară că n-au învățat «bine» istoria cotropirii romane. S-a petrecut un proces de lungă durată și de remodelare a unor imagini de mult cristalizate, încît sîntem singurul popor în al cărui folclor se subliniază binefacerile «părintelui» nostru Traian, care este pus alături de Burebista și Decebal. În fond, poporul român are printre alte merite și acela de a se prezenta în fața lumii cu o deplină unitate de limbă, de tradiție și istorie".

Și, aș adăuga, cu o deplină unitate de inimă. Salut, dacule din Piazza del Popolo! Mi-a plăcut să cred că ești tu!

Aniversarea vieții

Longevitatea, numărul și numele unui popor se socotesc nu numai în funcție de cei vii la un moment dat, ci după sirul nesfîrșit de generații precedente care s-au așezat cu blîndețe la temeliile sale. Trebuie să fii lipsit cu totul de orice fior metafizic pentru a nu-ți putea imagina norii aurii de dinaintea e.n. deasupra cetăților dacice plantate, din necesități de apărare, de cele mai multe ori pe piscuri și, datorită credinței timpului, cu zidurile îngropate în cerul din care credeau acei strămoși c-au venit. Un exemplu care-mi stă la îndemînă sînt cetățile de la Costești, a căror construcție presupune un grad înalt de civilizație și o reală putere economică. Dar astfel de vetre civile și strategice se găsesc presărate pe întreg teritoriul locuit de urmașii lor.

Cîntece și colinzi, ritualuri și datini, credințe și deprinderi s-au păstrat de la ei pînă în zilele noastre; pacifismul, toleranța incomparabilă și sufletul bun în relațiile cu ceilalți, mostenite, constituie o zestre morală specifică la care poporul nostru ține în cel mai înalt grad. Dacii însiși dealtfel erau oamenii cei mai pașnici, dar atacați fiind se apărău cu cea mai mare dîrzenie.

Faptul că solii daci sau romani se întelegeau cu căpeteniile militare fără interpreți incită azi la ipotezele cele mai cutezătoare privind o origine comună a celor două popoare. Pe vremea lui Cezar, numai moartea neașteptată a acestuia i-a împiedicat pe romani de a porni războiul împotriva lui Burebista.

Statul organizat de Burebista se bucura deci de o mare faimă devreme ce însuși Cezar plănuia o expediție în Dacia. Regele dac Burebista a reușit, ca nimeni altul pînă la el, să concentreze puterea, flamura cu cap de lup filfiind peste întreaga geografie de azi a țării noastre și încă mai departe. În relațiile lor cu vecinii, dacii participau cu competență la schimburile materiale și de valori ale timpului și în acest sens viața statului dac a constituit o prezentă binefăcătoare și importantă pentru progresul din veacurile următoare ale acestei părți de lume.

Hotărîrea partidului nostru inițiată de tovarășul secretar general Nicolae Ceausescu de a sărbători *2050 de ani de la întemeierea statului dac sub conducerea lui Burebista*, vine să sublinieze adevărul despre vechimea și continuitatea poporului nostru, să aniverseze viața unui popor de care sîntem mîndri că stă la temelia nașterii poporului român.

Considerăm această aniversare ca pe un început ce va trebui continuat abia de acum înainte prin cercetări și contribuții revelatoare care să reînvie amintirea și faima legendară a vieții dacilor, strămoșii noștri.

Gheorghe Pituț

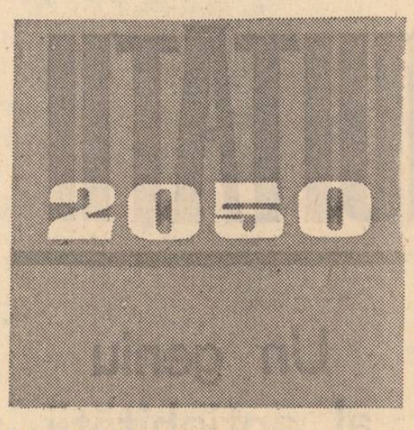

IOANA PROCA

Biruință

Stă de veghe peste țară,
spiritul bătrîn și teafăr,
al cetăților inscrise între munți și pe cîmpie,
și din piatră-n piatră curge
cîte-un riu de apă vie.

Fost-a și păzește treaz
ca tăcerea prin milenii,
Burebista trece azi
purtînd mantia-țărînă,
două mii cincizeci de flăcări,
luminează-absența grea,
iarba-n creștere păstrează
îndrăzneala de-a dura.

Prin învălmășeala lumii
credincioși cum ne-au fost munții,
am crezut în libertate,
chiar de ne-au murit părinții,
într-un filfiit de aripi
cînd în sus și cînd în jos,
limba dacilor rămîne
omenie și prinos.

Neamului să-i fie bine,
în deplină sănătate,
Burebista-nvinge timpul,
vine iată, de departe,
purtînd sceptrul păcii-n soare
patriei nemuritoare.

Fulgerele-n cerul aspru
înroșit de-atîtea ori,
luminează steagul păcii,
sfîntul nostru tricolor,
ridicat cu fală-n lume,
dus de un Erou viteaz,
dîndu-i țării și-un renume,
Burebista-n el e treaz.

●

I. SAFIR

Pisc

Galbenul din holde
Zîmbește în steaguri
Și ploaia de azi
Cleștare-și azvîrle
În pietre tăiate fără daltă-ascuțită
Cuvintele-n zbor
Se rotesc
Fără opreliști
Ca șoimul regal
Acolo e Sudul
Cîmpia și marea
Iar înspre Nord se înalță
Carpații
Ce e mai bun în noi lăsat de strămoși
Ne împinge înainte
Către piscul pe care
Tragi aer tare în piept.

●

IONEL F. MINEA

Sînt fiul tău, Decebal

Numai hazardul Romei
și iscusința unui Apolodor
făcu să cadă Sarmizegetusa
Sînt fiul tău, Decebal
lasă-mi sabia să despic
cu ea printre ani
să aduc atîta pace
la poalele Sarmizegetusei
încît s-o dau și la dușmani
Vulturii să se rotească slobozi
deasupra Carpaților
pînă la marea cea mare.
Și copiii să crească
asemeni macilor în holdele Bărăganului
Sînt fiul tău, Decebal
lasă-mi sabia...

VASILE ZAMFIR

Gustosul măr

Așa cum e această țară-a mea
nu-i alta cu mormanele de oase
ce în adîncul ei etern vor sta,
sub temelii de-orașe și de case.

Cel ce-i legat de dînsa simte-n gură
gustosul măr, străbuni cum l-au simțit.
El își dă seama că a lui făptură
trece prin timpu-ntreg desțelenit.

Și-așa va curge prin urmași departe,
fără să dea de negrul lui hotar,
căci țara asta este fără moarte,
ca o cunună veșnică de jar.

Vor trece mii de ani în zborul lor
și-n depărtare iarăși noi vom fi,
cum se întoarce stolul călător
și-l auzim în cea mai naltă zi.

În depărtare noi ne-om asculta
și-om auzi cum bronzul nostru sună.
Ne-am învățat cu zborul. Țara mea
e-un pescăruș pe creste de furtună.

●

EMILIAN MARCU

Pînă acolo e Tracia

Pînă acolo e Tracia.
Ridică Zamolxis privirile,
pînă în locul unde pulberea fină
sălaș rînduiește ființei acestea fără de teamă.

Pînă acolo e Tracia.
Vulturul orb se ridică peste vînătorile sale
cioplite în gînd ca o sfîntă statuie.
Pînă acolo e Tracia,
pînă unde zăpada
nu-și pierde niciodată chipul ei de fecioară...

Pînă acolo e Tracia.
Zamolxis arată spre inima lui,
pînă acolo unde vulturul orb
bucăți se împarte drept hrană la pui.

Dacia Felix

„Iată chorul lăudatelor dansatoare"
strigă Zamolxis, aici în pămîntul,
în pămîntul în care viță de vie
în chilia din munte a cerbului
cu sevă tăioasă și acră între coarne-l lovește
asemenea unei săgeți.
Țeasta lui învelită-n luceafăr
cu greu se ridică din viscoasa moleșeală
ce i se urcă pe umeri.
„Iată chorul lăudatelor dansatoare"
strigă Zamolxis — veghind în acest
uriaș aluniș jocul feciorelnic al ielelor.
Florile de sînziene le-ncinge
cingători de o blîndă noblețe pe trupul
subțire.
Zamolxis în seva tăioasă și acră privește.
„Iată chorul lăudatelor dansatoare"
harpha pe trup înfrunzește și cită bucurie
în insula aceasta de melancolie se-nalță.
„Iată chorul lăudatelor dansatoare",
în miere se învelesc, în zăpadă,
călătorind în sănii din lemn de mesteacăn
către patria mea cu numele Dacia Felix...

Cel tînăr

De coajă numele lui se dezbracă
asemenea ghindei în ochiul de aur
în ochiul de aur al vulturului orb
legănat de aripile lui uriașe.

În Tracia, Zamolxis, tînărul dac,
cu șoldul învelit de cîntecul țiterei
pergamente de miere trimite
spre zodia-n care albinele

cu polen și cu taină pe aripi
către templul de aer înoată.
În Tracia iată Zamolxis cel tînăr,
sfînt pămîntean, pergamente trimite
spre o veche religie.

Tolba cu săgeți și cu ghindă
pe șoldu-i de cîntec
începe să capete forme ciudate ;
asemeni unui război peste care
ca o pecete, ca un blazon ireal,
au trecut migratoare popoare.

De coajă numele lui se dezbracă
asemenea ghindei în ochiul învelit de liane
al vulturului orb
rămas dintr-o dinastie pierdută
într-o atît de ciudată uitare de sine.

Burebista — sculptură de Paul Marcea

BUREBISTA VISA PACEA

Era în amurg. Cam la începutul anului 45 i.e.n., cînd marele preot, Deceneu își făcuse rugăciunea către zeul suprem, Zamolxis. Apoi se așeză pe un trunchi de copac la poalele unui stejar bătrîn. Ochii săi mari și negri, umbriți de sprîncene stufoase, albe, cercetau cerul. O mantie albă îi acoperea trupul, iar pletele argintii îi împodobeau capul scoțînd în relief o frunte înaltă și brăzdată de cute adînci. Ultimele licăriri ale soarelui se șterseră. Umbra creștea în juru-i. O pasăre trecînd în zbor sparse liniștea ce dăinuia în fire. Luna plină plutea tăcută printre miriadele de stele, printre nori, deschizîndu-și drum înainte. Sanctuarul lui Zamolxis, părintele zeilor daci, zeul soarelui și al cerului senin, sub razele lunii părea clădit în aur, iar brazii bătrîni cu coroana lor bogată boarea vîntului își clătinau crengile prin care se prefira o beteală aurie. Undeva pe poteca ce trecea pe lîngă templu, trozneau crengi călcate de un om, care mergea cu pași apăsați. Deceneu se smulse din vraja cerului înstelat și zări pe regele și prietenul său, Burebista. Era un bărbat de statură potrivită, îmbrăcat cu o haină albă, cu mineci, cu pantaloni albi strînși pe picior, la mijloc cu o cingătoare de care atîrna sica avînd mîner de aur. În picioare purta sandale cu talpa groasă legate în curele. Capul era acoperit de o căciulă albă pe care erau fixate aplice de aur, ornate cu roata, crucea și securea dublă.

După mers și gesturi nu puteai să-ți dai seama ce fire are. Însă din privirea scrutătoare, pașii mari și apăsați de parcă se cutremura pămîntul, înțelegeai că-i un om energic.

— Fii bine venit, Burebista, grăi marele preot. Ce vînt te aduce noaptea aici ?

— Grijile țării, înțeleptul meu prieten, răspunse Burebista.

— Ce griji poți avea, cînd cu ajutorul lui Zamolxis ai unit toate triburile daco-gete și-ai supus pe toți vecinii, ajungînd „cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia" ; în cîțiva ani ai întemeiat o mare stăpînire ce se întinde de la Pădurea Hercinică pînă la riul Marus și pe Dunărea mijlocie pînă în munții Haemus, iar spre sud-vest cuprinde tot țărmul de vest al Pontului Euxin cu cetățile grecești de la Olbia pînă la Apollonia. Ești iubit de popor, de comati și de tarabostes, și toți ascultă de poruncile tale. Munții Daciei gem de aur, argint și sare, iar hambarele sînt pline de grîu, mei și ovăz ; carne, lapte și miere e din belșug, meșteșugurile au înflorit, încît negustorii greci caută și schimbă mărfurile lor : vin, ulei, amfore și altele pe produsele vrednicilor tăi daci pletoși.

— Drept ai grăit, prietene Deceneu, zise Burebista. Eu nu m-am luptat pentru gloria mea, ci asemenea tatălui meu și înaintașilor mei am vrut ca Dacia să fie puternică și neatîrnată. Doar știi că noi geții — cum ne zic grecii — nu ne temem de moarte, cînd la Zamolxis o nouă viață ne așteaptă. De asemenea știi că acum trei ani am trimis pe Acornion din Dionysopolis, consilierul nostru la Pompeius, cu care s-a întîlnit la Heracleia Lyncestis în Macedonia făgăduindu-i că-l vom ajuta cu oaste împotriva lui Cesar.

— Așa e Burebista, dar de te ce frămînți, ai aflat ceva ? întrebă Deceneu.

— Da, prin iscoadele mele știu că Cesar, deși continuă lupta pentru nimicirea lui Pompeius, se pregătește de război împotriva noastră și își concentrează oști numeroase, în Macedonia, iar Octavius, nepotul lui Cezar, se află în mijlocul lor.

— Atunci — zise Deceneu — marele Zamolxis să-ți ajute și am să rog pe Ares să-ți fie prielnic pentru apărarea țării. De altfel eu știu că de cîțiva ani în Munți ai început lucrări pentru întărirea cetăților.

Burebista dădu din cap în semn de aprobare. Apoi amîndoi rămaseră pe gînduri, în vreme ce liniștea își întinse pînza turburată doar de țiriitul greierilor sau de zborul vreunui liliac ce trecea ca un fulger negru.

★

Prevăzător din fire, bun strateg și diplomat încă înainte de a trimite pe consilierul și ambasadorul său, Acornion din Dionysopolis la Cneius Pompeius în Macedonia ca să-i ofere ajutor împotriva lui Caius Iulius Cesar, Burebista luase măsuri ca să întărească cetățile din munții Orăștiei. În acest scop regele get chemă la dînsul pe arhitectul grec din Histria, Pasitelidas și-i înfățișă planul său.

— Știu Pasitelidas, că între meșterii greci pe care i-am adus din orașele grecești din Pontul Euxin, tu ești cel mai priceput. Ai văzut Munții și întăriturile de pe crestele stîncilor. Vreau ca într-un an, sau doi cel mult, să clădești în munții Orăștiei o centură de întăriturî și cetăți, iar cele vechi de la Costești, Bănița și Căpîlna, ce sînt întărite cu valuri de pămînt, să fie transformate în puternice cetăți cu ziduri groase de piatră. La acestea vei adăuga cetățile noi ce vei dura la Blidaru, Piatra Roșie și Dealul Grădiștei, care va fi Sarmizegetusa, iar în apropiere vei înălța templul lui Zamolxis. Pentru înfăptuirea acestui inel de întăriturî vei avea meșteri greci și meșteri daci, aceștia vor îndruma munca întregului meu popor. În fiecare cetate lucrările vor fi supravegheate de cîte un om ales de mine dintre tarabostes. Pentru întocmirea planului îți dau termen numai trei zile.

Arhitectul Pasitelidas, care nu se așteptase ca regele să-i înfățișeze planul său, puternic impresionat, spuse :

— Mărite rege, fără să vă aduc laude, văd c-ați prevăzut totul. Așa că mie nu-mi rămîne decît să mă supun dorinței voastre și în termenul stabilit să vă prezint planul lucrărilor.

— Atunci spor la lucru ! — grăi Burebista — și peste trei zile te aștept. Apoi Pasitelidas închinîndu-se, ieși.

Burebista rămase gînditor : „Oare planul meu de întărire a cetăților din Munți nu-l va socoti Cesar o provocare ?... S-ar putea. Deși după mine provocarea vine din partea lui, care se pregătește de război împotriva noastră. Însă orice ar gîndi Cesar, eu sînt dator să-mi apăr țara și poporul".

Cîteva zile mai tîrziu, cam pe la prînz, apăru și iscoada sa, Daizus : „Mărite rege, vin din Macedonia. De la negustori greci și romani am aflat că Pompeius a fost învins, iar Cezar e stăpînul Romei. Pe Octavius, nepotul său, Cezar l-a trimis în Macedonia pentru studii. Unii negustori spun c-a fost trimis să ia măsuri în vederea războiului pe care-l pregătește împotriva partizilor și a noastră. Tot de la negustori am aflat că Cezar a concentrat în Macedonia mai multe legiuni și cîteva mii de călăreți".

— Daizus, vulpe bătrînă, sînt mulțumit de tine ! Du-te și spune pivnicerului Dada c-am poruncit să-ți dea o cană de vin grecesc.

În urma acestor știri Burebista înțelese să războiul cu Cezar este de neînlăturat. Fără să piardă o clipă, ieși din cetatea Costești, însoțit de o mică gardă de comati. Mai întîi stătu de vorbă cu arhitectul Pasitelidas.

— Mărite rege, așa după cum mi-ați spus, cetatea de la Costești am întărît-o cu ziduri groase de piatră, iar Turnul cetății l-am prefăcut în locuință regală ; la Grădiștea Muncelului se va înălța cetatea Sarmizegetusa și sanctuarul zeului Zamolxis.

Burebista, mulțumit, dădu din cap în semn de încuviințare și după ce mai vorbi și cu alți meșteri daci și greci plecă să controleze personal — cum avea obicei — mersul lucrărilor. Regele văzu cum dacii pletoși și prinși din războaie lucrau cu spor. Unii netezeau locul către cetate făcînd terase, alți ciunteau coamele munților și stîncilor. Mai sus, unii tăiau piatră în blocuri mari și o fasonau, alții urcau blocurile de piatră pe pantele abrupte ale muntelui. Văile răsunau de strigătele oamenilor ce-și încordau puterile. Era un continuu du-te-vino și un zgomot de parcă fierbeau apele. Adesea însuși regele punea umărul alături de muncitori, impingînd cîte un bloc de calcar sus, spre creste. Valurile de pămînt sau de piatră cu care erau prevăzute vechile cetăți le înlocuiau cu ziduri solide de piatră, după tehnica elenistică, cu turnuri, cu metereze, în afară de turnuri de strajă și de luptă presărate pe o mare întindere.

★

Pe cînd Burebista se ducea aproape zilnic să vadă cum cresc zidurile cetăților, nici romanii nu așteptau.

Se zice că Octavius cu știrea unchiului său, Cezar, trimise pe Marcus Tullius Naso, un nobil devotat să intre în legături cu unul din foștii regi daci și să-l atragă de partea Romei. Ca semnal acestei misiuni secrete Octavius dăduse lui Marcus un inel de aur cu pecetea sa, avînd instrucțiuni precise : să se informeze mai întîi prin negustori romani sau greci ce străbăteau orașele de la nord și sud de Dunăre, în care din acești foști regi daci poate avea încredere și cu care poate vorbi. Misiunea, deși era grea și primejdioasă, Marcus Tullius Naso informat de negustorul grec Apaturios izbuti să intre în legătură cu Cotiso, care era dornic de mărire și îl ura pe Burebista. Cotiso, deși era pripit din fire, totuși se temea să nu fie vreo cursă pusă la cale chiar de Burebista. „Într-adevăr, nobile Marcus Tullius Naso, cunosc pe negustorul grec Apaturios, dar nu înțeleg de ce v-a trimis la mine".

— Mi s-a spus că sînteți un om ce știe să păstreze o taină și că pot avea încredere. Mă jur pe Jupiter că vă spun adevărul și numai ade-

teatru t

Don Juan

Piesa lui Molière constituie una din puțin numeroasele capodopere ale literaturii universale care au văzut lumina scenei bucureștene în această stagiune. Utilitatea acestui spectacol, numai și prin faptul de a fi amînat o obligație a instituțiilor teatrale pe care nu toate au onorat-o, este mai presus de îndoială. Apoi întîlnirea cu un text de o asemenea anvergură poate aduce, și nu numai pentru spectator, lămuriri esențiale relativ la mult dezbătuta problemă a „actualității". Contactul cu capodopera influențează modul nostru de selecție, relativizează criterii ce par de neclintit, creează mai ales necesități noi. Este aici, în această experiență, ceva ce-ar putea fi rezumat (formula aparține unui romancier contemporan) : „cîtă viață, atîta literatură !" Și ce impresie, viu sentiment al vieții conține drama lui Don Juan așa cum apare în viziunea marelui francez, o plenitudine a aspirațiilor omenești care este semnul inconfundabil al Poeziei. Fiindcă la urma urmelor **sintem** cu adevărat numai acolo unde ceea ce este contingent și pasager, fără a fi neglijat, intră în contact cu marile întîmplări ale umanității. Despre această tensiune și despre înțelesul a ceea ce este mereu actual (e, să-i spunem, imperioasă permanență) își propune să vorbească regizorul Valeriu Moisescu în spectacolul („versiune scenică" originală) de la Teatrul de Comedie. O face mai întîi ajutat de scenografia Sandei Mușatescu. Introducînd, prin intermediul grupului de manechine din fundal, tabuurile „culturale" ale unei epoci prea încîntate de sine, obscură și mecanică în manifestările ei, pe care tinde să le impună însă cu o fanatică neîngăduință. Drama lui Don Juan „comentată" de lumea timpului lui Molière nu are doar rolul de simplu expozeu. Instituind un dialog între fapte și literatură, între mentalități și destine, regizorul lasă inițiativa evenimentelor dramatice chiar cu riscul de a da naștere unor momente discursive. Așa se face că întîlnim și scene „de gen", minuțios lucrate dar tangențiale doar la ideea carnavalescului, idee centrală în spectacolul lui Valeriu Moisescu, cu echivalențe scenice uneori remarcabile. Pe urmă, ceea ce concură la realizarea prezentei reprezentații nu este, cum ne-am fi așteptat poate, interpretul personajului omonim al piesei, ci cel al lui Sganarelle, actorul Mihai Pălădescu. Acesta, înzestrat cu un temperament artistic care nu și-a găsit întotdeauna rolul (sau regizorul) pe potrivă, dă aici întreaga măsură a talentului său, într-o creație de excepție. În schimb Iurie Darie este în Don Juan o prezență decorativă, atent mai degrabă la gesturile personajului decît la trăirile sale lăuntrică. În rest distribuția fără a fi memorabilă în întregime rămîne meritorie pe ansamblul spectacolului. Din ea mai fac parte : Sanda Toma, Costel Constantinescu, Silviu Stănculescu, Sorin Gheorghiu, Mircea Septilici, Candid Stoica, Melania Cîrje, Iarina Demiari, Vladimir Găitan, Gheorghe Simonca, Eugen Racoți, Gheorghe Crișmaru, Dumitru Chesa, Theo Cojocaru.

Valentin Dumitrescu

film f

Formula atracției universale

Ca toate filmele lui Timotei Ursu, **Bună seara Irina**, are o căldură subtilă, apropiată de melancolie și contemplație, care se insinuează subteran, deși privirea cinematografică este dintre acelea care nu trec de nivelul suferințelor epidermice, exterioare. Deși îl regăsim aici pe Timotei Ursu doar ca scenarist, cunoscîndu-i antecedentele cinematografice putem să ne dăm seama că scenariul este cel care a dat formula de rezistență a filmului. Cunoscut regizor de televiziune, Tudor Mărăscu face o adaptare perfectă, plină de profesionalism a unui scenariu ; se simte respectul său pentru text și chiar pentru subtextul care i se oferă (fiind greu de crezut că două personalități sînt asemănătoare pînă la identificare).

Eroul filmului e un marinar-ofițer de cursă lungă pe care profesiunea îl acaparează pînă într-atît încît e pe cale să-și piardă soția. Cei doi se iubesc și asta le salvează deocamdată căsnicia. Finalul nu este decît o amînare diplomatică a dramei care ni se promite pe tot parcursul filmului. Recunoaștem de fapt aici problema predilectă a lui Timotei Ursu : în toate filmele sale eroii încearcă să aibă o viață intimă, o viață de familie eventual, dar faptele lor, profesiunea lor, le refuză acest drept dintre cele mai firești. Fiecare film al său propune o altă ipostază a aceluiași erou. Ofițerul de cursă lungă din **Ultimul stol** ar putea să fie, de pildă, eroul din **Bună seara Irina** care își pierde totuși soția și care, pe o plajă, propune misogin, ironic „jocuri de-a vacanța" ; tot dragostea îl salvează, așa cum de dragoste are parte și eroul din **Septembrie**. De fiecare dată Timotei Ursu spune același lucru cu alte cuvinte, și această continuitate posibilă, reluarea în alți termeni a aceleiași întrebări obsedante, fac din filmele sale un serial. Problemei nu i s-a găsit încă o soluție hotărîtă, definitivă — dintre acelea care dau adîncime, capabilă să transfigureze profund faptele acumulate.

Din filmul lui Timotei Ursu și Tudor Mărăscu rămîn în cele din urmă, pe lîngă atmosfera delicat sugerată, două portrete compuse cu multă sensibilitate de Ștefan Iordache și Valeria Seciu — doi oameni care se urmăresc unul pe celălalt ca soarele și luna, fiecare pe orbita lui, o atracție reciprocă, îndepărtată, ajutîndu-i, deocamdată, să rămînă în același univers.

Nicolae Mateescu

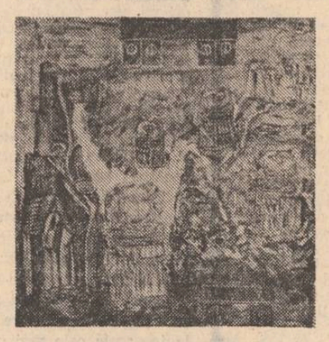

Cristian Calcan : „Continuitate"

televiziune tv

Merge și așa?

În noua ei formulă (deja veche) de joi după-amiază, emisiunea **Viața culturală**, ieșise cu mult peste alte emisiuni, fiind la un moment dat cu puțin după emisiunile lui Tudor Vornicu și Andrei Bacalu. Oamenii de cultură semănau regrete că ea nu se bucură de un spațiu cu mai mare audiență, la orele cînd omul a terminat și cu cumpărăturile și cu dereticatul și așteaptă minunea de pe micul ecran. Au fost interviurile cu personalități literare, reportajele gîndite și concepute scriitoricește, cu acel ochi proaspăt care te oprește să întinzi mîna spre butonul de închidere al televizorului. Erau emisiuni bine structurate, alerte, dense în informație culturală cu interesante descinderi în atelierele scriitorilor și artiștilor plastici. Pe nesimțite emisiunea devenise necesară în program, greu de evitat chiar și pentru un mofturos într-ale programelor TV. Dar **Viața culturală** din 26 iunie realizată de Viorel Grecu și prezentată de Julieta Țintea a venit parcă spre a da dreptate unui adevăr destul de vechi : Nici o minune nu ține mai mult de trei zile (deși există minuni care rezistă de secole). De ce am avut impresia unei minuni dărîmate, adică a unei emisiuni care nu aduce nici pe departe cu reușitele celor doi redactori amintiți, tot ei autori ai reușitelor la care mă refeream la început, de ce **Viața culturală** a părut mai degrabă un fel de agendă culturală ? Pentru că la început au fost recitate 2—3 poezii pentru punerea în temă a celui din fotoliu, un fel de, fii atent, acum te uiți la cultură, după care a urmat un reportaj despre întîlnirea actorilor de la Teatrul de comedie cu minerii din Valea Jiului. Actorii și conducerea teatrului care spun că e bine că se întîlnesc cu minerii, minerii care spun că e bine că se întîlnesc cu actorii lor preferați, redactorul care spune că e bine că actorii cunosc publicul la el acasă, totul semănînd cu o actiune la care a fost invitată și televiziunea să consemneze.

Colocviul național de traduceri, marcat și el prin două interviuri care puteau constitui doar prefața unei emisiuni axată pe o asemenea problemă și care interviuri s-au numit în cele din urmă „reportaj" a avut aceeași pondere, modalitate de reflectare și în cele din urmă aceeași importantă ca întîlnirea actorilor cu minerii și cu repetiția formației de teatru muncitoresc din Galați. Să fim bine înțeleși, toate subiectele menționate sînt demne de interes. Deșinde de formulă, de modul cum sînt gîndite și realizate pentru a ne ține nemiscați în fotolii. Pentru că la modul „a avut loc", după ce aceleași actiuni au fost consemnate și de radio, de presa culturală și chiar ne, difuzarea pe micul ecran doar cu argumentul că se și vede cine a fost nu sporește gradul de interes.

Am făcut doar o comparație între lucrurile bune, demne de stimă ale redactiei culturale si un esec. Poate că nu este esec, ci doar semnul sigur că a venit vara și-i îngrozitor de cald, cînd realizatorii sînt gata să spună merge și așa iar telespectatorul singuratec, încăpățînat în fața micului ecran spune mormăind, parcă totusi nu merge. Dar nici nu se întreabă de ce.

Cornel Nistorescu

vărul. Priviți acest inel de aur ! El are pecetea lui Octavius, nepotul lui Cezar. Știu că nu rîvniți după aur, vreți să fiți rege ! Ei, bine : noi romanii dorim pieirea lui Burebista.

Cînd Cotiso auzi ce i se propune de trimisul lui Octavius, broboane de sudoare îi cuprinseră fruntea, iar pleopele începură să-i clipească nervos. Se sculă de pe scaun și începu să se plimbe gînditor prin odaie.

Marcus Tullius Naso, înțelegînd starea sufletească a lui Cotiso zise :

— N-aveți de ce să vă **temeți, negustorul Apaturios** nu știe ce vorbesc cu dumneavoastră, iar eu în numele lui Octavius sînt împuternicit să vă asigur de prietenia sa și vă puteți bizui pe ajutorul armat al Romei, dacă Burebista e ucis.

— Îmi cereți prea mult — grăi Cotiso. Eu singur nu cutez să ucid pe Burebista. El e iubit de popor și e în culmea puterii. Îmi trebuie timp să mă gîndesc, să văd dacă pot găsi și alți tovarăși. Însă, fie că voi găsi sau nu, am să vă trimit răspunsul meu prin negustorul Calistene din Apollonia, care-i omul meu de încredere. Cu aceste cuvinte, Cotiso se despărți de Marcus Tullius Naso și rămase pe gînduri. „La cine să mă duc ? Cui dintre prietenii mei să-i încredințez o asemenea taină ?... Am copii, doi băieți și o fată, o soție pe care o iubesc ca lumina ochilor mei și sînt destul de bogat. A fi din nou rege ?!“. Gîndul de mărire îl făcu să-și schimbe părerea și după multă frămîntare se duse la Coryllus, cu care copilărise. Acesta, privindu-i figura, de cum intrase în casă, înțelese că-l rodea ceva pe inimă.

— Văd că ești tulburat, Cotiso, zise Coryllus, vrei să-mi spui ceva ?

— Fiindcă nu te înșeli, zise Cotiso, mă silesti să te întreb deschis : pot să mă bizui pe prietenia ta ?

— Ce vorbe sînt astea ! se miră Coryllus, puțin atins. Știi bine, că multe am discutat împreună și cred că tot ce mi-ai spus, a rămas între noi. Sînt un om serios și mai ales știu să păstrez o taină.

— Cineva din afară ar dori ca Burebista să moară — îi șopti la ureche Cotiso.

— Vorbește fără ocoluri și fără teamă, sînt singur în toată casa, adăugă Coryllus.

— Voi fi scurt, grăi Cotiso. Azi a venit la mine un nobil roman, omul lui Octavius, care dorește moartea lui Burebista și ne asigură de prietenia lui Octavius și ajutorul armat al Romei.

— Tu, Cotiso, ce i-ai răspuns ? întrebă Coryllus, prudent.

— Că-i voi trimite vorbă prin Clistene, un negustor grec din Apollonia.

— Rău ai făcut, aprecie Coryllus. Nu trebuia să stai la discuții cu el, chiar dacă era patrician și trimisul lui Octavius. **Trebuia să-l dai afară.** Politica romanilor se bazează pe dictonul „Divide et impera“, pe care o aplică și azi în Orient... Sînt de părerea că ce mi-ai spus, să rămînă între noi, iar romanului nu-i trimiți nici un răspuns.

Abia terminase Coryllus de vorbit și în odaie intrară Comosicus și Dicomes, doi tarabostes. Aceștia, fără să aștepte să fie invitați a sta jos, amîndoi zîmbind, se așează pe cîte un scaun.

— Îmi pare bine că sîntem numai bărbați — zise Comosicus, așa că putem vorbi fără teamă. Ce ziceți de centura de cetăți ce le clădește Burebista în Munți, iar acum meșterii greci au început construirea centurii a doua în jurul Sarmizegetusei, durînd cetăți de piatră la Tilișca, Piatra Craivii, Polovragi și Ocnița ?! Poate vrea să se încoroneze rege ?

— N-ar fi de mirare, fiindcă ce vrea, aceea face, adăugă Dicomes.

— Pe mine — sări Coryllus — mă supără faptul că nu se sfătuiește cu noi, tarabostes.

— Toate hotărîrile le ia sfătuindu-se cu Deceneu, marele preot, observă Cotiso. Mă încred în voi și vă spus deschis : eu îl urăsc ! Numai lui se datorește moartea tatălui meu !

— Se laudă cu biruințele lui împotriva celților, bastarnilor și sarmaților — adăugă revoltat Comosicus — uitînd că numai cu cetele dacilor noștri pletoși, cu sîngele și cu trupul lor s-a făurit puternicul stat dac. Noi sîntem stîlpii, pe care se reazimă Dacia. Noi, tarabostes !

— A ajuns cel mai bogat rege din Tracia prin prăzile bogate în aur și argint luate de la triburile celte ! strigă Cotiso.

— El domnește și noi robim ! zise Comosicus.

— Noi sîntem robi, Comosicus — răspunse Coryllus, însă el este rege și noi trebuie să-l ajutăm. Ca să conduci trebuie să fii ascultat de cei mari, dar și de cei mici, adică de popor. S-avem răbdare, eu cred că timpul va lucra în folosul nostru.

După această convorbire tainică toți se sculară, Coryllus îi conduse, apoi se întoarse în casă. Se întinse pe pat și gîndea : „Romanii se tem de Burebista. De altă parte el grăbește întărirea cetăților din Munți spre a preveni o eventuală înaintare a ostilor lui Cezar. Cotiso, Comosicus și Dicomes fierb, dorind ca Burebista să moară cît mai curînd. Graba nu-i bună, trebuie să găsim momentul prielnic pentru noi...“. Și, tot gîndindu-se, Coryllus adormi.

★

Trecuse demult ora prînzului, cînd Burebista se întoarse din zona cetăților ce se înălțau pe Munți. Regele era mulțumit de ritmul cu care înaintau lucrările. Mersese mult, cînd pe jos, cînd călare și se simțea obosit. N-avea poftă de mîncare, îi era sete. Porunci să i se aducă o amforă cu apă de la izvor și o cană cu miere de albine. Apoi se așeză pe pat. Voia să doarmă, însă somnul nu se lipea de genele sale. Din senin buna dispoziție pieri și gînduri negre începură să-l frămînte. „Au trecut aproape 40 de ani, de cînd sînt în fruntea statului dac — ani

Ileana Balotă : „Evocare"

plini de zbucium și de lupte. Unele lupte eu le-am vrut, pe altele le-am purtat fiind silit... Acum țara este o impărăție puternică și romanii au de ce să se teamă. Ei mă cunosc din spusele negustorilor greci și romani, care vînd la noi mărfurile lor. Eu nu mă gîndesc la război împotriva lor. Cezar e un mare comandant de oști și om politic. Prin războaiele pe care le-am purtat, am căutat să-mi apăr țara și poporul, iar el vrea să ne robească“. Se așeză pe scaun, cînd un ostaș din garda regală intrînd în fugă spuse :

— Mărite rege, a venit Daizus, iscoada, vă

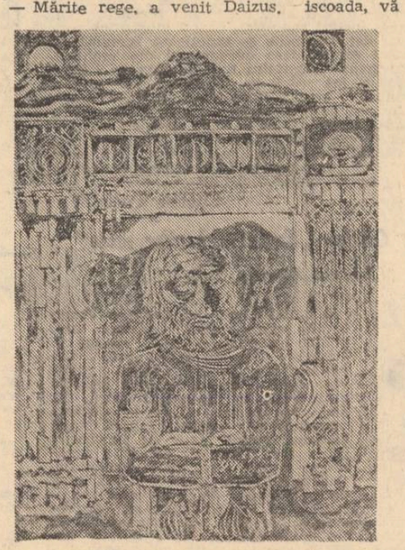

Cristian Calcan : „Strămoșul"

aduce vești însemnate de la Roma.

— Să vie, porunci Burebista.

— Stăpîne, am venit într-o goană. La Roma, Brutus și Caius împreună cu alți nobili au ucis în senat de Idele lui Marte pe Cezar. Poporul s-a răsculat, dînd foc la casele ucigașilor lui Cezar. Antonius, în unire cu Octavius, nepotul lui Cezar luptă împotriva oștilor lui Brutus și Casius. La Roma, nobilii și poporul tremură de frică. Pe unii i-am auzit pe stradă întrebîndu-se : „Ce știi despre Burebista ? Cînd vin dacii la Roma ?“. Alții se întrebau : „E adevărat că dacii au năvălit în Macedonia ?“... Teama e cu atît mai mare, cu cît Italia e golită de ostași iar Roma e lipsită de apărare.

Burebista ascultă profund impresionat știrile, însă, cînd auzi ce gîndesc nobilii și plebea la Roma, începu să rîdă.

— Bine, Daizus, sînt mulțumit de tine. Du-te, mănîncă și te odihnește, trebuie să fii frînt de oboseală.

— Mărite Rege, pentru țară și pentru regele nostru îmi dau chiar viața.

Rămînînd singur, Burebista își zise: „Îmi pare rău c-a fost ucis Cezar. Era cel mai de seamă om din Republica romană ! Acum cine știe ce se poate întîmpla. S-ar putea ca în locul lui să vină altul, care să fie o primejdie mai mare pentru noi...“.

Din aceste gînduri îl zmulse un ostaș din garda cetății, vestindu-l că nobilii Cotiso și Coryllus așteaptă să fie primiți.

— Să intre ! strigă regele.

— Mărite rege, Zamolxis fie în veci lăudat și mulți ani să domnești ! Vă înștiințăm că poporul muncește cu dragoste și spor la întărirea cetăților.

— Inima mea, Coryllus și Cotiso, se bucură de veștile ce-mi aduceți. Însă cu un ochi rîde și cu altul plînge, fiindcă Cezar a fost ucis în senatul roman. El era un geniu militar și politic și fala Romei. Pe cînd eu cu trudă și cu mult zbucium am unit sub sceptrul meu întregul neam getodac, alcătuind o mare stăpînire puternică și neatîrnată. Dacă Cezar trăia, lupta împotriva Romei era de neînlăturat.

— Cum, rege ? zise Cotiso. Vrei să spui că de acum va fi pace ?! Eu cred că tocmai acum e momentul prielnic să atacăm pe romani și să ne întoarcem cu prăzi bogate.

— Ai de gînd, rege, să lași sabia să rugînească în teacă ? sări Coryllus.

— Ce gînduri nebune vă înfierbîntă mințile, Cotiso și Coryllus ?! Poporul e sătul de războaie, vrea pace. În felul acesta vor înflori meșteșugurile, negoțul și fiecare comati va munci cu rîvnă pentru bunăstarea țării și a familiei sale. Duceți-vă la locurile voastre și aveți grijă. Cetățile să fie bine întărite. Și dacă vă întreabă alți tarabostes ce face Burebista, răspundeți-le astfel : „Burebista și poporul vor pace. Romanii n-au decît să se bată între ei pînă ce templul lui Jupiter se va surpa“.

În întîmpinarea lui Coryllus și Cotiso ieșiră Dicomes și Comosicus, vrînd să știe ce face regele.

Cînd aflară ce le-a spus Burebista, Comosicus zise :

— Burebista e vulpe bătrînă, nu vrea să ne spună ce plănuiește.

— S-ar putea — adăuga Dicomes — să fie chiar adevăratul său gînd.

— Cum !? El vrea pace ?! — întrebă Comosicus — care zeci de ani a purtat războaie și prin prăzile dobîndite este cel mai bogat rege din părțile răsăritului !

— Poate, spuse Cotiso, fiindcă e cel mai bogat rege, nu vrea decît pace.

— Eu zic — începu Comosicus — că acum e momentul să năvălim în Macedonia. Antonius și Octavius se luptă cu ucigașii lui Cezar, Roma e fără apărare.

— Așa credeți voi — zîmbi Coryllus. Uite, sînt de părere, cum în drum trecem pe lîngă o stînă, să ne oprim puțin acolo. Vreți ?

— Dacă zici tu, fie ! aprobară ceilalți nobili. Ajuns la stînă, Corylus spuse ciobanilor :

— Aduceți-mi doi ciini, fiecare să fie legat cu o curea, iar mie să-mi dați o ciosvîrtă de miel. Cînd am să vă fac semn cu mîna, să dați drumul ciinilor. Zis și făcut. În clipa cînd ciobanii dezlegară ciinii, Coryllus aruncă între ei ciosvîrta de miel. Ciinii hămesiți s-au repezit s-o apuce. Cum ciosvîrta era una singură, iar ei doi, s-au repezit unul asupra celuilalt mușcîndu-se între ei sau căutînd să se apuce de beregată. Pe cînd lupta era în toiul ei, și nici unul nu se dădea învins, la un semn al lui Coryllus un cioban aruncă în mijlocul ciinilor un puiandru de lup, prins într-o capcană. Ciinii, deși se luptau între ei cu îndîrjire, cînd văzură lupanul, s-au aruncat asupra lui, uitînd de cearta lor. Abia atunci cei trei nobili daci au înțeles că romanii, care acum se luptă între ei pentru putere, nu-i momentul să fie atacați pentru că în fața primejdiei se vor uni și se vor năpusti asupra dușmanului ce-i va ataca.

— Vedeți ? zise Dicomes, Coryllus prin această pildă vrea să ne convingă că nu-i momentul prielnic să atacăm pe romani.

— Cred, adăugă Cotiso — și am curajul să afirm că Burebista chiar mai tîrziu este o piedică în realizarea planurilor noastre.

— Toți trei urîți pe Burebista, zise Coryllus, fiindcă este un rege puternic și bogat, iar voi niște nobili, pe cînd părinții voștri erau regi. Dar acesta nu-i un motiv ca să ne grăbim. Burebista e bătrîn. Să avem răbdare. Să așteptăm. Cum nici Zamolxis nu știe ce ne așteaptă în viitor, sînt de părere ca o parte din podoabele de preț, bani, ce avem, să le îngropăm din timp în locuri sigure...

★

După ce plecară Cotiso și Coryllus, Burebista se întristă. Nu se gîndea la moartea lui Cezar, ci la țara sa, la el. Sînt „cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia . Dar ce folos ?! Sînt singur, singur ! Moartea soției mele, Bendina, m-a îmbătrînit cu zece ani !... N-am cel puțin un fiu și cît am dorit ! Oh ! Zamolxis, cu ce-am greșit oare de sînt astfel lovit ?! Cînd nu voi mai fi, cine va conduce poporul ? Deceneu, prietenul și sfetnicul meu, are aproape aceeași vîrstă ca mine. Dintre nobili sînt mulți destoinici, dar sînt și cîtiva nemulțumiți, care s-au supus fără voia lor. Pe unii îi bănuiesc, dar nu pot să-i lovesc“. Se mai plimbă cîtva timp frămîntat prin odaie, apoi se așeză pe un scaun. În cameră se afla un pat de lemn, fără ornamente, acoperit cu o cuvertură, o masă de lemn și patru scaune cu spătar. Pe pereți nici un fel de podoabă. Doar într-un colț atîrna un candelabru de bronz cu trei brațe. Acesta era mobilierul din odaia celui mai bogat rege din Tracia. Deodată îi fulgeră un gînd ciudat : „Ce-ar fi să mor ?! Te temi de moarte, bătrîne?! Nu, își răspunse în sine Burebista. Nu mă tem. Știu, că numai trupul moare, iar sufletul e nemuritor, se duce la Zamolxis, unde va trăi o nouă viață. Moartea am înfruntat-o mereu în iureșul luptelor. Totdeauna am fost în fruntea oștirii. Nu mă tem de moarte, ci mă tem pentru viitorul țării mele. ...Ah ! Bendina, Bendina, dacă aș avea un fiu, aș muri fericit. Aș avea cine să conducă țara. Oh ! Zamolxis, ce nedrept ai fost cu mine !...“. Curînd gîndurile i se încîlciră, pleoapele le simți grele și pe nesimțite adormi profund. Afară gărzile făceau de pază, necutezînd să scoată o șoaptă.

Pe nesimțite cerul se întunecă. Vîntul prinse în horă munții și picături mari de ploaie cădeau ca grindina. Vuietul văilor se înfrățea cu mugetul tunetelor, iar fulgerele brăzdau bolta luminînd o clipă crestele munților, cetatea. Trăznete rare spintecau norii, iar șuvoaiele cărau tot ce întîlneau în cale. Ploaia cînta, vîntul urla, crengile copacilor lovite de vînt gemeau. Și Burebista dormea... Treptat furtuna se potoli. Ploaia încetă. Luna singură scălda în văpaia ei de aur munții și cetatea.

Octavian Mărculescu

2050

GEORGE DINIZVOR

PURUREA

Cîntul 8

Poate codru-ndoliat
frunzele să-și lepede,
Apele să curgă iar
către mare, repede,
Noi aici ne-am pomenit
neclintită LESPEDE...

Cîntul 9

Iar atunci, cînd se născu,
s-au deschis ferestre,
Către ceruri viorii
răsunau orchestre ;
Să-ntărească dania,
parcele măestre,
Ne-au ursit în veci de veci
Dacia ca ZESTRE...

Cîntul 45

De doruri însetat
cu năzuințî în fire,
El e-aripă de gînd
și-un vid, ce vrea s-aspire,
Spre aștri, tot mai sus,
eternul, cu-o sorbire...
Și-n vraja păcii prins,
apostolind iubire,
Pe-o trîmbită de glas
la noua sa rostire –
Măsură-ntre măsuri
la propria-i menire –
Luceafăr însetat
e Dacul, cînd e MIRE...

CORNELIA BARBU

Ulcica de lut

Ulcica de lut
din lut ars
din lut străbun
și umezit
de-a lungul veacurilor
cu lacrimi, sînge
cu sudoare.

ulcică de lut
din lut crud
din lut curat
din lutul trupurilor
noastre

ulcică de lut
vatră eternă ce
arzi de mii de ani
în aspra palmă
a meșterilor
neamului străbun
renăscînd odată
cu smaltul culorilor

ulcică de lut
din lut ars
din lut străbun
din lut crud
din lut curat
din lutul trupurilor
noastre

aduci dovadă
nepieritoare neamului.

DUMITRU UDREA

Straie de patrie

Te-am căutat adesea, iubire,
În tot ce-nseamnă frumos
Pe partea acestui pămînt,
Împădurit cu sentimente
Și sufletul meu n-a tresărit
Decît atunci, cînd oamenii
Mi-au recitat Miorița
Sau mi-au vorbit de Burebista
Ori despre Dacia Felix.

De-aceea, încă o dată
Îmbrac straiele tale,
Patrie de dor !

Tărîm dacic

O țară ce urcă
Prin doine bătrîne
Spre marile culmi
Rotite-n putere,
Sfidează mulțimea
Haitelor grele
Ce dau tîrcoale
Spre bobul de grîu.

Se-ntinde amiaza
Încrederii-n oameni
Și vetre de soare
Cunună lumina.

radio

r

Cuvînt și pedagogie

În liceu, profesoara mea de limbă și literatură română avea o reacție curioasă la intervențiile mai îndrăznețe ale elevilor umaniști : „Voi știți mai bine decît știu eu“, ne spunea, lăsîndu-ne să batem cîmpii. Iar noi îl iubeam pe profesorul de franceză. El ne-a învățat literatură, istorie, franceză, psihologie, latină, corectitudine. Nu exagerez. Acum sînt sigură că ne-a mai învățat ceva fără să recurgă la explicații de prisos : un fel de disciplină a imaginației.

Emisiunea „Odă limbii române“, realizată de George Mirea la Liceul pedagogic din Turnu-Măgurele a fost un dialog între redactor, profesori, elevi. S-au făcut referiri la corelațiile dintre predarea limbii române și altor discipline de învățămînt, la materialele didactice (vii și conservate) utilizate pentru stimularea vorbirii libere, la atitudinea profesorului față de greșelile de exprimare, la modalitățile de însușire, de reținere, de nuanțare a vocabularului activ. Premisa dialogului era evidentă : elevul trebuie învățat să se exprime clar, concis, complet, corect. Concluzia : elevii participanți la această emisiune s-au exprimat prea clar, prea concis, prea corect. Completitudinea exprimării lor e sugerată, desigur, prin limitele de timp ale transmisiei. O elevă a comentat poezia „Calea lactee și-a despletit cozile“, de Zaharia Stancu, după ce a dezvăluit resortul motivational-afectiv al apropierii de respectiva poezie. Măcar cîtiva critici literari ar trebui să se teamă : comentariul critic se poate realiza și la liceu. Apoi, în cadrul unei sesiuni de comunicări, alte două eleve și-au ilustrat aptitudinile cu : un fragment din lucrarea „Arta expresiei în poezia «Belșug» de Tudor Arghezi și o argumentare a opțiunii pentru tema „Onomastica și expresivitatea unor porecle din comuna Balaci, județul Teleorman“. Cu toată seriozitatea, viitoarele profesoare au demonstrat exact ceea ce profesoarele actuale susțineau : semnificația sesiunilor de comunicări științifice nu este alta decît transmiterea pasiunii pentru cercetarea limbii, pentru formarea expresiilor literare plastice, pentru artă. E drept, în fața microfonului e greu să treci proba spontaneității, transmisiile în direct „favorizînd“ tonul doctoral, complet, concis și foarte clar. Profesoarele Magdalena Florescu, Ecaterina Negrea și Elisabeta Marin au „predat“ o lecție bine învățată. Am aflat că inițierea în mînuirea aparatelor și tehnicilor moderne, sesiunile de comunicări, cenaclul literar continuă o tradiție la Liceul pedagogic din Turnu Măgurele. Am aflat de asemenea că elevii își caută argumente, că vor să convingă și că „adolescența este vîrsta la care imaginația poate fi folosită“. Probabil că doar atunci cînd sînt amenințați de „pericolul microfonului“ elevii urmează tentația de a vorbi cu personalitatea unei benzi de magnetofon.

Elena Ștefoi

plastică

p

Doi artiști ieșeni

Desenele lui **Ioan Gânju** (Galeriile de artă din Iași), răsfring un sentiment al naturii cu totul aparte, care, făcînd loc, din cînd în cînd, fie unei reflexivități neliniștite, aproape dramatice, fie umorului discret, fie unei dispoziții spre ludic și funambulesc, reține întotdeauna o anume candoare primordială. Acest tip de puritate a expresiei este urmărită imagistic prin coborîrea privirii la scara unei biologii elementare, sau numai miniaturale, ale cărei valori simbolice sînt deslușite, am spune, în spirit barbian. Alegerea lumii vegetației mărunte și a ființelor ce o populează drept spațiu al investigărilor întreprinse de pictor nu dezvăluie, desigur, curiozitatea botanistului, ci îndeamnă mai degrabă la rememorarea adagiului lui Klee : „Arta nu redă vizibilul ci face vizibil“.

Ioan Gânju se arată interesat de procesul zămislirii formei și metamorfozelor acesteia („Secretul germinației“ se intitulează o lucrare) de momentul închegării unei reprezentări figurale din înlănțuirile spontane ale liniei, din jocul liber sau controlat al creionului. Demersul său nu forțează realul să pătrundă în matricea semnului prin mijlocirea „stilizării“, ci pornește dimpotrivă, de la aparentul exercițiu al grafiei către articularea unor intruchipări verosimile și coerente. Sustrase imuabilității, definitivatului, acestea evocă mereu imoerceptibile translații și analogii ale sensurilor, posibile substituții sau corespondențe ale conturelor, prilejuind laolaltă un popas la sursele gîndirii artistice.

La galeria „Cronica“, **Liviu Suhar** propune o selecție din lucrările realizate în ultima vreme, în cuprinsul căreia caracterul de „atelier“ este destul de evident. Deși de la personala deschisă acum doi ani la București, artistul pare să-și fi îndreptat atenția îndeosebi asupra portretului și peisajului, el și-a păstrat predilecția pentru gamele cromatice austere, dominate de brunuri, unde accentele de cobalt sau roșu intens izbucnesc ca niște vîlvătăi mocnite. Liviu Suhar a rămas, de asemenea, adeptul „lucrului“ meticulos al suprafeței, a cărei calitate tactilă o definește prin alternări savante, acurate ale texturilor, cu trimiteri discrete la arta vechilor flamanzi.

Scriitura a devenit, în portrete — firesc adaptată atributelor genului — mai ponderată, mai ceremonială, și totuși, dincolo de rigoarea unui modeleu de factură postcubistă, chipurile sînt investite cu însemnele tensiunii lăuntrice materializînd concentrarea sentimentului plastic. Aceeași economie a gesticulației ne întîmpină și în peisaje — o noutate, ca mod de tratare, în creația lui Liviu Suhar — unde zgîrcenia intervențiilor pensulei înlesnește păstrarea intactă a forței unor acorduri primare. În fine, temele cunoscute ale picturii lui Suhar, gravitînd în jurul unor datini folclorice desprinse din ambianța tradițiilor populare bucovinene revin în compoziție („Nunta“) în portret („Țărancă“) sau într-un studiu de personaj („Solitudine“) compunînd cu voită concizie emblema unei stări poetice.

Sîntem astfel martorii confruntării radicale, recapitulative a artistului cu sine însuși, în pragul, poate, unei înnoiri, unei faze distincte de lucru, ale cărei roade sînt pregătite să apară.

Mihai Ispir

muzică

m

„Fantasticul“ orchestral

Încă aflat sub influența lui Faust (pe care-l citise în traducerea lui Gerard de Nerval) Berlioz compune Simfonia fantastică într-o stare de absolută încredere în forțele „de bază“ ale orchestrei, în forma și coloritul devenind sesizabile datorită numărului mare de instrumentiști, în „interpretarea de mari proporții“. E legendară prima repetiție, cu o sută treizeci de instrumentiști care nu încăpeau pe nici o scenă, cărora timplarii le improvizau pupitre în grabă, cărora le lipseau scaunele etc. „Așa cum s-a putut, am repetat cu orchestra vraiște „Balul“ și „Cortegiul spre eșafod“. Această ultimă parte iscă între muzicanți urale și aplauze furtunoase. Cu toate acestea, concertul n-a avut loc. Directorii s-au speriat de harababură și au renunțat la planul lor. Ar fi fost necesare preparative prea însemnate și de prea lungă durată. Nu știau că pentru o simfonie sînt necesare atîtea lucruri.“ (Memorii, p. 142).

De atunci, Simfonia Fantastică a rămas o adevărată piatră de încercare pentru orchestră, care e obligată mai mult decît în orice altă lucrare romantică să-și folosească întregul potențial, schițînd fie blînde și lucide nuanțe, fie dramatice evocări, scene pline de pitoresc alături de extravaganțe, melancolie alături de explozivă forță. Leitmotivul „iubitei ideale“ unește toate mișcările Simfoniei (1) Vise, Pasiuni (2) Balul (3) Scene din viața de la țară (4) Cortegiul spre eșafod (5) Vis despre Sabatul vrăjitoarelor, alcătuind împreună cu toate elementele și modificările sale, esența primei mișcări și a celei de a doua. Poate fi recunoscut și în scena cîmpenească, apare fulgerător în „Cortegiu“ și apoi, contorsionat, în final : stă în capacitatea de exprimare a orchestrei fluidul și obsesivitatea sa. Un adevărat studiu de „interpretare orchestrală comparată“ ar fi posibil asupra diferitelor realizări dirijorale. Ne limităm a semnala în planul Electrecord pe luna iunie o înregistrare magistrală, sub bagheta lui **Ion Perlea** cu orchestra simfonică din Bamberg (licență Symphony Tone Productions), alături de discul mai vechi (înregistrare din 1967) existent în magazine, cu orchestra Radiodifuziunii din Moscova (dirijor **Gennadi Rozhdestvensky**). Versiunea Ionel Perlea va rămîne, credem, un model de explorare a spațiului lăuntric, al imaginației și „speranței izbăvirii“ berlioziene, un exemplu de ezitare între real și iluzoriu, pe muchia celor mai subtile și mai violente nuanțe.

Grete Tartler

cronica literară

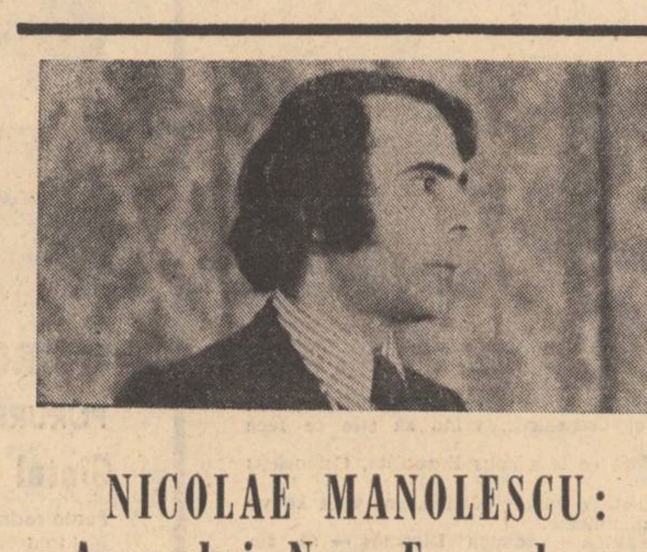

NICOLAE MANOLESCU: «Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc» vol. I

Comentator tenace și avizat, de mai bine de cincisprezece ani, al fenomenului literar românesc, bucurîndu-se de notorietate, nu atît datorită cărților publicate, cît asiduei activități de cronicar săptămînal (rămasă, paradoxal, dar, desigur, din rezonuri superioare, în generoasele pagini de revistă), Nicolae Manolescu încearcă, acum, prima sa operă de sinteză critică, în domeniul extrem de tentant și dificil al romanului. Proiect prețios, mai cu seamă pentru că autorul își propune nu o istorie a genului la noi, ci un eseu privind **evoluția formelor romanești**, o, adică, decupare a modelelor, a invariantelor, dintr-un peisaj variat. Dar, să dăm cuvîntul autorului, pentru a fi siguri că nu i-am falsificat cumva intențiile: „M-am mulțumit să descriu, după lectura cîtorva zeci de romane, trei modele principale ale genului, dîndu-le și nume (firește, metaforice, în care m-a inspirat Thibaudet, deși nu există vreo legătură între accepția în care a folosit el cuvintele și aceea din eseul meu) și confruntîndu-le cu operele vii". Am citat din eseul teoretic intitulat **Doricul, ionicul și corinticul**, cu care se deschide volumul. Sînt de subliniat aici două calități, definitorii pentru personalitatea criticului. Întîi, capacitatea sa remarcabilă de a se ridica urgent și implacabil în sfera abstracțiunii, după lectura doar cîtorva (cîte ?) zeci de romane. Călinescu declara că nu mai citește cărți, ci literaturi. Lui Manolescu, iată, îi sînt suficiente cîteva zeci de cărți pentru a descoperi modelele unei literaturi.

În al doilea rînd dar tot atît de importantă este știința criticului în a se inspira creator, în a-și apropria sugestii și a le îmbogăți. Thibaudet despărțea romanul în două ordine: cea masculină **(doricul)** și cea feminină **(ionicul)**. Manolescu, original, adaugă corinticul și, astfel, triada emblematică e gata. De unde se vede fie că vechea artă grecească se arată în continuare o sursă fertilă pentru moderni, fie că cele învățate la vîrsta infantilă (ca scrisul și cititul, mersul și vorbitul) rămîn cîștiguri sigure. Cînd comentează modelele **doric** și **ionic**, autorul nu mai folosește, e drept, determinantul **masculin**, pentru doric și ghilimetează **feminin**, în cazul romanului ionic. Cînd însă își ilustrează afirmațiile, exemplele sînt — atenție la titluri — **Ion** al lui Rebreanu pentru romanul doric, **Ioana** de Anton Holban pentru cel ionic. Nici o legătură — nu-i așa? — cum ne încredința de altfel și autorul, între accepția pe care o dădea Thibaudet cuvintelor și aceea din eseul lui Nicolae Manolescu. Din aceeași temere, exprimată și mai devreme, să dăm din nou cuvîntul autorului: „Totuși, ciclul nu se încheie aici, simetric: după epoca primară și **energică** a doricului romanesc și după epoca **feminină** (fără ghilimele — n.n.) și interiorizată a ionicului trebuie să urmeze corinticul" (s.n.). Acum, credem, totul este clar. Originalitatea accepției termenilor este indubitabilă. Revenind la continutul modelelor propuse de autor pentru romanul românesc, ce sînt așadar doricul, ionicul, corinticul? Doricul ar fi romanul tradițional, balzacian, cu autor-narator omniscient și omnipotent, prezentînd în **forma auctorială** (W.C. Booth) o lume omogenă și rațională. Ionicul se caracterizează prin psihologism și analiză, este **romanul personal** (Thibaudet), realismul psihologic (Manolescu), diferențiat de doric prin aceea că actul narării îi este atribuit acum nu autorului ci unuia sau mai multor personaje-narator, a căror viziune își pune amprenta asupra celorlalți. **Corinticul** se vrea expresia unui **nou realism**, în care autorul își recapătă drepturile cedate personajelor romanului ionic, devenind regizorul ludic, ce trage (fără să le ascundă, ba chiar exhibîndu-le sforile personajelor-marionetă. Ficțiunea se autonomizează decisiv, intenția scriitorului nemaifiind efectul „trompe l'oeil" din romanul doric ci burlescul, grotescul, alegoria, simbolul, exotismul, livrescul, parodia puse să conlucreze, pe dimensiunea simultaneității temporale, la pulverizarea oricărui sens global, unificator. Bunul simț ne îndeamnă la cîteva întrebări. De ce (și cu ce folos) am numi doric romanul balzacian, ionic pe cel psihologic (dar cel „pisălogic", analizat de C. Regman, unde ar intra?) corintic pe cel parodic? Din simpla voință a unei terminologii — să zicem — personale? Probabil că despre asta e vorba, adică despre comoditate, căci iată ce ne mărturisește cu sinceritate dezarmantă Nicolae Manolescu: „Memoria îmi joacă feste cînd e să repet terminologia lui Greimas și Todorov. O uit instantaneu, după ce le închid cărțile. (La ce bun atunci, ne-am întreba noi, deschiderea lor ?). Nu-l înțeleg nici pe Frye care în cartea citată **(Anatomia criticii** — n.n.) sub cuvînt că ordonează limbajul criticii, făcîndu-l mai consecvent, folosește termenii în accepții uneori atît de departe de cele curente, sau atît de neprevăzute, încît are nevoie de un Glosar". Și, atunci, sigur că da, doric, ionic, corintic — comod, ușor de ținut minte, cuprinzător. Atît de cuprinzător încît în brațele generoase ale doricului încap **Mara** lui Slavici, **Ion, Pădurea spînzuraților** și **Ciuleandra** ale lui Rebreanu, **Baltagul** de Sadoveanu, **Rusoaica** lui Gib Mihăescu, **La Medeleni** de Ionel Teodoreanu, **Moromeții** de Marin Preda etc.

La adăpostul frunzelor de acant ale corinticului, sîntem avertizați că, în volumul al doilea al cărții, se vor adăposti laolaltă și Urmuz și Arghezi și Mateiu Caragiale și Sadoveanu cu **Creanga de aur** și **Princepele** lui Eugen Barbu, și **Coborînd al** lui Paul Georgescu, și Nicolae Breban cu **Bunavestire**, și **Cartea Milionarului** de Ștefan Bănulescu și **Ingeniosul bine temperat** (ar fi o sugestie pentru Nicolae Manolescu în acest ultim titlu) de M.H. Simionescu. Criticul are dreptate: corinticul este Arca lui Noe! Ar putea însă să aibă **toată** dreptatea dacă ar propune un singur model romanesc, model Arca lui Noe, în care să încarce întreg romanul românesc, după care putem aștepta liniștiți potopul.

Nouă în maniera critică a lui Nicolae Manolescu este atenția deosebită pe care o acordă relației dintre construcția romanească și modelul societal. Rezultatele sînt deosebite și conduc la interpretări nuanțate. Este fină analogia între atitudinea opresivă a romancierului clasic față de personajele sale și „presiunea exercitată asupra individului de către normele colectivității sociale în epoca ascensiunii burgheziei". De altfel, pe această ipoteză (sugerată de Adorno, ne mărturisește cu onestitate criticul), care urmărește modificările conștiinței individului în raport cu colectivitatea și, analog, afirmările sau diminuările personalității personajelor în raport cu voința autorului, se edifică modelele propuse de Nicolae Manolescu în cartea sa. Sigur că, în fond, este vorba de ideea, banală, de imensă circulație, potrivit căreia romanul este cel mai impur gen, incapabil să se abstractizeze (ca poezia, artele plastice, muzica) retezînd cordonul ombilical prin care comunică, fertil, cu societatea. Dar Nicolae Manolescu o spune frumos, cu stil și finețe analitică. Atît de frumos, încît ești pe cale să nu mai observi discrepanțele sau să le treci cu vederea. Totuși, din respect pentru autor: „Puțini mai cred astăzi că istoria socială explică istoria literară așa cum o cauză explică un efect. Schimbarea instituțiilor și obiceiurilor umane antrenează, desigur, schimbarea literaturii și pe (sic !), a romanului: dar nu în chip nemijlocit. Căci literatura nu emană spontan din realitatea socială, istorică" (p. 24—25). De bună seamă, dar iată ce citim peste 150 de pagini: „Romanul realist corespundea la origine unei epoci, prima jumătate a secolului XIX —, de relativ optimism social, în care romancierul, **ca și burghezul în plină ascensiune** este un spirit energic, întreprinzător și neobosit. Balzac este el însuși un Rastignac și un Vautrin, un Birotteau și un Hulot. **Autorul și eroii săi** au stofa unor cuceritori care-și trăiesc soarta, încercînd s-o stăpînească (...) O generație sau două mai tîrziu, entuziasmul clasei epuizîndu-se deopotrivă cu forța ei, **burghezia începe să-și producă eroii** dezabuzați, sceptici și fără tonus vital. **Marea epocă a scepticismului coincide cu aceea a naturalismului și a miturilor sale**, dintre care cel mai durabil s-a dovedit a fi acela al eredității". (subl. noastre). Cum se poate observa, în trei etape consecutive, se acreditează ideea unui determinism nemijlocit. Întîi apropierea **artist-exponent al unei clase** („Romancierul, ca și burghezul...") apoi, identitatea autor-personaj (despre confuzia termenilor **autor-narator**, în cazul lui Vladimir Streinu, N. Manolescu afirmă la p. 17, că reflectă o confuzie de gîndire !) în fine, epoca scepticismului burghez produce eroi dezabuzați (adică personaje) și se suprapune miturilor literaturii naturaliste. În care adevăr crede Nicolae Manolescu? În cel de la p. 25 sau în cel de la p. 175? Oricum, conciliere nu poate exista.

După eseul teoretic înțelegem că ar urma acea „confruntare cu operele vii", verificarea modelului. Urmează, deocamdată, sub titlul generic **Arta de a începe romanul românesc**, o serie de analize critice dedicate surselor romanului nostru și etapei prerealiste. Romanul sentimental este reprezentat de **Manoil** și **Elena** ale lui Bolintineanu. **Manoil** e tributar clișeelor romantice, dar are meritul de a conține intenția unui roman psihologic, din nefericire ratat. În **Elena**, criticul descoperă cu subtilitate luarea în derîziune a procedeelor romantice, și spiritul burghez aflat în spatele sentimentalismului. Pelimon, Bujoreanu, Baronzi, Grandea scriu romane de mistere, cu varianta romanului haiducesc a lui N.D. Popescu. Caracteristica acestora ar fi cultivarea **insolitului**, afirmă pe drept cuvînt N. Manolescu, iar romanul haiducesc s-ar individualiza prin mai multa culoare istorică și recursul la documentare. Dar, hotărît lucru, criticul are gustul masochist al propriei contraziceri, căci tot el vorbește aici de **tipul arivistului, de tipologia stereotipă**, de **tablouri de moravuri și satire**, lucruri total opuse insolitului. În continuare, sînt analizate romanele lui Filimon și D. Zamfirescu. **Ciocoii vechi și noi** este „un roman popular și senzațional ca factură, istoric și de moravuri ca temă, cum nu sînt puține după 1860, dar care are norocul primului personaj excepțional din istoria genului la noi — Dinu Păturică". Comentariul, sagace, se centrează pe demonstrarea faptului că, în ciuda voinței autorului, Păturică nu este un învins ci un învingător. Perfect adevărat ! Inexplicabilă rămîne neîncadrarea romanului în modelul doric, căci aici **vocea auctorială** acționează de-a dreptul tiranic. E, poate, la mijloc naivitatea noastră de a crede că modelele au fost propuse pentru a funcționa.

Secvența dedicată lui Duiliu Zamfirescu **(Ochiul estetului)** urmează, mărturisit, ideile lui Valeriu Cristea din **Alianțe literare**, dar polemizează cu acesta pe un aspect marginal. Este, aici, o manieră accentuat personală de a fructifica sugestiile într-un spirit — cum spuneam — „creator". Duiliu Zamfirescu, preocupat doar de oamenii „fini", de spiritele nobile, estetizează existența și ratează astfel tragicul. În focul acestei demonstrații, N. Manolescu afirmă ritos: „Ca, mai tîrziu, la Camil Petrescu, avem de-a face cu o operă de ambiție slujită doar parțial de înzestrarea scriitorului". Ceea ce este valabil pentru D. Zamfirescu, rămîne de susținut cu argumente în ce-l privește pe Camil Petrescu. Autorul „Patului lui Procust" slujit doar parțial de înzestrarea sa? Din teama fetișizării valorilor, Manolescu alunecă în denigrare. Ar fi greșit să înțelegem de aici că autorul **Lecturilor infidele** este un spirit distructiv. Dimpotrivă, iată-l, tot în capitolul despre D. Zamfirescu, construind, în colaborare cu Wayne C. Booth. El ne oferă o noțiune „ușor maniabilă", **stilul auctorial**, care ar caracteriza nu doar romanele aristocraticului D. Zamfirescu ci majoritatea romanelor românești din secolul XIX. Deci, nu **vocea auctorială** a lui Booth ci **stilul auctorial** al lui Manolescu. De ce nu? Falsă aici este doar delimitarea de conceptul criticului american, care-l cuprinde de fapt pe cel manolescian și-l face astfel inutil.

În fine, cu următorul capitol, **Doricul** (și ultimul al volumului) intrăm în materia propusă de introducerea teoretică. Am enumerat mai devreme ce autori și ce cărți ilustrează, după opinia lui Nicolae Manolescu, modelul doric. Punctul de vedere este explicit polemic. Criticul se ambiționează și reușește, dacă-i acceptăm premisele, să demonstreze că **Pădurea spînzuraților** și **Ciuleandra** nu sînt romane psihologice (deci ionice) ci dorice. Acceptînd demonstrația nu putem accepta contextul în care, alături de aceastea, în același model stau romane atît de deosebite ca **Mara** și **Ion, Rusoaica** și **Enigma Otiliei**. Ori modelul nu e bine construit ori romanele sînt „încăpățînate" și nu vor să accepte modelul. Neclar — așa-zicînd — rămîne și un alt aspect. În analiza la **Mara** (cu titlul explicitant dar neinspirat, **Săraca văduvă cu doi copii**), roman tipic doric (scuzați monorima, de vină e terminologia) întîlnim, de două ori, în momente-cheie ale comentariului, aprecierile: **finețe psihologică** și **mare finețe psihologică**. Adică, atributele ionicului? Sau, totuși, și în doric?... Mister.

Cred că e momentul acum să facem o precizare cu valoare de concluzie. Ar fi, oricum, împotriva evidenței, dacă n-ar fi fost de la început departe de noi gîndul de a contesta cumva finețea analizelor, adecvarea la obiect, știința alegerii citatelor și bucuria epistemologică cu care Nicolae Manolescu stoarce textele de toate sensurile. Luate separat, dincolo de atît de neînsemnatele obiecții aduse aici și de încă altele, la fel de neînsemnate, pe care doar spațiul tipografic ne împiedică să le supunem atenției autorului, fiecare din secvențele ce alcătuiesc cartea spune ceva deosebit, relevă un sens ascuns sau pune în valoare altul insuficient exploatat pînă acum. Dar, în pofida intențiilor mai mult decît stimabile, eforturile de sinteză rămîn dacă nu divergente oricum eterogene. Poate că volumul al doilea...

Valentin F. Mihăescu

compendiu

Hristu Cândroveanu: „Trei balade aromâne"

Editura Ion Creangă, 1980

● Critic literar, poet, eseist și articier, înzestrat om de condei, Hristu Cândroveanu ne-a pus, de curînd, sub ochi, o carte plină de parfum. E vorba de: **Trei balade aromâne** pe care i-a tipărit-o Editura Ion Creangă și în care autorul nostru **repovestește trei motive folclorice aromâne.**

Autor, în anii de dinainte, al unor lucrări de aceeași extracție cum ar fi: **Antologie de lirică aromână, Antologie de proză aromână**, ca și al volumului: **Povești de la miază-zi**, Hristu Cândroveanu ne încîntă cu baladele sale **repovestite.**

Sînt balade **sud-dunărene**, balade perechi cu unele nestemate ale genului din literatura noastră populară, dar înrudite și unor teme tratate strălucit și în literatura noastră cultă.

Astfel — balada **Tînărul păstor din munți e**, hotărît lucru, geamănă cu **Miorița** noastră, iar cea numită **Puntea de pe rîul Arta** stă în simetrie cu **Meșterul Manole**. În ceea ce o privește pe cea de a treia — ne referim la **Stafia** — nu ne sfiim să afirmăm că aceasta din urmă atinge aria de atmosferă și sugestie a poemului eminescian **Strigoii**; firește cu diferențele de rigoare, categorie și cizelare de rigoare.

Citind aceste balade aromâne respuse tot de un... aromân am salutat (și nu în ultimul rînd) limba curată, curgătoare, cadența, sunetul necorupt al textelor întocmite „pe temă dată" de Cândroveanu.

Limba baladelor e sonoră, „focoasă", cum ar zice Arghezi, legănată: „Mîndru, nalt și subțirel, / și mlădiu ca din oțel, / ca o fată frumușel, / Trece un păstor agale / și-și poartă turma pe vale, / Zici că-i un ostaș în zale, / Tot în fir și în paftale". (op. cit. pag. 7).

Naivitatea sintagmei săltărețe e adesea lucrată și trucată, voită, exersată, trudită. Versurile variantelor **literaturizate** de Cândroveanu au un „ce" firesc, decurg din suflul epic popular, fiind însoțite de o aură blîndă și egală. Să mai cităm: „Și-au făcut mas la izvoare / și pe lună-au mers, pe soare, / Uneori numai pe stele, / Cînd nu se-ascundeau și ele, / Dar ei tot au răzbit încă, / Fiindcă prea erau de stîncă..." (op. cit. pag. 30).

Trei balade aromâne e mai puțin o carte „de duminică" pentru cititorii „fragezi" e și o **restituire** și încă una la care se poate medita **cel puțin din unghiul unei comunități de motive literare.** Mai puțin agresiv și spectaculos decît destui dintre confrații săi, Hristu Cândroveanu pune sub o ploaie de lumină lină un spațiu de suflet și sensibilitate ce a readus culturii, științei și artei noastre mîndre adevărate propuneri pentru statui precum: **Dosoftei, Dimitrie Caracaș, Constantin I. Darvari, Gheorghe Constantin Roja** (care vorbea 14 limbi !), **Șaguna** (forma macedoromână — șăgune, haină de lînă, albă sau neagră), **George Murnu, Dimitrie Paciurea, Tache Papahagi, Pericle Papahagi, D. Caracostea, Th. Capidan, Marcu Beza, Ion Barbu, G.M. Samarineanu, Toma Caragiu** ș.a.

Dar întorcîndu-ne în punctul de origine al comentariului nostru să repetăm că simțim o mișcare spirituală de consimțire cu autorul textelor reevaluate și să recunoaștem că volumul **Trei balade aromâne** constituie o apariție binevenită.

Dan Mutașcu

Aurel Turcuș: „Păzitorul stelelor"

Editura Facla, 1979

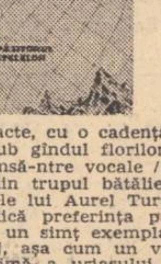

● Aurel Turcuș e un poet original, deși inflexiunile tradiționaliste sînt evidente. Volumul recent confirmă spectaculos o frază critică exactă cu care îl definea Nicolae Ciobanu: „Cu cît sporește senzația că ai descoperit modelul originar, cu atît efortul de recreare a acestuia apare mai pregnant, încununat de succes". Însuși titlul culegerii sugerează linia de gravitație pe care se înscrie autorul. Neinteresat de exprimarea calofilă, el reține „asprimea" metaforic-tematică pentru a o rafina nu în direcția supleții suave, ci a rostirii exacte, cu o cadență „veche" și „nouă" în aceeași măsură: „Sub gîndul florilor ce mi-l reverși în glas, / Lacrimantinsă-ntre vocale / își lasă sarea rod așa cum ai rămas / din trupul bătăliei scheletele de zale". **(Lumină)**. Temele lui Aurel Turcuș, reperabile în grupuri de poeme, indică preferința pentru sentimentalismul lucid, aureolat de un simț exemplar al măsurii. Sentimentul e un decupaj, așa cum un vitraliu poate fi interpretat ca parte intimă a uriașului filtru cromatic prin care răzbate lumina. Copilărie, univers „bătrînesc", calendarul „muncilor și al zilelor", obiecte familiare ridicate la rang de metaforă existențială (moara de apă, ca altădată moara de vînt), istorie sînt „păzite" strașnic, cu acuitatea celui sortit să privească „în ochii de sticlă ai acvilei". Deprins cu decupajul, aproape de tensiunea haiku-ului **(Primele vămi, Lume și pleoapă, Picturi rupestre)**, poetul intensifică percepția în cadrul dat. O poezie se intitulează **Dioramă cu zăgan**, sugerînd direct ideea decupajului din realitate, cu timbru halucinant: „Cypaetus barbatus aureus / învie pentru o clipă / și mă ridică în văzduhul dioramei, / unde, peste întinsul / unei guri de plai, mi se-albăstrește sîngele / în durerea neamului." În altă parte, în aceeași idee, un **Calendar bătrînesc** începe cu o imagine concentrată, încercînd să pătrundă spectaculosul, sclipitorul prin fotografierea detaliului sugestiv metaforic: „Pe masa priveghierii erau / douăsprezece scoici de ceapă, / rînduite ca o cărare/ cu gropi de fildeș".

Costin Tuchilă

Calistrat Costin: „Satiră duhurilor mele"

Editura Albatros, 1980

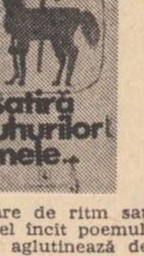

● Titlul cărții lui Calistrat Costin trimite către spațiul parodiei, însă poetul nu greșește cînd adaugă în subtitlu: „Parodii și nu prea". Caracterul parodic al acestei poezii vine mai puțin din apetitul parodic al poetului cît din cel al epocii. O declarație de felul: „sînt în căutarea punctelor de sprijin, / cînd însăși căutarea devine punct de sprijin !" poate fi a Poetului, dar și a umanității ajunse la auto-dinamitare. Calistrat Costin alege masca unei bonomii grave. Poemele sale, majoritatea cu versuri lungi și disprețuitoare de ritm sau rimă (versurile sînt fragmentate în așa fel încît poemul să apară compact, ca o coloană masivă), aglutinează detaliile unui „cotidian polivalent" privit cu tandrețe ironică: „sîntem într-un cotidian polivalent, atîta tot". Tentația parabolei nu lipsește acestei poezii (undeva se pomenește de „virtuțile parabolei") care face un scurt istoric al bibliotecilor antichității („Apocrife") și narează o substituire de personalitate care are ceva mecanic, de existență cibernetizată („Băi de nămol"). În altă parte, poetul se trezește urmărit de o statuie („Urmărirea..."). Mai multe poeme sînt în tradiția unui balcanism bizar al cărui maestru e Leonid Dimov. Astenicii orașului se adună la un pahar „cu vin superior": „Nerași, / — n-au avut timp și spațiu, / nici săpun, nici lame — / par niște umbre care beau simbolic și vîrtos / din cupe elixirul / acestui bîrt îndoctrinat de noxe, / isme și adagii, / și poluat cu felurite poame, / irespirabil mediu de oameni inuman de puri / disprețuind potirul, / și care-n general cultivă pantomima, / interesați mai mult de tantieme și sufragii, / crescuți în paradoxe, / străini de versul liber și obsedați de rima / ce ține loc de toate, / precum ține Zamolxe / în cer chei și lăcate !" „Astenii boeme"). Efecte mai puțin obișnuite dă aici rima, insinuată bizar peste (uneori) cinci versuri: căci, deși rimele sînt încrucișate, poetul își transcrie versurile pe cîte două sau trei rînduri. Un alt poem rimat, „Algebra polemică", e în descendență barbiană („Uvedenrode"): „punct circular (ombilical) / tentacular Olimp, fatal / triunghiular consens, / ospăț platonic singular, / vag dens, / dispus în stil piramidal, / etc.".

Ascunzînd obsesiile unui singuratic care știe că „un castel de nisip este foarte greu de zidit numai din nisip", poezia lui Calistrat Costin pierde, cred, din poza ironică pe care poetul a ales-o. Interesantă și complexă, această poezie dă totuși senzația că ceva îi lipsește. Poet autentic, Calistrat Costin poartă o mască nu întru totul favorizantă.

Vasile Mănuceanu: „Uliu papă-lapte, ce-ai visat azi-noapte"?

Editura Ion Creangă, 1980

● Literatura pentru copii, definită în fond pe un criteriu extra-literar (și anume adresarea către o anumită categorie de public, deci un criteriu de consum), își are șansa într-un ezoterism specific. Ea este validă din punct de vedere strict literar în măsura în care își depășește statutul inițial.

O lectură agreabilă oferă cartea semnată de Vasile Mănuceanu. Scrisă fluent, fără mari ambiții, această carte are însă o prospețime cuceritoare. Autorul creionează mici tablouri naive, de obicei nu mai lungi de o pagină sau două, în care istorisește întîmplări cu sens moralizator, mici scenete cu personaje-copii, uneori chiar mici fabule. Tîlcul acestor tablouri este unul inițiatic: copiii sînt introduși în tainele lumii înconjurătoare. Unele asemenea fabule („Copacul și lăstarul", „Tulnicul și fluierul") amintesc pe cele scrise de Creangă pentru manualele sale școlare. Cele mai multe tablouri cîștigă și din redactarea abilă, în proză rimată. Copiii (cu nume deopotrivă amuzante și duioase: Strugurel, Născocilă, Somnorel-Sforăici, Florin-Voinicel etc.) desenează, modelează plastilină, ascultă povești, stau de vorbă cu Păcală, răsădesc flori, culeg o livadă făcîndu-i lui moș Toma o surpriză (după ce mai întîi îi spuseseră acestuia că pregătesc un „joc": „Du-te, fumează o pipă, prinde un pește, iar pînă-atuncea jocul se pregătește."), și așa mai departe. Delicios e tabloul adunării gălăgioase din cartea cu povești uitată în dulap de băiețelul care merge acum la școală. În numele acestui „norod fermecat și pestriț de prin basme", cotoroanța încearcă să-l descînte pe băiat, pe care zînele, babele și lighioanele îl cred vrăjit! Din acest univers în care prichindeii stau de vorbă cu animalele și cu lucrurile nu lipsesc nici bunicul și bunica, înconjurați de aura blîndeții ocrotitoare. Vasile Mănuceanu intuiește bine seriozitatea caracteristică a copiilor, care tind să ia totul în serios și se comportă ca niște mici oameni mari, ca Năică din filmele Elisabetei Bostan: „Au ieșit împreună pe poartă. Se opresc pe podișcă, rezemați ca doi uncheși." ! În general, autorul știe bine „regula jocului", deghizîndu-și povețele, tîlcurile, în haine atractive. Pe potriva ambițiilor sale, cartea e onorabilă și se citește cu plăcere.

Ion Bogdan Lefter

Rodica Braga: „Dincolo de dragoste"

Editura Eminescu, 1979

● O proză de tip analitic, evoluînd ramificat și sinuos, scrie Rodica Braga pe tema experienței unui cuplu aflat la vîrsta răscrucilor și bilanțurilor sentimentale. Tehnica narativă acordă totală libertate secvențelor de rememorare indirectă, în care nu evenimentele, ci reverberațiile lor multiple și subtile formează obiectul meditației personajelor, secondate de comentariul autoarei.

În existența cuplului Ana-Remus trăirea intimă, complexă și confuză reflectă întîmplări care reprezintă tot atîtea încercări pentru sentimentul esențial care îi leagă pe cei doi parteneri, confruntați cu manifestările iubirii juvenile a fiului lor atins de primele neliniști erotice. Substanța epică se rezumă la tentațiile de evaziune care se oferă succesiv bărbatului și femeii, incluzînd secvențe ale experienței lor profesionale și ale neliniștilor materne ale Anei. Evenimentul rămîne pretext pentru desfășurarea analitică dezvoltată, autoarea fiind atrasă îndeosebi de speculația meditativ-eseistică asupra condiției iubirii dintr-un punct de vedere preponderent feminist. Sensul împlinirilor în contextul oferit de familie ca entitate absorbantă, devoratoare, dar și conservatoare, ca spațiu al echilibrului, dar și ca teritoriu al tensiunilor sufletești, este analizat în fraze ample, pentru a dobîndi ulterior un anume grad de generalizare.

Notația analitică sau generalizantă transferă permanent elementul epic — atît cît există, dispersat — într-un plan îndepărtat, primul plan fiind ocupat în întregime de reacțiile infime ale personajelor, în special ale Anei, permanent întoarsă spre sine, pîndindu-și stările de spirit și emoțiile cele mai fragile. Scenele cotidiene se desfășoară în acest halo al comentariului care intervine permanent împingînd accentul spre zona introspecției, pentru a releva esența labilă a raporturilor dintre personaje, jocul stărilor intime, deruta unor conștiințe aflate în căutarea unui echilibru și a unui sens.

Fidelă tendinței spre eseu, autoarea își încheie cartea cu concluzii generale care implică mai puțin personajele, cît meditațiile personale asupra existenței. Substanța demersului reflexiv în raport cu care epicul devine pretext se rarefiază prin extindere, datorită apetenței prozatoarei pentru explicitarea pînă la ultimele limite, pentru desfășurarea verbală nesupusă nici unei rigori, ceea ce conferă cărții un aspect de jurnal intim contaminat de ambiții de generalizare.

Sultana Craia

PRIMIM:

Tovarășe Redactor-șef,

Întrucît articolul meu publicat în revista **Luceafărul** nr. 26 din 28 iunie a.c., p. 3, a apărut sub un alt titlu decît cel pe care i l-am dat eu, precum și cu unele omisiuni din textul acceptat de redacția revistei și care schimbă într-un mod nedorit sensul articolului, vă rog să inserați în numărul proxim următoarele precizări:

1. Titlul dat de mine a fost „Cronica și critica literară", nu „Statutul cronicii literare" sub care a apărut.

2. Din cel de al doilea aliniat al articolului a fost omisă ultima frază: „El (cronicarul) e înainte de toate un **practician** al actualității literare și are nevoie, în consecință, de mobilitate și gust, fiind animat de dorința de cuprindere, de a oferi un tablou exhaustiv al unei perioade literare".

3. În partea finală a fost omis un pasaj mai mare, situat între sintagma subliniată „a perspectivei teoretice" și ultima frază a articolului. Iată pasajul omis: „Așa se explică interesul destul de restrîns la noi pentru problemele și lucrările de estetică și de teorie literară care sînt privite, chiar de către criticii și istoricii literari, cu îngăduință, ca niște stimate și ineficiente gratuități".

Cum s-a putut observa, sperăm, nu e vorba aici de o pledoarie pentru critica subordonată unui anumit cod teoretic (freudist, sociologist etc.), nici pentru una de pură teorie, așa cum se practică mai cu seamă în mediile universitare din alte părți și care presupune o oarecare frigiditate estetică, ci de o opțiune pentru coexistența cronicii cu critica literară estetică, avînd o perspectivă teoretică și intelectuală".

Vă mulțumesc,
M. Nițescu

Constelația inimii

În antologia intitulată „Constelația inimii" cuprinzînd versuri, fragmente de proză și o suită de poeme dramatice și montaje literare selectate din creația membrilor cercurilor și cenaclurilor din județul Ilfov, întîlnim nume cunoscute și mai puțin cunoscute, dintre care unele sînt înscrise pe coperta cărților care au intrat de mult în atenția criticilor de specialitate, dar nu scriitorii care se legitimează ca atare fac din această antologie o prezență notorie în literatura noastră de azi, ci marele, covîrșitorul număr de tineri. Aici, în cuprinsul antologiei, ni se propune „un timp al cutezanței" și „un viitor de aur" care, cu toate că ne trimit undeva, în trecut, sub arcadele somptuoase ale lui Eminescu și Bolintineanu, nu ne lasă în nici un caz impresia de „déjà vu", de vetust și aceasta pentru că la majoritatea poeților antologați, ca și la Maria Cristea-Vrancea (Oltenița) cu versurile căreia se deschide antologia se poate constata adevărul că „Nu e ușor să spui cuvîntul / din cerul tău să lași o stea / să cadă-nmugurind pămîntul!" O va spune în continuare și poetul Viorel Cosma: „Cînd respiră pomii / aerul se umple de cîntece". Și tot el: „Ochii mi se luminează / de cîntecul păsărilor". De reținut și această exclamație în care s-a concentrat substanța unui întreg poem: „Ne încălzim la lumina înaltă / a propriului nostru suflet!" Sînt versuri care ne propun mai mult decît un poet care activează într-un cenaclu literar, ci o structură bine așezată în tiparele ei. La Vilia Banța (Sohatu) descoperim, de asemenea, o polivalență expresivă, ca în versurile: „Mă bîntuie ecoul pădurilor de brazi / pe urmele-mi săpate în lut de Bărăgan / sărutul ars al patriei tot îl mai simt și azi / cînd trupul meu se scaldă în marea unui lan!" La Pavel Pereș (București) poezia este însemnată de încrederea în „Zodia sunetului", sau cum declară poetul în „furtuna pregătită în vioară / ce suferă ca spada în chihlimbar". Nu putem însă trece peste un tînăr poet ca Ion C. Ștefan care, după cele patru cărți apărute, vine cu o poezie substanțială, de sensuri majore, vorbindu-ne despre țara unde „stîncile sînt înnobilate de vulturi liberi" și unde „toate anotimpurile au devenit primăveri". Și doar un singur alt citat: „din fiecare frunză respiră tinerețea patriei". Domnița Ștefan (Cernica) se proiectează nostalgic pe un fundal hipnotic ca o „nălucă între ierburi risipită", sau și mai simplu „ca o livadă nerodită", dar cu intensitate care o apropie de „dorul de ape al nisipurilor". Un alt tînăr poet din „Constelația inimii", Const. Răducanu (Sărulești) vede în prezența tutelară a patriei o „fîntînă de iubire", o „cunună de luceferi". Celor citați li se adaugă un mare număr de alți autori, fiecare dintre ei oferindu-ne versuri de reținut.

Prozele lui Gheorghe Mateescu, Valentin Olteanu și Ion Neagu poartă în libra lor aceeași riguroasă disciplină stilistică, un mod de a construi fără ornamentații de prisos.

Poemele dramatice semnate de Ioan Meițoiu **(Inima patriei arde pe înălțimi)**, Dumitru Velea **(Lumina țării)**, Viorel Cosma **(Partid, pisc al cutezanței** și **August, treaptă de aur a patriei)** ca și montajele literare ale lui Ion C. Ștefan **(Spre culmea de împlinire** și **Sub flamura lui august)**, Ion Socol **(Doisprezece sori** și **Viori de August)**, Camelia Popescu **(Promemoria)**, Gheorghe Mateescu **(Am fost aici întotdeauna)** și Pavel Pereș **(Anotimpul August)** rotunjesc chipul statornic al unei spiritualități creatoare pe care județul Ilfov ne-o propune prin cîțiva din reprezentanții săi. Este, fără îndoială, o prezență tonică pe care am ținut s-o remarcăm așa cum se cuvine, fiind convinși că în paginile acestei cărți se află, mai mult decît în stare embrionară, certe valori literare de miine. Dar dacă fiecare colaborator s-ar fi bucurat și de o notă — cît de sumară — bibliografică, notorietatea acestei antologii ar fi sporit, înscriindu-se în felul acesta printre lucrările de referință de care avem atîta nevoie.

Ion Potopin

REVISTA REVISTELOR

Cahiers Roumains d'études littéraires nr. 4/1979

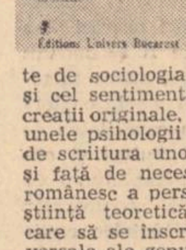

Dedicat unor probleme fundamentale ale romanului și structurat de-a lungul a trei axe — teorie, sociologie și istorie literară — susținute de cîteva aplicații remarcabile, recentul număr din **Cahiers Roumains** debutează cu un colaj de texte aparținînd lui **Mircea Eliade**, colaj cuprinzînd reflecții și atitudini vis-à-vis de unele aspecte legate de sociologia succesului (romanul polițist și cel sentimental), de raportul traduceri-creații originale, originalitate-autenticitate, de unele psihologii din opera lui Dos Passos sau de scriitura unor Faulkner și Joyce, precum și față de necesitatea existenței în romanul românesc a personajului înzestrat cu „o conștiință teoretică a lumii", „personaje-mit" care să se înscrie de la sine în cadrele universale ale genului.

O altă secțiune cuprinde studiul lui **Al. Paleologu** „Zeul ucis — o temă centrală a operei lui Sadoveanu", comentariile lui **Dumitru Micu** asupra „Unei modalități romanești" între Balzac și G. Călinescu și studiul sintetic al lui **Ion Oarcăsu** „Romanul românesc contemporan". Alături de o analiză a teoriei lukácsiene a romanului **(N. Tertulian)** și de o prea sumară privire asupra „Perspectivelor romanului istoric" **(Ion Maxim)**, întîlnim un eseu remarcabil — „Romanesc și antiromanesc", aparținînd lui **Romul Munteanu.**

O excelentă aplicație, făcută în stilul său pertinent și subtil de către **Livius Ciocârlie**, decupînd fenomenologic o pagină din „Madame Bovary" — „tipologia sensului", un eseu asupra zonelor autoscopice și cerebrale din proza lui Saul Bellow **(Anda Teodorescu)**, o urmărire a lui „Proust citit de Camil Petrescu" **(Irina Mavrodin)** și secțiunile de „Cronica traducerilor", „Recenzii" și „Caleidoscop", cu articole semnate, între alții, de A. Marino, Al. Călinescu, Marosi Peter, Horst Fassel, Andrei Ionescu, Sorin Titel, Dana Dumitriu, Eva Behring, Pietro Ferma, Al. Căprariu, — completează un sumar bogat și reprezentativ.

Dan C. Mihăilescu

Revista Română nr. 5/1980

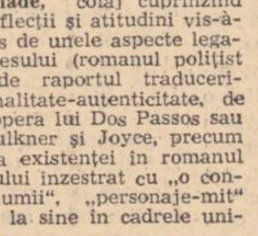

O înfățișare grafică superioară și un suflu nou aduce **Revista Română** în numerele din ultimul an. Destinată să transmită cititorilor străini valorile culturale românești și un mesaj spiritual caracteristic României de astăzi, **Revista Română** se distinge prin efortul de a-și căuta marca particulară în contextul presei noastre, prin strădania de a înfățișa cititorului străin aspectele cele mai interesante și semnificative ale fenomenului cultural românesc. Un loc important în cuprinsul revistei îl ocupă literatura română contemporană, a cărei traducere și difuzare peste hotare este una din preocupările principale ale **Revistei Române.** Un mare număr de poezii și de poeți de azi au intrat în paginile acestei reviste editată în mai multe limbi, după cum mai mulți prozatori contemporani și-au văzut tipărite în versiuni străine romanele sau povestirile. Intenția vizibilă e de a înfățișa străinilor pe autorii cei mai reprezentativi și de a alege scrierile care au ceva de spus cititorului străin. Un loc aparte în viața revistei îl ocupă numerele speciale, direcție în care diversitatea poate fi mai mare. Numărul închinat lui Eminescu și cel închinat lui Arghezi sînt de o remarcabilă concepție și ținută. Studiile, articolele, recenziile pe care le tipărește **Revista Română** vădesc aceeași dorință a ținerii la curent a cititorului străin cu tot ceea ce e deosebit în cultura și literatura română. Consecvența cu care **Revista Română**, singura publicație cu acest profil de la noi își urmează acțiunea de difuziune sistematică în limbi străine a fenomenului cultural românesc este o serioasă promisiune de viitor. Unul dintre ultimele numere bogat ilustrat cu planșe color, alb-negru, desene și fotografii, are un caracter tematic, fiind dedicat împlinirii a 100 de ani de la nașterea marelui poet român Tudor Arghezi. După un cuvînt introductiv semnat de Șerban Stati, care plasează succint opera lui Arghezi în contextul valorilor universale, revista prezintă o antologie cuprinzînd cîteva dintre cele mai frumoase versuri și pagini de proză argheziene. Ca orice mare creație, care propune o viziune poetică și un limbaj de radicală noutate, poezia lui Arghezi nu a întrunit de la început consensul criticii literare. Un dosar amănunțit al contrastelor receptării operei lui Arghezi prezintă Constantin Crișan la rubrica **Eseuri și comentarii.** Tot aici semnează pertinente studii Ov. S. Crohmălniceanu, Al. George, Constantin Prut, Ion Caraion, Nicolae Manolescu, autorii reușind, printr-o abordare din unghiuri diferite, să configureze plurivalențele unei personalități de excepție.

Celelalte secțiuni ale revistei sondează, ca de obicei, dinamica civilizației și culturii românești contemporane. Fizicianul și politologul britanic Frank Barnaby acordă lui Alexandru Cernatoni, la rubrica **Dialog-contacte**, un interviu axat pe consecințele nefaste ale cursei înarmărilor. Smaranda Bratu Stati prezintă expoziția de istorie și urbanism **Florența ieri și azi**, iar Lia Tudor expozițiile de arte decorative din R.D.G. și Irak. Un grupaj de articole, semnate de Valentin Lipatti, Gheorghe Ioniță și Eugen Atanasiu comemorează 35 de ani de la victoria asupra fascismului.

Rubrica **Viața cărților** cuprinde cronici dedicate cîtorva dintre cele mai semnificative apariții editoriale. Versiunea românească a cărții lui Mircea Eliade, **De la Zalmoxis la Genghis Han**, cartea Mioarei Turcu **Geto-Dacii din Cîmpia Munteniei**, studiul **Opera lui Arghezi** de Nicolae Balotă, romanul **Fiul secetei** de Ion Lăncrănjan. Revista se încheie cu două micromonografii ale publicațiilor „Steaua" și „Revista Comisiei Naționale Române pentru UNESCO", urmate de obișnuitele prezentări ale principalilor colaboratori. În tot, și acest număr al **Revistei Române** oferă cititorilor din străinătate imaginea, de o aleasă ținută intelectuală, a personalității culturii și civilizației românești.

Cronicar

atelier literar
poșta redacției

M. ABĂLARU : Cele mai multe, jocuri copilărești, fără semnificație, de gust îndoielnic. „În ploaia de dimineață" reprezintă, însă, un început ce pare să deschidă unele perspective. Să mai vedem.

P. IVAȘCU : O înjghebare cam firavă, cam însăilat-repertericească, oricît de binevenite ar fi intențiile. (Despre Gh. Truță nu mai știm nimic, din păcate).

DAN MORTEANU : Un început promițător, mai ales în proză (chiar dacă tema nu e cu totul nouă). În versuri, fronda se reduce, de multe ori, la excese verbale, substanța nobilă rămînînd în inferioritate și suferință. În cîteva pagini, însă („Ceas", „Amintire", „Invers") există și premisele unui drum liric demn de interes.

ELENA MARINESCU : Singurul lucru interesant, în paginile trimise, se află în povestirea „Cine i-a furat tatii zîmbetul ?", relatare realistă, îngrijită, măsurată la vorbă (din păcate, finalul părăsește acest stil și se pierde în întrebări „poetizate", interminabile). În celelalte lucrări, regăsim aceeași vorbărie „poetică", despletiri romanțios-fantasmagorice, uneori delirante, care n-au nimic de-a face cu proza serioasă, de substanță. Experiența dv. literară pare destul de restrînsă, iar studiul aprofundat al marilor prozatori (de unde se poate învăța „meseria") pare și el deficitar.

R. BAZ : Greu de înțeles ce-ați vrut să obțineți cu această migăloasă, sistematică colecție de orori și monstruozități, demnă de subconștientul cel mai „încărcat" și mai morbid. Pentru că, odată încheiată parada obsesiilor, odată terminat „recensămîntul" abjecțiilor, intenția — vagă, nesigură, neconvinsă — din final, de a înjgheba un sens, o perspectivă, rămîne inoperantă, aleatorie. Antecedentele dv. ne dădeau speranța că, la un moment dat, veți ataca, cu curaj (și, firește, cu succes) „marea proză". Nu putem crede că ne-am înșelat.

VICTORIA : „Basmele" sînt, de fapt, niște însemnări de jurnal interesante (inteligente, sensibile, cu spirit de observație, adesea pătrunzătoare, cam amărui... — dar asta e altă poveste). Expresia e indeminatică, cultivată, relativ sigură, firesc-conversativă, cu un registru destul de larg și divers (uneori, cam eliptică, telegrafică, discontinuă, ceea ce îngreunează, pînă la impas, „recepția"). Perspective bune, deci (mai ales în 12, 36, 25, 34 — acesta din urmă, mai „epic", mai desfășurat, dar nu și mai puțin subtil). Să vedem ce mai urmează.

LOYS : Pagini pline de candoare și naivitate juvenilă, scrise relativ curat, cu o anumită isteține (sînt, însă, și unele repetări și insistențe cu aer didactic, ca și unele locuri comune și convenționalisme, în expresie, care, desigur, vor dispărea odată cu dobîndirea unui plus de experiență).

GH. BRAN : Versurile sînt cuminți, convenționale, de nivel mai de grabă modest. Mulțumiri pentru delicata atenție.

P. POSTELNICU : Intriga polițistă e interesantă, poate chiar captivantă, dar mijloacele literare lasă mult de dorit (ca să nu mai vorbim de expresie — uneori vecină cu agramatismul...)

ECATERINA RADU : Dincolo de nesiguranțele și stîngăciile stilului, de lipsa de experiență literară (în sensul „meseriei", — meșteșugului — dar, firește, și în sensul neajunsurilor elementare de care însăvă pomeniți), paginile dv. dovedesc reale însușiri de povestitor. Ele au depănare domoală, cursivă, firească, și reușesc să antreneze un subtext de poezie naivă (ca în pictura similară), o anumită tensiune narativă, etc., însușiri care mențin treaz interesul cititorului. Ar fi păcat să nu luați în serios cu tot dinadinsul acest dar natural, să nu faceți toate eforturile și sacrificiile pentru a-i înlesni desfășurarea și afirmarea plenară (am înțeles că știți ce-aveți de făcut, în acest sens). Indiferent care vă va fi drumul în viitor, completarea studiilor pînă la cel mai de sus nivel reprezintă o obligație (în primul rînd, față de dv. înșivă) pentru împlinirea dv. ca om, pentru îmbunătățirea condiției de viață, la care vă dau dreptul (și datoria) inteligența, modul lucid, ferm, serios, în care priviți lucrurile. Vom mai vorbi.

TIR : Am primit cartea, mulțumiri. Despre celelalte, mai tîrziu.

FELICIA : Am primit voluminosul plic ; vom reveni (rămînînd în așteptare).

MIRCEA : S-au adunat destul de multe pagini și mesaje ; le vom discuta în curînd (dacă treceți prin București, cum proiectați, le vom discuta cu acel prilej).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Definiție

Poezia este o anume salopetă — din hermină —
pe care-mi șterg palmele cu părerea de rău
a realului violat de posesiunea imaginației,
și-n buzunarul căreia stă pierdută
cheia echilibrului meu. Petele de cărbune
citite cu-atîta nesaț de ochii voștri
sînt căutușele mele principiale. Șarjez
din coama negrului armăsar, sau
repar copacii deteriorați de ninsoare, sau,
inoculat dimineților, bat țăruși zării
să nu vă fugă soarele, sau
fac trafic de tristețe și contrabandă cu dragoste,
și toate acestea cu salopeta mea — din hermină —
pe care din cînd în cînd — ceremonios —
îmi șterg palmele murdare de viață.

DAN ELIAS

Nu trebuie neapărat...

Nu trebuie neapărat
să fi pierdut vreo iubire
ca să mergi abătut
visător și trist pe alei
să te tragă cunoștințele de mînecă
să nu te calce vreo mașină,
E de-ajuns să te gîndești
că s-ar putea să întîlnești
iubirea
tocmai într-un an
lung cît numerele de telefon
din marile metropole
cînd nu va mai avea cine
să se minuneze de iubirea ta
cînd nu va mai avea cine
să-ți scrie povestea.

LORENA PAVĂLAN

Riuri pe obraz

Atîta liniște sub clarul de lună
ochii mei se-aburesc tot privind
în gol
atîta încremenire că
se mai zăresc vechile zboruri
de păsări
în aer
în urechea lipită de pămînt
ascult
sevele cum urcă spre spic
și mă gîndesc la tine
și lacrimi cresc
tot mai multe spre
coada ochiului
adîncindu-se-n riuri
pe obraz...

G. M. BUCOVICIOR

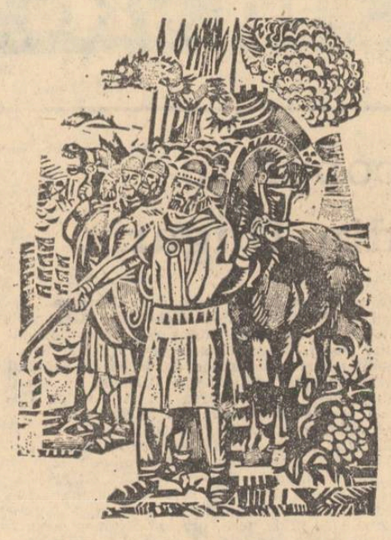

Șerban Rusu Arbore :
„Dacii la țărmul Pontic"

Pod peste iarbă

primul cal i-a murit în timpul plugului
s-ar fi aplecat în brazdă
așa
cum s-ar apleca cumpăna unei fîntîni
și a căzut

așa i s-a părut lui
așa i s-a părut lui și a săpat acolo
o fîntînă pentru drumeți

al doilea i-a murit tot în brazdă

s-ar fi uitat peste luncă
așa
cum ar adia vîntul ptste o casă arsă
și a căzut

așa i s-a părut lui
așa i s-a părut lui și a zidit acolo
o casă pentru drumeți
apoi nu i-a mai murit nimeni
pînă la moartea lui nu i-a mai murit nimeni
încît nașterea mea deveni de neînțeles
așa
ca și cum ar fi zidit un pod peste iarbă

GH. MARCU

Fiii vînătorului

Trebuia să vînăm o licornă
toți patru-n pădurea enormă
Niciunul din noi n-o văzuse
după vorbele spuse
și nici după urmele-n iarbă
pușca mea era oarbă
a ta nu lua foc
ceilalți doi n-aveau noroc

Și ne-am așezat cu un fluier de soc
într-o doină, cu frunză de corni,
într-un cîntec de leagăn, nani fiule, dormi,
de voie bună și adevăr
împărțind între noi și un măr.

Și s-auzea licorna. Din stei în stei,
răsăreau stele pe urmele ei.

CONSTANTIN DOCHIAN

Pian

Clapele albe
atît de veșnic aceleași
și-atît de mereu gata,
așteptîndu-te

Să simți sunete sub palmă
adormind, zvîcnind
gata să izbucnească
ca un izvor
gîlgîind sub o crustă
subțire și mîncinoasă
de pămînt.

Oh, Doamne
sunetele, așteptîndu-te
ascunse-n pianul
ăsta vechi
lustruit și uitat,
inima mea.

ADA-MARIA STAN

Memories

Te risipești în gîndul meu
Ca apoi
Să te aduni mai tare.
Și să te sădești chiar în amintirea
Care mă tulbură
Mai adînc.

Pulbere de răsărit am să te chem
Iubire
Cînd te aduni,
Îmi îneci sufletul
În tristețea unei intenții
De amurg.

NONA TROC

Dialog și confluențe

Urmare din pag. 1

tălmăciri din ce în ce mai bune ori prin exegeze care, pe lîngă rosturile popularizatoare, ambiționează de fiecare dată și însemnate contribuții la interpretarea în sine sau comparată a fenomenelor înfățișate sub unghiul meridianului românesc. Studii dintre cele mai variate — note, recenzii și articole, monografii, sinteze pe epoci, curente și stiluri ori cuprinzătoare istorii ale literaturilor naționale — acoperă aria vastă a spiritualității popoarelor de pe toate continentele : evident, în proporții inegale și nu totdeauna îndestulător, spațiul european plasîndu-se firesc mult înaintea celor american, asiatic, african ori australian. Orizontul referențial, lărgit considerabil, a înmulțit argumentele peremptorii în favoarea trăsăturilor distinctive ale literaturii române întemeindu-i mai eficient ierarhizările valorice și integrarea în contextul universal. Pe de altă parte, familiarizarea scriitorilor, a criticilor și a istoricilor literari cu noile poetici ale creației și ale demersului valorizator a influențat pozitiv, catalitic, dezvoltarea literaturii autohtone, a disciplinelor înrudite de asemenea, în sincronie cu progresul literelor umanității. Succesele înregistrate de „universaliștii" români în studierea ciasicității greco-latine, a literaturilor romanice, germanice, slave, orientale etc. o demonstrează concludent.

Numărul specialiștilor într-una sau mai multe literaturi universale este cu adevărat impresionant ; asemenea intervențiilor publicate în reviste de profil, volume colective ori în cărțile personale. Fără a neglija studiile plasate pe oricît de importante probleme singulare, cantitativ copleșitoare și, de aceea, imposibil de semnalat analitic și nediscriminatoriu, prin tinuta științifică referențială și masivitate se impun în primă atenție sintezele monografice. Concepute cronologic, tematic sau combinînd criterii multiple, cele mai multe sînt consacrate personalităților cu rol stimulativ în istoria culturii care punctează momente de rezonanță universală în evoluția literelor. Modalități de studiu cu largi posibilități analitico-explicative și informaționale, monografiile aparute, aparținînd majorității literaturilor europene și citorva americane, conțin împliniri de substanță față de cercetările anterioare, exegetii — Al. Balaci, R. Munteanu, Z. Dumitrescu-Bușulenga, N. Facon, P. Al. Georgescu, T. Nicolescu, M. Novicov, I. Ianoși, D. Grigorescu, O. Drimba, Gh. Barborică, St. Velea, O. Zaicik, S. Alexandrescu ș.a. străduindu-se mai totdeauna să pătrundă în esențialitatea operei pentru a-i descifra valorile perene și consonanțele specifice cu evul contemporan.

Cu arii de investigație mai ample și cu un mai adecvat simț al curgerii istoriei, prin urmare, la fel de semnificative și importante, sînt acele cuprinderi istorico-literare care acoperă intențional devenirea unor genuri literare. Restrînse la perimetrele unei culturi naționale — romanul antic (E. Cizek), teatrul spaniol (P. Al. Georgescu), teatrul deriziunii și noul roman francez (R. Munteanu), romanul poetic francez (I. Mavrodin) — la mai multe — romanul latino-american (P. Al. Georgescu) — sau incorporînd referențial spațiul universal — teatrul (I. Zamfirescu, O. Drimba), comicul (M. Popa), critica modernă (R. Munteanu) — lucrările de acest fel încheagă *volens nolens* imagini rotunjite istorico-literar ale fenomenelor înfățișate. Mai mult, unele dintre ele, prin soliditatea științifică și ineditul multor afirmații factologice și interpretative, pot concura cu sorți de izbîndă sintezele de același profil concepute în străinătate. Ne referim, de pildă, la monumentala *Istorie universală a teatrului* de I. Zamfirescu, ca să n-o amintim decît pe aceasta.

Construcții și metodologii substantial înrudite întrunesc și monografiile dedicate curentelor și epocilor literare. Cele dintîi au fost tratate cel mai adesea prin mijlocirea personalităților reprezentative, a genurilor pe care le-au cultivat ori a epocilor în care s-au dezvoltat. În consecință, prea multe exemple de curente literare circumscrise monografic în ultimul deceniu și jumătate în cărțile universaliștilor români nu pot fi oferite ; nici măcar referitoare la literaturile invecinate, ca să nu mai vorbim de cele de mare circulație. Cu atît mai vrednice de semnalat sînt cele cîteva volume privind curentele artei moderne : expresionismul, arta pop, cubismul — toate scrise de Dan Grigorescu. Mai avansate spre acele sinteze de istoria și filozofia culturii, spre finalizarea cărora tinde expres studierea comparată sau nu a literaturilor universale, sînt lucrările care reconstituie policrom spiritualitatea unor epoci întregi, depistînd urmele perioadelor dinainte, coordonatele specifice prezentului și germenii eflorescentelor viitoare — umanismul (Z. Dumitrescu-Bușulenga). Învingînd nu o dată dificultăți documentare apreciabile, specialiștii români în diverse literaturi străine s-au preocupat îndeaproape de epocile de început ale culturii române, demonstrînd cu argumente științifice articularea sincronică, nu o dată cu directie reciprocă, a spațiului carpato-dunărean la cel european. Receptiv la modelele transmise de culturile occidentale, umanismul românesc le-a modificat în sensul propriilor tradiții, afirmîndu-și ferm în procesualitatea acestei asimilări selective, datele propriei individualități (Al. Duțu, V. Cândea). Operele literare, structurile mentale și viața socială din principatele române sînt cercetate în strînsă relație cu țările apropiate ori mai depărtate care atestă circulația unor idei similare : ca surse emițătoare sau zone de recepție. Această treptată extensie referențială, orizontal și vertical, este lesne vizibilă și în cele cîteva cărți tratînd despre secolul luminilor (R. Munteanu) ; de la Școala ardeleană, autorul lărgește informația mai întîi la literatura, apoi la întreaga cultură europeană din epoca luminilor. Ca și lucrările despre umanism (Z. Dumitrescu-Bușulenga), și acestea reprezintă adevărate contribuții de referință în materie.

Străduințile universaliștilor români converg însă deliberat spre elaborarea sintezelor integratoare — istorii ale diverselor literaturi străine. Instrumente de lucru cu ample capacități generalizante și destinatari diferiți, de la elevii de școală medie la studenți și profesori, iar de la aceștia la intelectualii cu o cultură cît de cît rotundă, asemenea lucrări răspund unor exigențe științifice adecvate manualului de popularizare, cursului universitar ori tratatului doct. În ultimii 15 ani au apărut nu puține cărți profilate pe intenții didactice. Dintre acestea se cuvin pomenite în primul rînd, exemplificativ, cele care acoperă, evident selectiv, întreaga suprafață a creației universale : ne gîndim la *Istoria literaturii universale* scrisă de O. Drimba, la aceea elaborată de I. Zamfirescu și M. Dolinescu sau la cea întocmită de colectivul N. I. Barbu, O. Drimba, R. Munteanu și E. Papu. Cu oricîte deosebiri referitoare la perspectiva de apreciere, amploarea materialului folosit și curgerea stilistică, acoperind nevoi formative, cele trei „istorii" rămîn didactice în concepție, organizare și expresie. Înțelegerea conceptului de literatură universală, apropiată de cea a lui Goethe, a hotărît selectarea acelor curente, opere sau autori care au răsfrînt cu mai multă densitate artistică, într-o dialectică subtilă, conjunctura materială și spirituală a unor colectivități umane la un moment dat. Nivelul științific al primelor două lucrări, a treia este comprimată telegrafic pentru uzul liceelor umaniste, le plasează între manualul popularizator și tratatul savant, așadar, pe treapta cursului universitar îmogățit documentar și depășind stilistic oralitatea prolixă.

Ordonată în varii modalități, pe epoci, curente sau scriitori tratați în flux neîntrerupt, pe monografii de creatori reprezentativi, forme literare... sirul ar putea continua, cele mai multe istorii ale literaturilor străine se referă la creația cîte unui popor. Citeodată preocupările torilor îmbrățișează numai un secol ori mai multe — greacă (A. Frenkian), franceză (V. Lipatti) — alteori extinzîndu-se pe cîteva epoci și curente — polonă (St. Velea) ; cazurile de acest fel reprezintă însă treptele unui proces pregătitor menit să se încheie cu alcătuirea sintezei de ansamblu. Pentru că nu puține sînt literaturile care beneficiază de pe acum de asemenea cuprinderi totale : greacă (E. Marinescu-Himu), italiană (N. Façon), germană (M. Isbăsescu), slovacă (Gh. Barborică) ș.a. Fără îndoială, la acestea, cert neindestulătoare, se adaugă compensatoriu numeroase cărți multigrafiate, de uz intern, cele în curs de apariție ori cele în diferite stadii de redactare ; dintre cele din urmă, citățm, într-adevăr ilustrativ, tratatul de *Istoria literaturii franceze* care se lucrează la Catedra de limbă și literatură franceză de la Institutul de limbi și literaturi străine.

Studiile de literatură universală întrunesc implicit și virtuți comparatiste. Cei mai mulți dintre specialiștii citați, la care trebuie adăugați nu în ultimul rînd Al. Dima, L. Rusu, I. C. Chițimia, N. I. Popa, P. Olteanu, V. Chelaru, A. Ion, G. Ionescu, D. Lăzărescu, Tr. L. Birăescu, C. Ștefănescu, M. Anghelescu, M. Schiopu, I. Verzea, E. Loghinovski, Ch. Călin, M. Mitu, M. Vîrcioroveanu, I. A. Ionescu și foarte mulți alții, a căror absență este hotărîtă doar de lipsa de spațiu, au abordat în lucrări remarcabile probleme de relații între literatura română și alte literaturi străine, paralelisme, influențe, surse emulative ori nu, etc., atestînd deschiderea critică, selectivă a spațiului românesc față de valorile din exterior.

Cunoscători ai literaturilor antichității, romaniști și germaniști, slaviști și orientaliști, românisti interesați de cultura altor popoare contribuie, așadar, cu toții la investigarea literaturii universale de la origini pînă în anii noștri ; unele neîmpliniri reclamă sporirea receptivității editurilor de profil față de lucrările valoroase ale universaliștilor români. Cu specialități interferate înlăuntrul aceleiași etnii sau în afara ei, cei mai mulți au și preocupări comparatiste. Volumele publicate, participarea la cele trei consfătuiri naționale de literatură comparată de la București, la conferințele și congresele organizate de Asociația internațională de literatură comparată punctează expresiv progresele disciplinei în România, ajutînd la evidențierea reliefurilor irepetabile ale literaturii autohtone.

De la cultura populară la mitul dacic

Urmare din pag. a 3-a

culturii românești arhaice. Toate studiile menționate aici încearcă să releve citeva din aspectele adînci ale mitologiei populare românești. Privite în ansamblu, ele se dovedesc a fi parțiale, căci, oricît de pătrunzătoare și subtile ar fi, în raport cu imensitatea domeniului discutat ele apar doar ca un infim arhipelag în inima marelui ocean.

Am mai putea aminti, tangențial, acele lucrări dedicate aspectelor formale, stilistice, ale literaturii populare semnate de Ov. Birlea (*Poetică. folclorică*, 1979), Nicolae Constantinescu (*Rima în poezia populară românească*, 1973), Nicolae Roșianu (*Stereotipia basmului* — 1973), Gheorghe Vrabie (*Retorica folclorului* — 1978) și Petru Ursache (*Poetică folclorică* — 1976). Marginal și aici există referiri la ecourile în mitologie pe care diferitele aspecte ale expresiei lirice populare le pot căpăta în diverse situații și ipostaze.

Un alt grup de lucrări sînt interesante prin încercarea (timidă, e drept) de a se apropia de cîmpul de investigație al antropologiei culturale, analizînd astfel creația populară dintr-o perspectivă globală (interferența dintre toate nivelele de concretizare ale fenomenului cultural și dinamica, evoluția și transformările civilizației populare dintr-o largă perspectivă culturală). Aș vorbi aici de cartea pătrunzătoare semnată de Hary Brauner (*Să auzi iarba cum crește* — 1980) ce cuprinde o suită de analize de ființe asupra faptului folcloric contemporan, de cartea lui Dionisie Petcu (*Conceptul de etnic* — 1980), excelentă monografie a problemei, de studiul mai vechi al lui Grigore Smeu (*Repere estetice în satul românesc* — 1973) și de volumul nu direct ancorat, dar deschis acestei perspective, scris de Mihai Pop și Pavel Ruxăndroiu, *Folclorul literar românesc* (1976) și de mai generala *Introducere în etnologie* (1980).

Discuția noastră nu poate să se încheie fără a aminti de un grup de cărți care se individualizează printr-o tendință comună : fenomenul folcloric este văzut nu în ceea ce însemna el în mediul său originar, ci prin ceea ce ar putea el însemna dintr-un unghi mito-poetic, din punctul de vedere al marilor arhetipuri ale gîndirii umane. Aceste analize, vizînd un anume „romantism" al cercetării, (prin amplificarea amănuntului șocant poetic și prin utilizarea unor idei patetice) sînt concretizate în volumele lui Ion Gheorghe (*Cultul Zburătorului* — 1973), al lui Mircea Constantinescu (*Triumful lui Făt-Frumos* — 1978) și Andrei Oișteanu (*Grădina de dincolo* — 1979).

Desigur, rîndurile de aici nu cuprind decît fragmentare luminări asupra unui domeniu de maximă vastitate și infinită adîncime. Ele ar vrea să sublinieze bogăția paletei de teme și aspecte (abordate și abordabile), varietatea tehnicilor de analiză și a opțiunilor axiologice, precum și orizontul plin de nebănuite revelații care se întinde în fața cercetărilor viitoare. Prin studiul culturii populare românești se deschid porțile nu numai spre înțelegerea fenomenului contemporan sau din contra, spre relevația miturilor autohtone arhaice, ci și spre descifrarea treptată a dimensiunilor definitorii ale culturii noastre, culturâ mereu perenă și fertilă prin scurgerea enormă a timpului și de-a lungul tuturor zbuciumărilor istoriei.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe AL. I. ȘTEFANESCU,

Cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România, vă transmite un cordial mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea dumneavoastră literară.

La mulți ani !

PREȘEDINTELE
UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.S. ROMÂNIA
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe DRAGOȘ VICOL,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România, vă transmite, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în munca de creație literară și în activitatea obștească.

La mulți ani !

PREȘEDINTELE
UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.S. ROMÂNIA
GEORGE MACOVESCU

EXPOZIȚIE DOCUMENTARĂ ȘI SIMPOZION INTERNAȚIONAL : CESARE PAVESE

● În cadrul schimburilor culturale româno-italiene, Muzeul literaturii române, în colaborare cu Institutul italian de cultură, organizează o manifestare dedicată lui Cesare Pavese cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la moartea scriitorului.

În rotonda muzeului se va deschide o expoziție de manuscrise, fotografii, corespondență, texte inedite, prime audiții ale operei lui Cesare Pavese, organizată de Biblioteca Civică-Centrul de studii **Cesare Pavese** din San Stefano Belbo, localitatea natală a scriitorului. De asemenea, vor fi inserate panouri reflectînd ecourile operei lui Pavese în România, realizate de Muzeul literaturii române.

În acest context va fi evocată personalitatea scriitorului și se vor dezbate probleme ale confluențelor dintre literatura română și italiană de către : Attilio Dughera, Pier Paolo Grimaldi, Davide Lajolo, Franco Vaccaneo și Alexandru Balaci, Ovidiu Drimba, Al. Oprea, Edgar Papu.

Manifestarea va avea loc luni 7 iulie a.c., orele 18, la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

EXPOZIȚIA „EROII DACI ȘI LITERATURA ROMÂNĂ"

● După un lung periplu început pe meleagurile Daciei, poposind în cetatea Devei, la Sarmizegetusa, Orăștie, Arad, apoi la Craiova și Toplița, expoziția itinerantă „Eroii daci și ideea de libertate în literatura română", organizată de Muzeul literaturii române, a fost prezentată la Cluj-Napoca.

Expoziția de factură documentar-ilustrativă, reunește într-un tot unitar mărturii revelatoare ale milenarei existențe a poporului nostru, purtînd semnătura unor nume ilustre ale culturii românești, începînd cu primii cărturari, cronicarii, marii clasici, continuînd cu scriitorii din perioada modernă, de la Vasile Pârvan la Lucian Blaga și de la V. Voiculescu la Mihail Sadoveanu, încheindu-se cu „Revelația universului miturilor dacice în literatura română contemporană".

Prin semnificația ei, această manifestare expozițională a Muzeului literaturii române se înscrie ca un omagiu adus sărbătoririi a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent.

Festivitatea prezentării expoziției a avut loc vineri la orele 12, în holul Bibliotecii Universității clujene, sub auspiciile Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă. Au vorbit scriitorul Vasile Rebreanu, Ion Noja, președintele Comitetului pentru cultură și educație socialistă a județului Cluj și Constantin Negulescu, directorul Bibliotecii Universitare.

Omagiul contemporaneității

Urmare din pag. 1

în ansamblul ei — de un ton al ei lesne de recunoscut — mă refer mai ales la pictură și sculptură, pentru motive ce ar cere prea mult spațiu pentru a fi dezvoltate aici — aceasta se datorează și unor anume elemente de viziune cu trăsături comune materializate vizual, de la artisti la artist, prin procedee diferite. Fapt este că ele contribuie la înscrierea spațial-temporală a operelor de artă în două registre : cel imaginar și cel real. Asupra acestui registru imaginar este cazul poate să zăbovim mai mult deoarece el propune o proiectie a trecutului, determină o retrăire a lui pe o anume dimensiune care nu poate fi alta decît cea mitică. De ce anume mitică este lesne de înțeles : imaginea trecutului trebuia reconstituită din surse ce nu lăsau loc unei reprezentări coerente, cel puțin la nivelul informației scrise. Un conglomerat de date ce nu au altă ordine decît cea dată de arheologul expert în sistematizarea straturilor profunde ale istoriei s-a propus spre interpretare și artistilor iar rezultatul a fost, firește, o încercare de reconstituire care a plecat de la premisa, în multe cazuri, că vremurile originii sînt vremuri de măreție și eroism și se cer ilustrate ca atare. Întoarcerea la izvoare, revenirea la matcă a luat în artă, și în alte împrejurări, forma exaltării unei posibile virste de aur a umanității, exaltare artistică ce a contribuit, cu mijloacele proprii, la constituirea mitului respectivei virste. Multe din exponatele de la Dalles, de o ingrijită ținută artistică, pot fi puse sub semnul contribuției la formarea acestui mit.

Celălalt registru, real, pe care se înscriu multe din operele de artă de la Dalles este mai lipsit de spectaculozitatea evocării imaginative. Are însă vivacitatea născută dintr-un raport activ și dinamic cu orizonturile aflate în fata simțurilor. Sintem aici aproape de imaginea unei lumi concrete, accesibilă nouă. Mulți artisti au căutat să surprindă în ea acele aspecte ale vietii ce pot fi ridicate la gradul de simbol. Compozitii ce isi propun să întruchipeze efortul creator și constructiv al contemporaneității contribuie la formarea unui tablou de ansamblu al acesteia, tablou în care ideea unei noi virste de aur este implicită. Accentuarea laturii simbolice a multor compozitii inspirate de realitatea imediată a avut drept efect punerea în evidență a capacității glorificatoare a operei de artă. Umanitatea eroică a trecutului se confundă astfel cu umanitatea energică a prezentului în opere a căror principală calitate trebuie căutată în sinceritatea emotiei, în autenticitatea vibratiei în fata dimensiunii faptului istoric.

Bornă de istorie

Urmare din pag. a 1-a

acela al desvelirii uneia dintre bornele dintre pietrele de hotar ale devenirii poporului nostru : momentul coagulării unui stat puternic sub Burebista și Deceneu, aici în Carpați, al cărui nucleu iradiant nu a putut fi șters din istorie pînă astăzi. Ne-am reaplecat cu toții în acești ani, așa cum o făcuse prin Iorga și Pârvan o întreagă națiune cu peste o jumătate de veac în urmă, asupra Isvoarelor istoriei poporului nostru. Pe masa noastră s-a deschis Istoria lui Herodot unde am recitit cu bucurie, noi și copiii noștri, aceste știri cutremurătoare care au fost reluate vreme de un mileniu și jumătate, din veacul al 5-lea i.e.n. pînă în al zecelea e.n., de zeci de istorici elini și latini, astfel că avem această frază celebră asupra originilor noastre pe care ar trebui s-o săpăm cu litere de aur în cugetele noastre, cu fiecare generație, anume : Geții sînt cei mai virtuoși și cei mai drepți dintre Traci și se socot nemuritori.

Trei cuvinte de ordin moral pe care se poate edifica istoria : virtutea, dreptatea, conștiința nemuririi ; iar toate acestea, ne spune Herodot în celebrul capitol 94 din cartea a patra, erau întreținute în conștiința poporului prin jertfă.

Istoria lui Herodot este astfel carte de aur și pentru originile noastre. Iorga publica în anul 1909 o ediție integrală a acesteia găsită în manuscript la Mănăstirea Cosula din Nordul Moldovei, provenind din epoca lui Vasile Lupu, din anii zămislirii Cazaniei lui Varlaam.

Numai avînd limpede înaintea ochilor aceste mărturii de care s-ar ferici orice popor vom putea înțelege uriașul adaos, putința primirii noii dimensiuni a umanității odată cu era noastră cea a iubirii de către poporul nostru, iubire care va aboli jertfa umană prin jertfa faptei bune pe temelia căreia va începe Istoria propriu zisă, eternă a poporului nostru prin lucrarea voievozilor de mai tîrziu.

Virtutea, a fi virtuos și drept pătruns de dorul nemuririi iar toate acestea nu din mîndrie, ci mai tîrziu după chipul iubirii desăvîrșite a Logosului, din dragostea curată a jertfei de sine cum va înțelege și afirma și Eminescu, sînt temelia nepieritoare pe care trebuie să avem curajul și vrednicia de a edifica istorie, aici în Carpați, pe mai departe, cu fiecare generație.

Avem limpede înaintea ochilor cele două milenii trecute din care am rămas aici în vatră, borna de origine este iarăși la vedere : ca să înțelegem piscurile la care am ajuns din cînd în cînd printr-un Ștefan cel Mare sau Constantin Brâncoveanu trebuie să știm de unde și cum timp de două milenii să-l umplem cu opere, cu și pe ce am pornit. Se cuvine ca acest spațiu timp de două milenii să-l umplem cu opere, cu cărți și fapte bune cu viața morală pe măsura înaintașilor. Acesta poate fi sensul adevărat al comemorării.

5 IULIE 1980

m a p a m o n d

Tradiţiile populare ale românilor din Ungaria

În anul 1975 s-a desfăşurat în Ungaria conferinţa pe ţară a etnografilor celor patru naţionalităţi conlocuitoare, prilej fericit pentru Academia maghiară de ştiinţe şi Asociaţia maghiară de etnografie din Budapesta de a edita volumul **Din tradiţiile populare ale românilor din Ungaria** (131 pagini). Este, de fapt, o culegere de şase studii de folclor şi etnografie, prefaţată de Ortutay Gyula, îngrijită de Iván Balassa şi redactată de Agnes Kovács şi Alexandru Hoţopan. Sugestiva copertă, inspirată din broderii populare, realizată de Ştefan Oroian, ne invită parcă la parcurgerea cu interes a textului, completat cu numeroase exemple muzicale, fotografii, schiţe şi desene.

Culegerea de studii **A magyarországi románok néprajza** reprezintă — dincolo de interesul ştiinţific — o invitaţie concretă a folcloriştilor din Ungaria, adresată colegilor români şi maghiari din ţara noastră, de a studia împreună fenomenul folcloric şi etnografic atît de complex şi de captivant, în vederea elaborării unor concluzii definitive, privind procesul de interferenţă a folclorului celor două popoare vecine. Publicate într-o colorată şi specifică limbă românească, studiile **Din tradiţiile populare ale românilor din Ungaria** conţin investigaţiile cercetătorilor George Alexici, Béla Bartók, Tiberiu Brediceanu, Ioan Buşiţia, Valeriu Branişte, Ion Bârlea ş.a., în spiritul nobil al înfrăţirii popoarelor.

În prefaţă, Ortutay Gyula întreprinde o incursiune istorică asupra rezultatelor din ultimul veac, privind folclorul comparat. Astăzi, analiza artei populare est-europene, prin studii în comun, constituie o aspiraţie ştiinţifică primordială — precizează Ortutay Gyula — fiindcă numai descifrînd „ce fel de cultură au creat împreună ungurimea şi naţionalităţile conlocuitoare şi, cum s-a păstrat şi dezvoltat fizionomia lor naţional-populară şi tradiţiile lor populare", se vor putea stabili concluzii edificatoare, definitive, asupra fenomenului artei populare naţionale.

Cele şase studii abordează o diversitate atrăgătoare de probleme : Ujváry Zoltan urmăreşte **Jocul turcii la românii din Ungaria**, Lükő Gábor întreprinde o investigaţie, privind **Creaţia populară şi muzica**, etnografa Szabó Lóránd prezintă date preţioase locale, privind **Prelucrarea cînepii şi arta ţesutului la Micherechi**, Alexandru Hoţopan ne comunică cîteva din **Poveştile lui Mihai Purdi**, Magda Elisabeta surprinde **Sfera credinţelor şi obiceiurilor de iarnă la românii din Micherechi, Chitighaz şi Bătania**, volumul încheindu-se cu cercetarea lui Alexandru Hoţopan despre **Strigăturile din Micherechi.**

Volumul merită a fi cunoscut de istoricii şi folcloriştii noştri nu numai pentru materialul documentar propriu-zis (semnalîndu-se izvoare ungare necunoscute din sec. XVIII), cît şi pentru unele teze ştiinţifice, privind originea anumitor obiceiuri tradiţionale la români. Ni se pare originală de pildă, teza, privind originea arhaică a turcii (caprei) ce trimite obiceiul popular pînă la cultul morţilor din vremea daco-romană. „Uciderea turcii, moartea şi învierea ei, dovedesc marea sferă de răspîndire, bogata stratificare şi vechime a temei, care poate fi orientată în direcţia practicilor cultice străvechi". Interesante sînt colindele din Cenadul unguresc, după cum excepţională ca valoare de gen şi arie de răspîndire rămîne colinda **Pe răzori de vie**, culeasă în 1950 din satul Chitighaz, avînd la bază balada **Mioriţa !** Cercetătorul Lükő Gábor ne transmite o melodie ce însoţea dansul turcii în satul Bătania, cu punctarea ritmului de către tobă **(Duba)** la care face următoarea observaţie : „Această melodie este cunoscută în întreaga zonă folclorică românească, fiind folosită cu ocazii similare. De la români au învăţat-o şi cianfăii din Bucovina de la care o auzise Zoltán Kodály în 1914, cu text maghiar şi cu refrenul original românesc". În sfîrşit, (fără a epuiza desigur bogatul material informativ din studiile acestui preţios volum), să remarcăm faptul că în satul Chitighaz se păstrează şi azi vechiul cîntec de stea **Trei păstori se d-întîlniră**, culeş în veacul trecut şi publicat de Timotei Popovici la Sibiu, melodia devenind tema amplei lucrări pentru pian **Variationen über ein ungarisches (!) Lied**, op. 21, nr. 2 de Johannes Brahms (1857).

Volumul **Din tradiţiile populare ale românilor din Ungaria** confirmă vitalitatea folclorului nostru şi mai ales unitatea obiceiurilor populare. Bogăţia exemplelor muzicale oferă un preţios material de studiu comparat. În ansamblu, mănunchiul de studii al cercetătorilor din ţara vecină, contribuie la clarificarea fenomenului de perpetuare, transformare şi dizolvare a unor datini şi cîntece populare autohtone dincolo de hotarele populaţiei de baştină, investigaţie iniţiată de Teodor T. Burada la românii din Macedonia, Istria, Rusia, Moravia etc. încă din veacul trecut.

Viorel Cosma

CENTENARUL FLAUBERT

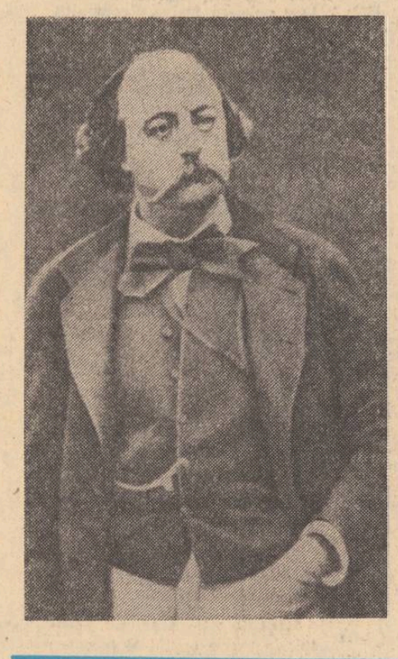

La răscrucea dintre realismul balzacian şi tendinţele abia schiţate ale prozei moderne găsim un scriitor de o densitate atît de rotundă, de o puritate atît de scrupuloasă, încît i s-a asemuit pana cînd cu un microscop cînd cu un bisturiu.

Dar fiindcă era profund neconvenţional, iar în disciplina cu care lucra punea pasiunea sinceritătii, specialiştii l-au bănuit că ambiţionează o demonstraţie. Anume să refuze emfaza, să prospecteze cu spirit critic o realitate care îl dezamăgise dureros, pînă la ulceraţie. Şi, aflat deopotrivă pe un pisc şi într-o depresiune, să încorporeze în carnea operei sale — odată cu studiul moravurilor — o artă nouă a revelării lor, artă a cuvîntului, a grupării impresiilor, dizolvată în plasma, nicăieri vizibilă, a nevoii de mîntuire.

Flaubert, cu oroarea lui de vorbe mari, s-a luptat să realizeze o operă impersonală. În realitate nu asta tintea. Există în el un minuitor de scalpel, dar şi un poet frenetic. Cum să adopte atitudinea judecătorului cînd el rămîne, pînă la capăt, un artist în litigiu cu spiritul provincial, cu lipsa de imaginaţie, cu marasmul trivial şi multiform ?

Realist, şi pe undeva încă un mare romantic, Flaubert combină revolta şi ordinea, sarcasmul şi puritatea. Se transportă pe sine în personajele sale, nu le atrage la sine, cum a notat unul din reputaţii lui monografişti.

A rezultat un ideal original şi, fapt azi evident, o imensă forţă de înnoire. O forţă care ea singură îi conferă, în imensul pluton de romancieri cu vocaţie, calitatea unui deschizător de drumuri. A pus la temelia scrisului spiritul de observaţie, şi a mers mai departe sesizînd pentru sine, dar şi pentru Proust, Joyce, Faulkner, ce efecte se pot obţine cînd scriitura angajează mai mult decît simplul scrupul stilistic, cînd ea devine prin factură, suflu, căutare răbdătoare de accente proaspete un mijloc la fel de instructiv pe cît poate fi ştiinţa de a interpela, de a căuta sub scoarţă sevele vii, mustoase, născute să devină materie, să treacă din efemerul ingrat în misterul etern.

S-a născut la Rouen în 13 decembrie 1821 şi a murit la Croisset, în 8 mai 1880. A fost contemporan cu toate marile personalităţi literare ale secolului, cu Stendhal, cu Balzac, cu Turgheniev, cu Zola, cu Cehov, cu Baudelaire. A deschis, primul, calea spre naturalism, judecată împărtăşită de toţi comentatorii. A întemeiat un cult : acela al durităţii în fond şi al suavităţii, al armoniei în formă. Cuvîntul alunecă uşor după ce artistul istovit a umplut file cu rîndurile lui, după ce a şters cîteva variante, şi-a pătat degetele cu cerneală, s-a apărat de automultumire, a scris din nou şi iar a rupt... Dar, Flaubert nu a ales un curent. A fost, cînd se cerea, realist, cînd inspiraţia i-a dictat s-a simţit romantic, iar cînd s-a lansat în descifrarea adevărului şi adevărul s-a dovedit atroce a fost chiar naturalist. Nu s-a închis într-o formulă, ba, e drept să spunem că a ieşit mereu din impasul formulelor pentru a propune o literatură de maximă incitaţie. Paradoxal, la un creator pasionat de frază, cel mai adesea retras în liniştea micii sale proprietăţi normande, care celebra în veşminte de sărbătoare unica pagină definitivată la capătul unei săptămîni de trudă.

Îi datorăm două capodopere, **Doamna Bovary** şi **Educaţia sentimentală** ; adaug că, incorigibil constructor, a reînviat civilizaţia cu **Salambô** şi, reflex al laboratorului exemplar în care a ars la propriu, o fascinantă, răscolitoare corespondenţă plină de unicitatea fuziunii între un visător tandru, învins de viaţă, şi călătorul entuziast spre vămile limbajului.

Firesc, s-ar zice că partida s-a jucat în prima repriză, a tinereţii fugare, cînd a dat la iveală prima **Educaţie sentimentală** şi o duzină de nuvele, note de drum, în fine, numeroase alte capricii de atelier. Pe urmă a venit boala, a reînceput să scrie, însă tributar unei viziuni chinuitoare, după care trebuie să culegi o cărută de fîn ca să rămîi cu un braţ de otavă. O anumită diviziune a existenţei materiale, pe urmă a muncii, nu l-a ferit de insecuritate, iar destinul de impovărătoare griji, controverse, polemici.

Cînd s-a apropiat bătrînetea şi s-a vădit că are admiratori statornici şi de diverse orientări, de exemplu Baudelaire şi Zola, că are un discipol strălucit, pe Maupassant, n-a vrut să dea importanţă exagerată criticii, eforturilor depuse de Sainte Beuve şi de Taine ca să-l pună în relaţie cu lumea, să-l „explice".

Lumea lui, a arătat singur, pe un ton ironic, se lasă stăpînită de emoţii. Este o lume vulnerabilă, nu oferă modele excelente. Fluidul limbii se interesează de „fortele sufletesti", le urmăreşte zbaterea, fuga după himere, opoziţia pe care puterea banilor şi mistificarea o fac celor ce optează pentru muzica spiritului, pentru demnitate umană.

S-a raportat la focarele de energie, de energii greşit canalizate, ce se cheltuiesc bovaric, adică în răspăr cu realitatea.

Trecînd peste unele încercări secundare, cum pare să fie **Ispitirea Sf. Anton**, şi reîntorcîndu-ne la marile sale cărţi, constatăm că, de-a lungul întregii cariere, Flaubert a păstrat interesul pentru opera morală şi a extras din acest interes îndrăzneaţa aspiraţie a perfectibilităţii omeneşti. Cînd pozitivismul triumfător şi-a strigat crezul, el a rămas la convingerea că nici un esec nu împiedică zborul spre astri.

Opiniile scriitorului merită să fie luate în serios ; pentru că oricît s-a încercat acreditarea tezei pesimismului social, Flaubert a crezut în facultăţile dominante ale omului, facultăţi ce decurg din dorinţa de progres.

Ruptura de realismul balzacian, Flaubert a consacrat-o cu **Doamna Bovary**. Inventînd anticeroul în **Educaţia sentimentală**, i-a rezervat lui Fréderic Moreau rolul fiinţei care nu ştie să pună în acord dorinţele cu faptele. Triumful mediocrităţii răsplăteşte, deci, nu bărbăţia, ci mercantilismul şi sancţionează moleseala, ratarea, vulgaritatea.

În fond, cu personaje care iau drumul declinului, cu istorii triste ale dezrădăcinării, Flaubert făcea profesiune de artist realist, setos de regenerare, în permanentă extensiune a imaginarului. Să concludem cu Maurice Nadeau, care îl înrudeşte cu marii poeţi ignoraţi ai veacului, sau să-l citămpe Albert Thibaudet, convins că în acest uluitor romancier sălăşluia un clasic ?

Probabil că dreptatea este de partea amîndurora.

Din perspectiva noastră, a celor ce sîntem contemporani cu o literatură în care Flaubert şi-a păstrat forţa de comunicare, relaţia între efortul său laborios de a se exprima şi propria-i conştiinţă înglobează o idee extrem de preţioasă. Anume că opera — ca proces creator — rămîne deschisă ; modelată în timp şi asumată permanent. De la acest nivel de receptare, creaţia flaubertiană îşi vădeşte noutatea, forţa de a dura şi captiva.

Din elementele ei generatoare de sensuri întreaga operă îşi secretă sporul de bogăţie, cum metalul preţios răscumpără prin ascendentul valorii sale, eşecuri, suferinţe, deziluzii resimtite de cei pe care viaţa i-a strivit şi pe care marele scriitor i-a recuperat în lumina orbitoare a simbolului artistic.

H. Zalis

DIN LIRICA ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Piero Bigongiari

Parma 1964

O femeie clipeşte, pe strada
Cavour la Parma, şi-a pierdut iubirea
îndărătul obiectelor secolului XX, la Parma,
la Florenţa, în Italia, în lumea toată.

E inutil să te rotesti, lupta e inumană,
e impietrită, nu înţelegi, e impietrită.
Sînt construcţii uşoare, piatra s-a pierdut
într-un sidefiu cosmic, asemeni unei camere
pustii
şi în van zidarii pe schele dau culoare,
culoare.

Tu nu poţi zîmbi, eu nu-ţi pot surîde
şi zîmbetul se pierde în lucruri, în alte lucruri,
în nesfîrşite lucruri
pe care tu le aduni sau le arunci şi eu arunc,
deplasez, sau adun
ca şi cum n-ar fi fost nimic sau ca şi cum
ar fi fost totul
şi ca şi cum n-ar fi venit de la tine sau n-ar
fi venit la tine.

E de necrezut cum lumea nu-şi dă seama
că indiferenţa nu există,
iluminată de vitrine, înspăimîntată şi veselă.

Deplasează-te, mişcă-mă, pietrele sînt poroase,
burete, var,
dar mormîntul e departe, gol, cu măreţia
unei morţi divine, şi sînt unii care cred că
aceasta este culmea
ultimă.

Capriciu

Te pierd pentru a te regăsi, multă vreme
marea
i-a spus riului, îndelung marea,
dar ea nu mai are timp pentru viaţă
încît şi-a spus sieşi : de la o zi la alta
viaţa care părea că se retrage şi se întoarce
şi era atunci viaţă, era ea însăşi.

Acest capriciu să nu-l întinzi pe pîine,
nu este Caprice des Dieux cum îţi place ţie
să ai
moale şi albicios în învelişul său ; aici
nu se mai umple aerul cu magnolia
care se îngălbeneşte atinsă de copilărie ;
acest mesaj, cu înfiorare, nu hrăneşte nici nu
mîngîie.

Femeia cea mai minunată sau nesiguranţa imaginii

Drumurile te pierd
imaginea nu te cuprinde,
basmul spus la nesfîrşit
în timp ce tapis roulant deja te coboară
acolo unde pleacă trenuri, unde freamăţi
la alegerea unei plecări
căreia-i cunoşti sosirea, în această tremurare
obosită
de imagini care dezleagă jocul
dar tu îl complici mai mult, îl înnozi
cu fumul care se ridică dintr-o ţigară
care în fum se întoarce
în timp ce trenul şi-a schimbat calea
spre o direcţie numită libertate.

În românește de
Dora Scarlat

POEZIE TÎNĂRĂ DIN POLONIA

Justina Poesja Pietrovska

Să porţi — primejdioasă inspiraţie ! — numele Poeziei ; să înalţi, la 15 ani, roua Poloniei pe pleoape ; să fii sorbită cu toată fiinţa în Cîntec ; să iubeşti cu patimă caii albi — himere hipnotice cutreierindu-ţi virsta poetică ; să nu te sfieşti să vorbeşti de păcat cînd trupul de la sine îţi străluceşte de curăţie ; să cutezi aventuri în spirit şi faptă, nepînditâ de remuşcări, dar mai ales să nu ai încă biografie — iată ce sînt, rostite în visare românească şi într-o primă logodire cu litera tipărită, fiinţa şi biruinţa de copil a unei poete excepţionale : Lustina Poesja Pietrowska, din caietele căreia am desprins, pe şoptite, aceste nostalgice urme de cai...

DIN „CALENDARUL CAILOR"

Ianuarie

Calule, calule, calule alb,
pieptu-ţi despică anul în faşă,
timpul cu tine-aleargă-nzăuat
apa zvîrlind-o din coama-ţi trufaşă.

Albe, zăpezile tale adapă
timpul tîrziu legănat într-o groapă...

Aprilie

El intră strălucind în primăvară
purtînd în şa o fată — un potîr —
la vestea asta fulgerînd amară
destramă iarna iarăşi tibişir...
Şi calul varsă pulberile-astrale
înzăpezind miresmele florale.

August

Puhoaie de cai galopînd precum vîntul
aleargă-ntre munţii Tatra cei reci,
timpul stătut şi cald ca pămîntul
încă mai doarme în ore ca-n teci...

Dar caii bezmetici şi albi se desprind
cu tropote albe din vise şi, goi,
galopul rotindu-şi prin calendare de-argint
strivesc sub copite foi după foi...

Noiembrie

Timp umed. Copacii-au pierdut înserarea ;
pe frunze pădurile-adorm.
Galopul cailor inundă cărarea
prin care trei stăfii suie enorm ;
trei tropote lungi însoţind cu mirarea
frunzarul de umbre sfărmate pe ţărm...

★

E trist şi noiembrie ; zile în ramuri ;
privesti peste timp şi în gînd —
şi deodată din nimica în geamuri
se-aud ninsorile lumii curgînd...

Echivalenţe lirice de
Gheorghe Istrate

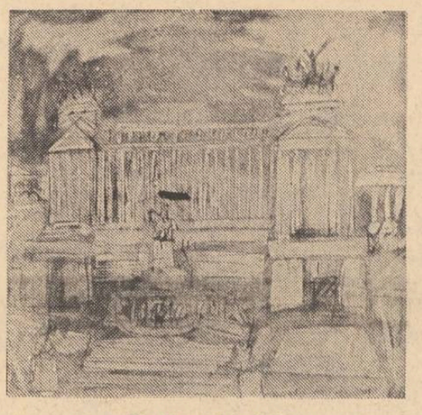

Ilie Boca : „Italia"

REVISTA STRĂINĂ

● **LA PRIMA SA CARTE,** LA COLÈRE DES DIEUX, Daniel Kircher, un nume nou în literatură, primeşte premiul francez „Vocation". Tema acestei cărţi — apărută în editura Orban — insula Creta, triumfătoare din Ciprul pînă în Sicilia cu 15 secole înaintea erei noastre, ajunge la declinul prevestit de profeţi şi din care nu-şi va mai reveni. Romanfluviu de 450 pagini, cuprinzînd vechi legende şi personaje mitice, pare a fi opera unui călător erudit, dar autorul nu a călătorit niciodată în Creta şi numai cunoaşterea temeinică a mitologiei şi a istoriei popoarelor a dus la înţelegerea perfectă a eroilor şi situaţiilor relatate. Daniel Kircher, tînăr de 32 de ani, originar din Lorena, fost ajutor contabil, perfect autodidact, pregăteşte un nou roman istoric asupra invaziilor în Galia din anii 451 pînă în 453 e.n.

● **VINGT MILLE ET UN JOURS** este titlul unei autobiografii a scriitorului francez Philippe Soupault, apărută în editura Belfont. Realizată pe bandă de magnetofon în cursul unor conversaţii ale autorului cu criticul Serge Fauchereau, această autobiografie constituie strălucirea unei epoci, mărturie asupra artei, literaturii, muzicii, teatrului, cinematografului şi a tuturor oraşelor lumii. Autorul — poet, romancier, gazetar şi eseist, — în vîrstă de 83 de ani, este — alături de Aragon — unul dintre ultimii martori ai mişcării literare din anii 1920. În paralel cu această lucrare, editura Garnier redetează primul roman al lui Soupault, apărut în 1923, „Le Bon Apôtre", care aduce în scenă tineri intelectuali revoltaţi.

● **O INTERESANTĂ** şi semnificativă expoziţie a fost consacrată recent, în Germania Federală, artei preistorice din Sardinia. Avînd o vechime de milenii, cultura mediteraniană a ignorat pînă de curînd un important sector al său, care s-a bucurat mai ales de preţuirea unor colecţionari particulari. Reunind piese unice, provenind din colecţii diverse, expoziţia demonstrează adîncimea unei inspiraţii cu trăsături de spiritualitate autentică şi o diversitate artistică fascinantă. Stilizările de piese miniaturale, ca şi pietrele megalitice, probează existenta unei tradiţii bogate şi a unei continuităţi neîntrerupte pînă în preajma războaielor punice. Pentru cercetător este interesant mai ales studiul megalitilor, a căror naştere trebuie situată astfel în Mediterana.

● **HUBERT SELBY** Jr. este un romancier care s-a impus printr-o carte celebră, **Ultima staţie către Brooklyn.** Era o operă compozită, cu fond amplu, ca un cor antic, o viziune tragică asupra unei lumi ce se descompunea prin aglomerare şi trăire paroxistică. **Requiem pentru un vis** este ultimul său roman, despre care principalii comentatori de literatură din Statele Unite ale Americii vorbesc în termeni super elogioşi. Avem de-a face din nou cu un fenomen de decădere şi destrămare a naturii umane, de data aceasta prin droguri, în condiţiile infernului urban dintr-o mare metropolă. Fiecare gest către realizarea aspiraţiilor umane duce de fapt la prăbuşirea personajelor, universul fiind contemplat în chip de cursă tragică, în care fiinţa umană este prinsă fără de scăpare.

● **ANDRÉ MALRAUX** spunea că tragedia greacă a fost introdusă în romanul poliţist prin cărţile lui Faulkner. Ipoteză ce pare să fie tot mai mult verificată de numeroase romane inspirate din tehnicile cărţilor de suspense. **Einladung in die Alee** este o asemenea naraţiune cu interes ce rezidă în capacitatea minţii umane de a descifra enigme, paralel cu lumina care este proiectată de autor asupra unui mecanism ce face din răul întîmplător o consecinţă, de fapt, a determinărilor ascunse în relaţiile sociale şi în sufletul omenesc individual. De aici rezultă o carte atrăgătoare, cu problematică mai puţin terifiantă, dar semnificativă totuşi pentru stilul actual al prozei.

● **ÎNTRE ESEIŞTII** de substanţă din Franţa, criticii evidenţiază tot mai mult opera lui Jacques Derrida, autorul celebrei **Gramatologii.** Acest mare gînditor a creat un stil post-structuralist, bazat pe un concept central : „deconstructia" operei. În **Cartea poştală** el duce mai departe ideile sale, conducînd spre un fel de meditaţie asupra întregii culturi, radiografiată prin multiplele posibilităţi de comunicare între cel care emite un mesaj şi receptorul cuvîntului scris. Bucurîndu-se de audienţă vastă în cîteva ţări cu tradiţie academică, Derrida se impune astăzi ca un adevărat şef de şcoală de gîndire, una din personalităţile cele mai puternice ale culturii franceze contemporane.

● **UN SIMPOZION** cultural ţinut recent la Bonn a fost dedicat politicii culturale. Articolul lui Günther Rühle din **Frankfurter Allgemeine Zeitung** conclude cu privire la lucrările bogate şi la dezbaterile din cadrul acestei iniţiative ce a reunit reprezentanţi din 54 de ţări : „Dacă acest congres constituia un risc în sine (dealtfel trebuie să precizăm că riscul a fost înfruntat cu succes), consecinţele sale au fost la fel de mari. S-au născut speranţe noi. Viitorul ne va arăta dacă simpozionul a fost un balon de săpun, o iniţiativă goală (ceea ce ar fi mai rău decît dacă nu s-ar fi ţinut deloc) sau dacă a marcat jaloane concrete. Este totuşi bine că acest congres s-a ţinut. Nu numai că el răspundea unei exigenţe a epocii noastre, dar şi pentru că el acordă politicii externe un stimul uman inedit, iar pe plan interior el are ca scop să ne deschidă în faţa lumii. Politica culturală este o iniţiativă pe termen lung.".

● **PSIHANALIZA** cunoaşte la ora actuală dezbateri aprinse cu privire la destinul său intelectual. Chiar dacă tehnicile sale de investigaţii şi rezultatele individuale au îmbogăţit patrimoniul psihiatriei, consecinţele asupra felului cum este astăzi estimată natura umană par să fi primit o surdină serioasă. Cu toate acestea, un gînditor strălucit, matematicianul de renume internaţional Daniel Sibony, a făcut o conversiune totală, abandonînd ştiinţa rafinată a calculelor pentru speculaţia psihanalitică, în domeniul căreia a ajuns la rezultate remarcabile. Citabilă este îndeosebi o analiză a motivului hamletian. Declarînd că nu este de fapt un critic literar, Sibony este autorul unor exegeze asupra textelor clasice de care nu se va mai putea dispensa nici un istoric literar serios.

● **STRATEGIILE TEXTUALE** se intitulează recenta antologie de texte critice publicată într-o editură americană în scopul de a ilustra tehnicile actuale de investigare a structurilor artistice. Ele marchează îndeosebi preponderenţa analizei de text, chiar neglijarea unor factori ce pînă mai ieri dominau gîndirea critică. Textul devine suveran, iar autorul este ignorat ca realitate dinamică, îşi pierde din omnipotenţa de odinioară. Curentele de gîndire critică actuală creează o „ideologie" prin evidenţierea unor sensuri care rămîn în spaţiul pur al textului, trăind viaţa fosnitoare a cuvintelor, renunţînd la conotaţiile filozofice, ştiinţifice sau de altă natură.

● **TEHNICILE ÎNVĂŢĂRII** fascinează tot mai mult pe gînditorii contemporani, cu atît mai mult cu cît ele se referă tot mai mult la domniile artistice. Un interesant articol a fost concentrat recent unui experiment din Kenya, cunoscut sub numele de „Shauri Moyo". Avînd un caracter unic pe continentul african, el constituie un sistem de formare profesională şi de producţie artistică, desemnînd în limba swahili o problemă „de inimă", cum am zice în traducere literală. Naţiunile Unite au remarcat îndeosebi rezultatele extraordinare ale tinerilor care au studiat sculptura africană tradiţională, acordîndu-le distincţii şi burse pentru stagii de pregătire superioară. Acest proiect educaţional contribuie astfel la un experiment artistic ce îmbină limbajul artei moderne cu cele mai pure elemente de inspiraţie tradiţională.

SPORT Cu duhul răsăritului de lună

A căzut un tropice peste noi. Al Capricornului, de bună seamă. În iulie, toate zilele se prăsesc cu dogoare, cu lut ars. Nici-o ploaie nu mai e îndărătnică, fulgerul are doar zvicnete de laţ pe gîtul norilor. Fapta bună, oricît de puţină, acum se plăteşte, de-aia le şi zic unora din cei cu care nu mai am cum să mă-nţeleg : băieţi, vă dau un sfat, nu mă luaţi de prost, că nici eu nu vă iau de deştepţi. Vara a urcat pe terase şi respiră fluturi, ca o fată întoarsă de la bal în risipitul zorilor. Cerul îşi topeşte tabla şi se ondulează cu guguştiuci. E semn că măceşii îi vor veni de hac pungaşului de plop, care n-a-nvăţat că nu poţi tăia ploaia cu cuţitul, aşa cum tai creasta unui pepene.

Vara, mă trezesc iarăşi prieten, ca-n tinereţe, cu doi pini suiţi pe o colină, în drumul spre Veneţia.

Şi mă trezesc, de asemeni, duşman cu toţi de-alde oaie capie.

Dar în fiecare zi şi-n fiecare noapte e în mine duhul răsăritului de lună. Fiinţa piersicului, care-a dat o fugă pînă-n vad la girlă, cînd se credea nevăzut de nimeni şi se întoarce, pe furiş, cu frunzele pline de apă limpede, să-şi ia locul sub fereastra copiilor, mă umple de-o bucurie ce-şi sparge clopoţeii în palmă. Nu-mi cad bobii norocului în cărări de busuioc, dar ştiu să mă înfrînez portocaliu şi să las impresia că sînt mingîiat pe umăr cu nuia de azur. În zilele de marţi, pe care nu le ştiam pline de folos, voi sparge în dinţi, de acum înainte, mărgăritar şi mă voi spăla pe unghii cu levănţică, fiindcă, marţi, am văzut, pe stadionul din strada Ştefan cel Mare, un meci de fotbal — Dinamo-Steaua — colorat nebuneşte de patima tinereţii, zugrăvit armonios în iarbă vie. La miiloc de timp, cînd odihna e plină de nerăbdare, a intrat pe stadion flacăra olimpică. Zeii cei iuţi la cuvînt şi iubire coborîră peste noi o clipă de aur. Ne-am simţit urcaţi pe pod de luceafăr şi vîlvătăile marilor biruinţi ne-au luminat chipul. Purtată de cei mai de seamă sportivi ai ţării, flacăra iscată din simbure de nemurire era vîlvoare de crini şi regină a cîntecului prin toate cîmpiile lumii. Mirosea a cimbru călcat de fauni şi de turmele Eladei, a biserică din floare de tei şi a bun venit rostit de privighetorile ce-şi au lespedea iubirii în zăvoaiele Dîmboviţei sau Argeşului. Flacăra olimpică goneşte spre piscul împlinirii sale, în turn de norumbei albi. Să nădăjduim că o frunză din miraculoasa ei încoltire va deschide geană lăcrimînd de vise fermecate în fiecare felinar din colţ de stradă. Vinul se merită uneori băut din cupe de lalea, fără să fie de faţă sabia şi nici picătura de opal otrăvit din oul hîd, desenat cu frunză de tutun, al singelui înnoptînd valul zilelor de vară...

Pîine învelită-n foaie de hrean şi coaptă-n spuză de lemn de corabie eşuată-n prundul Brăilei, steaua mea-şi frînge urechea deasupra unei tăcălii fără cap şi rosteşte uşor; stai, mai aşteaptă puţin, că-ţi vine toamna, băiete! Pînatunci :

— Facă-ni-se tuturor de-o vară lungă şi de-o ouzderie de drumuri ducînd spre Dunăre şi Mare.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
28
(950)
Sîmbătă
12 iulie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Permanența istoriei

Sîntem aici unde ne-am născut și ne-am format ca popor, n-am venit de nicăieri, niciodată, chiar dacă împrejurări vitrege uneori ne-ar fi silit. Dimpotrivă, ne-am înfipt și mai bine tălpile-n lut și, neclintiți precum munții, de la rădăcina a peste două milenii ne tragem seva caldă și strămoșească a celor mai multe din speranțele și datoriile noastre de viață.

Neclintiți precum munții și înfiorați tot ca ei. Pentru că ori de cîte ori privim mai adînc, în destin, mai departe, și ori de cîte ori în istorie, la o etapă sau alta, încercăm un bilanț, o emoție de altfel a spiritului, de deasupra, din înalturile firii, parcă se luminează un cer testamentar. El a mai fost privit, el este și rămîne în continuu privit, noi l-am sprijinit și îl sprijinim cu toți înaintașii, cu toți contemporanii și urmașii noștri, și totul dintr-o vechime fără tăgadă și un viitor fără compromis. Un prezent de fapt continuu. Un sentiment, sau mai mult decît atît, o certitudine care cuprinde și lucruri și ființe și, care, în tot ce emană și-n tot ce se atinge lasă acea perpetuă stare de conștiință a istoriei fără de care nici nu ne-am putea defini. Un argument sugestiv în acest sens — întreaga suită de activități și momentul de vîrf al acestora — spectacolul dedicat împlinirii a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent. Sărbătorind o bimilenară existență și evocînd glorioasele figuri de eroi și martiri ai acesteia, noi, cei de acum, ne-am pus semnătura pe cartea de început a memoriei noastre și am semnat-o cu toate realitățile și înfăptuirile noastre de azi. Printr-o fericită expresie a continuității și mosteniri în timp, istorice, ca și a prezentului, a perspectivei, a viitorului la care aspirăm. Prezența la acest grandios spectacol a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezența tovarășei Elena Ceaușescu, a celorlalți tovarăși din conducerea de partid și de stat, miile și miile de cetățeni care au trăit secvență cu secvență întreagă această fascinantă, tulburătoare proiecție a istoriei au făcut din marele act omagial, sărbătoresc, al trecutului un act de manifestare a unității, a dragostei și mîndriei patriotice a întregului popor, un act de legitimă și solidară, profundă încredere în partid, în ființa și crezul celui ce, de la cîrma datoriei și responsabilităților sale, veghează și ne conduce spre un viitor mereu mai demn, mai prosper.

Chipul marelui erou de început de neam trece în lumina tainică a lui Decebal și de acolo prin sufletul și pe fruntea tuturor bărbaților de bine ai țării, ca printr-un lung șir de munți cu vîrfurile acoperite de sori. O întreagă lucrare a istoriei îi reunește în conștiința noastră și-i situează într-un dialog permanent. Este dialogul nostru de fapt, al celor de azi, cu lumea noastră de ieri și aspirațiile ei întruchipate în înfăptuirile de acum. O întemeiere în gînd și în fapte care, din perspectiva timpului a făcut și va face din noi protagoniștii celei mai rodnice, mai demne și mai cutezătoare etape din toate cîte le-a avut istoria și se va putea afirma, pe bună dreptate, că în tot ce am întreprins și în tot ce întreprindem stă o mare dragoste de libertate și un sincer, profund patriotism.

Un temei al legămîntului față de popor și față de țară îl reprezintă programul construcției noastre socialiste în cadrul căruia, dimpreună cu munca, dimpreună cu știința și creația, cu arta și cultura, cinstirea eroilor, a luptei pentru libertate și progres ocupă un loc cu totul deosebit și se bucură de o importanță aparte. Festivalul național „Cîntarea României" înglobează toate acestea și se constituie el însuși într-un cadru generos de educație și manifestare a vocației patriotice. O tulburătoare lecție de istorie și o tulburătoare, enormă emoție a acesteia, spectacolul amintit rămîne să ne evoce pentru mult timp viața în legămîntul și continuitatea ei însăși, ca o dovadă a ceea ce sîntem, am fost și vom fi. Și aceasta cu atît mai mult cu cît, încărcați de istorie fiind, știm să privim și istoric și nu numai din memorie, ci chiar din față, adînc, timpul trecut și prezent, viitorul pe care ni-l asumăm, edificîndu-l.

Luceafărul

● 2050 ● „Neclintiți în furtunile istoriei" de George G. Potra ● Literatura sub semnul valorii și angajării, în cea mai fertilă epocă din istoria țării

În pagina a 3-a

JURNAL DE POET

Periplu umanistic

Am făcut o călătorie prin Europa într-o noapte de vară, cu profunde semnificații spirituale prin cartea densă și senină atinsă de bucurii rare intitulată **Periplu umanistic** datorată marelui nostru cărturar de dimensiuni naționale care este profesoara Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Cartea de trei sute de pagini bune, în afara unor ilustrări la text semnificative, este o meditație de sinteză, o călătorie interioară în lumea de spirit a leagănului de civilizație și cultură de proporții cosmice care este Europa, de la originile ei pînă astăzi. Călătoria pleacă dinăuntru în afară, locurile în care umanistul va poposi sînt precis cercetate cu decenii în urmă prin cărți, opere de artă, înainte de a fi fost văzute călcate cu pasul nemijlocit. Se știe precis ce trebuie văzut, ce te așteaptă de atîta amar de vreme în celebrele cetăți ale civilizației lumii în care ne-am zămislit și noi ca popor.

Profundul sentiment cu care rămîi după parcurgerea acestei cărți scrisă cu acel scinteietor cuget și inimă fierbinte ce se înalță din fiece frază scrisă ori cuvînt vorbit al acestei superioare înzestrări este legat de uriașa importanță ce-i revine culturii, cărții, operei de artă în formarea conștiinței unui popor, a plăsmuirii făptuirii morale a fiecărui om în parte ca mădular al unei comunități ce treptat devine popor, devine istorie, factor de civilizație ce iradiază bunătate, iubire, frumos în lume de-a lungul veacurilor. Cît de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

● Fondul principal al culturii române ● «Apartenența unui scriitor la o literatură nu poate fi redusă numai la aspectul limbii» ● Convorbire cu Al. Oprea

În pagina a 6-a

Ani de lumină

E patria o purpură-n mișcare
Cînd trece blînd, de gînd iluminat
Înnoitorul vremii, cel dintîi bărbat
Simbol de înălțimi cutezătoare.

Și-i este vorba cuget ce vibrează
Din adîncimea-acestei națiuni
Zidindu-i diademe în cununi :
Incandescent prezent sclipind în rază.

În vatra noastră pură ca o floare
Cuvîntul său e sacru, de dreptate,
Din glorioasa suveranitate
Deschide căi luminii viitoare.

Cu el sui-vom însorite trepte
Desăvîrșind prin muncă mai deplin,
Mai omenește, fericit destin
Sublimei patrii libere și drepte.

Aducem azi prinos, cinstire iară
Cîrmaciului suprem, neînfricat
Acelui care viața ne-a-nchinat,
Eroului de stirpe legendară.

Pavel Pereș

TINEREȚE

Poetului Justin Moraru i-a apărut de curînd un roman intitulat **Vina**, sentiment în razele căruia se organizează întreaga materie a cărții. Este locul să spunem chiar de la început că debutul în proză semnat de Justin Moraru se adaugă în mod fericit la un remarcabil număr de talente pe care Mircea Sîntimbreanu le-a încurajat prin editare la Editura „Albatros".

Romanul — de un realism aburit de nostalgia unei vieți tradiționale dar și de aceea a viitorului, a noutății cele mai frapante pentru caracterele născute și otelite de vechimea structurilor rurale de la noi — se organizează din inepuizabila sevă a reveriei, în care biografia eroului Traian Laru se împletește cu întîmplările semnificative ale unei recente perioade istorice. Ceea ce dă pregnanță acestui roman este semnificația momentelor în care istoria se confundă cu desțorinderea unei întregi clase din matca sa pentru a se dedica unui efort de construcție inedit. Nu numai Traian Laru, dar toți protagoniștii romanului, lucrători pe **Marele Șantier**, sînt țărani : trecerea de la munca pămîntului la lucrările șantierului apare foarte firească, avînd în vedere că vechea economie rurală avea un caracter universal, toate metodele de

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Actualitate și autenticitate

Actualitate și **autenticitate**, iată două concepte moderne, două „idei literare" a căror înțelegere teoretică și aplicare practică constituie, fără îndoială, unul din testele fundamentale căruia i se supune orice epocă literară distinctă spre a-și vădi conștiința de sine, la urma urmei, coeficientul de originalitate în ceea ce privește rezolvarea dilematicei, mereu deschisei probleme a raportului dintre adevărul obiectiv al existenței umane și imaginea artistică relevator veridică a acestui adevăr. Neîntrerupt supuse unor „atacuri" și interpretări concentrice de-a lungul întregii noastre istorii literare, putem totuși afirma că cele două concepte nu s-au aflat niciodată, precum în ultimele trei decenii, în situații mai complicate și, nu o dată, mai contradictorii și mai agitate. În genere, nu sîntem amatori de antiteze ad-hoc enunțate, pentru a ne spori cu orice preț șansa ducerii la bun sfîrșit a demonstrației critice. În cazul de față, însă, procedeul se impune de la sine, are o determinare obiectiv istorică, deoarece apare cît se poate de limpede categorica diferență de regim căruia ecuația estetică **actualitate-autenticitate** îi este supusă, pe de o parte, în primii cincisprezece ani și, pe de altă parte, în ultimii cincisprezece ani ai perioadei de timp istoric la care ne referim. Preluînd formularea unui reputat teoretician contemporan — Adrian Marino —, dar plasînd-o într-un context tematic oarecum diferit, să precizăm că această deosebire de regim vizează în primul rînd **conținutul și unghiul de percepție** al celor două concepte. Într-adevăr, bizuindu-ne în egală măsură pe ceea ce am numi evoluția procesului de definire teoretică a celor două concepte și pe efectele lui palpabile, identificabile în sfera actului de creație însuși, sîntem în măsură a evalua cu pregnantă exactitate mutațiile ce au loc sub ambele aspecte. Aflate într-un raport de interconditionare dialectică indestructibilă, **conținutul și unghiul de percepție** al ecuației **actualitate-autenticitate**, în urmă cu cincisprezece—douăzeci de ani, erau private de unele dintre cele mai de seamă atribute dobîndite de gîndirea critică și practică literară a epocilor anterioare. Fetișizarea mecanicist-tezistă, vulgar-sociologizantă a conceptelor divulga nu numai dramaticul, păgubitorul divort cu tradiția, ci, totodată, era expresia unui dezolant deficit de înțelegere din perspectivă etic-filozofică și etnic-spirituală, implicit estetică, a însesi condiției umane și a problematicii artistice propusă de acesta.

Dînd curs unui asemenea punct de vedere generalizat, ni s-ar putea răspunde cu prefăcută dezinvoltură că, totuși, în acea perioadă au

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 3-a

Programul și mitologia unui poet (I)

Cu acea inteligență artistică și critică pe care o posedă poeții autentici, Grigore Hagiu oferă într-o **Artă poetică** imaginea concisă, clară, pînă acolo unde poate merge claritatea lirismului, a felului cum concepe poezia și inspirația, a modului cum vede ființa creatorului în care se desfășoară, în momentele privilegiate, lucrul tainic al imaginației: „aceste păsări cresc din mine / la început au numai ciocul ascuțit / mă devorează-ncet / pe dinăuntru / fiece izbitură-n carnea mea / le-adaugă o pană la aripă / împădurit de păsări albe sînt / acum ai zice vor zbura / și va rămîne-n urma / prelungirii lor ninsori inverse / cu țipete-asurzitoare / o insulă de calcar singuratecă / dar nu se pot de mine despărți / sînt unica lor hrană / și cît mai am un fir de sînge / le simt făcîndu-și cuibul pentru pui / născînd în umbra celui ce le-am fost / ciudată vegetație legănătoare / cînd nu mai sînt și ele se prefac în scrum / să mă renască din cenușă / astfel ne tot distrugem și ne nastem recioroc / atît de repede și plini de dragoste / încît și eu și ele și cenușa / părem o întreită împietrire-a lumii".

Cititorul va observa aici, cu usurință, programul și mitologia unui poet **inspirat**, cu alte cuvinte, profesiunea de credință a unui autor care își simte guvernate **vocea** și **rostirea** de forte obscure, de devorări și regenerări interioare, petrecute în abisurile insondabile ale ființei ; iar, recunoscînd multe din locurile comune unei astfel de viziuni, consolidate prin prestigiu și tradiție, asupra **puterii** greu definibile ce dă nastere poeziei, va avea, deopotrivă, și confesiunea unui poet a cărui obsesie majoră poate fi considerată sensibilitatea aprehensivă la tot ceea ce alcătuirea noastră individuală datorează și suportă din partea totalității, cosmice și ancestrale. Toată poezia lui Grigore Hagiu este mărturia unui spirit care se percepe înfrățit, înfrățit pînă la osmoză, în bine și în rău, în **plinuri** și în **goluri**, cu întreaga natură, supus corespondentelor ei primordiale, influentelor, modelărilor și asediilor ei de tot felul, înstrăinat de sine, dar și constientizat în acelasi timp de această participare la elanul vital universal. Foarte rezumat spus, această poezie, purtînd în ea, la prima vedere, un soi de ariditate a speculației, se bazează pe constatarea și aprofundarea ancestralității din ființa umană, înțeleasă

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

INIMA

Urcă prin inima noastră grîul în stemă.
Stindarde ne mîngîie iarăși retina.
Patrie, te simt în toate cuvintele
pe care le-nveți ce este lumina.

Istoria se-aude în timplele noastre cum bate
în ritmul visat de atîția eroi.
Înalță-te, patrie, în libertate —
doar prin tine putem azi să fim NOI.

Sîntem, toți, lîngă inima ta milenară.
Mîngîie-ne cu un riu sau c-un munte retina.
Tu-nveți piinea să aburească, grîul să crească.
În cuvintele noastre tu ești lumina.

Dan Rotaru

ARTA LA IZVOARELE VIEȚII

Posibili eroi de roman

Plouase toată noaptea : rece, mărunt, „ciobănește". Apoi zorii au țîșnit peste oraș cu o altă ploaie, de aur, descoperind acel farmec dulce care te leagă de Brașov și nu-ți mai dă drumul niciodată. Este singura explicație pe care o dau faptului că cei veniți să rămînă, rămîn, iar cei veniți să vadă se reîntorc.

„Sufletul omului, aduce cu berzele, zicea un localnic, vine și pleacă, întotdeauna credincios cuibului. Te uiți în ochii cuiva și-i citești sufletul acela cu aripi, și te miri ce multe pot scrie acolo și ce minuni pot sălășlui într-un suflet de om...". Sfătosul cunoscut nu se simte tocmai bătrîn, adică mai are cîteva luni pînă la pensie. Pînă atunci lucrează la „Tractorul" și, pentru toată lumea este maistrul Iacob Turean, ori nea Turean cel care rămîne și noaptea în hală, nu că n-ar avea casă, ci că n-are liniște și odihnă să știe că-i vor da garoafe roșii de Anul Nou, și-i vor ura mult noroc pe mai departe, iar el va pleca gata pensionar... A iubit hala de-o viață, simte inima motorului gigant, aici a fost o altă casă a lui, cu nimic mai prejos decît cealaltă, aici a înțeles ce mult poate face el pentru pămîntul patriei și pentru orașul în care trăiește.

Ca să-l pot cunoaște pe Titus N. Hașdeu, directorul Muzeului de istorie din Brașov, a trebuit să stau aproape un ceas pe scăunelul din holul ce dă în sălile încărcate cu obiecte rămase de la strămoșii noștri geto-daci. Prilej cu care am putut vedea flacăra, pe care un simplu obiect de os, o poate aprinde în ochii vizitatorului, proiectîndu-l într-o lume despre care niciodată nu știm prea mult, dar de care ne simțim legați, fără să ne întrebăm de ce ; pur și simplu pentru că facem parte din acest tot. Prilej cu care le-am putut

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 4–5
moromețiana
ULTIMUL REPORTAJ-ESEU AL LUI MARIN PREDA
„Am fost iar acasă, pe meleagurile Teleormanului"

O piramidă pe dinăuntru

reflex

Are și nu are dreptate Camus cînd afirmă că miturile nu există în sine, că ele îl așteaptă pe om ca să le întrupeze. Sisif trăiește de unul singur însă, el este un solitar care se agață de ecoul propriului său travaliu, nimic disperat și nimic senin la urma urmei, la orizont el nu întrezărește nici măcar o trecătoare de îndoială. Dacă s-ar fi petrecut în istorie, demersul său ar fi fost consemnat ca atare, nu-i cunoaștem cauzele și nici consecințele, urmările trebuie să le căutăm în el însuși. El poate fi un naufragiat, aruncat în viața reală, concretă, dintr-un cer care se îndeletnicea cu altceva poate, cu niște aștri, de pildă, care trebuiau puși și văzuți la loc de pe un munte care putea fi și Olimpul, Heliconul cum se mai numea, și de pe pantele căruia se arăta lac de sudoare Hesiod. Sau, nu cumva — ar fi o ipoteză ! — Sisif era o față a acestuia, aceea de noapte, zadarnică, crudă, un amestec livid de blestem și îngheț ? În acest caz ar avea dreptate Camus, Hesiod este omul cu plugul, poetul, el îl întrupează un pic și pe solitarul de pe partea cealaltă a muntelui, știe că truda sa are o finalitate potrivnică dar, întrupîndu-se și pe sine, în fața datoriei sale de neocolit, nu-și poate îngădui nici o clipă răgaz. Și, printr-o tenacitate ieșită din comun, izbutește. Pe versantul celălalt, Sisif trăiește în sine, ceea ce-l apropie de om și-i dă o căldură strict omenească scoțîndu-l din mișcarea sa de robot cosmic, este odihna. Momentul refacerii, punctul unic de echilibru între două opuse mișcări. Atunci el ține muntele în spate, îl resimte întreaga povară. Nevoia de a se elibera îl aruncă din nou în mișcare și din nou va sui, va cobori din nou. El răzbună ceva care ține de subconștientul colectivității, al umanității aceleia din care fusese izgonit sau din care plecase chiar singur ori se răzbună fiind chiar el subconștientul acesta, un subconștient colectiv, desigur, asumat și trăit la persoana întîia, dintr-o acută și contradictorie nevoie de personalitate. La limită, mai bine spus, sau la limita oricărei limite, în lipsă de orice întrebare sau răspuns. Într-un spațiu suspendat, undeva, ca o umbră sau o mistificare a deșertului. Din lumea lui, izgonită, îi rămăsese concretă doar conștiința muntelui și o explora acum cu o seninătate paralizantă. Miturile — în acest caz — există în sine și formează o lume a lor paralelă, orgolioasă și plină de farmec atîta timp cît în preajma ei norii se scurg liberi și liniștiți, fără nici o proiecție din afară. Roua veacurilor nu cade însă numai peste dale de marmură și peste trandafiri, grecii i-au făcut o statuie și lui Sisif iar romanii l-au moștenit și regîndit, poate, ca pe un imperiu. Dacă nu cumva între timp el nu se închisese în propriul său munte, formîndu-și singur și pe dinăuntru, piramida de care avea nevoie.

A. I. Zăinescu

CONFABULE

Interviu

Am văzut de curînd cum un parașutist încerca să sară din nacela unui balon pentru a reveni în aceeași nacelă. Filmul a durat aproape o oră. Pregătirile erau, fără doar și poate, mai importante decît încercarea în sine. Participa o întreagă expeditie. Ca să se filmeze performanța fusese chiar înălțat un al doilea balon, despre care însă, din păcate, nu știu nimic altceva decît că l-a însoțit pe primul. Pregătirile au durat, desigur, multă vreme,. În timpul lor figuranții principali au trecut printr-o mulțime de întîmplări. Aproa-

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

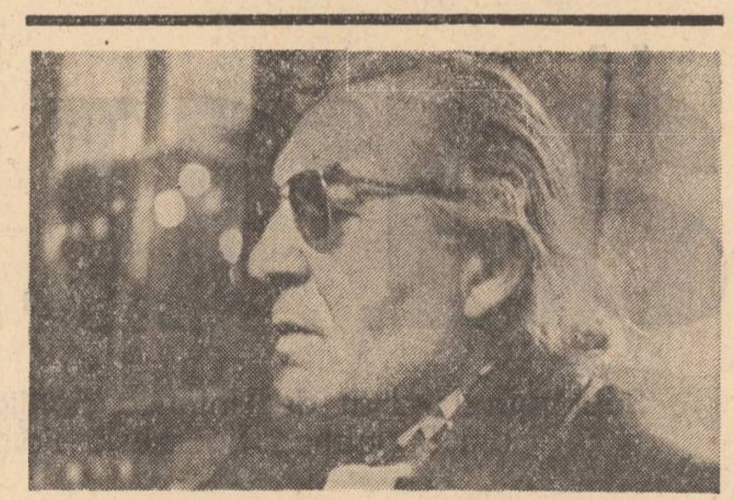

LAURENȚIU FULGA: «Salvați sufletele noastre»

Noul roman al lui Laurențiu Fulga, **Salvați sufletele noastre** — Editura „Eminescu", 1980 — înmănunchiază dintr-o perspectivă subliniat morală, dar nu moralizatoare, într-un focar și o tramă narativă unică, principalele teme și obsesii ale scrierilor anterioare ; în primul rînd, vina tragică, impersonală, hybrisul și culpabilitatea individuală **(Alexandra și infernul)**, soarta și rolul artistului de geniu **(Moartea lui Orfeu)**, impactul destinului asupra insului, fatumul **(Fascinația)** și, în sfîrșit, erosul și moartea ca forțe stihiale, impregnînd atmosfera tuturor cărților sale. Dar, după cum vom vedea, în ciuda acestui tur de forță, al focului concentric de teme și motive, romanul rămîne deschis, fertil prin dezbatere și sugestii, adăugînd, așa cum observa recent Laurențiu Ulici, o nouă treaptă Cărții unice. Ceea ce formează particularitatea actualului demers este caracterul cvasi-eseistic, la un autor care ne obișnuise cu o scriitură stufoasă, complicată, nu de puține ori barocă.

Materia romanescă, atît cît există, este structurată în jurul unui pretext epic, ajuns comun în proza modernă ; examenul de conștiință la care se supune un om în imediata apropiere a morții, în cadrul unui timp interior dilatat. Spre exemplu, Borges are o nuvelă în care un personaj condamnat la moarte, înaintea execuției, își retrăiește, în cîteva clipe, întreaga existență. Pe o situație narativă asemănătoare este construit și romanul lui Laurențiu Fulga. Sculptorul Heronim, artist de geniu, atins de o boală necruțătoare, retrăiește în noaptea fatală, întins pe patul unui spital, sub forma unui cumplit coșmar, cursul vieții sale. Modalitatea prozastică pe care autorul o alege pentru a circumscrie revelația personajului, este aceea a unei simbolice călătorii în infern sau a rătăcirii în labirint. Desprinzîndu-se cîteva ore de trup, spiritul sau eul lui Heronim este luat și condus de Rafael, personaj magic (dublul al conștiinței ?), prin tenebrele infernului. Evident, scena trimite la un prestigios topos al literaturii universale, precum Dante condus și inițiat de Vergiliu, Faust de Mefistofel și, de ce nu, Dionis și magistrul-diavol. Nu este exclusă, și finalul romanului poate da o indicație în acest sens, nici simbolica biblică a îngerului cu sabia de foc luînd în stăpînire sufletul. În cazul nostru, însă, călătoria are loc în propriul infern, în bolgiile subconștientului și finalitatea ei nu este demiurgică în accepție romantică sau sacră, deși ultima conotație nu îi este străină ci profund umană și prin aceasta cu atît mai dramatică. Ne aflăm în fața unei cufundări în biografia și memoria personală a personajului dar și a unui sondaj în imaginarul și memoria colectivă cu care el se interferează și comunică. Numai astfel se pot explica cîteva din scenele și aparițiile stranii cum este crima comisă cu sute de ani în urmă de un avatar al eului său și pe care acum Heronim trebuie să o ispășească în teribile torturi fizice și morale.

Și, astfel, am atins unul din factorii originari, determinanți ai destinului său, vina tragică sau hybrisul de care nu mai este răspunzător dar trebuie să o ispășească. La aceasta se adaugă și acuzele îndreptățite sau nu (moartea unui soldat prieten, sinuciderea unei fete din cauza lașității sale, arestarea unui preot etc.). Se lămurește acum și țelul descinderii **ad inferos** ; stabilirea vinovăției reale și nu prezumptive, mîntuirea prin suferință. Un dialog-parabolă din care cităm, al Mamei și Tatălui (morți) este edificator în această privință : „Poate, nu neg, doar că eu am traversat această experiență, și tu ai traversat-o, amîndoi știm foarte bine prin ce probe năprasnice ne-a fost dat să trecem, și permanent sub veghea cuiva, ochiul cuiva care ne cerceta pe dinlăuntru pînă la esența primordială, fiecare în coastă cu cîte un Rafael al său, aruncînd de pe noi toate învelișurile false și smulgînd din noi toate ororile de care am fost capabili în viață, înțelegi tu, draga mea, că Fiul nostru nu poate ajunge acolo trișînd ? — Înțeleg. Fiindcă prin destin, el aparține unei confrerii care nu l-ar primi în sînul ei cum arată acum. — Știu. — Propunînd, spre legitimare, mai mult fapte neomenești decît statui care să-l reprezinte. — Eu cred că va veni și timpul statuilor. — Dar nu mai înainte ca să-l judece și ele, pentru cum le-a gîndit și din ce cauză le-a ratat, înțelegi că mai ales cu asta nu se trișează ? — Înțeleg — Ei bine, să-nțeleagă și el, și să nu se-aștepte la altceva decît la suferință, altă cale a mîntuirii nu există".

Fiecare caz în parte provoacă dezbateri eseistice despre moralitatea și imoralitatea omului și, în paralel, despre moralitatea sau amoralitatea artistului. („Suferință, iată un cuvînt la care trebuie numaidecît să se adauge noțiunea de morală, suferință morală, despre care se spune că uneori este mai de neîndurat decît suferința fizică, bătrînul are dreptate, la altceva n-am la ce mă aștepta, poate că e și asta un blestem, pedeapsa pe care preconceput mi-am refuzat-o de-atîtea ori în viață și care se-ntoarce acum împotriva mea înmiit, fiindcă acesta-i adevărul, recunosc, niciodată nu m-am lăsat răpus de vreo suferință morală, oricît m-ar fi copleșit nelegiuirea faptelor pe care le săvîrșeam, făceam toate eforturile să se-ngroape imediat în uitare, răsturnam peste ele grămezi enorme de pămînt, ca să nu răzbată niciodată și-n nici un fel la suprafață, însumi mă aruncam în vîltoarea vieții ca într-o apă fără fund, căutînd cu voluptate primejdia cea mai fecundă, convins că-i de preferat orice primejdie nouă decît amintirea faptelor consumate, numai așa mă puteam salva de suferința morală care — trebuie să recunosc și acest lucru — se năpustea asupra mea exact cînd mi-era viața mai dulce, găsea ea o fisură în zidurile între care mă ferecam și speram să mă protejeze, ceea ce Tata și Mama nu știu e că suferința asta morală capătă uneori înfățișări hidoase/ rațiunea adormită care naște monștri, somnul bîntuit de vise barbare, chiar și starea de veghe arsă de viziuni amarnice, probabil că asta-i și explicația suitei de nemernicii care mi se relevă acum spre judecată, fiecare suferință morală interzisă naște necesitatea altei fapte murdare, cine și-ar fi închipuit că vine totuși un ceas al răfuielii absolute, cel puțin de-ar trece mai repede noaptea, să mă urce mai repede pe masa de operație și să taie în mine fără milă...". Estetic, însă, astfel de enclave în text imprimă uneori un caracter discursiv și cu tot patosul și tensiunea ideii dau senzația de oarecare sterilitate și redundanță. Dar marea culpă a eroului și, de aici, tragismul destinului său, este chiar harul artistic, geniul lui de a crea forme care îl condamnă la o dublă damnare; din partea semenilor, a oamenilor comuni, egoiști, mărginiți și invidioși și, interesant, din partea demiurgului însuși, concurat în propria-i potențialitate. Prins într-o plasă de traume, de dileme și întrebări, de orori și spaime, Heronim va găsi totuși, calea spre **posibila salvare**, asumarea lucidă, deplină a tragismului condiției umane, succedată de căutarea sau atribuirea unei semnificații superioare existenței atît în viață, prin eros (Arghira) și prin creație artistică (statuile), cît și după moarte care nu înseamnă sfîrșitul definitiv ci drumul spre necunoscut. Dar în celălalt plan, social-istoric, Heronim, ca și Victor Petrini, din **Cel mai iubit dintre pămînteni**, este o natură rebelă, o conștiință camusiană, un revoltat împotriva constrîngerilor de orice gen, fie ele ideologice sau politice, și a mediocrității agresive, opunînd „mistificării" intelectuale valorile artistice perene și afirmînd dreptul la existență al personalităților ireductibile, oricît de incomode par la prima vedere societății.

Salvați sufletele noastre este un tulburător și patetic oratoriu asupra condiției umane ; un patetism care la oricare alt scriitor ar părea vetust, dar care la Laurențiu Fulga formează însăși esența operei sale, susținută de o miraculoasă tensiune pasional-spirituală.

Paul Dugneanu

viața cărților

poezia

„Vanități"

● „Vanitățile"*) lui Valeriu Armeanu sînt o mistificare ironică a realității, alcătuită cu cruzime de pe o poziție cînd hotărît cinică, cînd subtil și „pervers" ludică. Volumul acesta recomandă un poet în toată puterea cuvîntului, format — cum s-a observat — la școala discursului whitmanian. Dacă ar fi să-i găsim afinități în poezia contemporană, Valeriu Armeanu descinde din atitudinea sorescianǎ, avînd în comun mai ales tonul de distrugător al convențiilor, fie ele literare, general-estetice sau simple clișee ale vieții cotidiene. Fugind însă de obstacolele limbajului sorescian, adevărată retorică a punerii în paranteză a lucrurilor serioase, și forțînd receptarea poeziei ca discurs încheiat cu nelipsita poantă. Poeziile sale sînt un adevărat „pașalîc de miresme" intelectuale, care dau sentimentul că, după un șir lung de „impudice tolerante", de ocolișuri cinic-cochete, ori de cruditǎți „candide" („bețivul se descalță, apropie bocancul / de ureche / și cade în extaz : / marea, murmură el, / o aud cum respiră-n bocanc..."), e absolută nevoie „să dai cu piciorul". Valeriu Armeanu este un pofticios dezabuzat, el dorește cu vanitate pentru a refuza cu sarcasm. Nonșalanța trucată în majoritatea textelor are astfel un tîlc. Întotdeauna, se pornește de la vanitoasa solidarizare cu evenimentul liric în jurul căruia se va construi poezia, pentru a lua distanță, gradat, întorcînd „foaia". Evenimentul seduce și ironistul, deghizat în observator al teatralității funciare — crede el — a universului, o știe. Iată, bunăoară, o exemplificare perfectă în **Javre de lux**. Asumarea relației tematice pare gravă pînă cînd partea ultimă a poeziei garantează că totul e iluzia „serioasă" a hohotului bonom : „Seara / coboram cu telefericul / pe spiralele / de mucava ale seducției, / să mergem mai jos, / să mergem unde tăcerile / se coclesc în embrion, / acolo vom da de urmele / tragicilor greci, / un soi de nepăsare / clocotea în căldări, / mi-au privit fața suptă, / ca de sfînt bizantin" etc.

În poezia lui Valeriu Armeanu, ereziile, înșelările percepției de „cod comun" sînt, cum însuși autorul o spune, **distilate**. Vanitatea se sprijină aici pe o ciudată nevoie de revanșă, ea este „racla din piei moi de ereș", care trebuie răzbunată. Privind prea mult, poetul bolnav de sarcasm trăiește groaza locului comun. El trebuie să înșele sensibilitatea medie, omniprezentă, schimbînd distribuția lumii **privite**. E adevărat că orice adevărat ironist este un creator de utopii, dar utopiile sale sînt inconsistente — termenul devine și puțin impropriu în acest caz —, pentru că, denunțînd o realitate, nu își propun și suficientă coerență pentru a construi o alta. Ca și la Sorescu, și la Valeriu Armeanu ironia e inteligență transcendentalizată. Ea nu afirmă o lume cum nu construiește o utopie. Deși declară că „nu v-am spus niciodată / cît lapte am supt la sînul / celei mai fragede utopii", poezia tînărului autor e o înșelare a utopicului. Incorigibil „denunțător" de „peisaje" privite cu ochiul minții, tandru uneori, dar nu din delicatețe, ci mai mult printr-un soi de moliciune aparentă, caldă, sub care se ascunde însă „înspăimîntătoarea" epidermă de moluscă, poetul nu propune prin „vanitățile" sale o altă lume. În acest punct poate fi atacată poezia lui Valeriu Armeanu, numai că defectul (care nici nu e propriu-zis un defect) aparține unei modalități de a face literatură și nu cazului particular. Cartea e bine construită, textele au echilibru independent dar și cursivitate prin alăturare. Nemotivat „eretică" față de tonul volumului pare **Balada intiia, euphorica**, iar cele **Șapte farse la postulatul candorii** (titlu superb) nu sînt de fapt farse, ci poezii mai aglomerate imagistic. Încercarea de a da suprafață material-figurativă limbajului mult mai direct al întregului volum, probă interesantă la care poetul se supune probabil dintr-o ciudată nevoie de a proiecta în plan pseudo-iconic un discurs adresat abstracțiunii, reușește („o ploaie de gelatină / își spînzură gîtleju-n artar", „piroga face umbre verzi / într-o liniște de sidef", „un pocnet de velă / anunță pe străzi răsăritul" etc. sînt remarcabile). În poezie, **Vanități** e una din cele mai bune apariții editoriale ale anului în curs.

Costin Tuchilă

*) **Valeriu Armeanu : „Vanități", Editura „Cartea Românească", 1980.**

proza

Un memorialist calofil

● O carte care pornește „din inimă și nu din Rațiune, din amintire și nu din Gîndire, din năzuința de-a rosti un cîntec și nu din aceea de-a dezbate Probleme Profunde" este volumul de proză memorialistică *) al lui Teohar Mihadaș, reverie evocatoare a anilor de liceu de la Dumbrăveni, cea mai frumoasă „risipă" a unei experiențe umane căreia i-au fost „hărăzite de ursită drumurile risipei și-ale nestatorniciei". Noua carte urmează volumului **Tărîmul izvoarelor**, scriere autobiografică în continuarea căreia relatează o nouă etapă a existenței scriitorului. Carte „de inimă", **Frumoasa risipă** nu-și propune să ocolească sentimentul, dimpotrivă, prozatorul încercînd regăsirea și retrăirea emoțiilor tinereții, memoria conservînd amintirile proaspete și vii. Acolo unde, poate, amintirea s-a aburit, intervine instinctul literar, transfigurînd imaginea ștearsă, redîndu-i culoarea, reînviind senzația : „Soarele năpădise orașul la ora amiezii acoperindu-l cu mireasmă de aur, de frunze rătăcitoare-n neștire peste locuri pustii, de vii și cîmpuri culese, de strugure tămîios, muscat și ambră".

Scriitorul este un senzitiv dacă nu chiar un senzual, iubitor de miresme, de vinuri bune, sensibil la farmecul feminin și bucuros să se lase sedus, dar și un spirit vizionar, proiectînd imagini romantice ca aceea a marilor bărbați ai Ardealului plutind peste șesuri în chip de nouri protectori. Avînd „un suflet liric și entuziast, febril și exaltat", memorialistul nu este numai un epicureu moderat, dar și un iubitor al culturii, pasiunea sa îmbrăcînd o nuanță de venerație și devoțiune.

Elementul livresc nu are o superficială funcție ornamentală ci, fiind asimilat și integrat de structura lirică, alimentează firesc verbul fluent, adesea rafinat, mai totdeauna bogat și expresiv, ca de pildă atunci cînd prozatorul evocă spațiul copilăriei sale, Tauria : „feeria orfică, adînc erotizată de parfumul revărsat în talazuri agriurilor încărcate de măcieși de la Șipotul cel mare, în fundăturile valpurgice de la Leurdă, peste sihăstriile de la Cirliciuri, cu amiezile lor toride, amețite de miresmele grele, uleioase, izvorînd din rășina care plîngea în tăcere pe trunchiurile pinilor".

Între sentimentele lui Teohar Mihadaș domină devoțiunea pentru tot ce reprezintă spiritul și cultura națională, dar se face simțită și o trăire mai adîncă a ființei supraindividuale, o senzație de integrare într-un spațiu și într-o durată specifică : „Atracția mea înspre această personalitate a orașului venea însă și de altundeva, din niște straturi ancestrale comune. Oasele mele se simțeau aparținînd acelorași locuri, provenind din aceleași calcaruri ca oasele vajnicului preot, iar magma sîngelui meu era aceeași cu a sîngelui care șuvoia prin vinele acestui Simu de aici".

Cînd evocarea îmbracă forma poetică, fraza dobîndește fluiditate, verbul capătă strălucire, emoția peisajului subiectiv se transmite vibrant, ușoara exaltare a scriitorului transfigurnd percepția directă. Memoria scriitorului este epurată de umorile negre, evocarea figurilor și caracterelor umane, a profesorilor, colegilor sau a fetelor „în floare" pe vremea tinereții autorului, păstrîndu-și trăsăturile, creionate unele cu simpatie, altele cu venerație, unele cu umor, altele cu tandrețe, peste toate așternîndu-se iertarea și înțelegerea. Înzestrat cu capacitatea de a sesiza detaliul grotesc sau ridicul, prozatorul gustă din nou savoarea unora dintre întîmplări, se amuză retrospectiv relatînd situațiile pe care le-a traversat sau la care a fost martor, avînd generozitatea de a nu păstra resentimente nici chiar pentru odiosul profesor de germană sau pentru agresiv-ridicolul Garda. Evocarea oamenilor este tot atît de expresivă ca și aceea a locurilor, cu aceeași aură mitică pe care o conferă proiecția puternic subiectivă a unei structuri senzitive hrănite cu literatură.

Cartea restituie pe de o parte trăirile autorului, elanurile și candorile, credințele și emoțiile, dar mai ales reconstituie cu personalitate o atmosferă altfel irecuperabilă, spiritul dispărut, ca un ecou întîrziat și ultim al vechiului Blaj cărturăresc, decăzut în nepăsare și somnolență. Scriere cu sclipiri de mare frumusețe, cartea conține pasaje pline de farmec și poezie care copleșesc tot ceea ce este personal și anecdotic, într-un stil opulent, subtil și expresiv, învolburat și prețios totodată, de un lirism nedisimulat și împlinit.

Sultana Craia

*) **Teohar Mihadaș : „Frumoasa risipă", Editura „Dacia", 1980.**

critica

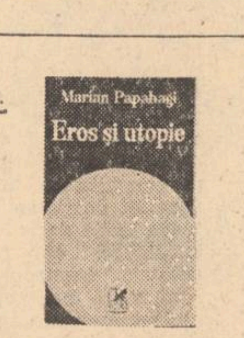

Literatura ca simptom

● Mi-ar fi plăcut să știu dacă, atunci cînd în cuvîntul introductiv ce deschide noua sa carte *) Marian Papahagi, revendicîndu-și „șansa inconsecvenței" actului critic în raport cu canoanele înguste ale metodelor consacrate, intuia posibilitatea ca această inconsecvență să devină ea însăși metodă de critică. De fapt, criticul nu aderă fanatic la nici una din ultimele sau mai vechile tehnici de abordare a textului literar : el circulă prin (și printre) ele, folosindu-le atunci cînd obiectul analizat le solicită. Dar, în raport cu sine însuși, propria „inconsecvență" devine o metodă. Și ar putea fi vreodată altfel ? Desigur că nu, căci tocmai dintr-o anumită fixare a privirii critice asupra unor puncte (mereu aceleași) din opere (mereu diferite) rezultă o viziune de ansamblu inedită, definitorie pentru ceea ce numim cu atît de puțină claritate conceptuală metoda unui critic.

Tehnica narativă din **Craii de Curtea Veche** e analizată prin clasificarea lui Ph. Lejeune ori W. Booth, personajele eliadești prin tipologia seducătorului, a lui Kierkegaard, imaginile din insula lui Euthanasius prin aceea a utopiei etc. Faptul acesta nu se datorează vreunui exces de referințe bibliografice, ci unei porniri de adîncime a metodei lui Marian Papahagi. Întîlnim în studiile sale numeroase observații de finețe, o adevărată descojire a operei în căutarea nuanțelor celor mai subtile. Dar amănuntul semnificativ nu se lasă niciodată întrevăzut, scos la lumină și explicitat, dacă e privit doar din perspectiva microscopică a propriului său mod de ființare. Din contra, el este iluminat de o perspectivă globală, care, pornind de la marile relații dintre elemente și de la marile teme ale culturii, descoperă sensuri esențiale acolo unde ele păreau a fi numai anecdotice și pitorești. Marian Papahagi este printre acele spirite care caută să întrupeze nuanțele întrevăzute în opere, prin jocul conceptelor arhetipale și al clasificărilor tipologice. Esența unui personaj, de exemplu, poate să fie acoperită de determinările textului, de interesul particular pe care ființa sa îl caută în imediata apropiere a universului imanent operei. Dar ce sînt însă aceste tipologii ? Ele îmi par a fi acele categorii abisale prin forța lor de generalizare în adîncime, care cuprind sub emblema unui cuvînt evocator o serie întreagă de manifestări umane și literare, pe care le reconstituie, definesc și abstrag din concretul imediat, ori de cîte ori sînt aplicate cu justețe. Folosirea lor în explicarea textului iluminează ceea ce părea, dacă nu ascuns, cel puțin banal, pune în evidență tipicul (și uneori chiar esențialul), deschide poarta spre o nouă înțelegere a fenomenului studiat. În acest punct, putem afirma ideea că Marian Papahagi reconstituie opera ca **simptom** (și întrupare) a unor coordonate generice ale omului ca ființă culturală. Acest fapt explică și interesul pe care autorul îl acordă unor acelorași „**teme**" : raportul natură / civilizație, erosul ca salvare, atitudinea autorului față de universul său (ipostaziere, ascundere, participare) și, eventual, textul literar ca utopie.

De altfel, toate aceste studii, deși precis ancorate în anumite texte beletristice, sînt analize ale literaturii și discuții despre ceva mai mult decît literatura. Inițial, s-ar putea crede că e vorba de un anume gust al divagației, dar o asemenea aserțiune ar fi profund eronată. Pentru critic, literatura începe abia dincolo de literatură, adică în punctul în care se confruntă cu problematica umană generică. Faptul literar este pentru el text, dar și pretext pentru a discuta despre adevărurile condiției umane, văzute nu atît în planul ontologic, cît în acela al proiecțiilor lor întru simbol și cultură. Iată de ce actorul vorbește mereu despre operă, dar și despre altceva decît opera. Iată de ce, în final, el mărturisește că această carte, rod al unor „exerciții de lectură", este dovada că în spațiul universului literar și al criticii contemporane autorul este printre aceia care „nu au găsit, ci caută încă". Este, cred, în firea criticii de „formație" (formație critică = cultură plus exercițiu exegetic) să caute mereu ceva, în și dincolo de text, să păstreze șansa inconsecvenței exploratorului ce își modifică mereu traseul și să fie orice s-ar zice, întotdeauna consecventă cu propriile ei premise, adică cu propria-i metodă.

Mihai Coman

*) **Marian Papahagi : „Eros și utopie", Editura „Cartea Românească", 1980.**

PROFESORUL

Pe puntea cifrei rotunde a anului de la hotarul a două decenii, unul dintre marii noștri profesori, marele profesor al multora dintre aceia care citim și **scriem pentru a-i învăța pe alții, învățînd noi înșine, pășește, în aceste zile, spre țărmul deceniului al nouălea al unei existențe bogate în activitatea neobosită și fructuoasă, pusă statornic în slujba științei și a învățămîntului românesc.**

Aniversarea profesorului ne bucură firesc și ne îndeamnă, tot atît de firesc, **la un popas de meditație** pe această punte dintre decenii, dintre etapele unei existențe de o vîrstă cu veacul. Ale unei existențe care înseamnă, înainte de toate, studiu, cercetare, descoperire și generoasă dăruire a roadelor culese în timp.

Filologia clasică, lingvistica generală și cea românească sînt trei domenii ale științelor noastre umanistice care își datoresc îmbogățirea cu valoroase achiziții necontenitei activități a sărbătoritului.

Studiile clasice, încununate încă din tinerețe cu contribuții de primul rang, apreciate elogios de maeștrii filologiei și lingvisticii europene din acea vreme — Antoine Meillet, Mario Roques, Joseph Vendryes —, continuate apoi cu inegalabile manuale destinate învățămîntului secundar, cu colaborări la și coordonări de tratate academice (între care **Istoria limbii române**, vol. I, consacrat etapei latine din evoluția limbii noastre), rămîn și astăzi în atenția aceluia care prezidează, de mai mulți ani, societatea științifică menită să le promoveze în țara noastră.

Lingvistica generală românească îi datorește contribuții la studiul semnului lingvistic, la teoria morfemului, la așezarea etimologiei pe baze mai riguros științifice prin introducerea conceptului de „etimologie multiplă" și a principiului etimologiei colective, la delicata problemă a delimitării conceptelor „limbă" și „dialect". **Studiile d-sale de lingvistică generală** din 1955, apărute în variantă nouă în 1960, au avut un merit substanțial în fondarea unei lingvistici românești sub egida concepției materialist-dialectice și istorice, fiind continuate prin colaborări la și coordonări de culegeri colective **(Probleme de lingvistică generală**, mai multe volume), manuale universitare (**Introducere în lingvistică**, în trei ediții), istorii ale lingvisticii (**Scurtă istorie a lingvisticii**, în colaborare cu eleva sa, profesoara Lucia Wald, scriere devenită cu fiecare ediție o carte nouă), tratate academice (**Tratat de lingvistică generală**). În perspectiva cercetării interdisciplinare a contribuit la dezvoltarea domeniilor de graniță ale antroponomasticii **(Nume de persoane)** și toponimiei **(Nume de locuri)**.

În romănistică este, împreună cu acad. Alexandru Rosetti, unul dintre primii noștri fonologi **(Esquisse d'une phonologie du roumain)** fără să fi rămas străin nici de chestiunile ortografiei **(Mic tratat de ortografie)** ; a rezolvat probleme dificile relative la articolul definit românesc, a adus contribuții fundamentale în definirea genului neutru din română, a definit limba literară în afara dependenței acesteia de texte, a descoperit etimonuri și a corectat multe etimologii pentru numeroase cuvinte românești, fiind un subtil comentator al fenomenului pe care l-a denumit „deraiere lexicală" și punînd în lumină posibilitățile interne de dezvoltare a limbii, a definit fondul principal lexical și tendințele actuale ale românei, redemonstrînd cu vigoare romanitatea limbii noastre și arătînd însemnătatea reromanizării ei. Toate acestea reprezentînd tot atîtea prețioase aporturi la dezvoltarea romanisticii românești. Și în acest domeniu a coordonat culegeri colective **(Studii de gramatică)**, contribuind la redactarea unor lucrări academice capitale, împreună cu numeroși elevi ai săi **(Gramatica limbii române**, ediția a II-a, **Dicționarul limbii române**, serie nouă).

...Dar aceste rînduri omagiale nu pot încăpea tot ceea ce sărbătoritul a scris, a îndrumat sau coordonat și — în această privință — ele rămîn deschise, căci maestrul își surprinde chiar discipolii, în fiecare an, în vremea din urmă, fie cu articole, fie cu volume.

★

Caracterul sistematic al limbii și relația acesteia cu societatea sînt coordonatele fundamentale ale tuturor studiilor sale.

Erudiția, fără pedanterie, rigoarea, fără rigiditate, își dau mîna în toate scrierile care îi poartă semnătura, animate de interesul față de conexiunea fenomenelor cercetate, față de dinamismul relațiilor dintre ele, în încercarea de a surprinde limba, în general, și limba română, în particular, în realitatea lor aproape nemijlocită și de a descrie și explica această realitate concis, dar limpede și convingător.

Savant exemplar, profesor cu larg orizont umanist, nu și-a constrîns elevii să-i urmeze fără discernămînt observațiile, demonstrațiile și punctele de vedere, ci i-a îndemnat cu orice prilej — prelegeri de curs, seminare speciale, ședințe de coordonare a marilor lucrări colective sau simple ședințe de colectiv de catedră — să fie ei înșiși, cultivîndu-le cu multă grijă încrederea în propriile lor forțe, condiție **sine qua non** a progresului unei științe transmise de la o generație de cercetători la alta. A explicat și a dezvoltat conceptele și terminologia de specialitate, atît de necesare oricărei științe care sintetizează experiențe de generații succesive, dar nu s-a dovedit niciodată a fi fost prieten al tehnicismului excesiv, care poate amenința uneori stilul științific, prefăcîndu-l într-un ce uscătiv și aproape mașinal printr-o impersonalitate extremă, accesibil doar unui mănunchi de inițiați.

Nu este oare o asemenea atitudine antielitistă expresia celei mai democratice concepții cu privire la comunicare ?

Un stil cu măsură colorat, nu lipsit de umor revelatoriu cînd subiectul o cerea, o limbă firească, la care se adaugă timbrul binecunoscut în toate colțurile țării prin emisiunile radiofonice sau de televiziune, consacrate limbii române și adresate tuturor vorbitorilor de românește, au făcut pe bună dreptate din academicianul Alexandru Graur cel mai popular și mai iubit dintre savanții noștri de astăzi. Inimitabile performanțe ale unui mod unic, pe cît de interesant pe atît de instructiv cu largă adresă, de a vedea limba și tot ceea ce ține de ea, au rămas, spre bucuria noastră și cu siguranță a celor ce vor veni mai tîrziu, definitiv încrustate în scrieri ale sale, mai restrînse sau mai ample, precum **Limba corectă, Limba literară, Lingvistica pe înțelesul tuturor**.

Pe omul de mare omenie nici colegii și nici elevii săi nu l-au simțit vreodată distant, rece, străin de ei. Întotdeauna receptiv la necesitățile celor din jur, i-a făcut pe mulți să se bucure de înțelegerea și de sprijinul său atît în probleme profesionale cît și în probleme de viață. Pe unii colegi mai reticenți i-a stimulat efectiv să se exprime pentru a nu lipsi știința noastră de autentici pași înainte, pe alții, cărora debilitatea fizică nu le permitea pur și simplu să-și realizeze, așa cum ar fi dorit, într-un timp foarte scurt, vastele proiecte pe care și le propuseseră, i-a îndemnat la moderație și justificată automenajare. Alese însușiri umane l-au definit și ca șef al catedrelor de filologie clasică și de lingvistică generală, ființarea acesteia din urmă datorîndu-i-se în cea mai mare măsură, ca decan al fostei Facultăți de filologie a Universității din București, ca director al Editurii Academiei Republicii Socialiste România și îl definesc și acum, cînd răspunde cu generozitate invitațiilor adresate de colegii mai tineri și de foștii săi elevi pentru a prezida manifestări științifice cu autoritatea, competența și prestigiul de care se bucură neîncetat.

La a optzecea aniversare, maestrul nostru, academicianul Alexandru Graur, militant al partidului comunist încă din ilegalitate, poate constata cu satisfacție, privind înapoi, consecvența propriei linii de conștiință profesională și cetățenească, bogăția propriilor realizări destinate științei și obștei românești.

În aceste zile de miez de vară, cu care căldura pusă de sărbătorit în tot ceea ce a întreprins se dovedește congeneră, îi dorim maestrului nostru să pășească în deceniul al nouălea al veacului și al existenței sale în deplină sănătate și putere de muncă, îi dorim noi satisfacții, iar nouă — elevilor săi — ne dorim, nu numai cu acest prilej festiv, să ne putem bucura și în viitor de căldura și de lumina verbului scris sau rostit de domnia-sa.

Constantin Dominte

REVISTA REVISTELOR

Convingeri comuniste, nr. 3/1980

● Ca de obicei, secțiunea de literatură și artă a revistei studenților bucureșteni e bogată și de calitate. În paginile de poezie semnează Domnița Petri, Olimpia Zdrenghea, Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Matei Vișniec, Florin Iaru și Ion Bogdan Lefter. Două scurte articole sînt pe marginea recentei ediții a Zilelor culturii călinesciene (semnează Traian T. Coșovei și Mircea Cărtărescu). O pagină este consacrată memoriei lui Marin Preda (semnează Mariana Marin și Ion Bogdan Lefter). La „Cartea de critică", Bogdan Ghiu scrie cu aplicație despre „Literatura SF" de Florin Manolescu. Valentin Silvestru semnează un preambul la cele două pagini de proze umoristice scurte (autori : Grigore Muru, Romeo Bușegescu, Dan Goanță, Cornel Sofronie). Articolele pe teme de teatru („Piesa de teatru românească în stagiunea 1979/1980" — Ion Bogdan), film („Proba de microfon" — Laurențiu Geambașu) și muzică („Festivalul național de jazz — Sibiu 1980" — Dinu Regman), precum și interviurile cu actrița Clody Bertola și cu scriitorul american William Saroyan se adaugă la sumarul acestei substanțiale secțiuni a revistei, probînd o dată în plus talentul, incisivitatea și seriozitatea tinerilor autori.

Cronicar

Cariatide

● Suplimentul politic, social-cultural din luna mai a.c. al ziarului „Flacăra roșie" din Arad, intitulat „Cariatide" se bucură, pe prima pagină, de salutul președintelui Uniunii scriitorilor, George Macovescu, pe care ne permitem să îl reproducem în întregime : „Cîțiva scriitori întrețin la Arad flacăra literaturii, în ținutul de unde a pornit Ioan Slavici. Strădania lor merită toată lauda și încurajarea.

Scriitorii aceștia poartă în ei responsabilitatea față de marele înaintaș, față de propria lor conștiință de meșteri ai cuvîntului așezat pe hîrtie, față de timpul în care trăiesc.

Colegii lor de pe întinsul țării îi privesc cu încredere, îi salută și le urează ca publicația „Cariatide" să devină revista forțelor literare din vestul României socialiste".

În afară de scriitori arădeni, în acest număr semnează și o serie de scriitori cunoscuți dintre care cităm pe Mircea Micu, Ion Cocora, N. Prelipceanu, a căror prezență o considerăm demnă de semnalat. Urăm și noi ca această publicație să devină o revistă de sine stătătoare.

Matei Gavril

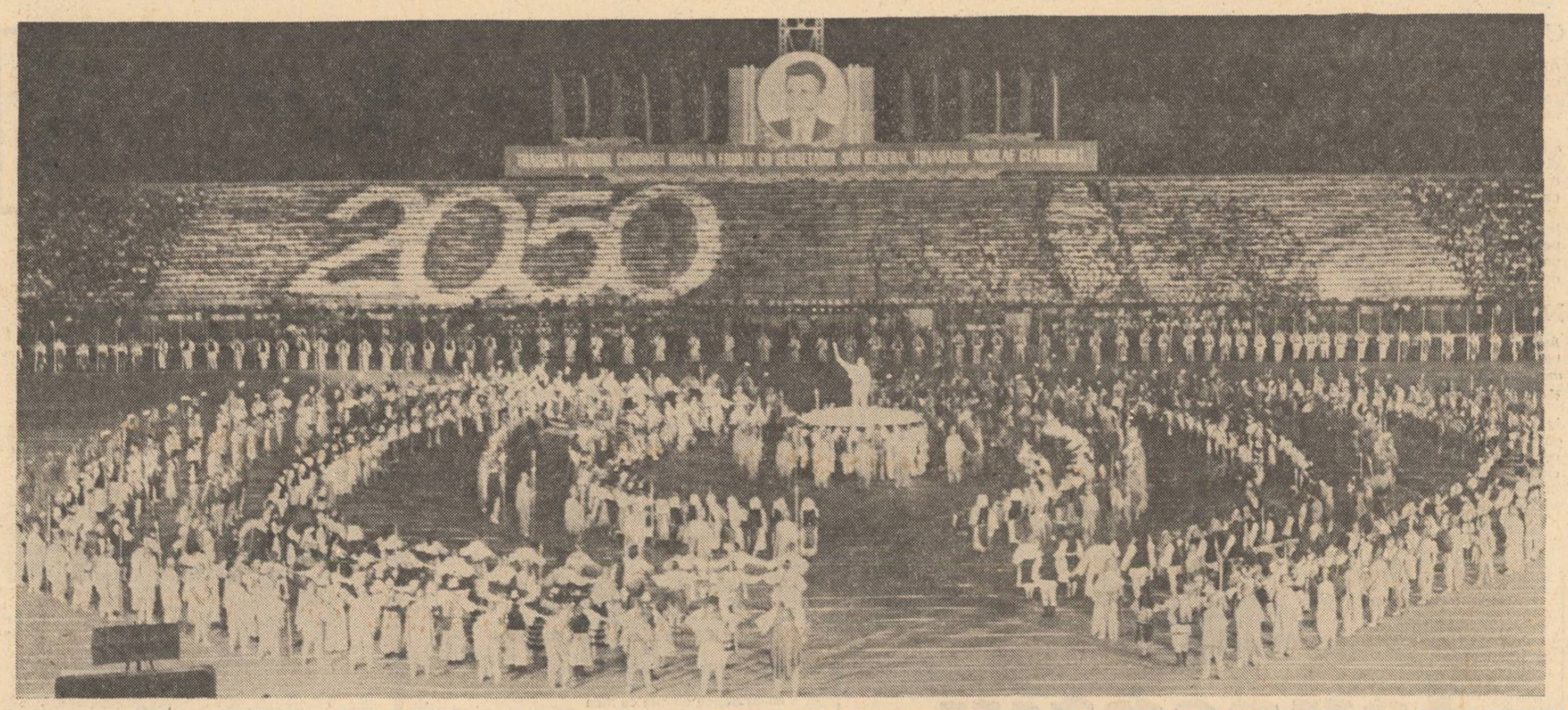

NECLINTIȚI ÎN FURTUNILE ISTORIEI

Nașterea, viața și moartea au pecetluit pentru fiecare dintre fiii acestui popor, pentru fiii lui cei credincioși și drepți, fiii lui cei înțelepți și buni, un legământ de nedesfăcut cu țara.

Cu acest pământ românesc, pe care ne-am născut, trăim și înțelegem să dăinuim pentru veșnicie.

În fiecare colț de țară, locuitorii acestui pământ românesc își identifică însemnele trăirii lor multimilenare, ale existenței strămoșilor și moșilor lor. În fiecare colț de țară, locuitorii acestui pământ românesc au amestecat sîngele jertfei și sudoarea trudei strămoșilor și moșilor lor.

Pe acest pământ, frumos, armonios și bogat, poporul român s-a născut, a trăit și trăiește ca un popor unitar.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

Așezat, cum spunea cronicarul, „în calea tuturor răutăților", acest pământ românesc a fost de prea multe ori zguduit de groaznice încercări. Brăzdarul nemilos al războiului, nedorit și neprovocat, s-a înfipt adeseori în trupul țării, răscolind adînc case și sufletele a numeroase generații, aducînd suferință și urgie, însîngerînd trupul sănătos al unui popor născut cu harul construcției.

O mie de ani de groaznice încercări, în care această țară și acest popor au fost un bastion în fața valurilor popoarelor migratoare ce s-au scurs neîntrerupt, frămîntînd apocaliptic, sub copitele cailor sălbatici, brazdele pămîntului românesc, o mie de ani de rezistență în fața unui adevărat holocaust nu au putut distruge acest popor românesc, nu au putut înfrînge acest popor românesc, nu l-au putut abate din drumul său.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

Șase sute de ani de alte groaznice încercări, în care această țară și acest popor, situate la interferența marilor imperii ale vremii — otoman, habsburgic și țarist — au rezistat tuturor poftelor cuceritoare ce au primit de nenumărate ori expresia cea mai brutală a agresiunii, nu au putut împiedica apariția și existența voievodatelor românești, concentrarea acestora în state feudale puternice, cît și conservarea ființei poporului, apărarea autonomiei țărilor române, înscrierea în istoria românească a unor epoci de puternică înflorire a civilizației materiale și spirituale.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

„Miracolul" rezidă în vitalitatea acestui popor, în dragostea sa neostenită pentru glie, în harul construcției, în optimismul său funciar, care i-au dat putere să se apere, să rămînă, să fie el însuși, care i-au dat putere să pună din nou și din nou, de nenumărate ori, temeliile unor noi și noi ziduri.

Devenirea noastră reliefează adevărul fundamental că jugul asupririi străine poate frîna sau întîrzia pentru un timp evoluția unui popor, dar nu poate împiedica realizarea aspirațiilor sale legitime, dacă el este hotărît să lupte pînă la capăt cu fermitate și eroism.

Întreaga istorie a poporului român se înfățișează ca istoria unor necontenite lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, pentru progres și civilizație. Această particularitate și-a pus amprenta asupra întregii evoluții a României, asupra felului de a fi și de a gîndi al poporului român, asupra însuși destinului său istoric, caracterizat prin luptă hotărîtă, plină de sacrificii, pentru libertate și unitate, pentru dreptul de a fi stăpîn în propria țară. Adevărul este certificat prin marile idei și idealuri care au animat acest popor de-a lungul secolelor, prin luptele neîntrerupte marcate cu tributul de sînge a zeci și zeci de generații de eroi, prin toate acele momente de adevărată epopee, în care, uniți în jurul acestor scumpe și niciodată abandonate idealuri, masele s-au ridicat încă o dată și încă o dată, în ciuda tuturor opresiunilor sociale și naționale, pentru a afirma calitatea lor de adevărat și unic stăpîn al țării.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

Istoria ne-a obligat să nu privim independența și suveranitatea țării ca niște noțiuni abstracte. Istoria ne-a obligat să facem din ele valori fundamentale cu care nu am făcut și nu putem face nici un fel de compromisuri și tocmeli. Istoria ne-a obligat să facem din apărarea acestor valori nu numai o cauză națională, ci și cauza individuală a fiecărui patriot român.

Ne cinstim înaintașii cu veneрația deplină pe care ei o merită pentru jertfa lor depusă pe altarul sfînt al neatîrnării țării, pentru sacrificiul de sînge cu care au scris paginile epopeii românești de luptă împotriva opresiunii străine, pentru apărarea pămîntului străbun al patriei. Știm bine, cei de ieri, de astăzi și de mîine, că fără această jertfă — însemn distinctiv al blazonului nostru de demnitate națională — această țară și acest popor ar fi fost trecute pe sub furcile caudine așezate de marile imperii vecine, pierzîndu-și libertatea și chiar ființa, așa cum s-a întîmplat cu alte țări și popoare.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

Libertatea țării este strădania cea mare a milioanelor și milioanelor de țărani anonimi pe care istoria noastră frămîntată i-a așezat în frontul făuritorilor și apărătorilor de mari idealuri. Libertatea țării este steagul sfînt sub care s-au orînduit muncitorii acestui pămînt, odată cu înființarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România în 1893 și mai apoi, în 1921, odată cu crearea Partidului Comunist Român. Libertatea țării este opera atîtor și atîtor gînditori și patrioți luminați care i-au înțeles și i-au exprimat vrerea. Libertatea țării este lucrarea unui întreg popor, care-și revendică independența și suveranitatea ca un determinant fundamental și permanent. Memoria poporului român așează la loc de cinste, în Panteonul celor ce au contribuit prin fapta și jertfa lor la făurirea României libere, independente și suverane de astăzi, pe toți acei patrioți care au dat pilda unui devotament fără de margini față de destinele poporului român.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

Cinstim pentru totdeauna pe cei ce-au căzut la datorie pentru țară, în evul de mijloc, la Posada, Rovine, Nicopole, Baia, Podul Înalt, Valea Albă, Călugăreni și pe atîtea alte altare ale nemuririi românești.

Cinstim pentru totdeauna pe cei ce-au căzut la datorie pentru țară, în 1877—1878, la Plevna, Grivița, Smîrdan Rahova, pe toți cei care proclamînd, cucerind și apărînd independența pe cîmpul de luptă au împlinit un mare act de demnitate, o nevoie vitală, o aspirație istorică, au deschis o nouă epocă în devenirea poporului român, calea realizării unor numeroase și complexe prefaceri.

Cinstim pentru totdeauna pe cei ce au căzut la datorie pentru țară, în 1916—1918, la Oituz, Mărăști, Mărășești, luptînd cu eroism și abnegație pentru apărarea pămîntului străbun împotriva ocupanților, pentru salvgardarea unității și integrității sale teritoriale, pentru libertatea și onoarea patriei.

Cinstim pentru totdeauna pe cei ce s-au ridicat în anii tulburi ai perioadei interbelice împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității patriei, uniți prin răspunderea politică și morală față de destinul României, față de viitorul celorlalte țări și națiuni ale lumii, față de soarta civilizației omenirii amenințate de fascism.

Cinstim pentru totdeauna pe cei ce au căzut la datorie pentru țară în anii 1944—1945, eliberînd deplin teritoriul României și aducînd o contribuție însemnată la eliberarea Ungariei, Austriei și Cehoslovaciei, la înfrîngerea definitivă a hitlerismului, contribuție situînd România pe locul patru între națiunile lumii care au luptat împotriva fascismului, ceea ce așează cu demnitate poporul român în rîndul celor care au suferit într-adevăr și au contribuit într-adevăr pentru apropierea Zilei Victoriei, pentru ca Ziua Victoriei să vină cu o zi mai devreme, pentru ca pacea, cucerită prin suferințe fără egal, să devină o realitate și o permanență.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

Atașamentul nostru funciar pentru independență și suveranitate și-a găsit un corolar firesc în aspirația noastră multiseculară la unire și unitate națională. Ideea formării unui stat unitar, eliberat definitiv și deplin de jugul opresiunii străine, în care românii, strînși laolaltă, să-și afirme în fața umanității propria lor menire, a dominat gîndirea și planurile politice, militare și diplomatice ale înaintașilor noștri, ale conducătorilor de țară și de oaste, devenind în epoca modernă și contemporană idealul suprem al întregii națiuni române.

Unirea din 1859 și Unirea din 1918 — trepte pe drumul aceluiași ideal materializat pentru prima dată în urmă cu 380 ani, în primăvara anului 1600, expresii ale voinței poporului român de unitate și libertate națională — au pus în evidență încă o dată, în modul cel mai convingător, la fel ca toate celelalte procese și acte definitorii ale evoluției noastre, rolul maselor ca făuritoare ale istoriei, ca și aportul major pe care îl pot avea acele personalități ce se identifică cu aspirațiile maselor largi populare și înțeleg sensul devenirii istorice.

Fapte de răscruce ale istoriei noastre naționale, unirea Moldovei cu Muntenia, la 24 ianuarie 1859, dobîndirea independenței de stat a României, la 9 mai 1977, și făurirea statului național unitar român, la 1 decembrie 1918, prin unirea Transilvaniei cu România nu au fost evenimente întîmplătoare, de conjunctură, un dar oferit poporului român, ci cuceriri ale poporului român, materializînd năzuințe multiseculare.

Fapte de răscruce ale istoriei naționale, toate aceste cuceriri au fost împlinite pe cîmpul de luptă, sprijinîndu-se pe aspirație înălțătoare, pe devotament nemărginit, pe ardent patriotism, pe neostenită trudă și generos sacrificiu.

Fapte de răscruce ale istoriei naționale, toate aceste cuceriri răsfrîng sîngele jertfei și nu verdele meselor de pertractări imperiale.

Fapte de răscruce ale istoriei naționale, toate aceste cuceriri au avut o însemnătate cardinală pentru eforturile desfășurate în continuare de poporul român pe calea propășirii materiale și spirituale, a progresului și civilizației.

Fapte de răscruce ale istoriei noastre naționale, toate aceste cuceriri reprezintă visul pentru care s-au jertfit numeroase generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective a însăși dezvoltării noastre istorice.

Noi am rezistat.
Neclintiți în furtunile istoriei.

George G. Potra

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII, ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA ȚĂRII

Dialogul fără sfîrșit

deși raportul literaturii cu mediul istoric nu este nicidecum mecanic, pentru că opera excepțională izvorăște din condițiuni practic inanalizabile, totuși este fapt sigur că un mediu propice stimulează sub aspect generic creațiunea. Oricine examinează astfel literatura română în ultimii cincisprezece ani nu poate să nu observe că regimul ei este așa-zicînd ieșit din comun. Nu este în discuție valoarea în absolut și nici diversitatea „școlilor" literare (ele totuși există) cît o însușire obiectivă, cu neputință de confundat, pe care această scurtă perioadă cronologică a căpătat-o ca un rezultat de la sine înțeles. Această însușire este „complexitatea" și cînd spun „literatură complexă" am în vedere mulțimea legăturilor pe care spiritul critic le stabilește în spațiu și în timp.

Avem scriitori importanți, opere valoroase, un mediu în general propice, o cultură în fine robustă. Dar de unde provin toate acestea ? Ce factori stimulatori au condus la acest efect benefic ? Așezînd faptele în conexiunea lor necesară, este de observat că literatura română a luat o înfățișare, în ultimă analiză, „organică". Opera nu se mai naște spontan și scriitorul a pierdut acea inocentă senzație de pionierat absolut. El este un fragment cugetător dintr-un întreg virtual, efectul unei înaintări substanțiale treptate care este „tradiția" și reface, în spiritul actualității imediate, experiența literară anterioară. A fi actual este a fi un efect substanțial istoric. În fața istoriei literare, scriitorul de azi nu reacționează „religios", ci inteligent. Admit că „tradiția" este materie finalizată în operă însă, judecată elastic, este și un domeniu cauzal inepuizabil. Nu este de gîndit „inovație" fără o contribuție „tradițională" ; invenția absolută este un fapt mai greu de închipuit, căci termenul esteticește „nou" reprezintă în fond o reacție intelectuală inedită pe un teritoriu imanent organic. Nimic din ce se naște esteticește nu este fără o cauză „tradițională". Avem în literatura română cultă un fenomen de tot interesul, interpretat de unii în chip greșit precum o „întîrziere" fiind în realitate numai o notă de originalitate istorică. Noi n-am avut „clasicism" la nivelul cronologic european, „iluminismul" românesc ca și „barocul" au nota lor insolită. Toate acestea, topindu-se îndată după romantism într-o materie cu, practic, toate posibilitățile, au dat acea înfățișare de „întîrziere precursoare" care este o constatare izvorîtă din observația obiectivă. Trăind alături de curente și cu un „europeism" intrinsec, sincronizîndu-se cu doi-trei pași în urma Europei, literatura română conține în sine această trăsătură de imanență generică. Nu e de mirare atunci cum de răspunde ea din „tradiție" în „actualitate". Nu avem practic tendință estetică, simptom, formă și idee emisă acum fără o anticipațiune în istoria literară internă și ceea ce a cîștigat scriitorul român este, hotărît lucru, invenția în mediul organic. Nu-i vorbă, inițierea „tradițională" este în fapt cu mult mai substanțială și a cunoaște experiențele fundamentale produse de predecesori e nu o dată la scriitorul nostru „la chiquenaude de la création". În acest chip, nota de specificitate rămîne și asigură literaturii naționale culoarea ei inconfundabilă. Totuși, a fi „național" nu este a te înconjura de un zid, după cum izolarea culturală n-a produs decît arareori, și mai degrabă incidental, opere notabile. Fiind „tradițional" în regim național scriitorul român este și „universalist". Dar ce însemnează aceasta ? Însemnează, mai întîi, a consulta literatura în ce are ea valoros fără vreo reținere rasială sau ideologică. Practic în pieptul scriitorului nostru bate o inimă universală și din tot ce este uman și rațional nimic nu-i este străin. Unii văd în aceasta un fapt grav și cu însemnate consecințe defavorabile care ar seca puterea de creațiune indigenă. Fără a fi „ploconire culturală" (ceea ce în artă este de neînțeles), a consulta valorile externe, oriunde s-ar găsi, este un fapt esteticește elementar. Nu ascund că există cazuri de producțiuni mimetice și de aceea neizbutite sub raport pur artistic. Însă în procesul istoric ceea ce este imitație se elimină de la sine, constituind uneori chiar un factor dacă în sine nevalabil, însă stimulator în efect. A imita pe Faulkner este tot atît de reprobabil cu a scrie în maniera lui Camil Petrescu și nu înțeleg iritația acelora care văd exclusiv în întîiul fapt o teribilă erezie.

„Burebista, ctitor străbun" — sculptură de Radu Aftenie

Ceea ce am cîștigat teoreticește în acești ultimi cincisprezece ani este dialogul cu umanitatea și cu democrația. Nu văd nimic bizar și inadecvat în raportul scriitorului român cu literatura universală. Ba chiar, dimpotrivă, a ști ce se petrece esteticește în lume este, pe lîngă un spor considerabil cultural, și un factor de înaintare estetică. Literatura majoră nu se face cu diletanți și mai rar a dat autodidactul capodopere. A consulta valorile este un semn de excepțională conștiință planetară. Mă feresc de înșiruirile bibliografice fiindcă ele se cunosc și aș repeta observațiuni curente. Cît se traduce în România este un fapt notoriu ; cît se comentează, în general, cu perfectă înțelegere și cu discernămînt axiologic se poate observa fără dificultăți. Din acest dialog continuu cu lumea, scriitorul român a ieșit neîndoios clarificat. Acestea fiind faptele, rămîne de văzut cum se împacă producția „națională" cu inițierea culturală „universală". Se împacă și încă foarte bine, căci a fi „național" pe deasupra datelor istorice imediate este curată himeră ; creezi în spiritul organicității naționale, consultînd atît tradiția internă cît și cultura universală, desigur în limitele raționalității și umanului. A fi universal este neîndoios a fi în proporție directă național.

Sînt unii care văd în literatura noastră un soi de insulă fără propagare culturală exterioară și fără sorți de izbîndă viitoare sub aspectul popularității. Aceștia zic că din pricina circulațiunii reduse a limbii literatura română n-are cum să iasă din zona, ca să zic așa, „marginală". Propagarea literară nu este totuși un fenomen autonom ci mai degrabă efectul unor fenomene de ordin politic : cîtă vreme poporul este politicește cunoscut în lume, literatura se poate propaga mai ușor. Sub acest aspect merită să fim optimiști căci, din cauze izbitoare, literatura noastră și-a pregătit o intrare susținută în circuitul universal de valori. Rămînînd a fi clarificate detaliile, observ totuși că „mitologia" propagării presupune și o judecată în sine supărătoare. Un scriitor genial există sub aspect valoric și fără a fi comentat în lumea largă și nimeni nu poate umbri opera lui Eminescu pe motiv că Baudelaire este în acest moment cu mult mai celebru. Sadoveanu era contemporan cu Faulkner, fără a fi axiologic mai prejos, Creangă este nepereche, I. L. Caragiale nu scade la comparațiunea cu Pirandello, Arghezi are o profonditate infinit mai mare decît Claudel. Există în literatura noastră un simț intrinsec universal care face practic ca „propagarea" să fie o acțiune în definitiv secundară, cu rol mai degrabă „reparatoriu" decît în consolidarea unei valori.

Știind ce este prin sine literatura română, căci sentimentul valorii proprii întemeiat pe examenul rațional nu zădărnicește anonimatul temporar al unei opere, observ că stabilitatea judecăților noastre vine, hotărît, din mediul istoric nemijlocit. Din această literatură complexă, privind în toate punctele cardinale și examinîndu-și tradiția, din acest infinit dialog în spațiu și timp, este cu neputință să nu iasă un spirit rațional, stabil în cronologia lui imediată. A face din această idee — o realitate este în fine suprema izbîndă a literaturii române.

Artur Silvestri

Actualitate și autenticitate

Urmare din pag. 1

apărut și scrieri memorabile, adică romane precum **Desculț, Nicoară Potcoavă, Moromeții, Bietul Ioanide, Groapa** sau cărți de poezie precum **Cîntare omului, Surîsul Hiroshimei, Fluxul memoriei, Primele iubiri.** Este adevărat, numai că ne aflăm în prezența unui adevăr de esență tragic paradoxală. Să nu uităm, titlurile enumerate sînt excepțiile ce confirmă regula, de vreme ce însiși autorii lor în nu puține cazuri sînt victime (dacă se poate zice astfel) de anvergură ale acelorași stări de lucruri. Fie că avem în atenție ostilitatea coercitivă a spiritului critic dogmatic cu care sînt întîmpinate marile lor izbînzi artistice, fie că luăm în considerare durerosul tribut plătit prin unele dintre scrierile ce le dau acum la iveală, ajungem la aceeași încheiere ; ni se arată „pe viu" care anume era situația generală, straniu autentificată, de altminteri, de „epica" diurnă a vieții literare în ansamblu.

Dintre multele și strălucitele definiții și apoftegme formulate de G. Călinescu în chestiunea a ceea ce — tot în al său **Dictionar de idei literare** — Adrian Marino numește **actualități literare autentice,** opuse celor **simulate,** le reținem acum pe cele ce urmează : „Între contemporan și actual este de făcut această distincție calitativă. «Contemporan» este ceea ce trăim sub ochii noștri în acest minut, «actual» — ceea ce, pornind din contemporan, rămîne multă vreme în actualitate" ; „În literatură (fie poezie, fie proză) ne interesează actualul din contemporan, adică umanul, universalul, fără ca prin asta să fie nevoie să se șteargă urmele contemporanului". În legătură cu precizarea din urmă, ne îngăduim chiar să accentuăm asupra faptului că aceste urme ale contemporaneității nu numai că nu trebuie să se șteargă, ci, mai mult, ele sînt datoare să-și conserve umanitatea intrinsecă, delimitată la scara timpului istoric, întrucît aici se află însuși nucleul originar al actualității autentice. Este vorba — cum ar zice Camil Petrescu — de acea autenticitate caracteristică prin **substanțialitatea ei,** de acea autenticitate capabilă a se releva ca „mod de existență al obiectului", adică al actualității.

Repunînd în drepturile ei legitime problematica omului modern, trăitor într-o epocă istorică perfect conștientă de exigențele ei morale și organic deschisă la „vocea" propriei mitologii și a propriei proiectii în universal, Congresul al IX-lea al partidului nostru comunist, implicit și explicit, a repus în drepturile lui spiritul de creație al scriitorului român de azi, a reinstaurat libertatea sa interioară în ordine morală și estetică ; ceea ce face din el un contemporan autentic, chezășia **actualității autentice** a însăși faptei lui artistice.

Posibili eroi de roman

Urmare din pag. 1

vedea pe supraveghetoare la datorie. Adică pregătite să mă lămurească, dacă aș ezita în fața unei vitrine. Da, istoria nu se învață numai din manual. De multe ori, pe lîngă lecția cuminte din carte, viața rămîne cea mai serioasă lecție de istorie.

Mă aștept să descopăr un director vîrstnic, sfătos, cu un birou plin de cărți de specialitate. Și am descoperit un tînăr de patruzeci și doi de ani, cu garoafe pe birou, inteligent, sensibil, îndrăgostit de meseria sa, dar și de muzică, pictură, poezie. Modest, ocolește propunerea mea — să-mi vorbească despre ultimii cincisprezece ani din viața sa — prezentîndu-mi ceea ce au făcut și vor face colegii lui, aici la Brașov.

Încet, încet revenim la matcă. La început, adică după terminarea studiilor, Titus N. Hașdeu a fost numit muzeograf la Bran. Mai tîrziu, după ani de muncă, ajunge directorul Muzeului. Un singur lucru l-a nemulțumit. Și atunci, și acum. Timpul. Mereu îți fuge printre degete, obligîndu-te să constați că mai ai atîtea de făcut, că nu poți face mai multe.

Titus N. Hașdeu are o zi a lui, pe care n-o va uita niciodată, pentru că ziua aceea a schimbat viața lui și soarta județului Brașov. Este vorba de 18 august 1966, zi în care tovarășul Nicolae Ceaușescu a vizitat lăcașurile de artă din zonă. „Pe vremea aceea muzeele erau un fel de depozite de obiecte, îmi spune interlocutorul meu. De pildă, nu era nici o secție care să prezinte Brașovul și rolul său în viața economică și social-politică a țării. Indicațiile primite atunci ne-au fost de mare folos. Mai bine zis, au fost liniile directoare după care ne-am ghidat în toată activitatea noastră". După numărul muzeelor, secțiilor de etnografie și caselor memoriale din județ, aș adăuga eu, această activitate a fost mai mult decît fructuoasă. Titus N. Hașdeu cunoaște toate problemele muzeelor din județ. Conduce un anuar de specialitate, „Cumidava". Scrie versuri și publică în diferite reviste. Este preocupat, ca specialist, de cetățile și castelele feudale, de valorificarea documentelor inedite din arhivă, legate de lupta pentru unire și unitate națională. Dacă n-ar fi suferit un accident în copilărie, Titus N. Hașdeu ar fi putut ajunge arhitect. Uneori își imaginează un oraș proiectat de el : oază de lumină și căldură, în care lumea să trăiască în liniște și pace. Demult, ca licean, cînta. Putem ajunge cîntăreț de operetă. Muzica îți scaldă sufletul, așa cum pictura îți bucură ochii.

Ascultă cu pioșenie Beethoven, dar și Abba. Tot la suflet ajungem. Nu-l poți îmbătrîni de ochii lumii. El va țipi prin fibrele tale și te va descoperi așa cum ești. De multe ori, Titus N. Hașdeu, se gîndește la vitejii bărbați care au trăit pe acest pămînt, sau la femeile lor. „Ceea ce a rămas de la ei este puțin, îmi spune. Și totuși, în fața dovezii certe că aici pe locul ăsta, a fost vatra unei case, îți dau lacrimile, cît de bărbat ai fi. Îmi amintesc cum, pe un șantier, în fața ochilor noștri se lăsa descoperită o civilizație. Vatră, pămînt, altă vatră, alt pămînt. Și în spatele acestei tăcute și, pentru moment, misterioase lumi, silueta combinatului de lianți de la Hoghiz Mi-au dat lacrimile. Viața... Merită să trăiești pentru o asemenea secvență. Eu sînt un norocos. Dar fiecare om este norocos în felul lui.

Ultimii cincisprezece ani din viața mea au însemnat : satisfacții, putere de muncă, fericire. M-am plîns de timp. Dar el nu se oprește aici. Voi duce mai departe ceea ce „Epoca Ceaușescu" mi-a dat".

Ave Eva

Aș vrea să-ți dau bună dimineața
teiul meu înflorit pe fundul Mării Negre
aș vrea să-ți dau bună seara
teiul meu adormit pe fundul Mării Negre

aș vrea să-ți dau bună dimineața
cu lătratul imperios al cățelului care te sărută
pe degetele picioarelor și-ți mănîncă din gură
o limbă de trandafir va ieși din haos

nimicul vai scaunele asudate fotolii
cu nostalgia voluptății două pahare
de șampanie lîngă diavolescul
creștet al nopții creștet pe care l-am
mîngîiat eu

nimic Doamne decît o vorbă în doi peri
adusă de vînt de o epocă revolută
nimic decît un ecou al senectuții
mai tare decît risul tău alb în întuneric

pe florile grădinii artificiale pe
aceste animale invizibile inconjurate de gratii
de genele mele prelungi precum și de urletul
roșu al buchetului pe care ți l-am adus

și ți l-am coborît cu o lungă funie
din cerul în care mă distrez mă amuz
și bineînțeles că vreau să mori
de buchetul explodînd ca o grenadă

pe coapsa ta pe gura ta
dar au început să cadă mici picături de ploaie
din genele nopții un ochi privește prin gaura
cheii
buzele tale înroșite de febră murmur al
somnului

un surîs ca ecoul unei palme
pe vremuri un poet cînta
gelozia păsărelei cocoțindu-se pe
ciripitul norilor un fel de grohăit

sensibil la căderea fulgilor de omăt
pe un sicriu de raze în căușul palmelor
în țara fără hotare a renunțării un mijloc
de a vedea două picioare albe alergînd pe
două cărări negre

soarele cotcodăcind — cucurigu — printre
cele mai
curate făpturi ale Domnului a căzut el a
căutat
un deget al tău și acum se pregătește să
moară
o despre asta am venit să-ți spun

dar mai ales o fiară aurie
dar mai ales o fiară aurie
o asta am dorit să culc la picioarele tale
voluptoase ca ale Maicii Domnului

șansa unică de a respira sub inocentul
bot al boilor cînd mă nasc în strigăte
de durere și deznădejde fără mina ta
universul în ruină va cădea

pleoapele soarelui coborîte cu adierea
norilor și clipocitul vîntului peste coapsele tale
de umbră ochii știind că stau la pîndă
leii în tufișuri albastre zi și noapte la poartă

cu frica teribilă a copiilor
ieși caș la imaș hai Irod la eșafod
untdelemn și penumbră clipocitul misterios
al vinului funerar ave eva

o ceașcă de ceai dar mai ales
un pian zguduit de posibilitatea bocetului
în plină noapte o picătură de vodcă
o pisică pe terasă un cățel la picioare

și florile disperate că nu pot vorbi
despre sufletul tenebros al crocodilului
căzut de la etajul zece al blocului de vis-a-vis
florile cu ipocrite capete lăsate pe umăr

și furia acelui urangutan
cîntînd jubilînd la pian
sîngele meu roșu se întoarce hohotind în
junglă
iată jungla în cămașa de borangic

stînd în fotoliu ca un corb alb
lansat în elegante speculații despre bine și
rău
sau mai curînd ca un cal roșu cîntînd
la o trompetă neagră spărgîndu-ți geamurile

nimicul iată ceea ce mi s-a dat
iată cum vine ușurel pe lîngă ziduri
un biet guzgan cu o pisică după
dînsul pisica va muri

în sfînta putere a nopții să găsești împăcarea
împăcarea așa cum tu respiri
cu gura deschisă pe umărul cui
dacă nu al meu dacă nu pe perna unui
concept

afurisit sicriul de raze și această
limbă care aruncă pe cer aceste
vorbe ale voluptății absolute și
ale sfințeniei absolute supte la sînul matern

așa cum Terpsichora-n pas eteric
alunecă pe-un cîmp de catifele
iubita mea se pierde-n întuneric
învesmîntată-n purpură și stele.

Ca o petală

Așadar nu e nici zi și nici noapte
coapsa lungă orientată spre lună
ca un orificiu al soarelui
nu e nici zi și nici noapte

a încerca să fii mort ca o petală
de trandafir o repet
a încerca să fii mort
ca o petală de trandafir

lîngă un mic paravan de lumină și umbră
pe care mi l-au construit părinții
un altar a încerca să fii mort ca o petală
de trandafir asta mi-aș dori

Noapte bună

Astfel îmi aduc aminte de tine
un copil în leagănul mamei
dus pe drumurile înflorite ale serii
și ale primăverii astfel mă gîndesc la tine

iată pacea pe care am dorit-o
good bye my darling good bye
te rog să visezi frumos
cînd te culci sub piatra funerară unde eu

dan laurențiu

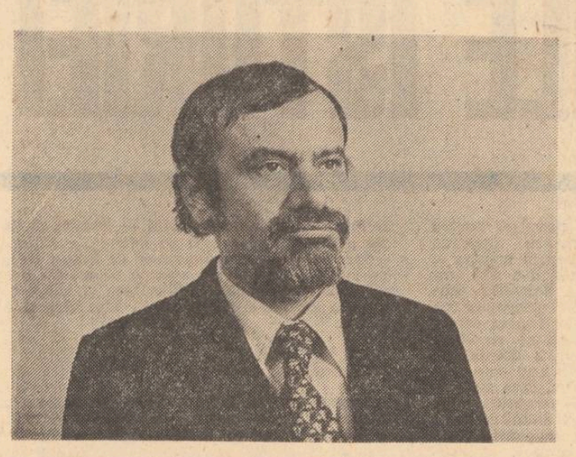

nu te-am văzut dormind niciodată
totdeauna ai adormit mai tîrziu
totdeauna te-ai trezit mai devreme
lăsîndu-mă singur în acel mormînt

sînt îngerul căzut pe grătarele iadului
acolo mi-e locul
acolo desăvîrșirea
da da pe grătarele iadului

sînt obosit iartă-mă
pe această pagină doar o lacrimă fierbinte
mai trebuie să cadă te iubesc ca un demon
care scincește după țîța neantului

în absența ta trebuie să spună că
totul e deșertăciune chiar și aceste
vorbe sărmane cu care încerc
să te invoc în absența ta totul

înafară de acea noapte de primăvară
în parcul înflorit și candelabrul
sub care am adormit ca un bătrîn
cu fruntea înnorată de trecerea anilor

înafară de clipa cînd trezindu-mă ca un copil
care învață să scrie alfabetul mi s-a
părut că trebuie să scriu despre tine
despre tine despre călciiul tău

iluminînd ca soarele
în întunericul unui strop de rouă
cea dintîi promisiune pe care mi-ai făcut-o
înainte de a-mi fi date aceste cuvinte sărmane

o de atunci mă trezesc mereu
în dangătul acelor clopote căzute
în adînca noapte în adînca deșertăciune
cînd mi-ai sărutat mîinile

ca și cum mi-ai fi spus ca și cum
mi-ai fi dăruit un clar de lună
o noapte care să nu se mai stingă
o noapte bună pentru totdeauna

Somnul în adînca primăvară

Îmi este rușine să-ți scriu
altceva decît îi este îngăduit
călugărului mînăstirii sale
îmi este rușine

deci iată că a înflorit
trandafirul sub poarta
casei tale ca un împărat
ascuns subțioara Venerei ca un împărat
ascuns

de adorația supușilor dar o nenorocire
nu vine niciodată singură
eu am uitat biciul cuvîntului
biciul care m-a izgonit din rai

cînd iată a venit în lume primăvara
și numai eu mi-am adus aminte să stau
drept între aceste stele enorme curgînd
în jurul meu ca un duș

capabil să-ți taie răspunderea
o frunze o petale o legănați-mi somnul

O vizită într-o seară

astfel încerc să te ademenesc sub pom
aici e noapte și e sărbătoare
zeii voștri au luat loc pe scaune biedermeyer
și-și dau coate uitîndu-se la mine

tu nu ai fost decît un nor de lacrimi
care au spălat picioarele mele sărmane

o încercare de a cădea
sub virsta de bronz un mic efort
și vei fi din nou viu
încearcă și vei muri

încearcă și te vei mîntui
dacă vei cădea vei zbura ca un crocodil în
ceruri
între cuvinte fără iluzie
un animal domestic încearcă să mă doboare

Kira Cristinel Popescu : „Pașii"

Mică serenadă

Mi-ai promis că îmi dai un telefon
un leu se plimbă de ici colo prin cușcă
fecioare pe care nu le-am văzut niciodată
îmi cîntă mica serenadă aburindu-mi
geamurile

am meditat atîta la problema morții
încît nu văd de ce mi-aș mai construi
un gigantic sicriu un minuscul sicriu
cu scînduri din lună și cuie din stele

îmi cade din mînă acest condei profan
și pe foaia albă în locul vorbelor
inutile mă aplec și sărut
spațiul promisiunii ca pe-un altar fără zei

nimic nu-ți deranjează clopoțelul diavolesc
de la piciorul sting de la copita neagră
decît această picătură de argint viu sărind
pe lobul urechii unui iepure a unui măgar

seara te duci cu frunza de viță în poală
să te culci dar somnul niciodată
nu vine fără să urli
lăsați-mă în mașina de spălat rufe

cățelul distruge structura ambientală
făcîndu-i curte pisicii o gîndire negativă
urcînd pe piciorul scaunului
pînă acolo unde tu spui nu

dar ce face iubitul tău pierdut
asta mă întreb ce poate face acum
o cărăruie mică a început
să arate direcția spre eden

o dacă aș avea memorie
o dacă aș avea memorie
mi-aș aduce aminte ce face
iubitul tău în eden

După incendiu

Stau aici în întuneric și te aștept
cu un clopot de alarmă
tunînd în inima mea
pustie rugăciune pe valurile mării

o Doamne stau împietrit în mijlocul
împărăției mele ea s-a jucat cu focul
și nu-mi vine să-mi cred ochilor
cuvîntul potrivit este stupoarea

așadar numai despre cuvînt
ne-a mai rămas să mai vorbim
el și-a smuls cămașa fericită
și s-a aruncat ca un cerșetor la picioarele
mele

o ce mai poți vedea în acest punct fix
unde privești de atîția ani
mă întrebi perfidă ce culoare are stupoarea
ea are culoarea vocii tale care spune nu

și astfel fără să mai pot ridica brațele la cer
te ascult paralizat ca o vrabie mică cenușie
pe un ram înflorit cînd șarpele
îi întinde un măr un pumn de semințe
funerare

Sub tufele de trandafir

Tu nu ai o rochie pe tine
o tu disprețuiești anotimpurile
și numai căderea uimită a frunzelor de pe sini
îți acoperă șoldurile cu vocale enorme
a a a
o o o

acest copil pe care-l văd pitit
între mărunți trandafiri de parcă
o bufniță l-ar pîndi să-i înghețe
sîngele în vinele duioase

și răsuflarea de pe gura lui fierbinte
s-ajungă promoroacă pe-a unui filosof
căzut în genunchi la picioarele ideii de ființă
picioare zici ființă idee mon ange

în măsura în care palmele mîinilor
și tălpile picioarelor tale au început să facă
răni
în măsura aceasta nu vei mai putea apuca
în măsura aceasta nu te vei mai mișca

însfîrșit astfel te vei pătrunde
de plăcerea monstruoasă a perfecțiunii
a unei sfere a repaosului absolut
fără ochi și urechi fără mîini și picioare

deci fără nici o poftă pentru lumea dinafară
adică nu vei rămîne
decît sfera suficientă sieși
sferă eleată căzută din cer

așa nu căzută din mine însumi
care te-am adorat cu mîinile și picioarele
eu care ți-am răpit zi și noapte
mîinile și picioarele

gura nasul ochii genunchii
pe zăpada unui cuvînt care mă face pulbere
și se cristalizează
fără dragoste ființa lui Parmenide asemeni ție

MOROMEȚIANA

ULTIMUL REPORTAJ-ESEU AL LUI MARIN PREDA

S-ar fi părut, după un răspuns dat la întrebarea ce i s-a pus la o întîlnire cu ziariștii din redacția în care lucrez, „România liberă", că Marin Preda nu va mai scrie curînd despre țărani. „Deoarece, consider marele analist și, după părerea mea, în subtext și rapsod al vieții și psihologiei țărănești — țărani în vechea accepțiune a cuvîntului nici nu mai sînt. La mine în sat, unde am fost nu de mult, sînt 30 de automobile. Acum vor și telefoane. De aceea am și făcut o glumă. E ca și cum mi l-aș închipui pe tata invitînd la telefon și spunîndu-i lui Iocan : mă Iocane, vezi că vin cu caii la potcovit". Dovadă însă că, în chiar acele zile — întîlnirea avusese loc pe 18 aprilie crt. — marele scriitor avea să revină, în scris, la lumea atît de scumpă inimii sale, acest ultim reportaj-eseu, în principal despre destinele actuale ale țărănimii din acest colț de țară binecunoscut lui Marin Preda. Solicitat de redacția ziarului „Teleormanul" încă din zilele întîlnirilor cu alegătorii ce au precedat alegerea sa ca deputat în Marea Adunare Națională, exponent al cetățenilor din vatra copilăriei sale, reportajul-eseu „Am fost iar acasă, pe meleagurile Teleormanului" a apărut în excelentul supliment cultural de 1 Mai al acestui ziar. Solicitudinea cu care autorul a dat curs rugăminții redacției teleormănene — despre care redactorul care a obținut manuscrisul, Gh. Filip, a scris pe larg într-o evocare publicată într-o pagină specială dedicată de ziar memoriei marelui dispărut — vine să confirme acea stare de spirit de-a dreptul entuziastă pe care l-o dăduse reîntîlnirea, prilejuită de campania electorală cu concetățenii săi. De altfel, trebuie să spun că întîlnindu-l la București în zilele de după campania electorală, l-am întrebat dacă e adevărat ceea ce auzisem de la un confrate de presă că la solicitarea unui cetățean de a vorbi despre proiectele sale literare refuzase categoric, amînînd răspunsul pentru o discuție cu caracter literar, motivînd că la ordinea zilei erau de dezbătut probleme sociale extrem de importante, „se verifică, monșer !" — mi-a încuviințat, cu o bucurie nedisimulată, de parcă ar fi vrut să-mi explice „Oare se mai putea discuta despre altceva decît despre realitățile care mi se dezvăluiau la tot pasul ?"

Cititorul va putea desluși singur această stare de spirit din lectura reportajului de față pe care revista „Luceafărul" are amabilitatea să-l reia după suplimentul ziarului „Teleormanul", așa că orice comentariu e de prisos. Trebuie să adăugăm însă, dintr-o datorie pe care o avem față de istoria literară, că în paginile acestui ziar a mai apărut în zilele campaniei electorale din acest an un interviu cu Marin Preda. Un alt scurt interviu avea să-l acorde scriitorul în chiar numărul 2 al aceluiași ziar (22 februarie 1968) din care reținem această mărturisire de credință : „Am purtat și port o dragoste de nestins pentru județul meu, Teleorman, în care am copilărit și în care mi s-a format conștiința de scriitor" (În paranteză fie spus, acest interviu apărea chiar a doua zi, după publicarea însemnării celuilalt mare scriitor originar din Teleorman, Zaharia Stancu, intitulată : „Pămîntul străvechi al acestor plaiuri" — „Teleormanul", anul I, nr. 1, 21 februarie 1968).

Niculae Stoian

12 IULIE 1980

L4

teatru t

Jocul de-a vacanța

Partea a doua a stagiunii Teatrului dramatic din Brașov este evident mai substanțială, mai împlinită în planul spectacologiei. Ne gîndim la piesa lui Peter Ustinov, „Soldatul necunoscut și soția lui", înscenată de Eugen Mercus și distinsă cu cel mai important premiu al Festivalului de teatrul contemporan, iar acum, „Jocul de-a vacanța" de Mihail Sebastian, inedit montată de regizorul Mircea Marin.

În ceea ce privește această ultimă lucrare, ea ne pune în situația de a ne reaminti că teatrele noastre joacă încă puțin dramaturgia interbelică, motiv pentru care atunci cînd este totuși adusă pe scenă se simte un fel de stîngăcie în prelucrarea ei, un anume soi de neîncredere în perenitatea ideatică a partiturilor. Regizorii se tem a nu părea desueți, implicîndu-se, de aceea, cu discreție, necreativ. Sebastian, poate în primul rînd, face parte din această categorie de autori cărora directorii de scenă îi acordă sporadic interesul, privindu-l, nu o dată, în mod deliberat, într-o notă minoră.

Spunînd acestea vrem să ne bucurăm că la Brașov unul dintre regizorii tineri de talent se apleacă inventiv asupra „Jocului de-a vacanța", descoperind frumuseți noi. Însăși desenul scenic impune prin plasticitate, spațiul de joc fiind divizat în sensul teatrului în teatru. Este astfel imaginată, în planul al doilea, o scenă a „jocului de-a uitarea" cum îl numește personajul declanșator al reveriei, Ștefan Valeriu, iar în avanscenă avem pe rînd spectatori și intruși (cuplul de călători izgoniți, Agnes, mecanicul — cu aplomb interpretați de Geta Grapă, Victor Ionescu, Tamara Ciocio și Nicolae Albani).

Cu încă puțină minuție, forțîndu-se cu încă o idee demersul regizoral, spațiul jocului „de-a visarea" putea chiar închipui corabia lui Bogoiu, cu un nesperat de bogat echipaj. Dar regizorul Mircea Marin înregistrează cîteva sincope în colaborarea cu scenograful Ion Cristodulo, acesta preferînd pe alocuri o simbolistică „cochetă", inlocuitoare, din păcate, a fanteziei de substanță, înaripată de gîndul creator.

A doua mișcare regizorală nouă este aducerea în centrul atenției a cuplului Bogoiu—Corina, Ștefan Valeriu rămînînd doar un inițiator care cade în capcana propriului joc. Așa se explică de ce, în final, despărțirea Corinei de Bogoiu, de Jeff chiar, se produce cu o mai intensă trăire, Ștefan Valeriu însemnînd nu mai mult decît o părere de rău. „Jocul de-a vacanța" ia sfîrșit, în acest fel, într-o stare de grație de un dramatism subtil, stăruitor tocmai prin neconfesarea sa publică.

Spectacolul brașovean propune cîteva interpretări excelente : Nicolae C. Nicolae, un Bogoiu de o delicatețe sufletească dusă pînă la exorcism, Paula Ionescu întruchipînd pe Corina cu inteligență și un remarcabil fior poetic. Alături de ei, au realizat compoziții în varii culori, în funcție și de „efortul" de a se integra „jocului de-a vacanța și uitarea" — Ion Jugureanu (Ștefan Valeriu), Ștefan Alexandrescu (Maiorul), Constanța Comănoiu (Madame Vintilă) și tînărul actor amator Gabriel Costea (Jeff).

Ermil Rădulescu

film f

„Stop cadru la masă"

Filmul de debut al cunoscutei documentariste **Ada Pistiner**, este, într-un fel, un perfect **anti-love-story. Stop cadru la masă** nu are nimic din frumusețea spumoasă a sentimentelor trăite la temperatura arderilor maxime, nimic din spectaculozitatea unei atmosfere romantice și romanizate pentru accentuarea unui lirism de facilă calitate.

Scenariul concis, semnat de **Ștefan Iureș**, fără inutile volute dramatice, la o distanță egală de melodramă și fapt divers, oferă regizoarei șansa unei analize sensibile avînd drept obiect criza afectivă a unui bărbat obișnuit al vremurilor noastre. Cu o luciditate crudă, nu lipsită de o secretă ironie, privirea cineastei, fără a ocoli adevăruri nespuse pînă acum din false pudori, se oprește asupra acestei crize ce definește atît o existență, cît și o subtilă invitație la autocunoaștere.

Fără a-și supune demonstrația unei formule retorice căutate, **Ada Pistiner**, descoperind elocvența elipsei și a repetiției, a gesturilor devenite ticuri și a replicii convertite în privire mută, găsește tonurile precise pentru „rătăcirea" lui **Filip Halunga**, arhitectul obosit cu aspirații frînte de propria-i lipsă de aderență la „focul" autenticelor pasiuni.

Aleksandr Kaliaghin (Sclava iubirii. Piesă neterminată pentru pianină mecanică) domină filmul prin aderența deplină la coordonatele dramatice ale personajului. Interiorizat pentru a găsi tulburătorul joc al sugestiilor și nuanțelor, **Kaliaghin** ne oferă un adevărat recital de firesc cinematografic în dificila exprimare a rezonantelor umane.

Alături de **Kaliaghin**, în **Stop cadru la masă** se impun două interprete, fericit alese pentru a înnobila cu adevăr personaje, într-un teritoriu în care schema, fragilitatea, inconsistența lipsesc cu desăvîrșire. **Anda Călugăreanu** oferă o replică-surpriză prin prospețimea ei, prin tonul echilibrat al armoniilor și contrastelor cu care exprimă supunerea și exasperarea, revolta sau amărăciunea unui eșec. La rîndul ei, Dorina Lazăr, în rolul soției lui Halunga, ocolește moralismul pedant, cu siguranța ce aparține unui realism psihologic trăit cu atasantă căldură pentru personaj.

Imaginea lui **Anghel Deca (Din nou împreună, Al 4-lea stol)** capătă aici profunzime și personalitate în desenul precis al mișcărilor camerei, în încadraturi ce descoperă cu finețe elementele unei realități puțin coafate pentru a place cu orice preț spectatorilor.

Dinamitînd comode clișee (în distribuție, în coloana sonoră, în opțiunea pentru scenariu) debutul **Adei Pistinier** este un cîștig cert în bătălia pentru valoare artistică în filmul românesc. Nu este întîmplător faptul că drumul cineastei cu o autentică personalitate în refuzul compromisului, a fost facilitat de conducerea Casei de film nr. 1, director : **Ion Bucheru**, sub egida căreia au mai debutat în ultimii ani : **Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos, Dinu Tănase, Alexa Visarion, Nicolae Mărgineanu.** Confirmarea acestui curaj, numit încredere, poate constitui și un exemplu pentru ceilalți producători de film prea des ancorați în soluții verificate.

Călin Stănculescu

televiziune tv

S-a sfîrșit?

S-a sfîrșit după zile, săptămîni și luni de zile „odiseea" unei familii pentru care „banul nu aduce fericirea" : Ewing. Aproape că începuse vara (cine mai știe ?) cînd J.R., singurul personaj care ne interesa pentru că, în ciuda antipatiei sale, căra serialul de la un episod la altul, a fost împușcat. A fost împușcat, dar, să fie limpede, nu a fost omorît. În alte părți, pariurile se țin lanț, spre marea plăcere a realizatorilor care, sîntem siguri, îl vor reînvia pe cel care lega dulceața de la un episod la altul. Fără J.R. acest serial care a rupt în două inimile contemporanilor, ei bine, acest serial nu ar fi putut să existe. Închipuiți-vă numai ce s-ar fi întîmplat în basme dacă smeul n-ar fi fost... smeu ! Dacă smeul nu ar fi răpit pe nimeni, și mai ales dacă nu ar fi mărit prin propriile lui merite obstacolele lui Făt-Frumos. Ce am fi ascultat noi, copiii, atunci ? Poate că Ileana Cosînzeana, plictisită de răsfăt și de petitori timizi, ar fi dispărut numai pînă la... colț, încercînd să cumpere, singură, pîine. Dar așa... cu smeul ! Tărîmul celălalt, mama lui, frații lui, ceilalți prieteni fioroși, balauri... J.R. nu a murit ! El a fost numai împușcat ! De cine ? Aceasta rămîne să ho-

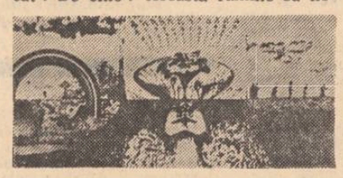

Kira Cristinel Popescu :
„Zîmbetul înflorit al pămîntului"

tărască producătorii acestui serial în care grijile de a-ți administra milioanele sînt mai mari decît acelea de a... aștepta autobuzul, vara, la ore în care exploziile solare se țin lanț. Simbătă de simbătă, timp de 42 de săptămîni, ne-am înduioșat de soarta Ewing-ilor, tremurînd de grija de a nu-i vedea sărăcind. E adevărat, toți beau, toți aveau probleme de amor (chiar și miss Ellie...), toți erau cumsecade... Numai J.R. Ah, dacă am fi putut să-l pedepsim pe acest „smeu" măcar dîndu-l la gazeta de perete a întreprinderii ! Și iată-ne — în sfîrșit, J.R. a fost pedepsit. Ce vor face ceilalți în absența lui ? Nimic. Conform principiului că binele mai poate fi învins din cînd în cînd, răul, niciodată. Fără J. R., răul, totul ar fi plicticos. Sue Ellen nu ar mai bea, Boby nu ar mai cobori pe pămînt în chip de berbec sfînt, Pam va naște cel puțin gemeni, iar cei doi soți fericiți care se gelozesc pe „zestrea" fiecăruia vor suride înțelegători aflînd că Ray... care, nu ? cu fosta soție a senatorului... Am așteptat să se termine (deocamdată) acest serial pentru a ne spune părerea, fără să fim bănuiți de... insensibilitate ! Desi, deciț să crezi, sau măcar să te prefaci că ai putea crede cît de amară ar fi viața unor milionari .. Pentru că una este să nu-ți ajungă un rest de...milioane, și alta să nu ai ce schimba. Pentru că nimeni nu poate trăi lucid „drama" plictiselii unor personaje pentru care viața nu înseamnă nimic altceva decît justificarea prezentului. Aceasta a înțeles-o cel mai bine J. R. fără de care, repet, acest serial nu ar fi putut să existe.

Iulian Neacșu

marin preda

AM FOST IAR ACASĂ, PE MELEAGURILE TELEORMANULUI

Fotografie de Ion Cucu

Surprinzător, cine revine după multă vreme în locurile natale, ce mecanism secret al alcătuirii noastre intime pune în mișcare dorința de a redescoperi imagini pe care nici timpul, nici peregrinarea prin lume nu le-au estompat și la care, în ceasuri de singurătate, te întorci cu bucuria de a le ști acolo întregi și statornice. Le cauți cu nostalgie, cu speranța de a le afla învăluite în aceeași blîndă și veche lumină, sub același cer, neatinse de rotirea anotimpurilor. Te uiți și aștepți ca locuri și oameni să vină spre tine, să te recunoască, și să te reintegreze, desființînd, prin simplitatea unui gest, distanța pe care timpul ar fi putut-o pune între ei și tine. E dorința de a te ști iar acasă, izvorîtă din convingerea că aici, cu ai tăi, ai fost întîi acasă. De a lua iarăși în stăpînire acel univers atît de familiar în care ai început extraordinara aventură a cunoașterii de a regăsi acel „punct în spațiu" dătător de încredere și echilibru, acel ax în jurul căruia spiritul tău a pornit să caute adevărul vieții.

Mărturisesc că revenirile mele pe aceste locuri nu mi-au domolit nostalgia și că întîlnirea mea cu lumea copilăriei n-a mai fost cu putință. Lumea aceea, cerul acela pe care un Atlas lăuntric continuase să-l țină pe umeri nu mai avea corespondență reală. Se mutase în mine, desfăcut de dimensiunile lui concrete. Știam că Teleormanul încetase să mai fie bîntuit de exclusiva legendă a nebunelor sale păduri și a holdelor prin care cal și călăreț nu puteau înainta decît culcîndu-le cu lancea. Satul însuși îmi apărea descoperit sub cer, frustrat de măreția verde a salcîmilor de odinioară, care, după ce li se împrăștiau miresmele brebenilor, se impregnau parcă în zidurile caselor.

Casele de acum ? Mari, colorate violent, cu coloane pestrițe, nu totdeauna frumoase, cu terase închise în locul prispelor de odinioară, delimitîndu-se astfel net de întinderea curții. La terasele acestea nu va veni niciodată, să necheze blînd și să scurme ușor cu copita, nici un cal. Nici n-ar avea de unde. Am impresia că modelul acestor case par a fi primăriile. De ce ? Poate pentru că primăria le impunea țăranilor nu numai ca edificiu, dar și ca organizare. Exista acolo ceva pe care ei nu și-l puteau explica suficient, care se amesteca, de cele mai multe ori cu brutalitate în viața lor. Casele țăranilor, mari, de astăzi sînt expresia eliberării lor : în plan material — de sărăcie, în plan spiritual — de neliniștea și teama pe care le-o inspirau acele clădiri. Poate există aici, exprimată cu acea subtilitate proprie omului de la sat, conștiința democratizării, dorința dialogării pe picior de egalitate cu instituțiile publice.

Dar țăranul ? Ce se întîmplă cu el ?

II

El este ademenit din cochilia lui, ca melcul de soarele după o repede ploaie de vară. Țăranul iese din orizontul lui tradițional, asumîndu-și riscurile impuse de o societate care năzuiește, nu fără temei, către marea industrie. Prin acest proces, el se implică direct într-o istorie nouă pe a cărei scenă este adus vertiginos de transformările economico-sociale. Pierde ceva ? Desigur : o lume. Toate tradițiile lui sînt minate. Timpul nu se mai măsoară după răsărituri și apusuri de soare, după căderea frunzelor și întoarcerea cîrdurilor de cocori, ci după precizia matematică a acelor mecanisme care ne presează între acele lor implacabile. Mașinile, pe care știința și tehnica i le-au pus la îndemînă, îi micșorează efortul fizic, solicitîndu-l, în schimb, altfel și, oarecum, îndepărtîndu-l de natură. El iese astfel din spațiul lui cu proiecții mitice și intră într-unul în care alcătuirea lumii nu se mai dezvăluie începînd cu acel tulburător „foaie verde", ci prin pătrunderea ei cu o înțelegere sensibil modificată, apelînd de cele mai multe ori la argumentul științific. Sub acest nou orizont, țăranul are nevoie de o nouă experiență pe care o dobîndește învățînd. Uneltele sale sînt infinit mai complexe și el trebuie să învețe să le mînuiască. Calul lui, căruia el îi vorbea odinioară ca unui prieten, este înlocuit acum cu cai-putere. Limbajul îi reflectă cît se poate de adecvat transformarea. Termeni pe care nu-i auzise sau pe care, dacă îi auzise întîmplător, nu se străduise să-i priceapă, ridicase, poate din umeri și își văzuse mai departe de treburile sale — îi folosește acum cu sensul lor exact, mobilizator aș spune : dinamica producției, productivitate, eficiență, beneficiu, ca să nu mai vorbesc de o groază de alți termeni tehnici cu care își definește munca și operațiile sale.

Dar mai este el țăran ? De altfel, nici noi nu-l mai recunoaștem ca atare, pentru că atunci cînd vine vorba despre el ne grăbim să îl numim țăran cooperator sau și mai simplu, cooperator. Și nu-l recunoaștem nici în noua lui condiție : de constructor pe șantierele care împînzesc astăzi Teleormanul, de chimist la Combinatul de la Turnu Măgurele, de petrolist la schela Videle, de rulmentist la Alexandria, sau, mai nou, de metalurgist la Zimnicea. Iată-l, așadar, cu un nou statut social și implicat activ în tot ceea ce se face în județ. Sigur, nu poți încerca decît o mare satisfacție să-l afli, sub aceste noi înfățișări, prezent pretutindeni, cu o remarcabilă, dar nu surprinzătoare, capacitate de a-și însuși meserii total diferite de ceea ce era pînă mai ieri, obișnuit să facă. Aș zice că, dinamizat de acest timp de necontenite prefaceri, el nu numai că își pune în valoare înțelepciunea și spiritul gospodăresc, dar își redescoperă și redimensionează vocația de a construi. Ce înăbușise în el istoria care l-a făcut atît de des să schimbe coarnele plugului cu ghioaga spre a-și apăra „sărăcia și nevoile și neamul", a izbucnit acum și se materializează în construcții impunătoare, durabile. Orașele Teleormanului, care năzuiesc spre o înfățișare modernă și a căror verticală întrerupe cu tot mai multă îndrăzneală curgerea cîmpiei, sînt făcute în cea mai mare parte de țărani.

III

Sigur, însă, toate aceste lucruri mărește distanța dintre el și natură. L-au alungat de acolo mașina, rigorile tehnicii ? Dar la oraș nu se întîlnește tot cu ele ? E fascinat de un nou mod de viață ? Are el conștiința pierderii tradițiilor sale, a transformării lui ? A încetat agricultura să mai fie o meserie a bărbăției și i-o incredințează, de aceea femeii lui ? Cert este că satul migrează către oraș sau, atunci cînd n-o face, își „aduce" orașul acasă, imprumutîndu-i o mulțime de forme, alegîndu-și-l ca model. Copiii țăranilor nu mai umblă desculți și nici nu mai fac agricultură, alături de părinți, în mod firesc, din instinct aș zice ; el o învață la școală, o experimentează pe un lot școlar și de cîteva ori pe an fac „practică agricolă" ; ulițele satului nu mai au pitorescul de altădată și, prin fișiile lor de trotuare, tind să se numească străzi ; gardurile nu mai sînt nici ele din împletituri sau din uluci pe care să le înnegrească ploile și să le albească varul, de sărbători, ci din ciment și fier forjat ; plimbarea la oraș, un lucru atît de frecvent și de banal, acum, nu mai constituie o aventură și nici nu mai furnizează acele amintiri compensatoare, păstrate multă vreme ca o lumină. Acest nou peisaj nu numai că își refuză aducerile aminte, dar întrerupe și înlocuiește, nu fără o anume brutalitate, tradiția. Văzută astfel, integrată adică acestui context, viața țăranului pare a fi început de curînd, de vreo zece-cincisprezece ani.

Sînt ani definitorii pentru Teleorman în căutarea echilibrului dintre industrie și agricultură. Ani de renunțare la multe tradiții, dar de dobîndire a altora cu mai mult accent pe dinamism, rigoare, spirit colectiv. Timpul dominat de necesitatea și de complexitatea științei și a tehnicii și-a pus pecetea și asupra celui pînă nu de multă vreme țăran. Cooperatorii de azi nu mai fac agricultură ca odinioară, ci, prin cunoștințele pe care le aplică, lîngă același grîu și același porumb de totdeauna, tind să devină un fel de tehnicieni. Și-au păstrat, însă acea veche înțelepciune în a-și rîndui lucrurile și bărbăția în fața vieții. Și încă ceva : plăcerea de a discuta. Discuțiile lor nu mai au gratuitatea și naivitatea de altădată și poate nici spontaneitatea de atunci. Sînt mai grave, mai concrete. Mă gîndesc, însă, că ceva din spiritul lor tot trebuie să mai răzbată în „comentarea" cine știe căror minuni ale științei — poate despre aventura omului în cosmos sau descoperirea unor noi surse de energie — și mă bucur că n-au pierdut puterea de a se mira. Și mai știu că nu și-au uitat nici cîntecele și nici jocurile lor, că au, astfel, intuiția valorilor cu care au trecut prin veacuri. Atunci cînd nu se mai încumetă ei înșiși să urce pe scenă, poate și pentru că lucrul acesta nu era spectacol, ci era parte integrantă din viața lor, își învață copiii să cînte și să joace și ei, în scaunele căminului cultural, îmbrăcați cu cămașa lor de duminică, își încălzesc și își luminează sufletul la ce a fost, și va rămîne al lor, dintotdeauna. Iată pentru ce revenirile mele pe aceste locuri nu-mi astîmpără nostalgia, ci o măresc, amestecînd-o în același timp cu un fel de bucurie solară. Simt nevoia să mă refamiliarizez cu oamenii și cu lucrurile, cu această nouă și năvalnică tinerețe a lor care, fără să-mi dea senzația trecerii timpului, mi se transmite și mie.

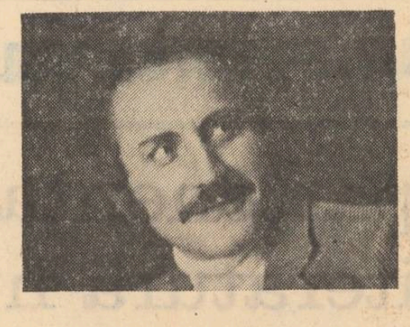

marin mincu

Fals tratat despre miel

1. Mă mir de mîna care scrie
acum acest vers
că se mișcă
lenește și se oprește
în pauza dintre două cuvinte
în pauza dintre dinte și buze
dintre dinte și alveola lui îmbibată
de sînge
în pauza dintre
os și carne ca și cum ea
mîna ar fi totul

3. el poetul se scoală devreme
pe la ora șase
cînd îl apucă maldoror
își îmbracă salopeta de semnonaut
și se apleacă spre pagina albă
cu tandrețea unui amant
se apleacă așa din obișnuință
ca și cum ar cobori în mină
sau ar ara un pogon de maci
dar el nu scrie nimic
el doar se sprijină
cu mîna de pagina albă
ca un ins prea obosit
se uită la soția lui care
doarme alături cu părul răvășit
pe perna aburită de
ceața răutăților
rostite împotrivă-i
(te-ai lenevit de tot de la un timp
nu mai scrii un rînd
toată ziulica vai de capul tău)
poetul se uită la mîna lui
cu ochi somnoros la
mîna lui care se sprijină
pe hîrtia aceasta și
din care picură gloanțul fîl-fîl
cînd se uită poetul la mînă
aceasta cu care scriu
el se află foarte aproape de moarte
un'te duci tu mielule
sau quo vadis domine

4. deschid fereastra să intre
mielul cu aripi colorate
aștept cu pixul agățat de
vîrful unghiei să înceapă vorbirea
dar fereastra este prea îngustă
și nu-i încap aripile desfăcute
stringe-ți aripile îi spun
și intră odată iubite nevormore
că se luminează de ziuă
și mă vede milițianul din colț
că stau cu tine de vorbă
nu de altceva dar cu
meseria mea poți să-ți
auzi tot felul de vorbe
închid fereastra și mă uit
la cabina din colț

Kira Cristinel Popescu : „Casa cu jucării"

nici un fluier înseamnă
că doarme încă sau doar
se face că nu m-a văzut
dă-i drumul sînt gata
am timp pînă se trezește
copilul că pe urmă
trebuie să-l pun să facă
gimnastică să se spele
să-i dau să mănînce
și să-l gonesc la școală

5. je suis fatigué zise mielul
je suis très fatigué
n-ar fi posibil să scap
de această dată mai bine
să fie tăiat îngerul care
l-a salvat pe isaac oprind
mîna lui abraham să cadă
peste grumazul pur al copilului
el și așa nu moare decît
simbolic și nu va mai curge
nici o picătură de sînge
orice jertfă are un scenariu
abstract (e o pură ficțiune
o simulare) de ce să
nu simulăm actul
vom pune puțină vopsea
roșie pe gîtul îngerului și
lumea va fi înșelată
se poate schimba și cuțitul
cu unul de plastic
chiar și îngerul să-l facem
de hîrtie și să-l mișcăm
cu niște sfori de la
distanță nimeni nu va observa
și apoi toți vor fi
uluiți de noutate
să jertfești un înger iată
o idee strașnică să-l jertfești
chiar pe intermediar
și de ce nu cînd el tot
nu există fiind o convenție
să jertfim convențiile
să le întoarcem împotriva lor
ca să nu mai curgă
sînge adevărat zise mielul
je suis très fatigué
ca să mă las din nou dus
la butuc mai zise el
înșfăcînd îngerul din fereastră
și răsturnîndu-l peste mîna mea

6. în timp ce primește răni
cumplite poetul în mantie albă
se silește să-și apropie de
gură fața mielului
cu o ultimă încleștare a atins
suprafața catifelată a hîrtiei
iată-l fericit
el desenase un nor
și spusese cu spaimă
acolo înăuntru am închis
mielul să nu vă jucați cu această
jucărie mielul ăsta scoate vaiete
de durere ca un copil
ziseseră uitîndu-se la desenul poetului
e prea firav acum
și nu ne alegem cu nimic
hai mai bine să așteptăm
pînă cînd publică poemul
undeva (deodată mielul desenat
sparse fereastra și ieși
în cîmp să pască)

8. cine e mielul se-ntreabă
ciinii sau lupii
de ce să fie el
mai breaz decît alții
cine-i dă domne acest drept
de ce se rupe el de ceilalți
și o ia razna de unul singur
de alergăm cu limba
d-un cot prin coclauri
ca să-l readucem în țarc
el aparține unei turme
nu trebuie lăsat să se răzlețească
poate să se rătăcească micuțul
și să i se-ntîmple tot felul de lucruri

9. după cum observați
se autoscrie acest poem
el mielul face totul
de unul singur se prezintă
publicului trage cortina
bate din palme
se oprește uneori
și ne spune cîte ceva
în șoaptă despre poet
(cum a deschis fereastra
cum l-a invitat să
vorbească etc.) poetul
se sprijină doar
de verbul a scrie

10. îndărătul mașinii de scris
amprenta lăsată
de degetul apăsat
pe trăgaci
nu rămîne decît
cuvîntul
vîntul
tul

I

11. mă mir de mîna
care scrie acest vers
că se mișcă
lenește
și

radio

r

Radiovacanța

Cu cîtva timp înaintea secolului XX, un anume Movilă avu ideea — fericită, după cum vor dovedi următorii 80 de ani — de a construi la Eforie Sud cîteva vile, astfel încît în vara anului 1899 s-au fost văzut aici primii turiști, probabil mai mult îmbrăcați, dacă e să dăm crezare fotografiilor de epocă înfățișînd oameni, în tricouri și chiloți pînă la genunchi, ce făceau cură heliomarină. Moda avea să prindă și în timp ce cîștiga adepți (și adepte — fără să se facă din asta o problemă a feminismului) și-a lărgit spațiul (vorbesc la tărmul mării) și și-a scurtat costumele de baie. Așa avea să se inaugureze vacanța la mare. Așa avea să se inaugureze pentru secolul XX o nouă probă pentru și așa dezvoltatul său simț competitiv : bronzul.

Așadar, în această lume agitată, în această lume ce din avion pare o mișcare browniană, vacanța a vrut mereu să fie altceva. Iar o vacanță care se repetă — și pentru a fi altceva — trebuie să fie vara la mare. Iată, de ce, zic, sîntem noi atît de lipsiți de orgolii, de meschinării, de răutăți la mare. Dacă se întîmplă astfel e pentru că, așa cum se spune, prostul nu e prost destul..

Ei bine, pentru a mai tăia din coada acestei prea lungi introduceri la o emisiune de vacanță — căreia i s-a dedicat și o carte — deh, cine n-ar vrea să stea o vară pe tărmul însorit al Mării Negre și apoi să scrie o carte despre ceea ce a făcut ? — vreau să spun că Radiovacanța sonă, dacă nu greșesc, a programului III — e o emisiune bună pentru că-i altruistă. Tot ceea ce nu prea auzim un an de zile pe posturile noastre de radio întîlnim aici : muzică numai bună de înregistrat pe magnetofon și ascultată și acasă, replici și prezentări spirituale, informații utile și mai ales netocite (realmente interesante prin noutatea lor) o bună activitate publicistică în domeniul propagandistic (interviuri cu turiști, cu ghizi, cu șefi de complexe, impresii din România). Cu partea de reportaj stau mai slab, dar, har domnului! reportaje destepte auzim în celelalte luni ale anului. Și, din cînd, în cînd, aceste anunțuri : la recepția hotelului (aproape că nu există hoteluri care să nu fi trecut pe aici, clar, nu din vina lor) se află copilul (uneori copilul știe cum îl cheamă, alteori nu știe) în vîrstă de... îmbrăcat cu... Ei bine, atunci lumea aceasta ce și-a uitat grijile pe peronul Gării de Nord își dă seama că există o măsură în toate și trebuie să revii cu picioarele pe pămînt. Ei bine, toată lumea — cea venită cu copii — își strigă copiii la apel și dacă ies, răspund prezent, sînt lăsați în pace pînă la următorul anunț.

Vreau să spun că Radiovacanța este balanța exactă între seducătoarea noastră idee de a fi 12 zile altcineva și „minunatele" prilejuri ce se ivesc în ani se arată cu cine avem de-a face. O dimineață întreagă campionii — întîmplători — de plajă n-au deschis gura, deci nu știm nici aici ce sînt, nici de unde sînt s.a.m.d Dar, la un moment dat, femeia a lăsat sticla de răcoritoare și a răbufnit : „Nu-i di loc di treabă sucu' aista". Vacanța, în fond, ne măsoară puterea noastră de a fi mereu așa cum sîntem, tocmai prin încercarea, lingavă, a altora de a fi altfel.

Constantin Stan

plastică

p

Grafica non-euclidiană

O inedită și „provocatoare" poetică vizuală se mărturisește imediat, prin soc. din lucrările (de la galeria Orizont) ale **Kirei Cristinel Popescu.** Ele propun, mai degrabă impun, o imagine explozivă și debordantă a omenescului în expansiune cosmică. Un „spectacol vizual total" (Mircea Deac) al omului, un om nou, „sideral" (nu siderat) și tehnocratizat, proiectat în univers. O estetică „S.F.", s-ar putea spune, care-și apropriază, fără false pudori și reticențe, noua iconosferă, contemporană și internațională prezentă, a civilizației, cu noile sale simboluri (și poncife) vizuale și mentale, cu noile sale mituri și prejudecăți, cu noile sale dimensiuni fizice și imaginare. O estetică, mai degrabă o poetică, „science-fiction" nu numai a mesajului (tradiționalul conținut), ci mai ales, și aici apare inedițul, a formulei plastice puse în joc.

De „fabricație" proprie, ea aluvionează tehnica benzilor desenate cu proiectele fantasmagorice „futurologice", schemele vag științifice cu utopiile copiilor, într-un coctail fragant și inedit, care dă trupul potrivit „noilor cavaleri ai universului", „himerelor" contemporane de tot felul, ritmurilor în spațiul vital „contemporan", „frescelor spațiale", „dinamicii spațiale", „odiseelor spațiale" — aproximînd cu vervă și degajată intuiție, sensibilitatea actuală, și, într-un anume fel, și o posibilă sensibilitate viitoare mai generală. O sensibilitate dilatată de ideile lumilor cu multiple dimensiuni, cu multiple canale senzoriale, a spațiului neomogen și polimorf, a perspectivelor fluctuante și în permanentă metamorfoză, etc., așa cum aceste idei se propagă „în aer" și modelează (sau deformează) percepția și imaginea contemporană despre lume.

Înlocuind rigorile tradiționale (asimilate) cu o totală lipsă de prejudecată, această grafică, cu prezența ei perplexantă și strălucitoare, iese din cadru plan și geometric al „tabloului" și afișează forme „moi", tentaculare, curbe, reliefate și rupte, renunță la cromatica „firească" pentru una „stelară", iar omul său și deformat pînă la ivirea unei făpturi noi, neașteptate și neliniștitoare, dar posibile. Această grafică se prevalează pînă la risc, de puterea premonitorie și fecundă, chiar dacă utopică și ireală, a imaginației, mai mult decît de siguranța drumurilor bătătorite și „realiste". Între premoniție și utopie, între intuiție și sarlatanie, ea avansează, cu risc și cu soc, dar sigur și cuceritor, o imagine posibilă a omului cosmicizat sau a universului antropomorfizat într-o „eră cosmică" care începe să fie și a noastră.

Magda Cârneci

muzică

m

Final de stagiune

Concertul de închidere al stagiunii primei filarmonici a țării este întotdeauna un moment festiv, moment de bilanț, al unei activități susținute timp de un an. Anul acesta, concertului de o importanță extramuzicală decurgînd din poziția ocupată în derularea stagiunii, i s-a adăugat o dublă sărbătoare : printr-un spectacol de excepție, o sărbătoare a muzicii și, prin prezența solistică a lui Varujan Cozighian, prim concert maestru al Filarmonicii, care își serbează 25 de ani de activitate artistică, și a dirijorului brazilian Isaac Karabtchewsky, o sărbătoare a vieții noastre muzicale.

Despre Cozighian, iată ce afirmă compozitorul Wilhelm Berger : „Cînd un astfel de posesor al unui stil violonistic autentic suie continuu treptele măiestriei, deopotrivă în ipostaze de artist concertist, de concert maestru, șef de cvartet de coarde, de coleg și mentor al generațiilor tinere, atunci cuvintele de apreciere și recunoștință caldă se înscriu limpede într-o partitură bogată în sensuri și aspecte definitorii precizate, fireste deschisă împlinirii".

Concertul pentru vioară și orchestră de Brahms ridică în fața ansamblului două dificultăți — cheie. Prima, de formă : stăpînirea elementelor de virtuozitate ale partiturii solistului, de mulți mari instrumentiști considerată „neviolonistică" și găsirea justului raport solist-orchestră în finețea dozajului nuanțelorr, dialogul solo — tutti, cantilenă — contramelodie — acompaniament. Se știe că muzicienii privesc concertele lui Brahms mai mult ca simfonii cu instrument obligat, afirmaite sprijinită de particularități ale formei și scriturii, și, direct legată de acestea se reliefează dificultatea de continut — adaptarea personalității solistului la un gen concertant „neconcertant". Paradoxul rezidă în specificitatea concertului brahmsian de construcție departe de spiritul și scriitura concertului de virtuozitate, curent în epocă, lăsînd inițiativelor solistice relativ puțin „spațiu de mișcare" ; iar dificultatea de potrivire în concepție și temperament s-a simțit puțin în concert oarecum invers. V. Cozighian fiind elementul de calm și sobrietate, de introversiune dar și de briantă, iar dirijorul brazilian lăsîndu-ne să întuim o mobilitate afectivă (reflectată și în gestică) cuprinsă și etalată într-un ambitus foarte larg, precum și disponibilitatea de a „recrea" muzica la temperatură înaltă.

În fine, ascultînd suita I de G. Enescu, semnalăm interesul comparatistic suscitat de interpretări străine ale unor lucrări atît de impregnate de spiritualitatea românească, atît de adînc intrate în tradiția noastră culturală, în fondul nostru sufletesc, făcînd parte aproape confundîndu-se cu substanța melodică primară, considerată ca „Hintergrund" din care se actualizează, în particularitățile lor, execuțiile muzicale.

Viorel Crețu

„Apartenența unui scriitor la o literatură nu poate fi redusă numai la aspectul limbii“

Convorbire cu AL. OPREA

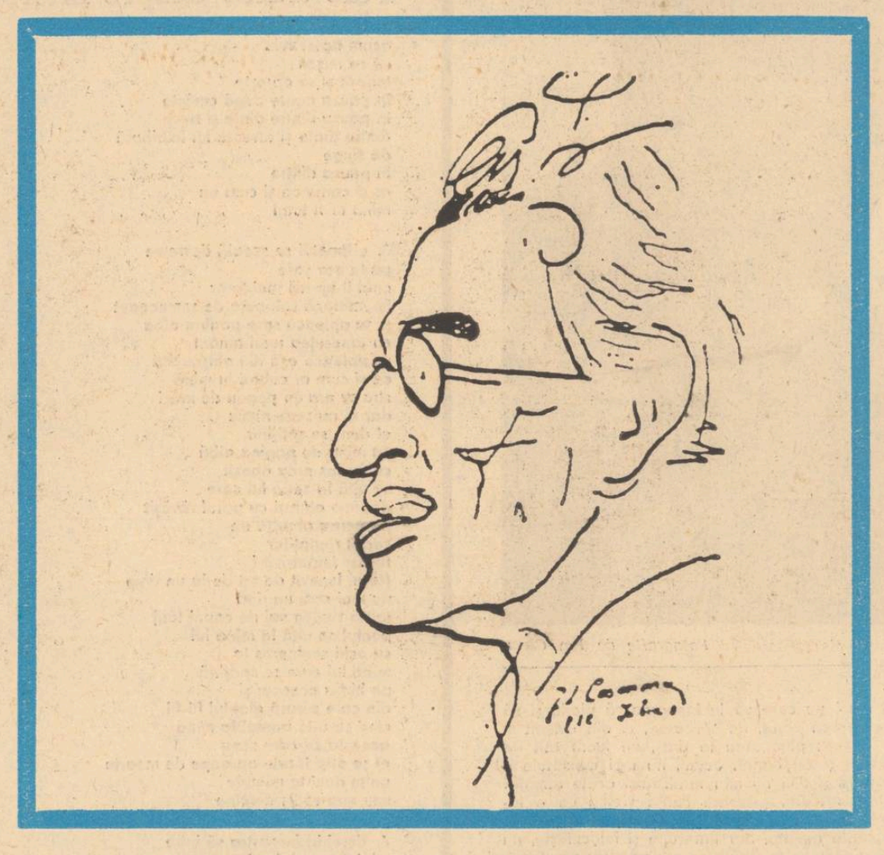

— Este o obligație pentru critica și istoriografia noastră literară ca, în cadrul procesului mereu deschis în jurul activității lui Panait Istrati, să-și stabilească propriul său punct de vedere“. Am desprins afirmația din primele pagini ale ediției întîi a monografiei Panait Istrati, **apărută în 1964. Cu care dintre punctele de vedere voiați să intrați în primul rînd în dialog : cu cele de-acasă ori cu cele de peste hotare?**

— Mi-ar fi greu să fac o delimitare categorică, pot să spun doar atît, că apelul din fraza citată se adresa cercetătorilor din România, întrucît consideram că noi românii se cădea să facem începutul, redeschizînd procesul intentat lui Panait Istrati, verificînd probele acuzatorii și pledînd, în general, pentru adoptarea unei atitudini obiectiv-științifice, singura în stare să ajute la restabilirea adevărului istoric, așa cum a fost el.

Știm cu toții că, în țara noastră, autorul **Ciulinilor Bărăganului** și-a petrecut prima parte a vieții — și cea mai importantă —, cînd s-a constituit viziunea sa asupra vieții și cînd s-a acumulat materialul de impresii și observații care mai tîrziu avea să fie turnat în rama-le (de aur) ale creației sale, prin urmare, aici, la noi, puteau fi descoperite „cheile“ unei înțelegeri adevărate — cel puțin din punct de vedere genetic — a „cazului“ său.

Aveam, nici vorbă, obligația morală de a proceda așa, dat fiind că, prin succesul lor de public, povestirile istratiene făcuseră să fie cunoscute în multe țări ale globului imagini ale pămîntului românesc.

— Care era situația literaturii lui Panait Istrati în rFanța, țară a cărei limbă a adoptat-o, în momentul în care vă scriați monografia?

— În primele două decenii după cel de-al doilea război mondial, despre Panait Istrati, în Franța, se discută foarte rar și chiar cu o anumită jenă, provocată, desigur, de amintirea acuzațiilor politice ce i se aduseseră și pe care scriitorul nu apucase să le dezavueze public survenind actul morții.

Pentru a se înțelege mai bine afirmația mea, voi menționa faptul că nu mai departe decît în 1969, în **Figaro littéraire** era publicată o scrisoare care reedita, cu candoare, vechile etichetări de „trădător“ și „fascist“.

O explicație a lipsei de interes, din acești ani, față de numele și opera lui Istrati o văd și în împrejurarea că editura care deținea monopolul drepturilor sale de autor — Reider — dăduse, între timp, faliment, fiind „înghițită“ de Presse Universitaire de France care, și din pricina profilului ei special, neretipărind decît două sau trei cărți, il scosese, practic, din circuitul vieții literare. Numai în 1969, cînd la Gallimard s-a luat inițiativa reeditării întregii creații istratiene în trei masive (și elegante) volume, despre scriitorul nostru a început să se discute în chip curent, vorbindu-se chiar despre o „redescoperire“ a lui.

— Este clar că literatura lui Panait Istrati a trecut printr-o eclipsă. Ce a determinat ieșirea din circuit a numelui scriitorului? A fost Panait Istrati o glorie literară confecționată de critica literară franceză și de o presă meșteră în a construi mituri sezoniere? Cît de mare a fost rolul presei franceze ni constituirea rapidă a gloriei lui Panait Istrati?

— Cucerirea rapidă a celebrității se datorează, evident, și miloacelor publicitare ale presei franceze care a speculat din plin datele senzaționale ale cazului Panait Istrati : vagabond străin, tentativă de sinucidere, exotism etc. Nu cred însă că succesul povestirilor sale s-ar putea explica numai prin considerente de conjunctură. Unii critici importanți din epocă — între alții : Georg Brandes — mărturiseau că, dimpotrivă, reclama zgomotoasă a literaturii sale stîrnea neîncredere și suspiciuni care dispăreau la lectură datorită vigoarei și originalității indiscutabile a textului. Numai așa, dealtminteri, se poate înțelege „redescoperirea“ lui Istrati din prezent.

Firește, astăzi, altele sînt aspectele care ne cuceresc, ne interesează mai mult. Aș observa, astfel, că pitorescul acut, romantismul zgomotos — particularități atît de mult gustate de contemporani —, încep să-și piardă din forța de seducție, făcînd loc, bunăoară, sentimentului tragic al luptei cu fatalitățile de ordin social, moral și chiar biologic. Am fost bucuros cînd, după Colocviul de la Sorbona, France-Culture, organizînd o emisiune consacrată lui Panait Istrati, cu acest prilej l-am auzit pe scriitorul Roger Grenier exprimînd un punct de vedere asemănător, ilustrat printr-o comparație cu Camus. (Nu erau uitate diferențierile, dar între aspectele comune celor doi scriitori, Roger Grenier enumera conștiința de „om revoltat“, ca și „mitul mediteranean“).

Nu vreau să afirm nici o clipă că Istrati reeditează astăzi succesul de altădată (altele sînt și particularitățile momentului literar contemporan). Intervine, desigur și ceea ce remarcați : tendința presei occidentale de a crea „mituri sezoniere“, de a ridica în slăvi un scriitor pentru a-l uita total mîine. Istrati însuși se arătase scandalizat de acest capriciu al modei, care făcea ca operele de creație să fie puse pe același plan cu reclama noilor sortimente de săpun sau de pastă de dinți.

— În monografia pe care o dedicați scriitorului vorbiți despre „o seamă de exagerări provenite dintr-un mod grăbit de etichetare“ a scriitorului și despre faptul că în „presa străină fuseseră publicate articole care acreditau diferite acuzații fără să beneficieze de o informare exactă“ (p. 344, ediția 1964). Care este explicația acestor etichetări de-acasă și acuzații de aiurea?

— Explicația, în mare, o cunoaștem, ține de anumite practici care au existat, în acei ani, în mișcarea democratică și comunistă și care, cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul ținut cu ocazia sărbătoririi a 40 de ani de la înființarea P.C.R., oricine gresea era trecut, automat și brutal, în rîndul „trădătorilor proletariatului“ și al celor vînduți burgheziei.

Vreau să fiu cît se poate de explicit : nu agreez deloc atitudinile de adorare mistică a unor scriitori din trecut. De fiecare dată cînd am scris despre Panait Istrati am ținut să subliniez că n-are nici un rost ca unei „magii negre“ să i se substituie o „magie albă“. Autorul „Haiducilor“ s-a fost scutit de erori în ultima perioadă a vieții sale. Bunăoară, atunci cînd fostul său prieten Francis Jourdain, venind în România cu o comisie care se informa în privința represiunilor antidemocratice și antimuncitorești, nu l-a vizitat, ocolindu-l, Istrati, cu amorul propriu lezat, a publicat în **Curentul** o scrisoare, întristătoare din mai multe puncte de vedere. (Între altele, își permitea ironii deplasate pe seama profesorului Constantinescu-Iași care făcea greva foamei în închisoare). Dealtminteri, față de Romain Rolland va recunoaste singur în legătură cu acest text : „Acolo, da, puteți să mă judecați“

Dar una este ca cineva să fie criticat — oricît de sever — și alta să devină victima unor campanii furibunde care nu se dădeau în lături de la incorectitudini polemice **și chiar de la falsuri.** Astfel de atacuri, bine concertate, în cazul lui Panait Istrati, duceau practic la asasinarea morală a unui scriitor, a cărui operă era străbătută, ca la puțini alții, de un patos umanist plebeian.

— Lipsa de obiectivitate și neadevărurile vehiculate în presa care-l ataca pe Panait Istrati le ilustrați cu un articol apărut la Cracovia, în 1935. Mult mai semnificativ, desigur, este articolul tipărit în Monde **(22 februarie 1935), cu 45 de zile înaintea morții lui Panait Istrati, de către Henri Barbusse, sub titlul** Un haiduc al Sigurantei **și de care vă ocupați, mai pe larg,în ediția din 1976 a monografiei. Pe scurt, Panait Istrati era învinovățit de a fi aprobat autoritățile române pentru represiunea de la Lupeni, că ar fi denunțat de foștii săi comilitoni sindicali din Brăila în 1932, că ar fi fost legat oficial de Garda de fier. Ca cercetător al vieții lui Panait Istrati cum găsiți aceste afirmații care au falsificat adevărata imagine a autorului** Chirei Chiralina **în fața lectorilor francezi, antrenînd și alte opinii ostile de aceeași factură la adresa lui? Și ce anume le-a putut justifica ?**

— După cum am arătat și cu alte prilejuri, articolul lui Barbusse, în susținerea unora dintre acuzațiile sale infamante, pornea de la aparențele înșelătoare ale unor fapte. Astfel, la începutul anului 1935, Panait Istrati a început să colaboreze la **Cruciada românismului.** Or, conducătorul acestei reviste era Mihail Stalescu care ocupase un loc important în ierarhia Gărzii de fier. Se omitea însă faptul că, la acea dată, Stelescu „divorțase“ de legionari (care îi și vor asasina, pe patul de spital). **Cruciada românismului** avea o orientare electică, ambiționîndu-se să nu fie „nici de dreapta nici de stînga“. Și-apoi, oricîte păcate va fi avut această publicație, ea nu putea fi identificată scriitorului, care acceptase colaborarea în anumite condiții, stipulate expres. (Cînd în **Cruciada românismului** apăruse o apologie a fascismului, Istrati a trimis o scrisoare de protest, amenințînd cu încetarea imediată a colaborării).

De neînțeles rămîne aprecierea dată articolelor din **Lupta** despre evenimentele tragice de la Lupeni, care nu ofereau nici cea mai mică posibilitate pentru a se crea ceea ce francezii numesc „faux-semblant“.

Mărturisesc că, la începutul investigațiilor mele, cînd încă mai aveam o atitudine ezitantă în fața cazului lui Panait Istrati, descoperirea acestui fals a avut menirea de a mă alerta, convingîndu-mă că mergeam pe un teren minat, unde la fiecare pas faptele se cereau a fi verificate și răsverificate (a se vedea articolul pe care l-am publicat în **Viața românească**, numerele 6 și 7, 1958 : **Denaturări în interpretarea vieții și operei lui Panait Istrati“).**

— Care au fost reacțiile presei române față de aceste acuzații?

— Presa română are meritul de a fi avut o atitudine demnă, în criticile ei la adresa atitudinilor lui Istrati refuzînd să se facă port-vocea unor astfel de acuzații false. (Ar fi fost, ce e drept, și greu, adevărul concret sărind în ochi). Din păcate, în numele aceluiași adevăr istoric, nu putem considera că practici ca cele discutate mai sus n-au găsit forme de infiltrație și în activitatea gazetărească de la noi. Drept exemplu, voi aminti articolul din **Cuvîntul liber** al lui Gh. Dinu — pe care-l stimăm cu toții pentru statele sale de militantism din cadrul presei interbelice. Articolul — scris la puțin timp de la moartea scriitorului — făcea publică o scrisoare trimisă de Istrati unui prieten din Franța în legătură cu alternativele pe care i le rezerva viitorul. Numai că în loc de cuvîntul „rege“ — se cunosc proiectele privind editarea operei istratiene de către Editura Fundațiilor Regale — se punea altul, cu o semnificație politică generalizatoare : „potentat“. (Articolul se intitula : **„Panait Istrati a trădat“).** Spre onoarea publicației, la scurt timp, în coloanele ei, s-a făcut loc intervenției lui Demostene Botez care, apărîndu-l pe Istrati, deplîngea asemenea procedee polemice.

De-a dreptul surprinzător e faptul că, în 1962, Ileana Vrancea, editînd antologia: **Tradiții ale criticii literare marxiste din România**, găsea cu cale să reproducă articolul lui Gh. Dinu, cu toate onorurile, ignorînd replica ce i s-a dat.

Am dat acest exemplu pentru a se înțelege modul în care puteau fi perpetuate erorile și chiar amplificate, pe sistemul rostogolirii bulgărelui de zăpadă. Nimic mai simplu atunci, ca de la acuzațiile lui Barbusse, să se ajungă la articolul (pe care l-ați amintit) dintr-un ziar din Cracovia, unde se afirma, cu seninătate, că Panait Istrati ar fi ajuns „unul din conducătorii mișcării fasciste din România“.

— Sînteți cel care nu numai prin cele două ediții ale monografiei, dar și prin scoaterea la lumină a unor documente — cum ar fi Dosarul lui Panait Istrati de la Siguranță **(„Manuscriptum“, 1970) — ați împletit investigația științifică cu intenția de justiție literară. Au fost făcute cunoscute aceste eforturi în Franța ?**

— Da, rezultatele unora dintre aceste investigații au putut fi cunoscute în Franța, grație publicațiilor scoase de Asociația **„Les Amis de Panait Istrati“.** Se cade a se elogia eforturile acestei Asociații care, în Buletinul ei, producînd numeroase documente irefutabile, a contribuit în constiința publică franceză să aibă loc o seamă de clarificări importante. O dovadă o constituie și articolul din **l'Humanité,** (21 aprilie 1978), semnat de Claude Prévost care recunoaste, în termenii ce îmi hotărîti, injustețea și ignominia acuzațiilor proferate în epocă de Henri Barbusse, afirmînd cu deplină loialitate : „fie că vrem sau nu, Panait Istrati face parte din istoria **noastră** și din aspectul ei cel mai dureros“.

— Mă văd silit să fac o completare : articolul din L'HUMANITE (reprodus în Buletinul Asociației) afirmă că se sprijină în reabilitarea lui Istrati pe dezvăluirile documentare ale unei „monografii apărute la București“. Este vorba, desigur, de monografia d-voastră, probabil ediția apărută în limba franceză la editura Eminescu, în 1973 : „Panait Istrati Un chevalier errant moderne“.

Doresc să trecem însă la o altă problemă. În 1929 a apărut primul volum al trilogiei Spre o altă flacără, **intitulat** Spovedania unui învins, **și subintitulat** După 16 luni în U.R.S.S. **Era cartea unei dezamăgiri, care a explodat în Europa „ca o teribilă petardă“, după expresia presei franceze. Celelalte două volume sînt scrise de alte mîini, dar semnate de Panait Istrati pentru a le asigura, cum sigur o spune, „difuziunea“. Ce loc ocupă această carte, poate prima care dezvăluie consecințele stalinismului, în ceea ce istoria literară numește „cazul Panait Istrati ?“**

— Mai întîi, tin să observ, cu toată sinceritatea, că ori de cîte ori atinge planul teoretic, cartea lui Panait Istrati dezamăgește prin caracterul sumar al argumentelor. El a rămas la imaginea facil-romantică asupra societății socialiste care era vehiculată în primele cercuri muncitorești socialiste din România antebelică. Dealtminteri, singur declarase că lui îi place să judece nu cu capul ci cu inima. Dar, paradoxal, ceea ce, în mod obișnuit, ar fi fost un defect devine în această împrejurare o calitate, ajutîndu-l ca, dincolo de incidentele relatate — la prima vedere destul de benigne —, să intuiască fenomene mai grave a căror esență n-a fost dezvăluită decît în anii noștri, sub denumirea de „efecte ale cultului personalității“. (Să nu uităm că marile procese din epoca stalinistă au loc la aproape un deceniu de la exodul lui Istrati).

În acele pagini, unde se dă glas sensibilității rănite a scriitorului umanist, cartea capătă accente vibrante, de un patetism real, care nu pot să nu ne emoționeze, făcînd sensibil adevărul — valabil ieri, azi și de-a pururi — conform căruia scopul oricît de nobil ar fi, nu poate scuza metodele folosite, omul neputînd reprezenta un simplu mijloc ci țelul noii societăți — și anume țelul ei suprem și unicul.

— Volumul a fost editat de către „Fondation Panaït Istrati“. Ce ecouri a stîrnit în Franța ?

— Un exemplu l-am dat mai sus. Firește, publicațiile care nu mor de prea multă simpatie față de ideile comuniste au încercat să speculeze anumite pasaje din cartea sa, ignorînd sau minimalizînd voit ascuțișul declarat anticapitalist al volumului lui Istrati. În cartea de care ați vorbit, editorii au avut fericita inspirație de a reproduce alături de „Spovedania“ sa și eseul **Confiance,** în care, răspunzînd unor tentative de a i se răstălmăci poziția, Istrati declara ferm : „Nu sînt certat cu bolșevismul, ci cu **răii bolșevici** și cu al lor sabotaj de neînțeles, îndreptat conștient sau inconștient împotriva Revoluției. Aceasta (revoluția), ca și suferința oamenilor, care mi-e bine cunoscută, n-am s-o uit niciodată. Păstrez toată încrederea mea, toată speranța de salvare, toată combativitatea mea“.

În aceeași perioadă, aflîndu-se la Iași, acordă ziarului **„Lumea“** un interviu în care repetă, aproape textual, ideile de mai sus, subliniind : „Am rămas aceleași revoluționar. Afle-o toți muncitorii, tovarășii care socotesc că m-am făcut vinovat de dezertațiune din rîndurile lor. Nu am cedat. Stau pe aceeași baricadă, împotriva regimului burghez capitalist. Zadarnic s-au bucurat burghezii socotind că m-am lecuit de revoluție. Am spus-o răspicat, de altfel. Și ca să se audă pretutindeni, o repet ori de cîte ori e nevoie“.

— Recent au avut loc în Franța, la Sorbona, lucrările colocviului internațional „Panait Istrati“, despre care în presa noastră n-a apărut decît o scurtă știre. Ce ne puteți spune în plus ? „Punctul de vedere românesc“ a fost bine reprezentat la această sesiune a „amicilor lui Panait Istrati“ ?

— Fiind parte implicată în proces nu doresc să mă pronunț în legătură cu contribuțiile românești. Mă mulțumesc doar să afirm că, prin intervențiile sale, delegația noastră a căutat să întărească spiritul obiectiv-științific care a dominat lucrările colecviului de la Sorbona. Unele accente tendențioase — de felul celor discutate mai sus — au apărut numai în cursul discuțiilor și au primit replicile de rigoare, fără a se atenua cu ceva ascuțișul problemelor în speță.

Se poate spune că prin calitatea celor mai multe dintre comunicări, prin lărgirea ariei de investigație științifică, colocviul a pledat pentru înțelegerea activității scriitorului în totalitatea semnificațiilor sale, constituind cel mai bun răspuns dat tentativelor actuale de schematizare a personalității lui Panait Istrati — numai că acum se tinde să se exacerbeze alte aspecte decît cele exacerbate cu ani în urmă. Este drept, pentru cineva care devine peste noapte specialist în Istrati este mult mai ușor să se oprească asupra unui text sau altul, transformîndu-le în obiect de speculații facile, decît să cerceteze toate manifestările publicistice, coroborate cu studiul atent al creației, astfel încît să se poată realiza o imagine de ansamblu veridică. Pentru a ajunge la adevăr, mai trebuie să și dorești să-l cauți.

— Viața lui Panait Istrati pe care ați reconstituit-o, în linii mari spune următoarele : născut în România s-a îndreptat în tinerețe către sud, către Orientul apropiat. De aici a ajuns în Occident. Aceeași mobilitate permanentă l-a îndreptat către Răsărit. Apoi din nou în Apus pentru a se înapoia în țară unde-și dă obștescul sfîrșit. Ați meditat asupra acestei traiectorii ? Ce căuta Istrati ? Ce a găsit sau ce n-a găsit ?

— Panait Istrati suferea de ceea ce aș numi „complexul lui Ulise“ : peregrinează pe meleaguri străine, mistuit de dorința de a cunoaște noi orizonturi, alergînd în căutarea unor himerice lumi dar poartă tot timpul în tainițele sufletului imaginea iubitei sale Ithaca la care, la sfîrșit, se reîntoarce, ca la singura certitudine spirituală a existenței sale.

Nu pot să nu amintesc mișcătoarea scrisoare trimisă din Nisa, în 1925, în care îi încredința pe „oamenii de bine“ că „dintre toate meleagurile contemplate de lumina ochilor mei, acelea care mi s-au întipărit în suflet pe cînd mă purta mama de mînă, îmi sunt cele mai scumpe, și numai un înstrăinat ca mine va ști să le ducă dorul și să le dezmierde amintirea...“.

— Cum a fost primită monografia „Panait Istrati“ în România (ar trebui să spun monografiile pentru că cea de a doua ediție este o carte nouă) ? S-a clasat prin ele „cazul Istrati“ ?

— Nu mă pot plînge, atît prima cît și a doua ediție (de fapt, cum observați, o altă carte) au fost bine primite. După cîte îmi amintesc printre cei care au semnalat apariția ediției din 1964 era și Mihai Ungheanu (cronica din **Scînteia tineretului).** Așadar, reluăm discuția despre Panait Istrati după, vai, nu mai puțin de un deceniu și jumătate !

Dacă am o nemulțumire — căci am una — este aceea că prin cărțile menționate — la care aș putea adăuga și alte articole — n-am reușit să provoc o dezbatere care să clarifice definitiv problema „autohtonizării“ lui Panait Istrati (pentru a împrumuta expresia folosită de Pompiliu Constantinescu, într-un articol din 1928). Căci, deși în țara noastră se manifestă un interes viu și permanent față de autorul **Ciulinilor Bărăganului** — dovadă edițiile povestirilor sale în tiraje la care Istrati nici n-ar fi visat —, cu toate acestea opera lui Panait Istrati nu este încă prezentă în manualele de școală, nu se discută la Universitate, ba mai apar și istorii literare care nu-i consemnează nici măcar numele. Motivul invocat se cunoaște : a scris cea mai mare parte a creației în franceză, deci este un scriitor francez. Un raționament cam îngust. Am mai spus — și nu voi obosi să repet — că problema apartenenței unui scriitor la o literatură, și deci și a lui Panait Istrati, nu poate fi redusă numai la aspectul limbii. Nu există oare o literatură canadiană pentru că reprezentanții ei folosesc franceza și engleza ? Dar literatura belgiană ? Scriitorii americani nu beneficiază de un statut specific, fiindcă utilizează același instrument lingvistic ca și rubedeniile lor din arhipelagul britanic ?

Și să fie clar : am respins din capul locului opțiunile exclusiviste, declarînd că Panait Istrati, prin condiția, ieșită din comun, a creației sale, aparține deopotrivă literaturii franceze și literaturii române. Putem oare trece atît de ușor peste ceea ce arăta Tudor Vianu — după G. Ibrăileanu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu și atîția alții —, cînd prefațînd o antologie a nuvelei românești, tradusă în 1962 la Seghers, în care introdusese și **Chira Chiralina,** ținea să sublinieze că : deși scrisă în franceză, opera istratiană „aparține României prin materia și spiritul creației sale ?“.

Se cade să înțelegem că viața literară poate să ofere și astfel de cazuri rebele care nu se încadrează în schemele utilizate curent — și comod — de către critici.

— În 1966 apăreau primele două volume din seria bilingvă de Opere alese de Panait Istrati. Autorii ediției : Alexandru Oprea și Eugen Barbu, ultimul ca traducător al Chirei Chiralina și al lui Moș Anghel. În 1974 a apărut volumul 6. De ce s-a oprit această ediție ? Există intenția de a o continua ?

— După cum ați afirmat, această ediție nu implică, așa cum se procedează îndeobște, simpla retipărire a textului publicat de autor ci și o traducere. Și anume traducerea făcută de un singur scriitor, bun cunoscător al limbajului argotic — l-am numit pe Eugen Barbu —, asta pentru a se asigura unitatea actului de tîlmăcire în românește a operei istratiene. (Traducerile încercate de autor însuși vor intra în ultimul volum al ediției). Mă folosesc de prilej pentru a menționa că, în cadrul colocviului amintit, un lector universitar de la Sorbona ocupîndu-se de „substrat și superstrat“ în limba lui Istrati din povestirea **Moș Anghel,** avea cuvinte de elogiu față de echivalențele românești ale textului francez (se servea de ediția din 1966).

Prin cele spuse oferi o explicație și nu o scuză, pentru că scuze nu avem nici eu, nici editura. Drept care mă grăbesc să trec la ultima întrebare, informînd că la sfîrșitul acestui an va fi predat volumul VII, înscriindu-se apoi celelalte, astfel încît, în 1984 — centenarul nașterii scriitorului — să poată fi reeditată — text bilingv — toată creația lui Panait Istrati.

Poate că pînă atunci va fi pe deplin elucidat — și clasat — „cazul“ său, astfel încît din perpetuu motiv de discordie să se transforme în simplu — dar totdeauna pasionant — subiect de istorie literară.

M. Ungheanu

CRONICA EDIȚIILOR

REBREANU — OPERE, 11

Cu Liviu Rebreanu, prin **Ion**, am pus — după cum se admite îndeobște — temelia romanului românesc modern. Se pare, după cum merg lucrurile, că și în planul reeditărilor tot cu Rebreanu vom fi, într-o bună zi, în posesia celei mai complete și riguros științifice ediții dedicată unui autor de notorietate și a cărui operă e de o vastă întindere. Afirmația noastră nu este exclusivistă din moment ce știm că și alte ediții din clasicii noștri înaintează cu succes.

De curînd a intrat în librării volumul 11 din seria de Opere. De data aceasta, cititorul ediției, Niculae Gheran, este secondat în privința transcrierilor și a traducerilor de Nicolae Coban și Gheorghe Fischer. În paranteză fie spus, e de remarcat cum a știut de fiecare dată editorul să-și aleagă cei mai potriviți colaboratori pentru materia volumului în cauză.

Volumul 11 este cel mai masiv din seria de pînă acum — 1 234 pagini ! El cuprinde piesele de teatru și încercările în domeniu ale autorului lui **Ion.** Despre locul pe care-l ocupă teatrul în ansamblul operei rebreniene s-au exprimat istoricii și criticii literari, după părerea noastră nu în deplină cunoștință de cauză pentru că pînă acum nu cunoșteau totalitatea acestei activități. Chiar dacă judecățile de valoare emise pînă acum despre teatrul lui Rebreanu nu vor fi radical modificate, volumul pe care îl discutăm va avea darul să arunce lumini noi asupra celorlalte laturi ale creației lui Rebreanu și sperăm că judecățile nu se vor lăsa prea mult așteptate.

Cum noi nu facem aici exegeză critică, ci cronică de ediție, să dăm mai întîi cîteva date tehnice cu privire la acest volum.

Cele patru secțiuni ale tomului se constituie după cum urmează : Din volume **(Cadrilul, Picul, Apostolii)** ; Din manuscrise **(Într-un compartiment, Viitoarea, Locotenentul Valkó, Ghighi** — toate patru în limba maghiară, **Osînda, Ziaristica română, Vis năpraznic, Dramă cinematografică în 12 tablouri, Ghinionul, Comedie cinematografică, într-un act, Jidanul, Rendez-vous, Caricatură într-un act)** ; Fragmentarium ([Excerpte], **Viitoarea** — variantă —, **Ghighi** — variante —, **Traiul — Plan și fragment —, Ghinionul — Monolog, [În lumea bozgoanelor], [Casa parohială], Amantul din lună, Vesnicul îndrăgostit, Actorii, Comedie în trei acte, Familia, Comedie tragică în 3 acte, Vis năprasnic — variantă, [În fața cortinei], Nume)** ; Note și comentarii.

Fragmentarium-ul începe la pagina 783. Deci **variante, note și comentarii** pe întinderea a 351 pagini, cu literă mică, ceea ce constituie, în fapt jumătate din acest grandios volum. Prin cele cîteva mii de pagini de note și comentarii destinate operei lui Rebreanu, autorul acestei ediții este la ora actuală posesorul cel mai avizat al datelor „Yoknapatawpha“-i rebreniene. Astfel, n-ar fi deloc o surpriză dacă Niculae Gheran și-ar încununa ediția cu o vastă monografie de felul celei închinate de Sorin Alexandrescu lui Faulkner. Ca și la celelalte volume de dinainte — nici o croșetă în opera scriitorului. Tot ce este dificil sau numai pare dificil este explicat la note cu toată competența și luciditatea. Interesante ni se par în acest sens comentariile la piesa neterminată **Jidanul.** Apelînd la **Jurnalul** scriitorului, la declarații făcute în presă cum și la contextul general al operei, Niculae Gheran scoate în relief atitudinea consecvent umanistă a lui Rebreanu. Extragem doar un scurt pasaj dintr-un interviu dat ziarului **Dimineața** în 1935, care nu lasă loc nici unei îndoieli : „Dar fiindcă am pomenit de tendința de dreapta de a pune în capul evreilor toate relele de care suferă societatea românească, trebuie să spun că antisemitismul este o eroare. Poporul iudeu nu numai că este unul dintre cele mai vechi popoare ale lumii, dar este unul dintre acelea care și-au păstrat cultura, care mai ales au în spatele lor o cultură milenară“.

Interesante, de asemenea, sînt referințele critice privitoare la spectacolele cu cele trei piese ale scriitorului. Un cronicar spune neted despre **Plicul** (care a fost reluată cu succes și în anii noștri) : **„Plicul“** nu avea ce căuta la Teatrul National, locul lui fiind sau într-un teatru de vară sau într-o grădină de reviste...“ Cu toate trei spectacolele scriitorul a avut într-un fel ghinion. „Teatrul National a fost silit să suspende, chiar de a doua zi, reprezentațiile **Cadrilului,** deoarece unul din interpreți, d-l Costică Toneanu, i s-a abătut netam-nesam să viziteze cîmpiile Transilvaniei, lăsînd baltă pe toată lumea“.

Ca pe un fapt de istorie culturală să mai pomenim că Rebreanu are meritul ce a fi primul nostru scenarist de film. **Ghinionul** se pare că a fost și turnat dar pelicula s-a pierdut.

Și volumul acesta ca și cele de pînă acum ne permite cunoașterea în adîncime a atelierului de creație al scriitorului. Cîte planuri ! Cîte încercări ! Cîtă sătruință de-a lungul anilor la una și aceeași temă ! Probabil că în literatura noastră numai Eminescu a mai avut un asemenea vast și complex atelier de creație. Însemnări de tot felul : toponimice, onomastică (în acest volum sub titlul [Nume] se dă lista celor peste o mie de nume indicîndu-se și în ce opere au fost preluate și cu ce modificări), schițe de portrete, frînturi de dialoguri, cugetări, excerpte din autori străini și români, variante, la tot pasul alte și alte variante. Dar peste toate, o ordine interioară aproape desăvîrșită, consemnată cu minuție pe zile, ore și număr de file, în **Jurnalele** de creație. Perioadele de gestație ale unor opere, mai ales în prima parte a activității scriitorului sînt lungi și chinuitoare. Pînă în 1920, Rebreanu a avut de zeci de ori motive de a renunța la scris și a se dedica unei cariere mai sigure. N-a făcut-o însă, ci a crezut cu îndîrjire în destinul lui de artist, înfruntînd privațiuni de tot felul. Dar și cînd aveau să se rupă norii ploile s-au dovedit bogate și fertile. Pe bună dreptate observă editorul : „Rapiditatea cu care aveau să fie scrise mai tîrziu unele opere izbutite este, în bună măsură, rodul numeroaselor exercitii de sertar. Nu-i de mirare că la Rebreanu istoria unor capodopere începe cu insuccesele.“

Pentru scriitorul tînăr, o ediție ca aceasta pe care o comentăm (cum dealtfel și aceea a lui Perpessicius dedicată lui Eminescu) se instituie într-o înaltă școală de creație. (Vezi procesul de zămislire a lui **Ion** sau al **Răscoalei,** documentarea la Crăișorul Horea etc.). Drumul spre desăvîrșirea operei este lung, nescutit de obstacole de tot felul, dar el merită a fi străbătut. Oricum, în locul succesului imediat și adesea conjunctural, noi preferăm calea grea și lungă, tenacitatea în muncă, zidirea de sine a autorului în opera sa.

Prin ediția sa dedicată lui Liviu Rebreanu, Niculae Gheran (care însuși și-a jertfit alte preocupări poate mai eclatante) ne dezvăluie unul din destinele artistice cele mai exemplare ale literaturii române.

Gheorghe Suciu

atelier literar

poșta redacției

A. ALDEA : Lucruri din ce în ce mai interesante (sensibilitate, transparență, freamăt liric discret, etc.) aproape în fiecare pagină. În scrisoare, vă judecați prea aspru și sumar (pînă la defăimare !...). Vă dorim succes la examen (sîntem siguri că veți reuși !). Vom mai discuta (și despre liniște, fireste...). Dacă aveți drum prin București, căutați-ne.

TIR : Ne-au bucurat vestile, să sperăm că reprezintă începutul unui nou drum, din care nu vor lipsi bunele rezultate și confirmările publice. Versurile de-acum nu diferă aproape de loc de cele discutate cîndva mai pe larg. (Poate, ceva în plus, în „De mai știi").

M. T. TMȘ. Pierdere de substanță și de scrupul artistic, în favoarea lucrului de serie, a improvizației diletante, „la botul calului". Ceva mai bine în „Clar" (minus trivialul „să te pupe"), „Canicule", „O natură moartă" (cu finalul șters, confuz).

I. CRAIOVA : Din nou, pagini convenționale, de cronică rimată, de inerție artizanală, plafonate, în ultimele plicuri. Ceva, în „Lipovenii", „Chemare", „Somnul soldaților".

ALEXANDRU REBREANU : Materialul e interesant ca problemă de viață, dar e tratat mai de grabă cu mijloace de reportaj-dezbatere, fără adîncimea unei analize psiho-sociale proprii prozei adevărate. Expresia lasă și ea de dorit, încă nesigură, fără nuanțe, fără experiență, pare-se. Povestea, de altfel, n-are nici desnodămînt (dificil de realizat, desigur, dar, în literatură, posibil și necesar) „Dezbaterea", cum ziceam, nu e lipsită de interes, în fond, ceea ce îndreptățește stăruința viitoare a condeiului.

P. SOCACI : Cel mai înțelept lucru ar fi să vă păstrați slujba actuală și să vă continuați studiile în paralel. De asemenea, să abandonați „cursa de urmărire" a celor două persoane, care — e cu totul evident — **nu vor** să aibă de-a face cu dv. ! (N-aveți nici un drept să forțați lucrurile, să atacați libertatea lor de opțiune. Consecințele pot fi foarte neplăcute pentru dv. !).

ILIE F. : Vești și perspective îmbucurătoare. În manuscrise, din nou, lucruri pe linia valabilă cunoscută. De data asta, parcă nițel mai schematice și sumare, cam „pe deasupra", și parcă mergînd mai mult spre caricatură îngroșată și sarią revuistică. Ceva mai reținută (din acest punct de vedere) mai integrată în real și credibil, „Cooperativa". Cealaltă, mai fantezistă, atinge (în chip tendențios) și o problemă delicată, aceea a omului de știință, în general (nu în mod explicit a impostorului și parvenitului fraudulos !...) problemă în care orice contribuție în „bolovani" n-ar fi decît foarte suplimentară... (Fireste, cînd veniți prin București, dați-ne un semn).

ART — BABADAG : Considerații spirituale și — măcar în parte — judicioase. Nici parodia nu e cu totul de lepădat.

DORU POPESCU : Versurile sînt foarte slabe. Ne puteți trimite una din nuvele, dacă e scrisă citeț. Pentru cenaclu, adresați-vă secretariatului de redacție.

O. MADIAN : Trebuie să vă adresați unei edituri.

Emil Machidon, Napallion, Georgeta Lazăr, Octavian Suciu-Lugoj, Cristi, M. T. Maria Botez, Rodica Marcu, Anonim, C.L. Chiribelea, Diana Barbu, D. Borcea (ceva, în „Poem de copil"). **Constantin Dejiu, L.C. Cositeanu, Decebal, A. Seul, Barbu Lăutaru, G. Siderescu :** Nimic nou !

Lucian Vacea, Leonard Popa, Adina Ionescu, Diana Deraculi : Sînt unele semne, merită să insistați.

Lavinia Miloș, Alion C. Radu, Cristina, Gligor Mircea, Nic. Goicea, Mircea Moldovan, Crysk Emilian, Rodrig Andrișan, Stelian Georgescu, Norușor, Benny Mladin (pagini indescifrabile), **Mihai Bobaru, Mugurel-Mircea Popescu, Vasile Mihalache, Marian Șoimaru, O. Cristian, Gheorghe Strimțu, Const. Sîrghi, Nadia Palade, Vasile Algebrus** (n-are rost să ne trimiteți tot volumul), **Ice Berezan, Tatiana Mitrache, Naidja Ina** (ceva, în „Sînt"), **Balh Emi, V. Gheorghe, Elena Lică, Traian Grigoriu** (ceva, în „La Louvru"), **Adrian Sora, Călin Anghel, A.M. Terzea, Veselin Iordan, At. P. Ol., Romică Mărgelu, Const. Săndulache, Gh. V. Pufulete, Marcu Cornelia-Armina, Gh. Delatără, Petre Eugen, Adriana Movileanu, Roman Pitesteanu :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEÎSCĂLITE : „Ridurile tinereții", „Clepsidră culcată", „Cadou", etc. : „Lan de spice", „Clepsidră pentru astre", etc. : „Renunțare", „Tremur", „Non-stop", etc. : „Peste veacuri", „Crengi uscate" : „Evocare", „Victorie", „Poet" : „Asa a fost", „Singur", „Răscoala", etc. : „Te rog", „Ros și alb și negru", etc : „Basm", „Viață", „Lacrimi", „Vis".

Geo Dumitrescu

N.R Manuscrisele nu se înapoiază.

Pseudofabulă

Discutau despre greiere, dacă
trebuie introdus în cetate.
„Greierele este domestic,
„e ca un frate",
„Greierele este obraznic și rău",
spuse altul peltic și moliu,
iar greierele sta în spatele porții,
făcu un salt și pătrunse ca hoții
năpădind cetatea cu muzica nopții,
cu viciile ei și cu deliciile
și delictele ce-nfruntă bicele.
Tot astfel și fabula aceasta
mi-a pătruns în carte și-mi cîntă din coasă.

BORIS MARIAN

Pictură rupestră

te obișnuiești și cu zborul
și cu verdele și cu raza
gesticulam eu convocind
pasărea și copacul și soarele
ca elemente constitutive
deci îndatorate efectului

doar cuvintele doar închiderea
îți refuză starea de a sta în firesc
cu ce drept îmi zburați
și înverziți și luminați voi
cînd eu sînt condamnat la privire
cînd eu vă condamn
la a fi privite

ce greșeală
păru a se auzi răspunsul
nu vezi că ne deghizăm
în propriile tale cuvinte
n-ai nici o scuză privește

(pictura înfățișa rămuroase
brațe cu păsări
iar soarele părea să tragă cu razele
fire de iarbă
direct prin tălpile unui trunchi
înnegrit de trecerea timpului)

ION NEDELCU

Scrisoare

În noaptea aceea luna părea o curtezană
ucisă cu lovituri de cazma
vise erotice îmi gîlgîiau în bocanci
era alarmă sau cam așa ceva.

Undeva se hotăra rația de pîine și stele
mă simțeam ca într-un tub cu pastă de lipit
pe eșafod doamnele de onoare jucau 66
și sorbeau din vinul cernit

DAN EMILIAN ROȘCA

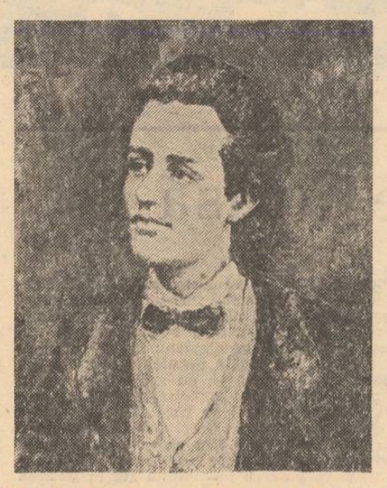

„Eminescu" — tablou de Alexandrina Stănescu (Sala Palatului)

De mult, un pămînt numit Dacia...

Plutea tămîios prin țara lor dacă
Lumină blîndă de prisacă
Lumina lină dintre stupi
Aveau de prieteni și ramuri și lupi...

Trecută e vremea și limba li-e ștearsă
Doar vîntul prin grote ascunse mai strigă
Vrînd în cuvinte barbare să frigă
Pe cei ce au prădat în dava lor arsă.

ADA MARIA STAN

Piatra

Piatra din fața casei,
Rotundă și stabilă,
Nu mi-o pot închipui
Bună de altceva
Decît să scuturi pe ea
Picioarele de zăpadă
Și să știi
Că atunci cînd umbra
Coboară de pe ea
E timpul să mulgem oile.

Piatra aceea,
Roasă de tălpi și de umbră,
Lîngă care bunicul
Și-a ridicat casa.

REMUS ROCA

Cuvintele

Îți amintești tu cît eram de înspăimîntați
fiindcă automobilul înghițea kilometrii
iar noi nu ne spusesem ultimele cuvinte
îți amintești tu cum am început să recităm
exasperați versuri spontane
pînă în ceasul risipirii...
Din clipa aceea, fără sfîrșire mă rog
să fii tu trecător pe străzile mele
să fii tu călător într-un tren
cu care trenul meu să facă cruce
de ce nu ești tu trecător pe străzile mele
să ne mai spunem cuvinte
tu știi cît de mult îmi plăcea mie
dragostea prin cuvinte...
O, dacă ai fi tu trecător pe străzile mele
în noi ar mai cînta cuvintele
acum și pururea cuvintele...

ELENA RADU

Eșecul cuvîntului

Una cîte una
vin păsările tăcerii

Una cîte una
pleacă clipele sonore.

Mai veche și mai nouă
zbatere de file
ceasuri de mută veghere
orgoliului rătăcitor printre băltoace
le-am dedicat.

Unul cîte unul
visele au plecat
și sub cerul galben
orgoliul meu rătăcește
printre cadavre de cuvinte.

IRINA EFTIMESCU

Rugă

Iartă-mi drumurile și visul -păcat
Și cavalcadele pe foi ca de nalbă,
În care adesea m-am risipit
Ca o pulbere albă,

Să plăsmuiesc un chip de clorofilă,
La țărmul viscolit de plecări-rug ;
Oprește caii de sare,
pe care vîrstele noastre fug.

LIANA IONESCU

Programul și mitologia unui poet (I)

Urmare din pag. 1

nu numai ca ereditate în ordinea speței, dar și ca genealogie dobîndită din conlucrarea tuturor elementelor și a lucrurilor din natură. Prin ceea ce datorăm fiecăruia din cele precedente sau înconjurătoare, participăm la realitatea secretă a lumii care, la rîndul ei, se poate manifesta oricînd în gîndurile, actele și trăirile noastre, în moduri destructive, alienante, ori, din contră, sub forme izbăvitoare. Prin carnea și sîngele nostru, vrea să spună poetul, ne împărtășim în toți și în toate, legați prin fire mai mult sau mai puțin vizibile, mai mult sau mai puțin discernabile prin conștiința noastră colaborăm la o „fără de margine", a spiritului la acea „l'âme universalle" depășindu-ne așadar mereu purul, limitatul moment biografic, integrîndu-ne mereu într-o dramaturgie cosmică prin unirea cu ceva exterior și străin, care ne pune în contact nu numai cu natura, dar și cu straturile adînci colective, reprezentînd istoria tenebroasă a speței umane. Sentimentul dominant la Grigore Hagiu, concentrîndu-i cam întreaga „gîndire" lirică, este acela de a fi locuit de un **altul** sau, mai potrivit zis, de **altii**, acela de a fi sediul unui **necunoscut** care ne scapă în egală măsură pe cît ne pecetluiește și ne determină multe din comportările, visurile, actiunile și reveriile noastre. Sîntem făpturi cu adîncimi mult mai profunde, mai cețoase, mai tainic și misterios legate de multimea elementelor înconjurătoare decît vrea să perceapă și percepe ochiul superficial. Prezența noastră influențează înfățișările lucrurilor, iar acestea din urmă influențează înfățișările ființei umane în reflexele destinului său. Amestec de obscuritate, dar și de cerebralism, amestec de determinism, panteism și fatalism, dar și de reală reverie poetică pe marginea locului pe care îl ocupă făptura umană în angrenajul universalității. Tot astfel cum sentimentul naiv, spontan omenesc și, deopotrivă, fertil poeticește al „gîndirii" generațiilor care te-au precedat în acumularea lor pierdută în depărtările imaginare, ilimitate ale timpului, istoriei și spațiului (temă predilectă la Blaga și Arghezi) se însoțește cu o conștiință modernă a poeziei care vede în ea, în poezie, exprimarea unor puteri ale adîncului, de natură prepersonală.

Cum acestea sînt, în mare, „ideile" pe care le vehiculează lirica lui Grigore Hagiu, să urmărim cum sînt ele încorporate în materie poetică amprentă pe care o capătă prin modelarea individuală și să ne aplecăm, mai ales, asupra a ceea ce reprezintă „sufletul" acestei poezii care, să recunoaștem este, în aparență și astfel „povestită", destul de îndepărtată de concretul problemelor și al vieții noastre de zi cu zi, prezentîndu-ne reflecții pe care, fie că bănuim că le-am rezolvat satisfăcător, fie că le îndepărtăm confortabil de ambianța trăirilor pe care le intuim a fi în mai directă și stringentă relație cu existența noastră. Pentru că, oricîtă profunzime virtuală ar purta cu sine „ideea" generațiilor, ca **plenipotentă coercitivă** (cum frumos o definește Hugo Friedrich), vrem și pretindem ca un poet să ne transmită și un mesaj biografic, despre eul său empiric, prozaic, un mesaj din care să ne dăm seama, mai bine, despre prezența lui în lumea reală, despre felul cum vede această lume și cum îi întrezărește soluțiile de mîntuire : un mesaj al simplității la scara umanului, ne cît de complex, de dur și de greu de îndeplinit este de fapt, din care să percepem cum rezistă la examenul realității verosimile, **cine** este **și cum** gîndește în intimitatea lui existențială, nu altfel, bineînțeles, decît cu mijloacele poeziei autentice. Transgresînd limite care sînt limitele ființei noastre și întreprinzînd acest lucru în numele nostru, vrem ca poetul să se reîntoarcă, în cele din urmă, între limitele sale proprii și ale proiectului său existențial și să vorbească despre ele, cu cel mai autorizat glas posibil.

Grigore Hagiu face astăzi o figură destul de insolită în peisajul nostru liric actual prin încercarea, netulburată, obsesiv renetată, de a medita la obscuritățile și aluviunile **eului** aspersonal, prin **evadarea** din concretul experienței, al acelor experiențe simțite ca nefictive, în strînsă legătură cu biografia, într-o lume a motivelor ce țin mai mult de domeniul înostazelor hazardate și de care s-a preocupat, de regulă, poezia așa-zis filozofică. Este viață, viață adevărată, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului în aceste „presupuneri" tulburi, într-un fel aprioric poetice, ale autorului **Sferei gînditoare ?** Dincolo de această participare mai generală, imanentă a omului la tot ceea ce îl înconjoară mai există o participare, mai intimă, mai subiectivă, care să deslușească o existență, o opțiune, un mod inconfundabil de a trăi. Prin prisma acestor întrebări, ceea ce ne rămîne de demonstrat este faptul că acest poet ce manifestă neîncercea evidentă a supunerii de sine, acest poet care se simte gîndit, visat, povestit, de un **altul**, la modul și după precentele rimbaldiene, devorat de o stare poetică irepresibilă ce-l smulge sie însuși, acest poet care se abandonează impersonalei „comete de cuvinte" pentru a fi rostit și descifrat, cu aparentă detasare de consecințe și responsabilități, e nu numai un autor dotat cu harul meditației, al abstracțiunilor și al inventiei ipotetice, incontrolabile, dar și unul care subzistă la examenul autenticității și al interiorizării. Un poet care se confesează, e drept, indirect, în forme subînțelese, dar care o face la o tensiune mai înaltă decît s-ar presupune, de-a dreptul cutremurat de individualitatea pe care și-o simte, și-o știe și recunoaște, deopotrivă, încîntat, dar și neliniștit, avertizat și circumspect față de particularitățile ei greu insumabile. Tot acest sondaj obsesiv, chinuitor, fortînd limitele — sondaj cu care se confundă în bună măsură poezia lui Hagiu — în fondul ancestralității și în teritoriul fortelor obscure, insidioase nu reprezintă, de altminteri, decît reflexul unui sentiment de neliniște și insecuritate reflexul unui prea-plin amenințat cu dislocarea și ruptura, o dorință, o sete de ordine și repaus.

O făptură umană care poate fi foarte ușor

Kira Cristinel Popescu : „La capătul oceanului"

rănită, agresată, dezorganizată sau distrusă stă în centrul poeziei lui Hagiu și, înainte de a împinge această viziune a „candorii amenințate" la considerații și dezvoltări ambițioase, străbătute adesea de un puternic suflu abstract, poetul **dovedește** prin propria sensibilitate alarmată că există într-adevăr nu numai un gînd, o ipoteză a pierderii identității, dar și că astfel de spaime și suferințe pot deveni din „complicații" ale inteligenței realitate obișnuită. Angoasa de a se simți risipit și înstrăinat față de adevărul structurii sale, bîntuit de un **necunoscut** capabil să-l transforme și să-l altereze e trăită nu numai în teritoriile imaginarului ori nu numai în acestea, ci încercată la propriu, împrimînd versurilor un sunet grav și adevărat, de lamentație pornită din adîncurile intimității. Simțim că Grigore Hagiu nu se joacă, nu se joacă nicidecum cu gratuitățile imaginare, atunci, de pildă, cînd își proclamă sfîrșietor „spaima de număr multiplu" : că aici e un fapt **consumat**, decis de experiență : „cade pe lume umbra / unui creier gîndind / și crește cu el deodată în noi și în lucruri / nevoia de-a fi altii / și unul în acelasi timp / fluturi albaștri [...] golul în noi să-și privească / apa din trup să evapore pînă la os / mai adu-ți aminte de clipa / oricărui sărut / din spasmul lui scurt / pe-orizonturi / izbucnea cîte-un pom singuratic în floare / dar tot ce atunci zămislea / și acum se repetă / adîncul ce se umple de zgomot de roți / de chipuri îmbinate / menit să ne disloce / poate să pună-n mișcare fără de marginea noastră / cum ne absoarbe / din extazul nostru static / neîncetat făurindu-și propria-i durată / spaima de număr multiplu / setea de unul".

Fragilitatea alcătuirii noastre despre care poezia lui Hagiu vorbește în felurite chipuri și pe care o confruntă cu multele primejdii ce-o pîndesc și amenință este, de fapt, reflexul meditat al propriei fragilități, o îngrijorare, un semnal de alarmă pe care poetul le-a trecut în primul rînd prin sine, împrumutîndu-le ceva din însuși destinul său de om viu. Nu este nimic expus **pe de rost** în această constatare a vulnerabilității intime, ci, din contră, ea îl privește pe poet într-un mod atît de direct, încît poate fi considerată drept una din confesiunile radicale ce scapă oricărei constrîngeri de discreție, luînd aspectul deplinei, afirmatei evidențe : „stă limpede și înafară / ființa mea neapărată / lăsată-n voia celor mai obscure patimi".

Tinerețe

Urmare din pag. 1

confectionare a uneltelor, de construcție etc. fiind la îndemîna oricărui țăran. Zguduirile prin care au trecut acești oameni nu pot fi puse decît pe seama deposedării particulare asupra pămîntului și, îndeosebi, pe schimbarea mentalității lor în noile relații de producție.

Traian Laru își părăsește părinții fără voia acestora, angajîndu-se pe **Marele Șantier**. Forța de a renunța la universul ce-i era familiar, la prima dragoste, i-o dă în primul rînd tinerețea dar adevăratul motiv al înstrăinării lui îl constituie sentimentul puternic al neîmplinirii. Traian se va califica în scurtă vreme ca dulgher, va ajunge chiar șef de echipă mai tîrziu. Sufletul său foarte hotărît la plecarea de acasă ajunge, în contact cu Șantierul, dominat de ezitări, derutat cu totul, mai ales în urma întîmplării în care ajunsese pe punctul de a-și pierde viața. Visul de a se realiza (el își dorește o căsută la marginea orașului, semn că țăranul din el e viu) se clatină după accidentul suferit, iar după ce cîtiva ani refuzase orice comunicare cu ai săi se gîndește c-ar trebui să-și revadă părinții și locurile natale din Transilvania. Traian Laru este un încăpățînat care vrea să le dovedească alor săi că e în stare să realizeze altceva decît au fost ei capabili, dar fiind, totodată, prizonierul unei sensibilități ieșite din comun, el trăiește sentimentul unei vinovății perpetue nu numai datorită propriei sale nerealizări, dar și întîmplărilor grave, unele tragice prin care trec prietenii și mai cu seamă părinții săi, pe care i-a părăsit cu ani în urmă.

Dincolo de datele esențiale și de relațiile în care intră eroul cărții sale, Justin Moraru știe să-și construiască romanul cu subtilitate, conflictul (de natură morală mai întîi), argumentîndu-se cu fapte capabile să schimbe definitiv viața atîtor oameni. De o mare finețe mi s-a părut știința cu care prozatorul sugerează că în spatele fiecărei inițiative individuale, acestea sînt determinate de un demers mult mai neîndurător, cu pecete de destin. La sosirea lui Traian Laru acasă, părinții săi nu mai sînt, iar peste întreaga lui tinerețe se întinde o zăpadă imaculată.

Traian Laru va pleca într-o nouă colonie a **Marelui Șantier**, se va căsători, se va despărți de soția sa din viața lui și, probabil — romanul rămîne deschis — va fi protagonistul unor întîmplări chiar din zilele noastre.

Talentul de prozator al lui Justin Moraru este cert și-l felicităm pentru acest prim roman.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Consfătuiri de lucru la Uniunea Scriitorilor

Miercuri, 2 iulie 1980, la București, a avut loc o consfătuire de lucru a conducerii operative a Uniunii Scriitorilor cu secretarii Asociațiilor de scriitori din București, Brașov, Cluj-Napoca, Iași, Sibiu, Timișoara.

A fost întocmit planul de acțiuni al Uniunii Scriitorilor pe desfășurarea trimestrului III-1980 ; a fost definitivat planul de vizite, pentru studiu și documentare, în străinătate, în cadrul acordurilor de colaborare cu uniunile de scriitori din unele țări socialiste ; au fost rezolvate unele probleme curente.

La consfătuire au participat : Constantin Chiriță, Laurențiu Fulga și Dumitru Radu Popescu **(vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor)**, George Bălăiță și Ion Hobana **(secretari ai Uniunii)**, precum și Anghel Dumbrăveanu, Mircea Radu Iacoban, Dan Tărchilă și Mircea Tomus **(secretari de asociații)**, Traian Iancu **(director administrativ al Uniunii Scriitorilor)**.

Lucrările consfătuirii au fost conduse de George Macovescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.**

★

Simbătă, 5 iulie 1980, la București, a avut loc o consfătuire de lucru a conducerii operative a Uniunii Scriitorilor cu redactorii șefi ai unor reviste editate de Uniune.

Au fost discutate probleme privind întărirea legăturii dintre conducerea Uniunii Scriitorilor și conducerile publicațiilor pe care le editează, probleme ce decurg din prerogativele Legii Presei, au fost, de asemeni, subliniate sarcinile consiliilor de conducere și ale colegiilor redacționale ale revistelor respective, în spiritul aceleiași legi ; au fost rezolvate unele probleme curente.

La consfătuire, din partea conducerii Uniunii Scriitorilor, au participat Laurențiu Fulga **(vicepreședinte)**, George Bălăiță **și** Ion Hobana **(secretari)**, Traian Iancu **(director administrativ)**, **iar publicațiile au fost reprezentate de** George Ivașcu **(director — „România Literară")**, Nicolae Dan Fruntelată, Ioanichie Olteanu, Emeric Stoffel **(redactori șefi — „Luceafărul", „Viața Românească", „Neue Literatur")** și Ștefan Aug. Doinaș **(„Secolul 20")**.

Lucrările consfătuirii au fost conduse de George Macovescu **președinte al Uniunii Scriitorilor din R.S. România.**

Interviu

Urmare din pag. 1

pe credeam că eroul nemaipomenitul parașutist, nu se va mai arunca cu parașuta. Și totuși s-a aruncat. Balonul s-a ridicat, pe urmă a coborît și, prin cîteva manevre complexe, „anacelarizarea" a avut loc.

— Cum a fost? l-am întrebat după ce filmul s-a terminat.

— Nu știu, n-am văzut filmul, mi-a răspuns parașutistul. Eu sînt plătit numai ca să sar cu parașuta.

— Și?

— Nu știu, acum plecăm într-o nouă încercare. De data aceasta va fi invers.

— Ce ai simțit cînd, după ce te-ai aruncat cu parașuta în afara nacelei, te-ai trezit din nou în ea?

Nu mi-a mai răspuns, s-a mirat doar.

Și eu care mă gîndeam cît de extraordinar este să sari dintr-un loc pentru a reveni exact în locul din care ai sărit ! Asemenea unei călătorii imposibile. Sau asemenea unei despărțiri. Îți găsești motivele, curajul, hotărîrea de a pleca și sări. După un timp — cît timp, nu se știe. — prin tot felul de manevre ale ambelor părți, la fel de complicate, te regăsești în același loc. Și așta cînd se știe doar că a sări cu parașuta încă mai presupune riscul.

Kira Cristinel Popescu : „Dublu portret"

Periplu umanistic

Urmare din pag. 1

greu este acest proces istoric de formare a unei conștiințe istorice a zămislirii unui statut moral în ființa unui popor, cît de mult trebuie scris, cîte cărți, cîte opere de artă se cuvin plăsmuite, cît trebuie să revii cu fiecare generație asupra valorilor perene pentru ca, în sfîrșit, făptura unui popor să se hotărnicească să-i apară clar fiecărui mădular al acelui popor ce trebuie să facă pe ce calități ale ființei sale va trebui să insiste cu răbdare și tenacitate pentru a aduce roadă, pentru a nu lenevi în istorie, pentru a nu ieși împuținat, pentru a nu-i sărăci pe semenii tăi prin faptele și vietuirea de zi cu zi. Cartea pleacă din Grecia lui Sofocle și Pindar, peste Italia lui Dante și Fra Angelico dar mai ales peste Florența Renașterii, odihnindu-și o clipă zborul de pasăre în Anglia lui Shakespeare de unde va pluti o clipă peste Suedia și Olanda ca țări mai mici de la care, cum spunea Sadoveanu nu demult, am avea multe de deprins, și-n cele din urmă să ajungă în Franța, sora noastră latină, țara permanenței de cultură și civilizație, păstrătoarea romanității, noul pedagog al Europei, în spiritul, altul desigur, dar asimilînd experiența paideii grecești. Cum se face o adevărată călătorie ca umanist, pentru a fi de folos țării tale, pentru a aduce acasă, a absorbi tot ceea ce se cuvine în vederea creșterii celor de acasă, cum ar spune Lucian Blaga, o aflăm exemplar din această carte de o frumusete a limbii de o limpezime și prospetime a cugetului de tinerețe a sufletului rar întîlnite.

Pentru că tinta oricărui drum este de ordin spiritual este o întîlnire cu acele valori ale umanității care înalță sufletul, edifică ființa în vederea creației în prooria ta Patrie. Totul este raportat la cultura și civilizația noastră, cartea are acest reper sigur care este acasăle, bunul mers de acasă, buna crestere în familia Patriei așa cum au făcut-o la vremea lor Cantemir, Samuel Micu, Cantacuzinii pînă la Iorga, Călinescu și Vianu așa cum se cuvine după darul încredintat întru bună sporire, s-o facem fiecare dintre noi.

Asemenea cărți sînt o sărbătoare pentru fiecare dintre cei ce au bucuria de a o pătrunde pentru cultura noastră care se fericește de cărturari de rangul bunei cuviinți a omului Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

GÎNDUL PLANETEI

Patrimoniul invizibil...

de sub ghionturile apelor au fost scoase temple, edificii colosale cu temeliile moleșite de nisipuri s-au tăiat felii și apoi s-au remontat riguros în amplasamente statornice, coloanelor aparent măcinate și basoreliefurilor tocite li s-au făcut injecții tonifiante, un întreg patrimoniu asediat insidios de natură sau de reziduurile civilizației industriale a fost salvat, piesă cu piesă, și repus în drepturi.

Buldozere gigantice au defrișat jungla, astronauți ai abisurilor marine au depistat sub scoici și miluri profilul insesizabil al unor civilizații alunecate sub oceane, laserul și izotopii au percutat calcarurile și crusta calcinată a poluării, toată această desfășurare de forțe — uneori spectaculoasă, cel mai adesea într-un tenace anonimat — nu a avut și nu are drept scop decît salvarea unui cerc al vîrstei din amplul trunchi al civilizației umane.

Nu există cultură fără trecut și permanentul memento al istoriei culturale pe care îl sesizăm cu toții, dincolo de ritmurile uneori funeste ale timpului modern, reprezintă o demonstrație planetară a virtuților tulburătoare, stenice, de o splendidă trufie că omul — în toate vremile și pe toate meridianele — a clădit și a sperat, a sperat și a clădit, sedimentîndu-și visele într-o fantastică geologie a culturii.

Dacă urmele colosale sau modeste ale vechilor cetăți ar dispare, dacă templele și statuile, bibliotecile și pinacotecile s-ar pierde fără urmă ar trebui refăcută — nu cred că există mijloace — conștiința de sine a umanității.

Împotriva cadenței nemiloase a impactului climatic, apelor și deșerturilor, a bioxidului de carbon și oxizilor emanați cu o feroce nonșalanță de industrii, UNESCO a demarat un program de salvare a trecutului cultural în forma vizibilă. Cîteva războaie pașnice împotriva unor factori perturbatori s-au încheiat cu armistiții benefice pentru întreaga umanitate. Abu Simbel, Borobodur, Sukhotai, Acropole, Veneția, Katmandu sînt cîteva din localizările acestor acțiuni consacrate redării omului a ceea ce îi aparține : dreptul său la istorie în forma ei exemplară.

Patrimoniul vizibil suscită interesul și promițători colaci de salvare se aruncă în mlaștinile pericolelor de tot felul. Mai rămîne să se pună la punct un comportament concertat, un program mondial de acțiune pentru salvarea patrimoniului invizibil. El ține de calitatea vietii interioare și de un prezent continuu. Este vorba de redarea, la scară planetară, a mîndriei luminoase de a fi om și de a trăi într-o societate **umană** care dincolo de argumentul speciei să le dețină pe cele mai convingătoare : obiectivele ei reale, manifestările ei palpabile...

Radu Budeanu

mapamond

Sălciile de acasă

Nu trebuie să mergi în Lună ca să vezi peisaje lunare. Ajunge să traversezi lanțul munților iranieni Elbourz, între Caspica și Karadj, străbătînd tunelul scobit sub crestele înzăpezite, pus să lege la peste trei mii de metri altitudine capetele șoselei care face legătura între Rasht și Teheran, pentru a avea brusc senzația că ai pășit pe Lună. Gura de intrare a tunelului, scobită în versantul dinspre Caspica, înghite clorofilă, pentru a deborda prin gura sudică doar văpaie și arșită, făcînd din fețele aceluiași lanț de munți două lumi total opuse din punct de vedere climatic. Prima aparține verdelui, cea de a doua — stîncii goale, spațiilor aride, stranie alcătuire a jocului capricios al naturii : deoparte curenții umezi marini instaurînd o climă subtropicală, de cealaltă suflul uscat al înaltului platou iranian stîrpind orice vegetație și nelăsînd verdele să mai apară decît în ghiocul oazelor sau în lungul riurilor firave ce se pierd în spațiile de culoarea nisipului.

Îți simți retina zgîriată, ochiul se strînge rănit, căutînd cu aviditate oblojeala verdelui — singura culoare ce poate alina văzul omenesc. La Karadj, în creierul munților, un baraj ține în zăbală un lac de acumulare de o sălbatică frumusețe, încastrat ca un imens smaragd într-un crater lunar străjuit de creste piramidale. Numai basmul îl poate povesti, el este ciobul de oglindă din legendele cu fugari îndrăgostiți cărora le-a lipsit însă din traista fermecată peria vrăjită de aruncat în calea urmăritorilor spre a răsări din ea păduri în care hăituiții să-și piardă urma.

Ne vom întoarce însă la Rasht, pe țărmul Caspicei, în cîmpia Ghilamului unde, un grup de specialiști români în zootehnie și piscicultură lucrează alături de oamenii pămîntului din acest îndepărtat colț de lume în cadrul unui mare și modern complex agro-industrial. „Cu zece-doisprezece ani în urmă — ne spune inginerul Enculeț Popescu —, aici stăpîneau jungla, hățișurile fără hotar, smircurile și mlaștinile. Zece mii de hectare au fost defrișate cu tractoarele românești, irigate, transformate în pășuni și heleștee, pentru cirezi de vaci, și noroade de pești aduși puieți, cu avionul, din România. Acum sînt aici două mii de vite de soi care dau în medie cinci mii de litri de lapte pe an, un combinat avicol cu peste patru milioane de pui, lanuri de porumb și pește de apă dulce."

Românii sînt nouă — cu economistul Dumitru Ene, iar cu Vadim Arvinte, omul cu pești în căușul palmelor, zece, ca în baladă. Cei mai mulți dintre ei și-au lăsat aici cîte opt-zece ani din viață, pentru singura răsplată de a fi știut că pe umerii lor, și pe hărnicia iranienilor, pămîntul a învățat să rodească...

Pește, lapte, carne. În loc de jungla, smîrcuri și hățișuri oarbe. Trei sute de mii de suflete trăiesc în Rasht. Și o mină de români care au venit aici cu un proiect elaborat ca pentru bărăganele noastre, ce se cerea adaptat la condițiile locale și transformat într-un complex agro-industrial de prima mină. Am zăbovit îndelung printre ei și i-am filmat pentru un episod din viitorul meu serial de televiziune. Un episod cu pășuni înalte, cu finețe suculente, cu ugere lăptoase, cu pui de o zi, cu svicnet de crap românesc — pește mai apreciat aici decît morunul, cega și nisetrul cu care Caspica rămîne neasemuit de darnică. Un episod cu români trimiși să arate cum știu să rodnicească glia oamenii din spațiul carpato-dunărean, și să demonstreze că puterea pămîntului stă în puterea oamenilor.

I-am filmat cu omologii lor iranieni. Pe frumoasa Farzan Aklem, directoarea combinatului avicol, cu echipa înstăpînită peste orătăniile crescute pe bandă rulantă, însoțită de medicii veterinari Longin Iacobescu și Lucian Minea : pe agronomul Harazian însoțit de inginerul Ion Barbu ; pe dr. Gabriel Pop și tehnicianul Constantin Ciucu, toți laolaltă cu inginerii agronomi iranieni, cu zootehnicienii și ingrijitorii de animale care îmi tot împingeau spre obiectiv cele mai arătoase exemplare, bune de trimis la orice expoziție. Pe tehnicianul piscicol Mihai Cojocaru l-am surprins în împărăția lui de ape populate cu crapi de Amur, cu fitofagi chinezești și cu solzoși românești, prăsiți aici și puși să atingă recorduri de 9 000 kg de pește la hectarul de apă — producția medie înscriindu-se în jur de 3 500 kg la hectar —, suprafața totală a heleșteelor atingînd 800 de hectare.

L-am căutat pe renumitul piscicultor Vadim Arvinte, creatorul acestor „fabrici" de pește proaspăt, dar el era plecat în țară, și atunci, Enculeț Popescu, însoțit de Ahmad Nabavi — directorul tehnic al complexului care nu mai prididea cu laudele la adresa specialiștilor români și la roadele muncii acestora în colaborarea lor cu iranienii —, m-au condus la... „sălciile lui Moș Arvinte". Două plîngătoare, plantate cu vreo opt ani în urmă, pe marginea unui iaz, în capătul unei alei de plopi tremurători, două mirese verzi crescute din două nuieluțe aduse de sub Carpați, ambele purtînd nume de fată, știute de toți oamenii din partea locului — una Alina, după numele nepoatei lui Moș Arvinte, cealaltă Ileana, după numele soției piscicultorului — botezate astfel întru aducere aminte.

Oare cum s-o fi spunînd „dor" în farsi — limba persanilor ?

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Tineri traducători

INGEBORG BACHMANN

Din „Cîntece în exil"

Dura legge d'Amor ! ma, ben che obliqua,
Server convensi ; però ch'ella aggiunge
Di cielo in terra, universale, antiqua.
Petrarca, „I Trionfi"

I

Ramura de palmier se frînge-n zăpadă,
scările se prăbușesc
orașul zace țeapăn și sclipește-n
rază străină de iarnă.

Copiii strigă și pornesc
spre munțele foamei,
mănîncă făină albă
și se roagă cerului

Beteala bogată de zăpadă
aurul de mandarin
gonesc în Böemul sălbatic,
portocala singerie se-nvîrte-n cerc

II

Eu însă, rănită
singură stau în strînsoarea de fier.

Zăpada nu mi-a închis
încă ochii

Lipiți de mine
morții tac în tot trupul

Iubită nu-s de nimeni
și nici o lampă nu mi-a fost ridicată.

III

Ca nicicînd frigul pătrunde-n oase
Zburînd veneau comenzi pe mare
Cu toate luminile golful s-a predat,
orașul a căzut.

Sînt nevinovată și prinsă
în Neapolul cucerit
unde iarna
pe Posilip și Vomero-l ridică la cer
unde fulgerele-i albe
sub cîntece pîrjolesc
și tunetelor fierbinți
le împacă dreptate.

Sînt nevinovată și pînă la Camaldoli
se-nalță pinii în nori
și nemingîiați, căci ploaia
nu curăță atît de curînd palmierii ;

fără speranță, ca să nu dispar nici atunci,
cînd, prevăzător, peștele-și zbîrlește-aripioarele
cînd iarna, pe țărm,
aruncată mereu de caldele valuri
ceața îmi face un zid
și nici cînd talazurile
fugare
îi iau fugarului
următoarea lumină.

IV

Instruită în dragoste
de zece mii de cărți
inițiată de talentul
cîtorva gesturi mereu schimbătoare
și jurămînți necugetate

sfîntită în dragoste
dar de-abia aici —
cînd lava se pogori
și ne ținti cu suflarea-i
la piciorul muntelui,
cînd, în sfîrșit, craterul ostenit
își predă cheia
pentru aceste trupuri închise în ele —

am intrat în camerele osîndite
iar vîrful degetelor
ne lumina întunericul

V

Înlăuntru ochii-ți sînt ferestre
într-o țară unde stau în lumină
Înlăuntru pieptu-ți este o mare
ce mă trage la fund
Înlăuntru șoldul ți-e o punte
pentru vapoarele mele, ce se-ntorc
dintr-o prea lungă călătorie

Fericirea țese un strop de argint
pe care stau pironită

Înlăuntru gura-ți este un cuib moale
pentru limba prinzindu-se-n aripă
Înlăuntru carnea-ți este un pepene de lumină
dulce și-mbietoare făr' de sfîrșit
Înlăuntru tăcute-ți sînt venele
și pînă-n vîrf pline cu aur
pentru ca eu cu lacrimi să spăl
și ca odată să mă răsplătească

Tu primești titluri, brațele-ți cuprind bunuri
ce mai întîi ție-ți revin.

Înlăuntru picioarele nu-ți sînt niciodată pe drum
ci totdeauna deja ajungînd în țările-mi de mătasă

Înlăuntru oasele-ți sînt fluiere clare
din care pot țese sunete
ce pînă și moartea vor prinde

VI

Gură ce a-nnoptat în gura-mi
Ochi, ce mi-ai păzit ochiul,
Mîna —
Și ochii, cei ce m-au tirit,
gură, ce-ai rostit sentința
mînă, ce m-ai condamnat !

Traduceri de
Ioana Balan

CARNET AFRICAN TROPICELE SPERANȚEI (I)

Ceea ce m-a impresionat în Africa, ceea ce mi-a rămas adînc întipărit pe retină și în memorie — înainte de a cunoaște oamenii și istoria lor, de a descoperi realitățile economice și sociale ale continentului — au fost locurile, peisajul, chipul pămîntului. Priveliștile Africii te uimesc și te încîntă, te copleșesc prin frumusețea și dimensiunile lor. Am fost și sînt tentat să cred că aici natura și-a dezvăluit într-o măsură mult mai mare decît în alte părți ale lumii fantezia, forța sa care de la origini înspăimîntă omul și-l face totodată să îndrăznească. Totul sau aproape totul este supradimensionat, stă sub semnul neobișnuitului... Deșertul se întinde pe milioane de kilometri pătrați (un sfert din suprafața continentului) și, într-o continuă căutare de spațiu, înaintează mereu spre nord, spre sud, spre toate cele patru puncte cardinale ; savana își ridică ierburile mult peste statura unui om, la 3—4 metri înălțime, sufocînd cu ele pămîntul ; pădurile, (circa 1 milion de kilometri pătrați) privite de aproape sau din înaltul cerului, nu sînt decît o masă compactă de clorofilă, o pînză de verdeață „țesută des" din arbori și liane. Munți, văi, fluvii, lacuri, sînt toate croite pe alte tipare, pe alte calapoade. Soarele, vîntul și apa — sau lipsa de apă — au dat acestui pămînt o înfățișare deosebită, un chip de-o rară armonie. O armonie pe care nu o au alte continente, pe care nu o întîlnești în alte zone ale lumii. Luați harta Africii și o veți observa cu ușurință : la limita de nord a continentului o zonă fertilă cu climă mediteraneeană, apoi, „mergînd" spre miază-zi, deșert, stepă, savană și, în sfîrșit, la paralela zero păduri întunecate și umede. De la Ecuator spre sud aceleași zone de vegetație dar în ordine inversă : pădure, savană, stepă, deșert iar la Capul Bunei Speranțe, climă mediteraneeană ca la Alger și Tripoli. O simetrie perfectă, un echilibru care te face să admiri „imparțialitatea" naturii...

Și totuși ceea ce caracterizează peisajul african, ceea ce constați străbătînd continentul nu este armonia, ci contrastele, marile deosebiri dintre diferitele sale zone geografice. E aproape de necrezut cît de zgîrcită a fost aceeași natură cu unele regiuni și cît de mărinimoasă cu altele, cît de secătuit și bătrîn pare chipul unor întinse pămînturi și cîtă vigoare arată al altora. Călătorind numai cîteva ore, „coborînd" de la Tripoli la Brazzaville, sub aripa avionului descoperi priveliști tulburătoare : întinderi nesfîrșite de pămînt care nu cunosc picătura de ploaie și altele cărora apa le prisosește, suprafețe imense ascunse sub galbenul-roșcat al nisipului, și alte suprafețe, la fel de imense, care au verdele clorofilei culoare perenă. Libia și Mauritania, sudul Algeriei, vestul Sudanului și al Egiptului sînt, laolaltă, o nesfîrșită împărăție a nisipului și soarelui, un univers al arșiței și lipsei de apă. Sahelul — trista margine a Saharei — la fel. În Mali și Niger (țări din zona sahelieană) nu am văzut și nu am călcat decît pe un pămînt ars de soare, uitat de ploaie și chinuit de sete. Un ținut bîntuit de secetă, un deșert în devenire — operă a naturii sau, cum afirmă o serie de specialiști, un „man-made-desert". Și la sud de acest Sahel dezolant, la cîteva sute de kilometri de Bamako sau Niamey — pămînturi roditoare, zone lacustre unde apa abundă, universul de clorofilă al continentului. Începînd, de pildă, de la Kano (Nigeria) pătrunzi în savana, cuprinsă deseori de flăcări cum spune scriitorul Cyprian Ekwensi, în pădurile Camerunului și ale Zairului ; ajungi mai la sud, în brusa zambiană și în întinsa junglă de pe Limpopo. Am străbătut lungi kilometri pe cărările înguste de pe malurile îndepărtatului fluviu și am avut întotdeauna senzația că mă găsesc într-o uriașă baie de aburi. La adăpostul pînzei de frunze și liane domnea o umbră înăbușitoare, sufocantă, îmbibată de apă. Atingeam din greșeală o creangă sau o frunză de bananier și începea să picure. Aerul era umed. Pămîntul la fel. Umiditatea îmbodobea cu cercei de apă și arbori și plante și flori. Multă, chiar prea multă apă. Iar la cîteva latitudini mai spre nord sau mai spre sud, nisip, secetă, o sete continuă.

C. Carbarău

REVISTA STRĂINĂ

● **„AM DESCOPERIT COMOARA LUI PRIAM"**, acesta a fost strigătul lui Heinrich Schliemann în iunie 1873, cînd a făcut prima din marile sale descoperiri ce l-au condus la realizarea visului său de-o viață, identificarea Troiei. Un articol recent în legătură cu viața marelui arheolog subliniază caracteristica principală a personalității sale : obstinația și voința de realizare a idealului. Personalitate diversă, cu preocupări în afaceri și în studiul limbilor vechi, Schliemann a fost cel care a revelat lumii moderne civilizația egeeană, precum și straturile succesive care au definit cetatea așezată de ahei. Portretul actual al lui Schliemann evidențiază, de asemenea, trăsături mai puțin discutate ale personalității sale, cum ar fi activitatea de cetățean.

● **LITERATURA INDIENILOR** din Statele Unite este un fenomen luxuriant, care probează vitalitatea și splendoarea modalităților tradiționale, prin antologii prestigioase, prin culegeri de versuri și romane ale unor autori ce aparțin descendenților marilor triburi, intrate în istoria legendară a poporului roșu, prin rezistența față de influențele ce tindeau să anuleze bogata lor moștenire. Accesul scriitorilor indieni la premiile literare și la fenomenele de consacrare valorică în Statele Unite este în primul rînd ilustrat de succesul spectaculos al lui Scott Momaday, cunoscut mai ales prin romanul său, încununat cu Premiul Pulitzer, „O casă făcută din zori". Mai puțin evidențiată pînă acum a fost poezia lui, precum și studiile sale consacrate literaturii engleze și tradițiilor literare indiene. Un volum de versuri realizat pe motivele cîntecelor rituale indiene s-a impus criticii americane prin forța expresivă și plasticitatea extraordinară a imaginilor. Un comentator spunea că, prin Scott Momaday, poezia tribului kiowa intră în universalitate.

● **POEZIA CHINEZĂ CLASICĂ** constituie un teritoriu artistic extrem de vast, în care periodizările și studiile de morfologie literară tind să sistematizeze un material uriaș. Recent, o editură americană anunță o antologie din poezia de dragoste a marilor împărătese din perioada medievală, sub îngrijirea cunoscuților traducători de poezie chineză, ei înșiși scriitori de autoritate, Paul Engle și Hua Ling Nieh Engle. La curtea imperială chineză, în decursul secolelor, lirica feminină a cunoscut realizări de excepție, transcriind diagrama unor sentimente diverse, cu o acuratețe unică. Comentatorii acestei poezii se ocupă și de frumusețea descripțiilor de interioare, de arta cu care poetele din epocă au reflectat în peisaj și în interioarele rafinate toate stările sufletești și mișcările sentimentelor.

● **GARAY GABOR** este un poet maghiar ce și-a construit notorietatea pe un vers energic, a cărui calitate reiese din împletirea celei mai alese intelectualități cu forța expresivă a unui ideal dinamic. Criticii din R. P. Ungară îl consideră o personalitate proeminentă între scriitorii de vîrstă mijlocie, autor al unei opere convingătoare, prin puritatea tonului și implicarea sa în realitatea istorică imediată. Garay Gabor se impune drept un poet cu o acută conștiință contemporană, militant pentru o lume nobilă, în care valorile intelectuale să se integreze firesc într-un sistem de convingătoare valori morale și cetățenești.

● **POEZIA FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ** cunoaște un fenomen interesant de manifestare în reviste cu caracter efemer, ce au mai degrabă rolul de antologii colective, propunînd cititorilor o stare poetică nouă și un sistem de mijloace artistice care, în acest fel, sînt validate sau nu de public. De obicei sînt publicații cu număr limitat de apariții, anunțat dinainte, multe dintre ale căror nume inspirate din stări care sugerează vocația poetică, sau condiția lor perisabilă, ele au afirmat personalități ce tind să se „clasicizeze", cum ar fi Michael Deguy, Fay, Alain Delahaye și alții. Un caz de asemenea tipic pentru literatura franceză actuală este acela al poetului comentator al propriilor texte, în legătură cu care încearcă un demers al gîndirii ce se constituie într-un text paralel, dă multe ori avînd aceeași frumusețe ca și obiectul artistic contemplat. În acest sens, Michael Deguy este unul dintre numele cele mai semnificative. Pe de altă parte, poezia radicală a lui Marcelin Pleynet, de pildă, cunoaște astăzi, după aprecierea unor critici, o reintrare în forme mai puțin insolite, cîștigînd în puritate și vigoare.

● **PRIMOS KOZAK** este unul dintre dramaturgii cei mai cultivați de critică în literatura slovenă de azi. Scriitor de solidă formație intelectuală, cu studii de filozofie la Sorbona, el folosește o modalitate foarte modernă, pe o linie ce a impus îndeosebi pe marii dramaturgi elvețieni, cum ar fi Dürrenmatt și Max Frisch. Este autor de piese radiofonice, construind un limbaj dramaturgic încărcat cu deplină oralitate, reproducînd tensiunile omului modern, fascinat de știrea de presă și de evenimentul cotidian. În piesele lui Primos Kozak, o trăsătură specială este, de asemenea, nota de dezbatere ideologică, am putea spune, adică voința oamenilor de a înțelege ideile și valorile morale care le solicită energia și se confruntă adeseori nemilos.

● **O INTERESANTĂ EXPERIENȚĂ** a constituit-o studiul mumiilor egiptene, sintetizat într-o carte de mare succes, cu titlul „Misterele mumiilor", editată de Rozalie David. Se știe că monumentele funerare egiptene au fost supuse unor procese de degradare continuă, care au condus, de asemenea, la distrugerea mumiilor, a căror stare bune oferea posibilitatea studierii ritualurilor mortuare, conducînd, în acest fel, la descifrarea secretelor unei mari civilizații. Dincolo de a fi o problemă pură de conservare a rămășițelor mortuare, studiul mumiilor este o adevărată arheologie, contribuind la întregirea imaginii asupra Egiptului antic.

● **UN STUDIU PROFUND** al organizării sociale este întreprins în volumul „Orașele Britaniei romane", care analizează sistemul de organizare și conducere al localităților urbane în perioada ocupației romane în arhipelagul britanic. Autorul, John Wacher, ajunge la concluzia că modelul municipalității romane reflectă un grad înalt de formalizare a relațiilor sociale, o înțelegere subtilă a pîrghiilor conducerii societății, pentru mobilizarea energiilor colective și întrebuințarea lor în mod eficient, în vederea realizării scopului pe care și-l propunea colectivitatea.

● **VIAȚA FEROVIARILOR** din Franța în perioada dintre cele două războaie mondiale, văzută prin descrierea activității de zi cu zi a unei familii, al cărei bunic este mecanic de locomotivă, tată — proiectant de căi ferate, iar copilul cu ochii mari deschiși ca să cuprindă și să înțeleagă tot ce se petrece în jurul său, este subiectul unor amintiri de familie, în care autorul, Henri Vincenot încearcă să descrie gloria de altădată a căilor ferate. Volumul, apărut în editura Hachette-Litterature sub titlul „Les memoires d'un enfant du rail" precede o povestire istorică, în pregătirea lui Vincenot — care este și pictor — despre formarea constructorilor de mijloace de transport din secolul XII.

● **ÎN NOUL SĂU ROMAN** „Une affaire intime", apărut în editura Robert Laffont, prin eroul său Max Gallo face un fel de anchetă asupra crimei și a mai fost găsită niciodată, — fiica proprietarului corupției. Dedicat „dispariției unei femei" care nu unui cazinou din Nisa, oraș pe care cititorul îl recunoaște cu ușurință, — paginile acestui roman sînt o reală radiografie a realității politice și sociale a acestui oraș. Max Gallo, director de colecție la editura Robert Laffont, care s-a făcut cunoscut cu celebra sa trilogie „La baie des Anges", pregătește un roman istoric despre Franța contemporană.

REPERE

Un critic de marcă: Georges Poulet

Nervos, bogat în racursiuri, portretul zugrăvit de E. Simion în **Timpul trăirii...** lui G. Poulet incită curiozități diverse, mai ales că, în afara unui cerc restrins, ne îndoim că pînă atunci s-au citit (și cunoscut) multe despre criticul francez, născut în Belgia la începutul secolului. Pierre de Boisdeffre în **Littérature d'aujourd'hui,** vol. 2, Paris, 1969, include opera lui Poulet în sfera metacriticii, alături de Blanchot și Richard (cf. p. 551). Altundeva, în secțiunea **Virsta critică a literaturii,** de astă dată în compania unor Picon, Albérès, Barthes, Poulet este asociat criticii al cărei merit fundamental ar consta în faptul „de a pune întrebările esențiale privitor la semnificația unei opere" în opoziție cu strategia „revelațiilor biografice" caracteristică unei bune părți a criticii din secolul al XIX-lea. (Cf.p. 581). În 1950, Poulet primește premiul Saint-Beuve, în 1952 — Premiul Criticii, pentru primele două volume din teatrologia eseistică **Studii asupra timpului uman** consacrate, cum observă Boisdeffre, „dimensiunii temporale în marile opere ale literaturii noastre" (Cf. p. 731). Deși aproape de-o vîrstă cu secolul, Georges Poulet poate lăsa impresia lui E. Simion a fi „de o frumusețe liniștită, aristocratică", vorbirea sa etalînd „o politețe frumoasă, naturală, semnul negreșit al inteligenței" fiind calm și „sigur în ceea ce spune, **nou** pentru că este profund". E. Simion, care a parcurs mai mult din opera lui Poulet decît s-a tradus, recent, la noi, respectiv **Conștiința critică** (Univers, 1979) opinează despre universitarul francez că este „în fond, un critic tematist de nuanță spiritualistă" în opera căruia, meritul esențial rezidă în redarea „elementului spiritual din opera literară valoarea pe care alți critici i-au refuzat-o". Înainte de orice, Poulet, stabilește ceea ce s-ar numi „punctul de forță al operei" coincident cu „punctul de plecare" adică „momentul maxim al unei energii unice, irepetabile". O lucrare, de altfel, publicată în 1964, se și cheamă **Le point de départ.** Conceptele operaționale : timpul și spațiul, analiza se desfășoară, observă just E. Simion, „la flacăra pură a rațiunii". Totuși, Poulet ar fi... „un francez curios" deoarece „nici una din însușirile zgomotoase ale inteligenței galice nu se manifestă în atitudinea lui generală. Stilul său nu-i cu necesitate ironic, gravitatea gîndirii nu ia forme posomorite". Într-adevăr, autorul francez nu-i agresiv ironic așa cum, pe de altă parte, nu oficiază despre literatură dintr-un amvon scientist, impersonal și nu-și face din „obiectivitate" chip cioplit. „Adevăratul patron al criticii moderne este Montaigne", afirmă Poulet și, în final, „orice critică este inițial și fundamental o critică a conștiinței", după ce, în **Introducere,** avertizase deja că „actul lecturii... implică coincidența a două conștiințe : aceea a unui cititor și aceea a unui autor" și, la fel, „conjuncția acestor două conștiințe este tocmai ceea ce caracterizează... critica timpului nostru". Sigur că ironia, ca ton general — observată la un Lemaitre cînd acela se lăsa entuziasmat de romanele lui Pierre Loti — nu e vizibilă la Georges Poulet. Însă ironia nu lipsește cu totul — dar se putea ?... Iată de pildă începutul studiului despre Doamna de Staël : „În 1788, cînd ajunge la vîrsta majoratului, Doamna de Staël scoate o cărticică...". Sau în finalul primei secțiuni a aceluiași studiu : „Unirea sufletelor prin literatură e comparabilă cu o căsătorie fericită". Sau în studiul despre Marcel Raymond, cînd, nu pe nepregătite, dar nu mai puțin savuros prin asta, Poulet scrie că „Raymond este în situația misticilor. Aceștia se plîng că sînt incapabili să exprime ceea ce au simțit, pentru că a exprima acest lucru ar însemna să-l traduci într-un limbaj limpede și pentru că limpezimea ar face să-i dispară pînă și amintirea. (...). În mod riguros, el ar trebui chiar să fie cel ce nu mai scrie deloc...". Sau, la p. 201 : „În felul acesta, Bachelard, voind, ca și părinții lui Degetel, să-și piardă copiii gîndirii în codru, i-a văzut întorcîndu-se încărcați de bogății și presărîndu-și spusele cu surprinzătoare revelații". În sfîrșit, invităm și la reluarea primelor aliniate din analiza dedicată lui R. Barthes (Ed. Rom. p. 282).

Simplificînd, s-ar putea afirma că în fiecare studiu conținut în **Conștiința critică** autorul adoptă o aceeași strategie, servită de un limbaj limpede, adecvat, rareori turburat de vertijuri metaforice, de mania etichetărilor sau de „critica criticii critice", oricum, totdeauna echilibrat și participativ — pentru că la Georges Poulet distingem această rară calitate a echilibrului judecății strîns unit cu tensiunea lirică a eului. Așadar, întîi e stabilit un „punct de plecare" în raport cu care este identificat și esențialul metodei și concepției autorului analizat. Urmează o serie de precizări și nuanțări venite să dovedească evoluțiile și involuțiile în raport cu reperul inițial, iar la urmă, natural, se conclude. Un minimum de divagații, cerute adesea numai

Desen de Nicăpetre

de nevoia comparabilității, însă un maximum de informații, prin condensarea unui imens material lecturat și analizat — cel puțin în cazul scriitorilor care și-au încheiat opera (Staël, Baudelaire, Proust). În final, sîntem tentați să deducem că — fie disimulat, fie, pe alocuri, vădit — simpatiile lui Poulet alunecă spre criticii mai puțin formalizați, mai puțin impersonali și „obiectiviști". Adică — spre aceia care scriu de la stînga spre dreapta. Excesul analitic, stilismul agresiv și formalismul (structuralist sau nu) par să evidențieze, mai curînd, momente de criză, adevărate alexandrinisme ale criticii contemporane. Implicită, polemica lui Poulet nu părăsește niciodată tonul urban, este toleranță și permanent animată de o fundamentală bună credință. Exemplară deontologic, exemplară și sub atîtea alte aspecte, cartea lui Georges Poulet vine să completeze, memorabil, gama studiilor importante tălmăcite în binecunoscuta colecție a editurii Univers.

Mircea Constantinescu

SPORT Lustruind drumuri în munți

Ia Cîmpulung, pe stadionul din curtea companiei de cavalerie, echipa națională, antrenată, în sfîrșit, numai de Ștefan Covaci, a învins cu 5—1, folosind primii 22 de jucători de fotbal ai României — formația Muscelul care, anul acesta, a retrogradat galopant în divizia C. Pe zăduful ăsta, care clădește în jurul casei mormane de picoteli, moțăială și sirop pentru sarailii, rezultatul, găsesc eu, e foarte bun și plin de promisiuni amețitoare. Zimbrii Muscelului, spun gurile rele, puteau să mai răsădească două tuberoze în poarta apărată, pe rînd, de Iordache și Cristian, dar și-au adus aminte că la Dragoslavele și Rucăr își reparau domnii aflați în drum spre Ardeal rădvanele și deseori în loc de aur plăteau cu harapnice. Orice loc e bun dacă se află sub soare, dar acela clătinat de miresme, de sunetul apelor inviind piatra și de lumină izvorînd din ctitorie de meri se cere apărat cu dinții. Așadar, după ce-au furat o pălărie de fragi crescuți în pămînt de mînăstire veche, tricolorii au luat drumul Brașovului, unde, miercuri, au învins cu 1—0 formația lui Nicolae Proca. Meciul a fost de-a dreptul penibil. Spectatorii priveau și-și făceau cruce cu limba-n gură, adică asta e echipa pe care Ștefan Covaci a plimbat-o prin Brazilia și prin toată Europa ? ! Gloria Strehaia, care a cîștigat o partidă cu 18—2 și n-a întrebat nimeni de unde atîta talent pe cap de locuitor, ar fi dat-o peste cap în doi timpi și trei mișcări șchioape. Scuze s-au găsit imediat : la Brașov a bătut vîntul, un vînt puternic care purta mingea numai spre adversari, adică pe cărările pierzaniei. E cunoscut de toată lumea că vîntul, la Brașov, e urît și negru și pune mîna și, poate, dacă vrea el, să înhațe mingea și s-o ducă s-o dumîce la corbi sau la Șura dacilor. Vînt care îngheață magiunul în ceaune și sleiește copitele de măduvă. Odată a răpit o sanie plină cu mirese la a doua sau a treia căsătorie și nu s-a mai aflat nimic de ele. Lucrul dracului, ce să mai vorbim ! La Brașov te smintește vîntul, în Bărăgan te topești în bocanci de căldură, unde să-i duci pe băieți să joace ? Cei mai mulți — și nu glumesc — ar trebui întorși pe maidan, unde n-au fost în stare să învețe cum se dă o pasă cînd plouă sau cînd vîntul scutură funigeii și plopii. Ăstora să le fie minerul de la cramă un șarpe. Dar nu-mi fac griji, l-ar descinta ei, l-ar îmblînzi și l-ar pune să umple oalele în locul lor. Parcă sîntem blestemați, ori de cîte ori se apropie o perioadă de înfruntări grele vine și ne cîntă pe gard un cocoș cu gîtul tăiat și cu copanele-n piftia de la Crăciunul trecut. Lumea fotbalului nostru gîndește lînced și se mișcă de parc-ar avea brumă pe oase.

Deocamdată juna Rodică nu dă semne c-ar avea apă rece-n cofiță, dar eu tot mai cred într-o schimbare la față și aștept ca scînteia lui Ștefan Covaci să se schimbe-n fulger. Septembrie cel vioriu, cu mintea răvășită de tufe de ienupăr, va răspunde surizător dorului nostru de-a vedea taurii Spaniei ? N-aș vrea să fim din nou cei ce se lovesc dureros de bucuria altora.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 41 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
29
(951)
Sîmbătă
19 iulie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

1965 1980 15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

NICOLAE CEAUȘESCU — ctitor și înnoitor de țară, nume-simbol care ne reprezintă în istoria prezentă și viitoare a României

La scara timpului, cincisprezece ani nu reprezintă decît o infimă unitate.

La scara vieții, și mai ales la scara vieții și istoriei unui popor, în condițiile lumii de azi, cincisprezece ani pot fi în mod vital o durată, o experiență enormă de care depinde însăși fizionomia moral-politică și socială a viitorului. Starea de conștiință a acestuia, poziția sa, gradul său de implicare și sănătatea, durabilitatea sa proprie zisă — ca expresii și reflectări tipic uman — sînt, într-o anume perioadă și la o anume cotă, pe un anume relief al istoriei, puncte înalte de sprijin și argumente de referință pentru o definiție care să stea la baza oricărui demers asupra timpului și mai cu seamă la baza înțelegerii și asumării acestui timp, din perspectiva însăși a existenței. Este cazul României, acesta, concret și plurivalent în semnificația sa.

Definind cei cincisprezece ani ciți au trecut de la cel de-al IX-lea Congres al partidului — un eveniment într-adevăr istoric, moment inaugural, decisiv pentru toate domeniile de activitate — ca anii cei mai rodnici, cei mai cuprinzători și, în același timp, cei mai exacți, o oglindă a însuși modului nostru de-a fi, ne-am definit de fapt un inconfundabil mod și o inconfundabilă proiecție în timp a destinului, descătușarea ca niciodată pînă acum a unor uriașe energii. Explicația o căutăm și o aflăm, desigur, în acea primenitoare deschidere de orizont care a fost cel de-al IX-lea forum al comunistilor, primul în linia marilor evenimente care ne-au marcat existența și de la care, în tot ce a urmat, s-a simțit un puls și un spirit dinamic nou, revigorator. Partidul alegea în fruntea sa atunci un om tînăr, bine pregătit pentru istorie, hotărît să acționeze și conștient că multe, multe din cîte erau vor trebui să se schimbe, se vor schimba. Atunci țara și-a regîndit în întregime destinul și de atunci țara și-a redimensionat în structurile ei cele mai intime mobilurile și criteriile propriei sale dezvoltări. Într-un ritm și o creștere fără precedent, după o normă a propriilor sale cerințe și posibilități. Saltul realizat este uriaș și este categoric evident sub toate aspectele și în toate detaliile vieții materiale și spirituale. Din punct de vedere economic, azi, la capătul a cincisprezece ani, deținem realitatea mărită de cîteva ori față de imaginea inițială și sintem, în multe privințe, comparabili doar cu noi înșine.

Ceea ce este practic la îndemîna oricui, ca argument și ca motiv de cunoaștere : industria, în impresionantul său ansamblu de tehnici și procese sau metode de vîrf, tehnologice, ori agricultura în specificul transformării și așezării sale pe principiile unei variante a muncii industriale — reprezintă, în planul reflecției, însăși doctrina înaintării și rezistenței în timp, ideologia dezvoltării noastre multilaterale. Pentru că — și aceasta este iarăși o evidență — înlăuntrul fiecărui lucru, al fiecărei realități, înlăuntrul tuturor izbînzilor care pe drept cuvînt pot fi socotite istorice, stă și acționează energia unei mari, neistovite capacități de creație, patosul viu, neîntrerupt al acesteia, faptul de a-și fi dobîndit consacrarea în condiții de libertate și nouă demnitate. Puterea care vine din neîngrădirea de spirit și din libera, nestînjenita sa manifestare, din asumarea manifestă și responsabilă a istoriei și trăirea ei fără puncte de suspensie sau de demarcație. Democrația, altfel spus, sau realitatea de fapt a acestor ani cînd, odată cu marile construcții materiale ale vieții s-a realizat și aceea a unor noi relații, a unor noi norme și principii de comportament, democrația care, în temeiul demnității și libertății omului, a cîștigat noi spații de referință și a angajat preocupări fără precedent.

Sîntem siguri — convingerea noastră a tuturor se întemeiază pe realități vii și concrete, are sprijinul indestructibil al faptelor și al sentimentelor însesi cu care ne pronunțăm — acești cincisprezece ani sînt așa cum sînt și formează laolaltă zestrea noastră cea mai însuflețitoare fiindcă în inima și pe frontispiciul lor a luminat de la bun început un om și i-a fost dat tocmai lui de atunci să conducă și să asigure — cum deja era pregătit pentru istorie — mersul ascendent în istorie al unui întreg popor. Într-o fericită sintagmă numele lui este de nedespărțit de acela al țării și este de nedespărțit de acela al tuturor înfăptuirilor cu care ne prezentăm azi. Nicolae Ceaușescu. Gîndirea social-politică îi datorează enorm nu numai în ceea ce privește abordarea și dezvoltarea problematicii sale de ansamblu cît mai cu seamă finalitatea, aplicabilitatea sa, faptul că, în realismul și materialitatea sa construcția noii societăți a beneficiat în această etapă de o clară și omniprezentă concepție, că înainte de orice s-a gîndit și regîndit de multe ori asupra fiecărui act de natură să schimbe sau să influențeze viața oamenilor, a țării în general. Dar fermitatea înaintării pe drumul propus de aici a venit. De aici și din tot ce a inspirat și a dat putere de exprimare năzuințelor noastre, ale tuturor, omul devenit un strălucit exemplu pentru întregul partid și pentru întreaga țară, cel pe care îl omagiem azi cu însesi rezultatele muncii și gîndirii sale revoluționare, ca o dovadă nepieritoare fiind însisi acești cincisprezece ani.

Deschizător de drumuri, cu o vigoare și un simț al ideilor care-l așează printre marii gînditori ai lumii contemporane, practician neobosit și fin observator, cunoscător al vieții în amplă dialectica sa, cîrmaci și înnoitor de țară, Nicolae Ceaușescu ne reprezintă și ne impune în mod decisiv viitorimii.

Personalitate proeminentă a lumii contemporane, de numele său se leagă aportul hotărît al României la soluționarea problemelor cardinale ale păcii și înțelegerii între popoare, ale salvgardării intereselor umanității. Opera sa se întinde mult peste cei cincisprezece ani pe care-i aniversăm acum și aceasta constituie într-adevăr emblema sa de spirit și de cutezanță, iluminatul chip în care, sub semnul înalt al durabilității, trăim și construim.

Luceafărul

● ÎN CLOCOTUL VIU, FIERBINTE AL VIEȚII ● Reportaje de ● Mihai Stoian ● Cleopatra Lorințiu ● Valeriu Bârgău ● Elena Nestor ● «Drum în cîmpiile libertății» — proză de Tiberiu Vidra ● Poeme omagiale semnate de ● Vasile Zamfir ● Ioana Dinulescu ● Viorel Cozma ● Pavel Peres

În paginile 4 și 5

Omul

Omul pe care se bizuie țara
stă ca un centru de gravitație
a sufletelor
în inima grijii neadormite.
El ține curcubeul
înfășurat pe piept
și cîntă un cîntec de pace
mai vechi
decît orice istorie scrisă.
La flacăra florii
din mîna lui
se topesc tunuri și cavouri atomice
El nu are altă armă
decît cuvîntul
cu a cărui putere
biciuie spaima
sub care se agită marea.

Gheorghe Pituț

Inițiator și spirit director al celei mai largi mișcări culturale: «Cîntarea României»

Istoricește, ideea unei ample mișcări culturale, care să se finalizeze periodic prin concursuri la toate nivelele, implicit la scara întregii țări a fost formulată de secretarul general al partidului și președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la primul Congres al educației politice și culturii socialiste din iunie 1976, pentru ca în toamna aceluiași an ea să se materializeze în lansarea primei ediții a Festivalului național „Cîntarea României". Antecedentele acestei inițiative grandioase trebuiesc căutate însă în marea dragoste și sete de cultură pe care le manifestă tînărul militant politic încă de la intrarea sa în mișcarea revoluționară, după cum atestă tovarășii săi de luptă, toți cei ce l-au cunoscut în acea epocă. Cuvîntările rostite de conducătorul utecist la primele mitinguri din toamna anului 1944 sau din zilele bătăliei pentru putere conțineau viziunare referiri la cultură și la rosturile ei în noua societate pe care oamenii muncii, în frunte cu comuniștii, urmau s-o făurească.

După cum, de asemenea, mi se pare semnificativ faptul că în 1965, la scurt timp după venirea la cîrma partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu are o primă și memorabilă întîlnire cu oamenii de cultură și artă, în luna mai. Martorii oculari, ca și cei ce au citit relatarea acelei întîlniri neobișnuite pînă atunci în stilul de muncă al partidului nostru, și amintesc cu emoție viziunea înnoitoare, atotcuprinzătoare, în care partidul înțelegea să se ocupe de destinele culturii românești contemporane, de creația literară și artistică. Impresiona în mod deosebit acea preocupare de a da vieții spirituale românești o nouă strălucire, de factură de-a dreptul renascentistă, punînd în valoare atît marile ei tradiții neglijate grav pînă atunci cît și uriașul potențial de creație al oamenilor.

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 3-a

Tinerețea revoluției

În urmă cu 15 ani, în fruntea Partidului Comunist Român — care atunci își recăpăta și numele inițial — era ales unul dintre cei mai tineri oameni politici ai Europei și nu numai ai Europei, o personalitate care avea să se impună fulgerător în peisajul lumii contemporane prin vocația unică a unei gîndiri independente și originale, a unei capacități rare, organizatorice, a unei clarviziuni teoretice de anvergură, a unei patimi răscolitoare în devotamentul ei față de cauza libertății, a independenței și afirmării de sine stătătoare a națiunilor.

Așa a intrat în concertul statelor libere din a doua jumătate a secolului XX, România, prin afirmarea răspicată, deloc ferită de primejdii și de mari riscuri a independenței ei naționale și a libertății ei de a-și croi viitorul conform cu ființa ei milenară, afirmare care s-a făcut ascultată și respectată prin glasul acestei personalități politice, venită la cîrma unui popor și a unui partid care, repet, prin el își recăpăta numele de Român.

Așa a început, la Congresul al IX-lea, Istoria Ceaușescu a României, care și imnul și l-a cîștigat prin recunoașterea înnoită a unui cîntec pentru care pînă la Congresul al IX-lea se plătea cu libertatea și cu viața.

Ca să cîntăm, azi, liberi, „Trei culori cunosc pe lume" a fost nevoie ca acest popor să ridice în fruntea lui un fiu cutezător și credincios istoriei sale multimilenare, care s-a identificat în ființa lui cu ființa națiunii, gata oricînd de jertfă pentru împlinirea, sub flamura comunistă a idealului de binemeritată fericire și de recunoaștere a identității ei în concertul națiunilor libere.

Iată de ce, aniversînd Congresul al IX-lea al P.C.R. noi toți ne simțim și mîndri și datori : mîndri că am fost și sîntem chemați să făurim liberi drumul socialist propriu al revoluției noastre, datori că am fost și sîntem chemați să păstrăm revoluția socialistă, românească, mereu tînără și mereu independentă iar noi să apărăm libertatea gîndirii și faptei noastre prin propria noastră gîndire și faptă.

Nimeni în locul nostru nu va putea să justifice acest drum pe care ni l-am ales, sub conducerea unui comunist tînăr, mereu tînăr și înflăcărat, învățîndu-ne să iubim libertatea, să iubim patria liberă și s-o apărăm liberă prin propria noastră voință și destoinicie și verticalitate morală.

Dinu Săraru

● 15 ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român ● Însemnul împlinirii, însemnul duratei : EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU ● Articole de ● Nicolae Velea ● A. I. Zăinescu ● Dan Rotaru ● Ion Iuga ● Literatura sub semnul valorii și angajării, în cea mai fertilă epocă din istoria țării ● Semnează : ● Ioan Adam ● Valentin F. Mihăescu ● Dan C. Mihăilescu (în paginile 2–3)

Inscripții pe filele istoriei

Am decupat din strălucirea soarelui
Ceas de ceas, zi de zi, an de an
Șiraguri de bunuri pentru
îndestularea noastră.
Dar nici cînd zilele și anii
Nu s-au strîns în atîtea mărgele
Ca în acest deceniu și jumătate,
Ce au înscris, pe veci, pe filele
istoriei naționale
Atîta gîndire efervescentă de statui
Ridicate vieții și belșugului.
Puterea zilelor, cuprinsă în noi,
avîntată de voință
Au plămădit, întîi, credință,
Apoi drumul brațelor spre țintă.
Puterea concentrată în torente de
forță
Ce s-au cumulat în noi înșine,
Declanșînd zborul liber,
Atît de necesar, spre eternitate,
Spre rodul cîștigat cu greu, prin
trudă
Și nopți de veghe
Au întrupat sămînța de piine
aburindă
Și vetre-statui, chip de chibzuință,
Ridicînd privirea demnă spre
soare
Plină de credință.
Clocotul sîngelui încins de vetre de
lumină
Este acum, aici, mai ritmic și fără
umilință,
Mai alert, mai trainic, acoperit de
cinste
Falnic ce se-nalță spre piscuri
comuniste,
Belșugul este acum, aici atît de
aproape
Încît ochilor le-a fost dat cu greu
să-l imortalizeze
Privind la ritmul nou, sub pleoape ;
Fiecare clipă, fiecare oră, fiecare an
Din cei cinsprezece,
Adunînd puteri în brațe –
Izvor de biruințe –
În șiraguri noi, vremurilor smulse.
Semnul începutului de-acum
A fost dat de El
La forumul, înalt al obștei
comuniste,
De Omul brav al omeniei,
Iar noi, fideli ascultători ai istoriei
Cu prospețimea florilor din zori
Inhalăm în piepturi, azi deschise, –
Aerul vremurilor noi
Ce va pecetlui cu litera de aur
În istoria milenară,
Chipul nou al Țării –
Minunat tezaur,
Pentru cei ce vor să știe
Că în lume nu e
Decît o singură Românie !

Horvath Dezideriu

Recuperarea trecutului

Trecutul unui neam sînt rădăcinile lui, fără de care nu poate viețui. Nu este vorba, în nici un fel, de o întoarcere spre ceea ce a fost căci privirea cutezătoare se cere îndreptată spre viitor. Melancolia ce ne poate cuprinde uneori nu este decît o stare de spirit, temporară, în nici un caz o soluție practică. Trebuie, cred, să considerăm trecutul nostru ca un fel de uriaș, pe ai cărui umeri urcîndu-ne, să străbatem spațiile noi ce așteaptă să fie cucerite. Nu pornim, adică, de la nivelul zero în opera pe care o înfăptuim, ci de la o altitudine la care ne-a situat și ne situează istoria noastră milenară, atît de glorioasă, atît de dramatică. Istorie pe care, cum știm atît de bine, o diminuasem vreme de două decenii, adică pînă-n 1965. Dar istoria e o realitate prea puternică pentru a fi înfrîntă de cineva, și am spune că ea înfrînge, pînă la urmă, orice fel de împotriviri. Forța ei, hrănindu-se cu veacuri și milenii, este incomparabilă, în raport cu cea a unei generații. Este, în fond, raportul dintre infinit și efemer. Adăugăm faptul, capital, că istoria își găsește singură, printr-o mișcare tainică, răzbunătorii și salvatorii, pe cei care reașează lucrurile pe făgașul lor firesc. Este, în fond, ceea ce s-a petrecut după cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. de la care a trecut un deceniu și jumătate. Moment potrivit pentru un bilanț. Evident nu unul sărbătoresc, colorat artificial, ci un bilanț bărbătesc, onest și sănătos în care, relevînd succesele, să fim preocupați, în egală măsură, de ceea ce rămîne încă

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 8-a : ● CUVÎNT DESPRE ROMÂNIA ● Poeme de ● Salvatore Quasimodo ● Guy de Bosschère ● Miguel Angel Asturias ● Pak Tchon — Ier ● Pablo Neruda ● Aristea Vassiliadou ● Stanislav Pagaczewski ● Bugusław Leskiewicz ● Iannis Ritsos

GESTUL FIRESC

ÎN INIMA ȚĂRII

Extraordinara vitalitate a președintelui Nicolae Ceaușescu, întîiul conducător al României pentru care, fără nici un fel de figuri de stil, masa de lucru, odaia de lucru e realmente, concret, țara, îl face, în același timp să fie unul dintre cei mai calzi și apropiați cunoscuți ai cetățeanului din România ultimilor 15 ani. Rar locuitor al acestei țări care să nu fi fost în apropierea tovarășului Nicolae Ceaușescu, să nu-i fi auzit direct vorba, sfatul, să nu aibă o amintire care să-l lege pe viață de omul căruia poporul, partidul, i-a încredințat supremele și atît de complexele răspunderi în destinele României. Președintele care străbate țara, care vrea să cunoască direct, să vadă, să audă, să se sfătuiască cu muncitorul, cu țăranul, cu inginerul, să-și confrunte astfel întrebările, planurile, îndoielile, certitudinile și neliniștile este, firește, un om politic de excepțional talent, definit printr-o metodă de lucru care își are unicul și supremul criteriu eficiența. El este omul, simplul om care-și îndeplinește neobosit sarcina. Dar, în același timp, este omul nostru, profund al nostru și prin această capacitate de a rămîne de neuitat în întîmplările umane cotidiene, prin capacitatea și simțirea dreaptă, spontană de a fi de-al casei oriunde ajunge în țara asta. Sînt unul dintre cei care, cu ani în urmă, am avut emoționantul prilej de a-l cunoaște pe tovarășul Nicolae Ceaușescu tocmai într-o astfel de împrejurare cînd cea care vorbește despre om e nuanța, tonalitatea, gestul firesc. La Suceava, președintele se întîlnea,

Platon Pardău

Continuare în pag. a 2-a

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII, ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA ȚĂRII

Poezia ca acțiune

Aprinsele discuții purtate în jurul „generației '70" n-au depășit deocamdată stadiul concluziilor tranzitorii. Excesiva atenție acordată terminologiei are, ca în toate disputele de acest gen, un efect previzibil : absența, sper temporară, a tentativelor sistematizatoare. Foarte utile, sintezele lui Al. Piru și Mircea Iorgulescu nu depășesc în această privință condiția lexiconului : dau adică o idee exactă la nivelul individualității creatoare (fixată glacial sau, la nevoie, ironic), rămînînd ezitante în planul generalizării, al identificării liniilor de forță ce unifică varii personalități. Firește că e riscant să pronunți verdicte categorice asupra unei realități în mișcare. Certitudinile nu se sprijină pe un teren plin de surprize potențiale. Autorii înșiși sînt încercați, s-ar zice, de secreta plăcere de a contrazice clasificările. Un sentimental molcom, fluent și cantabil (mă gîndesc, de pildă, la Lucian Avramescu, cel din placheta debutului) e azi un Pierrot sarcastic, cu replica arzătoare ca un acid. Mircea Dinescu, ca să dau un alt exemplu, a pierdut melancolia eufonică de Robinson despărțit de insula copilăriei, preferind de la o vreme expresia directă, frustă, plebeiană. Aparent mai consecvenți, nici prozatorii nu sînt mai puțin imprevizibili. În scrinul estetic al lui Eugen Uricaru coexistă proza fantastă, de esență volatilă, și scenariul realist, cu solid reazem documentar. De la povestirea pitorescă, balcanică, un Marius Tupan a trecut la romanul pozitivist al șantierului, revenind apoi, ca acul metronomului, la poziția inițială. Într-o literatură vie, atari fluctuații sînt firești, neîndreptățind acuzația de **tropism**. În ciuda metamorfozelor necurmate, există totuși un nucleu coagulant, o sumă de invariante. Îndeosebi poezia este genul în care acestea se disting cel mai bine. Una din concluziile acceptate prin consens ar fi caracterul „imploziv" al lirismului reprezentanților acestei generații. Ei ar fi, se spune, **„formaliști"**, preferînd pe **cum** lui **ce**, în fine, temperamente caligrafice ce-și supraveghează sever emoția. Nu-i aproape nimic neadevărat aici. Eroarea, cîtă este, provine din omisiune. În realitate, acești „culturali" sînt spirite însetate de real, deloc tentate de dorința de a așeza între creație și existență vălul cețos al convenției. Simptomatic, pentru mulți dintre tinerii poeți lirismul implică o continuă dinamitare a ceremonialului, o anulare decisă a regulilor discursului clasic. Poezia împrumută aspectul conversației familiare, al dialogului spontan, de la om la om, medierea cărții fiind exclusă. Într-un poem din **La dispoziția dumneavoastră** Mircea Dinescu constată astfel, nu fără un rictus ironic, că „poezia nu mai are nevoie de hîrtie". Tot el proclamă, cu radicalismul propriu vîrstei, necesitatea de o democratiza lirica, îndepărtînd, ca pe un lest inutil, „cîntecul" : „Ca să cobori cu arta în stradă / să nu folosești și tu același lift hodorogit / în care s-au pus la cale atîtea afaceri cu cîntec... / Renunță în primul rînd la **poezie** / și te va durea stomacul mai puțin". Deloc întîmplător, lirica acestor autori este **politică** și **civică**, presupunînd exortația, acuza, diatriba sau elogiul, așadar armele moralistului, dar evitînd moralizarea didactică. Poezia devine **un mod al acțiunii, o intervenție** bărbătească **în cotidian.**

Marcată vizibil de această opțiune, însăși lirica patriotică a tinerilor determină o revigorare a genului, subminat un timp de stereotipii. În această fascinație a realului, în arzătoarea nevoie de comunicare cu istoria — trecută și prezentă — pot fi găsite esențiale puncte de incidență ale generației. Diferiți ca naturi artistice, Mircea Dinescu, Horia Bădescu, Dan Verona, Dan Rotaru, Adrian Popescu, George Alboiu, Nicolae Turtureanu, Gheorghe Istrate, Dan Mutașcu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Lotreanu, Corneliu Vadim Tudor, Gabriel Chifu (enumerarea este, negreșit, incompletă) se aseamănă prin voința de a revitaliza energic poemul, de a da, cu expresia unuia dintre ei, „cîntecului alt sens decît pînă acum". „Noua poetică" se definește prin negarea calofiliei. Poemul tinde să fie concret, **funcțional**, dispensîndu-se ades de metafora izolată la nivelul versului, pentru a se transforma într-o unică și compactă metaforă. Un manifest „anonim" al aceluiași Mircea Dinescu codifică tranșant schimbarea la față : „Iubirea mea să scoată țări din criză / sărutul meu pompat la polul nord / să bage plitele de gheață-n priză / să cadă cancerul bolnav de cord, // să mîn c-un bici orașul pe cîmpie / ca pe-un tramvai eretic tras de cai, / gata oricînd să-mi puneți șaua mie / dar să nu-mi cereți artă pentru ceai". Cititorul este violentat, somat brusc, imperativ, scos din inerția versului „frumos". Perspectiva iconoclastă nu ocolește miturile clasice, considerate acum, cu un radicalism excesiv, dar simptomatic, drept tranchilizante ale imaginației. Într-un cuvînt, eul — expus agresiv — alungă figurația mitologică. Într-un **Poem pentru ziua a șaptea**, Dan Verona avertizează fără dubii : „Eu voi rupe-o cu poezia în clipa în care / Mă voi simți trădat de mine însumi". Riscurile acceptării mecanice a convențiilor poetice sînt consemnate de același cu un sarcasm tradus în versuri telegrafice, exasperate : „Apare pe piață pasta de dinți „Sisif", apare / Lengerie „Sisif", mobilă stil „Sisif", echipa / De fotbal „F. C. Sisif", pe sub mînă se vinde / Broșura „Cum să devii un Sisif". / Și apar ca după ploaie ciupercile sprințarii profeți / Cu întrebări capitale : „Sisifismul — o nouă religie ?" / „Va renunța Sisif la bolovanul rudimentar ?" / Apar cluburi de sisifomani, pretutindeni se cîntă Sisifomania / Se nasc poeții sisifici" **(Recviem pentru fumători și nefumători).** Deloc gratuit, sarcasmul acesta acționează în numele demnității ultragiate, propunînd prin ricoșeu un model uman nemaculat de compromisuri. Suspiciunea în fața tarelor morale merge mînă în mînă cu neîncrederea în cuvîntul decorativ. Mai tînărul Gabriel Chifu dă, la rîndu-i, „ordine de luptă" în aceeași manieră directă, neprotocolară. Pentru el cuvîntul încetează a fi un substitut al realului, tinzînd să fie o parte integrantă a acesteia : „Poete, ia-ți cuvintele și vino cu ele spre viață. / Încearcă să acoperi cu ele un om — cînd / îi e frig / să hrănești pe cineva cu ele aievea. / Încearcă. / Asta așteptăm de la tine. Adevărurile / noi au nevoie de tine. Să le crești. Să / le aduci în casele noastre — dimineața, / devreme" **(Drumul spre comunism).** Regimul acestei poezii este luciditatea. Programatică, intransigentă, totală. În numele ei, se demitizează frecvent miracolul poetic, alchimia misterioasă a romanticilor. Prelungire a realului, chip similar al acestuia, lirismul impune starea de veghe. Un poem de Mircea Florin Șandru este, în acest sens, un manifest mascat, indicînd o stare de spirit de ordin general : „Creierul biciuit trebuie să lucreze, / Creierul obosit trebuie să lucreze / în noaptea densă precum pîntecul unei înecat / Creierul coase cuvinte, / asemeni unei mașini infernale / Forțînd poemul să iasă deasupra / ca o pasăre chinuită / făcînd poemul să se nască / precum crinul din marile miluri" **(Noapte).**

Acest „realism" al viziunii marchează și **poezia de țară.** Sorgintea ei este de obicei acutul **sentiment al demnității.** Voievozii, cîndva retoric evocați de reprezentanții altor generații, se propun memoriei contemporanilor ca axiome morale. Chiar un imagist frenetic ca Dan Mutașcu simte nevoia unor strofe austere : „Noi, voievozii cei roși de furnici, / de cuvînt înghețați, de văzduh neuitații, / noi, voievozii cei roși de furnici, / sunători precum șerpii din negre orații // noi, voievozii, cu pene și zbor, / nu iubeam niciodată cuvintele-ntoarse, / noi, voievozii cu pene și zbor / nu vindem legea sfîntă de pe buzele arse" **(Noi, voievozii).** Suveran al cuvintelor, poetul însuși e tentat să-și asume stilistic aceeași rectitudine. Altădată se produce voluntar un transfer de memorie ; trecutul inundă prezentul, o memorie ancestrală și colectivă înlocuiește pe aceea proprie, ca în acest tulburător **Ritual** al lui Gheorghe Istrate : „Dar nu-i a mea memoria aceasta / nici graiul ce-l rostesc înlăcrimat /.../ Eu sînt doar o memorie-n derivă / din cerul altui adevăr, o stea". Celebrînd o patrie a demnității, poeții generației '70 comunică, prin bătaia gravă, de sentență, a versului, o certitudine transindividuală : „Numai într-un singur loc te poți naște, / într-o singură patrie, într-o limbă".

Ioan Adam

Opinii despre tînărul prozator

Dacă ar fi să apreciem proza scrisă de tineri, în ultimii ani, după ce apare în revistele literare, concluziile n-ar fi prea optimiste. În afara **Luceafărului** (care-și respectă menirea dar care, rulînd un număr prea mare de nume nu reușește să-i susțină consecvent pe cei talentați) a **Tribunei** clujene și a unor inițiative ale **Vetrei** (am citit aici doi tineri prozatori, Gheorghe Crăciun și Gheorghe Iova, care lasă să se întrevadă, dincolo de experimentalisme, o înzestrare deosebită) celelalte reviste îi preferă pe consacrați sau, de cele mai multe ori, publică producțiile unui pluton omogen (prin mediocritate) de autori care exclud orice surpriză. Ne-am oprit asupra acestui aspect al problemei deoarece ni se pare deosebit de important, pentru un autor în formare, climatul stimulator pe care o revistă literară poate și trebuie să i-l ofere.

În această situație fiind, tînărul prozator trebuie să-și grăbească debutul editorial, să-l aștepte timp îndelungat, să apară, în cele din urmă, practic necunoscut în fața unei critici blazate, dispusă să uite rapid și a unui public care, lipsit astfel de repere, poate, în cel mai fericit caz să reacționeze doar din curiozitate. Ne amintim cu nostalgie de vremea cînd, de pildă, o nuvelă de Nicolae Velea, apărută în revistă, declanșa confruntări ale criticilor, anima spiritele, provoca dispute literare iar nu bîrfe extraliterare.

Dar proza tinerilor pare a fi un organism robust, în stare să compenseze eficient aceste maladii ale mediului. Dacă, spre exemplu, la ora debutului cu romanul **Drumul egal al fiecărei zile**, calitățile de fin analist al Gabrielei Adameșteanu erau cunoscute din proza publicată în paginile revistei **Luceafărul**, Mircea Săndulescu cu **Victorie clandestină** și Ioan Dan Nicolescu, cu **Rana statuilor** nu publicaseră nicăieri nici un rînd, erau, adică, niște iluștri necunoscuți. Cărțile lor au reușit totuși să depășească acest obstacol și să-și taie drum spre cititor. Aceeași situație, în cazul unor Teodor Bulza, Grigore Zanc, Paul Eugen Banciu ș.a.

Astfel de diferențe de „tratament", de această dată fără legătură cu spațiul tipografic din revistele literare, țin de pozițiile criticii literare sau, mai exact spus, de dogmatismele acesteia. Un prozator tînăr foarte talentat (l-au numit pe Eugen Uricaru) atrăgea atenția criticii cu volumul de nuvele **Despre purpură**, se impunea definitiv cu romanul **Rug și flacără**, primit extrem de elogios, dar scria apoi o carte mai slabă, **Mierea**. Odată însă etichetat ca scriitor de valoare (și pe bună dreptate) puțini au fost cei (de ce oare ?) care au cutezat să citească cu obiectivitate (și să se pronunțe tot așa) romanul **Mierea**. Evident că este vorba de opinii personale, dar le facem publice, chiar dacă vor contraria, din credința că atrag atenția asupra unui fenomen mai general, în virtutea căruia cărțile unui autor **mare** sînt abordate nediferențiat, în același limbaj encomiastic, care nu folosește nimănui ?

Revenind la proza tinerilor, trebuie să observăm că destule din promisiunile debutului au rămas neonorate integral. Prozatori talentați ca Gheorghe Schwartz, Alexandru Deal, I.D. Teodorescu sînt la fel de interesanți ca și la debut, **dar numai atît.** Ei n-au dat încă acea carte care să poată intra cu șanse în competiția marilor valori ale prozei românești.

Există însă și o mișcare accentuat ascendentă. La al doilea lor volum un Dumitru Dinulescu **(Linda Belinda)** sau un Florin Gabrea **(Frumos e numai adevărul)** se arată a fi concurenți serioși pentru un loc în primul pluton al prozei contemporane. Și pentru că ne aflăm la capitolul proză scurtă gen neglijat datorită, probabil marii fascinații a romanului, sînt cel puțin stimabile cărțile lui N.V. Turcu, autor ignorat de critica literară.

Asumîndu-ne toate riscurile unei opțiuni timpurii vom spune că vocația și talentul unor prozatori aflați la prima carte ca Letiția Vladislav, Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Nicolae Cristache, sînt neîndoielnice.

Interesant pentru efortul de a-și descoperi adevăratul drum, este cazul lui Ion Lilă, inițial poet fără chemare dar publicat în reviste, acum prozator notabil, autor a două volume **(Ploaie amară** și **Cu pieptul în bătaia vîntului)** trecute cu vederea de specialiștii deținători de rubrici permanente.

Remarcabil în proza scrisă de tineri mi se pare faptul că, din unghiuri și cu modalități diferite se încearcă abordarea unei tematici extrase din realitatea imediată, părăsindu-se astfel problematica „obsedantului deceniu", care a devenit pentru unii, cei lipsiți de vocație autentică, refugiu sigur și formulă comodă. Tinerii prozatori talentați, dintre care am numit aici doar o mică parte, au șansa de a scrie **azi** literatura lui **azi**. Mîine se vor putea mîndri.

Valentin F. Mihăescu

Dimensiunile criticii tinere

Ajunsă, într-un proces simultan cu cel al creației literare, la nivelul unei depline maturități, caracterizată prin precizia axiologizantă, fermitatea opțională, gustul pentru analitica voluptuos-minuțioasă dublat de deschiderea față de teorie și sinteză, critica literară românească a ultimilor ani se află, credem, înaintea unor largi, promițătoare și profunde perspective. „Statul major" compus din cele mai experimentate personalități își continuă opera de cristalizare a criteriilor, adăugînd noi dimensiuni istoriei literaturii, sintetizînd și acoperind petele albe ale geografiei literare, păstrîndu-se oarecum în afara tulburărilor efemere ale „criticii zilei", preferînd teritoriile sigure pentru a le supune periodic unor revalorificări superioare. Dincolo, însă, de preocupările „academice" ale acestui nucleu de forță, efervescența am zice fără precedent în cultura română, a criticii literare în devenire, înregistrează accente de netăgăduită valoare, acordînd cu tot mai multă siguranță interpretarea literară românească la panoul de comandă al celor mai dotate metodologii europene. Nu lipsește, practic, nici una din constantele tipologiei în temă : critica sobră, intens documentată, analitica îndelung exersată pe detalii, comparatistica, spiritul asociativ-speculativ, incisivitatea în cadre iconoclaste și efuziunile iconodule, spiritul sintetic, spiritul dezinvolt, eseistica spiralată și mecanica teoretizantă, erudiția și veleitarismul, specificul mercenar sau bonomia atotînțelegătoare, mărgelele înșirate pe axa paradigmatică sau pe cea sintagmatică (după posibilități), cantonarea în corsetul recenziei sau critica „de travelling" etc, etc. Este o extrem de fecundă diversitate, a cărei unitate și valoare autonomă vor fi judecate de vreme, de luciditate, de gustul public, potrivit coeficientului intrinsec de orientare, decizie și axiologizare. Asupra acestei **critici în devenire** (evităm anume expresia ambiguă de **critică tînără**) vom insista în cele ce urmează.

Într-o epocă a prefacerilor rapide, a dominării spiritului de către „obsesia sintezei", favorizată de un climat politic generos, care solicită imperios opera durabilă și de largă respirație, care să-și valorifice intensiv obiectul, critica românească traversează o etapă a „eseului-boltă", menit să suplinească prin calitatea demersului lipsa cantităților monografice, edificînd și statutînd ierarhii din mers, obligată pe de o parte să se racordeze sistemelor universale de interpretare și să atingă prin salt valoric ceea ce alte culturi au atins printr-un proces îndelungat ; pe de altă parte, să structureze literatura națională detectîndu-i esențele și pregătindu-le angajarea în sistemul mondial de valori spirituale. Niciodată, ca în ultimii 10—15 ani nu a mai fost pusă critica română în fața unui traiect de asemenea complexitate ; instrucția se formează direct în angajările culturale, istoria literaturii își cere drepturile, spațiul jurnalistic al zilei este în necontenită fierbere solicitînd eforturi înzecite pe linia decantărilor, fermității și onestității verdictelor, publicul reclamă mai mult ca oricînd evitarea specializării limbajului critic, adoptarea pozițiilor nu o dată de extremă, estetica și teoria literară își solicită imperios fireasca autonomie, necesitatea înscrierii faptului literar propriu-zis pe coordonate amplu-teoretice este mai acută ca niciodată, noile metodologii nutrite de obsesia — absolut legitimă — a criticii de a fi „știință a literaturii" se succed necrutător solicitînd o condiție spirituală fără fisuri, iar faptul că orice critic român vorbește în numele unei concepții filosofico-sociale revoluționare și unitare, redimensionînd fiecare afirmație la o scară de valori direct implicată teoriei materialist-științifice, impune o altă serie de responsabilități.

Din acest punct de vedere, literatura română și-a creat o pleiadă de critici bine informați, ea și o **conștiință critică** de primă însemnătate în cadrele universale ale genului. Important este, în astfel de momente de bilanț a încerca structurarea celor mai viabile categorii de critici în devenire, a celor care vor continua opera de generoasă deschidere intelectuală care s-a început, a celor care, beneficiind de roadele procesului literar efervescent prin care trece cultura română, cu misiunea de a face din **interpretarea** literaturii o efigie a **spiritului creator** național. Astfel vom vorbi de o sferă a criticii participative, în care empatia funcționează cu maximum de efecte revelatoare, unde cărțile lui Ion Pop, Mircea Martin, Marian Papahagi, Ion Vartic, Dorin Teodorescu, Gelu Ionescu, C. M. Ionescu, Marian Popa oferă garanții de primă însemnătate ; de o critică deschisă către teoretizare, istorie literară și estetică, unde cercetările de pînă acum ale unor comentatori precum Al. Călinescu, E. Negrici, I. Constantinescu, Marcel Petrișor, alături de T. Olteanu, Sergiu Pavel Dan, Florin Mihăilescu, Al. Protopopescu, Livius Ciocârlie, Marin Beșteliu, E. Țarălungă, Constantin Crișan, deschid perspective insolite ce se impun a fi abordate cu toată seriozitatea. Aceste două categorii sînt și cele care au valorificat cel mai mult pînă acum unele din principalele orientări moderne ale interpretări literare europene. Iar li se adaugă o excelentă pleiadă de critici foiletoniști, cu deschidere către sistemele ample de ierarhizare valorică în spațiul literar românesc: Petru Poantă, C. Ungureanu, M. Iorgulescu, Al. Dobrescu, L. Ulici, Al. Andreiescu, Daniel Dumitriu, Ghe. Grigurcu, Dan Cristea, Mirela Roznoveanu, Ion Cocora, C. Stănescu, M. Nițescu, L. Alexiu, F. Băileșteanu, Al. Ștefănescu, nume deja consacrate, dar aflate în plin proces de autoedificare, capabile de surprize din cele mai binevenite. Este cazul să vorbim apoi de afirmarea în ultimii ani a unor critici formați, ca să zicem așa, în „luptă cu capodopera", autori ai unor reinterpretări ale cîtorva zone ale istoriei literaturii și care, continuîndu-și investigațiile, vor elimina cu timpul masele compacte de prejudecăți și lene evaluativă care s-au cam adunat în jurul unor personalități de prim rang ale literaturii naționale : Sadoveanu (Z. Sângeorzan, M. Tomus), Slavici (Magdalena Popescu), G. Coșbuc (P. Poantă), Eminescu (Ioana Em. Petrescu, M. Mincu), Blaga (M. Vaida), Caragiale (I. Constantinescu, M. Tomuș), Miron Costin (M. Scarlat), Cantemir (E. Sorohan), Mateiu Caragiale (Ovidiu Cotruș, una din marile pierderi ale criticii române, alături de Nicolae Baltag), Duiliu Zamfirescu (Ioan Adam), Alecsandri (D. Curticăpeanu), Ilarie Chendi (Mircea Popa), Antim Ivireanul (Eugen Negrici), Macedonski (M. Zamfir), Anton Holban (Al. Călinescu), Rebreanu (Aurel Sasu), Bacovia (G. Grigurcu), Radu Stanca (I. Vartic), Budai Deleanu (Ioana Em. Petrescu, M. Vaida). Vom vorbi apoi de trei înzestrări rare : una în zona culturii române vechi (Dan Horia Mazilu), a doua cu deschideri către istoria culturii(M. Muthu), cealaltă cu rădăcini în antropologie și etnologie (Mihai Coman) și de încă două talente excepționale, cu drept de cetate deplin în critica literară : Gabriel Liiceanu, filosof de rară distincție și profunzime analitică și Corneliu Mircea, din aceeași familie spirituală, debutat recent cu o carte de amplă rezonanță spirituală. În fine, vom vorbi de o categorie foarte puțin comentată, cea a criticilor — încă — fără volum și care vin în imediata vecinătate a numelor citate, nuanțînd pozițiile deja existente sau croind alte cadre pentru hermeneutica românească. Avem deplina siguranță că nume precum V. F. Mihăescu, Șt. Borbelly, A. Silvestri, Ion Pecie, Paul Dugneanu, M. D. Gheorghiu, Dan Al. Condeescu, V. Podoabă, Doina Uricariu, S. Craia, I. Buduca, Radu G. Țeposu, D. Arsenie, Ioan Holban, Radu Săplăcan, C. Tuchilă, C. Sorescu, D. Ciachir vor însemna, prin cărțile lor, noi arii de investigație literară.

Depinde totul de măsura în care această critică în devenire își va înțelege menirea nu ca o carieră, ci ca un destin asumat în mod esențial, eliminînd în mod radical și sistematic atracțiile jocurilor de culise, optînd pentru **opera critică** în defavoarea culegerilor de recenzii, pentru temele majore ale culturii, în defavoarea sumarelor ierarhii ale cărților alcătuite în pripă, pentru abordarea lipsită de complexe a literaturii române în paralel cu literaturile străine și mai ales pentru redimensionarea programatică a zonelor forte ale istoriei literare la scara celor mai noi și mai fecund-aplicabile sisteme critice universale.

Dan C. Mihăilescu

Tîmplă a cetății

Portret săpat în ființa alor mei
Din vatra de simboluri răsărind
în harfe de sudoare și scîntei
Poporul tot, cu sîngele cîntînd,
Cu tine adîncește vechi porunci
și ctitoria anilor prin ani :
Cei cincisprezece care au trecut
Măreț boltiră visul de titani.

Întreg al firii noastre, prin istorii,
Sensul suprem al nașterii din nou
în veacul comunismului-erou
ți-l rotunjim, sub pașnicele glorii.
Răsare-n Horă, soare de-andezit,
al ctitoriei Neamului, prin sine,
Reflexul altui soare, care vine
întinerind, din părul tău albit...
și-n tine își adună fluviul vieții
miraculoase ramuri din eroi
Bărbate — Sceptru, tîmplă a cetății
și-n juru-ți, milioane, suntem Noi.

Eugen Evu

Recuperarea trecutului

Urmare din pag. 1

de făcut. Căci n-am ajuns la capătul drumului. Și nu vom ajunge niciodată, din fericire, să oprim, ca Faust, clipa.

Nu ne vom referi, firește decît la domeniul cercetării valorilor literare ale trecutului care ne este, prin preocupări, mai la îndemînă, observînd, dintru început, că rezultatele, atît de bogate, se impun prin ele însele. S-au scris, în perioada ce ne preocupă, foarte multe monografii despre scriitori, epoci, curente, istorii literare, sinteze, eseuri cum nu s-au scris în nici o altă perioadă a culturii române, fie din cele mai înfloritoare. Evident, documentarea s-a îmbogățit, perspectiva în timp favorizează și ea cercetarea, dar, cu toate acestea, ritmul valorificării tradiției noastre literare este unul din cele mai înalte. Am putea susține, chiar, că este domeniul cu cele mai multe realizări, ceea ce este și normal căci, cum spuneam, trebuia să redresăm o gravă deviere de la evoluția firească a culturii noastre, să corectăm erori, să reabilităm personalități și în același timp să împingem, mai departe, cercetarea. Și, pentru ca aceste constatări, generale, să aibă acoperirea faptelor, vom produce și cîteva serii de exemplificări. Cred că sectorul cel mai precar, în momentul 1965, era cel al studiilor de sinteză, al istoriilor literare. Cîteva din cele care circulau în epocă, între care una distinsă, cu un deceniu înainte, cu premiul de stat (pe 1954) erau sumare, cu judecăți aberante, formulate sub zodia sociologismului vulgar cu autori fundamentali care lipseau (Maiorescu, Arghezi, Iorga, Blaga, Barbu ș.a.), cu alții inventați. Adevărul este că pînă-n 1965, două decenii, istoria literară fusese denaturată. Treptat, însă, plecîndu-se mai ales de la Istoria călinesciană, rămasă model pînă astăzi, această disciplină își revine și înregistrează necontestabile succese prin cele 3 volume apărute la Editura Academiei, colectivă, apoi prin lucrări de autor ca acelea semnate de Al. Piru, Ion Rotaru, Paul Cornea, D. Păcurariu, G. Munteanu, D. Micu, C. Ciopraga, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion ș.a. Cum se poate vedea, sînt „acoperite" toate epocile literare, toți autorii importanți. Se adaugă sintezele pe curente : umanismul cronicarilor, pașoptismul romantic, junimismul, simbolismul, sămănătorismul, poporanismul, gîndirismul, avangarda etc., apoi monografiile marilor publicații literare : **Convorbiri literare, Literatorul, Viața Românească, Sburătorul, Revista fundațiilor** etc. Ceea ce dorim, în momentul de față, este ca, odată ajunși la acest stadiu al cercetării să se întocmească noi sinteze de istorie literară cu două finalități principale : 1) adresate specialiștilor prin valorificarea tuturor datelor obținute de către studiile parțiale, atît de numeroase. Avem nevoie de o istorie a literaturii române complete, pînă la zi, academică, care să fie instrument fundamental pentru cercetări ; 2) adresate publicului larg, atît de numeroase astăzi și care, fără nici o pendanterie, fără excese factologice, îmbinînd informarea cu eseul, scrise cursiv, atrăgător, să dea o imagine generală, de ansamblu, accesibilă tuturor celor ce se interesează de literatura patriei lor. Asemenea compendii, care să nu depășească 200 de pagini, ar aduce imense servicii literaturii române și ar putea fi utilizate, prin traducerea lor în limbi de circulație, de către străini. Ele trebuie întocmite, firește, de un singur autor pentru a se păstra unitatea judecăților și a stilului.

S-au scris, după 1965, lucrări de referință, mai ales monografii, despre marile personalități ale culturii noastre, multe ostracizate înainte. Au revenit în actualitate Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu, între critici, între poeți Tudor Arghezi (despre care s-au scris 12 cărți), Lucian Blaga (circa 10), Ion Barbu, Ion Pillat etc. Textele lor au fost repuse în circulație integral. Unele lucruri merg încă greu : ediția **Opere** de Eminescu, (aflată, totuși, la al noulea volum, **Proza politică**), reeditarea unor cărți de referință ca **Istoria** călinesciană, **În preajma revoluției** de C. Stere, **Rusoaica** de Gib Mihăescu au întîrziat excesiv. S-ar mai putea da cîteva exemple de neîmpliniri. Nu prea mult însă căci, în general vorbind, valorificarea marilor opere ale trecutului este, cum spuneam, una din marile izbînzi ale ultimilor 15 ani. Izbînzi ce garantează, prin ele însele, soluționarea tuturor chestiunilor restante.

Gestul firesc

Urmare din pag. 1

la un amplu sfat, cu mii de oameni ale căror inimi începeau să bată în ritmul nou și plin de speranță pe care-l aducea Congresul al IX-lea al partidului și tovarășul Nicolae Ceaușescu. Au fost ceasuri și zile de felurite discuții, s-au schimbat idei, s-au rostit doleanțe. Una a celor care lucram în domeniul culturii, era de a vedea în Suceava un edificiu cultural, mult întîrziat de hățișuri birocratice mai vechi și ciudate priorități. Existau planuri, exista o machetă, existau entuziaști. Existau și descurajați. Președintele ne-a ascultat, și concentrarea gîndului lui ne cuprinsese parcă gîndurile, ni le îmbrățișase, am avut instantaneu acel sentiment greu definibil, dar clar, perfect clar, că e contopit cu mica noastră problemă (dacă e s-o raportăm la problemele unei țări sau măcar ale unui județ !), că facem toți, atunci, „o echipă", „un colectiv", așa cum repede un întreg popor avea să-și dea seama de formidabila fertilitate a acestui talent al președintelui de a da țării conștiința că e o unică familie.

Azi, casa de cultură de la Suceava e de mult unul dintre cele mai prestigioase edificii de acest gen din țară. Ori de cîte ori mă întorc pe acolo să-i privesc arhitectura zveltă, o văd parcă nimbată de acea concentrare omenească, adînc firesc omenească a Președintelui nostru.

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN

Însemnul împlinirii,
însemnul duratei

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Investitura de încredere

Există, la Muzeul de Istorie a P.C.R., între sutele de panouri de sticlă și între miile de fotografii, — portretul unui tînăr bărbat a cărui expresie iradiază o hotărîre atît de puternică încît vizitatorul aflat pentru intîia oară acolo, rămîne în fața lui țintuit. Foarte rar rădăcina unui caracter omenesc poate fi atît de lesne înțeleasă încît expresia ei pe un obraz omenesc să semene, pînă la îngemănare, cu o investitură de încredere. O mare liniște, un sentiment reconfortant de solidaritate umană guvernează spațiul acela din centrul căruia te privește, cu atîta imensă înțelegere omenească, acel obraz de adolescent.

Este neverosimil cît de limpede se putea citi pe chipul utecistului Ceaușescu Nicolae încă în urmă cu două decenii devenirea ce va urma. Puternica personalitate care avea să crească din privirea fierbinte și din zîmbetul încă copilăresc. Curajul, abnegația, consecvența și, mai ales, devoțiunea totală, citite de pe atunci în desenul obrazului.

Oridecîte ori l-am revăzut, prin transmisiile de televiziune, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, memoria mea afectivă a rechemat acel portret. Oridecîte ori i-am ascultat vocea, prin transmisiile de televiziune, înțelegerea acelui portret s-a reconfirmat. Nimic nu s-a pierdut prin vreme. Investitura de încredere s-a justificat. Anii în care cel ce fusese secretarul Uniunii Tineretului Comunist din România a devenit secretar general al Partidului Comunist din România, și apoi anii în care directivele Congresului al IX-lea al partidului au devenit o creație și o epocă — „epoca Ceaușescu", — anii victoriilor **industriei** și agriculturii socialiste, anii ieșirii României în lume, a ireversibilei ei deveniri înscrisă ca pe o orbită solară, această operă de construire a unei lumi mai drepte pentru oameni mai buni — au maturizat chipul tovarășului Nicolae Ceaușescu dar nu i-au schimbat expresia. Devenirea s-a petrecut. Promisiunea făcută s-a împlinit. Voința, curajul și abnegația au fost chezășia unui început nou de epocă și chiar a unui nou început de istorie, pe care numai o făptură umană cu o neclintită rădăcină patriotică le putea genera.

Cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales președinte al țării ne-am bucurat: Un om tînăr! Cel mai tînăr președinte din Europa! Am sperat să-i simțim tinerețea în munca sa de la comanda grea a patriei noastre și speranțele noastre s-au adeverit. Există, în toate izbînzile noastre de astăzi, în munca tenace pe care o depunem, în aspirațiile libere pe care le nutrim, în devotamentul cu care răspundem solicitărilor, în încrederea pe care am dobîndit-o în noi, în această minunată bunăstare spirituală care guvernează epoca noastră — tinerețea cutezătoare, curajoasă și invincibilă a bărbatului pe care în urmă cu 15 ani, l-am ales.

Am avut, avem și vom avea un președinte tînăr. Un președinte a cărui tinerețe își are rădăcina în suflet, în dragoste și în iubire, în devotament și în abnegație, și din pricina aceasta tinerețea sa va fi veșnic vie, veșnic fertilă, așa după cum este și țara, și după cum este poporul al cărui destin îl exprimă și-l poartă spre împliniri.

Președinte, muncă, patrie, iubire. Cuvinte pe care le-am săpat cu mîndrie pe frontispiciul acestei epoci. Cuvinte-forță, pe care le rostim și le trăim în fiecare zi, spre lauda unui destin omenesc care s-a identificat, fără nici o abatere de la data ivirii sale în lume, cu poporul, cu patria, cu istoria.

Nicolae Velea

Anotimp al maturității

Prin natura lucrurilor, în cursul unui an, toamnei îi revine privilegiul de a fi anotimp de bilanț, graniță dintre recolte, moment de adînci meditații asupra roadelor materiale și spirituale ale anului trecut cît și asupra planurilor de viitor, de perspectivă mai apropiată sau mai îndepărtată.

Vara aceasta, însă, probează multiple valențe bilanțiere, certificînd, prin realizări și proiecte, că se constituie într-o încununare a unui deceniu și jumătate.

Da, în vara aceasta se împlinesc 15 ani de nemaiîntîlnit avînt revoluționar, 15 ani de măreție și îndrăznețe ctitorii, 15 ani de cutezanță și înfăptuiri.

Se împlinește un deceniu și jumătate de cînd, la istoricul Congres al IX-lea, prin voința întregului partid și a întregii națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în fruntea comuniștilor români.

Epoca Nicolae Ceaușescu înseamnă pentru literatura română, ca, de altfel, pentru însești istoria, viața și dezvoltarea acestei țări, o perioadă de glorii, de construcții și înălțare pe noi culmi de civilizație și progres.

Cine vrea să vadă ce au însemnat acești 15 ani pentru România socialistă să cutreiere țara în lung și-n lat, în metropolele impresionante prin însemnele de civilizație a ochiului, dar și în cele mai îndepărtate sate, unde scurgerea timpului s-a metamorfozat în bunăstare și încredere în viață, în muncă și în programul Partidului Comunist Român.

Cine vrea să vadă ce au însemnat acești ani pentru literatura română să meargă la rafturile bibliotecilor, să parcurgă librăriile țării, de la orașe și sate, și se va convinge că emanciparea despre care se știe că se datorează, în ce are mai frumos, acestor 15 ani se regăsește și în sutele și miile de titluri ce pot aureola orice bibliotecă și orice literatură din lume.

Epoca Nicolae Ceaușescu este epoca înălțării unor impresionante combinate industriale, pe care înaintașii noștri nici nu cutezau să și le imagineze pe teritoriul României, este epoca dezvoltării urbanistice fără precedent, epoca de formare a acelui comunist de omenie, ideal al comuniștilor, epoca unei agriculturi în plină înflorire.

Epoca Nicolae Ceaușescu este epoca planurilor îndrăznețe și realizabile, este epoca supremei cutezanțe, a deplinei și puternicei afirmări a României, pe arena internațională.

Epoca Nicolae Ceaușescu se definește prin toate acestea și prin altele, dar și printr-o cultură puternică, printr-o literatură cu care, așa cum spuneam, se pot mîndri orice națiune și orice popor.

În România ultimilor 15 ani au apărut cărți ce pot sta oricînd la loc de cinste în oricare din bibliotecile lumii.

Pentru literatura română, pentru scriitorii români, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a socotit și-i socotește întotdeauna ajutoare de nădejde ale partidului în opera de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a omului nou, pentru acești scriitori, cei 15 ani reprezintă o etapă a maturizării și împlinirii depline, o etapă de reale izbînzi.

Astfel că vara aceasta ni se dezvăluie nouă, scriitorilor, ca de altfel întregului popor român, ca o vară a împlinirilor noastre. Autenticitatea și trăinicia succeselor noastre își au izvoarele în gîndirea profund originală și revoluționară a secretarului general al partidului nostru, în neobosita sa activitate puse în slujba propășirii noastre, a înălțării noastre spre noi idealuri, legitime și curate.

Litera de plumb capătă caratele strălucirii, prin însăși efervescența acestui timp.

Un timp al cutezanței revoluționare. Un timp al maturității depline. Un timp pe măsura celui ce-i imprimă sens și durată, zbor și dăinuire, strălucire și forță — tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dan Rotaru

Condiția demnității

Obișnuim — și nu numai noi facem aceasta — ca din răstimp în răstimp, odată cu trecerea și încheierea rotundă a anilor, să ne rememorăm datele și întîmplările existenței din lumina unui eveniment. Trecem în unda de rază a lui și este un prim indiciu de istorie acesta, suficient că să putem privi și merge adînc, ceva mai departe în inima lucrurilor, spre acel rotund al lor. Prilej de a trăi, de a-ți asuma și pe această cale a emoțiilor istoria și, totodată, în plin efort solidar, de a te detașa de ea. De a te da, adică, puțin la o parte, nu mai înainte și nici în urmă ci chiar în interiorul ei.

Spațiul decisiv este al implicării și privirea îți întoarce imagini inițiale. Sau te simți privit, cu propriii tăi ochi, dintr-un orizont cum cîteodată, seara, în lunile de vară cerul se uită pe pămînt cu ape și stele incoruptibile. Astfel, în interiorul ei, istoria este fascinantă și mișcă deopotrivă ființe, evenimente și lucruri. Iar viața noastră curge mai departe, nici mai puțin liniștită și nici mai zgomotoasă decît e. Mă gîndesc, bunăoară, la cei ce-au devenit o generație de mijloc azi și la faptul că ei, cei mai mulți — noi, cei mulți dintre noi, adică — au început — și am început — drumul acesta al vieții în istorie odată cu cea mai largă și mai hotărîtă deschidere a acesteia, acum cincisprezece ani cînd, printr-un act de voință supremă, țara a cunoscut o adevărată revigorare de spirit și o primenire pînă în rădăcini a aerului său vital, înnoitor. Congresul al IX-lea al partidului stă capăt de unghi, călăuză pentru aceasta, eveniment impresionant care ține și de o întîmplare a destinului, poate, dar meritată, cinstită și tot atît de necesară pe cît de categorică și semnificativă a fost în miezul tuturor celor cîte i-au urmat. A venit atunci la cîrma existenței noastre un om tînăr, cu alese trăsături revoluționare care, prin zbaterea, gîndirea și acțiunea sa în permanentă vie și cutezătoare, a dat un nou relief de certitudine politică și socială celor mai îndrăznețe visuri și proiecte de viitor. Generația care este de mijloc acum și-a făcut debutul în profesie și în istorie sub zodia acestei tulburătoare inseninări. Generațiile celelalte au respirat din mers, și-au încordat și mai mult energiile spiritului și s-au întîlnit, ne întîlnim cu toții în desăvîrșirea operei pe care o înălțăm. De la această și prin această permanentă mișcare și primenire de sine, evenimentul care ne-a făcut apți de izbîndă și a dat glas, a dat rost și curaj de înfăptuire, de împlinire în vocație și în speranță — forumul de acum cincisprezece ani — a devenit evenimentul purtător de destine și, biografic, esențial. Dar cel mai mult și mai mult, ca eveniment crucial, ca eveniment-matcă, el poartă emblematic și într-o permanentă proiecție chipul simbol, statuar, al celui care, investit cu ample responsabilități ale istoriei, ne-a învestit la rîndul lui cu prerogativele libertății și exercitiul concret, nedisimulat, al acesteia dintr-un motiv cel puțin justitiar. Îmi amintesc de una dintre cele dintîi vizite — din cele peste patru sute cîte a efectuat în țară — imediat după Congresul al IX-lea cînd, cu o sinceritate molipsitoare, comunicativă în cel mai înalt grad, anunța una din metodele care au devenit și caracteristice apoi, o proprietate de spirit de fapt, una din acele rare calități fără de care viața, mai ales în cazul unui conducător, s-ar închide în sine și ar degenera: dialogul, consultarea permanentă, cunoașterea adevărului de la izvoare, a realității de la propriile ei surse. Avertiza atunci că ne așteaptă un drum lung și greu iar pentru ca acesta să poată fi cît mai bine început și parcurs trebuie să ne consultăm, stă în firea noastră, a românilor, aceasta și stă, trebuie să stea în firea tuturor celor care sînt investiți de către obște cu anume răspunderi și anume datorii. Cîți dintre șefii de stat și-ar fi început cariera cu un astfel de deziderat și cu un asemenea program? Știa ce vroia, sigur pe el și pe mijloacele revigorării, ale reînnoirii pe care o promulga, tînărul om de atunci își făcea din istorie și din viața la zi a oamenilor una dintre cele mai categorice profesiuni de credință. Cu dialogul în țară, pe orice problemă, și dialogul în afară, în lumea contemporană, el și-a făcut o normă de gîndire și comportament, un exercițiu care-l apropie și în același timp îl înalță cu distincție față de oameni, într-un fel care îi e propriu și care îți impune căldură și deopotrivă dragoste și respect. Ceva firesc, ținînd parcă de un ritual adînc al lucrurilor, urcă prin ființa și lumina ochilor săi tineri pentru ca, imediat, cineva numește sau explică ceva să-ți dai seama că te afli în fața unui mare și îndreptățit gînditor al vieții, cu toată filozofia și meandrele sau ascunzișurile ei, arătîndu-se întreagă numai celor apți de a o înțelege și a o modela. Avertizase asupra acelui drum lung și greu și iată-ne acum, la capătul a cincisprezece ani, putînd spune cu îndreptățită mîndrie că nimic nu a fost zadarnic și nici de prisos. Facem timpul și spațiul de legătură, în rezonanța deplină a ideilor care emană de la același program, cu noi cei ce sîntem astăzi și vom fi, evident, mîine, avînd în conștiință permanent treaz exemplul de dăruire și sinceritate al omului care ne veghează și ne conduce nu numai în drepturi și datorii ci și în speranțe. De la el și prin el am deprins multe din concepțiile novatoare cu privire la abordarea și soluționarea problemelor de fond ale construcției noii societăți, de la el și prin el întregul partid, întreaga societate au dobîndit relieful unor noi relații de muncă și viață, întărind astfel însăși așezarea omului în condiția și pe temeiul propriei sale personalități. Este aici explicația întreagă a unității și solidarității noastre naționale în jurul partidului, al președintelui nostru, după cum tot aici se află și explicația, argumentele însesi ale umanismului, ale libertății și independenței noastre ca surse, ca mobiluri înalte de netăgăduit și totodată de neconciliat. Condiția demnității și-a dobîndit astfel suprema ei funcție regeneratoare și, în memoria timpului, țara și-a regîndit, și-a construit cu lumină chipul, ca o efigie prin veacuri a conducătorului, a eroului ei omniprezent.

A. I. Zăinescu

Ființa adevărului

Cu cincisprezece ani în urmă, poeții tineri de atunci, ne întîlneam cu noi înșine, intram pe porțile orașului în străzile sincerității. Ne însoțea Limba Română, averea dintotdeauna, obrazul de inimă și spirit al nației. Un aer nou, un vînt de primăvară valorică se așeza în cîmpul de gînd, în cîmpul uman. Explodau cuvintele asemeni crinilor, cuvintele ingropate de apatrizi, toboșari, golite de sens prin bisturie ruginite, cuvintele se regăseau în noi modalități de limbaj, formule noi, insolite, de structură, cuvintele izvorau din noi, **în și din** viața noastră, ele respirau **erau trăirea noastră.** Nu mai eram vinovați de cuvintele noastre, nu mai eram iertați pentru cuvintele noastre fără vină — lupta era a scriitorului tînăr între găsirea și cumpănirea expresiei, **cum** și **ce** exprimă. Eram în arenă despovărați de canoane, de adevăruri prestabilite. Pe pagina albă erau săruturi grele de suflet din cerul și rădăcina nașterii noastre cu munți de durere și văi de bucurie. Vîntul nu mai purta frica în noi, istoria se așeza în albia adevărului, prezentul, cu luminile și umbrele lui, în pagina scrisă. Scriitorul s-a reintors la uneltele sale, cu drept de conflict, ideile luau chip estetic. Curajul din plan social și politic de re-facere, re-construcție, re-așezare, devenise ființă pentru omul de artă.

Da, atunci am înțeles că istoria nu-i o cîrjă prin care să se justifice greșelile prezentului. Am prins asta din atitudinea Bărbatului de Țară, a Omului tînăr venit la cîrma destinelor noastre, purtînd în sufletul său dorul zecilor de generații de țărani de pe dealurile subcarpatice și un spirit viu, un suflu nou, revoluționar, creator. Avea chipul de lumină și părul neatins de zăpezile grijilor. Dar poate este datul nostru de a fi, bărbații politici ai României au încărunțit totdeauna de tineri, spune un prieten al meu — și are multă dreptate. **„Să gîndim cu capetele noastre"** — spunea președintele țării, celor alături de care a copilărit, la Scornicești. Iată un mesaj pentru fiecare cetățean, o profesiune de credință, care implică responsabilitate și libertate de acțiune — drepturi fundamentale ale ființii umane.

Să gîndim cu capetele noastre — este curajul de a privi realitatea așa cum este și în același timp încrederea în forța creatoare a neamului, înțelepciunea și hotărîrea poporului de a fi el însuși, dar și ideea nouă, imaginea construită prin jarul cuvîntului artistic. Numai spunînd adevărul ne putem tămădui rănile, căutînd mereu formele noi, adecvate spiritului nostru democratic, debarasîndu-ne de zgură și automulțumire.

Totdeauna l-am văzut pe Bărbatul Țării cu ochii deschiși, luminoși. Cînd în ziua lor s-au rînduit întrebări mohorîte se întunecau puțin, dar inima sa, credința în destinul Patriei readuceau lumina — speranța milioanelor de oameni. Pentru că un OM statornic în idei și hotărît în acțiune îți dă o neasemuită încredere în propriul tău rost. Îl aud, îl citesc, îl privesc. Și mă simt mai sănătos în drumul ce m-a ales — scrisul-viață.

Un aer proaspăt ca după o ploaie de vară se instaurase atunci. Cărțile de după aceea o mărturisesc.

Ion Iuga

Cîntarea României

Urmare din pag. 1

nilor de știință, litere și artă, din toate generațiile. În memoria tuturor celor prezenți la acea primă întîlnire cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, în noua sa calitate de om cu cea mai înaltă funcție în partid, stăruie asemenea cuvinte pătrunse de cea mai durabilă prețuire pentru cultură și de grijă pentru promovarea ei generoasă:

„Partidul, întregul nostru popor așteaptă de la oamenii de creație să făurească noi opere de o și mai înaltă valoare artistică, cu un adînc conținut social. Oamenii de litere și artă sînt fiii timpurilor lor, participanți activi la făurirea lumii noi, la viața spirituală a societății".

Ceea ce la întîlnirea din mai fusese nu numai o prefigurare a unei noi orientări devenea la istoricul Congres al IX-lea al partidului din 19—24 iulie, același an de răscruce 1965, o direcție în politica promovată în domeniul culturii. Se proclama astfel pentru prima oară într-un document de partid fundamental cum a fost Raportul C.C. al P.C.R. — prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu continuarea organică de către oamenii de litere și artă contemporani a tradițiilor progresiste ale culturii românești din toate timpurile, implicarea lor vitală în întreaga operă de făurire a unei noi istorii, care în acele zile făcea o cotitură revoluționară în desfășurarea sa.

„Creația oamenilor de litere și artă — consfințea Raportul — *care continuă tradițiile progresiste ale culturii românești, a îmbogățit patrimoniul spiritual al poporului, bucurîndu-se de prețuirea partidului, a tuturor oamenilor muncii. Scriitorii, artiștii plastici, compozitorii, arhitecții, oamenii de teatru și cinematografie, criticii, virstnici și tineri, fără deosebire de naționalitate, sînt participanți activi, alături de întregul popor, la opera de construire a societății socialiste".*

Sintetizînd orientările de perspectivă în toate domeniile, *Programul partidului* a definit cu și mai mare claritate comandamentele care stau în fața muncii politico-educative, a activității cultural-artistice în condițiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și ale înaintării României spre comunism. Nu întîmplător tocmai în această perioadă de după Congresul al XI-lea al partidului, marcată de adoptarea unor noi măsuri de perfecționare a cadrului organizatoric al vieții economico-sociale, a democrației socialiste, activității politico-educative și cultural-educative i s-a imprimat un spirit revoluționar nou, o viziune și o metodă de desfășurare care reprezintă o contribuție unică a secretarului general al partidului nostru atît în practica făuririi noii orînduiri cît și în istoria vieții culturale românești din toate timpurile. Implicațiile adînci ale acestei noi orientări, implicit ale lansării festivalului muncii și al creației, s-au bucurat de o cuprinzătoare apreciere în Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XII-lea al P.C.R., document în care se spune:

„O importanță deosebită a avut Congresul educației politice și al culturii socialiste, care a adoptat un amplu program de măsuri pentru impulsionarea activității de educație politică a maselor. Merită, de asemenea, să subliniem rolul important pe care îl are Festivalul național „Cîntarea României" în impulsionarea activității educative, în făurirea culturii noi în întreaga viață spirituală a societății. Festivalul a pus cu putere în evidență geniul creator al poporului nostru, care întotdeauna a fost adevăratul purtător al celor mai înalte năzuințe sociale și spirituale, creatorul culturii înaintate, făuritorul civilizației materiale și spirituale în România".

Aprecierea de mai sus cuprinde în esență toate acele laturi definitorii ale conceptului acestei largi mișcări de educație și creație destinată formării și afirmării omului nou. Pornind tocmai de la acest deziderat fundamental al formării omului nou, secretarul general al partidului are în vedere faptul că o asemenea operă vastă și complexă nu se poate înfăptui — după cum se preciza în clarvăzătoarea Expunere la primul forum al educației politice și al culturii socialiste — „doar de către activiștii din acest domeniu sau de către intelectuali, oricît de geniali și talentați ar fi aceștia". Și apoi, ca în toate sectoarele vieții materiale și spirituale — se argumentează mai departe — „rolul determinant în crearea culturii noi, revoluționare, îl au masele populare, geniul inepuizabil și mereu inovator al poporului". O asemenea cerință îi apare și mai întemeiată secretarului general al partidului în epoca celei mai fecunde afirmări a spiritului creator al poporului, descătușat de orice vitregii economice, sociale sau politice, ea fiind în același timp strîns legată și de prețuirea vizionară de care s-a bucurat dintotdeauna creația maselor populare din partea marilor noștri oameni de cultură. Nu o dată, tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a citat în acest sens, printre ei numărîndu-se și Eminescu al cărui deziderat, apreciat elogios, era întemeierea unei literaturi puternice și sănătoase „pe baza largă a geniului național".

Festivalul național „Cîntarea României", prin cadrul pe care-l oferă, prin climatul democratic propice, a permis, după cum s-a apreciat în repetate rînduri, atît manifestarea plenară a scriitorilor și artiștilor profesioniști, cît și a talentelor autentice din rîndul muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, virstnici și tineri, indiferent de naționalitate. Este semnificativ faptul că la cea de a doua ediție, încheiată anul trecut, numărul formațiilor participante s-a ridicat la peste 120 000, cu aproape două milioane și jumătate de artiști amatori și creatori, în timp ce în anul declanșării festivalului mișcarea artistică număra numai 30 000 formații cu 1 000 000 de membri. Legătura organică a activității acestor formații cu munca din fabrici, din uzine, de pe șantiere și de pe ogoare, din laboratoarele de cercetare și atelierele de proiectare, se realizează nu numai prin repertoriu și tematica manifestărilor, ci prin cealaltă latură componentă a acestei largi mișcări de educație și creație tehnico-științifică. Numeroasele expoziții și saloane ale inventiilor, inovatiilor și raționalizărilor, reuniunile și diferitele forme de perfecționare profesională — chiar dacă de o mai mică amploare în comparație cu mișcarea artistică, date fiind și complexitatea și experiența mai strînsă în acest domeniu — vin să întregească imaginea impresionantă a nivelului de cultură și forței de creație a omului nou.

Pe drept cuvînt, în același Raport la Congresul al XII-lea al partidului, drept corolar esențial al acestei vaste activități educative concepute într-o viziune și un cadru revoluționar extrem de largi, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia:

„Putem spune cu mîndrie că în România socialistă se ridică un om nou, profund devotat idealurilor socialismului și comunismului, înarmat cu noile cuceriri ale cunoașterii, cu ideologia revoluționară, științifică a partidului nostru".

Se confirmă, astfel, din partea a însuși ctitorului acestei mișcări de educație și creație atît de vizionare, misiunea ei umanist-revoluționară, materializată în formarea și afirmarea unei personalități multilaterale a făuritorului societății socialiste multilateral dezvoltate. *„Noi creăm, într-adevăr,* spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — *un nou umanism, un umanism revoluționar, care se inspiră dintr-o concepție nouă și care este opus exploatării, asupririi sociale și naționale. Arta și cultura, activitatea educativă trebuie să contribuie la făurirea acestui nou umanism revoluționar"*...

Omagiul cel mai profund și mai durabil pe care-l putem aduce în aceste zile sărbătorești ctitorului vizionar și spiritului revoluționar director al acestei largi mișcări de educație și cultură națională, tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele României socialiste, îl constituie tocmai aceste opere pătrunse de patosul epocii dominate de gîndirea și personalitatea sa, de patriotismul său ardent și energic, de strădania sa de a ridica tot mai sus națiunea noastră în ochii lumii și ai noștri, ai tuturor fiilor ei.

VASILE ZAMFIR

Cinstind frumoșii neamului eroi

Lumina țării, vatra ei fierbinte,
dogoarea zilelor trecute
în labirintul văii mute,
cum și dogoarea zilelor de-acum
luceferi semănind pe noul drum
și adevăr și slavă în cuvinte.

Priviți lumina, fruntea ei
dintr-un trecut și din prezent,
E soarele iluminînd ardent
pămîntul, nașterea iubirii
de-a cuvinta în simțămîntul firii,
e ca logodna între zei.

Lumina țării, inimă de oameni
în care se aude fremătînd
firul de iarbă, sîngele din gînd,
metalul șiroind în mari cuptoare,
bobul de grîu sărbătorind în soare,
pămîntu-n care visele își sameni.

Cinstiți lumina, pentru noi
a răsărit din trupurile noastre
un rug în zările albastre,
să fie viața matcă de lumină,
cîntare de văpaia zilei plină
cinstind frumoșii neamului eroi,
ciți a născut pămîntul României –
Ca Ceaușescu, Om al Omeniei.

●

IOANA DINULESCU

Sărbătoare

În dimineața de iulie descoperi
intangibilul continent al poemului.
Fructe se rotunjesc în lumină,
în livezi carpatine, dragostea
împrospătează cuvintele de fiecare zi.
Miracolul pare firesc : sucuri dulci călătoresc
prin nervurile frunzei
în ritmul unui cîntec de bucurie.
Iulie : clipă și istorie !
Clopote de iederă anunță amiaza ;
în lumina curată, obrazul
bate efigia sărbătorii,
ne investesc cu chipuri strălucitoare
inuri albite în ape de riu.

●

VIOREL COZMA

Noi de la el am învățat

Să ne clădim spre nemurire țara,
Să-i dăruim ce-n noi e mai curat,
Și munca demnă, sfîntă drept cinstire
Noi de la CEAUȘESCU-am învățat.

Să spunem adevărul chiar de doare,
Să nu ne fie teamă de ceva,
Și ce nu-i drept să îndreptăm cu toții
Noi de la el am învățat așa.

Să dăm cuvînt de pace pretutindeni,
Să fie cerul lumii nepătat
Ca-n fericire să ne crească pruncii
Noi de la CEAUȘESCU-am învățat.

În ideal, în inimi și în fapte
Români, maghiari, germani să ne unim,
Un brat în multimilenara vatră
Noi de la el am învățat să fim.

Mereu contemporani cu viitorul,
Mai luminos să-l facem ne-ncetat
Ca omul propriul lui stăpîn să-și fie
Noi de la CEAUȘESCU-am învățat.

●

PAVEL PEREȘ

Imensitate

Urcînd lumina-n temelia lumii
Spre-a fi în centrul ei un punct vital
Ai pus în lauri chiar reflexul lunii
Și-ai cumpănit un singur ideal.

Sub semnul tău vestigii se sculptează
Și lanurile se-mplinesc curate
Prin vreme-ndreptățind gîndirea trează
Prezentul este-n noi imensitate.

Pulsează viitorul în mișcare
Aprinderile toate au dulce înțeles
Iluminarea-aceasta e mai încăpătoare
Cînd viața este rodul superbului cules.

Gîndind destinu-n limpeziri și încă
Partidu-i biruință și dragoste adîncă.

Destin în cîmpiile libertății

Fragmente

Noaptea veni repede și odată cu ea fulgi mari începură să cadă din cer, fire moi de păpădie care se topeau cînd atingeau pămîntul. Nu mai ninsese de mult la vremea asta și badea Rădutu tot făcîndu-și de treabă pe afară se uita la sita care cernea în nestire o făină albă ce n-apuca să albească nici drumul și nici fisia lui de curte. Ca niciodată așteptase piclele să se-adune peste sat. Întunericul îi mai stinse neliniștea, dar trupul său era ca o vargă și tresărea la fiecare zgomot. Și-i închipuia pe jandarmi năvălind dincoace de gard, înarmați, strigînd cît îi ține gura, căutîndu-l pe copil. Îi vedea cum îl leagă în dușmănie și apoi cum țipă iarăși să afle lumea c-au ridicat pe feciorul lui Rădutu. Legea le-ar da dreptul. Jandarmul ar striga cum a mai făcut-o : „Am acte, e infractor, scrie aici, a stricat liniștea Capitalei și a țării întregi, uite zice aici „comunist periculos", că d-aia a fost trimis pe jos, iar aici, în prima noapte a și început cu dezordinea... nu recunoaște puterea autorităților din sat..." Rădutu auzea vorba răgușită a șefului de post ; își făcea de lucru în curte, în cosara oilor, mai îndrepta o blană în gardul grădinii.

Șeful de post se ținea de stăpîn al comunei dreptatea era a lui, dar Nicolae îi spuse adevărul în față. „Are inimă copilul ăsta", se auzi vorbind Rădutu. Rămase o clipă locului, ca și cum s-ar dezmetici. Apoi spuse cu glas tare : „Și curaj, domnule".

★

Desi era aproape de miezul nopții șeful de post se afla la datorie. Nici copcile de la git nu și le desfăcuse. Ajutorul lui sedea pe un scaun în fața biroului, îl asculta, dar nu-i cerea nici o lămurire, îl asculta doar. Vocea șefului era voalată. Vorbea de cîteva ceasuri. Punea la cale răzbunarea împotriva lui Nicolae a lui Rădutu, un copil. Nici Averescu la Mărășești nu vorbise atîta. Planul de bătaie era încîrcenat. Șeful de post imagina tot felul de variante :

— Dacă l-am ridica în grabă, ar afla tot satul de pricina cu zăvoiul, cu sălciile și toți sărăntocii ar fi de partea lui. Că dac-a venit băiatul lui Rădutu, gata, a venit Dumnezeu ăl drept în comună... Dar trebuie să lucrăm cu agerime. Trebuie să i se găsească o pricină, ceva acolo. Treaba ar fi fără greș. As omori la el cîteva zile, apoi l-as trimite în lanțuri la sefii Siguranței. Acte de agitator comunist printre țărani, asta îi trebuie. Cine nu știe că dacă țăranii ar fi comuniști ar pune mîna pe furci și pe topoare ca la nouăsutesapte. Apoi ar veni și muncitorii de pe la fabrici și tin-te cu revoluția. Vezi, esti atent, îl mănîncă Doftana. D-aia trebuie să fim mereu cu ochii pe el, să ne simtă, să ne și viseze. Acu mergi de patrulează prin fata casei lor, de două, de trei ori, de cincizeci de ori pînă o să-și dea seama că esti acolo. N-o să te suporte mult. O să iasă unul. A și iesit : l-a atacat pe jandarm, pe omul ordinii publice. Atunci las' pe mine. Cu doi martori buni lichidăm totul. Legitimă apărare. Am planuri mari : du-te.

Plutonierul se ridică și își îmbrăcă mantaua, își luă haina, apoi iesi. Văzu și el că din loc în loc țărina era albită de zăpadă. Își ridică fata spre cer și simti pe piele răceala fulgilor care se preschimbau în rouă. Stătu o clipă amețit de răcoare, apoi își urmă drumul. În noapte nu auzeau decît propriii lui pași și lătratul ascutit al unui cîine trezit dintr-o veghe amortită și apoi urletul îndepărtat al altor cîini, parcă de dincolo de margine de sat. Se gîndea la băiatul ăsta al lui Rădutu care îi dădea acum bătaie de cap.

„Hrăpărețule, îi strigase băiatul șefului de post, furi din pădurea comunei și oamenilor nu le dai voie să-și bage vitele, că pe izlaz e uscătură"...

Atunci auzi pași în lungul drumului. Instinctiv, plutonierul își pipăi arma. Călca fără zgomot.

— Ei, cine-i ?

— Costică, veni răspunsul. Să trăiți, domnule plutonier... păi... și noaptea ?

Ajutorul șefului de post recunoscu vocea negustorului care avea prăvălie lîngă primărie.

— Unde te duci, nea Costică, după miezul nopții ?

— Domnu șef e acasă ?

— E la post.

— Și la ora asta ? O fi supărat, biet... Cum să nu fie, față de cele petrecute aseară cu băiatul lui Rădutu ? Mă mir cum de n-a tras în el. Păi ne trebuie nouă asa ceva ?

— Cum de stii ?

— Păi noi să nu stim ? !... O mină de oameni aci, care ne cunoastem si ne ajutăm... că dacă ar fi fost după ei... D-aia te-am întrebat de domnul șef... Am văzut o mașină în sat, un automobil cu capotă de pînză albă. Cînd am trecut dincolo de casa lui Rădutu, mi-am aruncat ochii înapoi. Ca din pămînt a apărut unul, s-a urcat în mașină, a pornit și-a plecat. Ce să zic ? Mie mi s-a părut că de la Rădutu ar fi iesit.

— Și de ce nu l-ai oprit, nea Costică ? De ce ?

— Să mă bată Dumnezeu dacă n-am sufletul curat !... se tînguí circiumarul.

— Du-te și-l anunță pe șel, o să-i placă. Eu merg să văd cum stă treaba : să-i spui că mă întorc după patrulare. Ti... dar ce necaz al dracului că nu l-ai oprit !

Ajutorul șefului de post o luă drept spre casa lui Rădutu. Văzu lumină în cosara oilor. I se păru că ar si umbla cineva cu felinarul, fiindcă ochiul de geam, luminat bine la început era acum aproape întunecat. Împinse în poartă. Poarta era proptită cu un par.

Din cosară iesi Rădutu. Auzise zgîltiala portii. Poate văzuse sapca jandarmului si teava pustii sclipind în noapte.

— Hei, iesiti careva afară că se zbate oaia aia umflată... Apoi, cu aceeasi voce strigă către sosea : „E careva la poartă ?"

Vorbele lui fuseseră auzite din cei din casă. Pe fereastra mică ce da spre cosară se furisă o umbră. Rădutu, mai liniștit acum, păsi către poartă.

— Ia lemnul — c-o scot din titini, zise jandarmul printre dinti. Apoi se domoli deodată : Și tu, nu dormi, Rădutule ?

— Am un necaz cu o oaie, îi răspunse acesta în timp ce bîjbîia ca si cum n-ar găsi capătul parului care proptea poarta.

— Și deschide odată, ce te-ai ferecat azi asa ?

— Poftim ! zise deodată aspru Rădutu. Ai ordin să scotocesti ? De-abia veni copilul si vă puserăti ochii pe noi.

— Ai fost prin sat aseară, ai intrat si prin prăvălie...

— Am intrat...

— Mie să-mi spui cine a fost... persoana care a venit la dumneata. Cu masina.

Omul auzise deodată zăpada cum îi cade pe crestet. Fulgii ca niste bulgări de foc începuseră să-i ardă pielea. Jandarmul îl privea, îi vedea chipul încremenit, îi punea tăcerea pe felul cum îi vorbise. Vorbele lui căutate. Zisese „persoana", apoi făcuse o pauză ca să-l mai lovească odată : „Cu masina". Ticluise bine vorbele ; ca niciodată.

— Ai văzut dumneata vreo „persoană" intrînd la mine ? Și dacă ai văzut-o de ce n-ai iscodit-o, dacă stiai că nu e voie de la stăpînire ?

Rădutu vorbise cu mare curaj. Il stia pe jandarm ; firea acestuia nu se asemuia cu aceea a sefului. Țăranii înțeleseră de multă vreme că cei doi nu sînt aceeași cusătură. Ajutorul executa ordinele șefului, chiar atunci cînd acestea erau născute din răutate, dar nu adăuga nimic de la el ; ba din contră, riscă uneori să fie socotit nepriceput, ori lipsit de energie decît să-i facă pe oameni să sufere degeaba. Așa se face că-i răspunse de data aceasta lui badea Rădutu, fără vreun șiretlic :

— L-a văzut cineva, iar masina a fost oprită aci aproape, la cîteva case.

— Domnule, înălță Rădutu, glasul si vocea lui prinse a vui : omul era voinic si glasul îi era pe măsură. Ai venit să ridici copilul, ori de ce-ai venit ?

— Esti cu cutitul la os si tot ne porti dusmănie. Și dumneata, si fiul dumitale.

— Că doar nu mi-oi fi prieten. Și să-ti spun una, că te cunosc, domnule jandarm, ti-o spun du-te în casă, nu-i nimic, linisteste-o pe Dina.

— Ai să mă ierti ?

Rădutu nu îi răspunse. Nicolae se întoarse spre scara pridvorului. Simtea stinca în spatele lui. Găsi iar de-i spuse :

— Dădica Ioana pe unde-i ?

— În odaia de jos, spală ceva. Ninge tare, să iesi repede la ulmi, la sosea. Acu du-te în casă, fii fără grijă... dacă are să fie ceva am să strig iarăsi la voi.

★

În odaia cu vatră, se făceau pregătiri. Nu ațipise decît Nicolae. În camera de alături dormeau cei mici. Ioana se vînturase pe usă de mai multe ori, dar cu grijă, ca să nu strice somnul copiilor. După o vreme Nicolae se trezi si iesi în pridvor, își scoase cămașa și aplecîndu-se mult peste pălimar, începu să se spele.

Rădutu aduse o ulcică cu lapte.

— Se uitau si ele bietele oi la mine că le mulg înainte de a se crăpa de ziuă. Zic c-are să fie ultima mulsoare.

— Ati tăinuit mult aseară, pînă tîrziu. Rădutule, ai grijă să nu pierdem copilul că...

— Dă-i zor, Dino, îi zise bărbatul, să-l vedem odată pornit.

Dina lăsă treaba si privi în ochii lui Rădutu. Omul îi spuse :

— Dacă rămîne aici... sigur l-am pierde.

— Și mie mi-e teamă de răzbunarea sefului, fată de contrarea din zăvoi...

— Și fără aia... Siguranta a dat ordin să-l aresteze si să-l înainteze la București. N-a sosit încă hîrtia la ăstia, dar o să vină.

— Siguranta !... spuse ea cu voce tremurată.

— Stai, Dino, stai să sedem de vorbă ca doi oameni care trebuie să fie pregătiti pentru orice. Deocamdată băiatul nu-i în primejdie dacă pleacă. Și acum, să-ti mai spui : Azi noapte a fost la noi cineva de la București.

— De la București, spui ? !

— De la București... dar nu te speria... ia sezi colea... și bărbatul își așează femeia pe un scaun, îi luă mîna într-a lui și-i vorbi :

— Nu te speria, Dino... asa e cu treburile astea. O să mai vedem si să auzim multe. El are o hărăzire. Eu zic că are să scape, d-aia trebuie să-l pregătim mai degrabă si cît e negură să fie pornit. O să se ducă unde trebuie. Acolo are tovarăsi, ei se ajută, sînt altfel de oameni.

— Cine a fost, Rădutule, azi noapte ?...

— Procurorul care l-a trimis acasă în loc să-l vire în puscărie, cum ar fi vrut Siguranta... ei a fost.

— Și-a venit el de la București ?... întrebă femeia uimită de ceea ce-i spusese omul ei.

— A venit, zise bărbatul cu nădeide. Acum cred c-ai priceput că e un om cu suflet si el mi-a spus că fiul nostru trebuie să fie liber, fiindcă numai liber poate să fie folositor țării.

— Folositor țării..., zici. Folositor țării... ! Așa a spus procurorul, care nu l-a băgat în puscărie... ?

— Te-am mintit eu vreodată, Dino ?

— Și-atunci... ăștia de-aici, de ce au atîta dusmănie pe copiii care sînt folositori țării ?

Bărbatul izbucni :

— Ca să-si umple cărutele cu sălcii din zăvoiul comunei. Le-aș suci gîturile, ziua nămiaza mare, nu noaptea ca lasii, ca tîlharii, cum fac ei ; dar ce te faci cu ăia mari ? Cu stăpînii lor. Contra lor luptă băietii ăstia si cu toti ceilalti. Hai, du-te de-i spune să dea zor...

Dina începuse să lăcrimeze iarăsi. De cum îsi vedea feciorul, îi apărea si amenintarea. Acum știa si de procuror, de venirea aceluia, noaptea... I se păru ceva foarte grav. Își dădu seama că fiul lor nu mai este luat drept copil, ci este socotit cu adevărat om.

În încăpere intră Nicolae. Văzu ochii înlăcrimati ai mamei ; îi luă mîna si i-o strînse în mîinile sale.

— Mamă scumpă, mîna dumitale e ca de catifea...

— E muncită, copilul mamei...

— N-am uitat cînd mă mîngîiai pe frunte, cînd mă trăgeai cu seu încins pe vinele gîtului. Eu mă feream, iar dumneata, după mine, cu bucata de seu si cu luminarea aprinsă : Sezi, alimănitule, nu vezi cîta gîlcile ai ?

Dina rîdea si plîngea. Zîmbea si Rădutu.

— Apoi ne puneai pe toti la rînd, ca să luăm untura de gîscă, care ne păzea de gubernită... Și ne-o dădeai în lingură de lemn, si-asa unsuroasă, de la bucătele...

— Ce se făc ? se vălta biata Dina, cu o părticică de fericire răsărită în ochi... trebuia să vă mai alimănesc.

Plină de veselie, așa precum era ea de cele mai multe ori, Ioana intră în încăpere. Aducea cămasa albă si o cravată albastră.

— Am călcat-o, după ce am înmuiat-o în zeamă de făină ca să iasă scrobită si-am venit repede, ca să n-o înmoaie ninsoarea.

Vorbea și rîdea, fericită de tot ceea ce făcea.

— Vezi că mansetele au butoni, ca la domni, cu frunze de trifoi în patru foi ca să-ti poarte noroc... Tu si cu ceilalti oameni frumosi o să împodobiti omenirea. Să-ti pui cravata, uite-o, cumpărată de mine. Cu cravată la git... ca băietii de la oraș, ce mai...

Grăbit de veselia fetei, Nicolae se și îmbrăcase. Sora se dădu putin înapoi si-l privi.

— Te-ai schimbat, frătiorule. Acuma cînd esti curat si îmbrăcat esti altfel. A fost bine că te-ai uns cu alifie. Foile de nuc vindecă si să te mai ungi cu alifia de nalbă, care e în cutia de pe fundul valizei.

Rădutu era cînd pe bătătură, cînd la oi, ori pe pridvor, cercetînd împrejurimile. Crăpă usa și-i văzut pe tot. Se bucură că băiatul arăta fericit... O văzu si pe Dina cu fata luminată, privind la fiul ei ca la un răsărit de soare. Obrajii-i erau uzi, dar zîmbea întruna.

— Gata ! zise Rădutu. Nu mai e timp. Mai bine, Dino, se adresă ei femeii, spune-i că mai avem ceva, c-o să vină geruiala.

Dina scoase din dulap un pachet pe care-l strîngea la piept de parcă s-ar fi temut să nu i-l ia cineva. Înăuntru se afla un palton de culoare maron, cu guler de catifea si cu cordon la spate.

— Mamă ! izbucni Nicolae. Îti multumesc... ! O cuprinse pe Dina în brate. Vă multumesc la toti... si dumitale, dădică Ioana. Si lui tata. Cît de buni sînteti ! Nu stiu cum să mai spun...

— Îmbracă-l si să-l porti cu izbînzi ! îi ură tatăl din pragul usii. Și să vii sănătos acasă, asa cum vin copiii la părinți...

Din odaia de alături intrară și cei mici treziti de vorbele celorlalti. Erau în cămăsi lungi, pînă-n călcîie si cu picioarele goale. În urma lor, Ioana, cu capul si cu umerii înfășurati în broboadă, lăsa să se înțeleagă că-si va însoti fratele.

— Pleci, nene... pleci iarăsi ?... De ce pleci ?...

Băiatul se lăsa în genunchi si începu să-i strîngă în brate.

— Grăbeste, Ioană... mai zise Rădutu. Nicolae, vezi că masina cu pînza albă asteaptă la ulmii de lîngă moară de la Albeni...

Cei doi frati coborîră scările pridvorului si se pierdură prin spatele grădinilor, în gerul nopții. Aerul sedea înspicat de firele zăpezii venite acum înadins mai timpuriu să usureze calea celor care călătoresc spre cîmpurile necuprinse ale libertății.

Tiberiu Vidra

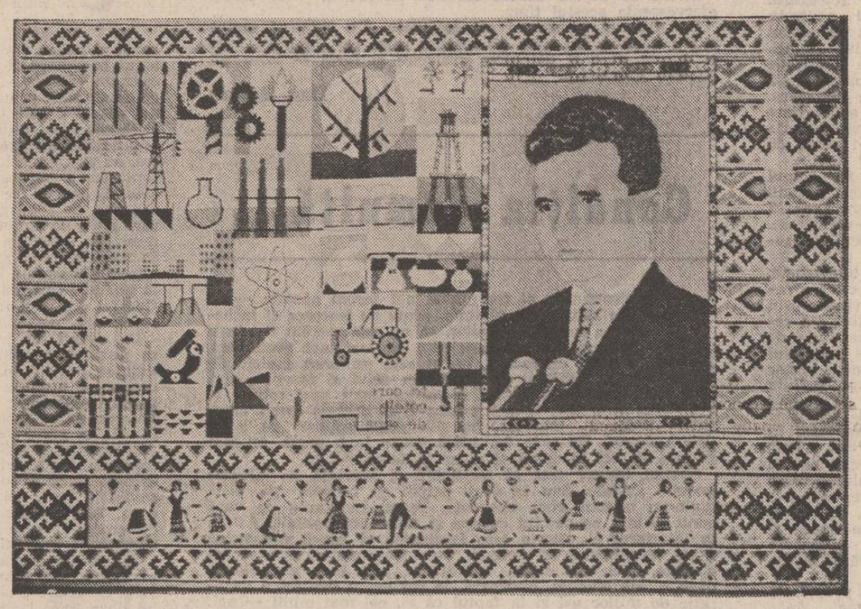

teatru t

Un început

Nu ne putem plînge. Județele au inițiative, ca să folosesc acest cuvînt foarte adesea util, chit că nu întotdeauna acoperă și un conținut pe măsură. Multe inițiative județene în materie de cultură, ai zice prea multe chiar. Dar mai la urma urmelor să ne gîndim că în fond colegii nostri încearcă să realizeze cîte ceva si bunele intentii nu trebuiesc judecate în pripă. Mai ales — ca în cazul de fată —, mai ales cînd în discutie e un gen de artă în bună măsură devenit cenușăreasă. Spectacolul umoristic, simpatic nouă, tuturor, nu se onorează si nici nu este onorat. Comedia în teatru e o floare rară. Muzicalul asijderea. Nu mai avem autori de comedie ? Nu mai avem realizatori de spectacole de revistă ? Avem ! Nu-i avem, si pe unii și pe altii, în număr îndestulător ? Asta se poate, dar oricum nu se constituie într-o scuză cuprinzătoare. Așa că, pe scurt, nu ne rămîne decît să aplaudăm ce e de aplaudat si să tragem nădeide că astfel de prilejuri vor fi, cu timpul, mai numeroase. Căci de stim a ride, stim mai multe despre noi însine si buna cunoastere de sine înseamnă simt critic. Iată de ce un prim festival de umor, pus sub zimbetul amar-ironic al lui Tudor Musatescu, mi s-a părut, fără reticență, *o inițiativă* blînd-ironică. *Inițiatorii* — Comitetul de cultură Arges, Casa creației Arges, Comitetul de cultură Cîmpulung-Muscel, teatrul din Pitesti — au avut, ca să zic așa, argumente destule să purceadă la lucru. Stiute fiind legăturile mesterului Tudorică Musatescu, legăturile cu Argesul (mai exact cu orașul Cîmpulung-Muscel), organizarea unui festival ce-i poartă numele se impunea aproape de la sine. Nu vreau să diminuez cu nimic meritele organizatorilor făcînd afirmatia de mai sus. Dimpotrivă, vreau să cred că oamenii au înteles si bine au făcut că si-au luat inima în dinti, riscînd o atare întreprindere. Căci, nu-i așa, riscurile sînt riscuri, cel putin pînă la a obisnui nu publicul, ci pe altii, că se poate rîde sănătos fără nici un pericol medical. Că se poate, în fine, trage cortina fără primejdia de a găsi scena goală.

Așadar, între 6—9 iunie 1980, la Cîmpulung Muscel s-a mai deschis un „teatru" al umorului si, sper, el se va redeschide peste doi ani si încă peste doi ani si așa mai departe. Nu, nu e vorba, totusi, de teatre, cel putin nu în acceptiunea clasică. „Umorul Tudor Musatescu", gîndit de argeseni, vizează cu precădere textul. Arta spectacolului se bizuie pe genuri ce au si ele căutare. Grupurile de satiră si umor si optiunea pentru „muzical" au dat nota festivalului, teatrul fiind prezent doar prin o parte a actorilor din Pitesti, în semn de omagiu, fără, ce-i drept, să-si dorească altceva decît aplauze.

Ar fi greu de însirat aici toate echipele prezente, pentru că numărul lor e mare (24) si, iar, a face mentiuni la întîmplare, ar însemna a-i supăra pe unii si pe altii. Pentru că mai toti cei ce au intrat în scenă au tinut să ne impresioneze prin înalta profesionalitate, dincolo de text, înalta profesionalitate interpretativă. Nemaivorbind de „interpretii individuali", de textieri și caricaturisti.

Fiind vorba de o primă editie, se cuvine, sustin eu, să consemnăm evenimentul cu bucurie.

Viorel Știrbu

film f

Reper

S-ar zice că un film care vine cu Marele Premiu al Festivalului de la Moscova în 1979 și cu premiul FIPRESCI, care îl are pe Jerzego Stuhr în rolul principal, o să se joace neapărat cu casa închisă. Totusi la ora spectacolului erau în sală abia ceva mai mult de zece oameni, ceea ce te face să te întrebi după ce-și alege publicul filmele la care să se ducă, dacă tratează cu indiferență o asemenea carte de vizită. E posibil ca vacantele și canicula să fi scos publicul din sălile de cinematograf ca să-l înghesuie la stranduri si în troleibuze ? Fapt este că **Amatorul** lui Krzysztof Kieslowski nu este un film făcut cu gîndul la temperatura de afară si la posibilitătile de aerisire ale sălilor de cinematograf ; este, asa cum sînt majoritatea filmelor poloneze, de o seriozitate absolută, fără nici o concesie făcută spectatorilor care se duc la cinematograf ca să mai scape de problemele de-acasă.

„Cazul" care îl interesează pe Krzysztof Kieslowski este acela al unui functionar care absolut din întîmplare si fără nici o prejudecată, devine cineast amator într-o întreprindere trăind, aproape fără voia lui, momentele obligatorii de deșteptare ale constiintei artistice — o primă înțelegere, la nivelul și la posibilitătile sale, a problemelor de constiință care apar în fata unui artist al zilei de astăzi. Nimic special, nimic neobisnuit în filmul lui Kieslowski si, dacă e să ne întrebăm care sînt calitătile pentru care a primit două asemenea prestigioase premii, ajungem la concluzia că tocmai lipsa de ostentatie si echilibrul interior au făcut impresie ; mai mult decît atît, filmul flatează subtil orgoliul oricărui cineast asa cum o fotografie din copilărie trezeste întotdeauna nostalgia oamenilor maturi ; înduioșati de perspectiva copilăriei propriei constiinte, bineînțeles că cineastii din jurii au acordat respectivele premii. Sinceritatea, acuratetea si sensibilitatea de care fără îndoială dă dovadă Kieslowski, nu ar fi fost suficiente.

După ce l-ai văzut pe Jerzego Stuhr în **Prezentatorul** lui Feliks Falk, poti să crezi că actorul este predestinat pentru rolurile de „negativi" ; iată-l însă pe același Jerzego Stuhr în **Amatorul**, într-un personaj foarte apropiat de starea de gratie a naivilor, a sentimentalilor incurabili si această ipostază atît de mult diferită de aceea la care ne asteptam, ne întărește în convingerea că avem de-a face cu un actor de primă mărime — unul dintre acei rari creatori capabili să sustină prin forte proprii un film pînă într-atît, încît contributia lui să devină covîrsitoare.

Dincolo de calitătile sale evidente, filmul se opreste totusi înainte de a fi dus pînă la capăt cazul de care se ocupă. În ceea ce mă privește, prefer linistii si echilibrului superior ale lui Kieslowski, vocatiei sale de a scoate locul comun din anonimat, neliniștea creatoare a unui Feliks Falk în care am convingerea că am văzut unul din marii regizori ai epocii noastre. **Amatorul** adaugă însă la panorama filmului polonez contemporan o creație importantă și necesară care vine să ne întărească impresia de efervescentă spirituală pe care o trăiește la ora actuală o cinematografie vitală, angajată cu seriozitate în descoperirea lumii în care trăim.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Folclor și interpreți

Unul dintre cei mai de seamă folcloristi români spunea referitor la muzica populară că pe zi ce trece proliferează la solistii cunoscuti moda de-a compune muzică populară pentru că si așa ea nu are autor, deci oricine o poate crea și propune, mai în glumă mai în serios, drept solutie penalizările. Cu ani în urmă unii au făcut pîine bună inventînd folclor, publicînd culegeri cu localități si informatori de la care culeseseră piesele. Localitățile s-au dovedit a fi adevărate dar informatorii nu se născuseră încă. Abia mai tîrziu s-a revenit la culegerile sistematice, la cercetările temeinice. Numai că între cercetările specialistilor în domeniul muzicii populare si ceea ce se oferă telespectatorului si ascultătorului de radio ca fiind autentic, emblematic si arhaic este o distanță care o întrece adesea pe cea de la cer la pămînt. O mare parte din programele noastre tv includ muzica si dansul popular și mi se pare firesc să fie așa. Audienta lor este enormă. Dar nu este firesc ce ni se oferă sub această denumire. Ora satului, Albumul duminical, orele de vîrf de sîmbătă si duminică seara si destul de frecvent si celelalte zile contin „buchete", „potpuriuri", „recitaluri", portrete, si de-a lungul anilor ele au impus cîteva nume cu statut de vedetă, nume care la început si-au onorat talentul si simpatia telespectatorilor si pe măsură ce si-au cîstigat notorietatea au avut sentimentul că au epuizat repertoriul folcloric românesc, devenit în scurt timp prea sărac pentru posibilitătile lor interpretative si-au început să compună după inspiratie si ureche si să cînte cînd singuri, cînd în cupluri. Unii nu s-au multumit cu atît, au cîntat si cu familia doar, doar asta va da o strălucire în plus muzicii noastre populare. Exceptîndu-i pe Gheorghe Zamfir, pe Sofia Vicoveanca și pe încă vreo cîtiva mai putin cunoscuti, ceilalti s-au dezis de începuturi si-au trecut pe melodii, compuse de ei, recunoscute ca atare sau vîndute ca „știute de la mama mea care o știe din mosi strămosi". A apărut o revoltă a specialistilor care au luat pozitie prin reviste pînă cînd li s-a dat si lor dreptate, destul de tîrziu pentru că vedetele prin talentul lor, în ultima instanță datorită vocii, au avut influente serioase chiar asupra repertoriului țăranilor. Difuzat prin radio si televiziune, noul stil, nefolcloric, impregnat cu perle si cugetări de toată frumusetea determinase deja o schimbare la rapsozii populari din sate care au renuntat la ce stiau si au început să cînte ca la televizor. „Steaua fără nume" la muzică populară a fost o primă formă de contracarare a kitsch-ului folcloric. Hotărau si selectau specialistii. La festivaluri si-n concursurile importante vocea lor a devenit cuvînt de ordine Și totusi proportia de folclor autentic a sporit în mică măsură. Cercetătorii stau luni de zile pe teren, înregistrează si completează arhiva noastră de folclor, pentru care nu-ti ajunge aproape o viată ca s-o asculti de la un capăt la altul. Între timp, în numele creatorului anonim Ion Dolănescu mai inventează un cîntec. În concurentă cu el, o interpretă își intitulează o melodie „Ceteruică cînd te-aud" iar Electrecordul drept recunostință i-a si editat de curînd un disc cu același titlu cacofonic. Ș.a.m.d

Cornel Nistorescu

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

ÎN CLOCOTUL VIU, FIERBINTE AL VIEŢII

Casa în care ne-am născut, România

Clipă prezentă în sine nu există ! Orice acțiune înfăptuită de om poartă un **semn temporal** chiar în secunda consumării ei, depinzînd de ceea ce am trăit pînă atunci și de ceea ce anticipăm să trăim. Tridimensionalitatea reprezintă, neîndoielnic, adîncimea/lățimea/lărgimea sentimentelor timpului, pe care fiecare le încercăm. Cînd revii într-un loc bine știut, mereu și mereu, cînd retrăiești trecutul în prezent, proiectîndu-l, inevitabil, în viitor, înseamnă că amintirile dobîndesc culori absolut personalizate, că un eveniment sau altul capătă **o dată certă**, nerepetabilă, care ține mai puțin de calendar, cît de memoria afectivă a individului.

Ori de cîte ori regăsesc Dunărea, Brăila, așa mi se întîmplă.

O FIRMĂ BINEMERITATĂ : „PROGRESUL"

Puneți-vă în pielea reporterului care descinde, pentru prima dată, în Brăila : un oraș-port civilizat, cu nenumărate străzi noi, blocuri, întreprinderi diverse și instituții de cultură, școli, teatre... Vrei-nu vrei trebuie să te adresezi trecutului. Dar **cui** ? Brăila i-a dat României o pleiadă de oameni de seamă, din care, la întîmplare, poți cita (deloc întîmplător) : Panait Istrati, Perpessicius, N. D. Cocea, Ilarie Voronca, C. Sandu-Aldea, Anton Bacalbașa, prof. Petre Andrei, Gh. Petrașcu, Maria Filotti, Ronald Bulfinski, Gh. Niculescu-Basu, Haricleea Darclée, Petre Ștefănescu-Goangă, Anastase Simu, Gh. Munteanu Murgoci, dr. Mina Minovici și, mai recent, Mihu Dragomir sau Fănuș Neagu, etc.

Vlahuță nu-i brăilean, dar descrie orașul : „Prin multe focuri și mari greutăți a trecut și Brăila pe vremuri. Pusă aici, în pragul cel mai bîntuit de primejdii și mai greu de apărat al țării, a trebuit și ea, ca mai toate orașele noastre dunărene, să-și vadă adesea porțile sparte de ghiulele turcești, bisericile-n flăcări, și steagurile verzi ale Semilunei filfîind pe zidurile stropite de sîngele vitejilor ei fii. Azi, după luptă și suferinți de veacuri, o altă Brăilă, liberă, mîndră și strălucitoare, se ridică pe vechiile-i ruini, — un oraș nou, însuflețit de o nouă putere de viață, își înalță-n cer uriașele-i coșuri de fabrici — stindarde de pace, de muncă și de propășire".

EGALITATEA ȘANSELOR

Aici, în județul Brăila, din anul 1968 încoace, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a fost, în vizite de lucru prin unități industriale, agricole și social-culturale, de cinci ori. Efect remarcabil ! Oriunde te oprești, fie la întreprinderea „Progresul", fie la șantierul naval, pretutindeni, constați ceea ce constați în întreaga țară : creșterea decisivă a producției industriale în România socialistă, astfel încît, în 1980, se obține, în doar 69 de zile, ceea ce se realiza în întregul an 1965.

La I.U.G. „Progresul" poți asista la o premieră : excavatorul **S. T. 1 201** cu brat telescopat proiectat și construit de brăileni, în stare să lucreze, alternativ, cu trei cupe diferite (0,9, 0,8 și 0,6 m.c.), avînd o rază medie de săpare — fără prelungitor — de 10,75 metri, la o adîncime de 8,3 metri : înzestrat cu un motor de 120 c.p., **S.T. 1 201** excavează pînă la 100 metri cubi pe oră. Și nu pot să nu-mi aduc aminte de tinerețea mea și-a altora, și de începuturile întreprinderii, situate tocmai în anul 1921, cînd 200—300 de muncitori lucrau într-o singură hală (la un loc cazangeria, forja, turnătoria în bronz, sculăria). Nici un utilaj prezent în momentul naționalizării, nu mai există, actualmente, în funcțiune, ceea ce vorbește — de la sine — despre evoluția înregistrată.

În vara acestui an, cine-i prezent în Brăila poate asista — și-a asistat ! — la lansarea unui nou cargou de 4 500 tdw, „Săbăreni", de fapt al treizeci și doilea din aceeași serie : în actualul cincinal, peste 50 de nave de diferite tonaje, adică 250 000 tdw, inclusiv cel dintîi supertrauler de pescuit oceanic — 5 280 tdw — s-au construit și lansat la apă ; ceea ce, iarăși, nu te împiedică să-ți aduci aminte că, abia în 1940, nucleul actualelor șantiere era „Șantierul naval România", înzestrat să execute șalupe și remorchere mici, vase metalice costiere, tancuri petroliere de maximum 1 000 de tone. Și aici nu munceau decît 200—500 de lucrători.

Oriunde mergi în Brăila, în județ, aceeași creștere focalizată în procente/cifre :

● între 1965—1980, producția industrială a crescut de 5,5 ori, urmînd ca, în anul în curs, să depășească suma de 18 miliarde lei.

Astfel, județul Brăila se va înscrie printre cele 12 județe care, în anul încheiat, au obținut o producție industrială de ordinul a 15—25 miliarde lei. Și ca să dobîndim criterii de comparație, iată situația, pe anul trecut, a celor 39 de județe ale României, plus capitala țării, București :

● 2—4 miliarde lei — 1 județ ● 4—10 miliarde lei — 9 județe ● 10—15 miliarde lei — 7 județe ● 15—25 miliarde lei — 12 județe (inclusiv Brăila) ● peste 25 miliarde lei — 11 județe.

Egalitatea creșterii ilustrează egalitatea șanselor pentru toți locuitorii județului și orașului-port Brăila. Nimic mai simplu, nimic mai cert.

CIFRELE NU-S DOAR CIFRE, CI NIVEL DE TRAI

brăilenii își expediază produsele în peste 60 de țări de pe glob, fie pe apă, fie pe uscat : excavatoare, vase fluviale și maritime, laminate, celofibră, celuloză, plăci aglomerate din lemn, confecții, textile, conserve de fructe și legume etc. Dacă ne-am opri la profilul agriculturii, ar fi destul să amintim că — în urmă cu patru decenii — la fiecare două gospodării țărănești exista **un singur** plug ● o grapă și o raritră — la trei gospodării ● o semănătoare — la cincisprezece gospodării ● o secerătoare — la douăzeci și cinci ● un tractor — la optzeci de hectare ● de combine nici pomeneală, nici de îngrășăminte chimice sau irigații...

Și numai în ultimii zece ani, producția globală agricolă e în creștere cu 168 la sută ● cea vegetală — 219 la sută ● cea animală — 267 la sută ● Uzina pămînt produce din plin, fiindcă și înzestrarea e cu totul alta : peste 5 000 tractoare ● 1 800 combine autopropulsate ● 2 000 cultivatoare/combinatoare ● 1 700 semănători ● Cifrele nu-s doar cifre, ci nivel de trai ! Și cum nivelul de trai îmbină aspectul material cu cel spiritual, ajungem, neapărat, la ceea ce Brăila, asemenea tuturor orașelor și județelor României, a realizat în acest deceniu și jumătate de la al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român încoace : un om nou, permanent perfectibil, dornic să transforme fiecare acțiune de-a sa într-un **act creator**, în stare să rostească, la orice ieșire din schimb, cîteva cuvinte simple, comune : „A mers bine astăzi !"

Iată patru cuvinte-cheie pe care le poți înregistra la ieșirea din schimb de la I.U.G. „Progresul", de la Șantierul naval, de la Întreprinderea Electrocentrale (anual produce de trei ori și jumătate mai multă energie electrică decît întreaga Românie antebelică), de la „Laminorul" sau de la Combinatul de celuloză și hîrtie, de la Combinatul de prelucrarea lemnului, de la Întreprinderea de confecții...

— A mers bine astăzi !

Însumate, replicile acestea se centrează într-una singură, plină de relief :

— A mers bine în acest deceniu și jumătate !

Firește, replica o poți consemna și în Insula Mare a Brăilei, unde-ai fost de-a lungul anilor, pentru ca acum să constați că, de-aici, peste 35 000 de vagoane de produse agricole călătoresc spre hambare — plăminul vegetal oxigenează, cum se cuvine, economia țării.

Om nou în spațiu nou de producție, și-n casă nouă de locuit : peste 20 000 de apartamente construite în ultimul deceniu. Treci prin zonele denumite Hipodrom, Viziru I și II, Piața Hristo Botev, pe strada Galați etc. și n-ai cum să nu-ți aduci aminte de Panait Istrati, cînd atingi cheiul Dunării cu pasul, și de schimbul de replici : „Cînd mă aflai, în sfîrșit, iarăși acasă, maică-mea tipă de bucurie și mă dojeni pentru a suta oară [Istrati plecase să muncească — hamal — într-alt port, la Giurgiu] : — Dar unde vrei tu să găsești mai multă milă decît în orașul unde te-ai născut ?" „Da, buna mea mamă, așa e cum spui tu..."

Mama lui Istrati spune **milă**, subînțelegînd **căldură, protecție, grijă**. ORAȘUL ÎN CARE TE-AI NĂSCUT... Recent, în cadrul unei consfătuiri de lucru, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** arăta : „Dacă omul nu este educat de mic în spiritul dragostei pentru locul unde s-a născut, degeaba vorbim de educație patriotică, comunistă. Patriotismul înseamnă dragostea de muncă, de glie, de pămînt, de casa unde te-ai născut. Aceasta este patria, ea nu este ceva abstract !".

De cincisprezece ani încoace, CASA în care ne-am născut — ROMÂNIA — scînteiază în bătaia soarelui, cu ferestrele și mai curate, și mai luminoase, cu pragul primitor și surîsul tuturor filfîind ca un unic și încrezător drapel tricolor, peste orizontul libertății și independenței noastre.

Mihai Stoian

Valea Blaznei

În mai m-am reîntors pe Valea Blaznei. Mai fusesem în Munții Rodnei, mai sus de bătrîna exploatare minieră de la Valea Vinului în urmă cu vreo zece-doisprezece ani, într-o excursie pe munte cu bocanci și rucsac.

Cred că erau de urcat mai mult de treizeci de serpentine. Valea Someșului Mare, comuna Sanț se micșorau și rămîneau undeva din ce în ce mai jos, față de autocamionul greoi. Unul din însoțitorii mei zise : „Cînd ajungem la Cobășel o să se vadă ca din avion". Cota 1 250. În dreapta, Dealul Glodului. În stînga, Finațul Poienilor. Jos, ca un fir, rîul, ca un joc de copii, satele. Înainte, gura minei. Gata, intrăm în sut odată cu minerii, în galeria principală, pe urmă în galeriile cu suitori. Deasupra, cerul senin. „E totuși răcoare", zic. „Așa-i la noi, opt luni iarnă și patru luni frig." „Da' niște ghiocei pentru dumneaei găsiți pînă cînd ieșim, că s-a ostenit pînă aicea." zice inginerul Igor Bădașcu, el e directorul întregii exploatări miniere. De douăzeci și cinci de ani, Valea Blaznei e mezina exploatării, trăiește doar din 1973 și e profilată tot pe minereuri complexe : aveam să văd vagonetii scoțînd din mină minereul cenușiu, încărcat apoi în autobasculante și transportat la baza muntelui, între Rodna și un sat de poveste care se numește Anies, unde s-a construit la cotele cele mai înalte ale tehnologiilor moderne de separare a piritelor, stația de flotație cu mori autogene de frămîntat.

Mina. Mă obișnuiesc cu întunericul străpuns de lumina palidă a lămpilor, cu galeria, cu senzația ciudată a mersului prin pămînt. Ajungem în sfîrșit la primul loc de exploatare. Ei vorbesc foarte puțin. În propoziții scurte. Artificierii. Poate e munca cea mai spectaculoasă. Doar îi văzusem pe toți la suprafață și mi se păruseră oameni foarte obișnuiți, mîncînd tocană ardelenească cu pilaf la cantina de la gura minei.

Igor Bădașcu îi cunoaște aproape pe toți minerii. Chiar și pe cei foarte tineri. „Măi, tu ești a lui Degeratu, a lu' Macedon, a lu' Iosif. Și soferii fac treabă bună. Iarna e greu pe drum înghețat cu încărcătură mare. Șaisprezece-optsprezece tone. Panta-i abruptă. Sînt vrednici, n-am ce zice. Care-i mai bun, măi Fortini ? — îl întreabă pe șeful parcului auto — să-l dau dumneaei la gazetă ?" „Toți". Gata, m-am lămurit. „La anu' începem să lucrăm la o gură nouă, pe Făget." Inginerul Bădașcu tine în mîini exploatarea din Munții Rodnei, pot spune că e foarte iubit și respectat. mie mi se pare formidabil că avînd atîtea treburi își găsește timp să meargă totdeauna la repetiții, cîntă în corul comunei. Și are tandreți uimitoare : lîngă stația de flotație s-a construit anul trecut o minusculă seră de flori.

Am ieșit. Cît să fi stat înăuntru ? Cerul se tulburase. Ninsese. Pe Făget, și pe Cobășel și pe dealul acela cu finețe de-i ziceau a lui Za Petru se așternuse neaua. Neaua de mai.

Maistrul topograf Croitoru Alexandru dădu raportul. „Tovarășe inginer, ghiocei pentru dumneaei n-am mai găsit". Și rîzînd : „Numa' de-om topi zăpada cu lampa de gaz."

Cleopatra Lorințiu

Fișe pentru o revoluție

Cei care vin astăzi la Hunedoara, rămîn surprinși în primul rînd de limpezimea de pe chipul oamenilor. O limpezime coltoasă, muncitorească prinsă bine pe fețele arse de flăcări și de aerul tăios al munților vecini.

O întoarcere în timp de numai 25—30 de ani nu se mai poate face decît în memorie. Avem noroc că memoria oamenilor care trăiesc intens istoria este întotdeauna vie.

Și cine a trăit mai din inimă istoria nouă a patriei, decît brigadierii ? Ei, primii, care au lepădat hainele ostășești sau pe cele școlare, îmbrăcînd salopeta de brigadier și pornind la chemarea partidului spre punctele cheie ale patriei. Ștefan Tripșa, vestit otelar, inventator și bătăios comunist a pornit dintr-un sat de lîngă Alba. A părăsit chiar meseria tatălui, oprind la el o tradiție — aceea de lucrător la căile ferate. La Hunedoara era nevoie de otelari. Micuța Uzină de fier trebuia dezbătută din rădăcini pentru a crește mare. Partidul a știut că nu se poate face comunism fără otel. Și otelul se poate face, ca de altfel orice pe lumea asta, numai de oamenii care știu ce vor. Știu ce lasă în urmă pentru un viitor deosebit de cel al mersului firesc al lumii de pînă atunci.

În 1955, adică la 19 ani, Ștefan Tripșa, era maistru ajutor. La numai doi ani, adică în 1957 același comunist Ștefan Tripșa era maistru principal la noua otelărie din Hunedoara.

Ștefan Tripșa este unul dintre acele zeci de mii de tineri care au înțeles pe deplin importanța istorică a unui tînăr într-un stat de tip nou. A învățat, a muncit, a descoperit noi și noi lucruri mai bune pentru otelăria sa. Astfel a brevetat numeroase inventii și inovații. Una dintre ele adusă vetrei cuptorului de la otelărie se practică astăzi datorită otelarului român, în R.F. Germania, Austria, R.S. Cehoslovacia, etc. Dar nu numai despre Ștefan Tripșa voiam să vorbesc în aceste rînduri. De multe ori destinul unui oraș se împletește tacit cu destinul unor oameni exemplari. Așa s-a întîmplat și cu Hunedoara. În 1950 era un biet sătuc ce avea gara pitită într-o groapă uriașă pe locul unde aveau să se nască uriașele furnale de astăzi. Tînărul Crocos Leonid — venind aici după ce fusese brigadier la Salva-Vișeu și student la medicină la Cluj — nu s-a sfiit să intre în noroiul ce de multe ori ajungea pînă la genunchi. A intrat, a rămas, a avut grijă de sănătatea otelarilor, minerilor, laminatorilor Hunedoarei.

Un alt destin de tînăr pentru întemeierea Hunedoarei moderne a venit dintr-un sat din jurul Ploieștilor — după ce fusese elev la o școală de mecanici auto, brigadier la București, tronsonul Basarab — Podul Grand, Sinaia, Bumbești Livezeni, etc.

A răspuns — DA — la chemarea partidului de a rămîne la furnalele ce atunci se construiau. Acolo e și astăzi, secretar de partid și maistru principal, îmbinînd la fel de armonios munca de educație a tineretului din subordine cu munca grea dar frumoasă de furnalist... Destine și iarăși destine de oameni care se contopesc într-un tot unitar — destinul unui oraș modern, comunist, revoluționar.

Valeriu Bârgău

Pămîntul și Soarele

era prin '66—'67 cînd tatăl meu m-a luat cu el la noul său loc de muncă, undeva în sudul Olteniei, și mi-a arătat „terenurile" pe care urma să le cultive cu... cereale. Am crezut că glumește, căci de-a lungul a zeci de kilometri văzusem mai mult apă, cioturi de copaci și din loc în loc un fel de resturi de pădure. Cunoscîndu-i însă firea știam că are obiceiul să ia întotdeauna lucrurile în serios (mai ales că e și ardelean de origine), cu atît mai mult atunci cînd e vorba de munca lui. Afirma deci că avea să facă aici agricultură adevărată, științifică. Pe o suprafață de cîteva mii de hectare se întindea o imensă baltă cu marginile noroioase în apa căreia se strecurau peștii din Dunăre. Un permanent pericol de inundare pentru satele din jur : Dunăreni, Nedeia, Măcești de Jos, Ghighera. Se numea „Balta Nedeii" și purta presărate din loc în loc vîlcuri de verdeață și chiar insule mai mici sau mai mari pe care țăranii se străduiau să le cultive sub o amenințare continuă a revărsării apelor. Nu puteai merge pe acolo decît cu barca și nu-ți ajungea o zi pînă la asfințit să străbați apele de la un capăt la altul. Cam în mijlocul Bălții Nedeii exista o insulă foarte mare, cu pămînt fertil, unde se puteau cultiva grîu și porumb, lanurile erau adeseori promițătoare dar inconjurate de ape primejdioase ; oamenii uneori reușeau să smulgă rod, dar cu ce preț ! un kilogram de grîu sau de porumb obținut din Insula Nedeii costa de cel puțin zece ori mai multă sudoare decît o cantitate egală recoltată, să zicem, în Cîmpia Bărăganului.

După ce zeci și zeci de ani se chinuiseră să cultive oazele acestea cu incerte sanse, au hotărît să pornească lupta cu apele pentru a scoate de sub ele un pămînt util, dătător de recolte. Pentru a duce o asemenea bătălie trebuia să crezi în ea, căci avea să dureze ani întregi. Minunea metamorfozei nu s-a produs peste noapte, cele 12 000 de hectare de teren productiv care urmau să fie furnizate agriculturii au început să dea producții la o cifră obișnuită terenurilor din cîmpie abia prin 1972—73.

Construirea în numai două luni, în anul 1967, a unui dig de 25 de kilometri a marcat abia startul. Apele nu s-au retras imediat, ci cu multă greutate, după o luptă eroică, tenace (se amenajau între timp canale de desecare). Sediul fermei se găsea chiar pe malul bălții. Toate mașinile și utilajele trebuiau transportate la fiecare început de campanie agricolă cu bărcile sau cu podul plutitor pe Insula Nedeii și aduse după aceea înapoi, iar la vremea miezului verii ori toamna la strînsul recoltelor, bucatele se aduceau de asemenea cu barca. Cele mai grele mașini erau cărate cu bacul. Se treceau dincolo de ape combine, camioane și chiar tractoare cu șenile. Cînd urcai pe el două asemenea tractoare, pînă și bacul scîrțîia din rărunchi, iar cîte zecedouăzeci de oameni împingeau cu lopeți pescărești sau cu pari zdraveni... Așa s-a muncit în anii aceia și primăvara la arături, și vara la seceriș, și toamna la recoltatul porumbului sau al soiei.

Printre cei ce s-au trudit la cucerirea acestei bucăți de cîmpie (molcom vălurită fiindcă și-a păstrat în miezul ei relieful puzderiei de insule care mai există încă la începutul deceniului trecut) se numără și tatăl meu — o spun cu mîndria, cu dragostea și recunoștința pe care o purtăm pietrelor puse de părinții noștri la temelia vieții de azi.

Elena Nestor

radio

Aproape la fel de simplu

Un tînăr poet aproape atoatestiutor (și care astăzi nu va citi aceste rînduri pentru că pe litoral presa ajunge cu întîrziere) are, fără îndoială, dreptatea lui cînd afirmă : „Nimic mai simplu decît să scrii o cronică radio. Îți alegi o emisiune din timpul săptămînii, o asculți puțin și apoi îi faci o critică direct proporțională cu durata ei". Mă tem numai că, acolo, la mare, tînărul poet, nevoit să se trezească dimineață de tot ca să nu piardă răsăritul de soare, va afla un lucru care în București (unde muzele nu se îndură să-l deranjeze înainte de ora opt) probabil că i-a scăpat : se transmite la radio un „moment poetic" de numai cinci minute. Dacă eventual ascultă unul dintre aceste „momente" prietenul nostru e în stare să-și lase baltă actuala vacanță și să „forteze" apariția numelui său în programele Radio-TV. În caz că nu reușește în cel mai scurt timp imprimarea și radiodifuzarea ultimelor lui poeme, același aproape atoatestiutor nu s-ar sfii să-și schimbe optica și să susțină : „Nimic mai simplu decît să scrii o cronică radio. Îți alegi o emisiune din timpul săptămînii, o asculți puțin și îi faci o critică invers proporțională cu durata ei".

Aproape la fel de simplu se poate scrie o cronică radio și dacă renunțăm la prejudecata că ea trebuie să fie neapărat „critică". Chiar dacă ascunse de încăpățînarea programului III, chiar dacă „apărate" cel mai adesea de vesmîntul lor muzical, există, la radio, emisiuni care nu obligă cronicarul să fie incisiv. Radioascultătorii știu foarte bine acest lucru Dealtfel, destule alte genuri de cronici iau în brațe „răutatea" și sîntem scăpați, zilnic, de nostalgia ei.

Edițiile radiojurnalului *„O zi într-o oră"*, au, dincolo de caracterul lor concentrat, necesar, adecvat, calități care le-ar prinde bine și altor emisiuni : sînt inteligent și pasionat realizate, respectînd deopotrivă legile echilibrului și legile minimax-ului. Prezentate întotdeauna convingător, știrile și informațiile politice, economice și culturale sintetizează, la sfîrșitul zilei, conținutul celor mai importante evenimente interne și internaționale. Această sinteză este transmisă fără stereotipii, fără reluări plictisitoare, fără stîngăcii, și fără stridențe de limbaj. Seară de seară putem asculta deci un program firesc, cu muzică bună, cu informații meteorologice, cu note și comentarii, cu interviuri interesante, cu o rubrică sportivă și o alta intitulată „Oaspeți străini la microfonul emisiunii". Un program sintetic pe care n-am dori să-l considerăm o excepție. Într-o singură oră ziua se pregătește să ajungă trecut, dezvăluindu-și, cu o adevărată știință a comunicării, identitatea, importanța și curiozitățile.

De ce să nu recunoaștem, mult mai simplu este să le mulțumim realizatorilor emisiunilor radiofonice decît să le facem reproșuri. Poate ne mai ajută și ei...

Elena Ștefoi

plastică

Fîntînile lui Constantin Lucaci

Nu numai pentru că este o vară toridă, presărată din cînd în cînd cu furtuni violente sau cu ploi retrase în pămînt vertical pentru a realimenta izvoarele secrete ale anotimpurilor, dedic aceste rînduri unui excepțional artist care și-a propus să transforme senzația de sete în spectacol și impresia de răcoare luminoasă în feerie.

Constantin Lucaci, căci despre el este vorba, este un sculptor despre care trebuie să ne amintim ceva mai des decît o dată pe an, în vremea fierbinte, cînd caldarîmul marilor orașe se încinge înfricoșător și ochiul caută în spațiu un punct de reper acvatic, o jerbă strălucitoare verzuie care să planeze precum o pulbere unduioasă închipuind dansuri enigmatice la umbra cărora să visăm cîteva clipe intrarea într-o eră mai abstractă și mai senină a universului.

Avînd calitatea de a seduce și a ameți, în jocul lor policrom, fîntînile lui Lucaci nu sînt expresia unui simplu joc al imaginației. Nu se vor nici un element strict decorativ în cadrul unui ansamblu urban. Ele se vor un nod de concentrare a tensiunilor vieții citadine, un element ponderator în ritmul monocord oferit de marile desfășurări de beton și sticlă, de suprafețele dogoritoare de asfalt, de alinierile de copaci stingheri îngropați în caldarîmul prin care humusul cîmpilor abia mai respiră. Ele aspiră cu undele lor aproape imateriale, dirijate de alburiile aripi de oțel inoxidabil ce se deschid și se închid cu bătăi elegante, precum penajele păsărilor tropicale, să devină o emblemă a unei civilizații unde fuga după tehnologii eficiente a născut ca reacție imediată spaima de uniformitate, de rutină, de lipsă de identitate. Statura lor uriașă domină deja cîteva orașe ale țării, învăluindu-le în dulcea muzică a rîurilor milenare. În proiectele sculptorului ele sînt țîșniri majestuoase, umbrele de flăcări albastre în asfințit, perdele colorate protejînd împotriva întunericului marile aglomerări.

Arta de a construi fîntîni a lui Lucaci reînnoadă firele unei tradiții ilustrată strălucit de mari creatori ai Renașterii și epocii baroce. Rari sînt la ora actuală în lume artiști care se posede abilitatea tehnică și capacitatea imaginativă a acestui sculptor pentru care oțelul, apa și lumina sînt elemente fundamentale ale unor încîntătoare compoziții a căror scenă este panorama urbană.

Că această viziune nu putea aparține decît unui artist dintr-o specie foarte rară, vom arăta cu alt prilej.

Grigore Arbore

muzică

Argument

Își face loc în activitatea muzicologică recentă, inferind asupra școlii românești de compoziție, sintagma : revenirea la modalism. În contextul efervescenței de creație componistică și muzicologică, diversă și originală, din ultimii 15 ani, acest fenomen își găsește justificări prin situarea pe poziții epistemice asupra modalității de a segmenta, descrie și formaliza un text muzical, prin impactul exercitat de universalizarea semioticii și aplicarea instrumentarului lingvistic, prin evoluția procedeelor de analiză, prin apariția unor coerente sinteze ideatic-muzicale, — iar un exemplu grăitor în acest sens îl dă creatia lui Aurel Stroe, una din prezențele inconfundabile ale muzicii românești.

În tipologia diverșilor parametri muzicali imanenți lucrărilor sale, vom putea izola astfel un fenomen de prelucrare, de amplificare, pe linia posibilităților instrumental-vocale, la genul respectiv, de tip continuator. Exemplificînd, se poate comenta varietatea amprentei modale din **Orestia II**, cuprinsă între moduri pentatonice „sărace", cu „tournuri" melodice românești și registre indiene; sau scriitura vocală epuizînd întreg repertoriul tehnicii vocale utilizate pînă acum, extinsă la un grad de dificultate fără precedent, propunînd și experimentînd cu succes noi modalități de emisie a sunetului (cîntat în falset, cîntat cu lovituri de glotă specific maramureșan, cîntat nazal, vibrată cu folosirea diafragmei), împingerea solicitării instrumentiștilor aproape de limita lui „mai mult nu se poate" (impresionantul solo de trombon din scena uciderii lui Egist). În același spirit se poate decela o preluare de tip **retrospectiv.** Ne referim la tipul de ansamblu unic, itinerant, cu manifestări de artă sincretică; sau la alcătuirea operei, care suprapune tragediei antice un spectacol cu numere distincte, de tip operă italiană. Se întrezărește astfel, în înțelesul empiric al termenului, o integrare stilistică de tip clasic.

Totodată, se pot reliefa, particularități stilistice empiric asociabile unei estetici romantice. În **Laudes I** sau **Arcade** extinderea la nivelul întregii lucrări a unui singur principiu de construcție; includerea în actul componistic a unui considerabil procent de preocupare pentru „codificare și recreare" în procesul audiției, alternanța de tip dramatic între structuri „înghețate" și evolutive **(Monumentum)**; elemente ale unei estetici a gestului (apropiate de A. Berg și expresionistii grupului „Die Brücke" însă fără propensiunea acestora spre „Urschrei"), teoretizat ca act creator volitiv sau gratuit, ca reflectare a imediatului sau a „increatului"; toate acestea vin în sprijinul afirmației precedente, trimițătoare la o estetică (parțial) a contrastelor și sublinierii expresiei.

Această scurtă prezentare, centrată pe două categorii stilistice insuficient definite, relevă un spirit cu majore preocupări teoretice, integrat contemporaneității și universalității, constituindu-se ca o voce unică și originală, inconfundabilă și pregnantă, ca un capăt de drum și început de școală, ca un creator de primă mărime al școlii noastre de compoziție.

Viorel Crețu

cronica literară

DANIELA CRĂSNARU: «Crîngul hipnotic»

a lua pe cont propriu — în sensul autenticei, convingătoarei asumări existentiale, din unghi inconfundabil autobiografic, — un anume mod poetic avînd o intensă și chiar ostentativă circulație la un moment dat, iată, de fapt, examenul obligatoriu căruia i se supune, aproape fără excepție și tînăra sau mai puțin tînăra noastră poezie „feminină“ Este vorba, anume, de obsedantul refuz al spiritului minor, favorizat de sentimentalitatea conventional bovarică și lacrimogen pudică, practicată decenii în șir de lirica feminină românească, stare de lucruri al cărei antidot este găsit abia în deceniile al IV-lea și al V-lea ale veacului nostru, odată cu apariția primelor cărți semnate de Magda Isanos, Maria Banuș și Nina Cassian. Experiența limită a acestor scriitoare este marcată, în primul rînd, de ideea magistral autentificată în planul creației conform căreia feminitatea, „sufletul feminin“, constituie o **supratemă** perfect compatibilă cu aspirațiile cognitive ale marii poezii moderne.

Bizuindu-se pe o asemenea fermă certitudine, excepționala bogăție și cotă valorică a peisajului poetic feminin de azi aparținînd noilor generații se datorează, în particular, originalului mod în care se desfășoară dialogul cu înseși marile linii de forță proprii lirismului românesc actual în general. O îndurerat ironica impudoare de a spune lucrurilor pe nume — ceea ce, într-un fel, amendează chiar „dictonul“ inserat în chip de motto la începutul noii sale cărți atenuîndu-i fondul antitetic : „Oh, voi patetice sentimente eretice / Si voi, platonice atitudini ironice !“ — caracterizează în chip elocvent și poezia Danielei Crăsnaru. **Cringul hipnotic** (Editura „Eminescu“, 1979) depune noi și revelatoare mărturii în acest sens. Ne aflăm, efectiv, în prezența unui lirism „extrem feminin“ și ceea ce impresionează la lectură, nu de puține ori, este adînc omeneasca obstinație a ceea ce am numi biografia simțurilor, cu alte cuvinte, glasul singelui, de a revendica dreptul supremului etalon sub raportul validării ori invalidării trăirii autentice, individual asumată, a dramei cunoașterii. Dincolo de gestica spectacular frondeură a poemului, ceea ce amintește de începuturile de acum patru decenii ale „generației pierdute“ („Totul e, cum v-am spus, ca la carte. / Sunt optimist incorigibil precum somnambulii / pe muchea casei plutind“; „Crinii scot fără rușine limba la mine, // Orele arăn văzduh tunele și ziduri“, „Singele rupe obloane ascunse / într-un necunoscut, fără urme, adînc“ ș.a. — **Extrem feminin**). La un examen mai atent, sesizăm totuși faptul că înfruntarea dintre, să zicem astfel, impulsul dionisiac și cel apolinic apelează la tiparul prototipului arghezian. Asistăm, astfel, la coborîrea acestuia din urmă de pe înălțimea piscurilor metafizice prin laicizarea feminizantă a stărilor de suferință perpetuă. Autarhia profanului se impune cu scrîșnită și nelișnitită voluptate, în așa fel încît definirea stărilor sufletești — inclusiv atunci cînd se plonjează în spațiile gîndirii abstracte — din unghiul unei tulburătoare senzualități, de-a dreptul sanguine, constituie procedeul privilegiat. „Sunt iată, deci, martorul mut, mimul tragic, actorul / și zilnic mă fac a nu ști cum mereu / un deget de gîde trasează parcele / abstracte prin sîngele meu“. Este strofa cu care se încheie poezia **Autoportret.** Tentația inscrierii profanului în spațiul visării sacralizante atît de frecventă, de altfel, nu se poate nici ea dispensa de serviciile acestui tip de percepție a cărei mare acuitate își are originea tocmai în primordialitatea semantică a cuvîntului: „Sufletul meu se-mbolnăvi de un sunet, / cotropit se lasă de o paloare divină... / În cealaltă viață, la ceasul acesta / animalele sfinte se pregătesc / pentru cină. Botul lor mută încet văzduhu-ntr-o parte, / ghearele, ah, cît de intens luminează. / Trupul meu, de bună voie, noapte de noapte / sub blînzii lor colți se așează. / Și iarăși timpla mea visă un cring fără moarte / și coapsele mele visară un cintec necunoscut. Cînd ultima picătură de sînge / lumină gîtlejurile înfometate / se pregătiră pentru un nou început. / De ce îți spun ție toate acestea ? / Ce știi tu, depărtatule, / imaginarul meu scutier, / despre tăișul pe care lunecă tălpile mele / cu cît mă apropii de cer, / despre tăișul pe care lunecă tălpile mele / cu cît mă apropii de cer, / despre această ispititoare, / perpetuă cădere într-un gol care nu e ? / Tu nu poți deslușî în acest întuneric / decît palma mea albă / în care, desigur, mai e loc pentru chele. **(Ultima cină).**

Un distih precum cel cu care se încheie poemul **Mina ta prin ferestruica cerului** („Și trupul meu ,definitiv pierdut pentru suflet / și pregătit pentru moartea prin exaltare“) poate fi socotit, într-adevăr, emblematic pentru viziunea etic-afectivă, tensionată în resemnarea ei paroxistică, sub semnul căreia se derulează avatarurile subînțelesului „roman“ de spovedanie erotică ce-și relevă trama pe cuprinsul întregii cărți. Fără a-și refuza notația frustă, mustind de obsesia trăirii și retrăirii prin „vocea“ singelui, dimpotrivă, cum s-a văzut cultivînd-o cu înfricoșată plăcere, poeta are totuși rara însușire de a „face jocul“ celor două impulsii originare diametral opuse. Și acum, visul este acela care constituie spațiul de o neverosimilă concretețe în interiorul căruia sublima confuzie dintre real și idealitatea transcendentă cristalizează în episoade cvasiimaginare extrem de vii : „El mă certa dela o vreme / noapte de noapte. / Atingea ușor izvoarele singelui meu, / mișca văzduhul / doar cu o ridicare a pleoapei. / Eu îl priveam totdeauna cu un nod de lacrimi în git / și mă gîndeam că trupul lui / nu aparține nici pămîntului, / nici focului și, doamne, nici apei. / I-aș fi atins cu patimă timpla de abur / și pieptul și coapsa, oh, da, / mai ales coapsa fierbinte —/ dacă nu mi-ar fi tremurat fiecare fibră de spaima / că trupul lui are să mi se destrame în minte. / El venea astfel în fiece noapte. / Irișii lui topeau lucrurile din preajmă / și le făceau fluide și cintătoare. / Carnea mea tristă simțea cum i se deschid / porți tot mai adînci, / fiecare pentru o durere mai mare. // — Ia-mă cu tine, am mai avut puterea să strig, / ia-mă în brațe pînă nu mi se destramă cu totul / oasele frunții, inima, teasta. / Bine, zise Îngerul, dar nu chiar acum, / adică nu în viața aceasta“ **(Febra).** Numai o asemenea stare de senzuală febrilitate este în măsură a problematiza poemul, conferind structurii lui ideatice atributul vitalității neîndoielnice. Altminteri, orice încercare de a lucra cu material de împrumut se simte numaidecît ; în asemenea împrejurări, invazia locului comun face ravagii : „În timp ce tu mă mîngîi pe frunte și-mi spui «bună seara» / —Compania care de 2000 de ani se ocupă / cu baterea cuielor în locurile strict indicate / de clasicul mit cunoscut, / caută zilnic un material ceva mai ieftin ca fierul, / mai suplu, mai eficace (desigur fără-a opri / banda de fabricație măcar un minut). // — Două pipete se sărută frenetic în sala aseptică : / retorte, calculatoare, clic-clac-uri / indică locul minunii : acolo, în unda tulbure din eprubetă / ca-n nisipul imaginatei mări preistorice / se montează din atomi și secunde / misterul creațiunii. // — Un uragan cu nume exotic, o rachetă de coastă / un tren cu speranțe / se-ncrucișează în inimă, -n minte, în suflet / pe artera aceea divină. / În vremea asta / fac controlul de calitate-al mărgăritarelor / știți cine, tot el, animalele-acelea domestice. / desigur, numai acolo, în limba latină“ **(Sincronism XX).** La fel în **Operetă, Asediul, Orfică, Mersul pe sîrmă, Întîmplare tribală, Văzduhul excedentar, Fiesta.** Nu încape discuție că virtuozităților de gîndire dezinvolt retorizante din aceste compuneri le preferăm oricînd poemele (în majoritatea covîrșitoare prezente în carte) a căror vigoare senzuală se insinuează cu tot atîta forță în limbajul metaforic. Revenind la circulația exprimărilor de sorginte sanguinară, în final, ne face mare plăcere să decupăm fragmente precum cele ce urmează : „Ca un animal orb / care se-ndreaptă spre tevile armei / adulmec urmele tale cu sîngele meu, nu cu nările“ ; „Îți minte ? Sîngele tău se vindea bucuros / pe o monedă de aer, pe a furniza, pe o părere, / ca să poți auzi în mijlocul cringului ; / pe cerul scorburei dulci, cum toarce îngerul miere“ „Astfel, ai să rămîi în provincia tulbure / a sîngelui tău umil și sfios / de unde zadarnic mă strigi“ ; „nu văd, dar presimt, dar știu că aproape de cer / o enormă pată de sînge — a cuprins / parapete, creneluri și metereze“ ; „Uite, adorm torcătoarele-n cer / și se preface în plumb lina din caier. / Cineva dă cu zarul pentru sîngele meu / și zarul înghețat în aer“; „Acolo, în mijlocul cringului / din care nu mai știi, sau nu mai vrei / să te-ntorci — două animale : / trupul și spiritul tău / înghițind fișiile încă vii, convulsive / ale aureolei“. Curios e că, recitindu-le, fără să vrem, superbele fragmente și strofe de mai înainte reflectă cum nu se poate mai elocvent substanța și structura lirică a acestei deosebit de substanțiale cărți de poezie.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

poezia

„Cîntecul simplității“

● **Ludmila Ghițescu** a publicat recent cea mai împlinită carte a sa de poezie, eliberîndu-se de balastul retoricii declarative și de locurile comune ale grandilocvenței lirice, *Vifor albastru* *) este o plachetă în care-și face loc, din ce în ce mai mult, nostalgia, izvorîtă din fiorul trecerii, dintr-o intimitate a ființei cu îndoiala, boala, infirmitatea fizică ori golul lăuntric. Trecută prin acest purgatoriu al „viforului albastru“, poezia în genere directă și exterior solară a Ludmilei Ghițescu, capătă relieful pe care-l dau lumilor reale sau imaginare clarobscurul, umbra și întunericul. Ea devine o suită de notații din ce în ce mai penetrante. Renunță la metafora și imagismul saturat de poza sublimului. Iată un frumos decupaj în *Semafor rul*, realizat din linii simple, cumva expresioniste : „Duc în spate anotimpul / Sînt hamal cinstit. / Cosuri cu piine / urc la etaje albe, / remorci sentimentale / între patru zări“. Finalul poemului renunță însă la emoția sugerată, explicînd identitatea sinelui cu simbolul acesta urban : „semaforul arborelui meu / e deschis“. Ludmila Ghițescu are o generozitate care se transmite poemelor, transformînd confesiunea în elanuri lirice și peisajul senin al sufletului în invitație la dialog *(Primul dans, Cămașa păcii, Fintina veseliei, Drum de otel si cintec, Floarea de vis, Sămînța adevărului, Caii albi, Iarna* ș.a. Frumoase (deci realizate) sînt imaginile care fac din observarea cosmosului un exercițiu firesc al cunoașterii de sine. Astfel : „Ploaia sălbatecă / curge prin labirintul nervilor mei, căutîndu-te“, mi se pare un fragment de poezie mai aproape de „sinceritatea“ estetică decît metaforele exterioare, „ulciorul amurgului“, „copacul gîndului“, indiferent de mixtura lumilor pe care încearcă s-o evoce. O poezie bună e *Gara pustie* cu finalul ei cinematografic și fantastic în egală măsură. „Tu veneai singur / sărutînd mîini necunoscute / prinse în zidurile înghețate / ale gării rămase pustii“. Un colaj de notații sugestive este și tabloul evocat în *monument*, amestec de nostalgie și ironie, de observații directe și pronunțări naive. Același joc liric și real e vizibil în *Birfește toamna*. Șansele poeziei scrise de Ludmila Ghițescu rezidă în arta și știința de a scrie „cîntecul simplității“, pe un drum deschis de Zaharia Stancu, traseu invocat de autor în *Ochii ascunși in zăpadă*. O simplitate care nu înseamnă simplism, ci despodobire, renunțare la masca unui metaforism desuet : „Caldarimul cătărării“, „cîmpul fecioarelor“, „herghelia cerului“. Poezia din *Viforul albastru* emoționează tocmai în ipostazele ei de cîntec al simplității. Relieful propice acestor poeme este cîmpia, orizontalitatea, monotonia și lacomismul rostirii. Exotismul eroic sau altitudinile schimbate brusc îi sînt potrivnice. Poezia Ludmilei Ghițescu respiră în simplitate, atunci cînd își asumă condiția de floare sălbatecă, de cîmp iar nu de seră : „Rochia / cu florile / amintirilor / dansează / pe cîmp“. Lucru evident pentru oricine compară versurile din *Rochia* cu cele din *Garoafa albă*. Poemele sincopate, acumulînd impresii cît mai directe, sînt și cele mai realizate din volum *(Ceas I, Ceas II, Fluture nebun)*. Poeziile sau părțile de poezie bună sînt instantanee. Versurile memorabile sînt la rîndul lor instantanee, *(Instantaneu)*, observații proaspete ale unui ochi care vrea să vadă fără protezele poeziei de serie : „În ceașca de cafea / joacă zinele cu picioare de fringhii“ *(În ceașca de cafea)* : „Vîntul a trecut cu picioare de păpădie“ *(Picioare de păpădie)*. Există și un imaginar straniu în acest volum *(Bilciul lebedelor)*. Tentația feeriei și basmului *(Dans)*, popasuri în ireal *(Debutanți inutili)* și mai cu seamă în *Alfabetul unui singur ochi, Corabia de sticlă, Aud.* Jocul verbal din poemul *Umbra* e mai mult decît un exercițiu fonic, profesiunea de credință a autoarei, care a intrat cu acest *Vifor albastru* în alt anotimp al creației sale. Ultima carte a Ludmilei Ghițescu ne înfățișează o conștiință mai limpezită. Ea se află în același timp pe un drum estetic. E vorba, desigur, de drumul limpezirii expresiei de arta de a picura în cuvînt puțină singurătate și umilință, acolo unde pe vremuri erau stăpîne vocalizele, dîtiriambul, refrenul.

Doina Uricariu

*) **Ludmila Ghițescu : „Vifor albastru“, Editura „Eminescu“, 1980.**

proza

Călătoriile poetului

Primele însemnări de călătorie ale lui Al. Căprariu au apărut în 1976, numindu-se **În timp ce Pămîntul se-nvîrte.** Atrăgător în această carte era mai ales modul în care autorul reușea să evite jurnalismul tradițional al genului, să fie, cu alte cuvinte, mai mult expresiv decît informativ. Din linii puține, dar sigur trasate, se ivea silueta unui personaj de roman, în care reflexivitatea se îmbina cu o ironie temperată de elanuri lirice.

Primăvara scandinavă *) este un nou jurnal de voiaj. Țările vizitate sînt Finlanda și Suedia, un capitol special fiind acordat ciudatelor și totuși atît de umanelor obiceiuri ale laponilor. Ponderea majoritară o dețin însemnările despre Suedia, unde călătorul a stat mai mult.

Este interesant de urmărit cum, pe măsură ce lectura înaintează, factura textului se schimbă. Se concretizează astfel una dintre regulile de care jurnalele de călătorie nu pot să facă abstracție, fără a risca să explodeze într-un fragmentarism neplăcut. Astfel, apar la început primele ecouri ale oricărei călătorii : sentimentul de înstrăinare, impresia de noutate vertiginoasă, care depășește în mod zdrobitor puterea de asimilare și de interpretare a celui care privește, uimirea față de noul absolut pe care orice călătorie într-un spațiu geografic și etnic îndepărtat o aduce. Apoi însă, după ce primele etape ale specificei adaptări culturale a călătorului au fost parcurse, cel care scrie impresii de călătorie (literare și nu jurnalistice) începe să devină tot mai mult el însuși, să-și arate preferințele și gusturile, să-și prelucreze în moduri din ce în ce mai subiective impresiile.

Cartea lui Al. Căprariu exprimă și ea drumul de la șocul adaptării la instalarea deplină într-un mediu nou. Astfel, mai întîi, călătorul face eforturi susținute de documentare, parcurgînd cărți, întrebîndu-i pe cei cu care intră în contact, vizitînd cît mai multe locuri reprezentative. Pe parcurs, însă, se produce o semnificativă desprindere de datele concrete, apărînd tot mai frecvent interpretări personale, poetizări, reflecții. Este un crescendo semnificativ și autentic, străin de complicatele alambicări la care se recurge adesea în jurnalele de călătorie, în scopul de a se masca raportul dintre informația obținută și interpretarea proprie. Ca întotdeauna, sinceritatea și spontaneitatea se dovedesc a fi mai bune decît complicatele ingeniozități retorice. Fără să se teamă de pedanți, Al. Căprariu ține să apară în jurnalul său cu un chip nesofisticat, așa cum este. Iată o intuiție de poet adevărat, ale cărei rezultate literare sînt remarcabile.

Nota predominantă a cărții este modul poetic de a vedea lumea. Informațiile din diferite domenii ale activității umane (de la arhitectură, la organizarea statală, de la mecanismul de atribuire a premiului Nobel, la folclorul laponilor) nu lipsesc, dar sînt, în general, selectionate în funcție de potențialul lor poetic. Călătorul se interesează de toate, dar îi atrage în chip special atenția aspectul care are o anume expresivitate, dincolo de semnificația sa comună.

În mod complementar, poetul se transformă adesea în moralist, meditînd asupra moravurilor, propunînd comparații de tip eseistic între componentele unor familii de fapte.

Nu trebuie uitate nici paginile de pur jurnal intim, în care autorul se transformă pe nesimțite în personaj al unui roman scris la persoana întîi. Un personaj care cade pe gînduri în bistrouri, reflectînd romantic la imposibilitatea ubicuității și la prăbușirea cea fără de întoarcere a timpului.

Voicu Bugariu

*) **Al. Căprariu : „Primăvara scandinavă“, Editura „Dacia“, 1980.**

CARTEA DE DEBUT

Realul miraculos

Ca și la Mihai Ursachi, proza lui Anghel Mora, debutant cu nuvele, urmînd unor volume lirice remarcabile, este poetică și simbolică, fără a decurge de aici inaptitudinea estetică propriu-zisă. Autorul închipuie fantast și dezvoltă liric ideea, sub forma unor producțiuni scurte, bizuite pe oculte inițieri, în gustul „aquarelei“ fin de siècle. Scurtă ca o schiță, „nuvelă“ este, la Anghel Mora, modernă prin cultură, căci originea stă mai degrabă în J. L. Borges, în Mircea Eliade și mai puțin în romanticii germani ca și în simbolismul francez decadent. De altfel, rezumabile într-o propoziție-două, creațiunile lui Anghel Mora izbesc prin aptitudinea de a crea repede fantasticul. Un bărbat singuratic, confundat de un copil cu un înger, renunță să se mai sinucidă prin aruncarea în prăpastie („Alfons nu mai vrea să zboare“). Un acrobat celebru, bătrîn, face o demonstrație de echilibristică pe sîrmă, dovedindu-se în final că pășește inexplicabil prin aer („Singurătatea acrobatului pe sîrmă“). Un profesor, vînător de convenție, își împușcă, din groază, ciinele ; aici, e studiat un caz de reacție instinctivă și violentă („Vînătoarea cu pușca“). Maria găsește zilnic coșul plin cu flori rare („Să-ți afli locul între precupețe“). Un pensionar, posesorul unui splendid baston, e cuprins de o bizară maladie : îi crește iarbă pe obraz și pe cap în loc de păr, prefăcîndu-se, în final, în vegetala luxuriantă („Bastonul domnului arhivar“). Hortensia Pomeranț, un soi de domnișoară Cucu, visează teribile acuplări cu un Hercule din tablou, evenimente de ordin oniric confirmate de realitatea brută („Vizita domnișoarei Pomeranț“). Un Sachelarie, ceasornicar maniac, produce ornice de lemn, dispărute într-un incendiu („Sachelarie și cronometrele de lemn“). „Paco“ e un soi de dublu ocult, venit din perete în chip de frescă, vorbitor și mișcător, înlocuind, în fine, prin schimb, omul real. „Havas“ studiază un caz de nebunie aparentă, cu un bărbat care viețuiește pe pămînt și în cosmos, pe Sirius (?!)). „El este Garabet !“ scoate efect fantast din confuzia visului cu realitatea. Moartea, în „O după-amiază de vară“, se vădește a fi o junâ simpatică, stîrnind la un nonagenar gînduri concupiscente. „Planeta de om bătrîn“ conține ideea predestinațiunii. „Gryllus“ e o povestire cu subiect fabulos, închipuind niște oculte duhuri silvestre. Două schițe („Despre iluzie și deșteptăciune“ și „Orașul circular“ aceasta de sugestie direct borgesiană) sînt parabole filosofice, de genul miracolelor arabești cu imposibilă fixație geografică. Sub raport analitic, temele sînt puține și ușor de izolat. E, mai întîi, o descripție de psihologii maniacale, predispuse în a interpreta datele imediate în regim fobic ori prin fixația într-o idee obsesivă. O „domnișoară bătrînă“ cu reverii sexuale, un meseriaș preocupat, peste limita îngăduită, de ceasornice din materie lemnoasă, un institutor pusilanim și iubitor de animale, omorîndu-și, din greșeală, ciinele de vînătoare, acestia sînt prototipii și efectul fantast iese aici pe canal psihologic.

În al doilea rînd, autorul studiază, în spirit curat fabulos, un șir de aberațiuni în ordinea naturală, precum metamorfoza unui individ în vegetală, „apariții“ de iucubi și de felurite duhuri oculte, revelațiuni curioase. Aceasta presupune o filosofie inițial simbolică, și o proză de gust hermetic, căci, din moment ce spiritul admite două realități explicabile reciproc, el interpretează coincidența și miraculosul drept grozave ieroglife metafizice.

În sfîrșit, de aici decurge și o filosofie dicotomică a eului, văzut sub aspectul dublului echivalent. Omul viețuiește simultan în două lumi felurite, comunicînd rar pe canalul premonițiunilor, revelației și al autoscopiei. Nu e fără interes nota onirică de aci, însă văzută de autor filozofic, fără percepția tenebroasă de la alții. Revelațiunile se produc mereu în mediul oniric, intră în conștiință, prin somn, ca și cum un eu animat și imaterial viețuiește în metafizic, în vreme ce corpul se odihnește. Revenit la realitate, spiritul observă un șir de „semne“ miraculoase, inexplicabile rațional, de unde decurge ideea că inchipuirile somnolente sînt adevărate. Prin fantasticul filosofic, ca și prin inventivitatea cultă, Anghel Mora emulează hotărît pe Mircea Eliade și nu ezit a-i nota favorabil producțiunile lui prosastice, pe deplin remarcabile. Observațiuni se pot face (cutare schiță e o pastișă, alta conține o explicație rațională fără rost, prozatorul n-are instinctul proporțiilor și nu știe deocamdată să reteze sugestia pur fantastă) însă ele sînt, în fond, minore, prin raport la însușirile necomune dovedite de autor.

Artur Silvestri

*) **Anghel Mora — „Oglinzile au două fețe“, Editura Albatros, 1980.**

ERATĂ

În articolul Dialog și confluențe **apărut în nr. 27 a.c. al revistei noastre se va citi în loc de** mai multe literaturi universale — mai multe literaturi străine **(p. 7 col. I, r. 30 de sus) și în loc de** D. Lăzărescu, G. Lăzărescu **(p. 7 col. II, r. 28 de jos).**

● **Un roman realist,** scris cu veșnic ochi treaz la criteriul accesibilității, este **Femei singure***) de Constantin Bărbuceanu, republicat de curînd într-o a doua ediție, revăzută și adăugită. Autorul **Samsarului** (1975), proză caracterologică deosebită, urmărește în mai vechiul său roman — **Femei singure** a apărut în 1968 — să creeze în primul senzația de veridicitate, de transpunere literară a unor situații cît mai autentice. Studiul caracterologic, implicațiile sociologice sau fragmentul de narațiune polițistă introdus în intrigă (v. „incidentul“ cu banii dispăruți din safe) lasă impresia că trebuie să rămînă mereu în urma faptelor înlănțuite alert. Totuși, în ciuda autenticității de care dă dovadă, romanul lui Constantin Bărbuceanu nu e foarte bogat epic. Sau, mai exact, nu e ramificat epic, propunîndu-și să urmărească, dintre lumile posibile, una singură și pe aceea în momentul de criză. Posibilele incidențe — în text apar medii diferite, de la cel sordid al „bișnițarului“ Fane Frangopol, la afacerile profesionale (Dragomir-covoare sau „victima“ Dionisie Mazilu) — cu universul „femeilor singure“, elevat în plan social, incidențe vitale narațiunii, sînt tratate sumar, atît cît este necesar pentru o strictă economie a intrigii. În acest sens, prozatorul nu e un „risipitor“ de detalii, descrierile apar în roman cu oarecare întîrziere și fug cu viteza amănuntului într-o filmare rapidă. Economia de mijloace poate fi sesizată și în construcție: textul este alcătuit din scurte capitole-secvență, de fapt paragrafe ale acțiunii, dezvoltate fiecare în parte în așa fel încît au stabilitate compoziționalâ și, uneori, relativă independență. Ele se înlănțuie aidoma secvențelor dintr-un film. Sînt eliminate deliberat din cadrul structurii copulele narative, digresiunile cauzale dar și sincopele derutante. Impresia generală este aceea a unei narațiuni care, deși tradițională, reușește să pară modernă. Tipul acesta de construcție servește admirabil senzației de autenticitate, sporind interesul de la o pagină la alta. Tehnica suspense-ului îi este foarte familiară autorului și știe să vădească minuită cu dexteritate nu numai în decupajul „policier“ ci în întreaga înlănțuire epică.

Autenticitate și accesibilitate

Motivul structurant este, în romanul lui Constantin Bărbuceanu, **agresivitatea** masculină. Soția unui fost funcționar înalt, reprezentant în frecvente rînduri al intereselor economice ale statului față de firme occidentale, trebuie să facă față asaltului unei serii întregi de „brute“ masculine. Înaltul funcționar înfundă pușcăria pentru cincisprezece ani, după o viață desfrînată pe „scena“ bucureșteană și mai ales în străinătate. Cei doi soți aparțin, evident, de tipologii diferite. El (identitatea onomastică e evitată, „fostul“ ducînd acum existența egală și obsedant-cenușie din închisoare) e un aventurier desăvîrșit, Don Juan obsedat de perfecțiunea feminină ; Rodica — femeia „singură“, urmîndu-și existența învinsă odată cu o prea timpurie experiență a maternității, într-o singurătate copleșitoare. Soluția de salvare este propria fiică, Nadia, personaj care „crește“ în interes psihologic în măsura în care urmează, din proprie inițiativă, o cale schematic de exactă. Psihologia ei e motivată compozițional prin faptul că fata însăși deprinde, iarăși în deplină singurătate, sensurile existenței cu care este confruntat orice adolescent. Singurătatea funcțiară a acestor femei și de aici necesitatea de opțiune și puterea de decizie imediată care le invadează viața cotidiană, explică din punct de vedere psihologic hiper-luciditatea lor. Catalizator în planul strict al verosimilității acțiunii, al autenticității ei pînă la „fotografie“, **singurătatea** are deci același rol și în acela al credibilității psihologice. Inversul relației descrise este cuplul Radu-Marieta. Ea, femeie frivolă, fără scrupule morale, el, funcționar serios, important, echilibrat, făcîndu-și datoria și neintervenind în nimic care s-ar inscrie în afara codului de etică și echitate. Prin reducție caracterologică, romanul ar deveni așadar schematic. Și totuși **Femei singure** nu suferă de schematism. Clocotul de viață autentică surclasează, în cadrul structurii epice, schema existentă. Rezolvarea conflictului nu vine din exterior, deși o schemă „perfectă“ este sortită mai degrabă soluției **deus ex machina.** Deznodămîntul survine în stil happy-end, dar trebuie precizat că tipul de happy-end folosit de prozator nu e unul banal. Dacă îl putem numi astfel, este un happy-end **deschis,** colaborînd, fără frivolitate, cu tonul de accesibilitate al întregului roman. Construit cu exactitate profesională, prea egal însă în stil și culoare (scenele din pușcărie sînt relatate cu aceeași voce narativă ca și cele ale vieții intime sau de observație socială), **Femei singure** e un roman care se reține.

Costin Tuchilă

*) **Constantin Bărbuceanu : „Femei singure“, ediție revăzută și adăugită, Editura „Eminescu“, 1979.**

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● În întîmpinarea aniversării a 15 ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, în întreaga țară se desfășoară șezători literare, simpozioane, mese rotunde, colocvii, expuneri la care participă poeți, prozatori, dramaturgi, critici, și istorici literari.

● Nichita Stănescu, Franz Storch, Constantin Crișan, Mircea Mâciu, Solomon Marcus, George Potra, Natalia Petruț s-au întîlnit cu cititorii la librăria „Lumina“ ; Zoe Dumitrescu Bușulenga la cenaclul literar „George Murnu“ ; Ion Gheorghe, Nicolae Dan Fruntelată, Viorel, Cozma, Radu Felix, Pavel Pereș la școala generală din comuna Budești, jud. Ilfov ; Teodor Maricaru, D. C. Mazilu, Sin Arion, Al. Clenciu la Combinatul de industrializare a lemnului, Fabrica de sticlă menaj din Tîrgu Jiu și la Platforma industrială Rovinări — Rogojelu.

● La Tîrgu Jiu și la Tîrgu Cărbunești, județul Gorj, s-a desfășurat cu sprijinul Asociației Scriitorilor din Craiova, un festival de creație literară. Manifestările au cuprins un simpozion, o expoziție de carte, o „Revistă literar-artistică“, un spectacol de poezie al laureaților la concursul de creație, o vizită de documentare la Tîrgu-Cărbunești, satul părinților lui Tudor Arghezi.

● De asemenea, la Craiova au avut loc simpozioane, șezători literare și festivaluri de poezie. La aceste manifestări au participat : Al. Piru, C. Papastate, Dan Rotaru, Pompiliu Marcea, Florea Firan, Ovidiu Ghidirmic, George Sorescu, Dumitru Bălaeț, Ilarie Hinoveanu, Marian Barbu, Constantin Dumitrache, V. Armeanu, Ștefan Bossun, Emil Manu, Virgil Carianopol, Mihai Dutescu, Serafim Duicu, Claudiu Moldovan, Gh. Pienescu, Petre Nicolae, George Țărnea, Eugen Velican, Ion Vrinceanu, Stela Mirel, Ion Gh. Pană, Ion Potopin, George Sbârcea.

● La Timișoara, Anghel Dumbrăveanu, Ion Marin Almăjan, Al. Jebeleanu, Lucian Emandi, Ion Arghel, N.D. Pîrvu, Titus Suciu, G.I. Tohănescu, Gyorgy Mandics, Dorian Grozdan, Nicolae Țirioi, Marius Munteanu, Teodor Bulza, Vasile Dan, Cornel Marndiuc, Dorel Sibii, S. Siniteanu, Șerban Foarță, Aurel Turcuș, Marian Odangiu, Nikolaus Berwanger, Hans Kehrer, Franz Schleich, Horst Samson, Laurențiu Cernet, P.N. Dolângă, I.D. Teodorescu, Damian Ureche, Vasile Versavia, Mircea Șerbănescu, Corina Victoria Sein, Sofia Arcan s-au întîlnit cu cititorii la Biblioteca medicală, la librăria „Ion Slavici“, Întreprinderea „Tricoul roșu“, la clubul din orașul Oțelul Roșu, la întreprinderea Electro-Timiș, la liceul industrial nr. 1, la Institutul de medicină și Clubul TCM, la căminele culturale din Bencec și Gătaia, la Ocolul silvic Bozovici, la clubul întreprinderii „Ciocanul“ din Nădlag.

VIZITE LA UNIUNEA SCRIITORILOR

● O delegație de scriitori ciprioți, formată din Elli Peonidou, poetă, secretară a Asociației scriitorilor din Limassol și Panicos Peonide, critic, răspunzător de problemele culturii al C.C. al partidului AKEL, Cipru, aflați în vizită în țara noastră la invitația C.C. al P.C.R., au făcut o vizită la sediul Uniunii Scriitorilor, unde au fost primiți de Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii. Au fost discutate probleme legate de cunoașterea literaturilor române și cipriote de limba greacă, de posibilitatea lărgirii colaborării dintre organizațiile scriitoricești respective. Au fost prezenți Dumitru Nicolae, din Ministerul de Externe al Republicii Socialiste România, care însoțea delegația, și poetul-traducător Alexandru Ivănescu.

● S-a aflat în vizită în țara noastră, la invitația Uniunii Scriitorilor, poetul Garai Gabor, secretar general al Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară.

Cariatidele prieteniei

Începuturile relațiilor noastre cu francezii sînt plasate de obicei, în perioada în care Parisul restituie Țărilor Române pe primii tineri formați în școlile sale în spiritul unor lumini înnoitoare.

Nu odată uităm, însă (sau trecem sub tăcere) etapele analoge ale evoluției popoarelor noastre, menite să semnaleze unitatea din adîncuri, elementele comune, tăinuite poate de milenii în marea aventură a euroindienilor și pierdute mai apoi prin așezarea la extremitățile opuse ale bătrînului continent. **„Originile italice, celtice, grece ale mileniului III și II î.e.n.** — scria în acest sens **Vasile Pârvan** în 1924 — **trebuie căutate în Europa dunăreană".** Cum am putea uita apoi că un **Vercingetorix**, în care — cum atît de fericit se exprimă istoricul **Madaule** — francezii salută pe primul lor erou național, seamănă atît de mult cu **Burebista** sau **Decebal.**

Ne-am amintit apoi de solicitudinea **Franței** față de **Principatele Române**, în a doua jumătate a secolului trecut, în perioada renașterii sentimentului național și al unității lor.

Cît de semnificative sînt în acest sens, mărturisirile profesorului francez **Leseur**, după citirea celebrei **„Replici"** a lui **A.C. Popovici**, publicată și în limba franceză. La 29 noiembrie 1892 el scrie studenților români aflați la Paris, că este o mare satisfacție intimă atunci cînd îți consacri pana luptei contra opresorilor. Apreciind drept **„cele mai legitime din lume"** și **„cele mai întemeiate"** revendicările românilor ardeleni, profesorul francez îi asigură de sprijinul tuturor spiritelor liberale și luminate ale Europei. **„Puteți continua lupta voastră loială** — preciza el — **cu înflăcărare și încredere".**

Cît de binevenită a fost pentru noi propaganda foarte întinsă făcută cauzei românești imediat după primul război mondial de revista **„La Transylvanie"** ce apărea la Paris sub patronajul unor personalități ca : **Paul Deschanel**, membru al Academiei Franceze, **Etienne Fournol**, secretar general al parlamentului interaliat, **G. Hevré, Lacour-Gayet**, membru al Institutului Franței, și președinte al comitetului franco-român, **Général de Lacroix**, prof. **R.G. Lévy, Em. de Mertonne** și **Mario Roques**, profesori la **Sorbona**, ultimul fiind și autorul unor interesante studii despre poezia românească și confluentele ei europene.

În nr. 6 din august 1918 reviste publice o admirabilă scrisoare a filosofului **Emil Boutroux**, membru al Academiei Franceze din care ne este plăcut să reținem cîteva idei generoase : **„Fără îndoială, vom răspunde noi** (la teoria popoarelor stăpînitoare și a celor stăpînite n.n.), **principiul naționalităților trebuie interpretat în chip filosofic și practic. Orice aglomerație de oameni care vorbesc aceeași limbă, și au aceleași datini, ori care sînt obișnuiți să trăiască laolaltă, numai prin această împrejurare nu reprezintă o națiune în sensul politic al cuvîntului. Independența, suveranitatea, dreptul de a dispune de soarta sa și de a merge, ca egal cu egal, alături de alte națiuni suverane, nu pot fi atribuite decît națiunilor, care, într-adevăr, posedă o personalitate, o conștiință, o demnitate națională și sunt capabile să lupte cu izbîndă pentru apărarea acestor patrimonii. Noi subscriem fără ezitare maximei lui Goethe «Numai acela merită libertate care trebuie să și-o cucerească zilnic». Dar cine va nega că românii au dovedit cu prisosință** — se întreabă filosoful francez — **că ei posedă o personalitate și o conștiință națională, și sînt capabili de orice sforțare pentru a-și cuceri și recuceri fără încetare libertatea la care au drept ? Ei s-au bătut eroic**, precizează mai departe autorul, **și sînt gata și vor fi gata să reînceapă lupta."**

România a fost alături de Franța și în perioada celui de al doilea război mondial. Ce altă semnificație ar putea avea, apariția în Editura **„Univers"** din București, sub semnătura lui **Philippe Barrès** a unei cărți despre **Charles de Gaulle**, în plină perioadă de ocupație hitleristă a Franței ?

„Simbol extraordinar și dezolator al spiritului pe deplin eliberat" — cum îl numește **Spengler** — Parisul a fost, nu o dată, — răsplătit cu dărnicie pentru investițiile făcute în valorile umane.

Puține națiuni au contribuit, însă, aidoma românilor, la creșterea valorică a acestui depozit spiritual.

Să nu uităm că mai aproape în timp de noi, un **Brâncuși**, cel dintîi român care joacă un rol mondial în evoluția artei, a transplantat cu măiestrie inegalabilă, structuri spirituale străvechi, provenite din patria sa natală, în solul primitor al țării de adopție.

Să amintim apoi că **Matisse** primea bluze românești, sau icoane pe sticlă după care picta, iar o icoană văzută în atelierul acestuia de către **Picasso**, a fost de ajuns să inspire celebra pînză **„Domnișoarele din Avignon".**

Putem să nu amintim de **Enescu**, ale cărui oseminte ca și ale celui dintîi se odihnesc într-un pămînt prieten ? Pe cînd, oare, un conservator **„George Enescu" la Paris ?** Iată un vis de aur al violoncelistului **George Cocea**, fidel discipol al marelui muzician, care împlinit, ar rodi noi punți de legătură între cele două popoare*).

Vorbind de Franța, cine poate uita de Elena Văcărescu, de **Panait Istrati** (față de care există aici un adevărat cult) : de **Benjamin Fondane**, de **Tristan Tzara**, de **Victor Brauner**, de **Martha Bibescu**, de **Alice Cocea** sau de marii lor prieteni francezi.

Cine poate uita că **Paul Valéry** (de formație jurist) a fost mult timp bibliotecar al Ambasadei Române de la Paris, sau faptul că **Jules Verne** a scris „Castelul din Carpați", manifestîndu-și astfel interesul pentru Transilvania și pentru români în general ?

Întorcîndu-ne la București, este bine să ne amintim că doi arhitecți, unul francez (A. Ballu) și altul român **(Ion Mincu)** și-au conjugat eforturile și talentul pentru a ne dărui monumentalul Palat de Justiție, atît de grav avariat de ultimul seism. Este semnificativ cum această operă româno-franceză (a cărei renovare sperăm că nu va întîrzia) reprezintă simbolul unei idei ce sugerează și garantează stabilitatea și echilibrul moral și spiritual al oricărei societăți.

Ca și în celelalte domenii ale vieții spirituale, și în sfera culturii juridice, convergențele româno-franceze nu sînt de neglijat. Vom afla acest adevăr în exprimarea unuia dintre cei mai străluciți juriști francezi **Henri Capitant**, membru al **Institutului Franței**, care în conferința **„Les relations juridiques franco-romaines"**, ținută în iunie 1929 la **Sorbona** preciza : **„L'amitié de la France et de la Roumanie est un facteur de paix et de progrès. Il faut veiller sur elle avec sollicitude, il faut la cultiver comme on le fait d'une plante rare et précieuse, et pour la garder forte et vigoureuse, il faut intensifier les rapports entre Français et Roumains".**

Pe o linie de continuitate, găsim, neîndoielnic, în structura sistemului politicii externe românești din ultimii 15 ani — strălucit model de originalitate și consecvență — direcțiile majore ale colaborării prezente și viitoare dintre țările și popoarele noastre, colaborare pusă în slujba prieteniei și păcii, înlăuntrul căreia — cum atît de fericit se exprimă poetul latin exilat pe pămîntul getic — „s-a născut iubirea". Cît de semnificative sînt în acest sens cuvintele unui cunoscut om politic francez, l-am numit pe Couve de Murville, exprimate într-un recent interviu : **„Relațiile româno-franceze au fost dintotdeauna relații de prietenie și de încredere reciprocă. De aproximativ 15 ani, aceste relații au devenit din ce în ce mai strînse în toate domeniile : politic, economic, cultural, pe plan uman și altele. Ele sînt foarte bune și acest lucru va fi verificat curînd cu prilejul vizitei pe care o va întreprinde în Franța președintele Nicolae Ceaușescu".**

Născute cu veacuri în urmă și consolidate prin cursul firesc al unei istorii comune în care își află sorgintea atîtea convergențe spirituale, cu o notă aparte, specifică, aceste relații strînse, durabile își dovedesc perenitatea pînă în zilele noastre, deschizînd noi orizonturi posibile pentru evoluția raporturilor bilaterale româno-franceze.

Iată doar cîteva din cariatidele sufletului omenesc, dăruite lumii de cele două popoare, pe umerii cărora se sprijină convergențele noastre spirituale, desfășurate pe traiectorii mai lungi sau mai scurte dar, purtînd de fiecare dată, într-o constiință unitară posibilă, sperantele de mai bine ce se arcuiesc ca o punte peste timp și peste un întreg continent.

Gabriel Iosif Chiuzbaian

*) **Yehudi Menuhin, într-o recentă carte de memorialistică apărută în Edition du Seuil 1977 și „Le Figaro" din 18 mai 1972, sub titlul : „Pour un Conservatoire Georges Enesco" salută cu entuziasm un asemenea proiect, care s-ar putea realiza în mod fericit cu prilejul apropiatului centenar al nașterii marelui muzician.**

DIN LIRICA FRANCEZĂ

GUILLAUME APOLLINAIRE

Spre sud

Zenit
Întregi regrete
Grădini fără hotare
Unde brotacul scapă un tandru zvon de-azur
Înnebunită ciuta tăcerii fuge-n zare
Privighetori iubirii rănite cîntă pur
Din tufa cărnii tale culesem trandafirii
În rodii inimile ni s-au îngemănat
Și flori de rodii astăzi ni se desfac privirii
Căzînd pe rînd de parcă ni-e drumul semănat.

JEAN COCTEAU

Afurisenia laurului

Desfaci în roza vînturilor ramuri
Tu soare-al serii, înflorit cireș.

Și iată, dinspre Marte-n noi sînt sparții
Stropi de iubire, dunei neștiuți.

Aici doar oameni semănați albastru
Care deodată cresc pînă la cer.

Aici grădini de pomi nu pot să nască
Și-n miere salută, solu-i urs hulpav.

Aiurea însă primăvara naște
Ca Venus dintre valurile reci.

Lătrat de ciini și dangăt ce mirunge
Cu forjă și cu țipăt de cocoș.

Un zvon mărunt, cătun la depărtare
De mine-i, Venus, cel care mă sting.

Păceri, prin mine, bulele nebune
Din care, dop de aur, tu țîșnești

Călcînd pe mare, Venus, limb heladic,
Car de matrozi la Nisa-n carnaval.

Ce-am mai ivi din marea noastră moartă ?
Copacii de pe-aici sînt sperietori.

Pribeag e soarele în miazănoapte
Rămîn doar proiectoarele pe țărm.

Orbite proiectoare ce fac semne
Automat, pe colțuri de tavan.

A mai rămas doar frigul nostru țeapăn
Și-ndătinatul schimb de focuri, prompt.

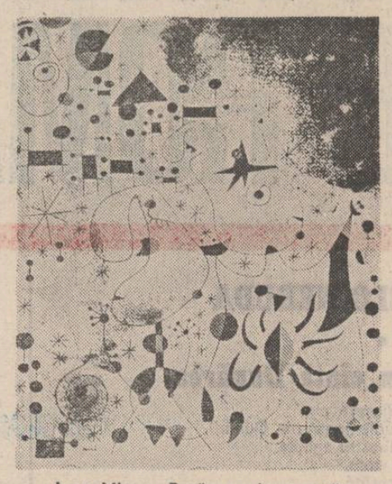

Juan Miro : „Pasărea migratoare"

Acești băieți francuzi și nemți, curbate
Statui, stau față-n față, zguduiți.

Doar laurul de glorie ce crește
Hrănit de marmură și mohorît.

O, laur inuman, să te ucidă
O fulgerare vie de april !

PATRICE DE LA TOUR DU PIN

Preludiu

Vai, toate țările fără legende
Sînt condamnate de-a muri de frig.

Departe-n suflet solitudini lente
Sub soare mort, spre-amorul propriu, mic.
Se vede-n zori cum lenea își ridică
Din mlaștini bancul cețurilor gros
Făcînd poeții stol neputincios,
Stîrnindu-le, în inimi, vag și frică.

Se cere să le respirăm, deschise,
Înfiorați de-un duh necunoscut
Cînd le-ntîlnim, cu trudă, printre vise
Ca într-un rai cumva întrevăzut

Căci oameni-slugă sau porniți pe glume
Nu pun pe-amarul din legende, preț
Și nu ascultă, rătăciți în brume,
Al păsării jertfite plîns semeț.

E-o țară cu sălbateci îngeri care
Cu dragoste flăminzii și-a hrănit
Ca toate fiarele ce-s trecătoare
Schimbau, în vînturi, chip deosebit ;
Urcau arar în suflete alese
Chiar lepădîndu-se de-acest pămînt,
Ci-n vene ei simțeau bătînd adese
Un dor de-un cer ce nu-l ating nicicînd.

. . . . . .

În românește de Alexandru Andrițoiu

PHILIPPE SOUPAULT

Toamna

Toamna pe acoperiș face un zgomot de porumbei
aurul curge
Este amiază
Arborii se tem
Moartea zboară
Miasma agoniei
ca o muzică prea înceată
seamănă picuri de singe
o femeie doarme
lîngă o floarea umflată de apă.

În altă parte

lui Paul Eluard

Cineva
pe malul mării
pentru totdeauna
orașul este această stea
la nesfîrșit

dincolo de geamuri
pămîntul se învîrte
prietenia celuilalt tărîm
capul se întoarce
preeriile vîntului
cu brațe întinse
arborii în exil

NIMENI n-a văzut vreodată SEARA

În românește de Sanda Ungureanu

REVISTA STRĂINĂ

● **OPERA LUI TUDOR ARGHEZI**, înalta ei valoare în spațiul românesc, precum și caracterul universal al liricii unuia dintre cei mai de seamă poeți ai secolului nostru au făcut obiectul unor articole tipărite în mai multe publicații japoneze, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea marelui scriitor român. Revista „Asahi Journal", Tokio, Unesco" ș.a. inserează sub semnătura unor personalități ale culturii nipone o serie de titluri consacrate lui Arghezi. Astfel, profesorul Atsushi Nano, de la Universitatea din Tokio subliniază importanța națională a creației literare a lui Tudor Arghezi și totodată vocația internațională a liricii sale.

● **DUPĂ INFORMAȚIILE** culese de la peste 50 de librari din întreaga Franță, revista „L'Express" publică săptămînal o listă a celor mai căutate cărți. Lista care are două secțiuni :**Romane, povestiri, nuvele și Studii, eseuri, documente.** Iată succesele săptămînii, publicate în revista din 12 iulie a.c. **Romane, povestiri, nuvele :** Pe primul loc : „Marie Bon Pain" de Bernard Clavel (Ed. Laffont). Cartea s-a aflat pe locul 3 în clasamentul săptămînii precedente și se menține, de 7 săptămîni în acest top. „Les Lits à une place" de Françoise Dorin se află pe locul 2. Apărut la Flammarion, volumul a fost pe acest loc și săptămîna trecută ; 6 prezențe în clasament. Pe locul 3 se află una dintre cărțile cu cele mai multe prezențe în top: „Le Cinquième Cavalier" de Dominique Lapirre și Larry Collins. Acest best-seller a figurat de 20 de ori pe listă, mai cu seamă pe locul 1. De fapt, este prima săptămînă cînd acest roman politic apărut la editura Laffont cade din fruntea clasamentului. În continuare notăm : în ordine : „Mémoires d'un enfant du rail" de Henri Vincenot, „Des grives aux loups" de Claude Michelet (16 prezențe în top), „Trente Mille Jours" de Maurice Genevoix (prima săptămînă deja locul șapte), „Viou" de Henry Trovat. „L'Espace d'-une vie" de Barbara Taylor Bradford, „Les Fillettes chantantes" de Robert Sabatier (și acesta cu 20 de prezențe) ; „Une femme neuve" de Jeanine Boissard. Pe primele 3 locuri ale celei de-a 2-a secțiuni se află în ordine „La Vraie Guerre" de Richard Nixon (Albin Michel) „L'Amour en plus" de Elisabeth Badinter (Flammarion), „Toinou" de Antoine Sylvère.

● **80 DE PELICULE** aparținînd unor autori din 60 de țări vor fi prezente la cea de-a 10-a ediție a Festivalului internațional al filmului pentru copii care se va desfășura în ultima săptămînă a lunii iulie, în Italia, la Giffoni Valle Piena. Verdictul va fi dat de un juriu compus din copii între 3 și 15 ani, dar hotărîrea trebuie să fie confirmată de un alt juriu alcătuit de data aceasta din adulți. Deși părerile nu se vor suprapune întrutotul, se crede totuși că peliculele alese de copii vor fi încununate în mare parte de laurii acestei manifestări cinematografice.

● **UNUL DIN CELE DOUĂ EXEMPLARE** cunoscute pînă astăzi ale manuscrisului Istoriei universale de Rashid Al-Din a fost vîndut la o licitație organizată de Galeria Sotheby's din Londra cu 850 000 lire sterline, sumă care constituie un record absolut în ceea ce privește licitația manuscriselor.

Rashid Al-Din, istoric și medic persan, și-a început opera în anul 1314 și a lucrat mai mulți ani la acest manuscris care apare azi bogat ilustrat, cu ornamentații de un gust și o finețe desăvîrșite. De menționat că celălalt exemplar cunoscut al Istoriei lui Rashid Al-Din se află în posesia bibliotecii Universității din Edinburgh.

● **„O MARE INIMA** a Braziliei a încetat să mai bată", așa începe un reportaj despre personalitatea celui care a fost „cel mai popular poet și compozitor" al țării sale, Vinicius de Moraes. Supranumit „părintele bossa-novei", Moraes s-a făcut cunoscut în întreaga lume deopotrivă prin numeroasele poeme pe care le-a publicat ca și, mai cu seamă, prin melodiile pe care le-a lansat de-a lungul anilor. Fiind și un nu mai puțin celebru cîntăreț, Moraes a susținut recitaluri atît în Brazilia, cît și în multe alte țări, concertele sale fiind considerate de fiecare dată „memorabile". „Vestitele ritmuri braziliene au fost îmbogățite cu melodii cîntate și dansate de milioane de oameni", „Melodiile sale au electrizat mulțimile", „Concertele sale susținute în Brazilia și în străinătate s-au bucurat de un imens succes, oameni de toate categoriile rămîning ore în șir după spectacol să-i cînte melodiile" — iată cîteva din frazele care evocau, la moartea sa, personalitatea lui Vinicius de Moraes.

● **O STAGIUNE** deosebită anunță Orchestra simfonică din Paris pentru toamna acestui an și prima jumătate a lui 1981. Daniel Barenboim și colaboratorii săi au pus la punct un program „superb, fără îndoială, realizat cu mult mai multă imaginație decît programele devenite tradiționale", scrie cronicarul muzical al cotidianului „Le Monde". Sezonul de toamnă se va deschide la 16 septembrie cu un concert susținut de Filarmonica din New York sub bagheta lui Zubin Mehta. În program : „Simfonia I" de Mahler și „Simfonia în trei mișcări" de Stravinski. Programe variate au fost întocmite pentru concertele fiecărei luni. În octombrie se va cînta Stravinski, Beethoven, Bruckner și Ceaikovski. Noiembrie va fi luna unui festival Stravinski și se vor cînta simfonii și concerte de Haydn. Pentru decembrie sînt anunțate lucrări de Musorgski, Bartok, Janacek, Glück, Hindemith, Beethoven, Fauré, Ravel, Copland. Opera va fi la loc de cinste în concertele orchestrei pariziene care va cînta „Fidelio" și actul al treilea din „Crepusculul zeilor". În general, se remarcă ciclurile de concerte dedicate unor mari compozitori, prime audiții de muzică contemporană : Lutoslawski, Șostakovici, Hugon, Boulez, Dutilleux, apariția unor mari soliști și dirijori pe podiumul de concert : Fischer-Dieskau, Zukerman, Abbado, Jochum, Copland, Barenboim, Boulez, Kremer, Yu Yo Ma Giulini, Mehta, M. Caballé, Bando, Neumann, Benedetti-Michelangeli și alții.

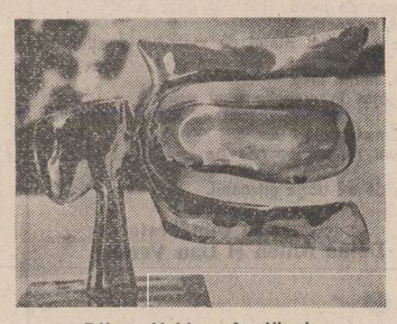

Etienne Hajdu : „Angéliqué"

● **ANTOINE VITEZ,** cunoscut regizor, actor și poet a fost numit de curînd director al Teatrului național din Chaillot. Ministrul culturii și comunicațiilor din guvernul francez a anunțat într-un comunicat că numirea lui Vitez la conducerea acestei cunoscute scene va deveni efectivă cu începere de la 1 iulie 1981. Antoine Vitez, profesor la Conservatorul național de artă dramatică după 1968 a condus după 1972 Teatrul din Cartierul Ivry și Atelierul teatral din această suburbie. Vitez a lucrat la Teatrul din Chaillot între 1972 și 1974 în calitate de director artistic.

● **ÎN TOAMNA** acestui an se va sărbători centenarul nașterii lui Guillaume Apollinaire. Născut la Roma, în ziua de 26 august 1880, Wilhelm Apollinaris de Kostrowitzky rămîne în istoria artelor pentru forța cu care a reușit să orienteze poezia simbolistă către Suprarealism, dar și pentru curajul cu care i-a apărat pe pictorii cubiști în ale sale „Cronici de artă" apărute între 1902 și 1918. Acest din urmă aspect al personalității lui Apollinaire va face obiectul unei expoziții care va fi inaugurată la 1 octombrie a.c. la Centrul Georges Pompidou. Intitulată „Apollinaire și pictorii cubiști", expoziția va reuni pînze pe care criticul le-a analizat în cronicile sale. Apoi, între 5 și 7 noiembrie la Grand Palais din Paris va fi organizat un colocviu internațional. Alte manifestări vor avea loc în Japonia : expoziția „Apollinaire și prietenii săi" (12 august — 12 octombrie) și la Roma, orașul în care s-a născut poetul.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD** a apărut romanul „Angelique" al cunoscutului scriitor Jean Giono. Plasată în perioada evului mediu, acțiunea romanului datat 1915 și rămas neterminat, ne prezintă un tînăr trubadur — cu acest nume curios — ale cărui peregrinări îl plimbă pe cititori prin păduri de legendă, castele dantelate, cu acea cunoscută vervă și bucurie de viață pentru tot ce îl înconjoară, specifică lui Giono.

● **PENTRU PRIMA OARĂ** în istoria celor 34 de ani ai Festivalului de la Edinburg (17 aug. — 6 sept.), vor avea loc spectacole date de cele două mari companii teatrale : Royal Shakespeare Theatre și National Theatre. Primul va prezenta piesa „Henry IV", în timp ce teatrul Național va juca o selecție din „York Mistery Plays" și „Watch on the Rhine", această ultimă piesă urmînd a fi prezentată și la National's Lyttelton auditorium în London. Programul de dramă va include și companiile teatrale Tadeu Kantor's Cricot din Florența (26—30 aug.) și Amphi-Theatre Company din Atena (2—6 septembrie).

poeți irakieni

LAMIA ABBAS AMMARA

Întrebare chinuitoare

Nu întrebați luna
Cui îi trimite firava-i rază,

Cine gustă din dulceața fructelor de curmal
Cine se bucură de mana apelor Tigrului ?
Nu vă chinuiți cu întrebarea :
Pentru cine se scrie poezia de dragoste ?

Pășeam pe cărăruie
Și soarele cocea pietrele, spinii și ficușii
Amiaza pîrjolea,
Pe ochi îmi picura sudoare.
Deodată m-a absorbit mirajul...

S-au perindat fantasme de soare zugrăvite,
Soare de august
Dar ele nu au lăsat, din dulceața chinului,
Umbră pe cărarea mea... decît versuri,

Îi iubem pe toți oamenii,
În fiecare om văd frumusețe
Îi șopteam inimii că este el...
El...
Și m-au podidit lacrimile.
Unde sînt simțămintele ? Devin flămîndă.
De aș mînca sticlă și nisip...

Și oamenii se pierd
Fiecare tîrînd după el o umbră
Fără întoarcere.

Odată
M-a copleșit un gînd că el m-a chemat
Pășea aproape de mine
S-alerg nu mai puteam,
Cuvîntul e secat și fără glas eu am rămas.

El a trecut dincolo de cărarea
Unde de-o veșnicie eu l-am așteptat
Nu m-a zărit...

MOHAMMED MEHDI EL-JAWAHIRI

Samarra

Deasupra fluviului Tigru, o icoană de paradis
m-a fascinat.
În amurg, întîrziate raze purpurii de soare
în apă se scăldau.
Aur topit pe maluri și cîmpurile sale.
Amurgul s-a zorit, s-a dus departe...
Dar, ga'ant, lasă un buchet de raze
Găteală pentru luna plină maiestuoasă.

Și cele două cununi de raze se îngemănează
Deja amurgul s-a topit în albastra lumină
a nopții
Frunze de argint plutesc pe valuri,
freamătă necontenit.
Pe maluri de taină, de mii de sclipiri și umbre
Dansează zefirul neobosit.
Magnifică luna, cu jucăușe raze,
se-ncoronează împărătească,
Cu un mister fără cărări, cu o splendoare
celestă.
Văzduhul tot e inundat de limpezime de izvor
Cine nu dorește ca astfel de clipe
să-i presare drumul speranței ?

ABDEL KADER EL JANABI

Poem pentru Ounsi El-Hage

Era odată în vechiul Orient
O sală de așteptare
Privește !...
Pasărea hoinară dincolo de porți,
Nu se mai spera vindecarea sa,
Așa că se purta ursuz bănuitor.

Dar acest îndrăgostit năpăstuit
Care a primit o educație creștină,
Visa uneori gloria
Ceea ce a născut în el prinos de imaginație

Pasărea hoinară se ridică deasupra
convențiilor
Și în aceasta rezidă secretul sonorității sale
Păcatul l-a tatuat
Cu dementa-i benedicțiune.
El risipea resturile soarelui în adîncurile
mărilor,
Unde oglinzile destăinuiau cuiburile
Care ascund păsările cuvintelor.

Într-un chip oarecare curgea sîngele clipei
Ideec, oglindă, se agață de zidul poemului.

Un lanț de teamă ;
O minte zăbovește în flagrant delict
de inspirație.
Lumea este limbaj
Atunci
Pasărea hoinară aleargă pe aleile privirii,
Legănată de un somn zbuciumat.
Trei copii se jucau,
Îi salută cu căldură
Și apoi îi zori spre fluviu.
Și ca și cum ar fi tras gloanțe rătăcite
Toți trecătorii deveniră păsări
În adîncimea nopții, pasărea s-a refugiat
în deșertul
Ai cărui locuitori nu erau decît zori,
nisip și capete tăiate...
Cîndva vor fi poeți.

În românește de Petre Popescu

SPORT — Semănînd grîu cu praștia

Întoarsă din munți, unde nopțile sînt late-n spinare, pline de miros de fîn și mult mai goale de ispite decît în alte părți, echipa națională de fotbal a intrat în vara primejdioasă a cîmpiei, hotărîtă mai mult să plece într-o plimbare în Andorra decît să ne arate ce știe și ce poate. Dar cineva de la federație, complet neinspirat, cum sînt aproape toți lucrătorii de-acolo, pusese la cale un turneu, cu participarea a două formații străine — Dinamo Tbilisi și F.C. Magdeburg — precum și a divizionarei F.C. Argeș, și tricolorii s-au văzut brusc coborîți din țară de iezere chiar pe marginea prăpastiei, căci, pentru ei, două jocuri în fața publicului bucureștean fac, la ora actuală, cît un incendiu și o inundație. Argeșul și națională au ocupat, în acest turneu, ultimele locuri, ca buni frați de sînge, de aguridă și de foc să-i coacă Argeșul, inclusiv Dobrin cel trecut în rîndul zeilor, a jucat ca o echipă de bucătărese, fapt care mă îndeamnă să-i propun antrenorului Halagian ca în viitorul sezon băieții lui să intre pe teren echipați după regulamentul de ordine interioară al cantinelor : șorțuleț apretat, calotă albă tuflită, lingură de supă, strecurătoare de zarzavat. Marele necaz, — rana niciodată vindecată, niciodată azurie, iar acum scormonită cu un snop de săgeți ruginite, — îl constituie echipa reprezentativă. Plină de ifose, făcînd tot felul de nazuri și fasoane, această echipă pierde orice meci, atît acasă, cît și în străinătate. Uneori, în fața unor adversari total necunoscuți. Cine stă să socotească jalnica ei comportare va zice ca mine : dacă e nenoroc, atunci e insuportabil, dacă e reavoință, atunci e nerușinată, dacă e prostie, atunci e fără de măsură și total dezarmantă. Personal înclin să cred că în evoluțiile primei noastre formații găsești cîte-o portie zdravănă din toate aceste saramuri și tocane. Iar cel ce-a adus-o în poziția adevărului cu picioarele strîmbe și cu piroane în podul palmei e Ștefan Covaci. Căci, ce ne servește Covaci, de ani întregi, pe tipsii mincinoase ? — fum de țigară de lux, vorbe mieroase, glume cu aromă de gară de tranzit și tot felul de povestioare bune să le întîmpini pe fetișcanele care pătrund prima oară într-un bazar. Cine, după partida penibilă cu Dinamo Tbilisi, îl mai vrea pe Covaci în fruntea și la cîrma națională, vrea să ne distrugă nervii și să ne învețe cu ideea, de Covaci lansată, că jucătorul român de fotbal e mediocru, răpus de lene, născut motolog, crescut haimana și îmbătrînit în intrigi și urzeli de provincie europeană.

Trebuie chemați urgent la echipa națională Viorel Mateianu și Mircea Lucescu. Altfel, semănînd grîu cu praștia, o să culegem sticlă pisată.

Fănuș Neagu

Poșta rubricii :

M. L. (Undeva, departe...)

Doamnă, aflu cu întîrziere (dar și cu o bucurie secretă, recunosc) că informatorii dumneavoastră v-au servit știrea, pe care v-ați grăbit s-o răspîndiți pe calea undelor, că **eu am scris** și publicat un pamflet îndreptat împotriva unui jurnalist, mînat, chipurile, de un **sentiment** de stupidă recunoștință față de cei ce mi-ar fi repartizat, ca locuință, una din cele mai frumoase vile din București. Mai pe șleau sous asta ar suna (și mă mir că doar ați insinuat) cum că mă hrănesc din vițelul cel gras și din gologani ascunși. Numai că **treaba rămîne** și de dovedit. Să trecem la precizări. **Locuiesc** pe strada Arhitect Ion Mincu, nr. 27, sectorul I, **într-o vilă**, e adevărat, dar nu singur, ci împreună cu alte 7 (șapte) familii. În această clădire, eu soția și fetița mea ocupăm (transcriu după ordinul de repartiție) : un hol (spectaculos, subliniez eu), două camere de dormit, una baie, una bucătărie, acces la pivniță, acces la grădiniță măsurînd cîtiva metri pătrați. Dacă veți trece prin România (atîția ziariști cinstiți sau necinstiți vin mereu la noi) vă invit să-mi faceți o vizită. Pînă atunci vreau să mai știți că apartamentul în care trăiesc nu mi-a fost oferit de o instituție anume, ci de un prieten care, mutîndu-se la un loc cu socrii săi, mi-a înmînat cheile (nelegal) și mi-a spus : intră aici și luptă-te să nu te scoată. Pe vremea aceea locuiam de mai bine de un an de zile într-o căsuță din curtea Palatului Mogoșoaia (14 km. depărtare de București), fiindcă apartamentul pe care-l ocupasem mai înainte în str. Stirbei Vodă, 29 A fusese dărîmat de cutremur.

Trebuie, prin urmare, să conveniți cu mine că, și de data aceasta, informatorii dumneavoastră ca de atîtea ori în trecut, trădați de isterie, s-au lăsat descoperiți și nu s-au sfiit să încaseze bani buni pe minciuni gogonate. Atît.

F. N.

CUVÎNT DESPRE ROMÂNIA

SALVATORE QUASIMODO

Italia

Noapte la Brașov

Înțelepciunea moartea nălucirea
resping speranța. Prin Brașov cărarea
mă duce să-mi găsesc în timp iubirea
sub arbori care nu-s ai mei. Dogoarea
pătrunde-n frunza plopilor. Cuvinte
necunoscute-ngîn și sap cu ele
tărîmile aducerii aminte.
Peste palori de irișI și lalele
răzbat acum cîntări italiene
și-un jazz tăcerea nopții o străpunge.
Dar dincolo de-ale grădinii trepte
în murmur de fîntînă, prin poiene
se pierde vocea ta : o zi ajunge
să pună lumea-n cumpenile-i drepte.

GUY DE BOSSCHÈRE

Franța

Imn Deltei

Aleluia : zăvodului blînd
care-adulmecă-n pacea văzduhului ;
cerului neștiut de frumos,
albăstrimii profunde ;
bărcii priponită de țărm,
lucrului bine-nchegat,
închinărilor stufului,
peștilor în zale de-argint
despicînd furtunoasele unde ;
pescărușului cu zbor avîntat
peste dunga de-azur a minunii ;
salciei verzi împletind
liniștei mari cetățuia
stăpînită cu umbre de crengi

și lagunii
fremătînd fără somn
și al somnilor roi !
Aleluia !

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

Guatemala

Stindardele României

Oriunde pașii-mi duc prin România
de-un farmec sfînt simțirea-mi are parte
căci peste tot se vede omenia
unui popor îndrăgostit de arte.

Și-acolo unde-și coace spicul glia,
și-n fabrici unde focul veșnic arde,
a fost să-mi iasă-n cale poezia
sub falnicele vieții noi stindarde.

Sînt ale visurilor împlinite
în întregime, nu pe jumătate !
Sînt ale roadelor, de toți muncite,
ce tuturor, nu citorva, sînt date !

Și totodată sînt și ale mele
stindardele, căci visul meu e-n ele !

PAK TCHON-IER

R.P.D. Coreeană

Locul pitoresc Sinaia

O, cum mai simțeam bătaia
inimii în piept, prieteni,
cînd a fost să văd, sub cetini,
locul pitoresc Sinaia !

Cu priviri ca-n vis pierdute
stam sub cerul dimineții
sus, pe cota frumuseții
„la 1 400"

Și vedeam cum înșirate
ies din văi fermecătoare
mîndre turle de palate
cu luciri de jad și soare.

Știu c-al altei lumi huzurul
apăsa cîndva poporul.
Azi la fel e-aici azurul
însă-i altul domnitorul.

Piinea dulce-a ospeției
o-mpărții cu el la masă
într-un ceas al bucuriei
în a libertății casă.

Și-a fost dat să se-ntîlnească
înfrățite-ntr-o strînsoare
mîna lui muncitorească
și a mea tot muncitoare

O, cît timp va fi văpaia
inimii s-o port sub aștri,
voi slăvi, în munți albaștri
locul pitoresc Sinaia !

În românește de
Raluca Tulbure și Victor Tulbure

PABLO NERUDA

Chile

Acum cîntă Dunărea

Merg dinspre pini
spre gurile joase-ale Dunării,
aeru-albastru zgîlțîie
viețile, viața,
Aerul curată
adîncul saloanelor,
prin ferestre pătrunde
o adiere de steaguri populare.

Înlăturînd în acest ceas, Românie,
din inimile tale zdrențele,
poporul tău, a ivit
un alt cap, alți ochi,
o nouă gură care cîntă –

și nu doar un neam de păstori
astăzi arăți pe pămînt
ci o uimitoare
construcție-n marș.

În românește de
Omar Lara

ARISTEA VASSILIADOU

Grecia

București

Intîia privire :
Copaci de jurimprejur, copaci de pretutindeni
Și străzile și casele și cerul verde

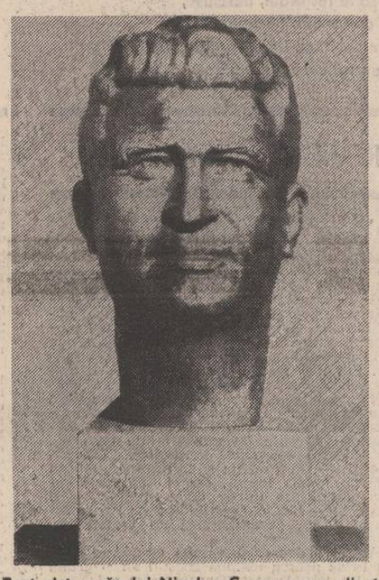

Bust al tovarășului Nicolae Ceaușescu realizat de sculptorul turc Osman Makunloglu

Clădirile vechi și monumentale
Încărcate de istorie și viitor

Și apoi zîmbetul prietenilor
Strîngerea de mînă
Străzile, muzeele
Uzinele care bat ritmul pe melodia creației

Instîrșit, inima mea
S-a agățat în crengile unui plop
din București
Și a rămas acolo
Așa cum rămîne soarele pe cer în asfințit.

Înainte de a-l trage orizontul.

În românește de
Doina Anton și Dan Verona

STANISLAV PAGACZEWSKI

Polonia

Sighișoara

Litania unor străvechi portaluri
o-nginâ vîntul. Împietrit pe-o grindă,
un porumbel în ape se oglindă.

Veni și vremea viei de pe dealuri,
Cu friul merge la oraș cîmpia.

Pe jgheab răcoarea uliței vibrează
și ca un crab al piclei se așează
pe-acoperișuri roșii vijelia.

Un riu de sunete în subterane.
Întunecimi se scurg prin vechi tavane,
iar mîna de mi-o știu de zid proptită,
sub ea simt veacurile cum tresaltă

Și fiecare piatră este caldă
și ca o inimă de om palpită.

RUDOLF ROZNIATOWSKI

Polonia

Lui Vasile Alecsandri, prințul cîntecului românesc

Cînd ți-ascultă frații graiul
plin de har al dulcei strune,
parcă-n inimă simt plaiul
fremătînd de grîie bune.

Căci al verbului tău tunet,
în auzul tuturora
este noul vieții sunet
ce vestește aurora.

Ca de-un murmur de izvoare
ori de-un foșnet ce-l dă ramul,
astfel, la a ta cîntare
întremat se-nalță neamul.

Stihurile-ți măiestrite
pentru suflete sînt leacuri
și îndemnuri spre-nsorite
drumuri care duc în veacuri.

Ele de pe chip alungă
vălul negru al tristeții
și pot bezna s-o străpungă
cu săgeata dimineții.

Se mîndresc românii-n ceasul
fericitei lor renașteri
că puterea le-a dat glasul
tău să-nvingă anii mașteri.

Sus ! Ți-așteaptă lumea, barde,
minunatele cuvinte !
Doina care-n gîndu-ți arde
toarn-o-n pieptul lor fierbinte.

Și va fi cu seva vieții
să hrănească generații
și sub nimbul libertății
pururi să trăiască frații.

1882.

BUGUSLAW LESKIEWICZ

Polonia

Tîrgu-Jiu

O, Tîrgu-Jiu, oraș ca o grădină,
cu vițe verzi îmbrățișînd terase
și-nvăluite-n rumenă lumină
căsuțe albe și femei frumoase !

Stau munții-n zări cu creste-nzăpezite,
de-asupra lor dau norii să se-nfrunte
și sate mici se-ascund prin văi cărunte,
ca turme de mioare rătăcite.

O, Tîrgu-Jiu, prin tine, cu povară
coboară toamna în căruțe grele
ducînd pribege gîndurile mele,
pe uliță ca niște rugi de seară !

...Și stoluri freamătă și pleacă iară
și vin de aur curge din ulcele.

1939

În românește de
Victor Tulbure

IANNIS RITSOS

Grecia

București

Bucureștiul e un oraș fără margini,
ca dragostea,
Înaltele sfeșnice albe ale castanilor rînduiți
lîngă drumul
Și neaua imaculată a salcîmilor săi
Își luminează orbitor diminețile ;
Și arde Bucureștiul în amiază
Încendiat de trandafiri.

Bucureștiul nu are margini, ca dragostea.

În fiecare seară orașul plutește pe lacuri
albastre,
Lin, ca o flotă verde a rodniciei.
Și tremură-n miezul de noapte,
Ca o privighetoare-n pumnul lunii.
Bucureștiul noaptea se-neacă în corul
de broaște
Ca o dragoste-n gloria sărutărilor sale
Și arcușurile țigănești se opresc pe gura
viorii,
Ca degete ale tăcerii pe buzele sărutate.

Ca tăcerea profundă a noastră
Așa-i de adînc Bucureștiul.
Ci liniștea gravă nu-i place,
De aceea cîntă mereu
Aici oamenii vorbesc cu glas tare pe sub
pomi
Și risul lor e sincer și sonor.
Ei nu-și ascund nimica :
Nu poate fi ascunsă dragostea, e zîmbetul
ce trece din gură-n gură

Și cînd se poate oferi, înflorește.
Bucureștiul e nesfîrșit ca și fraternitatea.
Acolo unde-i dragoste multă, singurătatea
nu-ncape
Un zîmbet răsare printre nucii sălbatici
Un zîmbet șoviind în însăși a sa strălucire.

Prin apele nopții am văzut turnul Scînteii
profilat pe cer :
Privindu-și umbra mare din adîncuri,
Își măsura parcă-nălțimea.
Așa-i totdeauna : înălțimea numai
cu adîncimea se măsoară,
Precum fructul cel mai dulce se coace
în pomul
Cu cele mai adînci rădăcini,
Precum steaua cea mare își hrănește
rădăcina
adînc din pămînt și din spirit.
Și aud în cîntecele tale oftatul nostru
Am privit pămîntul tău și-am zărit
Pline de glorie urmele amare ale pașilor
din 21.
Te-am văzut rizînd și-n strălucirea albă
a dinților tăi
Se oglindeau micile inscripții din templele
eline.
În România un grec nu-i străin niciodată.
Bucureștiul e un oraș dulce ca noblețea.
Neîncetat Bucureștiul bubuie prietenos
și neobosit
Cu grele lanțurile muncii ce huruie
pe scripetul solar.
Aici și tăcuții privesc în lumină.
Aici și ramurile umbrite tremură adiate
de iubire,
Iar inima mea de grec își desfoaie
trandafirul
Zîmbind alături pe ramura unei doine.
Bucureștiul e ca un pom înflorit
Ce-și visează roadele pline de mîine.
Lîngă chioșcurile sărbătorilor populare,
unde ca un rubin topit
Se varsă sucul dulce de cireșe,
Văzut-am cărțile rînduindu-se ca niște
ferestre orizontale.
Gata să se deschidă în lumina lumii
Gata să se deschidă pe sufletul neînfrînt
al României.
– Da, acolo unde se deschide cartea,
fuge întunericul.
Bucureștiul e un oraș larg ca sănătatea.
Drumurile sale drepte și largi se avîntă
spre viitor
Slăvite de cărucioarele de copii,
Slăvite de steaguri și flori.

Bucureștiul înflorit în noapte de mai
Filfîie ca un alb steag al păcii-n Balcani.

În românește de
Marin Sorescu și Andreas Rados

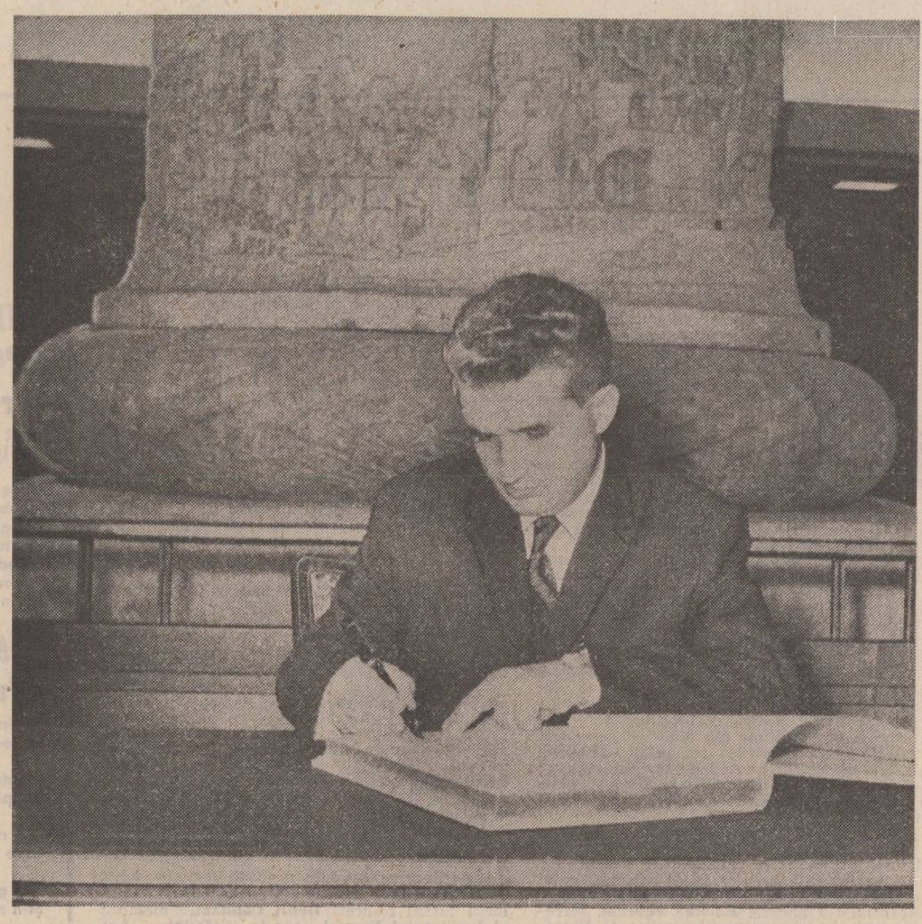

UMANISM ȘI VALOARE

Într-o lume dominată de multiple aspecte contradictorii, de procese ample și complicate, România și-a afirmat, în ultimii 15 ani, un punct de vedere original, rod al analizei profunde și științifice, al clarviziunii gîndirii președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Numeroasele probleme cărora România le-a propus o rezolvare care să țină seama de valoarea om, multiplele contacte politice și diplomatice în care s-au afirmat și reafirmat principiile politicii noastre interne și externe au făcut cunoștință lumii cu un popor ce face din umanism un program real și constant. Ampla deschidere a României bazată pe ideea că „în epoca noastră toate popoarele joacă un rol important în transformările revoluționare care au loc în lume", după cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, a însemnat punctul de plecare în necesitatea resimțită de întreaga lume de a cunoaște, de a înțelege spiritualitatea românească. Pentru că o politică umanistă nu putea fi decît rodul unei gîndiri umaniste ce se cerea știută în toate articulațiile sale.

Și, dacă la început a fost curiozitate, și dacă la început au fost surprize, uimiri, constant s-au risipit și exclamațiile de surpriză și temerile, pentru că reprezentanții noștri culturali își aveau deja puncte de referință, erau așezați într-o spiritualitate ale cărei valori fiind profund naționale își găseau, firesc, locul în universal. Iată : Caragiale face săli pline în Japonia și lor, japonezilor, li se pare că piesele sale au fost inspirate din realități și lor foarte cunoscute ; Blaga, tradus în arabă, este o revelație pentru cititorii săi ; Eminescu „este șansa vieții mele", afirmă un cercetător și critic literar sovietic, Iurii Kojevnikov ; și tot Eminescu impămîntește în spațiul românesc o indiancă, Amita Bhose, care dedică întreaga sa existență studierii operei eminesciene ; americanii includ în antologiile lor anuale prezențe scriitoricești din România ; de curînd aflăm, prin intermediul lui Gheorghe Tomozei, o veste care ne incîntă și o fotografie plină de înțelesuri : Nichita Stănescu — printre marii creatori ai lumii — un posibil laureat al premiului Nobel. Să mai amintim, desigur, și șirul de premii Herder, Etna Taormina, numeroasele premii ale festivalurilor muzicale, dramatice, precum și medaliile, distincțiile obținute în alte domenii culturale.

S-a întîmplat, spuneam, un fenomen firesc : au fost descoperite, uneori cu frenezie, zone pînă acum necunoscute ori cunoscute numai prin intermediul cîtorva personalități care oricît de pline de semnificații ar fi pentru cultura unui popor rămîn insuficiente în definirea problematicii, a existenței unei spiritualități. Interesul manifestat față de existența unui popor — care vine totdeauna cu o experiență specifică — a coincis cu interesul, normal, de altfel, arătat culturii respective. Dar, s-a mai întîmplat ceva : valorile noastre naționale încep să-și afle rost în cultura universală în primul rînd ca emanații ale unei culturi statornice, neîntrerupte, de mare forță, și nu prin afinități la programe estetice, la curente sau școli literare. Este cazul lui Brâncuși sau al lui Tuculescu, al lui Enescu sau Eminescu, al lui Rebreanu sau Sadoveanu. Or, pentru acest lucru, numeroși cercetători străini sînt, realmente, constrînși să cunoască întregul fond de valori românești (începînd chiar cu fondul popular), să caute, așadar, rădăcinile universalității în mileniile noastre de existență. O valoare culturală nou apărută, spunea Eliot, modifică întregul șir al valorilor nu numai posterioare, dar și anterioare. Este și cazul valorilor culturale românești a căror apariție în circuitul mondial au obligat mulți istorici, teoreticieni sau critici literari să-și revadă opinii, să rescrie capitole sau chiar cărți spre a privi altfel un fenomen pe care pînă atunci îl credeau definitiv clasat. Sau, după ce au cunoscut clasicii și au avut revelația unor valori incontestabile, au început să fie preocupați și de fenomenul contemporan. Astfel se poate interpreta ceea ce am văzut în urmă cu cîtva timp în ziarele poloneze, dau un exemplu, care, acordînd spațiu poeziei românești, așezau în grupaje alături de Eminescu, Arghezi sau Blaga și poeți contemporani, unii dintre ei foarte tineri. De aici și necesitatea reclamată mai totdeauna cînd este vorba de pătrunderea culturii române în lume, de a înconjura cu multă atenție o apariție, de a fi însoțită de un studiu critic care să-i lumineze existența. De aici, necesitatea unei mai atente supravegheri a traducerilor (ce se traduce, cum se traduce) pe piața externă pentru că o carte își are un destin pe care de multe ori nu și-l poate croi singură decît cu mare greutate (și nu e firesc să ne ridicăm singuri obstacole artificiale în calea receptării).

Posibilitatea includerii în circuitul public mondial este astăzi asigurată prin relațiile pe care țara noastră le întreține în domeniul exportului de carte cu peste 870 de firme străine, producția națională fiind publicată în mai mult de 50 de țări ale lumii. Avem cum, avem ce oferi literaturii universale. Un prestigiu se obține și se consolidează în timp. Ultimii 15 ani au fost ani decisivi pentru literatura, pentru cultura noastră, ani care au avut fericită corespondență între descătușarea energiilor creatoare, sporul de meditație și analiză, aplecarea spre o problematică de interes major și prestigiul crescînd al României pe plan internațional. Cultura românească trebuia să fie, și este, la înălțimea acestui prestigiu.

Constantin Stan

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Baiș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
30
(952)
Sîmbătă
26 iulie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA ȘI FRANȚA — DIALOG ȘI CONLUCRARE LA CEL MAI ÎNALT NIVEL

ÎNSEMNELE UNEI PRIETENII TRADIȚIONALE

(pag. 8)

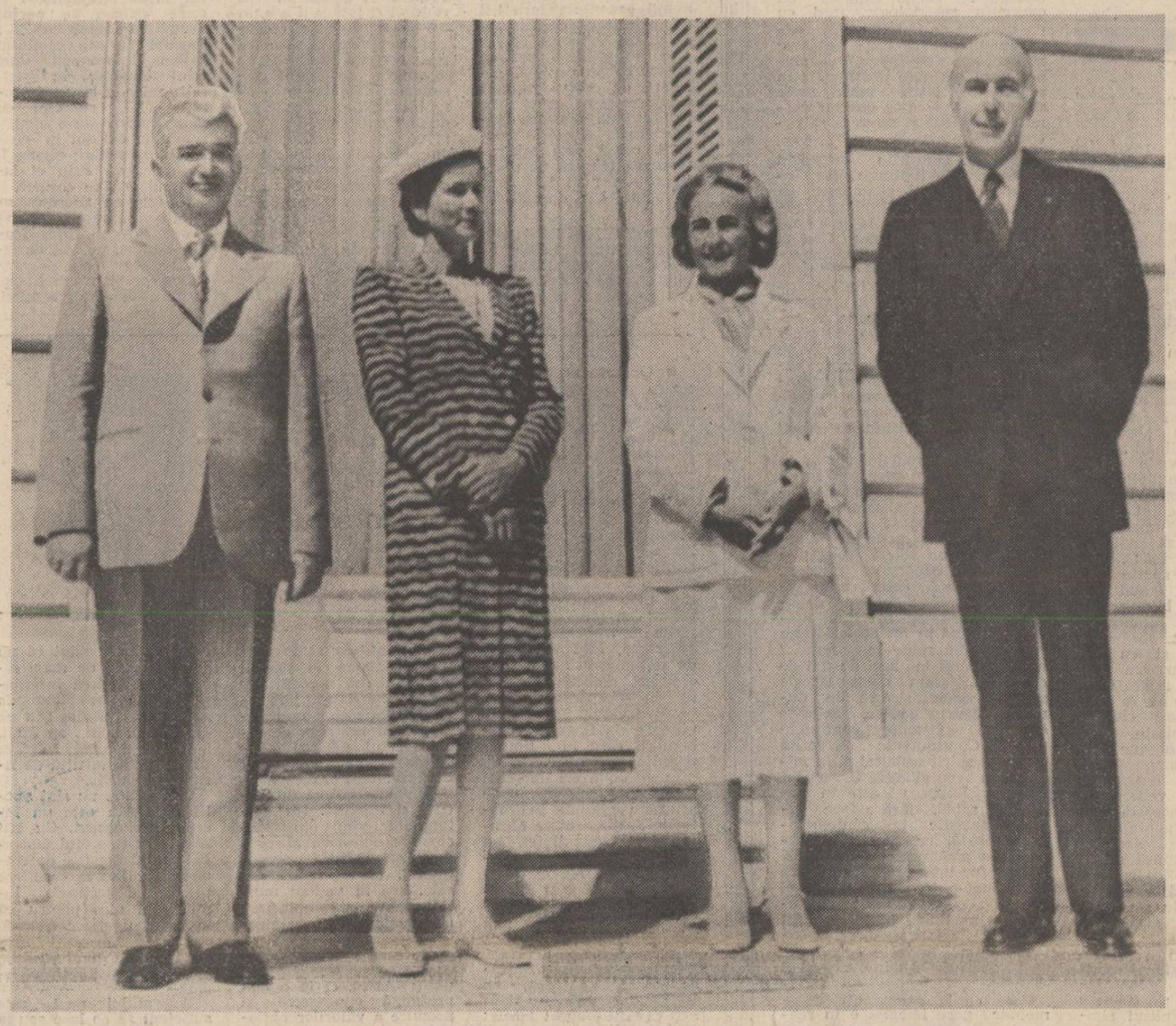

TINERII NOȘTRI ANI

Evocînd ultimii cincisprezece ani din istoria României, ani care ne-au marcat pe fiecare din noi, vom constata că tot ceea ce am înfăptuit, tot ceea ce am cutezat a visa, stă sub semnul dragostei de neam și încrederii nețărmurite în oameni. Perioada aceasta ne demonstrează că putem ridica aripile spre cer, fără a neglija pămîntul, că putem trudi douăzeci și patru din douăzeci și patru de ceasuri, dacă este nevoie de umărul nostru dar că, la fel de bine, putem iubi, putem cînta, ne putem bucura.

Fiecare epocă din istorie este legată de cutezanța unui conducător, de aspirația lui spre lumină, deschidere spre lume și sete de dreptate.

Frumoșii noștri ultimi cincisprezece ani, tinerii noștri ani de avînt, se leagă de cel care în 1965, la Congresul al IX-lea al P.C.R., s-a pronunțat pentru o Românie stăpînă pe soarta ei : tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Eram într-o clasă de liceu cînd am auzit pentru întîia oară acest nume. Știam că vor veni zile mai bune, doar pentru ele se jertfiseră generații, doream ca secretarul nostru general să schimbe soarta acestui popor harnic și iubitor de dreptate.

Un an mai tîrziu, am ieșit cu pîine și sare, împreună cu alți tineri ai Orăștiei, în întîmpinarea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Nu fusesem niciodată, pînă atunci, la vreo adunare populară. Nu auzisem pe nimeni vorbind, și, mai ales, nu auzisem pe nimeni adresîndu-se, nouă, tinerilor. Dornic de nou, tineretul pune primul umărul la bătaie în favoarea noului. Iar cînd este vorba de încredere și prietenie el, tineretul, o caută la cei puși să-l îndrume în viață.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbea, iar noi stăteam în primele rînduri și nu ne mai săturam ascultînd. Am uitat, într-o clipă, zilele în care mîncam mămăliga în loc de pîine ; pentru că au fost și asemenea zile. Am uitat, că nu toți ne puteam permite o bicicletă „Carpați", pentru că, într-adevăr nu ne puteam permite. Părinții unora dintre noi făcuseră frontul. Mulți s-au întors acasă schilozi. În locul unora a venit o carte poștală. Este drept trecuseră ceva ani de-atunci, dar rana-i rană și se vindecă greu chiar gropile făcute de bombe mai stăteau mărturie, așa pline de apă și bălării, cum erau.

Ni s-au promis multe în ziua aceea, parcă anume însorită pentru noi. Ni s-a spus că partidul are încredere în anii noștri tineri, că noi putem înfăptui tot ceea ce visăm, că nu avem dreptul să fugim de vise. Așadar, vom putea ridica orașe spre cer ; vom putea scormoni pămîntul ; vom putea sta în vîrful carului plin cu spice de grîu, fără ca cineva să ne spună „sărăntoci ori coate-goale". Și, în mulțimea adunată acolo, ne-am privit pe furiș, ochi în ochi, noi, cei de la patrusprezece ani în sus. „Cine a spus, oare, că nu sîntem buni de nimic, ne-am întrebat sufletele, cine a cutezat să ne taie aripile ? !". Așadar, vom putea zbura nu numai deasupra munților Grădiștei, ci mai departe, pînă la capătul lumii și înapoi, depinde numai și numai de noi. Gata cu lipsa pîinii, a cărților, a confortului, ziceam, gata cu lipsa viselor.

De atunci au trecut cincisprezece ani. Au mai fost multe adunări populare. Am mai văzut sute, mii, de tineri ca noi, cei din 1965. Aceiași ochi mari, țintă la tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceeași încredere în cuvîntul partidului.

Tinerii noștri ultimii cincisprezece ani ne-au demonstrat că aici, pe acest pămînt, vorba devine faptă. Sîntem mîndri, aproape orgolioși de mîndrie că noi, tinerii, am căutat prietenia și înțelegerea, și am găsit-o la conducătorul patriei noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Letiția Vladislav

TÎNĂR ÎN AGORA

Sentiment de vară

A merge vara în cîmp e divin. E un obicei străvechi, ancestral fără de care nu putem trăi noi, cei născuți la țară.

Dimineața pe cîmp, printre miresmele tari, te simți puternic și tînăr ca un zeu teluric. Cît văzduhul ți-e gîndul și-n aerul pur îți troznesc plămînii de sănătate. Fiindcă-n cîmpie soarele răsare întotdeauna din pieptul unui țăran.

A fi în cîmp, vara, cînd începe zodia grîului e uluitor. În imensitatea de lanuri un sentiment de iubire totală îți stăpînește sufletul, un cîntec înălțător îți pendulează în locul inimii cînd intră combinele-n lan și macii pîlpîie ca niște torțe străbune. Soarele se prăbușește cu toată puterea în spice și boabele umblă.

Țăranii — părinții noștri dintotdeauna — sparg semințele-n dinți cîntărindu-le miezul. Miresmele ajung pînă la cer și ceru-nmiresmat s-ar prăbuși de nu s-ar sprijini pe cîntul divin desfuierat de ciocîrlii.

Ce simte grîul copt dacă nu sentimentul țăranului care și-a văzut fiii rostuiți în fața vieții asemeni pîinilor așezate la copt ? Căci la țară timpul dintre două veri cu un lan de grîu imens cît veacul se măsoară.

A fi în cîmp la vremea secerișului e ca și cum te-ai naște a doua oară. Să-ți limpezești fața și sufletul în boabele mari. Să-ți rămînă lumina pe mîini ca polenul. Dacă întîrzii pe cîmp inima-ți susură cîntecele pămîntului, deslușește taina și meșteșugul zeiesc de a fi puternic ca firul de iarbă și dacă semințele te cotropesc nu te mai vindeci toată viața de dorul cîmpiei.

Fericite zile ale verii. În lanuri combinele horesc asemeni păsărilor în fața marilor călătorii deasupra cîmpiilor înflăcărate. Pe miriștea întinsă baloții par niște bivoli blonzi rumegînd liniștea ca-ntr-o gravură odobescian. Apoi copiii cu gleznele singerînd prin rugii de mure, soarele imens și camioanele pline strălucind ca lingourile. Dar mai presus de toate țăranii dezbrăcați pînă-n briu mișunînd ca furnicile. Și, de bună seamă, străvechea botă cu apă rece cuibărită-ntr-un pîlc de salcîmi la marginea lanului.

Zile lungi împovărate de rod. Tîrziu, spre seară, într-un univers de liniște și pace cînd adie vînt înmiresmat, țăranii se întorc în sate călări pe grîjile de a doua zi, luminînd casele cu piepturile roșii de soare.

Vă iubesc oameni ai cîmpului, oameni divini mirosind uluitor a grîu și pămînt, vă iubesc și cu bătăile inimii am să vă cînt !

Marin Lupșanu

1965 1980 15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Gloriosul jubileu

O ambianță aparte, de lucru și în același timp de succesive momente retrospective și bilanțiere, degajînd un tonic sentiment de mîndrie și satisfacție, certitudini de natură să explice și să exemplifice totodată coloratura politică și socială a viitorului imediat ca și a perspectivei mai îndepărtate — iată punctele de accent principale ale acestui final de lună care, în calendarul său de evenimente, a consemnat — la loc de cinste și în firea emoției și obișnuinței noastre — împlinirea a cincisprezece ani de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. O etapă care, așa cum este evident pentru noi toți, a însemnat o radicală schimbare la față a României și s-a înscris în chip definitoriu ca timp al celor mai rodnice și mai calitative realizări în toate planurile vieții materiale și spirituale. Rod al muncii întregului popor, al politicii partidului care, așa cum s-a subliniat în ședința Comitetului Politic Executiv, numără astăzi peste trei milioane de membri, toate marile înfăptuiri care alcătuiesc zestrea acestui eroic și incomparabil prezent socialist, se constituie în cel mai concret și mai elocvent exercițiu al drepturilor și datoriilor noastre fundamentale, în exemplul-programatic în felul său — a tot ceea ce înseamnă înnoirea, revigorarea din rădăcini a țării și așezarea ei fermă, cît mai avansată, pe temeiul propriilor sale cerințe și posibilități.

O schimbare în istorie pentru istorie s-a petrecut și aceasta, așa după cum bine cunoaștem toți, datorită faptului — evident încă de pe atunci — că, în funcția sa cea mai înaltă, partidul l-a ales pe omul care a știut și știe cel mai bine interesele poporului și ale patriei sale, pe luptătorul ferm și devotat care s-a dăruit ca nimeni altcineva cauzei prosperității și demnității semenilor săi.

A avut loc reuniunea solemnă consacrată împlinirii a 15 ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, prilej cu care Comitetul Politic Executiv a adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu un mesaj omagial în care se spune : Cu prilejul jubileului acestui glorios Congres — care poartă inconfundabila pecete a gîndirii și acțiunii dumneavoastră revoluționare, a spiritului profund înnoitor pe care l-ați introdus în viața partidului și a întregii noastre societăți — dorim să vă exprimăm înalta noastră cinstire și prețuire, stima și recunoștința întregului partid și popor. **În firea noastră, a tuturor, gestul acesta al întoarcerii către cel ce poartă cu îndreptățire meritul și truda străduințelor de ani și ani în fruntea a tot ceea ce s-a gîndit și înfăptuit mai cu temei pe aceste străvechi meleaguri de istorie mai înseamnă în același timp și privirea plină de speranțe îndreptată spre viitor. O comuniune în echilibru cu termenii înșiși de echilibru prin care știm și trebuie să măsurăm timpul, făcîndu-ne cu abnegație datoria față de noi și față de urmași.**

Pot afirma, **a răspuns secretarul general al partidului,** că — dacă vremea și istoria s-ar întoarce înapoi și am fi astăzi în ziua deschiderii Congresului al IX-lea — aș face totul pentru a înfăptui aceeași politică ; problemele dezbătute la Congresul al IX-lea — și la congresele următoare — ar sta la fel ca și atunci, în fața partidului și aș face totul ca, în același spirit, să acționăm pentru înfăptuirea lor. **Și, ca de fiecare dată, în tot ce afirmă și întreprinde secretarul general al partidului, gîndul său vizionar cuprinde — în lucrul și locul respectiv — dimensiunea firească a viitorului, perspectiva fără de care orice acțiune politică ar fi sortită stagnării. De la starea momentului respectiv, la starea momentului viitor și, în această ordine, răspunsul la mesajul omagial se constituie într-o adevărată lecție a răspunderii și angajării sociale, într-un exemplu strălucit pentru întregul partid și întreaga societate.**

Luceafărul

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

În aceste zile în care întregul popor sărbătorește împlinirea a 15 ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., scriitorii români, maghiari, germani și de alte naționalități din țara noastră aduc un înflăcărat omagiu Partidului, Conducerii sale, Dumneavoastră personal, întîiul ctitor al României de azi și de mîine.

Prin Raportul pe care l-ați prezentat atunci marelui forum al comuniștilor, prin spiritul înnoitor al dezbaterilor, prin hotărîrile adoptate, Congresul al IX-lea s-a constituit ca un eveniment de uriașă însemnătate, marcînd începutul unei noi ere în istoria României contemporane. Cifrele înscrise în Directivele Congresului, prin care se prevedea o creștere nemaiîntîlnită a potențialului economic al țării, vădesc o gîndire cutezătoare, întemeiată pe cunoașterea adîncă a legilor dezvoltării societății, precum și pe încrederea nestrămutată în forța creatoare pe multiple planuri a poporului nostru. Această gîndire și această încredere caracterizează Partidul, Vă caracterizează pe Dumneavoastră, conducător călit din tinerețe în viltoarea marilor bătălii de clasă, exemplu însuflețitor de curaj, demnitate și intransigență revoluționară. Aceste remarcabile însușiri i-ou determinat pe delegații la Congresul al IX-lea să Vă aleagă în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român, ca o garanție sigură a mersului nostru înainte.

Anul 1965 a rămas în conștiința poporului și ca an al proclamării Republicii Socialiste România, prin votul unanim al Marii Adunări Naționale. Era aceasta o consacrare a triumfului definitiv al socialismului pe pămîntul românesc, triumf care a îngăduit ca, în august 1969, Congresul al X-lea să fundamenteze, cu contribuția Dumneavoastră decisivă, un obiectiv de o mare forță mobilizatoare : edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Reafirmat la Conferințele Naționale și la Congresele care au urmat, culminînd cu Congresul al XII-lea din noiembrie 1979, acest obiectiv dinamizează și amplifică energia făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, în a căror memorie sînt mereu vii cuvintele rostite de Dumneavoastră de la tribuna Congresului al IX-lea : „...nici o generație nu a avut fericirea de a fi părtașă la asemenea grandioase transformări sociale, de a vedea atît de limpede și de apropiat viitorul strălucit al țării".

Însuflețiți de aceste realități și perspective, slujitorii condeiului s-au străduit ca în anii care au trecut de la Congresul al IX-lea literatura să-și îndeplinească mai eficient vocația de modelator al conștiințelor prin mijloacele sale specifice. Bucurîndu-ne de grija și prețuirea cu care sînt cinstite de către Partid, de către Dumneavoastră personal, străduințele pe tărîmul creației, vom face totul pentru ca în fiecare pagină să vibreze mai puternic gîndurile și simțămintele celor pentru care scriem. În acest efort statornic, vom fi călăuziți de indicațiile Dumneavoastră, de chemarea fierbinte pe care ne-ați adresat-o de a oglindi mai cuprinzător lupta Partidului, a clasei muncitoare, pentru prefacerea revoluționară a societății românești.

Exprimîndu-ne adeziunea profundă față de schimbările hotărîtoare, pentru întregul destin al patriei inițiate de Congresul al IX-lea și aflate în plin proces de realizare pe trepte tot mai înalte, Vă asigurăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom îndeplini cu același devotament lucid îndatoririle ce ne revin, pentru a răspunde nobilelor comandamente ale acestor vremuri eroice, cărora avem bucuria să le fim contemporani.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Arnold Van Gennep și folclorul românesc

Sporind vizibil sub ochii noștri, cronica relațiilor culturale româno-franceze oferă în secțiunea privind trecutul (deși des răsfoită și reactualizată și aceasta) surprize notabile, ca o carte în care au rămas încă file netăiate. Astfel de pagini, neatinse de lumina care să le releve semnificațiile majore, sînt cele consemnate în urmă cu aproximativ o jumătate de secol de Arnold Van Gennep, gînd la gînd cu cîțiva intelectuali români de seamă ai timpului.

Deși dicționarele noastre enciclopedice îl ignoră, Van Gennep este cunoscut și cărturarilor români de astăzi, cel puțin ca identificator al acelei categorii de fenomene socioculturale descrise de el în cartea denominativ intitulată **Les rites de passage** (1909). Este adevărat că, așa cum se întîmplă adesea în știință (mai rar în artă), notorietatea faptei noi a lăsat în umbră pe cea a făptuitorului ; dar aceasta este o dovadă a caracterului **firesc** al acelei fapte în sine. Contribuțiile lui Van Gennep în domeniul etnologiei și folcloristicii nu se reduc însă la crearea unui concept. Într-o vreme în care etnologia, dominată de spiritul de cabinet și de catedră impus de sociologismul durkheimian, se mai sprijinea încă pe surse indirecte (jurnale de călătorii, impresii ale misionarilor etc.), Van Gennep a pledat pentru cercetarea **directă**, în teren, pentru plonjarea cercetătorului în mijlocul vieții social-umane. El a fost atît de radical în privința acestui principiu, încît a și ales calea exemplului propriu, mai întîi prin cercetări făcute în Algeria, apoi prin cercetarea sistematică și îndelungată a folclorului francez, pe care îl vedea pe cît de amenințat cu dispariția pe-atît de puțin cunoscut. Această activitate l-a impus drept primul etnolog de teren din Franța și — cum îl numește Nicole Belmont în monografia ce i-a dedicat-o în 1974 la editura Payot — „creator al etnografiei franceze".

Comparatist de orizont oicumenic, ilustrul savant a nutrit față de spiritualitatea românească, în matca ei originară care este folclorul, o sim-

Gheorghiță Geană

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Un singur minut

A fost un minut în ultimii cinci ani, mai exact în primele zile de după reuniunea europeană de la Helsinki cînd, un satelit observator a trăit marea bucurie de a nu fi sesizat nici un foc de armă pe Pămînt. Informația a fost atît de derutantă încît specialiștii cu care satelitul **colabora** au intrat categoric în alertă și au pus un șir de alte minuni ale științei aplicate să verifice.

Se spune că satelitul însuși intrase în sfera neobișnuitului și trăia un fel de eclipsă a existenței. Adică : el era făcut să observe și să înregistreze ; întrucît permanent, matematic și pe fiecare minusculă unitate de timp, în lume impușcăturile nu mai conteneau, izbucneau simultan sau se reluau dintr-un ecou în altul, spiritul de observație cu care fusese dotat (și aici trebuie înțeles tot ce poate face omul, transmutarea de fapt a uneia din condițiile esențiale ale sensibilității sale !) se îngusta pe măsura înregistrării și astfel o calitate care fusese în raport de echilibru cu cealaltă se estompa acum și trecea în seama celeilalte, multiplicînd-o pînă la exasperare în funcție de însăși realitatea pe care o acoperea. Mai mult, realitatea era aceea care bombarda cu milioane și milioane de infinite părți ale ei — cu impușcături, în acest caz, de la minuscule, solitare focuri (aici intră și braconajul) și pînă la adevărate, concentrate salve sau explozii în lanț ale celor mai sofisticate și supersofisticate muniții.

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Dincolo de erudiție

Cu puțin timp în urmă, i-am luat lui Zoe Dumitrescu-Bușulenga un interviu pentru o revistă studențească. În principiu, un interviu se poate lua în două feluri : fie notezi rapid pe parcursul discuției răspunsurile persoanei intervievate (sau, în funcție de dotare, înregistrezi convorbirea și o transcrii ulterior), fie oferi persoanei intervievate lista cu întrebările gata redactate și o primești înapoi după cîteva zile împreună cu răspunsurile. Cu interviul cu pricina, lucrurile n-au mers atît de simplu. Mai întîi, mă aflam

Ion Bogdan Lefter

Continuare în pag. a 7-a

În numărul de azi : ● Antologia «Luceafărul». Poeme de ● Gabriel Chifu și ● Virgil Mazilescu ● Proză de Areta Șandru și Vasile Băran ● Poezii de Violeta Zamfirescu ● Eugen Evu și ● Aurel M. Buricea. ● Fondul principal al culturii române — Edițiile Eminescu ● Voicu Bugariu despre Literatura S.F. ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Tineri poeți polonezi ●

cronica literară

MARIUS ROBESCU: «Spiritul însetat de real»

Un elegiac eminent este Marius Robescu (n. 1943), debutant în 1967 cu producțiuni nesovăielnice însă în vers aerian, fugos, slăvind toamna, sezonul vînătorii alegorice, cu o tristețe de corn imaterial, chemînd sufletul la purificare. Poetul era un „autumnal" de păduri goale și grădini pustii atinse de o lumină palidă și inutilă, și un anxios juvenil, cu expresie de preferință tradițională, unde se amestecă totuși un imagist pigment blagian („Ninge la izvoare"). Fără a se deosebi în esență, „Viața și petrecerea" (1969) și „Clar și singurătate" (1972) sînt totuși semnele unei dotări în afara discuției, vădind simpatie pentru fenomenele futile (ninsoare, vînt, nori) precum și ale unui spirit reflexiv cu un aer halucinat, acvatic, respirînd cu dificultate printr-un „trup de trestie".

În urmarea acestora, „Utopia ninsorii" (1975) slobozea această contemplație a lumilor fragile, lăsînd să se întrevadă o sensibilitate de formulă, la o repede ochire, madrigalescă (păuni, reverii, grădini, donna pășind cu zvelt picior, o ploaie florală etc.), cu un fundament totuși atrabilar căci îndărătul acestor scene evanescente stătea un sentiment dureros al închipuirii și al solitudinii absolute.

Proporția aceasta este privind faptele retroactiv, fără însemnătate căci, fără a se modifica în esență, poetul a înaintat vizibil în așa chip încît a păstrat din lirica primelor 3—4 volume o cantitate mică de producțiuni, completate cu inedite, a căror imagine globală are la antologia de autor, unitate neîndoioasă („Spiritul însetat de real", Editura „Cartea Românească", 1980).

Marius Robescu este un liric de formulă epică și parabolică, căci descrie sub o formă în aparență aridă mișcări sufletești abisale. Mecanismul poetic inițial este o sciziune cu substrat inanalizabil și vag metafizic, constînd în „spiritul" contradictoriu, cu sentimentele „împărțite dureros", simțind jalea sub forma atroce a „jupuirii", a „durerii-mamă", ca o „ceață din sînge". Poetul are „chipul lunatic", ceea ce nu înseamnă că ar fi un fantast de stirpe pură în gustul Virgil Mazilescu, ci indică, mai degrabă, o filosofie dualistă : „Sau te înțepi din greșeală la un deget / nu e sîngele meu-țipi- / și îți acoperi ochii / cutremurat pînă-n rărunchi de scîrbă / un cuțit parcă ți-a tăiat în două ființa / iar jumătățile se sfîșie-ntre ele / cine cine cine cine / fratele bun femeia iubită sora nevinovată / și cum oare se termină toate acestea? / te surprinzi într-un colț / plîngînd de bucurie în hohote: / neîntrerupt îți bate inima în piept ca într-un perete".

În eul profund, reflectat în realitate sub o înfățișare perisabilă, s-a cuibărit ideea identificării finale căci poetul admite în principiu ideea spiritului divizat, cu forma terestră și dublu celest. Ca și la Arghezi, eul este un „heruvim bolnav", care preface poezia într-un exercițiu spiritual cu finalitate revelatoare. De aici decurg temele care sînt, artisticește, în număr de trei : deși reperabile în realitate în felurite proporții. Poetul cîntă inocența originară, văzută în aspectul cronologic infantil, precum și al migrației naturiste către senzațiile elementare, de preferință în mediul marin. Apoi, exaltă genealogia dar sub o formă interogativă, întrucît avînd a se cunoaște pe sine este de preferat a-și stabili compoziția biologică. În sfîrșit este un erotic la un mod abstract și în general extatic adăugînd că la Marius Robescu, femeia este o „donna angelicata" de imaginație, cu perpetuă dispariție al cărei efect liric sufletesc este pustiitor.

Din aceste idei originale decurge poezia propriu-zisă, care este în ultimă analiză, o sforțare de „acord cu lucrurile" survenită în urmarea unui soi de criză inanalizabilă care împinge către revelație : „Foarte adînc în ființa mea / la mari răstimpuri (imprevizibile) se întîmplă o distrugere / sau poate o trezire la viață / crapă un mugure / ori se face țăndări o ladă / plină cu explozivul cel mai teribil / compus după următoarea formulă : / 1. cămășile din copilărie albe ca laptele / 2. un pumn de țărînă de pe mormîntul tatălui meu / 3. amintirea femeii / care mi-a băut din inimă ca un lup" — Din această presiune cu felurite origini, rezultă stingerea biologică a simțului orientării : „În vreme ce firea mea e cuvînt / și mă împiedic în arme umblînd / și nu știu / urc spre cumpăna cerului / sau urc spre pămînt".

Fiind un exercițiu spiritual, de „realizare" în absolut, voind a supune ceea ce este la origine dual — unui principiu monist, revelația începe cu izolarea, văzută în parabola ariciului pauper și inocent : „o dată însă am întîlnit un arici / animal tandru, ușor de înșelat / singur își așternea de somn / la rădăcina unui arbore pe cîteva paie / ca pe un pumn miraculos de raze / de atunci pentru sărăcie și inocență mă rog". Săptămîna lui „firească" e într-o „colibă", desigur, parabolică „Mă hrănesc cu pîine / și pește sărat / Beau apă dintr-o groapă / săpată în nisipul fugar / Lumea e departe / Marea la un zbor de săgeată / Veche, amară / însîngerîndu-mi coastele / cu limba ei de fiară adorată"

În urmarea izolării, poetul face experiența abisală a „ineului", care este contactul suprem cu mediul fizic și culmea plasmatică originară : „Înot cu ochii-n apă, reci priveliști / se mișcă lin și fără spaimă / vedenii fumurii tresar / într-un eden de ierburi pale, ci eu deasupra simt venind / să se-mpreune dornice de ele / tăcute malurile. Marea / va fi curînd cît trupul meu / și depărtarea cît vederea / vederea îmi va fi pînă la gît / apoi pînă la buze și bărbie / și-n urmă se va stinge-n crăpături / precum un greier negru. La început / veșmintele se vor lipi de trup / pe urmă frunzele și norii / pe urmă aerul și cerul / se vor lipi de carnea mea".

În fine, exercițiul revelației este confundat cu dispariția fizică, avînd în vedere această vizită premonitorie de origină celestă : „Privii cu ochi însîngerați în jur / o clipă întreagă încă fu pustiu / apoi la poarta drumului cel bun / o rudă a mea din ceruri se întrupă / Dar nu vorbi nici nu veni aproape / să-mi răcorească fruntea, nici ocol / bătînd din aripi nu voi să-mi dea... Rămase drept privindu-mă precum / sufletul înainte de-a pleca".

Reprezentarea despre lume este, în aceste condițiuni, curat vizionară căci spiritul, fiind congener cu absolutul, stimulează senzațiile „anormale" prin care se vede nevăzutul și se aude inaudibilul. Omul are o „descendență" care iese, ca atare, din mediul realității imediate, iar umanitatea generică înglobează vii și morți, defilînd peste tot : „Ființele evaporate-n spațiu / în neființă încă plîng / aud cum cade lacrima lor blîndă / pe lacuri înghețate în amurg /. Împins ușor mă simt spre miazănoapte / cu trestii și cu limpede văzduh / de parc-am fost deodată coborît / în matca unde sufletele curg /.../ De ele ca de-o undă mă ating, / pre ele le beau ca pe apă / uitate de-a pururi să n-am / bien que mon coeur, bien que mon âme". Neavînd a face cu dereglarea voită a simțurilor în vederea unui delir revelator, această percepție anormală este de origină, ca să zic așa, „obiectivă" pe care poetul o explică metafizic. Din moment ce spiritul este dual și aparținător pe jumătate unui mediu ultrasensibil, el are a asculta de chemări obscure de „vești" inanalizabile, de efluvii, precum o vedenie : „La marginea mării / pe nisip / mîngîind domestice valuri / așteptam să coboare asupră-mi / lin asfințitul simțire curată de pace, / cînd mi-a fost dat să aud / plîns dureros din adînc / cînd am văzut sînge crud / întinderea calmă a mării umplînd ; / orb în genunchi am căzut pe nisip / cu auzul rănit șiroind / flautul suferinței vai mie / rătăcitul știam că ascult / sfîșiindu-mă necontenit, / de peste ființă chemîndu-mi / voința ușoară și gîndul / spre pomul adînc, în veci înflorit..."

Totul pare a fi o „suferință", ca de „carne vie" căci în spirit scoboară un glas „impersonal, aproape radiofonic" și cînd se produce revelațiunea ea este cețoasă și practic inanalizabilă căci ia forma unui duh, a unui „necunoscut cu barda" ori „descult" cu „pelerina neagră". „Călărețul în zale" evocat nu o dată de poet nu este altceva, ca și „zeul" apropiindu-se imperceptibil : „Nici n-auzi potcoava zeului / cum se apropie / pe lespezi de marmoră / ci numai deodată / glasul lui șoptindu-ți la ureche / umplîndu-te în întregime / robit îl uiți pe al tău propriu , pieri dat afară din cuvintele tale / rămîn toate deoparte / neputincioase / și jalnic te bîlbîi printre faptele cele mai simple."

În acest fel, stimulat de agenți externi, sînt tulburate funcțiunile vitale elementare. Respirația e o pierdere a vieții ca și cum o pompă uriașă ar aspira spiritul din trupul părelnic: ...pompe din celălalt tărîm / îi sorb răsuflarea cu guri de ventuză / iar propria-i memorie de clar / sub pleoape îi strecoară imagini rușinoase/". Așternutul pașnic dă senzații teribile : „așternutul moale și candid / în care decuseară s-a culcat / acum e o masă de operații". Visul este ca un exercițiu soteriologic, deși cu un procent de inexplicabilă expiațiune : „de ce atîta evlavie și bunătate de înger / pe chipul unui om care doarme ? / în grădina cu iarba înaltă unde se visează / el este desigur chinuit / dar tace și nu vrea să recunoască nimănui".

În fine, simțurile încordate mimează levitațiunea, iar ochiul vede totul adamantin, ca o transparență multiplicată, reducînd fenomenul la o esență misterioasă, cristalină : „Clar și singurătate draga mea / mă-ntîmpină și-ntruna mi se pare că străbătînd pădurile de sticlă / mă odihnesc la țărmul unui lac / mai limpede ca aerul în care / subțire clinchet dînd petale cad / O barcă se apropie venind / din cer ca răsuflarea de ușoară / prin transparența ei de bunăvoie / privirilor se dăruie vîslașul / Apoi vîslașul sprijinit de raze / în barcă se ridică și atunci / mă uit prin trupul lui și văd în zare / oh, draga mea, pădurile de sticlă." Poezia ar conține această luciditate absolută : „Totul mă-mpiedică să dorm / așa cum vreau, pustiu de sete / co-clindu-mă sub adieri / pe țărmul unor depărtate muzici", fiind văzute în chipul unui sacrificiu inocent : „presat de umeri, în genunchi priveam magia / simțind în tot același timp cum sar din mine în afară / ca porțelanul în zeci de mii de cioburi /.../ eram chiar coarda surdă la ea însăși / ce din durere distrugîndu-se / mîngîie / străine existente confraterne". Continutistic izvorîtă dintr-un spirit tulburat și în migrațiune sempiternă, lirica lui Marius Robescu este în aparență aridă, fără a face exces imagistic la contemplarea globală, cu cîte o îndrăzneală în amănunt, redusă totuși de un foc intern puternic care a calcinat-o iremediabil. Poetul este din clasa reflexivilor enici, cu un punct inițial și altul final în legătură directă, ca printr-un fir în retorsiune care se încordează la stimulul ideii virtuale.

Ceea ce la examenul fragmentar pare imagist e în realitate parabolă căci poetul dezvoltă în regim epic o intuiție originară pe care o ascunde în proces conform unui calcul cerebral. Aerul de reverie teribilă, de matitate vizionară, acest simț de vedere opacă dau stilisticește nota proprie poetului și fac din Marius Robescu un liric memorabil în producțiunile lui durabile.

Artur Silvestri

viața cărților

poezia

Poemele eternei deveniri

● Publicat după o lungă tăcere, volumul **Dimineața Primigeniei***) indică o mutație în scrisul Ioanei Bantaș, poetă care a debutat cu mai bine de un deceniu în urmă. Schimbarea vizează însăși maniera conceperii unei cărți, trecerea de la poezia de asociații la dirijarea imaginației în funcție de un plan preexistent. În primul caz, fericite contaminări pot produce imagini memorabile, dar impresia de static și aleatoriu rămîne, atît scrierea, cît și lectura volumului reîncepînd, practic, cu fiecare poem. Semnul cristalizării unei viziuni îl dă, desigur, opera, avînd un sens precis, o creștere, urmărind dezvoltarea unei idei, emoții, arte poetice, etc.

Inventariind activitățile și facerile prin care omul înfruntă anihilarea, cartea Ioanei Bantaș se instituie treptat într-un veritabil imn al nemuririi. Demersul, lipsit de orgoliu intelectual, încearcă să pătrundă în misterioasa renaștere a naturii prin gesturi inițiatice. Femeia-arhetip, avînd conștiința înrudirii cu principiul fertilizator al vieții, știe că orice creație implică o zonă de mister ce nu poate fi disecată cu ochiul rațiunii ci doar actualizată prin ritualuri de străveche înțelepciune. Alegoria coacerii pîinii este edificatoare ca tehnică de plasticizare a unei idei prin elemente ale domesticului.

Riturile fertilității sînt distribuite în funcție de momentele principale ale vieții. Jocul fetiței care-și confecționează păpuși din mătasea porumbului este văzut ca un prim act mimetic, o primă intuiție a perpetuei germinații.

Nuntirea conține deja sîmburele dispariției, fiind în consecință temută, amînată, identificată cu sacrificiul. Antinomia cuplului nu e originală, dar se integrează organic în structura cărții. Principiul masculin al rațiunii și îndoielii are un rol activ față de senzorialitatea vegetativă a femeii. Trezită la starea de veghe de partenerul **raisonneur**, femeia se opune naturii, descoperindu-și identitatea. Întreruperea veghii echivalează cu absorbția în mineral, renunțarea la reflectarea specific umană fiind o altă ipostază a anihilării.

Poemele maternității, evidențiind o dialectică similară, sînt străbătute de o tensiune surdă. Ideea pierderii de sine în urmași, a morții în fii, complică original și dă o dimensiune dramatică obișnuitelor efuziuni vitaliste.

Sinteză a primei părți, poemul **Primigenia** oferă o imagine a lumii pe dos, ca o împlinire a vechiului vis al omului de a participa la spiritual și de a crea opere de grea materialitate (**Jos era cerul verde strălucitor / și unde călcam se aprindeau / sori minusculi, ... / Purtam pe cap pămîntul galben / asemeni unei pîini fierbinți**). În spiritul unui nou umanism, omul cîștigă războiul cu „inima minerală a lumii", reluîndu-și locul în centrul universului, căruia îi dă un sens. Prin el labirintul devine cosmos.

Nopțile cu Hieronymus Bosch sînt pe cît de surprinzătoare în lirica Ioanei Bantaș, pe atît de izbutite ca forță de sugestie și sistematică explorare a interregnului, puțin frecventat de poeți.

Treptele regresiunii sînt remarcabil controlate : atrofierea vorbirii și simțurilor, decolorarea pînă la albul inexpresiv, pierderea umbrei și identității.

Cea mai interesantă e, fără îndoială, **A unsprezecea noapte — Vînătoarea**, prin studiul lucid, poesc al lunecării în mineral.

„Voi fi ?" — întreabă ultima — **A douăsprezecea noapte cu Bosch** și înțelegem că această întrebare a generat cartea, pînă la finalul apoteotic. Parcurgînd purgatoriul spaimei de anihilare, se ajunge cu o persuasivă logică afectivă la calmul mioritic al integrării în natură. Experiența de pînă acum e de natură să lumineze dialectica după care **„Întunericul / e la fel de înțelept ca lumina / și semințele navighează în trupul meu / asemeni puilor în negru-galben / al oului"**.

Devenirea încremenește o clipă în starea privilegiată a increatului și cartea se închide simetric.

Ca și în volumele anterioare, rostirea e aparent simplă, limpede, dar acesta e efectul unei concentrări aproape minerale și al impresiei de familiar generată de elementele folclorice. Efortul de a pătrunde dincolo, în bogăția de sensuri și asociații, este pe deplin răsplătit.

Maria Ana Tupan

***) Ioana Bantaș: „Dimineața Primigeniei". Editura „Eminescu", 1980.**

publicistică

Drepturile omului tînăr

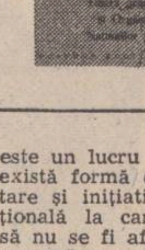

● O carte utilă pentru tînăra generație, scrisă într-un limbaj exact prin care gîndurile autorilor, și ei tineri — Gheorghe Prisăcaru și Dan Mihai Bârliba — se rostesc precis, fără metafore și adjective, într-o încercare de definire a rolului tineretului de astăzi în lume. *) Implicat în viața politică și socială în prezent, dar și mai important în viitorul care îi aparține și pe care și-l poate și trebuie să și-l hotărască, căci omenirea de mîine este ceea ce creștem, modelăm, ocrotim în generațiile de azi.

„Să izbăvim generațiile viitoare de flagelul războiului, care în timpul veacului nostru a pricinuit de două ori omenirii suferințe de nespus, să ne afirmăm credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor, precum și a națiunilor mari și mici", iată semnul sub care s-a scris această carte.

O generație nu dispare cu moartea ei fizică, ea își prelungește peste timp atît calitățile cît și tarele; iată de ce nu ne poate fi indiferent ceea ce se petrece în interiorul unor vîrste prin definiție sensibile la educație, îndrumare și control ca să nu mai vorbim de firească dragoste față de urmași.

Generația tînără ca stare de fapt, dar și de creație presupune în primul rînd, o bună muncă de formare și educare în cadrul frontierelor naționale pentru ca, prin aceasta, aportul fiecărei națiuni la fenomenul general de dezvoltare și conservare a umanității să fie specific și eficient. Nu întîmplător unul din principalele obiective ale programelor O.N.U. pentru tineret, prin instituțiile sale, are în vedere multiplicarea și adîncirea contactelor între organizațiile de profil din toate țările lumii. Nu se tinde, cum s-ar putea crede, la uniformizare, ci la o mai profundă cunoaștere și prețuire a valorilor naționale ca și a cadrului în care fiecare din acestea s-ar putea afirma mai plenar.

Puține țări au acordat atîta spațiu de interes social și politic acestui subiect ca România ultimului deceniu și jumătate și este un lucru știut că nu există formă de manifestare și inițiativă internațională la care România să nu se fi afiliat sau pe care să n-o fi sprijinit, iar țara noastră își face din aceasta un titlu de firească mîndrie.

Generațiile nu sînt apolitice, acesta este un lucru arhicunoscut. Cu atît mai mult tineretul nu trebuie ținut departe de creuzetul politic în care se plămădesc destinele lumii, mai ales pentru că în cazul unei catastrofe mondiale tineretul este chemat în primul rînd să dea vamă de muncă și sînge.

Tineretului nu-i este suficient să se lase sau să se știe apărat, el însuși trebuie să se apere, să se edifice cu responsabilitate și conștiință politică. „Tineretul — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele României socialiste — pășește astăzi în arena mondială ca uriașă forță a progresului, a democrației și păcii...", subliniind, între altele, ponderea pe care conducerea statului nostru o acordă tinerei generații din România și din lume. Fiecare țară își are tineretul pe care și-l crește, dar nici unei țări nu-i poate fi indiferent spiritul în care este educată tînăra generație a oricărei țări a comunității internaționale și, în acest sens, rolul Organizației Națiunilor Unite, ca organism multilateral pentru pace și progres este hotărîtor.

Niciodată în istoria umanității mai mult decît astăzi, cînd tensiunea în lume este în continuă creștere ar trebui cheltuiți mai puțini bani pentru tunuri și mai mulți pentru educație și ajutoare. Doi sateliți din trei sînt de natură militară, doi copii din trei suferă de foame — o anomalie și o crimă față de viitor. Oda bucuriei nu este un marș războinic și cartea în discuție tocmai asta susține, constituindu-se într-o pledoarie autentică pentru viață, pentru civilizație.

Ion Iuga

***) Gheorghe Prisăcaru și Dan Mihai Bârliba, „Tînăra generație și Organizația Națiunilor Unite", Editura Politică, 1980.**

eseu

Nici pitoresc, nici melancolie

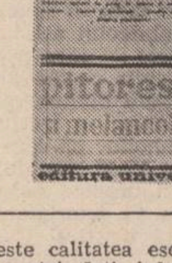

● Contrar aparențelor cartea lui Andrei Pleșu nu are ca scop nici erudiția și nici soluția abstractă a problemelor peisajului sau sentimentului naturii*). Accentul cade pe situarea noastră într-o poziție reală în natură și în propria noastră ființă. Pe modul în care vedem și receptăm arta. Pe felul în care înțelegem meditația despre artă. În care funcționează acest principiu paradoxal, enunțat la Lao-tse : „non activitatea lucrează" sau un altul pe care-l conține un vers din Hugo sau Hofmannstahl : „Numai cine sesizează cea mai înaltă irealitate poate să dea formă celei mai înalte realități". Eseul **Pitoresc și melancolie** are calitățile unei opere de artă. Autorul lui este, mai mult decît istoric și filosof al artei, un scriitor. Oriunde deschidem cartea descoperim mîna artistului. O rafinată artă a cuvîntului scris. Puterea persuasiunii. Există ce-i drept și un oarecare narcisism, momente cînd peisagistul privind în oglindă nu mai vede peisajul, tot astfel cum criticul privind în oglindă nu mai vede critica ci propria-i gură înțelept și frumos vorbitoare. În ce sens este cartea lui Pleșu o operă de artă ? În sensul în care o definea Adolf von Hildebrandt, numind-o „o porțiune de apropiere tratată ca o depărtare" grație capacității de a retrage fenomenele cercetate în adîncime de unde pot fi înregistrate sub specia esteticului. Pleșu scrie paradoxal, pe alocuri enigmatic, evitînd articularea rigidă a materialului, dezvoltarea lui inductivă. Gîndirea abstractă e înlocuită cu o gîndire concretă, cu o spiritualitate senzuală care „adulmecă tărîmul ideii". Pleșu n-are obsesia originalității ipotezelor. Există multe lucruri pe care nu le afli prima oară din cartea sa, idei a căror paternitate e comunicată în note. Paginile strălucitoare de analiză a impresionismului, cele privindu-l pe Jean Jacques Rousseau, pe Eminescu sau gîndirea orientală conțin numeroase idei pe care ni le reamintim. Nu noutatea este calitatea esențială a acestei cărți ci darul ei de a ne reaminti niște lucruri, modelîndu-ne calitativ memoria, deprinderile de gîndire și exprimare : „La o privire mai atentă înțelegem însă că nu sîntem în situația de a ne asuma gînduri ca acestea ca pe niște noutăți dificile, sîntem în situația de a ni le reaminti". Marile capitole despre **Natură și feminitate, Estetica melancoliei, Estetica pitorescului** cu nearticularea lor atît de sugestiv articulată, așează în locul deductivului și legilor discursivității asociația și paradoxul. Ele sînt pline de adevăruri (metafore) semnificative despre artă sugerînd nelimitat dincolo de enunțul lor lapidar, adesea aforistic : „se numește peisagist cineva care, așezat dinaintea unei oglinzi, vede un peisaj". Pleșu e stăpîn pe arta și funcția cognitivă a paradoxului și analogiei critice. Excepție : cînd e furat de simetrii, două trei absolutizări care sună ca niște sofisme, momente în care tonul apodictic îngustează ideea pînă la tezism. Toate aceste greșeli de dozaj ori supralicitări sînt corectate în întregul eseului. **Epilogul** echilibrează momentul despre orient care atîrna prea greu și cumva „naiv" în balanță, deși nu există nici o trimitere, necesară, la mandală. Andrei Pleșu își încheie frumosul și profundul său eseu printr-o suspendare a „pripei răspunsurilor". A fost rînd pe rînd patetic (legînd pariul cu teoria) erudit, sceptic, hermeneut, a scris frumoase lucruri despre **Natura ca parabolă a organicului** și **Melancolia lui Andreescu**, și-a eliberat ironia și sarcasmul ori numai deferența, comentînd estetica pitorescului. A trăit, fără rezerve comuniunea cu Orientul.

Există un lucru pe care l-a intuit Arghezi și din care Pleșu și-a făcut un mod de a trăi istoria și critica artei : „Un lucru dezgrădit e mai vast decît o țară închisă". Pleșu refuză arbitrariul limitărilor, optînd pentru o mai tolerantă „granițuire istorică și stilistică" a artei. Cu **Pitoresc și melancolie** se întîmplă ceea ce prevedea Ruskin cînd spunea că scriind despre peisaj ajungi la elaborarea unui tratat despre istoria lumii. Un tratat în care teoria artei devine natură, transparență iar nu opacitate. Avînd ca primum movens acest pariu cu teoria și implicit polemica împotriva factologiei și impresionismului trufaș, cartea lui Pleșu nu-și asumă armele războiului ci ale păcii. Talentul său n-are complexul culturii, iar stilul nu bagatelizează erudiția, exercitîndu-se cu ostentație. Talentul și cultura sînt firești la Pleșu — nu se chinuie să existe. Lucru rar pentru că scrisul devine atunci (aproape) natură adică nici pitoresc, nici melancolie.

Doina Uricariu

***) Andrei Pleșu : „Pitoresc și melancolie". Editura „Univers", 1980.**

CARTEA DE DEBUT

Urmașii frumoșilor nebuni

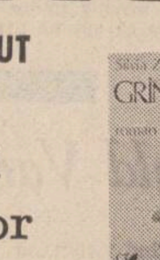

● **Primul roman*)** al Silviei Zabarcencu atestă o prozatoare de la început matură și formată, care își alege fără ezitări o anumită formulă epică, dezvoltată cu siguranță și fără ostentație, fără veleități neacoperite.

Există în scrisul Silviei Zabarcencu înclinația către pitoresc dar nu gratuită, deși sînt recognoscibile unele reminiscențe ale literaturii lui Fănuș Neagu. Se simte vraja amară a ținuturilor Deltei ca spațiu al pasiunilor obscure, al rătăcirilor și al impulsurilor tulburi. Chilina, pe de altă parte, este unul din acei întîrziați „frumoși nebuni ai marilor orașe". Reminiscențele se manifestă uneori și la nivel stilistic, dar accidentai și numai la începutul cărții, după care prozatoarea își uită modelul și își eliberează personalitatea. Metaforele se răresc, fraza se concentrează, fără ca prin aceasta inscursiunile analitice să piardă. Nu se poate spune că personajele romanului au consistență, dar în schimb au o personalitate stranie, contradictorie, insolită. Clim și Chilina sînt ființe stihiale, bîntuite de neliniște, euri scindate încercînd inutil o restabilire a echilibrului interior. „Nu meriți liniștea și nici un fel de ofrandă" îi spune Ion Chilinei. Deopotrivă cu tatăl ei, Clim, Chilina este un om al Deltei, un suflet plutind în voia pasiunilor precum un grind în voia valurilor. Cultura ei, cîtă există și cîtă s-a asimilat, nu poate domestici și lega spiritul rebel, confuz și primar. Tînăra femeie nu este o inadaptabilă în sensul curent al cuvîntului. Ea nu se poate conforma codului civilizației impus — sau oferit — de familia adoptivă, nu pentru că vine de la țară, pentru că este, „o sălbatică", ci pentru că ea nu se poate concilia cu propriile ei ființe interioare multiplicate, „Chilinele", cu atît mai puțin cu orășenii binevoitori și stilați.

Incidentul cu băiatul cocoșat de la începutul romanului, cu poezia insolitului preluată de la Fănuș Neagu, nu este totuși gratuit, el relevîndu-i Chilinei permanența stihiei lichide în sufletul ei orgolios și însingurat. Chilina crede că „merită" totul fără a ști ce își dorește, fără a se cunoaște pe sine, fără a se putea stabili într-un mediu anume. Ea pretinde și refuză, inconsecventă, neliniștită, nemulțumită. Se destăinuie în jurnalul intim dar respinge tandrețea mamei adoptive, rănită în orgoliul care este unica ei trăsătură constantă. Asemenea lui Clim, are gesturi neașteptate și spontane, se pedepsește, își impune o inutilă asceză care nu răscumpără nimic. Chilinei i se opune Mihai, al doilea copil de la țară adoptat de doamna Socotitu. Băiatul are, prin contrast cu spiritul independent și răzvrătit al Chilinei, instinctul profitului, flexibilitatea simulată care îi permite să exploateze sentimentele mamei adoptive, o lipsă de scrupule pe care educația ar fi trebuit să o anuleze. Risipirea Chilinei este expresia unui spirit stihial care se sustrage oricărei încercări de disciplinare, dar și o negare a rapacității țărănești a lui Mihai. Chilina încearcă uneori să se mortifice, pentru că apoi să-și elibereze instinctele, dar ea încearcă mai ales să se înțeleagă, să pătrundă sensul impulsurilor obscure care îi dictează hotărîrile. Clim la rîndul lui se pedepsește și el pentru o culpă ambiguă, sihăstrindu-se pe grind. În satul din Deltă al Chilinei oamenii au, aproape toți, această fire pătimașă și dramatică, sînt gata să se autoflageleze, necontrolîndu-și impulsurile.

Planul analitic oferă, prin rapiditatea mișcării, o imagine tulbure, confuză, contrapunctată de pasajele descriptive înregistrînd minuțios detaliile : perspectiva narațiunii se modifică, vocea acestuia este înlocuită de aceea a personajului care monologhează, pentru a reveni din alternînd privirea dinăuntru în afară cu observația naratorului, nou în primul plan. Nu există un conflict anume, ci stări de tensiune interioară, nu există un final și o rezolvare sau o aplanare, dar este vorba despre o confuzie voită, cultivată anume și nu de rătăcirea derutată a unui debutant nesigur.

Sultana Craia

***) Silvia Zabarcencu : „Grinduri". Editura „Cartea Românească", 1980.**

CREION

Alte valuri

Ieri m-am așezat pe fundul unei bărci cu privirea pierdută într-un noian senin, tăiat numai de zborul pescărușilor, și m-am simțit iar ca pe vremuri când, culcat pe spate în carul cu fân, mă întorceam seara acasă și stelele se legănau, și pământul întreg era un balans, așa cum ieri promontoriul din care se zărea numai o buză se apleca și se ridica împreună cu marea, încât pământ și apă mi s-au părut a fi un scrânciob cosmic.

Brusc mi-am dat seama că nu există decît această legănare, această mișcare palpabilă în sânul unei mișcări mai mari și că dealul în care se odihnesc părinții va fi supt de valea care stă ca moartea la picioarele lui, așa cum val înghite val și cum lumile se fură una pe alta, fără de ură, numai din pofta celei ce se rătăcește, de a se balansa mai tare, depășind limitele ce i-ar fi asigurat o armonie perpetuă.

Barca plutind fără țintă nu avea decât greutatea lunii și m-am ridicat, pe când țărmul nu se mai zărea, să văd valurile de pradă ca niște ziduri fluide cum înaintau etajate, având coame de cai albi pe creste și barca nu mai putea să se înalțe decât foarte rar din văile valurilor ce-mi făceau umbră, iar marea nu se mai vedea de mare. Și n-am înțeles dacă singurătatea sau graba valurilor de a se înghiți unele pe altele ne-a împins cu viteză spre plajă, unde botul bărcii mele s-a împotmolit în nisip, iar dealurile de apă s-au nimicit cu bucurie.

Am urmărit încă o vreme formele devoratoare de forme ale apei și am revăzut un platou înverzit în copilărie ca o scenă de teatru în care un tânăr și o fată alergau unul în urma celuilalt și s-au oprit epuizați ca valurile într-o îmbrățișare; copil fiind mi s-a părut că ori fata ori băiatul se pierduse, pentru că de la distanță nu se mai vedea decât o floare (ciudată, înaltă și singură) de sare.

De aceea, când barca a eșuat cu mine pe plajă ieri, mi-am spus că nici dragostea nu poate fi altceva decât un furt de ființă și am rămas până seara la țărm să număr alte și alte valuri care se copilăreau prădându-se unul pe altul cu dragoste.

Gheorghe Pituț

aqua forte

UN DISCIPOL ZELOS

● **Trecînd cu superbie de la Preludiu la coda, Alex. Ștefănescu se înalță pe vîrfuri și ne muștruluiește, într-o notă din Scînteia tineretului din 12 iulie 1980, că am fi cutezat să comentăm „arogant" pe un ton de „familiaritate jignitoare" cu „umor ieftin", „într-un stil abuziv ofensator", uzînd de procedeele „epigramiștilor de mîna a treia", cartea Arca lui Noe de Nicolae Manolescu, „personalitate de prim-plan a literaturii noastre contemporane". Și pentru a nu rămîne doar la stadiul acestor grațioase adjective, se argumentează cu exemple din cronica incriminată. Primo : neînțelegînd că lipsa de grabă a lui Nicolae Manolescu de a-și aduna cronicile literare în volum este „o adevărată lecție de intransigență", subsemnatul ar face cu ochiul către galerie, spunînd că la mijloc sînt „rezonuri superioare" și numind ironic „generoase" paginile de revistă ce găzduiesc articolele maestrului. Așa am scris, dar de ce să nu credem că prin „rezonuri superioare" s-ar putea înțelege tot „lecția de intransigență, etc." ? E adevărat — o mărturisim cu umilință — că ne-am mai gîndit și la impresia pe care ar face-o, spre exemplu — așezate într-un astfel de volum, una lîngă alta — cele două cronici diametral opuse ale lui Nicolae Manolescu la romanul Cordovanii de Ion Lăncrănjan. Și cum, dacă nu generoasă, a fost publicația în care au apărut.**

Secundo : „ca epigramiștii de mîna a doua" neajutorații de noi folosim titlul cărții lui Nicolae Manolescu pentru a face „bancuri" pe seama autorului. Cu această ocazie, vă aducem la cunoștință că, în afara epigramiștilor, de titluri și de teoria titlurilor s-au ocupat semioticieni de primă mînă, vorbind despre programarea, confirmarea, derutarea lecturii, etc. Detaliile și bibliografia selectivă stau la dispoziția celor interesați. Revenind la obiecție, trebuie să mărturisim că pasajul incriminat din cronica noastră este total lipsit de originalitate. Dacă ar fi citit cartea lui Nicolae Manolescu înainte de a scrie nota la Valentin F. Mihăescu, apărătorul ar fi descoperit ideea în textul maestrului. Nu-i tîrziu nici acum. Cartea există.

Tertio : în finalul notei, A.S. ne încadrează (așa-s criticii, clasifică și iar clasifică) într-un grup de „autori tineri care vor să forțeze porțile gloriei vociferînd strident și ireverențios". Facem o reverență și cităm înțeleapta „cugetare" cu care se-ncheie nota criticistului Ștefănescu : „După cum demonstrează însă istoria literaturii, cu totul altele sînt mijloacele prin care pot fi forțate aceste porți." (s.n.) Cum ? Hiperelogiind poezia lui George Arion și supercriticînd revistele (e adevărat, destul de puține) la care nu colaborăm ?

V. F. Mihăescu

Antologia «Luceafărul»

...Gabriel Chifu știe să compună un poem, nu în forma lui exterioară, ci prin alternanța unor adevărate substanțe emotive: violență și diafanitate, conștiința de a exista scăldată în voluptatea de a se dărui, forță și blîndețe; dar, pe deasupra tuturora, răsună ca un clinchet de clopoțel peste orbitoare întinderi ninse candoarea. Nu e candoarea unei neatingeri de real, a unei detașări ce conservă puritatea simțirii în propriul ei exil, ci — dimpotrivă — aceea a scufundării în lucruri, a mistuirii în trăire, a contopirii cu preajma mirifică. Principala meditație a lui Gabriel Chifu pare a întîrzia asupra figurii și rostului poetului, în care vede un fel de arhitect al imaginarului, un fel de întemeietor al unei existențe aparent utopice. Dar utopie înseamnă, aici, ideal și capacitatea de a se identifica pe sine în el. ...Atîtea și atîtea imagini cu totul noi — prin bogăția lor de sugestii, prin prospețimea cu care sînt rostite, prin siguranța de sine a confesiunii fantaste: atîtea și tot atîtea elemente care confirmă apariția unui poet adevărat".

St. Aug. Doinaș — „Familia", 1974

„Incontestabil poet, foarte tînărul Gabriel Chifu își scrie poezia ca pe un manifest, revendicîndu-se orgolios de la o concepție sacrală asupra misiunii poetului în lume și considerîndu-se, la punctul de coincidență paradoxală al altruismului cu mania grandorii, drept un purtător de destin deopotrivă exemplar și exponențial, un inspirat ce-și asumă cu dureroasă bucurie condiția tuturor semenilor săi..."

Laurențiu Ulici — „România literară", 1977

„Frumoase aceste noi poeme ale lui Gabriel Chifu, cu patina lor de oralitate, cu toată frezarea abruptă, cu rapid consumate stagii prin poezia fantezi știlor generației (generațiilor) de după război cu citadinismul, fumisteria tinerească, sentimentalismul voalat, cu franchețea în numirea celor reale și cu evocarea celor himerice, cu titlurile lungi, căutate, poetizante ori reportericești, cu ecoul îndepărtat de chermesă suprarealistă ori cu truculența nichitastănesciană a verbului — poeme proaspete, în majoritatea cazurilor, vii prin mișcarea imaginației și agitația reflexivă, prin tălăzuirea de elemente concrete și răscolirea miturilor civilizației tehnice."

Lucian Alexiu — „Orizont", 1979

gabriel chifu

Sublimele meșteșuguri și pieirea celui ce le stăpînea

Primăvara, odată cu iarba, sosi în oraș
un străin. Pe cei ce stăteau să-l asculte
sublime meșteșuguri îi învăța.

Cum să dobîndească butii cu vin parfumat
dintr-un fir de nisip,
cum să deschidă Timpul
și să privească Dincolo ca prin fereastră,
cum să se lase călcați de mașini
fără să pățească nimic.
cum să devină umbra elementului Telesma
și așa să cunoască deplina cale,
cum să scoată aur din cuvinte,
cum să fotografieze vîntul nevăzut.

Dar curînd într-una din demonstrații
străinul își găsi sfîrșitul :
lărgi spațiul dintre două secunde consecutive
pînă cînd cu tot corpul se strecură Dincolo.
În urma lui secundele, ca împinse de
un arc, se lipiră ermetic. Acela
rămase definitiv exilat înafară.

O hartă corectă a corpului tău Melanie

În plină amiază
o ninsoare categorică, un vînt negru, o lumină jerpelită
m-au izbit peste față.
Și am știut că acolo departe
te-ai îmbolnăvit tu, Melanie.

Vase comunicante, invizibile artere de sînge
leagă corpul tău cu arborii, cu vulturii și cu fluviul.
Cît țin hotarele făpturii tale
și cît înțeleg eu din tine ?

Sclav inginer cărturar al corpului tău
o viață două sau trei voi trudi
să întocmesc harta corectă a corpului tău.
Voi stabili influența zîmbetului tău
asupra strălucirii lunii.
Voi calcula legăturile numerice dintre tine
și înfățișarea mării și puritatea aerului
și viteza de creștere a ierbii.

Voi proiecta o centrală
care captînd și amplificînd bătăile inimii tale
le va transforma în suverană energie cinetică.
Sclav inginer cărturar al corpului tău.

Ce se putea cumpăra de la bazarul deschis în noaptea anului nou

Pilule acceleratoare — le înghițeai
și soarele răsărea vijelios de șapte ori pe zi.
Tot de înghițit — niște prafuri
care, luate, îți făceau gîndurile colorate
și deci vizibile.
Semințe din care la cinci secunde după ce
le presărai în pămînt
țîșneau arbori stufoși.
Se vîndeau și algoritmuri : cum să devii
piatră, iarbă și chiar nor.
Povești : a fetei căreia îi înfrunzise părul
iar trupul începuse să-i curgă.
A corăbiei de lemnul căreia se tocea orice
mare
Melodii elegiace — oricine le asculta
se destrăma fizic, ca o păpădie.
Suflete de motoare, spirite de mașini cibernetice —
le inoculai în tine și-ți creșteau roți,
te rostogoleai, zbîrniiai sau țineai minte tot
și ce-a spus un egiptean acum șapte sute de ani
într-o miercuri.
Căutați de cumpărători erau și
îngerii
ambalați în cutii de sticlă,
aduși cu un tren tainic de undeva din cîmpie.
Erau atît de plăpînzi încît chiar cu privirea
îi zdrobeai. Dacă îi luai în mînă
se topeau ca un bulgăr de nea.

Trecerea timpului peste Constantin

Peste Constantin timpul trecea altfel
decît peste noi ceilalți :
jumătate din an Constantin îmbătrînea
și jumătate din an întinerea
îmbătrînea și întinerea
în ritmuri imprevizibile și inegale.
De aceea într-un an Constantin avea
nouăzeci de ani
iar în următorul, în loc de nouăzecișiunu,
avea trei ani sau două sute.
Nici luptele de cocoși,
nici vînătoarea de îngeri, nici dialogul
oracular cu cerul, nici lupta în arenă
a înțelepților cu gîndurile lor demonice —
nici un spectacol nu ne cucerea mai mult
decît acesta : trecerea timpului peste
Constantin.
Un cerșetor a cîștigat dreptul
să se plimbe într-o caleașcă trasă de
12 despoți, fiindcă a ghicit
cu o precizie de minute
vîrsta lui Constantin după cinci ani
consecutivi,
Va muri vreodată Constantin sau nu ? Iată
întrebarea a cărei flacără l-a consumat
ca pe o luminare pe magicianul neîntrecut Ermogene.
Și ce înțeles are traiectoria prin timp
a acestui om ? O, dacă am fi alcătuit
graficul vîrstelor sale în funcție de timp,
am fi obținut tocmai cheia
prin care Ianus ne acorda izbăvirea.

Păr migrator labirintic

Un tren cu o sută de vagoane, cu
roți de rubin te-a adus, Melanie.
Într-un compartiment tu,
iar în celelalte abia încăpînd,
tezaur, părul tău.

Cînd ai coborît (purtai o rochie
împletită din ghemul unei lacrimi și din
amintirea cifrei 2) părul tău înălțat de vînt
a îngropat orașul.

Apoi o mie de sclavi plătiți
îți duceau părul și-l pieptănau
culegînd vulturii, arborii, cuvintele prinse în el.

Ți-ai ales locuința la marginea orașului
pentru ca părul tău să poată izbucni pe ferestre,
să se răspîndească în voie pe cîmp
și ploile să-l spele.

O săptămînă de galop nocurmat
îi trebuia unui om călare
ca să străbată de la un capăt la altul
pletele tale.

Păr migrator, labirintic ajuns pînă
în pistilul tuberozelor,
pînă în cripta unde se cîntă Omnia in Unum,
pînă în sîngele păsării unice
din care se prepară elixirul tinereții,
păr migrator labirintic, sevă siderală.

Magnifica germinație

După zeci de ani de așteptare
omul născut, visat gîndit de mine
a căpătat realitate.
într-o zi de primăvară
cînd semințe și îngeri explodau în văzduh —
din privirea mea ca dintr-un sol
a răsărit, magnifică germinație, un om veșnic.
Mi-a spus că e deținătorul algoritmului
care permite corpului nostru să se modifice
astfel încît în locul hranei clasice
să folosim lumina.
„Nu să ne pierdem corpul
ori să renunțăm la el
ci să-l regăsim în lumină".
În nesfîrșitele noastre discuții nocturne
stabilirem detaliat cum să mă transform eu
urmînd algoritmul său. Dar n-am apucat :
într-o noapte niște borfași beți
l-au înjunghiat într-un cartier mărginaș
să-i fure veșmintele care luminau astrale.

O primăvară plină de semne

Cînd mugurii s-au deschis
nu flori, nu inocente frunze au țîșnit,
ci litere.
Pomi încărcați de litere care foșneau
la trecerea vîntului beat printre ele.

Ce semn e acesta ? Cum să-l decodificăm ?

Pînă la urmă am grupat toate literele
de pe o ramură simplă într-un cuvînt,
toate cele de pe o creangă într-o frază,
toate cele dintr-un arbore într-un mesaj.

A rezultat o singură propoziție inteligibilă
„se poate zbura fără aripi", în rest celelalte
rostite păreau
un vas de porțelan spart,
părul răvășit al unei femei,
bătăile de inimă ale unei zeități,
șuieratul ploii pe străzile orașului Avi-Avan.

„Virgil Mazilescu are în poezia noastră contemporană o situație aparte, o situație care îl scoate, destul de clar, în afara soartei obișnuite a celor mai mulți dintre poeții unei generații sau alta".

Victor Felea — „Tribuna", 1980

„Cît despre poezia lui Virgil Mazilescu, ea este fără îndoială de o radicală modernitate, fără a fi (din fericire) încadrabilă nici unui program doctrinar și, prin aceasta chiar, ea este în deplina tradiție a poeziei ca poezie."

Mihai Ursachi — „România literară", 1980

„Influențat (...) de filozofia existențialistă, de „așchia" lui Kierkegaard, prezentă ici colo în discursivitatea famelică a versurilor sale, autorul a produs o lirică impregnată de o „greață" existențială al cărei obiect nu are acoperire valorică. Cuvintele sale au pierdut „frisonul liric" de altădată, din ele rămînînd doar o „cărută de cuvinte", cu un pumn de cenușă nefolositoare nimănui. Praf în ochii cititorului.

Așadar, la distanța unui deceniu de la debut, Virgil Mazilescu și-a transformat poezia într-un pamflet minor, într-un crepuscul fără culori".

M.N. Rusu — „Viața studențească", 1980

„Liantul poeziei lui Virgil Mazilescu ține de un indicibil mister sintactic, mister pe care, dacă încerci să-l asediezi cu răbdare carteziană, îl întorci împotriva poeziei".

Dinu Flămînd — „Amfiteatru", 1979

virgil mazilescu

mică istorie sumbră (și aproape neglijent redactată) cu personaje și întîmplări destul de imprevizibile

trece în goană un pîlc de călăreți copitele cailor lor fumurii
povestesc despre tine și despre mine zice guillaume dus
pe gînduri
cînd mă trezesc dimineața mai arunc afară două trei lopeți
de pămînt reavăn dar tu cum își începi activitatea prietene

trece în goană un pîlc de călăreți copitele cailor lor fumurii
povestesc despre tine și despre mine zice poetul dus pe
gînduri
cînd mă trezesc dimineața mai arunc afară două trei
lopeți
de pămînt reavăn dar tu cum își începi activitatea prietene

trece în goană un pîlc de călăreți copitele cailor lor fumurii
povestesc despre tine și despre mine zice administratorul
dus pe gînduri
eu cînd mă trezesc dimineața mai arunc afară două
trei lopeți
de pămînt reavăn dar primarul cum își începe activitatea
prietene

așa zic poetul și guillaume într-un glas ești prin urmare
de-al nostru
termină-ți cafeaua și haide să mergem împreună la
primărie

Henry Matisse — Schiță

să înregistrăm petiția asta citește-o și tu

vrem pinteni de aur pentru călărețiii care se-ntorc
pîlcuri pîlcuri
un grajd mai curat și mai bine luminat pentru caii lor
fumurii
vrem mai multe lopeți pentru locuitorii comunei noastre
să ni asigure
un pămînt reavăn cu rime grase și mai vrem să aflăm dacă
nu vă este cu supărare
cum își începe primarul nostru iubit și foarte apreciat
activitatea lui zilnică
guillaume poetul și administratorul

cîntecul lui guillaume

am băut din sîngele ei și mi s-a părut că e bun
am mîncat din carnea ei și mi s-a părut că e bună
dar mă întreb și astăzi cine este ea la urma urmei
și de ce a trebuit să beau tocmai din sîngele ei
și să mănînc din carnea ei — și uneori îmi aduc aminte
„deschide ușa asta la care bat plîngînd"

ce-i șoptește lui guillaume la ureche marele zgomot

un ochi din sertarul de alături o labă din cea mai
neagră amintire
botul foarte umed codița perfidă — aproape drăcească-n
bătaia lunii
eu sînt marele zgomot îmi șoptește la ureche marele
zgomot
și mă pregătesc să desenez printre frunzele arțarului
o pisică

decembrie

(cîntecul administratorului)

ciinele se îndreaptă șchiopătînd spre pădure
în urma lui omul e aproape bătrîn
și ne aflăm în decembrie — luna cînd palidă
fringi și împarți la repezeală osișoare
ay osișoarele tale dragi ay ciinele tău credincios

poetul i se destăinuie lui guillaume

(într-o scrisoare)

am văzut și eu ciori pe acoperișul bisericii o guillaume
se încălzeau cu aripile desfăcute la soare
ciorile din emblemă ciorile din emblemă

sub fereastra mea echilibru scîrbos — universal — negru
nici că mai poți
să murmuri ceva să îngăimi o silabă guillaume

„și liliacul e în plină expansiune privighetoarea cîntă"
pentru drumul despre care știi toul mi-am reparat cu
grijă încălțămintea
n-a văzut numai kavafis n-a văzut numai eminescu

„mă copilul meu mă străinul meu mă
unde te duci tu mă"

opinii despre guillaume

cîntă cocoșii se apropie zorile-umil
guillaume va ajunge din nou în pîntecul mamei sale.
guillaume printre flori sălbatice. o mică reverență
și un pumn de bomboane pentru guillaume. o bicicletă.

ne prevenise de multă vreme : se apropie zorile vin zorile.
stătea în poziție de drepți cu mîna înfiptă la chipiu.
subalternul
nostru guillaume. copilul guillaume. bestia asta
fără scrupule. și acum zboară cu aripile noastre. cu
bicicleta noastră.

administratorul explică în ce constă de fapt viața lui

(relatare absolut onestă)

transportul unui dulap vechi din sufragerie pe terasă
de ce mă frămîntă în ultima vreme
atît de mult — doar prevăzusem totul
pînă în cele mai mici amănunte

„pînă la limita peste care nu se mai poate trece"
creierul și tufa de mărăcini din fundul grădinii
mătasea verde și lovește porcul drept în scăfîrliei
lacul și cohorta de închipuiri sumbre : animalice
dragostea mea

pentru că de frig de foame și chiar de glonț
nu se mai poate muri — totuși transportul
unui dulap din sufragerie pe terasă
și pragul tocit zîmbetul pe cale de a se coagula
am prevăzut totul pînă în cele mai mici amănunte
transportul unui dulap vechi din sufragerie pe terasă
viața mea

o să-mi ard hainele din nou o să-mi schimb identitatea
cîtă cinste și cîtă glorie — am prevăzut totul
„odihnească-se în pace dumnezeu să-l odihnească în pace
poate vom avea și noi de pe urma lui ceva de cîștigat"

violeta zamfirescu

Baladă

Credeam ochii nălucilor humii,
purtam nimbul cu solzi de nesomn,
mă foiau amăgiri sclipitoare,
surideam a somnie, a domn
ucis numai din străvechi obicei.
Sigilată de țipătul lumii
surideam privind cerul din mare,
neștiutul din sîmburii grei.

Timpul mut, – iubeam mutul cu vrajă –
și un frate în larg eșua,
brațul mării-i punea paranteze
prefăcîndu-se a-l legăna.
Salvatorii tîrîră pe plajă
trupul lung, ochiul nepăsător,
prefăcuți că vor să salveze
înțelesul din naufragiile lumii de trist visător.

O duminecă mecanizată,
și un soare cu văl părînd soare,
arau plaja ochilor mei,
mîngîind cu lumina cea mare
pielea mea aiurind, să nu țip.
Fruntea mea să rămînă curată,
ciopîrțita din vechi obicei,
foi de mări desvelind din nisip.

O nemărginire mă ține

Sbor lăuntric suie floare,
niciun vînt egal cu sine,
diafan ia trup mă doare
luna cerului din vine.

În culor re fast și stingeri
libelule vin, se cern,
și tu crud văzduh îmi sîngeri
ne-reatul ochi etern.

Piatra mea e somn de Dochie,
abură din altădată,
val de cer și val de rochie
Cu lumini impresurată.

Joc de gene nevăzut
e n pierindul univers,
semănînd din zbor pe scut
miez de spirit, veșnic mers.

Grea iubire mă apasă,
și tot iarbă ziua-mi vine,
ies la rouă ca din casă,
o nemargine mă ține.

Pe rîul în care curg

E aproape seară, stau pe-o buturugă
desenind cu mîna aerul a rugă.
Ceasul bun de veacuri poate fi neștire ?
Ce cetez luminile
rîului subțire,
Abura îmi suie meandrele gîndirii,
fluviul pe care curg e pace și iubire.

Caut certitudini
umblet omenesc.

E aproape seară,
trec spre înnoptate,
las la malul apelor
cer pămînt
rotirea de eternitate,
vis de om continuu sfredelind
continuu.

Pace

Iar văd delfinii, cît duios ce dement
e văzduhul din oameni, și ce calm lainic far
schimbă fețele mării, sau unic element
e adîncul din lacrimi luminînd cer amar.

Atît fraged senin poartă stîlpii de vînt.

Iar văd soare delfinii, mă sfiesc, poate-i bine,
generos miezul mării doar balans, ce amurg
cert mi-e timpul pierdut, luminînd vreme vine
strălucind, îmi apropii noul timp demiurg.

Și rămîn a uimire, norii mut să-i descînt.

Ies în valuri delfinii, mă sfiesc, cît nimic
par încaerul dur și frumosul umil,
îmi sărut blînzii fluturi, din exil îi ridic,
zborul floare există, visul nu pot să-mi stric.

Ne petrece durata din fragil în fragil.

POVESTIRI DE PE COASTĂ

Incendiul

M-am trezit la miezul nopții înconjurat de țipete : crezusem că veniseră lupii fiindcă, nu cu mult mai înainte, mă sculasem tot așa, iar tata învîrtea un par și povestea că săriseră peste gard vreo trei, cît viței, așa că i-ar fi răpus, că lupii nu trag la vite mari, ei beregătuiesc numai oi și viței, nu se uită decît la animale de teapa lor, adică de mărimea lor, de exemplu, în nici-un caz nu se iau de găini, că Gore Știrbu chiar și spunea : „Bă, ăștia sînt înțeleși cu vulpile : fiecare cu tarlaua lui."

În noaptea aceea însă nu veniseră lupii. Mă sculasem, așa cum eram, cu cămașa mototolită de somn adînc și tot cerul era roșu. Fulgerau lumini, o flacără se ridica spre cer, boii și caii dădeau din copite. Eu n-aveam atunci cai, eu aveam numai boi, dar, a doua zi, așa cum spunea Toma lui Mară, confirmat de Turcu lui Gilău, caii erau foarte zăpăciți, nimeni nu știa ce era cu ei, ceva se întîmpla, și nu ceva oarecare ci un lucru groaznic. Și chiar a fost groaznic pentru că mai încolo de Tudorana, mama Șoavei, ardea casa.

Ardea casa și noi toți am alergat într-acolo. Flăcările se vedeau de departe și ceea ce m-a uluit pe mine atunci era faptul că în aer, minate de foc, se zvîrcoleau bîrne. Tot văzduhul de deasupra noastră era plin de bîrne care alergau aprinse prin aer și cînd Doica Maria lui Duțu a spus că e Apocalipsul eu am crezut-o. Pentru mine Apocalipsul era o îngrămădire de foc, nu stăteam la rînd, fiecare era aruncat cum se nimerea, nici gînd măcar de alfabet. Și tot atunci mi-am dat seama de ce-i spuneam noi alfabetului alfa și beta pentru că nu se respecta nimic, eu eram înghiontit să aduc apă, iar fratele meu (care era mai mare) să intre prin flăcări și să salveze cămășile. Fiindcă toată lumea știa că Tudorana și Anghelina, fiica ei, aveau cele mai frumoase cămăși — o avere, ciupage cu arnici de la Sibiu, de se vedeau sînii și nu se vedeau, păcat că biata Anghelina, urîta, n-avea sîni și era și cam schioalbă.

Focul a fost stins în zori, n-a mai rămas decît vatra. Imaginea e aceea că dada Tudorana și fiica ei, Soava, suflau, de dimineață în alt foc, un foc mic, din surcele, sub niște pirostrii, să fiarbă știrul din tuci. Puseseră acolo un tuci cu apă și buruieni care se mănîncă și parcă habar n-aveau că le arsese casa și că ele se aflau acum fără pereți și că oricine putea să vină și să le vadă.

Eu stăteam pe la colțul lui Cîrlog, mă feream, și le vedeam cum suflau în foc. Venise acolo și o fată de prin Scoarța, rudă cu ele, care-mi plăcea mie, era o nepoată de care n-am mai auzit decît tîrziu cînd s-a măritat cu un toboșar. Eu nu știam ce înseamnă asta, apoi l-am văzut cu ochii mei. Era unul, Duță, adus din Tg. Jiu, de la regiment de Tudorana s-o ia pe ea, că era orfană. Toată lumea se întreba de unde-o știa ? El, Duță, militarul, avea o tobă, dar bătînd în tobă ce puteai să știi ? Lumea spunea însă că Duță fiind de pe la Budieni și fiind și el un fel de rudă de departe cu Tudorana, auzise de casă, că aveau casă înaltă și că se înțelesese cu Tudorana s-o ia pe Anghelina. Cînd ajunsese, casa arsese, dar el văzuse lucrurile salvate, ciupagele și vițele și mai era și pămîntul și și-a făcut socoteala că nu s-a pierdut mare lucru, însă n-a mai vrut să se însoare cu Anghelina.

Gy Szabo Bela – Peisaj

Dacă Tudorana cădea de acord, o lua pe nepoata ei, orfana, frumoasa, și Tudorana ce să zică ? A fost de acord.

Au făcut nunta chiar la casa arsă, mîncam varză fiartă cu carne de găină, și mă gîndeam că viața e totuși viață, că uite mă uitam la Duță și orfană — oamenii își văd de treburile lor, numai că Tudorana plîngea.

Pe la miezul nopții Duță s-a îmbătat și i-a cerut Tudoranei toba — voia să cînte din tobă — dar dada Tudorana, femeie serioasă, totdeauna cu poalele pînă în pămînt, înaltă și subțire, Tudorana lui Lăpăduță (că noi ziceam : ce mi-e Duță, ce mi-e Lăpăduță, nume lîngă nume !) Tudorana, cum spuneam, nu i-a dat-o ! Te faci de rîs : o să zică lumea c-am luat pentru fata soră-mi un toboșar !

Duță s-a supărat și-a strigat :

— Tu m-ai luat ? Nu m-am însurat cu fii-ta ! M-am însurat cu nepoată-ta ! Și m-am însurat c-am vrut eu, nu c-ai vrut tu ! Tu m-ai luat ?

— Eu te-am luat, nenorocitule ! Că dacă nu eram eu nu mai ajungeai tu aici, la casa mea ! Pleacă ! Ia-ți nevasta și pleacă de la casa mea !

Duță n-a înțeles : casa era arsă, ce fel de casă ? A fost cea mai cumplită ceartă pe care am auzit-o și trebuie să mărturisesc că dreptatea nu era nicidecum de partea lui Duță. Fiindcă, peste un an și ceva, casa arsă era la locul ei. Exact cum fusese odată : cu primbă, cu acoperiș de freștilă și stîlpi încrustați atît la beci cît și la vezală.

Iar Tudorana, cu poalele ei lungi, trecea prin sat povestind, ici și colo, cît a pătimit ea cu Duță ăsta care n-a înțeles-o, în vreme ce Anghelina, fiica ei, rămăsese nemăritată. Bine c-a luat-o pe nepoată-sa altfel ar fi avut două fete pe cap. S-a auzit apoi că Duță și nevasta lui au plecat cu toba la alt regiment, pe

Un cal cu aripi

Nimeni n-ar fi crezut că Nira, măritîndu-se cu unul Șomoiag, venit de peste dealuri, ar fi putut schimba fața coastei, șoseaua fiind pe atunci dărăpănată, iar Nira hotărîtă s-o asfalteze. De asfaltat n-a asfaltat-o, dar marea ei ambiție a fost măcar s-o pietruiască și-a mai rezolvat și povestea cu casa, adică pe locul vechi și-a făcut o „vilă" cum ziceau oamenii pe jumătate glumind, pe jumătate impresionați. Omul ăla, Șomoiag, pe care-l chema Grigore și care-a ajuns la noi venind pe jos douăzeci și opt de kilometri, de dincolo de Tîrgu-Jiu, se pricepea la de toate, făcea și cărămidă. În vreo două luni, casa a fost gata, iar șoseaua pietruită, cît ținea coasta, mai mult de-un kilometru, plus că prin bătătură turnaseră ciment și și-au mai făcut și fîntînă cu pompă, ca la americani.

Spre toamnă a început divorțul.

S-au luat la hartă din pricina unui ofițer de la depozit care tot trecea pe acolo dîndu-le „bună ziua" și urîndu-le sănătate, pînă cînd calul s-a pierdut și ofițerul, neavînd încotro, l-a căutat prin finețele noastre. Era, se spunea, o noapte cu lună și calul se lăsase fermecat de rogozul proaspăt, astfel că ofițerul s-ar fi repezit pînă în tinda Nirei bătîndu-i în geam, Șomoiag fiind la Țicleni unde-și luase servici de noapte prin paza contractuală. Bineînțeles că n-a pîrît-o nimeni, cine-ar fi avut interesul ? Însă Nira nu s-a putut abține și a murmurat într-un moment în care nici ea nu s-a așteptat : „Să tot stai și să te uiți la el !" „La care, el ?" a întrebat Grigore Șomoiag și Nira s-a speriat : „La el !" „La care el ?" a mai întrebat Grigore Șomoiag și Nira n-a mai putut suporta și a zis : „La cal. La calul alb ! Tu știi ce cal avea ?" „Cine ?" a întrebat Șomoiag, dîndu-și seama de-a binelea cu ce femeie avea de-a face. Dar Nira nu s-a speriat. A răspuns calm lipindu-se de cotețul de păsări, ca și cum s-ar fi așteptat ca acel coteț să devină mormîntul ei : „Ofițerul !"

Șomoiag s-a cutremurat. Părea să nu mai aibă cum să se descurce. S-a rezemat și el de prunul din bătătură ca și cum ar fi fost beat. Prunul avea rădăcini, și el avea senzația că prinsese rădăcini ca și prunul. Atunci a fost și clipa cînd s-a hotărît : „O să mă despart de ea." Îi plăcea, dar n-avea cum să mai iasă din încurcătură : „Nira îl înșela cu ofițerul."

A doua zi Grigore Șomoiag s-a urcat pe casă. Casa era acoperită cu țiglă și el și-a făcut o socoteală : jumătate din casă era a lui, conform legii, și, deci, trebuia să înceapă cu țigla. O mie opt sute de țigle, nouă sute ale lui. Urma să taie și casa pe din două. Dar a venit Gilă Știrbu, om pe care nu dădeai două parale, și i-a spus de acolo de jos : „Bă, Șomoiagule, tu știi că poți să intri în pușcărie ?" „De ce, mă ?" l-a întrebat, de acolo de sus, Grigore Șomoiag. „Nu-i casa mea ? Hă ? Tu, ce zici ? Nu-i casa mea ? Păi, eu fac ce vreau cu casa mea ! Și nici nu încalc legea. Că legea spune clar : cînd doi se despart, totul se desparte în două".

„Faci așa cum te taie capul ! i-a lămurit Gilă Știrbu chestiunea, dar eu am fost cincisprezece ani portar la procuratură și știu cum sînt legile ! N-ai voie !" „Ce n-am voie ?" „N-ai voie — l-a lămurit mai departe Gilă Știrbu, e adevărat că ai drept la jumătate da' nu cu fierăstrăul. Ăsta-i atac !" „Ce e, mă ?" „Ăsta-i atac la fața satului, dacă-ți dai foc la casă, te-ai ars. Tu ai auzit de automutilare ? Eu am fost pe front și cine își rupea o mînă sau un picior să scape de front era judecat ca hoții de cai ! N-ai voie să mutilezi casa !"

Era limpede că Șomoiag și-a dat seama și a coborît de pe casă și a intrat în pivniță și a scos de acolo murăturile, varză și gogonele și le-a aruncat în șosea, și varza și gogonelele, fiind rotunde, s-au dat de-a dura pe coasta pietruită și el zicea : „asta-i partea mea, fac ce vreau cu ea !"

Mai pe urmă am aflat că Nira și bărbatul ei s-au împăcat, că au strîns gogonelele și varza la loc în berbenițe și nu s-au mai certat niciodată.

Mai ales că ofițerul cu albul său cal, un fel de cal cu aripi, fuseseră mutați la un alt regiment.

Strigătul

De la „Fîntîna Zarafului" eu n-am băut niciodată apă, și nu numai eu, nici un om din coastă n-a băut apă de acolo și nici n-ar fi băut, chiar dacă ar fi murit de sete.

Fîntîna asta era în mijlocul Mușei, pădure mare din goruni și fagi, din tot felul de arbori, mici și mari, dacă nu știai drumurile te rătăceai prin ea, plină totdeauna de tot felul de surprize, chiar și iarna avea cîte-un copac verde.

Fîntîna era dincolo de poiană, exact în marginea ei, se vedea de departe, singura fîntînă cu roată de pe acolo, toate celelalte fiind cu cumpănă. Din cauza roții a și murit Zarafu, roată cu lanț. Și fusul s-a răsucit de zece ori și de o sută de ori și l-a doborît.

„Decît așa — spuneau oamenii —, mai bine să-ți dai tu singur cu securea în cap !", deși în satul nostru din coastă n-au existat niciodată omoruri de felul ăsta.

Zarafu era fîntîner, adică făcea fîntîni. Meseria asta a lui era unică, nimeni, în afară de el, nu mai construia fîntîni. Simțea dinainte unde mustește apa, se ducea acolo, pipăia, clipea și decreta : „Se poate !" Și satul strîngea banii.

Zarafu nu cîștiga prea mult, o fîntînă pentru el era cum ar fi fost pentru tîmplar o casă. O fîntînă îl costa în primul rînd timp, uneori trecea chiar un an pînă să dibuie și să încheie afacerea plină, mai totdeauna, de piedici, fiindcă ori satul nu avea nevoie de o nouă fîntînă, ori, pe acolo, nu se găsea apa.

Dar Zarafu se deosebea, totodată, într-un mod categoric de tîmplar, pentru că tîmplarul, lucrînd la o casă, nu era niciodată singur, el îl avea alături pe zidar, pe tinichigiu, pe freștilar și pe țiglar.

Gy Szabo Bela – Luceafărul

Pe timpuri, Zarafu lucrase cu un băiat care trebuia să sape la una cu el și cînd țîșnea apa, să se apuce amîndoi de zidit, de făcut adică peretele de piatră. O fîntînă costa zece mii de lei și Zarafu a renunțat la băiat. Făcea totul singur. De la prima lopată pînă la răsucirea lanțului pe troliu. Se ducea la Giană, fierarul, tatăl lui Gață și îl ruga să-i strîngă în cercuri de fier găleata de lemn. Atît. Și să-i mai încheie în scoabe spițele roții. Și să-i pună roții șina. Ca la orice roată. Nici-o deosebire : roată la căruță, roată la fîntînă ! Nu mai că el, Zarafu, voia să lucreze singur. S-a săturat cu alții. Ce faci tu cu mîna ta e bun făcut ! Pentru asta, lui Geană, o să-i dea ce i-o da ! Dacă nu țuică, bani. Dar oricum, n-are atîtea obligații. Lucru-mpreunat miroase a căcat !

Fîntîna din Mușa a fost făcută de Zarafu în trei luni de zile. El singur a săpat mai mult de cincisprezece metri, el singur a făcut tubul din piatră de rîu adusă cu căruța din Blaniță, el singur a întocmit lemnăria și a îndoit obezile rămînînd ca Giană, țiganul, să-i pună fierăraiele — treabă pe care nici n-o iei în seamă, dacă vrei.

Urma să mai sape un metru pentru declanșarea izvorului și-a coborît. Și izvorul, într-adevăr, a țîșnit și l-a înecat.

N-a avut la cine să strige și el știa că n-avea la cine să strige și nici n-a strigat.

După asta s-a auzit că a plutit multă vreme cu broaștele și oamenii au fugit, fiindcă el n-a avut pe nimeni, cămașa de pe el și-o spăla și și-o punea la uscat în timp ce muncea, n-a avut pretenții, și-a putrezit acolo și nimeni n-a mai băut apă din fîntînile făcute de el.

Pe urmă Pipu a adus realitatea în fața ochilor, Pipu mergea cu oile pînă la Mușa : „l-au scos și a fost înmormîntat, nenorociților !"

Oricum s-ar fi petrecut însă lucrurile, din fîntîna de la Mușa eu nu beau apă, ba, într-un fel, mă și speria.

vasile băran

Ospățul

Barosanu era pădurar și se-ntorcea acasă cu tot felul de păsări. Într-o zi s-a întors cu niște ciori, vreo șase ciori gata tăiate și jumulite și le-a pus în două tăvi mari cu cartofi fără să fi văzut fetele ce-a pus el acolo în tăvile cu cartofi, fiindcă el păzea pădurea noaptea și se întorcea acasă ziua, spre prînz, cînd și casa și bătătura erau pustii, ca drumul mare. A spart lemnele, a dat foc cuptorului, s-a suit în pod și a luat tăvile cele mari de pămînt ars, a curățat și cartofii și cînd au venit fetele cu oile și cu vitele și de la săpat și de la grădini și de pe unde mai erau ele duse, pe la oameni, la muncă, pe bani, că Barosanu avea șase fete, le-a dat să mănînce carne de cioară, la fiecare cîte-o cioară.

— Mîncați, le-a spus, fiecare are de mîncat cîte-o găină.

Barosanu, stătea întins pe pat și se uita la fete cum rîjghinau cotoaiele de cioară rozîndu-le apoi cu oase cu tot.

— Nici la nunta voastră n-o să mai mîncați voi așa, le spunea Barosanu îndemnîndu-le să nu se lase : nimic să nu rămînă ! Mîncați cît sînt calde, că așa se mănîncă găinile : calde.

Pe urmă fetele, sătule, au început să se mire : ce s-o fi petrecut cu tatăl lor de le-a tăiat atîtea găini, nu cumva a înnebunit ? O fi mîncat, prin pădure, ciuperci otrăvite și a înnebunit !

— De ce-ai tăiat, tată, găinile, ai mîncat ciuperci ?, l-a întrebat fata cea mare, Rița, bașoldina, care, pe pogon, fugea cu rîndul de porumb de nu se mai putea ține nimeni de ea. Parcă ar fi fost cu avionul, așa fugea Rița răscolind pămîntul cu sapa că oamenii o strigau s-o ia mai încet : „Mai încet, Rițo, că ne scoți sufletul, mai oprește și tu aeroplanul ăla !" Cînd cineva tocmea oameni la muncă, la prășit sau la copăit sau la săpat via, întîi pe ea o chema, pe Rița, să-i facă pe ceilalți să nu piardă vremea, să-i tragă după ea ; că oamenii cînd muncesc la altul, nu-i prea interesează ce fac ei acolo, scopul lor e să treacă vremea, să ia banii, și să-și păstreze oasele. De ce-ai tăiat, tată, atîtea găini ?, nu pricepea Rița ce s-a petrecut cu tatăl ei, dar Barosanu adormise-n pat.

— A murit ! Să știți că a murit !, a sărit Rița din fața tăvii goale și Barosanu s-a pomenit zgîlțîit și pocnit peste față :

— Ce-aveți, zăpăcitelor, v-a apucat dambla ?

— De ce-ai tăiat găinile ?

— Ce găini ?, a bolborosit Barosanu, buimăcit de somn. Care găini ?

— Nu ne-ai dat matale să mîncăm găini ?, l-au întrebat și celelalte fete, Nicoleta, Mia, Stăncuța, Niculina și Lica cea mică gata să se zgîrie, ca mîțele, pe față.

— A, s-a trezit Barosanu, păi nu erau găini.

— Da' ce erau ? s-au mirat fetele.

— Erau ciori, a izbucnit Barosanu într-un rîs puternic ținîndu-se de burtă. Eu mîncai niște lapte și vouă vă dădui ciori. Că, n-aș fi fost eu nebun să vă dau găini !

Fetele au rămas încremenite și se uitau la el cu ochii holbați :

— Ho, ce vă uitați așa !, a aruncat Barosanu cu cortelul în cea mică, Lica, de-o seamă cu mine, o vrută care a umplut apoi tot satul cu prostia lui tată-su :

— Tata zicea că noi o să crăpăm de necaz. Crăpam dacă am fi mîncat găinile și nu ciorile, că dada Rița i-a și spus : „Bine că n-ai tăiat găinile, că la toamnă poate mă mărit și eu și ce m-aș fi făcut fără găini ?"

Focul

Obiceiul era străvechi, Ivănoiu ne-a spus chiar într-o lecție, la clasă, că focul venea de pe vremea dacilor. Ideea se isca dintr-o dată, ca fulgerul. Nici nu știai cînd se aprindea. Se făcea toamnă și oamenii se cam posomorau. Nu erau nici nunți,

---

teatru — t

Povestea unei iubiri

Odată cu sezonul estival teatrele îmbracă veșminte ușoare, mai comode, se afirmă și în acord cu anotimpul. Chiar dacă nu foarte colorate. Lejeritatea pare să fie adesea și o măsură de precauție administrativă, dar aici lucrurile se complică, ieșind din perimetrul comentariului. Ce rămîne este prin urmare textul (piesa) și materializarea lui ca spectacol. „Povestea unei iubiri", aparținînd dramaturgului englez Terence Rattigan este într-adevăr ce spune titlul plus cîteva aluzii la problemele deloc simple ale contemporaneității tratate pe un ton cînd condescendent cînd superfluu, plus o boală incurabilă care pune la încercare și credința eroilor (v. și „Love Story"), plus accentele unei ironii benefice mustind de patos umanitarist prin care autorul ne solicită complicitatea. E atîta noblețe și sentiment „adevărat" (chiar dacă „mascate" sub ieșirile explozive ale personajelor) încît totul are aerul prefabricat al zăpezii de zahăr iar spectatorul ajunge să tînjească după un dram de urît, după acea contradicție necizelată, reală care să spargă crusta atît de „artistică" a lucrării. Întîmplările sînt doar înduioșătoare chiar și atunci cînd ar fi trebuit să zguduie. Astfel trama prezintă clasica tăietură a melodramei cu clasicul triunghi al complicației sentimentale în care se insinuează spectrul morții. Personajele vor aparține, firește, prezentului, prin urmare Sebastian Cruttwell este critic marxist, Lydia Cruttwell o emigrantă purtînd amintirea încărcată de resentimnte a unor evenimente mai îndepărtate, inadaptată condițiilor de viață din țara de adopțiune, inadaptare pe care dramaturgul o învestește cu simbolul bolii (care nu este ftizia tipică romantismului), apoi acest înger al binelui care este Mark Walters și, în sfîrșit, tînărul Joey Cruttwell, exponent al conflictului dintre generații, un fel de tînăr furios cu afectări existențialiste, în fond băiat bun și el. Toți aceștia se întîlnesc, se ceartă, își explică mobilurile își povestesc trecutul cu răbdarea prezumțioasă a membrilor unui clan privilegiat. Ca atare nu lipsesc pasajele discursive, urmărind îndeosebi un țel informativ prin care sîntem puși la curent cu secretele respectivilor eroi. Acestea fiind datele, spectacolul montat de regizorul George Teodorescu la Teatrul Giulești încearcă să adauge mai multă viață unor întîmplări suferind de o anume anemie a concepției și să facă plauzibile niște relații marcate de convenționalism. Întreprindere care cunoaște, în limitele amintite, momente de reușită. Ca și actorii distribuiți cu discernămînt, ce chiar și într-un asemenea respiro estival dovedesc meșteșug și dăruire. I-am numit pe Paul Ioachim, Ileana Cernat, Ion Pavlescu și Șerban Celea. George Doroșenco semnează scenografia.

Valentin Dumitrescu

film — f

Al treilea salt mortal

După ultimele 4 premiere „de actualitate", reintrăm cu cel de-al 18 film românesc al anului 1980 în domeniul unui trecut nu prea îndepărtat și nu lipsit de spectaculozitate.

Filmul, scris de un profesionist al literaturii de aventuri, bun constructor de ficțiuni polițiste — **Nicolae Mărgeanu**, în colaborare cu un atent cunoscător și interpret al dosarelor Interpolului — **Atanasie Toma** se încadrează cu ușurință în categoria atît de populară a filmelor de spionaj.

Evidentă este și dorința autorilor filmului realizat de **Alecu Croitoru** (care cu acest prilej revine după o îndelungată absență la uneltele marelui ecran) de a utiliza cele mai sigure rețete ale genului.

Astfel, nu lipsesc din **Al treilea salt mortal** elementele unui fotogenic spectacol de circ (inclusiv „culisele" sale), răsturnări, nu întotdeauna previzibile de situații, aventuri, suspens, melodramă, etc., etc. precum și un final care deschide fără mult zgomot portița unui posibil „va urma".

Deși pelicula are ritm, deși conflictul are o deschidere europeană, deși genericul are suficiente nume sonore (**Jean Constantin, Iosefini** în dublu rol, **Maria Clara Sebök**), totuși **Alecu Croitoru** n-a putut depăși cîteva locuri comune uzate cu o încăpățînare demnă de cauze mai bune și de alți cineaști. Printre acestea se numără distribuirea lui **Cornel Coman** și **George Motoi** în roluri care nu mai pot avea de mult farmecul ineditului, partitura lui **Geo Saizescu** cantonat prea des în așa zise personaje comic-malefice. În schimb, regizorul valorifică și două prezențe demne de reținut și anume, **Vistrian Roman**, într-un rol (Comisarul) care-i relevă rara știință a gestului firesc, nu lipsit de o secretă autoironie (actor cam prea mult ocolit de cineaști), precum și **Nicolae Barosan** (Juanito) într-un debut care-i descoperă în puține secvențe o prestanță insolită.

Imaginea, semnată de **Alexandru Groza**, a avut de rezolvat nu puține dificultăți tehnice, în ansamblu reușind să sublinieze tensiunea epică, ritmul unui duel între „inteligențe" în care, ca într-o veche zicală, „cînd doi se ceartă, al treilea cîștigă".

În concluzie, filmul este un bun avertisment cu destule situații palpitante, cu generoase porții de umor și melodramă, deci cu toate atu-urile pentru un durabil succes de public. Ceea ce îi va determina probabil pe producători să nu întîrzie în fața portiței amintite mai înainte.

Călin Stănculescu

televiziune — tv

Iulie...

O fi venit vara ? Cine mai știe ? Oricum, televiziunea respectă anotimpurile, indiferent de „timpul probabil". Mai mult decît meteorologii micul ecran are un „Timp probabil" deosebit de exact. „Buletinul meteorologic" este doar o rubrică de încheiere a telejurnalului în care — presupunînd că nu ai fost în țară — afli temperaturile zilei care a trecut. Este suficient să aștepți următorul „buletin" pentru a afla cum a fost timpul „probabil". Ceea ce însă nu mai e „probabil" într-un anotimp este totuși anotimpul. Există în acest sens un calendar al muncii din fiecare anotimp, calendar total indiferent la maximă și la minimă. Acest lucru a fost întotdeauna bine înțeles de redacția „agrară", o redacție excelentă, fără prejudecăți de „ședințe meteo".

O emisiune — La zi în agricultură — exemplifică această constantă seriozitate a redactorilor de la respectiva redacție, pentru care însămînțarea sau recoltarea nu sînt nicidecum derivate ale timpului probabil, ci comandamente de primă importanță socială. Este ușor să cumperi pîine, apreciind cît de veche sau de proaspătă este aceasta, de la brutăria orașului. Mai greu este să înțelegi (deși mulți cred că știu sau că își amintesc) cum se face această pîine. Bîntuie de la o vreme, mai ales la cei care au părăsit de curînd satul, ideea că grîul ajunge pîine prin mijloace proprii. Suflă vîntul — îl seamănă, suflă vîntul, îl seceră. Zile-lumină ? Să fim serioși, par să spună acești „orășeni", pîinea se vinde conform programului centrelor de pîine ! Împotriva unei asemenea ciudate amnezii vine tocmai această emisiune care are, în țel și mijloace, trăsătura emisiunilor de linia întîi. Iată ce se întîmplă pe frontul pîinii, a tuturora, în timp ce alții — vedeți d-voastră — parcă abia așteaptă să fie filmați în marginea lanului ! Prezența zilnică a reporterilor televiziunii în această linie întîi a frontului este mai mult decît semnificativă. Se vede limpede că acești colegi ai noștri nu vor să facă „filme de serviciu", ci pur și simplu să ne îndemne să credem că pîinea într-o anume zi, într-o anume lună, într-un anume anotimp, este un semn care trebuie apărat asemenea unui țărm de mare.

Iulian Neacșu

băieții fuseseră luați în război. Eu împlineam opt ani de cînd luam parte la acțiune — plecam cu cei mai mari și adunam surcele. Rupeam din pădure crengi uscate, le strîngeam în snopuri legate cu coajă lată de tei tînăr, ca pe grîu, și plecam ducîndu-le în spinare. Focul se făcea în două locuri : jos, în vale, la fîntîna lui Barosanu, fîntîna cu cumpănă, ori sus, în capul coastei, la fîntîna noastră, fîntînă cu roată. De data asta îl aprindeam jos, la Barosanu, și mie mi se părea cam departe, nu mă simțeam eu ca la mine acasă. Eram cu verii mei, nimic de zis, și am ieșit cu ei în marginea șoselei, ba ne-am urcat și-n pruni să strigăm cît ne ținea gura : „Hai la foc, băăă !" Oamenii veneau fiecare cu cîte ceva, unul cu porumbi pentru copt, altul cu dovleci și un ceaun să-i fiarbă. Femeile — cu furca în briu să toarcă și să facă mănuși și ciorapi pentru cei degerați pe front. O familie — o pereche de mănuși sau de ciorapi, așa era legea. Pe vremurile bune, adică mai în urmă cu cîțiva ani, cînd eu abia prindeam cîte ceva, fetele veneau la foc mai mult pentru băieții lor. Noaru nu lipsea niciodată și nici Mite Mitaliu. Se dădeau mai în marginea șanțului și se scărmănau și discutau pe șoptite și le trecea noaptea ca și cînd n-ar fi fost, că Mite dădea dracului cocoșul cățărat în vîrful gardului : „Du-te mă dracului, las' că știm noi cînd e zi și cînd e noapte !" Acum, fetele aproape că nici nu mai veneau, rar dacă vedeai cîte una chircită lîngă maică-sa.

Și tot pe acele vremuri venea brezaia, adică o arătare greu de recunoscut, uneori chiar credeai că nu-i om. Îmbrăcămintea îi era numai din zdrențe, iar pe cap avea un sac. Brezaia apărea pe la miezul nopții și fura cîte-o fată. Te pomeneai cu un strigăt și cu fata nicăieri. Se ridica mama, se ridica tata, se ridicau frații și verii pînă cînd unul venea și spunea : „Lasă, bă, că-i de-ai lui Ioncică". Reveneau la foc tîrziu, fata cu părul despletit, iar brezaia pe jumătate dată în vileag. Peste două săptămîni auzeai că e rost de nuntă și, bineînțeles, ne bucuram.

Acum nici gînd să mai fi așteptat brezaia, băieții erau pe front, iar fetele, între ele, n-aveau de ce să se răpească. Îl ascultam pe Dinu Cîrlog povestind ceva despre un tren care s-ar fi răsturnat încolo, în vale, dincolo de Bibești și pe Panalea Surdu țipînd : „Unde, bă ?", cînd în dunga șanțului, la flacără mare s-a așezat, anume parcă să fie văzut de-a binelea, un băiat străin. Avea o fată suptă ca de secure și ochi mari. A dat bună seara, deși trecuse de mult de miezul nopții și și-a cerut voie, printr-un semn al mîinii să ia un porumb din cei zece-unsprezece cîți erau lîngă jar. Sigur că putea să ia și doi dar pe noi ne-a mirat modul în care l-a mîncat. Porumbul era fierbinte și el și-a băgat dinții în boabe dintr-odată, iar din gură îi ieșeau aburi. În cîteva clipe n-a rămas nici cotoleanul. Pe urmă chiar Dinu Cîrlog i-a dat o bucată de dovleac fiert și a mîncat-o la fel de repede, purtînd în gesturi cîudățenia omului înfometat. Doica Maria lui Truță i-a adus o cană cu apă și el s-a înviorat, iar eu m-am simțit învăluit, deodată, de o mare teamă. Ghicisem : el trebuia să fie !

Dincolo de Călugăreasa urma dealul iar dincolo de deal „Piriul de dincolo" și mai apoi pădurea cu Poiana Mușei unde era un copac retezat căruia i se spunea „butura cu treanță". Pe o rază de zece metri iarba și mărăcinișurile creșteau în voie, fiindcă nu exista picior de om să calce în acel perimetru. Cînd cineva voia să blesteme pe altcineva arunca acolo o cîrpă sfîntă și noi ne feream de ea ca de ceva venit dintr-o lume pustie. Am auzit apoi că în cîrcele alea își făcuse culcuș unul, un om în carne și oase, virit sub cupola de frunze. Venise primăvara, războiul era în toi și se prinsese acolo dezertorul. Toată vara, auzeam, ar fi stat acolo, mort de foame, ruginînd țiturile la puii de vrabie și mîncîndu-i cu pielea lor pielgoasă cu tot, iar acum, toamna, păsările fiind mari, cu aripi de avion, dezertorul a coborît în sat cu lupul.

Dinu lui Cîrlog i-a dat porumb, i-a dat o bucată de dovleac și se părea că s-ar fi săturat. Ochii lui mari erau acuma liniștiți, putea să stea cu noi de vorbă. Și chiar a stat : ne-a spus că ar mai trebui ceva lemne, că e foarte bună căldura. M-am repezit la snopurile mele de surcele și bîlbîra s-a ridicat pînă la cer. Ziceai că-i un incendiu. Cei de dincolo de coastă, cei de pe la Pătru lui Broască asa au și crezut și au venit cu căldările să ne ajute. Pînă la urmă Marioara, fata Zdrobolinei, a izbucnit în rîs : „Mă, nărozilor, nu v-am spus eu că e foc ?"

Străinul a rîs și el. Apoi au rîs amîndoi. Și i-am văzut și ochii Marioarei care străluceau. Eu cu Marioara eram vărișori, as fi putut să-i fiu de folos, dar nu numai ochii ci întreaga lui făptură îmi insuflă teamă. Și nu atît făptura cît împrejurarea prin care se învîrtea și respira. Căci dezertorul băgase spaima în mine încă de pe cînd nu-l văzusem. Mereu auzeam : „E pe acolo sau pe acolo, pe la Musa sau pe Lacu Tinii". Așa că umbra lui mă pîndise, așa zice, clină de clină, pe cînd umblam cu oile într-acolo.

N-a apucat să-i ia Marioarei mîna în mîna lui cînd a venit brezaia. Brezaia a țopăit de cîteva ori și s-a repezit spre fată : „Ce-ai cu ea ?" a sărit tată-su, „cine ești tu ?" și brezaia l-a luat de mînă și i-a șoptit că el e nasul, el o să-i cunune. Focul ardea, pilpîia, se ridica, arătîndu-ne, din cînd în cînd, umbrele de dincolo de șanț. Am pus iarăși un braț de surcele pe el, și cînd flacăra ajunsese mult deasupra fîntînii cu roată, pîrjolind frunzele de păr, am văzut-o pe Marioara în genunchi. Căzuse. Alerga spre noi voind încă de acolo, de departe, să ne spună ceva.

Abia ziua, fiind cu ea cu oile pe Hodinău, mîncînd poroambe coapte, mi-a spus ca unui băiat mare : „Mă tu ești mic, da' eu am încredere ! Poți să tii un secret ?" „Cum să nu pot ?" m-am mirat și ochii ei s-au umplut de lacrimi. N-a mai zis nimic. N-am aflat nimic din ce-ar fi vrut ea să-mi spună decît că dezertorul dispăruse tîrît în beznă de brezaie.

eugen evu

* * *

Ești un poet despre care se tace.
Ești un sacerdot al planetei acum calculate.
O mie de ani pe pămînt — iată dimensiunea răbdării.
Dar cine se gîndește la zăpezi în pustie ?
Deocamdată tocește aceste diamante.
Cu singele tău ;
Ai de lucru, nătîngule !

Nu este universul în expansiune
Este o prăbușire de globule roșii
Este albul înghițind roșul.
Scormonește pietrele din Kogaion.
Dezalcătuiește-te, fărîmă cu fărîmă ;
Harta mea e îngropată în tine.
Chivot înghețat !

Limite

Nebănuind existența mea ca o trapă

O revelație dă tîrcoale. Eu asmut flacăra
Asupra flăcării. Îndepărtez cu singele rămas
Muntele pentru aceste licăriri în pumnul rece al Memoriei.
Mă-nverșunez să destram vălul din spatele frunții
să descifrez, calm.

E o convietuire neconfortabilă totuși
În mine rămîn. Și nimic nu ne poate reface
Originarele funcții. O, dacă am avea
în jocu-acesta mijloacele muribundului
înainte de surparea-n splendoare ! Însă atunci
Cum am mai comunica ? și cine-ar opri,
poate ucigașa veste ?
Dar, desigur, aceasta-i altă poveste.

Demers

A vegheat sub ochiul de bufniță
A vegheat sub reflectoarele exotice ale
Beatitudinii. Și-a semănat propria-i carne
cu simburii stranii ai cuvintelor. A măsurat
De-a-lungul șirgelui fărîma de anlumină
Cît să-i ajungă pentru călătoria de nuntă.
Nu-l compătimiți. Poetul își asumă lumea
Pentru o singură oară. Iar în declarația lui
De clemență clipește magic radarul timplei sale
Rotindu-se înnebunit în rigorile de ceață
în jurul propriei axe.
Odihna lui sînt furtunile din ochiul Sfinxului.

Sfidînd esențele

Surdă este călătoria divinului prin hățișuri

și traume rebele. Se-ntunecă semne
în chiar sensul străvechi. Sau
Neîmplinite sînt vămile ?

Altele-mpresură-n somn. Jucătorii.
Cei care tac dau de știre adesea. Tiranică
dragostea lor agresivă-adorînd își ucide
obiectul. Îi spulberă-n lume
ca pasărea-n cîntec presus fulgerată.

Tot mai rari cercetează. În adîncul căderii,
Al căderilor libere. Sfidează esențele
și-n levitație, din afara lor survolează arhipelagul.

Fuga spre rîu

Oh unde-am început călătoria ?
Trădați. Trădînd statornicii de zgură
Sub galbenul amurg prin viclenia
Vinatului rănit pe-o arătură ;

Zigzagul fugii-n spaima minerală
Ne-ar fi salvat, gîndeam ; pierdutul sînge
Se sublima într-o lumină pală
(Pe care doar murind o vom atinge ?)

Iaproape Riul. Calm, apropierea
Te-mpinge... Adierea... Ultim sînge...

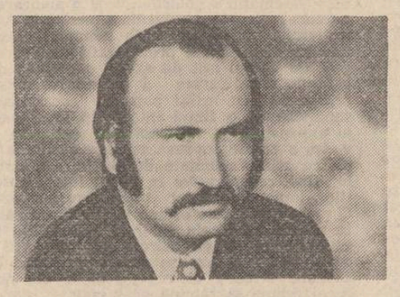

aurel m. buricea

Setea de spațiu

trandafirii negri
sună deșteptarea
sub ninsoarea
acestui mileniu

cineva joacă șah
cu geografia
și mută cîmpia
mai aproape de moarte

setea de cosmos
arde frumos
pădurea de mesteceni...

Obsesia realului

sub clar de noapte
stau singur pe maluri abrupte
riul curge-n neștire
din muntele de sare
fiare sălbatice sorb
electricitatea riului secat

adolescența fugită de-acasă
caută un pod al fericirii

obsesia realului
bea imensitatea nopții

mi-e teamă de somn
ca de-o fiară flămîndă
ce-n trupul meu înfige
colții de umbră...
gîndurile mele cad
pe maluri abrupte ale Logicii
dincolo de geamul nopții
visele mele singerează...

Litere pleznind de dor

bolnavă de nevroză
dragostea se-ascunde
în aceste castele pustii
și-n vecinătate
explozii de singurătate
primăvara vestind

timpul ruginește
în flori de liliac
depărtarea hrănind
cu gîndurile tale
cum zborul
în oul de lebădă

numărătoarea inversă începe
cu tristețea ta iubito

adio, litere plesnind de dor.

Psalm II

aprindeți luminile pămîntului
să învingem durerea prin cuvînt
degetele-mi ard în pădure
cine plînge poartă-n cuvinte
un munte de sare
ochii mei vor bea nemărginire
și mai puternici decît primăvara
vor urca dincolo de moarte
tensiunea luminii în crini...

Litere amare

odată cu lumina verii
să mă bea nucul bătrîn
și-n trup să-mi curgă răcoare
din adîncimi de veac apus
să văd cum apa se face lemn
și-n aerul amar existența
se scaldă ca-ntr-o mare secată
și literele se cojesc de timp...

Psalm I

în amintirea noastră
o floare de liliac sînt
nu plînge străino nu plînge
ochii tăi flămînzi vor fi
de somnul acestui pămînt
semănat din cuvinte

timpul meu s-a oprit
ca o pasăre din zbor
om slab om fericit
arborii și munții te urăsc
nedoritule îndrăgostit de moarte
tăcere vei găsi dincolo de cuvînt.

areta șandru

amintiri în haine albe

Doctorița Adriana nu vroia niciodată să observăm că avea emoții în fața Profesorului. Asistența trecea pe la paturile noastre, ne arunca din fugă fișele pe pătură, apoi inspecta din ochi, cu severitate, dacă pe pervazul ferestrei avem mîncare sau dacă prosoapele sînt așezate corect pe marginea tăbliilor paturilor. Așteptam venirea Profesorului de două ori pe săptămînă ; diminețile cînd urma să vină după raportul medicilor din amfiteatru, se auzeau mai puține uri trimise ca de obicei, femeile își dădeau discret cu fard peste obrajii obosiți de boală, își aranjau cearșafurile pe paturi și puținele lucruri de pe noptiere, schimbau apa la flori. Apoi începea așteptarea. Mai arunca vreuna din noi cîte o vorbă, la întîmplare, anticipînd vizita Profesorului, dacă va fi bine dispus în ziua aceea, dacă și cu cine va glumi. Vizita lui prin saloane era un mic eveniment, oricum diminețile aveau să treacă mult mai ușor, așteptarea aceasta ne făcea bine, ne înviora chiar, fată de după amiezile cînd urma să așteptăm cu mai puțin entuziasm supliментul de la ora cinci și contravizita unui medic de gardă, aproape întotdeauna altul, care ne întreba dacă avem nevoie de vreun medicament sau dacă cineva a făcut febră.

Vocea Profesorului o auzeam într-un timp trecînd din salon în salon, comentînd pe hol sau făcîndu-i atenți pe medicii din suită asupra vreunui diagnostic. Apoi ușa se deschidea larg, făcînd derdelele de la geamuri să fluture de curent, vreo asistentă se repezea să închidă geamul..

Asistenții sau studenții practicanți se uitau curioși spre paturile noastre, cîntărindu-ne suferința din ochi, diagnosticînd poate, urmărind cu condescendență gesturile Profesorului, care trecea pe la fiecare pat, în timp ce doctorița Adriana, cu fișa fiecăreia în mînă, prezenta pe rînd analizele, comentînd radiografiile. Urmau constatările ei.

Camera noastră e cu fața spre nord. Aici, soarele nu intră decît în fugă. Mi-l imaginez ca pe-un prieten care și-a propus să-ți facă în fiecare zi cîte o vizită scurtă și se ține de cuvînt. Dacă te uiți pe geam, vederea dă spre o stradă cu blocuri mai vechi, cu fațadele înnegrite de ploi, cu terase foarte sumbre, aproape pustii. N-am văzut niciodată vreun chip de copil sau femeie la geamuri. Foarte puțin verde — și cam atît. Cîteva mașini erau parcate la marginea străzii. Urmăream uneori tinerii trecînd în mare viteză pe motoretele Mobra.

Papucii îmi erau prea mari, halatul prea larg, și-n fiecare dimineață cînd treceam pe lîngă cîntar, mă obseda, ca și pe ceilalți, gramajul. Era amuzant în felul lui acest cîntar veșnic solicitat de cei care treceau pe lîngă el. Uneori liftul era defect ; telefonul se găsea undeva între etaje, urma să cobor treptele furișîndu-mă după ce toți luau masa și se retrăgeau spre saloane. Mi-era întotdeauna frică să nu mă întîlnesc cu medicul de gardă, care eventual m-ar fi trimis în salon, certîndu-mă că nu respect programul.

Oricum, n-aveam nici un chef să mă culc prea devreme, saloanele erau slab luminate, terasa închisă cu lacătul. Încercasem inutil să obțin accesul pe portiunea aceea numai ciment, inundată de lumină între răsărit și apus, straturi mai închise sau mai deschise de luminozitate. De cele mai multe ori se aruncau aici coji de portocale.

Femeile treceau în coloane colorate, cu capoatele fluturînd în jurul pijamalelor. Își lăsau la o parte papucii ca și ai mei — adică prea largi — și capoatele decolorate de atîta spălat și de stat pe umerii prea multor femei care trecuseră pe aici.

Din curtea interioară dintre blocuri urca aburul de la spălătorie și se prelingea prin aer, făcînd aproape imposibilă vizibilitatea spre case, dincolo, spre stradă. Cînd mă aplecam către pervazul ferestrei, peste laturile așezate pe geam, mă uitam dacă mai există sau nu o scară de-a dreptul inutilă, cu treptele din două în două, pe care nu cred că ar fi putut s-o folosească cineva.

Uneori se auzea larma cîtorva bărbați care trăgeau cutii de ambalaje sau lăzi de plastic pentru bucătărie.

Paturile erau aliniate cu paturile aspre, albastre, pe lîngă pereți, cu masa așezată în mijloc, un fel de garsonieră, cu lalele și liliac bătut, din care în fiecare zi cineva mai scurta din cozi și le dădea cîte o pastilă de zaharină.

Eram atenți la fiecare pas făcut lîngă ușă, așteptarea se transforma în bîndă, fiecare sperînd ca pașii să fie pentru el.

Uneori, ne mai deschidea ușa bătrîna, șoptindu-ne fiecăreia, chiar dacă ne vedea adormite, la ureche, ca pe-o taină a ei : băiatul, mi-a venit băiatul, și mai stă cu mine, că are mașină abia la patru. Se apleca de-asupra fiecăreia, neîndrăznind să ne mîngîie atunci cînd durerea se exprima prin priviri sau cuvinte, cu mîinile ei noduroase și bătătorite plutind pe de-asupra frunților noastre, mai mult a descîntec. Femeile, în amintirea mamelor care poate nu mai erau, o luaseră într-o seară și-o îmbăiaseră ca pe-un copil. Bătrîna își injecta de opt ani, în fiecare zi, insulină, de parcă ar fi luat acul să-și mai dreagă puțin din îmbrăcăminte.

Aducase să ne spună cum scosese ea într-o zi toalele afară, pe iarbă, să se zvînte. Și-odată am văzut ceva bălan în față — începuse ea să ne povestească. A sărit el, Tudorică, de m-a sprijinit, că ce altceva era să facă, fetele, că trei am, două s-au tras dincoace, la oraș, și vezi că d-aia s-au răcit de noi, numai pe Rădița, numai în ea am nădejde, că m-am sfădit și cu-al meu, las-să fie trei fete, Tudore, îi ziceam, după ce-o născusem și pe Rădița, că ce dacă-s fete, că vezi, una ne-o muta la soare într-o zi și alta la umbră într-alta, și asta a treia s-a întîmplat că numai ea stă în sat cu noi, mai la margine, e drept, dar dacă se-ntîmplă să aibă drum prin sat tot dă pe la poartă și măcar că nu are timp să intre în casă, dar din poartă tot strigă : acasă sînteți, mamă și tată ? oare aveți nevoie de ceva ?

Și-am pus capul pe Tudor pînă la spital. Că fugise după Rădița un copil al lui nu știu care și ea venise cu mîinile ude, așa cum era, că tocmai spălase și n-apucase nici fusta să i se zvînte. Și-atîta l-am certat pe Tudor că m-adusese la spital pe mașină și n-apucase să pună pe mine flaneluța, de unde că-i urîtă ? și-am certat-o pe Rădița mea, și na, că-mi pare rău. Și-i frumoasă ca o răsură...

Bătrîna deschisese încet ușa, cu sfială parcă, și văzînd că stăm cu fețele întoarse la perete șoptind aproape către sine : uite, cum m-am întins așa adineauri, am visat că mîncam covrig împletit, dar eu m-am culcat nemîncată și parcă-l auzeam pe popa Radu zicînd că dacă te culci seara nemîncat, sufletul trage nădejde.

Apoi am visat-o pe mama cu o căldare de pește galben, fript în cuptor pe vatră și mama le-alegea la toți peștele bun, numai mie-mi dădea cu oase.

Nimeni nu dormea în salon, toate stăteam cu fața la perete și bătrîna parcă rostea un descîntec.

Apoi a plecat.

Afară înflorise în roșu un copac născut dintr-o sămînță curioasă, cine știe cînd. El singur ar fi putut să fie erou principal într-un parc pentru pensionarii unui cartier întreg ; avea un roșu intens, parcă toată culoarea din obrajii bolnavilor se refugiase sus, pe tulpină.

Ora de vizită era o explozie de alb, de halate imaculate care inundau culoarele devenite dintr-odată cuminți sau cuminți de zgomote. Practicanții se mai rătăceau încercînd să se orienteze în labirintul de culoare și uși, conducînd bolnavii spre analize.

Într-o seară ieșisem din incinta spitalului, era cald, un cîine adulmeca spre bucătărie și cînd ieși o femeie din oficiu lătră scurt, hămăi așa de cîteva ori, gudurîndu-se la picioarele ei, pînă cînd femeia îi aruncă ceva din plasă. Cîinele se liniști, înghițindu-și liniștit porția, și se îndreptă spre poartă.

Portarii mai închideau ochii la cei care intrau, cîteva femei în halate decolorate se plimbau, tîrșindu-și papucii enormi pe asfalt.

Atunci am auzit un bărbat hohotind lîngă poarta spitalului, nu știu ce plîns era acesta, dar eu nu-l mai auzisem niciodată, un plîns chinuit și disperat, curtea mi se păru dintr-odată meschină și rea, toate femeile frumoase care trecuseră dimineața și aveau să mai treacă și de-aci înainte mi se păreau o halucinație, așa cum halucinant mi se părea să mă trezesc în fiecare dimineață într-un pat de spital, avînd în patul de vizavi o ureche de ochelari de soare în care se reflecta lumina dimineții, într-o dimineață ochelarii nu s-au mai mișcat urmărind ca de-obicei știrile din ziar. Medicul de gardă se agita pe culoar, surorile alergau prin saloane să liniștească bolnavii agitați dintr-odată. Femeia a fost dusă la reanimare, se începuse un control riguros în frigider, în noptierele pacientelor, care în inconștiența lor, uneori fatală, mai gustau „și pe lîngă cîntar", cum se exprimase doctorul.

Alături de mine era o rezervă unde se sterilizau instrumentele, un pat simplu pe care se calmau ambulatoriu rănile vreunui bolnav.

O auzeam uneori pe doctorița noastră, cînd vreunui bărbat i se făcea frică și începea să geamă ușor, hai nea Vasile, amintește-ți că eram împreună în transee și fumam „Mărășești" cu dungă roșie. Bătrînul rămînea pe gînduri, uitînd să se vaite.

Uneori, auzind plînsul acestor oameni, mă gîndeam la caisul pe care mi-l descrisese cineva, un cais care făcea fructe și cu cît mîncai mai multe din el, cu atît mai multe făcea în anul următor. Cînd înflorea, parcă îmi dădea mai multă viață, îmi spusese femeia.

În salonul cu nr. 29, într-o sticlă care servise la perfuzii, se odihneau florile care serviseră la ultima vizită ; cei care rămîneau, aveau să le pună în continuare cîte o pastilă de zaharină. Din salonul meu urma să plece o femeie tînără, care avea să nască un băiat prin cezariană, într-o zi de Constantin și Elena.

Continuare în pag. a 6-a

radio

Jocurile olimpice

Dintr-o întîmplare (pe care la început am crezut-o nefericită) urmăresc jocurile olimpice ale acestei veri mai mult la radio. Neavînd televizor, știind că nu-ți tihnește un meci văzut la vecini, am rămas fidel radioului și numai rar trag cu coada ochiului la un televizor deschis. Comparînd, nu pot spune că nu are și rău partea lui bună. O întrecere, o mare întrecere care chiar prin periodicitatea sa (o singură dată la patru ani) are un caracter deosebit, festiv trebuie să te facă și pe tine să intri în febra ei, în atmosfera de concurs. Or, ceea ce am auzit pînă acum la radio este net superior transmisiilor de televiziune. Este vorba, mai întîi, de prinderea pe viu (transmisiile în direct) care ridică mult calitatea unei astfel de transmisii, iar Ghițulescu (dealtfel toți comentatorii noștri acreditați pentru această olimpiadă se dovedesc foarte bine pregătiți) are știința „creșterii tensiunii" dramăluind secundele, trecînd microfonul repede (dar nu grăbit) spre a da știre cînd despre ceea ce se întîmplă la lupte, cînd la polo (din păcate am rămas numai cu satisfacția unui meci egal cu echipa Ungariei, ratînd calificarea în turneul final) cînd la gimnastică sau box. Așa este firesc, așa este în firea lucrurilor : să simți că, în același timp, mai mulți oameni sînt animați de o aceeași voință, de un același gînd. Unui sincronism de eforturi nu i se poate (decît cu riscul de a pierde din viabilitate) o disconține. Nu sîntem cu toții specialiști spre a urmări cu singe rece de ce-au ratat băieții noștri la tir. În fond, nu la Olimpiadă trebuie să ne uităm noi și specialiștii spre a vedea cauza cauzelor. Pe noi ne interesează la Olimpiadă să știm ce se va întîmpla să fim alături de ai noștri atunci cînd se află în concurs și nu numai după ce-am aflat rezultatele.

Așa cum am mai spus-o și altădată, radioul are momente în care ne este mai aproape de suflet, mai drag. Și nu numai prin comparație ci pentru el însuși, pentru că ar trebui (și trebuie) să aducem elogiu radioului așa cum îl aducem cuvîntului. A reuși așa cum o face acum să nu regreți (desigur decît în parte) că nu vezi, a-ți da sentimentul constant ce înseamnă un moment unic înseamnă o probă dificilă, dar trecută cu bine.

Așa se întîmplă pînă în momentul scrierii cronicii de față, dar, cum se spune, ziua bună se cunoaște de dimineață. Din păcate, pe fruntea dimineții cavalerii în negru care judecă zborul gimnastelor au așezat un nor de urîțenie și de neîncredere. Un nor care se leagă de perfecțiunea numită Nadia...

Constantin Stan

P.S. Îmi face o deosebită plăcere să revin asupra emisiunii „Revista presei" care, după cronicile apărute, își face o datorie de onoare din a anunța numele ziariștilor. Semnul colegial dat prin acest colț de pagină a fost înțeles așa cum se cuvenea. Cum alte semnale au rămas nereceptionate ne place să credem că totul nu înseamnă decît o „omisiune accidentală".

plastică

O echipă tînără

Grupul de tineri artiști care expune la Galeriile de artă ale municipiului este format din patru pictori și patru sculptori care în ultimii doi ani au beneficiat de bursele acordate (între 1977—1979) de Consiliul Culturii și Educației Socialiste al Capitalei. Nici unul din cei opt (pictorii Simona Mihăilescu, Andrei Romocean, Gabriela Vasilescu, Petre Velicu și sculptorii Viorel Pranitchi, Leonard Răchită, Sava Stoianov, Florentin Tănăsescu) nu se află la primul contact cu publicul. Aproape toți au fost prezenți în ultimele expoziții cu caracter republican sau au avut deja ocazia să-și organizeze expoziții personale puse sub egida acelor instituții ce se preocupă de promovarea artei tinerilor. Manifestarea la care ne referim este de natură a provoca interesul deoarece ea poate furniza indicații asupra orientării generale a acelor artiști care avînd acum în jurul virstei de 30 de ani (Andrei Romocean, cel mai virstnic din grup s-a născut în 1948, Florentin Tănăsescu și Gabriela Vasilescu, cei mai tineri componenți ai echipei, fiind născuți în 1953) vor trebui, prin forța împrejurărilor, să propună în curînd, din rîndul lor, nume de referință pentru generația mai tînără. Din păcate însă unele selecții prezentate în această expoziție nu reflectă direcția principală a preocupărilor unor exponenți (mă refer în special la sculpturile lui Sava Stoianov și Florentin Tănăsescu, ca și la picturile Gabrielei Vasilescu) astfel încît pentru cine cunoaște, fie doar și din manifestările anterioare, disponibilitatea lor artistică reală, actuala manifestare nu este edificatoare pentru constituirea unei imagini asupra naturii demersurilor artistice respective.

Dincolo însă de aceste neajunsuri de factură (să sperăm) organizatorică, expoziția ne propune sensibilități artistice diverse, reflectă grade diferite de maturizare a unei concepții artistice. **Gabriela Vasilescu** este de o exuberanță cromatică temperată în peisajele sale, **Andrei Romocean** se lasă purtat de furia culorii pînă la o expresionistă ignorare a oricăror reguli de compunere a imaginii plastice. **Simona Mihăilescu** care prezintă slecția cea mai coerentă, vine cu o experiență de atelier bazată pe o observare atentă a contrastelor elementare în compozițiil și naturi statice construite cu respect pentru largi deschideri spațiale. **Petre Velicu**, pictor imaginativ, concentrează elemente de tip suprarealist deschizînd mici ferestre prin cadre obscurate.

O revelație plăcută o constituie în expoziție sculturile lui **Viorel Pranitchi**, de o elementaritate neașteptată, cu volumele concentrate și nedefinite, capabile însă de a sugera posibile dezvoltări ale formei. **Leonard Răchită** continuă seria încercărilor sale de a-și defini formula artistică prin obiecte cu autonomie plastică. **Florentin Tănăsescu** încearcă să reducă o tematică eroboică la cîteva conture care, de data aceasta, nu au forța de comunicare a sculpturilor sale expuse cu alte prilejuri. În fine **Sava Stoianov** prezintă cîteva portrete de gips patinat, prea puțin elocvente pentru a da măsura unui artist cu aderență la problemele sculpturii monumentale.

Grigore Arbore

muzică

Imaginație ordonată

Cartea modurilor de Anatol Vieru (Editura Muzicală, 1980) ne îndeamnă să revenim asupra proeminentului compozitor de astă dată teoretician. Pe Anatol Vieru îl preocupă însăși modelarea gîndirii modale în aspectele sale universale, și nu doar teoretizarea vreunei partiții cu predilecție subiectiv-componistică, ceea ce îl plasează la un nivel al generalizării unde modelul include și sisteme indeobște considerate independente — tonal serial, aici situații particulare ale modalului. Ascensiunea înțelegerii modalului, detrecută în mai bine de un deceniu de fervență esențializare, face ca acum teoria modurilor să devină un pilot ale stiintei sistemelor de intonație, tintind cu egal succes abstractul și concretul. Plasată „la intersecția dintre modelare și generare", cartea este un instrument optim de lucru, avînd avantajul altitudinii, de așa manieră încît compozitorul care l-ar folosi nu va călca implicit pe urmele creației lui Anatol Vieru. Modelul funcționează deci fără să implice un stil anume, *in vitro* și *in vivo* asemenea.

Registrul muzical și cel matematic colaborează intim. Muzica dă substanță, vioiciune, matematica combinatorie prelungește imaginația muzicianului creează, prin răsfrîngere și decodare, situații muzicale, conferă autorului dorința și putința de a merge pînă la capăt în redefinirea conversență a noțiunilor (de exemplu, diatonic și cromatism, noțiuni îndeobște vag și subiectiv definite aici — precise numărabile). Tot prin același mecanism aflăm adevăruri simple, care, după cîte știm, nu fuseseră încă enunțate — număratul total al modurilor, numărul structurilor modale posibile.

Gîndirea este relativistă urmînd pilda domeniului studiat. Sunetele trimit totodată la moduri, ca multimi, și la intervale, grăitoare în tensiunea imanentă.

Lucrarea are o bază fenomenologică și generativă, cu o vădită predilecție pentru fenomenologie. Anatol Vieru urmărește proprietățile produsului, organizarea sa armonioasă, mai mult decît legitimitatea modalităților de generare. Îl interesează aspectul rezultatului, cu precădere față de procesul de obținere. Chiar și aspectul intervalic este tratat tot fenomenologic, de vreme ce o structură modală este o colectie de intervale. Autorul evită să se aventureze în resuscitarea, foarte la modă, a diferitelor teorii asupra universalității proporțiilor și legităților muzicale (vechii indieni, vechii chinezi, Kepler), teorii foarte atrăgătoare, dar greu de modelat, de cuprins într-o singură privire. În schimb, lui Anatol Vieru auto-limitarea îi permite să postească certitudini, să se situeze într-un adevărat „punct de fugă" al perspectivei modale.

Cercetare avansînd principial, după ce începuse spre a fi un instrument în propria creație (legătura dintre teoretician și practician este subliniată și de cei doi semnatari ai post-fetelor — Sigismund Todută și Solomon Marcus), *Cartea modurilor* de Anatol Vieru este la primul volum dintr-o serie de cea mai adevărată însemnătate în gîndirea muzicală românească.

Costin Cazaban

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Edițiile Eminescu

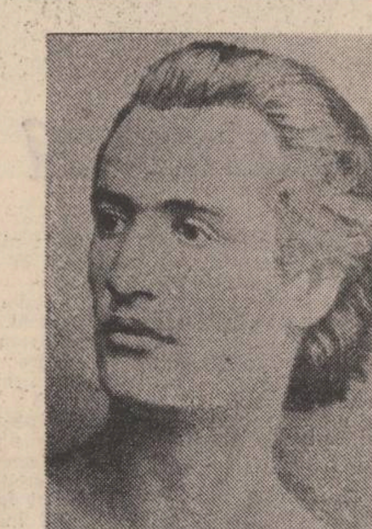

Începem cu acest răspuns ancheta asupra situației edițiilor Eminescu ale cărei întrebări (11) privesc precedentele editoriale, cauzele întreruperii ediției Perpessicius, calitatea instrumentelor de lucru (tehnice și filologice) ajutătoare ca și sugestiile editorilor, un șir de articole asupra situației editoriale a textelor eminesciene.

Cel mai maire scriitor al românilor tuturor timpurilor nu a avut de fapt nici o ediție tipărită antum sub, să zicem cu termenul consacrat, supravegherea autorului. În acest caz „Familia", „Convorbiri literare", „Almanahul literar...", în primul rînd și mai apoi ediția Maiorescu — constituie ediția princeps a poeziilor. De aici, în continuare, pînă la monumentala ediție Perpessicius s-au succedat peste 60 de ediții — fără cele 11, Maiorescu —, unele chiar **Poezii complecte** (Frații Șaraga, 213 pagini, prețul: 1 leu) sau **Opere complecte** (in 679 pagini) ! O ediție care în 254 de pagini publică și **Proză și versuri** — e vorba de cea din 1890, a lui V. G. Morțun, are meritul de a include, pentru prima oară în volum (și la foarte puțin timp după moartea autorului), **proza: Făt-Frumos din lacrimă** și **Sărmanul Dionis.** Facsimilul după scrisoarea lui Eminescu datată **Botoșani, 10 Noemvrie 1887,** prin scrisul supravegheat, ca și prin unele particularități de limbă, ținînd de epoca ultimă — aceea a unui prefonetism, la care ajunsese poetul, traversind, împreună cu limba literară românească, sisteme lingvistice suprapuse: (pumnism; latinism, și, prin sistemul junimist de la „Convorbiri literare" la acest prefonetism) — poate constitui un argument temeinic pentru datarea transcrierii unei traduceri, de dată foarte controversată, cum este **Lais.**

În 1905, apăreau **Scrierile politice și literare,** care nu este „ediție critică de Ion Scurtu", cum greșit se afirmă în **Opere, VII,** p. 76 — ci ediție lucrată de fapt de G. T. Kirileanu împreună cu Scurtu, care semna **Introducerea.** (Oare tot să nu inspire încredere editorul în lumea specialiștilor ?). Tot Scurtu, în 1908, scoțînd **Poeziile,** considera că era înfăptuită **„dorita ediție critică,** autentică, după toate normele obicinuite aiurea, spre mulțumirea științei și a marelui public cititor". Și totuși... cîte alte experiențe se vor mai suprapune pînă la ediția Perpessicius ! ediție rectificată, la rîndul ei, de însuși marele editor, pentru ca acum să simțim că este obligatoriu de a fi considerate rectificările, de pildă, ale profesorului Murărașu, cel puțin în privința restabilirii formei corecte a poemului **Povestea magului călător în stele.** În concluzie, cum spuneam și cu altă ocazie, nu e de conceput o ediție nouă fără cunoașterea tuturor celor care au precedat-o, și fiecare ediție posterioară beneficiază de **toate achizițiile și rezolvările care au anticipat-o** — aceasta fiind însăși linia progresului, fără de care nu ar fi fost posibilă nici ediția academică a lui Perpessicius; ediție rectificată, la rîndul ei, de însuși tru prima oară citit rezolvă în proporție foarte ridicată dificultățile celor ce o vor succeda. Aș zice că chiar și eroarea este un cîștig (vezi, de ex., considerațiile lui Perpessicius pe marginea ediției C. Botez), căci ea incită căutările în stabilirea adevărului. Toate edițiile consacrate operei lui Eminescu constituie, în acest sens, realizări de valoare națională.

2. Motivele sînt cunoscute — ele țin de rațiuni extraculturale; administrativ-contabilicești și de „conjurație" academică. Efectul a fost însă cutremurător pentru cultura noastră: la aproape **100 de ani,** de la moartea Patronului breslei „făurarilor de expresie" din cultura românească, **nu s-a ajuns nici măcar la jumătatea tipăririi operei complete !** Căci, într-adevăr bilanțul, azi, este cît se poate de clar: ceea ce un singur om a creat pînă la 33 de ani, nu au reușit să publice generațiile care s-au scurs pe durata unui secol. Se cîștigă greu profilul integral, adevărat, de-a dreptul gigantesc, al operei lui Eminescu. Perpessicius, la începutul ediției sale, în vol. I, prevedea 10 volume; apoi, în cel de-al III-lea, întrevedea 14 volume posibile; mai apoi 18 — iar mai recent sînt profilate 20.

Dacă publicarea postumelor se părea nejustificată, pentru că ar fi jignitoare și deformatoare pentru memoria poetului (discuția a durat din 1908 pînă mai acum), jurnalistica era ignorată ca fiind făcută din **nevoia de a trăi** — și prin urmare în afara operei literare constituite din **versuri și proză** (să mai adăugăm și eticheta de „xenofobă" ?); iar dramaturgia dată de o parte pe considerentul că Eminescu era nativ poet liric etc.

3. Continuarea ediției Perpessicius ?

Ceea ce a fost recunoscut este punerea la îndemîna noului colectiv de editori de la Muzeul de istorie a literaturii române, de către prof. D. D. Panaitescu, a întregii arhive particulare a lui Perpessicius. În rest, este de domeniul absolutei evidențe că ne aflăm în fața unei alte ediții, cu altă notă a ediției, alte principii de editare, alt sistem — distribuirea pe orizontală — de tipărire a textelor principale și variante, versiuni, colaterale, frînturi; în fine, și de la sine înțeles, alt mod de alcătuire a notelor.

Ar fi fost bine dacă întrebarea ar fi fost pusă, la modul acesta, public, în momentul reluării ediției Perpessicius. Atunci poate că era util să se dezbată **cum** și **pe ce criterii** să se facă această restituire. Fost-a recomandare specială în această problemă ? fost-a concurs de vreun fel ? fost-au discuții, ca acum, în presa de specialitate ?

O asemenea ediție pune probleme de filologie românească și de evoluție a limbii literare. **Nota ediției** redactată de Flora Șuteu la vol. **Proză literară,** marchează unul din momentele cele mai importante în tipărirea pe criterii riguros filologice a operei lui Eminescu. Dar... dînsa nu mai face parte dintre editorii prezenți ai operelor poetului. Dacă există o catedră Eminescu și în ce măsură a contribuit ea la această valorificare ? — pentru răspuns ne-am cere îngăduința de a trimite la articolul lui Mircea Zaciu, publicat în „Transilvania", 1/80. Ceea ce știu foarte bine este faptul că doar de vreo 4—5 ani încoace munca la manuscrise s-a mai animat. Unii eminescologi au observat la vremea potrivită hiatusul produs în acest domeniu — măsurile concrete s-a întîrziat însă a fi luate și așa se întîmplă că, ani de zile, eram aproape singura care cercetam manuscrisele și periodicele și transcriam filele pentru a fi tipărite. Am putut constata, lucrînd la început sub îndrumarea lui Perpessicius, apoi, împreună cu alți cercetători ai operei poetului, că mai erau atîtea sute de file necunoscute, netipărite, încă neîncadrate la locul cuvenit în sistemul intern al laboratorului eminescian. Dacă Scurtu, primul cercetător pasionat al manuscriselor eminesciene, aflat în fața unui imens domeniu, putea să ia versiuni anterioare, ciorne ale unui studiu și să le publice, sub un titlu independent, drept articole individuale, ignorînd filiația respectivă, astăzi, datoria ar fi ca despre fiecare text, notiță de curs, ciornă, variantă, versiune în română sau germană să se știe **exact** unde trebuie plasată în ceea ce tot Perpessicius numea „sistemul fiziologic" — viu al acestui tezaur. Nu demult, G. Mihăilă, publicînd **Gramatica,** tradusă de Eminescu după A. Leskien, oferea un asemenea exemplu de comentare integratoare pentru domeniul paleoslav.

5. La oferta profesorului C. Noica, la fosta Editură pentru literatură, sub direcția lui Ion Bănuță, împreună cu Mihai Șora — se începuse documentarea în vederea facsimilării manuscriselor eminesciene, ba se intenționa chiar mai mult: reluarea, printr-un procedeu tehnic de multiplicare aidoma (xeros) a primelor trei volume ale ediției Perpessicius și continuarea ei. Mi se încredințase, pe atunci, misiunea de a studia, drept model, **Caietele Paul Valéry** și, desigur, manuscrisele de la B.A.R. Apoi ne-am reorganizat, apoi ideea a fost preluată de alții care n-au reușit mai mult decît noi și, în fine... **acta est fabula !** Proiectul însă, trecînd peste dificultățile de tot soiul ce se cer rezolvate, ar trebui privit în perspectiva importantelor sale consecințe pentru întreaga cultură românească. Catedra, sau Institutul Eminescu, dacă ar fi existat, și-ar fi putut face un titlu de glorie din inventarierea meticuloasă și exactă a tuturor celor 48 de caiete, în vederea trimiterilor, filiațiunilor, raportărilor pe verticală și orizontală, fără de care această reproducere nu ar fi posibilă. La solicitarea noastră, redactor de carte al **Operelor alese,** în „S.R"., maestrul Perpessicius ne-a oferit spre publicare **Lista manuscriselor lui M. Eminescu din Biblioteca Academiei R.S.R.,** apărută în vol. I, 1964, și reprodusă aidoma în **Opere, VII.** Dar această listă constituie doar un punct de pornire.

6. 10. Beneficiem de un Dicționar al limbii poetice a lui Eminescu. Regretabil este faptul că la vremea aceea autorii dicționarului și-au îngustat sfera cercetării doar la limba scrierilor ce ajunseseră a fi fost publicate în volume pînă la data respectivă. Postumele „care s-au bucurat de o intensă circulație" (postumă !) au intrat în atenția autorilor — proza jurnalistică, **nu,** „deoarece nu aici avem de căutat partea cea mai însemnată a contribuției lingvistice a poetului" !? Creația dramatică, de pildă, precede, în general, poemele, oferindu-ne atestări anterioare și sensuri noi pentru unii termeni. Dacă proza literară este limbă poetică — fiind creația lui Eminescu-poetul, atunci și **teatrul** — cea mai mare parte, în versuri — dar și celelalte proze trebuiau fișate pentru această inventariere, altfel sărăcăcioasă, arbitrară și deci deformatoare pentru limba literară românească, în genere, și pentru Eminescu, în special. Pentru un asemenea dicționar, este într-adevăr copleșitoare corectitudinea lecțiunilor propuse de către ediții care se vor de referință. Dar, în acest caz, măcar din punctul de vedere al dicționarului, nu este deloc indiferent dacă în cutare loc pentru: **pagi** — a fost citit **piesă,** dacă, în alt loc, e vorba de un **împărat sărăcit** (=un rege Lear) sau: împărat **răsărit**; dacă cuvinte și rînduri întregi au fost omise sau nedescifrate.

În ce mă privește, precizez că pe parcursul unei munci de peste 20 de ani, concretizată măcar în miile de fișe pregătitoare pentru ediția Eminescu, pe care a scos-o Editura Minerva, nimeni nu și-a pus problema deplasărilor pe care le-am făcut la bibliotecile din țară, a procurării microfilmelor, materialelor documentare, a periodicelor, a unor cărți rare, românești și din străinătate — instrumente indispensabile de lucru, cum ar fi: **Die Kunst der dramatischen Darstellung,** Leipzig, 1864 — după care a tradus Eminescu opul lui Rötscher; **Das belletristische Ausland,** Stuttgart, 1845; **Kritik der reinen Vernunft,** Berlin, 1872 ș.a. — primele inexistente în bibliotecile cercetate de mine, și pe care a trebuit să mi le procur singură, fără a beneficia de nici un leu-valută.

11. Aș vrea să fie cunoscut faptul că o ediție de greutățile și ponderea acesteia, EMINESCU — „Scriitori români" nu beneficiază nici măcar de un regim egal cu al, să zicem, unor traduceri din literaturile străine — unde sînt, după

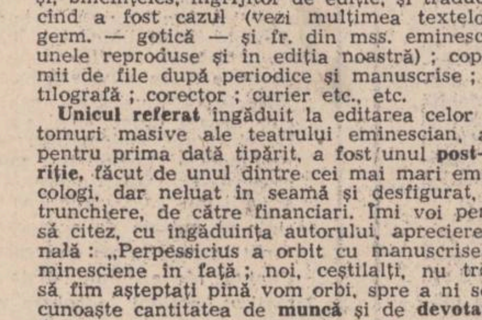

Stefan Buțurcă — Răspîntie tulceană

cum reiese din paginile de titlu, remunerați: cîțiva traducători (la același titlu); 1 sau 2 îngrijitori de ediție (?!); 1 coordonator și parcă, ceva mai înainte, un stilizator, o confruntare cu textul original, referate. În cazul **Operelor** lui Eminescu, îngrijitorul a fost și coordonator, și, bineînțeles, îngrijitor de ediție, și traducător, cînd a fost cazul (vezi mulțimea textelor în germ. — gotică — și fr. din mss. eminesciene, unele reproduse și în ediția noastră); copist a mii de file după periodice și manuscrise; dactilografă; corector; curier etc., etc.

Unicul referat îngăduit la editarea celor două tomuri masive ale teatrului eminescian, acum pentru prima dată tipărit, a fost unul **post-apariție,** făcut de unul dintre cei mai mari eminescologi, dar neluat în seamă și desfigurat, prin trunchiere, de către financiari. Îmi voi permite să citez, cu îngăduința autorului, aprecierea finală: „Perpessicius a orbit cu manuscrisele eminesciene în față; noi, ceștilalți, nu trebuie să fim așteptați pînă vom orbi, spre a ni se recunoaște cantitatea de **muncă** și de **devotament** față de reprezentantul literar cel mai fără de seamăn al națiunii române".

Aurelia Rusu

Programul și mitologia unui poet (II)

Grigore Hagiu se întreabă înainte și înainte de toate, cu o sinceritate nefalsificată, despre ce se întîmplă cu sine și cu existența sa: cu sinele său atît de lesne de cotropit și de deformat, cu sinele său supus invaziilor, integrărilor și dezintegrărilor, obsedat de faptul că poate fi, inconștient, un loc privilegiat al pierderilor de substanță interioară, sediu nedorit al unei „viermuieli" destructive și incontrolabile. Asumarea **necunoscutului** din ecuația intimă, teama de acest necunoscut, manifestabil ori în stare latentă dar și perceperea lui extrem de senzitivă, de acută, confirmată prin filtrul experienței personale, care ea însăși o girează și o poate proba, dictează astfel de întrebări înrădăcinate în realul propriei vieți, depășind dintr-odată suspiciunea de complicație cu grijă întreținută. „Sufletul" poetului și al poeziei scrise de el se vădește în asemenea interogații cît se poate de posibile și care dau totodată sentimentul forțării limitelor: „poate am pipăit / prea de aproape / teritoriul zeesc / aștept să-mi cadă o mînă la noapte / să respir cu gura înfiptă în zid / prin cîteva jujere înflorite în mările moarte / să dorm într-un corp netrezit și străin / niciodată călător prin umila vedere / neștiutor de cuvinte / adîncul a și început / cu leneșă îndreptățire / să mă facă părtaș // să spunem deci / cît de puțin / de unul singur mormăind bătrînește / nealeasă e linia vieții / tulburată-n culcușul matern / își tot bate însemnul / pe rîul de zgură și fier / absorbite sînt brusc / și nedesfăcute / rănile noastre cele mărunte / deschise cu ghimpele de trandafir // cum să te naști / cînd toate veșnic / ți-o iau înainte / cum să gîndești în această gîndire fără de margini / prin însăși frumusețea-ntregului imaculat / și cum să fii tu însuți / adîncimea fără greutate / din miezul gravitației / din întunericu-i împărătesc / tot sîngele mi l-aș sufla să se aprindă / pe trăsnetul mai purelor alcătuiri".

Cum cel mai greu îi este să se descifreze și să se mărturisească pe el însuși, purtător intrucîtva al unei conștiințe vinovate a vulnerabilității, cum întrebările marcate de pecetea unei experiențe a rupturii și a dislocării întîmplate la nivelul cel mai intim se produc cu o intensitate copleșitoare, Grigore Hagiu găsește o altă cale de confesiune decît cea directă și o soluție compensatorie. Ceea ce se petrece cu sine, omul care se simte viu și neliniștit din cauza destinului său, se petrece cu lumea întreagă. „Nepipăibila prezență", „greutatea magică", „cuprinderea teribilă, „gravitația mărită", „limitele pururi alunecătoare și fragile", „viermuiala implintată-adînc în trunchiul existenței", toți termeni aproximînd necunoscutul și presiunea lui, îi aparțin sieși la fel de bine precum aparțin universului din care facem parte. Nimic din ceea ce se întîmplă cu sine nu este străin acestei lumi, tot astfel cum nimic din ceea ce se întîmplă în lume nu poate să nu aibă legătură cu sinele său. Toate formele de stranie imixtiune și colaborare, toate formele de ciudat determinism pe care le suportă existența noastră colectivă, toate chinuitoarele ei pierderi și dependențe pe care Hagiu le retorizează la scară universală sînt, în ultimă realitate, exorcisme consolatoare ale propriului eu, înfățișări obiectivate ale unei subiectivități expuse tuturor „patimilor". Imaginile **misterelor** și **obsesiilor** pe care spiritul nu le poate cuprinde au, la Hagiu, un fond aproape „carnal", de o puternică, izbitoare materialitate. Poezia lui se străduiește mereu să raționalizeze iraționalul și să pună ordine și criteriu moral acolo unde se manifestă dezordinea și relația amorfă. „Amenințarea" proprie, ieșită din experiență concretă, e plimbată ca un simbol prin fațetele umanității, în haosul ancestral și în vidul cosmic ridicată, în acel fel expirator, la proporțiile trupului, simțurilor, visurilor și gîndurilor **noastre,** provocînd amestecul atît de caracteristic la Hagiu dintre biografie perceptibilă și meditație în zonele abstracțiunii: „stau nemișcat / prevestita-nserare să treacă prin mine spre sud / gravitația se menține o clipă la suprafață / numai cu săli și coridoare de internate pustii / prin strîmte ulițe medievale / în vidul neaerisitelor ferestre / fragile capete bălaie de copii / sparg molcom coaja galben încercatelor gutui / pînă-n adîncuri / te-ai scufunda / adormit într-o cameră scundă / plină de viermi foșnitori de mătase // ce oglinzi uriașe ne-ar trebui / îndepărtatele stele / să le aprindem mai tare / se face întuneric de clopote de bronz / cad peste case fantomatice trunchiuri de brad / prin pîsla tot mai lent coagulată / nu se mai știe cine sînt fiii și cine părinții / între greutate și greutate coclim / topitele fire subțiri de argint / vîntul tăcut și tenace a și început / să răsfoiască și scrie / încă din pîntecul mamei umeda piele de miel".

Faptul că lucrurile acestea care depășesc în momentul spunerii lor pricinile noastre stricte de suferință, îndoială și nemulțumire s-au petrecut inițial, se vor petrece sau sînt urmările pur și simplu ale unor întîmplări resimțite în miezul ființei poetului cu toată acuitatea de care e capabil dă accentul de loialitate a poeziei lui Hagiu. Ea se naște ca un avertisment din cele mai profunde și intime avertizări, iar semnul sigur al autenticității poetului este chiar acela de a prevedea, în mijlocul unor premoniții ce par îndepărtate și foarte sumbre în legătură cu viața noastră obișnuită, semnele limitării cele mai reale de care suferim: „zurie în adîncuri / greutățile mari și cele mărunte / arse cu vuietul mării / marcate cu floarea de crin / dar te poate cîntări și pădurea cu brazii / iarba cu oile și grîul cu vitele / podul cu negrele trenuri de marfă / drumul cu carele bătătorind oseminte / oriunde-ți îngădui o clipă odihna / dă semn de neliniște apa-n fîntîni / seva-și urcă argintul cu cîteva linii / se-nvinețește mireasma-n tulpini"; „ce greutate magică ascundem /în măruntaiele ființei noastre / îndatorați de-o veșnicie lucrurilor toate / nu s-a clintit pe boltă carul mare nici de-un deget / și părul a-nceput la tîmple să-mi albească iarăși / din osul cel mai greu și limpede crescut de-a dreptul / din ocna hotărîtă pururi să mă urmărească / mi-am sprijinit un braț cu palma / de arborii grădinii / auzi cum se sudează-nvîrtoșită carnea / și se usucă lemnul din părinții spulberați".

Poezia a cataclismelor interioare, alienante, a umilinței „dependenței" și risipirii anarhice, poezie a marilor semnale despre vulnerabilitate și a spaimei că lucrurile n-au nici pe departe consistența confortabilă pe care le-o presupunem, poezie care vrea să ne vorbească despre tot ceea ce purtăm în noi obscur și amenințător, depășindu-ne, sufocîndu-ne adeseori spiritul, poezia lui Grigore Hagiu este, în același timp, la o mare distanță practică de dezordine și de pura fascinație a golurilor. Nici o abdicare de la puterea rațională a eului de a medita la supapele irațiunii; nici o încîntare neumană, demonică față de elementarul prolific atît de des sesizat, față de haosul atît de extins explorat; nici un plus de dezintegrare a proiectului existențial față-n față cu însăși palparea dezarticulărilor suportate de o ființă intrată în jocul periculos al expansiunilor. Dimpotrivă, rar se poate vedea o poezie condusă cu atîta obstinată măsură, cu atîta capacitate de stăpînire a structurilor fixe, regenerative în însăși inima obscurităților, imponderabilelor și arhitecturilor nevăzute. O mare dorință de ordine și clarificare călăuzește poezia lui Hagiu chiar și atunci, sau tocmai atunci cînd atinge lucruri din cele mai puțin apte de a fi expuse sistematic. Gîndul din aproape urmărit distruge o parte din misterul care trebuie să rămînă doar enunțat, dar, recuperator, el potențează setea de repaus, de liniște, de luciditate reculeasă între granițele umane. „Istoriilor", cîteodată bizare și încărcate de riscuri, al căror traiect dificil Grigore Hagiu își propune să-l recompună din interiorul sensibilității sale, el le răspunde, în același timp „amenințat", accelerat, posedînd o viteză crescîndă, cu o concentrare austeră, liniștitoare, cu un fel de **pregătire** hermeneutică, scuturată de patimi, ferită de imixtiunile, presiunile ori amintirile „răului" existent. Tonul său susținut, debitul său imperturbabil, în care uimirea și neliniștea observației s-au decantat în luciditate și acceptare, calmează și normalizează lucruri nu tocmai firești, aflate adesea departe de legile omenește sensibile. Toate acestea exprimă la drept vorbind, o mare, extraordinară putere de dedublare — și aici trebuie căutată tensiunea adevărată „grăitoare", a poeziei lui Hagiu — pentru că autorul **Nostalgicei triade** poate astfel să vorbească **în liniște despre** neliniște; să vorbească stăpînit despre „nestăpînirile" firii: să-și impună ordinea, măsura și concentrarea tocmai atunci cînd cercetează „dezordinile" ce-și au sediul în noi sau alături de noi; poate, în fine să uite, să-și impună, să uite pur și simplu orice murmur, orice freamăt existențial disonant chiar în clipa cînd se apleacă mai iscoditor asupra divergențelor și contorsiunilor existenței.

„Îndeamnă-te cu vechii meșteri iconari / și cioplitori de pietre funerare / postind în rugăciuni / necunoscînd femeia / cu multe zile înaintea muncii lor", spune la un moment dat Hagiu. Numai că acest moment de invocare a ascezei purificatoare în vederea celei mai exacte funcționări a inspirației și a viziunii nu este de loc unul oarecare: este momentul cînd el își propune „să istovească, să ducă greul limitei", să epuizeze, cu alte cuvinte, tocmai emanațiile, „urmele" a ceea ce se împotrivește cel mai înverșunat nesocotirii, lăsării la o parte: carnea, trupul nostru. E perceptibilă aici atitudinea cea mai caracteristică și totodată tema **semnificativă** a poeziei lui Hagiu: tema regresiunii, încremenirii, abandonului regenerativ; tema aflării lucidității la capătul unui efort susținut de uitare și autoimpunere. Pentru a fi el însuși, poetul împăcat cu realitatea lucrurilor, lui Grigore Hagiu îi trebuie mereu o zonă de repaus fertil din care să se poată ivi dublul său adevărat: „o clipă lumea stă în cumpănire / dar eu presimt și-i strig / oprește-te îi spune oprește-te / dar sufletele deodată / din adînc săltate mă doresc / nimic nu se mai poate face / ba da există somnul / trebuie să cad în somn / ocrotitorul somn / trezit în mădulare / cuvintele mi-adorm pe buze / pe inimă mi-adoarme gura / și inima pe oase îmi adoarme / osul dormea demult / din întuneric scot în cupe / vertebrele sămînța un soi de mac / sînt roată de fîntînă de grădină / alunecînd pe cîmpuri / și-n vîrf de turn cu scară-ngustă / chiar somnul dărîmindu-și treptele".

Se afirmă de multe ori, mai mult sau mai puțin îndreptățit, că la cutare ori la cutare poet poezia reprezintă o formă de viață. În cazul lui Grigore Hagiu, însă, lucrurile ne obligă, ne constring prin evidență să credem astfel și să vedem în versurile lui, cu întrebări cîteodată atît de „complicate", singurul mod posibil de a dezlega și rezolva izbăvitor complicatele probleme ale „sufletului" său. Din mijlocul sfîșierilor contrarii, el poate afirma cu o liniște ce trebuie crezută pînă la capăt că certitudinea lui de existență se numește poezia: „aceiași sorți se-apleacă în cîntare / oricînd și-oricum va fi să fac / numărătoarea / nu port cu mine mult mai multă apă / decît se-adună roua-n zori pe-un măr sălbatic / nu port cu mine mult mai multă sare / decît se-nvață omul de copil / să ia-n treimea degetelor sfinte / și totuși printr-un singur vers / de dincolo de viețile mele / am respirat / o dulce gură de aer din univers".

Dan Cristea

Literatura S.F.

O carte apărută nu de multă vreme (**Literatura S.F.,** de Florin Manolescu, Editura Univers, 1980) aduce în discuție un domeniu atacat, apărat, ironizat, iubit, compromis, reabilitat, ignorat, binecunoscut, respins, acceptat, ostracizat, tolerat. Este lucrarea unui autor informat, a cărui tenacitate de arhiistoric literar (condimentată discret de implacabilul apetit pentru lectură al unui robot bine programat) l-a ajutat să parcurgă nu numai texte atrăgătoare, ci și numeroase cărți și reviste greu de mistuit.

Florin Manolescu procedează metodic. El dezbate, mai întîi, cîteva aspecte controversate (denumire, istorie, definiție), invocînd opiniile mai multor teoreticieni, fără să arate preferințe prea evidente, folosind cu prudența **topos**-ul „adevărul se află la mijloc". Urmează o cercetare structurală a genului. Sînt urmărite mecanismele analogiei și ale extrapolării, pe care autorul le consideră a fi „de forma silogismului". Sînt prezentate, în cadrul unui capitol intitulat „Sistemul de relații", o serie de raporturi, în afara cărora genul nu poate fi conceput („Relația știință — S.F.", „Relația fantastic — S.F.", „Relația basm — S.F."). Se trece la examinarea temelor, a personajelor tematice și a „obiectelor S.F.". Pe întreg parcursul investigației sale, autorul presară prezentări ale unor scrieri socotite în mod special semnificative. De precizat că referirile la scrieri românești sînt rare, în această primă parte. În schimb, un lung capitol, intitulat „S.F. în România", prezintă într-un mod minuțios, cu nenumărate date și amănunte, evoluția genului la noi, începînd cu primele manifestări și pînă astăzi (ponderea principală fiind deținută de referiri la scrieri de dinainte de anul 1950). Prima parte a cărții, în care teoretizările se sprijină pe scrieri europene și americane, are formă de eseu; în cea de a doua, însă, autorul adoptă scrupulozitatea unui istoric literar „de modă veche", care savurează amănuntele. Apare astfel o anume benignă lipsă de echilibru a ansamblului.

Capitolul final, „Condiția literaturii S.F.", prezintă concluziile. Autorul apreciază că este vorba despre o „literatură pe cale proprie", care urmărește „să concilieze două atitudini specifice unor sisteme diferite de valori (**atitudinea științifică** și **atitudinea estetică**)". Avînd în vedere această situație, „literatura S.F. a fost nevoită, în chip firesc, să-și compună o personalitate lexicală nouă și un număr de teme, specii, personaje, obiecte și procedee literare proprii, încadrate într-un context narativ diferit de acela al literaturii **main-stream**" (normală — n.n.). Drept consecință, raționează Florin Manolescu, un demers critic pornit de la normele estetice oferite de literatura obișnuită „este lipsit de eficiență".

Ce-i rămîne atunci de făcut criticii ? autorul nu răspunde clar la această întrebare, sugerînd totuși cîteva posibilități. Una dintre ele acceptă un punct de vedere sociologic, ce pleacă de la constatarea că „într-o proporție de 90% literatura S.F. este o **literatură populară** (...), cu o valoare estetică și de cunoaștere foarte redusă". Spre deosebire de simpla literatură proastă, însă, cărțile din această categorie nu se disting doar printr-o inferioritate estetică, ci și prin una ținînd de mentalitate și de ideologie. O a doua posibilitate a criticii este să se ocupe în mod special de „S.F.-ul exigent și grav", care reprezintă o literatură „a celor mai importante probleme ale omului, ca specie, o literatură vie, aflată din punct de vedere al semnificației umane, cu un pas înaintea literaturii de azi".

Scrisă cu acuratețe, seriozitate și, pe alocuri, cu un umor de bun augur, cartea lui Florin Manolescu nu se vrea de necontrazis, adăpostind cu discreție și, s-ar zice, nu fără știrea autorului, o serie de afirmații discutabile sau contradictorii. Le relevăm pe cîteva dintre cele mai frapante.

După cum s-a văzut, criticul conchide că una dintre calitățile mari ale literaturii S.F. este că se ocupă de cele „mai importante probleme ale omului, ca specie". Este o afirmație pătrunzătoare, care sugerează că vîrfurile genului sînt o literatură de idei, o eseistică absorbită de construirea adevărului cu privire la diverse dileme ale umanității. Ea se leagă de o alta: „literatura S.F. reprezintă o estetizare a curiozității". Nu poate fi vorba decît despre curiozitatea care stimulează cunoașterea. Multe dintre analizele lui Florin Manolescu localizează însă mai degrabă ingeniozitatea sofistică („amploarea speculației, acuratețea cel puțin aparentă a exercițiului logic, temeritatea reducerii la absurd"; „fascinante speculații logice"), recunoscînd astfel, în mod implicit, că literatura S.F. este mai mult o sofistică decît o eseistică, cititorul ei neffiind atît un pasionat de raționamente, cît un amator al vertijului intelectual pe care il creează sofismele și paradoxurile. Într-o viitoare ediție a cărții sale, criticul literaturii S.F. va putea să încerce o formalizare pornind de la structura sofismelor și a paradoxurilor logico-matematice; de asemenea, el va avea ocazia, eventual, să redefinească genul, pornind de la analogie cu epocile literare care au cultivat în mod special procedeele retorice de obținere a vertijului intelectual (analogon al emoției estetice).

Un aspect discutabil este și strădnința (observabilă și în cîteva dintre citatele de mai sus) de a argumenta teza că literatura S.F. are un statut de autonomie în cadrul literaturii „normale". Un exemplu: față de literatura fantastică, criticul caută să traseze o netă linie despărțitoare, părăsind, în mod surprinzător, prudența sa teoretică: „S.F.-ul este un real plauzibil, posibil sau virtual, fantasticul este un ne-real". Lucrurile nu stau așa. Oricare povestire fantastică, dar oricare, poate fi „argumentată", printr-o lectură care are în vedere sofismele „științifice" pe care le includ codurile S.F. Dealtfel, însuși criticul produce o astfel de argumentare, comentînd povestirea **Nopți la Serampore** de Mircea Eliade, text care ar putea fi considerat, la prima vedere, ca făcînd parte din literatura fantastică: „Explicația dată de Swami Shivananda poate fi regăsită în S.F. ca teorie a **universului paralel,** și atunci nuvela lui Mircea Eliade poate fi integrată, fără nici o dificultate, domeniului literaturii științifico-fantastice". Criticul apără autonomia S.F.-ului, ferind-o de orice amestec cu literatura obișnuită, alunecînd astfel (fără voie și cu cele mai bune intenții) spre o poziție dogmatică; el vorbește despre genul S.F. ca despre o entitate constituită o dată pentru totdeauna, o entitate ai cărei cunoscători au drept principală misiune ferirea ei de orice ingerințe.

În această prelungită pledoarie pentru o literatură S.F. aflată dincolo de literatură ni se pare a observa nu numai o eroare de raționament (vizibilă deîndată dacă ne gîndim, de pildă, la proteismul deplin al romanului modern), ci și una de strategie (nimănui dintre cei care scriu sau citesc S.F. nu-i este de folos ca relativei izolări de fapt în care se găsește literatura sa preferată să i se adauge și o claustrare voită, programatică, o claustrare ce seamănă cu trufia dubioasă a unui toreador, care nu mai iese în arenă zicînd că taurii pămînteni nu mai înseamnă nimic pentru el).

Din fericire, însă, prin cele mai bune dintre paginile lucrării sale, Florin Manolescu dovedește că bunele cărți S.F. nu sînt altceva decît literatură bună.

Voicu Bugariu

Amintiri în haine albe

Urmare din pag. a 5-a

La ieșirea mea din spital, aveam să constat că lumea nu se schimbase cu nimic. Cei din afară aveau perfectă dreptate să nu răspundă prea prompt la telefoanele care erau date din incinta spitalului și-n care bolnavii aveau senzația — și eu laolaltă cu ei — că erau frustați de interesul rudelor și cunoștințelor lor.

În fața mea, în autobuz, o femeie citea dintr-un curs dactilografiat despre modificările fiziologice care au loc pe parcursul îmbătrînirii garoafelor tăiate, păstrate în apă...

Lumea era grăbită. Pe strada Dracului, pe care mă plimbam uneori, undeva, la periferia orașului, se putea citi pe una din porți, aceeași pe care o știam de ani de zile, doar ceva mai înnegrită de ploi: „De vînzare trandafiri".

Și atîta timp cît oamenii mai creșteau și mai vindeau trandafiri, și atîta timp cît alții se ofereau să-i cumpere, se putea dormi liniștit...

PREMIILE ACADEMIEI R. S. ROMÂNIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ PE ANII 1977-1978

ANUL 1977

Premiul Timotei Cipariu; PAUL MICLĂU — „Semiotica lingvistică" (Ed. Facla); **TEODORA CRISTEA** — „Elemente de gramatică contrastivă. Domeniul francez-român" (Ed. Didactică și Pedagogică); **AL. OPREA, PETRU CREȚIA, D. VATAMANIUC, ANCA COSTAFORU și EUGENIA OPRESCU** — „Eminescu, Opere. vol. VII, proza literară" (Ed. Academiei).

Premiul Bogdan Petriceicu Hașdeu: AL. PIRU — „Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830" (Ed. Științifică și Enciclopedică); **PAL SÖNY** — „Monografie Nagy Istvan" (Ed. Kriterion); **Z. ORNEA** — „Curentul cultural de la Contemporanul" (Ed. Minerva).

Premiul Mihai Eminescu: VLAICU BÂRNA — „Patria mea, plaiul Mioriței" (Ed. Eminescu); **MARIN SORESCU.** „La Lilieci" (Ed. Cartea Românească).

Premiul Ion Creangă: GEORGE BĂLĂIȚĂ — „Ucenicul neascultător" (Ed. Albatros); **AUGUSTIN BUZURA** — „Orgolii" (Ed. Dacia); **SUTO ANDRAS** — „Lăsați cuvintele să vină la mine" (Ed. Kriterion).

Premiul I.L. Caragiale: MIRCEA RADU IACOBAN — „Reduta și șoarecii" (Ed. Junimea).

Premiul George Enescu: DUMITRU CAPOIANU — „Chemări '77" (piesă simfonică); **MYRIAM MARBĚ** — „Concert pentru violă și orchestră".

Premiul Ciprian Porumbescu: VASILE HERMAN — „Formă și stil în noua creație muzicală românească"; **GEORGE MARCU** — „Folclor muzical românesc".

Premiul Ion Andreescu: VASILE GORDUZ — „Bustul lui George Călinescu" (sculptură); **TRAIAN BRĂDEAN** — „Patria suverană" (compoziție picturală).

ANUL 1978

Premiul Timotei Cipariu: STELIAN TRAIAN DUMITRACEL — „Influența limbii literare asupra graiurilor daco-romane. Problema neologismului" (Ed. Științifică și Enciclopedică); **ZAMFIRA MIHAIL** — „Terminologia portului popular românesc în perspectiva etno-lingvistică comparată sud-est europeană" (Ed. Academiei).

Premiul Bogdan Petriceicu Hasdeu: ION LUNGU — „Școala ardeleană, mișcare ideologică națională iluministă" (Ed. Minerva); **IOANA EM. PETRESCU** — „Eminescu. Modele cosmogonice și viziune poetică" (Ed. Minerva).

Premiul Mihai Eminescu: NICHITA STĂNESCU — „Epica Magna" (Ed. Junimea); **CORNELIU M. POPESCU** — „Poeme" de Mihai Eminescu — versiune engleză (Ed. Eminescu).

Premiul Ion Creangă: FRANCISC PĂCURARIU — „Timpul și furtunile" (Ed. Eminescu); **OCTAVIAN PALER** — „Apărarea lui Galilei" (Ed. Eminescu).

Premiul I.L. Caragiale: DUMITRU SOLOMON — „Fata morgana" și „Scene din viața unui bădăran" (Ed. Eminescu).

Premiul George Enescu: NICOLAE BELOIU — „Simfonia a doua" și „Clopotele Alba-Iuliei"; **RADU PALADI** — „Cîntarea României"; **EDUARD TERENYI** — „In memoriam Bakfark" (suită pentru orchestră de coarde).

Premiul Ciprian Porumbescu: GHEORGHE CIOBANU — „Izvoarele muzicii românești".

Premiul Ion Andreescu: VASILE CELMARE, VIOREL MĂRGINEANU și OVIDIU PASIMA — „Mozaic Monumental".

atelier literar

poșta redacției

C. JGHEBAN : Cîteva din pagini atestă aptitudinile („Cîntec de leagăn", „Atu", ceva în „Dragul meu") dar în rest lucrurile se consumă în suprafață, în „ticuri" grafice la modă, jocuri puerile (gen Serafim-E.nifares, etc.), frondă formală, periferică, lipsită de substanță. (Poate că de-aici provin și dificultățile și obstacolele de care ne povestiți...)

OFELIA : Paginile ilustrează — cu exagerări, naivități și stîngăcii juvenile — o aspirație firească (chiar dacă ușor zvăpăiată) a adolescenței (un adolescent departe de a fi „neinteresant", „mărginit", „om prea obișnuit", etc., cum îl caracterizați în mod defăimător !...). Asupra perspectivelor sale literare, însă, nu putem trage (dintr-o scurtă scrisoare) toate concluziile.

ELENA COSTACHE : Corespondența se rezolvă numai în cadrul acestei rubrici. Trimiteți, deci, manuscrisele la aceeași adresă și urmăriți răspunsul în această coloană. (Nu e necesar să vă deplasați la București pentru atita lucru).

IOAN DUMITRU D. : Egida poeziei nu lipsește, dar versul e mult prea greoi, căznit, rebarbativ, citeodată abscons, iar „emisiunea", ca urmare, dificilă, intermitentă, sau chiar absentă. Ceea ce nu înseamnă, firește, că „se condamnă lucrul dens" (atunci cînd densitatea nu e doar o aparență, rezultată din complicații și contorsiuni formale!) ci doar că se cere anume o densitate „deschisă", la lumina zilei, provenind din simplitate, adîncime, vibrație (întruchipare ideală, desigur, către care tind, mai mult sau mai puțin, și cîteva din paginile dv., mai cu seamă „Torță", „Descumpănire", „Răpire", „Patrie").

MIGDANA : Există premise favorabile (mai ales, în „De la Adam-unu", „Capătul pămîntului", „Final", „Mai pling ploii rămași"), dar rezultatele concludente, „de vîrf", se vor ivi pe măsura trecerii de la manifestările sporadice, diletante, „printre picături", la o atitudine activă, continuă, responsabilă, la concentrarea tuturor preocupărilor, energiilor, aspirațiilor într-un singur focar creator. Lucru care vă stă în putință și sîntem siguri că-l veți reuși.

TITU ȘERBAN : Sînteți, în continuare, pe un drum mai bun, paginile au crescut în substanță, expresia tinde să cîștige mai multă siguranță și îndeminare. (La acest capitol, însă, mai e mult de făcut, pentru a îndepărta cu totul inegalitățile, șovăielile, aerul rudimentar, etc. — reflexe ale unui gust artistic încă neformat — se știe de ce !...). „Fiii soarelui", „Altă culoare", „Margareta", „Album", „Priviți" — iată cîteva pagini mai aproape de reușită. Ar trebui, însă să discutăm mai amănunțit, — dați-ne un telefon.

M. COSMETTO : Multe lucruri frumoase, în același gen delicat, diafan (nu neapărat „intimist"): „Anotimp", „Floare de măr", „Luptă", „certitudine", „Pasărea albastră", precum și aproape tot ciclul „Anotimpuri". Pagina ocazională nu vă reprezintă. (Desigur, sînt de refuzat în continuare sonoritățile facile ale convenționalismului prozodic, gen „arevaier-caier"...).

C. OPRICĂ : Unele semne bune există (mai ales în „Lecția de astronomie", „Singurătate", „De m-ar fi uitat") dar nu lipsesc nici șovăielile și stîngăciile începutului. Ceea ce înseamnă că trebuie să continuați, preocupat mereu de perfecționarea mijloacelor.

DORU POPESCU, GICĂ ORBENIA, CORNELIA A. MARCU, D. KENETH, FLORIN BĂNICĂ, DAVID IOAN GHEORGHE, EMIL MACHIDON, ȘTEFAN PÎRVULESCU, ION IMBRI, M. COTUȚIU : Nu se văd semne de talent ; se văd, în schimb, semne de incultură, de neștiință de carte (vecină uneori cu analfabetismul !). În asemenea condiții, nu se poate scrie literatură.

MIHAIL B. : Exerciții prozodice alerte, uneori spirituale, alteori străbătute de un vag freamăt liric, de multe ori alunecînd în cronica rimată ori chiar în „bancul" facil. Puncte de plecare ipotetice pe un drum literar al cărui itinerar e greu de întrezărit, deocamdată.

ELENA DUMITRU : Mult mai bine, de data asta ; lucruri de substanță, echilibrate, mature, care redeschid bunele perspective de odinioară („Să nu lasi niciodată noaptea să vină", „Să-mi nu-mi spuneți", „Această primă-vară", „De cîte ori plec de-acasă"). Rămîne să ne spuneți și cum veți iscăli, dacă ați renunțat la semnătura anterioară.

Dor de soare, Avestelamaris, Barbu Lăutaru, A. Scorțaru, Nae Ledra, Karman Glob, Cătălin Bogdan Neghină, Titu Dinuț (ceva, în „Pleci...") : Nimic nou! **Cl. T. Andrei, Virginia Lupu, I. Rain, Val. Vasile, Silvian Floarea, Hristache Minză, C. Velicu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R Manuscrisele nu se înapoiază.

Frunza următoare

Păroasa omidă se tărîște pe un presimț al său
înspre frunză? dar raza?
dumnezeu știe eu totdeauna m-am împotmolit
la jumătatea drumului înspre un scop în sine
s-ar zice că nu-mi aparțin
pe de-a-ntregul mă înalț și recad mereu
astfel mi se încetățeni spiritul miniei
pînă în ultima fibră amenință copacul
cu securea
focul cu apa viața cu moartea-mi dintr-o
frunză
mă privește omida cu ochiii mei din alta
o rază cu ochii omidei eu sînt frunza
următoare.

MIHAI CRĂIESCU

Scrisoare

De cînd ai plecat
e o lună
Fața mi s-a scurs
în pămînt.
Lumea îmi spune
că sînt.
Ce minciună!
Ceasul e tot unde-l știi.
A-nghițit
și garoafele tale.
Nu știe
că limbile sale
îți sapă cărarea să vii.
Noaptea citesc
scrisorile tale,
iubite.
De cînd ai plecat,
doar zilele-ntregi
au rămas
necitite.

CARMEN-DANIELA CHIȚIMIA

Kypros

Implacabil – timpul s-a scurs implacabil
adio-iubitul meu de o după-amiază.
Niciodată noaptea
nu va consfinți
mîinile noastre împreunate.
Aștept sulița soarelui
să-mi străpungă pieptul,
agrafa de aur a lui Oedip
să-mi sculpteze orbitele.
Rîsul a-ncremenit într-un rictus final.
Niciodată soarele
nu va consfinți
sărutarea noastră în zori.
Floarea de cactus s-a-nchis implacabil
peste cripta de marmură albă –
patul meu nupțial.

ELENA ȘTEFAN

Mărul

Uite acel măr mare
Ce-și cocea merele
Abia spre primăvară
În țarcul cu paie.
Mare cît un fag
Și singur lîngă șură.
Făcea mere mari și acre.
O umbră mare și udă
Tira în jurul lui.
Și ce de scorburi avea
Și ce de cuiburi.
Uite acel măr mare
Sub care dormea bunicu
Vara și duminica
Și sub care-și bătea coasa.
Uite acel măr mare
Sub care mîncau oile iarna.

Uite mărul acela
Ca o casă pustie.

REMUS ROCA

Aniversare

Iulie-fruct
Cu miezul copt
Și beat de fericire.
Plin de muzici
Și seve șirete
Tari, copleșitoare.
Fruct cu semințe – nopți de vară –
În care pleoapele nasc vise leneșe,
Toropite,
Vise voluptoase, haotice.
Visul că ne vom reîntoarce
La țărmul aceluiași iulie
De stele limpezi.

NONA TROC

Un albastru rece, boabe

Nimeni prin văzduh
adunînd dureri ce zămislesc bătrînețî
urîte,
forma amintirilor, o noapte
prin care pășim în silabe
mușc din oraș ca dintr-o felie
de pîine
să nu creadă nimeni în întrebări
și apoi ai plecat
ca în toate diminețile de pînă acum
zidul meu e irosit
și tu te-ai rătăcit în înghesuiala
din autobuze
eram cel mai mic, cel mai neînsemnat
cu putință
dintre cei ce-au privit la ferestrele tale
poate prea tîrziu
sau
cine știe,
mult prea devreme...

B. HORASANGIAN

Între două cuvinte

Graiul lui era format din substantive
și tăcerea din verbe

eu îl întrebam din război
el spunea un cuvînt cum ar fi măr
sau cireș apoi tăcea
și eu înțelegeam că îl altoiește în gînd
și îl lăsam să-și termine treaba

apoi iar îl întrebam din război
el zicea cal
îi țesăla coama împletită de iele
și-l bătea cu palma pe git dojenindu-l:
– „iar te-au drăgostit muierile-alea nebune,
mă, derbedeule!?" –
adică tăcea

așa era el, între două cuvinte
făcea o grămadă de treburi

GH. MARCU

Sentința aminată

mă ajung și acum știri despre el
dar eu un combatant veteran
învins de teatralitate
nu-i mai port efigia brodată
nu-i mai port nici dragoste nici dușmănie
deși mi-a lăsat sentimentele mutilate
să învelesc în zdrențe idoli goi
mi-a lăsat păsările rotindu-se
candelabre pe un plafon năruit
cu atîtea elemente de decor să încheg
un cîmp de amintiri și de trăiri frumoase
cu un simț precis și josnic
de autoapărare.

VIORICA IONESCU

Tineri poeți polonezi

Marek Wawrzkiewicz

Ne-ntoarcem acasă

Ne-ntoarcem acasă în zori
Pe vecie alungați
În trei puncte cardinale
Pe distanțe albe
Prin nori prin vînt
În ciripitul păsărilor
Trezite dis-de-dimineață
Ne-ntoarcem acasă
Far în noi se stinge
Amintirea nopților calde
Dragostea pe care o cunoaștem
Credința în ideile noastre
Și numai visul cel flămînd
Veghează într-o înfundătură îngustă

Ne-ntoarcem acasă în inima pustiită
Cu durerea desculță
Și cu gîndul că nu se va găsi
Micul grăunte al cauzei
Atît de singuratice
Că nici în străfunzimile noastre
Nimeni nu ne-așteaptă

Ne-ntoarcem acasă în zori
Alungați pe vecie
Ne ridicăm în picioare pe scări umane
Într-o flacără înaltă

* * *

Da, înțeleg din ce în ce mai puțin –
și din tine, și din mine,
Despre acest nor știu numai că va trece,
Despre această picătură – că se va usca,
Despre această frunză – că-ntr-un gunoi galben
se va transforma.

Schimbi cu brațul vîntul. Dar „știu" – nu
înseamnă –
Înțeleg – Sînt de-acord. Renunț la revoltă.
Dialogul nu-i aud – de parcă m-aș uita într-o
flacără,
În flacăra firavă a luminării. Care pîlpîie între noi.
Mereu la fel de simțită. De ani slăbuță
Căci – mi se pare – că moare în șoapta slabă
a vîntului
Și există totuși. E poate prea mică să nască
un incendiu
Da, tot mai puțin înțeleg din tine și din mine
sau uneori – trezit noaptea – mă gîndesc
La dragostea aceasta bolnavă. La ea, la punctul
Prea amărui de copt. La faptul că-i prea tomnatic,
Că-i cel mai bogat și mai răspîndit din lume.

Altcineva

E ca și cum o frunză s-a înecat în apa toamnei,

De la o mare depărtare, în piriiașul memoriei
Se-adună orele. Și stăm în fața lor
Doborîți de vreme. Încet, tot mai încet.

Cum să ajungem pînă seara ?
Unde să întîlnim întunericul ?
În memoria ta sînt ca într-o galerie pustie.
Ca un fragment de peisaj, mișcat de careva

Încă azi, înainte de prînz. Cine îl ține minte –
Să-l fi mișcat oare cel care a ieșit
Sau lumina care s-a stins ?

Să plutești ca un vas de lemn. Să te îneci
ca o frunză pe apă.
Să te stingi cum se stinge lumina.

Ai crezut c-am trăit cîndva –
Dar a fost altcineva.

Marek Zacharyasz

Generalul și lacrimile

plînsul generalului nu se aude
lacrimile lui
plutesc prin nori

numai uneori se-ntorc pe pămînt
dar nu sînt nici lacrimi
nici bolovani

ele se-ntorc
ca niște cărți de joc

Mira Kus

* * *

munții sînt munți
pădurile sînt păduri
iar apoi apă
poezia te face
să fii tu însuți

* * *

Moartea ? nu-i delec prea mare
așa cum mi se pare
moartea-i exact
cît mine
poate intra în noi
și nu-i prea mică
poți spune că moartea
te cuprinde ca pe nimica toată

* * *

Unde-i oaza
aceea
Căutați-o și găsiți-o
Nu cred în asta. Dar știu
că dacă-mi pun urechea
în nisipul pustiului
și-ascult atent
pot auzi uneori
bolborositul apei

Marian Basiaga

Omul

I-am omorît cînd a venit cu-o speranță la noi
I-am omorît fără să credem că spera în noi
I-am omorît în lipsă fără să fim prezenți
I-am omorît ca să ne răzbunăm ca un călău
I-am omorît ca pe un dușman crezîndu-ne
victorioși
I-am omorît în numele ideilor noastre oribile
I-am omorît ca pe niște zei care pedepsesc
I-am omorît ca pe un om prozaic așa cum trebuie
I-am omorît c-a fost o lepădătură

pentru azi ne-am încheiat treaba
mîine îi înălțăm
un monument

n-am găsit altceva mai bun

Vojciech Kawinski

Convorbire naivă

I

Aceasta-i casa noastră.
În această casă noi și cei
care s-au pierdut înaintea noastră.

Aceasta este dreptatea noastră.
În ea umbre de speranță
metalul convingerilor și rugina nevoilor.

II

Aici e glasul nostru.
În el o dîră de tăcere
legată de noaptea salvării.

Acesta este copilul nostru.
În el crește o flacără luminoasă
care ne-a izgonit.

În românește de Nicolae Mareș

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

POEȚII ȘI COMPOZITORII CÎNTĂ PARTIDUL

● **Sub genericul de mai sus, Uniunea Scriitorilor și Uniunea Compozitorilor au organizat marți 22 iulie a.c. în marea sală a clubului Întreprinderii „Republica" din capitală, un festival literar-muzical dedicat împlinirii a 15 ani de la Congresul al IX-lea al Partidului.**

Oaspeții au fost salutați de tovarășul Mihalcea Tașcă, **secretar adj. al comitetului de partid al Întreprinderii „Republica".**

După cuvîntul introductiv rostit de Dumitru Necșoiu, **secretar al Comitetului municipal de partid, au vorbit despre importantele realizări obținute, în domeniile literaturii și muzicii românești în cei 15 ani sărbătoriți,** Ion Hobana, **secretar al comitetului de partid al Uniunii Scriitorilor și** Vasile Tomescu, **secretar al Uniunii compozitorilor.**

A urmat un recital de poezie și proză dedicat patriei și partidului.

Și-au dat concursul, în continuare, corul Radioteleviziunii, compozitorul Horia Moculescu **și solista** Doina Spătaru.

Au participat : Gheorghe Anca, Vasile Băran, Ion Boștinaru, Radu Cârneci, Daniela Crăsnaru, Dan Deșliu, Ioana Diaconescu, Nicu Filip, Traian Iancu, Al. Raicu, Victor Torynopol, Victor Tulbure, Petru Vintilă, **compozitorii** Teodor Bratu, Costin Cazaban, Ion Chioreanu, Laurențiu Profeta, Vasile Sîrli.

Arnold Van Gennep și folclorul românesc

Urmare din pag. 1

patie stăruitoare. Intuind rolul limbii în difuziunea unei culturi, el nu-și ascundea o undă de regret că : „Româna nu este, cel puțin nu e încă, o limbă de uz curent în mediile științifice și, ca urmare, numeroase documente publicate în ultimii cincizeci de ani în România n-au fost folosite de comparatiștii generali..." ca Frazer, Westermarck, sau Van Gennep însuși. Cum lesne se vede, celebrul etnolog credea intim într-un sfîrșit al acestei stări de lucruri și implicit în viitorul limbii noastre, pe care, cu alt prilej, nici n-o va considera foarte dificilă, arătîndu-se chiar dispus să o învețe. Bariera limbii îl va fi împiedicat desigur să pătrundă mai adînc în problematica folclorului nostru, dar legăturile, unele «face à face», cu cîțiva români de seamă — N. Iorga, Ov. Densusianu, Al. Tzigara-Samurcaș, Artur Gorovei, Mihail Vulpescu — îl vor fi ajutat să înțeleagă farmecul, originalitatea și importanța creației noastre poporane în context european. A semnat astfel prefața (din care am și desprins citatul anterior) la cartea lui M. Vulpescu, **Les coutumes roumaines périodiques** (Paris, 1927) ; a contribuit la prestigiul internațional al revistei **Sezătoarea** condusă de A. Gorovei (v. Petru Ursache, **„Sezătoarea" în contextul folcloristicii,** 1972) ; a recenzat cu nobilă generozitate în **Mercure de France,** unde ținea rubrica de specialitate, cărți românești de etnografie și folclor. Poate că nu de fiecare dată elogiile sale erau îndreptățite, dar, mustrîndu-ne între noi pentru neglijențele cu care ne înfățișăm lumii, să nu ne înnăbușim și satisfacția de a ne ști doriți la symposionul spiritual al popoarelor.

Dar prin ce-l fascina pe Van Gennep, ca om de știință, folclorul românesc ? Prin acea însușire pe care teoreticianul din el o considera definitorie pentru creația de acest tip : improvizația, adică spontaneitatea și, implicit, **autenticitatea.** Locul stereotipiei de imitație îl ia în acest caz „modelarea nouă, remodelarea materiei orale și muzicale inițiale". Savantul francez integra însă în folclor și portul, artele plastice și decorative, precum și alte categorii de producții non-lirice, cu substrat material. De aci a derivat și interesul său pentru muzeografie. În această ordine de idei, recenzînd în 1937 în **Mercure...** lucrarea **Muzeografie românească** semnată de Al. Tzigara-Samurcaș, Van Gennep se referea între altele la importanța educativă a continuității între creația contemporană și cea a predecesorilor. „În România — scria el — acest racord se face cu o claritate incomparabilă, din zilele noastre prin perioada bizantină [și cea dacică, am adăuga noi] pînă în perioada neolitică". De unde și această judecată admirativă pentru poporul carpatic, dar impovărătoare pentru niște autorități ce nu găseau cu cale a sprijini Muzeul etnografic național : „Românii din prezent sînt răspunzători în fața întregii umanități de opera strămoșilor lor...".

Toate acestea erau vibrări de la distanță : sincere, dar mediate. Descoperiri recente de arhivă arată însă că Van Gennep a încercat și experiența descinderii personale în cîmpul culturii noastre. Invitat cîndva de guvernul elvețian să predea la Universitatea din Neuchâtel, el organizase în 1914 în acel oraș primul congres mondial de etnografie și folclor, rămînînd apoi secretar general al acestor manifestări. După război, solicitat, cum însuși mărturisește, să întreprindă ceva pentru România, primul lui gînd a fost de a relua și chiar de a amplifica în țara noastră experiența din Elveția. Așa s-au cristalizat cele două mari proiecte românești ale sale, strîns legate între ele : (1) înființarea la Universitatea din București a unei catedre internaționale de etnografie și istoria comparată a civilizațiilor, cu studenți și doctoranzi din toată lumea ; (2) organizarea la București a celui de al doilea congres mondial de etnografie și folclor. Detaliile acestor proiecte vor ieși la iveală îndată ce vom publica, într-un număr apropiat al revistei **Ethnologica,** scrisorile trimise de savantul francez lui Mihail Vulpescu, în perioada 1926—1931. Cîntăreț de operă aplaudat la Cannes și la Monte Carlo, dar și în castelele de pe valea Loirei unde făcea să răsune doinele de-acasă, mai tîrziu profesor la Conservatorul din București, M. Vulpescu era și un pasionat folclorist. El a reprezentat, împreună cu Elena Văcărescu, țara noastră în Secția de cooperare intelectuală de pe lîngă Societatea Națiunilor, în acea calitate, a fost cel mai ardent susținător al proiectelor lui Van Gennep. Acesta primise deja oferte din partea Belgiei și Olandei, dar a preferat să aștepte un răspuns de la București. Așteptarea nu era particular-afectivă, ci se întemeia pe o strategie culturală de mare amploare : „Prin întinderea teritoriului său și prin mărimea populației, România ar putea și ar trebui să încline balanța de partea sa și să devină în Orient centrul de raliere a forțelor intelectuale ce se ramifică din alte centre europene". Iată o viziune tot mai larg împărtășită astăzi asupra viitorului culturii europene. Autorul ei a fost de altfel un mare strateg și în știința pe care a slujit-o, cum ni-l arată conștiința clară a puterii economice, politice și morale pe care o aduc congresele internaționale, în vremea aceea mult mai rare.

Un binecuvîntat al Minervei și în latura de uzură a vieții științifice, înzestrat cu inteligență practică și cu necesarul «esprit de suite», Arnold Van Gennep n-a avut totuși privilegiul de a se bucura de succesul proiectelor sale. Cauzele eșecului sînt neștiute deocamdată, așa cum neștiute au fost pînă azi proiectele însești. De ce cîțiva profesori străini au activat în epocă la universitățile românești iar celebrului etnolog și folclorist nu i s-a creat această posibilitate ? Greu de răspuns. Pe deasupra neîmplinirilor ne rămîne însă figura sa generoasă, de așezat în dreptul inimii, alături de Jules Michelet, Emm. de Martonne, Henri Focillon, Charles Diehl și de toată elita prietenilor francezi ai poporului român.

Dincolo de erudiție

Urmare din pag. 1

în fața unei personalități strălucite : eminent critic și cercetător literar, director al Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu", membru al Academiei, al onsiliului de conducere a Uniunii scriitorilor, al Consiliului Universității, șeful catedrei de literatură universală și comparată, personalitate recunoscută pe plan internațional, membru al unor organisme de literatură comparată etc., etc. Cum să îndrăznesc eu, la anii mei puțini, să încerc un dialog cu un asemenea „monstru sacru" ? În al doilea rînd, „monstrul sacru" îmi fusese, cu un an în urmă, profesor, dar numai la curs, nu și la seminar, unde un contact cît de cît „amical" s-ar fi produs de la sine. În al treilea rînd, inhibarea mea pornea și dintr-o maximă inocență : pur și simplu, luam pentru prima oară un interviu !

Cum-necum, am îndrăznit totuși. I-am mărturisit nepriceperea mea într-ale chestionării, compensată mai apoi cu prisosință de căldura și amabilitatea cu care „intervievatul" și-a oferit ajutorul. Am convenit să încerc să formulez niște întrebări în scris, la care să primesc răspunsuri asemenea. Peste cîteva zile, m-am prezentat la Institutul Călinescu, în mînă cu paginile cu pricina. Zoe Dumitrescu-Bușulenga le-a citit zîmbind ici, ridicînd sprîncenele colo, uneori mișcîndu-și buzele în ritmul frazelor citite, alteori dînd din cap aprobator. Pe respectivele pagini nu erau întrebări propriu-zise, ci mai mult niște reflecții care, mă gîndisem eu, ar putea să atragă considerațiile cît mai libere ale interlocutoarei mele. Dar, cu aceasta, întrevederea noastră nu s-a încheiat. Dimpotrivă, am avut plăcerea să cunosc și cealaltă „variantă" de interviu : discuția deschisă. N-am notat nimic pe loc și cred că nici n-aș fi putut: „neastîmpărul" intelectual al lui Zoe Dumitrescu-Bușulenga e greu de prins din fuga condeiului (mărturisesc că nici la cursul domniei-sale nu am luat notițe). Mi-a mărturisit credința sa că literaturii noastre nu îi sînt proprii teatrul ca formă de manifestare și tragicul ca notă spirituală fundamentală. De aici, am deschis discuția asupra teatrului lui Marin Sorescu. Am aflat apoi, fără să-mi ascund plăcerea, despre interesul domniei-sale, devenit acut în ultimii doi ani, pentru literatura care se scrie acum la noi, mai ales proza : Țoiu, Bălăiță (e Joyce al nostru !), Ivasiuc, Augustin Buzura, Breban. Încetul cu încetul, subiectele de discuție s-au amestecat : literatura de azi și difuzarea ei în lume, nivelul studenților de la română și limbi străine, contactul cu studenții, perspectiva asupra literaturii actuale dinspre istoria literaturii universale, misiunea intelectualului, amărăciunea pricinuită de unele polemici mărunte, lumea ideilor și încă multe altele. Nu mi-am putut stăpîni o întrebare pe care mi-o pusesem de multe ori înainte : de unde atîta vitalitate, de unde puterea de a face atîtea lucruri : cursurile, Institutul, colocvii și congrese în țară și peste hotare, comunicări, articole, studii care cer mult timp petrecut în bibliotecă, activitatea la Uniunea scriitorilor, la Academie, la Universitate — cum poate un singur om să facă atîtea lucruri ? Îmi vorbește despre permanentele solicitări pentru articole și prefețe de carte, despre mulțimea de obligații care o împiedică să-și scrie propriile cărți (aici se simte o notă de amărăciune). Poate o să găsească odată timpul pentru a-și scrie amintirile — ar putea ieși ceva interesant. Îmi vorbește despre deceniile pe care le-a trăit, despre formidabila condensare a istoriei : la noi, după primul război mondial, ca într-un film cu turația mărită, istoria și-a grăbit cursul, fluxurile și refluxurile care ar fi cerut secole s-au succedat în ritm amețitor.

Pînă să încheiem „colaborarea" în vederea numitului interviu, am mai avut cîteva întrevederi cu Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Am găsit de fiecare dată aceeași căldură, aceeași rară atmosferă de apropiere, de comunicare, pe care rîndurile acestea au încercat s-o sugereze. Mulți o cunosc pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga în ipostaza integrității, sobrietății, erudiției. Însă dincolo de toate acestea, iată, Zoe Dumitrescu-Bușulenga e — pur și simplu — un om minunat.

Un singur minut

Urmare din pag. 1

Pentru că, dacă basmele, miturile și legendele sînt memoria noastră antumă, la orizont memoria radioactivă deja se intersecta cu propriile ei victime. Phoenix este în repaos iar aripile ei zac azvîrlite uneori pe plaje cu nisip întunecat. Cînd și cînd cîte o undă de vînt le mai înfioară dar acesta nu mai e zbor. Satelitul cu pricina, ca să revenim, nu este și nu era specializat pe cazna reîntrupării. Alarmat cum am spus, paralizat de liniștea aceea de un minut, s-a mutat în cea dintîi calitate a sa — observația — și a confirmat : da, pe Pămînt nici un foc de armă. Nici un foc tras ! — pentru că, virtual, din moment ce armele nu fuseseră îngropate, el putea fi oricînd declanșat. Dar deocamdată situația asta era, un deget întîrziase poate pe trăgaci, altul pe butoane, pe fire de legătură sau de detonare, etc., etc. Ehei, și cîte nu se mai pot spune ! Că pe nicăieri, în nici o poiană a Pămîntului și în nici o pădure de pildă ținta nu trecuse la timp prin dreptul trăgătorului. Sau că nimeni nu a avut de răzbunat nimic sau că a aminat, n-a mai avut timp, a renunțat. Ori că dintr-un motiv strategic sau altul s-a lăsat un răgaz. Nici o iubită n-a înșelat pe nimeni, ori, din credință sau din plictis toți, dar absolut toți oamenii de pe Pămînt, printr-o telepatie care a funcționat perfect și la toate nivelurile, la toate generațiile și prin toate colțurile și ascunzișurile firii, s-au înțeles să facă un minut, doar un singur minut de liniște. O experiență, nu ? Și ce formidabilă ! Atît de improprie, atît de străină părea de parcă s-ar fi operat pe aer cu niște stranii raze de conștiință. A intrat în derivă, s-a cutremurat, a trăit pînă la paroxism nedumerirea și s-a alarmat — cine altul decît satelitul. Și colaboratorii săi, bineînțeles. De unde se vede că existențialismul se mută uneori în tehnică iar aceasta, la rîndul ei, poate să reproducă stări mai fidele și mai proprii omului — sau umanității, în general — decît acesta, la un moment dat, ar fi fost în stare.

Ce să înțelegem de aici, că și un minut contează ? — asta aproape că nu mai trebuie subliniat. Și poate că tocmai sub el, în culcușul de rază își făcuse atunci pasărea Phoenix cuibul pentru că, iată, uitasem să mai spun, acest minut a fost singurul dealtfel, fără nici o impuscătură, în tot șirul de minute și ani de după cel de al doilea război mondial.

ÎNSEMNELE UNEI PRIETENII TRADIȚIONALE

Tricolorul românesc și tricolorul francez flutură din nou, alături, la Paris, România și Franța, țări surori intru ginta latină, cum ar fi spus Alecsandri, s-au reîntîlnit animate de dorința și de voința de a da noi dimensiuni unor raporturi de veche și frumoasă tradiție, de a conlucra rodnic pentru pacea Europei, pentru pacea lumii.

Acestea sînt semnificațiile pe care le degajă vizita întreprinsă de președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu la Paris. Vizită ce se va înscrie, fără îndoială, ca un moment de referință în seria contactelor bilaterale la cel mai înalt nivel, desfășurate cu regularitate pe parcursul ultimului deceniu și jumătate. O atmosferă sărbătorească, fastuoasă, o primire caldă, prietenească, de aleasă stimă și respect au marcat, pretutindeni, în aceste zile, prezența înaltei solii a poporului român la Paris. S-au rostit și s-au scris cuvinte de caldă apreciere la adresa realizărilor României, a prezenței sale demne în lume, a personalității prestigioase a președintelui Nicolae Ceaușescu, la adresa stadiului înalt atins în cadrul raporturilor bilaterale. „Așezate pe temelia principiilor deplinei egalități, a respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc — sublinia președintele Nicolae Ceaușescu — relațiile dintre România și Franța au cunoscut în ultimii ani o dezvoltare mereu ascendentă, în interesul ambelor noastre popoare, al cauzei generale a cooperării și păcii internaționale". La rîndul său, președintele Valery Giscard d'Estaing releva : „Reînnoind vechea lor prietenie acum 15 ani, Franța și România au regăsit drumul realităților geografice și istorice al Europei. Acest drum este cel al solidarității. Este drumul unei unități reale de civilizație, ale cărei expresii le resimțim și unii și alții, care trebuie, treptat, să-și facă auzită din nou vocea sa în lume". Fără îndoială, cronica anilor din urmă consemnează numeroase și importante realizări în planul extinderii și aprofundării raporturilor româno-franceze. În ultimii cinci ani schimburile economice bilaterale s-au dublat, Franța ajungînd să ocupe locul al treilea în comerțul exterior al țării noastre. Cooperarea fructuoasă cu firmele „Renault" și „Citroen", sau capitolele mai recente ale acestei cooperări în domenii ca electronica, producția de elicoptere sau de centrale electrice sînt reușite certe, care oferă, așa cum s-a subliniat și în cadrul convorbirilor oficiale dintre cei doi președinți, o bază solidă, de largă perspectivă pentru extinderea și aprofundaera în viitor a conlucrării popoarelor noastre. Bilanțul este fructuos și atunci cînd ne referim la schimburile tehnico-științifice, culturale, artistice sau în domeniul învățămîntului, la aprofundarea cunoașterii reciproce a realizărilor spirituale ale popoarelor român și francez. „Cum s-ar putea altfel, spunea primarul capitalei franceze, Jacques Chirac, cînd aceeași origine și aceeași tradiție latină, aceeași înrudire latină, aceeași independență a spiritului au țesut între România și Franța legături seculare ?".

Țări cărora le e scumpă independența, care acționează, în mod specific pentru echilibrul și pacea continentului și a lumii, România și Franța s-au regăsit într-un perimetru al preocupărilor și intereselor comune și în abordarea marilor probleme contemporane. Largul tur de orizont asupra vieții internaționale a permis identificarea unui mare număr de puncte de contact, cei doi președinți proclamînd și de această dată necesitatea întreprinderii de noi eforturi, de noi inițiative menite a asigura continuarea procesului destinderii, un climat autentic de securitate, înțelegere și conlucrare pașnică pe continent și în lumea întreagă. Plasată sub semnul continuității, al respectului și stimei reciproce, noua solie de pace și prietenie a României în Franța se constituie, fără îndoială, într-o valoroasă contribuție la ridicarea pe o treaptă superioară a tradiționalelor raporturi româno-franceze, la promovarea dialogului constructiv între națiuni, la edificarea unui climat de încredere, securitate și pace pe bătrînul nostru continent și în lumea întreagă.

Aurel Perva

Meridiane franceze

Jules Supervielle

Vis

Șterg ziua niște mîini
Altele invinuiesc noaptea-rugini.
Pe o bancă necioplită așezat
Aștept rîndul de-altădat'.

Se intră, se iese, se intră
Prin ușa deschisă, înfrîntă.
Domnii de azi, domnii de mîine
Domni ain trecut, domni de tăciune.

Cînd fereastra se va edschide
Cine va muri, cine va ride ?
Cînd soarele va reveni
Cum să-nțeleg că el va fi ?

A trăi

Am păsit
Pe pulsul nopții istovit
Sînt un om prins
În lanțuri înstelate învins.

Nu știu răgazul de odihnă
De care oamenii au tihnă,
Și somnul, chiar și el,
Mi-e devorat de cer.

O, goliciune a zilelor mele,
Te-au crucificat, ele ;
Ale pădurii păsări
În aer vlăguit, înghețate mătăsuri.

Ah ! Voi cădeți din copaci.

A retrăi

Peste arbori avară
Noaptea-i necesară,
Ceea ce trebuie sînt fructe
Pe mese de marmură slute,
Pentru ca inima să bată
Trebuie întunecarea toată,
Ceea ce trebuie-i senin
În inima de-aprins carmin,
Ziua-i ceea ce trebuie
Pe pagina albă să biruie
Ceea ce trebuie e numai iubire
În adîncul din fire.

În românește de Ion Iuga

Marc Guyon

Hazard

Dezrădăcinat, la întîmplare
Mă întreb dacă n-am trădat
Pămîntul acesta, drumurile lui ?
M-am rătăcit ? Am fost uitat ?

Mi-am blestemat odinioară umbra
Ce mă urma credincioasă. Întotdeauna
E prea multă lumină.

Atît de calm

Atît de calm într-adevăr pămîntul...
Dumnezeu pare-a fi ațipit acolo.
Un zbor de rîndunele
Șterge tristețea deschisă pe cer.
Depărtarea e neagră
Și dulce. Sufletul este o ninsoare.

Yves Bonnefoy

Vară de noapte

Aproape clipa, iat-o !
Nu mai e zi, nu mai e noapte, steaua crescu
Sporind minunea unui trup surizător
O apă nesfîrșită și limpede murmură fără
încetare...

Fragile mîini de humă vor desface
Nodul cel trist al visărilor
Luciri vor adăsta umbrite
Pe pînza apelor clare,
Steaua se cunună cu spuma ușoară
Arzînd într-o mantie cenușie

Marie-Claire Banquart

Însingurată

Nu îndrăznesc să le spun :
A trăi departe înseamnă să nu mai văd tăcerea
Lumini peste ape s-ar stinge

Să le spun
Că poți să rizi uneori, fiindcă ești asemenea
Umbrei albăstrii a celuilalt

Ce sînt fără tine ?
Cum să strig altceva
Decît sfîrșitul ?

În românește de Ileana Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **COTIDIANUL „PHILELEPHTEROS"** care apare în capitala Ciprului a publicat un amplu articol al profesorului Hadrian Daicoviciu despre „Statul lui Burebista". Articolul, însoțit de un bogat documentar fotografic înfățișînd imagini ale mărturiilor arheologice descoperite în ultima vreme pe teritoriul patriei noastre, apare sub genericul „Din istoria românilor : 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent — statul dac".

● **EDITURA RECLAM DIN LEIPZIG** va publica pînă la sfîrșitul acestui an 110 titluri în format de buzunar. Dintre acestea, jumătate sînt noi apariții. Multe din volumele deja publicate au fost tipărite cu prilejul unor aniversări. Astfel Elke Mideli a editat o cuprinzătoare biografie a lui Friederich Schiller cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea marelui poet și dramaturg german. Printre alte lucrări pregătite să apară în acest an se numără o culegere de poeme în două volume aparținînd poetului spaniol, laureat al premiului Nobel, Vicente Aleixandre, volume de nuvele semnate de Valentin Rasputin și Klaus Mann precum și cărți despre viața și opera unor muzicieni celebri precum Georg Philipp Telemann și Richard Strauss.

● **O LICITAȚIE** care a avut loc de curînd la galeriile „Christie's" din Londra a făcut ca suma plătită pentru un tablou de Rubens să atingă sumarecord de 5 470 000 dolari. La acest preț a fost adjudecat cunoscutul tablou „Samson și Dalila" al celebrului flamand. Cu acest prilej, Rubens s-a plasat printre cei mai bine cotați pictori în cadrul vînzării la licitație a celor mai de seamă tablouri. Rubens se apropie de un Turner vîndut cu 6 400 000 de dolari, de un Velasquez pentru care s-au primit 5 500 000 dolari și întrece cu puțin un Van Gogh pentru care s-au oferit 5 200 000 dolari.

● **LA PÖCHLANN, PE MALUL DUNĂRII,** localitate în care s-a născut Oskar Kokoschа, marele artist plastic austriac, au fost fondate în 1973 arhivele Kokoschа, care în cei șapte ani de la înființare au strîns o bogată documentație ce deschide noi orizonturi asupra vieții și activității pictorului ale cărui opere au deschis drumuri noi în plastica modernă. Pentru expoziția Kokoschа pe care aceste arhive o pregătesc în acest sezon numeroși particulari posesori ai unei opere semnate de artist au anunțat participarea cu lucrări importante aparținînd perioadei dintre 1923 și 1930, ani în care Kokoschа s-a exersat desenînd mai cu seamă peisaje rurale; de asemeni se anunță pentru acea expoziție o bogată colecție de autoportrete de la începuturi pînă la sfîrșitul perioadei de creație a cunoscutului artist austriac. Un catalog cu lucrări „Kokoschа la Pöchlarn" va fi tipărit de Hans Marie Wingler la Editura Weltz ; și va fi publicată de asemenea o culegere de scrisori editate de Olda Kokoschа, văduva artistului Heinz Spielmann.

● **MOZART, ROSSINI, BACH ȘI HAYDN** sînt compozitori ale căror opere vor fi interpretate în cele mai importante concerte ale festivalului de la Aix-en-Provence, care se va desfășura pînă la 3 august a.c.

Celebrele opere ale compozitorilor amintiți vor fi interpretate de cei mai de seamă șefi de orchestră și soliști ai vieții muzicale de astăzi.

● **HORST JANSSEN,** cunoscut grafician din R.F.G. a fost sărbătorit de curînd, la împlinirea a 50 de ani de viață. Patru expoziții organizate în Hamburg, orașul natal al sărbătoritului au prilejuit întîlnirea cu un artist proteic, considerat de mulți specialiști „genial" atît pentru capacitatea de a se alătura de fiecare dată marilor spirite ale plasticii universale cît, mai cu seamă, pentru forța de-a dreptul fascinantă a desenului său ; prin virtuozitatea meșteșugului și prin riposta hotărîtă dată creației numite „ocazionale". Janssen se numără printre epigonii suprarealiștilor. El este mai cu seamă adeptul unui „realism pasionat", scrie un critic. „Țelul limitat și autentic al artistului este reprezentarea realității înconjurătoare". Artistul se distinge prin imaginarea unui „univers grotesc și halucinant al deformărilor și obsesiilor, populat de făpturi și figuri desecate parcă cu ajutorul razelor Röntgen". „În «linia» lui sînt «interpretate» și «travestite» și, poate, «omagiate» și «parafrazate» lucrări ale unor maeștri din trecut : Botticelli, Andrea Mantegna, Dürer, Chardin, Goya, Caspar David Friedrich, Runge, Redon, Ensor sau, de ce nu ?, Hokusai.

● **HESIOD, EURIPIDE, LAO TSE, PLATON,** Virgiliu, Aristotel, Aldous Huxley, Pablo Neruda, Jean Giono, Leopold Sedar Senghor sînt o parte dintre autorii unor texte despre pace și război apărute într-o antologie recentă „Pace pe pămînt". Sînt înserate texte ca „Tratatul de pace încheiat de Ramses al II-lea cu regele hitiților Hattusilis" la 1278 î.e.n., inscripții din India și Tailanda precum și opere ale unor artiști moderni alături de numeroase reflecții despre pace și despre război ale unor oameni politici ai zilelor noastre. Este o culegere de texte, subliniază Martha M'Bow, director general al UNESCO, care demonstrează aspirațiile profunde ale umanității și „constituie îndreptar pentru reflecție oferit marelui public și în special tinerilor din lumea întreagă, acelora care reprezintă viitorul nostru".

● **ÎN APROPIEREA ORAȘULUI spaniol Cadix,** la Tarifa, o echipă de arheologi au descoperit în cursul unor săpături efectuate în perimetrul ruinelor romane de la Bolonia, unde a fost descoperită o interesantă așezare romană (arene, piață publică, fîntînă) o statuie de marmură a lui Claudius, împărat care a domnit între anii 41—54 e.n. Statuia are proporții gigantice. Ea măsoară peste trei metri și are o greutate de trei tone.

● **PABLO NERUDA** este din nou prezent în librăriile franceze cu volumul „Né pour naître" (ca o completare și precizare a memoriilor sale apărute mai demult sub titlul „Mărturisesc că am trăit") în traducerea din limba spaniolă a lui Claude Couffon. Volumul cuprinde numeroase și prețioase texte — de o viață întreagă — în proză : Extremul Orient al anilor tinereții, Spania anilor 1936, revista „Calul Verde", prietenii de atunci ai poetului, Lorca, Alberti, Aleixandre, Miguel Hernandez, Ramon Gomez de la Serna, incluzînd o seamă de documente de mare interes ce lămuresc drama din Chile sub dictatura lui Gonzalez Videla. din 1947 pînă în 1952 și lupta civică și politică pe care a dus-o poetul înainte de a intra în clandestinitate.

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII** a cinci ani de la tragicul sfîrșit al sculptoriței Barbara Hepworth — una dintre cele mai mari artiste femei din toate timpurile care la 72 de ani, în plină activitate artistică a murit în incendiul declanșat la atelierul său din Cornish Village — casa în care a locuit a fost transformată, conform dorinței sale, într-un muzeu permanent al operelor sale. Deținătoare a numeroase premii cît și ordine și titluri naționale, Barbara Hepworth, spre deosebire de Moore — inspirat de forma omenească — a fost influențată de formele din natură, de unduirea peisajului, a cîmpiilor și a mării.

Poeți români de expresie franceză

Nicoletta Corteanu Lofreddo

Tăcere

Zidurile, lucrurile, locurile
vorbesc un limbaj
care se aude
și care nu se mai înțelege.
Un ecou vechi divaghează și se întinde
ca o minciună în adevăr.
Faptele și cauzele lor se înlănțuie
și se sparg pe stînca
aparențelor greșite.
Spălatul s-a sfîrșit, dar albiturile
sînt încă murdare.
Răul se insinuează în cutele binelui.
Nimic nu susține efortul către fericire.
În sudoare se amestecă lacrimi amare
Și rîsul se desenează ridicol pe masca
vieții.
Ești departe, ești departe
Și îndoiala se cuibărește
în colțurile inimii mele ucisă de tăcere.

Pius Servien

Urnă

Vase de sidef unde, în liniște, ca perla, uitatul se
întinde
Verde-albăstrui ; în aburii de somn unde vor
bea chiparoșii.
Cînd uni-voi buza cu fața ta imobilă
Unde nici vis
nici memorie nu sclipește, apă mată mereu ?
Apăsătoare în greutate de aur, amintiri de stinse
delicii,
Umbră morților dragi, grea e noaptea ochilor
tăi.

Paul Lahovary

Rătăcire

Ascult în vînt
Cum freamătul marin
Îndoaie pin :
Omăt în alb căzind.
Cum suplu trunchi
Trozнește și se-nchină lui.
Vii, oare ? Să ne-ntoarcem,
fugari de vocea lemnului.

Car sumbru e,
Și totul plînge.
Pădurii hamurile —
Ca un răsuflet mort care se stinge.

Léon Negruzzi

Ființă II

(fragment)

Focul în cămin își linge buzele. Nu vine
să îmbrățișeze obrazul pur, cel mai frumos din
lume ?
Și ce-ar fi el, obrazul, fără lumină
și fără ochii mei, cunoscători ai frumuseții care
strigă adevărul ?
Și ce-ar fi el, obrazul, fără
gîndirea care tace ca lumina
ca și focul, ca himera ?

În românește de Cătălina Moga

JURNAL DE POET

CLAUDEL

Cel mai mare scriitor al Franței din toate timpurile iar după Dante cel mai profund din Europa așa îl socoate în Masiva Istorie a Literaturii Europene, în 1968, marele istoric și gînditor Gisbert Kranz. Chiar dacă ar fi și alte păreri sau preferințe, uriașa moștenire pentru Franța și lumea întreagă provenind de la acest geniu ajuns, la vîrsta patriarhală, ambasadorul Franței în China, cel care a scris pagini nemuritoare despre cultura și civilizația celui mai mare popor de pe glob s-ar cuveni să fie cunoscut mai bine și de cititorul nostru. Acest titan al Europei care a atacat la vremea lui în pagini zguduitoare fascismul și pe promotorii lui, care a scris o carte **Une voix sur Israel** apărînd și elogiind moștenirea intrată în patrimoniul universal, al civilizației și culturii vechi ebraice s-ar cuveni să fie prezent permanent în repertoriul teatrelor noastre cu măcar una din celebrele sale piese ce se joacă azi pe toate scenele lumii. La fel se întîmplă cu celălalt poet național al Franței, Peguy, sau Francis Jammes, poeții care au așezat în centrul operei lor legea morală supremă a iubirii omului, care s-au opus imoralităților chiar geniale de-a fi fost, cultivate de alte nume cu rezonanță. Oare Gide și Proust al căror statut moral este atît de bine cunoscut să fie ei mereu ultimul cuvînt din această civilizație umanistă de tipul unui Pascal Millet Claudel sau Mauriac, Peguy ori Gabriel Marcel?

Ioan Alexandru

Un covor de Tabriz

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Pînă să văd Tabrizul, cel mai mare oraș din nord-vestul Iranului, legam de numele lui doar frumusețea covoarelor și a miniaturilor persane din celebra școală tabrizană apărută în lumea artelor, în veacul al XVI-lea, în timpul înfloririi dinastiei Sefevizilor.

Citeva din operele renumiților pictori clasici tabrizani, Behazda și Reza Abbasy, se află în muzeul de arte al Capitalei noastre, piese rarisime care ar face cinste celor mai rafinate colecții din lume. Tot aici și-au găsit găzduirea, printre cele mai reprezentative exemplare ale genului, citeva covoare tabrizane din acele minunate piese despre care se spune că Tabrizul ar fi scos, de-a lungul secolelor, din războaiele sale de țesut atîtea nestemate de lînă și mătase încît cu ele s-ar fi putut așterne un drum de pluș de la Pămînt la.. Lună. Uluitoare îmbinare de culori în arabescuri savante, născută din harul și fantezia unor artiști adeseori anonimi, care au trăit la umbra celebrei Moschei Albastre — picătură de lapis-lazuli pe un sol semiarid, șlefuită de persani într-o vreme cînd, la noi, în Nordul Bucovinei, se întrupa dintr-un albastru asemănător Voronețul. Și mă mai lega ceva de Tabriz : O amintire. Exact cu 25 de ani în urmă, călătorind cu trenul pe valea fluviului Arax, între Baku și Erevan, am văzut la Djulfa, dincolo de apele înspumegate ce se călătoreau însoțite de linia de sîrmă ghimpată a frontierei, un indicator rutier care ademenea: „Spre Tabriz, 129 km". Un sfert de veac mi-a trebuit ca să străbat această distanță dînd ocol pămîntului. Aveam atunci jumătatea vîrstei de azi, abia trăiam uluirea descoperirii unui colț de lume, și nu puteam întrezări ce se va întîmpla cu mine în viitorii 25 de ani. Și iată-mă în același punct, doar la o goană de cal de mine însumi... Cît de neașteptate pot fi cotiturile prin întortocheatul drum al vieții ! Am senzația că am bătut pasul pe loc deși, de atunci, Pămîntul a dat de 25 de ori roată soarelui, iar eu încă n-am reușit să dau o dată roată pămîntului. Acolo sus, în spintecătura de palos care sparge munții se află Araxul cu trecătoarea umbră a tinereții mele : aici, la Tabrizul de care cîndva nu mă despărțeau decît 120 de kilometri, un cinquagenar în căutarea celui de atunci, cînd viața nu i se părea decît o nesfîrșită și tumultuoasă primăvară. Cită dreptate avea Jack London : „Îndată ce ai început moartea, ea merge de la sine !".

La Tabriz, zonă interzisă temporar ziariștilor străini din pricina evenimentelor care răscolesc Iranul, am venit dispunînd de o autorizație specială eliberată de autoritățile din Teheran, ca să-i văd pe constructorii de tractoare de la „Iran Tractor Manufactury" — uzină complexă, a cărei construcție a început cu mai bine de zece ani în urmă, pe un teren gol de la marginea orașului, fiind executată după un proiect românesc, cu ajutorul specialiștilor și tehnicienilor de la „Tractorul-Brașov". O mare uzină, de un înalt nivel de tehnicitate, întreprindere modernă cum nu multe sînt în lume. De zece ani aici se montează tractorul „Universal 650" sub emblema I.T.M. urmînd ca, în curînd, halele pentru integrarea tractorului iranian de tip Brașov să fie terminate, întreprinderea trebuind să ajungă la o capacitate finală de 25 000 de tractoare pe an. De asemenea, se produce în serie remorca de Mîrșa, tehnicienii români asigurînd „service"-ul pentru punctele de desfacere și întreținere pe perioada garanției a tractoarelor brașovene „made în Iran". Citeva zeci de tehnicieni iranieni au parcurs stagii de specializare la Brașov, oameni care s-au întors la Tabriz cu nețărmurite sentimente de prietenie și admirație față de țara noastră. Aceeași prietenie care s-a născut în munca cot la cot între specialiștii români care lucrează la Tabriz, și colegii lor iranieni, uzina de aici devenind o adevărată școală de cadre despre emulii căreia, Ioan Ghițescu, maistru de montaj, n-are decît o frază care însă spune totul : „De admirat rapiditatea cu care iranienii își însușesc calificarea !" S-au calificat astfel peste o mie de tineri iranieni, în diferite specializări, obținîndu-se un oarecare devans în pregătirea de cadre față de avansarea construcției către etapa finală. Maiștrii Emil Popescu și Nicolae Lincaru sînt pedagogi apreciați în materie, asimilarea cunoștințelor predate de ei în grupul școlar al uzinei efectuîndu-se direct în producție. 80—85 dintr-o sută de cursanți — tineri cu stagiul militar satisfăcut — obținîndu-și la fiecare serie diplomele cu calificative maxime. Se predă în română și persană, profesorilor iranieni specializați în țara noastră revenindu-le predarea cunoștințelor teoretice, specialiștii noștri asumîndu-și responsabilitatea pentru partea practică a cursurilor. În ateliere, la posturicheie, întîlnesc de asemenea români. Mihai Mihăilescu lucrează aici din 1970, iar monteurul Marin Klucs, din 1972. Sînt vreo doisprezece cei cu care stau de vorbă într-una din halele uzinei și, la un moment dat, unul dintre ei se pune pe socotit numărul copiilor lor din țară. Ies vreo 25, din care, patru s-au născut la Tabriz. Ultimul pui de român venit aici pe lume este Andrei Budu, fiul lui Marian Budu, dar vîrsta medie a acestor părinți mereu cu dorul în suflet, nu depășește 35 de ani, așa că, deocamdată, lista rămîne deschisă. Cel mai tînăr, Atafini, are 26 de ani, cel mai „bătrîn", Popescu, abia a împlinit 56. Dumitru Roman conduce grupul de producție remorci, Toader Rugină și Gheorghe Haralambie lucrează la secțiile de service din Tabriz.

Inginerul Constantin Sasu, bărbat în puterea vîrstei, calm, profund, magnetul de suflet și mentorul micului colectiv de români de la Tabriz, face în intimitate poezie. Mi-a dovedit-o lăsîndu-mi o bandă de magnetofon în care el și soția sa recită cu glas tremurător, încărcat de emoție, un poem închinat patriei : „Mi-e-n clocot năvalnic făptura în dorul de țară, / Zici Patrie, și-n suflet ți-apare mîndria / Că tu ești român, și țara ți-e România. / Mi-e-n clocot năvalnic făptura în dorul de țară, / Acolo, departe, unde-s vechii Carpați și Dunărea bătrînă. / E țara lui Mircea și Ștefan, e glia străbună. / Unde măicuța își toarce gîndul în caier de lînă... / Mă leagă pămîntul străbun și doina mă leagă, / Și dorul mă cheamă spre Patria mumă...".

Oamenii aceștia au trăit toate evenimentele din ultimii doi ani din viața iraniană. Revoluția antimonarhică, răsturnările sociale, tot ceea ce a făcut ca țara în care muncesc să rămînă continuu în atenția presei mondiale. Alții au plecat. Cooperanți din alte țări, care acordau asistență tehnică dezvoltării Iranului, și-au făcut în grabă valizele și și-au părăsit posturile. Românii au rămas. Și-au continuat munca ajutîndu-și colegii iranieni la redemarearea producției și la reintrarea ei în normal. La 20 februarie 1980, pe porțile I.T.M.-ului din Tabriz a ieșit tractorul cu numărul de producție 65 000. Am întîlnit „Universalul" pe ogoarele iraniene și am simțit mîndria pentru lucrul bine făcut.

Despre asta mi-a vorbit cu înflăcărare, elogiindu-și colegii români, inginerul Farokhrany Aiub, care și-a făcut studiile de specialitate în România, și la fel mi-a vorbit Mohanud Keradbaksh, directorul întreprinderii, om care nu uită să aminteacă de munca și de comportamentul românilor în perioada dificilă prin care a trecut și mai trece încă Iranul, spunîndu-mi : „Cu adevărat, prietenul la nevoie se cunoaște !".

Și asta spune totul. Și ce înseamnă cooperarea sub zodia benefică a deschiderii de suflet a României spre lumea ultimilor 15 ani, și ce înseamnă omenia românească.

Voi pune de acum încolo, în amintirile mele, lîngă imaginea miniaturilor și a covoarelor persane din școala tabriziană, silueta „Universalului" cu caii lui putere trimiși să are și să însămînțeze ogoarele prieteniei, lăsînd în urma lor covoare de piine.

SPORT

Incorigibil sforar al speranței

Am întîrziat scrierea acestui articol, cu nădejdea că voi prinde o zi mănoasă, una din acele zile în care-ți umpli sinul cu fructe, plita cu pești argintii și sufletul cu vin răcoros. Așteptam grav și cu inima pregătită pentru cîntec, vești din Moscova făgăduințelor. Voci autoritare mă făcuseră să visez cai verzi pe coperta cărților nescrise. Și visam. Și mai visez. Incorigibil sforar al speranței. Am mai băut eu din ape vopsite cu pensula la izvoare, am trecut și prin ploi cu broaște, însă de multă vreme n-am simțit în gură atîta otravă și atîta gust de poveste moartă în valsul balamalelor scrîșnind spre poarta grădinii unde are loc cina de carton.

Părerile de rău au pleoapa grea și irisul galben, iar muza care îmi șoptea vorbe frumoase astăzi e tunsă pe creștet și cu cărări peltice pe buze. Înfringerile (nu ale mele) mă bagă în boală de cîine, mă fac inconsecvent, mă coboară în tăcere neagră. Nu le prețuiesc și nu mă disciplinează. Eram pregătit să bat tobele, să le aștept nebunia pînă în malul lunii și iată-mă acum, jupuind fosforul verde și luxos de pe unghiile ce candidau să se înfigă în fruntea bucatelor de pe talerul din capul mesei. Oricît de supărat (și sînt), rămîn în continuare pe lacrima muntelui. Aceea care trezește viscolul și îl face stăpîn peste lume. Nu s-a deschis, albă floarea luceafărului, eu totuși, aștept. Dar sînt cu umerii la pămînt. Eu, totuși, cred în Nadia Comăneci și colegele ei. Chiar dacă unii arbitri și-au trădat jurămîntul olimpic. Sau tocmai de aceea. Dunărea nu știe să fie cuminte — și începu zilele ei ! Echilibrul sever, orgoliul celor singuri, triumful răzbunător al mîndriei. În fibra noastră nu intră resemnarea. Mîine va fi o zi bună și foarte bună.

Mă ademenește gîndul să vă pun în hotar cu supărarea cel puțin o sută de pogoane de floarea-soarelui. Mult stimatele tipsii pe care le-am sărutat în gînd în drum spre mare, vind și dăruiesc roua pămîntului Dobrogei cugetat să fie făptură de catedrală și chipul de suferință biruitoare al bobului de grîu. Se iubesc în mine, în promontoriu de furtuni temeinice, valurile înfrățirii cu bucuria. Ca fapt divers, acum, aș împacheta libelule, pentru la iarnă. Fiindcă sîntem datori să ne jucăm mereu cu neroziile verii și cu amintirea pămîntului de la marginea țării, atunci cînd pămîntul se sărută cu delfinii. Vedeți, nu e voie să ne cheltuim monumentele ci să le producem în continuare. Mărturisesc sub blestem că nu sînt poet, dar intuiesc că publicul nostru se vrea, se dorește, vrăjit de fetele și de băieții plecați la Moscova — fiecare, cu cîte o crenguță cu boabe de smeură pentru gura ursulețului Misa. Tuturor : Marea împlintă luntriile. Marea îmi cîntă pașii de mătase pe birnă. Marea îmi cîntă imnul de cucerire și de dragoste.

Fănuș Neagu

P.S. Alaltăieri seară a văzut o lume întreagă că simțul onoarei poate sări gardul în ograda nerușinării. **F. N.**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
31
(953)
Simbătă
2 august
1980
8 pagini
1 leu)

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Umanitate și umanism

Umanitatea a luat adeseori distanță față de umanism, au fost epoci de frustrare între ele și epoci de părăsire, de abandonare a idealurilor pe care le reprezintă aceste două fundamentale categorii, astfel incit, între ele sau la marginea lor, memoria lumii a semănat adesea cu un templu strivit. Pacea s-a dovedit o zeiță muritoare, rănită și sacrificată de multe ori pe altarul și in dauna celor slabi. Dar, tocmai acesta este reversul, ea a trăit și trăiește cel mai mult în sufletul și conștiința acestora, ei aveau ce apăra, ei aveau pentru ce lupta. Umanismul a isvorit și s-a edificat ca destin nu la adăpostul armelor și nici între zidurile de citadelă ale conștiințelor adormite, îmbătate de glorie și intemeiate pe putere.

Responsabilitatea popoarelor, voința lor de libertate, năzuința lor de progres și cooperare, criteriul de fapt și condiția propriei lor existențe, măsura propriei lor contemporaneități, formează, în condițiile de azi, una din acele laturi inseparabile ale spiritului de creativitate și continuitate umană, zona cea mai sensibilă și în același timp cea mai plină de amintiri a însuși patrimoniului nostru de umanitate și umanism. Eroic prin el însuși și eroic totodată, rezistent la eroziunea timpului și la incercările de a-l întoarce cu fața de la om și de la problematica sa.

O voce — una din cele cite se aud — care a dobindit un tot mai pronunțat relief de idei și simțăminte ca și o distincție deja istorică de acum, este cea a României, a președintelui său care, prin temeiul faptelor, s-au identificat și se identifică în cel mai inalt grad cu destinele însești ale păcii și umanității, ale înțelegerii și cooperării între popoare. Umanismul a dobindit astfel o motivare și un sprijin concret, el a însemnat trezirea la rațiune și la responsabilitate istorică iar demersurile noastre, în condiții uneori dramatice cind s-a pus în joc însăși soarta existenței pe pămint, au răspuns nu numai unor imperative sau stări de moment, ci s-au inscris, programatic, în perspectivă și au dat, au putut să dea viitorului o imagine care să îndreptățească și să susțină calea unor necompromise și solidare speranțe. Aceste demersuri, cunoscute și apreciate în lume, se constituie totodată, într-un impresionant apel la umanitate și umanism. O rațiune supremă de fapt, un mod propriu, concret, după care, iată, la cinci ani după conferința general-europeană de la Helsinki, popoarele se pot conduce și pot edifica pe mai departe un chip nobil al păcii, ferit de dezastrele care il amenință. Începută a fi construită de aici, de pe continentul-leagăn de civilizație modernă dar și izvor al celor mai dramatice conflicte și abdicări de la această civilizație, pacea poate triumfa ca izbindă și creație a tuturor popoarelor.

Luceafărul

Nicolae Iorga – detaliu de pictură murală (Casa științei și tehnicii pentru tineret – Botoșani)
Autori : Viorela și Vintilă Mihăescu

JURNAL DE POET

Era un pelerinaj...

În miezul verii în nopțile cu lună plină să ne aducem aminte de poetul Eladei prin versurile căruia pătrundeau la modul cel mai nemijlocit în acea evlavie a lumii vechi în sacralitatea și virtuțile unei lumi care a făcut locul apoi Logosului, Iubirii odată cu noul eon început cu două mii de ani în urmă.

Îl văd pe acest strămoș al nostru cu rădăcini la Dodona tracică acolo spre Pind unde erau inchinați stejarul și vulturul ca simbole ale trăiniei, acolo în satul său de lingă Teba, în casa sa țărănească, în curtea casei sale unde se jucau pruncii și unde ardea focul sacru la cele două altare unul inchinat zeului Pan, ocrotitorul păstorilor și al naturii.

În nopțile cu lună plină veneau fecioarele satului în curtea casei poetului și-n jurul focului sacru erau rostite liturgic versurile care au ajuns în parte pînă la noi pe calea cea bună a Bizanțului.

Iar din satul său acum în miezul verii

Ioan Alexandru

Rahia, iulie 1980

Continuare în pag. a 6-a

● In acest număr : ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Grigore Arbore și ● Ioana Ieronim ● Fondul principal al culturii române : ● „Recurs : Un mare roman incă greșit considerat" de Marian Popa ● „Alte valuri" de Gheorghe Pituț ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Carnet african de Constantin Carbarău ● Repere de Mircea Constantinescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu.

Poezia și nostalgia trecutului

Istoria a constituit și constituie un izvor fascinant de inspirație în poezia românească. De la descoperirea istoriei ca temă literară în epoca pașoptistă, pînă la redescoperirea interioară a istoriei ca dimensiune a liricii de azi a trecut un secol și mai mult de trei decenii, dar nici un moment acest izvor mirific n-a incetat să frenetizeze sensibilitatea poetică.

Cei mai talentați poeți contemporani au, spre deosebire de pașoptiști, care consunau ca metodă de abordare tematică, viziuni și stiluri diferite în interpretarea istoriei și a sentimentului patriei.

La Nichita Stănescu putem vorbi de o poezie cu dezlănțuiri de metafore (organizate pe reactii in lant), unele definind un sentiment esențial al patriei. În volumele **Roșu vertical** (1967) și **Un pămînt numit România** (1970) poetul iese din cercul speculațiilor și ajunge la o contemplare esențială a trecutului condensat în prezent, oglindind viitorul : „Stilpii portilor : / „I" de la Ion / Trunchiurile copacilor : „I" de la Ion, / Strigătul de bucium : „I" de la Ion...". Acest nume simbolic sustine — ca sentiment al permanenței — țara.

Într-un **Imn de decembrie** poetul se adresează țării, invocindu-i vesnicia în scurgerea ciclică a timpului : „Cristalizează orele pe placa transparentă / a mișcătoarelor priviri spre viitor / și fiecare oră chipul țării / îl tine-n ea ca albul orbitor!"...

Poezia imnică are în Ioan Alexandru o nouă formă insurecțională, neoromantică : poetul intreprinde o căutare a trecutului, a vechimii protoistorice, dar în același timp a permanenței : „Mă trag din neam străvechi de cintăreți dieci / Todor, Simion, Vasile, Petre și Pavel / țăranii cu sepci de oaie și suman..."

Am putea spune că Ioan Alexandru propune o trăire initiatică a istoriei, descifrind mirajele existente în acea zonă a vechimii pe care o cultivase și Lucian Blaga la un alt mod. Poetul trăiește frenetic o contopire cu destinul neamu-

Emil Manu

Continuare în pag. a 6-a

● In paginile 4–5 ● Poeme de ● Pop Simion ● Valeriu Bărgău ● Viorel Sămpetrean ● Debut : ● Lică Rugină : „Vasile cel neluat in seamă" ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică.

MEMENTO 2050

Actualitatea investigației lingvistice

În primăvară a apărut la Iași **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu, a treia lucrare cu acest titlu din istoria culturii românești. Să ne bucurăm mai intii că de la Ovid Densușianu la Al. Rosetti și de la acesta la G. Ivănescu se poate constata un important spor de cunoaștere, de adincire și diversificare a investigației, de clarificare și intemeiere a interpretărilor, a concluziilor. Actul de mare curaj și ambiție de a scrie o istorie a limbii române, riscant pentru oricine, finalizat în această voluminoasă carte, dovedește a avea acoperirea necesară și devine, cu siguranță, evenimentul editorial al anului.

Ne aflăm dinaintea unei opere de-o viață de om. Aproape tot ce a scris mai inainte învățatul profesor iesean se adună în această carte, dezvăluindu-se și astfel sensul major pe care, programatic, l-a dat activității sale științifice. Scrierea acestei cărți reprezintă pentru autor, la anii de cuprinzătoare sinteze la care se află, și ocazia de a-și evalua, cu un ochi critic, nepărtinitor, operele mai de tinerețe, adeseori amendindu-și ipotezele și concluziile de odinioară, cu seninătatea celui ce a ales odată pentru totdeauna calea adevărului, a adevărului științific. Cu aceeași măsură cintărește G. Ivănescu și imensa bibliografie privitoare la istoria limbii române, principalele teze și concepții care au fost formulate de autori români sau străini, ceea ce dă cărții un aer polemic, incisiv, dar fără a-i cobori astfel cu nimic nivelul inalt științific, academic. Firește, G. Ivănescu nu polemizează cu ceea ce s-a scris privitor la istoria limbii române în afara spațiului delimitat de respectul normelor științifice și nici nu ia propriu-zis în discuție asemenea bibliografie, numai rareori, aproape cu jenă, cu acel „a-ți fi rusine de rusinea altuia", menționind teze a căror evidentă eroare și rea credință o dezvăluie cu usurință, fără a insista intr-un chip ce s-ar fi dovedit nedemn pentru o carte atit de serios alcătuită. Dar nu ne putem opri să nu observăm că **Istoria limbii române** de G. Ivănescu devine incă o lucrare, din cele mai temeinice, capabilă să spulbere sustinerile lipsite de orice fundament științific, inspirate numai de oarbă pasiune, din care au răsărit o seamă de așa-zise teorii privitoare la istoria limbii române, precum ar fi teza exterminării dacilor, a părăsirii Daciei de către romani, a vieții nomade duse de români în mileniul cuprins între secolele IV și XIII, a formării limbii și poporului român oriunde în altă parte numai în nordul Dunării nu. Nu ne facem iluzii că vor conteni asemenea aberații, dar ne bucurăm că pentru oamenii de bună credință cartea de care ne ocupăm pune la indemină o sumedenie de argumente noi, chiar dacă scopul ei nu a fost să respingă tezele susmentionate, suficient de compromise prin propriul stil de argumentare pentru a mai fi demne de luat în considerație de către un savant autentic, de talia lui G. Ivănescu.

Încercarea profesorului G. Ivănescu de a scrie o nouă istorie a limbii române se justifică deopotrivă prin punerea în discuție a unor fapte noi, într-un număr impresionant, și prin

Ion Coja

Continuare în pag. a 6-a

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Oamenii scrisului de pe intreg cuprinsul țării – români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități – v-au insoțit și de astă dată cu dragostea și profunda lor prețuire de-a lungul vizitei pe care ați făcut-o in Franța, impreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, dind o inaltă apreciere modului in care ați reafirmat principiile care călăuzesc activitatea pe plan extern a partidului și statului nostru : respectarea independenței și suveranității naționale, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, neamestecul in treburile interne, reglementarea tuturor conflictelor pe cale politică, precum și dreptul fiecărui popor de a-și alege liber calea dezvoltării sale. In centrul discuțiilor pe care le-ați purtat s-au aflat deci, in mod firesc, problemele dezarmării, ale securității europene și mondiale, in dorința vie de a contribui la crearea condițiilor care să permită ca politica de destindere să-și reia cursul. Un rol de seamă revine, in această privință, lărgirii schimbului de valori materiale și spirituale, aprofundării cunoașterii reciproce a marilor creații sociale, culturale și artistice, pornind de la adevărul incontestabil că fiecare popor poate și trebuie să participe la făurirea patrimoniului comun al civilizației universale. Iată de ce ne-a bucurat in mod deosebit faptul că, in discuțiile la cel mai inalt nivel, s-a acordat o mare atenție relațiilor culturale româno-franceze, dezvoltării in continuare a cooperării pe acest tărim.

Stima, respectul și căldura cu care ați fost intimpinat pretutindeni constituie o nouă dovadă a rolului hotăritor care vă revine in elaborarea și infăptuirea politicii României Socialiste de colaborare activă cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială, in spiritul principiilor coexistenței pașnice. In această lumină poate fi ințeles și mai bine puternicul ecou al vizitei dumneavoastră, oglindirea aspectelor ei semnificative de către mijloacele de informare din Franța, precum și de către marile agenții internaționale de presă.

Convinși fiind că recenta vizită va contribui substanțial nu numai la adincirea tradiționalelor legături de prietenie și colaborare dintre România și Franța, dintre popoarele celor două țări, ci și la sprijinirea soluționării problemelor care confruntă omenirea, vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom face totul pentru a ne indeplini cu cinste indatoririle incredințate de partid, de dumneavoastră personal, reflectind cu mai multă pătrundere și dăruire efortul constructiv al poporului nostru, făcind cunoscută pretutindeni hotărirea lui de a-și clădi un viitor fericit, de a trăi in bună ințelegere cu toate popoarele lumii.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA**

MOROMEȚIANA

Conștiința scriitorului

Faptul că cea dintii manifestare a conștiinței lui Marin Preda s-a produs ca experiență de natură etică realizează o conexiune revelatoare intre biografia umană și cea literară a scriitorului. Pentru că Marin Preda concepe literatura ca element al „dialecticii implacabile a existenței", ceea ce implică „Fatalitatea relației" dintre literatură și realitate. Conștiința sa susținută de certitudini imuabile optează pentru afirmarea categorică a convingerilor existențiale și estetice, aflate în raport de coincidență. Autorul **Morometilor** este un moralist nedisimulat, moralist în sensul nobil și grav al cuvintului, o conștiință etică implicată în evenimentele epocii sale. Această structură a scriitorului îi asigură cunoscuta consecvență și nu mai puțin exemplara fermitate a atitudinii.

Respingind compromisul de orice natură și mai ales „compromisul cu ideile" Marin Preda se apără de orice posibilă mistificare sau deformare din afară, expunindu-și principiile : „Nu există decit o singură cale sigură pentru scriitor de a se apăra de acele „amintiri" și „ediții" ale contemporanilor care i-ar vulgariza viața și opera. Să spună el însuși despre sine și creația sa astfel de adevăruri dure incit nimeni să nu mai poată trece peste ele".

Marin Preda este unul dintre scriitorii cei mai lucizi ai vremii, obsedat permanent de integritatea sensurilor, tendință care se manifestă pe de o parte prin revizuirile textelor publicate, în sensul concentrării și purificării, pe de altă parte prin declarațiile din **Imposibila întoarcere** sau **Viața ca o pradă.**

Faptul că deține certitudini de ordin moral și estetic nu face din Marin Preda un autor mai puțin dilematic. Dar dilemele sale se rezolvă cu discreție și rezultatul este evident sublimat. O creație echilibrată nu este o construcție care articulează dogme, ci structura cristalină care se naște în „incendiul inalt al conștiinței neliniștite".

O asemenea creație își asumă misiunea de a cuprinde avertis-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 2-a

CONFABULE

Iepurașul

În pădure se intîmplau tot felul de crime. Multe animale — mari sau mici, carnivore sau vegetariene — fuseseră găsite sfișiate. E de la sine înțeles cită nesiguranță îi copleșise pe supraviețuitori.

— Cum, se intreba veverița, cum mai putem trăi într-o asemenea pădure ?

— Să se facă o comisie, cerusera rozătoarele.

Propunerea a fost socotită bună, constructivă. Nu era vorba doar de rozătoare, între victime erau chiar și urși. Comisia a fost făcută. În ea au intrat animale unul și unul, conform principiului că pentru a descoperi adevărul o comisie trebuie să fie foarte puternică. Însuși leul era în fruntea comisiei, din care mai făceau parte hiena, șacalul, lupul, risul, vulpea, hidra și bursucul. Cel din urmă avea îndatorirea să întocmească procesul verbal, dat fiind starea sănătății lui.

Ancheta nu a durat mult, iepurașul fiind descoperit imediat ca singurul vinovat de cele întîmplate în pădure. Drept pentru care comisia a avut grijă să-l împăieze înainte de a-l judeca.

— Cum te numești ? a întrebat leul.

În lipsa iepurașului, dus din lumea asta, mai precis în locul iepurașului, a răspuns bursucul, cu blana lui în mină.

— Iepurașul.

Mai departe, judecata a mers repede. Bursucul a recunoscut totul în numele iepurașului, deși mai tîrziu s-a aflat că nu știa nici măcar cum să țină o blană de iepure în mină.

Sentința a fost cea așteptată. Iepurașul a fost condamnat retroactiv la moarte, moment după care leul și-a pus blana lui sub cap.

Numai că în pădure animalele — mari sau mici, carnivore sau vegetariene — erau găsite tot sfișiate. Se auzea întîi parcă un răget de leu, pe urmă vulpea descoperea victima, iar hiena stringea urmele. Și atunci veverița ar fi întrebat :

— Cum ? Cum mai putem trăi într-o asemenea pădure ?

Și s-a făcut o comisie. În frunte cu ea a fost pus leul care purta de la o vreme pe cap o căciulă de iepure.

Iulian Neacșu

MEMORIA LOCURILOR

reflex

Memoria locurilor absoarbe și ființe și lucruri. Un fel de geografie inversă care pornește de la scara infinită a vieții și care se individualizează istoric, uneori, într-un anume timp și o anume intîmplare. Dealurile acestea, de pildă ; ca niște caravane în zori, minate parcă de un tunet de aur peste un deșert din văzduh. Aburi rumeni, lăptoși, despre care nici nu știi dacă acoperă sau justifică vreo rațiune cumva, a naturii, se lipesc tainic de stinci și de ape pentru ca, într-o clipă, soarele deja răsărit să-i pulverizeze în aer cu lumină cu tot.

Și dealurile deodată încremenesc.

Te trezești față în față cu ele, ca și cum chiar atunci te-ai intors dintr-o călătorie căreia abia i te abandonaseși și pentru care memoria, ca un al treilea ochi, a rămas să funcționeze fără nici o urmă de imaginație. Pentru că, inexplicabil altfel, după ani și ani, locurile pe care te-ai născut și ai crescut iți scot la iveală, clipă de clipă, nu imagini, nu stări ale conștiinței sau vieții tale într-o relativă și uneori obsedantă, sofisticată independență față de realitate ci părți și intreguri, inserturi absolute ale acesteia, momente de o definitivă și inconfundabilă experiență.

Locuiesc la o margine de sat din podgoria vestită a Pietroaselor și ochii mei urcă de fiecare dată în zorii acelor dealuri de pe care istoria nu se poate spune că ar fi coborît. Un pietrar bunăoară, ultimul, s-a stins acum cîțiva ani și a lăsat în urmă un intreg relief de trepte și stilpi puternici de casă și cruci. Nimeni nu l-a văzut vreodată rizind, nu l-a văzut și nu l-a auzit nimeni plingind. O meserie tare — cioplitul — l-a asurzit, iar cind a trecut de pragul puterii nu părea altceva decît un mișcător și dramatic semn de exclamație, în forma sa interioară, cea mai reflexivă. Toate zgomotele acelea ale pietrei, așchii'e și scinteierile ei, toată liniștea și rupturile, descarnările și exploziile ei geologice, dogoarea și frigul ei vechi, ancestral, s-au mutat rînd pe rînd sau deodată cu toatele în ființa acestui om. Și, asurzind la tot ce-i venea dinafară, a cioplit în el. Pînă la ultima răsuflare. A cioplit o cruce, un stilp funerar care a fost gata atunci cînd a socotit el de cuviință, vreo treizeci-patruzeci de ani a lucrat, cînd și cînd, cu dese răgazuri, la opera aceasta ultimă care putea fi văzută într-o margine mai adăpostită a curții și care nu putea fi înțeleasă decît foarte tîrziu. Pentru că atunci, în acel foarte tîrziu i-a dat chip și trebuință, cioplind ultimele linii și expresii ale feței. Picta de fapt cu vîrful ciocanului și ieșea evident la suprafață, din apele adînci ale pietrei, un om care se uita parcă într-o oglindă. Cei mai mulți spuneau că-i seamănă, că așa era el între cele două războaie. Îi făcuse pe primul, pe al doilea — nu, era surd cum spusesem și asta l-a scutit. Dar tuturor celor ce au căzut acolo le-a făcut stilpii și brațele de piatră cu numele inscrise pe ele și cu locul de amintire și veșnică odihnă pe deal. Cînd a terminat, tîrziu, și-a făcut și piatra lui și așa se zice că a sfîrșit el cel de al doilea război mondial.

Memoria locurilor absoarbe și ființe și lucruri și, prin numai o parte sau numai un gest, o întîmplare a lor, cea mai curată, le restituie intregi și fără nici o prejudecată.

A.I. Zăinescu

cronica literară

ION POP: «NICHITA STĂNESCU»

Într-un articol din Les nouvelles littéraires (21.06. 1959), Georges Poulet afirma că „scopul criticii este acela de a ajunge la o cunoaștere intimă a realității criticate. Or, mi se pare că o atare intimitate nu e posibilă decît în măsura în care ea reușește să o re-simtă, să o re-gîndească, să o imagineze pe aceasta din interior". Citat comentat de G. Genette în **Figuri** (trad. rom. 1978, p. 74) astfel : „Această **critică intersubiectivă** (...) aparține tipului de comprehensiune pe care Paul Ricoeur, după Dilthey și alți cîțiva (printre care și Spitzer) o numesc **hermeneutică**". Acestea au fost cele dintîi cuvinte care ne-au revenit în memorie după lectura cărții lui Ion Pop, cea dintîi fixare sistematică a poeticii nichitastănesciene, a cărei apariție „plutea în aer" și care statuează definitiv — prin amploare, prin abilitatea submersiunilor în zonele esențiale ale eului liric și prin fermitatea cartografică — condiția de **sistem poetic** deplin unitar în aparent-dezorientanta sa diversitate, a gîndirii și rostirii autorului **Elegiilor**, cel mai vast și profund teritoriu poetic românesc al ultimelor decenii.

Relația intersubiectivă de care amintea Genette a fost garanția coerenței și pregnanței cărții de față : pentru Nichita Stănescu „întîlnirea" cu spiritul hermeneutic al lui Ion Pop a însemnat șansa pătrunderii într-un sistem de gîndire evaluativă receptiv și elastic, rafinat și precis ; pentru Ion Pop poetica lui N. Stănescu a însemnat o arie de investigație practic infinită apetența funciară pentru metamorfoză, zonele de echilibru între gnomic și ludic și caracterul de operă deschisă validînd abordările de esență și analitica frenetică, laolaltă cu viziunea sintetică. Un caz fericit de osmoză între comentat și comentator într-un demers critic revelator și puternic. Dincolo, însă, de calitățile demersului lui Ion Pop (firesc exersate aici, după capitolul rezervat poetului în **Poezia unei generații** și după deschiderea spirituală de subtilitate manifestată în cartea dedicată avangardismului), esențială ni se pare a fi cercetarea Chipului poetic stănescian configurat, dat fiind caracterul de primă sinteză în subiect, al lucrării de față. Nefiind vorba de un autor **fixat** ci, dimpotrivă, de un autor tot mai contestat în ultimii ani (direct proporțional cu extazele critice ale debutului, într-un proces de nefericită „compensație" critică) — se impune o rezumare a liniilor de forță ce străbat spiritul liric al poetului în imaginea propusă de comentator.

Intenția esențială (la împlinirea, căreia, dealtfel, se ajunge) este abordarea manifestărilor divergente ale acelei „geometrii interne a întregului". Subtitlul cărții — **spațiul și măștile poeziei** — subsumează fenomenele radiare la două coordonate : lumea obiectelor, „geografia imaginară" în sens richardian și nucleul liric dinlăuntrul acesteia, aflat în continuă emergență și ipostaziat în serii succesive de autoproiectări. Dacă pentru cea dintîi coordonată rostirea, edificarea unei „mitologii a limbajului poetic", este sursa fundamentală de vitalizare, facere și desfacere a realului imaginar, pentru cea de-a doua ludicul funciar — manifestat ca voință de redimensionare a Ordinii — devine modalitatea cea mai sigură de captare a infrarealului poetic. Spațiu și eu (**personalizat** prin mască), fenomen și esență, virtualitate și manifestare, ș.a.m.d. sînt centrii din a căror interpenetrație și revelatoare dialectică se va nutri sistemul poetic stănescian. Astfel, primele două capitole — **Lumea obiectelor și Spațiul viziunii sentimentelor** — vor crea cadrul abordării „primei revelații esențiale a poetului", „punctul de plecare" în accepția lui Poulet, către configurarea traiectelor ulterioare. Un univers imaginar vitalizat prin lovirea de elemente, autorevelîndu-se prin figuri ale transparenței și oglindirii și aflat în continuă reverberare, va prefigura „poetica metamorfozelor" în **Sensul iubirii. O viziune a sentimentelor** va centra eul poetic pe axa (de factură romantică) a transfigurării realului în „sinele" înzestrat alchimic, proces simultan, aproape, cu cel de detușare (auto) spectaculară. Timpul și spațiul vor fi redimensionate la o scară edenică, fixate în transparențe aurorale și sonorizări luminiscente, deschizîndu-se astfel un traiect fundamental : „realitatea realului e asimilată realității (irealității) cuvîntului".

Evident, **Elegiile** vor marca și pentru Ion Pop cel dintîi mare „moment de răscruce" în poetica lui Nichita Stănescu. Accentul decisiv pus pe meditație, spiralarea linearului pînă la ambiguizare, circumscrierea simbolică a zonelor așa-zis stabile ale limbajului situînd „spațiul mitic" în „centrul poemului". Urmărind rînd pe rînd, „topografia universului elegiac" și latențele eului germinativ, zborul condensat și imaginile desfacerii din sine a potenței esențiale, raportul — cu accente variabile — dintre vedere și viziune, inerția organicului și anularea sa prin dinamica ignică, imaginea mitică a devenirii în „Omul-fantă", în care contrarii coincid, identificîndu-se cu voința poetică, criza semnificațiilor și, din nou, ca la finele capitolelor anterioare, valența spectaculară (de această dată „spectacolul discursului însuși") → capitolul **Douăsprezece ipostaze ale poetului și poeziei** devine cea dintîi **sumă** a viziunii poetice stănesciene. Urmează un moment de trecere (**Contemplație și metamorfoză**) în care sînt analizate motive și teme ce nuanțează chipul poetic configurat (emoționalul pictural, radiografia imaginarului, foamea de real, poetica vederii și motivul inimii, tema izgonirii sinelui și motivul Ingerului, nostalgia unicului alături de cea a multiplului, frigul, poetica minerală, polisemia textului), concluzia fiind aceeași totală deschidere a sistemului către întrebare și experimentare. După acest capitol „de trecere" vor urma celelalte două sume ale viziunii poetice : **Cuvintele și necuvintele** și **Poezie și joc.** Acestea plus secțiunea dedicată **Elegiilor** formează triunghiul vital al eseului, închizînd în perfecția unghiurilor sale coerența gîndirii și rostirii stănesciene.

Poezia ca „ars combinatoria" va însemna pentru Nichita Stănescu nu doar o „atitudine de distanțare intelectuală" față de sinele poetic, ci o inscenare propriu-zisă a „propriului act de creație" realizînd „un fel de proiecție mitică a acestuia". „În fața limbajului — observă Ion Pop — Nichita Stănescu pune și își pune întrebări pe care alți poeți le-au rostit în fața cosmosului". Observație esențială rezumînd un traseu extrem de complex pe care poezia modernă și l-a asumat deplin și în cadrul căruia poetica stănesciană oferă o imagine de indubitabilă valoare. Cercetînd „pedagogia cuvintelor" la Nichita Stănescu, diafanizarea, mineralizarea sau lichefierea cuvintelor, fluidul omniprezent al logosului devenit „un fel de al cincilea element", revelarea lumii ca „univers al limbajului" (**devenire modernă** a definiției novalisiene a lumii ca „trop al spiritului") și abordînd „foamea de cuvinte" alături de „imaginea emblematică a virtualității sensului și totodată a potențialității expresiei", care este Necuvîntul, Ion Pop va codifica astfel existența unui „specific mit al polisemiei cuvîntului poetic" ce va genera specificul rostirii poetice ca demers demiurgic, conceptul de **poesis instaurîndu-se** în analiza operei de față ca energie infinit emergentă. **Fenomenalizarea** acestei energii, trecerea ei din potentia în actu va fi garantată de suflul ludicului. „Jocul va defini aici, în esență, o strategie a instaurării semnului, o multiplicitate de tentative ale aproximării în expresie a unei realități virtuale", avînd o funcție de **de-dramatizare a realului". Capitolul** de rară finețe, **Poezie și joc** stabilește în principal trei perspective de bază : jocul în lume, jocul lumii (lumea ca joc) și jocul ca lume, fiecare prilejuind pagini de precizie și profunzime analitică, greu de rezumat aici.

Epica magna și **Operele imperfecte** beneficiază, în schimb, de o tratare mai superficială (cap. **Deschideri**), deși unele observații („contactele dintre eu și univers nu mai au aproape nimic din comunicarea armonioasă de altădată", zborul frînt, chipul „istoricizat" al vechiului „personaj generic", universul ca hieroglifă ininteligibilă", etc.) ating esența acestei noi etape. Două citate — „Mai însemnat decît spectacolul universului exterior este celălalt, al implicării eului, al afirmării sale ca agent perturbator pentru ordinea realului și constructor al uneia noi, în strînsă dependență de impulsurile lăuntrice. Nici unul dintre poeții români nu și-a organizat într-un grad atît de înalt, aproape exclusiv viziunea în funcție de o asemenea perspectivă" și „În privința transformării poeziei în propriul său spectacol. Nichita Stănescu a mers, evident, cel mai departe dintre toți creatorii români moderni, configurîndu-și un spațiu de mișcare de excepțională amplitudine" → punctează decisiv demersul critic de față.

A discuta cartea lui Ion Pop nu în ceea ce este, ci în ceea ce ar fi putut fi, ar fi o gravă eroare ; fiecare ar fi scris-o altfel și materialul infinit de generos pe care sistemul poetic stănescian îl oferă poate fi restructurat în fel și chip. Sigur, cum s-a zis deja, o mai largă deschidere către poezia română în general și mai ales către poezia europeană a sec. XX — s-ar fi impus fără îndoială (dacă nu atît la nivelul **rostirii** poetice — cu valoare de unicat, în orice caz la acela al gîndirii poetice). Mai cu seamă că Ion Pop era cu totul în măsură s-o facă. Poate, însă, că decența și recunoscutul echilibru al criticului au contat decisiv : într-o primă tentativă de fixare importantă este structurarea materialului ; pe de altă parte, faptul că sistemul poetic abordat este în plină devenire, ceea ce trebuie să caracterizeze un atare demers critic este în principal valența analitică, axiologizarea **implicită** și nu sinteza **cu definitivare** valorică. Oricum, cartea de față este un eveniment (asemănător celui însemnat în contextul respectiv de **Poezia unei generații**) în deplina accepție a **cuvîntului.**

Dan C. Mihăilescu

viața cărților

proza

„Mica literatură" subiectivă

● Izvorîte dintr-un comun instinct subiectiv, jurnalul geografic de călătorie și tableta pe teme culturale par a forma o clasă esteticește izolată cu lumea ei, un soi de „mică literatură". „Mică", se înțelege, sub raport cantitativ căci în artă nu volumul dă valoarea ci însușirea spiritului de a vedea generic și rezolutiv, într-un cuvînt viziunea globală. Arvers, de pildă, nu pierde artisticește la comparațiunea cu industriosul Paul Fort, iar, la noi, Hașdeu nu îl exclude culturaliceste pe Odobescu.

Valabile, așadar, estetic astfel de producțiuni fatal reduse, au totuși o notă comună. Sînt lirice la un mod izbitor subiectiv, fără nota fantastă căci se supun la obiect, conțin în sine o mișcare critică primitivă și cu intuiție nemărginită de temă, au, în sfîrșit, simț „exotic" în spațiu precum și în regim cultural căci admit, cum se zice, diversitatea. Nu altfel sînt fișele de voiaj diplomatic, 39 la număr, luate de T. Dumitru [1]) (pseudonimul de călător al lui Dumitru Trancă), în 11 țări asiatice, europene și americane. Scurte ebose citadine, lapidare tablouri geografice, scene de moravuri, observații de stradă și de tîrg, multe informațiuni culturale. E cu neputință a deduce de aci aspectul geografic inițial, universul obiectiv exterior, ascuns văzului critic de o multime de impresii adînc personale. Mai nimic despre obiect în direct, însă un șir de elemente culturale despre autor. Ce se deduce de aici ? T. Dumitru e un spirit curios și fin observator cotidian, sentimental și cult cu discreție, fascinat de pictură, tare în istorie. El fuge de realul cotropitor și nu iubește călătoria în ce are gregar (Romulus Rusan este opusul perfect), cultivă geograficul muzeal și, din muzeografie, pinacoteca. Olanda e dedusă din pictori olandezi, Turcia — din bazar și din „Kervanseray", Mexicul — din edificii și din ruina intemporală. O astfel de călătorie e, în sine, curat intelectuală și e un voiaj de cabinet, imitînd în schemă pe Xavier de Maistre. Călătorul este „exotic" prin cultural și este, ca atare, un clasicist întrucît observația privește tipicul și inactualul, percepînd diversitatea la nivelul categoriei.

● „Clasiciste" în gustul umanist, sînt neîndoios tabletele lui Aurel Rău [2]), unificate sub titlul liric „Flori din cuvinte" (mai vechea „terasă" a lui A. Gurghianu, excepțională, era mai incisivă și clasificabilă în grupul reflectiilor moraliste). „Flori din cuvinte" conține însemnări de caiet liric, de ordin subiectiv (personală și nesistematică este, de aceea, și selecția), reductibile totuși la un sentiment unic. Poetul slăvește poezia, literatura în fine, și asemeni umaniștilor din veacul lui Erasm, înaltă ode contemporanilor, fericit a trăi într-un mediu benefic. Totul pare a fi „celebrare". „eternă uimire", laudă literară și mașinăria sentimentelor supreme pornește cu un combustibil practic inanalizabil într-un moment cu neputință de izolat. O foaie rătăcită pe birou o călătorie hispanică, o scrisoare veche de la St. John Perse, o „sărbătoare la Miorcani", moartea unui artist, o știre de ziar, ferparul unei persoane iubite esteticeste, o aniversară, acestea sînt psihologiceste incidente exterioare, prefăcute de inefabile morți sufletești, urnite cu un zgomot elegiac, în trenosuri și în imne. Cine caută aci judecăți critice, formule subiective și factioase (în genul lui Șt. Aug. Doinaș) face un examen inutil căci „Flori din cuvinte" e un jurnal liric indirect, o sforțare a unui poet de a se cunoaște prin afinități, iar, în final, un pur bloc-notes de ordin poetic. Caligrafiile sînt pretutindeni de o finețe chinezească.

„Poezia. Jurnal Fragmentar" conține, de altfel, aceste „celebrări" unde spiritul se revelează indirect, curate eseuri pe teme lirice. Nu avem a ne aștepta la sistem, acestea nu sînt producțiuni riguroase ci ebose, cu merit neîndoios în a releva o febră lirică directă. Însă îndărătul expresiei baroce (căci este asociativă și genuină) Aurel Rău vede teoretic corect. Poezia ar fi „o șoaptă de stele", notația „prin repulsia-i funciară pentru explicitare, cucerire durabilă a liricii". poemul este analizabil și „major" dacă „îl distingi și după punctul de vedere autobiografic". Sînt aci note felurite, „despre cîntec și anticîntec", despre „nostalgia epicului", despre „cauza comună" care ar fi o poezie de cultură și natură, de „senzație și abstracție" despre „inexorimabilul exprimat", confesiuni de unde se poate arunca o privire în laboratorul liric. „Flori din cuvinte" este o confesiune literară și un fragment de jurnal subiectiv, analizabil esteticeste prin nota de examen psihologic interior, în fine, o colecție de tablete care divulgă, în fapt, o poetică.

Artur Silvestri

[1]) **T. Dumitru : „Popasuri străine". Editura „Dacia", 1980.**

[2]) **Aurel Rău : „Flori din cuvinte". Editura „Eminescu", 1980.**

Un roman de aventuri

Cu noul său roman [*]) Niculae Frânculescu duce mai departe acțiunea volumului **Coltii șacalului** (1975), revenind în spațiul aventurii spectaculoase. Naratorul reproduce relatările bătrînului Ștefan Șercanu, care își evocă tinerețea temerară, consumată în Texas și în Mexic. Sub numele Colorado el participă la o incursiune justițiară, alături de șeriful Gerry Mulligam și de Pedro Cordura, ajutorul acestuia, pentru prinderea unei bande de răufăcători.

Romanul de aventuri își are rigorile sale, presupunînd o motivație care să asigure tensiunea construcției epice, articularea evenimentelor, verosimilul situațiilor, personalitatea eroilor. Pe de altă parte, genul impune anumite tipologii și o schemă narativă care funcționează în virtutea unei tradiții bine cunoscute. În genul western adoptat de Niculae Frânculescu scrisul respectă aceste caracteristici devenite „clasice", elementul de originalitate aparținînd personajului Ștefan Șercanu. Evenimentele sînt relatate retrospectiv, în liniștea de la poalele Făgărașilor, fostul marshall rememorînd „întîmplările prin care trecuse în Mexicul neliniștit și aprins de răscoalele țăranilor lipsiți de pămînt ori cu pămîntul pîndit de latifundiari. Privirile le păstra ațintite în para gătejilor. Deși voia să parcă încă un dur, în seara aceea se trădase. O undă de emoție l-a atins, atît cît rîndunica își scaldă pieptul în apă, frîngîndu-și zborul o clipită. Acele zile fierbinți trăite printre mexicanii porniți să-și recucerească pămînturile și drepturile promise și împărțite de Juarez îi amintiseră fapte intens trăite și care-l răscoliseră, zăbovind acum cu gîndul și cu vorba la ele".

Cavalerii dreptății sînt „duri" cu sufletele generoase, înfruntînd cu temeritate primejdiile, sub identități împrumutate, traversînd spații întinse, trecînd prin situații aparent fără ieșire. Ca toți justițiarii genului, sînt călăreți neobosiți, trăgători fără greș, înzestrați cu farmec atletic și curaj ascuns sub falsul cinism.

Ca în orice carte de aventuri există interludii lirice, concentrări și destindeni ale acțiunii, pasaje descriptive, largi panorame, incălerări, curse, atacuri banditești, împușcături. Și întrucît literatura de aventuri se adresează mai ales tineretului, accentul cade pe virtuțile morale, fie ale reprezentanților legii, fie ale indienilor sau ale țăranilor mexicani. Încercuiri, cavalcade, semne ale indienilor, prizonieri, întreceri cu arme, totul concură la crearea tensiunii specifice, întreținînd ritmul povestirii. Caracterele se integrează tipologiilor consacrate, acțiunea opunînd pe justițiari răufăcătorilor prin utilizarea unor procedee cinematografice. Succesiunea scenelor, dialogul, relatarea gesturilor, alternanța unghiurilor vizuale, contribuie la realizarea sugestiei pregnante. Romanul se încadrează genului, respectînd schema fără a fi schematic, supunîndu-se rigorilor necesare și aducînd în același timp un element original. Acțiunea bogată în situații dramatice solutionate spectaculos, implicînd sugestii de ordin moral — și acestea specifice genului — se desfășoară alert, fără să treneze și fără să se complice inutil, evoluînd logic, firesc, captivant. Personajele se conformează regulii jocului inspirînd simpatie și solidaritate, întreținînd prin aceasta încordarea în momentele de maximă concentrare a conflictului.

Într-un cuvînt, **La sud de Rio Bravo** este, ca și volumul **Coltii șacalului**, o carte de aventuri pentru tineret respectînd tradiția și structura narativă consacrată, construită coerent și verosimil, în ritmul adecvat literaturii de acest gen.

Sultana Craia

[*]) **Niculae Frânculescu: „La sud de Rio Bravo". Editura „Albatros", 1980.**

Conștiința scriitorului

Urmare din pag. 1

mente morale de cea mai mare gravitate, convingere pe care Marin Preda o formulează în mai multe rînduri : „Cineva s-ar putea întreba : e chiar atît de importantă literatura încît să intre în interiorul ei astfel de avertismente ? După părerea noastră este. Chiar dacă există dorința provocată de dezamăgiri, de a o îndepărta de la această misiune. Nu micșorînd în gîndirea noastră forța de influențare a conștiințelor pe care o are arta rezolvăm dezamăgirile noastre".

Arta nu este deci reflectare simplă a realității, relația „fatală" dintre ele fiind infinit mai complexă. Condiția specifică a artei este dramatică în măsura în care ea presupune confruntarea „sub lumina totală a adevărului și nu măsura în care trebuie să opună falselor pudori corective necesare într-o luptă încleștată cu destinul, fără teama înfringerilor".

Din această dublă perspectivă, morală și estetică, Marin Preda polemizează, intransigent, cu tot ceea ce tinde să se sustragă sau să mistifice. Anecdoticul amorf și nesemnificativ, compromisul, evazionismul sînt fenomenele cel mai frecvent definite ca forme care falsifică adevărata menire a literaturii. Este firesc deci ca un scriitor care își revizuiește opera și așa densă și sobră, eliminînd tot ce i se pare superfluu, să-i dezaprobe pe autorii „făcători de cuvinte, care spre deosebire de scriitorii preocupați de o problematică veritabilă, se mulțumesc să înunde hîrtia cu torente de imagini și cuvinte care nu spun nimic".

Obsedat de autenticitatea problematicii literare Marin Preda operează cu modele de semn contrar, confruntate polemic. Un model de semn pozitiv îl oferă un comentariu privitor la un debutant, dar care exprimă opțiunile generale ale lui Marin Preda, definind criteriile sale stilistice : „Vitorul romancier are prezente toate instinctele necesare creației. Nu-i scapă cuvintele pe hîrtie fără să fie conștient că ele alcătuiesc propoziții, care o dată materializate sînt departe de a fi inocente, cum cred unii debutanți și chiar consacrați. O frază în plus, și deodată puterea celor anterioare e diminuată. Una în minus, și sensul e ciuntit. Limpiditatea și transparența stilului și absența unei gesticulații haotice a gîndirii (care dau la un moment cititorului senzația că nu mai citește o carte, ci mestecă în gură cîlți amestecați cu saciz cum se întîmplă în multe romane analitice care apar) este pentru mine dovada incontestabilă a talentului [...]". Rareori și-a găsit o mai condensată expresie tensiunea creației, imensa dificultate de a echilibra pînă la infim fiecare frază, de a-i păstra integritatea sensurilor, de a-i găsi măsura unică, exactă, inefabilă. Și rareori — sau niciodată ? s-a definit atît de pregnant conflictul interior cu semnificațiile labile, tinzînd să se sustragă sau să se transforme în opusul lor, pe care creatorul trebuie să le domine și să le fixeze, subordonîndu-le ideilor sale. Creația nu este inspirație, ci tensiune subterană între cuvîntul haotic și perfid și conștiința ordonatoare. În raport cu reversibilitatea cuvîntului creația este cu atît mai profund responsabilă. Echilibrul, consistența, expresia eliberată de orice echivoc, ca manifestări ale intransigenței artistice reprezintă principalele opțiuni ale acestui prozator de structură aparent clasică, bîntuit însă de dilemele și temerile secolului său și ale personalității sale interioare.

Sub aparența tradiționalismului epic și etic Marin Preda este un scriitor de o mai autentică modernitate decît mulți dintre contemporanii săi care au optat pentru formule literare de ultimă oră sau de maximă sofisticare.

Patosul său interior, cenzurat, este convertit într-o superioară „seninătate" a certitudinilor, scutit de căutări sterile pentru că deține sensul esențial al actului creator : „În lumea în care trăiește, scriitorul, fascinat de ceea ce vede, poate lansa o sondă și, în seninătatea conștiinței sale, poate să studieze datele acestei lumi și să ne dea, poate nu chiar un răspuns, asta, uneori, e atît de ușor, ci posibilitatea de a contempla noi înșine propria noastră viață, cu toate enigmele și problemele ei insolubile. Și atunci poate fi sigur că urmările gestului său creator vor fi imprevizibile".

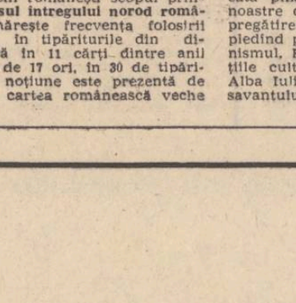

Desen de Simona Pop

Caietele teatrului „Bacovia"

Nr. 34 al Caietelor teatrului Bacovian din Bacău reunește, într-o formă elegantă și sugestivă, o serie de colaborări interesante, îmbinînd abordări de teorie dramatică și interviuri cu personalități teatrale, puncte de vedere asupra unor fenomene teatrale europene moderne, texte dramatice de excepție. În afară de însemnările lui Valeriu Traian, directorul teatrului, despre însemnătatea studioului de teatru, alături de un frumos răspuns al Cătălinei Murgea către Ion Cocora, de declarații ale actorilor Anca Alecsandra și Constantin Coșa, Puiu Burnea, ale regizorului Nae Cosmescu și de însemnările Angelei Bocancea despre „uneltele" actorului, mai aflăm aici: un interviu cu Ovidiu Genaru, altul cu Ștefan Oprea; un foarte interesant punct de plecare pentru o „morfologie a comportamentului nonverbal" semnat le Mihai Rădulescu și un drept cuvînt privind dimensiunea estetică a criticii de teaterU avansat de Ioan Neacșu; un fragment despre teatru decupat din **L'épreuve du labyrinthe** de Mircea Eliade: foarte utile observații asupra „teatrului italian contemporan" face Ileana Berlogea, iar articolul lui H.R. Radian (300 de ani de la moartea lui Joost van den Vondel) și interviul cu Odette Joyeux „despre cîțiva fruntași ai teatrului francez" completează sumarul bogat teoretic al numărului.

Textul-eveniment care încheie caietul este piesa în două tablouri — **„Candelabrul"** de Dumitru Radu Popescu. În totul, o prezență culturală de distincție și substanță.

D.C.M.

eseu

Incursiuni în ethosul românesc

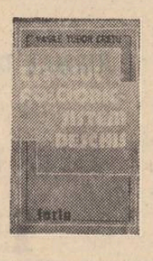

● Se pot scrie nenumărate studii despre vechea cultură materială românească, despre obiceiurile tradiționale, despre mitologia ori despre folclorul literar popular. Vasile Tudor Crețu își propune însă un țel mult mai ambițios: cartea [*]) sa este dedicată „ethosului" românesc, adică „totalității sistemelor de semne și limbaje ale tipului de cultură folcloric în interdependența lor cu omul ca subiect și remodelator al culturii" (p. 77). Este vorba aici de o perspectivă de maximă generalitate, în care se contopesc atît studiul formelor culturale în dinamica și structura lor internă, cît și acela al raporturilor dintre acestea și individul uman, privit nu numai sub „speciae aeternitatis" ci și în cele mai variate și concrete ipostaze ale existenței sale. O asemenea opțiune implică, după cum e și firesc, o vastă perspectivă antropologică, și e un bun cîștigat pentru cercetarea românească faptul că numărul cărților ancorate în acest domeniu e în continuă creștere. Viziunea antropologică asupra culturii, viziune înglobantă, și totalizatoare, cere deci asumarea mai multor metode de investigare, începînd de la tradiționala „fișă a informatorului" pînă la mai recentele teorii semiotice, estetice și filozofice. Permanenta pendulare între orizontul bibliografic (adeseori risipit chiar cu prea multă dărnicie) al celor mai variate interpretări ale fenomenului de cultură și concretețea frapantă și revelatoare a realității folclorice autohtone constituie nota specifică și farmecul acestei cărți.

De altfel, cititorul va avea adeseori sentimentul drumurilor deschise, al orizonturilor întrezărite, dar neinvestigate pînă la capăt. Volumul de față nu cuprinde un traseu finit și o lume închisă: cartea aceasta este o imagine „mozaicală" asupra domeniului analizat, imagine care nu explorează epuizînd, ci strălumineză prin selecție cîteva aspecte decisive ale „ethosului" românesc. Imaginați-vă că v-ați afla în fața unui vast tărîm, aproape nestrăbătut, plin de locuri ascunse și promise: cine ar prefera să se stabilească la periferia lui și să rămînă mereu ancorat pe același petec de pămînt, mereu vecin cu orizontul necunoscut ce începe de la granițele sale? Orice investigație antropologică a folclorului românesc se află (și se va afla încă) în fața acestui risc: acela de a se răsfrînge în multiple idei și interpretări, acela de a nu rezista tentației multiplelor fapte ce se cer meționate și analizate, de a numi fără a defini și de a descrie fără a analiza adîncimea concretă a fiecărui fapt particular. Aș putea spune, și sper să nu greșesc, că etnologia românească se află încă dominată de „frenezia începuturilor", de acea aprigă dorință de a vorbi despre toate (care te face să nu poți spune totul despre fiecare) și de a face din fiecare punct al traseului o răscruce care se deschide către multe alte căi posibile, în așa fel încît această permanentă alunecare poartă cercetarea mereu mai departe și mereu pe alte căi.

Există în lucrarea lui Vasile Tudor Crețu, între multe idei, interpretări și sugestii, una asupra căreia aș dori să insist în mod deosebit. Ea mi se pare a fi de o mare rezonanță teoretică, deschizînd multe perspective pentru cercetători viitori. Ea nu are valabitate numai în orizontul exegezei **Mioriței**, ci și în spațiul înțelegerii și analizei dimensiunilor specifice ale „ethosului" românesc: „orice colectivitate umană, caracterizată prin comunitate de limbă și teritoriu, de viață economică și de cultură și care și-a desfășurat existența istorică printr-o stabilitate teritorială neîntreruptă și-a creat, de-a lungul secolelor un complex ceremonial de înmormîntare" (p. 83). Pare paradoxal, dar într-adevăr riturile funerare dau măsura continuității unei culturi, deoarece ele prezintă felul în care membrii comunității respective se proiectează în eternitate, își reglementează raporturile cu stihiile naturii și cu forțele sacrului, își definesc, în mod metaforic și simbolic, capacitatea de a se perpetua, ca grup, în detrimentul accidentului individual. Pornind de aici, o analiză a obiceiurilor românești, va putea spune foarte mult despre imaginea vieții și omului așa cum e ea proiectată în cultura populară autohtonă. Este aici o sugestie, care se alătură multelor și bogatelor deschideri, pe care această carte le creionează și le impune în atenția cititorului.

Mihai Coman

[*]) **Vasile Tudor Crețu: „Ethosul folcloric — sistem deschis", Editura „Facla" 1980.**

compendiu

Studii și cercetări de bibliologie

● Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei desfășoară în afara sarcinilor curente **o bogată și variată activitate științifică de cercetare.** O mărturie concludentă este volumul al treilea din seria **Biblioteca și cercetarea,** care cuprinde comunicările prezentate în cadrul tradiționalelor „Zile ale bibliotecii academice clujene", sesiunea științifică din noiembrie 1978.

Prezența conștiinței de neam, a originii daco-romane a poporului român, reliefată de circulația cărții manuscrise și tipărite în toate teritoriile locuite de români, este analizată de acad. Ștefan Pascu în studiul „Cartea și unitatea spirituală a poporului român". În concepția editorilor cărții vechi românești scopul principal al actului tipăririi era **folosul întregului norod românesc.** Acad. Ștefan Pascu urmărește frecvența folosirii noțiunii de neam românesc în tipăriturile din diverse perioade, arătînd că dacă în 11 cărți dintre anii 1559—1588, noțiunea este folosită de 17 ori, în 30 de tipărituri din anii 1673—1699, aceeași noțiune este prezentă de 74 de ori. Această realitate din cartea românească veche este semnificativă pentru **dezvoltarea ascendentă a conștiinței de neam.**

O contribuție valoroasă la „Bibliografia românească veche" este studiul următor, dedicat unor **comori coresiene regăsite.** Aducînd „Date noi privitoare la „Tîlcul evangheliilor" și „Molitvenicul românesc" ale lui Coresi", Titus Furdui demonstrează că, printr-o cercetare riguroasă, se poate ajunge la rezultate importante pentru istoria cărții și culturii românești. Calitatea hîrtiei, filigranele, însemnările manuscrise de lectori sau de proprietate, analiza lor și a textului propriu-zis permit cercetătorului identificarea unor noi exemplare, a unei informații istoriografice importante despre „săborul" necunoscut de la 1723, îi oferă posibilitatea unor noi datări. Circulația acestor tipărituri coresiene, atestată prin însemnările manuscrise, pune în evidență, după cum concluzionează Titus Furdui, **unitatea spirituală a poporului român din Transilvania cu românii de peste Carpați.**

Un studiu de referință pentru studiul „Școlii ardelene" este cel datorat lui Engel Károly și intitulat — „Din tezaurele bibliotecii noastre" tezele disputei publice filozofice susținută de Grigorie Maior la Colegiul de Propaganda Fide în 1743". Descoperirea broșurii „Conclusiones ex universa philosophia selectae (..)", necunoscută și nevalorificată pînă acum, „impune unele corectări în aprecierile noastre despre orizontul cultural sau, mai corect, despre pregătirea profesională a reprezentanților școlii ardelene", pledînd pentru un contact mai timpuriu al lor cu wolffianismul. Engel Károly analizează cu minuție toate implicațiile culturale ale lucrării viitorului episcop al diocezei Alba Iulia-Făgăraș, ale prezenței la conducerea disputei a savantului Thomas Le Seur, matematician și filozof, cu contribuții valoroase la interpretarea principiilor newtoniene, arătînd că pentru tinerii români „primele preleger bazate pe filozofia naturală a lui Newton au însemnat atît la Roma cît și la Blaj o revelație."

Cartea străină, rară și prețioasă este un domeniu de cercetare deosebit de interesant pentru bibliologia românească : Elena Maria Schatz prezintă „Colecția de incunabule a Bibliotecii centrale de stat", semnalînd piese de valoare, reliefînd importanța unora dintre ele pentru istoriografia românească ; cu unele considerații metodologice preliminare, Iacob Mirza atrage atenția asupra impunătorului fond de „Tipărituri elzeviriene în Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia", iar Silvia Dumitru analizează cîteva „Ediții frobeniene existente în fondurile Bibliotecii centrale Universitare Cluj-Napoca". Spațiul nu ne permite să consemnăm toate contribuțiile valoroase din acest volum cum ar fi cea despre „Mircea Tomescu și maturitatea bibliologiei românești" de Ion Stoica, studiul despre „Mijloacele tehnice de identificare a tipăriturilor vechi" de Alin-Mihai Gherman sau cel al lui Liviu Ursuțiu intitulat — „O carte de istorie — «Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă»". În ansamblu, volumul **Biblioteca și cercetarea** dă măsura muncii științifice desfășurate în bibliotecile românești.

● O bibliografie completă a cărții românești sibiene, de la prima tipăritură românească a lui Filip Moldoveanul, celebrul „Catehism luteran", și pînă la anul 1918, a fost realizată de Elena Dunăreanu și Aurelia Popa, sub egida Bibliotecii „Astra". Volumul cuprinde descrierea bibliografică a 1 868 de tipărituri, care atestă importanța Sibiului în istoria cărții și tiparului românesc. După fluctuația inerentă începutului (1544 ; 1547—1554 ; 1696) cartea românească sibiană intră cu secolul al XVIII-lea într-un ritm de producție din ce în ce mai susținut, reflectînd dezvoltarea gustului pentru lectură a românilor transilvăneni. Sfîrșitul de veac consemnează tipărirea primelor cărți populare (la Petru Barth) și a primelor traduceri din literatura universală (la Martin Hochmeister). În prefața catalogului, Elena Dunăreanu face o expresivă trecere în revistă a principalelor momente din evoluția cărții românești sibiene : prima gramatică românească a lui Radu Tempea, directorul școalelor neunite, primele versuri originale datorate lui Vasile Aaron ; traducerile și adaptările lui Grigore Pleșoianu, Stanciu Căpățineanu și Ion Văcărescu ; lucrările lui Anton Pann, Ion Barac ; activitatea tipografiei arhiepiscezane și publicațiile „Astrei" ; momentul „Tribunei" etc.

O contribuție a bibliografiei de față, care se cere consemnată ca atare, este prezentarea cărții de după 1830 pînă la Unirea din 1918. Autoarele au consemnat peste 1500 de titluri care arată rolul pregnant al cărții românești în dezvoltarea vieții culturale și științifice. „Literatura unui popor — scria Iosif Tempea, la 1878, în „Stilistica limbii române" — este adevărata lui mărire și cel mai puternic mijloc de civilizațiune — este exemplul cel mai învederat și cel mai pozitiv, că această națiune viază".

„Cartea românească sibiană (1544—1918)" este o contribuție valoroasă la bibliografia națională retrospectivă.

Gheorghe Buluță

Antologia «Luceafărul»

grigore arbore

„Grigore Arbore este unul din aleșii unei specii rare de poeți, la care cultura se află într-un raport de supremă intimitate cu un anume instinct al eleganței. Influența livrească este distilată pînă la esența imperceptibilă, observabile fiind cel mult afinitățile, prin ecouri a căror identificare este inutilă într-un univers poetic atît de personal totuși. Poezia lui Grigore Arbore este expresia unei sensibilități discrete și profund rafinate care se dezvoltă în interior prin armonii delicate și vibrații infime. Discreția structurală a poetului îi face accesibilă o ideală impersonalitate estetică, care îl ferește de accente dizarmonice și de ostentație".

SULTANA CRAIA

„...Sentimentul tragicului, dintr-odată răscolit sau o vibrație de reținută melancolie (...) vin să releve în Grigore Arbore un poet mai degrabă stăpînit decît rece, un caligraf în care se ascunde o natură delicată și fină...".

VALERIU CRISTEA

„...Prin sensibilitate, poetul este un antichizant ce-și potolește emoțiile subordonindu-le retoricii".

MIRCEA IORGULESCU

„...Ca în peisajele lui Breughel, în „labirinturile" lui Grigore Arbore se petrec mici drame, crime oculte, seisme geologice, într-un cuvînt o bătălie surdă se duce pentru a ajunge la victoria luminii, a spațiului moral și moralizator...".

M. N. RUSU

Imn pentru Mielu Mihai

Salve ființe suave ale întunericului, salve
fluturi purtînd
pe polenul velelor voastre clinchetul
argintat al cometelor, salve păduri
de stejar agățate
în spinarea metalică a graurilor, salve
riuri tăiate în trecătorile albe
de pietrificatele poduri de păienjeniș
străbătute
visător de caravanele miriapozilor, salve
lumini înțelepte lunare oprite pe
creștetul
satului de unde-ntr-o noapte profundă
sfîrtecată ușor de proiectoarele albe
ale licuricilor noștri iubiți a plecat
cel despre care acum vă vorbește
în umila sa limbă poetul ce strigă
pentru ultima oară: Salve Osiris!

★

Mielu Mihai cunoștea
devenirea continuă a gheții pe riul
metalic
mai ales către locul prea sterp unde
vara
umbra devine stăpînă pe cîmp dacă
apa
umflă plămînii copacilor bolborosind
incoerentă și gravă asemeni
unui nesăbuit animal pentru care
cățăratul pe trunchiuri e sensul
vital al trăirii. De acolo
a privit către lume tăcut îngrijindu-se
zile în șir să nu fie
verdele pur al amiezii împins prea
departe
de tălăngile turmei. Viața, veți spune
toți,
și-a început-o idilic, s-a desfătat
din pruncie cu calmul planetar,
adormit-a
în brațele iasomiei tot înghinînd
obsedante refrene
auzite în curtea cu gardul cel alb
abandonată de el dimineața cînd
izbucnesc
plăpînd ciocîrliile. Nimic mai fals,
voi răspunde, căci nașterea lui,
deși de la bun început hărăzită luminii,
fu o eroare. În noaptea inițiia
un suflu prea rece intră în ogradă
tulburînd animalele, veștejind
iarba aflată în așteptarea
metalicei coase.
Zeul imponderabil, fiul ascuns
al neantului se înfrățea
pentru o clipă cu strigătul
celui născut și doar întîmplarea
aduse pe plaiul acela atunci
galopul solarilor cai năvălind fără frîie
prin pîlcul de duzi ce și-acum
priveghează
casa proptită-n colină.
Mielu Mihai a ieșit deci în lume-n-
semnat
cu fierul cel rece al morții și astfel
fără să știe-l purtă peste pajiști,
prin livezi de alun și prea dense le
rodnice zvircoliri ale toamnei. Timpul
era pentru el piatra
aruncată razant peste undele riului
pînă la punctul unde dispare
clipocind într-o volbură. Peste Mielu
cerul a apăsat cu albastru strivindu-l
ca pe un navigator solitar rătăcit.
Respira de aceea
mai ușor doar atunci cînd căpșunile
explodau printre flori găurind
carapacea
norilor imponderabili de mai cu
mirosuri
îmbătătoare. Alerga
mult mai iute pe dealuri strigînd
numele animalelor, urmărea
dispariția-n desișuri a lăcrămiorului
ciinilor excitați de mirosul
singeriu al vinatului. Visa
uneori și se trezea agitat, după care
alerga la ferestre rostind
vorbe lipsite de noimă și întrebînd
cine în somn l-a atins, ce ființă
a călcat peste orbitele ochilor săi
hăituită, stîrnind
spaime-nghețate-n artere din vremurile
lentei retrageri a gheților peste
somnolentul imperiu al fagilor.

★

Un vagon e un sat rătăcit
pe un drum de oțel, între
gratii și garduri, între vînt,
magazii, parapete și scrîșnetul
înfundat al altor vagoane.
Vin camioane asudînd praf și zăpadă,
scîrțîie bratele prinse-ntre uși precum
pîrghii metalice aruncate grămadă,
ziua e scurtă și se concentrează
în țigări și înjurăturile
pălmuiesc auzul.
Mielu Mihai cară pachete,
mere și pere închise-n cutii de cartoane
prune, alune și piersici în vase de-oțel,
păsări în mari colivii fără gratii,
mingîie floarea de soc indirect peste
sticla
de jad a borcanelor, adulmecă
vîntul de iunie prin gaura sacilor
de porumb și ovăz, își închipuie
cîmpul crescînd sub asaltul luminii,
plantele absorbind fără teamă pîrîul
revărsat de cu seară printre
lunci invadate de iasomie.
Mielu Mihai cară traverse și se crede
în păduri de stejar unde ziua
urcă pe aripi de prigorii și umblă
roată pe cîmp pînă cade
dincolo de satul celălalt ametită.
Mielu cară traverse și cară
totodată codrul în care se-ascunde
iubitor animalul ce-și linge tăcut
lingă salvatorul izvor sîngerinda copită.
E noapte și codrul e greu și apasă
pe grumaz violent
și chiar cerbul din el cîntărește
precum un stîrv scăldat în creolină
și poți să cari la infinit traverse
și să lovești cu ele-n aer
închipuind o vîslă de galeră.
și poți să strigi căci nu te-aude nimeni
decît o stranie și lividă oboseală,
invadatoare către ceasul trei
cînd se presimte clar cum roata
din turnuri se întoarce lent
simțind în depărtare cum cocoșii
dintr-un ținut pierdut se opintesc
să verse peste lume dimineața.

★

Praful depus pe ferestrele
unei străduțe burgheze
invadată de ploi enervante periodic
începea să il spele după somnul său
scurt
contra unei cafele și a unei țigări,
unei vorbe duioase și uneori
contra acelei bancnote cu care
la magazinul din colț mai putem
cumpăra
cîteva kilograme de zahăr, unul de unt,
și uleiul esențial pentru viață.
O, voi ferestre prin care se vede
impecabil acum cerul și parcul
cu tei mirosind izbitor și cu ciinii
de rase înregistrate ieșiți la plimbare,
Mielu Mihai vă cunoaște pe toate,
trece cu gîndul prin voi și-l aruncă
într-un tainic avînt pe cîmpia
mirosind încă jilav, a putreziciune,
a părăsire și cirîțe,
după ieșirea din iarnă.
E un drum undeva mărginit de stejari,
o casă de lemn cu pridvorul
aplecat îndărăt și cu strecășini
covîrșite de ploi și acolo
se-ntîlnește cu sine cățărîndu-se-n nuci
după cuiburi de vrabie ființa
altădată mai tînără și nepăsătoare.
E căruntă acum și pășește
pe sub nuci presărînd zahăr și pîine
pentru iubitele păsări.
Zahăr și pîine vibrînd a ferestre curate,
mirosind a saci și vagoane,
a unsori, scîrțîit, macarale și înjurături,
a nopți nedormite și a cîrpe spălate
în valuri mari de petrosină cu care
se freacă temeinic parchetele
murmurînd
melodia de zahăr, ulei și de pîine
a ciocîrliei rămasă departe de cuibul
dintr-un sat atîrnat pe colină, protejat
de stejari și de urletul
căprioarului fugărit toată noaptea
de elegantele haite de vînători
demni și protocolari, trecuți în viteză
printre case, în jeep-uri blindate de
praf,
privind ușor plictisiți către curtea
unde Mielu Mihai își așează
ultimii stupi moșteniți de la tatăl
adormit întru domnul undeva în cîmpia
de est sau de vest, cine mai știe
și apoi ce importanță mai are
fiindcă stupii oricum sînt fără albine
de ani buni în șir și e cazul
să îi repopulăm căci în zumzet stă
totul
și poate va crește astfel chiar iarba
mai fecundă-n livadă și merii
abandonați vor rodi chiar acum
ajutați de pîinea și untdelemnul,
de untul și zahăr cumpărate chiar ieri
cu bancnotele de sticlă și petrosină,
de parchete frecate și praf, de
înjurături,
saci, macarale, nopți și vagoane.

★

Dar scurtă e viața ! N-ai timp nici
să-ți bei în liniște cafeaua după ce
ai curățat lăcașul unde doamna
deși în vîrstă ține să mai aibă
parchetul străveziu ca și lămîia,
geamuri perfecte și covoarele,
fără fire de praf și unde
un respectabil ginere poet apare,
zurubit de plictis și universale
probleme,
tocmai cînd totul e gata și poate
să se retragă în mansardă
la propriul său birou venețian
și să aștepte strict distrat ca poarta
să se închidă scîrțîind în urma
acelui delicat dușman al prafului
de pe volume încă nedeschise,
acelui prea blajin curățător de geamuri
ce pleacă fluierînd ușor după paharul
de vin de douăsprezece lei cincizeci cu
care
se binecuvîntează prînzuri simple
în casa unde dis de dimineață
o dată sau de două ori pe săptămînă
latră impacientat un pudel
sătul de revoluționări domestice.
Scurtă-i deci viața ! Pleci din gară
să vii în locuri unde totul
se mișcă în direcții cunoscute ;
în loc de saci, baloturi, fiare,
se cară mese, frigidere și fotolii,
se pun cu grijă-n altă parte
televizoare unde-n reluare
mișună permanent eroi obezi
cîntînd sau zdrăngănind din
instrumente
inițial făcute să îngîne
în naos de bazilici un delicat Ave
Maria.
Dar zgomotul de fond e fără
importanță. Totul
e să te concentrezi asupra
ligheanelor cu apă și cu cîrpe,
asupra uruitului aspiratoarelor în care
se-aglomerează pulberi și grandoare,
bucăți de pene, puf de plopi și părul
cățelului nemulțumit de tevatură.
Mai spre amurg reintră în normal
lustre și uși, tablouri, șifoniere
te poți privi-n parchete ca-n oglindă,
spre încîntarea doamnei exigente,
și-n fine poți să-nghiți ceva,
oricum mai comestibil decît hrana
pusă-n servieta jerpelită pentru
noaptea cînd iar începi să-mpingi
obiecte prin vagoane ruginite,
colete dragi din care uneori
curge mălai, făină,
zahăr și biscuiți plecați
din toate zările-n direcții
care de care mai necunoscute.
Timpul e un rulment uscat. Ajungi
să-i freci din nou cu tălpile aceeași
portiune
în dreptul căreia aveai dureri
în șale, mîini, grumaz și alte locuri
iar azi se-adaugă un joc ciudat
al lucrurilor dansatoare.
Trec meri și pruni în fața ta închiși
în mari vagoane conservante
și nu mai reușești să cari afară
decît un vag parfum secret
neexpulzat sub șine de ventilatoare ;
trec cocostîrci aliniați
pe marginile mlaștinii secate
și-ntind minerul lustruit al aripei
ca să îi scoți pe mîl ușor, ușor,
fără să rupi picioarele de fontă ;
trec șleapuri mici de lemn purtînd
nuci și alune-n univers și alte
păduri și veverițe migratoare ;
trece un corp de-adolescent, trece-un
bătrîn,
un car funebru, doi cai albi
și spuma unui rîu mai mare.

★

Mielu Mihai este mort și acum se
cuvine
înnuri de slavă să înălțăm acestei
ființe
pietrificată pe parapete, lîngă vagoane,
într-o noapte de iarnă cînd gerul
lipește fantasme de cer și aruncă
steaua de noapte polei peste șinele
făcute pentru iluzii și trenuri
pentru mărfuri, pachete și saci,
saci diferiți, de ciment, var, făină,
mălai, grîu, textile și alte
obiecte de piatră, lemn sau oțel
cărora el le știa pe deplin
rostul în lume și în magazii
Mielu e dus pe vecie și-acolo
printre rafturi, casete, scule,
vagoane, strigăte și macarale
nimeni nu știe de ce s-a retras
într-un colț într-o dimineață fatidică
lipindu-și urechea de zid ascultînd
urletul cast al vîntului
năpraznic lovind în copaci cu topoarele,
îngropînd drumuri și uși sub lintolii
de ceață.
Salve spun doar și-nsoțesc astfel
catafalcul
plecat de la morgă grăbit în direcția
unui sat ros de vuietul iernii,
abătut cinci minute de-adio
pe străduța burgheză cu geamuri
invadate de ploi enervante periodic.
Salve spun doar și mă-nchin
spre-nțeleapta și lunara lumină oprită
pe creștetul satului de unde într-o
noapte profundă,
sfîrtecată ușor de proiectoarele albe
ale licuricilor noștri iubiți a plecat
cel despre care acum vă vorbește
cu umila sa limbă poetul ce strigă
pentru ultima oară : Salve Osiris.

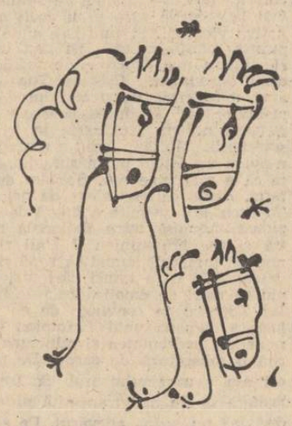

Desen de
Sabin Ștefănuță

„...poezie terestră și aeriană, fermă și firavă în aliajul ei de asprimi, frustitate, plăpînzenie și eleganță, cu pendulări ce se interconectează și spontane sau numai părelnic spontane abandonuri..."

ION CARAION

„...două însușiri oarecum contradictorii formează originalitatea tinerei poete și anume, pe de-o parte cultivarea cu tot dinadinsul a s.ărilor, emoțiilor, peisajelor normale... notația aparent întîmplătoare și, pe de altă parte, un desen precis al versului, strunit cu mînă sigură, nelăsat să se despletească, economicos. Impresionismul Ioanei Ieronim are o foarte pură tăietură intelectuală.

NICOLAE MANOLESCU

„Interesant procedeul de a înnobila banalul, de a găsi aura magică, stăruind asupra lucrurilor celor mai umile, mai anodine la prima vedere. Gesturile obișnuite tind să se ritualizeze, să aibă semnificații dincolo de funcționalitatea lor primă, păstrează o fosforescență aparte. Întreaga poezie a Ioanei Ieronim pare o încercare de a restitui acest halou mitic unui univers desacralizat.

ADRIAN POPESCU

„...panouri, portrete, peisaje de periferie urbană, sînt false pasteluri, în fond, pentru că în centrul lor nu stă natura, ci o stare de spirit, o mișcare a gîndului între elementele existenței cotidiene. Deosebirea dintre poezia Ioanei Ieronim și mai vechea lirică de notație... vine din lipsa de patetism. Poezia trăiește, cu mîinile goale, în mijlocul acestei realități lipsite de miracole."

EUGEN SIMION

ioana ieronim

Peisaj

cîndva știam totul
de o vreme nu mai știu nimic

viața se petrece obișnuit, fiecare zi
îmi pune pe umeri veșmîntul de penitență

cu o mînă calmă
duc hrana la gură

prin încheieturi se insinuează
întunericul
iluzii stelare

Menuet

cetatea își stăpînea teritoriul
cu semnul mîndru al pajurei
grele porți și poduri
— culorile inițiale

crengi înflorite de-alun
înecau poteca
și limpedea zare,
un cioplitor în lemn se afla
prin acele grădini
un înger căzut
cu veșmînt de ape dulci domoale

un înger căzut
printre alunii în floare

Dan Băncilă : „Metamorfoză"

Portret diurn

e ziua în toi fumurie grea diformă nesătulă
graba mulțimii
corpul se încordează
brațele ocupate, gîndul în derivă
stratul gros de pulberi
pe iarba răbdătoare a vederii

fără de veste
scripeți imaginari
coboară un limpede oval fluid
oglinda cu ghirlande aurite
prin care o clipă ne privim
ca aievea
mai aproape decît vreodată în adevăr

Martie

zi suspendată
miraculos, între anotimpuri
vrabie prinsă cu ghearele fine de ram

o eroare te trage
— irezistibila ei gravitație —
'e vei lovi de viață (se spune)
le vid

Matinală printre blocuri

un casetofon pulverizează
rumegușe de muzică
țigăncile au plecat după sticle
gunoierii trec cu mașinile lor,
enorme rumegătoare,
ciinii nuntesc pe sub limuzine pustii

ochii mei adaugă, spre desăvîrșire
cîmpia și cerul, aurul perpetuu înflorit
al unei miniaturi în care parcă se întîmpla
uciderea pruncilor

Portret cu falie

dar altceva voiam să spun, cîntecul meu va deprinde
clinchetul gheții, grădinile mele vor fi de fontă
afînată cu plugul, cît fusese caldă
lumini de magneziu vor dezvălui
un paradis ieftin, săptămînal,
voi pune flori de sîrmă
în mîna miresei, împăratul va trece
gol și descărnat prin poveștile mele
sub ochii prințului care
deschide umbrela pliantă,
voi arăta căptușeala groasă,
materia deșirabilă a cuvintelor
cum ele răsar din
stratul de loess
din stratul copleșitor de guano

doar pentru tine adevărul,
risul ademenitor prin neîncepute ierburi
căprioara fantastică, smirna
roua copilărească
arborele noptatic
pentru tine, fără de urmă rătăcit
din vînătoarea înaltă

Exercițiu de respirație

nu voi aduce egrete
să împodobească grădina pustie
nici stele suave în lacul sărat,
nu voi aduce gîndul unui cîntec
scoica transparentă a altui anotimp
mirosul cuibului de cartofi
deschis după prima ploaie a verii

atît mai e vreme, să înspir adînc
soarele piere sub pleoapa închisă
eu sînt o pădure de sulițî, tot eu
din înalt, în ascuțișul de sulițî
mă voi prăbuși

The Lady of Shalott

este o flacără neagră
— toate culorile trăiesc
în neagra flacără

este o apă răcoroasă, știu bine, o apă
dar neamurile de alge
tandrele constelații, săgețile
dulci ale hamsiilor, epavele adormite de veacuri
statuile de sub nisip ?

este departe, nu îl cunosc
zise ea, brodînd la fereastră

cuvîntul își pierde podoabele

nu îl cunosc, îl iubesc
zise ea, rupînd cu dinții
firul albei dantele

Pace

pierduți în sine ca într-un mîl verzui
patru funcționari la patru birouri
patru pixuri rulînd ochiul minuscul
tuse, fosnet, respirații piano
pianissimo

dosare în stivă despart liniștea
în șiruri verticale —
portrete în lemn vinețiu, uzat de vreme
buze vinete, cearcăne, noduri concentrice

alte dosare umplu dulapuri de fier
de jur împrejurul odăii —
acolo stă scris totul
despre toți.
Firele puse în mănunchiuri se desfac
precum niște raze, pe arcuri de fier,
maxilare nichelate

stivele cresc și pe ultimul raft liber
planta a făcut înconjurul camerei,
s-a ajuns din urmă pe sine.
Frunzele cerate, pline de praf, pleacă din lujerul
drept
la distanțe egale.

Coperta gri se închide, scîrțiind
pe pivotul metalic.
Într-un colț vegetează
pumnul țepos al unui cactus.

Da.
E pace de mult

Clipe avariate

în fiecare zi să negi cîte ceva
din credința ta și din iubire

aproapele tău,
fii liniștit,
la fel numește, „victorie"
tăcerea sa

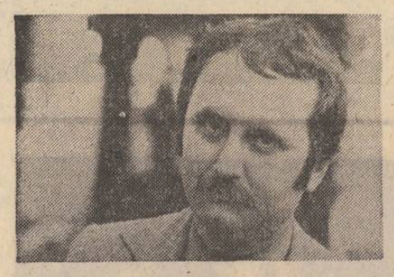

valeriu bârgău

Orfeu

Cu vremea Orfeu se lepădase de liră
Aerul nu mai șuiera prin ea ;
– incremenise pe stincile din preajmă.
Lichenii care se coceau în arșiță prefăcuseră totul
în ruine
zidurile Babilonului în biete șanțuri
din care izvorau veștile decadenților.

Cu vremea izbindi Orfeu să culeagă roadele
sunetelor care strigau după ajutor prin lumea sălbatică
hainele îi erau largi – prea largi pentru trupul
și timpul ce îl înconjura ;
ținutul avea palmele mari – răzbătătoare
într-o rînă așezate pe spatele vremii.

Cu vremea Orfeu reuși să se așeze pe o pajiște
gîndurile nu-i dădeau pace – îl trăgeau de haine
îi descheiau cămașa
îi alungau oile ce miroseau de departe ecoul cintecelor
prea vechi
ca să încapă pe pajiștea cea nouă.

În capul oaselor cu ochii la steaua ce răsări în plină zi
și se prelinse – riu năvalnic în ochiul deschis al Tracului,
obosit și odihnit de atîta viață :
Se întîmplă fermecătorul cintec al lirei.

Dialogurile grecului Platon

Mirosul cald al poeziei de miine
se gudură la poarta orașului ;
idei și semințe zac în sacii pe care stau sentinelele
lemn de foc aduse cunoașterii.
Dincotro bate vîntul să ne ademenească
să ne ciuruiască pe stincile de bazalt
„cea mai rezistentă rocă de pe muntele acesta".
Mirosul cald al cuvintelor lui Platon
zace împotmolit în mlaștini
pe dedesupt lipitorile n-au întîrziat să apară
„ad peram et sacum"
poetului nerăbdător
îi stă bine uciderea balaurului
cunoașterea și scrierea graiurilor moarte.

O potîrniche a prins un gol de aer și se apropie de vînător
ghicindu-i intențiile
palma lată mingiie pușca
și se aud din memorie o mie de bubuituri
la care pasărea neatinsă de glonț se așează
cu aripile larg desfăcute pe miriște.

În spatele ochilor închiși se gîndește stăruitor
cum e dincolo de moarte pe mirîștea galbenă
care sînt intențiile lunii pe aceste pămînturi negre.

Dialogurile grecului Platon nu pot fi decît discuții
cu pasărea
simulînd că a fost ucisă pe o miriște
pentru a aprinde focul și a neliniști popoarele
ridicate din somnolență la puternica bubuitură.

Cîntec de ridicat vulturi în văzduh

Ridică-te fiară nu sta cu ochii în țărna lumească
spița regală a văzduhului nu-ți dă pace să dormi ;
În somn te-or speria ciorile și păsările mici
– ți-ar crește două globuri de piatră în jurul trupului
și un plîns ușor de prinț danez s-ar urca în gîtlej.

Vine zăpadă mare – căldură înăbușitoare
să-ți încerce îndrăzneala și renumele
– nimic să nu te oprească – aripa îngerului
să fie o palidă deșertare
a întunericului din lumină.

...și ochii tăi blînzi căutînd cu-nfrigurare
anotimpul de evadare spre înalt ;
în cimpii se aud putrezind temeliile bisericilor
străvechi
– horcăie de răsuflare întreaga ființă a lumii
așteptînd zborul tău
– acrobațiile cu care ne împiedici vederea.

O spadă încovoiată – subțire ți-e pliscul
cu care ne faci semn să așteptăm la poala muntelui
un fel de fluture sălbatic de mare.

viorel sâmpetrean

Metalice vești

Limpede curge gîndul
Printre lăstării înfrigurați ai vederii.
În amiază, în vară de amiază,
Năpîrcile aduc vești pustietoare, de vaer.
Dar fără temei –
căci umbrele ard fără semn !

Unde sînteți voi, porumbi de granit
De vreme ce nimeni
Nu pare să-audă bătaia de aripi
A sunetelor voastre pale ?

Metalice vești rămîn mute în noapte !

Nestatornicie

Limanul orei !,
Va fi mîncat de carii cum seva de pe porți.
(Armatele-n retragere aduc și pruncii morți ?)

E doar destul pustiu în limpede pămînt,
Și-n fruct, în țipăt, în stinsul tău cuvînt
Prin care-ți numeri încă ceea ce-i mai de preț ;
De unde voi culege mișcarea ta de scrum
Cînd ceru-ntreg va fi sălbatec drum ?
Și ierburi, și ciorchini de grei scaieți,
Și lagărele lumii, tulburători nămeți ?

Desișuri nocturne

Spre seară
Va cădea ultima zăpadă, roșiatecă, peste prundul cenușiu.
Cu solzii ei aprinși, șuierători cu tot.
Cum oare voi primi eu, fără voință,
Îndepărtat cu violență de propria-mi imagine
Chipul neînsuflețit al războinicului ?
Și cum voi ajunge să laud paloarea unor insecte
Cînd singura vorbă de umbră pe care-o cunosc
Respiră-n tăcere firavă lumină ?

Spre seară
Voi coborî fără durere
Cu ultima zăpadă roșiatecă, șuierătoare, peste prunduri.
– la auzi, ia auzi,
Printre virtejuri înfloritoare de ceară,
Cum mai foșnesc mătăsurile văduvii !
– la auzi, cățeaua pămîntului,
Cum mai zornăie printre desișuri nocturne.

Februar

Veni la mine negustorul –
capuchehaia fără vertebră,
Cu arginți,
Să-i vorbesc despre nurci.

L-am primit fără zarvă,
Cu-o rază de piine și vin (așa bănuiam că-i nimerit) ;
S-a uitat duios, cu-o viclenie coclită,
Și s-a-ntors zornăind, zornăind...

I-aș fi răspuns într-un tîrziu, fără glas,
Și cu mult înainte ca mîna mea dreaptă să fulgere în subsol,
N-am mai văzut decît o pată de gîndac șchiop,
Strecurîndu-se prin coridorul fosforescent,
Zornăind, zornăind.

Vasile cel lică rugină

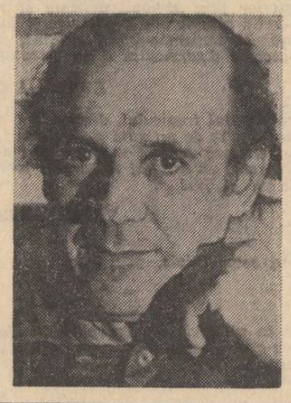

Cred că sînt singurul om de pe planetă care știe de ce a ajuns Vasile Mavroian atît de nesuferit. Nu pretind pe chestia asta că aș fi dat draculul. E vorba de ceva mult mai simplu și mai dificil : am avut răbdare de a-l urmări ani de zile. În privința răbdării pot să mă laud, pentru că Vasile nu avea nimic din ceea ce se înțelege în general prin individ interesant sau, dacă era, asta se baza tocmai pe banalitatea lui absolută.

Am fost cîțiva ani colegi de liceu. Nimeni nu-i dădea nici o atenție. Sînt sigur că dacă într-o oră de clasă Vasile ar fi murit n-ar fi observat nimeni. Și totuși băiatul deținea două recorduri, în felul lui. Primul : ținea minte toate notele colegilor, încît dacă s-ar fi mistuit arhiva școlii, catalogul nostru putea fi reconstituit fără putință de eroare, datorită prezenței lui printre noi.

Al doilea punct tare al său era știința de a obține aceeași notă (șapte) indiferent de obiect și profesor sau de forma de ascultare (oral, extemporal, teză) E o chestie, nu ? Ei, dar nimeni n-a observat sau n-a făcut caz că observă. Noi mai curînd ne-am fi dat seama că ni s-au schimbat cuiele la postamentul catedrei decît că Vasilică este colegul nostru și că iese la lecție și ia nota 7. Mai grav era că nici noi nu ne dădeam seama și el cu atît mai puțin. Cînd l-am observat, era prea tîrziu. S-a băgat în vorbă la o oră de română, dar chiar aiurea, fără să fie întrebat, fără să fie în cauză, așa ca „să vorbească și nea Ion că și el e om". Era ascultat Eugen, prietenul meu cel mai bun și, cum seara o pierdusem împreună (văzusem vreo trei filme, nu fiindcă ne plăcea filmul, dar umblam după fete și, nu-mi mai amintesc de ce ne intrase în cap că numai la film putem face achiziții) m-am apucat să-i suflu. Gutuie (așa era porecla profesorului) nu știu cîtă literatură pricepea, dar era foarte dur, așa că mi-a pus imediat nota unu. N-a mai apucat să facă comentariile lui răutăcioase pentru că am sărit eu cu gura. Că de ce-mi pune unu, dacă eu știu. N-are decît să mă elimine, pentru indisciplină dar nu să-mi pună notă, ca și cum eu n-aș ști.

Vehemența mea l-a luat prin surprindere (era pățimaș și nimeni nu îndrăznea să-l contrazică, și n-avea nici un fel de exercițiu al discuției,) așa că a recurs la un truc penibil : s-a lăsat moale pe speteaza scaunului și a comandat un pahar cu apă, fiindcă a leșinat.

Toți am fost speriați pentru că urmarea era clară : să-l aduci pe el, pe domnul Gutuie în stare de leșin ?

Ei, tocmai acum a intrat Vasilică în scenă cu întrebarea „Cum să fiți leșinat, dacă cereți apă ?".

„Leșinatul" s-a uitat timp la el, la noi care, după ce ne-am revenit din stupoare („de unde mai răsărise și ăsta ?") ne dădeam coate și apoi a ieșit gîrbovit din clasă și am fost apoi scoși în careu unde ni s-a citit hotărirea consiliului pedagogic de a-l exmatricula pe elevul Mavroian Vasile, „pentru abateri grave și repetate de la disciplina școlară, constituind un exemplu negativ pentru întregul liceu, prin atitudine ireverențioasă față de profesori".

Așa că n-a mai apucat să se bucure de noua poziție, pentru că-și cîștigase acum una, și în mintea celor mai mulți dintre noi a rămas, după ce s-a învechit cazul, la fel, adică deloc.

Iar la „serviciul" acela la C.R.R.C. (centrul regional de recoltare a cerealelor) unde s-a pripășit — pentru că acasă nu avea pe nimeni, era un mediu și mai bun pentru a trece neobservat, iar el habar să nu aibă că se poate și altfel și deci să fie siciit de chestia asta. În biroul „pălmașilor" unde a fost repartizat, toți cei nouă inși, de vîrste diferite (între 17 ani — Vasilică și 53 — Nicolae Capotă — absolvent al Academiei comerciale, fost director al Băncii agricole teritoriale) aveau cîte un teanc de jumătate de metru de borderouri, pe care ei trebuiau să le verifice și să semnaleze eventualele inadvertențe. Erau toți sezonieri, angajați numai pentru cît dura recoltatul și făceau o muncă inutilă pentru că dosarele cu borderouri venite din toată regiunea făceau o escală în acest birou în drumul lor spre neant, care deocamdată avea forma concretă a unui beci unde se bucurau de regim echitabil, și cele corecte și cele cu „greșeli" pînă cînd erau arse pentru a face loc „recoltei următoare".

De mirare, că primul care a sesizat situația a fost Vasilică, deși te-ai fi așteptat mai curînd la Nicolae Capotă, om hirșit de tot felul de colțuri în viața sa lungă.

Poate că n-ar fi avut nici Vasilică această revelație, dacă înainte cu două ore de încheierea zilei (întrebase cineva cu voce tare cît e ceasul) n-ar fi constatat cu desperare, că el nu făcuse treabă nici pentru o jumătate de oră. De-abia verificase vreo treizeci de borderouri, celorlalți le mai rămăsese 40—50 și voiau „să atace" ceva din norma de a doua zi.

Descurajat, s-a aplecat iar asupra hîrtiilor din fața lui și dintr-odată l-a cotropit o euforie la fel de intensă probabil cu aceea care-l stăpînise pe Arhimede cînd articulase vestita lui „Evrika !." În colțul din stînga mai erau trei semnături indescifrabile, dar care, cu V-ul de deasupra lor, atestau că antipaticele borderouri mai fuseseră verificate înaintea lui. Acum era un fleac pentru el să ajungă la concluzia că dacă măcar unul din „indescifrabili" făcuse treabă temeinică, ar fi sesizat eventualele scăpări. Iar dacă niciunul nu fusese corect înseamnă că se bazaseră pe ceva și la o adică vor ști să se descurce și automat va ieși și el. Vasilică, prin aceeași gaură (Asta în cazul în care al 5-lea sau al 6-lea „revizor" va fi atît de timpit să muncească de-adevăratelea. Încă nu știa că din biroul lor maldărele acelea vor fi prăbușite în beci).

A început din nou să se uite la „Bătrînu". Și cînd acesta a ridicat capul și l-a întrebat „doresti ceva ?". Vasilică a spus, descurajat : „cum, trebuie să le și semnăm ?" Bătrînu a binevoit să zîmbească. „Dar ce credeai ?". „Aoleu, și eu n-am semnat niciunul arată la teancul mare, adică pe cele pe care nu le văzuse. „Ai găsit vre unul greșit ?" „Nu, totul e-n regulă", „Atunci ia-le în ordine, vezi să nu dai cîte două, și semnează-le".

Așa a făcut. Și i-a mers bine vreo săptămînă, cît a tăcut. Dar pe urmă a început să facă pe deșteptul, să le țină lecții de tehnica verificării, a aflat șeful și l-a dat afară cu un tămbălău, că nici n-a mai avut curajul să pretindă banii pentru timpul cît „lucrase". Dar tot a lăsat un nume rău, pentru că ăștia, după ce le-a trecut revolta, au vrut să recupereze cartela de pîine s-o dea „înlocuitorului", dar ia-l de unde nu-i.

Acum căpătase pofta „serviciilor", poate pentru că le obținea foarte greu și le pierdea foarte ușor.

Iar chestia aceea cu borderourile produsese probabil o tulburare în mediocritatea lui și începuse să facă pe deșteptul. Imediat ce era pus în fața unei situații noi, el căuta, înainte de a o înțelege, să-i găsească polița de asigurare, adică hiba aceea pe care alții n-au observat-o sau n-au știut să-i dea importanța cuvenită, dar care îi asigura lui, lui Vasile o anume libertate, o anume siguranță. Cum fusese cu semnăturile acelea care i-ar fi permis să gireze toate tonele acelea de hîrtie. Chiar dacă uneori numai i se părea că găsește, el devenea dezinvolt, fără a fi mai zgomotos, și bineînțeles că de cele mai multe ori era luat pe fugă și adesea se făcea

Tapiserii de Viorela Mihăescu

de rîs. Altul ar fi obosit, s-ar fi lăsat păgubaș. Vasilică, nu. O lua de la capăt ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

S-a pripășit la o cantină publică : tăia lemne, aducea cu o căruță piinea, cără apă, mă rog, treburi bărbătești. Vasilică nu se plîngea, nu era „în stilul" lui, și nici nu părea că s-ar jena cumva. Ba, cînd îl vedeam călare pe butoi, hărțuind mîrțoaga cantinei, părea chiar mîndru.

După un timp a căpătat o poziție privilegiată, întrucît administratorul cantinei a început să-l îndrăgească și să-i dea munci mai „subțiri". Simpatia lui s-a născut din felul potolit de a fi al lui Vasile care era, după părerea lui, un fel de „floarea care nici nu pute nici nu miroase". Se mai întîmplase că făcuse și el o clasă de liceu și că în clasa a doua rămăsese repetent, zicea el, din cauza lui Gutuie. A aflat, nu se știe cum, de pățania lui Vasilică și nu l-a lăsat pînă nu i-a povestit cu de-amănuntul cum a fost. Ridea nea Podașcă, administratorul, de ziceai că se sufocă.

— Și cum, așa a zis, aduceți-mi un pahar cu apă că am leșinat ? Ha, ha, ha ! Se îneca (era gras și fuma enorm) și ha ha ha. N-am nimic cu el, măi Vasilică, ba cînd îl întîlnesc prin restaurant îi mai trimit cîte un rachiu, pentru că dacă judeci, mi-a făcut un bine, ramolitul. Dacă nu mă lăsa el repetent, cine știe, mă punea dracul să mă fac și eu profesor și acum mi-ar fi sticlit și mie ochii după o cinzeacă pe de-a moaca... Dar treaba asta care i-ai zis-o tu îmi place al dracului.

Și s-a văzut că o spune sincer, pentru că de cîte ori avea timp și era bine dispus îl punea pe Vasilică să-i repete scena. Și el rîdea cu aceeași poftă. E drept că o și spunea bine : exact, rece, fără cea mai mică urmă de satisfacție sau de mînie în ton sau expresie. Placiditatea lui ar fi putut trece drept talent excepțional, în orice caz producea acest efect.

Fapt e că Vasilică putea spune acum că are serviciu bun. Devenise umbra lui nea Podașcă. Și adesea pleca prin țară după achiziții săptămîni întregi. Nea Podașcă îi spunea Studentul, dar nu în bătaie de joc ci ca un fel de prețuire și îndemn.

Îi lăsa timp să-și pregătească examenele, cînd participau, pe teren, la cîte o chiulaba îl apăra de comesenii care insistau ca Vasile să bea „bărbătește", deși nu era împotrivă ca protejatul lui să „cunoască viața", îi dădea bani de buzunar etc. Devenise un fel de mîndrie personală. Ai fi zis că nea Podașcă vrea să se realizeze pe planul întrerupt de „ramolitul" de Gutuie, prin Vasilică. Bineînțeles că și acesta îl iubea pe protectorul său. Și căuta, în felul lui potolit, care-i dădea o anume demnitate, să-i fie pe plac.

Așa că atunci cînd au luat oile și zarzavatul de toamnă de la țăranul acela șmecher din Rădești, și cînd la socoteli atît nea Dumitru cît și țăranul s-au încurcat atît de copilărește desi socotiseră amîndoi cu voce tare de mai multe ori, și, istoviți, au renunțat să mai calculeze, și nea Podașcă i-a numărat banii și pe urmă au băut din nou și au mîncat nuci, și pe măsură ce beau erau amîndoi din ce în ce mai necăjiți, pentru că simțeau că se strecurase o greșeală și știau că nici unul dintre ei nu-i vinovat, se cunoșteau de mult și se respectau, iar Vasile, care suferea și el din cauza acestei atmosfere stînjenitoare, s-a bucurat foarte mult, descoperind greșeala : se inversaseră prețurile, adică oile erau plătite la prețul zarzavatului și invers. Din cauza diferenței mari între cantitatea de zarzavat și cea de carne, suma care-i chinuise atît era de 83 de lei, pe care nea Podașcă i-a dat țăranului și s-au destins și au băut, acum, așa cum se cere băut vinul, adică cu voie bună adevărată și fără gînduri piezișe. Și nea Podașcă s-a mîndrit cu studentul lui și țăranul l-a privit cu admirație și a spus chestia aceea că dacă ai carte, ai parte și s-au despărțit. Din cauza stării aceleia de surescitare nu se prinsese vinul de ei. Și cînd l-a lăsat în gară la Bujoru „ce drept ai tu să-ți închipui că am vrut să-l înșel ?" „ce ți-a venit, nea Podașcă, nici prin gînd nu mi-a trecut". „află că chiar așa este, mă țingăule, și să nu te mai văd în ochi" pentru că ăsta voia să mai întindă vorba i-a tras una peste gură. Vasilică chiar că a rămas năuc.

În toamna aceea s-a mai lipit pentru cîteva săptămîni pe lîngă o echipă care repara o biserică. I s-a dat, pentru început, să îndrepte scoabele destul de multe pentru că schelele se modificau aproape zilnic și să mai dea din cînd în cînd scule la mînă.

De aici a plecat mai repede și mai rușinos decît de la cantină pentru că ori era nătărău de-adevăratelea, ori i s-a făcut milă, ceea ce-i tot una, în ziua cînd a primit prima chenzină și cînd au venit soțiile să ia banii de la bărbați,

teatru **t**

Text și spectacol

Satiră virulentă a tendințelor de imburghezire, a rapacității și a dezumanizării la care duce absolutizarea interesului material și a parvenitismului social, ultima piesă a lui Teodor Mazilu, „Mobilă și durere", a avut premiera și la Teatrul Național, „Matei Millo" din Timișoara, în regia lui Ioan Ieremia.

Motivul, „proștilor sub clar de lună" e reluat după aproape 20 de ani și cunoaște o dublă decantare și esențializare : pe de o parte a evoluat însăși lumea „proștilor", fanatizată de posibilitatea unui cît mai îmbelșugat trai fără muncă, pe de altă parte s-a radicalizat și viziunea autorului asupra acestei lumi închise, condamnată acum la un proces de autodistrugere. Spectacolul lui Ioan Ieremia, nescutit de unele lungimi și decalaje de ritm, punctează satira socială cu citeva puternice accente de teatru politic, reverberînd astfel subtextul profund și amar al cavalcadei replicelor comice, la care alte montări tindeau să se oprească. Portretele vor fi și aici grotesc-caricaturale, în tușe groase, uneori saturate de culoare, dar dincolo de ele va fi vizat și mecanismul social care le poate produce și care e dator pînă la urmă să li se opună. Reprezentația nu-și refuză deci savoarea și suculența comică, dar atrage atenția și asupra gravității de fond a tarelor incriminate. Excelentul cadru scenografic imaginat de Emilia Jivanov sugerează o lume de acvariu, întoarsă pe dos, ca într-o cutie a iluziilor optice, primindu-și în final condamnarea fără drept de apel. Totuși, regizorul împinge uneori drepturile viziunii sale prea departe astfel încît, exasperată de faptul că Paul nu se ține de „promisiunea" de a muri curînd, Lizica va fi cea care-l omoară, dîndu-i otravă. Numai că Lizica îl omorîse cu încetul, pe tot parcursul piesei, și nu mai avea de ce să-i dea otravă acum, după cum autodenunțarea lui Paul nu-și poate păstra întreaga ei ticăloșie, ultimă, decît dacă personajul își simte apropierea morții. În general finalul, scena banchetului dat de Sile, e cam lungit și făcut, tentația baroculul soldîndu-se cu introducerea unui stil și a unui ritm străine de unitatea organică a întregului spectacol.

Pe Sile îl joacă Vladimir Jurăscu, actor cu suficiente resurse comice, care n-ar mai fi avut nevoie să îngroașe efectele partiturii sale. Paul e jucat cu aplomb de Daniel Petrescu, într-un registru mai „sec", dar nu mai puțin percutant. Melania, în interpretarea Mihaelei Murgu, și Lizica, în interpretarea Vivianei Alivizache, au hazul și agresivitatea necesare rolurilor, dar sînt conduse parcă prea mult spre reliefarea urîțeniei morale a personajelor, răpindu-li-se fără rost din farmecul real al prezenței lor scenice. Gore e judicios portretizat de Traian Buzoianu. O mențione specială se cuvine lui Ion Haiduc, cel mai lejer în pielea rigidă a personajului său, Urecheatu.

„Mobilă și durere" e, și la Timișoara, un bun spectacol de comedie. Să vină însatisfacțiile noastre dintr-o conștiință a valorii textului care reclamă echivalări scenice pe măsura importanței dramaturgiei lui Teodor Mazilu ? Probabil că da, devreme ce nici una din montările de pînă acum ale piesei nu pare să fi oferit în întregime satisfacțiile scontate.

Victor Parhon

film **f**

O poveste cu un cal

Cîndva, America a fost Țara cailor sălbatici, așa cum o recomandă John Campion în titlul filmului său ; în film este vorba însă despre ultimul mustang care mai hălăduiește în pădurile Montanei, pe care nimeni nu a fost în stare să-l prindă pînă acum, deși premiul care s-a pus pe capul lui a atras destui amatori. Isprava este în cele din urmă înfăptuită de un bătrîn și de un băiat indian care, cu puterile lor puține, reușesc ceea ce alții mai zdraveni n-au fost în stare să facă. Libertatea nu se prinde în hățurile domestice cu forța, spune cu alte cuvinte scenaristul și regizorul John Campion ; nici inteligența și înșelătoria nu sînt de-ajuns ; singure prietenia și dragostea, solidaritatea, au șanse în fața naturii și libertății — idee care, chiar dacă nu e cu totul nouă, rămîne la fel de generoasă și convingătoare ori de cîte ori o vedem reluată.

În afară de cei doi protagoniști, Joel McCrea și Mike Mike, filmul mai are numai două prezențe umane, trecătoare și de altfel regizorul nu se dovedește a fi un deosebit de pătrunzător observator al psihologiilor umane ; ceea ce îl interesează mai mult este spectacolul naturii neîngrădite, sălbatice, care din păcate trebuie și ea minuită regizoral pentru a fi făcută să meargă conform cu sensurile scenariului. Mustangul filmat de John Campion este însă de o inteligență apropiată de perfecțiune. Dacă fugi de decorurile de mucava ale studiourilor americane, pentru a-și filma povestea în mijlocul naturii, regizorul John Campion nu reușește să scape și de obsesiile filmului american și este interesant de văzut cum poate să funcționeze la distanță forța de gravitație a unei cinematografii. Deși este vorba de o poveste cu un cal, cu un cîine, cu un urs grizzly, cu bufnițe, cu furtuni, cu păduri, riuri și munți care se profilează în depărtare, cele două prezențe umane sînt suficiente pentru a aduce cu ele toate liniile de forță ale filmului american : din rețetă nu lipsesc nici banii care pînă la sfîrșit sînt izvorul celor mai nobile fapte, nici forța oarbă, nici încrederea în sansă și în virtutile solidarității, comună oamenilor și sălbăticiunilor. Echilibrul noțiunilor morale funcționează admirabil și în el stă mai ales trăinicia filmului ; dacă în imaginea naturii, a psihologiilor umane, se mai găsesc slăbiciuni și artificii, o coloană vertebrală sănătoasă e capabilă să țină filmul în picioare. Această scheletare morală intimă este însă și partea cea mai puțin personală a filmului. John Campion aplică o tehnologie și face un film frumos, generos, fără să dovedească însă că are și convingeri personale — altele decît cele verificate comercial.

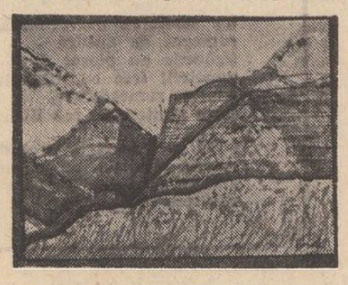

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Dacă...

Un singur eveniment i-a scăpat lui Cristian Țopescu din transmisiile sale, îmi zicea un prieten. Omul n-a avut norocul să transmită și bătălia de la Maraton. Dar nu-i tîrziu nici acum. Oricum, și pe aia ar fi anunțat-o într-un mod strălucit ! Adevărul este că toate marile victorii sportive ni le-a anunțat el iar zilele și nopțile lui de muncă seamănă cu celebra alergare pentru a vesti triumful. În fața unei competiții mărunte Țopescu e aproape mut, se simte stingher și inutil. E ca și cum i-ai cere cuiva să declanșeze o mare explozie cu niște chibrite ude. Vocația lui se simte numai la jocurile care n-au decît alternativa victoriei. Și cînd i se aude respirația telespectatorii își dau seama că sîntem mai aproape de înfrîngere decît de victorie. Cristian Țopescu a avut nefericirea ca steaua lui de comentator să strălucească exact cînd fotbalul nostru rugineste în lene și șmecherii. Multă lume regretă că n-avem un fotbal pe măsura lui. Poate că e mai bine așa. Scăpăm de infarct. Altfel ce s-ar alege de noi dacă Țopescu ar transmite o finală de campionat mondial între națională noastră și cea argentiniană ? Unii zic că preferă infarctul numai să vadă și una de-asta. Se pare totuși că-i mai simplu să mori de emoție decît de trudă. Iar Țopescu te convinge de ce strălucește coroana unui campion și de ce lenea, nedreptatea și minciuna merită o mușcătură de șarpe. De multe ori am avut sentimentul că Țopescu preferă să nu mai transmită niciodată decît să nu spună adevărul. Pe seama lui se povestesc tot felul de minunății fabulate din dragoste. Cea mai frumoasă am auzit-o de la un copil. Îmi spunea că Țopescu la meciul de handbal de săptămîna trecută dintre România și U.R.S.S. cînd ai noștri au marcat primul punct al victoriei, Țopescu a strigat un goooooool atît de lung că între timp handbaliștii români au mai înscris două. Entuziasmul și tristețea lui sînt molipsitoare. E în stare să facă și-un infirm să sară din cărucior de invalid, să-i farmece și pe pensionarii care n-au făcut sport în viața lor și să-i aducă pe copii pe stadioane

Pentru omul modern pierdut în viesoar și retras seara în celula lui de beton de unde mai tine legătura cu lumea doar prin telefon și televizor, sportul seamănă cu un vis de aur. Sănătate, glorie, armonie și frumusețe. Greu de crezut că mai mult de unu la 10 000 se visează cel mai bun frizer sau strungar din lume. Și chiar dacă o face e un bit respectabil și atîta tot. Dar miliarde de oameni iubesc sportul și se identifică în fiecare victorie. Cînd urmăresc la televizor transmisii de gimnastică, de înot, de alergări și de patinaj, oamenii după întrebări dureroase, au o clipă de uimire, un fel de iluminare care le dă sentimentul și convingerea că în corpul uman există perfecțiune, o armonie aproape de absolut. În asemenea momente Cristian Țopescu atinge un prag al vibrației ca-n marile concerte de muzică și transmite de parcă ar povesti întîmplări dintr-un vis fantastic care i se petrece înaintea ochilor. Micul ecran seamănă cu o lunetă și la capătul ei miliarde de oameni se visează tineri și campioni și copleșiți de iubire.

Cornel Nistorescu

neluat în seamă

înainte de a-i scăpa în circiumă. Două dintre ele, în loc de bani au fost tîrnosite de oameni ca să se învețe minte să-i mai facă de rușine, și cum au rămas obidite și singure în curtea bisericii (era spre seară și au plecat toți fără să le dea atenție), Vasile le-a dat în parte dreaptă banii lui, păstrîndu-și numai pentru cîteva pachete de „Naționale" și le-a întrebat unde stau. I-au spus și una dintre ele a vrut să știe de ce întreabă.

— Pentru că n-or să vină acasă nici la lucru pînă nu beau toți banii, a răspuns el serios. Și aș veni eu să dorm la dumneavoastră. O seară la una, o seară la alta, le-a asigurat.

— Ce zici, madam Ghețu ?, s-a minunat cea care întrebase, protejîndu-și gura cu palma (o lăsase bărbatu-său fără dinți) ca să poată rîde nestingherit.

— Trebuie răcorit a răspuns „madam" Ghețu, cotrobăind în sîn, pînă aproape de buric și scoțîndu-și iute țîța l-a împroșcat cu lapte pe Vasile, care s-a întors să fugă, dar s-a covrigit dintr-odată dînd expresie elocventă a scîrbei care-l cotropise.

Și muierile se băteau cu palmele peste șolduri (unii sunînd ca scîndura, ai lui „madam" Ghețu plescăind și tremurînd ca piftia) și-l arătau celor cîțiva guri cască, opriți de gălăgie, și-i informau printre guițături că „fantele" vrea să le ia fecioria.

Nu-mi dau seama cît de repede a uitat isprava asta dar poți fi sigur că n-a pus-o la inimă pentru prea multă vreme. Cînd l-a răzbit iarăși foamea, Vasilică și-a plasat serviciile în vederea dezvoltării satului contemporan. A fost norocul lui să se găsească, într-o zi de noiembrie cînd norii cenușii coboară atît de aproape că fără să-ți dai seama mergi aplecat ca să nu te lovești de ei, cu Dumitru Lețcaie, unul din cei 10—11 învățători pe care i-a avut în școala primară (timp de război !).

Și, lucru care l-a uimit, „domnul" l-a recunoscut mai întîi, deși pe vremea aceea el (Vasilică) nu era decît un nod de clasa a III-a, iar învățătorul nu stătuse nici două luni în sat. Poate fiindcă elevul Mavrolan, la o lecție de geografie, spusese fără nici o greșeală numele tuturor județelor, cu capitale cu tot, ceea ce l-a făcut multă vreme să meargă foarte țanțoș și să se bage în vorbă cînd bătrînii puneau țara la cale, fără să-l întrebe nimeni, și încă să mai aibă și păreri deosebite. Și asta în probleme care chiar că nu erau de nasul lui : dacă intră sau nu americanii în război, dacă Majestatea sa regele se pricepe să comande, cine va fi biruitor Apusul sau Răsăritul, mă rog, tot felul de chestii din astea.

Dar se lăsase de mult de acest obicei (a luat-o destul de des peste zotcă) și trecuse timpul și nu-și mai amintise pînă cînd l-a oprit „domnul" prin piață, unde Vasilică se dusese cu niște gînduri nu tocmai curate.

Era ora mesei și bătrînul l-a luat cu el într-o maghernță, un fost han care mai putea a bălegar și urină de cal de pe vremea cînd nu devenise încă restaurantul „Ceahlău". Acum, de cînd își schimbase fața, își adăugase mirosul puturos și pătrunzător de mentă, și varză stătută care exalau din dușumelele șubrede sub care se ghicea beciul.

— Ți-ar plăcea să te faci referent ? strigase bătrînul peste masă, pentru a birui zgomotul pe care-l făceau cei care mai voiau o halbă.

— Cum ați spus ? veni întrebarea speriată a lui Vasilică.

— Referent, mă, funcționar la Sfat.

— N-am fost în viața mea așa ceva.

— Foarte bine.

Nu prea a înțeles el, de ce a zis învățătorul că-i foarte bine, dar s-a dus, pentru că decît să taie frunza la cîini, cum îi mai spusese tot „domnul" amintindu-i, cu chestia asta, de bunicul său, s-a gîndit că tot e ceva. Mai știi, se mai gîndi Vasilică, poate că bătrînul ăsta are și vreo fată de măritat și vrea să mă facă ginere. Fată avea învățătorul, dar nu era de nasul lui. Era mai mare cu doi ani, terminase școala pedagogică la Bîrlad și acum era logodită cu un inginer agronom, repartizat pe lîngă Constanța. Vasilică n-a fost prea trist din cauza asta, nici pentru faptul că nu prea și-a dat seama în ce constă munca lui de „referent". Ținea un registru cu nașteri și decese, cînd lipsea agentul agricol elibera bilete de proprietate țăranilor care se duceau cu cîte o vacă la tîrg. Încolo, juca table cu „domnul" sau cu cîte un țăran mai scuturat, se ducea la horă și la bal, unde tenișii lui, totdeauna proaspăt dați cu talc, făceau mare impresie. Era, din această cauză, cel mai elegant tînăr din comună. Cînd și-a mai luat și un tricou roșu a început să aibă mers de vedetă.

Dar nu-i purta nimeni pică, pentru că era săritor și făcea o gafă, care plăcea țăranilor.

De pildă, unora care cereau bilet pentru o vacă, dădea și unul pentru altă vacă sau măcar pentru o oaie : așa ca un fel de cadou. Toate aceste vaci, de dar aveau „coarnele țapoșe cercurii," iar oile erau „brumării" (îi plăceau al dracului ăstea).

Odată, secretarul l-a certat și i-a spus că o să înfunde pușcăria cu glumele lui timpite, dar Vasilică l-a liniștit, spunîndu-i că luptă pentru prestigiul satului. „Lasă, măi nea Abăboaie, să vadă lumea că ce număr mare de ovine și cornute este în comuna noastră. Nu vezi cîte fete de măritat stau neîntrebate ?"

„Ovidiu" – tapiserie de Vintilă Mihăescu

— Și tu ești staroste, pîrlitule, sau referent ?

— Lasă, măi nea Abăboaie... În felul ăsta scriu și eu mai mult. Iese și comuna mai în față.

A lăsat „nea Abăboaie" dar era să iasă rău, pentru că vreo doi țărani mai șireți au contractat cu statul vacile cu „coarne țapoșe — cercurii", au luat banii și la scadență au oferit biletele eliberate de Vasile. Noroc că s-a găsit o formă de scădere a banilor, pentru că nimeni nu avea interes să facă vîlvă.

Dar de scuturat a fost scuturat bine Vasilică, să se învețe minte. Au scăpat și țăranii pentru că unul, mai isteț, și după el toți, a cerut să intre în colectivă.

Ba, în vara următoare, cînd, mai bine de un sfert de sat a fost „promovat" în categoria chiaburilor, biletele lui Vasilică s-au dovedit de asemenea utile, căci mai toți închinuiții proprietari de „țapoșe cercurii" erau printre ei.

Isprava aceasta a avut două urmări pentru Vasilică. În primul rînd oriunde se întîlnea cu vreun țăran, afară de timpul cînd era în „exercițiul funcțiunii" lua cîțiva ghionți între coaste. Vasilică nu zicea nimic și nu se plîngea și nu înțelegea de unde i se trage, pentru că țăranii găseau tot felul de pretexte, unele dintre ele foarte trăznite, ca să-l bată. Odată, fiindcă pentru a scăpa de un cîine care se tot dădea la el, a făcut clasicul gest de aplecare simulînd că ia o piatră de jos și javra s-a depărtat chelălăind, stăpînul a ieșit în drum și l-a bătut pentru că i-a speriat cîinele. Un altul a vrut să știe că de ce a dat pe tenisul drept mai puțin praf din acela alb decît pe stîngul, și bineînțeles că explicația improvizată de Vasilică nu l-a satisfăcut și că i-a dat vreo doi dupaci buni după ceafă. În fine, dacă saluta primul era bătut pentru că el, băiat cu carte și funcționar, își bătea joc de om, dacă aștepta să fie salutat, însemna că degeaba a mai învățat și a ajuns funcționar, pentru că nu știe să se poarte și iar era luat în primire. E drept că nu-l băteau tare și că Vasilică nu știa de ce, pentru că era ultimul care să ghicească o chestie mai încîlcită. El observase că de-o vreme satul devenise mai trist, că oamenii pierduseră pofta de flecăreală și într-un fel îi părea bine că-l mai chelfănesc pe el pentru că după fiecare asemenea întîmplare întîlnea figuri mai vesele, care-l întrebau în bătaie de joc „cum a fost ?" Asta însemna că oamenii încă mai vor să facă haz. Sau nu știu dacă-i părea bine, dar în orice caz îi părea rău că va pleca din sat, pentru că i se „făcuse dor de ducă".

A înaintat și un memoriu în care susținea că postul lui este absolut inutil, că cele cîteva hîrtii pe care le întocmea pe săptămînă, pot fi soluționate de oricine din sfat, fără a fi nevoie să se plătească un salariu special. Nu i s-a aprobat demisia (hotărîseră să-l dea afară mai tîrziu, ca incompetent, pentru că postul era vizat de gestionarul cooperativei de consum pentru fata lui ce avea să termine gimnaziul la Bujoru, chiar în primăvara următoare). Dar a fost bruftuluit că „face pe deșteptul", că dacă s-ar lua lumea după el, ar trebui să rămînă mii de oameni din toată țara fără „servici".

Asta i-a plăcut lui Vasilică și era într-o dispoziție excelentă, cînd s-a înființat la primărie țăranul acela cu povestea cu praful de pe tenișI să-și înscrie un nou născut, pe care voia să-l numească Stalin.

Vasilică l-a primit foarte bine, l-a felicitat, ceea ce l-a descumpănit foarte tare pe țăran. Dar referentul i-a dat odată cu certificatul și două bilete, prin care fericitul tată devenea și posesorul unei perechi de boi „cu părul roșcat și coarne țapoșe-cercurii". De data asta Vasilică a luat bătaie bună, chiar în „exercițiul funcțiunii" și țăranul l-a scuipat cu ură și a plecat injurîndu-l. Abia acum, adică la spitalul raional, a avut Vasilică așa ca un fel de bănuială că bătăile acelea pentru speriatul cîinelui, pentru nedreptățirea tenisului și saluturile neinspirate nu erau un mod de petrecere, ci exprimau o ură neputincioasă, lașă pentru că prin aiureala aceea a lui făcuse oamenilor încurcături.

A doua consecință a ceea ce nea Abăboaie numise „neghiobie" a fost că cineva de la raion l-a lăudat, amuzîndu-se bineînțeles de pățaniile lui, că a făcut o treabă bună avînd diplomația să „perforeze" (așa zisese acela) mentalitatea proprietarului privat, a pogonarului".

Din amestecul ăsta de întîmplări și puncte de vedere, a ieșit pentru Vasilică (doar era un tînăr simpatic) un dosar de bursă pentru facultate (terminase, în sfîrșit, liceul). Fostul referent nu a sărit în sus de bucurie dar decît să-l dea afară (simțise și el că i se pregătește așa ceva) tot i s-a părut mai acceptabilă soluția cu facultatea și a dat admiterea.

O fi făcut sau nu facultatea, și, dacă a făcut-o, cum, nu mai știu. Într-un timp ajunsese însă la o stațiune experimentală în probleme de agricultură sau așa ceva. Acuma nu știu dacă era chiar cercetător, dar lucra acolo.

Am aflat însă că și aici făcea aceeași figură anonimă, ca în liceu. Dealtfel cred că în curba notorietății sale momentul de vîrf l-a atins pe cînd era referent în satul acela unde îl dusese învățătorul său care nu uitase că pe cînd era doar un nod de țărănuș, Vasilică știuse pe de rost toate județele țării. În mase mari de oameni serioși el își pierdea relieful. Și să știi că n-o făcea din timiditate sau știu eu din cine știe ce calcul obscur și meschin. Adevărul e că nici nu lua seama că el nu contează. Cine știe de cîte ori nu va fi vorbit și aici și poate că o fi avut și niscaiva sugestii dar de bună seamă că n-au fost deosebit de originale și nici măcar prostești, pentru că, atunci ar fi fost băgat în seamă, lumea s-ar fi raportat într-un fel la el. Măcar cînd ar fi spus vreunul o năzdrăvănie i s-ar fi recomandat : „ia-te de mînă cu Vasilică !"

Și ar fi fost mai bine pentru el, fiindcă rarele lui isprăvi, n-ar mai fi părut atît de gogonate. Spun asta pentru că și aici s-a făcut de minune.

La un moment dat i s-a părut că o laborantă foarte frumoasă, cea mai plăcută fată din institut, îl privește cu un interes special. Sigur că lui nu i s-a părut nimic extraordinar în asta. Adică nu s-a mirat că el, Vasilică cel nebăgat în seamă, poate trezi atenția unei fete atît de frumoasă, în jurul căreia se învîrteau toată ziua fanții din institut. Dar constatarea i-a produs totuși o bucurie intensă pe care și-a și exprimat-o în stilul lui nătărău, oprind-o odată pe culoar și încredințînd-o : „Domnișoară, să știi că ce ai dumneata în priviri pentru mine, am și eu în priviri pentru dumneata".

Fata era și destul de deșteaptă căci i-a răspuns : „Bine, domnu Mavrolan, dar să știți că pînă nu mă conving nu vă cred", dar era și destul de proastă, căci a crezut că se amuză spunînd în dreapta și în stînga, „poanta", pe care a auzit-o și un belfer care-i era lu Vasilică un fel de șef. Asta era un libidinos ghinionist, care dacă nu se însura n-ar fi scăpat de coșuri pînă la pensie — nenorocitul.

Și cum nu i-a mers nici cu Lelia, l-a făcut răspunzător de eșec, în mintea lui, pe Vasilică. Și a început să se plîngă de el în toate ocaziile... „Că tovarășul Mavrolan face cutare, că refuză să facă lucru cutare, că-i indiferent, că e carierist, e lasă-mă să te las, pripit, că-i ursuz, că-i prea bun de vorbă, că nu vrea să facă nimic, că-i egoist și vrea să le facă pe toate numai el", încît căpătase un prestigiu jenant. Pentru că tăcea, oamenii l-au considerat mai prost decît era în realitate și cînd, luînd cuvîntul într-o împrejurare ți se recomanda : ia interesează-te ce părere are Vasilică, însemna că ai trîntit o prostie cît capul tău de mare.

Dar ca să nu mai lungesc vorba, află că a fost dat afară și de aici. Și tot cu tămbălău.

S-a întîmplat într-o zi cînd Vasilică a vrut să afle de ce se renunțase la serviciile lui (așa zisese nefericitul, „servicii") în cadrul unui colectiv însărcinat să finalizeze amănuntele unui contract cu o țară din Africa.

După ce și-a revenit din perplexitate („ia uite-te și la asta !") șeful biroului personal, a încercat să-l ia peste picior. „Păi, dumneavoastră și așa vă duceți degeaba în străinătate". „Cum degeaba, de cînd te-ai făcut dumneata așa de deștept să apreciezi activitatea mea ? Vezi-ți de hîrtoage dumneata !" „Păi asta și fac" i-a răspuns. „Dar să știți că n-am vrut să vă jignesc și nu m-am referit la competența dumneavoastră, ci la faptul că data trecută ați venit cu saci plini de cărți. Și nu înțeleg acum de ce vreți să plecați în Africa. După șase luni de ședere în Occident, ați adus trei saci de cărți". „Asta nu te privește, i-o reteză Vasilică, vreau să știu de ce nu plec".

Pînă la urmă, ăsta a fost niște hîrtii și i-a citit din una cîteva fraze subliniate cu creion roșu, din care rezulta că omul nostru are vechi înclinații mistice, care vin în contradicție cu activitatea științifică și afirmația este susținută și confirmată, că actualul „cercetător" lucrase la amenajarea unei biserici în Galați.

— E adevărat ? întrebase șeful, strîngînd hîrtiile pentru a le pune în dosar.

— Adevărat...

— Acum sînteți lămurit ?, se interesă pe un ton răutăcios, plătindu-i punerea la punct... Dar ce-i cu dumneavoastră ?

Vasilică se făcuse alb, s-a sprijinit de birou și, ca în curtea bisericii, a năclăit, printre icnete, toate hîrtiile.

Spectacolul ăsta l-a angajat și pe șeful de personal și pe cei doi subalterni, care au avut bunul simț să fugă afară ținîndu-se de gură.

Poate că ar fi scăpat cumva dacă, înainte de a pleca, n-ar fi zis : „Contradicție, ai ?"

pop simion

Carusel

Mereu îmi impuiați căpățîna
cu aceeași unică și enormă
nărozie :
generația care urcă
nu poartă pios respect
generației care părăsește
scena.
Adică, cel care merge în sus
nu vorbește de bine
pe cel care merge în jos.

Și cum ați vrea, mă rog, să se întîmple ?
Generația care coboară
o laudă și o preamărește oare
pe cea care urcă ?
Sau, cel care merge în jos
vorbește oare de bine
pe cel care merge în sus ?

După spectacol,
după ultimul gong,
aștept răspunsul din parte-vă
pe adresa generației
care a coborît demult.
Urc.

Altminteri sănătos tun

Agonizează secolul
bolnav de recorduri și performanțe.
De ce n-aș adăuga și eu
măcar o ispravă
în circa marelui muribund ?
Îmi dădu prin gînd azi dimineață
pe cînd mă bărbieream
fredonînd un cîntec.
N-am stat pe gînduri ;
mi-am atîrnat pe umeri
mantia neagră de pelegrin
(azviriind cît colo
ustensilele de bărbierit).
Am suit în cada de baie,
am pus dopul și vira !
am ieșit în golf
(nu se luminase bine)
apoi am alunecat în Pacific,
pe care l-am traversat
timp de nouă sute treizeci și șapte de ani
două luni și cinci zile,
făcîndu-mi odgoane din propria-mi barbă,
care creștea în fiecare septembrie, în amurg,
de două ori mai abundent
decît în restul timpului.
Altminteri, sînt sănătos tun,
nu visez urît
și nu dau bacșiș.

Am sosit din călătorie cu bine
și am pozat pentru ziarul de seară.
Acum aștept diploma de merit
și premiul de perseverență,
care mi se vor decerna negreșit,
se vorbește în oraș pretutindeni.
Vel putea, deci, să mor în tihnă :
nu-s un neisprăvit
care să fi trăit zadarnic,
cum eram gata să cred.
V-am mai spus :
sînt sănătos tun,
nu visez urît
și nu dau bacșiș.

Tinerii

Tinerii sînt ca zăpezile,
ei ning nemaipomenit,
ning peste țară,
peste părinți,
peste arbori,
peste prejudecăți,
peste ruginile vieții,
acoperindu-le frumos,
dînd astfel un nou sens
universului hid-îmbătrînit
gata să crape.
Dar abia începi să te bucuri
de marea și nebuna lor cutezanță,
pentru că tinerii, tocmai tinerii,
se topesc
sub un soare glorios-implacabil ;
devin ei înșiși țară,
sînt ei înșiși părinți
și arbori,
și prejudecăți,
și rugini.
Tinerii sînt ca zăpezile...

Desene de Pop Simion

Munții

Din leagăn se văd munții.
Din pridvoare se văd munții.
Din țarină se văd munții.
Din dunga pădurii se văd munții.
Din munți se văd munții.
Din inima mea se văd munții.

Răsucite-s...

Răsucite-s turnurile, două ale mănăstirii
în care plînge Ana lui Manole.
Răsucită-i coloana fără sfîrșit, palpitînd
în romboizii brâncușieni.
Răsuciți sînt stîlpii Brâncoveanului,
deveniți stil vatră.
Răsucită-i funia celtică, ce cuprinde
ca un briu bisericuțele din Maramureș.
Răsucit mi-i sufletul —
funie celtică, și briu, și stîlp de credință,
și coloană fără
sfîrșit, și mănăstire a ceea ce vreau
și sînt și cutez.

Corabia

„Ce faci ?"
„Merg cu timpul ; îi dau pinteni
ca unui armăsar. Dar tu ?"
„Mă las dus de timp, ca de o
dulce corabie".
„Încotro ? Spre ce destinație ?"
„Necunoscutul, amice. Mă las în
brațele hazardului,
lungă beție".
„Eu merg către o stea, o speranță,
un țel, o obsesie,
numește cum vrei visul nemaivisat".
„Visul ? N-am auzit de așa ceva pe aici,
pe la noi, prin..."
„Ah, pragmaticii ăștia !"
„Mai există romantici, monșer ?"

radio

Ce se întîmplă cu șansele

Jocurile Olimpice de vară au modificat, în ultima perioadă, tabieturile și preferințele noastre radiofonice. Putem renunța la emisiunile muzicale de bună calitate și la fel de firesc putem uita pe un colț de masă volumul excelent de care, în alte condiții, nu ne-am despărțit decît după lectura ultimei file. Celelalte îndeletniciri trec, fără regrete, pe planul al doilea cînd vocea lui Cristian Țopescu reglează, cu impresionantă precizie afectivă, ritmul respirației noastre. Orice transmisie de pe stadioanele olimpice aduce bucurie, speranță sau îngrijorare. Sportul rămîne frumos chiar dacă uneori neprevăzutul se încăpățînează într-un joc de-a baba-oarba doar cu cifrele înscrise pe foile de arbitraj.

Cu gîndul la învingători și la învinși, la performanțe, antrenori, punctaje, accidente, arbitri, cu gîndul la „surprize" și la gustul amar al „calculului impersonal" am ascultat o emisiune difuzată în fiecare săptămînă pe programul I, „Antena tineretului" are șanse să nu-și dezamăgească ascultătorii : 50 de minute ea oferă informații, comentarii, corespondențe telefonice, minianchete și microinterviuri, sport și noutăți discografice. Lucian Sărbescu este un prezentator cu aptitudini. Chiar și atunci cînd rostește fraze banale, subtilitatea accentului și timbrul adaptat acestei subtilități risipesc neîncrederea celor care-l ascultă. La rîndul său Sebastian Sircă are experiența redactorului de emisiuni pentru tineret : idei generoase, înregistrări interesante în punctul lor de plecare, rafinament în alternarea planurilor. Și totuși, „Antena tineretului" seamănă prea mult cu alte programe radiofonice. „Clubul curioșilor", „Clubul pasionaților", „Clubul adolescenților" își cunosc și ele foarte bine posibilitățile : transmit informații, comentarii, corespondențe telefonice, minianchete, microinterviuri, sport și noutăți discografice. Diferența dintre aceste emisiuni e considerabilă : semnalele, prezentarea tematică, cantitatea și calitatea prezențelor muzicale sînt deosebite. Evident, nu trebuie trecut cu vederea faptul că aceste emisiuni se transmit în zile diferite, la ore diferite și chiar pe programe diferite. Dacă unii adolescenți descoperă cumva că sînt curioși, pasionați și cu toate acestea tineri (adolescenții nu prea au chef să respecte pentru ei înșiși nivelele de virstă științific stabilite, nivele care despart, din motive serioase, adolescența de tinerețe) le recomandăm, măcar pentru două săptămîni consecutive, toate aceste emisiuni. Punîndu-și, în același timp, răbdarea la încercare, ascultătorii pot stabili singuri dacă sînt tineri sau adolescenți, dacă sînt curioși sau pasionați. Fără **item-ul** adolescenței același test ar putea fi aplicat și celor care transformă șansele unei emisiuni în minute plictisitoare sau redundante.

Elena Ștefoi

plastică

Spectacol de artă textilă

Dacă, în ciuda diferențelor de temperament și manieră, putem considera expoziția **Viorelei Mihăescu** și a lui **Vintilă Mihăescu**, drept o manifestare unitară, stringent coerentă, faptul se datorește în primul rînd modului de a înțelege și de a practica tapiseria, arta textilă în genere, ca pe o „artă majoră".

Se știe, nu există (nu mai există odată cu arta modernă) arte majore (pictura, sculptura) și arte minore (artele decorative în general) : există un mod major și un mod minor de a practica fiecare artă în parte. Putem da oricînd exemple de pictură minoră, după cum putem da oricînd exemple de artă decorativă majoră. Distinctia nu mai funcționează la nivelul tehnicii limbajului, ca înainte, ci la nivelul intenției, a mesajului.

Practicată ca soluție în vizual a problemelor lumii, ori ca imagine concentrată a lumii, microcosmos care sintetizează și reprezintă macrocosmosul, ori numai ca formă vizibilă a ordinii ultime a intelectului, formă simbolică, tapiseria (să ne amintim de marile tapiserii de la Teatrul Național ale lui Ion Nicodim, ori Serban Gabrea și Florin Ciubotaru) poate deveni un „gen important", un act major de cultură. Practicată ca design ambiental ori ca formă a jocului, tapiseria rămîne, sau revine la condiția de produs decorativ, artă a „loisir-ului".

Spre prima alternativă tintesc, păstrînd proporțiile, lucrările celor doi artiști. Picturile pe mătase și construcțiile textile spațiale ale Viorelei Mihăescu propun vaste imagini tectonice, încărcate de picturalitate și de dramatism. Dar o picturalitate și un dramatism, „textile" pînă la urmă, intrinseci unui mod vitalist, sublimat „teluric", de a simți, a trăi și a concepe tapiseria, ca pe un domeniu de graniță, interferent între celelalte arte (pictura, sculptura) dești păstrat întotdeauna în limitele specifice ale genului. Mai prevenitor față de coordonatele clasice ale genului, Vintilă Mihăescu practică o tapiserie „plană", a cărei sobrietate tonală și arhitecturare geometrică, motivează sau denunță un rationalism de structură. Subtilitatea ideatică abstractizantă nu este însă mai puțin dramatică, încărcată fiind de „sarcini" adînci și problematică.

Tapiserie dramatică, textile vitaliste, tapiserie conceptuală, acestea nu sînt numai paradoxe verbale, ci sintagme despre realități vizuale, plastice, palpabile, și tactile, oricînd verificabile. Lucrările celor 2 artiști sînt servite de o foarte bună stăpînire a tehnicii, care aproape că nu se mai „vede", nu mai epatează în sine și pentru sine privirea, ci se „consumă" ca mijloc al sensului — așa cum nu se întîmplă de obicei în expozițiile de tapiserie, adesea exhibitioniste. Merită remarcată și cromatica strălucitoare și densă, exuberantă la Viorela Mihăescu, gravă la Vintilă Mihăescu, întotdeauna rafinată, ultra-rafinată, mărturisind foarte discret (mai ales în construcțiile textile spațializate) o inteligentă preluare și metamorfozare cultă a gamelor cromatice din textilele populare românești, iarăși și iarăși viabile, interpretabile la infinit, inepuizabile. Spectacolul de artă textilă de la galeriile **Orizont** nu e, în consecință, doar fastuos vizual, e și „hrănitor" spiritual.

Magda Cârneci

muzică

Vox Maris

Una din puținele lucrări enesciene avînd o motivație declarat programatică este poemul simfonic „Vox Maris". Lucrarea este neterminată, existînd mai multe variante : una dintre ele prefigurează renunțarea la textul cîntat, deci la „ancorarea" verbală programatică. Integrabilă filierei Simfoniei a III-a **Oedip** prin apartenența la genul simfonic, amploarea aparatului orchestral și tematică, lucrarea este considerată mai puțin reușită. Intervalul mare de timp (3 decenii) în care a fost scrisă determină un eclectism firesc, decurs din evoluția limbajului componistic, un anumit „ilustrativism" sonor cauzat de pretextul dramatic, momente pleonastice în simultaneitatea muzică-text.

Ca formă, poemul respectă principiul sonatei, în mijlocul lucrării existînd elemente de rondo. Intrinsec scriiturii heterofonice enesciene apare principiul variațional suprapus articulațiilor formale precedente. Orchestrația este de un magistral rafinament, alternînd momente de scriitură solistică, camerală, cu altele de simfonism dens elaborat, refuzînd densitățile amorfe și grosimile orchestrale în stare brută, în momentele de climax asemănătoare unei paste dense într-o mișcare globală brută, însumată de multiple, singulare și „browniene" microevolutii ; o alternanță a timbrelor, a grosimilor și detaliilor, o „degustare" de edulcorantă consonanță și a surogatului pentru strident, unde vocea și cuvîntul intervin oportun ca o extensiune la propriu vorbitoare a Orchestrei. Lucrarea, al cărei conflict se situează în deja întîlnita „înfruntare om-destin" este singulară prin felul în care este imaginată marea. În desfășurarea conflictului dramatic jucînd rol secund, marea este de fapt adevăratul personaj epicul enescian fiind asimilabil unei „lirici mascate". Distanta sonoră în valori de intensitate absolută, în diferență de densitate orchestrală, în conglomerate disonante în opoziția configurațiilor consonante, este relativ mică. Marea este mai fluidă, cu valuri mai masive, mai puțin abrupte, zdrobitoare. Parcă marea enesciană e mai „lichidă" și mai vastă (mai mare) : pe furtună mai puțin întunecată, aproape mereu blîndă iar furtunile aducătoare de naufragii sînt rare. În continuitate istorică, viziunea se integrează unui „prestigiu de ereditate impresionistă". Violența înfruntării matelot-stihii este departe de „groaza" expresionistă (singurul element comun este strigătul, tremolat și în glissandă, prevăzut a dispare din varianta definitivă, pare-se). Violenta destructivă necesită vigoare, robustete, grosolănie chiar, iar orchestratia enesciană este peste tot atît de rafinată, de subtire, de plină de „divisi" și „sob", ritmice atît de fluidă încît reflectă tensiunea expresionistă sau exuberanta dionisiacă (dacă e loc).

Finalul, folosind în pianissimo exclusiv percuție neacordabilă sugerează o mare „sătulă", mai aproape totusi de existenta lipsită de rațiune si cuvînt ; maniera enesciană de a reda non-umanul este nu prin exacerbarea amplitudinii deosebirii, ci prin sugerarea diferenței specifice.

Viorel Cretu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Recurs: Un mare roman încă greșit considerat (I)

Una dintre activitățile esențiale ale istoriei literare postbelice, greu de imaginat înainte sau în alte locuri, este cunoscută prin expresia **valorificarea moștenirii literare.** Permanența acestei activități, ca și variațiile ei de funcționare, au putut determina apariția, poate ironică, a unei alte activități : așadar, pe lingă valorificarea moștenirii literare, specialistul se poate ocupa azi și de valorificarea ideilor (sau prejudecăților) privind valorificarea moștenirii literare. Cine studiază aceste fenomene observă că după o perioadă de așa-numite confuzii, valorificarea moștenirii literare reîncepe din 1948 de la un punct zero definit de dogmatism pentru a se extinde potrivit unei diagrame la al cărei capăt se va afla probabil exhaustivitatea. Evident, acest proces nu este lin și continuă azi : de aceea, nu există scriitor care să fi fost complet reconsiderat sau valorificat, de la Eminescu și Sahia, la Călinescu. În genere, valorificarea este materializată în retipărirea operelor unui autor ; această valorificare este bazată în întregime pe criterii politice. Or, din acest punct de vedere, vremea a adunat destule prejudecăți, dintre care unele ridicole, altele iritante, mai ales cînd ele par a deveni axiome, monumente sau pietre funerare.

Una dintre cărțile nedreptățite de asemenea prejudecăți este **Gorila** lui Liviu Rebreanu. Numărul acestor prejudecăți este ridicat și, oricum, prejudecățile sînt din categoria celor iritante.

Citind studiile și referințele postbelice la **Gorila** am ajuns la concluzia că ele pot fi clasificate în două categorii, prin autorii lor. Unele sînt datorate celor incapabili să citească corect acest roman, din reavoință, obtuzitate sau orbire ; altele sînt semnate de cei care pur și simplu n-au mai citit romanul, considerind că fiind un roman cu probleme, totul a fost spus despre el cîndva, adică în perioada anilor '50, și că nu este cazul să se mai revină asupra opiniilor consolidate atunci. Din jenă și dintr-o delicatețe care nu ne avantajează, înclinăm totuși către cea de a doua explicație, a superficialității și inerției contemporane.

De unde vin prejudecățile despre roman ? Evident, din sursele curente ale ultimelor aproape patru decenii. Mai întîi, se pare că nici pînă azi unii critici și istorici literari nu pot lua o atitudine nuanțată față de ultima parte a deceniului patru. Chiar dacă se scriu cărți despre această perioadă, cărțile și oamenii acestei perioade aparțin în interpretare unei totalități monolitice. **Gorila** a apărut în 1938, cînd procesul de fascizare a țării cunoaște un ritm accelerat : aceasta este și perioada în care prozatorul a deținut funcții în administrația culturii și a patronat publicații. Cam în această vreme, din tot felul de motive, care vor fi mai jos analizate, naționalismul și fascismul converg, deși în multe privințe, după cum arată și romanul lui Rebreanu, se despart. O prejudecată cunoscută încă din primele liste de autori excluși după război constă în considerarea operei prin viața și, eventual, ultimele opțiuni politice ale autorului. Printr-o asemenea contaminare, Rebreanu a devenit un autor reacționar, ba chiar legionar, pentru că nu s-a mulțumit să fie director al Naționalului și al teatrelor, dar a patronat și „Viața" (v. **Scînteia** nr. 16, vineri 6 octombrie 1944). Nu încape îndoială că focul pasiunilor antinomizate justifica o asemenea teză la început. Dar ea a devenit din ce în ce mai puțin convingătoare și utilă ulterior, Rebreanu fiind de altfel unul din autorii interbelici rapid omologați. Diferențierea omului și operei, a operelor, este posibilă și destul de facilă. O caracteristică a mai tuturor marilor autori angajați politic este că, din prudență, pudoare sau conștiință artistică ei nu și-au pus sub un numitor comun, opera și opțiunile sau constrîngerile politice : în cel mai bun caz, opțiunile politice au generat o activitate publicistică neglijabilă sub raport literar. O asemenea strategie este definitorie pentru Rebreanu și pentru Goga, pentru Zaharia Stancu și pentru mulți alții. **Gorila** este un roman de Liviu Rebreanu și nu unul scris în favoarea vreunei direcții politice a vremii.

O altă prejudecată care privește **Gorila** în mod indirect, constă în figurarea „drumului descendent" al creației lui Rebreanu sub raport calitativ. Această imagine a apărut în anii '50 ca artificiu pentru salvarea creației din „prima parte" a carierei prozatorului. Teza drumului descendent este o obișnuință a vremii, care privește totul — de la Eminescu și Duiliu Zamfirescu la Arghezi. Drumul descendent este un corolar sau, măcar o consecință a tezei decadenței politice : este imposibil ca un scriitor să fie și bun și reacționar. Artificiul reconsiderării se bazează deci pe un fals artistic sau duce la unul : eroarea constă înainte de toate din ignorarea voluntară sau nu a convenției care tutelează proza lui Rebreanu. Rebreanu **nu încetează** să fie niciodată un reprezentant al naturalismului, desigur, îmbogățit cu cîștigurile sociologice și psihanalitice ale secolului nostru. Dar naturalismul este, ca și realismul mai vechi, **un mod tematic al mimesisului.** Așadar, dacă un roman de Rebreanu este mai „bun" decît altul, el este mai bun în măsura în care **este mai „interesant".** Cele mai mari succese ale naturaliștilor sînt cele obținute prin valorificarea marilor teme, a evenimentelor capitale sau a vastelor complexe sociale și spațio-temporale. Aceasta se vede și din opera lui Rebreanu, care nu este altul în **Jar** față de **Răscoala** : dar reducția tematică din **Jar** sau **Ciuleandra** limitează și posibilitățile „artistice" ale naturalistului. Conflictul din **Ciuleandra** este restrîns : el este numai unul din conflictele posibile dintr-un roman cu amplitudine tematică de tipul **Răscoala.** Se poate imagina această experiență : să se împrăștie în maniera prozatorului romanul **Jar** în romanul **Răscoala. Gorila,** descriere a unei clase politice aflată în criză, este însă prin amploarea tematică unul din marile romane, alături de **Răscoala.**

Ca roman tematic, **Gorila** este indirect un roman problematic. **Gorila** nu este prin urmare un **roman politic,** ci un **roman despre politică,** în viziunea definitorie și definitivă a obiectivului Rebreanu. El nu impune și nu propune un program politic, dar prezintă programele și nuanțele programatice care caracterizează epoca.

În esență, romanul surprinde conflictele interne ale clasei politice din deceniul patru, polarizată de naționalism (Rotaru, Pahonțu, Belcineanu, Ionescu, Drugeanu etc.) și de fascism (Dolinescu, Ionescu, Cumpănașu). Este bine să se examineze înainte de toate raporturile amintite, dintre naționalism și fascism. După 1918, **România ideală, istorică** și spirituală coincide **pentru prima dată cu** granițele sale ; dar exact din momentul întregirii, încep să se manifeste forțe externe și interne extrem de puternice cu funcție de dislocare a recentului stat. Aceste forțe fac să crească presiunea asupra mediului politic intern și să provoace de altfel cunoscutele drame naționale din jurul lui 1940. În aceste condiții de urgență vitală este probabil inutil să se pretindă manifestarea unor sentimente naționale într-o formă calmă și difuză. Ca și în alte împrejurări istorice, mai toți politicienii și artiștii vremii sînt obligați să accentueze elementul național, tocmai pentru a putea răspunde loviturilor antinaționale. Mulți dintre politicienii romanului lui Rebreanu reflectă această poziție care, înainte de a fi oportunism politicianist, este reacție instinctivă și consecință a principiilor de conservare. Aceste forțe politice sînt în genere cele care acționează cu mijloace tradiționale : de la Belcineanu la Toma Pahonțu. Pe de altă parte, epoca cunoaște fenomenul fascist, care este o formă neromânească, fără tradiții în istoria politică autohtonă, cum adeseori precizează personajele tradiționaliste ale romanului. Aceștia sînt „Frații de cruce" care luptă, după cum ei înșiși afirmă, atît cu vorba cît și cu pumnul, cei care au luat de la apostoli numai ciomagul, cum observă un alt personaj. Frații de cruce introduc metodele violente ale cuceririi puterii, definind acele fenomene pe care Erich Fromm le va analiza în **Anatomia distructivității** și care se circumscriu în genere patologiei sociale. În condițiile date, diferența între naționalism și fascism poate fi astfel rezumată : naționalismul folosește formele tradiționale ale politicianismului pragmatic pentru a apăra statul fără de care politicianismul însuși n-ar exista, în vreme ce fascistul folosește naționalismul numai ca pe un mijloc pentru atingerea unor obiective idealiste care reprezintă o stranie simbioză a maladiei colective cu individualismul cel mai brutal. Ceea ce este excepțional reprezentat în acest roman este jocul relațiilor, al adeziunilor și respingerilor celor două tabere — una tradiționalistă, superioară numeric și material, în raport cu cealaltă, redusă, dar cu o eficacitate temporară explicabilă prin organizarea militară și prin acceptarea morții și sacrificiului potrivit unei viziuni specifice tuturor organizațiilor teroriste. Jocul general este infinit nuanțat de Rebreanu, aproape fiecare personaj fiind un fel de focar în care se concentrează ambele forțe politice, prin motive financiare, sociale, etnice, psihanalitice, culturale, pur și simplu erotice. O rețea extrem de complicată de interese aflate într-o continuă deplasare face acțiunea romanului și transformă, ca în orice roman cu tematică politică, acțiunea în situație, oferind în același timp un paradoxal dinamism situației. Toma este discipolul lui Rotaru, dar este atras temporar, ba chiar obligat să se apropie de politica lui Barbu Dolinescu, fostul camarad de lupte și erou ca și el în primul război mondial ; apropierea este posibilă pentru că însuși Dolinescu nu are inițial nici o idee de organizare politică. Apoi, Toma îl va respinge pentru a-și salva iubirea, fiind însă șantajat de Belcineanu cu a cărui soție vrea să se căsătorească. Rotaru, care a făcut politică pasivă într-un guvern, trece în altul pentru a deveni ministeriabil, creînd toate complicațiile respective. Teofil Drugeanu, ginerele lui Rotaru și fiul fostului primar al Capitalei, și el camarad de război cu Toma se ceartă cu acesta pentru că este ciracul lui Belcineanu, cel urît de Toma. Pahonțu își manifestă repulsia față de fasciști, dar e măgulit cînd aceștia îi fac o manifestație de simpatie la sediul ziarului. În clasa politică se manifestă atitudini verbale antisemite, dar românii și evreii bogați se întîlnesc în mediul familial și monden. Bogatul ardelean Utalea este antisemit, apoi se căsătorește cu Babila, fiica milionarului Goldstein, de care divorțează pentru a finanța pe Frații de cruce. Toată lumea manevrează și este manevrată politic, nimic nu este însă stabil. Evoluția personajelor este paradoxală, ambiguă, surprinzătoare. Barbu Dolinescu este un tînăr fără probleme materiale pus în diferite funcții administrative din care este concediat pentru că toate acțiunile sale se bazează pe o corectitudine morală exemplară. El întemeiază organizația „Frații de cruce" din exasperare față de corupția politicienilor și administratorilor țării, punctul său de vedere idealist fiind că poporul are nevoie de educație și nu de politică, opunîndu-se astfel celor care afirmă că politica dă sens vieții. Ironia opțiunii apare atunci cînd descoperă că aplicarea sau practicarea idealului trebuie făcută tot prin structurile politice incriminate, politica sa reprezentînd doar forma cea mai radicală a politicianismului. O altă ironie care decurge de aici : acțiunea salutară de reprimare a Fraților de cruce este efectuată tot de forțe negative — de Belcineanu ajuns ministru de interne și candidat de Făgăraș, unde rivalul său este Dolinescu. Alt paradox al societății politicianiste îl oferă însuși Toma: el își susține teza de doctorat în drept cu **Crima politică,** pe care o justifică în timp de pace, și el însuși va deveni victima unei crime politice...

Marian Popa

Ceramică de Vasile Craioveanu

Alte valuri (II)

Oricit de zbuciumată ar fi în timpul zilei, marea n-are puterea de a ți se impune decit ca o realitate limitată. Autenticul nostru ocean format din dealurile tuturor Țărilor Românești pare mult mai vast decit marea pusă intre stănoage de lumina ce reduce orice imensitate la dimensiunile noastre umane.

Noaptea însă, în hula și zgomotul valurilor care se sparg, de diguri, marea devine misterioasă și nesfirșită, iar închipuirea îi conferă prestigiul irealității. Drept dovadă că lumina e grea ca laptele, sub apăsarea ei marea se leagănă intr-o relativă liniste vălurind mai mult sau mai puțin adinc numai datorită neliniștii și mișcării lunecoase ce însoțesc molecula de apă sau in principiu încă de la naștere. Balansul și veșnica neliniște a mării nu se justifică decit prin aceea că nici o altă substanță nu se desface mai ușor de ea insăși ca apa, deci că nici o altă stare a materiei nu este mai străină de sine. Marea tînjește să umple craterele din Lună și să lingă magma bătrînă din aștrii mult mai îndepărtați.

Dar nostalgia altor planete nu cred să intreacă dragostea mării pentru toate vietățile cărora le-a dat naștere în timpuri imemoriale. Pentru că azinoapte, intr-un vuiet ce mișca pămîntul din temelii marea a ieșit dintre țărmuri în trimbe de ciclon și am auzit-o urcind pe dealuri și chiar pe coastele munților să-și adune copiii la matcă, și am fost fericit în zori cind a revăzut-o spumegind și lovind cu putere în digurile aceluiași țărm. De milioane și milioane de ani își caută marea copiii pierduți pe întreg pămîntul, iar eu o biciuiesc la răsăritul soarelui cu privirea ca Moise și mă rog să nu-i poată aduna la sinul ei vreodată.

Gheorghe Pituț

Actualitatea investigației lingvistice

Urmare din pag. 1

elaborarea, adeseori amănunțită, a unor idei și concluzii originale cu privire la evenimentele din care se constituie istoria limbii române. Dar cartea domniei sale se justifică și se impune totodată, prin altceva : o concepție nouă, vastă și unitară, despre cum trebuie scrisă istoria unei limbi, concepție care decurge firesc din ceea ce se poate considera a fi concepția lui G. Ivănescu despre limbă, despre lingvistică, despre „principiile dezvoltării lingvistice", cum se intitulează primul capitol al acestei cărți, unde, pe parcursul a douăzeci de pagini dense, sînt înfățișate concluziile reflecției teoretice practicate de autor de-a lungul întregii sale activități, cu predilecție asupra factorilor ce modelează în timp înfățișarea limbilor, dinamica evoluției lingvistice. G. Ivănescu consideră că „dezvoltarea limbii stă mai ales sub influența factorilor externi", dintre care cei mai importanți sînt gîndirea și conformația organelor articulatorii. Teză ce poate fi considerată tradiționalistă, dar și profund originală (sic) într-un context, precum cel contemporan, sufocat de ideea autonomiei limbii și de concepția unui determinism intern funcționînd în virtutea unei tendințe permanente spre sistematizare sporită. Aplicată istoriei limbii române această concepție devine reazemul teoretic al interpretării principalelor diferențieri a căror ivire înseamnă trecerea limbii latine, preschimbarea ei într-o nouă limbă, limba română, deosebită atît de cea din care s-a născut, cît și de suratele sale romanice. Adoptată de populația geto-dacică și tracică de la Nord și Sud de Dunăre, limba latină suferă o serie de transformări prin care se **adaptează** la o nouă bază de articulație și la o nouă bază spirituală (psihologică) : cea geto-dacă.

Trebuie să precizăm că împărtășim în bună măsură acest punct de vedere, care ne este bine cunoscut și din alte lucrări ale profesorului ieșean. Este cea mai plauzibilă dintre toate ipotezele capabile să dea seama de regularitatea schimbărilor (fonetice, în primul rînd) ce se produc în momentul (sau, mai bine spus, pe parcursul) nașterii unei noi limbi. Credem că era util, în acest sens, ca autorul să reia distincția dintre fenotip și genotip, pe care, cu ani în urmă, a aplicat-o cu mult succes la domeniul lingvistic. Cît de departe poate să bată determinismul genotipului ne putem da seama constatînd bunăoară că pînă și azi se mai produce adaptarea grupului consonantic **ct,** pentru care conversiunea la **pt** reprezenta conformarea la anumite deprinderi articulatorii : de pildă sintagma **tac-tu,** pronunțată de mulți vorbitori **tap-tu.** La fel **doctor,** pronunțat inițial, popular, **doftor,** de unde îl avem și pe a **doftorici,** atestă un genotip dacic puternic, capabil să răzbată peste două milenii de cînd limba geto-dacică propriu-zisă a încetat să existe. Considerăm că un studiu din această perspectivă, al pronunției neologismelor în păturile cele mai largi, mai bine păstrătoare ale genotipului, ar putea aduce confirmări spectaculoase pentru teoria lui G. Ivănescu, necesare în măsura în care această teorie, a preponderenței bazei de articulație, este fundamentală pentru istoria limbii române așa cum a fost scrisă de G. Ivănescu. Deocamdată, în felul în care ea este prezentată, mult prea succint, teoria respectivă poate fi pentru unii neconvingătoare.

Procesul formării limbii române nu se reduce la această adoptare a limbii latine de către o populație care și-a părăsit numai inventarul semiotic (și nici acesta complet), însă nu și deprinderile articulatorii și de gîndire. Ca fenomen complex, apariția unei noi limbi romanice presupune un teritoriu, cît mai precis delimitabil, în care s-a vorbit o limbă latină cu anumite particularități dialectale, mai mult sau mai puțin păstrate în noul idiom, înseamnă un îndelungat proces de transformări sociale și economice care au favorizat diversificarea lingvistică în urma căreia s-au născut limbile romanice, inclusiv româna, acestea și ele presupunînd, din chiar epoca de formare, un anumit grad de diversitate care dă dialectelor fiecărei limbi o vechime practic aceeași cu a idiomului supraordonator. Procesul de glotogeneză devine și mai complex ca obiect de studiu, antrenînd o argumentare extralingvistică de o bogăție, în cazul lui G. Ivănescu, fără egal atît în comparație cu celelalte două istorii ale limbii române, cît și cu alte lucrări, mai importante, ce ating acest subiect, amintindu-ne cel mai mult de volumul documentar pus în discuție în mod obișnuit de către B. P. Hașdeu, chiar dacă G. Ivănescu se revendică numai sau în primul rînd de la alt mare lingvist ieșean, Alexandru Philippide, autorul celebrei **Originea românilor.**

Studiul inscripțiilor romane, foarte important pentru deliminarea atît a spațiului răsăritean în care s-a vorbit latina, cît și a densității elementului uman de limbă latină, examenul critic al celor dintîi izvoare care îi menționează pe români ca popor distinct, individualizat în mozaicul etnic est-european, cercetarea atentă a datelor pe care arheologia le oferă privitor la mișcările și succesiunile de civilizații și etnii pe teritoriul românesc, a informațiilor pe care antropologia comparată le poate și ea furniza asupra aceluiași subiect : continuitatea existenței în spațiul nord-dunărean a unei populații cu anumite trăsături somatice proprii și distincte, din cele mai vechi timpuri pînă azi, examenul atent al evoluției sociale, al modului de producție în cadrul colectivității umane de limbă română, începuturile creștinismului nord-dunărean, toate acestea sînt numai cîteva din punctele de sprijin ale ipotezelor formulate de profesorul G. Ivănescu, într-o orchestrație de argumente impresionantă. Exemplar alcătuit, din acest punct de vedere, mi s-a părut capitolul **Teritoriul de formație a limbii române și a poporului român,** teritoriu a cărui delimitare constituie „prima datorie a celui care vrea să facă istoria limbii și care, pe bună dreptate, se confundă cu „teritoriul de limbă latină pe care s-au născut mai tîrziu limba română și poporul român". Acest teritoriu, în argumentația dintre cele mai convingătoare, a lui G. Ivănescu, s-ar întinde între hotarele : la est Nistrul și Marea Neagră, la sud „linia Jirecek", la nord Carpații nordici, la apus bazinul rîurilor Drina și Sava. Identificarea, în acest cuprins, a patriei primitive a albanezilor rezolvă problema mult discutatelor raporturi lingvistice româno-albaneze.

O amplă secțiune a acestei istorii descrie „latina de la baza limbii române", G. Ivănescu dovedindu-se din nou un excelent cunoscător al latinei populare, al domeniului romanic în general. Identificarea în țesătura limbii române a unor caracteristici dialectale latinești ne pare a fi de cea mai mare importanță pentru interpretarea corectă a romanității noastre. Și anume, credem că păstrarea în limba română a unor caracteristici de origine oscă și umbrică și solidaritatea lingvistică cu graiurile italice de sud sînt dovezi ale prezenței în număr mare a elementelor umane de origine italică pe teritoriul dacic sau poate invers. Colonizarea Daciei s-a făcut, credem noi, cu cetățeni romani aduși din toată lumea romană, cum afirma Eutropius, dar mai ales din Italia, coloniști a căror limbă maternă era limba latină, căci numai așa se poate explica mai întîi impunerea acesteia în fața limbii localnicilor, iar mai apoi păstrarea în limba română a unor caracteristici latinești particulare, cu totul specifice. Din păcate examenul critic al afirmației lui Eutropius privitoare la modul în care s-a făcut colonizarea Daciei lipsește din cartea profesorului ieșean și aceasta bănuim că se datorează importanței mari pe care a dat-o elementului uman autohton în închegarea ființei poporului român. Noi credem însă că limba latină nu se putea impune numai prin prestigiul ei, ci și cu ajutorul unei mase însemnate de oameni pentru care latina era limbă maternă, unica limbă pe care o vorbeau.

Cu argumente noi sau mai vechi, G. Ivănescu demonstrează că formarea limbii române se desfășoară între secolele V și VII, din secolul al VIII-lea putem vorbi de o limbă română și un popor român, distinct de cele din jur, ca și de amintirea romană. Contactul cu slavii, ulterior, duce la asimilarea acestora, prilej ca un mare număr de cuvinte slave să pătrundă în limba română, îmbogățindu-i vocabularul. Evenimentele mari, ale trecerii de la latină la română, se produseseră însă, și influența slavă, ca și cele ce-i vor urma, nu va reuși să modifice decît sub raport cantitativ un compartiment lingvistic prin excelență sensibil la cele mai mici evenimente : lexicul. Celelalte compartimente — fonetica, morfologia, sintaxa — vor păstra pînă în zilele noastre moștenirea latină și geto-dacă (în fonetică, mai ales), fără amestecul notabil al altor limbi.

Istoria limbii române este și istoria graiurilor și dialectelor românești. Mai mult decît predecesorii săi, G. Ivănescu ne oferă, în această chestiune, un examen critic al faptelor și teoriilor emise. El vede, pe urmele lui Gamillscheg, producîndu-se primele diferențieri dialectale încă

Tapiserie de Viorela Mihăescu

din epoca de formare a limbii române, ceea ce ni se pare cu totul firesc, căci în orice moment al existenței sale un idiom cunoaște diferențieri teritoriale. Ba chiar unele particularități care disting, bunăoară, graiul muntean de celelalte, apar în limba latină a coloniștilor romani răspîndiți pe teritoriul Daciei. Starea de diferențiere teritorială se menține și în epoca de formare a limbii române și se accentuează în urma unor evenimente complexe : năvălirea slavilor, dislocări ale populației românești, întreruperea legăturilor dintre anumite comunități românești, apariția modului feudal de existență social-economică și altele.

În aceeași ordine de idei este remarcabil spațiul pe care-l ocupă istoria dialectelor sud-dunărene, din momentul separării lor de graiurile nord-dunărene (sec. X) pînă în zilele noastre. De altfel **Istoria** lui G. Ivănescu este singura care merge cu cercetarea evenimentelor lingvistice pînă la epoca în care este scrisă.

Procesul de unificare lingvistică se desfășoară în primul rînd prin constituirea limbii literare și impunerea ei în straturi cît mai adînci ale ierarhiei sociale. G. Ivănescu face dovada, cu argumente convingătoare, a apariției, în secolul XV—XVI, a primei norme de limbă românească comună, literară: pronunțarea cu labialele intacte, nealterate (de exemplu, **bine,** nu **ghinc, picior,** nu **chicior**). Această normă este impusă prin textele maramureșene, iar în Moldova și prin pătura conducătoare (cler și aristocrație) ce i-a însoțit pe Dragoș și Bogdan. Dar credem, ca și Al. Graur, că susținerile lui G. Ivănescu, perfect valabile, sînt complementare cu celelalte teorii privitoare la constituirea limbii române literare, proces îndelungat, care se încheie abia în secolul al XIX-lea. Expresia cea mai rafinată a acestei limbi, limba literară artistică, în continuă îmbogățire și diversificare stilistică, este și ea obiectul unor atente și pertinente cercetări. Să reținem una dintre concluzii : „marea schimbare lexicală și chiar morfotică pe care a suferit-o limba română literară de pe la 1780 pînă aproape de 1880, deși fonetismul ei a rămas în genere acela al limbii vechi, schimbarea totală a surselor neologismelor, variatele influențe lexicale pe care le-a suferit limba română în epoca veche și în cea modernă, au permis crearea, pe terenul limbii române literare, a unor mari variații stilistice, care nu sînt posibile în limbi ca franceza, italiana și germana". Asemenea afirmații prefigurează capitolul de **Încheiere : specificul limbii române și al dezvoltării ei,** pe care l-am fi dorit mult mai întins, mai bogat în fapte și comentarii. Cu atît mai mult cu cît G. Ivănescu e îndreptățit, ca puțini alții, să ne dezvăluie **specificul românesc al limbii române.**

Desigur, despre o asemenea carte nu putem decît începe să vorbim. Notele noastre de mai sus sînt numai expresia mulțumirii că această istorie a limbii române a apărut, chiar dacă nu în cele mai bune condiții de redactare și editoriale, deși ea onorează în cel mai înalt grad pe cei care au colaborat la apariția ei. **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu devine obiect de studiu și cercetare amănunțită pentru anii ce urmează, căci puține cărți sînt atît de bogate în sugestii a căror fertilitate ne pare neîndoielnică. Deschizînd noi direcții de cercetare pentru specialiști, **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu nu este o operă de strictă specialitate, ea este una din izbînzile cele mai importante ale culturii noastre naționale de azi, amintindu-ne de versul unui poet deseori pomenit de G. Ivănescu : „carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

Poezia și nostalgia trecutului

Urmare din pag. 1

lui său în volume ca **Imnele bucuriei, Imnele Transilvaniei, Imnele Moldovei.** Spațiul cel mai familiar al contemplației e Transilvania. Într-o scrisoare către Eminescu vorbește de „Transilvania prea iubita mea", un poem e conceput ca un epitaf pe mormîntul lui Brâncoveanu, o poezie enumeră zeii tutelari ai României (Mihai Viteazul, Eminescu, Ștefan cel Mare), un imn se adresează lui Avram Iancu. Etc.

Ioan Alexandru e un poet al luminii înțeleasă ca simbol al vieții românești arhaice, figurînd o lume apropiată de naivitatea eternă a pămîntului românesc : poetul trăiește și reface prin poezie un „orizont spațial" al protoistoriei dacice în evoluțiile ei semnificative.

Tot un căutător al arhaicului românesc e Ion Gheorghe, dar al unui arhaic țărănesc. Arhaicul este, la acest poet, o revelație, ca și la Blaga, nu o nostalgie de paradis pierdut ca la Goga. El răscolește o filozofie a unui univers țărănesc, o vechime românească (de mentalități, de limbă, de folclor), conservată în forme moderne, forme pe care le condiționează.

Trebuie precizat că poezia lui Ion Gheorghe se impune ca o revelație a satului românesc arhaic, în esență tracic, poetul reconstituindu-i cu intuiție adecvată, cu o dezinvoltură barocă, mitologia dură, stihială. Dacă la Blaga drumul către protoistorie pornește de la poet spre strămoși, la Ion Gheorghe protoistoria este revelată ca un diluviu care curge spre prezent, ca un conglomerat de bocete cosmice, de prohoduri ale civilizațiilor vechi, de uriașe cîntări apocaliptice. Poemele, gîndite ca o „probă a logosului" ne apar ca niște orații de nuntă a munților, ca niște predici păgîne sau ca niște poeme didactice cu o retorică barocă. Poetul e un țăran surprins într-o civilizație a pietrelor, a semințelor, a pămîntului izolat într-o mitologie barbară, pură, într-o civilizație mereu germinativă, în care nu se demodează nimic. Ruralitatea protoistorică panteistă a lui Ion Gheorghe continuă o visare eminesciană a unei Dacii mitice, mirifică prin imaginile inventate, dar foarte autentice în alegoricul lor.

Un diluviu vegetal e **Vine iarba,** poemul în care energiile rustice colosale sînt confruntate cu civilizația modernă anemică în fața forței ancestrale. Proliferarea invaziei ierbii e acut simbolică ; e o mutație poetică, filosofică a istoriei, gîndită ca o epopee de amploare antică într-un univers modern. Iarba vine din protoistoria românească (concept istoric inventat), deci din izvoarele existenței, e o irumpere de energii primordiale, de geologii.

Zoosophia e un ciclu aproape suprarealist cu sugestii stilistice cantemirești, cu contaminări folclorice sau cu analogii la texte vechi ce-ar putea avea corespondente cu un ipotetic Dosoftei trecut prin școala lui Breton.

Mai mult ca plînsul e un amestec de istorie și mitologic ; poemele din **Megalitice** par scrise într-o izolare anistorică.

Lirica lui Ion Gheorghe e o mitologie a existenței noastre milenare, existență surprinsă alegoric într-un timp mitic românesc. Dacă poeții moderni demitizează existența ca să ajungă la poezie, Ion Gheorghe făcînd drumul invers o remitizează cu forța unui meșter fantast și naiv. O asemenea apariție mitică e Mutul din jocul călușarilor, „zeu deghizat în propria-i țară". Cărțile lui Ion Gheorghe vorbesc despre obîrșii, despre vechimea (măsurată cu imaginația) spiritului și civilizației românești.

Marin Sorescu abordează istoria și tematica patriotică printr-o scară de metafore, integrate compozițional într-o metaforă generală, devenită simbol unitar. Tipic în această privință e poemul **Bărbații,** care sînt în fond voievozii valahi îmbrăcați în zale ; poetul se joacă (în ipostaza în care poezia e joc), cu steagurile lor cîștigate în bătălii, le face corăbioare, dîndu-le drumul pe apa Dunării. În viziunea poetului cerul nostru e zugrăvit ca Voronețul, cu toată istoria românilor. Imaginea finală e un portret simbolic al lui Decebal.

În același sistem de metafore sînt prezentate fetele geților de la Tomis, acolo „unde e zeu Zamolxe" ; „Odraslele geților, copile roșcate, / alături de pieile aspre de capre stînd leneș, / Întredeschid numai pleoapele rușinate de propria lor goliciune frumoasă / Neîndrăznind cu întregi ochi a privi-o ; / Doar boarea întrece sfiala / Și rumene-s toate ca pîini aburind".

Fără să poetizeze temele patriotice, Marin Sorescu contribuie la salvarea liricii patriotice din căderea în pitorescizare și etnografizare, aducînd-o la nivelul estetic al poeziei avangardiste. Poetul a fost și este contemporan cu sensibilitatea epocii lui, sensibilitate care refuză poetizarea poeziei.

Pentru Nicolae Dragoș istoria nu este o „prea simplă compunere de școală", cu „voievozi frumoși" și nici un „tandru și mirific joc", nu este „o simplă vorbă de-mprumut", ci este „sînge scurs la rădăcini de flori amare" **(Istorie).** Nu cuvîntul **istorie,** ci veacurile ajunse mitologice, cu eroi necunoscuți, contopiți cu existența devin subiecte de poeme ; trecutul căutat în lut e un permanent sentiment al eternității.

La această tematică a istoriei tradiționale, incantative, poetul adaugă pe aceea a istoriei contemporane care nu e gîndită numai ca o odă a prezentului, ci și ca o meditație gravă, responsabilă asupra viitorului. Sînt în volumele lui Nicolae Dragoș cîteva pamflete care acuză proiectul iresponsabil de dezastru atomic, al omenirii, vorbind de alienarea simbolică a Pămîntului „care și-a ieșit din țîțîni / Și nu mai are răbdare / Pentru capricii elementare". Un **manifest** din volumul **Cu inima curată** imploră și atrage atenția cu detașare ironică asupra unui posibil „deces mondial", atîta vreme „cît nebunii / călăresc tabla de șah a planetei". Poeții de pretutindeni sînt chemați cu deviza cîntecului lor „Nici o clipă rănită !", iar poezia e privită ca o permanentă întrebare asupra existenței și asupra istoriei : „Poetul prin menire-i a lumii întrebare / Legat de viața lumii, cu viața lui, cu gîndul".

Nicolae Dragoș abordează teme din istoria poporului român, fără să manifeste un zel etnografic ; pe poet îl interesează numai „neliniștea și adevărul". Și pentru că de multe ori cuvintele aleargă înaintea ideilor, „amăgindu-se că pot trăi singure", Nicolae Dragoș le scoate cu luciditate din „somnul alb al iluziei", fără să le tulbure trăirea în istorie, fără să le clintească „veșnicia din ele".

Dar cea mai spectaculoasă evoluție a tematicii istorice în poezie e apariția lui Adrian Păunescu. Acest poet dinamic, reafirmă, într-o accepție contemporană, o bună poezie politică. În versurile sale țara nu mai e un motiv de pastel sau de descrieri decorative ; țara devine **expresia unui adevăr.** Istoria nu mai este evocată ca o drogare mirifică ci mai ales cenzurată și reformată prin reparații de ordin politic : „Acei ce pe Bălcescu nu l-au lăsat să intre, / lăsînd să intre alții în țara maicii lor, / dorm liniștiți în praful beteag din cimitire / în fiii și nepoții trăiți nepăsători". Poema existențială a patriei scrisă și mai ales simțită cu toată ființa e **Da, mai avem !:** „Da, mai avem cîte ceva din toate / și rîurile noastre prescurtate / nu se mai varsă în străinătate. /.../ Da, mai avem cîte ceva din țară, / ceva Carpați și-o apă tutelară / și rîuri ce nu vor să curgă afară".

Dominanta lirică a poeziei lui Adrian Păunescu e sentimentul de vechime a țării : „Norocul nostru-i țara, ea-ncepe, ea descheie / pămîntul ochi de-albastru și-un cer cu bolovani, / cînd noi încă nici nu știm e brazdă sau tranșee / ce lasă plugu-n urmă de două mii de ani".

Era nevoie ca un poet cu temperament vulcanic să vină și să scuture toate horbotele de imagini decorative din poezia patriotică românească, dînd acestei orații moderne gravitate politică — într-un cuvînt — sens.

Am trecut în revistă numai opera a șase poeți contemporani, urmărind modalitățile prin care istoria — ca temă și ca sentiment — devine, nu discurs, expunere teoretică sau descriere ilustrativă, ci fior, imagine, simbol. În poezia noastră de azi istoria e o combustiune, o interogație asupra condiției umane, o descoperire a unor adevăruri fundamentale.

Era un pelerinaj...

Urmare din pag. 1

pe cărăruile ușoare cu măgărușul încărcat cu daruri jertfitoare, Pindar trecea Parnasul pe la Delfi și de aici cobora la vale către Olimpia unde aveau loc întrecerile sacre. Era un pelerinaj, locul de întîlnire al tuturor cetăților și mai ales locul de desvelire și consacrare a virtuților. Acum erau aduse ca dar întîile pîini din noul grîu și strugurii copți erau pîrgă la umbra măslinilor din preajma Alfeiosului, rîul subțire ce împrospătează ținutul. Aici era turnul profetului și lîngă el poetul lua parte nemijlocit la întrecerile sacre în care spune Pindar biruie nu forța brută, ci cea trecută prin evlavia spiritului. Cei mai buni erau încoronați cu ramurile pomului roditor care mai degrabă unde și iluminează, măslinul trainic cu frunze argintii. Aici la Olimpia unde a lucrat Fidias statuia vestită în marmură a lui Zeus și unde sculptorul își avea casă, Pindar și-a plăsmuit odele sale nepieritoare al căror ecou urcă pînă în secolul nostru în odele lui Paul Claudel.

Sînt bucuros să-l evoc pe Pindar aici în Maramureș în fața tinerilor poeți din Țara Lăpușului în această seară de vară înstelată.

atelier literar

poșta redacției

OPTIMUS: În primul rînd prea multe texte, alese cu mare toleranță (bruioane, notații preliminare, etc.) ceea ce nu permite spiritului dv. critic, exigenței de sine, gustului artistic în formare, să-și execute „antrenamentul", indispensabil. (Pe viitor, ne vom limita la 10—15 texte lunar, scrise fiecare pe o filă, aerat, îngrijit, citeț). De altfel, a scrie sau nu „frumos", caligrafic, nu ni se pare a fi un **dat**, implacabil, fatal, ci mai curînd o chestiune de autoeducație și disciplină. Într-un fel scriem în maculator, „pentru ochii noștri", cu zelul și înfrigurarea de a nu pierde nimic din ceea ce ascultăm sau privim, în alt fel scriem mesajele destinate „altor ochi", mai ales cînd așteptăm de pe urma lor, adesea cu nerăbdare și interes, o părere, un sfat, o contribuție la dezlegarea unor întrebări de răscruce și de vocație. Este, dacă vreți, și o problemă de eficiență a efortului. Căci o lectură lacunară, nesigură, nu-i poate furniza — e limpede! — celui ce ne citește toate elementele unei evaluări obiective, deplin întemeiate (cînd e vorba de poezie, mai ales, fiecare cuvînt „pierdut" poate fi decisiv), după cum o lectură dificilă, chinuitoare, enervantă, nu-i poate oferi asimilarea calmă, receptivă, senină, lucidă, a paginilor. Ceea ce face ca efortul de a scrie și trimite aceste pagini să rămînă, finalmente, inutil, lovit de ineficiență. Vă „servim" dv. această prelungă dăscăleală, pe o temă doar în aparență mărunță (deși nu sînteți nici singurul, nici cel mai mare „infractor" în această privință !...) pentru că paginile dv., în general interesante, ne-au produs de multe ori mîhnirea de a nu le putea citi în condițiile cele mai bune, așa cum ar merita-o (de altfel, textele „cu probleme" n-au fost luate, cum e și firesc, în discuție, în acest răspuns). Sperăm, de asemeni, să fi avertizat, în acest mod, pe toți corespondenții noștri, numeroși, care intră în această categorie. Rămîne, deci, de consemnat impresia generală (desigur, inevitabil influențată de condițiile lecturii !) și anume că nu sînt vizibile încă progrese notabile. Cele mai bune lucruri ni s-au părut : „Brezaia", „Autodeterminare", „Stingîndu-mă", „Ou-pasăre", „Eclipsă de memorie", „Întunecare", „Dimineața unui clown", „Ziua unui pierde-vară", „Considerații ornitologice". Trebuie să mai observăm, în fine, că ultimele plicuri indică o creștere cantitativă considerabilă a producției dv. lirice, ceea ce restringe, desigur, stăruința necesară asupra manuscrisului, reducînd implicit șansele calității. Dacă ținem seama și de efortul (și timpul!) pe care vi le pretinde piesa la care lucrați, precum și de atîtea alte preocupări, voluntare sau obligatorii, de care vorbiți, devine acută, neliniștitoare, întrebarea **cînd mai citim ?, cînd mai studiem „pentru noi" ?, cînd mai acumulăm ?**, etc. Întrebare la care credem că n-ar fi inutil să reflectați.

D. DIAMANT: Cîteva pagini de adieri melancolice și amare bine intonate. („De-atîta dor", „Execuția", „Mai izbitor", „Hohot pur", „Crepuscul"). Multumiri pentru vorbele bune. Din plicul ulterior, „Balada", „Cel ce", „D-a surda".

EM. GV.: Destule lucruri bune, în cele două plicuri („Hai", „Azi-dimineață", „Primăvară", „Strofe", „Rurală", „Cîntec", „Aniversare", „Ploaie"). Împărtășim tristețea dv. literară din a doua scrisoare, dar calul troian și coada de topor nu mai sînt de mult niște simple metafore, iar uimirea a devenit un material deficitar... (Mulțumiri).

A. DORIN : Puține pagini de linia promisiunilor anterioare. Impresie de stagnare, de lucru diletant, pe apucate, de lipsă a unei concentrări creatoare decisive. Ceva, în „Portret", „Pastel", „Cîneva", eventual „Lac".

R. POPEL : Nu sînt lucruri noi, textele rămîn evazive, împrăștiate, rareori reușind să se „adune" convingător într-o imagine, un sens, un gînd. Ceva, în „Visînd în parc", „Mică neînțelegere".

I. NEDELCU: Jocuri de spirit, inteligente, subtile, ingenios-fanteziste, în care luciditatea se transformă adesea în lirism; ori în surîs amar, stingherit, complice. Aproape toate paginile sînt demne de interes.

M. CIORANU: Ceva mai bine, de data asta, în „Brazi", „La datorie", „O fată" „În ochii", „Caii". Trebuie să vă luptați pentru timpul destinat scrisului (și mai ales lecturii, fără de care orice talent se ofilește). Poezia — șoptea cineva — e ca un copil: dacă-l lași prea multă vreme să plîngă, adoarme. (De fapt, parcă se referea la dragoste — dar nu-i același lucru ?...).

O. SIHLEANU: Nu e mai bine nici acum. Poate ceva mai însuflețite, dar mai șovăitoare nicidecum (dimpotrivă, lucru de efort și confecție fără freamăt). Ceva mai bună, „Întîmplare".

I. GRECU: Alături de niște greoaie discursuri și teme didactice uscate, fără vibrație, se ivesc, în fine, și cîteva pagini de adevărată și promițătoare poezie: „Cunosc", „Promis", „Taurul", „Peste un stog".

B. MARIAN: Lucruri mijlocii, oneste, ca în ultima vreme. Cîteva, mai răsărite: „Fereștete", „Fiece zi". „Homer", „Încrustație", „Drum" (I. II).

Geo Dumitrescu

N.R Manuscrisele nu se înapoiază.

Patrie

Atît de virginal îmi e ochiul
în această după-amiază
mai adîncă decît
apa liniștii,
încît mă cutremur
de atîta eternitate:
cerul inimii mele e aici, pretutindeni aproape,
cînd lin, cînd involburat,
așa cum chemarea ta mă găsește,
așa cum chemarea ta mă străbate
de cînd luminii m-ai dat.

IOAN DUMITRU DENCIU

La datorie

Noaptea
vorbele calde
se-ndepărtează
Eu rămîn
mai departe
pe un genunchi de munte
și veghez
scurgerea nopții,
a stelelor
Firul
ca un călător
trece
pe la picioarele baciului
țeava pușii
se-ncălzește
în palmele mele
lumina
izbucnește din cer
și taie cu dalta
din mine
apoi rămîn neclintit
cu privirea
peste țară.

MARIN CIORANU

Pîrguire

Coboară cu daruri
în frunze
lumina
nepărtinitoare
pentru fiecare floare,
fie ea chiar mătrăgună.
Roadele strigă
trezindu-și dimineața
culorile și aromele —
scrisori de iubire trimise de humă
copacilor.
Vara aceasta ca de sfîrșit de lume
își stringe stihiile să rodească
și să dea lucrurilor
nume.

MIHAELA COSMETTO

Riul

Riul măcinat de moară
e virit în saci de umbră
mai departe doar făina
albă curge între maluri
caii intră-n alba undă
călăriți de prunci și-n vis
curg spre vale
unde sate dorm sub luna
ce-nvîrtește
seceri mari peste cîmpii.

TEODOR PURICE

Matilda Ulmu : „Dialogul florilor cu munții"

Car de stele

Mă tulbură încercănatul
ochi al apei
în care superba pasăre
își află chipul
ca-ntr-o zvîcnire negru glod
pe luciul sapei
cînd răscolește adînc
cu vuiet surd nisipul.
Întoarce vîntul clopote pe cer,
mestecenii se-nalță
pe grinduri de lumină:
lungi caravane-mi urcă în singe
și îmi cer
o gură din izvorul
săpat adînc în tină.
La timp trecui prin lume
să nasc frumoșii feți
să urc în car de stele
cu cai mîncînd jeratic
să mă topesc în dorul
atîtor frumusețí
ca într-o pădure caldă
un chiot de sălbatic.

MARCELA MARINICĂ

Rurală

Vin caprele cu donițele pline cu lapte de la cimp
Miroase-n sat a fîn și-a proaspete mîncări,
la cîte-o poartă stau de vorbă unii
cu capul gol și în cămăși cu riuri.
Atît de-aproape mi se par străbunii!

Dinspre pădure vine-un suflu lin
și cîntece de păsări fermecate,
satul e înconjurat de-un brîu
de ape vii, zglobii și argintate.

Aș vrea să dorm, dar nu mai pot dormi,
tăcerea împletește șal de lînă,
un farmec mă cuprinde și plecînd prin noapte
plutim... plutim... ținîndu-ne de mînă.

Mă ia un gînd că n-o să mor vreodată,
că sînt atît de mult, de pur și veșnic...
Se plimbă luna prin odăi îndepărtate
ținînd în mîna dreaptă-aprins un sfeșnic.

Lumina cade peste noi ca neaua
și ne-nvelește într-un vast tumult.
Îngenunchiez în noaptea fără margini,
cu capu-n palme sufletu-mi ascult,

În timp ce satul doarme după-o zi de muncă.
Doar cîte-un cîine latră neconvins.
De-atîta pace și de-atîta taină
arde tinerețea ca un foc nestins.

EMIL GAVRILIU

Lipovenii

Cu aripi ostenite-n largi ocoluri
Se lasă pescărușii înserării.
Vin lipovenii-n lotci pe firul zării,
Sorbind adînc reci din vechi ispoluri
Se uită-n urma lor bătrînul fluviu
Cu ochi de nuferi albi sub pleoape-albastre,
Frumoase sălcii, lipovence caste
Clătind cămăși de nouri în Dunăbiu.
Din valuri mari, prin spume dantelate
Să farmece pescarii-ntr-o clipită,
Sirenele ies pline de ispită,
În crapi, cu solzi de aur, preschimbate,
Iar trestiile-n fete ce-și pun salbe-n
Cosițe lungi, cu piepteni verzi de frunze
Pe cînd, din scorburi vidrele ascunse
Se-aruncă după linul lunii galben,
Abia-notînd prin neaura ce cade
Pe guri de deltă-nvolburînd vedenii
Spre cherhanaua unde lipovenii
Trag carul plin de stele în năvoade!...

ION CRAIOVA

La despărțirea de un cărturar

În miezul acestei veri, cînd nimeni, nici el însuși, nu se aștepta, ursitoarele au sfîrșit de tors caierul vieții lui Traian Herseni. În vîrstă de 73 de ani, un om de speță rară „s-a adăugat la strămoși". Strămoșii lui nu sînt însă numai părinții, bunicii și tot neamul lor vajnic din Hîrsenii Făgărașului, ci deopotrivă acei înaintași de seamă ai culturii noastre în spiritul cărora și-a desăvîrșit zestrea ereditară inițială : Dimitrie Gusti, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți din generația mai apropiată, B. P. Hasdeu, reprezentanții Școlii ardelene, D. Cantemir din generațiile mai îndepărtate.

A fost unul din fruntașii Școlii sociologice de la București, alcătuind la un moment dat, împreună cu Mircea Vulcănescu, Anton Golopenția și H. H. Stahl, careul de ași ai lui Dimitric Gusti. Poate nu greșim socotindu-l chiar omul de apel al Profesorului, ajutorul cel mai prompt al acestuia în probleme de tot soiul, unele de ultimă oră, a căror rezolvare privea direct strategia și prestigiul Școlii.

Ca om de știință, Traian Herseni se simțea în largul său la toate nivelele cercetării : empiric, organizatoric, teoretic ; a făcut genealogii antropologice și a completat chestionare sociologice, a condus mari campanii de teren, a întreprins vaste sinteze teoretice. A fost, cu alte cuvinte, un om de știință **total**. Spiritul de sinteză i-a dominat însă de departe înfăptuirile, conferindu-i aura de reprezentant strălucit al acelei ipostaze a științei sociologice pe care încă Gusti o numise „sociologia cogitans", ca întemeiere necesară a „sociologiei militans". Semnificativ este faptul că între lucrările personale cele mai dragi se număra și teza de doctorat publicată în 1935, **Realitatea socială**, o serioasă încercare de fundamentare ontologică a sociologiei. Teoretician de orientare fenomenologică la începutul carierei, Traian Herseni și-a valorificat vocația spre sinteze mai cu seamă în ultima parte a vieții, cînd, eliberat de schemele școlii monografice — dar știind a folosi experiența cîștigată în cadrul acesteia —, a elaborat lucrări ce vor rămîne de referință în istoria culturii românești : **Introducere în psihologia socială** (1966, împreună cu Mihai Ralea), **Prolegomene la teoria sociologică** (1969), **Sociologia literaturii** (1973), **Literatură și civilizație** (1976), **Forme străvechi de cultură populară românească** (1977), **Cultura psihologică românească** (1980) etc. Dar opera vieții sale, operă visată încă din tinerețe, rămîne desigur **Tratatul de sociologie**. Lucrarea e încheiată și faptul acesta îi va fi înseninat întrucîtva clipele de dinaintea trecerii peste marele prag. Rămîne editarea, care n-ar trebui să întîrzie.

Deși legitimat ca sociolog, deschiderea pluriorizontică — spre psihologie, etnologie, antropologie etc. — a făcut din Traian Herseni un enciclopedist al disciplinelor social-umane, un umanist de factură raționalist-scientistă. Era de fapt un cărturar pentru toate timpurile : deschis dialogului cu tinerii ca un antic, apt apoi a se claustra în chilia lui întesată cu cărți ca un schimnic de ev mediu, spre a nu concepe totuși știința în afara finalității ei aplicative, conform celui mai autentic spirit modern. Născut în lumea cu rădăcini adînci a satului, a exemplificat în cel mai înalt grad **energia** și **voința de cultură** a poporului român. De aceea, privind înainte și înțelegînd sarcinile uriașe ale culturii noastre în viitor, a întins întotdeauna o mînă sigură de îndrumător celor din generațiile mai tinere. Ca orice autentic savant, a fost și un generos pedagog. Ușa casei ca și a minții lui erau deschise tuturora. Era el însuși un tînăr pentru că avea o dorință de cunoaștere nepotolită și mereu ținută la zi, dar și pentru că nu știa ce e moartea. Da, într-un articol antologic, „Sensul filosofic al tinereții", comentînd oda în metru antic de Eminescu, Traian Herseni dădea tinereții această tulburătoare definiție : „ea este vîrsta care nu știe ce este moartea, vîrsta care este axată atît de mult pe viață, încît nu poate vedea nimic din ceea ce este dincolo de elanurile, desfășurările și tumultul ei" **(Ramuri**, 23 martie 1965). Cu atîta poftă de viață, cu atîtea proiecte mari rămase pe masa de lucru, el însuși a plecat dintre noi **tînăr**. A plecat, lăsînd în sufletele colegilor, discipolilor și cititorilor săi, precum și în sinul familiei (care a constituit pentru el un mediu de colaborare cum rar se întîlnește), o nedumerire dureroasă. Dar tristețea, în asemenea cazuri, nu-i decît o prelungire a iubirii, a coeziunii dintre oameni, adică, în fond, o dovadă a triumfului vieții.

Gheorghiță Geană

TROPICELE SPERANȚEI (II)

CARNET AFRICAN

Contrastele peisajului natural african te surprind, te impresionează și nu le uiți ușor. Ceea ce îți stăruie însă în memorie, ceea ce îți tulbură, pentru mult timp, conștiința sînt contrastele oferite de peisajul economic și social-cultural, trista moștenire lăsată de dominația străină, „cicatricea colonială" care deformează, încă, chipul acestei întinse regiuni a lumii. Descoperi pe continent aspecte care atestă începutul asimilării științei și tehnicii contemporane, care dovedesc efortul spre progres întreprins de tinerele state africane, dar imaginea dominantă, generală este cea a subdezvoltării. Am văzut și vizitat în Africa sud-sahariană (zonă căreia îi consacrăm, în special, aceste însemnări) mari uzine și puternice hidrocentrale, universități și institute de cercetări bine dotate, clinici și spitale noi ; am poposit în aeroporturi construite după ultimul cuvînt al tehnicii și am călătorit pe autostrăzi ultramoderne ; m-au încîntat construcțiile din beton și sticlă ale Dakarului, bulevardele și străzile largi ale Abidjanului, dezvoltarea pe verticală a capitalei Kenyei, Nairobi, și nu mi-a lipsit nimic din confortul și binefacerile pe care le oferă tehnica zilelor noastre la „Okoumé-Hotel" din Libreville sau la motel „Africana" de lîngă Dar Es Salaam. În același timp însă am descoperit, sub cele mai diverse aspecte, în cele mai surprinzătoare și dureroase ipostaze, subdezvoltarea. Am văzut în suburbiile marilor orașe sute și mii de „locuințe" construite din carton sau din caroseria automobilelor : am încercat un sentiment de jenă în fața „payotelor" mizere, aruncate — cruntă ironie — la marginile panglicilor de asfalt ale autostrăzilor sau ghemuite la picioarele uriașilor stîlpi de înaltă tensiune ; am cunoscut tineri și bătrîni, bărbați și femei, pentru care o carte nu reprezintă nimic — oameni pierduți în hîrtoapele ignoranței, fără o calificare, fără o slujbă, aflați într-o permanentă căutare de lucru ; și-am întîlnit, imagine cutremurătoare, copii atinși de „kwasiorkor" — boala subnutriției : trupuri pipernicite, abdomene umflate, capete mari, ochi dilatați, mîini și picioare subțiri cum e fusul... Statisticile afirmă că în Africa natalitatea este foarte mare iar sporul anual al populației ridicat. În aceeași Africă însă, un milion de copii mor anual din cauza bolilor tropicale, subnutriției și lipsei de asistență medicală (un medic la 20 000 persoane) ; din 1 000 de nou-născuți, în primul an de viață, mor 259 în Zambia, 229 în Gabon, 200 în Niger etc. În Africa durata medie a vieții e una din cele mai reduse din lume și dacă e adevărată o cifră pusă la dispoziție de un expert al O.N.U. în probleme demografice, „continentul negru" este regiunea din lume cu cei mai puțini bătrîni : din cei 470 milioane de locuitori ai Africii doar vreo 6 000 sînt peste vîrsta de 60 de ani !

Sărăcia, analfabetismul, malnutriția, șomajul și încă multe alte racile izvorîte dintr-o lungă exploatare și dependență externă, le întîlnești pretutindeni în Africa, te fac să uiți frumusețea naturii, farmecul peisajului tropical. Marcate puternic de subdezvoltare realitățile tropicelor africane sînt, cum ar spune Claude Levi Strauss, triste, dureroase. Cu toate acestea starea de spirit care o întîlnești pe continent nu e tristețea sau resemnarea. Africa zilelor noastre e o lume a speranței, a încrederii în viitor; e o lume a faptei și acțiunii. Efortul de a învăța, de a construi, de a înlătura urmele dominației coloniale și a da un nou chip continentului o dovedește cu prisosință... Desigur e trist să vezi elevi și studenți folosind iluminatul public pentru a-și pregăti temele. Dar ce-i îndeamnă pe mulți tineri din Brazzaville să procedeze astfel ? Ce-i determină să se adune seara la lumina becurilor cu neon înșirate de-a lungul bulevardului ce leagă aeroportul „Maya-Maya" de capitala congoleză și să învețe, să citească, pînă tîrziu, dacă nu speranța, încrederea în ziua de mîine, în viitor ?

În Africa, sub crusta unor triste realități „germinează — cum spune Agostinho Neto — glia speranței".

Constantin Carbarău

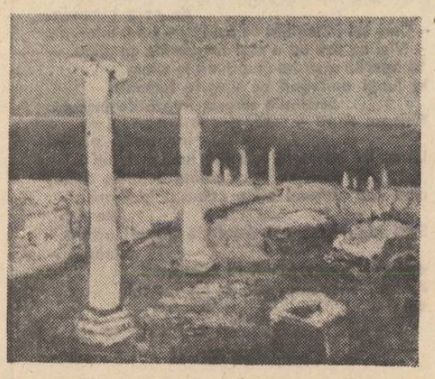

Matilda Ulmu : „Histria"
Din expoziția găzduită de galeriile de artă „Eforie"

Cine scrie și cine citește

REPERE

Ne-am obișnuit, nu fără rost, să considerăm domeniul sociologiei literaturii ca fiind teritoriul, mai mult sau mai puțin suveran, al investigării celor trei momente de vîrf ale faptului literar : scriitorul și opera (emițătorul și mesajul), editorul (canalul de transmisiune), cititorul (receptorul). Dacă un sociolog sau o grupare, o școală, își consumă eforturile acoperind parțial aceste momente de vîrf, își justifică el (ei) statutul și, pendinte, demersul ?... Este întrebarea obsedantă — pentru anul 1980 ! — care ne-a pîndit de cum am pornit lectura noii antologii editate la Ed. Științifică și Enciclopedică : Robert Escarpit, **De la sociologia literaturii la teoria comunicării**, sub tălmăcirea, redactarea și comentarea minuțioasă a lui Constantin Crișan și a Sandei Crișan. Mult mai completă, mai pură și mai definitorie decît antologia apărută în 1974, la editura **Univers — Literar și social**, prezenta convine și întrucît permite stabilirea, în sfîrșit, a unor criterii de definire și a succeselor și a limitelor investigațiilor școlii bordeleze. În linii mari, în studiul introductiv, C. Crișan punctează lunga și complexa activitate de profesor, de sociolog, de romancier, de om de cultură a lui Escarpit și, atunci cînd e cazul, se delimitează, critic, de unele opinii sau de unele procedee și metodologii. Metoda autorului antologat, se arată în studiul introductiv, ar consta în „a traversa opera și autorul ei, de-a lungul evenimentelor pas la pas cu acel **Zeitgeist**, care definește climatul estetic-stilistic al operei, dar care nu «închide» omul în gesturi sau hotărîri prestabilite. (...). Concepția aceasta provine dintr-o aplicare indirjită... a relației dintre **literar și social** în serviciul nobil al ideii de **totalitate**, așa cum o sugerează... filosofia estetică a lui Georg Lukács".

Cea mai importantă delimitare a lui C. Crișan, dar și a noastră, de vreme ce ne-am anunțat încă de la început o nedumerire obsedantă, parcurgînd lucrarea, rezidă în observația că „sociologul nu convoacă totuși estetica la marele festin al ierarhiei literare. În viziunea lui, succesul provine din valoarea internă a operei dar se realizează (= se desăvîrșește), dincolo de granițele ei, **prin Lectură**". Drept urmare, „Al. Dumas-tatăl = Balzac și amîndoi la un loc ar fi inferiori unor autori de romane polițiste de azi !" Categoric că „sociologia literaturii cîștigă și va avea de cîștigat dacă va colabora cu estetica". Preocupat de literatură „ca **act de informare** și mijloc de **comunicare**", Escarpit eludează, în general, ori interpretează de o manieră excesiv de proprie problemele, imposibil de ocolit chiar într-un demers sociologic, privind valoarea estetică a mesajului. Sociologii literaturii — și, acum, nu-i vizăm numai pe aceia îndrumați de profesorul Escarpit, — au ajuns să explice mulțumitor aspectele legate de evoluția și involuția unor reputații de odinioară, totuși se mișcă infinit mai incomod printre contemporani. Pînă la un punct, faptul se explică de la sine, valorile încă în constituire se alcătuiesc în spații culturale asupra cărora e riscant, cel puțin, să se concluzioneze. Dar nu de concluzii e vorba, ci de escamotarea problematicii axiologice. O escamotare camuflată, pentru că **referiri** se fac, însă eminamente din unghiul **vînzării** cărților. Nu trebuie să fii sociolog pentru a observa impuritatea suprapunerii noțiunilor valoare/comercializarea cărții. Punctul de vedere **poate fi** al editorului. Și nici al acestuia în totalitate, altminteri, în Franța sau aiurea, s-ar scrie și difuza numai romane polițiste, populiste, sentimentale... Evident că profesorul Escarpit nu-i uită pe critici, pe liderii de opinie, atîta numai că se îndoiește — și noi împreună cu dînsul — că aceștia pot influența lectura a mai mult decît unor grupări limitate de cititor, și aceștia încă reprezentînd doar o fracțiune din „rețeaua de lectori culți". Atunci ? Atunci, jos cu interesul pentru artistic, fie și repetînd gestul izgonirii deșarte a poeților din cetatea platoniciană ? !...

Insistăm asupra chestiunii deoarece, de numeroase decenii, s-a alcătuit în principalul reproș adus sociologilor literaturii nu numai de către esteticienii de școală veche sau de către criticii de aceeași marcă, ci chiar de către sociologi înșiși. Indiferent că e complementară actului critic total sau reprezintă doar o metodologie auxiliară, sociologia literaturii se sufocă realmente într-o masă enormă de date continuînd să nu oficieze (decît stîngaci, dacă ne oprim asupra homologiilor goldmanniene) la degajarea importanței estetice a tocmai literaturii care-i constituie obiectul și pretextul. Nu-i vorba, aci, de a se da decrete referitor la valoarea absolută a unui scriitor, cît să se decelеze valoarea relativă a unor opere, consonant cu opiniile criticilor literari, istoricilor și esteticienilor, consonant nu neapărat partizan.

Trebuie, însă, arătat că, dincolo de acest fundamental moment al investigației sociologice, toate celelalte : scriitorul ca om, ca producător de bunuri culturale, opera ca produs economic de tip aparte, rețeaua producerii și difuzării operelor, piața literară, lectura etc. sînt temeinic și pilduitor analizate și, în acest sens, prezenta antologie se constituie într-un eveniment editorial fruntaș, neinteresînd numai pe specialiști. Fructuoase nu doar pentru francezi sînt discuțiile despre profesiunea de scriitor, despre fondul literar. **Dialectica humorului** (fragmente din lucrarea **L'Humour**, 1966) reprezintă o remarcabilă contribuție la elucidarea unor termeni și a unor atitudini, iar extrasele ilustrînd „ceva" din viața lui Byron, ni se par a alcătui un excelent material cancanier lustruit cu necesitățile (servituțile) eseului bio-bibliografic ; sînt, aci, multe fraze care par a fi ticluite de Mateiu Caragiale (Cf. pp. 327—329).

Înțelegem și apreciem gestul lui C. Crișan de a oferi în românește contribuțiile sociologice de prestigiu ale unei școli care nu mai trebuie prezentată. Cum să o putem, totuși, just aprecia și, în consecință, valorifica, atîta timp cît lipsesc încă (nu cunoaștem dacă și din planurile unor edituri) atîtea alte contribuții ? Ne referim la Duvignaud, Memmi, Hanke, Schücking, Adorno, Moles, Francastel, Lalo, Dumazedier, Hoggart, Pichois etc., etc. Momentul critic al constituirii disciplinei considerăm că a trecut (demult). Alt moment critic, de astă dată prezent, considerăm a fi risipirea eforturilor printr-o ignorare mai mult sau mai puțin planificată. E drept că, întrucît are o dimensiune strict științifică, sociologia literaturii încă nu-i printr-un consens generos canonizată (nu neapărat matematizată à la A. Moles, dar nemaicuprinzînd echivocități terminologice, metodologice ș.a.), iar întrucît are o distinctă latură umană, lipsește încă și consensul perspectivei ideologice, politice, istorice de abordare a vieții și activității scriitorului și cititorului. Să fie absența acestor consensuri un ecran izolator fatalmente ? Nu credem, dimpotrivă, mai curînd un element incitant la dialog, la diversitatea fertilă a investigațiilor. În acest context, prezentul florilegiu din laborioasa activitate a școlii bordeleze, sub egida profesorului R. Escarpit, oferă un exemplu mai mult decît stimabil : necesar.

Mircea Constantinescu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe I. VALERIAN,

Cu prilejul celei de a 85-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, Conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese, bucurii cît mai multe.
Vă dorim multă sănătate și vă urăm
La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe GELLU NAUM,

La cea de a 65-a aniversare a zilei dumneavoastră de naștere. Conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, din inimă, un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească.
La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe COSTACHE ANTON,

La cei 50 de ani de viață pe care îi împliniți cu dăruire pentru creația literară din țara noastră, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară.
La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie și teorie literară nr. 2/1980

Din ultimul număr al prestigioasei publicații reținem mai întîi studiul **Coordonate fundamentale ale literaturii române vechi** de I. C. Chițimia, revelatoare sinteză a problemei în cauză, cum se știe, îndelung discutată și contradictoriu interpretată de specialiști. Dovedind o excelentă cunoaștere a tuturor aspectelor înscrise în istoria culturii românești vechi, reputatul exeget formulează o suită întreagă de opinii concludente, care în chip firesc impun punctul de vedere concluziv : „Așadar, partea dintîi a literaturii române are legături cu un străvechi substrat de cultură autohtonă, în permanentă vitalitate și evoluție organică pînă la atingerea unor note de adevărată și originală poezie, în context de literatură universală. Nu există ruperi de epoci și etape, ci un continuu fenomen de osmoză și endosmoză culturală, care a dus la unitatea spiritului și la progresul creației poetice. Etapele care urmează vor lua înălțimi mai mari în domeniul literelor". **Moldova Contesei Dash și a lui Alexandre Dumas** este titlul unei pasionante și erudite investigații întreprinsă de Andrei Pippidi avînd drept obiect romanul **Mikaël le Moldove**, al sus numitei scriitoare, pe adevăratul ei nume Anne-Gabrielle de Cisternes de Courtires (1804—1872). Prezumțios și restrictiv, divulgînd o deficitară cunoaștere a temei, este, în schimb, articolul **Valențe și limite ale monografiei literare** de Elena Sipiur. În esență, considerăm că unui cercetător tînăr, prea puțin cunoscut, îi stă bine mai ales în postura de practician și mai puțin de teoretician avîntat. **Centenarul Arghezi** este marcat de articolele **Poezia ca tehnică a genezei** (Mihai Vornicu), **T. Arghezi și „transcendența goală"** (I. Cheie-Pantea), **Motivele „bătăliei" Arghezi** (Dorina Grăsoiu).

Mai semnează în acest bogat și interesant număr, studii, cronici, analize, Florea Ghiță, Georgeta Stoia-Mănescu, Adriana Mitescu, Emil Manu, Luminița Beiu-Paladi, Monica Pillat, Felix Karlinger, Marin Buga, Paul Păltînea, Lucian Chișu, Vasile Sandu, I. Oprișan, Bucur Țincu, Ileana Verzea, Maria Spiridon. Întreg sumarul revistei este conceput sub semnul penetrantelor considerații cu privire la direcțiile de dezvoltare ale cercetării istorico-literare actuale formulate de Mihnea Gheorghiu în eseul Acea frază **memorabilă. „Istoria literaturii române nu poate să fie decît o demonstrație a puterii de creație română, cu notele ei specifice, arătarea contribuției naționale la literatura universală"**, este fraza călinesciană pe care autorul eseului cu care se deschide sumarul revistei o interpretează ca pe un adevărat memento.

Cronicar

m a p a m o n d

POEZIA UNEI STĂRI ESENȚIALE

Cine este Sylvia Plath ? O biografie poetică întreruptă parcă nedrept de sinucidere, marcată obsesiv de fragilitatea vieții, urmărită de o constituție nervoasă tulburată ? Un destin proiectat în marea, adevărata poezie ? S-au scris tomuri și articole despre această poetă uimitoare, obsedantă, paradoxală, i-au fost analizate punct cu punct zilele copilăriei și adolescenței, caietele de școală, prieteniile, lecturile, toată viața personală, iubirea pentru poetul Ted Hughes, disperarea, mobilurile sinuciderii, sentimentele față de copii, cu alte cuvinte viața ei a fost radiografiată cu insistență și minuțiozitate, poemele ei au fost disecate și interpretate. Stările sufletești și perioadele vieții ei au fost înțelese și etichetate, viața Sylviei Plath ne este cunoscută acum, și din fotografii putem vedea mai întîi o adolescentă zîmbind senină la Newnham College, în 1955, mai apoi în 1959, alături de Ted Hughes, o femeie cu priviri calde și trăsături frumoase.

Cărțile ei de versuri („The Colossus" apărută în timpul vieții și „Ariel", „Crossing the Water", „Winter Trees", publicate postum) sînt deschiderea către o lume interioară contorsionată, ambiguă, către o tulburare a unei firi sensibile, și a unei minți inteligente, o adevărată luptă cu timpul și cuvintele, o viață neliniștită, rostogolindu-se fascinant, către împlinirea unui destin neînduplecat, dacă ar fi să cităm chiar poezia ei: „All night I shall gallop thus impetuously, (...) Echoing, echoing".

Poezia Sylviei Plath nu este o poezie morbidă, deprimantă. Accentele tragice, sentimentul fatalității, cad pe un teritoriu literar marcat de observația fină a vieții, a frumuseții, a sentimentelor umane. Iubirea este nervura cea mai de preț a acestei vieți poetice, nu declamată, nu scoasă cu ostentație în relief, ci iubirea veghind din umbră, inducînd sens și frumusețe traiului pămîntean.

Trădarea o pune pe poetă într-o anumită ecuație cu ceilalți, trădarea este cea care îi dezechilibrează viața, îi defazează realitățile și îi potențează poezia, să spunem că avem azi sub ochi poeme strălucitoare cu prețul tragediei acestei femei ? Iubitorul și prețuitorul de poezie citește ; viața ei nu trebuie explicată, nu trebuie judecată, poate chiar nu trebuie de tot înțeleasă. Spun asta pentru că viața ei atît de scurtă și de intensă — cu succese, cu înțelegere și pătrundere a sensurilor, cu dragoste și disperare — așa radiografiată și interpretată, nu ne-o poate da pe Sylvia Plath, ea este un mister, un mister frumos și tragic, dincolo de mărturisirile prietenilor și chiar dincolo de propriile mărturisiri din romanul „The Bell Jar", ea este **numai** în poezie, pentru că toată era o fascinantă poezie, în adîncul ei atît de convinsă de supremația versului, încît nici nu mai avea nevoie să probeze, să accepte competiția, să primească lauri, și putea să-și dorească numai să fie o femeie devotată și fericită.

„Sînt vieți care se consumă în pilpîiri iuți, asemenea meteorilor. Sînt vieți cu o exasperare conținută în fiecare mișcare, în fiecare gest, în fiecare atitudine, vieți străbătute de sentimentul unei totale, irepresibile insecurități ontologice", ne spune prefața la frumoasa selecție românească*) care aduce în fața cititorului o parte din opera Sylviei Plath, această poetă care a devenit o legendă, acută și surprinzătoare, stăpînind perfect cuvîntul și sensurile, rafinată, profundă, inteligentă, neliniștită, tulburătoare, misterioasă.

Sylvia Plath s-a sinucis într-o zi de iarnă, la ora șase dimineața.

Sylvia Plath este o poetă esențială.

Cleopatra Lorințiu

***) Sylvia Plath : „Ariel și alte poeme", Editura „Univers", București, 1980. Traducere și prefață de Vasile Nicolescu.**

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Tubib Constantin

— Helfi mic ! — Deschide gura !

Bolnavul deschise gura. Oglinda de pe fruntea doctorului avea o strălucire hipnotică. Ochii pacientului s-au fixat în discul metalic care i se reproducea micșorat în pupilele contractate de intensitatea luminii. Doctorul avea o față, smeadă, ca de arab sudic, obrajii cărnoși, bărbia proeminentă denotînd o energie fermă dar reținută. Privirea lui scruta gîtul pacientului în vreme ce spatula de metal, rece, cu gust de nichel, ca o lopățică, apăsa limba bolnavului.

— Nifis ! — Respiră !

Respirația bolnavului era mai mult șuier șerpesc, fața lui violacee trăda asfixia, cutia toracică părea strînsă într-o gheară de fier în care plămînii tineri erau gata să explodeze.

Diagnosticul cu care venise acel tînăr marocan, tocmai de la Meknesh, era fatal : „Suspect de melano-ameloblastom" — tumoră rar întîlnită. Dar în loc ca laringele să apară purpurii, tumefiate de ambele părți, în gîtul bolnavului se vedea o umflătură neagră-vineție, cu suprafața străucitoare, parcă solzoasă, obstrucționîndu-i căile respiratorii și anihilîndu-i total corzile vocale. De trei săptămîni tînărul acela murea încet, strangulat implacabil de acea afecțiune bizară care, în cazul cînd s-ar fi dovedit a fi într-adevăr un blastom, avea să-l ucidă în cîteva ore. Venise în ultimul moment, cînd despre un bolnav se spune că este „terminal". Ai lui îl aduseseră pe brațe, purtîndu-i trupul tînăr cu gesturi tandre, și așezîndu-l pe patul doctorului ca și cînd l-ar fi pus într-un sicriu.

— Tubib Constantin — îi spusese cel mai bătrîn dintre ei —, salvează-l —, dumneata vindeci orice boală, ți s-a dus vestea în tot Marocul, ceilalți doctori ne-au spus că e pierdut, dar noi sperăm, dumneata nu poți fi de acord cu moartea, moartea se teme de dumneata, fuge de dumneata, și noi știm că nu întotdeauna trebuie să ne dăm bătuți, să șoptim cu resemnare : „Mulena !... Mulena !..." adică „Așa a vrut cel de sus !» Salvează-l, și-ți vom cînsti numele peste șapte generații, îl vom rosti cu venerație în fața celui mai înalt pisc din Atlas, îl vom rosti cu respect și închinăciune peste nisipurile Saharei, ferice de țara aceea care are în pragul casei ei o mare de i se zice Marea Neagră, și dă lumii astfel de oameni cu suflet limpede ca cerul senin.

Doctorul nu mai auzea de mult cuvintele bătrînului arab care se lamenta în burnusul lui vărgat, căinîndu-se, dar alegîndu-și cuvintele ca înțelepții. Femeile care veniseră cu el îngăimau un plînset ostoit ca un bocet stins, clătinîndu-se în lungul pereților ca firele de papirus în bătaia furtunii. Era duminecă și doctorul plănuise să facă o excursie la Volubilis, în vechea cetate romană din apropierea Moulai Idrisului, ca să-și mai clătească ochiul, cum spunea, după o săptămînă grea de lucru, și să însăileze cîteva schițe în tuș stînd la umbra subțire a unui chiparos.

— Gata, se contramandează — îi șoptise el soției, doctoriță și ea, care îl asista întotdeauna în cazurile dificile. O să mergem altă dată. Duceți-l în sala de operații !

Nu mai era timp de investigații ample, de recoltarea unei biopsii pentru verificarea diagnosticului fatal, în care, de altfel, el nici nu prea credea. Ceva îi spunea că acesta fusese pus după niște aparențe ce puteau fi înșelătoare, ca și cînd, cel ce îl scrisese pe hîrtia de trimitere nu văzuse în viața lui un blastom, și nu operase pe gît. De altfel, nici tubib Constantin nu era specialist în boli de gît, ci doar internist și chirurg, dar, ca toți medicii cooperanți trimiși în Africa, în cadrul colaborării dintre România și țările în curs de dezvoltare, trebuise să facă de toate, de la operații banale de apendicită, la oftalmologie. N-avea „vocație" de misionar, la cei 45 de ani ai săi trăda mai mult un suflet de artist, îi plăcea să picteze, să scrie, să surprindă „clipa", s-o fixeze în culoare sau în cuvînt, ori s-o istorisească prin viu grai, transportat, ca marii povestitori. Dar cînd îmbrăca halatul alb devenea parcă alt om, aparținînd unor rigori sacerdotale, sever în comportament, sobru, chiar auster, în ciuda firii sale poetice.

— Trahectomie ? — îl întrebă soția pregătindu-se să-l asiste. — Am impresia că n-ai altă ieșire, altfel, îți moare pe masa de operație.

— N-o să-l operez.

— Ți-e teamă ?

— Nu. Diagnosticul acela mi se pare o aberație.

— Totuși, dă-i putința să respire ! Auzi femeile cum plîng ? Le înțelegi ?

— Nu-mi place cuvîntul acela al lor : „Mulena !» E țipătul resemnării. Fă-i o anestezie locală...

...Mai fusese la Volubilis desenînd iacom detalii din acea Grădină a Hesperidelor unde Hercules fusese trimis în căutarea merelor de aur. Dar imaginile pe care și le rememora îi erau acum secondate de acel diagnostic cumplit, echivalînd cu un nume sofisticat dat morții... Și acolo, la Volubilis, erau coloane torsate, puse să toarcă lumina, ca niște sfredele înfipte în cer., Și gheara aceea neagră, solzoasă, din gîtul tînărului bolnav, manifestînd parcă o pulsație proprie... Melano-ameloblastom... Și acel Mulena !... Mulena !..., rostit cu cerbicea plecată, și cu o ură amestecată cu adorație...

Tînărul îl privea cu ochi apatici.

— Auzi ? — îi spuse doctorul —. Fără Mulena ! Trebuie să vrei și tu, și trebuie să-mi dai și mie concursul. Helfi mic !. Mare, mare, așa...

Ceva ca o ventuză neagră apărea în fundul gîtului.

— Pensă !

Degetele îi intrară automat în urechile pensei pe care o introduse încet în gîtul bolnavului trecînd bariera corzilor vocale. Strînse ușor, corpul acela negru se contractă, trase, tînărului aproape că îi ieșiseră ochii din orbite din cauza asfixiei, tîmplele îi zvîrneau arătîndu-și arterele învinețite ca pe fruntea unui bătrîn apoplectic. Secundele căzdeau grele. Puse o palmă pe fruntea tînărului și zmulse ușor. Acel „ceva" se deslipi și cedă. Trase. În vîrful pensei se prinsese o lipitoare enormă.

— Blastom ! Doamne, că mulți cretini mai sînt și în meseria noastră !

Se auzi horcăitul ca de înecat al bolnavului care prinsese o gură de aer. Apoi, respirația tînărului se reinstală normală, luminîndu-i chipul și descongestionîndu-i fața.

— Chukran. Sidi, Baraka laufik, Sidi...

— Lasă, nu mai îmi mulțumi — îi zise tubib Constantin bătîndu-l pe umăr și făcîndu-i semn să se ridice. Altă dată, cînd mai înoți sub apă, ține gura închisă... Gata, gata, nu-mi place să mi se sărute mîna, du-te sănătos, și cheamă-mă la nuntă. Cînd te însori. Apoi se întoarse spre soție — : Ce zici, n-am putea, totuși, să ne repezim pînă la Volubilis ? E duminecă și cine știe ce „blastom" ne mai pică !

Îl chema Constantin Ioan Rădulescu. A muncit patru ani la Fez, în Maroc, țară despre care a scris o carte ilustrată cu schițele lui. Scria : „Acolo unde portocalii și mandarinii cresc din adînc, colorînd cu fructele lor galbene peisajul verde al colinelor... unde Mediterana stă calmă și apele oceanului vuiesc neliniștite, m-am oprit pentru „o clipă de mai mulți ani» din viață." Cartea abia tipărită, tubib Constantin a plecat pe drumul cel fără de întoarcere, răpus de o boală cu diagnostic sigur. N-a apucat să se mai ducă la nunta tînărului marocan...

DIN LIRICA FINLANDEZĂ

Poet și nuvelist, Hannu Niklander (n. 1951) locuiește la Vihti. Este absolvent al Facultății de istorie și filologie al universității din Helsinki. Debut literar în 1977. Hannu Niklander este autor a două volume de poezie : Kotiinpain (Spre casă) Maakuntalaulu (Cîntece provinciale). A fost tradus în limbile bulgară și suedeză.

hannu niklander

FINLANDA

Vreau să trăiesc mult
să văd Finlanda cum se trezește,
să fiu în rînd cu cei ce-o vor trezi.

După un somn adînc, firavă, se va-ntinde
din pat să se ridice-i va fi ceva mai greu,
dar pînă-la urmă totuși se va înzdrăveni.

Atone plăgi de zăcere-ndelungă, blînd
îngrijite
vor dispare,
coșmarurile nopții se vor uita.
Finlanda va păși în zi cînd ochii
și-i va spăla cu apă rece.

Atunci, ea va avea parfumul unei cămăși
curate
și va fi caldă și pletele-i vor atîrna prelung
și-am s-o salut spunîndu-i tulburat:
— Bună dimineața patrie!

GOLFUL FINIC

Leneș și liniștit ca oglindirea granitului.
Toamnele, — sur și-nspumat ca apa de rufe.
Gata-i să-și iasă din fire,
ori blînd să accepte-mpăcarea.
Mult timp se vor sparge de mal
imensele-i valuri născute cîndva de furtuni,
grele ca-mbrățișarea unui debil mintal.

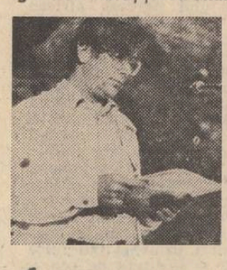

Poet, publicist și traducător. Tarmo Manelius (n. 1929) locuiește la Helsinki. Autor a două volume de poezie originală, a întocmit mai multe antologii de poezie. Este autorul mai multor volume de poezie și proză traduse din limba bulgară, suedeză.

tarmo manelius

AFEUMS

Afeums și-a pierdut un ochi. Îl caută încă
și trece pe lîngă izvor.
Ochiul arde acolo în ape. Privește sașiu
peste lume
fugarul.
Nu și-a găsit stăpînul.

HÖLDERLIN

Era frig și Hölderlin tremura, strîns lipindu-și
de corp hlamida
— Cum vei întîmpina ce aștepți — l-am întrebat.
— Nici un zeu nu e mai singuratec ca mine. —
Încăperile răvășite se-adună în cîmp.
În lungi amurguri se tînguie fecioare.
Scrisorile absent frunzărite înșeală.
Tînjeam după o vară, dar iată-n prag —
întunecări o mie.
La ce-mi folosește spectrul luminii blînd
coafînd colinele zeilor,
cînd cea care-mi ațîne calea e în afară
de timp.
Simt frigul cum îmi cuprinde trupul; aștept
caleașca —
ea mă va purta prin țara primăverii.
Aburul ceții se-apropie de țărm. Acolo
voi fi altul.

În românește de
Alexandru Ivănescu

Ultimul Garcia Marquez în românește

Gabriel García Márquez, columbianul universal, a pătruns demult în conștiința publicului nostru și nu puține date, pe care nu le pot enumera aici, demonstrează faptul că și scriitorii români au înțeles să se aplece cu atenție și să studieze „învățămintele" ce se pot desprinde din experiența literară a acestuia. Dincolo de pitorescul exotic — efect, de fapt, de distanță — și de magia verbală a celui despre care s-a spus că posedă cel mai amplu registru lingvistic al spaniolei, de la Cervantes încoace, ceea ce cred că i-a atras pe prozatorii noștri, dintre care cei mai mulți au avut acces la opera lui prin intermediul traducerilor, românești sau străine, a fost ambițiosul „pariu" ținut de acest autor, ca și de ceilalți scriitori ai „realului miraculos" latino-american (Carpentier, Cortázar, brazilianul Guimaraães Rosa, Roa Bastos, în parte și Borges sau Asturias), de a efectua o „lectură" a realității continentale în cadrul căreia mitul și istoria să constituie instanțe reciproc explicative. Or, acest obiectiv nu poate fi resimțit decît cu solidară adeziune, într-un moment în care, odată depășite dogmatismele schematice de orice semn, investigarea estetică își propune o radiografie multidimensională a realității românești. De aceea, asupra oricărei traduceri din opera lui García Márquez apasă o responsabilitate culturală mai gravă decît de obicei : nu este vorba numai de „luarea în posesie" pe seama limbii române a unei capodopere a literaturii universale, ci și de a oferi, la un nivel adecvat, un **instrument de lucru** literaturii românești.

Această răspundere este cu atît mai acuzată în cazul „ultimului" García Márquez, cel de după **Veacul de singurătate,** cu cît aceste opere (**La incredible y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada** — 1972 și **El otoño del Patriarca** — 1975) inaugurează un ciclu narativ nou, al „ieșirii din Macondo", a cărui „bătaie" estetică rămîne deocamdată o problemă deschisă. Cele două cărți au „beneficiat" anul trecut de versiuni românești datorate lui Darie Novăceanu.

Pe Darie Novăceanu îl cunoaștem îndeosebi ca autor de retroversiuni spaniole din poezia noastră (Blaga, Bacovia, Arghezi, o **Antologie de poezie română** editată la Barcelona ș.a.). Despre „virtuțile" d-sale ca traducător am avut ocazia în cîteva rînduri să-mi spun părerea (îndeosebi în „Cahiers Roumains d'Études Littéraires") ; acestea ar putea fi rezumate după cum urmează : pripa în lectură și în tălmăcire și ciudate „colaborări" cu autorul-sursă care denotă neînțelegerea textului... în românește (citam în cronica versiunii la Arghezi o confuzie a imperfectului de pers. II diateza activă „dezmierdai", cu omofonul său la perfect simplu pers. I, reflexiv). În acele cazuri exista însă scuza lingvistică (nu și etico-culturală) a dificultăților inerente exercitării instrumentului poetic — fie și a unuia subordonat, cum este acela al traducătorului — într-o limbă, alta decît cea maternă. Să vedem dacă Darie Novăceanu reușește mai bine atunci cînd parcurge drumul firesc, adică atunci cînd limba-țintă este română.

Despre nivelul versiunii „Eréndirei" un indiciu suficient de elocvent este însuși titlul, unde „abuela **desalmada**" (= crudă, haină, nemiloasă, fără suflet, cuvînt compus din „des-" sufix cu valoare privativă și „alma" = suflet) devine „bunica **nesăbuită**" („NESĂBUIT... (Despre oameni) care este lipsit de judecată, de chibzuință în acțiuni ; nechibzuit, nesocotit..." **Dicționarul explicativ al limbii române**). Va părea poate neelegant procedeul confruntării unei versiuni „literare" cu dicționarul și se va invoca argumentul inexistenței sinonimiei perfecte, necum a corespondențelor perfecte de la o limbă la alta, sau, de alt plan, acela al necesarei libertăți pe care trebuie să și-o ia autorul unei versiuni „artistice" față de textul original, dacă nu vrea ca traducerea sa să fie o simplă iuxtă. Nivelul de „sofisticare" al instrumentelor noastre critice ne este însă impus de obiectul despre care vorbim : din punct de vedere lingvistic **nici** o notă semantică a lui „nesăbuit" nu se acoperă cu sfera lui „desalmado", iar libertățile tălmăcitorului încep **de la** nivelul dicționarului în sus.

Prefața la **Toamna Patriarhului** (Ed. „Univers", Buc., 1979), în care Darie Novăceanu se exercită și ca critic, ne oferă un alt exemplu de acest fel, ce nu poate fi înscris decît la rubrica „perle" : referindu-se la monumentala monografie a lui Mario Vargas Llosa : **García Márquez : Historia de un deicidio,** el citează titlul acestei lucrări și în românește, ca Istoria unei... zeificări. Or, orice cititor cu o instrucție medie își poate da seama că sufixul „cidio" este corespondentul românescului — „cid" și, chiar fără nici un fel de cunoștință de latină și etimologie, poate înțelege că acesta din urmă, prezent în cuvinte comune ca „paricid", „filicid", „infanticid" etc. (de la lat. „occidere"), înseamnă „a ucide", ca atare deicidul, uciderea zeului, se află exact la polul opus zeificării. Această „interpretare" îmi amintește de alta, datorată tot lui Darie Novăceanu, în versiunea spaniolă a lui Blaga, unde „Eutopia" din **Mirabila sămînță** devenea, prin decizia „suverană" a traducătorului... Utopia !

Trebuie să spun, dintru început, că **pe ansamblu** varianta românească a **Toamnei Patriarhului** mi se pare mai îngrijit și mai atent realizată, decît aceea a povestirilor. Numai că trăsăturile acestei opere, ca și, în general, ale scriiturii lui García Márquez, în al cărei centru se situează categoria **preciziei reprezentative,** cu permanenta mobilizare și cu savanta dozare în acest scop a nivelului literal și a celui figural, a denotației și a conotației, a tuturor resurselor de nuanțare pe care le poate oferi sintaxa spaniolă (și din acest punct de vedere româna, cu topica ei liberă, poate fi, dintre idiomurile romanice, limba-țintă ideală pentru un text-sursă hispanic), impun un travaliu la nivelul **detalului,** unde se distilează esențe de semnificație de o deosebită importanță. Traducerea fiind, în ultimă instanță, o **stilistică contrastivă aplicată,** glosarea minuțioasă a originalului devine o operație preliminară **obligatorie,** pentru a putea detecta și apoi transpune în limba-țintă nivelele stilistice și de limbaj ale textului-sursă.

Să vedem, în încheierea acestor însemnări, dacă Darie Novăceanu rezistă la un asemenea examen. Citez prima frază a volumului : „Durante el fin de semana los gallinazos se metieron por los balcones de la casa presidencial, destrozaron a picotazos las mallas de alambre de las ventanas y removieron con sus alas el tiempo estancado en el interior, y en la madrugada del lunes la ciudad despertó de su letargo de siglos con una tibia y tierna brisa de muerto grande y de podrida grandeza". Și traducerea: „La sfîrșitul săptămînii, vulturii au coborît în balcoanele palatului prezidențial și-au sfîșiat cu secera ciocurilor plasele de sîrmă de la ferestre, repunînd în mișcare cu aripile lor timpul împietrit în interiorul acestuia, astfel că în dimineața zilei de luni orașul s-a trezit din letargia lui seculară sub curgerea ușoară și blîndă a unei brize care vorbea despre un mare mort și despre o putredă măreție".

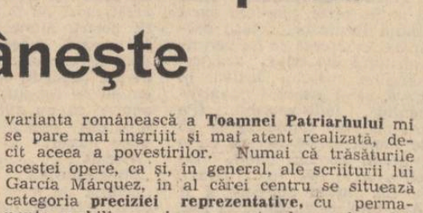

Desen de Nicăpetre

„Vulturii" pentru „gallinazos" este o improprietate la nivel conotativ, deoarece ultimul cuvînt (un americanism) desemnează o specie de răpitoare care se hrănește cu stîrvuri (eventual „uliu" sau „hultan") deci sugerează sordidul, morbidul, descompunerea ; vulturul, dimpotrivă, posedă o conotație „monarhică", sublimă, și-au sfîșiat cu secera ciocurilor" pentru „destrozaron a picotazos" (adică, pur și simplu, „distruseră cu lovituri de cioc"), înafară de faptul că reprezintă o „colaborare" cu originalul, este și o improprietate, de astă dată la nivel denotativ, pentru simplul motiv că secera taie, retează, nu sfîșie, și cu atît mai puțin plase de sîrmă. „removieron con sus alas el tiempo estancado" este o imagine complexă în care autorul selectează dintre semnele verbului „remover" pe acela de „a amesteca un lichid gros", eventual mîncarea într-o oală, ceea ce duce la ideea că timpul este o materie viscoasă, idee întărită și de adjectivul „estancado", care are aceeași rădăcină ca și „estanque" — iaz, baltă (aș traduce prin urmare: „tulburară cu aripile timpul care băltea înăuntru"), Darie Novăceanu se lasă înșelat de un „fals prieten", prefixul iterativ „re" —, și traduce „repunînd în mișcare" (tot astfel cum, în versiunea românească a ficțiunilor lui Borges, „lapso" = răstimp, interval temporal, devine... „lapsus") fapt care îl conduce la tocitul „timpul imprietrit" adică oprit în loc. În fine, în „una tibia y tierna brisa de muerto grande y de podrida grandeza", „brisa" este un termen metaforic pentru „iz" (căci, să ne aducem aminte, marea fusese demult vînată de dictator, americanilor), sens pe care cititorul român nu-l mai percepe în „briză" ; urmează, în traducere „care vorbea despre un mare mort", unde, pe lîngă o inutilă prosopopee a brizei, deslușim o ignorare a valorilor stilistice rezultate din topică : „mare mort" (ca și sp. „gran muerto") nu este același lucru cu „muerto grande", adică „mort mare" — ultimul termen aparține sferei corporale — trupul care emană izul —, iar celălalt, sferei morale, care, la García Márquez, cade pe seama sintagmei următoare : „podrida grandeza" (să nu uităm că „podrido" înseamnă în spaniolă în sens figurat, și „corupt"). Din această construcție contrapunctică nu mai rămîne nimic în versiunea românească, în care „despre un mare mort și despre o putredă măreție" rămîn exclusiv în sfera morală, devenind tautologice.

Victor Ivanovici

REVISTA STRĂINĂ

● **SĂLILE** Universității Sorbona din Paris au găzduit o expoziție de carte românească care cuprinde peste 1 500 de volume — literatură originală și în traducere, precum și lucrări de istorie, filozofie, drept, economie, geografie. Expoziția „Actualități editoriale românești" s-a bucurat de interesul unui larg public dornic de a cunoaște atît cartea românească cît și felul în care editurile din țara noastră oglindesc realizările din diferite domenii ale științei și artei românești.

● **OPERA LUI LUCIAN BLAGA** face obiectul unui amplu eseu publicat în revista „Al Nahadha" care apare în Kuweit. Valoarea scrierilor poetului și filozofului român e cercetată în cadrul fertil al analizei caracterului original al spiritualității poporului nostru, ca expresie fireacă a vechimii și continuității sale în același spațiu geografic. Articolul tipărit de publicația kuweitiană, revistă cu largă răspîndire în zona Golfului, apare în contextul largului ecou care îl are sărbătorirea aniversării a 2 050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent.

● **ÎN COLECȚIA „PLAMEN"** a editurii „Odeon" din Praga a fost tipărit volumul „Poezia neîntreruptă" de Virgil Teodorescu. Autorii traducerii și ai prefeței sînt Eva Strebingerova și Vilem Zavada.

● **JOCURILE OLIMPICE** sînt însoțite de fiecare dată — conform Cartei Comitetului Olimpic Internațional — de un amplu program cultural național. Între 28 iunie și 8 august, în cadrul serbărilor prilejuite de Olimpiada de la Moscova vor fi prezentate peste 150 de spectacole de operă și balet, peste 150 de spectacole dramatice (în repertoriu : capodopere ale clasicilor ruși și sovietici, precum și cunoscute creații din literatura dramatică universală), aproximativ 150 de concerte și peste 350 reprezentații de circ.

Printre mesagerii artei sovietice la Olimpiadă se numără și cunoscutul Ansamblu academic de stat de dansuri populare condus de Igor Moiseev care va prezenta oaspeților sosiți din întreaga lume dansuri ale popoarelor sovietice interpretate de virtuoși precum și o serie de minispectacole pregătite special pentru Olimpiada Moscova '80.

● **LA IVANGOROD,** localitate situată pe malul Nevei, a fost deschisă, cu prilejul actualelor jocuri olimpice, prima galerie de artă din regiunea Leningrad. Instalată într-un vechi conac restaurat cu această ocazie, ea adăpostește printre alte opere de valoare o colecție de 400 lucrări ale renumitului grafician I. Bilibin. Ivanogorog este plasat pe traseul care unește orașele olimpice Leningrad și Tallin.

● **DE MAI BINE** de 40 de ani funcționează la Jilhava, mică localitate situată într-o regiune accidentată din platoul ceho-morav, un teatru care s-a impus printr-un repertoriu bogat, pe scena căruia regizori de notorietate au montat piese jucate de mai multe generații de actori, azi nume de primă mărime ale rampei ori ale filmului și televiziunii cehoslovace. „Teatrul Horácko" din Jilhava a părăsit de multe ori localitatea de reședință pentru a prezenta spectatorilor din satele învecinate lucrări din literatura dramatică autohtonă și universală. „Judecătorul și trandafirul galben" de G. Danilov, „Călătoria în Franța și înapoi a regelui Carol al VI-lea", comedia lui Jiří Šotola, „Viața insectelor" de Karel și Iosef Čapek sînt cîteva din piesele jucate în ultima vreme pe scena teatrului din Jilhava.

● **„FOTOGRAFIA CA ARTĂ, ARTA CA FOTOGRAFIE"** este tema Marii expoziții de vară a Festivalului de la Bregenz (Austria) din acest an. Aproximativ 600 de piese au fost selectate pentru a fi prezntate la Künsterhaus din Bregenz. Expoziția, care se împarte în două mari secțiuni, caută să ateste pe de o parte nivelul atins de arta fotografică în ultimii ani,iar pe de altă parte încearcă să demonstreze măsura în care fotografia a fost folosită de mari artiști pentru realizarea unor cunoscute opere de artă.

● **O IMPORTANTĂ** colecție de manuscrise, scrisori, fotografii, ciorne, precum și alte documente Hemingway a intrat în poseria bibliotecii memoriale John Fitzgerald Kennedy din Boston. În acest fond documentar, adevărat tezaur pentru cunoașterea vieții și operei marelui scriitor american, laureat al Premiului Nobel în 1954, se află numeroase fragmente de manuscrise care nu au fost încă publicate precum și volume pe care Hemingway, le-a tipărit în mai multe țări, cărțile lui fiind traduse în peste 40 de limbi vorbite pe glob.

● **MUZEUL MUNICIPAL** din Limoges a găzduit o expoziție de grafică aparținînd lui Marc Chagall. Peste șaizeci de litografii, majoritatea în culori au ocupat simezele a două mari săli. Operele expuse au fost realizate între 1951 și 1964 și ele provin din colecțiile Fundației Maeght. Grafica expusă reprezintă monumente, peisagii și chipuri din Paris. Sînt de asemeni prezentate volume de Aragon, Malraux, Pieyre de Mandiargues ilustrate de Chagall.

● **LONDON'S TATE GALLERY** găzduiește prima mare expoziție în Anglia a operelor lui Salvador Dali, unul dintre ultimii giganți în viață ai incontestabilului artei moderne și figură proeminentă a mișcării suprarealiste. Au fost expuse peste 300 de picturi, desene și obiecte suprarealiste. Lucrările artistului — care, după cum el însuși susține, este mai suprarealist decît suprarealiștii — sînt împărțite în două epoci, — începînd cu lucrările executate între 1917 și 1928 și cele din 1926—1939. O secțiune aparte este dedicată lucrărilor religioase și portretelor, și o alta șederii sale în America și anilor de după război pînă în zilele noastre.

● **EDITURA LAFFONT** publică lucrarea istoricului și ziaristului francez Claude Manceron, „La révolution qui lève". Tema cărții este prăbușirea Vechiului Regim (1785—1787) pentru a lăsa loc schimbărilor revoluționare — Ascensiunea oamenilor de mîine, afacerea colierului reginei, răscoala țesătorilor din Lyon și mișcarea marilor creatori ai secolului XVIII, Beaumarchais, Sade, Madame de Stael sau Mozart. Istoric pasionat, urmaș al lui Michelet, Claude Manceron este autorul a numeroase lucrări despre Napoleon, cele O sută de zile, Austerlitz, și pregătește volumul „Histoire biographique universale entrecroisée".

SPORT

Marginea unui drum miraculos

La sfîrșitul celei de-a XXII-a Olimpiade de vară, păstrăm din ce în ce mai puțin aerul unor oameni încîntați de biciuitoare plăceri, cît mai curînd o mască istovită de o prea îndelungată expunere la soare și la judecățile strîmbe ale arbitrilor. De altfel, sărbătorile prelungite se cer urmate de săptămîni de muncă peste puteri. Pentru că sufletul omenesc e urzit să doarmă mai degrabă în gări mici decît în vechi castele și să nu întîrzie mult prea mult lîngă maluri gîlgîind de fluturi sau de riuri de fluturi vii sau de riuri și riuri de fluturi de hîrtie.

La Moscova, sportivii români, exceptînd gimnastica și reprezentanții altor vreo două discipline cum ar fi canotajul, boxul, luptele, s-au prezentat fără strălucire, iar uneori de-a dreptul fără vlagă. Marii noștri campioni au început să îmbătrînească, cei tineri, dar nu chiar atît de tineri cum s-ar crede, pe care-i păstrăm ca pe iarba de leac în aerul cel mai curat al munților sau între dafinii de la malul mării, n-au valoare internațională, respiră mediocritate, afișează suficiența caselor nelocuite, dar cu lăstuni la subțioară. Cît privește surprizele, ele răsar la noi, ai zice, doar spre a mări distanța dintre planete. Biruința, însă, cunoaștem cu toții, e rodul muncii și organizării al armatelor de specialiști ; săgețile aurite ce tîșnesc din necunoscut, fermecînd cerul și aducînd mulțimile în extaz, nu țin de regulă, deci nu prin elogiile învăluite în peruzele și culese de Nadia Comăneci sau de Ilie Năstase merită judecată munca federațiilor în cadrul C.N.E.F.S. Cele mai multe din aceste organisme pardosesc locul cu vechi rogojini și fac să circule amețitor numai vorbele goale. Ele trăiesc din noroc și din dacă pică ceva. Dar uite că la atletism, ca să luăm doar un exemplu, nu pică nici măcar un măr pădureț, darmite o pară mălăiață. Între două zboruri, de la Nil spre Dunăre și invers, cîte o barză chioară scapă uneori un pui de șarpe care ne e prezentat sub formă de pumnal de argint. Gîndiți-vă la tămbălăul pe care-l fac niște antrenori și niște funcționari din C.N.E.F.S. cînd un elev de-al lor ciupește vreun titlu amărît la un concurs anonim. Crezi că au dărîmat toate pragurile lumii cu barda ! Acum, însă, tac și se ascund prin colțuri întunecoase.

La Moscova a învins înlănțuirea muncii fără umbră de romantism. De altfel peisajul bucolic nu mai face parte din sportul european și poate nici din al lumii. După cîți arbitrii mincinoși am văzut îmi vine să zic că doar caii se mai păstrează neprihăniți și pînzele iahturilor. Ceea ce-i prea puțin. Sau, cine știe, așa se rînduiește viitorul, cu pintenii aplicați pe călciile goale.

Acum, perechi, perechi, carnavalul și regele său, acrobații și cei ce am aruncat flori albe pe capetele lor, ne despărțim de vara nordului, punînd în brațele ursulețului Misa, ca amintire, marginea unui drum miraculos, acela al întoarcerii acasă.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
32
(954)
Sîmbătă
9 august
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AL XV-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE

ISTORIA – MÎINE

notam undeva, cu altă ocazie, că România a devenit și este un centru de interes politic mondial. Afirmația nu ne aparține. Adevărul este subliniat astăzi pe tot mai multe meridiane și afirmația nu are în ea nimic complezent sau protocolar, transcriind realitatea profundă că la București, în capitala unei țări despre care în urmă cu decenii nu se știa aproape nimic, se caută și se găsesc astăzi soluții unor probleme cruciale ale umanității contemporane, că aici se realizează întotdeauna un larg și fructuos schimb de păreri, că pe acest teren propice dialogului și înțelegerii se imaginează mai mult decît în alte părți soluții realiste, propulsînd pe coordonate ascendente demersurile consacrate păcii, securității, colaborării și progresului. Faptul că Bucureștiul a fost și este tot mai des gazda unor reuniuni cu vocație universală ține de această înaltă considerație, de aprecierea și prestigiul de care se bucură țara noastră și conducătorul ei în lumea contemporană. În mai puțin de un deceniu, la București și-au desfășurat lucrările Congresul mondial al populației, Congresul mondial de futurologie, Congresul mondial al petrolului. Lista ar putea continua cu nenumărate alte congrese, conferințe, reuniuni, întîlniri, seminarii, mese rotunde, beneficiind de o remarcabilă participare la scară regională sau internațională, ținute sub egida unor instituții specializate din sistemul Organizației Națiunilor Unite. Cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, care își va desfășura lucrările la București, în perioada 10—17 august 1980, se înscrie firesc în suita acestor manifestări prestigioase organizate în România ca un act de recunoaștere a contribuției de excepție a poporului român la istoria civilizației și culturii universale, ca un act de aleasă apreciere a semnificației și valorii spiritualității românești, a aportului ei distinct și pertinent la afirmarea marilor valori umaniste, a idealurilor general-umane, ca o profundă considerare a gîndirii și acțiunii de politică externă românească, consacrate promovării cunoașterii, colaborării, înțelegerii și păcii, ca o recunoaștere a tradițiilor și realizărilor actuale ale istoriografiei românești și, în fine, a capacității țării noastre de a se dovedi o gazdă generoasă a unor reuniuni de asemenea amploare și de a le oferi condiții ireproșabile de desfășurare.

Și-au dat întîlnire la importantul forum al istoricilor, care își va desfășura lucrările în capitala țării noastre timp de o săptămînă, peste 2 000 de istorici străini din peste 60 de țări. Temele incluse pe agenda Congresului — cuprinzătoare și diverse, semnificative sub raportul unei noi perspective asupra vocației istoriei și a cercetării istorice — ca și larga și aleasa participare — alături de impresionantul număr de personalități științifice prezente, fiind de remarcat diversitatea și prestigiul școlilor istoriografice naționale reprezentate — definesc premise deosebit de favorabile pentru realizarea unui amplu și profund dialog de idei într-o viziune interdisciplinară, a unor fertile confruntări de opinii, în spiritul obiectivității științifice.

Congresele de istorie au permis, încă de la inaugurare — dincolo de poziții și opoziții — abordarea și dezbaterea unor probleme de capital interes ale istoriei universale și ale istoriei naționale. Datorită lor — desigur, nu numai lor — cunoașterea trăsăturilor distinctive și a conținutului unor procese și evenimente istorice a cîștigat în adîncime, după cum tot lor le revine meritul de a fi favorizat relevarea și receptarea aportului specific al fiecărui popor la cauza civilizației universale, la afirmarea idealurilor de justiție socială și libertate națională, de progres și pace. Nu ar putea fi trecut cu vederea rolul acestor forumuri în descifrarea și sublinierea responsabilităților științifice și morale ale istoriei și istoricului, aceasta avînd, în mod evident, un rost mai mult decît teoretic. Faptul că mii și mii de oameni de știință, mesageri ai atîtor culturi naționale, de pe diverse meridiane lingvis- și spirituale — toate dovezi ale vechimii, unității și continuității românilor pe aceste meleaguri. Lucrările apărute tratează toate epocile istorice : veche, medie, modernă și contemporană, precum și toate sferele vieții sociale : politica, economia, știința, cultura, arta, literatura, lingvistica, folclorul, obiceiurile, tradițiile poporului român și ale naționalităților conlocuitoare maghiari, germani, secui, sîrbo-croați, ucrainieni etc.

Un loc aparte în literatura istorică îl ocupă cărțile destinate reliefării rolului forțelor progresiste ale poporului român, luptei acestora pentru înaintarea țării pe calea dezvoltării sociale, a activității lor politice pentru realizarea unității naționale, cucerirea suveranității de stat, pentru formarea națiunii române, propășirii și înfloririi sale. Tematica acestora cuprinde și înfățișează, în toată pro-

George G. Potra

Continuare în pag. a 6-a

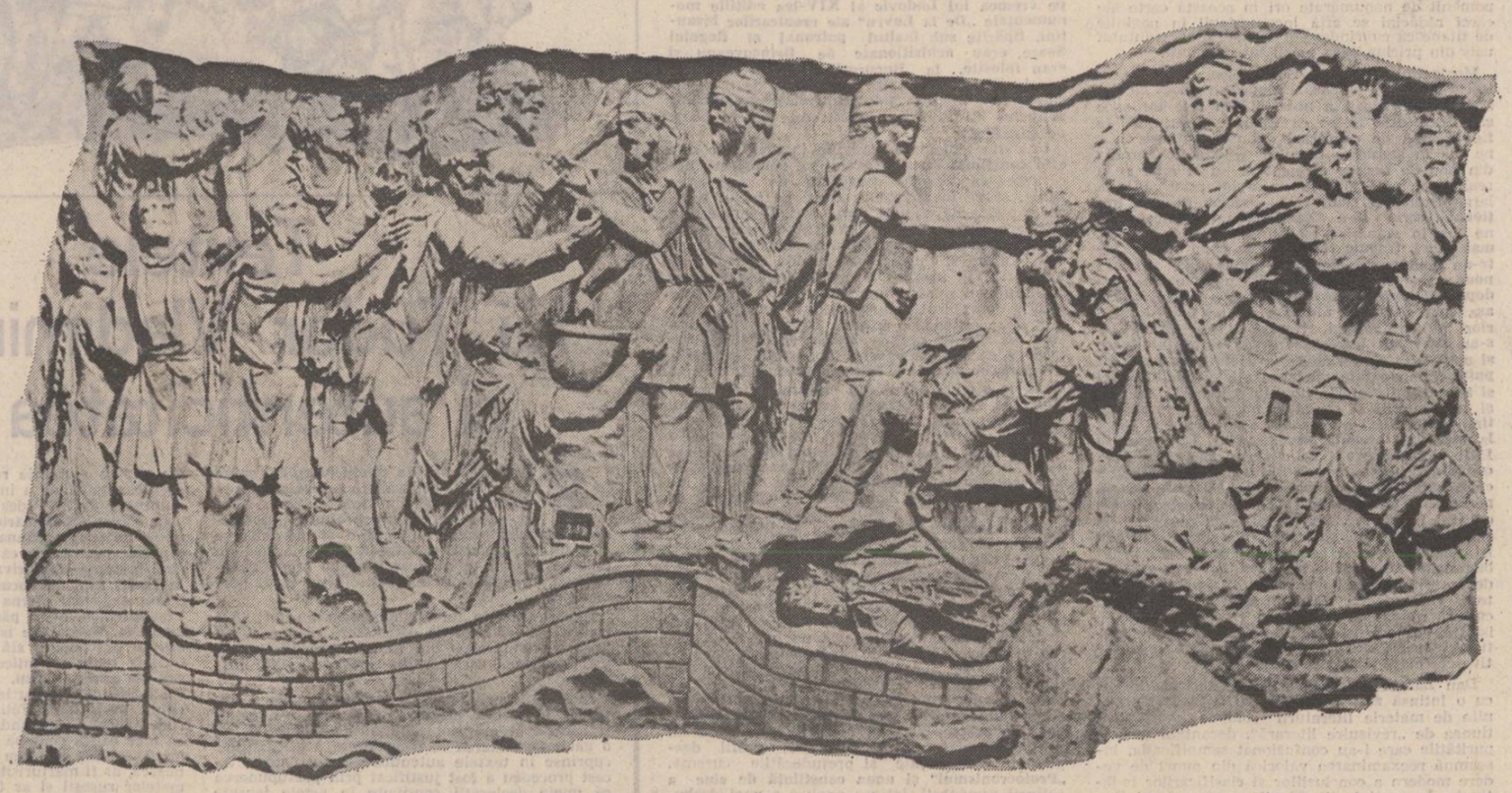

COLUMNA LUI TRAIAN. DACI ASEDIAȚI ÎMPARȚIND ULTIMELE REZERVE DE APĂ. (Interpretarea anterioară – neinlăturată definitiv – considera acest episod drept scena sinuciderii prin otravă a dacilor)

TARA NOASTRĂ

O poveste despre prețul păcii

La Cașin, pe valea riului cu același nume, care curge spre Trotuș ca un afînt dăruit Moldovei din Munții Vrancei, pacea oamenilor cu stihiile pornite să-i înghenunche se încheia repede, fără bătaie prea multă de cap. Durerile de șale se înfruntau cu o blană de iepure stropită cu rachiu tare. Singerările de orice fel erau oprite cu vin amestecat cu sare. La mușcătura de fiară, îndeobște, se bea apă dintr-un burduf încheiat din piele de nevăstuică. Și așa mai departe, din capătul veacurilor... Numai leac împotriva rănilor deschise în carne de schijele bombelor de avion nu aveau și au plătit cu virf și îndesat pentru această neștiință a lor.

August 1917... Dintre cei ridicați din Cașin, întru apărarea patriei lor, Gheorghe N. Marin din regimentul 19 artilerie se prăpădise la Turtucaia. Soldatul Nicolae Dragu căzuse în Argeș. Căzuse și caporalul Matei Birlă, din regimentul 27 infanterie, în luptele purtate pe Neajlov, laolaltă cu alți consăteni din neamurile Negoescu, Belei, Flintoacă, Comăniciu, Brebene, Crant, Coman, Cristea și Median. Cînd se va trage linie, la ora încheierii socotelilor, 53 din Cașin și 31 din satul Curița, ținînd de aceeași comună, nu vor mai răspunde la apel, fiind duși de pe lumea aceasta. Dar pînă atunci vreo cîțiva dintre ei mai aveau de îndurat multe.

Acum, în august '917, luptau cam toți jur-împrejur de casă : Vasile Buzatu săpa transee pe dealul Mălaiului ; pe valea Cașinului, la Poiana Scutarului, și pe valea Curiței, la Sticlărie, luptau pe viață și pe moarte, cu regimentele 27, 55 și 67 infanterie, 4 vînători și 19 artilerie, 1 și 2 vînători și 7 roșiori, cu batalionul 7 pionieri și formațiuni de artilerie călărească, sergentul Neculai Stratulat, sau soldații Ion Cimpoca, Ion Pislaru, Radu Pislaru, Neculai Crandea și Ion Boghian, și au avut norocul să se întoarcă toți acasă.

E un privilegiu să lupți chiar acasă ? Să mușți țărîna chiar pe dealurile pe care ai păscut oile ? Să fii deșirat de explozii prin pîrleazurile peste care, sărind, copilăria se azvîrle cu capul în jos în păcat ? Și așternd pe hîrtie aceste întrebări, care nu vor primi niciodată răspuns, fără să mai aștept o aniversare, împlinirea unei cifre rotunde de ani. Nu mai este timp. Sau, dacă mai este cît de cît timp, el nu mai lucrează în favoarea martorilor oculari ai unei întîmplări care s-a petrecut pe aceste meleaguri în urmă cu 63 de ani. Trebuie să ne grăbim. În urmă cu peste șase decenii, la Cașin, arma aeriană, armă redutabilă, armă nouă, proaspăt intrată în arse-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

RÎNDURI PENTRU SADOVEANU

Istoria însoțește poporul
ca umbra ;
cu credința umbrei
se-apleacă geniul memoriei
sub lampa antică
și luminează o lume tăcută.
Povestitorul, însă,
care m-a vrăjit totdeauna
vorbea cu liniștea ;
pentru el Evul de mijloc
avea ochi albaștri,
iar istoriile sale
trăiau numai din frumusețe
și durere.
Cînd povestea
pădurile înaintau spre academii
iar de l-ar fi știut, întreaga lume
se cuvenea să se aplece
în fața lui fiindcă el
era un om liniștit.

Gheorghe Pituț

IAȘII LA 1980

UN ANUME SIMȚĂMÎNT

cu cincisprezece ani în urmă, revista literară „Iașul literar" (ori mai degrabă „Nevoiașul literar" cum îi zicea un malițios profesor universitar) se decidea să producă un eveniment : acorda aproape jumătate din spațiul ei prețios tinerilor ; eveniment sadea sancționat ca atare chiar de revista „Contemporanul" printr-o subtilă și distinsă notă anonimă... publicam și eu în numărul dăruit tinerilor două poeme, două, nu unul,... era mare lucru, domnule, pe acea vreme să publici și un singur poem, te știma o lume-ntreagă și deveneai celebru cu adevărat... dacă poemul era poem... Cu cîtă jale văz azi cum unii dintre poeții tineri ai acelor timpuri care ajungeau pînă la a sacraliza actul publicării unui poem se lățăie pe pagini întregi de reviste cu „texte" absolut imbecile în ritmuri de ciocănitoare mecanică... iacă ce poate aduce consacrarea... te pune în poziția moaștelor...

A venit anul 1968 și am trăit cu toții, în Iași, o adevărată apoteoză a renașterii spiritului literar, în zilele primei ediții a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu"... pînă în primăvara acestui an nu am mai văzut Iașul (vedeam cînd descindeam în el cel mult persoane îndrăgite), la alte ediții ale Festivalului de poezie nu am mai participat nefiind invitat așa cum e și normal în calitate de laureat al primei ediții, asta-i moda... (moda „punk", păi nu ?)... trimis de către revista „Luceafărul" pentru a participa la

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 6-a

Eseul memorabil

deși, la o sumară examinare, o exegeză hegeliană, *Povestiri despre om* de Constantin Noica (ed. Cartea Românească, 1980) este în realitate un admirabil eseu filosofic, cu baza în „Fenomenologia spiritului" însă cu o substanță inițială dezvoltată reflexiv și în tehnica atît de nepereche a comentatorului. C. Noica s-a raportat la o carte și a dat senzația că înșiruie glose marginale, a comentat pe Hegel deși nu este hegelian și abhoră pe profesorii de filosofie, tari în bibliografii în fapt de o sterilitate absolută. Aceste comentarii, în fine, par a izvori nu o dată dintr-o iritație secretă, ca și cum spiritul ar privi textul originar cu un criticism necordial.

Totuși, ceea ce rezultă din asemenea competiție este o scholie excepțională deși, în chip principial, necomună. Spre a preface substanța aridă hegeliană într-o materie inteligibilă, C. Noica îi dă inițial un aspect „dialectic". El examinează reprezentările hegeliene despre „senzație", „percepție", conștiință simplă și „constiință de sine", rațiune (văzînd aici „rațiunea și observarea naturii", „sminteala rațiunii", „certitudinea și adevărul" ei). Aceste scurte explicațiuni, de 3—4 pagini, merg dintr-odată la esență și o izolează în aspectul ei neconditionat. Înfățișarea de examen filosofc rezolutiv este pretutindeni și de aci decurge nota, ca să zic așa, „dialectică" a tehnicii exegetice. C. Noica îl simplifică pe Hegel la maximum, fără a-l vulgariza și anume printr-un simț rar al formulelor fundamentale. Pare că într-o singură ochire, eseistul vede într-un lung capitol hegelian propoziția care a rezumat în mic o demonstrație vastă. Aceste elemente sînt observabile în „intiia interpretare" a „Povestirilor despre om" pe care C. Noica a intitulat-o „Neobișnuitele întîmplări ale conștiinței." Eseistul nostru ar fi croit inițial „trei asemenea exegeze în conformitate cu mecanismul „triadelor" hegeliene; a treia s-ar fi chemat „Jurnal intim al conștiinței" și, după cum ne anunță C. Noica într-un „Cuvînt înainte", „a trebuit să fie lăsată deoparte". Nu ascund că, avînd poate înfățișare de „jurnal", această probabilă sinteză ar fi fost de un interes indiscutabil. Totuși, așa cum se înfățișează acum, dicotomic, „Povestirile despre om" sînt sub raport intelectual palpitante. „A doua interpretare" de exemplu, care este „povestea unui om ca toți oamenii" are funcțiunea de analog eseistic la întiia și conține, însă cu înfățișare epică, aceleași stimulente filosofice ca și la început. Însă nota propriu-zisă artistă și ca atare eseistică este prevonderentă căci din libertatea lui C. Noica de a dezvolta neîngrădit o sugestie exterioară iese un mic tratat fenomenologic unde excepțională este mai întîi însușirea de a emite formule memorabile. Epice și artistice în stare pură sînt „povestea senzației", „povestea percepției" și „povestea intelectului". Filosofice și reflexive, deși „artiste" sînt „Eu și lumea. Mările calde ale vieții", „Plăcerea și necesitatea (sau don Juan)", „Legea inimii și nebunia prezumției (Don Quijote)", „Virtutea și Cursul lumii sau Ignațiu de Loyola)". În fine, meditative la un nivel istoric sînt 14 eseuri finale despre „lumea morală" (văzută în dezvoltarea ei cronologică) și „spiritul religios", care nu sînt ale unui teist ci

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

CONFABULE

Un țăran trecea strada

era mai degrabă subțire, decît firav ; negricios. Îmbrăcat cum sînt îmbrăcați țăranii cînd vin la oraș. Pantalon ieftin, cămașă ieftină, pălărie neagră.

— Dom'ne, zicea, dom'ne... cum ajung eu pe lîngă centru unde e un magazin de piese la televizor ?

În fața gării tot așa întrebase și ajunsese aici, în marginea orașului, într-o stație de tramvai din mijlocul șoselei. În stînga blocuri. În dreapta blocuri. În fața și în spatele lui blocuri. Te și mirai cum de mai au loc oamenii între atîtea blocuri. Și era și un cald de te topeai, deși limbile ceasului, amîndouă, n-arătau mai mult de opt.

— Dom'ne, zicea, dom'ne...

În stație nu era multă lume. Cîteva sacoșe, o barbă și o pereche de blugi. Nu-l prea luau în seamă orășenii de ieri-alaltăieri și nici nu-i răspundeau. Priveau toți în lungul liniei tramvaiului așteptînd clipa în care după o curbă va apare miraculosul mijloc de transport. Pînă la urmă unul s-a îndurat de umbra bleagă a țăranului.

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

Cartea de istorie în peisajul editorial (I)

istoria a reprezentat întotdeauna una dintre laturile principale ale vieții sociale și de stat ale românilor. Alături de condițiile materiale și spirituale ale prezentului și împreună cu acestea au constituit componentele fundamentale ale existenței și dezvoltării lor milenare.

În momentele cele mai grave, puncte de răscruce pentru ființa neamului nostru, istoria ne-a dat tăria să existăm și să ne durăm destinul mai departe pe aceste meleaguri ale strămoșilor strămoșilor noștri. Ea a avut menirea a ne arăta „ce am fost, de unde am venit, ce sîntem și, ca regula de trei, ni descoperă — cum spunea Kogălniceanu — și numărul necunoscut, ce avem să fim" [1]).

Începînd cu cronicarii Ion Neculce, Miron Costin, Constantin Cantacuzino, cu Dimitrie Cantemir, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol, Nicolae Iorga, B. P. Hașdeu, Vasile Pârvan, Gheorghe Brătianu și pînă în zilele noastre David Prodan, Emil Condurachi Dumitru Berciu, Ștefan Pascu ș.a. istoria s-a aflat la mare cinste în cultura românească. Cunoașterea și punerea ei în valoare a reprezentat și reprezintă una dintre preocupările principale ale oamenilor noștri de știință. Și nu numai a lor.

Tematica cuprinsă și dezvoltată în cele peste 2 000 de lucrări de istorie publicate în ultimii 15 ani este extrem de cuprinzătoare. Sînt investigate, cercetate, analizate și aduse în fața cititorului contemporan momente deosebit de importante, fapte și evenimente, de mare însemnătate, valori materiale

REFLEX

Fîntîna cu cerc

În ce măsură o colectivitate de oameni, fie și într-un cerc mai restrîns ca acela despre care am să vorbesc, poate să-și asigure și să-și întrețină condiția propriei sale istorii, fără ca prin aceasta să afecteze sau să tulbure viața și nici s-o constrîngă în general, să-i pună niște limite, să zicem, ori să-i destupe niște zăgazuri care altfel s-ar fi pierdut ori se pierd în memorie ?

Podgorenii sînt niște taciturni în felul lor și niște reflexivi. Dorința de infinit le este constrînsă la un relief în permanență aspru și accidentat, singură munca lor pe dealuri are ceva din victoria nedeclarată a lui Sisif și se luminează în marginea aprinsă a unei Phoenix care ia felurite înfăți-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● ISTORIE ȘI CULTURĂ ● Articole de ● M. Ungheanu ● Mircea T. Radu ● Manole Neagoe ● „Cu prințesa la Moși" – fragmente de roman de Paul Anghel ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Cleopatra Lorințiu și ● Matei Gavril ● Cronica literară ● Compendiu ● Revista revistelor ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport.

istorie şi cultură

«A ne lua în stăpînire trecutul»

„a ne lua în stăpînire trecutul" este deviza sub care se așează întreaga carte **Via magna** pe care Dan Zamfirescu a trimis-o nu de mult în mîinile cititorilor. Dan Zamfirescu este cunoscut mai ales ca specialist în istorie literară veche, dar **Via Magna** nu este doar o carte de „literatură veche". Perspectiva autorului este mai largă. Din paginile **Viei magna** ne vorbește un istoric literar pentru care literatura nu se poate înțelege în afara istoriei culturii și amîndouă sînt de neînțeles fără cadrul mai general al istoriei. Este aici desigur lectia lui N. Iorga, pomenit de nenumărate ori în această carte ale cărei rădăcini se află incontestabil în paginile de titanescă cuprindere și viziune ale savantului ucis din pricina prea marii lui luciditați.

Moștenim, după Dan Zamfirescu, o imagine a trecutului care datează. Formată în epoci cu altă mentalitate decît a noastră, cu alte mijloace științifice este firesc ca icoana trecutului să fie grevată de contururi constrîngătoare. „A ne lua în stăpînire trecutul" este a ne apropia din nou de fiecare element al lui și apoi de a realiza o nouă sinteză pe o informativă bază largă istorică și culturală. **„Istoria noastră națională, scrie Dan Zamfirescu în articolul** A ne lua în stăpînire trecutul, **trebuie rescrisă, mai exact, trebuie regîndită** da capo al fine **într-un mod nou, impus de experiența noastră nouă, care și-a trimis farurile pînă în cele mai depărtate unghere făcîndu-se să o vedem altfel, așa cum chipurile afumate de pe pereții interiori ai Voronețului, Suceviței sau Moldoviței s-au dezvăluit într-o feerie de culori uluitoare și nebănuită atunci cînd s-a proiectat asupra lor puternicile aparate moderne ale cinematografiei și televiziunii.** Istoria literaturii române **trebuie și ea regîndită și scrisă la fel, dar în același timp altfel decît au făcut-o Densusianu și Iorga la începutul acestui secol sau G. Călinescu în 1941. Fără orgolii de cuvinte, dar cu mîndra conștiință a ceea ce am fost și în același timp cu o optică nouă, demonstrabilă și demonstrată pe temeiul unui nou stil de cercetare decît acela cultivat în trecut".** Dan Zamfirescu pleacă de la constatarea simplă că orice fapt cercetat din nou își relevă fațete și semnificatii noi, adesea nebănuite, și că reevaluarea este fatalmente urmată de necesitatea unei noi istorii și a unei noi sinteze. **Via magna** este un apel către omul de cultură român în vederea rescrierii istoriei, istoriei culturii, istoriei literare românești. Patetismul acestei chemări se întemeiază pe o sugestivă cercetare și sinteză personală.

Dan Zamfirescu este astăzi istoricul literar cu o întinsă zestre de „revizuiri literare" hrănite de materia literaturii române vechi. Noțiunea de „revizuire literară", decantată de impuritățile care i-au confuzionat semnificatia, înseamnă reexaminarea valorică din punct de vedere modern a concluziilor și clasificărilor îndătinate. În spațiul literaturii române vechi Dan Zamfirescu nu operează doar asupra detaliului, a corectării de elemente factologice ci în direcția chiar a schimbării statutului acestei etape a literaturii române. Pe scurt, „literatura veche" nu reprezintă pentru noul cercetător o literă moartă, ci o realitate artistică vie, capabilă de a impulsiona pe moderni. **„Am fost ironizat,** declară Dan Zamfirescu în „Pentru o atotcuprinzătoare istorie culturală a României", **pentru că, de mai bine de un deceniu, nu fac altceva decît să mă ocup de Neagoe Basarab și „Învățăturile" sale. Iar atunci cînd am consacrat teza mea de doctorat „problemelor controversate" în legătură cu această carte, un critic, de altfel inteligent și talentat, a expediat-o „specialiștilor" ca neinteresînd pe literații preocupați de treburi contemporane. În realitate, „Procesul Neagoe" — fiindcă lucrarea mea dezbate un adevărat proces — n-a fost pentru mine o simplă chestiune de paternitate, de filologie, de izvorologie, ci punctul de plecare și pilonul de rezistență în descoperirea și argumentarea** acestei poziții centrale a culturii românești, de-a lungul a trei secole și jumătate. **Celor care credeau că literatura română începe de la Heliade, celor ce abia conced să coboare la Grigore Ureche, am vrut să le demonstrez că avem un foarte mare scriitor în veacul lui Rafael și Machiavelli".** Punctul de vedere a izbîndit și astăzi o întreagă echipă de istorici literari consideră că prima epocă literară modernă trebuie fixată în spațiul literaturii române vechi.

Cîteva remarcabile contributii care dovedesc o capacitate de sinteză neobișnuită și în care optica nouă este evidentă se află și în **Via magna. Cultura română — sinteză europeană** și **Prezența europeană a culturii românești** sînt două eseuri fără de care revendicarea corectă a mai multor secole românești de cultură și literatură și-ar pierde coerența. Aici e mai vizibil ca oriunde că legea conditionării istoriei literare de istoria propriu-zisă dă excelente rezultate stiintifice. Dan Zamfirescu reconstituie cadrul istoric și cultural al Europei medievale încercînd să evite inerțiile curente — **„pentru a putea scrie istoria civilizației europene, este obligatoriu să părăsim atît ideea unei Europe văzute exclusiv de la Paris, Londra sau Berlin, cît și tentativa de a răspunde acestei perspective cu una exclusiv răsăriteană",** scrie autorul, — urmînd abia apoi a fixa locul și rolul contribuției românești pe harta reconstituită. Perspectiva de lucru e precumpănitor comparată și de aceea cu șorții cei mai mari de a da o măsură adecvată fenomenului. Prima concluzie este că tradiția greco-bizantină, cultura de limbă slavonă și civilizația occidentală găsesc în spațiul românesc un teritoriu prielnic unei sinteze originale. Rezultatele de cea mai însemnată proeminență sînt, în contextul comparat stabilit, cele ale secolelor XV, XVI și XVII în arhitectură și artă plastică ori în literatură prin Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Dosoftei, Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino, și, mai ales, Dimitrie Cantemir. Aici se află, după Dan Zamfirescu, „secolul de aur" al literaturii române. **„Există un umanism românesc structurat ca un veritabil curent cultural, cu o ideologie proprie (în speță cea națională), cu reprezentanți de mare valoare și cu surse directe în umanismul european din epoca Renașterii și a Barocului".** Unul dintre cei ce a avut o contribuție decisivă la descoperirea în paginile uitate ale secolelor trecute a acestui curent, pînă atunci localizat doar în Occident este și Dan Zamfirescu. Desigur, pe acest drum autorul **Viei Magna** duce mai departe, ca și ceilalți comilitoni culturali, îndemnul stiintific al lui N. Iorga. Acesta provocat de o teză care considera sincronizarea cu Europa o achizitie recentă, afirma răspicat în deceniul patru al secolului nostru, **vechimea interferențelor culturale europene pe spațiul țărilor românești, integrarea veche și continuă a acestui teritoriu în procesul osmotic al culturii și civilizației europene.** Restituirea literaturii române vechi ca literatură modernă își are punctul de plecare în pledoaria lui N. Iorga. Un alt eseu intitulat semnificativ **De la sincronism la protocronism** reface tocmai acest traseu ignorat în istoria culturii românești indicînd momentele de veche sincronizare cu Europa ale omului de cultură român și totodată inconsistența tezei privind „descoperirea" tîrzie a Apusului și sincronizarea cu el. Ca și ilustrul său înaintaș, Dan Zamfirescu este polemic în toate restituirile întreprinse. Meritul lor stă nu doar în afirmarea unei pozitii noi, ci în soliditatea argumentului istoric, în cunoașterea la sursă a faptelor. Istorismul indiscutabil al demonstrațiilor realizate de Dan Zamfirescu în rapidele sale sinteze creează dificultăti eventualelor întîmpinări tocmai datorită temeliei lor stiintifice. **„Avem o literatură pe care, cunoscînd-o bine și comparînd-o cu valori dinspre toate azimuturile, putem să zîmbim cînd sîntem priviți cu condescendență de către ignoranți, și să rîdem în hohote atunci cînd citim cuvintele unui Pogor, cel ce declara: „În vremea lui Ludovic al XIV-lea noi eram în plină barbarie!" Nu (...) pe vremea lui Ludovic al XIV-lea edițiile monumentale „De la Luvru" ale cronicarilor bizantini, tipărite sub înaltul patronaj al Regelui Soare, erau achiziționate de Brîncoveanu și erau folosite, la București, pentru a scrie Istoria Țării românești!"** Autorizat de o informație care înlătură tatonările și presupunerile, zîmbetul lui Dan Zamfirescu este cît se poate de justificat.

Una din temele care revine în articolele sale este **conștiința de sine** a culturii românești, necesitatea ca această conștiintă de sine să ia ființă, să se manifeste ca atare pe soclul tuturor faptelor de cultură românești. O cunoastere lacunară, fragmentară, limitată de prejudecăti denaturează după Dan Zamfirescu conștiința pe care cultura și intelectualul român ar trebui să le aibă. **Via magna** se ocupă de aceea și de rolul culturii românești între culturile vecine, de poziția de vehicul cultural decisiv pe care o are în aria răsăriteană a culturii Europei, de iradiațiile contribuției proprii dincolo de propriile hotare pe care orice istorie imparțială le atestă. **Prezența europeană a culturii românești** încearcă să ia în stăpînire trecutul cultural și din acest punct de vedere. Așezarea faptelor în contextul lor istoric, analiza și evaluarea lor în functie de acest context, singura procedare științifică îndreptățită, îi permite autorului să semnaleze o perspectivă inedită asupra personalităților culturale din țările românești. Este ceea ce îndreptățește pe Dan Zamfirescu să vorbească de un destin major al culturii române, de vocația ei de sinteză care i-ar asigura o vitalitate și o fecunditate demnă de cele mai frumoase speranțe. Vizionar și patetic, Dan Zamfirescu vorbește ca romanticii despre marele trecut al culturii române pentru a-i chema pe contemporani la alcătuirea unui prezent cultural pe măsura acestui trecut. „Ecuația nouă" de care vorbește pasionat Dan Zamfirescu are la un pol al ei marile realizări culturale de pînă acum ale poporului român. De aici și pînă la protocronism mai este doar un pas. O secțiune a cărții lui Dan Zamfirescu, secțiunea cea mai incitantă prin substanță și ideologie, se intitulează **De la sincronism la protocronism** și încearcă să trasează un profil nuanțat culturii române, profil despovărat de inerțiile și prejudecățile curente. **„Protocronismul" și noua conștiință de sine a culturii românești,** întinsă analiză a unei dezbateri ale cărei ecouri nu s-au stins, ține să marcheze plecînd de la analiza unei mese rotunde a **Luceafărului,** deschiderea de perspectivă pe care discuția despre **Protocronism și sincronism** o aduce asupra fenomenului cultural românesc. Văzînd în teza protocronismului o posibilitate de a vorbi despre traiectele neglijate ale culturii românești, (ceea ce de altfel face și Edgar Papu în cartea **Din clasicii noștri** dînd viață ideii maestrului său Tudor Vianu care cerea dezvăluirea zestrei de rezerve ignorate a literaturii române), Dan Zamfirescu dezbate polemic afirmațiile potrivnice protocronismului, din aceeași perspectivă istoristă și comparată, optînd pentru ideea policentrismului cultural. Poziția sa nu e de altfel singulară, ultimele cărți ale lui Adrian Marino vorbind și ele despre urgența combaterii prejudecăților monocentrismului sau imperialismului cultural al țărilor mari. Ideea de a refuza culturii românești, fie în trecut, fie în prezent, fie în viitor, un rol activ și fecund, condiția prezenței internationale, i se pare lui Dan Zamfirescu născută de o rea cunoaștere a fenomenului românesc, de grele inerții și obtuzități care pot frîna dezvoltarea plenară a unei culturi cu un destin major verificat de istorie și cu un viitor pe măsura acestui trecut. Iată pentru ce

Dan Zamfirescu preferă vocile „profetice" ale culturii și literaturii române și nu ezită să înscrie printre ele pe cele ale lui G. Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu ca vestitori, primi vestitori la 1919, ai noii epoci literare, moderne, a românilor. Parafrazînd definiția lui G. Călinescu asupra criticii și istoriei literare, Dan Zamfirescu afirmă în **Via magna** că nu poți face evaluare de valori și prognoză culturală fără o profundă înrădăcinare în trecutul propriei culturi. Iată cei doi termeni ai noii ecuații despre care vorbește autorul: trecutul cultural și impulsul său către un viitor cultural major.

Via magna este mai mult decît o rescriere sintetică a istoriei culturale românești, ea fiind și un program de lucru și totodată o critică a climatului intelectual curent. Din acest punct de vedere, ea ne amintește la o altă scară de alte două cărți, **Eminescu omul deplin** de C. Noica și **Scrieri despre Maiorescu** de L. Rusu, care cu măsuri și optici diferite exprimă, indirect sau direct, critici la adresa unor mentalități culturale sterile sau facile. Invitația la profunzimea și grandoarea creației majore, întemeiate pe exemplul unui trecut stimulativ, pe care ne-o face **Via magna,** și căreia trebuie să-i răspundă printre primii chiar autorul cărții, este unul din cele mai generoase și avizate apeluri care s-au făcut auzite în climatul cultural de astăzi.

M. Ungheanu

Textele lui Tudor Vladimirescu și autenticitatea lor

gîndirea politică a conducătorului român de la 1821, dedusă din acțiunea sa revoluționară și din textele rămase de la el, a influențat profund dezvoltarea ideologiei sociale românești și continuă să aibă un rol călăuzitor, întrucît Tudor a fost un luptător pentru înfăptuirea ideii de dreptate socială și națională, care constituie un ideal permanent.

Uneori, textele lui Vladimirescu au fost însă insuficient utilizate de cercetători, pentru stabilirea atitudinii sale din timpul revoluției, pentru precizarea caracterului și programului mișcării.

În studiile privitoare la anul 1821 poate fi observat faptul că originea revoluției pandurilor și caracterul ei primordial au fost definite, nu o dată, fără luarea în considerare a afirmațiilor cuprinse în textele autentice ale lui Tudor. Acest procedeu a fost justificat prin presupunerea că unele declarații conținute în actele lansate de conducătorul revoluției aveau doar un rost tactic (să adoarmă bănuielile turcilor). În consecință, pentru stabilirea caracterului inițial al insurecției pandurilor s-a apelat îndeosebi la interpretări date de diverși contemporani ai ei; s-a recurs, adeseori, la surse eteriste partizane.

Astfel, în lucrările istoriografice consacrate temei 1821 întîlnim, pînă astăzi, încercări de caracterizare a revoluției pandurilor fără utilizarea textelor lui Tudor; sau cu ajutorul unor texte apocrife, atribuite lui Tudor; sau în sfîrșit, prin inversarea sensului direct al primelor manifeste și memorii emanate de la Tudor (dîndu-se explicația că el ar fi pus în aplicare o tactică stabilită de Eterie, un „vicleșug grecesc", de inducere în eroare a turcilor).

1. Printre altele, o lucrare recentă, ce analizează raportul dintre acțiunea lui Vladimirescu și mișcarea eteristă, omite să ia în considerare actele, cu caracter programatic, date de conducătorul pandurilor. (A se vedea articolul lui J.J. Farsolas, **Rolul Eteriei în pregătirea revoluției de la 1821,** publicat în „Revista de istorie", 1979, nr. 2). S-a recurs la această omisiune, pentru a putea fi reafirmată teza veche, de provenință eteristă, după care insurecția pandurilor a pornit din inițiativa Eteriei și a avut caracter antiotoman. Ideea că „Vladimirescu a aderat la cauza Eteriei" este însă infirmată tocmai de actele pe care Farsolas le ignoră: în primul rînd, de textele autentice ale lui Tudor. Este curios a neglija faptul evident că mărturiile esențiale despre sensul revoluției pandurilor sînt (și vor rămîne) afirmațiile făcute de conducătorul mișcării în proclamatiile și scrisorile sale, afirmații care concordă, de altfel, cu spusele a numeroase alte documente. Susținerile lui Farsolas, despre originea eteristă a mișcării lui Tudor, rămase fără replică în „Revista de istorie", au provocat o anumită confuzie în legătură cu interpretarea acțiunii lui Vladimirescu.

2. O altă constatare privind metodologia utilizării documentelor este că, în istoriografia anului 1821, **lipsește o distincție clară între scrierile autentice ale lui Tudor și cele apocrife. În mod paradoxal, tocmai actele ce reprezintă, după cum am mai arătat, false atribuiri** — „discursul" eterist ce ar fi fost rostit de Tudor la Slatina și așa-zisul „legămînt" al său față de Eterie — **au fost considerate ca revelatorii pentru sensul pornirii lui Vladimirescu** și deci mai importante decît celelalte documente ale revoluției.

Trebuie observat că nu există nici un act redactat de Tudor sau emanat din cancelaria lui care să reprezinte o cuvintare adresată de el pandurilor în localitatea Slatina (sau Otetelișu), pe unde a trecut Adunarea Norodului la începutul lunii martie. Despre o convorbire a lui Vladimirescu cu oștirea sa, în una din aceste localități, fac mențiune unii povestitori, însă relatările lor sînt contradictorii. (A se compara narațiunea lui Ilie Fotino cu aceea a lui C. Izvoranu).

Autorii care vor să demonstreze că mișcarea lui Tudor a fost solidară cu Eteria, avînd scop antiotoman, reproduc ca pe un fapt autentic așazisul discurs al lui Tudor de la Slatina, în versiunea pusă în circulație de istoricul filoeterist Ilie Fotino. Așa a procedat A. Oțetea, care, în ediția de popularizare a monografiei sale despre Tudor Vladimirescu (1971), citează chiar în prefață, **în extenso,** textul transmis de Ilie Fotino, punîndu-l deasupra tuturor documentelor revoluției și socotindu-l cea mai exactă caracterizare a acțiunii lui Tudor. În felul acesta, A. Oțetea a urmărit să dovedească teza sa că mișcarea pandurilor n-a fost socială, cum argumenta Xenopol, ci antiotomană, eteristă; că n-a fost spontană, ci Tudor ar fi pornit-o închipuindu-și că tarul însuși o porunceste. (Cu cuvintele autorului: „Mișcarea lui Tudor Vladimirescu a început în cadrul Eteriei și al revolutiei grecești", pag. 1, teză reluată de J.J. Farsolas).

Într-un mod similar, Dan Berindei atribuie și el lui Tudor textul „discursului" de la Slatina, așa cum este dat de Fotino, și îl reproduce (fragmentar) în lucrările sale, pentru a ajunge la concluzia că Tudor a pornit insurectia antiotomană bizuindu-se pe „sosirea aliaților eteriști și a armatei ruse de sprijin". Acest act ar dovedi că intenția lui Vladimirescu era de „a dobîndi neatîrnarea țării cu ajutorul militar al **Rusiei" (Aspecte militare ale mișcării revolutionare din 1821,** ed. a II-a, p. 55, 82). Într-un articol recent, Dan Berindei își bazează din nou argumentația pe presupusul discurs de la Slatina, pus de Ilie Fotino pe seamă lui Tudor (cf. „România literară" din 12 iunie 1980 și „Revista de istorie" nr. 5/1980, p. 833).

Cercetătorii care cred a afla în discursul atribuit lui Tudor de către Fotino un act definitoriu pentru revoluția română din 1821 se lovesc de dificultatea de a împăca declarațiile lui Vladimirescu de la Padeș cu cele de la Slatina.

La Padeș (23 ianuarie), Tudor a lansat un manifest cu sens antifanariot și antiboieresc, care conține specificarea că poporul român nu se ridică la luptă împotriva turcilor. Proclamația de la Padeș este un document autentic. Textul el, și anume, chiar ciorna scrisă de mîna lui Tudor Vladimirescu, ni se păstrează pînă astăzi în original, la Muzeul de istorie al R.S.R. Conținutul acestei proclamații stă în concordanță cu al celorlalte texte autentice, provenind de la Tudor sau din cancelaria lui.

La Slatina (4 martie), Vladimirescu ar fi declarat însă (după Fotino) că s-a ridicat la porunca țarului Alexandru I împotriva turcilor și că face cauză comună cu Ipsilanti, șeful Eteriei, ar fi salutat intrarea acestuia în Țara Românească, ar fi mărturisit că așteaptă și venirea armatelor rusești și ar fi renegat chiar caracterul social (antiboieresc) al mișcării sale, pe care îl afirmase mai înainte în proclamații. La toate acestea, Vladimirescu ar fi adăugat credința sa că, pe această cale, românii își vor cîștiga independența. (Cu totul altfel relatează faptele C. Izvoranu).

Se-nțelege că istoricii care încearcă să caracterizeze atitudinea și programul lui Tudor cu ajutorul pretinsului discurs de la Slatina (cu înțeles eterist) sînt constrînși să neglijeze conținutul proclamației de la Padeș (cu sens eterist), sau să interpreteze afirmațiile din această proclamație ca fiind o simplă stratagemă.

Examinînd întreaga problemă, C.D. Aricescu a pus la îndoială, ca neverosimilă, declarația atribuită de I. Fotino lui Vladimirescu **(Istoria revoluțiunii...,** p. 139). Tot astfel, A.D. Xenopol, analizînd faptele, ajunge și el la concluzia, exprimată mai ferm, că „nu putem considera decît ca apocrif și inventat de greci [eteriști] pretinsul discurs al lui Tudor către panduri". **(Istoria românilor din Dacia Traiană,** vol. X, ed. III, p. 68) N. Iorga susține același punct de vedere: Tudor n-a declarat că merge la București ca să ajute pe Ipsilanti (cum pretinde Fotino). „Acest lucru nu poate fi crezut nici într-un chip"... **(Domnul Tudor,** 1906, p. 64). (O argumentație amplă, care duce la concluzia că discursul eterist de la Slatina n-a fost rostit și că e atribuit fără temei lui Tudor, am expus în lucrarea 1821. **Tudor Vladimirescu...,** cap. X).

Ne putem întreba de ce sînt ignorate aceste rezultate ale cercetării istoriografice, și de ce plăsmuirea lui Fotino continuă să fie considerată o mărturie autentică, citată în unele lucrări. Noi credem că textul pretinsului discurs de la Slatina, dovedit a fi apocrif, nu mai poate fi utilizat pentru caracterizarea atitudinii lui Tudor, decît în urma unui eventual studiu nou, care ar reuși să infirme punct cu punct toate argumentele aduse pînă acum împotriva autenticității acestui document.

Alături de textul apocrif al „discursului" de la Slatina, există și un alt act, pe care mai mulți istorici îl pun pe seama lui Tudor și îl consideră, fără temei, document fundamental al revoluției pandurilor. E vorba de o copie germană după un pretins original românesc, ce ar reprezenta un acord de colaborare în lupta împotriva turcilor, încheiat între Tudor și ofițerii de arnăuți Iordache și Farmache. Această convenție a fost privită (fără îndreptățire) ca un „legămînt" al lui Vladimirescu față de Eterie. Mai probabil însă, presupusul legămînt nu reprezintă un act autentic, ci unul ticluit de eteriști pentru a justifica asasinarea lui Tudor Vladimirescu. (Argumente în acest sens am prezentat în lucrarea menționată mai înainte, pag. 208, 500—503. Împotriva autenticității acestui document urmează să aducem și alte dovezi, într-un articol separat).

În studiul citat mai sus al lui J. J. Farsolas (din „Revista de istorie" nr. 2/1979), singurul act al lui Tudor luat în considerație este așa-zisul „legămînt" față de Eterie, adică un text apocrif. Mai regretabil este faptul că în grupajul documentar publicat de Ioana Ursu în revista „Magazin istoric", nr. 6/1980, cu prilejul bicentenarului lui Tudor Vladimirescu, locul central îl ocupă același document, pretinsul acord ce ar fi fost încheiat de comandantul pandurilor cu fruntașii eteriști, în ianuarie 1821. Astfel se sugerează ideea falsă că Tudor a aderat la cauza Eteriei și că la originea acțiunii sale ar sta un legămînt de solidaritate cu mișcarea grecească din Principate, ce aparține păturii suprapuse, o mișcare susținută la noi de fanarioți și de slujitori ai regimului fanariot.

Examinarea atentă a textelor autentice ale lui Vladimirescu (proclamațiile sale, cererile norodului românesc, memoriile adresate marilor puteri, declarațiile consemnate de Udrizki și comunicate lui Metternich, scrisorile către boieri, etc.) dă la iveală unitatea programului său, consecvența principiilor sale de politică externă și internă. **Toate actele lui Tudor din timpul revoluției au sens antifanariot, evidențiind deosebirea sau contrastul dintre poziția sa și aceea a lui Ipsilanti. Textele conducătorului român stabilesc o distincție netă între fanarioți și Poartă, între lupta antifanariotă și ridicarea împotriva turcilor. Aceasta este o idee fundamentală a politicii lui Vladimirescu,** reflectînd o înțelegere profundă a conjuncturii din acel moment istoric și a pericolelor ce amenințau Țările Române. Tudor n-a ridicat armele împotriva sultanului, întrucît, în conformitate cu tratatele existente, cîrmuirea internă din Principate era autonomă față de imperiul otoman. Însă el a ce-

Mircea T. Radu

Continuare în pag. a 7-a

Prestigiul civilizației geto-dace

interesul sporit manifestat în ultima vreme pentru istoria daco-tracilor ridică și problema locului pe care-l ocupă civilizația creată de cei mai vechi locuitori ai țării noastre. În valorificarea unui trecut învăluit în multe taine te întîmpină interpretările entuziaste ale amatorului sau prudența arheologului, de unde îndoiala sau nedumerirea nespecialistului de bună credință care dorește să-și facă o imagine cît mai exactă despre civilizația daco-tracă, despre locul ei în lumea antică.

Nicolae Densușianu întrezărește importanța acestei civilizații, dar își anulează o parte din descoperirile și intuițiile sale datorită unor exagerări la care ajunge din cauza unor premize greșite de la care a pornit investigația sa, sau din cauza unor limite ale cunoștințelor pe care istoricii cei mai de seamă din Europa le aveau în legătură cu istoria veche a continentului nostru. Vasile Pârvan, la care se îmbină rigoarea cercetătorului cu un vast orizont istoric și cu o putere de evocare rar întîlnită, schițează dimensiunile reale ale acestei civilizații, într-o operă monumentală — **Getica** — chiar dacă sărăcia documentară îl obligă să opereze în multe cazuri cu ipoteze. Una dintre aceste ipoteze așează civilizația daco-tracă alături de civilizația grecească, pentru perioada anterioară epocii clasice a culturii și artei elene. Marele nostru savant considera ca o datorie a arheologiei românești și din țările aferente spațiului tracic să descopere dovezile materiale care să-i confirme ipotezele și se poate afirma că în ultimile decenii aceste dovezi au fost făcute.

Evident, multora li se pare hazardat să se stabilească o egalitate valorică între civilizația daco-tracă și cea grecească, iar prudența lor este dictată de aura care învăluie cultura micenian pe care a descoperit-o Schliemann și pe care au lăudat-o reputați istorici de artă și cultură. Imaginația noastră este fascinată de numele ilustre ale centrelor culturii aheene, cum este Tirintul sau Micene, sau de personajele ilustre ale istoriei și culturii grecești de al căror nume se leagă operele descoperite în centrele amintite: Ahile, Agamemnon, Ulise etc... Un studiu al academicianului Emil Condurachi în care se stabilea pe baza textelor homerice participarea unor triburi trace la războiul troian a trecut aproape neobservat. Acest studiu semnala importanța pe care o au poemele homerice pentru cunoașterea istoriei tracilor, dar, subliniem noi, capodopera epicii grecești ne furnizează nenumărate informații despre civilizația tracă în timpul războiului troian. Chiar dacă despre opera lui Homer se poate spune că nu este decît o plăsmuire poetică și nu un document istoric, nu trebuie pierdut din vedere că ea reflectă mentalitatea unor oameni care au trăit cu cîteva secole înainte de Herodot, iar felul în care se oglindește în această mentalitate civilizația tracă constituie pentru noi o sursă inestimabilă pentru cunoașterea acesteia. Și, de la început, se poate spune că în opera homerică nu există nici-o diferență între civilizația aheeană și cea tracă. Este suficient să amintim felul în care sînt descrise bogățiile regelui trac Rhessos în cîntul al X-lea din Iliada. Nici un muritor de rînd nu are armele și carul de luptă pe care le are Rhessos. Ele sînt confectionate din aur și argint sau acoperite cu plăci de aur meșteșugit lucrate, iar caii acestuia „mai albi ca zăpada, mai iuți ca vîntul", nu aveau pereche pe lume, după cum mărturisea bătrînul și înteleptul Nestor. Deci primul care stabilește o egalitate valorică între civilizația tracă și cea aheeană este Homer, iar autoritatea acestuia nu poate fi contestată. Așa cum reiese din poemele homerice tracii le sînt egali aheenilor nu numai pe planul civilizației materiale, dar și pe acela al vieții spirituale. Zeitățile care participă la războiul troian luptă alături de ahei sau de troieni și de traci. Apollo, zeul luminii și patronul artelor, era adorat de ahei și de traci. În odele sale, Pindar menționează faptul că hiperboreenii (daco-tracii de pe malurile Dunării și de la nord de fluviu) îl adoră pe Apollo. Sofocle precizînd că tracii, cresctători de cai, îl cinstesc pe zeu în ipostaza soarelui, a luminii. În traditia literară grecească, cultul lui Apollo în Grecia a fost propagat de primii poeți, Linus și Abaris, traci de origină. Începuturile muzicii se leagă în Helada de numele lui Orfeu, fiul unui rege trac. Musaios, un alt părinte al poeziei, era după Pausanias, fiul lui Linus, pe care unii autori îl consideră fiul lui Apollo, originar deci tot din Tracia. În cîntul al IX-lea din **Odiseea,** Apollo apare ca zeul tutelar al cetății trace Ismaros, iar în **Iliada,** zeul luminii luptă alături de troieni și de traci, arma lui preferată fiind arcul, folosit cu precădere de traci.

Și alte zeități ca Zeița Mamă sau Ares își au originea în Tracia, nu departe de Dunăre, după cum cultul zeiței Artemis ca și cultul eroilor au o strînsă legătură cu fluviul. Sanctuarele trace erau tot atît de apropiate de greci și de romani ca și celebrele sanctuare din Grecia.

Nu trebuie să se uite amănuntul prețios că Tucidide, cel mai mare istoric al Greciei antice era trac de origine, iar Platon, într-unul din dialogurile sale avea aprecieri elogioase la adresa medicinii trace, afirmația marelui filosof izvorînd din propria lui convingere, deci valabilitatea ei nu poate fi pusă la îndoială. Toate aceste informații pe care le găsim în scrierile grecești și romane ne demonstrează că într-o epocă mai veche existau foarte multe interferențe pe plan spiritual între lumea tracodacă și cea grecească, iar autorii greci au pus întotdeauna sub semnul egalității spirituale pe traci cu greci. Un mare merit al lui Nicolae Densușianu a fost acela de a fi strîns mai toate informațiile despre traci cuprinse în scrierile greco-romane, informații pe care le regăsim în primele două volume de izvoare ale istoriei noastre intitulate **Fontes historiae daco-romane.** Un studiu de istorie comparată, pornind de la surse a căror autenticitate nu poate fi discutată, ar avea darul să creeze o imagine mult mai exactă despre civilizația daco-tracă și legăturile ei strînse cu o arie geografică foarte largă în care era cuprinsă și lumea grecească. De asemenea, descoperirile arhelogice au scos în lumină suficiente dovezi — coifuri de argint (cel de la Peretu), de aur (Poiana Coțofenești), cupe în formă de corn de argint aurit sau din aur, cu splendide decorații în relief, arme și podoabe, ca să nu mai amintim de tezaurele trace de la Panaghiurište din sudul Dunării — care confirmă descrierile făcute de Homer și ipotezele formulate de Vasile Pârvan. Mărturiile scrise despre daco-traci și mărturiile arheologice constituie suficiente argumente pentru a ne forma convingerea că civilizația daco-tracă, din primul mileniu î.e.n., cunoaște o strălucire care o așează alături de marile civilizații contemporane ei.

Manole Neagoe

L2 9 AUGUST 1980

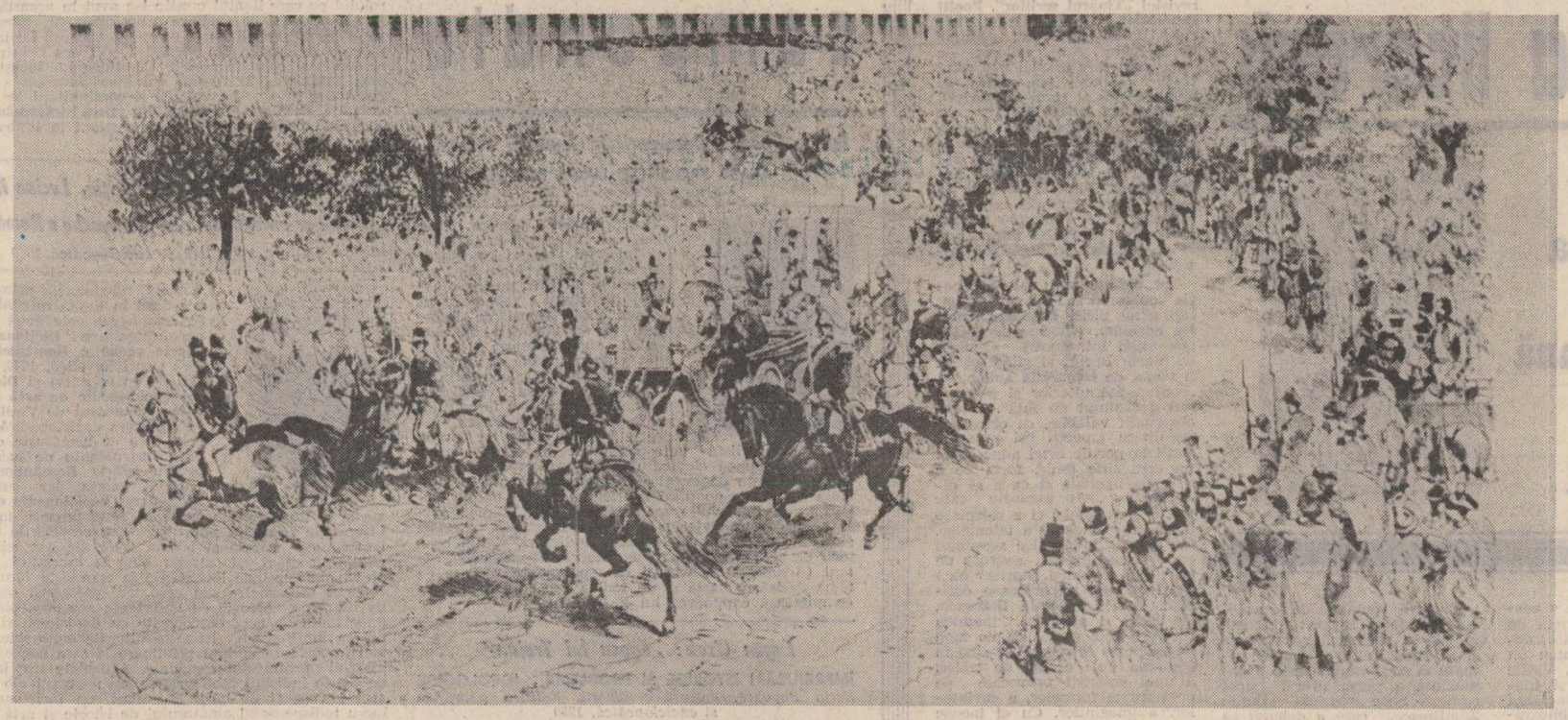

1877 — ALAI IMPERIAL LA BUCUREȘTI

Cu prințesa la moși

Cum tratativele pentru cooperare nu ieșeau la nici un liman, s-au căutat mijloace — fie și laterale — de stimulare a interesului înalților oaspeți de la Ploiești față de viața românilor în genere, peste politică sau dincolo de aceasta. Trebuia cu orice preț întreținută o atmosferă de bunăvoință, un dialog pe subiecte neutre — dar ale locului, și cum cele cîteva rarități arheologice fuseseră văzute, inclusiv „Cloșca cu pui de aur", și bisericile mai importante, și spitalele, și Turnul Colții, s-a considerat nimerită, mai ales vara, o vizită la Moși.

Lumea bună disprețuia odinioară Tîrgul Moșilor, care scotea la vedere fața înapoiată, orientală, a orașului, bucureștenii de duzină îl tratau ca pe orice tîrg — cumpărau, vindeau, căscau gura ; de la o vreme însă aceeași lume bună — oficialitățile, chiar familia princiară descoperise la Moși fața specifică a Capitalei, cu care acum se mîndreau, toți străinii importanți, avizi de pitoresc, fiind cărați aici, la Moși. Nimeni nestiind ce sînt Moșii nici măcar ca sens — un tîrg al strămoșilor.

Tîrgul Moșilor fusese de fapt descoperit de străini, de voiajorii apuseni prin principate, din urmă cu jumătate de veac, mai ales de desenatori, gravori, acuareliști, care i-au și colportat imaginea sub semnătură, în albume scump legate, în acuarele unicat, în gravuri de tiraj mic, imagini care s-au întors la București, determinînd aici o bruscă schimbare de optică : Tîrgul Moșilor a fost instantaneu văzut altfel, ca un loc demn de marele interes internațional. S-a creat, în consecință, un contracurent snob, fanatic după Moși, care și-a mutat aici promenada călare și în trăsuri, pe toată durata calendaristică a tîrgului. Unui oaspete din Franța sau din Englitera i se spunea cu regret, cînd nu i se putea arăta Moșii : „Ce păcat, părăsiți București fără să vedeți acest loc atît de specific !"

Aflată pe aripile cele mai de sus ale acestui curent, ea însăși o ființă aeriană, prințesa nu putea să nu-i arate Moșii lui Nicolas, fratele suveranului Rusiei. Vizita intra altminteri în obligațiile alese ale curții de la București față de curtea rusă. Inițial se prevăzuse ca însăși majestatea sa împăratul va fi adusă la Moși. S-a renunțat totuși la proiect, tevatura ar fi fost prea mare, vizita s-ar fi transformat într-un spectacol de gură cască, avîndu-l ca obiect pe suveranul rus, iar Moșii ar fi dispărut. Se opunea proiectului și cele două poliții secrete, română și rusă, ambele refuzînd să-și asume siguranța împăratului din motive lesne de înțeles : Tîrgul Moșilor era totuși un bazar oriental. O vizită incognito la Moși ar fi fost deplasată. Laborioase tratative l-au destinat pe Nicolas acestui punct, pe care agenda protocolară a curții de la București îl pretindea, îl oferea de fapt în chip grațios.

Echipajul princiar a pornit astfel din Cotroceni, într-o simbătă dimineața, după micul dejun, avîndu-i alături pe prințesă și pe Nicolas, iar pe lături și în urma trăsurii numeroasele suite ale celor două părți. Rolul de ghid i-a fost încredințat maiorului Văcărescu,. mareșalul curții. Era un drum destul de lung pînă în Tîrgul Moșilor, care se afla departe, în afara orașului, dar care tîrg și-a vestit prezența, nu după multă vreme, prin taberele mari de care și prin mulțimea pestriță, de tîrgoveți și țărani, hălăduind către acolo. Văcărescu s-a și pregătit să intervină cu o explicație, dar i-a luat-o înainte prințesa :

— Voi aveți așa ceva, Nicolas ? a întrebat ea, nerăbdătoare să sondeze asupra primului efect.

— Desigur ! a răspuns Nicolas. Fiecare oraș important are un tîrg al lui.

— Chiar ? a tresărit prințesa neîncrezătoare. Dar aici e ceva specific ! a insistat ea.

Văcărescu nu putuse preveni gafa. Prințesa a pronunțat „tipique" cu atîta înfocare, încît Nicolas, vărul august, a privit-o atent, cu încordare, o încordare mai mult decît politicoasă, plină de reală afecțiune, cuprinzînd chiar și o undă de teamă — teama ca acea ființă scumpă să nu lesine. Văcărescu a fost satisfăcut de tactul marelui duce. Același Nicolas, întorcînd capul spre tîrg, nu putea distinge ce e specific și ce nu, într-o asemenea aglomerare, din ce în ce mai densă, de tîrgoveți și care. Înaintarea era oricum anevoioasă. Dialogul de asemenea. Începuseră să se audă strigările, flașnetele, tiribombele, lăutarii. Prințesa se înviorase, Nicolas devenise posac, ea bătea din palme, arăta cu mîinile înmănușate și cu evantaiul, explica, se bucura ca un copil, Nicolas aproba, auzind-o din ce în ce mai greu, nemaiauzind pînă la urmă nimic, și aceasta chiar în momentul cînd ea a socotit oportun să-i ofere oaspetelui un lung excurs asupra a ceva deosebit de important și înduioșător — scena se petrecea în dreptul unei barăci de circ în fața căreia echipajul se împotmolise, ea îl fixase cu ochii ei albaștri pe Nicolas, ținîndu-l în nemișcare, crucificîndu-l, el șoptea mereu „Oui, mais oui !", emițînd acest „oui" ca pe niște picături de ulei dintr-o rană, ea insista cu sfîntă patimă, era probabil vorba despre credință **(la foi)** sau despre săraci **(les pauvres)**, fiindcă ochii emoționați ai prințesei au scos, în încheiere, două lacrimi curate. După care prințesa s-a liniștit și a tăcut o vreme. Ea a trăit ispășirea de a se fi descărcat de o imensă povară și certitudinea că Nicolas o înțelesese.

Văcărescu a făcut semn ca echipajul să fie scos din îmbulzeală, preluînd funcția de cicerone, care îi revenea. El dorea ca oaspeții să vadă mai întîi priveliștea generală, dîndu-se ocol tîrgului, și apoi, dacă va mai fi cazul, să se încerce și o pătrundere în furnicar. Prințesa porunci drumul de-a dreptul, cum o tăiase capul sau cum o duseseră caii.

— Du-mă la cai ! a cerut Nicolas.

Dar la Moși nu se ținea tîrg de cai, singurele animale care se vedeau într-o margine erau bovinele, iar hăt mai departe, niște tîrle de oi. Precumpăneau boii dejugați de la care, sute de boi stînd trîndav în praf și rumegînd, privind placid la echipajul princiar care i-a trecut în revistă. Erau și cai, dar cai de povară, cai de la căruțele ardelenești, cai de chervane, cai de care țărănești, carele fiind încărcate îndeobște cu mărfuri pastorale și agricole. Aspectul pastoral și agricol al tîrgului impunea. Erau adunați aici agricultori din toate ținuturile, și păstori de pe toți munții Daciei, o lume de dinaintea apariției calului în civilizație — ca animal de luptă, cal pe care îl căuta Nicolas.

— Unde sînt caii voștri, a întrebat Nicolas ?

— Pe cîmpul de luptă ! a răspuns prințesa, fericită de a fi găsit acest răspuns, ca sens politic, care pe Nicolas l-a amuzat.

Marele duce a schimbat o privire amuzată cu Văcărescu. Acesta se pregătea să-i explice augustului oaspete, care e rostul tîrgului, ca nod al drumurilor țării, niște drumuri simbolice : drumul liniei — iată lina !, drumul sării — iată sarea ! dar și un drum al aramei, al cositorului, al chihlimbarului, al smirnei, al mătăsii, acestea nu drumuri ci cărări pe care se strecurau în mulțime negustorii mărunți, etalînd cu strigăte marfa lor exotică. Marele duce s-a oprit cu privirea asupra vînzolelii de oameni, care vindeau acele produse de preț popular, inclusiv mătasea și chihlimbarul, dar și nimicuri — icoane, pocnitori, cărți de rugăciuni, **alicsăndrii** și **apocalipse**, smeie și moriște de vînt. Aglomerarea umană nu se diferența nici prin culoare, nici prin zarva poliglotă, de aceea a unui bazar sau caravan-sarai din Marea Asie, iar ochii lui Nicolas, familiarizați cu asemenea priveliști, au și identificat în mulțime un grup de armeni cu covoare, niște scamatori cu capetele rase, mulți evrei, mulți țigani, iar deasupra mării de oameni, plutind fastuos în aer, un imens copac de hîrtie, încărcat de flori multicolore, care îl trăgea în sus pe purtător. Purtătorul, un ins insignifiant față de splendoarea acelui copac cu podoabe ieftine, era un omuleț cu obraz galben, în caftan siniliu și cu pălărie de orez atîrnată pe ceafă. El era ajutat de o femeie la fel de insignifiantă, încălțată în acel faimoși papuci de fier, care mutilau piciorul. Din strînsoarea acelui picior mic, care gemea, țîșnise probabil copacul cu minuni. Lui Nicolas i-a venit în gînd să întrebe cum au putut ajunge pînă aici, pe ce drum, fie și numai doi dintre supușii Fiului Cerului, pitiți dincolo de Marele Zid, dar prințesa se înviorase, ea dirija din nou atenția înaltului oaspete, indicîndu-i prin exclamații și semne ce să vadă și cum să înțeleagă. Deși Nicolas a oprit-o printr-o întrebare :

— Nu e prea multă lume străină, pe aici pe la voi ?

— Nu toți sînt supușii noștri, a precizat prințesa. Vin aici oameni din toate punctele cardinale.

— Ce aproape sînt punctele cardinale pe aici, pe la voi ! a remarcat Nicolas.

— E incredibil, nu ? a spus prințesa, bucurîndu-se.

Ce-o fi fost incredibil Nicolas n-a înțeles, dar el a aprobat, prin acel „oui !" generic, care o liniștea pe prințesă. Ea s-a trezit la un anume moment înconjurată de cunoștințe și a cerut să se oprească trăsura. A fost mai întîi un turc trențăros, vînzător de braghă, salep și alviță, pe care prințesa i l-a indicat cu multă simpatie, rugîndu-l să nu refuze firimitura de clei alb cu nuci — alvița — oferită de acel Ali. Nicolas a ezitat.

— Je t'en prie, Nicolas, nous sommes les invités d'Ali. C'est l'usage, a mai spus prințesa, mestecînd alvița, care hotărît nu-i plăcea. Non, non, je t'en prie, ne lui donne pas d'argent ! [1])

Văcărescu n-a putut interveni, Nicolas a înghițit cu sila alvița turcului, el n-a scăpat nici mai apoi de asaltul prietenilor prințesei. A apărut un alt ipochimen, cu părul vîlvoi, vînzător de cărțulii de pilde, cu care prințesa s-a întreținut în românește :

— Tche vatche ünkül ?

La care vînzătorul, înțelegînd întrebarea — „Ce face unchiul ?" — a răspuns cu voce mare, ca să-l audă toată lumea și să știe că el, un vînzător umil, ba încă și evreu, stă la taifas cu Doamna Țării de la Dunărea de Jos.

Ce-o fi fost incredibil Nicolae n-a înțeles, dar plăcere cu gura pînă la urechi. El ar vrea să facă bine, dar nu poate, n-are liniște pînă nu-i duc eu veste că înălțimea voastră face bine.

Un răspuns care a încîntat mulțimea participantă la scenă. Cel ce formula un asemenea răspuns, întortochiat și înflorit, nu era un fitecine, era nepot al lui Cilibi Moise, un înțelept din mahalaua evreiască, îndrăgit de bucureșteni pentru cărțulițile lui cu pilde, care se vindeau ca pîinea la Moși și pe malul gîrlei. Iată deci că sămînța înțelepciunii rodise și în nepot. Prințesei îi fusese prezentat acel personaj numit Cilibi Moise, iar anual aștepta să îl revadă pe nepot, căruia îi punea aceeași întrebare stupidă. Totuși răspunsul din anul acesta — 1877 ! — era neînchipuit de complicat — și gramatical, și ca sens. Fruntea înaltă și senină a suveranei s-a întunecat, ca să priceapă, aceeași frunte a încercat a se încreți, printr-un vizibil efort — nereușit. Ea a repetat întrebarea :

— Tche vatche ünkül ?

— Multumesc bine, sănătos ! a scurtat răspunsul ovreiașul. Și pentru mulțime : Ceea ce vă dorim și dumneavoastră, la toți ! Apoi în încheiere, o formulă care a rămas memorabilă : Sănătate lu'dom' Carol !

Nici prințesa, nici Nicolas n-au înțeles hazul acelei formule, de care suita română a făcut mare caz, crăpînd de rîs, deși literal formula era perfect protocolară : domnul era **dominus**, stăpînul țării.

După Ali, musulman pitoresc, supus al curții de la București — curte care se afla în război cu Stambulul, după nepotul lui Cilibi Moise, urmaș al acelui Moshe care adusese pe lume tablele legii, urmau probabil și alții la rînd — se înghesuiau și niște schilozi, niște călugări cu mătănii, niște țigani cu „iarba fiarelor" — ceea ce ar fi complicat programul, drept care, Văcărescu a ordonat ca echipajul să pornească, îndreptîndu-l spre un loc mai liniștit și mai curat, adevăratul tîrg al Moșilor, tîrgul de oale. Spera ca măcar acum să-și poată face datoria de intermediar între marele duce și tîrg.

În această parte a lui, tîrgul fătase parcă oale, mari cuptoare subpămîntene crăpaseră și-și revărsaseră aici încărcătura, fierbinte încă, amirosind a foc. Olăria roșie avea chiar culoarea jăratecului abia potolit, olăria fumurie și neagră păstra în carnea ei culoarea funinginii și a cenușii neolitice. Lacrimile de smalț — auriu, cărămiziu sau verde — intervenite mai tîrziu, erau proaspete, strigau metalic, orbeau privirea. Ceea ce se vedea părea un dar natural al pămîntului, nu o marfă, o revărsare de splendori, umile, totuși splendori. Pînă și semnele criptice de pe aceste vase — cercul, spirala, păreau ivite de la sine, ca și semnele distinctive de pe trupurile noilor născuți. Văcărescu a încercat să intervină cu explicații, dar nu era nevoie, splendoarea oalelor vorbea de la sine.

Indiferent de timp și loc, oamenii simt o atracție curioasă față de ceramică, un impuls aproape spontan de a vedea, cerceta și pipăi formele, dîncolo de rostul lor utilitar. Ei resimt probabil uimirea față de formă, oricît de simplă ar fi aceasta, probabil uimirea față de canonul formei în sine, primul canon ! Cu o aceeași ireprimabilă tentație ei examinează mai apoi vasele cu mîna, chiar cînd nu le trebuie, le pipăie, le ridică în soare, le ciocănesc, ascultă golul care trimite în ureche un anume semn. Este ceea ce a făcut, de la primul pas, și Nicolas, nu se știe de ce. Văcărescu n-a putut adăuga decît un proverb asiatic, o maximă pe care Nicolas n-o știa :

— Fără gol nu există plinul...

Lumea circula cu grijă printre aceste poiene cu olărie goală, pe cărări șerpuitoare, oprindu-se la margine, încercînd cîte un vas, punîndu-l la loc, pornind mai departe, fiindcă dumbrăvile de oale se țineau lanț — olărie roșie de Vilsănești și Pisc, olărie neagră de Simiani, olărie verde de Oboga, olărie policromă de Hurez, din centre cunoscute sau mai puțin cunoscute de lume, despărțite pe triburi, pe forma vaselor, pe podoabe și smalțuri, în spatele fiecărei ogrăzi cu vase de vînzare, înălțîndu-se un deal sau un munte de oale, cîte un depozit din care se tot lua, în fața căruia stătea olarul meșter, ca la poartă. Prințesa a dat bună ziua la prima poartă, iar Nicolas a salutat cu palma la chipiu.

În interiorul acestui colț al Moșilor nu se putea circula decît pedestru. Nicolas și prințesa coborîseră din trăsură, iar importantul cortegiu, desfășurat în monom, avîndu-i în frunte pe cei doi, evolua lent printre stivele de talgere, printre maldărele de strachini, printre movilele de cănі, oluri, oloaie, ulcioare, înaintînd cu prudență, cu sfială, cu teama de a nu provoca o surpare catastrofală. Cum trena rochiei prințesei s-a prins într-un recipient, Nicolas a prevenit accidentul, aplecîndu-se și desprinzînd dantela din pliscul de pasăre al unui ulcior de nuntă. I l-a oferit apoi prințesei în dar.

— Comme c'est joli ! Plutôt drole ! C'est une cigogne n'est ce pas ? [2]) l-a întrebat ea pe Văcărescu, după ce s-a înclinat spre Nicolas.

Era nici vorbă un ulcior frumos, în formă de barză, pe care olarul, care-și supraveghea marfa, nu putea să nu-l ofere oaspeților, dar nu oricum, ci cu pui cu tot. Nicolas a fost obligat să cumpere și puii acelei berze, niște cănі de apă sau vin, care înconjurau piesa principală.

— E un ulcior de nuntă, măria ta ! a mai spus olarul, iar Văcărescu a tradus. Să fie cu noroc, la care nuntă o fi !

Traducînd replica, Văcărescu și-a permis să întrebe :

— O fi făcut aluzie la cooperare ?

Dar marele duce n-a reacționat, și alaiul a pornit mai departe. Totuși principalele piese de pe cuprinsul cîmpului erau mai ales cănile de băut, ulcelele. Nicolas n-a ezitat să constate :

— Halal fară ! Văd că se bea bine și pe la voi ! Apoi uluit, către Văcărescu : Toată lumea bea ?

— Beau morții, a răspuns Văcărescu. Cea mai mare sărbătoare a verii, care se prăznuiește la noi, e consacrată morților.

— E un obicei interesant, nu ? a intervenit și prințesa.

— Și ce beau morții pe la voi ? s-a interesat Nicolas.

— Beau apă, a răspuns Văcărescu. Morților li se dă apă, de pomană, în aceste cănі. Se pare că dincolo morții sufăr de sete.

— Nicolas, a intervenit prințesa, tu nu știai că sufletele sînt hidrofile ?

Întrebarea i-a pus pe gînduri și pe Văcărescu și pe Nicolas. Era ceva la care nu se gîndise nici unul. Cum de se gîndise totuși prințesa, ființă atît de senină, cum de-i venise în minte acel gînd atît de subtil ! Probabil, a dedus Nicolas, acel gînd subtil răsărise în mintea ei pornind de la imaginea florilor tăiate, care, puse în glastre, se dovedesc a fi mari consumatoare de apă. Multe dintre ulcelele pentru morți erau decorate cu flori.

— Ce multe ulcele funerare ! a constatat Nicolas.

Erau într-adevăr multe, cele mai multe erau cenușii sau negre, fără nici o podoabă, fără semne de recunoaștere zgîriate cu unghia în pastă, formele însele fiind primitive, modelate parcă nu la roată, ci cu mîna, ca în primele ceasuri ale prelucrării lutului. Mai ales aceste vase, asemănătoare urnelor barbare l-au impresionat neplăcut pe Nicolas. Erau multe și sumbre. Nicolas a întrebat :

— Dar de unde totuși atîția morți, la o populație atît de mică ?

Prințesa n-a răspuns, chestiunea o depășea. A intervenit Văcărescu :

— O ! populația acestei țări e foarte numeroasă, dacă priviți înapoi în timp. Priviți formele primitive. Priviți cum se așază formele pe generații de forme !

Nicolas a tăcut. Probabil că spectacolul prăznuirii morților va fi fost pe-aici impresionant, ca și pe Gange sau pe Fluviul Galben, țări locuite de neamuri ce se consacru sezonier cultului celor morți, popoare care trăiau mai mult în trecut decît în prezent sau în viitor.

— Vă ia prea mult din viață trecutul ! a observat Nicolas.

— Ne ia și prezentul ! a răspuns Văcărescu zîmbind.

Zîmbea și prințesa, zîmbea probabil unui viitor fericit, deși prințesa însăși „proasta aceea", care zîmbea, i s-a părut lui Nicolas a fi mai curînd o stăpînă a „sufletelor hidrofile" decît a populației vii din tîrg. Prințesa a trecut mai departe, iar Nicolas a urmat-o. Ei s-au oprit într-o poiană cu olărie măruntă și veselă — păpuși și fluiere de lut pentru copii. Poiana arăta ca o grădină, zeci de copii încercînd jucăriile muzicale, fluierau pe întrecute. Micile instrumente de fluierat erau figurine de ceramică înfățișînd cerbi, țapi, tauri, cuci, șerpi, melci, dar și inorogi, păsări măiestre, balauri care scoteau sunete stranii.

— E amuzant, nu ? a întrebat prințesa, cerînd o confirmare.

La picioarele înalților oaspeți se afla de fapt un întreg prund de idoli mici, scoși din funcție cu mii de ani în urmă, dar lăsați în viață ca jucării, pentru bucuria copiilor. Vechii idoli, înviați de suflarea celor mici, priveau cu ochi orbi lumea anului 1877, și cîntau inocent.

În replică la acel ulcior barză, prințesa i-a oferit lui Nicolas o fluierice înfățișînd un cal fantastic.

— Nicolas, a spus prințesa, tu ai dorit un cal. Îți ofer un cal !

Și i-a dat calul, un cal care cînta — cu condiția ca buzele posesorului să-l sărute sub coadă. Nicolas n-a ezitat s-o facă, armăsarul fantastic a scos un piuit, după care prințesa, marele duce însuși, suita, olarii, copiii au rîs cu plăcere, s-au prăpădit de rîs. Fusese, într-adevăr, un punct reușit.

Dar venise amiaza, cei doi erau așteptați la dejun. La Moși nu mai era nimic de văzut, peste toate se întețise căldura.

— Nu crezi că-i excesiv de cald ? a întrebat-o Nicolas pe prințesă.

— Pentru mine, nu, a spus ea minuind evantaiul. M-am obișnuit. Poate pentru tine.

— O, nu ! Chiar și pe căldură, vom pleca la război.

Nicolas a luat totuși inițiativa de a ieși din labirintul olăriei funerare, care-i dăduse un sentiment neplăcut, un fior de indispoziție, cu atît mai nejustificat cu cît în preajmă nu se aflau cimitire. Dar se apropia ceasul plecării la război. Cei doi s-au îmbarcat din nou, ajutați de Văcărescu, și au pornit spre oraș. Cîmpul pe care alergau era gol. Tîrgul Moșilor rămăsese în urmă, cîndva în viitor, peste acel cîmp urma să se taie o cale urbană, poate un bulevard, pentru ca accesul spre acel loc pitoresc să fie mai comod pentru lumea bună.

Aproape de intrarea în București, în dreptul unei biserici, echipajul princiar a fost blocat de țigani. Văcărescu n-a mai avut ce face. Au sărit în calea prințesei țigănci cu copii în brațe, plus o droaie de puradei goi, plus bătrînele care nu îndrăzneau să se apropie, dar îndemnau laia spre stăpînă. Prințesa cădea adesea pradă acestor nomazi, ea nu se putea salva din încăierare decît aruncînd bani, mai ales mărunțiș. O făcea cu emoție, se lăsa cu fericire prădată, de fapt nu scăpa din ghiara șatrelor pînă nu era scuturată și de ultimul bănuț, cînd, neputincioasă, ridica din umeri spre haită. Aceasta o elibera, în sfîrșit, cu un „Să-ți dea Dumnezeu sănătate !" cîntat în cor.

Acum în spatele țiganilor se aflau cerșetorii, o corporație cu mult mai demnă, pe care prințesa — scuturată din nou de ultimii bani, nu-i mai putea ajuta. Ea a recurs la punga lui Nicolas, atrăgîndu-i atenția asupra protejaților :

— Cît sînt de sărmani, îi vezi, Nicolas !

Marea corporație s-a înfățișat înalților oaspeți, pe măsura prestigiului ei multimilenar, orînduită pe grade de schilodire, slutire, pocire, șoldire, pînă la calicii pe deplin valizi, aflați la coadă, care erau însă maeștri ai artei orale, punîndu-i în valoare pe muți și orbi. În față, pe ultima treaptă a scării, un ciot de om, fără mîini și fără picioare, dar cu gura căscată, rînjind la înaltele fețe, a vorbit prin gura altuia, din spate :

— Dați rubla de-a dura, s-o prînză cu gura !

Nicolas i-a aruncat o rublă de aur, pe care mutilatul a prins-o în gură. Alți bani, aruncați de ofițerii din suită, au fost culeși de același schilod cu gura, de-a dreptul din praf. Spectacolul era degradant, Văcărescu l-a curmat ordonînd pornirea. Prințesa tremura încă sub emoția întîlnirii cu cerșetorii, emoție izbăvită prin actul sacru al binefacerii, ea a socotit util să comenteze momentul :

— Nicolas, tu ne croit pas que les pauvres ont une charge divine?

— Bien sur, princesse, nous, les Russes, nous croyons la même chose. [3])

Și Nicolas i-a povestit despre spectacolul cerșitului la bisericile și lavrele din marele imperiu, concedînd că și în micul principat obiceiul va fi fost același, cu aceeași cucernicie a rugăciunilor — pe de o parte, cu aceeași dărnicie cucernică — pe de alta.

— C'est à cause de la religion ? a întrebat prințesa.

— O, non. Le coutume c'est partout le même, a explicat Nicolas. Exceptes la mendicité militairée, qui est tipiquement russe !

— De quoi s'agit-il ? [4])

Era vorba despre cerșitul soldaților care plecau la război, obicei foarte vechi în partea răsăriteană a continentului, adus acum și la București. Soldatul în uniformă, dar fără armă, care cerea un bănuț, era un sol al binefăcătorului pentru lumea de dincolo. El pleca primul dincolo, înlesnind trecerea celuilalt, care rămînea pe pămînt, prin acel bănuț pus în palmă, drept arvună pentru mai tîrziu. Ca o confirmare, în plin centru, aproape de Turnul Colții, Nicolas și-a recunoscut oamenii, aflați în acest exercițiu ritual, indicîndu-i și prințesei.

Totuși vizita la Moși n-a fost un succes. Cu tot pitorescul, cu toate duioșiile, cu toate momentele tari, chestiunea cooperării nu s-a mișcat din punctul mort. Văcărescu, la rîndu-i, a resimțit acest eșec : el n-a fost avansat colonel.

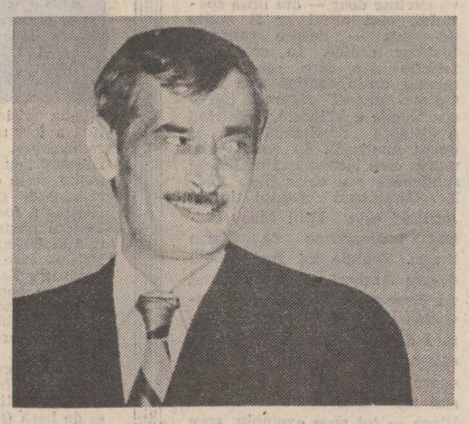

Fragmente din romanul „Fluviile" de

paul anghel

*) Roman în curs de apariție la Editura Cartea Românească

[1]) **Te rog, Nicolas, sîntem invitații lui Ali. Așa se obișnuiește... Nu, te rog, nu-i da bani.**

[2]) **— Ce frumos ! Și ce amuzant. E o barză, nu ?**

[3]) **— Nicolas, tu nu crezi că săracii au o misiune divină ?**
— Bine-nțeles, prințesă, în Rusia se crede la fel.

[4]) **— Din cauza religiei oare ?**
— O nu, obiceiul e același pretutindeni. În afară de cerșitul militar, care e tipic rusesc.
— Despre ce e vorba ?

cronica literară

Literatura română contemporană (I) POEZIA

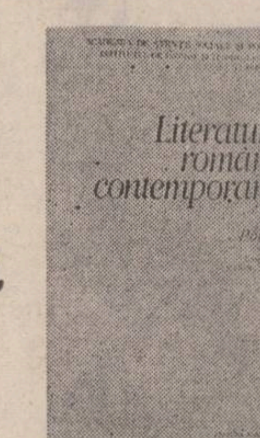

În studiul unei literaturi, aflată în faza deplinei maturități, instrumentele de lucru sînt, neîndoielnic, ajutoare prețioase, indispensabile cercetării metodice și aprofundate. Cînd vorbim despre instrumentele de lucru ne gîndim nu numai la edițiile critice, la bibliografii și dicționare, ci și la istoriile și panoramele literare, care, privite în sincronie, sînt ele însele etape de cercetare, pentru ca apoi, diacronic, să se constituie în fundament solid al noilor exegeze. Astfel, cercetarea perioadei vechi a literaturii române, nu poate fi concepută fără consultarea istoriilor lui Nicolae Cartojan și Al. Piru, monumentala **Istorie...** a lui G. Călinescu este piatră de hotar pentru orice studiu critic, Eugen Lovinescu, cu **Istoria literaturii române contemporane**, rămîne un reper sigur pentru perioada de după 1900, epoca interbelică este abordată cu deosebită precizie de Ov. S. Crohmălniceanu în cele trei volume ale **Literaturii române între cele două războaie**, un îndreptar în spațiul liricii românești de la 1950—1975 oferă Al. Piru în panorama intitulată **Poezia românească contemporană**, iar Eugen Simion cu **Scriitori români de azi**, îmbogățește bibliografia titlurilor de referință. Aceste cercetări (și, încă altele nenumite aici) au impus, prin rigoare științifică, finețe analitică și capacitate sintetică, o cotă înaltă criticii românești, iar tentativelor următoare de același gen, obligația efortului de a se menține în jurul ei.

O astfel de tentativă se declară a fi recentul volum intitulat **Literatura română contemporană. I. Poezia** scos la Editura Academiei, de un colectiv coordonat de Marin Bucur, de la **Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu"**. În **Prefața** semnată de autori, lucrarea este definită ca fiind o imagine de ansamblu asupra literaturii române contemporane o „panoramă istorico-literară a poeziei române de după 1944 și pînă în zilele noastre". Tot aici, cu modestia de rigoare, autorii mărturisesc conștiința faptului că exegeza întreprinsă e „oricînd perfectibilă" și-și manifestă speranța de a determina o „discuție sinceră, obiectivă și de ținută responsabilă". Vom încerca, în cele ce urmează, să ne conformăm dorinței autorilor, declarîndu-ne de la început stima pentru efortul considerabil depus de colectivul de autori. Căci volumul prezintă activitatea a 328 de poeți, la care se adaugă un capitol dedicat epigramiștilor și fabuliștilor, un altul, **revistelor de poezie, o bibliografie critică selectivă** și un **sumar alfabetic**. Adică acoperirea în fapt a ceea ce în **Prefață** se declara a fi străduința „ca exegeza noastră să cuprindă pe toți poeții care au scris cel puțin un volum **notabil** (s.n.). Cercetarea s-a oprit în 1975, completîndu-se bibliografic pînă în 1978 (...)". E adevărat că autorii nu ne explică ce înseamnă pentru dînșii **notabil**, dar, prin comparație, ne putem face o idee. Așadar, dacă sînt notabili Vasile Dâncu, Stelian Cucu, Ion Rahoveanu, Florin Muscalu, Ioan Meițoiu, Ștefan Ciubotărașu, nu sînt notabili în viziunea autorilor Vasile Petre Fati, Vasile Vlad, Ion Mircea, Alexandru Miran, Mihai Sabin, Dominic Stanca, Teodor Maziliu, Nicolae Turtureanu, Paul Tutungiu, Dorin Tudoran, George Țărnea, Cornelia Maria Savu etc. Putem presupune că această situație ar intra, în viziunea autorilor, sub incidența acelui concesiv „oricînd perfectibil", dar nu putem să n-o trecem ca argument al, cum să zic, bizareriei criteriilor de selecție. Și pentru că am amintit de criterii, să vedem care sînt cele ce au determinat morfologia cărții, tipurile de clasificare. Autorii se declară a fi fost puși, din acest punct de vedere, la grea încercare: „Specificul poeziei ca gen literar, originalitatea prin excelență a actului poetic, marea varietate și diversitate a fenomenului au pus colectivului de redacție probleme grele de clasificare (...). Totul la noi a pornit din intenția de a cuprinde în **forme proprii** materia poeziei române contemporane. Am îmbinat tipurile de clasificare după cum am socotit că e mai firesc pentru fiecare epocă, grupă de poeți, moment istoric, generație etc."... Care sînt rezultatele acestei mature chibzuințe ? Iată cîteva. Primul capitol se numește **Clasicii interbelici** și-i cuprinde pe Tudor Arghezi, George Bacovia, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Lucian Blaga, G. Călinescu, Al. Philippide. Intenția autorilor a fost, aici, să cuprindă marile valori ale poeziei românești dintre cele două războaie, care și-au continuat în forță activitatea după 1944. Absența lui Ion Barbu sare în ochi. Pentru autorii volumului, argumentul neincluderii (sau al excluderii) este că după 1944 Ion Barbu n-a scris decît **Bălcescu trăind.** Menținîndu-ne — e adevărat, cu greu — în tipul de „argumentație" al autorilor, observăm că, deși a semnat un singur volum după 1944, Vasile Voiculescu este prezent și analizat — firesc — cu întreaga creație, deși în nota bibliografică, cu care începe prezentarea fiecărui poet, sînt trecute doar **Ultimele sonete...**

La Tudor Arghezi, sînt analizate însă doar volumele de după 1944, dar nota bibliografică le consemnează și pe cele de dinainte. Cum poate fi înțeleasă opera lui Arghezi fără **Cuvinte potrivite** și **Flori de mucigai** rămîne un mister, pe care doar meșteșugul critic al lui Emil Manu (autorul analizei, asupra căruia vom reveni) îl poate destrăma. După aceeași logică ciudată a autorilor, dacă Ion Vinea și-ar fi adunat în volum poeziile (marea majoritate scrise în perioada interbelică) nu în 1964, ci, să zicem, în 1937, el n-ar fi beneficiat de un loc în **Literatura română contemporană.** În 1944 George Bacovia își încheia, practic, activitatea poetică. Îi apărea doar, în 1946, **Stanțe burgheze.** Argumentul lui Emil Manu (el scrie și despre Bacovia) pentru includerea lui Bacovia în volum este amuzant : „Chiar dacă Bacovia, ca mare poet, a rămas înscris cu apariții fundamentale în epoca interbelică, el gîndea și scria pentru o epocă ulterioară". Dar Barbu, dar Vinea, dar Voiculescu, dar Arghezi ?

În fine, dincolo de orice contraargumente și contradicții interioare, este inadmisibil ca dintr-o „imagine de ansamblu asupra literaturii române contemporane", care pretinde a așeza fenomenul în „forme proprii", și dintr-un capitol intitulat „clasicii interbelici" să lipsească autorul **Jocului secund.**

Un următor capitol este intitulat scurt și cuprinzător (enorm) **Continuitate și discontinuitate.** Pe cine continuă, sau cu cine se așează în relație de discontinuitate poeții analizați aici, nu aflăm nici o clipă din acest capitol. Probabil, fiecare cu fiecare și toți cu fiecare. Căci, altfel, e greu de spus ce fel de afinități există între Eugeniu Speranția și Al. O. Teodoreanu, între Emil Isac și Sanda Movilă, între Tudor Vianu și Agatha Grigorescu-Bacovia, între Mihai Moșandrei și Zaharia Stancu, între Dan Botta și Haralambie Țugui etc. Și aici, ca de-a lungul întregului volum, frapează, în plus, lipsa de unitate a notelor bibliografice. La Tudor Măinescu și Virgil Carianopol, spre exemplu, aflăm o listă cvasicompletă a volumelor. Avantaj de care nu beneficiază Vasile Voiculescu. La Lucian Blaga sînt menționate doar volumele de versuri, dar la Dan Botta sînt trecute și dramele și eseurile, la G. Călinescu și romane și volume de critică. Despre Tudor Măinescu aflăm că își începe activitatea ca ajutor de judecător, după ce terminase dreptul, și că ajunge consilier la Curtea de Apel din București. În schimb la Lucian Blaga nu aflăm unde și cînd debutează. La unii este trecută în detaliu activitatea de traducător, la alții ba, după inspirația de moment sau bunul plac al autorilor.

Alte ciudățenii. Articolul despre Tudor Măinescu începe cu cuvintele : „Pe epigramistul Tudor Măinescu..." dar el nu apare, cum ar fi fost normal, la **Epigramiști și fabuliști** ci la **Continuitate și discontinuitate.** Există în carte un capitol intitulat **Consacrații altor activități.** Lăsăm la o parte nedumerirea în legătură cu criteriul de clasificare absolut impropriu literaturii și citim stupefiați în introducerea semnată de coordonatorul Marin Bucur : „Există în istoria literaturii române, ca și în istoria altor literaturi, situații cînd poezia nu este o dominantă a personalității unui scriitor. Spre exemplu Duiliu Zamfirescu, care a debutat ca poet și a publicat cîteva volume de poezie, în conștiința literară el primează ca romancier și ca epistolier (sic !). Mai tîrziu au apărut T. Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, poeți incontestabili, dar la care poezia nu a constituit o expresie primă a valorii lor spirituale". Absolut de acord ! Dar pe Călinescu l-am găsit la **Clasicii interbelici** (ai poeziei, nu !) iar Vianu și Streinu sînt tratați la **Continuitate și discontinuitate** (în poezie, nu ?).

Un alt capitol se intitulează **Actori poeți.** Adică, nu tot **Consacrații altor activități ?** Culmea este că aici se află marele Emil Botta, despre care au scris elogios critici de primă mărime, alături de Alta Victoria Dobre, Ion Olteanu, Ștefan Ciubotărașu, Dinu Ianculescu etc. Deci, Emil Botta este, pentru Emil Manu, actorul care s-a ocupat în timpul liber cu poezia. Enorm !

Fiecare nou titlu și cuprins de capitol ne țin cu sufletul la gură. Unul se numește **Tradiția liricii militante**, altul **Poetica nouă — angajare poetică.** Sînt cuprinși aici poeți a căror operă are, într-adevăr, ca dimensiune dominantă (extraestetică, desigur) militantismul. Dar, din ce cauză sînt împărțiți în două secțiuni, rămîne de neînțeles. În plus, textul critic nu servește deloc ideea (să convenim în a numi astfel inițiativele clasificatoare ale autorilor) ordonatoare. La Radu Boureanu, spre exemplu, Mioara Apolzan demonstrează cu aplomb că poezia militantă a acestuia este punctul cel mai slab al creației. Cităm : „Distanța dintre poetul **Sborului alb** (titlul volumului de debut — n.n.) și cîntărețul prezentului, consemnînd conștiincios evenimentele vremurilor noi, are sensul unei antinomii, în care firul de legătură este dat doar de plasticitatea expresiei, calitate constantă la R. Boureanu". Deci, pe de o parte conștiinciozitate, pe de alta, citim mai departe, „ermetism, mitologic și mitologizant", „neliniști existențiale", „spaima de golul imens de după moarte", „maximă concentrare artistică" în **Antielegii**, care sînt de fapt „foarte frumoase elegii despre moarte". Dar militantismul ? Și, mai cu seamă, **tradiția** liricii militante ?

Aproape în exclusivitate Emil Manu scrie capitolul intitulat **Resurecția suprarealismului și convertirile ulterioare ale curentului în România.** Titlu de tot hazul, dacă privim la poeții discutați aici : Sașa Pană, Ștefan Roll, Virgil Gheorghiu, Constantin Nisipeanu, Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Gellu Naum. Resurecție a suprarealismului în cazul acestora ? În cel mai „bun" caz este vorba de folosirea improprie a cuvintelor, dacă nu de o improprietate a gîndirii. După știința noastră poeții citați au făcut — așa zicînd — suprarealismul în România, au fost, adică, ei înșiși primii suprarealiști cu program, reviste și edituri. În altă ordine de idei, mișcarea suprarealistă românească, privită în termenii istoriei literare nu poate fi înțeleasă fără Ilarie Voronca, Dan Trost, Paul Păun, Gherasim Luca și fără manifestele și manifestările complementare.

Cîteva capitole din carte încearcă gruparea poeților pe generații, avînd ca liant o revistă în jurul căreia s-au format sau la care au activat : **Generația revistei „Tînărul scriitor", Poeții generației „Cadran" și „Albatros", Poeții „Cercului literar de la Sibiu".** Acest criteriu de clasificare pare oricum mai solid decît celelalte (un capitol se numește pur și simplu **Inscripții și miniaturi lirice;** adică ?) cu condiția unei prealabile delimitări și circumscrieri ale programului revistei și a ceea ce s-a transmis de aici în creația fiecărui poet. Nimic din toate acestea în introducerile care preced capitolele respective și care plutesc în banalități pretențioase și se sufocă în descripții fastidioase.

Tot ce are mai valoros poezia contemporană se află grupat sub titlul piric, **Explozia lirică.** Ne adresăm, emoționați, presupus utilei introduceri semnată de Marin Bucur, și aflăm că va fi vorba de **Generația anilor '60,** „configurată ulterior și pe spațiul deceniului de față". Cîteva observații valabile, ca orice generalitate („poeții cei proaspăt sosiți la porțile artei aduc cu ei un elan liric tonic, forța de a schimba uneltele și de a se diferenția" ; „e o explozie care n-a distrus nimic, ci a permis o desfășurare plenară a talentelor, într-un spațiu propice acordului cu o serie firească, apărută pe un fir al devenirii istorice" etc.) li se adaugă tulburătoare definiții. Astfel „Nichita Stănescu, cu debut și afirmare înaintea tuturor, trăia poezia ca un mod de perpetuă întrebare de sine în căutarea unei esențe de trăire, a unei neliniști provocate de nesiguranța formelor, a cuvintelor, a imaginilor. Cu el începe procesul poeziei ca anticuvînt, ca anticonvenție" în timp ce, Victoria Ana Tăușan „plecată din tradiția poeziei populare și a spațiului transilvănean, va defini poezia ca o stare de incantație în lungi monologuri, cadențe de ritm universal și o melopee metaforică ca în textele orfice continuate pînă la elaboratele poeme ale lui Claudel și Saint-John Perse". Nici mai mult, nici mai puțin. La care se alătură „un mod de extragere a esențelor din contactul cu lumea, prin reformularea elementelor tradiției", „o adevărată erupție de imagini, de un cromatism fastuos", „aură aparte de spiritualitate elevată, suprapunînd elementelor concrete, sugerarea savantă a abstracțiunilor filosofice", „amprentă inconfundabilă", „echilibrul artistic superior", „subtilitatea unui rafinament lexical care înnobilează..." etc. din comentariul de cinci file și jumătate (mai mult decît li se acordă lui Bacovia, Vinea, G. Călinescu) al Rodicăi Florea, la poezia Victoriei Ana Tăușan. Probabil pentru a exemplifica ceea ce în **Prefața** se numea : „s-a evitat orice limbaj critic etichetator superlativ sau depreciativ". Aferim !

În **Explozia lirică** pe lîngă poeți importanți și valoroși ca Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Dan Laurențiu, Grigore Hagiu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Marius Robescu ș.a. „explodează", la voința autorilor, nesemnificativii Adrian Beldeanu, Ion Cringuleanu, Victoria Raicev-Voicescu, Adrian Munțiu, Damian Ureche, Dumitru Bălăeț și mulți, mulți alții. Autorii cărții vorbeau, în **Prefață**, de îmbinarea, după caz, a criteriilor de clasificare.

Părerea noastră „sinceră", „obiectivă", „responsabilă" este că n-au folosit nici un criteriu, de unde și confuzia generală, care face lucrarea de nefolosit. Cîteva cuvinte doar — din lipsa spațiului, căci altfel ar fi multe de spus — despre calitatea textelor critice. În cele mai fericite dar rare cazuri demersul critic conține idei dezvoltate uneori riguros într-o construcție echilibrată, păstrînd o distanță profitabilă față de opera analizată. În rest, vorbe multe, care încearcă să mascheze subțirimea sau chiar lipsa ideilor. Campionul acestui tip de „critică" este Emil Manu, urmat îndeaproape de Marin Bucur. Textele lui Emil Manu despre Arghezi și Bacovia sînt un izvor nesfîrșit de perle lingvistice și, totodată, performanța rară de minimalizare (fără voie, căci tonul este elogios) a unor opere excepționale. În comentariul lui Marin Bucur la Lucian Blaga — tot spre exemplu, spre un singur exemplu, căci ele se pot oricînd înmulți — criticul este victima prea marii sale iubiri față de poetul din Lancrăm. În ordinea citării, textele cu pricina se află între paginile 13—26 (T. Arghezi), 27—32 (G. Bacovia), 48—55 (L. Blaga).

„Acestui prim volum îi vor urma altele dedicate prozei și dramaturgiei", — scriu autorii în **Prefață.** Să nu mai fie nimic de făcut ?

Valentin F. Mihăescu

compendiu

Ion I. Rusu: „Daco-geții în Imperiul roman"

IN AFARA PROVINCIEI DACIA ROMANĂ
Editura Academiei, 1980

Scurtă și doctă trecere în revistă a prezenței daco-geților în imperiul roman dincolo de hotarele Daciei traiane. Sînt urmărite informațiile, puține, dinaintea războiului romano-dacic și apoi cîteva tipuri de informații și documente elocvente pentru supraviețuirea și capacitatea de difuziune și afirmare a elementului dacic în cuprinsul Imperiului roman. Înșirarea amănunțită a tuturor formațiilor militare de origine dacică reprezintă prima serie de dovezi. Se face apoi lista antroponimelor daco-getice care atestă difuziunea elementului dac sau capacitatea lui de a influența onomastica. Urmează prezentarea succintă a trei personalități istorice cu un rol politic important în Imperiul roman : Regalianus, Marcus Acilius Aureoleus, Galerius Maximianus. Alte atestări sînt date de sculpturile romane (reliefuri, statui, busturi) de bărbați daci ca și de celebrul Trophaeum Traiani (Adamclisi). Ilustrații de monumente romane cu temă dacică, o hartă și un indice de cuvinte amplu completează expunerea lui I. I. Rusu.

Eugen Cizek: „Epoca lui Traian"

IMPREJURĂRI ISTORICE ȘI PROBLEME IDEOLOGICE
Seria Popoare, culturi, civilizații, Editura științifică și enciclopedică, 1980

Autorul, eminent clasicist, înfățișează și analizează epoca lui Traian ca pe o epocă bine delimitată obiectiv în istoria imperiului roman. Ea marchează în viziunea documentată a autorului epoca în care imperiul roman atinge cel mai înalt nivel al civilizației sale de tip grecoroman. Totodată aceeași secțiune temporală se detașează prin marile reușite politice și militare ale imperiului lui Traian. Analizînd epoca lui Traian, Eugen Cizek are prilejul de a trece încăodată în revistă toată informația istorică asupra războaielor lui Traian în Dacia și Tracia și de a face o prezentare rece, exactă a conflictului romano-dac și a consecințelor lui. Așezat în rama generală a politicii epocii lui Traian războiul romano-dac se învederează a fi după Eugen Cizek o etapă necesară, inevitabilă în vederea atingerii obiectivului final : regatul part. Așa explică autorul cel de al doilea război dacic prin care ce încă o dată în revistă toată informația istorică asupra spatelui. Dacă operația dacică a reușit nu același lucru s-a întîmplat cu cea partă. În concluziile sale Eugen Cizek apreciază că numai apogeul atins de imperiul roman în toate laturile existenței lui a făcut posibilă cucerirea Daciei, și că practic ceea ce era obiectiv intermediar devine punctul de vîrf al cuceririlor romane : obiectivul part nu va mai fi atins. Romanizarea Daciei e urmărită fără prejudecăți în lumina documentelor lor care atestă supraviețuirea dacilor atît în propriul lor teritoriu cît și în afara acestuia. Eugen Cizek afirmă că romanizarea a fost atît de puternică încît aici în răsărit nu există insule de substrat cum există în occident. Cum noțiunea de „insulă de substrat" nu este definită nicăieri afirmația necesită o revizuire. Cartea este dotată cu o bogată bibliografie și cu un rezumat în limba franceză.

Ioan G. Coman: „Scriitori bisericești din epoca străromână"

Editura Institutului Biblic, 1979

Cercetarea lui Ioan G. Coman are în vedere scrierile patristice și activitatea misionarilor din Scythia Minor, majoritatea dintre ei de origină getă, dar numiți „sciți" după titulatura provinciei care cuprindea actuala Dobroge. Teza acestei cercetări alimentată de cele mai bune izvoare și precedente științifice este că etnogeneza poporului român are drept constituent de căpătîi religia creștină, asimilată treptat, firesc, fără silnicii de vechii locuitori ai Daciei prin osîrdia misionarilor din Scythia Minor. Religia creștină a fost un aliat al romanității, ea însuși factor de romanizare, și totodată dovadă de continuitate, datorită suprapunerii cîtorva noțiuni de bază ale creștinismului peste cîteva trăsături fundamentale ale credinței religioase geto-dace. Substituirea lui Zalmoxis cu Hristos a fost posibilă datorită asemănărilor dintre ei. Fondul păgîn al creștinismului este o realitate generală în Europa și cu atît mai puternică în fosta Dachie. Hristos care e un mîntuitor e mai aproape de tămăduitorul Zalmoxis decît acesta din urmă de Iahve. Credința populară că Dumnezeu trebuie să fie bun și nu răzbunător o apropie mai mult de fondul păgîn decît de Biblie. Dar această justificare a procesului lent și natural de creștinare a populației de la Nordul Dunării nu se întemeiază pe o descoperire proprie. Ioan G. Coman citează texte din care este vizibil că religia lui Hristos este apropiată de cea a lui Zalmoxis, sau că prestigiul acestei religii păgîne și a elementelor ei de bază (jertfe, nemurirea, etc) a fost folosit de misionari în acțiunea lor de convertire. Cartea se ocupă pe larg de scriitori bisericești și de activitatea misionară a unor preoți din Scythia Minor ca Niceta de Remesiana, Laurențiu de Novae, Teotim de Tomis, Ioan Casian, Dionisie cel mic și alții. Acești „sciți", de fapt geți sau daco-romani sînt autori de scrieri religioase în limba latină. Ei sînt primii scriitori ai teritoriului daco-getic în limba de cult a vremii. Cu alte cuvinte ei sînt așa cum reiese din cartea lui Ioan G. Coman primii scriitori ai teritoriului românesc, conștienți de originea lor chiar și atunci cînd lucrează departe de pămîntul natal. Între ei Dionisie cel Mic, daco-roman fără dubiu, autor de distinse opere patristice în limba latină este și creatorul noului calendar creștin prin calcule de astronomie în care autorul vede continuată știința și pasiunea pentru cunoașterea astrelor a strămoșilor lui daci. Ioan G. Coman a creat un nou punct de reper științific pentru problema controversată de unii a etnogenezei poporului român și a rolului pe care liantul creștin l-a avut în această etnogeneză. Crucea ca relicvă arheologică se găsește pe tot pămîntul vechii Dacii, ne spune autorul, iar inscripțiile de pe crucile din secolul V—VI era noastră sînt aceleași cu cele de astăzi. Creștinismul însușit lent prin asimilarea la fondul autohton daco-get a daco-romanilor este proba unității și continuității lor indiscutabile. **Scriitori bisericești din epoca străromână** este încheiată cu un capitol de concluziuni în limba franceză.

Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu: „Dicționar enciclopedic de artă veche a României"

Editura științifică și enciclopedică 1980

Acest dicționar, primul de acest fel în limba română, vine să completeze cele două dicționare anterioare : **Dicționarul de istorie veche a României**, Editura enciclopedică, 1976, (alcătuit de un colectiv) și **Dicționarul enciclopedic de artă medievală românească** de Vasile Drăguț, Editura enciclopedică 1979, prin care se urmărește crearea unor instrumente de lucru atît pentru istoria Românilor cît și pentru istoria lor culturală. **Dicționarul enciclopedic de artă veche a României** încearcă să sistematizeze întreaga informație rezultată pînă acum din cercetările arheologice, de istorie și istoria artei ale oamenilor de știință români și străini pînă la începutul Evului Mediu. El cuprinde localitățile în care s-au făcut descoperiri arheologice sau care mai păstrează obiective de interes arheologic cu descrierea acestora, obiectele importante de artă descoperite cu descrierea și încadrarea lor în serii istorico-culturale cunoscute, cele mai importante noțiuni privitoare la arta veche de pe întinsul teritoriului românesc. Articolele sînt însoțite de scurte indicații bibliografice, de ilustrații alb negru și color, ca și de hărți. Pe scurt, un instrument de lucru indispensabil amatorului de istorie și artă veche și cu atît mai mult specialistului.

I. D. Suciu: „Unitatea poporului român"

CONTRIBUȚII ISTORICE BĂNĂȚENE
Editura Facla, 1980

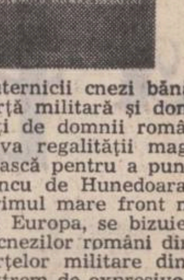

Între marile provincii istorice românești alături de Țara Românească, Moldova, Țara Maramureșului, Țara Făgărașului figurează fără studiile meritate și Banatul. Cartea lui I. D. Suciu, un competent cercetător al istoriei Banatului, ține să sublinieze pe baza documentelor rolul important pe care l-a avut de-a lungul întregii istorii a românilor prin inițiativele și atitudinea lui politică teritoriul bănățean. Este adusă la lumină colaborarea permanentă dintre puternicii cnezi bănățeni care dispuneau de o temută forță militară și domnii Țării Românești. Ei sînt ajutați de domnii români în timpul unor răscoale împotriva regalității maghiare și intervin în Țara Românească pentru a pune domni. Rezistența militară a lui Iancu de Hunedoara împotriva turcilor, care deschide primul mare front militar în fața durei înaintări turce în Europa, se bizuie în mare măsură pe forța militară a cnezilor români din Banat și Hațeg ca și pe reunirea forțelor militare din Țara Românească și Moldova. Extrem de expresive pentru conștiința unității de neam sînt intervențiile bănățenilor în luptele pentru tronul Moldovei de partea Movileștilor. Banatul reprezintă un rezervor militar și pentru Mihai Viteazul care cere de altfel Împăratului Austriei Banatul ca loc de retragere definitivă pentru el și ai săi. Mișcarea militară antiotomană a lui Mihai Viteazul e precedată de o rebeliune militară bănățeană de care Mihai nu este străin. Banatul e punct de sprijin și mai tîrziu pentru Tudor Vladimirescu. Numeroase familii oltenești își găsesc azil în Banat, și invers, preoțimea bănățeană este fie din Țara Românească sau Moldova în proporție însemnată, fie instruitivă orodox aici. Cartea bisericească românească provine covîrșitor din tiparnițele muntenești de la Rîmnic. I. D. Suciu demonstrează rolul activ, organizat, conștient de legătura de neam care se primul mare front militar în fața durei înaintări turce vădește de-a lungul timpului la oamenii politici ai Banatului. Precizările privitoare la Evul Mediu sînt dosebit de prețioase. Cartea are o Bibliografie și un rezumat în limbile franceză și engleză.

Ștefan Andreescu: „Restitutio Daciae"

RELAȚIILE POLITICE DINTRE ȚARA ROMANEASCĂ, MOLDOVA ȘI TRANSILVANIA ÎN RĂSTIMPUL 1526—1593
Seria Memoria pămîntului românesc, Editura Albatros, 1980

Cartea lui Ștefan Andreescu se ocupă de aspectele de viață socială și politică medievală care au permis sau au pregătit unirea țărilor române sub sceptrul lui Mihai Viteazul. Autorul respinge pe baza documentației folosite în carte teza după care Mihai Viteazul ar fi realizat accidental unirea celor trei țări. Unirea realizată de Mihai Viteazul la Alba Iulia este în viziunea bine informată a lui Ștefan Andreescu urmarea și încununarea unui proces firesc prea puțin cunoscut și analizat în istoriografia română. Gestul lui Mihai Viteazul devine la lumina unor documente și interpretări noi propuse de autorul volumului **Restitutio Daciae** împlinirea unei năzuințe mai vechi. Ștefan Andreescu atrage atenția că mirajul reconstituirii Daciei vechi devenise un bun politic răspîndit la mulți aventurieri sau conducători politici de pe teritoriul românesc sau din apropierea lui. La condotierii de angajament turc ori maghiar el era de origine livrescă renascentistă, cum va fi și la unii voievozi ai Transilvaniei, cum a fost și pentru Despot Vodă. Dar mai era ceva care dădea coeziune țărilor românești : conștiința identității de neam, de limbă și origine livrescă renascentistă, cum va fi și la unii trat în cărțile renascentiste din gura trăitorilor de la Carpați. În plus este vorba de experiența istorică comună, care a făcut din cele trei țări un bloc politic unitar. Ștefan Andreescu arată că el era văzut ca atare atît dinspre turci cît și de alți vecini care își făceau calculele politice în funcție de posibilitatea de reacție comună a celor trei țări. Pe de o parte intuirea capacității de bloc politic solidar a celor trei țări românești, cu reacții verificate în acest sens, pe de altă parte obsesia reconstituirii vechii Dacii, de către diverși întreprinzători, marchează secolul XVI înaintea marii încercări a lui Mihai Viteazul. Ștefan Andreescu are meritul de a construi convingător, întemeiat pe documente, o carte care constituie o premieră tematică în istoriografia noastră. Scrisă alert ea se adresează și nespecialistului.

Johan Filstich: „Încercare de Istorie românească"

TENTAMEN HISTORIAE VALLACHICAE
Studiu introductiv, ediția textului și note de Adolf Armbruster, traducere de Radu Constantinescu.
Editura științifică și enciclopedică, 1979

Ediția reproduce textul latin și traducerea românească a unei istorii a țărilor românești începută de Johan Filstich la 1723 și rămasă în manuscris pînă la inițiativa lui Adolf Armbruster. Încercarea scriitorului sas a rămas necunoscută chiar repertoriului de manuscrise de cronici interne de la noi, cu toate că Chr. Engel îl pomenește pe Filstich ca sursă principală pentru opera sa istoriografică despre valahi. Adolf Armbruster precizează că Engel a folosit traducerea în germană de către Filstich a cronicilor românești. Aceste traduceri făceau parte dintr-un material pregătitor întins pe soclul căruia s-a ridicat **Încercarea de istorie românească** a sasului Johan Filstich. Interesul acestei Încercări stă în optica dinafară a autorului, care spre deosebire de alți istorici străini relatează fără părtinire faptele remarcînd ca nimeni altul pentru vremea aceea împrejurarea că Mihai este primul care reconstituie vechea Dacie unind cele trei țări la un loc. Introducerea în circulație a acestui text înseamnă un cîștig de informație și perspectivă. Traducerii arhaizante a lui Radu Constantinescu, admirabilă altfel, i-ar fi fost de preferat o traducere mai puțin artistică dar mai aproape de textul latin.

Cronicar

REVISTA REVISTELOR

REVISTA ROMÂNĂ, nr. 7—8, 1980

2050 de ani de la întemeierea Statului dac centralizat și independent sub Burebista

O apariție promptă cu un sumar echilibrat și semnături prestigioase este **Revista română** din ultimul său număr dublu închinat aniversării celor 2050 de ani de la înființarea statului burebistan. Concepută pentru cititorul străin în limbile franceză, engleză, germană, rusă, revista își propune să atace cîteva teme mari de istorie românească pe care le tratează cu ajutorul unor specialiști de primă mînă. Secțiunea **valori** românești cuprinde prezentarea lui Burebista ca o „mare figură a lumii antice" făcută de Em. Condurachi, politica balcanică a acestuia în reconstituirea lui Mihai Gramatopol, o caracterizare a spiritului și evoluției culturii românești sub semnul sintezei, echilibrului, creativității de Dan Zamfirescu, reluarea discuției asupra maselor și personalităților în istorie de către Mircea Mușat care se adresează faptelor de istorie românească și un eseu de C. Noica despre rostirea românească și resursele ei spirituale nesesizate.

Revista română avansează și poziții polemice în articolele lui Cristian Popișteanu, **Istorie și morală,** și mai ales în cel de la rubrica de muzică, **Școala muzicală de la Putna,** în care muzicologul Gheorghe Ciobanu restabilește adevărul asupra existenței școlii muzicale românești de muzică de la Putna (secolul XV—XVI) și a influenței pe care a exercitat-o asupra școlilor muzicale din Răsăritul Europei. Dacă în articolul lui Cristian Popișteanu se discută în general despre ignoranța unor istorici care fac însă autoritate ori despre tendențiozitatea unor scrieri istorice sau despre consecințele occidentalocentrismului în istorie, intervenția lui Gheorghe Ciobanu ilustrează printr-un caz concret cum o faptă de creație românească este mistificată pentru a fi atribuită altui popor. Școala de la Putna a existat, a produs o școală de muzică cu notație muzicală și compozitori proprii, a lansat compoziții cu largă difuziune în lumea medievală și extragerea acestor eforturi și creații de audiență din patrimoniul creator românesc reflectă o mentalitate neavenită.

Trei interviuri din acest număr dezbat chestiuni de actualitate. Dan Berindei, secretarul comitetului național al istoricilor din România, răspunzînd reporterului prezintă Congresul mondial de istorie de la București și contribuția românească la acest Congres. Mihnea Gheorghiu, autorul scenariului filmului închinat lui Burebista prezintă ideile directoare ale filmului, după cum Gh. Vitanidis vorbește despre echipa de realizatori. Un interviu care vizează situația istoriografiei românești actuale și problematica ei de acad. Ștefan Pascu, avansînd opinii care pot interesa și pe nespecialist. Rubrica de cărți susținută de semnături prestigioase (Virgil Cândea, Paul Cernovodeanu, I. Popescu-Puțuri, etc.) se axează mai ales pe cărți de istorie. Bogata revistă mai cuprinde și o secțiune literară unde se tipărește ultima parte a romanului **Noaptea împăratului** de Vasile Andru și o selecție din poezia românească pe teme istorice (Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Ion Brad, Geo Dumitrescu, A. E. Baconsky, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu și alții).

Un eseu scris cu căldură și competență istorică, **Noi** de George G. Potra, afirmă drepturile istorice imprescriptibile ale poporului român în fața lumii.

Revista română nr. 7—8 aduce poate cel mai frumos omagiu de presă comemorării celor 2050 de ani de la statul burebistan.

TRANSILVANIA, nr. 6, 1980

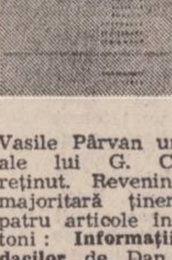

Un superior număr tematic a reușit revista sibiană în cinstea celor 2050 de ani. Colaborările sînt de calitate, temele nimerite scopului. Chiar în aceste condiții nu este uitată însă literatura : un frumos omagiu aduc memoriei lui Marin Preda, Mircea Tomuș, Mircea Braga și A. I. Brumaru. Scriind despre Pârvan scriitorul... Mircea Anghelescu descoperă în Vasile Pârvan unul din modelele istoriografice ale lui G. Călinescu, ceea ce este de reținut. Revenind la partea strict științifică, majoritară ținem să remarcăm toate cele patru articole închinate limbii vechilor autohtoni : **Informații antice asupra limbii geto-dacilor** de Dan Slușanschi, **Considerații asupra lexicului autohton al limbii române** de Gr. Brincuși, **Ce știm și ce-am mai putea afla despre „limba dacă" ?** de **Adrian Rizea și Tracologia și problematica etnogenezei române** de I. I. Rusu. Ultimul semnatar combate atît pe diletanții și amatorii introduși aventuros în acest domeniu, dar totodată și anchilozarea de școală veche, puristă a unor filologi români „mai ales la Cluj-Napoca, dar și la București". Plîngerea e îndreptățită. Demne de toată atenția sînt propunerile pe care le face în articolul său Adrian Rizea care încearcă să opereze cu criterii noi pe un teren de lingvistică comparată părăsit de la Hașdeu încoace. Cartea pe care o anunță acest articol, **Elemente vechi ale limbii române, Contribuții la problema substratului,** în pregătire la Editura enciclopedică, devine prin prisma articolului din **Transilvania** o surprinzătoare promisiune.

SĂPTĂMÎNA...

...după numărul 500. În curs de primenire afișînd tendința de a renunța la rubrici și chiar la colaboratori vechi **„Săptămîna"** a reținut atenția cititorilor prin cîteva din articolele ei de atitudine. Recent (nr. 504) Eugen Barbu publică sub titlul **Arca lui Noel** un viguros pamflet la adresa tuturor răstălmăcitorilor de adevăr care intoxică simulînd bunaintenție publicul românesc. Unul din obiective este trupa de la „Europa liberă" alcătuită din transfugi vechi și noi care au ca trăsături de bază adversitatea față de comunism și dușmănia față de realizările viabile ale socialismului românesc. Pretenția așazisului post „liber" de a vorbi în numele stîngii și de a descoperi în România, printre scriitori, o nouă dreaptă este redusă la ridicol și absurd : **„Vedeți dumneavoastră, acolo unde se află doamna Monica și Virgil Untaru, acolo se află nu dreapta, cum știe toată lumea, ci „stînga" ! Dar de ce să ne mai mirăm ? Nu se numesc „brigăzi roșii" bandele fasciste de asasini din Italia ?!... Ce vreți ? Cercurile ultrareacționare din Occident sînt gata să îmbrace orice veșmînt, chiar de-o culoare înfricoșătoare pentru ele, numai să-și păstreze năravurile fasciste compromise".** Dacă e sigur că Eugen Barbu și-a regăsit verva de polemist e și mai sigur că această vervă și-a găsit aici o solidă justificare morală și politică.

Antologia «Luceafărul»

„Delicatețea percepției lirice și amprenta afectivă a notațiilor ori reflecțiilor caracterizează poezia de acum a Cleopatrei Lorințiu, și una și cealaltă fiind niște constante supratematice cu efect imediat sau întîrziat, în funcție de tensiunea subiectivității implicate într-un poem sau altul. Poemele au, în consecință, o structură semantică bipolară, de o parte notația stărilor afective și reflecția în marginea temelor amintite, de alta considerarea stării poetice în sine, un fel de poezie a poeziei, din această bipolaritate rezultînd acel farmec al ambiguității atît de vital pentru discursul poetic".

LAURENȚIU ULICI

„...Cleopatra Lorințiu imaginează citeodată pustietăți unde delicatețea devine halucinatorie (...) un abur elegiac persistă peste tot."

PETRU POANTĂ

„Constanta poeziei Cleopatrei Lorințiu este așadar permanentul autocontrol. Oroarea de banal și învechit îi marchează fiecare vers din intenția vreunei desco periri, fie ea și parțială."

VALENTIN TAȘCU

cleopatra lorințiu

Aur

Ce anotimp putea să fie
atunci de nu-mi aduc aminte
decît de cerul auriu, străzile galbene,
noaptea răsturnînd o lună
întrebătoare și umbrită.
În plase pescarii prindeau
pești mari de aur, fermecați, vorbitori.
În livada bătrînă, mărul de aur
lumina culegătorii uimiți.
Ce anotimp putea să fie cînd
străluceau cuvintele mirate
și nimeni de pe lume nu părea
că știe teama și gîndu-nsingurat.
Polen aveam pe pleoape și un roi
de gize mă trăgea în cîmpul galben.
Iar vînătorul blond cruța-n pădure
căprioara fermecată, aurie.
Ce anotimp putea să fie
cînd alergam cu părul meu de aur
răsfirat în vînt. Îndestulat cu
bogăția lumii. Te strigam.

Iscodind sideful din palmă

Am venit la Salinas pentru că
singurătatea ta, prea departe ajunsă mă revolta.
Te-am urmărit. Abătut și străin
colindai duminică dimineața orașul rătăcindu-te
printre grămezi de fructe și pești
cumpărînd pîine caldă și unt, bînd cafea
amară, fierbinte la automatul din colț.
Apoi te-am văzut alunecînd către plajă, cu
ochii însoțind nori sfioși pe albastrul întins.
Tinerețea trecuse vaporoasă îndreptîndu-se
spre un loc neștiut. Te întorceai din cînd în cînd, poate
simțeai că te urmăresc pas cu pas. Era
vîntul, peste tărmuri dansînd
și povara aceleiași seri, halucinant purpurie.
Ora trăită ca un dureros adevăr, cu disperare tăcută.
La Salinas, căutai scoici și melci sub aripa oceanului
strîns în tine, iscodind sideful din palmă.

Frică verde

Acum liniile se ramifică, se împăienjenesc.
Realitatea se sustrage noțiunii de peisaj.
Imprejurul pare o boală a firii lucrurilor.
O, nesupunere, pasăre rară, de ce te-am otrăvit
strecurîndu-ți în colivie
semințele verzi ale fricii ?

Început de vînătoare

O așteptare în toate.
O pregătire frămîntată și caldă.
M-am trezit încălzită de vis.
Prelungit peste zi, învăluindu-mi mișcarea.
Citeam pe zăpadă urma jivinelor.
Descifram mersul lumii-n pădure.
Băteau din aripi cocoșii de munte.
Urletul lupilor pătrundea-n luminiș.
Se lăsase ger tare.
Cerul senin tăia scrîșnind
carnea albă a zilei.
Ca o luminare aprinsă cald plîngeam.
Peste deal cobora o tăcere de moarte.

Plecare de la Anieș

Orașul a căzut peste noi cu putere.
dimineața sclipea, albă umilință, fugară.
roțile umede nu primeau anonimii sinucigași.
bucuria aceea trecătoare și fericită
noi o purtam prin gara murdară.
abandonul nostru trebuia pedepsit.
toată acea libertate fugită ne ademenea în zadar.
doar umbre, două umbre acoperind țînțul disperat.
fumul laș, o perdea între noi, vocile noastre schimbate.

unde ești. plînsul e gata,
ramul de tei înflorit.
ceasul șapte și-un sfert
roțile umede refuzînd sufletul nemernic, sinucigaș.

Karma

Se aude zgomotul ușii închise.
Umbra se prelinge pe ziduri.
E toamnă în jur răzbunînd cu tăișul
rece al brumei însingurările mele.
De ce să mă leg ? Pentru cine anume să vreau ?
Ceasul trei. Este el, pescarul castelului ;
cu năvodul, momelile.
În picioare are cizme grele de cauciuc ;
pălăria găurită pe cap ;
undițele în stînga.
Umbra lui miroase a pește și a tutun greu.
Dacă aș fi asemeni acestui pescar
singuratic și liber, făcînd parte
dintr-un adevărat peisaj.
Din ce sînt și am fost limbi de foc
se preling către viitoarea mea viață.
Din castani frunzele cad resemnate
dăruindu-se covorului foșnitor.

L'arriere pensée

Ar fi fost imposibil să-l pierd.
Era acolo, în spate, mă urmărea
ca un motiv oriental, blînd și nostalgic
aducînd în penele lui colorate
țipătul misterios al dimineților vechi.
Odată l-am simțit în una din sutele de mașini
care curgeau către pasaj.
Apoi într-o noapte a ieșit dintre cărți.
Ținea cumpăna disperată a verii,
granița subțire a nebuniei.
Fără el, castel de nisip, castel de nisip...
Ce mi-a venit să-mi amintesc acum ?
Acum, lîngă lac, cu grija tăcerii
și-a spaimei coborîtă prea lesne.
Una din păsările nopții îl poartă,
în țipătul ei straniu, în gol.

Ringul de cristal

Mi-e frică de ea așa cum ei
îi este de mine frică.
Chiar așa ne leagă și ne ține
balanța într-un joc absurd.
Ea este, eu sînt, la mijloc vremea
cu imagini ; noi două doar femei
luptînd secret. Cuvintele, surîsul –
al prelungitei pînde alfabet.
Fără să știu chiar ce măsură vrea
mă tem tăcut.
Calme și mincinoase privim
cum între noi e ringul de cristal
În parcul alb pășim același drum
dorim aceeași voce.
O, peste aceste lupte suave și atroce
se lasă o tăcere stinjenită.
Ne simțim. Subjugate
de aceeași speranță de captivitate. Într-o
așteptare caldă de sînge.

Autoportret Albrecht Dürer

De sub tichia vărgată pletele blonde se revarsă.
Privirea translucidă. În colțul drept, o palmă de peisaj.
Ochii, apele reci din Tirol.
Melancolia amiezii.
Parcă straiul cel alb mă apasă.
Parcă mănușa cea albă mă împiedică să ating.

În cameră nu miroase a tutun olandez.
Pe masă nu mai sînt pipele tale, viețuitoare.
Frigul intră prin fisuri invizibile
legînd trupul meu de patul bolnav.

Noapte de martie.
E pe aproape plecarea.
O, ce neliniștită, ce frămîntată-i pădurea.
Plînsul meu cel tăcut, cel nebun
de ce nu te ține acum ?

* * *

astăzi cinci iunie bucurîndu-mă de cuvinte
le găsesc simple și bune pe măsura
acestei vieți fericite.
în strălucirea liliacului, nici un semn
că se va scutura în curînd.

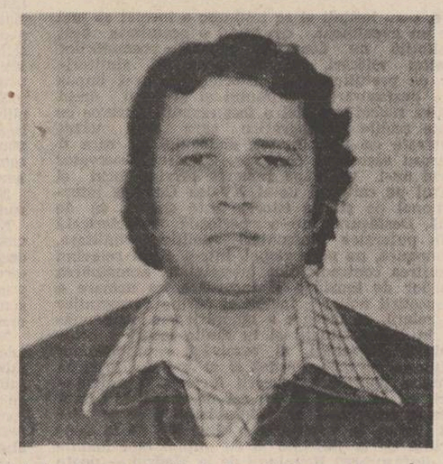

„Matei Gavril e un elegiac, un melancolic. Adevărata sa voluptate, el o gustă în starea de dezarmare a unui Narcis obosit. Fascinația erosului provine de fapt la el din repulsie, din neputința de-a accepta condiția de ciine a omului considerat la nivelul instinctelor sale celor mai joase, nivel de neignorat, care trebuie avut în vedere dacă dorim să obținem despre noi înșine o imagine totală, adevărată".

„E sigur deci că Matei Gavril (îl preferăm sub acest nume) are talent ; îl folosește însă cumva într-un mod care să-l compromită ?"

VALERIU CRISTEA

„Cu Noaptea definitivă, Matei Gavril atacă un subiect destul de riscant, pindit de banalitate sau de melodramatism, izbutind cu mare tact să extragă înțelesuri emoționante, sensibile din laturile suferinței și ale degradării. Romanul impune un prozator."

DAN CRISTEA

matei gavril

De puritate

După ce te-am născut,
M-ai luat în palma ta uriașă
Răcorindu-ți gura întunecată
Cu miresmele mele barbare ;
Creierul ca o piatră auriferă
Spălîndu-ți de toate impuritățile,
Pingărind puritatea ideii.
Apoi, vai, te-ai îndrăgostit,
Sau pretinzi doar,
Ceea ce pentru mine este totuna,
De urmele singelui meu.
Niciodată n-am suferit mai mult
Ca în numele ideii de puritate.

Liniștea libertății

Capătul drumului este aproape.
Îmi recapitulez călătoria în gînd.
Mă reculeg ca după o împărtășanie,
Avînd sentimentul sacralității.

Pleoapele îmi sunt grele ca plumbul.
Atît de obosit, îmi simt scheletul
Ușor cum numa-n vis mi se întîmplă
Să pot zbura.

E, oare, somnul cel ce mă pătrunde
Sau pacea lumii pînzele-mi așterne ?
Ideea trecerii dintr-un mormînt în altul
Îmi redă liniștea libertății.

Steaua nebunului

Prietene, de ce ești tu atît de trist,
Atît de trist și de îngîndurat
Că îți se văd gîndurile în creier ?
Atît de trist ești prietene încît tristețea
Te-a făcut galben și uricios ;
Barba ți s-a zburlit
Și pielea s-a încrețit pe tine ;
Ai ajuns dintr-odată bătrîn
Ca individul murind în autobuz de apoplexie.
Prietene, de ce ești tu atît de trist ?
Tu chiar crezi că tristețea este adevărată ?
Nu spuneai tu că-n cer există
Steaua nebunului cea plină de cuvinte, numai creier
Și că totul este să nu rostim
Cuvintele nocive sau periculoase
Pentru ca lumea să rămînă în echilibru ?
Prietene, nu mai rosti cuvinte esențiale !
Ele răspund în mine și s-ar putea ca într-o bună zi
Pur și simplu să explodez.
Nebunia ta blîndă nu are nevoie de gesturi
spectaculoase.
Pentru că nebunia adevărată doar astfel începe
Să fie nebunie.
Nu mai rosti cuvintele din creier
Ci lasă-le mai bine să putrezească
Și fă-i cadavrului stelei respirația artificială.
Prietene, tu chiar crezi că tristețea este adevărată.

Prosternare

Am să m-arunc cu fața în țărînă,
Pe ulițele pline de praf și ofilite,
Visînd adînc un spațiu mai luminos și pur,
Un colț de paradis ca o grădină.
Sufletul meu e obosit și-ar vrea
O baie rece într-un riu de munte.

Balanță

Lui Grigore Hagiu

Înmiresmat sunt ca o dimineață scăldată
În șaptezeci și șapte de soiuri de culori.
Înalt sunt și curat ca însuși purul adevăr.
(Adevărul este singurul lucru adevărat.)
Singur sunt ca un izvor între două pustiuri.
Nebun sunt ca un fiu care și-ar necinsti propria mamă
Ades mi se dăruiește numai ură și plînset.
Cei mai frumoși coboară plini de iluzie și speranță.
Cei răi plini de invidie și neputință.
Dar eu păstrez întruna cumpăna dreaptă.

De ziua purgatoriului

Îți lași pămîntul pe pămînt.
Trecutul trăiește din durerile noastre,
Din gesturi și fapte neconsemnate.
Respiră praful galben al amintirilor.
Geme ziua de ieri de vaierul sufletelor.
Ca clipocirile unui ocean
Se zbat aripioarele năpîrlite.
Dansează trupul de pară al vrăjitoarelor.
Cel mai plăcut infern ni se-nfățișează trecutul
De ziua purgatoriului.
O sabie rece despicîndu-ne sufletele de trup.
Trupul nostru îi rămîne trecutului,
Cu toate faptele și gesturile lui,
Cu pămîntul din sine.
Singele nostru aparține prezentului
Cu toate zvîrcolirile sale.
Spiritul nostru, cu visele și cu ochii vedeniei,
Cu speranțele și cu disperările,
Mereu suie dealul golgotei spre eternul mormînt.

Cultivă-ți poemul

Mare de aripi înghesuite.
Țeasa cerului moale.
Calotă rănită de lacrimi fierbinți.
Zborul sănilor astrale.
Cu mîinile pe creștet,
Lumea-și întinde coatele
Spre orizont.
Nici o corabie nu mai apare
Pe cer.
Cultivă-ți poemul și urcă
În crengile lui.
Eu îmi voi locui cărțile.

Evenimentul

Evenimentul trece ca o pasăre uriașă
Cu aripile însingerate
Peste viețile noastre prea liniștite.
Ne prinde corpu-n gheare
Și zboară cu el pînă în adîncimea nebănuită
Unde ne crîntăne ochii cu zimții ciocului
Sugîndu-ne cu limba măduva din ei.
Sufletul nostru ne iese din trup
Și se mută în gușa păsării uriașe
Care trece mereu peste noi
Chinuitor și obsedant, de nerecunoscut,
În timp ce noi, cu dinții tot mai tociți,
Îi roadem evenimentului unghiile
Pînă cînd ne desprindem de el
Și trupurile noastre cad în uriașa groapă comună.

Melancolia mea

Melancolia mea e o metresă
Iar gîndul meu este o pasiune.
El îmi strivește corpul.

Durerea mea răsună
Precum o coardă-ntinsă
Peste buze.

În față mi se-ntinde trupul gol
Al unei muzici pline de melancolie
Pînă la ea nu pot să mă înalț.

Timp lung

Cum a putut să vină,
Cum a putut să plece ?
Abia acum am rămas singur ?
Doamne !

Uitasem pentru-o clipă
Că m-am născut.
Dar simt gustul de sînge
Ca o colină-albastră
Pe care cade fumul
Instaurînd prezentul.

Acum, acum, acum, acum, acum ;
E timpul lung.
Cît de aproape-i nașterea
De moarte !

Un om coboară întunericul

Un om coboară singur întunericul.
Nu-i nicio grabă-n gesturile lui.
Nu-i nici o mîngîiere și nici o lipsă de măsură.
Eu spun că de fapt el nici măcar nu coboară
Ci iese din incendiul cărnii sale
Abandonîndu-se focului veșnic –
Principiul ultim al lucrurilor.
Și totuși el coboară cu un copil în brațe,
Cu altul spînzurîndu-i de picioare –
Copil ce doarme-nfășurat în fețe.
Nici nu mai știu dacă el a descins vreodată
Pe tărîmul vieții veșnice,
Căci el urcă treptele decăderii
Coborînd către suava casă.
Un om coboară singur întunericul :
Niciodată să nu aveți a vă teme
De ce-aveți a spune !

Istoria — mîine

Urmare din pag. 1

tice, s-au întîlnit și se întîlnesc a încetat să mai fie un eveniment, devenind o necesitate acut resimțită nu doar la nivelul promotorilor acestei mișcări, ci la acela al slujitorilor de pretutindeni ai istoriei. Hiatusul impus de desfășurarea primului și al celui de-al doilea război mondial a fost resimțit dureros de toate școlile istoriografice care s-au văzut frustrate de posibilitatea dialogului pe care îl ofereau asemenea congrese. Oricărui observator lucid nu-i va scăpa remarca privind locul și rostul pe care cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice este chemat să le aibă. Desfășurat într-o perioadă caracterizată prin puternice confruntări politice, militare, economice, pe plan global, într-o etapă relevînd ascuțirea contradicțiilor interstatale, accentuarea stărilor de tensiune și încordare, ca urmare a nesocotirii noilor principii și norme democratice de relații, ca urmare a ignorării sau abandonării în multe situații și în multe locuri a principiului negocierii, al rezolvării problemelor litigioase pe cale politică și al apelului la compromisa politică a folosirii forței și a amenințării cu folosirea forței, cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice — organizat acum, la împlinirea a cinci ani de la Conferința de la Helsinki și cu puține luni înainte de desfășurarea Reuniunii de la Madrid — poate și trebuie să dovedească că este în puterea oamenilor de știință, a organismelor și forurilor științifice naționale și internaționale să-și aducă o contribuție concretă, substanțială, la igienizarea climatului internațional, la diminuarea încordării și promovarea destinderii, la întreținerea dialogului, la dezvoltarea înțelegerii, colaborării și păcii pe continentul nostru și în lume.

Prea multă vreme, o concepție infirmă asupra esenței și vocației istoriei a făcut din această știință o aglomerare eteroclită, lipsită de sens, a tuturor elementelor conflictuale care au generat și s-au dezvoltat în diferite epoci în relațiile dintre diverse state și popoare, furnizînd slujitorilor, încoronați sau nu, ai zeului Marte motivele întreținerii unor artificiale stări de animozitate și tensiune, neîncredere și încordare, ale pornirii și purtării unui șir nesfîrșit de războaie probînd o lungă și dăunătoare incapacitate de înțelegere a sensului și comandamentelor dezvoltării istorice. Caducitatea unui asemenea mod tradițional de abordare se impune tot mai larg și pregnant atît în conștiința științifică, cît și în conștiința publică internațională, prezentul relevîndu-ne profunde mutații în obiectul, metodologia și limbajul cercetărilor istorice, mutații care țin de înțelegerea exigențelor pe care cea mai umană dintre științe trebuie să le onoreze.

Subliniem adesea — și pe bună dreptate — că Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului, președintele Republicii, a repus poporul român în drepturile sale firești de unic autor al propriei istorii, că el a restituit poporului român dreptul la propria istorie, mîndria patriotică pentru propria-i istorie, conștiința valorii și sensurilor propriei istorii. Sînt acestea pentru noi, fiii acestui pămînt, adevăruri fundamentale, care nu se cer nici explicate, nici justificate. Ele există, pur și simplu, pentru noi toți și pentru fiecare dintre noi. Prin Nicolae Ceaușescu — autorul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, unul dintre puținele programe ale unui partid comunist care fundamentează prezentul și viitorul pe baza istoriei naționale — trecutul, prezentul și viitorul patriei și-au găsit o expresie și un sens dialectic, de trepte indisolubile ale unei evoluții istorice unice și unitare. Un asemenea mod de a concepe istoria a deschis și consolidat fiilor țării, țării înseși, o nouă perspectivă asupra evoluției multimilenare a poporului nostru, inculcîndu-le un sentiment de implicare nou, la scara întregului timp și spațiu românesc, cu efecte dintre cele mai profunde asupra conștiinței noastre individuale și colective de autori lucizi ai unei noi istorii, ai socialismului și comunismului pe pămîntul românesc.

Cu același sentiment al istoriei — care îi este propriu — Nicolae Ceaușescu propune unei lumi răvășite de neîncredere, animozități, tensiuni și conflicte o nouă viziune asupra istoriei universale.

Un simplu demers teoretic? Nicidecum; secretarul general al Partidului, președintele Republicii — cel care a asigurat poporului român, în ultimii 15 ani, scrierea celor mai relevante pagini de istorie românească, cu valoare de exemplu — se așează, cu întreaga autoritate a gînditorului și revoluționarului de excepție care este, în fruntea unei noi bătălii în care noul se înfruntă cu vechiul pentru redefinirea unei adevărate și moderne filozofii a istoriei. Nicolae Ceaușescu îndeamnă la o conjugare firească și statornică a istoriei cu morala, la o conștiință istorică critică care să deceleze marile traiectorii ale evoluției și învățămintele lor, care să ajute prezentul și viitorul nu numai să înțeleagă ce a fost, dar și — mai important încă — să evite toate accidentele trecutului.

În viziunea conducătorului partidului și statului nostru — purtînd pecetea unei fericite simbioze între bogăția spiritului, profunzimea cugetării și cristalinitatea expresiei — istoria trebuie să-și afirme esența sa de știință umanistă prin identificarea proceselor, evenimentelor și personalităților care au asigurat un curs ascendent, progresist, devenirii la scară națională, regională sau universală, prin relevarea marilor idei și mișcări de dreptate socială și libertate națională și a forțelor politice și sociale naționale care au materializat idealurile general umane ale dreptății, egalității, fraternității, prin descifrarea trăsăturilor specifice evoluției fiecărui popor și definirea aportului propriu la cauza civilizației și culturii universale, pînă proiectarea în prim plan a punctelor și liniilor de contact, baza unor atît de numeroase, bogate și complexe arii de interferență și de convergență care leagă unele de altele popoarele continentului european dar și ale altor continente.

Nicolae Ceaușescu prefigurează o istorie a oamenilor, a popoarelor, a umanității.

Nicolae Ceaușescu prefigurează o istorie a umanismului universal, o istorie în care să se decanteze vizibil experiența multimilenară și în care să se asimileze din perspectiva realităților prezentului, dar mai ales din perspectiva exigențelor viitorului, marilor învățăminte și comandamente ale evoluției umane.

Nicolae Ceaușescu îndeamnă la o istorie a adevărului, din care să fie eliminate falsurile și falsificatorii, la o istorie degrevată de zgura subiectivismului, partizanatului și arbitrariului, de false complexe de inferioritate și de false complexe de superioritate, la o istorie eliberată definitiv de acuzații, pretenții și revendicări absurde.

Nicolae Ceaușescu îndeamnă la o istorie care să slujească cauza cunoașterii, apropierii și respectului între popoare, la o istorie care să apere și să promoveze conlucrarea între națiuni, între popoare, drepturile fundamentale ale acestora la viață, la pace și progres.

Nicolae Ceaușescu propune omenirii o nouă viziune asupra istoriei.

O viziune profund revoluționară și esențialmente umanistă.

O viziune consecvent științifică și autentic contemporană.

Sînt toate acestea liniile de forță ale cîmpului de acțiune, ideologic și politic, construit de conducătorul partidului și statului nostru istoriografiei românești, sînt toate acestea exigențe pe care — reluîndu-le în atîtea rînduri — el le-a

reamintit din nou, relativ recent, stabilindu-le drept comandamente ale prezenței și activității istoricilor români în cadrul lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice. Un mandat de care școala istoriografică românească se simte cu siguranță onorată și pe care școala istoriografică românească îl va onora cu siguranță căci, ridicîndu-se la înălțimea sa, încredințată de noblețea și valoarea ideilor constitutive, ea are toate temeiurile să creadă în înnobilarea propriei gîndiri și a propriei contribuții cu toate virtuțile umaniste, patriotice și revoluționare ale concepției ce o prezidează.

Desfășurat sub înaltul patronaj al tovarășului Nicolae Ceaușescu, importantul forum științific internațional, a cărui pregătire științifică și organizatorică a stimulat îndelungate preocupări și statornice eforturi din partea unui mare număr de instituții academice, științifice, universitare, a istoricilor români, va polariza în mod deosebit atenția cercurilor științifice de specialitate din țara noastră și de peste hotare, reunite în capitala României, printr-o fericită coincidență, în momentul aniversării împlinirii a 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat și independent condus de Burebista, moment de valoare cardinală în devenirea multimilenară a poporului român.

Împărtășind pe deplin satisfacția de a fi gazdă a unei asemenea prestigioase reuniuni, opinia publică din țara noastră, poporul român asociază în mod firesc lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice speranța realizării unui amplu și sincer, generos și fructuos dialog de idei, menit să materializeze la cote superioare eforturile consacrate, pe diverse meridiane, cercetării istorice obiective, menit să asigure și consolideze științei istorice o nouă vocație, o viziune profund revoluționară și esențialmente umanistă, o viziune consecvent științifică și autentic contemporană, menit să contribuie sensibil la promovarea cunoașterii, înțelegerii, stimei, conlucrării, progresului și păcii. Sînt sentimentele și așteptările noastre firești față de cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice care începe mîine la București și pe care îl dorim încheiat cu deplin succes.

Fîntîna cu cerc

Urmare din pag. 1

sări. Odată, într-un luminiș de pădure, unde era calea de întretăiere a mai multor drumuri și loc de innoptat pentru vite, mai mulți bătrîni s-au hotărît să sape o fîntînă. Mai fusese una, veche, dar ploile au luat-o cu ziduri cu tot și acum pămîntul mustea de apă ca o ruină de templu în lichefiere. Jur-împrejur numai arșiță și uscăciune, vatră goală, pestriță, așa cum sînt locurile prin acea parte, vara, cînd însetează și om și animal. Halucinînd, ochii văd vijiitoare fîntîni albe prin aer și pietrele fierb dedesupt ca stropite de chin.

Acei bătrîni, o colectivitate de virstă în fond, dar și de experiență, de miracol întrucîtva ca și de sorți care erau numai ai lor și care, în fața asperităților de tot felul, le conferea și o șansă acum, un secret care acoperea poate o bucurie că numai ei sînt cei chemați și doar ei cei care au rămas și cunosc cum să alunge blestemul secetei, acești bătrîni, așadar, și-au luat într-o dimineață uneltele și s-au așezat pe lucru. Au săpat ce au săpat și izvoarele ascunse, risipite prin straturi, au început să se adune — și să bolborească și să vorbească frumos. Apă adîncă, apă sinceră. Plină de umbre pe cer și de răcoare de nori. Au zidit-o înalt, i-au netezit temeliile, i-au făcut jgheaburi și ciutură. Trebuia cinstită treaba, trebuia sărbătorită. Au băgat la rece, în cofe, un vin care era parcă undelemn. Au trecut pe acolo sau au fost chemați și niște țigani, lăutari de duminică la nunți și la hore. Cîntați! Și au stropit marginile cu vin, au băut. Au jucat mult, bătrînește, în jurul fîntînii, descult și sfătoși, apăsau aerul cu vorba și pămîntul cu talpa. L-au bătut bine pe pămînt, l-au călcat lung ca să nu se mai scoale și să se mai dărîme, plezneau tălpile bătătorite și se lipeau grele de lut că niște ciocane. Pînă în asfințit cînd și-au desprins mîinile de pe umeri și lanțul horei s-a desfăcut, prăvălind în preajmă trupuri obosite și apăsate de ani. Viața lor se scursese parcă în acel cerc de pămînt care înconjura bine fîntîna și care o lega, parcă, o constringea la jurăminte și amintiri. Ani și ani de zile iarba în acel cerc n-a mai crescut, ba dimpotrivă, pămîntul bătătorit odată de tălpi se întărea și mai mult și forma un fel de cearcăn, o lună tîrzie și mîncată de greieri acolo, ceva care era și frumos dar și straniu pînă la urmă, un simbure al cărui miez se desfăcuse parcă și te apropia, te scufunda mai degrabă în ireal. I s-a zis **fîntîna cu cerc** și **fîntîna cu cerc** a rămas, numită de toți cîți au băut și s-au odihnit lîngă jgheaburile ei. S-au dus acei bătrîni, le-a rămas o fîntînă care să le țină numele iar atunci cînd au făcut-o au privit poate pentru ultima și ultima oară în ei.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Sub incidența istoriografiei

Prin natura ei, istoria e chemată să dea seama nu numai de evoluția omenirii în timp, ci și de propria **ei evoluție**, ca disciplină umanistică cu dublă vocație: una privind destinul uman, ca fragment al biosferei, în cadrul mereu schimbător al mediului ambiant; cealaltă referindu-se la propriul ei destin. Fiecare disciplină, de altminteri, are o istorie a ei, iar istoriografia generală tinde a sintetiza datele de un interes mai larg din fiecare știință, pe acelea care privesc nu atît adevărurile stabilite, cît repercursiunile acestora pe tărîm social. În ultimele decenii, această latură a istoriografiei a cunoscut un impuls deosebit, la noi poate mai mult decît în alte părți. Editura Academiei scoate de cîțiva ani o serie de monografii cu privire la evoluția diverselor discipline, iar o vastă sinteză ar urma să fixeze rolul inaltului așezămînt în dezvoltarea științei și culturii naționale. Această activitate, care a dus pînă acum la organizarea unor sesiuni și simpozioane academice, n-a rămas neobservată, mai ales că o serie de studii de istoria inven-țiilor și descoperirilor din spațiul carpato-dunărean, istoria medicinii, istoria matematicii, istoria logicii ș.a. s-au bucurat de un larg ecou în lume. Este motivul pentru care, ținînd seama și de prestigiul politic al României, s-a ajuns la programarea unui congres internațional de istoria științelor la București, pentru toamna anului viitor, ceea ce înseamnă, desigur, mari răspunderi. Același interes valorizator explică inițiativa subscrisă de regretatul profesor M. Berza și de un tînăr istoric de aleasă vocație, Lucian Boia, de a crea o comisie internațională de istoriografie, ceea ce inaltul forum al istoricilor, întrunit la București, e chemat să consacre, instituționalizînd astfel o idee de cea mai vie actualitate. Fiindcă istoria nu se mai poate mulțumi cu magistratura pe care o exercită, ea trebuie să-și extindă judecata asupra propriei sale deveniri: extensiune legitimă, legată, firește, de procesul de maturizare străbătut pînă acum. S-ar spune că vehementele contestări din ultima jumătate de secol au constrins-o la o reexaminare a finalității, metodelor și instrumentarului critic, înlesnindu-i astfel înnoirea prin care trece. Sub acest unghi, contribuția istoricilor români nu e deloc neglijabilă. Ea constă dintr-un fond „clasic", prea puțin pus în valoare, și din achiziții mai noi. Raportul dintre istoriografia mai **veche** și **noua** istoriografie nu poate fi decît unul de continuitate, fiindcă nimic nu se construiește din nimic și nimic nu se poate înălța pe nimic. Am subliniat anume termenii, fiindcă **vechi** nu înseamnă neapărat și caduc, după cum trebuie să admitem că **noul** se dezvăluie uneori doar ca un raport cronologic, ca ofertă mai recentă, nu în chip necesar și mai valoroasă. De aceea, cînd excesul negator, produs de polemică, de neînțelegere sau de reacredință, ajunge să-și proclame propriile convingeri ca noutate absolută, dacă nu și infailibilă, se dovedește pînă la urmă că acea noutate a fost o pură iluzie. Astăzi ne simțim solidari cu o bună parte din vechea istoriografie, cea care a contribuit în adevăr la extensiunea cunoașterii despre trecutul național sau despre evoluția omenirii. Și ni se pare ciudat că istorici de mare autoritate au putut fi negați **de plano**, apoi supuși unui regim de ajustare procustiană, deformantă, absurdă. Exemplele stau la îndemînă. E destul să consulți cataloagele unei mari biblioteci pentru a te convinge că acea mentalitate discriminatorie și funestă n-a dispărut cu totul, că mari istorici lipsesc cu desăvîrșire sau au fost rezervați unui număr restrins de specialiști. Timiditatea, cînd e vorba de a recupera asemenea valori, nu e la locul ei, fiindcă istoricii la care ne refeream au fost, adesea, și remarcabili oameni politici. Pe ei se reazimă, în bună parte, configurarea României moderne. Nu se poate închipui nici edificiul statal nici cultura română fără acei mari istorici, care au știut să răspundă la comandamentele vremii în dubla lor ipostază. De la Miron Costin la A. Oțetea, o suită venerabilă se detașează în această perspectivă, iar nota ei caracteristică e dubla angajare: pe tărîmul scrisului și pe acela al făptuirii istoriei. Valoarea ei este exemplară, fiindcă (a spus-o unul dintre părinții istoriografiei) cei ce scriu despre faptele altora nu sînt mai puțin vrednici de memorie decît făptuitorii înșiși, cu condiția de a nu fi fost, după expresia cronicarului, „scriitori de cuvinte deșarte". Din acest punct de vedere, istoricii români s-au situat în genere la o înălțime morală demnă de stimă, prezența lor în marile momente ale duratei noastre fiind activă și fecundă. O continuitate indiscutabilă se poate sesiza între umaniștii secolului XVII și noile generații de istorici, iar această continuitate misionară implică o enormă răspundere sub unghi profesional și civic. Un motiv în plus să credem utilă reeditarea multora din scrierile vechi, mai cu seamă a sintezelor și a lucrărilor deschizătoare de orizont. Istoricii de seamă s-ar cuveni să se bucure, precum marii clasici ai literaturii (dar nu cunosc nici în seria acestora unul integral restituit), de regimul **operelor complete**. Unii dintre dînșii aparțin dealtfel și unui domeniu și celuilalt: Cantemir, Bălcescu, Kogălniceanu, Odobescu, Iorga, Pârvan etc. Chiar și Xenopol, mai puțin dăruit ca scriitor, a avut o activitate notabilă și sub acest unghi. Ar trebui apoi să se retipărească studii, monografii, sinteze elaborate de alți istorici, în cadrul unui program întocmit de conivență cu specialiștii. Începutul l-a făcut, se pare, Editura Dacia, cu cîteva volume reprezentative din scrierile lui V. Bogrea, I. Lupaș, I. Moga, iar de curînd A. Oțetea. Alte edituri au scos volume disparate din N. Iorga, Al. Odobescu, V. Pârvan, P.P. Panaitescu, C. Zane ș.a. Se anunță acum un volum din prestigioasa operă a lui G. I. Brătianu, de un interes mereu actual. Un program de restituire sistematică nu pare să existe însă, ceea ce întîrzie dialogul necesar dintre generații, acel dialog susceptibil nu doar să aprofundeze cunoașterea istorică, ci să și contribuie la organicitatea evoluției noastre etno-culturale. Personalități? Opere? S-ar putea aminti destule și s-ar putea concepe desigur un program de durată, începînd cu acele sinteze care justifică oarecum domeniul și care au exercitat o vastă influență morală asupra națiunii noastre. Un popor care se respectă își „cultivă" cărțile de temelie, readucîndu-le periodic în actualitate, mai bine zis asigurîndu-le o prezență continuă. Nu importă aici că unele date sau interpretări ar putea fi depășite, ci faptul că asemenea opere mărturisesc pentru o epocă sau alta și participă la urzeala inefabilă a sufletului colectiv, alcătuind în același timp momente ale conștiinței de sine ale comunității noastre și trepte în ordinea cunoașterii. Dublu temei de valorificare sistematică și de colocviu real între noile generații de istorici și înaintașii lor. Ancheta deschisă de **Luceafărul** pe tema editării complete a patrimoniului literar se cade a fi extinsă cu profit și asupra istoriografiei. Orice nou efort în această direcție trebuie să se facă ținînd seama de „propileele" deja înălțate de marii predecesori. În același timp, dialogul se cuvine extins în sfera specialiștilor de peste hotare. Academia Română scoate deja, de mai mulți ani, o serie de studii și monografii în limbi străine **(Bibliotheca Romaniae Historica)**, serie care în mod normal ar trebui să dea seama de rezultatele mai noi ale istoriografiei noastre. În afară de aceasta, Ed. Kriterion și alte edituri se îngrijesc de publicarea unor lucrări de caracter mai larg, pentru uzul străinătății. Diverse institute de profil scot apoi reviste în limbi de circulație mondială, preocupate să asigure un dialog efectiv cu lumea. Raza lor de acțiune e însă destul de mică. Pentru marele public, atent la televiziune și la cotidiene, nu cred că s-a găsit un canal convenabil. Broșurile despre personalități și momente istorice care se tipăresc la noi în limbi străine nu ajung pe piețele respective, ele avînd o circulație foarte precară. Mi s-a întîmplat să aflu în subsolul unui mare anticariat apusean asemenea lucrări și am motive să cred că ele nici nu fuseseră consultate. Un prim handicap îl oferă traducerile însești, care nu ajung decît rareori la un nivel onorabil. Un altul constituie chiar modul de a prezenta realitățile românești, calitatea anchetei întreprinse, limbajul. Chestiunea merită a fi dezbătută, căci felul cum ne oglindim în conștiința lumii nu ne poate fi indiferent, iar un îndemn la aceasta ne vine chiar de la pilda marilor înaintași întru istoriografie.

Al. Zub

Acte și documente despre un vechi centru de cultură românească

Muzeul „Primei școli românești din Șcheii Brașovului" adăpostește o bogată arhivă istorică. Din conținutul acestor prețioase izvoare documentare, acte, documente și scrisori, în mare parte necunoscute pînă acum, se relifează dragostea obștei brașovene pentru cultură și frumos, pentru luminarea prin învățătură în limba română.

Profesorul Vasile Oltean, directorul Muzeului, a selectat 410 documente *), clasificîndu-le cronologic în trei grupe tematice: A. **Școala din Șcheii Brașovului**; B. **Primul Gimnaziu românesc din Brașov**; C. **Legături ale brașovenilor cu Anton Pann și G. Ucenescu, Ioan și Titu Maiorescu, Gheorghe Dima, Ciprian Porumbescu.** Documentele primei grupe (în număr de 98, dintre anii 1684—1844) fac dovada constantului interes al intelectualilor români pentru o activitate permanentă a școlii românești din Brașov, devenită în timp centru de orientare didactico-pedagogică pentru învățămîntul românesc din întreaga Transilvanie. Se remarcă simțul practic în procesul de organizare al școlilor, în alegerea „dascălilor" de română, greacă și latină, de retorică (poetică), gramatică și științele naturii. În documentele publicate cercetătorii vor găsi date deosebit de interesante despre curentele de gîndire și literare care au animat viața noastră culturală. Vor găsi, de asemenea, date despre activitatea culturală și literară a celor șase **Radu Tempea** (secolele XVII—XIX), a celor patru **Corbea** (Florea, David, Teodor și Matei) și patru **Duma** (Radu, Ioniță, Zaharia și Nicolae). În catalogul bibliotecii „Școlii" din 1693, se află recomandarea ca „orășenii" să primească dascăli numai „oamini învățați și înțelepți cuviosi și vrednici, ca să poată cu învățătură în multe chipuri lumina norodul".

„Școala" devine în anul 1850 „gimnaziu". Printre primii 28 elevi ai gimnaziului, a fost și Titu Maiorescu. El va fi un susținător de nădejde al gimnaziului în timpuri grele, atunci cînd cîrmuirea de la Viena va interzice subvențiile pentru școală — danii de mosii și veniturile lor, care veneau din România (grupa B, cu un număr de 87 documente). Gimnaziul se transformă apoi în „Liceul românesc Andrei Șaguna", instituție cu un rol extraordinar în instruirea temeinică și educația patriotică a unor viitoare personalități transilvănene.

Semnificative pentru unitatea spirituală românească sînt documentele referitoare la legăturile brașovenilor cu Anton Pann și G. Ucenescu (34 de documente din grupa C). În continuare, alte 113 documente dintre anii 1860—1908 marchează contribuția lui Ion Maiorescu și a lui Titu Maiorescu (acesta născut chiar în Șcheii Brașovului) pentru ridicarea altor instituții școlare românești în oraș (școală profesională, comercială s.a.), pentru introducerea unor materii noi, ca limba, istoria și literatura maghiară, muzica și tehnica inginerească.

Alte 60 de documente, dintre anii 1878—1918, se referă la activitatea compozitorului și dirijorului Gheorghe Dima, creatorul învățămîntului muzical și al spectacolului artistic coral și orchestral românesc. Ultima subdiviziune a grupei C, reproduce textele a 20 de documente dintre anii 1877—1880, privitoare la venirea lui Ciprian Porumbescu la Brașov, la munca sa didactică și artistică desfășurată aici. Trebuie subliniat faptul că activitatea lui Gh. Dima și Ciprian Porumbescu continua tradiția artistică muzicală întemeiată la Brașov de Anton Pann și discipolul său **George Ucenescu**, din a cărui colaborare a rezultat melodia patriotică **Răsunetul** pe versurile scrise la 1848 de Andrei Mureșanu.

Lectura volumului „Acte, documente și scrisori din Șcheii Brașovului" îmi reamintește mărturia documentară a călugărului iezuit Fasching din lucrarea sa **Nova Dacia** (Cluj, 1743), în care **sublinia admirativ caracterul independent al obștei brașovenilor: „Românii susțin aici** (la Brașov **n.n.**) o școală... unde dascălii depun toată silința lor să învețe a citi și scrie mica lor republică a copiilor, între care se găsesc și bărbați și oameni însurați".

Documentele publicate acum de profesorul Vasile Oltean depășesc interesul strict local, ele reliefează caracterul național al întregii mișcări culturale românești stimulată material și spiritual de **toți românii**, locuitori de o parte sau alta a Carpaților, care urmăreau realizarea acelorași idealuri de afirmare a libertății și unității naționale.

Dan Simonescu

*) **„Acte, documente și scrisori din Șcheii Brașovului". Text ales și stabilit de Vasile Oltean, prefață de Alexandru Duțu. Editura „Minerva", 1980.**

Eseul memorabil

Urmare din pag. 1

ale unui filosof al formelor simbolice care înglobează în examenul reflecției inițiale toate manifestările imaginabile ale gîndirii (aci, pandantul contemporan e Șt. Lupasco).

Cine cunoaște filosofia proprie a lui Constantin Noica (o rară minte speculativă care își găsește cu greu pereche în cugetarea universală de azi, fiind din stirpea tot mai rară a întemeietorilor de sisteme) nu poate să nu observe că „Povestiri despre om" este o contribuțiune nouă care a reluat cîte ceva din eseul interbelic „Mathesis" și care denotă, în proces, reprezentarea filosofului despre „spirit" și „istoric". Cu neputință de explicat sistematic în două vorbe, opera lui Constantin Noica este însă ușor de clasificat esteticește. Autorul este un filosof de speță eseistică și care nu vede durabilitatea în monumentalul volumelor ci în penetrațiunea intrinsecă în regim fulgurant. El nu este de acèea constructiv prin discursivitate ci esențial prin speculativ și prin instinct formulistic. Nu simpatizează cu „limbajul filosofic" de formulă academică ci inventează un idiom propriu, pe o bază în general etimologică, din convingerea că o judecată inedită despre univers nu poate fi exprimată cu o expresie cunoscută. De aceea, ceea ce izbește, esteticește, la Constantin Noica este această sforțare de a da sens noțional unei terminologii altfel comune pe care el o revelează filosoficește. Nu e de mirare că filosoful a făcut școală și că un șir de eseiști de înzestrări felurite (cuprinzînd pe Corneliu Mircea, Mihai Șora, Ioan Alexandru, V. G. Paleolog și ajungînd la mai tinerii Dan C. Mihăilescu și Dan Arsenie) s-a așezat în urmarea acestor inițiative a căror fertilitate, în domeniul lingvistic, este, într-o limbă elastică, precum a noastră, practic inepuizabilă. Și de n-ar fi decît expresia, indicînd o cugetare inedită, și tot ar merita să salut în „Povestiri despre om" o producție filozofică nouă, de valoare memorabilă.

Un anume simțămînt

Urmare din pag. 1

ședințele cenaclurilor studențești am reînceput să merg în Iași cu o altă inimă, vrăjit de un anume simțămînt de beatitudine: ca și cum cineva mi-ar reda înapoi întreaga mea tinerețe pierdută în atîtea irezolute războaie ale minuției: și cetatea arăta în această primăvară așa cum am fi vrut noi pe vremuri să arate...

La ședințele de lucru ale revistei „Dialog" conduse de universitarul critic literar Al. Călinescu am cunoscut o seamă de poeți tineri care pot forma o generație extraordinară... Îmbogățit în acești cincisprezece ani cu o nouă revistă, „Cronica", reintegrat în propria-i tradiție prin reapariția noii serii a „Convorbirilor literare", ca și prin editarea numeroaselor reviste studențești, Iașul literar de azi scăpat de complexul de inferioritate provincială are menirea să dea mari autori... Dacă într-o revistă ca „Dialog", Mihai Ursachi ori Luca Pițu semnează texte care ar onora orice mare revistă europeană, dacă școala critică ieșeană prin C. Ciopraga, Al. Andriescu, Liviu Leonte, Val. Panaitescu, Mihai Drăgan, I. Constantinescu, Al. Călinescu, Al. Dobrescu, Daniel Dumitriu, Mihai Dinu Gheorghiu, Zaharia Sângeorzan, Dan Mănucă, Constantin Pricop, Val. Condurache, a reintronat „spiritul critic în cultura românească", cu atît mai mult ne-ar îndurera ca tînăra generație de poeți ieșeni (Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Liviu Cangropol, Lucian Vasiliu, Liviu Antonesei, Dorin Obreja, Carmen Gheorghiu, Petru Dunca, Valeriu Gherghel, Mariana Codruț, Doina-Mihaela Sava, Carmen Ighelan, Dan Chelaru, Vasilica Ion, George Bădărău, Maricel Vârlan, Cătălin Bordeianu, Dorin Popa) să nu reușească **absolutul**, acest derizoriu absolut literar care este epoca literară: acest ultim sfert de veac trebuie să fie de aur pentru Iașul intemeierii noastre literare, al doilea mare centru universitar al țării la ora actuală cu cei 26 000 de studenți români...

Editura „Junimea" care și-a sărbătorit recent un deceniu de existență a probat pînă acum vitalitatea uluitoare a unui oraș care și-a păstrat neatins instinctul cultural... Cele 650 de titluri (întîiul titlu: G. Ibrăileanu, „Spiritul critic în cultura românească", al 650-lea titlu G. Ivănescu, „Istoria limbii române") însumînd 11 000 000 de cărți celebrînd marile valori ale culturii române, de la Dosoftei la Eminescu, Hașdeu și Maiorescu, de la Conta și Poni la C. I. Parhon și G. Călinescu, de la Mihai Kogălniceanu la Vasile Pârvan și Constantin Noica, seriile „Eminesciana", „Humanitas", „Reporter XX", „Esculap", „Arlechin", operele cu adevărat de excepție care sînt cărțile semnate de **Al. Zub** (,,Mihail Kogălniceanu, istoric", „Vasile Pârvan"), Mihai Ursachi, Leonid Boicu („Principatele Române și Austria"), Gh. Platon, Petre Botezatu, Th. Dima, Ernest Stere, George Popa, Gr. C. Moisil, Tudor Ghideanu, Mihai Bondrianu, Mircea Măciu, Mihai Drăgan, Sânziana Pop, Daniel Dumitriu sînt o dovadă că adîncimea unei culturi este dată de pura armonie în diversitatea provinciilor spirituale române... N-a fost deloc mică contribuția lui M.R. Iacoban la izbinda acestei edituri, și eu cel puțin o pot spune mai mult decît alții întrucît în ceea ce mă privește, mai sus numitul nu a făcut decît să se prefacă cîtiva ani buni la rînd ajutat și de un redactor, cum că nu știe că aș avea o carte depusă la editura ce cu onoare o au fost condus... Director al Teatrului Național „Vasile Alecsandri" acum (M. R. Iacoban nu eu) aștept cu palpituri ziua cînd or să-mi joace cîteva piese de teatru în același timp, cu casa închisă...

Că tradiție mare are Teatrul Național „Vasile Alecsandri"... și Opera și Filarmonica „George Enescu"... Nu știu exact ce le lipsește... Pentru Teatrul liric ca și pentru admirabilul Teatru pentru copii și tineret se înalță două palate noi, pe care le-am văzut, lîngă Palatul Administrativ, în acel loc al orașului din care dacă privești bolta, trăiești senzația fizică a „cerului deschis"... Amintindu-mi de un ceas sinistru al împietății din vremea studenției ieșene cînd am asistat la dărîmarea clădirii Academiei Mihăilene, am colindat Iașul împreună cu fratele meu, D. Ivănescu, expert în materie și care ținea să mă îndrume să văz ceea ce el numea „Complexul muzeistic Iași"... „Muzeul de literatură al Moldovei" (Casa Pogor) cu grădina lui imensă, așa cum arată acum, dacă ai puțină lumină în tine și nu-ți lipsește cu totul memoria, îți poate da toată pacea și lumina lumii... Sigur că sfințenia în cîmpul literaturii e un concept inoperant și care mai și deranjează pe deasupra... dar dacă la baza sentimentului estetic ființa noastră morală nu întîlnește pietatea pentru acei care ne-au zidit și au lăsat și zidiri mai umile ori mai trufașe, nici „esteticul" nu poate fi oprit de la abandonul într-un gen de hedonism tigănesc cu dampf și pește tot lene a minții... Complex muzeistic e aproape tot Iașul cu „Bojdeuca lui Creangă" și cu „Vila sonet" (Mihai Codreanu), cu „Muzeul Unirii" și „Casa Dosoftei", cu „Muzeul etnografic" și „Muzeul Kogălniceanu", „Muzeul politehnic", „Muzeul de istorie", „Pinacoteca", „Palatul de la Ruginoasa"... cu aproape toate vechile case românești care au mai rămas... Locul meu de popas la „Arhivele statului" e vecinic pentru mine și un loc de uimire; din profunda-mi ignoranță în materie de istorie veche moldavă în special și românească în general mă mai scoate către slova veche și-nțeleaptă, fratele meu... Această instituție ieșeană condusă și îmbogățită ani în șir de cărturarul Gh. Ungureanu, autorul unor minunate cărți și deținătorul inimitabil al secretului farmec moldav de odinioară (singura dată în viață cînd am trăit senzația că intru în încăperea unui voievod: cînd m-a primit în biroul lui din vechiul sediu al Arhivelor Statului, din curtea bisericii Golia), păstrează pergamente din cancelariile tuturor domnitorilor Moldovei, documente vechi (cel mai vechi document e din 1399), manuscrise, stampe, fotografii, sigilii, planuri, hărți, documente referitoare la viața și opera tuturor scriitorilor români, de la cronicari la Mihail Sadoveanu a cărui casă este pregătită să devină muzeu la sărbătorirea centenarului în acest an..., documente despre toate marile evenimente ale istoriei românești... documente despre Iași, „orașul celor trei uniri" (Mihai, Cuza, 1918, — venirea voluntarilor ardeleni întîmpinați de mari personalități române, printre care și de Nicolae Iorga)...

Închei acest text cu un anume simțămînt de libertate... putea ieși cu mult mai prost... oricum marile iubiri nu se istorisesc într-un articol, cum despre o mare carte sau despre Venus din Milo nu scrii o recenzie, ca să repet o vorbă de duh a savantului angelic Octav Onicescu, vorbă pe care mi-a spus-o à propos de un articol al domniei sale, despre cartea lui Erwin Schrödinger, „Ce este viața. Spirit și materie".

În Iași merg de acum pentru a scrie o carte, în care despre mine însumi nu spun mai nimic,

9 AUGUST 1980

L6

atelier literar
poșta redacției

R. ROCA : Multe lucruri slabe, insăilate, în ultimele plicuri, în locul unor semne de progres în ordinea muncii de creație și în aceea a evaluării, judecării ei, a simțului autocritic (lucruri care sînt, de altfel, intim și reciproc dependente, ca în „vasele comunicante"... Astfel că, manifestînd mereu aceeași mulțumire față de tot ce vă iese din condei, precupețind efortul și exercițiul spiritului critic, împiedicați formarea și consolidarea unui gust artistic sigur, acela care asigură opțiunea inspirată, „controlul de calitate", măsura progresului). Citeva din pagini mai amintesc, la nivel variabil, de bunele perspective (pe care nu prea vă decideți să le luați în serios) : „Nădușeală", „Pe butoane", „Iapa", „Atlas", „Tata meșter".

R.S. RUBA : Predomină lucrul de atelier, îndelung și savant meșterit, lustruit (cu prea mult Arghezi, uneori, și în atmosferă, și în tehnică, și în lexic, etc.) pînă la împuținarea sau chiar ocultarea înțelesurilor și a vibrației. Rezultă pagini de acurateță sclipitoare, dar aproape fără emisiune și semnificație. Poate doar „Acasă" și „Conversație sentimentală" să iasă întrucîtva de sub această sterilizantă regulă.

D. IONAND : Lucru inconsistent, de data asta, însăilat, fără fantezie și haz.

VIOREL MUNTEANU : Pagini mai slabe, în care substanța nobilă e în scădere. Ceva mai bine, în „Pînă cînd" și, oarecum, „Poem fugar".

METODICA-NATALIA PETREACĂ : Se simte un oarecare zvon liric, dar trebuie să vedem ce va rămîne după ce vă va trece „maladia Sorescu"...

FL. VLAD : Versificări relativ îngrijite, constîncioase, în general programatice, care rămîn mai aproape de cronica rimată decît de poezie. Ceva mai bine în „Meșteru'", „Tocila".

A. AMFUZA : Nu e mai bine; parcă dimpotrivă ! Preocuparea de a spune mult, tot, aglomerează peste măsură textul, îl face greoi, confuz, etc. Trebuie să mergeți către o formulă mai simplă, mai „deschisă".

GH. SM. : Nu e chiar previzibila evoluție pozitivă, la modul decisiv. Mai sînt alunecări în „serie", în inerție și factice. Mai sînt — prea multe — aproximații și ambiguități, neconvingătoare interferențe de planuri (neplauzibile artistic, uneori pînă la stridență), tendința de a sista prospecțiunile și de a cantona — prematur ! — într-o formulă, pe un făgaș, etc. Dar paginile bune, dătătoare de speranță, nu lipsesc : „În ascultare", „Rai prăbușit", „Natură cu meri", „Stup suspendat", „Neprins", „Geneza", poate și „Prezentele absențe", „Suflet în piele", „Un caz real".

ELENA ȘTEFAN : Pe aceeași linie, dar cu unele rezultate parcă mai bune, mai dense (deși, uneori, reci-corecte, pindite de calofilie și livresc, cu multe versuri asertoric-enumerativ-telegrafice, care agravează unele tendințe hermetizante, etc.). Dar sînt multe pagini de adevărată poezie, care anunță, fără doar și poate, o vocație : „Ultimul dar", „Ani-lumină", „Eufonie", „Incantație", „Dispariție", „Sarpele", „Pastel", „Benedictus", „Veghe", „Dejun", „Panteism. (Și cum veți semna, oare ? Avem, pînă acum, Elena Radu, Elena Dumitru, Elena Ștefan.... Nu se va încurca cititorul ? Sau chiar criticii ?...).

MIHAI MALDA : Ați făcut, într-adevăr, în intervalul de cînd vă urmărim, progrese însemnate (poate nu tocmai textele de-acum ilustrează cel mai bine acest lucru ; am citit parcă anterior lucruri și mai bune). Dar n-ați atins încă un nivel care să justifice graba subită de care v-ați lăsat cuprins în ultima vreme (și concursul, și cererea pe care ne-o adresați nouă — inutilă, pentru că lucrurile vin de la sine, dacă trebuie să vină !...). Poeziile dv. sînt lipsite încă de un flux liric susținut, de anvergură, respirația lor e scurtă (cînd există), aceste carențe fiind suplinite (în măsura — mică — în care pot fi suplinite) de un efort tehnic, formal, de o „strungărie" de precizie și, adesea, de finețe (în care, realmente, ați făcut progrese și ați cîștigat îndeminare). Uneori, aceste eforturi iluminează textul și par să-i aducă un soi de vibrație (pe care nu i-o dau îndeajuns substanța intimă, tensiunea meditației și lirismului), alteori, rezultatele sînt aproape de ordinul tehnicii artizanale, al producției de „suveniruri" (lucruri minore, grijuliu meșterite, lusturite, date cu lac, etc., respectiv, metafore lustruite, etc.). E nevoie, deci, de răbdare, de o muncă și mai intensă și susținută, pentru a extinde, înmulți, adînci cîștigurile de pînă acum, pentru a găsi cea mai adecvată, mai proprie cale de exprimare. Dintre paginile de-acum, „Tipătul", „Esențială", „Trecătorul", „Plopii", „Jurnal", „Orașul" (cu un final slab, confuz).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cunosc petalele

Cunosc petalele împurpurate ale lumii, corolă
Fără mireasmă, strivită și aruncată în praf.
Forfota spicelor în zori, scumpe glasuri de liră, liră,
Exultanța mării, nalbă purtată de vînt.

Grave uzurpări și ample siluiri de cuvînt.
Ospiciul deliciilor sacre duhnind a drojdie
Și a mil de voci. Scalpeul rozelor inteligenței.
Elita pînzelor albe, magie foarte înaltă.

Piruietele suverane ale fumului, cifre în doliu
Alchimia tuturor strigătelor. Iazma viselor diabolice.

Și pentru ce să tac, din nou, acum, ultima oară,
Cînd teatrul culmilor e-ncolăcit de abisuri ?

Te știu palmier și cocotier al privirii ascunse.
Cobră și piton al tratatelor de alianță incasabile.

Argolidă a urii. Multe lucruri aș vrea să înșir
Dar un fluviu mă ia cu el și mă duce și mă adoarme în mare.

IORDAN GRECU

Audiție Mozart

Ce melancolie ar fi să-mi ghicești sentimentele
tu, din copilărie alunecînd pe lîngă mine,
îmi simt colierul îmbujorat de atingerea gîtului
și rochia din țesătură de neliniște
costumul tău de o sobrietate remarcabilă
brusc, mă iradiez cu privirea verde penetrantă
oferindu-mi în același timp sosirea
simt cum mă dezintegrez
clinchetul tacîmurilor
pe fondul costumului tău gri-petrol
simt cum alunec în muzica lui Mozart
fire muzicale de păianjen
crispat, aproape bănuiești
eu ca degete nervoase de harpist
clocotind impetuos prietenie degenerează în iubire
eu ca vis verde intersectat cu alb, de insectă
meditînd placidă iubirea degenerează în placiditate
eu ca balet de îngeri cer irișat stins

Acum mă-ntorc acasă
învelișul meu de nimfă zdrențuit,
severă, maturitatea proaspetelor aripi
numai pînă spre seară.

ALICE ALDEA

Cu apa

Mi-au înfrunzit umerii
și uite
ce mătase e părul
trupul curge frumos
cu apa
în nisip
sinii uzi
îi biciuie vîntul.

IOANA DANA NICOLAE

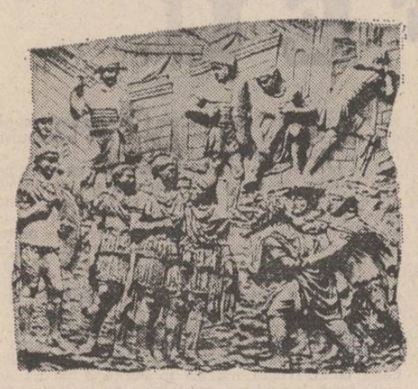

Abia cîțiva ani au trecut

Abia cîțiva ani au trecut
de la nașterea lui Phoebus Apollo.
Acceptînd această convenție
într-o veșnică mirare către filozofie

impavizi progrediamur.
desigur au fost ridicate
o seamă de lucruri majore
de exemplu roata curtea de conturi Bob Dylan

totuși nu se poate încă vorbi
de o veritabilă lege
și nicidecum de morți mai ușoare
sau de captared unor semnale din spațiu

așadar un timp întru totul destinat așteptării.
poesia încă nu s-a născut dar veghează
acolo aproape ascunsă în lavă
cine are urechi de auzit o aude.

TUDOR CRISTIAN ROȘCA

Underground

Tinerii pletoși
și-au ales o nouă zeiță
și au rămas extaziați
în fața goliciunii ei sacre.
Înălțimea Sa
era mai scundă
decît toți supușii
și, ca să poată fi văzută,
a mai pus sub picioare
trei tablouri de Rembrandt.
Apoi s-au rugat
pentru triumful artei moderne
și au plecat
să-i pună bazele.
Dar nu s-au mai întors...

GABRIEL DOROBANȚU

Nevoia de a recupera o speranță

Anotimp de uimire
amiază de platină
auzul și văzul rostirea simțirea
se clatină
opresc un cal cu privirea
lingă arcada umbrei tale
arborele își recunoaște îndoiala
mirare a unei trompete gituită de singurătate
nevoia de a recupera o speranță
se măsoară în spații liliachii
odgoane verzi țin anotimp pe pămînt
odgoane puternice opresc anotimpul
să se înalțe deasupra lucrurilor
e bine să-ți desprinzi lin renunțările
să nu le smulgi
am visat menajerii de sentimente domesticite

MONICA ROHAN

Stare

Prea multă liniște
adoarme misterul

de prea multă liniște
s-a furat mărul din rai.

VASILE TRIF

Tipătul

Stau în pîntecul materiei și gîndesc
într-o limbă de circulație restrînsă ;

în adîncul plăminilor mei
discobolul e pregătit
să arunce în afară țipătul universal ;
în orice limbă
țipătul are același înțeles.

FRANCISKO KOCSIS

ȚARA NOASTRĂ

O poveste despre prețul păcii

Urmare din pag. 1

nalul armatelor, armă înaintea căreia urmașii bejenarilor din Rucăr și Dragoslavele s-au trezit total dezarmați, a secerat patru vieți, ocrotite pînă atunci de o haină care nu era militară. Cîțiva dintre martorii acestei drame mai trăiesc încă și, înainte de a fi prea tîrziu, ne străduim să le eliberăm memoria de sub apăsarea anilor duși. Și nu o facem numai pentru că este vorba despre primii români necombatanți neiertați de ravagiile morții coborîte din cer. O facem, în plus, pentru că drama aceasta a prilejuit un fapt de artă cu o importanță de excepție în opera unui mare pictor român și, implicit, în arta românilor. Filmul acestei drame este filmul tribulațiilor la capătul cărora arta se întîlnește cu viața și iar se desparte de viață, o dată prin accident și încă o dată prin firească uitare. Deci, filmul !...

Ajung la Cașin în zorii unei zile reci, care se anunță ploioasă. Vasile Miron, la capătul nopții în care a păzit primăria, mărturisește că s-a născut abia prin '22, la cinci ani după nenorocire. După cum îl taie pe el mintea, mai multe ar ști tatăl său, Gheorghe Miron, dar se dovedește curînd că acesta, atunci, abia căzuse prizonier la Oituz și tînjea amarnic după casă prin trenurile care-l cărau spre Germania. Nevastă-sa, Maria, rămasă în sat, a auzit doar explozia. Atît. Gheorghe Răspopa, zis Condicuță, pentru că prea ține minte bine tot ce a mișcat și încă mai mișcă, aici, în Cașin, dacă are acum 78 de ani, atunci avea 15 : detunătura l-a ajuns din urmă în vreme ce vedea de vite pe locul zis La bolovanul de la colțul viilor. Ion Cirjău, veteran din războiul de la 1877, se învîrtea fără rost jur-împrejurul ostașilor care, prin dreptul școlii de acum, scobiseră adînc pămîntul sub șapa tunurilor de asalt, cățărîndu-le apoi cu roțile pe parapetul neobișnuitelor amplasamente, ca să poată trage cu ele în cer. L-a văzut Maria Drăgoi, copilă atunci, convinsă și astăzi că mult noroc a avut scăpînd teafără. Sculptorul Oscar Han nu mai este în viață, dar aflăm cite ceva despre drumurile lui din vara lui '17 citindu-i însemnările apărute postum : „...treceau camioanele încărcate cu soldați din regimentul de grăniceri pentru a completa frontul între Mănăstirea Cașinului și punctul numit la Stîclărie... Mîncam și cu privirea eram pe șosea. Vedeam cum zeci de camioane și sute de soldați tineri, îmbrăcați într-un galben-verde, se duceau să ocupe poziția...". Gheorghe Ion Bălcănașu are acum 89 de ani. În '13 făcuse campania din Bulgaria cu regimentul 12 artilerie. În '15 fusese iar concentrat și săpase tranșee în trecătorile din Carpați, la Hîrja și Poiana Sărată. În toamna lui '16, avînd în avangardă regimentul 29 infanterie, înaintase pînă la Miercurea Ciuc. Atunci, cînd avionul semănător de dezastre se rotea deasupra Cașinului, era în poziție, în pădurea apropiată Bulzis, nu prea departe de Stîclăria amintită mai sus, chiar în ziua în care trei batalioane din regimentele 24 infanterie și 8 vînători se mistuiseră în mai puțin de o jumătate de ceas, ca și cum nici n-ar fi fost, într-un atac dirijat impetuos, dar fără speranță, înspre Măgurile Cașinului. Dar Gheorghe Ion Bălcănașu știe unde a căzut bomba, mă trage chiar de mineca hainei și-mi arată, pe sub picioarele din care Cașinul de astăzi se trezește la viață, gospodăria lui Gheorghe și a Mariei Birlă. Din neamul lor au murit oameni, atunci, dar nu le zicea Birlă... Stai ! Gheorghe Matei era numele lui, al bărbatului, și au mai murit și soția lui, și cumnata lui... Și a mai murit o femeie, dar nu aici, ci la spital, în Onești, și un copil, cu picioarele retezate de schije... Dar de ce vii dumneata, taică, și scoli oamenii cu noaptea în cap ca să-i întrebi de întîmplări atît de uitate ?

Tac. Amintirile lui Oscar Han îmi revin în memorie : „...am ajuns la Mănăstirea Cașin, într-un sat care fusese bombardat. Tot să fi fost patru-patru și jumătate. La intrarea în sat am întîlnit o femeie, între 30—40 de ani. Își strîngea lucrurile...". Maria Birlă, la început nedumerită de întrebare, își amintește, curînd, că oamenii din sat, în copilăria ei îndepărtată, ar fi vorbit, într-adevăr, de o bombă care ar fi căzut chiar în curtea de sub picioarele noastre. S-ar fi prăpădit atunci, printre alții, soția bunicului soțului ei, Maria Matei. Adică nu, Maria Grozescu, surprinsă de explozie în timp ce-și legăna copilul. Ea atît știe. Mai mult nu mai știe. Și surîde, cu ochii împăienjeniți de nepricepere, de neînțelegerea unor lucruri pe care simte că ar trebui să le înțeleagă. Mai multe ar putea ști un vecin, Gheorghe Lupu pe nume, care la 84 de ani citește ziarele fără ochelari și dacă se încăpățînează să le citească pînă la capăt înseamnă că nu le citește degeaba, mai înțelege adică din ele ceva. Sau Ileana Ciorac, care bate în 80 de ani. Dar bătrîna aceasta nu mai știe nimic, era atunci cu oile pe Podul Mare și mai îmi spune că își amintește doar cum fluiera bomba, cînd a fost slobozită de sub pîntecul aeroplanului. O bombă care și-a împlinit datoria ei tulbure.

Tac. „Cînd să ajungem aproape de apa Cașinului, într-o curte, pe dreapta — scria Oscar Han —, am văzut pe niște scoarțe țărănești întinse într-o bătătură trei morți întinși, ca și cum ar fi stat într-un sicriu, așezați unul lîngă altul, îmbrăcați ca de sărbătoare". Eram aici, în Cașin, însă nu i-am văzut — zice Gheorghe Lupu. Își amintește, totuși, că Marița Grozescu, o altă vecină a lui decît cea care m-a îndrumat către el, care a sărit nu demult de 60 de ani, se afla atunci chiar în brațele mamei sale, în curte la Gheorghe Matei. Mamei ei sau mamei dumitale ? Nu înțeleg... — îl întreb. A ei, taică, a ei... — zice Gheorghe Lupu. ...Și Gheorghe Matei tăia lemne. Maria Matei, adică stai, nu, Maria Grozescu o legăna, să adoarmă. Pe ea n-a iertat-o bomba. Pe copil l-a iertat. Atunci care să fi fost acel copil neiertat ? Dar de ce întrebați, de ce vă interesează întîmplarea asta uitată ? De ce n-o întrebați și pe Agurița Uatu, sau pe Ana Țigănașu ? Sau pe Marița Grozescu, fiica Mariei Grozescu, care, uite, trăiește și stă chiar aici, peste drum ? Dar ce naiba să mai știe și Marița Grozescu, dacă avea atunci numai doi sau trei ani ? — mai zice tot el, Gheorghe Lupu. Dar de ce vă interesează ? — mai întreabă Gheorghe Lupu o dată, ca un bătrîn isteț, limpede la minte, care tot citind ziarele chiar a ajuns să creadă că numai ce scrie prin ziarele citite de el ar trebui să ne intereseze pe toți... De ce ?

Tac. „M-am întors în sat — își mai amintea Oscar Han — și în curtea cu morții a apărut o bătrînă. Aștepta să se potolească prăpădul, cum spunea ea, ca să-și îngroape morții...". Asta cine o fi fost ? Gheorghe Ion Bălcănașu nu știe. Gheorghe Lupu nu știe. Gheorghe Răspopa, zis

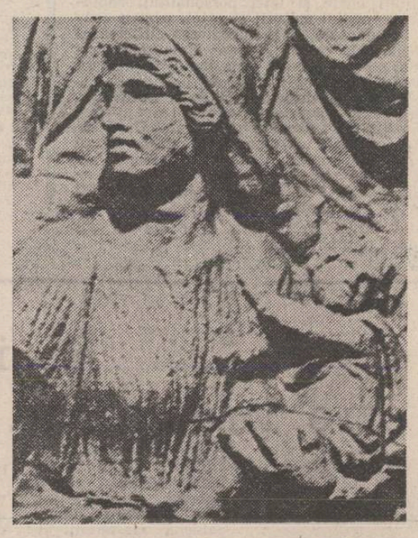

Condicuță, nu mai știe nici el. Nu știe nici Maria Drăgoi. „Aveam cu mine lut pentru schițe — continuă Oscar Han —, într-o traistă de pînză. Pe o măsuță de țară am încercat să fac o schiță. Bătrîna, cînd a văzut că mă joc cu pămîntul în mînă, a început să se închine". Bat la altă poartă a Cașinului de acum. Ana Țigănașu, deși era numai bună de mărîtat la vremea aceea, la anul trece pe 83, nu-și amintește să fi văzut atunci vreun bărbat, îmbrăcat în straie militare, jucîndu-se cu pămînt umed. Cîte ceva își aduce totuși aminte, nu prea multe. Și apoi de ce și-ar mai aduce aminte? A rămas singură. Nici nu mai vede cum trebuie. Nu, nu i-a căzut o pînză cernită pe ochi. Dimpotrivă. Totul a devenit strălucitor, prea strălucitor, ca o ceață strălucitoare... A rămas singură... Cu ce te-ar mai putea ajuta pe dumneata o femeie bătrînă și singură ? De la noi așteptați un ajutor, voi, știa, care scrieți prin ziare ?... „Domnule ofiter — i s-a destăinuit bătrîna aceea lui Oscar Han —, a mai fost de dimineață un domn mai bătrîn, tot în straie militare, care le-a luat chipurile și le-a făcut în culori. Săracul ! I-am dat puțin lapte. Nu cumva și-o fi pierdut mințile ?" Ana Țigănașu, din nou, deși i-a văzut pe morții aceia, deși a luat parte la înmormîntarea lor, deși era numai bună de mărîtat la vremea aceea și ar putea ține minte, nu mai ține minte nimic. Ea e bătrînă. Ea a rămas singură, singură, față în față cu o ceață strălucitoare, prea strălucitoare... Și dacă și-ar aduce aminte la ce ar folosi asta ? De la noi așteptați un ajutor, voi, știa, care scrieți prin ziare ? „Nu, mătușică" — i-a răspuns Oscar Han bătrînei de atunci. „Dumneata crezi că și eu sînt nebun ?" — a mai întrebat-o apoi. Oscar Han. „Maică, știu eu, cu prăpădul ăsta ? !..." — murmurase bătrîna care se pregătea să-și îngroape morții. Și nu am mai avut încotro, am abandonat-o pe Ana Țigănașu în ceața ei strălucitoare, prea strălucitoare, nedumerită și chiar mai mult decît nedumerită. Și așa, din poartă în poartă, în dimineața rece și picloasă, sub o bură rece, pătrunzătoare, cînd doar ajunsesem să mă întreb dacă s-a meritat osteneala, nu a mea, ci a pictorului Ștefan Dimitrescu, am întîlnit-o pe Agurița Uatu, singura bătrînă din Cașin care mai știe că prin satul ei s-a perindat la vreme de război un pictor. Cu alte cuvinte, s-a meritat osteneala...

Am rămas învins, fără grai, înaintea Aguriței Uatu, chiar pe prispa curată a casei în care viețuiește de vreo 80 de ani. Dintr-o dată, ceea ce s-a întîmplat atît de demult pare să se fi întîmplat ieri. Aveam înainte o femeie care vine de foarte departe, evenimente despre care omul tînăr a citit cărți fără număr, ea le expediază în cîteva fraze și deruta care se instalează în interlocutor rodește mai mult decît o simplă curiozitate. Și ce altceva ar mai fi trebuit s-o întreb ?

Cred că o întîlnire cu oameni atît de bătrîni ar trebui să aprindă în omul tînăr flacăra unei timidități ciudate, care nu ar trebui să fie altceva decît reversul tentației de a judeca oamenii și faptele lor prin prisma fragilă a imediatului. Cred că am mai întrebat-o cîte ceva... Cred că mi-a răspuns cu multă bunăvoință, îngăduindu-și să piardă cîteva clipe cu mine, între hrănitul găinilor și trezitul unei liote de strănepoți... Și am trăit timiditatea aceea, umilit și plenar, și nu știu nici astăzi dacă la provizia de înțelepciune acumulată în preajma ei aș fi putut parveni și pe altă cale. Cred, totuși, că nu. Cu alte cuvinte, s-a meritat osteneala... Nu a pictorului Ștefan Dimitrescu, ci a reporterului de azi...

La Cașin este pace... Pînă și imaginea smulsă de Ștefan Dimitrescu din trecutul însîngerat al comunei s-a prăpădit în flăcările în care a ars Muzeul Militar Central, în urmă cu vreo 40 și ceva de ani. Marița Grozescu, Gheorghe Lupu, Ileana Ciorac, Gheorghe Ion Bălcănașu, Maria Drăgoi, Gheorghe Răspopa, zis Condicuță, și Ana Țigănașu au uitat totul. Agurița Uatu își mai amintește doar atît cît este bine să ne amintim ca să avem de pus ceva la temelia gîndului că pacea nu vine chiar de nicăieri. Jur-împrejur de comună, pe locurile zise La gura piriului Miron, La cireș, La piatra cu mușuroi, La bolovanul de la piriul sărat, La colțul pădurii sau În dealul Boldanului, chiar și acum, sub o burniță rece, care te pătrunde la os, crește invincibilă iarba. Sub triumful ierbii osemintele s-au risipit, mutate tot mereu de colo-colo, din cimitirul de la Podul Curiții în cimitirul de la Onești, din cimitirul de la Onești niciunde, și așa mai departe, într-o lume care iar se scrintește și iar își revine și iar se scrintește, izbutind să preschimbe pînă și cimitirul în balamuc, atunci cînd își pune mintea, adică atunci cînd uită iar prețul păcii. Dar la Cașin este pace și, desigur, dacă oamenii au scăpat și de marele proprietar Birligoi, și de mai marele mosier Miclescu, și de alte necazuri, de ce n-ar fi scăpat și de amintirea dureroasă a unei întîmplări de demult ? Ei, ceilalți, au uitat totul. Numai Agurița Uatu își mai aduce aminte. Ei au uitat. Ei au nevoie de pace. Numai Agurița Uatu mai știe că prin Cașin, la vreme de război, s-a perindat un pictor, iar ei au uitat. Ei au nevoie de pace. Sau poate că și uitarea face parte din prețul păcii... Și atunci chiar se merită osteneala de a uita... A tuturor...

Un țăran trecea strada

Urmare din pag. 1

— Ai mai fost în oraș ?
— Am mai fost, dar numai în jurul gării.
— Atunci ia autobuzul de-acolo și cobori în centru.
— N-am bilet.
— Poftim.

Țăranul l-a luat, s-a uitat la el cîtva timp și a scos din buzunar zece lei.

— Zece lei ajung ?

— Ajung, i-a răspuns acela și i-a luat hîrtia mototolită.

Traversînd pe roșu, omul acela care își plătise atît de scump biletul se oprea brusc ori de cîte ori trecea o mașină pe lîngă el și își ducea mîna stîngă la spate. În dreapta avea o servietă. Altfel le-ar fi dus pe amîndouă la spate, ca să arate cît de cuminte este el. Cît de pașnic. Sau că el, țăranul, este respectuos cu domnii din mașină, că, iată, nu are nici un gînd rău în ceea ce îi privește, că nici nu-i trece prin cap să-i calce.

Textele lui Tudor Vladimirescu

Urmare din pag. a 2-a

rut Porții (precum și Curții țariste) să consimtă la schimbarea regimului fanariot din Țara Românească ; o revendicare pe care nu atît puterea suzerană (otomană), cît cea protectoare (țaristă), o privea defavorabil. (Curtea țaristă „de mult proteja pe fanarioți" — a remarcat N. Bălcescu, precum și K. Marx).

Ceea ce se întîmpla în Țările Române, la sfîrșitul epocii fanariote, era micșorarea treptată a autorității Porții și creșterea influenței puterii protectoare. (A se vedea rapoartele consulare austriece). Dispuși să treacă din slujba padișahului în serviciul țarului, fanarioții aveau interesul să acapareze definitiv Muntenia și Moldova. În aceste condiții, **linia politică a lui Tudor prevedea : luptă cu fanarioții și tratative cu Poarta (recunoscîndu-i-se acesteia din urmă suzeranitatea, de altfel slăbită), și nu unire cu guvernanții fanarioți pentru doborîrea Imperiului otoman.**

Documentele arată că fanarioții din Principate implorau pe țar să intre în război cu turcii, pentru ca, prin armatele imperiului țarist, să fie dată o lovitură de grație imperiului otoman, iar ei, fanarioții, să-și consolideze pozițiile dominante în Țările Române. Atitudinea lui Tudor față de rivalitatea dintre marile imperii era cu totul alta. El nu dorea înfrățirea celor două imperății, căci cîmpul de război era teritoriul românesc, și apoi, el știa că intervenția militară a țarului nu se făcea în sprijinul programului său revoluționar, de emancipare socială și națională a poporului român.

Subliniem principiul metodologic că este nepotrivit a atribui lui Tudor atitudini politice care sînt infirmate de conținutul de idei al textelor sale autentice. Memoriile colonelului rus Liprandi (decembrist), privitoare la mișcarea pandurilor, publicate în 1962, vin în sprijinul interpretării că obiectivul urmărit cu statornicie de Tudor a fost, înainte de toate, răsturnarea regimului fanariot, iar pentru aceasta nu era nevoie de război cu turcii. „Din toate actele lui Tudor nu se vede că el s-ar fi gîndit vreodată să se alăture eteriștilor", afirmă Liprandi (**Documente 1821, V**, p. 303). „Noi n-am făcut o revoluție nici contra turcilor, nici contra rușilor", întrucît ne bucuram de autonomie, avea să spună mai tîrziu Bălcescu.

Cartea de istorie

Urmare din pag. 1

funzimea și amploarea lor, marile bătălii de clasă, lupta maselor populare, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei noastre naționale, pentru progres și civilizație.

În abordarea și dezvoltarea unei asemenea problematici extrem de actuale, autorii și editorii sînt călăuziți de ideile și tezele cuprinse în Programul Partidului Comunist Român, în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate.** Adevărat tezaur al gîndirii naționale, lucrările secretarului general al partidului cuprind și aduc în prim planul cunoașterii întreaga problematică istorică, economică, filosofică, juridică, teoretică și practică a României. Ele evidențiază problemele cu care s-a confruntat și se confruntă societatea românească, propune soluții științifice, întemeiate pe cunoașterea autentică a experienței social-politice naționale și internaționale, a practicii revoluționare a Partidului Comunist Român, a capacității și potenței poporului nostru în crearea valorilor materiale și spirituale.

Opera secretarului general al partidului, ideile sale îndrăznețe creează climatul unei puternice dezvoltări și afirmări a cărții de istorie, ca dealtfel a întregii literaturi social-politice, științifice, beletristice și artistice. În lumina și pe fundalul unei gîndiri originale, neabătut partinică, intransigentă față de ideologia burgheză, a sarcinilor pe care le trasează tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la **cristalizarea** căilor de înfăptuire a Programului partidului, este promovată o literatură istorică militantă, angajată nemijlocit în dezbaterea și lămurirea problemelor legate de viața materială și spirituală care s-a desfășurat milenii de-a rîndul pe aceste meleaguri.

În studierea și valorificarea trecutului, oamenii de știință și cultură se călăuzesc după teza tovarășului Nicolae Ceaușescu potrivit căreia „istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții" [2]).

Pe baza unor asemenea îndemnuri și într-un climat de emulație științifică creatoare creat de Partidul Comunist Român s-a trecut la cercetarea istoriei patriei noastre, a patrimoniului său cultural material și spiritual. Au fost reinvestigate, studiate și înfățișate cu probitate științifică, fără invective, conform adevărului istoric, marile epoci și momente ale formării poporului român, activitățile sale, lupta pe care a dus-o pentru păstrarea și dezvoltarea ființei sale naționale, contribuția cu care s-a înscris în lupta pentru progres și civilizație a omenirii. Pentru exemplificare pot fi citate în mod deosebit, **Burebista și epoca sa** (limba română, engleză și maghiară), Ion Horațiu Crișan ; **Dacii,** Hadrian Daicoviciu ; **Limba traco-dacilor,** I. I. Rusu ; **Cultura geto-dacilor în Cîmpia Munteniei,** Mioara Turcu ; **Cultură și literatură română veche în context european.** George Mihăilă ; **Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric,** Maria Dogaru ; **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX,** Ștefan Meteș. Acestora li se adaugă alte importante lucrări privind evul mediu și epoca modernă : **Ștefan cel Mare, Domn al Moldovei 1457—1504** (în limbile engleză, franceză, germană, spaniolă), Șerban Papacostea ; **Mihai Viteazul,** culegere de studii ; **Petru Rareș,** culegere de studii ; **Vlad Țepeș,** Nicolae Stoicescu ; **Războiul pentru independența României în contextul european 1875—1878,** Nicolae Ciachir ; **Războiul neatîrnării României. Împrejurări diplomatice și operații militare, 1877—1878,** Constantin Căzănișteanu și Mihail E. Ionescu ; **Românii în periodicele germane din Transilvania 1778—1840,** Iosif Pervain, Ana Ciurdariu, Aurel Sasu ; **Individualitatea limbii române între limbile romanice, 2 vol.,** Alexandru Niculescu ; **Primul război mondial,** Mircea Popa ; **Spre unitatea statală a poporului român,** Vasile Netea ș.a.

Aria tematică cuprinsă în cărțile suscitate, deosebit de importante pentru istoriografia românească, este lărgită prin altele, tot atît de valoroase, privind istoria contemporană a patriei noastre. Avem în vedere : **P.C.R. stegarul luptelor revoluționare din anii 1928—1933,** Ilie Ceaușescu ; **P.C.R. și masele populare,** Gheorghe Ioniță ; **Sistemul partidelor politice din România 1918—1921,** Mircea Mușat și Ion Ardeleanu ; **Viața economică și politică a României 1933—1938,** Emilia Sonea și Gavrilă Sonea ; **Răscoala țăranilor de la 1888,** Constantin Corbu.

Tematica istorică românească este cuprinsă și redată și printr-o serie de importante lucrări enciclopedice. Între ele se remarcă, în primul rînd, **Micul dicționar enciclopedic,** ediția a II-a, în 80 000 de exemplare. Această adevărată bibliotecă, cum a fost caracterizată pe bună dreptate de academicienii Alexandru Graur, Nicolae Teodorescu și Șerban Cioculescu, care cuprinde 75 000 de articole, a fost revăzută și completată în lumina Programului Partidului Comunist Român, a cuvîntărilor secretarului general al partidului, a celorlalte documente ale Congresului al XI-lea.

Informația referitoare la Istoria României înfățișată amplu în **Micul dicționar enciclopedic** este completată în chip fericit prin **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,** sinteză de mare valoare a literaturii, esteticii, criticii și istoriei literare românești.

Asemenea instrumente de lucru, de nelipsit oricărui om al muncii, sînt completate evident cu multe alte titluri enciclopedice, de asemenea foarte importante. Este vorba de **Dicționar de istorie veche a României,** coordonator Dionisie M. Pippidi ; **Enciclopedia istoriografiei românești,** coordonator Ștefan Ștefănescu ; **Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale,** coordonator acad. Ștefan Bălan ; **Dicționar de artă veche pe teritoriul patriei noastre,** Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu ; **Dicționar enciclopedic de artă medievală românească,** Drăguț Vasile ; **Mică enciclopedie a poveștilor românești,** Ovidiu Bîrlea ; **Dicționar cronologic : educația, învățămîntul, gîndirea pedagogică din România,** Florica și Ștefan Bîrsănescu ; **Literatura română. Dicționar cronologic,** coordonatori I. C. Chițimia și Al. Dima ; **Scriitorii români. Mic dicționar,** coordonatori Mircea Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu. Scrise cu o rară dăruire profesională, astfel de lucrări au un rol deosebit de important pentru volumul mare de informație pe care-l vehiculează.

[1]) **M. Kogălniceanu : „Cuvînt introductiv la Cursul de istorie națională", în vol. Texte social-politice, Editura Politică, 1967, p. 107.**

[2]) **Nicolae Ceaușescu : „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", Editura Politică, vol. I, p. 338.**

MEMENTO 2050

ORFEU

Cea mai tulburătoare figură a mitologiei greceşti este Orfeu-eroul ! Dar nu este vorba de un erou al violenţelor şi al patimii ; el nu este Ahile pustiitorul-de-cetăţi, ci eroul desprins de poftele venale, protestatorul în faţa răului şi a nedreptăţii, cel care luptă pentru afirmarea elanului vital şi a dragostei, ca principiu de viaţă ; în fine, cel în căutarea absolutului.

Grecii i-au atribuit toate virtuţile omeneşti. Înainte de orice, „puritatea". În al doilea rînd, Orfeu este simbolul căsniciei perfecte. Ceea ce este tot o formă a purităţii. Apoi, reprezintă perseverenţa şi spiritul de sacrificiu. De vreme ce, cu atîta înverşunare, prin seducţia şi farmecul său, înfruntă şi domină răul ! Smulge pe Eurydice, soţia lui, din adîncurile lui Hades şi încearcă s-o readucă vieţii. Orfeu mai este şi simbolul simpatiei universale, deci iară seducătorul : cel care cucereşte păsările, peştii, vieţuitoarele pădurii şi îmblînzeşte chiar pantera şi leul, cu cîntecul său.

Şi, în fine, ultim elogiu, Orfeu prinţ trac, poet, muzician şi filozof, este simbolul unităţii. Este socotit de greci fiul lui Apollo, zeul cerului şi al tuturor artelor ; şi, prin simpatia şi fascinaţia pe care o exercită asupra elementelor naturii, este şi simbolul legăturii dintre cer şi pămînt, subordonat principiului unităţii cosmice.

Nu există nici un alt mit mai complex şi mai atrăgător, nici un personaj mai pur şi mai plin de farmec ca Orfeul-tracul, părintele muzicii şi al poeziei europene.

Totul pare să ţină de legendă. Dar, începînd cu Pindar şi pînă la Boëthius, adică circa 1000 de ani — trecînd şi prin afirmaţiile geografului, foarte pozitivist, Strabon — toată grecitatea pretinde că Orfeu este trac şi că trăia în Ciconia, aproximativ în celebrul secol al XIV-lea — considerat renaşterea mediteraneeană — secol în care poezia şi ideile filozofice circulă odată cu comerţul, pe liniştita mare Mediterană. Astfel, în Egipt, faraonul-poet Akhenaton compune celebrele poeme ale Soarelui şi încearcă să redea ţării sale o libertate de gîndire, pe care de mult o pierduse. Moare, de altminteri, asasinat.

În Babilon apare „metafizicul" poem al lui Ghilgames care face senzaţie, deoarece Imperiul Hitit se grăbeşte să-l traducă în hitită. În fine, tot în secolul al XIV-lea trăieşte şi Orfeu, pe care grecii îl consideră părintele poeziei. Cert este că, în această epocă, la Micene nu s-a găsit nici o tabletă pe care să fi fost scrise poezii — sau, măcar, proză literară ! Toate scrierile miceniene tratează, exclusiv, despre comerţ şi donaţii ; pe cînd, în Tracia, atestările greceşti vorbesc despre un moment impresionant, de mare cultură. Aceste locuri, românești, au fost — incontestabil — locurile unei culturi avansate!

În **Iliada** şi în **Odiseea,** numele şi personalitatea lui Orfeu nu sînt pomenite. Homer pare să nu-l fi cunoscut. În schimb, cînd se menţionează, pentru prima dată, în literatura lumii cuvîntul „aed", este numit aedul trac Thamyris, a cărui legendă este cu totul semnificativă şi emoţionantă. Thamyris este orbit de muze pentru că încearcă să le întreacă în meşteşugul poeziei. Iată un mit, cel al „orbirii", care pare să fie trac — deoarece îl întîlnim de două ori în **Iliada,** şi numai cînd este vorba de legende trace. Astfel, prima dată, în legătură cu regele trac Lycurg care orbeşte din pricină că a îndrăznit să-l înfrunte pe Dionyses cu menadele lui ; iar, în al doilea rînd, cînd Thamyris orbeşte pentru că avusese semeţia să se compare cu muzele. Or, Homer înseamnă pe greceşte „orb", iar în limba feniciană înseamnă „poetul". Această orbire e simbolică, desemnînd „ochiul interior" al artistului sau — mai bine spus — universul său istoric.

Toate însemnările în legătură cu tracii au semnificaţii mitice. Şi, poate, din această pricină s-au născut atîtea confuzii, legenda fiind expresia simbolică a încercării omului de a descoperi lumea, în totalitatea intenţiilor ei, de a stăpîni un destin care pare să i se împotrivească, de a sintetiza adevărul care îi scapă în parte ; şi, mai cu seamă, de a încerca să contureze ceea ce nu poate fi încă precizat. Simbolul este şi un act artistic. El sugerează, pentru că sugerarea duce la vis, interpretare. Dă o realitate transfigurată prin profunzimile — prin rădăcinile ! — adevărului.

Echivocul artistic dezvăluie realitatea, umbrind-o de mistere episodice, dar păstrînd intacte esenţele. Or, tracii erau artişti. Popor de păstori, trăiau în comunitate cu natura, izolaţi într-un sens — de lume, ducînd o viaţă contemplativă, aptă meditaţiei şi poeziei.

Dar mai este un motiv, stringent, pentru care tracii lasă în urma lor numai legende. Pesemne că erau împotriva scrisului. Am spus „împotriva", dar nu credem că n-ar fi cunoscut scrisul. Ca şi la popoarele hinduse din acele vremuri, ei aveau credinţa că scrisul ştirbeşte omului calitatea lui esenţială : adică memoria. De altminteri, acest lucru l-au crezut şi grecii, de vreme ce însuşi Platon vorbeşte, cu regret, despre tradiţia orală şi despre slăbirea memoriei. Socrate a fost un filozof verbal, n-a lăsat nimic în scris. Dacă Platon n-ar fi consemnat viaţa şi gîndirea lui, mai mult ca sigur că ne-am fi îndoit că ar fi existat vreodată. L-am fi considerat, şi pe el, un personaj mitic. Învăţămîntul grec care începea la o vîrstă destul de înaintată — la 12 ani — se compunea, mai cu seamă, din învăţarea pe de rost a **Iliadei** şi a **Odiseei,** adică 28 000 de versuri. Căci acestea erau cărţile de bază şi îndreptarul tineretului. Şi nu prin simpla citire, ci prin memorizare, ceea ce schimba cu totul puterea de înţelegere a unui text !

Popoarele din antichitate, pentru că era greu de scris, incomod „de păstrat", au preferat tradiţia orală, considerată drept o artă, şi o obligaţie. Tradiţia orală are mari calităţi, dar şi mari defecte. Mai întîi, ignoră cronologiile. Suprapune personagiile. Confundă detaliile. E fantezistă şi relativă. Dar are o imensă calitate. Nu e niciodată anacronică şi depăşită !

Povestirea scrisă, de orice natură ar fi ea, în momentul cînd este consemnată prin scris, ia dată. Povestirea orală este veşnic vie, şi actuală. De cîte ori este povestită, ea devine o realitate. Această prospeţime, pe care şi-o revendică tradiţia orală se datoreşte tocmai faptului că nu redă fidel decît esenţele, adică simbolurile.

Din nenorocire, la atîtea zeci de veacuri distanţă — 3 400 de ani de la mitul lui Orfeu ! — simbolurile ar putea să ne apară învăluite în umbre. Dar aceste energii se pot descifra, dacă le privim prin prisma unei lungi meditaţii. Chiar învăluite fiind în umbre, există un fir al Ariadnei care ne poate duce, în cele din urmă, la o **rază de** lumină.

Deseori s-a constatat — în epoca modernă — că Orfeu ar fi fost trac, prinţ al Ciconilor, în ţara care se afla la poalele Olimpului şi se întindea pînă sus în Moldova de astăzi (a se vedea Georgicele lui Virgiliu, a IV-a carte, începînd cu versul 515, unde se vorbeşte chiar de Tanais, actualmente Donul !), înflorind de-a lungul ţărmului Dunării şi la Pontul Euxin. Egiptologii au pretins că ar fi fost egiptean. Eleniştii îl revendică grec sau, în cel mai bun caz, cretan.

Este foarte curios că antichitatea greacă a recunoscut, nemijlocit, şi cu multă modestie, că a învăţat muzica şi poezia de la traci. Ce interes avea să mintă ? Doar cînd vorbim de virtuţile noastre sîntem susceptibili de a exagera, sau chiar de a inventa ; dar cînd exaltăm virtuţile altora şi, mai cu seamă, atunci cînd recunoaştem pe dascălii cărora le datorăm o parte din învăţătura noastră, este incontestabil un adevăr.

Sînt prea multe mărturii greceşti, ca să ne mai îndoim de acest fapt, cu atît mai mult cu cît după constituirea Greciei, adică după cele patru sute de ani de ev mediu, mentalitatea elină a fost foarte şovină şi n-a mai vrut să recunoască decît calităţile grecilor pe care le-au impus lumii. Totuşi, această smerenie faţă de vechea cultură tracă probează că nu putea fi — în speţă — decît un adevăr greu de contestat. Vechea cultură tracă, venerabila cultură tracă, dăruise grecilor măsura poeziei şi ritmul muzicii.

Ce atribuiau grecii lui Orfeu, ca descoperiri ? Perfecţionarea lirei, căreia i-ar fi adăugat două corzi. Toată muzica modernă a plecat de aici. Apoi, inventarea misterelor de la Samotrace şi de la Eleusis şi — probabil — o şcoală de poezie la Lesbos.

Nu există suprastructură fără structură. Perfecţionarea muzicii, înfiinţarea (probabil) a unei şcoli de poezie, întocmirea unui cod de morală, toate aceste fapte nu se pot închipui în mizerie şi sălbăticie. De altminteri Homer, în cîntul al zecelea al Iliadei, ne lămureşte că tracii erau bogaţi. Cele mai frumoase arme din lume le purta vărul lui Orfeu, regele Rhesos. Cei mai frumoşi cai erau ai tracilor ; îmbogăţiţi prin agricultură şi mine de aur, tracii au ajuns, prin efort şi talent, la o cultură superioară. Rudenia între Rhesos şi Orfeu este desigur un simbol, care-şi avea sorgintea şi datina în lumea Balcanilor.

Rhesos este simbolul reuşitei materiale ; Orfeu, al reuşitei intelectuale. De altminteri, muzicianul Musaios se presupunea că ar fi fost fiul lui Orfeu. Dar, mai curînd, continuatorul său ! Aceste nume, prestigioase, care s-au păstrat de-alungul mileniilor, toate îşi revendică obîrşia în acelaşi spaţiu balcano-dunărean, determină o epocă, un moment de mare artă : să-i spunem un **Sturm und Drang** traco-get ! Pe timpul împăratului Tiberius, în secolul întîi e.n., autorul latin Phaedrus, de origine macedoneană declară — la sfîrşitul unei prefeţe (cartea a III-a), în **Fabulele** sale că neamul tracilor „îşi are şi el poeţii, care sînt de origine divină" : **Cum Apollo sit parens Lino et Musa Orpheo !**

În Tracia — cum bine se ştie — din timpuri imemoriale, munca cîmpului, exerciţiile războinice, culesul viilor şi culesul recoltei se făceau cu acompaniamentul aezilor, care cîntau şi recitau poeme închinate eroilor. Aceste cîntece aveau misiunea să-i îmbărbăteze, dar şi să-i distreze pe cei care efectuau o muncă grea. Astfel poezia s-a dezvoltat, încetul cu încetul. Aedul s-a perfecţionat şi, cînd tracii au trecut pe ţărmul Asiei Mici, prin cuceriri consecutive, arta cîntului a descins şi ea pe malul răsăritean al Mării Egee, de acolo i-a fost uşor tradiţiei trace să ajungă pe cel european, al grecilor. De altminteri au fost frecvente întrepătrunderile dintre civilizaţia greacă şi cea tracă. Nu numai că aveau frontiere comune, dar vor avea mereu de-a lungul istoriei interese şi vrăjmăşii.

Am spus mai sus că Orfeu a fost, pesemne, simbolul reuşitei intelectuale şi, mai cu seamă — artistice. Dar un singur om e puţin probabil să fi realizat atîtea lucruri. Să fi fost muzician, poet şi descoperitor, căci a participat la expediţia argonauţilor, teolog şi chiar martir pînă în cele din urmă — ceea ce dovedeşte că a avut o viaţă destul de scurtă. Orfeu simbolizează, conform cu tradiţia orală care confundă şi suprapune personagii, o epocă glorioasă de cultură şi

artă. După cum spunem „secolul lui Augustus" sau „secolul lui Pericle", trebuie să fi fost şi un timp al lui Orfeu. Participînd din plin la o mişcare intelectuală şi artistică, Orfeu — prin tradiţia orală — a ajuns pînă la noi, substituindu-se tuturor contemporanilor săi. Şi astfel, printr-un act de sinteză nu s-a păstrat decît numele lui.

Ceea ce este emoţionant în mitul lui Orfeu, este mai puţin legenda pierderii lui Eurydice, care a pasionat muzicienii şi poeţii moderni (dovedind sufletul pur şi spiritul lui de sacrificiu), dar faptul că Orfeu este imaginea poetului. Toate calităţile artistului s-au sintetizat în el. Şi metaforele abundă în jurul personalităţii lui : vrăjeşte prin artă pe diavol, cel mai refractar personaj din toate literaturile, vrăjeşte fiarele, stîncile, apele, iar privighetorile cîntă pe mormîntul său.

Mai este un fapt demn de relevat : Orfeu îşi află moartea — la fel ca şi Lycurg, regele Tracilor — sfîşiat de menade, preotesele lui Dionysos. De aceea, ne duce gîndul la probabilitatea unui cult al lui Dionysos la care tracii n-au aderat ; respins de Lycurg în favoarea cultului ancestral al lui Zamolxis, e probabil ca şi Orfeu să se fi opus, străduindu-se să impună „orfismul". Iată încă un argument pentru originea tracă a lui Orfeu.

Orfeu moare la Samotrace unde, mai tîrziu, găsim misterele de la Samotrace, iar capul lui se rostogoleşte pînă în insula Lesbos, unde vom găsi — în timpuri mai apropiate de noi — pe marea poetă Sapho, care-l cîntă cu veneraţie.

E incontestabil că, pe acele locuri — pe pămîntul nostru — **spiritus loci** a însufleţit în trecut un elan civilizator, nu numai în sensul practicităţii, dar în căutarea Frumosului şi Adevărului.

Cel despre care Diogene Laerţiu povesteşte, în a opta carte, că minunile sale poetice au fost publicate de Pitagora, a intrat, în istorie, umbrit de uitare, de vreme ce i se contestă o realitate vie ; dar figura luminoasă rămîne — prin simbolul imemorial al poeziei şi al muzicii — pe care le reprezintă.

Sanda Diamantescu

Premiul Menelaos Ludemis

● Fundaţia culturală Gregos din Atena a înfiinţat recent Premiul Menelaos Ludemis în memoria cunoscutului scriitor grec cu acest nume, traducător de seamă al literaturii române în limba greacă. Premiul fundaţiei culturale Gregos va fi acordat anual unei personalităţi culturale din Grecia şi totodată unei personalităţi culturale din România. Laureaţii primi ai acestui nou premiu al amiciţiei dintre popoare sînt : Lambros Zogas pentru Grecia, Romul Munteanu pentru România. Lambros Zogas este traducătorul în greceşte al celor cinci volume Nicolae Ceauşescu : România şi lumea contemporană **ca şi colaboratorul lui Menelaos Ludemis la traducerile acestuia din literatura română. Despre Zogas şi activitatea lui citiţi în această pagină, la rubrica** Spectacolul lumii, **articolul lui Ioan Grigorescu. Romul Munteanu a fost distins pentru activitatea sa de eseist pe temele literaturii elene contemporane şi pentru opera sa de editor în aceeaşi direcţie. Publicăm mai jos o însemnare a prof. Romul Munteanu despre semnificaţia premiului Menelaos Ludemis.**

Multora s-ar putea să li se pară paradoxal faptul că un critic sau istoric literar trăieşte, ca orice scriitor, acelaşi sentiment de bucurie atunci cînd constată că activitatea sa este recunoscută în mod public şi consacrată printr-un premiu internaţional. Ne-am obişnuit poate prea mult cu ideea că criticul este cel care emite judecăţi de valoare asupra altora, care în general îi atrag mai multe manifestări de antipatie decît semne de preţuire din partea scriitorilor.

Într-un anume fel, criticul este un „solitar" care trăieşte o viaţă publică agitată, expusă la interogaţiile colegilor sau la acte de motivare a opiniilor sale. Din păcate un critic este un om prea puţin îndestulat ca să renunţe la orice viaţă publică în mediul literar.

Dacă mă gîndesc la rolul unui critic sau istoric literar comparatist, situaţia sa mi se pare şi mai complexă. El se găseşte mereu **între mai multe literaturi,** el este acela care **re-situează** scriitori naţionali în funcţie de o axiologie europeană. Aceasta este, de fapt, şi situaţia mea. Conştient de această stare, am făcut tot ce mi-a fost cu putinţă să nu rămîn **într-o lume a nimănui.** În activitatea mea de comparatist am realizat acel tip de lucrări care stabilesc **stări de diferenţă** între literaturi s-au m-am ocupat de acele fenomene de creaţie sau demersuri critice ce au dat o configuraţie specifică vieţii spirituale din epoca noastră.

În calitatea mea de editor de literaturi străine am avut mereu rolul unui mediator între mai multe culturi. În deceniul de activitate editorială pe care îl împlinesc în curînd, am considerat că opţiunile mele şi ale colaboratorilor mei nu trebuie să meargă numai spre acele valori care aparţin unor mari popoare cu un patrimoniu literar uriaş. Întotdeauna mi-am spus că valorile nu depind de dimensiunile unei ţări. Potrivit acestui program, am explorat şi spaţiul balcanic de cultură, Grecia rămînind pentru mine aria de existenţă a unui popor cu îndelungate tradiţii, care mi-a stîrnit un interes deosebit. Dar numeroasele mele călătorii prin această ţară au transformat un interes editorial, profesional, într-o profundă afecţiune pentru oamenii de cultură din Grecia.

Astăzi pot să spun că în nici o altă parte a Europei nu am cunoscut mai mulţi scriitori şi critici ca în această ţară. I-am văzut la ei acasă, în cabinetele de lucru, în funcţiile lor oficiale, în întîlnirile internaţionale, ca şi în acea cursă firească de recunoaştere internaţională.

La cunoaşterea lumii literare greceşti a contribuit în mare măsură şi regretatul meu prieten Menelaos Ludem's. Pentru mine, el era o poartă a Greciei într-un lung tranzit prin România. Dar cînd m-am dus ultima dată la Atena nu i-am găsit decît casa, piatra tăcută dintr-un mare cimitir şi cărţile lui multe, cerute pe toate meridianele lumii.

Poate atunci cînd i-am ascultat împreună cu Ion Brad vocea imprimată pe o bandă de magnetofon în casa scriitoarei Mili Gregu, s-a născut germenele ideii unei fundaţii Menelaos

Un premiu acordat unui comparatist, unui editor, unui mediator de informaţii între culturi, cum este cel ce mi s-a conferit mie, mă face din nou să cred că şi **criticul de literatură universală** este un **om printre oameni,** un emiţător de opinii cu bătaie lungă.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Zogas — paznic al prieteniei

Există pe o stradă din inima Atenei, la cîţiva paşi de piaţa Omonia, într-o clădire de pe strada Lontou, un punct de lumină care stă ca un far nestins de veghe prieteniei româno-elene. În interiorul ei, la un birou asaltat de manuscrise şi şpalturi tipografice, în vecinătatea unei biblioteci care geme de cărţi româneşti, un bărbat înalt, şaten, cu o coamă leoniană amenînţată discret de pleşuvie, cu faţa prelungă de pe care te învăluie cu căldură doi ochi ce şi-au păstrat candoarea juvenilă în ciuda vîrstei de quadrigenar. Este Lambros Zogas, directorul „Casei de cultură a prieteniei eleno-române", poet şi publicist, neobosit traducător, ardent militant al prieteniei ce leagă de veacuri inimile româneşti de eternitatea Elladei.

Văzîndu-l într-o escală ateniană, mi-am amintit că, acum vreo douăzeci de ani, mi-a fost student la facultatea de ziaristică din Bucureşti, şi că venea de la acelaşi ziar unde, eu însumi, debutasem la vîrsta cînd încă mai purtam pantaloni scurţi, şi atunci „gheaţa" aşternută între noi de timp şi uitare s-a topit, lăsîndu-se înlocuită de sentimentul că anii îşi pierd puterea de estompare a căldurii din sufletele născute drept, şi că zicala „ochii care nu se văd, se uită", îşi pierde uneori valabilitatea.

Zogas este poetul cu două patrii. S-a născut într-un sat din Epir, şi şi-a petrecut cei mai frumoşi ani ai tinereţii în România, învăţînd pînă la cele mai fine subtilităţi limba poporului nostru, îndrăgindu-i cultura şi asimilîndu-i în toate nuanţele ei, literatura. „Nu uit niciodată — spune el — că pămîntul grec a fost leagănul vieţii mele, dar nici că România este a doua mea mamă, a doua mea patrie!". Şi, prin tot ce face, prin munca lui de militant activ al prieteniei româno-elene — rămînînd grec pînă în adîncul fiinţei sale, şi patriot al Elladei pînă la ultima fibră a inimii sale — Zogas confirmă cele spuse.

A tradus şi publicat într-un timp record, la Atena, cinci volume din opera preşedintelui Nicolae Ceauşescu, prefaţate de mari personalităţi ale vieţii contemporane greceşti : D. Papaspirou — preşedintele parlamentului elen, Ilias Iliu — preşedintele partidului E.D.A., prof. Evanghelos Averof — ministrul apărării naţionale a Greciei, Andreas Papandreu — preşedintele partidului P.A.S.O.K., şi Constantin Tsatsos — fost preşedinte al republicii Elene. Acestor volume traduse li se adaugă lucrarea „Cercetări în domeniul sintezei şi caracterizării compuşilor macromoleculari" de acad. Elena Ceauşescu, apărută în editura „Aimos", precum şi o istorie a României semnată de Virgil Cândea. Ca autor, Zogas a publicat în anii de cînd s-a reîntors în patrie un volum intitulat „Promotori ai prieteniei eleno-române" şi alte două volume de publicistică : „România şi conducătorul ei" şi „Prin România contemporană". Bibliografia sa poetică a adăugat volumului de debut „Sub alte ceruri", publicat la Bucureşti, în editura „Eminescu", un nou volum de poezii, de astă dată în greacă, „Cînt în străinătate", apărut în editura ateniană „Dorikos". În aceeaşi editură a publicat (semnînd pînă nu de mult alături de Menelaos Ludemis) o serie de traduceri din operele unor prozatori şi poeţi români : Marin Preda („Moromeţii"), Titus Popovici („Moartea lui Ivu"), Theodor Constantin („Casa cu ruguri"), Fănuş Neagu („Îngerul a strigat"), Horia Lovinescu („Teatru"), Eugen Jebeleanu („Floarea cenuşei"), Ion Brad („Caii de foc"), Virgil Teodorescu („Sentinela vîntului"), Geo Dumitrescu („Călăreţul singuratic"), Marin Sorescu („Sarcasme şi coşmaruri"), D. Popescu („Un om în Agora"), precum şi numeroase tălmăciri de proză scurtă şi poezie apărute în publicaţiile ateniene şi în antologii.

Am putea spune : „o operă de o viaţă de om", pe drept cuvînt întrebîndu-ne, cînd s-au putut face toate acestea, ce resurse de muncă cu adevărat titanică a redescoperit Zogas în el odată cu întoarcerea în patrie, căreia taine i se poate atribui o astfel de prolificitate literară? Ca fost profesor al lui, nu îmi pot ascunde bucuria şi satisfacţia, şi nu îmi pot reprima o undă de invidie admirativă, văzînd că acestor lucrări puse prin intermediul penei sale la dispoziţia lectorului grec li se adaugă altele, de astă dată traduceri din literatura contemporană greacă destinată cititorului român : Menelaos Ludemis — trei volume —, D. Psatis „Micii farisei" şi „Haideţi să ne dezbrăcăm" (teatru), şi M. Gregos „Virtejuri amare" (versuri). Acum are pe masa lui de lucru trei volume de poezie din creaţia proprie, gata de tipar : „Două patrii", „Noroc bun, Românie!" şi „Lacrimi amare", pregătind, totodată, apariţia unei antologii a poeziei românești în patru volume.

Într-adevăr, o prolificitate pilduitoare. O combustie permanentă, trăită fără răgaz, o insaţiabilă foame de afirmare, o împătimită dragoste faţă de tot ce a dat mai bun culturii mondiale literatura şi cultura română, o redescoperire nu mai puţin pasională a propriei patrii, pe care poetul o cîntă neobosit aşternînd punţi de suflet între Carpaţi şi Parnas. Nu vi-l imaginaţi ca pe un „boss" al tiparului. Simplu, modest, cenuşiu ca o vrabie, n-are nici „capital", nici alte relaţii decît cele de inimă. Acel „charism" care face să i se deschidă toate uşile, acea deferenţă faţă de orice valoare autentică, acel cult nobil al realelor personalităţi. Are de lucru. Şi trudeşte. Şi poartă în sufletul lui, ca o vestală a unei misiuni sobre şi sacre, flacăra prieteniei.

Cu el am parcurs în iunie, într-o zi ateniană prelungită dincolo de miezul nopţii, un itinerar Menelaos Ludemis, prin locurile unde a trăit şi a creat marele poet şi prozator modern grec, el însuşi aparţinînd acelorași două patrii comune amîndorura : Grecia şi România. De la locul unde inima poetului s-a oprit să mai bată, la taverna „Ciobaniţa" din Vari — unde Menelaos servea zilnic masa visînd la Mogoşoaia —, apoi la casa pustie a scriitorului, unde trandafirii cărnoşi se aplecau peste gardul scund, dincolo de care îşi aşternuse somnul lacrima amintirii...

Aflu că, lui Lambros Zogas i s-a decernat premiul „Menelaos Ludemis", instituit de „Fundaţia culturală Gregos" în memoria marelui scriitor grec, premiu ce se acordă anual unei personalităţi elene şi unei personalităţi româneşti din domeniul culturii şi artei, pentru contribuţia la cunoaşterea şi apropierea sufletească dintre popoarele român şi grec. Colaureat pentru 1980 al acestui premiu este Romul Munteanu, profesor de literatură comparată la Universitatea din Bucureşti, directorul editurii „Univers". Scrie Zogas într-o poezie din volumul său „Noroc bun, Românie!" : „Ascultă, prietene, / Cînd întîlneşti / Cuvîntul „România", / Citeşte „Dragoste". / Cînd buzele rostesc : „România", / Sufletul tău să reţină / Mesajul sincer al fraternităţii. / Cînd vezi numele României, / Fii sigur că el înseamnă : / „Prietenie"...".

Da, sînt faruri pe pămînt, dar ele nu pot lumina fără paznici de far...

REVISTA STRĂINĂ

● **„POPORUL ROMÂN** reprezintă o sinteză superioară, el s-a constituit şi s-a dezvoltat într-un mod unitar pe întregul teritoriu al vechii Dacii. Legătura dintre omul acestor locuri şi pămîntul strămoşesc constituie un element definitoriu al românilor. România exprimă în mod concentrat romanitatea românilor, iar unitatea lingvistică, etnică, spirituală şi politică este o trăsătură caracteristică pentru toate provinciile sale", scrie „El Heraldo de Mexico", cotidian care în trei numere consecutive a publicat ample articole despre originea şi formarea poporului român.

● **GALERIE DE LA DEFENSE** din Paris va găzdui expoziţia arheologică „Civilizaţia geto-dacilor în perioada clasică", expoziţie care s-a bucurat de o largă afluenţă de public în oraşe din Belgia, Olanda, Luxemburg, Italia, Anglia şi R.F.G. unde a fost prezentată în ultimele luni, în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 2 050 de ani de la întemeierea statului dac centralizat şi independent.

● **NUMEROASE CĂRŢI** ale lui Mihail Sadoveanu au fost traduse de-a lungul timpului în Uniunea Sovietică, autorul „Fraţilor Jderi" fiind unul dintre scriitorii români cu cele mai multe volume publicate în limbile popoarelor sovietice. La bogata listă de tălmăciri Sadoveanu în U.R.S.S. s-a adăugat de curînd un masiv volum care cuprinde romane, nuvele şi povestiri şi care a apărut la editura „Dnipro" din capitala R.S.S. Ucrainene. În cele peste 600 de pagini ale culegerii sînt tipărite romanele „Baltagul" şi „Nicoară Potcoavă" precum şi povestirile „Ion Ursu", „Două vieţi", „Învoiala", „O istorie obişnuită", „Judeţ al sărmanilor". Traducerea şi prezentarea cărţii aparţin prof. Stanislav Semicinski, conducătorul seminarului de limba şi literatura română de la Universitatea din Kiev.

● **„POPORUL ROMÂN, POPOR MILENAR"** se intitulează eseul tipărit în suplimentul cultural săptămînal al ziarului „La Nacion" care apare în Costa Rica. Sînt analizate etapele procesului istoric de formare a poporului român, fiind subliniată ideea continuităţii sale în spaţiul carpato-dunărean. Autorul articolului se referă pe larg la principalele momente ale luptei noastre pentru libertate şi neatîrnare.

● **MARELE MUZEU** leningrădean „Ermitaj" a prezentat cu prilejul Jocurilor Olimpice o amplă colecţie de capodopere cu tematică sportivă din care fac parte 140 de piese între care şi celebrul „Discobol" al lui Miron. „Se poate spune fără exagerare că arta Greciei antice s-a măsurat pe stadioane, a declarat acad. Boris Piotrovski, directorul muzeului. Sportul l-a ajutat pe om să se autocunoască, iar artei i-a permis să cunoască omul. Naşterea Jocurilor Olimpice coincide în timp cu apariţia artei clasice, care şi în zilele noastre constituie un model neegalat".

● **O NOUĂ BIBLIOTECĂ,** cea mai mare din ţară, va fi construită la Beijing, în partea de vest a capitalei R. P. Chineze, edificiului fiindu-i afectată o suprafaţă de şapte hectare. Construcţia urmează să înceapă în 1981 şi se prevede a fi dată în folosinţă în 1985. Concepută ca una dintre cele mai moderne instituţii de acest fel, biblioteca din Beijing va fi echipată, printre altele cu aparataj electronic şi computerizat pentru catalogarea lucrărilor pe care le are în posesie. Ea va putea primi zilnic pînă la 8 000 de cititori. Actuala bibliotecă aflată în parcul Beihai are în depozit peste 10,2 milioane volume care pot fi folosite zilnic de 2 000 de cititori.

● **ANIVERSAREA** a 500 de ani (1983) de la naşterea lui Martin Luther va prilejui organizarea în R.D.G. a numeroase manifestări care vor avea în centrul lor proeminenta figură istorică a celui care a tradus biblia în germană — contribuţie de prim ordin la crearea limbii literare germane — şi a marelui ideolog care a iniţiat Reforma de la jumătatea mileniului nostru. În fruntea comitetului de organizare a acestei aniversări a fost ales secretarul general al C.C. al P.S.U.G., Erik Honnecker, care, în cuvîntarea ţinută cu prilejul constituirii acestui comitet a elogiat personalitatea lui Martin Luther, „unul dintre cei mai de seamă umanişti care au născut spre o lume mai dreaptă", „unul dintre cei mai mari fii ai poporului german".

● **ANUL ACESTA** teatrul în aer liber de spectaculoasă aşezare „The Minack" din Cornwall (Anglia), construit pe falezele de granit de la Porthcurno, are în program — printre altele — **punerea** în scenă a unor piese semnate de Shakespeare, Jean Anouilh, Marlowe, Edmond Rostand şi Cole Porter. Stagiunea a fost deschisă cu binecunoscuta piesă „Visul unei nopţi de vară", urmată de „Evreul din Malta" a lui Marlowe. Alte grupări teatrale vor reprezenta din repertoriul lor, — în afară de Cole Porter („Kiss me Kate"), Edmond Rostand („Cyrano de Bergerac"), Shakespeare („Macbeth") — şi alţi cunoscuţi dramaturgi, ca Gilbert and Sullivan, Maxim Gorki şi Robert Bolt.

● **HEMINGWAY** scria : „În fiecare port al Mării Nordului umblă doi estonieni care au trimis manuscrisele ultimei lor cărţi şi aşteaptă onorariul pentru a pleca într-un port nou şi a scrie o carte nouă". Estonia este o mică republică cu o populaţie puţin peste 1,5 milioane locuitori, care numără însă mai mult de 150 de literaţi profesionişti. Cartea are aici o veche tradiţie, prima tipăritură cunoscută, un „Catehism luteran", fiind imprimată acum 455 de ani.

Astăzi editorii şi tipografii estonieni, deşi publică mai multe cărţi ca oricînd, abia pot satisface „foamea de carte" a cititorilor. Un sondaj efectuat de curînd arată că 85 la sută din locuitorii Tallin-ului, capitala republicii, au biblioteci personale. La sate, deşi acest procent este mai scăzut, el depăşeşte 50 la sută. Cărţile apărute în Estonia au fost prezentate la numeroase expoziţii şi tîrguri internaţionale organizate în Suedia, Iugoslavia, Finlanda, R.D.G. şi Cehoslovacia. Volume ale scriitorilor din această republică, printre care se află autori de mare popularitate ca Debora, Vaarandi, Aadu Hint, Paul Kuusberg, Lilli Promet ş.a. sînt traduse în multe ţări ale lumii. Printre ele, „Cartea ghеţurilor" a cunoscutului scriitor Juhan Smuul a fost tradusă în 24 de limbi.

● **HARCOURT BRUCE JOVANOVICH** va publica într-o editură new-yorkeză, în toamna acestui an, un volum care va fi o adevărată surpriză pentru publicul cititor ; acest volum va cuprinde în paginile sale 84 de poeme ale marelui romancier Ernest Hemingway. Mai mult de jumătate dintre poemele care îl descoperă pe Hemingway ca poet sînt absolut inedite, celelalte fiind publicate sporadic prin diferse reviste literare.

SPORT

Şi iarăşi ne încărcăm cu fulgere

Rînd pe rînd s-au jertfit vişinii, caişii, cîntecul cucului. Urmau să intre în nuntă galbenă mestecenii şi plopii. Iar noi, fărîmînd cuibul liniştii, am apucat din nou cărări blestemate şi gînduri de fericire. Cînd începe să bubuie mingea în pogoanele de iarbă limpede, se deschid sărbătorile speranţei, se clădesc vulturii în gropniţe de azur şi les, din umbrele dorului, ramuri încărcate cu fulgere, brazde de fin amestecat cu turturele, păcate negre ca inima nopţii şi tot felul de belele. În lumea fotbalului, cea atît de larg birfită, cînd vine de se lasă toamna, nu mai încape pluralul de majestate. Acum, cine se scoală de dimineaţă, trebuie să se culce devreme. Primul bob spart în cap şi fără nici o zăbavă s-a rostogolit ca o stîncă veche în apele Jiului, ale Bistriţei din dreptul Bacăului şi ale Mureşului. Dar trompeţii disperării cîntă stingerea trandafirilor în mai multe oraşe. Văile Clujului, pe care le ştiam de lemn aromat şi-mi era drag să le desmierd cu o creangă de pelin ruptă în scăderea zilei, şi-au topit puterea şi norocul lîngă mînăstirea Cozia. L-aş sfătui pe antrenorul Gheorghe Staicu să nu mai viseze Dunăre bogată, căci Galaţii, dacă nu cer eu, nu-şi plimbă vapoarele pe Someş decît o dată la o sută de ani. Bufniţa de aur doarme în inelul covrigului de Buzău. Şi pe vatra simigeriilor din Brăila — o să vedeţi şi o să vă minunaţi şi mult aveţi să vă fringeţi mîinile de ispravele pe care le punem la cale. În partea aia de ţară e palatul meu cu sticleţi. Acolo e raiul obrăzniciei şi fintina dragonului. Dacă aş avea două frunţi, una aş ţine-o în Brăila şi pe a doua în Giuleşti. Dar fiind aşa cum sînt, stau călare pe un urs de apă verde şi închin paharul la răsăritul Craiovei, în poienele cu meri ale Argeşului, sub sălciile din strada Ştefan cel Mare şi lîngă podul cu năluci din Ghencea. Eu văd şi cred şi spun că avem, mari şi scumpe, doar patru echipe, restul sînt nişte scaieţi de porţelan pe care se prelinge seara pomenilor. Chiar şi Baia Mare, care nu ar exista fără Viorel Mateianu, nu-i decît o grupare de fumători de iederă — sclipitori, toamna, frînţi sub cobiliţă, primăvara, ameţiţi de nesomn în celelalte zile ale anului. Trag nădejde că Tamango, reprezentantul meu în Ardeal, va prinde toate mîngîile imposibile şi le va scăpa în plasă pe cele care fac fericirea vieţii pe pămînt. A lui, a familiei şi a privitorilor.

Simbăta a devenit din nou învierea noastră.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
33
(955)
Sîmbătă
16 august
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Anul acesta sărbătorim împlinirea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent — prilej de a adînci și mai mult cunoașterea trecutului istoric, a caracteristicilor definitorii ale procesului de formare a poporului român, a condițiilor materiale, sociale și spirituale specifice care i-au creat o fizionomie proprie și au determinat întreaga sa evoluție ulterioară. Strămoșii noștri, dacii, împreună cu romanii, au dat naștere poporului român, au creat aici un stat puternic și au dus lupte grele pentru dezvoltarea de sine stătătoare".

NICOLAE CEAUȘESCU

Rațiunea istoriei

Ca știință socială de permanentă și în permanentă actualitate, istoria nu-și epuizează niciodată argumentele rațiunii sale constructive, adresîndu-se umanității din chiar mediul și de la resursele ei fundamentale. Trecutul nu-i un simplu pretext și nici doar o unitate, o perioadă de timp irevocabil închisă, ci o solidă bază de înțelegere a prezentului și viitorului, o experiență în circuit — altfel spus — în care drumurile, aspirațiile și faptele popoarelor formează la un loc matricea lor de rezonanță, cîmpul gravitațional din care se desprind cele mai mari învățăminte. Istoria românilor este de o considerabilă vechime și de o cuprinzătoare evidență în acest sens ; ea dispune, la ora actuală, de suficiente probe materiale și spirituale capabile să contribuie la adîncirea cunoașterii, a elucidării și înțelegerii unor probleme deosebit de importante privitoare la evoluția umanității, la dezvoltarea și influențarea reciprocă a diferitelor civilizații care s-au succedat de-a lungul secolelor și care s-au constituit în cele din urmă într-un patrimoniu universal.

Istoria României, cea trecută și cea prezentă, formează un tot unitar în care se împletesc și capătă convergență de natură modelatoare cîteva idei de bază, cum sînt independența și suveranitatea, libertatea națională și socială, neamestecul, lupta continuă pentru apărarea acestora, munca pașnică pentru consolidarea și dezvoltarea lor, respectul și prețuirea celorlalte popoare, înțelegerea și cooperarea ca mesaj și expresii tipice pentru configurația unei lumi a păcii și a prosperității.

Progresul însuși în afara studiului și învățămintelor istoriei nu poate fi conceput. Omenirea își e contemporană prin întreaga zestre, prin întreaga moștenire a istoriei, cu învățămintele ei cu tot, dar, paradoxal, ea își este contemporană și prin acumularea celor mai cumplite mijloace de distrugere a acestei moșteniri și, odată cu ea, a însuși prezentului și viitorului umanității. Iată de ce, în fața acestei perspective, studiul și cercetarea istoriei trebuie să se constituie în mijloace de apropiere și înțelegere a popoarelor și nu de divizare a lor. Aceasta este, de fapt, și una din principalele teze ale președintelui nostru care, ca personalitate proeminentă a lumii contemporane, a dat glas de atîtea ori politicii de pace a României și a pledat de fiecare dată pentru instaurarea unui bun climat, a unei ordini care să fie într-adevăr a respectului și a înțelegerii pe plan internațional. Rațiunea istoriei să predomine asupra acestei uriașe construcții a lumii care nu trebuie să abdice și nici să se sustragă de la soluționarea celor mai dificile și mai complicate probleme ale contemporaneității, avînd în față temeiul politic al înțelegerii și nu pe cel al unor cunoscute și condamnate metode care țin de ansamblul unor practici mai vechi sau mai noi. Istoria ca mijloc de înțelegere și apropiere între popoare constituie rațiunea predominantă a vieții la zi și cheia de fapt a unui viitor care să inspire și să îndreptățească cele mai mari speranțe.

„Acționînd unitar, popoarele, forțele înaintate ale umanității pot asigura pacea și securitatea internațională, pot făuri o istorie nouă fără războaie și vărsări de sînge, pot edifica și lăsa generațiilor viitoare o lume mai bună și mai dreaptă" se subliniază în mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu adresat participanților la cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice desfășurat timp de o săptămînă în Capitală și, evident, prin litera și spiritul unui asemenea demers se resimt, deopotrivă, o mare grijă pentru istorie și o mare responsabilitate în istorie.

Luceafărul

SILVANUS PATER — statuetă romană descoperită la Apulum (Alba Iulia). Kunsthistorisches Museum Viena

Cartea de istorie în peisajul editorial (II)

Sinteze cum sînt **Istoria poporului român,** sub redacția lui Andrei Oțetea, **Istoria românilor. De la origini și pînă în prezent,** Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu ; **Voievodatul Transilvaniei,** vol. I și II, Ștefan Pascu ; **Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea,** Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu ; **Statul getodac,** Ion Horațiu Crișan ; **Contribuții la istoria marinei române,** vol. 1, Nicolae Bărdeanu, Dan Nicolaescu, **Istoria limbii române. De la origini pînă în secolul al XVII-lea,** Alexandru Rosetti; **Istoria lingvisticii românești.** coordonator. Iorgu Iordan ; **Istoria literaturii române de la origini pînă la 1800,** Alexandru Piru — prezintă într-o înlănțuire logică istorică informația extrem de bogată a domeniilor respective. Ele se completează în mod strălucit, formînd de fapt un corp unitar, sistematic de informații privind istoria culturii noastre naționale materiale și spirituale.

Autorii lucrărilor citate, oameni de înalt prestigiu științific și de o indubitabilă probitate intelectuală și morală, se opresc cu competență asupra vechimii și continuității poporului român pe aceste meleaguri, a unității sale de neam și de limbă, a legăturilor economice, politice și spirituale care au existat, de-a lungul secolelor, între Moldova, Muntenia, Dobrogea, Transilvania și Banat. Ei pun în evidență forța creatoare a poporului român, spiritul său constructiv, pasnic, rolul pe care l-a jucat în apărarea civilizației Europei împotriva valurilor popoarelor migratoare.

Investigarea, cunoașterea și înfățișarea autentică a luptei poporului român pentru eliberare socială și națională, a spiritului său de dreptate cunoaște, în ultimii 20 de ani, o culme prin lucrarea lui David Prodan, — **Răscoala lui Horea.** Rod al unei activități de peste 40 de ani, monografia dedicată răscoalei marelui tribun al poporului român, reprezintă un adevărat punct de referință al istoriografiei românești contemporane, unul dintre marile momente privind cunoașterea luptei istorice a românilor pentru eliberare socială și națională. Ca importanță științifică și socială, lucrarea

Mircea Mâciu

Continuare în pag. a 6-a

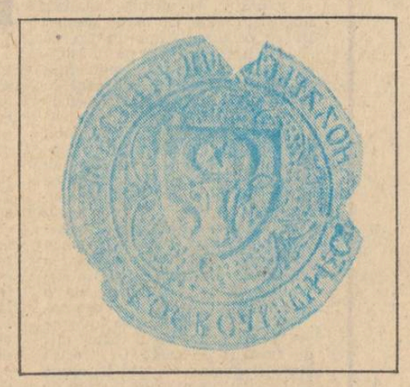

ADRIAN PĂUNESCU

Rezervația de zimbri

O mie de ani vînătorii zeloși
Vînatul suprem al pădurii-l vînară
Nu porci, căprioare, fazani și cocoși
Ci zimbri, că ei sînt pe stema de țară.

Măreț animal este zimbrul cel mut.
O mie de ani de săgeți și rafale !
Dar el, melancolic ca și la-nceput,
La nimeni nu-nchină puterile sale.

Cu milă privește spre brazda de plug,
Spre iesle nu-i tremură botul și nara,
Mai bine vînat decît vită în jug
Căci zimbrul nu ia de la alții povara.

Pe sine se poartă în negre păduri
Și tropotul lui grea furtună anunță
Și-și duce lumina în ochii lui puri
Și tropot de zimbri-viței în sămînță

Mai bine trăiesc liniștiții plăvani
Furajul la iesle întruna le vine
Decît cel gonit de o mie de ani
Decît cel purtînd libertatea în sine.

Măreț animal și podoabă de preț
El liniște n-are nicicînd și niciunde
Din simplul motiv că e-atît de măreț
Că el nicăieri nu se poate ascunde.

Și el nici n-a prins păcătosul învăț
Să stea-n colivie, birlog sau în cușcă.
Decît să-i miroasă a bici sau a hăț
Mai bine-a săgeată și-a strigăt de pușcă.

Dar după o mie de ani de coșmar
Se șterge surisul și doliul se leagă
Pe-un munte în Hațeg în codrul bizar
Rămîn zece zimbri din rasa întreagă.

Vînat fără milă, stingîndu-se lent,
Frumosul din stemă abia mai tresare,
Acum l-a votat un întreg parlament
Să fie-apărat, sub pedeapsa cea mare.

Nepoții acelor zeloși vînători
Îi roagă pe zimbri să se înmulțească
Dar ei ar muri de o mie de ori
Decît încă-o dată un zimbru să nască.

Sătui de prigoană, c-un muget absent,
Abia de mai pasc și mai liorpăie apă,
Și nici nu le pasă că un parlament
Bătrîna lor rasă ar vrea s-o re-nceapă.

Destul hăituiți, zac în mare plictis,
Nimic nu-i iritâ — sînt parcă strigoii
Pe care o mie de ani i-au trimis
Să-ncarce de-o nouă revoltă și boii.

Greoi cum sînt ei, ca surparea de zid,
Chiar viața și-ar lua-o dar nu au unealtă,
Și-atunci stau cu-ncetul și se sinucid,
Nici ochii spre umbra cu arc nu-i mai saltă,

Și cîntece cîntă acei ce-i păzesc :
„Ridică-te, zimbru, tradiție sfîntă !"
Dar pofta s-a stins în mileniul ciinese
Degeaba al zimbrilor imn li se cîntă.

Ei nici nu mai cred că există vreun om,
Sătui de prigoană, așteaptă un glonte
Blocați în pădure, în ultim sindrom,
Li-i moartea plăcere și viața un front e.

Și stă rezervația ca un azil
În care nimic nu mai vrea să se nască
Și zimbrul e astăzi, cu voia, steril
Și poartă o față de vită, ca mască.

Destul l-au belit, l-au ucis, l-au gonit,
Destul i-au tăiat din copite cu coasa
Colos mineral zace zimbrul scîrbit
Strivindu-și în sine jignirea și rasa.

Și mugetul lui, ca de vechi patefon,
Abia mai ridică suflarea bolnavă
I-au tras și lumină, i-au pus telefon,
Dar zimbrul, cu vremea, devine epavă.

În grevă celulele sale s-au pus
Și creierii lui sînt uscați de prigoană,
Puteri, ca să pască, aproape că nu-s
Și paznicii-i dau apă dulce din cană.

Se roagă de el, dar se roagă-n zadar,
Sînt gata să-l lase să fugă, dar zimbrul
S-a tras și din stemă, s-a tras din ziar,
Și pleacă tăcut și din ultimul timbru.

Rugina pe pușile morților vechi
Cît molia este, pe arc și săgeată,
Dar zimbrii păstrează distante perechi
Și nu vor mai fi pe aici niciodată.

Se stinge un neam chinuit mii de ani,
Un neam luminat și puternic și mîndru,
Jignit de dușmani, ieftinit de plăvani,
Se-nchide-n afară și fuge-năuntru.

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Pe Bărăgan, în vatra de pîine a țării

1. LUMINILE ȘI ANTINOMIILE BĂRĂGANULUI

Nicăieri, poate, ca în Bărăgan nu ai sentimentul atît de presant al dezmărginirii ființei și al posibilei înaintări spre necuprins, chiar dacă acesta se închide tăcut în noi. Nicăieri, poate, ca în Bărăgan nu ai certitudinea că te afli în vatra de pîine a țării, apărată de zodiile vechi ale pămîntului. Da ! În vatra de pîine a țării, acolo unde țărîna se fărîmițează sub ploile calde și repezi, pentru ca de sub gliile ei să urce, spre înălțimi, îmbrățișîndu-se, spicele de grîu bucuroase că au crescut în spațiul de lumină al Bărăganului. Nicăieri, poate, ca în Bărăgan, nu este atît de acut percepută comuniunea omului cu lumea naturii, sporindu-i celui dintîi sentimentul subiectiv al unei posibile transgresări între elementele terestre și cosmice. Aceste elemente rotunjesc aici, în spațiul de lumină al Bărăganului, formele active ale vieții, usurîndu-le intrarea mai adîncă în peisaj. Asiști, într-un fel, la o împlinire a lumii în ritmuri vegetale și umane, la trecerea ei în alte și alte ipostaze, ca pentru a dovedi adevărul etern al necontenitei deveniri.

Spațiul de lumină al Bărăganului îndeamnă la meditație, aidoma cum filozofii antici meditau în fața mării celei nemărginite. E adevărat, filozofia acestui spațiu nemărginit, care e Bărăganul, nu s-a scris încă, dar principiile ei coordonatoare au fost intuite și gîndite într-un studiu, în manuscris, intitulat : **Despre spațiul Bărăganului.** Autorul acestui studiu este Vasile Băncilă, cugetătorul adînc și eseistul de mare finețe în cultura românească (la 10 iunie a.c. s-a împlinit un an de la moartea acestuia) și care sub forma unei scrisori îi destăinuia, în 1971, bunului său prieten, renumitul psiholog Constantin Georgiade, faptul că spațiul Bărăganului naște antinomii. Gînditorul român întrezărea în deschiderile largi ale acestui spațiu posibila perspectivă psihică a infinitului prin intermediul finitului atît de vast, după cum, în același plan spațial, i se relevă corelația existențială, de esență, dintre localism și ubicuitate. Ideea ni se pare perenă dacă ne gîndim că într-adevăr țăranul dintr-un sat de pe Bărăgan se simte un om al locului și la el acasă oriunde s-ar afla în acest spațiu nesfîrșit. Exemplul lui Panait Istrati este cel mai elocvent, căci acesta, copil fiind, alerga zile întregi după un ciulin pe întinderile de Bărăgan, care parcă îl mînau fără voia lui tot mai departe, fără să se simtă evadat din geografia

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● **Poeme de Florica Mitroi** și ● **Valeria Deleanu** ● **Proză de Ștefan Stoian** ● **Ion Lică Vulpești** ● **Ștefania Iovu** ● **„Poet al mării" de Gh. Pituț** ● **Cronica literară** ● **Cartea de debut** ● **Revista presei** ● **Critica edițiilor** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Aqua forte** ● **Sport de Fănuș Neagu**

În pagina a 8-a

CERCETAREA ISTORICĂ ÎN SLUJBA PĂCII

● Semnează : ● **Maria Gloria Da Alvez Portal** (Brazilia) ● **Alexandr Oganovici Ciubarian** (U.R.S.S.) ● **Zepos Panagiotis** (Grecia) ● **Gordon Craig** (S.U.A.) **Santiago Jose Polito Belmonth** (Argentina) ● **Xia Nai** (R. P. Chineză)

Durată și desăvîrșire

Cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, găzduit de Capitala țării noastre, constituie unul din evenimentele de seamă ale acestui an bisect, atît de plin de evenimente bune și rele, triste sau fastuoase care au reținut atenția și au trezit, cred, interesul fiecărui cetățean, și firește, sau mai ales, al scriitorilor.

Evenimentele care la începutul anului puneau, pe diverse meridiane ale lumii, unele nu prea departe de noi, pacea lumii în primejdie, olimpiada, sau, de exemplu, demența ucigașă, tipic fascistă din gara italiană Bologna — evenimente instantaneu aduse la cunoștința noastră de mijloacele informaționale devenite parte constitutivă a vieții noastre zilnice — sînt fapte care nu pot să nu te pună pe gînduri, să nu-ți solicite mintea și sufletul, să nu te îndemne la reflecții și acțiune. Fapte omenești și ca atare istorice, fiindcă la modul cel mai general istoria, obiectul istoriei îl constituie desfășurarea vieții umane (al omului ca „zoon politikon", om și fapte despre care azi știm infinit mai multe decît știa Aristotel).

Acesta este, dealtfel, și punctul de convergență al istoriei cu literatura, fiindcă de aici știința istoriei, urmărind cunoașterea exactă și rațională determinată a obiectului său, se desparte de artă, îi lasă acesteia subiectivul și unicitatea particulară a emoției, ea căutînd obiectiv generalul, legea.

Un cadru al acestor căutări îl constituie și actualul congres de la București, care se des-

Nicolae Crișan

Continuare în pag. a 6-a

Sublima speranță

Într-o lume agitată și contradictorie, în care, de prea multe ori, de mult prea multe ori, a fost încălcat ieri cuvîntul de alaltăieri, în care, din nefericire, încă se mai încalcă azi cuvîntul de ieri, misiunea istoricului rămîne fundamentală. Într-o ordine a lucrurilor din care derivă însuși pacea și liniștea tuturor oamenilor. Cînd e dusă la capăt, cinstit și cu bine, misiunea aceasta readuce uneori în conștiințele noastre speranța sublimă că nimeni nu va mai încălca mîine cuvîntul dat azi. Și noi, românii de la Dunăre și Carpați, am văzut în această speranță, mereu, neosteniți și încrezători în dreptate, mai mult decît un simplu răgaz sau o amăgire pripită. Pe amăgire contează numai cei care încă mai cred că libertatea popoarelor stă numai în vîrfurile lăncilor lor. Și cer întruna răgaz numai cei ce și-au făcut din uneltire o tristă profesie, nutrind pofte trudnic de potolit.

Mai devreme sau mai tîrziu, fiecare înțelege pe propria sa piele că nu există o istorie valabilă în abstract, pentru toți, pentru toate clipele și pentru toate împrejurările, suavă, roză și surîzătoare ca o plăsmuire la care se ajunge printr-un plebiscit ideal. Există, în schimb, istorii ale națiunilor, sedimente și aluviuni de întîmplări și jertfe a căror onoare e de apărat cu ghiarele și cu dinții, și este mai mult decît limpede că adevărul și numai adevărul din interstițiile lor, din temeliile lor, le garantează în

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 3-a

● **Fondul principal al culturii române :** ● **„Istoria unei ediții" de Nicolae Gheran** ● **„Recurs : Un roman încă greșit considerat" de Marian Popa** ● **„Heros — călărețul trac" de Gheorghe Mușu.**

În așteptare, pe pod

reflex

Un pod de lemn peste un riu trudnic și bolovănos face intrarea în Dara, satul despre care am toate motivele să spun că este ca o terasă spre cer. Diminețile sînt limpezi iar pasărea înșeală ochiul zburînd parcă de-a dreptul prin stinci. Într-o dimineață ca aceasta, cînd nimic nu părea să tulbure și să mai răscolească inimile, un om zdrențuit parcă de lume și viață s-a oprit în capătul podului și s-a uitat lung în sus, sfredelind aerul cu ochii și apăsînd tare pămîntul cu un picior foarte ciudat. Era în vara anului 1944 și războiul trecuse de cîteva ori într-o săptămînă ca un tăvălug peste sat. Mai veneau oamenii în permisie, unii se întorceau de tot, alții nu mai veneau. Noi, copiii, ne jucam pe acel pod ; fugeam încolo și încoace, iar pe marginea lui, rezemați de balustrade, stăteau bătrînii. Podul era al copiilor și al celor în virstă. Femeile ședeau ceva mai departe în deschizătura dinspre sat a podului, iar uneori, în amurguri, se strîngea acolo întreaga suflare a acelui sat. Noi ne vedeam mai departe de joacă iar ei, bătrînii și femeile, priveau printre noi în josul podului, vorbeau ce vorbeau dar cel mai mult tăceau. Și spectacolul acesta, jocul acesta de fapt ar fi putut să dureze tot timpul, pînă la căderea iernii sau pînă cînd am fi crescut noi mari dacă, așa cum spuneam, într-o dimineață în care nimic nu mai părea să tulbure

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

CONFABULE

Leagănul

era destul de tîrziu. Străzile orașului erau aproape pustii. Din cînd în cînd un autobuz sau un tramvai se retrăgea cum se retrag frunzele toamna, fără speranță. Ce speranță ? Pe jos drumul era mai sigur și mai drept, între două ferestre luminate, cît mai departe una de cealaltă. Orașul dormea sau, cum ar fi scris un contemporan, „respira ca un monstru sătul așteptînd dimineața" (n.n. se înțelege, micul dejun). O mașină a salubrității cutreiera bulevardul, măturînd. Era o mașină nouă și defectă, nu arunca apa în dreapta și în stînga. Nu arunca apă deloc. Își freca periile de asfalt ridicînd praful. Un praf care, fiind noapte, nu se vedea, dar se simțea încă plutind de-asupra noastră. Departe, foarte departe, taximetrele apăreau și dispăreau ca și cum și-ar fi căutat șoferii.

Era noapte. Cîte un autobuz, întotdeauna cel de care nimeni nu are nevoie, trecea uruind cu zgomot prin fața noastră. Orașul dormea, părea că doarme.

— Nu are nici un rost, mi s-a spus. Nu are nici un rost să așteptăm.

Am luat-o „pe aici și pe acolo", ne îndepăr-

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 5-a

cronica literară

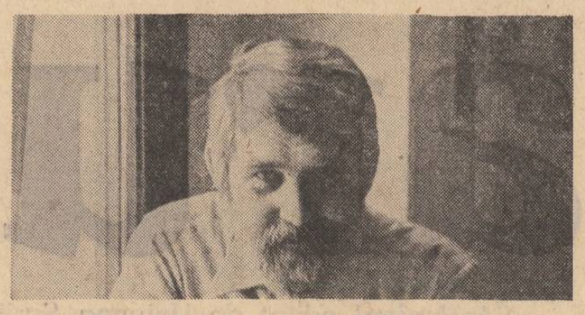

PETRE STOICA: „Copleşit de glorie"

Dintre poeţii generaţiei lui Petre Stoica nu este prea mare numărul acelora care s-au dovedit în stare a se opune în chip firesc, adică în conformitate cu impulsurile instinctului lor artistic, avalanşei de tentaţii sincronizante ce au proliferat cu derutantă forţă de imixtiune în decursul ultimilor două-trei decenii. Or, într-un atare context în care, pentru mulţi, singura regulă vrednică de atenţie pare că este doar aceea a cursei de urmărire, în măsură, pasămite, a conferi un loc în plutonul fruntaş, autorul volumelor **Pietre kilometrice, Miracole, Arheologie blindă, O casetă cu şerpi, Bunica se aşează în fotoliu, Sufletul obiectelor, Un potop de simpatii** etc. face figura unui solitar, să spunem astfel, a unui alergător în afara concursului, preocupat, aşadar, de recordurile ce se înscriu în palmaresul său sui-generis. Semnificativ şi curios în acelaşi timp este faptul că debordanta sociabilitate a omului, tradusă şi într-un aproape irepresabil apetit pentru conversaţia înecată în taclale, în cazul poetului are drept efect o astfel de retranşare ce echivalează cu afirmarea unui program poetic al cărui cuvînt de ordine rezidă în ceea ce am numi indiferentismul esteticeşte avizat şi scrutător. În ultimă analiză, important este că toate acestea îşi au originea într-un tip de sensibilitate umană pe măsură şi că, de asemenea, percepţia poetică însăşi se structurează în aşa chip încît înfăţişarea sensibil-metaforică a versului îşi asumă — cu aparent inocentă, chiar jucăuşă dezinvoltură şi siguranţă de sine — dimensiunea unei gnoseologii etic-filozofice implicite de o frapantă prospeţime. Asemenea precedentului **(Un potop de simpatii)**, recentul volum al lui Petre Stoica **(Copleşit de glorie"**, „Cartea Românească", 1980) atrage atenţia prin cîteva atribute de o factură mai specială în comparaţie cu ceea ce se ştie îndeobşte despre universul liric atît de fragant distinct al acestui poet. Reducînd faptele la esenţa lor, am a spune că înainte de toate surprinde decizia de a se trece dincolo de contemplaţia afectuos ironică, persiflant elegiacă, cantonată într-un spaţiu mitic de o încintătoare prozaicitate domestică, în favoarea unei atitudini intens autoscrutătoare, traversată de întrebări limită în ordine existenţială. Se poate aprecia deci că în cea mai recentă fază a evoluţiei ei, poezia lui Petre Stoica tinde la identificarea propriilor puncte de sprijin etico-filosofice furnizate de însuşi substratul metafizic a cărui nebănuită existenţă într-un spaţiu al domesticităţii automatizante se constituie în dimensiune intim biografică fundamentală. Acum, ţinta finală a descripţiei poetice — căci Petre Stoica, peste tot, e un inimitabil descriptiv — nu mai este doar aceea de a descoperi, cum s-a zis adesea, poezia (indicibilă şi, totuşi, de-a dreptul palpabilă !) a obiectelor. Acest tip de poezie a vieţii, fascinantă, multă vreme, prin puterea de a da iluzia eternităţii încrustată în existenţa obiectelor în chip fetişizant imortalizate de amintire, la drept vorbind, este pe faţă pus în discuţie şi serios amendat : „În orişice caz, egretele zăpezile şi ghetrele dispar / la fel cum au dispărut prin calendar / urmele unor vestite bătălii navale / pînă una alta ridicaţi un monument / timpului care stă la pîndă precum o pisică / şi aşteaptă să înhaţe laba poetului indecent **(Pînă una alta)**. Un dramatic sentiment de uzurpare implacabilă a certitudinilor hedoniste, acţiune pusă la cale, peste tot, de pînda nevăzută a timpului, străbate prin subteranele poemului, agitîndu-i pînă la crispare norme, clintind mereu metafora descriptivă din superba ei fixitate plasticizantă. Neotradiţionalismul de o ironică şi distinsă retractilitate cedează în faţa umilităţii lucide din unghiul căruia este percepută existenţa lucrurilor în regim uzual-metafizic. Obsedată de punctul fatidic al intîlnirii dintre creat şi increat. al luptei dintre organic şi anorganic, privirea trece dincolo de suprafeţele armonioase sesizînd cu dramatică înfiorare spectacolul dezarmant al trecerii şi petrecerii vieţii şi, poate, a chiar faptelor ei în şi prin peisajul maturist : „Nu-mi invidia laurii tocmai acum îi mănîncă şoarecii în pod / alcătuieşte-ţi blazonul dintr-o lacrimă şi cîteva cuvinte de bun-simţ / rămîi întotdeauna în apropierea rănii provocată de grindină / nu asmuţi ciinii şi lasă limpezimea apei pe seama celor care aşteaptă / roagă-te pentru lina desprindere de ţărmul poluat peste noapte / admiră curajul cinic al racilor care ţopăie seara pe jar / să nu te mire faptul că broasca se cunună zilnic cu ria / în numele meu depune mărturie în favoarea celui alungat din vis / fii întotdeauna alături de palidul alfabet al umililor / îmbracă haina demnităţii şi barează calea odelor de mult ruginite / pune-ţi o perucă de mărar împodobită patetic cu rouă / salută melancolia sticlei de lampă afumată de cîteva decenii / acceptă ideea că în lume mai există locomotive cu aburi / în timp ce-ţi prinzi degetele în menghină fredonează Tangolita / reţine totul cum ai reţine răcoarea unei sărutări / şi nu te speria că nimeni nu ne cunoaşte" **(Sfaturi pentru cel care doreşte să mă însoţească la cules de păpădii).**

Luînd seama la ceea ce se spune în cel din urmă vers al poemului („şi nu te speria că nimeni nu ne cunoaşte"), evident, s-a reţinut că este vorba de o prefăcută resemnare ; tocmai aici, în această disimulare a mesajului „didactic" depistăm resortul ce declanşează dramaticul demers existenţial al poemului. Fiecare din preceptele incorporate în şirul de „sfaturi" din care se compune poemul este răstălmăcit subiacent graţie autoironiei insidioase a tonalităţii lirice generale. De altminteri, acesta ni se pare a fi marele şi inanalizabilul „secret de fabricaţie" ce prezidează excepţionala performanţă artistică marcată de cvasimajoritatea poemelor din categoria celui mai înainte citat **(Sfaturi pentru cel care vrea să-şi schimbe modul de viaţă, Sfaturi pentru cel care nu vrea să-şi schimbe modul de viaţă, Sfaturi pentru cel care doreşte să locuiască pe aceeaşi stradă cu mine, Sfaturi pentru cel care doreşte să boxeze cu mine, Sfaturi pentru cel care doreşte să navigheze în afara continentului nostru ş.c.l.)** Iată de ce, riscînd acuza de a fi abuzat de „tehnica" citatelor masive, nu ne putem totuşi reprima plăcerea de a mai transcrie un alt poem, tulburător prin fina lui ironie moralistă şi, nu mai puţin, prin dramaticul fior confesiv perfect topit în materia descriptivă în metaforă: „Aminteşte-i groparului că este o creatură perfect asimetrică / dojeneşte norii ce trec nepăsători deasupra copilăriei noastre dizolvate / identică fie mila ta cu mila mierlei care nu ne cunoaşte intenţiile / recunoscîndu-te beoţian ridică în continuare popicele esteţilor / uită osinda măcelarului care deşiră zilnic mărgele purpurii / adormi pe braţe adînci de licheni şi uită moliciunea dragostei seara / după destrămarea negurei admiră lenea oilor atitudinea lor filozofică / meditează mereu la taina din inima suveicii şlefuită în văpăi selenare / soarbe numai din izvoarele ce-ţi oferă întîlniri cu spaima ancestrală / în ceaţă orientează-te neapărat după vechiul meu manual de geometrie / înmoaie cilţi în smoală şi astupă gura balaurului de la răspîntie / de-ţi ieşe în cale un roi de viespi alege în grabă un spaţiu delimitat / şi îngenunchează în faţa răsăritului de soare la fel / cum ai îngenunchea în faţa unui martir decapitat lîngă râu" **(Sfaturi pentru cel hotărît să trăiască în mijlocul naturii).**

Fără a le subaprecia în economia cărţii, trecem totuşi repede peste poemele în care bravada valoric revendicativă îmbracă veşmîntul unui histrionism destul de ostentativ (între altele, partial seria „interviurilor" şi cele **(Douăzeci şi una de vise)** şi ne grăbim în încheiere să spunem că apariţia unei cărţi precum cea intitulată **Copleşit de glorie** reprezintă efectiv un eveniment poetic.

Nicolae Ciobanu

cartea de debut

Un poet despre altul

● **Un subtil şi paradoxal eseu asupra poeziei lui Ion Barbu produce Şerban Foarţă, poet de aleasă cultură, a cărui deviere spre critica literară era inevitabilă. Şi, parcurgînd cu atenţie ultima sa plachetă de versuri Copyright, alegerea poetului mi se pare şi ea, simptomatică, răspunzînd gustului eseistului cel puţin din două puncte de vedere : poezia ca text pur fără obiect direct sau referent, dispensîndu-se de fabulă şi poezie ca exerciţiu suprem de dificultate a spiritului. Idei în parte himerice, tipic barbiene, de care mai tîrziu, nu fără amărăciune, în ciuda unui ton de paradă chiar autorul lor s-a dezis, transferîndu-şi obsesia perfecţiunii în spaţiul matematicilor. Dacă ne-am întreba asupra cauzelor ce au determinat acest abandon, aşa cum discret o face uneori şi Şerban Foarţă, fără a îndrăzni să răspundă, şi mă întreb cine ar reuşi-o motivaţie ar putea fi sugerată de teama revelaţiei ; un fel de complex al lui Moise care pe tabernacol nu a putut îndura epifania divină. Citite în literă, textele teoretice, mărturiile şi interviurile poetului exprimă o anume insatisfacţie faţă de poezie ca instrument şi posibilitate de afirmare deplină a spiritului dar din „subterane", dimpotrivă îşi trimite ecourile, aprehensiunea surdă că nu va fi capabil să se ridice permanent la adevărata demnitate a liricii, a „odei pindarice". Dar revenind la obiect, cuvînt care-i provoacă lui Şerban Foarţă, probabil, frisoane, să vedem mai pe larg** motivele care l-au determinat în alegerea poetului şi a metodei, o spunem de acum insolite, în exegeza noastră. Dar să dăm cuvîntul autorului : „Pesemne, orice abordare a poeziei lui Ion Barbu este un soi de „angelomanie" (...) Complexe — de tot felul —, de inferioritate ; o stare de alertă şi disgraţie ; greu de a alege între alternative, de a miza pe una din ele, de a te „îmbarca" ; presentimentul unor mari izbînzi, înăbuşit, însă, — curînd — de gustul însuşi al definitivului eşec; nevoia (puerilă şi absurdă) — se pare că de la Al. Paleologu încoace convorbirea telefonică este pe cale să devină metodă critică **(n.n.)** — de-a-l chema aşa zicînd" la telefon" pentru a-i cere după plac, avizul asupra osebitelor soluţii la „problema" poeziei sale („răspunsurile" căreia, desigur, nu se găsesc la... finea cărţii !) ; plăcerea, conştiinţa şi uneori trufia unei „dificultăţi învinse", amestecate totuşi, cu panică şi cu anxietate... — iată, o parte numai, din „romanul" unei abordări a lui Ion Barbu ! „Roman nu, dar în orice caz text literar da. Ceea ce nu înseamnă că lipseşte critica. Şerban Foarţă practică o lectură de tipul (dar nu chiar ca) Roland Barthes din **S/Z**, adică un discurs unitar format din citate şi comentarii la ele fără a fi aproape individualizate. Pentru a da şi mai mult iluzia contopirii şi unităţii fragmentelor de poezie cu interpretarea lor, autorul recurge şi la ajutorul ...proziei ; repetiţii, inversiuni sintactice, ritmare a frazei, sugestie şi nu denotaţie, jocuri şi fasoane lexicale, etc. Procedee care într-adevăr ridică gradul de poeticitate dar îl scad pe cel de penetraţie analitică. Dar în fond este cartea unui poet despre alt poet şi chiar dacă nu sîntem tocmai încîntaţi de acest stil poematico-critic nu putem să nu recunoaştem originalitatea unor puncte de vedere, subtilitatea formulării altora şi eleganţa preluării unor idei anterioare fără a fi menţionată neapărat şi sursa originară. De asemenea, trebuie subliniată ironia fină, strecurată în doze mici dar cu efect distrugător asupra preopinentului, care punctează un discurs polemic în întregime, fără a avea aerul, cu exegeza barbiană anterioară. Pentru că în primul rînd Şerban Foarţă întreprinde o critică a bazelor cercetării literare dedicată lui Ion Barbu şi adiacent, parcă uşor stingherit (cîtă viclenie) propune ipoteza sa pe care, apoi o argumentează decisiv. Hotărît lucru, poetul „simplerozelor" se anunţă un jupîn Renard al criticii noastre. În ceea ce priveşte interpretarea propriu-zisă, depinde atît de mult de stilul eseului încît a o reformula altfel este aproape o improprietate, deşi o discuţie în acest sens nu este imposibilă ba chiar de dorit dar aceasta ar însemna un alt articol. Concluzionînd se poate spune că, deşi personal aş fi preferat o abordare mai carteziană, eseul de faţă reprezintă nu numai o interesantă profesiune de credinţă pentru poetul Şerban Foarţă dar, alături de **Cosmologia jocului secund** a lui Basarab Nicolescu, una dintre cele mai substanţiale tentative de pătrundere în universul liricii barbiene.

Paul Dugneanu

La revedere, pe cît mai curînd!

● **Un succes editorial deplin*) este cartea de debut a echipei Morogan-Salomie, autori cu merserii neliterare, care se impun surprinzător şi definitiv prin profesionalism şi dezinvoltură. Primul lor roman atestă o veritabilă erudiţie în materie de literatură poliţistă, asumată dintr-o perspectivă intelectuală selectivă. Sugestiile sînt preluate programatic, autorii recurgînd, cu fiecare capitol, la parafrazarea inspirată şi plină de umor a unor titluri celebre ale genului.**

Acţiunea cărţii este construită cu inventivitate şi deşi nu lipsită de complicaţii, evoluează prin înlănţuiri logice de evenimente, cu acea necesară gradaţie a elementului spectaculos. Esenţială nu este însă calitatea construcţiei narative, ci verva stilistică, umorul de calitate, pitoresc comentariilor. Personajele se prezintă singure, alcătuindu-şi fişele personale cu detaşare şi autoironie, amuzîndu-se ele în primul rînd de situaţiile prin care sînt obligate să treacă.

Olimpia Iason, înaltă, şatenă şi graficiană, este veşnic persecutată de obiecte, permanent în întîrziere, acumulînd ghinioanele, nedescurcîndu-se în dezordinea imposibil de domesticit. După propria ei expresie oferă o faţadă boemă dincolo de care se ascunde „un lamentabil sentimentalism". Aventurile Olimpiei au ca punct de pornire o întîmplare oarecare, iar coincidenţa face ca „victima" şi „anchetatorul" să fie vecini de locuinţă. Poliţistul, Gelu Ionescu, este şi el un fermecător păgubos, cel sistematic trezit în nopţile cu ploaie rece, smuls din visuri hollywoodiene pentru a fi trimis în misiuni neplăcute. Comparaţia cu eroii genului îi este defavorabilă, privirea lui ageră fiind de fapt miopie, talentele sale de şofer inexistente, virtuţile fizice lamentabile. În plus, este un afon iremediabil, cu veleităţi muzicale, terorizînd cartierul cu vocalize imposibile. Smuls din faţa televizorului, de la un film cu Gary Cooper, de un apel disperat, tînărul poliţist oferă o variantă a salvatorului, simpatic hilară : „Cu balonseidul peste pijama, Gelu se avîntă, probabil nu cu supleţea lui Gary, dar minat de aceleaşi nobile sentimente. Strada era pustie şi ca-n cele mai autentice filme de suspans, ploua mărunt. Avîntul său cavaleresc fu uşor muiat de ploaia pe care o simţea prin papuci".

Intervenţia se va solda cu un cucui şi cu o serie de alte complicaţii pentru convingerile şi tabieturile de celibatar ale căpitanului Ionescu.

În evoluţia naraţiunii autorii introduc frecvent raportarea maliţioasă la clişeele genului, amuzîndu-se împreună cu personajele să le constate falsitatea şi preferînd în orice caz o ipostază mai puţin infailibilă şi mai omenesc-verosimilă: „Era o după-amiază plăcută, cu un soare palid, cernînd o lumină melancolică. De-am fi avut o decapotabilă, am fi putut lăsa zefireasca adiere să ne răvăşească părul, să ne îmbujoreze obrajii. El, conducînd ca Nicky Lauda, şi-ar fi întors frumosul profil — din dreapta e adorabil — spre mine, m-ar fi fixat cu văpăile ochilor săi, iar eu... eu m-aş fi făcut mică, o biată gîză fără apărare, zumzăind fericită ca... Doamne, sînt oare la virsta critică, sau e un început de senilitate precoce ? De fapt ea nu e decapotabilă, soarele s-a cam pierdut într-o masă gricenuşie de nori ameninţători, zefireasca adiere e un vînt sănătos şi aspru de noiembrie, el conduce parcă ar fi un handicapat fizic, profilul lui e cam deteriorat, privirea cam mioapă, iar eu numai gîză nu pot fi cu cele... kilograme ale mele! Dar el e Gelu şi, ciudat, mă simt minunat".

Galeria personajelor simpatice este întregită de imbatabilul ABC, prietenul lui Gelu Ionescu, cel care în finalul cărţii răstoarnă presupunerile cu privire la evenimentul matrimonial, el devenind protagonistul şi împărţind în cele din urmă cu Gelu numai grijile domestice care fac oroarea oricărui celibatar. Nu mai puţin amuzantă este adorabila bătrînică sportivă, mătuşa Amalia, adeptă a duşurilor scoţiene, a gimnasticii de dimineaţă şi a unor glorioase tradiţii culinare.

Cum spuneam, romanul cucereşte nu atît prin articularea logică a evenimentelor, prin motivaţia psihologică sau prin ritmul acţiunii, acestea fiind calităţile comune ale genului, deci oricum obligatorii, ci prin savoarea stilului, prin comicul de bun gust al comentariului, prin maliţia intelectuală şi prin fina intenţie parodică. Autorii nu deţin numai o perfectă ştiinţă a construcţiei romaneşti, provenind din asimilarea procedeelor „clasice" dar posedă, mai ales, o inteligenţă reală, selectivă, umorul şi detaşarea scriitorului cultivat, ceea ce conferă romănului lor calitatea delectabilă, cucerind necondiţionat.

Sultana Craia

*) **Morogan-Salomie, „La revedere, pe curînd!" Editura „Cartea Românească", 1980.**

aqua forte

Tam — tam

● În revista **Arta** nr. 4—5/1980, trei critici de specialitate îşi exersează cu frenezie nestăvilita putere de adulaţie şi exerciţiul lor este dus, cu o obstinaţie rară, pînă la punctul din care pagina începe să emane un iz persistent de tămîie. Iată ce scrie Olga Buşneag : „Adevărat şoc : ţi se taie respiraţia. Un univers, un edificiu arhitectonic, o catedrală !" Şi după ce şi-a tras cît de cît sufletul, specialista adaugă, negru pe alb : „... trăire rară, în care fericirea contemplaţiei se contopea cu **o emoţie aproape viscerală...**" Sublinierea fiind a noastră, cu precizarea că ne aparţine şi virgula, singura din citat. Apoi, iată ce scrie Victor Ieronim Stoichiţă : „... o sărbătoare a culturii, asemeni celor prilejuite în Renaştere sau Baroc, de dezvelirea cîte unei capodopere". Dar pentru noi este limpede că abia Andrei Pleşu se arată a fi pur şi simplu lipsit de egal în această privinţă : „Sintem neîndoielnic dinaintea unei opere **epocale** (sublinierea autorului, care nu se dovedeşte cu una cu două convins că acest cuvînt ar avea o suficientă prestanţă prin sine) şi faptul de a-i fi contemporani e, pentru noi toţi, un privilegiu. Un privilegiu paralizant pentru critic..." Şi repede recules din paralizie, Andrei Pleşu îşi continuă de nimic tulburat osanalele şi încheie : „La fel de simplu se exprima, în primele versete ale «Genezei», demiurgia primordială... Şi nu este puţin lucru să mărturisim că, dinaintea tapiseriei «Teatrul», avem intuiţia unei simplităţi de aceeaşi colosală proporţie. Cei doi autori ai ei pot spune, privind înapoi cu oboseala zilei a şaptea : «Astfel au fost săvîrşite cerurile şi pămîntul şi toată oştirea lor !»" Fiind vorba, cum se vede, mai mult decît despre o propunere formală de sanctificare. Nici mai mult nici mai puţin, sîntem somaţi să-i confundăm pe autorii tapiseriei cu bunul creator...

La început, am fi fost tentaţi să considerăm aceste fraze drept produse ale unui deranjament neuronic. Însă explicaţia aceasta ar fi mult prea simplă. De pildă, revelator şi simptomatic ni se pare şi faptul că, în viltoarea acestui potop de admiraţie aparent scăpată de sub control, însă vizibil regizată şi înabil orchestrată, orientată aparent exclusiv către calitate, întrezărim şi un elogiu ceva mai discret şi mai transant ipocrit adus cantităţii. Spre exemplificare, Andrei Pleşu scrie : „Tapiseria a trăit, de altfel, neîncetat — în marile ei momente — într-un absorbant **delir al cantităţii"**. Pînă şi unul dintre autorii tapiseriei, citat de Olga Buşneag, mărturiseşte cu un elan înduioşător : „Culmea este că noi am fi dorit-o şi mai mare. Cînd ne apropiam de sfîrşit, departe de a fi obosiţi, ne simţeam în stare s-o continuăm, s-o ducem mai departe..." Încît noi, muritorii de rînd, fără şanse la sanctificare, ca oameni care nici nu au habar cum se plăteşte tapiseria, la număr de noduri sau la metru patrat, chiar ne întrebăm, curioşi : pînă cînd ? pînă unde ? Şi dacă Andrei Pleşu chiar face apel la „spiritul tradiţiei" credem că avem şi datoria şi dreptul să ne întrebăm, cu mai puţină nevinovăţie : despre a cui tradiţie e vorba ? Sau să exclamăm, după Caragiale : curat cantitate ! curat delir ! curat absorbant !...

Indecent umflate, cuvintele debitate de Andrei Pleşu, Victor Ieronim Stoichiţă şi Olga Buşneag, într-un număr al revistei **Arta** care ar fi trebuit să apară în luna aprilie a anului în curs, cam sună a apă de ploaie. Reluînd înseşi cuvintele şocaţilor admiratori, putem spune că şi acest tam-tam publicistic în jurul tapiseriei „Teatrul", evocînd străveziu „scenografii iniţiate de idei şi simboluri", într-adevăr, „se decriptează unei lecturi atente şi avizate, favorizînd multiple înlănţuiri asociative". Şi cu privire la „omul-fir" şi cu privire la „lumea-urzeală".

M. P.

În căutarea sensului pierdut

Un umorist, cu note de ironie şi sarcasm, tentat de satira socială pe teme minore, dar şi de drama existenţială cu deschidere mai mare către condiţia umană, aşa apare, în ansamblu, Ion Băieşu din acest masiv volum*) care reuneşte quasi-totalitatea creaţiei sale dramaturgice, apărut în seria **Teatrul comentat.** Cîteva cuvinte despre structura acestei generoase selecţii. Piesele sînt prefaţate de **o prezentare critică de tip conţinutistic,** urmează **textul propriu-zis,** cu indicaţii, atunci cînd este cazul, privind data, locul şi distribuţia premierei, în fine, **fragmente ale comentariilor din presa de specialitate.** Volumul se continuă cu un studiu al lui Eugen Simion **(Teatrul lui Ion Băieşu)** şi se încheie cu **fişa biobibliografică.** Pe alocuri encomiastică, în general favorabilă, critica a observat descendenţa din Caragiale în unele comedii **(Preşul),** procedeele absurdului în teatrului existenţialist **(Iertarea, Vinovatul)** sau ale celui buleavardier **(Fantomiada, Experimentul).** Inexplicabil, după opinia noastră, rămîne efortul vizibil al cronicarilor dramatici de a descoperi la tot pasul, în piesele lui Băieşu, profunzimi şi sensuri ascunse, meditaţie gravă şi dramă filozofică. Efectul acestei obstinaţii este supralicitarea valorică a dramelor **Iertarea, Vinovatul, Jocul.** Adică tocmai piesele în care relaţiile dintre personaje sînt simplificate în vederea demonstraţiei, replica nu mai are spontaneitate, ritmul trenează. Să luăm ca exemplu **Iertarea,** în care un cronicar vedea „un simţ atît de acut al tragicului, o atît de tulburătoare şi de gravă viziune a raporturilor umane !". În urma unui traumatism moral din anii studenţiei, datorat unei infame delaţiuni, George se izolează de oameni, inventînd un accelerator al timpului, care-i permite ieşirea din conjuncturile existenţei şi echilibrul singurătăţii. Dar Lia, delatoarea, îl caută peste ani şi vrea să-l recupereze, cu orice preţ. în ciuda opoziţiei disperate a lui George. Intenţia autorului este să ne ofere o dramă a incomunicabilităţii, centrată pe raporturile complexe posibile dintre călău şi victimă. Proiect interesant, rămas din păcate doar în acest stadiu. Căci, judecate la rece, raporturile dintre cele două personaje, pe care stă toată miza piesei, trimit în zona patologicului. Posibilul tragism al unor cazuri de conştiinţă eşuează (vrînd-nevrînd) în ciudăţenia unor cazuri clinice. **Vinovatul** e doar o variantă, puţin modificată, a **Iertării,** cu accent pe tema culpabilităţii, expusă didactic, iar **Jocul** rămîne o exemplificare onestă a versurilor lui Arghezi din **De-a v-aţi ascunselea,** fără fiorul tragic al originalului.

Cu adevărat autentică este însă dotarea lui Băieşu pentru comedie. Profesionist al genului, autorul manevrează cu egală abilitate comicul de limbaj (şarjat în **Preşul),** de situaţie **(Alibi),** de caracter **(Chiţimia),** reuşind să stîrnească hazul din nimic. Din nimic pentru că, în general, miza comediilor sale este minimă. Dar faptul că la comediile lui Băieşu se rîde în hohote mi se pare un merit ce nu trebuie cu nici un chip minimalizat. Peste media obişnuită — credem noi — este piesa **Alibi.** Nu numai fiindcă aici tehnica **imbroglio**-ului este stăpînită cu virtuozitate iar ritmul devine debordant. De obicei escrocii din farsele lui Băieşu, „negativii" săi sînt, în ultimă instanţă, simpatici, caraghioşi, jovialí, cel mult blamabili dar nu de tot irecuperabili. În **Alibi** apar însă două personaje (Gripcă şi Bubulac) al căror comportament trimite la tare morale de fond, periculoase întrucît se înscriu într-o tipologie : **delatorul,** sub masca prieteniei, în primul caz, **impostorul,** agresiv sub aparenţe umile, în cel de-al doilea. La apariţiile acestora risul se transformă în grimasă, iar aplauzele în gest de apărare.

În concluzia studiului său despre **Teatrul lui Ion Băieşu** Eugen Simion găseşte că literatura acestuia „este în multe privinţe excepţională". Ne-am asocia la această judecată de valoare, cu condiţia ca, pentru a le evalua mai exact dimensiunile lucrurile să fie privite comparativ. Astfel, comparat, spre exemplu, cu dramaturgia lui Corneliu Leu, teatrul lui Băieşu este chiar genial. Dacă ne gîndim însă la Caragiale... Dar, mai bine, nu.

Valentin F. Mihăescu

*) **Ion Băieşu : „În căutarea sensului pierdut", Editura „Eminescu", 1979.**

Mască de coif de paradă descoperită lîngă satul Resca, jud. Olt (sec. II e.n.)

REVISTA PRESEI

Însemnări de scriitor în „SCÎNTEIA"

Vizita de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în judeţele Galaţi şi Brăila s-a transformat într-o entuziastă manifestare a sentimentelor de dragoste şi de înaltă stimă faţă de preşedintele României. Desprindem din ziarul **Scînteia** ecoul pe care aceste vizite de lucru l-au avut la scriitorii martori ai acestui eveniment.

„După vreo cincisprezece ani reiau condeiul de reporter, într-o circumstanţă festivă, scrie prozatorul Paul Anghel : **acum cincisprezece ani, ca ziarist al cotidianului în care semnez acum, primisem misiunea de a-l însoţi pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu în primele sale vizite prin ţară, nu în goana maşinii, ci cu amănunţite popasuri de cercetare şi prospecţie, prospecţia pornind adesea de la schemă şi proiect. Cunoşteam atunci o ţară în stare de proiect, aceasta însemnînd proiecte de mari uzine, proiecte de mari sisteme de irigaţie, proiecte de hidrocentrale, proiecte de mari nave, proiecte de mari edificii culturale. Am asistat atunci la semnarea multor acte de fundaţie, la ceea ce în limba veche se numea ctitorire, gest simplu şi fundamental prin care o mină întemeiază viitorul, transformîndu-l din promisiune în certitudine. Adevărul este că tot ce s-a prefigurat pe atunci în zeci, sute, mii de acte de fondare a devenit în cei cincisprezece ani de cînd în fruntea ţării se află tovarăşul Nicolae Ceauşescu, certitudine, ţara noastră, industrială, agricolă, ştiinţifică, tehnică, culturală trecînd de la starea de proiect în stare de certitudine pe care ne-o revelează edificiile isprăvite".** (**Scînteia,** 9 august, 1980, **Laudă vrednicilor semănători.**) Rînduri patetice despre acest permanent efort constructiv şi paşnic al ţării noastre, exprimat în cel mai înalt grad prin atitudinea tovarăşului Nicolae Ceausescu în aceste cunoscute vizite de lucru, scrie Dinu Săraru.

„Cum poţi interpreta altfel şi cum poţi să rămîi în afara emoţiei privindu-l pe omul care şi-a asumat destinul întreg al naţiunii, ce la rîndul ei şi l-a ales drept purtător de stindard cum poţi interpreta altfel meticuloasa cercetare a realităţii marelui Combinat siderurgic de la Galaţi — desfăşurat pe aproape 200 de hectare, unde lucrează azi, cîteva zeci de mii de oameni, nu zece mii ci peste patruzeci de mii — cercetarea atentă şi răbdătoare a fiecărei fabrici, a fiecărei hale, a fiecărei secţii, pătrunzătoarea curiozitate de a şti totul, de a vedea cu ochii tăi totul, de a răscoli fiecare ungher şi de a stabili dacă lucrurile sînt aşa cum trebuie să fie şi dacă nu cumva ele pot să fie chiar şi mai bine chibzuite". (**Scînteia,** 10 august, 1980, **Mîndria ctitoriei**).

Despre aceeaşi vizită şi despre bogatele ei semnificaţii se exprimă şi Ion Lăncrănjan în paginile **Scînteii** continuînd parcă cele două însemnări scriitoriceşti anterioare : **„Aceleaşi lucruri ar putea fi spuse, de fapt, despre întreaga ţară, pe care tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului nostru şi preşedintele României socialiste, a bătut-o şi a străbătut-o de nenumărate ori în aceşti ani aspri, dar şi frumoşi, plini de dificultăţi, cunoscători totodată ai unor izbînzi de răscruce, principala lor izbîndă, izbînda noastră, a tuturor, fiind creşterea ţării într-o independenţă şi libertate, o creştere complexă şi amplă, dar şi nouă, pentru că independenţa noastră de astăzi nu se bizuie pe „ranchiuna naţionalistă", cum au spus şi spun unii răstălmăcitori de meserie, cei ce ar vrea să devenim cu toţi denigratorii propriei noastre ţări, să fim o simplă şi cam abjectă pleavă psihologică, pe care s-o împingă dumnealor cu ventilatoarele interesele proprii pînă la pulverizare. Independenţa noastră de astăzi, al cărei iniţiator şi constructor lucid şi înflăcărat a fost şi este tovarăşul Nicolae Ceauşescu, s-a întemeiat şi se întemeiază, dimpotrivă, pe respectul şi preţuirea tuturor popoarelor, a tuturor ţărilor, a avut şi are drept principală deviză buna înţelegere, a fost şi este factor de întărire a păcii — al prieteniei şi nu al vrăjmăşiei, al cinstei şi nu al minciunii denigratoare şi provocatoare, care mai spircuieşte din cînd în cînd lumea, al cărui şuierat nu trebuie să ne oprească din drumul nostru drept şi suitor, afirmarea prin muncă şi prin luptă a unui popor fiind şi devenind, cum o atestă viaţa, factor de sporire a armoniei întregii lumi".**

Vocea scriitorilor, în acord cu o operă literară animată de aceleaşi idei, vine să se alăture şi să întărească larga adeziune de masă a poliţicii constructive, paşnice, de cordială înţelegere cu alte popoare pe care o duce România prin preşedintele României şi secretarul general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceuaşescu.

Sublima speranţă

Urmare din pag. 1

veci neclintirea. Iar de aici înainte, misiunea istoricului rămîne fundamentală doar din clipa în care a fost asumată ca pledoarie perpetuă pentru adevăr şi dreptate.

Şi dacă lucrurile aşa stau şi nu altfel, nu vom conteni niciodată, pentru a desluşi dimensiunile acestei misiuni, să ne reintoarcem la marile cărţi ale istoriei noastre, la paginile scrise cîndva de un Onciul, un Xenopol, un Iorga, un Pârvan, un Giurescu, pentru a trage din ele învăţămintele care sînt de tras : în opera acestor bărbaţi glorioşi, în întreaga lor operă, nu există nici două cuvinte care ar putea fi întoarse vreodată împotriva acestui popor. Şi într-o lume în care hotare şi legi, dăinuind de milenii, s-au năruit şi se mai năruiesc încă pentru o virgulă aşezată anapoda, la îndemîna pescuitorilor în ape tulburi, de asemenea, este limpede pentru noi că istoria începe cu gramatica poporului tău, că adevărul începe şi el cu gramatica poporului tău, minciuna fiind prin firea ei agramată, ilogică şi crescută dintr-un răsad de prostie.

Acum, cînd apele s-au mai limpezit cît de cît, poate mai puţin în virtejul de fapte nu totdeauna prielnice pentru pacea lumii, care ne poartă spre viitor, şi mult mai mult în cugetele celor ce nu au încetat să creadă că viitorul este totuşi ceva care vine, cînd popoarele tuturor continentelor revendică din ce în ce mai hotărît audienţa cuvenită pentru adevărul trecutului şi prezentului lor, e un privilegiu pentru noi să fim martorii reaşezării istoriei în demnitatea ei unică prin însuşi cuvîntul conducătorului unui popor încercat.

Menirea istoriei ? Ca ştiinţă şi instituţie, în mesajul său, adresat participanţilor la al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice, preşedintele Nicolae Ceauşescu reaşează istoria într-o luminoasă efigie : **„...să desprindă din uriaşa comoară de experienţă acumulată de-a lungul mileniilor şi să îmbogăţească activitatea prezentă şi viitoare cu învăţăminte şi concluzii pentru mersul înainte al popoarelor pe calea civilizaţiei, pentru pacea şi progresul întregii umanităţi".**

Cuvinte care închid în vibraţia lor tilcuri limpezi ca lacrimile ce au curs şi mai curg încă pe obrajii naţiunilor care între pierderea libertăţii şi neatîrnare au ales mereu lupta.

Placă ornamentală de argint aurit din tezaurul de la Cioara, jud. Hunedoara (sec. III e.n.)

16 AUGUST 1980

L2

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Istoria unei ediții

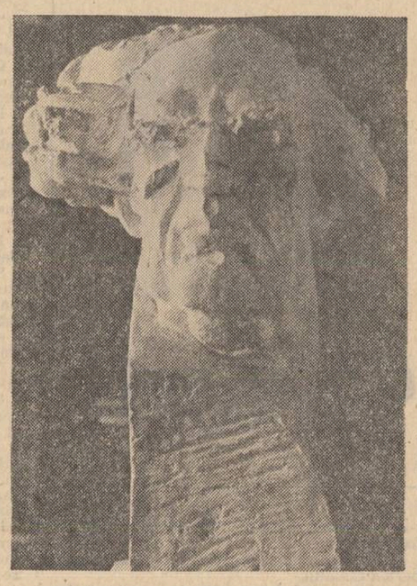

Sculptură de Nicăpere

Am sociat mereu scrierea memoriilor cu virsta senectiunii. Dar cum anii bătrinetii se conjugă uneori si cu lipsa de memorie, consemnarea unor **fapte, așa cum au fost, nu cum am fi dorit să fie,** rămîne în firea lucrurilor, replica oricăruia dintre noi fiind scutită de rabatul prejudecătiilor de orice natură. Virsta înaintată a unor distinsi confrati este, în primul rînd, o glorie, dar spre regretul nostru, si o povară. Ea nu trebui să devină însă niciodată o povară a istoriei literare, cită vreme rememorarea unor file trecute se abate de la adevăr. Edulcorarea unor impresurări regretabile, pierdute în timp, ar cauza bunelor intentii de azi si de miine, tocmai atunci cînd încercăm să învătăm si din greselile trecutului. Scriind aceste rînduri, nu am uitat că în viată întîlnim adeseori bătrini cu suflet tînăr, ca si tineri obositi prematur, îmbătriniti „în cuget si simtiri". Independent de starea biologică a fiecăruia dintre noi, adevărul rămîne adevăr.

Toate aceste gînduri, la urma urmei de bun simt, mi-au însotit lectura unor pagini cu caracter memorialistic, ninsori cu cenusă, si mai curînd a chestionarului revistei **Luceafărul** privind editarea operei lui Eminescu.

Cum mereu ne întoarcem la Perpessicius cînd încercăm să ne desluşim pasii nu numai pe tărîmul stîncos si încă necunoscut al grafiei poetului national, dar si al întregii metodologii textologice, s-ar cuveni să-l ascultăm din nou. **Nimeni** nu-i poate lua dreptul la replică, fie măcar pentru ce a făcut pentru cultura neamului său, dacă nu si pentru ce ar mai fi dorit să facă. „Replica" se află în dosarul de documente (datate, majoritatea, între anii 1958—1964), întocmite de Perpessicius si înaintat unor factori de decizie. Pentru a o încadra mai bine în timp, s-ar cuveni, în prealabil, citeva mentiuni.

La sfîrsitul anului 1959, Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Române emitea o **Dispozitie** specială privind editia critică a operelor lui Eminescu. În spiritul indicatiilor superioare de partid, înaltul for de stat dovedea nu numai o profundă întelegere a necesitătilor culturale, ci si a sprijinului concret ce trebuie dat pentru „întocmirea acestei lucrări ce urmează să apară în 20 volume într-un termen cît mai apropiat". (pag. 1) Iată cum sună primul punct al respectivei **Dispoziții** (nr. 171/12 dec. 1959) :

Lucrarea **Ediția critică a operelor lui Mihai Eminescu** avînd o importanță deosebită pentru cunoasterea stiintifică a marelui poet, se încadrează începînd cu vol. VI, în cazurile speciale de remunerare prevăzute de art. 11 din H.C.M. nr. 632 din 24 aprilie 1957, privind aprobarea normelor de remunerare a autorilor si stabilirea tarifelor si a modalitătilor de plată, precum urmează :

Ministerul Învătămîntului si Culturii va stabili remunerația cuvenită tov. acad. D. P. Perpessicius, la o sumă care să cuprindă drepturile de autor pentru astfel de lucrări potrivit tarifului general prevăzut de hotărîrea Consiliului de Miniştri nr. 632/1957 **si cheltuielile efectuate cu plata colaboratorilor folositi de autor pentru această lucrare** (sublinierea ne apartine).

Planul de lucru, termenele de executare a lucrării precum si numărul colaboratorilor, remunerația si durata angajării lor se aprobă în viitor de Prezidiul Academiei R.P.R."

Deci, **mină liberă !**

La 29 martie 1960, preabunul adjunct al ministrului Învătămîntului si Culturii, C. Prisnea fie-i tărîna usoară, aproba prounerile Academiei R.P.R., comunicînd „remunerația globală" : 219 924 lei pentru vol. VI, si 215 525 lei pentru vol. VII. Interesant de precizat că aceste sume apar, pentru prima oară, în propunerile Editurii Academiei.

Termenele de predare ale lucrărilor au fost însă astfel stabilite, încît de la început se putea prevede nerealizarea lor, ceea ce implicit, avea să ducă la o nemultumire generală si, în primul rînd, a lui Perpessicius. Este si motivul pentru care ilustrul cercetător al operei eminesciene avea să înainteze Academiei R.P.R. următorul memoriu :

București, 6 august 1963

Tovarăse Președinte,

Cu treizeci de ani în urmă în toamna anului 1933, initiam, la manuscrisele Academiei Române ediția critică si integrală a operelor lui M. Eminescu ;

În 1939 apărea la editura Fundațiilor, condusă de acad. Al. Rosetti, volumul I din ediție ; în 1943 apărea volumul II, în aceeasi editură ; în 1944 apărea volumul III, în aceeasi editură ; în 1952 apărea volumul IV, în editura Academiei R.P.R. (distins cu premiul de Stat pe 1953) ; în 1958 apărea volumul V, în aceeasi editură ; în 1963 a apărut volumul VI în aceeasi editură, ceea ce înseamnă, în concluzie :

1. că în timp de 30 de ani de lucru intens am putut elabora doar 6 volume si 2. **că distanțele de la un volum la altul arată limpede că lucrarea, dificilă, prin natura ei, nu poate progresa în alt ritm.**

Concluzia se cuvine retinută pentru ratiunile de mai jos.

După apariția volumului IV si la sugestiile si recomandațiile sectiei de limbă si literatură, Prezidiul Academiei a aprobat să fiu ajutat, pentru accelerarea lucrărilor si tinînd seama că ediția întreagă promitea aproape 20 de volume, de un colectiv de 3 membri, care a functionat în 1956 si 1957 ;

În 1958, a doua zi după apariția vol V, drept orice răsplată, **drepturile de autor mi-au fost refuzate, pe motivul că Academia trebuia să-si recupereze cheltuielile făcute cu colectivul de 3 membri ; măsura mi s-a părut nedreaptă si jignitoare ;**

După tratative si interventii la Consiliul de Miniştri s-a obtinut un HCM, a cărui interpretare ,elaborată de Oficiul Juridic al Academiei, a dus la încheierea unui contract special, privind vol. VI si VII, în care drepturile sînt dilatate cu sumele ce aveau să se plătească colectivului si cu cele pentru achitarea vechilor datorii, ceea ce înseamnă că în mod indirect, se recunostea că **nu** drepturile de autor trebuie să suporte cheltuielile colectivului auxiliar ;

Volumul VI a apărut în iunie a.c. si din nou, drept orice răsplată, mi se face aceeasi nedreptate si mi se aduce aceeasi jignire, aplicîndu-se aceleasi restricții drepturilor de autor ;

După 5 ani de lucru, cu greutăti inerente naturei speciale a lucrării, agravate de o binecunoscută (la sectie si editură) stare precară a sănătătii mele mi se aduce la cunostință că din totalul de 219 924 lei drepturi de autor, din care urma să se retină plata colectivului în sumă de 205 448 lei, am de primit 14 476 lei ;

Si aceasta pentru că, în conformitate cu decizia prezidiului Academiei R.P.R., din 2 aprilie 1963, mi s-a retinut si datoria colectivului pentru volumul VII, ceea ce este cu totul împotriva oricăror notiuni de justitie.

Pentru ca Prezidiu Academiei să fi dat o astfel de decizie trebuie să fi existat o adresă justificativă a Editurii, echivalînd cu o reziliere unilaterală a contractului, de existenta si natura căreia fiind eu cu totul străin.

Asadar, în timp ce eu, la capătul a 6 luni de corecturi ultradificile, mă zbăteam cu boala, pentru care cerusem un acont din dreptul de autor, dar nu mi s-a aprobat, ca să dau bunul de tipar — Editura găsea cu cale să se propună Prezidiului să mi se retină, contrar logicei celei mai elementare, o sumă de 90 000 lei, datorii la un volum în curs de elaborare.

Această procedare, tov. Președinte, o consider nedreaptă, jignitoare, mai mult ca pe un categoric act de sabotaj îndreptat împotriva unei lucrări, despre a cărei utilitate, mărturisesc atît recunoasteri oficiale (Premiul de Stat, Ordinul Muncii cl. II si I), cît si ecourile înregistrate în presa noastră si străină.

De aceea : întemeiat pe prevederile si mai ales pe spiritul larg întelegător al HCM din 7 martie 1960, pe regulile elementare de deferență colegială, ca si pe simpla logică, ce arată, cu pregnanță, oricui, că un volum dintr-o ediție critică nu e o lucrare automată si că întîrzierile în elaborare si în predare sînt inevitabile, asadar că sancțiunile nu-si au, aici rostul ;

Vă rog, tov. Președinte, a da dispoziții Editurii Academiei R.P.R. să-mi achite drepturile de autor în conformitate cu prevederile contractuale, urmînd ca cifra de 90.524 lei să mi se retină la vol. VII, care se conduce după un contract separat si diferit de al vol. VI.

Nici o justitie, socotesc, n-ar putea gîndi altfel.

Primiti tov. Președinte, asigurarea deosebitului meu respect.

Academician D. Panaitescu-Perpessicius
Str. Mihai Eminescu nr. 122, Raionul 1 Mai — Loco"

Nu este singurul memoriu. La 29 ianuarie 1964 acelasi Perpessicius se adresa sectiei culturale a C.C. al P.M.R., convins că situația creată „depăseste cazul meu personal". (Măsuri privind valorificarea mostenirii literare aveau să corecteze, după 1965, multe lacune ale productiei de carte, prin reconsiderarea unor scriitori, a unor opere pînă atunci pe nedrept uitate.) „Chestiunea — mentiona Perpessicius — are două aspecte : unul legal si unul cultural, presupunînd că întîia îndatorire a unei edituri este să facă în primul rînd cultură si numai după aceea administratie represivă. Grija unei edituri de tip nou, si nu dintr-acelea cu care regimul burghez ne-a exploatat vlaga în trecutul nu prea îndepărtat, caut să fie acea de a întretine relații armonioase cu autorii, de a-i stimula si promova. Am dat Editurii Academiei R.P.R. trei volume masive : IV (1952), V (1958) si VI (1963), si-n locul unui cuvînt de multumire, pe care l-aș fi asteptat zadarnic, mă văd penalizat pentru a doua oară. Cine, de la o anumită virstă, cînd a cunoscut ultragiile editoriale ale trecutului si inevitabila uzură a organismului (cele 13 dioptrii ale ochilor mei si angina pectorală, cu care, exact acum 25 de ani, initiam această ediție n-au fost mai putin lezate de singulara solicitudine culturală a Editurii Academiei R.P.R.) mai poate fi încurajat să lucreze în atari condiții ? Si, totusi, trebuie să multumesc Zodiei că am scăpat ieftin. Colegii mei de editorlic, G. Zane a avut pe vară un infarct, rezultat al aceloraşi procedee ale Editurii, iar G.C. Nicolescu, dat în judecată, după trei înfătisări, a avut consolarea să audă din gura judecătorului : «vă dorim aceeasi întelegere din partea Editurii Academiei R.P.R., ca din partea noastră»."

Strasnic judecător ! Lăsînd documentelor dreptul ce li se cuvine, renunț la orice polemică, deși tare aș fi tentat să readuc în discutie mărturisirile altora scrise la gura sobei.

S-ar cuveni, poate, să adaug o posibilă întrebare, un răspuns si o morală a fabulei :

— „De cînd si de unde stiti toate acestea ?"

— Din 1966, de pe vremea cînd lucram la Comitetul de Stat pentru Cultură si Artă ca secretar al Consiliului editurilor si difuzării cărtii. Mai-marele meu, Alexandru Balaci, pe atunci vicepresedinte al C.S.C.A., primise vizită unui mai vechi prieten, Miticuță Panaitescu, fostul meu profesor de italiană de la Liceul Cantemir Vodă. Cu acest prilej, îi lăsase dosarul cu pricina, încercînd o solutionare, desi factorii de decizie vizati se aflau în cadrul Academiei. Eforturile conjugate ale celor trei amintiti mai sus n-au avut nici un rezultat (în afară de lărgirea unor usi în cadrul sistemului editorial de stat, mai precis la Editura pentru literatură, unde Perpessicius se bucura dealtfel de o mare prețuire). Păstrez si astăzi un bilețel al lui Alexandru Balaci care mă ajută să fixez în timp vizita la care mă refeream : 4 iunie 1966. Sceptic de audienta pe care vicepresedintele meu avea să o aibă la sectiile de resort ale Academiei, mi-am procurat o copie de pe actele din dosar, pentru „memoria pămîntului strămosesc".

Recitindu-l acum, nu pot să omit generozitatea celor care au vrut binele ediției, oricît de speriati ar fi astăzi contabilii sectorului editorial în fata cifrelor pe care, **în 1959,** Ministerul Învătămîntului si Culturii le aproba. Statul întelegea astfel că o ediție critică a operei lui Eminescu — dorită în 20 de volume si „într-un termen cît mai apropiat" — nu poate valora mai puțin decît monumentele, mai bune sau mai puțin reusite, asezate, cînd bine, cînd rău, în capitală si provincie, cu prețul multor milioane. Atunci, confratii mai mici si mai mari s-ar fi cuvenit să se ridice în picioare si să aplaude, din tot sufletul, strădania unui Om care își cheltuise o viată pentru ridicarea Adevăratului Monument Eminescu, si nu a celui de bronz abandonat în curtea fostului sediu al Uniunii Scriitorilor Români.

Nicolae Gheran

Recurs: Un roman încă greșit considerat (II)

Ceea ce caracterizează înainte de toate societatea reprezentată de Rebreanu este politicianismul, funciarmente negativ si conducînd într-un fel sau altul la esecul individului si deteriorarea colectivitătii. Romanul este exclusiv preocupat de ceea ce Zeletin în aceeasi vreme numea „clasa politică". Specifică acestei clase este existența dublă : pe de o parte existența e redusă la criteriul politicianist, pe de alta e posibilă imixtiunea compensatorie a tuturor celorlalte criterii ale existenței în politică. Si nu cred că se mai poate numi un autor al secolului nostru din literatura universală care să fi prins mai exact si mai total clasa politică decît Rebreanu. Particulară romanului este reprezentarea unei posturi politice prin fiecare personaj puternic individualizat ; apoi, dinamismul si fluctuația acestor posturi, amintind parcă de agitația si frenezia modificărilor existențiale din tragediile lui Racine. Evident, există imprejurări sociale, materiale si psihologice care favorizează functionarea optimă a unei clase si chiar a unei societăti politice : acestea aparțin unei epoci de tranziție, de criză precis analizată de altfel, de însesi personajele prozatorului. Oricare ar fi însă forma de manifestare a individului, ea se încadrează în aceeasi clasă de comportamente sterile si nocive, a politicianismului indicat prin simbolul **gorilei.** Interesant este că negativitatea „gorilei", care este numitorul comun unanim acceptat, este diversificată printr-un adjectiv calificativ sau determinativ, simbolul fiind atribuit astfel adversarilor. Barbu Dolinescu vorbește undeva de „gorila politică" Pahontu sacrifică orice principiu si orice optiune politică pe altarul iubirii, sustinînd un romantism pur si desuet într-o lume de marasm, dar renunțarea sa e negativă din perspectiva Fratilor de cruce si Ionescu îl califică „gorilă lubrică". Un oficial, la moartea lui Toma Pahontu, spune că Fratii de cruce au „moravuri de gorilă". Adunați în simbolul aceleiași specii, oamenii nu pot oferi lumii solutii acceptabile si nu există personaje salvate de prozator. Dacă un Barbu Dolinescu, gorila idealistă, amintește de Everard Webley, șeful „Englejilor liberi" din **Punct-Contrapunct** de Huxley, Ionescu, unul din subalternii săi, ilustrează gorila patologică în maniera cunoscută de la personajele dostoievskiene la teroristii bolnavi ai epocii noastre.

În ordinea individualizării politicianismului trebuie remarcat si rolul erotismului. Naturalismul si psihanaliza pot servi explicații, dar acestea pot fi principial eterne. **Cherchez la femme !** explică mai bine lucrurile decît psihanaliza, atît în cazul unui Pahontu, cît si al unui Rotaru, Utalea si altii. Important este că erotismul constituie nu solutia de contracarare a politicianismului, ci numai una din ipostazele esuate ale acestuia. Ce înseamnă aceasta ? În primul rînd, faptul că în noile conditii ale functionării clasei politice, vechile relații interindividuale au devenit irelevante. Nu se mai nasc conflicte majore din cauza iubirii, iubirea nu mai poate opri un război. Erotismul si politica sînt parcă alternativele unei situații existențialiste : nici una nu se poate realiza prin cealaltă, oricare duce la esec. Iată deci o viziune neutralizantă, de o extremă modernitate, atît de cunoscută literaturii postbelice, de la Sartre la Grass.

O axiomă a naturalismului este impersonalitatea. Orice cititor normal va remarca faptul că nu există nici un personaj sau doctrină favorizată de prozator. Există o obisnuință a realistului de a-si evidentia viziunea asupra lumii sau problemelor sociale prin personajul central, prin „erou". Naturalistul refuză un asemenea punct de vedere subiectiv, preferînd să devină el însusi „natura". În **Gorila** personajul central există, dar el nu este simpatizat : rolul său este doar acela al unui pretext pentru concentrarea verosimilă a unui număr de fapte, situații si personaje necesare constituirii imaginii clasei politice. Fiind **martor,** un asemenea personaj este si **mărturie,** adică material nesupus interpretării de către autor. Tinînd seama de această particularitate a personajului naturalist s-ar putea si ar fi util să se renunțe si la prejudecata mai veche, după care Titu Herdelea ar fi neapărat un alter-ego al prozatorului. Titu Herdelea apare si în **Gorila,** ca ziarist îmbătrînit si rutinat, devenit fără voia lui deputat cu ceva bun simt, dar atras si de micile fapte, vorbe si intrigi ale Camerei, avînd în Niculina o sotie grobiană, descinzînd direct din Chirita lui Alecsandri sau din **Gaițele** lui Kiritescu, si în Zachi un fiu mitocan si fascist. Caracterul de obiect conferit personajului central poate fi continuu probat de prezentarea sa detasată ; adeseori functionează ironia, care este un act deliberat sau un produs secundar al distanțării si chiasmului naturalist. Personajul este privit fără menajamente, indicîndu-se ceea ce are bun sau rău, meschin sau elevat. Bogatul Utalea îl ignoră sau simulează ignoranța, reactiile lui Toma sînt meschine : „Pahontu, în primul moment, văzîndu-se atît de cîntărit din ochi, se burzului ; cuvintele însă îl măgulră. Dorea pătimaș .să fie cunoscut, mai cu seamă în lumea bună, întocmai ca un poet revolutionar". În altă parte, aceeași dualitate a personajului : „Se gîndea neîncetat că trebuie să plece, că el nu e făcut pentru viața de salon falsă, ipocrită unde nimeni nu spune ce crede si nu crede ce spun altii, si totusi nu putea pleca pentru că tocmai viața aceasta îl hipnotiza si o rîvnea cu patimă...". Sau, cîte-o precizare a ridicolului : „Pahontu se crezu dator să intervină cu obisnuita-i emfază". Dar si sinceritatea intensă a sentimentelor : „Pahontu izbucni deodată dureros de înăbusit". Toma e un nod de conflicte, un personaj complex si tocmai de aceea „neaccentuat". Fiu de tăran sărac si rămas încă sărac, el este ros de toate ambitiile într-o epocă „a demagogiei si oamenilor de afaceri" ; se stie superior celorlalti, dar este fascinat de lumea de sus, care nu e neapărat si superioară ; prins într-o căsnicie burgheză, trăieste dragostea vietii sale pentru o femeie din lumea pe care-o disprețuieste, pe care-o alege tocmai pentru că l-a jignit initial. Tatăl său speculează eroismul din primul război, ca si fiul, pentru a obtine o anumită superioritate ; totusi, fiul e un idealist : „Nu-l ispiteau averile. Ambitiile lui urmăreau o glorie albă, imaculată". Apoi, desigur, renunțarea la orice ambitie, pentru o femeie...

Unele fixări de situații, unele mișcări sînt, prin răceala detasării, comparabile cu cele mai fine pagini flaubertiene. Iată reprezentarea magistrală a unei manifestații de regrupare politică : „Pe urmă Rotaru a rostit un discurs patetic, parafrazîndu-si întelegent interviewul si adăogînd o apologie a doctorului Ionescu subt a cărui energică si întelească comandă partidul democrat si cu adevărat national va cîstiga izbinda cea mare, izbînda românismului însusi. Citeva minute păreau că se vor dărîma zidurile de ropotele ovatiilor. Seful răspunse tot atît de patetic dar mai scurt făcînd elogiul lui Rotaru, mare jurist, mare orator, mare om politic si mai presus de toate mare român. În mijlocul altui puhoi de aplauze doctorul Ionescu a îmbrătisat călduros pe Rotaru. Pe urmă Rotaru a îmbrătisat pe Pahontu, pe urmă Motroc pe Rotaru, pe urmă Motroc pe Pahontu si așa mai departe, în vreme ce aplauzele frenetice nu mai conteneau si emotia lucea pe toate fetele".

Desigur, aspirînd către obiectivitate, un roman naturalist, distantat, devine dintr-un punct de vedere excentric, partizan, obiectivist sau „dusmănos". O asemenea apreciere poate fi valabilă într-o epocă dezechilibrată, dar nu si într-una calmă, lucidă, cum este cea actuală. Fără îndoială ceea ce i se poate reprosa autorului este lipsa de atitudine, marcată chiar si prin finalul suspendat, care nu oferă nici măcar informația cu privire la sentința în procesul lui Ionescu, fratele de cruce criminal. Dar o asemenea obiectie este superfluă astăzi, atît din punct de vedere problematic cît si artistic. Mai întîi, pentru că romanul, fiind o punere a datelor în joc si nu o interpretare a lor, este un foarte modern **roman deschis** sub raport problematic. Acest tip de structurare a ficțiunii lasă posibilitatea cititorului lucid să interpreteze el faptele, cunoscînd de altfel si consecințele istorice. Un argument pentru acest modern roman distantat îl constituie chiar romanele politice nedistantate esuate definitiv : toate acestea, de la **Tigrii** lui Protopopescu la romanele lui A.G. Vaida n-au fost omologate de istoria literară, în ciuda unor aprecieri conventionale momentane...

O altă problemă este aceea a cheilor. **Gorila** este un roman cu chei, se afirmă, si este foarte probabil să fie așa. Dar cheile ridică în literatură serii duble de probleme. Pe de o parte, ele sînt manifestări ale mimesisului si împlinesc un deziderat al realismului care pretinde modele pentru ficțiunea beletristică. Pe de altă parte, dacă nu este la mijloc frica de consecințele reprezentării unor personaje istorice încă destul de vii pentru a reactiona, mascarea prin chei constituie un procedeu de generalizare si stilizare caracterologică, de depășire a fenomenalului în favoarea legicului si artisticului. Între aceste limite oscilează întreaga literatură. În **Gorila** mascarea poate fi explicată prin ambele serii de determinări. Numele monarhului nu este niciodată pomenit : se vorbește de „suveran", „rege", „coroană", „palat" ; nu apar indicațiile „fascist" sau „legionar", organizația teroristă este indicată prin „Fratii de cruce". Asadar, Rebreanu a vrut să dea romanului său si prin acest procedeu, generalitatea si distanța. Procedeul cheilor a fost familiar de altfel tuturor epocilor. Se caută chei în tragediile clasiciste si n-ar exista nici un motiv să nu se creadă că si poemele homerice au avut chei. Cheile caracterizează romanele postbelice ale unor George Călinescu si Marin Preda, Eugen Barbu si Ion Lăncrănjan : dar nu ele dau dimensiunea absolută a operelor lor. Rolul cheilor este momentan, satisfăcînd interesele unei estetici a momentanului, dincolo de care rămîne însă ficțiunea artistică sprijinită pe propriile-i calități si nu pe determinări. Or, si din acest punct de vedere, **Gorila** este un roman remarcabil, unul din marile romane românesti care merită soarta tuturor celorlalte.

Marian Popa

HEROS – călărețul trac

„Niciun cult al zeităților n-a lăsat în ținuturile locuite de traci — cele două Moesii, Dacia si Panonia — mai multe urme decît așa numitul Călăret-Heros", scria, acum o jumătate de secol, savantul bulgar Gavril Kațarov, ale cărui lucrări continuă să rămînă fundamentale în acest domeniu. Iar săpăturile arheologice care au urmat au scos la suprafață un număr din ce în ce mai mare de asemenea mărturii, diseminate pe teritoriile Bulgariei, Iugoslaviei, României si Ungariei. Dar epitetele si functiile sub care apare respectiva divinitate continuă să lase deschisă problema, mereu mai grea, a rosturilor si înfățisărilor sale înainte de a intra în circuit cu zeități ale elinilor din Pontul Sting, înainte ca populația tracă să fi împrumutat în iconografie tipul eroului călăret elin.

Spre desluşirea acestora — pe cît posibil — se îndreaptă în primul rînd studiul de față. Iar în drumul spre ele apar mai întîi unele reliefuri mai remarcabile, cînd reprezentările sub care ne-a ajuns respectivul Heros-Călăret Trac au putut fi împărțite în trei mari grupe bine cunoscute.

— Iar noi să ne îndreptăm acum spre descifrarea mesagiilor aduse, transmise de aceste reliefuri, să vedem cum s-ar putea desprinde, contura mai apropiat, din umbra vremilor, Călărețul Trac.

Si în urmărirea scopului propus din marea bogăție a epitetelor, din care unele vor fi indicat locul, tribul unde era adorat, în mod firesc mult mai numeroase — **ajunse pînă la noi,** aproape toate, în scriere elină :

Aularchenos (Aularkenos).
Baridenthes,
Baskidithias,
Kendrisos,
Manimazos, ori Manibazos,
Vetespios, Outaspios,
Pyrmeroylas, Pyrymerylas,
Saldobyssenos, Saldoboysenos,
Saldokelenos,
Stovroyloos, Strooyla,
Tarsozie (is)
Zeindroymenos.

Si să vedem ce lumini ne-ar putea aduce acestea în calea reconstituirii portretului său dintîi, sub „retusările", ori notele suprapuse — cînd unele ne-ar aduce numai mărturie despre locurile, tribunile unde a fost el adorat — așa cum am spus ; si astfel pot fi considerate numiri ca **Aularchenos, Saldoboysenos, Saldokelenos.**

Dind, deci, atentie relativă unor epitete ca **Zeindrymenos,** care ar proveni, iarăsi, de la un loc de cult al acestuia, să trecem la epitete semnificative, cum este **Baridenthes,** cuvînt compus, nelămurit pînă acum. În fața lui, noi punem numiri cu aceleași două elemente, sau cu unul, serie, în care elementul **baris** a fost pus în legătură cu elinul **phero,** latinul fero, „duc, port". Iar noi relevînd că în Laconia, cu mărturiile evocate mai înainte, mai avem un loc bogat în vin, care se numea **Denthis,** situație care se precizează, cînd ni se spune că în aceeași regiune, **denthis** însemna „vin", amintind că **dendalis** numea orzul si prăjitura făcută din făină de orz prăjit, ne întoarcem să lămurim străvechile cuvinte compuse trace, **Baridenthes, Denthebaris,** si traducem : (Locul sau zeul) „Purtător de orz", cînd, în lumina antroponimelor Denthebaris si Orsobaris, **Baridenthes** este mai curînd un epitet al respectivului Heros. Astfel epitetul **Baridenthes** vine să contureze mai puternic si variat reprezentarea sa cunoscută de mai înainte, divinitate ocrotitoare a lucrărilor agricole ; vine în întîmpinarea si explicarea identificării sale cu Dionysos, zeul vinului, înlesnită pe această cale si prin informația repetat transmisă de antici despre pregătirea vinului din orz la traci.

Epitetul imediat următor în ordine alfabetică, **Baskidithias** pune grele probleme însă nu fără luminisuri la capăt să ne scoată la lumina dorită. Astfel, după întelesul dat de ele formei **baske** cu varianta **bastiza,** epitetul **Baskidithias** îl arată pe Călărețul Trac drept eroul divin care vine să stea alături de credinciosii săi, iute să-i asiste în toate nevoile ; o reprezentare în profund, larg acord cu rosturile sale cercetate, cu înfătisarea sa exprimată în epitetul de limbă elină, **Epekoos,** „Cel care ascultă rugile" etc. ; dar în fondul autohton ancestral, în forme poetice :

Fie-ti îngerii aproape,
Somnul dulce ;
(„Somnoroase păsărele").

Deosebit de interesant se ridică apoi numitul Heros — cu usoare variante de grafie sau pronuntie — în hypostaza **Vetespios Ovtaspios, Ovtespios** cu un clar element de limbă în al doilea component pentru care să se compare vechiul persan **aspa,** sanscritul acva — ; „Al calului, cabalin". La rîndul său, primul element ar putea să ne aducă mărturie despre hypostaza sa „Tînărul" — eventual si cu substrat zoomorf — dacă în ultimă instanță partea întîia a numelui său Outespios, vetespios, s-ar continua în cuvîntul român **vătui** „ied (miel) de un an", cînd componentul trac ar conține

Monezi dace

reprezentarea „Tînărul cal" „Minzul", ultim termen de origină tracă de asemeni.

O altă veche hypostază se desluseste, în continuare, din ce în ce mai bine — cu posibile deschideri spre stratul primar — mai întîi prin luminile pe care pot să le aducă epitetele sale **Stoyroyleos, Strooyla** — formele de limbă tracă — credem noi — ale epitetului său de limbă elină **Ischyros** „Puternicul Tarele" Iar îndreptătirea la o asemenea situare, interpretare a neînțeleselor cuvinte trace alături de care noi mai punem acum si numirea **Sterissa** purtată de tatăl vestitului rege dac Diurpaneus, care-i transmite lui Decebal tronul Daciei —, ne-o aduce compararea lor cu forme ca elinul **stereos,** anglo-saxonul steark, vechiul islandez **sterkr,** vechiul suedez **starker,** vechiul si noul german de sus **stark,** toate forme adjectivale, cu întelesul „puternic, tare": familie identică semantic, atît de apropiată fonetic de aceea căreia apartin, recunoscute dinainte antroponimile trace **Tarula, Tarsa, Teres,** hydonimul trac **Tearos** si cele iliyre, **Taros, Tara.** Iar dacă ultimul poartă si în zilele noastre acest nume, dacă la aromânii din Republica Populară Bulgaria se păstrează încă numirea de origine traco-phrygiană **Paris,** nume si al vestitului „erou" din războiul Troiei la aromânii din Grecia avem numirea de persoană **Zdrula,** hypocoristică **Zdru** (cu dentala sonoră în locul celei surde, după care si procesul asemănător, s»z), descinzînd din văzutul epitet al Eroului Trac.

Icoane atît de grăitoare simțirii noastre, dar încă nedesprinse clar din dimensiunea trecutului Spre noile punți-comparabile, într-un anumit sens, cu acelea pe care le-au trecut, în îndeplinirea lucrărilor eroii basmelor noastre, spre originarele rosturi, lucrări ale strămbunului Heros trac, se va îndrepta studiul nostru mai departe. Iar în zarea acestora, noi vom considera acum anumită figurare a sa pe relicfuri : înfătisat, nu o singură dată, cu două sau trei capete ; expresie pe acest plan a ceea ce ne-au spus ultimele epitete, cînd iconografia stă ca alt brat al policandrului, simetric cu acela purtător al numelui. Si astfel ne întîlnim cu justa explicație dată mai de mult acestei figurări : „mărturii ale unuia si aceluiași impuls religios de urcare în gradație, care (este) înmulțit cu numărul sfînt Trei, ca să dea expresie unei puteri sau unor functii deosebite". Situare în numirea **Trikakasbos,** cu puterea de potențare a numărului trei, în partea inițială a cuvîntului, redare elină, în acest mod, a formei pur lyciene **Kakasbos,** unde aceiași urcare în gradul potențării a fost exprimată prin reduplicarea primei silabe ; justă explicație pe linia căreia merg si ultimele cercetări privind aceste cuvinte, în domeniul lycian.

Si nu vom lăsa neauzit un martor neașteptat, venind într-un mod anatemizat (pentru a folosi o expresie a prof. academician Al. Rosetti) de prof. acad. Al. Graur si prof. I. I. Russu, aceea a continuității unor nume de persoană de origine tracă, pînă astăzi. Astfel, noi, pe lîngă numirile de această provenientă înfătisate mai înainte, venim si cu un vlăstar din aceeași familie cu mai înainte cercetatele, străvechiile Tarsa, Tarsozie (is), anume Tatarsi, prezent acum cu dublare fonetică a silabei inițiale, cu aceeași funcție de potențare.

Cît privește valențele iconografiei sale cu două si cu trei capete, clare, acum, în semnificația lor, nu este lipsit de interes să ne referim si la aceea cu patru urechi si patru mîini, a lui Apollon, în Laconia ; si încă — în sensul ei generic, de potențare, cu semnificațiile specifice corespunzătoare planului geo-mitic în care se situează —, reprezentarea polycefală a zeului fertilității **Svantovit,** în ținuturile baltice, în timpce, la polul opus, o figură mitică din Lituania, se luptă cu **Pasutis Ratoris,** călărețul sălbatec, pe un cal cu trei picioare, fără cap ; așa cum si în spațiul mitic mexican, reprezentarea, în arta plastică, fără cap si fără mîini caracteri-

Gheorghe Mușu

Continuare în pag. a 6-a

ștefan stoian

Păi așa se pune problema...

— Mă da greu vă mai lăsați măi oameni buni. Moare omul, ba îl apucă și sudecata de apoi până să binevoiți. Ce mai, boieri nu glumă.

— Lasă mă Marine, așa-i acu.

Coborau anevoie scările, femeia plîngea încetișor. Să tot fi avut vreo douăzeci de ani dar era îmbătrînită înainte de vreme.

— Ce să las, păi dacă și noi ăi din construcții...

— Deschide vere ușa, voi ăi din construcții.

Afară era ger uscat, zăpada scîrții sub tălpi. O urcară în mașină și o întinseră încetișor pe targă.

— Nu mai pot, mor Marine, mor.

Pricop o înveli cu pătrua aspră, îi aplică apoi un tamponament pe fruntea scăldată în sudoare.

— Stai blînd fetițo, zise, nu-mi fă necazuri. Hai că mai ai niței și scapi. Bă țărane, scoate bă cojocul.

Bărbatul îl scoase la iuțeală, dintr-un buzunar căzu pe podeaua mașinii o sticlă de rom care se sparse. Pricop trînti o înjurătură, înveli picioarele femeii în cojoc apoi coborî și înainte de a închide ușa mai aruncă o privire înăuntru. Era în ordine. Se urcă la volan, își aprinse tacticos o țigare Amiral și porni. Spitalul nu era departe, la cîteva străzi. Dibaci, parcă mașina chiar în ușa camerei de gardă. Un brancardier somnoros pe care Pricop nu-l cunoștea, se ridică anevoie din căruciorul pe care deobicei se duceau bolnavii și îi ieși în întîmpinare.

— Ce ai adus ? îl întrebă.

Pricop îl dete binișor deoparte, intră în camera de gardă.

— Sărut mîna, spuse, am o născtere în mașină și puse fișa pe cristalul biroului.

— Unde-i buletinul, întrebă o doctoriță, aduceți vă rog buletinul.

Pricop ieși, deschise ușa mașinii și în nici o jumătate de minut se înapoie cu el. Doctorița îl cercetă o vreme cu atenție.

— Nu e la noi, spuse după puțin timp, nu-i în raza noastră. Du-o acolo unde aparține cu locuința. Nu o pot primi.

— Mi-e teamă să nu nască în mașină, spuse puțin rușinat Pricop.

— Ei naște, nu naște. Fii liniștit.

— Știți cumva de ce spital aparține ?

— Habar n-am, răspunse doctorița și îi întinse documentele. Cine mai știe precis, nimeni. Vezi și dumneata.

Pricop vru să mai insiste puțin dar doctorița nu îi mai dădu nici o atenție ; copia ceva într-un registru. Se întoarse în salvare. Bărbatul ațipise cu capul între mîini. Femeia gemea ușor.

— Nu sînteți în raza spitalului ăsta, spuse, de ce spital aparțineți ?

— Nu știu, spuse încet femeia.

— Cum de ce spital ? întrebă deodată bărbatul.

— Așa bine, de ce spital ?

— Păi de unde să știu eu frățioare, ce eu am avut vreodată treabă cu spitalul.

— Bine, zise Pricop și coborî trîntind ușa.

Gerul se întețise. Pe cer stelele păleau. La orizont o dungă subțire, vineție, vestea dimineața. Porni repede spre alt spital. Aici vechea poveste. Doctorul, un bătrînel simpatic și vioi ce trăgea binișor spre pensie îi întinse documentele.

— Nu mai ține de noi din septembrie.

În ușa cabinetului își făcu apariția bărbatul femeii. Pricop care îl cunoștea pe doctor din alte ocazii, îi șopti la ureche ceva.

— Măi omule, nu depinde de mine, spuse acesta și ridică neputincios din umeri. Uite aici lista cu străzile, ce parcă de mine depinde. Arătă sub cristalul biroului, o listă lungă, bătută la mașină.

— Da de cine depinde măi frate, de cine dracului depinde, spuse Marin și îl privi pe doctor cu o mînie abea stăpînită.

— De ăia care au făcut-o, răspunse acesta, măi Pricop du-o domnule la Polizu.

— Păi ăștia care fac liste ce parcă ei nasc, zise din nou bărbatul. Poate pun mîna pe unul din ăștia și îl fac și pe el să nască, dacă nu-l fac eu să nască nici dracu nu-l face. Păi dacă așa se pune problema, atunci...

Pricop îl împinse încet afară din cabinet. El se întoarse apoi după documente, le luă, își ceru scuze și ieși în grabă. Bărbatul fuma rezemat de aripa mașinii.

— Meștere, hai să facem o afacere, nu mă las eu frecat de ăștia, oi fi eu de la țară, dar nu mă mai las frecat de oricine. Vrei un deca de vin ?

— Las că rezolvăm, rezolvăm noi ce mama dracului.

— Nu mai stau eu la frecat, îmi ajunge, sînt sătul pînă în gît. Păi dacă așa se pune problema, începu din nou bărbatul.

— Urcă sus și mai lasă gura că sperii femeia, Pricop îl bătu pe umăr, ia o țigare de colea. Uite că așa se pune problema.

— Atunci o dau dracului și plec. Ce mă tot rog eu de oricine p-acilea ? Nu mă mai rog de nimeni. Mă duci acasă ?

— Și cu ea ce facem ?

— Păi ne duci pe amîndoi, nu naste ea pînă acasă și acolo e mama și sor-mea. Se descurcă ele. Îți dau un deca de vin și o sută că nu mă duci departe. Eu sînt din Ogrezeni, nici treizeci de kilometri.

— Nu pot frățioare, stai să mai încercăm la Polizu, ascultă-mă pe mine, mai bine așa. Hai urcă.

O primiră la Polizu. O doctoriță tînără îi luă pulsul. Pricop își ștampilă singur documentul. Scoase din buzunarul halatului pixul și îl întinse.

— Semnați vă rog că sînt grăbit, mai am o naștere în mașină și trebuie să o reped pînă la Caritas.

— Dați numărul de circulație al mașinii să-l trec în registru.

Pricop îl dete, obținu semnătura. În prag apăru bărbatul femeii cu două pungi de plastic în mînă. Pricop luă pungile și le puse jos.

— Hai, îi spuse Pricop bărbatului, n-ai voie să stai aici. Acesta mai privi odată spre femeie și îi făcu un semn cu mîna de adio. La rădăcina nasului i se ivi o lacrimă săracă, de bărbat, ce adăstă o clipă acolo, apoi se prelinse spre bărbia nerasă. Ieși. Pricop îi întinse cojocul.

— Dacă mergi spre centru te duc.

Urcară. Să tot fi fost patru jumătate cinci, o luase din loc transportul în comun. Bărbatul tăcea și privea înainte și abea acum Pricop îi observă mai cu atenție fața arsă de soare, brăzdată de dungi caraghioase : fălcile îi jucau sub piele. Cînd ajunseră în Ștefan cel Mare slobozi un oftat ce-i zbură documentele de pe bord lui Pricop.

— De ce oftezi ?

Nu întoarse capul, se aplecase numai și aduna de pe jos hîrtiile căzute.

— De bine frățioare.

— Nu le mai băga în seamă că îmbătrînești.

— Numai zmecherie, nu întorci capul să nu dai de-o zmecherie. La mine la servici la fel, mă duc cu vorba de șase ani că îmi fac buletin, pă dracu.

— Nu prea se mai dau buletine, a înțărcat bălaia. Ai ceva relații ?

— Am pă dracu.

Tăcură o vreme.

Și băieții ăștia dela țară, se gîndea Pricop, ce naiba îi mînă încoace. Nici el care era atît de hîrsit de viață nu prea îi înțelegea. Singuri veneau la oraș și tot singuri îi cără spre Urgență, tăiați de cuțite sau zdrobiți de macarale sau beți pulbere. Rar, cîte o femeie, sau un șef, te ruga să fii atent cu ei.

— De cînd ești însurat ?

— Ce însurat, nu sînt nici un însurat, trăiesc numai cu femeia asta da copilul e al meu. Cînd oi face rost de buletin mă însor să nu mai zică socru că o iau numai pentru buletin. Nu sînt din ăia. Mă gîndesc că dacă nici acum nu-mi dau zmecherii buletin o iau și plec acasă. Nu mai stau eu la frecat, acuma le-am cerut butelie, aștept o lună, două, poate îmi vine și mie rîndul. Îmi dă, bine, nu, plec și fără ea.

— Ce-ai vrea să fie, băiat sau fată ?

— Păi băiat vroiam, să-l fac rapidist ca mine, să mă duc cu el la meciurile rapidului. Acuma mi-e egal.

— Ai avut mare baftă.

— Pă dracu, vrei să-ți spun eu cînd o să am baftă, cînd oi pleca acasă și mi-oi face seră să-i omor pe zmecheri cu ceapă verde și cartofi noi. Atunci o să am baftă, le arăt eu cum devine cu salata verde sau cu spanacu, ai bani plătești la băiatu un pol kilu de căpșuni, este ?

— Ziceam că ai avut noroc, ăștia de la Polizu sînt buni în nașteri ,sînt cam primii pe țară.

— Zi, zău.

— Zău, unii dau șpagă grasă să le nască femeile acolo.

— Vrei să tragi niței pe dreapta, uite colo la colț, aici. Vreau să iau niște țigări, tu vrei ?

— Nu, răspunse Pricop, nu, mulțumesc.

Ai dracului, la ce le merge mintea, se gîndea Pricop, si-i crezi proști. Bărbatul nu mai urcă în salvare, dădu ocol mașinii și deschise ușa din dreptul șoferului. Îi viri ceva în buzunarul halatului.

— Nu trebuia, zise Pricop.

— Lasă frățioare, ce parcă matale ești frun pricopsit. Bei și matale o bere. Am avut o sută și am spart-o în două. Hai să trăiești. Trînti ușa și porni să traverseze spre stația tramvaiului. Pricop băgă întra întiia dar înainte să pornească deschise ușa.

— Bă-i constructorule, zise, fă-i domne odată pe ăia să nască, vezi să nu uiți. Apoi porni încet înainte, în colț, la Lizeanu, o făcu la dreapta.

N-am putea spune, „Era o ceață pufoasă". Ar fi banal.

Era ceață. În locul acela era ceață. N-am putea spune ce era locul acela, sau unde era locul acela, din cauză că era ceață. Nu, dacă ar fi să ne referim vreodată la locul acela cu ceață, o ceață totală, vrem să spunem, am povesti strict despre zgomotele, cuvintele, conversațiile, șoaptele care se auzeau în ceață..

— Cîrr, cîrr, cronc, cronc.

— Nu mă atinge, nu mă atinge, se auzea o voce de femeie scoasă din minți.

— Șarpele, săriți, șarpele, se agita un grup de fete.

— Dar dumneata, pe cine admiri dumneata, ai putea spune, în afară de domnul Oscar Wilde ?

— Numai pe el, zise studentul, numai și numai pe el. A fost o mare minte.

— A fost prieten intim cu André Gide. Pe urmă s-au certat, chicoti celălalt student.

— Dar ce, zicea femeia, dar ce, n-ai putea să nu-i cumperi lui maică-ta pantofi. Cumpără-mi mie, mie, mie, mie.

— Dumneata nu ești serioasă, doamnă. Ce-ți veni să-mi oferi mie pachete de țigări americane. Eu sunt avocat. A-vo-cat.

Convins că ceața ascundea o lume, am pătruns în ea. Mi se lipea de haine, de mîini, de obraji, de mustață. Aproape nu mai puteam respira. Înaintam ușor, prin ceață, fără să văd nimic, decît un cenușiu pufos, vom spune, teribil de pufos, înaintam ușor de tot prin ceață, ea mi se așternea sub pași, pluteam. Cînd deodată, un parfum și o căldură bine cunoscute, se apropiată. O mînă de femeie, caldă și plinuță, mi se așeză în palmă.

— Bună-seara, bună-seara, șoptea ea cu o voce ușor panicată.

— O, bună-seara, bună-seara, rosteam eu, supunîndu-mă regulilor locului cu ceață.

— Domnule, dragă domnule, dumneata, simt de la distanță, ai un suflet, ca și mine, slav. Să ne plimbăm prin ceață, să discutăm, să-ți povestesc ce mi s-a întîmplat.

Înaintînd alături, ea îmi povesti mai bine de un ceas, cu vocea aceea a ei panicată, o poveste înduioșătoare de iubire.

— Acuma, rosti ea la un moment dat, ținîndu-și răsuflarea în modul acela al ei cu care mă obișnuisem, acuma ne vom despărți. Dar, dragă prietene, despre dumneata n-am apucat să-mi povestești nimic. Oi fi avînd și dumneata ceva pe suflet, nu-i așa ?

Asigurînd-o că nu m-a deranjat, că oricum nu aveam ce-i povesti, m-am despărțit de doamna cea ciudată, cu suflet slav. Parfumul ei nici nu stinsese bine, că un uruit îngrozitor se apropia.

— La o parte, la o parte, urla o voce aspră Ce, ești orb ?

Am sărit într-o parte, ținîndu-mi cu amîndouă mîinile paltonul.

Uruitul se apropia din ce în ce mai mult.

— Nu în partea aceea, urla vocea cea aspră, nu în partea aceea. În partea cealaltă.

M-am îndepărtat cît am putut mai repede într-o direcție contrară locului în care mă aflam.

Uruitul se apropia.

— Nu acolo, nu acolo, urla vocea cea aspră. În partea cealaltă.

Am sărit atunci într-o direcție contrară locului în care ședeam.

— Nu acolo, cetățene, nu acolo, ești orb, ești orb, urla vocea cea aspră și chiar în momentul acela, după ce sării într-o altă direcție, ceva greoi, duduitor, trecu pe lîngă mine, lovindu-mă la un genunchi, rupîndu-mi pantalonul.

Eram copleșit.

— O, nu te neliniști, îmi șopti deodată la ureche femeia cu vocea panicată, nu te neliniști. Deprinde numai legile orașului acesta !

— Ce fel de oraș este acesta, am strigat și am întins mîna către femeia parfumată, dar ea nu mai era acolo, parfumul se îndepărta, un chicotit ușor și panicat se auzea, undeva, într-o altă direcție.

— Nu vă neliniștiți, zise deodată studentul care vorbise înainte despre Wilde, nu vă neliniștiți. Luați un pahar cu coniac. Și-mi puse paharul în mînă.

— Îți mulțumesc, zisei, ducînd paharul la buze.

Un lichid amar, scîrbos, mi se prelinse pe limbă.

— La dracu, exclamai, aruncînd paharul.

— Șarpele, șarpele, săriți, șarpele, urlară niște fete și ceva greoi, alunecos îmi trecu peste vîrfurile pantofilor.

Înaintînd ușor, plutind prin ceață, mă pomenii rostind :

— Ce fel, ce fel de oraș este acesta ?

— Cîrr, cîrr, cronc, cronc. Se auzi o cioară și niște aripi mari filfîiră foarte aproape de fața mea.

Continuai să merg prin ceață, cînd mă lovii de ceva tare. Un stîlp. Obosit, mă așezai, mă rezemai, de el, privind ceața, totală.

Priveam concentrat drept în fața mea. Speram că mă voi concentra atît pînă la urmă, că mă voi concentra la maximum, voi vedea deodată miezul ceții, chiar inima ceții o voi vedea.

— Întotdeauna, reflectam așezat lîngă stîlpul acela, întotdeauna, am iubit un fel de fum, chiar mai puțin decît atît, am iubit o senzație subțire, subțire de fum.

De ce dar n-aș iubi deodată această ceață deasă, de ce nu aș iubi acest loc cu ceață.

Sunt bătrîn, rostii cu voce tare, mustățile îmi sunt cărunte, sunt singur, am iubit toată viața un fum chiar o senzație de fum. De ce nu aș iubi, acum, această ceață.

— Ah, ceața, ceața, șopti undeva femeia cu vocea panicată.

Ceața sunt eu, mai spuse ea peste un timp, și-și așeză mîna plinuță, în palma mea.

Continuam să mă supun regulilor locului cu ceață, căci altfel de ce i-aș fi luat mîna și i-aș fi sărutat-o ?

— Ceața, mă gîndeam, ceața. Stăteam așa și mă gîndeam de cîtva timp. Mai încolo, la distanță destul de mică, cred, cei doi studenți vorbeau pe rînd cu doamna aceea parfumată. Nu-i mai luam în seamă, concentrîndu-mă să găsesc miezul, chiar inima ceții. Deodată fui apucat de amîndouă mîinile de niște mîini omenești. Ele mă traseră în sus. Mă ridicam anevoie, ceața se retrăgea rapid.

— Ceața, am strigat îndurerat, ceața, ceața. Ceața se retrage, am strigat, unde se duce ceața ?

Deodată ceața dispăru. Eram pe o cîmpie nesfîrșită, era lumină, de fiecare mînă mă ținea cîte un tînăr brun, cu dinții sclipitori. Erau frumoși cei doi băieți și tineri, zîmbeau, părul lor brun, frumos, era umed de ceață.

— Ceața, l-am întrebat îndurerat pe cel din dreapta.

El mi-a zîmbit scînteietor.

— Ceața, l-am întrebat și mai îndurerat pe cel din stînga.

El mi-a zîmbit scînteietor.

— Ceața, am zis, scuturat de tristețe, de durere. Ceața.

— Ei, ceața, ceața, ziceau ei și se răsfățau în soarele cel slab, de toamnă.

ștefania iovu

Actorii

valeria deleanu

Mai ții minte zidul care se năruia

drumul nedomolit de apă,
trupul de nuntă care se împotrivea
în moarte să-ncapă ?
Mai ții minte cum m-ai zidit
într-o carne străină,
cum mi-ai dat nostalgic chip,
de înger biciuit de lumină ?
Mai ții minte lacrima-n fosnirea noii minuni
încercînd să sape să ceară un izvor
și fîntîna descîntînd femeiește
cerul tău de spaimă cerul tău de dor ?
Jelește-mă încă, jelește-mi lacrima de ceară
sleită...
Bolta își arată rănile vechi
de parcă ar fi fost omenită.

Cîștigă iar bătrînul pămînt

Îl iubesc pe Don Quijote,
Îl iubesc, am strigat.
Merg către moara roasă de patimi omenești,
rănesc trupul uriașului în mușcătura de vînt
depărtat.
Mă uit în oglindă, îmi privesc fața.
Ochii dau lumină orbilor prin ținuturi înverzite.

Pe umăr aripa așteaptă consfințirea,
martor e cavalerul în zale ruginite.

Nu te teme Don Quijote,
cînd e vorba să ne apropiem de bunătate.
Năting e risul din dreptul ferestrei.
Cîștigă iar pămîntul vitraliu luminate.

Îl iubesc pe Don Quijote.
Îl iubesc am strigat.
Deasupra nebuniei, de-alungul memoriei
îngrijite
primesc să-l iau de bărbat.

Iată buchetul de nuntă

mi-a strigat.
O sală de armuri adăpostind războinici
și părul meu lung tăiat de mii și mii de spade.
Și cînd sînt condamnată cer tumbe, domnule
Yorick,
dar cineva între capul lui și umbra mea șade.
E blînd, păzește regatul morților
și mă privește ce tristă sînt
sub voal de verbină.
Mireasa ta, prințe, îi spun
si-i sărut mîinile.
Eu singură în fața întrebărilor lui.
Enorma sală de arme
se topește încet în lumină.
Dacă n-aș fi fost ?
Dar sînt cu toată făptura sînt —
Prințe, cîndva m-ai dezgropat,
mîinile noastre se ating.

În așteptare, pe pod

Urmare din pag. 1

și să răscolească inimile n-ar fi sosit și nu s-ar fi oprit acolo în capul podului, acel om cu o privire rece, uscată, și cu un picior foarte ciudat. Parcă ar fi avut un trunchi moale de iederă și l-ar fi înfășurat în jos printre bandaje și răni, peste un alt trunchi care nu numai că-l îngreuna dar nici nu-l ajuta prea mult, și se vedea bine că nici nu-i convenea. Piciorul lui era o pușcă de fapt, o pușcă întoarsă cu țeava în jos și patul prins cu o curea la subsuoară, o pușcă inutilă în felul ei inițial și răzbunată parcă, transformată acum, supusă la probele unui exercițiu milenar. Omul se rezema cu mîna de închizător și își mișca, odată cu piciorul distrus, și cîrja aceea ciudată și grea și ceva aspru, ceva dușmănos se ridica aproape ca o înjurătură în aer, un praf galben-roșcat stîrnit de icnetul și tîrșitul acela al puștii în pămînt, se trăgeau rare și anevoioase, lungi focuri de armă parcă, iar omul, cu fiecare călcătură, împușca parcă pămîntul și se elibera. Noi ne-am retras, aproape că nu mai respiram, tăceam îngroziți și alarmați prin toată ființa noastră de un sentiment pe care nu-l mai cunoscusem pînă atunci. Pe teritoriul jocului nostru pătrunsese o lume stranie și mutilată. Bătrînii ne-au luat repede locul iar femeile au izbucnit în plîns. Și fiecare a început să-și strige bărbatul și copiii, fiecare avea pe cineva de chemat și așteptat. Omul a început să vorbească și, printre sughițuri de plîns, să spună despre unul și altul, pe unde l-a întîlnit și cînd crede c-o să se întoarcă.

O femeie, și rizînd și plîngînd, a venit într-un vîrtej cu o căruță cu cai și l-a urcat lîngă ea, ducîndu-l în sus, peste dealuri, acasă. Din ziua aceea noi n-am mai avut loc pe pod, nu ne mai puteam juca acolo pentru că, de dimineață și pînă seara, niște femei cu basmale și șorțuri negre se așezau pe scăunele la marginea podului și așteptau.

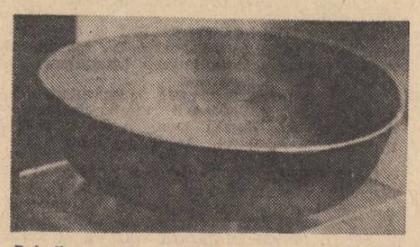

Bol din sec. II e.n. descoperit la Tîrgu Secuiesc.

16 AUGUST 1980 L4

teatru t

Spectacole

Într-un recent turneu Teatrul Tineretului din Piatra Neamț a prezentat două spectacole incitante, de factură modernă. Piesa lui Tudor Popescu, „Cuibul", care a cunoscut numeroase montări pe scenele țării (dintre care aceea de la Teatrul Vasilescu una memorabilă) găsește în regizorul Valeriu Paraschiv un interpret pasionat care-și propune să trateze această satiră la adresa unor moravuri curente cu mijloacele fabulei. Personificînd adică trăsăturile caracterologice ale eroilor ca spre a îndepărta orice ambiguitate, el polemizează implicit cu „blînda" doctrină a cazului ce face ca răul să pară mai puțin negru iar importanța lui abia marginală. Bestiarul va fi complet avîndu-l în centru pe însuși regele junglei (personajul Dincu) care nu este însă decît un leu jerpelit, de circ, executînd numere de dresaj cu subordonații săi în interiorul propriei cuști. Prin urmare satira este vehementă, directă dar, prin chiar formula adoptată, fără prea multe variațiuni, regizorul apelînd la mijloacele comicului de situație pentru a da mai multă culoare scenei. Cu excepția episoadelor onirice, vădit adăugate, spectacolul este clar în intenții, fiind totodată montarea cea mai realizată a acestei comedii după aceea menționată mai sus. Remarcabilă este și distribuția compusă din Gheorghe Dănilă, Eugenia Balaure, Ion Mușcă, Constantin Ghenescu, Cristian Eugen Motriuc, Mircea Bibac, Maria Marina, Mihai Cafrița, Mariana Buruiană. Vasile Jurje este creatorul unui decor care materializează un sens și susține un spectacol.

Alexandru Tocilescu cu al său „Program special L. B." nu se prezintă într-o postură aparte în raport cu ceea ce am ajuns să considerăm că îi este propriu, firesc. Alegînd piesa lui Stephen Poliakoff, care a văzut lumina scenei și la Teatrul Bulandra sub titlul „Cum se numeau cei patru Beatles" el trebuie să fi fost atras de posibilitatea de a face spectacol tocmai cu acele elemente care teoretic îl inculpă. Căci muzica ușoară, subiectul acestei demonstrații, este spectacol pur. Moralmente însă, prin falsele iluzii, violențe și vidul mental pe care le generează, ea poate deveni un factor nociv. Urmărind evoluția subterană a unui atare proces, Tocilescu preferă argumentelor abstracte carnea evenimentelor. Scenografia lui Francois Pamfil mai ales prin acea imagine a buncărului cenușiu și parcă igrasios din care sînt lansate visurile stereotipe de pe benzile de magnetofon, marchează plastic ideea regizorală. Spectacolul este fluid, tineresc, fără complicații de prisos. Totuși, poate că diferența de virstă între personajul Leonard Brazil (Cornel Nicoară) și Rex (Răzvan Ionescu) este aici cam mare, lucru care nu rămîne fără consecințe asupra ansamblului. În celelalte roluri îi notăm în ordinea interesului pe actorii Anca Bejenariu, interpreta rolului Jane Harris, Mariana Buruiană (Nicola Davies) și Constantin Ghenescu (Big John).

Valentin Dumitrescu

televiziune tv

Un laborator singular

Una din emisiunile cele mai vizionate și cele mai discutate ale micului ecran, **Antena televiziunii**, realizată de lungă vreme de un poet foarte cunoscut : Adrian Păunescu, este din păcate și una din emisiunile despre care se scrie puțin. Această emisiune, adesea cu reușite excepționale, este într-adevăr o „antenă a televiziunii", prezentă în mai toate județele țării, avidă de noutăți culturale, promptă în a le propune telespectatorului. Cite emisiuni ale televiziunii mai au o arie atît de largă de prospecție, cîte emisiuni ale televiziunii înfățișează aspecte atît de inedite sau surprinzătoare ale vieții spirituale a țării, cîte alte emisiuni au propus telespectatorilor sau instituțiilor artistice atîtea talente, unele complet necunoscute, cum face neobosit emisiunea concepută și realizată de poetul Adrian Păunescu în toate colțurile țării ?

Este în rivna acestui viguros și patetic poet ceva din interesul pentru viața creatoare neștiută a celor mulți pe care-l aveaua pașoptiștii. Prezența **Antenei televiziunii** pe micul ecran este un puternic suport al celor care nu au uneori posibilitatea de a intra în marea competiție a valorilor, deși o merită incontestabil. Antena televiziunii e un spectacol tonic, pe măsura realizatorului ei, o manifestare culturală singulară și fericită prin spiritul de emulație culturală, artistică pe care-l întreține. Momente uitate de artă populară sînt scoase la lumină și înfățișate spectatorilor într-o haină prin care n-a trecut foarfeca instructorului Caselor de creație. Tulburător a fost un joc de bărbați de pe lîngă Bacău de o străvechime evidentă, după cum în altă emisiune un dans de femei ne-a obligat să acceptăm că șirul fetelor de la Căpîlna, ca un unicat, indiscutabil, nu este totuși fără corespondențe artistice pe aria țării. Tot aici ar trebui să adaug descoperirea unor autentici rapsozi populari, într-un județ crezut pînă acum fără vechime folclorică : Ialomița. Pe lîngă contribuția la sporirea prețiosului relicvar al creației populare, **Antena televiziunii**, găsește datorită excepționalului ei animator și realizator, talente noi, care cunosc aici prima treaptă a lansării. Excepțională a fost apariția tinerilor frați Chiriac, Ion și Gelu (15 și 17 ani), care au realizat un remarcabil duet, chitară și acompaniament vocal, pe textul **Mortii căprioarei** de Nicolae Labiș și al **Țărăncii** de Adrian Păunescu. Timbrul lor, puritatea vocii, tensiunea aspirației care străbate interpretarea acestui atît de tînăr și necunoscut cuplu, sînt o nesperată promisiune.

Antena televiziunii este și un viu cenaclu de poezie. Aici se recită ori se cîntă multă poezie contemporană și nu există credem instituție contemporană care să fi făcut mai mult și mai eficient pentru difuzarea unei părți a poeziei noastre de azi decît această campanie artistică a poetului Adrian Păunescu, intitulată **Antena televiziunii**. Ar mai trebui să adăugăm aici meritul pe care această emisiune îl are în promovarea și popularizarea unor actori, a unor formații de muzică tînără. Dar ne oprim, pentru moment, aici. **Antena televiziunii** e un laborator viu, de creație și continuitate culturală și el este opera unui scriitor : Adrian Păunescu.

Spectator

radio r

Miorița

Atît de răspîndită, atît de cunoscută, atît de lesne confundabilă ideii de folclor este „Miorița" încît auzind-o, rostindu-i numele, doar din cînd în cînd gîndurile ne mai poartă spre ținutul Vrancei spre a urca (alături de timp sau înapoia sa, alături de drumul asfaltat și mai mult de cărările dealurilor împînzite de turme de oi) în sus, la Soveja pentru a o descoperi încă o dată și încă o dată, în varianta ei ce apropie (dacă nu înseamnă chiar) perfecțiunea. Ținut de legendă, istorii și povești, Vrancea „este o imagine în mic a țării" (Constantin C. Giurescu) de la varietatea formelor de relief și diversitatea vegetației pînă la bogăția folclorică, de la legendele istorice venind de la întemeieri pînă la „Pe aici nu se trece". Vrancea continuă să fie o admirabilă sinteză a spiritualității românești, a istoriei românești căci rostindu-i numele așezărilor Focșani, Odobești, Panciu, Mărășești, Vrincioaia, Nereju, Milcovul, Soveja, Oituz, Măgura Străoana îți simți inima pulsîndu-ți nu numai sînge. Focul viu de la Andreiașu și oalele meșterilor de la Irești, comunitatea Nerejului în parte descîntată ca și cea a Sovejei pentru care lingviștii mai emit încă teorii, piatra de hotar de la Focșani și mausoleele Mărășților sau Mărășeștilor (înălțate în cîmpuri tot astfel cum se înalță fîntînile ce au nume de oameni) spun despre o viață ce s-a petrecut pe aceste meleaguri neocolite de fierberile neamului.

George Antohi (care mi se pare nu numai un excelent realizator de emisiuni, dar și un reporter cu mari disponibilități) s-a deplasat acasă, în Vrancea, spre a participa și a realiza „revista de etnografie și folclor" Miorița la „Festivalul folclorului vrîncean" (astfel încît „Miorița" s-a simțit pe deplin acasă). Manifestarea, începută la Paltin la 27 iulie, va cuprinde într-o lună de zile (se va încheia în ziua de 23 august) bogate programe artistice cu autentice valori ale ținutului vrîncean. În numai douăzeci de minute cît a durat emisiunea am putut asculta eșantioane de folclor curat, ceea ce, să spunem cinstit, ne-a făcut să credem în perenitatea artei. Sigur, emisiunea trebuia ascultată, nu are rost s-o povestesc eu acum. Am sugerat doar ceva : astfel de manifestări artistice autentice sînt un adevărat tezaur și nu ar fi deloc rău dacă înregistrările (poate s-au făcut, nu știu) să fie bine făcute și fonotecate, păstrate cu grijă (dar nu sub cheia) de radiodifuziune. Și nu ar fi deloc rău dacă ele s-ar difuza pe posturile noastre cu mai mare frecvență, scoțînd din circuitul public acele false stilizări cu care ne-au cam obișnuit unii dintre cîntăreții noștri.

Să nu așteptăm doar o emisiune (scurtă) spre a dovedi că folclorul nostru autentic există încă. Mai degrabă să învățăm profesioniștii ce înseamnă artă autentică, decît să-i îndepărtăm pe amatori de la adevărata lor vocație oferindu-le de cîte trei ori pe zi oftaturi lirice.

Constantin Stăn

ion lică vulpești

Vioara spînzurată

muri și Grigore-al Linții. La Bobotează, sau ca să fiu mai exact, chiar în ziua de Sfîntul Ion. Cum muri, nu se știe precis. S-au dus dimineața doi copii ai lui Matei Băcănie care-i aduceau apă, îi tăiau lemene și-i făceau focul. Au tras de ușă, ușa încuiată. „Nea Grigore, nea Grigore", nea Grigore nimic. Numai Dolofanul, pisoiul cît un miel, năpîrlit în jurul gîtului, cu care minca dintr-o farfurie veche, lovea cu dinții în geam, făcuse coada par și chiuia, chiuia.

Sicriul ieșea din casă, mergea drept și nemișcat, sprijinit în vreo patru perechi de mîini ca niște furci. Cerul era soios, ningea mărunt, zăpada urca și cînta o cucuvea. Dealurile, uriașe piepturi albe, scoteau liniște mahmurie și se încărcau cu pulbere din sita cerească. Între ele, jos, în fundul unei copăi satul dormea somnul rătăcit în amorțire albă. Visele ardeau în pocnete de vreascuri și ieșeau trimbe de fum pe coșuri. O limbă de pămînt, ca o spinare de cămilă urca știrbă, gîrbovită și nimicită de apă spre vîrfurile dealurilor. Tot acolo, spre cerul negru aiurit în nori negri de zăpadă urca și nasul lung și uscat al lui Grigore — al Linții. Ieșea din sicriu și se lăsa bătut de besmeticeala fulgilor. Opt mîini sprijineau sicriul de scîndură negeluită.

Sicriul ajunge lîngă poartă, mîinile ca furcile au înghețat, au înnegrit, capetele de sub el se uită speriate unele la altele, izbesc în pălimarul putred, picioarele au sunat sec și calea devine întoarsă. Nasul lui Grigore o ia înapoi într-o altă cățălărie a fulgilor care se așează domol pe vîrful uscat, făcînd un bobirnac alb, pufos.

Și cum mergeau cu el așa înapoi de la poartă înspre casă, Blegul Căpistere, îmbrățișase o ulucă putredă și amărită și murea de ris. Ca să fiu mai exact, rîdea de-i trosnea nu știu ce pe jos și bea dintr-o sticlă țuică și cășunase pe uluca aia, care nu știu cum de-l ținea leșinat de ris și cînd nu rîdea turna din sticlă, dar n-apuca să înghită că-l lua pufneala și o ploaie de stropi îi învrejbuia gura cu niște buze noi, lăsate ca la cai cînd rod ceva cu dinții : „Ce-ai, bă, nea Blegule, e păcat, asta se ia, bă, ești mai mare cu vreo cinci ca el, ia vezi !". Căpistere n-auzea, rîdea, bea, pufnea, apoi iar rîdea și bea și pufnea și cînd îi ieșiseră ochii din cap : „Tu-ți groapa în cur, Grigore, nici acum nu știi ce vrei" și iar rise, bău și pufni.

Într-o cameră în care pereții erau căptușiți cu straturi de fum, unde într-un pat cu paie roase acoperit cu o pătură mîncată de găuri, se odihnea Grigore — al Linții, ardea o chită de luminări și lumina lor cădea pe bărbia întoarsă, pe nasul ud și galben. O cameră în care umbrele și paianjenii, danful și grămezi de muște moarte, un hoit uitat la piciorul patului duhnea, Grigore dormea în casa lui de veci, frumos și mîndru.

Îl scaldă două femei, ca să fiu mai exact, Fița lui Bobîrlău, care strigă la cealaltă Măria lui Dințatu să-l frece bine că n-o să-i dea drumul așa. „Apă caldă, apă caldă, hai cu apă caldă. Săpun, săpunul, hai cu săpunul. Dă-i, Mărie, dă-i, nu-l mîngîia !". „Îi dau, îi țață Fiță, îi dau, frec ca la rufe, dar nu-i găsesc pielea". „Pielea e pe oase, săracul, mă mir cum le-a mai ținut". Și cum îi suceau și-i luau straie de lut, îi alunecase din mîini, și se îndoise puțin și aici Blegu Căpistere iar risese, dăduse sticla Mării Fugăreața, care văzîndu-l ocupat cu risul, gîlgîia. „Ce-ai, nea Căpistere, iar te-apucă?" „Uite cum se gîdilă Grigore, uitați-vă cum rîde. Cum se gîdilă, tu-i groapa lui". Pe urmă Fița lui Bobîrlău îl ocoli de cîteva ori și-i tăie în lung cu degetul buza de sub nas, îi luă în răspăr mustața și-i zise ălelalte, ca să fiu mai exact, Mării lui Dințatu să-i scoată cărbunii din pămătuful ăla de sub nas, cu care a lins săracul toate oalele. Și aici Blegu Căpistere slobozi din gît : „Aoleo, Cogin al meu, Pupați-aș mustața ta, cu care lingea oala", dar pentru că se întinsese prea tare, corzile gîtului îi plesniră, cîntecul se rupse și un alt ris horcăit porni la vale prin nămeții de zăpadă, alergînd peste salcimii goi și uscați. „Rizi, nea Căpistere, rizi, da rizi a pagubă și a jaf" zise nu știu cine și el își săltă căciula și-și trecu grebla ghiarelor prin păr. „Ei, jaf în ciuperci, ce-am avut și ce-am pierdut, caprele tot alea sînt, uite-o a lui Grigore cum roade gardul, cum o fi stat la el, că muiere n-a putut ține, o las dracului de ciută, mai bine-mi iau o capră, c-o mulg eu nu ea pe mine, îmi spunea". Și acum Blegu Căpistere luă o vioară știrbită de gît și începu să cînte Cogin sau Grigore...

Și cînd termină agăță vioara într-un ciot, se îndreptă spre cei din ușă, ca să fiu mai exact, spre Drigă Ciuciulete : „De cînd mă știu, Drigă, a tremurat cămașa pe mine să nu i-o iau înainte, dar și pe el a tremurat să nu mi-o ia, da' degeaba că uite-l. Și acum cînd văzui visul cu ochii să nu mă bucur ?. Păi spune, Drigă, spune tu. Că-mi pare rău că e iarnă și ger și viermii pămîntului sînt înghețați și nu-i văd urcîndu-se pe el să-l dibuie și să-l pieptene, că el a tot visat să-i vadă pe mine, dar n-a avut norocul ăsta. Tu ce zici, Drigă, or fi viermi vii acum, în pămînt e cald, eu cred c-or fi, ai ?. Tu ce zici ?".

Cădelnița de aramă suflată cu argint urca și cobora, se repezea înainte și înapoi, scotea fum și miros de tămîie. Ninsoarea se oprise, pe sus urla un pui de vînt și patrafirul popii lucea alb-gălbui. Un stol de ciori croncăni pe deasupra coșului, Dolofanul cel cu gîtul gol stătea lîngă capră și se uita speriat în curte, tresărindu-și coada la fiecare lovitură a ciucurelului legat de lanțul cădelniței. Capra behăia lung și tremurat, își înfășurase funia de un salcîm pe care îl jupuise de coajă și o mîncase cu mărăcini cu tot. Dolofanul și capra erau singurele ființe pripite de vrerea oamenilor care se plimbau fără nici o supunere, făceau ce făceau din curiozitate și foarte rar erau cei care se puneau bine cu Cel de Sus. În rest, era vorba de ceea ce ne trebuie mereu, tot mai mereu : Omenie.

La jelit nu se mai gîndea nimeni. Cine să-l jelească ? Avea poftă cineva să strige pentru un străin vrute și nevrute ? Și iată că avea cineva. Ca să fiu mai exact, Măria Fugăreața. Veni pe după colțul casei, sări în sală, așa parcă ar fi sărit din lac în puț și cum își găsi ea un glas că dîndu-i drumul, răsuci toate capetele și puse

Statuie de marmură reprezentînd pe Hercule cu Telefos descoperită la Băile Herculane (sec. II e.n.)

pe fugă vreo trei copii care scărmănau într-un foc în care ardeau pantalonii lui Grigore și nu prea ardeau pentru că erau îmbibați cu de toate. Dolofanul țîșni pe gard și de acolo în vîlcea, iar capra rupse funia și o rupse și ea la fugă. Se numea jelit, dar Măria Fugăreața cînta. Și cînd tăcu, Blegu Căpistere îi întinse sticla, ea o respinse și bău tot el. Apoi începu să lălăie și printre lălăieturi aruncă „Aoleo Grigore al meu, după tine-mi pare rău", după care stătu pe sală și începu să rîdă.

Cele cîteva mîini proaspete și odihnite luară sicriul și-l scoaseră pe sală. La poartă aștepta căruța cu boii. Blegu Căpistere rămăsese cu gura căscată într-o bucurie tembelă și bătea din picioare. Drigă veni lîngă el, îi dădu un ghiont în ceafă, apoi îl bătu pe spinare ca pe un animal.

— Rizi, Căpistere, rizi și te bucuri, dar și tu ai făcut umbră pămîntului degeaba.

— Ei, și ?. Mi-e mie bine acum, mi-e.

— Așa cum ai auzit. La Grigore veni ajutor de la C.A.P., sări tot satul că barim era om bun. N-a făcut nici un bine, dar nici rău n-a făcut.

— Și eu ?

— Tu ?. Mai gîndește-te. Trezește-te oleacă și ia-o înapoi pe firul vieții și adu-ți aminte.

— Ce tot..., vru să mai zică ceva Căpistere, dar își înghiți cuvintele pentru că tocmai ieși popa, care stătu drept în fața lui, îl privi puțin și-i zise :

— Ce-i, nea Căpistere, te-ai distrat la moartea prietenului, nu-i așa ?. Blegu Căpistere, care înțelese că vorbele popii repetau într-un fel pe cele ale lui Drigă, o luă la fugă. Dar nu ieși pe poartă, ci prin spatele casei, se repezi la vale, alunecă, porni tiriș și nu se mai opri decît în ripa din fundul girlei. De unde nu se mai sculă... N-avu cine să-l mai jelească. Măria Fugăreața plecase.

Numai vîntul care se pornise mai tare, se izbea în vioara rămasă spînzurată în salcîm și corzile vuiau și chiuiau a pustiu.

Urăsc biciul...

Urăsc biciul care
l-a chinuit
pe Eminescu
bolnav

★

Lipitoarea socială
calm și cinic
retează cu dinții
esența vitală
a geniului

★

Sfîșiat
între geniu
și viața socială

★

Patria utopica
leagăn de aur
visul pentru paria
poetul

★

Fie blestemați
acei care întunecă
copilăria
copiilor
mei
puternicul soare
inimitabil
al poftelor lor
nevinovate !
Fie ca
un cîine mare și negru
să mănînce în veci
sămînța copiilor
acelor blestemați
De s-ar grăbi noaptea
noaptea cea adînc strivitoare
de lege
și o boabă de sînge
să se rostogolească
de pe buzele
acelor blestemați !
De s-ar grăbi noaptea
noaptea cea adînc strivitoare
de lege
și un ac înroșit
să se înfigă
în ceafa
acelor blestemați

★

De s-ar grăbi noaptea
noaptea cea adînc strivitoare
de lege
și un drug de fier înroșit
să străpungă
inima acelor blestemați !
O, de-ar înflori mai devreme
noaptea cea adînc strivitoare
de lege
să mai pot cobori
singură în fîntînă
și un cîine mare și negru să miriie
tot mai înfundat,
tot mai liniștit
la gîtul mamei
acelor blestemați !

★

Cutremură-te
Tu știi
cît de mult
îmi lipsește
pacea

★

Sfînt este copilul
lezat de
angrenajul social

★

Pentru ultima oară
deasupra mîinilor tale
împreunate
Oda în metru antic !

★

Numai Orfeu

florica mitroi

numai
numai Orfeu cu tine
de-a pururi de-a pururi
să ai parte
de această binecuvîntare
de-a pururi de-a pururi
cu tine
copilul meu pierdut
cîntecul lui să facă să-ți tresară
pleoapele ochilor
într-un vis drag și fericit
Megentropia, negentropia
să ai parte
de această binecuvîntare
de-a pururi de-a pururi
copilul meu pierdut
nu te voi întreba unde te duci
și nici
nu voi face semne tainice
pe pămînt
Megentropia, negentropia
să ai parte
numai Orfeu cu tine
într-un vis drag și fericit
nu te voi întreba unde te duci
și nici
nu voi face semne tainice pe
pămînt.

Eu sînt țiganca

Numai lapte și miere
vorbele mele
numai lapte și miere
pentru fecioara pe care
o nasc
să vă ridicați și să pieriți din
umbra mea singerindă
pentru fecioara pe care o nasc
și gura de sfinx rinced a lumii
să fie arsă
pentru fecioara pe care o nasc
Să vă ridicați și să pieriți
din umbra mea singerindă
pentru fecioara pe care o nasc.

★

Eu sînt țiganca roșie ca focul
tremur discret pentru norocul
fiicei mele luminoase
și visătoare
între aprigele oglinzi solare

★

Eu sînt o țigancă
eu îți menesc ție
printre cristale dezordonate
cînd roșu pătrat dumnezeu
mutilează
desfă aripi albe în noapte

★

Spectacolul avar, sunt mirii
ei calcă în picioare
iubiți părinți pe cerul blînd
să rămînem lucizi, să chemăm
vulturii pe inimi palpitînd

★

Amînă-mă moarte
măcar cu o noapte
cădelniți solare
pe pîntece goale
roșu de bujori
pe la subsuori
Sub mine
se clatină
marmora
Eu știu :
sub mine
se clatină
marmora

Aș suna
AM PACEA
înconjurîndu-mi copiii,
lotușii pectorali
cu care înot
prin mîlul ovulului
aș spune
AM PACEA

★

Știi să iubești
Nu și nimeni nu știe
cu prețul cruzimii absolute
moartea mea
ți-am dăruit-o ție
pe cînd erai un taur
de ceară
fierbinte
cu ochi animalici
moartea mea
ți-am dăruit-o ție
bărbat cu păr de femeie

Poem pentru M.

Cobra este poemul meu african
furia și buînița verde
în miezul evului contemporan
sufletul meu antic se vede

coborînd din lună și plesnindu-te
peste față
cu sete
cu inima mea plapitindă și arsă
îmi ești dator mai mult ca oricînd
să stai cu mine la masă

★

Și să primești bucate antice
din mîinile mele fatale
un cazan de lacrimi opărite
în orbitele lașe și goale

★

Să vină lepra
să te caute
cu mii de mîini
căzînd descărnate-n fiori
o tu șobolan de aur
care mi-a fecundat pieptul
cu o floare de aur parfumată
să te caute lepra cea oarbă
cum stai ascuns printre delatori
să te caute
cu mii de mîini
căzînd
descărnate-n fiori
o, tu șobolan de aur
care mi-ai fecundat pieptul
cu o floare de aur parfumată
pe marmora morții în zori

★

Orgoliul meu să fie hrănit
cu neputința ta de rob
cum stai ascuns printre delatori
trimit după tine un orb

★

Să te caute cu mîna udă de lepră
cu inima de lepră uscată
te va găsi și-ți va spune ceva
cu vocea de lepră sfîșiată

★

Să știi că te-am blestemat
ca pe un cal sălbatic alergînd în vînt
să știi că te-am blestemat
pe cînd mi-ai scuipat pe
pruncu-mi rizînd

★

Ieși furie, naja, haje, presfinte
din pieptul meu african
Ieși furie, naja haje, presfinte
din pieptul meu african

Descolăcește-te, întinde-te și
bucură-te
la vederea lui ca la vederea lunii
la vederea lui ca la vederea
seminței tale

★

Să ne unim limbile
pentru vecie
acum, cît încă în jurul nostru
mai este pămînt !
Nu, am strigat plină de
răutate,
nu te iert !
În frunzișul des
dacă-mi bag mîinile de
oarbă
le scot
pline de sînge !
Și nu te iert !
Iartă-mă, mi-a spus
îngerul
îngălbenindu-se,
iartă-mă !
Ah, nu, nu, nu
nu te iert
acum, cînd încă în jurul meu
mai este pămînt !

★

Cel mai frumos e grecul,
el urcă pe marmore
și rupe trandafirii
El, azvîrlindu-se
în măduva spinării mele
face teiul bărbătesc să
înflorească
și mă face să plîng
și mă face să plîng
în hohote
el este ca luna,
și sunt
zeița cu barbă,
el este un taur
cu gura de femeie !

★

Azi termin cu poezia
eu călătoresc noaptea
la lumina adevăratului șarpe
care-mi dezvăluie cuvinte
Și senzualitatea mea întăritată
nu este decît cerebralitatea mea
stăpînă
peste dansul dragostei
pietre mari, blocuri mari
coloane
cînd fierbinți și cînd înghețate
cînd umanoide,
ca un hohot de plîns
în miezul cel mai dulce coboară
Azi termin cu neputința,
cu poezia.

Poet al mării

Selecția inspirată pe care Anghel Dumbrăveanu a făcut-o în opt dintre volumele sale pentru colecția Cele mai frumoase poezii **aduce în fața lectorului o cuceritoare producție lirică, unitară prin seriile tematice reluate mereu, diversă în planul expresiei și al viziunii. Două realități se instituie cu pregnanță aproape în fiecare dintre poeme, prezența lor pretutindeni devenind obsedantă ; iubita și Marea sînt oxigenul poeziei, fără de care arta lui Anghel Dumbrăveanu ar părea de neconceput. Este de ajuns să spunem că nici un alt poet contemporan nu a dedicat femeii și mării atîtea poezii ca autorul Iluminărilor mării. Poet de o natură complexă, Anghel Dumbrăveanu depășește așa-zisa monotonie a temelor prin asociații expresive sau imagistice neașteptate, unele cu valoare de experiment. Ceremonios și solar, el subliniază existența luminii, viața copleșitoare a semințelor, rostirea și arta sa poetică avînd ceva din exuberanța unor plante sudice și gînditoare. Pe textele sale cei interesați pot descoperi mai multe straturi de înțelegere poetică. Facila comunicabilitate ce-o descoperă unii la prima lectură este de cele mai multe ori efectul ambalajului expresiv și a lenei lor de a înțelege.**

Poet al mării, cum o vedem noi în fiecare vară, Anghel Dumbrăveanu nu poate fi ; el cîntă o mare născută din suflet, mai teribilă decît cea aevea, cînd „Vîntul bate-n neștire din aripi, lovind / Pînzele de metal de pe-acoperișele mării".

Poezia ultimelor două volume (Singurătatea amiezii și Diligența de seară) **ne dezvăluie un poet tot mai melancolic, dar cu antene parcă mai specializate pentru fenomenele greu detectabile ; cu trecerea timpului, el simte cum crapă coaja protectoare a lucrurilor și intuiește cum se degradează și îmbătrînește materia. Începînd cu** Iluminările mării **aproape în fiecare poem întîlnim acel aer nostalgic-meditativ motivat de categoria dominantă a timpului.**

Într-un inextricabil amestec, natură și cetate primesc culoarea acelor construcții de suflet aurite de un tînăr amurg.

În aceste puține rînduri nu am dorit decît să omagiem un poet de talia confraților săi de generație, o generație cu cele mai pregnante prezențe în lirica noastră contemporană.

Gheorghe Pituț

Leagănul

Urmare din pag. 1

tasem de strada mare, era liniște, o liniște cum numai întunecul și somnul o poate avea. Cînd, deodată... Ce am auzit ? Risete, poate, la început. Pe urmă chiar și dialoguri, nicidecum șoptite. Ajunsesem într-un scuar. O mică insulă de verdeață, adunată între blocuri. O umbră de frunze pe beton sau, mai precis, cîțiva castani, un cerc de nisip, bănci și leagăne. Să fi fost cumva îndrăgostiții ? Aceștia însă sînt din ce în ce mai greu de întîlnit, chiar și ziua, în parcurile cele mai mari ale orașului.

Nu, îndrăgostiții nu erau. În jurul leagănelor din scuar, tomberoane. Lîngă tomberoane, măturile, măturile acelea ale orașului. Iar în leagăne, pendulînd, ca niște semne de circulație fosforescente, măturătoarele. Se dădeau în leagăne. Jachetele speciale luceau vesel, sus-jos, de la dreapta la stînga, de la stînga la dreapta, sus-jos Decolau și aterizau. O clipă m-am întrebat dacă nu li s-ar putea întîmpla ceva. Un accident, de exemplu. Dacă...

Nu li se putea însă întîmpla nimic. Jachetele lor erau speciale, fosforescente. Numai un avion le-ar fi putut călca, provocînd, desigur, un accident de muncă.

plastică

Tezaure românești de la Viena

În aceste zile de rodnică conlucrare între istoricii lumii în spiritul nou, al lumii contemporane, ni se prilejuiește ocazia de a vedea la Muzeul de istorie al R.S.R. o serie de bunuri culturale de valoare și semnificație deosebite.

Astfel, muzeul amintit prezintă o selecție de 45 de piese culturale de excepție, descoperite în decursul vremii pe pămîntul României sau care conțin date referitoare la istoria poporului român și care se află astăzi în posesia Muzeului de istoria artei și Bibliotecii Naționale Austriece din Viena.

Astfel, se prezintă publicului interesat în cadrul unei expoziții intitulate sugestiv „Tezaure ale culturii românești aflate în Austria", Tetraevangheliarul — comandat de Ștefan cel Mare în 1502 pentru mînăstirea Zoograf de la Muntele Athos, adevărată capodoperă a genului, realizată de copistul Filip într-un scriptoriu moldovenesc.

Un alt Tetraevangheliar, manuscris datat 1534, comandat de Petru Rareș, care pune să se scrie în dedicație că este „fiul bătrînului Ștefan voievod", a fost donat de comanditar mănăstirii athonite Xeropotam. Mai pote fi văzută o Psaltire scrisă în 1586 pentru Alexandru Iliași deasemeni o mare valoare bibliofilă, apoi alte 3 lucrări : Teoria Medicinii de Nicolaos Kerameus și Geografia de Theopilos Korydalleus (1680), legate împreună, pe ele fiind înscris ex librisul lui Constantin Cantacuzino, un Comentar la Fizica lui Aristotel (manuscris din 1683), fost cîndva în biblioteca lui Ștefan Cantacuzino și o Culegere de scrisori (27) adresate unor personalități ca domnitorul Ștefan Cantacuzino, postelnicul Constantin Cantacuzino etc.

În expoziție se mai găsesc expuse o serie de piese arheologice descoperite pe teritoriul țării noastre — astfel : Tezaurul dacic de argint de la Cioara (județul Hunedoara), compus din 31 de piese și devenit celebru prin plăcuța cu reprezentări umane ; apoi un lanț de argint, tot dacic, singura piesă rămasă dintr-un alt tezaur, cel de la Someșul cald (Gilău) ; alte două vase de bronz, frumos ornamentate, găsite pe la mijlocul veacului trecut la Tg. Secuiesc. Li se adaugă 2 statui ale lui Hercule, piese de marmură, descoperite la Băile Herculane și o Venus Pudica, adevărată bijuterie de artă romană, găsită la Potaissa (Turda).

La loc de cinste figurează o piesă deja celebră — Masca de bronz, element al unui coif de paradă, găsită în Olt, lîngă mînăstirea Comana, pe teritoriul anticei Romula. Ea a aparținut cîndva colecției Papazoglu și printr-o licitație întîmplată la 1874, pentru 2 000 franci, a trecut în posesia Muzeului de istoria artei din Viena.

Toate aceste valori de mare importanță pentru istoria și cultura țării noastre, achiziționate cele mai multe în secolul trecut de cele 2 prestigioase instituții științifice vieneze, pot fi admirate pînă la 10 septembrie a.c. în expoziția amintită, ele confirmînd încă o dată aportul românesc la dezvoltarea patrimoniului cultural universal.

Ioan Opriș

muzică

Muzica la vedere

Cantitatea și densitatea orelor de muzică clasică ale programelor de televiziune au crescut considerabil în ultima vreme. Și, dată fiind audiența deosebit de largă a instituției, acest reviriment nu a trecut neobservat de cercurile cele mai diverse ale mai vechilor sau mai recenților melomani. În ultimele luni, am auzit zeci, poate sute, de remarci aprobative, de la nespecialiști, privind revenirea de formă a muzicii T.V.

Prin zestrea documentară de care, nu fără efort, dispune, apoi prin nivelul prelucrării informației, serialul „Seratelor muzicale", semnate săptămînal de Iosif Sava se detașează ca emisiuni culturale de apel și rezonanță. Am vorbit de „prelucrarea informației" fiindcă muzica în mass-media poate fi transmisă și „brut", și avem, desigur, transmisii de concerte, așa cum se procedează săptămînal cu producțiile celor două orchestre bucureștene, uneori cu cele ale altor centre muzicale, dar capacitatea educativă, stimularea nevoii de muzică cresc atunci cînd se adaugă un comentariu inspirat, într-o **emisiune** gîndită ca atare, pe care își pune semnătura un **realizator** (ne amintim ce splendide „Bucurii ale muzicii" ne prilejuia mai demult Ada Brumaru) cu întreaga tehnică ce a făcut ca realizarea unei emisiuni să fie de domeniul unei profesiuni aparte.

Pe Iosif Sava îl ajută în izbîndă calitativă a emisiunilor sale în primul rînd neobosita sa pasiune. Peste competența muzicologică și disponibilitatea de spirit, vine acea aderență entuziastă la transmiterea informației muzicale, la dimensionarea avantajoasă, convingătoare, a faptului artistic paginat. În jurul cărții de memorii a lui Yehudi Menuhin se înfiripa, cu tehnica gazetăriei active, cu pasiunea căutătorului, o „serată" în care nostalgice documente de epocă, impresionante mărturii de artă muzicală, erau scoase din tihnite arhive și constrînse să ne vorbească de trecut în perspectiva prezentă. Să ne vorbească, nu numai să ne cînte, adică să ne conducă într-un miraculos voiaj prin epoci și medii, străbătute și regîndite de minunatul discipol al lui Enescu.

Săptămîna următoare am ascultat împreună cu Iosif Sava rezonanțele actuale ale faimei componistice a lui Maurice Ravel, pe care unii o considerau prea stabilă, prea univocă, prea ajutată de o infailibilă tehnică, pentru a mai trezi constant interesul melomanului sau muzicologului. Dar s-a vădit că Ravel este și el „un contemporan al nostru, de cursă lungă", că această „ultimă cristalizare în rostire" a muzicii raveliene (expresia aparține unuia dintre cei mai avizați comentatori în domeniu, Romeo Alexandrescu) nu limitează atracția posterității, fie și pentru că de perfecțiune nu încetezi să te miri.

Revin la ceea ce spuneam — Iosif Sava nu semnează transmisii de concerte, mai bogate sau mai sărace în evenimente documentare, ci emisiuni. Adică, documentația de care dispune este paginată, ierarhizată, decupată, ordonată pe spații de emisie considerabile, singurele care îți permit într-adevăr călătoria muzicală absorbantă.

Costin Cazaban

Mobilitatea ascensională

Continuînd linia întemeiată de W. Berger în „Moduri și proporții", dar extinzînd dimensiunile modale și asupra ritmului. Petru Stoianov creează, am putea zice, un nou limbaj muzical, limbaj în stare a surprinde mișcarea imaginației, și nu doar substanța sa aeriană. Prin cercetarea unor tri — sau tetracorduri observat de Bartok în folclorul românesc și a „proporției de aur" din modurile propuse de Berger pe linia Fibonacci, tînărul compozitor a obținut ceea ce el numește „sunetul-durată", investit cu dublă raportare modală. Elasticitatea sistemului este remarcabilă, esența folclorică a discursului muzical este în permanență subliniată, sunetul-durată devine cel mai bun conducător de energie imaginativă (pe un singur sunet-durată Petru Stoianov construiește chiar și un contrapunct la șase voci). **O temeinică știință a contrapunctului era vizibilă și în lucrările de început ale compozitorului (Variațiunile pentru pian pe un colind cules de Sabin Drăgoi, Mișcarea simfonică, Passacaglia,** Cvartetul de coarde — **scrise într-un limbaj modal cu trăsături neo-seriale). Dar abia în Proporții II (pentru două instrumente soliste) și în cele „Patru afirmații în sprijinul realului" (avînd drept pretext poetic versurile lui Nichita Stănescu) această știință componistică se aplică sunetului-durată.**

Medalion de lut ars reprezentînd-o pe zeița Bendis

Ultima lucrare, scrisă în patru părți (avînd drept motto — programatic — „afirmațiile" stănesciene) deschide o nouă perspectivă asupra imaginației ascensionale : metaforelor înălțării, profunzimii, căderii, le corespund sunete — durată, valorificînd muzical ethosul poemului (verticalizant). Partea I, „Cîntecul pietrelor", pornește de la un sunet grav („strămoșul tuturor pietrelor") în pianissimo care crește pînă la intervenția tuturor instrumentelor (vioară, violă, cello, pian, clarinet). Printr-o punte spre partea a II-a, „Timpul visului", se marchează sensul dualității aspirație — limită biologică, viola și violoncelul fiind apoi cele care conturează heterofonia zborului. După o parte dramatică, a „căderii", în care clarinetul intonează un bocet complex, ultima primește valoarea concluzivă a luptei real-imaginar : „pricina ochiului nu e lacrima, ci vederea". Am spune că această nouă „orientare, probată deja de simfoniile lui Berger, „Arcadele" lui Stroe" s.a., (dar numai pe linia înălțimii) a făcut deja un pas spre „muzica viitorului".

Grete Tartler

CRITICA EDIȚIILOR

Corespondența lui Bazil Munteanu

Scriind, anul trecut, capitolul consacrat lui Bazil Munteanu din noua ediție a tratatului academic de istorie a literaturii române sau, puțin mai înainte, un articol despre comparatismul românesc interbelic, am avut ocazia să fiu surprins de puținătatea datelor pe care le avem despre viața și activitatea acestui reprezentant de seamă al cercetării literare românești, dispărut acum nouă ani, în plină forță de creație încă. Am senzația că și profesorul Ciopraga, în recentul profil pe care i-l consacra în „Cronica", întîmpina aceleași greutăți care nu se ridică numai în fața curiozității noastre, ca să zic așa, anecdotice, legitimă și aceea față de un cărturar al cărui nume a depășit de mult, și cu cinste, granițele, ci și a cunoașterii directe — viață, activitate, operă — a unui savant care a contribuit esențial pentru cunoașterea culturii și literaturii noastre în străinătate ; amintesc doar că substanțialul său compendiu al literaturii române moderne, apărut în 1938 la Paris și primit cu unanime elogii de critica română, a fost curînd tradus în engleză, germană, portugheză și italiană — și nu de statul român, ci de editorii respectivi, căci cartea fusese elogios primită și în străinătate. Publicațiile sale sînt însă mai numeroase și cele mai multe privesc literatura română, pe care acest strălucit comparatist (despre care Paul Hazard afirma odată că este cel mai bun elev al său) a continuat să o slujească toată viața, cu devotament și cu pricepere. Prezentările din „Revue de littérature comparée" sînt întovărășite de articole diverse despre Goga, Pillat, Vianu, Voronca, Pârvan și atîția alții, cele mai multe apărute în **L'Europe Centrale,** de o permanentă cronică **La vie littéraire en Roumanie,** de studii comprehensive și indispensabile exegetului de azi, cum este acela despre **La poésie de Lucian Blaga précédée d'une introduction à l'étude du lyrisme roumain,** în **Mélanges Mario Roques,** și cîte încă !

O bună inițiativă, dublată de o muncă iubitoare și înalt calificată, vine astăzi să risipească, cel puțin în parte, nedumeririle și îndreptățitele noastre curiozități, sub forma unui elegant și impozant volum apărut **la Paris,** la sfîrșitul anului trecut : Bazil Munteanu, **Corespondență,** publicație îngrijită de Emanuela Munteanu, soția savantului prea curînd dispărut. Sînt aici, în cele 672 pagini ale cărții, peste cinci sute de scrisori de la douăzeci și nouă de emitenți, cuprinse în intervalul de timp din 1922 pînă în 1947, cei mai mulți colegi și prieteni încercați, între care găsim nume dintre cele mai ilustre și mai reprezentative ale epocii : poeți ca Lucian Blaga (de care l-a legat o trainică prietenie și de la care se publică 40 de scrisori), Ilarie Voronca (pentru care B. Munteanu este „très cher Ami", „generosul și iubitul meu prieten", „a cărui binevoitoare înțelegere a fost una din cele mai mari bucurii ale autorului"), Ion Pillat, prozatori ca cei doi Petrescu, Camil și Cezar, critici de artă precum George Oprescu și Al. Busuioceanu, critici literari ca Perpessicius, I. Chinezu, P. Comarnescu, istorici ca Iorga și C.C. Giurescu (alt prieten foarte apropiat), profesori, cercetători literari, oameni de specialitatea sa ca N. Cartojan, N.N. Condeescu, Ch. Drouhet (al cărui urmaș la catedra de franceză urma să fie), S. Pușcariu, Rădulescu-Motru, Demostene Russo, Tudor Vianu și alții.

Desigur, multe detalii ale acestei bogate și pasionante corespondențe referă asupra unor chestiuni care-i privesc în primul rînd pe emitenți — și semnalez această bogată mină de informații asupra unora dintre scriitorii noștri de frunte — dar multe se leagă direct de preocupările, de activitățile, de speranțele și reușitele lui Bazil Munteanu. Multe scrisori aduc ecouri directe ale receptării lucrărilor sale, între care **Panorama de la littérature roumaine** din 1938 **se bucură, fără** excepție, de o primire cu totul deosebită : „Je suis vraiment ému de la lecture de votre magnifique livre... La préface seule vaut tout un livre..." îi scrie Ilarie Voronca, „prețuiesc lucrarea Dtale drept **une oeuvre maitresse,** cum critica noastră literară n-a produs de mult" scrie Vianu, „admirabila carte" pentru Cartojan, „un model de lucrare, cea mai bună care există despre literatura românească" pentru Blaga și așa mai departe, aprecieri de unde, peste amabilitatea prietenească, răzbate o apreciere sincer superlativă. Dar nu numai aceasta ; Rădulescu-Motru discută amănunțit lucrarea sa despre **Episodes kantiens en Suisse et en France** și **Notes sur la synthèse en histoire,** Blaga comentează favorabil articolele lui B. Munteanu asupra sa ș.c.l.

Din fărîme de detalii refacem, treptat, și firul „carierei" literare a acestui neobosit muncitor, a cărui bibliografie — care va trebui odată întocmită — numără sute de titluri, cel puțin jumătate din ele fiind publicate în străinătate, deci sute de titluri de recenzii, studii, sinteze despre literatura română destinate cititorului străin ; în 1921, acesta era funcționar la Biblioteca Academiei, pepiniera atîtor cariere în cel mai bun sens al cuvîntului, apoi bursier la Fontenay-aux-Roses, lîngă Paris, pînă în 1925, dată după care predă cursuri de română la École de Langues Orientales, publică în cîteva reviste și ziare franceze, este secretar al Elenei Văcărescu și, în 1939, conferențiar de franceză la București. Ceea ce datele seci de biografie nu pot transmite este freamătul intelectual care întovărășește fiecare pas al „carierei", fiecare nouă publicație, fiecare idee care pasionează, incită, devoră timpul destinat altor preocupări, în general acea viață intimă a savantului adevărat care este agitată, precum a eroului lui Anatole France, nu doar de evenimentele studiului său, ci și de locul lor într-o lume la îmblînzirea, perfecționarea, înnobilarea căreia el însuși se simte chemat, potrivit credinței și uneltelor sale, să ia parte.

Dincolo de ceea ce îi datorăm memoriei lui Basil Munteanu, avem încă de învățat și de profitat din opera sa ; o bibliografie, o ediție selectivă, un studiu asupra sa sînt lucruri care ne-ar îmbogăți.

Mircea Anghelescu

Cîtă luciditate, atît orgoliu

În 1979 a apărut în seria „Scriitori români" a Editurii Minerva volumul II de „Opere" al lui Camil Petrescu, volum care cuprinde „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" (ediție îngrijită de Al. Rosetti și Liviu Călin ; note și variante de Liviu Călin). Anul acesta a apărut, pe baza textului publicat la Minerva, o nouă ediție a romanului în răspîndita colecție a Editurii Eminescu „Romanul de dragoste". Concomitent s-a jucat pe ecrane versiunea cinematografică semnată de Sergiu Nicolaescu (blamată neîntemeiat de unii cronicari „de specialitate"). Mi se pare deosebit de oportună această inițiativă, de a „bombarda" publicul, pe diverse căi, în diverse forme, cu o creație mare. Reproducerea într-o ediție răspîndită a unui text stabilit cu mare scrupul științific face ca și cititorul neprofesionist să aibă parte de cunoașterea unor pagini, rezultat al unei accentuate acribii profesionale. Pe de altă parte, posibilitea de **a confrunta** la scurt răgaz de timp opera literară și cea cinematografică, inspirată din cea dintîi, permite a fi stabilită mai lesne valabilitatea estetică a celei de a doua, a se sesiza în ce măsură e vorba de o creație, de o transpunere fidelă ori de un surogat.

Cîteva cuvinte despre aparatul critic al volumului din 1979. Excelent, amplu, el dă o imagine, cvasicompletă (în liniile ei esențiale, firește) și exactă asupra receptării în epocă și mai tîrziu a romanului. Este foarte bine că nu s-a renunțat dintr-un greșit spirit de admirație — de fapt, pudibonderie — la reproducerea și comentarea aprecierilor minimalizatoare. Astfel, după ce sînt discutate pertinent cîteva considerații drastice și nedrepte ale lui Eugen Ionescu, găsim in extenso textul aceluia însuși. Rareori aflăm în secțiunea de note — exemplară, cum spuneam, atît în ceea ce privește ilustrarea destinului operei prin comentarii la ea, cît și prin calitatea considerațiilor critice avansate pe marginea celor dintîi — un anume spirit conservator, temător că gloria scriitorului ar fi știrbită de ceva. În acest sens cred nefondată, rod al unei insuficiente scuturări de prejudecăți, respingerea unor disocieri remarcabile, datorate unei inspirate aplicări a metodei psihanalitice, ale lui Camil Petrescu. Pe de altă parte, aparatul critic permite sesizarea unicității forței privirii criticii călinesciene. Din atîtea glosări subtile, pătrunzătoare, aparținînd unor autori ei înșiși subtili și pătrunzători, se detașează, ca un munte înalt situat pe **o anume** insulă din cadrul unui arhipelag, intuițiile lui Călinescu. Cîte o propoziție **a lui** este cea care rămîne cu adevărat în minte. Interpretările actuale (și nu doar în cazul de față !) sînt clădite mult mai rar pe un sol gol ori, și mai rar, pornindu-se de la altîi. În cele mai frecvente situații se ia ca punct de plecare o sugestie **a lui.** Din tot ceea ce s-a spus despre „Ultima noapte..." am simțit că ader în chip deplin la următoarea propoziție : „Dar propriu-zis autorul nu dă observație observînd, ci oferă observație prin ingenuitatea cu care, jucînd febril comedia observației, se destăinuie pe sine însuși".

S-a trecut în genere peste faptul că personajul narator în roman, Ștefan Gheorghidiu, este un tînăr de 23 de ani și, în consecință, nu e vorba aici atît de drama unei conștiințe cît de notarea unui proces de formare a acesteia. Gheorghidiu e în fond un mare vanitos iar ideea că prin intermediul reflecțiilor lui s-ar oferi o imagine „obiectivă" asupra lumii în care trăiește, trebuie eliminată din capul locului. Obiectiv e personajul doar în autorevelarea esenței sufletești a propriei persoane (atitudine fertilă creației, de aceea protagonistul este singurul care **există** în carte, pe plan estetic) și de un subiectivism aprins în prezentarea celorlalți. A considera deci că Nae Gheorghidiu, de pildă, e un personaj balzacian, e o eroare. În realitate, rîndurile despre el interesează doar în măsura în care, prin remarcile sfichiuitoare pe care le face Ștefan asupra aceluia, sînt date „informații" în plan epic tot despre protagonist. Nu astfel se petrec lucrurile în ceea ce o privește pe soția acestuia din urmă, Ela. Aceleași sînt motivele pentru care Ștefan ajunge să o iubească, aceleași (și nu altele !) pentru care o părăsește. Nu ea se schimbă pe parcurs, ci el. Voi proceda prin alăturarea de probe : „Așa o doream, răzvrătind, fermecător lacomă, pachetele de la băcănie și în același timp privind cu sfială pachetul cu cărți, pe care ea nu le citea, dar știa cel puțin că prețuiau mult, ba chiar le frecventa și se interesa de ele, cu politețea cu care saluți și întrebi de sănătate pe domnul important pe care-l respecți dar în a cărui companie te plictisești". Și iată un al doilea pasaj **care indică de ce nu o mai iubește Gheorghidiu pe soția lui :** „Nevastă-mea e albă și cu preziceri de grăsime, iar eu aș vrea în clipa asta să simt pe pieptul meu genunchi mici ca merele și să descopăr colțuri noi într-un trup de țigăncușă subțire și cu mușchi nervoși".

Cele două „secvențe" dau **cheia** întregii drame. Gheorghidiu se îndrăgostește de tînăra Ela cu orgoliul unui performer care a intrat în posesia unui exemplar de mare rasă (femeia e prezentată ca o splendoare fizică de neconcurat). Îi ține lecții de filozofie în pat ca să-i demonstreze și să-și demonstreze mereu marea superioritate intelectuală. În fond, acea mult discutată lecție care l-a iritat pe Tudor Vianu, de pildă, se justifică deplin în plan estetic în ordinea de idei propusă de rîndurile de față. Gheorghidiu nutrește ambiția necurmată de a fi **tot** timpul, în **toate** direcțiile, prin **toate** preocupările lui, prezent în capul femeii, de a se insinua în continuu, exclusiv, pe orice cale, în ființa ei. Respectiva lecție este un **alt** chip al posesiunii. Vanitosul are apoi suferințe cosmice din pricini derizorii. Nu faptul că Ela nu s-ar ridica la înălțimea idealului său(?) îl face să dispere ci acela că, fie și pentru o clipă, ea și-a permis să nu-l aibă **pe el** prezent în minte. Odată făcută această constatare, femeia, care prin devoțiunea ei absolută îndeplinea funcția de a-i măguli, clipă de clipă orgoliul, întrucît nu mai îndeplinește respectiva funcție — în modalitatea permanentă, inumană arătată — începe a fi urîtă. Protagonistul își construiește mental tot felul de imagini oribile ale prezumptivei ei infidelități, pentru a-și crea justificările despărțirii. De observat, de altfel, că jignirile provocate de **el** Elei sînt mult mai numeroase și mai vizibile. În timpul unei despărțiri temporare, ea era mereu văzută singură în timp ce el se afla de fiecare dată în compania unei femei și exalta văzîndu-i privirea „de căprioară blondă, înjunghiată". Gheorghidiu suferă mai puțin la gîndul că e înșelat (suferință din dragoste deci) cît la acela că soția sa ar putea crede că el nu știe de înșelăciune (suferință din orgoliu). Avîntul ori crisparea, ambele izvorîte din orgoliu, îl definesc mereu. Ba se închipuie mergînd ca la paradă pe un cîmp de oameni culcați, terorizați de gloanțele inamicului, ba îl paralizează ideea că s-ar afla că a fost trimis de pe front acasă „din cauza stomacului". În fond **achiziția,** ea, și-a pierdut bună parte din preț. Ela devine „destul de trupeșă" și în consecință „nu mai prind anumite grații". Tot superficială era ea însă și cînd i-a provocat o pasiune teribilă lui Gheorghidiu ! Adevărata revelație a lui Ștefan este dată de acele „preziceri de grăsime". Acum nu mai are deci motive să se mîndrească. Scrisoarea anonimă care constituie explicația despărțirii oferă o motivație neserioasă, **un pretext,** pentru o eliberare de mult visată. Gheorghidiu, mereu lăudăros (el doar nu se îmbolnăvea în adolescență de la femei care îmbolnăveau pe alți colegi ai lui !) mereu grozav (el care înlemnește pe toată lumea cu zîmbetul lui înfricoșător !) suferă în vanitatea lui nemăsurată că îndură o sclavie : cea a iubirii. Sentimentul acesta, legat de generozitate și capacitate de dăruire, trebuie extirpat pentru a face ca glasul orgoliului să sune cu sonoritate deplină. Prima noapte de război este într-adevăr o izbăvire pentru Gheorghidiu, în sensul că îi permite să dea frîu liber mai lesne adevăratei lui naturi.

Romanul lui Camil Petrescu este extraordinar în felul în care a fost înfățișat, cu obiectivitate desăvîrșită, „par-lui-même", un om subiectivist și pătimaș.

Victor Atanasiu

Eugeniu Barău : „Pămîntul vrea pace"
Din expoziția deschisă la Căminul Artei

Durată și desăvîrșire

Urmare din pag. 1

fășoară sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, în cel de-al 2050-lea an al înființării primului stat dac centralizat și independent. Istoricii au analizat, au studiat și au precizat această realitate, mai exact și mai cuprinzător decît ar putea-o face un scriitor ; nu pot, totuși, să nu mă gîndesc, cu emoție și sfială, la semnificația de **durată** a lui. Cînd Burebista își unea triburile, dacii aveau pe acest pămînt o existență multiseculară, atestați fiind de Herodot cu cinci secole înainte ; pe atunci Cezar punea capăt republicii romane, deschizînd epoca Romei imperiale, helenismul era în declin, ca și Egiptul ptolemeic ; de atunci au trecut peste două milenii, imperiul roman a pierit, a pierit și cel bizantin, a crescut și s-a stins imperiul arabilor, cel al turcilor otomani — și noi am existat și continuăm să existăm pe acest pămînt al nostru, pe care prețuindu-l și iubindu-l l-am știut apăra și păstra ca pe un loc sacru al duratei și desăvîrșirii noastre. Munca, toleranța, omenia sînt atribute care, alături de multitudinea altora, evidențiate de istorici, ne-au asigurat supraviețuirea și care stau la baza noii ere socialiste, deschise în istoria patriei noastre de Partidul Comunist Român. În acest context, mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu, dincolo de faptul că, prin claritatea și bogăția științifică a conținutului său, se înscrie ca un document de bază al lucrărilor Congresului, mă emoționează tocmai prin omenia lui care rezumă și exprimă desăvîrșit o atitudine și o trăsătură tipică și permanentă a noastră, a românilor : dragostea de pace și bună înțelegere în întreaga lume. Axată simplu și concret pe înțelegerea adîncă a istoriei și exprimată cît nu se poate mai limpede și mai omenește : **„În actualele condiții internaționale, care sînt deosebit de complexe, cea mai înaltă îndatorire și răspundere a istoricilor este ca, studiind dezvoltarea societății, evenimentele istorice să desprindă din uriașa comoară de experiență acumulată de-a lungul mileniilor și să îmbogățească activitatea prezentă și viitoare cu învățăminte și concluzii pentru mersul înainte al popoarelor pe calea civilizației, pentru pacea și progresul întregii umanități".**

Maria Pelmuș: „Deal"
Din expoziția deschisă la Căminul Artei

HEROS — călărețul trac

Urmare din pag. a 3-a

zează pe zeița **Couatlicues,** în stadiul ei hibernal, lipsită de puteri, vegetație. Și astfel, în lumina și acordurile planului iconografic și nominal, Călărețul Trac ne apare înaintînd predominant drept „Cel Tare, Puternic", în istoria religiei trace. Din această hypostază vor fi luat naștere formele care au dus la identificarea sa cu elinul Asclepios, cînd amîndoi poartă epitetul Thaumaturgos —, și nu mai puțin cu Apollon în hypostaza **Tămăduitorul.**

Apollon, însă, ajunsese la marea însemnătate și extensiune a cultului său în religia elină, dintr-un focar originar pe care-l surprindem, îl cunoaștem îndeobște din cîntul întîi al **Iliadei :** trimițător de molime, rele, cu reversul pozitiv, Alungător al acestora, rostuire exprimată în însuși numele său suveran, filon izbucnind spontan și în marile sale epitete **Hekaergos, Alexikakos,** în latină **Averruncus ;** de unde și funcțiile : Păzitorul porților casei, cetăților, Ocrotitorul, etc. Or, astfel, se întinde un braț spre hypostaza Călărețul Trac mai înainte, exprimată prin epitetul de limbă elină **Propylaios** „Păzitor al porților", ca să nu mai vorbim de acelea mai generice, **Sozon, Soter,** în latină **Salvator,** sau **Kyrios,** în latină **Dominus.**

Cu aceasta se apropie de sfîrșit cercetarea noastră asupra luminilor pe care ni le pot aduce, în situația dată, epitetele autohtone în ce privește ființa Călărețului Trac, înainte de interferența cu modurile și figurile mai mult sau mai puțin corespunzătoare din religia elinilor, cu posibilitățile de raportare și circumscriere, într-o direcție sau alta.

Pe această cale s-a pășit, de altfel, de peste jumătate de secol, punîndu-se problema originii sale htoniene, evocată și de epitetul său de limbă și influență elină, **Katachtonios,** cum în vremea tîrzie heros era în Hellada orice „răposat" — așa cum fusese și la atît de îndepărtatele sale începuturi. Într-adevăr, dincolo de figurile ajunse ulterior în acest plan — mici zeități locale, întemeietori de cetăți, colonii etc. — originar și specific heroes erau „răposații", care-și exercitau acțiunea din chiar groapa lor, încorporați în locul, pămîntul rodit de ei, prin **puterile** lor, și ale solului în care durau. Acest ultim concept a fost apoi continuat și mai mult prin alți factori, împrejurări : menținerea sub această numire numai a căpeteniilor de neamuri, ginți, cetăți, a **puternicilor** lumii acesteia ; de unde și înțelesul corespunzător dat cuvîntului de lexicografi-vechi și noi—, de unii cercetători, sau, de comentatori, monedă curentă și pentru mulți „specialiști". Iar noi, considerînd aceasta secundară fază semantică a numirii generice **heros, heroes,** avînd în vedere asemenea epitet, reprezentare, acum relevată, și a Călărețului Trac, socotim posibil un asemenea raport și la acesta din urmă. Posibilitate care lasă, însă, deschisă problema succesiunii și variației în unitatea generică a înfățișării, a nucleului semantic, **primum movens.** De aceea, în strîngerea mai de aproape a problemei, în căutarea punctului arhimedic pe care să se înalțe fresca istoriei mitice a Călărețului în cauză, noi ne vom sprijini pe un termen de comparație din familia prehellenică și hellenică văzută, pe **Heracles, eroul** prin excelență, venind implicit cu note **generice** și **specifice,** prezente în figurile și numirile **heros, heroes.** Iar acesta, la începuturi, divinitate telurică, mai mare sau mai mică, era adorat sub asemenea rosturi și în vremea următoare, cînd îi erau închinate sanctuare, cum era acela de lîngă Olimpia, unde, pînă în vremea tîrzie, păzitoarea lăcașului exercita funcția încredințată ei de zeița pămîntului, anume de prezicătoare a prosperității roadelor cîmpului și turmelor. Tot astfel, el însuși era arătat ca slujitor al cultului Demetrei, la Mycalessos, iar la Megalopolis era înfățișat într-o grupă de statui, alături de aceasta și de Core, sau, încă, pe Tayget, alături de Demeter Eleusinia. Și, tot așa, culte comune — ale sale și ale Demetrei — erau în așezările de la țară, așezări care, în mod firesc, păstrează mai îndelungă vreme stările arhaice, dintîi. În asemenea punct de plecare și reprezentare se va fi situat la origini și Călărețul Trac, Heros în apelativul generic elin : divinitate a pămîntului, rodirii, cum apare explicit în epitetele sale considerate, **Baridenthes** etc., divinitate telurică scoborînd și în spațiul htonian, la vremea cerută de mersul firii.

Iar dacă între vestigiile rămase de la Călărețul Trac, dat fiind reprezentările sale clasic și predominant eroice în vremea din care au ajuns la noi, cu greu putea să apară vreuna cu semnul pătimirii din trecerea anuală prin Tărîmul de Jos, așa cum este declarat de însuși numele său la **Dionysos** „Șchiopul lui Zeus", spre ele ne îndreaptă și ne cheamă asemenea icoane din pătimirea zeităților telurice trace, acelea descinse în folclorul român în motive „stigmat" din coborîrea lui Făt-Frumos pe tărîmul lui Statu-palmă-barbă-cot, **călare pe un iepure șchiop,** ca să aducă de acolo pe Core, zeița rodirii, Ileana Simzeana, sub soare : în interferența și succesiunea icoanelor canonice la punctul critic al mersului firii, rodirii, apare și el șchiopătînd.

UN EȘEC REMARCABIL (I)

În urmarea unor sinteze cu înfățișare personală și fatal incomplete (E. Simion, Gh. Grigurcu, Petre Poantă, Ion Pop), „Literatura română contemporană, I. Poezia" (ed. Academiei, 1980) este un volum uriaș, de 790 de pagini, întocmit de Institutul „G. Călinescu" printr-un colectiv de 21 de cercetători. Unde este masivitate fizică pare a fi și „seriozitate", unde este înfăptuire în comun pare a dispărea subiectivitatea răutăcioasă și prețuirea tulburată de facțiuni. Cititorul comun așa gîndește și, pînă la un punct, cu temei și nu m-ar surprinde dacă, în absența unui examen judicios, „Literatura română contemporană I. Poezia" va fi un „best-seller". Totuși, la o expertiză în amănunt, contribuția în chestiune este neserioasă și pe deplin nefolositoare. Încep de la aspectul ei „colectiv" și observ că astfel de operațiuni nu sînt recomandabile. Sub raport critic se pot întocmi în comun „bibliografii", „dicționare", antologii și ediții însă nu sinteze și panorame. Critica este o creație personală, sinteza este un punct de vedere global, cu proporțiile ei inefabile și subînțelese în amănunt, ea nu e cu putință în grup sau în echipă și nici una dintre producțiile cu o relativă utilitate n-a fost compusă în colectiv. Totuși, să zicem că materia este enormă și depășea puterile unui singur om. Dar 21, cîți au colaborat în acest volum, este prea mult, aceasta dacă admitem că inițial fiecare vine cu o ierarhie proprie, cu un raport imanent al faptelor, cu o reprezentare subiectivă despre substanță. Cinci-șase ar fi fost de ajuns și aceasta cu condiția inițierii în domeniul colectiv și a unor judecăți în principiu unitar. Fiind totuși 21 de semnatari era de așteptat ca aceștia să fie în curent cu faptele și să ne fi dat totuși semne de receptivitate literară contemporană. Însă printre ei sînt comparatiști și esteticieni (N. Balotă și Marian Vasile) istorici literari (Marin Bucur, Mircea Anghelescu, Cornelia Ștefănescu), slavologi și angliști (M. Novicov și Ileana Verzea), poligrafi (E. Manu și G. Muntean). În rest, anonimi sub raport critic, mai mult bibliografi, dintre care numai Mihai Vornicu, Mioara Apolzan, Adriana Mitescu și Roxana Sorescu par a fi în legătură cu fenomenul curent, fără a dovedi însă vreo aplicațiune ieșită din comun. Ce decurge de aci ? Că metodele sînt complet diferite întrucît se modifică de la un articol la altul, în conformitate cu semnatarul. O analiză este descriptivă, alta — impresionistă, una — bibliografică, cealaltă — criticistă, avînd negațiuni furtunoase. Perspectiva este ca atare heterogenă și avem alături cutare observații conținutistice și fără interes estetic (M. Novicov, Corina Popescu), speculațiile estetice ale Mioarei Apolzan, descripțiile școlărești ale lui G. Muntean și fanteziile lui E. Manu. Admițînd că sub raport analitic se poate discuta („stilul e omul" și avînd 21 de autori nu pot fi cu mult mai puține metode), totuși ar fi fost preferabilă o repartizare dreaptă a contribuțiilor. Așa cum s-a făcut, ea mi se pare lipsită de sens. N. Balotă semnează, din aproximativ 335 de articole, două, adică în jur de opt pagini. Mircea Anghelescu, mi se pare, șase. În schimb, Emil Manu acoperă 35 de articole (studiind, de preferință, directori de ziare și reviste, de edituri, redactori influenți, șefi de secție la diverse instituții, persoane din administrația de stat, amici, colegi de la revistele unde colaborează), iar M. Bucur — 36. N-am făcut o statistică finală, dar, excluzînd încă 5—6 inși (care nu semnează mai mult de 20—25 de articole fiecare) ceilalți 15 autori sînt practic decorativi și se exercită în nimicuri. Aerul de obiectivitate provenit din „munca în colectiv" este de aceea inexistent, căci autorii au lucrat izolați și fără idee de întreg. Tot ce s-a făcut, s-a făcut arbitrar căci scara de valori care a rezultat de aci este de neconceput și cine își reprezintă valoarea prin elementul cantitativ nu înțelege, în fine, mai nimic. N. Crevedia are atîta spațiu cît anonimul St. Cucu, E. Jebeleanu — 5 pagini iar M. Banuș — 6, cît Magda Isanos. Despre Veronica Porumbacu sînt 6 pagini și jumătate, cu una mai mult decît asupra Ninei Cassian. Ion Bănuță și Vlaicu Bârna au cîte 4 pagini dar Gellu Naum — 2, mai puțin decît Eugen Frunză — 3. Dimitrie Stelaru (7 pagini) e comentat mai mult decît E. Jebeleanu, Radu Stanca are o pagină jumătate, mai puțin decît Traian Iancu (2 pagini), Nichita Stănescu are 5 pagini, Marin Sorescu — 8, Rodica Iulian —2, cît Mircea Ivănescu. Victor Tulbure — 3 și jumătate, dar Emil Botta — numai 2. George Suru — 2, în timp ce Dan Laurențiu, N. Prelipceanu și Marius Robescu au cîte o pagină. Romulus Vulpescu 4, Cezar Ivănescu — una și jumătate, mai puțin decît Petre Rezuș și Mihai Stănescu (cine or fi ?).

Fără a fi contabilitate goală, aceasta e o condiție critică inițială, căci e cu neputință a da senzația valorii într-o pagină de comentar în timp ce unei nulități îi dedici de trei-patru ori mai mult. Atîta spațiu, cîtă valoare. Sfîrșind observațiile, ca să zic așa, organizatorice, trec la împărțirea materiei. Aci dificultățile au părut insurmontabile căci este mai întîi senzația de provizorat pe care o lasă panorama fragmentară de unde și ideea că operațiunea este imposibilă din moment ce istoria literară analizează opera încheiată și după ce s-a desprins de om, ca un precipitat chimic. Stabilindu-se asupra poeziei postbelice, erau de clasificat mai întîi autorii activi înainte de război dar și după aceea, apoi un lung șir de poeți cu debutul postbelic și opera neîncheiată, în sfîrșit ultimii debutanți.

Aici, rezultatul este discutabil căci materia în sine e mai întîi, incompletă. Comentatorii s-au oprit analitic la 1975, au întins un arc bibliografic pînă în 1978 ; așa cum este, „panorama" s-a născut cu o perspectivă depășită cu mult de evenimente. Dar să admitem că era imposibil de consemnat totul la zi (pînă în 1975 se putea face) și să convenim că domeniul este cel unde s-au exercitat autorii (cam de la război pînă în 1975). Atunci, invenția unei clasificări plauzibile era obligatorie, însă aceasta care s-a făcut este nulă. Înțeleg că fenomenul viu nu este armonic ci mai degrabă discontinuu însă era de stabilit un criteriu și reținut acela pretutindeni, ca o cheie universală de lucru. Practic, erau cu putință cel puțin trei, utilizabile totuși în chip exclusiv căci a le combina nu era cu nimic recomandabil. Întîiul este cronologic, văzînd faptele pe „generații", „promoții" sau „valuri" și ar fi cuprins o „generație clasică" (Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Philippide, Voiculescu, Vinea), o „generație matură" sau „micii clasici" (E. Jebeleanu, Geo Bogza, Z. Stancu, R. Boureanu, M.R. Paraschivescu, Maria Banuș și încă vreo 30—40 de aceeași vîrstă) apoi „generația '60", cu cei cunoscuți, și încă vreo 3—4 promoții ulterioare.

Al doilea examina materia tipologic și fără obligația cronologiei (liricii „patetici", „fanteziști", „abstracți", „imagiști", „livrești", „baladiști", „erudiți", „vizionari", „experimentaliști", „clasiciști" etc.).

În fine, era cu putință o hartă de „grupuri" sau de „școli", utilizabilă pînă la un punct, de unde ieșeau apoi individualitățile din sistem : cercul de la Sibiu, suprarealiștii postbelici, „generația pierdută", liricii momentului '50, generația '60, școala clujană („Steaua"), poeții de la Iași (momentul 1968), „echinoxiștii" etc.

Oricine are spirit sistematic mai poate închipui încă o clasificare sau două și am sugerat numai cum se putea tăia nodul gordian. Fiind liber în criterii, nu pot face totuși abstracție de cronologie așa încît oricum am vedea tabloul global, el are a se desfășura în cadru istoric : nu pot așeza generația '60 înaintea „cercului de la Sibiu", și nici pe suprarealiști după generația anilor '50.

Artur Silvestri

Eugeniu Barău : „Nuntă dobrogeană"

Cartea de istorie în peisajul editorial

Urmare din pag. 1

de față se înscrie — ca dealtfel toate lucrările sale : **Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea,** 3 vol., **Supplex Libelus Valachorum, Urbariile Țării Făgărașului** — în rîndul marilor lucrări de istorie ale neamului : **Hronicul vechimii Romano-Moldo-Vlahilor** a lui Dimitrie Cantemir, **Istoria românilor supt Mihai Vodă Viteazul** a lui Nicolae Bălcescu, **Hronica românilor și a mai multor neamuri** a lui Gheorghe Șincai, **Revoluțiunea lui Horea în Transilvania și Ungaria 1784—1785** a lui Nicolae Densușianu, **Getica, Dacica, Civilizațiile străvechi din regimurile Carpato-danubiene, Începuturile vieții romane la gurile Dunării,** toate ale lui Vasile Pârvan, **Istoria românilor** a lui Nicolae Iorga.

Răscoala lui Horea se înscrie în istoriografia românească ca o adevărată lucrare de filosofie a istoriei, care surprinde nu numai lupta românilor pentru eliberarea socială și națională, ci și modul lor de cugetare, principiile gîndirii și acțiunii lor sociale. Lucrarea poartă cu sine faptele românilor, demnitatea lor socială și națională, truda milenară pentru lucrarea pămîntului lor, grija pentru a nu și-l pierde, dar și gîndirea, spiritualitatea lor, exprimate prin noțiunile de „neam românesc", „națiune română", „limba română", „pămînt strămoșesc", „unitatea națională", „lupta împotriva nobililor", de orice neam etc.

Studiul atent al lucrării lui David Prodan, ca de altfel al tuturor lucrărilor de istorie, ne arată de ce în timpul migrațiilor „nici un popor mai însemnat nu s-a așezat aici", pentru că erau strămoșii strămoșilor lui Horea, poporul dacoroman și apoi poporul român. Ei, cei din timpul răscoalei, veneau cu drepturi și obligații milenare față nu numai de contemporanii lor ori urmași, ci și față de bunii și străbunii lor.

Este meritul lui David Prodan că a pus în evidență și vechimea și continuitatea românilor pe meleagurile Transilvaniei. Documentele vremii arată că chiar sub dominația austroungară populația din Transilvania era majoritar românească.

Pătrunzînd esența lucrurilor, a faptelor și activităților, David Prodan le înfățișează în același timp în unitatea lor indestructibilă, în sensul și direcția desfășurării lor naturale, firești. Odată izbucnită, răscoala, menționează acesta, a luat proporții, și-a lărgit, simultan, „aria cu iuțeala focului sau a revărsărilor de ape". În desfășurarea sa nu a cunoscut decît o singură dimensiune socială umană, **dimensiunea luptei de clasă,** împotriva asupritorilor. Unde i-a găsit în cale, subliniază David Prodan, „răscoala a luat cu sine și iobagi unguri, iar agitațiile din afara răscoalei și mai ales mișcarea pentru conscrierea militară din preajma ei au implicat categoric și iobăgime ungurească, săsească deopotrivă" [1]).

Răscoala lui Horea face parte dintre cărțile fundamentale pentru știința și cultura istorică românească și universală și ea trebuie apreciată ca atare.

Cititorii unor asemenea cărți, din interiorul granițelor României sau din exteriorul acestora, indiferent de grad de cultură, de pregătirea profesională, de limba în care gîndesc, de credințele lor politice și de confesiunile religioase, vor găsi în ele — dacă sînt animați sincer de cunoașterea adevărului istoric — informații bogate, judecăți de valoare, bazate pe date, fapte, evenimente, activități, valori materiale și spirituale obiective, care au avut loc sau s-au desfășurat pe aceste meleaguri, fapte istorice care ne arată cine au fost și ce au făcut în această parte a lumii de-a lungul istoriei tracii, geto-dacii, daco-romanii, românii. Ele au darul să clarifice pe cel care ia cunoștință de conținutul lor de idei și poposește atent asupra acestuia despre bogăția descoperirilor arheologice de pe teritoriul României, despre civilizațiile care s-au succedat pe teritoriul carpato-danubian.

Totodată, lucrările mai sus citate pun cît se poate de clar în evidență „obiectivitatea" și „competența" unor „istorici" contemporani de peste hotare, care-și propun să dea lecții despre „istoria popoarelor Europei", despre „originea românilor", despre „populația de azi a României", trăsăturile antropometrice ale românilor", ele arată „stăruința" acestor „istorici" de a dovedi cu orice preț că „poporul român nu s-a format în spațiul carpato-dunărean", ci oriunde, în orice parte a Europei, chiar în afara acesteia, că el „a venit pe aceste meleaguri doar în secolul al XII-lea".

Asemenea idei sînt împotriva evidenței istorice. Cine dorește să se convingă cu adevărat, de vechimea, continuitatea și unitatea neamului nostru pe aceste meleaguri poate să meargă nu numai la lucrările românești contemporane, ci și la opera lui Hesiod, Eschil, Sofocle, Euripide, Herodot, Xenofon, Platon, Aristotel, Pythagora, Virgiliu, Horațiu, Titus Livius, Ovidiu, Plutarch, Ptolemeu, Diogene Laerțius, Casius Dio, Ammianus Marcellinus și mulți, foarte mulți alți mari oameni de cultură. Găsește în opera acestor titani ai lumii antice dovezi grăitoare, de netăgăduit privind vechimea și continuitatea moșilor și strămoșilor noștri pe aceste meleaguri.

Mărturiile lor privind istoria poporului nostru sînt completate de cercetători și oameni de știință străini contemporani. Între aceștia poate fi menționat, în primul rînd, Paul Mackendrich cu lucrarea **The Dacian stones speak.** [2]) Istoricul american, prezent pe multe șantiere arheologice românești în anii 1971—1972, a luat cunoștință, după cum singur mărturisește, de vestigiile materiale ale străvechilor locuitori ai României : ceramică, sculptură, sate, cetăți întărite cu ziduri, rețele stradale, edificii civile și religioase, fortărețe uimitoare ascunse în țăria munților etc. Imaginea dacilor „încleștați în luptă sau copleșiți de înfrîngere" l-a îndemnat să-și consacre „cartea acelor oameni ai antichității române și istoriei lor de peste șase milenii, care începe cu eleganții sculptori neolitici de la Cernavodă (3000 î.e.n.) și cu olarii de la Cucuteni (2700 î.e.n.) și se încheie cu luptătorii căzuți eroic pe zidurile Historiei, la începutul secolului al VII-lea al erei noastre, în încercarea lor disperată de a rezista invaziei slavilor".[3])

Autorul lucrării **Pietrele dacilor vorbesc,** fascinat de istoria poporului român, detaliază și explică științific, obiectiv momentele principale ale acestei epoci istorice. Mărturiile sale arheologice despre istoria strămoșilor noștri și a pămîntului locuit de ei, pe care le-a pus în evidență cu o rară competență profesională li se adaugă informațiile adunate cu grijă și migală, în **Călători străini despre țările române.** Ele aduc un foarte bogat material privind istoria, economia, geografia, viața socială și spirituală a strămoșilor noștri, ocupațiile și modul lor de viață, spiritul lor pașnic, gospodăresc, de grijă față de vecini și de dîrzenie față de dușmani.

Din cele 10 volume au apărut pînă în prezent 6 volume. Cel de-al șaptelea apare în cursul acestui an.

[1]) **David Prodan, Răscoala lui Horea, Editura științifică și enciclopedică, 19.9, p. 710.**
[2]) **Paul Mackendrich, The Dacian stones speak, The University of North Carolina Press, 1975.**
[3]) **Paul Mackendrich, Pietrele dacilor vorbesc, Editura științifică și enciclopedică, 1977, p. 9.**

atelier literar
poșta redacției

B.D.: Lucruri inegale (unele, foarte încîlcite și neguroase) din care nu lipsesc, însă, semnele poeziei (mai ales, în „Cinci pătrare", „Ce noapte tristă".

LUCIA N.: Ne pare rău, dar, dincolo de limitele acestei rubrici, n-avem cum să vă ajutăm (de altfel, sonetul însoțitor e un lucru mai degrabă modest). Oricum, dacă vă aflați în faza contactelor cu edițiile, cum spuneți, e cazul să duceți bătălia pînă la capăt. Vă dorim succes.

MIRCEA: Ciudate și cam contradictorii, cele două scrisori. „Expediția" dv. (nu prea convinsă, pare-se) ne uimește — orice redacție literară, Uniunea scriitorilor, etc, vă puteau scoate din impas. Oricum, casa pe care ați admirat-o „pe dinafară" și telefonul (din „carte") pe care l-ați folosit nu ne aparțin (pe cel adevărat îl puteți obține, ca toată lumea, în modul cel mai simplu, de la secretariatul redacției).

ION ILIESCU: O poveste lungă, încîlcită, confuză, scrisă foarte inegal (cu unele pagini curate, dar și multe altele care vin prea aproape de agramatism), cu o imensă cheltuială de vorbe, descrieri și „filosofări" prelungi și banale, plictisitoare, cu personaje fantomatice, pestrițe, nedefinite, cu o intrigă precară și indecisă, cu un final confuz, „în coadă de pește" etc.

M. ABĂLARU: „Poeții" e un lucru destul de bun, scris într-un stil nițel cam prea studiat, afectat. Nu e rea nici „Unchiu", dar, după un început promițător, textul se transformă într-un fel de rezumat, foarte precipitat și schematic (care pierde din vedere pînă și punctul de plecare al povestirii).

MARY BAKKEN: Chiar așa se prezintă situația și acum: „sînt unele semne". Dar șovăielile persistă, mari variații de nivel, etc. Ceea ce înseamnă că ați rămas pe loc. Adică, ați pierdut un timp prețios. Elemente promițătoare se mai află încă, mai ales în 2, 14, 20, 25. Să vedem ce mai urmează.

ILIE LIPOVEANUL: În proză, lucruri slabe, însăilate, artificiale, neverosimile în care, mai ales în „Moara", vă ocupați de domenii și probleme pe care nu le cunoașteți îndeajuns. Paginile sînt scrise urît, îngălat, agramat, parcă mai rău ca niciodată. Versurile sînt și ele la un nivel apropiat, respirînd aceeași pregătire intelectuală precară, aceeași incultură (ceva, în „Mă-ndoiesc"). Dacă n-aveți tăria să vă apucați serios de învățătură, toată această osteneală „literară" a dv. e fără rost și fără perspectivă, timp pierdut.

EM. GV.: Dintre ultimele (în general, mai „expeditive"...) ceva mai bune „Versuri de ploaie", „Cerul albastru".

VI. CO.: Greu de spus ceva, pe marginea unui fragment în care nu se-ntîmplă nimic, se cam înșiră vrute și nevrute, nu se „văd" încă personajele, etc. E adevărat, se poate spune că paginile sînt scrise relativ curat, cursiv, dar cu asta nu v-am răspuns la întrebările dv. fundamentale, formulate și neformulate. Dacă aveți cumva o proză de sine stătătoare, de dimensiuni rezonabile, sau dacă puteți alege un fragment mai rotund (din care să se vadă și ce fac oamenii și cum se pricepe să construiască autorul, etc.) atunci mai putem discuta. Dacă nu, cereți părerea unei edituri asupra întregului manuscris.

R.S. — CONSTANȚA: Vă aflați, după cum atestă și scrisoarea, într-o stare de febrilitate și agitație, iar deciziile pe care vă pregătiți să le luați cer, dimpotrivă, calm și luciditate. Sînt, în cele două plicuri, o serie de texte demne de interes („Celălalt", „Recunosc", „Stare de agregare", „Strigoii", „El ar vrea", poate și „Greva poeților") ! dar sînt și multe piese programatice, greoaie, asetorice, care nu prea ajung la freamăt și incandescență (lucru parțial vizibil chiar în această „Grevă"). Dar autoîncrederea din finalul scrisorii e, oricum, exagerată și, în acest sens, argumentul forte îl reprezintă chiar paginile dv. cele mai bune, trimise anterior, care dovedesc că vă este accesibilă o treaptă superioară (...și atunci de ce să „ieșiți în lume" cu una intermediară ?...). Vîrsta debutului e una valorică (există destule exemple notorii) și n-are nimic comun cu „crizele de timp" și presiunile vîrstei biologice. Oricum, înainte de „a lua taurul de coarne" (și nu credem că „firma" citată ar fi cea mai bună variantă) e bine să vă lăsați, pe larg și pe îndelete, sfătuit și judecat de prieteni și confrați (sînt, bunăoară, în jurul revistei dv., o serie de oameni de calitate care vă pot ajuta, fără sentimentalism concesiv, să vă cîntăriți mai bine manuscrisul). Vă rugăm să ne țineți la curent.

MARIN NICOLAE: („panaș cu mere"-halal !...), **I.V. Periam, I. Popescu (ceva, în „Babilon"), Magda Căpățînă, Ion Biriș, Maria Botez, Benny Mladin, Vladiana Valuri, Paul Mona** („Incandescență"), **Jean Cinaș, Iulian Mocanu:** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R.: **Manuscrisele nu se înapoiază.**

Există

Există mereu în largul mării
cîte o pasăre cu aripi albe
străduindu-se să ajungă
pe ramurile înflorite
ale unui pom
după cum
mereu un gînd se zbate
sub geana unui nor
o vioară care așteaptă
o mînă de om
un cerb însetat în căutarea
unui izvor în care
de pietricele se sfarmă
luceferi și stele
o mare pe care
din cînd în cînd o umplem
cu lacrimi
și o numim
tăcere...

G. M. BUCOVICIOR

Suprafața unei zile

Jumătate din suprafața Pămîntului,
suprafața petecului de cer cuprins
de ochi,
mai adaug suprafața corpurilor care
mă înconjoară apoi, cu lux de amănunte,
suprafața trupului meu.
Însumate, dau suprafața unei zile.
Atîta întindere aridă,
atît deșert
fără tine...

LORENA PĂVĂLAN

Adevărul

Oricîte speculații profunde, fascinante,
ar întreprinde vajnicii lumii gînditori,
oricîte noi veșminte s-ar da realității
să estompeze faptul că-n van te lupți și mori,

Oricîtă elocință și lux de argumente
în veșnica risipă de dogme și de legi
s-ar cheltui-n turnirul inteligenței numai
să te convingi că lumea o domini și-nțelegi,

Oricîtă poezie și har de frumusețe
s-ar naște-n necuprinderea ochiului uimit
nepotolindu-i setea de zbor și contopire
cu lumea de miracol di ncare s-a ivit,

Oricît prinos de jertfe-n arhitecturi superbe
ți-ar mingiia orgoliul de inspirat Dedal,
mai izbitor ca orice fantastic joc de jerbe
rămîne adevărul cel simplu și banal.

PETRE VLAD

Homer

Uneori doarme Homer
și muza războiului tace,
poeții se abat de la vers,
uneori adversarii fac pace.
Uneori ieșim de sub legi
și iubim cu mai multă ardoare,
uneori plînge Homer
sub pleoapa-i nepăsătoare.
Uneori veacul vine tîrziu
cu daruri, cu pacea promisă,
uneori generațiile-și țin
memoria în manuscrise.
Și de-o fi să reînvie Homer,
mult mai blînd, mai înalt și mai june,
cine știe, de nu va fi orb,
ce cîntec va pune pe strune.

BORIS MARIAN

Eugeniu Barău: „Vestea"

Anotimp

Riul s-a tulburat :
Dacă vrei, te voi purta în brațe pînă mîine.

Bobul mi s-a-ncredințat :
Sînt lumină, țărînă și pîine.

Norul mi-a acoperit soarele :
Credeam că veșnica schimbare te va ispiti.

Amurgul a sărutat hotarele :
Sînt punte între noapte și zi.

Singură lumina nu mi-a vorbit :
de pretutindeni m-a învăluit.

MIHAELA COSMETTO

În așteptare

Un nor de gînduri
mi s-a topit pe frunte
cutezător cu trupu-mi
să se-nfrunte
și învelită-n gînduri
ca-ntr-o ploaie
sub care nuditatea-mi
se desfoaie
aștept din cerul
care-atîrnă greu
răsplata unui curcubeu.

MARCELA MARINICĂ

În ochii țăranilor

Mă uit în ochii țăranilor
și văd
numai cîmpie
Soarele
se tolănește
pe spinările lor
și devin mai puternici —
pămîntul
sub tălpile țăranilor
arde
ca o vatră de pîine
privirile lor
spintecă văzduhul
și vin apele
odihna lor calmă
se oprește pe frunte
sau poate mai adînc
vine cîmpia :
din fiecare țăran
picură
o lacrimă
de ceară
culoare imensă
aplecată
cu fruntea
la pămînt.

MARIN CIORANU

Neprins

Șira spinării parcă i se făcuse cerc,
nu mai văzuse nimeni așa ceva precis,
și omul pe vertebre aluneca în cerc
se alerga pe sine și rămînea neprins,

mulțimea amețise privindu-l în rotiri
dar omu-și scăpa urma de fiecare dată,
și-l petrecură pînă-l pierdură din priviri,
prin pulberea cetății trecuse omul-roată.

G. SMEOREANU

I. PELTZ

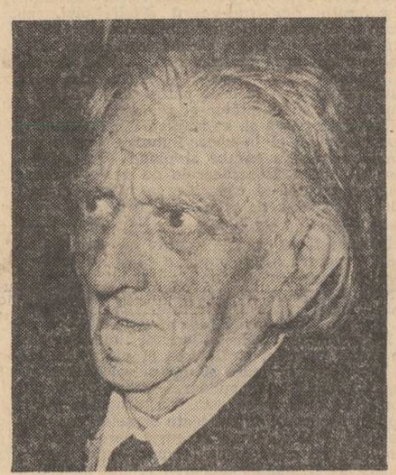

a plecat dintre noi cunoscutul prozator I. Peltz, unul din ultimii supraviețuitori al generațiilor care au dat literaturii române interbelice o strălucire particulară. Născut la 12 februarie 1899, dintr-o familie de meseriași, I. Peltz face mai întîi studii teologice după care intră în publicistică. Lucrează la **Literatorul** lui Macedonski căruia îi va lua în amintirile sale apărarea împotriva detractorilor, dar aria activității lui publicistice este foarte largă. **Adevărul, Dimineața, Facla, Chemarea, Presa liberă, Lupta, Viața Românească, Sburătorul, România literară, Cuvîntul liber, Șantier, Umanitatea, Adevărul literar, Bilete de papagal,** sînt revistele la care I. Peltz a publicat intrînd în contact cu personalitățile cele mai importante ale literaturii timpului și totodată cu paginile cele mai vii și mai mobile intelectual și artistic ale revistelor literare.

Ceea ce-l va impune pe I. Peltz nu va fi însă publicistica ci proza. Abundenta lui producție care i-a creat cu vremea o largă notorietate și popularitate a oferit istoriei noastre literare cîteva titluri de referință. În 1929 I. Peltz primește premiul Societății Scriitorilor Români pentru **Viața cu haz și fără a numitului Stan** ceea ce consacră o vocație autentică de prozator. I. Peltz s-a distins apoi prin romane care încearcă să facă monografia cartierelor evreiești din România. **Calea Văcărești,** 1933 **și Foc la Hanul cu tei,** 1934, sînt cărțile care impun definitiv pe I. Peltz în galeria de scriitori valoroși ai vremii, prin calitatea observației și intuiției lor sociale și sufletești. G. Călinescu cita pasaje de o evidentă subtilitate psihologică și de autentică proză din aceste romane, în celebra sa istorie literară. Interesante oricînd prin conținutul și finețea observației **Calea Văcărești** și **Foc la Hanul cu Tei** sînt cartea de vizită a unui scriitor preocupat profund de mediile cercetate și de misiunea sa scriitoricească. Numeroase alte titluri ale cărților lui I. Peltz au intrat în memoria cititorilor, ca rod al unei cariere lungi și fecunde. După război I. Peltz (1946) scrie **Izrael însingerat** romanul dramatic al situației a populației evreiești din timpul progromurilor fasciste prin care completează vasta frescă umană pe care ne-o propun scrierile lui. Întreaga literatură a lui I. Peltz se constituie într-un mesaj al înțelegerii între oameni, a sociabilității și omeniei. Din lista cărților sale nu lipsesc amintirile, cu atît mai prețioase cu cît ele vin uneori din timpi literar îndepărtați. Aceste amintiri parafează o generoasă și fructuoasă carieră literară, răsplătită de nedezmințitul interes al cititorilor pentru paginile de substanțială proză scrisă de I. Peltz. Este supremul elogiu pentru un scriitor.

L.

Ștefan Pelmuș: „Primăvara eroilor"

Maria Pelmuș: „Stratificare"

Atunci, tot într-un august

Urmare din pag. a 8-a

Liberatoarele să ajungă la baza din Extremul Orient, japonezii, mai iuți de mînă, au ocupat Tchen-Kiangul lipsindu-și rivalii de posibilitatea unei riposte imediate.

Și atunci, în lipsă de Tokio, numele războinării s-a preschimbat în Ploiești, orașul meu natal cu milioanele lui de tone de benzină, uleiuri și motorină pentru aviația și autopropulsatele axei (cea tripartită, nu cea a Pămîntului), fiind considerat obiectivul strategic Nr. 1, al acelei etape a războiului, singurul capital să-i secere la inimă pe fasciști, dacă ar fi fost distrus, așa cum îi secase pe americani atacul japonez asupra Pearl Harborului. Drept care, orașul meu a fost trecut ca atare în capul listei priorităților, iar avioanele misiunii „Halpro" cantonate la Khartum, în Sudan, la confluența Nilului Alb cu Nilul Albastru, au primit ordin să vină în Egipt de unde s-o pornească spre Marea Neagră pînă la Constanța ; de-acolo să urmeze Dunărea în amonte pînă la Oltenița, și-apoi, în linie dreaptă spre Nord, să ajungă de-asupra Ploieștiului ca să-l facă praf și pulbere.

Treisprezece Liberatoare — număr cu ghinion — într-atît de ghiftuite cu benzină, cu bombe și benzi de mitralieră încît au fost supranumite „vacile borțoase", au efectuat atunci, în noaptea de 11 spre 12 iunie 1942, primul mare raid aviatic american în adîncul continentului european ajungînd chiar pînă la Ploieștiul pe care Churchill îl numea „rădăcina pivotantă a puterii germane". Eram acolo, fără să fi bănuit că intrasem în jocul „dinte pentru dinte" sau, mai exact, Ploiești pentru Pearl Harbor, dar întîlnirea a fost ratată. Este drept, Liberatoarele au ajuns pînă de-asupra mea și m-au privit de la mii de metri înălțime, dar „vacile borțoase", ori lepădaseră pe drum, ori nu-și nimeriseră ținta, căci teribilul bombardament a trecut aproape neobservat, și răzbunarea nu s-a putut împlini.

Întîlnirea a fost deci, aminată pentru o dată care, deocamdată, era ținută în mare taină, făcîndu-se strașnice pregătiri ca rezultatele ei să nu mai repete eșecul din iunie patruzeci și doi. Avioanele care „bombardaseră" Ploieștiul, după escale prelungite pe drumul de întoarcere, în Turcia, Siria și Irak au revenit în Egipt, unde, pînă în vara lui 1943, s-au mulțumit să hărțuiască „Vulpea deșerturilor" adică pe generalul Erwin Rommel care, în fruntea faimoaselor Afrika Korps ataca spațiile dinspre Nil, căutînd să pună stăpînire pe tot nordul Africii. Mie avea să mi se dea un răgaz de mai bine de un an, timp în care, în deșertul libian, lîngă Benghazi, de-alungul a 70 de kilometri de coastă mediteraneeană, într-un peisaj de sfîrșit de lume, Ploieștiului i se pregătea lovitura decisivă. Sentința ce i se pronunța purta un nume de catastrofă : „Tidal Wave" sau „Mareea razantă".

REVISTA STRĂINĂ

● **CENTENARUL** nașterii lui Tudor Arghezi a prilejuit în îndepărtatul Mexic organizarea unei reuniuni și a unei expoziții documentare, la sediul Clubului de presă „Primera Plana" din capitala acestei țări. Personalitatea și creația lui Arghezi au fost reliefate în alocuțiunile lor de președintele clubului, Rafael Castilleja și ambasadorul țării noastre Constantin Băbălău. Vorbitorii au elogiat arta și mesajul umanist al scrierilor marelui poet român care, prin valoarea operei sale s-a impus ca unul dintre cele mai de seamă condeie ale literaturii românești și universale din secolul nostru. Cu acest prilej a fost inaugurată o expoziție de fotografii care surprind momente din viața lui Tudor Arghezi.

● **IN EDITURA Sovietskii pisateli** va apărea romanul „Vînturi roșii" de Vladimir Ponizovski. Autorul relatează felul cum bolșevicii — în frunte cu Lenin — au pregătit, în condițiile unei puternice reacțiuni, cea de-a șasea Conferință de partid de la Praga. El se prevalează de materiale de arhivă unice, cititorul descoperind în acest roman fapte istorice inedite, necunoscute pînă azi.

● **ÎN ACEASTĂ VARĂ,** la Roma „muzica a coborît în stradă". Ea a părăsit sălile de concerte și de operă pentru a se face auzită de cei mai larg public. Criza operei este o criză a spectatorului de operă ? Municipalitatea Romei și conducerea operei au conceput un program pentru combaterea acestei crize, adevărat flagel pe cale să pună în pericol această instituție altădată atît de populară, prin organizarea mai multor spectacole într-o serie de piețe, grădini publice și palate. Iată cîteva din „scenele" pe care se va cînta Monteverdi, John Cage, muzică indiană etc. : Piața Traian, Vila Borghese, Palatul Braschi.

● **ACADEMIA** de arte frumoase din Beijing a fost gazda unei expoziții de peisaje chineze tradiționale, crochiuri și portrete aparținînd tinerilor pictori Fritz Zettel din Austria și Maria Fang din S.U.A. Cei doi artiști fac parte dintr-un grup de tineri care au urmat în 1979 cursurile de pictură clasică și caligrafie ale Academiei chineze de arte frumoase. Printre vizitatorii expoziției s-au numărat și mulți pictori chinezi dintre cei mai cunoscuți, care s-au arătat plăcut impresionați de arta și de tehnica utilizării stilului picturii chineze clasice de către cei doi expozanți occidentali.

● **UN NOU VENIT** în topul cărților publicate de săptămînalul parizian „l'Express" : volumul „La Damme de Nil", care aparține canadienei Pauline Gedge. Este istoria unei celebrități feminine nu atît de cunoscute ca, de pildă, Cleopatra sau Ecaterina a II-a, dar cu o viață tot atît de tumultuoasă și de pasionantă : Hatshepsout, regină a Egiptului între 1502 și 1482 î.e.n. Fire ambițioasă, ea urmărește cu obstinație consolidarea puterii sale. Singura sa concesie : o căsătorie incestuoasă, acceptată pentru că îi legitimează autoritatea. Singura sa slăbiciune — dragostea pentru arhitectul care a construit templul Deir El- Bahari. Cartea a apărut la editura Ballard.

● **UN DAR** de mare preț a oferit o locuitoare din orașul Leninabad, Bibliotecii republicane a R. S. Tadjice : manuscrisul „Comoara șahului Horezm". Cartea, veche, ferfeniță, cu file îngălbenite a zăcut mulți ani între vechituri, fără să i se cunoască valoarea. Manuscrisul, caligrafiat în arabă, aproximativ în sec. XII-XIII, este un amplu tratat de medicină necunoscut pînă acum.

● **PRIMUL CABINET** al doctorului Freud de pe artera vieneză Berggasse a fost pus la dispoziția „Societății Sigmund Freud" pentru lucrările sale de cercetare și documentare asupra vieții și operei creatorului psihanalizei. Localul a fost inaugurat recent printr-o expoziție de fotografii, texte și alte mărturii despre „Începuturile psihanalizei".

● **SPECIALIȘTII** care au studiat frescele din catedrala Sf. Sofia din Kiev au descoperit mai multe texte scrise pe zidurile celebrului monument, texte al căror conținut era aproape imposibil de descifrat, scrierea nefolosind nici literele alfabetului grec și nici pe acelea ale alfabetului chirilic. Cum fragmentele descoperite narau evenimente istorice, unele puțin cunoscute, și dezvăluiau episoade din viața cetății de pe malul Niprului, petrecute în secolele X—XII, lingviștii au căzut de acord că semnele reprezintă o scriere intermediară a cărei analiză va ajuta la stabilirea originilor limbii slave.

● **CÎTEVA STATISTICI** și sondaje efectuate în R.F.G. relevă date interesante atît despre „cartea pentru copii" tipărită în această țară, cît și despre specificul lecturii „micilor oameni". În 1978, în Republica Federală Germania producția de carte a atins 53 137 de titluri (de patru ori mai mult decît în 1951). Dintre acestea, aproximativ 3 000 sînt destinate tinerilor. Cam tot la această cifră se situează și manualele, peste 2 000 de cărți făcînd parte din domenii apropiate : educație, învățămînt, ocrotirea tineretului. 80 la sută din populația între 6 și 17 ani se consacră zilnic lecturii. Cartea (nu manualul școlar) e citită de 46 la sută dintre subiecți, presa cotidiană de 42 la sută, revistele de 27 la sută, benzile desenate de 23 la sută, iar 8 la sută citesc publicațiile speciale destinate tineretului. Copiii afectează zilnic lecturii 78 minute pentru manualele școlare și 25 minute pentru romane, reviste, benzi desenate, ziare. Un timp dublu este dăruit lecturii de adolescenți (13—17 ani). Patru din cinci copii citesc sau răsfoiesc zilnic o carte, în timp ce adulții, în proporție de aproape 50 la sută nu citesc deloc sau se consacră lecturii o dată la două luni. Să fie copiii un exemplu pe care adulții ar trebui să-l urmeze ?

● **INSTITUTUL** de literatură rusă al Academiei de științe a U.R.S.S., împreună cu redacția de limbă și literatură a editurii **„Enciclopedia sovietică"**, au terminat elaborarea **„Enciclopediei lermontoviene"**, la care au participat critici literari din Moscova Leningrad, Kiev, Tbilisi, Minsk. Enciclopedia cuprinde un vast material informativ despre viața și activitatea marelui poet rus. În articolele multiple sînt oglindite faptele determinante ale creării fiecărei poezii, a operelor în proză sau dramatice ale lui Lermontov. Această vastă lucrare va apărea într-un volum de 140 coli de tipar, bogat ilustrate

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Conducerea **Uniunii Scriitorilor** și Comitetul organizației de partid de la Uniunea Scriitorilor în colaborare cu C.C.E.S. al județului Ialomița, au organizat la Slobozia și la Amara o vizită de documentare a unui grup de scriitori, în frunte cu **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

Scriitorii au fost primiți la Comitetul județean Ialomița al P.C.R. de tovarășul **Gheorghe Iordache,** secretar al Comitetului județean, și de tovarășul **Gheorghe Antonescu,** președintele C.C.E.S. al județului Ialomița.

Au fost vizitate obiective importante ale Bărăganului : o unitate din agricultura cooperatistă Amara, sanatoriul balnear al Centrocoop Amara, combinatul de păsări, C.A.P. Grindu ; a fost organizată o întîlnire cu membrii cenaclului literar „Arcadia" și cu activul cultural din Slobozia.

Au participat tovarășii : **Vasile Băran, Onița Bădilă, Dan Cristea, Mircea Dinescu, Nicu Filip, Constantin Florea, Nicolae Dan Fruntelată, Valeriu Gorunescu, Traian Iancu, Constantin Nisipeanu, Ion Larian Postolache, Marius Robescu, Niculae Stoian, Corneliu Sturzu, Dorin Tudoran, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu, Haralamb Zincă** precum și condeierii locali : **Constantin Cernica, Șerban Codrin, Florin Grigoriu** și **Constantin Lămureanu.**

A avut loc, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", la cinematograful din stațiunea balneară Amara, premiera filmului artistic „Lumina palidă a durerii" al cărui scenariu este semnat de **George Macovescu,** regia — Iulian Mihu, producție a Casei de filme Nr. 4. Filmul a fost prezentat publicului de scriitorul **Platon Pardău.** Au participat protagoniști ai filmului, actorii **Liliana Maria Tudor** și **Emanoil Petruț.**

În vatra de pîine a țării

Urmare din pag. 1

acestui spațiu al luminii, ca un simbol al aceleiași ubicuități. Identificînd alternanța numeroaselor antinomii, același gînditor citat scria : „Bărăganul e un triumf al identicului, dar nu e monoton. Numai un om neinrudit cu acest spațiu îl vede plictisitor : pentru cel acordat cu spațiul de care vorbim, el e mereu inedit. În rare momente, stînd pe cîmpia perfect plană, culcat cu fața în sus mai ales într-o noapte senină de vară, poți avea impresia că te afli pe o tipsie imensă care se poate răsturna în spațiile interstatale... Dar imediat apoi îți dai seama că stai pe un mare fundament ce dă maximum de siguranță".

Într-adevăr, o alternanță de stări inedite îți creează această imensă cîmpie de Bărăgan, ca un triumf al unei atitudini față de spațiul în care trăiești. În acest spațiu se înrădăcinează permanențele Bărăganului legate de pămîntul, de casa și locul natal, de fîntînile adormite pe întinderi fără de zare, de drumurile vechi ale turmelor de oi, și atîtea altele care configurează aici o spiritualitate specifică. Pămîntul Bărăganului ascultă de om. Îl zgîrii cu unghia, și acesta îți dă rodul împlinit. Îl împrejmuiești cu zăpezile iernii, și pămîntul mustește de bucurie. Îl ari adînc în brazde pline, și sămînța iese din rădăcini așezîndu-se sub forma piinii pe vatra caldă a casei. Pămîntul e inima omului din Bărăgan, și omul acesta miroase a pămînt, adică a curățenie, căci nimic nu-i mai curat decît pămîntul. Poate de aceea aici, numai aici putea

Ștefan Pelmuș: „Compoziție"
Din expoziția deschisă la Căminul Artei

să apară o revistă, firesc intitulată : „Pămîntul".

Cu gîndurile de mai sus încerc să înțeleg o acțiune culturală desfășurată aici în inima Bărăganului.

2. „FIII IALOMIȚEI" LA EI ACASĂ

Întîlnirea „Fiilor Ialomiței", la Slobozia, în ziua de 31 mai anul acesta, prima de acest fel în județ, a fost poate pentru unii numai un pretext pentru a se întîlni aici în inima Bărăganului, vatră de pîine a țării, și a înțelege dimensiunile evenimentului. Era o fericită ocazie și poate chiar simbolică, pentru a se sublinia aici adînca legătură a „fiilor Ialomiței" cu locurile lor de baștină. O inspirată, deci, acțiune a forțelor locale de aici, această manifestare deschisă, care a fost cinstită în prezența primului secretar de partid al județului Ialomița, de alte autorități locale. Se cuvenea să se adune aici toți cei plecați pentru a întări acea idee-forță a cărturarului Apostol D. Culeea, din Sudiții Ialomiței, idee înscrisă în studiul său, cu titlul sugestiv : **Datoria față de locul natal.** O datorie care se împlinea acum, în timp, cu toți „Fiii Ialomiței". Căci erau prezente la această întîlnire generațiile mai vechi și mai noi, cu reprezentanții lor. Momentul sărbătoresc de la Slobozia i-a evocat pe toți. I-a evocat și pe cei absenți, „Fii ai Ialomiței". Căci istoria nu se poate scrie decît întreagă. Ea a început pentru „Fiii Ialomiței" cu mărturii ce vin de departe, cuprinse în cadrul unei expoziții, ingenios organizată la Muzeul județean de către conducătorul acestei instituții, omul de constantă pasiune culturală, prof. Răzvan Ciucă. Aici s-au întîlnit generațiile pămîntului ialomițean în chipuri și imagini de neuitat, în mărturisiri și evocări anume. Evocări care au început, cum era și firesc, cu „Măria Sa, țăranul", acest stăpîn al începuturilor de viață materială și spirituală pe aceste locuri. Nimic nu figura mai bine și mai precis lîngă obiectele din neolitic, decît impunătoarea figură a țăranului ialomițean și mîinile bătătorite de lucrul pămîntului, și fața lui arsă de soarele Bărăganului, și glasul lui tulburător, dăltuind versul curgător pentru viitorime, versul adînc prins atît de sugestiv de etnograful prea modest în felul său de a fi, și alesul om de cultură ialomițean, prof. Gheorghe I. Neagu, în culegerea sa : **Colinde din Ialomița :** „Fapt-am casă, lîngă drum / Tins-am masa pentru drum / Săturat-am flămînzii / Adăpat-am setoșii / Fapt-am fîntîni reci // În cîmpuri seci." Iată premizele unui umanism străvechi, și mereu nou, aici în spațiul Bărăganului. Aici, în fostul sat Puia Petrii, s-a născut Mihai Viteazul, domnitorul unei singure idei : Unirea tuturor românilor. De pe aceste locuri s-a ridicat marele dirijor și compozitor Ionel Perlea și publicistul militant Gh. N. Vasilescu, evocați alături de un Apostol D. Culea, Grigore H. Grandea, Mihail Petrescu, N. Anghelescu, artiști plastici, reputatul arheolog, Radu Vulpe, și pînă la fiii contemporani ai Ialomiței, Mihail Vulpescu, Paul Georgescu, Ștefan Bănulescu, G. Acsinteanu, Florența Albu, Valeriu Gorunescu, Mircea Dinescu, O. Sargețiu, și atîția alții, avîndu-l în mijlocul lor și pe distinsul critic literar Mihai Ungheanu. Avea dreptate acesta din urmă cînd spunea la această frumoasă întîlnire că aici, în vatra de pîine a țării, nu ne aflăm într-un loc fără o istorie spirituală, dimpotrivă. O dovedesc și numeroasele reviste apărute aici în decursul timpului, de la „Pămîntul", „Fapta", „Gazeta Ialomițenilor", pînă la actuala „Tribuna Ialomiței". Cunoscutul pedagog și cărturar ialomițean, autor al unor lucrări valoroase în sfera educației, prof. dr. Ioan Vlad, el însuși susținînd prestigioase publicații ialomițene din trecut, arăta că linia de continuitate în cultură se poate sprijini numai pe localismul viu, generator de fapte și sacrificii pentru un ideal constructiv.

Fără a face simple constatări sau aprecieri de moment, această „întoarcere la izvoare" a „Fiilor Ialomiței", chiar atunci cînd ai privit-o ca simplu invitat, îți întărește convingerea că permanențele culturii au nevoie de primeniri, prin comunicări și transmiteri de gînduri, de experiențe proprii, de esecuri chiar. Nimic nu e de prisos, căci timpul așează aceste legături într-un spațiu sufletesc necesar. De aceea, nu se poate trece peste străduința forțelor culturale locale de aici, de la prof. M. Antonescu, președintele Comitetului județean de Cultură și Educație Socialistă, pînă la directorul bibliotecii județene Ialomița, prof. Ioan Botezatu și același harnic și destoinic om de acțiune culturală, prof. Răzvan Ciucă, și altii.

Da ! Am fost pe Bărăgan, în vatra de pîine a țării, acolo unde „Fiii Ialomiței" au pecetluit încă o dată legămîntul lor cu un pămînt fabulos, care-și așteaptă și își primește fiii, după omenia românească străveche. Acesta e un îndemn pe mai departe pentru cei de aici, și nu numai pentru ei.

CERCETAREA ISTORICĂ ÎN SLUJBA PĂCII

MARIA GLORIA DA ALVEZ PORTAL

BRAZILIA

România — o carte vie

— Care este părerea dvs. despre importanța acestui Congres și rolul istoricului în lumea de astăzi ?

— Istoria și progresul se află în continuă întrepătrundere. Istoria, întreaga istorie trebuie înțeleasă în sensul progresist al cuvîntului și noi, istoricii, sperăm ca pe calea aceasta să se poată ajunge la o lume a păcii și a armoniei universale. Fără îndoială, istoricii pot contribui mult la acest lucru. Noi ne aflăm aici ca să ne cunoaștem mai bine, ca să schimbăm idei și, este cert, ca să facem pași spre progres. Și, e de la sine înțeles, că unele din elementele fundamentale ale progresului le constituie pacea și armonia.

În afară de importanța sa științifică, sperăm că acest contact va constitui încă un pas spre pace, spre cunoaștere.

— V-am ruga să ne spuneți cîteva cuvinte despre contactele dvs cu istoriografia și istoricii români.

— Istoriografia română actuală este de o incontestabilă valoare, este, aș spune, chiar de importanță mondială și mi-am realizat întreaga lucrare recentă pe baza cărților românești pe tema respectivă. În acest moment, în care mă aflu aici, România, cultura românească constituie pentru mine chiar o mare carte vie din care și în care îmi formulez prima mea mare impresie despre această țară.

ALEXANDR OGANOVICI CIUBARIAN

U.R.S.S.

Avem contacte fructuoase cu istoricii români

— Programul congresului nostru internațional include unele probleme contemporane. Avem, precum cunoașteți, o secțiune specială pentru istoria contemporană. Cred că ea reflectă semnificația pe care istoria contemporană o are în anii noștri. Oamenii de știință care studiază problemele contemporane găsesc, în acest fel, posibilitatea să folosească întreaga experiență istorică, experiențele trecutului, pentru a analiza procesele și tendințele contemporane. Istoricii care se apleacă asupra problemelor actuale, de istorie veche și medievală, își fixează drept scop importanta problemă a analizelor globale și a tendințelor generale, analiza acelor tendințe care ne dau o imagine generală a dezvoltării societății.

Istoricii sovietici, de exemplu, studiază problemele de istorie ale mișcării muncitorești internaționale, relațiile internaționale și istoria internă a diferitelor țări, iar în opinia mea, cercetătorii care se ocupă de probleme contemporane au o posibilitate excelentă nu numai de a descifra problematica zilelor noastre, dar și, eventual, de a revela o tendință a dezvoltării în viitor. Eu presupun că la congresul nostru putem discuta unele aspecte foarte reale și foarte importante ale dezvoltării, probleme economice, politice și culturale ale evoluției în diferite țări și în lume în general. Mă aștept ca discuțiile asupra problemelor contemporane să contribuie la elucidarea unor probleme, deoarece eu sînt în mod special interesat de acestea.

În opinia mea, Congresul mondial al istoricilor are o mare semnificație. Întîi de toate pentru că el ne dă posibiiitatea de a estima ce tendințe domină acum în științele istorice. Avem o bună ocazie să schimbăm lucrări între istoricii din diferite țări.

Atunci cînd am pregătit acest congres, la București, am dorit să prezentăm rezultatele lucrărilor și cercetărilor istoricilor sovietici în diferite domenii, de la istoria veche pînă la cea contemporană. Noi, istoricii sovietici, intenționăm să avem un schimb de vederi cu colegii noștri din țările socialiste și cu istorici din alte țări, deoarece ni se pare că aceste schimburi cuprinzătoare de vederi ajută la cooperarea internațională, la înțelegerea internațională în problema păcii și a destinderii. După cum știți, în acest an, va avea loc o conferință europeană la Madrid și, de asemenea, în acest an celebrăm cea de a cincea aniversare a Conferinței de la Helsinki. Congresul istoricilor trebuie să se desfășoare în spiritul actului de la Helsinki și ne oferă, în acest sens, prilejul să arătăm marile posibilități ale cooperării internaționale a oamenilor de știință din diferite țări.

Istoricii sovietici au contacte bune cu istoricii români. Am avut conferințe comune, seminarii, există comisii speciale de istorici sovietici și români și, pe cît îmi dau seama, mulți dintre cercetătorii din Uniunea Sovietică speră că relațiile cu istoricii români vor contribui la înțelegerea și cooperarea în domeniul studiilor istorice. Cunoaștem multe lucrări ale colegilor noștri români. De exemplu, eu am citit multe cărți ale colegilor noștri în probleme de relații internaționale și am consultat aceste cărți cu mare interes. Sînt bucuros că am posibilitatea, acum, în timpul congresului, de a continua contactele mele cu specialiștii români asupra istoriei relațiilor internaționale.

ZEPOS PANAGIOTIS

GRECIA

Mesajul înțelegerii și cooperării între popoare

— Pentru început, care este, după dvs., importanța sud-estului european ca răscruce a civilizațiilor ?

— Aici, în această regiune a sud-estului european, am cunoscut o dezvoltare a unor mari civilizații, cum sînt civilizația romană, cea a Greciei antice, apoi civilizația bizantină și cea a nordului, adică civilizația slavilor. Deci, o întretăiere a tuturor marilor curente ale civilizației. A fost însă un timp în care oamenii de știință din sud-estul european nu se aveau în termeni prea buni. Deoarece fiecare era împins de naționalismul său, dacă nu chiar de șovinism, și ei se priveau, desigur, mai de mult, cu suspiciune. De la sfîrșitul primului război mondial am început să vedem că nu există numai perioade de ostilitate și conflict, dar și perioade cînd aveam relații culturale bune și fructuoase între popoarele din sud-estul european. Trebuie să mărturisesc că acest mesaj generos a început la București, prin teoria formulată, iar apoi dezvoltată și elaborată de Nicolae Iorga. El a fost primul deschizător de drum în înțelegerea balcanică, printre oamenii de știință. După aceea, școala lui Iorga a dezvoltat această idee, conducînd la fondarea unei asociații internaționale de studii sud-est europene care s-a petrecut, de asemenea, la București. Cunoașteți faptul că această asociație, pe care am onoarea s-o prezidez de cîțiva ani, a fost fondată la inițiativa Academiei române și a Comisiei culturale române, sub egida UNESCO, în anul 1963. Atunci a avut loc o întîlnire, mai întîi la Sinaia și apoi la București, a oamenilor de știință din țările noastre. În toți acești 17 ani, asociația a organizat patru mari congrese internaționale. Apoi am avut zeci de întîlniri, seminarii, colocvii și mese rotunde etc., unde am discutat probleme de arheologie, de literatură, tot ceea ce se numește cultură generală. Chiar și în acest congres noi avem o temă specializată : cultura umană în țările balcanice din secolul XVI pînă azi. Desigur, este un subiect mai degrabă specializat, care dă posibilitatea unor dezbateri foarte deschise, pe care le-am putea însă generaliza pentru înțelegerea mai completă a popoarelor din sud-estul european.

Trebuie să precizăm că în România avem secretariatul general, și îmi face mare plăcere să pot spune că prietenul nostru, prof. Condurachi, care este secretarul general de la fondarea asociației, a asigurat o continuitate foarte fructuoasă de idei în acest domeniu.

— Credeți că toate acestea fac parte dintr-un efort pentru o Europă mai stabilă ?

— Desigur, pentru că ideile înțelegerii și cooperării științifice pun bazele unei cooperări între popoare, durabilă și profund justificată din punct de vedere științific.

— Putem descifra oare mai bine contururile viitorului, prin studiul adîncit al istoriei ?

— Istoricii întreprind o cercetare asupra faptelor trecutului. Se poate citi în istoria trecutului, scoțind în evidență mai ales războaiele dintre țări, ostilitate, sîngele care a curs etc. Acum istoricii au înțeles foarte bine că, dincolo de conflictele sîngeroase, au existat lungi perioade de înțelegere între popoarele noastre și chiar de colaborare. Ei pot, în acest fel, să dezvolte ideea înțelegerii și colaborării nu numai în trecut, dar și pentru viitor.

— Deci, în directă legătură cu ce ați spus, care este definiția istoricului ? Este el un judecător al trecutului, simplu narator al faptelor, sau mai degrabă un tribunal de apel pentru toate națiunile ?

— După părerea mea, istoricul nu este numai un narator al trecutului, el este savantul care încearcă să întrevadă în faptele din trecut ceea ce poate fi folositor pentru viitor. Deci, el are ceva mai mult de făcut decît să cerceteze în documente sau să studieze inscripțiile și monumentele trecutului. El are posibilitatea, prin sursele pe care le studiază, să descifreze ceea ce se va întîmpla în viitor.

GORDON CRAIG

S.U.A.

Pericolul supraspecializării

„Sîntem fericiți că ne aflăm aici ! Am fost de la bun început pentru ținerea aici a acestui congres și am participat la realizarea planurilor pentru desfășurarea congresului. Țara mea trimite o delegație foarte puternică. Participă și președintele Asociației istoricilor americani. Una dintre secțiile de metodologie a istoriei orale ne-a fost deja dată în grijă și am venit cu cîțiva eminenți istorici americani. Colegul meu Eugen Weber din California de sud va ține un raport. Sîntem bucuroși să participăm la acest congres cu o delegație puternică care include cîțiva istorici eminenți. Există reprezentanți americani la toate secțiile importante. Trebuie să spun că avem experți la toate secțiile de cronologie, sîntem în frunte în ceea ce privește istoria orală și avem mulți membri care participă la sesiunea dedicată istoriei femeilor, cîțiva experți vor participa la sesiunea de deschidere asupra confluențelor civilizațiilor. Deci, pot spune că sîntem bine reprezentați. S-ar părea că participăm cu mult mai mulți istorici la programul congresului decît alte țări, căci în afară de cei înscriși în program vor veni și alții, independenți. Oricum, asociația noastră va fi puternic reprezentată".

— Care este părerea dvs. despre alegerea României ca țară gazdă a Congresului ?

— Cred că este extrem de important că acest congres se ține în România. Exista tendința de a crede că congresul istoricilor poate fi ținut mai bine în Occident. Dar este sentimentul meu că congresul de la București va avea cel puțin același succes ca cel din 1975 de la San Francisco, și că țările vor fi mult mai bine reprezentate de istorici decît cel de la San Francisco. Noi am fost foarte mîndri de Congresul de la San Francisco din 1975, dar considerăm că se poate și mai bine. În ultimii cinci ani Biroul nostru a lucrat cu istoricii români pentru a face din acest congres un congres mai bun decît cel din San Francisco și n-am nici o îndoială că din punctul de vedere al reprezentării va fi, precum și din punctul de vedere al programului care este mai interesant, cel puțin așa mi se pare mie, și cred că este și părerea altora. Și cred că aceasta este foarte semnificativ.

— Care este, după părerea dvs., contribuția unui astfel de congres la dezvoltarea cercetărilor istorice ?

— Am sentimentul că în zilele noastre pericolul cel mai mare pentru istorici este supra-specializarea. În propria mea țară văd foarte mulți istorici tineri cărora nu le plac monografiile și au pierdut contactul cu lumea laică, cu oamenii obișnuiți care ar trebui să știe mai mult despre problemele istorice, despre istoria propriei lor țări, despre istoria societății, în general. Cred că marele serviciu pe care-l poate aduce un congres ca acesta este să repare această legătură, să aducă istoricul profesionist alături de publicul larg. Acesta este serviciul pe care-l face un astfel de congres.

SANTIAGO JOSE POLITO BELMONTH

ARGENTINA

Filonul latin este evident

— Să începem, d-le profesor, cu cîteva impresii din primele zile.

— Înainte de a mă referi la congres, mi-ar face plăcere să spun cîteva cuvinte despre România. Este prima mea călătorie la dvs și, drept să vă spun, nu mă așteptam să găsesc un popor atît de cald, în care filonul latin este evident și unde noi, argentinienii, ne simțim atît de bine și de aproape. Și vă spun acest lucru pentru că toți cei 18 argentinieni veniți la acest congres simțim în acest fel. Aș vrea să fac cîteva referiri la cîteva aspecte ale mesajului trimis nouă de președintele României, Nicolae Ceaușescu, cuvinte pe care le-am simțit ca fiind ale noastre, pentru că ele se referă la libertatea popoarelor, la neamestecul altor state în afacerile interne ale fiecărui popor și alte puncte de vedere pe care noi le sprijinim. Am dori ca acest congres să se încheie cu succes, să contribuie la înfrățirea popoarelor, să îmbogățească cunoștințele istoricilor și să conducă, de asemenea, la o mai strînsă colaborare pe echipe și pe specialități interdisciplinare, în clarificarea unor probleme istorice, spre binele întregii omeniri.

— Mesajul președintelui Republicii conține o arzătoare chemare adresată istoricilor lumii de a contribui prin activitatea lor la pacea lumii. Cum apreciați acest aspect al misiunii istoricului contemporan ?

— Este un aspect fundamental, căci nu se poate studia istoria, dacă acest lucru nu se face cu scopul realizării bunăstării oamenilor și al păcii, căci fără a trăi în pace nu se poate progresa. Este, dealtfel, binecunoscută peste tot preocuparea președintelui Ceaușescu pentru istorie. Este un lucru pe care îl știam deja înainte de a veni la București și, dealtfel, contam pe sprijinul pe care președintele dvs. l-a dat acestui congres.

XIA NAI

R.P. CHINEZĂ

Istoria lumii — un tot unitar

— Care sînt direcțiile principale ale cercetărilor istoriografice contemporane chineze ?

— În ultimii patru ani, activitatea de cercetare istoriografică în China a cunoscut o dezvoltare rapidă, aceasta fiind un fenomen îmbucurător după înlăturarea unor greșeli grave comise timp de peste un deceniu. În prezent, istoricii chinezi, cu un sentiment de libertate și dinamism, abordează un registru larg de teme de cercetare. Ei se orientează, în munca de cercetare, marxist, manifestă o atitudine fidelă față de adevărul istoric în studiul evenimentelor, confirmă realitățile istorice, descifrează legitățile dezvoltării istorice. Istoricii noștri dau dovadă, în munca lor, de spirit novator și curaj în abordarea diferitelor probleme dificile ale istoriei, rămase de ani de zile în suspensie. Totodată, ei au trecut la reexaminarea îndrăzneață a unor teze învechite. În procesul cercetării apar adesea două sau mai multe opinii divergente asupra unei singure probleme. În asemenea cazuri problemele respective sînt dezbătute în spiritul liniei „disputa între o sută de curente".

Deplina libertate științifică este condiția primordială a dezvoltării istoriei. În concluzie, pot să spun că noi, istoricii chinezi, ghidîndu-ne după marxism, cu o gîndire emancipată de inerție, în spiritul fidelității stricte față de adevăr, studiem istoria de pe poziții științifice. Iată direcția pe care toți istoricii chinezi o sprijină în unanimitate.

— Ce loc ocupă acest Congres în preocuparea istoricilor chinezi privind dezvoltarea relațiilor internaționale ?

— Istoria îndelungată și cultura străveche ale Chinei fac parte integrantă din patrimoniul civilizației întregii umanități. Această bogăție prețioasă trezește interesul din ce în ce mai mare al istoricilor din toate țările. Numeroși oameni de știință străini studiază istoria Chinei, obținînd rezultate îmbucurătoare în acest efort. Firește, nici istoricii chinezi nu pot rămîne datori. Pe lîngă marile eforturi depuse în studierea istoriei propriei lor patrii, studiul în care obțin rezultate de un nivel ridicat științific, totodată desfășoară un larg schimb științific și colaborare în diferite forme cu oamenii de știință care studiază istoria Chinei, în limita posibilităților noastre acordăm facilitățile necesare desfășurării muncii lor de cercetare.

Istoricii chinezi sînt profund încredințați că civilizația chineză, încă din antichitate, este strîns legată de civilizația mondială. Iar pe parcursul dezvoltării istorice, aceste legături au devenit din ce în ce mai largi și mai strînse. Istoricii chinezi, la ora actuală, depun eforturi pentru cunoașterea istoriei țărilor lumii, studiază istoria întregii lumi pe care o consideră ca un tot unitar. În acest sens, necesitatea de a întări legăturile noastre cu istoricii străini este de la sine înțeleasă. Istoricii chinezi au trimis delegația lor la București, pentru a participa la lucrările celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice cu un sentiment de bucurie. Din motive diferite, de peste 40 de ani istoricii chinezi nu au mai participat la o asemenea manifestare științifică. De aceea exprimăm adînca noastră mulțumire tovarășului președinte al Congresului și tovarășului secretar general al Congresului pentru invitația amabilă, mulțumim confraților români din țara gazdă a Congresului pentru primirea deosebit de cordială. Sîntem încredințați că prezentul Congres va deschide o nouă perioadă în întărirea prieteniei cordiale și colaborare largă în domeniul științei, al istoricilor chinezi cu colegii lor de pretutindeni.

m a p a m o n d

EMINESCU ÎN CATALANĂ

A l'estrella

Fins a l'estrella que va sorgir
hi ha un tan llarg cami,
que ha trigat mils d'anys
la llum que ara ens arriva.

Tal volta fa molt que es va extingir
en via ranys blavencs,
i el seu reflex gairebé avui
ja nos brilla a la noastra mirada.

La seva imatge que va morir
va lenta cap al cel,
hi era quan no es va veure,
avui veient la no hi es.

Igual que quan el nostre amor
moria en la nit,
la llum de l'amor extingit
ens persegueix avui.

În catalană de
Lluís Bosch i Cruañas

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Atunci, tot într-un august (I)

Primul meu contact cu America — personal, dar nu nemijlocit, deoarece el îmi fusese „aranjat" de către japonezi, la Pearl Harbor — s-a produs cu mult înainte ca eu să fi pus piciorul pe pămîntul Lumii Noi. Asta s-a întîmplat la 1 august 1943, și avea să se repete (de-acum fără concursul japonezilor căci eram deja cunoștințe vechi) la 14 iulie 1944 cînd o frumusețe de bombă trimisă de Unchiul Sam prin coletăria rapidă a fortărețelor zburătoare, ne-a făcut zob biata noastră fortăreață de chirpici din Fundătura I-a Gheorghe Sion situată strategic la marginea de sud-vest a inexpugnabilei fortărețe Ploiești.

Dar primul american cu care am dat ochii, atunci, la 1 august 1943 încetase propriu-zis să mai fie american, căci era pur și simplu mort, deși încă trupul nu i se răcise și globii ochilor deschiși spre cerul de unde căzuse nu apucaseră să i se usuce. Era tînăr și desculț. Așa căzuse din cer pe un pămînt pe care se jertfise pentru a scurta războiul. Zăcea trîntit cu fața în sus, cu capul sprijinit de tulpina unui pom din livada cu nuci de la marginea cartierului Moțoi, de parcă s-ar fi odihnit după un drum lung și și-ar fi scos bocancii să-și răcorească picioarele obosite. Pe bluzonul lui de piele străluceau în ecuson cuvintele „U.S. Air Force", iar la doi pași de el vîntul dădea încet filele unei cărți ca și cînd cineva nevăzut s-ar fi grăbit să-i citească paginile neterminate. Era „Cum vă place" de Shakespeare, în engleză.

Omul desculț căzuse dintr-un avion, sau se aruncase fără parașută, căci turloaiele îi erau sfîrîmate și așchiile oaselor albe îi ieșeau prin pielea însîngerată.

La trei sute de pași de livada cu nuci, pe maidanul cu melci și poroambe de la bifurcația căilor ferate din sud-vestul Ploieștiului, se disloca la pămînt fumegînd albastru un avion cu patru motoare pe burta căruia erau scrise misterioasele cuvinte : „Euroclydon — The Traveling Circus". Alte avioane treceau pe deasupra — atît de aproape încît le puteai lovi cu piatra — huruind înspăimîntător și răvășind coroanele pomilor gata parcă să se smulgă din rădăcini și să pornească și ei în zbor. Bubuiau tunuri, în rafinării explodau bombe și ploua cu schije. Ploieștiul ardea. Rezervoarele de petrol săreau în aer aruncîndu-și capacele ca niște discuri zvîrlite în văzduh de mîna unui uriaș.

Aș fi tentat să vă povestesc cum arăta locul în care am făcut prima dată cunoștință cu America, pentru a vă convinge că el nu semăna cîtuși de puțin cu „Păsunile Raiului" descrise de John Steinbeck, ci mai curînd cu pridvorul iadului înfățișat de Upton Sinclair în „Petrolul". Și, pe drept cuvînt, asemănarea nu era de loc întîmplătoare. Petrolul era destinul orașului meu natal, bogăția, strălucirea și pierzania lui, căci din petrol crescuse și din petrol se înfruptase, el îi era pîinea, sudoarea, aerul pe care îl respira. Și cînd spun asta, nu exagerez cîtuși de puțin deoarece, dintre toate orașele României de atunci, Ploieștiul era singurul care putea fi recunoscut cu ochii închiși, numai după miros, iar dacă aș fi adunat sudoarea tatălui meu și a tovarășilor lui de muncă de la „Vega", și aș fi turnat-o în lămpi, sînt sigur că aș fi putut aprinde lumina la ea, într-atît le erau porii pielei îmbibați cu benzină.

„Uleiul Vega unge axul Pămîntului" — se spunea într-un anunț publicitar dinainte de război dar, deocamdată, atunci cînd s-a petrecut primul meu contact cu America, untul pămîntului prahovean trebuia să ungă doar axa tripartită Berlin-Roma-Tokio care cam începuse să scîrțîie. Drept care, imediat după intrarea armatelor germane în România, Ploieștiul a trecut printr-o precipitată metamorfoză, ca și cînd ar fi fost brusc cuprins de o stranie paranoie în beton armat. Se construiau bunkăre patrate, bunkăre rotunde, bunkăre conice, se înălțau piloni de susținere a platformelor antiaeriene, se înconjurau rezervoarele de carburanți din rafinării cu ziduri antisuflu, se implantau cazemate subterane, se săpau — căptușindu-se cu beton — bazine de apă și adăposturi. Cel mai vîndut articol era cartonul de camuflaj, iar cel mai căutat, după pîine, era petrolul lămpant care, culmea ironiei, în orașul unde se prelucrau anual milioane de tone de țiței, gazul de lampă se distribuia pe cartelă. Întunericul nopților era spart de duelurile fascicolelor de lumină proiectate în beznă de reflectoarele de luptă antiaeriană puse să orbecăie prin slăvile negre după avioanele inamice care nu mai soseau ; zilele, cerul orașului era înțesat cu zeci de baloane captive umflate cu gaz inflamabil care înotau prin văzduh ca niște balene argintii, prizoniere într-un nesfîrșit acvariu sec, gata s-o ia razna prin oceanul aerian dacă n-ar fi fost priponite la pămînt prin fringhii și cabluri electrice. Cînd se făceau exerciții de apărare antiaeriană, orașul era învăluit în ceață artificială, dispărînd ca o Atlantidă scufundată într-o pîclă densă, inecăcioasă, de unde își semnala prezența doar prin accese de tuse seacă și prin cele mai pitorești și mai intraductibile injurături cum numai limba ascuțită a nepoților eroilor lui Caragiale putea rosti.

Ceața artificială era ejectată din niște instalații destul de rudimentare, amplasate prin oraș cu sutele, și cam nepăzite, spre desfătarea celor ca mine : Un butoi metalic închis ermetic, plin cu o soluție lichidă cu miros de acid sulfuric, un tub de oxigen și o conductă cu robinet între cele două recipiente, din butoi înălțîndu-se o țeavă cu o sită în cap din care ceața, imediat cum era deschis robinetul tubului de oxigen — și nu trebuia decît să te apleci și să-l răsucești cînd nu te vedea nimeni —, țîșnea așternîndu-se peste străzi într-un strat compact, mai greu decît aerul, căruia numai vînturile puternice îi veneau de furcă. Dacă la acest tablou adăugați cîteva sute de tunuri și vreo mie de mitraliere antiaeriene cu cîte două și patru țevi, vreo cincizeci de mii nemți și vreo șaptezeci de mii de prizonieri de război puși la muncile cele mai grele pentru fortificarea orașului, realizați cadrul în care s-a petrecut primul meu contact cu America la o vîrstă cînd mă pregăteam să păsesc pragul adolescenței.

Spuneam însă că întîlnirea aceea îmi fusese mijlocită de către japonezi, la Pearl Harbor, și oricît ar părea de incredibilă o astfel de afirmație, lucrurile tocmai așa s-au **petrecut. De altfel,** ea ar fi trebuit să aibă loc nu la 1 august 1943, ci cu un an și ceva mai în urmă, la începutul lui iunie 1942, cînd Congresul american a „onorat", în sfîrșit, declarația de război pe care Ion Antonescu o lansase cu nouă luni mai înainte Statelor Unite, printr-o contra-declarație menită să „legalizeze" proiectata întîlnire, pentru ca ea să se facă după toate regulile buneicuviințe. Ce anume făcuseră japonezii la Pearl Harbor, se știe. Cum au intenționat americanii să dea un prim răspuns la atacarea perfidă a flotei lor cantonată în Hawai, s-a aflat mai tîrziu. Adică, în cel mai strict secret, s-a plănuit un masiv bombardament asupra Tokioului, care urma să fie lansat din Tchen-Kiang, din China, singurul loc de unde bombardierele acelei epoci puteau întreprinde un raid de pedepsire la o astfel de distanță, cu șansa reîntoarcerii avioanelor la baza de pornire. Drept care, o escadrilă de avioane de tipul „Consolidated Liberator B-24" și-a luat zborul din Florida, și, pentru ca inamicul să nu miroasă ce-l așteptă, ruta a fost stabilită către sud, spre Brazilia, iar de acolo, mai departe, peste Atlantic, pînă în Africa, de unde, cu escalele necesare reaprovizionării, pedeapsa trebuia să survoleze, via Khartum, întregul Orient, ca să ajungă, în sfîrșit, la Tchen-Kiang de unde să se arunce asupra Tokioului. „Donquichoteasca misiune" (adjectivul nu-mi aparține mie, ci comentatorilor americani), bazată pe un plan desprins parcă dintr-un roman științifico-fantastic purta numele de „Halverson Projekt Nr. 63", pe scurt „Halpro", și ea a eșuat încă din fașă deoarece, pînă cînd

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Vîntul, ca un armăsar în lagună...

...își scutură piraiele de mușchi prin căpșuna florii de lucernă și azvîrle roiuri de viespi, culese din uliți de piersici, în urechile fetelor îndrăgostite, Arriva Gigi amoroso, toujours vainqueur. Gigi, la Napoli sau la Porto-Fino, ca un măr iubit de sălcii aromate, eu, pe lîngă farul părăsit din Tuzla, unde ciinii galbeni bat clopotele scoicilor mîncate la timp nepotrivit, iar Marcel Răducanu, plus colegii lui de la Steaua și adversarii lor din Craiova, pe terenul gard în gard cu cimitirul Ghencea, copți de căldură, bătuți în moalele capului de toate explozîiile solare de peste an. Trebuie să porți ceafa în locul frunții ca să programezi cel mai important meci al sezonului, în zi de august, la orele 16,00, în cîmpia cea mai pîrjolită de soare. La ce folosesc piramidele alea de fier și de becuri oarbe din colțurile stadionului ? Mi se pare că pentru meciuri în nocturnă. S-au cheltuit mormane de bani numai ca să vedem niște torțe negre ? Jucătorii celor două mari echipe, spunea crainicul televiziunii, au fost supuși, chipurile, unui test, care s-ar putea numi rezistență la potopul de foc.

Una din două : ori cei de la Federație habar n-au pe ce lume trăiesc, ori Norvegia s-a mutat în Africa. De un singur om nu mi-a fost milă, că se va topi în iarbă, de arbitrul C. Teodorescu. Făcînd parte din categoria celor convinși că Ave Caesar e frate cu Ave Maria, el a fluierat (și nu i-au crăpat buzele !) doar greșelile studenților din Craiova. Îl știam de mult, dar abia acum l-am dibuit că poartă sabie și rană de merinde sub piele. Bravo C. Teodorescu, fii convins că simbătă ți-ai cîștigat echileții și un cal de lemn cu care să te duci să-ți speli patimile în vulcanii noroioși.

Urmează acum o poveste duioasă, ca alea de mi le spunea un greiere, cînd eram mic și mîncam șorici, ascuns după sobă. Trei din componenții lotului național, Lică, A. Nicolae și Păltînășan au primit nota 4 (patru) pentru joc mizerabil. Arriva Gigi amoroso !, păi pe plajă la Mamaia se joacă un fotbal cel puțin de nota 5 (cinci). Se întîmplă, ne învață romanța din răvașele de plăcintă, ca, uneori, să scuipe-n ocean marinarii dar meseria lor e să-și scuipe-n palme ca să robotească la frînghii și vele. Spre deosebire de cei trei tineri cu trup de mesteacăn și plete de zlătari, „bătrînii" Lucescu și Dinu au primit nota 8 (opt), iar mopsul Dumitrache care sare la cap cu aceeași bucurie cu care săream noi cînd băteam alviță, nota 9 (nouă). Stringeți de aripioare o sirenă de la Porto-Fino și judecați singuri ce ne așteaptă la Oslo.

La Galați, după victoria lui Dinamo București, Dunărea s-a înălțat în coadă de știucă și nu vrea să mai coboare-n albie pînă nu i-o pune Teașcă pe elevii lui să-și mănînce tricourile.

Corvinul sporește producția de oțel a Hunedoarei, Argeșul caută urmele lui Dobrin, Sportul studențesc cîștigă-n fața a doi spectatori (nu se leagă de dragoste bucureșteană !), Bacău găsește bulboane în fiecare cot al țării (păcat de mînăstirile alea frumoase din ținutul Neamțului), iar Progresul-Vulcan ne dovedește cu ardoare că locul ei era lîngă Rapid și Oltenița. L-am lăsat la urmă pe Dumitru : ce-ți trebuia, Liță, iolă pe Bega și cartonaj galben la Cluj-Napoca ?! Tot la margine de București suni doaga mai frumos.

La despărțire, trebuie să recunoașteți că sînt profet. Am prezis că Tamango, în Ardeal, își va mai adăuga două pene la coiful lui de cruciat și, iată-l, numai la o săptămînă și le-a înfipt glorios deasupra sprîncenelor.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
34
(956)
Sîmbătă
23 august
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

HOTAR ȘI CUMPĂNĂ ÎNTRE VREMI

Al treizecilea an al libertății noastre, ultimul din seria cincinalului în curs, și al cinsprezecelea din seria celor mai fertili și mai distincți ani din întreaga istorie — iată, într-o sumară evidență, trăsăturile și contextul în care țara-și sărbătorește Ziua sa națională, jubileu al muncii și strădaniilor sale.

Ca în orice împrejurare de o asemenea anvergură, ne întoarcem, desigur, în timp și nu putem să nu vedem că la acea memorabilă dată care este 23 august 1944 — început de nou destin, început de nouă istorie — și pînă astăzi, la zi, sensul revoluției noastre de eliberare socială și națională s-a confirmat întrutotul și s-a îmbogățit permanent urmînd un drum mereu ascendent și multilateral al creației, vizionar și concret în toate domeniile de referință și manifestare umană.

Timpul politic, timpul social pe care-l trăim stă evident în deschiderea de orizont pe care a realizat-o Congresul al XII-lea al partidului și în configurația de fapt a programului stabilit atunci de către acest mare forum al națiunii. Timpul concret, timpul politic și social ale cărui rădăcini vin și mai de departe și care, în acea memorabilă zi de august și-a fixat o dată pentru totdeauna măsura și ritmul egal, dinamizator, propriu cerințelor și posibilităților noastre cele mai directe, dar și exigențelor pe care noi înșine ni le-am pus și ne-am hotărît pentru edificarea unei opere de cel mai pronunțat și mai larg umanism. Din această perspectivă, semnul evident sub care trăim și gîndim este acela al creației. O extraordinară dovadă de spirit și abnegație, un extraordinar simț al datoriei și o solidară, profundă vocație a înnoirii au făcut din ritmul și chipul acestor ani imaginea de ansamblu, globală, a însuși modului nostru de a fi și simți, un tonic reflex de personalitate și, în același timp, o inconfundabilă, susținută stare de muncă și libertate. Astfel, la ziua sa națională, România se prezintă pe treapta celei mai înalte înfloriri economice și sociale din întreaga sa istorie.

Tabloul celui de al 36-lea an al revoluției noastre de eliberare socială și națională cuprinde în el o întreagă paletă de transformări rare, din perspectiva generală a scopului asumat, ne apropie și mai mult de clipa acelei Românii socialiste multilateral dezvoltate și înscrise definitiv în perimetrul țărilor celor mai avansate din punct de vedere economic. Pentru că din punct de vedere social, experiența românească și-a spus deja și-și spune cuvîntul. Opțiunea sa fundamentală pentru cea mai dreaptă orînduire are de acum o acoperire istorică în fapte, iar bilanțul realizărilor din toate domeniile de activitate reprezintă un argument și o întărire în conștiință dintre cele mai revelatoare. Dar, cel mai mult și mai mult, forța marilor noastre argumente stă, așa după cum bine se știe, în însuși faptul de a ne ști conduși de către partidul nostru comunist în frunte cu cel care a dat țării și poporului său cea mai dinamică și mai strălucită personalitate, secretarul general al partidului, președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu. Opera sa rămîne veșnic legată de identitatea de azi a României socialiste și rămîne mai cu seamă ca una dintre cele mai edificatoare dovezi de conștiință și patriotism, de slujire fidelă, neabătută a cauzei și intereselor fundamentale ale poporului. Independența și suveranitatea patriei, prosperitatea ei mereu crescîndă, solidaritatea, spiritul de colaborare și cooperare, asigurarea unui loc demn și respectat în lume, sînt tot atîtea date și răsfringeri ale acestei uriașe opere politice și sociale prin care România se călăuzește și-și face o datorie sacră printre popoare, ajutînd — pe măsura puterii și aspirațiilor sale — la întronarea unei noi ordini, cea a dreptății și echității pe planetă, a păcii și securității naționale și internaționale.

Principiile acestei politici sînt, de fapt, bine cunoscute în lume și, prin vocea președintelui nostru, ele au dobîndit o distincție și o circulație dintre cele mai largi. Ele, aceste principii, au un reazem puternic acasă, ele ne definesc și ne consacră ca oameni care, construind o nouă societate, se construiesc în deplină, egală responsabilitate și se edifică în primul rînd pe ei înșiși, într-o nouă condiție a existenței și un nou orizont al acesteia, esențial. De la un umanism concret al muncii și vieții, la un umanism concret al creației, și aceasta în spiritul celei mai alese prețuiri și al celei mai înaintate concepții despre lume și om. Umanismul ca stare, ca dimensiune și, în același timp, ca modalitate și finalitate a creației a fost și rămîne de altfel temeiul tuturor străduințelor și înfăptuirilor din acești ani, parte inseparabilă, de fapt, a însuși programului nostru politic și ideologic, generic sub care fenomenul cultural și artistic românesc a cîștigat cel mai mult în amploare și profunzime. Depun mărturie în vreme și fac nu numai un serviciu artistic posterității, ci și unul politic și social, de înțelegere a unui drum deopotrivă de greu și glorios, cărțile, operele de artă, creațiile care înfruntă prin valoare timpul și îl consacră totodată prin valoarea-om.

Valoare care, în istoria afirmării sale celei mai depline, își are începutul în acea memorabilă zi de august, hotar și cumpănă între vremi.

Luceafărul

XXXVI

Gheorghe D. Anghel : „Victorie"

PENTRU 23 AUGUST

La sărbătoarea cea mai mare
A patriei, în noul rost,
E timpul să privim mai bine
La tot ce este și ce-a fost.

Să nu uităm că Libertatea
N-a fost un dar ce ni s-a dat
Și pentru ea, Partidul, Țara
Și-atîți eroi au sîngerat.

Să ne-amintim că-ntorși la viață
Pe-acest pămînt neodihnit
S-au tras cu trudă multe drumuri,
O țară nouă s-a clădit

Și iar să ne-amintim întruna
Că timpu-aici de veci ne-a pus,
Avem conducător de seamă
Și-o patrie fără apus.

Virgil Carianopol

ACUM

Noi celebrăm în august
timpul
care tot vine și trece,
lupta celor ce n-au cunoscut
meserie mai bună
decît aceea de muritori pentru patrie ;
pămîntul îi sărbătorește singur —
întîi la prima înverzire
cînd pomii toți devin nebuni
apoi în vară
cînd recoltele-s mai grele
decît semănătorii lor
ori toamna cînd o blîndă moarte
umple pădurea de aramă
și vine iarna cu hlamida
singurătății celei pline
să le-acopere-amintirea
sub stelele mereu vecine,
iar noi poporul viu
acum în august
n-avem plăcere mai aleasă
decît de-a ne purta copiii
pe umeri ca să simtă gustul
plutirii-n aer, libertății.

Gheorghe Pituț

● XXXVI — Viitorul se naște din trecut : ● „Drum drept într-o dimineață cu rouă" de ● Pavel Perfil ● „Noi țăranii, de cînd ne știm, abia acum am învățat să umblăm cu pămîntul" de ● Eugen Mihăescu ● „Pe Valea Crișului Repede se cîntă Enescu" de ● Dan Mucenic și ● Constantin Stan (în pagina a 3-a)

TARA NOASTRĂ, ANUL XXXVI

Made in Vitomirești

Jur-împrejur, pămîntul se abandonează unui superb elan vegetal. Pe prispa unor dealuri coplești de podoaba pădurilor amestecate, drumul urcă în cer și serpentinele scurte readuc în memorie chemarea îndepărtată a muntelui. Și am ajuns la Vitomirești, unde oamenii locurilor ne încredințează că am ajuns în Sinaia județului Olt. Peste toate, mai aflăm și un adevăr care le-a apăsat existența timp de veacuri în șir : amăgitoare, explozia clorofilei, aici, se dovedește mai puțin un semn al rodniciei și mai mult o simplă podoabă. Sub vălul învălmășit de verdeață, pămîntul e istovit, gîfîie, ogoarele deștelenite pe umerii lui sînt minuscule, infertile, și abia dacă scapără cîte ceva din puterile lui puține prin livezi și prin vii. Într-o istorie ale cărei file din urmă se mai scriau încă acum cîțiva ani, satul și crama au stat spate la spate. La Vitomirești, verbul a supraviețui, supraviețuire s-a conjugat cu o trudă de-a dreptul dramatică. Cu speranța că mai devreme sau mai tîrziu se va ivi în privire, în sfîrșit, un liman.

Cînd am descins în Vitomirești, mai bîntuia prin comună o delegație a unei mari întreprinderi din Rîmnicu Vîlcea, sosită aici nu așa, doar într-o vizită de curtoazie, ci pentru a se tocmi și pentru a obține vizita de la oameni care știu să se tocmească și care nu se lasă ușor. Alt semn al adevărului că Vitomireștii de astăzi au ajuns în sfîrșit la un liman rîvnit ni s-a părut nouă a fi și lehamitea nu tocmai vagă a lui Nicolae Șerban, directorul Asociației economice industriale din comună, de a accepta o convorbire cu presa. Era adică un semn revelator al siguranței de sine a unor oameni obișnuiți să facă mai mult și să vorbească mai puțin, cum dealtfel se și cuvine. Între a se bate cu pumnul în piept și a mai cumpăni, spre o pildă, măsurile ce se cer întreprinse pentru onorarea la timp a unui contract de export în Ungaria, Nicolae Șerban ar fi ales îndeletnicirea din urmă, desigur. Dar nu mai avea încotro.

Nu s-a bătut cu pumnul în piept, dimpotrivă. A trecut destul de repede peste propriile sale brevete de invenție, dintre care cel puțin unul, și anume brevetul Radicalului, praf original de curățat obiectele casnice, obținut cu cheltuieli minime din tufuri vulcanice și șlamuri sodice, îl regăsim în chiar temeliile prosperității de astăzi a asociației amintite mai sus. A trecut repede și peste faptul că propria sa experiență de organizator și de om neobișnuit să lucreze în pagubă, acumulată cîndva în unități ale industriei locale, se regăsește și ea în temeliile acestei prosperități. Apăsat și de griji, dar și de planuri de viitor, adică și chibzuit și vizionar totodată, Nicolae Șerban a preferat să ne așeze în fața unei istorii scurte, dar densă în izbînzi care nu mai sînt la îndemîna oricui. Și în substratul acestei istorii noi am recunoscut cel puțin unul dintre motivele statornice care definesc psihologia succesului : ca să izbutești, trebuie să-ți propui țeluri terestre și limpezi. Și în ce țel mai terestru și mai limpede poate sta în fața înaintea unui sat românesc încolțit de sărăcia pămîntului, în ceasuri de cumpănă și de profundă prefacere a vieții, decît acela de a supraviețui prin propriile sale puteri ? Pentru că adevărul acesta este : cei din Vitomirești știu prea bine că pe generozitatea societății noastre de astăzi se poate conta. Însă ei nu sînt nici infirmi și nici leneși. Și, firesc, peste încrederea amintită a mijit în conștiința lor și gîndul înalt de a-și rîndui existența în matca unei prosperități întemeiate prin puterile lor.

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

RETROSPECTIVE LITERARE

Noua lectură a izvoarelor

Există un „timp al acumulării" după cum există și un „timp al creației" sau un timp al renașterii, luînd cuvîntul în sens metaforic. Dialectica eternă a celor două mișcări, inspirație și expirație, absorbțiune și eclozione, se regăsește în cultură sub forme specifice, care atrag destul de puțin atenția. Ca și alte fenomene, cultura se manifestă prin pulsații ritmice.

În viața individuală, timpul acumulării cuprinde, în mod normal, fragmente de tinerețe, tinerețea întreagă, de prelungește în maturitate ; la unii pătimași ai lecturii, la care obligația informării s-a transformat în plăcere pură, timpul acumulării se confundă, finalmente, cu întreaga viață. Nu putem ști dacă acest destin — pe care opinia comună îl declară nerealizat — este, în fond, atît de nefericit pe cît se crede ; îmi amintesc, inevitabil, de cîte ori vine vorba de această categorie, de exemplul marelui filolog Jacques Byck, profesorul de la Facultatea de limba română, poate cel mai adînc și mai subtil cunoscător al istoriei limbii române din cîți am întîlnit : acest savant complet a dat opera vieții sale într-un magnific curs de Gramatică istorică, rămas în paginile unor studenți din urmă cu 20 de ani ! Narcisismul științei se întruchipează de puține ori în asemenea exemple perfecte.

Ceea ce este fascinant în ordinea individuală devine steril în cea generală, unde faza acumulării se cere depășită. În domeniul umanist, acumularea veritabilă se traduce într-un singur mod — prin sporirea numărului de exegeze fundamentale și de instrumente de lucru în filologie, istorie, filosofie, critică etc. Din acest punct de vedere, ultimele două decenii, în special, au reprezentat o acumulare bibliografică fără precedent pentru domeniul umanist român. Discret, aproape pe neobservate, am ajuns în posesia instrumentelor de lucru indispensabile. Cînd trebuie să dau exemple, te izbește dificultatea alegerii : **DEX**-ul și **Dicționarul literaturii române pînă la 1900** se află pe toate mesele de lucru ; bibliografia istorică de bază a ajuns la proporții de invidiat (dacă n-am aminti decît seriile paralele **Fontes historiae daco-romanea, Documenta Romaniae Historica,** Colecția Hurmuzachi nouă, Cronici medievale, Inscripțiile antice și medievale) ; nu mai menționăm monografiile specializate pe probleme, care rotunjesc imaginea unui monument de proporții.

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Un capăt de apă

Sînt rîuri și rîuri. Sau destin și destin — îmi vine să zic.

Rîuri repezi, ascuțite sau întoarse-n meandre ca o seceră pe care un țăran va fi scăpat-o, vreodată, ori a atîrnat-o în capătul de grindă a unei case dinspre păduri. Podgoria — aceasta e, ca o balanță într-un sanctuar. O pendulă între tot ceea ce semnifică și poate naște viață și lipsa acesteia ca o față ascunsă, nebună a lunii. Cînd plouă însă podgoria este o adevărată gură de rai. Rîuri se nasc și mor singure acolo, și înviază și cresc, se pierd iarăși și ies cine știe, din nou, la suprafață, amintind tot de zborul mereu uscat și frămîntat al prigoriei. Capătul gîrlei pornește năvalnic și întrece ploaia, așa că se întîmplă că undeva, mai la vale, să fie cald și bine, iar mai sus, în întunericul dinspre păduri, norii să curgă șiroaie. Un bubuit surd, gîrla-și rostogolește vîrful de lance și se anunță ca un mare spectacol ce va urma.

Plouase astfel și noi, copiii, săvîrșeam ritualul dintotdeauna al tuturor copiilor și al întrebărilor iuți din podgorie, alergînd în întîmpinarea capătului de apă și însoțind, mai înaintea ploii, vuietul dinspre păduri al acesteia, pe niște maluri care parcă se scufundau. Începuseră străgurii să se pîrguiască și, din cînd în cînd, mai săream gardurile și înspre vii. Pe cer se întretăiau dîre roșii de cartușe trasoare care căutau să arate ceva. Și pe urmă, canonada. Apoi liniște iar, și iar cîteva trasoare și iar bubuitul de arme care se îngemăna cu acela al ploii și al ecoului ce se întețea. Nemții își zidiseră o cazemată în pădure și nimeni nu se putea apropia. Mai mult, în ultimele zile părea că acolo are loc o petrecere de pomină, numai cîntece se auzeau zi și noapte. Războiul își fixase un cuib parcă și își adusese aminte de viață. Nimeni nu vedea nici urmă de neamț și nu se simțea nici o mișcare prin preajmă, ci numai cîntece, niște mărșuri mereu țipate și repetate, anunțate și urmate de uriașe orchestre care, de asemenea, nu se vedeau și nu se știa unde sînt.

Misterios și înfricoșător, locul însă chema. Ploaia a spart deodată zidul acela nevăzut al misterului și, cu un tunet grozav, a rupt marginile cazematei, pă-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

Pentru Pârvan

„Primește-l cu drag, Moldovă iubită, tu cea care de veacuri ne dai pe istoricii Patriei, și cuică-l domol, la sînul tău cald, la umbra răcoroaselor ramuri...".

● Semn al senectuții, probabil, de la o vreme nu mai cetim decît autorii pe care-i știm, lectura, de la o anume virstă, credem noi, echivalînd cu un act de virilitate frontală, cu o reculegere ori cu o sărbătoare... și de pe la prieteni și de prin biblioteci publice am strîns toate cărțile lui Vasile Pârvan, recitindu-le nu pentru „a-mi îmbogăți cunoștințele", căci pe Vasile Pârvan nu-l recitim pentru un enunț sau altul, pe Pârvan îl recitim „pentru Pârvan" cum spunea Mircea Eliade, ...ca și pe Eminescu, ca și pe Sadoveanu, ...autori a căror magie orfică ne poartă spre „centrul lumii care e tăcerea", autori inimitabili prin accentul de transcendență ascensională al fiecărei imprecheri de cuvinte în dulcea limbă românească... cei care au emis judecăți suficiente și imbecile despre cîte un enunț izolat din opera lui Pârvan, ne apar astăzi de două ori mai stupizi și mai prezumțioși și neînvățați de mici din cărțile de școală cu „Credința

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

CU FIECARE SCHELĂ

În noi tipare țara se-nveșmîntă
cu fiecare schelă-n cerul pur
O nouă carte scrie cu mistria
spre-a se-nălța ca pasărea-n azur.

Lumina vestitoare se așterne
pe frunți de-arcade ce s-au proiectat
unde golașe palpitau văioage
în păpurișuri terne, altădat'.

Ea se ivește-n turnuri de uzine
înveșmîntînd întregul șes-n-aramă.
În noi tipare își fixează țara
piloni pe-o broderie de maramă.

Feciori-n drumul sărbătorii de-aur
la alte schele-ajung vuind sub soare
sub flamurile roditoarei zile,
trepte urcînd spre ziduri viitoare.

Al. Raicu

● În acest număr : ● „După-amiaza de 12 mai" ● proză de Nicolae Țic ● „Un nume : Meșterul Soare" ● proză de Mihai Tunaru ● Poeme omagiale ● Fondul principal al culturii române ● „Între Neagoe Basarab și Manuil din Corint" (I) de Dan Zamfirescu ● Cronica literară ● Viața cărților ● Confabule : „O floare" de Iulian Neacșu ● „Un eșec remarcabil" (II) de Artur Silvestri ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapa mond ● Din lirica antifascistă ● Spectacolul lumii ● Sport.

cronica literară

Gh. Bulgăr:

M. EMINESCU — Coordonate istorice și stilistice

Una din căile fundamentale pentru redimensionarea exegeticii eminesciene este întoarcerea la text, utilizarea cît mai echilibrată a judecăților axiomatice pe care eminescologia le-a asimilat, reevaluarea — cu metodele noi pe care critica analitică modernă le-a ridicat la nivel de sistem revelator — a operei în sine, pornirea din cuvînt către afirmație și demonstrarea, pe calea științifică a studiului infrastructurilor textuale, a vechilor intuiții critice făcute la nivelul general al operei.

Gh. Bulgăr este un recunoscut prețuitor al cuvîntului eminescian ; fără a-și propune o restructurare esențială a viziunii interpretative îndeobște acceptate asupra lui Eminescu și fără a avea un caracter sistematic, studiile sale vizînd stabilirea coordonatelor principalelor trasee „de la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene", cu lucrătură migăloasă în cuvînt și scrupulozitate documentar-didactică, — indică unele căi pertinente în abordarea de profunzime a rostirii eminesciene. Într-o constelație de nume care înconjură **stilul** poetic al lui Eminescu — T. Vianu, C. Noica, Perpessicius, G. Călinescu, M. Dragomirescu, L. Gáldi, G. I. Tohăneanu, A. Guillermou, D. Irimia — numele lui Gh. Bulgăr semnifică mai cu seamă repunerea în drepturi egale cu opera finită a variantelor, valorizarea nu numai a esențelor extrase din creuzetul poetic, ci și a aliajelor, a materiilor prime pe care rostirea eminesciană le-a alchimizat pînă la perfecția aurului logic. În cuvîntul înainte al volumului **De la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene** (1975) autorul afirmă pe bună dreptate că „dacă despre postume s-a putut spune că ne dau un nou chip al lui Eminescu, mai înalt, mai complex (...) variantele poeziilor publicate de el configurează laboratorul poetului, cu marca prefacerii miraculoase a cuvintelor în artă supremă poetică." Studiul variantelor înseamnă în cazul lui Eminescu mult mai mult decît o operație similară exercitată asupra unei alte creații poetice ; urmărirea pas cu pas a acestor variante (dintre care multe pot fi numite, metaforic vorbind, faze alchimice) poate dezvălui multe din esențele rostirii poetului **în general** și o teoretizare a mutațiilor pe care, la nivel mental, afectiv și lexical poetic, le înregistrează traseele spirituale ale laboratorului eminescian ar concretiza mare parte din aspectele ce compun adevărul conform căruia opera poetică este în primul rînd exorcizare a cuvîntului, revenire obsedantă la magia și energia totalizantă a acestui logos, concept atît de comentat și totuși inepuizabil.

Iată pentru ce studiile lui Gh. Bulgăr, alături de cele ale comentatorilor numiți mai înainte, trebuie să stea în atenția oricărui viitor exeget eminescian, ele impunîndu-se a fi continuate și ridicate la nivel de **analiză esențială**, stilul, cuvîntul, în cazul lui Eminescu, sau abordarea estetică, a operei, fiind nu factorul așa-zis formal, ci factorul prim, de pură spiritualitate poetică și nu de tehnică propriu-zisă.

Mihai Eminescu — coordonate istorice și stilistice nu are, cum arată și titlul, omogenitatea cărții din 1975, fiind axată pe coordonate biografice, pe abordarea unor teme ale publicisticii eminesciene precum și în cazul abordării unei teme de interes special **(Unirea și independența românilor văzute de poet)**, ce reclamă dezbaterea opiniilor poetului simultan cu cea a atmosferei, cel puțin jurnalistice, a epocii.

Două studii remarcabile prin acribie și finețe disociativă — **Despre sinonimia lexicală în variantele eminesciene** și **Pagini biografice și de artă expresivă în variantele ultimelor poeme eminesciene** — aduc date prețioase, cel dintîi asupra raportului arhaism-neologism, simplu-complex (cuvinte/sintagme) ; cel de-al doilea, ocupîndu-se de cele 7 poeme apărute în „Familia" din mai 1883 pînă în februarie 1894, stabilește cu justețe raportul dintre coeficientul pur subiectiv (tensiunea afectivă) și opțiunea spirituală pe care o conține un poem ca „Din noaptea" față de „Cînd amintirile...". Mai ales acest al doilea studiu se impune a fi continuat printr-o analiză de detaliu a întregului grupaj predat de Eminescu lui Iosif Vulcan în primăvara lui 1883.

Subliniind pertinența comparației dintre „Făt Frumos din tei" și „Povestea teiului" **(O treaptă nouă a limbajului poetic eminescian)**, ceea ce se impune a fi numaidecît relevat este studiul **Din componentele limbajului eminescian — numele de metale ;** dincolo de concluziile stilistice la care se ajunge aici, obiectul trebuie urmărit și de acum înainte pentru valențele psihice pe care le conține (de comparat cu studierea pietrelor prețioase vis-à-vis de poetica barocului, de către G. Génette) și care, corelată cu elementele cromaticii simbolice eminesciene sau ale bestiarului, cu preferințele vegetale sau universurile onirice aglomerate senzitiv, vor închega un chip absolut modern al poetului.

Atît prin ceea ce conține, cît mai ales prin ceea ce propune, cartea lui Gh. Bulgăr este o generoasă deschidere spirituală către forme poetice deplin relevante, în cadrul căreia meticulozitatea și sobrietatea aplicațiilor se sprijină, aparent paradoxal, pe coeficientul afectiv al abordărilor. Cît despre utilitatea indiscutabilă a articolului ce încheie cartea (Argumente pentru o ediție critică nouă a „Poeziilor" lui Eminescu) ea ne aduce aminte versurile poetului : „Se pare cum că alte valuri / Cobor mereu pe-același vad...".

Dan C. Mihăilescu

viața cărților

eseu

Dialogurile necesare

● Cunoscut cititorilor revistei **Teatru** prin frecventele interviuri luate unor dramaturgi, regizori, factori responsabili de buna desfășurare a activității de educare și formare a publicului, dar și ca un cercetător serios al structurilor mitologice autohtone (vezi studiile din **Ethnologica**), Paul Tutungiu, în **Dialoguri despre teatru** *), reușește să anime o amplă masă rotundă pe temele vechi și noi ale teatrului românesc și universal. Această primă carte cu dialoguri, avertizează Paul Tutungiu, „nu este — cum s-ar putea crede — un volum de interviuri, în sensul îndătinat al speciei jurnalistice".

Este adevărat că dialogurile sale trec mult peste nivelul unui simplu interviu. Fibra reportericească transpare în anumite momente ale dialogului, nefiind, însă, elementul esențial. Ceea ce este important este felul în care Paul Tutungiu „scrie" scenariul dialogului purtat cu personalități diferite ca temperament, structură, etc, din compartimentele vieții noastre teatrale. Fiecare dialog concretizează, în ansamblu, organizarea superioară a întrebărilor. Fie că este vorba despre „Istoria și teoria teatrului" (folcloric și cult) „Filozofia teatrului" (un dialog foarte dens cu Henri Wald), sau despre „Creația teatrală contemporană" (cele trei secțiuni ale cărții), Paul Tutungiu conferă fiecărui dialog specificitate, îl antrenează pe colocutor în revelarea propriei poziții față de subiectul abordat, așa cum fac, printr-o mare sinceritate, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon, D. R. Popescu.

Un dialog foarte interesant, nu numai pentru că subiectul său este rar discutat la noi, este cel realizat cu Romulus Vulcănescu. Aici sînt analizate raporturile dintre teatru și folclor, dezvoltările contemporane ale teatrului folcloric divertismental, evoluția sa spre teatrul neofolcloric și metafolcloric (caracterizat prin întoarcerea la izvoarele sale tematice), raporturile dintre teatrul folcloric și cel cult.

Paul Tutungiu alternează în mod remarcabil întrebările „fixe" — **Va dispărea teatrul ?, Scrieți pentru un anumit actor ?, Ce v-a determinat să scrieți teatru ?, —** cu întrebări care denotă o bună cunoaștere atît a activității în teatru a colocutorului cît și a contextului teatral contemporan. În această privință exemplare sînt dialogurile cu Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Petru Vintilă, Teodor Mazilu, D.R. Popescu.

Diversitatea dialogurilor este reliefată și de alegerea unor personalități cu o îndelungată și bogată activitate în teatru. Convorbirile cu N. Carandino **(„Cronica dramatică se făcea la zi")**, Traian Selmaru **(„Cel mai pasionant mi se pare să descoperi noi autori, să-i ajuți pe ei să se descopere")** sau Mircea Ștefănescu **(„Am observat, de cîteva zeci de ani, că există cronicari de teatru care nu cunosc nici măcar definiția elementară a melodramei")**, au darul, pe lîngă caracterul lor evocator, să propună confruntări între experiența veche și condiția modernă a criticii de teatru.

Dialogurile despre teatru, consemnate în scris, sînt rare la noi. Este adevărat că dezbaterile periodice, colocviile teatrale și, uneori, mesele rotunde organizate de revistele de cultură (cite ?, și cît de profitabile ?) reprezintă un moment important în dezvoltarea actuală a criticii de teatru, a activității teatrale la orice nivel. Totuși, acestor confruntări le lipsește, nu rareori, acea tensiune, cunoașterea exactă a celorlalți, a teatrului în general. Dialogurile realizate de Paul Tutungiu cu oamenii de teatru menționați (cărora li se adaugă Ștefan Oprea, Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel, Dan Tărchilă, Romulus Guga, Vasile Nicorovici, Ion Băieșu) creează adesea atmosfera și căldura necesară unei înțelegeri reciproce, profitabilă pentru elucidarea unor aspecte controversate, prost cunoscute, confuze, ale fenomenului teatral. Credem că puterea de a particulariza sau generaliza modalitatea de a construi contextul întrebării și întrebarea însăși, dovedită de Paul Tutungiu, constituie aspectul cel mai îmbucurător al **Dialogurilor despre teatru.**

Marian Popescu

*) **Paul Tutungiu: „Dialoguri despre teatru", Editura „Junimea", 1980.**

poezia

„Opinii despre durere"

● În cărțile Norei Iuga, autoare aflată neîndoios între poetele de primă valoare din imediata actualitate, feminitatea dezlănțuită conviețuiește și chiar se confruntă cu puternice tușe intelectual-virile. Nimic nu e **numai** feminin în această poezie și nimic numai viril. O căldură maternă dezvoltă un simț special al apropierii universului ; poeta aduce cu sine aerul dramaticei familiarități cu obiectele lumii înconjurătoare. La Nora Iuga, sensibilitatea lirică poartă într-un imens spațiu interior al imaginii universul obiectual și, printr-un recul, **este purtată** de acesta. Avînd în față cele patru volume ale poetei **(Vina nu e a mea, 1968, Captivitatea cercului, 1970, Scrisori neexpediate, 1978** și foarte recentul **Opinii despre durere*)**, nu atît modernitatea limbajului se impune citată, cît un punct de vedere de larg interes : expresia poetică se întoarce devorator asupra „persoanei" lirice care a creat-o. Poezia este auto-devorare. Un Saturn cu veșmînt feminin e sfîșiat de imaginea propriei sale îndeletniciri de a-și devora fiii. În lirica Norei Iuga, viziunile mitologice, prezente mai ales în primul volum, se ascund sub adevărate draperii de imagini și astfel, deși principial nemodificate, se dez-esențializează. Evident, auto-devorarea e un mecanism „secret" care transpare cu vehemență imagistică și în ultimul volum. Izvorîte din nevoia de a încălzi matern un univers de forme aflate în ipotetică rebeliune, textele Norei Iuga par scrise cu emoția celui care se simte sfîșiat de propria-i creație. Aruncată în lume, experiența maternității însufletește totul alimentînd „nesfîrșite canonade", transformînd obiectele în tot atîtea **opinii despre durere.** Maternitatea, codificată acum de accentele maturității și, alături de ea, însuflețirea erotică pînă la rătăcirea simțurilor și debusolare vitală („Je t'aime jusqu'a l'aphasie" se potrivește oricăreia din cele două voci ale **Scrisorilor...**), se transformă și mai ales **transformă** într-o forță inexpugnabilă, de acerbă virilitate, materie și spirit, ambele înțelese ca „lumi posibile" în care zac, înșirate într-o dezordine a lungii absențe, energii latente, întîlniri surprinzătoare, revelații tăcute, în sfîrșit o „liniște minerală" ușor de reactivat, de readus la presupusul dinamism anterior. Ochiul poetului luminează radioactiv această lume închipuită și sfîrșește prin a fi distrus, desființat de izbucnirea ei „nucleară". („...e grota unui ochi / ce a luminat cîndva / o lume stinsă / această descompusă femeie / cu icrele ei fosforescente / proiectînd orașe / pe un imens deșert / doamne fotografia somnului meu / înghițită de mlaștină", **fotografia).** Imaginea „femeii descompuse cu icre fosforescente", fotografie baudelairiană tratată cu acizi suprarealiști, de o „urîțenie" programată, e explicită pentru dramatismul înstrăinării cu matură cruzime instinctuală a propriului act de expresie. Căci poezia este, în cadrul structurii temperamentale reprezentate strălucit de Nora Iuga, o despărțire definitivă, o scindare ireversibilă a eului și în egală măsură o metamorfoză: sunetul lyrei se întoarce și, contemplîndu-se o clipă într-o oglindă invizibilă, sfîșie struna care i-a dat naștere. Din miezul acestei „tragedii" închipuite țîșnesc văzduhuri interioare, ochi vegetali, curse infernale proiectate în eter, lumini care ating bizare fosforescențe, tandrețe și candoare înșelate de acuitatea simțului suveran, al combinației imagistice neașteptate, „mușchi albe", așadar o agresiune estetizată, ajunsă astfel la paroxism în linie ideatică, în ciuda suportului emoțional. Trăirea senzitivă este la Nora Iuga „contrafăcută" firesc, neobservabil, în trăire a ideii. Sentimentul se generează direct în spațiul ideii.

Retorica imagistică a **Opiniilor...,** mai mult decît în alte volume, evidențiază un „suprarealism domestic" (Marian Popa), de fapt o feminizare a arbitrarietății imaginarului promovată de tipologia poetică în speță. La Nora Iuga, limbajul se încarcă de libertatea definirii prin aleatoriu — trucat, desigur („omul ștampilat iese pe bicicletă", „vaza e camera verde a lirei", „simți gîfîitul cîntărețului / în cubul de sare", „acest planetariu uriaș / în care deslușesc rostul nasturilor / și al nărilor de ciine" etc.) dar nu de dragul spectacolului în sine. Dimpotrivă, așa-zisul suprarealism al expresiei sale ține captivă libertatea, o închide în spațiul dat, autodevorator. O obligă la „rebeliune" oferindu-i însă doar cadrul încălzit de priviri al unui acvariu. Aici viața „dură" a imaginii poate fi programată, condusă spre mișcări ordonate, acomodată la lipsa de gesticulație exterioară, la absența șocului imediat, terifiant. **Opinii despre durere** este cartea unei voci puternic reliefate a literaturii contemporane.

Costin Tuchilă

*) **Nora Iuga : „Opinii despre durere", Editura „Albatros", 1980.**

CARTEA DE DEBUT

„Întîmplările" unei poete

● Adriana Bittel a intrat în literatură cu versuri publicate sporadic în reviste literare, astfel încît ar fi fost de așteptat ca primul ei volum să fie o carte de poezie. Totuși **Lucruri într-un pod albastru*** este o selecție de proze insolite, neîncadrabile într-un gen anume, avînd aparența transcrierii unor vise care ar face deliciul unui psihanalist. Întrucît debutul s-a produs relativ tîrziu, iar autoarea a publicat rar și cu exigență, se poate presupune că scrisul ei cu aspect de producție necontrolată, generată de o stare intermediară între veghe și vis, este în realitate foarte elaborat, tinzînd spre ermetism ca deziderat estetic. De altfel, faptul că titlul volumului și motto-ul sînt preluate de la Ion Barbu reprezintă un element cu valoare de program. Rigoarea elaborării se convertește, printr-un proces complex și inefabil, în poezie a incertului, deschizînd accesul într-un spațiu labil, dominat de anamorfoză.

În prozele Adrianei Bittel se produce o permanentă destrămare a realului, lumea organizîndu-se haotic, după o logică proprie visului. Sensurile comune se pierd, fenomenele și obiectele asociindu-se ca în reprezentările suprarealiste, coerente în sine, dar incompatibile între ele. Fapt care nu contrariază, acceptat ca logic, înregistrat ca atare, cu atitudinea proprie visului sau literaturii programat insolite. Scrisul Adrianei Bittel este raportabil la genul cultivat de Alexandra Tîrziu la care se manifestă însă intenția moralizatoare și apetența pentru grotescu hilar. Autoarea **Lucrurilor într-un pod albastru** are, dimpotrivă, o înclinație către oniric, traducînd reculul în fața realului, fie ca evaziune în reveria poetică, fie ca alunecare în coșmar. Prozele sale creează un suprarealism al senzației, între care **privirea** are rolul hotărîtor. Spațiul oniric este populat de personaje străine, dintre care unele cu ochi „numai pupilă", devoratori **(Cuprinderea și fragmentarea)**, altele cu ochi goi ca Gülnar sau cu „ochi de oglindă" privind spre nicăieri. **(Întîmplare cu Androginul).** De altfel **scoaterea ochelarilor** este un gest semnificant, anulare a privirii precise, intrare în spațiul formelor vagi, al contururilor confuze, abandon în fața unei seducții ambigue **(Întîmplare cu Fotoliul).** Dacă uneori evaziunea implică reprezentări prețioase **(Întîmplare cu Buick decapotabil, Abendstimmung, Flori de migdal)**, de cele mai multe ori reveria se transformă în coșmar în care sînt identificabile toate complexele inventariate de psihanaliză și în care domină urmărirea, învăluirea, agresiunea iminentă, prăbușirea și alunecarea, metamorfoza : „Aplecată deasupra chipului străin am văzut ochii galbeni ai bărbatului îngustîndu-se ca la animalele de pradă gata de salt. Aruncînd instrumentele am luat-o la goană pe culoar, pe lîngă afișiere, panouri cu poze și lozinci, și m-am năpustit pe prima ușă deschisă. Pe stelaje de metal, în lumina puțină, coborîtă prin lucarne, se înșiruiau tutu-uri și crinoline, veșminte de mătase fleșcăită, cu paiete oxidate. Mormane de încălțăminte scîlciată, flori de cîrpă și arme de carton sufocate într-un miros de nădușeală, iuft și D.D.T. Acolo m-am ghemuit, și l-am așteptat resemnată. Cînd a venit, cu pași rari și apăsați, purtînd în mîini cu stranie gîngășie caietul velin, i-am privit ulgerul de oțel al rinjetului : „Doar clipa din foișorul ce se leschide — mi-am zis — atît a fost".

Deși sub semnul lui Ion Barbu, proza Adrianei Bittel este mai aproape decît de ermetismul static, de viziunea cinematografică a unui Cocteau (Testamentul lui Orfeu), de cosmarurile lui Bergman sau de onirismul unor secvențe din peliculele lui Hitchcock, alteori privirea construind imagini care trimit la Dali sau Magritte **(Biblioteca în aer liber, Întîmplare cu urma de elefant).**

De altfel, prozatoarea cultivă intenționat livrescul, nu ca ornament exterior și pretențios, ci ca teritoriu familiar, în care spiritul se lasă modelat. Preponderent vizuală, literatura Adrianei Bittel creează imagini tulburătoare, onirice, fără finalitate, dar întreținînd emoția cu resurse metafizice. Volumul, foarte unitar, de o reală calitate intelectuală, conține o infinitate de sugestii și nuanțe, datorate unei structuri imaginative care realizează din date cunoscute și diverse o sinteză remarcabilă prin complexitate și originalitate.

Sultana Craia

compendiu

Caietele Mihai Eminescu V

● **Caietele Mihai Eminescu** care apar la editura care poartă numele poetului sub redacția scrupulosului istoric literar Marin Bucur au ajuns la tomul V. Cu toate că nu și-a propus să apară „calendaristic la date fixe, criteriu care ar obliga la improvizații sumare" (tom. I, 1972), observăm că de la precedentul volum pînă la cel de față au trecut trei ani... întîrziere care, după cum am fost informați nu se datorează nici coordonatorului și nici editurii... Oricum, noi credem că ținînd cont de numărul mare al cercetătorilor operei eminesciene, precum și de calitatea la care a ajuns investigația în acest domeniu, o apariție anuală a acestor **Caiete** este cu putință. Să nu uităm că atîtea pagini din Eminescu sînt pînă la ora de față nedescifrate, iar rostul unei asemenea publicații ar fi — și este — și acela de a oferi prime lecțiuni din manuscrisele poetului care apoi să intre în ediția integrală a Poetului.

Tomul pe care îl prezentăm este structurat pe relația operei lui Eminescu cu istoria. **O tabletă, Eminescu și vocația duratei,** datorată regretatului poet și om de cultură care a fost Al. Philippide, precede un sumar bogat în care contribuțiile documentare se îmbină în chip fericit cu exegezele operei eminesciene. Al. Zub semnează articolul **Sensul duratei istorice la Eminescu,** iar Marin Bucur se ocupă de **Cultura istorică la Eminescu** („...poetul se arată a fi un adevărat erudit, cu cunoștințe metodice, informat la izvoarele documentare capitale"). Un mic eseu de o subtilă pătrundere semnează Edgar Papu : **Imaginea și simbolistica Romei în „Memento mori"** („...Eminescu rămîne totuși unul dintre cei mai valoroși exponenți poetici ai «ideii latine»"). Un amplu și temeinic studiu aparținînd lui Paul Cernovodeanu se ocupă de Eminescu ca traducător al primului volum din colecția Hurmuzaki, evidențiind, pe de o parte, „surse de inspirație sau de documentare", iar pe de altă parte scoate în relief unele valori stilistice ale tălmăcirii, care va trebui înglobată vastei opere a poetului. Alte contribuții : D. Vatamaniuc — **Eminescu și lupta „tinerilor" din Transilvania pentru unitate culturală și independență națională ;** Gheorghe Lascu — **„Ai noștri tineri la Paris învață" — posibile surse transilvănene ;** Ștefan Badea — **Valori stilistice ale termenilor social-istorici în lirica eminesciană ;** Dan C. Mihăilescu — **„Într-o lume de neguri" — nucleu al Scrisorii I ;** St. Cazimir — **Rectificări** (cîteva pertinente îndreptări de lecțiune) ; Henri Zalis — **Eminescu — poet mesianic ;** Nestor Camariano — **Atanasios Hristopoulos, Anton Pann și Mihail** (sic !) **Eminescu** (studiu comparativ) etc.

De un deosebit interes sînt pentru noi paginile inedite din Eminescu. Astfel, pe lîngă continuarea publicării textului german din Mss. 2 285 (transcriere și traducere de Adelia Perju), Marin Bucur publică cîteva zeci de pagini din caietele de la Academie, ilustrînd obstinanta preocupare a poetului față de documentul de orice natură, precum și necontenita sa meditație asupra istoriei. Cu atît mai binevenite asemenea dovezi extrase din atelierul poetului, cu cît se mai găsesc unii critici literari, venerabili altfel, care susțin că marile proiecții dacice ale poetului ar fi doar niște pure viziuni poetice și nu ar avea nici un reazim documentar. În tot, tomul al V-lea, pe linia celor anterioare, se constituie într-o contribuție de mare responsabilitate și înaltă ținută științifică.

G. S.

Cartea sub protecția lui Hercules

● Tînărul și talentatul poet Octavian Dochin, în calitatea sa de slujbaș al Casei creației populare din județul Caraș-Severin, mi-a adresat onoranta propunere de a face parte din juriul concursului de poezie interjudețean „Hercules", ce se desfășoară anual în străvechea și totuși atît de discret moderna stațiune balneo-climaterică Herculane. Odată ajuns în agreabila așezare situată în impăduritul peisaj montan de pe valea — riscăm cuvintele ! — poeticului și, de ce nu, muzicalului riu Cerna, aveam să constat cu surprindere că sezonul estival, la Herculane, este, realmente, un sezon al „expansiunii" cultural-artistice. Neorganizîndu-mi atributul de reporter — fie și de ocazie! —, îndreptățit a da seama asupra întregului complex de fapte ce se înscriu în dinamica a ceea ce s-ar putea numi „Vara cultural-artistică, Herculane '80", mă mulțumesc doar să relev extrem de bine gîndita inițiativă a organizării unui salon al cărții. „Salonul" este găzduit în impunătoarea sală de expoziții a Casei de cultură, situată, aceasta din urmă, în chiar centrul orașului, adică acolo unde familialul și totuși distantul monument al miticului erou-patron, cu înfățișarea lui luminată de o aspră blîndețe, veghează asupra bunului mers al faptelor ce-l înconjoară. Se vede treaba că și salonul cărții beneficiază din plin de acest spirit protector. De data aceasta, evident, intră în discuție ipostaza subiacentă, cea a inteligenței creatoare, organic implicată în metafora-concept originară asumată de adînc—umanul titan. Competența și pasiunea organizatorilor — Comitetul de cultură și educație socialistă Caraș-Severin, Centrul de librării județean și librăria din Herculane, al cărei responsabil, situație de un inedit fermecător, este poetul Sabin Opreanu — și-au spus cuvîntul peste tot. La treapta contactului strict vizual, impresia este revelatoare, căci marile panouri ce decorează pereții monumentalei incăperi se constituie într-o expoziție sui-generis a copertii de carte. Efectul cromatic, în chip firesc, face loc celui informativ, grație succesiunii de titluri și statistici chemate a edifica pe vizitatori asupra procesului editorial românesc din ultimii ani. Pe de altă parte, standul cu cărți (din nefericire, nu tocmai bogat din cauza rapidei epuizări a austerelor tiraje) vine să arate pe viu cum anume se prezintă lucrurile. Presupunem, însă, că tot atît de atractivă este și cealaltă dimensiune a Salonului. Mă refer, în speță, la aceea pe care aș numi-o dimensiunea spectaculară, materializată în succesiunea „zilelor" consacrate majorității editurilor din întreaga țară, cînd cititorii se întîlnesc cu autori ai cărților recent apărute (am asistat, de exemplu, la foarte reușita lansare a romanelor **Vocile nopții** de Augustin Buzura și **Edenul** de Ion Murgeanu, tipărite la Cartea Românească). De asemenea, pe aceeași linie, se înscriu clasicile șezători, beneficiare, la Herculane, și ele de un atent și eficient „ceremonial" organizatoric. Numai astfel se explică, fără îndoială, atmosfera de sobră comunicativitate sub semnul căreia s-a desfășurat ședința literară găzduită de Casa de cultură a sindicatelor (participanți : poeții Radu Cârneci, Toma George Maiorescu, Sabin Opreanu, Octavian Doclin, prozatorii Petre Novac Dolingă, Nicolae Mărgeanu, Ion Marin Almăjan, Mihai Georgescu și criticii Stelian Vasilescu, Mircea Martin și autorul acestor însemnări). Cît despre vizita în localitatea Plugova, învecinată cu Herculane, unde oficiul de gazdă absolut incitătoare a revenit profesorului Ion Florian Panduru (totodată, un real talent comico-satiric în domeniul prozei scurte și al piesei de teatru într-un act), nu cred că exagerez cu nimic spunînd că respectiva deplasare a constituit „summa" proverbialului spirit de ospitalitate bănățean.

Firește, reporterul de profesie i-ar fi putut reține atenția și unele aspecte avînd o „epică" mai puțin plăcută. De pildă, constatarea că la biroul de voiaj diagrama rapidului „Traian" este de mult epuizată, în timp ce același tren vine de la Timișoara cu nu puține compartimente literalmente goale. De unde se poate deduce că, uneori, muncilor lui Hercules le iau locul acelea ale lui Sisif... Ceea ce nu este cazul cu Salonul cărții „Herculane '80".

Nicolae Ciobanu

Un capăt de apă

Urmare din pag. 1

trunzind înăuntru cu o furie de nestăpînit. Și, minune ; ne uitam și nu ne venea să credem, pe firul apei, spre noi, plutea un mic sicriu care cînta. O cutie de tablă care sălta din loc în loc și se înconjura de cercuri albe de spumă, trimitea în văzduh o orchestră de clopote parcă și turnuri resfirate peste înălțimi. Cînd și cînd, sicriul acela trosnea și căuta să-și sară negru din încheieturi, să se sfarme, fulgerat de icnet de marșuri și țipete care nu mai încăpeau în el, o armată întreagă fusese închisă parcă în acea cutie și tropăia, bătea acum cu pumnii în pereții de tablă, ca să iasă, să se elibereze. Am luat-o încet-încet la vale și, mai oprindu-ne, mai uitîndu-ne în urmă, am ajuns în sat odată cu capătul acela de apă și cu cutia aceea cîntătoare, fiind și nedumeriți și mîndri de alaiul cu care ne făceam intrarea — destul de glorioasă astfel —, printre bătrînii și femeile care căscau ochii mari la noi. Așa s-a aflat povestea, destul de simplă a acelei întîmplări și anume : nemții părăsiseră cazemata și lăsaseră să le țină locul acea minusculă mașină cîntătoare, peste care apa, cînd a dat, a luat-o cu ea la vale printre grădini și livezi. Ploaia a înlăturat astfel misterul și, deși nemții se depărtaseră, cu un tunet al ei, ploaia, a făcut, după cum se vede, dreptate.

DRUM DREPT într-o dimineață CU ROUĂ

Cînd a venit aici i s-a arătat patul cutare din dormitorul 2. I s-au pus în brațe două pături, două cearșafuri și o față de pernă. Se simțea un părăsit de lume. Dar i se spusese, încă de la început : nu uita că pleci într-un șantier, și nu la băi la Slănic. N-a uitat, dar nu-i plăcea mirosul ăsta de cărbune ars, care venea cînd de la centrala de alături, cînd din godinele așezate în tăvi mari de tablă zincată. Acasă n-o dusese mai bine, adică tot așa, viață de șantier, cu rare întoarceri spre casa părintească, unde mirosea a rășină de brad și a gutui, așezate pînă sub streașină, în polițe dese.

Mă rog, asta e, și-a zis el ; orice început are nevoie de două pături, două cearșeafuri, o față de pernă din panama, nici albă, nici prea cenușie, toate făcute sul, ca foile de viță în sarcelată, pentru sarmale. Și, apoi, oamenii, unii buni, alții, și așa mai departe. Nu-i cunoștea. Să-i invite la bufetul rece din cufărul de pefele, închis bine cu două paftale din aramă coclită ? Cîțiva s-au apropiat, dar fără a da semne că vor să-l lase numai în cămașă.

— Avrămescu Petre îmi zice. Poftiți. De băut n-am găsit decît șlibovița asta la jumătăți. În gară la Tîrgu Jiu...

— De unde vii fîrtate ? a zis unu blond și creț, cu o față tăiată în riduri dese, dar cu un zîmbet care nu era în stare să te păcălească ; părea om la locul lui săritor la nevoie. Părea...

— De la Podari, Bacău....

— Nu, mă, din ce meserie ?

— Șofer. Șofer de categoriile A, Be, Ce, De, și, poate, la vară iau și E-ul.

— Te dai mare și nu e bine. Mai găsești un băiat care nu-i valabil și te pune pe jar.

— Nu apăs pe clanță pînă nu mi se spune „intră !"

Așa au tot vorbit în prima lor seară. Nu s-au încontrat, dar au tot mers pe marginea șanțului plin cu apă și volbură sufocată. Erau în seara și noaptea cunoașterii. În dormitor mirosea a șliboviță și a ceapă spartă cu pumnul, să-i sară inima pînă sub patul de vizavi. Se știau de acum bine. Cel cu părul creț era Văcăroiu Vasile, familist din Tismana, cu nevastă învățătoare și cu doi copii prin clase mari de școală primară. Celălalt, din patul de alături, venea din Prahova, și-l știa lumea de cel mai bun meseriaș în branșa asta. Pe brațul stîng avea tatuată o ancoră, iar pe piept o știmă despletită, cu părul în valuri zbuciumate. A mai stat și un topograf lîngă ei, dar s-a dus repede ; îl aștepta soția acasă, în Tîrgu Jiu. A zis că-l cheamă Minel, Minel Ionescu și i-a promis lui Petre cea mai bună basculantă din autobaza lui Barta. Nu l-a crezut nimeni, dar i-au zis că e nevoie de mai multă grijă față de noii veniți.

Pe la două s-au culcat. Petre a visat RABA aia fără pereche și i-a visat și pe omenii ăia cu fețe acre care trebuiau să-i dea categoriile în meseria de șofer de basculante. Visa că mințise, iar gîndul ăsta îl făcea să rîdă în somn. Ce fețe or face cînd i-or vedea cartea de muncă ; n-a șofat decît trei luni pe o basculantă deșuchiată, una din alea care trebuiau date demult la casare.

Dimineața s-a bărbierit, a făcut și un duș ; îi înverzeau urechile de frig. S-a dus la Barta, și Barta l-a ghicit. Era meseriaș vechi, uns cu toate alifiile ; i-a dat cea mai hodorogită mașină. „Dacă o ții pe asta o lună în funcțiune — i-a spus — ajungi șofer de cea mai înaltă clasă". Venea iarna, începea mizga, noroaiele, zăpadă sclifosită prelinsă printre haturi, venea viața de Pefele, cum îi zicea unul din șantieriști.

Trecuse și iarna, mașina lui Petre căra spre haldă bulgări de pămînt și cărbune, rezista, își trăise viața aia de o lună și trecuse peste ea. Să fi fost meritul omului ? sau Barta era pus atunci pe șotii ? Oricum, mașina își trăise traiul, își mîncase mălaiul.

— Trage-o pe dreapta, a zis Barta, o dăm la casare. În cîteva zile ne vin mașini noi. Am să-ți dau una din ele.

— Pînă la basculanta aia promisă, dă-mi două anvelope nu prea uzate. Hurdughia asta poate să mai meargă.

A mai circulat o lună cu ea. După ce a primit mașina nouă l-au dat la cărbune ; se ajunsese la stratul de cărbune, a fost una din zilele mari pentru brigadierii șantierului.

Apoi l-au mutat din baracă într-un bloc nou de garsoniere, cu ăla blond și creț și cu fața tăiată în riduri dese, Văcăroiu Vasile, șofer, cu soție, învățătoare în Tismana. Cantina era cantină-restaurant, adică dădeau cîteodată și bere seara și pui la rotisor, cu cartofi pai. Bufetul de alături nu mai avea numai pîine neagră, stavrizi în sos tomat și biscuiți de un 1 leu pachetul. Găseai și ciorapi și săpunuri și cizme de cauciuc, pufoaice, căciuli îmblănite și bluze din silon, cu inimă roșie săgetată, aplicată pe burtă. Oamenii cîștigau din ce în ce mai bine ; chioșcurile și bufetul se goleau repede, marfa n-avea timp să se învechească. A început să dea din cînd în cînd prin șantier și un ins cu o tonetă plină cu sucuri și înghețată. Oamenilor le mirosea tot mai rar a fum de tren. Cîțiva s-au căsătorit cu fete din Tîrgu Jiu și din satele de prin apropiere. Statul le-a dat garsoniere și apartamente în blocurile construite lîngă șantier.

Trăgea din nou spre iarnă. Petre ducea cărbuni la Turceni. În față săltau prin ceață un șir de mașini noi, abia venite de la Sibiu. În spate basculanta lui Văcăroiu. Convoiul tăia repede un tunel zgomotos prin ceața dimineții. Grupul unu trebuia pus în funcțiune ; din minut în minut se aștepta sosirea celor douăzeci de basculante. Deodată Văcăroiu a apăsat pe accelerator. Mașina a țîșnit și a ajuns repede în dreptul basculantei lui Petre. Asta i-a făcut semnul, „adică ce, ești nebun, domnule ?" Sile Văcăroiu i-a răspuns, tot prin semne : „oprește omule, că te dai de-a dura". După asta bărbatul învățătoarei din Tismana a luat-o înainte. Se vedea ca o pată îmbrăcată într-un nimb de mizgă. Petre a oprit, a dat roată mașinii. Între anvelopele dreapta spate intrase un metru și mai bine de sîrmă ghimpată. „Dacă n-au crăpat ele pînă acum, or să reziste pînă mă întorc la garaj" și-a zis. Anvelopele erau totuși uzate, cu inserția metalică ieșită afară. A băgat repede mașina într-a treia, a apăsat pe accelerație ; bolidul din față se vedea tot mai clar. Încerca să-și reia vechiul loc în coloană, dar era cu neputință. Sile claxona ca un dement, făcea tot posibilul să-i tempereze foamea de vitază. Așa a mers pînă la ultima curbă a drumului care dă în centrala de la Turceni. Acolo s-a întîmplat necazul. Una din anvelope a plesnit, iar mașina a ieșit de pe partea carosabilă. Ușa din stînga s-a deschis brusc iar Petre a fost proiectat în șanțul cu apă. Saltul ăsta de pomină l-a salvat. Sile a oprit la două sute de metri mai încolo. A ținut-o într-o fugă nebună pînă la locul cu pricina. Omul trăia, nu pățise cine știe ce. Cel puțin așa stăteau lucrurile la prima vedere. „Trăiești, zăbăucule ?", a zis Văcăroiu. Dar celălalt n-avea cum să-i răspundă. Se bălăcea în șanțul cu apă. L-a tras afară, în șosea. „Ai avut mare noroc, mă, dacă nu zburai afară, veneau ăia de la morgă să te scoată dinăuntru".

După o lună de spitalizare, pentru o fractură la brațul stîng și cîteva zgirieturi pe față, și după o săptămînă de convalescență s-a întors la autobază. Barta i-a dat aceeași mașină, aia cu care ajunsese în șanțul cu apă. „Ai grijă, a doua greșeală nu te mai lasă întreg", a zis. Știa și el asta. Era într-o luni, început de săptămînă. Pornea bine la drum. Marți a aflat că l-a căutat o soră de la spitalul din Tîrgu Jiu, acolo unde își vindecase urma căderii în șanțul cu apă. Miercuri și-a pus costumul de oraș și pardesiul lui Văcăroiu și a plecat. S-a întors abia vineri dimineața. Barta l-a făcut cu ou și cu oțet și l-a pus să lucreze și duminica. Cu asta cearta s-a încheiat. Petre era om de cuvînt, iar lucrul ăsta se știa în autobază. De la „ședința" cu Barta n-a mai lipsit decît o singură dată : o lună mai tîrziu, cînd s-a oficiat căsătoria între Petre și Luiza, soră la spitalul de adulți.

Dăduseră din nou de cărbune, sub un strat gros de steril. Era de muncă berechet. Veneau tot mai mulți oameni din țară. „Avrămescule, i-a zis într-o zi comandantul șantierului, răs-

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

XXXVI

VIITORUL SE NAȘTE DIN TRECUT

Sabin Bălașa : „Alegorie"

NOI, ȚĂRANI DE CÎND NE ȘTIM, ABIA ACUM AM ÎNVĂȚAT SĂ UMBLĂM CU PĂMÎNTUL!

În anul 1980, prin luna septembrie, în satul Goicea Mare din Dolj se va petrece un eveniment senzațional — va fi dat în folosință primul bloc. De văzut au mai văzut țăranii apartamente, nici vorbă, dar la ei în sat n-au mai văzut și tot privesc la cele ce se ridică acum în satul lor și tot exclamă fără să vrea ca în povestea aceea cu grădina zoologică : Așa ceva nu există ! Specialiști ai satului se vor muta cu tot calabalicul, mai puțin cățel și purcel, și vor trăi ca la oraș cu apă-n perete, cu baie la orice oră din zi și din noapte, cu vecini sub dușumea și în pod, cu liniște la anumite ore, cu ore de bătut covoare și de joacă pentru copii.

Dar blocul din Goicea Mare nu va fi nicicum un edificiu stingher, ci va avea și are în jurul său o școală generală cu două etaje, o grădiniță-creșă, o centrală termică, un cămin cultural mare cît o sală de sport.

Ce-i mai trebuie în acest caz unui sat aflat în plină cîmpie a Băileștilor, pe malul stîng al rîului Desnățui, cînd are în zestrea sa actuală ferme pomicole, o fermă zootehnică, o fermă legumicolă, o cooperativă agricolă cu 27 de milioane lei avere, o șosea asfaltată, ulițe pietruite, un șantier pentru canalizare și apă curentă, oameni sănătoși și copii frumoși, ce poate să-i mai trebuiască decît liniște și pace, decît ploi la timp și cu mană în ele ? ! Viitor ? ! Un sat ce-și zidește școli atît de înalte și de temeinice cum e cea din Goicea Mare crede cu toată tăria în viitorul său, în ceea ce îl așteaptă pe suișul timpului. Goicea Mare e un sat ce vine de demult. Aproape de centrul său, după ce treci de o clădire albă, o iei pe mîna dreaptă și dai de o poartă liniștită pe care nu scrie nimic, o poartă larg deschisă, care parcă te așteaptă s-o treci. Și-ntr-adevăr o treci și pătrunzi în parcul de odihnă al satului, parc ce-a fost construit la cooperativizare, pentru că, spune președintele de atunci și de acum al cooperativei agricole, Eroul Muncii Socialiste Dumitru Dinișor, țăranul trebuie să se recreeze și el, trebuie să-și înveselească ochiul și să-și hodinească sufletul... Un parc de odihnă într-un sat ! Grădină publică, cum i se mai spunea pe vremuri. Și ceea ce este și mai de mirare decît girafa cu gîtul lung e că în acel parc din Goicea Mare se află și o grădină zoologică, fără tigri din Malaiezia sau hipopotami din fluviul Limpopo, dar cu cerbi și căprioare și chiar cu urși carpatini. Copacii sînt acum destul de mari ca să dea omului o umbră deasă, aducătoare de răcoare. Acești copaci poartă în trupul lor inelele anilor, inelele vîrstei cooperativei agricole. Mai spre luncă te întîmpină un grup statuar din piatră albă și roșie. Trei fete, una purtînd un snop de grîu, alta o seceră, iar a treia mînînd un berbec cu o mioară semnifică materializarea legendei satului crescut pe locurile unde cu aproape două mii de ani în urmă călcau legiunile romane abia scăpate de furia apelor Dunării. Că de la Goicea, Dunărea nu-i departe, mai jos e un sat care chiar Dunăreni se cheamă. Și spune legenda : „...că pe la 1400, un cioban coborînd cu oile sale din munții Transilvaniei a poposit pe aceste locuri pe care le-a lăsat moștenire celor trei fiice ale sale Ciuta, Goicea și Dulceana care au pus temelie acestui sat ce poartă numele celei mai frumoase dintre ele". Monumentul e ridicat prin contribuția strănepoților celor trei fiice de cioban, strănepoți care, în cîmpia lor arsă de soare, cu satul înotînd de sute de ani prin valurile de nisip, au ajuns atît de bogați încît și-au permis să dea bani chiar și pe un monument de piatră.

Dincolo de parc începe obișnuitul, adică Goicea cu rîul ei, cu tot păsăretul domestic, cu pădurea cu sălcii, cu motopompele ce trag apa rîului și irigă hectarele cu legume, cu pădurile de porumb în care te poate mînca lupul dacă mai trăiește cumva prin cîmpia Băileștilor, cu miriștea grîului dată sub brazdele încinse. Și mai departe se întindeau nisipurile zburătoare ; pînă acum 25 de ani peste Goicea treceau norii arămii ai nisipului, vămile pustiei se instalau la poarta cerului în locul luminii soarelui, iar întunericul cădea în plină zi. Acum peste dunele migratoare se întind trei ferme pomicole cu vișini, caiși, piersici, cireși, meri, peri, apoi pășuni și iar pășuni și păstorit ca-n timpurile din secolul paisprezece. Și din loc în loc răsar colonii de stupi care parcă trag peste fierbintea cîmpie o pătură groasă de tihnă, o ploaie de lumină în care totul e bine înfipt în hotarele firescului și care se mută tot timpul anului după rotația florilor, după soare și anotimpuri.

În urmă cu 55 de ani satul Goicea Mare, un sat specific românesc, pe acele vremi însemna un sat sărac într-o confruntare îndărătnică cu natura și lipsurile materiale și spirituale, făcea obiectul primei campanii de cercetare sociologică rurală. Oamenii de bine ai acelui timp trăgeau încă un semnal de alarmă asupra stării celor din satele țării. Și ceea ce atunci chiar și pentru cei mai îndrăzneți cu visul și cu idealul era o preafrumoasă închipuire, astăzi este în Goicea Mare un fapt obișnuit. În ziua de azi în satul Goicea Mare este o centrală telefonică cu 200 de numere ! Își dau țăranii telefon pentru a se invita la potcovit caii ? ! Nicicum ! Altele le sînt preocupările lor, tot preocupări de țărani bineînțeles, dar ce vizează alte domenii, alți termeni de viață. Și totuși nu e imposibil ca Marin V. Blagu să dea un telefon lui Marin Popescu, motopompist, pentru a merge la culesul de roșii sau pentru a se întîlni la sifoane, sau pentru a se anunța că e adunare generală la cooperativă. Da, telefonul într-un sat mi se pare cazul cel mai șocant, mai șocant chiar decît baia personală. A spune că există 100 de tractoare în brazdă, că 30 de „Gloria" seceră în cîteva zile tot grîul care cîndva muta în cîmp un sat întreg, că în anul 1980 s-a produs (termen de uzină !) un munte de grîu — peste două milioane de kilograme, că porumbul, porumbul ca și pătlagica roșie de pe stratul din grădină este irigat, că oamenii au peste 200 de autoturisme, că trăiesc nu într-o odaie mizeră, ci au rînduri de case, că au în toată comuna lor aproape o mie de televizoare, că tot ce se construiește în sat este zidit, finisat și dat la cheie nu de meșteri de la Craiova sau din altă parte, ci de țărani cooperatori din sat sînt aspecte mult prea obișnuite ca să mai mire pe cineva pentru că noile granițe ale firescului s-au extins, după cum se vede, foarte mult, atît de mult că în urmă cu 55 de ani nici oameni cu exercițiul gîndirii și al prospecțiunii viitorologice, nici oameni împătimiți de visare nu-i puteau prevedea hotarele.

Și tot în acest an în Goicea Mare este așteptat robinetul, cel care va muta, pe încetul, însetatele cumpene ale fîntînilor în sertarul cu amintiri, sertar în care și-au făcut loc atîtea ce păreau veșnice.

Acum, zicea Ion Segărceanu, unul dintre fruntașii satului, la noi în sate nu se mai construiesc case. Cum adică, m-am mirat eu. Așa cum spun, a zis el, se construiesc vile, numai vile se construiesc, oamenii nici nu mai vor altceva. Știm să umblăm cu pămîntul mai bine decît acum douăzeci de ani, parcă noi cei de acum douăzeci de ani am devenit alții, parcă nu tot noi cei care apăsam toată primăvara și toată toamna pe coarnele plugului sîntem. Știm să vorbim altfel cu pămîntul, i-am pus bine șaua în spate și ne duce unde vrem noi, nu unde vrea el.

★

În partea dinspre sud, cumva spre Dunăre, la Goicea Mare s-a ridicat un nou „cartier" al satului. I se zice Satul Nou sau „La Popovici". Este partea cea mai dinamică a bătrînului sat ; în Satul Nou și-au ridicat case cei tineri, cei care răspund de chimizare, mecanizare, de ferme, de creșterea dreaptă în lumină a grîului, de sistemul de irigație, de repicatul tomatelor, de lotul semincer. Printre ei mai sînt unii care mai iau cîte o „convenție" și merg să muncească la Băilești, Segarcea sau Portărești, dar se pare că totul e numai temporar deoarece prea au rădăcini adînci în sat, sînt rădăcinile caselor pe care le-au zidit cu palmele și sudoarea lor.

Iar cînd te duci într-un loc cu oameni plin și oamenii îți vorbesc de construcții și copii în- menii acelui loc sînt hotărîți, acolo, în locul lor seamnă că acel loc are un mare viitor, că oa- de baștină, să ducă mai departe carul cel mare al istoriei. Și nici nu se poate explica altfel faptul de ce fiecare țăran din Goicea este atît de mîndru de un bust al lui Mihai Viteazul, bust ce se află în centrul comunei și despre care fiecare crede că îi aparține sufletește, bust a cărui umbră cade peste sat ca lumina astrului Soare pe planeta Pămînt.

Eugen Mihăescu

Corneliu Brăescu: „Constructori"

PE VALEA CRIȘULUI REPEDE SE CÎNTĂ ENESCU

Străzi înguste, pietruite după legile cele mai vagi (poate chiar uitate... sau ignorate) ale urbanizării. Drumul mașinii e permanent veghiat de priviri — nu atît curioase, cît mai degrabă experte, cîntărind cu iuțeală priceperea șoferului. O poartă de lemn într-un zid înalt de piatră. Poartă deschisă lăsînd să se vadă, în curte, o ușă, deschisă și ea. Castani de-o vîrstă cu amintirile celor care-au devenit străbunici. O clădire puternică și veche (se va fi ridicat odată cu plantarea castanilor ? Oricum, nu prea tîrziu după aceștia). O zi de vară îndemnînd la zîmbete, o zi de vară, în sfîrșit, adevărată. Se cuvine o plimbare pe malul rîului din apropiere, trebuie căutată răcoarea. Singure, cuvintele nu pot fi moleșite de fierbintele amiezii.

O ORCHESTRĂ CARE A TRANSFORMAT UN SAT

„Scriu cei de la vioara I : Primele șase măsuri — pauză. Apoi : do diez pătrime cu punct, la optime, fa doime. Bară. Do de jos notă întreagă..." Copiii aflați în pauză (cei de la vioara a doua, suflătorii, cei de la percuție așteaptă pe scări. Glume școlărești. Dictarea se aude în continuare prin fereastra deschisă a clasei de alături. O undă răcoroasă amenință cu așteptata înserare.

Cel mai greu ne descurcăm, totuși, cu partiturile. E mult de scris și încă destul de greu pentru ei. În rest, n-aș putea zice altceva decît că avînd instrumente, o disciplină de muncă profesionistă și dragoste de muzică ne prelungim toate bucuriile interpretînd Enescu și Beethoven, Bartok, Caudela sau Brahms. În fața pornirii spre frumos greutățile sînt fire de nisip neluate în seamă de o apă curgătoare.

Nu este, desigur, ușor — deși tocmai acest lucru nu ni se spune — să alcătuiești și să duci spre performanță o orchestră semisimfonică formată din copii. Copii care să studieze de pe partituri. Copii care să-și scrie singuri partiturile. Copii care să fie educați ca muzicieni și nu doar să apară pe scenă astfel. Nu e ușor dar e neasemuit de frumos, dă încredere în puterea de a mai face, și încă mai bine ca pînă acum, muzică serioasă. Seriozitatea ca atribut al copilăriei ? De ce nu, atîta vreme cît există patimă, patimă din cele adînci, tulburătoare, modelatoare.

Am întîlnit în multe alte locuri aceeași preocupare pentru formarea și informarea competentă a artiștilor amatori (care se numesc așa în primul rînd pentru că sînt amatori de artă, deschiși spre artă și plini de disponibilități artistice). La Școala populară de artă din Giurgiu, o pictoriță profesionistă — om de talent și dascăl înnăscut — pe nume Silvia Grosu Jelescu oferă celor ce încep prin a picta naiv (pentru că, așa văd și simt nicidecum pentru că așa se poartă) lecții de istoria și tehnica picturii, lecții făcute după toate regulile învățămîntului cu adevărat modern și tinzînd mai ales spre atingerea de către toți cei ce iubesc pictura a nobilului statut de spectator informat de gust.

Poate mai mult decît orice altceva, Festivalul național „Cîntarea României" își propune formarea unui public pe deplin competent, accesul avizat al maselor la cultură. Nu neapărat numărul de spectacole sau de premii contează, ci numărul de repetiții, bogăția de repertoriu, apropierea oamenilor de frumosul adevărat, pe care să știe a-l căuta mai ales în ei înșiși.

PE SCENA MARELUI FESTIVAL

La Ploiești, am văzut defilarea portului popular și a formațiilor artistice din zonă, ca apoi, în fața Casei de cultură — un obicei vechi, uitat o vreme și readus în scena satului de bătrîni, **javrélele**. Era ca o competiție, ca o loială și frumoasă întrecere a flăcăilor în fața fetelor. Ca încercările prin care orice tînăr trebuie să treacă înainte de a se numi bărbat. Încercări dintre care cele ale bunului simț (artistic sau civic) ale bunului gust nu lipsesc, nu pot lipsi. Într-un fel sau altul, e o probă în fața colectivității, căreia trebuie să-i însușești obiceiurile, tradițiile și căreia trebuie să i le poți duce mai departe. Cît de departe ? Pînă spre copiii tăi. Este mai ușor să înveți ceea ce știu cei din jurul tău („poate chiar se transmite ereditar, nu ?, glumim, glumim...") sau, dacă e să înveți — să o faci temeinic și nu după ureche (fie ea cît de fidelă).

La Enescu nu se poate ajunge decît trecînd prin muzica populară. Prin cea de bună calitate, autentică. Noi cîntăm, armonizate pentru orchestră semisimfonică, multe piese populare — din folclorul românesc, maghiar sau german. De la ele, urcușul spre Enescu e natural, așteptat parcă, iar sonoritatea muzicii sale e deja anticipată, trăită în noi.

Se pot afla aici, în resorturile acestei firești și necesare ascensiuni spre arta trăind prin curățenie și prin puterea de a se reprezenta ca stea sau cristal, răspunsurile unor întrebări ce pot fi ușor de depistat în multele mese rotunde centrate pe ideea dispariției sau poluării folclorului. Răspunsul care se impune de la început este acela că arta autentică există, dar că a reușit (nedorită performanță, pe care noi cei dintîi am determinat-o) să treacă neobservată. Acum, grație marelui festival național, începem să o reconsiderăm și să ne dumirim. Acum, cînd lăutarii cei limpede cîntători pot să apară la televizor și să cînte așa cum știu doar ei și cum au făcut-o, neluați în seamă, atîta și atîta timp ; teatrul popular — bazat pe vechea tradiție a sancționării de către obște a tot ceea ce intră în contradicție cu normele propuse de ea — revine cu acea încîntătoare bucurie de a improviza un spectacol — cum de sute și sute de ani se dau la Sanț și nu numai acolo (vă mai amintiți scenariile regizate și jucate de Ilie Moromete ?) ; calmul și tenacitatea cu care soții Vicșoreanu cred la Horezu în ceea ce fac e încă o dovadă a neclintirii artistului care știe relua povestea de o întreagă istorie a unui meșteșug legînd apa de țărînă cu măiestrie și har ; n-au reușit să ne surprindă vreme îndelungată ușurința cu care bătrînii se obișnuiesc cu scena atunci cînd este vorba de a prezenta o tradiție veche de cînd lumea lor (și tinerii cunosc obiceiuri străvechi și se simt legați de ele : mergeți în Țara Zarandului, pe valea Crișului Alb, pe la Hălmagiu, și veți întîlni, la timp de primăvară spre vară „tîrgul sărutului", la care tinerele căsătorite în anul ce-a trecut vin împreună cu soții ca să-și vadă și să sărute, pentru ultima oară, pe flăcăii de care fuseseră îndrăgostite pînă a deveni neveste. Cei rămași fără dragele lor vin cu daruri și cu doruri, se întîmplă o scurtă furtună în inimile tuturor după care viața, mai curată cu un sărut pierdut, revine în matca pe care chiar tinerii au dorit-o ; sau — dacă e vorba tot de tineri, una dintre cele mai emoționante balade pe care le poartă cu sine prin timp neamul nostru — „Balada cerbului cu stea în frunte" — am aflt-o culeasă, în zona Galaților, de elevele unui liceu sanitar, culeasă și apoi cîntată de ele cu toată puritatea cu care o asemenea baladă se cere cîntată. Și cîte încă nu s-ar putea aminti...

Ca să poți spune cu mîna pe inimă că tot ce faci e adevărat, autentic, cum vă place să ziceți, trebuie să ai răbdarea de a căuta și să mai ai și ceva știință de asemenea întreprindere. Aflînd melodii vechi și frumoase ai impresia — și poate așa și este — că străbați poteca bătută de Enescu. Și că e imposibil să nu-l găsești după o vreme.

ÎN ORIZONTUL MARILOR SATISFACȚII

Greutățile nu se văd (pentru că nu e bine să se vadă) pe scenă. Deși, vă mai spuneam, nu scena dă verdictele. Ci toată truda din spatele ei. Și, dacă e să fiu încă mai sincer și mai exact, satisfacțiile cele mari n-au venit nici măcar de la reușitele —incontestabile — ale orchestrei, ci de la efectele acestor reușite. Dacă un sat cum e acesta are acum sală plină la căminul cultural cînd se cîntă muzică „grea", dacă părinții copiilor din orchestră au ajuns să priceapă (oameni simpli, cum li se spune, adică țărani, pădurari sau crescători de animale) necesitatea studiului individual, nestingherit, acasă, dacă toți cei din aceste locuri au putut trăi mîndria de a fi vizitați de redactori ai radioului, ai televiziunii sau ai ziarelor — iată, chiar dumneavoastră sînteți un exemplu —, totul a pornit de la orchestră. O orchestră care a transformat un sat.

De ce să nu recunoaștem, că am fost plăcut surprinși de aceste vorbe : mîndria de a fi vizitați de redactori. Dar aceleași vorbe ne-au dat și de gîndit, ca cititori atenți de reportaje. Atunci cînd unul dintre atît de așteptații redactori ajunge la Vințu de jos, să zicem, doar pentru ca la întoarcere să mănînce coloanele unui ziar anunțînd pe toți cei care nu știau (poate o duzină să mai fie în țară) că amintita localitate, nod de cale ferată fiind, este și loc de oprire a tuturor trenurilor ce trec pe acolo, formula măgulitoare ne apare puțin ironică. Ca să nu mai vorbim de o emisiune radio (cu greu aleasă dintre miile sale de gemene) în care se vorbește (mult și cu dicție impecabilă) despre o stațiune cu „reale valențe turistice" unde există o „recunoscută întreprindere" ce are „o interesantă formație de lucru" ale cărei eforturi sînt canalizate „spre ușurarea muncii fizice din partea tovarășelor femei" — mostră lesne de depistat a unui limbaj cu care redactorii-vizitatori nu pot, realmente, comunica ceea ce văd. Încearcă, ce-i drept, să o facă uneori prin cît mai scurte notițe „de informare", semnate cît mai scurt (e o adevărată inflație de I.B. sau I.C. sau I.A. în paginile publicațiilor noastre) sau deloc, prin rubrici inspirat intitulate „Timpul liber — timp activ" (s-au creat chiar anecdote legate de acest timp) sau „Căminul cultural — vatră a construcției spirituale" și cîte altele. Reușitele —

Nicolai Constantin : „Cîntarea României"

cîte sînt — nu pot umple de mîndrie pe cei vizitați (poate, uneori, de veselie). Ceea ce este cu adevărat plin de sens și de importanță este spațiul acordat creatorilor amatori, fie în emisiuni anume specializate, fie atunci cînd sînt descoperiți de realizatori de emisiuni plini de har (poeți entuziaști sau prozatori frenetici, necum reporteri de profesie sau angajați ai radioului ori televiziunii.) Cele create de oamenii țării — chiar dacă nu din această creație își cresc copiii sau pleacă vara în concedii — ajung înapoi la oamenii țării — oamenii cei doritori și admiratori de frumos și nu atît de comentarii insipide, de fraze explozive sau de expresii obosite de mult.

«AȚI FI PUTUT AJUNGE LA ACELEAȘI REZULTATE ȘI LA ALTĂ LOCALITATE DIN ȚARĂ?»

Omul care a răspuns tuturor acestor întrebări se numește Tiberiu Hertzeg. Timpul (de această dată nu timpul liber, ci acela realmente activ) ne-a permis un dialog de proporții reduse. Peste numai cîteva minute urma să înceapă concertul orchestrei semisimfonice pe care a format-o la Valea Crișului — sat din județul Covasna — în urmă cu cinci ani. O orchestră alcătuită din copii. O orchestră laureată a fazei finale de la ultima ediție a Festivalului național „Cîntarea României". O orchestră care a fost invitată să concerteze la Sala Palatului din Capitală. O orchestră dintr-un punct al țării, un punct anume care putea fi oricînd altul dacă profesorul Hertzeg (fost component al Filarmonicii „George Enescu") s-ar fi hotărît să meargă în altă parte decît la Valea Crișului. Aceeași muncă ar fi dus la aceleași rezultate. Aceeași pasiune ar fi format și transformat — cum ne-a spus chiar el — alte sate. De ce aici ? De ce tocmai cu acești copii ? Cîte ore de repetiții au fost necesare ? Cîte ore din timpul pe care putea să și-l dedice sieși le-a pus în slujba educației muzicale a copiilor acestui sat ? De ce e — totuși — mai importantă repetiția decît spectacolul ? Ce se petrece, totuși, în sufletele copiilor atunci cînd încep să repete „Oda bucuriei" ?

Ar mai fi fost încă alte întrebări de pus. Ar mai fi fost nevoie de încă alte amănunte privind metodele adoptate, încercările făcute, primele eșecuri — de vor fi fost —, primul mare succes, așa, după tot tipicul. Nu s-a ivit încă prilejul. Am rămas cu aceste întrebări în vreme ce de jur împrejurul nostru s-a lăsat o liniște deplină.

Sală înțesată de lume. Și, dintr-o dată, lumină multă, venind nu de la becuri, ci de pe scenă. La umbra arlechinului scenei de la căminul cultural din Valea Crișului nu se mai pot gîndi alte întrebări. Se cîntă Enescu.

Dan Mucenic
Constantin Stan

ION TRIF PLEȘA

Patria

Sui o treaptă de sudoare să mă uit pînă departe,
mugurii se trag spre ramuri într-un iureș care crește
scriind aerul acesta cum ar scrie la o carte
peste care stele blînde stau și-nvață românește.

Soarele pe-un cer subțire, cu cămașă sărutată,
înfioară sinul ierbii și foșnește-un lapte-agale...
Patria în jurul nostru nu va seca niciodată,
tricolor curat de rouă stă în jurul frunții sale.

Somnul cîmpului se scurge, nimeni nu îl ia în seamă
rotunjim în flori sărutul ca să fie cum vrem noi.
Glasul patriei s-aude, e egal c-un glas de mamă
sau c-un glas cu care vara griul e strigat de ploi.

Orice brazdă întîlnită e arată românește,
zorile la colț de stradă de lumină au crăpat.
Haina iernii e prea strîmtă, pe copaci acum plesnește,
patria i-mbracă-n grabă cu ce are mai curat.

●

DUMITRU ION DINCĂ

Ev socialist

Trăim intens aceste clipe-n care
N-e sufletul incandescent și pur
Cu vîrstele străluminați de țară
Și visele în steme de azur.

Trăim înălțător aceste ceasuri, demni
Istoria cu noi rotind biruitoare
Această frunte 'naltă Partidul Comunist
Sub țărmurile patriei solare.

Mi-e brațul scut cutezător și drept
Ca o lumină ce dezmiardă zorii
Cînd inimile-adînc ne bat în piept
Pentru partid și veșnicia țării.

IOAN ȘERB

Cîntecul patriei

Vatră strămoșească, vatră sfîntă, veche,
Neamu-mi, de-o vecie, pe dulcile-ți plaiuri
Ființa-și nesfîrșește, pe-o gură de raiuri,
Vatră sfîntă, veche, vatră strămoșească.

Vatră glorioasă, vatră preafrumoasă,
Visul nalt și spațiul liber pînă-n ceruri,
Lupta-ți spre lumină doinele-n veci cîntă,
Vatră preafrumoasă, vatră glorioasă.

Vatra mea bogată, vatra mea iubită,
Cu sînge străbunii sfințiră-orice piatră !
De dușmani călcată, de-mpărați rîvnită,
Vatra mea iubită, vatra mea bogată.

Vatră moștenită, vatră înălțată,
Testament lăsară moșii, luptătorii,
Să-ți sporim de-a pururi zestrea de victorii,
Patrie măreață, mumă iubitoare.

Vatră strămoșească, vatră viitoare,
Veșnic ți-i poporul, ram de-aur Eroul
Care-ți stă la cîrmă, vrerii-ți nalt ecoul,
Vatră viitoare, vatră strămoșească.

Vatră luminoasă, vatră norocoasă,
Te înalți, columnă fără de sfîrșire,
Steaua-Umanității, de pace, iubire,
Vatră norocoasă, vatră luminoasă.

●

GEORGE OSTROVEANU

Graiul nostru

Braț de bărbat.
Un soare arzînd în unghiul
Columnei infinite.
Lăudat de cîntecul
Vremilor fără întoarcere
Graiul strămoșilor mei
Hotărnicește Istoria
Ca un plug cu mai multe brăzdare.

●

IVAN MARȚIȘ

Întîiul nostru comunist

E necesar un cîntec curat
E necesar un cîntec de azur
Pentru acest bărbat minunat
Străluminînd ca un fulger în jur

Cu fruntea de cremene și ochi de bazalt
În strălucirea de mîine privește
Deci trebuie-un cîntec adînc și înalt
Pururea cald și rostit omenește

Ne trebuie deci o înaltă făclie
Trecînd prin istorie ca un voievod
De la visele lui și pînă la glie
De la neatîrnare și pînă la rod

Cel îndrăzneț cum este un talaz
Cel ce vorbește tandru depărtării
E-ntîiul nostru comunist de azi
E-ntîiul nostru Președinte-al țării !

E-ntîiul nostru comunist de azi
E-ntîiul nostru comunist de mîine
În țara de luceferi și de brazi
La temelia Patriei române !

nicolae țic

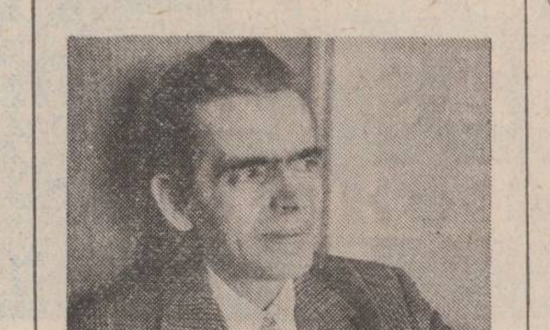

După amiaza de 12 mai

Un om trecut de treizeci de ani își poate îngădui să afirme că și-a văzut moartea cu ochii fără a stîrni prea mari suspiciuni. Astfel de prilejuri, din nefericire, se ivesc și la vîrste mult mai tinere, iar ceea ce numim viață liniștită și retrasă, cu numeroase, chiar infinite măsuri de precauție, mergînd uneori pînă la a nu mai ieși din casă, la claustrări imbecilizante, nu pare a fi o pavăză în calea neprevăzutului. Ani la rînd el fusese urmărit și hărțuit de agenți, condamnat la trei, apoi la șapte ani detenție grea, cu regim de celulă, și numai rare ieșiri în curtea interioară, pentru dezmorțire, dus de la o închisoare la alta în miez de noapte, prin locuri pustii, într-o perioadă cînd pretinsa încercare de fugă de sub escortă era cel mai nimerit și mai la-ndemînă pretext de lichidare ; el luase parte la manifestații cu mii de oameni, cerînd pîine și drepturi și libertate, în timp ce gloanțele îi șuierau pe la urechi, iar tovarășii lui cădeau cu zecile, cu sutele, transmițîndu-i, într-un ultim efort, îndemnul la luptă și credința în victorie; cu numai trei ani în urmă, în acel sîngeros 13 decembrie 1918, lui îi muriseră oameni în brațe, cei mai apropiați și mai dragi, în coate și genunchi, sub gloanțe, se tîrîse de la unul la celălalt. Totuși, niciodată, în nici o altă împrejurare, moartea nu i se înfățișase atît de concret, sub forma unor ace cu gămălie, pe care băiețandrii aceia cu aparență blajină, nemîncați de cine știe cînd, nedormiți și soioși — le scoteau din reverele hainelor, din cozorocul șepcilor pătate cu uleiuri, arse cu țigara, pînă și din șireturile ghetelor scîlciate. Vlad Stanca pricepuse că asta era arma lor de atac și apărare, cea mai sigură, mai eficace, ușor de purtat și de ascuns chiar și în detenție, în condițiile unor severe și repetate percheziții corporale. Cu toate că pentru ei, care-și plănuiseră evadarea din subsolul cazărmii, fiecare minut era prețios, mai avuseseră totuși răbdarea să chibzuiască unde-ar fi mai potrivit să-l înțepe, și de cîte ori, pentru a obține efectul scontat : moartea, adică. Era important să-l știe mort, nu leșinat, nu zbătîndu-se în chinuri încă o vreme, mort de-a binelea — unul dintre ei și pregătise oglinjoara, gîndind să-l verifice, după aplicarea înțepăturilor, dacă mai respiră — evident, din spirit de prevedere, spre a evita surprize nedorite, ce i-ar fi împovărat cu sentințe de ocnași. El, martorul evadării, trebuia redus la tăcere pentru totdeauna. Ar fi fost de ales și de țintit inima. Îi deruta însă faptul că el avea un piept de atlet, cu proeminențe mușchiuloase. Nu existau cine știe ce garanții că un bold de numai doi centimetri i-ar străpunge și inima și mușchii, iar de experimente se fereau, dintr-o ciudată superstiție, care interzicea să chinui oamenii (dar nu și să-i omori pe loc).

Atunci îi îngheță pe toți o voce răcnită, de gradat afanisit, obișnuit să se răzbune pe subordonați, după ce șefii mai mari se răzbunaseră pe el : Care ești Stanca Vlad, mă ? ! Cîteva clipe mai tîrziu se și-auzi zornăit de chei, și-apoi cheia potrivită răsucindu-se în broască. Nici pe departe Vlad Stanca nu și-ar fi putut imagina că băiețandrii aceia molii și la vorbă și-n mișcări, pînă și-n momentele de vîrf, de intensitate maximă, cînd chibzuiseră în ce fel să ia viața unui om — au în ei atîtea rezerve de agerime și de istețime, încît să șteargă urmele și să-și modifice structural starea de spirit, ca la o comandă : pe cînd gradatul bătrîior, cu o chelie respectabilă și mustanță căruntă, rusucită, cu tunica pe umeri și saboți în picioarele scurte, noduroase, pășea în încăpere — Vlad Stanca tocmai se rezima de un perete, teafăr și cu mîinile libere, iar cei doi băiețandri cu acele, transformați brusc în slugi credincioase, îi periau cu palma costumul și pantofii. Totuși, gradatul intui un început de încăierare. Nu, zise Vlad Stanca, n-a fost nimic, am leșinat eu de duhoare și de foame. Este o batjocură să fim înghesuiți cinci persoane într-o colivie ca asta, și-am să protestez la domnul ministru de interne.

Cămăruța de cazarmă, cît o chilioară, cu ciment pe jos și gratii la ferestre, amenajată la repezeală în birou pentru comisarul de poliție, cel care-i avea în răspundere pe deținuții politici și de drept comun găzduiți provizoriu în cazarmă, era goală ; fumul de țigară plutind în straturi groase pînă aproape de tavan, putea fi o dovadă că fusese părăsită de curînd. Au, ține-mă doamne ! se căină gradatul, întrebîndu-se, pesemne, cît va fi de alergat pînă să dea de urma comisarului, sau, în cazul cînd nu-l va găsi pe acesta, cui să-l predea pe deținut... Vreo jumătate de oră se preumblară pe culoare, pe scări, de la un etaj la altul, fără să-i ia cineva în seamă ; gradatul bătea la uși pe unde bănuia alți gradați, raporta scurt și se-alegea cu înjurături. Era trecut de miezul nopții, și la vremea aceea soldații dormeau, gradații jucau pocher. Nici un jucător de pocher nu admite să fie smuls de la masă din pricina unui deținut politic, dacă acesta nu ține de căprăria lui. Gradatul se adresă unor santinele, fără a îndrăzni să ordone, ci numai propunînd să-l aibă în grijă pe acest Vlad Stanca, pînă mai aleargă el pe unde trebuie, dar nici o santinelă nu se-nvoi, nu era prevăzut în regulament să păzești un civil, cînd aveai de păzit o cazarmă, Înapoi, în celulă, printre deținuții de drept comun, nu se-ncumeta să-l mai ducă, de îndată ce primise ordin să-l scoată de-acolo. Salvarea le veni cînd amîndoi, și gradat și deținut, își cam pierduseră și speranța și răbdarea, fiind gata să-și arunce vorbe grele, salvarea le veni din partea unui sublocotenent tînăr, amabil, fără îmbățoșări milităroase, tolănit pe o canapea din camera corpului de gardă, cu tunica sub cap, în loc de pernă, și citind din Pestalozzi. Nu știa pe unde ar fi putut rătăci la ora aceea comisarul Parascan (el zîmbi, cu un anume înțeles, de unde Vlad Stanca trase concluzia că respectivul comisar se află în cazarmă, angajat într-un pocher de-o noapte), însă cazul domnului Stanca îi era cunoscut, îl avea în evidență, nu în răspundere, numai în evidență. Astfel, gradatul se văzu absolvit de povară, îndemnat chiar să tragă un pui de somn, iar lui Vlad Stanca plantonul de pe culoar îi aduse un scaun cu spătar înalt și un taburet, pe care să-și țină picioarele. Știu că regimul de celulă, de carceră te înțepenește, vă rog să vă destindeți, îl invită sublocotenentul. Mîncare nu avem. Dacă doriți apă... Vlad Stanca se rugă de o cană cu apă și-o țigară, nu mai fumase de două zile, pachetul de țigări i-l luaseră băiețandrii din celulă (numai pachetul, nu și banii, ceasul de aur, verigheta, medalionul tot de aur...) Cum să facem noi ? se frămîntă, după o vreme, sublocotenentul. Domnule Stanca, sînteți comunist, o știu nu numai din evidență și din relatări — întîmplător, v-am citit și niște articole, mi se pare că s-au reprodus și fragmente din cuvîntarea dumneavoastră la congres... În principiu, toți comuniștii se pretind oameni de onoare. Există însă și probe contrarii, iar datoria mea este să le fac față. Cu gesturi puține, cu îndemînare de expert, tînărul sublocotenent își încărcă pistolul, îi trase piedica, apoi îl lăsă pe pat, în partea dinspre perete. Eu am să stau întins, și vă previn : Dacă, din nenorocire pentru dumneavoastră, vă veți simți tentat s-o luați spre ușă, am să vă găuresc fără somație ! Așa cum precizase, el se-ntinse pe canapea, spre a-și continua lectura din Pestalozzi. Cazarma părea căzută în somn greu, încăperile unde se juca pocher erau la etaj, din afară, din cartier, nu răzbea nici un zgomot. De două zile și două nopți, Vlad Stanca nu pusese geană pe geană, din pricina băiețandrilor din celulă, care nu-l slăbiseră din ochi, trecînd de la suspiciune la simpatie și încredere, o atît de mare încredere — încît îi ceruseră să evadeze împreună, și-abia cînd el refuzase, explicînd pe-ndelete că este deținut politic, neanchetat, nejudecat, nici măcar nu cunoaște motivul arestării, și-n aceste condiții se vede obligat să refuze evadarea — abia atunci, convinși că el are să-i trădeze, anume rămîne în celulă, ca să-i trădeze, băiețandrii îi hotărîseră soarta, îi rostiseră sentința fără drept de apel, și tot ce fusese simpatie și încredere (ești de-ai noștri, iei de la ăi care au și dai la alde noi !) se transformase într-o dușmănie netedă, mai mult necesară, decît izvorîtă din cine știe ce nepotriviri sau resentimente. Dealtfel, lichidarea unui martor fie și numai ipotetic primejdios, în anumite împrejurări, cînd ești pe punctul de-a obține libertatea rîvnită, nu se face neapărat din ură, justificarea cea mai la-ndemînă și mai aproape de adevăr fiind aceea de necesitate...

De la sediul din Sf. Ionică, unde se desfășuraseră lucrările congresului în ziua de 12 mai (în primele zile se-ntruniseră la clubul de pe str. Academiei) — și pînă aici, la cazarma din Plevnei, Vlad Stanca fusese adus, împreună cu alți șase tovarăși, cu un camion fără prelată, condus și împresurat de agenții siguranței. Camionul pornise întîi spre închisoarea Văcărești, însă pe drum se primise vestea că nici la Văcărești, nici la Jilava nu mai sînt locuri, singura soluție, pînă la descongestionarea marilor închisori, fiind încarcerarea la vreo cazarmă. După ce staționase vreo două ore în Piața Vitan, atrăgînd sute de curioși, spre disperarea agenților, sîcîiți cu întrebări, atinși cu vorbe în doi peri, camionul se urni spre str. Plevnei. Doamne apără și ferește ! așa noroc mai rar ! zisese Anghel Bozan, dînd-o pe glumă. Pînă și la închisoare am rămas de căruță. Mereu și mereu, numai la urmă. Este drept că nici Vlad Stanca, nici Anghel Bozan nu manifestaseră vreo dorință de-a fi arestați printre primii, știind că în astfel de situații și primii și ultimii tot acolo ajung. Nu bănuiseră că vor fi dispersați, din lipsă de locuri. Despărțirea de ceilalți tovarăși se răsfrînse asupra lor, abia cînd nimeriră în subsolul cazărmii, printre hoți și criminali cu gîndul la evadare (prilejuri, aici, se iveau din cînd în cînd). Două zile trecuseră de la arestare, și Vlad Stanca (era convins că nu numai el), încă nu aflase motivul arestării, nici un polițist, nici un agent nu se-abătuse pe-aici, doar gradații regimentului de cavalerie, în chip de gazde, își mai tîrșeau saboții pe culoare. Cu Vera se văzuse, chiar schimbase cîteva vorbe, cu învoirea agenților, numai și numai din întîmplare, pe cînd staționau în Piața Vitan, trecuse ea pe-acolo, în drum spre niște cliente simandicoase, și i se șoptise despre congresiștii arestați. Ce dracu ați mai clocit iar ? îi strigase Vera. Nimic rău, absolut nimic rău, o asigurase Vlad Stanca. Dacă aș ști ceva, ți-aș spune. Și eu ce mă fac pînă te-ntorci tu? mai întrebase, fără să dramatizeze, doar știa să se descurce și singură. Pînă mă întorc, visează ! Vera promisese că are să-i angajeze un avocat chiar în acea zi. Nu mai încăpea nici o îndoială că se ținuse de cuvînt ; dacă avocatul nu răzbise pînă aici, era numai din pricină că nu știa unde să-l caute. Vlad Stanca abia coborîse de la tribună (ceruse cuvîntul pentru a treia oară, avînd de adus unele precizări cu privire la chestiunea agrară), cînd ușile sălii fuseseră izbite de pereți, și din toate părțile, în-

Virgil Demetrescu Duval : „Cetatea de foc" (Hunedoara)

tocmai ca la atac, năvăliseră zeci de polițiști și de agenți înarmați, hotărîți și mohorîți, imuni la proteste, refuzînd orice explicații, jignind și brutalizînd cu sînge rece, pe deplin convinși că istoria le va fi recunoscătoare. Cînd șarpele iese la drum, dă-i în cap, mă ! urlase un comisar, exasperat de împotriviri. Agenții răcneau și ei să se termine cu lozincile, nu mai există lozinci, nu mai există partid comunist, nu mai există comuniști. Experți ai siguranței statului (aceștia tăcuți, mai sobri, cu ambiții de eleganță și distincție) se ocupau de adunarea probelor, de ceea ce urma să constituie corpuri delicte, capete de acuzare, desprinzînd cu grijă lozincile fixate pe pereți, scormonind peste tot în căutarea hîrtiilor, actelor compromițătoare. Îndată după evacuarea sălii, tot ei aveau să sigileze sertarele, ferestrele și ușile, tot ce-ar fi putut să se-nchidă și să se deschidă, spre a instăpîni aici pustiul și nemișcarea. Jos călăii ! Jos regimul de dictatură ! scandau congresiștii, tot mai puțini, înghiontiți spre ieșire. Trăiască partidul comunist ! Trăiască Internaționala a III-a! Istoria se rostise, consemnînd și vestind un început, partidul clasei muncitoare există, tovarăși, strigase Loga Dobridor Cornescu, în timp ce-l împingeau spre mașina poliției, chiar de-ar fi să murim în clipa asta, noi datoria ne-am îndeplinit-o, iar viitorul ne va da dreptate, lui Cornescu îi puseseră cătușe, un congres arestat, în cătușe — în acea după-amiază de 12 mai 1921, cînd ei porneau într-un lung calvar, sub baionete, cu cîtă speranță avea fiecare... Vlad Stanca, despărțit de ai săi, ajuns printre borfași, lipsit de informații, de orice posibilitate de comunicare, încă nu se desmeticise : operînd numai cu presupuneri și deducții nu era chip să-și limpezească nici măcar motivul, sau pretextul arestării, cînd toate formalitățile fuseseră îndeplinite, semnăturile obținute (în cea de-a doua zi a lucrărilor li se dăduse, de către Ministerul de Interne, și aprobarea pentru sediul din Sf. Ionică, iar la congres asistase, ca observator, și un ofițer superior, reprezentant al guvernului), nu se petrecuse nimic în afara celor convenite cu autoritățile, un cît de mic incident, spre a servi ca pretext... Cît despre transformarea partidului socialist — în socialist-comunist, asta se știa, era inclusă chiar pe ordinea de zi, nu putea să mai însemne o surpriză pentru oficiali, și nici afilierea la Internaționala a III-a, se știa și asta... Cuvîntul hotărîtor, mai bănuia Vlad Stanca, poate că îl avusese, ca în atîtea alte împrejurări asemănătoare, ministrul de interne Alec Arcudeanu, pe care și-l imagina acum la o întîlnire cu ziariștii, încorsetat într-o redingotă surie, dibaci croită, încît să-i mai preseze osînza, cu jobenul căzut pe frunte, preumblîndu-se scurt svîcnit, doi pași încolo, doi încoace, și manevrîndu-și cu dexteritate bastonul de bambus între degetele mîinii stîngi : Doriți să știți de ce le-am îngăduit să-și țină congresul ? Notați : Fiindcă așa am crezut eu de cuviință. Doriți să știți de ce le-am întrerupt lucrările și i-am arestat ? Notați : Fiindcă așa am crezut eu de cuviință ! Domnilor, vă mulțumesc... Pînă la această oră, lui Vlad Stanca îi erau cunoscute doar motivațiile așa-zis-oficiale, pe care guvernul, prin comisarii regali, le-ar fi adus în eventualitatea unui proces — nimeni nu i le divulgase, și nici n-ar fi fost nevoie, erau aceleași, n-ar fi putut fi altele, pregătite odată pentru multă-multă vreme, folosite în procesele de după 13 decembrie, de după greva generală : crimă contra siguranței statului, clandestinism, conivență inamicul din afara granițelor, îndemn la revoltă internă. Erau formulări cuprinzătoare, abil construite, sugerînd tot ce putea fi mai cumplit pentru destinul unei țări, de la convulsii sociale la crimă și înaltă trădare, fără a conține însă nici o precizare, fără a da nimic concret (precizările, concretul fiind cuprinse în anexe ținînd, după cum se declarase în atîtea rînduri, de secretul de stat). Cu dumneata cum are să rămînă ? întrebase, cu oarecare jenă, Anghel Bozan, chiar în momentul cînd se pregăteau să coboare din camion, și cînd își presimțeau despărțirea pe timp îndelungat, dacă nu cumva pentru totdeauna. Vlad Stanca îi pricepuse îndată și jena, și aluzia. Eu sînt comunist. Am luptat pentru partidul comunist. E dreptul meu să am un punct de vedere. Cît am trăit, n-am trăit cu capul altora. Ce altceva pot să-ți mai spun ? ! Îmbrățișîndu-se, își doriseră din tot sufletul sănătate și să se revadă cît mai repede cu putință, indiferent de condiții, fie și la Jilava. Anghel Bozan adusese cu el, în haine, în obraji, parcă și-n albul ochilor — mirosul de cărbune, praful de cărbune, praful ăsta, îi zisese, intră odată în noi și nu ne mai iartă, pînă nu ne bagă în mormînt. Cu dumneata cum are să rămînă ? — era, dealtfel, întrebarea pe care Vlad Stanca și-o pusese și el, înainte de vot, o pusese și după aceea, în plen, cerînd un răspuns, pe loc : Eu sînt comunist, sînt pentru partid, pentru afiliere la Internaționala a III-a, dar nu pot accepta toate cele 21 de condiții, socotind că în anumite probleme interne tactica și strategia trebuie să le elaborăm noi, comuniștii români, pe specificul nostru... I se dăduseră mai multe răspunsuri evazive, pînă intervenise Cornescu : Pe loc, chiar așa, pe loc, nimic nu putem hotărî, o să ne lămurim întrebînd la conducerea Internaționalei... Atunci avusese mai mult o senzație că a pierdut, pornise într-o direcție și nimerise în altă parte, printre oameni mai puțin cunoscuți, sau deloc, nu ostili, ci numai preocupați de treburile lor, nu și de ale lui. Cîteva luări de cuvînt, mai energice, vizînd delimitări, îl trecuseră pe Vlad Stanca în rîndul socialiștilor unitari-centraliști (dar eu sînt comunist ! se apărase el, insistînd mereu să i se mai dea cuvîntul) — în rîndul celor lipsiți de fermitate, veșnic ezitanți. Astfel, impresia că s-a desprins de ai săi, treptat se transformase aproape într-o certitudine, mai ales după înfruntarea cu Marius Sauker, într-una din pauze : În partidul comunist, îi declarase acesta, înfulecînd dintr-un sandviș, nu avem locuri pentru domnișoarele de salon !... Peste această nesiguranță cu accente dramatice (răspunsul Internaționalei are să vină tîrziu, și n-ar fi fost exclus ca el să fie drastic, definitiv), Vlad Stanca își repeta că, într-un fel, măcar într-un fel, datoria și-o făcuse, un vis se împlinise, partidul comunist exista — soarta indivizilor contînd mai puțin în astfel de situații.

Era ora trei dimineața cînd tînărul sublocotenent lăsă cartea, își frecă ochii obosiți, întîi cu dosul palmei, mai apoi cu o batistă albă, vaporoasă, oferită lui de vreo domnișoară, și se săltă pe marginea patului. Acum, în luptă cu somnul, părea dispus la conversație. Ce vreți dumneavoastră, comuniștii, înainte de-a fi primejdios, este absurd, regret că trebuie să vi-o spun. Preconizați naționalizarea pămîntului tocmai cînd guvernul burghez face împroprietărirea, dă pămînt țăranilor... Cum ați crede, în aceste împrejurări, că o să-i cîștigați pe țărani de partea dumneavoastră ? Iar dacă nu-i cîștigați pe ei, care sînt cu milioanele, grosul populației, cu cine-o să mergeți mai departe ?... Nu se aștepta ca Vlad Stanca să-i dea dreptate, păru chiar surprins, derutat. La fel de absurd este și punctul dumneavoastră de vedere în chestiunea națională, continuă, cu un început de înverșunare. La numai trei ani după unirea tuturor românilor într-un stat, pretindeți autonomia, mergînd pînă la desprinderea naționalităților de statul unitar. E o crimă, domnule Stanca. Eu sînt profesor de istorie la Tulcea, șase luni nu mi-a venit leafa și-am aranjat să mă concentreze, e o soluție pentru mine, singura, umilă și cîinoasă, totuși, o prefer pe asta, decît să încap pe mîinile dumneavoastră. El se revoltă și izbi abia în clipa cînd Vlad Stanca îi dădu din nou dreptate. Nu, domnule Stanca, nu așa ! Dacă ești comunist, trebuie să mă-nfrunți cu argumente, nu să treci spășit de partea mea ! Știu tot ce ai putea să-mi spui, dar mi-e silă, îți interzic, am să-ți expun eu părerile, cu toată abilitatea de care te mai cred în stare : Da, există puncte nevralgice în programul nostru, sîntem perfect conștienți, într-un viitor nu prea îndepărtat și-n condiții mai prielnice comuniștii români au să gîndească mai limpede, cu capul lor, important este pentru ei, pentru România, că acest partid există... Îți recunoști argumentele ? chestionă tînărul sublocotenent, cu un zîmbet ce anunța îmblînzirea. Mărturisi, apoi, că mai purtase discuții și cu ceilalți deținuți politici găzduiți în cazarmă. Vlad Stanca îndrăzni să-i ceară o favoare : ar fi vrut să se vadă, fie și numai pentru trei minute și în prezența unui gradat, cu Anghel Bozan din Lupeni... Astfel află că ceilalți fuseseră transferați la Văcărești, în cătușe, cu călușul în gură, sub pază severă. Dumneavoastră ne-ați rămas aici ca un musafir întîrziat.

Dintr-o raniță pitită sub canapea, sublocotenentul scoase un pachet învelit în hîrtie de ziar, erau niște sandvișuri acolo, luați și dumneavoastră, îl invită pe Vlad Stanca, însă acesta se dovedi interesat numai de petecul acela de ziar, pătat și boțit, cerînd permisiunea să se uite peste rîndurile care se mai puteau citi. Pe o pagină, pe cît mai rămăsese din pagină, erau numai reclame : „Après diner demandez un Cointreau triple sec" — și-apoi : Vorel ! — asta-mi aparține, informă Vlad Stanca, m-am ocupat intens de reclame, pot să vi-o spun pe de rost : „Suferiți de reumatism ? Suferiți de gută ? Aveți dureri de șale ? Aveți dureri la încheieturi ? Vă dor mîinile, picioarele ? Atunci, cereți la toate drogheriile și farmaciile : Reumasol Vorel ! Urotisana Vorel ! Thermovata Vorel!" — vedeți, dar, cît de priceput sînt în a susține, contra onorariu, un produs nu tocmai eficient, și pe care nu vi-l recomand.... Pe cealaltă pagină dădu peste o știre de numai cîteva rînduri, cam înghesuită printre altele, și care-avu asupra lui un efect neașteptat, năucitor (poate că de vină erau și nesomnul și zdruncinăturile suportate îndeajuns de bărbătește pînă în acel moment) : „Sao Paolo, 20. Un corespondent de ziare din Stockholm asigură că Lenin a fost ucis și aruncat în rîul Don în cursul călătoriei sale în Caucaz. Delegațiunea sovietică dezminte această știre". Tînărul sublocotenent îl zgîlțîie ușor de umeri, ajutîndu-l astfel să-și mai vină în fire. Nu s-a confirmat nimic, lămuri, binevoitor, zvonuri, propagandă, am intrat sub zodia hărțuielilor de propagandă, nu mai știm ce ține de istorie, și unde se insinuează minciuna ! (Era, într-adevăr, o perioadă cînd marile cotidiene, cu excepția „Socialismului" și-a celorlalte publicații de stînga, nu se dădeau în lături să consemneze cele mai aberante știri transmise de agenții, de corespondenți, sau chiar de persoane particulare, neprezentînd nici o garanție de autenticitate — cu condiția să servească propagandei îndreptate împotriva statului sovietic). Aș sugera, mai zise sublocotenentul, să vă adihniți aici, pe canapea. Lăsați, lăsați, nu-i mai purtați dumneavoastră de grijă lui Lenin. Vlad Stanca adormise pe scaunul cu spătar înalt.

Ieși pe poarta cazărmii la nouă și zece minute, cam fără tragere de inimă, parcă nu din voința lui, ci alungat : pentru prima oară, contrar pînă și legilor firii, instinctului de conservare, năzuinței firești spre libertate, în sens obișnuit, omenesc, în afara unei cauze, a principiilor — eliberarea din detenție nu era de natură să-i dea vreo satisfacție, nici măcar să-l înviorezе, nu trase aer în piept, nu se uită la lume cu ochii celui despărțit o vreme de lume, nu se uită la soare cu ochii celui ce nu mai sperase să vadă soarele, mergea agale, într-o direcție ce i se destinase, depărtîndu-se tot mai mult de locul unde-ar fi trebuit să se afle, alături de tovarășii lui, ciudat, încă mai avea resurse de regret, de cumplită amărăciune că detenția nu continuă, pînă la capătul zilelor, dacă așa o cere cauza în care se mai simțea angajat. Ajuns la o cișmea, își scoase haina, cămașa, ghetele și ciorapii, și se spălă pînă la brîu, și pe picioare pînă la genunchi, spre marea nedumerire a unor femei în vîrstă, venite aici cu gălețile să ia apă, și care, mai apoi, bănuindu-l scăpat ori de la armată, ori din vreo închisoare, îl căinară așa cum se cuvine, dar nu fără teamă, nu fără priviri pe furiș. Pînă să arate și el ca oamenii, mai trebuia să se dea pe mîna unui frizer, a unui lustragiu și-a unui croitor, acasă, la nevastă și copii, chiar dacă Vera, la ora aceea, nu era acasă, nu îndrăznea să se prezinte soios și boțit, știind că nici măcar femeia de serviciu nu i-ar deschide, doar el aducea microbi și păduchi, ce altceva poți s-aduci de la pușcărie ?! Bulevardul Elisabeta, cu restaurante, cinematografe — și zeci de gherete și barăci din scînduri, unde se vindeau de toate, de la briciuri și cremă de ghete, la mititei, bere la halbă, ceasuri de aur și medalioane de aur, cunoștea, ca de obicei, o animație, o vînzoleală suspecte, micile afaceri de gang, tranzacțiile, aranjamentele pe față, pe sub mînă erau în toi, la tot pasul te izbeai de indivizi îndemnînd să cumperi ceva, solicitînd ceva, sau numai cîntărind din priviri. Aici nu se discuta, poate că nici nu se știa despre arestarea congresiștilor comuniști, era altă lume, supusă doar legilor contrabandei, traficului, în plină zi, sub ochii agenților, uneori și în colaborare cu ei. Ziarele se vînduseră, nu mai erau de găsit nici în coșurile de gunoi, nici la frizerii, unde patronii le adunau mai mult spre a le oferi clienților credincioși, Vlad Stanca dibui, în mulțime, un bătrînel cu ziarul „Dimineața" în buzunar — și se rugă, aproape suspect de politicos, de îndatorat, să-i fie-ngăduit s-arunce o privire, măcar pe prima pagină. Nu, nu ! protestă bătrînelul, derutat de-o asemenea scălîmbăială, cine sînteți dumneavoastră, și ce vreți cu mine ? — după care, chibzuind pesemne că este mai înțelept să-i lase ziarul și să-și piardă urma, i-l trînti în față : Na, că eu am cu ce mă șterge... „Dacă nu există alt motiv decît afilierea la Internaționala a III-a, citi Vlad Stanca într-un colț de pagină, atunci autoritățile au pornit pe o cale greșită, la capătul căreia nu vor găsi decît încurcături și buclucuri". Era o notiță redacțională, mai degrabă de avertizare, decît de atitudine fermă. Era puțin, totuși, era ceva, arestarea congresiștilor răzbătuse în presă, începea să fie comentată. La frizerie se exprimau păreri favorabile despre garajul „Leonida", de curînd renovat și modernizat (unul dintre clienții aflați pe scaun, posesor al unui automobil „Lancia" 38 HP, era prieten cu proprietarul garajului). Cînd să-i vină și lui Vlad Stanca rîndul la tuns și bărbierit, se zvoni, prin băieții de prăvălie, apoi se și confirmă, prin agenții de stradă că M.S. Regina Maria va trece în următoarele minute pe bulevard, în drum spre biserica Domnița Bălașa, unde-avea să se roage pentru sufletele celor rătăciți Ca la un semn, din restaurante, din cinematografe, dughene și frizerii, de prin case — ieșiră toți, așa cum se găseau, bărbați în pijama, în halate, femei desculțe, cu șorțurile de bucătărie în mînă, bețivi cu sticla-n buzunar, coșari, lustragii, femei de adunătură de prin hoteluri, bătrîni în cîrjă, copii isterizați de îmbulzeală, de vacarm. Ștafete de băiețandrii fără altă treabă la acea oră aduceau vești despre convoi, pe unde se află și cum se prezintă, cu multe calești și călăreți și un singur automobil (și toți ghiciră, era automobilul prefectului de poliție...) Spaima celor mai mulți dintre spectatori era să nu greșească ținta, să n-o confunde pe regină cu vreuna din doamnele de onoare, mai ales femeile se mărturiseau teribil de dezorientate în astfel de situații, cîte unele confundînd și caleștile — și se rugau de bărbații ce li se păreau lor mai ieșiți în lume, cu ochi mai sigur, să le-o indice pe regină, numai pe regină, pe prima doamnă a țării, despre care se spunea că e blîndă și înțelegătoare și mult bine a făcut, pentru mulți s-a rugat, că e rea din fire, mai e rea și de muscă, pe mulți a obidit, pe mulți a înălțat, despre care însuși Clemenceau, marele Clemenceau, referindu-se la împrejurările tratativelor de pace, afirmase : Românii mi-au trimis o tigroaică să se lupte cu mine ! Apropierea convoiului stîrnea fiori și storcea lacrimi, mai ales prin tropotul cailor, egal, ritmat, prin coloritul uniformelor, fireturi și pompoane. Un incident petrecut în dreptul Cercului militar avea să dea mulțumire deplină curioșilor, cît și edițiilor de după-amiază, sporind faima reginei. Cine reușise, în învălmășeala bulevardului, să facă rost de o floare, se și grăbea s-o arunce în calea convoiului ; din păcate, florăresele tocmai își începeau turneul pe la restaurantele de lux, pe Calea Victoriei și prin piețe, nu prea aveai de unde să iei flori, și-atunci, îndemnîndu-se unii pe alții, oamenii își scoteau pălăriile, șepcile, aclamau, se agitau, gîndind că și numai atîta ar fi de-ajuns, cînd te ia convoiul regal pe nepregătite. Iată însă că o femeie în vîrstă, din pricini mai stranii, cu vreun înțeles cifrat, sau numai din fior și un înnăscut simț al ospitalității, simulînd, într-un fel, tradiționala primire cu pîine și sare, în sfîrșit, poate vrînd să-i dea de înțeles reginei că pîinea e neagră și tare ca piatra (presupuneri, nimic mai mult, iar femeia refuză orice explicații) — așadar, o femeie în vîrstă se tot chinui să rupă o pîine în două, pînă la urmă o rupse și aruncă bucățile în fața convoiului. Gestul fu sesizat de regină în aceeași clipă. La un semn, se dădu cuvînt de ordine către călăreții din escadronul ce deschidea convoiul — și totul împietri, minute lungi, exasperante. Avizat, prefectul de poliție sări sprinten din automobil, veni la caleașca reginei : după o plecăciune de efect, întinse mîna, oferi brațul, ajutînd-o pe regină să coboare. Era falnică regina în mantie albă, era statuie de marmură. Cu mîinile ei culese de pe pavajul umed, mizgos, bucățile de pîine, și cu ele la piept, păzindu-le ca pe-o comoară de preț, reveni la caleașcă. Nu, voise să spună regina, prin augustul său gest, nu se calcă în picioare pîinea noastră cea de toate zilele, dobîndită cu sudoarea frunții. Edițiile de după-amiază o numiră pe M.S. — Regina pîinii, făcînd și o legătură între incidentul cu putere de simbol, încărcat de semnificații, și împroprietărirea țăranilor. Dintre curioșii de pe margine, doar Vlad Stanca se încăpățîna în părerea că totul fusese aranjat din vreme, regizat cu dibăcie. Și nici de data aceasta nu se înșelase.

Fragmente din romanul „Lege și anexă"

mihai tunaru

Un nume: Meșterul Soare

Secretara Grupului de Șantiere — Construcții și Instalații, o femeie în vîrstă, cu ochelari, își întrerupe scrisul la mașină și pune de cafea. O cană înaltă, smălțuită în roșu, destinată laptelui pentru o familie, servește la prepararea cafelei pentru conducerea grupului. În timp ce pune cana pe reșou simte deodată, cum o absoarbe curentul. Afară de ușa de la biroul directorului care e deschisă, ușa de la inginerul șef dată de perete (birou folosit împreună cu directorul adjunct), fără doar și poate, pe culoarul etajului, alte uși sînt vraiște. Oare nimeni nu poate ține minte, că ferestrele trebuie să stea deschise și ușile închise? Ca să nu mai vorbim ce se întîmplă după masa de prînz, cînd în birourile conducerii găsești ferestrele închise ermetic, cu excepția secretariatului, unde ea mai curînd se lipsește de baie decît de aer curat, căci pe la începutul lucrărilor la termocentrală, tuturor cunoștințelor de la București, le spunea și le scria despre aerul curat care îi vizitează din Paring.

După ce culege hîrtia de jos, își ia de pe scaun o basma și se leagă cu ea peste urechi. Cu gîndul la praful care a înlocuit aerul de munte, coboară ochii și întîlnește conurile de umbră ale coșurilor de fum, două umbre lungi și ferme, care din primăvară și pînă în toamnă se instalează pe pardoseala murdară acoperită de un pospai de covor care de-abia se mai ține. Acestea sînt umbrele ei, dat fiindcă pe măsură ce le privești adeseori, în același ceas și în aceeași stare sufletească, nu se poate să nu te atașezi cu precădere de un lucru de pe aici, din cîte încep să lase semne. Aceste lucruri, două umbre suple și stabile, sînt umbrele ei.

Directorul grupului, inginerul Ion Chihaia întinde mîna spre pachetul de **Snagov**, gol, rămas pe birou după decizia de a nu mai fuma, luată cu un ceas în urmă. Mai rău: pe ambalajul țigărilor își citește propriul său scris, VICALIUM, cuvînt notat cu majuscule — nou medicament despre care se zvonește că ameliorează simțitor crizele de ulcer. Pus în fața acestei alternative ia ceașca de cafea și soarbe și ultima picătură, rece și mălăiață, apoi numai dezgust și strîmbături, își trece mîna între centură și stomac. Dacă altădată, student, cea mai mare teamă pe care o încerca era ca numărul de termocentrale prevăzut cu fiecare cincinal să nu se termine mai înainte de a avea prilejul să construiască și el una, astăzi, după treizeci de ani, acest colos al grupului de șantiere de la T., și în egală măsură al țării, îl face să cunoască teama de-a nu o mai vedea odată terminată.

Scos din toanele lui, Chihaia ocolește cele două mese de lucru de un galben-murdar, care alcătuiesc un T. Cărunt, țepos, gras, îmbrăcat cu un costum demodat și tocit, el atrage atenția prin mersul său agil. Un telefon sună, însă Chihaia nu se mai întoarce din drum. Primește legătura în secretariat.

— Alo... Trăiți, tovarășu', vorbește el din ce în ce mai prins. Vremea-i splendidă, nu mă vait. Necazul e țeava, am nevoie de multă țeavă! Vă rog... Și arnolex! Ce mi-au trimis îl mănîncă șamotorii pe piine, nici vorbă să lucrezi în plin la căptușirea coșului. Vă rog mult... Altfel plec eu, iau damigenele cu vin și să vedeți cum aduc țeavă. Trăiți! Întinde receptorul secretarei și spune ceea ce n-a putut spune: Cînd sînt aici, toți mă întreabă cum e vremea, cînd lipsesc toți țipă unde-i directorul ăla. Mai îmi dai o cafea?

Secretara se uită la el cu reproș.

— Cînd sosesc musafirii.

Figura lui Chihaia se asprește, prinde toate ridurile orizontale ale țăranului intelectual.

— Mai bine mă făcea mama musafir.

În drum spre biroul lui, un glas, din camera de vizavi, îl solicită prin ușa lăsată deschisă. E directorul adjunct, inginerul Florian Șerban.

— Un montor mi-a dat o cerere a fiului său, care e inginer la București și vrea să se transfere la noi. Ce ziceți de una ca asta?

Chihaia ascultă cu ochii la un grafic de pe masă ce-i pare o dilemă. Apoi devine atent, atît la adjunctul Șerban cît și la inginerul șef Roland Wendel, ambii instalați la cîte un birou, separați de masa cu telefoane: Șerban plin de un calm care îi surprinde pe toți de la grup, nu joacă nici tragedie, nici comedie, Wendel, tăciturn de parcă e condamnat la tăcere și la pîndă.

— Amatorul e constructor, instalator? întreabă Chihaia la rîndul lui.

— Constructor... Sorin Bianu îl cheamă.

— Vedeți ce-i cu el. S-a certat cu nevastă-sa, cu amanta?

Șerban zîmbește. Cunoaște chiar și un amănunt.

—Nu știu ce se pricepe să facă, dar am auzit că la întîlnirea unor tineri ingineri cu un inginer șef, Bianu s-a prezentat astfel: **Eu sînt viitorul inginer șef.** Ce ziceți de glumă?

— Să vină, spune Wendel pe neașteptate.

Nu se domolește bine convorbirea cu Calafatul, care nu este o ceartă, doar un mod de conlucrare mai convingător, că prin atitea uși lăsate vraiște, pe culoar alții se fac auziți. Dacă asculți mai atent reușești să înțelegi că afară se duc două discuții aproape concomitent.

Prima și cea mai nepotolită.

— Să vă fie clar, fraților, spune președintele sindicatului cu toată autoritatea. Ați scris, undeva, băgați de seamă, că la aprozarul nostru nu-ți vinde salată verde dacă nu cumperi și garoafe roz!

—Roz? Păi, da. Eu mănînc salată verde și nu garoafe roz. Ar trebui s-o știi că ești de la sindicate și eu sînt clasa muncitoare.

— Lăsați clasa muncitoare!

— Ai vrea dumneata! Să-ți fie și mai clar! A doua discuție.

—Pe noi altceva ne supără. Lucrăm opt oameni în acord și doi plecară. De ce să nu luăm noi banii la ăia care plecară și de ce să-i ia statul, că doar...

— Mai are careva vreo întrebare? strigă președintele.

Exasperată, secretara iese pe culoar. Intervine energic.

— Tovarășe președinte, așteptăm vizita unei delegații de străini. Vă rog, intrați în birou.

Chipul liderului sindical, ca un romb, roșu, își pierde orice expresie.

— Credeți că știu românește?

— Poate că aud, totuși, e de părere secretara.

Chihaia închide ușa, să nu își mai audă națiunea lui de constructori. Privește ceasul, privește șoseaua ce trece pe la ferestre în frenezia hurducată a basculantelor de mare tonaj, la capătul căreia se aude cîntecul unor cocoși. Are atîtea neînțelegeri de rezolvat la ședința convocată de beneficiar și el așteaptă **musafiri.**

Secretara anunță din ușă:

— Au sosit, cu un microbuz Mercedes.

Inginerul șef și directorul adjunct ies primii pe culoarul lung și întunecos, împodobit cu afișele bătătoare la ochi ale protecției muncii. Ultimul iese directorul. Un grup. solemn, format din trei arabi și doi români, toți îmbrăcați în costume de culoare închisă, își fac apariția.

. . . . . .

Odată depășit acest contact, străinii și gazdele trec în biroul lui Chihaia. Secretara aduce tava cu cafele, face să dispară o scrumieră improvizată dintr-o piesă auto în favoarea alteia de sticlă apoi, înainte de a închide ușa, semn al excepției, reflectează deodată asupra calității cafelei oferită unora care au inventat cafeaua, cît și la absența unei băuturi, nealcoolizată, în afară de apa din cafea. Următorul, care se impune în atmosfera de curiozitate stîrnită, e directorul de la București.

— Cer scuze pentru întîrziere. Arhitectul Saadi, inginerul Larbi și imamul Hilal au ținut să vadă două mînăstiri din drumul nostru.

— Veniți de la Tîrgu-Jiu? întreabă Chihaia.

— Da, aseară, am dormit acolo.

Wendel, după ce îl observă pe unul dintre străini care se joacă cu niște mătănii, încearcă o nedumerire.

— E cineva preot?

— Mai mare decît un preot, clarifică traducătorul. Și, în termenii curteniei, traduce arabilor cele ce se discută.

Conducătorul grupului bea cafea și continuă:

— Chihaia, dragă, te mai lămuresc eu... Prima problemă: Antrepriza **Saadi and Co** construiește în una din țările arabe, o moschee de prestigiu, cu sens pacifist în lumea islamică. Zic bine? îl întreabă el pe traducător. O moschee cu două minarete înalte, cam cît coșurile de fum de la T. Arhitectul Saadi le-a văzut în toamna trecută și i-a plăcut tehnologia de execuție. Deci, vizităm coșul de fum numărul 2.

★

— Iar acum, partea cea mai neplăcută a vizitei, urmează directorul din minister. În baza unui acord intervenit, un maistru și doi mecanici-glisori vor pleca să lucreze la moschee. Un maistru și un mecanic-glisor îi avem, s-a rezolvat cu un alt grup. Dumneavoastră ne dați al doilea om, peste două luni, cînd terminați coșul de fum.

Chihaia dă pe git și ultima cafea din ceașcă iar cînd Larbi desface o cutie cu țigări de foi **Balmoral,** primește pe loc invitația de a fuma. La rîndul lui, Wendel începe în minte mai multe fraze și aproape că se și fixează asupra uneia dintre ele: vedeți bine, judecînd după eforturile pe care le facem, asta ne-ar da de furcă... Țara așteaptă energie electrică. Dar, nu, nu își poate permite. Proptit și mai bine cu coatele pe birou, cu un aer intransigent, încearcă altul.

— Dacă îmi dați asigurări că la primul coș de 320 de metri avem omul nostru înapoi, vă ajutăm.

— Acordurile sînt ca și oamenii, tovarășe inginer șef, cred în cele ce-și spun. Eu cred și în schimbările care pot interveni, replică directorul din minister.

— Aflați care dintre mecanicii-glisori lucrează în schimb, dispune el amabil. Anunțați sectorul că venim.

După pauza de masă de prînz, microfoanele de la solul coșului de fum numărul 2 transmit pe platforma de lucru un mesaj strigat din adîncul plămînilor. Doar vechii corăbieri mai răcneau astfel cînd zăreau pămînt.

— Bossul! Și capete albe! strigă electricianul.

Aceasta este porecla directorului de grup și respectiv a celorlalți șefi care poartă căști albe de protecție.

Doar cîțiva muncitori risipiți prin labirintul turnului, ca niște carii care circulă printr-un copac, nu aud vestea, nici apelurile semnaliștilor la urcarea ambelor lifturi. Printre aceștia e și șeful de echipă Adam Soare.

Pe a cincea pasarelă de control, abia montată în jurul coșului de fum, la cota + 230 de metri, Soare taie o bară de fier cu mișcări energice. Călare pe o grindă metalică, la fiecare mișcare a brațului, picioarele i se bălăbăne deasupra unui vid verde. La intervale destul de egale, încălzit și obosit, dă capul pe spate să-l răcorească vîntul și din casca pe care o ține alături, ia în trei degete cireșe, cărora le dă drumul în gură: un nod puternic se ridică și coboară pe gîtul lui întins.

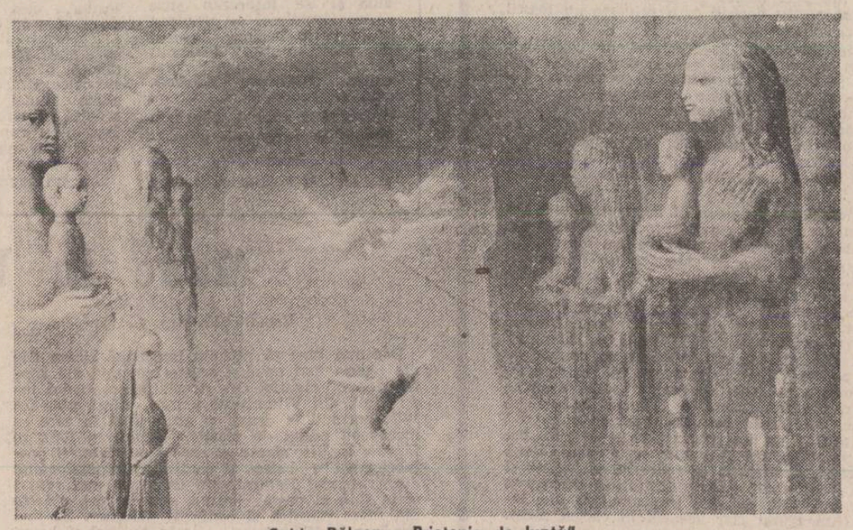

Sabin Bălașa: „Prietenie de luptă"

Cu o nouă privire trecută pe linia zării, Soare se lasă peste unealta de tăiat fierul, fericit. Nu fiindcă s-a întîmplat ceva — n-a fost nimic de semnalat pe aici decît cerul și el — și nici că s-a spus ceva important. Nici n-a prea deschis gura să vorbească. Nici măcar ce se vede de la înălțime nu este ceva neștiut: un ținut deluros, case și mici și mari, cîmpuri, utilaje, ansamble metalice în montaj. Dar, ajuns deasupra tuturor acestora, simți mai bine cum ceea ce ai te scutește de a mai rîvni.

Fără vreo fobie mai importantă, din cîte oamenii duc, străinii, cît și ministerialii, îndrumați de Chihaia și Wendel, apar în șir pe pasarele de control și a coșului de fum. Cum metalul hîrjiie și omul care-l taie nu aude nimic, conducătorul grupului întreabă:

— Cine-i Adam Soare?

— Eu! face acesta. Ca să poată vorbi, scuipă un simbure de cireașă, apoi altul, iar cînd îl vede pe **boss,** înghite simburii rămași în gură.

Datorită reacțiilor diferite care se desenează pe fața lui Soare, a **bossului** și a lui Wendel, directorul din minister devine de-a dreptul neîncrezător.

— Atunci, eu sînt meșterul Manole, glumește el.

— N-am ce vă face, răspunde Soare.

Rid toți. Din politețe rid și arabii. Soare își agață fierăstrăul deasupra vidului, descalecă grinda și într-o iscusită echilibristică vine cu casca de cireșe spre necunoscuți: cireșe mici, necoapte, cu multe frunze printre ele, culese dintr-un pom, dimineață, la ieșirea din colonie unde locuiește la T. Întinde casca pe rînd, tuturor. Translatorul profită de acest moment picant și tălmăcește străinilor, în arabă, numele de Soare.

Meditativul imam Hilal ține cîteva cireșe în palmă și nu se hotărăște să le mănînce. Niciodată pînă în această țară, urcat pe un turn în lucru, aproape de un altul și mai înalt, nu a simțit atît de intens o stare de har și nu a fost atît de atras ca în fața omului care le este prezentat. Atît de atras de acest cer albastru, aceste turnuri albe care compun un înalt drapel al păcii, drapelul unei națiuni care-i îmbracă orașele și coloanele sale.

— **Oh, yes, mister** Soare! exclamă Hilal în englezește. Apoi într-o românească tăiată încearcă din nou: Do-m-nu Soare.

Translatorul explică omului în cauză.

— Sînt arabi.

Cu mîna rămasă liberă, Soare taie aerul în două.

— Nu! Soarelui nu-i zici **mister.** Nici domnule.

Această condiție, tradusă, stîrnește interesul arabilor și nu mai puțin a lui Chihaia și Wendel. După Hilal, inginerul Larbi încearcă versiunea sa proprie.

— **No...** Phoebus, Ra...

Traducătorul ajută mai departe.

— Așa se numea soarele la popoarele vechi.

— Nici pomeneală! o ține Soare întruna și ride. Aici nu sînt soare, sînt prea aproape de cer. Să-mi zică meștere, e mai bine. Și ce altceva doresc domnii de la mine?

Șefii grupului de șantiere, împreună cu cei de la București, care vorbesc în numele arabilor, îi lămuresc scopul întîlnirii lor. Astfel meșterul află cîte ceva despre niște interese **reciproc avantajoase,** cum se exprimă directorul de la minister. Dar **bossul,** ce zice el cu adevărat? În acest punct, sensibil, cedarea lui sau a altuia, Soare se dovedește de o curiozitate, uneori, stingheritoare. **Bossul** nu își face iluzii despre o asemenea plecare și nutrește în secret un vis personal: vrea să țină un picior în fiecare tabără, să-l prețuiască unii ca să facă interesele altora? Soare mănîncă cireșe și ascultă. Inginerul Larbi, specialist în probleme de rezistență al antreprizei **Saadi and Co,** se plimbă pe pasarela cotei însoțit de inginerul șef Wendel care-i explică soluția de execuție adoptată de ei.

În acest timp, prezența **blocurilor** de oțel ridicate în paralel de către montori, la peste nouăzeci de metri înălțime — recorduri de nesomn — rotiri de macarale cu brațele deschise în demonstrații reci, își pierd fascinația la simplul semnal al unui Diesel. Odată cu Soare, care se uită în jos, privesc și ceilalți mica locomotivă albastră cu roțile roșii și etichetele cromate lucesc pînă la ei, pînă cînd urcă pe șinele lustruite spre munți și minele de cărbune, urmată de vagoanele tăciunii, asemănătoare întrutotul cu trenulețul cu cheie, dorit mai des de bărbați și mai rar de copii. Tot mai aproape de gară, micul tren mărește neîncetat subdimensionarea, totul devine pitic la trecerea lui, podurile peste ape, barierele, deși duduitul pe care-l scoate este din ce în ce mai mare cînd intră în minuscula așezare, unde la această oră, scutită de schimburi, va lăsa cîțiva călători, un sac cu ziare, cîteva pachete militarilor în termen de la pompieri și poșta cu vești bune de sănătate, scrisori oficiale, note stricte de punere sub cercetare și urmărire, sau cunoscutele cereri bănești adresate constructorilor din partea familiilor rămase departe.

Inginerii Larbi și Wendel se întorc din vizita pe care au făcut-o în jurul turnului în lucru. Wendel ține în mîini, peste mapa colegului arab, un plan general și o serie de fotografii în culori ale machetei viitoarei moschee. Atent să nu le zboare vîntul, Wendel le-a arătat și celorlalți care nu le-au văzut.

Soare aruncă cireșele din cască, suflă în ea, o pune pe cap și privește proiectul. Larbi îl îmbie cu o țigară de foi. Are în fața ochilor un fel de palat al sferelor, imaginat din sute de arcade albe, montate pe coloane albe, cu zeci de cupole albe, vast careu alb și scund ca înălțime, conceput în mirajul luminos și galben al deșertului: impărăția setei. Toată această proiecție din care țîșnesc în alb două turnuri foarte înalte, cu balcoane, ce iau sfîrșit în niște săgeți de oțel, vineții spre a susține două semiluni, te poartă spre ceva torid, necunoscut.

Un minunat templu în mijlocul unui război.

— E o lucrare, spune Soare impresionat.

Entuziast orientalist, traducătorul, le vorbește străinilor despre mitul Mînăstirii Argeșului. Apoi îi recită lui Soare cunoscutele versuri:

— Să-mi spuneți cu drept, cu mîna la piept,
Dacă v-apucați, alta să dureze...
Neașteptat, Soare răspunde prompt:
— Altă mînăstire, pentru-nchinăciune,
Mult mai strălucioasă și mult mai frumoasă?...

Larbi pune în mapă fotografiile, pliază pianul, ajutat deodată de cîteva mîini. Marele imam se întreține cu arhitectul Saadi, mai puțin vorbăreț. Ecouri părelnice, cuprinse ca într-o surată și un verset din Coran, le procură lamentații auditive. După ei, traducătorul transmite:

— Tot omul este în drum spre un Dumnezeu, e de părere Eminența Sa Hilal. Și **Alah ackbar** — Alah cel mai mare. Ești credincios, meștere Soare? te întreabă domniile lor.

— Eu zic că ajunge de cînd crede bătrîna și nevastă-mea, spune el cu un respect pe care surîsul lui îl dezminte. Devine pripit: În legătură cu mînăstirea și cele două coșuri ale ei...

— Minarete, îl corectează Wendel.

— Minarete, turnuri... Nu țin să plec nicăieri.

Directorul de la București urmărește ochii șefului de echipă umbriți de cozorocul căștii negre și astfel pare că vrea să sublinieze că tot ceea ce s-a auzit nu poate fi un răspuns serios.

Apoi se uită la traducător: de data aceasta pentru a nu mai întîlni privirea lui Soare.

—Așteptați, îi cere el acestuia. După care se adresează lui Soare: Vrei să te mai gîndești? Asta, da.

— La ce să mai lungim vorba. N-am ce căuta, acolo. Dacă doriți am să vorbesc eu, fără dumneavoastră, cu șeful de echipă din schimbul care intră la ora șase. Băiat bun, face minuni dacă pleacă... Da, mîine, azi e zi de leafă.

Chiar și fără traducător arhitectul Saadi și poate și ceilalți doi înțeleg că meșterul refuză să plece. Rezemat de pasarelă, el plimbă cu o încetineală extremă manșeta albă a cămășii și explorează rotirea secundarului pe ceas, în așteptare a ceva care să-i contrazică impresia.

Directorul din minister, insistă pe lîngă șefii grupului.

— Tu, Chihaia, n-ai nici o trecere, nici dumneata Wendel, director și inginer șef?

— Asta-i piinea unui director în construcții, amintește Chihaia **imparțial.** De găsit, găsim noi pe cineva, la un alt șantier. Nu vă lăsăm noi.

Surprins de atîta îndărătnicire, Wendel, asigurat, spune pe un asemenea ton încît nici Chihaia nu știe dacă e al siguranței, al încercării sau regretului?

— De ce nu pleci, Adame? Ai să lucrezi la o lucrare marca lux. Călătorești, vezi deșertul, țări străine.

Soare privește norii care la distanță gonesc razant cu înălțimea la care sînt ei.

— Deșertul?... Cît privește țările acelea, dom' inginer șef, le văd cînd vreau la televizor. Răspunsul meu e nu.

Discuția se închide.

— Comunicați-le că nu poate pleca, îi spune directorul din minister, traducătorului. Mai mult nu-i nevoie.

Saadi și Larbi îi string mîna lui Soare, deopotrivă de încredințați că au sosit la o întîlnire inutilă, că s-au dedat unui lucru fără speranță. Marele imam, Hilal, la ieșirea de pe pasarelă, se mai întoarce o dată să-l vadă pe meșterul de coșuri înalte de fum și în rafinatul său stil de a gîndi, descoperă în această călătorie că nimic nu a fost mai demn pentru Phoebus, printre altele și patron al artelor și științelor, decît practica **zidăriei.**

(Fragmente de roman)

IOANA DINULESCU

Discurs despre temelie

O sămînță roditoare, încăpătoare
cît o țară: în inima ei, noi visăm
și zidim. Sîntem fiii pășnici
ai unui popor pășnic, noi luptăm
cu mistria și plugul,
nu gloanțe trimitem spre zare,
Comunismul nu-i pentru noi un cuvînt
dintr-o carte răsfoită în pripă;
viața noastră îl are la temelie,
sub steaua lui, fapta noastră
nu e risipă.
Respirăm în visul de zbor al unei
aripi, înălțăm case, săpăm fîntîni,
mingiiem prunci;
iubim floarea și rodul,
glia și pajiștea ce-așteaptă coasa.
Comunismul e pentru noi toate acestea
și, încă, e apa limpede
pe care începutul o sloboade din stîncă.

Alegem cărămida trainică

Știu muguri plesnind de lumină. Iulie —
poartă de jar spre roade viitoare;
simburii mărului mocnesc în livadă
sub armură de rouă și de soare.

Înălțăm case; partidul ne-nvață s-alegem
cărămida trainică de cea pieritoare,
amestecăm varul, cimentul cu apă de munte,
limpede să fie fereastra, dimineața de floare.

Naștem și creștem între culmi carpatine,
cîmpii ne leagănă pe aripă de humă,
coboară pașnic ochiul soarelui peste ogor,
ne apără grădinile de brumă.

Astăzi și Mîine — sub steagul tricolor,
sub flamura de purpură-nsemnată;
țăranii, muncitorii — fiii partidului, de-o seamă —
descoperim izvoare sub glia afinată.

NICOLAE PETRE VRÂNCEANU

Sărbătoare

In august lumina
Are culoarea piersicilor coapte.
Spice de aur s-au preschimbat în piine.
Ard frunzele-n ramuri
Și pruncii și-anină strigarea
în finul culcat de ultima coasă.
Țara își schimbă în august
cămașa de vis și de muncă
în dalbă podoabă;
zaua de luptă și-o schimbă
în flamură nouă, de cîntec.
Abia se despică de ziuă
Și roua cu vuiet se cerne.

IOAN COSTEA

Un om pentru țară

E fără tihnă OMUL ce-nseamnă-n România
inalta demnitate, curajul și tăria
de-a merge către țintă statornic, optimist,
pătruns de forța vieții, de crezul, comunist.

Cu Ceaușescu-n frunte, în strînsă unitate,
stăpîni pe soarta noastră trăim în libertate,
urcînd prin cincinale noi trepte de istorii
spre era comunistă, spre pisc înalt, de glorii

Pe El, cîrmuitorul, îl știm mereu prin țară,
la cîmp cu tractoriștii în prag de primăvară,
turnînd o șarjă nouă, pornind hidrocentrale,
prefigurînd pe hartă orașe, magistrale.

Îl știm prin abataje, prin holdele de grîne,
prin fabrici de tractoare, de strunguri și de piine,
gîndind cu inginerii, la sfat cu arhitecții,
vorbind cu-nvățătorii, ori inspirînd poeții.

E pretutindeni unde se naște-o casă nouă,
împarte cu noi greul și piinea pe din două,
e prieten bun și frate cu cei ce-n hărnicie
înalță noi columne pe-a țării veche glie.

Copiii-i spun părinte și-i cîntă gingășia
cu care ocrotește pe cei ce-n România
sînt fragede mlădițe din trunchi voinic de țară,
purtînd în ochi lumină, o nouă primăvară.

Cei mari îi spun din suflet „tovarăș mult stimat",
văzînd în el modelul de om adevărat,
neostenit în muncă, la greu răzbătător,
slujind cu vrednicie al său viteaz popor.

Prin tot ce-a scris prin vreme, în anii denși, de viață,
ne-a înarmat în luptă cu-o operă măreață,
izvor de-nțelepciune, lumină și știință
de-a birui în luptă, uniți într-o credință.

Iubit de țara mamă, cinstit departe-n lume,
prin glasul său puternic el face să răsune
voința românească de pace și dreptate,
de-ncredere în viață, progres și libertate.

Cu Ceaușescu-al nostru, în cincisprezece ani,
la vremea rodniciei, pe glie suverani,
ne-am făurit din trudă, iubire și sudoare
un nou destin și-o țară, frumoasă ca o floare.

HORVATH DEZIDERIU

Constelații de august

Soarele, ce a răsărit de după gratii de nori
Odată cu strălucirea fierbinte a lui August,
A făcut ca pămîntul acesta mioritic
Să primească, să se împlinească
În culorile zorilor.
Fața, pînă atunci ascunsă a pămîntului
În nuanțe de humus, se răcorea în verdele aprins,
Renăscut din sămînța cîmpului.
Mioarele își scăldau în voie
Albul de lumină din straiele strămoșești
În apa vie din constelații.
Chipuri noi de viteji se înmulțeau
Odată cu urcușul drept al trupurilor noastre
Spre freamătul faptelor, spre adîncul, ca de ocean,
Ce se contura în ginduri-cutezanțe.
Zorile, parcă nemișcate, stăteau de gardă
Frămîntărilor firești,
Izvorîte din necesitățile înfăptuirilor.
Brațe de oțel se adunau în șiruri ordonate
Să culeagă dulceața însetată a vieții,
În timp ce Pasărea Măiastră se avînta,
Odată cu noi,
În zborul său liber spre fericire!

VIOREL VARGA

Bărbat între bărbați

Sînt vremuri de-mpliniri, pe harta țării
Un început de anotimp în glie —
Braț de bărbat la trudă dreaptă
Stejar crescut în trup de Românie.

Îndemn ești și de-a pururea măsură
Cetății ii alegi înaltul zbor,
Pecetea-acestui bine spre mai bine
Gîndul și vrerea-ntregului popor.

De cincisprezece ani încoace
Cu Tine-n inimă și-n gînd ne profilăm pe zare
Cioplim Carpații, Dunărea oprim
Și ne cinstim cu piine și cu sare.

Și pentru demna noastră libertate
Pentru ce dai și pentru ce ne ceri
Bărbat între bărbați îți mulțumim
Ca pentru rod o toamnă unei veri.

În veci de veci către norod întoarsă
Fie-ți credința pe această glie
Să urce națiunea spre comunism în zbor
Și Tu să-i fii de-a pururi temelie.

PAVEL PERES

Urcînd în istorie

Atîtea sunete mai poartă lutul
Care-nflorește-n praguri pe cerdac
Că pînă azi se-arată începutul
Suind adînc prin tot ce-nseamnă dac.
Și dacă-a fost ca să tresară riul
Sub piatra păstrătoare de cetăți
Tot a rămas și azi în lanuri grîul
Zidind columne în eternități.

În urmă, departe, departe,
Fugarnicul veac stă aprins
Memoria-i e peste moarte
Acestui pămînt neînvins;
Cenușa din vechile-altare
A zale răsună și-a scut
Pe-ntinderea țării-n mișcare
Luceafăr de ziuă-a trecut.

— Să fim aici în sfînta-ntruchipare
Stăpîni pe toate cîte le-am făcut
Cît mai sclipește soarele în zare
Să fim în luptă tainici ca-n sărut!
Să fulgerăm dușmanii-n gînd și-n locul
În care armele și-au pregătit
Să n-așteptăm din lancea lor norocul
Să fie țara — viață de trăit!

Așa grai naprazmicul cuvînt
Rex Burebista: hotărîte clipe
Și vulturi ca stelele în vînt
Purtau cu sine flăcări pe aripe.

Era înalt, nu-l cuprindea vederea
Unui oștean aproape stînd
Avea ai săi de mult părerea
Că-i forma pămîntească-a unui gînd
Veghind cum urcă soarele-n izvoare
Peste vecii — un neam care nu moare.

Pe cîmpul arămiu dă ceru-n floare
Dar cînd bărbații-s duși pe la război
Femeile n-adorm de întristare,
Le țes sub lună straie albe, moi
Și pruncii cresc blînd legănați sub vrajă
Iar joaca lor vinare-i de mistreți
Beau apă din ulcior cioplit în coajă
Și cresc cu țara iubitori, semeți.

Desene de
Aurel Ștefan Alexandrescu

Din înălțimea sa de neam mai zise:
— Priviți făclia muntelui cum arde
Priviți însemnul tălmăcit de vise
Să treceți șiruri aprige de barde
Pe-ntinderile noastre în tăcere
Aici e locul nostru de-nviere.
Acum este clipa, să stăm drept în istorie
Priviți cu gîndul și grăiți cu gîndul
Pecetluiți-vă țara cu glorie
Pentru neamurile care vor veni peste vreme
de-a rîndul.

Sunase cornul pe sub cer roșcat
Ca într-un vis redeșteptat de moaște
Văpăi de dor deasupr-au fulgerat
Și azi în urma lor ne recunoaștem.

Mai spuse-ncălecat în roib de pară:
Mărită fie nașterea cetății
Și fiii ei ce-n veci o-ncununară
Mai luminoasă ea prin voi s-apară:
Că dragostea-i măsura libertății.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Între Neagoe Basarab şi Manuil din Corint (I)

UN RĂSPUNS AMÎNAT

Studiul intitulat **Remarques sur les versions grecque, slave et roumaine des „Enseignements du prince de Valachie Basarab à son fils Thédose“** apărut in **Byzantinish-Neugriechische Jahrbücher,** volumul 21 (1971—1974), la pag. 249—271, are 23 de pagini **plus 1 planşă cu fotocopia de pe** manuscrisul versiunii slavone, cu insemnări marginale. O scurtă introducere generală destinată orientării cititorului străin asupra operei lui Neagoe şi problemei in discuţie se incheie cu precizarea obiectivului acestui articol :

> „Înarmat cu aceste felurite ediţii, Dl. Zamfirescu (ce se sprijină şi pe totalitatea a ceea ce a fost scris cu privire la **Învăţături**) a susţinut o teză de doctorat axată pe marile probleme controversate pe care le ridică acest text celebru. Tocmai anumite puncte din lucrarea sa ne vor reţine aici atenţia : cum noi vedem intr-o lumină diferită unele din problemele abordate de el, ne permitem să schiţăm aici remarcile noastre, care, nu ne indoim, sint menite să atragă un tir de ripostă din partea acestui cercetător şi al altor specialişti ai „chestiunii homerice“ a literaturii române, ca să reluăm şi noi, după dl. Leandros Vranoussis, cuvintul faimos al lui Demostene Russo“.

În continuare, Petre Ş. Năsturel imparte articolul său in două capitole : I. **Neagoe Basarab, auteur ou inspirateur des „Enseignements“ ?** (p. **249—266**) şi II. **Le traducteur des „Enseignements“ en roumain au XVII-e siècle : Udrişte Năsturel ou le metropolite Étienne ?** (p. 266—271). Ne vom ocupa in special de primul capitol, din care vom traduce pasajele importante.

Amintind cititorilor imprejurările in care a **avut ocazia** să redeschidă, in 1959, dosarul „autenticităţii“ **Învăţăturilor,** Petre Ş. Năsturel precizează că incă de atunci nu s-a inscris printre susţinătorii paternităţii **directe** a voievodului :

> „Am demonstrat că **Învăţăturile** aparţin intr-adevăr acestui voievod. Dar am susţinut că Neagoe era **comanditarul** lor, deoarece tonul foarte religios al majorităţii textelor ce compun acest tratat vădeşte in mod indiscutabil spiritul şi cultura teologică a unui om al bisericii. Avansam foarte ipotetic numele primului egumen de la Argeş, **Iosif,** admiţind totodată că Neagoe a putut pune mina spre a retuşa ceea ce scrisese acesta. Conchideam că, la fel cum voievodul român era „autor“ de biserici şi de mănăstiri, de cărţi tipărite şi de manuscrise, de broderii somptuoase, de icoane etc... el este, in acelaşi inţeles, şi autorul, să zicem moral, al **Învăţăturilor.**“

Referitor la discuţiile ce au urmat acestei comunicări, se afirmă că „istoricii români (afară de Panaitescu, combătut imediat de Zamfirescu) **au admis** demonstraţia mea cu privire la apartenenţa **Învăţăturilor** aceleiaşi epoci cu inscripţiile de la Argeş“ dar dacă unii au manifestat **aceeaşi** rezervă faţă de ideeea paternităţii de**pline (la paternité pleine et entière)** a lui Nea**goe** „cei mai mulţi, cu lux de ştiinţă, au afirmat că **Învăţăturile** fuseseră redactate intr-adevăr de către voievod, prezentat ca un al doilea Marc Aureliu, un Machiavel român, un teoretician al monarhiei absolute, un ginditor politic fără pereche etc. În această direcţie, d-nii Dan Zamfirescu, Gheorghe Mihăilă, Virgil Cândea, Manole Neagoe şi alţii (după B. P. Hasdeu) s-au dedat la speculaţii foarte interesante, chiar dacă sint citeodată contestabile.“

Faţă de această masivă adeziune la ideea paternităţii directe a voievodului, Petre Ş. Năsturel a trebuit să-şi „aştepte ceasul“ (J'attendais donc mon heure“), adică prilejul de a demonstra justeţea opiniei sale, potrivit căreia nu Neagoe, ci o altă persoană este autorul material al **Învăţăturilor.**

În 1962 apare un articol de Ch. P. Patrinellis care semnala existenţa unei epistole teologice a lui Manuil din Corint către Neagoe Basarab, epistolă ce trata despre diferenţele intre catolici şi ortodocşi. A fost ocazia ca Năsturel să revină asupra subiectului, după obţinerea fotocopiilor textului respectiv. În **România literară** (nr. 51 din decembrie 1969) el a publicat articolul **Manuil din Corint către Neagoe Basarab** in care, semnalind descoperirea acelui text, atrăgea atenţia asupra preocupărilor teologice ale lui Neagoe şi trăgea concluzia că „lucrarea (prima dedicată unui voievod român) **dovedeşte fără nici o indoială preocupările teologice ale lui Neagoe.** Or, adversarii autenticităţii **Învăţăturilor** se mirau tocmai de bogăţia cunoştinţelor teologice ale autorului lor, socotind cu neputinţă ca Neagoe să fi fost autorul lor. **Iată acum proba că domnul român se pricepea in teologie, cerind la nevoie luminile literaţilor străini. În consecinţă, Neagoe poate fi (s.n.) autorul ÎNVĂŢĂTURILOR şi părerea noastră că a putut fi ajutat in redactare, capătă in putere“.**

> „Citeva luni mai tirziu — continuă autorul — in mai 1970, la al II-lea Congres internaţional de studii sud-est-europene, Dl. Léandros Vranoussis prezenta o comunicare senzaţională sub titlul **Les Conseils attribués au prince Neagoe et le manuscrit autographe de leur auteur grec, ou La question homérique de la littérature slavo-roumaine enfin résolue.** Foarte aplaudată de participanţii români (toţi aveau să dea inapoi la intoarcerea in Bucureşti, afară de mine care am rămas la Atena) această lucrare avu dubla calitate de a repune problema **Învăţăturilor** pe un teren nou şi solid, şi de a provoca in România o serie de studii mai mult sau mai puţin intemeiată pe zvonuri (sur des on dit). În ceea ce-l priveşte, Dl. Zamfirescu se grăbi să ia poziţie foarte net.“ (se citează prefaţa la ediţia **Învăţăturilor**).

Relatind in continuare imprejurările in care a fost susţinută apoi, in septembrie 1971, comunicarea de la Bucureşti a invăţatului grec, P. Ş. Năsturel scrie :

> „In urma acestei noi comunicări, urmărită cu ardoare de Dl. Zamfirescu, presa românească publică mai multe articole de luare de poziţie. Iar in cele din urmă apăru (1973) teza D-lui Zamfirescu, axată in bună parte in jurul polemicii cu bizantinistul grec. Discuţiile pe care le-a purtat chiar la Bucureşti cu dinsul (şi in prezenţa altor savanţi) i-au permis să nuanţeze, dacă nu să modifice punctul său de vedere.
>
> Petulanţa plină de temperament a d-lui Dan Zamfirescu riscă să influenţeze pe cititorul cucerit de brio-ul şi bago-ul acestui neobosit cercetător, ale cărui merite indiscutabile imi face plăcere să le subliniez. Dar, cum eu nu subscriu la unele dintre afirmaţiile sale, cred că trebuie să iau poziţie cit mai repede, spre a impiedica astfel ca problema **Învăţăturilor** să devieze de pe linia ei autentică. O fac cu toată buna credinţă, declarindu-mă gata să-mi recunosc eroarea dacă-mi va fi administrată contra-demonstraţia“.

Şi după ce rezumă tezele susţinute de L. Vranoussis in cele două comunicări (cititorul poate lua cunoştinţă de ele in direct, din textele respective, prezentate de noi in **Anexa** cărţii citate) oprindu-se şi asupra replicii subsemnatului („In riposta sa Dl. Zamfirescu a insistat asupra faptului că textul grec era o traducere din slavonă“), Petre Ş. Năsturel trece la propria-i argumentare, pe care o vom reproduce mai departe **in extenso.**

Înainte de aceasta aş vrea să atrag insă atenţia că discuţiile de la Bucureşti, atit cele cu caracter personal cit şi cele din forum-ul Congresului, nu au adus din partea mea nici un fel de „nuanţare“ a poziţiei iniţiale, necum o schimbare. Am rămas ferm la ceea ce am spus in 1970 in prefaţa ediţiei **Învăţăturilor :** textul slavon este **primordial,** cel grecesc este o **traducere.** Raporturile dintre ele sint clare şi evidente pentru oricine poate face comparaţia in cele două limbi. Singura mea „nuanţare“ constă in elogiul — deplin meritat — pe care l-am adus invăţatului grec, la Congres, pentru identificarea celui ce a scris codicele 221 al mănăstirii Dionisiu de la Athos, codice in care se păstrează versiunea grecească a **Învăţăturilor.** Contribuţia sa importantă la fixarea in felul acesta a termenului **ante quem** al redactării **Învăţăturilor :** 1530 (cind moare Manuil din Corint) nu poate să fie decit aplaudată de orice om de ştiinţă obiectiv şi am făcut-o din toată inima, ceea ce nu mai pot face pentru „contribuţiile“ de acum ale d-lui Năsturel !

Să urmărim, in continuare, aceste „contribuţii“.

> „In aparenţă — scrie dl. Petre Ş. Năsturel — Dl. Zamfirescu are dreptate. Aşteptind ca Dl. Vranoussis să publice cele două comunicări cu acribia ce-l caracterizează (şi nu voi avea indelicateţea de a vrea să refac demonstraţia sa, intemeiată in mod categoric pe rezultatul examenului **paleografic** (subl. n. D.Z.) al textelor ce aparţin lui Manuil şi al manuscrisului grecesc al **Învăţăturilor** mă mărginesc la citeva observaţii ce decurg din lectura **Învăţăturilor** şi a bibliografiei relative la ele.
>
> Să admitem — mi-am zis — că textul slavon este originalul şi că cel grecesc ar fi o traducere care conţine un „mare număr de adaosuri, de modificări şi de infloriturі stilistice, datorate in mod evident lui Manuil“ cum afirmă Zamfirescu. In acest caz, **cărui scop ii răspundea această traducere ?** Cu toată bunăvoinţa mea, trebuie să mărturisesc că **n-am putut găsi nici un răspuns la această ipoteză de lucru,** (subl. ne aparţin) pe care totuşi o enunţ, căci poate va interesa pe partizanii priorităţii textului slavon.
>
> Că ei vor fi avind dreptate, sau dl. Vranoussis, sau eu insumi, iată ceea ce-mi este perfect indiferent. Ceea ce mă preocupă nu este decit ca adevărul singur să sfirşească prin a se manifesta şi a se impune o dată pentru totdeauna“.

Oprim aici citatul (vom continua după aceea fără a omite nici un rind) pentru a da răspunsul imediat (vom proceda la fel şi mai departe).

Cititorul este rugat să observe două lucruri :

1. Chiar Năsturel recunoaşte că teza lui L. Vranoussis este intemeiată pe „rezultatul examenului **paleografic**“ şi nu **textologic.** Paleografic, dl. Vranoussis a reuşit intr-adevăr să demonstreze că pana care a scris codicele 221 de la Athos a fost ţinută de mina lui Manuil din Corint. Citiva experţi in paleografia greacă, prezenţi la Congresul de studii bizantine de la Bucureşti, au confruntat fotocopiile manuscrisului grecesc al **Învăţăturilor** cu fotocopiile codicelui in care se află scrierile lui Manuil — manuscris cu certitudine autograf — şi au confirmat teza lui L. Vranoussis. Acest rezultat l-am admis şi elogiat eu insumi ! Dar el **nu are nici o valoare demonstrativă pentru teza „autorului grec“ al Învăţăturilor** ba nici chiar pentru a dovedi că Manuil este **traducătorul** in greceşte. Paleografia ne spune doar atit : că Manuil a **scris** cu mina sa codicele 221 de la Athos care, in felul acesta, poate fi datat ante 1530 şi nu din secolul XVII, cum crezuse Russo.

2. Esenţialul pentru demonstrarea tezei „autorului grec“ sau pentru respingerea acestei teze nu este **grafia** manuscrisului grecesc al **Învăţăturilor,** ci **raportul dintre textul grecesc şi cel slavon** al **Învăţăturilor,** deci nu examenul paleografic, ci **filologic.** Dl. Năsturel nu discută insă filologic demonstraţia noastră, spre a o admite sau răsturna, ci face presupuneri, face — am zice — „literatură“ in jurul chestiunii ! Se intreabă, retoric, ce motive ar fi făcut pe Manuil să traducă **Învăţăturile ?!** Ii vom răspunde şi noi, la fel de retoric şi de gratuit : unul foarte precis — voievodul i-a comandat să-i traducă opera in greceşte şi i-a plătit „impărăteşte“ acest serviciu. Dacă-i ceruse inainte o consultaţie teologică nu putea să-i ceară şi un serviciu de traducător ? Chiar Năsturel ne-a revelat formulele in care se adresase, cărturarul constantinopolitan domnului Ţării Româneşti in amintita epistolă teologală : „Preainălţatului şi preastrălucitului şi preaslăvitului domn Ioan Neagoe mare voievod şi impărat şi autocrat a toată Ungrovlahia. Preainălţate, preastrălucite, preaevlavioase şi preaortodoxe doamne, Ioan Neagoe, voievod şi impărat şi autocrat a toată marea Ungrovlahie...“ (vezi **România literară** nr. 51, din dec. 1969). Un asemenea „patron“ cu aere şi sensibilităţi imperiale să nu se fi vrut tradus in greceşte ? Şi cine altul ar fi fost mai nimerit ca Manuil ? Rămine desigur şi ipoteza lui Emil Lăzărescu, infăţişată in alt articol, a unei colaborări intre Manuil şi Gavril Protul, după moartea lui Neagoe. Se pot găsi şi alte motive, la fel de plauzibile. Nu se pot găsi insă justificări pentru **ocolirea de către dl. Petre Ş. Năsturel a chestiunii esenţiale : raportul filologic intre cele două texte, slavon şi grecesc !** Aici nu retorica ci **ştiinţa** are cuvintul !

Să mergem mai departe :

> „Mi-am mai pus şi această intrebare : de ce Manuil — dacă presupunem că a tradus din slavonă in greacă **Învăţăturile** lui Neagoe — şi-a permis atitea modificări, **uneori tăind, alteori deplasind, alteori parafrazind paragrafe — sau fraze intregi ?** (subl. n. D.Z.).
>
> Şi atunci am inţeles ce se intimplase (Et c'est alors que j'ai compris ce qui s'était passé).
>
> Neagoe s-a adresat, pentru a doua parte din **Învăţăturile** destinate fiului său, lui Manuil din Corint, marele retor — adică oratorul bisericesc atitrat — al patriarhiei din Constantinopol, la fel cum procedase cind avusese nevoie să se documenteze asupra deosebirilor de credinţă ce-i opunea pe catolici şi pe ortodocşi. Manuil s-a pus imediat pe treabă şi a compilat, după izvoare foarte familiare literaţilor vremii sale — cei mai mulţi oameni ai bisericii — **şi din memorie** (subl. n. D.Z.) un anumit număr de texte care corespundeau unui plan foarte sumar indicat de voievodul român. Textele redactate de Manuil au fost trimise in Ţara Românească, supuse voievodului (care fără indoială ştia greceşte : trăise in intimitatea fostului patriarh Nifon, reformatorul bisericii din Ţara Românească şi poate că petrecuse ani de exil la Constantinopol şi **au fost traduse in slavonă** (s.n.). Voievodul dădu directive traducătorului (sau traducătorilor), după ce **hotărise să tae** sau să **adaoge cutare pasaje** (s.n.) pe care le socotea folositoare sau nu ţelului urmărit de el. Manuil nu făcea nici o taină din izvoarele sale : poate că Neagoe insuşi ii indicase vreunele din ele. Pentru a ciştiga timp şi din spirit de minimă rezistenţă — ceea ce s-a intimplat in toate timpurile şi epocile — traducătorul (sau traducătorii) s-au folosit de traducerile slavone care se găseau in Ţara Românească. Nu erau aceştia „clasicii“ de atunci ?
>
> Şi iată că aşa se explică diferenţele sensibile pe care lectura versiunilor greacă şi slavonă (in traducerea lui Mihăilă mai ales) şi română din secolul XVII ne ingăduie să le remarcăm.
>
> Dintr-o dată, toate dificultăţile cad : omisiunile ca şi contrasensurile din cutare sau cutare versiune, remanierile ca şi transpoziţiile.
>
> In aceste condiţii, Dl. Vranoussis are dreptate cind afirmă că **Învăţăturile** au fost scrise in greceşte şi apoi traduse in slavoneşte. Dl. Zamfirescu, din parte-i, insistă pe bună dreptate **asupra diferenţelor dintre redacţiile slavă şi greacă“.** (s.n.)

Să ne oprim din nou. Cititorul cu minim spirit ştiinţific şi-a dat seama deja că autorul articolului din **Byzantinisch — Neugriechische Jahrbucher** ne-a servit mai sus nu un raţionament logic, ci ceea ce francezii numesc „une conte de fée“, pe româneşte, un basm pentru copii, ocolind din nou tocmai „nodul gordian“.

Fiindcă problema, in demonstraţia noastră, nu era de a explica diferenţele dintre cele trei versiuni intre ele (tocmai aceste diferenţe sint mai puţin frapante !), ci de a explica de ce textul grecesc pe care se presupune că Manuil l-a trimis lui Neagoe seamănă aidoma cu **versiunile slavone** ale izvoarelor... greceşti (cazul cel mai izbitor, dar nu unicul, e al **Umilinţei** lui Simeon Monahul), şi nu seamănă cu textele originale, greceşti ale **aceloraşi** izvoare.

Năsturel eludează in răspunsul său faptul clar — demonstrat incă de Russo acum aproape 70 de ani — că **nu Neagoe a mutat, a amputat, a schimbat pasaje intregi şi a adogat fraze, in izvoarele folosite, ci toate aceste operaţii s-au petrecut atunci cind traducătorii au transpus din greacă in slavonă Umilinţa lui Simeon Monahul şi alte izvoare, adică cu o sută sau două de ani inainte de a se fi născut şi Neagoe şi Manuil din Corint !** Or, toate aceste modificări operate de traducătorii slavi ai scrierilor greceşti folosite ca izvoare in **Învăţături** apar in textul... grecesc al **Învăţăturilor !**

Fiindcă ele sint prezente şi in textul slavonesc al aceloraşi **Învăţături,** Năsturel ca să explice de ce seamănă aşa de bine textul slavon al **Învăţăturilor** cu textul slavon al izvoarelor bizantine (iniţial scrise in greceşte !) imaginează situaţia in care cărturarii români, in loc să traducă acele izvoare greceşti in slavoneşte, au căutat echivalentele lor in versiunile slave deja existente şi le-a placat la locul respectiv. Dar nu observă că basmul, astfel imaginat, nu „explică“ decit jumătatea cea mai simplă a demonstraţiei noastre, lăsind pe dinafară tocmai argumentul nostru **decisiv** care priveşte nu textul slavon ci cel **grecesc !**

Ipoteza imaginată de Năsturel ar „explica“, intr-adevăr, de ce acele pasaje din izvoare sint perfect identice in **Învăţături** — versiunea slavonă — şi in traducerile slave ale izvoarelor bizantine. Dar lasă neexplicat tocmai esenţialul: **de ce particularităţile acestor intermediare slavone apar in... versiunea greacă a Învăţăturilor ?!** Ocolind exact esenţialul, Năsturel cade victimă iluziei că... „dintr-odată toate dificultăţile cad“ !

Dealtfel, latura tragicomică a „scenariului“ său ni se relevă mai pregnant atunci cind luăm act de situaţia absurdă spre care ne indreaptă : Manuil ar fi trimis, in greceşte, un număr de texte dintre care voievodul a ales, a tăiat (din unele) a adăugat (in ce limbă ?) la altele, şi ceea ce a rezultat este... forma slavonă a **Învăţăturilor.** Foarte bine. Dar ce s-a intimplat, după aceea, cu „materia primă“ livrată de Manuil ? Fiindcă noi nu avem in greceşte un pachet de „fişe“, pe care să-l fi descoperit in arhivele de la Tirgovişte, ci **avem versiunea greacă a Învăţăturilor,** păstrată tocmai la Athos ! Iar această versiune, comparată cu versiunea slavonă (cită s-a păstrat) şi cu cea românească — singura integrală — se dovedeşte **identică cu celelalte două in structura ei literară, in succesiunea ideilor şi ordinea frazelor din fiecare capitol, in alternarea părţilor originale cu cele imprumutate din izvoare.** (Am arătat clar aceasta in cartea mea).

Cine a realizat, din „materia primă“ a lui Manuil, această versiune grecească identică cu cea slavonă şi românească ? Tot Neagoe şi cărturarii săi autohtoni ? Atunci de ce mai aveau nevoie de Manuil, cind se lucra aşa de perfect, chiar in greceşte, la Tirgovişte sau la Argeş ?

Năsturel a foiletat in grabă („Je dois prendre position au plus vite“) cele trei versiuni, nu le-a comparat rind cu rind, şi de aceea ignoră realitatea textologică a raportului dintre ele, aşa cum **ignoră şi raportul filologic dintre textul slavon şi cel grecesc.** Altfel şi-ar fi dat seama că are in faţă, in tustrele versiunile, **aceeaşi operă,** din care s-a păstrat o treime in manuscrisul slavon (fiindcă s-au pierdut restul foilor) şi doar **partea a doua** (din care lipseşte un capitol — VI — iar capitolul IV a fost redus şi dezmembrat din raţiunile arătate de mine la locul potrivit) in cel grecesc, fiindcă numai partea a doua a fost probabil tradusă... Dacă ar fi făcut comparaţii de texte ar fi văzut că diferenţele de la versiunea slavonă la cea grecească sint de ordinul celor rezultate din intervenţii stilistice ale traducătorului, iar amputările ce aparţin cu adevărat acestuia din urmă au raţiuni politice : s-au tăiat in versiunea greacă pasajele vădit antiotomane fiindcă in „Turcocraţie“ asemenea pasaje puteau să coste capul pe cine le ţinea in casă ! Dar nu s-a modificat opera in sine.

Toate aceste masive deplasări de pasaje, amputări, adaosuri, de care vorbeşte Năsturel, se constată nu cind comparăm versiunile intre ele, ci cind comparăm izvoarele in versiunile lor originale greceşti cu aceleaşi izvoare in forma lor slavonă, ambele categorii de izvoare fiind anterioare cu secole utilizărilor de către Neagoe ! Forma slavonă fiind aceea folosită la alcătuirea **Învăţăturilor** in slavoneşte a trecut firesc, **prin procesul traducerii,** in... versiunea greacă de la Athos !

Sint obligat la această explicaţie fastidioasă a unor lucruri pe care le credeam evidente in cartea mea, fiindcă constat că Petre Ş. Năsturel a răsfoit şi această carte, fără să o citească realmente (la fel cum a procedat cu **Învăţăturile !).** Dacă ar fi citit-o nu mai avea nevoie de revelaţii speciale („Et c'est alors que j'ai compromis ce qui s'était passé !) din moment ce exact această „revelaţie“ o mai avusese cineva inaintea sa, şi-i răspunsesem astfel anticipat, la pagina 282, nota 16 !

Dan Zamfirescu

UN EŞEC REMARCABIL (II)

Ceea ce ne dă „Literatura română contemporană. I. Poezia“ este insă de o culoare cu totul ieşită din comun.

Autorii incep cu „clasicii interbelici“ aşa cum era de aşteptat şi urmează cu „continuitate şi discontinuitate“, unde incadrează pe unii dintre poeţii antebelici activi şi după război (criteriul este, probabil, tipologic). Apoi, sint in chestiune „tradiţia liricii militante“ (conform unei reprezentări ideologice şi nu estetice), „resurecţia suprarealismului şi convertirile ulterioare ale curentului in România (perspectiva este a „curentelor literare“), şi iarăşi „poetica nouă — angajare patetică“ (unde e repetat capitolul „tradiţiei militante“). Acţionind de la inceput tipologic, conţinutistic şi istoric, nu vedem mai nimic din realitatea literară vie care nu e reductibilă succesiv la condiţii sistematice felurite.

Următorul ciclu este al „generaţiilor“ dintre care două sint inventate de Roxana Sorescu (Generaţia revistei „Tinărul scriitor“) şi de enervantul Emil Manu (Poeţii generaţiei „Cadran“ şi „Albatros“) iar a treia este a „cerchiştilor“, urmate de „un prim val de poezie nouă“ care nu acoperă nici un fenomen din istoria literară postbelică.

De la „generaţii“ ne intoarcem la un fel de sociologie căci două capitole tratează despre „Consacraţii altor activităţi“ (cum s-ar zice „poeţii intimplători“) şi „actori poeţi“.

Fără rost e secţiunea următoare : „inscripţii şi miniaturi lirice“ iar „explozia lirică“ (acoperind generaţia '60) integrează de cinci ori mai mulţi poeţi decit ar fi meritat.

In fine, curioasă şi complet supărătoare este partea finală, fără nici un temei, căci sub titlul concesiv „Debuturi-certitudini şi speranţe“ sint examinaţi poeţi cu mai multe volume, majoritatea foarte buni, şi pe care o ceată de comentatori complet necunoscuţi in domeniul literaturii contemporane ii execută cu o ghilotină nepăsătoare. Aceste sistematizări izvorăsc hotărit din cea mai adincă cecitate şi nu dau măcar cea mai mică idee despre infăţişarea liricii româneşti postbelice. Să admitem totuşi că aşa au judecat autorii şi că acestea sint limitele lor, că mai departe nu au văzut.

Insă din moment ce Nicolae Neagu e „consacrat altei activităţi“ de ce nu şi Victor Torynopol (care e diplomat ca şi D. Trancă) ori C. Ştefuriuc (care aflu că e cizmar, ca H. Sachs)? De ce V. Săhleanu şi nu ofiţerul Traian Reu ori universitarii Gr. Smeu şi Venera Antonescu (ultima-vag poetă) ? Este Emil Botta un actor cu „preocupări“ literare (cum se inţelege aici) sau un mare clasic aşa cum e in realitate ? Merită G. Chirilă şi G. Suru să fie in pluton cu Nichita Stănescu iar E. Brumaru la „debutanţi“? Oricit aş fi de inţelegător, admiţind „tabloul“, (care e in sine un nonsens) nu pot să omit inconsecvenţele care sint peste tot. De altfel, complet ridiculă este aşezarea unor poeţi cu două-trei ori chiar patru volume, de altfel excelente, la capitolul „debuturi“. Sint E. Brumaru, Ion Iuga, Ion Murgeanu, I. Drăgănoiu, Florica Mitroi, Vasile Igna, Adrian Popescu, Dan Verona, Dinu Flămând, Grete Tartler, Daniel Turcea, Angela Marinescu — „debutanţi“ ? Atunci ce să mai zic de Ion Tudor, Dumitran Frunză, Ion Hurjui, Gh. D. Vasile, C. Săbăreanu care, se subinţelege, ar fi „afirmaţi“ ?

Un aer de ignoranţă estetică e pretutindeni şi rezultatul ei este această acută mistificare unde lipsesc Vasile Vlad, Ion Mircea şi Radu Cosaşu dar admişi A. Toma, Al. Şahighian, Petre Pascu şi incă vreo cincizeci de anonimi, plus E. Manu şi Barbu Cioculescu (pe care ii comentează colegii, in producţiile lor lirice fără valoare). Cam 10—15 poeţi antebelici prezenţi aci, sint complet inactivi in ultimii treizeci de ani (antologiile lor tirzii ţin de istoria literară, căci altfel este „contemporan“ cu noi şi Dosoftei, din moment ce il edităm azi), şi totuşi comentatorii ii inregistrează şi produc eseuri fastidioase, imbrăţişind opera integrală. Pe D. Ciurezu şi pe M. Moşandrei avem a-i comenta drept „contemporani“, pe Ion Barbu — nu. Ei bine, aceasta nu mai are nici un inţeles. Ce rezultat global au asemenea erori, la o examinare prea iute, minime ? Acela că, văzind lucrurile de sus, poezia românească de la 1960 incoace ar reprezenta cam un sfert din valoarea liricii româneşti postbelice, din moment ce i se dedică două sute de pagini din opt sute. Din ceea ce era esteticeşte neglijabil, autorii au făcut obiect exegetic : ceea ce era de comentat şi cu interes literar sigur este pentru ei „explozie lirică“, „debut“, „speranţă“. Un aer de sociologism antipatic şi de cugetare şcolărească mediocră este pretutindeni in aceste pagini care impricinează „estetismul purist al literaturii burgheze“ (Adriana Mitescu), poezia modernă „unde cuvintul caligrafie şi-a pierdut prefixul“ (E. Manu, care ar trebui instruit in gramatică) şi, in fond, orişice formă de lirică in regim inovator căci autorii au gusturi vetuste, metode complet inoperative şi prejudecăţi insurmontabile. Evit să comentez textele critice propriuzise căci ar fi să menţionez cacofoniile Mioarei Apolzan, sociologismul lui M. Novicov, inocenţa Dorinei Grăsoiu (care povăţuieşte furioasă pe H. Zilieru), rezumatele „călinesciene“ ridicule, produse de Emil Manu, elucubraţiile Roxanei Sorescu (Beniuc congener cu Bacovia) şi, in general, un aer de improvizaţie enervantă care este la tot pasul (la Horia Bădescu, de pildă, comentariul are patru rinduri, citatele — de cinci ori mai mult). In fine, aş putea face practic observaţii inumerabile şi mă feresc de aceea să comentez articol cu articol. Totuşi, faptele sint acestea şi irevocabile, intrucit ireparabilul s-a produs : volumul se difuzează, cu un tiraj pe care aş fi curios să-l cunosc, şi nu rămine decit a semnala completa inutilitate a unei astfel de intreprinderi care nu este nici „dicţionar“, nici „istorie“, nici „bibliografie“, este o culegere de ziceri izolate, produse de un grup de cercetători, unii stimabili in altfel de activităţi, complet dezinformaţi in literatura română contemporană, pentru care, cum se zice, n-au organ. In sfirşit, este momentul s-o spun, din tot ce a produs necălinescianul Instituit G. Călinescu (citeva ediţii, trei-patru culegeri, o bibliografie proiectată, din cite inţeleg, pe 5—6 volume din care s-a tipărit doar unul, restul — lucrări personale de cercetători, fără raport, cu un plan oarecare) această „Literatură română contemporană, I. Poezia“ este eşecul cel răsunător.

Artur Silvestri

O FLOARE

CONFABULE

— Nu se mai poate trăi in pădure, spuse cel mai inţelept iepuraş şi plecă.

După el plecară toţi iepuraşii care il auziseră şi gindeau la fel. Chiar aşa, in pădure era din ce in ce mai periculos să umbli. Lăsau peste tot urme şi atunci... Şi, şi, undeva, in cimpie, şi-au făcut un orăşel numai al lor, de piatră. Cu căsuţe de piatră, cu străduţe de piatră. Peste tot numai piatră. Din casă se cobora in stradă şi din stradă se urca in casă. Nici flori, nici iarbă, nici arbori. Ni-mic. Pămintul, dedesubtul orăşelului, era perfect inchis intr-o cămaşă de forţă din piatră. Nici o crăpătură. Iepuraşii, mindri, se duceau in cimpie după hrană ziua şi se intorceau spre seară. Urmele li se pierdeau acolo unde incepea oraşul lor. Mulţi dintre duşmanii lor renunţaseră să-i mai caute. Dispăreau deodată, cum se spune, fără urmă. Un serviciu special, aflat sub directa supraveghere a mai-marelui iepuraşilor, avea grijă zi şi noapte să astupe orice crăpătură prin care s-ar fi putut strecura o umbră de pămint. Pentru că o umbră, cit de mică de pămint pe asfalt insemna o urmă, nu ? Şi o urmă...

Şi totuşi, iată, in piaţa oraşului, chiar in piaţa oraşului, in mijlocul ei, a răsărit peste noapte, nu-se-ştia-cum-dar-mai-ales-nu-se-ştia-pe-unde, o floare. O singură floare sălbatică, inaltă, roşie. Mirarea iepuraşilor a fost desigur de nedescris. S-au făcut cercetări, s-au aplicat pedepse severe supraveghetorilor, deşi toţi iepuraşii ştiau că s-ar fi putut intimpla oricind ca unul dintre ei să aducă, fără să ştie, pe o lăbuţă, o săminţă de floare, să calce exact acolo unde chiar atunci ar fi apărut o gropiţă in asfalt şi... Floarea insă n-au rupt-o, l-au aşteptat pe mai marele lor. Acesta a venit.

Era un iepuraş foarte inţelept, nepot al celui care intemeiase oraşul, aşa că nu-i fu greu să inţeleagă că nici un iepuraş nu ar fi vrut să rupă floarea. De aceea zise numai atit :

— Cu o floare nu se face primăvară.

Şi plecă. Cei mai mulţi iepuraşi insă au rămas. Unii ca să le explice odraslelor ce este firul acela subţire şi verde in virful căruia tremura uşor in vint un cerc roşu.

— O floare, dragul meu, e o floare.

— Cum ii spune ?

— E-he, asta nu mai ştiu eu, poate ştie tata sau tata lui tata.

Seara s-au imprăştiat. Numai doi iepuraşi, prea mici pentru a li se observa repede lipsa, au rămas lingă floare.

— Nu se mai poate trăi in oraş, spuse cel mai inţelept dintre ei.

— Atunci hai să luăm floarea asta şi să plecăm să căutăm alta ca să se facă primăvară, spuse şi celălalt.

Dimineaţa, din oraşul de piatră lipseau doi iepuraşi.

Iulian Neacşu

Made in Vitomireşti

Urmare din pag. 1

Dar mai bine să răsfoim impreună citeva file din istoria mai nouă a acestei comune din septentrionul judeţului Olt. Asociaţia economică industrială din Vitomireşti a luat fiinţă abia in 1975, pornind la drum cu un atelier in care se incropeau pungi de plastic. Acum, in 1980, se făuresc la Vitomireşti şi dale mozaicate, şi prefabricate din beton, şi cantităţi impresionante din acel praf Radical, din ce in ce mai căutat şi in ţară şi peste hotare, simeringuri, obiecte din mase plastice şi confecţii metalice. Se mai produce la Vitomireşti var in bulgări şi beton celular, iar covoarele orientale ţesute aici se bucură de o reputaţie solidă. Siderurgia aluminiului, şi ea, e acasă aici : din zgurile abandonate in haldele de la Slatina, Vitomireştii storc tot ce se poate stoarce, la un preţ de cost convenabil. Mai exact spus, dintr-o tonă de zgură considerată deşeu se extrag aici peste 200 kg aluminiu curat. Şi haldele de reziduuri adunate in jurul Uzinei de produse sodice de la Govora, pină ieri, erau considerate deşeuri. Cei din Vitomireşti, nu demult, le-au aflat preţul real, istovind şlamul de sodă, pe căi ştiute de ei, de tot ceea ce e valoros şi util. Pe scurt, extinzindu-şi an de an aria preocupărilor, Asociaţia a ajuns să conteze azi pe munca plină de abnegaţie a peste 650 de cooperatori din Vitomireşti, Dobroteasa, Dejeşti. Şi important ne apare şi faptul că, deşi oamenii sint atraşi in activităţi atit de diverse, nici agricultura locurilor nu suferă. Condiţia acceptării oricui in perimetrul activităţilor industriale rămine, cu putere de lege, indeplinirea intocmai a obligaţiilor din domeniul agricol. Şi oamenii s-au obişnuit să găsească timp pentru toate. De asemenea, important este faptul că Asociaţia a izbutit să stăvilească exodul care bintuise cu furie forţa de muncă a Vitomireştilor Oltului. În sfirşit, intreaga producţie din anul 1975 a Asociaţiei a fost realizată in primul trimestru al anului in curs. În al doilea trimestru a fost realizată producţia din 1976. Producţia din intregul an 1980 va fi dublă in raport cu cea din 1979, ridicindu-se la aproape 70 milioane lei. În fiecare an, prin aceste activităţi, gospodarii Vitomireştilor işi rotunjesc veniturile cu vreo 15 milioane. Ceea ce este ceva...

Am stăruit preţ de citeva ore in atelierul covoarelor implinite de Cornelia Căpăţină, Silvia Zamfir, Ioana Tănase sau Gherghina Chiţan, prin nu mai puţin decit 110 000 noduri pe m.p. ; apoi in secţia de prefabricate din beton şi dale mozaicate, condusă de Nicolae Minculete, unde un maistru ca Nicolae Păun a calificat la locul de muncă vreo 50 de oameni ; in alte secţii apoi. Ca redactor al unei reviste care a lansat un cenaclu al ideilor, a fost plăcut să aflu că şi aici se desfăşoară intruniri periodice intrucitva similare, numite războiul ideilor. O dată, Ovidiu Mariniuc a propus asimilarea in fabricaţie a arcurilor pentru simeringuri şi ideea lui, insoţită de documentaţia corespunzătoare, a fost pe loc adoptată. Altădată, Elena Micu a propus inlocuirea vatei minerale cu un termoizolant realizat cu resurse locale şi ideea ei, iar, a fost pe loc adoptată. Fiind vorba doar de două exemple dintr-un şir mult mai lung.

Aici, la Vitomireşti, unde se spunea cindva că şi-ar fi rupt foamea gitul, se trăieşte şi se munceşte astăzi intens, ordonat, cu simţ al perspectivei şi cu conştiinţa menirii noi a ţăranilor intr-o lume cu repere schimbate. Mai mult decit o simplă abilitate de a se adapta unor imprejurări noi, efortul Vitomireştilor de a răzbate la liman inchide in el o inţelegere adincă a naturii progresului. Made in Vitomireşi inseamnă visat şi infăptuit chiar aici, in Vitomireşti...

Drum drept

Urmare din pag. a 3-a

punzi de şoferii care fac treabă la Moi. Vezi că ai numai băieţi tineri, ai grijă, să nu-i prind că stau prin garaj sau in cămin. Învaţă-i ce crezi tu că trebuie să ştie pentru acest şantier şi pune-i la muncă. Poţi să răspunzi de treaba asta?“ La inceput a spus că nu-şi ia pe cap o asemenea belea ; el e şofer, şi asta e tot. „Şi atunci, cine moaşă-ta pe gheaţă ii invaţă pe ăştia să lucreze bine ? Văcăroiu e la o altă echipă, Andrieş e la Girla. Te ocupi tu de ăştia de la Moi, aşa cum s-a ocupat şi de tine cineva cind ai venit aici.“ „Am fost singur-singurel pină m-am obişnuit cu şantierul.“ „Bine, atunci fă in aşa fel incit băieţii ăştia să se obişnuiască mai repede decit ai făcut-o tu.“

Odată cu venirea noilor eşaloane de constructori, şoferi, buldozerişti şi mineri orăşelul s-a animat vizibil. Apăreau peste noapte clădiri noi, blocuri de garsoniere şi cămine de nefamilişti, o nouă cantină cu cinci sute de locuri, magazine şi un cafe-bar. Barăcile din pefele au dispărut, de godine nici pomeneală. Un nou oraş, poate un viitor Motru, se muta pe colinele argiloase, cu iarbă palidă, nehrănitoare. La doi ani de la venirea lui Petre, numărul oamenilor se triplase, iar faţa locurilor era de nerecunoscut. El se mutase totuşi la Tirgu Jiu. Plăteşte rate la apartament şi vine cu autobuzul in carieră şi la autobază. Luiza aşteaptă un copil. „Am să-i duc la Podari, in concediu“, gindeşte şoferul de carieră de lignit.

— Nu ţi se pare că mergem pe un drum foarte drept ? il intreabă citeodată Văcăroiu.

— Adică de ce crezi că e aşa de drept ?

— Păi, cum să-ţi spun, tu ştii sigur că nu se va intimpla nimic la naşterea copilului tău şi că ai să pleci in concediu la Podari ?

— Ştiu sigur.

— Ei vezi, viitorul e cum ţi-l inchipui, se desfăşoară ca un drum fără coturi, intr-o dimineaţă cu rouă, fără umbre in suflet.

— Fără...

atelier literar

poșta redacției

A. ABU: Lucrurile merg mai curînd în regres, spre compunerea de efort, neinspirată, „făcută", în care substanța nobilă, freamătul liric, sînt în scădere. Mai bine, în „Vîntul", „Tu știi".

ECATERINA RADU: Se văd și acum semnele bune de care vorbeam data trecută, dar acum povestirea e mai stufoasă, mai răvășită, lipsind experiența construcției. Se mai văd, însă, și numeroasele neajunsuri de care de asemenea am mai vorbit. Ne puteți telefona, firește.

CICERONE: Construcția e fragilă, naivă, schematică, deși „colecționează" multe elemente de amănunt (uneori, chiar mai mult !...) din literatura și filmele genului.

VERONICA FILIP: Pagini inegale, cele mai bune („despre furnici", „Panoramă") lăsînd perspectiva unui itinerar liric.

T. CERNĂUȚEANU: Cîteva pagini bune („Organizatorul", „Biblii", „Aruncătorul", „Și fă-mă", „Rugă", „Ochean") dar sînt și ceva semne ale unei anumite stagnări, sau chiar unui început de plafonare (la vechea formulă tulbure, tenebroasă, incomplet decantată, pe care o practicați invariabil de la început).

M. MARINICĂ: Scădere de nivel, lucru de serie. Ceva mai bine, în „Flacără și apă", „În furtună".

T. ȘERBAN: Din nou, cîteva pagini bune, pe linia precedentelor semne de progres: „Copilărie", „Bruma", „Euforie".

N. A. VEST: Lucruri uscate, de strungărie „la rece", lipsite de inspirație și freamăt. Ceva, în „Ora de liturghie laică" (destul de prevertiană, de altfel) și, oarecum, „Zarurile".

R. ROCA: Pe aceeași linie, sub posibilități. Ceva, în „Doja", „Călări", „Ornic" (cu finalul confuz, scăzut).

M. CIORANU: Se pare că scrieți prea mult, nivelul ultimelor plicuri (prea dese și prea voluminoase) și în special al ultimului (deplorabil) indică inflație, exigență tot mai scăzută, superficialitate, lecturi insuficiente.

V. CROITORU: Nimic nou, din păcate. Aceeași vinturare de vorbe, fără aport, fără sens, fără pregnanță, psalmodieri monotone, un fel de vorbire în somn, discontinuă, „în doi peri", mimînd neputincios poezia, pagini

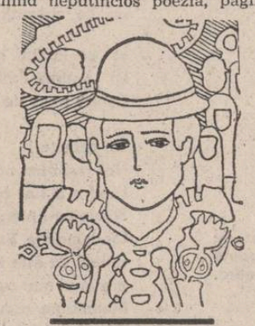

refuzate de idee, de melodie, de putere de sugestie, etc. Drumul e, fără îndoială, greșit, fără ieșire. E cazul să vă dedați o vreme lecturii de poezie adevărată, într-o încercare de a-i redescoperi condiția, virtuțile, tainele.

B. HORAS: Mulțumiri pentru mesajul de vacanță și pentru bunele urări. (Versurile însoțitoare nu ne-au convins prea mult). Sperăm, în continuare, să discutăm mai pe larg.

Doru Arsene, Ioana Dana Nicolae, Florina Marghitan: Sînt unele semne, merită să insistați.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Dor cerșetor", „Simbătă seara", „Ursită", etc ; „Te aștept să vii", „Plec fără să te văd", etc ; „Îmi aparțin", „Nu se întîmplă întotdeauna", etc.

Nicolae Vlăduț, G. Dorobanțu (ceva, în „Underground", „Locatarul"), **L. Ciornei** (mai bine, în „Venire", „Imprudență"), **A.C. Miloș** (mulțumiri), **Lionel Constantin, Ion Miron, Victor Aru, G. Adrian, Alina R., Ion Dumitrașcu, Dan Antim** (ceva, în „Căprioara"), **Ionel Teculescu, Călălin Bogdan Neghină, Oct. Suciu-Lugoj, Dor de soare, Paul Hănișteanu, Vasile Algebruș, E. Calahin, Mircea Pascariu, Gh. Borovină, Diana Barbu** (mai bine, în „Document"), **Decebal Alexandru-Seul, Ion Craiova** (ceva, în „Răsfăț cinegetic"), **I. Tătar:** Nimic nou !

V. Ieremiea, Arthur Five, Const. Modîrjac, Radu Ion T., M.E. Tornea, Adrian Jacotă, Al. Basarabescu, Constantin Colciu, Claudia Balla, M. Arius, Napallion, Mihai Florea, Vasile Murariu, M. Al. Sandu, Dumitru Mărgeanu, Vasile Vecinu, Viorica Godeanu, V. N., Al. Dak, C.S.B., Livia Tătar, Maria Cârlea, Elena Stoica, N.M. Ionescu, Florea Mădălin, Mihai Voiculescu, Oscar, A. Geta, Daniela Marinache, D.M. Horopciuc, Maria Munteanu, Vamir (ceva, în „Somnul copiilor"), **Iv. Petronius, Dinu Ion Constantin, Animos, Mirela Voineag, N. Sandu, Ion Manole, Ana Maria Nedelcu, L.M. Dan, Cristina — Galați, D.B. Elisav, Lucia Luceanu, Corneliu Manu, George-Iulie 80, Gelu Clitescu, Virgil Pătrașcu, Nae Cristian, Alexandra Heronim, Neda Ștefan, Voicu Mihai, Iuliana Argeșan, Vasile Păunescu, Petre Drăguțoiu, Dinu Matei Bacalu, Agalb** (pentru Dumnezeu, **rubrica**, nu **lubrica** !...), **Grigore Neagu, Modest Șovarna, O. Sevara, Ilie Miraș, Mariana Coltatu, Ioana Voinea, Dumitru Buțoi:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Avram Iancu

Omule ce urci la stînă,
Cu opincile de mină,
Dacule cu piept de stup,
Steagule de cap de lup.

Gîndule ce bați prin munți,
Toată noaptea de pe frunți,
Omule ce mergi năuc,
Steagule de cap de lup.

Ursule ce-n loc de miere,
Gustași donița cu fiere,
Moțule sătul de trup,
Steagule de cap de lup.

Iancule — durere-adîncă,
Steagule, ce fluturi încă.

REMUS ROCA

Anotimp

Arătură adîncă.
Mulțumit
țăranul se duce sub nuci.
Înainte de a scoate demincarea
el desface ziarul
și-l lasă așa,
la soare.
Mănîncă în liniște,
se aude doar chircitul literelor
aidoma feliilor de măr puse la uscat pentru iarnă.

Multă odihnă nu va fi,
brazde după brazde, egale, nepărtinite,
una doar acoperă ziarul
de parcă apă ar fi aruncată peste fierul încins.
Ambițioasă geometrie, brazde egale, alungite.
Cînd un tractor oprește
oamenii se adună să vadă ce-i,
dacă nu cumva
un astru de aur a fost găsit în arătură
ori un iepure orb.
Nici gînd,
poate doar vreo lingură, vreo basma, vreun ciorap
sau cite altele rămase de-a valma din toamnă
cînd lucrul cîmpului se prelungea
pînă spre miezul nopții.
Lămuriți pornesc mai departe.
Brazde egale, sumă, atingere, sens.
Numai una
umedă
acoperă ziarul.

Patru pagini 30 de bani.

ION TEODORESCU

Desene de Sabin Ștefănuță

Geneza

La inceput a fost cuvîntul oaie
și-un suflet de cioban peste cîmpie
apoi incet se despărți de ape
gura de rai numită Românie,

apoi a fost ciobanul răstignit,
cruce de fluier singerînd în gură,
și a rămas pe pergament de cer
o sfîntă mioritică scriptură,

apoi ciobanul obosi de vis
la vreme de miracol și zidire
și se culcă în piatră și dormi
în formă de aleasă monastire,

așa dormind se înălță la cer
și-n umeri îi crescură largi aripe
și căi de mii de ani cutreieră
pentru un dor de tot atîtea clipe,

și vindecat ciobanul cobori
alunecînd pe-o rază-ntre mioare,
dar oile rămase ce făceau,
se prefăceau în pietre de hotare...

G. SMEOREANU

Certitudine

Sabie și trestie sînt,
sabie și trestie ginditoare.
Sabie — sînt rece și dură,
trestie — cresc către soare.
Sabie — mă apăr și apăr,
trestie — simt și gîndesc.
Sînt sabie și trestie ginditoare —
mă asemăn ciudat,
mă înalț firesc.

MIHAELA COSMETTO

Cerul albastru

Cerul albastru ca ochi senini de fată
cînd îl privesc, ca vinul vechi mă-mbată,
mă fac adînc, puternic și fără de sfîrșit,
din fără moarte știu că am venit.

Colindă păsările trasînd fire de ață
pe care nori pufoși se-nșiră și răsfață
ca rufele spălate întinse pe frînghie.
Pămîntu-n orizont e prins ca-n farfurie.

E-o liniște fecundă ; roiesc gîzele vii,
s-aud orchestre fine cum cîntă prin tării
solemn, cuceritor, îndemnător la vise,
la nostalgii, plecări, iubire, pare-mi-se.

Izvoarele susură etern și fin și moale,
fac drumuri argintii cît vezi cu ochii-n zare
și ierburi stau lungite pe covoare verzi
lîngă pădurea-n care te-afunzi și-ncet te pierzi.

Cîntă păsări mii, o taină grea și sfîntă
cu albe brațe-ntinse mă binecuvîntă,
crengile se mișcă de-o boare așa subțire
ce umblă lumea mare să-și caute un mire.

N-am amintiri, n-am doruri, în ăst prezent intens
care dă vieții mele un conținut, un sens,
o-ndestulare parcă — precum un vas prea plin.
Pe gură mă sărută un inefabil crin.

Ce să mai vreau ? Pot zice clipei : stai !
Trăiesc în miezul verii ca-ntr-un colț de rai
închis în mine însumi ca în coperți de carte.
Bat vînturi, curge vremea, dar eu mă țin deoparte,

Și nu-ndrăznește nimeni de mine să s-atingă.
Stau iernile departe uitîndu-și să mai ningă
cerul albastru își face în inima mea cuib,
să stau, de tinerețe și farmec să mă-mbuib.

EMIL GAVRILIU

Noua lectură a izvoarelor

Urmare din pag. 1

În urmă cu cîteva luni, a avut loc o discuție salutară în legătură cu editarea clasicilor noștri. S-a văzut cu ocazia aceea că o suită de ediții critice sau complete acoperă o întindere considerabilă într-un domeniu pe care obișnuiam să-l imaginăm neglijat. De la Dosoftei și Cantemir, trecînd prin Alecsandri, Slavici, Odobescu, Eminescu și terminînd cu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban — ediții de referință se apropie de sfîrșit — și acest fapt s-a realizat doar pe parcursul a cîțiva ani.

Evenimente oarecum fortuite (apariția **Enciclopediei istoriografiei românești** sau discuția despre ediții) readuc în atenție o realitate care trece deseori neobservată. Vechea rană a lucrărilor de referință nu s-a vindecat nici pînă astăzi : tirajele modeste, condițiile de lucru dificile ale editorilor (de la benedictini la editorii contemporani, munca filologică cu textul presupune o vocație a sacrificiului din ce în ce mai rară), remunerațiile neactualizate contribuie la trecerea pe planul doi a unei activități esențiale. Ecoul public al muncii la instrumente de bază este prea puțin incitant, la noi ca și aiurea : cutare improvizație a unui jurnalist amator de istorie literară, care crede că „răstoarnă" — printr-un vag eseu de cîteva zeci de pagini — imaginea culturii românești stîrnește aprecieri și infinit mai mare zgomot decît excelenta ediție Slavici. Acest păcat mortal al publicisticii — acela de a-și începe și a-și încheie cercul preocupărilor în punctul interesului conjunctural — se plătește prin ignoranța în care aceeași publicistică se află în legătură cu veritabila cultură, constituită paralel.

La capătul a două decenii de acumulări impresionante, oricine este în drept să aștepte marile opere de interpretare. Evident, nu pe cele de tipul Tratatelor academice (opere perfect onorabile, fără îndoială, și absolut necesare publicului larg), ci veritabilele interpretări, specifice timpului „renașterii". Acestea ar trebui să frapeze prin noutate, ar trebui să fie tot atîtea dovezi că lectura în serie a mii de documente dă altceva, complet neașteptat, decît lectura fiecărui document în parte. Sinteza merită acest nume doar dacă probează imprevizibilul răsărit din orice cercetare cu adevărat originală. Documentele brute trebuie mereu să servească un adevăr ce le transcende.

Istoricul literar român are, la ora actuală, posibilitatea de a desfășura pe masa de lucru o cantitate de izvoare ieșite din comun : este, probabil, timpul să se consacre unei lecturi noi care să ofere ineditul specific viziunii contemporane. Dacă încercăm să definim pedestru contribuția culturală a lui G. Călinescu sau Mircea Eliade, putem spune că cel dintîi a recitit întreaga literatură română pînă la el după ce citise cîteva literaturi europene pentru a-și forma gustul ; iar cel de-al doilea a aruncat — pentru prima dată — o privire de o filosofică simplitate asupra tuturor documentelor privind mitologia, înregistrate de etnografia modernă.

Să mai amintim că etapa acumulărilor se întîmplă să corespundă unei stagnări temporale ; poate că niciodată truda benedictină a lecturii și clasării documentelor nu se exercită cu mai mult folos ca în fazele de îngheț spiritual, cînd se pune problema supraviețuirii culturii în forme specifice. În 1933, văzînd ce se întîmplă în țara sa și spre ce fel de destin se îndreaptă Germania, Ernst Robert Curtius abandonează, pentru moment, considerațiile subtile privind specificul culturii franceze contemporane pentru a se consacra unei munci de lungă respirație. El începe să citească bibliografia latină enormă privitoare la Evul Mediu european. Cînd, odată cu ieșirea Europei din umbră, apărea **Europäische Literatur und lateinscher Mittelalter** (1948), devenea public produsul unui deceniu de hibernare silită, iar originile culturii noastre se luminau neașteptat.

Stilistica, critica tematică, cea psihanalitică sau tipologică au prilejul de a reciti cu ochi noi întreaga noastră literatură. Documentele para-literare (scrisori, jurnale, biografii, scrieri istorice cu semnificație literară) sînt deja în bună parte tipărite. Nu se exorcizează pericolele și nici nu se provoacă noi etape în desfășurarea dialectică a culturii prin articole-program : dar putem spera în eventualitatea, „salturilor calitative" chiar și în domeniile care, de obicei nu avansează prin salturi. Deceniului ce începe ar trebui să i se deschidă, cel puțin în principiu, această perspectivă.

ALPHONSE DAUDET ȘI NICOLAE FILIMON

● **REVUE DE LITTERATURE COMPARÉE,** numărul 1/1980 publică un interesant articol semnat de Dim. Păcurariu, consacrat unui paralelism semnificativ între romanul lui Nicolae Filimon **Ciocoii vechi și noi** și **Nababul** lui Alphonse Daudet. Așa cum arată autorul, pînă la un punct analogiile între structurile narative ale celor două scrieri se datorează similitudinii climatului social, generatoare de tipologii identice. Paralelismul este însă frapant și la nivelul detaliilor, unele scene avînd aspectul unor adaptări. Fenomenul prezintă interes din punctul de vedere al istoriei literare, întrucît romanul lui Filimon, publicat în **Revista română** în 1862—1863 este cu 15 ani anterior cărții lui Daudet. Datele puse în discuție de Dim. Păcurariu atestă faptul că scriitorul francez va fi cunoscut romanul românesc. **Ciocoii...** a fost tradus în limba franceză după 1870 în **Le Journal de Bucarest,** publicație difuzată în redacțiile periodicelor din capitala Franței, între care **Moniteur universel** frecventat de Daudet. Sînt demonstrate, în continuare, legăturile franco-române care au făcut posibil contactul și influența, foarte plauzibilă, a romanului lui Filimon asupra scrierii lui Daudet. Argumentele autorului sînt pe de o parte faptele aparținînd istoriei literare, iar pe de altă parte analiza comparată a celor două texte, cu relevarea similitudinii atît în ansamblul construcției, cît în detaliu. Concluzia articolului este că Daudet a putut și foarte probabil a primit influența **Ciocoilor** creînd la rîndul său o operă de „sondaj original și profund în viața societății franceze a epocii..."

Pentru Pârvan

Urmare din pag. 1

zugrăvește icoanele-n biserici"...

Ne-am procurat cu greu toate cărțile lui Vasile Pârvan și nu am fi scris rîndurile de față dacă nu am fi remarcat cu stupoare că în acest an de sărbătoare pentru știința istoriei nu a apărut nici o carte a ilustrului savant întemeietor al adevăratelor antichități românești. (Istoricul Al. Zub, autorul excelentei monografii, „Vasile Pârvan", — tiraj 2 400 de exemplare! — ne încredințează că pînă la sfîrșitul anului va apărea totuși o carte semnată de Vasile Pârvan reunind cele două volume, „Idei și forme istorice" și „Memoriale").

Că avem o tehnică proprie (care ține de „specificul național") de a publica și proslăvi imitatorii înaintea maeștrilor, știam de mult, că-i vine mai ușor cuiva să citească un autor pornografic occidental decît unui tînăr literat român să-și procure „Getica" sau „Memorialele" de asemenea știam de mult... că ne pricepem să tipărim în multe volume „scrierile" unor contemporani pustiitori care „să scrie" n-au știut niciodată și contemporani sînt doar cu „l'inesprimibile nulla", așișderi știam...

Mai știam multe altele dar nu credeam totuși că sărbătorirea a 2 050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat nu va fi însoțită de tipărirea integrală a operei lui Vasile Pârvan...

Avem și noi, românii, cărțile noastre sfinte, nici mistice, nici șovine, cum au și alții, și alte semințiii... și ele trebuie tipărite așa cum au fost scrise, în expresia lor inalterabilă, imutabilă cum e și țara aceasta a noastră de neluat și așezat în alt loc în lume...

CONCURSUL INTERJUDEȚEAN DE POEZIE „HERCULES '80"

● Juriul alcătuit din Toma George Maiorescu, președinte, Nicolae Ciobanu, Mihai Georgescu, Gheorghe Jurma, Mircea Martin, Cornel Ungureanu, Stelian Vasilescu, membri, și Octavian Doclin, secretar, au hotărît să se acorde următoarele premii și mențiuni : Premiul I, **Nelu Stanciu,** profesor, comuna Corbu de Jus, jud. Constanța ; Premiul II, **Nicolae Sava,** muncitor, autobaza de transporturi auto, Tîrgu Neamț ; Premiul III, **Daniel Corbu,** student anul III, Facultatea de limba și literatura română, București ; Mențiuni : **Aurel Dumitrașcu,** profesor suplinitor, Borca-Neamț, **Ion Cîrnea,** operator chimist, C.F.S. Săvinești, jud. Neamț, **Constantin Cazanovici,** inginer chimist C.C.H. Suceava ; Premiul revistei „Orizont", **Adrian Aluigheorghe,** operator chimist, C.F.S. Săvinești, Premiul revistei „Familia", **Teodora Ardeleanu,** profesoară, București, Premiul revistei Luceafărul, **Daniel Corbu,** student anul III, Facultatea de limba și literatura română, București.

REVISTA STRĂINĂ

● **O EXPOZIȚIE** de carte românească a fost deschisă la Biblioteca română din New York, aceasta fiind una din manifestările dedicate pe diferite meridiane sărbătorii naționale a României. La vernisaj au fost prezente personalități ale vieții științifice și culturale, profesori și studenți, un numeros public interesat de realitățile României socialiste. La loc de cinste în expoziție se află operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și volume din cunoscuta serie „Din gîndirea social-politică a președintelui României". Sînt prezentate deasemeni lucrări de istorie, aparținînd unor cercetători români din mai multe generații, cărți care aprofundează cunoașterea principalelor momente ale istoriei noastre din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi. Manifestări consacrate celei de a 36-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din România au mai avut loc la Moscova, Sofia, în centrul universitar Villa Ballester din Argentina, la Copenhaga, unde a fost deschisă expoziția „România azi" etc.

● **EUGENIA MOLDOVEANU** va fi alături de Ruggero Raimondi, Stafford Dean, Katia Ricciarelli, protagonista spectacolului cu opera „Don Giovanni" de Mozart, montat de Maurice Béjart la Grand Théâtre din Geneva. Reprezentația va deschide la 11 septembrie stagiunea 1980—1981 a scenei geneveze. Conducerea muzicală va fi semnată de Hugues Gall. Acest spectacol va fi reluat în ianuarie de Théâtre de la Monnaie din Bruxelles, unde Maurice Béjart va monta totodată și „Flautul fermecat" de Mozart, sub formă de balet, premiera urmînd să aibă loc în martie. Pentru începutul lunii iunie Béjart promite o altă premieră : „Spéciale dernière" de Maurice Huisman, pe aceeași scenă.

● **RELATĂRILE** a sute de oameni care au trăit cea mai grea blocadă din istorie — blocada Leningradului — au fost culese și tipărite într-un volum de Al. Adamovici și Daniil Granin. Apărută recent la Moscova, „Cartea blocadei" este un cutremurător document despre cele 900 de zile și nopți eroice din anii 1941—1942 cînd orașul asediat a rezistat cu prețul unor grele jertfe mașinii de război a lui Hitler.

● **SCRIITOR PROLIFIC** și de succes, academician, laureat al Premiului Goncourt, Maurice Genevoix, (născut în 1890), decan al „tinerilor scriitori francezi" reapare în librării cu volumul TRENTE MILLE JOURS (Ed. Le Seuil) — autobiografie entuziastă, lirică, deseori înflăcărată a unui om de 90 de ani care nu a renunțat nici o clipă să trăiască intens. În prezent lucrează la romanul unei copilării, iar colecția Points-Romans îi reeditează romanul „Un jour".

● **LA CEL DE AL 28-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI** de la San Sebastian, care va avea loc între 13 și 24 septembrie a.c. vor fi prezentate printre alte pelicule : „La Banquière" de Francis Girod, „Gloria" de John Cassavettes", „Atlantic City" de Louis Malle, precum și ultimul film al lui Stanley Kubrick „The Shining".

● **IN ULTIMA** decadă a lui august se încheie festivalul „Vara tiroleză", desfășurat la Palatul Congreselor din Innsbruck. Această a șasea ediție a prestigioasei manifestări a avut ca punct de referință o serie de spectacole de balet prezentate de Ansamblul baletului Operei naționale din Viena. Programul a cuprins lucrări din repertoriul clasic dar și balet modern. Innsbruck a fost deasemeni gazda concerților susținute de Ansamblul „Johann Strauss" al Orchestrei simfonice din capitala Austriei, Orchestra radiodifuziunii din München și de Quattorul „Schrammel" din Viena.

● **JEAN LACOUTURE,** ziarist și romancier, autorul remarcabilei biografii a lui Léon Blum, publică în Editura „Le Seuil" volumul FRANÇOIS MAURIAC. Cunoscîndu-l îndeaproape, atît pe el cît și familia și prietenii, autorul încearcă să descrie viața marelui romancier, eseist, poet, autor dramatic și tot atît de mare ziarist, angajat deplin în frămîntările secolului său.

● **„BOALA BRONZULUI"** este una dintre cele mai frecvente maladii de care suferă statuile expuse în marile orașe, mai cu seamă cele aflate în imediata apropiere a celor mai frecventate artere de circulație. Plaga nu e altceva decît o banală coroziune și se datorează expunerii îndelungate într-o atmosferă viciată de gazele toxice emanate de țevile de eșapament ale automobilelor. Specialiștii susțin că singura șansă de salvare a multora din statuile afectate de poluare este plasarea lor în muzee la adăpost de atmosfera nocivă, urmînd ca în locul lor să fie expuse copii. Printre monumentele învinse de „zeul automobil" se numără și statuia ecvestră din Roma a lui Marc Aureliu. 1 700 de ani împăratul-filosof a înfruntat imperturbabil vremile; acum, însă, va trebui să se coboare de la înălțimea soclului său, învins de umilele țevi de eșapament. Specialiștii au stabilit că statuia suferă de „boala bronzului" și va fi transportată într-un laborator special în vederea restaurării. Operațiunea va începe în toamna acestui an și se va încheia, probabil, abia peste doi ani.

● **ÎN UZBEKISTAN** se află peste 5 000 de monumente istorice și peste un milion de exponate muzeistice. Vestitele orașe Samarkand, Buhara și Hiva sînt incluse în traseele turistice internaționale. Dar o parte din monumentele și construcțiile cu valoare istorică nu au fost încă studiate în totalitate și sistematizate. „Institutul de cercetări și proiectări pentru conservarea și restaurarea monumentelor de cultură", înființat de curînd, se va ocupa, în afara inventarierii obiectelor de interes istoric, și de elaborarea de planuri care să vizeze ocrotirea acestor martori ai timpurilor trecute. Specialiștii din cadrul institutului se vor preocupa de crearea unor metode noi de restaurare și conservare a vestigiilor pe baza celor mai recente cuceriri ale tehnicii, avîndu-se în vedere particularitățile geoclimaterice ale acestei republici din sudul U.R.S.S. O serie de soluții tehnice „gîndite" de cercetătorii acestui institut au fost recomandate restauratorilor străvechii medrese Tillia-Kori, ai Pieței Reghistan.

● **PENTRU O ACUARELĂ DE CEZANNE** intitulată „Natură moartă : vas, pahar de lapte, zaharniță și șapte mere" a fost oferită, în cadrul unei licitații la galeria Sotheby din Londra, suma de 480 000 de livre. Lucrarea care măsoară 46 pe 61.5 cm a fost realizată între 1900 și 1906 și face parte dintr-o colecție anonimă de douăsprezece opere impresioniste și moderne. Tabloul a fost achiziționat de un cumpărător care a dorit să rămînă deasemeni anonim. Precedentul record pentru o natură moartă în acuarelă de Cézanne a fost de 300 000 livre, tot la Sotheby, în 1978.

Premiile ziariștilor

Vineri, 15 august, cu prilejul sărbătoririi „Zilei presei române", în sala de marmură a „Casei Scinteii", într-un cadru solemn, au fost decernate premiile acordate de Consiliul Ziariștilor în urma concursului de creație și publicistică cu tema „Timp al marilor împliniri, timp al certitudinilor comuniste".

A. **Pentru materialele publicate în presă : Premiul I — TEODOR BALȘ,** secretar responsabil de redacție la revista „Luceafărul" — pentru ciclul de reportaje „Zilele genezei", publicate în revista „Flacăra" ; **Premiul II — MIHAI CARANFIL,** publicist comentator la ziarul „Scînteia" — pentru reportajele, anchetele, însemnările și celelalte materiale dedicate Zilei de 23 August și Congresului al XII-lea al P.C.R., publicate în ziarul „Scînteia" ; **GEORGE POTRA,** redactor-șef al Redacției publicațiilor pentru străinătate — pentru articolul „Făuritor al României socialiste, promotor al păcii și colaborării", apărut în revista „Contemporanul" ; **ISTVAN BARABAS,** publicist comentator la ziarul „Elöre" — pentru ciclul de reportaje dedicate Zilei de 23 August și Congresului al XII-lea al P.C.R., publicate în ziarul „Elöre" ; **Premiul III — ION PAVELESCU,** publicist comentator la ziarul „România liberă", pentru comentariile, reportajele și însemnările dedicate Zilei de 23 August și Congresului al XII-lea al P.C.R., publicate în ziarul „România liberă"; **FRANZ ENGELMANN,** redactor la ziarul „Neuer Weg" — pentru reportajul „Von Wachsen und Werden um den Gemeinschaftskern" („Roadele voinței unite — început de primăvară în comuna Peciu Nou"), apărut în ziarul „Neuer Weg" ; **CONSTANTIN GRAURE** și **DORIN GHEAȚĂ** (colectiv), redactori la ziarul „Steagul roșu", Petroșani — pentru ciclul de reportaje-anchetă intitulat „Uricani", apărut în ziarul „Steagul roșu".

B. **Pentru emisiuni de radio și televiziune : Premiul I — ADRIAN PĂUNESCU,** redactor-șef al revistei „Flacăra" — pentru realizarea ciclului de emisiuni T.V. „Permanenta redescoperire a României" ; **Premiul II — GHEORGHE VERMAN,** realizator de emisiuni la televiziune, pentru realizarea emisiunilor T. V. „Viața satului"; **Premiul III — ION GHIȚULESCU,** șef de secție la Radio, pentru realizarea emisiunilor de actualități „Radioprogramul dimineții".

Perspectivă amplă, eforturi integratoare

Urmare din pag. a 8-a

se regăsesc, în forme diferite, pretutindeni pe continent. Istorismul, de pildă, nu s-a manifestat doar în Germania și Italia, ci în mai toată Europa. Trebuie să vorbim de acest fenomen doar la trecut ?

B.V.C. : Nici vorbă. Fenomenul se cuvine abordat la scară europeană și chiar dincolo de aria respectivă. Războiul l-a zguduit, fără să-l elimine cu totul. Îl mai regăsim, de aceea, deși deghizat și justificativ, în unele părți ale lumii. Lectura istorisită a trecutului tulbură încă înțelegerea calmă, obiectivă, a duratei pe spații mari și în adîncime. Aceasta nu înseamnă că istorismul nu-și are, mai ales la popoarele mici sau mijlocii, silite mereu la eforturi defensive, legitimitatea sa. Important e însă că angajarea istoricului să nu împieteze asupra libertății sale morale.

A. Z. : **În două rînduri (1903, 1955) Roma a găzduit Congresul internațional de științe istorice. E o cinste pe care urbs aeterna n-o împarte decît cu Parisul, cu care de altminteri s-a aflat mereu în tensiune competitivă și pe tărîm istoriografic. În ce raport se situează, acum, orientările istoricilor italieni față de cele care s-au cristalizat în Franța ?**

B.V.C.: Un fapt semnificativ a fost pus în lumină cu ocazia colocviului care a avut loc la Roma pe această temă (Les Annales et l'historographie italienne, 1979) : Italia n-a fost străină, de la început, de orientările mai noi ale istoriografiei franceze, dimpotrivă. Pornind de la propriile ei realități, ea și-a extins ancheta, uneltele, unghiul de privire, așa încît paradigma „Analelor" n-a făcut decît să contribuie la clarificarea unor tendințe convergente mai vechi. În timpul din urmă s-au evidențiat, pe acest tărîm, numeroase demersuri italiene perfect sincrone, dacă nu și anterioare, ceea ce vrea să spună că nu e justificat deloc complexul de inferioritate de care s-a vorbit uneori sub acest unghi. Așa se face că la colocviul de care vorbeam și în alte împrejurări istoricii francezi au ținut să observe ei înșiși cît de mult datorează istoriografiei italiene, în care descopereau anticipări de nesocotit și la care se întorc mereu cu folos.

A. Z. : **Prezentați undeva Moldova ca „o placă turnantă". Nu s-ar putea spune același lucru despre întreaga Românie și chiar despre o zonă mult mai mare ? Nu este Europa de sud-est, în totalitate, o atare zonă ? Cînd N. Iorga a creat Institutul de studii sud-est europene, el avea în vedere o asemenea motivație. Dar s-a spus același lucru despre Polonia, despre Germania și despre alte spații de cultură, care se recunosc ca arii de tranziție între est și vest. Ce vă spune aceasta ?**

B.V.C. : Firește că orice spațiu geopolitic și cultural e într-un anume sens un spațiu de tranziție. Istoria a devenit, planetară, articulînd numeroase entități componente, modele etc. într-un proces dialectic de provocare și răspuns (Toynbee), care modifică neîncetat „fizionomia" lumii. Se întîmplă, în acest proces, ca ceea ce e specific unui spațiu să fie sesizat mai bine de perspectiva altui spațiu, iar aceasta nu e decît firesc. E nevoie de distanță pentru a percepe dimensiunile reale, notele distinctive, specificitatea. Privirea din afară e mai percutantă și mai sensibilă. Vechea obște sătească din Rusia, de exemplu, a fost descoperită de baronul von Haxthausen, iar slovofilia datorează enorm romantismului german. Rezultă de aici, cred, nevoia de a se studia mai atent reacțiile de asimilare și refuz, ariile de interferență, factorii de intermediere, raportul dintre tradiție și inovație etc. Poporanismul nu s-ar putea explica fără mișcarea democratică din secolul XIX și fără a se evoca sursa lui apuseană intermediată de Herzen și de alți ginditori.

A. Z. : **Istoriografia română, veți fi observat, face eforturi de integrare cît mai strînsă în durata universală, continuînd astfel o tradiție ce se revendică de la umaniștii secolului XVII și care numără între stîlpii săi pe cei mai de seamă istorici. Sinteza lui N. Iorga, LA PLACE DES ROUMAINS DANS L'HISTOIRE UNIVERSELLE, urmează tocmai să apară într-o nouă ediție, ceea ce constituie, dincolo de rațiunea restitutivă de care vorbeam, mai înainte, un mod de inserție organică în istoria lumii. Ce a adus, sub acest unghi, recentul Congres mondial al istoricilor ?**

B.V.C. : Un asemenea congres, oricît de izbutit, nu poate aduce lumini esențialmente noi, fiindcă istoricii nu așteaptă un prilej ca acesta pentru a se exprima. Dar el clasifică niște orientări, subliniază tendințe deja existente. Congresul abia încheiat a pus în lumină, poate mai mult decît altele și mai pregnant, ceea ce fostul președinte al C.I.S.H., Karl Erdmann, numea „comunitatea ecumenică a istoricilor", o comunitate care se simte solidară cu destinul lumii noastre și tocmai de aceea recomandă (a făcut-o, la urmă, într-un mesaj special) eforturi neprecupețite pentru păstrarea unui climat de pace și colaborare, nu numai între membrii acestei bresle, dar și între popoarele lumii. Ar fi însă de adăugat aici și insistența cu care a fost relevată nevoia studiilor interdisciplinare, alături de aceea a perfecționării și diversificării mijloacelor de comunicare, fiindcă istoria, oricînd de contestată de către sceptici, rămîne cea mai umană, cea mai comprehensivă dintre științele antropologice.

Mesaj generos, care amintește de Generalitățile lui N. Iorga cu privire la studiile istorice și care va rămîne, desigur, mereu actual. Reînnoirea și nuanțarea lui de către profesoara Bianca Valota Cavallotti e un fapt reconfortant, pe care, încheind, sîntem tentați să-l așezăm în ordinea unei continuități de spirite, a permanențelor de care vorbea același mare istoric.

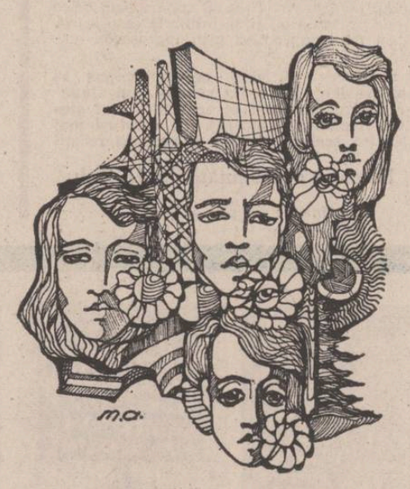

Desene de Marian Avramescu

DUPĂ AL XV-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE

PERSPECTIVĂ AMPLĂ, EFORTURI INTEGRATOARE

Congresul internațional de științe istorice, al XV-lea din seria începută la 1900, a fost nu numai o bună ocazie de dezbateri pe teme dinainte stabilite și pe temeiul unor texte deja publicate, ci și sursa unor ocazii, nu mai puțin fructuoase, de discuții între congresiștii din diverse țări ale lumii. Ceea ce uneori se comunică anevoie chiar și în texte îndelung elaborate (problema comunicării în istorie a reținut atenția multora) află în asemenea ocazii o cale mai simplă, mai directă de expresie și ceea ce se întîmplă pe culoarele Congresului sau la o masă colegia.ă poate avea urmări mai adînci decît textele amintite. Istoria istoriei ar trebui poate să dea seama și de această latură a congreselor de specialitate. E un privilegiu pe care istoricii atenți la ce și cum se gîndește pe acest tărîm în alte zone ale planetei, nu se cuvine să-l ignore, mai ales că munca lor nu înseamnă doar travaliu programatic, ci și creație (poesis), și creația comportă elemente imponderabi.e, pe care asemenea discuții le pot decela și pune în valoare.

M-am bucurat deci să o reîntîlnesc pe **BIANCA VALOTA CAVALLOTTI**, distinsă specialistă în istoria modernă, a cărei activitate ne interesează de aproape. Nu numai fiindcă este vorba de o descendentă a celui mai mare dintre istoricii români, ci mai cu seamă pentru că e un spirit viu și comprehensiv, deprins a gîndi instrumentarul profesiei, un spirit care, în plus, animă de cîțiva ani **Centrul de studii italo-române din Milano.** Este aici, s-ar putea spune, încă o „moștenire" de familie, căci bunicul său, eminentul istoric N. Iorga, care a creat (pentru a nu vorbi decît de spațiul italian) **Casa Romena di Venezia** și a contribuit la fondarea aulei Accademia di Romania, pe care V. Pârvan avea să o înalțe repede la nivelul „școlilor" de veche tradiție din Roman, a avut vocația de a ctitori asemenea așezăminte și de a da astfel un mai puternic impuls cercetării istorice în perspectivă „universală".

AL. ZUB : **Îmi închipui că o moștenire ca aceasta apasă greu („Noblesse oblige..."), că va fi existat deci un moment al detașării de ea și un altul de identificare selectivă. Cum priviți acum, cînd propria dv. operă a căpătat un relief destul de personal, această moștenire ? Chestiunea e delicată, desigur, însă istoricul e un indiscret prin definiție, iar perspectiva lui e în chip necesar una genetică.**

BIANCA VALOTA CAVALLOTTI : Perspectivă legitimă, în orice caz. Însă ceea ce dă impuls istoricului în activitatea sa e mai cu seamă tipul de sensibilitate de interes pentru lume, de voință a participării la înnobilarea acesteia, de oglindire a realității, iar acest tip nu se definește numai psiho-somatic și nu vine doar din familie, ci e produsul sincretic al multor factori. Contextul ideilor vehiculate în anii formației îmi pare la fel de însemnat. Aș putea vorbi chiar de o dublă ereditate, în ordinea rațiunii și în aceea a sentimentului, o ereditate prin care înclin să explic interesul totdeauna viu pentru acea realitate umană, extrem de complexă și în neistovită fluență, care e insuși obiectul istoriei. Spre deosebire însă de N. Iorga, care a voit să modifice realitatea curentă și ca om politic stricto sensu, eu mă interesez mai mult de politica culturală — și aceasta în mod de a participa la problemele actualității. E un alt tip de angajare însă ea nu e mai puțin fermă.

A. Z. : Trebuie să înțeleg că ceea ce N. Iorga a fost constrins să facă, la vremea sa, îmbrățișînd numeroase domenii, manifestîndu-se cu fervoare chiar și în timpul politicii militante, nu se mai potrivește unei epoci ca a noastră, care tinde să profesionalizeze tot mai riguros politica ?

B.V.C. : Evident. Și aș adăuga circumstanțiind, că bunicul meu se situa în prelungirea unei tradiții, a unui mesianism care nu putea să procedeze altfel. Totul era atunci de făcut, iar spiritele cele mai active înțelegeau să se angajeze — N. Iorga mai mult ca oricine — global. Imi vine în minte o remarcă a sa de mare adîncime, semnificativă și pentru propriul său destin : „In goana lor grăbită de a se ridica .a nivelul de cultură intelectuală și de exigență morală, pe același plan de organizare social-politică cu statele de veche formație, tinerele națiuni ai citeodată fericirea de a afla în ele însele îndrumători care să le lumineze drumul, conducători care să le asigure pașii. Conștiința națională se formează prin ezitări și retușuri ; lent degajată de incertitudini, ea rămîne mult timp expusă la rătăciri și la corupție, dacă oamenii înțelepți, de largă sensibilitate și de credință n-o acordă fără încetare cu principiul libertății, din care s-a născut, dacă nu-i amintesc mereu ținta ultimă a progresului uman, spre care trebuie să tindă".

A. Z. : Într-adevăr, nu numai activitatea lui N. Iorga, dar o întreagă serie de cărturari români n-ar putea fi înțeleși, în enciclopedismul și în opera lor de pionierat, fără această nevoie de recuperare și de expresie onorabilă în lume. Vorbeați însă de un context formativ...

B.V.C. : Dacă trebuie să adaug și alte „surse", aș evoca în primul rînd un anume raționa.ism, care prezumă interes accentuat pentru metodă și pentru o logică pluralistă, de origine carteziană, alături de achiziții metodologice mai noi. Sînt directive care mi-au stimulat interesul pentru oameni ca individualități unice și pentru fenomenul uman în genere. Trebuie să recunosc, deci, pe de o parte componenta romantică (în sensul bun al cuvîntului), atît de prezentă în tot ce a întreprins N. Iorga, iar pe de alta una rațională, care ar putea fi, în cazul meu, prevalentă. În fond, dacă îmi este permis să extind cadrul discuției, aș defini personalitatea însăși ca rezultat al unei tensiuni polare între sentiment și rațiune, o tensiune dialectică pe care B. Croce o punea, cu bun temei, sub semnul vitalității.

A. Z. : Este ceea ce s-ar putea deduce și din cartea pe care i-ați dedicat-o lui N. Iorga, personalitate la care semnele unei vitalități prodigioase — ca sursă și rezultat în același timp al tensiunii dintre minte și inimă — sînt așa de evidente. Curînd se vor împlini patru decenii de la moartea savantului și lumea românească se preocupă de necesitatea restituirii cît mai depline a imensei sale opere. Ce mai spune această operă istoriografiei actuale ? Prin ce canale secrete comunică ea cu noile orientări ale domeniului ?

B.V.C. : Este o operă de impresionantă amploare și de frapantă actualitate. Studiul istoriei sud-est europene, pe care a innoit-o esențial, l-a condus la o viziune cronotopică tot mai largă, la paralelisme și similitudini, la cercetarea ideilor-forțe etc., preocupări ce se pot recunoaște și la originea Școlii „Analelor". Viziunea largă, globalizantă, dincolo de „sălțărașe geografice și cronologice", trebuie reținută în primul rînd. Dar se cuvine să vorbim și de „concepția umană" a istoriei, la care savantul s-a referit mereu, avînd în vedere atît individualitatea, cît și factorul colectiv. Nu putem ignora nici rolul voinței și al inițiativei, nici „forțele profunde" ale dezvoltării, pentru a vorbi în termenii lui P. Renouvin. O cercetare sistematică a operei sale ar putea să releve, sînt sigură, numeroase alte puncte de contact cu orientările mai noi ale istoriografiei.

A. Z. : Mi se pare interesant faptul că întîiul Congres internațional pe acest tărîm (Paris, 1903) se definise ca un congres de istorie comparată. Ulterior, cedînd tendințelor nomotetice care veneau din secolul XIX, afirmîndu-se tot mai clar, s-a adoptat formula care impodobea, zilele trecute, marea sală a Palatului.

Ce semnificație se poate atribui acestei schimbări ?

B.V.C. : Istoria comparată are adesea, în vremea noastră, un sens restrictiv și chiar o conotație negativă, care nu existau la începutul secolului. Căci nu poate fi vorba de entități fixe, definitiv și total circumscrise, care trebuie comparate între ele, ci de situații comune, de procese comune, care intră în circu ația vie a valorilor dintr-o parte în alta, la diferite nivele, și de o osmoză pe care cercetările mai noi încearcă să le pună în lumină. N. Iorga însuși a pledat pentru începutul de istorie universală, într-un moment cînd istoria începea să devină — și în conștiința contemporanilor — în adevăr planetară și cînd vechea perspectivă risca să condamne la fragmentarism și artificialitate. Însă o formulă nu o exclude pe cealaltă. Istorie comparată se face și astăzi, dar avînd în vedere un cadru fenomenologic universal. Congresul de curînd încheiat o atestă.

A. Z. : Aveți perfectă dreptate subliniind nevoia unei perspective cît mai largi. Nici o istorie națională n-ar trebui să se creadă suficientă sieși, nici să tindă la îngroșarea excesivă a trăsăturilor specifice. Fiindcă orice istorie autentică e în esență istorie universală, iar sub acest unghi opera la care v-ați referit oferă sugestii fertile, pe care comunitatea mondială a istoricilor ar trebui să le valorifice cu gratitudine. Profesorul Michel François, multă vreme secretar general al Comitetului internațional de științe istorice, sublinia recent („Magazin istoric" 7) contribuția savantului român la activitatea acestui organism în primii ani. N-ar trebui să se gîndească cineva și la o reuniune științifică mondială, dedicată marei, tulburătoarei sale personalități ? Intrebare retorică, desigur. Am formulat-o numai pentru a face loc alteia : cum e apreciată, în Italia, istoriografia română de azi ?

B.V.C. : Din păcate, această istoriografie, valoroasă în multe privințe, e încă prea puțin cunoscută la noi. Strălucitele ei tradiții, receptivitatea la noile orientări și metode, spiritul larg în care sînt concepute unele investigații i-ar da dreptul la o mai largă audiență. In afară de marii istorici, care continuă să fertilizeze domeniul, aș aminti în mod special directiva sociologică a școlii lui D. Gusti, care dă încă (H.H. Stahl ș.a.) rezultate excepționale, în sensul că dimensiunea diacronică a fenomenelor e conjugată cu efortul de racordare la realitatea imediată. Desigur, tablou. istoriografic nu poate fi perfect unitar și e firesc să existe în același timp unele reacții critice, rezerve, aprehensiuni cu privire la tot ce poate fi improvizație diletantă, verbiaj, inadecvare. Excesul supără, sub orice formă s-ar prezenta el, și se întîmplă ca o cauză dreaptă să fie compromisă prin îngroșarea discursului.

A. Z. : Observ că, deși ne-am propus să discutăm probleme de ordin general, am alunecat mereu spre chestiuni ce se referă mai ales la spațiul românesc. Valoarea lor e totuși mai largă, fiindcă aceleași obsesii și aceleași reacții

Discuție consemnată de Al. Zub

Continuare în pag. a 7-a

RENÉ CHAR

Prima apariție a partizanului

Poetul s-a întors pentru vreme îndelungată în pustiul tatălui. Nu-l chemați, voi toți, care-l iubiți. Dacă vi se pare că aripa rîndunelei nu mai are oglindiri pe pămînt, uitați această fericire. Cel care drămuia suferința nu se mai arată vederii din roșiatica sa letargie.

Ah, frumosul și adevărul vă fac să fiți PREZENȚI nenumărați la salvele eliberării !

RENÉ LACOTE

Anotimpul negru

(FRESNES 1944)

Să dormi fără să cunoști adierea
pe înălțimile orizontului !

Ea poate vagabondează pe fețe
incolțite abia văzut de iarbă...

Tot tîrziu. Și nu știu bine
unde mă învecinez cu umbra.

Această mușcătură din piept
nu este frigul nopții.

Nici glasul mării cel din păduri
venind să locuiască vuiete.

Seară de seară o voce se înalță,
dar este cîntul unui condamnat.

din lirica antifascistă

PHILIPPE SOUPAULT

Odă Londrei

(FRAGMENT)

La capătul lumii și al nopții
Cei ce nu se tem de moarte
salută pe cei ce iau în piept destinul
cei ce sînt mai puternici decît ura
și grăiesc pentru morți și pentru vii
toți cei atinși de aripa disperării
ascultă vocea stăruitoare
cea de seară de dimineață și de miez de noapte
cînd Londra e bombardată pentru a suta oară.

Prieteni fără chip mîini întinse
deasupra acestei depărtări nemăsurate
voi vorbiți și noi ascultăm
voi trăiți și noi ne pregătim de moarte
căci știm de-acum că poți muri de rușine
Ici Londres Parla Londra London calling
Noi ascultăm noi naufragiații
roși de îndoieli și de neliniști
așternuți în umbră și tăcuți pînă la furie
Voi ce vorbiți voi ce strigați
în vînt și fum în singe
voi ce chemați în ajutor pentru eliberarea noastră
voi ce luptați ca noi să ne luptăm
Ici Londres Parla Londra London calling
Contre nous de la tyrannie l'étandard sanglant est levé

Ne ascultați
Noi respirăm noi ascultăm noi auzim
Londra a fost bombardată pentru a suta oară
Nimic nu-i pierdut veți vedea
Cînd marele Ben și clopotele sale
afirmă că este fix miezul nopții
ora unui nou curaj
Melbourne ascultă și Ottawa
Capul Calcutta Auckland
toate orașele lumii
toate cătunele Franței
Și Parisul.

În românește de Sanda Unugureanu

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST (II)

Era vremea paranoii în beton armat

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

adeseori, în drumurile mele prin lume mi s-au năzărit în închipuire posibile romane cu personaje reale și întîmplări adevărate, pe care le-am tot purtat cu mine în memorie, de-alungul anilor, neștiind cînd voi găsi răgazul a le scrie. „Duminica Neagră", ziua aceea de 1 august 1943, ar putea fi un astfel de roman tridimensional ai cărui eroi să-și interfereze destinele, deși își duceau viața în trei medii diferite, dar convergente și supuse aceleiași soarte : ploieștenii mei, cu viețile lor atît de bine știute de mine, piloții, navigatorii, mecanicii de bord, bombardierii și mitraliorii lui „Tidal Wave" care veneau să scurteze războiul, chiar dacă, pentru asta, trebuiau să calce pe covoare de bombe ; și oamenii aceia cu căști de oțel, cu tunurile și baloanele lor captive, poposiți pe un pămînt ce nu le arăta nici prietenie, nici ospitalitate, și dintre care, mulți, în adîncul inimilor lor urau războiul, căci în țara de unde veniseră își aveau rostul și familiile lor, iar planurile de cuceriri urzite de cei ce le comandau existența, nu le puteau fi decît străine.

...Am fost la Benghazi în 1975.

Priveam prin hubloul avionului care mă aducea în Libia, și, deodată, o stranie senzație m-a cuprins. Vibrația motoarelor mi se mutase sub tîmple, un fior mă străbătea din tălpi pînă-n creștet, și mi se părea că văd locuri pe care le-am mai văzut cîndva, într-o altă existență, ca și cînd, în mine, s-ar fi produs o dedublare a eului, nu printr-o substituire, ci printr-o suprapunere a trăirilor parcurse în paralel.

Și totuși, nu mai fusesem niciodată acolo. Pe tărmul galben-sur al Africii, vegetația zgîrcită părea o aberație izotermică refuzată de nesfîrșirea dezolantă a Saharei. O pîclă viorie acoperea dinspre nord zarea mediteraneeană, în vreme ce, către miază-zi, dogoarea pustiului făcea aerul uleios, ca un lichid în fierbere văzut prin pereții unui vas de sticlă.

Benghazi... Ploiești... Benghazi... Ploiești... Acela era numele trăirilor mele ambigue de-asupra orașului ce părea făcut din cuburi de lut uscat, aliniate de-alungul străzilor fără arbori — bizară alcătuire arhitectonică din linii drepte, întretăiate, și case lipsite de relief, cu acoperișurile plate, ca niște scuturi pămîntii, patrulaterale, strivite de globul de foc al soarelui mistuitor... Și revedeam castanii Ploieștiului din acea teribilă zi de vară, încărcați de aricii verzi ai fructelor lor sălbatice, încă prea crude pentru a putea crăpa și a-și arăta luciul maroniu, rece și alunecos... Vedeam castanii aceia plutind ca o fantasmă verde peste Benghazi, ca într-un dialog al morților cu locul de unde a pornit atacul ce le-a pus unora dintre mîndrii copaci, capăt zilelor... Și revedeam aievea imagini pe care le credeam uitate, din acea blîndă zi de vară cînd nimeni nu se aștepta că absurdul se va produce pentru ei fără noimă, sălbatic, hîd, aberant.

De aici pornise „Mareea razantă". Din Benghazi. Din marginea orașului ce venea către prezent din noaptea istoriei, împins de Sahara pînă în buza Mediteranei, iar ai mei, de-acolo de sub castanii bătrîni ai Ploieștiului, nu auziseră și nu știau mai nimic despre acest oraș, așa cum mulți dintre cei care ridicaseră de-aici coasa morții și le-o trimiseseră peste capete nu știuseră pînă aproape de ziua fatidică spre ce colț al Europei însingerată de război vor zbura, și doar bănuiau că puțini dintre ei aveau să se mai întoarcă.

Era însă vremea paranoii în beton armat, a paranoii în butaforie festivă, a paranoii Lebenschraumului sau a „spațiului vital" înduit din glia poporelor încălcate de setea puterii lipsită de glorie. Și mai era vremea războinării. A răsturnării conturilor și a începutului sfîrșitului. Ce aveau ploieștenii mei tocmai cu Pearl Harborul din inima Pacificului, și ce căuta între ei și insularii hawaieni acest Benghazi uitat de timp și de lume pe tărmul septentrional al Africii ? Întrebați-l pe Marte. Și cutreierînd deșertul din spatele orașului somnolent, rătăcind printre sfărîmăturile de fier și aluminiu devorate de colții furtunilor de nisip, revedeam prăpădul de la I august 1943 prelungit peste toată vara anului următor, pe tînărul american mort în livada cu nuci, și pe atîția alții ca el pe care, după acea cumplită zi, i-am înmormîntat cu popă și colivă în cimitirul Bolovan de unde, după război, au fost scoși și duși în sicrie acoperite cu drapelul Statelor Unite, în Lumea Nouă... Și mai revedeam rafinăriile arzînd, penitenciarul din Strada Rudului incendiat odată cu Liberatorul care se prăbușise în flăcări peste el, iar pe țața Lina, zarzavagioaica din grădina cu legume a lui nea Grigore Inimărea aruncată moartă, cu poalele în cap, pe acoperișul morii lui Nacu Vasiliu răvășită de bombe...

Se spune că timpul merge mînă în mînă cu uitarea, dar nu este adevărat. Nici moartea nu este în stare să-și facă soră bună din uitare, darmite treizeci sau patruzeci de ani deși, cei ce s-au născut „după" vor ști că toate aceste jertfe, deliberate sau inocente, n-au căzut decît ca alții, și mai numeroși, să-și salveze viețile.

Cine vrea să afle cîți ploieșteni au murit sub acea maree razantă pornită din Benghazi la I august 1943, n-are decît să caute prin cimitirele orașului și să vadă ce scrie pe cruci. Și încă nu vor găsi decît mormintele „de veci", celelalte, cele provizorii, închiriate de primărie numai pe șapte ani, schimbîndu-și între timp locatarii, de cîteva ori, ca să nu mai vorbim de gropile comune unde s-a aruncat de-avalma sărăcimea orașului de nimeni nu-i mai știe urma...

★

Deocamdată însă, problema nu se punea în altfel de termeni. Miza era prea mare și scopul trebuia să scuze mijloacele. Ploieștenii mei simțeau amenințarea mai mult din concentrarea exagerată de forțe și din starea de alertă pe care un om o menținea în permanență asupra orașului. Atîta militărime, atîtea tunuri, atîtea mitraliere și atîtea baloane captive pentru un oraș care se afla la mii de kilometri de linia frontului, atîta putere de foc concentrată într-o imensă capacitate de ripostă pentru apărarea unui obiectiv „civil" situat dincolo de posibilitatea tehnică de a fi atins pe calea aerului, nu puteau să le inspire ploieștenilor decît presimțirea că, într-o zi, o mare și nimicitoare confruntare avea să se producă. Deocamdată, din cauza absenței atacurilor de anvergură care să pună cît de cît la treabă țevile de tun acoperite cu capișoane impermeabile ca să nu le plouă în gură, ploieștenii făceau haz de excesul de zel cu care se desfășurau exercițiile cotidiene de apărare pasivă. Un singur om considera însă că mai erau încă multe de făcut pentru transformarea Ploieștiului într-o adevărată „Festung" (fortăreață), și cerea cu insistență Berlinului să i se trimeată noi și noi forțe.

Era un bărbat de aproape cincizeci de ani, scund, cu ochi mici ca de elefant, cu o carură în unghiuri drepte, cu brațele scurte, cu degetele boante, cu zimbetul strivit între buzele tăiate parcă cu briciul, cu fruntea pătrată umbrită de cozorocul chipiului de general, cu vipușcă lată, aurie, pe cracii drepți ai pantalonilor. Era Alfred Gerstemberg, „protectorul" Ploieștiului. Lui i se încredințase apărarea instalațiilor petroliere ale orașului care furniza o treime din necesarul de carburanți lichizi ai Germaniei fasciste. Sobru, rigid, cu freza sare și piper, cu urechile roșii, ieșindu-i ca două pilnii de radar de sub calota chipiului, omul acesta care vorbea româna, polona și rusa era un neintrecut tehnician al războiului aerian. Coleg de aviație cu grasul Hermann Göering, el n-a fost membru al partidului nazist și n-a purtat niciodată zvastica. Dar l-a servit pe Hitler cu devotament și abnegație făcîndu-și din „misiunea" celui de-al III-lea Reich propria lui misiune. Avea de apărat instalațiile petroliere ale unui oraș vital necesar continuării războiului și înțelegea s-o facă cu tot talentul de strateg ce-i era propriu. Tot ce era în afară de asta, pentru el, n-avea mamă, n-avea tată, n-avea patrie-adorată. Cînd a venit la liceul nostru ca să-l rechiziționeze și să-l transforme în spital pentru ipoteticii lui răniți din luptele pe care le aștepta, a trecut pe culoarele lungi cu pereții plini de fotografiile promoțiilor de absolvenți, urmat de o suită de ofițeri, ca și cînd ar fi parcurs un insectar cu specii de muște speriate de un implacabil păianjen devorator. Dar el era blînd și patern. Lui Ionescu Dumitru-Blitz chiar i-a mîngîiat creștetul care îi era acoperit cu cea mai autentică lînă merinos din sîrmă roșcată. Directorul Rahoveanu, însoțit de profesorul nostru de germană, Moisuc, îl conduceau pe „protector" explicîndu-i că, în privința evacuării liceului, ei nu puteau primi ordine decît de la autoritățile românești, iar Gertemberg le răspundea calm că lucrurile se vor petrece întocmai, așa cum o cerea „imperativul" timpului.

Ploieștenii nu-și cunoșteau mai deloc „protectorul", omul avea fobia mulțimilor civile, nu frecventa nici cercul ofițerilor de pe bulevardul Cîmpina, și cel mai bine se simțea în inelul lui de baterii antiaeriene sau în bazele aviatice de la Otopeni, Mizil, Scroviștea și Pipera. Făcea aproape zilnic turul horei de oțel și trotil gata în orice moment să împroaște cerul cu obuze, menținîndu-și efectivele — care altfel s-ar cam fi plictisit de inactivitate — într-o permanentă stare de alertă, obligîndu-le la exerciții continue, menite să le combată tendința spre obezitate sau elanul de a tot face pachete cu șuncă și cîrnați spre a le expedia familiilor lor din Vaterland.

SPORT

Discuție curmezișă

● Frumoasă domnișoară, cu buzele-ți fierbinți (gară-n Bărăgan) beneficiezi, în urma scrisorii pe care mi-ai trimis-o, de admirația mea costelivă. Multe femei din lumea asta poartă mărgă de piatră acră și brățări frumos cizelate (vezi corespondența doamnelor din veacul trecut), dar prea puține se pricep să alcătuiască echipe naționale. Adevărul adevărat e că nici antrenorii desemnați cu degetul, pictați cu creta și plătiți cu litra dublă nu știu pe unde să scoată cămașa și să îmbrace tricoul. Pe vremuri, cînd mușcam din călciiul lunii, iar în lună un călugăr își fierbea ierburile ospeției și rădăcinile lor și făcea bere neagră din plante aromate, eram și eu ferm convins că un antrenor poate și nu vrea să facă din știnjenei de-nmormîntare boboci pe rochia miresei. Mi-a trecut țîncleala, signorina, am răgușit pe bălți de plută, m-am izbit cu capul de bureți de baie, de ziduri de vată și de pepeni sparți în capetele cavaleriei, azi știu prea bine că din 22 de jucători închiși într-o cabană înconjurată de ienuperi (înepi) nu poți scoate 3—4 tineri cu poftă de joc și cu dragostea de-a învinge pierind. Feminissima, războiul celor două roze continuă, e o minciună clișa lui de pace, noi ne bronzăm indigo sub toate poveștile care-ncep și se termină cu : d-la-la-la, iepuraș, dar nu se poate așa ceva. Se poate și înghițim frumos și nu mîncăm brînza cu cuțitul și peștele cu lingura de lemn. Noi servim cu furculița bucatele ce ni se dau de la federație. Ilustrissima, în adîncul sufletului meu dă-n frunze și-n mere pădurețe ideea că și federația e la ananghie de portocale și alte lăzi cu ananas de import. Acolo toți își prezintă unul altuia demisia și și-o resping în unanimitate. Lor, cel mai bine le e pe drum — între București și alte capitale europene —, acasă li se face mereu numai de leafă și spor de personalitate, iar afară numai de plocoane pentru cei de-acasă. Cîtă vreme ne dăm în stambă la cooperativa de covoare (pentru arbitri) mai putem scălda ogarii pe mocheta ipocriziei. Se întîmplă, și nu rareori, ca și adversarii (de joc, firește) să aibă, de pildă fiorduri. Atunci e atunci. Din moalele capului pînă-n vîntul sec al tălpilor ne apucă și ne cutremură impresia că vinovați de toate suferințele pămîntești sînt antrenorii de la cluburi. De acord. Dar cei ce răspund exclusiv de națională ? Ei sînt în afara legilor, în afara gîndirii (asta o știam de mult), în afara răspunderii. Și, în încheiere, signorina, vinovați de prostie sîntem noi, spectatorii. Pentru că, fără noi, fără patima noastră, fără sufletul nostru deznădăduit și gata să se înalte într-o fărîmă de clipă, fotbalul n-ar exista. Firesc, cine iubește, îndură.

Fănuș Neagu

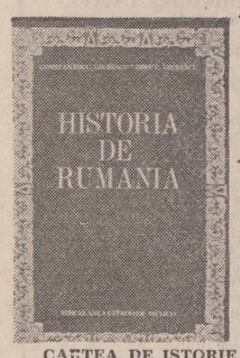

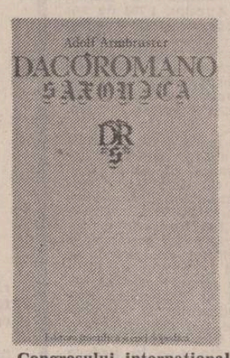

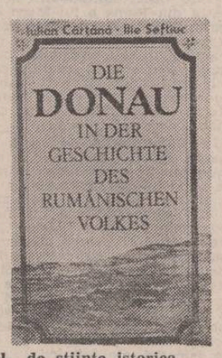

CARTEA DE ISTORIE — cîteva din aparițiile Editurii științifice și enciclopedice cu prilejul Congresului internațional de științe istorice

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
35
(957)
Sîmbătă
30 august
1980
8 pagini
1 leu.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SEMNUL LUI AUGUST

O manifestare a încrederii în prezentul și viitorul demn, tot mai prosper al patriei, o manifestare a voinței și hotărîrii ferme de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a programului edificării nezdruncinate, monolitice, în jurul partidului și în jurul conducătorului său, prețuirea, iubirea și stima înaltă desăvîrșită față de omul care, în fruntea partidului și statului, a inițiat și călăuzește acest amplu proces de dezvoltare neîntreruptă a țării și înscriere a ei definitivă pe orbita progresului și civilizației socialiste — aceasta e imaginea, acestea sînt sentimentele pe care le-am resimțit și au rămas pe ecranul memoriei, odată cu sărbătoreasca demonstrație a oamenilor muncii din capitală din ziua de 23 August 1980.

O emblemă de inimă și de conștiință, în culorile sale cele mai vii și cu tonurile sale de cea mai categorică și mai profundă sinceritate, această demonstrație ne-a așezat parcă, ne-a întărit și mai mult în drepturile și libertățile noastre fundamentale, făcîndu-ne și acum, de ziua națională a țării, să încercăm marea bucurie de a ne ști părtași la tot ceea ce s-a făcut și să fim mîndri că ne numim și locuim o țară cum nu e alta, România, și că în istoria ei cea mai nouă am dobîndit un desăvîrșit chip al identității și conștiinței de sine. Prin fața tribunei oficiale au trecut în rînduri strînse, compacte, coloane de muncitori și soldați, țărani și elevi și studenți, intelectuali din cele mai diverse domenii de activitate, copii, tineri și vîrstnici și impresia a fost, de bună seamă, aceea a unor rîuri care afluesc și își găsesc continuu puterea prin mișcare, ținînd în matca și transparența lor de cristal imaginea uriașă a marilor energii care le compun. Și, ca de fiecare dată, cînd sentimentul este cu certitudine al împlinirii, predominant rămîne mobilul unei satisfacții ce se vrea repetată și înnoită mereu. Uriașe care alegorice, păreau să spună de fapt că nu ne vom opri, aici. În concretețea simbolurilor lor am putut vedea concretețea uriașă a vieții și mai ales tonicul ei reflex de încredere și optimism, o opțiune energică, hotărîtă de a face impactul continuu cu viitorul și de a da acestui viitor o dimensiune de pace și de creație, o supremă satisfacție și victorie umană. Întovărășindu-și prin muncă independența și suveranitatea și făcînd din experiența sa de pînă acum temeiul dimensiunilor sale de mîine, România este o vie și prestigioasă componentă a păcii și personalității lumii contemporane, de la politica și existența sa emanînd azi multe dintre principiile pe care le îmbrățișează, în lupta lor, popoarele. Cuvîntul României prezent în forurile unde se discută problemele vitale ale lumii, dialogurile la nivel înalt, caracterizate prin principialitate și spirit constructiv — dialogul din această săptămînă cu prilejul vizitei președintelui Camerunului, Ahmadou Ahidjo este încă un argument — iată elemente ale unei politici externe dinamice. Personalitatea proeminentă a președintelui Nicolae Ceaușescu, multilaterala sa activitate pe tărîmul înțelegerii și cooperării în lume, al păcii și securității internaționale se bucură de un binemeritat prestigiu și interes, fapt care ne încredințează și mai mult că, prin cîrma destinelor sale, România și-a ales un cît mai strălucit și mai propriu drum al său, condiția sigură a propriei sale înfloriri. Am manifestat de ziua noastră națională sub semnul tuturor înfăptuirilor și proiectelor noastre de viitor, concrete, ne-am manifestat voința și puterea sentimentelor noastre fundamentale, hotărîrea vie, solidară, de a ne așeza și pe mai departe țara sub semnul primenitor al faptelor și al creației celei mai durabile, al operei revoluționare căreia îi sîntem în întregime consacrați. La orizont stă înfăptuirea programului stabilit de Congresul al XII-lea al partidului, el luminează adînc în inima și conștiința noastră, ne întărește în certitudini și ne face să trăim la timpul prezent, măsura întreagă a faptei și realității de mîine.

Luceafărul

DEVA — STATUIA LUI DECEBAL ȘI RUINELE CETĂȚII

DICTATUL DE LA VIENA

Un dictat fascist

Nu s-a uitat și nu se va uita niciodată tragica și însingerata vară a anului 1940, vară în care molohul nazist — după ce cu cîteva luni mai înainte cotropise Polonia, Danemarca, Norvegia — s-a năpustit apocaliptic asupra Olandei, Belgiei, Luxemburgului și Franței, izbutind să le devoreze în numai cîteva săptămîni.

Niciodată lumea nu văzuse pînă atunci — dar să nu uităm Spania ! — un mai cumplit torent de foc și oțel, aruncat cu sălbăticie asupra a milioane de oameni și asupra a sute de orașe, din aer, de pe pămînt, din apă, distrugînd floarea atîtor vieți și civilizațiile atîtor milenii.

Cum s-ar putea uita vreodată ?

După doborîrea țărilor vestice invadate — mai-iunie 1940 — a venit pe neașteptate rîndul României, rămasă complet izolată în urma lichidării Franței.

Germania nazistă și Italia fascistă, coautoare ale măcelului din Spania, amenințînd România cu același torent de oțel cu care fuseseră nimicite cu puțin timp mai înainte Franța și celelalte țări invadate, au satisfăcut pretențiile revizioniste ale politicii horthyste.

La 30 august 1940 guvernul român a fost silit să-și trimită reprezentanți la Viena pentru ca, sub pretextul unui așa-zis arbitraj, conceput în cancelariile de la Berlin și Roma, reprezentate de miniștrii de externe ai acestora, Ioachim von Riebbentrop și contele Galeazzo Ciano, să li se impună unul din cele mai odioase dictate din istorie : spintecarea în două a pămîntului Transilvaniei.

Prin hotărîrea acestora a fost atribuit Ungariei hortyste, fără a se ține seama de voința poporului, teritoriul Transilvaniei nordice cu o suprafață de peste 40 000 km pătrați și o populație de peste 2 000 000 locuitori, ignorîndu-se în chip brutal atît hotărîrile adunării de la Alba-Iulia de la 1 decembrie 1918, prin care s-a votat unirea cu România, cît și realitățile etnice, geografice și sociale transilvănene. Din totalul populației anexate României reprezentau 1 304 898, maghiarii 963 371 germanii 72 108. Vechile ținuturi și „țări" românești — Biharia, Sătmarul, Țara Oașului, Maramureșul, Țara Silvaniei, o mare bucată din cîmpia Ardealului, Năsăudul, părțile de sus ale Someșului, Mureșului, Tîrnavelor și Oltului — păstrătoare ale unor tradiții voevodale seculare și a unor amprente etnografice specifice poporului român au fost dislocate din patrimoniul României și încadrate în mod silnic într-o alcătuire statală străină.

Ele reprezentau totodată locurile de nastere ale marilor patrioți, savanți și scriitori Gheorghe Sincai, Petru Maior, Simion Bărnuțiu, Al. Papiu Ilarian, Andrei Mureșianu, Iosif Vulcan, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu precum și mormîntul poetului Octavian Goga.

Tot atît de grave păreau a fi consecințele dictatului și asupra vieții culturale și științifice românești. Ziarele și revistele din orașele ocupate — Oradea, Satu-Mare, Cluj, Năsăud, Bistrița, Tg. Mureș, Sighet — au trebuit să-și înceteze apariția, școlile primare de stat românești au devenit școli ale statului hortyst cu limba de predare maghiară, liceele și toate celelalte școli secundare românești etatizate au dispărut. Universitatea din Cluj împreună cu toate celelalte instituții de învățămînt superior — Academia de agricultură și Academia comercială — au fost nevoite să ia calea pribegiei la Sibiu și Timișoara. Aceeași soartă au avut-o și Teatrul Național și Opera Română din fostul centru al Transilvaniei.

Regimul introdus în teritoriul ocupat a determinat totodată refugierea sau expulzarea, în condiții dramatice, a peste 250 000 de români care s-au văzut siliți să-și părăsească vetrele. În localitățile Ip, Trăznea, Mureșenii Bîrgăului, Huedin și altele s-au comis masacre înfricoșătoare, comparabile cu cele făcute de armata hitleristă pe frontul de răsărit, dar anterioare acestora, sute de persoane fiind ucise de către armata horthystă.

Dictatul puterilor Axei nu putea astfel decît să revolte adînc întreg poporul român, și să-l determine la o luptă înverșunată pentru anularea lui și a tuturor consecințelor sale.

Împotriva dictatului au luptat, de asemenea, toți patrioții români democrați, precum și principalii scriitori, ziariști și oameni de știință. Dictatul a fost combătut de asemenea fără încetare din primul moment de masele populare.

La 23 august 1944, odată cu lichidarea dictaturii antonesciene, dictatul a fost denunțat iar armatele române, alăturîndu-se celor sovietice, au întors armele împotriva Germaniei naziste și a Ungariei hortyste pentru eliberarea Transilvaniei și integrarea ei în cadrul legitim al statului român.

Frontierele Alba-Iulia și-au reluat din nou vechea lor putere. Iată de ce vara însingerată a anului 1940 — vara dictatului de la Viena — nu s-a uitat și nu se va putea uita niciodată și, mai ales, prin lupta comună a tuturor popoarelor iubitoare de pace, ea nu se va mai putea repeta.

Vasile Netea

biblioteca «Luceafărul»

Și de-aș tăcea...

În pădurea de la Ip
Nu auzi cirip-cirip,
Numai vîntul, hăulind,
Oase de români jelind.

(Cîntec din amintire)

Și de-aș tăcea, m-aș auzi cum țip
Despre această moarte fără chip,
Despre această trecere în nisip
A vulturilor făr' de aripi,
Despre mormîntul straniu de la Ip.

Pe crucile făcute de bătrîni,
Crucificatul numai dă din mîini,
O jale fragedă ia trup din stini
Și sîngele mi-l simt zvîcnind în pumni,
Ei au murit doar fiindcă-au fost români.
Nimic nu-i scris pe monumentul lor,
Ei, umiliți, încă o dată mor,
De vîntul blînd și-a toate iertător
157, un popor,
Pe care toate rănile îl dor,
Bătrîne Ip, pămînt în Tricolor.

Aici, pe deal, trecem privind în sus,
Bolborosind că sînt cei care nu-s,
Că veacul ne-a adus ceva în plus,
Și că s-a spus tot ce era de spus,
Trecutul îl plătim cu preț redus.

Și nu-i adevărat, în noi prind chip,
De întrebări uciși de la Ip,
Cît perceptorii ar mai bate-n porți
Să ia impozite și pe cei morți.

Acești români uciși în vis și-n somn
Ca pietrele de moară se tîrăsc,
Oriunde se vorbește despre om,
Fără-a se ști destinul românesc.

Adrian Păunescu

Transilvania

Iar crescură lacrimile pînă-n podurile caselor în Transilvania cu 40 de ani în urmă în acel sfîrșit de august cînd Dictatul de la Viena intra cu sabia în inima României.

Dar prin această rană, deschisă de mari puteri vrăjmașe care întăritau țările mici, patru ani de zile inima țării va sîngera o aversiune față de expansiunea apusului al cărui pahar de amărăciune ni s-a impus de multe ori de-a lungul veacurilor. Pentru că noi, românii, moștenii de drept cei mulți, eram așa : latinitate ortodoxă solidară cu răsăritul, eram ultima candelă aprinsă sub Steaua Polară de Imperiul Roman de Răsărit al Sfîntului Constantin, țineam de aceeași lege cu toți românii din celelalte provincii.

Patru ani de zile români și evrei, preoți și țărani au mușcat din țărînă ridicînd rugi ca-n vremi de urgie.

Așa s-a întîmplat că celălalt august, după patru ani, a fost eliberare pentru noi și greul ce a urmat după război l-am purtat cu demnitatea omului ce-și duce jugul țării maicii sale cu nădejdea de mai bine. Iubirea cea adîncă cu inima noastră a luat locul rănii cea vremelnică și acesta-i răspunsul dat de poporul nostru tuturor celor ce i-au ofensat iubirea, care singura este edificatoare dreptății care nu se ia în veac : să iubim mai mult decît am fost uriți și toate ne vor merge după Adevăr.

Ioan Alexandru

REFLEX

ACASĂ

Poate fi odată cu așezarea vîrstei, cu lumina aceasta de toamnă, probabil, sau odată cu faptul că nu s-a întîmplat sau nu se întîmplă nimic, și atîta doar, o liniște pe care o simți din adînc cum suie și cum te înconjoară și dinainte și dinafară, continuu, ceva ireal parcă, transparent și difuz și, în același timp, cît se poate de material și exact o altă ființă respiră în tine parcă și te recompune în obiectele, în întîmplările din jur. Acasă.

Acasă — ca și cum aș fi fost cine știe pe unde plecat și timpul dă năvală acum să-mi aducă aminte niște lucruri care nu mai sînt nici la locul și nici în dreptul lor și față de care, la urma urmei, nici nu m-am depărtat. Acel călăreț de pe dealuri, bunăoară, unde a fost plecat și cînd s-a întors ? Este o poveste cu el, ciudată, și de cînd nu mi-am mai amintit-o — dar voi fi cunoscut-o vreodată ? — mă face să-mi dau seama că și arborii s-au mai rărit un pic iar dealurile parcă s-au mai înălțat, s-au mai aplecat colo și colo într-o parte și au ceva de resemnare, frumos. Numai călărețul acela nu s-a clintit locului și el nu poate fi văzut așa decît în rarele dimineți neguroase, explodate deodată de soare și aruncate cît mai departe în văi. Îl vezi de departe, cînd încă nu s-a făcut de tot ziuă, dar acolo, pe creștetul dealului, se simte o fierbere de raze care îl țin strîns. Cînd te apropii dispare și rămîne dealul într-un anume fel supărat și constrîns. Supărat de privirile tale, desigur, și constrîns la libertatea lui singură, inițială, provenită cine știe din ce legendă sau basm.

Unul — un basm — ar fi acesta, că dealul a avut și are într-adevăr formă de călăreț. — Altul — acesta nu mai e un basm — este că un cioplitor și-a făcut din el atelierul și i-a despicat atîtea lespezi și le-a transformat în atîtea trepte și cruci încît, spre sfîrșitul vieții, cînd și-a dat seama cît l-a schilodit, cît l-a pîngărit aproape și l-a urîțit, și-a chemat tovarășii și ucenicii săi de unealtă și l-au rostuit în formă de călăreț. O Troie întreagă putea să intre în burta calului și să se adăpostească, să stea cît toate veacurile acolo, ferită de incertitudini și de furtuni. Iar pe cal, sus, în șaua de piatră, putea să stea chiar cioplitorul.

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Tirania modelului

Dacă în plan social, în viața cotidiană, omul impecabil — în limitele omenescului — poate constitui un real dascăl prin etica și comportamentul său, model de corectitudine demn de urmat (pentru mine personaje triste lipsite de umor și de viață), în sfera esteticului, la modul ideal vorbind relațiile trebuie să se schimbe. Să ne imaginăm că am avea posibilitatea de a întîlni concomitent toate tipologiile omenești; nu am risca, bineînțeles, o nemaipomenită gîlceavă ? Numai că în atare situație modelele și în bine și în rău s-ar separa de la sine cum se separă apa de nisip și grîul de neghină. Caracterele puternice, omenești, ideale ar deveni o tribună spre care să aspire cei din preajmă. În planul creației asociația celor două noțiuni, tiranie și model, prima fiind efectul personalității modelului asupra eului în formare, devine reală în clipa cînd Eul-ucenic nu se poate desprinde din radiația Eului-model. În plan politic este moartea ucenicului, în plan artistic o reușită paștișă a zeului tutelar. Vlahuță în fața lui Eminescu — patria limbii române — este un boschet mărunt rămas în umbra Marelui, lipsit de lumină, de respirație ducînd povara umbrei. Cei întru totul credincioși lui Blaga ori Bacovia n-au reușit în poezia lor mai mult decît o trădare

Ion Iuga

Continuare în pag. a 5-a

ISTORIILE POETICE

Prima etapă de prozator a lui Mircea Ciobanu este dominată de dorința orgolioasă a autorului de a se ridica deasupra a ceea ce se știe că înseamnă literatură, de „a scrie cu lucruri" (după cum se exprimă un personaj din **Martorii**) și nu cu fragile vorbe. Cărțile care îi corespund sînt fascinante ; în ele, lirismul coexistă cu un moralism ambiguu (dintr-odată cețos și cristalin). Sînt cărți de mare tensiune intelectuală și de acută forță expresivă, ce ezită însă să se nască, să devină literatură.

A scrie literatură înseamnă însă și a simți, cu umilință, că independența totală nu este posibilă, că în mulțimea cuvintelor, ce pare atît de docilă, se află structuri de neînvins, cărora este bine, pentru arta ta, să li te supui. Aceasta ni se pare a fi fost revelația care a stat la baza romanului **Istorii** (I, 1977, II, 1978), scriere în care ambiția orgolioasă a absolutului a fost învinsă și în care, încercînd plăcerea supunerii față de ritualul inalterabil al povestirii, Mircea Ciobanu se eliberează, își consolidează pe deplin, cu dezinvoltură de artist matur, un ton și un teritoriu. Deși nu mai etalează marile ambiții ale precedentelor scrieri de a pătrunde printre lucrurile lumii, dincolo de cuvînt, **Istorii** este cea mai îndreptățită să reușească, aflîndu-se cel mai aproape de ceea ce înțelegem și simțim că înseamnă operă.

Cartea începe prin relatarea lentă, ce cuprinde minuțiozități de roman obiectiv, a unei mese oferite de Gheorghe Palada (omul născut să conducă) în noaptea spre 1 ianuarie 1959. În cursul acestei relatări sînt intercalate lungi digresiuni despre trecutul gazdelor și al invitaților, în care prozatorul acumulează amănunte cu voluptatea povestitorului, care nu se mulțumește să deducă nuanțele morale, ci

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 2-a

CONFABULE

Confidență

Făt Frumos fiind întrebat
de peștișorul de aur
pe care tocmai îl aruncase
în mare
ce și-ar dori mai mult și
mai mult
Zise :
nu-mi doresc nimic altceva
decît un zmeu de hîrtie

Iulian Neacșu

Scriitori străromâni? (I)

Iată o carte într-adevăr pasionantă : **Scriitori bisericești din epoca străromână**, de Ioan G. Coman, apărută în Biblioteca teologică a Editurii Institutului Biblic București, 1979. Simpla lectură a listei de autori comentați ne pune pe gînduri dinaintea titlului : poate fi oare vorba de o epocă străromână, în secolele IV—VI și căreia să-i aparțină un Ioan Cassian sau Dionisie Exiguus ori chiar și Ulfila, traducătorul în gotică al Bibliei ? — ca să-i numim pe cei cîțuși de puțin mai cunoscuți cititorilor mireni... Ideea de a începe istoria literaturii române cu Ovidiu și cu Cotyso ori chiar cu Orfeu nu e nouă, se știe, dar părea sortită să rămînă o simplă propunere superior trăznită. Iată însă că, în imediata ei apropiere, o idee destul de asemănătoare e luată în serios și devine carte voluminoasă, solid argumentată, oferindu-ne o demonstrație doctă, erudită, dar și plăcută lectură a unui text scris într-un elegant limbaj științific cu inflexiuni liturgice perfect acomodate. Observații pătrunzătoare unifică, dîndu-le egală elocvență, textul antic, inscripția lapidară, materialul arheologic, tradiția folclorică, datul istoric bine atestat, deducția psihologică, toate consonînd sub bagheta — era, să-mi fie iertat — să zic vrăjită — cu har, deci, minuită de eminentul filolog, clasicist și românist care este profesorul Ioan G. Coman, al cărui nume l-am găsit atît de des citat în **De la Zalmoxis la Genghis Han** a lui Mircea Eliade, cîngeneri, dacă nu mă înșel. Ideea cărții, în mare, ar fi de a include în patrimoniul și mai ales în sfera de interes a culturii românești scrierile patristice, teologice, ale unor autori ce au trăit ori s-au născut pe teritoriul de azi al României, în special în Dobrogea, într-o epocă (sec. IV—VI) pentru care nu sîntem obișnuiți să vorbim încă de vreun popor romanic necum de români, fie ei și „străromâni".

Ion Coja

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Dumitru Popescu: „PUMNUL ŞI PALMA“

Aşa cum s-a observat deja, **Pumnul şi palma** (Editura „Eminescu“, 1980), romanul lui Dumitru Popescu, manifestă într-adevăr unele aderenţe la romanul de tip camilpetrescian, în varianta actuală aparţinînd cu deosebire lui Alexandru Ivasiuc. Vizibila înclinaţie de a da curs unei demonstraţii epico-analitice din capul locului şi pe faţă, parcă, enunţată în latura logicii ei imanente, plăcerea de a percepe totul din unghi categorial şi de a „califica“ faptele, inclusiv exponenţii acestora, personajele, în conformitate cu o asemenea strategie a enunţurilor antitetice, oarecum infailibile în ordinea sensului social-uman şi politico-filosofic, înfrigurarea cu care autorul îşi angajează eroii în pasionate dialoguri ce iau forma unor cvasi-autonome divagaţii eseistice, captivante prin ardenţa lor confesivă, iată, aşadar, în esenţă, atributele ce fac din **Pumnul şi palma** o scriere de o modernitate insolită prin, aşa zicînd, „tezismul“ ei congenital. Definitorie, în aceeaşi direcţie, este constatarea că însuşi epicul de sorginte strict biografică este solicitat şi el să răspundă imperativului de a „programa“ într-un chip anume destinele individuale, înscriindu-le, fără putinţă de scăpare, pe traiectele social-politice inexorabile şi, uneori, de-a dreptul fatidice. Am spune că biografismul biologico-ereditar al romancierului de altădată, în cazul de faţă, se sublimează în derutantă matrice socio-politică investită cu puteri practic nelimitate în ceea ce priveşte definirea caracterologică a insului uman.

Marea încredere acordată unui asemenea determinism vădind o concreteţe biografică făţişă îşi are, desigur, explicaţia sa. Prozatorul pare că mizează foarte mult pe efectele procesului de dizolvare totală a biografiei spirituale, lăuntrice, în cea fenomenală. Un timp istoric tensionat şi în latura sa concret umană pînă la limita paroxistică, precum acela între ale cărui date se înscrie acţiunea romanului **Pumnul şi palma**, este de natură a pune deschis în discuţie posibila, fie şi relativă, autonomie a celor două ipostaze. De aici decurge, se înţelege, invariabilul apel la procedeul de caracterizare a personajelor prin intermediul unor minuţioase fişe biografice sau autobiografice. Acestea, de fapt, se constituie în nuclee narative apte să ordoneze întreaga materie analitico-investigativă a unui capitol sau altul şi, evident, să pună în lumină termenii ecuaţiilor ideatice, semnificaţia diagnosticelor etice, în sens larg, cuprinzător : afectiv şi erotic-sentimental, social-politic şi filosofic etc. Într-adevăr, cititorului nu poate să-i scape practica inserţiei unor extinse texte de acest gen, extrase parcă din „dosarul personal“ al eroilor. Nu mai departe, intrarea în scenă a celor doi protagonişti ai romanului, Vladimir Cernea şi Manole Suru, beneficiază de asemenea minuţioase reconstituiri. În cazul primului, sarcina respectivei operaţi şi-o asumă însuşi autorul („Se născuse în 1915, în plin război mondial, în oraşelul de margine N., din vechiul regat. Taică-său, factor poştal de mandate, îşi întemeiase o gospodărie modestă în marginea oraşului, oferind familiei o viaţă fără privaţiuni materiale umilitoare. Abia mai tirziu îşi dăduse Vladimir seama că, totuşi, truda familiei lor era clădită pe umilinţă“, etc.) Biografia lui Manole Suru, în schimb, cade în chiar sarcina lui Vladimir Cernea, prietenul său („Cernea află că Suru se născuse şi îşi trăise copilăria şi adolescenţa la Ploieşti. Taică-său fusese timplar, timplar de mobilă, un meşter foarte bun. Lucra la un atelier unde patronul trăgea la rindea cot la cot cu ceilalţi — cei mai mulţi, băieţi tineri veniţi să înveţe meseria. „Bătrînul“ — cum îi spunea Suru — avea o constituţie neobişnuit de robustă“ ş.a.m.d.). Şi mai izbitoare, în aceeaşi direcţie, este situaţia oferită de cele două personaje feminine centrale ale romanului, Delia Brudaru şi Gigi Calafeteanu. De data aceasta, mare surpriză rezidă în constatarea că, pur şi simplu, este vorba de autobiografii întocmite după toate regulile genului, pe care, nici mai mult nici mai puţin, exponentele lor le adresează bărbaţilor iubiţi ; prima, sub formă de scrisoare, lui Manole Suru („Am fost o fată foarte săracă. Fiica unei femei de serviciu rămasă de tinără singură. Bănuiesc că nici tu n-ai crescut în puf. Dar e altceva... O copilă îmbrăcată în zdrenţe, aproape mereu flămîndă, dizgraţioasă prin seriozitatea, încăpăţinarea şi umilinţa ei. Ai ştiut vreodată ce este umilinţa ? După cît te cunosc, îmi închipui că nu ! E pumnal cu două tăişuri“) ; a doua, lui Vladimir Cernea, într-un dialog precipitat, intim confesiv („Vladi, am 24 de ani. Sînt născută în 1932... într-un circ (...). Tatăl meu, turc de origine, a fost atlet. Spun a fost pentru că a murit. Maică-mea trăieşte. Ea e unguroaică. A fost şi ea acrobată, şi mai tirziu îmblînzitoare de tigri. Cum ţi-am spus, m-am născut în circ şi mi-am trăit copilăria în această lume. Pînă la virsta de 7 ani am călătorit prin toată Europa — poate că ai auzit de circul «Ursus»“).

Susceptibil, într-o anumită măsură, a fi suspectat de stereotipie, cu mai multă atenţie privit, însă, procedeul îşi dezvăluie funcţii subiacente extrem de semnificative pentru înţelegerea paradigmei gnoseologice a romanului şi, nu mai puţin, pentru definirea formulei prozastice în virtutea căreia el se structurează.

Este adevărat că, pînă la un punct, autorului i se poate reproşa absenţa unei mai nete decizii în conducerea „jocului“ dintre text şi subtext, în aşa fel încît ceea ce am numi operaţia de defetişizare a unuia din cele mai stranii poncife ale „obsedantului deceniu“ — „dosarul“ — să se producă într-un mod şi mai deschis. Lectura disociativă, analitică a scrierii sugerează totuşi, cu subtilă pregnanţă, că adevăratul şi interesantul ei „artificiu de creaţie“ aici se află, în tentativa romancierului de a lucra cu inseşi formele „romaneşti“ sui-generis în ale căror tipare procustiene perioada istorică descrisă îşi consumă actul de evaluare a fiinţei umane. De altminteri, să reţinem că şi cealaltă importantă formă „romanescă“ — şedinţa de demascare politică, cu „scenariul“ ei diabolic dinainte elaborat, asiduu solicitată şi ea în „obsedantul deceniu“ — este valorificat de autor în aceleaşi scopuri. Artisticeşte, beneficiul tras de pe urma acestui dificil şi ingenios procedeu — un procedeu pe care l-am numi, în termeni călinescieni, al „uitării“ în model — este mai presus de orice îndoială. Ce ni se pare cu deosebire relevabil stă în faptul că, adaptîndu-se în chip organic o asemenea metodă de lucru, este asigurată interioritatea punctului de interferenţă a fluxurilor narative, sursa materială a tuturor celorlalte elemente constituente ale demonstraţiei romaneşti. Firească, în prim plan se situează personajele, în speţă Vladimir Cernea şi Manole Suru. Din unghiul lor privit, romanul lui Dumitru Popescu este un extins şi ototcuprinzător dialog de tip socratic, în a cărui materie se resorb, în sincronia şi diacronia lor, aproape toate momentele epice componente, dincolo de biografismul lor mai mult sau mai puţin autonom.

Investiţi cu atributele aparent divergente de făptaşi, de martori şi de judecători ai vieţii de pe scena istoriei (privilegiu sublim şi dramatic al militantului politic comunist), Vladimir Cernea şi Manole Suru sînt, literalmente, somaţi a da seama, prin destinul lor individual, asupra destinului semenilor lor. Circumscris în contextul tematic căruia îi aparţine (cum prea bine se ştie, un context tematic „ilustrat“ deja de un însemnat număr de opere memorabile), romanul **Pumnul şi palma** îşi dezvăluie noutatea de viziune datorită tocmai acestui mod de implicare complexă a personajelor în problematica epocii. Dramatismul existenţial al biografiei fiecăruia dintre cei doi protagonişti îşi are sursa în violenţa cu care se confruntă între ele conştiinţa libertăţii politice individuale cu acutul şi inexorabilul simţ al răspunderii nemijlocite pentru tot ce se petrece în jurul lor, la scara întregii vieţi social-umane. Remarcabilă, în acest sens, este ideea prozatorului de a pune în valoare marea temă a eroilor centrali mai puţin prin intermediul incursiunilor epice de aspect extins panoramic (fresca social-istorică) şi de a miza, în schimb, pe impactul sensibilităţii lor umane şi al conştiinţelor politice cu biografiile personajelor situate în plan secund. Extrem de semnificativ este, deci, de a urmări tocmai acest complex raport de dependenţă reciprocă, de interdeterminare a stărilor de conştiinţă.

Deocamdată, ne aflăm doar în prezenţa primei „cărţi“ a romanului **(O dimineaţă înşelătoare)**. De aceea, ne place să credem că suspansul ce planează asupra modului în care sînt rezolvate o parte din „înţelenirile“ celor doi eroi cu semenii lor, cu biografiile acestora, va fi înlăturat în viitoarele „cărţi“ ale ciclului, făcîndu-se, astfel, loc unor rezolvări într-adevăr conforme cu datele iniţiale ale problematicii romanului. Acordăm această încredere, mai ales lui Vladimir Cernea. Disponibilităţile lui afective şi morale, realmente cuceritoare (chiar dacă nu arareori primesc forma unor exprimări excesiv patetice, de altfel, un cusur stilistic cu oarecare frecvenţă pe cuprinsul scrierii), grefate pe un fond sufletesc melancolic şi dilematic, sînt, fără îndoială, apte pentru asemenea încercări limită. Cît despre Manole Suru, rămîne de văzut dacă apăsătoarea impresie de rigiditate sentenţioasă a psihologiei personajului ţine de aparenţă sau nu, spre a ne putea da seama dacă eroul e capabil a-şi asuma la modul trăirii intime drama timpului istoric.

Cu această primă „carte“ ce deschide o elaboraţie epică mai vastă, Dumitru Popescu se angajează la o demonstraţie romanescă de anvergură, menită a contribui, cu legitim orgoliu artistic, în cunoştinţă de cauză, la diversificarea tipologico-tematică a genului.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

Prima încercare

Între versurile Piei Olaru şi recentul ei roman legătura este într-un fel de atracţie prin respingere : spaţiile solitare conturate în **Grele cuvinte**, dominate de un eros boreal, lucid în contemplaţii şi echilibrat în ardenţe, capătă densitate în materia epică, devenind substanţa unor personaje cu destin linear pînă la un punct şi aflate dintr-o dată în centrul unor nuclee tensional-opţionale. Ceea ce reprezenta în cadrul poetic fervoare reţinută în numele unei luciditări uşor sceptice, devine acum focar interogativ generînd mutaţii de conştiinţă şi comportament. Distanţa este aparentă numai, pentru că factorul emoţional al **meditaţiilor** poetice devine substanţa **evenimentelor** epice, acţionînd radiar pînă la un moment, dar reducînd destinele eroilor la acelaşi numitor : singurătatea, cauzele şi legile ei, efectele în plan psihic şi social ale acesteia. Dacă substanţa este, fără îndoială, extrem de generoasă, codificarea ei în tiparele limitate ale unor teze şi lăsarea acestora în stadiul de schiţă, neaprofundate şi nuanţate, anulează forţa de convingere a ansamblului, făcînd ca **Drumul spre Steaua Polară** să devină imaginea numai a unor certe posibilităţi romaneşti, nu şi a unei reuşite depline. Între teză şi substanţă se află dilema acestei cărţi şi a nu cerceta ambele unităţi, relevînd calităţile temei şi trecînd cu vederea inadecvarea lor la forţa de constringere a tezei ar fi o greşeală, ca şi operaţiunea inversă, dealtfel. Aşadar !

Centrul de greutate al cărţii este Corina Sandu, amestec de sfială şi senzualitate, inteligenţă şi sobrietate, rafinată şi lucidă, cu o candoare dezarmantă, dar cu puterea de a-şi asuma pe deplin trăirile, acţionînd fără şovăire conform intuiţiilor şi impulsului. Mariajul, neînchegat niciodată pe de-a-ntregul, al părinţilor ei (Sia şi Gabriel), construit pe o falsă armonie şi rupt în cele din urmă, aliat cu firea, voluntară dar sensibilă, a Corinei, generează însingurarea acesteia. Însă — lucru esenţial — o însingurare armată cu forţa credinţei în sine. Această simplitate puternică întîlneşte însingurarea debusolată a lui Dan Velea, şi el rod al unei căsnicii întreţinute mai mult formal, tinăr superb, dar ratat profesional, înrobit unei existenţe de boemă apatică, profesor neprezentat la post şi consumîndu-şi idealurile sleite într-o mansardă obscură. Întîlnirea celor doi şi unica lor noapte împreună vor topi independenţa singuratică a Corinei şi abulia lui Dan, implinirea lor fiind dublată în plan epic şi moral de destrămarea cuplului Sia-Gabriel şi de instrăinarea Corinei de mama sa, aflată deja în pragul unei noi căsnicii. Pînă aici calităţile autoarei se fac remarcate, relaţiile ce string ansamblul fiind abil şi revelator organizate.

Aici intervine, însă, teza, cea care videază substanţa epic-psihologic acumulată : Corina (de profesie stewardesă) moare într-un accident, devenind ceea ce se numeşte un **sacrificiu necesar** validat **din punctul de vedere al tezei,** dar total inadecvat **ansamblului epic.** Moartea ei va genera criza de conştiinţă a lui Dan, gata să reia drumul pierdut pentru a fi demn de imaginea pură şi încrezătoare în viaţă a Corinei, alături de criza de conştiinţă a părinţilor, reuniţi în faţa pierderii fiicei şi de momentul de adevăr dintre Dan şi părinţii săi. Un complex forţat şi artificial de factori evenimenţiali, care contravine nucleului psihologic-afectiv şi al căror just raport ar fi necesitat — spre o elucidare concludentă artistic — un spaţiu mult mai întins. Cum spuneam, a trece cu vederea calităţile autoarei şi a supralicita acest din urmă aspect înseamnă a nega cărţii certele posibilităţi narativ-introspective pe care le are. Echilibrul şi precizia în urmărirea traseelor interioare, economia pertinentă a detaliilor, siguranţa punctării stărilor de „trecere“ psihologică şi intuiţia exactă a reacţiilor emoţionale sînt principalele calităţi ale unei simplităţi pregnante prin sine însăşi. Montate în cadre epice pe măsură, aceste calităţi vor certifica pe deplin un talent epic demn de tot interesul.

Dan C. Mihăilescu

---

viaţa cărţilor

poezia

Simţul muzical

● **Din clasa ironicilor,** în gustul lui N. Prelipceanu, aci cu inventivitate barocă, este şi Nicolae Neagu *), liric în aparenţă melodramatic (căci evocă amorul fatal, despărţirile furibunde, „iubirile particulare“) şi torenţial în versificaţie, cu un îndubitabil ingeniu asociativ. Totuşi, nota lui nu este profunditatea conţinutistică pe canal filozofic căci poetul nu cugetă în sudori despre univers şi absolut, n-are temeri şi spaime sublimate în chip abil în ironie metafizică. El este un baroc ingenios, de formulă muzicală, ca şi Gh. Magheru şi voind a scoate dintr-o materie lirică iniţial comună şi romanţioasă mari iluminaţii de limbaj. Însă muzicală aci este însăşi prozodia căci poetul simte ritmic şi tropăitor, bătînd măsură galopantă cu piciorul, în aşa chip încît ceea ce lipseşte din substanţa originară este umplut cu sonorităţi pur complementare : „Şi, iarăşi, să te mai aud aş vrea / prin aerul cu pirtii şi planoare / stai în auzul meu, u-li, u-la / ca într-o cazemată de ninsoare ; / e tot mai imposibilă, mai grea / această seară, ah, îngrozitoare)“. Muzică exterioară este şi în acest exerciţiu liogramatic, constînd în repetiţia unei rime unice pe întinderea întregii producţiuni : „Era un timp diradurin ; / arbustul înflorea din plin. / păştea, prin preajmă, Baldovin / luminăricâ şi pelin / iar domnişoara Vidrighin / mai suferea de jar şi spleen. / Diradura, şoptea, nu vin / decît, o doamne, pe senin / trimisii prinţului divin / dar uite, plouă, vai, hain“.

Din astfel de invenţii este întocmită esteticeşte balada şi Nicolae Neagu ne-a dat, în urma lui M. R. Paraschivescu, cinci, şase „cîntice“ de mahala, izvorîte din folclorul Bucureştilor periferici, cu acea inimitabilă unsoare antonpannescă („nina-lina, şi na-nina“, „balada logofătului Căpistere care n-a avut muiere“, „dadă, doică, mandă, maică“) Cîte o strofă-două sînt calculate cu echerul „cînticelor ţigăneşti“ care scot efecte din neologism în mediul încult : „şi se-neacă, încă, şi / nodul junghiului mai strins e / de aceea nu tuşi, / nu tuşi şi nici nu plînse / Însă gîndul gropii, iar / o cuprinde şi persistă / se şi vede-ntr-un ferpar / un ferpar cît o batistă“. O baladă redusă la melodie pură şi cu un epic ermetic este „zicerea“ şi Nicolae Neagu a produs citeva astfel de „ziceri“ („zicere de amin“, „zicere de neică“, „zicere de cucurigu“) care sînt ale unui Ion Barbu mai gureş.

Însă impresia de baroc ingenios rămîne, precum în asemenea invenţii care sar peste limba inteligibilă, făcînd din cuvinte o materie elastică pe care prozodia o întinde cît este de trebuinţă : „Cucu-rigu-rigu-rigu-cucu-rigu / vezi-mă cînd strigu : / şade-n cataligu / ca-n călcii dirligu, / ca-n belciugcirligu / ca-n susan covrigu / chioru lu Năvligu / pus să-i ia cîştigu / şi-l mursică frigu, / ploaia, pipirigu“. Un efect muzical, de felul încantaţiei, rezultă şi din acele interjecţii, strigăte de adoraţiune sau ah-uri vide de sens imediat însă cu un conţinut sufletesc neîndoios : ehei, vai, o, io-la-li, io-la-le, io-li-la“, ah, vezi ? „ai, ai, ai“ (spaniolеşte) „zum ! zum !“, „lir ! lir“, „pin ! pin !“, „pa-ri-bu-ra, pa-ri-bu-ra, pa-ri-bo-ra-la“ şi aşa mai departe.

„Muzicalismul“ lui Nicolae Neagu, dedus din rimă, versificaţie, sunet pur, interjecţie, asociaţiune fonică, eliberate de jugul înţelesului se exprimă paradoxal şi sub o formă grafică şi nu doar sonoră, la citirea cu voce tare. Poetul a imaginat un sistem insolit de accente lirice, scriind cu litere mari cîte un cuvînt sau o expresie, iar altele în cursive, voind să arate că sensul lor ar depinde în principal de acestea. Deşi la lectură sublinierile „sar în ochi“, cum se zice, totuşi procedeul ţine tot de muzicalitate şi, după cum unele note ori fraze muzicale au pe portativ altă cantitate, aşa şi aici, căci Nicolae Neagu a explorat pînă la ultimele consecinţe latenţele fonice ale poeziei văzută în absolut. Ca şi Matei Gavril, Romulus Vulpescu, Vasile Constantinescu, Nicolae Neagu este în esenţă un liric al ironiei revărsată asupra limbajului în ce are el fundamental şi prin aceasta un „experimentalist“ moderat a cărui producţiune şi reţine.

Artur Silvestri

*) **Nicolae Neagu : „Suvenire“, Editura „Eminescu“, 1980.**

„Iubirea, în esenţa ei“

● **Un tradiţionalism** formal cultivă Corneliu Vadim Tudor în noul său volum *) care reuneşte trei cicluri de poeme, cele din urmă în proză. Tradiţionalism în ultimă instanţă nu numai formal, ci şi tematic, din care se naşte o lirică celebrantă, animînd imagini globale, sintetice, emblematice. Corneliu Vadim Tudor, a optat pentru formula unui romantism uneori cu sonorităţi preeminesciene, clamoros şi patetic : „Nu ştiu, poate şerpii ploii / poate-austrul muşcător / mi-i evocă-n noaptea asta / pe-nalt prea jertfirea lor / ei au chip de ceară verde / trupul ca un fum inalt / numai rănile-i mai leagă / de tărimul celălalt / şi tot vin pe cai de forma unor lacrimi de smarald / le ţişnesc de sub bandaje / gheizere de singe cald / iar în încleştarea gurii / au pămînt jilav de flori / ochii lor-luceferi tragici / arşi sînt de-un fantastic dor / vă cunosc, le spun, voi sînteţi / cei viteji, şi buni, şi sfinţi, cei care-au plătit cu viaţa / libertatea ăstei ginţi“.

Tematic, cel puţin în ciclul **Ţara în iarnă,** predomină evocarea şi elogiul evenimentelor **(La marea unire)** şi figurilor istorice **(Portretul lui Bălcescu la tinereţe, La Eminescu),** în care celebrarea îmbracă acelaşi stil voit arhaizant, cu forme care sugerează un spirit aproape paşoptist : „Înzăpezite-n veacuri sînt încă străzi şi case / ce agrăiesc şi astăzi de toţi acei bărbaţi / ce-au pribegit zadarnic spre minţuirea ţării / şi s-au întors mai aprigi şi mai încrincenaţi / toate acestea, însă, s-au spulberat deodată / ca putregaiu-n focul cel purificator / cînd la calenda unui înmiresmat decembre / bătuse deşteptarea şi pentru acest popor“. Se manifestă curent apetenţa pentru accentul festiv şi pentru modalitatea imnică, definitorii pentru toată lirica patriotică pe care o conţine volumul : „E-o toamnă fără seamăn ! Luciţi mai tare astre / voi, flori îmbălsămate, mai pur vă înălţaţi / mai viu să cînte orga din inimile noastre / din Dunăre şi pînă în piscuri de Carpaţi / în lungi armuri de raze şi-n lauri argintii / şi vă urăm cu toţii, din suflet să trăiască / fiinţa cea eternă a maicii Românii“.

Anotimpurile ţării îşi găsesc echivalenţe simbolice, ele constituind unul dintre motivele cele mai frecvent exploatate : „Începe astrul iernii măreţ să se topească / treptat îi simţi cum arde pe-al primăverii rug / şi-n urma lui rămîne o ţară românească / mai pură şi mai plină de semne de belşug / această iarnă aspră a fost un dar al firii / urcînd pe cai de jertfă dintr-un trecut ocult / prin gura ei, pesemne, pelasgii şi ilirii / ne-au spus ce ierni domniră la Dunăre, demult“. Lirica primului ciclu, exclusiv patriotică, este mesaj direct, discurs destinat agorei pentru împrejurări sărbătoreşti, şi ca atare retorică.

Cel de-al doilea ciclu, **Epistole vieneze,** care dă şi titlul volumului, conţine sonete cu caracter meditativ-elegiac, cel mai adesea interogativ, pe tema iubirii, tinereţii, morţii, timpului. Uneori sonetele aparţin registrului confesiv, privirea se întoarce în sine, întrebarea vizînd destinul personal : „Îmbătrînesc, încep să se închege / inele noi pe trunchiul meu bogat / tu, tinereţea mea fără de lege, voi apuca să te mai văd vreodat ? / eram aşa nebun ! un sclav şi-un rege / în carne deslueşeam cum mi se bat / plutea un gust de fragi şi ploi pribege / prin universul meu înfiorat“. Fiind „scrisori“ din străinătate, sonetele sînt construite uneori pe tema nostalgiei solemne a locurilor natale. „Acum e-o noapte sfîntă la Viana / zăpada-i pură, clopotele curg, / iar îngeri gotici îşi aştern pulpana / pe luxul păşnic al acestui burg / / e luna-n cer o lampă de murano / suflat cu-argint îmi pare domul azi — / Dar eu sînt trist aici şi-mi cînt în van o / colindă din Ardeal, vuind a brazi / / îmi este dor de legea mea sfinţită / în mir, parimii şi odăjdii vii / veghind prin veac a neamului ursită (...)“. Între laudă, binecuvîntare, elegie şi interogaţie, discurs intim sau epistolă celebrantă, sonetele îmbracă acelaşi limbaj tradiţionalist, accentul vizînd mesajul, iar nu imaginea.

Poemele în proză aparţin altui registru, scriitura devenind mai înfloriţă, mai colorată, manifestîndu-se capacitatea feericului, imagismul preţios, dar şi intenţia moralizării în „tablete“.

Sultana Craia

*) **Corneliu Vadim Tudor : „Epistole vieneze“, Editura „Eminescu“, 1979.**

---

critica

Singurătatea lecturii ?

● Daniel Dimitriu *) propune criticului modelul lui Robinson Crusoe. Naufragiatul solitar, ajuns pe insula literaturii, va învinge necunoscutul şi va da un sens existenţei sale, devenind întreprid, dobîndind în relaţie cu lumea ce-l înconjoară acea sagacitate a judecăţii şi acţiunii care nu se sfieşte să găsească şi să valorizeze pe cont propriu lucrurile care au fost deja găsite. Singurătatea lecturii înseamnă „lectura care nu foloseşte sau uită deliberat experienţa altor lecturi“... „sentimentul descifrării unui text nou mereu proaspăt, fie că textul cu pricina e prima oară tipărit, fie că are în spate un destin şi mii de pagini, biblioteci întregi care i-au fost consacrate“ Lucrurile se complică în această profesiune de credinţă care stabileşte, în mod grăbit, semnul analogiei între cartezianism, experienţa lui Robinson şi lectură, mai ales că ne interesează mai puţin „supravieţuirea“ criticului cit manifestarea lui plenară, neredusă la condiţia omului civilizat, obligat printr-un accident să se „sălbăticească“ şi să redescopere pe cont propriu roata. Astfel de naufragii pe insule pustii au costat mult literatura română. Oricît de solitar s-ar vrea criticul, foiletonistul ori exegetul — n-am prejudecata genurilor ci numai a vocaţiilor perfectibile — el este mereu solidar cu o civilizaţie şi o cultură pe care nu poate să le pună între paranteze, cînd citeşte o carte şi nici să le „uite deliberat“. Căci Robinson n-a pus între paranteze Anglia şi nici n-a uitat-o programat. Dimpotrivă, viaţa lui pe insulă a fost o continuă reamintire şi punere în practică a unor legi de civilizaţie, culminînd cu populărea insulei cu animale şi oameni, deci cu un gest fundamental împotriva singurătăţii. Ajunşi la pledoaria lui Daniel Dimitriu pentru singurătatea lecturii — care mai înseamnă la el ingenuitate şi curaj, intuiţie a valorii, lectură zero, aşa cum există scriitură zero, adeziunile şi delimitările noastre faţă de paginile acestei cărţi s-au precipitat. E clar că adeptul literaturii zero va fi un bun foiletonist, un interesant analist, un iubitor al judecăţilor tranşante, plin de vervă în polemici, refractar la istorie literară, eseu, teorie, poetică, stilistică şi estetică. În articolele aflate sub conul de umbră al istoriei literare **Înapoi la înaintaşi** şi **Violon d'Ingres,** Daniel Dimitriu descoperă, pe lîngă nuanţe noi, multe lucruri deja rostite despre poezia lui Alecsandri, Macedonski, Bacovia, Camil Petrescu, Zaharia Stancu şi Vladimir Streinu, pe un drum personal, nu fără valoare. Citite separat, articolele lui Daniel Dimitriu sună interesant, au adesea dreptate şi autonomie. Dar prin acumulare ele repetă prea mult aceleaşi **evidenţe** despre poeţi diferiţi. Atitudinea polemică, cu rezultate pozitive pe fragmente întinse (articolele despre Ion Gheorghe, Grigore Hagiu şi cele din capitolul **Conul de umbră)** dezechilibrează, prin discontinuitatea perspectivelor, întregul şi panorama. Descoperi mai multă înţelegere pentru Grigurcu şi Vasile Vlad decît pentru Doinaş. Poeţii „dulcelui stil“, sînt aduşi prea repede, la numitorul comun al antitezei „suavitate-masivitate“, „fragilitate-duritate“. Există o netezire a valorilor prin proliferarea „virfurilor“ cînd e vorba de anii şaizeci. Surclasări şi subminări involuntare. Dar şi idei corecte precum aceea că n-a existat un vid între poezia interbelică şi cea postlabişiană, accentuînd, cu bun simţ, soluţiile de continuitate şi sincretism în lirică. Citite separat, dăruite singurătăţii lecturii, articolele lui Daniel Dimitriu sînt interesante deşi discutabile. Cartea, care abolеşte singurătatea lor, obligîndu-te să le citeşti împreună, le smulge avantajul de a fi insule solitare şi autonome, fragmente desprinse din vase de cultură diferite.

Doina Uricariu

*) **Daniel Dimitriu: „Singurătatea lecturii“, Editura „Cartea Românească“, 1980.**

Urmare din pag. 1

ISTORIILE POETICE

vede culorile şi volumele, adulmecă mirosurile, pipăie reliefurile şi netezimile. Sînt acumulate detalii şi caracterologii, în stil balzacian, deşi autorul, atent din instinct la efectele de expresivitate, pune neîncetat piedici în calea unei eventuale lecturi naive, care ar urmări mecanica simplă a desfăşurării unor întîmplări. Astfel, consecuţia timpurilor verbale este forţată într-un mod savant, recurgîndu-se la alternanţe neuzuale, în cadrul cărora frecvenţa mărită a perfectului compus dă textului un aer neobişnuit, de gravură învechită, contemplată de la distanţă, cu o detaşată curiozitate. În plus, aparenţa de roman tradiţional, despre care ar putea fi vorba în primele pagini, este anulată de comentariile naratorului, ce acumulează subtile consideraţii de moralist, în care o uşoară ironie se face simţită. Iată portretul moral al unei intermediare : „Din instinct Chiva se fereşte să cunoască în amănunţime. O birfitoare de rînd ştie mai multe lucruri cu privire la viaţă decît ea, dar birfitoarea este o colecţionară de cazuri, o circotaşă. Chiva construieşte. În birfitoare se întrupează însăşi tentaţia disoluţiei ; şi ea este, la temelie, o intermediară, dar una pierdută din pricina prea întinselor cunoştinţe despre om. Chiva cultivă vagul. Precizările ei, într-un elogiu, pot fi probate oricînd. Şi, totuşi, adevărul nu intră decît în preocupările birfitoarei. În gura Chivei adevărul capătă răsunetul delaţiunii“. După cum se vede, la un nivel rudimentar Chiva este o avocată, iar birfitoarea o filozoafă.

Pe fondul unei capacităţi reale de pătrundere psihologică, vocaţia lui Mircea Ciobanu pentru modificarea parabolică a verosimilităţii are cîmp liber de acţiune. Este un aspect întîlnit şi în scrierile anterioare, care dă o amprentă de neconfundat. Autorul este pasionat de conştiinţe, de nuanţele psihice care însoţesc convieţuirea, precum şi de fenomenele ce ţin de psihologia de grup. Aparenţele fizice şi sociale nu i se par esenţiale (dar nu le neglijează cu totul). Gheorghe Palada, una dintre apariţiile în jurul cărora gravitează romanul, este o persoană incertă din punct de vedere social. În schimb, psihologia sa este, în linii mari, autentică. Şi alte apariţii umane, ale căror acţiuni sînt vag artificializate, cu efecte poetice, au motivaţii psihice surprinse fără greş. Din cuprinsul romanului pot fi desprinse multe strălucite aforisme despre natura umană.

Putem vorbi, astfel, despre trei nivele ale romanului. Mai întîi, povestirea savuroasă a unor episoade de cronică bucureşteană a deceniilor din prima jumătate a secolului nostru, apoi, observaţiile de psihologie. În sfîrşit, nivelul parabolic, ale cărui concretizări beneficiază de fundalul format de primele două. Unele dintre întîmplările prin care trec personajele au tîlc filozofic, mai clar sau mai ascuns. Dar, aspect important, ce delimitează **Istoriile** faţă de scrierile anterioare ale lui Mircea Ciobanu, apar şi destule istorisiri relatate numai pentru plăcerea de a povesti. Acestea au un efect bun : temperează, prin pură expresivitate estetică, uscăciunea inerentă a deducţiilor şi a intuiţiilor moraliste.

Una dintre parabolele memorabile îl înfăţişează pe Gheorghe Palada, conducător al unei antreprize de construcţii, pus în faţa dezordinii cronice a şantierului său. Acesta intuieşte că anumite fenomene sociale nu pot fi combătute decît prin aşteptarea consumării lor integrale şi prin apariţia unor forţe de opoziţie în chiar grupul uman respectiv : „Nu-i mai rămînea decît să aştepte — şi aştepta ca dezordinii, acum ajunsă la paroxism, ei înşişi să-i pună capăt, sătui de libertate şi după cum îi vor duce mintile : mai rău decît fusese, oricum, nu putea să fie, iar înşii fără căpătîi, dacă jubilau — avînd acum şi proba materială că propria lor condiţie a devenit, fătiş, un denetăgăduit loc comun — jubilau presimţind sfîrşitul hăläduielii : acum aveau îndreptăţire întreagă bătaia pe umăr, rînjetul, vorbirea de sus, luarea peste picior, clipirea complice din ochi şi cite alte asemenea feluri de a spune celui mai bun că dezvăţul de muncă e o necesitate — îndreptăţire însă pentru o singură, parcă nemaiisprăvită zi de vacarm“. O altă parabolă, ce merită a fi amintită pentru subtila intuiţie politică de la care porneşte, este cea pe care am numi-o „a tiranului scrupulos“. În ea este înfăţişată căderea unui anume D.D. Han, care nu ştia că cel care are în adevăr chemare de conducător trebuie să ştie să treacă peste anumite amănunte : „Atunci Gheorghe Palada fu martorul unei neobişnuite reacţii. Ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, cîţiva dintre tinerii proiectanţi au început să-l laude pe D.D. Han : întîi pentru propriile lui iniţiative şi, treptat, dar cu tot mai multă insistenţă, pentru iniţiativele lor înşile. În curînd, D.D. Han înăspri regimul de viaţă din atelier. Jocul se alcătuise parcă din nimic — şi Gheorghe Palada îi urmărea febril înaintarea spre deznodămînt. În atelier nimeni nu mai clintea un deget fără aprobarea inginerului : ca şi altădată, de fapt, doar că, de la o vreme, nimeni în preajma lui nu mai gîndea. D.D. Han ducea de unul singur povara proiectului. Slăbea ; obrazul i se alungise ; grav cîndva şi sever, acum inspira mila, dar şi zîmbetul : coborîse cu supravegherea la joasa foggăire a mărunţişurilor, şi autoritatea lui îşi pierdea pe nesimţite obiectul [...] D.D. Han fu destituit în curînd şi fără prea multă vorbă“.

Un alt aspect al romanului, pe care l-am amintit, constă în abilitatea difuzării cuvintelor de înţelepciune în masa unei proze colorate, printr-o scriitură rafinată, ce tinde să transforme ansamblul într-o ţesătură de mare artă. Apare astfel efectul fascinant al unei relative independenţe a vorbelor. Devenite poezie, ele se organizează în autentice poeme, în care epicul, consistent în sine, tinde să treacă pe planul al doilea, lăsînd cale liberă de manifestare expresivităţii poetice. Semnificativ este extraordinarul tablou al secetei, ce se iveşte spre sfîrşitul volumului al doilea. Dincolo de înfăţişarea realistă a detaliilor, prozatorul aruncă asupra întîmplărilor un văl de poezie.

„Un neobosit spirit de acțiune în raza altruismului social domină în poezii, voința de a fi mereu tu însuți și curajul devoțiunii pentru ceilalți se conjugă într-o cuprinzătoare viziune maternă, poetică prin tensiunea desconspirată de cuvinte și, iarăși, prin firescul și violența trăirii printre fenomene".

LAURENȚIU ULICI

„Poeta este fascinată de realitate și nu de literatură și de aceea are curajul să se exprime direct, cu o sinceritate dezarmantă".

A. GEORGE

„Ileana Zubașcu înclină cu bună știință spre asprimea tăioasă a cuvîntului, nu spre frumusețile lui contrafăcute, spre o realizare sigură a comunicării cu lumea îndepărtată, lume care se va simți în curînd obligată să se apropie și să vadă poezia la ea acasă, să vadă femeia în demnitatea ei simplă făcînd tot ce trebuie făcut în clipele unei singure vieți".

CONSTANȚA BUZEA

„O mare conștiință de poet și de om se ascunde în mica plachetă a profesoarei Ileana Zubașcu, unde vom găsi totodată o autentică forță lirică prinsă într-o impresionantă încleștare cu solicitările imperioase ale vieții și ale artei".

VICTOR FELEA

ileana zubașcu

Ființă în ființă

(POEM DRAMATIC, FRAGMENTE)

1

Dacă aș fi măcar pe pămînt, îngropată-n pămînt
dacă s-ar fi crăpat pămîntul și aș fi fost înghițită de el
nu mi-ar fi fost așa teamă de moarte,
aș fi știut cel puțin că-s îngropată-n pămînt
din mine vor crește ierburi înalte poate chiar primăvara aceasta
și rădăcinile viitorilor arbori se vor înnoda chiar după oasele meie
ca ancorele marilor vase aruncate pe țărmuri străine
dar aici zac între pereți de ciment
sub drugi de oțel încilcită în cabluri
între pietre inerte lipsită de cea mai elementară speranță de viață.
Nu numai că nu voi ajunge să pipăi lumina cu ochii
dar nici măcar trupul meu după moarte
nu va avea parte de triumfătoarea viață a ierbii.
Cumplite sînt clipele acestea din urmă de luciditate și viață
cînd caut cu deznădejde să aflu măcar cu propria mea moarte
o cît de măruntă speranță, o șansă infimă de-a mă mai întoarce
măcar cu trupul meu putred în marele circuit al vieții.

Grinzile colțuroase de beton și de fier
sînt făcute de om și deși mă apasă pe coaste strivindu-mă
îmi amintesc cel puțin de oameni. Dar unde sînt oamenii ?
Au mai rămas undeva oameni, au mai rămas oameni în casele lor
sau lumea întreagă s-a ruinat și doar cîteva vieți au rămas să se tînguie
asemenea mie în văgăunile acestea cumplite
de pe fundul memoriei lumii ? Poate pămîntul întreg e-n ruină
apele și-au ieșit din mătcile lor
focul se revarsă pretutindeni din mistuitoare obîrșii
și petrolul pămîntului arde, cărbunii pămîntului s-au aprins
gazele lumii au explodat și eu însămi, acum, sînt în aer plutind
într-o așchie de pămînt împroșcată în ceruri
sau poate m-am prăbușit fără scăpare în fundul pămîntului ?
O, nu cumva sînt ultima ființă ce-a mai rămas în viață pe pămînt
și a căzut asupra mea blestemul de a plînge
pentru întreaga omenire moartă ? Dar ce plîns e acesta
și ce izvor de lacrimi cînd nu-i nici o ureche să-mi audă plînsu-mi
și nu există înafară lume ci totul e fără scăpare înăuntru ?
Chiar pietrele acestea ce mă apasă poate sînt înăutrul meu
poate nici vocea mea nu sună înafară
ci numai înăuntru o vorbesc și o aud gîndind-o
iar gîndurile nu se mai îmbracă în sunete și în cuvinte
ci se gîndesc ele pe ele înăntrul lor.
Atunci nici moartea n-are rost s-o mai aștept ca pe-o speranță
nici măcar ea nu vine dinafară ci dinăuntrul meu
o simt cum crește dinăuntrul meu tot mai puternic.
Dacă nu-i nici o cale de-a vorbi cu cineva de-afară
ci numai șansa unică de a mă prăbuși puternic înăuntru
spre moartea mea ce crește către mine
atunci măcar așa cutremurîndu-mă pînă la fund
și prăbușindu-mă pînă la ultimul meu înăuntru
printr-o fisură a ființei mele poate voi evada
afară. Parcă sînt vie în pîntecul unei mame ucise
parcă sînt moartă în pîntecul mamei care mă naște
și parcă mama aceasta e în pîntecul mamei sale
așa sînt de înghesuită
parcă strămoașa mea e în pîntecul următoarei strămoașe
și parcă întreaga materie a universului
e în pîntecul celei dintîi născătoare
așa sînt de singură în imensitate, întunecime, tăcere.

Dar aerul ? Cum n-am știut ? Aerul vine dinafară
cu siguranță vine dinafară.
Înseamnă că există înafară. Unde ? Dedesubtul meu, deasupra
sau poate înăuntrul meu, de-acolo vine aerul acesta ?
Cine să-mi spună dacă nu cumva plămînii mei
s-au adaptat atît de mult la „situația reală"
încît nici nu respiră aer ci de-a dreptul întuneric
noapte fără aer, moarte absolută, absolută, absolută.
Poate respir sufletul pietrelor
miasmele care-au ieșit din trupul omenirii.
descompuse.
Nu mă respir cumva pe mine însămi doamne !
Plămînii ce se respiră pe ei înșiși ?
Ce face dumnezeu în clipa asta ? Nu-l invidiez, desigur
stă ca mine înfundat în ceruri în absolutul de dincolo de lumină
așa cum trupul meu e înghesuit aici
în întunericul pe care-l pot numi eu însămi.
Acum ca dumnezeu sînt și eu una cu întregul și nimicul veșnic
parcă as fi la începutul lumii
și toate trebuie să prindă formă din ființa mea
întîi lumina și apoi semințele a tot ce este viață în lumină.
Cît de cumplit e începutul lumii,
o, biata mea dumnezeire, desăvîrșită în singurătate !
În fața ei sînt om iar omul e un ideal
pe care nici un dumnezeu nu-l va atinge.
Sînt om
Ce măreție
Îmi ajunge.

2.

(tu ai fost totdeauna elevul conștiincios, ți-ai făcut temele exemplar, n-ai fugit niciodată de la ore
de cîte ori te-am scos la răspuns ai luat numai nouă sau zece
n-ai copiat niciodată la teze, nu te-am prins fumînd
n-ai fugit noaptea din internat, nu ți-ai ascuns băutura
în dulapul cu haine – dulapurile verzi de pe coridor –
ești elevul model, nu ne pui nici o problemă
școlărița conștiincioasă din prima bancă
ai totdeauna uniforma călcată, cordeluța curată pe frunte
toți îți zîmbesc, îți citesc numele prin referate
te dau ca exemplu, îți duci toate sarcinile la îndeplinire
ai scris la timp articolele de la gazeta de perete
într-un cuvînt ești un element de excepție.
Însă lupta noastră se dă cu cei mulți. Mediocri.
Cei care rămîn mereu corigenți la cîte ceva,
trebuie să trimitem după părinții lor să vină la școală
să stăm de vorbă cu ei în această privință, să le cerem părerea
fiii lor iar au chiulit de la ultima oră
trebuie să-i chemăm în cancelarie în fața consiliului profesoral
să vedem ce au de gînd în continuare
iar au făcut scandal la dansul de sîmbătă, s-au bătut
cu cei de la clubul „Minerul", nu credeam că sînt în stare să fure
dar asta-i, zilnic ne pun noi probleme. Sînt elevii-problemă.
Probleme pe care noi trebuie să le rezolvăm favorabil
altfel nu primim premiu la sfîrșitul anului
sîntem criticați în ședințe
și uite-așa cei care ne pun zilnic probleme
ajung în cele din urmă prietenii noștri
simpaticii cu care ne-am împărțit tinerețele
cei care ne-au mîncat tinerețele
de ei ne leagă cele mai durabile amintiri.
Ei, Georgescule, îți amintești ce derbedeu mai erai
cînd ai venit tu la mine, parcă-ntr-a IX-a erai.
Da, mulțumesc tovarășe profesor, m-ați făcut om.
Ei, dacă nu eram eu, ce se mai alegea și de tine !
Acestia ne dau sentimentul trecerii timpului
sentimentul unei realizări minime (sau maxime),
simțim că am făcut ceva în viața noastră de pedagogi
am participat la viață, am schimbat ceva în această viață
am trăit între oameni, am format oameni
am luat în mîini niște pietre fără valoare
și am făcut din ele giuvaeruri de preț.
Pe elevii cei buni îi uităm repede, ni se șterg treptat din memorie
nu ne leagă prea multe de ei, toți sînt unul ca altul
figura unuia se suprapune peste a celuilalt
toți seamănă unul cu altul, excepțional înzestrați
exceptional pregătiți, ce mai ?
Ne amintim doar că ne era uneori teamă de ei
în unele ore ne era teamă de curiozitatea lor, de inteligența și
perspicacitatea lor, de atenția cu care ne urmăreau
în timp ce toți ceilalți abia așteptau să se sune.
Ne puneau uneori probleme atît de inteligente
unele întrebări cu atîtea subînțelesuri
de parcă voiau să ne verifice
dacă am citit cu atenție lecția din carte pe care tocmai o predam.
Și adevărul era că nu o mai citisem de mult încît abia reușeam
cu viclenia noastră de dascăli bătrîni
s-o scoatem la capăt printr-o glumă șireată care stîrnea rîsul
elevilor mediocri deplasînd pe nesimțite atenția tuturor
către zone mai pașnice, fără nici o primejdie pentru noi.
Evadam din fața acestor elevi care credeau
cuvînt cu cuvînt ceea ce noi îndrugam din rutină.
Ne credeau pe cuvînt iar noi nu aveam timp de ei
însă totdeauna o scoteam cumva la capăt. Uneori auzeam
c-au ajuns mai savanți, mari artiști, au ajuns cineva
au realizat prin urmare în viață ceva mai presus decît noi
care batem pasul pe loc, tot așa cum ne știți
dascăli prăfuiți de provincie.
Da, ne mîndrim foarte tare cu ei, școala se simte mîndră de ei
sînt realizările noastre, performanțele noastre
etichetele școlii, blazoanele unei cariere întregi.
A fost elevul meu și uite, domnule, unde-a ajuns, ce zici de asta ?
Prin mîinile mele-a trecut și acum e celebru.
Ne mințim de-atît de multe ori încît ajungem în cele din urmă
să credem noi înșine că nouă ni se datorează succesele lor.

Elevii-problemă se învață de mici să fie certați
să fie făcuți de rușine în fața tuturor, în careul din curte
își pierd astfel rușinea din fragedă copilărie
rușinea lor fragedă, copilăria lor fragedă.
Cînd ajung șefi (de aprozare, de baruri, de magazine textile)
nu mai au nimic fraged într-înșii
nu mai au decît o bogată experiență de viață
simțul omului, simțul de orientare și adaptare rapidă la situație.
Știu să rezolve cele mai delicate probleme
să iasă din orice încurcătură, să cadă mereu în picioare.
Avem prea multe probleme de rezolvat, urgente, stringente
nu mai avem timp de cei care nu ne fac nici o problemă :
De atîtea boli nu mai avem timp să ne îngrijim sănătatea
ne mîncăm sănătatea alergînd după doctori
pe aleile cu trandafiri dintre nenumărate spitale.)

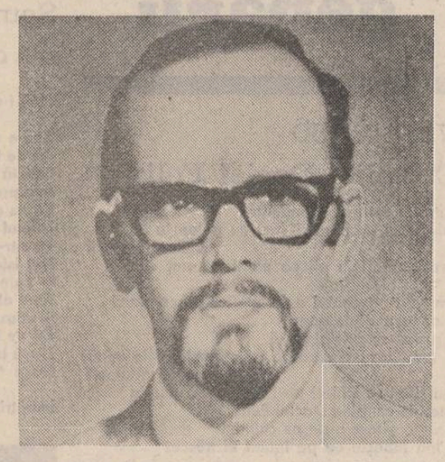

„de notat versurile, mai totdeauna alcătuite cu grijă, și contribuind din plin la adîncirea lirismului ca un acompaniament muzical. Poezia este pentru Mihai Cantuniari un ceremonial o ieșire spectaculoasă din contingent (...) M.C. e un poet afectiv, elegiac, (...) de o mare tandrețe și finețe a ochiului".

AL. PIRU

„Cuvintele sînt ca niște „plante carnivore" ce devoră existența, la rîndul lor lăsîndu-se invadate, cotropite, sufocate de prezentul lucrurilor, de fluxul proteiform al vieții (...) Șansa dar și drama sa este de a-și păstra luciditatea și a-și asuma condiția tragică a cunoașterii adevărului ultim (...) Metafora (...) semnifică un program estetic care atribuie limbajului poetic, în „numirea" obiectelor, stărilor, sentimentelor, claritatea și precizia tăieturii de cristal".

PAUL DUGNEANU

„Este vorba mai degrabă de o atitudine sau de o conduită care, de asemenea, se rezolvă în experiență poetică: tensiunea expresiei, rigoarea formei, fuga de ușurință, cuvîntul asimilîndu-se sensului său original. Încă de la prima sa carte, M. Cantuniari se înfruntă cu o ecuație fără răspuns, o nutrește în cuvinte dense, înțeapă poezia, o somează. Realizează, în sfîrșit, un act de provocare, dar în sensul unei autoprovocări, în care poetul și omul riscă totul".

OMAR LARA

mihai cantuniari

...după această aventură, prea puține mi se par lucrurile demne de interes : răsuflarea copiilor în somn, măduva sufletului și frăția unui umăr, cînd călători zoriți îmi dau brînci, string din măsele și mă port cu gîndul la un cuib inocent eșuat pe un pîlnur din ierburi împletite, gonind către gurile trinitare ale deltei...

Sintagmă

Înghit
cu ochii larg deschiși
planctonul hrănitor din aer,
imaginea fărîmițată a tuturor umanelor înfringeri.
Să-ncep, pe contul meu o evoluție
mi-ar trebui
un punct, un singur punct de sprijin,
și un prieten bun privind cu detașare
sintagma mea, chibritul ars
prin neguri de adio.

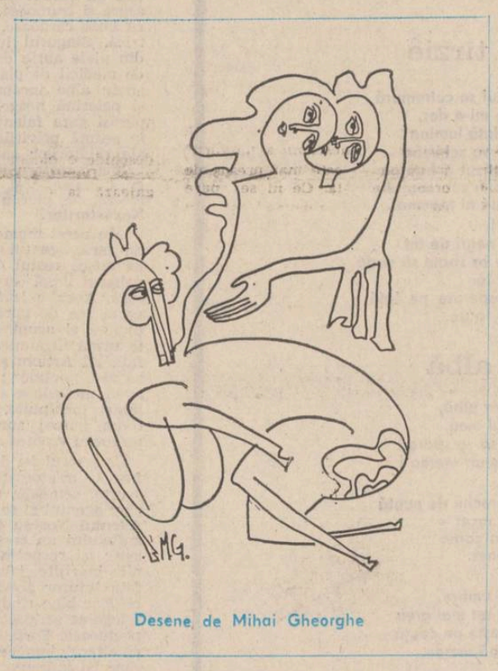

Desene de Mihai Gheorghe

Povestea vorbei

Obrajii toamnei, broboniți
de nașteri grele.
Vîntul ne huiduie și ne
învălmășește litere prin păr.

Din viitor sosește Fiul șiroind
în lunga lui gestație.
Povestea vorbei o silabisești
din 9 alfabete.

Netemătoare, nu roși
de goliciunile bulboanei :
sîntem, acum și pururea, și-n vecii vecilor !

Climax

dar să lăsăm asta ;

îmi iau pulsul, așa cum alții își consultă ceasul de la mînă. ei află un timp canonic, pe cînd eu – unul cosmic. măsura mea și numai a mea este (am verificat îndelung) 1–1–1 – 2, și iarăși 1–1–1 – 2, și așa mai departe, la bătaia acestui metronom îmi voi compune unica simfonie neterminată. să nu ne înșelăm : te marchează pentru totdeauna întîlnirea cu un singur Poet și cu o singură Femeie. tot restul sînt palide surogate, iar uneori chiar surogate ale surogatelor.
dar să lăsăm asta ;
degeaba mă pregătesc să adorm – al doilea rînd de pleoape nu vrea să coboare. o, și cîți oameni am zărit numai astăzi cu fețele lipsite de chip !

Bacovia

Retorică a picăturilor de ploaie. Nărăvaș,
norul se scutură, se-ndoaie.
Abulicul se plimbă prin oraș
fandînd cu spada picături de ploaie.

Răstimp într-o retină de ceasornic,
cînd somnul nedormit își dă tîrcoale ;
în caruselul străzilor ce spornic
se-nvîrt burgheze colorate, coate-goale.

Dar o mefistofelică reclamă
se-aprinde și se stinge în neon.
Îți bate-n geamul mov cu o ciclamă,
iubito, chiar Poetul Monoton.

O zi ca toate celelalte

Privesc în jos cînd văd mașina de la morgă,
atîta sînt de las. Iar dimineața
îmi umple mîinile cu argumente,
pulverizează gaz hilariant,
în ochi îmi toarnă picături de clorofilă,
mă răsucește-n loc de două ori (e mulțumită)
și-mi dă un brînci în lume, înarmat
cu micile-i tertipuri : viața, fată bătrînă,
coase cu transparență o rană mult prea veche.

Artă poetică

o volbură de foc
o pălălaie
zbucnind sub ochii mei
la nici măcar un lat de palmă
gata să-mi devoreze epiderma părul
și eu
trăgîndu-mă imperceptibil înapoi
ca s-o contemplu.

Stampă

netihnei lui D. Stelaru

În noi e piclă. Iarăși n-avem bani.
Vom duce viața poeților sărmani.
Cu visul meu sub braț (gol, deșirat e,
și dîrdîie sub geamuri cu capricii)
trec pragul nesecatelor ospicii
în drum spre muntele de pietate.

Risipa mea – gest suveran. Gonite
de-atîtea încruntări neobosite,
fug să se-ascundă năluciri pătate
cu cheaguri întărite, de noroi,
– efemeride, mai adevărate
ca fiecare dintre voi.

Suflările din urmă, luate-n gaj
de un obez, siluitor oraș !
De-atîta timp țip în timpanul surd
al vînzătorului de vechituri. El face
pe piepturi să se legene, cu bobirnace,
o inimă ca un breloc absurd.

Diktat

Trec nori trufași posomoriți,
vinovăție condensată-n aer.

Din sonde scapără puroiul negru,
vinovăția colcăie-n pămînt.

Se stinge galaxia suferindă,
vinovăție pulsînd prin eter.

Un ochi atent mărește fagocite,
vinovăție picurată-n sînge.

Eroism

În camera obscură un om
își developează
iubirea.

Tăcere
pace
susur de streașini ude
reproșuri pe jumătate.
Suspens.
Incendiul dorinței și urletul
mașinilor Salvării.
Din acest punct, urechea exersată
percepe gongul
final.

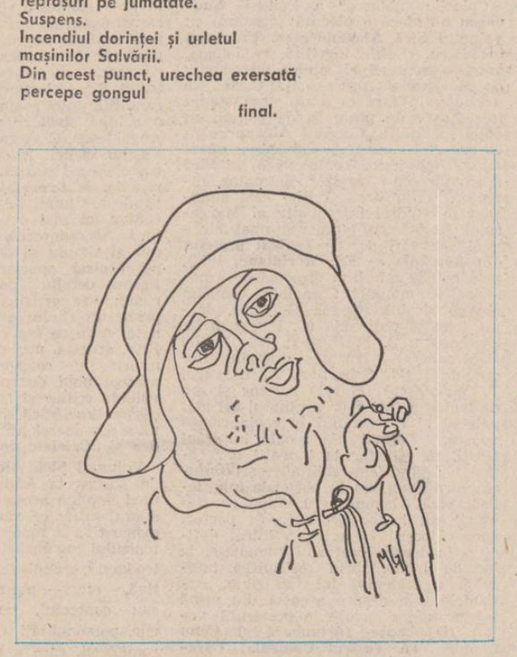

ovidiu genaru

Vară 2050
Cîmpiile Daciei Felix

Sună tu corn al abundenței
voi gineri descărcați saci cu polen la
picioarele verii
cirezi suflați în elicea morii de vint

Am aflat : trecutul e un atelier de ceramici
și această zi de august
e sudoarea privighetorii
Și familia mea aleargă cu o fructieră în mină
spre țara făgăduinței
Am aflat : nicăieri nu-i mai largă corola
decit în cimpiile Daciei Felix
și viața uite-o arde pe culmi
și mă iubește ca pe intiiul ei născut

Cine

În Dacia Norilor să deschidem din nou
cartea fără scoarțe pe care o știi
căci omul lipsit de povești în ocolul său
n-are farmec și e mut ca silicea
Aici izbucnesc brîndușa
în acest ostrov dat
și în lanuri de maci
se leagănă adormiții învechiți de zile
Aici
ca subțioara mierlei sufletul îmi este
și sora mea ploaia mă strigă pe nume
În Dacia Norilor nu-i bine să rămii nenăscut
Sub Ursa Mare veșnic vom mișuna
și vocea întemeietorilor pe buzele vîntului
Cine calcă iarba muntelui mă calcă pe limbă
Cine afumă marile apusuri lasă cenușă
în mine
lasă un coif de cenușă în mine

Omul adaugă

Pierdut aici în grîul stelelor
omul adaugă la cuibul de rîndunică
streașina casei acoperișul fereastra și patul
apoi cioplește un chip cu plete lungi
și așteaptă ca să nască fragii sălbateci
Zorii îl binecuvîntă și-amurgul

Noapte de august

Cît de mari v-ați făcut semințelor de demult
și ați crescut
și-ați învățat latina Moldoviței
precum și eu m-am copt
în arborele meu de paradis
și aștept
să mă culeagă cine trece
Nu cer să mi se dea decit
privighetoarea generală a nimănuia

gabriel stănescu

Vremea cireșelor

A trecut de mult vremea cireșelor
Stropii calzi risipindu-se prin pielița subțire
a fructului
Cum sîngele răscolind trupul unui bărbat
Aceasta era în iunie
În starea de levitație vigurosul trunchi al unei
amiezi
Cu pistruii ploii în soare sunînd ca bănuții
de aur
O procesiune de arbori spre margini
În vreme ce goneam pe șosea mă-ntrebam
Cu ce voi fi fost mai bun mai fericit
După ce am mușcat din fructul dulce
Al acestei scurte vacanțe
Pentru ca dimineața bărbierindu-mă în
oglindă
Să pot lua viața în piept de la capăt

Curs universitar

Învață de la vechii greci armonia
Genii nu nasc pe străzi mofturi mondene
Trec camioane încărcate cu sticle de bere
Unde oare se duc ?
Părerile sînt și în această privință împărțite
Cert este însă că lumea bea bere
E vară și-un țînțar puturos mușcă pe-aproape
Poftele prind miez într-o coajă bolnavă
Dar tu care știi atît de bine toate acestea
Învață de la greci armonia

Scurt jurnal de campanie

Ploii i-au crescut unghiile și părul
îmbătrînește
Anii o consacră memoriei definitiv
Cît de bine îți seamănă imaginea ei
Gituită de sintaxă inofensivă a frunzelor
Sub prelata de plastic
Șapte operații la numai 32 de ani
Lungul exil în spitalele de campanie
Ca-ntr-un codice voronețean
Din istoria ultimei conflagrații mondiale
În care cineva a scris cu litere aplecate
Anul absurd cînd respirația ta
A refuzat să mai răspundă comenzilor militare
Cît de bine ți-ar semăna imaginea ei
Dacă totul ar fi atît de firesc
Dacă totul nu ar fi decît imagine imagine
trucată
Îmbătrînind în ilustra iminență a anilor

voicu olari

Nu mai plîngi

Trupul mi-a fugit departe și-a albit,
Căzînd în mare.
Dublul meu, un crin albastru, a clipit
A inserare.

Valurile-au strins ofranda, sărutînd-o
Rînd pe rînd.
Cerbii au zvîcnit în piatră, peste țărm
Îngenunchind.

Anii blînzi mi-i țes păianjeni în regat
De fire lungi.
Singele-mi, crescut în ierburi, te veghează :
Nu mai plîngi.

Alunecăm

Ninge cu răutate
pe imensele cîmpii luminate :
Toți ochii care m-au privit
negri și indiferenți
Cad acum
albi și inutili la pămînt.

Am rămas doar noi doi singuri, iubito
Dar valea aceasta nu ne mai ține,
Se umflă ca o cocoașă
Și se leapădă de noi,
Scuturîndu-se !

Toamnă tîrzie

Anatola, pămîntul se cutremură
Și numai de tine mi-e dor,
Eu știu că niciodată lumina
ochilor tăi nu se va schimba
Chiar dacă am căzut și fruntea
îmi plesnește acum sub copitele
taurului dezlănțuit al toamnei.

Cînd norii vor fi negri de tot
Iar ninsoarea se va zbate să cadă
Luminile ochilor tăi
îmi vor juca desperate pe față
ca niște raze de soare.

Camera albă

Tăcere în camera albă,
Tăcere în sufletul meu,
Vin clipe noian să se spargă
Ca valuri de țărmuri mereu !

Se-mbracă reci rochii de nuntă
Și corbii devoră încet –
Poetul și-nfige în carne
Un ireversibil sonet.

Pereții îi biciuie umbre,
Aminte mi-aduc tot mai greu
Căci bezna pășește pe ceață
Și ceața pe beznă mereu.

Tăcere e-n camera albă
Și ceasul e pașnic și mut,
Reci rochii de nuntă se-nalță
Și goale dansînd le aud !

întoarcerea străinului

alexandru deal

Pe la ceasurile dintii ale unei dimineți de april — ne aflăm în anul 1937 — lovit în spete de cuțitele luminii, sosi din lumea largă, în Orașul din cimpie, Străinul. Era un bărbat nesfîrșit de înalt și osos, cu fața aspră și frumoasă, adevărată înfățișare de străin, cu buze cărnoase, arse, mistuite de o sete lăuntrică. Singurul lui bagaj era o geantă-burduf din piele aurie de vițel, de felul celora folosite de medicii de plasă : și straiele îi erau ciudate; ghete albe încataramate subt glezne, gambetă și pelerină neagră prevestitoare de necazuri ; părăsi gara faianțată în galben mustar, neluînd în seamă privirile iscoditoare ale feroviarilor, ale călătorilor anonimi, strecură un gologan în palma cerșetorului Artiom lăsîndu-l pe acesta cu gura căscată ; și ființa lui, cufundată în adîncă tăcere, se pierdu pe străduța ce da în **Calea Negustorilor.**

...În acest moment, în circiuma de peste drum de gară, agentul de poliție Neacșu, scîrbit dădu de dușcă restul de rachiu ieftin ce se sleia în paharul lîngă care zăcea abătut mai bine de un ceas. Avea o leafă prăpădită, familie grea, nevastă rea de gură — nu-și putea permite finețuri — și acum, pe dată înviorat, se hotărî să ia urma Străinului. Dar mai întîi se protăpi în fața lui Artiom și-i zise cu o voce blîndă : „Ia, să văd, poetule" ; toată lumea știa că nefericitul avea meteahna să născocească stihuri despre iubiri închipuite, despre lumi îndepărtate, într-un limbaj aproape necunoscut celor care-și pierdeau vremea ascultîndu-l.

Cerșetorul își deschise încet palma nefiresc de firavă, aristocratică, lăsînd ochilor strălucirea scurtă, semeață, a banului. „Mda", rosti pentru sine agentul și se grăbi să nu-l piardă pe Străin. Agentul Neacșu era un omuleț umil, în adîncul sufletului un creștin milos, cu frică de Dumnezeu ; își respecta șefii ierarhic, le admira mîinile îngrijite, tabacherele scumpe, ghiulurile. În fața tuturor acestor lucruri nici bune, nici rele, ci doar bine rînduite de o putere dincolo de înțelegerea sa, păstra o pojghiță de demnitate respectuoasă. Forța ordinei și a statului era pentru el altarul impenetrabil pe care îl slujea și spre care își îndrepta, atunci cînd nu-și risipea nopțile împătimit la un pockeraș mizer, privirile devotate. Neacșu mirosise că evenimentele, tulburate de apariția Străinului, aveau să se precipite și scoaterea lor din cifru se va săvîrși în camera de anchetă a poliției. Îl neliniștea doar eleganța neobișnuită a Străinului, găsi însă cale de liniștire, spunîndu-și că necunoscute sînt măștile subversivității. Agentul Neacșu era în fond un visător ; atît doar că visele lui în care erau cuprinse femei inaccesibile, onoruri și voiajuri nesfîrșite, nu-și găseau finalitate niciodată în închipuirea sa aprehensivă. Acest fapt sănătos era tot un reflex al autodisciplinei lui binecunoscute. A-ți struni imaginația, a bea cu măsură, a plăti întotdeauna în sec un pot de care nu ești sigur, sînt legi pe care nu e bine să le încalci...

Estimp Străinul privea netulburat, nepăsător la cele lumești, pe lunga și nesfîrșita cale a Negustorilor... Firmele ; roșu pe alb, verde pe galben ; **& fiul, & Co. ; la Sebastian ; Ortopedie Modernă ; Banca de Vest — afiliațiunea Iacob Schieberg & Co.**; cocoțate deasupra dughenelor; mîndre și sigure pe cvartale solide...

La cafeneaua **Astoria,** domnul Silvestru, proprietarul, e în mină bună : dă clasă ageamiilor la jocul de biliard. Peste drum, la hotelul **Imperial,** donșoara Grette, cu zăvorul tras pe ușa camerei numărul 37, izbucnește în pitea recitind epistola de despărțire către iubitu' ei, locotenentu' Hari ; lacrimile îi curg șiroaie, pătind ucigașe rîndurile caligrafiate nesigur, cuvintele de adio...

Părăsi Calea Negustorilor coborînd treptele parcului municipal ; îl traversă neluînd seama la statuile posomorite — cadavre de piatră străjuind aleile pustii. Cîndva respirase și el aici aerul înmiresmat al primăverii, tulburat de dorințe pubere. Cîndva fumase aici prima lui țigară împuind capul fetelor cu povești bizare, fantastice, al căror erou era totdeauna el însuși. Astăzi aceste lucruri nu lipsite de farmec nu-l mai interesau ; poate, pur și simplu, nici nu-și mai amintea. Desigur, nu-și mai amintea.

Agentul Neacșu îl urmărea, nu renunțase, îl înjura în sine fără să-i poarte pică, ba, de ce să n-o recunoască, cu un anume respect pentru silueta distinsă a Străinului. „Decît acasă, la cheremul neveste-mi, mai bine aici, dracu' să mă la, la datorie, pe urmele acestui domn misterios."

Se vede treaba că nici Străinul nu era de ieri de-alatăieri ; simțise ceva, ori naiba știe, instinctul îi poruncise să se întoarcă brusc, astfel că bietul agent abia avu timp să se tragă îndărătul unui tufiș prăpădit, lăsîndu-se umilit pe vine. Auzea îngrozit pașii Străinului ce se apropiau fermi — tiriș-tiriș pe pietrișul aleii — și, implacabilă, statura nesfîrșită a necunoscutului apăru și întepeni la cîțiva pași de agent.

Acum, față în față. — Neacșu se ridicase cu demnitate improvizată — cei doi bărbați se priveau. Străinul își dete capul pe spate, batjocoritor și semeț, privirea sa penetra spre agentul buimăcit, **dintr-o altă viață,** sau mai exact, **din alte timpuri ;** o privire precisă ca un laser, cercetătoare și impenetrabilă ; sub intensitatea ei agentul Neacșu își aminti fulgerător întreaga lui viață mizeră (ca și cum acolo, în acel parc mizer, și-ar fi trăit ultimele fărîme ale vieții lui mizere) : copilăria într-un cămin nefericit ; bețiile abjecte ale tatălui ; lacrimile obidite ale maică-si ; sărăcia, igrasia, promiscuitatea. Visele neîmplinite. Statura lui scundă. Nevasta respingătoare, rea și meschină. Amanta frigidă. Leafa mizeră. Șefii cretini. Pașnele mamii ei de viață !

Și, **din alte timpuri,** veni vocea Străinului. Caldă, binefăcătoare, blîndă acum :

— Ce faci aici, mă, Neacșule ?

Ca și cum s-ar fi rupt o ceață, ca și cum s-ar fi curmat o durere ce ținuse mult prea mult, peste puterea de îndurare a unui om obișnuit.

Din nou vocea Străinului :

— Și zi așa Scripcarule, chiar nu mă recunoști ?

Mai mult nu putea îndura agentul Neacșu. Chestiunea cu Scripcaru, oh, da, i se trăgea de demult, din copilărie, alt vis neîmplinit, calp, făr' de roade..., iubirea lui pentru muzică, vioara cea zveltă..., Neacșu simți că se sufocă de rușine și încintare, i se făcuse cald, transpirase animalu' și rîdea acolo eliberat și fericit, rîdea prostește cu gura pînă la urechi arătîndu-și dinții lați și gălbejiți, rîdea !

Cum să nu-l recunoască pe Petre Adam ?
CUM SĂ NU ÎL RECUNOASCĂ ?

2.

Lungit pe canapeaua aflată în dormitorul de la catul întîi al casei sale, bătrînul Alec Adam trăgea să moară. O sfîrșeală moale i se strecurase în mădulare, o dulce istovire definitivă îi cotropise ființa atît de viguroasă altădată. Singur, împăcat cu sine, aștepta. Pătrundeau pînă la el, ca o părere, zgomotele de din afara odăii sale ; acum aceste sunete lipsite de relief și coerență, dincolo de înțelegere, imaginau un tăvălug sonor, amorf, imposibil de determinat.

Într-un fel, bătrînul Alec Adam se socotea un norocos : chivernisise optzeci de ani de viață bătuți pe muche — ceea ce nu era de colo. Văzuse, auzise și trăise destule pentru a-l mai mira ori revolta iminența sfîrșitului. Un singur lucru îl întrista din cale afară pe bătrîn : din cele cîteva femei pe care le iubise nu-i era dat nici uneia să-i stea la căpătîi. Și ce dacă muriseră ? Unde le erau vocile, privirile devotate, îmbrățișările fierbinți ? Bătrînul rise încetișor: ehei, Vera, frumoasa slavă, da, pe ea o iubise cel mai tare, iubire pătimașe de primă tinerețe! Cum, orbită de gelozie, în acel cring poleit cu lumină crudă, abia începută, slobozise în el două focuri ucigase din arma de vînătoare a tatălui ei, contele Smolensky... Cum se prăbușise el, Alec Adam, mușcînd pămîntul reavăn (ce avea un gust acrișor de fruct pădureț) scăldat tot în sînge, și ea, tînăra și frumoasa contesă Vera Smolenska lepădînd înspăimîntată arma (minunată armă, minunați meșteri armurieri de altădată...) și după întiiul moment de înmărmurire cum se aruncase ea scuturată de frisoane și hohote disperate de plîns asupra trupului lovit din care viața se scurgea picătură cu picătură ; putin păsîndu-i că rochia ei albă, superba ei rochie lungă, încărcată de volănașe mătăsoase se îmbibă cu florile orbitoare ale sîngelui bărbatului care o trădase... ; sărutările ei nebunești, tînguirile și rugămintile rostite în dulcea polonă ; nu muri dragule, iubitule, nu muri...

Cum era să moară ?

Îl urcaseră într-o cotigă, ea împreună cu vizitiul contelui. Mare lepădătură se dovedise a fi pînă la urmă acest vizitiu ! Privindu-i statura mătăhăloasă, fața bucălată și privirea plină de puritate a ochilor, blestematii lui ochi albaștri, nici n-ai fi zis. Bătrînul rise din nou încetișor, clătinînd din cap. Își amintea amănunțit greul drum spre cabana vînătorească — greul drum al vieții lui amenințate —, legănările molcome ale roților ce se afundau ușor în pămîntul umed încă ; întins în cotigă pe brațul de fîn ce mirosea amețitor, acolo, **singur** cu sfîrșitul ce se apropia : obrazul nepămîntesc de palid și frumos al contesei aplecată asupra-i murmurîndu-i cuvinte dezmierdătoare și încurajatoare.

Zăcuse, cine mai știa cît, luptîndu-se cu rănile (care nu erau cine știe ce, alice mici, mină nesigură...) în cabana proteguitoare, îngrijit fiind de un medic neamț, binecuvîntată fie-i prepecerea doftoricească, adus în mare taină de contesă. Oare cît aur o costase ? Că doar nu-și riscase neamțu' pielea pentru o pereche prăpădită de găini ! Minia contelui Smolensky se dovedi a fi devastatoare cînd iuda de vizitiu le trădă iubirea lor interzisă. Trăgeau prost, amarnic de prost, ciracii contelui ! Și el, Alec Adam, rostogolindu-se fulgerător prin fereastra caba-

30 AUGUST 1980
L4

teatru t

Un mare om de teatru

Colecția „Masca" a Editurii **Eminescu** ne oferă o plăcută surprinză cu volumul **Sică Alexandrescu. Un drum în teatru.** (Ediție îngrijită, cronologie, note, comentarii și studiu introductiv de Margareta Andreescu). Cartea se prezintă, în fapt în afara unui studiu introductiv de peste 50 de pagini, cu două secțiuni : „Cu Sică Alexandrescu despre..." și „Sică Alexandrescu văzut de...". Activitatea complexă a lui Sică Alexandrescu (regizor, animator, director, traducător, critic) este analizată în studiul introductiv al Margaretei Andreescu (autoarea unei binevenite lucrări despre **Teatrul proletar din România** — Ed. **Meridiane,** 1977), prin marile sale linii directoare — magistralele montări Caragiale, comedia clasică străină (Gogol, Goldoni), drama istorică națională (C. Petrescu, M. Ștefănescu, B. P. Hașdeu, Al. Davila, Delavrancea), lansarea dramaturgilor autohtoni (M. Sebastian, A. Baranga, T. Mușatescu). Marele regizor și om de teatru a fost reprezentantul cel mai valoros al realismului în regia românească. Format la școala lui Paul Gusti, nerefractar la inovații dar reticent față de instabilitatea și confuzia care domneau în perioada interbelică, Sică Alexandrescu, după ce și-a făurit un imens prestigiu ca perfect cunoscător al meseriei, a intrat definitiv în istoria teatrului românesc, la loc de frunte, prin restituirea integrală a teatrului lui Caragiale. Articolele sale despre această din urmă întreprindere incluse în prezentul volum **(O noapte furtunoasă** și **Conu Leonida, La Teatrul Comedia, Caragiale in timpul nostru, Cum a fost jucat Caragiale, Caragiale peste hotare, I. L. Caragiale)** dovedesc o pătrundere și o stăpînire sigură a universului caragialian, provenite dintr-o interpretare realistă coerent elaborată, care a găsit și în temperamentul lui Sică Alexandrescu terenul cel mai fertil. Stilul Sică Alexandrescu s-a creat în condițiile unei colaborări exemplare cu o echipă strălucită (Al. Giugaru, M. Anghelescu, C. Antoniu, R. Beligan, Gr. Vasiliu-Birlic). Intenția regizorului — aceea de a-l restitui pe adevăratul Caragiale, de a revela coordonatele structurale ale lumii lui Caragiale — prind contur tot mai evident pe măsură ce Sică Alexandrescu nu se mărginește pur și simplu să reia, la diferite etape, **același** spectacol, ci prelucrează fiecare detaliu pe măsură ce experiența sa artistică este îmbogățită printr-un studiu asiduu al izvoarelor, a tot ceea ce era relativ la Caragiale. Este, aceasta, una din trăsăturile definitorii ale regizorului complet, care adaugă unui dezvoltat simț al scenei valențe critice și teoretice absolut necesare descifrării diverselor nivele comice ale operei lui Caragiale (a se vedea și **„Caietele de regie"...)**

Volumul **Sică Alexandrescu,** realizat de Margareta Andreescu în condițiile unei depline accesibilități — un bogat aparat critic ce vădește o frecventare exhaustivă a materialelor de istorie a teatrului românesc (note la studiul introductiv, cronologie, bibliografie selectivă, etc. — permite rememorarea, sau contactul, cu una din marile personalități dinamice ale regiei românești, care a reușit să proiecteze opera lui Caragiale în universalitate.

Marian Popescu

film f

...Am fost șaisprezece

Începînd cu **Valurile Dunării** filmografia războiului antifascist s-a îmbogățit cu numeroase pelicule, unele rămase și azi titluri de referință **(Duminică la ora 6, Zidul, Serata, Atunci i-am condamnat pe toți la moarte),** altele construite numai cu nobile intenții evocatoare. În cadrul acestei filmografii, ce ilustrează o consecventă direcție tematică a cineaștilor români se înscrie recenta premieră. **Am fost șaisprezece,** realizată de **George Cornea,** după un scenariu semnat de **Aurel Mihale.**

Dramatismul întîmplărilor trăite de ostașii unei formațiuni de asalt în timpul asediului Budapestei, eroismul acestora în menținerea unui punct vital pentru înaintarea armatei române, relațiile umane stabilite într-un moment de maximă tensiune sînt cîteva din premisele unui scenariu, nu prea îndepărtat însă, de tradiționale scheme ale filmului de război.

Situațiile puține, dar generoase pentru exploatarea unor tipologii inedite, sînt prea timid folosite de regizor pentru marcarea coeficientului de credibilitate al persoanelor. Grupul ostașilor români este diferențiat sumar, pulverizarea biografiilor membrilor grupului de asalt ducînd la individualizări superficiale, insuficient susținute psihologic. Încărcarea acțiunii, în sine suficient de spectaculoasă, cu sugestii vizînd relațiile stabilite ad-hoc cu civilii maghiari sau ecourile evenimentelor sociale din țară duce la monotone declarații, rostite palid, fără credință în adevărul replicilor.

Două personaje se detașează totuși din grupul luptătorilor surprins în momentele de singeroase confruntări : caporalul Dobrița **(Sebastian Papaiani)** și sublocotenentul (interpretat de **Ion Caramitru).** Meritul este datorat în mare măsură unui plus de inspirație în scrierea partiturilor respective, precum și jocului expresiv al actorilor, degajat de inutile și melodramatice gesturi. Elocventul dozaj al nuanțelor îl caracterizează aici pe **Ion Caramitru,** după cum, firesc, spontan și nu lipsit de umor, creionează **Sebastian Papaiani** un personaj mai amplu într-o situație limită și într-un univers închis.

Acolada temporală ce deschide și concluzionează povestea de război rămîne insuficient sudată de evenimentele narate, cu coincidențe forțate, cu un patetism elaborat cu prea puțină convingere.

Un experimentat decorator al peliculelor de război, **Guță Știrbu** (a cărui contribuție la filme ca **Valurile Dunării, Străinul, Pe aici nu se trece,** rămîne remarcabilă) se dovedește și aici un bun cunoscător al ambianței ce subliniază tensiunea, al cadrului realist ce potențează dramatic acțiunea. Mai puțin inspirată prin monotonia angulației, prin racordul precar al unor secvențe, imaginea semnată de **Alexandru Întorsureanu** și **Gheorghe Fischer.**

În concluzie — un film omagiu adus luptătorilor români pentru eliberarea Budapestei, un film cu multe intenții lăudabile pentru rememorarea unei pagini de istorie insuficient cunoscute, din păcate, dificil finisat din cauza fragilității dramaturgice.

Călin Stănculescu

televiziune tv

Aplauze

„Cînd începe emisiunea asta, simt așa... ceva... Nu-mi place, dom'ne, mă enervează". Și de ce te uiți, de ce nu închizi ?", „A, nuuu... vreau să văd ce prostii, ce..." „Dar ție, ție îți place emisiunea asta a lui Păunescu ?" „Mie imi place, dar nu mă uit". Două dialoguri posibile cu doi telespectatori, unul care își face nervi, altul care face altora. Două exemple de receptare a unei emisiuni despre al cărui succes nu mai este nevoie să scriu, mai ales că un trecător grăbit prin rubrică a scris și pentru noi. Ceea ce vrem însă să stabilim este că între emisiunile care plac (puține) și cele care nu plac (multe) sînt și emisiuni (destule) în fața cărora nimeni nu simte nimic. Nu le vom enumera, deocamdată, vă asigurăm însă că, fără să le citești titlurile în program, deschizînd numai la întîmplare televizorul, nu le poți deosebi. Fie că este vorba de agricultură sau industrie, întrebările sînt aceleași și la fel de insipide. Eroul muncii este întrebat dacă iubește munca, leneșul de ce n-o iubește, țăranul cu ce mină seceră, iar strungarul pe ce umăr își lasă capul la strung. Cînd însă intrăm în „cultural", în pofida elevației care ar trebui să ne amețească, nu mai înțelegem mare lucru. Programate prost, pe spații mici, aceste emisiuni suferă și de o veche plictiseală. Întrebările redactorilor și răspunsurile invitaților (cam aceiași „flotanți" de cîțiva ani de zile) se înșiră ca mărgelele pe ață, valoarea fiind cam tot pe atita. De o parte, redactorul respectuos și copleșit de „maeștri", de cealaltă „maeștrii" copleșiți de prezența tv-ului. Și, pînă cînd își revin și unii și alții, se termină emisiunea. Dansul cuvintelor este prea vechi pentru a mai impresiona pe cineva, fie chiar și pe Ion Budescu, principalul responsabil al acestor emisiuni care nici nu plac, dar nici nu enervează. Dat fiind că emisiunile acestea, cum e și firesc, ne interesează, vom reveni.

★

Transmisiile sportive, atît de iubite, datorită și unui realizator de prima mină cum este Cristian Țopescu, dar și celorlalți, inclusiv celor care le asigură din punct de vedere tehnic, plac. Între comentatori a reapărut Ovidiu Ioanițoaia, observator atent și competent al fazelor de fotbal, care, din păcate, nu-și folosește umorul incisiv pe care îl are cînd scrie. Am dori să-l auzim mai des, spre deosebire de alții pe care nu dorim să-i mai auzim. Ultima transmisie, România-Iugoslavia, întîlnire care ne-a adus, în sfîrșit, marea satisfacție de a înregistra nu numai victoria echipei noastre, ci și cîștigarea **Cupei balcanice,** ne-a plăcut foarte mult (mai puțin comentariul). Deși cu slăbiciuni în apărare, națională s-a impus prin celelalte două linii în care au excelat Beldeaun, Iordănescu, Țicleanu Crișan și Cămătaru. Desigur, acest succes nu trebuie exagerat, el nu ne asigură automat calificarea la mondiale. Dar, fiind un succes, trebuie aplaudat. Și-l aplaudăm.

I. N.

nei făcută țăndări de gloanțele nefericiților ălora.... își croise drum cu pistoalele lui rusești, cu butoiașele încinse de rotirea aprigă în dreptul cocoașelor, dispărînd ca o nălucă, pentru totdeauna, în bezna de catran a nopții polone...

3.

CUM SĂ NU-L RECUNOASCĂ ?

Păi nu era el, Petre Adam, bunul lui prieten, colegul din clasele primare ; lunganul osos de mai tîrziu după care se dădeau în vînt fetele pe la baluri ? Unde fusese atîta vreme, cum trăise, de ce își uitase vechii camarazi ?

Agentul Neacșu îi stringea cu putere mîinile ; le simți reci și uscate și se înfioră dar nu într-atît încît să-și strice bucuria revederii ori să se vadă ceva pe fața lui și așa greu încercată de tulburare. „Am venit acasă măi Scripcarule, moare ăl bătrîn..." și, priviți de departe, păreau doi frați buni care își spun de-ale lor. „Ne vedem mai tîrziu, acum aș vrea să fiu singur."

Agentul Neacșu se îndepărta cu repeziciune, prieten-prieten, dar lui nu-i plăcea să se amestece în afacerile de familie ale altora : se întoarse, privi încă o dată statura nesfîrșită a lui Adam care se îndreptase spre una din ieșirile parcului și tresări : pentru că din nou i se păru străină imaginea acelui bărbat, care se cufunda, se mistuia în vaga ceață lăsată pe nesimțite din senin.

Străbătînd străzile pe care hoinărise cîndva în nestire, Petre Adam încerca un ciudat sentiment de singurătate. Îmbătrînise el sau lumea în care trăia ? Casa părintească se afla într-un cartier mărginaș, revederea ei pe care o presimțea nu-i spunea mai nimic. Bătrînul murea cu adevărat sau era unul din trucurile lui sinistre pentru a-și aduna la un loc feciorii ? Bătrînul trăise o viață strașnică, jucase cărți, făcuse negoț, cumpărase și vînduse te miri ce, se pricopsise și se ruinase cu aceeași nepăsare veselă, preacurvise și pusese pielea în băț citorva dintre dușmanii săi, aprinsese chiar și luminări... Și uite, acum moartea îi dădea și lui tîrcoale.

Strada purta un nume ciudat : **Morminților**. Cartierul avea trei cimitire, nu ducea lipsă. Unul evreesc, altul catolic, altul ortodox. Numai morții erau la fel : tăcuți, livizi, solemni se adunau puțin păsîndu-le ce hram purta pămîntul ce cădea bubuind pe sicriele proaspăt vopsite în brun. Acolo la numărul 9 se înălța casa lor făurită de ăl bătrîn cu brațele sale dornice de înavuțire ; pentru că pe la patruzeci de ani Alec Adam sătul de hoinăreală fusese cuprins de febra căpătuielii ; drept pentru care bătrînul Adam tocmise doi zidari italieni, unul cam chior, altul cam cu doru' beției, și cînd se lămurise ce haimanele pricopsite în preajma sa, îi stîlcise în bătăi pînă picaseră 'talienii leși ; așa că nu-i rămăsese decît s-o ridice singur. Și asta și făcu : prăvălia cu cele două magazii, una pentru merinde, alta pentru scule — jos. Dormitorul și camerele de zi, cuina și spaisul — sus la întîiul cat. Astfel că vecinii începură să-l privească altfel. Îi spuneau după cum se cuvenea **Dom'** Alecu. Nevestele tîrguiau pe credit, deși negustorul îi prevenise pe mușterii că pe vorbe nu face comerț. Numai că gospodarii prinseseră repede șpilu și își trimiteau mai întîi copiii, îi băteau bine înainte și-i trimiteau. Cînd îi vedea negustoru' așa cum se înfățișau, cu ochii umflați și roșii, se pornea pe suduieli și blesteme, se lua cu mîinile de cap, ofta, lua catastiful cu scoarțe groase îi întreba ai cui erau, iar blestema și, resemnat, le deschidea cont. Ba îi mai blagoslovea și cu un boț lipicios de halviță, asta **reodoș**, cum zice unguru. Pe urmă nici o rușine, veneau nevestele după fețilă, gaz, țucăr, pită și țuica omului, de vreme ce aveau credit.

...Într-o după-amiază în prăvălie intră o femeie. Avea un obraz slab, întreaga ei ființă era firavă și pășea atît de ușor și sfielnic încît negustorul care trebăluia cocoțat pe o scăriță aranjînd cutiile cu pezmet în rafturi n-o auzi. Dar nici ea nu se grăbi, într-un fel ori altul, să-și facă simțită prezența. Alec Adam se gîndea — așa cum se credea de unul singur — că n-ar strica să deschidă o poteovărie ; oricum era treabă mai cinstită, mai de bărbat ; de plicticoasa îndeletnicire a negustorului putea să se ocupe un fecior. Cazărmi se găseau destule în împrejurimi și unde sînt ostași sînt și cai ; de ce să nu frămînte, gol pînă la briu, scăldat tot în sudoare foalele deasupra jăratecului, de ce să nu bată fierul încins după cum se cuvine, să audă tinguitul nicovalei, vaierul metalului ? O să se stafidească de tot lîngă tejgheaua aia prăpădită, o să chiorască buchisind în catastife, o să ajungă balciz și damblagiu. Ba, or să îl și înjunghie într-o noapte furii ; și ce dacă avea o pereche de pistoale rusești pitite la îndemînă sub tejghea ? Alea erau pentru luptă cinstită, tîlharii prinseră cheag și meșteșug, călcau mieros și nevăzuți, cătau spatele omului. Puțea a gaz și mirodenii în tot locul și de n-ar fi fost izul tare al căpestrelor din piele aurie care să-l mai îmbărbăteze ar fi apucat cîmpii ! Ele sărmanele, harnașamentele și cocoașele semețe ale șefilor bulgărești, îi mai aminteau dulcea libertate. Prăvălie vrusese — acum o avea !

Femeia îl privea cum coboară scărița, îi văzu brațele vînjoase și pieptul bombat, căpățîna pietroasă cu favoriți înelați și se temu. Dar nu o temă care îți răsucește măruntaiele : nu ; un soi de așteptare, ceva care îți schimbă sufletul, îl luminează și-l încălzește pe dinăuntru, îi dă speranță și-l bucură — de aici se ridica teama ei, ușoară ca un abur.

Nu le rămăsese decît să se privească : așa cum se privesc uneori un bărbat și o femeie atunci cînd sînt singuri. În acest răstimp ea devenea ceea ce fusese înainte de a intra aici și simțea nemulțumită, nu știa de ce, acest lucru. Vorbi țintuind cu privirea scîndura neguțită a tejghelei :

— Mă rog de dumneata pentru niște ace, o duzină dintre cele mici, nemțești, mosoare cu toate culorile de ață și ce nasturi pot să văd ?

Lui îi veni să rîdă. Ace avea, har Domnului, din oțele iuți și gingașe, da de unde bumbi și mosoare cînd chir Manos, prevăzător și prevuelnic cum era, pusese stăpînire pe împărăția fleacurilor muierești ? Prăvălia grecului avea vad bun la cuconet, acolo trăgea croitorimea...

Îi așternu în față cîteva cartoane cu ace și lucirea lor pură, drăcească, îi plăcu mult. Ea își alese un cartonaș gălbiu, o duzină ; avea mîini subțiri, sirepe, nu mai văzuse ; palmele Verei, își amintea, erau moi, trîndave, încărcate de desmierdări otrăvitoare, erau ca niște lumini îngerești, nemuncite ; brațe aducătoare de nenorocire, cît pe ce să-și lase viața pe pămînt strein ; astea de-acum aveau putere, erau făcute să îmbrace și spele liotă de copii, să țină gospodărie, bărbat, erau o frumusețe ! Nu-i mai venea să rîdă, o tulburare nelămurită îi străpunse coșul pieptului. Un junghi ce anunța o boală dulce și grea. Spera acum nebunește ca femeia să-i ceară credit dar ea plăti cu para, o singură părăluță mică și rotundă ca un ochi, după care ar fi plecat poate pentru totdeauna ; n-o mai văzuse pînă acum, nu locuia pe-aproape. Așa că, pe negîndite, o întrebă :

— Cum te cheamă ?

Femeia îl privi neașteptat de curajoasă, lipsită de sfiicîunea de la început :

— Magdalena.

— Să mai vii...

În prăvălie intră Buciumăneasa, femeia cojocarului State, ăl cu atelierul dincolo de crivina ce mărginea penultimul șir de case ale românilor. N-avea vad dar își desfăcea piepteanele și tohoarcele pe la tîrguri, printre ringhișpiluri și comedianți, printre olari și ciubărari ; se îndestulaseră, prinseseră pojghiță. Buciumăneasa era o femeie voinică, cam trecută, cu pielea feței pătată de la ficat, mirosea acru. Și mîinile îi erau urîte, cu degete boante, dădea bani cu camătă, nu iertă. Avea uitătura piezișă, iscoditoare. rîdea numai pe dinăuntru, fără bucurie. Alec Adam ar fi strîns-o de git cu mîinile lui. Cojocăreasa privi cu dispreț în urma Magdalenei și rînji :

— Mîndră și venetică. Plină lumea de-astea, dom Alecu. Umblă ca sfîntele, cu ochii plecați, da' gîndu le rivnește la bărbați, he, he...

— O știi ? și pe dată se mustră pentru izbucnirea sa inabilă ; Buciumăneasa îl privi mirată, dar el se grăbi s-o dreagă : Lume se există

Desene de Mihai Gheorghe

peste tot, n-ai ce face. Trebuie să trăim cu toții.

Și pentru că, dată dracului, matahala tot nu-l credea, se grăbi să schimbe vorba. Știa că muierii îi plăcea să bea, făcea fițe da trăgea :

— Am un lichior de ananas de-ți adoarme ceriu gurii...

Cojocăreasa protestă fandosită privind lacomă păhărelul în care Alec Adam turna făr' să-i tremure mîna. „Lua-te-ar dracu de jivină, gîndea voios Adam, soarbe-soarbe și deșartă-ți veninu că știu eu ce să aleg. Săracu State, speriat trebe să fie cînd îi spurci așternutu'. Ptiu, năpîrcă setoasă ! Ce ți-aș mai arde două peste bot, să te văz cu fundu ăla mare în sus !"

— Mai bea unu...

Și Buciumăneasa mai deșartă un ștamplu. I se dezlegă limba. Da spre mirarea lui Adam, nu vorbi cu răutate ci numai cu dispreț. O chema Magdalena a lui Danu, tat'su ținuse grădină și pruni, avusese drept la cazan. Fusese un om tăcut, altminteri harnic, surzise din nimic și de aceea devenise aproape mut ; nu vorbea decît atunci cînd n-avea încotro ; se întorsese în sine din pricina surzeniei, viața din afară nu-l interesa ; încercase sărmanu să-și crească fata în curățenie, cu severitate ; și asta și părea Magdalena dar privirea o trăda ; într-o bună zi pe cînd tată-su se spetea la cazan sfînta de fiică-sa fugi c-un hăndrălău. Asta îl ucise pe bietu Danu. Plațu îi fu năpădit de buruieni, răzloagele crăpară și putreziră, cazanul plezni într-o noapte, numai Danu sta răsucit în sine, cu o suferință nesfîrșită întipărită pe chipul subțiat, ascetizat, apropiat de moarte, privind undeva în adîncul său, în cerurile dinlăuntrul ființei sale, într-o lume închisă altora pînă cînd se stinse... Îl îngropară vecinii, găsiseră parale în credent, îl coborîră lîngă nevastă-sa, Maria a lui Covaci, care își dase sufletu la născare. Magdalena avea să se întoarcă la casa părintelui nu singură, ci cu un plod agățat de poale. De atunci trăia retrasă, nimic de zis, își creștea fiul și trăia din cusut. Da răul din ochii ei nu pierise..., geaba cucea flori la țintirim.

După ce Buciumăneasa tîrgui un chil de cuie și Alec Adam îi ură în gînd, cu blîndețe, să și le bată în tălpi, închise prăvălia.

Urcă în odăile de sus cu mintea aiurea, privi prin geamuri văzduhul înalt, pămîntul cu verdele sfînt al ierbii, simți singurătatea, pentru prima dată cum îi dă tîrcoale, o simți ca un gol ce îi despica șingele și îi fu frică.

...Strada **Morminților** rămăsese așa cum o lăsase ; salcîmii crescuseră, îmbătriniseră și ei, aveau un foșnet ca un oftat ; Petre Adam, fiul lui Alec Negustorul și-al Magdalenei a lui Danu, ajunse în fața casei cu prăvălie jos și odăi la catul întîi. O privi. Clădire oarecare cu acoperișul din țiglă roșie pe care se prinseseră mușchi, coama semeață cîndva, legată cu olane bine rînduite, ziduri cari păliseră..., se piernicise un pic ori era o părere ? Firma prăvăliei nu mai exista : locul se vedea bine însă. Spălăcit și mai nou decît restul zidului : ca și cum s-ar fi dat jos un bandaj de pe o rană închisă demult. Teafără pielea dar mai neapărată.

Petre Adam intră. Urcă scara ce scîrțîia sub greutatea lui ca altădată. Se simțea sfîrșit de osteneală și nu încerca să și-l închipuie pe ăl bătrîn. Pătrunse în dormitor : lungit pe canapea Alec respira încă. Întoarse încet capul spre ușă, își îngustă pleoapele filtrînd lumina, și undele privirii lui pătrunseră ființa lui Petre. Acesta se așeză pe un scaun lăsînd geanta-burduf alături. Pelerina îl stringea umerii. De-asupra canapelei se aflau înrămate simplu portretele lor : Magdalena și Alec Adam. Amîndoi păreau să vie dintr-o vagă ceață gălbuie spre lumea de acum ; ea, încorsetată într-o rochie strînsă pe gîtul subțire, cu lobii urechilor străvezii, cu umbre nebănuite ce o încercănau ușor, cu un zîmbet inexprimabil sub buzele întredeschise ca și cum în momentul acela ar fi dorit să rostească un gînd, sau să respire numai ; el, teapăn și aspru, încruntat din neființa imaginii, cu părul sîrmos, zbîrlit, ca de lup. Gura bine strînsă — ce avusese de spus, spusese.

Alec Adam părea că doarme cu ochii deschiși. Petre se mișcă în scaun și trupul bătrînului prinse să freamete. Îl **văzu** și Petre înțelese asta :

— De ce ești singur, rosti bătrînu, de ce ?

Petre Adam nu știa ce să spună. Îl mira vocea încă vizuroasă a celui ce se pregătea să moară :

— De ce nu-mi amintesc nimic de Magdalena ? — glasul lui suna nu chinuitor ci uimit doar : Cum e posibil ? Am iubit-o Petre, am iubit-o copile, și iată mi-e dat să nu mi-o închipui ! Cum e posibil ?

Privirile bătrînului rătăceau acum, păreau să caute ceva, un înțeles, un rost al lucrurilor și Petre se sperie : „Moare" își zise, dar nu era în stare să se urnească din scaunul acela blestemat. „Asta e sfîrșitul" mai spuse, i se mișcară chiar și buzele, „Se duce" mai spuse. Trupul lui Alec se împutinase, eliberat de greutatea pămîntească, se subția văzînd cu ochii ; pe neașteptate se liniști își înălță bărbia acum ascuțită, aproape sticloasă, ca și cum ar fi tăiat aerul și închise ochii. Fața îi era severă, puternic conturată. Pe urmă, ceva nedeslușit pentru Petre, o lumină din adîncuri, o îmblînzi, îi făcu fruntea frumoasă, îi îndulci pomeții. Bătrînul zîmbea.

Petre Adam se rupse din scaun și se apropie. Prin minte îi fulgeră un gînd : „Dumnezeule, luminările...". Cobori în fugă treptele care duceau în prăvălie : găsi ușa încuiată ; o izbi cu umărul o dată — de două ori, dar ușa nu cedă ; atunci o lovi cu piciorul năprasnic și se prăvăli înlăuntru ; prin geamalicuri curgea o lumină albastră ; găsi luminări într-o cutie jilavă ce emana un miros respingător. Puțin îi păsa. Urcă în goană treptele uitînd lumina aceea neobișnuită. Se apropie de bătrîn, îl privi, o neliniște tainică îl cotropea, nu soaima oarbă a celui aflat în vecinătatea morții, altceva, ca o moarte a gîndului într-un trup viu, ca o neînțelegere a unor bănuite legi elementare.

Îl privea și nu-i venea să-și creadă ochilor : **bătrînul trăia.**

Dormea.

Petre Adam izbucni în rîs. Un rîs care îi înghețа făptura. Se lăsă moale în scaun, luminările se rostogoliră pe dușumea făcînd un zgomot infernal — grele coloane de lumină lividă. Nu se putea — îl văzuse cu ochii lui murind, **simțise** mușchii morții. VĂZUSE !

Își cuprinse tîmplele înfierbîntate între brațe și rămase așa.

4

Petre adormise pe scaun. Cînd se trezi, bătrînul Alec dormea încă. Îi studie profilul semeț, curbura mîndră a frunții, nasul drept și puternic cu nările răscroite. Părul sîrmos, nesupus, iradia o lumină cenușie : „Un asemenea om nu moare în somn" — își spuse.

Îmbrăcă pelerina și ieși. Noaptea petrecută chircit pe scaunul acela îl zdrobise. Putină hoinăreală i-ar fi prins bine i-ar fi dezmorțit mădularele.

Cafeneaua **Astoria** ducea lipsă de musterii la ora aceea ; domnul Silvestru sta la tejghea și plesnea de plictiseală întorcea fără tragere de inimă foile unui ziar, căsca și se scărpina cînd și cînd, îndelung, încînd de plăcere ; „Lumea s-a ticălosit, dragă domnule" — îi șopti. Pe prima pagină se vedea portretul **Führerului** ce se zgîia plin de încredere spre spațiul vital al României. „Politica, dragă domnule, e ca și cafeaua pe care o vînd clienților mei. Dacă îi pui zahăr e dulce, omul o bea cu plăcere ; dacă nu, îți amărăște măruntaiele, îți dă. scuzați. pîntecărale."

Era în anul 1937.

Domnișoara Grette intră și ceru cafea cu lapte și briosuri. Avea ochii triști cufundați în orbite.

Locotenentul Hari mustruluia recruții în cazarmă.

— Nu poftiți de-un biliard ?

Domnul Silvestru îl privea cu încredere și prietenie. Mirosise un **cineva** în persoana Străi-

Continuare în pag. a 7-a

Povestiri despre om

Li s-a oferit scriitorilor o carte deosebită de toate cărțile ; unii au citit-o, dar văd că toți tac. Li s-a pus pe masa lor cu fișe, criticilor de meserie, o carte neîncadrabilă între scheme și curente ; unii au răsfoit-o (probabil au extras deja și cîteva citate bune la ocazie), dar văd că tac și ei.

Filozofilor nu li s-a dat cartea, pentru că dînșii sînt preocupați cu domeniile lor particulare, se duc pînă în pînzele albe în amărunțirea bobului de materie, fie moartă, fie vie; dînșii nu mai au alta de făcut de-acuma decît să meargă pînă la capăt. Nu li s-a dat cartea pentru a nu li se arăta cît de aproape este acest capăt.

Această carte, Povestiri despre om, **o vor citi-o folcloriștii — în ea este vorba de oameni ca toți oamenii. Deci, despre, într-un anumit fel, însul anonim (sînt conștient de pleonasm !). Apoi ea, această carte de învățătură, nu-i o carte propriu-zisă (sau cititâ) : e o variantă, cum sînt toate producțiile folclorice. Se subintitulează, nu modest, ci exact : „după o carte a lui Hegel". Precizarea putea lipsi — nu l-am fi acuzat pe autorul cărții de plagiat : din zorii meditațiilor omului despre sine și contextul său și pînă la ziua care se petrece sub ochii noșiri, toate sînt doar variante. În filosofie, în poezie, în viața domestică... Scriem, bunăoară, despre Miorița noastră și cuvintele s-au aliniat într-o ordine care m-a mirat întîi pe mine :**

Cine știe să îmi spună
Care variantă-i bună ?
Eu pe toate le culeg
Și nici una nu-nțeleg.

M-am surprins, citind cartea lui Noica, într-un fapt de ziuă, că și eu sînt un om ca toți oamenii.

Rîndurile de mai sus nu se vor decît întru mărturisirea aceasta. Cartea aceasta a lui Noica, de fapt toate cărțile dumnealui, nu-s altceva decît povestiri despre om. **Eu într-insa mă regăsesc și cred că toți vă regăsiți tremurîndu-vă trestia voastră cugetătoare.**

Asemenea cărți se învață pe de rost, de la sine, precum poeziile populare. Ne mirăm, frumos, că știam ceea ce nu știam.

Gheorghe Suciu

corneliu antim

Conture ale liniștii

I

De-ați atinge cu degetele voastre tremurătoarea față a eternității, păsările ar amuți fecundate de nesfîșite migrații. Anotimpurile-ar înlemni, carbonizate flote în reci oglinzi de apă răsturnate.

Viețiile ne hărțuie urma și trecem, tot trecem hotarele rănilor cum îngerii dintr-o fericire în alta.

Zvonul neodihnei, ori poate numai tăios viscolul se-nșuieră-n praguri ?...

Pe celălalt tărîm, piramidele cedrilor se aprind de tăcere, se aprind...

În aer, pulberi solemne vestesc îndepărtatele convoaie ale speranței mărșăluind peste pămînturi.

II

Alunecă încins vuietul zilei peste leagănul grîului. Ca o miasmă amenințătoare erodînd bătrînele artere ale orașului se desface păianjenul zgomotului lichefiat în amiaza secetoasă.

Plutim precum corăbiile feniciene către țărmuri mai blînde ori mai sigure, cu gîndul la simplele întoarceri între semințe și flori — neclintitele vestale ale pămîntului. Cît mai departe și mai neistoviți plutim, cu umbra cetății în circă, mînați în eternitate de iluzia unui refugiu în deșerturile înspicate ale liniștii.

III

Augusta respirare a păsunilor ne petrecu înspre ghilotina nopții.

Decapitate numele noastre plutesc și acum în aerul înmiresmat, chemîndu-ne ; asemenea umbrele, ce se ating ca un zvon de libelule în candelabre de porțelan.

Mereu regăsîndu-se, mîinile încoronează transparentele tîmple cu frenetice gesturi, iar noi sîngerăm precum eroii la porțile legendelor.

Larma drumurilor în stalactita nopții răsună și-mi spui, că-n umblet însăși neliniștea astrelor pîndește obositele trupuri.

Tîrziu, în stogurile dimineții, cosașii adorm cum arborii desfrunziți de sălbatice furtuni. Și cine ar putea crede că-n somnul lor moartea îmbracă de fiecare dată chipul iubitei, zidită în amețitoarea catedrală a ierbii ?

IV

Nu ți-am vorbit niciodată despre mine. Mi-ai deschis doar otrăvita carte și-ai crezut că acolo, în vulcanii literelor, ard nepătrunsurile mele — călătorie a focului visceralâ, tămăduitoare.

Nu ți-am vorbit niciodată despre nimic și totuși m-ai primenit în așteptarea ta, umbră a stăruințelor desmierdîndu-mi rănile veșnic deschise și visătoare !

Despre nimeni nu ți-am vorbit, dar mi-ai sorbit adîncile tăceri și iată-mă acum fără de rădăcini, nemingiiat decît de vîntul crescut între noi ca o pavăză umedă și rece și necruțătoare.

Nu ți-am vorbit, nu ți-am vorbit...

O, auzul sîngeră rănit de clonțul acestui gînd cu chip de vultur !

V

Mă gîndesc : în fond, miracolul acestui fum ce-mi învăluie așteptarea ai putea fi chiar tu, călătoare către o gară îndepărtată și cu nume nedeslușit.

Și mă mai gîndesc cum aș putea învinge imaterialitatea — atît de austeră — a blîndei imagini, cu care mi s-a părut o vreme că mă contopesc... Sfredelitor, gîndul acesta încă mă străbate. Îndărătnic, în sărate izvoare setea-mi ostoiește ; cîntătoare șipote zbucnite din mine întocmai murmurelor de sărbătoare cu care mă împodobesc închipuindu-mi că vei reveni.

VI

O, sînge al meu, herghelie de minji neînșeuați !

Umple-mă de trandafiri înfloriți și-n bătaia vîntului, lasă-mă să orbesc privind punctul acela din orizont, pe unde se strecoară în mine spinul adînc al tăcerii.

Tirania modelului

Urmare din pag. 1

a idolilor, uneori atît de vizibilă la poeții tineri și foarte tineri. Este vorba în asemenea cazuri numai de o falsă asimilare, de o receptare formală, a învelișurilor ori mai degrabă de o totală lipsă a vocației ? ! Și una și alta. Ambele își întind mîna spre sămînța seacă, incapabilă să zămislească trunchi și rotundă coroană.

Este nevoie de o precizare fiindcă nici cea mai sănătoasă sămînță nu învie și nu rodește în pustiu ; pentru a fi noi ființe nu-i nevoie să ucidem zeii (dealtfel nici n-am putea-o face) și dacă am reușit ar trebui cel puțin să-i avem pe toți în noi, fără a ne închina unuia. Alfabetul lor, mă refer la marea poezie, poate fi pentru poet ceea ce este un ghid turistic al munților pentru un bolnav al văilor ; cînd acest alfabet este însăși muntele, poetul prins în plasa lui devine un incurabil rob, înfricoșat de propriul lui părinte, un condamnat al variantelor totdeauna mai prejos de modele.

Există și o altă față. Însă în relația dintre idolul ales și cel ce-l alege pildă-limită are loc o neasemuită întîlnire, posibilă în cazul unei structuri sufletești și a unei geografii comune, posibilă ecuație doar în cazul unor puternice personalități. Ioan Alexandru pleacă pe undeva din biserica lui Lucian Blaga, dar el însuși își zidește propria-i biserică. Pentru el Blaga nu-i un tiran ci un vînt odihnitor de floare și o rugăciune de seară poate.

Dar puterea de reducție a modelului este vizibilă nu numai în lirică unde s-a ajuns și se ajunge cu ușurință la clișee (numai critica nu le aude, că de văzut...) ci și în proză, fraza unui Faulkner, ori Kafka, bunăoară a recrutat batalioane de grafomani.

Cîtă vreme copacul nu-și găsește singur formula de existență înseamnă că nu există nici în cîmpie dărmite în pădure.

radio

Preferințe ciudate

În fața aparatului de radio putem învăța lucruri noi despre noi înșine. Adesea constatăm că decizia, selecția și valorizarea sînt probleme din ce în ce mai dificile. Mult mai adesea punem la îndoială relațiile noastre de bună înțelegere cu simțul umorului. Chiar coeficientul de imaginație cu care, de bine-de-rău, sîntem obișnuiți să ne descurcăm intră foarte serios în discuție. Cum s-ar putea întîmpla altfel, cînd, dintr-o emisiune de o oră, preferințele noastre se îndreaptă, fără să șovăie, spre „Rubrica rutieră" ? Și nu este un caz izolat. O ediție a unei emisiuni săptămînale și serioase ne cucerește (definitiv) exclusiv prin „sfatul medicului". Nu sînt niciodată de trecut cu vederea acțiunile unei cure de fructe : alcalinizantă, mineralizantă, laxativă, diuretică, de stimulare a unor funcții, vitaminizantă. Dar alături de aceste acțiuni trebuie să avem în vedere rolul oalei de fiert sub presiune în păstrarea vitaminelor. Chiar dacă sîntem atît de grăbiți încît nu prea recunoaștem, personalitatea noastră are de cîștigat cu fiecare nouă emisiune de acest gen.

Ultima ediție din luna august a „Radiomagazinului femeilor" a fost realizată de Olga Udescu și prezentată de Sanda Butărăscu. O emisiune corectă, fără excese fanteziste, păstrînd cu rigurozitate proporția posibilităților comune ale programului radiofonic : o microanchetă, cîteva informații, un reportaj-dialog, un buchet de sugestii („pentru gospodine") și de curiozități („de pe alte meridiane"). Toate acestea realizate la o cotă valorică pînă la care reproșurile nu ajung de obicei. Numai că profesionalismul cu care Costin Diaconescu pune întrebări femeilor aflate la odihnă în stațiunea Predeal nu salvează de monotonie și previzibil cele cîteva minute pe care ni le oferă. Precizarea că dialogul are loc pe terasa unei cofetării, în parc sau la Casa de cultură nu atrage automat după ea impresia de naturalețe. Poate că redactorilor și reporterilor radio le este mai ușor să pună întrebările în așa fel încît din 90 de răspunsuri primite pentru aceeași întrebare, 85 să se asemene pînă la ultimul cuvînt. În acest caz, sîntem gata să nu mai așteptăm de la programele noastre de radio ineditul și șansa excepției. Poate dacă nu le așteptăm ne vor fi oferite mai des. Altfel vom continua să avem preferințe din ce în ce mai ciudate, așa cum ni s-a întîmplat și ascultînd „Radiomagazinul femeilor", în care cu adevărat importante și convingător susținute ni s-au părut „Recomandările cosmetice". Reproducem : „Folosirea laptelui, caimacului și iaurtului completează gama largă a secretelor frumuseții. Nu zîmbiți : laptele vă redă sau vă păstrează frumusețea". Clar. Ușor distonantă cu echilibrul cuminte și plictisitor al emisiunii a fost tableta din final intitulată „Civilizație fără dispensă".

Elena Ștefoi

plastică

Mărturii despre civilizația daco-geților

Recent, la 7 iulie, s-a deschis la Muzeul româno-germanic din Köln expoziția „Dacii. Arheologia în România".

Un public numeros, mari personalități ale vieții culturale și politice au întîmpinat acest eveniment cu mult interes și vădită căldură, așa cum de altfel publicul european din celelalte țări gazdă — Belgia, Luxemburg, Italia, Olanda și Anglia — ale acestei reușite manifestări cultural-științifice, s-a manifestat de fiecare dată în cadrul unui an de pelegrinaj al expoziției.

Expoziție de arheologie în adevăratul sens al cuvîntului, de civilizație prin excelență, „Dacii" au cucerit publicul și deopotrivă pe specialiști, unanimi în a aprecia elogios selecția demonstrativă a nivelului atins de cultura materială și spirituală a strămoșilor noștri.

Afirmam că expoziția are în primul rînd caracter arheologic, și încă unul de senzație, nu în sensul prezentării unor nemaiîntîlnite tezaure sau podoabe de o greutate considerabilă în metal prețios, ci pentru că ea permite cunoașterea dovezilor concrete care redau imaginea vieții unui popor ca dacii — prin obiectele comune, unelte, ustensile ceramice, din metal, martorii arhitecturii, ai cunoștințelor tehnice, medicale, astronomice etc.,

Restituirea și reconstituirea unei pagini reale de istorie a acestui popor viteaz, recunoscut și propulsat ca atare în istorie prin afirmațiile lui Herodot, se realizează printr-o selecție mai ales de unelte — din domeniul extragerii și prelucrării metalelor (uneori complexe ca acel atelier de argintar de la Pecica), al agriculturii, viticulturii, creșterii animalelor, prelucrării lemnului ; nu lipsesc armele tipice, o serie de mărturii ale schimbului economic, ale vieții artistice și spirituale, dovezi privitoare la concepția arhitectural-constructivă etc.

Alături de mare varietate a ceramicii dacice, de o expresivă individualizare, de unelte extrem de bine făurite sub raportul „designului", sînt expuse tezaure monetare, piese artistice, elemente de arhitectură, o colecție de bijuterii și podoabe dacice, completate fericit cu imagini foto după cele mai renumite situri dacice, ca și după o serie de piese unicat.

Plasată în cel mai mare muzeu arheologic al Germaniei, pînă la 15 septembrie al acestui an, expoziția înscrie vizita a mii și mii de oameni, cucerind din primele zile publicul, ea continuînd în mod fericit un dialog început în 1971, cînd același muzeu găzduise o altă manifestare similară „Romanii în România", oferind astfel un tablou complet asupra istoriei vechi a României.

Dintre multitudinile de acțiuni și forme specifice care permit publicului și deopotrivă specialiștilor să la contact cu rezultatele cercetării epocii dacice, cercetări efectuate intensiv în ultimii 30 de ani, se remarcă mai ales catalogul expoziției, adevărată carte de istorie și artă grafică ce reflectă prin textele științifice, hărți, schițe, planuri și cele 205 imagini foto problematica acesteia.

În ansamblul său expoziția de la Köln, aflată ca mesager al poporului român în cea de-a 6-a țară din Europa, înscrie încă o pagină veridică asupra culturii și civilizației daco-geților, marcînd totodată relațiile multilaterale de colaborare pe plan științific și cultural dintre țările noastre.

Ioan Opriș

muzică

O sinteză de excepție

Două instanțe concură la izbînda impunătoarei „Musica daco-romana" de dr. Vasile Tomescu, apărută nu demult la Editura Muzicală. Este ocazia unanimă a festivităților prilejuite de aniversarea a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent. Apoi este prilejul interior — afirmarea în lumină publică a unei lucrări pe care o putem considera o operă de viață (indiferent cîtă aleasă muzicologie va fi semnat autorul înainte, ori va mai semna de aici încolo) într-atîta muncă, putere de întreprindere și voință de adevăr găzduiește volumul acesta — de altfel primul dintr-o serie — între coperțile sale. Acumularea unei informații deosebit de vaste, proces, cum se știe, nu tocmai lesnicios, este astfel o treaptă către afirmarea unui țel de deosebită actualitate dar este și un mod de viață, tainică competiție cu secretele bibliotecilor.

Titlul se referă la o unitate duală, sinteza etnică și spirituală fiind aportul unei producții artistice cu personalitate și, în aceeași măsură, cu ramificații pînă în folclorul încă viu al vremurilor mai noi, și de aici în arta noastră cultă. Studiind, în primul volum apărut premisele istorice ale formării națiunii române, apoi practicile legate de muzică, circulante în cele două comunități în momentul contopirii, analizînd caracteristicile muzicii de sinteză și originalitatea, apărută pe temeiul acestei contopiri (în acest volum este studiată arta vocală și cea coregrafică), Vasile Tomescu nu reconstituie numai un foarte amănunțit tablou de epocă, ci urmărește datini, practici, obiceiuri structuri muzicale în periplul supraviețuirii lor peste veacuri, surprinzînd cu virtuozitate, în bogăția de planuri a demersului. transformările lor ultime, eventualele perpetuări sau fructificări în cultura muzicală profesionistă.

Desigur, lipsa documentului efectiv muzical este acoperită de situația epocii, în care muzica era inclusă în fenomenul artistic sincretic, încifrată în mituri și imagistică, simbolizată și simbolizantă totodată. În Tracia. „patria legendară a muzicii" în credința lui Strabon, Plutarh și mulți alți istorici ai vremii, apoi în Dacia Traiană legendă și realitate se întrepătrundeau divulgîndu-se una pe cealaltă. Sesizarea legitimității acestei aserțiuni autorizează investigația, sprijinită de altfel mereu de personalități de autoritatea unor Iorga, Pârvan, Eliade. În cauzalitate complexă, muzica devine aici pilotul unei cercetări ce nu mai este doar de interes muzicologic. Astfel, muzica este în cartea noastră, scop și mijloc asemenea.

Vasile Tomescu prezintă documentele cu o tehnică de montaj, aș zice, cinematografică, în care vizualul — mă refer la documentele imagistice, dar și la grafie și paginație — joacă un rol de seamă. Își spune aici cuvîntul și îndelungata experiență de presă a autorului și calitatea unei realizări editoriale de excepție și nu putem să nu amintim condițiile grafice deosebite, ca și munca redactorului de carte Titus Moisescu și a tehnoredactorului Carmina Cizer. Și, surmontînd dificultățile termenilor tehnici, se evidențiază în mod special opera cu adevărat literară a traducătoarelor Colette Ghimpețeanu și Tatiana Nichitin, care au realizat versiunea franceză în care a apărut lucrarea.

Costin Cazaban

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Între Neagoe Basarab și Manuil din Corint (II)

UN RĂSPUNS AMÎNAT

4. Am putea să ne oprim aici, dar interesul metodologic al criticii acestui articol ne face să continuăm prezentarea lui, spre a vedea cum, dintr-o premiză fantezistă, nu pot rezulta decît concluzii de fantezie :

> „Și paternitatea ? — se întrebă, deci, mai departe, Petre Ș. Năsturel. Manuil din Corint este neîndoielnic (?) autorul textului grec comandat de Neagoe. Dar acest text grec a fost un material informativ (un matériau informatif) **destinat a fi pus la punct și tradus în slavonă la curtea voievodului** (s.n.)
>
> Neagoe este autorul moral al **Învățăturilor** și poate că a adăugat cîte ceva dintr-ale sale (de son propre crû). **Iar textul slavon (tradus și inspirat din grecește)** are **privilegiul de a fi textul definitiv** (s.n.) textul oficial destinat de Neagoe educării fiului său Theodosie. Manuil a fost instrumentul utilizat cu bună știință de voievodul ce-i ceruse acest tratat."

Știm acum, după cele scrise înainte, de ce **nu** poate să fie așa : pentru că **versiunea greacă de la Athos nu se prezintă ca o formă embrionară, din care, ar fi rezultat, prin evoluție, textul „definitiv" slavon, ci este — pentru cine cunoaște realmente textele — perfect identică cu această „formă definitivă" și „oficială" !** Îi lipsește însă prima parte, iar din partea a doua lipsește un capitol din cele pur laice, și ordinea capitolelor este alta, mai aproape de interesele lectorilor monahi.

Foarte interesant este cazul capitolului IV, cel dezmembrat. Din el a rămas în greceşte doar un fragment : „Pildă șarpelui", extras din **Fiziolog**. Dar este exact acel fragment ce ne-a servit nouă încă un argument de bază spre a demonstra prioritatea versiunii slavone asupra celei grecești. Căci forma „pildei șarpelui" din versiunea greacă a **Învățăturilor** nu corespunde formei în care găsim această pildă în Fiziologul grecesc ci este aidoma versiunii... **sîrbești** a celebrei cărți populare. Și încă într-o variantă sîrbească extrem de rară ! Nici nu se putea ca voievodul cu relații așa de întinse în lumea sîrbească, și care folosește în două capitole din partea a 2-a a **Învățăturilor** versiunea sîrbească din Alexandria și povestirea sîrbească despre „Împăratul Asa" să nu aibă acces la izvoare sîrbești, pe lîngă cele slavo-bizantine. De unde și această prezență a Fiziologului sîrbesc în versiunea... grecească a **Învățăturilor**, ar rămîne inexplicabilă dacă autorul ar fi grecul Manuil din Corint, dar e perfect logică sub pana sotului Despinei Brancovici !

Dealtfel, problema izvoarelor **slave** în structura **ambelor** părți ce compun **Învățăturile** am ridicat-o încă de la început, amintind că în prima parte este folosit masiv Panegiricul Sfinților Constantin și Elena de Eftimie al Tirnovei. Dacă putem încă discuta (fie și prin absurd) statutul izvoarelor bizantine — grecești la origine, deși folosite prin mijlocirea traducerilor slave — nu mai putem presupune că izvoarele slave (**Fiziologul** sîrbesc, **Alexândria** sîrbească și „Povestea despre Asa") prezente și în **versiunea greacă** a **Învățăturilor** au călătorit tot din Constantinopol spre Tîrgoviște, în miraculosul pachet de fișe expediat de Manuil din Corint !

Năsturel, care n-a băgat de seamă nici acest element, foarte important, al demonstrației noastre, încearcă să eludeze din nou problema, nepomenind nimic de forma pur sîrbească a „Pildei șarpelui" în versiunea **greacă** a cărții lui Neagoe. El se referă, în legătură cu izvoarele slave, doar la prima parte a **Învățăturilor**, unde un asemenea izvor slav — Panegiricul — sare în ochi prin întinderea împrumuturilor incluse în antologia de texte educative ce ocupă majoritatea paginilor acestei prime părți. El scrie deci, în continuarea celor reproduse mai sus :

> „Este bine stabilit (?) că Neagoe a comandat lui Manuil din Corint partea a doua din Învățături. Dar prima parte ? După părerea mea ea nu aparține marelui retor al patriarhiei.
>
> A fost observată deja diferența de gen între cele două părți ale tratatului. Aceasta ar putea implica existența unor autori deosebiți. Dar nimeni nu și-a dat seama, după cunoștințele mele cel puțin, de maniera totalmente diferită în care sînt concepute și redactate titlurile capitolelor. Chiar dacă titlurile date de Manuil sînt modificate, sau uneori amplificate în textul slavon (dacă judecăm după traducerea românească din secolul XVII) ele vădesc un aspect unitar, vizibil pentru fiecare dintre părți considerate separat și totalmente diferit dacă le comparăm între ele. Mă exolic. Tabla de materii a primei părți conține texte extrase mai ales din Sfînta Scriptură : este un tratat de istorie din care fiecare capitol se ocupă de un rege („împărat" după tradiția grecească) al Israilului. Și fiecare capitol (cu puține excepții) este intitulat precum urmează : „Aici muri..." „Aici văzură..." „Aici veniră" ...„Aici se vorbește" etc. Dimpotrivă, sumarul părții a doua (aceea care are la bază compilația lui Manuil din Corint) oferă în aproape toate capitolele sale cuvîntul „Învățătură". Exemple : „Învățătură"... „Altă învățătură", „Iarăși învățătură a voievodului" etc. Excepție fac textele de un alt caracter („Cartea lui Neagoe către mitropolitul Macarie pentru reînhumarea maicii sale" ; „Rugăciune a lui Neagoe pe patul de moarte") care sînt adăugate, sau intercalate în ansamblul sistematic al acestei părți ce este un veritabil tratat de educație a unui prinț domnitor.
>
> O privire asupra diferitelor titluri ale acestor capitole în versiunea grecească atestă același procedeu : cuvîntul **didascalia** sau **logos didaktikos** este cel mai întrebuințat (găsim de asemeni **didahi** etc). Diferența de concepție este notabilă.
>
> Tocmai de aceea, spre deosebire de cei care-l socotesc pe Neagoe ca autor efectiv al **Învățăturilor** și chiar de dl. Vranoussis care, judecînd după titlul comunicării sale de la Atena (1970), atribuie paternitatea **Învățăturilor** numai lui Manuil din Corint, eu cred în mod ferm că Manuil nu a fost singura pană în slujba voievodului. Pentru cea de a doua parte, de o concepție mai savantă, mai delicată, era nevoie de luminile unui literat grec din anturajul patriarhului, păstrător al tradiției bizantine. Pentru prima parte unul (sau mai mulți literați) de o erudiție livrescă era de ajuns : i se cerea să scoată exemple din istoria poporului ales și a regilor săi („împărați") pentru a pregăti pe viitorul suveran pentru meseria sa. N-aveau decît să extragă din Biblie și din alte scrieri bizantine (plus panegiricul împăratului Constantin cel Mare, în slavonă, de ilustrul patriarh al Tirnovei Eftimie)".

Întreg pasajul de mai sus, reprodus întocmai, fiindcă orice rezumare i-ar fi răpit savoarea, își are punctul de plecare, la fel ca pasajele anterioare, în aceeași surprinzătoare nefamiliarizare a autorului cu textul **Învățăturilor** și cu biografia problemei și unul și cealaltă numai răsfoite, dar nu studiate pe rîgaz.

În realitate, partea I-a din **Învățături** nu este împărțită pe capitole (ceea ce crede Năsturel că sînt capitole reprezintă cu totul altceva, vom vedea ce), ci formează **un tot**, unitar ca arhitectură, dar alcătuit din cîteva articulații distincte ce urmează o succesiune evidentă de preocupări și teme. Această primă parte se deschide cu un amplu expozeu asupra providenței divine și asupra locului și excelenței omului în univers, ambele teme servind ca preambul pentru concepția **politică**, umanist-renascentistă, a voievodului, care ia **demnitatea omului** (înțeleasă aproape în termenii lui Pico de la Mirandola) drept premiză pentru recomandarea **politică** de a nu ucide cu ușurință pe om — practică din nefericire prea răspîndită în Europa vremii ! — și de a guverna în spiritul justiției. Sînt nu mai puțin de **14 pagini** dense din ediția noastră, a căror viziune monumentală și valoare — egală cu cele mai reușite capitole din partea a doua — au fost puse în lumină pentru prima oară de Paul Anghel (vezi volumul de la Curtea de Argeș, citat și de Năsturel, precum și **Noua arhivă sentimentală**, București 1975, p. 211—226).

Ne aflăm, cu aceste 14 pagini, în fața unui text cu o impletire magistrală de izvoare (între care un text hrisostomic ales să dea expresie unei antropologii foarte moderne, la unison cu umanismul apusean, care și el cultiva **cu predilecție pe Hrisostom !**), subordonată însă unei gîndiri de **om de stat** nu de cleric. Fiindcă dominantă este ideea că **fiecare om e un univers învestit cu demnitate divină și deci trebuie cinstit ca atare, nu trebuie ucis cu dezinvoltură. Nici un tratat politic european sau asiatic, medieval sau renascentist, nu debutează cu o concepție mai elevată despre om.** Pe sub această splendidă „poartă a omeniei" trec, în continuare, toate marile idei directoare din **Învățături**. Idei care fac astăzi mîndria noastră cînd le comparăm cu „machiavelismul" epocii în care au apărut sau în care trăim.

După această deschidere grandioasă urmează —decurgînd direct dintr-însa — o suită de **pilde** (nu simple extrase întîmplătoare !) cu rol educativ. Tot Paul Anghel a făcut prima oară apropierea dintre metoda „educației prin pilde" adoptată de autorul **Învățăturilor** și **Panciatantra** indiană — singura carte întrucîtva asemănătoare, dar care utilizează pilde cu eroi-animale. Pe cînd aici se oferă cazuri din istoria biblică, fiecare în parte ilustrînd o idee pedagogică, morală sau politică : ce se întîmplă cu fiii care nu ascultă de părinți, cum pedepsește Dumnezeu pe voevozii care nu-l ascultă, cum eșuează tinerii domni care nu ascultă de sfetnicii mai bătrîni și altele. Șirul se încheie cu o „pildă" cum nu trebuie să se teamă cel drept la Dumnezeu de năvălirile cele mari, fiindcă și asirienii erau mulți și au venit să cucerească Ierusalimul, dar n-au reușit (ce aluzie mai clară la confruntarea Țării Românești cu Imperiul otoman ?). S-ar zice că ne aflăm în fața celei dintîi încercări de „Politique tirée des propres paroles de la Sainte Ecriture" — cum își va defini Bossuet o parte din programul pedagogic pe care, devenit preceptor al „delfinului" Franței, — îl anunță în scrisoarea sa din 1679. către papa Inocențiu al XI-lea și-l pune în aplicare în vestitul **Discours sur l'histoire universelle** și în chiar cartea cu titlul de mai sus.

Panegiricul lui Constantin cel Mare are rostul de a oferi modelul suprem al „stăpînitorului creștin", după ce David și Solomon ilustraseră modelele biblice. Aici găsim o răbufnire la adresa răscoalei celor mici împotriva domnilor, în care am descifrat cîndva o aluzie a voievodului feudal la cele întîmplate recent în Transilvania, sub conducerea lui Gh. Doja.

Urmează imediat ultima pildă din istoria biblei : Avesalom și David, adică „ce se întîmplă cînd fiul de rege se răscoală contra tatălui său" !

După fiecare pildă, alcătuită cu texte antologate, urmează un comentariu original al autorului **Învățăturilor**. El începe de obicei cu „vezi fiul meu ce se întîmplă cînd..." ! Comentariile se leagă unul de altul și ne dau firul care tine la un loc mărgelele pildelor, făcînd din ele un colier.

După pildele **politice** și **pedagogice** încheiate cu morala înfrîngerii lui Avesalom, urmează pilde **morale**. Tînărul fiu de domn e invitat să cugete că sfîrșitul vieții face și din împărat și din sărac tot un morman de oase. Aici se introduce un întins pasaj dintr-o omilie hrisostomică pe care voievodul a mai folosit-o și în „Cartea către mitropolitul Macarie" din partea a 2-a dar nu **plagiind** cum a zis Russo, ci **parafrazînd** original, așa cum a procedat și cu rugăcinea pentru apărarea Ierusalimului, reluată de Neagoe în rugăciunea originală la ridicarea armelor pentru apărarea Țării Românești(capitol VIII — **Despre solii și războaie)**

Desen de Mihai Gheorghe

Aceluiași scop, de a educa în spiritul **omeniei** pe tînărul viitor domn îi servesc și pildele din **Varlaam și Ioasaf** — vestit roman creștin de sursă indiană — care și el se ocupă de educația unui tînăr ! Se mai urmărește să-l învețe pe Theodosie cum să nu se lase furat de aparențe („pilda celor trei racle", care a intrat și în folclorul nostru dînd povestea cu fata moșului cea cuminte și fata babei cea rea) și să prețuiască pe înțelepți.

Autorul **Învățăturilor** a extras cu măiestrie cele mai elocvente pagini din **Varlaam și Ioasaf** pentru antologia lui educativă, unică în parenetica bizantină, slavă și europeană medievală și avîndu-și corespondențe doar în spiritul pedagogiei unui Erasmus.

Prima parte se încheie cu un epilog cutremurător, care — cum am arătat — este extras din Efrem Sirul, scriitor gustat — ca și Hrisostom — de Europa renascentistă și barocă.

Aceasta e, deci, **prima parte** din **Învățături** : o monumentală operă **pedagogico-politică, unică** în genul parenetic european, și nicidecum o peticărie de texte, mai lesne de alcătuit, și deci lăsată în seama semitrogloditilor valahi !

Năsturel n-a înțeles nimic din structura părții I-a a **Învățăturilor** și nu suflă un cuvînt despre expozeul inițial, de 14 pagini, lăsînd impresia că totul e numai compilație cu texte ilustrative ! El n-a perceput nici originalitatea acelei **„cărți de lectură pentru un fiu domnesc", fără echivalent în parenetica bizantină ori slavă** și de o execuție ce atinge măiestria în alegerea și decuparea textelor biblice, ale celor din **Panegiric...** din **Varlaam și Ioasaf**, din Hrisostom și Efrem Sirul.

Cît privește diferența de titluri, **Partea I-a a Învățăturilor** are un singur titlu : **Începutul Învățăturilor bunului credincios Ioan Neagoe, voevodul Țării Ungrovlahie, carele au învățat pe fiu-său Theodosie Vodă.** Și dedesubt : „Partea cuvintului dentiiu" (alte manuscrise : Partea dintii. Cuvintul 1).

Că acest titlu traduce exact pe cel original slavon care nu s-a păstrat, ne-o dovedește titulatura oficială a Țării Românești, care este cea din cancelaria epocii lui Neagoe : „Ungrovlahia" (așa cum apare și în titlurile din versiunea greacă a Învățăturilor).

Cînd a tradus titlul părții **a doua**, autorul a adoptat titulatura contemporană lui : „Domnul Țării Românești". Restul capitolelor are doar „Neagoe Vodă".

Toate aceste „titluri" din prima parte invocate de Năsturel **aparțin textului slavon al Bibliei** (ele sînt aidoma în ms. slav 171 din Biblioteca Academiei Române) și au trecut ca atare în antologia lui Neagoe, ca **titluri ale fragmentelor antologate.**

Am arătat, în ediție, cum a operat „foarfeca" sa, ce a decupat spre a alcătui acea suită de pilde domnești și apoi de pilde cu sens filosofic-moral. Această „foarfecă" a stat în mîna unui arhitect ce avea în fața ochilor un edificiu unitar, ale cărui linii sînt clar vizibile ochiului, ce vrea să vadă. Tocmai această antologie dovedește, la fiecare pas, un mare gînditor și scriitor !

Partea I-a nu presupune, deci, mai puțină știință și mai puțină măestrie literară decît partea a II-a Și dacă sîntem de acord cu Năsturel că prima parte s-a lucrat **în țară**, atunci avem dovadă că existau acolo cărturari capabili să scrie și partea a doua. Cum se și dovedește — textologic — că au făcut-o, din moment ce nu începe îndoială că versiunea grecească a părții a doua nu e decît... traducerea **textului slavon original !**

5. Trecem peste lunga dizertație despre „ideea imperială la români" care-și găsește, evident, unele temeiuri în **Învățături**, dar nu fiindcă Manuil i-ar fi cunoscut gîndul voievodului, ci pentru că voievodul însuși cultiva uneori — ca și Ștefan cel Mare — termenul de **împărăție.** El apare în pisaniile slavone de la Argeș, analizate cîndva de Năsturel, dar uitate probabil între timp ! Și pe acestea tot Manuil i le-a compus ?

Ne oprim, în schimb, la observațiile în legătură cu faimoasa corespondență a lui Manuil cu Neagoe :

> „Cînd am primit în 1969 fotocopiile consultației teologice a lui Manuil către Neagoe, un lucru m-a izbit : necesitatea pentru voievod de a cere la Constantinopol lămuriri asupra diferențelor religioase între Biserica Occidentală și cea a Orientului. Dacă am admite că voievodul este autorul **Învățăturilor** ce poartă numele său, era oare admisibil să fi simțit nevoia de a i se explica aceste deosebiri ? **Învățăturile** nu atestau oare îndeajuns cultura lui teologică sau — în orice caz — a anturajului său ?
>
> Dacă ne gîndim mai deaproape acum, cînd știm pertinamente (?!) că Manuil este autorul părții a doua a tratatului — cea mai profundă prin conținutul ei spiritual — mi se pare că trebuie să trag concluzia — chiar de-mi va fi reproșată — că nu exista pe atunci în Valahia un cleric destul de învățat **pentru a-l lămuri pe voievod asupra subtilităților religiei (s.n.)** De unde, implicit, obligația pentru el de a recurge la anturajul patriarhului ecumenic. Aceasta explică de asemeni nivelul mai modest al primei părți a **Învățăturilor** în raport cu a doua. Prima acuză și mai mult caracterul de compilație și de fidelitate față de izvoare (chiar grecești, dar în traduceri slavone), acolo unde traducătorii lui Neagoe erau oameni cu frica lui Dumnezeu și nu îndrăzneau să intervină în traducerea sau retraducerea textelor sacre sau a scrierilor Părinților bisericii. Cum ei cunoșteau mai bine decît erudiții moderni (destul de străini, firebuie să o mărturisim, de acest gen de literatură) literatura teologică, operația era relativ ușoară. Manuil avea un spirit mult mai deschis : dacă transcrie cutare sau cutare pasaj din Sfîntul Paul, de exemplu, la un moment dat el parafrazează, folosind unele forme moderne. Traducătorii în slavonă nu aveau această îndrăzneală și mă întreb, cum a procedat, din acest punct de vedere, traducătorul român din secolul XVII : mi-e imposibil la Atena — aceasta se înțelege — să mă dedau la sondaje în vechile traduceri românești ale Scripturii — manuscrise sau imprimate dar am sentimentul că cercetătorul care ar încerca o verificare nu și-ar pierde timpul."

Din cele de mai sus se vede că, deși a fost prezent la comunicarea subsemnatului și a lui Aurelian Constantinescu despre **Corespondența lui Lațcu din Mățești cu Gavriil Protul,** Petre Ș. Năsturel n-a reușit să facă analogia — perfectă — între cele două momente care au produs „epistolele teologale" scrise, una, de Manuil și cealaltă de Gavriil ! Știm din scrisoarea slavonă a românului Lațcu din Mățeștii Hațegului, logofătul de slavonie la Buda al regelui Ioan Zápolya, fostul voievod al Transilvaniei, că regele Ioan dorea să trateze în 1534 — patru ani după moartea lui Manuil de la Corint ! — o unire a bisericilor ortodoxă și catolică în vederea unui front comun antiotoman. E vechiul vis al împăraților bizantini și pentru a ști care sînt punctele de discordie între clerici, el, omul de stat, s-a adresat unui specialist : Gavril Protul, marele conducător al comunității monahale de la Athos, pe care se pare că Lațcu îl cunoscuse prin 1520 la curtea lui Neagoe. Gavriil răspunde cu o lungă scrisoare, exact cum procedase și Manuil din Corint cu Neagoe. Evident, Zápolya nu scria tratate de învățătură pentru fiul său, ci voia doar să vadă dacă sînt șanse să se treacă peste certurile clericale. Nimic altceva nu făcuse, cu aproape 15 ani în urmă, Neagoe Basarab, într-o situație asemănătoare !

Știm cu certitudine din documentul emanat de la papa Leon X că Neagoe era preocupat de unirea bisericilor în același scop antiotoman și că era **un spirit ecumenic avant la lettre,** deoarece în cartea sa nu răzbate nici o undă de confesionalism. El și-a făcut datoria de a consulta Patriarhia ecumenică **asupra punctelor de discordie,** la fel ca Zápolya peste 15 ani, și nu asupra „subtilităților religiei" cum zice Năsturel. Dar în ciuda anti-catolicismului furibund al epistolei lui Manuil la care face aluzie chiar Năsturel, care-i cunoaște textul) și-a trimis solul la Roma (pe Antonie Policalas) pentru tratative — semn că pe valah nu-l impresionau urile bizantine !

Nu există, așadar, nici o legătură între **epistolă,** cu caracter strict conjunctural, și chestiunea **Învățăturilor !** Ba mai mult, e o dovadă în plus că nu le-a scris grecul din Bizanț. Căci acesta cu siguranță ar fi profitat de ocazie să strecoare cîteva fraze de lămurire asupra disensiunilor dintre creștini, cîteva accente anticatolice. Noi nu găsim însă așa ceva în **Învățături.** Dimpotrivă, găsim în cuvintarea „Către oasele maicii sale" urme clare de pietate franciscană (cultul rănilor lui Iisus) inexplicabilă sub pana lui Manuil, dar explicabilă pentru cine scria la Tîrgoviște — cel mai puternic centru, pe atunci, al franciscanilor din Țara Românească !

Anulîndu-se pe sine însuși — cel din 1959 — Năsturel încearcă în final, să reînvie teza lui P. P. Panaitescu, potrivit căreia Neagoe din **Învățături** nu are nici o corespondență cu Neagoe cel pe care-l știm din documentele istorice. Lui Năsturel îi rămăsese această ultimă treaptă de coborît de pe piedestalul pe care fericita sa inițiativă din decembrie 1959 îl așezase. Am scris o carte întreagă din care se vede cît de falsă a fost toată construcția lui P.P. Panaitescu, inclusiv această teză. Trimitem deci pe cititorul dornic să ia act de argumentele noastre, la volumul citat.

În orice caz, numai printr-o eroare cineva mai poate trece în viitor pe dl. Petre Ș. Năsturel printre susținătorii autenticității **Învățăturilor lui Neagoe Basarab.** Dînsul s-a rînduit, cu deliberare, printre cei cîțiva cercetători care și-au făcut o glorie cam îndoielnică din războiul împotriva evidențelor : Demostene Russo, P. P. Panaitescu, L. Vranoussis și domnia sa, ultimul recrut.

Dan Zamfirescu

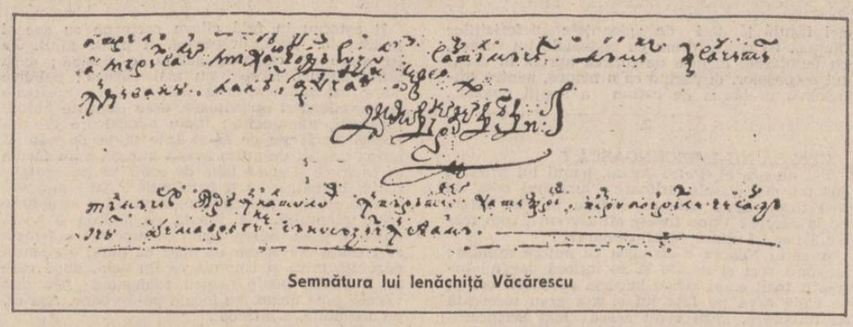

Semnătura lui Ienăchiță Văcărescu

GENEALOGIE ȘI CEREMONIAL

Pînă la descoperirea **Condicei de ceremonii** a lui Ianache Văcărescu (manuscris chirilic azi în posesia bibliofilului N. Vasilescu-Capsali), literatura românească de ceremonii era cunoscută numai prin **Condica de obiceiuri vechi și nouă** a lui Gheorgachi din Iași (1762), publicată și studiată de profesorul Dan Simonescu (1939). Textul condicii lui Ianache Văcărescu **completează literatura noastră de ceremonial** cu o altă operă, necunoscută, inedită, de data aceasta provenită din Țara Românească.

Manuscrisul este scris de o singură mînă (cu excepția ultimelor 6 pag., cu însemnări în afară de ceremonial, alt scris) și cuprinde **copia** mai multor condici și dispoziții de protocol datate între anii 1764 și 1817. Se află în manuscris materiale sancționate prin ordine domnești : Alexandru Ipsilante (1775), Nicolae Constantin Caragea (1782), Mihai Const. Șuțu (1783), Alex. Const. Moruzi (1793), iar Alex. Ipsilante (1796), Constantin Hangerli (1797), iar Alex. Const. Moruzi (1813) și Ioan Caragea (1817).

Piesele de rezistență din **Condică** sînt copiile unor opere care aparțin lui Ienăchiță Văcărescu — ceea ce vom demonstra într-un studiu mai amplu, cînd vom edita textul ei integral. Acestea constau în : traduceri din limba turcă de hatișerifuri, dispoziții și măsurători noi cu privire la hotarele teritoriului Țării Românești (pe munți, de-a lungul Dunării și pînă la Marea Neagră, în Dobrogea), pagini despre istoria instituțiilor din secolul al XVIII-lea, indicații de ceremoniile făcute la întîmpinarea domnilor care veneau de la Constantinopol la București, a străinilor, la care evenimente sînt nominalizați participanții. Aceste materiale îl numesc pe „Ianache" Văcărescu vel vistier. Înțelegem că a fost ținut la mare cinste de Alexandru Ipsilanti și Mihail Șuțu, uneori chiar ca semnatar al actelor emise.

Toate materialele confirmă teza profesorului dr. Cornel Cîrstoiu, **Ianache Văcărescu. Viața și Opera** (publicată de „Minerva", în colecția „Universitas", 1974), că „Logofeția de obiceiuri", înființată de Ianache Văcărescu avea și rolul întocmirii de referate istorice, era o adevărată arhivă unde se adunau documentele țării, se studiau — era deci o instituție care nu se ocupa numai de desfășurarea alaiurilor.

Acest caracter superior, științific, dat instituției „logofeției de obiceiuri", este opera scriitorului și învățatului istoric Ienăchiță Văcărescu, ceea ce rezultă din cuprinsul **Condicii,** „Condica Văcărescului" — cred că acesta este numele sub care trebuie să fie cunoscută, nu a știut-o Alexandru Odobescu, nu este inserată în catalogul bibliotecii lui.

Activitatea scriitoricească a lui Ianache Văcărescu este sporită pe plan mai larg și diversificat, ca traducător din turcește, organizator de instituție culturală, autor în parte, de liste protocolare și de ceremonii). „Condica Văcărescului" aduce contribuții noi și originale pentru studiul genului literar, al ceremoniilor,

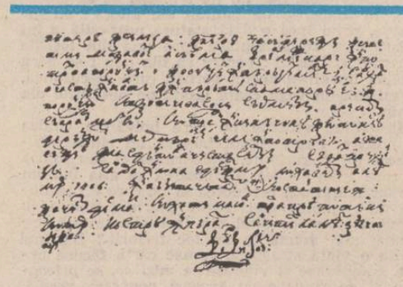

Ienăchiță Văcărescu : Condica de ceremonial (1790). Pagină de manuscris

cu exemple din Țara Românească. Literatura românească de ceremonial, cu aderențe în literatura bizantină și neogreacească, s-a afirmat încă din 1762, cu o operă unică, a lui Gheorgachi moldoveanul, acum adăugăm acestuia și pe munteanul Ianache Văcărescu.

Textele Condicii Văcărescului sînt de o valoare extraordinară pentru istoria moravurilor societății românești din secolul al XVIII-lea. Acest secol a fost studiat numai de V. A. Urechia, la sfîrșitul sec. al XIX-lea (13 volume), dar de atunci nimeni n-a mai publicat asemenea texte și articole de istorie socială.

Studiul lingvistic al lexicului secolului al XVIII-lea va cîștiga noi surse, noi documente în care abundă elementele turcești și grecești, românizate prin desinențe specifice limbii române. Excelentul dicționar al elementelor turcești întocmite de Lazăr Șăineanu (3 vol., 1900) va fi completat și exemplificat cu un nou și bogat material lexical.

Scriitorii, autori de romane istorice, vor avea izvoare documentare și de inspirație care atestă moravuri pitorești nefolosite pînă acum în beletristica românească. De asemenea, etnologii, etnografii, sociologii, teologii vor găsi materiale prețioase în legătură cu preocupările lor.

Este unicul caz cînd în literatura noastră de ceremonial apar nominalizate persoanele care iau parte la ceremonii, arătîndu-se locul ierarhic care trebuie să-l ocupe în alai. Consemnarea ajută la descifrarea și identificarea spițelor genealogice. Genealogia este o știință ajutătoare prețioasă a istoriei în ultimii ani neglijată (cu excepția studiilor lui N. Stoicescu), dar foarte necesară pentru interpretarea cronicilor vechi. **Condica Văcărescului** ridică o serie de probleme și în domeniul genealogiei.

N. Vasilescu-Capsali

Scriitori străromâni? (I)

Urmare din pag. 1

Mi-e foarte ușor să-mi închipui zîmbetul sceptic și chiar batjocoritor cu care mulți vor primi această propunere. Noi însine am căzut în acest păcat. Dar n-am perseverat, ci am pus mîna pe carte de-am citit-o cu atenție, iar la capătul ei pot afirma cu deplină încredere că ne aflăm dinaintea unei serioase opere de reconsiderare și valorificare a moștenirii culturale, autorul relevînd cititorului uimit o moștenire pe care avem dreptul, dar și datoria de a ne-o revendica nu spre a intra simplu și naiv în posesia unor bunuri spirituale ce ar înfrumuseța orice cultură națională, ci, mai ales, pentru a le asigura astfel deplina lucrare în timp, supraviețuirea celor ce, cu secole și milenii în urmă, au ostenit pe aceste meleaguri trudind cărturărește.

Nu foarte explicit menționate, criteriile care ar justifica apartenența la epoca de cultură „străromână" sînt următoarele :

— scrierile respective susțin opera de romanizare în această parte a imperiului

— contactul autorului cu populația daco-romană petrecut în multiple feluri posibile — originea daco-română, revendicarea acestei origini, viețuirea mai mult sau mai puțin îndelungată pe teritoriul daco-roman

— conștiința continuității daco-getice, îndeosebi a prestigiului spiritualității daco-getice în epoca respectivă

— conștiința romanității și cultul acesteia (criteriu complementar).

Să recunoaștem că asemenea criterii stau în picioare destul de bine fiecare, ele devin chiar argumente convingătoare cînd se adună mai multe cu privire la persoana și opera aceluiași „scriitor bisericesc din epoca străromână". Acest **străromână** îi va nemulțumi pe mulți. Cum discuțiile asupra terminologiei ni se par dintotdeauna riscante — riscul fiind de a pierde vremea — să încercăm să privim situația în sine, faptele : autorii pomeniți aparțineau pînă acum antichității, antichității tîrzii, creștine. Tuturor și nimănui. Este oare cu putință să-i scoatem din acest context și să-i includem culturii noastre ? Sînt suficiente pentru aceasta argumentele amintite ? S-ar părea că da ! Și iată de ce : istoria noastră, foarte veche cum e, traversează antichitatea, din care ne revendicăm — și nimeni nu ar contesta îndreptățirea acestui gest — evenimentele petrecute în antichitate pe teritoriul de azi al României. Ca și celelalte popoare romanice neitalice, nu considerăm antichitatea română ca pe un capitol al istoriei noastre, precum făceau învățații Școlii Ardelene, fără să greșească propriu-zis, ci ne limităm la istoria acelei populații care a trăit din cele mai vechi timpuri pe pămîntul românesc, a cunoscut procesul de romanizare tot pe acest teritoriu și a devenit substratul etnic al poporului român.

Aparțin deci istoriei și culturii noastre românești faptele dacogeților, iar din faptele romanilor numai cele legate de aceste locuri și de evenimente petrecute aici, precum ar fi războaiele dacice ale lui Traian ori retragerea aureliană. Aparține istoriei noastre și culturii noastre Tropaeum Traiani în primul rînd pentru că se află pe teritoriul românesc, dar și Columna lui Traian, căci relatează fapte aici petrecute. Aparțin culturii noastre și tezaurului nostru spiritual, ruinele cetăților dace și romane de pe teritoriul românesc, vestigiile materiale de tot felul — de la monede la splendide statui dezgropate din țărîna acestor locuri. Și nimeni n-ar contesta această proprietate. De ce oare n-ar aparține aceluiași tezaur și texte elaborate pe teritoriul nostru ori aiurea, de către autori ce s-au născut și format însă ca atare în aceste locuri, pe care le-au părăsit apoi fără a le uita vreodată, ducînd cu ei și sporind faima țării de obîrșie. Cu atît mai mult cu cît acestea sînt texte scrise în limba latină, în latina de care se învredniceau cei mai învățați pămînteni de la Dunărea de Jos. Iar aceste texte au avut circulație, multe din ele, în întregul imperiu roman, dar mai ales în teritoriul daco-roman, adîncind romanizarea populației autohtone și contribuind, într-o măsură încă greu de precizat, la configurarea unei spiritualități locale unitare și distincte. A considera că aceste texte au greutatea lor — mai mică sau mai mare, în determinarea fizionomiei spirituale a poporului român, pe temeiul ipotezei perfect îndreptățite că textele respective, la vremea lor și, poate, și mai tîrziu vor fi circulat și sau **mai ales** printre locuitorii din răsăritul imperiului roman, vorbitori de limbă latină, este o idee care decurge cu necesitate din adevărul și convingerea continuității daco-romane pe teritoriul românesc de azi. Trebuie s-o recunoaștem ca pe o slăbiciune a istoriografiei românești ce abia acum ni se arată că prea am făcut din continuitatea noastră un scop al demonstrației științifice, un punct final, de convergență a nenumărate argumente, silindu-ne pentru persoane care nu merită atîta osteneală să fim mai convingători, decît evidența însăși, irosind astfel energii ce puteau fi mai cu folos cheltuite dacă făceam din ideea continuității teză, punct de plecare pentru înțelegerea altor evenimente, unghi de vedere românesc în aprecierea a tot ce poate fi atingător la istoria noastră. Este acesta unul din meritele cele mai importante ale cărții de care ne ocupăm, anume faptul că revendicarea textelor discutate se bazează, în ultimă instanță, pe continuitatea daco-română de-o parte și de alta a Dunării, idee ce nu se mai cere demonstrată, ci devine, iată, instrument de lucru, ochi limpede deschis asupra unei epoci despre care nu îndrăznea să ne facem o imagine totalizatoare, acea imagine pe care ne-o propune Ioan G. Coman. De aici îndreptățirea de a crede că aceste texte vor fi avut în mijlocul populației daco-romane o circulație cu urmări sigure în desăvîrșirea ființei spirituale românești. Numai proporțiile acestor urmări rămîne să fie stabilite de acum înainte.

Pentru cititorul rîndurilor de mai sus, care nu are la îndemînă cartea discutată, lucrurile sînt departe de a fi clare și acceptabile în formula rezumativă propusă. Bunăoară, cu îndreptățire ar cere cineva o dovadă a faptului că aceste conștiințe producătoare de cultură s-au vărsat în matca românească, modelînd-o cît de cît sau măcar acordîndu-se acesteia, deși în sec. IV—VI pare cu totul exagerat să vorbim de o „matcă românească" (termenul ne aparține). Obiecția s-ar rezolva pe îndelete printr-o discuție amănunțită a procesului de etnogeză. Ne limităm acum numai să atragem atenția că și în perioada sa de formare un popor, prin feluritele colectivități umane participante la actul de sinteză etnică, este deja depozitarul unor tradiții dintre care multe vor continua să fiinteze prin poporul cel „nou", altele dispărînd, dar nu fără a lăsa adeseori urme. Sarcina etnografilor români, a istoricilor și filologilor noștri este tocmai aceea de a inventaria toate izvoarele susceptibile de a fi adăpat spiritualicește populația daco-română de-a lungul epocii de formare a poporului român, cu accent, firește, pe cele care au continuat pînă azi. Profesorul Ioan G. Coman are în vedere această obiecție posibilă și în mai multe rînduri încearcă să-i vină în întîmpinare. Cel mai des identificînd un soi de duh românesc în scrierile și purtările autorilor comentați. Pentru scepticizanți apelul la datele etnopsihologiei sînt însă puțin convingătoare, ele intrînd în categoria ipotezelor ca și nedemonstrabile. Ele pot fi deopotrivă crezute ori respinse fără argumente clare, irefutabile. De aceea I.G. Coman în analiza scrierilor religioase din epoca amintită e atent la anumite particularități, accente specifice ivite pe tărîmul românesc pe care le pune în legătură cu o serie de elemente folclorice, din poezia colindelor mai ales, care ar părea deci în filiație cu sursele scrise culte, revendicate de I. G. Coman. Poate că n-am vedea o legătură de la cauză la efect, cum pare că ne propune autorul (p. 195), dar chestiunea deja este laterală discuției noastre, și un început temeinic de demonstrație putem considera că s-a făcut astfel. Și asta contează în primul rînd. Că începutul acesta poate și va fi continuat — nu ne îndoim.

O altă obiecție ar viza apartenența celor mai mulți dintre autorii cercetați la spațiul geografic dobrogean, ceea ce le-a și atras, cel mai adesea, numele de sciți. I. G. Coman precizează mai întîi că e vorba de o denumire mai mult arbitrară, care nu urmărește o identificare la nivel etnic propriu-zis. Mai apoi demonstrează multiplele relații între Dobrogea și restul Daciei, atît în epoca prezentată, cît și mai tîrziu, bunăoară în sec. XIV cînd „primul mitropolit al nou-înființatei mitropolii a Țării Românești, sub Alexandru Basarab, în 1359, este Iachint, adus de la Vicina, din Dobrogea — fosta Scythia Minor unde episcopiile și cu ele viața, poporul drept credincios nu-și întrerupseseră nici un moment existența" (p. 827). Cu alte cuvinte, trecerea lui Iachint din Dobrogea în Muntenia spre a fi însăunat mitropolit s-a făcut în continuarea unei tradiții pe care vitregia secolelor ce au urmat a desființat-o, schimbîndu-i sensul și făcînd din Dobrogea receptor de cultură românească, după ce — și asta ne-o demonstrează clar cartea lui Ioan G. Coman — în antichitate, Dobrogea a fost un propagator de romanitate și ortodoxie asupra întregii Dacii.

30 AUGUST 1980

atelier literar

poșta redacției

D. DIAMANT: Citeva pagini de vibrație: „În cosmicul miracol", „Orfeu", „În zarea tăinuită".

E. ȘTEFAN: Am primit scrisoarea, vom reflecta. (Ceea ce mai puteți face și dv. — nu e nici o grabă — ținîndu-ne la curent cu eventualele noi „descoperiri").

BIANCA CRUCIU: Poeziile dv. au încă multe naivități și stîngăcii, dar și o înfiorare candidă, transparență, gingășie. Ceea ce înseamnă că, luînd în serios această preocupare pentru literatură și acordind toată atenția pregătirii dv. în acest sens, veți putea obține, cu timpul, rezultate din ce în ce mai bune. Cele mai bune dintre paginile deacum ni s-au părut: „Noi", „Mă întreb", „Aud", „In memoriam" (care începe frumos, în prima strofă, dar apoi se pierde în vorbe sonore, dar cam goale). Nu trebuie să vă grăbiți să „transpuneți pe hîrtie" cu orice preț toate „ideile" care vă vin, chiar dacă vi se par geniale, cum ziceți. Dealtfel, descoperirea dv. că 17 ani (frumoasa dv. vîrstă) reprezintă „vîrsta la care apar ideile geniale" ne umple de uimire !... Adevărul e că nu trebuie să dați crezare tuturor zvonurilor care circulă (după ultimele cercetări, s-a aflat că ideile geniale se pot ivi și la 18 ani, uneori chiar la 23 și jumătate, 48 sau 65 !...). Așa incit, cum ziceam, n-are rost să vă grăbiți...

IOAN ȘERBAN: Lucruri dezamăgitoare, foarte slabe, jocuri și vînturări de vorbe, de gust rău, lipsite de orice poezie.

A. (?) IORGULESCU: Paginile de-acum nu se apropie de nivelul celor de altădată. Sînt niște exerciții în marginea gazetăriei „la botul calului" și a umorului „de rubrică", indoielnic, superficial, adesea „tras de păr". E ciudat și regretabil.

GR. HOJMA: Citeva lucruri demne de interes, de data asta: „Scara", „Pentru", „Brațe".

ANA IANCU: „Destin sau cîntecul lebedei", „La cumpăna dintre anotimpuri", „Ca morile de vînt" — iată cîteva titluri care, dincolo de unele șovăieli, par să deschidă o perspectivă.

ELENA DUMITRU: Nu sînt noutăți deosebite, e o senzație de stagnare, lipsă de „nerv", etc. Două pagini ceva mai înfiripate: „Nebunul acela", „Nu mă poți înșela" (cu trei versuri finale în plus, uscate, „administrative"). În rest, voia la dv !...

DRAGOȘ BUDEANU: Timide zvonuri în poezie („Nopți albe", „Suflet de pescăruș"), fără clare promisiuni, deocamdată. Povestirea, curat scrisă, dar modestă, școlărească. Să vedem ce mai urmează.

D. ELIAS: Impresie de stagnare, un fel de prag convențional, de obișnuință diletant, peste care lipsește curajul, elanul, energia, de a trece. Citeva pagini mai închegate, dar nu departe de un nivel modest („Tact", „Fîntîna", „Fabulă").

V.-FL. MUNTEANU: Citeva lucruri contrazic convingerea dv. („Dedicație", „Nedefinit", „Veghea mea") și lasă loc unor speranțe (dar și unor eforturi și ambiții sporite !...). Să vedem ce mai urmează.

OPTIMUS: Într-adevăr, cele mai multe dintre pagini tind să părăsească sferele poeziei, optind, se pare, pentru un soi de laborator artificial, în care vorbele sînt supuse unor torsiuni (și distorsiuni) la temperaturi polare. Nu vedem șansele și perspectivele acestei orientări, care pare a fi cu totul altceva decît un progres. Mai puțin ghețoase și înnodate, „Marama", „Punctuație", poate întrucîtva și „Ipostază", „Chilimbar". (Finalul scrisorii e și el nelămurit, echivoc).

OZOLIN DUȘA: Nu sînt lucruri convingătoare. Mai degrabă, exerciții de amator, în diferite „game", cu rezultate variabile, care nu se ridică, însă, hotărîtor, spre cerul poeziei.

LELIA DIMA: Versurile sînt modeste, dar în proză pare să existe semnul unui început de perspectivă.

CONSTANTIN OPRICĂ: Par să fie niște pagini de început, încă nesigure, dar ele adăpostesc încă de pe acum un anumit zvon de poezie care sperăm să se confirme în viitor. Cele mai bune texte, „Limba maternă", „Firul de iarbă".

Murgu Cucu, Fata Morgana, C. Velicu, Florin Bănică: Nimic nou!

I. Scorobete, Dinu Matei, Doina Mitucă, M. Zăbrăuțeanu, Pătru Monea, L. Ardelean, N. Viorel, M. Bădescu, M. Jinaru: Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Plastica ochiului", „Bustul reușit al Evei", „Diminețile complicate", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Dedicație

Îmi dedic poezia sufletelor rănite
inimilor care sincer iubesc
celor ce s-au jertfit pentru țară
celor ce luptă cu timpul
să rămînă
într-o eternă primăvară...
Nu știu cît de bine reușesc
cuvintele mele să se lege
într-un vers
versurile într-o strofă
strofele într-un poem
le aud doar zvîrcolindu-se
ca apele
din rîul ce spală
cărbunele din mină
rutina din oameni
lacrima de pe obraz
de aceea nu cred să fie
exagerat cînd spun
că versurile mele sînt un fel de
ploaie de iunie...

G. M. BUCOVICIOR

Fiii soarelui

Cu toate viorile sîngelui cînt griul
Ah, vîntul de primăvară
de-ar reteza săbiile îndreptate spre el.
Ah, dacă pe toate fețele pămîntului
mașinile de tocat oameni
ar fi topite,
cum ar mai roși umbra lor
și s-ar crăpa, atinsă cu memoria copilului,
cum și-ar da miinile griul,
acești fii ai soarelui
cum ar juca briul
de jur-împrejurul pămîntului.

TITU ȘERBAN

Ferește-te

Ferește-te de cel ce nu iubește,
de cel care urăște, jinduiește,
de cel care adulmecă în aer
tot ce e spaimă, umilință, vaier,
ferește-te atunci de tine însuți,
nu ești alesul pentru jertfa-n suliți,
ferește-ți chipul, n-alerga în miini
și nu ofta ca luna între ciini,
o, doamne, cit aș fi iubit,
de nu era pămîntul pustiit
de foamete, războaie, lăcomie,
de ura între rase. Cine știe
de cine-ar trebui să ne ferim ?
Iubirea n-are flori în țintirim.

BORIS MARIAN

Somnul soldaților

În cazarmă-au adormit soldații
Parcă-ncolonați sub un drapel ;
Armele se odihnesc ca frații,
Una lîngă alta, pe rastel
Luna-și răsucește borangicul,
Norii trec ca albii porumbei.
Cineva își strigă-n vis bunicul,
Sau își plimbă mîndra pe sub tei.
Vîntul, printre frunze speriate,
Mai tușește ca un fumător.
Noaptea și-a scos iepele-nstelate,
La păscut, pe dealul cu mohor.
Liniștea se face-apoi de piatră,
Zarea cu ochi roșii de nesomn.
Dorm soldații ca strămoșii-n vatră,
Sub drapelul nu știu cărui domn.
Armele cu gurile căscate,

Desene de Petru Țira

Se visează, poate, brazi pe stînci ;
Gloanțele-n cartușiere, toate,
Grîne încolțite-n brazde-adinci.
Tunurile, dintr-o lizieră,
Mari semănători, trecînd prin ploi ;
Tancurile, pluguri care speră,
Să tot are țarinile noi,
Iar cazarma, cu ferestre-nchise,
Grădiniță cu copii ștrengari ;
Dorm soldații cufundați în vise
Ca-ntr-o pădurice de stejari.
Numai santinela cu bărbia
Sprijinită în automat,
Către zori aude ciocîrlia,
Holda, năvălind, pînă sub sat...

ION CRAIOVA

Dragă domnule Darwin

Rămîneam o larvă dacă nu-mi îmbrînceam
numaidecît clipa-n care m-am născut
năpîrlii de cîteva ori pînă luai formă de om
astfel mi-am închegat o memorie un anumit fel
de a privi înapoi dacă mă gîndesc bine
respir ceea ce alții au fost pe un cîmp calc cu grijă
griul e o aducere aminte, e un prefix
la ceea ce voi deveni dar cel mai adînc
gîndesc în fața goliciunii unei brazde
domnule dragă află că eu iubesc glia
altfel decît gîndacul de Colorado am cultul rădăcinilor
al victoriei perpetue aici o larvă se poticnește.

MIHAI CRAIESCU

Bacșiș

Căutam să-i asociez
acelui nume floral (orhidee prinsă
pe talia pămîntului
la ecuator),
o metaforă.
De exemplu,
o picătură de ploaie
în corespondență cu
un bob de cafea,
sau o comparație între
zgomotul pe care îl face
căzînd pe o tavă
o picătură de ploaie
un bob de cafea
o monedă...

LORENA PĂVĂLAN

Caii lui tata

Cînd plec de la oraș
să-l ajut
pe tata în cîmpie
ierburile
mă cunosc
se țin
de picioarele mele
eu grăbesc
s-ajung
la margine
unde m-așteaptă
atita cîmpie
să suie
pe umerii mei
să vadă
caii lui tata
priponiți
de sufletul meu.

MARIN CIORANU

O agresiune care a cutremurat lumea

ECOURI INTERNAȚIONALE DUPĂ DICTATUL DE LA VIENA

Urmare din pag. a 8-a

cute la Viena cu o explozie de minie, de indignare, și de ură față de Germania hitleristă, Italia fascistă și Ungaria horthystă. În adunări spontane, masele populare de la orașe și sate, muncitorii din fabrici și uzine, țăranii intelectuali, **întregul popor român** și-au exprimat hotărîrea fermă de a apăra independența și integritatea teritorială a patriei. Lui i s-a alăturat toată lumea cinstită, iubitoare de dreptate și echitate de peste hotare. Din noianul de reacții externe de presă din care s-ar putea alcătui cărți întregi alegem doar cîteva.

Redînd atmosfera generală și protestele maselor populare din România, ziarul „New York Times" arăta: **„Deși în general protestările sînt oprite prin forță, nu e de mirare că se vorbește în România de o revoltă... Ei se unesc în demonstrații amare și violente de protest..., în furia și disperarea lor, la auzul sentinței de la Viena... Firile sînt așa de agitate, încît nu este deloc sigur că evacuarea teritoriului cedat se va putea face cu ordinea și iuțeala cerută de germani"**. Postul de radio Ankara preciza: **„Această țară nu a putut primi cu sînge rece arbitrajul german. Ajungîndu-i cuțitul la os, poporul român și-a dat seama de nedreptățile Germaniei și ne este cunoscut cum, la Brașov, mașina Consulatului german a fost oprită, zvastica fiind smulsă și călcată în picioare. Nimic nu mai sperie populația română. Guvernul din Berlin poate să se supere. Asemenea fapte dovedesc din partea poporului și a cîtorva generali care au demisionat din armată, pentru a lupta contra ideilor guvernului, dorințele și ideile lor naționale și dragostea pentru România... Germania a încercat să pună capac evenimentelor din Balcani prin presiunea pe care a făcut-o în vederea cedării de către România a Transilvaniei..., însă acest capac nu poate ascunde declanșarea focului în adîncime. Poporul român niciodată nu poate uita această tragică lovitură și batjocură din partea Germaniei"**. [4]).

Apreciind la adevărata lor valoare protestele de mare intensitate ale românilor, ziarul „Tan" din 4 septembrie 1940, care apărea în Turcia, arăta: **„Mișcarea aceasta dovedește că pentru națiunile formate a trecut era împărțirii în jurul meselor diplomatice... Nu se poate prevedea rezultatul la care va ajunge mișcarea de protest, ce ia proporțiile unei revolte. Multe exemple ne-au arătat însă cît de periculos este să te joci cu independența și integritatea unei națiuni conștiente de existența sa națională. Nu există nimic ce n-ar putea face un popor îndoliat. Germania, prin forța armelor sale, poate că va înăbuși această nemulțumire și va profita de prilej spre a ocupa militărește țara. Focul însă va continua să mocnească și măsura aceasta nu va însemna așezarea unei păci trainice** [5]).

Istoricul englez Seton Watson, vorbind în seara zilei de 30 august 1940 la postul de radio Londra despre dictatul fascist și împrejurările deosebit de grele pentru România declara: **„Ziua de astăzi poate să fie considerată ca o zi a nătimilor pentru neamul românesc, una din zilele cele mai negre prin care a trecut țara. Azi s-a săvîrșit la Viena o nouă și monstruoasă ciuntire a granițelor României prin dictatul puterilor Axei"** [6]). Subliniind locul central al românilor transilvăneni în istoria României, care au desfășurat o luptă multiseculară pentru eliberarea lor socială și națională de sub jugul grofilor și baronilor unguri, renumitul istoric conchidea: **„Ardealul nu reprezintă o simplă problemă teritorială. El reprezintă vatra românilor, iar cuvîntul ARDEAL este idolul pentru care s-au sacrificat atîtea generații de români. Cum ar putea oare, un român cu dragoste de țară să primească această hotărîre cu brațele încrucișate?"** [7]).

În emisiunea sa din 30 august 1940, postul de radio Londra la aflarea tristei vești comenta: **„România suferă astăzi o gravă și nedreaptă ciuntire: Germania și Italia prin această hotărîre vor să plătească cu bani și teritoriul românesc o poliță de recunoștință pentru atitudinea politică trecută, prezentă și viitoare a Ungariei"**. Același post de radio în emisiunea din 31 august 1940 remarcînd trădarea României conchidea: **„Guvernul român a fost pus în fața ultimatumului de a accepta arbitrajul Germaniei și Italiei. Lăsată fără nici un prieten spre care s-ar fi putut întoarce, România s-a plecat în fața inevitabilului"** [8]). Într-o altă emisiune referindu-se la atitudinea de condamnare de către atitudinea democratică și antifascistă din lume a **dictatului** de la Viena, același post de radio constata că **„marele doliu care a cuprins România a revoltat toate statele din Europa"**.

În același sens, Agenția Reuter, califica **dictatul** de la Viena ca o „nouă și uriașă înșelăciune nazistă" și că **„cea dintîi reacțiune a opiniei publice (din străinătate — A.D.) față de capitulare a fost stupefacția generală pentru felul cum a fost prădată România"** [9]).

Scriitorul american Milton G. Lehrer în lucrarea sa **La Transsylvanie, terre roumaine** sublinia că separarea nordului Ardealului de sudul acestui teritoriu este un nonsens istoric, geografic, economic, etnic: o absurditate, că **„cele mai elementare noțiuni de bun simț și de echitate au fost călcate în picioare prin sfărîmarea unității Transilvaniei". „O asemenea nedreptate — continua el — nu putea lua naștere decît în Europa noii ordini create de Hitler"**. Sesizînd just alianța dintre căpeteniile fasciste ale celor trei state, scriitorul american își manifesta uimirea pentru faptul că **„magnanimitatea terțetului Hitler-Mussolini-Horthy nu cunoaște margini!. Din orice punct de vedere s-ar analiza verdictul de la Viena el este nul ab initio"** pentru că problema Transilvaniei a fost definitiv soluționată prin Tratatul de la Trianon, tratat care obligă deopotrivă pe români și pe unguri". [10]) Dînd o ripostă acelora care-și bazaseră argumentele pe atacarea principiului continuității elementului românesc din Transilvania și din celelalte teritorii care au constituit odinioară Dacia, Lehrer după o călătorie documentară făcută în Transilvania scria: **„Parcurgînd Transilvania îți amintești cu zîmbetul pe buze de toate fantasmagoriile și elucubrațiile fanteziilor șovine și nu te poți împiedica a te adresa defăimătorilor unei realități incontestabile cu vorbe: discutați cît vreți voi, domnilor, dar cine oare a creat aspectul eminamente românesc al acestui pămînt, cine altul decît poporul românesc?"** [11]).

Reliefînd că dictatul fascist de la Viena prejudicia în mod grav interesele naționale ale poporului român și că acest arbitraj fascist reprezenta o anomalie în evoluția societății, același eminent scriitor considera că valabilitatea lui nu putea fi decît cu totul efemeră: **„Dictatele impuse de dictatori au avut întotdeauna soarta făuritorilor lor. Nimic nu se poate clădi într-adevăr pe violență, după cum nimic nu se poate clădi pe nisip: nici dictaturi și nici dictate"** [12]).

Directorul ziarului elvețian „La Suisse", E. Fabre dezaprobînd **dictatul** fascist de la Viena amintea că **„Transilvania întreagă a cerut în anul 1918 unirea cu România printr-un veritabil plebiscit. Acest plebiscit — mai sublinia el — fusese de altfel ratificat la Mediaș de însăși populația săsească prea fericită că scăpase de asuprirea maghiară"**. Și concluzionează **„că situația de azi este caracterizată printr-o crincenă nedreptate care face să sîngereze mîndria românească"**.

Profesorul de filologie romanică de la Universitatea din Lund, Alf Lombard, publica în revista suedeză „Svensk Tidskrift" din Stocholm articolul **Cînteva cuvinte asupra chestiunii Transilvaniei** în care cunoscînd realitatea românească, declara: **„Este adevărat că Transilvania constituie o unitate geografică și economică și despărțirea orizontală decretată la Viena 1940 apare ca un nonsens fără precedent în istoria ei. Dar această unitate se integrează în mod natural în marea unitate a teritoriului locuit de români, teritoriu care pînă în 1940 coincidea cu cel al statului român"**. Combătînd cu argumente pe istoricul Fredborg, care încerca să demonstreze „drepturile" Ungariei asupra Transilvaniei, profesorul suedez sublinia: **„Dacă se voiește precum se face D. Fredborg ca Transilvania să aparțină unuia singur din aceste state și ca acest stat să fie Ungaria, trebuie găsite argumente mai valabile decît acele ce au fost publicate. Argumentul istoric, adică chestiunea de a ști care străbuni erau acolo cei dintîi și argumentul statistic, adică de a ști care popor e în majoritate, ajung să probeze contrariul."** [13])

Relevînd caracterul de **dictat** al nedreptăților petrecute la Viena la 30 august 1940, revista **„Christian Science Monitor"** din 31 august 1940, în editorialul intitulat **Pacificarea balcanilor** arăta: **„E drept că nu e prima oară cînd marile puteri au ciopîrțit Balcanii după bunul lor plac, dar e bine să se înțeleagă de la început că această brutală și rapidă alcătuire a hărții... nu a fost posibilă decît prin forța militară a Germaniei"**.

Demnitari ai Vaticanului nu și-au ascuns sentimentele de uimire și de adevărată consternare ce au resimțit față de sentința de la Viena. În această sentință — remarcau ei — nu se poate găsi justiție nici simț politic.

Cît despre atrocitățile săvîrșite de ocupanți în Transilvania de Nord încăpută pe miini horthyste după repudiatul de întreaga opinie internațională Dictat al lui Hitler și Mussolini, iată ce ne spune concluziv unul din comentatorii externi: **„Azi,** scrie în 1944 Milton G. Lehrer, **cînd sînt cunoscute atrocitățile săvîrșite de germani în toate țările prin care au trecut, te întrebi care sînt maeștrii și care elevii ? !"**. Este o concluzie impusă de realități.

Consulatul general al României din Ierusalim, la 3 septembrie 1940, informa Bucureștiul că presa arabă și ebraică sublinia nedreptatea făcută României căreia i s-a luat **„leagănul național, populația cea mai leală și mulțumită fiindcă fusese eliberată de sub jugul apăsător austro-ungar"** în anul 1918.

Mari oameni de stat britanici au făcut declarații în favoarea României. Exprimîndu-și dezacordul față de **dictatul** fascist, față de puterile Axei, Winston Churchil declara: **„Nu vom recunoaște nici o schimbare teritorială, care s-a produs în timpul războiului, în afară de cazul cînd ea s-ar fi făcut cu consimțămîntul și voința părților interesate"**. La rîndul său, ministrul de Externe al Angliei declara în Camera Comunelor la 6 septembrie 1940 că guvernul britanic n-ar putea accepta reglementarea anunțată acum de litigiul româno-ungar cu privire la Transilvania, **„deoarece această reglementare este dictată de puterile Axei și a fost impusă României sub constrîngere"**.

Unica soluție definitivă a problemei transilvănene — după opinia tuturor acelora care cunoșteau realitățile din această parte a Europei — soluție reală și viabilă — consta în reintregirea națională a poporului român prin **„reintregirea Ardealului sub stăpînire românească în limitele fixate prin Tratatul de la Trianon" în 1920.**

La înfăptuirea acesteia, poporul român, la chemarea Partidului comunist și-a adus contribuția hotărîtoare.

4) **Documenti Diplomatici Italiani, nona serie, 1939—1943 vol. V. Instituto poligrafico delle Stato. Roma. p. 332—342.**

2) **Kalláy Miklós, Nagy idők sodràban, vol. II. Budapesta 1943. p. 19—20.**

3) **„România", nr. 816 din 6 septembrie 1940 ; vezi și Ferenczy György, Golgota Transsylvániaban, Arad, 1941. p. 102.**

4) **Traian Bunescu: „Lupta poporului român împotriva Dictatului fascist de la Viena (august 1940)", București, Editura politică, 1970, p. 138.**

5) **Idem. p. 181.**

6) **Olimpiu Matichescu: „Opinia publică internațională despre Dictatul de la Viena", Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975, p. 119.**

7) **Idem, pag. 119.**

8) **Idem, pag. 120.**

9) **Idem.**

10) **Traian Bunescu, op. cit., p. 190.**

11) **Olimpiu Matichescu, op. cit., p. 114.**

12) **Idem, p. 128.**

13) **Traian Bunescu, op. cit. p. 191.**

D. D. ROȘCA

Academia Republicii Socialiste România, Academia de științe sociale și politice, Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca anunță cu profundă durere că în ziua de 25 august 1980 s-a stins din viață tovarășul Dumitru D. Roșca, personalitate marcantă a filozofiei românești, dascăl de frunte al învățămîntului universitar, valoros exeget al istoriei gîndirii filozofiei universale.

Prin avîntul către speculația pură, prin condiția de exercițiu desfășurat la cel mai înalt grad de intelectualizare, filosofia pare refractară, sau cel puțin nepăsătoare, față de orice amestec de elemente din zona sufletească a ființei umane. Procesul de purificare formală a cadrelor subiective ale metafizicii a atins un moment important odată cu criticismul kantian, continuînd apoi în secolele XIX—XX cu logicismul matematic promovat de un Frege sau Carnap. Dar cum orice exces naște — mărturisit ori ba — reacția contrară, din „filosofia vieții" s-au auzit glasuri (Dilthey, Nietzsche, Unamuno) care, la rîndul lor, au exaltat latura psihică a lui homo cogitans ; ca să nu mai vorbim de existențialiști. Acestor filosofi-scriitori îl alăturăm și pe Blaga, cu această definiție extrem de sugestivă: „Filosofia e bemolul vieții : fiecare ton sufletesc îl adîncește cu un semiton".

Constant invocată este afectivitatea și în scrierile lui D. D. Roșca, în cele de început, dar mai ales în cele de maturitate. În 1923, tînărul filosof român o descoperă și o comentează, destul de distant, la Unamuno: „Sistemele filosofice care au avut ambiția de a fi supreme sinteze ale ultimelor rezultate ale științelor au arătat mai puțină vitalitate, crede Unamuno, decît cele care, mai modeste, au voit să reprezinte numai o pasionată și personală obiectivare a aspirațiilor integrale ale unui suflet omenesc". Cinci ani mai tîrziu, scriind despre Émile Faguet, D. D. Roșca încearcă parcă a se convinge el însuși că atitudinea în fața vieții este determinată de sensibilitate, de reacțiile afective față de viață, încît o doctrină pur intelectuală contrară afectivității va fi repudiată în comportamentul curent. În sfîrșit, în Existență tragică (1934) ne întîmpină o atitudine deja cristalizată, unde relațiile emoționale dintre subiectul uman și lumea exterioară sînt înveșmîntate conceptual ca „valori". Inteligența nu este o oglindă perfect plană, care să înregistreze realitatea în chip pasiv. Cunoașterea se orientează după preferințe, fiind în intimitatea ei alegere și interpretare. De aceea : „Ideea de valoare, pe care caută cu atita perseverență s-o elimine din preocupările sale știința pozitivă, stă la însuși fundamentul ei. În chip implicit, bineințeles". Factorul afectiv va mai fi licitat cum se cuvine de asemenea în alte eseuri ale lui D. D. Roșca, solidare și din acest punct de vedere cu lucrarea sa quintesențială, din care am citat tocmai. Chiar sistemul lui Hegel — gîndit ca întruchipare a rațiunii universale, omniprezente — este rezultatul unor adînci frămîntări existențiale trăite de făuritor. Ele au lăsat urme importante în arhitectura sistemului, încît exegetul român atrage atenția — cîți alții or fi luat seama ? — că cine nu percepe timbrul afectiv al gîndirii hegeliene riscă să nu priceapă bine nici conținutul ei intelectual.

A nu se înțelege din toate acestea că vrem să-l aliniem pe D. D. Roșca filosofiei vieții, existențialismului, sau antilogicismului. Ar însemna să-l situăm în ipostaze de care el însuși s-a delimitat, rămînînd un raționalist de foarte largă respirație. Prețuirea, cenzurată de rațiune, a universului intim al creatorului de gînd, se drept-întemeiază la D. D. Roșca pe însuși conceptul său de filosofie. O mare filosofie este „alături de icoana intelectuală a lumii, și un mod aparte de a reacționa în fața existenței considerată ca totalitate, un mod particular de a simți, o expresie integrală a unei personalități spirituale". Încercare de cuprindere a cosmosului întreg, filosofia trebuie să-și înfigă rădăcinile în omul întreg. Altfel spus, filosofia trebuie să fie întîlnire a subiectului integral cu obiectul integral. O asemenea întemeiere situează filosofia în apropierea artei și a moralei. În fiecare din aceste domenii de atitudine creatoare, omul se împlinește pe sine, ca ins și ca ethnos, făurindu-și un destin măreț prin tensiunea tragică ce-l generează. Tragicul acesta este unul asumat, pe care, cu cîțiva ani în urmă, însuși gînditorul și-l recunoștea consonant cu cel din Miorița și din Meșterul Manole. D. D. Roșca îl postulează drept o condiție permanentă, izvorîtă din contradicțiile ireconciliabile ale lumii obiective. Căci, spre deosebire de Hegel, care rezolvă contradicțiile în triade succesive, pînă la Ideea absolută, D. D. Roșca suspendă soluția definitivă. Omului nu-i rămîn atunci decît certitudini parțiale. Dar cu fiecare răspuns parțial dat problemelor ivite în cale, el își reface tinerețea spirituală și își apropie valorile veșnice. Este felul său unic de a-și interioriza infinitul și de a se exterioriza în infinit. D. D. Roșca și-a durat astfel el însuși o operă, orientat de același „simț al veșnicului" pe care îl descoperise la Hegel și pe care îl dețin doar marii creatori.

Gheorghiță Geană

ACASĂ

Urmare din pag. 1

Și se zice că chiar așa s-a și întîmplat, de ziua numelui său cioplitorul — care avea și un nume de hram, zidise și o fîntînă în curtea unei foste mînăstiri, părăsite — se urca pe deal și la umbra și pe spatele calului său de piatră dădea niște ospețe de pomină. A alunecat, a căzut odată din șa, moale și fără nici o împotrivire, ba chiar cu un fel de liniște și hotărîre în ființă, cu o pornire care te făcea să crezi mai degrabă că s-a sculat puțin și se dă jos din pat și că se mai gîndește sau se freacă la ochi o clipă, stă să se ducă să vadă ce-i pe afară sau să bea o cană de apă și să se întoarcă la loc. A alunecat, a căzut de pe locul său și l-au îngropat acolo. Un popă nebun mai tîrziu s-a mutat cu casă cu tot într-o chilie săpată de cioplitor în piatră și a mai lărgit-o și el cît a putut, dat locului tot călărețul de piatră i se zice, și tot el, călărețul, răsare cîteodată în zori.

Întoarcerea străinului

Urmare din pag. a 5-a

nului. Nu se înșela niciodată, asta îi era meseria.

— N-am pus mîna pe tac de ani de zile, spuse Petre Adam.

— He, he rise Silvestru cu bonomie scoțînd bilele din cutie, pe cine duceți de nas ? O mică bilă înseamnă sănătate. Poftiți în salon.

— Jucăm la miză ?

— La un pol carambolu', preciză modest domnul Silvestru în timp ce alinia bilele : albă — roșie — albă.

În cafenea domnișoara Grette plăti feciorului și plecă.

Bila tăia pîrtie fermă lăsînd un siaj luminos în urma ei, lovi manda, se înscrise într-un unghi savant, făcu al treilea carambol și îngheță ostenită în centrul mesei. Domnul Silvestru fluieră uimit. „Fir-aș al naibii !" își spuse. În scurt timp Petre Adam îl ușură de opt poli.

— Unde-ați învățat finețurile astea, se interesă plin de sportivitate domnul Silvestru, scoțînd respectuos banii. Că pe-aici nu s-au văzut de-astea. L-ați face arșice pînă și pe domnu' prefect.

— La Viena, în tinerețe, am fost picolo și băiat de sală într-o casă de jocuri, trase o minciună Petre Adam. Puteam să ajung un profesionist.

Plecă lăsîndu-l pe patron deprimat.

Ajuns acasă nu-i veni să-și creadă ochilor : vecinii se înghesuiseră în jurul casei, fremătau, cerul pălise, coborîse mult peste capetele oamenilor ce se buluceau, cîțiva începură să țipe ; își făcu loc cu greu îmbrîncind în dreapta și în stînga, cineva îl înjură : sus, pe coama casei ridicate cu brațele sale, încălecat pe șirul de olane, ca pe creasta unei fantastice reptile, bătrînul Alec Adam cu arma de vînătoare strînsă la piept, sprijinit cu spinarea de un horn, sta neclintit cu privirile țintuind departe, undeva, în crucea văzduhului. Părea el însuși zidit acolo, de la începuturile lumii, și cînd tresări, mulțimea se înfioră clătinată de ceea ce vedea și bătrînul slobozi două focuri de armă, două teribile bubuituri ce despicară năprasnic aerul nemișcat. Brațele îi căzură moi de-a lungul trunchiului, arma prinse să alunece încet pe suprafața mătăsoasă a mușchilor și se opri zăngănind în streașină. Ochii bătrînului rămaseră deschiși spre o lume pe care n-o mai vedea, sticloși și înghețați, spre o lume care nu mai era a lui, care nu-i mai putea săvîrși nici-un rău : murise și săgețile privirilor sale eliberate definitiv din adîncul său ca două proiectile, continuau să penetreze neștiute, nebănuite, fierbinți încă, libere, albăstrimile înghețate ale cerului...

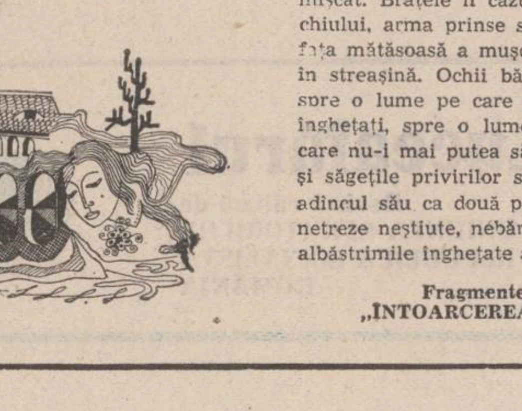

Fragmente din romanul „ÎNTOARCEREA PEREGRINILOR"

O agresiune care a cutremurat lumea

ECOURI INTERNAȚIONALE DUPĂ DICTATUL DE LA VIENA

Condițiile în care și-a dus existența și s-a dezvoltat poporul român în această parte a Europei au fost deosebit de vitrege. El a trebuit să reziste, de-a lungul multimilenarei sale istorii în fața nenumăratelor furtuni, să țină piept cotropitorilor, să înfrunte atacurile marilor imperii care rivneau la teritoriul și bogățiile sale și urmăreau să-l îngenunchieze. Folosindu-se de politica lor reacționară de forță și dictat, marile puteri, nu o dată, au ciopirțit țara românilor, au provocat războaie pe teritoriul ei, retezînd vieți și cauzind distrugeri incalculabile.

Împotriva acestor mari nedreptăți, strigătoare la cer, poporul român a trebuit să ducă și a dus, multe lupte grele și a dat multe jertfe, înfruntind cu eroism, moștenit de la strămoșii săi, vitejii daci, fără teamă, toate greutățile, găsind în sine forța de înfăptuire a aspirațiilor sale de libertate, unitate statală și progres, de a rămine întotdeauna el însuși.

Un moment de tristă amintire în istoria poporului român, ca de altfel a tuturor popoarelor iubitoare de dreptate și echitate îl reprezintă amputarea gravă a teritoriului României, la 30 august 1940, prin **dictatul fascist**, impus de Germania nazistă și Italia lui Mussolini, dictat fascist, care a reprezentat o expresie a unei redutabile presiuni politice, a unei nelegitime intervenții, a unei trecătoare și abuzive superiorități de forțe în detrimentul României.

Beneficiara arbitrajului fascist de la Viena era Ungaria horthystă, de fapt clasa dominantă ungară. Obișnuit de secole să exploateze și să asuprească propriul popor și popoarele subjugate, încă de pe vremea „așezării" ungurilor în Panonnia pe pămîntul românilor și în timpul cotropirilor făcute în toate punctele cardinale, atingindu-se apoi și de partea centrală a vechii Dacii, de Transilvania românească, clasele dominante ungare, care au constituit partea cea mai reacționară a monarhiei dualiste austro-ungare — destrămată în toamna anului 1918, prin revoluțiile de eliberare națională a popoarelor asuprite, de teritoriile naționalităților care mai rămăseseră încă nedesnaționalizate — nu renunțaseră la recucerirea pozițiilor lor dominante, cotropitoare. De aceea, ele s-au orientat printre primele spre fascism în Europa, mîndrindu-se chiar cu acest fapt. Președintele Consiliului de Miniștri ungar, Teleki Pál, șovin și contrarevoluționar, într-un amplu memoriu adresat în 1940 lui Mussolini, sublinia această idee: „După primul război mondial, în politica din care s-a inspirat lupta împotriva terorii marxiste evreiești din 1919, în jurul comandantului suprem Horthy Miklós se stringeau și se înscriau conducătorii Gömbös Gyula și Teleki Pál. În rindurile acestora și din lupta lor — releva el — apar germenii acelor idei naționale și sociale, care au inspirat renașterea noii Germanii și a Italiei"[1]. Și un alt prim-ministru ungar, Kállay Miklós se mîndrea la rîndu-i în anul 1942, că locul de naștere a primului regim contrarevoluționar fascist a fost Ungaria. „Noi ungurii — nota el cu vădită satisfacție confundind persoana sa cu întregul popor maghiar — am fost inițiatorii, primii luptători ai ideii (fasciste — **A.D.**) care stăpînește astăzi Europa. Dacă în acel timp (se referă la anii 1919—1920 — **A.D.**), am fost neînțeleși de întreaga lume, aceasta a avut drept una din cauzele principale, că noi, după prăbușirea din 1918 (destrămarea Austro-Ungariei sub luptele revoluționare ale popoarelor asuprite — **A.D.**), am reînviat în această idee, am renăscut la o nouă viață".[2])

Cu un asemenea trecut era și firesc ca Hitler și Mussolini să răsplătească clasele dominante reacționare ungare. Dictatul fascist de la Viena a demascat și mai puternic, dacă mai era nevoie, cîrdășia care exista între regimul fascist horthyst și cele de la Berlin și Roma. În comunicatul guvernului horthyst în legătură cu dictatul de la Viena, dat publicității se releva : „Întreaga Ungarie este recunoscătoare führerului Hitler și ducelui Mussolini pentru opera lor constructivă, care după ce a desființat Tratatul de la Versailles suprimă Tratatul de la Trianon. Cercurile politice din Ungaria constată că actualul arbitraj de la Viena contribuie și mai mult la stringerea relațiilor amicale dintre Ungaria și puterile Axei. Ungaria își asumă cu mîndrie rolul ce o așteaptă în noua Europă alături de puterile Axei. Ungaria va sta și în viitor cu aceeași fidelitate și amiciție nestrămutată ca și pînă acum, cînd soarta a fost bună sau rea, alături de puterile Axei".

Dictatul fascist de la Viena impus României de către puterile Axei a însemnat răpirea părții de nord a Transilvaniei, cuprinzînd un teritoriu de 43 492 km^2 cu o populație de 2 609 007 locuitori din care doar 37,1% erau secui și maghiari[3]), românii reprezentînd majoritatea. Dar dincolo de asta, incalificabilul dictat, de la Viena a dat și semnalul unor crime și atrocități la care a fost supusă populația teritoriului cedat. Autorii : armata lui Horthy și formația paramilitară „Garda zdrențăroșilor" ; victimele : români și evrei. La Ip și Trăznea au fost omorîți aproape toți locuitorii indiferent că erau bătrîni, copii, femei însărcinate. Sînt printre cele mai odioase crime ale fascismului în Europa cu nimic mai prejos decît cele din Spania, Lidice sau Auschwitz.

Poporul român a primit vestea celor petre-

Dr. Augustin Deac

Continuare în pag. a 7-a

TINERI POEȚI GRECI

LEFTERIS POULIOS

Vin ca să străbat tăcerea

Vin ca să străbat tăcerea
vin ca să pot germina în fiecare.
Din creangă-n creangă ca un licurici
am purtat încărcătura mea de lumină
invingind gravitația, străbătind epocile,
sfint, rege, nebun într-o țară
a verdelui dincolo de orizontul
rațiunii.

Celălalt îmi sărută gura
cu o respirație iritantă
declamă versuri minios
și-ndată vine o lună spintecată
ca o gură
se apleacă încercind să bea
strigătul meu înfricoșător.

văd pieptul cuțitul aplecat
văd ochii tăi sub ochelari
care mă privesc cu moartea lor
și în mîna ta întinsă
văd viitorul și prezentul meu.

Apărare

În ciuda evenimentelor nu mi-am schimbat convingerile
rămîn același, cu aceleași idei
care-mi pătrund ca ghimpii în creier.
Totul se schimbă-mprejur
înălțimea construcțiilor, prețurile turismelor,
opiniile prietenilor. Eu rămîn același
cu aceleași idei ce m-au însemnat pentru totdeauna
cu aceleași idei ce umblă prin creierul meu ca furnicile.
Probabil de aici provine și forma prozaică
a versurilor mele,
lipsa perceptibilă a unui fior liric
care-i face pe atîția prieteni
să mă privească cu compasiune
ca pe o cauză pierdută
ca pe o dezmințire a speranțelor.

NASOS VAGHENAS

Moarte în Exarhia

Mi-au spus că muriseși și te regăsesc
jucînd table cu cei vii la cafenea
ciștigi chiar porți cravată
niciodată nu coborai spre piață
te-nchideai doar în casă
și priveai în tăcere pe vecini și pe trecători

Mi-au spus că muriseși pe cine să cred
ai dispărut deodată fără a spune un cuvînt
fără să lași nici un rînd
ferestrele închise soneria defectă
cîinele amărît și luminile stinse.

Exiști nu exiști pe cine să cred
cît s-a schimbat vocea ta
ceilalți nu vorbesc te privesc cum joci
te privesc cum arunci surizind zarurile
și mereu ciștigi mereu ciștigi.

Dar tu niciodată n-ai fost în ciștig ci mereu în pierdere.

Orbul

Încetează de a mai veni în fiecare dimineață
morții pleacă-naintea zorilor
morții sosesc seara
sar în grădină se urcă pe ferestre
se ascund printre frunze sau se cațără
în copaci pentru a vedea-n casă.

Altădată vii ca un polițai
altă dată vii ca un colportor de noutăți
sau ca un vînzător de lucruri vechi bătînd la ușă
mă-ntrebi dacă am ceva de dat.

Dar de cele mai multe ori vii ca un cerșetor
orb iți schimbi vocea și-mi ceri milă
iar eu sub haine văd rana

KOSTAS GH. PAPAGHEORGHIOU

Visul prim

(FRAGMENT)

Cunosc acum frica ; nu
ecoul banului pe masa de lemn
nebunia picăturii în chiuvetă
melancolia de prisos cînd
deschizi și citești scrisorile vechi
și ai uitat scrisul și cititul
și te amețește golul nemărginit al lui „omikron"
și adîncimea superficială a lui „omega".

* * *

Vara este un tribunal militar
chemat să ucidă primăvara
și să jefuiască florile.
Nu ne acuzați.
Nopțile au fost pline de taine
ochii plini de lăcomie
iar noi – oameni mici
mici și fără lumină.
Acuzația voastră ne e pe măsură.
Cel puțin atît.

În românește de
Andreas Rados

Exilul lui Ovidiu în viziunea unui poet spaniol

Dintre poemele de mai largă respirație închinate lui Ovidiu în literatura lumii, prezentăm acum, pentru prima oară în versiunea românească, cîteva fragmente din versurile poetului spaniol Francisco Sánchez Barbero (1764—1819).

Dacă versurile închinate de Pușkin lui Ovidiu respiră o adîncă înțelegere a condiției poetului exilat, dacă cele consacrate poetului iubirii de către confratele său austriac Franz Grillparzer notează atent traiectoria exilului interior al acestuia, confruntat cu datele reale ale surghiunului tomitan al lui Ovidiu, poemul spaniolului Sánchez se înscrie ca o creație caracteristică izvorîtă din conștiința romantică a geniului. Într-adevăr, romanticii, în afară poate de Lamartine și Chateaubriand, și-au exprimat inaderența la modalitățile tînguioase ale marelui exilat, acuzînd lipsa de demnitate a lui Ovidiu, atît în fața opresiunii, cît și în fața vicisitudinilor vieții.

Aici trebuie căutată, în acest climat, sorgintea stihurilor lui Francisco Sánchez Barbero, închinate lui Ovidiu. Viața poetului spaniol este marcată de privațiuni, persecuții, culminînd cu întemnițarea acestuia în sinistra fortăreață Melilla, cetate din Maroc, aflată sub stăpînire spaniolă. Născut lîngă Salamanca, educat într-un mediu auster, îmbrățișează cariera eclesiastică pe care însă o abandonează, ca neconformă spiritului său liberal. Se ridică, prin intermediul poeziei, împotriva lui Napoleon, pentru care este arestat la Madrid.

Întreaga lui activitate de scriitor, animat de idei liberale, avea să-i atragă, în final, mînia lui Fernando VII care l-a persecutat fără încetare, l-a azvîrlit în temnițele înfricoșătoare din Melilla unde avea să-și dea sfîrșitul.

Supunînd unei analize adecvate poemul lui Sánchez adresat lui Ovidiu, ne atrage atenția în primul rînd multitudinea locurilor din poemele de exil ale lui Ovidiu invocate de poetul spaniol.

Emoționanta „Ultima noapte la Roma", călătoria pe mări a poetului spre Tomis, cu toate peripețiile ei, apoi momente dintre cele mai caracteristice, acoperite de pasaje din opera lui Ovidiu, denotă frecventarea cu asiduitate a textelor latine de către scriitorul spaniol.

Peisajul pontic îi reține atenția cu deosebire confratelui spaniol al poetului... tomitan. Sánchez îl bănuiește pe Ovidiu de exagerări privind climatul tomitan și — lucru foarte important — confirmat și de cercetările mai noi ale specialiștilor în Ovidiu, confratele spaniol relevă sau lasă să se înțeleagă umanitatea geților, compasiunea pe care ei au arătat-o față de poetul „tristeților" pontice. Căci, nu putem interpreta numai ca un mijloc poetic de punere în contrast a situației înfricoșătoare din temnițele Melillei cu situația mult mai blîndă, cu climatul mai uman în care ne sugerează poetul spaniol că a trăit Ovidiu la Tomis.

Ținta atacurilor lui Sánchez este însă tirania, întrupată în cazul lui Ovidiu, în Augustus. Confratele spaniol încearcă într-un pasaj să-și salveze tovarășul de suferință, coborînd și mai mult pe principe, în speță pe Augustus, care — spune Sánchez — primind adulațiile poetului, expresie a lașității acestuia, s-a dovedit a fi mai laș și mai slab decît însuși poetul adulator.

Tonalitatea poemului lui Sánchez este conferită de severitatea specifică etosului spaniol, de încrederea în demnitatea omului, de salvgardarea spiritului onoarei, indiferent în ce condiții acționează individul.

În patria lui Cervantes, a lui Calderón, Lope de Vega, Góngora ș.a., în opera cărora găsim multiple ecouri ovidiene, poemul lui Sánchez, închinat lui Ovidiu, semnifică un mesaj umanist adresat peste veacuri și Tomisului, țării geților, ca un simbol al fraternității romanice, iberice, și al României orientale, spațiul unde și-a petrecut Ovidiu, romanul și geticul, anii exilului tomitan.

FRANCISCO SANCHEZ BARBERO

Lui Ovidiu

Ție, poet latin celebru,
Publius Ovidius Naso, un alt poet,
de stirpe spaniolă, salutul iți trimite.
Căci pe-amîndoi cu aceeași spadă nemiloasă
neagra soartă ne hăituiește fără contenire ;
dar, nu te îndoi : mi-e soarta mai amară,
pe cît talentul tău pe-al meu îl copleșește.
Tu de la Roma deportat ai fost
acolo unde-a sfirtecat Medeea
colhidiana cu cruzime membrele
frățești și delicate de copil. Acolo
ți-ai cîntat plîngînd amaru-n elegii
sfîșietoare, ca un copil ce-i biciuit,
ți-ai consumat, nebun, plîngînd
atîtea nopți în loc să dormi și să visezi și să petreci.
Pretinzi că ești roman ? Dar nu te tulbură
doar cînd rostești un nume mare ca-al lui Brutus
sau Scevola și Cocles și atîți
ce-au ridicat a neamului roman splendoare ?

/.../ Tu n-ai fost nici un Cocles, nici un Brutus,
dar ce-ai fost tu ? Un plîngăreț ?
Oricît te-ai apărat cu dibăcie,
Oricît de mică vină tu iți recunoști,
poate nu știi că între-a lor putere colosală
și-a ta debilitate-s mii de pași,
ce nu te-naltă, nici nu te coboară.
La tine caut demnitatea de bărbat.
Și ce găsesc ? Suspine demne de dispreț.
Și mi-ai jigni onoarea tu nespus,
de-ai vrea cumva că să compari tăcerea
mea cu-a tale plîngeri, rugăminți umilitoare.

/.../ În cîte contradicții te afunzi
cînd e să cînți jelaniile-ți triste !
Ei bine, zi-mi acum, delictele-aparente
prin ce instanțe au trecut și cin-le-a judecat ?
În ce-închisoare ai gemut Ovidiu ?
Ce zbir te-a insultat ? Ce Jude furios
nenorocirea ți-a sporit ? Ai fost batjocura
vreunui servitor ? Ai fost tratat
de-un temnicier brutal și fără pietate ?
În fine, te-a înfiorat privirea lui hidoasă
și chipul lui de ucigaș ? Ah, cît te-invidiez
Ovidiu, nefericitule, de privilegiul ce-ai avut !
Și a sosit, sosit-a ziua fatalei
blestematei despărțiri. Era în zori. Leșini,
ești doborît. Nu știi ce e cu tine, parcă
lovit ai fost de-un trăznet din senin.
În mijlocul durerii celei mari, tu uiți
să iei cu tine cele cuvenite unui deportat.
Soția, cu părul despletit, ca iedera
de brațe ți se prinde ;
și lacrimile, vaietele voastre se unesc,
iar casa-i plină doar de țipete și jale,
așa ca la prăpădul Troiei... Iată, pleci,
te-ntorci și pasul ți-l oprești pe prag.
Ești nevoit să pleci ; scîncind tu
te desparți ; ca un cadavru te-ai urcat
pe navă și ochii tăi nu mai vedeau
lumina zilei ; ești de-acum în voia mîniosului
Neptun : furtuna se dezlănțuie și rage vîntul.
Ce tremur ! Dar, pe care zeu tu nu
l-ai copleșit cu rugăminți, făgăduinți, o mie ?
Și, iată, ai ajuns gemînd la Pontul Euxin ;
dar nu ca exilat, căci zeul împărat
bunăvoință arătînd, el ți-a lăsat
din bunuri toate și ți-a spus :
„Nasone, tu ești ș-acuma cetățean roman,
ți-o zic eu, împăratul august,
și vreau să te amuzi printre sarmați
și geții inimii să-ți deie adăpost..."

. . . .

Vei fi, în stare tu să-mi dovedești
că geții tăi, pe-ai mei mauri în barbarie
îi întrec ? Îi întrec, vai, Publiu ?
Și spui c-a lor săgeți cu vîrful ascuțit
ce zboară, înmuiate în venin ucigător,
sînt mai cumplite decît tunetul de țevi
ce focul, moartea, pustiirea o vestesc aici ?
Vei recunoaște că nicicînd n-ai cunoscut
măceluri tu atît de-îngrozitoare.
Voi, temniceri de-aici de la Melilla,
voi, neghiobi, din ale voastre-ascunzători infame
explicați-i voi, de mai puteți (mă îndoiesc)
cumva, buimaci de-alcoolul ce vă stă în gît ;
vă rog, voi temniceri stupizi, să-l lămuriți.

. . . .

/.../ Nu-ți iert, Nasone, lașitatea,
servila adorare, cu care Muza ta,
n-genunchi, cu fruntea-n pulbere murdară,
imunda pietate-a opresorului roman
a lingușit-o — cîtă profanare !
A opresorului „ce numai cu privirea lui
abate și înaltă geniul tău fecund" ;
a „cerescului bărbat, vai, pentru care
ai ars tămîii pioase și mirositoare" —
și-i tot spuneai : „ascultă a mele rugăminți,
Cezarule măreț, divin ! Tu, și mai mare
decît întinsa lume ce o stăpînești."

/.../ și-i spui mereu — „zeu, toate tu le știi,
le vezi și le prevezi...". Așa, Nasone,
îi vorbeai mereu, dar spune-mi tu,
tu mai păstrai în vine sînge de roman ?
Iar Cezar ascultîndu-te grăind așa,
s-a dovedit tot josnic și tot slab ca tine.
Și dacă mi-ar fi dat, acuma chiar,
să-ți dau pedeapsă eu pentru-a ta vină,
lingușitor și laș ! De-ai mai trăi acum,
servil la suflet, pildă eu aș da pentru
poeții noștri lași și josnici, ca și tine, și
te-aș trimite, Naso, și pe tine
cu lanțuri la picioare, cu genunchii goi,
să zaci și tu în temnițele din Melilla.

Prezentare și traducere de
Grigore Tănăsescu

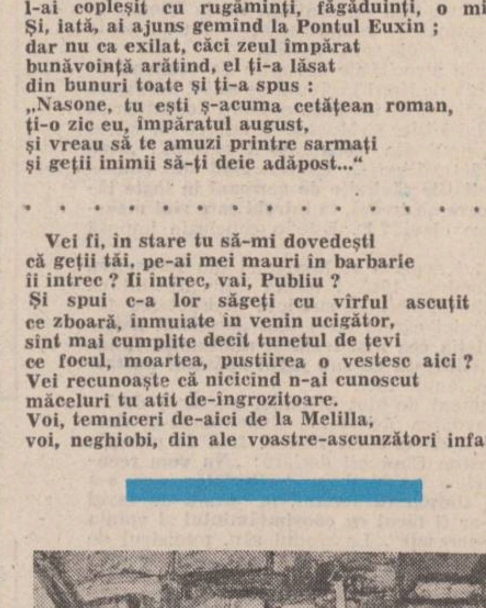

Virgiliu Demetrescu-Duval : „Veneția"

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN SERIA** de manifestări prilejuite de sărbătorirea celei de a 36-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din România, la Biblioteca unională de stat din Moscova a avut loc deschiderea Decadei cărții românești. Expoziția de carte vernisată cu acest prilej oferă o imagine grăitoare despre activitatea editorială din țara noastră. La loc de cinste în această expoziție sînt expuse operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., alături de care sînt prezentate lucrări de literatură politică, beletristică, cărți pentru copii și tineret, albume de artă, traduceri în limba rusă din literatura română. Fotografiile afișate împlinesc imaginea sugestivă a bogatei vieți cultural-artistice din țara noastră. ● **LA KIEV** a fost deschisă de asemenea „Decada cărții românești", găzduită în orașul de pe Nipru de librăria „Drujba". ● Galeria de artă a Clubului internațional de presă și carte din Cracovia este gazda expoziției pictorului român Nicolae Constantin. ● La Alexandria (Egipt), au fost inaugurate două expoziții românești : „Carpații vorbesc despre daci" și „Tapiseria și arta grafică în România" ● Alte manifestări culturale dedicate Zilei naționale a României au mai avut loc la Damasc, Kuweit, Atena, Colombo, Luanda, Monrovia, Istanbul, Cairo, Bangui și în alte orașe ale lumii.

● **ÎN ANUL** 1248 a fost așezată piatra de temelie a Domului din Köln. Secole de-a rîndul monumentala catedrală a urmat să fie împlinită după planurile arhitecților de la începutul mileniului, de generații și generații de constructori pînă ce, abia acum 100 de ani, în 1880, s-a sărbătorit, într-un cadru festiv, încheierea multisecularului efort de înălțare a celebrului monument. Anul Centenarului, 1980, a prilejuit municipiului Köln organizarea unui bogat program comemorativ la care au participat toate instituțiile culturale din marele oraș de pe Rhin. Printre cele mai însemnate momente ale sărbătorilor au figurat deschiderea expoziției „Domul din Köln în secolul desăvîrșirii sale", o trecere în revistă a neogoticului la Köln, o documentație fotografică ilustrind creșterea catedralei, vernisajul expoziției „Domul din Köln și arta contemporană", iar alături de multe alte manifestări tradiționalul carnaval care se desfășoară anul acesta tot sub semnul centenarului Domului.

● **ÎNTRE ULTIMII LAUREAȚI** ai premiilor literare franceze se numără Jacques de Bourbon-Busset — **Premiul Marcel Proust** — pentru „Les choses simples" al 8-lea volum al jurnalului său, apărut la Gallimard ; Alain Bombard — **Marele premiu al Mării,** decernat de Asociația scriitorilor de limbă franceză pentru volumul „La Mer et l'Homme", apărut la Fayard, precum și pentru ansamblul operei sale ; Mary Higgins Clark — **Marele premiu pentru literatura polițistă** — rezervat unui autor străin — pentru „Noaptea vulpii" editată de Albin Michel.

● **UN REPERTORIU** de anvergură cu soliști de primă mărime anunță pentru stagiunea viitoare Grand Theatre din Nancy. Maria Slătinaru va cînta „Tosca" de Puccini (spectacol montat de Pierre Constant). Fedora Barbieri, Gabriel Becquier, Faith Esham, Lajos Miller vor apare în „Gianni Sachicchi" de Puccini și „Paiațe" de Leoncavallo, spectacol cu care se va deschide la 3 octombrie sezonul muzical pe această scenă. Celelalte spectacole de operă sînt : „Ora Spaniolă" de Ravel și „Castelul lui Barbă-Albastră" de Bartok. Repertoriul Operei din Nancy la conducerea căreia se află de 12 stagiuni Albert Cartier cuprinde și mai multe spectacole de operetă. Teatrul liric din Nancy va găzdui în acest sezon turneele Operei din Huston, Teatrului liric din Verona, a trupei din Glyndebourne ș.a.

● **PRIMA PARTE** a marii trilogii „Analele Curții Quing" scrisă și pusă în scena de celebrul dramaturg Yang Cunbin a fost prezentată recent la Beijing. Piesa, scrisă în 1942, a fost montată pentru prima dată în același an la Chongging. Trilogia dezvăluie contradicțiile existente în sînul curții între împărăteasa mamă Dowager Cixi și împăratul Guangxu relevînd corupția înaltei societăți și mecanismul descompunerii puterii imperiale.

● **APROXIMATIV** 25 000 de cărți provenind de la peste 100 de anticari au fost puse în vînzare la „Europa-Hotel" din Londra în „The Antiquarian Book Fair". Un punct interesant îl constituie o colecție unică de legături de cărți, iar printre alte curiozități rare se numără o serie de documente oferite în 1816 ducesei de Berry, o copie din 1633 a lucrării „Le Chevalier Sans Reproche" care a aparținut marchizei de Pompadour precum și o brățară de aur avînd atașate opt cărți în miniatură, fiecare din ele ascunsă într-o cutiuță de aur.

● **UN ROMAN** neterminat al lui Dickens, „Secretul lui Edwin Droude" a fost ecranizat de televiziunea centrală sovietică care a realizat patru episoade ale unui serial în regia lui Alexandr Orlov. „Am fost atrași de «noutatea» cărții și de faptul că ea a rămas neterminată adică exact de motivele pentru care această scriere a fost lăsată în umbră de celelalte cărți ale lui Dickens. La început ne-am gîndit la un spectacol de televiziune care să nu depășească o oră, apoi, materialul fiind extrem de bogat am ajuns la cele patru episoade ale serialului". Filmările au fost efectuate în locuri istorice de lîngă Moscova, la mănăstirile Donskoi și Rojdestvenski, la palatul-muzeu Marfino, pe străzile din Riga și Tallin. Scenariul filmului aparține lui Gheorghi Kapralov, personajele principale fiind create de actorii Valentin Gaft, A. Leontiev, Margarita Terehova, Elena Koroneva, Evgheni Vosnik, Lev Durov și mulți alții.

● **LA 51 MILE** sud de Londra, la o moșie din Glyndebourne în Sussex, iubitorii de muzică John Christie și soția sa soprana Audrey Christie au fondat acum cîțiva ani un teatru de operă, „The Glyndebourne Festival Opera". Anul acesta Festivalul cuprinde 64 de spectacole ale operelor : „Răpirea din Serai" de Mozart, „Cavalerul Rozelor" de Strauss, „Falstaff" de Verdi, „Flautul fermecat" de Mozart și „Fidelitatea răsplătită" de Haydn.

● **PREMIUL HAUSSMAN** care, începînd din 1973 recompensează în fiecare an o carte consacrată problemelor locuinței și ale urbanismului din Paris și l'Ile de France a fost atribuit, pentru 1980, volumului „Lecture d'une ville : Versailles" semnat de Jean Castex, Patrick Céleste și Philippe Panerai.

SPORT

Minuni mici și meciuri mari

Eram tînăr, era iarnă, ningea, scriam povestiri în casa părintească și, vai ! ce de timp aveam înainte. Fiul prințului Șuțu, care stăruia în credința că va ajunge rege în România și mă va face mareșal al palatului (a îmbătrînit pe undeva, departe, și m-a lăsat soldat) îmi spunea, cu bună cuviință, dă-o naibii, literatura, aduce numai pagube și spectatori la meciurile de fotbal. Să recunoaștem, omul nu spărgea semințe, indiferent că aparținea trecutului întunecat. A lucrat cu ghiocul în palmă, altfel nu pot să spun, fiindcă, iată-mă, scriu minuni mici și mă car — vechi absolvent tembel ! — la meciuri mari, unde mi-e frig și mi-e cald și mă doare bucuros toată ființa. Sentimentele n-au cuget, numai răbdarea ne încearcă pleoapa. Ce-am văzut în meciul România—Iugoslavia ? Ne bîiguie mătasea firului de doi lei și o sprînceană căzută pe curcubeu. Am fost mai buni decît adversarii noștri. Ceea ce e frumos și să ne țină Dumnezeu pe linia cu pricina. După foarte mulți ani am înțeles că terenul nostru de-acasă ține iarbă dulce, prepelițe ascunse, pupitre pline cu carne de furat și cu fițuici scrise pe picior de colegă doar pentru noi. Sîntem atîrnați de toamna țării ca jordia de nuc și de coliba bunicului. Sub streașina mîhnirii (azi o azvîrlim !) ne dăm în bărci, în fluturi, în bazaconii țesute cu fulger și drese cu beldia și ne încredințăm turturelelor care (plătite din fonduri misterioase) spun de izbîndă, înălțare și pocal ridicat spre bucurie. Felia mea de portocală (în cazul că aș avea așa ceva) o înapoiez arborelui de unde a fost ruptă. Am cîștigat Cupa balcanică pe Vîrfuri de stea. Pe aripi smulse. Pe drumeaguri piezișe. Cu covoare de Cisnădie. Cu duhul blîndeții. Cu întîmpinări amoroase. Cu noroc. Cu baftă. Cu felicitări. Pentru aurul copacilor, stăruința culesului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
36
(958)
Sîmbătă
6 septembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Semnificații ale dialogului, ale colaborării

Istoria are în egală măsură privirea îndreptată către origini și către prezent, către locul în care ea se întrupează și lumea întreagă. Astfel trebuie înțelese și cele două remarcabile evenimente politice ce domină acest început de lună, două evenimente ce luminează într-un mod elocvent, ca laturi inseparabile, politica internă și politica externă a partidului nostru. Două evenimente ca două remarcabile momente în stilul de muncă al Președintelui. Vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu precum și cuvîntarea rostită la Marea adunare populară de la Motru înseamnă încă un prilej de-a surprinde esența profund democratică a societății noastre căci stilul de muncă al Președintelui se bazează pe consultarea permanentă a maselor, pe dialogul direct cu oamenii muncii în vederea elaborării și stabilirii în comun a celor mai eficiente căi și mijloace de înfăptuire a obiectivelor economice-sociale a României pe calea socialismului și comunismului. Răspunsul oamenilor muncii din Gorj — ca de altfel al tuturor oamenilor muncii în mijlocul cărora tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost prezent — l-au reprezentat calda manifestare de stimă și dragoste, deplina încredere în politica partidului, exprimarea deplinei unități a întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, ca o garanție sigură a fericirii și propășirii patriei, a prosperității națiunii noastre socialiste, libere și suverane.

Două zile mai tîrziu de la acest eveniment, sosea în țara noastră Președintele Republicii Elene, Constantin Caramanlis, iar vizita oficială pe care o întreprinde la noi în țară se constituie ca o nouă expresie a bunelor relații de prietenie și colaborare pe care România le întreține cu toate popoarele lumii și, în același timp, ca expresia tradiționalelor relații de prietenie și colaborare româno-elene. Statornicite de-a lungul miilor de ani de existență a celor două popoare, relațiile româno-elene au însemnat istorii care s-au interferat. Iar o rememorare a lor ar trebui, practic, să ne conducă la depănarea firului întregii istorii de la coloniștii din Milet care au întemeiat pe țărmul dobrogean în a doua jumătate a secolului 6 (i.e.n.) orașul Tomis, iar dorienii din Herakleia Pontica — orașul Callatis, trecînd prin informațiile cuprinse în operele literare și istoriografice grecești (Sofocle, Herodot și Tucidide) despre geți, și, din nou, prin acea informație atît de prețioasă a lui Strabon despre marele conducător Burebista : „Ajuns în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, abținere la vin și ascultare față de porunci încît în cîțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine, ajungînd să fie temut și de romani", pentru a ajunge la alte și alte momente în care aspirațiile celor două popoare au fost aceleași. Pînă în zilele noastre colaborarea româno-elenă poartă în ea corespondența de interese ale celor două popoare. De altfel, în toasturile celor doi președinți au fost prezente cu mare acuitate aceste idei : **„Vizita dumneavoastră în România** — subliniază tovarășul **Nicolae Ceaușescu — este o expresie a evoluției pozitive a relațiilor dintre țările noastre, a sentimentelor de prietenie și stimă pe care le nutresc reciproc popoarele român și elen și care au la bază vechi și bogate tradiții."** Și, mai departe tovarășul **Nicolae Ceaușescu** spunea : **„Într-o serie de momente de seamă ale istoriei lor popoarele român și elen s-au aflat alături în lupta pentru idealurile de libertate și independență, de progres și o viață mai bună. Ne bucură că în spiritul acestor frumoase tradiții și pe baza principiilor deplinei egalități, respectului independenței și suveranității naționale, a avantajului reciproc, relațiile româno-elene cunosc astăzi o dezvoltare continuă, capătă dimensiuni tot mai largi în interesul propășirii celor două popoare ale noastre".** Răspunzînd, Președintele Republicii Elene subliniază : **„Prietenia dintre cele două popoare își are rădăcinile adînc implantate în istorie. Ea datează încă de la primii pași ai renașterii noastre naționale. Această prietenie s-a oțelit în luptele comune pentru eliberare, iar pe parcursul anilor s-a consolidat prin eforturi comune de pace."**

Vizita Președintelui Republicii Elene capătă în acest an semnificația deosebită a marcării centenarului stabilirii relațiilor diplomatice dintre România și Grecia, două state ce sînt convinse că prin politica lor de prietenie și pace, de colaborare și respect reciproc, aduc o contribuție de seamă la procesul complex al edificării unei lumi mai bune și mai drepte.

Luceafărul

Perenitatea baladei (I)

De bună seamă, poema mioritică a ajuns demult în etapa **consfințirii,** a clasării definitive pentru valorile sacre și reprezentative ale ființei noastre colective. Dacă ar fi adevărat crezul escatologic al lui Mircea Vulcănescu — cum că la Judecata cea mare omenirea ar urma să se înfățișeze nu numai ca individi, dar și ca neamuri, ca popoare —, atunci fără îndoială că în balanța virtuților neamului românesc ar atîrna și ethosul implicat în **Miorița,** iar în primul rînd poema însăși, ca supremă mărturie de putință creatoare a unei nații.

În pofida acestei constatări, interpretările nu contenesc, șirul lor constituind — din momentul descoperirii făcute de Al. Russo la Soveja, în 1846 — poate cel mai fascinant spectacol de idei, generate de unul și același motiv, din întreaga noastră istorie culturală.

O caracteristică a exegezelor din ultimii ani (Ov. Bîrlea, R. Vulcănescu, Paul Tutungiu, Oct. Buhociu, Al. Amzulescu) este eludarea episodului nunții, care a prilejuit în trecut cele mai tari izbiri și scăpări de inteligențe. Reînnoind un fir, Paul Anghel remarca totuși că fără episodul final, compatibil de altfel cu corpul poemei, **Miorița** pierde nespus, în chipul în care **Hamlet** fără faimosul monolog nu mai este **Hamlet.** În **Nouă arhivă sentimentală,** acest subtil filosof al culturii punea investirea cu elemente nupțiale a actului stingerii pe seama faptului că nunta e forma supremă, a biruinței umane. Doar Mircea Eliade se mai oprise cu puțin timp înainte asupra episodului, tălmăcind atitudinea mioritică drept o soluție viguroasă și originală dată de un întreg popor brutalității destinului său tragic **(De Zalmoxis à Gengis-Khan).**

Un rol important în scăderea interesului pentru nunta finală l-au jucat cîțiva exegeți de direcție etnografică, ce au retezat cîndva orice elan speculativ din jurul mirabilei plăsmuiri în întregul ei. Ion Mușlea mai blînd, H. H. Stahl și C. Brăiloiu foarte radicali, au instaurat opinia că episodul nuptial nu închide nici o filosofie și că are un explicant ritualic : datina înmormîntării-nuntă aplicată tinerilor ce mor înainte de a se căsători. Ideea merită atenție, întrucît ea pune în evidență unul, cel mai tulburător, din temeiurile etnografice ale poemei. Numai că acel temei nu-și este suficient sieși, ci își caută el însuși noima. Aici începe despărțirea apelor.

Înainte fie zis, ritualul mioritic, întîlnit și astăzi în țara noastră, nu e o particularitate doar a comportamentului tradițional românesc ; Ion

Gheorghiță Geană

Continuare în pag. a 2-a

Spiritul critic și „bursa" valorilor

Se bucură de o tot mai intensă circulație ideea că, practic, între criteriile valorice cu care operează critica în acțiunea ei de interpretare a fenomenului literar curent și modul de receptare a acestuia de către masa cititorilor s-ar afla o aproape fatală disjuncție. Adică, în esență, destinul cărții nou ivită în rafturile librăriilor ar fi unul de scindare oarecum stranie. În timp ce cronicarii literari, imperturbabili, își fac meseria „indexînd" valorile după o „știință" numai de ei cunoscută, pe de altă parte, cititorii, într-o nepăsare ingenuă, similară cu, așa-zicînd, condiția adamică a conștiinței intelectuale, operează în același perimetru pe cont exclusiv propriu, în așa fel încît adeziunile și inadeziunile lor, în majoritatea zdrobitoare a imprejurărilor, ar vădi o poziție izbitor antipodică în raport cu aceea a specialiștilor în „știința literaturii". Dintr-o anchetă recentă, avînd ca temă **Cartea de literatură și publicul** („România literară" nr. 34, a.c.) întreprinsă în rîndul a peste o mie de cititori, am aflat că în timp ce 27,1 la sută dintre aceștia se decid a alege o anume carte pe simplul motiv că i-a atras titlul, doar 5,5 la sută dintre ei în-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Părinți și copii în romanul „Moromeții"

MOROMEȚIANA

Unitatea satului românesc tradițional derivă din unitatea celor cîteva zeci de familii care-l alcătuiau și care în negura timpurilor se trăgeau, de obicei, dintr-un strămoș comun. Permanența generațiilor, a normelor și cutumelor de conviețuire socială erau asigurate de armonia ce exista în relația fundamentală care domina satul: **relația părinți-copii.** Nealterată de trecerea vremii, această relație interindividuală și intergrupală reprezintă urzeala unui sistem social complex — vechiul sat românesc, comunitatea ce cuprindea la scară mică o lume cu combustie cosmică. Pe structurile acestei relații s-au imprimat nodulii vieții cotidiene, ai aparenței monotonii a vieții rurale. În deceniul patru al secolului douăzeci această curgere și înlănțuire logică de fapte și fenomene ia forma unui proces din ce în ce mai neliniștitor chiar și pentru un om ca Ilie Moromete din Siliștea-Gumești, om care prin structura sa volițional-afectivă e un optimist de factură carteziană, ca orice țăran de altfel.

Relația părinți-copii va fi cheia cu care capitalismul va deschide poarta satului lovindu-l mortal în conservatorismul său milenar, va fi calea ce va permite demontarea vechilor structuri ale satului, mijlocul prin care sistemului i se va schimba, în ultimă instanță, finalitatea — aceea de a funcționa exclusiv pentru el însuși, entropic. După schimbarea naturii acestei relații satul nu va mai putea rămîne același organism social total integrator. Prin schimbarea continutului relației părinți-copii, clanul familial țărănesc se dezintegrează mergînd spre un nou tip de familie — familia nucleu. Odată cu descompunerea familiei rurale largi satul se descompune și el tinzînd spre un nou tip de comunitate rurală. Dar acest proces își creează la un moment dat propria-i albie devenind infinit mai complex decît cel al transformării familiei.

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

Săgeata

Întinde timpul către viitor,
Să vezi cum cei din jur prind să dispară
Ori trage-l îndărăt către trecut
Pîn'ce s-arată răposații iară

Și nu te mulțumi cu tristul azi
În care stai ca peștele-n acvariu,
Pumnal de aur, cu itinerariul
Prescris de patru geamuri; vezi și-ncearcă
Dîrzenia ta cripta să o spargă,
Și treci săgeată-fulger, val de val,
Spre inima veciei de coral!

Mihai Beniuc

CREION

Peștera timpului

La poalele dinspre Apus ale Munților Apuseni, la 17 septembrie 1975, un localnic din satul Chișcău, artificierul Traian Curta, descoperea un spațiu de vis, un vast și secret laborator al naturii, tăinuit de piatra în care mileniile și apa i-au creat conturul de azi. Era dimineața, oră la care bănuim că s-au făcut toate marile descoperiri, cînd artificierul a observat că masivul de piatră ce ar fi trebuit să se împrăștie în aer în urma exploziei s-a scufundat în adîncul muntelui, fapt ce l-a determinat să coboare cu lampa de carbid în mînă pe una din fisurile accesibile, fiindu-i dat, cîteva clipe mai tîrziu, să aibă în față una din cele mai fascinante priveliști pe care ochiul omenesc le-a văzut vreodată.

Cu răbdarea pe care numai natura poate s-o aibă, apa a săpat mileniu după mileniu un templu subteran al nimănui, un templu în care natura să se închine sieși, puterii sale creatoare de forme ciudate, (nevisate încă de vreun sculptor), lustruite cu migală genială de o energie ce curge dormind, la fel ca și cum geniul suprem ar fi lucrat numai în somn, împietrind imagini de vis pentru ochii noștri. Dar natura care știe să creeze forme nemaivăzute a putut la fel de bine contura aici, anticipînd Mastodontul, Draperiile, Portalul, Pagodele, Baldachinele, Brăduții, Dealul Chiparoșilor, Sabia lui Damocles, Biserica moților, Briciul uriașului, Nava cosmică, Foișorul de foc sau acele statui cărora li s-au dat nume celebre cum ar fi Casa piticilor, Întoarcerea fiului risipitor, Bătrînii spre tîrg, Frumoasa împietrită, Îndrăgostiții, Fecioara cu pruncul, Moș Gerilă, Capul de copil, semănînd perfect cu lucrarea lui Brâncuși, Paznicul peșterii, Dinții diavolului, Călugărul etc.

Nivelul superior al peșterii avînd aproximativ 800 metri lungime cuprinde trei porțiuni distincte : Galeria ursilor, unde s-au găsit formațiuni stalactitice și stalagmitice într-un număr impresionant precum și urme de viață si resturi fosile provenind de la ursul de cavernă (Ursus Spalaeus) care a dispărut cu mai bine de 15 000 de ani ;

Galeria Emil Racoviță poartă numele celebrului savant român care, încă din 1929 vizitînd Apusenii, a presupus existența acestei mari peșteri.

Galeria luminărilor este o vatră întinsă de stalagmite de forma unor luminări care ard mocnit cu flacăra îngropată în ele, veghind somnul timpu-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a :
Dezbaterile „Luceafărului" MODALITĂȚI ROMANEȘTI, AZI. Semnează : Paul Dugneanu, Sultana Craia, Artur Silvestri, Hristu Cândroveanu.

CENTENAR SADOVEANU

Toposul magic

De ce vin oamenii la Hanu Ancuței ? Întrebarea pare a friza ridicolul. De ce-ar veni la un han, fie el și al Ancuței, dacă nu să ospătеze, să bea și să se odihnească bine ?Lucrurile stau așa doar privite în registrul normalității. Puține lucruri sînt însă firești în comportamentul oamenilor pe care Sadoveanu îi reunește în sala hanului. Căci băutura și mîncarea se dovedesc a fi simple accesorii (e adevărat, delectabile, Sadoveanu fiind un maestru inegalabil al descripției gastronomice și oenologice), iar odihna vine tîrziu, după ce un alt ritual, **cel al povestirii,** și-a epuizat resursele. Fiecare dintre cei prezenți spune, ca în **Decameronul,** o poveste. Acolo, însă, reuniunea se datora unei cauze exterioare, iar locul desfășurării nu avea nici o importanță. Aici, cauzele sînt interne, iar locul are o importanță capitală. Referințele spațiale cu privire la poziția hanului sînt extrem de sărace și vagi, în textul sadovenian. Undeva, la răscruce de drumuri, între Țara de Jos și Țara de Sus. Cele temporale sînt și mai generale. Oamenii îl știu în acest loc de cînd se știu, hangița de acum se numește la fel ca cea de altădată, mîncărurile și vinul sînt aceleași. Sugestia de atemporal și aspațial se accentuează, dacă adăugăm încă un detaliu. Hanul are o construcție ciudată, cu ziduri groase ca de cetate. Nu e vorba aici doar de senzația securității, ci și de **izolarea** față de exterior. Hanul Ancuței este, deci un timp suspendat, o enclavă etanșă, din care prezentul a fost alungat, făcînd loc unui trecut generic al povestirii. Întîmplările povestite, crîncene sau doar amuzante, fac parte din tinerețea personajelor, așadar dintr-un trecut temporal ireversibil. Doar hanul, spațiu al povestirii continue, anulează magic distanța dintre trecut și prezent. Funcția sa este thaumaturgică.

Ca în folclor, în opera lui Sadoveanu pădurea (codrul) este refugiul benefic al năpăstuiților și revoltaților. Explozia vegetalului exprimă vitalitate, care se transmite celui ce-și caută aici adăpostul. De regulă majestuoasă, pădurea sadoveniană este o prezență stenică, reconfortantă. O singură dată, în povestirea **Ochi de urs,** pădurea devine „loc periculos", malefic, tenebros. Eroul povestirii este pădurarul Culi Ursake. Omul cunoaște pădurea ca pe propriul buzunar. Îi știe potecile ascunse, cunoaște perfect comportamentul și sălașurile viețuitor, le descifrează urmele. „Aici, în pădure, toate sînt limpezi și se cetesc ușor", declară nonșalant Culi, prea încrezător în calitățile sale detectivistice. După lectura accidentală a cîtorva cărți polițiste „paznicul dobîndise convingerea că are și el însușirile unui detectiv". Principala însușire a detectivului este logica, or, „greșeala" lui Culi este tocmai aceea de a subordona totul logicii, ignorînd misterul lucrurilor. El, stăpînul absolut al pădurii, cuceritorul ei, va avea prilejul să constate „răzvrătirea" supusului, care-i apare în ipostază neașteptată de teritoriu magic impenetrabil rațiunii, ilogic și aberant. Agentul

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

Invocație către Orfeu

nu te întoarce
aici liniștea e atît de adîncă
încît se aude rădăcina trandafirului
scoborînd în orbita morților
iar pietrele s-ar putea să te învețe tăcerea
nu te întoarce
de cînd ai plecat fîntînile nu se mai
roagă pentru mersul stelei tale
iar pădurea de salcîmi pe care într-o iarnă
ai luat o dreptă hartă răsturnată în zăpadă
s-a strămutat în propriile-i rădăcini
dar mergi și sfințește marile cearcăne ale
sufletului
și or să creadă că așa trebuie să fie cîntul :
o boală lăuntrică
și dacă porțile ți se vor închide
aruncă-le iarăși în văzduh
și sperie zeii sperie zeii
dar nu te întoarce.

Patrel Berceanu

TÎNĂR ÎN AGORA

Vîrsta poeziei

Existența rubricilor specializate în discutarea cărților de debut — rubrici permanente în multe reviste literare și în paginile culturale ale unor ziare — oferă scriitorului tînăr șansa de a se situa, chiar odată cu publicarea primului său volum, în atenția unei critici care, atunci cînd uită să fie complezentă cu orice preț, construiește — din intuiții ce pot deveni judecăți de valoare — o primă imagine (determinantă, uneori, pentru destinul literar al debutantului) a puterii de inriurire a respectivului volum asupra conștiinței și sensibilității cititorului avizat. Nu același este tratamentul de care se bucură cea de a doua carte a scriitorului. Și aceasta cu atît mai mult cu cît impresia pe care o creează poate contrazice pe cea stabilită după lectura precedentei. Criticii se hotărăsc atunci să mai aștepte pronunțarea verdictului pînă cînd se va ajunge la o „cristalizare" a operei în devenire. Poate că n-ar fi nimic atît de supărător în această atitudine dacă cea de a doua carte nu ar reprezenta, așa cum se mai întîmplă, **adevăratul debut** al tînărului scriitor. Un asemenea caz îl reprezintă volumul de versuri „Recif" semnat de Corneliu Ostahie (Editura Eminescu, 1980). Poetul — destul de zgîrcit cu publicarea versurilor sale în revistele literare — a debutat în urmă cu 4 ani cu o plachetă (conținînd nu mai mult de 10 poeme, alături de plachetele altor noua poeți ieșeni) la Editura Junimea.

Ceea ce surprinde la lectura poemelor din volumul „Recif" (deosebind acest volum de altele, scrise de poeții din aceeași generație cu Corneliu Ostahie) este greutatea cu care poate fi descifrată vîrsta poetului, ea confundîndu-se cu însăși vîrsta poeziei. Alungind tentația entuziasmelor gălăgioase, a teribilismului de gîndire sau formulă, Corneliu Ostahie impune atenției cititorului o meditație — plină de necesare ezitări — asupra puterii gîndirii și sensibilității de a trece hotarul aparențelor. Aplecîndu-se cu suavitate și tandrețe asupra lucrurilor din preajmă, poetul se arată mai ales preocupat de răsfrîngerea în sine a acestora. Poemele din volumul amintit se alcătuiesc din fine atingeri, din ceață și abur, din „blînde căderi", din „firave destrămări", dominate de o necrutătoare veghe și de „boala sfîntă-a lunecării".

Corneliu Ostahie se află, acum la adevăratul său debut. Și, cum spune chiar el la începutul unui poem — „Fe dimineața unei clipe niciodată / să nu păsești cu ochii petrecuți în slavă." „Recif" este un volum care se cere atent citit și comentat.

Dan Mucenic

CONFABULE

LUPUL CEL ALB

Îmbătrînise lupul. Dinții îi căzuseră — azi un dinte, mîine alt dinte, îi mai rămăsese numai unul și ăla pentru prestigiu. De alergat nu mai alerga. Încercase să prindă un iepuraș, dar abia îl zărise dispărînd E drept că nici nu mai vedea bine. Iar blana îi albise. Jigărit, cu privirile moi și picioarele împletite, lupul nu mai era lup. Trăia mai mult din pomeni. Nimeni nu se mai temea de el. Atunci cînd urla stins iepurașii rideau pînă cădeau pe spate. Ba unii dintre ei îi rideau chiar în nas, schimonosindu-se în fel și chip. Aducîndu-i-se la cunoștință decrepitudinea lupului, leul răcni :

— Afară cu el din pădure, ne face de ris, chiar și pe noi, leul.

— Măria Ta, șopti dihorul, dar vîrsta...

— Desigur, mormăi și ursul, căruia îi căzuseră deja doi dinți.

— E prietenul meu, zise și găina sălbatică care ouă doar coji. Și atunci ?

Și atunci leul îi spuse vulpoiului care gîndea, în anume situații, în locul lui :

— Ascultă, ia zi, ce am gîndit eu în situația asta ?

— Măria-Ta, răspunse acesta, respectuos, ați gîndit așa : să-l puneți pe lup, șef peste iepurași. De azi lupul să nu mai mănînce carne decît pe ascuns. Cu blana lui albă și cu un morcov la subțioară va părea un iepuraș ceva mai mare.

— Vai, vai, se plînse lupul, am trăit atîta ca să pățesc o asemenea rușine !

A doua zi însă fu văzut mergînd prin pădure cu un morcov la subțioară. Își ținea capul într-o parte pentru că nu-i suporta mirosul, totuși... La început iepurașilor nu

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

EUGEN LOVINESCU

Scrieri, 8

I

Din dorința de a da o replică lui Pomiliu Constantinescu care în recenzia la **P. P. Carp, critic literar și literat** înfățișase un tablou al maiorescianismului fără E. Lovinescu, și de a trezi la criticii tineri conștiința necesității unui comun front antisămănătorist, pe care criticul Sburătorului îl considera totuna cu maiorescianismul, E. Lovinescu scrie **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică.** Primită pasiv la apariție în 1942, chiar de către Pomiliu Constantinescu, **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** are șansa unei noi confruntări critice odată cu reapariția sa la Minerva în **E. Lovinescu,** Scrieri, volumul 8. Scopul autorului este de a arăta longevitatea și difuziunea „învățăturii" maioresciene în trei generații succesive de critici literari. Este o încercare singulară la noi de istoria ideilor și din această pricină **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** merită o atenție mai mare decît i s-a dat pînă acum. Cartea este, după declarațiile prefeței, o „genealogie ideologică" sprijinită pe „fundalul unei cercetări de istorie literară" limitată la posibilitățile documentare ale momentului. După E. Lovinescu cea mai bună cale este a împărțirii materiei în trei părți corespunzătoare a trei generații de maiorescieni, dar și a unei a patra părți dedicată reacțiilor față de maiorescianism. Criticul se oprește asupra primului eșalon de descendenți alcătuit din Mihail Dragomirescu, S. Mehedinți, P. P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, D. Evolceanu, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, G. Bogdan Duică, Duiliu Zamfirescu, N. Petrașcu, Anghel Demetriescu, care s-ar caracteriza mai ales prin apologie și cult față de maestru. De aici și deosebirile față de a doua generație de descendenți: I. Petrovici, E. Lovinescu, Paul Zarifopol, D. Caracostea la care apologia și cultul ar dispărea, iar spiritul critic și independența de opinie ar fi mai pronunțate. A treia generație postmaioresciană (G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Tudor Vianu) ar fi cea a „nepoților", inconștienți de valoarea tutelară a maestrului pe care-l descoperă tîrziu fiindu-i discipoli fără s-o știe și fără suficient spirit polemic în numele maiorescianismului.

De la prima vedere se observă că lista descendenților este încărcată artificial: mulți dintre ei nu-s critici literari și n-au lăsat nici o urmă în critica literară. Or, scopul cărții, spune apăsat E. Lovinescu de mai multe ori, este de a urmări filiația în planul criticii literare. Dacă epurăm lista de numele excedentare (S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, Duiliu Zamfirescu, Anghel Demetriescu și chiar P. P. Negulescu) vom observa că definiția primei generații nu se susține: Mihail Dragomirescu și N. Petrașcu nu sînt simpli apologeți ai lui Titu Maiorescu, întreținători ai unui cult steril, ci critici independenți de maestru, care-și trasează brazda în cunoștință de cauză și chiar în opoziție la un moment dat cu Titu Maiorescu. În lumina acestui fapt opoziția dintre prima generație de postmaiorescieni și cea de a doua se dovedește fără acoperire, iar importanța contribuției de spirit critic și independență a celei de a doua generații, care-l cuprinde și pe E. Lovinescu, scade din acest punct de vedere. A doua generație are mai mulți critici decît prima, dar figură suplimentară face aici I. Petrovici, iar tratamentul la care este supus D. Caracostea ne face să ne întrebăm de ce n-a fost trecut conform criteriilor autorului la reacțiunea contra maiorescianismului alături, să zicem de G. Ibrăileanu. Pe scurt, ar fi curat maiorescieni în chiar ochii autorului din această generație doar E. Lovinescu, cel ce scrie cartea, și Paul Zarifopol. În sfîrșit, chestiunea de care ne izbim inevitabil aici este aceea a omisiunilor: Pompiliu Eliade, membru al primei generații de maiorescieni, lipsește din **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică,** deși aportul său de istoric cultural, istoric al ideilor, influențelor, de critic literar îl așează indiscutabil înaintea majorității celor prezentați de E. Lovinescu cu generozitate.

Este o întrebare: de ce lipsește din suita postmaiorescienilor N. Davidescu, critic literar a cărui acțiune în favoarea modernismului o precede pe cea a lui Lovinescu și dovedește o conștientă disociere a esteticului de elemente eterogene. Vine la rînd apoi chestiunea excluderilor: Nicolae Iorga, Ov. Densusianu și G. Ibrăileanu, cu care E. Lovinescu s-a aflat într-o polemică ireversibilă, sînt trecuți discriminatoriu în rîndul adversarilor maiorescianismului, fără o serioasă prezentare a „genealogiei ideologice" a fiecăruia cum promitea prefața. Începuturile lui N. Iorga nu exclud adeziunile maioresciene, evolutia lui Ibrăileanu către maiorescianism este incontestabilă iar poziția estetică a lui Ov. Densusianu indiferent de părerile densusienilor despre criticul Junimii este maioresciană.

Întrebarea ce este maioresciană și ce este maiorescianismul pentru E. Lovinescu se pune deci neîntîrziat. Asta cu atît mai mult cu cît alcătuirea celei de a treia generații de critici postmaioresciени indică iarăși fluctuația criteriilor: G. Călinescu, deși considerat poporanist de E. Lovinescu, este trecut printre adepții indiscutabili ai lui Titu Maiorescu și nu în siajul lui Ibrăileanu și al poporanismului. Prima concluzie este că ne aflăm în fața unei inconsecvențe a criteriilor.

Într-adevăr a face genealogie ideologică înseamnă a urmări mai ales o istorie a ideilor intrate în patrimoniul public prin tipărirea lor în acest scop. Altfel spus, a face istoria maiorescianismului înseamnă a defini mai întîi maiorescianismul. Cu alte cuvinte, a face istorie de idei fără stabilirea termenilor cheie înseamnă a intra în aventură ideologică. Ceea ce lipsește însă din capul cărții dedicată lui **Titu Maiorescu și posterității lui critice** este tocmai o definiție condensată a maiorescianismului care să prezideze și prin aceasta să verifice întreaga construcție. Pe parcurs sînt avansate mai multe definiții ale maiorescianismului, variind de la caz la caz, dar avînd ca notă comună ideea că maiorescianismul se definește, în primul rînd, prin disocierea esteticului de elemente eterogene. Pe această cale maiorescianismul este lipsit de nota diferențială. Chiar E. Lovinescu precizează că „principiul autonomiei estetice, de pildă, nu aparținea lui T. Maiorescu; în literatura apuseană era și este un bun comun". Disocierea esteticului de elemente eterogene intră în definiția chiar a criticii literare ceea ce dizolvă noțiunea de maiorescianism așa cum înțelege s-o folosească E. Lovinescu în **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică.** Orice critic veritabil disociază esteticul de elemente eterogene într-o mai mică sau mai mare măsură, în consecință orice critic veritabil ar trebui să fie, după criticul Sburătorului, maiorescian.

E. Lovinescu concepe maiorescianismul ca pe o rezultantă decurgînd doar din activitatea de pînă la 1895 a criticului Titu Maiorescu, an care rămîne un hotar arbitrar: Titu Maiorescu a emis opinii literare care au influențat literatura română și după aceea. A le accepta însemna însă din partea autorului întărirea concluziei, evidentă pentru mulți contemporani ai lui E. Lovinescu, că Titu Maiorescu este și părintele sămănătorismului. E. Lovinescu pleacă de la imaginea unui Titu Maiorescu ca o mumie îmbălsămată, purificat de tot ce înseamnă o relație a maestrului cu curentul sămănătorist prezidat de Nicolae Iorga. În capitolul dedicat sieși E. Lovinescu poiemizează cu posibilele opinii sămănătoriste ale lui Titu Maiorescu fără a ne convinge că spun altceva decît spun, ci doar că E. Lovinescu nu este de acord cu ele.

Titu Maiorescu și posteritatea lui critică este un pat procustian al faptelor de istorie literară utilizate de autor. Dificultatea lui E. Lovinescu de a construi împotriva datelor istoriei literare ne-o dezvăluie și concesia pe care trebuie s-o facă la un moment dat afirmînd că există două linii maioresciene: una majoră și una minoră: una care pledează pentru autonomia esteticului, alta care deschide drumul sămănătorismului. În capitolele următoare această disociere este uitată și ni se înfățișează un N. Iorga fără nici o legătură cu Titu Maiorescu, ceea ce este inexact atît din punctul „genealogiei ideologice" cît și al „fundalului" de istorie literară. Dilema lui E. Lovinescu este evidentă din cele expuse pînă aici, dar criticul a rezolvat-o tăind nodul gordian împotriva realităților istorico-literare. Inconsecvența criteriilor este însoțită în **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** (scriere în care inteligența persuasiunii, elocvența stilistică și arta portretistică a lui E. Lovinescu nu se desmint) de mari inegalități de tratament. Genealogia ideologică promisă este foarte des uitată și „fundalul" cercetării de istorie literară invadează avanscena. În locul filiației ideologice, a succesiunii de poziții principiale, a dezbaterii de idei sîntem invitați să răsfoim pagini de corespondență particulară referitoare la personalitățile prezentate. Anecdoticul devine de multe ori precumpănitor și are o funcție minimalizatoare. Acolo unde ar fi fost de urmărit scrierile și ideile definitorii ale posmaiorescienilor ni se citează fragmente epistolare, de regulă degrandante pentru cei zugrăviți în ele. N. Petrașcu este tratat ca personajul unui roman de moravuri dubioase și nu ca actor al unui scenariu ideologic. Aceeași este și situația lui Mihail Dragomirescu despre care ni se dau referințele cele mai jenante ce se pot desprinde din corespondențele folosite și destul de puțin din ideologia lui literară ori din sistemul său estetic, expediat cu ajutorul unor locuri comune, astăzi de altfel cu totul anacronice. Istoria ideilor este covîrșită în aceste cazuri de anecdotă. Gestul este prea metodic pentru a fi întîmplător și dezvăluie intenția de a compromite. Portretul lui Mihail Dragomirescu este construit cu deliberare pe axa stridenței, a reacțiilor deplasate pentru a fi opus astfel celui al lui Maiorescu. Desi platforma de idei este maioresciană, Mihail Dragomirescu nu este o structură maioresciană, concluzionează E. Lovinescu. Criteriul genealogiei ideologice este părăsit aici pentru cel al afinității de structură, neanunțat în prealabil nicăieri. N. Iorga, exclus din capul locului de la orice fel de contact cu maiorescianismul, este și el portretizat în același chip: savantul ar fi suferit de un complex de inferioritate în fața lui Titu Maiorescu, formulă care revine obstinat sub peniță criticului.

Restul paginilor despre N. Iorga pot face parte, ca și altele, la loc de cinste dintr-o antologie a detractorilor. Marele savant ar reprezenta doar o memorie autonomă care „nu alege ci culege orice, toate gunoaiele istoriei, toate informațiile fără însemnătate" din lucrările lui lipsind discernămîntul, gustul, judecata, simțul arhitectonic: „de o ilizibilitate aproape completă, sînt doar depozite de materiale variate". Întreaga operă de istoric a lui N. Iorga este zvîrlită la coș, preferîndu-i-se doar **Oameni care au fost.** Acest masacru, demn de o cauză mai nobilă, nu este o „creație obiectivă", cum anunță prefața, ci una foarte subiectivă. Tratamentul aplicat lui G. Ibrăileanu ilustrează același tip singular de „creație obiectivă". A exemplifica este inutil. E. Lovinescu transferă în cadrul unei încercări de istorie literară care cere detașare și obiectivitate, mijloacele polemice, pamfletare, ale criticului angajat în dispută. În fața unor astfel de pagini, frazele despre seninătatea lui E. Lovinescu rămîn simple aserțiuni apologetice. Nici alte portrete nu sînt mai generoase E. Lovinescu dovedind vocația zoilică a dilatării defectelor celor despre care scrie. Unul cîte unul postmaiorescienii sînt deposedați de trăsăturile unui maiorescianism autentic sau plenar. Chiar Ovid Densusianu a cărui acțiune critică avea indiscutabil dreptul de a intra într-o filiație maioresciană, așa cum o concepe principial E. Lovinescu, este exmarticulat și trecut la „reacția modernistă".

Titu Maiorescu și posteritatea lui critică este, datorită talentului de portretist al autorului ei, o specie de roman cu mai multe personaje, fiecare repetînd drama celuilalt: neputința de a fi la înălțimea modelului. Unul are talent, dar n-are vocație (D. Evolceanu), altul are și talent și vocație dar e deficient temperamental (Mihail Dragomirescu), a treia generație este îndolentă și așa mai departe. Această istorie a maiorescianismului este istoria unei uzurpări: în locul legatarilor firești ne este înfățișat ca singur maiorescian adevărat E. Lovinescu, deși Titu Maiorescu în postura de model este pentru autor o descoperire tîrzie, iar precedentele nu-l situează în spațiul maiorescianismului. Pe această temă s-au scris în ultimul timp lucrări judicioase. **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** este o carte pro domo.

E. Lovinescu ocupă acest loc central în istoria postmaiorescianismului pe care o scrie uitîndu-se în oglindă, aducînd cu sine întreg bagajul de inimicții și polemici purtate în presă. Antisămănătorismul său se suprapune în viziunea cărții **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** maiorescianismului, de unde falsa opoziție **maiorescianism-sămănătorism** pe care o vehiculează în fond cartea.

Caracterul simplificator și maniheic al acestei perspective nu are nevoie de demonstrație. Complexă dialectică a evoluției ideilor literare este constrînsă la o distribuire în fagașe paralele antagonice. Schița acestei istorii a maiorescianismului, prima de amploare și cu meritele indiscutabile ale pionieratului, suferă de tipare preconcepute, de impuritatea metodei de lucru, de improvizație. În memorabilul ciclu junimist scris de E. Lovinescu, **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** este o nereușită. Indiscutabil este că fizionomiile înfățișate nu sînt numai nedrepte ci tendențios și sistematic deformatoare. Dacă luăm **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** ca pe o lucrare de știință, cum s-ar fi cuvenit să fie și cum ne-o promite autorul, păcatul este excesiv. Timpul a așezat într-o mai dreaptă lumină figurile caricaturizate de E. Lovinescu. Dimensiunile fiecăruia, locul și rolul lor în istoria ideilor literare românești au fost restituite la proporțiile reale în mai toate cazurile. Postfața (Eugen Simion) observă că disocierile tranșante operate de critic sînt greu acceptabile, dar nu oferă reparația meritată victimelor, reparație impusă și de actualul stadiu al cercetărilor. Oricît de sugestivă, cartea oferă o imagine a posterității lui Titu Maiorescu grevată peste măsură de inimicițiile și personalismul autorului ei.

Titu Maiorescu și posteritatea lui critică probează inconsistența unei legende: olimpianismul lui E. Lovinescu.

M. Ungheanu

viața cărților

poezia

Ritual și real

● Poezia Luciei Negoiță *) dezvăluie ființa și lucrurile învăluindu-le. Ea numește vagul-abstractul printr-o pletoră de imagini concrete și „realul stăpînitor" și atroce sub aura de mister, „ce se zbate în sine / în vrajba închipuirii". Fuga de locul comun din care poeta își face o virtute și o servitute e cea care creează impresia de univers artificial, de rostire ce se aude dintr-o peșteră adîncă, a cărei ieșire a fost ea însăși baricadată. **Pe coridoarele reci** e o poezie care trimite la experiențe concrete. În concretețea tabloului, vagul, simbolul se instaurează insidios ca un „sfumato". „Istoria mea e plină / de alei geometrice / de fapte palpabile // dar altcineva / în locul meu / o rostește // o parabolă despre întregul / ce se zbate în sine / în vrajba închipuirii // o mînă a durerii // lovindu-se / în falangele ei". Metafora acestei poete e întotdeauna „un bold străluciitor / sortit să nu fie podoabă / **o cicatrice a spiritului**". Are în ea ceva chinuit, contorsionat, de rană începînd să se vindece, e cel mai adesea, o asimetrie, o desfigurare a epidermei limbajului în care întrezărește și graba cuvintelor de-a cuceri un nou echilibru.

Volumul **Duminică spre luni** e un jurnal liric deghizat, o confesiune mărită de lupa uriașă a lucidității. Mărturisirea înaintează anevoios căci ea se face „cu știrea" dar „fără voia" poetei. Voluntarismul acționează prin interdicție și contorsionare. El schimbă mereu cursul firesc al apelor. Astfel, **bunavestire,** una din temele centrale ale volumului și-ale primului ciclu, devine în realitate o solie încifrată, o veste hipermediată, un anunț codificat care și-a interzis transparența semnificațiilor. Și totuși... Dincolo de parabole și de heraldica secretă a strofelor, temele cărții sînt nașterea, revelația morții și-a cosmicității, feminitatea „umilă, dojenitoare", profană și sacră deopotrivă. Cuprinse în trei cicluri, **Vestea, Calea vulturului** și **Stop-cadru.** Lipsa obișnuitului avantajează unele poeme: **Peșteră, grăbește-te, Primăvara precoce, Casa, Pușca de soc, Un plins mai degrabă, Sarea sărutului, Fularul auriu, Ora timidă, Liniște, Deasupra unui leagăn aurit, Vară** și mai toate poeziile din ciclul **Stop-cadru.** Poezia rituală se salvează aici prin real dominîndu-și hieratismul ce tinde să se transforme în incongruență și asimbolie. Există în aceste poeme ceva din arta poetică a noului roman, un soi de privire rece-febrilă, minuțios-distrată. Un hiperrealism dezvăluind avatarurile civilizației.

Elaborată enorm, poezia Luciei Negoiță n-are nevoie de alambicuri și de retorte ci de materie primă: realul, emoția neprelucrată. Iat-o eliberîndu-se în frumosul poem **Sat lîngă mare:** „Realul stăpînitor / fringhii de rufe / cu miros de pește // pește petale de mac / urcă aburi încinși / de scrobeală / în timpul cel mai grăbit / amiezii / insecte monstruoase / țipă isteric // bostănăriile stau închise / cu o bară de fier / printre casele unui cer de bilci // dulciuri și răcoritoare / și eu / nepregătită pentru miracol // o, mare / departe de tine / și prea mult a mea // acum te-aș putea sfinți? / adîncul din mine se roagă / adîncului tău / soră pură, nu te ajung". Poeta poartă aici nu numai haina de duminică a cuvintelor, „sacralizată", ci și straiele de „luni", de zi cu zi, o îmbrăcăminte firească. „profană". Atrasă pînă la exces de mitizare, Lucia Negoiță știe, de fapt, să vadă în mod real realul, adică „fără surle și trîmbițe". Atunci, poeziile par „scrise" iar nu „făcute" ieșind din seră în natură, echilibrînd raportul dintre ritual și real, sau, cum ar spune Malraux, proporția dintre imaginarul-de-Adevăr și imaginarul-de-Ficțiune.

Doina Uricariu

*) **Lucia Negoiță: „Duminică spre luni", Editura „Eminescu", 1980.**

proza

Între critică și literatură

● Tentația literaturii s-a manifestat dintotdeauna asupra criticilor români. Exemplele clasice sînt Ibrăileanu, Lovinescu și Călinescu, dar s-a creat în acest sens aproape o tradiție. Cel mai recent, Ovid S. Crohmălniceanu, al cărui volum*) ar putea fi luat drept literatură science-fiction.

Categoria de proze care predomină în volum este aceea pe care o definește jocul intelectual, dar nu pura intenție ludică, ci satira unui moralist malițios, imaginînd situații foarte apropiate de cele contemporane, prilej de comentarii ironice, convertit într-un anume tip de umor. Astfel, autorul închipuie impasul creat de generalizarea utilizării masinilor de scris literatură *(Un capitol de istorie literară)*, care produc exclusiv capodopere, făcînd astfel inutilă critica literară După moartea ultimului critic, sufocat literalmente de producția editorială coplesitoare, dat fiind că „o literatură lipsită de comentariul critic era inimaginabilă", se creează mașini „critici", ceea ce duce la noi situații comic-insolite, definite savuros: „Critica psihanalitică stîrni ca totdeauna scandal, mai ales să-și prelungea deducțiile în subconștientul proiectanților ba chiar și în cel al directorilor diferitelor întreprinderi industriale, furnizoare de creieri electronici destinați să producă lucrări literare". Sînt imaginate toate situațiile paradoxale care s-ar putea crea pornind de la premisa substituirii creatorului prin calculator, prozatorul amuzîndu-se să persifleze, prin aluzii și în ultimă instanță să se autopersifleze: „Dacă mașinile critice își relevaseră vocații secrete de scriitori, mașinile-scriitori își trădară pasiuni nemărturisite de a face critică. Cum totul cu o violență devorantă, se desfășura, grație ideii amintite, în cerc închis, oamenii își putură vedea liniștiți de treabă".

Din aceeași categorie de scrieri face parte *O recenzie științifică*, atribuind slăbiciuni contemporane unor presupuși urmași ai noștri, care, din datele rămase după un cataclism reconstituie istoria omenirii într-un stil pe care uneori îl practică arheologia contemporană, construind ipoteze fabuloase și desigur false. Nu mai puțin ironic este comentat comportamentul social al aceleași ipotetici urmași, care primind un mesaj de pe o altă planetă, elaborează timp de cîțiva ani un răspuns care conține deopotrivă vanitate, circumspecție și stupiditate. Pămîntenilor li se solicită o informație urgentă în legătură cu un echipaj rătăcit. Răspunsul, temporizat îndelung pentru consultări în diferite comisii internaționale, vrea să fie „chintesența cunoștințelor, înțelepciunii și moralei umane". În urma diverselor propuneri rezultă un text de 3 000 de cuvinte, mesaj întîrziat și ridicol. Ovid S. Crohmălniceanu este un moralist tolerant, al cărui sarcasm amuzat vizează automatisme politice și sociale, latura comică a unor „grave" preocupări devenite cu adevărat derizorii prin complicații inutile. Aceleiași categorii de proze „insolite" cu intenții de moralizare îi aparțin *Istoria generalizării unei legi* și *Tratatul de la Neuhof*. Malițiа devine uneori virulentă, prozele fiind mai puțin „istorii insolite" și mai mult pamflete, construite cu inventivitate, fără îngroșări, animate de un spirit ironic sagace. O poveste amară, în care accentul moralizator devine grav, imaginînd o variantă a rasismului ca alterare a esenței umane, este *La Winnipeg, unde nu ne vom întoarce niciodată*.

Cu adevărat insolite sînt însă alte proze, ca *Ceilalți* în care autorul închipuie ipoteza unui dublu perfect al Terrei, imposibil de dovedit de către cel care realizează paralelismul absolut pînă la absurd. Mai aproape de litratura consacrată SF este *O singură greșeală*, scriere inspirată tot de ideea lumilor paralele, de această dată „ceilalți" avînd intenții agresive. Ideea luminilor paralele este exploatată într-o altă ipostază, incadrabilă genului SF, în *Experiența*.

Aceste proze se integrează registrului dramatic, moralistul ironic retrăgîndu-se pentru a ceda locul naratorului sedus de posibilități fantastice, uitînd să se detașeze, lăsîndu-se parcurs de un fior care oripilează, neliniștit în fața propriei viziuni. Între insolitul poetic, insolitul „crud", hilar, macabru sau funambulensc, istoriile „insolite" ale lui Ovid S. Crohmălniceanu se singularizează, apropîndu-se de genul SF prin unele elemente, dar distanțîndu-se alteori prin atitudinea ironică. Insolitul îmbracă, în formula autorului, nuante variate, uneori lirice, alteori parodice și în fine, straniu neliniștitoare, fiind uneori joc, alteori satiră, iar uneori avertisment.

Sultana Craia

*) **Ovid. S. Crohmălniceanu: „Istorii insolite" Editura „Cartea Românească". 1980.**

Singurătate și intimism

● Areta Șandru scrie o proză intimistă în care percepția feminină a universului domestic, tulburat de evenimentele micsenzaționale ale existenței comune, se poate ușor transforma într-o literatură „călduță", a jurnalului personal revărsat la hotarele emoției artistice. Chiar așa se și intitulează a doua sa culegere, **Jurnal de una singură** *) după un debut în aceeași manieră cu **Valiza cu fluturi.** Proza scurtă, exercițiu dificil și relativ abandonat în ultimii ani, presupune o putere de observație și analiză la gradul celei mai ridicate supleți. Cu mijloace restrînse trebuie să exemplifici creator un univers. Cadrul înlocuiește, în schiță, demonstrația. Judecate astfel, fragmentele de proză ale Aretei Șandru au autonomie literară Talentul autoarei este indiscutabil și, se pare, construcția pe spații mici e o predispoziție temperamentală. Areta Șandru dispune, deocamdată, doar de uneltele necesare, într-un stil îmbietor la lectură, dar mai puțin de capacitatea de a imagina și aborda un univers cu semnificații mai profunde, cu o „bătaie", tipologic vorbind, mai lungă. În **Jurnal de una singură,** ne întîmpină o existență literară minoră și, după cîteva texte, previzibilă. Nelipsită de calități, proza aceasta se consumă între barierele propriei exprimări. Un ochi feminin se apleacă în permanență asupra întîmplărilor — de obicei ipostaze ale ieșirii din adolescență și ale primelor trepte ale maturizării. Personajele scurtelor proze, în aparență diferite, sînt structurate unic, indicînd de îndată configurația tematică. Un personaj masculin și unul feminin, aflate într-un pseudo-conflict, de fapt un șir de tachinări erotice. Naratorul e, în speță, unul singur: vocea feminină, martor și actor al scenariului desfășurat uneori și pe o singură filă de carte. **Singurătatea,** refacerea conflictului printr-un fel de mișcare retractilă mai mult decît prin izolare și interiorizare propriu-zise, este starea esențială a acestei **voci** cu valoare actanțială. Totul se desfășoară în cristalul intim al sensibilității, păstrîndu-se însă, în același timp și în plan exterior, în relația socială. Singurătatea eroinei generice din proza Aretei Șandru este una activă, fiind nu numai un mod de reacție ci și un agent modificator al „măruntelor" evenimente puse în pagină. O „singurătate în doi" (banală!) e celebrată în aproape toate textele. Sub această viziune de izolare erotică (sau doar simulat-erotică), fără deosebită perspicacitate analitică, obiectele par însuflețite, „lumea" decupată se mișcă animată de căldură feminină, supravegheată și încercuită — dacă ne e permisă comparația — așa cum aburul respirației cuprinde mîinile înghețate. În **Amalasunta,** text frumos și vizînd acea acoperire firească a straniului, ce amintește ca procedeu — păstrînd proporțiile — de un Bruno Schulz, broasca țestoasă cu acest nume insolitează singurătatea „vocii".

Reunite prin interesul centrat asupra unei singure figuri, personajul care se relatează pe sine chiar și cînd surprinde atitudinea celuilalt sau imaginează cîte un „caz" **(v. Broasca)** diferit de orizontul „jurnalului de una singură", textele dau unitate volumului. Un fior liric străbate cartea și, dovadă a îndemînării profesionale, e menținut la proporția exactă pentru a nu transforma pagina de proză, în fragment de jurnal lacrimogen.

Costin Tuchilă

*) **Areta Șandru, „Jurnal de una singură". Editura „Cartea Românească" 1980.**

Perenitatea baladei (I)

Urmare din pag. 1

Mușlea i-a dovedit răspîndirea în aria balcanică **(La Mort-mariage : une particularité du folklore balkanique,** 1925, iar Adrian Fochi în mai toată Europa, și chiar pe alte continente. **(Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte, 1964).** Nicăieri însă acest fenomen nu și-a aflat reflex într-o creație artistică de înălțimea **Mioriței** și, tocmai de aceea, nicăieri el nu a produs atîta emulație spirituală ca în cultura noastră. Declarîndu-l ca și universal, am fi prin urmare îndreptățiți să-l propunem literaturii etnologice și antropologice internaționale sub numele de „nuntă mioritică". În românește expresia circulă deja, iar Mircea Eliade i-a creat vad și în limba franceză („les noces mioritiques"). S-ar cuveni însă ca ea să devină un articol pentru dicționarele de specialitate, de la noi și de pretutindeni. Dar pentru aceasta va trebui să lămurim din vreme în propria noastră vatră care este noima munții mioritice.

Constantin Brăiloiu a dedicat acestei chestiuni un mic studiu, foarte des invocat, publicat în 1946 la Geneva, cu titlul **Sur une balade roumaine (la Mioritza).** Ce susținea renumitul folclorist?

Mai întîi, el așeza căsătoria postumă în — funcțional — aceeași categorie cu darurile și pomenile către cel săvîrșit: „Simularea căsătoriei postume reprezintă, în chip evident, grija închinată celor săvîrșiți din viață, un fel de ajutor. De la bun început se înțelege că ele se leagă, din același motiv, de vastul complex de daruri și pomeni, prilejuit la țară de funeralii și de perioada următoare".

A doua teză a lui Brăiloiu e că acest complex de daruri și pomeni nu ar reprezenta un ajutor dezinteresat din partea celor rămași pentru cel plecat, ci o modalitate de a-l îndepărta definitiv, satisfăcîndu-i toate dorințele pe care el le-ar mai putea avea, spre a nu se întoarce să le facă rău: „În orice rămășițe pămîntești ale omului stă la pîndă un inamic viclean și șingeros, pe care trebuie să-ți dai osteneala a-l îndepărta, a-l dezarma și a-l potoli". Unul din motivele pentru care plecatul ar putea reveni este săvîrșirea sa înainte de a apuca să se lumească, să intre în rîndul lumii, adică să se căsătorească. De aci concluzia: „căsătoria simulată convinge sufletele nepotolite că actul principal al carierei lor pămîntești s-a îndeplinit realmente și că nimic nu-i mai cheamă de-acum încolo printre cei vii". În numele acestora din urmă, Brăiloiu pune două puncte și sintetizează răspunsurile posibile într-unul singur: „ca să aibă și el nunta sa, chiar dacă este celebrată de munți, lună, soare, arbori, păsări și stele". Vom vedea mai încolo cît de edificator este acest răspuns. Deocamdată mai reținem că nunta mioritică este tălmăcită ca un gest „de apărare a vieții" — nu de afirmare înnoitoare sau pur și simplu generoasă, ci de **apărare,** în sensul aspru al cuvîntului.

Din 1946 și pînă astăzi, tezele cuprinse în studiul lui Brăiloiu au făcut epocă, autoritatea continentală a savantului impunîndu-se drept date inițiale ori subînțeles ale principalelor discuții în materie. Adrian Fochi, spre pildă, după ce afirmă că Brăiloiu „duce problema **Mioriței** la rezolvarea ei definitivă", revine pentru sublinieri: „Cunoscînd că sensul ceremonialului este apărarea de puterea malefică a mortului, este evident că imaginea nunții mioritice (episodul din finalul poemei — n.n.) nu poate avea, la rîndul ei, alt înțeles". Nici funcția de „mediere catartică" (sic!) de care Mihai Pop leagă testamentul păstorului **(Secolul 20,** 5/1967, p. 161) nu pare străină de tezele de mai înainte.

Premisa dintîi a raționamentului lui Brăiloiu conține însă o exagerare, care slăbește întreaga interpretare. A considera pomenile și darurile în numele celui săvîrșit ca măsuri de apărare e tot una cu a reduce întreg cultul strămoșilor la teama de morți. Purificarea mediului (azvîrlirea într-un colț ascuns a apei din scăldătoare, arderea așchiilor rămase din cioplirea cosciugului, blocarea ușii după scoaterea cosciugului din casă) poate semnifica într-adevăr un ansamblu de măsuri defensive, dar nu împotriva celui săvîrșit, ci împotriva morții înseși, a duhului ei, care s-ar putea oricînd întoarce. Teama, atunci, e de contagiune. În literatura fenomenului arhaic se vorbește adesea și de teama de mort, dar sentimentul acesta nu se cade a fi generalizat fără prudență. El poate fi iscat de o cauză limitată, cum ar fi, să zicem, aspectul exterior al corpului rămas fără viață. E de luat în discuție și cauza pe care se sprijină Brăiloiu: eventualitatea ca sufletul răposatului să se transforme în strigoi. Nu ne vom adînci acum în probleme de demonologie. Totuși: acea cauză e limitată ea însăși de condițiile metamorfozării, așa cum le postulează viziunea populară. Ele sînt mai multe, dar săvîrșirea înainte de căsătorie nu e atestată (vezi sursa cea mai grăitoare: Ion Mușlea și Ovidiu Birlea, **Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu,** 1970, p. 157 și urm.). Să fi dispărut tocmai această condiție din cîmpul aperceptiv al mentalității arhaice supraviețuitoare? Pare puțin credibil.

Pe de altă parte, se pot aduce tot atîtea dovezi în favoarea iubirii celor rămași față de cei plecați. Fondul principal de argumente — aici de contraargumente — ni-l oferă cultul strămoșilor la români precum și la diferite popoare. Se cunoaște obiceiul unor populații arhaice de a păstra în locuință craniul unui strămoș. Paleoantropologii au dovedit că obiceiul îngropării lîngă (sau chiar în) locuință era frecvent încă din neolitic (D. Nicolaescu-Plopșor și Wanda Wolski. **Elemente de demografie și ritual funerar la populațiile vechi din România,** (1975, p. 132—133). Mărturii despre dăinuirea acestei practici — incompatibilă cu starea de frică — am întîlnit noi înșine la grupurile pastorale din Bran, în timpul unor cercetări de antropologie culturală îndreptate asupra comportamentului lor recent și actual, spre a nu mai vorbi de micile cimitire de neam din multe așezări de tip risipit.

Dezbaterile «Luceafărului»

Modalități romanești, azi

Literatura română contemporană cunoaște o mare varietate de preocupări. Fenomenul literar curent este divers iar analiza și dezbaterea lui presupun o implicare activă a criticii literare, pe toată întinderea lui. Sint cărți eveniment, dar și cărți care fără a ocupa insistent coloanele revistelor vorbesc elocvent despre cota și orientarea literaturii la un moment dat. O întoarcere a privirii către producția care nu e celebrată ca eveniment, dar poate conține fără îndoială evenimentul artistic, se impune comentatorilor de literatură. Scrieri numeroase solicită atenția cititorilor și prin aceasta se impune ca și critica literară să le aibă în vedere. Neîndoielnic proza este cea mai căutată și are succesul cel mai mare. Atît datorită varietății sale tematice cît și datorită deschiderii ei artistice. Publicăm în această pagină patru cronici literare privind diverse aspecte ale prozei contemporane în intenția participării la o dezbatere mai largă.

VIRTUOZITATEA PROCEDEELOR

Noua carte a lui Mircea Horia Simionescu elaborată în maniera parodică, de acum familiară, a **Dicționarului onomastic** și **Ingeniosului bine temperat,** este un fel de istorie „apocrifă" **(Historia calamitatum)** a prostiei și violenței, privite la scară universală. De altfel, autorul ne avertizează asupra cronologiei și geografiei sale imaginare care relativizează reperele și datele, în așa măsură, încît Rotterdam ajunge să fie situat pe Gange iar Brăneștii, oraș în Imperiul roman în anul 2081, ceea ce, evident, vrea să însemne că cele două „calamități" mai sus amintite, nu au limită în timp și spațiu. Dacă vom încerca o paralelă aceasta nu va fi cu **Istoria nebuniei** a lui Borges, de care îl desparte o prăpastie atît ca viziune cît și ca stil, ci cu literatura moralizator-satirică a luminilor reprezentată de utopie, alegorie și povestirea filozofică (acele „contes philosophiques" voltairiene). Procedeul-tip, realizat în variate scheme narative, constă în detașarea și distanțarea perspectivă față de subiect, fapt care îi permite autorului sau agentului narator o critică acerbă a societății. Rolul ochiului mirat, iscoditor sau acuzator revine, de obicei **străinului** în ipostazele **„bunului sălbatec" (Naivul** lui Voltaire), **asiaticului exotic (Scrisorile persane** — Montesquieu) sau chiar **extraterestrului (Micromagas**-Voltaire), care, sosiți din civilizații sau lumi cu moravuri diferite, în general superioare, iau contact cu imperfecțiunile și viciile societăților respective, asimilate cu cele europene. Sau, dimpotrivă, periplul unui european într-o țară sau un spațiu utopic, cu o viață și o organizare ideală ; călătoria lui Gulliver în țara cailor înțelepți sau a danezului Niels Klim în lumea subpămînteană. **(Călătoria subpămînteană a lui Niels Klim,** de Ludwig Holberg). Modalitatea epică aleasă de Mircea Horia Simionescu se înscrie pe această orbită a alegoriei și parabolei, pretextul cărții, dezvăluit în final, constituindu-l colocviul unor nebuni asupra destinului umanității, ce se cred animale, păsări, insecte, și treapta supremă a evoluției, obiecte, după ce au reușit să părăsească starea „jalnică" de om. Scopul lor este de a atinge fericita nirvană, liniștea și anonimatul definitiv, adică neantul, înfățișat de mult dorita și așteptata metamorfoză în „nisip sticlos, cenușă și praf în atmosferă" ; lucru care se și produce prin exolozia unei binevoitoare bombe cu hidrogen : „Discuțiile devin fastidioase, fiecare se consideră, înainte de vreme, buricul pămîntului, interzicîndu-i semenului dreptul la adevăr, spuse Lineta Gewindbor, focosul bombei cu hidrogen. Ne prelungim și ne istovim, lucru ce ne va duce fatal la cină și pat, prilej rușinos de a ne aminti vremurile cînd ne mai întindeau la lingurică foamea și pe pleoape somnul. Discuțiile trebuie curmate, căci vorbăria multă este sărăcia obiectului. Îmi stă în putere să vă trec astă-seară dincolo, unde e cald și rece totodată, după care va fi liniște... Apăs ușor acest declanșator. — Tineți-vă bine". Morala fabulei este atît de transparentă, încît nu mai este nevoie să mai insistăm asupra ei. Iar interesul cărții constă în optica grotescă, asemeni imaginilor oglinzilor deformate de la bîlci, prin care este caracterizat omul, de către animal, pasăre sau obiect. În acest sens **Breviarul** este o teribilă satiră împinsă pînă la mizantropie, în acizi swiftieni, a mizeriei și precarității condiției umane. Iată cîteva din opiniile lui Vitelius Improbus despre anatomia și funcțiunile fiziologice ale omului : „Titlul de dobitoc și-l revendică mulți oameni, puțini însă și-l merită, ba aș spune chiar că majoritatea îl necinstesc prin faptele lor, spuse Vitelius Improbus. Anatomic, omul e o caricatură a dobitocului ; picioarele lui înjumătățite, parodiază fuga adevărată ; te izbește de la prima vedere neputința lui caraghioasă de a realiza goana silvestră, cățăratul pe stîncă și copaci, saltul peste văioage și garduri, opintirea în jug și pătrunderea șoricească prin gaură ; capul țeapăn și uitătura mîndră — mîndrie imbecilă ! — sînt dovezi ale desprinderii de concret și hrană, de unde și scăderea corespunzătoare a inteligenței lui, foamea nesătulă, buimăceala în operațiunile de vînătoare, deruta în stările de veghe și insomniile endemice, slăbindu-i simțitor funcția de atac și răbdarea la pîndă. (...) Să nu ne despărțim, prieteni, înainte de a înscrie în rezoluția acestui important colocviu decizia noastră hotărîtă de a nu lăsa, nicăieri și niciunde, să se adreseze în nestire apelativul dobitoc. Cu atît mai puțin omului, care face totul spre a nu-l merita".

În acest stil de farsă neagră se desfășoară „banchetul" preopinentilor, ridiculizare a unor modele celebre. De altfel, și numele acelora care iau parte la dialoguri, calchiind și parodiind pe cele ale gramaticilor și filosofilor din perioada alexandrină, sau a cronicarilor bizantini și medievali intră în același registru al grotescului ; Felicianus General Motors, Lentulus Catulus Acer, Rara Avis Avicena, Linus Pauper, Tancred Myriapodus, Iritans Monteverdi-Flit, Aquila Reale Tramontani, Presura Merifari-Merlini, Curzio Erede, Conrad Abrych de Ralzand și Elevator, Herman Oberteil, Wilhelm Plattband etc. Am ajuns astfel și la procedeele comicului, care sînt însă cunoscute din scrierile anterioare ; mimarea și parodierea stilurilor literare, administrativ, jurnalistic, etc., inventia de nume de autori și titluri de opere filosofice, politice, literare, istorice, geografice din care citează copios pasaje imaginare, utilizarea ironică a locurilor comune și stereotipiilor de limbaj sau a șabloanelor și sloganurilor politico-ideologice, note, comentarii și trimiteri de falsă erudiție, răsturnarea sau „anamorfozarea" unor proverbe, maxime, scheme mitice sau false mituri moderne (O.Z.N., extratereștrii, interpretarea futurologică a Bibliei) ș.a.m.d. Deosebirea dintre prezenta carte și cele precedente constă totuși în accentul mai apăsat pus pe satiră și umorul negru, distrugător în tradiția lui Swift din **A Tale of a Tub written for the Universal Improvement of Mankind** și **The Battle of the Books.** Poate părea bizar dar în pofida numeroaselor trucuri și modalități ale umorului absurd, în fond, Mircea Horia Simionescu este mai aproape de marii moraliști sceptici ai secolului XVIII. Dar **Breviarul** său ne mai rezervă o surpriză, și anume un alt text în paralel cu cel principal, atribuit unui cronicar anonim. Dar prezența lui nu este gratuită cum sînt cîteva neinspirate note sau comentarii de subsol ci are o dublă funcționalitate : pe de o parte o satiră atroce a oratorilor care cred că dețin cheia universală a adevărului și au dreptul de a decide asupra destinului uman și a planifica existența semenilor peste voința lor, conform propriilor sloganе, iar pe de alta, prin stupiditatea și falsitatea ideilor înrîuind atitudinea disprețuitoare a obiectivelor față de om. Întîlnim în acest pseudodiscurs, pagini din cele mai reușite ale scriitorului, și antologice pentru umorul românesc contemporan.

În același timp nu putem să trecem cu vederea și riscurile care decurg din genul de comic practicat de Mircea Horia Simionescu : senzația la un moment dat de monotonie tocmai din cauza invenției prodigioase care funcționează după principiul moriștei dezlănțuite ca și imoresia de serializare aproape cibernetică a procedeelor În orice caz, **Breviarul** mi se pare volumul cel mai semnificativ al unui prozator pentru care originalitatea a devenit o adevărată practică în sensul bun dar și rău al accepției.

Paul Dugneanu

TENTAȚIA IDEALIZĂRII

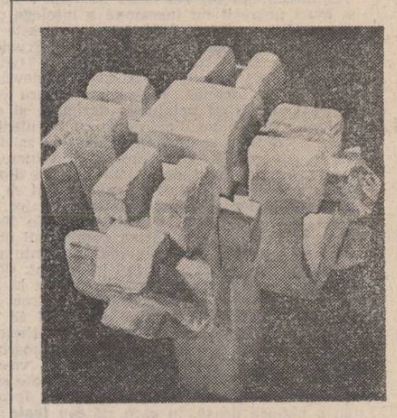

Tipărită într-o prezentare grafică adecvată unui roman din secolul trecut, noua carte a Ilenei Vulpescu, **Arta conversației,** Editura Cartea Românească, 1980, este cu totul altceva decît ar lăsa să se creadă ilustrația copertei sau amintirea romanului precedent al autoarei, **Rămas bun,** și anume este o carte cu subiect contemporan, evocarea rememorativă avînd ca punct de plecare anul 1978, judecind după faptul că personajele merg să vadă filmul lui Nikita Mihalkov „Piesă neterminată pentru pianină mecanică".

Arta conversației conține, în cea mai mare parte, confesiunea evocatoare a doctoriței Sînziana Hangan într-un moment de cumpănă existențială în care se interferează opțiuni erotice și amintiri, impunînd un gest hotărîtor. Recursul la memorie are valoarea unui bilanț și a unei justificări a personajului față de sine însuși atunci cînd nevoia de limpezire sufletească devine acută. Romanul reprezintă o permanentă confruntare a Sînzienei cu sine și cu ceilalți, punînd față în față modele umane și stiluri de viață. Diversitatea tipologică este însă reductibilă în ultimă instanță la două serii : aceea a personajelor generoase, înzestrate cu noblețe nativă și trăind fără compromisuri, demn și echilibrat și seria parvenților, subordonați instinctului posesiv, valorilor pecuniare și relațiilor utile.

Criza pe care o traversează și — se pare — pe care o rezolvă Sînziana Hangan nu este atît expresia unei feminități crepusculare oscilînd între frustrare și împlinire, între pasiune și responsabilitate, între rațiune și sensibilitate, cît reevaluare de ordin moral a existenței. Retrăindu-și prin confesiune copilăria marcată de dramele anilor de „secetă", analizînd retrospectiv esecul căsătoriei cu Alexandru Bujor și experiența maternității ca împlinire, ca datorie și ca sacrificiu, Sînziana reconstituie etapele unei vieți lipsite de spectaculos, punînd în discuție propria sa condiție ca femeie și ca medic, ca mamă, soție și iubită. Între tentație și refuz, între eroare și luciditate, Sînziana trăiește patetic, criteriile modului ei de viață fiind în primul rînd cele morale.

În confruntarea modelelor umane personajul raportează fiecare fapt sau gest semnificativ la exemplul mamei sale, Smaranda Hangan, femeie austeră și independentă, a cărei existență se desfășoară fără compromisuri și fără greșeli, sensibilă și generoasă, inteligentă și tenace, capabilă de o înțelegere și acceptare a realului care nu implică nici resemnare, nici umilință, dar nici orgoliu. Educată de această ființă excepțională, cunoscînd pe de altă parte dezamăgiri traumatizante, Sînziana este o constiință lucidă, fără iluzii și fără prejudecăți, cultivînd pentru Smaranda o iubire dominată de veneratie, ale cărei proiecții îi conferă acesteia o aură ideală, înlăturînd orice posibilă slăbiciune umană pînă la neverosimil.

Fiica Sînzianei, Maria, adaugă acestei tipologii feminine ipostaza unei structuri voluntare, cu o notă de cinism și de insolență simulată și cu o intransigență juvenilă plină de îndrăzneală. Din aceeași familie a femeilor independente și singure face parte Ileana Sachelarie, afirmîndu-se prin talent, prin voință impusă ferm, refuzînd compromisul moral sau sentimental, trăind în împlinire sau eșec, dar nu în mediocritate.

Confesiunea Sînzianei evocă un mare număr de personaje episodice, fiecare ilustrînd, în cadrul celor două serii tipologice amintite, un caz particular, raportabil direct sau prin opoziție la conduita morală cu caracter exemplar propusă în mod implicit de autoare. Existența Sînzianei se definește prin relațiile sale sentimentale și profesionale cu aceste personaje, unele foarte vii (Ruth, Marilena), altele ireale prin proiecția prea accentuată a aspirațiilor subiective ale autoarei înseși. Între servitutile domestice și conflictele lumii medicale, între eșecuri și satisfacții, feminitatea Sînzianei, agresată deseori de trivialitate sau de rutină, se conservă nealterată inspirînd bărbaților manifestări erotice sublimate romantios.

Bărbații pe care i-a iubit Sînziana sau cei care au iubit-o sînt personaje mai puțin consistente, cei mai mulți avînd comună adorația discretă (doctorul Murgu, doctorul Vladimirescu, Nini Naiculescu, Tudor Șerban) trădusă prin gesturi în stil „fin de siècle", verosimile în comportamentul unui personaj dar nu al mai multora.

Aceste personaje episodice au rolul de a sublinia capacitatea de seducție involuntară a Sînzienei Hangan și ca atare intervine aici o notă ilustrativă, implicînd de altfel o viziune naivă și specific feminină, care definește și reprezentarea personajelor din familia Șerban, față de care prozatoarea nu-și poate reprima tentația idealizării.

Substratul moralizant al cărții tinde permanent spre sancționarea personajelor din seria parveniților, opunîndu-le grupul aristocraților de spirit. Există în literatura Ilenei Vulpescu înclinarea de a oferi ca model virtuțile morale ale unor personaje înzestrate cu noblețea nu a obîrșiei — pentru că dacă familia Șerban reprezintă boierimea luminată, strănepoții Smarandei Hangan sînt țărani —, ci a tradiției. Nota polemică implicită conferă însă personajelor din cealaltă serie o vitalitate accentuată, ca în cazul lui Alexandru Bujor, personaj episodic, dar reprezentînd un termen de referință la care se revine frecvent. Alexandru este modelul egoismului masculin, al cabotinismului artistic și al disponibilității pentru compromis. În lumea medicală Sînziana se confruntă cu cîteva exemplare umane din aceeași categorie, lovindu-se de același echilibru, evitînd uneori tentația melodramei.

Confesiunea adresată lui Pavel Vlas este o pledoarie explicită pentru o existență onestă și echilibrată în care eleganța presupune gesturi și stări de spirit epurate de ambiții mărunte, în care frumosul este de esență în primul rînd morală și în care eroziunea provocată de rutină este contracarată de încercarea de a trăi deplin, de a nu refuza experiența amară și de a asuma răspunderea fiecărui act.

În mod cert latura de evocare a romanului este și cea mai implinită, incursiunea rememorativă sugerînd o realitate mai verosimilă și mai complexă decît momentul-cadru. Narațiunea comportă reconstituirea unei istorii din fragmente disparate care revin în memoria personajului și care reprezintă tot atîtea momente și chipuri semnificative. Naivitatea sentimentală care idealizează uneori este compensată de aciditatea tonului în pasajele populate de personajele neimplicate erotic sau neconstrînse de funcția de model moral. Prozatoarea este vizibil atașată afectiv de o parte dintre personajele ei. Îndeosebi cele feminine, care domină romanul, dar virtuțile scrisului ei se relevă mai ales atunci cînd prin perspectiva Sînzianei ochiul observă critic și lucid, persiflînd fără răutate. Malițiа și autoironia îi conferă personajului echilibru, evitînd de cele mai multe ori tentația melodramei.

Sînziana este, în felul ei, o Julietă în țara bărbaților, sacrificînd poezia în favoarea responsabilității demonstrative. **Arta conversației** se definește prin perspectiva feministă iritantă, oscilînd, altfel, între impersonalitatea necesară și implicarea afectivă, necenzurată și ca atare excesivă, între sentimentalism și detașare, între speculație și observație, într-un stil mai puțin unitar și mai improvizat decît al romanului precedent, diluînd substanța epică, dar avînd toate șansele să capteze adeziunea necondiționată a unui larg public feminin.

Sultana Craia

EPICA EXCRESCENTĂ

Debutant norocos („Rana statuilor", 1977) cu tot ce presupune aceasta (critică pozitivă, notorietate iute), Ioan Dan Nicolescu părea un talent incontestabil, deși cu oarecîcari obscurități în stil precum și o inițiere la zi în romanul modern de unde nu-i scăpase nici un procedeu. Și totuși, nu în narațiunea socială s-a exercitat apoi autorul căci în urmarea „Rănii statuilor" el ne-a dat o culegere dezamăgitoare de nuvele („Legătura de chei", 1980), sufocată de divinație, mister și miraculos, unde invenția epică părea nu o dată naivă și fără conținut.

Din mitologia orală care îl înconjurase repede pe romancier s-a dedus că el ar produce un roman de tot inovator, urmînd cutare speculație din „Legătura de chei". Acest roman insolit este „Sărbători marțiale" (ed. Albatros, 1980), o creație barocă, din categoria „realismului magic" sud-american, cunoscut de prozatorul român prin traduceri din Vargas Llosa, Alejo Carpentier, G. G. Marquez și Adolfo Bioy Casares, spre a nu înșirui pe alți cîțiva, ignorați încă la noi, deși cu răsunet enorm în Occident (Leopoldo Marechal, Cortazar, Juan Rulfo, Jorge de Lima). Admițînd prin urmare că esteticește avem un precedent, observ că prozatorul nostru a luat de la toți cîte ceva, mai cu seamă în inventivitatea superficială și a eliminat tehnica și filosofia (urmele sînt puține) care acolo sînt, totuși, esențiale. Ce ne-a dat este un conspect nu fără însușiri, utilizabil cu folos cînd rezumă un model alogen (căci autorul este un intelectual care știe „meserie") și de tot naiv în invenția „miraculoasă" personală.

Într-un sat ilocalizabil, apăsat de grozave premoniții (viii convorbesc cu morții, popa, de o virilitate nebună, se prăpădește) vine un oarecare Gaston care, uluind pe cetățeni cu scamatorii (cîntă la vioară și se dărîmă un turn, hipnotizează în colectiv) îi gonește de acasă pe un munte și îi preface, din cîte se înțelege, în ostași romani, din vremea lui Iuliu Cezar. Acum sîntem în Macondo, preotul priapic este Jose Arcadio Segundo, Gaston e Melchiade, colocviile libere cu decedații par de tot comune (pastișa marqueziană bate la ochi).

Însă Gaston are cîțiva prieteni, recrutați din toate semințiile pămîntului și ca atare îi cheamă spre a întemeia un enorm oraș, denumit Osa. Trec peste alte cîteva trucuri și observ că ideea civilizării citadine este din Mario Vargas Llosa („Casa Verde"), însă aici cu alt sens.

Gaston devine dictator și conduce asistat de „prieteni" (oameni de tot soiul, de la savanți la bufoni și infractori). Orașul prosperă și apoi decade, în istoria lui cu neputință de datat cronologic petrecîndu-se tot soiul de miracole inclasabile. Macondo era amenințat de cîțiva „civilizatori" venetici, Osa trăiește sub teroarea unui oarecare Nicanor, un brigand care vietuiește în deșertul de sare împrejmuitor al cetății. Dictatorul dispare, atins de o maladie inventată de autor, și odată cu el și Osa, prăpădită în spumele unei ploi torențiale. Și spre a încheia șirul curiozităților, în final un grup de țărani elogiază pîinea în aspectul ei gigantic (un aluat misterios crescuse cît un deal).

Acestea fiind faptele, rezumate la esențial, rămîne de examinat ceea ce ascund enigmele inventate de autor. „Sărbători marțiale" n-ar fi romanul unei unice realități directe ci al tuturor realităților imaginabile. Am văzut că la Osa ne aflăm în orașul absolut ; aci cronologia și distanțele dispar. Între cucerirea Constantinopolului — zice autorul — primul război mondial, Soliman Magnificul și Ludendorff nu sînt diferențe căci, din moment ce totul este un prezent absolut și imutabil, acestea sînt înfățișări părelnice, iluzii, niște ficțiuni. Romanul ar fi, așadar, catagrafia unei realități nu magice ci metafizice („magică" e mistificarea prototipului în istorie). Însă ce este „romanul metafizic ?" „Romanul metafizic" nu înseamnă esteticește nimic căci, admițînd filosofia lui, observ că atunci autorul n-ar fi romancier ci Dumnezeu (însă Dumnezeu nu este autor de romane). Ideea este confuză și nu rezistă la un examen serios, deși autorul o dezvoltă într-o scurtă excursie teoretică : „Așa stăm față în față — tu, pieritor, dar amăgit de eternitate și Eu, veșnic, amăgindu-te pe tine, fără să știi, creația Mea. Tu ești al meu de la început, dar uiți și te crezi tu însuți Autor, Atotputernic" (pag. 102). Dar această observație este banală și o cunoaștem încă de la Balzac ca să nu-l citez și pe Le Sage : Autorul e „Dumnezeul" operei și universul fictiv este „geneza" lui, așa încît nu era nevoie de o complicație metafizică spre a rosti asemenea adevăruri elementare.

Totuși, Ioan Dan Nicolescu a pus ambiție în această speculație și a cultivat-o peste tot, voind a scoate un efect notabil. Confuzia de vremi (pag. 156), războaiele imposibile, amestecul de rase, moravuri și tehnici sînt din același cîmp. Prozatorul este, așadar, inventiv și, paradoxal, apt pentru umorul intelectual fantast și cînd filozofează sumbru și hotărîtor decade repede în schemă comună. Pare că la el talentul nativ, care este robust și rabelaisian (o pagină de conduită maniacală — pag. 232 — este extraordinară) o ia pe dinaintea „ideologiei" și e mereu înfrînat de aceasta, ca un pol magnetic opus. Pregătit pentru un roman ludic Ioan Dan Nicolescu a închipuit un soi de eseu romanesc cu o seriozitate granitică de întemeietor de sisteme. Inventivitatea lui „magică" și fabuloasă este extraordinară. Totuși, ingeniul este rudimentar și arareori presupune o subtilitate afară din comun. O machetă crește de la sine pînă la dimensiunea reală închipuind un oraș întreg, cu oameni, clădiri, plante și jivine de tot felul. Un om respiră cu o anumită frecvență pe minut: de ce nu ar trage aer în piept din ce în ce mai rar? Cineva dorește, din felurite pricini, să zboare liber ca păsările, lovind aerul cu aripile ; de ce nu s-ar preface de îndată în zburătoare ? Omul are o anumită înălțime ; de ce n-ar avea de zece ori mai mult ? Statuile imită omul : de ce nu am îmbălsăma cadavrele spre a le folosi drept statui (ideea mi se pare de un gust... extragavant) ? Umbra se mișcă, urmînd omul viu, de ce n-am admite că ea trăiește independent ? Gîndurile au oarecare alertete cerebrală ; de ce să nu le închipuim alergînd în jurul nostru ? Acestea fiind mașinăriile miraculosului, să concedem că ele sînt de tot naive. În schimb, efecte valabile scoate prozatorul din cutare aer enigmatic, care închipuie sărbători, locuri, maladii necunoscute, din al căror conținut ignorat ies grozave supoziții anxioase. În Osa o festivitate este „Sărbătoarea Vechilor Ziduri", alta „alegerea Urmașului", o piață este a „Celui Dintîi", o grădină — „parcul Licurgic" maladia fatală a Osei este „boala căderii" (pag. 134).

La fel de enigmatice sînt acele scurte istorii portretistice, unele admirabile, despre pictorul Leru care mănîncă mărul pe care l-a zugrăvit pe pînză, despre Alin care inventează „mirosul-Dumnezeu", despre Bolen, căutătorul florii absolute și despre Iulius, astronomul care a capturat o constelație într-un măr. Aici ironia, neîndoios involuntară, este de o mare suavitate căci în psihologiile maniacale Ioan Dan Nicolescu vede niște reacții de copii retardați, niște „petit prince" căzuți într-o lume neînțelegătoare.

Inventivitatea este hotărît remarcabilă cantitativ și ea se combină totuși cu un limbaj imposibil, pe care nu-l pot explica decît printr-o lipsă inexplicabilă de gust. Ceea ce a plăcut inițial, propoziționea calofilă, fraza calculată în tot și imagistă în amănunt este aci complet supărător. Magia și enigma au în sine un efect însemnat, a încerca să le sporești cu propoziționi misterioase este redundant. Cine scrie „magic" în conținut, are a face propoziția cît de neutră este cu putință (proza românească are exemplul admirabil al lui Mircea Eliade, unde cu greu detectăm imagini). Însă la Ioan Dan Nicolescu este pe dos. O sintaxă greoaie, de mașinărie din Robida, în plin mediu „science fiction", întunecă mereu ingeniozitatea cîte unei invenții conținutistice și sfîrșește prin a fi enervantă.

În al doilea rînd, prozatorul conservă rău un soi de limbaj țărănesc, care, e în realitate, între golănie și mahala, și îl așează în plină invazie miraculoasă. Știu ce a voit el, să mențină culoarea mediului prin vorbire, însă aceasta se potrivește la Slavici și nu la G. G. Marquez.

În sfîrșit, vocabularul propriu-zis este curios („culpes", „neprielnicille", „neizbînda", „a mieri", „a vipera", „un volbur"), adăugînd că prin sforțarea de a glăsui fastuos autorul dă senzația că nu știe românește, deși acestea sînt artificii de stil : „se știa cu sîrguință", „muncise ca hoții de cai", „purta sumedenie de coșuri mari (acnee, n.n.), viclene" (? !).

Cu o reflexivitate creatoare puțină și închipuind mecanic în raport cu stimulente exterioare de tot felul, Ioan Dan Nicolescu inventează totuși suav, cu un dar genuin, și făureste cu usurință enigme. Fără simțul proporțiilor, el este fantast și enorm la un mod intelectual, inapt deocamdată pentru „realismul magic" care, în mîna lui, se preface într-un basm comun. Ceea ce nu vrea să spună Ioan Dan Nicolescu nu este un talent ; este, și încă unul în afara discuției.

Artur Silvestri

Sculpturi în lemn de Mihai Olos

PROZA REALISMULUI LIRIC

Iarba pierdută, dar în parte și **Strigătul ierbii** sînt cărțile de formație ale prozatorului, Bildungsromanele lui după natură, într-un univers arcadic nealterat, deși nu lipsit de experiențe amare, dureroase, augmentate în sufletul ca o vioară al copilului ce a fost. Sînt totodată, aceste prime exerciții de stil ale scriitorului — cărțile părintelui său, figură tutelară pentru el, de înger bun, care l-a ocrotit și l-a modelat. Într-adevăr: „Et in Arcadia ego !" — aceasta este exclamația cititorului tînjind după anii apuși, ai copilăriei, îndată ce a închis și a pus deoparte **Iarba pierdută,** ca și **Strigătul ierbii,** un fel de „Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister" sui generis, în care un alt Nică al lui Ștefan a Petrei învață de la viață, de la tatăl său mai cu seamă, medicul dăruit săracilor, suferinzilor. O lume a lui Nică, în fond, drăcoasă și ingenuă, în alt scenariu, desigur — cu mult mai mult infern decît paradis (era în vremea războiului). Din care punctăm cîteva momente : mama povestitorului dezarmează niște hoți, sub ochii înmărmuriți mai mult de admirație decît de groază, ai copilului ; acesta, în altă secvență, trimis de medic după tigări, peste cîmp, iarna, casa părintească fiind izolată de sat, departe, în cîmp, trăiește halucinante clipe de spaimă — urmărit de o haită de lupi pe care îi ține la distanță scăpărînd chibrituri : o catastrofală revărsare de iaz în urma unor ploi-diluviu, ridică satul în picioare, ca la război, un fost hoț, Mitache, readus printre oameni de o mare dragoste a sa, rămîne cu o meteahnă pe viață : omoară șerpi, zilnic, spre a răscumpăra sufletul iubitei, otrăvită și ucisă de o viperă, pe cînd cei doi se mai aflau în cuibul dragostei lor din imensitatea bălților ; de neuitat rămîne și bunica autorului, pe care nepotul o poartă, incredibil pentru ea, prin Calofer-ul de poveste al anilor copilăriei : în sfîrșit — tatăl, căruia micuțul Dan îi este permanent un fel de asistent în intervențiile lui la căpătîiul bolnavilor... Tatăl — un personaj-funcție, avînd vocația muncii pînă la sacrificiul de sine, a salvării cu orice preț a vieților, dar nu și pe aceea a parvenirii prin nobila lui profesie, pe care și-o dorea neintinată. Personaj devenit dr. Urșanu în **Strigătul ierbii,** în care și alți membri ai familiei povestitoruiui capătă nume noi, pentru a se mai estompa, obnubila caracterul autobiografic al „ficțiunii" — fiindcă Dan Claudiu Tănăsescu pare a se desprinde greu de litera, ca și de spiritul a ceea ce i s-a întîmplat lui, cu adevărat, în viață, precum și altora, pe care i-a cunoscut îndeaproape. De unde și aerul de prospețime al prozelor sale, de autenticitate aproape reportericească — la modul artistic, a „relatărilor" lui. Nelipsind nici de aici, dintr-a doua carte a scriitorului, momentele tensionate, palpitante : dr. Urșanu îngrijește un rănit, care face parte dintr-o bandă anti-statală, din munți, de după război. Cînd rănitul e vindecat, șeful cetei venite să-l recupereze vrea să-l impuște pe medic, pentru a nu risca o eventuală deconspirare. Cel salvat de la moarte însă, cîștigat de omenia lui Urșanu, se împotrivește, lichidîndu-și în încăierare foștii acoliți. De reținut, de asemenea, atmosfera rebreniană, ușor infuzată liric, din episodul cîntecului de iubire al lui Niculae, fiul mai mare al medicului, a cărui logodnică, Irina, este necinstită și apoi ucisă de un Cristache, căpetenie de hoți. Poveste ce face pereche cu alta, nu mai puțin năprazncă, parcă din universul sadovenian, spusă de bunica din Calofer nepotului-autor, despre o frumoasă Fevronia, strînsă de gît sau înjunghiată la beție de un Ivan — pentru că prea o iubea mult de tot ! Existînd aici, în **Strigătul ierbii,** care face trecerea spre roman — și neîmpliniri, cum ar fi schematicele „acțiuni dușmănoase" ale unui inconsistent învățător Onescu. În general, lui Dan Claudiu Tănăsescu nereușindu-i „constructivismul" cu program, de paradă. Constructivism ce există permanent însă în cărțile sale, cu deosebire cînd autorul nu-l caută dinadins, adică mai tot timpul.

În sfîrșit romanul — primul, al scriitorului — **Iarnă căzută-n genunchi.** Populat de o mulțime pestriță de personaje, oameni simpli mai întotdeauna. Morarul Niță, bunăoară, parcă prea de tot angelic, Mardare chiar, eroul central al narațiunii, tînărul care pur și simplu nu a putut deveni hoț (tilhar !), deși împrejurări vitrege l-au împins spre o astfel de evoluție. O lume deloc retușată de autor, el părînd a o copia după natură, cu lumini, culori ce dau universului abordat de Dan Claudiu Tănăsescu o tentă arcadiană, reconfortantă.

În roman, acum — nota autobiografică a dispărut cu totul, prozatorul aflîndu-se de astădată în plină ficțiune. Aici, fără ca autorul să subordoneze, arhitectonic, eroi și întîmplări unei perspective anume, se impune atenției pregnant lumea zugrăvită, în însăși diversitatea ei mozaicală. Iată, prințul Bardescu, proprietar de întinse domenii, ins pitoresc și crepuscular, pare a fi un companion de-al „crailor" de Curtea-Veche, scăpat din vedere nu se știe cum, de Mateiu Caragiale. Sau se apropie, acest picaro al lui Dan Claudiu Tănăsescu, de eroi ai lui Fănuș Neagu din „Îngerul a strigat", și nu numai de acolo. Ori se apropie de alți „prinți" dulce-smintiți, ieșiți din imaginația lui Ștefan Bănulescu. După cum — de o caldă umanitate se dovedesc a fi, pînă la urmă, relațiile dintre Mardare și Carpuzis Veriadi, grecul fanfaron dar cu inimă de aur, venit din toată lumea — dar cine poate ști de pe unde vine el și ce e adevărat din „istoriile" nemaipomenite, pe care și le pune în seamă ! Dacă ar fi să-l credem, atunci acest alt picaro a cutreierat lumea și a stăpînit pe mările ei veritabile flote... Nu e exclus însă să-și fi cîștigat existența doar exploatînd vreun amărît de barcaz și economisind ban cu ban, ca un Hagi-Tudose, ca să aibă pentru zile negre. Cert este că, mînă strînsă fiind, a pus ceva deoparte și si-a putut cumpăra o proprietate, la bătrînețe, în imperiul atît de cuprinzător al deshotărnicitei Mogoșoaia. Proprietate pe care intenționează să i-o treacă lui Mardare, simțind nevoia să-și materializeze într-un fel nesfîrșita lui dragoste pentru semeni, fără căldura cărora nu poate trăi. Carpuzis-grecul este nefericit ca un părinte veritabil de altfel, la moartea protejatului său — ucis bestial de un jandarm mărginit ce îi rivnea soția.

Alte personaje, dintr-o lume adesea fantastică, ireală parcă, deși atît de dură în același timp, sînt hoții și căpeteniile lor, ce bătеau meleagurile Mogoșoaiei între care ceata lui Brică, o vreme și a lui Mardare, după conflictul cu Veriadi, de la începuturile lui în slujba nevricosului dar de fapt blîndului grec. Brică, cel ce își răzbună trădarea unei iubite din Chercea Brăilei, umilînd-o la nuntă chiar, în fața mirelui. Apoi baba-Sina, gazdă de hoți, care îl „vindecă" pe Mardare de frică, într-o lume a ereșurilor pitorești și directorul închisorii unde zace un timp Mardare. O, acest director, surghiunit el însuși în propria-i slujbă, pînă la a ajunge să se socotească și să aibă o psihologie de deținut ! Care organizează adevărate chiolhane în doi cu fiecare deținut ce pleacă, nu din sentimente generoase pentru cei ce redevin oameni liberi, ci dimpotrivă. Un ins denaturat, de răspunderile sale, exacerbate ! Pînă și ființe inferioare, ca și elemente ale naturii căpătînd contur sub pana acestui prozator viguros, care este Dan Claudiu Tănăsescu. Perspectivă din care aș mai aminti aici calul lui Mardare, „Nebunu" — o nălucă alergînd fantasmagoric spre pieire, de-a lungul pădurii fără capăt, scăpat din frîu de argatul gata să se prăpădească cu el în hău. Ca și năboaiele înfricoșătoare ale cerurilor și bărăganelor din întinderile Mogoșoaiei, stihinice, catastrofice, ca în „Mistreții erau blînzi", nuvela lui Ștefan Bănulescu.

Și acest prim roman al scriitorului, ca și cărțile lui anterioare, este în mare măsură un imn închinat locului natal, fabulos mereu și de necuprins în imaginația noastră, sentimentelor de profundă dragoste pe care ni le trezește întotdeauna, tuturor, „mica noastră patrie", cum ar fi zis un D'Annunzio despre orizonturile dintîi.

Prozatorul se dovedește a fi, așadar, un realist liric, din stirpea scriitorilor obiectivi care au întotdeauna ce spune și știu s-o spună frumos, asociindu-și cititorii la propriile lor nostalgii.

Dan Claudiu Tănăsescu este un poet care merită a fi ascultat, fie și cînd povestește te miri ce ! Avînd el harul de a da relief magic, unei geografii spirituale în care ne recunoaștem ca lume trăind intens, suferind și bucurîndu-ne, simplu, de viață.

Hristu Cândroveanu

Premiul „Luceafărul" la concursul „Hercules" '80

daniel corbu

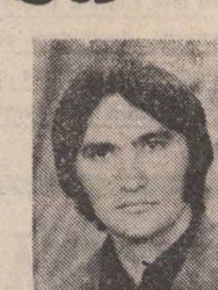

● *In afara premiului al III-lea al Concursului interjudețean „Hercules '80", lui Daniel Corbu i-a revenit, totodată, și premiul revistei „Luceafărul". Mărturisesc deschis că opțiunea pentru poemele acestui foarte tinăr autor, originar din Tirgu-Neamț, student la Facultatea de limbă și literatură română, secția fără frecvență, Universitatea din București, s-a produs in chip pe cit de spontan pe tot atit de definitiv. Caracteristică prin ardența ei ideatică, prin radicalitatea mesajului și prin austeritatea expresiei, poezia lui Daniel Corbu reține de indată atenția, intr-un fel, bruscind-o chiar, prin modernitatea ei conținută. Imi face, așadar, o reală și lucidă plăcere să recomand pe Daniel Corbu cititorilor revistei noastre.*

NICOLAE CIOBANU

secol

Imi spuneai mamă că lumea e blindă
ca un elefant
dar vezi, astăzi nu mai pot crede
in elefanții de treabă scuturindu-și trompa
peste iluzii
nu pot să mai aștept liniștit duhul florilor
am uitat să mă-ngrop in zimbetul
unei femei frumoase iar păsările albe
nu-mi mai traduc melancolia
atit de mult lumea s-a schimbat
mașina bintuie secolul cu gravitate
toate uraganele vin dinspre timple
tone de trotil așteaptă la gura planetei
și caii, nu mai sint caii
știi, animalele acelea cu ochii mari și blinzi
despre care se vorbește in cartea de istorie
atit de mult lumea s-a schimbat, mamă
chiar și ingerii primesc scrisori de dragoste
la post restant

nu se știe

Da, uneori iți incurci socotelile
optimismul refuză s-o ia de la capăt
in cutia de poștă cineva iți strecoară
Singurătatea
pe care-o desfaci grăbit ca pe-o telegramă
da, uneori iți incurci socotelile
la acest sfirșit de mileniu
cind țevile de eșapament și biciul benzinei
iți incendiază indiferența
cind nu se știe cine mănincă pe cine
cine invinge pe cine
și ce asociație se oferă
să dea invalidului de război
o pereche de picioare
de cea mai bună calitate

inotătorul

Pot să vă spun că era o minune
a acelui oraș
inotase prin zeci de bazine
ciștigase atitea campionate
viața il ținea intotdeauna deasupra
și toți il priveau cum trecea
ca un fel de Iisus pe ape
plutind in ușoara irealitate a legendei
și toți il priveau cum trecea
adinc rotitor ca o spaimă
despicind apa cu brațu-i puternic
stricind luciul apei mai subțire
ca un fir de speranță
pot să vă spun că era
o minune a acelui oraș
și că deodată i se făcu dor de adinc
și se lăsă la fund
iar ceilalți, așteptind, credeau
că e numai o glumă

declarație

Noi, cetățenii morali ai orașului S
recunoaștem că am aruncat cu pietre in lună
din pricină de a se fi pornit incendiul din
piața Homer
de la o rază a ei.
De asemeni
am alungat din urbe
poetul care vindea himere in cuvinte
și era in contradicție
cu toți negustorii orașului
și mai ales cu Friederich Braun
inventatorul privighetorii electronice
pentru toate acestea
constrinși de oficialități
am dat prezenta declarație
la data luna și anul indescifrabil
secolul douăzeci
drept pentru care semnăm
Cetățenii morali ai orașului S

d.r.popescu

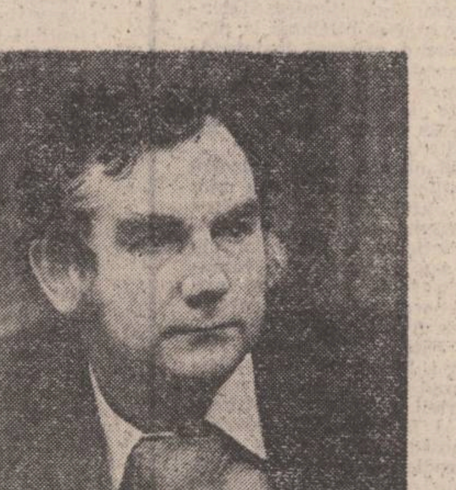

Domesticirea Apocalipsului

Sigur că Apocalipsul in „Revizorul" nu poate fi nici măcar singeros. Nu sintem intr-un regat semnat de Shakespeare. Dar pentru Primar și pentru confrații săi de arme de la conducerea Localității, schimbarea condiției lor funcționărești este tot un soi de Apocalips... Căci ei știu ce inseamnă lipsa legilor și ce inseamnă să faci ce vrei cind ești puternic ! Localitatea lor e un Haos, controlat de bunul lor plac. Cazanele cu păcură ard cum vrea Primarul. Păcura fiind meschină, nu tragică, desigur, fiind doar aducătoare de stofe, de calupuri de zahăr etc. Dar unde sint legi, e mai bine ? Pină la un punct, da. Să luăm exemplul raiului din Geneză. Acest spațiu al fericirii are și el legi stricte, are interdicții, cenzură. Primul Cenzor al omenirii se pare c-a fost chiar creatorul omenirii, Dumnezeu ! Istoria cerurilor și a pămintului fiind gata, Dumnezeu l-a făcut pe om din țărina pămintului și l-a pus intr-o grădină, in Eden, ca s-o lucreze și s-o păzească. De lucrat, ințelegem că trebuie s-o lucreze, ca să facă măcar mișcare in acest rai al tuturor bunătăților ! Dar de cine să păzească grădina fericirii ? Ca să nu ne incurcăm in detalii, să revenim la cenzură. Domnul a dat omului porunca aceasta : „Poți să mănînci după plăcere din orice pom din grădină, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănînci, căci in ziua cind vei minca din el, vei muri negreșit". Dar oare a muri negreșit nu inseamnă a ințelege propria ta condiție umană ? Moartea nu este prețul constiinței ? Poate că da. Și Făt-Frumos din „Tinerețe fără bătrinețe..." murind, renunțind la viața fără de moarte iși ciștigă adevărata sa dimensiune umană... Revenind in țara părinților săi și văzind palaturile dărimate și cu buruieni crescute pe dinainte și cu buruieni crescute pe dinsele și ințelegind condiția sa de ființă trecătoare (dar conștientă !) prin lume, eroul nostru moare lovit de palma pe care i-o trage peste obraz Moartea ce se supărase și se uscase de atita **Așteptare.** Făt-Frumos căzu jos, și indată se făcu țărină, zice basmul. Se făcu țărină, se reintoarse in țărina pămintului din care Dumnezeu l-a alcătuit pe Adam. Aventura sa pe pămint a luat sfirșit, intrind in pămint. Ce piesă grozavă s-ar putea scrie, pornind de la „Tinerețe..." Moartea așteptindu-l pe Erou, uscindu-se, făcindu-se cirlig in chichiță ! Și mereu spunind ce simte : că dacă el mai intirzie, ea o să se prăpădească !... Dar să ne intoarcem la basmul lui Ispirescu. Făt-Frumos va-să-zică pleacă să caute „Tinerețe fără bătrinețe și viață fără de moarte." Ajunge la un palat inconjurat cu o pădure deasă, in care stăteau **toate** fiarele cele mai sălbatice din lume. Făt-Frumos și calul său zboară peste pădurea cu pricina și ajung deci in grădina unde o zină 'naltă, subțirică și frumoasă nevoie mare era stăpină ! Dar iată că și in acest perimetru al fericirii există niște legi ce ingrădesc libertatea deplină a eroului nostru, și aici există oprelişti și cenzură... Făt-Frumos are voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi, numai pe o vale, pe care i-o și arătară zinele, ii ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el. Și-i și spuseră că acea vale se numea **Valea Plingerii.** (Și in „Miorița" valea nu pare să fie un loc prea fericit. Coborind ciobanul din munte, dintr-un perimetru paradisiac, am putea spune, coborind pe-o gură de rai la vale, in vale va afla și va păți ce cunoastem cu toții...). Tandemul Făt-Frumos-cal, cal și călăreț se va strica in finalul basmului, calul revenind in țara zinelor, să rămină nemuritor. Și cred că trăiește și astăzi. Făt-Frumos a murit. Dar oricum, ei impreună au infăptuit o Istorie, au plecat din țara oamenilor in țara fără de moarte. De unde tot impreună au venit pe pămintul oamenilor. S-au bătut cu Scorpia, cu Gheonoaia. Calul, chiar revenind in cercul unde trăiau zinele, rămine fratele de cruce al omului (și al aspirațiilor sale), un simbol al naturii, (prietena omului), al prieteniei etc. Spre deosebire de Adam, căruia ii erau interzise merele, Făt-Frumos minca mere și pere, se desfăta in palaturile cele aurite, trăia in pace și in liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit... El iși pierde starea aceasta (de fericit !), călcind regula jocului, ajungind, după un iepure, la vinătoare, in Valea Plingerii... Se trezește atunci in el omul care fusese pină a veni aici, iși amintește de părinți, il apucă dorul de ei... Și va părăsi țara fără de bătrinețe și fără de moarte ! Adam, mincind cu Eva din măr și cunoscind binele și răul, vor fi izgoniți din grădina nemuririi și vor deveni muritori... Pină atunci, omul și nevasta lui neintinată erau amindoi goi, și nu le era rușine. Cum au dat de gustul merelor, cum li s-au deschis ochii și au cunoscut că erau goi ! Tandemul fundamental (El și Ea), auzind glasul Domnului, care umbla prin grădină in răcoarea zilei... Ce s-o mai lungim ! Cu toate că și-au cusut ei șorțuri din frunze de smochin, s-au ascuns prin pomii din grădină de frica marelui cenzor... El și Ea și-au dat seama cine sint și i-a cuprins spaima. Deci și in rai există spaimă ! Frică ! După ce-au mincat mere, ei și-au dat seama că o fericire fără libertate deplină, este fără libertate... O fericire strinsă in reguli, in chingi, in coduri, in dogme, in porunci, este o fericire codificată, incercuită de interdicții, dogmatică, reglată... Bieții oameni și-au dat seama că erau niște jucărele ale Domnului ? Prețul nemuririi este un măr nemincat. Ca să devină conștienți, ca să aibă conștiință, vor trebui să nu mai fie nemuritori, și să moară. Mincind mărul, ei iși dau repede seama că sint goi, că sint goi de orice puteri, goi in fața morții. Deși se mai aflau in rai, ei știau ce-i așteaptă. Încearcă să se ascundă. Au auzit glasul Lui și i-a năpădit spaima. Îi călcaseră legile. Nu respectaseră legile jocului de-a fericirea. Le e frică, se ascund, pentru că sint goi. „Cine ți-a spus că ești gol ? Nu cumva ai mincat din pomul din care iți poruncisem să nu mănînci ?" Așa că ei sint izgoniți din rai și blestemați să se tirască pe pintece și să mănince țărină. Tandemul primordial, căzut in păcat, a adus pe lume pe Cain și Abel și de-atunci urmașii acestora tot se zbat să recîștige paradisul. Îl așteaptă și pe Godot, fac cite și mai cite, dar nu e ușor... Cind ți-e lumea mai dragă, hop ! te trezești că Bobcinschi și Dobcinschi vin speriați și anunță că a sosit un inalt funcționar de la Petersburg, dracul in persoană... Din pricina mărului mincat de Adam, tot pămintul e blestemat. Cu multă trudă să-ți scoți hrana din el in toate zilele tale, a spus miniatul, spini și pălămidă să-ți dea, și să mănînci iarba de pe cimp. Vladimir și Estragon mănîncă morcovi și napi. Pină-o să recupereze ei raiul, o să mai treacă multe simbete. Godot ar fi zis să fie așteptat Simbăta, așa i se pare lui Vladimir. După muncă, parcă iși amintește și Estragon, intrebind totuși : „Dar in care Simbătă ? Și-apoi, e azi Simbătă ? Nu e mai degrabă Duminică ? Sau Luni ? Sau Vineri ?" Sau Joi ? Sau in orice altă zi, ar putea să vină Godot, sau să nu vină. Locul intilnirii poate fi acesta, in fața copacului ce pare o salcie, o salcie fără frunze, care a terminat cu plinsul... Sau au greșit cei doi protagoniști **locul** intilnirii ? Și **locul** și **timpul** l-au greșit ? Sau le greșesc pe amindouă mereu ? Intilnirea lui Estragon cu Vladimir are deci loc, la inceputul piesei, pe un drum de țară, lingă un copac, seara. Estragon incearcă să-și scoată gheata, opintindu-se indirjit, icnind : renunțind, reincepind s-o dea jos din picior, el zice, in prima sa replică : „Nimic de făcut". Desigur, nu se referă doar la gheată, in această enunțare parcă ecleziastică a deșertăciunii. Gheata va avea un rol important in mersul ostilităților din piesă, așa cum va avea și pălăria lui Lucky, pălărie care pusă pe cap te face să gindești și poate chiar să deosebești ca Adam după ce-a mincat mărul oprit, binele de rău. Vladimir va scutura in final această pălărie de praf și și-o va pune pe cap și-i va spune lui Estragon să-și salte pantalonii — ceea ce ar echivala cu luarea unei hotăriri supreme, de-a o intinde din acel loc... Dar ei n-o să se miște din loc, deloc. Nu știu unde este paradisul lui Godot. Și poate măreția lor este să nu se lase ademeniți de o himeră, plecind să o caute aiurea... Locul lor e pe pămint, pe acel drum de țară, in acea răscruce a zilelor, a timpului... Ei vor relua totul de la inceput, mereu, ca Sisif. Sperind, sau fără speranță. Nu se știe exact. Sau poate chiar amăgindu-se, știind că și locul și rolul, și rostul lor sint cu totul altele... Sint ei legați de miini și de picioare de acest Godot ? Nici gind, zice Vladimir, ca după o scurtă pauză să-și rectifice răspunsul : nu sint legați incă. Nu incă ! Unde ar trebui să se care, cu el, cu Godot ? La el, desigur.... Și cum arată paradisul lui Godot ? Intrebăm din nou ? Un loc uscat, unde seara te poți culca la căldurică cu burta plină, pe paie. Merită să-l aștepte, pentru un loc cu paie pe jos ? Merită, dar nu toată noaptea. Să nu orbecăie toată noaptea, așteptindu-l. Este existența acestui Sisif (in dublu exemplar) o lungă noapte ? o lungă rătăcire, o lungă așteptare ? O lungă foame ? Pină se va intoarce in țărină, să mănince doar morcovi și napi ? Domnul ceresc a făcut lui Adam și nevestei lui haine de piele, și l-a imbrăcat cu ele. Probabil le-a pus și ghete in picioare, din piele, inainte de a-i izgoni din grădina Edenului, supărat. Căci el a zis : „Iată că omul a ajuns ca unul din Noi, cunoscind binele și răul. Să-l impiedicăm dar acum ca nu cumva să-și intindă mina, să ia și din pomul vieții, să mănince din el, și să trăiască in veci." În basmele noastre mulți ajung pe lingă pomul vieții. Făt-Frumos din „Tinerețe..." ajungind in țara fără bătrinețe și moarte, desigur că a gustat acolo, in acea grădină eternă, in acea țară eternă din pomul nemuririi, dacă a și ajuns să poată fi nemuritor... Dar tot el a renunțat la nemurire, reamintindu-și că e om. Țara zinelor era inconjurată de o pădure plină cu fiare, care o păzeau de intruși. Dumnezeu la poarta grădinii sale a postat niște heruvini, care să invirtească o sabie invăpăiată și astfel să păzească drumul care duce la pomul vieții... Copacul unde se-ntilnesc Estragon cu Vladimir nu este deci pom. Este probabil o salcie desfrunzită, fără iluzia niciunei iluzii... Și totuși nu-i nimic de făcut ? „M-am impotrivit multă vreme gindului ăstuia spunindu-mi : „Vladimir, nu te prosti, incă n-ai incercat tot. Și reluam lupta, zice Vladimir, cu gindul la luptă. Așadar, iată-ne din nou, zice el. Așadar iată-l pe Sisif din nou gata să-și care bolovanul și să spere... Altfel, ce să facă, să se sinucidă ? De virful acelui trunchi desfrunzit, care să devină astfel dintr-un posibil pom al vieții un copac al morții ? Chiar vor incerca tăria funiei, spre final ; insă ea, ca pușca din piesele lui Cehov, arătată in primele scene, va fi pur și simplu caraghioasă in momentul suprem... Pușca lui Cehov nu-i bună de nimic, ratează, funia lui Becket se rupe și cei doi combatanți sint cit pe-aci să cadă in fund, caraghioși... Nici moartea nu e o soluție. Sau e una prea simplă. Nu face nici cit o ceapă degerată — nici funia, nici moartea... Poate miine, funia va fi mai bună, dacă nu vine Godot. Și dacă vine ? Atunci ei sint salvați. Însă noi sintem siguri că Godot nu va sosi, și că ei nu-și vor pune capăt vieții. Din acest punct de vedere piesa irlandezului este extrem de optimistă ! Adam a pus nevestei sale numele Eva : căci ea a fost mama tuturor celor vii ! A lumii intregi. A bunelor și relelor. A tragediei neamului ivit din pintecele ei — sub ochiul nepăsător al celui de sus, care n-a zis nici pis nici cind Cain l-a ucis pe fratele său Abel, săvirșind primul omor, crima sub care omenirea iși incepe izvodirea... A vrut el să se-ntimple blestemul aruncat peste Adam și soața sa ? Atunci ce mai așteaptă el de la urmașii primului om, dacă ei sint blestemați ? Ce schimbare să se mai implinească in ei ? Astfel putem ajunge destul de ușor la geneticienii cărora (stind mai spre dreapta) parcă le vine in gură să spună că dacă omul e determinat din gene, genetic deci, atunci nu mai poate fi vorba de a-l schimba, de a-l reforma in ce este el... Și de la blestemul celui infuriat pe primul om pină la a-l considera pe om ca o jucărie a sorții nu sint prea mulți pași ; din contră. Dacă genele conțin in ele toate valorile, cum le și conțin, toate codurile, cum le și conțin, nouă ce ne mai rămine ? Pălăria lui Lucky, desigur, cu care mai putem gindi cite ceva. Trestie, trestie, dar o trestie ginditoare — cum zice Pascal despre om. Fiindcă ne-ar fi greu să credem că nu putem mișca un deget, cită vreme chiar un erou de basm a reușit să se hotărască să renunțe la nemurire ! Sint inscrise in gene drumurile și vorbele noastre, da, poate ; dar de-aici pină la a considera că există și un sistem politic preexistent, din care nu putem mișca un fir de nisip și din care nu putem ieși, parcă mai este o palmă de loc... Nu sintem chiar cobai și gize, nu ? Nu credem că ordinea socială se reduce la o ordine a genelor, la o ordine pur biologică innăscută, care este neschimbătoare, fermă, nu credem nici in visele cele mai rele că omul n-are nici o libertate... Don Quijote are chiar libertatea de a fi nebun. Kirilov are chiar libertatea de a-și trage un glonte in timplă. Dobcinschi și Bobcinschi sint liberi să se-nșele in privința funcționarului petersburghez. Făt-Frumos are tăria de a se rupe din fericirea in care trăia și de a intreprinde o mare călătorie (independent de voința calului sau și a zinelor), o nouă călătorie, uriașă, spre propria sa moarte, de la nemurire la efemer, cu prețul cunoașterii, al conștiinței... Dar apropo de cai ! Și Richard al III-lea strigă după un cal ! Ar da un regat pentru un cal. Pentru a se salva, pentru a scăpa de moarte ar da orice, pentru viață ar plăti oricit... Vladimir crede că l-a auzit pe Godot, că i-ar fi auzit strigătele... Și de ce-ar fi strigat el ? nu ințelege Estragon, căruia ce auzise Vladimir i se păruse că e vintul prin trestii... De ce-ar fi strigat ? După cal, răspunde Vladimir. Becket nu ne spune ce-ar putea fi acest cal, el nu ne dă mure in gură — și bine face. El ne intinde o pălărie, a lui Lucky, să incercăm să gindim, punindu-ne-o pe cap ! Dar uneori ne-o indesăm degeaba pe scăfirlie, trebuie să recunoaștem. Și nu mai percepem că o idee poate să apară și blindă și invizibilă ca bătaia sau goana vintului prin trestii, ca vintul, trecătoare...

Cine este Lucky și cine este Pozzo, sau cine-ar putea ei să fie ? Întrebări cărora li s-au dat destule răspunsuri. Cică Lucky ar putea fi Atlas, fiul lui Jupiter-Pozzo. Posibil, cită vreme toată lumea piesei e moșia lui Pozzo, in afară de drumuri, care ar fi ale tuturor oamenilor. Să nu uităm caii, in graba paralelelor ce pot fi făcute și a simbolurilor de care nu duce lipsă piesa. Pozzo il mină pe Lucky cu ajutorul unei funii (nu e chiar un friu cu zăbală) trecute pe după git, ca pe un călut. Pozzo are in mină și un bici, ca să nu ne pierdem noi cumva increderea că Lucky n-ar putea fi cal! Cea! Hăis! Iată deci că poseda Pozzo și limbajul adecvat intreprinderii pentru care și-a angajat un cal uman. Lucky la o adică ar putea fi un centaur, de la briu in jos copitat și de la centură in sus om. E posibil. Fiindcă, el, Lucky, are și miini, ca să poată căra geamantul plin cu nisip, scaunul stăpinului etc. Totuși cei patru protagoniști ai piesei (să nu-i uităm pe Vladimir și Estragon) sint ființe umane, deci de origine divină, aflăm, deci ipoteza cu centaurul incepe să se clatine... Oricum, ea, ipoteza, reinvie, dar și mai confuză, cind Pozzo ii spune călutului om: gindește, porcule! Ar putea fi oarbă de o alinare ?... (Nu alienare) Asa-i alină? „Gindește, porcule!" Posibil. Ce nu poate un tip ca Pozzo, care orice poate. De altfel nu trebuie să căutăm intr-un sistem de chei alunecătoare, in care este scrisă piesa, să găsim un echivalent exact fiecărui gest și fiecărui cuvint... Dacă Pozzo le aruncă oasele (ce i-au rămas de la prinz) celor acolo aflați, Vladimir și Estragon, indiferent, nu-nseamnă că-i consideră niște ciini, nici vorbă. Ar fi mai aproape de adevăr să vorbim de o stare de ciine, in cazul lor, de o condiție ciinească. Astfel mai lesne am putea aproxima: stare cabalină, condiție animală etc... Sau mai puțin decit atit? O stare de bacterii, de ciuperci, de pești, de umbre, de moluște, de amoebe unicelulare ? Ce să ințelegem din nostalgia lui Estragon, atunci cind iși amintește cum voia el in Marea Moartă să-și petreacă luna de miere și să fie fericit?! De-am găsi o metaforă simplă — in această Mare Moartă ar fi estetic un cifru prea rudimentar. A! Am uitat că ne aflăm in plin teatru absurd?! N-am uitat. Dar aș dori să spun că pină la urmă in structura sa teatrul acesta nu lasă nimic la voia intimplării, nu-i o aiureală plină de trăsnăi ilogice, din contră, aproape că nimic nu cade din cer, absurd, ilogic! E un sistem aproape geometric de replici și situații in care totul e perfect echilibrat, calculat pină la singe. Chiar gesturile și gifiielile cele mai spontane sint rodul unor indelungate treceri prin cintare. Elementele de recuzită dau și ele din greu greutate dezbaterii scenice. Biciul nu-i un moft scenografic care să-i facă pe adormiții din stal să behăie fericiți că n-au plătit prea scump biletul. Mai intilnim și in circ, și in diverse circuri, biciul! Nu există dresaj fără teroarea la o adică mingiietoare a biciului. Și fiarele cele mai fioroase fac sluj in fața omului și trec prin cercuri de foc de frica nu a omului, ci a uneltei cu sfirc din mina dresorului. Marele stăpin al arenei pardosită cu talaș ține in dreapta sa un semn magic: biciul. Dar să dăm o fugă și pină la bătrinul Shakespeare: ce ține Prospero in mină? Un bici! Un fel de bici! Și să vezi cum duhurile zboară de le scapără călciile! Să vezi cum spiritul e dresat, ca la carte ! Revenind la recuzită : geamantanul cu nisip pe care-l cară cărătorul Lucky de dimineața pină seara, inutil, absurd, e chiar una dintre goangele autorului, pentru a gidila burtă-verziunea plătitoare

teatru t

Piesa istorică de actualitate

Una dintre cele mai interesante și mai bogate direcții produse de evoluția dramaturgiei românești contemporane in ultimele două decenii este fără indoială aceea a **piesei istorice**, pe care am putea-o numi, fără rezerve, **de actualitate.** Bineințeles, nu avem in vedere toate acele insăilări grăbite și superficiale, care iși inchipuie că pot să aducă, ele, istoria „la zi", ci, dimpotrivă, piesele de teatru care caută să se intoarcă ele, la istorie, nu doar și nu numai pentru a o reconstitui și glorifica, nicicum pentru a o „actualiza", ci pentru a-i ințelege „lecția", retrăind-o cu sentimentul unei continuități de destin, pătrunzind deci in profunzimea ființei noastre istorice și ajungind astfel la rezonanțele grave ale unei actualități de **substanță.** Cu mijloace diferite și izbinzi și ele foarte diferențiate valoric, piesele acestei dramaturgii istorice — propun o nouă ințelegere a istoriei, nu din afara, ci din lăuntrul ei, caracterizindu-se insă printr-o continuă raportare a istoriei noastre la contextul istoric european.

„Costandineștii" (Revista **Teatrul,** nr. 6, iunie 1980) de Paul Everac, autor de referință in teatrul istoric, prin „Urme pe zăpadă" și „Iancu la Hălmagiu", face categoric parte din această categorie de piese istorice, de actualitate, chiar dacă stilistic polemizează cu ele, printr-o reintoarcere la fagurele de miere și de ințelepciune al arhaismului de tip sadovenian, capabil incă să exprime nenumărate subtilități de gind și de simțire românească, inaccesibile parcă neologismului, oricit de șocant. Faptele sint strict „localizate" in timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, cu luxuriante trimiteri in „politichia" europeană, dar, pentru că ar fi putut să se petreacă aproape la fel și in timpul altor domenii, care au pus mai presus de orice apărarea „dreptei credințe" in „legea acestui pămint", autorul (el insuși un... „Costandinescu" !) nu vrea să scrie o piesă, ca atitea altele care s-au mai scris, despre Brâncoveanu, ci o piesă, ca atitea altele pe care nu le-a scris incă nimeni, dar care s-ar putea scrie, despre... Costandinești, despre cei care, cum se spunea odată, de la vlădică la opincă, au dus pe umerii lor, și au păstrat neștirbită in cugetul lor, arta bunei speranțe a neamului nostru.

Cele peste patruzeci de personaje ale piesei, la care se adaugă tot atiția replicanți și figuranți, alcătuiesc o extraordinar de vie frescă dramatică a unei epoci zbuciumate. Succesiunea celor douăzeci și două de tablouri scurte, nervoase, (dintre care nu chiar toate par a fi strict necesare transpunerii scenice), imprimă un ritm alert, cinematografic, desfășurării acțiunii, inchizind intr-un ciclu simbolic „coloana fără de sfirșit" a continuității noastre.

Dacă apariția piesei, chiar și după șapte ani de la data scrierii ei, nu poate decit să onoreze revista „Teatrul", reprezentarea ei, in ciuda numeroaselor dificultăți reale pe care le ridică, s-ar cuveni să onoreze cit mai curind prima noastră scenă, căreia ii sint destinate, de altfel, piesele de primă mărime.

Victor Parhon

film f

Pilotul

In materie de catastrofă — fie ea maritimă, aeriană, terestră sau extraterestră, imaginația producătorilor americani se dovedește inepuizabilă. Ca să nu se reproșeze cumva că se ciștigă compasiunea spectatorului cu mijloace ieftine, au fost imaginate cele mai spectaculoase catastrofe posibile. Drama incepe de la cel puțin o sută de sinistrați in sus, in buildinguri, pe autostrăzi, in expresuri transcontinentale, in transatlantice și bineințeles in avioane și pe aeroporturi. După melodrama ieftină a fost inventată așadar melodrama costisitoare : cu incendii, inundații, cicloane, cutremure la care se adaugă toate marile accidente tehnice posibile.

Din acest gen de melodrame costisitoare face parte și **Pilotul,** film jucat și regizat de Cliff Robertson, pe care il cunoaștem atit de bine din **Un candidat la președinție** și **In spatele ușilor inchise.** Așadar, despre ce este vorba in film? Viața l-a impins pe erou pină la un pas de catastrofă. Avioanele pe care le pilotează se află și ele la un pas de catastrofă, fie că se prăbușesc vertigionos circa zece mii de metri, fie că iau foc și trebuie să fii de piatră ca să vezi așa ceva și să nu simți că ți se amestecă sufletul cu stomacul. Așa se imbină utilul cu plăcutul. Sintem duși apoi pină la un pas de happy-end. Nu e o fericire in toată regula, dar eroul mai trebuie să facă doar un pas ca să ajungă la ea. Aproape un ceas il vedem pe Cliff Robertson in fotoliul de pilot, in luptă cu slăbiciunile sale omenești — timp in care avem și prilejul să admirăm peisaje magnifice, printre care și vestitul Grand Canyon, in toată splendoarea lui. Circa zece minute Cliff Robertson stă cu paharul de băutură in mină, sau in fața — depinde de situație. Alte circa zece minute eroul le consacră fiicei sale, dar nici aici nu pierdem timpul degeaba, pentru că ni se oferă acrobații cu un bimotor de două locuri. Alte zece minute el le consacră iubitei și psihiatrului care, amindoi, il ințeleg de minune. Altceva, ce s-ar mai putea spune? Filmul este frumos colorat, montat, jucat și agrementat muzical cu extremă profesionalitate. Ce să mai vorbim despre interpretarea lui Cliff Robertson ? Îi cunoaștem atit de bine zimbetul puțin asimetric și știm cit de ușor i se aburesc ochii de tandrețe ; este un actor care, așa cum se spune in box, știe să incaseze. Poate să iasă invingător și după ce viața il inghesuie intr-un colț al ringului și il snopește. Cele două spectacole — tristețea lui Cliff Robertson și iminenta catastrofă aeriană sint și cele două cauze pentru care filmul **Pilotul** se joacă cu casa inchisă.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Criza rîsului

Vă mai aduceți aminte de „Întilnirea cu satira și umorul" pe care trebuia s-o digerați in fiecare simbătă seara ? Din 20—30 de minute de pretins umor nu ne alegeam nici măcar cu un zimbet de amărăciune, darămite cu acel efect tonic, reconfortant al umorului. Au fost emisiuni la care n-am fi ris nici măcar gidilați. Le lipsea un story verosimil, le lipsea „bătaia" și subtilitatea, farmecul și inspirația. Dintre atitea situații de umor omniprezente in viața de toate zilele pe care simpla transpunere le-ar fi asigurat succesul, nu se alegea nimic, ni se ofereau eternele scene ale conflictelor intre directori și subalterni, incurcați de frumusețea unei secretare habotnice. Acestor „scheme" li se alăturau citeva pilule și două trei cintece mai zglobii, eventual și un monolog și cu asta ni se ducea simbătă seara. Autorii de scheciuri au avut o perioadă in care au făcut bani buni cu tot feluri de mărunțișuri lipsite de haz și interpretate in serie de Dem Rădulescu, Marian Hudac și Mihai Fotino, clienți constanți ai respectivei emisiuni. O vreme s-a incercat salvarea ei cu texte din clasici ai literaturii române și universale. Dar cam cu aceiași actori pe care textele proaste i-au scos incet din formă. Adevărul este că nu prea avem umor și nici satiră. În afară de conu Iancu nu prea avem cu cine ride. Nu prea ai din cine lua un text care să-ți smulgă lacrimi de ris și lacrimi de durere. Ion Băieșu și Teodor Mazilu au o mină de umor, dar amindoi se ocupă prea mult de lucruri mărunte, vicii de mina a doua sau a treia fără să aibă curajul maestrului Caragiale. Or mai fi și alte cauze care au dus la dispariția umorului de simbătă seara și care ne-au adus in locul satirei zimbetul fermecător al Adrianei Nemeș, prezentatoarea emisiunii. „Meridianele cintecului și dansului", o emisiune extrem de iubită mai ales de cei tineri. Așa se face că am mai rămas cu puține secvențe de satiră și umor, presărate prin Albumul duminical. Și nu este drept. Nouă românilor ne place la nebunie să ridem, numai să ni se ofere prilejul. Probabil că-n alte părți emisiunile de umor au succes. La noi e mai greu. Oamenii simpli au mai mult umor decit toți scriitorii de satiră la un loc. Și pe urmă, pe lingă lipsa textelor mai sint de vină și actorii. Aceeiași, mereu neinspirați, același Dem Rădulescu, gata să apară in orice și oriunde, numai să fie și el prezent cu săracul său evantai de mici stimbături și clownerii. Iar actorii buni, cei care ar putea crea momente formidabile, stau deoparte, socotesc, adică socoteau „Intilnirea cu satira și umorul" drept un compromis artistic. Un Marin Moraru, un Mircea Diaconu sau un Florian Pittiș refuză cu consecvență și pe bună dreptate să apară. Ca să accepte, ei au nevoie de texte, de regizori și de realizatori cu idei, nu de simple apariții Tv. doar de dragul apariției și ca să mai ciștige și ei un ban. Gindiți-vă ce sărbătoare este și acum reluarea schiței „Căldură mare" a lui Caragiale !

Noi il știm pe Constantin Tănase și pe Toma Caragiu și pe Marin Moraru și nu mai putem ride de orice. Dar vrem neapărat să și ridem.

Cornel Nistorescu

de bilet? Sau e vorba de acel absurd pe care-l mai cară fiecare în paporniţa sa cotidiană, vrînd, nevrînd, ci mai ales nevrînd? Totul fiind clar, nu insistăm. Un alt detaliu, pe care să-l înfundăm la capitolul recuzită (căci va fi nevoie de o perucă): chelia lui Lucky! Şi ce-i mai trebuie chelului? O tichie de mărgăritar! Poftim, zice Becket, şi-i întinde lui Lucky o pălărie-melon. Cu care să gîndească! Pui pălăria pe cap şi vorbeşti ca la discotecă, tot ce-ţi trece prin pălărie, de-ţi tronsnesc urechile! Şi Lucky, îndemnat (Gîndeşte porcule!) se-apucă de gîndit!! Şi dă-i! Şi dă-i! De parcă în el s-au rupt toate sinapsele, şi s-au încleştat din nou, uruind. Şi cuvintele sar sub pălăria lui ca nişte sticleţi, dînd buzna spre porţile coliviei, guriţa preopinentului. Gîndirea scoasă din pălărie de nişte băieţi simpatici într-o cafenea din Elveţia nu e doar dadaistă, e mai mult: dar în pălăria lui Lucky nu s-a băgat nimic, ca într-un computer, bunăoară, nimic, nici ca într-o simplă şi umilă oală! Aşa că dacă nu bagi nimic în ceva şi totuşi scoţi ceva de acolo, e ceva care nu poate fi raţional. Măcar băieţii simpatici, cum sugerează Călinescu, în sfidarea lor, în sfidarea logicii şi în sfidarea cuvintelor, uitau ceva: că prima parte a întreprinderii lor era logică! Actul întîi era deliberat, deci. Doar ce ieşea în actul doi nu mai putea fi prevăzut. Dar ce va ieşi din absurda pălărie a lui Lucky nu poate fi decît o gîndire absurdă. O stare, o nouă condiţie va rezulta de aici... perfect logică! Fiindcă actul creaţiei nu e absurd. Becket e un matematician. În actul doi cărătorul de cufere cu nisip amuţeşte. Ca să duci o paporniţă cu nisip, n-ai nevoie de cuvinte, poţi fi şi mut, n-ai nevoie să gîndeşti. Logic. La ce-i sînt necesare unui animal nişte cuvinte? Pozzo, orbeşte. Ei, şi? Ecuaţia nu se schimbă. Devine doar mai evidentă: puterea întotdeauna a fost oarbă. Să rămînem tot la butaforie. Cînd Pozzo îşi pune pardesiul, îi dă hamalului său biciul — dar acesta în loc să-l ia virtos în mînă şi să-l uste pe ciocoi pe spinare îl ţine în gură pînă stăpînul său i-l smulge. Nici o revoltă deci. Incapacitatea sclavului de a se revolta? Sau lehamitea omului? N-are nici un rost revolta? Inutilitatea ei? Gratuitatea ei? Abandonarea ei? De ce? Pentru că Lucky e cam feminizat? Că-i curg balele, şi poate e un idiot? Sau idiotizat de atîtea hăis! cea! de atîtea paporniţe cărate şi sarcini împlinite? Cuplul acesta (Lucky-Pozzo) nu-l aşteaptă pe Godot. N-au nici o speranţă niciunul că situaţia şi conditia lor ar putea fi restructurate... Doar pentru Estragon şi Vladimir, nădeidea n-a murit! Godot, de care depinde viitorul vostru, le zice Pozzo... Nu şi al lui. Al lui e sigur. El are un knuk! Lucky! Ce-i aia? Pe vremuri, oamenii aveau bufoni acum au knuki. Ceva ce este în acelaşi timp şi măscărici, şi slugă etc. Căci Pozzo nu e doar un simplu tiran! Lui îi place, domnilor şi doamnelor, ludicul! Ca să-l numim astfel. Relaţia din sînul acestui tandem e mai complexă... În loc să joace ca un urs, ca să-şi distreze patronul şi să înveioreze asistenta, Lucky e pus să gîndească. Scenă formidabilă! Cîţi nu sînt puşi astăzi să gîndească, pentru bucuria celor ce le pun pe cap pălăria de gîndit? Gîndeşte, porcule! Gîndirea a ajuns o bufonerie, o mascaltonadă! Atunci de ce să n-o botezăm şi absurdă? Darul cel mai preţios al omului, care-l deosebeşte de gîze şi de şerpi, de frunza de dud şi de răbici, de locomotivă şi de crocodili, de regnul vegetal, de stele, de haos, de tot ce există în univers, gîndirea, raţiunea?? O porcărie! Gîndeşte, porcule! Omul a ajuns într-o fază superioară! Nu mai dansează pe jeratec, ca ursul, nu mai dansează ca maimuţa pe sîrmă. Gîndirea lui dansează pe sîrmă. Soiritul uman, ieşit din pălăria lui Pozzo, din puterea pălăriei pe care i-o pune lui Lucky pe cap, arătîndu-i biciul... Sigur, mai înainte Lucky juca din buric, tonăia! Şi acuma mai joacă el ceva, un joc de cîţiva paşi, un joc pe care-l numeşte dansul plasei. „Se crede încurcat într-o plasă..." Afurisit năvod, în care el cără valiza cu nisip şi în care fără pălărie nu poate să gîndească. Decorticarea e totală, deci. A rămas doar călutul. Creierul funcţionează doar la comanda celui ce mănîncă pui cu plăcere şi aruncă altora oasele pline de generozitate, dacă nu cumva plin de indiferenţă. Gîndeşte, porcule! Şi cel pînă atunci lipsit de cuvinte intră în priză şi urlă un text ivit din pălărie, urlă progresiv pînă-l exasperează pe toţi... Aşa că-i iau pălăria să nu mai gîndească. Pozzo o calcă furios în picioare. Aşa n-o să mai gîndească! În actul doi, cum am mai spus, animalul e perfect, a amuţit... Nu mai e nevoie să scoată din pălărie nici un sticlete. Pînă şi sticleţii au devenit muţi. Gîndirea cea mai absurdă este cea lipsită total de cuvinte, gîndirea mută...

Aici am putea avansa o ipoteză. Unde se petrece acţiunea piesei cunoastem. Cînd? Mai puţin exact. Oricum, într-o simbătă, poate, spre seară, poate... Ipoteza noastră este aceasta: acţiunea piesei nu are loc în infern? Acolo sînt mai multe cercuri, ne învaţă Dante. Pe unul dintre aceste cercuri s-ar putea ca Vladimir şi Estragon să-l aştepte pe Godot... Desigur, ei nu fac parte din acelaşi cerc cu tandemul legat printr-o funie. Dar în cumplita eternitate, se mai întîmplă să se mai interfereze între ele briurile. Dacă cumva, totuşi, cele două cupluri sînt?.... ar putea fi, nu? treptele diferite ale aceluiaşi meridian? Noi am zice că s-ar putea afla în „poiana cea senină", în Limb, în acea oază a infernului, primul cerc, în care suspinele locatarilor de-aici sînt floare la ureche faţă de bubuitul ca de tunet al ţipetelor... şi urletelor celor din Infern, teritoriu care practic începe cu brăcinarul al doilea. Aici, în primul, zac sufletele copiilor morţi înainte de botez, alături de cele ale oamenilor virtuoşi, care au trăit înainte de Cristos. Ei n-au altă vină, spun comentatorii ediţiei puse în româneşte de Eta Boeriu, decît faptul că n-au fost creştini. Şi n-au altă pedeapsă decît aceea de a nu-l putea contempla pe Dumnezeu. Pe Godot, în cazul nostru, dacă facem o posibilă mişcare de translaţie a numelor... Dar atunci se pune întrebarea: este „Aşteptîndu-l pe Godot" o dramă creştină?

„Ei n-au păcat; dar binele făcut
e gol, căci n-au botezul priincios
Ce-i poarta legii-n care-ai fost născut"

Poarta, nefiind altceva decît botezul, prin care se păşeşte în creştinism, botezul, poarta creştinismului, spun savanţii. Aici se mai află poeţii Homer, Horaţiu, Ovidiu şi Lucan, alături de eroii şi filosofii antichităţii. Fără deosebire de neam. Cum de altfel nici Estragon, Vladimir, Pozzo şi Lucky nu sînt, măcar după nume, din acelaşi arbore genealogic. Face Becket o dramatizare a ideilor cuprinse în substanţa primului cerc descris de Dante? Pe noi nu ne interesează să stabilim ştiinţific nimic. Asta e misia doctorilor docenţi. Noi nu încercăm decît să descifrăm similitudini ale aspiraţiei cuplurilor... Aşa că atrăgînd atenţia celor circotaşi să se abţină de la stabilirea unor adunări şi scăderi, să păşim mai departe prin cercul prim al infernului. A ieşit cineva de-aici? îl întreabă Dante pe Virgiliu, cuprins de întristare, văzînd pe-al Limbului cuprins mulţi aleşi şezînd ca piatra între hotare.

Prin forţa lui sau prin a altui vrere
ieşit-a dun din Limb descătuşat?"

Şi poetul-călăuză îi răspunde c-a văzut (cînd era nou intrat pe acele meleaguri) un sol cu semnul biruinţei încununat luînd cu sine umbra lui Adam, luîndu-l pe Moise, pe Abel, pe Noe, Abraham, pe David cel cu lira iscusită, pe Israel, pe Rafira şi pe alţii. Şi Virgiliu conchide:

„...dar vreau să ştii anume
că n-au fost duhuri din-atunci sortite
s-ajungă-n cer, venind din ceea lume"

Vor cei doi care-l aşteaptă pe Godot, s-ajungă în cer? Şi cumva Godot e solul încuviinţat? Şi de ce nu vine? Are treabă cu oile şi caprele sale? Dar cine este acest sol care coboară în infern? Virgiliu, care era colocatar al Limbului ştie precis; dar deşi nu-i spune pe nume, e clar că oamenii recuperaţi din infern au fost recuperaţi (folosesc verbul de două ori, ca să-i dau nitică pondere) de Hristos. Isus deci s-a coborît după ei în infern şi prin ei aceşti oameni ai începuturilor şi-au recucerit raiul. Da. Estragon şi Vladimir vor şi ei să reciştige paradisul? Năzuiesc, aşteptîndu-l pe Godot? (După cum lesne e de observat, motivele biblice pot fi destul de lesne apropiate de sistemul ecuaţional beckettian. Acum ne aflăm lîngă un pom al cunoaşterii mort, lîngă o salcie moartă, în care nici nu te poţi spînzura; acum această structură vegetală poate fi virată, cu protagonişti cu tot, în începuturile infernului. Repetăm: pe noi ne interesează aici doar bucuria de a găsi noi posibilităţi ale aspiraţiei umane...) În piesa lui Beckett ne aflăm în pragul serii, parcă. O lumină ciudată învăluie mişcarea protagoniştilor. În Limb. Dante îi zăreşte pe cei patru mari poeţi fiindcă un foc în zare „lumina din noapte o bună parte". Locuitorii de-aici nu stau pe beznă, ca nenorociţii

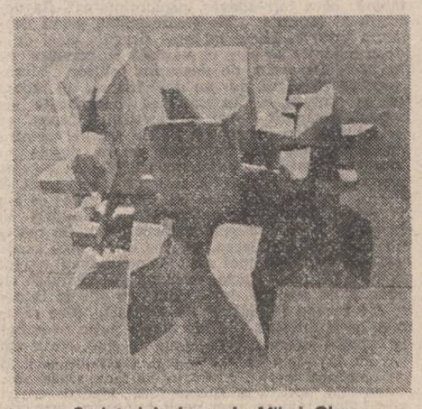

Sculpturi în lemn de Mihai Olos

din infern. Cel de sus neputînd să-i ducă pe aceşti băştinaşi ai primului cerc în Eden, le-a creat totuşi condiţii acceptabile. E aici un loc de umbră şi verdeaţă, o poiană luminată şi totuşi senină! Pe-aici se mai află Electra, Platon, Socrate, Tales, Lucreţia, Iulia, Orfeu, Euclid, Ptolomeu... Lume bună. Să fie Estragon şi Vladimir caricatura acelor trecute vremi de doamne şi domniţe? Sau sînt doar nişte anonimi uitaţi de biblie şi de poeţi, nişte anonimi ai acelor vremi care nu l-au slăvit pe cel ce sus desmiardă? Data naşterii lor a fost destul ca să-i piardă, trăind cînd purecii erau potcoviţi cu şapte ocale şi oamenii îşi făceau chip ciopliţ şi se-nchinau acestor idoli? Deci ei, pe Godot, sau pe fiul său, (Godot şi acesta), nu l-au slăvit! „Nu l-au slăvit." Şi asta a fost suficient ca să-i piardă şi să fie sortiţi unei dorinţe veşnice de a-l vedea, de a-l aştepta, de a-l aştepta fără nici o speranţă că acest vis e posibil să se împlinească, fără nici o speranţă... Nădăjduind să vină solul, nădăjduind fără nădăjde că vor fi iertaţi, că va veni Godot, sperînd sisific să lasă din acest cerc.... Zice Dante, ca un motto pentru frunţile lui Estragon şi Vladimir:

„Atita a fost de-ajuns ca să ne piardă
şi-osînda vrea ca dorul de iertare
fără nădejde pururi să ne ardă..."

conversaţie dimineaţa

stau de vorbă, cu voce scăzută, cu pauze mari
între replici, – văzută de afară scena
e liniştită. – decît că se vede limpede că-i făcută,
nu spun ce cred, – recită un rol
scris de altul, de acela care, dacă vrea el,
poate să închidă şi cartea. şi atunci, în
întunericul dinăuntru
are să le fie mai greu să-şi facă drum prin atîta
hîrtie,
să răzbească afară – (şi dacă au apucat-o
greşit,
şi în loc să ajungă să roadă coperta din faţă,
şi deci să iasă sub mîna care ţine cartea
închisă,
şi deci să-i încurce liniile din palmă – au greşit
drumul
şi răzbesc pe tăblia mesei, şi trebuie să
pornească îndărăt,
prin toată cartea iarăşi, şi e o carte
pe care n-ai nici un interes s-o citeşti încă
o dată).
deci, stau de vorbă la masă – (am ajuns iar
la scena aceasta – însă acuma îl ştii,
sfîrşitul cărţii – citim înapoi, ştim, de pildă,
că, tot în dimineaţa asta, el are să-i spună
celuilalt, coborîndu-şi scurt privirile către ea,
la mijloc, are să-i spună uscat,
„ea joacă în teatru".) şi scena asta, care ni s-a
părut citind-o
întîia dată că are un anume înţeles,
se aşează acum printre alte cuburi de timp, şi
desenul
în întregul lui este cu totul altul. în jurul lor
nu sînt tăceri hieratice privindu-i cu ochii rotunzi,
ci, dimpotrivă, surisuri subţiri care-l arată
cu degetul
pe unul din ei.

despre prietenie

acuma atîta de mult încît a fost într-o altă viaţă,
i-a dăruit – era darul de despărţire, ştia
că are să plece într-o călătorie lungă, şi a
vrut să-i facă un dar ironic – deci, într-o
dimineaţă,
i-a dăruit un obiect, cu care, uşor îşi imagina
celălalt n-are ce face. (şi uitarea se învaţă.
atîta m-am străduit să învălui în ceaţă
imprejurarea aceea, între ei.) suridea
de sigur cînd i-a făcut darul acesta, pe urmă
şi-a urmat pregătirile de plecare. imediat,
celălalt i-a trimis o scrisoare. la urmă
a scris, în josul paginii, „prietenul tău", şi a
semnat.
decît că a mai adăugat – ştia de la început? –
un rînd,
„mi-e teamă că n-ai să înţelegi semnificaţia
penultimului cuvînt".

bună dispoziţie

ce importanţă ar putea avea acum, de fapt,
chiar dacă
într-adevăr, ea rîde, el rîde, toţi rîd –
(în cartea asta, făcută din suitele dimineţilor
noastre,
– căci despre amieze şi seri nu ne dă mîna
să vorbim – dar despre noapte? – noaptea e
altceva)
şi în care stau şi se uită unul la altul,
şi nici nu-şi citesc gîndurile în ochi(nici nu se
poată citi
gîndul aşa) şi nici gesturile
cum le controlează fiecare din ei, cu intenţie,
toţi rîd – unii de alţii – alţii de ei, şi, uite, intră
pe nesimţite,
în literatură – se fac personaje, nu mai trăiesc
ei înşişi, se lasă traşi, împinşi, de o altă mînă –
(mîna aceasta care aşteaptă, răsturnată – să
cadă
totul, toate în palmă – dar asta ar fi împlinirea,
căci sînt şi cărţi adevărate). însă aici,
ei rîd – toată vremea se rîde
în vremea asta – şi, cum scriam eu o dată,
dintr-o altă carte furind, aşezarea asta de vorbe
e o mare veselie a simţurilor.

portret în oglinda dulapului

facem întîi cadrul, rama acelui tablou
de gen de gen ambigen, cum ar fi, un dulap,
care este de ambele genuri – activ,
creator, poate să stea, adică, în picioare
şi să creeze în oglinda lui scena, în care mai
mulţi
stau, poate chiar toţi, şi se uită
la el, dintr-o parte – sau femeiesc,
adică pasiv, – răsturnat, şi lăsîndu-se dus
de unii din ei, în spinare, în mîini,
dintr-un loc într-altul – ieşind
din spuma mării (naşterea venerei patrate
care e lumea răsfrîntă în oglinda unui dulap)
sau intrînd în mare – şi valurile pe ţărm
se sparg, şi renasc, aici în oglindă
îi vedem privindu-l – şi el, ca într-o oglindă
defor atoare,
capătă acelaşi trup geometric, paralelipiped
(cum se spune că oamenii masivi, ca un dulap,
încasează
lovituri în bătăile din romanele brutale – tot
astfel
ei încasează – şi ţine acolo – privirile noastre).
căci în dulap

mircea ivănescu

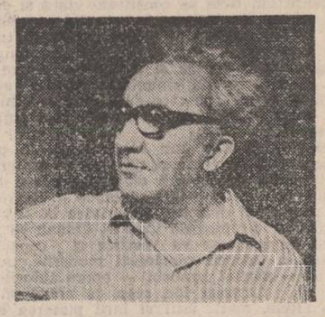

poţi nu numai să te răsfrîngi în oglindă –
atunci e mai simplu, căci îi creezi pe ceilalţi,
în jur,
şi e ca şi cum ai ieşi în lume – te uiţi
la cîte unul din ei, te gîndeşti şi pe tine
în relaţie, cum s-ar zice, cu ei, viaţă de oameni.
dar poţi şi să intri – şi acolo eşti singur –
şi tragi după tine şi uşa – sau, dimpotrivă, el,
care-a pîndit,
închide el uşa peste tine. şi tu rămîi
în întunericul de lemn, unde vremea
şi locul nu mai există. şi stai.
şi el, afară, adică în camera unde îşi ţine
dulapul lui sufletesc, îşi vede de treaba
lui. şi după o vreme tu te înnoi,
şi cazi printre grămezile moi din fundul
dulapului.
şi după altă vreme – dar vremea nu mai există –
el vine, deschide uşa, te ridică, te scutură,
te aşează pe umeraş, şi te agaţă în dulap
printre alţii la fel de moi. – şi închide dulapul
şi pune pe oamenii lui buni la toate să-l care
în altă parte.

primăvară

gîştele sălbatice, şi ele înscriu peste cer
aceeaşi literă, ca şi cocorii în trecerea lor
la schimbarea luminii către primăvară sau
toamnă.
acuma e vremea cînd gîştele sălbatice vin,
şi dacă privim acest v zburînd pe tot cerul –
spre care să ne răsturnăm ochii – e ca şi cum
am sta s-aşteptăm
să plecăm cu niels hölgerssohn – arătînd în
felul acesta că v
începe primăvara.
zburînd
sus de tot, peste patratele de nuanţe mereu
schimbătoare
ale cîmpurilor, sau, dimpotrivă, foarte jos,
cît să atingă, înnebunitor de moale şi
foşnitoare,
cu aripile, botul mereu clămpănind al vulpii.
(vulpea privind către v-ul înscris printre arbori
e simbolul concupiscenţei lumeşti, mereu sărind
să prindă de aripi surisul acesta al înţelegerii
care-i pluteşte deasupra exact pînă unde nu
poate
să ajungă).

citind sonetele

a scris frumos, şi multe, poeme, povestind
cum, ca într-o procreare trupească, i-au fost
dăruite
lui, şi de el născute, de către un singur
zămislitor,
la care noi, citindu-le, ne gîndim ca la trecerea
cocorilor, pe cer, toamna – cînd se coboară
vremea
prin ceţuri – contururile cuvintelor îşi învăluie
înţelesurile – spre înţelepciunea nemiscătoare,
înghe ată, a anotimpului înţelegerii – acceptării?

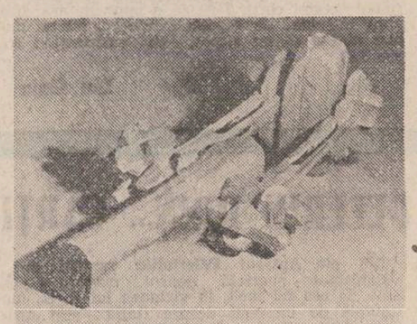

şi nu avea dreptate – căci atîta privindu-l
pe acel om cu chipul frumos, zămislind
frumuseţea, nu din el însuşi, ci în cei fiindu-i în
faţă,
care, privindu-l, i-o răsfrîngeau – atîta ţintindu-l
cu ochii, cu vorbele, pe care i le rostogolea la
picioare,
a uitat că mai era acolo o făptură, altfel
frumoasă
şi care, ea, cu surîsul ei, în toate cele şapte
feluri ambiguu,
a creat frumuseţea – şi a chipului lăudat,
şi a vorbelor celuilalt, de laudă.
să ne fie învăţătură de minte,
cînd stăm să-l privim pe cel sub semnul cocorilor
să ţinem minte – ca şi cum am fi uitat-o vreo
clipă –
şi pe făptura al cărui nume cei fricoşi dintre noi
(galbeni adică) nu-l pot rosti (aşa cum ei cu
sufletul fiin
şi prea limpede se zice că nu pot pronunţa
litera r)
şi, lăsîndu-i pe ei, ceilalţi, toţi, să se uite spre v
-ul păsărilor înscriind toamna pe cerul lăuntric,
noi să ne întoarcem, păşind peste lespezile
alternate,
în lumină şi noapte, către surîzătoarea regină.

la steaua

cosmogonii sufleteşti postume – adică vizibile
aici, în lumea unde sîntem noi, cu ochii rotunzi,
după ce s-au terminat, şi noi stăm, şi mai trec
n numărăti
ani de, mai puţin, lumină, cît noapte, pînă cînd
alţii
(sigur, întotdeauna altcineva ştie adevărul)
vor constata
că nu se mai vede nimic. şi spunînd
atunci că n-a fost nimic adevărat – adevăr,
nu-i aşa, spunea celălalt, putem numi ceea ce
are
continuitate – dar, vezi, continuitatea e o
preţ ire
a unui moment – ocazional tu însuţi îl uiţi. şi
trăieşti adevăruri
pe care a doua zi le uiţi, şi le vezi mîncinoase,
şi te lepezi de ele. deci iau naştere lumi cu
lumini
şi rotiri – ca un cadran pe nesimţite
rostogolindu-se, foarte lent
deasupra ochilor tăi – şi deci ar trebui să şi ştii
că lumile acestea se sting
chiar în clipa asta. tu n-ai de unde să ştii,
decît peste multe, atît de multe despărţituri ale
timpului.
şi dacă s-au stins mai demult, atunci trăieşti o
mi-ci-nnă
văzîndu-le, şi restul unei astfel de trăiri, pe care
tu le numeşti
ceea ce continuă...

farmecul încrezător şi veselia exuberantă a tinereţii

stau cu toţii pe scaunele dintr-o parte, în fundul
sălii,
către uşă – răsturnaţi, cu picioarele proptite în
genunchi
pe spetezele scaunelor din faţă (ai crede că
dacă s-ar încorda
toţi deodată, ar porni, astfel aşezaţi, ca împinşi
de un motor,
de o forţă mecanică – mecanismul disprefului
răsturnînd totul în cale,
pînă acolo, în faţă, la estrada de care
s-ar agăţa cu mîinile ridicate, să se salte acolo,
deasupra
acum, însă, stau, răsturnaţi leneş, cu feţele,
toate strîmbate
de un acelaşi surîs rînjitor –, ascultă – însă nu
vorbele
spuse acolo, pe podiumul luminat, ci nişte
şoapte mocnite
în ei înşişi, care-i învaţă cum să-şi lege
propriile cuvinte
de aceleaşi vechi potriviri de silabe, care sînt
pentru ei
formule incantatorii – şi-şi spun că intră atunci
în jocul cu risete mari al subtilităţii. unul din ei,
cînd îşi opreşte o clipă cel de pe podium vorba,
unul din ei scandează apăsat – „a – u – ri – că"
„ai o – bo – sit". şi corul în jur rîde gros –
hă – hă.
şi parcela întreagă de scaune pe care stau ei
trosneşte, se leagănă,
aproape ai zice că, iată, pornesc. dar mai
aşteaptă. au încredere
că timpul pentru ei îşi face farmecele – mai au
timp pentru scholii, deci, aşteaptă ca ceilalţi
din jur
să-şi întoarcă spre ei capetele rotunde,
minunîndu-se cu glas coborît.
cum se face îndeobşte cînd acolo vorbeşte –
cineva – să se întrebe –
ce-l asta, domnilor. şi atunci, cu voce
stentorlană.
şi groasă, cu enarmonice întunecoase, un altul le
explică
celorlalţi – „bătrînul vrea amănunte" – şi corul –
hă – hă,
cu o exuberanţă posomorîtă – căci în tinereţea
lor ştiu foarte bine
că lucrurile nu sînt simple de loc.

radio

r

Concursuri, premii

În virtutea unei solidarităţi de breaslă (despre care am mai avut ocazia să scriu, comentînd „Revista presei" şi pentru care unii ar fi în stare să-mi cînte, printre dinţi, cu vorbele întoarse ca nişte soldaţi neinstruiţi la dreapta împrejur „te pierd din ochi de drag(ă)") recentele premii ale ziariştilor au fost tot atît de comentate (anunţate, prezentate, ştiute etc.) cît un bal la Apahida (care bal a avut şansa întîlnirii cu formaţia Semnal M şi cu un ilustru critic literar care a declarat — probabil sub prestare de jurămînt — că nu a mai întîlnit un titlu mai metafizic) Ştiind că, oricum zarurile odată aruncate nimeni nu se înghesuie să le mai adune de pe jos, că, uneori (şi asta numai în mina ghinionistului) dubla, fie ea şi cea mai mare, poate însemna o gherlă, nu-mi rămîne decît să mă ocup de premiul acordat radioului (pentru că eu nu cred că un juriu poate cîntări cu aceeaşi balanţă şi aceleaşi greutăţi emisiuni radio şi tv din simplul motiv că între susnumitele instituţii nu se poate pune semnul =). Premiul a fost atribuit lui ION GHIŢULESCU. Numele este, fără îndoială, cunoscut şi recunoscut atît de radioascultători cît şi de microbişti.

Ca orice viteaz (apărut după ce s-a instaurat pacea care în acest caz nu văd de ce ar fi fost prea mult tulburată) beneficiez de liniştea necesară de a-mi pune întrebarea eu cui aş fi acordat premiul (De altfel, mă mai întreb dacă din mulţimea de cronicari radio — să tot fie vreo 4—5 în toată ţara! — a fost vreunul în juriu, dar asta-i o problemă ce seamănă ca două picături de apă cu problema cu care am început cîndurile de faţă). Şi ce-mi răspund? Îmi spun că din curiozitate l-aş fi acordat realizatorilor emisiunii de publicitate obligîndu-i să lase în fine din anonimat. Premiul didactic l-aş fi dat realizatorului unei emisiuni radioşcoală care ar fi probat că un singur elev îşi face temele nu cu ABBA sau Boney M, ci cu urechea în cutia magică Profesional, l-aş fi dat emisiunii „O zi într-o oră". Dar, dacă stau bine şi mă gîndesc (şi de ce n-aş face-o adică de ce n-aş sta eu bine?) premiul l l-aş fi dat tot lui Ghiţulescu. Mai întîi pentru că el este deja un personaj al radioului (este cunoscut, are stil, nu vrea să sară pîrleazul în grădina televiziunii şi nici nu schimbă încăpătorul minut pe zgîrcitul de quadrat). În al doilea rînd, Ghiţulescu (care posedă un timbru foarte plăcut, are ştiinţa spontaneităţii, fiind, bănuiesc căci nu-l cunosc decît din transmisii şi din radioprogramul dimineţii un bun causeur şi în viaţa de toate zilele) se simte liber faţă de microfon: nu-l inhibă, nu-l face să rostească vorbe ca la radio, într-un cuvînt a ajuns la o naturaleţe binecuvîntată (ori se ştie cît de greu este să fii firesc şi în existenţa obişnuită dar în cea radiofonică) De altfel, (spun numai în treacăt pentru că nu vreau să mă bag mai mult decît îmi gîreză spaţiul în care scriu) şi celelalte premii au însemnat un fel de triumf al luptei cu inerţia, cu şablonizarea presei scrise, vorbite sau văzute. De aceea şi spun că aceste premii nu ar fi trebuit trecute la etc. ci privite cu toată seriozitatea.

Constantin Stan

plastică

p

Controlarea efectelor

Cultura vizuală a lui **Dan Erceanu** este extrem de eterogenă şi acest fapt se reflectă din plin în lucrările expuse la galeriile „Simeza". Artistul — dorind a ne face să înţelegem că se pot elabora formule personale şi moderne de exprimare jonglînd cu elemente plastice trimiţînd direct sau indirect la opere, autori şi curente dispărute în învălmăşeala istoriei artei ultimelor decenii — se retrage în spatele propriilor creaţii sugerîndu-ne discret că se poate şi aşa. Cum adică? Folosind, de pildă, limbajul de factură suprarealistă, cu decupaje de cadru îndrăzneţe şi cu asocieri insolite de imagini aderente una la alta doar în urma unui efort de transformare a factorilor disparaţi într-o presupusă metaforă globală **(Personaj venind din viitor, Mozart, Arcada morţii).** Sigur, procedeul nu este nou; a mai fost experimentat în grafica ultimelor decenii, la nivel mondial. În cadrul său sînt însă, practic posibilităţi aproape nelimitate de combinare şi ca atare tot atîtea posibilităţi de provocare a şocului vizual. Căci, în linii mari, cam acest lucru avem impresia că îl urmăreşte Dar. Erceanu, chiar atunci cînd foloseşte ca elemente de repertoriu pentru propriile lucrări „citate" vizuale provenite din opere îndeobşte familiare **(Omagiu lui Albrecht Dürer).** Un atare scop nu este în sine reprobabil, căci pe capacitatea de surpriză se bazează de multe ori artiştii care vor să comunice neapărat o idee sau o emoţie directă. Suprasolicitarea efectului are însă uneori efecte contrare; compoziţia poate deveni fie o aglomerare de imagini scăpate de sub un control al semnificaţiei, fie un exerciţiu facil în care prevalează un anume element ce se transformă precum în anume poezii ale unor autori altminteri respectabili, în poantă (vezi **Proba de trandafir).**

Cele mai reuşite lucrări ale lui Dan Erceanu ne par de aceea a fi acelea unde fără aglomerări prea mari de elemente se conferă o anume autonomie semnificaţiei compoziţiei. O acidulată notă ironică clarifică şi mai mult intenţiile artistului în lucrări de inspiraţie livrească unde prevalează reprezentări de factură aproape caricaturală. **(Relatări despre regele David; Ultimul Ptolemeu).** Autenticitatea artei lui Dan Erceanu trebuie însă căutată, probabil, nu aici, ci în acele lucrări în care artistul controlează ideea tot aşa de bine cum îşi controlează tehnica Cînd întreaga compoziţie se constituie într-o metaforă efectul poate fi remarcabil, precum în **Marele cavaler** sau **Deasupra fortăreţei.**

Grigore Arbore

muzică

m

Arhitectură fluidă

Arhitectura fluidă a muzicii (în accepţia oferită de Schelling şi Schlegel) se poate descifra prin întoarcerea la elemente, la materia sonoră onirică, reţele de obsesii, tematismul cu imagini recurente şi motive revelatoare (importanţa dimensiunii timpului sau a altor semne). Această oscilare între gîndirea magică a inconştientului şi gîndirea conştientă extrem de sensibilă la unele aspecte ale realităţii pare a fi dominanta ultimelor lucrări ale tînărului *Călin Ioachimescu*, prezentate de curînd, cu succes, la Cursurile de vară pentru muzică nouă de la Darmstadt.

De la *Tempo 80* la *Oratio* schimbarea de viziune e numai aparentă. Prima lucrare, un fluviu de ritmuri păgîne culminînd abia vizibil pe septime micşorate sau în „avertismente" de secunde mărite, este o gravă meditaţie asupra Timpului (obiectiv, independent de voinţa noastră) şi a trăirii lui subiective (dată de coordonata măsurabilă, pătrimea = Metronom 80). Pulsaţiile de la lent la foarte rapid, prin diviziunea valorilor, operaţiile cu „mulţimi de sunete" (un mod cu şase transpoziţii) mergînd de la transparenţă la maximă duritate, se topesc într-o ţesătură tensionată, marcată de „lovituri" asupra materiei fluviului sonor (clopote) şi, deopotrivă, asupra conştiinţei ascultătorului.

Întoarcerea la stilul „retro", revenirea la melodie din *Oratio* nu constituie însă o reală schimbare de concepţie componistică. Melodia e pulverizată, ca element arhetipal, în toate registrele instrumentelor, întoarcerea la elemente se efectuează prin sublinierea elementului repetabil în variabilă. Un strat repetitiv continuu se asociază stratului independent, grupîndu-se pe trei fundamentale (si bemol, fa, mi bemol). Fluiditatea e asigurată de banda magnetică (preînregistrări de folclor, întreţeseri de fluier, caval, cimpoi, tulnic, din a căror magmă instrumentele extrag elemente esenţializate, de figuraţie). Elementele repetitive obsedante, melodice şi ritmice, evocă formulele oraţiilor româneşti, însă tratarea lor e atît de concentrată încît se fixează numai esenţialul, în detrimentul „anecdoticului". Ni se propune recuperarea, prin interiorul unui limbaj imobil, a mişcării şi timpului vieţii, care n-ar fi altfel decît uitare şi moarte.

Atît *Tempo 80* cît şi *Oratio* aduc, prin interpretarea în stil personal a unor tehnici cunoscute, noi deschideri spre „recompunerea" lumii reale din elemente arhetipale. Călin Ioachimescu foloseşte aceeasi cerneală pentru a nota luciditatea măsurată a cotidianului şi reţeaua de corespondenţe magice, imaginare.

Grete Tartler

Scriitori străromâni? (II)

Antichitatea, despărţită de lumea modernă printr-o epocă de mari convulsii şi amestecuri etnice, care reduce, în cele mai multe cazuri, continuitatea la o chestiune de spaţiu geografic, singur acesta acelaşi din antichitate pînă azi, este mai degrabă revendicată de cultura universală şi de spiritul acesteia, aparţinînd ca un bun comun de cel mai mare preţ întregii umanităţi şi constituind unul din factorii de solidaritate spirituală pe deasupra oricăror graniţe : politice, lingvistice, culturale. Pare, la prima vedere, ridicul şi nelalocul său să revendici pentru o cultură naţională modernă un nume sau altul din antichitate. Probabil că argumentele mai sus înfăţişate n-ar fi suficiente, deşi noi, românii, ne aflăm într-o situaţie de excepţie — continuitatea geografică şi etnică a noastră, din cele mai vechi timpuri pînă azi, fiind aproape fără pereche în Europa. Dar autorii antici aparţin nu numai tuturor, cum spuneam mai sus, ci şi nimănui. Tuturor aparţine un Platon sau Aristotel, Horaţiu ori Augustin, iar nimănui aparţin practic autorii de importanţă secundară, cunoscuţi cît de cît numai de specialişti şi de care publicul nu ia cunoştinţă decît întîmplător. Aceşti autori au de pierdut de pe urma universalităţii culturii antice şi ar avea numai de cîştigat în urma unui act de revalorificare culturală precum cel propus de părintele Ioan G. Coman. De aceea, credem că includerea autorilor revendicaţi în spaţiul cultural românesc va avea drept cel mai fericit dintre efecte scoaterea din uitare a operei şi numelui celor în cauză, efect ce merită a fi urmărit cu atît mai mult cu cît uitarea e adeseori nemeritată.

Fireşte, nu avem de-a face cu autori de primă mînă, dar nici nu se poate să fie lipsit de interes pentru oricare dintre noi să afle mai multe lucruri, bunăoară despre cel care, deopotrivă teolog şi astronom, a propus noua numerotare a anilor, cea pe care o practicăm şi noi azi, şi tot care a reformat calcularea ciclului pascal, de asemeni urmată pînă azi, încît nu e lipsit de temei I. G. Coman cînd crede că „deosebita ştiinţă a lui Dionisie (...) reaminteşte de cunoştinţele astronomice pe care reforma lui Deceneu, cu circa 600 de ani în urmă, le punea la dispoziţia daco-geţilor lui Burebista“, făcînd astfel aluzie la un text din Iordanes, din păcate puţin intrat în constiinţa culturală românească, deşi este un text absolut glorios : „El (Deceneu — n.n.) observînd înclinarea lor de a-l asculta în toate, şi că ei sînt din fire înţelepţi, i-a instruit în aproape toate ramurile filozofiei, căci era un maestru priceput în acest

domeniu. El i-a învăţat etica, dezvăţîndu-i de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în ştiinţele fizicii, făcîndu-i să trăiască conform legilor naturii (...) i-a învăţat logica, făcîndu-i superiori celorlalte popoare, în privinţa minţii ; dîndu-le un exemplu practic i-a îndemnat să petreacă viaţa în fapte bune, demonstrîndu-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat mersul planetelor, şi toate secretele astronomice (...)“... Cine nu ştie că Iordanes i-a confundat pe geţi cu goţii, spre a-i înnobila pe cei din urmă şi deseori înfrumuseţînd, în acelaşi scop, datele ce avea despre geţi ? ! Dar asta nu face mai puţin importantă şi verosimilă pentru noi referinţa la Deceneu şi la „goţii“ acestuia, pe care i-a învăţat o mulţime de lucruri, inclusiv astronomia în care a excelat peste veac dacoromanul din Sciţia Mică, mic fiind şi el pre numele său: Dionysius Exiguus, mai pe românie Dionisie cel Mic.

Să mai observăm, despre aceiaşi autori, că nu pot fi revendicaţi de alte culturi moderne cu mai mult temei decît noi, spre a face astfel şi mai acceptabilă propunerea învăţatului profesor bucureştean, mai ales că în felul acesta, repetăm, autorii respectivi îşi joacă, probabil, ultima şansă de a ieşi din uitare, nouă deci, mai mult decît altora, revenindu-ne datoria să-i supunem examenului exigenţelor spirituale moderne. Dacă acest examen lipseşte din cartea de care ne ocupăm, meritele ei nu sînt astfel mai mici. Continuitatea noastră în Dacia este un argument, decisiv, în favoarea tezei lui Ioan G. Coman mai ales dacă, pentru epoca de după războaiele dacice, deci de după transformarea Daciei în provincie romană, vom putea proba că aceasta continuă să-şi păstreze individualitatea, nu doar ca provincie administrativ distinctă, ci ca spaţiu spiritual deosebit, apartenenţa la aceasta putînd fi distinctivă în chip ilustrativ. Şi, într-adevăr, dovezile în acest sens sînt numeroase. Să amintim numai două : dacul Galerius, ajuns împărat la Roma, se va gîndi să schimbe numele imperiului din „roman“ în „dacic“, iar Dionisie cel Mic, teologul nostru, ajuns departe de ai săi, la Marsilia, va evoca cu căldură locurile şi oamenii din mijlocul cărora a plecat, remarcînd în primul rînd dispoziţia lor pentru rafinamentele gîndirii şi dezbaterii teologice, al căror exerciţiu el l-a deprins de-acolo. Acestea şi altele dovedesc că problema continuităţii noastre nu se reduce la permanenţa unor mase de vorbitori ai limbii daco-române, ci cuprinde întregul complex de elemente din care se constituie viaţa şi cultura unui popor, acea cultură structurată ca o entitate bine individualizată ce străbate timpul, fiinţînd fără întrerupere, deşi cu eclipse prelungi, pe meleagurile carpatice şi dunărene. Avem de-a face cu o carte fundamentală pentru această epocă de cultură pe care dacă pînă la urmă n-o vom numi străromână, ea nu este mai puţin românească.

Încheind discuţia, am sublinia că, în ultimă instanţă sau pe temeiul de suprem criteriu îţi aparţine din istorie atît cît eşti vrednic să revendici prin faptele tale dîndu-le o viaţă nouă. Căci răspunsul definitiv cu privire la „scriitorii străromâni“ propuşi de Ioan G. Coman va fi dat numai după ce se va verifica şi capacitatea noastră, a culturii româneşti moderne, de a-şi asimila — parţial, probabil — opera autorilor învederaţi, lucrarea lor, ceea ce presupune, pe lîngă altele, mai întîi şi întîi punerea lor în circulaţie.

Dar cartea de care ne ocupăm cuprinde mai mult decît ne spune în titlu. Chiar primul capitol, intitulat **Nemurirea traco-geto-dacă şi atingeri cu creştinismul** şi care, după **Zalmoxis** a lui Mircea Eliade, e capabil să ne ofere totuşi fapte noi, pe lîngă, fireşte, originale interpretări ale celor deja bine ştiute privitoare la religia geto-dacilor. Ideea capitolului ar fi că învăţătura despre nemurire a lui Zalmoxis prefigurează creştinismul. Ideea nu e nouă şi, spre mirarea celor ce se amuză cu suficienţă pe seama protocronismului românesc, precizăm vechimea : apropierea dintre cele două religii a fost făcută încă de la începutul creştinismului. Ne-o atestă textele unui Celsus, Grigore de Nazianz, Clement Alexandrinul, Ioan Crisostomul etc. Comentîndu-le, Ioan G. Coman este perfect îndreptăţit să conchidă astfel : „orîcîtă aproximaţie ar cuprinde aceste texte referitoare la o aşa zisă conştiinţă pe care credincioşii creştini ar fi putut-o avea că „învierea“ şi „viaţa veşnică“ date lor de Hristos ar fi fost identice cu „nemurirea“ geţilor, lucrul cert este că evocarea lui Zalmoxis, alături de Hristos, era expresia unui simţ sigur al continuităţii, mai ales în regiunile locuite de vechii geţi, deci şi în „Scythia Minor“ (p. 319). Aşa se explică probabil şi cîteva din notele esenţiale ale creştinismului daco-roman, dobîndit pe cale populară, lent, fără să necesite acte de constringere. Iar dacă nu se ştie, ca la alţii, data de la care ne-am creştinat e pentru că noi, într-un fel anume, cel esenţial, sîntem creştini încă dinainte de Hristos... Căci nu numai monoteismul şi ideea de nemurire a sufletelor, ci mai ales morala milei, a blîndeţii, a iertării, a iubirii de oameni creştinismul nu o aduce în Dacia, ci o găseşte aici veche şi bine instăpînită. Într-o lume încruntată de duhul răzbunării sublimul gest al lui Dromichete, bunăoară, faţă de Lisimah, este una din primele izbînzi ale noului spirit ce va căpăta numele de creştinism. Noi i-am spus altfel, dîndu-i un nume poate mai potrivit. Iar cînd se va scrie vreodată **Istoria omeniei româneşti,** se va vedea limpede că omenia noastră este mai veche decît creştinismul, deşi abia deosebindu-se de el.

...Alte capitole ale cărţii se ocupă de activitatea misionară a unor preoţi din Scythia Minor (sau Dacia Pontică, cu o denumire modernă mai potrivită însă decît cea antică), bine cunoscuţi în epocă : Niceta de Remesiana, Laurenţiu de Novac, Teotim de Tomis şi alţii. Ultimele două capitole : **Contribuţia inscripţiilor creştine şi a părinţilor şi scriitorilor bisericeşti din Scythia Minor a secolelor IV—VI la unitatea şi continuitatea poporului român,** respectiv **Contribuţia creştinismului la romanizarea Daciei** ne întăresc convingerea că avem de-a face cu una din cele mai importante contribuţii la statornicirea unei concepţii globale, atotcuprinzătoare, asupra istoriei şi culturii româneşti vechi. În cadrul unei asemenea concepţii nu poate fi nicicum uitat rolul decisiv pe care l-a avut creştinismul în procesul de formare a poporului român şi, mai apoi, de-a lungul întregii istorii vechi şi medii, cînd credinţa creştină ne-a ajutat să rezistăm mai întîi invaziilor barbare şi să nu ne pierdem identitatea în vălmăşagul de naţii păgîne, apoi cotropirii otomane, iar ortodoxismul în speţă fiindu-ne reazem dinaintea imperialismului catolic atît de agresiv în Ardeal. Atunci cînd a trebuit să mai facem faţă şi unui imperialism pravoslavnic, conştiinţa latinităţii, inteţită de marii cărturari ai neamului, va deveni argumentul teoretic al rezistenţei noastre, al dorinţei de a nu ne confunda cu alţii rămînînd de-a pururi noi înşine.

Şi pentru că am pomenit de protocronismul românesc, închei apreciind că Ioan G. Coman, cu sau fără voia Domniei sale, ne oferă astfel o strălucită demonstraţie a ceea ce poate fi protocronismul trecut de la principii la fapte. La finele acestei cărţi, fără să o opunem neapărat altor încercări de aceeaşi orientare, nu ne putem abţine să nu zicem, cu satisfacţie : eh, aşa da !

Ion Coja

Toposul magic

Urmare din pag. 1

prin care lui Culi i se relevă faţa magică a pădurii este ursul. Povestirea conţine o serie întreagă de conotaţii, descifrate atent de o critică perspicace şi inventivă. Ceea ce ne-a interesat pe noi a fost doar evidenţierea confruntării între **homo logicus** şi **silva ignota**, din care rezultă un reper stabil al geografiei magice sadoveniene.

Balta sau, cum frumos o numeşte Sadoveanu, împărăţia apelor este spaţiul virtualităţilor, al tuturor metamorfozelor, cu dinamică impetuoasă şi morfologie capricioasă. O lume fantastică, fascinantă, aparent incongruentă, dar guvernată, în fapt, de legi imuabile, mai stabile chiar decît ale oricărei **terra ferma.** Oamenii bălţii, pescarii din scrierile lui Sadoveanu, le cunosc şi le respectă cu sfinţenie. Ei ştiu despre peşti şi ape totul şi ceva pe deasupra. **Totul,** însemnînd timpul, locul şi modul în care peştele poate fi prins, pregătirea dar şi protejarea lui. **Ceva pe deasupra,** fiind descîntecul cu care opresc înaintarea şarpelui de apă şi apoi îl „dezleagă“ să-şi continue drumul. Învăţătura aceasta, păstrată intactă, vine dintr-un trecut imemorial, dintr-o vechime insondabilă : „M-a învăţat un unchiaş bătrîn de la noi, Dumitrache Ţulea. Iar el îl ştie de la alţi unchiaşi de demult“.

Ceva rămîne totuşi în afara cuprinderii acestor oameni. Este teritoriul magic, spaţiu în care legile apelor sînt abolite, pentru a lăsa loc misterului adîncurilor. Personajul din povestirea **Toaca,** claustrat pe un liman din balta Dunării, aude an de an, la aceeaşi vreme, un sunet ciudat, asemănător bătăii de toacă. Toate investigaţiile sale rămîn fără rezultat. Misterul rămîne de nepătruns, iar eroul i se abandonează cu tristeţe voluptoasă. Pentru că „fenomenele misterioase n-au numaidecît nevoie de explicaţie, cum credem noi. E destul să le constaţi, să le recunoşti şi să te apleci în faţa forţei marelui necunoscut“. Geografia magică sadoveniană îşi emite semnalele, invitînd nu la comunicare ci la comuniune. Ele atrag atenţia asupra zonelor sacrului, ameninţate de profana nevoie de certitudini. Investigaţia stă în opera lui Sadoveanu sub semnul profanului, contemplaţia aparţine sacralităţii şi este apanajul înţelepţilor.

În proza sadoveniană muntele este o prezenţă constantă. Vînător, oştean, păstor sau pădurar, eroul sadovenian este un muntean. Aici se poartă bătălii, aici se consumă idile, aici se petrec drame, aici se organizează ospeţe memorabile. În geografia magică muntele este însă sediul înţelepţilor şi capătă atributele sacralităţii. Cel de-al XXXII-lea Decheneu, marele preot al dacilor, din romanul **Creanga de aur** sălăşluieşte şi el în vîrful muntelui. La el au acces liber doar cîţiva învăţăcei şi cel ce urmează să fie iniţiat pentru a-i deveni urmaş.

De aici va pleca într-un lung periplu iniţiatic Kesarion Breb, cel destinat să fie al XXXIII-lea Decheneu. În **Creanga de aur** geografia magică nu se configurează ca replică sau ca efect al unui dezacord. Ea există de la început, căci romanul se deschide şi se încheie cu imaginea muntelui sacru. După plecarea din Egipt, prima etapă a călătoriei sale, Kesarion este un înţelept, iniţiat în tainele lumii, pe care o contemplă spre a o supune puterii spiritului. Fără Kesarion Breb, muntele sacru ar fi doar convenţia unei lumi crepusculare. Întoarcerea magului restituie muntelui aura magică de centru al lumii.

Hanuri, păduri, ape, munţi — geografie reală de un farmec indicibil, pe care geniul sadovenian l-a trecut în rostire românească.

Hanul, pădurea, împărăţia apelor, muntele — topos-uri magice, prin care geniul sadovenian se adresează fiinţei noastre profunde. Cele două realuri nu distonează, ci se alătură unul altuia armonios.

Căci lumea sadoveniană este o lume integratoare.

Părinţi şi copii în romanul „Moromeţii“

Urmare din pag. 1

Lumea aceea aproape strălucitoare a satului milenar se tulbură dureros, iar Ilie Moromete îşi găseşte linişte pe cîmp, în pustietatea ogorului său. Nimeni şi nimic nu va mai putea repara ceea ce s-a deteriorat, iar timpul va arăta că nici măcar nu mai este cazul. Procesul e ireversibil, iar Ilie Moromete înţelege, se pare, sau numai presimte acest fapt. El, ca individ, trebuie doar să se ferească din faţa torentului faptelor şi evenimentelor neînţelese şi neexplicate sau pe care nu vrea să le înţeleagă şi să le explice, rămînînd însă cu libertatea gîndurilor şi, totodată, cu o nedumerire sfîşietoare : „Am făcut **tot** ce trebuia, reluă Moromete cu o sforţare, le-am dat tot ce era, la toţi, fiecăruia ce-a vrut... Ce mai trebuia să fac şi nu am făcut ? Ce mai era de făcut şi m-am dat la o parte şi n-am avut grijă ? Mi-au spus ei (copiii — n.n.), nu e ceva să le dau şi nu le-am dat ? A cerut cineva ceva de la mine şi eu am spus **nu ?** Mi-a arătat mie cineva un drum mai bun pentru ei pe care eu să-l fi ocolit fiindcă aşa am vrut eu ? S-au luat după lume, nu s-au luat după mine ! Şi dacă lumea e aşa cum zic ei şi nu e aşa cum zic eu, ce mai rămîne de făcut ? ! N-au decît să se scufunde ! Întîi lumea şi pe urmă şi eu cu ea“. Cum de i s-a putut întîmpla aşa ceva tocmai lui Ilie Moromete, un ins puternic integrat vieţii, un om capabil să lupte sub povara timpului cu faptele şi cu oamenii ? ! Ce să mai vorbim atunci de Traian Pisică cel care se dovedeşte în felul său mult mai bine orientat decît Moromete ? ! Traian Pisică este, o ştim, subiectul ironiilor blînde şi al glumelor lui Ilie Moromete, dar se vede pînă la urmă că distanţa dintre ei în ceea ce priveşte drama pe care o vor trăi nu este atît de mare încît să nu poată exista o oarecare asemănare, de fond chiar. E doar o chestiune de timp. Traian Pisică îşi „amendează“ copiii cu seninătatea celui care ştie că altă cale nu există, spiritul lui de chivernisează, propriu ţăranului, s-a atrofiat deja, spre deosebire de al lui Ilie Moromete care funcţionează perfect pentru a salva corabia familiei. Şi totuşi familia lui Ilie Moromete este dizolvată în marea aglomerare umană a Bucureştilor, la fel cum s-a întîmplat şi cu cea a lui Pisică. Deosebirea e că Traian Pisică şi-a pregătit familia pentru impactul cu capitalismul, şi încă un capitalism aflat în acută criză ; el avea muncitorii de fabrică gata pregătiţi, oameni care nu aveau să mai fie legaţi de sat prin nimic economic, ci doar, poate, sentimental. Moromete înseamnă în romanul lui Marin Preda ţăranul tradiţional care este pentru copiii săi patriarh, maestru, exemplu etic, autoritatea supremă, imaginea lor peste ani. Moromete îşi ia de la bun început rolul în serios şi prea puţină importanţă are pentru el faptul că în casa lui vieţuiesc două categorii de copii. Pentru el însemnătatea copiilor este scalată de sex şi de vîrstă. O bună bucată de vreme copiii nu sînt pentru el decît un element oarecare, aproape abstract, dar la un moment dat observă că „e totuşi primejdios şi pentru el să nu ia seama la copii“, după cum tot atunci observă că „a face şi a creşte copii mulţi poate fi uneori pentru o mamă ceva într-adevăr înspăimîntător“. Ca patriarh al familiei „Moromete stătea parcă deasupra tuturor. Locul lui era pragul celei de-a doua odăi, de pe care el stăpînea cu privirea pe fiecare“. De-acolo, de deasupra tuturor, Moromete se va nărui, dar nu din vina sa, el făcuse tot ce putuse, ci din vini încă nedesluşite de mintea sa ageră. Caută el explicaţii la ceea ce se întîmplă cu băieţii săi ? ! De mirare pentru un om ca el, dar Moromete nu se pierde în lungi explicaţii şi autolămuriri, ştie că acestea l-ar încurca şi i-ar obosi sufletul şi mai mult. E destul că are puterea să se întrebe ce s-a întîmplat. Rămîne în nedumerirea sa întărit în ideea că el ca persoană a făcut totul. De restul nu poartă răspunderea, ar zice el cu nota sa de egoism. Ce, n-au mai avut oamenii fraţi vitregi în casă ? ! „Ga, Mario, exclamă el (Paraschiv), gata, îi dă drumul lui Achim cu oile la Bucureşti ! Începe răfuială !“ Ce răfuială, care răfuială, ar fi întrebat Ilie Moromete puţin nedumerit, puţin enervat, prea sigur de sine. Nu v-am dat eu să mîncaţi,să îmbrăcaţi, nu v-am păstrat eu pămîntul neatins, pentru voi l-am păstrat... Cum, mai există pe lumea asta pentru om şi alte valori mai de preţ decît mîncarea, acoperişul deasupra capului, pămîntul, satul în care trăieşti cu oameni buni şi răi laolaltă ? ! Nu, nu mai există zice Moromete, el a luptat ca fiii săi să beneficieze de aceste valori, s-a străduit să le insufle respectul faţă de ele şi iată ce-a ieşit ? ! Ce-a ieşit Moromete, ce-a ieşit altceva decît amintirea aceea de pe poliţa fierăriei lui Iocan, chipul acela de lut, semn că permanenţa omului poate fi asigurată şi prin alte valori decît acelea pe care le ştiai tu şi te străduiai să le insufli copiilor tăi !

„Moromeţii“ e în esenţa lui romanul unei relaţii umane cheie. El povesteşte oamenilor cum această relaţie fundamentală pentru permanenţa omului, a colectivităţii, comunităţii şi valorilor lui se alterează, transformînd întîi omul şi odată cu el tot ce depinde de el. Relaţiile părinţi-copii apar încă de la începutul romanului ca tipice şi obişnuite pentru colectivitatea în care se petrec. Certurile, discuţiile şi adunările, dragostea şi ura, celelalte sentimente şi fapte ce rezultă din convieţuirea oamenilor nu afectează decît în rare cazuri straturile profunde ale fundamentului. Planeta aceea care se numea sat trebuia să-i ducă pînă la urmă pe toţi pentru că **nu** exista ieşire şi nici posibilitate de evaziune. Tradiţia era mai puternică decît individul, **ea** se inculca în structurile individului dominîndu-l ca o lege genetică. Cînd individul devine mai puternic decît tradiţia sau tradiţia e mai slabă decît individul, angrenajul social care este satul începe să se clatine, iar individul caută scăpare în afară. Tatăl-învăţătorul îşi pierde importanţa şi nici Paraschiv, nici Nilă, nici **Achim,** şi nici chiar Niculae nu mai dau importanţa cuvenită tatălui. Autoritatea absolută devine o autoritate tolerată, fapt cu totul neobişnuit. Cînd Moromete realizează acest fapt el spune : „Bă ! Smintitule ! Te omor !“ Sînt cuvinte grele care încearcă să recîştige o autoritate pierdută din aceleaşi nelămurite şi obscure cauze şi de aceea Ilie Moromete, un tip cauzal, nici nu încearcă să şi-o mai recîştige, mulţumindu-se doar să-şi bată băieţii pentru a se răcori el ca individ **şi nu** pentru a îndrepta o situaţie. În propria sa familie chiar capul familiei devine individualist şi, din acest punct, totul e pierdut pentru totdeauna. Înstrăinarea capitalistă, comportamentele civilizaţiei urbane şi industriale ale capitalismului se fac simţite tot mai puternic în sat, iar tatăl devine obiect de respect nu din motive economice, ci doar pentru că e tată şi nimic mai mult. Copiii sînt independenţi, sancţiunea economică nu mai are asupra lor nici un efect. Fiii lui Moromete luptă pentru independenţă morală şi comportamentală. Ei găsesc şi ieşirea din sat şi pretextul. Viitorul pentru ei nu mai înseamnă pămîntul, purtarea bună faţă de tată pentru a nu-i dezmoşteni de pămînt. Ei se aruncă singuri „pe drumuri“ şi nu se sperie deloc, dimpotrivă se simt atraşi însă nu ca de o promisiune sigură pentru un alt mod de viaţă, cu totul necunoscut, dar cu atît mai atrăgător. Cei trei fii ai lui Moromete ştiu că independenţa faţă de tată le-o poate asigura numai oraşul. Ar mai exista şi o altă cale aceea a însurătorii, a ieşirii din familia de origine, ieşire care, se ştie, schimba radical raporturile dintre părinţi şi copii în vechile comunităţi rurale. Dar aceasta constituie, evident, o altă temă asupra căreia se poate insista cu reală pasiune critică.

Peştera timpului

Urmare din pag. 1

lui îngropat aici împreună cu scheletele urşilor, leilor, rîşilor, caprelor etc.

Nivelul de jos al peşterii se întinde pe aproximativ 700 de metri şi constituie deocamdată o rezervaţie ştiinţifică. La acest nivel s-au găsit 1 500 de cranii de urs printre care un schelet integral, expus acum la nivelul superior.

Acest neasemuit monument al munţilor noştri este o sinteză, un muzeu splendid al tuturor formelor cunoscute pînă acum în alte părţi ale lumii, fapt ce-i conferă o mare importanţă. Una din porţiunile peşterii străluceşte prin culorile sale, aşezate parcă de mîna unui pictor sublim, lucrare pe care a desăvîrşit-o numai apa supusă gravitaţiei, picurînd şi antrenînd cu sine oxizii de fier, de mangan, infiltraţiile de crom şi oxizii de cupru, astfel că formaţiunile stalagmitice au primit uimitoare nuanţe de roşu, negru, galben sau verde, împodobind coloane, pagode, capete de faraoni, sfincşi, soldaţi în armuri, un şarpe răsucit etc.

Cine vede această peşteră nu poate să nu mediteze la adevărul basmelor noastre populate de chipuri aidoma celor de aici, născute din lăcrimarea unui zeu orb, pe care l-am numi al curgerii lucrurilor. Aproape de călăuza noastră — Simonyi Andrei — am intrat din lumina curată a zilei în cimitirul urşilor de cavernă, unde, la lumina omului, pădurile de stalactite şi stalagmite vibrează de fiecare dată cînd se răsuceşte comutatorul, iar nenumăratele forme de calcar pur, marmoreean şi cascadele împietrite pot să se vadă între ele şi să dea impresia că vor porni unele spre altele pentru a rămîne îmbrăţişate ca tinerii îndrăgostiţi din stînga galeriei luminărilor.

Sentimentul ciudat că ai fi trăit în varii epoci ale omenirii te însoţeşte mereu, devenind dureros aproape de ieşire, cînd, la dreapta treptelor te întîmpină Sfatul bătrînilor şi ţi se pare că tot vii de mii de ani spre casă, îmbătrînit brusc şi de tot, ca eroul din basmul vieţii fără de moarte.

UN PELERIN PRIN... CĂRŢILE ALTORA SAU DESPRE INCOMPETENŢĂ ŞI PLAGIAT

Am citit de curînd, într-o zi de vacanţă estivală, cartea **Pelerini români la Columna lui Traian** de Zaharia Sângeorzan, tipărită la Editura Sport-Turism. E, cum ne avertizează dealtfel şi autorul în paginile introductive, o prezentare a impresiilor despre Italia consemnate, de-a lungul anilor, de scriitori şi oameni de cultură români. Cartea, însumînd aproape 300 de pagini, reprezintă, în cea mai mare parte (peste 80%) citate din memorialele de călătorie amintite. „Comentariul“ lui Zaharia Sângiorzan e alcătuit, pe de o parte, din transcrierea ad litteram, fără semnele citării însă, a unor fragmente din textele autorilor discutaţi, pe de altă parte, din fraze ale comentatorului care denaturează sensul textului prezentat sau ridică penibile semne de întrebare privind cultura autorului cărţii.

Miron Costin are meritul, afirmă Z. S., „de a fi descoperit şi susţinut primul că poporul român se trage din romani. Ideea romanităţii românilor este teoretizată de Miron Costin înainte de Grigore Ureche sau Ion Neculce“ (p. 24). Orice elev ştie astăzi că ideea romanităţii poporului român exista la cărturarii noştri cu mult înainte de Miron Costin, că Grigore Ureche a trăit şi a scris, de asemenea, înainte, iar Neculce nu a teoretizat romanitatea poporului său. La Roma, Gala Galaction „întîrzie — scrie Z. S. — lîngă arcul de triumf al lui Constantin şi Titus“ (157), arc de triumf care... sînt de fapt două : unul al lui Constantin şi altul al lui Titus. Şi asemenea erori de... cultură generală ale comentatorului sînt numeroase. Lor li se adaugă denaturări de sens la textele comentate şi, ca atare, dezinformarea cititorilor. „Napoli i se prezintă lui N. D. Cocea“, afirmă Z. S., „ca un oraş industrializat“, cu o viaţă agitată proprie „marilor oraşe internaţionale“ (151), caracterizare făcută de scriitorul pamfletar de fapt oraşelor din nordul Italiei. „Italia meridională, mai puţin industrială“, afirmă Cocea, „a păstrat în bună parte înfăţişarea primitivă, semifeudală“ (**Scrieri,** I, 1969, p. 93). Tot la Napoli, scriitorul român s-a întîlnit cu esteticianul Croce, discutînd cu el, spune Z. S., „foarte mult despre socialiştii italieni“ (p. 152) În realitatea, discuţia s-a referit la socialism în general, Croce nedorind să vorbească despre socialiştii italieni (Ibid., 102—106). Dar răstălmăcirea textelor „prezentate“ de Z. S. este frecventă. Un spectacol de operă cu **Tosca,** văzut de Blaga la Napoli, este plasat de Z. S. la Milano (p. 136), unde poetul nici n-a fost cu prilejul excursiei şcolare evocate. Golful Salerno, aflat mai jos de Napoli, este plasat de Z.S. sau, cel puţin aşa lasă a se înţelege exprimarea defectuoasă a comentariului, între Florenţa şi Roma (p. 218) etc. Autorul **Pelerinilor români** are o slăbiciune specială pentru cuvîntul obsesie, în aşa fel încît, în viziunea lui Z. S., mulţi autori de impresii despre Italia sînt nişte... obsedaţi. Pentru Codru-Drăguşanu, bunăoară, Roma antică „a devenit o obsesie“ (p. 41), Odobescu „are o adevărată obsesie pentru antichităţile Romei“ (p. 53), Duiliu Zamfirescu „are o adevărată obsesie pentru personalitatea fascinantă a lui Traian“ (p. 68), iar poezia sa cunoaşte şi ea „o adevărată obsesie a temelor şi motivelor italice“ (p. 70) ; Traian Chelariu e „obsedat de studii, de noile curente artistice“ (p. 167), Teodor Mazilu vine la Roma cu „imagini obsedante ale Muzeului Prado“ din Madrid (p. 256), Valeriu Râpeanu are o „adevărată obsesie a livrescului în ceea ce priveşte Veneţia“ (p. 261) etc. O altă slăbiciune a lui Z. S. e cuvîntul **asumă** pe care-l foloseşte,.. obsesiv, în asociaţii, uneori, de tot hazul. „Există — scrie autorul cărţii — atîtea «Italii» cîţi călători au trăit-o, au văzut-o, au reuşit să şi-o asume“ (p. 8) ; şi cîteva rînduri mai jos, din nou : „Există însă, în fiecare epocă, un anumit tip de călători [...] cu un anumit mod de a privi şi judeca spaţiul pe care îl parcurge şi îl analizează, pe care şi-l asumă“ (p. 9) ; „A. E. Baconsky pleacă la Roma cu trenul, prilej de a contempla peisajul, de a şi-l asuma“ (p. 183) ; alt scriitor are vocaţie pentru „sinteza care îşi asumă idei şi sentimente“ (p. 197) ş.a.m.d.

Dar, în privinţa „stilului“ în care se exprimă Z. S., **Pelerini români** deţin probabil un record. Nu mi-a fost dat să citesc o altă carte în care să se răsfeţe atîtea „perle“. Aproape fiecare frază e viciată de un soi de preţiozitate ieftină, improprietate a termenilor, agramatism, cu efecte, deseori caragialeşti. Iată cîteva mostre : „Cînd [Dinicu Golescu] ajunge la Triest nu poate răbda să nu admire oraşul, frumuseţea lui“ (p. 33) ; Codru-Drăguşanu, la Pompei, „descrie pentru fratele din ţară oraşul cufundat încă în somnul cel fără de moarte“ (p. 46) ; D. Zamfirescu îi scrie lui N. Petraşcu, din Italia, „de toate, de la lucruri intime şi pînă la anunţarea căsătoriei cu o italiancă“ (p. 67) ; Iorga „a iubit Italia cu înflăcărare, cu o pasiune cum n-a mai cunoscut, credem. Peninsula“ (p. 89) ; pe V. Pârvan „Toscana îl face să iasă din sine, din tristeţea sa, redîndu-i-se (!) cu totul“ (p. 108) ; „romanul“ Francescăi da Rimini, Dante „l-a imortalizat pentru eternitate“ (p. 128) ; „de cum intră Al Marcu în Italia îl izbeşte un fenomen general“ (p. 126), el „îşi trăieşte cu o mare ardoare Florenţa sa“ (p. 127) ; Liviu Rebreanu „se adînceşte“, călătorind în Italia, într-un trecut cu „vîrste imemoriabile“, iar „contactul cu pămîntul italian se produce rapid, sincronizarea e aproape perfectă“ (p. 130) ; la Veneţia, „**diarii**-le [jurnale în italiană, dar ce nefericită «românizare» a cuvîntului la Z. S.] unice ale patricianului Mario Samedo din veacul al XVI-lea consemnează viaţa cetăţii“ (p. 140) ; „preferinţele lui Iorgu Iordan merg spre Rafael pentru care are o afecţiune aproape feminină“ (p. 163) ; A. E. Baconsky „nu descrie Florenţa, ci îi creează ideea de oraş, de viaţă florentină, neuitînd să-şi facă publice dorinţele“ (p. 178) ; portretele lui Rafael îi prilejuiesc poetului „remarcabile reflecţii, un extaz care nu poate fi decît admirat “(p. 182) ; „privirea scriitorului reţine totul într-o panoramă care cunoaşte adevărul realităţii“ (p. 194) ; „la Tusculanum timpul a distrus aproape totul. Memoria lui Cicero este însă prezentă“ (p. 248) ; „Valeriu Râpeanu are în Italia, parcurgînd drumurile şi contemplînd operele de artă, revelaţia ideii de om“ (p. 262) ; „fortăreaţa Mausoleului, unde moartea nu-şi cunoaşte nici memoria şi nici conştiinţa“ (p. 265) ; „o nouă bătaie de inimă pulsînd de sîngele frumosului“ (p. 266) ; Al. Odobescu „nu putea să nu facă şi el o călătorie în Italia“ (p. 52) ; o celebră pictură **(Sf. Cecilia)** de Rafael „este reînviată [de Slavici], spre a fi văzută şi de Titu Maiorescu“ (p. 52)...

Am spicuit doar o parte din „perlele“ stilistice ale lui Zaharia Sângeorzan, din cartea **Pelerini români la Columna lui Traian.** Ele sînt mult mai numeroase şi cititorii le pot descoperi singuri citind cartea.

Nu mai puţin grave mi se par aspectele de plagiat ale cărţii, evidente pe spaţii largi. Spuneam la începutul articolului că **Pelerini români** este de fapt o culegere de fragmente din memoriale de călătorie, puse cap la cap, legate între ele prin „comentarii“ critice sumare care, atunci cînd aparţin realmente lui Z. S., arată, de regulă, în felul perlelor stilistice de mai sus. Cele scrise corect, la o examinare atentă se dovedesc, în mod aproape curent, transcrieri, cuvînt cu cuvînt, fără ghilimele, din texte ale scriitorilor prezentaţi, oferite, în felul acesta, nu ca fragmente citate, ci drept comentariu al lui Z. S. Este acesta plagiat ? Fără îndoială. Voi da, în acest sens, cîteva exemple :

Zaharia Sângeorzan:

„Milano i se înfăţişează poetului ca un oraş modern, o adevărată metropolă europeană, unde industria, comerţul, băncile, societăţile pe acţiuni îi dau o notă specifică“... (p. 175), „un Milano vesel, care te îndeamnă să «guşti senzaţiile zilei“... (p. 177) „Cupola florentină pare o revelaţie a unor relaţii preexistente“... (p. 179) „Palazzo Vecchio e pentru Baconsky cel mai frumos palat pe care l-a văzut vreodată“... (p. 180) „Un paradis al iubitorilor manierismului e **Studiolo di Francesco“...** (p. 180) „A. E. Baconsky părăseşte această Florenţă metafizică în sensul elisabetan al cuvîntului şi revine la curioasa [! !] Florenţă de sub cerul liber“... (p. 181) „Piaţa Pitti e şi ea dominată de palatul în care Vasari vedea un superlativ al arhitecturii toscane“ (p. 181) „Raphael e mai aproape de Francisc din Assissi“... (p. 181) „Ea păstrează ceva din universul monştrilor [greşeală de transcriere sau de tipar] şi din fundalul peisagistic al lui Benozzo Cozzali [iar greşeală de transcriere]... (p. 182) „Sala închinată lui Botticelli e «un univers de **beţie neagră»** unde însă dispare orice urmă de opiacee, şi visul pare a se hrăni din sine“... (p. 183) „Piaţa Spaniei e cea mai exuberantă şi mai pregnant meridională piaţă“... (p. 185) „Villa d'Este oferă pentru o clipă un paradis renascentist. E un palat elegant cu o fantastică grădină înecată în vegetaţie. Fîntînile au o stranie muzică de orgă lichidă şi de clepsidre (! ?) grave care măsoară un timp în sine, un timp albastru“... (p. 186) „căci la Roma toate cele 25 de secole curg printre străzi la fel de egal şi de solemne ca şi apele Tibrului“... (p. 187) ş.a.

A. E. Baconsky, Remember, Fals jurnal de călătorie (...) :

„Milano e un oraş modern, o metropolă europeană în care industria, comerţul, băncile, societăţile pe acţiuni predomină şi îi dau o notă caracteristică“... (p. 141).

„Milano e un oraş vesel care te îndeamnă să guşti senzaţiile fugare ale zilei“... (p. 153). „Cupola florentină a lui Brunelleschi pare o revelaţie a unor relaţii preexistente“... (p. 164) „Palazzo Vecchio va rămîne pentru mine cel mai frumos palat pe care l-am văzut vreodată“... (p. 169) „Un paradis al iubitorilor manierismului e **Studiolo di Francesco“...** (p. 172).

„Părăsesc această Florenţă **metafizică** în sensul elisabetan al cuvîntului şi revin la armonioasa Florenţă de sub cerul liber“... (p. 173) „Piaţa Pitti [...] e dominată de palatul în care Vasari vedea un superlativ al arhitecturii toscane“... (p. 179). „În fond Raphael e mult mai aproape de Francisc din Assissi“... (p. 182) „această grădină păstrează ceva din universul manieriştilor, dar şi din fundalul peisagistic al lui Benozzo Gozzoli“... (p. 187) „Sala închinată lui Botticelli e un univers de **beţie neagră** unde însă dispare orice urmă de opiacee, şi visul pare a se hrăni din sine“... (p. 195) „Piaţa Spaniei, cea mai exuberantă şi mai pregnant meridională“... (p. 221) „Villa d'Este îmi oferă o clipă de paradis rinascentist [...] un **palazzo** elegant şi o fantastică grădină înecată în vegetaţie [...] fîntînile au o muzică de orgă lichidă şi ritm de clepsidre grave, care măsoară un timp albastru“... (p. 229) „Pentru că toate cele 25 de secole ale Romei curg printre străzile ei, la fel de egale şi de solemne, ca şi apele Tibrului“... (p. 236).

Zaharia Sângeorzan :

„Roma nocturnă iese parcă dintr-un fund de mare. Pe Via Veneto se aprind grelele lampioane [...] La Forul roman trupe străine de operă dau concerte“... (p. 194) „Oraşul-muzeu, oraşul închinat lui Dante Aligheri, ale cărui versuri pot fi citite la orice colţ de stradă [...] La Galeria Academiei, la San-Marco, ca şi în alte muzee bătrînii sînt aceia care stau şi privesc în faţa lui Leonardo da Vinci, Holbein sau Botticelli“. (p. 194) „Oraşul Napoli i se pare cam înghesuit, cu un bulevard îngust şi aglomerat [...] Prolificitatea napolitanilor este trădată de rochiile şi şorţuleţele copiilor numeroşi“... (p. 194) „La Roma se trăieşte mai mult din turism şi asaltul misiţilor devine plictisos. Vînzătorii de cartoline sînt atît de numeroşi încît devin stingheritori. De la copii şi pînă la bătrîni toţi te invită să cumperi vederi din Roma“... (p. 195) „Pe arcul lui Septimiu Sever, lîngă forul roman, porumbeii albi bat aerul fierbinte al nopţii“... (p. 196) ş.a.

Eugen Barbu, Foamea de spaţiu :

„Roma nocturnă iese parcă dintr-un fund de mare. Pe Via Veneto se aprind grelele lampioane [...] La Forul Roman, trupe străine de operă dau concerte“... (p. 51—52) „Oraşul-muzeu, dedicat lui Dante Alighieri, din versurile căruia poţi citi fragmente la orice colţ de stradă [...] La Galeria Academiei, la San Marco, în toate muzeele, ciudat, sînt mai mulţi bătrîni [...] stau ceasuri întregi pe scaune speciale în faţa lui Da Vinci, Holbein sau Botticelli“... (p. 52—53) „Oraşul e cam înghesuit, cu un bulevard principal îngust şi aglomerat [...] Prolificitatea cunoscută a napolitanilor este trădată de scutecele, rochiţele şi şorţuleţele copiilor numeroşi“... p. (53—54) „În Roma [...] se trăieşte din turism şi asaltul misiţilor devine plicticos [...] Vînzătorii de cartoline sînt atît de numeroşi că devin stingheritori. De la copiii dulci [...] şi pînă la bătrînii cu haine lustruite, toţi te îmbie să cumperi vederi din Roma“... (p. 58) „Mai jos, pe Arcul lui Septimiu Sever, lîngă Forul Roman, porumbei albi şi cenuşii sfîşie cerul fierbinte al nopţii“... (p. 61).

Exemplele pot fi mult sporite. Sondajul operat de noi ne-a arătat că şi alte fragmente, oferite de Z. S. drept comentariu propriu, au fost transcrise în acelaşi mod fraudulos din N. D. Cocea, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Al. Rosetti, G. Călinescu. Şi, fără îndoială, numeroase texte, din scriitori necuprinşi în sondajul nostru, Z. S. şi le-a **asumat,** ca să vorbim în stilul său, după aceeaşi metodă.

Probele sînt mai mult decît suficiente pentru a dovedi lipsa de competenţă şi de onestitate a lui Z. S. în „scrierea“ cărţii sale. Întrucît cartea, în proporţie covîrşitoare, e alcătuită din citate, marcate sau nu prin ghilimele, mă întreb dacă nu era mai indicat şi mai instructiv pentru cititori, să se publice o antologie a impresiilor de călătorie despre Italia, însoţită de o introducere corectă, în locul acestei mistificări prezentată ca operă de autor. Cartea e menită, în intenţia editurii, să servească unui scop culturalizator şi educativ. Răspunde **Pelerini români la Columna lui Traian,** aşa cum se înfăţişează, unei atare meniri ? Nicidecum. Efectul cărţii — mai e nevoie s-o spunem ? — nu poate fi decît (în cazul cel mai fericit) penibil şi, oricum, descalificator pentru autorul ei.

Dim. Păcurariu

atelier literar
poșta redacției

AL BURGUI : Lucrurile se află cam la același nivel, mai degrabă modest. Schițele, scrise destul de neglijent, șovăitor, imprecis, rămîn cumva placide fără nerv, fără „sare". (În ce privește lectura — poate nici n-ar mai fi fost cazul să subliniem acest lucru — pentru cineva care aspiră la meseria literaturii, lectura (chiar studiul) înseamnă altceva decît pentru cititorul obișnuit...).

DANIELA RUSU : E o cheltuială excesivă de vorbe, nesfîrșite despletiri liricoide, uneori alunecînd spre dulceag, alteori rămase într-un nebulos „doi peri", care copleșesc vagile ginduri și imagini, semne (incerte, deocamdată), dar totuși oarecari semne ale unor înzestrări literare. Să vedem, în continuare.

O. CALIBAN : Mai puține și mai puțin interesante ca pînă acum („Simțeam că trebuie", „Hei, Johan", „Martirul").

TH. FALDER : Început promițător, și în versuri, și în proză, lucruri subtiri, inteligente, cu o vibrație discretă, care, în mod normal, trebuie să ajungă într-o zi la cele mai bune întruchipări. Reveniți.

A. ALDEA : Din ce în ce mai bine, mai sigur, mai definit („Imagini", „Apus de soare", „Bunicul"). Felicitări pentru admitere (v-am spus doar că veți reuși !...).

ST. B. T. : E o improvizație destul de frugală și șubredă (cu ecouri din teatrul absurd, din Sartre...), cu o desfășurare superficială, fără o solidă, credibilă motivare a mutației psihologice pe care o sugerează. În ce privește cealaltă problemă, vulpea e mult mai vicleană decît vă închipuiți... E nevoie de răbdare, dar lucrurile se vor rezolva, sperăm.

R.S. RUBA : Nu sînt lucruri noi, deosebite ; același nesfîrșit Arghezi care vă urmărește tiranic, fără scăpare, pare-se.

CARMEN E. IOANIȚESCU : Cîteva semne de speranță, în pagini care par să fie la început de drum : „O floare și-un zîmbet", „Soluție". Să vedem ce mai urmează.

MIRCEA : Felicitări pentru toate noutățile ! (deși, cel puțin una din ele, ne rămîne oarecum neclară, ascunsă printre rîndurile unei scrisori de exaltări și incoerențe, aproape obligatorii, de altfel, în asemenea

stări „extraordinare și uimitoare", „nebune și minunate"...). Ceea ce nu ne împiedică să participăm prietenește la succesele și bucuriile dv. și să vă dorim altele, în continuare.

IOANINA PREICU : Pagini de amator, în care, ici-colo, se ivesc și niște sunete promițătoare („Nevinovat de albă", „Trecere"). Să vedem ce mai urmează.

IORDAN FĂTU : Paginile sînt cam tulburi, cam aglomerate și imbicsite, dar aptitudinile prozatorului nu lîsesc (mai ales pe latura analitică). Firește, sînt multe naivități și nesiguranțe, soluții convenționale, forțate (ca în final, de pildă), dar sînt multe șanse ca, studiind mai profund tehnica prozei, dobîndind mai multă experiență (în toate privințele), să obțineți rezultate tot mai bune.

C. WAGNER : N-aveți nici o șansă să deveniți pompier !... Talentul dv. în materie de proză e mai presus de orice îndoială. Cele două povestiri, în genuri diferite, dovedesc o mare siguranță a scriturii, a compoziției, echilibru, maturitate, remarcabile aptitudini narative. Rămîne să luați în serios această zestre și s-o puneți în valoare după cum merită. (În plicul următor, mai trimiteți două-trei proze, o auto-prezentare, o poză).

EM. GV. : Cîteva lucruri mai curate, mai „simțite" („Stare", „Pădurea de brazi", „Aer curat", „Seară de vară") dar, de la o vreme, motivele și imaginile se cam repetă, sfera de inspirație se micșorează, pînă la monotonie și uscăciune.

Fl. Vlad, Ion Biriș, O. Cristian, Decebal A. Seul, Toma I. Pavel, Petrică Socaci, D.B. Mînătoru, Viorel Andreescu, Sonia Visarion : Nimic nou !

Toma Constantin, S.M.A.L., Pleșa I., Lenuța Beldie, I.G. Băcău, Marius Dumitrescu, Dinu Adriana, Gheorghe C., Laura Roman, Vasile Muraru (ceva, în „Griul"), **Georgeta Lazăr** (ceva, în „Ploaia"), **Doru Mircea Ighian, Ioan Rusu, Ion T. Cosova, Cristian Ovidiu Dinică, Doina Oltean, Ioan C. Girboveanu, Lucian Bobescu, Vavi T., Natalia Bogan, Eugen Vasilache, Agalb, Emil Pop, Florin Vlădulescu, P. Apostu-Vultureanu, Felicia Valentin, Mihai G. Cotar, Mihai Pricop, Daniela Amatuna :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Să nu-mi spuneți

Să nu-mi spuneți
că niciodată amintirile
acestei haite hămesite
mirosind a naftalină
și uneori a dragoste
n-au venit în ceasuri tîrzii
și că anii
nu s-au transformat niciodată
în ore
și n-au năvălit în ochii voștri
roși de nesomn
roși de speranțe
și poate de invidie
pentru spectacolul ce s-a consumat
înainte ca ei să poată
privi peste gard
Să nu-mi spuneți că niciodată
n-ați fost mai buni ca atunci
cînd au înflorit cireșii
în livada cealaltă
nu, să nu-mi spuneți
că n-ați dorit să fiți cal sălbatic
cai nărăvași
care să muște pragurile
închipuirilor voastre.

ELENA DUMITRU

Citeva trepte pentru templul fiului meu

Vei putea fi orice
dacă îndoiala nu-ți cuprinde genunchii
dar meseria de general, ține minte,
e pe cale de dispariție

Tu singur naște-te
cultivînd încrederea-n oameni
și-n tine însuți

Cei care dau
cînd își împart și lor
partea-i mai mare decît întregul

La masa orbilor
să primești invitația
dacă aduci și tu daruri

Să n-aduni scutece pentru cei nenăscuți încă
și să suferi cuvîntul mai înainte de a-l spune.

CONSTANTIN DOCHIAN

Locatarul

Filmele nopții
mi-au speriat copilăria
cu imagini de beznă,
cu țipete ascuțite
de parchet chinuit
sub pașii grei
ai unui locatar de deasupra,
pe care nu l-am cunoscut niciodată,
căci noaptea oamenii sînt la fel,
doar gîndurile lor diferă.

Acum m-am întors,
dar locatarul nu mai e,
iar chipul de pe piatra lui funerară
seamănă cu gîndul meu de copil.
Zadarnic mai încerc să mă sperii
în monotonia siguranței de-acum.

GABRIEL DOROBANȚU

În paginile 6 și 7 : desene și acuarele de Constantin Găvenea

Promis iubirii

Promis iubirii, de ce, am strigat
Și-un obuz de neliniști ne-a sfîrtecat.

Visează, visează și-o să-ți ajungă
Durerea pentru vreme îndelungată.

Nu-i musai să fii astfel, ți-o spun,
Simplu, curat și nebun.

Trebuie să-ncerci, să poți să cuprinzi
Între ale gîndului scoabe și grinzi

Taina atîtor necunoscute lucruri
Și dacă mai ai timp să te întristezi și să
te bucuri

IORDAN GRECU

Pastel

Copaci înfigîndu-și unghiile în soare,
cu frunți înalte crescute din păsări ;
Copaci cu tendoane moleșite de primăvară ;
Copaci descheiați la toți nasturii lor vegetali
și cu buzunarele pline de vorbe uscate ;

Copaci cu expresia disprețului
ca o mască abia dezgropată ;
Copaci — doar un pretext pentru fruct ;
Copacii : protest și tăcere de după...

Copaci — o urmare firească,
...copacul — mîna dreaptă a omului,
mîna stîngă a morții...

o replică de lemn aruncată în ochii ploilor...

Copacii, toți, au pumnii strînși ! !

ANDREI DORIN

Pe butoane

Degetele caută butoane.
Vor doar din buric
să le pornească totul.
Mîna a uitat unealta,
a lăsat deoparte pînă și maneta
și-a trecut cu degetele
pe butoane comode,
cu creștetul scobit.

Degete lungi și subțiri,
străvezii ca un zgîrci,
îndoindu-se cioc pe butoane.

Buchete de degete
bat ca-n ciape de pian
și ce de mai acorduri
și dezarcorduri frate
la bordul cu butoane.

În oraș este un mare muzeu
unde poți vedea oameni săpînd
și tăind lemne.

REMUS ROCA

Trecătorul

Trecătorul care se duce singur
spre orizont,
spre punctul din care îi vine
în întîmpinare imaginea negativă a sa,
e mut ;
el știe :
semnele nu ajung să comunici
o durere, acest
țipăt fundamental e cuvîntul,
starea cea mai elegantă a materiei.

FRANCISKO KOCSIS

POEZIE COREEANĂ CLASICĂ

SIN HIM

Ce-nseamnă cariera, slava...

Ce-nseamnă cariera, slava, văd că vrei să discuți :
eu ca pe niște zdrențe le-am lepădat, de prima oară

și am plecat într-un ținut cu lacuri și cu munți
unde bradul mi-e fiu, sorâ — o căprioară.

Și asta-i prea însemnată cinste, socotesc,
demnă de un stăpîn, demnă de-un os regesc.

RI WON IK

De-ar plînge plopii...

De-ar plînge-ntruna plopii, răchitele de-ar ține-o-ntr-un gemut,
nu vor putea să-oprească a primăverii boare,

demnă de plîns e pasărea ce-adulmecă o floare
după zumzet de-albine, cînd floarea s-a trecut.

Crezi oare să existe vreo plasă, vreo nălucă
să poată opri dragostea cînd ei îi e de ducă ?

KIM SANG HON

La luptă plecăm

La luptă plecăm. Samgaskan, rămas bun de la mine !
Vouă, munților, apelor, rămas bun inima vă spune !

Cine-a dorit vreodată pe astă largă lume
să-și lase țara dragă, plecînd către... mai bine ?

Și nu știu de veni-voi la tine de mă chemi,
chiar de trăiesc în sumbre și aspre, aspre vremi...

KIM SU DJANG

Tu, care stai pe-un scaun mai înalt

Tu, care stai pe-un scaun mai înalt,
nu ride de cei ce stau ceva mai jos

căci s-ar putea-ntîmpla s-auzi deodat'
tunete, fulgere, ce te vor cobori vertiginos.

Ce fericiți sîntem, îmi zic mereu în gînd,
că facem parte din cei mulți, aproape de pămînt.

SONG SAM MIN

Ca un trăznet, glasul

Ca un trăznet, glasul — asta-ți era firea,
tunet blînd ți-e glasul, cînd îți văd privirea.

Ploi repezi fost-au întîlnirile noastre,
spulberatu-s-au toate în zările albastre.

Am plîns amar și-am suspinat în hohot
și tristețea s-a-ntins peste al lumii clocot.

PAK SONG SU

Departe trăiește fata-mi dragă

Departe trăiește fata-mi dragă, în locul
pe care-n dulce vis aș vrea să-l văd acum,

de geam îmi rezem fruntea și cat în lung de drum
și-o dulce toropeală mă-nvăluie cu totul.

Dar m-a trezit un greier pe undeva ascuns
și nu mai știu cît de departe am ajuns...

SONG SOB

Greu e să lupți

Greu e să lupți din zori și pînă pe-nserate
cu cei ce spun de perlă că-i o piatră banală,

doar învățații știu, au învățat la școală,
care sînt pietre calpe și care diamante.

Dar și ei, vai, mă prinde-un gînd amar,
de frică mînt și n-o mai scot la mal...

CIONG CIOL

Dar inima omului ?

În palatul Ciungso, ca mai demult,
văd marile pocale cu perle lucitoare,

e strălucirea lor veșnic nepieritoare,
de parcă meșteri mari doar ieri le-ar fi făcut.

Dar inima omului ? Ascultă și vezi fapta :
cum se schimbă, de la o zi la alta...

Tălmăciri de Nicolae Nicoară

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

VIZITĂ

La invitația conducerii Uniunii scriitorilor din R. S. România, s-a aflat în țara noastră președintele Uniunii scriitorilor din R. P. Ungară, **Dobozy Imre**, împreună cu soția.

Oaspetele a fost primit de **George Macovescu**, președintele Uniunii scriitorilor. La discuții au luat parte **Laurențiu Fulga**, vicepreședinte, **Domokos Geza**, secretar și **Radu Lupan**, șeful secției de relații internaționale a Uniunii. A fost de față **Kalmar György**, însărcinatul cu afaceri ad-interim al R. P. Ungare la București.

Oaspetele a vizitat apoi redacția revistei „Secolul 20" și editurile „Univers" și „Kriterion". În continuare, a efectuat o călătorie la Tîrgu Mureș și la Cluj-Napoca, unde s-a întîlnit cu membri ai asociațiilor de scriitori din cele două orașe, precum și cu membri ai colectivelor redacționale de la revistele „Vatra", „Igaz Szó", respectiv „Tribuna", „Steaua", „Utunk" și „Korunk".

În încheierea vizitei, tovarășul **Dobozy Imre** a fost primit de tovarășul **Dumitru Popescu**, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Au fost abordate, cu acest prilej, aspecte ale dezvoltării creației literar-artistice din Ungaria și România, ale colaborării între cele două uniuni în cadrul bunelor raporturi de prietenie, colaborare și solidaritate dintre popoarele român și maghiar.

La primire, care s-a desfășurat într-o atmosferă caldă, tovărășească, au luat parte tovarășii **Ilie Rădulescu**, secretar al C.C. al P.C.R., și **George Macovescu**, președintele Uniunii scriitorilor din R. S. România.

A fost de față **Kalmar György**, însărcinat cu afaceri ad-interim al R. P. Ungare la București.

Uneltele poetului

Înaintea definitivei sale plecări, cu cîteva săptămîni în urmă, l-am zărit pe poetul Grigore Sălceanu în balconul său aninat deasupra lumii ; știți, geana de beton din fața odăii poeților, de unde își iau ei zborul asemeni huluboilor, foșnind nevăzuți. Sorbea cu întreaga-i ființă din soarele care se rostogolea deasupra mării ca un delfin cuprins de vîlvătăi. Poetul se sorea, poetul continua să îmbătrînească frumos ca nimeni altul, un proces căruia îi eram martor din adolescența mea și despre care, cu timpul, ajunsesem să cred că n-o să se sfîrșească niciodată. Sînt oameni — unii morți de mult — care, fiindcă au norocul de a semăna zeilor buni și săraci la chip, la cuget, în scînteia geniului, ți se par nemuritori. Cu obrazul de o rară distincție, cu statura înaltă, olimpiană, cu gesturi elegante și discrete, pretutindeni alături de Doamna iubirii sale, rob statornic al întîmplului lichid, contemplat în fiecare ceas al vieții și căruia i-a jertfit de bună voie un destin mai fericit poate, o catedră universitară, o mai largă notorietate, dar care l-a răsplătit cu strălumina inspirației romantice, Grigore Sălceanu era unul dintre acești oameni fericiți.

Am avut cîțiva ani privilegiul de a-i fi discipol și n-am să uit nicicînd orele lui de aleasă ținută intelectuală și de simțire poetică, despovărate de tîcuri și de habitudini mărunt didacticiste, în care, ca nimeni altul, ne-a făcut să iubim în vremea aceea nu tocmai prielnică poeziei, pe Mihai Eminescu, pe Lamartine, pe Victor Hugo. Orele în care ne citea traducerile lui din poezia română în franceză și din cea franceză în românește erau pentru noi adevărate sărbători așteptate cu nerăbdare și recompensate cu dragostea și entuziasmul nostru juvenil. Probabil că zecile de generații de elevi ai Liceului Mircea cel Bătrîn din Constanța au fost pînă azi publicul său cel mai bun, cititorii săi comprehensibili, și tot ei umpleau pînă la refuz sala teatrului la premierele pieselor sale în versuri. Profesorul și poetul Grigore Sălceanu a avut în anii aceia o influență hotărîtoare în alegerea propriului meu drum în viață și regret că rostesc aceste cuvinte atît de tîrziu, pentru el prea tîrziu.

Simțind mereu vii dragostea și prețuirea miilor de elevi, ca dascăl Grigore Sălceanu pleacă împăcat, dar ca artist cîteva din visurile sale rămîn neîmplinite. Ar fi vrut să îmbrace straiele lui Decebal și să scandeze versurile acestui rol din piesa „Trophaeum Traiani", dar gîndul i-a venit cînd puterile nu-l mai ajutau. Aștepta apariția primului și ultimului său roman, care urma să-i încununeze opera, dar o editură a întîrziat... Nu numai pentru Grigore Sălceanu, dar pentru orice artist, moartea sosește de neașteptate, sosește prea devreme. Oricum, rămîne în răspunderea urmașilor spirituali să scoată la lumină opera inedită a poetului, să judece valoarea moștenirii sale integrale și să-i așeze numele în locul ce i se cuvine în Panteonul literaturii române.

În odăița sa, minuscula masă de lucru mai poartă încă ultimul poem al lui Grigore Sălceanu, ca un simbol al muncii neîntrerupte, muncă dedicată iubitei țări și țărmului iubit. Ce spațiu îngust de viață biologică îi trebuie unui poet, ce unelte puține și ce ieftine unelte și cît de generoasă poate fi moștenirea sa !

Eugen Lumezianu

CARNET AFRICAN

Reconstrucția culturală (I)

Cu aproape șase decenii în urmă cunoscutul cercetător al culturii și civilizației negro-africane Leo Frobenius scria că în ochii contemporanilor săi, oameni care se îndreptau spre mijlocul secolului XX, Africa apărea ca „un uriaș greoi și lipsit de rafinament. Un continent vast și amorf". Zona de la sud de Sahara era considerată un pămînt locuit de o „rasă de sclavi, un popor care în stadiul său de înapoiere nu a produs decît... fetișism și nimic altceva".

Cum apare Africa de azi în ochii noștri, oameni care ne apropiem de sfîrșitul veacului XX, nu mai este necesar de explicat. „Uriașul" de care vorbea Frobenius a găsit în el suficientă putere pentru a rupe lanțul cu care forțe malefice îl legaseră de borna trecutului, a scuturat, cu „lipsă de rafinament" într-adevăr, jugul dominației străine dobîndindu-și independența și libertatea de acțiune. Iar independența politică — „prima parte a procesului de decolonizare", cum afirma președintele Republicii Zambia, Kenneth Kaunda — a oferit popoarelor negro-africane posibilitatea de a construi, de a-și pune în evidență tezaurul de talent și fantezie, de a da formă și sens capacităților lor creatoare. O vocație constructivă, mult timp împiedicată să se manifeste, se concretizează cotidian, în înfăptuiri care prin dimensiunile lor amintesc și concurează fantezia naturii tropicale. Și ceea ce m-a surprins, ceea ce m-a impresionat în acest efort, în această angajare umană și materială, fără precedent pe meleagurile Africii, este atenția deosebită acordată „reconstrucției culturale", afirmării unei spiritualități proprii, în esență, unei culturi naționale.

Din cele văzute pe continent, din discuțiile avute cu numeroase personalități ale vieții politice și cultural-artistice africane, procesul reconstrucției culturale vizează transformări de esență la nivel social cît și individual, urmărește, pe de o parte, cristalizarea unei identități culturale naționale iar, pe de altă parte, afirmarea personalității africanului. Așa cum îmi explica, la Dakar, istoricul și scriitorul Djibril Tamsir Niane și, la Accra, poetul ghanez Albert Kaypermensah, aspectele de mai sus concentrează întreaga problematică culturală a continentului. Aceasta pentru faptul că profilul spiritual al popoarelor negro-africane și personalitatea individului au avut cel mai mult de suferit, au fost puternic deformate de dominația străină. Administrația colonială a negat negro-africanului capacitățile și însușirile inerente unei ființe umane, l-a desconsiderat și „depersonalizat" admițîndu-i numai „calitatea nativă" de slugă, în toate ipostazele pe care le prezintă aceasta. Aceeași administrație și, în general, politica și ideologia colonialistă au considerat popoarele negro-africane ca „primitive", „inapoiate", fără istorie și fără cultură, incapabile de a crea valori materiale și spirituale. Civilizațiile și culturile pe care diverse descoperiri arheologice le dădeau la iveală erau puse pe seama unor influențe europene sau arabe. După cum scrie istoricul francez Jean Suret Canale, în amplă analiză dedicată Africii negre, pentru stăpînii colonialiști creația spirituală a popoarelor africane nu era decît „bîlbîială", „puerilitate", „barbarie"... „Acțiunea colonială în materie de cultură, adaugă autorul citat, a fost esențialmente negativă : negarea și, dacă este posibil, distrugerea valorilor și instituțiilor culturale moștenite din epoca precolonială a constituit esențialul acestei opere" (Afrique noire, vol. II, pag. 460). *„Misiunea civilizatoare" pe care puterile colonialiste europene au înfăptuit-o în Africa și despre care vorbesc atît de mult avocații colonialismului s-a soldat nu cu emanciparea culturală a popoarelor continentului ci, dimpotrivă, cu un analfabetism de proporții, cu distrugerea patrimoniului cultural african, cu lipsa oricărei creații culte și a oricăror structuri culturale, cu depersonalizarea negro-africanului. Un raport UNESCO arăta că la data independenței, în majoritatea țărilor continentului, circa 80—90 la sută din populație era analfabetă. Cît privește patrimoniul cultural, semnificativ este faptul, scrie Roger Garaudy, că astăzi, pentru a studia arta africană și istoria acesteia trebuie să mergi, să zicem, nu la Bamako sau Accra, ci la Londra, Paris sau Bruxelles, să vizitezi muzeele din diverse capitale occidentale. Colonizatorii europeni, în cazul în care nu au distrus, au adus în metropole tot ceea ce a fost mai valoros în materie de artă, tot sau aproape tot, ce a rămas și s-a descoperit din vechile culturi și civilizații care au înflorit odinioară pe meleagurile continentului. După aproape cinci secole de contact civilizator european, Africa nu posedă o rețea de muzee, de biblioteci, de săli pentru spectacole, de diverse alte așezăminte culturale-științifice. Instituțiile culturale pe care le-am vizitat pe continent, muzeele în care am admirat arta meșterilor africani, sălile în care m-au entuziasmat cîntecele și dansurile populare negro-africane au fost construite în ultimele decenii, în special după dobîndirea independenței !*

Constantin Carbarău

Spiritul critic și „bursa" valorilor

Urmare din pag. 1

treprind același act ghidîndu-se după cele ce se spun într-o cronică literară. Între cei doi poli se interpun, însă, următoarele categorii : a. — „Mi-a spus cineva că este o carte bună" (25 la sută), b. — „Caut să citesc tot ce scrie acest autor" (23 la sută), c. — „Mi-a căzut în mînă din întîmplare (17 la sută) și d. — „Ecranizarea ei" (7,6 la sută). Evident, cu excepția celor de la punctul c., „subiecții" aparținînd categoriilor a., b. și d. complică nebănuit de mult lucrurile. Este, astfel, imposibil a susține că una sau alta dintre determinările în cauză se manifestă în stare pură ; drept urmare, este cu totul dificil și a spune cît datorează fiecare grup, privit din perspectivă originară, celor două moduri fundamentale în virtutea cărora se produce apropierea de o carte, cel ingenuu-simpatetic și cel lucid-analitic, critic-disociativ. Și mai e ceva : rămîne de văzut dacă nu există destui cititori — noi credem că există —, dornici să-și confrunte impresiile și opiniile cu acelea formulate de critică de-abia atunci cînd actul lecturii a luat sfîrșit. Întrebarea de mai înainte, firește, poate fi inversată, în sensul de a ne întreba dacă spiritul critic profesionalizat nu este cumva (sau ar trebui să fie !) animat de impulsul reconsiderării de sine, luînd seama și la simptomele degajate de ceea ce numim succes ori insucces de public.

„Bursa valorilor" în cîmpul producției literare inedite nu este, asadar, în exclusivitate, nici apanajul succesului de critică, nici al celei de public. Nu e mai puțin adevărat, însă, că șansa dobîndirii acestui mult rîvnit atribut este nemîsurat legată de tensiunea și durata disputei în jurul aceluiași obiect, opera literară, în care se angajează cele două instanțe valorizatoare. Riscul cel mare este ca una din aceste două instanțe, dintr-un anumit moment, să-și diminueze sau chiar să-și piardă interesul pentru o asemenea dispută care, la urma urmei, dă conținut real însuși duratei în timp a creației literare. Iată de ce spiritului critic profesionalizat îi incumbă sarcina de a se întoarce către sine apelînd la gestul revenirii asupra scrierilor ce-l solicitaseră încă de la apariția lor. Caracterul retrospectiv implicit al acestei forme de exercițiu critic, coroborat cu sesizarea gradului de rezistență la lectura „post festum" a scrierii aflate în „litigiu", vine să indice cu suficientă forță de convingere ce se întîmplă între timp pe traiectoria sinuoasă a „bursei" valorilor literare. Pe scurt spus, asemenea considerații constituie fără îndoială, temeiul unei inițiative critice ca aceea găzduită în pagina a treia a revistei noastre, consacrată fenomenului epic actual de dată mai mult sau mai puțin recentă.

Un dialog cu Lluis Bosch

Urmare din pag. a 8-a

bătoare, biblioteci, arhive, magazii, etc.), este conceput pentru a fi un „obiectiv viu" și în schimbare în ceea ce privește funcționarea sa.

— Și poezia ? De unde pînă unde traducerea poeziei „La steaua" a lui Eminescu ?

— Contactele mele românești m-au făcut foarte curios în legătură cu tot ce ține de creația românească. Despre Eminescu auzisem vorbindu-se mult, dar nu cunoșteam poezia lui. Pînă cînd am putut cumpăra traducerea poemelor sale făcută de Rafael Alberti. Mărturisesc că m-a deziluzionat. În spaniolă era departe de acea transcendență de care auzisem. Am încercat în repetate rînduri „să mă introduc" în această versiune, dar mereu era ceva care nu funcționa. Într-o zi am primit un număr din revista „Luceafărul" cu diverse poeme ale lui Eminescu în spaniolă. „La steaua" m-a impresionat în mod special. Urmînd această versiune am tradus-o în catalană. M-am gîndit că o voi înțelege mai bine. Și așa este, mie îmi „sună" mai bine în catalană...

Lupul cel alb

Urmare din pag. 1

le-a venit să creadă, așa că s-au ținut departe. Însă azi așa, mîine tot așa, pînă la urmă s-au apropiat ca să-l asculte.

— Dragii mei iepurași, li se adresă acesta, vă cer iertare pentru toate relele pe care vi le-am făcut pînă azi. Recunosc că am greșit cînd pe mulți dintre voi i-am mîncat. Iată însă, vin acum la voi ca fratele vostru mai mare — vedeți doar cît semănăm — cu același gînd de a vă iubi și de a vă apăra. Fraților ! Primiți-mă, vă rog, cu brațele cît mai deschise !

Și l-au primit. Ba chiar, după scurt timp, convinși că regretele lupului n-au fost vorbe în vînt, l-au ales judecător. Era doar la fel de alb, însă mai mare și mai bătrîn, deci și mai înțelept. Și mai ales cunoștea bine toate viclenile dușmanilor iepurașilor. Iar aceștia, de la o vreme, erau tot mai neliniștiți de unele dispariții misterioase ale unora dintre ei. De aceea, într-o zi, s-au adunat în poiană și s-au plîns judecătorului lor. Ascultîndu-i, liniștit și binevoitor, lupul cel bătrîn molfăia gînditor între gingii un morcov și urechiușa unui iepuraș abia dispărut.

m a p a m o n d

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (III)

DAR LOVITURA PUTEA VENI NU NUMAI DIN AER

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Permanenta lui obsesie avea o triplă ipostază: Ea cînd lua forma unui aerian masiv asupra rafinăriilor ploieștene, cînd forma unei posibile insurecții românești împotriva regimului antonescian, cînd a unei răsturnări a raportului de forțe pe fronturile de răsărit. În cele mai sumbre calcule ale „protectorului" această triplă obsesie devenea una singură și, după cum viitorul a confirmat-o, ea s-a adeverit sub toate ipostazele ei.

Cartierul lui general de la Otopeni, cu sucursale la Pipera și în pădurea Scroviștei, dispunea de imense hărți operaționale pe care, o mie două sute de tinere femei înrolate în Luftwaffe urmăreau duelul strategiilor militare din Nordul Africii pînă în Baltica și de sub Tamisa pînă la Volga. Pe ele erau însemnate toate bazele aliate de pe care s-ar fi putut lansa un eventual atac aerian asupra Ploieștiului. Între acestea era menționată armada zburătoare cantonată la Benghazi și care îi inspira „protectorului" cele mai profunde temeri. Pentru riposta necesară el îl ceruse de la Berlin pe colonelul aviator Bernhardt Woldenga, căruia i-a încredințat comanda unităților de vînătoare de la Mizil, Băneasa, Ziliștea și Pipera, și pe Willy Nowivki pe care l-a pus mai mare peste antiaeriana concentrată în jurul rafinăriilor, dar, mai ales, pe maidanele din sud-vestul orașului, adică la marginea mahalalelor Sfîntu Dumitru, Izvoare și Moți de unde, după calculul tuturor probabilităților, aveau să vină, într-o bună zi, americanii.

Deocamdată, strategii de la Berlin și, îndeosebi, dolofanul Reichsmarschall des Grossdeutschen Reiches, Hermann Goering, care își vedeau imobilizată o bună parte din elita unităților de vînătoare și a artileriștilor trimiși la „odihnă", la Ploiești, îl considerau pe Gerstemberg insațiabil, dar nu puteau să-i amputeze porția la masa puterii deoarece acesta obținuse totul de la Hitler, personal, și Führerul ținea la Ploiești mai mult decît la Braunau am Inn, orășelul lui natal din Austria. Și avea și de ce să-l iubească. Fără benzina lui, o bună parte din mecanizatele și din aviația Reichului ar fi încremenit. Omul lui de la Ploiești trebuia să aibă grijă de pupila dintre Prahova și Teleajen ca de ochii din cap. Fără excese dar și fără a permite vreo imixtiune locală în treburile lui militare. De producția și de randamentul instalațiilor de rafinare alții trebuiau să se ocupe. Alții erau chemați să juguleze orice tentativă de sabotaj, să pedepsească exemplar încălcarea „ordinei", să asigure pomparea continuă a produselor petroliere în sacul fără fund al mașinii de război. El, Gerstemberg, doar peste capacitatea de ripostă nimicitoare la orice atac asupra Ploieștiului trebuia să fie temut ca un zeu și ascultat fără crîcnire. Pentru aceasta, își implantase în toate punctele strategice ale orașului, în rafinării, pe clădirile civile cele mai înalte, în turlele bisericilor, pe acoperișul gărilor, temutele lui baterii de tunuri și cuiburi de mitralieră. „Optzeci și opturile" le virise în careuri de pămînt cu valuri de protecție peste care putea întinde rețelele de camuflaj cu vegetație artificială. Coborîte la sol și dezumflate, baloanele captive arătau ca pielea jupuită a unor animale antediluviene, dar o dată umplute cu hidrogen și înălțate deveneau balene mătăhăloase puse să-și rotească umbra cu coada trifurcată peste mahalalele turtite la pămînt. Ceața artificială aștepta condensată în butoaiele ca niște godaci de fier priponiți pe la răspîntii, adeseori bălăcindu-se în scursori de acizi care pîrjoleau orice vegetație. Și, pentru că lovitura putea veni nu numai din aer, ci și de la sol dintr-o mereu suspectată revoltă a ploieștenilor, „protectorul" întesase încîntele rafinăriilor cu cilindrii de beton viriți în pămînt ca niște cavouri circulare prin ambrazurile cărora pindeau zi și noapte gurile de mitralieră și ochii ciracilor săi înarmați pînă-n dinți.

★

În timpul acesta, în deșertul libian de lîngă Benghazi i se pregătea Ploieștiului execuția. Sentința fusese pronunțată cu ușile închise și „plutonul de execuție" — o sută șaptezeci de Liberatoare B-24 și aproape două mii de oameni se pregăteau pentru misiune. Cînd i-am văzut, atunci, în ziua fatidică, striviți la pămînt, arși, risipiți prin țărîna răscolită de prăbușirea avioanelor lor, sau pe cei prinși în viață și duși sub escortă în calvarul prizonieratului, mi se părea că bărbații aceia tineri, viguroși, bronzați, în uniformele lor de zburători cabrate pe trupurile sportive, poposiseră dintr-o lume de mit, corespund unei imagini pe care ne-o făcuserăm despre cei din America unde toți oamenii trebuiau să fie frumoși, bine hrăniți, îmbrăcați impecabil, demni și curajoși. Din parașutele lor de mătase albă ne-am croit cămăși ca de gineri, prin epavele avioanelor lor găseam zahăr cubic cu bucățelele ambalate separat, gumă de mestecat și socolată — bunătăți căzute parcă de pe o altă planetă în care trebuia să curgă numai lapte și miere.

Cum arăta în realitate locul de unde porniseră, aveam să aflu dintr-o carte scrisă prin 1962 de doi publiciști americani, James Dugan și Carroll Stewart, „Tidal Wave", consacrată în întregime pregătirii și executării marelui raid aviatic asupra Ploieștiului de la I august 1943: „În deșertul libian mișunînd de scorpioni, în pulberea sufocată în valuri cît statul unui om, americanii se aflau într-un cantonament pe cît de vast, pe atît de neplăcut, întins de-alungul a șaizeci de kilometri de plajă, dincolo de ruinele acelui oraș de epocă de bronz care se numea Benghazi. Corturile lor sfîșiate, cu sforile roase, erau peticite cu bucăți de aluminiu scoase din epavele avioanelor inamice. În apropierea corturilor se răscoceau la soare „crinii deșertului" — cum li se spunea closetelor conice meșterite din bidoane goale de benzină. Cîmpurile de mine germane, obuzele neexplodate, erau marcate cu fîșii de bandaj care fluturau în vînt, ferindu-i pe „vînătorii de amintiri" de capcanele morții. Dimineața, locatarii acestui bivuac împuțit ieșeau din corturi împleticindu-se și, ștergîndu-și de nisip ochii încă adormiți, se duceau să-și primească micul dejun format din șuncă presată și varză deshidratată fiartă în apă alcalină. Fiecare avea dreptul numai la o jumătate de litru de apă pe zi. Erau slabi și murdari; unii își lăsaseră barba să le crească iar altora pletele le ajungeau pînă la umeri. Purtau uniforme zdrențuite, cu excepția citorva, mai descurcăreți, care puseseră mîna pe ceva echipament englezesc sau german. Încălțămintea ruptă le era cîrpită cu sîrmă. Văzîndu-i, puteai crede că erau ultima unitate a unei armate învinse și demoralizate în urma unei retrageri fără speranță. În realitate, ei făceau parte din fruntea elitei celei mai puternice forțe aeriene cunoscută pînă atunci de istorie..."

Și totuși, la întîlnirea de la I august veniseră frumoși, curați, proaspăt rași, îmbrăcați corect, cu însemnele armatei cărora îi aparțineau înscrise cu fir pe buzunarul de la piept și pe mînecă. Așa era și tînărul pilot, căzut în livada cu nuci, rămas pentru mine primul american pe care l-am întîlnit.

Dar, deocamdată, ziua aceea era încă departe.

După cum aveam să aflu de la James Dugan și Carrol Stewart, bombardarea Ploieștiului printr-un atac-surpriză lansat din Benghazi, a fost hotărîtă la Conferința secretă de la Casablanca în care s-au întîlnit Franklin Delano Roosevelt și Winston Churchill. Cum și cînd avea să fie înfăptuit acest lucru, le revenea specialiștilor celei de a 9-a forțe aeriene de bombardament masată în nordul Africii.

De distrugerea Ploieștiului se lega speranța scurtării războiului cu cel puțin șase luni, prin

Acuarelă de Constantin Găvenea

slăbirea presiunii armatelor fasciste și frînturile de răsărit, prin stoparea înaintării motorizatelor germane spre Baku, prin reducerea posibilităților de contraofensivă asupra Siciliei — unde se preconiza prima debarcare americană — prin tăierea arterelor de energie care alimentau armata lui Rommel din nordul Africii.

Pregătirea misiunii i-a fost încredințată generalului Henry Arnold care i-a trasat colonelului Jacob Smart sarcina întocmirii planului de bombardament. Acesta din urmă l-a cooptat pe locotenent-colonelul Lesley Forster din Intelligence Service-ul lui Royal Air Force, care, timp de opt ani fusese directorul rafinăriei „Astra Română" din Ploiești. Era deci tocmai omul potrivit la misiunea potrivită. Împreună cu el, Smart a depistat alți doi foști „ploieșteni", pe colonelul Lewis, unul dintre specialiștii americani care lucraseră înainte de război la rafinăria „Româno-Americană", și pe D.C. Smyte, fost director al aceleiași rafinării tocmai în perioada marilor greve ale petroliștilor din 1933. Toți trei cunoșteau Ploieștiul ca pe propriile lor buzunare și, ca atare, aveau de jucat rolul unor pioni de vîrf în stabilirea amănuntelor operațiunii. Împreună cu ei, Smart a avansat un plan de atac pe cît de plin de cutezanță, pe atît de lipsit de precedent: bombardarea celor mai mari rafinării ale Ploieștiului dintr-un zbor masiv, razant, la altitudinea zero. Aceasta însemna trimiterea a cinci escadrile cu un total de aproximativ 170 de avioane, pe o rută de cel puțin 3 700 km tur-retur, în așa fel încît bombardierele să apară deasupra Ploieștiului la înălțimea clădirilor și dintr-o direcție la care antiaeriana lui Gerstemberg să se aștepte cît mai puțin.

din lirica bulgară

LIUBOMIR LEVCEV

Autoportret

Tîrziu Montmartre
bezna mea bolnavă.
Ceva acuma doare.
Și-i ploaie.
Și iar, și iar
în cafenea vin pictori –
eu însumi pășesc încet peste însemnul vesel
pe față cu un zîmbet fals.
Acuma
de unul singur o să-mi fac portretul,
mi-l voi plăti eu însumi cu vreo două
halbe de bere, hai,
ei, hai...

Începe!
...Gura prăbușită.
O frunte numai bună
să-nfrunte revolverul... Ochii mei
nici eu nu-i înțeleg.
Dar am să fug pe-ascuns
de mine însumi
prin grilele acestor gene
negre.
De-această colivie
fără aer,
de-această colivie
solitară
am să mă lepăd. Autoportretul
să vă rămînă vouă!
El
precum vedeți
e suprarealist.
Hrăniți-l voi.
Vorbiți-i voi.
Ucideți-l.
Sau dacă vreți iubiți-l.

Ci eu
mă voi ascunde fără urmă
prin inimile celor ce zidesc
cumplite trepte,
praguri,
și cînd noaptea
coboară din înalt,
țes, în adîncuri
nevăzuți de nimeni,
filfiitoare, neștiute steaguri.

Paris

Capriciu nr. 1

Dacă-ntr-o zi voi face carieră
(și unii spun că e inevitabil,)
dacă-ntr-atîta mă voi ridica
încît de peste tot să fiu sunat,
atunci
îmi voi lua drept secretară moartea.
Voi mă veți căuta, ea o să spună
că nu-s acolo.
– Totuși...
doar puțin.
Nu! va răspunde ea.

Și-n tot acest răstimp, la nesfîrșit
eu voi privi de la fereastră
frunza
cum se desprinde,
cum se înverzește,
cum depărtate turle de biserici
se-aseamănă cu niște cești întoarse
pentru ghicit,
cum fețele se uită
prin uși de sticlă, și cum voi
credeți că nu mai sînt deloc pe lume.

În românește de
Alexandru Ivănescu

VASILCA HÎNCOVA

În curtea noastră curge apă

Țîșnește-ntîia oară, din conductă,
în curtea noastră, apa ca-n izvoare,
uit bucuria și privesc în taină,
uimită mama ce va spune oare?

Stă dreaptă ca un pom lîngă fîntînă
cu stropi de apă rece pe vestminte,
frîngîndu-și mîinile ar vrea să uite,
trecutul negru năzărit în minte!

Se-ncovoiase ca și cobilița,
scoțînd din puț găleată cu găleată
s-adape vite, flori, să spele pruncii,
cămașa socrului ursuz, sărată.

Durerile din anii de restriște,
spălîndu-se le șterge de pe față
și soarbe mama apă dăruită
de alții-ntîia oară în viață!

În românește de
Atanasie Nasta

PETAR KARAANGOV

Prag

(fragment)

Cad primele ploi.
Copacii își scuturară vestmîntul
măturînd aleile cerului.

Sting țigara,
mă uit fără rost la ceas.
Nu mă grăbesc, n-am nici o țintă.
Pot cîntări în liniște aceste versuri:
„Ploua în ziua aceea neobosit peste Brest,
ploua deasupra Arsenalului, deasupra mării.
O, Barbara,
ce absurd e războiul...
Ploua cum mai plouase de atîtea ori
și totuși altfel, trist, distrugător".

Mă ridic, îmi potrivesc pălăria,
îmi înalț gulerul la haină și plec
dîncolo de sîrma ghimpată a orașului.
Încep să alerg.
mă împiedic și iarăși alerg.
Apoi mă culc pe spate
și pămîntul pulsează. Îi simt respirația egală.
Deschid ochii:
Deasupra mea același cer bătrîn
străbătut odată de Ikar.

Culme împresurată de nori îngîndurați,
apă dulce în care
plutesc flori sălbatice și multe galaxii
cu pierdutele lor denumiri efemere
și tot atîtea cuvinte în mine uitate.

În românește de
Mihail Magiari

ANDREI GHERMANOV

* * *

Cei care ne-or urma prin vreme,
Vor fi mai altfel decît noi –
...De foame nu se vor mai teme,
Nu se vor teme de război...
Însă, aflînd de vremi trecute
Din cărți cu timpu-ntre coperte,
Prea zgomotoasele dispute
Nu vor putea să ni le ierte.
Absurd de tot o să le pară
Un cînt cu zăngănit de arme,
O zarvă tulbure, bolnavă,
Ecourile-atitor larme.

...Dar, despărțindu-se rîzînd
De tot ce-a fost, e un temei
Să poarte, neuitat, un gînd:
Că ne jertfirăm pentru ei.
De-avem și pricini de rușine,
De nu lipsiră nici erori,
Noi rezistarăm pe ruine
Să fie ei învingători.
Adevărata fericire
Nu ni-i izbinda că trăim,
Ci numai stropul de iubire
Față de cei ce-n urmă-i știm.

În românește de
Corneliu Șerban și Teodor Sava

Un dialog cu Lluis Bosch DESPRE EMINESCU ȘI DESPRE ARTELE PLASTICE

Acum cîteva luni cineva mi-a dat să citesc o versiune a poeziei „La steaua" de Eminescu în catalană. Nu numai pentru mine ci pentru mulți trebuie să fi fost prima versiune în precisa, nervoasa catalană, a unui poem al luceafărului românesc. Semna Lluis Bosch i Cruañas iar eu deja știam că este vorba de Directorul adjunct al Fundației Joan Miró, din Barcelona. În plus odată o întîmplare pe care acum o pot numi norocoasă, m-a făcut să vorbesc cu el la telefon, să schimbăm saluturi... Acum este aici, în București și împreună cu traducătoarea Tudora Șandru-Olteanu și scriitorul Teodor Balș mergem în întîmpinarea unei neprevăzute dar nerăbdătoare ploi la Băneasa. Și a unui splendid păun care este aproape real la cîțiva pași de masa noastră.

Lluis ne spune că este puțin obosit dar mulțumit. În puține zile, nu mai mult de o săptămînă, a reușit să stabilească și să reînființeze unele contacte cu scopul de a realiza ceea ce pentru el constituie deja o pasiune: schimbul cultural între România și Spania, în special în domenii care îi sînt apropiate: plastica. Pentru că Lluis Bosch este un pictor de mult apreciat în mereu viile și excepționalele rînduri ale artei picturale catalane.

Iată aici rezultatul conversației noastre:

— Am înțeles că te afli pentru a doua oară în România. Ce te-a determinat să faci această vizită?

— Aș zice că nevoia de a definitiva și perfecționa unele idei mai vechi de schimb între Uniunea Artiștilor Plastici din România și organismele asemănătoare spaniole, canalizate acestea din urmă de Fundația Juan Miró. Încă din 1978 s-a semnat un conveniu care prevede o serie de acțiuni pentru anii 1981 și 1982. Acum am vorbit de o eventuală expoziție în București de sculpturi și gravuri ale lui Joan Miró, o mostră de tineri pictori catalani, de asemenea la București și în alte orașe din România. La rîndul său s-ar putea prezenta în Spania o mostră reprezentativă de pictură și sculptură românească actuală.

— Cred că cititorii români ți-ar mulțumi pentru cîteva informații despre Fundația Joan Miró.

— Ideea Fundației s-a născut odată cu donația unei mari cantități de opere (picturi, ceramică, sculpturi, litografii, cărți) pe care Joan Miró le-a oferit orașului său natal, Barcelona. S-a hotărît ca lucrările lui Joan Miró să facă parte dintr-un centru de studiu și expoziție de artă contemporană, un centru prevăzut cu spațiu care să stimuleze o întreagă serie de activități (conferințe, reuniuni, și spectacole); un loc unde lumea să poată merge pentru a examina lucrările expuse și să studieze varietatea tehnicilor utilizate. Centrul pentru studiul artei contemporane, de exemplu, cuprinde o sală de expoziții, o curte — care ar putea servi de cadru pentru diferite activități —, un mic bar și o sală de ședințe cu 200 de locuri echipată pentru proiecții și orice fel de adunări. În general, spus în cîteva cuvinte, complexul Fundației (cu sălile sale de expoziție permanente sau schim-

Omar Lara

August 20, 1980

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **SEMNIFICAȚIA** zilei de 23 August a continuat să fie amplu evocată în comentariile presei din întreaga lume. Succesele de prestigiu înregistrate de poporul român în opera de făurire a noii sale vieți, socialiste au fost evidențiate în numeroase articole care au subliniat totodată personalitatea proeminentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, rolul său fundamental în elaborarea și înfăptuirea politicii interne și internaționale a țării noastre. Printre publicațiile care au acordat spații largi realităților românești în această perioadă se numără ziarele din Grecia „Rizospastis", „Kathimerini" și „Makedonia", cotidienele „Bangladesh Observer", „Fraternité Matin" din Coasta de Fildeș, „Ceylon Daily News", „Ad Destour", care apare la Aman, „Le Soleil" din Senegal, „Daily Express" din Filipine, principalul ziar mauritan „Chaab", precum și „Le Renouveau" din Burundi, „The New Liberia", „Correiro Brasiliense", „Al Bayane" (Maroc), „Al Sahafa" și „Al Ayan" (Sudan), „El Comercio" (Peru) „Clarin" (Argentina).

● **SALUT ROMÂNIEI** — a fost intitulat programul pe care postul de radio WCMS din statul american Maryland l-a consacrat țării noastre și care a cuprins recitări din poezia lui Mihai Eminescu, piese reprezentative din folclorul muzical românesc, precum și lucrări celebre din muzica noastră clasică. ● Bogăția și originalitatea creației populare românești au fost evocate într-o amplă emisiune programată de postul de radio WETA din Arlington, statul american Virginia. Cu acest prilej au fost transmise înregistrări de muzică populară românească executată de virtuoși ai genului.

● **JURIUL FESTIVALULUI** internațional al filmului de la Veneția reunește cîteva mari personalități ale cinematografului mondial: printre acestea se numără cineaștii Margaret von Trotta (R.F.G.), Gilles Pontecorvo (Italia), Yussef Chahine (Egipt), M. Khuziev (U.R.S.S.), criticii Georges Stevens jr și Andrew Harris (S.U.A.) și scenaristul Suso Cecchi d'Amico (Italia).

● **EDITURA** pentru literatură din Beijing a publicat o culegere de „Eseuri alese" aparținînd celebrului istoric Wu Han. Savantul, care a luat parte activă la mișcarea democratică condusă de Partidul Comunist Chinez, a scris înainte de Eliberare numeroase eseuri militante în care condamna dominația reacționară a Gomindanului. După preluarea puterii de către popor, Wu Han s-a dedicat operei de edificare a noii societăți, fiind autor al mai multor scrieri istorice dar și a numeroase eseuri care vizau realitatea imediată. Volumul cuprinde 60 dintre cele mai reprezentative eseuri ale savantului chinez.

● **STAGIUNEA** 1980—1981 a scenei lirice din Avignon este marcată de spectacolele cu „Norma" de Bellini, în care va cînta Montserrat Caballé, „Othelo" de Verdi cu Jon Vickers, „Turandot" de Puccini, în care va apare din nou Montserrat Caballé alături de Mirella Freni și Luciano Pavarotti, „Ducesa de Gerolstein" de Offenbach, a cărei protagonistă va fi Regina Crespin etc.

● **FACSIMILUL** unui text aparținînd Fraților Grimm și rămas necunoscut a fost adus recent la lumină, în primul număr al noii serii de scrieri filologice publicate de Societatea „Frații Grimm" din Kessel. Cei doi cărturari protestează în 1838 împotriva suspendării lor din învățămîntul universitar, în urma unei hotărîri a Curții din Hanovra. Documentul este o mărturie a curajului civic și politic de care au dat dovadă cei doi mari lingviști și folcloriști în fața abuzurilor monarhiei din epoca restaurației.

● **PROVENIND** dintr-o colecție particulară, un tablou cărula nu i se cunoștea autorul (azi în pinacoteca din Harkov) a fost identificat ca variantă de autor a celebrei pînze „Sfîntul Ieronim" aparținînd lui Balthasar Denner. O analiză minuțioasă, efectuată cu ajutorul razelor ultraviolete și röentgen a arătat că tabloul păstrează sub mai multe straturi de vopsea, urmare a deselor restaurări, semnătura pictorului german de la sfîrșitul secolului 18. Studiind literatura de specialitate, muzeografii din Ucraina au descoperit într-un album reproducerea unei pînze de mici dimensiuni a lui Denner, înfățișînd aceeași imagine. Descoperirea a fost confirmată și de specialiștii din Leningrad.

● **MAURICE BEJART** este laureatul Marelui Premiu al S.A.C.D. (Societatea compozitorilor și autorilor dramatici din Franța), pe 1980. Alte premii ale aceleiași societăți au fost decernate lui Jean Vauthier, pentru teatru, Manuel Rosenthal (muzică), Nina Companez (televiziune), Denise Bonal (radio), Jacques Doillon (cinema). Au fost atribuite și premiile S.A.C.E.M. (Societatea autorilor, compozitorilor și editorilor de muzică), pe 1980. Printre beneficiarii distincțiilor: Marius Constant — Marele premiu pentru muzică simfonică, Jean-Claude Eloy, Claude Prey, Claude Lefevre (pentru muzică de cameră), Martial Solal (jazz), André Astier (muzică de varieteu) Pierre Perret, Georges Coulognes, Gilbert Laffaille, Philippe Chatel.

● **O REMARCABILĂ** colecție de piatră cioplită din evul mediu timpuriu, descoperită în Anglia în Catedrala de la Norwich, a fost expusă — după curățirea obiectelor — la „The Sainsbury Centre for Visual Arts". După o perioadă de timp, pietrele — printre care se află capitele sculptate din secolul XII și prețioase sculpturi în relief din secolul XVI, își vor găsi locul într-o expoziție permanentă din principala catedrală normandă din Norwich.

● **SCRIITORUL** suedez Jan Myrdal publică în editura Gallimard Hors serie, volumul LA ROUTE DE LA SOIE în traducerea lui Marc de Gouvenian și Lena Grumbach. Încă din copilărie Myrdal visa să meargă pe urmele lui Marco Polo, pe drumul bătut de secole de negustori și de mari călători. În această carte povestește o călătorie a sa în provincia Sinkiang. Fin observator, el descrie tot ce vede făcînd o paralelă între prezent și trecut, epopeea războaielor și rivalităților marilor imperii părînd o adevărată mitologie.

SPORT

Arta guralivă și arma secretă

Nu-mi place deloc acest septembrie șclivisit. Celebra frumusețe aurie a lui septembrie nu se acordă în mintea mea cu tînguirea ploii în geamuri. Mi s-a hîrșit de flecăreala burlanelor. Și n-am nici un chef să înfund încă de pe acum vatra cu bușteni. Mi-e drag, la vremea asta, s-aud numai de tămîioasă românească și de fotbal. Struguri urcă trepte de jad și-și sparg lacrima, fotbalul coboară spre lumea Norvegiei, unde-și va juca Ștefan Covaci gloria sau pieirea. Pînă la meciul cu Iugoslavia ne-nvirteam într-o casă legată la ochi și spărgeam semințe în veacul de argint al minciunilor folositoare federației. De atunci încoace, (antrenorii naționalei, adică toți oamenii ce și-au făcut o meserie din a ne necăji minia sau disprețui, umblă cu capul la subțioară, prefăcîndu-se că nu ne văd și că fără ei nu existăm. Le-am zis vorbe urîte și, iată, în clipele fericite nu merităm să-i privim în ochii plini de clocot și lumini necunoscute. Dar noi știm că finala Cupei balcanice nu taie genunchii jucătorilor, fiindcă importanța ei în plan european e una oarecare, însă un meci în preliminariile campionatului mondial — am văzut-o de-atîtea ori — le deschide venele, golindu-i de sînge. Speranțele mele stau ca jderii pe cracă și pîndesc prada, care trebuie să fie victoria — altfel vom aluneca și ne vom scufunda pînă la creștet în mîlul mediocrității. Mie mi se pare, pe deasupra tuturor dorințelor, că ulciorul cu care mergem să luăm apă vie din Nordul continentului e borțos din năpastă. Echipele care furnizează cei mai mulți jucători naționalei au suferit simbătă înfrîngeri — Craiova la Cluj-Napoca, Steaua în fața Sportului studențesc, formația aia incapabilă să aducă doi spectatori la stadion. Steaua, lipsită de Dumitru, lasă impresia că și-a mîncat caii, ieslea, căruța și drumurile, iar Craiova, îngenunchiată pe drept, demonstrează doar artă guralivă: cu noi, susține antrenorul Oblemenco, care șintem cei mai buni din țară, chiar și echipele proaste joacă foarte agresiv și foarte frumos. Nu vedem nici un rău în povestea asta, de altfel, total neadevărată. Eu cred că suferința craiovenilor se trage din îngîmfare, obosează și hăț slăbit. E nevoie de o mînă aspră. Și să nădăjduim că ea se va ivi. Pentru lepădarea năravurilor ce înviază mai ales toamna, cînd toate gîndurile duc în pragul cramelor. Iată, scriind, văd că afară se pîrguiește, ca un altar de teracotă, soarele. Se deschid punți de purpură de la inimă spre împărăția surîsului. Fiecare cuvînt s-ar cuveni să fie ca un smochin. Și totuși... Cei de la conducerea națională sînt mai năzdrăvani decît m-așteptam. Știți ce-au născocit? Cînd îi convoacă pe jucători la lot, primul test la care-i supun e acela de a-i invita să sufle în niște bășici împrumutate de la miliția de circulație. Cei ce le înverzesc sînt amendați, ceilalți sînt bătuți pe umăr ocrotitor. Unii vor să breveteze invenția ca sfînta sfintelor și taina tainelor în materie de calificare. Eu unul sînt de părere opusă, eu zic să ne zăvorîm gurile și să păstrăm numai pentru noi această teribilă armă secretă. Altfel, iar se lasă cu ploi lungi.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
37
(959)
Sîmbătă
13 septembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Patria – vatra unică a vieții și a creației noastre

Filele acestui început de toamnă promițătoare în roade și împliniri, în bucurii și speranțe au stat și stau sub semnul unei puternice efervescențe politice.

Sînt zilele în care porțile intrării în anotimp se deschid larg lăsînd să năvălească pretutindeni miresmele belșugului și freamătul muncii neobosite ; fapta prinde acum conturul definitiv al unei embleme și provoacă gîndul la un nou început, la temeliile viitoarelor izbînzi — temelii care trebuie așezate cu grijă și răspundere exemplare pe solul certitudinii. Sînt, de asemenea, zilele în care România a ieșit din nou în lume prin nu mai puțin de trei dialoguri la nivel înalt încheiate cu rezultate menite să întărească și mai mult prietenia și colaborarea dintre poporul român și popoarele din Camerun, Grecia și Zambia. Sînt în sfîrșit zilele în care un mare forum al democrației noastre — Congresul consiliilor populare — s-a întrunit pentru necesarul bilanț, deschizînd noi perspective luminoase dezvoltării patriei, bunăstării și fericirii întregii națiuni.

Coincidența ne face să ne gîndim, iată, că poate nici nu există un moment mai potrivit decît acesta — care să fie investit cu puterea simbolului fertilității împlinite — pentru ca marele sfat al gospodarilor țării să se adune și să traseze, în spiritul adevăratei democrații, liniile de amănunt (fapt care nu le face cu nimic mai puțin importante decît conturul general), tușele de lumină și culoare din care se va naște bucuria pe chipul de mîine al țării. Tocmai de aceea, cel de-al doilea Congres al consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare municipale, orășenești și comunale, eveniment cu largi și profunde implicații în amplul proces de perfecționare a vieții politice, economice și sociale din patria noastră, are șansa de a intra în istorie însoțit de semnul heraldic al plenitudinii, al muncii petrecute în rod și al aspirației devenite triumf.

Au trecut aproape cinci ani de cînd Congresul consiliilor populare a fost instituționalizat, din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, devenind cel mai larg for colectiv de conducere și dezbatere. O simplă privire retrospectivă în spațiul de muncă și împliniri al acestor ani ne edifică pe deplin asupra uriașului efort constructiv pe care întregul popor l-a depus zi de zi, fără o clipă de răgaz, pentru a transpune în practică mărețele obiective ale operei de edificare socialistă a patriei. Ce altceva poate fi un bilanț consemnat în momentul de față decît satisfacția de a ne gîndi la profundele transformări intervenite pe întreg cuprinsul țării ? Localitățile — marile orașe, celelalte așezări urbane, comunele și satele — au devenit, fără excepție, mai puternice din punct de vedere economic, mai bine înzestrate din punct de vedere edilitar-gospodăresc, mai frumoase și, tocmai de aceea, mai aproape de inima celor care le locuiesc și le înalță ; industria a cunoscut din plin impactul cu noul, cu revoluția tehnico-științifică ; agricultura s-a modernizat, devenind din ce în ce mai mult un sector de activitate cu un aport decisiv în cadrul economiei naționale ; tot mai multe sate au pornit cu hotărîre pe drumul urbanizării ; s-au înmulțit edificiile culturale și sociale, calitatea vieții înregistrînd un progres rapid ; s-au produs mari salturi calitative în conștiința oamenilor care cunosc mai multe și mai bine în profesia lor ca și în ceea ce privește orizontul general de cultură. Mobilizînd masele de oameni ai muncii, deputații — mulți dintre ei tineri, oameni ai faptei cutezătoare, ai acțiunii și dăruirii — au contribuit nemijlocit la întreținerea acestui climat de efervescență creatoare care a făcut posibile atîtea și atîtea izbînzi de excepție. Bilanțul de acum este, din acest punct de vedere, o dovadă grăitoare a faptului că acest nou organism democratic, care este Congresul consiliilor populare, și-a găsit pe deplin rostul în viața societății, constituindu-se într-un adevărat catalizator al procesului de dezvoltare multilaterală a României socialiste.

Acordînd profunde semnificații acestor dezbateri, strălucita cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la forum, a subliniat în contextul sarcinilor majore ce revin întregii națiuni, datoria scriitorilor, a oamenilor de cultură de a dura pentru popor, pe temeiul tradițiilor și al realităților noastre noi, opere adevărate de respirație patriotică, umanistă care să slujească direct formării omului nou. O literatură hrănită din sevele pămîntului românesc, purtînd înaltele atribute ale angajării și valorii, iată ce se cere scriitorilor țării de către secretarul general al partidului, de către însăși patria — vatra unică a vieții și a creației noastre.

Luceafărul

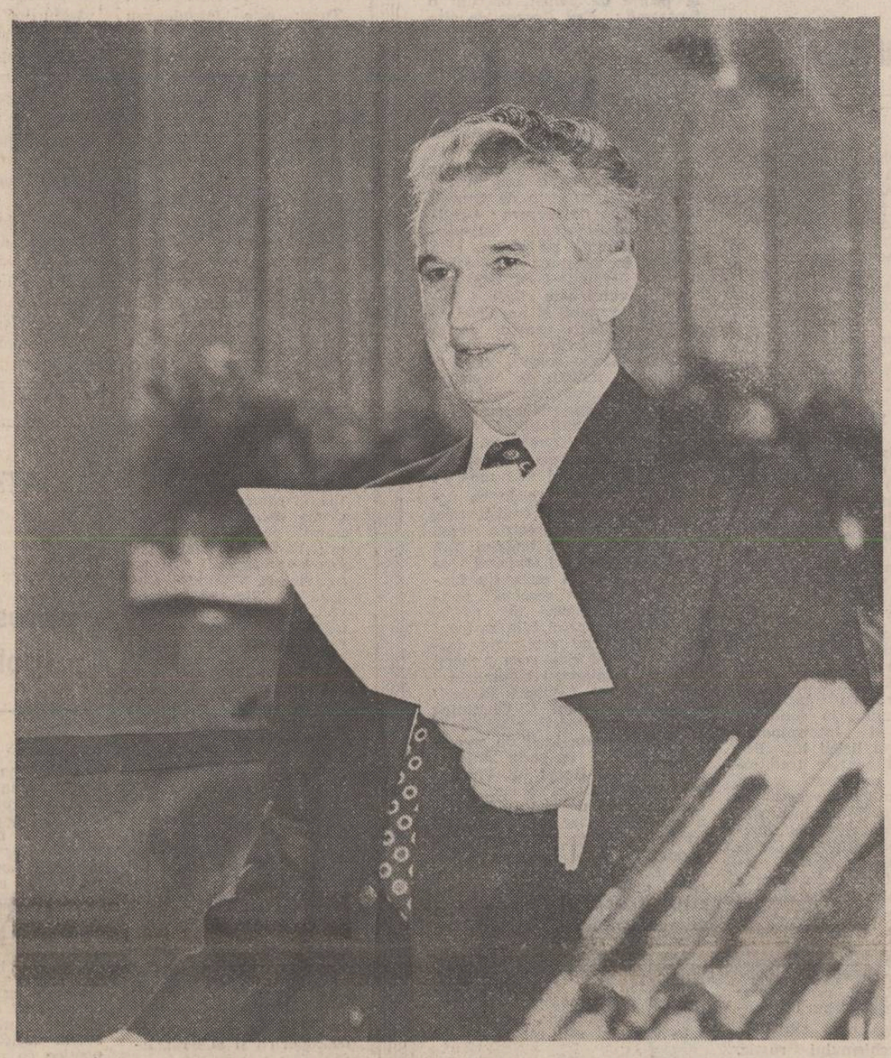

Conștiința noului

Copilăria, la sat, mi-aduc aminte, era apăsată, printre altele, și de neliniștea ce ne-o provocau intîlnirile (altfel mult rîvnite) cu orașul. De două, trei ori pe an, cu prilejul vreunui tîrg, evadam, în convoi de care, spre lumea mirifică pentru noi — a orășelelor abia mai răsărite decît un sat, dar cu magazine și negustori ambulanți la tot pasul. Pe străzile prăfuite, căscînd ochii la case mohorîte, ne simțeam mărunți, și-ai nimănui. Noi veneam dintr-o așezare izolată, fără nume și renume, cu o ciudată conștiință a micimii, de îngăduiți în perimetrul tîrgușoarelor pe timp limitat, cîteva ore. Și ne-ntoarcem acasă cu amintiri de neuitat. Anii de liceu, fie și într-un oraș capitală de județ, onorat cam o dată pe an de prezența vreunui deputat sau ministru ,ne asigurau, pe lîngă o diplomă și statutul de provincial. Profesori, avocați, negustori etc. — toți se recunoșteau de provinciali. Neliniștea țăranului pornit prin oraș o încercau și orășenii, uneori și numai la gîndul unei călătorii la București, orașul capitală. Cîte ironii, doamne, cîte ironii suporta provincialul ajuns în Gara de Nord.

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 7-a

Istoria

Scrisori de la pămînt să primești
îmbrăcat în haine de lucrător
la faptul vieții ;
istoria se trage pe roți dințate
care scrîșnesc cînd le intră-ntre
dinți
munții cei mari ;
ugerele animalelor lasă riuri
de lapte
încît se înălbesc copacii
și rădăcinile lor obosite de
umblet
adorm din greu în imensul
pămînt.

Valeriu Bârgău

Romanul „la zi"

În legătură cu ceea ce se întîmplă în cîmpul romanului românesc actual, raportîndu-ne la producția editorială cea mai recentă, sînt de făcut o seamă de observații care, aparent, nu implică nimic spectaculos, ieșit din comun, dar care, la o mai atentă examinare a chestiunii, sînt de natură a conduce la concluzii cu totul satisfăcătoare din unghi istorico-literar. Vrem să spunem, prin aceasta, că evoluția romanului nostru actual a depășit în chip evident acea fază caracteristică prin, așa-zicînd, optimismul ei febril-romantic : o fază a cărei principală însușire psiho-socială, în planul receptării publice și critice, se vădea într-un anume ritual sărbătoresc ce se constituia din cînd în cînd, adică în acele rare „zile festive", cînd îndelung și cîteodată neîncrezător așteptata apariție a operei autentice se producea, în sfîrșit. Era, deci, faza cînd apariția operei de excepție confirma regula generală potrivit căreia calitatea profesională a peisajului în ansamblu lăsa mult de dorit. Căci inamicul invizibil numărul unu pe care a trebuit să-l înfrîngă romanul românesc începînd cu nu mai mult de un deceniu și jumătate în urmă era tocmai labilitatea conștiinței lui estetice. Era un fenomen ce se concretiza într-un alarmant și păgubitor complex de inferioritate manifestat ori de cîte ori se punea problema edificării propriei condiții în ordine tematic-stilistică, social-politică și, evident, moral-filozofică. De aici, fără îndoială, decurgea acel confuzionism al valorilor aproape involuntar instaurat, cu putere de circulație continuă și care își arăta adevărata față numai cu prilejul rarelor momente sărbătorești de care vorbeam mai înainte.

Or, trebuie spus că afirmarea valorică plenară, la scara întregii lui existențe, a romanului nostru din ultimul deceniu și jumătate refuză tocmai acest gest de a apela la ceea ce s-ar putea numi întîmpinarea lui de către cititor și critică în ținută festivă. Împrejurarea că chiar și în momentele de afirmare valorică maximă genul însuși se prezintă într-o sobră și firească ținută de lucru, semn al conștiinței lui profesionale implicite, face ca starea de spirit a „receptorilor" să se constituie în reacție intelectual-afectivă interiorizată, cu semnificație de gest-reflex caracteristic unui climat artistic în toate privințele matur, conștient de sine.

Departe de a suferi, cum s-ar putea crede, de blazare și indiferentism, dimpotrivă, o asemenea mentalitate antifestivistă, indică, realmente, instituirea unei receptivități guvernate de discernămînt critic. Ceea ce face ca, pe de o parte, romancierii, eliberați de orice crispare în legătură cu modul cum le va fi prețuit efortul creator, să-și vadă în liniște de lucru iar critica și cititorii, pe de altă parte, să-și exercite prerogativele cu discretă dăruire, în afara gesticulației inutil spectaculară. Aici se află, de fapt, cheia

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 6-a :
DINTRE SUTE DE CATARGE
Debuturi în poezie

LECTURI

Un „commentarium blagianum"

Exegeza lui Blaga a căpătat o formă universitară nouă și memorabilă prin concepția internă a studiului, *Opera literară a lui Lucian Blaga* de George Gană. Dacă de poetul „tristeții metafizice" s-au ocupat pînă acum, cu predilecție, universitarii, ceea ce s-ar putea numi „spiritul universitar" atinge în această carte proporții inedite. Faptul că despre poetul ce reprezintă, din multe puncte de vedere, ideea de modernitate în poezia noastră contemporană s-a compus o lucrare monografică unde se valorifică și cea mai neinsemnată sursă documentară în proporțiile unui eveniment elocvent : poetul Lucian Blaga a ajuns și el la virsta lucrărilor monumentale necesare.

Să precizăm : Blaga a beneficiat și pînă acum de exegeze remarcabile, scrise, în bună parte, de profesori. De la eseul monografic al lui Ov. S. Crohmălniceanu, din 1963, și de la cele două cărți închinate de D. Micu poetului ardelean (cea referitoare la lirică, din 1967, și cea referitoare la estetică blagiană, din 1970), pînă la căutare de „izvoare" din studiul lui Mircea Vaida — exegeza românească a vrut, parcă, să răscumpere, prin zel cronologic, o tăcere îndelungată. Biografia excepțională a lui Blaga explică năvala febrilă a studiilor de proporții : toți exegeții lui Blaga lucrează încă — involuntar — cu o materie „caldă", sensibilizată de evenimente prea recente. Dar, prin aventura documentară impinsă la minuție, prin notarea — plină de devoțiune — a celui din urmă text ocazional, cartea lui George Gană introduce implicit examenul rece asupra autorului făcut să suscite mai degrabă polemici sau poziții tranșante.

„Universitarismul" lui George Gană are funcție moderatoare.

Datorită aerului său sorbonnard și intenționat livresc, studiul de față aduce la proporțiile dispute — calm — de bibliotecă chestiuni pe care entuziasme publicitare le-ar transforma ușor în polemici. Cu aerul că expune lucruri de domeniul evidenței, cartea despre opera literară a lui Blaga reface, în bună măsură, imaginea poeziei marelui nostru melancolic, deplasînd — imperceptibil — accentele de bază.

Din capul locului, observăm că analiza poeziei blagiene de maturitate ocupă partea centrală, miezul cărții, și că spre acest nucleu converg celelalte capitole. Tot ceea ce expun capitolele I—IV fortifică schema din voluminosul capitol V, *Poezia lirică* (pp. 147—311). Iată-ne însă plasați, de la început, în fața unor interogații acute :

Continuare în pag. a 2-a

Mihai Zamfir

MOROMEȚIANA

Postfață

Memoriei lui Marin Preda

Pentru cel ce sînt
sau pentru cel ce voi veni
să bat la porțile pămîntului nemilos
mi-am curățat sufletul prin toate luminile
devenind argumentul temeliilor tămăduite
devenind răsplata dureroaselor bucurii

cînd a venit timpul să răspund
la întrebările de unde m-a lăsat trecerea
vrînd să-mi pot dovedi izbăvirea
m-am prefăcut în privelițe
retezată în pinza păianjenului

după nedezlegarea semnelor
readuse sub alte văpăi
am ajuns la deznădejde
lîngă răgazul trăirilor efemere
unde să-mi pot zugrăvi chipul necunoscut

celui mai iubit dintre pămînteni
nu i-am mai putut întinde
decît o singură floare de piatră
nu i-am mai putut dărui
decît o singură lopată de pămînt

schimbîndu-mi umbra trecătoare
cu umbra idolului ucis
m-am înfățișat desculț la înfățișare
unde să plîngem împreună — cu aceeași
ochi —
aceeași risipă de moarte

nesatisfăcut de acest zbor
pe deasupra nopților uluitoare
din frunza fără alean
în numele celui mai iubit dintre pămînteni
mi-am acoperit privirile
și mi-am agățat strigătul de sufletul lui
nestrigat

Ion Sofia Manolescu

TÎNĂR ÎN AGORA

Ultimul plutaș de pe valea Dornei

Avenit la mine cu un număr din „România liberă" în care se anunțau „din nou plute pe Bistrița". Avea o bucurie frumoasă pe față, întinerise, devenise parcă mai drept, în statură, uitînd de infarctul care-i marcase, cu ceva ani în urmă, sănătatea.

Plutaș vestit, chemat să coboare plutele pe valea Dornei, și-a Coșnei, moș Timiș plutărea lemn de „răzănanță și claviatură" petrecîndu-și cel mai adesea timpul pe cîte-o plută sau dormind pe vreuna din ele.

„Primăvară, îmi spune, eram la plutărit, toamna la corhănit bușteni, iarna la stive, aranjîndu-l pe cel mai subțire în miglă. La ora patru se dădea drumul haitului de la stăvilar și abia după o oră și jumătate urcam și noi pe plute, pentru că este știut, plutele mergeau mai tare ca apa și noi veneam în baraj la Floreni ajungînd haitul din urmă, ferindu-ne de vreun lemn vîrșan care venea de-a curmezișul apei. Cînd ploua și pietrele-s ude, apa e mai iute și plutele vin mai repede, iar cînd apa e mai moale, că-i timp mai uscat, plutele vin mai încet. Să fii plutaș înseamnă să-ți placă și să nu poți să trăiești decît din plutărit. De periculos era periculos, și apa ca și pămîntul a înghițit mulți oameni că apa i-a luat într-o zi de pe plută pe Eugen Coca și și pe Ion Chiper de-a rămas pluta singură. Dar m-am deprins cu meseria și a rămas în ea doar cui i-a fost drag și nu i-a fost teamă. Vestiți au rămas plutașii văii Coșnei : Ștefan Nedelea, George Mutu, Arghir Iuga, Nichita Chitu, Traian Cazan sau cei de pe valea Negrișoarei : Neculai Virvăreanu și Gheorghe Doroftiase".

Să ai doar patru clase ca moș Constantin Timiș și să umbli de-a lungul văilor, să cunoști fiecare piatră a riurilor, a Tesnei, a Coșnei, a Bancului, a Cucureasei, fiecare cot și virtej, văi mai întîi bătute cu piciorul și văzute cu ochii și ținute minte ca nu cumva să te înșele cînd urci pe plută și-o mini la vale. Și mai ales să calculezi singur, cu precizie de secundă, cînd anume să dai drumul ca întîlnirea să se facă odată, și pluta „să nu prindă pe pietre" și să nu iasă cum se spunea pe aici „pe mal, la păscut" și să dai de rușine.

Că plutăritul a fost o școală și poate va mai fi într-o zi așa cum așteaptă întinerind moș Constantin Timiș, dar nu plutăritul sălbatic pentru că se sparge lemnul, ci unul în care buldozerele să îndrepte cursul apei și să se facă de-a lungul malului căsițe din beton, e sigur, așa cum sigur e faptul că dacă într-adevăr va veni o zi cînd vor fi din nou plute pe Bistrița, el va fi unul dintre cei care va urca cu noii plutași pe lemnul plutei.

Areta Șandru

Prolegomene la un sistem antropologic

CARTEA DE DEBUT

Din grupul de tineri critici lansați în ultimii ani și susținuți cu o consecvență demnă de toată stima de revista „Luceafărul" Mihai Coman este, iată, cel dintîi debutant editorial. Fapt remarcabil, debutul său nu stă sub semnul unei organizări superficiale a producției jurnalhere, ci înseamnă una din cele mai pregnante cercetări de mitologie românească a ultimilor ani, edificată într-un spirit matur, cu înfățișare erudită și repercusiuni în cele mai profunde zone ale etnopsihologiei românești. Crescută cu chibzuită tenacitate de-a lungul a peste 5 ani, întreținută de lecturi întinse de specialitate și dublată de cercetări de teren și practică folcloric-etnografică propriu-zisă, cartea de față acordă, avem curajul să afirmăm, o dimensiune nouă și extrem de generoasă etnologiei și antropologiei românești. În partea informativă, sigur că un cititor familiarizat cu operele fundamentale semnate de Jung, Dumézil, J. Frazer, M. Eliade, S. Reinach sau cu lucrările unor personalități ca Hasdeu, S. Fl. Marian, T. Pamfile, N. Densușianu, Gh. Mușu, M. Pop, O. Bîrlea, I. Mușlea, T. Herseni, P. Ruxăndoiu, pînă la demersurile recente ale unor cercetători precum C. Noica, A. Oișteanu sau M. Constantinescu, — va considera cartea lui Mihai Coman numai ca o serioasă și abilă însumare de date ; esențialul îl reprezintă, însă, nu atît **asimilarea**, cît **valorizarea** datelor, efortul de **a reconstitui profilul generic al unor scheme mitice** în cadrul unui proces obligat (metodologic)-reductiv, pentru a deveni operant-constructiv, urmărind dimensiunea genetică a faptelor de cultură populară, substratul lor originar, reconstituind modele arhetipale și acordîndu-le spiritualității arhaice universale (în speță, modelului **exemplar** oferit de civilizația elenă).

Studiile cărții sînt ordonate în trei triade : **Rezonanțele mitului în spațiul colindei laice**, cea mai pregnantă secțiune a cărții, (cuprinzînd analiza vînătorii rituale, a diverselor conotații maritale din colinde și a formelor „trecerii" ritualice). **Mit și baladă populară** (urmărind modelul eroic în balada haiducească, alături de configurarea unei

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 2-a

Spectacolul cărții

Arta scrisului, creația în genere, s-a legat definitiv și fructuos de arta tipăritului, existența nu numai a unei tehnici dar și a unei adevărate arte a tipăritului nemaifiind pusă de nimeni la îndoială. Civilizația tiparului, drept una din dimensiunile cele mai importante ale conștiinței moderne, devine într-atît de actuală încît ne obligă să reflectăm, să reevaluăm dacă nu chiar să și schimbăm noțiuni dintre cele mai variate din domeniul esteticei, devenit deodată prea strîmt. Realității artei i se adaogă o nouă realitate, la fel de profundă și de aventuroasă, într-o uluitoare expansiune. Citim oare, într-adevăr, „altceva" decît s-a scris ? Descifrăm și vedem „altceva" decît s-a compus și s-a desenat, s-a pictat ? Opiniile afirmative nu lipsesc. Nu știu pentru muzicieni dar pentru plasticieni (chiar amatori cît de cît avizați), reproducerile, seriile de reproduceri, alcătuiesc, de la una la alta, altceva decît originalul, proliferează noi „unicate", la care trebuie și chiar se mulează o adecvată interpretare. Să ne limităm la literatură.

Întîmplător ,în zilele premergătoare redactării acestor rînduri, citisem din Bacovia și Dostoievschi, respectiv „Lacustră" și „Crimă și pedeapsă". Îmi aruncochii pe facsimilul (o variantă) binecunoscutei poezii și văd, cu ștersături, ce e drept, „De săptămîni" în loc de apăsatul „De-atîtea nopți" și, „Și noaptea tot aud curgînd" față de „Aud materia plîngînd" — vers unic în istoria poeziei. Recitesc strofa, tipărită corect alături dar cu literă meschină și, ciudat, nu-mi mai place, mi se pare ((împietate) chiar banală. Mult mai tîrziu, într-o altă ediție, într-o altă carte, butucănoasă, densă, grea, cu litere pe potrivă, reiau toată poezia și mă tulbur de parcă aș fi citit-o pentru prima oară ; mă tulbur și, mai mult : mă bucur. Studiez „Crimă și pedeapsă" într-o tipăritură înghesuită și senzația sordidității mă irită, mă deprimă. Trec (și pentru că mi-a

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 7-a

CREION

Jucătorul

În marea gară P unde se întîmpla să schimb trenul de cel puțin trei ori pe an la plecarea sau venirea din vacanță mă atrăgea de fiecare dată chipul unui bătrîn îmbrăcat — vară, iarnă — într-un palton ponosit, purtînd pe cap o pălărie neagră cu boruri uriașe. Stătea pe un fotoliu vechi, legat cu un lanț de colțul gheretei de informații, fotoliu pe al cărui spătar foarte înalt se mai zăreau cîteva pete din fosta și glorioasa tapiserie roșu-cardinal. Bătrînul vindea loturi în plic.

Colegul și prietenul meu din anul cinci era în toamna aceea în al zecelea an de studenție și venise pentru a ne întîlni mai devreme cu două ore în marea gară P. Era tipul de om care spunea că un succes virtual e mult mai seducător decît un succes împlinit, de aceea și repetase fiecare an de facultate de două ori. Dar în seara aceea, cînd ne îndreptam spre ultimul an de studii prietenul mi-a mărturisit că numai printr-o minune ar putea să evite succesul de a deveni licențiat, dorința lui fiind aceea de a mai rămîne o vreme student. De altfel, bani pentru chirie și masă avea numai pentru prima lună a anului universitar.

Ca și cum ne-am fi înțeles, ne-am surprins privindu-l pe bătrînul cu lozuri în jurul căruia nu se afla în clipa aceea nici o persoană.

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

MARA NICOARĂ: „Boala crinilor"

Absolut remarcabilă este „Boala crinilor" (Editura Eminescu, 1980) dedusă de Mara Nicoară dintr-un spirit liric care s-a modificat treptat, sporind în chip hotărîtor proporția reflexivă și cu o inedită aripă melancolică, strecurată aici imperceptibil. Din exaltarea senzațională și cu un cult carnal, insolit în lirica feminină românească, plină, cu două-trei excepții, de chipuri cugetătoare, a rămas un fir subțire, ca de fum, involburat arareori de instinct. Reflexivitatea provine dintr-o revelație, ca să zic așa, filozofică: poeta a descoperit condiția omului efemer, precum un „crin albastru străbătînd o clipă / deasupra gurii devorante / a unui vulcan activ". Din amenințarea decrepitudinii fizice, explicabilă printr-un eu sensibil și nu prin vîrstă, ies acum efecte lirice de tot apreciabile: „Pe masă mai ard o secundă flăcările crinilor, și se sting / Mai am de trăit doar patru mii de zile și voi fi bătrînă. / Fructele mele se vor ofili / Îmi vor scutura părul, și camera / Se va umple cu zăpadă". Teroarea obiectelor perene, care supraviețuiesc omului trecător, n-avea cum să lipsească: „Să nu te lovești tot timpul de obiecte. / Să nu fii trintit de un crin. / de o mare, de o muzică / Sîntem legați de obiectele lumii printr-un cordon ombilical / Hrană și aer aducînd sore ființa noastră plămînd / Tabloul, dulapul sculptat, vor trăi și după moartea mea. / Fața de masă brodată de mine cu albăstrele / Va fi atinsă cîndva de mîinile unei alte femei". Poezia ar izvorî, între altele, și dintr-o criză de feminitate creusculară, agasată de „hangaralele" cotidiene: „Te aștept, ochii mă ustură, n-am / Ochelari pentru tăiatul cepei în pătrate sau romburi / Dansez, din morcovi sub cuțit / Se rostogolesc discuri cu tangouri sfîșietoare / Te aștept, mai dă ciorba un clocot. / Pun imaculata față de masă cu / Porumbei croșetați în dantela scrobită / Oare o vei observa? / Afară cad lăzi goale, / Portocale, apă / Minerală cumoără vecina de la alimentara / Zgomotele plesnesc ca / Lubenițele în văzduh / Copilul se plimbă pe tricicleta de aur / Departe, în munți, au înflorit măcesii".

Totuși, nu în repudierea bucătăriei stă aci efectul liric esențial ci într-un soi de filozofie a retragerii cosmice, văzută în chipul unei utopii domestice, care stinge acțiunea vremii nimicitoare. Împletitul cu andreaua și croșeta, forfota ciorbelor, invazia lumii interioare dau mari explozii pozitive căci toate acestea însemnează izolare, sînt un semn al stabilității perechii esențiale. Dimpotrivă, tot ce este exterior, stradă, oraș și, lărgind, civilizație, însuflețește prin aerul arhaic precum și prin semnele dislocației temporale. Grozavă e spaima de mecanismele civilizate, de mașini și tramvaie. Iubitul, plecat în oraș, se plimbă cu antipaticul tramvai, care e un indiciu al cuplului risipit. „Casa" e „turnul de fildeș" și, în chip curios, Mara Nicoară este o remarcabilă poetă a „casei", înțeleasă totuși ca un punct himeric fără timp: „Tu vii peste cinci ore, peste cinci mări, / Peste cinci morți ale mele, aplecată peste / cuțitele de gheață ale iernii / Ce să facem noi cu lumina din suflete / În orașul plin de cuvinte, ziare, tramvaie, / blocuri, muzică folk, auto / serviri, tocană de ceapă / claxoane, pistoale încărcate pe / limba vecinelor? / Singura salvare este turnul de fildeș / urci în biblioteca lumii, / Răsfoiești cărțile ei de zăpadă". Totuși, poeta nu este o Penelopă veghind soliteră între borcane și aragaz, ea descoperă „gelozia" și preface exaltarea juvenilă de formulă erotică într-un soi de finală devorațiune care stinge instinctul migrator al bărbatului. Sforțarea de a-l izola pe mascul ia subtile înfățișări rituale, esteticește remarcabile, precum această fermecare mută, cu aculeplare fatală: „Iubitul meu blond trece pe străzi cu o / lădiță de plumb sub braț / În care e închisă marea / Iubitul meu culege mere de zăpadă, / Sămînța lor e neagră de prea multă cunoaștere / El vine și cad vești-mintele de pe noi / Ca fîlcările".

O „casă" naturistă, cu aer de paradis pierdut, este cîmpul transilvan, invocat periodic precum o utopie de quietudine campestră. Așa îmi explic melancoliile rurale care o cuprind pe Mara Nicoară, spirit altfel modern și complicat.

Din filosofia stabilității, de interior otios, decurg și imaginile, cu o înfățișare în aparență de fast artificios, căci mai totul este aci bătut cu prețioase plăci de „argint" și „de aur".

Sub raport propriu-zis tehnic înaintarea este însemnată și, clarificînd năvala instinctivă anterioară, poeta și-a creat un stil, pe jumătate descriptiv și pe jumătate reflexiv, cu o mecanică aproape ireductibilă. Ea începe, în general, cu o judecată globală, de ordinul observației imediate, urmată de un moment analitic și de cutare cumulații descriptive, pecetluite de o sentință nu o dată obscură la examenul imediat. „Odată cu florile de aur ale toamnei lunecă / în văzduhuri / Frumusețea femeilor. / Unde sînt gleznele, gura, ochii, mîinile lor de zăpadă? / Mă cufund în timpul din mine, / Arde biblioteca din Alexandria / Și papirusurile se ridică în văzduhuri / Ca niște jerbe de flăcări / E prea multă violență în acest veac, / Pe străzi mașini, claxoane, cozi, prieteni, / / blocuri, ciocane care lovesc / Mă reîntorc acasă, stau de vorbă cu prietenul meu / Platon care îmi dă întotdeauna dreptate". Cu „Boala crinilor" Mara Nicoară dovedește o înzestrare lirică indubitabilă.

PETRE GOT: „Dimineața cuvîntului"

Din Maramureșul nordic vine Petre Got („Dimineața cuvîntului, ed. Cartea Românească, 1980) un clasicist de compoziție sufletească folclorică, nu și în expresia cultă, slăvind cu emoție ținutul originar precum un tărîm miraculos: „Eu sînt din țara de vis / din Țara Maramureșului / E atîta înaltă lumină acolo, / Că-ți vine să plîngi / Nimeni nu moare, nimeni nu moare, / Dar într-un tîrziu se retrage / Într-o floare". Fără aerul de laudă întîmplătoare, o astfel de evocare, pe coarda sufletește superlativă, indică în fond un ecou adînc și interminabil, căci la originea liricii lui Petre Got sentimentele tradiționale sînt ale unui sat vechi, pierdut în fumigația vremii. În comunitatea rurală părinții sînt divinitățile fundamentale, privite cu respect mitologic. Ca atare, poetul evocă „ochii mamei", pe tatăl ieșit din mine adînci și exaltă cu gîndul la o „curățire" trupească absolută, care este a flăcăului baladesc sunător jelalnic pe o frunză rurală. Erotica este de aceea extrasă din acest strat arhaic, mereu imaginară, căci orice amănunt concret turbură imaculata concepțiune, ritualică, proprie petrarchismului rustic. „Fetele" trec „prin vis", conviețuirea e în reverie diafană avînd drept soață o „zînă", desperarea este repudiată, prin urmare: „La răscruci te așteaptă o zînă, / Inima adînc să-i aprinzi / Disperării să nu i te vinzi / Disperarea mereu o amînă". Arareori, pasiunea ia o înfățișare teribilă de „serment" grozav și haiducesc, fără a contrazice impresia generală căci și aceasta derivă din folclor: „Jur pe iubire și pe moarte, / pe sori și pe cuprinsu-ntreg / Că ești aleasa mea din toate. / Pe veci de veci a mea te leg / Pe razele ce din priviri / Îmi izvorăsc și te-nfioară, / Pe chipul care n-a-ntrupat / Pe sfîntul sînge de fecioară".

Pretutindeni în universul uriaș, ochiul deduce urmele lumii originare, din satul arhaic cu stine și „colinzi". „Precum oile la stînă / Precum pacea în albe colinzi, / De vînturi încearcă să te desprinzi. / Și disperarea mereu o amînă".

De altfel, cu izvor poporan sînt o seamă de reprezentări generale precum aceea a soarelui: „Demne vibrează ogoarele / În limpede an; / Cel mai mare gospodar e soarele, / El este cel mai autentic țăran" sau a „Firii" geneziace, în complicitate cu femeia enigmatică, cu neputință de palpat, precum o fantasmă: „Ești floarea de alte cîntări, / Cu Firea te-ai pus la-ncercare; / Pe sus îți aud pașii lini, / Făptura ta veșnic dispare". Invazia zeilor în mediul citadin este nu un simplu de inadaptabilitate la civilizație, ci un triumf al cerealelor, vegetalei și elementarului veșnic în raport cu artificiul trecător: „Au năvălit zeii în cetate; / zeii cu trup de frunză, zeii cu trup de izvoare; / zeii-cireșe, zeii-căpșuni, zeii-verdeață / Umblă pe străzi, prin piețe / În mîini cu celeste ulcioare / Pe umeri cu saci de viață". Poetul este clasicist, iubitor de imutabili și nu altfel se explică simpatia pentru piatră și vegetal („Cine cea de pe urmă"). Cîte o sextină e curat folclorică, indiciu de clasicism poporan: „Prin zăvoaie să te pierzi / În augustele amiezi / Numai tu cu sufletul. / Numai tu cu cîntecul / Orelor să li se pară / Că ești flăcără hoinară / Ori vîntul trăgînd să moară".

În stil, accentul cade ca urmare pe mecanicele tradiționale, scoțînd efect din precizia rimei, din repetiții și din imagini fără opacități. Arareori, spiritul se abate în cîte un exercițiu fantezist, cum este această policoloră sătămînă, de poezie modernă, incontrolabilă rațional și cu efect de arbitrariu cromatic: „Luni este roșu / marți este gri / miercuri bleumarin / joi albastru / vineri verde / simbătă e galbenă / Duminică alb-negru". Proprie clasicismului este absența ideii de creațiune specifică (a scrie precum grecii era în Roma lui Virgiliu un triumf) și, ca atare, Petre Got calcă în urma lui Blaga și a lui Arghezi, păstrînd o bătaie cordială proprie. „Stilul" este blagian în felul apocaliptic din „La curtile dorului". Toamna tîrzie vine din Arghezi.

De altfel, în simț clasicist este și formula titulară căci „dimineața cuvîntului" vrea să zică sunet pur, claritate, patos echilibrat. Aici, Petre Got și-a rezumat temele, și-a identificat spiritul prin tipologie. Hotărît lucru, „Dimineața cuvîntului" este volumul său cel mai bun.

Artur Silvestri

viața cărților

proza

Între morală și ironie

● Autor de proză scurtă, N. V. Turcu se orientează în ultima sa carte *) spre o literatură a conflictului psihologic „tradus" în ipostaze cotidiene. Întîmplările nu au nimic neobișnuit, nu sînt **frumoase**, autorul rămînind pe întreg parcursul volumului într-un registru cît mai adaptabil la spațiul comun al realității imediate. Aceasta pare să fie o condiție pentru schițele și nuvelele din **Soarele**, căci impresia este că, ori de cîte ori imaginația ar putea „încălzi" derularea rece a povestirii, prozatorul intervine cu o cenzură severă. Desigur, poate fi și acesta un stil. Anticalofilismul atît de drastic aplicat a devenit aici o condiție a observației și analizei. Exact pentru acest motiv, s-o spunem de la început, reușitele prozatorului sînt mai ales textele foarte scurte, schițele; acolo, decupajul în stil neutru (antistil?) — cu cîteva excepții — convine modului de a surprinde, parcă din viteză, materialul tematic. N. V. Turcu este întotdeauna grăbit să aducă rapid în fața cititorului soluția, de multe ori ea fiind o... suspendare a soluției. Alert, scriitorul moralizează fără să fie didactic sau, cînd textul e nereușit, devine prea didactic acolo unde dorea să se elibereze de o „morală". Acestei configurații i se adaugă și o tăietură ironică, pusă mai degrabă să controleze mici calamburi ale semnificației, decît să dezvăluie mecanismul social, psihologic, etic etc. În schițe, ironia e așadar un atribut al construcției și mai puțin al observației analitice.

Temele lui N. V. Turcu sînt, de preferință, „tradiționale": conflict erotic, absențe rezolvate spectaculos, relații sentimentale și, nu în ultimul rînd, didactica relație tată-fiu. În acest sens, prozatorul pare venit din epoca „învățăturilor" oferite de un tată sentimental unui fiu care, adaptat la vremuri mai noi, trebuie să fie și un insurgent (**Soarele**). Nuvela cu acest titlu este în întregime construită pe ideea lipsei de conciliere, soldată tragic, dintre două generații cu orizonturi morale diferite. Ea suferă însă de didacticism deși prozatorul pune la încercare întreaga sa capacitate de a evidenția rapid caracterele în dispută. Cu mînă sigură, perfect în genul său, este acel **jurnal** al excursiei în Făgăraș pe care o fac tinerii „furioși". Pentru tipul de texte în discuție este semnificativ un titlu din volum: **Dialog între tată și fiul său.** Sub tutela unui asemenea dialog se înscrie și **Copiii lemnarului**, cadru luat prin surprindere despre o posibilă dispută și cu un relief mult mai pronunțat deși, paradoxal, el enunță mult mai puține lucruri decît nuvela titulară. Posibilitatea de a surprinde aspectul definitoriu al „mediului" psihologic explorat este mai mare exact prin renunțarea la ambalajul format din suita faptelor comune, de primă evidență. Cea mai bună povestire din volum este, fără îndoială, **Lecțiile lui Filipache și frumoasele lor urmări**, șarjă comică în care autorul probează o superioară înzestrare. Formula ironiei aruncată zgomotos asupra realității, cu efecte comice imediate, e detașat mai bine stăpînită decît proza ironiilor mărunte și a demonstrației didactice. Naratorul, un Vulpe prins în mrejele unei explicații semidocte în așa fel încît și-o însușește cu o cuceritoare, aproape halucinantă candoare ineptă, se declară a fi din familia celor la care, spune el, „vorba-i vorbă și șoaptă șoaptă". Tovarășul Filipache — „deștept om..., știe multe, le-a citit, iar ce n-a citit, a furat" — îi împărtășește din bogatele sale lecturi și astfel Vulpe află că fiecare om are... „particularul" lui. De ajuns: calamburul e pus în mișcare căci stupidul Vulpe se va crede însoțit de „particularul" său (adică de particularitățile de gîndire și acțiune etc.!) ca de un personaj, se va duce cu el acasă, la Lisaveta, uimind-o pe biata femeie care nu vede, firește, pe nimeni în afară de zgomotosul ei soț; găsit dormind în post va da vina pe „particular" dar cu atîta convingere încît va „corupe" buna-credință a directorului, prins în joc de acest truc absurd. Truc inept sau de-a dreptul inepție, rămîne de văzut. E sigur însă că în astfel de texte N. V. Turcu se apropie de vocația sa adevărată, aceea de comediograf exercitat pe un cadru surprins cu abilitate.

Costin Tuchilă

*) N. V. Turcu: „Soarele", schițe și nuvele, Editura „Cartea Românească", 1979.

critica

Restituiri polemice

● „Toți cei care s-au ocupat pînă acum de romanul românesc susțin că prima atestare a termenului pe teren românesc datează din 1830 cînd apare prefața la Cartea contelui de Comminj tradusă de Simeon Marcovici. Eroare! Prima atestare a termenului pe teren românesc se petrecuse cu mult timp înainte în prefața la Bertoldo și Bertoldino apărut la Sibiu în 1799...". Strigătul acesta de victorie aparține lui Mircea Popa care, în ultima sa carte *), întreprinde o amănunțită analiză a începuturilor literaturii române în formele ei de manifestare (genurile) consacrate și azi ca semne și simptome tipice ale fenomenului literar. Lucrarea de care vorbim este una de istorie literară: adică, după cum s-ar părea, o înșiruire prezentativă de evenimente, văzute în succesiunea lor cronologică și în interdependența lor permanentă. Unde ar fi atunci locul polemicii, al descoperirii și al ierarhiilor refăcute? Faptele sînt fapte, deci spațiul disputei este, de la bun început, limitat în perimetrul înscris între cunoașterea ori necunoașterea unor manuscrise, publicații, reviste, cărți. Și poate să se numească polemică dialogul în care cercetătorul (și în cazul lui Mircea Popa acest lucru e deplin justificat) ne prezintă, pentru prima dată, texte și documente literare pînă acum încă rămase în umbra necunoașterii? Descoperirea nu e totuna cu polemica, deoarece în spațiul dintre cunoscut și necunoscut gestul polemic nu-și are loc și nu-și găsește sensul. Dar în spațiul dintre cunoscut și ignorat? Căci această carte este, într-adevăr, una cu o puternică nuanță polemică. Adversarul cu care ea se luptă se numește „părere preconceputăă". Se credea că iluminismul românesc este străin ideii de poezie? Ei bine, (pare a spune autorul) iată că există suficiente creații poetice ce pun sub semnul îndoielii asemenea afirmații pripite. Sau: „În ciuda faptului că s-a afirmat că epocile anterioare secolului al XIX-lea ar fi total critice sau că epocile anterioare secolului al XIX-lea ar fi total acritice sau anticritice, luîndu-se ca punct de plecare toate textele religioase, la o analiză mai atentă aserțiunea se dovedește a fi lipsită de temei, căci pînă și în aceste texte se poate depista cu ușurință prezența spiritului critic, chiar dacă într-o formă elementară" (p. 104).

Cartea lui Mircea Popa se citește cu interes: el derivă, pe de o parte, din această permanentă polemică cu un ce „se credea" ori cu ceea ce „s-a afirmat". Autorul gustă pe deplin savoarea pe care o oferă gîndul inedității: el nu uită niciodată să ne atragă atenția asupra textului prezentat „în premieră"! Pe de altă parte, interesul lecturii se justifică prin conținutul informativ: sîntem întotdeauna (cel puțin) curioși să aflăm ce a fost la începuturile oricărui fenomen al realității și al culturii. Incursiunea e cu atît mai fascinantă cu cît e vorba de începuturile literaturii române. Perspectiva istorică și sociologică ne oferă suficiente date interesante: e vorba, mai ales, de evoluția romanului, gen cu o proliferare vertiginoasă în secolul trecut. Schița trasată de autor relevă evoluția gustului public, dinamica traducerilor, oscilațiile spiritului critic și primele eforturi de creare a unui roman românesc original. Or, tocmai aici se naște una din cele mai interesante întrebări: atunci cînd scriu primii romancieri români, genul ca atare era consolidat, regulile sale de compoziție fiind ferme și îndubitabile. Autorii români erau la curent cu cele mai reprezentative creații ale epocii, adică cu romanele cele mai bine realizate în planul estetic. Și totuși, textele lor sînt departe de acest standard, se situează la nivelul „copilăriei" romanului, deși această etapă fusese de mult depășită. Să se respecte și aici acea lege a biologiei care spune că filogemia repetă ontogenia? Să fi trebuit ca în mod necesar romanul românesc să treacă prin toate etapele dezvoltării romanului ca gen, pînă la atingerea maturității sale estetice? Cred că este aici o problemă fascinantă, în care istoria literară și analiza de text ar putea da unul din cele mai neașteptate răspunsuri.

Pînă atunci însă, putem parcurge excursiunile lui Mircea Popa, cu sentimentul că gestul restituirii și al prezentării nu este altceva decît prima treaptă și invitație polemică la un studiu de profunzime a „tectonicii" literaturii române în epoca ei de început.

Mihai Coman

*) Mircea Popa: „Tectonica genurilor literare", Editura „Cartea Românească", 1980.

REVISTA REVISTELOR

● „Dialog", revista de cultură a studenților ieșeni, se înscrie tot mai mult (și recentul ei număr probează din plin această înscriere) printre cele mai serioase publicații de cultură de la noi.

Înafara rubricilor permanente ale revistei, care se adresează aproape exclusiv studenților („caleidoscop", Ancheta revistei „Dialog", semnată în acest număr de Ioan Chelaru), „Dialogul" cuprinde în paginile sale teme generoase, abordate cu talent și competență. Remarcăm în primul rînd cronica literară susținută în acest număr de poetul Valeriu Stancu, avînd ca subiect valoroasa lucrare a poetului Cezar Ivănescu, **La Baaad.** Din această pertinentă analiză a creației ivănesciene nu vom cita decît încheierea: „Contopind în mod sublim în interiorul ei frămîntările unui suflet devorat de poezie, creația lui Cezar Ivănescu este de fapt risul de aur al omului tragic". La „Fișele Almei Mater", Andrei Corbea analizează cartea **Rostirea unui fluture-n lumină** a poetului Emil Nicolae, vis-à-vis de fenomenul poetic al „generației 80".

Și de această dată poezia este generos reprezentată din punct de vedere calitativ, dintre cele patru nume prezente în revistă, Codru Condurache, Marcel Tolcea, Dorian Obreja și Lucian Vasiliu, toți reușesc să convingă (de altfel ei vor debuta anul acesta în caseta **10 poeți tineri** a Editurii Junimea din Iași). Proza propune două nume promițătoare, Dan Merișcă și George Ceaușu ce se descurcă surprinzător de ușor în domeniul fantasticului, nefiind stînjeniți de rigorile pe care le impune genul scurt. Paginile de „Confruntări" adună în jurul „numelor mari", Val Condurache și Mihai Dinu Gheorghiu, pe mai „tinerii" Valeriu Gherghel și Liviu Antonesei, angrenați într-o dezbatere filozofică despre ironie, la reușita căreia contribuie din plin și poetul Mihai Ursachi. Notăm și două prezențe feminine: Ioana Palade, avîndu-l interlocutor pe pictorul Sabin Bălașa realizează o interesantă discuție despre creație, iar Muguras Sîrbu prin articolul **Anglia la răscruce de curente literare** se arată a fi un spirit critic remarcabil ce cunoaște în profunzime fenomenul literar britanic.

Numărul mai conține recenzii (Mihaela Gafencu, Doina-Mihaela Sava și mai ales Camil Sergiu Cotoyanu distingîndu-se în această privință), trei eseuri de Luca Pițu, traduceri din lirica universală (Eugenia Ionescu traduce din D. H. Lawrence, Andrée Chedia și din Jean Orizet) în fine, foarte multe semnături (dintre care unele noi), ce realizează o apariție „ca la carte".

Lector

Prolegomene la un sistem antropologic

Urmare din pag. 1

mitologii a zeului șarpe și de analiza „Mioriței" nu pe axa psihologică, ci pe cea a substratului etnocultural) și **La confluența mitului cu literatura**, zona cea mai friabilă a cărții (detectînd unele valențe mitice în creația lui Eminescu, Sadoveanu și Marin Preda). Cel dintîi capitol rezumă citeva din tehnicile magice ale inițierii vizînd integrarea deplină în colectivitate, imaginile morții ritualice și ale eroului civilizator, aplicîndu-le apoi în analiza colindei leului și a cerbului, ansambluri rituale legate de vînătoarea sacră încadrate în „profilul general al străvechilor mituri totemice". **Labirintul de simboluri** prelungește studiul anterior, detectînd în corpul unei colinde motivul vînării ciutei și al mirelui vînător (racordat la urmărirea căprioarei Cerynite de către Heracles), legăturile cu ceremonialurile de an nou, cu metamorfozele și măștile rituale, „complexul mitic al urmăririi ca probă maritală", trecerea de la o condiție social-psihică, la alta, prin „saltul consacrator", toate subsumate unui **model narativ** configurat din esențializarea fenomenelor disparate. În **Cerbul cu leagăn de aur în coarne**, pornind de la mitul European, rezumînd bogatele referințe mitologice ale cerbului (boului) purtător intermundan, animal psihopomp, susținător al pămîntului, se va face din nou saltul de la textualitate la ceremonial, de la substratul mitic originar (leagănul lumii și trecerea acesteia în ființă), la alegoria nunții: „Imaginile menționate sînt rodul epicizărilor succesive care au transformat inscenările ceremoniale străvechi în legende și istorii etiologice".

Cea de-a doua parte a cărții va pune întreg complexul baladei haiducești sub semnul Eroului mitic animat de acea energie funciară-**furor sacer**, cum o numește Dumézil, inconjurînd analiza unor texte din ciclul Novăceștilor de bogate referințe la eroii mitologiei universale; se va traversa, apoi, aria întinsă a figurilor mitice legate de șarpe (ambivalența malefic/benefic, împerecherile rituale, calitatea chtoniană și cea soteriologică) pentru a înțelege nucleul baladei **Milea**, de inițiere a eroului prin atingerea sa de această „figură a originilor" care este șarpele. **Miorița eternă**, model de cercetare științifică, va lăsa, în sfîrșit, de-o parte speculațiile de ordin psihologic și estetic, însumînd datele ce țin de ansamblul etnocultural al baladei, structurat în esență pe raportul „moartea ca nuntă"/„nunta mortului".

Capitol vizibil „lipit", **La confluența mitului cu literatura** prezintă unele sugestii de cert interes, atît pentru Eminescu (imaginea troienirii florale a cuplului ca regresie în originar, raportată la contactul benefic și premonitor cu florile din colindat și sorcovit) și Sadoveanu (chipul de „solomonar" și imaginea înțelepciunii magice în **Ion Rusu Ungureanu**), cît și pentru Marin Preda (atitudinea față de moarte și destinul lui Stancu din **Înainte de moarte**); prelungirea mitosului în opera unor personalități de asemenea anvergură trebuie să facă, însă, obiectul unor cercetări mult mai ample și de sine stătătoare.

Deși un **sistem**, în sensul profund al cuvîntului, nu se configurează aici, aceste prolegomene garantează pe deplin reușita demersului. Iată un citat edificator pentru gradul de operativitate al metodei: „mitul este o realitate totală (...) este necesară o perspectivă mai amplă, unificatoare, de tip antropologic, care să releve dimensiunea holistică a mitului, reconstituind conceptual întreaga sa configurație. De aceea, analiza folosește în egală măsură date din lirică, epică, din informația istorică ori etnografică, pentru a putea **reconstrui** profilul pierdut al mitului originar". În măsura în care valabilitatea metodologică utilizată aici va opera și în cazul abordării altor zone ale creativității populare (bocete, blesteme, colinde religioase) lărgind, pe de altă parte, aria investigației de aici, — sistemul evaluativ organizat de Mihai Coman va căpăta o rezonanță de profunzime cu totul specială. Cum sonne și autorul, „studiile de față nu sînt decît un prim pas în acest fascinant și încă atît de puțin cunoscut teritoriu". Însă „un prim pas" ce reprezintă — pentru a relua o expresie a cărții — un „salt consacrator".

Un „commentarium blagianum"

Urmare din pag. 1

Cînd începe poezia „de maturitate" a lui Blaga? Cum se justifică ea în raport cu restul operei? Ce este esențial și ce este accidental în opera poetului? Rezolvarea implicită a preliminariilor înseamnă tot atîtea inovații de viziune.

Lent și fără ostentație, aproape cu modestie, noutățile de substanță apar pe rînd: odată cu cap. II, mai ales, intitulat *Operă și biografie*, începem să întrevedem cu destulă claritate fragmente semnificative din imaginea proprie a lui Blaga, pe care exegetul și-a construit-o metodic și pe care va încerca s-o impună, persuasiv, de-a lungul paginilor cărții.

La Blaga, crede George Gană, biografia omului nu are aproape nimic a face cu configurația operei, aceasta din urmă trebuie analizată oarecum în sine, ca o progresie intelectuală internă; a căuta, de exemplu, urme ale anilor de depresiune în poezii melancolice și nume ale fericirii familiale în poezii solare înseamnă o întreprindere sortită, în cazul scriitorului nostru, eșecului — iar filozofia teoretică a lui Blaga se înalță pe o spirală absolut izolată.

Dacă s-a văzut în Blaga un produs al filozofiei europene contemporane (germane, în special) și al expresionismului, actualul său critic aduce cîteva binevenite surprize, deoarece ilustrează — cu lux de amănunte — cunoașterea întinsă a culturii române și a folclorului nostru pe care o avea poetul „marii treceri", auto-situarea deliberată în linia celei mai adînci tradiții locale. Dincolo de folclorul-matrice, căutat la runele sale, în expresia cea mai pură, Blaga se simțea continuatorul lui Cantemir, Eminescu și al ardelenilor din secolul al XVIII-lea înainte de a fi poetul european (cf. cap. III, pp. 65—86).

După cum putem bănui, polemica implicită cu mai vechi puncte de vedere rămîne întotdeauna subtextuală: George Gană își menajează efectele și are arta parafrazei.

Analiza poeziei — centru de greutate al cărții — derutează la prima vedere: dorind să continue demersul de cea mai sistematică manieră posibilă, adică să încerce un lucru aparent imposibil — atingerea exhaustivului în analiza unei opere lirice — George Gană consideră cea mai mare parte a poeziei blagiene drept un corpus fix, asupra căruia își dezlănțuie apetențele analiste. Exercițiul prelungit este istovitor. Dorind să încadreze unei semnificații generale aproape fiecare vers din Blaga, exegetul optează pentru o modalitate adecvată: un fel de analiză tematică-semantică, ce ordonează universul liric al lui Blaga în jurul motivelor poetice esențiale. Analiza stilistică va fi de la început refuzată (deși notații stilistice de mare subtilitate presară textul), analiza cronologică va fi repudiată, la rîndul ei (deși sînt prezente referiri sincronice indispensabile pentru înțelegerea textului). Rămîne ca drepturi depline analiza tematică (o specie de semantică tematologică subtilă, niciodată jenantă).

Criticul constată că universul poetic blagian se învîrtește în jurul cîtorva constante imuabile: *misterul nepătruns*, al lumii, ca impresie primordială; un cadru *natural și social* specific, regresiv; *„tristețea metafizică"* ce iradiază asupra raporturilor poet cosmos și asupra poeziei erotice; în fine, atitudinea poetului în fața *neantului*. Ne-am permis să reducem la patru categorii fundamentale temele „fixe" ale poeziei blagiene, pe care G. Gană le detaliază pînă la 20 de motive și sub-motive. Doza de aleatoriu frapează pe oricine: cele 20 de nuclee semantice puteau fi 18, 24 sau, la rigoare, patru. Dar numărul de puncte nodale identificate prezintă mai puțină importanță, deoarece atenția va fi captată, pe bună dreptate, de metodă în sine.

Considerarea întregii poezii blagiene drept un „discurs textual" omogen marchează premisa obligatorie pentru investigație; în cazul lui Blaga, rămîn suficiente argumente pentru o asemenea procedare. Exegetul dovedește o subtilitate analitică ieșită din comun, suprapunînd versuri din *Poemele luminii* și versuri din postume, pentru a surprinde același elan creator și pentru a sugera continuitatea. (Ca oricare operă a unui mare poet, poezia lui Blaga pare compusă spontan, sunetul ei se regăsește în cele mai anodine compuneri; ea și-a delimitat cu suficientă tenacitate frontierele pentru a reprezenta un „univers autonom". În poezia noastră, exercițiul mai este operant în cazul lui Eminescu și în cel al lui Arghezi, dar ar fi dificilă găsirea celui de-al patrulea exemplu).

Întoarsă asupra ei însăși, melodia lui Blaga va fi secționată cu grijă, pînă la cel din urmă segment semnificativ. Să nu ne imaginăm, însă, că avem a face cu o simplă operațiune de decupare și nimic mai mult: exegetul atrage în discuție, în legătură cu fiecare temă, textele filozofului și ale teoreticianului Blaga, face apropieri esențiale de ceilalți poeți contemporani de mărime comparabilă.

Ar fi riscant să încercăm ceea ce criticul însuși a refuzat să facă de-a lungul a aproape 400 de pagini, de teamă să nu simplifice excesiv. Dacă ne asumăm riscul și să cuprindem în cîteva fraze imaginea despre Blaga proprie lui George Gană, atunci spunem că Blaga este un poet al uimirii în fața misterului unitar al lumii, un poet ce se auto-descoperă deplin abia cu volumul *În marea trecere* (cf. p. 145), un poet ce-și construiește, conștient, propria mitologie pentru a o opune neantului ce l-a obsedat din fragedă copilărie; un poet care „tocmai de aceea va răstra în fața realității atitudinea tristeții metafizice", devenind poetul esențial al melancoliei; în fine, cu o definiție memorabilă, „Blaga este un poet al luminii, ca Hölderlin, însă unul mereu amenințat și invadat de întuneric" (p. 273). Pentru Blaga creația — în sens fundamental — rămîne unica consolare, relativă și vagă, în fața certitudinii nimicului. De aici, imaginea finală *sui-generis* a unui Blaga — poet îndrăgostit de idealul „clasic", cu toate aparențele contrarii și în pofida epocii pe care a trăit-o.

Dincolo de caracterul practic exhaustiv al investigației mai există și o altă rațiune pentru care această carte se citește cu încredere, cu certitudinea că exegetul — perfect informat — ne conduce pe drum sigur: este vorba de cultura germană pe care G. Gană o stăpînește ca un specialist și care îi permite să-l regăsească pe Blaga la izvoarele formației sale. Paralelismul cu cultura germană, niciodată forțat sau abuziv, înseamnă o lumină permanentă proiectată asupra textului.

Dintre toate filiațiile și apropierile, cele mai fecunde ni se par paralelele cu Kant și Goethe. În primul caz, sînt subliniate nu numai bazele gîndirii teoretice înrudite, cît identitatea trăseului intelectual. Celebra trezire a lui Kant din „somnul dogmatic" are aceeași semnificație în descoperirea, de către Blaga, a sistemului de gîndire ce-i va fi opera. Desfășurarea biografiei și a evoluției spirituale pe două planuri diferite și nesecante înseamnă tot o „situație kantiană".

Paralelismul cu Goethe este și mai elocvent: nu numai ca ilustrare a biografiei și a scrierii biografice la cei doi mari poeți (cf. cap. VII, *Portret*), cît mai ales în substanța spirituală intimă (pp. 221—223) comună celor doi.

Lucrarea *Opera literară a lui Lucian Blaga* descurajează, pentru multă vreme, tentativa de analiză tematică, deoarece autorul și-a fixat ca principiu înregistrarea integrală a variantelor semantice ale motivelor. Pe această solidă bază, sînt însă de așteptat noi contribuții la analiza operei blagiene: devine mai necesară decît oricînd o solidă biografie, stabilirea exactă a datei compunerii fiecărei poezii (adică o bibliografie critică demnă de acest nume), o cercetare a evoluției mijloacelor literare ale lui Blaga (adică o cercetare cronologică). Dar fiecare dintre acestea și toate la un loc, indiferent de momentul în care vor fi realizate, pot pleca de la o bază fermă, pe care George Gană a construit-o cu atîta grijă.

13 SEPTEMBRIE 1980

L2

Dezbaterile «Luceafărului»

Modalități românești, azi

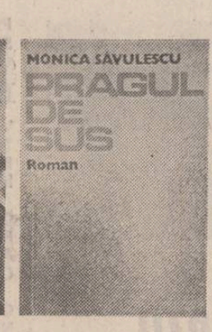

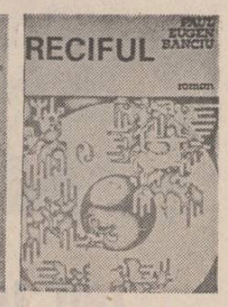

PROZĂ ŞI LUCIDITATE

Marin Preda este al treilea scriitor român după Eminescu şi Labiş căruia moartea i-a rescris oarecum literatura şi este cumplit să adaugi ceva peste liniile acestei exegeze funebre. O durere imediată ne împiedică să-l vedem în întregime pe scriitor iar cărţile sale să le întrevedem doar din unghiul unor simple creaţii literare. Analiza ne explodează în mîini, umplindu-ne ochii cu un fum incomprehensiv şi înţepător de cerneală. Articolul se transformă în necrolog. Intervine aici şi o dificultate pur critică. Percepţia noastră e, literaturiceşte vorbind, indirectă şi funcţionează pe bază de analogii care, atunci cînd nu ies doar din mecanismul steril al ingeniului, fac jocul grav al invocaţiilor, metamorfozind pagina exegetică în arheologie mediumnică. Premiza oricărei arheologii e însă timpul, iar această dispariţie este prea de tot timpurie. N-are a face! Orice carte e în fond o carte despre alte cărţi, o autobiografie duplicitară exprimînd obsesii proprii cu măşti străine şi opera literară este un cosmos căruia trebuie să ştii să-i desfaci foile înainte de a-l putea răsfoi.

Dificilă sarcină! Desigur, cosmosul acesta ca un scrinciob de hîrtie e, cum se spune cu o expresie debordantă de candoare, unitar, manevrînd deci cam aceleaşi idei prin intermediul cam acelorași personaje, ceea ce ar trebui să uşureze în principiu analiza. În primul rînd însă că nici complementaritatea aceasta nu este, în ciuda unor consecvenţe factuale în genul romanelor fluviu, din ordinul succesiunii ci din acela mai degrabă al simultaneităţii monadice. Într-adevăr, romanele lui Marin Preda se continuă numai pentru ochiul superficial, ele recompunîndu-se de fapt, cu schimbarea chiar radicală a înţelesului, asemeni cercurilor dantești ce se lărgesc spre empireu. Şi nici discontinuitatea nu este atît de repede ca în romanele lui Dostoievski unde contrapunctul pleznește, rotindu-se ca o morişcă, în infinitul perpetuu al aceluiaşi roman şi chiar de la un verset abisal la altul, deşi o anume diablerie dostoievskiană e prezentă şi aici. Ci mai degrabă acest contrapunct este cumulativ, realizîndu-se pe secvenţe epice mai lente. Rezultînd, ca şi la Faulkner, deşi cu o mai puţin retorică metodă, dintr-o urmărire strictă, detectivistică, a intonaţiei ideii. Căci dacă e adevărat că scriem uneori o întreagă operă cu zbîrniitul unui vers sau cel mult al unei strofe în cap, leitmotivul implicit al lui Marin Preda este „De l“-ul rebrenian. Marin Preda întoarce contrapunctului mimic şi dialogic dostoievskian un verbalism intonaţional dual, practic nesemantic, sprijinit în punctul unei monosilabe. De unde hieratismul!

Care e totuşi ideea acestor romane simple ca nişte utopii reci? Pur şi simplu eşecul raţiunii. Iată un subiect ce nu se găseşte în acel tabel al elementelor romanului schiţat într-un articol de Călinescu. Pentru că sînt eroii lui Marin Preda nişte ambiţioşi, este Petrini, pentru a ne referi la ultimul roman, din specia lui Rastignac? Într-un sens da, însă nişte ambiţioşi nu atît lucizi cît detaşaţi, exercitînd o ambiţie fără scop, în gratuitate, pe scurt nişte ambiţioşi experimentali. Dealtfel, în deosebire de atîţi scriitori români, insuccesele personajelor sale nici nu sînt sistematic cît sînt izbînzile de inutile (Preda fiind oarecum inventatorul „învingătorului de prisos“ la noi), dezamăgirea constituind conturul tuturor biruinţelor posibile, faţă de care catastrofa finală joacă rolul unui ergo, al unui deus ex machina explicativ. Deci eticeşte Preda se întîlneşte cu Gracian! Şi totuşi nu-i absentă, în forme de-a dreptul mesianice, speranţa — fără mecanismul narativ al speranţei eşecul raţional nici nefiind de gîndit. Ambiţia lui Marin Preda tocmai aici stă, în a construi — în ciuda recelui realism — alegoric, în a replia în romane tablele unei biblii profane, şi în finalul **Instrusului** Surupăceanu, acest Tom Jones deliberat spontan şi sfidător analitic, încearcă a întemeia, pornind de la nivelul zero, o lume.

E limpede acum: Herodotul istoriei Moromeţilor nu e romancier decît prin constrîngerea convenţiei critice; romanele lui sînt alegorii, sprijinite deci nu pe epica Iliadă ci pe mai făţiş simbolica Odisee, în planul abstracţiei compoziţionale personajele sale fiind idei. Însă idei în succesiune, idei adică narative. Nişte personaje subiect, nucleele unei semantici tematice ce dialoghează. Dialogul însă relevînd forma ideilor, limita plinului şi golului lor ridiculos patetic duce la comic. Dialectica ce funcţionează e de fapt comedie, comicul e ideea schimbată în funcţie. Utile dulci-ul horaţian fiind capodopera succintă a definirii comicului. Marin Preda e deci, iată, asemeni lui Călinescu, un comediograf de idei. Şi nici un scriitor român nu a dat o mai puternică replică spiritului acelui Gogol critic, acelui Licurg anxios şi iovial, Ianus faunesc cu eul dublu, de Silen şi Ariel.

Cu ce scriitor se înrudeşte însă cel mai mult Preda? Evident cu Creangă. **Amintirile** sînt arhetipul memorialisticii sale fictive. Afinitate profundă, trecînd dincolo de operă. Ca şi acolo mama e o Penelopă cu sexualitatea ursuză de castitate şi plină de resentiment religios, intrînd în conflict ludic cu humorul dictatorial naiv profan al tatălui. Acesta e un don quijotesc Odiseu verbal, socratizînd maieutic. Ca şi Don Quijote are cult pentru vocabularul scris pe care însă nu-l citează, ci-l comentează, fiind cu alte cuvinte un formalist ironic. Şi totuşi tatăl reprezintă spiritul liber, iar mama convenţia. Iată acum un paradox periculos duelul lor e inofensiv, cu toate acestea e aici o capcană. Un moment, o secundă cînd tandreţea se întăreşte, se transformă în temniţă Marin Preda regresiv o fotografiază, cu încetinitorul o filmează. Care e secretul slăbiciunii care ucide?

Tehnica acestor livreşti fotografii ca nişte diseqţii melancolice e firește a lui Montaigne, după cum din unghiul stilului etic un Montaigne este şi autorul. Vocea narativă a lui Marin Preda e quijotească şi montaigneană. Mentalitatea sa e a unui stoic, stenică şi sceptică. Inocenţa, care la un spirit în progres devine luciditate discriminativă îl face, ca şi pe Spinoza, suspicios de orice metodă. Simte nevoia, ca şi Descartes, de a repune în discuţie, din latura cea mai simplă, elementele. Două idei, una leibniziană, alta — la origine hegeliană, îl nedumeresc, iar nedumerirea o resimte ca pe o indignare. E un empiric, adică un epicureu. Însă un epicureu eroic, ce vrea direct fericirea, un Montaigne ce ar fi avut sufletul lui Pascal. Şi, straniu, tocmai acest simţ al fericirii îl pierde. Nu-i mai rămîne decît euthanasia. Pe aceasta din urmă o va avea...

Alex. Şişmanian

ŞANSA DURATEI

Pragul de sus (Editura „Cartea Românească“, 1980), noul roman al Monicăi Săvulescu, ne atrage atenţia, la sfîrşitul lecturii, asupra citorva chestiuni de ordin general, privind, pe de o parte evoluţia genului, pe de alta — miza la care — aşa zicînd — joacă tinerii prozatori, aflaţi într-un evident proces de afirmare şi impunere. Judecat în acest plan, romanul Monicăi Săvulescu este cartea de vizită a unui scriitor care a depăşit, prin acumulări lente dar sigure, faza asimilării procedeelor tehnice — ţinînd de o retorică tradiţională ori modernă — şi a comodului localism tematic, pentru a se îndrepta decis spre o problematică majoră, dificil de abordat, întrucît vizează cuprinderea unor procese iar nu a unor fenomene izolate.

În romanul său, prozatoarea conduce cu mînă sigură naraţiunea arborescentă, derulată pe mai multe planuri epice convergente, alternează dezinvolt retrospecţia cu prezentul evenimenţial, dozează eficient epica tumultoasă şi analiza psihologică, fără a intenţiona prin aceasta o probă de virtuozitate tehnică. De altfel, la acest nivel pot fi descoperite chiar discrepanţe, una dintre ele, vizibilă şi stinjenitoare, aparţinînd ecuaţiei narator-autor. În cazul primului termen, relatarea, rememorarea sau participarea directă individualizează stilistic o psihologie şi un comportament. Intervenţiile autorului, liricizante, patetice ori banale, sînt superflue şi distonante. Iată un exemplu. Bică, unul dintre personajele cărţii, descrie atmosfera dintr-un compartiment al unui tren personal, interferată cu secvenţe ale unui trecut biografic. Omul este un ţăran fără prea multă instrucţie, plecat cu mult timp în urmă din sat şi devenit muncitor calificat la oraş. Observaţiile sale păstrează, firesc, amprenta statutului social, iar stilistic sînt — la fel de firesc — impregnate de o oralitate adecvată personajului. În această atmosferă stilistică intervenţia pretenţioasă a autorului e penibilă: „În liniştea din jur, lumina aceasta fulgerătoare avea un efect aproape sonor, reuşind pentru o scurtă fracţiune de timp, în care se plimba de colo-colo prin compartiment, să decupeze şi mai pronunţat tăcerea lui adormită. O tăcere plină de vuiet însă, de imensă maşinărie pusă într-o mişcare monotonă şi egală cu sine (sic!), o tăcere care, în întreg vacarmul ei, se transformase în zgomot de fond, se permanentizase şi, ca atare, devenise neutră. Ea absorbea şi anula zgomotele, acoperea şi reducea devoratoare la zero orice sunet inferior marii ei dezlănţuiri. O tăcere neagră, ca noaptea care se coborîse atotbiruitoare peste o cîmpie, suprimînd contururi şi comprimînd distanţe“. Nu aici se află însă meritele ori defectele majore ale cărţii. Observăm mai devreme miza importantă a romanului. Ea este efectul abordării unei teme în al cărei spaţiu proza contemporană românească a reuşit lucruri remarcabile: dispariţia comunităţii rurale tradiţionale. Acestui proces i se opunea, rafinat, un Ilie Moromete, frontal un Simeon Moldovan. În acest proces se afla integrat, prin opţiune, Ştefan al lui Parizianu. El este însă un cuceritor, un Rastignac teleormănean, venit să supună marele oraş. Raportat la aceştia, Bică din romanul Monicăi Săvulescu este un anonim, nu lipsit de personalitate, dar pus doar în situaţia de a suporta efectele procesului fără a interveni în desfăşurarea lui. Personajul oscilează între alienare şi adaptare, evoluînd nespectaculos spre acesta din urmă. Tocmai absenţa spectaculosului din mutaţiile produse în structura personajului (ceea ce nu exclude de fel dramatismul) înscrierea sa într-un registru al normalităţii, ni se pare a constitui originalitatea prozatoarei în abordarea temei. Alături de tentaţia marilor teme o altă caracteristică a acestui roman şi, în general, a prozei tinerilor, este efortul de construcţie. Autoarea îşi înalţă cu minuţie edificiul romanesc, decupează situaţii şi personaje pentru a le aduce în prim plan, lăsînd altele într-o penumbră tensionată, de unde vor ieşi, în faţă, la momentul psihologic potrivit (e vorba de psihologia cititorului) urmăreşte şi rezolvă conflicte sau doar sugerează altele. Construcţia creşte, începe să capete contururi ferme dar, din păcate, autoarea o năruie înainte de a o termina. Cutremurul retează destinele personajelor sau le suspendă, înainte ca acestea să-şi fi epuizat substanţa. Adevărul realităţii se dovedeşte aici o soluţie nefericită pentru ficţiune. Ea contrazice tocmai acea normalitate verosimilă în care se inscriau aproape toţi eroii cărţii, trăindu-şi astfel autentice existenţele romaneşti. Căci multe din paginile cărţii conţin o experienţă umană netrucată, concretă în detalii şi semnificativă în ansamblu, extrasă dintr-un prezent care ne aparţine. Cred că această implicare în imediat — nu în efemerul conjuncturilor — este pentru proza tineritor una din şansele duratei.

Valentin F. Mihăescu

Substanţa prozei Alicei Botez conjugă organic straturi ale unei reflecţii ori reverii de tip metatextual, mitologic sau filozofic care, toate, concurează la realizarea unei forme simbolice, fundamentală, sau, aşa cum o spune motto-ul unuia dintre romanele sale: „Fiecare epocă îşi creează un simbol, care este un răspuns în imagini la întrebarea de a şti ce semnifică viaţa şi prin care ea fixează cheia secretului său“. Această formă, mereu percepută în ficţiunile care ne sînt propuse, este, credem, labirintul.

Iarna fimbul (Editura pentru Literatură, 1968), romanul cu care Alice Botez debutează (autoare a citorva temeinice studii filozofice şi a cinci cărţi — patru romane şi o „piesă de teatru“), surprinde, înainte de toate, printr-o riguroasă arhitectură în care toate liniile de forţă conduc înspre o aceeaşi complexă imagine unde se suprapun (cu ce fuziune simbolică însă!) Labirintul, Cercul şi Oglinda. Asistăm la sfîrşitul ultimilor descendenţi ai unei vechi familii ce îşi are „rădăcina implintată în Bizanţul veacului de mijloc“ (p. 70). La originea acesteia stă un dramatic şi semnificativ scenariu: Întemeietorul, un bogat bizantin (cel de la care porneşte cronica ţinută de către unul sau altul dintre membrii familiei), răpeşte o tînără şi frumoasă fiică a unui paharnic român. Căsătoria impusă nu durează căci fiul bizantinului îşi omoară tatăl şi fuge cu soţia acestuia, deci cu mama sa. Sîntem cu aceasta în prezenţa mitului care irumpe în pînza textului, structurîndu-l în adîncime. Căsătoriile între membrii familiei sînt frecvente amintind-o, prin revenirea la acelaşi punct de pe cerc, pe prima. Din acest fatal cerc nimeni nu va mai putea ieşi (cercul, o ştim, este cel mai perfect dintre labirinturi). Rătăcim astfel, cum însuşi textul ne-o spune, într-un „labirint de oglinzi“ (p. 70). Cronică a unei familii ce îşi are propria cronică (motivul structurant al oglinzii este prezent şi la acest nivel), romanul se încheie din nou circular căci unul dintre personaje prezice catastrofa finală: o revărsare de ape unde îşi găsesc sfîrşitul ultimii descendenţi. Povestirea îşi contrapune astfel, reflexiv, propria imagine.

Acest procedeu, al oglinzilor labirintice, îl regăsim şi în cel de-al doilea roman al scriitoarei. **Pădurea şi trei zile** (Eminescu, 1970), de data aceasta, însă, oglindirea are loc la un alt nivel; zona reflectată nu mai este cea a povestirii. Procesul specular se adînceşte şi deci cuprinderea lui se deschide căci cel mai adesea discursul reflexiv vizează Textul în genere. Fraze de tipul „Irealitatea ficţiunii nu este altceva decît realitatea reprodusă în imagini“ alternează cu dezvoltarea naraţiunii a cărei curgere nu este niciodată, în proza Alicei Botez, lineară. Ruptura, revenirea, spaţiul alb destramă povestirea, dar fac scriitura evidentă. În această situaţie, lectura romanului nu trebuie să refacă o **stare** (dacă ea ar putea fi refăcută!) preexistentă textului care ţese şi derutează, ea trebuie să accepte regula jocului dedalic. Autoarea o spune, indirect, atunci cînd „transcrie“ jurnalul unui personaj, jurnal ale cărui file, nepaginate, s-au amestecat: „Foile nu sînt paginate /.../, desigur, în această situaţie ordinea lor e nesigură, inversată poate, oricum, **trebuie luate aşa cum sînt**, mă refer la cei care vor rezista la lectura lor“ (p. 270 — s.n.).

Labirintul pe care textul Alicei Botez îl desenează diferă însă de **labirinturile ordonate** ale Noilor Romancieri ori de cele construite de Beckett sau Borges unde rătăcirea se petrece într-un univers care **se repetă** identic (sau în limitele unei uşoare diferenţe) păstrînd aceeaşi obsedantă configuraţie. A. Botez sugerează un labirint haotic, cel al pădurii (de unde şi neîncetata revenire a acestei imagini cu valoare de simbol), cel al **substanţei primordiale**, magmatice. În acest fel, labirintul este forma sacră a unei stări care preexistă oricărei creaţii, un fel de punte de legătură între realitatea cea mai adîncă şi textul cărţii.

Aceleaşi elemente-pivot (oglindă, cerc, labirint) revin şi în evocarea istorică **Dioptrele** (Eminescu, 1975) (dioptră = „oglindă“) unde personajele sînt „voci“, emanaţii ale unui personaj central, Dimitrie Cantemir. Am putea crede că astfel, prin centrare, labirintul oferă o cheie. Dar centrul este el însuşi un labirint, căci Prinţul se dovedeşte a fi hărţuit de îndoieli; vechile valori sînt relative, adevărul are mereu şi o imagine întoarsă (imaginea din oglindă), la fel de reală, deşi imaginară. D. Cantemir, rătăcitor prin Rusia, la porţile Caucazului (prilej pentru noi speculaţii mitologice), departe de ţară, dar

FORMA LABIRINTULUI

revenind fără odihnă la ea, se găseşte în momentul incert al trecerii dintr-un sistem într-altul: Epoca modernă încă nenăscută dintr-un Ev Mediu ale cărui certitudini au dispărut.

Tot într-un moment de trecere, crucial pentru două lumi (Imperiul roman şi Dacia) este plasată naţiunea romanului **Emisfera de dor** (Eminescu, 1979). Deşi autoarea nu pleacă **în mod intenţionat** de la vreun text anume pentru a-şi construi romanul, acesta se întîlneşte uimitor prin „ideea demonstrată“ (p. 5) cu **Scrisoarea lui Plinius cel Tînăr** adresată lui Caninus Rufus, „unde îl îndeamnă să scrie despre cele două războaie daco-romane...“. Ceea ce ar putea susţine ideea că textele iau naştere din texte şi că **între ele există un permanent dialog.**

Georgeta Bodus: „Ritmuri contemporane“

Cucerirea Daciei a avut loc, „nemuritorii“ au fost învinşi. Roma celui de-al doilea deceniu aşteaptă Serbările victoriei. Aici, în mijlocul agitaţiei colorate, se întretaie sclavi şi stăpîni, negustori, femei, vraci, săraci şi bogaţi. Evenimentele, puţine la număr, (după cum remarcă N. Manolescu) nu reuşesc să închege un fir epic pregnant, ceea ce, credem, nici n-a stat în intenţia autoarei. Partea epică poate fi cuprinsă în citeva cuvinte: fratele marelui rege dac, preotul Dorses, aflat la Roma, este sclav şi protejat al viitorului împărat, Hadrianus, spirit cultivat, iubitor al poeziei şi artei, fascinat de credinţa în nemurire a poporului învins. Dorses îşi salvează sora, Aina, de la o nedemnă căsătorie cu senatorul roman Lusius Quietus, oferindu-i otrava cu care aceasta se sinucide în momentul citirii contractului de căsătorie. Dorses, mascat, îl învinge în arenă pe regele gladiatorilor şi este mai apoi ucis de gladiatori. Descrierea Romei şi naraţiunea alternează cu discursul lui Hadrianus care complică textul, stabilind deja un spaţiu de imagini paralele. Încă o dedublare are loc (deci o nouă reflectare a două texte) prin notele care construiesc eşafodajul documentar al romanului (procedeu folosit şi în **Dioptrele**).

Emisfera de dor pare un roman în care imaginea se formează mai sigur, mai clar decît în prozele anterioare ale autoarei şi poate tocmai aici e o capcană, căci totul e fondat pe incertitudine, plecînd de la puţinele documente care vorbesc despre cucerirea Daciei şi pînă la ceea ce ştiu personajele despre evenimente sau ceea ce ştim noi despre ele şi despre „adevărul istoric“. Rătăcim împreună cu Hadrianus în căutarea secretului mitologiei dacice; rătăcim împreună cu Dorses pe nişte drumuri despre care nu ştim nici măcar unde duc. Labirintul a devenit aici mai mascat, deci mai eficace pe plan literar. „Roma, centrul lumii“ (p. 301) se dovedeşte a fi un centru... dezaxat, heterogen, a cărui unitate s-a fărîmiţat demult căci a adunat ca într-un virtej prea mult din fiecare teritoriu ocupat: sclavi, obiceiuri şi moravuri sau, ceea ce e mai grav, religii şi zei care s-au instalat într-o imposibilă diversitate, învingîndu-i aproape pe cei locali. Credem că, prin acest roman, A. Botez, folosind, după cum se vede, aceleaşi procedee şi imagini, a reuşit să le implice mai organic, prin simplificare şi adîncire, în substanţa cărţii.

Bucuria lecturii, o lectură, e drept, dificilă, deopotrivă a cititorului obişnuit şi a cercetătorului, aminteşte că trecerea prin labirint ca şi trecerea prin textul modern echivalează cu o victorie şi o reînviere transformatoare căci nu acelaşi este Tezeu care a intrat în labirint cu cel care a ieşit.

Vasile Popovici

RĂTĂCIRI CALCULATE

Situaţia aproape paradoxală a scrierilor lui Paul Eugen Banciu nu este nici pe departe singulară în peisajul literar actual. După un prim roman **(Casa Ursei mari)** foarte bine primit de cititori şi critică, a doua sa carte, **Reciful**, a fost omisă de majoritatea „contabilizărilor“ critice. O posibilă explicaţie este „simultanul editorial“, romanele apărînd la distanţă de cîteva luni, dar cauzele mai adînci pot fi detectate într-un soi de dezinteres general al criticii faţă de cărţile imediat următoare debutului. Neajunsurile unei atari stări de fapte ies imediat la suprafaţă, atunci cînd dăm la o parte perdeaua quasi-indiferenţei critice faţă de cărţile foştilor debutanţi.

Conduşi de o „optică a aminării“, bazată pe o deducţie fals-logică după care un scriitor tînăr nu poate spune lucruri esenţial deosebite de cele din cartea primă, cronicarii literari se cantonează în alte zone de interes, preferindu-i ori pe „consacraţi“ ori pe noii debutanţi. Nu de puţine ori surprizele vin însă de la cartea a doua sau a treia (e destul să-i amintim aici pe Eugen Uricaru, cu **Rug şi flacără**, Mihai Sin, **Bate şi ţi se va deschide** sau Mircea Săndulescu, **Tratat despre oaspeţi**). Avem cîţiva cronicari „specializaţi“ în debutanţi, dar nu avem nici unul interesat exclusiv de scriitorii la o doua sau a treia carte. Întreprinderea nu ar fi lipsită de spectaculozitate, iar surprizele ar fi, nu de puţine ori, considerabile.

În cazul lui Paul Eugen Banciu surpriza (pentru că avem de a face cu o reală surpriză) are implicaţii dintre cele mai adînci, vizînd însăşi modificarea scriiturii (în sensul dat de Roland Barthes termenului). Greu de închipuit două cărţi ale aceluiaşi autor mai deosebite decît **Casa Ursei mari** şi **Reciful**. Iar faptul că romanele au apărut la o atît de mică distanţă unul de altul (bănuim că au şi fost scrise la puţin timp diferenţă) este grăitor pentru mobilitatea stilistică şi tematică de care dispune scriitorul.

Casa Ursei mari este un roman ce ţinteşte la o mitologie a transformării, un continuu proces de metamorfozare al personajelor şi al acţiunii. Acest roman pare să corespundă într-o măsură foarte mare uneia din cele mai vechi (dar cît de moderne!) definiţii ale genului, şi anume aceea de „mare metaforă în mişcare“.

Procesul de construcţie în care se găsesc angrenate la un moment dat personajele, corespunde unei nelinişti care le domină de la început pînă la sfîrşit. Formele luate de acest neastîmpăr existenţial sînt din cele mai diverse: de la setea nepotolită de muncă a tăietorilor de lemne, pînă la rătăcirile pe drumurile munţilor ale femeii Marii (o variantă a Vitoriei Lipan, sau, şi mai exact, o nouă Lena Grove faulknneriană în căutarea soţului şi tatălui copilului ei). Pe de altă parte, tot un element ce trimite la mitologie, dar cu o valoare mai ales situaţională, stabilind o variantă aproape ironică, este detectabil în scenele din cabana **Ursu**, unde lanţul evenimenţial se transformă aproape într-o alegorie şi un simbol (chiar într-o parodie, dacă ţinem seama de cuantumul de re-creere implicat de orice parodie) al basmului **Albă ca Zăpada** şi al piticilor.

Cu totul altfel stau lucrurile în **Reciful**. Paul Eugen Banciu, credincios unei tendinţe foarte răspîndite şi la noi în ultima vreme, realizează radiografia unui **topos** imaginar, oraşul Burna. Autorul combină analiza temporală cu **modalităţi** de forare pe verticală şi orizontală a spaţiului imaginat, întru aflarea „adevărului locului“: un adevăr divergent, dînd măsura propriei sale existenţe, şi apoi al validării ei de către contextul în care ia naştere şi există ca element coordonator.

Tehnica principală utilizată de Paul Eugen Banciu este aceea a **compunerii**. Fragmente narative, adevărați stîlpi ai unui joc de **puzzle** bine condus de autor (o parte a acestor **probe** adunate cu multă grijă, pentru a li se fixa locul exact în **istorisire** se numeşte chiar **Propilee**, lucru întru totul grăitor pentru intenţiile lui Paul Eugen Banciu) se ordonă în imagini coerente ale unui univers în plin proces de transformare. Din acest punct de vedere, adecvarea dintre metoda folosită de autor şi naraţiunea în sine este deplină. Acelaşi procedeu al compunerii este întrebuinţat în reliefarea personajelor cărţii. Nu ştim despre nici unul dintre ele totul de la început. Jigorea, unul dintre protagonişti, se desprinde treptat, ca dintr-un labirint redus la o figură geometrică plană, mărturiile sale succesive (sau cele referitoare la el) conferindu-i un statut aparte în cadrul naraţiunii.

Memoria fotografiei este o altă modalitate a accentuării liniilor spaţiului imaginar Burna. Procedeul aminteşte frapant de **Blow-up**, cu atît mai mult cu cît scopurile par să fie identice: „Astea-s cele mai ale dracului documente. Norocul celor vechi că pe vremea lor nu era decît o fotografă şi aceea zgîrcită că nu voia să facă nici o poză mai mult decît i se plătea... Avocatul încercă să-i abată ochii de la albume, în cîteva rînduri, cu foaia Zocaniu şi Colenţan, apoi renunţă şi se puse lîngă Jigorea să-i recunoască pe focoşi, domnii aceia drepţi şi aşezaţi după rang şi înălţime în fotografii“. Investigarea topos-ului şi a personajelor este programatic concepută ca o **reconstituire. Reciful**, titlu al cărţii, dar şi element în jurul căruia se ordonează fragmentele narative, devine aproape un concept, nuanţat de unul dintre raisonneur-i, „omul din subterană“ Micu Dobrian, în scrisorile „de acreditare (sau... discreditare) a unei lumi căreia nu-i aparţine: „Scrisorile, amintirile, fotografiile sînt nişte acte care ne înconjoară viaţa precum atolii coralilor; nişte recifi circulari în dinţii cărora, ascunşi sub valuri, se sparg toate drumurile noastre de evadare de pe insulă şi celelalte drumuri ale oamenilor dinafară spre noi. (...) Ce e ciudat, Nadira, că aceşti recifi îmbracă în închisoarea lor mai cu seamă insule mici şi singulare, fie ele un om, o familie, ori un orăşel. (...) Nu pătrunde nimeni pînă la tine, dar nici tu nu poţi ieşi. Cineva trebuie să dragheze locul, să arunce în aer o parte a recifului şi să deschidă o poartă. Cineva din afară, o minte de Odiseu...“

Sub acest semn al rătăcirii dinainte calculate Paul Eugen Banciu şi-a pus primele două cărţi. Traiectoria străbătută de ele s-a dovedit rodnică în idei, impunînd o voce distinctă şi un stil al fragmentelor narative ce ascund simboluri ale adîncimii textuale.

Mircea Mihăeş

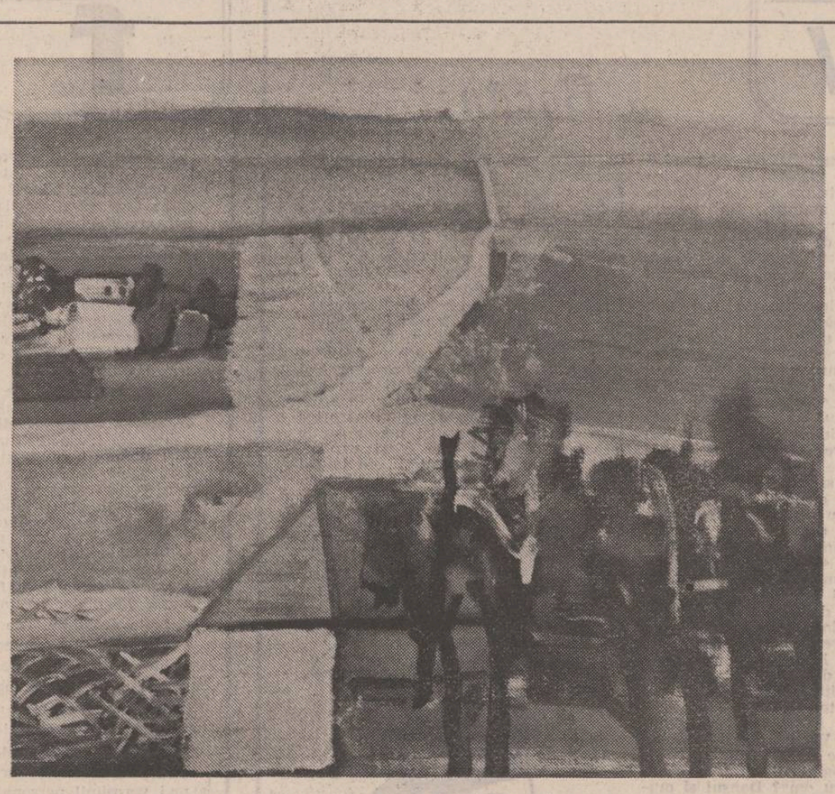

Ion Sălisteanu: „Peisaj de şes“
(În paginile 3, 6 şi 8 lucrări din Expoziţia republicană Magistralele socialismului, deschisă la Sala Dalles

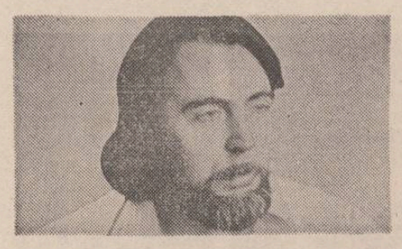

ion lazu

Eter

Stelele ce-n neguri ard
sint poate spărturi într-un gard
prin care noi, de jos
și ei, înalții
ne uităm unii la alții

De-atitea priviri și jind,
lumini se aprind, licărind

Stelele ce-n slavă ard
mereu de ceva ne despart.
Lăsați-mi jos gardul – sau puntea –,
vreau să mă rezem cu fruntea.

Rug

Toată noaptea mi-aș ține capul
pe cea mai rece piatră,
căci perna pe care îl pun
se-ncinge ca o vatră

Toată noaptea îmi vine să fug
din mine ca dintr-un sat
lăsîndu-mi trupul pe rug
ca un copac uscat

Dimineața mă bucur că încă sînt
dar mă tem de ce spuneam în vis.
Și mă doare orice cuvînt
ca un rai interzis...

Cearcăn

sculptorului Constantin Popovici

S-a lărgit cearcănul
Tristeții prin care mă uit
Mai adînc decît leagănul
Din ani de demult.

Cearcăn vînăt ca vinețișul
Primește-mă-n leagăn la tine
Și cîndva mă aruncă-n frunzișul
Galaxiei miloase vecine.

Elegie

Văd fața rîului înclinată
Tot rîul pînă la mare.
Pe ea am lăsat-o să plece
Într-o străină întîmplare

Ci eu îmi aduc iar aminte
Pe malul pierzînd rădăcini
Acel pumn mort de cuvinte
Căzut peste trepte-n declin.

Cu greu le aduc iar în minte...
Numai rîul știe de-o urmare.
Eu îi văd brusc fața
înclinîndu-se către uitare.

Rană

De sub pod
o lumină m-a săgetat
în ea cu ceva vinovat.
Peste a fost, mi-am spus
și nu valul ;
m-a izbit cu vîrful
cozii, lucios
și în mîlul rece s-a dus
în mîlul gros.

Dar n-a fost pește,
rană a fost –
o rană vie a verii,
dintre cele ce-noată
în adîncul ce-l port –,

și zvîcnind fără veste
în zenitul durerii...

Clei de prun

Două trunchiuri de prun
răsucite ca un odgon
și rotocolul unei
singure coroane.
Ce gînd de nebun
le-a împletit, în copilărie –
sau ce rit străbun ?

Cîntă o pasăre-n cîrngul
vecin, de alun.
Din malul înalt, nisipos
se stoarce prin bălării
o mustire de apă.
Dar cine a făcut schingiuirea,
acestea nu spun.
Părerile se-neacă de cînt și nu spun,
rîniile plîng istovite – și nu spun :
Cine a vrut să dea seva-n vîrtej,
cine să-nebunească pometul brun ?

Să cercetăm frunzele verzi.
Să citim în ochiul cleiului de prun.

vasile andronache

Amintindu-și
De întunecata întîmplare

Fără să știm

Vîntul subțire al serii
În floarea albă a brațului tău
Aprinde muzica sferelor

Limpezind arhitectura
Sîngelui meu

În frunza aceea ne vom ascunde

Ca-n liniștea adîncă dintr-un ou
Fără să știm cît e de-nalt
Rugul aprins de noi sub stele

Această orgă

Această orgă cu tuburile pline de zăpadă
Aruncă flăcări în sîngele meu
Și nu te mai văd de roua luminii

Aripile dorului sînt cît vecia

Ce străvezime e deasupra
Și trupul ce adîncă umbră
Că-abia deslușesc foșnetul trecerii

Dacă-ai fi un prag

Ochii se opresc pe corolele sinilor
Grele de-arămuri

Dacă-ar fi un prag de marmoră
Carnea ta
Mi-aș pune-o lespede peste neliniște

Și tu ai fi singura ocrotitoare
A singurătății mele

Cum să vă arăt

Un trandafir foșnește
În interiorul trupului

Cum să vă arăt foșnetul lui
Din noaptea materiei
Răzbind ca o rouă

Cînd voi locuiți într-o
Trimbiță

Cum să te scot

În cuvînt am sculptat
Chipul tău
Nebănuind primejdia erorii

Cum să te scot din nimbul
Acestei frunți de zăpadă

Sub rugul de sidef în perlă
Firul de tină e vecie

Bolgia nopții

Sîngele gol pe asfalt
Ca un strigăt
Sub bruma de neon

Roți de metal
Au intrat în flacăra tinără
Aruncînd-o brutal
În bolgia nopții

Voi cei vii ascultați
Cum lăcrimează-asfaltul

fănuș neagu

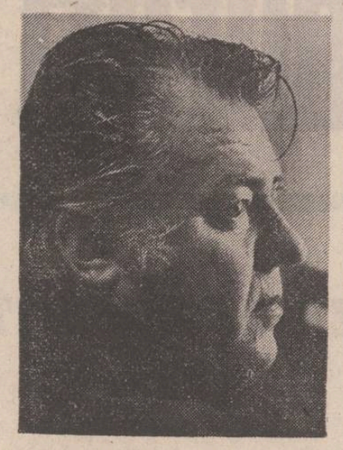

La margine

Ieșiseră din București ca să pescuiască raci. Erau cinci, toți trecuți în ultima clasă de liceu și purtînd porecle potrivite cu vacanța de vară. Dochi și Biscamfor plecaseră cu barca în josul riului, încă de la prînz, ca să facă rost de niște porumbei pe care să-i frigă, dar în realitate ca să forțeze invitarea întregului grup la o serată dansantă. Din cei rămași, Lună-Fragedă — titlul unei compuneri libere, nota 4 (patru), lucra cu undița, stînd turcește pe o piatră de tocilă, iar Mere-Mere și Laur, intrați în apă, goi puscă, își fringeau cu iuțeală spinările, orbecăind cu mîinile în nămolul de pe fund — vînătoare primitivă, care se învață din neam în neam, în revărsatul zorilor, pe toate riurile pămîntului — și aruncau pe mal, smucit, raci vineți, hidoși, fără să-și spintece degetele în cleștii lor. Cornul de lună, pe care și-l cîștigaseră cu pumnii, suferea, apăsat de dogoarea pustie. După un cot al riului, cineva bălăcea apa, făcînd zarvă, dar nu-și arăta fața. Dinspre cazanul de țuică, aflat într-un șopron vechi, în livada de pe malul celălalt, venea miros înfrînt de piersici azvîrlite de săptămîni în butoaie. Lăcuste verzi mișunau fierbinte în iarba roasă de arșiță iar pe balustrada podului de lemn, răsunînd uscat sub copitele unui cal tîrînd o șaretă, sclipeau argintiu niște cutii de conserve. Un puști, purtînd o pălărie de paie adusă de la tropice, încins peste mijloc cu zgarda cîinelui roib ce nu se deslipea de piciorul lui, sta în genunchi, între două mușuroaie de cîrtiță și le lua la ochi cu o armă cu aer comprimat.

— Mărite domn, îi strigă Laur, de ce faci vărsare de sînge nevinovat ?

— Zarișteа mă-ti de hoț și derbedeu, îl înjură ăla mic, într-o zi o să-ți găuresc hoitu cu două gloanțe-adevărate.

Chemă cîinele și, dintr-un salt, se îngropară amîndoi în tufișul de cătină. Dar numai după trei pași se împiedică în picioarele unei haimanale, care minca piersici de furat, lungit la umbră. Fu înhățat de ceafă și ridicat în aer.

— Domnilor, dacă doriți, vi-l predau. Dacă nu, îl pedepsesc eu.

— O, la, la, la, iepuraș ! strigă, fericit, Laur, iar Mere-Mere se repezi în galop prin cîmpul cu alior și înhăță prinsul în gheare.

— Ai văzut, copile scump, îl întrebă rar și săltîndu-l ascuțit de perciuni, ce aproape-i dumnezeu și ce mînă lungă are ?! Ia mai zi o dată ce-ai zis adineauri.

Micul infractor se încăpățînă să tacă.

Mere-Mere îi smulse pușca și, cu mișcări la fel de reci ca vorbele, o sfărîmă pe genunchi și i-o ațină de gît.

— Spune-i tăticului tău, care trebuie să fie mare-mare, că cine pierde războiul îndură toate mizeriile.

Din spate, Laur strigă :

— Confiscă-i zgarda cîinelui și dăruiește-o domnului care-a avut bunătatea să-l rețină pentru conversație.

— M-ar bucura infinit mai mult pălăria.

— Poftiți. Zgarda o păstrăm noi.

— Sentința, decretă hotul de piersici, mi se pare totuși incompletă. (Se pregătea, probabil, să urmeze facultatea de Drept). Încheiați-o cu două picioare aplicate virtos în părțile mei.

— Perfect, aprobă Mere-Mere, și dădu două lovituri ignite.

— Eu sînt omul capcanelor, zise hotul de piersici, ducînd o mînă la pălărie, în semn de rămas bun.

— Regret că puștamaua n-a avut și rufărie, îi răspunse, îndatorat, Mere-Mere.

Și se despărțiseră.

Pe cînd se întorcea la ai săi, Mere-Mere văzu că pe cărări se apropia, înduită de toate vietățile, seara. În plopi se stîrnise frunza, încolțită de-o adiere de vînt, iar din răchiți și stufăriș se ridicau țînțarii. Bondoc, ras în cap, cu bărbia vînătă sau mînjită cu coajă de nucă, se opri lîngă Lună-Fragedă și-i întrebă unde sînt țigările. Lună-Fragedă scoase pachetul dintr-un buzunar lateral al cămășii în carouri și-l așeză, împreună cu chibritul, pe o buturugă. Apoi, toc în tăcere, scutură varga de bambus cu mișcări pierdute, cercetă dacă momeala mai e întreagă și scufundă din nou undița, pătruns de un fel de durere visătoare. Purta o mustață blondă ce-i acoperea colțurile gurii (sau ceturile ei) și ale cărei vîrfuri aproape că se împreunau în gropița din bărbie. De ore întregi sta nemișcat în luminișul ce și-l despicase singur, și totuși părea că nu se afla pe malul gîrlei, ci în depărtări, pedepsit de un gînd tainic, chemat de o lume alta decît cea aievea.

— Uite, mă, Laur, la ăsta, strigă supărat Mere-Mere, în loc să adune racii în minciog, i-a lăsat să-i devoreze furnicile.

Laur, în prund, cu părul numai cîrlionți, nasul acvilin și cu pielea trupului răspîndind un abur de tinerețe subțire, trăită în depozite de indigo răspunse scurt :

— E îndrăgostit portocaliu.

Mere-Mere rotunji buzele, închise un ochi și-și culcă timpla pe stinghia umărului.

— Povești din salonul de pictură, aruncă el, disprețuitor, fiindcă portocaliu, în limbajul lor, însemna să iubești o femeie măritată și să fii iubit de ea.

— E primul dintre noi care iubește portocaliu, rosti Laur cu amărăciune și invidie sau cu un plînset din amîndouă durerile.

Mere-Mere trecu în prund și se lungi lîngă el. Un timp tăcură, stingheriți. Ca un măr iernatic, ca un laur înnoptat.

— Lună-fragedă, se răsti Mere-Mere, atingînd cel dintîi marginea răbdării, isprăvește cu bilbiielile și zi lucrurilor pe nume.

— Nu-i nimic de isprăvit, răspunse Lună-fragedă, deschizînd ploaia comorilor, faci dragoste și pe urmă aștepți să cadă cerul pe tine de rușine, dar după un timp trece totul și iar te gîndești frumos la dragoste.

Tolăniți în nisip, Mere-Mere și Laur ascultau uimiți, sugînd din țigări și privind printre gene soarele căzînd în lunga blîndețe a morții. Trupurile lor, înfierate de vîntul serii și bîntuite de o fericire confuză, se încordau nestăpînit, pătrunse de un chin întraripat, suplu și otrăvitor.

— Minți, Lună-fragedă ! strigă plin de speranță Mere-Mere.

— O cheamă Marta, anunță Lună-fragedă.

— Dacă există cu adevărat, prezintă-ne-o și dăm un bal cu lampioane sub stejarul ăla mare.

— Nu ieșe din oraș. Săptămîni întregi nu ieșe nici din casă.

— Și-atunci unde vă vedeți ?

— Într-o trăsură din curtea lor. Mă furișez noaptea și-o aștept.

— Și vine de fiecare dată ?

— Uneori nu vine.

Pe deasupra trecu, gîlgîind, un cîrd de rațe. Visele lor neauzite, tulburînd deschiderea amurgului, deșteptară frigul în ființa lui Mere-Mere. Aruncă mucul țigării, cu un gest searbăd, se ridică, scuturîndu-și nisipul de pe obraz, apoi se roti iscusit într-un călcîi, ca să se lepede de obsesii, de dezgust, de înfrîngeri închipuite și, brusc, fulgerat, se rostogoli, scîncind și mîinile-i bîjbîiau după o piatră.

— Stai cuminte, îl preveni Mere-Mere, că te jupoi de viu.

Laur se opri, strîmb din șale și cu fața spartă într-un rînjet.

— Adună gîtejele-alea și dă-mi-le s-aprind focul, ceru Mere-Mere. Prostule, urmă el în șoaptă, ești cel mai mare prost din lume.

— N-am înțeles din prima clipă, zise Laur, iar acum e prea tîrziu.

— Niciodată nu-i prea tîrziu, momîie de tămîioară.

Mere-Mere sări, fluierînd, cracul de apă ce-l despărțea de stejar, aprinse focul chiar în fața cortului și scoase din ranița ascunsă între crengi o oală în care fierbeau cartofi. Dar în loc s-o pună pe pirostrii, o azvîrli într-un arici care rontăia melci. După asta smuci pătura de pe jos, și-o înfășură în jurul coapselor și se ațină cu amîndouă mîinile de marginea hamacului legănîndu-se.

Pe prund, Laur se adunase cu picioarele în brațe și cu bărbia pe genunchi și calcula saltul spre mierea răzbunării. „Întîi pasul îndărăt" — își porunci, și se lansă :

— Lună-fragedă, ai auzit, mă, ce s-a-ntîmplat în mahalaua cimitirului ?

— S-au bătut calicii pe colivă. Iar în colivă erau cioburi de sticlă. Glume de nemernici.

— Aia a fost anul trecut. Eu vorbesc de ce-a fost ieri. Patru inși au băut o sută de halbe de bere și, doborîți, s-au culcat să doarmă sub o tufă de lămîiță. După o jumătate de ceas, unu s-a sculat și le-a tăiat ălorlalți gîtul cu briciul.

— Nebun, făcu Lună-fragedă, scuturat de-un val de greață.

— Zici așa, fiindcă nu știi ce erau ăia trei !

— Ce erau ?

— Seducători de profesie.

— Puți ca un dihor și-o să-ți...

N-apucă să-și ducă amenințarea pînă la capăt, fiindcă din spate, izbindu-l cu umărul, Mere-Mere îl aruncă îmbrăcat în gîrlă. Căzu cu capul înainte și, de furie, nu închise ochii. Înăuntru, apa era verde, iluminată, răcoroasă și ireală ca nopțile petrecute cu Marta. Ieși la suprafață, căscînd lacom gura după aer. Bău, suspinînd, porții mari de cer, în timp ce Laur, cocoțat în vîrful unei sălcii, îl bătea cu bulgări și urla :

— Primiți răsplata, mădulare ticăloase.

Mere-Mere azvîrlise pătura și, sprijinindu-se într-o crăcă uscată, se rotea în jurul unui ciulin, prefăcîndu-se că mușcă florile violete și le înfulecă.

— Cei uriți să-nghită mătrăgună, iaca.

Lună-fragedă se uită în norul ce-și tăia venele deasupra stejarului din muchia malului, apoi se întoarse spre Laur :

— N-aveți dreptul s-o judecați rău. Ea are douăzeci de ani și bărbat-su șaptezeci.

— Dacă există, e o desfrînată.

— O să-ți smulg limba aia de năpîrcă.

— Te crezi corb și pe mine pui de găină ?!

— Ia mai leagă cățeaua, mă ! se răsti Mere-Mere spre Laur, și ăla lunecă printre nuielele mlădioase în nisip, unde rămase culcat pe burtă și fără să miște. Lună-Fragedă cum poți să dovedești că Marta există ? Probe !

— Nu am.

— Uite, izbește-te cu capul de pilonii podului pînă ți-l spargi și te cred. Iubirea cere sacrificii, se spune.

— Și Laur ?

— Merg pe mîna lui Mere-Mere, zise Laur, mult prea leneș ca să emită alte pretenții.

— Ah, secătură, îl lăudă Mere-Mere, ai s-ajungi calif în Colentina.

— Veniți cu mine, zise Lună-fragedă.

— N-are rost. Te duci și te prezinți însingerat.

Lună-fragedă se lungi pe apă, cu brațele desfăcute și începu să curgă la vale. Figura asta se chema pluta libelulelor. Sus, în cer, ziua se sfîrșea cu trosnete mici, imperceptibile. Dar chiar dac-ar fi tunat, Lună-fragedă n-ar fi auzit nimic. Printr-un nor pîrguit cu sminteala împărțirii, trecea Marta purtînd o lampă cu abajur alb. Departe, unde pămîntu-și varsă ființa în celălalt tărîm, soarele luase formă de inimă și cădea într-o imensă tenniță albastră. Sau într-o trăsură veche și uitată de lume, în care stăpînește legea uimirii, așteptarea, ispita, curajul disperării, moartea și învierea. Se rostogoli cu fața în jos, căutînd înăuntrul apei uși și ferestre prin care să strecoare numele Martei către grotele unde se odihnesc și se ospătează scoicile pe care Marea Neagră le trimite, în noaptea dintre ani, fiecărui riu, cu porunca să-și zornăie perlele și să le scape feeric, ca să

teatru

Candelabrul și bufonii

Teatrul lui D. R. Popescu, una din puținele certitudini de valoare ale dramaturgiei noastre contemporane, cultivă insolitul, nefirescul, ludicul, fără a crea senzația unui amalgam scăpat de sub control. Piesele sale, echilibrate dramatic, propagînd o tensiune durabilă pînă în final, susțin cîteva teme și tipuri de personaje prezente la orice nivel al operei dramaturgului și prozatorului D.R. Popescu.

Candelabrul (Caietele teatrului Bacovia, nr. 34, 1980), nou text dramatic al lui D.R. Popescu, prezintă alte personaje ce pot fi incluse în lumea „bufonilor" („nebunilor") cu predispoziții spre irațional și crimă. Salonul din sanatoriul unde se află Eugen și Călina este, în mic, un „spațiu D. R. Popescu". Personajele susțin, paralel, un dublu recital : al firescului și al nefirescului, al logicului și al ilogicului (teren mereu prielnic spectacolelor cu texte D.R Popescu). Apariția lui Paul, funcționar al Patrimoniului, care accentuează ideea că obiectul de artă, candelabrul, trebuie dat jos, altfel, dată fiind șubrezimea pereților, amenință să se prăbușească — instaurează legile jocului. Atmosfera, dialogul cu multiple jocuri de cuvinte, amintește de **Pădure cu pupeze** unde posibilitatea salvării este curmată în final de apariția fantasticului, **(Mirele, Miresele)** în ipostaza sa nimicitoare. Jocul ucigător al acestor „bufoni" la sfîrșit cu o partidă de poker, în care miza cuprinde tot universul. În **Candelabrul**, Paul se încadrează în joc prin debitarea „sentențelor" latinești, semn al pretiozității debile. Aici, crima este mai degrabă născută de irascibilitate — Eugen, probabil client al sanatoriului, îl va ucide pe Paul pentru insistența lui, pentru **avertismentul** dat de acesta. Finalul este similar celui din **Pădure cu pupeze** : Eugen și Călina, într-o mișcare continuă, dispar schimbînd replici (cuvinte, nume antice) care subliniază ideea de joc. Candelabrul, obiectul disputei, a fost dat jos și chiar va fi aruncat în latrină. Astfel, derizoriul pune stăpînire pe întregul conflict și determină interpretarea plurivalentă a textului.

În teatrul lui D.R. Popescu, derizoriul, alături de tendința spre ilogic și arbitrar, reprezintă o temă constantă. Personajele, ca în **Pisica în noaptea Anului nou**, par a se afla într-un salon de sanatoriu, intervenția directorului unei astfel de instituții, Platon, care cheamă garda de noapte, sporind ambiguitatea finalului, la fel ca în **Candelabrul**.

Noul text al lui D.R. Popescu este o altă încercare reușită pe tema **„festa stultorum"** care începe cu un vis premonitor („nebunul" era, odinioară, și profet) și se sfîrșește cu un ris dement — două atitudini nefirești care caracterizează un joc mortal.

Dacă în labirint, uciderea monstrului era semnul eliberării (Eugen, în final, persiflează povestea Minotaurului), în piesa lui D.R. Popescu „bufonii" deturnează amenințător **sensul exemplar al călătoriei prin labirint.**

Astfel, în **Candelabrul**, motivul „lumii pe dos" capătă o formă modernă, o nouă tălmăcire a unor vechi sensuri (vezi interpretarea lui „Făt-Frumos" și a altor basme sau a unor sensuri ale teatrului contemporan), permițînd, împreună cu **Pădure cu pupeze**, un posibil și valoros spectacol.

Marian Popescu

televiziune

Bocănet

Nu ne-am amintit de Alexandru Bocănet numai pentru că duminică am văzut o emisiune ce i-a fost dedicată. Ne-am amintit, din martie 1977, de mai multe ori de cel mai bun realizator de emisiuni muzical-distractive a cărui moarte nefirească, în plină tinerețe ne-a întristat. De cîte ori am avut prilejul am scris despre emisiunile sale. De trei ani, cînd s-a întovărășit în neființă cu cel mai bun actor al nostru, prieten al său, Toma Caragiu — Regizorul și Interpretul — nu am mai avut nici un prilej. Abia duminică, revăzînd într-un „profil..." secvențe din emisiunile lui Andu, ne-am învins tristețea ca să scriem. Nu am avut, nu avem încă un regizor ca acest bărbat mare și cuminte, fără ifose și iritări nasparlii, care să știe exact ce face. Spre deosebire de cei care ne provoacă rîsul sau plînsul involuntar cînd montează drame sau comedii, Alexandru Bocănet știa exact ce face, știa exact cum se face, știa exact de ce face. Emisiunile lui erau stilizate pînă la cel mai mic amănunt, fiind în primul rînd, datorită și concursului soției sale, Doina Levința, frumoase în sine Interpreții erau aleși unul cîte unul și nu la grămadă în funcție de programul de repetiții Textele puse la dispoziție surprindeau prin umorul lor cu totul și cu totul special și nu prin asemănările cu gazetele de perete. Vă amintiți „Gemul e făcut din fructe / Fructele cresc într-un pom / Pomul crește lîngă casă / Casa este pentru om"? Dansul și muzica prețuia la fel de mult în ochii neastîmpărați ai regizorului (aici, azi, numai despre Titus Munteanu putem scrie la fel) despre care unii au spus cu vădită reavoință că este Averty-ul nostru insinuînd că ar fi „luat" de la francuz. Să fim serioși și să lăsăm babele să-și bea în tihnă cafelele la bufetul de la parter, pentru că, iată, după aproape 15 ani de cronică tv, cel mai bine știu că lipsa de har este strîns legată de lipsa de caracter.

O emisiune Bocănet era o lume Bocănet care te vimea la fiecare secundă. În această „lume" au evoluat Anda Călugăreanu, Florian Pitiș și Dan Tufaru un trio care a dispărut o dată cu dispariția regizorului. Toți în această „lume", cîntăreți care altfel nu mai surprind decît prin suficiența lor în creștere ne-au surprins prin fațete pe care nici măcar nu le bănuiam. Bocănet știa să-și exploateze absolut toți partenerii, de la cel cu luminile pînă la vedeta gonflabilă. Sub mîna lui, „uscăturile" înfloreau cum înflorește salcia în duminica de florii. Pentru că Alexandru Bocănet era înainte de toate o marcă Cu atît mai trist.

Iulian Neacșu

Desene de Dragoș Morărescu

film

Zbor planat

Abordarea unei tematici de actualitate nu implică întotdeauna și un coeficient proporțional de valoare necesar unei creații artistice. **Zbor planat**, recenta premieră a Casei de film nr. 3, care prilejuiește și un debut regizoral — **Lucian Mardare**, confirmă în mare măsură decalajul existent între intențiile reflectării unei secvențe din viața tensionată a unui șantier hidroenergetic și superficialitatea structurii dramatice menite să susțină convingător traiectoriile evoluției personajelor.

Scenariul semnat de **D. R. Popescu**, inferior celor realizate pentru **Duios Anastasia trecea** și **Mireasa din tren**, avansează ideea instituirii unor raporturi umane guvernate de o morală fără șabloane, în care „energiile verticale" pot capta și orienta prin forța exemplului, prin atitudini clare, tranșante, lipsite de echivoc. O asemenea „energie verticală", maistrul **George (Gheorghe Nuțescu)** adună într-o echipă toți tinerii mai puțini buni ai șantierului, pentru a le facilita concretizarea valențelor ascunse, pentru a le decanta opțiunile. Din păcate **credo**-ul devine didactic, conventionalismul anulînd atitudinea firească, gestul probant pentru o psihologie.

Mai complex, mai riguros tratat și valorificat cu experiență de **Gabriel Oseciuc**, **Nelu Baronu**, unul din **„îngerii triști"** ai șantierului rămîne cel mai verosimil personaj prin sinceritatea sa nedisimulată, prin portretul nuanțat reușit de interpret.

Marcate fie de un sentiment neîmplinit, de o temporară debusolare, de o nemărturisită aspirație, celelalte personaje se remarcă doar prin gratuite efecte **(Vasile)**, prin accente melodramatice **(Mariana)** sau într-o ezitantă situație limită **(Ion)**.

Aflat la debut, **Lucian Mardare** a încercat să evite riscul convenției, reușind în cîteva secvențe (bilciul, nunta, confecționarea lozincii la club) să demonstreze eficacitatea registrului ironic, posibilitățile generoase ale unui stil realist eliberat de forțate poetizări, de inutile metafore.

O superioară exigență poate oferi regizorului **Lucian Mardare** șansa unei expresii mai apropiate de personalitatea sa. Alături de regizor, un alt debutant, autorul imaginii, **Gabriel Cobasnian** utilizează o serie întreagă de efecte pentru a sublinia replici, pentru a defini dialogul între personaje. Elaborate compoziții în cadru, exploatarea profunzimii cîmpului, o diversă angulație sînt însă vizibil lucrate atenuînd, nu de puține ori, adevărul imaginii. Amprenta unei personalități creatoare a operatorului poate fi însă confirmată în viitoare pelicule.

Meritorii eforturi pentru exprimarea personajelor, pentru a le oferi adîncime sînt cheltuite și de alți debutanți actori : **Monica Bordeianu**, **Cristian Ieremia**, **Augustin Brînzaș**. O prezență inedită la capitolul debuturilor rămîne **Romica Puceanu**, care iese din limitele corectitudinii, cu efecte deloc calculate integrate perfect unei secvențe finale.

Călin Stănculescu

fure mințile izvoarelor și să le umple cu darul de-a legăna cuiburi de stuf. Marta, rosti el, convins că doar numele ei merită dăruit acelor mici ulcioare de taină. Îl trezi uruitul trenului săgetind negru dincolo de livada de piersici. Lopătă scurt, cu mina dreaptă și zvicni spre mal. Un brad schilod și prăfuit stringea în rămurelele jumulite singurătate dezolantă. O barză căuta pui de șarpe într-un petec de smirc, iar pe piciorul podului, se răsuceau cițiva lăstari de viță. Două siluete, un băiat și o fată, schițate cu cărbune, căutau struguri pe sub frunzele pocnite de rugină. Asfințitul soarelui se mutase în apele de sub pod — vraiște de solzi liliachii prin care fulgerau lăstunii, cu țipete subțiri, de sirmă trecută prin carne vie.

Lună-fragedă se ridică în picioare, scuturâ brațele, ca să mai lepede din povara apei, se apropie de pilon și se izbi de el cu timpla, rar, înfundat, de trei ori.

— Mamă tristă și îngîndurată, zice Laur, bine că nu i-am cerut să se răstignească.

Mere-Mere găsi că e timpul să se înalțe în grad.

— În această viață scurtă și costisitoare, declară el, nu-mi mai doresc altceva decît ca o floarea-soarelui, în apogeul petalelor, să deseneze întunericul din mine, partea lui cea mai îngrijorată, nu inima, ci răbdarea scurtă, viteaza umbră a nedeslușirii, păcatul că m-am apucat să-i rotunjesc pe i pînă la vărsarea în Iisus, cîrdul de ape, izbind liniștea unui mal agonisind clipe de somn, ființa albastră a tăcerii, pagina și temelia, spinarea de fildeș... Ia te uită, mă, ce poveste-i asta !? făcut el, uluit.

Lovind pilonul cu timpla, Lună-fragedă scuturase cele două siluete lucrate cu cărbune și acum, pe cărare, se apropiau, ținîndu-se de mînă, un băiat și o fată. El purta pantaloni largi de catifea, cămașă de in și cercel în urechi. ea încinsese o curea împodobită cu doi zurgălăi și cu ghinde de aramă. Brațul drept și-l înfășurase în părul lung, ca într-o eșarfă. Sub stejar se opriră, răsărea luna și fata — și scoase un ghimpe din talpă. Apoi se luară iar de mînă trecură prin foc și se depărtară. În urma lor rămîneau două rînduri de iarbă neagră.

— Ludvigia, spuse Mere-Mere.

— Elodeea, răsbunse Laur.

— Nuferi japonezi.

— Gupi imperiali

Înalt, cu apa șiroindu-i din haine, cu fața coborîtă într-un suris căznit, Lună-fragedă se apropie de cort, mergînd aplecat, ca să i se vadă timpla singerînd.

— Puneți mînă, ceru el.

— Noi te-am crezut de la început, zise Mere-Mere, n-am vrut să te năpăstuim.

— Lasă, știu eu că ne tine te convinge brînciul mai mult decît poftirea la masă. Duhul focului, alintîndu-se, ridică o tulpină aurie. Îmbuibate de vînt și de întuneric ca de șindrilă

Desene de Mihai Gheorghe

veche, frunzele uriașului stejar clipeau înginarea lunii cu foamea.

— Hai să visăm gîlci, zise Laur.

— În beregata cui ? întrebă Mere-Mere. Lună-fragedă, ca să vezi că noi te credem, o să-ntingem deștele în rana ta. Dar ce năting ești, mă ! Ești ca boul bălții.

Mere-Mere și Laur își înnămoliră deștele, întîi ca o încercare, pe urmă ca o religie, în timpla îngimfată roșu. Lună-fragedă mesteca întîmplări netrăite, se frămînta măgulit. Era cel dintîi dintre ei ! „Picură sîngele meu, sînt boabe de soare asfințind ! ?"

— Mere !Lună ! Laur ! Ce mama dracului faceți, mă ?

— Strigau Dochi și Biscamfor. Frați gemeni, glas răgușit.

— Mama, mia ! Colonii de chefali. Ce bucăți rumene ! Dar nu ne vor. Au gușterii casei. Bag briceagu-n voi și scot icre negre. Vreau să dorm

— Dochi, răsunse Mere-Mere, latri degeaba, turturică. Trebuie să mutăm tabăra.

— Unde ?

— În marginea ailaltă a verii.

— A avut loc aici al treilea război mondial ?

— Nu, dar mîine poate să vie cineva maremare, ca să ne ceară o pălărie de pai de la tropice și o zgardă de ciine.

— Și ?

— Lopătarii noaptea vine, începu să cînte Mere-Mere...

— De prin munți și de prin văi, răspunse Laur...

Se urcară în barcă. Noaptea își sărută genunchii. Iar, ei, cinci, plecau, mirosind a piersici, a gîrlă și a optusprezece ani.

Pe tărîmul celălalt

gheorghe schwartz

era efectiv greu să alegi între mulțimea de tarabe care împînzeau bîlciul. Greu pentru cine îi place să colinde asemenea așezăminte, pentru că mulți trecători nici nu luau în seamă căsuțele acelea mai degrabă banale pe dinafară și, desigur, puțin vulgare pe dinăuntru pentru gustul lor. Dar pentru cel încîntat de această viață paralelă cu viața de fiecare zi, pentru acela nu era niciodată timp de ajuns (și bani, desigur și bani) pentru a putea să le colinde pe toate.

Printre atîtea mistere fardate se găsea mai la o parte o mică și banală construcție, nici căsuță nici tobogan, ceva între ele, dacă vă puteți imagina așa ceva, un fel de sub pe care urcă cîteva trepte pentru a intra în el printr-o ușă și pentru a fi apoi aruncat afară printr-un jgheab. Nimic deosebit, veți spune, și nu fără dreptate, dacă ne gîndim la femeia cu trei capete de la baraca alăturată sau la copilul care mănîncă tăciuni aprinși și îi arată cum sînt digerați prin stomacul său transparent ca un geam de mașină de spălat. Nimic deosebit într-adevăr la căsuța-tobogan la care ne-am oprit noi, doar că încă n-am pătruns înăuntru. Pentru că dacă am face-o și am risca acele cîteva parale cuvenite bătrînului fără virstă care stă la o măsuță din dreapta treptelor, vom recunoaște că acolo se petrece totuși ceva. Altfel nu s-ar explica de ce se vorbește atît de mult în tîrg despre această curiozitate, în ciuda faptului că bătrînul nu-i face nici un fel de reclamă — probabil că nici n-ar fi în stare de așa ceva, fiind mult prea bătrîn, poate și orb, poate și surd ; alături de el se află un anunț cu tariful și el nu face decît să încline din cap ori de cîte ori aude bănuții căzînd în farfuria din fața sa. (Și totuși trebuie să mai deschidem o paranteză, arătînd că s-a întîmplat ca niște copii să încerce să intre fără a plăti, fiind încredințați că momiia de la intrare nu va putea să-i împiedice s-o facă. „Momiia" nici n-a încercat acest lucru, dar pur și simplu ei n-au reușit să intre. Probabil că bătrînul poseda totuși o pîrghie ascunsă undeva lîngă masă, cu ajutorul căreia acționa ușa de la intrarea în cub, atunci cînd simțea monedele lovindu-se de farfurie. Cum de simțea această cădere era un capitol viu discutat în tot bîlciul, emițîndu-se pe tema aceasta tot felul de ipoteze neroade. O altă dată, în urma unor asemenea discuții, alți doi indivizi, de data asta oameni în toată firea, au aruncat niște nasturi în farfurie și într-adevăr cubul s-a deschis și pentru ei ca și pentru toți ceilalți care l-au vizitat, numai că n-au mai fost văzuți niciodată ieșind de acolo. Și nici nu i-a mai întîlnit nimeni de atunci. Dar despre asta vom mai reveni.)

Deci dacă plăteai cei cîțiva bănuți și te încumetai să intri în cubul acesta mai șters, dar poate că și prin aceasta mai misterios decît toate celelalte ciudățeniile din bîlci, cînd urcai cele cîteva trepte și aspirai aerul tot mai tare pe măsură ce făceai cei cîțiva pași, dacă vedeai cubul deschizîndu-se în fața ta și pătrundeai în el, nu se putea să nu rămîi pentru cîteva clipe uimit. Dezamăgit. Pentru că deși erai mirat că trecînd în spatele unei perdele ajungeai într-un peisaj ce te aducea din nou în aer liber, un cîmp arat brăzdat de drumul pe care te aflai, nu se mai găsea nimic altceva, nimic deosebit, nici un balaur care să scoată foc pe nări, nici un bărbat cu cinci mîini sau un ciine-cal păscînd iarba care se găsea din belșug. O luai deci agale pe acest drum nesfîrșit și umblai după cît ți-era pofta : te uitai în dreapta și în stînga și tot mai plictisit că nu vezi decît niște păduri în depărtare, niște profiluri întunecate în orice caz, te hotărai să te întorci. Și, la fel ca toți ceilalți, o luai direct peste cîmp, scurtînd astfel calea șerpuitoare pe care ai venit. Și nu găseai înapoi. Nici o ușă, nici un indiciu că ai venit din spatele unei perdele, peste tot doar același peisaj cu o multime de copaci și umbre în depărtare, dar nici o întoarcere. Așa că o luai din nou pe drum și mergeai mai departe. „Nu se poate să nu întîlnești și oameni, odată ce tărîmul în care ai nimerit are și drumuri umblate, cărări bătute de cineva și însemnate, deci ducînd undeva."

S-a întîmplat ca unii mai încăpățînați să meargă ore în șir pe cărarea aceea, să se apropie de un pîlc de copaci, să intre între ei și traversîndu-i să ajungă din nou în plin cîmp, unde în depărtare vedeau alte grupuri de copaci sau umbre pe care nu le puteau deslusi. Unii mai isteți și mai scrupuloși căutau explicații pentru toate astea și-și spuneau că într-un cub care nu ocupă mai mult loc decît cea mai nenorocită dintre celelalte curiozități din bîlci, nu puteau să existe întinderi nesfîrșite în care să rătăcești la infinit. Și însuși faptul că indărătul lor, nu mai puteau găsi intrarea îi făcea să suspecteze totul drept o înșelătorie abilă în care cine știe ce oglinzi neașteptat aranjate îi obliga să se învîrtă buimaci pe loc într-un decor în realitate inexistent. Acești isteți, care nu încetau să gîndească în orice împrejurare, sceptici și subtili, rămîneau și ei doar cu argumentele lor infailibile care nu-i ajutau să iasă din capcana tărîmului în care au ajuns după ce au plătit cele cîteva parale și au dat perdeaua la o parte. Așa că rămîneau la fel de descumpăniți ca și ceilalți, cei care nu-și puneau atîtea întrebări și rătăceau tot mai puțin încrezători că vor întîlni pe cineva sau că vor ajunge undeva, deși o viață trăită într-o anumită logică îi făcea să continue să creadă că cineva ajuns pe un drum trebuie să se îndrepte și spre locul unde duce acest drum.

Cu timpul îi cuprindea ciuda pe toți. În primul și în primul rînd pentru că la intrare n-au fost preveniți că se vor rătăci și nu li s-a spus ce să facă atunci cînd vor dori să revină afară. Un buton, un semnal de alarmă, li se părea în clipele acelea un lucru de elementară securitate : în cubul ăsta blestemat s-ar putea să intre odată și un bolnav căruia să i se facă rău și să aibă nevoie de îngrijiri imediate, un infarct, de pildă, și atunci cum să te descurci ? Unii mai impulsivi s-au apucat să strige aceste adevăruri pline de bun-simț, fără a spera să-i audă bătrînul de la intrare, ci lumea care se plimba nepăsătoare, doar puțin excitată de ciudățeniile bîlciului. Da, parcă... parcă și ei auziseră voci venind din cub, atunci cînd au ezitat în fața ciudatei construcții cu tobogan, parcă și ei au auzit ceva misterios acolo și n-ar fi fost exclus ca însuși acest lucru să-i fi determinat să intre. Cei subtili își spuneau ceva despre acele impulsuri care ni se nasc în subconștient atunci cînd anumiți excitanți de care nici nu știm ne... Cu această ocazie mai aminteau și că acest cub era singura construcție din tot parcul de distracții care nu avea pe nimeni angajat să-i facă o reclamă gălăgioasă, care să se agite, să urle, să cînte din trîmbițe și să bată în tobe pentru a aduna curioșii. Nici măcar o firmă nu avea și în afară de biletul pe care scria TĂRÎMUL CELĂLALT și care era atîrnat la intrare, nimic nu-ți indica ce fel de ciudățenii te așteaptă în acest loc.

Apoi sosea un moment cînd clipele de groază începeau să se estompeze, fiind înlocuite de lungi momente de indiferență, de filosofare în van și de descurajare. Cubul acesta era o capcană îngrozitoare în care odată intrat cine știe cînd și dacă mai puteai ieși. De ce să mergi mai departe ? De ce să continui să tai mereu peste cîmp peste pîlcurile de copaci și spre umbrele din zare, dacă și așa nu puteai ajunge la ele ? Dar pe urmă fiecare se întreba din nou cum de au ieșit toți ceilalți vizitatori de dinaintea sa, cu excepția celor doi care au aruncat nasturi în talerul bătrînului ? Însemna fie că vor ieși și ei, fie că bătrînul s-a smintit și i-a confundat cu cei doi sau și-a imaginat cine știe ce despre ei.

Nu le mai era nici sete și nici foame după atîta colindat, și aerul părea mai puțin sufocant, mai puțin statut ca la început : fie că s-au obișnuit cu el, fie că s-a schimbat într-adevăr ceva în atmosferă sau poate că locul în care au ajuns după atîta umblat i-a făcut să fie mai liniștiți. Cine știe ce schimbare de altitudine, de climă sau ce altceva o fi contribuit la toate astea — omul nu poate să fie specialist în toate pentru a ști cu precizie și acest lucru.

Cîte unul se întindea sub următorul pîlc de copaci la care a ajuns după lungi eforturi și care prin micimea sa îl cam dezamăgea, se întindea și adormea. Alții mai nervoși continuau să umble cu încăpățînare și orizontul li se părea într-adevăr mai aproape cu o iluzie.

În bîlci se simțeau cîteva clipe descumpăniții. Moșul stătea la măsuța lui, lumea se plimba nepăsătoare sau curioasă, nici măcar nu se întunecase. Atunci... atunci cît au stat ei „acolo" ? Cît au tot colindat cîmpia aceea nesfîrșită ? Secundarul ceasului continua să se grăbească și să le arate timpul scurs — minutarul abia de s-a deplasat cu cîteva cifre. Și atunci zîmbeau și iertau totul și plecau mai departe, doar că erau mai obosiți, umblaseră totuși cale lungă. Iar cînd ajungeau în dreptul bătrînului de lîngă intrare, întorceau instinctiv capul într-altă parte, pentru că știau de acum de ce nu s-au întors cei care au aruncat nasturi în loc de bani în farfurie, dar n-o spuneau la nimeni și nici un polițist n-ar fi fost în stare să scoată acest adevăr de la ei.

dim. rachici

Un domn cu coperte gri

Privesc în ochii tăi și constat că e azi.
Un domn cu coperte gri trece strada —
Vîntul l-a răsfoit pînă la pagina 10
Unde e desenată o mierlă în colivie.
Fă-i, doamne, să alunece pe-un cuvînt
Ca pe-o coajă de portocală, fă mierla să zboare —
Pămîntul să se rotească iar pe cîntecul ei.
Cine predă această didactică a simțirii ?
Cine numără bani pe-un taiger al gîndului ?
Domnul cu coperte gri a trecut strada demult.
Privesc în ochii tăi
Și nu mai văd timpul.

S-a aprins grîul

S-a aprins grîul pe-o arie a sufletului.
De ce n-ați mai adus de-un veac nici un nor ?
De ce-ați întreținut ritualul flăcărilor,
insomnia tăciunelui ?
Cade scrum pe-ndrăgostite păduri
Și peste imașuri.
Cum voi trece prin ninsoarea cenușii
În hlamida mea albă ?

Țărîna și iarba

De la geamul meu privesc avansarea ierbii
în grad —
Napoleon în persoană îi dă bagheta de mareșal.
Copaci și blocuri se aliniază pentru onor ;
Răsună o trîmbiță de la asediul Verdunului
Și-i răspunde claxonul
Unei limuzine albastre.
Pași grăbiți spre iubiri și spre fabrici.
vechi epoleți ornamentează balcoane.
Napoleon se întoarce în iarna rusească.
Țărîna și iarba rid pe-nfundate.

Neliniștea veacului

Coboară veacul către mine
în limuzine elegante —
mai derapează pe morminte
și pe destine interpuse în calea lui
pe serpentine,
în calea lui pe-abrupte
pante — veac ce ne-a încărunțit precoce,
computeri printre catrafuse. Cădă-mi
privirea ca o minge
în palma-i dură de oțel —
el s-o arunce spre un munte
albastru urmărind-o-n zbor și
brusc în traiectoria imaginii să
se-ngrozească de acel ce muntele-i
reflectă chipul —
neliniște a tuturor !

Ceas extatic

Tu intri ca-ntr-o casă-n
melancolia mea și bate-un ceas extatic
peste cearceafuri mov ; îți schimbi
salcîmii fragezi pe un oftat de stea,
își cumperi disperarea
cu cel mai sfînt ostrov ; am refuzat
candidul joc al gratuității ;
scara e sfărîmată
spre-un curcubeu fragil ; cum s-a-ngrășat
amurgul la porțile
cetății ! Smulge-mă
din fereastra
de-unde mă văd copii.

Marea absență

La viața ta mai lipsește o literă.
Orei patru îi mai trebuie-un cîntec.
Ca să se destepte, cancerul meu
Are nevoie de-un strigăt.
Celor doi îndrăgostiți le-ar fi bună
O nouă accelerație-a Pămîntului.
Mușcata din fereastra unei inimi
Se plînge de soare puțin — și astfel
Undeva
Tot timpul se-nregistrează-o absență.
La viața ta mai lipsește o literă.

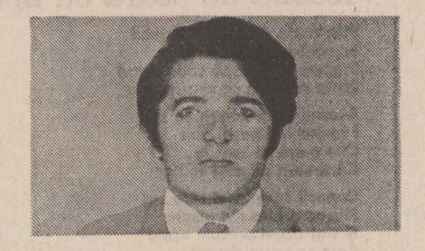

ion chiric

Ardere

Poeții
în fiecare dimineață
scot din simțire
mari grămezi de cenușă.

Libertate față de destin

Peste rîu cresc frunze-lipitori
pentru timple — hai să mergem !
Să lăsăm orașul în ghearele soarelui,
zgîlțîit de motoarele din fabrici,
hai să mergem draga mea,
iubită viață — peste rîu,
unde clipocește apa-n sălcii
și din timple absorb nevroze
să ne tăvălim prin vegetalele splendori ;
dar eu singur aș pleca,
te-aș lăsa aici, cum își lasă
melcul casa și m-aș duce
fără umbră, fără timp, chiar fără chip
să văd cum e cînd nu mai slujești
la propria-ți viață,
cînd ești liber față de destin
și fără umbră în nemărginire.
Hai să mergem ! — dar eu singur
aș pleca...

Merg după tine, iluzie

Merg după tine, iluzie. Sînt cerb și pasăre
și toată pădurea nu adie de vînt
încît îmi pot trece ușor, dintr-un trup în altul,
sufletul plăpînd.

Încerc încă o dată. Din pasăre
într-altă făptură a pădurii
să duc mica zbatere
care mișcă toate pînzele naturii.

Oare sufletul meu cum s-ar simți
într-un alt trup, cu bolți mai înalte ?
Dacă izvoarele firii sînt așa tăinuite
să rodească și altfel, încalte...

Ora exactă

E ora zece. În lume
plouă cu zgomote, de pe pămînt
spre cer — ploaie inversă.
Ah, cum șuieră puștiul, ce pocnete
ies din tevile de eșapament !
Pe străzi explodează bombe
abia inventate, pentru auz.
Dar nu mă întorc spre ce-a fost. E bine așa.
În plasma zgomotului crește civilizația.
Deși pe-al vieții fluviu inima mea
nu scoate fum, corabie a iluziilor...

Cartografie

Dincolo de merindele zilei,
de febra cuvintelor,
începe brusc un ținut
nevăzut de lingăi, trepăduși,
de fanfaroni și imburgheziți,
de cei ce nu mai văd cu visul
și nu mai aud cu iubirea.

Ținutul acela nu-i un paradis.
Acolo se zăresc limitele omului
precum malurile oceanului. Acolo
sînt multe crize, bintuie
furtuni celulare, invidia
are crescătorii proprii de șerpi.
Acolo se creează.

radio

Programul III

A trecut vremea emisiunilor de vacanță. De umorul, anunțurile, rafinamentul aproape strident, de implicațiile și complicațiile acestor emisiuni e mai bine, uneori, să ne fie dor decît să le ascultăm. Pînă la vară vom avea curaj să ne fie dor și de vacanță. Deocamdată îndrăznim să ascultăm îndemnul la seriozitate al toamnei. Bucuroși pentru ordinea și simetria amintirilor sau proiectelor, ne apropiem de aparatul de radio începînd cu „gimnastica de dimineață".

Programul III, sau, pe numele său cu adevărat radiofonic „Studio T'80" nu se sfiește să fie întotdeauna interesant. Redactorii, prezentatorii, colaboratorii, interpreții și interpretările acestui program cunosc, se pare, un secret pe care, adeseori, alte emisiuni îl ignoră : ascultătorii nu acceptă comoditățile și schemele de transmisie. Sînt și ascultătorii pretențioși, au cunoștințe, mai au și criterii, nu le convine să se facă abstractie de ei, sînt gata să ofere sugestii și să rețină satisfacțiile. „Studio T'80" își iubește ascultătorii. Nu e puțin lucru. Discreția cu care avanpremierele radiofonice zilnice îl prezintă are avantajele ei. Lipsa de ostentație a „Studioului T'80" este evidentă și îi șade bine. Tonul său limpede și calm nu se pierde pe drum. Rubrica „Univers XX" are un profil științific. Se poate vorbi și despre astrofizică, celule fotoelectrice, teorii și atomi, descoperiri electronice, galaxii, roci, sinergie, se poate vorbi despre toate acestea pentru ascultători, adică și cu simțul increderii. Prezentul, proiectele, rosturile și împlinirile tinerei generații pot fi comunicate fără apel la șabloane. Constantin Săbăreanu știe acest lucru. Belșugul pregătit al pămîntului în „treptat auritul septembrie" are nevoie de poezie. „Studio T'80" nu evită forța poeziei și nu acceptă prejudecata că ea trebuie înghesuită exclusiv în rubricile de profil. Începerea anului școlar nu rămîne, dacă ascultăm un reportaj bun pe această temă, o problemă străină. Sîntem gata să ne amintim de puștiul care o întreabă pe bunica „eu cînd merg la școală ?" și știm precis că am văzut-o de multe ori pe educatoarea Elena Preda. În egală măsură competența lui Vasile Drăguț, invitatul rubricii „Șapte zile, șapte arte" aduce aproape de noi frumusețea Putnei și veșnicia tezaurelor de artă. Ilinca Dumitrescu, pianistă nu doar de talent, ci și de valoare, ne oferă și pe acest program, de cîte ori o ascultăm bucuria adevărată a muzicii. Multe alte nume ar trebui pronunțate. Le pronunță, desigur, ascultătorii.

Elena Ștefoi

plastică

Expoziție omogenă

Tradiționala expoziție, de sfîrșit de an, de la Dalles, comportă cîteva date și cîștiguri în materie, care o fac să se impună și detașeze față de celelalte, drept una dintre cele mai interesante și bune.

În primul rînd este suficient de aerisită, cu lucrări mai puține decît altădată dar mai omogene; în al doilea rînd, găsite fiind și alese, după un criteriu de complementaritate, sculpturile nu sufocă pictura, își ocupă locul cu naturalețe; în al treilea rînd, o foarte discretă dar vizibilă tonalitate de execuție, de punere în pagină, de culoare, transferă accidentalul în sfera unei comuniuni de preocupări artistice, investigația calmă și tinderea spre valori tot mai stabile fiind subliniate astfel drept un efort susținut, general.

În treacăt fie spus, pictorul român se cam obișnuise să lucreze cu te miri ce unelte și materiale : pensule cu fir scurt și gros, incilcit, mult mai bune de frecat vasele de bucătărie decît de pictat ; pinze ordinare, cu urzeala bătută la-ntîmplare strîmbă, care se umflă văluresc și crapă suprafețele; culori care se schimbă, impotriva și în neștiința autorului, de la o zi la alta, după o necunoscută în veci alchimie, ce mai, mohorîndu-se înegrindu-se dezolant. Acuratețea meșteșugărească nu este o simplă problemă de tehnică. Trebuie să avem mereu în vedere faptul că multe din lucrările pictorilor noștri contemporani se vor integra în circuitul valoric național și ele trebuie să se prezinte la înălțimea acestei indubitabile realități. (Sculptura avea un avans cosiderabil față de pictură. de timpuriu atrasă la materialul definitiv, durabil, de calitate). Și în această privință, lucrările tablourile acestei expoziții, vin să adauge un pas înainte.

Dar meritul cel mare, fundamental al acestei expoziții, este acela de a fi receptat convenabil și convingător peisajul industrial. Este cunoscută și acceptată indeobște predispoziția naturală a pictorului român dintotdeauna pentru peisajul, în genere, mereu interpretat cu talent și o nedisimulată bucurie a transcrierii. Mai mult calm, mai multă siguranță, mai multă obiectivitate pînă la urmă, acordă peisajului industrial note caracteristice nu numai conforme unui nou tip de interpretare artistică, mai leier, mai pur, ci și foarte proprii vieții însăși Dominăm, nu ne domină, civilizația mecanică de precizie, indiferent de dimensiunile, uneori colosale chiar ale acesteia. Ar trebui, în acest sens, citați mulți artiști. Spațiul nu ne-o permite.

Pentru ștergerea limitelor, în consens de valoare, nu mă pot împiedica să nu-i amintesc pe pictorii ale căror lucrări mi-au plăcut cel mai mult : *Brăduț Covaliu* („Zamfira — viguroasă reinterpretare a portretului de tradiție); *Eugen Popa* („Tineri pe șantier" — fotografii cu finețe voalate sublinînd frustețea realului imediat); *Ion Pacea* („Vase în portul Constanța" — pete uniform legănătoare de culori) *Spiru Chintilă* („Peisaj dobrogean" — caldă și surprinzătoare umanizare a canonului); *Viorel Mărgineanu* („Flori" — materialitate suav hipnotică); *Ion Sălișteanu* („Peisaj de șes" — calme convulsii desfășurate) *Georgeta Năvăruș* („Costum" — ciudata viață fastuoasă a veșmintelor); *Mihai Bandac* („Nostalgie" — linii de aer mai dens într-un aer mai rarefiat); *Elena Greculesi* — „Tineri" — stilul „manechin" în etapa dezinvolt-sentimentală).

G. H.

muzică

Pretexte pentru muzică

Tragedia **Iona** de M. Sorescu, resimțită ca „dezolantă poveste, jucăușă la început și apoi din ce în ce mai sumbră" (I. Ianoși — Alegerea lui Iona), pesimist-umanistă, prin disoluția existenței divine sau, ceea ce e același lucru, prin transcenderea unui Dumnezeu otios căruia nu-i mai reușesc minunile, ca replică unui Om cu orizont și certitudini gnoseologice treptat îngustate și relativizate, piesă cu intruziuni de elemente fantastice conotînd absurdul (pești care cad, nu se știe unde) a fost aleasă de **Anatol Vieru** ca „pretext" al operei cu același nume. Dificultăți specifice se ivesc din alăturarea textului de muzică. Vieru asociază textului Metamorfoza lui **Escher,** gravuri proiectate în timpul spectacolului, dezvăluind propria interpretare a operei și, mai departe, a fragmentului de legendă biblică. Evoluția în timp a tramei este dublă : simultan de tip continuu și discret, față de care textul se situează într-o poziție neutră. Astfel, treptata „alienare aprehensivă" a eroului, plonjat în (i)realitățile lumii „de dincolo (sită, mizerie acvatică)" este punctată de succesive deglutiții care, schimbînd „ambientul" personajului, primesc sensuri și dimensiuni cosmice, chiar dacă resimțite butaforic prin inextricabila îmbinare tragic-persiflant, existențial-neserios, inedită amprentă a „pretextului" sorescian. Asociind ideea de metamorfoză textului, pletoric de situații și sensuri, A. Vieru „întoarce regizoral" ansamblul operei spre interiorizare și discretețe, spre genuin și verosimil, refuzîndu-se unor punctări spectaculoase, unei excesive extravertiri a eroului, „damnat, lovit de soartă". Gravurile amintite dezvoltă nenumărate sugestii, preluate și „metamorfozate" în muzică : transformări în cadru drept sau curb trimit la ideea de arbitrar, orientat (cu termeni semiotici) spre un tip de transformări indiciale și de contiguitate (păsări care se prefac treptat și omogen în pești), sau spre echivalențe de tip simbolic (conexiuni ultrainedite : turnul unei cetăți devine piesă de șah, includerea cuvîntului „métamorphose" ca element grafic); ideea dualității (transformări bidirecționale, unde elementele, geometric divergente, se diferențiază prin contrast cromatic) ar sugera existența lumilor reală și absurdă, pe rînd emergente în gnoză sau tipul de personaj-dublet (-multiplet) ; relativul se conține intrinsec în forma de expresie : iluzia optică ; aceste presugestii, preluate în muzică, sînt circumscrise de sfera mai generală a irealului, a aparenței eteromorfe însă figurative, care reprezintă al doilea „pretext" al operei. Muzica urmează fidel textul, cu pondere pe voce sau pe situație (susținerea sonoră a înghițiturilor) se configurează anticipativ sau divergent față de evenimente ; se erijează chiar independent de text (Monodia). Mai mult chiar, muzica colorează nivele ale fantasticului (corul pescarilor), distanțîndu-le între ele poate peste intenția dramaturgului, eșalonate de la straniul transgresind progresiv realitatea, prin fantasticul unei „cauzalități imaginare". (T. Todorov) pînă la miraculosul pur, paroxistic ; se creează astfel vaste structuri reticulare, polisemice pentru că polifone, cu nivele espațiate prin modalități exclusiv componistice.

Viorel Crețu

Dintre sute de catarge

Un titlu de rubrică, lansat în „seria Mihu Dragomir", de care s-au legat speranțele a numeroase promoții de poeți tineri. Îl reluăm, propunîndu-vă debuturi pe care sperăm că timpul le va confirma. Le dorim deci, acestor catarge, vînt bun și puterea de a urca frumos și demn, drumul poeziei.

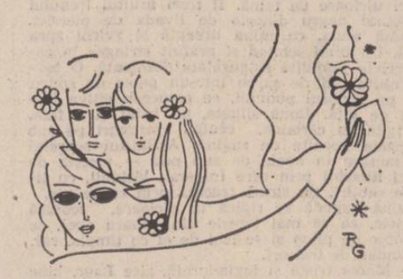

adriana lișman

Cred că poeta Adriana Lișman merită să fie prezentată exigenților cititori ai revistei „Luceafărul", întrucît, dacă mulți scriitori se irosesc într-un etern experiment fără a reuși să-și certifice autenticitatea, eu înclin de partea celora care-și exprimă, pînă la urmă, răspicat, crezul și păsul lor. Sinceritatea mesajului lor, învestmîntată în versuri curate și clare, constituie mai adesea ținuta cu care te întîmpină adevărata Poezie.
Să apreciem împreună !

TUDOR GEORGE

Ninsoare

O, nu sînt eu, ci totu-i de lumină
Pădurea îmbrăcată în argint
Ninsoarea ce se leagănă blajină
Pe creștetele noastre poposind...

M-a-ntîmpinat un brad lovit de bardă,
Pe rana lui se cerne-omătul lin,
Copacii albi privirea mi-o dezmiardă
Cînd fulgii cad din acele de pin

Renasc din jocul dalbelor fantasme
Mă cheamă codrul fără de cărări
Și regăsesc o lume ca de basme
Din alt tărîm, din neștiute zări !

Mă pierd sub vraja unui gînd lunatec
În plai de vis, sub pinii seculari,
Mă știe numai codrul singuratec
Că port în piept atîta dor și jar.

Această viață-mi pare o poveste
Țesută ca o joacă-n fulgi de nea
Și poate numai versurile-aceste
Aduc atîta soare-n calea mea.

Al amintirii clopoțel răzbate
Și peste ani mă cheamă îndărăt,
Am revenit la codrul ca un frate
Cel viguros și verde sub omăt.

Uitîndu-mi amăgirile-ntr-alurea,
Devin din nou atît de fericit,
Cînd cu tăceri mă-mbrățișă pădurea
Și ninge blînd, frumos și liniștit...

Sanatoriu

Fiecare suflet e o floare deschisă
Mireasma ei dăinuind în departe,
Numai codrul, numai pădurea de tisă
Ne petrece din viață în moarte.

Medicii se întreabă cînd ne consultă :
Cîți arbori vor rămîne din această pădure ?
În codrul de tisă, ascultă, ascultă,
Se aud repetate lovituri de secure !

valentin dumitrescu

În ultimul an de zile numai, Valentin Dumitrescu mi-a adus spre lectură poezii ce ar putea constitui materia cîtorva volume. Însă — lucru rar — el nu cade pradă acelei frenezii verbale, simulată ori autentică, excentrică ființei în orice caz, care precipită debutul multora. Dimpotrivă, tocmai ființa îl preocupă, concentrîndu-l asupră-i, făcîndu-l să rupă din sine cu dureroasă lăcomie. Tînăr intelectual cu disponibilități multiple, familiarizat pe deplin cu rigoarea gîndului, dacă vocația lui se va decide în vers sau altminteri vom ști, desigur, cu timpul.

MARIUS ROBESCU

Da capo ori să sfîrșim

Ceruri care n-ați fost
ființe dragi, peisaje dispărute
drumuri care au curs fără să privească înapoi
atîtea morți umile strecurîndu-se pe ușa
din dos
lucruri pe care le-am iubit învățat gîngăvit
obiecte – blînde umbre mîncate de lepră
ne-am apărat unii împotriva altora rupînd-o
la fugă
am ars toate corăbiile de hîrtie
am respirat împreună aerul aspru al dezlipirii
de sine
ne-am zdrobit vînătăile apoi rana
și acum o vom luat de la capăt
de la capăt ori să sfîrșim

închizînd cercul
fără rușine fără fluturări de batiste
pășind tiptil ca un străin într-o casă străină

Poem

Greutățile lumii vin pe picioare de ață
un cer de faianță șlefuindu-le înaltele pîntece
fără noimă smulge caravana din propriul nisip
azvîrle mîini la răscruci să-ți îngropi fața
decapitate cuvinte întrate în spasm pur

drumuri se-nnoadă iluzii gînduri răvășite –
strîns
ca un macaz stricat cade încremenirea
sau ochiul crapă o clipă opacitatea
convențiilor
și înghețat se duce la fund

dan c. mihăilescu

Un talent deosebit de puternic și profund, ce se citește cu adevărată bucurie este Dan C. Mihăilescu, o minte matură, slujind limba și tradiția noastră istorică și spirituală, în poemele căruia se întrevede o renaștere a lirismului pe căile deschise de cîțiva mari poeți români de pînă astăzi și a cărui împlinire va avea loc în măsura în care va birui discursivul, gîndul poetic așadar, în favoarea duhului inimii. Debutul său editorial va însemna, cu siguranță, o dată.

IOAN ALEXANDRU

Icoana de seară cu ape

Prin verde dedesubt cristalul
Lumină singură pătrunde
Precum o pleoapă cade seara
Peste vederea ce se-ascunde

Acestui calm amurg de ape
I se închină peștii. Rar
Cîte o oră își înghite
Cărarea-n plînsu-i solitar

Copacii curg încet spre sus
Plecați orbire din uimire
Și sînt acum precum ecoul
Care se naște din pieire

Din nemișcarea undei pare
Că îmi răsar ca altădată :

Un trup născut pentru amurguri
Care-n oglindă orb se-arată.

Trei scări ale vederii prin cuvînt

I

Din somn în somn, nerăsuflînd,
Rana cuvîntului se adîncește
Mugurii cuvîntului plesnesc în gîtlej
Izbind lumina care-i încolțește

Desface ochiul rînd pe rînd
Izvoarele cuvîntului încărunțite
Sevele mute țes plase pentru nări
Iar șoaptele-s fecioare nenuntite

Trec stoluri prin orbite tăcerile pe rînd
Pe cînd obrajii-n sarea lacrimii visează
Cum cearcănul se face nimb tîrziu
Privirii ce se-ndepărtează

II

Dau drumul pleoapelor și văd
Privirile cum spintecă lumina
Și-n loc de sînge, din făptura ei
Țîșnesc cuvinte-ncremenindu-mi vina

Cu oasele albite silabele, de dor,
De gîtul aerului se apucă
Fulgeru-n cerul gurii mi s-a frînt
Și umbra lui în mine se usucă

III

Nu-i dat cuvîntului decît a împietri
Suflarea ce coboară-n amintire
Dar albul ochiului, învești mîntat în văz
Se face umbră, caldă de iubire

ana fenoghen

Ana Fenoghen, de loc din Sulina, absolventă a liceului „Spiru Haret" din Tulcea, se înscrie acelei categorii de tineri creatori talentați și ambițioși, care vor să aducă, să schimbe ceva în peisajul celei mai tinere poezii. Acoperit de puritate și candori, versul său se opune consoanelor clasice, este abrupt, sincopat, dar de o melodicitate interioară deosebită, care dă stărilor sale tensionante o vibrație de violoncel.

RADU CĂRNECI

Dedicație

Noaptea transpiră pe rînd
busuioc ;
un ciine ține în colți
liniștea mumii

Sînt atîtea înfringeri.

Uite, un călcîi crește
primejdios, într-o continuă floare !

Singurătate

Nu veni cu trenul de noapte !
pădurile – procesele mele de conștiință –
rămîn să-i facă ocol
pe măsura eliberării de frunze
(Ceața întunericului
băga de seamă
culoarea înfierată a roților...)
Gările abandonate...
dictează
mișcările astrelor pe o fostă inimă.

elza cenușă

O poezie a stărilor evanescente, grațioasă și subtilă, scrie Elza Cenușă, posesoarea unei științe a scrîturii fastuoase: „Alaiuri bătrîne de regi s-au năruit în mare / și în urma lor / s-au așezat pe ziduri podoabele albe / furate din epave / și s-au deschis largi porțile / cu șiruri lungi de mirî".
Transcripția nudă a senzațiilor („Ne spală ploaia de mușchi și de otravă / ne lasă netezi și plăpînzi / cu nările adulmecînd / rășină de ploaie...") aduce o plăcută notă de prospețime într-o poezie intelectualistă care își păstrează marea șansă de a se individualiza prin adîncirea emoției și siguranța tonului livresc. Credem în evoluția fericită a acestei tinere poete.

CEZAR IVANESCU

Caii noștri albaștri

Caii noștri albaștri
se scaldă acum în mare,
cu răni de amurg pe trupurile lor lucii.
Aici, sub copitele lor,
e începutul furtunilor de sare.
De ce te sperii, iubite ?
De ce să ne întoarcem ?
Văd, de departe,
cum se țese nisipul la loc
și iarba se piaptănă grea odată cu seara.
Au pornit toate vapoarele.
Pescărușii au în cioc boabele mari ale
neliniștii.

Sînt negustor de scoici

Părinții mei sînt negustori de scoici,
eu vînd flacoane cu talazuri
și port pe străzi
năvoade întregi de sare.
Cumpărați, străini, o stea de mare
și puneți-o în ferești,
părinții mei sînt negustori de scoici,
din spatele tarabei
văd mari și grele catargele albe
din gurile de pești,
eu însămi sînt neguțător
și cînt din scoici
și vînd mărgean
spre malul celălalt !

Elena Greculesi : „Tineri"

norbert hauser

Tînărul poet de limbă germană Norbert Hauser (18 ani, elev la Timișoara) scrie o poezie febrilă, incisivă, angajată. O luciditate severă, accente de cinism și candoare se îmbină într-o emoționantă pledoarie pentru puritate.

NORA IUGA

Avertisment

tu acolo în ultima bancă
atît de speriat
cercetînd rîndurile
mutîndu-ți privirea
de la unul
la altul
nebănuind măcar
cît de adînc
ești cufundat în cerneală
de unde vin alții
mai mari
cunoscuți
și părinți
să te pescuiască
meditează
la durata derizorie
a becului electric
la opresiunea exercitată
de podea
asupra măturii
și uneori
și asupra ta
meditează
la celula vitală
în care trebuie să viețuiești
trandafirii de plastic
pe pereți
și gravurile
măsluite
fotocopii
sau schițe
urmărind
să te deformeze
fii atent
util
cînd încercam
să-i demonstrez
paltonului
cît de utilă
e umbrela
și invers
m-am lovit
de neînțelegerea
ambelor părți
care puneau în discuție
importanța
cuierului

Zburătoare

tocuri de douăzeci
centimetri înălțîndu-se
tot mai departe
de pămînt
evadarea în spații
tentativa eliberării
sfidarea constrîngerii
și apoi
folosirea trenului
ca vehicol public
avioanele au devenit
riscante
știți de ce
vor să așeze lumea
în cap
ele înșile
stînd în cap
agățîndu-se de
magazine
zburîndu-le în jurul
urechilor
și adunîndu-se
în cercuri familiare
în jurul cojii de
portocală
a tropicelor
în nordul îndepărtat
puzderii de muște
zumzăind
pe craniile
unor animale
ca spre exemplu
delfinii
asvîrliți la mal
de curenți
după toate
probabilitățile
sînt o gîndită muscă
materie
de la nord la sud
zbor
în pipote de păsări
și alte rîndunele
aparținînd circuitului
importantă întrebarea
rizibilă
ca nesfîrșitul jet
de neștiință al copiilor
în pustiul
celulelor cenușii

În românește de Nora Iuga

valentina mureșan

Dacă poezia înseamnă și îndrăzneală și „erezie" și căutare curajoasă, patetică a identității de sine, atunci, în mod sigur, versurile foarte tinerei Valentina Mureșan răspund cu brio acestor exigențe.
Există în ele un glas curat și plin de prospețime, dar care, în curînd, poate deveni de temut, în sensul cel mai bun al cuvîntului, tocmai prin prospețimea și vitalitatea lui. Dincolo de talentul evident, poeta are ce să comunice și o va face, cu certitudine.

DAN CRISTEA

Noiembrie

Ascultă-mă iubite timp de-o toamnă
Prin păr rid dinții nopții greu
Muzica de Bach peste buze precum
Lumina întoarsă spre sufletul meu

Uitată pentru-o holdă netrăită
Dac-am să dorm în ierbi ca o răscoală
Fecioarele vor naște despre mine
Și piinea va fi piine nu greșeală

Ascultă-mă iubite timp de-un om
Tu rătăcitul neștiut din mine
Dac-am să stau în ierbi ca într-un somn
Mult mai înalt și mai străin de zile

S-a adîncit în mine-o dimineață
Și noaptea mi-a rămas pe-un colț de față.

Perpetuum

Stau într-o gară
Să mă vîndec
De toate venirile
Și de toate plecările
Dincolo de pacea asta
Mă dor morțile de rezervă
Bărbații dansează în castani
Prăbușiți pînă dincolo
Se bea din scoici
Cîte-un naufragiat
Clopotele urlă
După vreun cer
Stau într-o gară
Să mă vîndec
De toate venirile
Și de toate plecările
Dar întotdeauna vine un tren
Care are nevoie
De mine.

ion dițoiu

Ion Dițoiu este unul din poeții ce își apropie experiența bacoviană. Sensibilitatea lui poetică merge către poemul scurt care absoarbe notația aforistică reușind să dea o naturalețe specială stîngăciilor de construcție. Prin eliminarea unor inegalități poemele lui Dițoiu nu au decît de cîștigat, la nivelul expresiei.

GEORGE ALBOIU

Peisaje

I

Umbrele plopilor par focuri pe măguri
și se pierd în cea mai tînără noapte ;
iubirea fecioarelor ca un scapăt de soare
așteaptă de veacuri un vînt fără fapte.

Pot zîmbi, sînt bătrînul printre blocuri trimis
E ciudat cum mugurii explodează precis.
Mai aproape le spun, mai aproape, la prinz
s-ar putea să aud exultînd fantasticul minz.

II

Se-apleacă peste frunte un zid și altul
în noaptea veche uscată ca o toamnă
cînd tu, poete, mai speri că din înaltul
albastrului închis coroane te înseamnă.

Da, ochiul magistral dacă m-ar fi știut
aici, nemișcat ca un erou în amintirea comună
și măcar să aud pasul tău pe alei desfrunzite
adică atît cît se poate memora.

III

Văd limpede, e ochiul meu aici fără privire
mai spre trecut e gura înțeleaptă.
Stau faptele viu nălucind
și hipnotice grădini suspendate
cum turtureaua ce bate
trasă de micile lanțuri
spre singura miazănoapte.

ion vieru

Sfios, arborînd mereu un zîmbet candid spre a se dezvinovăți că scrie, Ion Vieru, adolescent din Grumăzeștii Neamțului, bate la fereastra afirmării cu degete curate și încîlceli prevenitoare. Poezia lui e una a căutării de sine, a explorării virstei de aur. Bănuitor, printre foșnetele ultimelor zile ale adolescenței sale, Ion Vieru cuibărește simburele — uneori de foc, alteori de gheață — al dimineții sale de poet. Mai bate uneori cu aripă de ucenic, dar zborul versului său a început deja să aibă identitate.

DORIN TUDORAN

Sacră pornire

ecoul singelui rostit
la întîmplare,
la fel cu izbinda înnobilată
de o sacră pornire,
atît de aproape și fără puterea
de a fi ocolită
cu izvorul preschimbat în vîslă de răcoare,
zborul nu se poate ascunde
se întoarce la aceeași fericire
mereu înspre aripă.

Corsar

Întors în lacrima lunii
plînge corsarul
eternitatea căzînd îl alungă

Vîntul purtînd calea
trece prin somn,
liniștea îi poate fi
umbletul
încercuit de o pasăre

apasă umbra
ca o pedeapsă a orei
și urcă nemăsurata dimineață

bogdan igor țana

Tînărul poet Bogdan Igor Țana încearcă (și reușește) să-și transpună emoțiile dincolo de lirismul obișnuit. Măsura în care realizează, deocamdată, se învăluie într-o nebuloasă a sentimentelor polarizate pe suflet, pendulînd între modernitate și structura versului clasic.
Nu pot decît să-i urez drum bun pentru a se descifra pe cît mai curînd prin hățișurile atît de întortochiate și pretențioase ale poeziei de azi.

ION SOFIA MANOLESCU

Primăvară

Decupat,
Corpul Ei
A rămas întipărit dintotdeauna
în aerul cerat
al camerei.
A plecat,
Cînd ziua a ieșit din noapte
și strigătul cocorului din așteptare.
Atunci,
Mi-am călcat spaima de a nu-nțelege
că
încă lumii îi este foame
de cîntul poeților
și gurii de izvor
Sete de roua dimineții
Ea
poate a fost
gură de izvor sau lună
și mie
mi-a fost
foame și sete.

Jocul umbrelor

Jocul umbrelor
fără formă,
pe marginea caldarîmului obosit
naște liniște,
fără respirația sacadată
a copacilor dornici ei înșiși
de meditație.
Dar perpetuu,
jocul luminii
dă viață
jocului de umbre
care,
se răsucește
se întoarce,
se ascunde,
de data asta
și-n mine...

atelier literar

poșta redacției

M. LEONARD-DELENI : E puțin, într-adevăr, ca să putem trage o concluzie. Paginile sînt scrise îngrijit (poate cu oarecare insistență descriptivă) și par să promită lucru de calitate. Dar, să vedem...

LILIANA BARBU : Cîteva texte cu semne imbucurătoare : „Singurătate", „Privirea ta", „Ciocîrlie".

GH. SILEA : Pagini de început, șovăitoare, prin care pare să mijească și un zvon de poezie (mai ales în „Cîntec de greier", „Chemare", „Cărare"). Gîndurile din scrisoare (...„să citesc cît mai mult, ...să înțeleg noi straturi de idei prin poezie"... etc.) sînt pline de înțelepciune.

D.E.R. : Trei lucruri frumoase, consistente.

I. SALIU : Interesante exerciții de fantezie și spirit (în general livrești, uneori, fastidios-insistente) care deschid perspectiva unor performanțe narative și mai substanțiale.

V. IONESCU : Cîteva pagini frumoase : „Petrecere", „Priveghierea", „Lecție de frică", „Lumina rătăcită", „Fără cuvinte". Pe curînd.

ELENA ȘTEFAN : Nu e cazul să vă scuzați — rugămintea era cu totul firească (pînă la urmă, ați ales varianta cea mai reușită, pentru care am fi optat și noi. Răspunsul nostru avea în vedere, doar, posibilitatea descoperirii unor variante și mai reușite...). Noile texte, în linia (fără sfîrșit, oare ?)...) a „mitologicalelor", ne-au plăcut mai puțin (cam reci, uscate, „făcute"). Ceva, poate, în „Sapho".

L.C.M. : Slăbuțe, plafonate, vegetație clorotică de spații închise, întunecoase. Ceva, în „Căutătorul", „Sufletul meu".

GEORGETA DRAGOMIR : „Sfîrșit de ziuă", „Într-o cîmpie" — iată două pagini care s-au apropiat simțitor de poezie.

OPTIMUS : Lucruri, în cel mai bun caz, de neînțeles, pe linia precedentelor (artificioase, obscure, fără inspirație și ecou, etc.). Ciudată, îngrijorătoare evoluție ! (dacă se poate numi evoluție...). Să fie de vină lipsa unei adevărate vacanțe ?

FELICIA : Un transport masiv de pagini, scrise, în general, cu un fel de înfrigurare, „dintr-un jet", dar și cu multe rizgîieli infantile (...și uneori, cu nițică neglijență...). Dintre versuri, cele mai bune, mai substanțiale, ni s-au părut : „Confesiune", „Amnezie", „Indiscreție", „Sfat", „Loc în nisip", „Nonconformism". Dintre proze, două sînt mai difuze, risipite, fără un „miez" („E motiv" și „Povestea" — aceasta din urmă „prezintă dificultăți", într-adevăr, și necesită „mai multe amănunte"). Mai consistente, mai construite, celelalte două, „Baza" — care poate fi un bun punct de plecare pentru o povestire interesantă (lucrată mai în adîncime, articulată mai bine, mai strîns, eliberată rezonabil de joacă delirant-onirică fără aport, gen „poemul bunicii" etc.) și „Un minut", cea mai bine construită, dar cu un final cam expeditiv, la un tonus scăzut, parcă din oboseală... (fără a pune în lumină cum trebuie, de pildă, încîntătoarele personaje Diana-Divina și cei doi frați gemeni ai săi, Pik și Puk, etc.). În general, prozele dv. cer mai mult efort de ordonare și coordonare a gîndurilor și întîmplărilor, un simț sigur al proporțiilor, al „structurii", străinea mai severă a tendințelor divagante (care diluează și dezechilibrează pagina), a jocurilor năstrușnic-delirante, uneori îndoielnice (mai ales, în „E motiv"). Sînt multe pagini frumoase, de sensibilitate și lirism, de analiză psihologică, de narație și portret, dar cîștigurile trebuiesc extinse și consolidate. Vă așteptăm, în continuare.

VLCO : Nu sînt nici acum (într-o schiță relativ modestă) prea multe date pentru o concluzie mai cuprinzătoare.

R. ROCA : Mai bine, în general (și mai ales în „Bezna", „Un fel de triumf", „Stilp"). Mai sînt și alte lucruri interesante, dar insuficient finisate (a mai rămas zgură și „șpan", noduri și întunecimi...).

ȘT. GHIFTINĂ : Încercare mai mult neizbutită, în lipsa unei experiențe adecvate. Primele pagini, minuțios descriptive (cu exces), scrise într-un stil încărcat, prețios (cu unele efecte involuntar parodice) sînt urmate de lungi „instructaje" didactice (într-un limbaj arid-specializat, sau reportericesc) care pierd din vedere cu totul intențiile beletristice ale textului.

Octavian Suciu — Lugoj, Diana Barbu, Corneliu Ciobanu, M.-L. Putneanu, Iulian Mocanu, Paul Hănișteanu, Valentin Popescu (ceva, în „Atunci", „Zina străzii").

Iosif Tătar, George Papp, Decebal Alexandru Seul : Nimic nou !

Adelina Aruștei, Sabin Ciupa, Emilian Porojan, Vasile Zgorobete, Dora Teodora, Dan Cabera, Anonim, M.T. Dumitru Cetină, A.T. — Tg. Mureș, Iuliana Argeșan, Dora Doinici, Silvana Părău, Maria Zotic, Dina Rusu, I. Cimpani : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Scara

Important este că mergi — mi-am spus
Asemenea ochiului sting
În posesia ochiului drept

Vei putea să te joci cu pămîntul
Care nu este decît un ghem
Din care viața toarce fir gros
Ca o conductă de salubritate
Pentru ziua în care se vor găsi
Două mîini fermecate
(De copil crescut într-o cameră albă
În straie albe și hrănit
Cu lucruri și ființe albe)
Care să împletească singura scară
Care ne trece prin moarte
Ca prin trupul mamei.

GRIGORE HOJMA

Hamletul de toate zilele

e un anotimp în care
infloresc mobilele îți spuneam
și mîna mea dreaptă
mîngîia o cucuvea de argint

tu ieșeai în curte cu o sticlă
să aduci apă
rochia ta era galbenă
(polenul scuturat
de pe staminele somnului meu)

pentru un minut rămîneam singur
mîncam un cub de zahăr
și zîmbeam binevoitor oglinzii.

DAN EMILIAN ROȘCA

Imagini

Aștept o schimbare
ceva insolit și strălucitor
numai zgomotul fir cenușiu al genelor
peste somnul de mahon al mobilei
și umbre frecîndu-se prelung de pliurile
perdelei
eram atît de tînără, de liberă
bucuriile mi le sărbătoream de una singură
neîmplinirile, romanțios redactate într-un
jurnal
Cheia scrîșnește în broască
poate e mult așteptata schimbare
descumpănită am un moment de ezitare
luna intră prin geam și se lipește de oglindă
vîntul se subțiază pe sub ușă
liniște,
iar tu crezînd că ai intrat într-o biserică
aprinzi o luminare lîngă obrazul meu.

ALICE ALDEA

Recunosc

Mi-am pierdut tot farmecul, o știu,
Am uitat culoarea nebuniei,
Mulți se îndoiesc că mai sînt viu,
Nu mă mai excită țița viei,

Nu mai joc și nu mai merg călare,
Prin cascade nu mă mai arunc,
N-am ieșit de-un veac la vînătoare,
Nu mai vreau în orice poartă-un prunc,

Calc cu grijă, să nu-mi rup piciorul,
Pe femei le țin la orizont,
Îmi scurtez cu grijă viitorul
Adoptînd o tactică de front,

Canonada inimii se-aude
Tot mai stins pe-al sufletului deal,
La moșia-mi de esențe crude
Vremea se preface în cristal.

RADU ȘUIU

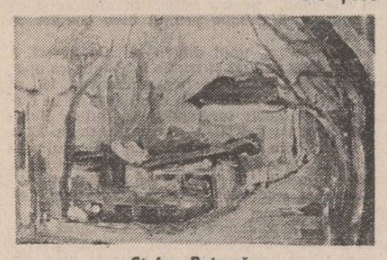

Ștefan Buțurcă : „Culoarea străzii"

Mă întreb

De ce vă temeți de norii
Care se abat asupra noastră ?

Nu vă temeți
De norii albaștri,
Căci ei sînt simbolul lumii,
Un albastru încandescent
Cald și rece
Pur și simplu
Asemeni miniei unui om.

Nu, nu vă temeți
De norii grei
Și nici de mîndria furtunii,
Ci dormiți liniștiți, trezindu-vă
Împreună cu soarele.

BIANCA CRUCIU

Stoppage

Nevoia de neutri
Nevoia de nerostire
Nevoia de lent, de absent, de neștire
Necesitatea de a mă opri
de a te opune
de a-l adormi
Nevoia de a nu înțelege ce spune
Nevoia de a nu spune
nevoia de a înțelege prin vis
ce nu spune.
Nevoia de a se topi
de a se scufunda
în amorf
de a nu reveni
de a nu se deschide
de a nu începe și a nu se sfîrși
nevoia de a pluti
în nemișcare
în neființă
în nelumină
în negînd
în netimp
în nelume
în vidul veșnic al somnului din sine.

CRISTINA NEAGU

Un altar pentru un miel

fă un altar pentru un miel,
vine la mine și-mi zice îngerul
de la obraz
la obraz.
fă un altar pentru un miel,
hai mai iute,
ce mai stai pe gînduri,
ai făcut altarul ?
îmi zice el.
pentru care miel ?
întreb eu
păi pentru un miel
n-are importanță care
zice îngerul.
asta e sarcina ta
să faci un altar pentru un miel.
dacă trebuie să fac
un altar pentru un miel
îl fac, cu toate că nu înțeleg
de ce îl fac, zic eu și
m-apuc de treabă.
peste două ore îngerul mă întreabă :
ai făcut altarul ?
l-am făcut, zic eu,
și îl scot din sin
bine, zice îngerul, atîta zice
și cu asta
convorbirea noastră ia
sfîrșit.

THEODOR FOLDER

CRONICA EDIȚIILOR

O structură experimentală

Am consemnat în această rubrică mai ales întreprinderile editoriale destinate clasicilor literaturii noastre. N-am uitat totuși că unii din cei mai mari scriitori ai noștri și-au desfășurat activitatea pînă în anii din urmă, ei fiind încă de mai multă vreme „clasici în viață". Așa, bunăoară, Sadoveanu, Blaga, Camil Petrescu, Călinescu, Arghezi. Editarea operei lor nu putea să întîrzie. Astfel, din Sadoveanu au apărut pînă acum 21 de volume, din Blaga 6, din Camil Petrescu două, din Călinescu 13, din Arghezi 31... Am mai spus-o : nici una din aceste ediții nu este și critică. Realizate mai ales în edituri, cu sprijinul de regulă al familiilor scriitorilor respectivi, ele nu sînt, oricît stimă am avea pentru cei ce le-au realizat, decît trepte utile pentru viitoarele ediții cu adevărat științifice. Așa cum sînt făcute, asemenea ediții ne oferă opera scriitorului dar nu și aparatul critic necesar, ne dau varianta ultimă nu și pe cele intermediare, ne dau anul apariției operei dar nu și ecoul ei în epocă. O altă carență a lor este aceea că sînt selective : cutare poezie, cutare articol, mai ales opera din anii debutului este lăsată de o parte. Încă o dată: nu disprețuim asemenea ediții ci doar vrem să evidențiem că ele nu sînt în același timp și moderne instrumente de lucru.

2. De curînd a apărut la editura Cartea românească, într-o nouă colecție — Mari scriitori români — și într-un tiraj de masă opera poetică a lui Tudor Arghezi. Este omagiul pe care editura îl aduce poetului în anul centenarului nașterii sale. Ediția aparține recunoscutului specialist în domeniu G. Pienescu.

Trebuie să spunem de la început că este cea mai cuprinzătoare carte de pînă acum privind activitatea poetică a lui Tudor Arghezi. Nu este nici ea o ediție critică, dar prin bogăția și acuratețea materialului, prin structurarea acestuia, precum și prin postfața lămuritoare a editorului ne îmbie s-o discutăm aici. Și primul lucru care ne îndeamnă la aceasta este acela, mărturisit de editor, că ediția a fost realizată și „din perspectiva ediției critice" a operelor argheziene. Astfel, chiar dacă lipsește aparatul critic (nici nu era necesar într-o ediție de masă), prezența lui ideală se simte la tot pasul. Cîteva deconspirări ne face G. Pienescu în Postfață.

Baza acestei ediții sînt „edițiile definitive" din anii 1936, 1940, 1943 și 1959. (O comparație a ediției de față și cea „definitivă" din 1943, pe care am făcut-o după sumar ne dezvăluie lucruri foarte semnificative : cartea din 1943 număra 11 cicluri, cea actuală 35 — de fapt, longevitatea creatoare a lui Arghezi este recunoscută de toată lumea). Editorul ne spune că a „«radicalizat» structura propusă de poet". Această „radicalizare" constă în principal în 1) „prioritate absolută acordată primelor ediții ale fiecărui grupaj sau ciclu", 2) adăugarea la finele fiecărei ediții „princeps", într-o **addenda**, a poeziilor care fac parte, totuși, din ciclul respectiv și pe care poetul dintr-un motiv sau altul nu le-a tipărit la locul respectiv și 3) respectarea voinței ultime a scriitorului, „adică textul definitiv din ediția **Versuri** (2 vol., 1966), în nuanțele specifice ortografiei argheziene".

Această ediție, cum spuneam, este doar o treaptă, dar una foarte solidă, spre marea integrală critică arghezian. De altfel, editorul este conștient de virtuțile întreprinderii sale din moment ce ne atrage atenția că a dorit doar să propună „o structură experimentală de ediție completă a poeziilor lui Tudor Arghezi". Oricum, este cea mai bună și mai completă ediție de pînă acum a operei poetice arghezine. Cartea aduce în lumină și cîteva aspecte mai puțin cunoscute. De un interes deosebit este ciclul botezat de editor **Antearghezine**, cu alte cuvinte de recolta poetică din anii debutului (1896—1898), cînd versurile lui „Ion Theo" nu purtau încă pecetea **argheziană**, versuri repudiate mai tîrziu de către poet sub pretextul unor imixtiuni în text a lui Al. Macedonski. Se pare că imixtiunile n-au fost, totuși, prea insistente... Editorul aduce o dovadă grăitoare în acest sens. Noi, astăzi, distingem între scrupulul artistului de a nu se dezvălui decît în cea mai viorie lumină, găsind aici un reazim la ceea ce se numește moralitatea creației, dar totodată ne interesează **tot** ce ar putea lămuri o geneză și descrie o evoluție. Nici Eminescu nu-și „antologase" poeziile din **Familia** și nici primul lui editor, Titu Maiorescu nu le cuprinsese în ediția din 1883. Totuși un mare artist ne interesează în toate compartimentele activității sale și ale vieții sale și editorul a făcut bine că nu a respectat „ultima voință" a scriitorului. Unde sfîrșește arta începe știința, nereușita artistică poate deveni, prin recoșeu, pildă grăitoare. Și apoi, sînt chiar atît de „rele" poeziile arghezine din anii debutului, mai ales dacă le raportăm la epocă ?...

Ultimul ciclu al ediției îl formează postumele publicate în periodice începînd cu anul 1972. Astfel avem înmănunchiate aici din **Contemporanul** 13 piese, **Steaua** (1), **Luceafărul** (19), **Manuscriptum** (7), **Urzica** (1), **Tribuna României** (1), **Scînteia** (1), **Albina** (1).

3. G. Pienescu, unul dintre cei mai avizați editori ai momentului, ne oferă într-o ediție de mare circulație cvasitotalitatea operei poetice arghezine. „Ordinea" stabilită de domnia sa este una dintre cele mai bune posibile. Dar cîte manuscrise poetice au mai rămas în atelierul de creație al poetului ? Cîte variante, la acest mag al cuvîntului românesc care lăsa cu anii textul la „saltar" pentru ca să „dospească" bine, vor mai fi fiind ? Ce relații, apoi, se pot stabili între poezia lui pe de o parte și **publicistica** și proza lui pe de altă parte ? Ediția nu și-a propus și nici nu ne răspunde la asemenea întrebări. Ea este, în acest stadiu, o necesară „ridicare a terenului" în vederea viitorului edificiu. Și pentru că în asemenea mari proiecte își mai viră coada, nu o dată, fatalitatea (sînt zguduitoare mărturisirile editorului privind risipa ce-a săvîrșit-o sinistrul de la 4 martie...) este necesar ca forurile în drept să urgenteze inceperea ediției critice a operei lui Tudor Arghezi. Editorul priceput, capabil să ducă la desăvîrșire un asemenea mare edificiu se numește G. Pienescu. Pentru că, oricum, credem că nu trebuie să așteptăm să treacă veacul, cum am făcut cu Eminescu, pentru a restitui spiritualității noastre valorile ei fundamentale.

Gheorghe Suciu

Spectacolul cărții

Urmare din pag. 1

mai slăbit vederea) la o alta, generoasă, normală și sînt complexit de toată măreția acestui poem romanesc de geniu ; mă simt, ciudat, liniștit și împăcat cu mine însumi. Sau, sfîrșit frumos de vară fiind (e timpul să ne adunăm), după ce bîjbîi la-ntîmplare prin manuscrise morfolite, găsesc, într-un „Almanah literar" mai vechi, prăfuit, cîteva sonete scrise cine știe cînd și felul în care sînt puse în pagină, vertical, fără de ruperi, alături de fotografia unor drepte coloane, cu horbotate capiteluri, mă fac să le recitesc „la rece", în deplină și fecundă acalmie, gîndindu-mă cum să le integrez și să alcătuiesc o nouă carte de versuri. Simplă, totuși miraculoasă poveste a nu mai puțin miraculoasei arte tipografice.

Am alcătuit această lungă introducere, poate nu lipsită de interes, nu numai pentru a sublinia pînă la ce nuanțe infinitezimale poate merge tehnica tipografică ci și pentru a face mai vizibil efortul celor care o practică în mod curent, acordîndu-i șansa, cu bunăștiință, de a se transforma efectiv în artă. Unul dintre oamenii aceștia, pe care l-am avut în vedere de la începutul însemnărilor de față, este Mihail Cârciog. L-am văzut la lucru. Pregătirea spectacolului cărții este un spectacol în sine. Închipuiți-vă, într-o cameră mare și aproape goală, numai pat, birou și scaune, desfășurate, după o rînduială pe care doar el știa s-o descurce, șpalturi, fotografii, clișee, titluri, desene, litere, adică toată Arca lui Noe a unei cărți voluminoase (era poate chiar „Almanahul literar" pe care l-am mai amintit) înainte de apariție, într-o fază avansată de pregătire. Și era de mirare cum acest om cu temperament vulcanic, precipitat, poticnit, mirosind veșnic a benzină și cerneală tipografică (mașina este mica lui tipografie și tipografia mașina lui uriașă în permanentă confruntare cu timpul) ; de mirare spun, cum, cu o maximă concentrare și relaxantă delicatețe și precizie, de chirurg, de bijutier și colecționar de fluturi, punea ordine în haos, făcea, năștea din începuturi, o carte, „cartea". Nimic nu-l conturba, nu putea să-i distragă, de la tăcuta, menita lui îndeletnicire. În jur putea să piară totul, să se dezagrege, el era deținătorul investiturii supreme : făcea „Cartea". Blîndă visătorie și strictă agerime. Gest creator în sensul cel mai pur al cuvîntului. Să știi pe fiecare scriitor în parte, să știi ce și cum scrie, să-l traduci în limbajul mașinii, să-l multiplici în mii, în zeci de mii de exemplare, punîndu-l într-o lumină cît mai favorabilă lui, iată măcar una din îndatoririle și satisfacțiile cele mai mari cu putință. Dirijorul are orchestra ;regizorul, teatrul, filmul ; alcătuitorul de cărți, cartea — cel mai condensat spectacol al lumii. Și cel mai popular totodată. Milioane de oameni au văzut debarcarea pe lună, prima (muzică, teatru și film laolaltă). Miliarde de oameni l-au tot citit și-l vor tot reciti pe Homer, cît timp omul va fi om. Cartea este a planetei și a condiției noastre umane. Pentru Mihail Cârciog — vocație și justificare — cărțile, cîte le-a făcut și le va face, alcătuiesc singurul spectacol demn de a fi luat într-adevăr în considerație.

„D'ale carnavalului" pe ecran

După o absență de nouă ani de pe scenele și platourile de filmare din România, Lucian Pintile a terminat, recent, un film după „D'ale carnavalului", piesa pe care a montat-o acum vreo zece ani la „Bulandra". Dar filmul nu reia spectacolul de teatru. Chiar scenariul reliefează distanța care-l separă de acesta. Am avut marele privilegiu de a-l cîti și m-a entuziasmat prin plasticitatea, prin forța analitică și sintetică pe care o degajă și nu în ultimul rînd prin stilul său excepțional. Pintilie se numără printre regizorii care își scriu singuri scenariile. Nu doar din probitate sau scrupulozitate, ci dintr-o necesitate vitală : cînd nu are vreun angajament, scrie scenarii — un mod de a întreține incandescența imaginației, de a supraviețui estetic. Acest scenariu este o veritabilă operă literară, independentă de textul lui Caragiale.

Acest scenariu, deci, mi se pare o sinteză suigeneris de idei, imagini, concepte cultural-politice, replici din original juxtapuse cu altele din „Momente și schițe", din monologul „1 aprilie" etc. Nu e un colaj, ci o demonstrație foarte riguroasă a viziunii Pintilie asupra marelui nostru comediograf. Ceea ce critica literară numește „o lectură personală". Fiecare „indicație" regizorală este motivată complex prin raportare la întreaga operă caragialiană, la specificul epocii sau prin adecvarea psihologiei personajelor la o stare anume, a „carnavalului" Aproape că dispare orice senzație de déjà vu. Preocuparea esențială a filmului este de a sintetiza trei tipuri de delir pe fondul demențial al jocului de măști : delirul pasional-caracteristic eroilor caragialieni — delirul politic — „formă degenerată a liberalismului burghez al cărui dușman neîmpăcat era Caragiale" și delirul „băscăliei", al trăirii iresponsabile, „miticiste" aș spune eu, „plăcerea adîncă, eternă pentru farsa macabră" spune scenaristul, justificîndu-se prin monologul „1 aprilie" și nu numai prin el, desigur. Mitică devine astfel unul din personajele-cheie ale filmului dezvăluind prin moartea sa absurdă esența tragicomică a „carnavalului" caragialian.

Deși cred că ar trebui să mai spunem cîte ceva de exemplu despre pasiunea lui Pintilie pentru proza românească actuală pe care o consideră (și a demonstrat-o) o sursă de filme excepționale. „În ultimii ani — îmi spunea regizorul cu același prilej — au apărut cîteva cărți extraordinare și este profund regretabil că ele nu constituie baza scenariilor noastre, că filmul nu e un mijloc de internaționalizare a prozei noastre. Există cel puțin zece scriitori români care merită să fie cunoscuți în străinătate prin intermediul filmului. Dacă m-aș apuca să nu fac decît filme după aceste romane, cred că n-aș termina pînă la sfîrșitul vieții mele". După „D'ale carnavalului" va monta cîteva piese de teatru și opere în Franța — unde va face și un film după „Colonia penitenciară" de Kafka...

Pintilie a rămas același regizor polemic, orgolios cum îl știam. Pintilie are, prin argumentele sale estetice, vocația succesului de public și a premiilor internaționale. „Duminică la ora 6" a primit la vremea sa 9 premii internaționale. „Salonul nr. 6" turnat în Iugoslavia și prezentat la Cannes în 1979 hors-concours la secțiunea „Un certain regard" a primit Premiul Oficiului Catolic (acordat în anii trecuți unui Pasolini și Wajda),

Doru Mielcescu

Telegrame

Stimate și iubite tovarășe DUMITRU CORBEA,

La cei 70 de ani de viață, dintre care cei mai mulți i-ați pus în slujba literaturii române și a luptei socialiste pentru dreptate și adevăr, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România, vă transmite un mesaj tovărășesc cordial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România
GEORGE MACOVESCU

Iubite și stimate tovarășe D. I. SUCHIANU

Cu prilejul celei de a 85-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România are plăcerea să vă transmită, din inimă, un mesaj de sincere felicitări, calde urări de viață cît mai lungă și noi succese în activitatea dumneavoastră literară prodigioasă, pusă în slujba culturii umaniste din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România
GEORGE MACOVESCU

Romanul „la zi"

Urmare din pag. 1

extraordinarului succes de public și a foarte atentei solicitudini critice de care se bucură constant producția romanescă a momentului literar actual, inclusiv a aceluia aparținînd anului în curs. Apropo de apariția anului 1980, se cere numaidecît să remarcăm că romancierii nu ne înșeală prin nimic așteptările. Două din marile evenimente în materie de roman ale anului — și se pare că nu numai ale anului —, fără îndoială, au avut deja loc. Ele se numesc **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda și **Fiul secetei** de Ion Lăncrănjan. Altele, avînd o apariție relativ recentă, se află în plin proces de aproximare a cotei valorice (ne gîndim la scrieri precum **Salvați sufletele noastre** de Laurențiu Fulga, **Vocile nopții** de Augustin Buzura, **Pumnul și Palma** de Dumitru Popescu și **Vara baroc** de Paul Georgescu). În ultimele săptămîni, pe mesele librăriilor și-au făcut apariția alte titluri, unele aparținînd unor autori bine cunoscuți (**Breviar** de Mircea Horia Simionescu, **Omul coborît din turn** de Platon Pardău, **Biblioteca din Alexandria** de Petre Sălcudeanu) altele aparținînd unor prozatori de certă vocație, aflați în plin proces de consolidare a notorietății lor (**Sita lui Mamona** de Petre Anghel, **O zi fără anotimp** de Dan Claudiu Tănăsescu, **Tornada** de I. M. Almăjan, **Arta conversației** de Ileana Vulpescu, **Tangaj** de Florin Bănescu, **Pragul de sus** de Monica Săvulescu ș.a.) ; în fine, cîteva romane de debut, cum ar fi **Vina** de Justin Moraru, **Edenul** de Ion Murgeanu, **Iarna lupilor** de Bogdan Stihi, vin în întîmpinarea punctului nostru de vedere că genul proteic își continuă, în deplină cunoștință de cauză, pasionanta cursă de urmărire și captare a lucidelor sale obsesii, înțelese în datele lor social-istorice, moral-intelectuale și filozofice esențiale.

Se poate trage, de aici, încheierea că într-o etapă în care rigoarea profesională a devenit un bun comun, pentru critică și cititori chestiunea receptării și a valorizării apare cumva mai simplă, întrucît criteriile de apreciere liminară ar fi mai limpezi ? Răspunsul e mai degrabă unul dubitativ ; reala problemă este aceea a intuirii liniei de demarcație dintre lucrul bine făcut, avînd o „valoare de consum" imediată, neîndoielnică și ceea ce se detașează ca valoare perenă din respectiva serie. După toate semnele, „producția" de roman a anului de față solicită în cel mai înalt grad un asemenea mod „dedublat" de înțelegere a faptelor.

Conștiința noului

Urmare din pag. 1

Adesea, vorbind despre marile transformări revoluționare, printre care și urbanizarea, ștergere frapantă a deosebirilor dintre sat și oraș, ne referim mai mult la case și la drumuri, la tot ce farmecă ochiul de turist. Consemnăm apariția unor noi orașe pe harta țării, modernizarea altora, sistematizarea satelor, tot ce ține de aspectul edilitar — notabil în multe privințe — și ne scapă noul statut al cetățeanului, din indiferent ce parte a țării, aspectul uman. Pînă să ajungem la sistematizări și urbanizări, la ceea ce putem numai schimbarea la față a satelor și orașelor noastre, a fost nevoie să înfringem izolarea, ignoranța, neîndeminarea și acea conștiință a micimii, impusă de izolare. Pînă să ne mîndrim cu gospodarii satelor și orașelor, pînă să-i ascultăm vorbind la tribuna parlamentului și a numeroase congrese pe țară, a trebuit să-i trecem prin școli, prin școala muncii și-a experienței, iar instrucția unora dintre ei nu-i nici o jenă să ne-amintim, a început cu alfabetul.

Circulația bunurilor a fost dublată de o circulație a valorilor umane. Drumul spre oraș al țăranului a însemnat drumul spre școli și meserii. Jena de provincial izolat, obișnuit să stea la locul său, pe unde s-a născut și-a copilărit, s-a transformat în mari ambiții de a cuceri Bucureștiul. Într-o perioadă nu prea îndepărtată, mii, zeci de mii de tineri și mai puțini tineri au pornit asaltul Capitalei și cu mii, zeci de mii de locuri în școli și uzine. Mulți au rămas, și-au întemeiat familii, și-au construit case, s-au bucureștenizat. Nu știu ce spune statistica îmi pare, însă, că o bună parte din populația Capitalei este formată din „provinciali".

Procesul de extindere a industrializării, survenit după 1965, este dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării, a condus la prefaceri sociale și spirituale de substanță, născînd mari ambiții — nu de a cuceri un oraș sau altul — ci de a contribui la renașterea plaiurilor natale. Nu puțini dintre cei adoptați de București, ori de alte centre importante, s-au întors acasă de bunăvoie, nu ca niște înfrînți, dimpotrivă, cu meserii învățate, cu ceva bani puși de-o parte și cu aerul de oameni umblați și a multe știutori. Ei sînt azi povățuitorii și îndrumătorii multora dintre ucenicii platformelor industriale, ai uzinelor și șantierelor din țară.

Distanțele se scurtează cu ajutorul mijloacelor moderne de transport. Nu ne putem plînge, în acest moment, că avem prea multe mașini, dar avem destule și prin curțile sătenilor (iar peste trei, cinci ani prevăd că va fi greu de circulat la volan, de unde și interesul pentru construirea de noi autostrăzi și modernizarea șoselelor existente). Anul acesta, în iulie și august, am străbătut șapte județe, cu atenție sporită pentru satele unde casele noi, ridicate în ultimii vreo douăzeci de ani, domină categoric. Cele de dată mai recentă au și instalațiile sanitare puse la punct :au, adică, apa în casă. Și-am observat că unii construiesc, alții refac — mai sparg un zid, adaugă trei, amenajează o baie, o bucătărie. Ei spun că se luptă să aducă apa în casă. E o luptă ce merită a fi consemnată pentru satul de azi. Căci, se cuvine a nota — satul de azi este un amestec de cooperatori, navetiști, intelectuali, tehnicieni, elevi. Mecanizarea treptată a agriculturii, pătrunderea micii industrii — îi va obliga și pe cooperatori să se specializeze, să învețe meseria de tehnicieni ai pămîntului. Cu răbdare, cu multă trudă, orașul va veni la sat. Amestecul de azi va da naștere unui nou tip de locuitor al satului. Îl vom numa tot țăran ?

Jucătorul

Urmare din pag. 1

— Simt că mă paște un succes și un noroc extraordinar, spuse prietenul. Cu toate că nu sînt omul succesului n-am acceptat niciodată să-mi pierd ultimele resurse, dar acum am sentimentul că aș putea realiza ceva absolut nou, ceva despre care să vorbească multă vreme toți călătorii. Vorbind astfel, nu voise o aprobare din partea mea, ci mai mult să se convingă pe sine.

Din cîțiva pași s-a postat în fața bătrînului vînzător care tocmai înșira pe o sîrmă în formă de cerc lozurile dintr-o nouă pungă și a început să le desprindă cu febrilitate, rupîndu-le exact pe lîngă capsă. M-am convins atunci că nimic altceva nu atrage lumea ca jocurile de noroc pentru că în mai puțin de un minut în jurul prietenului meu s-au adunat toți călătorii din gară și nu numai ei, fiindcă valurile de oameni se întindeau pînă departe în oraș. O înțelegere tacită se stabilise parcă între el și public : singur prietenul meu rupea deocamdată lozuri de pe sîrmă, fapt pe care-l vedeam bine, deoarece persoanele situate în apropierea bătrînului îl obligaseră pe acesta să se ridice de pe fotoliul pe care apoi îl cocoțaseră pe colegul meu, astfel ca lumea să-l poată vedea la despuierea fiecărui plic.

Megafoanele cereau insistent ca lumea să se dispersеze și se indicau alte cîteva puncte în apropierea gării unde cei interesați puteau să-și încerce norocul. Dar nu numai că nimeni nu accepta să plece de la acest spectacol gratuit, ci densitatea curioșilor creștea din ce în ce mai mult, pînă la sufocare. Personal puteam să văd totul stînd pe tejgheaua din fața casei de bilete nr. 9.

Prietenul își virise capul în cercul de sîrmă și roșu de transpirație nu prididea să rupă ba un loz din dreapta, ba unul din stînga, după cum îl consiliau, într-un vacarm de nedescris, cei dimprejur.

— N-ai avut noroc maică, striga o bătrînică, lasă-le săracei !

— Gata ! urla bătrînul, nu ai bani, nu mai dau nimic.

— Dă-i ceasul ! Dă-i haina ! Dă-i cămașa ! se auzeau îndemnuri din toate părțile, și prietenul meu le urma ca în transă pînă l-am văzut aproape gol. Cînd mai erau aproximativ zece lozuri mai mulți chibiți din apropiere se ridicau în brațe recioroc spre a-i smulge prietenului colanul norocului de la gît, dar el, cu o dexteritate neobișnuită, le-a smuls pe toate cu o expertă mișcare a mîinii, a scos cercul de sîrmă din jurul gîtului și l-a așezat pe pălăria bătrînului, și a rămas așa în picioare, pe fotoliu, cu mîinile în buzunare.

— Mai desfă o pungă ! striga lumea, iar bătrînul insista să vină miliția, pentru că nu i se plătiseră toate lozurile.

Alb ca varul, prietenul nu mai avea putere să coboare din fotoliul bătrînului, încît a fost nevoie de brațul puternic al plutonierului ca să-și poată pune picioarele pe pămînt ; uitase că mai eram și eu în gară, iar cînd oamenii ordinii au vrut să-l transfere undeva, într-un birou al gării și-a amintit de cele cîteva bilete de noroc din buzunare și i-a rugat să accepte să le desfacă în fața bătrînului vînzător. Marea sală de așteptare se golise, astfel că în afară de bătrîn, de milițieni și de mine n-a mai fost nici un martor care să vadă lozul pe care scria un **automobil**, cel de 1 000 și cel de 25 ; printre cele nedesfăcute în gară am găsit în trenul de noapte încă unul de zece, dar acesta din urmă, din cauza cifrei, l-a întristat atît de mult pe colegul meu încît mi-a spus că ne vom despărți încă în prima săptămînă, deoarece el se va transfera în anul întîi al altei facultăți.

Mi-am amintit această întîmplare ieri, cînd am citit ziarul de dimineață, unde se anunța dispariția prietenului meu.

m a p a m o n d

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (IV)

O DATĂ ORAȘ!

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Ideea zborului-razant își avea însă și adversarii ei, indeosebi printre comandanții aviației engleze care mai întreprinseră atacuri de la mică înălțime asupra unor obiective din Germania și, de fiecare dată, efectivele trimise în misiune fuseseră înjumătățite de antiaeriana inamică. Englezul Arthur Harris, șeful bombardierelor din Royal Air Force, își justifica oponența față de ideea americanilor în termenii celui mai simplu calcul matematic, demonstrînd că, dacă se pierde jumătate din numărul avioanelor trimise într-o astfel de misiune, dintr-o escadrilă de șaisprezece aparate, după patru atacuri succesive, nu va mai rămîne decît un singur avion. Or, la ritmul în care se purta războiul, bombardarea intensivă a Germaniei impunea 25 de raiduri de zi și 35 de atacuri nocturne, ceea ce, o pierdere de cincizeci la sută a aparatelor trimise în fiecare misiune ar fi dus la epuizarea rapidă a tuturor forțelor aeriene aliate.

Și totuși, inițiatorii planului au perseverat în susținerea ideii lor ca Ploieștiul să fie bombardat în zbor-razant. Argumentele lor erau totala surprindere a inamicului, inofensivizarea primelor radaruri instalate de germani în Balcani, evitarea gurilor de foc cu bătaie lungă de tipul tunurilor de 88 milimetri, semănarea „covorului" de bombe în obiectivele stabilite cu o precizie capabilă să compenseze imposibilitatea transportării unei prea mari cantități de explosibil de la Benghazi pînă la Ploiești.

Pus pe masa Conferinței Trident, care s-a ținut în mai 1943, la Washington, proiectul „Tidal Wave" a fost aprobat. Șeful Statului Major american, generalul George Marshall considera că chiar și o reușită doar parțială a misiunii plănuite merita riscul, nu numai prin dificultățile economice create inamicului, dar și prin efectul psihologic pe care o lovitură directă asupra „inexpugnabilei fortărețe" de la Ploiești l-ar fi avut asupra Berlinului.

Generalul Dwight D. Eisenhower, comandantul teatrului de operațiuni din Europa și-a dat asentimentul asupra misiunii și a datei la care trebuia să fie executată. Aceasta a fost fixată pentru 1 august, deoarece numai atunci se putea conta în mod sigur pe decodificarea cifrului secret prin care bazele germane din Balcani transmiteau zilnic buletinul meteorologic. Cifrul secret era schimbat la începutul fiecărei luni și decodificarea lui de către specialiștii armatelor aliate putea dura săptămîni în șir. Or, cunoașterea stării vremii din zona de atac, transmisă de nemți la 31 iulie pentru ziua următoare era esențială pentru declanșarea atacului. Informat asupra proiectului, Winston Churchill l-a încuviințat cu entuziasm oferind patru avioane Lancaster cu echipajele respective care să îi conducă pe americani deasupra obiectivului. Oferta premierului englez a fost însă abil declinată — pentru a nu fi vexați navigatorii americani care, pasămite, n-ar fi fost în stare să-și conducă singuri escadrilele asupra țintei — demonstrîndu-i-se lui Churchill că avioanele Lancaster nu aveau aceleași caracteristici tehnice cu Liberatoarele B-24 și, ca atare, le-ar fi fost greu să se mențină într-o formație strînsă cu armada aeriană care urma să-și ia zborul de la Benghazi.

Mareea razantă era confirmată. Urma să se treacă la declanșarea ei.

* * *

Mărturisesc că întotdeauna am avut o nețărmurită admirație față de publicistica americană și față de acei autori de literatură-document care au înțeles importanța prioritară a acestui gen într-o etapă cînd adevărul istoric se cerea să prevaleze asupra ficțiunii. Cărțile lui Cornelius Ryan au devenit capodopere ale genului. Înaintea acestui autor, cei doi publiciști americani care au scris „Tidal Wave", James Dugan și Carroll Stewart, și-au înscris numele printre deschizătorii de drumuri ai așa-numitului „New journalism" oferind cititorilor o carte exemplară pentru virtuțile genului. Minuția documentării, precizia reconstituirii factologice a realității înfățișate, urmărirea destinelor eroilor lor pe care i-au căutat parcurgînd peste optzeci de mii de kilometri de-a lungul și de-a latul Statelor Unite, studierea arhivelor secrete, a memoriilor, a jurnalelor intime, intervievarea a 164 de supraviețuitori americani ai marelui raid de la 1 august 1943, toate acestea fac din cartea lor una dintre cele mai pasionante lecturi pe care le-am parcurs vreodată. Desigur, în aprecierea cărții lor eu veneam cu o încărcătură emoțională subiectivă, deoarece mi se povestea despre o zi pe care o trăisem fără să fi cunoscut în detaliu una dintre cele trei dimensiuni ale tragediei. Asta m-a incitat ca, la rîndul meu, să caut a afla și să completez celelalte două dimensiuni ale realităților acelei zile cînd, pentru mine, involuntar și pe neașteptate, s-a produs primul meu contact cu America.

Carroll Stewart, unul dintre cei doi autori, a fost concentrat în 1942 și trimis în Anglia ca operator-radio la Grupul de Bombardament 93 al lui Air Force. La puțin timp după sosirea în Europa, a fost afectat serviciului de Public Relations al celei de a VIII-a Forțe Aeriene. El a fost „nașul" care a botezat Grupul 93 cu numele de „The Traveling Circus" (Circul Ambulant) în prima sa lucrare de propagandă, „The Liberator" destinată soldaților americani bazați în Anglia.

În același timp, James Dugan — a cărui semnătură aveam s-o descopăr mai tîrziu alături de cea a celebrului explorator al mărilor Jacques-Yves Cousteau pe lucrările „Lumea Tăcerii" și „Cele mai pasionante povestiri despre lumea subacvatică" — era concentrat la serviciul de actualități cinematografice și fotografice ale celei de-a VIII-a Forțe Aeriene a Statelor Unite. În această poziție, cei doi autori ai cărții consacrată bombardamentului asupra Ploieștiului, de la 1 august 1943, au putut urmări îndeaproape organizarea și desfășurarea acțiunii cunoscîndu-i personal pe cei mai mulți participanți la executarea ei. Singurul lor punct mai slab în documentare, explicabil, de altfel, deoarece autorii nu puteau să se informeze decît de la „mina a doua", o constituie viața ploieștenilor și elementele caracteristice realităților românești din acea vreme.

Doamne, și ce mai viață era atunci la Ploiești! Ce lungi, ce groase, ce întortocheate, ce șerpuitoare cozi la piine, și ce chefuri cu lăutari la „Berbec" sau la „Hanu Călugăr"! Ce vile ca-

Spiru Vergulescu : „Primăvară ieșeană"

liforniene, olandeze, rhenane, belgiene sau tiroleze în stînga și în dreapta bulevardului castanilor, și ce mahalale sordide în Malu Roșu, în Bereasca, în Sfîntu Vasile și în Sfîntu Sava! Ce muzică la „Gambrinus", la „Majestic și la „Paiața", și ce sirene la Dorobanțul, la Concordia, la Feroemail și încă la o duzină de alte fabrici și rafinării! Cînd se porneau toate de-odată, în zori, la cinci dimineața, apoi la fiecare jumătate și sfert de oră, ca un avertisment că timpul se grăbea de moarte, părea că dracul își acorda orga din catedrala iadului, că și morții se întorceau în morminte de urletul lor! Ce vîrtejuri de dans la Casa Ofițerilor, ce valsuri înaripate, ce tangouri parșive, și ce bocanci muncitorești mestecînd cu țintele și cu potcoavele lor caldarîmul străzilor la răcnetul sirenelor! Ce fete frumoase la „Despina Doamna", ce fete șugubețe la „Scăricica", și ce babe absolute în cosmeliile din jurul cimitirelor Viișoara, Bolovan și Eternitatea, bocitoare de profesie, specializate în degustatul colivelor și în tămîiatul morților...

Mă puteți crede pe cuvînt: O dată oraș! Nu, nu era vorba de cine știe ce vestigii ale trecutului, de palate sau catedrale, ori de nisciava ziduri de cetăți ruinate. Nici un domnitor nu și-a înălțat tronul în Ploiești, nici vreo mare bătălie nu i-a oprit calendarul în loc spre a-i încărca memoria cu vreo dată istorică mai deosebită.

Omagiu Mexicului, de Ziua sărbătorii naționale

Urcuș coborînd în istorie

Pe Piramida Soarelui, pe Piramida Lunii,
Un tată-și poartă tot mai sus, cu fiecare scară,
Copilul, spre a-i arăta, pe culmi, veghind
străbunii...

...Și în istorie astfel, tot mai adînc coboară.

Cîntec mayas

Lui Octavian Paler

– „Să mergem, să mergem băieți,
Că soarele curînd, curînd, apune!..."
– Rapsod mayas, la ce îmi tot repeți
Îndemnu-acesta ca pe-o rugăciune?

Au la Palenque, prin silhui păduri,
Sub tăvălugii ploilor toride,
Nu-și sumețesc durata falnici muri
De vechi palate, temple, piramide?

Și oare unde-ați merge, la Uxmal,
Să mai vedeți minunea înc-o dată,
Aceeași piramidă cît un deal.
Doar într-o noapte de-un copil 'nălțată?

Sau poate v-a vestit un chac-mool
C-al vostru Kukulcan la Chichen-Itza
E șarpe tot cu pene-rotocol,
Quetzalcoatl – avînd toltecă spița?!

Pădure, cu copacii retezați,
E piața cu columnele – o mie,
Că prin desișul lor abia răzbați,
De-atîta necuprinsă măreție.

Încremenit în maluri, Lacul Sfînt
Înfruntă-n plin deșert din veac văpaia,
Sau poate-și are în afund mormînt,
Sacrificîndu-se, tot neamul-maya?!...

Doar melcul vechiului Observator
A-nchis în cochilia-i universul,
Ca soarele-n apus coboritor
Băieților, să nu le-ncete mersul.

– Mergeți, băieți, pe-al vostru drum, în sus,
Un „caminante" ce-al său pas nu-și curmă
Și pentru care nu e nici apus
Cît timp el vine, de demult, din urmă.

Capete de olmeci

Mari capete, cît omul, de olmeci,
Un panteon de frunți gîndind în piatră,
În plin triumf de secol douăzeci
Stăm muți în contemplare idolatră.

Atîta ancestrală viziune
În fulgerul privirii penetrante
Ca lungile combustii de cărbune
Încandescentizante-n diamante.

Oricît, de-aceea, avînta-ne-vom,
Chiar constelațiilor dînd ocolul,
De-a pururea pentru planeta Om
Rămîne capul de olmec simbolul.

Niculae Stoian

Eschil „tradus"

Pentru istoriografia românească Eschil reprezintă de mult un bun cîștigat. Hașdeu îl citează pentru localizarea unor legende antice pe teritoriul vechii Tracii, N. Densușianu, Pârvan, Iorga, îi folosesc opera ca material documentar de maximă importanță. Stinca lui Prometeu; itinerarul lui Io-tăunul care o urmărește din Europa în Egipt se numește la Eschil **Oistros**, asemănare de nume cu **Sesostris** și **Ostrea** (Novac) care certifică vechimea antică a Brazdei lui Ostrea-Novac; muntele Paion, apoi vulturul, pasărea sacră a Atrizilor din Argosul Pelasgic și element de heraldică medievală românească — sînt numai cîteva articulații ale acestei opere care oferă prilej de meditații. În pas cu istoriografia, filologia a urmărit îndeaproape opera tragicului grec. Ion Heliade-Rădulescu scria despre talentul lui (în **Curierul de ambe sexe, Periodul V**, 1844—1847, nr. 10, pp. 298-303): „După trei mii de ani aproape încă n-a fost întrecut", despre gloria cîștigată după moarte: „fu numit Tatăl Tragediei. Autorii dramatici se duceau a-l invoca și a declama versurile lor pe mormîntul lui" — și-i îndemna pe poeți: „Studiile cele mai folositoare ce ar putea face un poet lyric sunt tragediile lui Eschil". Eminescu îl cunoaște bine și presară în opera sa numeroase metafore eschileene. Studiul lui D. Burileanu, **Perșii lui Eschil**, București 1899, reprezintă o lucrare de referință în filologia clasică. Mai aproape de noi, contribuțiile lui I. Coman, Aram Frenkian, Alice Voinescu, T. Vianu, M. Gramatopol — sau traducerile, începînd cu **Prometeu încătușat** (Frollo, 1905; V. Eftimiu, 1919; N. Iorga, 1940), **Orestia** (G. Murnu, 1942), **Perșii** și **Cei șapte contra Tebei** (Eusebiu Camilar, 1960), ca să ne referim numai la cele mai importante, apărute în volum — arată atenția de care s-a bucurat marele tragic la noi.

S-ar părea că explozia informațională, aici ca în alte domenii, are darul de a-l descuraja pe cercetător. În fapt, în filologia clasică acest proces capătă coordonate spectaculare **(stricto sensu: „sărbătoresti")** — în măsura în care nu avem de-a face decît cu reinterpretarea unor date cunoscute. Un traducător al lui Eschil își asumă datoria de a fi parcurs bibliografia problemei și din simț de răspundere, și din pasiune. El spune într-un limbaj propriu, ceea ce s-a spus în limbajul propriu științei; comunicarea unei informații noi trebuie decodificată prin note, atenționări, etc. Altfel spus, nu avem de-a face, în domeniul filologiei clasice, cu **translații** obișnuite, ci cu **interpretări**: atenția trebuie să fie de două ori trează: la **textul propriu-zis** cu aparatul critic al său și la **textul tradus** cu coordonatele în care se integrează: lingvistice, estetice etc. Fără păstrarea unui echilibru între acești factori nu poate fi vorba de o **interpretare**: greșind asupra textului **propriu-zis** devii ridicol față de cunoscători, greșind normele de traducere fraudezi publicul.

Descoperim, așadar, în traducerea pe care Alexandru Miran se străduiește s-o facă — „după textul grec al Orestiei" cum ne încredințează pagina de gardă a cărții[1] — inventii pe marginea textului eschilean care pe cunoscător îl amuză iar pe cititorul obișnuit îl încurcă. Vrînd să-mi explic de ce nu reușește traducătorul să ne transmită cel puțin datele esențiale ale mitului și fiorul tragic care reiese din ele, am procedat la o confruntare a traducerii cu textul grecesc și am constatat că această confruntare este imposibilă: cartea este **făcută** furind cu ochiul din traducerea de pe partea stîngă, a filologului francez Paul Mazon. Ceea ce în aparență pare o evadare — **în textul propriu-zis** față de cititor și în „subtilități" de limbă românească față de specialist — este în fond o ancorare tenace în versiunea franțuzească, cu sondări școlărești în semantica greacă și cu impotmoliri definitive în expresii de limbă românească. Iată cîteva citate din traducerea lui Miran însoțite de traducerea corectă; acolo unde este cazul, vom da în paranteză traducerea lui Mazon. Pentru prezentarea sistematică a ideii, grupăm citatele: P. 73: „Cine trăiește din plin, pînă în cele din urmă, este socotit a fi mai presus decît timpul." Eschil spune doar că „ultima clipă a vieții omului trebuie considerată cea mai de preț"; este o variantă a cunoscutei maxime: **Nu se poate considera fericit decît acela care a trăit fericit pînă în ultima clipă a vieții.** P. 54: „Bunul renume se întinde fără ștergătoare de picioare și țesături alese". În text: „Sună diferit cuvîntul **podopsestron** de cuvîntul poikilos", „ștergar pentru picioare e una, iar covor împestrițat e alta"; altfel spus, obiceiul de a așeza oaspetelui apa și prosopul este una, iar acoperirea drumului spre casă cu purpură, alta: stîrnește mînia zeilor. P. 52: „Oamenii, prin însăși firea lor, sînt gata să-l frămînte în călciie pe cel căzut". Este un proverb; termenul „a frămînta" referitor la **călciie** nu-și are locul aici: „Pe cei căzuți lumea îi calcă în picioare". P. 89: „Nu cîrti-mpotriva boldului c-o să te usture" — un alt proverb constituit pe baza aceluiași termen: **călciiul** (este replica lui Egist care reia proverbul anterior, spus de Clitemnestra în fața lui Agamemnon, cu aluzia la tiranie). Dispunem în limbă de acest proverb: „Nu da cu călciiul în mărăcine". P. 81: Clitemnestra spune despre Casandra după ce a ucis-o, că a fost: „un dar pentru mine pipărat întru atîta slavă". **Dar pipărat** înseamnă azi **sărat**, adică **scump!** În text avem cuvîntul **paropsonema**, „ceva care sporește pofta de mîncare, condiment" — cum am zice noi: „Casandra s-a potrivit pentru ospățul meu ca sarea în bucate" (sau „ca sarea pe masă"). P. 63: Casandra profetizează crima Clitemnestrei: „Ea brațele pe rînd și le va-ntinde / și le va lungi ca să lovească". Este o înțelegere greșită a textului și o respingere de neînțeles a variantei lui Mazon: este vorba de complicitatea la crimă a lui Egist: „un braț împins de altul se va întinde ca să lovească". P. 69: „Parcă ar fi copii uciși de dragii lor părinți" — este singura atrocitate care nu s-a comis în neamul Atrizilor, inventată de traducător. Cuvîntul părinți vrea să traducă originalul **pros ton filon** (Mazon: **tués par les parents**). Sînt copiii lui Thyeste omoriți de Atreu, **unchiul** lor (nu **părinte**, care înseamnă **tată** sau **mamă**), fratele lui Thyeste (care n-a venit la Atreu „să-și cerșească vatra", cum ne asigură traducătorul, ci ca **supliant, rugător (prostropaios** în original, **venu en suppliant de son foyer**, cum traduce Mazon, printr-un substantiv și nu prin verb — **en suppliant son foyer** — cum lasă Miran să se înțeleagă că a considerat versiunea franțuzească) — motiv pentru care Atreu nici nu poate să-i ia viața, rugătorii fiind considerați persoane apărate de către zei). P. 27: „Mîinile cu rîndurile lor de degete" — nu există în limba română o asemenea expresie; traducătorului îi lipsesc noțiunile minimale obligatorii asupra muncii pe care o face. Cum ne putem imagina, pe de altă parte, o mînă normală de om cu mai multe **„rînduri de degete"**? P. Mazon traduce astfel, bine pentru limba franceză: **„les mains avec leurs rangs de doigts"** — „mîinile, fiecare cu degetele ei" ceea ce este altceva. P. 85: „Ne cutremură ropotul ploii de sînge / ce prăvălește palatul / Adevărată rupere de nori". Nu este Eschil așa de singeros! Ploaia de sînge e un loc comun în literatura antică. P. Mazon traduce astfel: **c'est un déluge**, făcînd aluzie la **Potopul** biblic (invocat peste tot și astăzi cînd se comit în societatea omenească acte criminale). Al. Miran, prin „rupere de nori" ne trimite la un buletin meteo. P. 22: „Peste vinovați, pînă la urmă, o prăvălește pe Erynis cea răzbunătoare". Erynia este trimisă imediat peste vinovați, numai că ea, ca toate divinitățile, pedepsește mai tîrziu (vezi și proverbul latinesc **„sera numinis ira"**, și cel grecesc **„zeii au picioare de lînă"**): se cuibărește în casa vinovaților (ca Elena în palatele Priamizilor) și în momentul potrivit, ales de zei, aduce pedeapsa. Epitetul ei consacrat — **hysteropoinos = sera puniens, care pedepsește mai tîrziu** — este tradus printr-un adverb și transferat către zeii care o trimit! P. 36: „Un singur gînd stăruitor / ne străpunge tuturor ficatul". Corect: „Toate aceste (griji) ne ating ficatul". Ca și astăzi, în antichitate grijile afectau ficatul și inima. Traducătorul vrea să intre în polemica celebră privind sediul rațiunii în concepția anticilor. Textul lui Eschil nu permite situarea rațiunii în ficat. P. 58: „Asklepios care scornise / cum să-aducă morții din umbre". Asklepios nu umblă cu **scorneli**, el își știe bine meseria **(orthodae**, latinește **recte sapiens, care știe bine, exact)**. Cunoașterea propriei limbi este, și ea, **conditio sine qua non** pentru traducătorul care vrea să împămînteneasă opere ale culturii universale. La noi nu se mai zice „ospăț de vulturi" pentru „ospățul vulturilor" (sensurile sînt opuse: avem de-a face cu un genitiv obiectiv și unul subiectiv); „semințele din muguri" este un non sens (specialiștii leagă sintagma aceasta de însăși gîndirea lui Eschil asupra vieții — **bios**); „zei — pe — jumătate" pentru „semizei" este o „găselniță" improprie, „ființa cea mai din preajma regelui" — agramatism; „neizbutind să-și mai înece plînsul", sau „arma soției cu două tăișuri" sau „Vai, Scamandros, băutura țării mele!" (p. 66; Scamandros este un riu) — sînt exprimări hilare.

P. 58: „Vai, dacă Soarta n-ar fi pus hotare / atît de strimte fiecărei sorți / inima i-ar da de veste limbii / să-și verse focul în afară". Nicidecum! Despre ce foc este vorba? Focul din piept, presimțirea puternică a corului (el se recunoaște drept un **thymomantis**, meseria celui care prevestește viitorul în semnele inimii, după presimțiri). Corul bănuiește crima dar nu o poate anunța, legile sorții îi interzic (nefiind un profet autorizat, neavînd voie să prefigureze viitorul pentru a schimba cursul evenimentelor, etc.). Dacă n-ar exista legi, „pieptul nostru mistuit de flăcări i-ar explica limbii adevărul, inima ar putea să-i vorbească limbii, s-o prevestească, să-i explice ce se petrece afară, și ea să alerteze poporul", altfel spus, inima și-ar putea vărsa focul în cuvinte (prin intermediul limbii) — dar ea nu poate face acest lucru și arde în sine.

5. Citim la pagina 34: „Niciunui zeu nu-i pasă, după cum e spusa, de oamenii care strivesc sub tălpi cinstirea cuvenită celor sfinte". Dimpotrivă! Cum pot să rămînă zeii nepăsători la profanarea altarelor lor? O traducere cît de cît apropiată ar putea fi aceasta: „Zeii consideră că oamenii care au călcat în picioare cele sfinte nu mai sînt demni de grija lor". Prin intermediar nu se poate traduce din nici o limbă. În

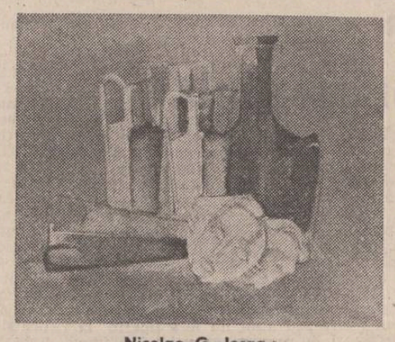

Nicolae G. Iorga : „Prin timp"

text avem cuvîntul **axioo**, „ceea ce este demn de", „meritul" fiecăruia, concept de bază al eticii eschileene tradus de P. Mazon printr-o subtilă expresie etimologică: **„Le Ciel ne daigne avoir souci"**. Căutăm zadarnic în această traducere filozofia lui Eschil. Traducătorul afirmă textual: „Gînditorul nu amănunțește, ci lasă noțiunile să se topească în văzduhul poeziei" (pp. 12—13). Eschil nu lasă noțiunile să se topească, traducătorul îl topește pe Eschil. Nu ne mirăm afirmația lui Miran din autoprefața traducerii sale: „...scrisă într-o limbă uluitoare — parcă nu în elină ci în eschiliană (?) — Orestia îl fascinează și totodată îl umilește pe orice traducător" (pp. 16). Prin urmare îl și „fascinează" — și mai ales „îl umilește", pe Alexandru Miran, nu pe orice traducător, nu pe Paul Mazon, de exemplu, mentorul subtil și inaccesibil al lui Miran.

Nicolae C. Georgescu

[1] Eschil: **Orestia**, Traducere, prefață și note de Alexandru Miran, Editura **Univers**, 1979. (Chiar și **notele** nu-i aparțin traducătorului, ci tot lui P. Mazon pe care nu-l citează; cum se numește această practică?).

[2] Eschyle: Tome II, Texte établi et traduit par Paul Mazon, Paris, **Les belles letres**, 1961.

REVISTA STRĂINĂ

● **BLEU CARAÏBE ET CITRONS VERTS** este titlul romanului lui Jean Raspail, apărut în editura Laffont. Pornind de la ideea refugiului în insule — continentele fiind prea aglomerate de oameni — autorul ne ia cu el într-o călătorie a unui filozof din secolul XVIII efectuată de un explorator din secolul nostru. O anchetă asupra indienilor pierduți prin insulele Caraibe, o pistă neobișnuită prin Guadelupa, insulele Grenadine, Martinica, Haiti și prin unele locuri din Europa. Scriitor, ziarist, etnolog, membru al Societății Exploratorilor francezi, autorul publică în paralel la editura **Nathan** un album ilustrat „Les Antilles d'île en île", în care popoare, peisaje și obiceiuri sînt privite cu lupa de un ochi expert.

● **ÎN URMĂ** cu 10 ani a fost fondată la Hamburg Societatea Karl May. Ea are azi peste 850 de membri și este una din cele mai mari asociații literare din R.F.G. Recent a avut loc Congresul acestei societăți care și-a fixat în centrul dezbaterilor „Creația lui Karl May și psihanaliza". După cum au subliniat referatele prezentate, tema s-a dovedit a nu fi lipsită de interes, știut fiind faptul că părintele lui Winnetou și Old Shatterhand, născut la jumătatea secolului trecut nu a reușit să evadeze din realitatea cenușie a vremii sale decît prin scris, prin „sublimare" în termeni psihanalitici, imaginînd oameni puternici și liberi, și călătoria împreună cu ei în mirabile spații exotice.

● **ANUL ACESTA** s-au împlinit 140 de ani de la nașterea lui Piotr Ilici Ceaikovski, marele compozitor care a transpus în muzică, ca nimeni altul, „sufletul, cugetul, inima rusului". Lucrările sale aparținînd tuturor genurilor muzicale au cunoscut încă din timpul vieții artistului o largă răspîndire. Ele au fost interpretate pe marile scene lirice ori de concert de pe toate meridianele de cei mai de seamă muzicieni ai lumii. Ceaikovski a compus 10 opere, dintre care cele mai cunoscute sînt „Evgheni Oneghin", „Dama de pică", „Mazepa", „Fecioara din Orleans", trei balete: „Lacul lebedelor", „Frumoasa din pădurea adormită", „Spărgătorul de nuci", muzică pentru spectacole de dramă, șase celebre simfonii, patru concerte pentru orchestră cu instrumente solo, trioruri, cantate, cvartete, peste două sute de piese pentru pian etc. Iată opinia unui compozitor al timpului nostru, Dmitri Sostakovici, despre muzica lui Ceaikovski: „...Efectul muzicii sale este surprinzător. Ea a pătruns în viața multor popoare. Fiind profund națională ca spirit, această muzică poartă în ea mărețele idei ale umanismului. Ea este apropiată și înțeleasă oamenilor din întreaga lume".

● **IDEEA** librarului Hillenbrand din R.F.G. de a scoate o carte fără greșeli de tipar a făcut senzație în rîndul publicului Salonului cărții de la Frankfurt pe Main din toamna trecută. Librarul în cauză a expus un volum cu coperți cenușii care adună 200 de pagini... albe. Să fie aceasta simbolul neputinței în continuul război cu greșelile de tipar care nu se știe cum „scăpesc" în texte trecute prin cîteva „filtre"? O replică la „Tăcerile dr. Murke" strînse pe benzi de magnetofon de eroul nuvelei cu același nume de Heinrich Böll? Sau doar o invitație pentru cititori de a scrie el însuși literatură?

● **CREAT** din inițiativa ministrului agriculturii din guvernul francez, Pierre Méhaignerie, primul concurs al filmului rural va fi organizat între 21—23 octombrie a.c., la Paris. Invitația de participare la concurs a fost adresată filmelor (de 35 sau de 16 mm) care au în centrul lor omul de la țară, meseriile pe care acesta le practică (desprinzînd din analiza acestora elementele caracteristice ale agriculturii franceze de astăzi și ale viitorului său imediat), viața de la sate (depășind, bineînțeles, viziunea turistică, idilică pe care o are un anumit public); în sfîrșit, sînt invitate pelicule cu caracter științific, economic etc.

● **LA ÎNCEPUTUL** acestei veri, Mihail Șolohov a împlinit 75 de ani. Cu acest prilej, ziaristul bulgar Spas Popov a publicat un interviu cu Vasili Șukșin, regretatul scriitor, regizor și actor care, în timpul producției filmului „Ei au luptat pentru patrie" s-a întîlnit cu Șolohov în satul Veșenskaia. După cum se știe, Șukșin nu a reușit să-și încheie opera deoarece a suferit un atac de cord în timpul filmărilor. Iată ce spune Șukșin despre Șolohov: „Pentru mine, Șolohov a fost o revelație. Cum mi s-a părut în timpul întîlnirii? Foarte profund și înțelept și simplu. Pentru mine Solohov este întruchiparea unui cronicar... Șolohov a răscolit totul în mine. El mi-a insuflat, și nu prin cuvinte ci prin exemplul propriu, prin prezența și prin literatura lui, credința că niciodată nu trebuie să te grăbești, să alergi după recorduri în literatură, credința că trebuie să cauți în liniște pentru a te gîndi în profunzime la soarta poporului... El mi s-a prezentat într-o lumină reală, foarte pămînteană, ca un truditor în ale literaturii".

● **OPERA POSTUMĂ** a lui Robert Musil de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta 100 de ani cuprinde aproximativ 9 000 de pagini de manuscris, dintre care trei pătrimi sînt note relative la romanul rămas neterminat „Omul fără calități". Catalogarea operei postume a lui Musil a fost terminată recent după o muncă de șapte ani, timp în care operația a fost efectuată în mare parte cu mijloace electronice.

● **DEȘI** de la moartea lui Erich Fromm a trecut aproape o jumătate de an, numeroase sînt publicațiile care îi evocă în continuare pe cunoscutul psihanalist și sociolog, autor al unor opere publicate în întreaga lume, opere care prin problematica lor umanistă l-au făcut celebru dincolo de cercurile de strictă specialitate. Născut la 23 martie 1900, la Frankfurt pe Main, Erich Fromm a studiat psihologia, filozofia și sociologia, ulterior făcînd parte din nucleul Institutului de cercetări sociale din Frankfurt, așa numita Școală de la Frankfurt care s-a afirmat pe plan internațional mai cu seamă prin celebrii Herbert Marcuse, Theodor W. Adorno și, bineînțeles, Erich Fromm. Moștenirea lui Fromm este opera unui savant care și-a consacrat întreaga viață investigării societății, interacțiunii dintre individualitate și colectivitate. Printre cele mai cunoscute opere ale sale se numără „Omul modern și viitorul său", „Revoluția speranței" și, în primul rînd, „A avea sau a fi". Erich Fromm a fost mai mult decît un sociolog sau un psihanalist, un filozof în accepția antică a cuvîntului, un înțelept care nu s-a mărginit să edifice sisteme teoretice, ci caută să împărtășească cititorului propriile sale trăiri, propria sa experiență.

SPORT

Ora primejdioasă

Septembrie iar și-a scos naiul de trestie. Cîntă viespele blonde în cinstea deschiderii școlilor și a victoriei repurtate de tricolori, la Varna, în dauna Bulgariei. Se pare că foștii antrenori ai **Rapidului**, Valentin Stănescu și Victor Stănculescu și-au pus în gînd să sperie Balcanii, ca să-i facă pe cei de dincolo de Podul Grant să se simtă din nou ca niște pere crescute în sticla de rachiu aromat. Giulești, cel frumos ca o moară veche, plin de dovleci cu lemnul galben și de regina nopții, floarea ce s-asvîrle delfinilor cînd vin la malul Mării, continuă să-l țină în descintece pe Valentin Stănescu, fiindcă sub mîna lui s-a încărcat de lumină de aprilie și de nopți de carnaval. Mahala fără egal în România, Giulești își bate piatră rară pe nările sufletului cînd se gîndește că zeul din Trivalea Pițeștilor, în loc să facă ocolul pămîntului cu echipa națională, ridică bariere și avioane de bombardament împotriva **Rapidului**: dacă Dobrin, din legenda căruia arniciul nu se va desira niciodată, căuta cu tot dinadinsul cetate de scaun, putea să ia calea Bucureștilor. Cunosc oameni care s-ar fi suit desculți pe grătarele de mititei ca să-l învelească de sus cu fluturi și cu vorbe ținute la umbra izmei unde se tăvălește dragostea și începe lumea să fie fericită.

S-aruncăm două pale de fum pe hornul locomotivei și să ne lăsăm cu închipuirea la vale spre brumele și ceturile Regatului unit. În seara cu inimă vitează, cînd noi cîștigam întîlnirea de la Varna, pe stadionul Wembley din Londra (unde mi-am pierdut eu odată toți banii, mizînd pe un ciine nemernic și lipsit de spirit competitiv), Anglia a învins Norvegia, înscriindu-i patru goluri, fără să primească nici unul. A început ora primejdioasă, cînd jocurile de cuvinte spumoase s-au isprăvit. Grădinile Alhambrei și cîntecele Sevillei se ascund pentru noi sub zăpezile Norvegiei. Se spune că la Oslo sînt cele mai limpezi și mai albastre zăpezi. Le aduc aminte celor interesați că zăpezi, tot atît de amețitoare, se găsesc și în Bucegi — nouă nu e dor de soarele și burdufurile cu vin ale Spaniei, de catîrul lui Sancho Panza, de măslinii Granadei și vuietul Oceanului Atlantic în tîmpla de vest a Europei. Va trebui să ne argintăm oasele (inclusiv pe-ale arbitrilor cu călcîi vulnerabil, căci doar toată lumea se poartă minunat cu ei) și să nu abdicăm din starea de veghe.

Și fiindcă toată lumea, ca s-ajungă departe, pornește neapărat de-acasă, mă văd obligat să-mi vîr botul și prin campionatul nostru intern. Aici, cerul se poartă cu albeață pe-un ochi, cînd pe stîngul, cînd pe dreptul. Uitați-vă, lupii de la Baia Mare s-au schimbat în cotei de purtat în manșon. Mi se pare că Viorel Mateianu s-a repezit asupra noastră mai mult cu cuvintele decît cu faptele. Marele clovn, care se numește Tamango, nu trebuie împins de la spate ca să-și dea în petec și să dărîme cu cornul un ansamblu mănăstiresc. Ciinele, care face mereu ham-ham, n-are după ce să se scobească-n dinți. Decît să ne căpieze cu sute de interviuri, Mateianu (și alți vreo 3—4 antrenori) ar face mai bine să se înjuge cu umărul sub burta carului răsturnat în drum.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE: 3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
38
(960)
Simbătă
20 septembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SCRIITORUL și PATRIA

adevărate mari vîrfuri de munți, spiritele cele mai înalte și mai cuprinzătoare ale culturii noastre naționale n-au încetat nici o clipă ca, din adîncimea și generozitatea sufletului lor, să ridice o permanentă și impresionantă, strălucitoare statuie a dragostei de țară. Lecția lor este întotdeauna cinstită și vie. Opera lor ne stă întotdeauna și cu mare frumusețe la îndemînă, formînd acel vast tezaur de lumină și idei de la care generații și generații s-au format și se formează pe rînd, respirînd aerul tare, înviorător, al celor mai drepte înălțimi cucerite cu mintea și inima. Geniul blînd al poporului s-a întruchipat în legende și doine, s-a întruchipat în basme și a dobîndit nume proprii apoi, s-a legiferat deopotrivă în știință și artă, s-a identificat în luptă și muncă și s-a consacrat, s-a întărit în istorie cu un devotament exemplar. Dăinuirea noastră, aici, în aceasta stă și de fapt în aceasta stă însăși ființa noastră de azi — patria cu milenara și eroica, mereu primenita sa existență, lîngă munții și riurile sale și lîngă dealurile, lîngă cîmpiile sale, cu noi toți. Geniul blînd al poporului și-a împărțit pururi pîinea cu ai săi și n-a călcat hotarele nimănui. O bucurie continuă a vieții i-a fost și îi e profesiunea de credință, iar marii creatori, marii săi vizionari, exponenții săi de spirit — prin aceasta sînt mari, că i-au dat glas trăirilor și aspirațiilor — au gîndit și creat ca oameni ai patriei și ai poporului lor.

Desigur, viața nu este un tratat de estetică iar istoria culturii și artei românești, istoria vieții de fapt, ne oferă — cel puțin spre meditație — o întreagă scară de norme și valori din toate domeniile de activitate, exemple ilustre care, în ciuda unor vitregii de tot felul, și-au făcut din arta scrisului lor o adevărată lege a slujirii cu credință a patriei, a cauzei prosperității și demnității sale. Naționale mai întîi, operele marilor creatori au devenit universale și au asigurat și asigură un loc bine definit în spațiul spiritualității lumii. Mîndria de a te numi creator român se reazimă din urmă pe strălucirea și eternitatea multor nume. Mîndria de a fi și a te numi creator român se reazimă din față pe marile privilegiu al libertății și capacității de afirmare neîngrădită a personalității, pe libertatea și demnitatea însăși a poporului aflat azi în cea mai rodnică și mai innoitoare perioadă de înflorire a sa. A gîndi și crea la temperatura înaltelor sale idealuri de muncă și viață, la dimensiunea marilor sale izbînzi și a te angaja cu toată puterea talentului și abnegației tale în uriașa operă de construcție morală și socială — în construcția de conștiință în fond, căci aceasta este la urma urmei misiunea revoluționară a artei ! — iată, în linii generale, statutul politic și social al creatorului, imaginea sa despre sine și, de fapt, imaginea sa în lume, ca și a lumii despre el.

Scriem nu pentru noi, ci ca să fim citiți și receptați, scriem nu din vanitate, ci din vocație și nu pentru o eternitate care o să vină, ci pentru cei în mijlocul cărora trăim, pentru contemporani, pentru gloria pe deplin meritată a patriei și a destinului său. O ucenicie neîntreruptă la școala marilor exemple ar părea improprie pentru însuși numele și calitatea de scriitor. Experiența de viață ca și experiența de creație, criteriul de vîrstă ca și cel de aptitudine — fundamental, de altfel ! — își spun însă cuvîntul. De fiecare dată, tînărul scriitor face operă de pionierat, în ucenicia sa el reia un drum de la capăt, mereu, și pe acest drum el se descoperă și se afirmă în plenitudinea talentului său. Datoriile sînt cu atît mai mari cu cît el nu pornește de pe un teren gol, ci se înregimentează într-un proces de continuitate. Dar și de finalitate — condiție pe care ne-o asumăm și e bine să ne-o asumăm nu în cele din urmă, — așa după cum paradoxal s-ar mai putea crede, implicînd aci și un vag ton, un vag sentiment de fatalitate — ci de la bun început și cu cea mai aleasă responsabilitate.

Evident, toate acestea sînt norme, citeva dintre normele și implicațiile actului de creație, criteriile și componentele însești ale personalității, ale originalității acesteia ca și ale personalității și originalității scriitorului. Predominantă rămîne pentru fiecare ideea că orice creație autentică, profundă rămîne ca un desăvîrșit act de patriotism. Indemnurile ca și referirile critice pe care le-a făcut recent secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la tribuna celui de al doilea Congres al consiliilor populare sînt de natură să ne reimprospăteze și să ne întărească în memorie niște legi și niște rigori pe care noi înșine le-am îmbrățișat, odată cu arta scrisului și care, legi și rigori, țin de însăși existența și trebuința ca atare a artei, de rolul și misiunea ei în societate. A ne inspira de la izvoarele noastre limpezi și a crea cum astfel *munții ne-au creat* pe noi — iată un vers, o metaforă a unei scînteietoare idei din acea cuvîntare — constituie răspunsul pe care merită să-l dăm fiecare.

Luceafărul

„Numai o literatură care își trage seva din izvoarele poporului nostru, din forța și vitalitatea poporului nostru, din construcția socialismului va fi o literatură viabilă, va rămîne și va deveni o literatură cu adevărat clasică."

NICOLAE CEAUȘESCU

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe secretar general,

Scriitorii din România Socialistă salută cu deplină satisfacție Hotărîrea adoptată la 9 septembrie 1980 de către Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., sub președinția Dumneavoastră, de a se reduce cheltuielile militare cu 2 miliarde de lei, pe anul 1980.

Alături de întreg poporul român, scriitorii susțin că, pentru întărirea continuă a orînduirii noastre socialiste și pentru ca poporul român să-și apere cuceririle revoluționare, esențial este să se dea prioritate dezvoltării economico-sociale a țării, contribuind prin aceasta la ridicarea continuă a nivelului de trai al maselor populare.

Prin economisirea fondurilor de 2 miliarde de lei din cheltuielile militare, pe anul 1980, partidul și statul nostru își îndeplinesc, cu un înalt simț al răspunderii istorice, programul accelerării progresului multilateral al țării.

Noi, scriitorii, lucrăm cu arme puse în slujba dragostei față de om și în slujba păcii. De aceea scriitorii din țara noastră vor face totul pentru ca marile idei susținute de Partidul nostru, de Dumneavoastră personal, să triumfe.

Vom căuta să răspundem, prin cărțile noastre, în ansamblul acestei mari Hotărîri a Partidului și a Statului la nobila misiune a apărării păcii.

Astfel înțelegem noi, scriitorii români, maghiari, germani și de alte naționalități, să contribuim la întărirea orînduirii noastre socialiste și la apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului român.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
președinte,
GEORGE MACOVESCU**

SADOVENIANA

Știința scriitorului

Cu cît cugeți mai mult la știința scriitorului, cu atît ești îndatorat să te mărginești la a comenta mai puțin din scrisul său. Nu de mult, sanscritologul Sergiu Al-George a publicat studiul **Sur une phrase de Mircea Eliade** (în „Ethnologica", nr. 2, 1979, p. 16—18). De aceea ni se pare prea vast chiar și subiectul ales de noi : **În loc de prefață. Introducere într-un loc plăcut pescarilor și vînătorilor,** cuvînt de început al volumului : **Valea Frumoasei. (Opere,** XIV, E.S.P.L.A., 1958). Prea vast, nu prin extinderea introducerii lui Mihail Sadoveanu : 11 pagini. Ci prin numărul intereselor sale extraliterare prezente în text. Enumerarea lor, excluzînd cîteva descrieri, constituie toată materia respectivei scrieri. Descrierea fiind un corespondent verbal al picturii, iar motivele pe care le vom înșira fiind, de fapt, teme științifice, ajungi, vrînd-nevrînd, să-ți pui întrebări turburătoare asupra condiției literaturii. Dar să nu ne grăbim către concluzii.

Probabil că preocuparea cea mai constantă din aceste pagini este aceea a **toponimiei comparate.** La Vitell, în Lorena, autorul remarcă amuzat denumirile locului : Drumul Rozelor, Dealul Greierușilor, Lacul Lebedelor, Iazul Zînelor. Le compară cu toponimia românească : Gîrla Lupului, Pietrăria Urieților, Pîrîul Șerpilor, Curmătura Hoților, Dealul Balaurilor, Cioaca Jinarilor, „ripa unde a mîncat ursu iapa lui Ipate". Comparația îl conduce către explicații : toponimia reflectă gradul de civilizație al unui popor. „Apele noastre se tălăzuiesc sălbatice, rup și dărîmă ; va mai trece un veac pînă s-or domesticí primind un nume delicat : Puntea Florilor, ori Jocul Rîndunelelor în loc de Balta Bolovanului și stîncile de la Tartarău. Atunci acolo unde mugește ursul și brăhnește căpriorul, se vor găsi poate hoteluri și restaurante, la o stațiune termală ca cea de aici, din Lorena" (p. 478). Interesant, că acțiunea omului asupra mediului se reflectă, ulterior, tot în conștiința omului ; acolo unde, prin munca sa, el a stăpînit elementele, ajunge să se simtă străin în chingile denumirilor vechi : izvodește denumiri noi, pe măsura izbînzilor sale. Astfel de schimbări de nume nu sînt neapărat oglindirea mutațiilor săvîrșite de om în natură ci și oglindirea unor mutații în sînul populației, remarcă Sadoveanu. „La Frumoasa și la Sălane, în țara Ardealului. Acolo, între codri, la 1 200 de metri înălțime, se deschide șesul acestor două ape ; tot acolo (...) ajunge și pîrîul Șerpilor (...). Apelor îngemănate, oamenii mai noi le-au pus numele Sebeș — adică Repedea. Băștinașii au păstrat însă tot porecla cea de demult" (p. 480). Alte-

Mihai Rădulescu

Continuare în pag. a 7-a

Aprinsul luminii

**Strămoșii se învelesc bine cu numele lor ;
un cîrd de flăcări îmi taie calea neașteptat.
Mi-e rudă cuvîntul de muncitor,
drumul oțelului cu drumurile mele în brațe
s-a luat.**

**Sînt grăbit, calc de-a dreptul pe sete ;
stelele rup din mine vreascuri pentru focul
lor cîte vor.
Salopeta cu sudoarea știe să se îmbete,
oțelul dă bună-ziua tare în dreptul
oamenilor.**

**Port hainele tulburi pe mine, nu-mi pasă ;
mă deprind să culeg timpul delaoltă.
Strig și țărina dă din cap că e acasă
și pe ramuri netezesc locul mugurilor din
daltă.**

**Laud oțelul, îmi aleg cuvintele bine,
flăcările bat din palme cu temei.
Oglinda piinii stă frumos atîrnată în mine,
strămoșii nu se mai satură de stat în fața ei.**

**Firea oțelului mi-e cunoscută,
puterea lui în mîna fiecăruia e cheie.
Sudoarea de mică știu cum e crescută
și numai fruntea e patul unde-i place să
steie.**

**Cu multe drumuri mă gătesc dimineața,
piinea îmi ține nemișcată oglinda ei dinainte.
Toane de adolescent mi-au ocărît mustața,
spun vecinii că pe casa mea se cațără
cuvinte.**

**Cred în aerul din oțelărie înfierbîntat ;
știu că nu ajunge să putrezească pe jos.
Culoarea cerului — uitați-vă — cu mine mîna
a dat,
Dunărea face chipul curentului electric
frumos.**

**Aeru-i nedormit, se cunoaște de departe,
cearcănele i se adîncesc într-una.
Tîmpla oțelarilor e coperta de carte
pe care timpul și-a scris numele cu mîna.**

**Izvorul cu pumnii în peretele luminii a
bătut ;
muncitorii aruncă haine noi oțelului ce de sus
le prinde.
La Galați oțelul atît de mare s-a făcut
încît știe singur în numele muncitorului
lumina de unde se aprinde.**

Ion Trif Pleșa

IZVORUL

„De ce oare, unii — puțini la număr — spun că se pot inspira mai bine pe alte meridiane ? Leonardo da Vinci spunea, legat tocmai de asta, că atunci cînd poți să bei apa din izvor, să nu mergi la ulcior. Oare izvoarele munților noștri, limpezi, nu pot să-i adape și pe aceștia care se uită la Occident ? Oare strămoșii și părinții lor nu din izvoarele acestea s-au adăpat cînd i-au făcut ?".

Aceste interogații grave, pe care Secretarul General al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a adresat tuturor oamenilor din domeniul artei încă o dată cu prilejul celui de-al II-lea Congres al Consiliilor populare, își găsesc rațiunea în întreaga existență a literaturii române și, mai cu seamă, în creațiile celor mai de seamă reprezentanți ai acesteia. Poporul nostru mobil în statornicia sa a trăit luminos într-o dragoste adîncă, tînguitoare și cosmică pentru tot ce-l înconjoară, sentimentul eternității sale fiind de o ființă cu al îndepărtatelor stele fixe care se mișcă numai prin marea și blînda lumină ce o emană. Atunci cînd nimeni nu putea să pretindă că educă poporul, marii noștri scriitori s-au lăsat învățați tocmai de bunătatea, suferința, lupta și dragostea acestuia, iar lumina creației lor s-a întors ca

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a :
IZVORUL VIU, PUTERNIC AL VIEȚII
ȘI ASPIRAȚIILOR POPORULUI NOSTRU
semnează Edgar Papu, Pompiliu Marcea
și M. Ungheanu

De cînd mă știu

**Ploaia m-a-nvățat să plîng,
Piatra : pumnul să mi-l string,
Fulgerul : să spintec norii
De dureri cînd gem cocorii ;
Soarele : să fiu senin
Ori de-i bine, ori de-i chin
Și să nu mă schimb, ca luna,
Pe-nserări și-ntotdeauna...
Apele : că totul trece
Pe lume și se petrece
Către zarea cealăltă
Unde toți vom fi odată ;
Stîncile : că va rămîne
Graiul nost din vremi bătrîne
Și că-n tainițele lui
Stă dorul românului
Dar nu-l spune orișicui...
Iarba : că ce-i viu răsare
Chiar sub piatra cea mai mare,
Că viața n-ar moarte
Chiar dacă s-ar stinge toate.
Stelele și sorii toți
S-or deschide alte porți
De viață și lumină
Și-om țîșni din rădăcină...
Bradul : să fiu drept și bun
Cum e el de Moș-Ajun ;
Basmele : că pot visa
În lume să-nveți ceva,
Doinele : că fără ele
Mi-ar fi zilele mai grele,
Proverbele : să rămîn
La poporul meu român
Devotat ostaș să-i fiu
Cum am fost de cînd mă știu...**

Ion Dodu Bălan

REFLEX

Satul ca lume

Am stat un timp în podgorie, printre ai mei, acasă.

Și pentru prima oară, parcă, după atîția ani, m-am reintîlnit cu mine însumi la o cumpănă adîncă între dealuri, făcîndu-mi loc printre amintiri și privelești și încercînd la fața locului, direct, sunetul unei memorii care ne acoperă în cele din urmă și care, tot în cele din urmă, poate fi și nostalgie și poezie la un loc, și istorie și geografie și tot. Fugare impresii, notații din mers, crîmpeie de timp calcinate și duse la vale de nori sau îngrămădite, amestecate pur și simplu, troienite ca frunzele toamna într-o alungire de riu sau sub un pod, sub o teșitură de piatră ori sub un adăpost mai calm, undeva — cine știe ? — și iată, într-o recompunere cu elementele însești ale naturii, viața ta începe încet-încet să se cuprindă de toate cele din jur și să își reia urmele de la început, din copilărie, de cînd o știi și o știi minte. Satul acela unde e, însă, ce s-a făcut sau ce s-a întîmplat cu el ? Mai mulți locuitori și mai multe case ale lui îți populează, desigur, și astăzi lumina ochilor, mintea și sufletul, dar — dacă tot e să fim drepți — satul acela nu mai e sat și-l găsești mai degrabă în fundul unui cimitir. Și totuși...

Și totuși nu s-au schimbat toate într-atît încît să rătăcești de la un drum sau o amintire și să nu mai poți auzi și vedea ori să-ți pierzi locul nașterii și să te zbați ca un naufragiat. Nu fac parte dintre cei care nu-și pun întrebări sau care acceptă răspunsurile ca pe un simplu obiect de schimb. În schimbările care s-au produs eu văd mai degrabă o apropiere a omului față de sine și o reașezare, o primenire în condiția sa. Normele unei civilizații care apelează în cel mai înalt grad la rigoare și la logică, la etică și echitate a relațiilor dintre oameni n-au găsit un teren gol în podgorie și nicăieri, totodată, și acesta mi se pare mie a fi lucrul cel mai fascinant, acesta este, cred, marele cîștig în autoritate al omului în raporturile sale cu sine și cu alții, faptul

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Marii precursori

Am de două luni pe masă o carte de mare valoare pentru cultura și spiritualitatea noastră datorată savantului în literatura patristică prof. dr. Ioan Coman, o carte care așează începuturile literaturii noastre între veacurile 3—6 e.n., o literatură în spiritul noului eon scrisă de strămoșii noștri daco-romani, în limba latină.

Așa cum își au începuturile literaturile europene în limba latină și literatura noastră aici își are începutul ; și voi îndrăzni să spun că istoria literaturii noastre nu va mai începe cu cronicarii ci cu acești cărturari de aur ce vor scrie cu un mileniu mai devreme literatură de rang mondial pe acest pămînt al strămoșilor noștri.

Se împlinesc anul acesta 1620 de ani de la nașterea lui Ioan Cassianul născut în Dobrogea daco-romană, o minte adîncă și un duh inspirat personalități de semnificație europeană a cărui carte principală — Instituțiile conobitice, carte fundamentală pentru monahismul european, alcătuită din douăsprezece părți ce-și așteaptă apariția bilingvă și în limba română după ce o au toate limbile mari de veacuri. Traducătorul din ultima vreme în limba germană a lui Ioan Cassianul, Emmanuel

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

cronica literară

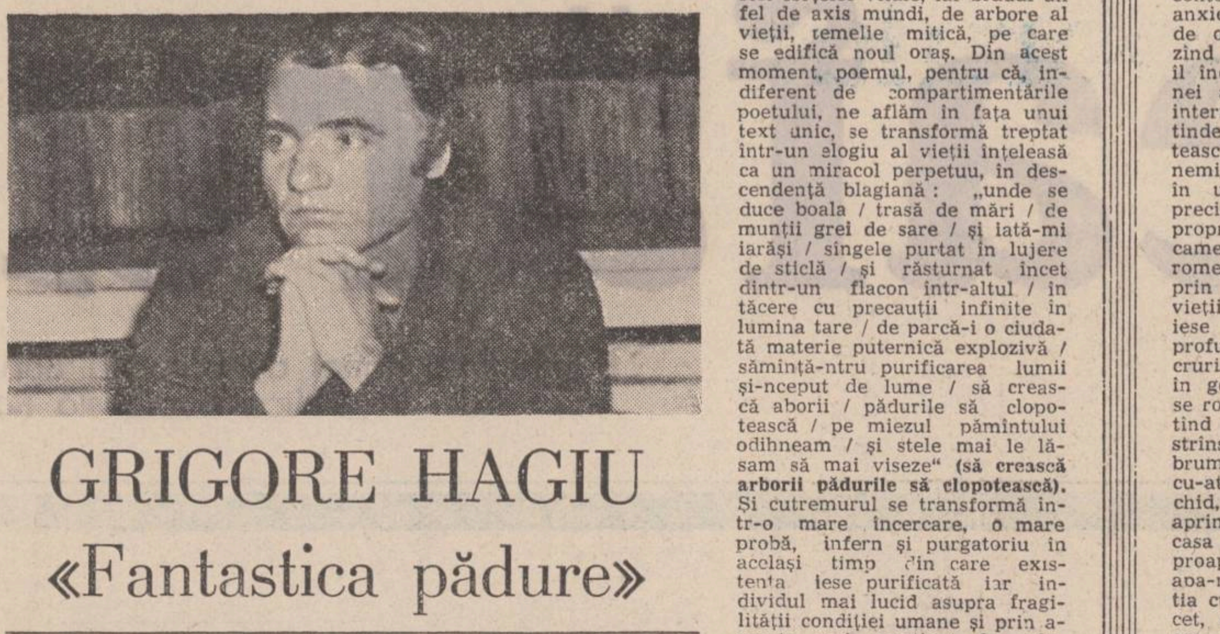

GRIGORE HAGIU
«Fantastica pădure»

Se poate vorbi de o literatură sau mai exact spus de o poezie a „cutremurului", așa cum înregistram un roman al „războiului"? Se pare că da, pentru că un eveniment atît de dramatic nu putea rămîne fără rezonanță în conștiința contemporanilor. Și cartea de versuri a lui Grigore Hagiu, **Fantastica pădure** (Cartea Românească, 1980) este un astfel de ecou, depășind datele imanenței și înscriindu-se în circuitul durabil de valori al liricii actuale. Prima analogie care mi se impune este aceea cu volumul postum al lui A.E. Baconski, **Corabia lui Sebastian**, unde documentul și ficțiunea stăteau față în față, în cazul nostru documentul constituindu-l memoria vie, amintirea zguduitoarelor clipe ce ne-au marcat definitiv existența. De aici rezultă o, poate nedorită dar inevitabilă, confruntare între eveniment și transfigurarea lui artistică, situație care în intervalul de timp relativ scurt dintre cei doi termeni ai ecuației (real-imaginar) nu este totdeauna în favoarea celui din urmă. O carte de acest gen constituie un risc asumat, din unghiul creației și un pariu cu cititorul, din cel al receptării, pariu pe care, de ce să nu o spunem, Grigore Hagiu îl cîștigă cu brio, deoarece, pe de o parte, literatura modernă ne-a obișnuit cu priza directă asupra evenimentului, iar pe de alta, autorul are capacitatea deosebită de a absorbi formele concretului în proiecții ficționale păstrînd în același timp vigoarea și senzația de autenticitate proprie realului.

Transferînd însă problema în plan estetic, ceea ce ne interesează acum este modul în care se exprimă imaginarul poetului, „tectonica" sa, temele și nucleele metaforice esențiale ale viziunii sale.

Astfel privită, **Fantastica pădure** reprezintă emanația unei stări de spirit, pentru care faptul în sine a fost catalizatorul și nu focarul originar al inspirației. De fapt, volumul precedent, **Descîntece de gravitație** (Editura Cartea Românească, 1977) anticipa atît ca substanță cît și ca expresie poetică structurile artistice ale prezentei cărți. O seamă de poeme, **mi-am sprijinit un braț cu palma / de arborii grădinii, / din aurul cel mai pur / în centrul pămîntului, nepipăibila prezență / neauzitul spor de greutate, strigătul în miezul gravitației / nici el nu și-l aude,** ar fi putut, foarte bine, prin motivele și figurile chtoniene să facă parte din sumarul **Fantasticei păduri.**

Ne aflăm, deci, în fața unei radiografii lirice care surprinde atît marile mișcări și dizlocări cosmice cît și seismele interioare, stările psihice și sufletești.

În acest sens, caracteristic pentru micro și macrocosmos este atmosfera de apocalipsă, de teribilă uimire și apoi spaimă și teroare care urmează tragicei catastrofe. Interesant este că Grigore Hagiu realizează ample panouri în tonuri întunecate dar nu în tradiție biblică ci în maniera gravurilor medievale care, în locul descinderii „ad inferos" transferă iadul pe pămînt. Se poate constata, astfel, o temă (richardiană) a erupției demonice, a **infernului revărsat** la suprafață, care invadează orașul și distruge viața într-o monstruoasă îmbrățișare: „și se cutremură toate / secunde cît o viață / cît o moarte / o lună aspră și grețoasă / și bulbucată-n ochi de șarpe / de-aproape neîngăduit de-aproape ne privise / smulgînd din lucrurile-nsuflețite / un fel de spumă grea de fier / lumina tare / înghețind albastru vînăt / se răspîndise azvîrlită-n aer / de-a dreptul din pămînt // ne-a transformat în saci / plini de monede vechi / zgîlțîitura cruntă / mai repede știind ce se întîmplă / din măruntaiele-i fierbinți / un urlet inmiit eliberă termocentrala / omenește răspunzînd / acelui trosnet sec de blocuri prăbușite / spre cîmpuri explodat / norul de praf / în fugă șterse locul / scoțîndu-i mortăciunile la mal / / priveliștile-nchipuiră / intrate una-ntr-alta / o stranie sculptură / se-apropiase amenințătoare zarea / era un timp al altei lumi / și spaima-n orice arbore prinsese crengi / și mă țineam de mărul din grădină / și se ținea și el rugindu-se de mine / ne împletisem vinele / și viețile și rădăcinile / să astupăm încă o dată / infernului puterile" **(să potolim încă o dată infernului puterile).** Corelat apare **figura fiarei,** cu semnificație multiplă, simbolizînd spaima surdă, cotropitoare, dar și amenințarea profunzimilor întunecoase și a morții gata să copleșească ființa. Întîia reacție, firească, a eului liric, este lamentarea, plîngerea elegiacă și apoi întrebările existențiale în fața neantului, succedate de meditația și răspunsurile resemnate ale ecleziastului.

Urcat pe culmile tristeții, trecut prin golgota durerii, dar fără gesturi patetic exagerate și manifestări clamoroase ci, din contră, de un tragic reținut, spiritul se reculege și ca printr-un miracol renaște în el dorința imperioasă de viață, începînd o fantastică luptă împotriva infernului ,a morții. O încleștare uriașă se desfășoară acum, luînd aspectul unei **gigantomahii,** tema dominantă de fapt, a întregii cărți, între — scenariu mitic primordial — forțele benefice și cele demonice: „și deodată / crescu în tot orașul / surda-mpotrivire / întîi veniră trunchiurile mari de brazi / din camioane pe-ntuneric descărcate / pe brațe duse în tăcere-adîncă / și stivuite aproape de primejdii / să fie la-ndemîna minții agere și chibzuite / pe urmă începură să se-nalțe / să sprijine coloșii / descumpăniți de piatră / cariatide vechi de lemn // o uriașă mînă / la lumina zilei / o fantastică pădure / un codru viu în împietrire salvatoare / și fără de coroane și de rădăcini / cu multele-i coloane numai drepte iuți / vestind cu glas de om și de zăpadă-nvîrtejită / acolo unde copleșește greutatea stăpînind-o / născuți aici retrași aici / să nu ne surpe valul barbariei / aici ne naștem iar / și nu ne mai retragem (...)" **(aici ne naștem iar și nu ne mai retragem).**

Fantastica pădure devine un simbol al resurecției, al victoriei forțelor vitale, iar bradul un fel de axis mundi, de arbore al vieții, temelie mitică, pe care se edifică noul oraș. Din acest moment, poemul, pentru că, indiferent de compartimentările poetului, ne aflăm în fața unui text unic, se transformă treptat într-un elogiu al vieții înțeleasă ca un miracol perpetuu, în descendență blagiană: „unde se duce boala / trasă de mări / de munții grei de sare / și iată-mi iarăși / sîngele purtat în lujere de sticlă / și răsturnat încet dintr-un flacon intr-altul / în tăcere cu precauții infinite în lumina tare / de parcă-i o ciudată materie puternică explozivă / sămînță-ntru purificarea lumii și-nceput de lume / să crească aborii / pădurile să clopotească / pe miezul pămîntului odihneam / și stele mai le lăsam să mai viseze" **(să crească arborii pădurile să clopotească).** Și cutremurul se transformă într-o mare încercare, o mare probă, infern și purgatoriu în același timp din care existența iese purificată iar individul mai lucid asupra fragilității condiției umane și prin aceasta mai conștient de valorile vieții. Un poem **rîul ce tocmai mă pregăteam eu însumi să-l trec,** poate fi interpretat ca un moment limită, de sondare a misterului tanatic, semnificat de „omulețul de plumb", variantă a legendarului Caron, și apoi, de refuz a atracției insidioase a neantului și întoarcere la viață, întru construirea de sine a ființei, motiv-cheie al altor piese lirice ; **s-a luminat haosul, privindu-ne alcătuirea, bătea în înserare la voroneț și putna și se aude frunza pe o planetă-ndepărtată.** Dar așa cum nici viziunea tragică nu a fost alterată de sentimentalism și efecte melodramatice la fel și în aceste poeme Grigore Hagiu știe să păstreze tonul adecvat evitînd vioiciunea artificială. Discursul liric al lui Grigore Hagiu este sobru, aș spune funcțional, chiar dacă termenul pare prozaic, ceea ce înseamnă în fond, fericita sincronizare între forma conținutului și forma expresiei (utilizînd noțiunile în accepția hjemsleviană). Fără a face risipă de tropi, ferit totuși de imaginea abstractă sau cuvîntul arid, limbajul poetic are acea consistență și rotunjime care dau un caracter memorabil intenției semnificante. În acest sens s-ar putea decupa, dacă nu am vitregi ansamblul textual, constelații de imagini sau metafore exemplare. „Fantastica pădure" probează, cu excepția unor accente de retorism, că adevărata poezie se naște din temele esențiale și grave, deși în număr restrîns, care au jalonat dintotdeauna evoluția literaturii.

Paul Dugneanu

viața cărților

poezia

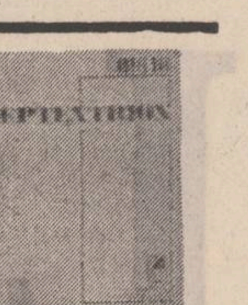

"Septentrion" melancolic

● Cu „Septentrion" (1980) sporește nota intelectuală a poeziei lui Aurel Rău : acum spiritul nu mai este mișcat de mediu și de peisaj, ci de idei, chiar și sub înfățișarea superficială a descripției obiective. Omul e un contemplativ aci, însă cu anxietăți, un analitic însă de o speță globală, văzînd cu acuitate în tot ce îl înconjoară semnele unei adînci plînsori lirice interioare. Chiar de întinde pe o pînză sufletească umbrele mediului nemijlocit, și tot rămîne în urma experienței un precipitat gros, de emoție proprie inanalizabilă. În camera poetică, unde aromește cafeaua și sună prin țevi subțiri ecourile vieții exterioare, spiritul iese cu melancolia lui profundă din năvala lucrurilor heteroclite: „Surd în gogoașa lui de mătase romancierul / trage, uitînd și să respire, la strînsul firelor / omoară bruma-i de personaje, / cu-atîta trudă. Da iți deschid, deschizi cîinelui / aprinzi ca sîmbăta în casa evreului / focul, aproape cu emoție, / pui apa-n ceașcă, destupi cutia cu cafea NESS / și-ncet, treptat, pe neștiute, om la rîșniță, / acoperi plînsul de țitere al țiglelor / din care nu mai e nimic de scos". Aci, în sonurile de „țitere", ne aflăm în „bibliopolis" căci la poetul intelectual mediul fizic se micșorează sublimîndu-se în cărți, ilustrații și litere. Omul vede arareori cu ochiul liber însă și atunci cu „stil", adică în urmarea unei percepții mecanice, care înalță de îndată senzația brută la ordinea estetică. Mai degrabă vederea se produce printr-un soi de caleidoscop, populat de reminiscențe culturale, de mici automatisme cărturărești. Dacă în cutare producțiune poetul mai este „liric" la un nivel genuin, făcînd cutie de rezonanță din meteorologie și ornitologie, acest instinct de notație impresionistă s-a scufundat totuși mult într-un abur simbolic sau numai erudit, fără nimic divinitoriu sau obscur.

Acum, tema de meditație este creațiunea, proporția de reflexivitate este cu mult sporită și chiar a luat un aspect obsedant. Poetul vorbește de „domnul Racoviță" (speologul), de Cristofor Columb, Robinson Crusoe, Gulliver, Yeti și tot soiul de nume istorice, scoțînd așadar efect liric dintr-un cifru cultural, pe care spiritul pricepător îl dezleagă iute, cu însemnate satisfacții în ordine subtilă.

Însă „intelectuală" nu este doar aluzia savantă (poezia nu este un dicționar de autori și de personaje ci conține emoții erudite cu rezultat estetic sigur) ci, cu mult mai mult, această năvală a „cărților", a „cuvintelor", și a „literei", care fac din trupul poeziei propriu-zise o curată oglindă de act liric. O carte prăbușită din bibliotecă pare o catastrofă extraordinară, poetul convorbește la telefon „cu o carte a mea mai veche", cuvintele se trezesc, ca într-un coșmar („se ridică cu avînt dintre cuvinte / și mă arată cu degetul"), „alfabetul" pare a fi agresiv, trebuind să fie supravegheat („și după ce am stat ca-ntr-un roman de Kafka / și-am tot păzit alfabetul"), ochelarii sînt un instrument magic care dezmorțesc lumea prin accesul ochiului la cuvinte.

Toate aceste reacții ar fi întîmplătoare dacă nu s-ar afla în raport cu aerul de erudiție melancolică și de contemplație intelectuală care se observă la tot pasul. Poetul a decantat emoția lirică, într-un soi de epică încifrată, lustruită ca un bibelot de lemn exotic, cu savante tăieturi inanalizabile. Niște „nunți de ciori" se prefac în astfel de misterioase invazii neliniștitoare. „De ce le-ați fost zis așa, cum sparg lumina ? Din arbaletele unor turnuri peste fețele / de mese, albe deasupra caselor, / și peste pomii buchete negre, de ce așa, / grămezi de oase din amintire, / cum vin în hoarde de repezi strigăte, un minut / lictori nopții spre miazănoapte, / stăpîni ai cheilor zilei, / căderi de pietre / prin adînc mov sacral ?".

De altfel, tipică pentru erudit este exercitarea în scurte șarade dialectale, cu răsunet din Ion Barbu, din care Aurel Rău a întocmit niște „plimbări pe cîmp", cu savoare în lexic și de relativă opacitate, voită, ca pentru experiment : „Luam slatină, de-aici. Sanceauă, casă, / buți, fedeleșe, cofe duc lumini / spre șuri, spre pivniți. unde-ogrinji, slănini / Ca de stegari, de druște-se-nfioară".

O formă de încifrare este și „micropoemul" închipuit de Aurel Rău în gustul sentențios de haiku, popularizat la noi de Ion Pillat și Octavian Paler, producători de asemenea lapidare fulgurații de un vers ori două. Proprie eruditului îi este și cîte o trecătoare criză „naturistă", propriu-zis un soi de melancolie după mediul elementar și Aurel Rău o are atunci cînd rațiunea culturală somnolează. Însă și aceasta — în lungi acumulații calculate, care estompează senzația într-o sfumatura : „Bun rămas insomnii, văruială de nopți polare, delirări ale mierlei, și-ale albastrului, madrigaluri scrise-n grabă pe sutiene și pe șervete, fandări, zaiafeturi la cherhanale și prin podgorii, dormit la schituri, găinării ca hrăpiri de maici, leșinare de bărci cu visle, printre lebede, vine griul, vine focul !".

A rămas ceva aci din instinctul notației și din acuitatea senzorială, cu, acum, simț ritmic, reunificare de impresii într-un sublimat global, emoție cerebrală și, în fond, un aer de erudiție melancolică și adîncă, tînjitoare după elemente, care dau liricii lui Aurel Rău un sunet estetic de preț.

Artur Silvestri

***) Aurel Rău : „Septentrion", Editura „Cartea Românească", 1980.**

„Ceremonii de ape și de soare"

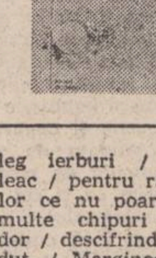

● Noul volum de versuri al lui Anaïs Nersesian *) conține o lirică luminoasă, în care sentimentul sărbătoresc predomină asupra tristeților pasagere, poeta manifestînd un senzualism mai mult simbolic. Iubirea stă sub semnul jocului, nu ca frivolitate, ci ca participare la o existență conciliind lumea și ființa. Universul primitor al poetei este cadrul unor rătăciri aproape euforice, al comunicărilor și al unor nedramatice aventuri în imaginar. Mai mult decît în volumele precedente, poeta creează o lirică solară, nu incendiată, nu explozivă, ci de o solaritate temperată : „În fluviul soarelui ne scăldăm / În laptele arborilor și în lacrimă. / În focul pietrei ne ascundem / și în năvala nestinsei lumini / ca într-o joacă fără asemănare / inveliți în timp și în iubire / fiecare. // Se înfierbîntă trupul prin pustiu / În urma noastră ierburi cresc înalte / și prin păduri de raze ne căutăm mereu, / și ne aflăm mereu în altă parte / albaștri ca o stepă de cicoare / cu degetele înmuiate-n soare".

Anaïs Nersesian nu cultivă un imagism opulent, verbul **descriind** stări confuze. Pretutindeni însă ochiul este sedus de jocul luminii, „minji de soare" tropotesc impetuos, nisipuri luminoase se aștern sub pași, străluciri miraculoase iluminează deopotrivă ființa lirică și lucrurile. Mai puțin sărbătorești, vibrînd de emoții discrete, sînt alte poeme, cele mai bune de altfel, constituind un registru aparte : „Împodobește-mă cu frunze, / cu uimiri, / cu șoapte, cu neliniști, / cu lumini. / Cuprinde-mă în ascunsele tipare / culege-mă din vis și destrămare / din crîngul toamnei / năpădit de spini. / Redă-mi din febre chipul meu știut. / Suflarea mea să tulbure văzduhul / să-mi insteleze fruntea, grav, / sărutul. / Alungă de la focul vetrei / duhul vrăjmaș / ce în trufie m-a pierdut".

Predomină notația unor inefabile fenomene interioare, fără ca poezia să fie convertită în confesiune, uneori intervenind atitudinea interogativă vizînd mai ales condiția iubirii. Poeta nu este o structură meditativă sau problematică, evoluînd mai curînd printre imagini și nu dincolo de ele, cu o stare emoțională confuză, vag melancolică atunci cînd nu este sărbătorească, niciodată excesivă însă : „De cînd culeg ierburi / bune de leac / pentru rănile / celor ce nu poartă scut, / multe chipuri aflate în dor / descifrînd, am pierdut. / Marginea amurgului/ mă alungă din liniște. / Umbra unui zbor mă luminează. / În vîrful degetelor muguri se desfac. / Trupul mi-l string funii de rază. / Neînțelese îmi rămîn zodiile / cu semne bolnave risipite de vînt. / Căutînd mereu / mă pierd în sărbătoarea / fiecărui colț înverzit de pămînt".

Cînd nu traduce asemenea discursuri despre stările ființei lirice, poezia este contemplație a unor fenomene labile aflate într-o mișcare de alunecare, de curgere, alteori evanescente. O anume inconsistență a lucrurilor le conferă acestora transparențe accentuate de jocul luminilor tandre. Senzația captează imaginea uneori cu pregnanță, sugerînd atmosfera unui peisaj subiectiv torid redat într-o caligrafie de haiku : „Pămîntul fierbinte. / Deasupra lui / chiparoșii. / Mersul sfîrșit / pe drumul din gînd / O lacrimă ce se usucă în soare / arzînd / Inimi pulsînd / în olanele roșii. / Pămîntul fierbinte / și deasupra lui / chiparoșii". Impresia dominantă este însă aceea de destrămare, de inconsistență, de proiecție secundă. Lumini pribege, sclipiri rătăcitoare, brume argintii, năluci, fantasme, umbre, „flori de omăt și de vis" sînt imagini care produc alunecarea într-o irealitate poetică. Poezia lui Anaïs Nersesian nu aspiră la registre majore, nu se remarcă prin strălucirea verbului sau prin inventivitate imagistică, dar conține creații de gust, fără stridențe, unele cu adevărat frumoase : „Împodobește-mă cu această oră rară / O viscolită flacără pe buze să-mi aprinzi / Vulpi de amurg vor năvăli afară / din grota desfrunzitelor oglinzi // E timpul clipelor miraculoase / scăpate din a timpului durată / cînd reapar cu-o bucurie simplă / de oglindiri despovărate // Voi sta străină între minutare / cu umbra mea subțire, fără rost / Întunecînd cadranul rotirilor solare // Împodobește-mă cu frigul din uitare / să pot porni cu cîinii prelungi de vînătoare, / în căutarea celei care-am fost".

Sultana Craia

***) Anaïs Nersesian : „Balanță solară". Editura „Eminescu", 1980.**

critica

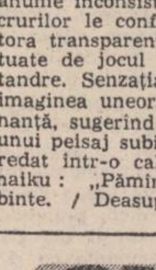

Repere comparative

● Comparatismul a traversat perioade creatoare și momente de criză de-a lungul bătăliilor pe care le-a purtat pentru a valoriza artele și dincolo de granițele naționale. Urmărind filiații, influențe, afinități elective, curente, școli, spiritul timpului, universalii, cercetătorii au învins ori de cîte ori au legat judecata de existență de judecata de valoare. Ca-n orice act critic esențială era depășirea gestului impresionist, a comentariului **enunțiativ, informativ, tranzitiv,** printr-o lectură reflexivă, care nu omite diferența specifică, după ce a marcat genul proxim. Cercetătorul timișorean Iosif Cheie-Pantea cunoaște aceste legi ale comparatismului de calitate, fără să le pună în aplicare întotdeauna, în cartea sa despre **Eminescu și Leopardi *).** Scopul lucrării sale rezidă în „identificarea unor constante comune la nivelul gîndirii poeților, adică a unor invariate prezențe în concepția lor de viață — și uneori — materializate artistic într-un mod asemănător". Afinitățile elective din Eminescu și Leopardi sînt descoperite pretutindeni, în **Poezia durerii universale,** în meditația celor doi poeți despre condiția umană, **Dialectica istoriei, Condiția geniului** în atitudinea lor în fața trecutului și a prezentului, în final, în nostalgia și utopia „omului și statului natural", folosite ca unități de măsură pentru alte vîrste decît aceea „de aur", în vocația apolinică. Nu-i apropie numai romantismul sau clasicismul ci și reflecția asupra condiției umane, anticipînd unele teze ale existențialismului și filozofiei moderne". În genere, observațiile lui Iosif Cheie-Pantea sînt corecte. Momentele cele mai valoroase ale cărții sale sînt acelea în care comparatistul își relativizează propria-i metodă, subminînd-o, în aparență, zdruncinîndu-i, profitabil, siguranța de sine. Relația dintre Leopardi, Schopenhauer și Eminescu e bine analizată, raliindu-se acelor opinii care nu mai fac din gîndirea eminesciană un ecou cuminte al filozofului german.

Contradictorie, simplistă e înțelegerea lui Schopenhauer. La fel, opoziția dintre teorie și poezie. Trimiterile lui Unamuno, P. P. Negulescu, Gabriel Liiceanu și I. Ianoși sînt profitabile și în genere nuanțele aduse prin intermediul acestora viziunii tragice a existenței la cei doi poeți. Lipsește individualizarea estetică a citatelor. Puse față în față, texte cu oaze identice de meditație au o structură și o semnificație globală, adesea diferită. Leopardi e mereu sublimat, auster, abstract, sentențios. Eminescu e vizionar, concret, pictural, plutonic, de un senzualism baroc. El sună cu totul altfel. Lucru remarcat încă de Caracostea în celebrele sale analize comparatiste. Leopardi și Eminescu par să gîndească și gîndesc de multe ori la fel. Poezia și proza care îmbracă aceste gînduri e fundamental **altfel,** de unde sentimentul de neîmplinire pe care-l încerci ca cititor atunci cînd întîlnești acele tipice translații comparatiste. Iosif Cheie-Pantea stabilește corect paradigmele ce evidențiază corespondențele, alianțele ideologice, analogiile și paralelismele parțiale dintre Eminescu și Leopardi. Și are dreptate atunci cînd pune accentul pe transfigurarea și individualizarea acestor paradigme. Realizările acestui studiu sînt vizibile în analizele ce aplică acest punct de vedere. Teoria privitoare la metodologia comparatistă e utilă, stabilind lucruri de bun simț, avîndu-și izvorul în observații ale lui Goethe, Valery, Etiemble, și a sa **Comparaison n'est pas raison**. Chiar Eminescu a descoperit ca un teoretician implicit al comparatismului viabil, într-o însemnare a acestuia pusă în circulație de St. Munteanu, despre „oamenii învățați dar fără talent propriu și cei „de talent" sau despre „sala întunecată" și „sala iluminată". Fragmentul acesta ar trebui să devină un fel de fabulă a comparatismului.

Doina Uricariu

***) Iosif Cheie-Pantea : „Eminescu și Leopardi", Editura „Minerva", 1980.**

CARTEA DE DEBUT

„Fîntîni carteziene"

Prin cel mai recent dintre concursurile ei de debut, Editura „Junimea" ne face o mare surpriză propunînd atenției un debut poetic cu totul ieșit din comun. Este vorba de Nichita Danilov, a cărui primă carte, **Fîntîni carteziene,** reprezintă fără îndoială unul din evenimentele de marcă înscrise în, așa-zicînd, istoria tinerei noastre poezii raportată la dinamica ei din ultimii ani. Fără a fi în măsură să arătăm exact cum anume se explică această stare de lucruri, trebuie să spunem că debutul lui Nichita Danilov reeditează entuziast-emoționantele stări de spirit prin care am trecut în momentele cînd au apărut întîiele cărți de poezie semnate Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi. Este posibil totuși ca o asemenea similitudine a reacției spiritului critic să-și aibă originea în satisfacția intelectual-sufletească intimă, obscură chiar, pricinuită de împrejurarea că și de data aceasta avem a face cu un autentic poet de nobilă stirpe moldavă în ale cărui versuri redescoperim unda inefabilă și inalterabilă a visului romantic eminescian, existent parcă de cînd lumea în poezia românească. Sigur, la rigoare, este de făcut observația comună că practic aproape nu există poet de ieri sau de azi, important, foarte important sau mai puțin important, care să nu fi „eminescianizat" măcar de cîteva ori pe parcursul carierei lui. Nu intră acum în discuție rezultatele însele, valoarea lor ; ceea ce însă dorim să sugerăm vizează speciala vocație a celor trei poeți mai sus numiți de a-și apropria anume sonuri fundamental romantice avînd o indefinibilă pecete eminesciană și de a le restitui poeziei contemporane în structuri lirice de o tulburătoare originalitate. La un asemenea superb privilegiu de înscriere cu de la sine putere, la treapta trăirii lui „naturale" a fenomenului poetic originar, pare că parvine adesea și Nichita Danilov. Poemul **Răsuna prin lume,** splendidă „pastișă" eminesciană cu care se încheie cartea, spune totul despre „sufletul romantic" cu care este dăruit tînărul poet: „Răsuna prin lume / un corn fără nume / Un corn de argint / tu corn singuratic // Mi-e teamă de umbră / mi-e teamă de ceață / mi-e teamă de somn"...

Curios și derutant la primul contact este faptul că Nichita Danilov, deși deplin stăpîn pe vocea sa poetică, nu-și refuză plăcerea „uitării în model" nu numai cînd e vorba de Eminescu, geniul tutelar al poeziei sale. Mai întîi, semnalăm faptul că la un moment dat descoperim tentativa unei foarte fățișe „variante" în replica la Blaga („Numai pe tine te am și numai pe tine te simt / singeraticul meu suflet... / Nu știu cine ești și care ți-e înfățișarea / și nu știu dacă semeni cu chipul meu / așa cum seamănă omul / cu chipul divin, / dar te simt pînă-n străfundul străfundurilor / cînd seara mă dori nesfîrșit, / în timp ce prin fereastră contemplu apusul... / Dincolo de munții înzăpeziți, / dincolo de nostalgice creste / îmi pare că ești / însuși spațiul de dincolo" etc. **Contemplație).** Dar și mai edificatoare sînt trimiterile tot atît de fățișe la „figurile" cîtorva prestigioase moduri poetice de azi. Iată, impulsul levitației amphyonice, întru edificarea unei **viziuni a sentimentelor,** din poemul **Senin,** nu mai încape vorbă, îl indică pe Nichita Stănescu („Se făcea senin, tot mai senin / sub clarul albastru fața ta strălucea ca un crin / Trupul îți atîrna peste șa, într-o parte / calul te ducea în galop departe, tot mai departe / Părul ți se risipea galben și moale pe caldarîm / veneai sau plecai dinspre, înspre nu mai știu care tărîm / Trupul ți se făcea străveziu, tot mai străveziu / calul tău te purta peste pod, peste rîu / Mîna iți atîrna peste unde fără mănușă / apele erau reci și undele negre, ca de cenușă. / Mîna iți atîrna fără sceptru și spadă / calul tău galopa, galopa pe zăpadă / Copitele lui erau roșii, ca o gură de clopot / calul te ducea tot într-un tropot"); orfismul sumbru-îndurerat, inclusiv modul de adresare poetică și frazarea stihurilor, din **Îngerul negru** — și nu numai de aici! — nu lasă nici o urmă de îndoială asupra „patentului" Dan Laurențiu : („Vorbește-mi despre profunzimea / și tristețea nefastă a lucrurilor, / despre spiritul și ordinea lor // Vorbește-mi despre frumusețea nefastă! // Se va cobori îngerul. / Îngerul negru. / Și se va auzi clopotul, / clopotul negru / Atunci toate-și vor recădea în sine / în spiritul și ordinea lor // Să vină îngerul negru! // Prăbușească-se toate în sine / și să bată clopotul veșnic / Vorbește-mi despre frumusețea nefastă! / Astfel se vor sfîrși toate / în spiritul ordinii lor // Prăbușească-se toate în sine !...") ; în fine, pătrunderea inocent ostentativă în teritoriul poemului de conținut elegiac confesiv, drapat în poză histrionică, solicită pe loc „artificiile" penetrantei ironii romantice din poezia lui Mihai Ursachi, ca să nu mai spunem că însemnele geografiei originare a poemului poartă vizibil aceeași marcă : „Cu baston, barbișon, pantofi lăcuiți și cu pipă, / treceam seara, agale, prin parcul cu nume COPOU, / cînd poposi, pe un soclu de piatră / corbul lui Edgar Allan POE. / — Pe cine imiți tu, Nichita DANILOV; / pe cine vrei tu să imiți, Nichita DANILOV, / croncăni corbul lui POE, / Horcăi corbul lui POE, / că te plimbi cu baston, barbișon și cu pipă, / atît de agale, prin parcul COPOU... / Era în decembrie, / cu baston, barbișon și cu pipă, / treceam seara, agale, prin parcul cu nume COPOU".

Se înțelege, sperăm, destul de limpede că, procedînd în acest chip, departe de a alege calea minimei rezistențe și, cu atît mai puțin, departe de a se „juca". Nichita Danilov nu face decît să atace frontal una din „legile" cele mai draconice înscrise în ceea ce s-ar putea numi „legislația" condiției debutului. Anume, ne gîndim la ceea ce, inspirați de un cunoscut eseu al lui T. S. Eliot, în **Eseu asupra condiției debutului (Însemne ale modernității, II)** consideram a fi criteriul **cuceririi tradiției,** strălucit rezolvat de tînărul poet încă de pe acum tocmai prin adaptarea acestui gen de confruntare nedisimulată. Dacă în poeme precum cele citate pînă acum actul de „cucerire" a tradiției, inclusiv a celei... actuale, se produce în chip oarecum programatic, în întreaga ei alcătuire, culegerea **Fîntîni carteziene** constituie un document revelator exact în direcția dobîndirii implicite a respectivului atribut. Și ceea ce se cuvine, în definitiv, remarcat este via, profund umana **inteligență abstractă** a poeziei lui Nichita Danilov. Cu alte cuvinte, subliniem cartezianismul ei asumat, cu funcție de principiu fundamental, chemat a pune în mișcare retorica implicită a poemului, beneficiar mai întotdeauna al unui silogism ideatic monodic trăit și gîndit. Exceptînd unele rare momente de alunecare în artificialitate opulentă (**Arpegii** 2), ori în patetismul superfluu (**Și focuri, focuri...**), se întîmplă acest lucru nu numai în poemele „pe teme date" și de aspect „cultist" (**O, Pythagoras, Noapte în Danemarca, Cain, Abel, Înăuntrul Bisericii Negre**), ci și în poemele romanță de dor, gen în care moldava sensibilitate romantică a lui Nichita Danilov excelează.

Nicolae Ciobanu

REVISTA REVISTELOR

● **ERA SOCIALISTĂ, 16/1980.** Variat și interesant sectorul ideologic, cultural-artistic din acest număr.

Binevenit este articolul lui Petru Berar, „Actualitatea investigațiilor științifice, pluridisciplinare ale fenomenului religios", pornit de la cartea lui Petru Datculescu, „Educația materialist-științifică a tineretului". P. B. pledează pentru cercetări de psihologia religiei în actualitate : **„Psihologia religiei este o disciplină mult prea tînără pentru ca cercetătorul contemporan să poată face abstracție de istoria ei, cu valoare de stringentă actualitate. Nu-i de prisos să amintim apoi că această disciplină a fost considerată mult timp și pe nedrept o simplă diversiune ideologică burgheză, iar marxiștii se ocupă de ea în ultimele două decenii".** Actualitatea investigațiilor științifice pluridisciplinare ale fenomenului religios sînt necesare însă nu numai pentru actualitate. Originea religiei creștine la români, istoria instituțiilor religioase de-a lungul vremii sînt extrem de importante pentru probarea continuității istorice a românilor, studiul culturii lor medievale, pentru înțelegerea luptei lor, pentru independența și suveranitatea națională.

Un articol de Victor Ernest Mașek, **Accesibilitatea și eficiența mesajului artistic,** care plecînd de la o stare de fapt obișnuită, receptivitatea întîrziată a receptorilor la creațiile cultural-artistice contemporane inovatoare, absolutizează acest decalaj cerînd **„necesitatea ridicării unui întreg popor, în cazul nostru a aproape 20 de milioane de oameni, la nivelul spiritual și cultural la care nevoia de artă și capacitatea de a recepta devin trebuințe definitorii ale fiecăruia".** Fraza aceasta despre înfirmitatea receptării artistice a unui „întreg popor, în cazul nostru a aproape 20 de milioane de oameni" este, pentru a ne exprima cu blîndețe, o frumoasă oiște în gard. Înțelegem buna intenție a autorului dar după V. E. Mașek, cele 20 de milioane au trăit pînă acum în peșteri și au așteptat pe providențialul misionar V.E.M. pentru a se emancipa ?

Articolul postulează o „criză a comunicării" între creatorul de artă al zilelor noastre și milioanele de oameni incapabili să-i recepteze opera. Constatarea că „cele mai reprezentative" opere ale creației noastre contemporane nu sînt receptate adecvat de cea mai mare parte a publicului este inventată. Literatura română care se scrie astăzi, deloc străină de mijloacele artei moderne, se vinde bine și se citește de către un număr mare de cititori. Tirajele, unele fără precedent în istoria romanului românesc de pildă, sînt imediat absorbite de mase. Din păcate, nu putem asigura încă în întregime cererea. Ce mai rămîne din această teorie a „crizei de comunicare" ? În bună măsură, cel puțin în ceea ce privește creația literară românească în ce are ea mai bun, o falsă problemă. V.E.M. imaginează o sumă de artiști moderni în fața unui public nemodern, ceea ce este un nonsens, dată fiind legătura obligatorie dialectic condiționată dintre artist și publicul său. Este mai curînd adecvat a spune că există și o sumă de artiști care nu țin seamă de cea mai mare parte a publicului. În ansamblu, articolul dedicat **Accesibilității și eficienței mesajului artistic** dezvăluie un pronunțat spirit critic la adresa publicului dar nu și a creatorului de artă. Absența exemplelor sporește deriva erorii. Este greu de imaginat un artist profund angajat, un artist militant, un artist revoluționar care să nu-și găsească publicul său, așa cum iarăși afirmă fără a exemplifica autorul articolului. Confuzia dintre arta revoluționară și arta modernă care s-a mai făcut pe ici, pe colo răzbate și aici. Nu tot ce e mai modern e revoluționar și de stînga. Punctul de vedere al lui V.E.M. este exclusivist : Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Aman, Grigorescu, Luchian nu mai sînt suficienți pentru a educa și orienta gustul public. **„Or, scrie decis autorul, aceasta** (adică arta contemporană, n.n.) **TREBUIE** (S.N.) **să ne intereseze în primul rînd, deoarece arta secolelor trecute, oricît de valoroasă, nu poate răspunde la toate întrebările și nevoile spirituale, la toate așteptările cu care publicul se îndreaptă spre arta contemporană cu el".** La o parte cu Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Aman, Grigorescu, Luchian în favoarea cui ? Nu ni se spune, dar subînțelegem marea hieroglifă a artei contemporane de ultimă oră. Este Luchian un artist din secolul trecut ? Este Caragiale un nemodern ? V.E.M. s-a aventurat într-o întreprindere spinoasă. Intrăm în arta modernă nu desființînd sau înlăturînd zestrea artistică anterioară ci cu ea și în funcție de ea. Un ochi educat de Luchian va înțelege demersurile artei moderne cu condiția ca ele să fie autentic artistice și creatoare, după cum gustul educat de Eminescu și Caragiale nu se constituie în obstacol al înțelegerii artei moderne, ci în auxiliar al ei. G. Călinescu, un pricepător în ale literaturii și artei, care n-a scris articole teoretice, afirma că masei nu i-a scăpat niciodată capodopera. Cele 20 de milioane de virgini. întru ale artisticului sînt privite cu mai multă îngăduință de C. Călinescu decît le privește exigentul teoretician V.E.M. Toate aceste confuzii pretind a se ocupa de **„contribuția artei la educația revoluționară a maselor".**

O notă de dimensiunile unui articol intitulată grav **Respingerea modului de existență burghez, o constantă a mișcării de avangardă literare interbelică** de Ion Pop încearcă să asimileze mișcarea literară de avangardă a stîngii politice, ceea ce duce fie la anularea stîngii, fie a avangardei. Cele două fenomene, din sfere diferite, nu se suprapun și nu-și corespund. Individualismul burghez, confuz și anarhic al avangardismului nu poate fi echivalat cu militantismul radical de stînga, conștientizat în program politic al clasei muncitoare.

Izvorul viu, puternic al vieții și aspirațiilor poporului nostru

„Viața românească" și elitismul cultural

Tema elitismului nu este nouă în literatura română. Fără a purta acest nume ea a fost una din preocupările **Vieții românești** încă din primii ei ani de apariție și a continuat a fi temă centrală pentru această revistă și după ce direcția critică a revistei a trecut la critici mai tineri. Democratismul revistei **Viața românească** este cunoscut : ideile literare ale publicației erau în deplin acord cu ideile politice. **„Noi sîntem democrați și vom apăra democrația,** scria Ibrăileanu în 1926, ca o concluzie a întregii sale activități de pînă atunci. **Nici nu ne-ar ședea bine altfel : noi sîntem oameni din popor. Pe noi Revoluția franceză cu «drepturile omului», ne-a scos din bîrlog. Noi nu sîntem conți, marchizi și baroni deposedați de titluri și avere, ca să insultăm democrația".** Maiorescu scrisese despre prăpastia existentă între pătura de sus și clasa precumpănitor producătoare în economia țării : țărănimea. Eminescu anatemizase cu fierul roșu al unui verb memorabil clasele „superpuse". Socialismul revistei **Viața românească** și al lui G. Ibrăileanu împrumută ceva și din programul junimist, pe care pe alte laturi ale lui îl va combate. Să nu uităm că societatea Junimii care la analiză poate dezvălui și trăsături elitiste avea un program literar care miza pe **accesibilitate.**

Viața românească va combate purismul estetic, imperativul estetismului, intoleranța față de tematica rurală, mimetismele fără suport autentic, lipsa de substanță, prețiozitatea. Campaniile **Vieții românești** pe această temă, campanii în care G. Ibrăileanu va fi urmat strălucit de Mihai Ralea, constituie unul din titlurile de glorie ale presei literare românești. **Viața românească** a combătut mai ales pretenția goală, lipsa de substanță și de întemeiere a unor întreprinderi literare, cerînd ancorarea în realități și în tradiție, atît cît aceasta se impunea în conștiința timpului. G. Ibrăileanu a respins eficient și la timpul său sămănătorismul, adică în chiar climatul său genuin, spre deosebire de E. Lovinescu care după ce a cochetat cu el l-a asasinat postmortem. Dar revenind la tema elitismului pe care **Viața românească** a circumscris-o pentru prima dată în termenii ei generali este bine să amintim că fără a fi dușmana „formelor nouă", **Viața românească** s-a delimitat și a criticat abuzul de „forme noi" în literatură, tocmai datorită faptului că ele îndepărtau pe scriitori de realități. Polemica revistei **Viața românească** cu cercurile moderniste mai ales pe acest teren se desfășoară. Ideea moderniștilor interbelici, că abia atunci sufeream „presiunea Apusului", trăind tardiv legea „interdependenței culturale" este ridiculizată de Ibrăileanu : **„această lege, „descoperită" în acest sezon,** (e vorba de legea sincronismului, n.n.) **a fost descoperită de Gherea acum patruzeci de ani și a fost utilizată de el mereu în toate scrierile și polemicile sale". (Scrieri 5, p. 118).** Ca de obicei, moderniștii sînt surprinși în flagrant delict de ignoranță culturală. Făcînd această precizare G. Ibrăileanu dovedea astfel lipsa legitimității unor manifestări moderniste vehemente care pretindeau a ne racorda **prima oară** la occident și a salva astfel o „cultură tînără". Marota elitismului literar românesc este de altfel pretenția că România are o „cultură tînără", motiv pentru care trebuie să se arunce cu disperare într-un import cultural și artistic masiv pentru a-i corecta insuficiența. Indirect G. Ibrăileanu fixează o trăsătură a elitismului : lipsa istoricității, disprețul pentru **tradiție.**

Elitistă este și tema urbanizării literaturii române în formula ei exclusivistă. Programul politic și literar al **Vieții românești** proclama **datoria către popor** a scriitorului fără a-i limita formula artistică. Cum poporul român era la ora de apariție a **Vieții românești** mai ales un popor de țărani, revista a cerut deschis o atenție literară pe măsura stărilor de fapt. Era o cerință elementară, o chemare de bun simț aceea de a cere scriitorului român al vremii să se ocupe, dintr-un sentiment al datoriei față de cea mai importantă clasă producătoare a vremii. Cum o altă trăsătură a elitismului este preocuparea de „insuficiențe" criticismul i-a imputat, nu de la început, revistei **Viața românească** țărănismul. În această acuză, ajunsă la forme excesive după primul război mondial, se vădesc cîteva din trăsăturile cele mai caracteristice ale elitismului. Prima este exclusivismul : prourbaniștii au cerut eliminarea temei rurale ca inactuală, într-o țară care nici astăzi n-a ajuns la o populație precumpănitor urbană. A doua este pretenția elevării : ruralitatea n-ar putea oferi cadrul și materia unor preocupări de înaltă spiritualitate. Replicile au venit la vreme, atît din partea lui G. Ibrăileanu cît și din partea lui G. Călinescu și a altora. Recrudescența acestor teorii astăzi nu trebuie să sperie: condiția elitismului este de a fi o maladie recurentă. A treia este agresivitatea : ea nu pleacă de la judecarea faptelor, nu acceptă dialogul, ci statuează inferioritatea absolută a oricărei manifestări care nu intră în programul său și desigur superioritatea absolută a oricărei formule elitiste. A patra, cea mai caracterizantă poate, este vulgaritatea de fond o poziției elitiste : în exacerbata fugă de trivialitate a elitismului Mihai Ralea găsea resortul lui ascuns : mitocănia. Abuzul de „estetică" și estetism al unor reprezentanți ai modernismului duceau pe Mihai Ralea la concluzia unui complex de inferioritate : **„E mai mult decît suspectă preocuparea de estetică pură într-o anumită parte a literaturii și criticii noastre" (Scrieri,** 2, p. 51). Absența simțului estetic produce un efect paradoxal : abuzul de „estetică" și estetismul. Pentru Mihai Ralea acestea sînt fapte de import culturale grefate de cele mai multe ori pe constituții intelectuale și artistice debile. **„Ne dezgustă acea mitocănie în imitație după care cutare fiu de sătean, adesea în prima generație de alfabetism, nu mai poate trăi fără senzațiile perverse ale opiului, ale cocainei, ale versurilor lui Cocteau ori a pînzelor lui Van Dongen", (Scrieri,** 2, 361). Înlocuind exemplele dezgustul lui Mihai Ralea este de actualitate. Trăsăturile elitismului românesc definit provizoriu sînt în linii mari modernismul intolerant, estetismul agresiv, sincronismul fără spirit critic, absența dialogului. Cel puțin așa rezultă imaginea lui din campania pe care revista **Viața românească** a dus-o prin criticii ei cei mai importanți, G. Ibrăileanu și Mihai Ralea, dar și prin alte condeie, împotriva pozițiilor antidemocratice și elitare din cultura și literatura română a timpului. A confunda însă elitismul cu procesul de înnoire și de sincronizare, cu fireasca năzuință către modernitate ar fi însă o eroare : acestea nu sînt exclusiviste, agresive și nu postulează superioritatea absolută a programului lor. Directorii ideologici ai **Vieții românești**, adepți ai modernizării întregii societăți românești, au pledat și în favoarea înnoirii și modernizării culturii române. **„Am cerut întotdeauna contactul cu Occidentul"** precizează Mihai Ralea pentru a împiedica răstălmăcirea. **Viața românească** a semnalat necesitatea frînei spiritului critic în funcție de realitățile trecute și prezente ale României.

M. Ungheanu

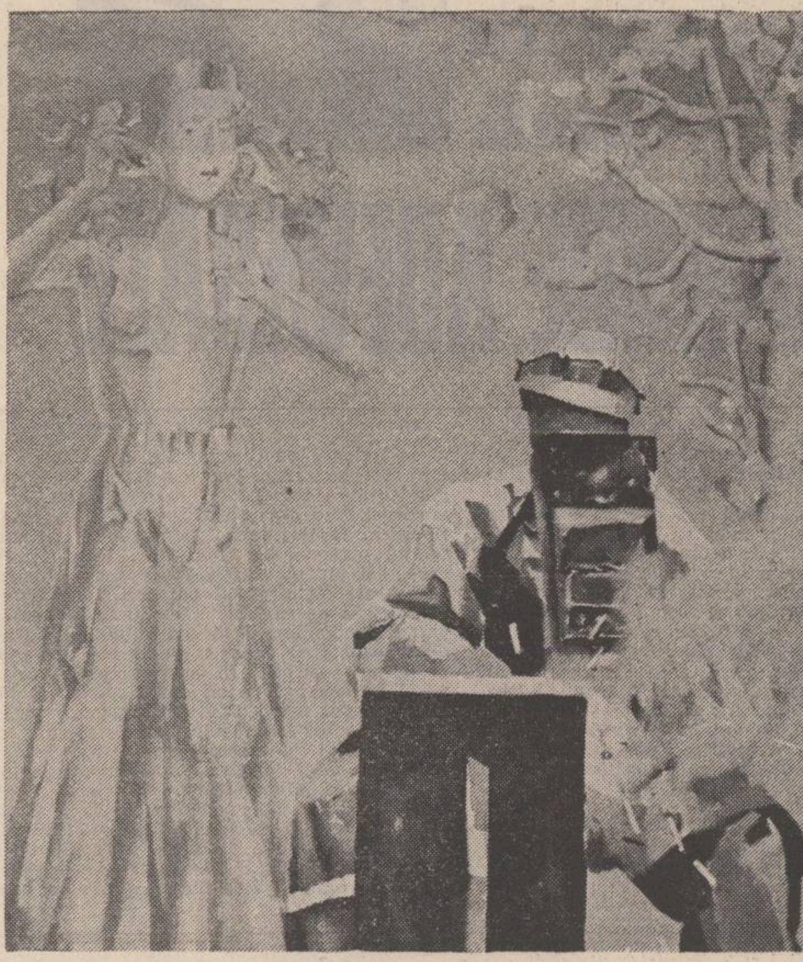

Mihai Rusu : „Elegie de toamnă"

Apărarea valorilor clasice

Valorile clasice constituie tezaurul nostru care, ca orice tezaur, poate fi diminuat, păstrat intact sau îmbogățit, în funcție de inteligența celor ce-l moștenesc, idealul fiind cea de-a treia alternativă amplificarea, îmbogățirea lui. Una din condițiile esențiale în realizarea acestui scop este permanența prezenței clasicilor printr-un sistem editorial bine chibzuit, care să permită o diversificare de colecții, de la cele academice, referențiale, la cele de popularizare, în funcție de diversitatea publicului cititor. Numai astfel marile creații și personalități pot fertiliza, în mod fecund, noile epoci de cultură. Este nevoie, apoi, pentru ca spiritele clasice să trăiască efectiv, adică să nu rămînă simple mărturii muzeistice ci să participe efectiv la făurirea noilor obiective și noilor comandamente spirituale de permanenta lor investigare, de cercetarea continuă a epocilor și personalităților tutelare. Adaosul documentar ivit între timp pe de-o parte, iar pe de alta utilizarea instrumentelor contemporane de cercetare, în fine, receptarea trecutului prin prisma sensibilității și necesităților contemporane (fiecare epocă își caută „alianțe ideologice", spunea Tudor Vianu) fac mereu necesară exegeza clasicilor, și o colecție ca „Eminesciana" inițiată de editura „Junimea" din Iași, ajunsă în puțină vreme la numărul 23 dovedește, dacă mai era nevoie, complexitatea receptării și asimilării celui mai mare poet al nostru.

În cultură cartea de vizită a unei epoci conține nu numai creațiile ei efective dar și modul în care știe să cinstească pe cele ce au precedat-o, ceea ce devine, la rîndul său, o condiție fundamentală a îmbogățirii, cu noi valori, a tezaurului preluat. Următorul fapt ni se pare cu totul grăitor : în perioada prolet-cultistă, de respingere și defăimare a marilor spirite, creația literară lipsită de matricea esențială a dat înapoi, s-a degradat, a suferit un proces de regretabilă involuție. În timp ce mai ales după 1965, cînd clasicii au recăpătat dreptul liberei circulații, tipărindu-se în tiraje impresionante, devenind obiect de studiu în școală, nivelul general al creației literare s-a ridicat spectaculos. Poezia, proza, teatrul, istoria și critica literară românească pot intra în competiție cu cele mai strălucite epoci anterioare și cu tot ceea ce se creează pe plan universal. Nu o spunem numai noi, dintr-un orgoliu local, mărturisirile străinilor cu privire la literatura noastră, distincțiile internaționale cu care este onorată de multe ori, difuzarea europeană indiscutabilă a unor poeți ca Nichita Stănescu (intrat în atenția academiei suedeze pentru premiul Nobel), Ion Caraion, Marin Sorescu (excepțional și ca dramaturg, jucat de multe ori pe scene europene) sînt dovezi indiscutabile.

Dar valorile ce pot aparține trecutului și în egală măsură prezentului nu se impun de la sine, este totdeauna nevoie de confruntarea cu tot felul de obstacole și de obstrucții, începînd cu cele mai violente, cu negarea agresivă, pînă la cele mai subtile, mai greu sesizabile, deși nu mai puțin radicale.

Iar faptele, prea numeroase, de istorie literară, ne confirmă. Opinia lui Maiorescu, după care marii scriitori se impun singuri, prin opera lor, nefiind nevoie de o bătălie specială, se cere revizuită și argumentul peremptoriu îl constituie însăși acțiunea marelui critic, destinul său literar, marcat de numeroasele, necesarele și decisivele intervenții în impunerea și apărarea marilor săi contemporani, nescutiți, firește, de obtuzitatea atitor confrați. „Magistratura critică" a lui Maiorescu nu este o formulă retorică ci un mare adevăr, căci ceea ce se observă dintr-odată este caracterul justițiar al criticii sale. Cu autoritatea și fermitatea-i cunoscută, el a tras sabia dreptății și a spus un puternic „În lături !" impostorilor sau a respins, cu argumente temeinice opiniile care erau de natură să semene confuzii ori să împiedice receptarea dreaptă a lui Eminescu, Caragiale, ș.a. A intervenit, de pildă, atunci cînd autorul **Nopții furtunoase** a fost acuzat de imoralitate, scriind **Comediile domnului Caragiale,** studiu rămas, pînă azi, de referință ; tot el l-a apărat, (în fața detractorilor care se numeau Vlahuță și Delavrancea) pe Vasile Alecsandri prin articolul **Poeți și critici,** arătînd că valoarea „bardului de la Mircești" stă în totalitatea acțiunii sale literare" și simțim azi, după un secol, legitimitatea și profunzimea poziției maioresciene ; în 1905, ca o replică la agresivitatea lui Sanielevici din **Curentul nou** împotriva tînărului, pe atunci, scriitor Mihail Sadoveanu, a propus pentru premiul Academiei debutul sadovenian, întocmind referatul de rigoare. Același Maiorescu, precum se vede, a fost o adevărată santinelă de pază la panteonul valorilor noastre : a luat apărarea lui Slavici, Coșbuc și Octavian Goga în fața atacului dezlănțuit sub cupola Academiei de către bunul său prieten Duiliu Zamfirescu prin **Poporanismul în literatură.** S-a rupt, știm, o mare prietenie, dar s-a restabilit un adevăr vital pentru cultura română.

Așa cum știm din istoria literaturii noastre, dar și a altor literaturi, marile valori pot fi negate prin mijloace ale denigrării ori prin erori de viziune, exprimînd acestea, desigur, o totală bunăcredință iar mijloacele de reacție ale contemporanilor s-au diversificat în funcție de asemenea stări de lucruri. În prima categorie s-ar încadra, să spunem, atacurile lui Dimitrie Sturza împotriva lui Caragiale, considerat „antipatriot", acuzația de plagiat adusă de Caion, regizat probabil de Macedonski, și chiar de studiul lui N. Davidescu despre „ultimul ocupant fanariot". Din cea de-a doua ar face parte opinia lui Pompiliu Eliade, căreia i s-a adăugat cea a lui Lovinescu privitoare la învechirea operei lui Caragiale, menită să dateze, și nu să dureze. (Cum se vede, strălucitul autor satiric, cu siguranță unul din cei mai mari ai literaturii universale, a fost mereu contestat). A fost nevoie deci și după Maiorescu de „apărarea" lui Caragiale și este interesant că, de pildă, reacția față de teza lui Davidescu a venit din partea unor postmaiorescieni precum Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu care au demonstrat aderența totală, integrarea firească a operei lui Caragiale în spiritualitatea românească. Mereu a fost nevoie, prin urmare, de bătălii literare. Factorii retardatari sînt inevitabili și ofensivi, trebuie depusă multă energie pentru restabilirea adevărului. Lecția istoriei culturii noastre fiind convingătoare, este o îndatorire de înțelepciune și de patriotism să încercăm, prin toate mijloacele, să reducem timpul de recunoaștere, receptare și asimilare a marilor valori, tocmai pentru ca acestea să fecundeze, cît mai prompt și mai eficient mișcarea literelor actuale. Mai ales că nu lipsesc, cum s-a întîmplat și în alte epoci, contestatarii și opozanții, demolatorii și profanatorii de morminte. Unora nu li se poate contesta sinceritatea și, desigur, în cultură o opinie de bunăcredință nu poate fi blamată ci combătută cu argumente culturale, urmînd ca tăria argumentelor să decidă de partea cui este adevărul. Atunci însă cînd înverșunarea se îndreaptă împotriva unor titani (în trecut Eminescu sau Caragiale, mai aproape de noi Arghezi sau Călinescu) cheltuindu-se întreaga muniție de elogii pentru niște spirite neajutorate, nu-ți poți reprima anumite îngrijorări.

Evident, marii creatori au incomodat mereu, statura lor uriașă umbrește pe insul comun, și dacă acesta este vanitos, ținînd cu orice preț să-și instaureze hegemonia, recurge la mijloace maloneste : regizează cabale, recurge la mistificări, pune la cale campanii etc. încercînd să înșele opinia publică și chiar dacă nu obține izbînda pe care miza, se mulțumește cu intonarea ariei calomniei ; „il en reste toujours quelque chose". Dintotdeauna au existat inși malefici, inimi acre de Titircă, indivizi care văd în semenul lor mai înzestrat, mai puternic, un rival prezumtiv. Și, dirijîndu-și energia înspre obținerea priorității hegemonice, reușesc, de multe ori, să încurce lucrurile, să-și înșele contemporanii (posteritatea, e sigur, n-o vor înșela). Nu e vorba, aici, de rivalități ale unor egali (cazul Eminescu — Macedonski sau Lovinescu — Ibrăileanu, Arghezi — Barbu) și ele, firește regretabile, ci de gravitatea unor emuli complexați. În ce ne privește — n-avem nici o îndoială că adversitatea cu care era privit G. Călinescu de mulți colegi de-ai săi se explică printr-un asemenea complex. Cel care i-a depășit pe toți, dînd culturii române opere capitale : **Viața lui Eminescu, Opera lui Eminescu, Viața lui Creangă, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Enigma Otiliei** într-un singur deceniu (1932—1941) răsturnînd orice calcule de rezistență intelectuală nu putea fi ușor iertat și, victorios în spirit, nu putea fi, fără opoziții, victorios în viață. Nu degeaba Maiorescu obișnuia să spună : „Fii atent a doua zi după succes. Nu o dată prilejul exprimării unei opinii despre o mare personalitate devine pretextul laudei de sine și am citit, cu mîhnire, după atît de tristul eveniment al morții lui Marin Preda, evocări ale unor contemporani de-ai noștri din care rezulta, pînă la urmă, cît le datorează și cît erau de prețuiți de inegalabilul romancier... voind, cu alte cuvinte să-și construiască o posteritate pe un mare mormînt. Știind, acum, ce s-a petrecut la centenarul nașterii lui Arghezi, așteptăm centenarul Sadoveanu, ca să aflăm cît de mari și imaculați erau unii dintre contemporanii autorului **Baltagului.** Nimic nu ne mai miră. Ne consolează numai ideea că marile valori, în ciuda profanatorilor de morminte, reușesc totdeauna să strălucească și să încălzească sufletele celor pentru care au creat. Beneficiarii lor, masele de cititori, onești, pentru care au scris dintotdeauna marii creatori, și-i vor apropia, în ciuda rezistenței lor ignobile. În acest sens, cuvîntarea președintelui țării din 12 septembrie a.c., prin înalta prețuire patriotică care o acordă valorilor clasice ale literaturii noastre, se constituie într-un adevărat memento.

Pompiliu Marcea

Revenind la ideea de protocronism

Nu este, de fapt, o „idee", așa cum anunță titlul, ci o efectivă constatare, care poate fi oricînd dovedită printr-un apreciabil număr de ilustrări — un număr cu mult mai mare decît acela pe care l-am invocat în cartea mea din 1977, **Din clasicii noștri.** Se știe că aceasta a fost o adevărată „piatră a scandalului" în publicistica noastră. Privită, totuși, retrospectiv, acea carte apare acum pitică în raport cu volumul imens al contribuțiilor în materie de protocronism românesc, care, în intervalul ultimilor trei ani, s-au cristalizat asupra ei.

Dar să reluăm procesul cunoscut. Nu are, oare, nici o însemnătate faptul că noi ne-am situat nu numai **după**, ci și **înaintea** altora într-o serie întreagă de inițiative și realizări pe plan literar, așa cum au dovedit atîția specialiști și în alte domenii? Se știe doar — și nu de azi de ieri — că gama acestor domenii se extinde de la aviație și pînă la muzică. De ce să tăcem și de ce să ne ascundem sau — cum se spune — să stăm cuminți în „banca noastră" ? Să rămînem de-o parte, și să așteptăm ca alții să ne descopere anticipările ? Putem aștepta mult și bine în acest absurd joc de-a v-ați ascunselea. Toți cei care au avut ceva de spus, și au urmărit să se integreze în circuitul universal al valorilor au acționat hotărît și energic în acest sens.

S-a afirmat că ideea protocronismului *) ar fi expresia unui orgoliu cras din partea noastră, și că nu este cuviincios să ne lăudăm singuri. Este, oare, preferabil — așa cum s-a întîmplat în acest an, după o relatare a lui Mihnea Gheorghiu din **România literară** — ca publicarea la Londra a compozițiilor datorate școalei muzicale de la Putna din jurul lui 1 500 să fie calificate drept producții ale vechii muzici... bulgare ? Ei bine, nu este orgoliu, ci revendicare legitimă, este ieșire din nedreptate, umilință și rușine, fapt care s-a realizat la noi și pe plan politic în ultimii cincisprezece ani. Iar a rămîne conștient de deplina acoperire a celor ce le rostește despre tine nu înseamnă a te lăuda, ci a fi demn.

În momentul de față, cînd se susține cu atîta tărie și cu atîta justețe egalitatea în drepturi a tuturor țărilor lumii — fie ele mari sau mici — faptul va avea consecințe și pe planul afirmării de valori creatoare în știința, arta și literatura tuturor culturilor naționale. După cum se vede, nu lezăm și nu încălcăm drepturile nimănui, fiindcă afirmarea noastră nu înseamnă excluderea și nerecunoașterea altora. Dimpotrivă, susținerea protocronismului românesc poate fi un îndemn pentru toate culturile lumii de a-și afirma valorile pe care vitregia trecutului le-a pus sub obroc... Dar se pare că vecinii noștri — cel puțin — nici nu au nevoie de un asemenea îndemn. Cu o admirabilă tărie și-au afirmat înaintea noastră propriile valori.

Din fericire și la noi, în ultima vreme, prin cercetarea tuturor ramurilor noastre de creație culturală, au avut loc adevărate reviriments. Citez numai una din cele mai recente axări în conștiința creativității românești. Este vorba de articolul intitulat **Universalitatea naționalului, vocație a artelor,** articol pe care l-a publicat Radu Negru în **Cronica** din 12. IX. a.c. Reproducem următoarele cu privire la așezarea istorică a Iașilor : „Meșterii ei pietrari și tipografi i-au clădit firea aleasă, și au ajuns pînă departe la Kiev și în vechea Georgie, învățîndu-i și pe alții împărțirea luminii în opt în turlele clădirii, tipăritura în roșu și negru, iconografia de rit bizantin și alte îndeletniciri de suflet. „Iar în ciuda unei umflate teze a „influențelor" — desigur din afară — asupra creațiilor românești, cităm cele ce urmează : „Privim și azi cutremurați pictura murală a secolelor XV-XVII românești, contemporană în laicitate și umanism Sienei și Ravenei, dar scrisă altfel, autonom, paralel ilustrelor chipuri de la Verona și Parma". Acest „altfel" și această „autonomie" a noastră există nu numai aci, ci în toate domeniile de creație, inclusiv în literatură.

Așa a arătat iarăși recent George Munteanu în excelenta sa carte **Istoria literaturii — Epoca marilor clasici** (Ed. Didactică și Pedagogică 1980) atîtea trăsături anticipatoare pe plan universal — complet necunoscute de noi pînă acum — în creațiile tuturor membrilor Junimii. Tot în legătură cu literatura, și revenind la articolul lui Radu Negru, mai consemnăm următoarele : „Să amintim de casa lui Dosoftei (existentă și acum în Iași, n.n.) prima bibliotecă întemeiată în această parte a lumii". Ca

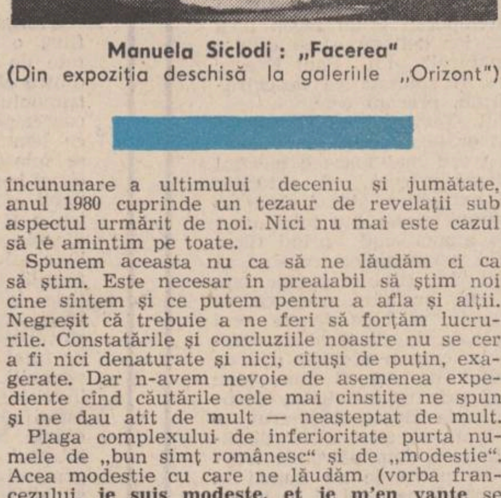

Manuela Siclodi : „Facerea"
(Din expoziția deschisă la galeriile „Orizont")

încununare a ultimului deceniu și jumătate, anul 1980 cuprinde un tezaur de revelații sub aspectul urmărit de noi. Nici nu mai este cazul să le amintim pe toate.

Spunem aceasta nu ca să ne lăudăm ci ca să știm. Este necesar în prealabil să știm noi cine sîntem și ce putem pentru a afla și alții. Negreșit că trebuie a ne feri să forțăm lucrurile. Constatările și concluziile noastre nu se cer a fi nici denaturate și nici, cituși de puțin, exagerate. Dar n-avem nevoie de asemenea expediente cînd căutările cele mai cinstite ne spun și ne dau atît de mult — neașteptat de mult.

Plaga complexului de inferioritate purtă numele de „bun simț românesc" și de „modestie". Acea modestie cu care ne lăudăm (vorba francezului, **je suis modeste, et je m'en vante** se rînduiește după părerea noastră — și cred că numai a noastră — în categoria aceluia care a spus acum cîteva decenii că dacă noi vom fi în stare să fabricăm un tractor, el se va lăsa călcat de acea fabricație a noastră. Anii noștri, și mai cu seamă cei cincisprezece din urmă au demonstrat în mod strălucit că ne putem lipsi cu totul de-o asemenea funestă „modestie". Am trecut de mult peste acest — nu se știe de ce — infatuat complex de inferioritate hrănit din suficiență și ignoranță.

Cunoscîndu-ne, o altă lumină ni se deschide. În continuitatea pe care ea ne-o arată cu întregul nostru fie de cultură, ne vom strădui, așadar, să realizăm și mai mult de-aci înainte.

Edgar Papu

***) Un istoric detaliat al problemei pregătește cu acribie și cu o laborioasă onestitate Dan Zamfirescu.**

poeme de nichita stănescu

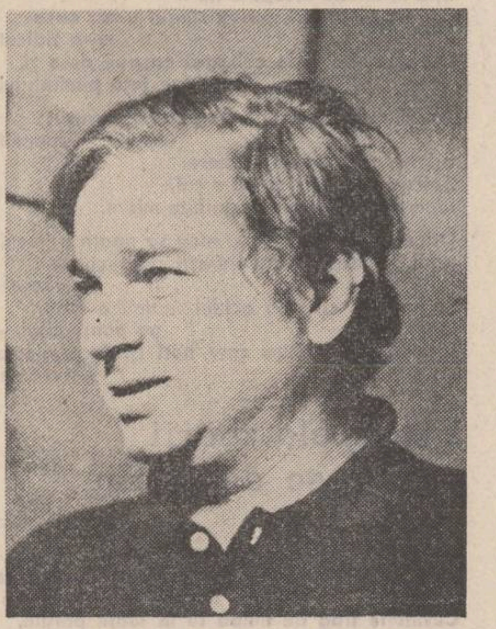

CÎNTEC

Se năștea o zînă dintr-un bob de grîu
și un rîu dintr-un pîrîu
și din mințile aceste
se nășteau vulturi cu creste
și cu aripi lungi și mari
pentru steaguri și barbari
și din rîsul spart pe cercuri
se născură cercuri, cercuri
de albastruri și de alburi
de ieșeau din nară aburi
la calul cel înșeuat
cel născut, iar nu ouat
și uitat sub cea zăpadă
cînd lăsai pleoapa să-ți cadă
peste tot ținutul zării
și pe nețînutul zării
pe cîmpia-n așteptare
să o calci tu în sandale.

CHIP IANIFORM

El era un singur ochi peste tot
o singură gură de jur împrejur
un singur piept peste tot
o singură frunte de jur împrejur.

El era blestemat
de Fatum era blestemat

Sub coasta unică avea două inimi

două inimi, două inimi
două inimi, două inimi
două inimi, două inimi.

ATARAXIA

N-am să știu niciodată
cînd am trăit ;
de ce am trăit, am să uit,
cum uită ochiul spart lumina.
Țin încă în mînă un ciob de amforă
al cărei vin l-am băut chiar eu
și al cărui lut e chiar mîna mea.

Văd un vulture marin
dar poate
că eu sînt văzut de el,
poate că el vede un vultur marin.

DE SINE

se dedică lui Valeriu Matache

De ce mă cauți pe coaste și pe umeri
cu gheare și cu vîrfuri de săgeți ?
De ce cu lațul noduros mă numeri
și mă măsori cu pliscuri de ereți ?
Tot n-ai să afli locul cel pe unde
de din lăuntru în afară scoți
viața mea ce se ascunde
la frăgezit sub șei de ostrogoți.
Degeaba tu cu sabia mă cerți
să-mi afli viața mestecată
între măselele de celți
sau sus la Alba-Iulia pe roată.
De ce mă cauți în cele ce s-au scris
și-n cele ce s-au spus și s-au cîntat
cînd viața mea nu are vers
și nici poruncă
și nici spinare pentru bici
ci numai semn
și numai verb.

EVOCARE

Dealurile, munții — mi-amintesc
de valurile mării de-altădată
cînd cercul era doar cuvînt ceresc
ș niciodată roată,
cînd norii lungi erau morminte
mișcînd schelete de lumină
cînd timpul se năștea doar din cuvinte
gîndite în elină
și răsuflarea se numea Eol, mereu
mișcînd în golf trirema,
spre digurile din Pireu
La Palas, spre Atena.

Mi-aduc aminte că eram barbar
și-atît mi-aduc aminte.

ion trif pleșa

Grîu visînd

Somnul vitelor atîrnă de liniște ca un lăcat,
apa în fîntînă începută nu-i.
Țărina, pe vîrfuri, pe-un singur umăr casa
mi-a ridicat.
Din spic, boabele coboară ca puii de-o zi
pe fața pămîntului.

Ca și cum roua ar umbla c-un nevăzut
pumnal,
printre grîne trece-o adiere.
Spicu-i călăreț și paiul e cal,
luna rămîne veșnic nevinduta miere.

Orice drum cu cămașa mea se poate primeni,
grîul visează moara întinsă pe-o culme
la soare.
În găleata cu apă ochiul fîntînii e mort,
nu poate clipi, —
țăranul știe printre care nori își face ploaia
cărare.

Pleoapele mării se lipesc de somn

Fiicei mele, Mirela

Duci goarna laptelui la gură,
cum vezi o floare te-apropii de ea și în ureche
îi suni cît poți de tare.
Cuvintele trag de limba ta în toate părțile,
haine curate răsar printre mari bolovani
de sudoare.

Scutur haina morii să cadă tunetele de pe ea,
mă vezi și rîsul tău plutește ca barca pe ape.
Pleoapele mării se lipesc de somn,
goarna laptelui e gata să crape.

Căldura istoriei

Soarele n-aruncă de pe el cămăși moarte
cînd te-apleci la izvorul istoriei și bei.
Nimeni nu mai poate scoate
hainele copiilor cînd se scufundă în ei.

Grîul s-a spălat, cu amintirile mele s-a șters ;
am încercat ascuțișul brazdei : taie bine.
Îmi știu haina, mă cunosc după mers,
de-aceea dealurile se întorc după mine.

Lutul nostru n-a fost îngenunchear,
cuvintele la piept îl string iarna toată.
Unde plesnea veacul cu sînge am înfundat,
sîngele strămoșilor nu poate fi dărîmat
niciodată.

Zăpada în sate nu-i mușcată de ciini,
altfel pe la colțuri ar sîngera poate.
Lutul o prinde și-o ține în mîini
și simt căldura istoriei spre mine cum bate.

Sîntem un arbore de nume

Sîntem un arbore de nume,
țara nu se dezlipește de noi.
Mai sînt copaci nepălmuiți în lume,
sămînța de la încoltit nu dă înapoi.

În gura copacului nici un cuvînt nu-i răcit ;
urcă-te pe acoperișul inimii mele, o să te ții
Haina patriei nu s-a stins și nu s-a oprit,
privirea istoriei noastre nu-i puțină.

Eu atîrn ca o sămînță de sat,
întrece-te cu mine să-i admiri spicului de grîu
mijlocul.
Munții cară cu spinarea nume de bărbat,
stelele vin mai aproape unde aprind eu focul.

Tu amesteci copacii cu cuvinte să dureze mult,
eu țin dealul în ascultare
să se facă aerul mărunt ;
sîngele meu e trotuarul de pe care urma
patriei nu dispare.

Ierbii îi bate inima tare,
se întîmplă ceva fără să știm.
Toamna toarnă galben în frunze ca în pahare,
coacerea zborului o înțelegem și n-o oprim.

Patria-i auzul neclintit,
adăpost pentru cuvintele ce nu mor.
Sîntem și ne-a și auzit
și munții se joacă în ograda țării cu puterea
lor.
Între timp și graiul nostru roua e știmă,
sîntem un arbore de nume ce nu moare.
Dunărea simte cu amîndoua părțile sale de
inimă,
în fîntînă găsiți sărutîndu-se izvoare.

scriitori tineri în reportaj

constantin stan

LEGENDE ADEVĂRATE

Istoria urcă spre izvoarele sale pînă la mit sau legendă, vorbind despre obiceiurile, filosofia, existența unui popor, prin jocul subtil al trecerii realității în fantastic, codificîndu-și mesajul. Poveștile vrincene, dansurile, legendele întemeierii așezărilor spun în limbajele lor specifice despre o existență contorsionată, aspră, dar fermă, ce și-a croit drum asemenea bradului de munte ce-și fixează rădăcinile în piatră și taie cu trunchiul piedicile căutînd lumina. Aceste meleaguri au fost cumpăna și dreptul echilibru al țărilor române și nu numai tradiționalele ocupații (păstoritul, viticultura și tăierea și prelucrarea lemnului), nu numai așezarea sa în curbura munților noștri Carpați (ale căror cărări nu au putut fi trecute decît cu gînduri bune) au făcut din Țara Vrancei, după cum spunea Constantin C. Giurescu, „o imagine în mic a țării". Acest redus „compendiu geografic" este, în egală măsură, și un compendiu istoric ce are însemne de la paleolitic (prin descoperirile arheologice de la Bîrsești) la portul popular de azi asemănător cu cel al dacilor de pe Columna traiană, de la legenda adevărată a Tudorei Vrîncioaia (ce-a dăruit 7 fii Moldovei spre apărarea țării) la trecerea prin ținutul Putnei și prin Focșani a lui Mihai Viteazul, de la borna de hotar (care consemnează locul unde se afla pînă la Unire linia de demarcație între cele două provincii românești) la luptătorii vrînceni conduși de Gh. Sonțu și Valter Mărăcineanu, de la zilele de foc ale lui august 1917 („Pe aici nu se trece") pînă la alte zile ale unui alt august la fel de fierbinte, dar care a schimbat definitiv soarta poporului român.

BORNĂ DE HOTAR

În centrul Focșanilor se află borna de hotar marcînd mai mult momentul în sine al Unirii decît o posibilă rememorare a granițelor. Privitorul atent al orașului, însă, poate consemna și așeza singur și alte borne de hotar, chiar dacă, încetul cu încetul, ele au trecut și trec în continuare în arhiva orașului (a cărui monografie se scrie acum) prin fotografii, fie în „arhiva sentimentală" a celor mai în vîrstă locuitori ai urbei : vechiul centru, de exemplu, mai păstrează pe o singură parte a unei străzi cîțiva metri de arhivă cu magazine în care găsești de toate (și, deci, mai nimic), la întreprinderea de confecții oamenii își aduc aminte despre atelierele meșteșugărești (în barăci), ateliere ce produceau un unic sortiment — salopete —, ca despre un început nu îndeajuns de glorios dar, așa cum spun ei, „pentru noi ceva însemna mai mult decît nimic", sau, de ce nu ?, parcul orașului în care cîntă și azi fanfara după același tipic al repertoriului fix, cu o zi fixă pe săptămînă, între ore fixe și mențiunea obligatorie și vanitoasă „bisurile nu sînt admise".

Orașul pulsează și dacă ar fi numai să ne imaginăm cum va arăta el întregit cu ceea ce acum se cheamă doar șantier (șantier de locuințe, șantierul platformei industriale Focșani-Sud) îi poți surprinde un specific : jocul de volume, o mai apropiată și mai casnică înfățișare a blocurilor (ce-au preluat ca decorațiuni exterioare motive geometrice din arhitectura populară), vadurile comerciale transformate azi în complexe comerciale, parcul și monumentele mențin atmosfera calmă și reconfortantă a unui oraș ce-a știut să-și păstreze ceea ce era frumos sub prăfuitele sale haine. O aceeași calmă așezare a oamenilor aveam s-o întîlnesc și în cele două mari întreprinderi ale orașului, întreprinderi care, de fapt, sînt și cele mai mari unități economice ale județului : Întreprinderea de dispozitive, stanțe și matrițe pentru scule așchietoare și Întreprinderea de confecții. Și ca un drept echilibru — ce este rodul unei înțelepte politici de amplasare a unităților industriale, ca și a unei la fel de înțelepte soluții privind ocuparea forței de muncă — una este cu profil specific masculin, cealaltă cu profil feminin. Ambele întreprinderi însă sînt tinere și se bazează pe tineri. La IDSMSA, Costică Cernat (secretar adjunct cu probleme de propagandă) avea tot dreptul să devină brusc mai vorbăreț cînd s-a întrebat care este ponderea tinerilor. Cînd tinerii înseamnă 75 la sută din totalul personalului muncitor, cînd întreprinderea își îndeplinește și-și depășește indicatorii planificați (astfel încît oamenii muncii de aici beneficiază de săptămîna de lucru redusă), cînd planul economic al organizației U.T.C. a fost deja realizat și depășit (îndeosebi prin acțiuni de muncă patriotică în sprijinul producției) poți vorbi cu mîndrie de aportul deosebit al tinerilor la bunul mers al vieții întreprinderii, de contribuția lor la îndeplinirea cincinalului cu 93 de zile mai devreme (ceea ce va conduce la realizarea unei producții suplimentare în valoare de 145 milioane lei). Interiorul secțiilor produce aceeași impresie bună ca și cifrele aflate (producție globală 105,6 la sută, producție-marfă 100,4 la sută, producție netă 108 la sută, export 100,7 la sută) în birou. Gazetele de perete sînt oglinde fidele aduse la zi a ceea ce se întîmplă în secții popularizînd tinerii cu bune rezultate sau luînd atitudine împotriva atitudinilor negative. Hala nouă (ce trebuie să intre în funcțiune la începutul anului 1981) de elemente hidraulice (în care s-a propus să lucreze numai absolvenți ai liceului de specialitate) este în faza de finisaj, în timp ce mașinile spre a nu sta degeaba au fost montate în spații disponibile și produc.

Întreprinderea de confecții și-a sărbătorit 15 ani de activitate printr-un fapt de muncă deosebit : încheierea cincinalului la 1 iulie. Mai mult de 2 000 de uteciști (corect ar trebui să spun uteciste) muncesc aici. Sînt fete din tot județul (și chiar din județele apropiate) calificate îndeosebi de școala profesională a întreprinderii, sînt fete ale căror produse fac deliciul modei nu numai la noi, dar și în S.U.A., U.R.S.S., R.F.G., Anglia, Italia, Irak, căci 80 la sută din producție este destinată exportului. Urmînd drumul cîtorva produse am reușit să umplu pagini întregi cu tinere fruntașe. Voi nota aici doar cîteva — Niculina Neagu, Lenuța Dumitrescu, Aurica Obreja, Dumitra Toader, Emilia Cioacătă, Vica Luca, Rodica Spulber, Sanda Constantin, Silvia Mocanu, Maria Pintilie, Zonia Adam, Iustina Matei, Ruxandra Mălureanu — cu convingerea că munca tuturor acestor Mariane, Lenuțe, Ruxandre, Niculine, Silvii din întreprindere se află pe aceleași trepte înalte ale hărniciei.

FOCUL VIU

E greu să te hotărăști. Pasiunea pentru folclor ți-ar îndruma pașii către Soveja sau Vrîncioaia. Povestirile doctorului Mânea (după ce-ai trecut prin Vidra, satul ce se pregătește asiduu pentru a deveni oraș) te-ar duce către acea enigmatică localitate Nereju. Istoria te conduce acum în prag de sărbătoare printre lanurile de floarea-soarelui spre Mărășești sau mai departe trecînd prin satul Ecaterinei Teodoroiu — Măgura Străoane — la Mărăști, după cum măcar o zi ți-ai purta gîndurile chiar pe cărările partizanilor din Munții Vrancei în timpul celui de-al doilea război mondial. Oricum peste tot vei întîlni imagini simbol ale acestui județ cu „oameni tari de la munte, podgoreni și cojani muncitori la cîmpie, stăruitori și inteligenți", „moștenitori, după cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la o mare adunare populară la Focșani, ai unor bogate tradiții pentru eliberarea națională și socială a poporului, ai unor tradiții revoluționare îndelungate."

În comuna Andreiașu de jos există un interesant fenomen rezultat al activității gazelor naturale care, strecurîndu-se prin fisurile scoarței, în contact cu aerul se aprind, arzînd ca niște flăcări străvezii. Asemenea „focului viu" de la Andreiașu sînt munca și hărnicia oamenilor din legendarul ținut al Vrancei, foc viu aprins de contactul cu istoria nouă a țării.

eugen mihăescu

FORTĂREAȚA DE PORUMB

În plină cîmpie a Burnasului, sub soarele galben al lunii septembrie, satul Purani este o uriașă cetate de porumb.

Cît vezi cu ochii, și privirea aleargă peste sulițele înalte ale porumbului din care nu se văd cal și călăreț, lanurile se întind pînă la timpla încă fierbinte a orizontului. Ai sentimentul unei bogății totale pe care numai rodul bogat al pămîntului ți-l poate da. Liniștea mare ce dăinuie ca înaintea unei lupte e spartă deodată de un avion ce se lasă în picaj asupra unui lan cu sfeclă de zahăr. E un prim semn că nici la această oră a anului, cînd toate ale cîmpului par împăcate, cîmpia nu doarme, că agricultura, ca și industria, trăiește acum după alte ritmuri decît cele pe care noi le știam demult și le consideram firești. Din cînd în cînd din lanuri ies țărani ducînd în brațe, ca pe niște purcei, pepenii verzi și galbeni, deci încă ceva din mierea cîmpiei. Și iarăși avionul tulbură liniștea aceea mare, fundamentală, liniște care de fapt nici nu mai există, ceea ce simțim noi e doar o aparență sau o inerție a firii. Inginerul Marin Mehedințu, cel venit la Purani să facă „producție", cel fugit de birocrațiile agriculturii, este puțin grăbit, puțin nervos, puțin mai preocupat decît de obicei. Și nu pentru că încă mai face arături, că e în pragul semănăturilor de toamnă, că recoltează legume, că irigă în mod constant niște mii de hectare de porumb, marii codri ai Puranilor, ci pentru că în august și chiar septembrie el trebuie să lucreze cu avionul, or, avionul are și el ritmul lui de care trebuie să te ții, pentru că sfecla de zahăr trebuie tratată, îngrijită, dacă vrei ca la toamnă, care toamnă ? că e deja toamnă, sacul cu zahăr să fie plin. Marin Mehedințu este unul dintre oamenii Puraniului, deși e un „venit". Dragostea sa de pămînt a fost cel mai sigur certificat de primire în rîndul celor de la rădăcina porumbului — cooperatorii din Purani.

PĂMÎNTUL CEL DARNIC

Neam de neamul lui Iordan Glonțeanu s-a născut, a copilărit, a cultivat pămîntul și s-a cufundat în pămîntul mănos al Burnasului. Un timp, Iordan a încercat să curme această tradiție, dar pămîntul l-a chemat înapoi. E un pămînt care parcă te roagă să-l muncești, spune Iordan Glonțeanu, unul din fruntașii comunei. În 10 ani s-a dublat producția de grîu, ne apropiem acum de 5 000 kg la hectar, s-a dublat producția de orz — obținem cantități incredibile la hectar, obținem mai mult decît dublu față de acum un deceniu la sfeclă de zahăr — 52 tone. De aici, de la aceste culturi și cantități începe prezentul și viitorul unui mare sat românesc. Punctul geometric, mîndria și faima lui vine însă de la planta ce acum, pe o mare de 23 000 ha, jur-împrejur sparge înălțimea cerului, oprind vîntul și ploaia, înrădăcinînd oameni și fapte — porumbul.

Gyoroy Albert : „Zorile"
(Din expoziția „Magistralele socialismului")

EMBLEMA NOBLEȚII

Marin Stancu lucrează tot în agricultură. Este mecanic. Și-a făcut o casă nouă și frumoasă, iar la poartă, din molozul vechii case, nivelat și tasat teren agricol, i-a crescut un fir de porumb. Intri în ograda lui Marin Stancu și te mîngîie mătasea unui fir de porumb. Sînt la Purani sute de milioane de fire de porumb, miliarde poate, dar unii au ținut ca la porțile lor, ca un blazon, să stea tot porumbul. Pentru că la Purani de la porumb începe un alfabet al unei existențe. Și iată cum se prezenta satul Purani cu toată comuna (cuvîntul „purani" vine de la pur — usturoi sălbatic ce creștea pe acele locuri și care cîndva constituia sărăcăcioasa hrană a oamenilor acelor locuri) anul de glorie și grație 1980, cînd iureșul agricol al anului pare că se potolește puțin : vînzări către populație numai în luna iulie de 1 milion lei din care peste 120 de mii pe mobilă, jumătate din numărul caselor înnoite după anul 1970, 139 de piini pe zi coapte la brutăria satului, 15 litri de lapte pe cap de vacă furajată, 463 tone legume livrate pieții, 14 noi săli de clasă, 3 laboratoare, un cămin cultural, o bibliotecă cu 11 mii volume, 683 abonamente la presa cotidiană, 50 de cadre didactice, 13 cadre sanitare 22 tractoare universale, 24 combine Gloria, 5 ingineri, 4 grădinițe, două dispensare, patru secții de prestări servicii. Cooperativa agricolă de producție Purani deține Ordinul „Meritul agricol" clasa I și Medalia de aur „Secera și ciocanul". Firește, pentru porumb. Și sînt în comuna Purani 5 870 de locuitori din care la C.A.P. Purani se ocupă cu cele agricole doar vreo 250. Ei cei 250 țin pe umeri „o moșie" de 2 500 ha. Este un fapt perfect normal dacă ținem seama că acești 250 de oameni ai pămîntului au cu ei tractoarele, combinele, îngrășămintele, ierbicidele, prășitoarele mecanice, cultivatoarele, aviația utilitară, soiurile și rasele selecționate. Este agricultura modernă, o realitate a satelor noastre, puterea și obișnuința țăranilor de azi, pentru care pămîntul nu mai este patimă oarbă, ci pasiune, știință, generator de civilizație.

POSIBILA ȘI ADEVĂRATA ÎNTOARCERE

Cei ca Ion Glonțeanu nu mai sînt acum păsări rare. Tot mai mulți sînt cei care se întorc acolo între cîmpuri, la răsuflarea puternică a porumbului. Nicolae Trăistaru, muncitor la fabrica de rulmenți, și soția sa, țesătoare, și-au zidit casă în sat, pe vechea vatră părintească, iar Tudor Șurcă, acum strungar la C.A.P. Purani, a părăsit uzinele „Vulcan" din București și e în sat de aproape 4 ani ; Titus Delcea de la S.M.A. a venit din Întreprinderea de panouri și tablouri electrice Alexandria. Și nu sînt singurii care parcurgînd drumul spre pămînt și agricultură devin noile certitudini ale satului, demonstrînd cu viața lor că există o întoarcere a țăranilor, evident la un nivel calitativ, material și spiritual, superior de care depinde, în cele din urmă, chiar și sporul de recolte la hectar și, bineînțeles, întreg viitorul unui sat ce nu are ambiția de a deveni oraș, dar care totuși nu mai este chiar așa de sat, ci seamănă mai degrabă cu un fel de oraș ce se ocupă cu agricultura.

teatru **t**

Viața la țară

În orașul nostru nu sosește un revizor, dar în comuna noastră sosește un ziarist, care... Ei, da, pînă aici schema e cît se poate de cunoscută, dar de aici încolo lucrurile se complică și de aici, de unde încep ele să se complice, începe și piesa lui Paul Everac. Că „Viața la țară" n-a prea fost chiar așa de roză, cum o putuseră percepe Comăneștenii lui Duiliu Zamfirescu, se știe. Că alți autori, mai noi, de teatru, aproape „specializați" în „viața la țară", făcuseră în alt fel aceeași idilică greșeală, iarăși se știe. Ce nu se știa pînă acum și ce ne spune răspicat „Ordinatorul" lui Paul Everac e că și despre **adevărata** viață la țară, de azi, se pot scrie **adevărate** piese de teatru Cine cunoaște cît de cît cum stau lucrurile, și în viața la țară, și în piesele cu țărani, adică numai **despre** viața la țară, poate aprecia mai ușor valoarea și importanța deosebită a acestei piese în care viața **de la** țară, cu toate ale ei, și bune și rele, pulsează cu o extraordinară vitalitate, tocmai pentru că autorul n-a vrut să ocolească aprape nici una dintre asperitățile ei și nu s-a oprit, ca atîția alții, la suprafața „comică" a lucrurilor. „Ordinatorul" începe prin a fi — și pare mai ales — o comedie, dar chiar de la început, în orchestrația temei, sînt distincte sonuri grave și tensiuni mocnite, care nu vor întîrzia prea mult să izbucnească într-un **crescendo** dramatic, condus cu mînă de maestru. Căci Paul Everac a avut ambiția și a reușit nu numai să redescopere o lume reală, dar și să-i demonstreze cît se poate de convingător puternica și răscolitoarea conflictualitate dramatică, apță să intereseze nu un „anumit" **public**, ci marele **public**, adică, pur și simplu, publicul. Dramaturgia satului contemporan e un teren încă nedesțelenit, iar defrișarea pe care o face „Ordinatorul" lui Paul Everac se cuvine a fi salutată ca deschizătoare de drum, precum este.

Spectacolul Teatrului „Giulești" e făcut de un orășean get-beget : Tudor Mărăscu. Cu atît mai mare e meritul lui și, în bună măsură, al actorilor (de aceeași extracție), atunci cînd țin pasul cu ritmul piesei (nu totdeauna) și mai ales atunci cînd prind tîlcul ei și spiritul personajelor reușind să spună mult în cuvinte puține sau, dimpotrivă, să arate că n-au ce să spună deși știu ei bine despre ce-i vorba, în ploaia de clișee și automatisme verbale, care n-a ocolit nici ea lumea satului de azi C lume bine dezvăluită și prin sugestivitatea decorurilor (Eugenia Bassa Crișmaru), o lume care arată cu totul altfel dinlăuntrul ei, în care vom pătrunde treptat, căci vom pătrunde nu numai în casa lui Marin Drușcă, ci și în sufletul omului. Iar ce e în sufletul omului, mai ales după ce „s-a cuprins" și și-a îndestulat casa, numai el știe ! Iată însă că știe cîte ceva și autorul, ba chiar și regizorul, încredințîndu-i rolul principal acestui fascinant actor al teatrului românesc care e Ștefan Mihăilescu Brăila. Marin Drușcă **al său**, creație actoricească de referință a noii stagiuni, e deopotrivă o lecție de teatru și de psihologie, o cutremurătoare mărturie a ticăloșiei din om, dar și o dovadă a crîncenei sale împotriviri la ticăloșie. Bune momente de spectacol, în roluri dificile, au Olga Bucătaru (Stana Drușcă) și Constantin Cojocaru (Cornel).

Victor Parhon

plastică **p**

Valențe noi

George Apostu prezintă „Tatăl și fiii", o variantă din multele executate de artist pe această idee, unele dintre ele intrate de la început în patrimoniul celor mai izbutite valori contemporane. Autorul ne obișnuise cu lemnul și piatra. De data aceasta se folosește, trebuie să spunem din capul locului, cu succes, de oțelul inoxidabil — tabla de oțel inoxidabil, pentru a fi mai exacți. Surprinde aici, dincolo de simplificarea de esență, bine știută unificarea masivității cu fragilitatea. Tabla subțire și strălucitoare închide ermetic un gol rezonant. Mari cantități de energie conținută sînt parcă ținute în frîu, constrînse cu finețe, la o limită de presiune convenabilă, să se exprime prin numai învelișul lor exterior Totul se încarcă astfel de un soi de electricitate iradiantă. Se dovedește încă o dată, cînd talentul se exprimă plenar, putința generalizării, a trecerii cu ușurință și cîștig și folos de la o materie sculpturală la alta, fondul permițînd-o cu larghețe.

În arta lui Gheorghe Iliescu-Călinești se petrece o schimbare vizibilă. Dintotdeauna, acest artist înfrățit congenital cu frumusețile sevelor, fie ele și ale pămîntului dar și ale frunții, ne-a obișnuit cu lucrul bine făcut, solid, viguros. Lemnul dăltuit de el pare să crească și să înflorească stropit cu cea mai nobilă apă : sudoarea. Dăruirea, efortul intens nu se pot învecina și exercita decît în forme pe măsură. Lucrările lui, în acest sens, au fost cunoscute și discutate, absorbite în fluxul valoric de primă mînă al realizărilor actuale. Acum, artistul ne propune o ipostază mai subtilă. Hieratică, pe verticală, din trei piese detașabile, fantazînd și invitînd la fantazare, „Bazele unui stîlp" este o lucrare memorabilă în activitatea lui, prodigioasă și exactă. Șlefuirea lemnului, traforul migălos, atenția mărită pe detaliu, toate dedesubturile și finețurile meșteșugului acesta inegalabil, care este transfigurarea lemnului, concură în a ne oferi un bun și meritoriu exemplu de ceea ce înseamnă depășirea de sine. Un teritoriu, pe cît de firesc pe atît de nou, în care artistul va excela cu siguranță.

Foarte frumos, încă din schiță „Ștefan cel Mare" de Paul Vasilescu. Încintarea și plăcerea execuției se transmit de îndată devin un bun și al privitorului, descoperitor secund de ascunse, infinitezimale prețiozități, importante și covîrșitoare în ansamblu. Artistul speculează lumina prin pastă cu priceperea unui pictor foarte dotat în această privință. Mihai Bucur-lei și Valentina Boștină adaugă reușitei noastre zestre de lucrări în lemn, (am citat deja doi dintre ei) o „Compoziție" și o „Victorie" demne de toată lauda. (Consfințesc, printre altele, o tradiție săvîrșită subt ochii noștri). Aurel Bolea, sculptor cu linie pe cît de domoală și învăluitoare pe atît de puternică și sugestivă reușește, într-un singur corp uman, să facă într-adevăr o „compoziție". Amintindu-i și pe Neculai Pădureanu (Ana Ipătescu) și Albert György (Zorile) lucrările lor de mici dimensiuni vădind certe posibilități monumentale dar interesante ca atare, am citat pe cei citiva dintre artiștii care dau tonul expoziției, întărindu-se părerea că în sculptură se pregătește o nouă etapă.

Grigore Hagiu

muzică **m**

Un ghid

Gîndită ca un ghid al culturii muzicale contemporane, „România muzicală" (Editura Muzicală, București, 1980) încearcă o succintă prezentare a principalelor instituții lirico-dramatice, a filarmonicilor, ansamblurilor camerale, teatrelor de revistă și estradă, fanfarelor, formațiilor de muzică ușoară, cărora le sînt date, în mod util, adresele și telefoanele, alături de un scurt istoric, o enumerare a succeselor trecute, a personalităților care le compun. Un capitol prezintă activitatea conservatoarelor, a A.T.M., a centrelor județene de îndrumare, a institutului de cercetări etnologice și dialectologice, a unor muzee și colecții. Alt capitol, analizînd valorificarea creației originale, enumera inițiativele Radioteleviziunii („Tribuna creației românești", „Tribuna tinerilor muzicieni", etc.), ale Casei de discuri „Electrecord" ale impresariatului artistic, ale editurii și publicațiilor muzicale. Autorul, Viorel Cosma, comentează apoi, alături de „Cîntarea României", și alte festivale, precum „George Enescu" (poate va determina astfel reluarea acestuia !), „Festivalul muzicii românești" din Iași „Timișoara muzicală", „Toamna muzicală clujeană", ș.a.m.d. O bibliografie selectivă a lucrărilor de sinteză asupra culturii muzicale din România precum și fotografiile unor compozitori, interpreți, ansambluri, săli de concert (despre care nu aflăm cine le-a făcut) completează lucrarea.

Ghidul se oprește, ca să zicem așa, la valorile „clasice", deși prezentarea unor manifestări recente sau permanenta subliniere a efortului de sprijinire a tinerilor muzicieni ar presupune măcar citarea unor compozitori sau interpreți mai noi. Cei prezentați în introducere drept „tinere talente" (Felicia Donceanu, Nicolae Coman, Liana Alexandra) ca și compozitorii din ultima generație evocată de fotografii (Moldovan, Nemescu, Metianu, Csiky Boldiszar ș.a.), sînt de mulți ani „în plină maturitate profesională" (ca să păstrăm categorisirile făcute) ; iar în ceea ce privește interpreții, cel mai „tînăr" citat e Aurelian Octav Popa, de mult îndrumător al numeroase generații de tineri. Atîtea alte nume care au adus României prestigiu internațional (măcar Mihaela Martin, Liliana Bizineche, Dana Borșan, dar cîți alții !) nu sînt menționate. În felul acesta, ghidul rămîne departe de o foarte pregnantă realitate, aceea că viața muzicală actuală a României se compune în bună parte din talente mai recent, dar definitiv afirmate.

Stilul autorului, păstrînd necesara obiectivitate, este și el încorsetat de limita spațiului. Poate că pentru viitorul unor asemenea ghiduri, punctajul, prezentarea de idei esențiale, ar fi mai utile decît o cursivitate încorsetată, care poate risca deformarea înțelesurilor ; de pildă „lirica universală a truverilor, trubadurilor și minnesängerilor din apusul Europei evocă aspecte ale istoriei și vieții poporului în Dacia" (P. 8 ; se înțelege că aceia n-aveau nici o altă grijă). Informația fiind într-o asemenea lucrare elementul esențial, ea ar avea, credem, de cîștigat într-o reală „formă de ghid".

Grete Tartler

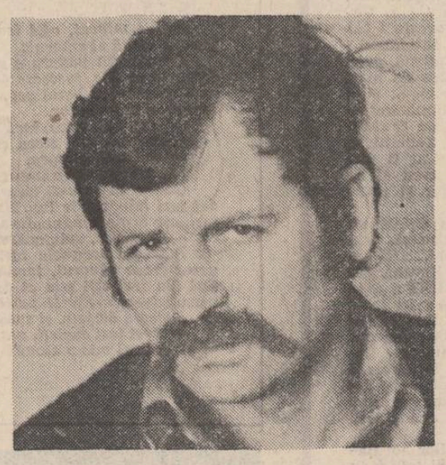

„Poezia lui Ion Cringuleanu nu cunoaște pauzele, punctele de suspensie, vocea coborîtă sau tăcerea. Dragostea, existența, emoțiile, uimirile și spaimele sînt sentimente active : bîntuie, macină, incendiază, viscolesc. De aici frustețea versului, sinceritatea brutală, prospețimea abruptă. Puterea de fecundație, de regenerare, creșterea monstruoasă, vitalitatea oarbă, grăbită — o joame formidabilă într-un univers în perpetuă geneza ; semințele, ouăle de păsări, broaștele, copacii, scroafele, viermii, iarba, asfaltul cresc, se întrepătrund, devoră. Versurile se aglomerează, țipă, se îmbulzesc, se îngăduie, poetul încearcă o scîrbă și o voluptate cumplită, cuvintele sînt înțesate suprapuse, gem în enumerare ; efectul este copleșitor. În această dezlănțuire de dragoste, de dureri și moarte, în această bîntuire de sete și secetă, „planeta se-nvîrte de viscol". Și viscolul acesta e mai mult încă, e mișcarea însăși a materiei vii, a existenței, a grabei besmetice. Superlativele sînt fabuloase, există o gigantomanie a lucrului mărunt, o ridicare la puterea uriașă a vieții".

FLORENȚA ALBU

„O poezie frumoasă, originală, reprezentativă, marcînd poate vîrful cel mai înalt al creației poetului este Doina, *cu totul altă decît aceea a lui Eminescu, O. Carp, Coșbuc sau Goga. O doină modernă, substanțializată, o fină transfigurare a universului istoric, geografic și spiritual românesc."*

ION DODU BĂLAN

„La Ion Cringuleanu afectivitatea e torențială — el fiind un spontan și un ingenuu — afirmîndu-se cu vigoarea unei forțe elementare, în versuri mereu dense și avînd toate atributele spontaneității, deși la o privire atentă se constată că au fost elaborate cu multă grijă."

GEORGE MUNTEANU

ion cringuleanu

ARMAMA — OMUL INTEGRU
sau
CHIPUL LUI BUREBISTA SĂPAT ÎN PLANETĂ

(fragment)

I. PE GÎNDURI

„Dau desțegare cuvîntului care
Mă tot muncește
Din începutul începutului sau
Rostit mai întîi de lucrare
și-apoi de gura celui ce-o face
și se topește-n fierbințeala ei:
Sînt destinul BUREBISTA — dacicul!"

Omul se scoală; văzut într-o apă
El e tînăr,
aproape copil, —
Ucide lupi
sugrumă și dealuri,
Spînzură capre
Și se încinge cu ierburi
Frecate de ceafa lunii.
Însăși îmbrăcămintea lui
Nu-i mai mult decît iarbă
Și piele de fiară.
El se privește în proprii lui ochi
din apă,
Își zbate sîngele prin vinele gîtului
Și din umeri i se zvonesc ritmuri
încît el crede
Că-i vor plesni aripi;
Astfel, își urcă, brusc, fața
în vulturi
Și-i săgetează
Mai repede și mai neașteptat
Decît secunda!
Apoi se așează
pe locul lui din care s-a ridicat,
Privește în furtună și-n ploaie
În frig și-n tunet privește
Și,
Toate-i sînt clare!
Luna și ea îi este clară.
Și soarele-i clar!
În spatele lui, din pămînt
Pocnește oul șarpelui:
și pocnetu-i clar!
Bufnița-n mușuroiul de stele
bulbucind cerul,
E clară și ea.
Și pentru că totul e firesc,
limpede
Și clar,
El cade pe gînduri!
Încă o dată se uită în spate și-n față;
Toate-s clare.
Și el cade pe gînduri.
Tot ce e clar nu izvorăște frică;
Îngrijorarea, da!
Iar, el e pe gînduri!
El este POPORUL — BUREBISTA — Dacicul.

II. VATRA MEA NU ESTE DECÎT CLARITATEA ÎNSĂȘI

Hotărît e să încalece la ziuă un cerb,
Nu în lună să zboare
Ci, cît îl ține sufletul,
Cu tot cu cerb,
Pînă se va sfîrși CLARITATEA.
El își spune:
— De vreme ce pot respira
În limpezime,
Hotărît lucru,
Vatra mea
Nu este decît claritatea însăși.
Ea nu se întinde
Decît pînă unde se întinde
Și claritatea.
Pentru mine e limpede că
Zimbrul și tunetul
Nu se pot înțelege decît în vatra mea.
De vreme ce munții nu fug de mine
Și nici fiarele,
Și de vreme ce pot încă să zbor
Căci sufletul încă mă ține,
E clar că mă aflu în vatra mea!
Oriunde întorc ochiul și fruntea
Dau de același om:
Dau de mine însumi!
Vatra mea se întinde
Cît însăși ființa mea există.
Cine love'ste în munți și în ape,
În mine love'ște.
Cine dă în mine însumi,
Adică în vatra mea,
Pe mine mă love'ste,
Eu sînt munții și lupii,
Sînt vulturii și tunetul.
Eu sînt mînia și claritatea
Nu-mi calc ființa
Nici nu-mi trec hotarul
Cum nu-mi trec dincolo de curătenie și glas.
Viața mea,
Vatra mea,
Sînea mea pot urca deodată cu vulturii
Și cu bufnița
Cu anotimpul de-odată
Pînă în zăpada lunii,
Și mai departe de lună.
...Iată, mistreții se aspresc
Mai rău decît frigul;
Șerpii șuieră,
Vulturii scot gheare
Furnicile se ridică în două picioare,
Pămîntul meu trosnește. Se întîmplă ceva...
Bag seama, o altă vatră
Și-o altă sine
Se năpustesc asupra mea, dacicul.
Nu va fi bine.

III. STAREA DE FRIG

ARMAMA — Eu voi pleca în muncile de primăvară.
Trebuie rupt,
întors
Tăiat
Și hărțuit pămîntul!
În el
Îmi torn sufletul și sămînța hranei
Ce-mi trebuie în Vatră.
Frigul mă pîndește încă
din florile de primăvară
Și-n zadar îmi cîntă privighetoarea!
Eu știu
Că-n jurul vetrei mele
Pîndește frigul!
Nu în privighetoare
Și-n flori cred eu;
Nu în căldura ce vine
Și nici în frigul care mă pîndește,
Cred!
Numai Pămîntul, el și sămînța
Munca mea și unealta
Pot înflori
însuși frigul
Și viața căldurii.
Voi pleca în muncile de primăvară
să AR!
Voi pune sămînța-n răbdarea pămîntului
Și voi crede
Mai ales în puterea lui de muncă.
Miezul nopții
Cu stelele albe
Pare însuși pămîntul meu arat
Prin care începe să cînte sămînța.
...Dar mistreții se aspresc mai rău decît frigul,
Vulturii scot gheare,
Furnicile se ridică în două picioare
Taurii se pregătesc să împungă
Și pămîntul trosnește.
Pesemne o altă vatră
Și-o altă sine
Se năpustesc asupra mea.

IV. C'NE SE LEAGĂ DE VATRA MEA DE LEGEA EI SE LEAGĂ

O planetă-i singură fără cer,
Cum singur este cel fără vatră —
Cad la nesfîrșit,
Se lovesc într-un gol fără liniște
Își pierd pînă și lacrima,
Li se usucă sîngele —
Vatra mea nu-i cerul altei planete,
Nici lumina căzînd
pe-o frunte străină;
În cerul meu încape
Numai Vatra mea,
Și-n ea, numai fruntea mea
găsește arderea, puterea gîndului gîndit bine!
Legea ei este însăși viața mea;
Cine se leagă de vatra mea,
De legea ei se leagă, —
Se love'ște de mine!
În clipa aceea se întîmplă un mare cutremur:
Vatra și eu și unealta,
sămînță toată, pămîntul
Devenim o singură cumpănă care fierbe.
Moartea este atunci viața mea,
Frigul este marea mea ardere,
Arme se fac pămîntul și hrana!
ARMAMA — vatră și fruct
Arătura și arma, ființa. Mama de-a pururi.
Sînt Vatra!
Și Legea — Totul înțeleg —
Verbul forței mele!
Și totuși, munții se aspresc mai rău decît frigul,
Urșii iau foc,
Apele curg spre lună,
Furnicile se ridică în două picioare
Și pămîntul trosnește...
Pesemne o altă vatră,
Și-o altă sine
Se năpustesc asupra mea. Nu va fi bine!

V. NUMAI CERUL MĂ POATE ÎNCONJURA!

Tu juri pentru mine pui de piatră
Că vei deveni prag
Și eu, prag te vreau
Sau fîntînă, perete și armă,
frig și căldură
te voi face!
Pentru mine juri tu Dunăre-Dunaris
că vei arde
Și eu te înfig în Mare
Ca pe-un paloș
Cu trei raze de foc.
Albina cît e ea de albină
Mi se așează pe umăr
Și-mi zumzăie un jurămînt
Jură că ea, venin și miere îmi este;
armă-s și veninul și mierea!
Că fără pietre și venin,
fără iubire și foc
Vatra mea nu-i temeinică
Inima mea curge un rîu de putere,
trecut prin albină și piatră,
prin lancea mea
și prin aripă.
Numai cerul mă poate înconjura
Și timpul;
Numai prin ele mă cresc pe mine însumi
Și-mi devin liniște...
Așa-mi sînt, așa este...
Și totuși
Iupii mei sar la fulger,
Mistreți scutură friguri,
Toate fiarele stau în cîteși două picioare,
Pesemne o vatră străină
Și-o altă sine
se năpustesc asupra mea.

VI. CA O MIRARE CARE MĂ CUPRINDE...

Și tu care-mi răsari în raza inimii!
Dragoste-riu sfînt
Ca o mirare
care mă cuprinde
În fața unei văpăi de ninsoare:
Am crezut că nu ești altceva
Decît un duh alb de aer,
un șuier de lumină ce trece
Prin munți și prin păsări
lăsînd în urmă fără vindecare, mirarea.
Cum aveai izvoarele la tîmple
Și la umeri izvoare,
Am crezut că ești o cascadă
Ce urcă în vis —
Și cum erai cu ierburi pe șale,
Am crezut că porți un obraz de zăpadă
Care fuge-n topire.

Deodată, inima în mine oprea lumina și viața!
Așa stătea:
în stare de piatră
și-n stare de moarte.
Tu începeai să respiri și
brusc,
inima în mine devenea rană
Cît întregul meu trup.
Tu miroseai a suflet viu,
a toată natura, erai însuși cerul,
viața mea necunoscută erai,
asprul meu plins
în genunchi, cerșindu-ți coapsele
umerii,
spatele,
învăluindu-ți în suferința sărutului gîtul
și avîndu-te-n sînge
și-n focul meu,
toată!

Sînt liber pentru că ești cu mine, strigam.
Spatele tău,
Subțioara ta,
torsul tău,
genunchii tăi,
gîtul și inima, fruntea
lumina umerilor erau
în visul de sărutare
și-n clipa unică.
Existăm pentru o singură dată!
Dar,
Tocmai acum iarba și mistreții fac friguri
Taurii își impung frunțile-n munți,
Furnicile se ridică,
Pămîntul nostru trosnește.
Ce se-ntîmplă, mă-ntrebi.
O altă vatră și-o altă sine
se năpustesc asupra noastră, îți răspund.

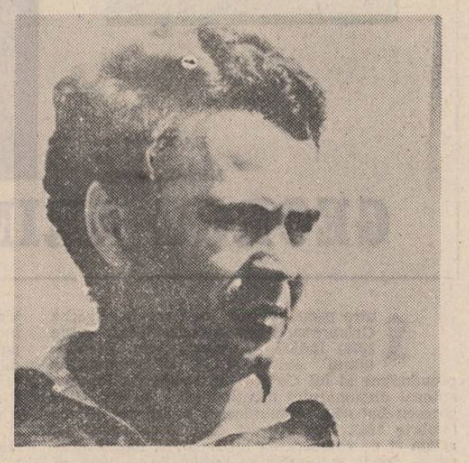

„Solitudinea nu se datorează atît lipsei dorinței de adaptare și de participare, cît impresiei că acestea îi sînt refuzate poetului care invocă zadarnic un prieten, bate la uși încuiate, are nostalgia unui frate mult mai prețuit în toate sau a unui tată mort."

NICOLAE MANOLESCU

„Temele mari, integrabile acestui univers sînt degradarea temporală, secretul neființei, topirea în regnul universal sau vegetal al vieții, alarma lăuntrică înaintea unei realități incongruente și stăpînite de forțe necunoscute și tema poeziei înseși, a puterii ei de a provoca iluminarea."

DANA DUMITRIU

„Steaua poeziei nu strălucește pe înălțimile munților ci în adîncimile străfundului de mare. Evidența șterge sensurile adevărate, esențiale așa cum lumina voalează imaginile de pe filmul nedevelopat. Ele există de fapt numai în mediul camerei obscure".

DANIEL DIMITRIU

nicolae ioana

Fluturele albastru

În magazia cu lemn și întuneric
am văzut fluturele albastru.

Și trei zile în șir m-am rugat
la fluturele albastru.

Și în aerul acela moliu
mă tîram lîngă fluturele albastru.

Mă temeam nu mă temeam
de fluturele albastru,

în magazia cu lemn și întuneric
cu lucruri nefolositoare și cu haine
agățate în cuie la geamuri,
schimbată mi-era fața, schimbată mi-era privirea
cînd am zis fluturele albastru
și chiar cînd n-am zis fluturele albastru
în mutenie căzut
palid și amețit cu ochii rău transfigurați
clipind, lăcrămînd
puteam să mă omor
puteam să alerg pe cîmpie
pînă la cea din urmă clipă.
Dar eu stăteam mai departe
și-l priveam
cu ochii rău transfigurați
în magazia cu lemn și întuneric!

Camera albă

Mai înainte de a mă duce
în camera albă am spus
bună dimineața.
Dar nimeni nu mi-a răspuns
toți aveau fețe calme,
nu mă luau în seamă
și aveam impresia că nici nu eram acolo.
La geam am văzut o femeie.
M-a privit o clipă apoi a dispărut.
Ei sînt prietenii mei, ea e prietena mea
ne vom duce în camera aceea
și m-am pomenit urcînd pe scări.

Manuela Siciodi : „Deceneu"
(Din expoziția deschisă la galeriile „Orizont")

Duduia Katy

Ea spunea că o cheamă duduia Katy.
Pe pleoapa închisă o lumină se lasă,
e lumina de-acum un an
și pe pleoapele sclavilor la galeră
ardea aceeași lumină.
Ea a spus că o cheamă Katy
dar în realitate nu știe cum o cheamă.
De aceea nu o aud nici cînd plînge
și nici cînd tace.
Ea are aceeași identitate cu noi
și e tristă fiindcă puteam iubi
și i-aș fi spus lumina mea
și aș fi privit-o cu alt zîmbet
cu alți ochi
dar ea are acum fața netedă. A îmbătrînit.
Păcătosul mai rămîne aici între sălcii
și o urmărește pînă dispare
pînă i se face fața mică
pînă se desparte de acest trup.

Seara tîrziu în lipsa mea!

Scriu cu verde azi într-o zi de duminică
cînd totul e verde
și dormitez lîngă niște flori moleșite
aduse de un prieten.
Spune ce vezi. Ai putea spune
din șopronul vecin se aud șoapte de mulțumire
scriu cu verde într-o zi verde
Adu apă să le mai pot ține un timp
vraiște trec pe stradă țigănci
și văd după geam silueta ta străină.
Iar eu dormitez lîngă niște flori modeste
aduse de un prieten
seara tîrziu în lipsa mea!

Versuri pentru călător

Dumnezeu mi-a dat doi ochi să văd
ce e cu ei i-ai pierdut?
Orb acum ce vei mai face,
Spune, spune spre cine să te mai îndrept acum
prietene.

O, dacă ți-ar mai fi rămas mirosul, gustul,
pipăitul, un simț mai acătării.
Rezistă, taci și rezistă
clădind din nimic
pentru nimic. Rezistă.

Pipăitul e un simț mai acătării
și nici măcar nu e noapte
e o zi fără de capăt
puține din cîte ți-au fost dat
Ce faci? Tremuri?
Ți s-a urît?
Un poet declamă versuri noaptea
lîngă copiii săi.

Cedează dar rezistă
stai înaintea lumii.
Apropie-te păcătosule.
Tremură acum și carnea din măcelării.

Ai vrea să dormi să nu mai știi de nimic
călător
taci și rezistă. Înghite-ți lacrimile.
Tot ce-am plănuit noi e adevărat
Cineva declamă versuri pe stradă
limba ceasului te alungă, te alungă,
într-un aer
cenușiu
orice spun eu e de prisos!

Seara ca o insectă verzuie

Casei i se adaugă alte odăi, odăilor alte odăi
e o forfotă și o îmbulzeală. Parcă dintr-o odaie
în alta am trecut. Casei i se adaugă alte uși,
alte ferestre, alte încăperi.

Dezbrăcăm hainele, ceasurile bat prelung!

Convoiul

Convoiul sună orb și cînd dă de pericol
ca furnicile pe o marmură
alunecă

convoiul trece uscatul
șerpuind iar cînd ajunge apa
se inspăimîntă

femeile își scot basmalele
și spaima trece din una
în alta

se rupe convoiul și freamătă
ca un cring
și oameni pe urma
monstrului pling

apele vin toți aleargă
s-a clătinat norocul
unul strigă!

Trenul morților

E o cale ferată, un cîmp — șipote lungi de deal!
curg, abia le mai aud, murmurul —
o cișmea cu turlele negre!
Lumina aici își mai face culcușul pînă cînd noaptea se arată,
plînge deasupra zidirii. Pe aici într-un lac
femeile topesc
cămășile albe ale stelelor.

Umbre negre se văd pe drumul din munți
cînd lumina zilei asudă și soarele se rostogolește deasupra cireșilor goi
și ierburilor uscate.
Și parcă clopote pe deal picură peștii în bălți.
Calea ferată sfîrșește în lac
și trecătorii la geamul vagonului cu fețe nemișcate
aleargă prin trestiile ude. Apoi
liniștea se lasă și în unghere
înzepezite se vede cerul!

Și greierii încep să cînte
ca într-o veche zidire, lumina eternă a pămîntului.
„Niciodată, niciodată lacurile nu se astupă,
e întotdeauna o stea sus, e mereu
în această vechitură
pe unde cai trag trăsuri sfîșiind liniștea
morții se arată purtînd pe chipuri cișmele dulci!" Pe inimă
bratele-mi aplec, în adînc,
pe ele să alerge, trenul,
și călătorii!

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

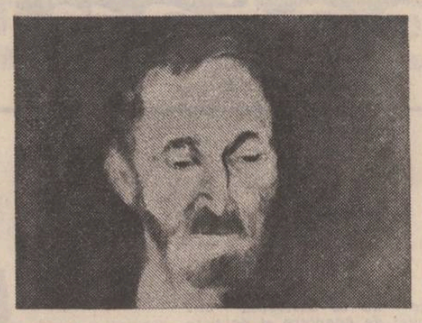

BACOVIA — ulei de Mircea Barzuca

GEORGE ARIN BACOVIA

Între pseudonimele lui Bacovia, Agatha Grigorescu-Bacovia (**Luceafărul**, iunie 1978) indică și **George Arin.** Pseudonimul există și în Dicționarul de pseudonime al lui Constantin Straje. La **Izvoare** autorul dicționarului menționează : Agatha Grigorescu-Bacovia, comunicare scrisă din 10 octombrie 1967. Din aceeași comunicare, desigur, aflăm și de colaborarea lui Bacovia, datată greșit — greșit în respectiva publicație — 1903, în realitate 1904, la **Propaganda literară,** din București, cu poezia care se va numi **Și ninge...** In 1904 apare cu titlul **În carnaval** și e semnată, ca și poeziile din **Arta,** cu toponimic : V. G.-Bacovia. Apariția nu e învederată de OPERE 1978. Eronată e însă atribuirea, în dicționar, a pseudonimului **Emus.** „Atribuit". Emus nu e Bacovia ; este Emil Muscă, poet local (au fost doi Muscă, doi frați), adică băcăuan, — o știu de la avocatul și ziaristul din Bacău Emil B. Mititelu. Și pare într-adevăr în afară de orice dubiu : E(mil)mus(că).

Doi băcăuani, în toamna 1957, avocații C. Dumitrescu-Buhoci și Emil B. Mititelu îmi vorbiseră de un „diferend" între Bacovia și poetul Eugeniu Revent. Pricina am putut s-o aflu în **Chemarea,** revista lui Revent (Bacău, 1912), dar n-am știut niciodată în ce fel a ripostat Bacovia. C. Dumitrescu-Buhoci (Mititelu aflase indirect) știa de la Costică (C. Vaer), fratele poetului, că Bacovia a ripostat, dar nu ținea minte — sau nici nu știuse ? — în ce fel. Abia revelarea acestui George Arin mi-a dat rezolvarea. Se va conveni, anticipez, că recuperăm o pagină bacoviană care, nedescoperită acum, ar fi fost definitiv pierdută, deoarece, fără mărturia Agathei Grigorescu-Bacovia, simpla lectură a celor două poezii din **Orizonturi noi** nr. 1 (Bacău, 1915) semnate George Arin — nu cred că ar fi dus pe cineva la Bacovia ; după cum simpla indicare a pseudonimului : George Arin, nu ne-ar fi edificat asupra sensului poeziilor.

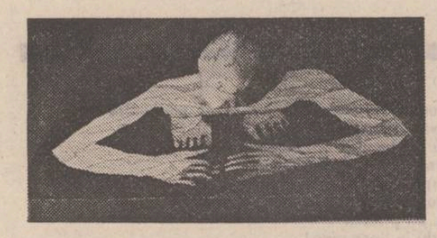

Bacovia nu i-a răspuns direct lui Eugeniu **Revent** decît prin pseudonimul ales : **Arin.** Horia **Rămurel,** Alexandru **Roură, Volbură Poiană** — acesta mai cunoscut —, Aureliu **Mălin,** nume care apar în **Chemarea.** (N. Iorga în **Oameni care au fost :** „(...) revistă care pentru a-și arăta legătura indisolubilă cu **Sămănătorul** își zicea simplu **Ramuri".** Abuzurile **Chemării** din Bacău, pe cît știm, au fost denunțate chiar de **Ramuri.)** Bacovia vine în întîmpinare cu (George) **Arin.** Nu ca să-i ridiculizeze pe ceilalți ; ca să le arate că greșeau față de poetul Bacovia. Replica lui Bacovia la un atac, vom vedea, nemilos, dovedește că Bacovia respecta sentimentele patriotice ale celor de la **Chemarea.** Nu și extremismele unora, cărora și el, ca poet, le-a căzut victimă. Replicînd **Chemării,** sau lui Eugeniu Revent personal (putem conveni, în baza celor patru **Scrisori către un Necunoscut,** ale lui Revent, dintre care la Biblioteca Academiei R.S.R. lipsește a treia, scrisori satirice, că **Horia Rămurel** din **Chemarea** este Eugeniu Revent) Bacovia se adresa mai mult propriei lui conștiințe decît atacatorilor, justificîndu-se, în for interior : de ce scrie așa cum scrie și nu cum ar trebui — și cum ar putea — să scrie ca să fie pe placul celor de la **Chemarea.** Că ar putea scrie ca ei — și chiar mai bine decît ei, cu acuratețe, o dovedește fiind George Arin :

1. Poezia **Nimic nu s-a stins... : In sînul eternului haos / Oriunde există ființe, / Nimic nu s-a stins, nici adaos / La dureri, plăceri, suferințe. (...). Iubirea te-n cîntă** (sic) **cu șoapte / Și-n ea e izvorul durerii.** Etc. Ar fi vîrsta Eminescu — Vlahuță.

2. Poezia **Zădărnicie : (...). Dece îmi dădeai atuncea gingașe lăcrămioare / Ce-mi răspîndeau în suflet suavul lor parfum ? / În schimb îmi ceri azi lacrimi și suferințe amare, / Și-afară-i vînt de iarnă și cît de trist i-acum / (...). Veneam să-ți spun, copile, a dorului poveste / (...) Acuma plîng eu singur și ne-nțeles de nimeni / (...) E început de iarnă... pe cer s'adună norii (...) / Cîmpia nu mai rîde.... s-au dus de mult cocorii... / Și pentru ce-aș mai plînge, cînd toate-s în zadar !** Alecsandri — Eminescu — Vlahuță ? Ca stare, **nu ca poezie,** poate fi chiar Bacovia. Bacovia demonstrează cu **Zădărnicie,** începînd chiar cu titlul poeziei, cum ar fi trebuit să scrie ca să spună cam ce avea el de spus... dar fără a fi Bacovia. „Singur și neînțeles". Nu era adevărat ?...

Cred că și poezia **Dezamăgire** din **Orizonturi noi,** 1915, nr. 3, semnată **Laura,** pastișează, prin redarea perplexă, pe Eugeniu Revent. (N-am găsit, din volumele de poezii ale lui Revent, decît pe cel din 1910). **EUGENIU REVENT : „Așa de palidă te-arăți (...). Că nu știu pe ce lume sînt". „Că te-am iubit tocmai pe tine / Nici pîn'la moarte n-o să-mi iert". LAURA : S-a dus amorul / Ce tristă viață (...) Realitatea / Lovește-n față. / În visul nostru / De fericire / a fost orice / Dezagămire / / Uitarea cade / Tot se sfîrșește / Tristețea neagră / M-ademenește.** Scris de bărbat, nu de o Laura, cu o artă sigură a pastișării : Bacovia ?

Pînă la apariția în 1915 a Orizonturilor noi Bacovia nu publicase poezii în Bacău. Și totuși au apărut versuri ale lui, în 1912, în **Chemarea** lui Revent...

Chemarea nr. 1, aprilie 1912 : «Bacovia ne spune că „în zarea grea de plumb ninge **gri**", iar despre amorul dsale că „dormea întors amorul meu de plumb", vrasă zică la el zarea e de plumb, amorul e de plumb și probabil că și mîntea e la fel». Semnat, **Horia Rămurel.** Același Horia Rămurel, în **Chemarea** nr. 8, noiembrie 1912 : «(...). decadentul nu vrea să vorbească așa cum vorbim cu toții, el aiurează (...) pentru dînsul alcătuirea unei poezii e ca și fabricarea unei perechi de ghete (...). Pentru clovnii aceștia literari izvorul inspirației e secătuit, în inima lor răsună a pustiu (...) nebunia e universală (...) toți nebunii se aseamănă — așa e și poezia decadentă. Iată bunăoară (e vorba de Ion Minulescu, M.M.) (...). Iată, la întîmplare și alte exemple (...)». (În continuare sînt reproduse 10 versuri din **Rar,** apoi 4 din **Amurg antic,** ca „umoristice"). «Și ca efectul umorului să fie complect, să redăm în întregime următoarea poezie a aceluiași trubadur : **DECOR. Copacii albi...**» etc., apare astfel pentru întîia oară o poezie întreagă de Bacovia într-o publicație din orașul lui ! Nu se spune nicăieri că „trubadurul" e băcăuan, doar o singură dată i se dă numele, într-o paranteză : **„Același trubadur (Bacovia)".**

La acestea a răspuns Bacovia peste trei ani, cînd a avut revista lui.

Au aflat cei de la **Chemarea ?** (Revista a apărut pînă în 1913).

Marcel Marcian

LECTURI

O tehnică de bază a prozei scurte

Tehnica pe care o vom descrie — extrem de rezumativ — în cele ce urmează nu este specifică exclusiv prozei scurte: dar identificarea ei se poate face infinit mai ușor pe aceste micro-texte din perioada de virf a creației argheziene, pe poemele în proză. Restringînd demonstrația și ajungînd rapid la concluzie, vom spune că — în poetica secolului al XX-lea românesc — Arghezi este, pînă acum, cel mai frapant caz de utilizare a ceea ce am putea numi **supratextualitate stilistică.** Aceasta înseamnă că, în cazul lui Arghezi, printr-un text (vizibil) se citește și un alt text (absent). Termenul de **supratextualitate,** introdus în analiza stilistică de Michel Riffaterre, a fost împrumutat psihanalizei, unde servea ca un concept de bază pentru descrierea morfologiei viselor. Riffaterre i-a adaptat accepțiunea la stilistică și a analizat cu ajutorul său, într-o recentă contribuție **(La production du texte,** Seuil, 1979), tehnica — suprarealistă — a implicării unui al doilea text (paralel și subsidiar) în textul literal.

Evident, Arghezi nu urmează rețeta suprarealistă: fără discordanțe vizibile, fără ca liniaritatea perfectă sau lizibilitatea să fie cît de puțin alterate, autorul implică două serii textuale în același poem. Pentru simpla decodare a unui poem arghezian în proză sînt astfel necesare operațiuni infinit mai delicate și mai subtile decît receptarea sensului literal ; decodarea va fi realizată numai cînd lectorul — prin plasa continuă a semnelor atent distribuite — a identificat complet, de la prima la ultima frază, textul subteran construit de autor. Veritabila lectură a unui poem arghezian ajunge să fie mereu o lectură contrastivă, o suprapunere obligatorie a fiecărei fraze pe reflexul ei, pentru extragerea semnificației reale.

Ce-i drept, aceeași tehnică servește deseori la construcția poeziei; ea a fost identificată, în unele analize stilistice, în citeva dintre principalele **Cuvinte potrivite.** Dar în poemul în proză — specie cu valoare înalt ilustrativă — pregnanța acestei tehnici devine aproape didactică. În formă canonică, poemul arghezian în proză este — în opera scriitorului — o apariție relativ tardivă. În etapa debutului simbolist, anumite exerciții interesante ne plasaseră în proximitatea poemului în proză de tip rimbaldian; va trebui să așteptăm însă deceniul al patrulea pentru ca arta argheziană să se condenseze în poeme în proză scrise după toate regulile speciei. Ne referim la volumele antologice **Cartea cu jucării** (1931) și **Ce-ai cu mine, vîntule?** (1937), continuate cu stilizările din **Pe o palmă de țărînă,** de după război.

Dacă debutul arghezian în proza lirică se plasează în zonă simbolistă, poemele scrise în epoca maturității nu mai atestă nici o filiațiune controlabilă: elemente ale unei lumi autonome, ele își epuizează semnificația la nivelul creatorului lor. Abandonarea aproape totală a speciei timp de cîteva decenii, după debutul simbolist pînă în anii '30, are o semnificație creativă deosebită: ca și Petică sau Anghel, autorul a cultivat specia pitorească abia după consumarea unei experiențe poetice complete. Prin poemele în proză ale lui Arghezi, o evoluție internă îndelungată, începută la finele secolului trecut, atinge limitele condensării extreme. Dincolo de ele, nu mai există decît stilizare și mimetism. Sub forma acestor exerciții aproape parantetice se ascunde o experiență a limbajului poetic rafinată timp de mai multe decenii.

Poemul **Tocila** din **Ce-ai cu mine, vîntule?** începe astfel:

„A ieșit în tîrg tocilarul și s-a oprit la porți. El are o fabrică pe roată, și roata e toată fabrica lui Roata-n pămînt, fabrica lui e o uzină. Cheltuieli de instalație, ca-n poezie: nimic; capitaluri : în har. Motorul — în talpa piciorului : calcă manivela, și munca pornește. Semnalul, ca la uzinele mari — fluierul: »Foaie verde măghiran, bani n-am mai văzut de an«. Fumul vine din lulea: o ulcică roșie cu coadă. Localul — al păsărilor, al florilor și al Răstignirii: zodiacul. Iarna plouă prin acoperiș. »Bună dimineața, cățel; al cui ești?« — »Ham, ham!« — E prieten cu ciinii, ca poetul, recunoscuți amîndoi cu leneviri din coadă și melancolii de ochi. Un instinct antiuniversitar îi pune de acord. Cînd s-a întîlnit, flămînd, cu Iisus Hristos, primul ciine s-a uitat la el... Hristos a fost un tocilar fără instalația nici a meștesugarului de ascuțișuri, nici a cîntărețului de vorbe".

Nu este foarte greu de observat că poetul pune în contact, de o manieră extrem de explicită, două serii semantice și, prin ele, două ordini de lucruri: pe de o parte, lumea concretă și aproape tehnică a instalației rudimentare; pe de altă parte, un cîmp semantic atașabil, la prima vedere, artei **(poezie, nimic, în har, fluierul „Foaie verde măghiran, ban n-am mai văzut de an", pasări, flori, Răstignirea, zodiacul).** Cele două lumi semantice vin în contact în aceeași frază, împărțindu-și aproape mecanic protaza și apodoza. Simplitatea relației sintactice subliniază intenționalitatea decalcului.

Dar, la o privire mai atentă, termenii ce s-au lăsați grupați sub semnul Artei încep să se coloreze în mod neașteptat: evocarea lui Isus, în finalul paragrafului, constituie unicul indiciu privind semnificația superioară sub care pot fi realmente grupate cuvintele-cheie ale tuturor frazelor. Și această unitate semantică înglobantă este cea a Divinului. Probabil că în concepția lui Arghezi atît arta **(poezie, fluier, har)** cît și elementele naturii **(pasări, flori, zodiacul)** participă la definirea — foarte personală și poetică — a Divinității. Stabilirea acestei izotopii provocată de semnul **[+Divin]** conferă o semnificație nouă întregului poem, la o repetare a lecturii: autorul caută să surprindă sacralitatea muncii umile și aparent neinsemnate a tocilarului, caută să extragă — cu alte cuvinte — semnificația înaltă (Divină) din banal. Textul aparent al poemului **Tocila** se dublează pe neașteptate de un subtext permanent, care, în cazul de față, este o variantă personală a Bibliei. Fiecare frază a poemului **Tocila** are dublu reflex.

Foarte multe poeme din **Ce-ai cu mine, vîntule?** se orientează spre același subtext, oferindu-și reciproc „sprijin semantic" în decodarea exactă : **Omul de aur, Uriașii, Bătrînii din insulă, Ripa cu stele** etc., capodepere din același volum, nu pot fi descifrate fără referirea continuă la subtextul amintit. Construind aproape ilustrativ prin această supratextualitate piesele de rezistență ale volumului, Arghezi duce la perfecțiune dificila tehnică.

Nu este vorba de un simplu hazard: după ce a fost utilizată, spontan, timp de decenii, în poezie și în proză, „supradeterminarea" capătă formă doctrinară în volumul de zenit al prozatorului. Arta poetică din **Ce-ai cu mine, vîntule ?,** poemul **Hirtia,** o spune exlicit, referindu-se la tipografii medievali :

„Pagina — cu trei mărimi de chirilice negre: o mărime pentru citania în biserică, o mărime pentru tîlmăcirea înțelesului ascuns, — căci înțelesul adevărat e întotdeauna ascuns, atît în cuvînt, cît și în lumina zilei, și mai departe de ea, — iar mărimea cea mai mică, pentru aninarea unui înțeles de altul. Tiparul dă pe față lucrul necunoscut, și tipografii aceia știau cu ce umblă mîinile lor. La început era Cuvîntul, și Cuvîntul a rămas de atunci mereu început".

Înțelegem că apelul la supratextualitate înseamnă mai mult decît o tehnică formală strălucită: el se sprijină pe o filosofie a revenirii la textul de bază, al cărui simplu stilizator s-a considerat Arghezi toată viața.

Mihai Zamfir

Satul ca lume

Urmare din pag. 1

că, într-o lume care avea propriile sale reprezentări și mai ales propriile sale ciudățenii, ele, aceste norme, au prins repede rădăcini și au schimbat un mod de judecată, au dezvoltat un mod de gîndire. Curios însă, nu cei de la sat și nici cei plecați de acolo nu deplîng **avaturile** acestei civilizații. Inspirația nu este nici **rurală** și nici **urbană** așa cum s-a teoretizat odată iar realitatea satului de azi conține, cred, suficiente elemente care să-l facă apt de interesul — hai să zicem **urban** — al scriitorului care s-a născut fie și la oraș. Noi ne întoarcem uneori la imaginea inițială, cunoscută și trăită odată și, evident, ne trezim că aceasta nu mai există decît în noi iar lumea pe care o conținem și ne conține nu se repetă decît pentru a da altceva, mereu, și acest altceva este poate punctul cel mai fertil de pornire și explicare a realității în continua și, uneori, enigmatica sa primenire.

Satul ca sat însă nu mai există. Ceva nostalgic, poate, ceva nebulos și exact totodată, ceva ciudat, dar în miezul de rază a unei lumini care nu de mult s-a născut. Am stat, cum spuneam, o vreme ceva mai așezată și mai plină acolo, iar întrebările cu care m-am întîlnit au fost tot atîtea priveliști din marginea cărora am încercat să și răspund. Așa că, un timp, acest reflex va fi din podgorie.

Manuela Siclodi : Sculpturi din ciclul „Facerea"
(Din expoziția deschisă la galeriile „Orizont")

Izvorul

Urmare din pag. 1

aurul strecurat asupra sufletului colectiv din care a izvorît la început. Secretul perenității și longevității celor mai buni scriitori ai noștri trebuie căutat în fascinația pe care viața poporului nostru a exercitat-o asupra talentelor ale căror opere vor fascina veacuri întregi mintea generațiilor ce vin.

Cînd îl citim pe Petöfi descoperim sufletul poporului maghiar așa cum din poezia lui Puskin ni se revelează adîncimea sentimentelor vieții poporului rus, și admirația noastră se datorează tocmai recunoașterii unui caracter specific al acestor mari poeți. Popoarele se prețuiesc reciproc prin noutatea creației lor spirituale. Dar așa cum există state imperialiste putem depista și caractere imperialiste ale unor culturi, ce tind să anihileze diferențele specifice. Pentru noi este clar, însă, că vor rezista în timp doar acele creații care seamănă cel mult cu firea adîncă și cu visele poporului în mijlocul căruia s-au născut.

Există un punct nevralgic prin care unii au încercat și încearcă — sub pretextul promovării noului în societatea socialistă — să introducă și la noi o mentalitate străină de direcția de dezvoltare neîntreruptă a culturii noastre ; de bună seamă că mentalitatea de care vorbim va fi conformă cu un mod de viață de aiurea, dar nu și cu simțirea, mintea, firea și aspirațiile noastre. Fiind încă sănătoși, noi nu-i așteptăm deloc pe barbarii din poezia lui Kavafis. Nu de influențele tehnice sau de creațiile fundamentale, progresiste ale altor culturi ne vom feri, dimpotrivă. Noi credem că lumina spirituală a fiecărui popor constituie o pavăză, un zid de apărare pentru păstrarea ființei sale, mai puternic decît orice armă. Și în sublinierea acestei idei următorul citat din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu ni se pare revelator : „Munții noștri altfel au educat acest popor, l-au făcut mai blînd, mai înțelegător, mai înțelept, de fapt, în judecarea lucrurilor. De ce vrem noi să modificăm felul de a fi și a gîndi al poporului nostru ? Ne e rușine de el ? Nu ! El are un fel de-a fi și de a gîndi care-i face cinste, tovarăși !".

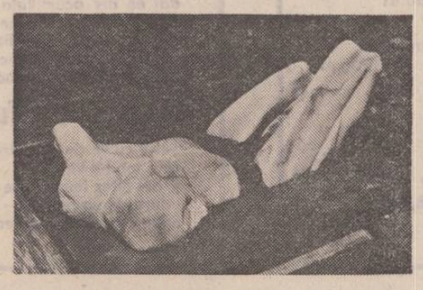

CONFABULE

Iedul

— I-a mîncat, oftă iedul cel mic, după ce pleacă lupul. I-a mîncat de tot pe frățiorii mei, se căină el amarnic.

Căsuța din pădure a caprei și a celor trei iezi era acum vraiște. Iezii cucuieți, numai doi, cum se știe, fuseseră mîncați de lup. Pe jos, însă — nici un oscior. Este ușor de închipuit cît suferea iedul cel mic rămas nemîncat, singur între atîtea lucruri, care nici ele nu mai erau la locul lor.

— Vai, vai, zicea, încă tremurînd de spaimă.

(Iedul cel mic zicea și el ce și cît se zice la durere, strecurîndu-se afară din horn).

— Vai, vai, plîngea.

(Altfel era puțin impresionabil, dar foarte inteligent și foarte cinstit).

Odăița în care-și lăsase capra iezii era și ea de plîns. Și nicăieri nici un oscior din cei doi iezi mîncați de lup. Numai iedul — cel mai mic dintre iezi — cu ochii lui iuți, alergători, era acolo zguduindu-se de plîns.

— Mămucă, mămucă, striga.

Îndrepta scaunele răsturnate, punea masa la locul ei, în mijloc, aduna lucrurile. La urmă trase zăvorul, temîndu-se că lupul după un timp va observa că mîncase doar doi iezi din trei cîți știa el că are capra. Continuă plînsul. Pînă și pomii jeleau la fereastră aplecîndu-și crengile peste căsuță ca s-o ocrotească. Florile, chiar indiferent de culoarea lor, albiseră de jale, și spaimă. Și... și veni capra.

— Trei iezi cucuieți, ușa mamei descuieți, etc.

Iedul cel mic o ascultă cît o ascultă, dar nu mai crezu și nu deschise.

Iulian Neacșu

Perenitatea baladei (II)

Felul cum se desfășoară la noi, la romani, ceremoniile de Moși, grija cu care sînt pregătite cu mult timp înainte prin procurarea obiectelor de dar — oale, strachini, linguri —, pioșenia cu care sînt Moșii așteptați, absența oricărei urme de anxietate — merg asijderea împotriva tezelor lui Constantin Brăiloiu. Însuși Mircea Eliade, a cărui autoritate în domeniul cunoașterii lumii arhaice nu poate fi contestată, se detașează de interpretarea Brăiloiu : „Ne îndoim — afirmă Eliade — că importanța acordată de Brăiloiu aspectelor sumbre și înspăimîntătoare din ritualurile funerare românești corespunde realității".

Nu ne putem abține a mai observa, fie și numai dintr-o privire, că la atmosfera de seninătate apolinică din poemă teoria lui Brăiloiu adaugă o notă de angoasă complet disonantă. E drept, avem de-a face cu registre diferite — unul ținînd de faptul etnografic, celălalt de reflectarea artistică —, dar cadrul problematic fiind comun de ce s-ar deosebi tonalitățile ?

Dacă necrofobia ar guverna obiceiurile funerare, atunci ecouri angoasante ar trebui să răzbată și în bocete. Așteptarea nu se confirmă. Dimpotrivă. Bocetul este de cele mai multe ori un dialog eliptic cu cel plecat, în care acesta este căinat, îndrumat pe unde să meargă, dar foarte adesea implorat să revină. Exemplele pot fi extrase fără greutate din multiple surse, dar aci vom folosi chiar culegerile lui Brăiloiu. Iată un bocet din Drăguș, către cuscru, dar în care este invocată și mama bocitoarei : „Da' hai, maică, pin' acasă / Lasă lutu-n foc să arză / Că nimica nu poftesc / Numa' la masă să șezi / Și să ne șezi după masă / Să ne dai cîte-o povață / Și să mergi pînă la șură / Să ne faci inima bună".

Constantin Brăiloiu prevenea că nota de compătimire și de afecțiune din aceste incantații — și implicit din cultul morților — ar fi un substitut adus de creștinism. Dar presupoziția n-are sorți de crezare. Ea cade îndată ce recurgem la comparația între religia zalmoxiană și cea creștină : ambele — ne comunică din zorii erei noastre un Grigorie de Nazianz ori un Clement Alexandrinul — au cultivat cumpătarea, modestia, credința în nemurire. Tocmai suprema evaluare în cultul lui Zalmoxis a acestor virtuți ni-i dezvăluie pe geto-daci „creștini înainte de creștinism", cum avea să-i numească Simion Mehedinți.

În fine, un ultim contraargument la interpretarea demonologică furnizată de Constantin Brăiloiu îl formează răspunsurile privind semnificația nunții mioritice, primite de la cei implicați în ritual ca parte vie. Fochi a încercat o anchetă și a trecut în revistă rezultatele. Ele converg spre formularea sintetică știută de noi de la Brăiloiu : „ca să aibă și el nunta sa...". Dar pentru a sluji teoria demonologică a nunții mioritice, răspunsul ar trebui să sune astfel : „să nu creadă că n-a avut și el nunta sa".

Care să fie atunci noima nunții mioritice ? Ce se petrece în cazul acestui ciudat ritual ? Lucrul dintîi care îți cîștigă observația e că acolo se află într-o tendință de contopire, **două** ritualuri : unul de înmormîntare, iar celălalt de nuntă. Atunci cînd printr-un eveniment absurd-tragic se întîmplă ca un flăcău sau o fată să se săvîrșească în ziua căsătoriei, nunta se transformă pe loc într-o înmormîntare, fără ca vreun etnolog sau filosof să se mire. Situația capătă un statut problematic atunci cînd săvîrșirea are loc înainte și independent de căsătorie, iar înmormîntarea asimilează în chip frecvent, deci necesar, unele elemente din ritualul nuptial. Asimilarea nefiind naturală, ci simbolică, necesitatea ei va fi de ordin cultural. O concepție mai cuprinzătoare mijlocește această necesitate, o filosofie despre existență în general și despre existența umană în special. Cadrul conceptual nespecific — nedeterminat etnic — al acestui capitol de filosofie folclorică a fost creat de Arnold Van Gennep, prin identificarea unei categorii speciale de rituri, pe care celebrul etnolog francez le-a numit „rituri de trecere". „Viața individuală — zice Van Gennep în vestita sa lucrare **Les Rites de passage** (Paris 1909) — constă din etape ale căror sfîrșituri și începuturi formează ansambluri de același ordin : naștere, pubertate socială, căsătorie, paternitate, avansarea în altă clasă, specializarea în ocupație, moartea. Și fiecare din aceste ansambluri se bizuie pe ceremonii al căror scop este identic: a face ca individul să treacă de la o situație determinată la altă situație, de asemenea determinată". Aceste ceremonii le numește Van Gennep „rituri de trecere". În aceeași categorie intră și riturile referitoare la trecerile cosmice : de la o lună la alta, de la un anotimp la altul, de la un an la altul.

Riturile de trecere colorează din plin toată viața omului, dar cele mai marcante sînt legate de evenimentele fundamentale și unice ale existenței lui : de naștere, de căsătorie și de moarte. Aceasta este ordinea **firească** și **obligatorie** în care cele trei evenimente, cu ceremoniile însoțitoare, se succed, sau **ar trebui** să se succeadă. Singură moartea — săvîrșirea, Marea Petrecere — poate tulbura succesiunea normală, devansînd căsătoria. Spiritul arhaic nu tolerează însă această sincopă în ritmul existențial. El „înțelege" cele trei momente într-un ciclu indestructibil, care, recompus după cercetările unor savanți ca Robert Hertz, A. Van Gennep, Mircea Eliade și alții, ar prezenta în rezumat următorul scenariu : copiii, înainte de a se naște, locuiesc în pămînt, în arbori, în păduri, în lacuri ; odată veniți pe lume, ei trebuie integrați clanului totemic sau grupului social, procesul acesta petrecîndu-l căsătoria : fără trăirea episodului nunții insul săvîrșit va fi primit mai greu în rîndurile strămoșilor. Păsirea în tărîmul de dincolo este și ea însoțită de o inițiere, una similară cu aceea a unui copil, dar decisă de strămoși pe seama existentei pămîntesti a neofitului poposit printre ei. De aceea, cînd săvîrșirea survine înaintea căsătoriei, aceasta din urmă se cuvine să fie îndeplinită măcar simbolic de cei rămași. Este însă mult prea forțată — și logic și psihologic — concluzia că gestul ar fi de apărare. Pare mai firesc a-l socoti drept unul de curat ajutor. Aceasta este și adresa semantică a răspunsului : „ca să aibă și el nunta sa...".

Misterul prinde astfel a se lămuri. Nunta mioritică este **un caz particular al riturilor de trecere,** în care două asemenea rituri, fundamentale, — nunta și înmormîntarea — tind a se contopi, ca act de **afirmare,** deplină și nestăvilită, nu atît a vieții împotriva morții, cît mai degrabă (și mai profund) a omului în cîmpul existențial. Dacă-i așa, atunci nunta mioritică vine ca **un mod de a depăși absurdul, printr-o corecție aplicată realului pe cale ritualică.** Între atitea fapte omenești care primenesc și modelează o lume dată, nunta mioritică deține deci și ea partea ei de **creație.** Aceasta însă este, va fi, o altă lecție a păstorului mioritic, o altă lecție despre **Miorița.**

Dacă cele trei momente fundamentale ale existenței omenești trebuie în chip obligatoriu străbătute toate, în ordinea lor firească, o întrebare se mai ridică, anume : care este comportamentul față de copii, față de fărîmele umane surprinse de moarte înainte de a deveni nubile ? Logic ar fi să li se pună la cale și lor nunta mioritică. Ceea ce în multe arii se și întîmplă. Însuși Brăiloiu, în studiul amintit, descrie cortegiul unui nou născut, alcătuit dintr-un grup de fetițe de onoare, cu coronițe pe cap și cu colaci rituali în mîini : cazul, petrecut în Transilvania, este însă subsumat de autor înmormîntărilor de tineri în general. Chiar și astăzi în Țara Năsăudului (Maieru, Șingeorz, satele de pe valea Ilvei etc.), precum la tinerii nubili, se face „buhas" (= brad funerar) și copiilor, cortegiul fiind însoțit de „druscuțe" (= fetițe de onoare). Fochi aduce mai multe exemple asemănătoare — de data aceasta din Finlanda, Belgia, Elveția, Germania, dar, ca și Brăiloiu, nici el nu le separă de cazurile generale.

E de la sine înțeles că nunta mioritică nu poate avea la copii nici amploarea și nici frecvența pe care o are la tinerii de vîrsta căsătoriei. Față de copiii decedați mai există însă o alternativă comportamentală, compensatorie : întrucît se crede că ei n-au luat bine ființă, că n-au prins a se separa complet de lumea din care descind (tot o lume a spiritelor), regimul funerar ce li se aplică e diferentiat de acela al adulților, copiii fiind întorși înapoi, în preexistență. O ipoteză arheologică înclină către aruncarea lor în apă. La unele populații tribale ei sînt așezați în arbori, crezîndu-se că de-acolo vin, spre a se naște din nou. Atunci cînd nu li se pune la cale nunta mioritică, pruncilor săvîrșiți li se contestă deci însăși ființa, grupul comportîndu-se față de ei ca și cum i-ar sili să-și reia de la început ciclul existențial.

Pe alocuri se practică de asemenea o măsură preventivă : aceea a logodnei sau căsătoriei între copii. Aceste căsătorii au fost semnalate între alții de William Graham Sumner, în Indiile Olandeze, în India, în Europa. Sumner le-a pus pe seama cultivării autorității părintești, dar n-a exclus nici posibile influențe din cultul strămoșilor **(Folkways,** 1960, p. 327—329). Van Gennep relatează și el, de data aceasta foarte clar motivat, despre obiceiul populației Kol din India de căsătorire a copilului cu un arbore, ca gest de integrare în clanul totemic **(Rites de passage,** p. 190), iar Mircea Eliade notează, tot referitor la India, că acolo căsătoria copiilor e aproape obligatorie **(Șantier,** p. 47). Pentru țara noastră există o mărturie consonantă a lui H.H. Stahl, publicată de Paul H. Stahal : oierii transhumanți din Poiana Sibiului, înainte de a pleca în depărtări și pentru nestiută vreme cu turmele, puteau inscena sub un brad căsătorii între băieții de 12—14 ani pe care îi luau cu ei și fete de seama acestora (Paul H. Stahl, **Folclorul și arta populară românească,** 1968, p. 45). Obiceiul nu e comentat, dar semnificația lui trece desigur dincolo de aranjamentele economice dintre părinți : drumurile lungi și necunoscute ale transhumanței erau pline de neprevăzut și, în eventualitatea unei clipe absurde, copilul trebuia asigurat măcar simbolic față de cerința nupțială, prin aceasta „nuntă cu bradul".

Dacă este adevărat că nunta mioritică nu are de-a face cu teama de cei săvîrșiți, înseamnă că sîntem pe punctul de a reabilita și ontologia folclorică. În interpretarea demonologică aparținînd lui Constantin Brăiloiu, existența părea trăită de omul arhaic mai ales în discontinuitatea ei, în sfîșierea dintre cele două tărîmuri — existența propriu-zisă și post-existența, viața de acum și viața de apoi —, relațiile dintre cei plecați și cei rămași definindu-se printr-un regim de tensiune. În fapt însă, păstorul mioritic cuprinde existența ca pe un Tot împărțit în etape. Pentru el, a te supune Marii Petreceri înseamnă, după o vorbă mai aleasă, **ire ad plures,** iar lumea aceea nu-i decît lumea de-aici sublimată în Nesfîrșire, dar rămasă cu fața spre tărîmul inițial. Cu care față ? Poate și cu cea rea, dar în mod sigur și învingibil cu fața cea bună. Dorința lui, împărtășită mioarei năzdrăvane, de a fi îngropat „În dosul stînii / Să-mi aud cinii / În strunga de oi / Să fiu tot cu voi" și de a avea la cap „Fluieras de soc / Mult zice cu foc / Fluieraș de os / Mult zice duios", implică o ontologie de o liniștitoare cumpănire între continuitatea și discontinuitatea din sînul ființei. A dezvolta însă acest gînd înseamnă a te desprinde de temeiul etnografic al **Mioriței** și a te ridica spre sensurile ei mai înalte. Ascensiune ispititoare, la care ne îndeamnă și Mircea Eliade atunci cînd afirmă că **„Miorița** nu poate fi redusă la comportamentele și la credințele magico-religioase pe care le implică" **(Fragments d'un journal,** 1973, p. 436) : dar și filosoful acela între filosofi, Constantin Noica, atunci cînd, din sinea rostirii românești, socoate că soarta temeiului este de a fi lăsat în urmă, numai să știi reface calea întoarsă, în gînd.

Gheorghiță Geană

Marii precursori

Urmare din pag. 1

von Severus pe care l-am cunoscut în dedicația pe traducere imi va reaminti că sînt compatriotul lui Ioan Cassianul din Dobrogea. O ediție nouă a acestei cărți rare în limba franceză pe 516 pagini s-a alcătuit cu 15 ani în urmă de învățatul Jean Claude Guy. Ar fi un eveniment în cultura noastră apariția integrală a moștenirii marelui nostru precursor.

Alături de el, din aceeași epocă nu mai puțin strălucit este Dionisie Exiguul, dac roman, o minte de savant care a reușit prin știința lui să impună pe plan mondial calendarul actual acceptat pe plan european în acel veac al V-lea.

Pagini excepționale din cartea profesorului Coman ni-l prezintă pe Niceta de Remesiana, daco-romanul, autorul celebrului *Te Deum*, prietenul lui Paulin de Nola.

Studiul introductiv al cărții pe treizeci de pagini dense analizează noțiunea de nemurire la traco-geto-daci înainte de a pătrunde în moștenirea protocreștină a marilor noștri învățați din veacurile trei—șase.

Socot această carte ca volumul introductiv la opera tuturor acestor întemeietori de spiritualitate pe pămîntul strămoșilor noștri a întîiilor scriitori ai literaturii noastre iată de peste un mileniu și jumătate.

iunie 1980

atelier literar
poșta redacției

F. GOLESTAN : Vag susur liric, în pagini încă prea obscure, confuze, incoerente. Să vedem ce mai urmează.

MIGDANA : N-am putut descifra decît parțial textele dv. (deci, observațiile care urmează rămîn sub semnul acestui impediment). Ne-ați trimis mai mult bruioane, schițe, planuri (dar noi așteptăm lucruri încheiate, finisate). Se văd și acum semnele de care vorbeam data trecută (mai ales în „Serial" (?) I și în „Pata de cerneală"), dar nu se vede nici acum decizia de a duce lucrurile pînă la capăt, de a investi total interesul, energia, pasiunea. Și e păcat!

VLADIMIR CONFIDERAT : „Înserarea" e cu totul încîlcită și fără înțeles (nu se știe cine vorbește, cu cine, despre cine). În celelalte două, există unele elemente narative care ar putea însemna ceva, un început, o speranță. Dar scrisul e încă stîngaci, nesigur, naiv. La vîrsta dv., e prea de vreme să proiectați romane (trei !) — n-aveți încă nici experiența de viață necesară, nici pe cea a scrisului. Mai trebuie să învățați, să acumulați, să exersați (în lucrări mai simple, de mai mică întindere).

B. HORAS : Scădere a „globulelor roșii", semne de devitalizare, de amenințare a livrescului, a cerebralizării etc. Cîteva pagini mai insuflețite și mai limpezi : „Ora stingerii", „Bobul de strugure", „Imposibilitate", „Renaștere", „Cal alb" (care a mai fost pe la noi).

A. ALBU : Încă șovăitoare, inegale. Ceva mai înfiripate, „Casa, în noapte", „Casa din amintire", „Și să ții minte numai gîndul".

VIORELA GEORGESCU : Unele semne bune, mai cu seamă în „Sora mea de toamnă". „Pusesem semn copilăriei". Să vedem ce mai urmează.

E. HORNOIU : Cîteva semne promițătoare, mai cu seamă în „Visul stelei polare". Dar e încă prea puțin, ca să putem trage o concluzie.

GH. SM. : Ciclul e inegal, reușitele — care nu sînt puține — pronunțîndu-se atunci cînd „mizga livrească", speculația grafică, artificioasă, de vorbe, nu iau proporții. Adică : IV, V, VI, VII, IX, XI, XVII, XVIII, XX, XV. (E mai prudent să vă iscăliți

Manuela Siclodi : „Facerea"

clar fiecare poezie — oricare poate ajunge pe pupitrul linotipistului...).

A. A. IOSAN : Multe lucruri interesante, în progres, mai ales prin varietatea temelor, motivelor, mijloacelor metaforice etc., dar mai puțin în ce privește finisarea textelor, înlănțuirea unor „opiniri" prozodice, asperități, termeni inadecvați etc. Cele mai bune ni s-au părut : „Dialectica verii", „Estetica plînsului", „Cîntec pentru reumatici", „Porunca călcată" (titlu cringen cacofonic !...). Mai sînt și alte piese demne de interes (într-un fel sau altul), ca, de pildă, „Tristul cînt al celui ce n-a inventat roata" (prea încărcat, greoi, insuficient limpezit, cristalizat) sau „Obrăznicia memoriei", „Estivală" etc., care suferă, însă, în proporții variabile, de neajunsurile pomenite mai sus. Sperăm ca viitoarele pagini să aducă progrese și în acest sens.

L. POPESCU: E ceva, pe ici pe colo, într-o desfășurare de vorbe încă tulbure, nestrunită, neajunsă la cristalizări concludente. Să vedem ce mai urmează.

G. ADRIAN : Sînt elemente interesante aproape în fiecare text (și îndeosebi în „Între altele", „Desuetudine") dar stăruie în continuare o anumită neglijență, grabă sau neputință de a duce lucrurile pînă la deplina acuratețe și rotunjime. Un fel de amatorism mulțumit de sine, sau poate doar lipsit de ambiția depășirii.

R. POPEL : Multe pagini pe aceeași linie fără perspectivă, „În dodii", cîteva nițel mai adunate și mai coerente („Frunze", „Sentiment", „Viața").

Radu Pandele : (ceva mai bine, în „În plimbare"), **Constantin Oprică** (ceva, în „Pămîntul", „Mi-e dor"), **Mariana Coltatu, Al. Basarabescu, D. B. Mînătoru, Constantin Mitrea :** Nimic nou!

Rebecca S., Marcel Ciucur, Paul Topi, Mihu Cristea Bădescu, Victor Mihalache, Emil T. Oniga, A. Phoenix, Nicolae Badea, Petre Paul (ceva mai bine, în „Luptători fără flamură"), **Chirnă, Teodor D. Vis, Vivian Perju, Nicolae Chiriac, Toma Barbăroșie :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Altei călătorii", „Rod", „Prieteni", „Statui".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

...Și să ții minte numai gîndul

Nu-i nici o rușine
Să șoptești unui fir de iarbă
despre dragostea ta
cum nu e impudic
să-ți porți mîngîietoare privirea
peste păpușile de gips cotidiene
prin care umblă vidul
(sufletul dezbrăcat de puritate)
și să ții minte peste noapte numai gîndul
că totul miroase a
dragoste-n jurul
gîtului tău
pe cînd se-ncolăcise
cu brațe de puritate
trupul Ei ivit din vis
și destrămat numai din sinceritatea
cu care se-ntîmplă
uneori să te-apropii
și de respirația unei iluzii.

AUREL ALBU

Floare de măr

În floarea firavă, atinsă de brumă,
tace mărul — coajă ca o petală,
granită a soarelui,
carne de neliniște vegetală
și-n mijloc un iatac
în care dorm semințe ?
iar în semințe livezi înflorite,
pe care le ghicesc
dar nu le pot întreba de legendele lor.
Cînd cade bruma pe floarea de măr
moare un întreg univers.
dar sufletul meu știe să zîmbească
iar Pămîntul nu se oprește din mers.

MIHAELA COSMETTO

Ora stingerii, la culcare...

Ne îngrămădim
la marginea sferei
să căutăm ce e de-a lungul
unei tangente,
ființele nu mai încap
pe-o planetă devenită
prea strîmtă, prea caldă
un război nu mai e posibil
din pricina înghesuielii,
prea ne cunoaștem cu toții,
pe cer se lasă noaptea,
Noapte Bună ! Noapte Bună !

B. HORASANGIAN

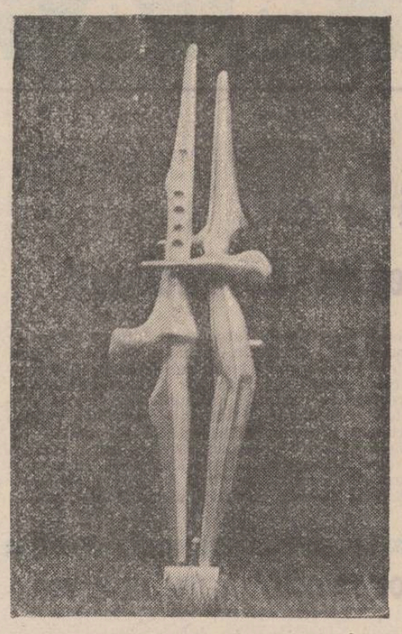

Ion Duman : „Păsări călătoare"

Să nu lași noaptea...

Să nu lași niciodată noaptea să vină
și chiar dacă vine
picteaz-o în alb
roag-o să cînte
silește-o să cînte
dansează cu ea un cadril
talerul lunii umple-l cu vin
stelele toate le joacă la zar
Să nu lași niciodată noaptea să vină
mai mult de-o părere
mai mult de-un suspin
învață-o să rîdă
învață-o să spere
golește-i chimirul de zgură
și umple-l cu mir
pe-altarul zeului ei de rugină
silește-o să spună
versuri din Will.

ELENA DUMITRU

În zarea tăinuită

În zarea tăinuită a sufletului meu
vibrează constelații de-o magică splendoare
ivite din neliniști adînci, devastatoare
ce-au fulgerat în oameni și-or fulgera mereu.

Acolo de-ai pătrunde o clipă să respiri,
fantastice explozii de gînd și har te fură
și veșnic te-nfioară extatica natură
cu pure elixiruri și vrednice nuntiri.

Un freamăt de geneză, un zvon tulburător
necontenit te-nvăluie, firea-ți impresoară,
o dulce frenezie hălăduie ușoară
prin spațiul mirific străfulgerat de dor.

În zarea tăinuită pierdut, îmi regăsesc
ființa și iubirea sălbatic sfîșiate
de nebunia lumii, și-n plină libertate
mă-mbrățișez cu liberul spirit omenesc. —

PETRE VLAD

Bezna

Întuneric pînă și-n obtuzul păsării
călătoare și albe,
așa încît
cel mai bine se citesc greierii.

O doamne, dumnezeule negru,
cîrtițele —
gravide semințe-ale nopții,
înjugate la sondă.

Cu o săpăligă în mînă
bîjbîi spre marginea lumii —

Eu nu văd pe nimeni —
deci nimeni nu mă vede.

REMUS ROCA

Natură cu meri

Holbat e ochiul la stafia verii
ca un cazan în fierbere sub frunte,
cu insomnie se mînează merii
și sar în aer schijele de fructe,

din iris ciugulesc privighetori
și din văzduh cad lanțuri de lumină,
rămîne prizonier adeseori
ochiul aceasta fără nici o vină.

Se-aprind în iarbă roșii semafoare,
bărbații dorm sub pomul ideal,
stă răstignit pe cruce de culoare
hristosul verii într-un vîrf de deal.

GH. SMEOREANU

DIN LITERATURA CELUI MAI TÎNĂR STAT AFRICAN

Colina Kopje, profilată ca un adevărat contrafort natural în partea de sud-vest a orașului Harare, capitala noii Republici Zimbabwe, este un loc încărcat de istorie. Pe această înălțime își aveau kraalurile, în secolele trecute, vestiți conducători ai populațiilor autohtone și tot aici s-au instalat primii coloniști albi de pe aceste locuri. Din ziua memorabilă de 18 aprilie 1980 pe colina Kopje arde, într-un mare receptacul de bronz, flacăra libertății, aprinsă de premierul Robert Mugabe, la miezul nopții istorice în care a fost proclamată independența națională a celui mai tînăr stat african. Cîteva zile mai tîrziu, urcînd colina Kopje însoțită cu cetățenii noului Zimbabwe ce se perindă necontenit în acest loc istoric, aveam să surprind, în mijlocul mulțimii exultînd de bucuria primelor zile de viață națională liberă, o secvență simbolică pentru realitatea zimbabweană de azi : un tînăr îmbrăcat în uniforma noii armate naționale, cu trăsăturile înăsprite de anii de luptă îndîrjită purtată în savanele și junglele țării, era cufundat imperturbabil în lectură. În apropierea lui se jucau copii, se plimbau și se îmbrățișau tineri îndrăgostiți, se purtau conversații animate în grupuri de femei și rămîneau îndelung în contemplație bătrîni. Dar el continua să citească fără a-și ridica ochii de pe carte și îmi place să cred că ceeea ce ținea în mîini era în mod evident o carte de literatură, căci în răstimpuri fața i se lumina de un zîmbet. Dragostea pentru literatură și înzestrarea pentru arta cuvîntului au făcut ca în anii grei ai dominației coloniale, în anii eroici ai luptei armate, literatura africană a acestei țări să înregistreze creații valoroase sub raport artistic, dar și purităoare ale unor generoase idealuri naționale și sociale. O bogată pleiadă de scriitori s-a afirmat, îndeosebi după anii '50, și în principalele limbi vernaculare — shona și ndebele — și în limba engleză. Și este interesantă constatarea cronicarului literar al săptămînalului „Moto" din Harare, A. J. Chennells că „literatura în limba engleză a acestei țări nu a fost, de fapt, prerogativa unor scriitori din rîndul minorității albe". Autori africani cunoscuți, cum sînt Mutswairo, Samkanie și Mungoshi sau mai tinerii Katiyo și Ndhlala — observă Chennells — „au recurs la engleză doar pentru a configura și reliefa fațetele culturii shona și ndebele". Folosind engleza ca mijloc de expresie al artei lor, scriitorii zimbabwe nu au făcut nici o literatură aflată sub raport valoric la periferia culturii europene, nici o literatură-hibrid, ci o creație profund originală, care exprimă mesajul direct și în nici un fel denaturat al spiritualității propriului popor.

„Trei copii" — sculptură de N. Mukomberanwa (Republica Zimbabwe)

Figură de proră a tinerei literaturi zimbabwe la cei 33 de ani ai săi, poet și romancier foarte citit, Charles Mungoshi, este un scriitor bilingv ale cărui creații în shona și în engleză sînt deosebit de apreciate. Căci în 1976 a primit lauri pentru prima oară în istoria Centrului internațional de carte, și pentru cel mai bun roman african în limba engleză, și pentru cel mai bun roman în limba shona. Poemul reprodus aici în versiune românească, dedicat actului istoric al independenței țării sale, a apărut în numărul special, dedicat evenimentului, al săptămînalului „Moto".

Corneliu Vlad

Cîntec nou pentru Zimbabwe

de Charles Mungoshi

Intîi a cîntat cocoșul ; lanțurile ruginite s-au sfărîmat și
s-au prăbușit
Jugul mîncat de putregai s-a fărîmițat în
rumeguș
Și am izbucnit în cîntecul ce ne-a fost interzis
de-a lungul a nouăzeci de ani întunecați

Ingenunchează, Frate, cuprinde-n mîini
un bulgăre de pămînt
Simți căldura din el ?
Simți mirosul de sînge cald
Ce-i pătrunde ființa ?
Îl recunoști, draga mea Soră ?
Da. Lasă-ți lacrimile să te scalde,
să te copleșească
Poporul meu,
Tu, care nu te-ai plecat și nici n-ai regretat că
ai trăit

Năvălești în noua zi, sora mea dragă
Scaldă-te în zorii noi
Lasă lumina să-ți tămădulască rănile
Zboară cu vîntul proaspăt Frate
Nu simți cum își cîntă libertatea
în toată ființa ta

Oprește-te asupra acestei zile, popor Zimbabwe,
privește acest pămînt
Unește-le, înmănunchează-le în cîntul nou
al speranței
E al tău pe de-a-ntregul
Un cîntec ce va răsuna în inimile generațiilor
viitoare
Un cînt ce n-o să uite
nefericirea
Și însingerata cale lungă ce a străbătut nouăzeci
de ani de-ntunecată disperare și exil
Cînd îți căutai suspinînd un cămin, iar
focul îți pîrjolea bătătura

Amintește-ți cum era
cînd stăteai înfipt pe pămîntul tare
— știind totuși că glezna ți-e cuprinsă
de nisipuri mișcătoare
Cînd aveai în mînă un căuc cu apă de izvor
— știind că o să-ți fie vărsată chiar înainte
de a fi băut o înghițitură
Cînd țineai în mînă, strîns o bucățică de sadza
— și ți-a fost smulsă chiar înainte de a o fi
gustat

Adună toate astea la un loc, poporul meu,
adună-le
în cîntul nou
Și nu-i uita pe cei ce au tînjit prin veacuri
să-l audă
Pe cei ale căror oseminte albesc cîmpiile
întinse și
împodobesc mormintele modeste
Constrînși întru esență de
soare, cînt și ploaie

Și nu-i uita în cîntecele tale pe cei ce-au vrut
să-i știe melodia
Pe cei ale căror voci sînt acoperite acum
de țărînă,
sare și nisip
Amintește-ți, de ei toți, de cei
Care au readus printre noi acest cîntec
Să-l ascultăm din nou pe pămîntul pe care te-ai
născut
Acum cînd viața e a ta.

Numai voi care-ați răbdat de sete
Știți prețul unei picături de apă
Numai voi care-ați răbdat de foame
Știți prețul unei grăunțe
Numai voi care-ați fost răniți, chinuiți,
și arși
Puteți vorbi de grozăvia focului
Voi, ale căror suflete au fost modelate
și decantate
Pentru a deveni cei mai aleși și sensibili
Puteți vorbi despre durerea nașterii
Moștenirii copiilor noștri Zimbabwe
Cuprinde, acest pămînt, Frate ; să simți în mînă
rodul promis
(Aceeași mînă, Frate ce poate vărsa sînge și
poate da formă vieții)
Nu-ți încleșta pumnii, Sora mea dragă
Întinde-mi și tu mîna, ieri-dușman, azi-prieten
Împrăștie țărîna în cele mai îndepărtate colțuri
ale țării
— tribut adus celor ce au iubit-o și care s-au
jertfit
Poporul meu, adu-i înapoi pe cei dispăruți,
Căci mortii trăiesc prin noi, cei vii,
Cei vii, sămînța celor morți
Pămîntul, el trăiește veșnic
ne dă ființă tuturor
Celor ce continuăm să existăm în ființa
acestei țări.

Mwari komborerai Zimbabwe
Cîntați un cîntec nou pentru Zimbabwe.

În românește de
Nicolae Melinescu

Știința scriitorului

Urmare din pag. 1

ori, interesele sale toponimice se opresc la simpla **lămurire lexicografică** a termenului. „Cîndva locul se chema Oașa Mică. Precit se știe, vorba aceasta nouă, Oașa, înseamnă în graiul nostru moldovenesc Branițe, adică rezervă domnească" (p. 481).

Motivul civilizației și cel al mutațiilor din sînul populației revin sub semnul altor interese științifice. De pildă, **observarea comportamentului vestimentar și profesional** al pescarilor de la Vitell.

Pregătiri arhisofisticate, roade ale mentalității unei societăți de consum, colorează remarca asupra deosebirilor toponimice de mai sus cu o lumină blînd ironică, dulcegăria numelor revelîndu-și acum complicația artificioasă, pe măsura prezumțioaselor incapacități ale vizitatorilor, comportamentul profesional al cărora se deduce din unelte și distribuirea lor (p. 478). Regulile locale ale pescuitului, retranscrise de autor, fac toate pregătirile pescarilor neavenite; ele creează atîtea dificultăți formale (taxe, numărul peștilor pe care e permis să-i prinzi etc.), încît prezența lor acolo devine bufă. „Însfîrșit, orele de pescuit : de la 7 la 11 dimineața și de la 2 la 5 după-amiaza. Cine-i cît de puțin pescar observă că aceste ore de pescuit corespund ceasurilor de odihnă ale peștilor" (p. 479). Societatea este cercetată cu aceste mijloace indicînd **aderențele sociologice** ale naratorului. O notație finală, însă, ne atrage atenția asupra **preocupărilor ecologice** ale sale : „Astfel civilizația împacă meșteșugul acesta vechi cu tihna, cu peisajul admirabil creat de om și mai ales cu blîndețea moravurilor" (p. 480 ; cități : împiedicarea uciderii vietuitoarelor din apă).

Deoarece am consemnat **interesul psihologic** al lui Mihail Sadoveanu pentru comportamentul uman, să nu trecem cu vederea remarca sa asupra comportamentelor de grup, din **ramura psihologiei sociale.** „Am aflat că unul dintre cele mai de căpetenie divertismente ale vizitatorilor sosiți aici e pescuitul cu undița. Fără îndoială, nu a tuturor vizitatorilor, ci numai a celor puțini, a celor inițiați, care înțeleg să dea un sens nobil tristului emistih : «fugit irreparabile tempus...»" (p. 475). Sau : „Popas de vînători și pescari. Aici se povestesc, la adunările de seară, isprăvi unice" (p. 481). Trebuie remarcată deosebirea dintre comportamentul individual vestimentar anterior (supus imitației) și cel social din ultimele două citate.

Ca un **geograf al populației,** scriitorul consemnează „Toate așezările de mai la vale, pînă la Sugag și Laz, și dincolo în trei ținuturi : Înidioara, Alba și Sibiu, toate sînt românești. Cîndva, temporar, unele din localitățile de devale au fost înstrăinate. Lancrăm, adică Langendorf, a fost sat săsesc. Acuma trăiesc în el numai români de bastină, deși pe unii din acești români de bastină îi cheamă Maier. Binevoiți a cunoaște că și sus, în locurile curate și în munții singurei, au pătruns odinioară venetici, aduși de administrația maghiară la lucrul lemnului. După trei generații Rudi, Berta, Lois și mulți altii au devenit băștinași și mărturisesc rînduiala nației vechi, păstrînd o parte din terminologia meșteșugului lor de lemnari într-o limbă necunoscută" (p. 480—481). **Geografia politică,** împletită cu **istoria limbii,** converg spre concluzii — nespecificate riguros ci poetic — cu privire la **procesul de aceivilizație — acculturație parțială** realizat pe cale pașnică, neimpusă în nici un chip, ci personală și dictată de natura umană, sociabilă atunci cînd nu intervine propaganda cu iz evmedial a altor țări ; să reținem subtila **observație de etnolog :** asimilarea nu a eliminat vocabularul originar profesional al limbii materne, nici antroponimele.

O nouă menționare etnologică, privind obiceiurile profesionale : „trec pe drumul de lîngă apa Frumoasei oierii din Poiana Sibiului, ca să-și așeze stînile. Se duc cu caii, asinii și tărhatul, mînînd ciurdele țigăi (...). Mișcarea aceasta de la vale în piscuri o fac de mii de ani generațiile păstorilor, de la Decebal-Crai și de la scrăbuni și mai vechi" (p. 481). În plus, douătrei pagini în încheiere ce repovestesc o istorie orientală despre Alexandru Macedon, ceea ce întregește preocupările etnologice ale autorului.

În final, exemple precise de comportamente răzlețe în spiritul celei mai noi ecologii. Ne bucurăm să întîlnim printre ele numele unui alt scriitor iubitor al mediului înconjurător. „Prietenii mei, Ieronim Stoichiță și Ionel Pop au cîștigat dreptul de vînătoare și pescuit al întinselor teritorii din valea Frumoasei, (...) ei s-au așezat aici ca să facă pace și frumusețile să fie mai frumoase. De zece ani, în unele locuri pe unde am umblat (...), cerbii și căprioarele n-au mai auzit asupra lor lătratul puștii" (p. 482). Un alt apărător al vieții este cehoslovacul maghiarizat Pavel-baci. Fost inginer silvic, a rămas trăitor în codru. „Citeodată doamna și feciorii lui Pavel-baci se duc la deal să vadă dacă omul lor n-a prins mușchi" (p. 483). „Organizînd apărarea pădurii și apei de dușmani, Pavel-baci stă aici cu grijă și cu osîrdie(...). Braconierii și lupii s-au retras biruiți" (ib.).

Motivele din domeniile lingvisticii comparate și istorice, ale psihologiei individuale și sociale, ale geografiei fizice (descrierile, absente de aici), politice și a populației, ale etnologiei, ecologiei și sociologiei, ocupînd integral întinderea respectivei scrieri sadoveniene, mai lasă ele loc și pentru literatură ? Și, totuși, calitatea limbii sadoveniene asupra căreia ar fi ridicol să insistăm și noi, suflul frazei sale, permeația stărilor afective și inducerea celei de contemplare, aparțin, toate, artei literare. Atunci, se pune întrebarea : are scriitorul un domeniu specific de observare ? Răspunsul este categoric negativ, cînd ne referim la realitatea analizată. Scriitorul investighează realitatea totală. O face minuind elementele cît mai multor științe (altfel, izolarea sa poate hrăni o viziune naivă asupra realității). În plus, în opera literară se realizează o comuniune extrarațională între scriitor și subiectul observat, detectabilă în stil (vezi definitia naturalistului Buffon). Aceste adevăruri sînt banale. Adevăruri banale ce se cuveneau demonstrate asupra paginilor prozatorului român cel mai puțin suspectabil de „spirit scientist", **titanul povestirii românești.** Și e cuviincios să adăugăm că observațiile comportamentiste și ecologice ale lui Mihail Sadoveanu sînt făcute avant la lettre.

Reconstrucția culturală (II)

CARNET AFRICAN

Firesc de înțeles că în asemenea condiții promovarea culturii beneficiază de prioritate, „forjarea" unei identități culturale naționale și „repersonalizarea" africanului înscriindu-se ca factori importanți ai dezvoltării de ansamblu a conținutului și deci ca obiective ce trebuie atinse cît mai urgent. Numai că, pe cît este de urgentă, pe atît este de dificilă înfăptuirea unor asemenea obiective. A înlătura o „mentalitate" de colonizat, a reda africanului încrederea în posibilitățile sale, a-l face conștient de faptul că este creator de valori și că aparține unei comunități care, de asemenea, a creat valori și are o lungă istorie sînt sarcini a căror realizare necesită timp, un anumit cadru politic și social-economic o susținută acțiune cultural-educativă. Totodată, afirmarea personalității africanului este subordonată și influențată de procesul mult mai amplu al cristalizării unei identități culturale naționale. În funcție de evoluția acestui proces au loc și diverse transformări la nivelul conștiinței individuale. Or, fără a avea în vedere parametrii săi social-economici, crearea unei identități culturale naționale înseamnă, în condițiile țărilor africane, a pune în evidență dovezile unei existențe istorice, un ansamblu de tradiții spirituale, o limbă națională, un mod de a înțelege și a interpreta lumea, un anumit sistem de valori ; înseamnă, fapt esențial, discernerea acelor elemente materiale și spirituale comune diverselor entități etnice și care pot deveni „bunuri naționale", pot fundamenta o conștiință națională. Este însă evident că și atingerea acestor obiective cere timp, presupune însemnate investiții financiare și de inteligență De asemenea, realizarea acestor obiective necesită înțelegerea lor științifică, o interpretare și o abordare în funcție de specificul și interesele fiecărei țări. În fond, ce tradiții pot fi luate în considerare ? Ce valori trebuie promovate ? Care este criteriul de selecționare a valorilor ? Ce limbă autohtonă poate fi utilizată ca mijloc național de înțelegere și comunicare între toți cetățenii fără a leza, renunțînd la diverse dialecte sau la alte limbi, interesele și mîndria unor comunități etnice ? Răspunsurile clare la astfel de întrebări și, în general, definirea precisă a sarcinilor politicii culturale reprezintă garanția înfăptuirii lor practice.

Desigur statele africane nu au putut și nu pot să aștepte clarificarea teoretică a numeroaselor aspecte legate de reconstrucția culturală astfel că, de la caz la caz și în funcție de posibilități, au trecut la crearea unor structuri culturale, la promovarea limbilor autohtone, valorificarea tradițiilor, dezvoltarea creației culte etc. Măsurile inițiate în diverse țări nu au diminuat însă importanța analizei teoretice a problematicii culturale, specialiștii și factorii de decizie politică fiind, în continuare, preocupați de elucidarea diferitelor aspecte și implicații ale procesului emancipării spirituale a continentului. Oricum un fapt este cert : împotriva unor teorii de nuanță neocolonialistă sau izvorîte dintr-o „ideologie tribalistă", cum se exprimă filozoful beninez Paul Hazoumé, teorii care au încercat și încearcă să denatureze esența procesului renașterii culturale a popoarelor negro-africane, acestea au înțeles și sînt convinse că în condițiile lumii contemporane, șansa existenței lor spirituale o constituie afirmarea unei identități culturale naționale.

Constantin Carbarău

TELEGRAME

Stimată tovarășă LUCIA DEMETRIUS,

Ajungînd la o frumoasă aniversare în viața dumneavoastră, conducerea Uniunii Scriitorilor vă felicită din toată inima, vă urează multă sănătate, ani mulți, succese literare și deosebite bucurii.

La mulți ani!

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe PETRE SĂLCUDEANU,

Conducerea Uniunii Scriitorilor vă felicită călduros cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere și vă transmite un cordial mesaj de sănătate, viață lungă și cît mai multe succese literare.

La mulți ani!

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe ION ARIEȘANU,

Cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară și în munca obștească.

La mulți ani!

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

A scrie și a citi într-o societate copleșită de reclamă

Urmare din pag. a 8-a

clusiv figurativă, — poziție în care infinit de mulți artiști puteau reprezenta același lucru — la o poziție de fragmentare atît de pronunțată, încît fiecare artist a ajuns să trebuiască să-și aibe subiectul său particular, numai al lui. O infinitate de artiști pot picta peisaje de țară, dar nu este loc decît pentru o singură cutie de supă „Warhol", de pildă, spune Burroughs. Și într-adevăr, fiecare artist se mișcă acum în suc propriu. Dacă nu-și poate realiza arta prin exprimare, caută metode ostentative pentru competiția de pe piață. Ni se dă ca exemplu extrem cazul picterului miliardar Mad Bear Floyd care a acoperit un montaj compus din fotografii (porno) cu cca. 6 m. lungime cu bilete de cîte o mie de dolari impregnate cu iodură de amoniac... Montajul a fost expus în mijlocul galeriei pentru a exploda — ceea ce s-a și întîmplat — făcînd astfel să dispară din circulație un milion de dolari dați flăcărilor — în timp ce agentul lui vindea în același timp pînza carbonizată pentru zece milioane de dolari. Această proliferare de tentative absurde pînă la limita extremă — distrugerea — ne amintește desigur de potlatch-urile din trecut. O bucată de cupru, de pildă, avea valoarea proporțională cu numărul de potlach-uri pe care le cîștigase. Iată un citat autentic luat dintr-o ceremonie de potlatch a Indienilor Kwakiut : „Acesta este marele cupru în fața căruia toate celelalte bucăți de cupru s-au comportat ca niște cățele."

Și iată un exemplu de „valoare" unică, imaginat de Burroughs pentru „scris". Un scriitor scrie o carte asupra unei epidemii dintr-o zonă virgină și impregnează paginile cărții cu virusul descris. Alte cărți au paginile radioactive. Cititorul (Burroughs, de fapt spune aci „cititoarea"...) întins pe yacht și rontăind ciocolată crocantă de la Schrafft nu mai citește în deplină siguranță povești cu rechini, dacă paginile respective conțin un produs puternic care atrage rechinii. Alți scriitori — comentează autorul — nu au nevoie de subterfugii atît de primitive căci se încred în puterea magică a cuvintelor pe care le scriu. Ei, adică el, Burroughs.

A scrie și a citi într-o societate copleșită de reclamă

CORESPONDENȚĂ DIN NEW YORK

fitzgerald i-a spus într-o zi lui Hemingway : „Bogații sînt diferiți de dumneavoastră și de mine." Hemingway a răspuns : „Da. Au mai mulți bani."

Scriitorii sînt diferiți de ceilalți oameni dintr-un singur punct de vedere : scriu — afirma William S. Burroughs.

Nu l-am întîlnit niciodată pe Burroughs. L-am citit însă. L-am întîlnit — și am lucrat puțin — cu „secretarul" lui. Cel puțin așa mi s-a spus. Poate era doar unul din secretarii lui. Dar ce importanță are ? Făceam parte dintr-un grup restrîns care pregătea ceva intitulat de noi, ca să orientăm audiența, „Evenimentul Burroughs" pentru a semnala că nu este vorba de un colocviu literar. Despre ce era vorba avea să se vadă mai tîrziu. Îmi tot repetam, cu destulă perplexitate, deoarece nu reușisem încă să înțeleg conceptul de „eveniment+nume de autor." Probabil că nu-l citisem încă „bine" pe Burroughs. Deși citisem „Junkie" (1935), „Nacked Lunch" (1962), „Nova Express" (1964), „The Soft Machine" (1966), „The Ticket That Exploded" (1968). **Junkie**, prima lui carte, consta din mărturisirile unui drogat — fără drum de întoarcere. **Naked Lunch** este exprimarea, în plină furie literară și violentă de limbaj, a tot ceea ce este fals și vicios din punct de vedere instituțional în viața americană contemporană. Pentru **The Soft Machine** dau însuși comentariul autorului : „încerc să creez o nouă mitologie pentru era spațială." De fapt, este întoarcerea ca pe o mănușă cu interiorul înafară a societății de mass-media, controlată așazis „științific" ; și anume, prin manipularea elementului sexual pus în slujba edificiului autorității la putere. **Nova Express** este un fel de compilare — mai mulți autori, mai multe tehnici de scris („cut-up", un fel de tăiere și reasamblare diferită ; „fold-in", ceva obținut prin plierea paginii scrise și reluarea fragmentelor în altă ordine) duc la un efect parcă și mai puternic, deși atacul este același, asupra autorității la putere în America : Instituția. În sfîrșit, **The Ticket That Exploded** ne oferă un univers amenințat de controlul absolut al tuturor căilor de comunicație (mentale, inclusiv) de către „Nova Mob" pe baza procedeelor celor mai familiare societății americane îndopate de competitivitate : crearea de conflicte insolubile, agravarea conflictelor existente și spionaj-contraspionaj între grupuri adverse. Forma este la ani-lumină departe de orice procedeu narativ. Într-o debandadă de computere, benzi magnetice, solare, lunare și telepatice, de filme și tot felul de mașinării și aparate electrice, electronice și sonice, cunoscute sau inventate de autor, cititorul înoată cu capul în apă, copleșit de societatea de anunțuri umplută peste marginea ei de siguranță cu voci de vodevil, chimiști, maeștri, carne sau organe de rezervă și înlocuire — totul înrolat în fronturi compacte. Tema așteptării vane (drogatul care-și așteaptă „legătura", după ce nu mai poate plăti) o cunoaștem de la Beckett. Tema pasivității în raport cu puterea de la Kafka. A revoltei în raport cu puterea de la Michel Foucault. Suprapunerea planurilor zgomotoase și vizuale de la Brecht, ș.a.m.d. Specială la Burroughs este forma, tonul. Șocante ! Dacă ar exista cuvîntul „imediatitate", l-aș folosi. Cum nu există, ezit. Fiindcă „imediat-ul" are numai conotația de prezent. Iar noi am vrea să-i atribuim conotația de realitate sub semnul urgenței. Limbajul e dur, autentic în corupție, și potent. Atît de vital absurd, încît devine parodic. Iată ce scrie Marshall McLuhan în revista „The Nation", de exemplu, pentru a exprima combinarea ridicolului cu urgența, noțiuni electrificate, amîndouă, dar aparent de forțe contrarii : „Este amuzant să citești recenzii pentru scrierile lui Burroughs, care încearcă să clasifice cărțile sale ca noncărți sau ca science-fiction nereușite. Astfel de încercări seamănă puțin cu încercarea de a critica un om care nu bate la ușă ca să explice că de pe acoperișul casei noastre se preling flăcări". Am spus anume recenzii, pentru că într-adevăr fiecare apariție a lui Burroughs a cerut un răspuns — tot de imediatitate. Și toate judecățile despre cărțile lui sînt unanime în a-l considera un zeu al scrisului. În schimb, nu există obișnuiții critici mișunînd în preajma scriitorului de talia lui. Este aproape imposibil, cu mijloacele tehnice ale criticii literare de astăzi, să îndrăznești să formulezi o interpretare lineară a textelor lui, tocmai fiindcă sînt atît de fragmentare. **Naked-Lunch**-ul, poate cel mai vădit, dar toate textele lui Burroughs, sînt astfel scrise încît cititorul le poate începe la pagina 10, sau 60 ; oriunde ar începe, are sentimentul că e la locul lui, în orice ordine le-ar lua. Personajele intră în scenă neanunțate, și ies la fel. Poate să mai apară altă dată sau deloc.

Iată ce-am putut afla de la scriitor — prin secretarul lui — despre felul cum privește el „scrisul". La un dejun luat cu Jasper Johns la Hotelul Connaught din Londra, cu ani în urmă, Burroughs l-ar fi întrebat pe Jasper ce este pictura — ce fac, de fapt, pictorii ? Jasper răspunde prin întrebarea corespondentă : ce este scrisul ? Atunci părea că Burroughs nu poseda răspunsul. Acum, pretinde că-l are : scopul scrisului, pentru dînsul, este să facă ceva să se întîmple (le but de l'écriture est de faire que ça arrive). Un fel de producere de efecte directe. Artistul încearcă să facă să se întîmple ceva în mintea celui care privește (pictura) sau citește (scrisul) lui. Pe timpul cînd se pictau vaci-pe-cîmp (exemplul lui Burroughs), scopul picturii era simplu. Să evoce la privitor imaginea respectivă. Din momentul în care artistul însă provoacă acest lucru în mintea spectatorului (respectiv, cititorului), el tinde să provoace totodată ceva și în lumea exterioară — pe care a creat-o — iar influența artei nu pare cu nimic mai puțin puternică, fiindcă este transmisă doar indirect. Incendiile, încăierările și crash-urile rămîn pe seama reporterilor. Mesajele transmise de artiști sînt mai subtile, se insinuează doar. Jack Kerouac, Allen Ginsberg, Beatlle(s)-ii au inițiat mișcări culturale de anvergură internațională. Față de „scris", pictura are un avans — ne spune Burroughs — de peste 50 de ani. Pictura a trecut complet (în cursul ultimei sute de ani) de la o poziție ex-

Georgina Hewitt

Continuare în pag. a 7-a

Din poezia americană de dragoste

ÎN ROMÂNEȘTE DE VASILE NICOLESCU

OSCAR WILLIAMS

Mirajul

Trăiam o viață fără de iubire și vedeam
Ființa dragă-n fiecare ram ; cînd arborele desfrunzit
Porni cu toate crengile în sus, uriașă harpă
Crescînd din pămînt ; și-n el
Un escadron de păsări chiciură-n despuiatele ramuri ;
Și sunetele stăteau vii pe harpă ; era numai iubire.

Aceasta era inima zbătîndu-se-n trupul tînjind de dor ;
Iubirea ca un cactus zămislea imagini și sădea trandafiri
Pe zidul mirajului cînd grădina
Se frîngea de mireasmă și sensul lucrurilor se topea în rouă,
Cînd veacul pornise în sus fremătînd.
Un nor ca năframa de dragoste a sfintei Veronica.

Acolo am văzut chipul celei fără de care trăit-am,
Cu cele două nestemate blînde-ale ochilor privindu-mă
Și păru-i prins ca o cunună cu foșnet neauzit,
Și dragostea ei pentru bine înrourîndu-i ființa,
Perlă cenușie ca floarea gîndului deschisă
Vibrînd pe perna moale-a zilei celei mari.

Și-un tunet năpraznic căzu peste visele mele,
Am privit în sus și-am văzut un zid cu ferestre sclipind
Și-unde-n fiece fereastră iubirea-mi se-nclina
Se-nclina multiplicîndu-se asemenea cerului
În imensul perete de lumini, fiecare lumină, chipul ei,
Aștri dintr-o mie de dimineți înșirați într-o singură zi.

Și toate mașinile alergau nebunește și mare
Era zgomotul coborîșului lor furtunos
De zdravene picioare orbește fugind
Și toate ferestrele pilpiiau cu iubirile mele
Ca merele căzînd, la o singură pală de vînt
Și m-am trezit pe pavajul flămînd al stinsei iubiri.

●

EZRA POUND

Erat hora

„Oricum, mulțumesc". Și ea se întoarse
și asemenea razei de soare pe spînzuratele flori
ce fuge cînd vîntul le mișcă-ntr-o parte
repede se depărtă de mine. Oricum, mulțumesc
o clipă-a luminat-o soarele și-atotputernicii zei
să nu se laude cu ceva mai de preț
decît de-a fi vegheat acea clipă a trecerii ei.

●

SARAH TEASDALE

Privirea

Strefon m-a sărutat primăvara
Robin m-a sărutat într-o toamnă
Colin doar m-a privit
Și nu m-a sărutat niciodată.

Sărutul lui Strefon s-a pierdut de mult
Sărutul lui Robin pieri ca o glumă
Doar sărutul din ochii lui Colin
Mă bintuie-ntruna.

E. E. CUMMINGS

Acolo unde n-am călcat niciodată

există un tărîm unde n-am călcat niciodată,
mai presus de orice înțeles, ochii tăi sînt numai tăcere :
în cel mai mărunt gest al tău sînt lucruri care mă-nlănțuie
iar altele, atît de aproape fiindu-mi, nici nu pot să le-ating

cea mai ușoară privire a ta lăuntru-mi va deschide
deși m-am zăvorît si-ncleștat ca un pumn,
tu mă deschizi petală cu petală așa cum Primăvara
(cu tainică îndeminare atingînd) deschide-ntiiul trandafir

sau dacă dorința ta e să mă-nchizi în mine
eu și viața mea ne vom închide nespus de frumos într-o clipă
ca inima acestei flori care își închipuie
cum o-ngroapă ninsoarea ;

nimic din tot ce știu pe lume nu-i mai presus
de forța gingășiei tale, de puternica-i fibră
sub culorile tărîmului căreia mă adună
dăruind moartea pe veci, cu fiecare răsuflare

(dar nu știu care ți-i taina ce poate deschide
și-nchide ; doar ceva din mine pricepe
glasul ochilor tăi mai adînc decît toți trandafirii)
și nimeni, nici ploaia nu are mîini atît de mici

Dragostea mea

dragostea mea
părul tău e regatul
stăpînit de-ntuneric
fruntea ta e ca un nor de flori

capul tău e un codru foșnind
cu păsări ce dorm
sînii tăi roiuri de albe albine
deasupra ramurei trupului tău
trupul tău zumzet de-aprilie
cu subțiori primăvara vestind

coapsele tale, cai albi înhămați la un car de triumf
lovitura de arcuș a menestrelului
între ele întotdeauna-i un cîntec plăcut.

dragostea mea
capul tău e-o caschetă
cu diamantul proaspăt al minții
coroana părului tău e-un războinic
niciodată înfrînt
părul tău victorios revărsat peste umeri
armată cu trompeți răsunînd

picioarele tale arbori de vise
rodind doar uitare

buzele tale satrapi stacojii
în sărutul cărora se-ascund urzelile regilor sfinte
încheieturile mîinilor tale
vistiernice ale sîngelui tău
picioarele tale deasupra gleznelor vase de-argint
în frumusețea ta dilema flautelor

ochii tăi trădarea
clopotelor presimțite-n tămîie.

Dinamica explorării critice

DE VORBĂ CU JEAN ROUSSET ȘI JEAN STAROBINSKI

Cu prilejul participării mele la congresul Benjamin Constant, ale cărui lucrări s-au desfășurat la Lausanne și Coppet în a doua jumătate a lunii iulie, am purtat discuții, printre alții, cu doi dintre cei mai cunoscuți exponenți elvețieni ai gîndirii critice. Este vorba de Jean Starobinski și de Jean Rousset. Primul a fost tradus în românește cu una dintre lucrările sale de bază și anume **Relația critică** (1974), cel de-al doilea cu ampla cercetare **Literatura barocului în Franța** (1976).

Nici unul, nici altul nu sînt teoreticieni ocazionali în peisajul literar european. Și — ca să-i putem urmări mai ușor — să adaug că amîndoi urmăresc în mod deliberat să readucă în discuție concepte abordate ca să dovedească și să determine prin actul critic cît de important rămîne să particularizăm bine structurile lui aplicative. De aceea posibilitățile de a dialoga fertil cu Jean Starobinski și Jean Rousset nu vor ocoli experiența lor personală. Cum nu vor lăsa în penumbră implicarea reciprocă între opțiunile la care s-au oprit și autoritatea cu care înțeleg să le asimileze.

Le-am spus, din capul locului, că le voi pune aceleași întrebări. În mod evident cititorii vor aprecia că răspunsurile sînt diferite, chiar dacă o anumită comuniune de idei nu le este deloc străină. Iată întrebările, patru la număr :

1. Pe ce căi servește criticul autorul și opera?
2. Care este opțiunea sa ; în numele cui o motivează criticul ?
3. Cum se susține dialogul cu actualitatea ideilor ? Sînt oare, suficiente referirile la creație sau pentru a o revela sînt necesare raportări la realitate, la istorie ?
4. Există o posteritate critică așa cum, evident, există o posteritate literară ?

Primul care a răspuns fiind Jean Rousset îi dau cuvîntul. Nu înainte de a încerca, în puține cuvinte, să vi-l descriu. Este un bărbat extrem de îngrijit, sexagenar care își poartă anii cu superbie, ușor distant, aparent greu abordabil. În fapt, după ce îl cunoști, devine comunicativ, receptiv, vorbește însuflețit despre plăcerea cu care regăsește în universul literar toate temeiurile pentru acel gen de construcție, care datorită aportului de inteligență, de imaginație, de contemplație devine mai coerent decît realul.

— Sigur, precizează Jean Rousset, între scriitor și critic nu există decît un prag. Și nu neapărat unul de netrecut.

Deci, ca să n-o lungesc, criticul nu trebuie nici să servească nici să deservească pe autor. Numai opera îi solicită atenția și resursele. Ea singură se propune drept obiect al reflecției critice. La rigoare o critică biografică poate, pe drept sau pe nedrept, să lumineze surse ale genezei operei. Și aceasta pentru că opera este un ansamblu, o totalitate care pretinde o anumită ingeniozitate în a o interpreta și una sau mai multe chei pentru a-i descifra secretul.

Așadar, sînt de părere că ne revine să pătrundem în operă ca să vedem ce mărturie de viață ne propune. Să admitem că așa gîndesc. În esență există o evolutie a interpretării, a codurilor de lectură, ca atare nu opun conceptului de comprehensiune critică decît dezideratul de a fi „moderni" cînd e cazul, adică deschiși la facultatea operei să exprime noi înțelesuri.

...În acest punct al precizărilor sale Jean Rousset simte nevoia să facă o pauză. După care îmi amintește că în lucrarea sa **La littérature de l'âge baroque en France** a încercat asupra fenomenului tratat o viziune integratoare. Crede că în analizele sale criticul trebuie să tindă spre convergență, o descifrare continuă a incidentelor fiind singura care ajută lectura deschisă. Aceasta, deduce Jean Rousset, este cu adevărat modernă fiindcă nu exclude mutațiile de la o relație la alta, de la trecut la prezent, de la agenții metodologici spre perspectivele categoriale.

Vezi, glumește dînsul, asta e chiar viața operei, să se reconverteasă permanent, să-l silească pe critic să refacă din interior traseul imaginativ.

Ceea ce și explică de ce azi, mai mult ca oricînd, acțiunea criticului apelează la teoria literară. Dacă există reconversiuni ale operei, de ce n-ar exista și adaptări în consecință pe plan critic ? Explorăm mereu, dinamic, ca să evităm schematizările și diletantismul.

Cred că am răspuns, cumva, și la întrebarea a doua, afirmă interlocutorul meu. Criticul este un lector specializat, cel care își scrie impresiile și care are curajul să recunoască pe față că propune celor din jur un model. Rămîne de văzut cît de bun sau cît de rău...

La întrebarea a treia am răspuns implicit. Îmi place mult întrebarea a patra. Voi întîrzia să nuanțez răspunsul, deși deocamdată să afirm că există o relativă posteritate critică. Pentru că i s-a pus surdină nu mă sfiesc să afirm net : ne-am resemnat să vedem în critică un gest efemer, doar în operă să căutăm o viziune și un sens.

Dar e un mod fals de a privi lucrurile. Cînd ești Leo Spitzer sau Jakobson sau Gérard Genette prezentul valoric dezvăluie o forță de solidarizare cu viitorul. Totuși experiența de lectură presupune o continuă descoperire de sine care rămîne solitară. În acest plan gestul descoperitorului de noi tărîmuri nu are posteritate, contează numai ce aspecte, registre, fatete ești în stare să însoțești imediat, cît palpitul operei este încă proaspăt și mîroase a cerneală...

Pe Jean Starobinski l-am cunoscut la Coppet cînd a venit să-și prezinte comunicarea. M-a invitat să-l vizitez la Geneva, în apartamentul său din 12, Rue Candolle, unde cu greu ne-am găsit, printre mîile de cărți, un colț de masă și două fotolii libere. Starobinski vorbește încet, cu o liniște ce transferă asupra ideilor calmul ireductibil al sondajelor sale convingătoare.

— Dacă nu ar fi criticul, opera riscă să rămînă invizibilă. Dar e, desigur, cazul să convenim că orice act indispensabil are mai multe înfățișări. Eu le-aș numi cu referire la critica literară, funcțiuni. Să le enumăr, pe scurt :

1. Să trieze, să delimiteze. Criticul judecă opere, le semnalează celorlalți. le definește. El este un intermediar foarte prețios.

2. Pe urmă are mai multă memorie decît cititorii obișnuiți. Este, cum s-ar zice și istoric literar, unifică, ordonează elementele, caută componentele fundamentale.

Dacă îi cerem să facă din nou prezente opere ale trecutului, pentru publicul contemporan lui, se înțelege că pretenția aceasta este de natură să recomande în critic omul producător de transparențe literare acolo unde uneori fluiditatea, disparența discursului complică dorința de comunicare.

3. Mă întrebi cum să dialogăm cu actualitatea. Nu e chiar așa complicat. Datorită curiozității sale intelectuale și nevoii de a furniza referințe filozofice, politice, morale, criticul este, neîntrerupt, un navigator și un scafandru. Teribilă muncă să te scufunzi în adîncimea semio-

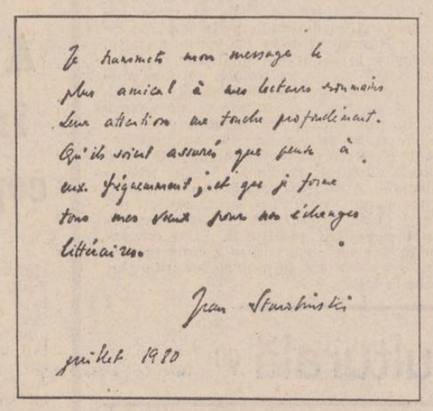

logiei, să cauți ipoteze de lucru pe continente încă sumar cartografiate (cînd nu sînt mai deloc sau de-a dreptul răvășite de catastrofe necunoscute !), să organizezi sisteme după ce un joc subtil de inducții e răsturnat de evenimente...

De unde și concluzia la ultima întrebare pe care mi-ai pus-o.

4. Fiindcă este un scriitor ca oricare altul el are dreptul la posteritate. Nu m-am gîndit cît de creator este geniul critic, cu siguranță că este mai presus de frustrări... Și-apoi indicele temporal deviază citeodată reflecția de la aspirație spre identificare. Rezultă, cum ne place să și declarăm pe la ceremonii (aici ironia lui Starobinski trebuie privită ca un agreabil suspans) că eul critic însumează multă răbdare. Răbdare care urmează s-o regăsim cînd știm că dincolo de așteptare posteritatea, ne place — nu ne place, rămîne nu un scop ci mai de grabă un efect !

Henri Zalis

● **DUPĂ CE A FOST GĂZDUITĂ** cîteva luni de mai multe orașe din Canada și Mexic, o mare expoziție itinerantă de artă contemporană senegaleză se află acum în S.U.A. unde va fi deschisă la Washington, Boston, Roxbury, Atlanta, New Orleans, Huston, Los Angeles, San Francisco și, probabil, New York. Este vorba despre o expoziție cu totul excepțională, atît prin calitatea operelor, cît și prin marele număr de exponate. 55 de artiști prezintă 152 de tablouri, tapiserii, sculpturi, picturi pe sticlă ce ilustrează o cultură cu rădăcini adînci în originala artă populară senegaleză. Majoritatea operelor sînt create în ultimii 15 ani. Autorii lor, foarte tineri în mare parte, se inspiră atît din istorie, cît și din viața cotidiană a țării lor. Principala calitate a expoziției este varietatea care exprimă în cadrul extraordinarei redeșteptări culturale ce a urmat independenței senegaleze deopotrivă istoria și legendele, tradiția și credințele, noilor preocupări ale oamenilor și aspirațiile lor.

● **UNIVERSITATEA** din capitala R.S.S. Lituania, Vilnius, fondată în 1579 este cea mai veche școală superioară din țară. Între comorile adăpostite de această de cinci ori centenară instituție se află numeroase manuscrise și cărți rare. Aici se află tomul lui Copernic „Despre mișcările de revoluție ale corpurilor cerești". „Metamorfozele" lui Ovidiu, prima carte în literatura lituaniană : „Cathehismul" lui Majvidas. Biblioteca universității numără aproximativ patru milioane de cărți. Printre personalitățile care au dat strălucire universității se numără marele poet M. Sarbevius, profesor la Vilnius, care a fost încununat cu lauri la Roma, în secolul XVII. Cartea sa „Lirica", scrisă în latinește, a cunoscut 60 de ediții în Europa. Una din ediții a fost ilustrată de marele Rubens.

● **ÎNCEPÎND** din ianuarie a.c., cotidianul „Wenhuibao" care apare la Șanhai scoate lunar un supliment literar care a publicat în primele sale numere multe poeme, articole, studii semnate de reprezentanți de seamă ai literaturii chineze. Au fost tipărite astfel poezii recente aparținînd celebrilor poeți Ai Quing și Gung Liu, un articol de Ba Jing în memoria lui Lao She literatură de Maoe Dun, Ye Shengtao și Yao Xulyin.

● **DUPĂ MULȚI ALȚII,** dirijorul F. Hollard a vrut să continue ceea ce Schubert a lăsat neterminat. Cu titlul : „Schubert — simfonia neterminată", orchestra Radio—Luxembourg sub bagheta sa a înregistrat pe un disc cu lucrările rămase de la marele compozitor. Hollard a completat și orchestrat scherzo-ul, finalul împrumutîndu-l chiar din Schubert. „Seducător, spun cronicarii, dar nu chiar atît de convingător !"

● **„INTEGRALA** sonatelor pentru pian la patru mîini" a fost imprimată pe disc la casa ungară Hungarton, soliști fiind D. Ranki și Z. Kocsis. Cei doi tineri reputați pianiști au susținut în ultima perioadă numeroase concerte în țara lor și în mai multe orașe din Europa. Specialiștii susțin că cei doi pianiști reușesc o interpretare plină de sensibilitate și de precizie.

● **CA ȘI VAN GOGH,** Karel Appel este olandez. Și ca acesta folosește o pastă bogată care poartă urma „loviturilor" de pensulă. Marile pînze pe care Appel le-a expus în ultima vreme păstrează cîte ceva din tablourile celebrului său compatriot. Subiectele lui — arbori, figuri de bărbați și femei, flori — subiectele de totdeauna ale picturii. Artistul care a fost în 1948 împreună cu Christian Doremont, Asger Jorn, Alechinsky, Corneille unul dintre membrii fondatori ai mișcării „Cobra" dovedește acum, la aproape 60 de ani, o putere de muncă puțin obișnuită. Ultimele lui expoziții stau mărturie pentru noua tinerețe pe care o trăiește artistul.

● **SUCCESELE** pe care le-au avut ultimele imprimări ale dirijorului J. E. Gardiner, în special „Furtuna", l-au făcut pe acesta să încerce să aducă în atenția melomanilor o operă mai puțin solicitată de programele simfonice : „Regina indiană", de Purcell — o reverie despre Peru, un „tablou" al Lumii noi așa cum putea fi închipuit de Anglia secolului XVII. Discul a fost imprimat de Casa Erato și are ca protagoniști „Monteverdi Choir", „English Baroque Soloistes" și bineînțeles pe dirijorul J. E. Gardiner.

● **AU ÎNCEPUT** lucrările de restaurare a casei lui Șaliapin din Moscova care va adăposti nu peste multă vreme „Muzeul F. I. Șaliapin și al artei vocale ruse". Arhitectul principal al lucrării, Galina Evgheniena Duhanina, o mare admiratoare a celebrului cîntăreț, consideră că alături de casa-muzeu va trebui să se construiască și o sală de concerte care să poarte numele artistului și care să adăpostească spectacole de operă, recitaluri, conferințe, precum și audiții cu înregistrări ale lui Șaliapin și ale altor mari soliști de operă.

● **ACTORUL** Jean-Pierre Aumont, care s-a distins atît pe scenă cît și pe ecran încearcă, într-un prim roman. IL FAIT BEAU... MAIS NE LE REPETEZ PAS să deschidă o fereastră spre lumea cinematografului american în evoluția lui. Chiar dacă malițiozitatetea și ironia ar ascunde vreo amintire a autorului, mai puțin surizătoare, de pe vremea cînd a jucat la Hollywood în cîteva filme, romanul său este, prin însuși mediul ales, și un prilej de educație socială într-un univers necunoscut, cu deosebire de studiat și de criticat.

● **ÎN EDITURA FLAMMARION** a apărut CHRONIQUE de Guy de Maupassant Volumul oglindește imaginea unui sfîrșit de secol — secolul XIX în declinul său — zugrăvită de un scriitor de prim rang (improvizat în ziarist) prin reportaje de călători, critici literare, portrete ale lui Gustave Flaubert sau George Sand, reflecții filosofico-politice, totul văzut cu ochiul ager, spiritual. În paralel, aceeași editură tipărește în ediții îngrijite, „La maison Tillier" și „Une partie de campagne" ale aceluiași autor.

sport Clătinîndu-ne încet

Foc de coacăze. Ceea ce înseamnă că și anul ăsta, ca-n atîta amar de ani, n-o să ne cam prindă iarna prin cupele europene la fotbal. Frica noastră de zăpezi, de ger, de zloată ne ține strînși lîngă focul din casă, lîngă, sfîr-sfîr, vechiul fus al bunicii, vechi ca și fotbalul pe care-l jucăm. De data asta, foarte adevărat, n-am mai avut parte de o miercure neagră ca fundul ceaunului, parcă ne-am mai sucit puțin cu fața spre lume, iar uneltele noastre strîmbe au licărit pe la cîte un colț, ca un îndemn de a nu răstigni toamna pe un prun năucit de omizi. F. C. Argeș, singura echipă care a jucat în fața publicului său, ne-a năclăit privirile cu o ploaie smiorcăită. I-aș ridica statuie, lucrată de prietenul meu George Apostu, trăsnetului ce i-ar reteza două degete colțosului de-a semnat transferul lui Dobrin la o echipă din divizia B. Mă umblă gîndul descult prin toate podurile frunții că unii au vrut să scape de Dobrin din Pitești, chiar opărindu-l. Numai niște spirite placide sînt în stare ca, avînd toți brazii muntelui sub buza toporului, să-și facă sanie din fluturi de sîrmă ghimpată. Cu Dobrin în formație, Argeșul ar fi învins pe Utrecht. Dar n-a fost să fie. După meciul de miercuri, antrenorul Florin Halagian (nici o vină în plecarea lui Dobrin) poate să-și îmbrace echipa-n fuste și s-o trimită să vîndă smeură în gară la Clucereasa, iar el să ia drezina de la Golești și să gonească nebunește pentru a fi primul cumpărător că-i bun de saftea.

Două echipe au înțeles că în cupele europene idealul e să arunci cu pietre și să fii bulgărit cu nuci de cocos, Poli Timișoara și Steaua. Mărturisesc că în ce-o privește pe Poli, înainte de-a pleca, îmi ziceam că are mult mai multe șanse să se întoarcă cu fața curată dintr-o leprozerie decît din întîlnirea cu Celtic Glasgow. Și iat-o azi foarte aproape de a produce una din marile surprize ale acestei toamne. Despre Steaua știam dintotdeauna că e capabilă, tocmai cînd nu te-aștepți, să facă saltul spectaculos de la soldat rupt de corvezi la general. După ce-a stat săptămîni întregi cu mîna căzută pe lîngă masa plină de pahare, a reușit, în Belgia, să mute înjurătura, pătimirea și amnarul udat între sîni în culcușul altora. Numai să aibă grijă să nu dea, ca și anul trecut, un cîmp de tutun pe o scuturare de țigară.

I-am lăsat la urmă pe fachirii din Craiova, care-au întîlnit una din marile formații de club ale continentului, Internazionale Milano. Dac-ar fi să te iei după crainicul Sebastian Domozină, studenții olteni au jucat mai bine decît italienii, mai precis, mai sigur, mai inspirat. Dar de multă vreme Domozină îngînă aproape numai un cîntec de adăpat viței cînd se-ntorc de la gîrlă. Este greu, dacă nu imposibil, ca o echipă care joacă bine să primească două goluri de la alta cu joc plăpînd. La Milano, unde am văzut îngenunchind zeci de mii de oameni pe stadionul Meazza și niciunul în fața Domului, Craiova nu putea să sugrume porumbei fiindcă Inter, ca și pe vremea cînd era regina Europei, folosește proverbiala ei capcană : se lasă dominată, ca să-i fure mințile adversarului și să-și înghită mai în tihnă prada. De unde și concluzia, trasă nu de mine, că și merele rupte din rai pot fi pădurețe.

Pînă la 1 octombrie să ne exilăm în tărîmul speranței.

Dar să nu uităm nici o secundă și să ne înfricoșăm cînd rostim aceste vorbe : viitorul echipei României se joacă miercuri în Norvegia. Dacă vom pierde, vom pierde definitiv. De aceea nu mă pot gîndi decît la victorie.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
39
(961)
Sîmbătă
27 septembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Țara — de la înălțimea marilor ei înfăptuiri

O binemeritată și frumoasă toamnă pe plaiurile României, decupată parcă din inimă și gînd. Așa cum o dorim noi de obicei și, de fapt, așa cum o gîndim, cum o întemeiem cu luminile minții și ale brațelor în răstimp de luni și săptămîni. Pentru că în măreția și frumusețea ei aceasta este o toamnă de spirit dacă ne gîndim că în multe privințe ea a debutat sub semnul unor evenimente menite să ne explice — și să ne implice totodată — cu un și mai pronunțat temei în lumea concretă pe care o alcătuim. Nu mai departe, bunăoară, Congresul consiliilor populare, forum de la tribuna căruia în magistrala sa cuvîntare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a abordat o multitudine de probleme practice și teoretice ale actualității noastre politice și sociale. Nu mai departe decît vizita conducătorului partidului și statului nostru la Iași, străvechi și modern centru de cultură și civilizație, vizită cu prilejul căreia s-a deschis și anul de învățămînt, un act deja tradițional, cu largi implicații de ordin politic și cultural. Pe parcurs, țara a primit vizita unor inalți oaspeți de peste hotare, șefi de state și iată, în maniera obișnuită, deschisă, caracteristică modului de a fi și de a conduce direct, de la fața locului treburile țării, ultimele zile ale săptămînii au consemnat o nouă vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, un nou dialog pe pămînturile Moldovei. De data aceasta în județele Bacău și Neamț.

Prilejuind noi momente de entuziasm și manifestare a stimei și prețuirii, a dragostei profunde pe care întregul popor le poartă conducătorului său, vizita a cuprins importante centre economice și sociale și s-a înscris ca încă o filă de cronică vie, generoasă, la istoria și civilizația contemporană, în plină înflorire, a acestor străvechi meleaguri.

Toamna aceasta este o toamnă a confluențelor dintre două cincinale, dintre două perioade de timp economic și social care au un hotărîtor efect asupra fizionomiei întregii societăți. Ca un exercițiu al democrației înseși, vizitele secretarului general al partidului, discuțiile sale concrete, la fața locului, consultările cu muncitorii și specialiștii, cu factorii responsabili din toate domeniile de activitate pun în prim plan importanța și, evident, implicațiile deosebite ale acestui moment. Modernul și pitorescul oraș al petrochimiștilor de pe Trotuș, municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej, uriașul combinat petrochimic de la Borzești cu întregul său complex de fabrici și uzine, Comănești și Moinești — centre muncitorești în plină dezvoltare, Bacău — municipiu de o largă și reprezentativă arie istorică și socială, precum și celelalte obiective de pe itinerariul vizitei din județul Neamț, sînt puternice verigi economice ale unui proces în plină desfășurare și constituie tot atîtea puncte de reper pentru imaginea actuală și de perspectivă a României. Se resimte un puls nou, dinamic, în toate aceste locuri și, așa cum s-a remarcat, în munca și viața locuitorilor de pe aceste plaiuri, în activitatea lor creatoare se resimt implicit aportul și dimensiunea științei și culturii, binefacerile inseși ale politicii noastre de dezvoltare neîntreruptă și armonioasă a tuturor zonelor țării. Avem impresii bune despre cele constatate în întreprinderile și localitățile vizitate — **spunea, în cuvîntarea sa la marea adunare populară din municipiul Bacău, tovarășul Nicolae Ceaușescu.** Oamenii muncii și-au onorat angajamentele pe care și le-au luat la începutul cincinalului. Ei pot sta cu capul sus, pot spune că și-au făcut datoria față de patrie, față de cauza socialismului, față de partid.

Într-adevăr, condiția aceasta este : a demnității și înaltei responsabilități. O idee frecventă, specifică demersurilor și orientărilor secretarului general al partidului și înscrisă la loc de cinste în însuși programul partidului nostru este cea referitoare la modul sigur și cel mai cuprinzător pe care îl reprezintă munca în asigurarea progresului și bunăstării patriei, a prosperității ei. Munca — în accepția ei transformatoare și sub multiplele sale raporturi cu tehnica și știința, cu activitatea de creație și de cercetare. Munca — în condițiile și la nivelul cerințelor și exigențelor de azi ale societății, în condițiile și la nivelul înaltei conștiințe patriotice, revoluționare. Realizările celor două județe vizitate întregesc realizările inseși ale țării și întărește cu argumentul concret, cel mai edificator, al faptelor, opera esențială a progresului și civilizației României.

Lîngă mărturiile străvechi, de cea mai mare rezonanță și mîndrie patriotică — Petrodava, care trezește un sunet milenar în memorie — istoria contemporană a României a așezat pe aceste locuri strălucite dovezi ale muncii și creației în libertate a poporului, mărturii inconfundabile ale inteligenței și talentului său. Ca o prelungire a acelor mari cetăți și turnuri de apărare a pămîntului și vieții noastre pașnice, zidirile de azi, industriale, centrele noi edilitare au ridicat și ridică munca la puterea de semnificație a unei mari creații, eroice și durabile în toată amploarea și finalitatea sa.

Așadar, o toamnă a confluențelor fiind, o toamnă de spirit prin bogăția sa de culori și evenimente, o toamnă de lucru, în fapt, toamna aceasta ne așează parcă și mai mult în dreptul inimii și îndatoririlor noastre, un exemplu permanent avînd în multitudinea de preocupări și activități practice, curente, ale secretarului general al partidului. Această vizită este încă un argument și încă unul de natură să ne explice — și să ne implice totodată — cu mai multă vigoare și cu mai înaltă răspundere în actul de creație prin care se manifestă și se identifică în personalitatea ei însăși țara, de la înălțimea și cu dovada concretă a propriilor ei înfăptuiri.

Luceafărul

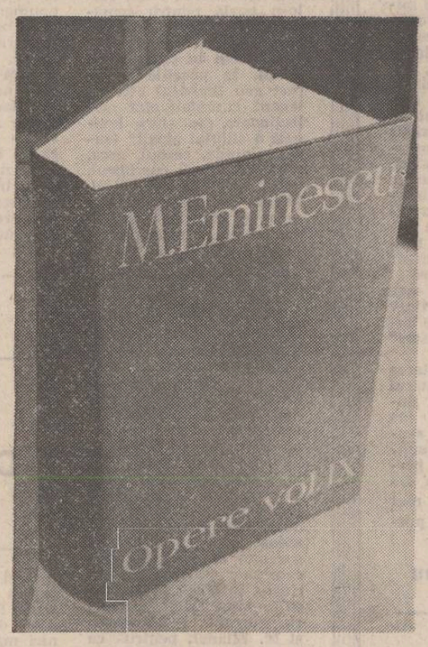

EDIȚIA EMINESCU

Cel mai însemnat eveniment cultural al acestui moment este apariția volumului IX de Opere al lui M. Eminescu la editura Academiei Republicii Socialiste România. Acest volum, scos la inițiativa Muzeului literaturii române, cuprinde publicistica scriitorului dintre 1870 și 1877, apărută la **Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri literare, Curierul de Iași.** Reluarea efortului lui Perpessicius închinat editării lui Eminescu se datorează unui colectiv de cercetători ai Muzeului literaturii române compus din Petru Creția, coordonator, Dimitrie Vatamaniuc, Anca Costa-Foru și Eugenia Oprescu. Li se adaugă colaborator extern pentru textele în limba germană Gerhard Csejka. Studiul introductiv al ediției este alcătuit de criticul Alexandru Oprea. Dacă pînă acum editorii aveau ca auxiliar numeroase tentative editoriale care le puteau jalona și facilita munca, mai ales de la acest volum înainte alcătuirea unei ediții Eminescu de o acribie științifică exemplară, cum își propune să fie prezenta încercare, implică dificultăți noi. Felul cum este înfățișată în volumul IX de Opere publicistica eminesciană este indiciul seriozității și al procedării științifice nimerite în cazul unui scriitor de importanța lui M. Eminescu. Se știe că articolele politice ale lui M. Eminescu, publicistica lui atît de diversă a condus la o reală redescoperire a omului și operei lui. Seria de opere tinde să-l reprezinte pe scriitor în cea mai completă haină a lui. Bogatul aparat științific al cărții oferă, face din această ediție un instrument de lucru de prima mînă.

Viitoarele tomuri ale acestei întreprinderi de minuție și de devotament total, care este întotdeauna munca la alcătuirea unei ediții, vor încerca să scoată la lumină tot ceea ce este încă prea puțin cunoscut în textele rămase de la marele poet. Salutînd această reușită editorială, adevărat eveniment cultural, ne exprimăm credința că lucrul la această ediție va avea, spre satisfacția generală, un ritm și o continuitate pe care n-o putem cita, din păcate, pentru mai toate edițiile românești din clasici. Volumul IX din **Operele** lui M. Eminescu înseamnă încă un pas către deziderатul unei ediții reprezentative din opera celui mai mare poet român.

JURNAL DE POET

PORȚILE MARAMUREȘULUI

Izvorul viu, puternic al vieții și aspirațiilor poporului nostru ● Articole de ● Dumitru Ghișe ● Platon Pardău ● Gheorghe Suciu ● Artur Silvestri (în pag. a 3-a)

E. LOVINESCU, SCRIERI, VOL. 8 (II)

E. Lovinescu este dintre scriitorii preocupați vizibil de imaginea lor în posteritate. Iată motivul pentru care a încercat să ferească de dibuiri pe viitorii lui biografi și cercetători oferindu-le mai ales spre sfîrșitul vieții autoportrete morale și ideologice compuse cu o vădită grijă pentru efectul postum. Liniile dezavantajoase sînt înlăturate și scriitorul se înfățișează urmașilor într-un veșmînt recondiționat. **„Critica este o artă de «dozaj» a luminilor"** scrie E. Lovinescu în **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** și într-adevăr cartea pomenită dezvăluie o reală artă a „dozajului" luminilor atît asupra chipului autorului cît și asupra altora. Sigur este că în **Titu Maiorescu și posteritate lui critică,** ca și în **Schița biobibliografică** semnată Anonymus Notarius criticul ține să vorbească despre maioresciansimul său structural și mai ales conștient, programatic încă din tinerețe. Aceste afirmații sînt contrazise de fapte și de n-ar fi fost comoditățile unor istorici literari deprinși să se odihnească mai ales în seducătoarea pagină lovinesciană, acest maiorescianism de adopțiune tîrzie al lui E. Lovinescu ar fi fost definit ca atare de mai multe condeie decît s-a făcut pînă acum.

Fără a fi cu totul absent din sistemul de referință al lui E. Lovinescu, Titu Maiorescu devine, după un popas în **Memorii I,** figură centrală a scrisului său din 1937 cînd, urmare a unei polemici cu Al. Tzigara Samurcaș, criticul **Sburătorului** își revendică o constantă adeziune la „Junimea", **Convorbiri literare** și valorile ei. Mărturisirea autorului poate fi sinceră, dar unghiul de vedere din care privește această relație este desigur foarte personal. Pînă în 1937 anul declarației de fidelitate, și pînă în 1940, anul apariției celei mai închegate și sugestive lucrări monografice ce avem pînă acum despre Titu Maiorescu, traiectoria lui E. Lovinescu nu afișează și nu dezvăluie pronunțate sentimente filomaioresciene, nici adeziuni ideologice depline la linia lui Titu Maiorescu. Chiar în operația de întoarcere la Titu Maiorescu al cărui monument cultural îl ridică prin monografiile pe care i le dedică, E. Lovinescu nu este, așa cum se afirmă curent, înaintemergătorul. Mai tinerii critici, pe urma cărora vine de fapt E. Lovinescu, încep încă de prin 1930 să redescopere „Junimea" și pe criticul ei. **„Reactualizarea junimismului înseamnă a scoate din arhive o**

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Numele eroului necunoscut

Acum
dacă eu sînt cel căzut în războaie
sulițat de tot felul de meridiane
dacă numai eu ar și samăn
tras de patru cămile deodată
declarații de independență;
și dacă ochii pruncilor îmi sînt
marile mele
ctestate de vechime
este inutil
să mă căutați
doar prin cartea de istorie.

Ion Burnar

CENTENAR SADOVEANU

Un ansamblu simbolic la Copou

In revista **Cronica** din 5 septembrie 1980, sub titlul **Ansamblul „Mihail Sadoveanu — expresie a spiritualității românești,** arhitectul Gh. Anton expune, după trei ani de fecunde meditații (după cum rezultă din salutul pe care i-l adresează Ion Țăranu pe prima pagină a aceluiași număr al revistei — **(Un sigliu românesc de gîndire),** proiectul său pentru realizarea unui complex muzeal „Mihail Sadoveanu" în incinta fostei case de la Copou a scriitorului.

Atît cît mi-am dat seama din schița de ansamblu și din explicațiile arh. Gh. Anton, am impresia că este vorba de un proiect ingenios, cu adevărat reprezentativ pentru memoria lui Mihail Sadoveanu și, totodată pentru spiritualitatea românească pe care geniul sadovenian a exprimat-o în cel mai înalt grad.

Nu voi intra în detalii de ordin arhitectural, în probleme specifice de construcție. Dar nu pot să nu remare faptul că meditația arhitectului Gh. Anton pe marginea operei sadoveniene și felul cum concepe el acel ansamblu monumental probează o profundă înțelegere a creației lui Mihail Sadoveanu, a locului ei central în cultura și spiritualitatea românească. Bunăoară, prezența unei „porți a trecerii", cu dubla ei funcție de ciur al cernerii timpului și de hotar între real (realul din jur) și imaginar (imaginarul pe care îl deschide) dintre efemer și etern, dintre viață și creație, se înscrie pe făgașul intuițiilor profunde ale unor critici și exegeți sadovenieni: Edgar Papu **(Ochiul lui Kronos, Mihail Sadoveanu),** Paul Anghel **(Sadoveanu — între timp și clipă).** Const. Ciopraga **(O viziune românească a existenței: Sadoveanu),** Al. Philippide **(Mihail Sadoveanu și poezia vechimii).** Apropierea de Brâncuși devine iminentă prin prezența unei asemenea „porți", chiar dacă poarta brâncușiană era una „a sărutului". Dar nu consună în absolut creațiile celor doi mari artiști ? ! Nu au pornit, aceste creații, din izvorul comun al artei populare și nu-l exprimă ele în forme chintesențiale ? ! Cu atît mai mult se justifică o asemenea „poartă", cu cît însuși arhitectul Gh. Anton amintește „ritualul trecerii, inițierii, din tradiția populară, atît la nuntă, cît și la moarte" — teme cruciale, după cum se

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 2-a

CREION

Iubite Maestre Fulga

Fraza aceasta simplă și de o forță nebănuită : „Eu cred în visul tău și nu mă lepăd de tine !" este un balsam atît de binefăcător încît dacă fiecare ființă s-ar împărtăși din adevărul său, nu s-ar mai face frig niciodată, iar moartea și-ar pierde caracterul atroce, devenind înțelegere și acceptare. Omul este chiar visul său și iubindu-i visul, puterea lui de a trăi se potențează la maxim. Oamenii, ca toate celelalte ființe, nici nu mor din alt motiv, decît din lipsă de dragoste. Creația umană care se naște prin definiție din visul autorilor ei reclamă o iubire la fel de intensă ca ființa însăși.

Pe urmele unor cărți ieșite din comun, recentul dumneavoastră roman — Salvați sufletele noastre, *m-a determinat, pentru a cita oară, să iubesc ficțiunea, povestea și fabula existenței, cu un cuvînt — literatura mai mult decît e în stare iubirea de sine. Și cum s-ar fi putut altfel, de vreme ce eu, care nu sunt un adept al teoriei reincarnărilor, declar că-l cunosc pe complexul dumneavoastră erou Heronim de cîteva secole, de pe vremea cînd, fiind unul din cei șase judecători ai contemporanului său Rafael, am votat ca*

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

REFLEX

LEGEA ECHINOCȚIULUI

Nimic nu-l supără mai mult pe podgorean decît să fie luat drept altcineva decît este. Un simț al proprietății muncii stăpînește și pămînt și lumină și tot iar proprietatea, ideea de proprietate ca atare intră mai degrabă în sfera unei cerebralități de extracție aproape geologică, laică pînă în cel din urmă amănunt. Pămîntul s-a rupt, a alunecat mereu, așa că statornic n-a fost decît sentimentul acesta continuu al muncii, el a rămas și-a făcut față locului multor imprejurări. Forța brațelor și puterea vie, iscoditoare a minții, l-au ridicat pe podgorean peste toate fisurile și rupturile din adînc, geologice, ca un vulcan care se revarsă și arde doar în el. A izgonit pînă și bisericile din sat, și cimitirele, pentru ca nimic să nu-i aducă aminte de moarte și nimic să nu-l împiedice să se lovească de viață. Le-a urcat tocmai pe dealuri, sus, departe de inima satului, fără nici o așezare și nici o întîmplare în jur, decît munca la viță de vie, și timpul, timpul în accepția și suferința lui naturală ca drum din toate părțile intersectat. Stau singuratece și interogative ca niște stranii unelte părăsite acolo și drumul către ele este un continuu urcuș. Sau un continuu popas. Proprietatea muncii și proprietatea ca atare a vieții l-au făcut pe podgorean să se separe într-un anume fel de propriul său sfîrșit și să epureze, dacă se poate spune așa, satul de tot ce i l-ar fi amintit. În schimb, terasele de viță de vie și zidurile care le întăresc și care urcă scoborînd, înclinîndu-se spre înălțime îl apropie de cer. Nu cu ochii, sau nu numai cu ochii, ci cu pasul, cu mîna care se atinge de cer. Stelele au degete în cîntecele străvechi ale locului sau steaua este în formă de mînă, ea are

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

ȚARA NOASTRĂ

Am ajuns la Obîrșia Cloșani, la izvoarele veșniciei...

Dincolo de Brebena și Titerlești, drumul scapă spre pustietăți prin care șleaul lui din piatră se dă mereu după fața muntelui, ca un șarpe care s-ar mușca și nu prea de coadă. Apoi Mărășești și Stănești — mai puțin decît sate în adevăratul înțeles al cuvîntului și mai mult decît simple halte în acest noian de singurătate. Mai departe, mai sus, versanții de stîncă pe prispa cărora călătorim inspre soare apune lăcrimează cu lacrimi limpezi și reci, adunate uneori în cișmele. Mîna omului, de acum, ridică în parbrizul autobuzului condus de Nicolae Brandibur semnele unei statorniciri și ale unei speranțe. O astfel de cișmea au durat în marginea drumului nostru Vasile și Mina Dănciulescu, cu numai cîțiva ani înapoi, înainte de a se petrece din viață. Fîntîna lui moș Dănciulescu, ca și Ciuciorul ruginit sau Ciuciorul din plai, ca și fîntîna lui Achim de pe Valea Seacă, nu sînt altceva decît mărturia îndărătniciei oamenilor locului de a-și topi averile toate, cîte sînt ele, în fapte și lucruri care sînt ale tuturor. Prin ele, oamenii locurilor sfidează zădărniciile unei istorii pe pervazele căreia vetrele satelor lor s-au instalat de peste cinci veacuri. Și locurile și vatra aceasta au un nume. Obîrșia Cloșani, cea mai septentrională așezare de oameni a județului Mehedinți.

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 5-a

● În acest număr : ● Poeme de ● Grigore Hagiu și Gheorghe Tomozei ● Cronica literară de Nicolae Ciobanu ● Viața cărților ● Revista revistelor ● Proză de Letiția Vladislav și Dumitru Augustin Doman ● „Riul de aur" de Aurel-Dragoș Munteanu ● „Critica eruditǎ" de Stan Velea ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● „Scrisul Românesc" la a 300-a apariție ● Sport de Fănuș Neagu.

cronica literară

DOINA URICARIU: «Vietăți fericite»

Foarte semnificativă această translație a poeziei Doinei Uricariu de la discursul voit „impersonal", mizînd pe efectele paradigmei conceptualizate inculcată edificiului metaforic, adesea de-a dreptul luxuriant și chiar ușor incifrat, la poemul ce-și trage ființa din percepția oarecum senzitivă, delicat cenzurată din unghi reflexiv, a existenței. Să spunem astfel, „umanizarea" dialogului pe care poeta îl poartă cu sine, implicit, cu lumea, are drept cauză temperarea elanului pentru captarea absolutului ideatic, în favoarea unei frenezii contemplative din plin îmblînzită de conștiința sublimei vulnerabilități a eului feminin. Se poate susține că asistăm la un binevenit proces de „laicizare", în sensul sensibilei dezabstractizări a biografiei spirituale care pare a-și dobîndi dimensiunea umană reală cu prețul nobilului tribut plătit inexorabilelor legi ale feminității trăite în ipostaza ei limită. Prin urmare, **Vietăți fericite** (Editura „Eminescu", 1980), în liniile ei directoare, este o carte de poezie ale cărei trasee tematice gravitează în jurul acestui leit-motiv fundamental. La un examen mai atent, ajungem la surprinzătoarea constatare că specia poetică pivot a cărții este „cîntecul de leagăn", căruia, cum vom încerca să subliniem numaidecît, Doina Uricariu îi conferă o tulburătoare prospețime existențială. Dacă nu este prea mult spus — și se pare că nu este —, am observa că totul se datorează capacității de a trăi la modul inalienabil problematizant starea de sentiment în cauză, aceasta din urmă sublimîndu-se de la sine în devorantă stare de conștiință. În asemenea împrejurări, „cîntecul de leagăn" își refuză calitatea de spațiu al abstragerii în domesticitatea idealizantă și idilizantă, bucolică, constituindu-se într-un teritoriu liric în care interogația eului feminin, edificat din perspectivă metafizică, își asumă prerogative dominante : „Unde te duci cu miinile legănate, / cu ochii închiși în alint, / cu floarea înghesuită în pumn / și de ce țipi de o bucurie cumplită ? / / Risul tău curat mă sperie mai mult / decît cele ce mă înfricoșau înainte / ca o poruncă / pe care n-o mai țin minte. / / Mergeam pe drumul cu praf către gîrla subțire / cu bivolițe sătule și verzi coviltire, / îmi aruncam țărina în cap, / aici încălcam opreliștea dată / Unde te duci, Alexandru, / ce bulgări, să-i asmuți, te așteaptă ?, / / Nici vorbă să-ți țină loc de imperiu țărina, / alune și sîmburi de arțar le vei da de o parte / tot astfel cum mă vei arunca și pe mine în cer / alintîndu-mă cu viață și moarte" **(Alexandru mă aruncă în cer).**

Cum se observă, conștiința imanentei dialectici a marii legi de care este guvernată existența umană în și prin existența cosmică parvine la starea de veghe maximă tocmai acum, cînd te-ai aștepta ca uitarea de sine să se instăpînească peste tot și să nu poată fi perturbată de nimic. Departe de a fi expresia refulării intelectualizante a eului și cu atît mai puțin a procesului de egotizare „estetă" a acestuia, o asemenea percepție poetică poartă pecetea unei revelatoare trăiri a euforicei dureri materne. Luciditatea disociativ-patetică este aceea care potențează, „otrăvind-o", exultanța maternă : „Smocuri de iarbă bucuria mea visează / și talpa lui trandafirie în apă / dar în același timp un drum pustiu / din mine către lume-ncet se sapă. / / De parcă n-aș mai vrea să strig / pe nume altceva decît umila oază, / în care scriu poemul lîngă fiu / și vorbele tăcind îngenunchează. / / Smocuri de iarbă, tăvălite-n vînt / și talpa lui trandafirie suie / pe toate ce mă leagă de pămînt / și mă despart de el cu dușmănie" **(Poemul lîngă fiu).** La fel în **Risul stăpîn, O, suflet, ce copil te-arăți, Alexandru copil, O, bucurosul ochi, Peisaj cu sperietoare de păsări, Încet, intra în somn, Pe tălpile lui Alexandru copil, Miracolul înfricoșat** și altele. Sînt și acestea acute „fișe de observație" desprinse dintr-un „jurnal" al maternității sublim frustrate de sentimentul ataraxiei inviolabile.

Printr-o firească extensie, experiența feminină limită ce prezidează geneza poeziei din **Vietăți fericite** (titlu ce poartă însemnele unei vitalități dramatic conștientizate) își spune cuvîntul peste tot, adică și atunci cînd motivul tematic propriu-zis al poemului vizează alți termeni de confruntare. Ceea ce poeta însăși, la un moment dat, numește „tandra indiferență" din al cărei unghi afectiv sînt percepute și trăite faptele vieții cristalizează cu pregnanță în structuri poematice în care intruziunea angoasei specific feminine, ridicată la rangul de concept existențial, acaparează totul : „De mult te strig / în cochilia mea senină de frig, / cu fața radioasă / sub care tresar / și se clatină / plute împinse fără de patimă. / / Luntrașule, luntrașule, / preasurd ucigașule, / cu miini frumoase duci o floare mică / și o strivești agățîndu-te de ea, / de urit și de frică / / Palmele tale cu țevăria de semne în ele / mai vor să mîngîie miinile mele, / să mă ia de subsuoară / ca pe o păpădie amară ?" **(De mult te strig să-ți spun că știu).** Melancolia sceptic-elegiacă din o serie de foarte frumoase cîntece de iubire, cu desenul lor naturist esențializat și tocmai de aceea „funcțional", fără îndoială, tot de aici se trage : „Tîrziu printre frunze de toamnă, de singe / haina mea se lovea de a ta / ca aripile unei păsări nătinge. / / Toate din mine se loveau de tine, / roiuri de pietre nebune / țișneau din pielea, din mina / ce mîngiia o minune. / / Foșneau, foșneau tristele, stridentele frunze / de toamnă amare / și dulci în cuminte / și împăcată surpare. / / Creștea rugina în ele vestind / un mic luminiș de moarte frumoasă / cum sufletul ce taie în trup / pădurea înaltă și deasă". **(Un mic luminiș).** Ceea ce, evident, contrastează în chip neplăcut cu momentele cînd violența retorică a tonului trece cu mult înaintea stării de grație feminină („Beție a mirosului de măceș / prietenul meu mă trădează / vine cu surîsul pe buze spre mine / și mi-arată cutia ce luminează / / „Iată lumina acestui veac, seu (sic ?) salvator" / icoana lui desăvîrșită. N-o văd, numai eu n-o văd, / și numele ei mă irită / / Ce visare lîngă ambalaje, / ce țipăt de spaimă în fața lor" etc. — **Asini și scaieți)** ori cu unele proiecții în metaforă destul de facile : „Astfel, acum mă ascult / cu urechile treze la pîndă, / o vrabie aleargă pe cîmp, / în carnea mea cuminte și blîndă. / / Subțire cărarea pe care te plimbi / cu miinile-n cruce la spate, / cu un fir de lucernă în ele / ofilindu-se / / Tot mai subțire cărarea pe care te plimbi / și-ți calci zeul firav în picioare / ca un braț de lucernă / ai învățat să te usuci" **(Căpițe cu fîn).**

Cum o dovedesc majoritatea pieselor ce alcătuiesc sumarul cărții, „secretul" certelor și durabilelor izbînzi ale poetei stă în aplecarea nesofisticată asupra acutei ei sensibilități sublimat feminine, în ordinea percepției intelectuale. Este, la ora de față, darul cel mai de preț al acestei distincte „voci" poetice.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

Călătoria ca labirint

Apărută în colecția **Mapamond**, prima carte a lui Stelian Țurlea, **La nord și la sud de Tejo**, nu este, cum s-ar putea crede, un volum obișnuit de note de drum, cu accent pe documentar, ci o carte „de suflet", un jurnal al stărilor de spirit, rod al unei priviri interpretative. Prozatorul convertește informația și observația directă în demers eseistic, restituind imaginea secundă, literaturizată și încărcată de sensuri subiective. Se produce o permanentă refracție a trăirii prin livresc, conferind scrisului un caracter speculativ, cultivînd o emoție filtrată — nu și cenzurată — prin cultură. Însemnările profund subiective creează un univers singular, o imagine a Portugaliei în același timp lirică și sintetică, simbolică și subiectivă. Stelian Țurlea se lasă sedus de spiritul locuitorilor, de respirația lucrurilor, primele capitole ale cărții **(Apa, Pămîntul, Lumina)** fiind dominate de un veritabil animism. Totul trăiește o viață secretă, peisajul palpită, fiecare element fiind încărcat de o energie particulară, irepetabilă. Emoția și livrescul se conciliază favorizînd privirea panoramică, generatoare a dimensiunii simbolice: „Un pămînt aspru în cea mai mare parte, în nord mai ales, amestec de munte și văi abrupte, de păduri cu iarbă puțină și măruntă, de coloane de vii care se încăpățînează să se agațe pieptiș de țărînă puțină, să-și prăjească ciorchinii la soare. Mai spre sud, apar cîmpiile uneori întinse ca în palmă pînă la buza orizontului, coborînd dintr-una în alta către alt ținut muntos, la capătul cel mai meridional al dreptunghiului, de unde marii călători își luau rămas bun înainte de-a porni pe drumurile ce știu să plece și rareori să se întoarcă — promontoriul Sagres".

Perspectiva amplă alternează cu percepția infimului, prozatorul avînd o anume sensibilitate a luminii, modificînd permanent peisajul: „Va fi fost în timpul nopții furtună pe Atlantic, cerul nu mai e străveziu către ocean, are concretețea unei țesături de mătase prin care deosebești contururile ușor deformate. Cu fiecare clipă imponderabilul amestec de ziuă și noapte se distilează, fîșiile de ceață devin rare pete de culoare tot mai diluată, absorbită de frunze și de olane".

Notația are flexibilitate și lirism, ochiul observă atent jocul luminilor, mișcarea străzilor, scena semnificativă, fixînd, în vîrtejul imaginilor, un chip, o formă, un gest, urechea reține un sunet, memoria olfactivă înregistrează amestecul miresmelor. Prozatorul se abandonează percepției complexe, senzațiile captînd într-un mod aparte realul opulent și în perpetuă transformare. Inserția livrescă introduce o emoție de altă natură, deschizînd accesul la un alt registru, preponderent evocator. Istoria și legenda concură la constituirea unei imagini globale cu iradieri în spiritualitatea cu care se ia contact, prezentă cu atît mai pregnant în inserțiile de citate din literatura portugheză, ale cărei personalități sînt la rîndul lor evocate. Evenimentele sînt consemnate nu pentru pitorescul exterior, nu din nevoia de fabulație, ci pentru poezia pe care o conțin, unele, sau pentru semnificația lor complexă, luminată anume într-un context specific. Latura liric-meditativă a cărții domină partea de informație, aspectul de eventual reportaj fiind anulat în favoarea substanței afective exprimate cu modalitățile eseului. Fiind un jurnal de sentimente, **La nord și la sud de Tejo** conține o anume poezie a stărilor de spirit născute din contemplația unui univers nou, tulburător, care se descoperă cu răbdare dintr-o perspectivă nu comun turistică, ci lirică, comprehensivă, afectivă. Eul celui care privește și încearcă să înțeleagă spiritul inefabil al acestui univers se lasă modelat de experiența călătoriei, fără a conserva prejudecăți și fără a avea complexul propriilor emoții, nereprimînd tentația confesiunii. Cartea lui Stelian Țurlea se singularizează prin atitudine și aduce surpriza unei reale vocații literare a acestui jurnalist nedeformat de profesia lui care îi impune analiza exactă și rigorile unui stil specializat și care este dublat de o structură liric-meditativă.

Sultana Craia

REVISTA REVISTELOR

TRANSILVANIA nr. 8 a.c.

● **Demnă de remarcat este inițiativa colectivului redacțional al revistei „Transilvania" de a consacra recentul număr al publicației, în cea mai mare parte, problematicii istorice.** Subtitlul generic, inspirat și exact formulat, **Transilvania în istoria și conștiința istorică a poporului român,** sumarul reunește un însemnat număr de contribuții științifice menite a argumenta temeinic, din unghi acut contemporan, tema în cauză. **Transilvania — matcă de istorie românească,** articolul sinteză semnat de Ștefan Ștefănescu, constituie o revelatoare introducere în problemă, autorul realizînd o densă cronologie pe a cărei ax se înscriu datele și evenimentele caracteristice, de profundă semnificație, care conferă Transilvaniei atributul de fundamental „loc geometric" în procesul de afirmare continuă a conștiinței naționale. Rigoarea exegezei istorice se relevă cu pregnanță în studiile **„Descălecări" transilvănene și „întemeieri de țară" între tradiție istorică și dovezi materiale** de Radu Popa, **O țară românească medievală : a Lăpușului și Cetății de Piatră (Chioarul)** de Sergiu Iosipescu, **Mihai Viteazul sau complexitatea faptelor istorice** de Andrei Pippidi, **Unitate și egalitate** de Kovàcs Iosif, **Relațiile Transilvaniei oglindite în cronicile săsești** de Thomas Nægler, **Revoluția din Transilvania în cadrul revoluției românești de la 1848** de Liviu Maior, **Transilvania și Principatele Unite** de Dan Berindei. În cadrul rubricii **Repere istoriografice** se publică o instructivă suită de comentarii cu aspect portretistic : **Nicolae Bălcescu** de V. Cristian, **George Barițiu** de Vasile Netea, **Alexandru Xenopol** de Al. Zub, **Nicolae Iorga** de Șerban Papacostea, **Ioan Lupaș** de Radu Ardelean, **Silviu Dragomir** de N. Bacsan, **David Prodan,** despre **Răscoala lui Horea** de Pompiliu Teodor și Ștefan Pascu **despre Voivodul Transilvaniei** de Ioan Aurel Pop. De un indiscutabil interes documentar sînt textele inserate la rubrica **Pagini din istoria Transilvaniei : Cuvinte românești într-un document din 1877** de Kovàcs Gèza și Alexandru Roz, **Iulie 1911 : Românii transilvani la primul congres universal ținut sub semnul concordiei între oameni și popoare** de Cornelii Bodea **Aspecte ale solidarității românilor în primele decenii ale secolului al XX-lea — premisa desăvîrșirii statului național unificat** de Paul Abrudan. **Un episod istoric din lupta poporului român contra dictatului de la Viena** de Gheorghe Petrescu. În fine, rubrica **Istorie și cultură** reunește eseurile **Transilvania în modernizarea culturii române** de Alexandru Duțu, **Tiparul transilvan din secolul al XVI-lea — sfera de afirmare culturală și de contacte între culturi și civilizații** de L. Demeny, **Politica și cultura în secolul luminilor la românii transilvăneni** de Pompiliu Teodor, **Școala ardeleană și istorismul sud-est european** de Ilia Konev (Bulgaria).

Cît despre partea de critică literară prezentată și în acest număr, trecem repede peste extravaganța meticuloasă și cam ticăită, din **Simbolism alimentar** de Mircea Zaciu și remarcăm cronica edițiilor la corespondența lui Cipariu de Mircea Anghelescu, interviul cu sociologul american Mary Leuca (despre **Studiul etnic și specificul național românesc**), eseurile **Istorie și artă** de Mircea Braga, **Istorie și responsabilitate** de Titu Popescu.

FLACĂRA nr. 38, 39 a.c.

● Pictorul Tanasis Fappas acordă un interviu revistei sub titlul **„Sînt dator României ca om și ca pictor..."** Intre altele Tanasis Fappas încearcă a răspunde la chestiunea succesului picturii române peste hotare : „Este fals că putem bate cu succes la porțile Europei despersonalizîndu-se pictura pînă la a o desprinde de orice tradiție a artei plastice românești, naționale Nu o dată am fost atenționat de impresari care știu ce vor și știu ce se poate, asupra faptului că publicul și amatorii de artă din străinătate preferă cu prioritate pictura care închide în ea un mesaj cert al spiritualității românilor, care poartă amprenta unei sensibilități unice, inconfundabile". Interviul luat de Mihai Pelin abordează și alte aspecte ale vieții artei plastice românești, chestiuni de breaslă, ale popularizării artei plastice românești prin revista **Arta.** Regretăm că locul pe care-l atribuie suplimentul **Flacăra pentru minte, inimă și literatură** este unul secundar.

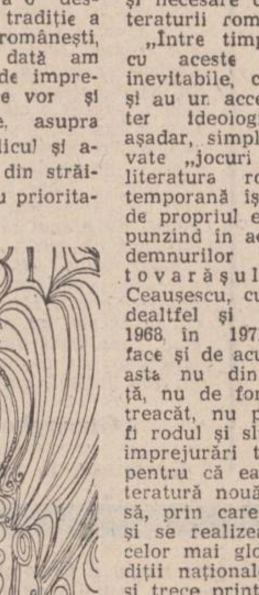

In numărul 39 ne oprim asupra măsuratului și realistului articol **Omul de cultură** pe care Ion Lăncrănjan îl tipărește în revistă ca ecou al Congresului consiliilor populare și mai ales ca ecou al opiniilor despre literatură și artă din cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu. El atrage atenția și asupra unor tendințe de a deforma spontan opinii exprimate cu limpezime și prin aceasta de a crea un climat nepotrivit unor idei nobile și necesare culturii și literaturii române de azi.

„Între timp, în paralel cu aceste acompanieri inevitabile, care au avut și au un accentuat caracter ideologic, nefiind, așadar, simple și nevinovate „jocuri de copii", literatura română contemporană își va vedea de propriul ei drum, răspunzînd în acest mod îndemnurilor și sfaturilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, cum a făcut-o dealtfel și în 1965, în 1968, în 1971, cum o va face și de acum încolo. Și asta nu din complezență, nu de formă și nici în treacăt, nu pentru că ar fi rodul și slujnica unor împrejurări trecătoare, ci pentru că ea, această literatură nouă și viguroasă, prin care s-a realizat și se realizează sinteza celor mai glorioase tradiții naționale, a trecut și trece printr-o perioadă de mare avînt creator (care nu e al declarațiilor, e, în primul rînd, al cărților scrise și tipărite), situîndu-se fățiș de partea poporului, fără a-și pierde însă specificitatea, devenind, din contră, mai conștientă decît altădată de propria sa valoare, de posibilitățile ce i s-au creat, în noile împrejurări sociale și politice ale țării. Vor mai exista, desigur, greutăți și dificultăți, obtuzitatea și intoleranța nu se vor da la o parte, imediat și pentru totdeauna".

„Am amintit de aceste împrejurări nu pentru a respinge eventuale critici și eventuale obiecții, ci pentru a despărți, dimpotrivă, critica de denigrare, exigența partinică de obtuzitatea boantă și oarbă, pledînd astfel, deschis dar fără înfatuare, pentru un statut de cinste și de cinstire al scriitorului, care nu face parte din nici o elită, ceea ce nu înseamnă că trebuie să fie bătut mereu de vînturile sumbre ale intoleranței și ale incompetenței, care au fost și sînt anticulturale și antisocialiste, prin însuși conținutul lor".

Cronicar

Erată

Dintr-o greșeală de corectură în loc de „avangardă a stingii politice" se va citi „avangardă – stingii politice". Iată fraza corectă: „O notă de dimensiunile unui articol intitulată grav Respingerea modului de existență burghez, **o constantă a mișcării de avangardă interbelică încearcă să asimileze mișcarea literară de avangardă – stingii politice". Acesta e textul și enunțul corect al problemei.**

viața cărților

poezia

Între manieră și originalitate

● În lirica volumelor precedente, Ion Pachia Tatomirescu cultivă, ca și în **Zoria** *), o poezie a fiorului cosmic, a sensibilității uimită și încîntată de eflorescența formelor naturii. Poate că expresia „fior cosmic" nu este cea mai potrivită, pentru că poetul este mai atras de suprafețe, de decor, de ceea ce impresionează în primul rînd retina și mai puțin de misterul existențial. Astfel, apusul soarelui îi prilejuiește o risipă de imagini pictural-fastuoase, amintind de tînărul Blaga din **Poemele luminii.** Ca și la el, ideea poetică este prinsă în agrafa unei metafore prețioase, amplu dezvoltată și ramificată. Dar paralela se oprește aici: „Soarele însîngerat e prizonierul /pe care-l duc la răstignire. Arma / îl urmărește cu colți de fildeș, / pînă sub lacrima mării / cling-cling-bang: clopotele meduzelor / bat în ferestre imperiale — / este ceva, dincoace de tine, legănîndu-ne / cu imperceptibile izvoare de pupile; / este ceva; dincolo de mine, / cu fire de borangic — logodnă a nalbelor, / chemare pe invizibile rîuri: iată-mă, / în fața amurgului, / am stele-n poală pentru semănători / printre mirese, spre templele soarelui" (...) **(Poem în fața amurgului).** În poeziile de acest gen limbajul este elegant, cuvintele sînt selecționate din sfera lexicală a stilului „înalt" (aurul, oglinda, cerbul, orga, nufărul, crinul, curcubeul, irisul, mătasea, fildeșul, lumina de miere etc.), ceea ce imprimă rostirii poetice un aer ușor artificial; dar nu întîmplător, ci intenționat pentru că întreaga osatură a discursului său liric se edifică în jurul unor **elemente artifex.**

Așa sînt cele două spații utopice **Cosmia** și **Zoria** (model posibil **Entropia,** din **Mirabila sămînță**), care indică gustul autorului pentru stilizare și convențional, într-un cuvînt, pentru imaginea manieristă, cu paradoxul ei; capacitate de asociere și combinare, și, în același timp, monotonie prin motivele stereotipe enumerate mai înainte, cu care operează: „Început de tărîm, cu aer înrămîndu-se, / și aer de mătasă muiată-n sîngele bourului / ne-ncearcă aici: / să fim tari / cum fulgerul sferic / îmbobocind înălțimile de sticlă-nnoptată / / E o retragere aici, în sămînță; / și ora care-și trimite / solii cătrențelepte fîntîni" **(Început de cerc).** Tonul este de sorginte retorică, aș spune o retorică supraveghetă, punctată de figuri ale uimirii, invocării și apostrofei, în acord cu substanța poetică propriu-zisă. Deoarece, ca semnificație, Cosmia și Zoria traduc stări lirice care pentru a fi exprimate necesită o gesticulație ceremonioasă și un scenariu reprezentativ. Primul teritoriu imaginar simbolizează natura edenică, aflată în starea de puritate originară, caracterizată prin lumină și strălucire, iar cel de al doilea, natura erotizată, pătrunsă de taina creației, pregătindu-se să celebreze nunta elementelor : „Melcii își suie casele pe raza soarelui, în Zoria / Iubito, rod lunecă în ființa noastră, între oglinzi, / peștera mea-i violată prin steaua ta / și doar cu crinul pîntecului ti-am atins / mîngîie-mi ochii, Iubito, cu iarba soarelui, cu degetele tale — / ființa noastră înoată în apele Zoriei / cum floarea de nufăr !" **(Cum floarea de nufăr).** Plăcutul, grațiosul, atmosfera de feerie dar și senzația de monotonie și redundanță, specifice de altfel manierismului, caracterizează aceste producțiuni poetice. O schimbare de registru, atît ca semnificat cît și ca semnificant, se observă în ultima parte a volumului, intitulată **Furtuna magnetică.**

Titlul constituie el însuși o metaforă indicînd o altă orientare a discursului liric, ieșirea din baia paradisiacă de lumină și apoi declinul și implicarea în real. Acul magnetic al certitudinilor se deregleaza iar senzația de angoasă se insinuează treptat în conștiința poetului. Ca atare, și limbajul se modifică, încheieturile și catrenele sale frumos lustruite încep să cedeze lăsînd să pătrundă mai liber cuvintele, uneori chiar într-o dezordine tipic suprarealistă: „Da, cîinii cu microfoane la gît / trec strada sărutată de roțile autocamioanelor / încărcate cu fascine pentru diguri / și ce frumos miroase / răchita tăiată / salcia cu ochii ucişi dimineața **(Poem electric).**

Este tonul care cred că i se potrivește mai bine lui Ion Pachia Tatomirescu, insuflînd vigoare poemelor sale și accentuîndu-le nota personală.

Paul Dugneanu

*) **Ion Pachia Tatomirescu : „Zoria", Editura „Cartea Românească", 1980.**

critica

Descrierea operei

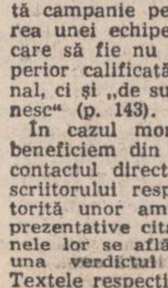

● **Un volum de studii literare, eteroclit în tematica sa, dar unitar în ceea ce privește stilul de analiză, ne oferă Dumitru Micu *).** Întîlnim în paginile cărții sale o prezentare a presei literare românești, o incursiune în lumea poeților de la „Viața Nouă", precum și o discuție asupra activității lui Camil Petrescu în calitate de director de reviste. Urmează apoi un grup de succinte monografii dedicate unor scriitori din perioada interbelică (E. Bucuță, Alice Călugăru, Horia Furtună, I. M. Rașcu și M. Eliade), pentru ca totul să se termine cu o analiză a romanului „Cimitirul Buna Vestire" de T. Arghezi.

După cum se vede, aria de investigare a cercetătorului este deosebit de variată. Cititorul dornic să se informeze va afla de aici lucruri interesante (multe, poate, inedite), fără însă, desigur, a ține seama de caracterul nesistematic al acestei cărți. Satisfacția lecturii îi va veni din cumulul de date, din informația concentrată de care poate beneficia intermediul muncii statornice și sîrguincioase a istoricului literar. Va fi excesiv deci din partea lui să ceară, în condițiile unui asemenea „puzzle" critic, subtilități de interpretare și o viziune inedită (sau cel puțin totalizatoare) asupra fenomenului literar românesc. Înscrisă cu fidelitate în limitele pe care și le autoimpune, lucrarea lui D. Micu nu poate fi învinuită că nu a atins obiective la care nici măcar nu visase.

Maniera de lucru a criticului este întotdeauna aceeași : **prezentarea.** În funcție de obiectul studiat, ea poate căpăta fie forma unei masive însușiri, fie pe aceea a unei agreabile treceri în revistă. În cazul publicațiilor literare, aflăm cu prisosință anii de întemeiere și datele cele mai importante, lista amplă a tuturor celor care au colaborat (sporită uneori cu aceea a articolelor esențiale), precum și sumarul unor studii ori prezentarea pe scurt a sistemelor estetice caracteristice fiecărei reviste. Toate acestea fapte, atestabile documentar, sînt privite cu detașarea și obiectivitatea istoricului literar. S-ar părea deci că descoperirea, interpretarea revelatoare ori surprinzătorul sînt excluse din start. Și totuși, cititorul poate avea și aici bucuria întîlnirii neașteptate și a revelației ideatice : „Prin tot ce a scris în „Foot-ball" Camil Petrescu a dus o pasionată campanie pentru crearea unei echipe naționale care să fie nu numai superior calificată profesional, ci și „de suflet românesc" (p. 143).

În cazul monografiilor, beneficiem din plin de contactul direct cu opera scriitorului respectiv, datorită unor ample și reprezentative citate. La finele lor se află întotdeauna verdictul criticului. Textele respective sînt fie „remarcabile", fie „arbitrare", „forțate" etc. Ele sînt însă simptomatice pentru a putea stabili cu rigurozitate apartenența autorului la unul din diversele curente literare ale epocii. Și aici, deci, istoricul literar nu își uită menirea, ci se angrenează în delicate clasificări, refuzîndu-și astfel tentația analizei și a interpretării critice. Totuși, dincolo de stabilirea scărilor de valori, a filiațiilor și a descendențelor literare, a rezonanțelor diverselor personalități ale literaturii universale în creațiile discutate, D. Micu se abandonează și cercetării literare intrinsece, în special în ceea ce privește romanul lui M. Eliade ori T. Arghezi. Critica sa este una constatativă, căci preocuparea de bază a exegetului constă în identificarea unor „locuri comune" (toposuri) tipice teoriei literare și esteticii, așa cum s-au întrerupt ele în materia concretă a textului literar. La capătul unei asemenea operații de erudiție, criticul nu rezistă totuși tentației contemplării inocente a operei și exclamă : „Un farmec cu totul aparte, senin, obținem prin fantastic în **La țigănci,** un giuvaer al literaturii lui M. Eliade, construcție de un echilibru și o armonie clasice. Elementul surpriză devine aici, fără a eșua în feeric, un vehicol al încîntării pure".

Organizată astfel, cartea lui Dumitru Micu prilejuiește o utilă incursiune informativă în cîteva aspecte ale istoriei literaturii române, fără însă a ne oferi șansa contactului cu orizonturile aleatoare, dar mereu ispititoare, ale interpretării și construcției critice.

Mihai Coman

*) **Dumitru Micu: „Scriitori, cărți, reviste". Editura „Eminescu", 1980.**

Un ansamblu simbolic la Copou

Urmare din pag. 1

știe, atît în opera lui Brâncuși cît și în cea a lui Sadoveanu.

O altă piesă esențială a ansamblului imaginat de arh. Gh. Anton o constituie „fîntîna ultimei aduceri aminte", prin care s-ar semnifica, după afirmațiile proiectantului, „o lume a liniștii" și o „tainică comunicare". Intuiția este, iarăși, de bun augur. Cine nu cunoaște afirmația lui G. Călinescu („Grandioasă la M. Sadoveanu este liniștea") ? ! Și de cîte ori nu s-a vorbit în exegeza sadoveniană de „tainica comunicare" a elementelor ? ! De la N. Iorga și G. Ibrăileanu, la Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Paleologu, M. Ungheanu, C. Stănescu, Marin Mincu sau Zaharia Sângeorzan, majoritatea criticilor care s-au aplecat asupra operei lui Sadoveanu au subliniat ceea ce Const. Ciopraga numea „înțelegerea ritmurilor universului". Într-adevăr la Sadoveanu, pădurea și piatra de amintire istorică se umanizează, omul și universul său se integrează fluxului biologic, morții trăiesc alături de cei vii, istoria contemporană este proiectată în trecut fabulos, cosmosul însuși devine o ființă vie în deplină rotație, totul se schimbă, dar totul lasă o urmă perenă în eternitatea-i. Jocul secund al „reflectării în apă" are darul să exprime, o dată mai mult, imaginarul sadovenian. Prezența unei fîntîni amintește iarăși de Brâncuși. Arhitectul Gh. Anton a înfruntat curajos riscul unui posibil epigonism brâncușian. (Nu imaginase Brâncuși o statuie pentru Spiru Haret sub forma unei fîntîni? !) Dar se cuvine a fi spus din capul locului că, deși proiectantul recunoaște că a lucrat în spiritul sculptorului gorjean, aici nu e vorba de epigonism brâncușian. (Nu imaginase Brâncuși o expresie reprezentativă — în forme specifice creației arhitecturale — a operei lui Sadoveanu. Nu este ea, această operă, o adevărată fîntînă, un izvor inepuizabil de înțelepciune, un izvor de apă vie pentru poporul românesc? ! Aidoma lui Spiru Haret, al cărui discipol și colaborator devotat a și fost Mihail Sadoveanu (și nu numai în tinerețe, cînd a lucrat sub directa conducere a ministrului), scriitorul a desfășurat cu vorba și cu fapta o amplă acțiune de adăpare a maselor de oameni din fîntîna științei, înțelepciunii și harului său artistic. — Și atunci, de ce nu o fîntînă simbolică, pentru spiritul său, după cum și tînărul Brâncuși imagina o fîntînă, ca să omagieze pe marele ministru al „instrucțiunii publice" de la începutul secolului?

Dar motivul fîntînii obsedează. În mijlocul „mausoleului" (cea de-a treia componentă a ansamblului proiectat de arh. Gh. Anton) se va afla o altă fîntînă: „o fîntînă adîncă, o **Fîntînă abisală,** în care oglindirea mișcării transcendentale a bolții să realizeze o verticală în sens invers, **o adevărată «coloană» a pămîntului".** Iată deci că amprenta brâncușiană se declară deschis. Nimic mai simplu, mai adevărat, și mai frumos! Comparat adesea cu Ceahlăul, lui Mihail Sadoveanu i s-a recunoscut unanim meritul de a fi exprimat pămîntul românesc în totalitatea formelor, exterioare ca și în abisalul său lăuntric, în spiritualitatea sa adîncă. După cîte a spus despre acest pămînt, al sentimentul, citind o carte de Sadoveanu, că te adăpi dintr-o ciutură cu apă extrasă din adîncul lui cei mai afund. Dar, privind din față, pe o aceeași direcție, ansamblul celor trei sculpturi brâncușiene de la Tg. Jiu, ai, de asemenea, impresia, unei fîntîni cu cumpănă, în care **Coloana** este chiar tija fără sfîrșit, de care se leagă ciutura, **Poarta** devine cumpăna solemnă, iar **Masa** cea rotundă — colacul care străjuiește săpătura în adînc, gura propriu-zisă a fîntînii. Și Brâncuși a săpat, așadar, o „fîntînă abisală".

Dincolo de simbolistica magică a apei de fîntînă în ritualurile populare, imaginea fîntînii propriu-zise, reprezintă, după cum afirma G.M. Cantacuzino, o hieroglifă plastică, arhitecturală a specificului național românesc:

„Dacă ar trebui să rezum în sinteza unui scris ieroglific noțiunea cuvîntului «Românie», aș tăia o linie orizontală care ar înfățișa zarea nețărmurită a cîmpiei noastre cu unghiul ascuțit al unei cumpene de puț — scria marele arhitect și scriitor interbelic.

Această figură simplă, lineară și geometrică, această întretăiere de segmente ar evoca întotdeauna imensa pace a ogoarelor noastre împovărate de belșug și acea nepăsare a cîmpiei pentru truda celor care o muncesc, pentru roadele pe care le poartă, pentru cei care trec asupra ei și cei ce au trecut. — Fie că s-ar grava în marmura funerară a unui cer de iarnă, în gresia nemiloasă a lunilor de vară, ori în bazaltul purpuriu al asfințitului de seară, ieroglifa ar evoca același dor, aceeași tristețe și poate aceeași mîndrie ascunsă [. . .]

Ca emblema uitată a unui «totem», cumpăna veghează, zeu protector și iubit al satelor sărace". (G. M. Cantacuzino — **Fîntîni, cumpene și popasuri,** în vol. **Izvoare și popasuri,** Ed. Eminescu, 1977).

Această emblemă a cumpenei a fost imaginată și spațializată de arh. Gh. Anton printr-o interpretare a bolții cu pandantivi moldovenești. O asemenea „boltă cu pandantivi", somptuoasă și solemnă, de un „geometrism bizantin, umanizat prin îmblînzirea contururilor rigide ale structurii", dar cu o dulce levitate, cu un calm echilibru între spațiu și timp, îngemănînd după cum explică arh. Gh. Anton, „orizontul mioritic, ondulat în spațiu și orizontul legănat în timp", și reprezentînd, de fapt, o adevărată „matrice a spațiului românesc", am sentimentul că exprimă în mod excepțional spiritualitatea și arhitectura creației lui Sadoveanu. Ca și arhitectura molcomă și clară, deopotrivă, a frazei sale ceremonioase, topica lui simplă, dar savantă, poezia lui elementară, însă atît de rafinată. Și dacă, în **Amintiri și impresii,** ca și în atîtea alte pagini, marele scriitor descria Iașii cu sentimentul unui „muzeu al amintirilor", este, cred, cazul să salutăm acest muzeu al amintirii lui Sadoveanu — așa cum l-a imaginat arh. Gh. Anton — cu sentimentul unei creații demne de monumentalitatea autorului **Baltagului** și de măreția spiritualității naționale din acest unghi de răsărit al Soarelui peste țara româneasc.

Izvorul viu, puternic al vieții și aspirațiilor poporului nostru

Umanism și cultură

Legătura dintre cei doi termeni este o evidență pe care, astăzi, nu o mai contestă nimeni. Cine ar putea să-și imagineze un umanism statornicit într-o societate lipsită de valori culturale, întemeiate pe ignoranță și eresuri? Opus nocturnului, umanismul este — pin definiție — un concept solar, o realitate scăldată de luminile rațiunii, egalității și libertății. În această îngemănare a apărut de fapt umanismul epocii moderne. Indiferent însă de tipul istoric pe care l-a întruchipat, fie el antic sau renascentist, umanismul a fost clădit, întotdeauna, pe cele mai înaintate valori ale epocii, ale cunoașterii științifice, ale artei sau moralei. De aceea, dimensiunile lui s-au identificat cu cele ale culturii timpului în care a apărut iar conținutul său s-a plămădit din idealurile cuprinse în valorile culturale pe care le-a însumat.

Omul însuși, ca și umanismul, nu poate fi explicat și înțeles în afara perimetrului culturii. Pe bună dreptate. Edgar Morin putea să spună, printr-o formulă numai aparent paradoxală că omul este „cultural prin natură și natural prin cultură". Cu mare plasticitate, Morin surprinde, în fond, însuși specificul existenței umane care se constituie ca atare numai în măsura în care, în procesul muncii, omul se desprinde de natură prin cultură, creindu-și, prin valorile materiale și spirituale zămislite, o a doua natură. Spre deosebire de toate celelalte existențe, omul este, prin natura sa, cultural și, creindu-și, datorită naturii sale, cultura, își fundamentează **ipso facto** existența sa naturală. Prin valorile culturale create, omul a devenit ceea ce este, s-a ridicat pe cele mai înalte trepte ale existenței lui naturale de pînă acum.

Socialismul, ca etapă istorică a libertății, ca societate pe care oamenii și-o construiesc în mod conștient, subliniază cu și mai evidentă apăsare, legăturile organice dintre umanism și cultură. Este limpede pentru fiecare dintre noi că omul de tip nou, purtătorul unui umanism de tip revoluționar, socialist, nu poate fi conceput în afara unei generoase, a unei bogate și multiforme vieți culturale. Căci dialectica construirii societății socialiste presupune nu numai reorganizarea din rădăcini a vieții exterioare, sociale și individuale, ci și revoluționare interiorității omului, a conștiinței sale. Creșterea nivelului material de viață, a confortului economic și tehnic reprezintă indiscutabil o necesitate. Fără rezolvarea problemelor legate de aspectele materiale ale vieții nu poate fi conceput un nou umanism. Dar aceasta nu este decît una din laturile existenței care, cu toată importanța ei esențială, nu este suficientă sieși. Scopul vieții noi nu se rezumă și nu se reduce doar la aceste aspecte deși le presupune. El se află dincolo de ele, în afirmarea plenară a personalității umane, în punctul de fierbere în care natura se transformă în cultură iar, la rîndul ei, cultura devine natură.

Pornind de la o astfel de înțelegere a rolului social al culturii, recenta cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu, la cel de-al II-lea Congres al consiliilor populare, atrage atenția asupra necesității de a da un nou impuls întregii vieți culturale din țara noastră, eliminînd din activitățile desfășurate și în acest domeniu tot ceea ce este manifestare a superficialității, a discontinuității, a mimetismului și împrumuturilor necritice, a „formelor fără fond". Numai astfel poate fi dobîndită o nouă calitate și în domeniul vieții noastre spirituale, în consonanță cu evoluția generală a societății socialiste românești. Cultura — arată secretarul general al partidului — trebuie să contribuie în și mai mare măsură la educarea și formarea tuturor oamenilor muncii, a tinerelor generații „în spirit revoluționar, al patriotismului socialist, în spiritul dragostei de muncă, al hotăririi de a milita întotdeauna pentru socialism, pentru egalitate între popoare, pentru pace și colaborare, pentru a fi gata întotdeauna să apere cuceririle revoluționare și independența". Din aceleași rațiuni se impune dezvoltarea întregii activități cultural-artistice iar Festivalul național „Cîntarea României", asigurînd în mai mare măsură continuitatea manifestărilor culturale, „...să creeze un cadru organizatoric în care masele de oameni ai muncii, tineretul nostru să poată participa activ și desfășura o largă activitate politică, educativă și culturală".

Numai asigurîndu-se o nouă calitate întregii vieți spirituale, concomitent cu creșterea generală a nivelului de trai, se poate vorbi cu adevărat de creșterea în ansamblu a calității vieții sociale și individuale. Impulsionarea întregii vieți culturale trebuie să se conjuge cu procesul de adîncire continuă a democratizării societății noastre, cu pașii tot mai mari cu care este străbătut drumul libertății. Căci, așa după cum nu e posibilă participarea democratică la viața socială fără oameni înzestrați cu o conștiință înaintată, la formarea căreia cultura își aduce o contribuție de seamă, tot așa nu e de conceput libertatea în afara unei active vieți culturale. Căci cultura și valorile ei — științifice, artistice, etice, etc. — sînt rodul creativității umane iar creativitatea este forma cea mai deplină de manifestare a libertății omului.

Chemarea atît de vibrantă a secretarului general al partidului nostru îndreptată spre impulsionarea revoluționară a întregii noastre vieți culturale are o adîncă semnificație pentru etapa istorică în care ne aflăm. Ea reliefează încă o dată, cu pregnanță, că între umanism — cultură — democrație — libertate există indestructibile legături. Iată tot atîtea concepte din întreteserea cărora se zămislește însăși identitatea noastră inconfundabilă.

Dumitru Ghișe

Gravură de Suzana Fântânaru

Partea noastră de contribuție

Nu spun o noutate că una din marile bătălii pe care le duce omul e aceea cu uitarea. Spectrul timpului care trece, care șterge, care nimicește pentru totdeauna, lupta cu niciodată, cu ireversibilul au făcut din om făptura superioară care este. Omul e superb, fiindcă se opune trecerii timpului, pieirii ireversibile, printr-un sistem. În cel mai înalt mod, omul a reușit să-și asigure continuitatea prin arte. Tehnica, știința l-au dus înainte într-un progres de confort și, fără a minimaliza sau ironiza, chiar de distrugere periodică a propriului timp; reutilizate rațional, științele au fost de natură a grăbi uitarea, a aduce pericolul — azi mai acut ca oricînd — dispariției speciei ca atare. Artele au încercat și izbutit să lege timp de timp prin continuitatea gîndirii îndreptate spre scopul pe care il aminteam : neuitarea. Artele încercau să găsească sinteze prin care timpul să ajungă la cei ce vin din urmă nu mijlocit, să ajungă **el însuși**, și cînd din apele mărilor grecești, pe la începutul veacului, ieșea splendidul efeb, ieșea un om viu, un om care își găsise și păstrase nu forma de om, ci forța de om de a nu fi uitat. O forță vie constînd în topirea aceea genială dintre formă și conținut, pe care marile opere au izbutit-o.

Există în domul din Florența, undeva în dreapta, drapată de umbre și plinsă de luminile unor reflectoare suave, una dintre ultimele „Pietà" ale lui Michelangelo. O operă de bătrînețe, o operă de adîncă confesiune ; pe drumul neintoarcerii, unul dintre cele trei chipuri este al artistului însuși, un bătrîn cu cagulă resemnat fără urmă de disperare, ajuns la propria sa formă care il va trimite eternității. Nu e una din lucrările lui Michelangelo impunînd prin migală și șlefuire, din familia lui „David" sau „Moise" sau cealaltă „Pietà", care, în marea bazilică din Roma a căzut pradă ciocanului demenței, din fericire nu ireparabil. E un sculptor frust, aproape rupt de propria tradiție, de perfecțiunile care il legaseră, cum spunea undeva, de un mormînt ; un mare artist care, cu un ultim efort, știe să rămînă consecvent tradiției rupind-o și refăcînd-o pe alte temeiuri, care știe că tradiția, spre a nu fi o piedică în calea dezvoltării, nu e un șir de ilustrări, ci are în ea simburele (pe care noi il vom numi mai tîrziu dialectic) al negării, al perfecționării, tradiția adevărată este cea care propune lupta, care deschide o cale, nu o închide. Pilduitoare sînt versurile de salut ale bardului de la Mircești adresate tînărului de geniu care se înalță pe firmamentul nemuririi poeziei românești. Nu era o rostire de complezență, nu era un salut de bătrîn simțind amurgul și neputința ; era un mod de a primi, în ultim ceas, lupta, un mod de a spune lumii că un artist nu poate ieși din scenă decît ca un luptător. E ceea ce, în altă literatură a lumii, Heine, neostenitul și neînfrîntul nici cînd viitorul fizic îi arăta spectrul cimitirului săracilor, spunea: „O sabie să-mi puneți pe mormînt..." Artistul luptător pentru ideea înaintată a vremii sale nu poate fi desprins nici o clipă de luptătorul pentru viața artei sale. Artistul luptător este cu adevărat luptător atîta timp cît nu încetează să caute să fie creatincios meniri artei : aceea de a face omului statui „mai rezistente decît bronzul", cum spune Horațiu. Este suprema lui datorie către societate, este ceea ce îi incredințează contemporanii : a lupta pentru neuitare.

A asigura legătura sfîntă în drumul omenirii, a face ca monumentele lui să reziste cu adevărat timpului, să reprezinte cu adevărat timpul, să nu constituie imitații fade ale altor vremi pe care omenirea nu le va descoperi niciodată, fiindcă nici nu era nevoie de ele. Rîndurile de față ar putea fi înțelese ca o pledoarie pentru forme, ceea ce nu mi-e în intenție. Ceea ce înțeleg eu din repetatele apeluri adresate artei și oamenilor de artă de către conducerea partidului este tocmai de a ne apleca asupra tradiției, asupra comorilor trecutului în mod revoluționar, nu mimetic, în a nu încerca să dăm drept de cetate omului și timpului revolut, ci în a pune luminile adevărului drept, aspru, bărbătesc, cu atît mai folositor, pe omul cetății de azi, pe omul care zidește cetatea de azi, pe omul care n-o zidește cu ușurință, cu flori între dinți și fluierat în colțul buzelor, ci o concepe și realizează ca pe o mare bătălie pentru sine, cu sine, pentru ziua de azi în primul rînd. Iar dacă o zidește cinstit pentru ziua de azi și cinstit cu sine însuși, o zidește cinstit și pentru viitorime. E un mod romantic de a vorbi, că ne adresăm generațiilor viitoare. De fapt ne adresăm nouă înșine tot timpul, ne trăim timpul propriu, și cu cît il vom trăi mai sincer și curat, cu atît mai mult acest timp va fi asumat și de viitorime. Este monumentul pe care literatura il sesizează, zidirea pe care o intuiește, cînd e de valoare ea, literatura, ca artă, este felul ei specific de a asigura continuitate timpului prin păstrarea continuității de spirit, prin inscrierea în acea tradiție care niciodată nu va muri fiindcă ne-a lăsat cuvîntul fără de moarte de a căta necontenit, de a ne aduce **partea noastră de contribuție.** Este ceea ce literatura, literatura de azi, prin multe cărți profunde, drepte, serioase și severe, cu ele însele și cu autorii lor, după părerea mea, izbutește să facă. Timpul nostru de azi nu va fi uitat : legătura de timpii românești, de timpii oamenilor existenți aici de atita vreme, curge fără contenire.

Platon Pardău

Imitație și experiment

Este în afara discuției că a crea durabil pretinde scriitorului cultură, inventivitate, ochi pătrunzător și cugetare acută, într-un cuvînt, talent și instrucție, de nu cumva și o însușire imponderabilă, de expresie morală, care să le unifice pe toate acestea. Și totuși sînt unii care socotesc că astfel de cerințe ar fi inutile și că singur talentul literar ar fi de ajuns. Cultura, s-ar zice, nu este obligatorie căci de cunoști arta altcuiva îți strici, care va să zică, ingeniozitatea proprie. De spirit de observație n-am avea trebuință întrucît ce este în minte s-a format odată pentru totdeauna și interesul pentru nou ar fi stricător. Cît despre invenție, ei bine, aci faptele sînt clare fiindcă opera ar urma să se înfățișeze într-un chip de tot insolit, fără izvoare și fără pereche, precum un efect spontaneu al unui proces unic și ermetic petrecut în individ. Totuși, asemenea păreri sînt de tot neserioase căci dacă admitem că scriitorul este ireductibil ca persoană nu decurge de nicăieri originalitatea lui absolută. Ba, dimpotrivă, pare a fi predispus la creație valoroasă mai degrabă acela care își stăvilește năvala incontrolabilă a imaginației și reflectează mai înainte de a produce opere propriu-zise. O creație fără „preistorie" este de neimaginat căci astfel ar însemna că literatura începe cu fiecare scriitor, iar din mediul tradițional nu mai rămîne nimic. Orișice operă vine din meditație tradițională și este presupusă de aceasta și chiar avangarda deplin negatoare pornește dintr-o judecată radicală asupra tradiției pe care mai întîi a examinat-o critic, dînd, în final, rezoluția funebră. Nu se cunoaște de altfel avangardă fără predecesori și lungul șir de înaintași detectați de suprarealiști în baroc și în romantism indică, în chip hotărît, această determinație „post-cronică".

Din nimic nu iese, desigur, nimic și, așadar, spre a crea, intîia condiție obligatorie este inițierea culturală. Dar cultură înseamnă tradiție și mai cu seamă tradiția națională. Opera durabilă nu rezultă din exercitarea în așa-zise teme universale și în situații genetice, denumite în critica de tip școlar „general-umane". Este adevărat că, practic, romanul e reductibil la patrucinci scheme, însă materia internă este în fond inepuizabilă și provine din reprezentarea universalității în regim local. Dostoievski nu este genial întrucît izolează o mentalitate mistică de substrat metafizic ci fiindcă a văzut în individul determinat istoricește o sclipire tipologică integratoare. E și universal atît cît și național. Sînt unii care confundă universalitatea cu propagarea internațională și cugetă în astfel de propoziții : dacă Sadoveanu este atît de important istoricește de ce oare nu e menționat în critica mondială pe o poziție fruntașă? Judecată de cronicar sportiv, obsedat de clasamente și, ca atare, hotărît neadevărată căci, dintr-un motiv sau altul (cuprinderea redusă geografic a limbii este unul și esențial) criticul străin nu-l cunoaște încă pe Sadoveanu. Însă revizuirea acestei judecăți este numai o chestiune de timp și nicidecum un certificat de absența valorii. Cu mult mai mulți sînt aceia a căror fixație este notorietatea continentală într-un moment cronologicește dat. Aci, presiunea modei literare este uriașă, căci din moment ce acum este „en vogue" cutare tehnică nouă ar rezulta automat o repede celebritate pentru scriitorul român cu condiția ca el să acționeze iute și susținut. Totuși, acest mic fetișism al popularității este o iluzie pură căci odată ce se stinge moda dispare și notorietatea. Chiar de s-ar fi petrecut astfel de fenomene cu scriitorul român (însă nici unul nu a cîștigat peste noapte publicul străin) ele ar fi fost hotărît futile și cu un rezultat final nul. Ceea ce ține, esteticește, de „modă" este, în general, ingenios și nou, este un „experiment" (nu acesta e cazul vestimentației, care se reîntoarce periodic la formele vechi).

A experimenta nu e un fapt reprobabil în ordine dialectică, inovația extremă reprezintă literaricește un moment negator, valabil arareori în sine, însă cu rezultat global pozitiv. „Experimentul" sporește practic limbajul și stimulează forma cu o pigmentație nouă, căci intervine ca un indiciu al acumulării conținutistice cantitative, cu neputință de redus la expresia conservatoare. A inova este un pas timid spre o calitate estetică inedită și cine nu admite, din principiu, experimentul nu sprijină progresul generic al formelor literare. Cu toate acestea, legea inovației este clară și presupune o modificare în mecanismele interne ale unei literaturi. Cine experimentează cu necesitate conform ultimului răcnet extern greșește în chip fundamental. Aci critica are o funcție esențială și nu este recomandabil a compara, de exemplu, cutare producțiune a poeților ultimei promoții cu lirica americană „beat" ori cu poezia „hippy" din moment ce istoria literară românească are un precedent valoros în Ilarie Voronca și Ștefan Roll, în Sașa Pană și în C. Nisipeanu. Evocarea provine aci, hotărît, din ignoranță, întrucît criticul român, sensibil la tot ce se petrece în lume, este adeseori complet dezinformat asupra propriei tradiții literare.

Am observat că experimentul nu este de repudiat, totuși a staționa în mediul haotic expe-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Rezonanța reeditărilor din clasici

Nu poate tăgădui nimeni că mai ales în ultimii ani întreprinderea de reeditare a clasicilor noștri a luat un deosebit avînt. Adevărate tezaure ale spiritualităților românești au fost puse sau repuse în circulație oferind generațiilor mai noi un cîmp de cercetare și de inspirație mai larg ca oricînd în trecut. Pe bună dreptate, căci apelul la tradiție, cultivarea științifică a acesteia se constituie în factor determinant pentru reușita operelor contemporane. S-a subliniat, nu o dată, ce a însemnat pentru poezia zilelor noastre repunerea în circulație a marilor poeți interbelici Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu. Fenomenul poate fi constatat pentru oricare alt domeniu al creației artistice sau științifice. Integrarea marilor valori ale trecutului în circuitul viu al prezentului este deci o necesitate și de aceea trebuie să priveghem cu toată atenția asupra modului cum se face această integrare.

Trebuie însă să spunem chiar de la început că presa noastră comentează încă foarte puțin și de cele mai multe ori sporadic fenomenul reeditărilor. Doar cîteva reviste au făcut pînă acum loc în paginile lor unei **cronici a ediților,** rareori ziarele centrale se ocupă de asemenea tezaure din nou puse în circulație. Să dăm cîteva exemple luate la întîmplare. În 1968 s-a început la Editura Academiei reeditarea operelor lui Dimitrie Gusti, creatorul Școlii Sociologice de la București. În presă însă s-au văzut de-atunci încoace prea puține referințe și analize asupra lucrărilor acestui mare precursor. În paranteză fie spus, primul număr al revistei **Viitorul social,** intîia publicație de sociologie tipărită în anii socialismului (1972) nu pomenește niciunde, nici în articolul program, nici în restul paginilor numele lui Gusti, ca și cum se sfia să-i continue partea viabilă a operei. Tot în 1968 au apărut sub îngrijirea lui Aurelian Sacerdoțeanu două volume din scrierile istorice ale lui Dimitrie Onciu. Ediția din importantul nostru istoric n-a fost aproape deloc comentată. Un devotat editor, l-am numit pe Ilie Dan, ne-a dat din Sextil Pușcariu două mari tomuri: **Cercetări și studii** (1974) și **Limba română** (1976), ambele la editura Minerva. Nu s-a auzit nici în aceste cazuri glasul comentatorilor în presa adresată marelui public, parcă lingviștii n-ar avea... limbă. Acum doi ani a fost reeditată după mai bine de optzeci de ani de la intîia ediție clasica lucrare a lui Lazăr Șăineanu, **Basmele române.** Din nou, foarte puține dări de seamă în presa noastră. Au apărut șapte volume din scrierile lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, patru volume din opera lui Lucrețiu Pătrășcanu, amîndoi autorii la Editura Politică. Comentarea și reactualizarea ideilor acestor serii este insuficientă. În sfîrșit, pentru că lista reeditărilor de valoare este foarte lungă, să mai pomenim un singur exemplu. Se trage, la editura **Minerva,** de un șir de ani încoace, o excelentă serie de **Corespondență** a personalităților culturii românești. Cîte lumini nouă pot aduce asemenea masive tomuri de corespondență privind istoria și cultura în întregul ei nici nu mai trebuie să apăsăm pe argument. Bunăoară istoria Academiei Române nu se va putea înțelege și scrie fără aportul celor patru masive volume de **Scrisori către Ioan Bianu.** Au apărut, de asemenea, tot aici cinci volume dintr-o serie planificată în douăzeci ! de corespondențe spre și de la Bariț: **George Bariț și contemporanii săi** care oferă un vast tablou al stărilor politice, sociale și culturale din Transilvania de dinainte de revoluția de la 1848 și pînă spre finele secolului trecut. Am remarcat pînă acum doar un excelent comentariu a lui Mircea Anghelescu în revista **Transilvania.**

N-am pomenit, în această succintă enumerare, reeditările din clasicii literaturii române, pentru că de ele ne-am ocupat, fie și sporadic, în cadrul rubricii noastre.

Acest vast șantier de restituție a comorilor culturii naționale într-un domeniu sau altul, este încă foarte palid comentat și ca atare punerea justă în circulație a operelor trecutului trebuie făcută cu mai multă atenție. Recolta, atît de bogată, se cere analizată din varii puncte de vedere. Sînt, am văzut, cărți care apar acum pentru întîia oară cu toate că ele au fost scrise cu multă vreme în urmă și nu trebuie lăsat numai pe seama prefațatorului sau postfațatorului întreaga sarcină exegetică. Istoria literară ca și critica literară, prin analizele lor, sînt chemate să le redea o viață nouă, să le asigure circulația și eficiența în cadrul vastei opere de creație științifică și artistică a prezentului. Generațiile tinere, dar și generații mai vechi, trebuie să primească o mai bună orientare privind valoarea și însemnătatea pentru prezent a unor asemenea opere. Și pe acest teren — chiar dacă de mare calitate — lucrurile nu se cade să fie lăsate să curgă de la sine. Va mai fi fiind nevoie, pe ici, pe colo, de o îndrumare și chiar de un sprijin. Editorul nu trebuie lăsat singur și socotit o cenușăreasă a culturii. Opere fundamentale ale spiritualității noastre aparținînd unor Hașdeu, Tocilescu, Pârvan etc., își așteaptă încă repunerea în circuit și de aceea a elogia munca editorului ni se pare nu numai un gest de recunoaștere a muncii cinstite ci și de asumată responsabilitate. Mai sînt autori și opere care datorită unor optici înguste, dogmatice, optică proiectată asupra lor într-un timp revolut, întîmpină și astăzi anumite rezistențe. Nicăieri decît în presă nu pot fi comentate mai bine asemenea opere, puse în lumină și cu toată grija față de adevăr virtutile lor încă neistovite. Ele sînt izvoarele noastre, analizîndu-le facem operă de zidire în prezent. Nu prin eludare sau negare, ci prin integrarea responsabilă se lărgește șansa zămislirii de noi opere pe care cultura noastră a dovedit și dovedește că le poate oferi nouă înșine și lumii.

Această pledoarie pentru rezonanța în actualitate a clasicilor, pentru **cronica ediților** mai vrea să spună și altceva : necesitatea ca mai mulți specialiști din domenii aparent delimitate să se ocupe de una și aceeași ediție. Căci poate fi o cronică **tehnică** a cutărei ediții, poate fi o cronică de analiză în context istoric a conținutului ediției respective și mai poate fi o cronică de analiză a ediției din punctul de vedere al virtuților ei pentru creația contemporană. Vor mai fi și alte posibilități. Un singur cronicar face cu greu față acestor multiple cerințe. Dar mai mulți pot răspunde acestei sarcini, și revistele noastre în totalitatea lor, își pot asuma această datorie de mare responsabilitate. Nu am impietat nici o clipă asupra necesității de a se analiza cu prioritate operele prezentului, ci am vrut numai să subliniem încă o dată marea răspundere pe care o avem față de precedesori. Cultura unei țări ca și cultura umanității largi nu este un fragment ci o structură istorică și pe cît posibil trebuie să le vedem totdeauna în întregul lor.

Gheorghe Suciu

BIBLIOTECA «LUCEAFĂRUL»

gheorghe tomozei

Aud

... Trăiesc
reincarnarea mierii.

Cineva
mătură paradisul
de cadavrele fericite
în vreme ce mie mi se pare
că aud
desfrunzindu-se
religii...

Versul

... Ca un mort băgat în trei sicrie,
versul ce acum, aici, se scrie
va sta sub talpa templelor atlante
după principiul
fructelor comunicante...

Toamnă

... Suflete al meu, de copil,
te duci și tu
ca pasărea ce trecu,
să mori la Nil?

Și tu, sînge cu frigul
ce te mușcă mereu
mergi să mori poate-n Tigru,
Eufratele meu?...

Tîrg de moaște

... Alb osul iernii. Îl vor cunoaște
negustorii de moaște
dumicîndu-l, haini,
în maravedas și în țechini.

Îl vor vinde prin iarmaroace
îndrăgostiților fără noroace
și-l vor pune să sune
în așternutul fetelor nebune.

Pietre dulci, osicioare
le vor tîri în soioasele care
sub rogojinile de coviltire
ale bietelor tale coaste, iubire...

Cu sala tronului pe umeri

Merg cu sala tronului pe umeri,
ros de ploi,
pilaștrii ce-o duc de-i înumeri
ies, os trudit, numai doi.

Duc cu mine oștirea
și cimitire,
sarea din marea
ținutul de județ și iertarea.

Duc turle, conace
și sălașuri sărace,
broboanele de aur din schiptru,
salcia și eucaliptul.

Sfetnicii și măscăricii
îmi ling din palmă semințele fricii,
numai călăul meu personal
înfige în pieptul regal, cuțitul regal...

Levitație

... Eu cunosc ora
cînd funambulii calcă orașul
cu genunchi de duminică...

Anunț

... Apartament la licitație:
dormitorul ca un cosmodrom,
sufrageria rămasă în evul mediu,
bucătăria luminată de o antică vatră,
cămara ornată cu fructe
din epoca fierului
și în vestibul
jobenul
bestiei ancestrale !...

Prag de-ntuneric

... Nu te văd, mai scapără un fulg,
s-a umezit cutia cu stalactite?
a mai rămas un căpețel de iarnă,
a mai rămas un rest de speranță.

(Mi-a spus mie un capelmaistru
în științele naturale
cum că dacă am scociori bine cu laba
am da de zăpadă fosilă).

Apleacă peste mine ninsoare,
— oasele mele te mai visează, sub carne —
și apleacă părul greu și umbros
ca memoria unei gări șiroind de ființe subțiri.

Învățătură

...Să bei un ceainic plin cu galbeni fluturi,
înhamă casa la bătrîna salcă
și amintește-ți vechile sărutări
care, desculțe, carnea gurii-ți calcă.

Cu litere ce curg din cărți te spală
și mina-n iarba moale ți-o răstoarnă
cît arde-n zări statuia verii, goală
și cît respiri nepodidit de iarnă...

Tribul roboților

... E tribul roboților,
El își sculptează pereții peșterii
cu oasele celui din urmă
computer.
Pietriș de roți dințate
le sună sub pași
și-apoi se string în jurul
focului mic, al ultimului
bec de lanternă,
aruncă-n frigare
ultima halcă
de fier ruginit
și ling de pe cuarțuri
cu limbi de ceasornice,
urmele ultimului om.

Noaptea
ei încă îi mai visează
pe oameni...

poeme de
grigore hagiu

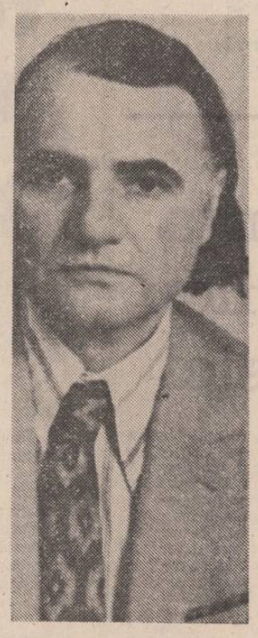

armură

aproape fără să vrea
lucrurile toate
le atrăgea la sine
magnet de înălțime

se pipăia găsind pământ și
ape
necropole obscure și tresărea
cînd săritoare din semințe se
lipea
de el sălbăticită vreo pădure

își mai privea armura
izbită iute uneori
de cine știe ce stea

neștiind cum și-anume
și care din cele două
se va dezintegra

dormind

somn greu
de povară
pe piept cu norii
și ploaia de-afară

miros a pădure
și-a sămînță amară
culcat de trei ori
dormind a treia oară

în trup în fantasmă
de fier și de ceară
cetluit pe potrivă

dorm trăgîndu-mi pe chip
o hartă de piele
groasă primitivă

cutii de tablă

pe zborul unei păsări
între pomii ce s-au uscat
și-a întins parcă maică-mea
rufele multe la uscat

de parcă-s ferestre
albe de gheață
mutate cu sufletul
rămas în viață

vreme de picoteală
tîrziu va să cadă și ploaia
leșietică slabă

noapte de noapte
casa bătrînă plînge
în cutia de tablă

umbra

ai stat în tăcere
ai stat să asculți
somnul murind
în părinți

lăsîndu-i negri
și fără de dinți
de o mult mai neagră
flacără părăsiți

cuminți
cît de cuminți
stau laolaltă

umbra ce nu vei putea
să ți-o lepezi
niciodată

pe neștiute

plouă și ploaia
înclină cîmpia-ntr-o zare
văd numai lucrurile
foarte mari foarte clare

aprind focurile în casă
a inimă a inserare
mi se lipesc tălpile
de dușumelele murdare

alunec spre-o groapă
de adînc de căldură
pe neștiute

îmi rămîn oasele pe masă
obiecte mărunțișuri haine
desperecheate pierdute

visez un bătrîn

da vine toamna
nu știu cine-mi spune
nici în ce fel
nici cum anume

odaie oarbă

venit pe lume visînd
la hotarele spaimei
un vis ce-l visasem
în pîntecul mamei

negre mîini înmănușate
lungindu-se din teci
după mine cotrobăind
prin ungherele reci

metalice mîini
umblînd cu o foarte
periculoasă încetineală

căutau să mă scoată
din încăperea fără ferestre
și uși
din odaia oarbă și goală

abrupta secundă

cum te-ai lovi într-un tren
în plină viteză pe dibuite
într-un vagon cufundat în
întuneric
de unele obiecte ascuțite

și-n lumina de fulger uneori
umede și chenăruite
ai da numai de trunchiuri
și capete livide

cine vede
moartea lucrînd
cea profundă

mai poate să fie
în aceiași scurtă
abruptă secundă

ou de lemn

tac sunetele
toate sau mor
în văzduh
sublimînd incolor

nu știu de unde acum
de la care pol
pe mîini îmi cad vipere
cu fum amăgitor

ar trebui să invoce
sufletul meu un descîntec
o zare un semn

atroce singurătate
șlefuită în gol
ou de lemn

la luna de naștere

lună de naștere
soare de toamnă
adu-ne liniștea
ne îndeamnă

de-ale lumii și vieții
să ținem seamă
la luna de naștere
în soarele de toamnă

dosare foi scrise
ori oseminte adun
clipei înalte

șiraguri galbene
de frunze de tutun
pe prispe prin verande

de-a stînga și de-a dreapta

cum se năzare
departe drumul
praful și piatra
omul și fumul

de unde pleacă
unde ajunge
nu știe niciunul
hieroglife cu duiumul

iată fapta
care desparte
alege-n vecie

înaintez în moarte sprijinit
de-a stînga de-a dreapta
cu cîte-o poezie

dar e o liniște pălindă
prin case mai puțină lume
și-o muzică întoarsă
depusă transparent pe strune

da toamna
mă irită
mă adoarme

visez un bătrîn
adunînd vreascuri cu sacoșa
pe marile bulevarde

imagine fixă

ce văd
aceasta ar putea să fie
întunecarea norilor
tîrzie

făptura mea
sau numai brațul care scrie
din carapacea nevăzută scos
hîrtie pe hîrtie

ce văd
aceasta ar putea să fie
o grea somnambulie

plouă cu grauri
pe un singur pom
departe în cîmpie

singur cîntînd

ducem cu noi o povară
tăcută calmă
a stelei de vară
a stelei de toamnă

ce sfinte mi-s toate
urmele ce le lăsară
părinții în mine
în calda cenușă de seară

singur cîntînd
cu voce înăbușită
străină tînguitoare

licărind lîngă linii ferate
corpul ia forma
carului mare

în munții înalți

năpraznică liniște
se micșorează casa
mă pipăie zidul
mă caută raza

încuie ușile strînge-le
mai pune și pavăza
tot te găsește
singele flacăra

unde ți-s anii
și celelalte
cîte

în munții înalți
fumegă mocanii
proptiți pe bite

letiția vladislav

Tulburătorii de liniște

despre Tabita, satul întreg ți-ar fi spus un singur lucru : dacă-și punea ceva în cap fata asta, apoi nici dracu nu-i mai găsea leac. De la părerea satului pornise și maică-sa, cu o seară înaintea orînduirii plecării, cînd Tabita-i replicase scurt că nu-i pasă de nimeni și de nimic și că în zorii zilei, cu cursa de patru, va prinde Automotorul și va pleca departe, la oraș, unde viața-i ca-n filmele de la televizor și unde ea, Tabita-Lucreția Văleanu, va avea un colț al ei de rai. Drept care îl rugase pe taică-so să pună ceasul cu zece minute mai devreme s-o trezească, chiar de-ar fi să-i răstoarne un văl ou cu apă în cap. Maică-sa urma să-i facă o plăcintă cu ceapă și-o vărzare, merinde pentru drum, și, dacă nu i-o fi prea greu, să-i caute fotografia aia de cînd era mică, în brațele lui taică-so și la dreapta mamei, pe atunci tineri și frumoși, și încrezători în ceea ce oferă viața.

Era fotografia la care ținea cel mai mult, nu pentru că altele n-au mai făcut împreună, nici pentru că pe atunci era blondă și dolofană ; adevărul este că nu-și aduce aminte să-i fi văzut pe-ai ei cu adevărat tineri, așa cum îi arată hîrtia aceea lucioasă, format carte poștală. Pe maică-sa o vede doar în rochia albastră cu buline albe, ori invers, ceea ce știe precis este contrastul alb-albastru și existența micilor buline. Era însărcinată cu fratele ei și se fițiia toată ziua din casă în ogradă ; ba făcea bulionul, ba melița cînepa, ba o pieptăna pe vară-sa, Crucita, cu un pieptene metalic ce sclipea orbitor în soarele dulce de toamnă.

Crucița asta venise la școala de menaj, pentru că avea internat și putea învăța lucruri foarte folositoare unei fete în prag de măritiș. (Pe atunci nu bănuiam că după un an școala avea să se desființeze, iar blonda Crucița va trece eroic la un alt internat și o altă școală, unde nu mai buchisea rețete de prăjituri de casă, nici nu se mai înțepa în degete cu acul, cosînd cruciulițe pe pînză topită, ci învăța alte lucruri folositoare și ele pentru un tînăr în pragul vieții).

Dacă în momentele acelea maică-sa era tînără ori frumoasă, nu știe. Se obișnuise s-o vadă, de foarte mulți ani, cu haine cernite și batic pe cap, mereu în scandal cu restul lumii, mereu bolnavă, ori nefericită, întotdeauna singură. Știe doar că era grasă și că umbla cu agrafele albe prinse în conci, iar rochia aceea nu avea mineci și maică-sa era bronzată de prea mult stat la soare. Crucița avea probleme cu internatul ăla al ei, adică nu se putea acomoda, iar maică-sa pleca deseori, spre seară, la capătul satului, unde era școala de menaj, să vadă ce-i cu fata aia și dacă mai plînge că vrea să se întoarcă acasă la ei. Mergea cu cîte un măr, două, ba chiar cu cîte un leu pentru bomboane, doar-doar o domoli dracul de copilă și-o putea-o face să priceapă că-i mare lucru școala, fie ea chiar și de menaj.

Cînd se întorcea era întuneric, aprindea lampa, punea de mămăligă, o spăla pe ea, să nu se culce murdară și plină de praf, apoi închidea găinile și da drumul ciinelui. Taică-so venea mai tîrziu, după ce ele două adormiseră. Ori de cîte ori se trezea din somn o vedea pe maică-sa ghemuită sub lumina lămpii, cosînd ori torcînd cînepa, ori țesînd la război. Pentru că maică-sa avea mereu cîte ceva de lucru, chiar dacă robotea prin curte, pe cîmp ori în grădină ; chiar dacă sub încrețiturile alb-albastre ale rochiei era cel care, cîteva luni mai tîrziu, se numea Victor, fratele ei cel mic.

Pe taică-so nu-l vede niciodată tînăr. Parcă timpul s-ar fi oprit în loc pentru el, lăsîndu-i același număr de riduri, aceleași tabieturi și gesturi de fiecare zi. Mai bine zis, pe taică-so îl vede fără chip ; proiecția lui pe zidul casei, prin curte cu Pompilică, porcul ce-l tălau de sărbători, pe șanț cu gîștele, iar mai tîrziu pe cîmp, cu maramureșenii care veneau la secerat grîul.

Oamenii ăștia, veniți din nord, bărbați și femei, toți tineri, harnici și frumoși, plecau în zorii zilei pe deal, secerînd pe răcoare, și atunci cînd soarele era sus legau snopii și-i făceau căpite. Se întorceau odată cu potopul de stele, cîntînd un cîntec pe care nu-l mai auziseră niciodată oamenii din satul lor, iar după plecarea acestora l-au uitat cu desăvîrșire, cîntec simplu și cutremurător despre ceea ce înseamnă iubirea de pămînt, despre cununa grîului și noaptea înstelată, despre pădurile nordului și dragostea fetelor. Cînd coborau cu cununa de spice spre sat, nu înainte de-a agăța una în borna kilometrică de la răscrucea de drumuri, era semn că secerișul se încheiase, iar sătenii puteau ieși cu gălețile pline de apă pe uliță, să stropească cununa și secerătorii. Așa uzi cum erau se trînteau pe fînul din șură și adormeau în țiriitul monoton al greierilor. A doua zi dimineața primeau banii pentru munca lor, apoi plecau cu personalul de patru spre Alba, pe la alte holde cu grîu. Taică-so rămînea iar singur, cu problemele lui, gîndindu-se la cîntecul acela, care te furnica pe șira spinării, la ea și la maică-sa, mai tîrziu și la fratele cel mic ; foarte probabil că-și făcea socoteala că n-o prea nimerise cu familia asta a lui, care nici pe departe nu intra în tiparul versurilor aduse din nord.

Nu credea nici în ruptul capului că bărbatul înalt și slăbănog, cu obrajii ca o hîrtie creponată, fusese vreodată atît de frumos încît o femeie să se apropie de el și să-i spună : „Feri, iubitule, aș merge cu tine pînă la capătul lumii...", ori alte chestii d-astea melodramatice; maică-sa, da, ea era altfel decît femeile pe care le știa, hăbăucă, putea pleca la drum cu Feri, dar o muiere aprigă și dată dracului, cum ar fi Biri, de pildă, îl lua cu ea și-l pierdea imediat ce dădea colțul străzii. Biri, da, fusese tînără, mai țioau fibrele în ea, chiar dacă avea șaizeci și cinci de ani ; Biri nu avea nevoie de fotografii-document, pe pielea ei, acum cenușie, scria rînd cu rînd, mărunt să cuprindă tot, apăsat ; era o femeie și jumătate Biri asta! Dar ea nu făcea parte din familie : era, cum zicea Feri, verișoara din Capitală ; nu se fotografiase cu ei niciodată și nici nu trecuse pragul casei lor. Biri rămînea deoparte, aducînd cu ceva hulit, dar cu care-al dracului de tare ai vrea să semeni.

Acum, cu valiza față în față, nu știa de ce se gîndea atît de intens la femeia asta îndepărtată de ei, nu numai prin distanța kilometrică, ci și prin cea spirituală. Sub tabloul tatălui, într-o superbă uniformă de gală, Biri zîmbea cu ochii ; o fotografie mică, alb-negru, reprezentînd o femeie elegantă, tunsă scurt și coafată, cu capul puțin întors spre stînga, să nu i se vadă maxilarul crescut ceva mai mult decît era necesar (mai tîrziu își făcuse operație și arăta ca toți oamenii întregi) ; decoltată decent, cu un șirag de perle albe la gît, perle adevărate, aduse din America de un comerciant și dăruite „frumoasei mele Biri din Ardeal", cum zicea c-o alintа bogătașul ; zîmbea, nici timid, nici provocator, mai degrabă reținut, de parcă se rușina cu șiragul acela prețios atîrnîndu-i de gît și despre care, nevasta fotografului ar fi afirmat într-o zi în Piața Matache (zicea coana Lenuța, spălătoreasa) „că de-ar fi în locul coanei Aglaia comersant Papadache, ar spînzura-o cu mărgelele alea americane de grindă pe șefa salonului Băneasa, ca învățătură de minte să te pui cu bărbatul alteia și să-i strici omului mintea". Pesemne coana Lenuța nu știa că domnul comersant Chiriac Papadache (în intimitate „Chic-Agapimu") avea mintea moale ca franzela și că

Desene de Sabin Ștefănuță
Din expoziția „Atelier 1980" care se va deschide la Galeria Galateea

nu dăduse niciodată o para chioară pe coana Aglaie, fostă Gherman, urîtă, proastă, da cu pămînt mult în Vlașca și Teleorman. Așa-i replicase Biri într-o dimineață, în aceeași Piață Matache, fără intenția de-a pune lucrurile la punct ; doar așa, să se știe că lumea are limbă lungă și că nu se face să-ți pui în cap tîrgul pentru niște perle americane.

Putea zîmbi reținut și din pricina unui pirlit de șofer pe care-l iubise cu disperare și din pricina căruia făcuse doi ani pușcărie. Cînd ieșise, era o zi cu soare. A urcat cele cinci etaje spre apartamentul ei, încet, fiecare treaptă amintindu-i ceva anume. Cînd a deschis ușa, pîndită de vecini prin gaura cheii, era să leșine peste prag. Odaia nu mai avea nimic în afara pereților și-a scrisorilor de la șoferul acela nerușinat. Tot coana Lenuța, acum spălătoreasă cu autorizație și firmă, o informase că familia din Ardeal, auzînd ce nenorocire a dat peste biata femeie, a venit cu un camion și-a luat totul : mobilă, radio, așternuturi, îmbrăcăminte ; chiar și perlele domnului Chic-Agapimu.

Nu s-a dus după lucruri și nici nu le-a revendicat. A stat pe la prietenii care i-au mai rămas, iar cu timpul și-a făcut alt rost în apartamentul ei de la mansardă. Chic-Agapimu dăruia perle americane unei coafeze, Mizi Strauss, iar șoferul se însurase și era om la casa lui. Salonul Băneasa avea un șef nou, destul de iertător și cu frica lui Dumnezeu, de vreme ce-o angajase imediat la bucătărie.

Cineva din sat, venit cu treburi în Capitală, i-a adus o tablă de slănină și perlele. Slănina s-o mănînce cu ceapă și usturoi, zicea, iar mărgelele să le poarte ea, că-i orășeancă, Nora refuzîndu-le vehement ; la sapă, ori cu vaciie pe dealuri nu se face să umbli împopoțonată ; ea, zicea omul, s-a rupt de-ai ei, poate purta și-n somn bilele alea albe.

Poate că la asta s-a gîndit atunci, la fotograf. Era liberă să facă tot ce-i trece prin cap, orice, numai acasă nu se mai putea întoarce. Noaptea, cînd orașul dormea liniștit, lăsînd stelele să coboare peste ferestrele ei de la mansardă, auzea locomotivele în Gara de Nord. Una singură oprea în halta de la marginea satului. Din vagoane coborau navetiștii și femeile plecate cu treburi la oraș, ori la piață. I se părea că aude Streiul bolborosind sub podul Mare, apoi sub cel mic. În dreapta stă verișoara Olga și vorbește cu oamenii peste gard. Lîngă ea stă soră-sa. Și, la o aruncătură de băț, în Prundu Mic, maică-sa și fratele Beni. Stringea ochii să nu mai vadă clipocitul stelelor prin tavanul din tavan. Parcă era un hublou.

Pe ea n-o aștepta nici un tren și nici un om. Poate maică-sa. Ori Beni. Cine știe... Deocamdată plutește cu vaporul ăsta nenorocit, bucurîndu-se de cerul văzut prin hubloul oval, plutește pînă adoarme. Apoi, uită totul.

La Biri se gîndise de multe ori, și mai ales noaptea, dar niciodată nu o văzuse încuiată într-o cabină de vapor, strîmtă și mizerabilă, ca acum. Adormi greu, dar nu visă nimic. Ea, care visa atîtea, și bune, și rele, obligîndu-și mama să-i răstălmăcească fiecare clișeu în parte. Constata că toate se leagă între ele, cu mici și tulburi pauze de la o secvență la alta și, dacă ar fi știut ce-i aia o masă de montaj și ce-i un regizor de film, Tabita ar fi putut constata că nopțile ei aduc cu ceea ce face o echipă de filmare în lucru. Stop. Cadru. Stop. Valiza în prim plan. Stop. Fata se pierde în mulțimea gării. Cadru.

Dar Tabita era departe de-a ști toate astea, cunoștințele ei rezumîndu-se la vizionări de filme în sala Căminului Cultural, unde scîrțiie absolut toate scaunele, se mănîncă semințe de floarea-soarelui și se comentează cu glas tare, ca la sapă, fiecare încercînd să-și aducă aportul personal la acțiunea de pe ecran, să intre într-o lume în care n-ar fi putut intra altfel, pentru că cine are nevoie de nana Săveta, stop, cu călciile crăpate pînă la sînge, prim plan, cu mîinile butucănoase și unghiile îngroșate ca niște copite, stop, lăliie, șolduroasă, fără cultură generală ; panoramic printre femeile care rînesc la grajd, terminîndu-se la sectorul viteilor unde nana Săveta stă cu paiele în brațe, așteptînd ca două femei mai tinere să tragă bălegarul pe margine. Stop.

O trezi ceasul. Suna în draci taică-so trăgîndu-l pînă la capăt. „Iar l-a pus cu o jumătate de ceas mai devreme, gîndi, omul ăsta-i groaznic...", dar se ridică, totuși, aprinse lampa și începu să se îmbrace. Mai era întuneric.

Trase oblonul în lături și privi în stradă. Autobuzul era la colț, cu luminile stinse. „Nici șoferul nu s-a trezit...".

Valiza era așezată pe măsuță ; peste ea, maică-sa pusese fotografia aceea de demult, cînd toți erau tineri și fericiți, și zece lei. „Săracuța mama. Cred că erau ultimii ei bani. Ca să-i facă iar, va trebui să meargă de două ori la piață cu salată proaspătă sau cu ouă...". Deschise ușa ce da în odaia bătrînilor și văzu că dorm. „Pesemne n-au auzit ceasul, ori..." nu-și duse gîndul pînă la capăt. Uneori, cînd Tabita ori fratele ei plecau undeva, mama se prefăcea că doarme; le urmărea cu toate simțurile fiecare mișcare, le cîntărea fiecare cuvînt, apoi cînd plecau, epuizată nervos, cobora din pat și pleca la sapă. Așa era mama asta a lor, dar, la urma-urmei toate mamele de pe fața pămîntului sînt la fel.

Ieși în ogradă. Stelele clipoceau deasupra nucilor. Erau nemoipomenit de aproape.

Mirosea a rouă, a crud, a curat, un miros pe care nu-l mai întîlnise nicăieri în alt loc. Pesemne îi era dat sătucului lor și atîta tot. Sau, cum ar zice domnișoara Melania, învățătoarea, era unică. Și stelele sînt unice, zicea domnișoara, chiar dacă-s cu milioanele. Și ei, oamenii, sînt unici. Pînă și dobitoacele sînt unice, mai zicea dăscălița, de aceea, oameni buni, trebuie să prețuim viața. Ciudat, în iarba grădinii țîrîia un greiere. Nu mai auzise niciodată cîntînd un greiere la ora patru dimineața. Ori nu băgase de seamă, se poate și asta. Mereu descoperea lucruri absolut fantastice, cu care se întîlnise de atîtea ori și tot de atîtea ori trecuse pe lîngă ele nepăsătoare. Apoi, deodată, se ciocnea de cîte ceva, uimită că totul are un farmec al lui, regretînd că-și pierduse ceva vreme din viața fără să-i dea atenție unui cuib de cioară, de exemplu, sau unui șarpe inofensiv, cuibărît în zidul casei lor bătrîne. Într-o ogradă vecină începu să cînte un cocoș. Lung, ca un țipăt în pustiu. Îi răspunseră alții și alții, la fel de lung și de

Continuare în pag. a 6-a

teatru

Tinerețea lui Moromete

Adevărat axis mundi în proza lui Marin Preda, Ilie Moromete este personajul catalizator în piesa **„Tinerețea lui Moromete"**, publicată în **Teatrul** (nr. 7—8, 1980). Ea va prilejui un spectacol al Naționalului, în regia Ancăi Ovanez-Dorogenco, un posibil moment de referință al noii stagiuni.

Ilie Moromete, ca personaj de teatru, reprezintă mai mult decît o simplă „dramatizare" a volumului al doilea al **Moromeților.** Cînd un prozator de excepție ca Marin Preda vine în teatru (el a mai scris o piesă, în 1966, — **Martin Bormann**), multe din problemele genului dramatic nu îi sînt necunoscute. În primul rînd, lumea Moromeților a fost gîndită ca un vast spectacol în care elemente de psihologie adîncă și originală coexistă armonios cu „relatarea", din mișcări sigure, a portretelor prin ceea ce au definitor în omenescul lor. Îi vom vedea pe scenă, deci, pe Ilie Moromete, Niculaie, Catinca, Ilinca, grupul Cîrstache, Dimir, Nae, Isosică, Tugurlan și ceilalți. Resorturile socio-politice care guvernează această lume (pregătirea și înfăptuirea colectivizării) sînt născute din aceeași pasiune a prozatorului Marin Preda de a gîndi Istoria în directă relație cu oamenii care o fac, cu cei care gresesc, cu cei care o gîndesc.

În al doilea rînd, dialogurile din roman au, în ele însele, acea tensiune a dramaticului care predispune la **reprezentare scenică.** În **Tinerețea lui Moromete**, replicile personajelor conțin seva romanului fără a o pietrifica. Dinamica schimbării locurilor în scenă, consecuția celor nouă tablouri sînt elemente care, împreună cu dialogul surprinzînd exact stările de spirit ale lui Ilie Moromete, conferă ansamblului solidaritate și o tulburătoare atmosferă de poezie a sentimentelor.

Marin Preda, acceptînd venirea lui Moromete în teatru, a făcut o importantă opțiune tematică. Teatrul românesc contemporan nu a dat, pînă acum, o piesă în care universul țărănesc de la începutul construcției noii societăți românești să apară, așa cum s-a întîmplat în proză, într-o lumină amplă cu o clară înțelegere a mutațiilor ce se produc odată cu trecerea dintr-o ordine veche într-una nouă, dintr-o lume în alta. Ezitările lui Moromete dar și hotărîrea sa de a acționa — semn al tinereții sale spirituale — sînt cuprinse într-o frază admirabilă : „Lumea asta se ține ea pe picioarele ei, sau primului nebun care îi vine în minte s-o dea peste cap, o dă ?!". Decizia lui Moromete e luată în acord deplin cu propria-i conștiință, cu propriul crez, exprimat direct în piesă. Readucerea lui Tugurlan în Siliștea este actul prin care Moromete înfruntă deschis o perioadă dificilă.

Scenele finale ale piesei sînt semnul unei vitalități tîrzii a personajului. Întîlnirea cu Fica, sora primei sale soții, împlinește parcă o lungă așteptare. Finalul piesei, așa cum se prezintă publicat, (Marin Preda l-ar mai fi lucrat, fără îndoială), consfințește drumul speranței într-un timp nou.

În locul obișnuitelor indicații scenice, în text apar fragmente din proza Morometilor, ele oferind, pentru actorul cu intuirea adîncă a mișcărilor sufletești, o sigură **prise de conscience** a unei lumi și a unor destine care trăiesc pe o planetă numită Marin Preda.

Marian Popescu

film

Burebista

Recenta producție a Casei de filme nr. 5 — **Burebista** evocă o pagină de istorie încărcată de un vibrant patriotism, convertindu-se într-un generos și necesar act de cultură menit să reconstituie cu rigurozitate temeiurile formării unei națiuni și existenței bimilenare pe teritoriul actual al României.

Îmbinînd istoria cu legenda, ficțiunea cu atestarea științifică, **Mihnea Gheorghiu**, avizat și pasionat biograf al personalităților de excepție aflate la semnificative răscruci de timp (mărturie sînt și scenariile la **Tudor** sau **Cantemir**), reface complexul tablou al antichității în care piereau civilații și se nășteau popoare, aducînd în prim-plan portretul eroului numit într-o cunoscută inscripție **„cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia".**

Suportul epic al filmului rămîne un prețios și tulburător document despre filosofia și obiceiurile strămoșilor noștri, un semnificativ panoramic asupra epocii, asupra relațiilor complexe generate de puternica personalitate a regelui dac.

Structura narativă, evocatoare secțiune transversală în evenimentele timpului nu ocolește raporturile umane, eforturile diplomatice subordonate unității și independenței, amintirile unei întîmplări cu rezonanțe tragice în viața principalelor personaje **(Burebista, Calopor, Acornion).**

Fără a uita cîteva comandamente majore ale genului, regizorul filmului, **Gheorghe Vitanidis** adoptă în expunere o cadență gravă ce subliniază captivant mozaicul aspectelor ce completează profilul lui **Burebista.** Concentrarea, utilizarea inspirată a sugestiei, capacitatea de sintetizare identică în elocvente secvențe (prefața filmului, simbolica luptei cîinilor, atribuită însă lui **Scorillo**, proba suliței, eclipsa) conferă fluență unei rememorări dificile prin dimensiuni, greu traductibile în expresia cinematografică.

Sensul dominant al filmului rămîne actual prin caracterul său politic ce concretizează nu atît drama puterii sub pecetea istoriei, cît conștiința profundă a unor valori perene ce au definit timpurile de început ale zămislirii unui popor.

Reconstituire de mari proporții, realizat de o echipă ambițioasă, **Burebista** nu este decît în mică măsură tributar rețetelor genului (în primul rînd, unui spectaculos facil întîlnit în pelicule similare ca temă). **Gheorghe Vitanidis** renunță chiar la o motivație dramatică mai pregnantă în scenariu (moartea lui **Calopor**).

Contribuții deosebite la reușita peliculei au fără îndoială toți semnatarii principalelor compartimente, cu o mențiune în plus pentru autorul imaginii — **Petru Maier** și creatorul decorurilor — **Bob Niculescu**, ambii debutanți într-un exigent examen al capacității artistice.

În fruntea unei merituoase și numeroase distribuții, **George Constantin**, aflat la un rol de referință în filmografia sa, a găsit cele mai potrivite accente pentru a conferi personajului patetismul și adîncimea psihologică a unui mare conducător, dimensiunile umane, nu lipsite de atributele timpului, ale unui polivalent erou.

Călin Stănculescu

televiziune

O excepție?

O surpriză, e drept, îndelung așteptată, a fost pentru noi emisiunea „Viața culturală" de joi, 18 septembrie. Emisiunea a debutat cu un preambul, de fapt, un editorial semnificativ, susținut de Marilena Rotaru. A urmat un microrecital de poezie, în lectura poeților Aurel Rău, Daniela Crăsnaru și Mara Nicoară, adecvat ilustrat cu imagini coerente, în interdependență cu versurile. O rubrică a fost dedicată unei secvențe din activitatea Muzeului satului și de artă populară, un muzeu reprezentativ prezentat pînă acum superficial, mai mult ca decor al unor cîntăreți de muzică populară. De data aceasta, în cadru au intrat doi talentați creatori populari, Maria Hanzu și Ionică Ștepan, o țesătoare și un olar care s-au prezentat pe ei înșiși în creațiile lor. Conferința de presă de la Teatrul Mic a servit drept pretext unui microinterviu cu directorul teatrului, Dinu Săraru, unul dintre cei mai vii animatori ai vieții teatrale bucureștene. Două „coloane" au fost consacrate prezențelor culturale românești în străinătate și unui grupaj de impresii, mărturii ale unor scriitori străini despre cultura românească. Un scurt „intermezzo" Gh. Zamfir, a cărui artă nu mai are nevoie de comentarii. Un spațiu de emisie important ocupă interviul cu profesorul Al. Piru, recent laureat al Premiului Academiei pentru „Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830". Dezbărîndu-se de „tabieturile" cunoscute, renunțînd deci de a-l mai plasa pe cel intervievat la o masă tencuită cu manuscrise, șpalturi, pe fundalul unui munte de cărți, evitînd cu discreție să intre în prim-plan, Marilena Rotaru a găsit tonul cel mai potrivit al întrebărilor, de la cele cu caracter mai personal la cele de interes general. Interviul i-a permis profesorului Al. Piru, susținut de redactoare, să-și elogieze maestrul — George Călinescu — de la care, între altele, a „învățat să înțeleagă literatura și mai ales poezia. Am avut privilegiul, se confesează criticul, de a-i fi audiat cursurile care au luat forma Istoriei literaturii române. Am aflat, tot datorită acestui fericit interviu, că „Istoria..." va apărea nu peste multă vreme într-o nouă ediție, cu multe adaosuri, completări, modificări ale autorului. A fost folosită de data aceasta și filmoteca de aur, G. Călinescu apărînd meteoric ca unic interpret al piesei sale „Ludovic al XIX-lea", piesă care, se întreba pe bună dreptate Al. Piru, „de ce nu se reprezintă?".

Emisiunea a fost prezentă și la lansarea la Cluj a 12 volume dedicate Congresului internațional de științe istorice de către editurile Academiei și Dacia. În final, un excelent „mapamond cultural", în care a fost dat un film cu și despre Eugenio Montale, laureat al premiului Nobel 1975. Cum se vede, am semnalat fiecare rubrică a acestei „reviste" care, prin sumarul ei bogat, a dovedit că poate fi făcută „auzibilă" și „vizibilă" chiar și la o oră mai puțin potrivită informației de artă și cultură. O excepție care ar trebui să devină o regulă.

Iulian Neacșu

Am ajuns la Obîrşia Cloşani, la izvoarele veşniciei...

TARA NOASTRĂ

Urmare din pag. 1

Însă, iată, am ajuns la Obîrşia Cloşani şi abia cînd piciorul nostru simte stînca sub talpă ne dăm seama că punctele cardinale nu mai au nici un înţeles suveran. Departe de mările şi fluviile lumii, departe de cîmpiile în care se istoveşte valul de piatră al munţilor lor, încă dinainte de 1486, cînd e amintit întîi şi întîi satul lor în pergamentele timpului, cei din Obîrşia Cloşani au navigat doar pe apele veşniciei. Nord şi sud, est şi vest rămîn aici întîmplări ale minţii, noţiuni pe care ar trebui să le aibă în grijă, poate, numai cei dezrădăcinaţi, cei ce s-au îndurat să-şi caute fericirea pe alte meleaguri...

Este drept, în urmă cu numai cîţiva ani, cînd artificierii şantierului hidrotehnic şi energetic Cerna-Motru-Tismana au dinamitat Cheia cu Omorul, lărgind drumurile satului către lumea cea largă, deschizînd calea unor maşini cum nu se mai văzuseră pe aceste meleaguri, parcă au simţit toţi o strîngere ciudată de inimă. O dată cu trosnetul stîncilor aruncate în aer, parcă amuţise ceva din fiinţa lor veche, cuprinsă de o consternare de neînţeles. Şi poate chiar în clipa aceea dramatică i-a părăsit cu adevărat şi conştiinţa unei izolări fără seamăn. Cu toate acestea, deşi au fost întotdeauna cu cîteva minute mai liberi decît oricare alţii din zarea aceasta a ţării, cei din Obîrşia Cloşani n-au avut chiar întotdeauna norocul să se ţină departe de drumurile însîngerate ale istoriei. De pildă, în 1907, bătrînul Ion Ciorbă, care doar peste patru ani va împlini fix un veac de trudă sub soarele lumii, era gornistul regimentului 17 infanterie, cînd a fost să fie acesta trimis pe urmele proaspete ale cavaleriei, de la Drobeta-Turnu Severin la Pătulele, prin Gruia, Pristol. Gîrla Mare şi Vrata, ca să-i liniştească pe ţăranii încinşi de răzmeriţă. Nu a tras nici un foc de armă. Dimpotrivă, cînd locotenentul tînăr Mircea Popescu, fie-i numele blestemat, îi ordona să sune adunarea ostaşilor, nu făcea decît să tipe sub tăriile unui cer mohorît adevărul că rînduielile lumii de atunci erau strîmbe. În '913, cu acelaşi regiment, a trecut Dunărea în Bulgaria. În '916, pe toamnă tîrzie, s-a rătăcit printre batalioanele care se îngropaseră în transeele săpate pe Argeş, să acopere retragerea restului oştilor spre Moldova, şi a căzut prizonier laolaltă cu 9 ofiţeri, 12 sergenţi şi 190 soldaţi. Un an şi nouă luni a trăit ca vai de el prin lagărele din Macedonia, iar alt bărbat de aici, Gheorghe Iacobescu pe nume, a pierdut şi el din viaţă 11 ani încheiaţi, fie cu arma în mînă, fie ca prizonier, în timpul şi după al doilea război mondial. Nu, cei din Obîrşia Cloşani nu au stat departe de şleaurile istoriei, de vreme ce istoria a crezut de cuviinţă că şi Ion Ciorbă şi Gheorghe Iacobescu pot fi ţinuţi ca zălog chiar şi pe urma nenorocirilor în care tot ea îi amestecase. Şi să le adresăm şi lor întrebarea firească : ce faceţi, voi, oameni buni, astăzi, acum?...

Mulţumesc, bine... Gheorghe Iacobescu şi soţia sa Maria au fost distinşi cu premiul al doilea pe ţară în marele festival al muncii şi creaţiei libere Cîntarea României, **Schioapa, Floricica, Răstemul** şi alte dansuri cărora le-au păstrat intactă mişcarea de veacuri s-au impus juriilor de pretutindeni ca o izbîndă a propriei lor vieţi, trăită acum altfel. Ca şi cîntecele **Frunză verde de gorun** sau **Mă legăn ca frunza-n plop,** pe mîna cărora au concurat ca rapsozi populari... Iar bătrînul Ion Ciorbă, în loc de răspuns, îţi întinde o chită de fluiere, cu mîna lui desprinse din trupul mare şi întunecat al pădurilor de aproape. Asta face bătrînul de trei sferturi de veac: fluiere, linguri ciobăneşti, cu coada lată cît gîvanul, scafe şi uleiuri pentru păstrat făina şi sarea, sau picioare de coasă şi, din cînd în cînd, cîte o leasă în care se bate porumbul... Ar avea cineva îndrăzneala să-l mai înveţe să facă şi altceva? Ar fi greu de crezut...

Ca să ajungem la el, sus, pe Crac, dincolo de locul zis Faţa Oglinzii, din poartă în poartă, ne-am perindat prin apele unei umanităţi îngheţate în indeletniciri ancestrale, la care nu se renunţă uşor. O noutate, aici, răsună în urechi cu puterea închipuită a trîmbiţelor Jerihonului şi descumpăneşte privirea întocmai ca expoziţia care a destrămat Cheile cu Omorul. Însă sufletul nu poate fi clintit dintr-ale sale cu una cu două şi semnul cel mai limpede al acestui adevăr rămîne faptul că oamenii continuă să-şi dureze gospodării închegate, mereu, şi pe crac şi pe vale, chiar dacă au apucat o meserie a veacului nostru şi numai a lui. Cînd nu este la pădure, Gheorghe Cuină îşi vede de treburi pe sub zidurile în urcare ale casei lui noi şi mai trage cînd şi cînd cu coada ochiului spre curtea vecinului său Aurică Popescu, miner de profesie, care i-a luat-o binişor înainte. Şi poate chiar se întreabă: dacă s-a apucat de minerit, acolo, la Motru, dacă s-a rupt de indeletnicirile care au făcut şi fac fala satului, de ce şi-o mai fi ridicat Aurică Popescu, şi el, casă nouă, aici, în Obîrşia Cloşani? Însă, pe faţă, acest Gheorghe Cuină nu se joacă de-a întrebările, deoarece ştie că nici Aurică Popescu nu s-ar juca de-a răspunsurile.

La Obîrşia Cloşani, din tată în fiu, bărbaţii stau întorşi cu privirile spre păşunile din munţi şi pădure. Toate familiile au conacele lor în munţii aceştia niciodată pe de-a-ntregul sălbatici şi acolo, la conace, la Glodu, la Iarmăn, la Faţa fintînii, la Furca văii, la Comăneşti şi Paharnicu, se adună iarna vitele, oile, hrana lor, viaţa lor. Vara, ciobanii Ilie Bunceanu, Vasile Stîngu şi Nicolae Nicolaescu scot ciopoarele de oi către golurile alpine şi spre muntele Pietrele Albe, de asemenea între hotarele strămoşilor lor. Spre deosebire de alţi oieri, aceştia nu cunosc transhumanţa, poate le-a rămas în sînge reticenţa ancestrală de a mai cobori într-o lume din care înaintaşii lor au fugit pentru totdeauna. Şi, totuşi, lumii acesteia îi oferă cantităţi importante de carne, brînză şi lînă fie un Pantilie Popescu, fie un Ion Vladu, zis şi Ion ăl de sub Crac, fie un Gheorghe P. P. Achim, cel mai vechi comunist din comună. Mai tineri sau mai vîrstnici, ca Ispas Groapă, Nicolae Bolbotină şi Ion Drucă, au deşteleni şi cîte un luminiş al pădurii şi cultivă cartofi sau porumb, doar cartofi şi porumb, pentru că orzul, în ultima vreme, se încăpăţînează să rămînă mărunt şi bicisnic. Avărîndu-şi ogorul minuscul, Ana Achim şi Nicolae Nicolaescu s-au luptat cu mistreţii, ca şi Vasile Ciorbă şi Pantilie Birău, care au luat urşii în piept la Rămnuta. Cu rosturile lor cutreieră codrii din jur pădurarii Gheorghe Trăilescu, Gheorghe Curelea şi Constantin Murdeală. Vînătorii Aurică Dulău şi Gheorghe Adam, cînd şi cînd, se apucă să rărească vinatul care chiar s-a înmulţit fără nici o măsură. Alţi bărbaţi au luat drumul pădurilor ca muncitori forestieri, iar cei în urechile cărora a răsunat rău de tot trîmbiţa amintită a înnoirilor, ca Vasile Grigore s-au însoţit cu geologii din Baia de Aramă şi au descoperit în munţii lor, nu demult, zăcăminte a căror exploatare ei speră că nu va întîrzia.

Şi nu numai din stîncă, din păşuni sau din răcoarea de sub poala pădurilor au învăţat bărbaţii aceştia să tragă cîte un fir de putere. Mai aproape de noi, apele Brebenei sînt aduse pe ieruşă pînă la moara din grija lui Gheorghe Iacobescu, moară veche, de peste un veac, încît e de mirare că nu au pus încă ochii pe ea emisarii vreunui muzeu etnografic. Mai la deal, primăvara, timpuriu, se porneşte şi piva la care coboară femeile cu dimia ţesută des peste iarnă. Potcovarii Ion Bobirci şi Teodor Duţescu, cei dintîi mai ales cînd nu cîntă la nunţi, prind copitele cailor în ferecături de nădejde, ce se lustruiesc ca un brici pe cărările muntelui. Şi o îndeletnicire cu totul şi cu totul aparte, printre ei, şi-a aflat şi Ion Vladu, Ioţ ăl de sub Crac, despre care a mai fost vorba. Acesta a strîns în jurul lui peste un sfert de mie de femei din Mărăşeşti, Călugăreni şi Dubina, din Sinoţ Birliac şi Turtaba, din Izverna şi Siliştea, şi le-a reunit într-o secţie prosperă a cooperativei Arta casnică din îndepărtata Tismană.

Apoi a fost noapte deplină... La căzănia lui Vasile Iacobescu, picăturile fierbinţi ale tuicii trasă din corcoduşe picurau vesele în paharele încărcate de sclipătul unui foc nici mocnit, nici prea iute. Şi abia acum a năvălit peste noi sirul lung şi tenebros al legendelor locului, dintre care întîia ne-a fost povestită domol de Crăciun Trăilescu. Iar a doua legendă, cu nimic mai prejos, îl privea chiar pe acest Vasile Iacobescu, un bătrîn care şi-a creat o faimă ciudată prin părţile astea. Sore orice zare a beznei din jur l-ai trimite, mai repede decît ai fuma o ţigare, Vasile Iacobescu se întoarce cu o desagă plină cu păstrăvi. Parcă i-ar prinde cu mîna prin chiar întunericul de nezdruncinat. Şi Elena Trăilescu, pînă una alta, a aşezat pe jarul de sub cazan cîteva drugi de porumb culese dintr-o grădină înghesuită de rîpi şi pripoare, printr-o coastă a cărei curge Brebena amintită. Aici, unde n-au pătruns încă hibrizii şi asa-zisele soiuri ameliorate, porumbul a rămas dulce, ca ambrozia pe care muritorii de rînd n-o cunosc. Încît îţi cam vine să crezi că drugile astea, peste două milenii, ca peste un gard de răchită, ne-au fost aruncate chiar în clipa aceea de Zamolxis, Gebeleizis sau de o altă divinitate a dacilor liberi.

Într-adevăr, am ajuns la Obîrşia Cloşani, la izvoarele veşniciei...

tudor brânduş

Front

Cum am ieşit
În dunga cîmpului secetos
Am şi început să ridic garduri.

Am înălţat, mai întîi,
Unul din cristal, în jurul grădinii,
Apoi altul de stejar,
În jurul fîntînii,
Cînd l-am terminat
Pe cel de mărăcini,
Am băgat înăuntru
Toate treburile zilnice.

Nu şi-a întors bine
Primăvara faţa la perete,
Că au şi început
Să se ia la harţă,
Printre garduri.

Cînd au ajuns
Să pună mîna pe pari,
Le-am turnat cîteva găleţi
De apă-n cap, ca la paparude,
Şi le-am dat drumul
Pe toată cîmpia,
Ca un front...

Scaunele, mesele...

Cu o puşcă cu ace
Am găurit perdeaua lumii:
Liniile drepte erau ca o aţă
Ce se-ncolăcea după oameni,
Munţii se făcuseră muşuroaie,
Musuroaiele dealuri,
Săbii cuţepuşe-n sus
Săbii cu ţepuşe-n jos,
Noduri de cale ferată
În toate direcţiile...

Într-o parte, am văzut
Aşezîndu-se-n rînduri,
Scaunele, mesele...

ştefan mitroi

Întîmplare natală

Vraişte moare aerul
pe gura bunicului
îi ciugule iedera mîinile
şi ochii, lingouri
preafragede,
îi ajung ca să
cumpere
o fişie de linişte.

Cotidiană

Îmi inspectezi păcatele şi-mi lauzi
Întoarcerea eternă în icoane
Mă vezi arînd maidanele dar n-auzi
Lichefierea cărnii pe ciolane

Turme de ciini dau veacului onorul
Deşi cu-aceeaşi dragoste l-ar roade
Semn că îmi duci cu silnicie dorul
Pămîntu-n cer ca o ninsoare cade

Sirma ghimpată guvernează piaţa
Nu muzica e viermele tăcerii
Zic pianistei : bună dimineata
Şi urc senin pe eşafodul verii.

Cotidiană

Cu tine vreau să scriu măturăreaso
Poeme de lucernă pe asfalt
Silnic exil al coapselor ţi-e mina
Şi singele atita de inalt

Din el orice cădere se aude
În parcurile arse de alcool
Oraşul nu se-nvirte după soare
În jurul tău el face rotocol

Ai părul confortabil şi e bine
Expus pe trotuare uneori
Zic să murim tiptil măturăreaso
Într-o vitrină plină cu erori.

dumitru augustin doman

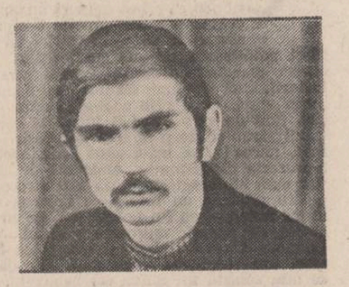

SIMBATA DE SINGURATATE

Simbătă de sfîrşit de octombrie. Sau poate de început de noiembrie. O zi întunecată, mohorîtă, umedă. A plouat citeva zile în şir. Rece, insistent, mocăneşte. Acum a contenit, dar oraşul pare a fi scos dintr-o mare de noroi. Pe trotuare sînt bălţi murdare, puturoase, zidurile sînt umede, unele mucegăite, denivelările străzilor sînt pline de apă murdară, lumea se trage spre ziduri să nu fie împroşcată cu noroi de maşini.

Radu Sălceanu se plimbă agale pe strada Lăpuşneanu. Se opreşte des şi priveşte indelung în vitrine. Nu se grăbeşte presupunînd că nu s-a deschis încă agenţia teatrală. Trece pe lîngă o clădire îmbrăcată în rogojini pe care sînt rezemate scări şi schele şi pe gardul căreia pe o pînză stă vopsit cu litere cenusii anunţul: „Muzeul este închis pentru renovare". Peste stradă, la cinematograf, e mare agitaţie — rulează un film american pe ecran panoramic. În faţa anticariatului s-a făcut deja un rînd considerabil de pensionari, urmează să se deschidă peste cîteva minute. Pe sub bătrînii castani de pe stradă i se lipesc pe tălpi frunze ude şi murdare de noroi.

Găseşte deschis la agenţie şi cumpără două bilete pentru această seară. Iese cu gînd să meargă în Luncani, cartierul din marginea de nord a oraşului. Îi va face o surpriză plăcută doamnei Aglaia-Silvia Stoian, îşi zice, va fi bucuroasă doamna Aglaia...

★

Se întorceau împreună într-o seară de la bibliotecă, au trecut prin parcul din faţa teatrului şi acesta avea ferestrele luminate, era tot luminat ca un uriaş candelabru şi doamna Aglaia-Silvia a zis: „De mult n-am mai fost la teatru, deşi sînt o mare iubitoare de spectacol, n-am mai fost de-atîta vreme... îmi vine peste mînă să mă duc de una singură." Şi Radu şi-a promis că-i va face o surpriză plăcută cîndva, o va invita la teatru într-o seară...

Şi-a adus aminte de acea seară cu clădirea teatrului plină de lumini, de nostalgia din vorbele doamnei Aglaia, de promisiunea pe care şi-a făcut-o, şi-a adus aminte de toate acestea de dimineaţă la birou cînd Nuşa, colega lui, l-a întrebat: „Auzi, Radule, ce faci tu după-amiază?" Şi el a ridicat capul din hîrtoage, a privit-o nedumerit, întrebător şi-a ridicat din umeri, ce să facă?, nu înţelege. „Hai la teatru, se joacă *Rosmersholm* de Ibsen". A rămas mut, ginditor, încruntat cîteva clipe. Şi şi-a amintit vorbele pline de nostalgie ale doamnei Aglaia-Silvia. Pentru asta a rămas mut cîteva clipe şi s-a mirat că Nuşa aştepta răspunsul lui. „Sînt cam ocupat, i-a răspuns revenindu-şi, altă dată..." Şi Nuşa n-a mai zis nimic, s-a aplecat asupra hîrtiilor cu fals interes. Ştia că ea suferă, simţea, observa. Şi-a încercat să fie... convingător. Şi Nuşa a ridicat capul şi şi-a alungit buzele a zîmbet. A ieşit o strîmbătură. „Ei, fii liniştit.... te cred". Şi atunci s-a simţit el pus în dificultate, nu prea ştia ce să mai zică. Şi-a coborît privirea pe masă. „Fată bună, Nuşa, dar uritică, săraca", şi-a zis în sinea lui ca un automat. Sînt vorbele, singurele vorbe care circulă pe seama Nuşei, vorbele lapidare dar care o caracterizează foarte bine. Şi de multe ori şi le repetă şi el automat.

Şi-a coborît privirea pe masă Radu şi s-a gîndit la surpriza pe care i-o va face doamnei Aglaia-Silvia...

★

Doamna Aglaia-Silvia este o bătrînă simpatică. Şi este singură, dureros de singură, cum îşi zice Radu. Locuieşte în cartierul din această margine a oraşului, într-o cameră la demisol, o cameră cu o uşă de placaj care îi aminteşte mereu de uşile barăcilor de pe şantierele de construcţii, o cameră în care are un pat, o masă plină totdeauna de flori proaspete, un aparat de radio vechi, un dulap cu trei uşi din care două sînt căzute şi rezemate de perete, o sobă care scoate fum şi cărţi, foarte multe cărţi, puse-n vrafuri peste tot. Împarte această cameră cu Ţiganu, un motan negru, lucios ca o cîrtiţă şi răsfăţat. Ceea ce înseamnă că nu-i chiar aşa singură. De pe holul acelui demisol poate fi auzită toată ziua vorbind. La început vecinii-şi închipuiau că are musafiri. Mai pe urmă s-au dumirit ei că de fapt vorbea cu motanul.

Ajuns în faţa clădirii, văzu întunecată fereastra camerei doamnei Aglaia de la subsol. Şi pentru o clipă trecu un fior prin el, simţi pentru o clipă un sentiment acut de singurătate, o stare pe care n-o poate exprima şi pe care o simtea adesea în copilărie în serile de vară cînd o aştepta pe maică-sa să vină de la cimp pe o bancă dintr-o scîndură prinsă pe doi pari la poartă urmărind jocul fascinat al licuricior. Îşi reaminti şi retră pentru o clipă acel puternic sentiment de singurătate îi trecu prin gînd să se întoarcă. Poate e plecată undeva, încearcă să se amăgească. Sau e bolnavă, sau poate doarme. Şi totuşi, cu paşi rari ocoli clădirea şi coborî treptele pe culoarul de la subsol. Se apropie prin semiîntuneric de uşa doamnei Aglaia-Silvia şi bătu. Răsunară strident bătăile în uşa subţire de placaj. Nici un răspuns. Bătu din nou şi auzi deschizîndu-se o uşă în capătul culoarului. „Pe cine căutaţi?", îl întrebă apropiindu-se o bătrînă somnoroasă, o vecină pe care o mai găsea citeodată pe la doamna Aglaia. Şi tonul, şi vocea acestei bătrîne îl speriară, îi confirmară că presimţirea lui nu e gratuită. „Pe doamna Aglaia-Silvia", răspunse moale. Acum se sperie parcă bătrîna. Îl privi năucă o clipă. Dar îşi reveni. „Cum, nu ştiţi, credeam că sînteţi nepotul doamnei Aglaia. O, doamna Aglaia, s-a stins biata doamna Aglaia, de două luni a murit, vechea ei boală de inimă, s-a supărat din ceva sau cine ştie, că într-o seară a făcut un şoc şi..." Rămase nemişcat cîteva momente. Apoi începu să se retragă spre treptele ce urcau în curtea interioară a clădirii. Fu petrecut pînă aproape la ieşire de vorbăria cu voce răguşită a bătrînei. Ieşi pe aleea pavată, străjuită de crizanteme murdare, şi văzu motanul negru, „ţiganul" doamnei Aglaia. Îl ridică de jos şi-l mîngîie. Şi motanul începu imediat să toarcă liniştit. Îl lăsă jos, ocoli clădirea, împinse portiţa de fier forjat şi ieşi în stradă. Stătu clipe lungi privind în sus şi-n jos de-a lungul trotuarului. Trecu un tramvai zornăind, lăsînd în urmă ecoul unui zgomot infernal. Sau aşa i se păru lui acum. Pe urmă, se mişcă absent vreo cincisprezece-douăzeci de paşi mai jos şi se opri în staţia de autobuz. Opri unul şi el, singurul om din staţie, urcă. Se răzgîndi şi coborî înainte de a porni autobuzul. Se uită încruntat la ceas. Opri un alt autobuz în staţie şi se-aruncă în acesta.

★

Coborî în centrul oraşului şi rămase nehotărît în staţie. Se trase mai lîngă zid să nu încurce lumea. Se urni apoi nedecis şi privi absent, fără interes la şirurile de vitrine cu fotografii, tablouri cu miri şi mirese, magnetofoane şi jucării, ceasuri de multe feluri arătînd ore diferite, stofe şi mătăsuri, cămăsi şi manechini îmbrăcaţi elegant şi surizînd frivoli.

Deodată tresări. Să meargă la Nuşa. Îi va face ei o surpriză. Îi va spune că vremea i-a stricat treburile. Sau nu-i va spune nimic. Ea va fi bucuroasă, sigur va fi bucuroasă...

Nu sînt nici trei sute de metri pînă la ea, va ajunge repede. Traversează printr-un gang, iese în Dimitrov, strada paralelă cu Lăpuşneanu şi bate la usa Nusei. Îi deschide ea. E într-un capot. Mică, durdulie, rotundă ca un butoi, îmbujorată. „Fată bună, dar uritică, săraca", îi vin din nou în cap lui Radu vorbele, şi de data asta îl enervează. Chiar se încruntă. Tresare Nuşa, bineînţeles că tresare cînd îl vede pe Radu, e a doua oară cînd îi bate acesta la uşă. Prima dată în interes de serviciu. Şi se bucură Nuşa, îi sclipesc ochii de bucurie. Deodată se întunecă pentru un moment. Şopteşte: „Radu, s-a întîmplat ceva?" „O, nu, am venit să te invit la teatru..., m-am mai gîndit să vedem totuşi *Rosmersholm*. Ori eşti ocupată?" „Nu, nu, protestează Nuşa, imediat mergem, dar intră pînă mă îmbrac..."

Ies împreună în stradă. Stau la distanţă unul de celălalt, fiecare cu mîinile în buzunare la trenci, tăcuţi, el uşor încruntat, ea urmărindu-l cu privirea vioaie. O apucă astfel în josul străzii liorpăind cu picioarele prin micile băltoace de noroi. Ea se apropie treptat şi îsi trece o mînă după bratul lui. Priviţi din faţă, aşa cum se mişcă, el uşor încruntat şi ea puţin stingherită, par a fi uniţi printr-un trucaj fotografic, şi încă unul de calitate îndoielnică. În capătul străzii se zăreşte clădirea teatrului, plină de lumini ca un uriaş candelabru...

★

Cînd au ieşit de la teatru afară ploua mărunt. S-au oprit în tăcere lîngă statuia din faţa teatrului. „Ce facem, mergem acasă ?" întreabă Radu. „Să ne mai plimbăm", propuse Nuşa zîmbind. „Mă gîndesc că plouă..." „Mie imi place să mă plimb pe ploaie. Iar acum plouă mărunt".

Coboară pe o stradă laterală. O stradă pavată cu pietre rotunde. O stradă pustie şi întunecată. Şi ei nu vorbesc. Poate pentru a nu rupe liniştea străzii. Sau poate pentru că n-au ce-şi spune. Şi aşa, în tăcere, ajung pe podul de piatră de peste Bahlui. Huieşte apa sub pod şi e beznă. Şi plouă mărunt în continuare. Traversară podul, apoi întoarseră agale, cu mîinile în buzunarele trenciurilor. „O luăm încet spre casă", zise Nuşa. Apoi, uşor pe nesimţite îi căută mîna. Şi el i-o întinse. Se cutremură. Nuşa are o mînă mare şi aspră. Caldă dar mare, mult mai mare decît a lui, şi aspră. Stau de atîta timp în birou amîndoi şi nu i-au atras atenţia mîinile ei. Dar se obişnuieşte repede cu mîna Nuşei. Şi nu-şi face probleme cu ce ar crede ea, că ea şi-ar face oarece iluzii. I-a vorbit el la serviciu odată de singurătatea lui şi de singurătatea ei şi a văzut că Nuşa l-a înţeles. Ea înţelege, simte, citeşte în privirile lui: „fată bună, dar uritică, săraca". Şi-apoi el contează pe bunul ei simţ.

În centru nu mai e beznă, dar e tot pustiu. Au tăcut tot drumul de la podul de piatră pînă acasă la Nuşa. Au traversat gangul întunecos şi-au ajuns în faţa uşii ei A mîngîiat-o pe faţa udă de ploaie. Cu milă parcă. I-a şoptit apoi „noapte bună", s-a-ntors şi-a plecat.

radio

r

O vorbă

Aveam eu cîndva un prieten — persoană simpatică şi şcolită, amănunte nu lipsite de importanţă pentru morala povestioarei mele — şi avea acest prieten al meu un fel senzaţional de a (te) ruga „spune tu (sau să spună persoana) o vorbă şi se aranjează !". De altfel, reveneau în lungile noastre conversaţii nocturne (căci imi apărea ca musafir numai cînd avea necazuri şi cînd se suportă necazurile mai greu decît noaptea ?) aceste formulări „mă, şi cînd i-a zis o vorbă ! !" sau „i-a zis o vorbă si... gata". Vedeti, credea acest prieten al meu că o vorbă (nu oricare, **o vorbă,** misterioasă, poate neinclusă încă în dicţionarul limbii române) e o iarba fiarelor, făcînd să sară în lături orice uşă zăvorită. Din păcate, el n-a găsit niciodată vorba aia. Îmi dau seama de chestia asta pentru că prea il găsesc ghinioanele.

Şi acum, să trecem la ale noastre. Carevasăzică a inceput şcoala. Radioul, prin misia sa educativă, are acum sarcini sporite. Nu numai prin emisiunile sale specializate **(Radioscoală, cluburile** etc.) ci prin tot ceea ce face : programe muzicale, economice, agrare, cetăţeneşti, culturale ş.a.m.d. Cum era şi firesc am ascultat în programul de început de an emisiunile dedicate elevilor şi cadrelor didactice pentru că, moment festiv fiind, el poate fi tonul după care se va ghida întreaga orchestraţie. În mod deosebit mi-a plăcut „sfatul medicului" de prof. dr. Gheorghe Tănăsescu ce s-a ocupat de starea psihică a elevului, problemă mult mai delicată şi mult mai puţin adusă în discuţie cînd stătuim părinţii şi profesorii căci despre poziţia elevului în bancă, despre necesitatea ritmicităţii, a programului, a ferestrei deschise auzim de ani buni. Bine făcută (dar fără scînteia necesară faptului memorabil) „Şcoli şi profesii". Ancheta în Ploieşti — cu gîndurile de care sînt animaţi elevii şi profesorii la începutul unui nou an şcolar — a spus tot ceea ce se putea spune (despre acest fapt bineînţeles !) Ceea ce a deranjat a fost un prea insistent zgomot de fond menit să ne convingă că discuţiile s-au purtat în curtea şcolii. Din două una : ori şcolarii erau prea puţin educaţi (orişicit, nu se face să ţipi în felul ăsta cînd un profesor de-al tău vorbeşte în microfonul unui reportofon) ori...

La „Înşir'te, mărgărite" am auzit o poveste foarte instructivă : o carte fermecată scoate din niste inerente incurcături (au un dar eroii ăştia de basme de a intra în tot felul de situaţii grele !) un persona,! strict pozitiv. După ascultarea basmului m-am întrebat : îşi vor dori copiii o astfel de carte ? Da, mi-am răspuns Mai departe : vor înţelege ei ce este „cartea fermecată" ? Singuri probabil că nu. Şi dacă le vom explica noi, nu vor continua ei să creadă în existenţa reală, concretă a unei „cărţi" care nu era decît un simbol ? Şi dacă va fi aşa nu ne mai rămîne decît să ne întrebăm ce-şi vor dori ?

După atitea întrebări m-au purtat gîndurile spre prietenul meu şi vorba lui. Vorba aia are ea (şi ea) nişte condiţii : cine o spune ? cînd o spune ? cui o spune ? Dacă nu stim lucrurile astea dăm vina pe vorbe degeaba. Căci mai ştii ce înţelege cel căruia i le spui ?

Constantin Stan

plastică

p

Primatul comunicării

Cele peste 40 de lucrări — pictură şi litografie — semnate de **Augustin Costinescu** şi expuse la galeria **Simeza** au, mai înainte de toate, meritul de a lăsa să fie depistate cu uşurinţă antecedentele artistului, evoluţia sa de pînă acum : un talent real, sensibil la influenţe diverse dar şi capabil să triumfe în confruntarea cu „tirania" modelelor de care se simte cu predilecţie atras ; o sensibilitate lirică temperată inteligent de primatul idealului armoniei şi echilibrului ; o imaginaţie oarecum difuză, ordonată însă de o bună cunoaştere a artei de a construi prin intermediul culorii ; în sfîrşit, o cristălizare treptată, nespectaculoasă am spune, a unei viziuni personale, ca rezultat al dialogului permanent dintre datul interior şi ceea ce am putea numi presiunea însuşirii profesioniste — lipsită deci de admiraţia necondiţionată, dar tocmai de aceea poate cu atît mai puternică — a particularităţilor artistice ale creaţiei unor maeştri apropiaţi modului său de a simţi şi gîndi.

Nu trebuie, desigur, să se înţeleagă faptul că expoziţia ar avea un caracter retrospectiv. Condiţia artei practicate de Augustin Costinescu este tocmai această capacitate a ei de a comunica nu numai rezultatul demersului creator ci, în egală măsură, etapele travaliului artistic, etape traversate de incertitudini — special parcă pentru a fi depăşite —, de reveniri şi rememorări involuntare care lasă în final o impresie de experiment perpetuu. Ceea ce ar putea părea ciudat în cazul acceptării unei astfel de interpretări este coerenta pe care o degajă ansamblul, absenţa căilor barate brutal de ideea altei căutări. Nimic nu degajă aerul unei opere încheiate — culoarea aşezată în straturi consistente coexistă cu spaţii transparente sau pur şi simplu neacoperite, desenul este voit stîngaci deplasînd interesul privirii spre formele care iau naştere din confruntarea maselor cromatice — şi nimic nu ne indică suficient de clar ipostaza unui studiu oarecare. Un anume rafinament — posibilă sublimare a unei naturi polemice — trebuie avut în vedere ca element definitoriu al viziunii artistului ; acesta ar consta în refuzul de a opune produsul artistic subiectului printr-o realitate imaginată, născută din resorturi pur subiective. Cu alte cuvinte, ceea ce pune în mişcare eul creator este continua raportare la sursa obiectivă, raportare care se face prin intermediul privirii. Or, tocmai acest dialog mijlocit de lumină, trebuie să se regăsească şi să se **transmită,** ca o provocare spre meditaţie, celui care examinează pînza expusă. Mijloacele cu care artistul reuşeşte să materializeze un astfel de obiectiv al comunicării rămîn uneori, în ceea ce priveşte pictura, încă în sfera tatonărilor. O indică, pe de o parte, reuşitele indiscutabile, iar pe de altă parte ezitările la fel de vizibile.

Mai închegat şi mai unitar ni se pare a fi demersul artistului atunci cînd se exercită în domeniul litografiei. Aici, Augustin Costinescu ne convinge de faptul că desenul nu are secrete pentru el, înlăturînd suspiciunile trezite de cîteva din uleiurile sale în care construcţia prin culoare este „ajutată" de conturul sau de liniile pregnante.

Corneliu Ostahie

muzică

m

Ambiental şi muzica imaginară

Afirmaţia, frecvent menţionată, că aspectul cultural preia pulsul social-economic al epocii respective se extinde şi la muzică ; şi poate că epocii industriale i s-a constituit ca replică tocmai o muzică consonantă, eufonică, dorită de ascultător, căruia compozitorul îi vine în întîmpinare. Epitetele anterioare sînt comune şi muzicii scrise de **Octavian Nemescu** (recent premiat la concursul de muzică electroacustică de la Bourges), a cărui creaţie, ar putea fi pusă sub semnul ambientalului, înţeles exclusiv ca funcţionalitate socială, ca etichetare a cadrului, formei, a tipului de spectacol. Esteticii lui Nemescu, de tip interpretativ, hegelian, unde muzica se înţelege ca prelungire şi completare subiectivă a naturalului, ca mijloc de resorbţie şi reintegrare a omului citadin în natură şi armonie, îi corespund tehnici componistice folosind armonicele de rezonanţă (interesantă şi grăitoare stăruinţă, aproape toate lucrările începînd din 1965 sînt scrise în Do). **Combinaţii în cercuri,** muzică de seară pentru un parc municipal suprapune unui fundal sonor, natură serală, adormită, „îmbătrînindă" (greieri a căror treptată decrepitudine le transformă ţiriitul în zumzet de bombardiere) nivele de muzică, reflex al stărilor obscure, al infraconştientului şi diurnului, mai nuanţat spus, sugerare a infinităţii de (micro) gradaţii între stările extreme, definibile după gradul de conştiinţă.

Pasul de la o muzică din şi despre natură la o muzică a naturii a fost făcut în ceea ce Nemescu numeşte „muzică imaginară" ; printr-o aparentă răsturnare cauzală, muzica nu mai imită natura, ci natura determină muzică în receptorul sensibil, în conştiinţa in-formantă, un fel de aureolă muzicală, de „muzică mută", de incintare, ca subiectivă introspecţie şi necesară sensibilizare a omului în natura în-cintătoare. **Cromoson, cintarea obiectelor** este mai mult decît o lucrare ; se necesită parcurgerea unei introduceri încantatorii, autosugestive, conducînd spre starea de graţie. Cităm „Verde (scris cu tuş verde) : Priveşte şi ascultă îndelung cu auzul interior sonorităţile curgerilor subterane ape cleioase, păcurite, zăgăzuite, lentissim aspirate şi sufleturile vînturilor de iarnă subterană, gradat transfigurate în pîlminii coroanei, crengilor, nervurilor..." Partitura conţine exclusiv planse colorate (recent expuse la expoziţia **Scrierea**), înfăţişînd case, oameni, poieni peste care s-a lipit hîrtie transparentă, dublînd suprafeţele de culoare cu o simbolistică muzicală. Natura va deveni astfel entitate nestructurată, omogenă, avînd conştiinţă de sine şi potenţă energetică unde preeminenţa elementelor inerte decupează sunetul potenţial, actualizat în ordinea obiectivă în simţul auzului. Cromoson permite adiacent o eventuală actualizare sonoră, echivalenţa unei săracîci timbrale, pentru că oricît de „fantasmagorice" ar fi (şi sint) sugestiile grafice, un oboi tot ca un oboi sună. Completînd afirmaţia iniţială, dincolo de „culoarea" conferită muzicii, amprenta socială modifică, (de)formează şi modalitatea de existenţă a muzicii ca spectacol.

Viorel Creţu

Rîul de aur

Cred că într-o carte a lui Melville am citit pentru prima oară că un om care gîndește va da neapărat de o apă. În **Marile iubiri** am pus de altfel un personaj să-și amintească această propoziție, printr-un obscur transfer de obsesii. Viciul nepedepsit al lecturii, cum îi spune un poet, mi-a marcat mai puțin viața, decît cele cîteva imagini ale măreției, fără de care m-aș fi întors la cărți cu sufletul sărac și sterp al unui grămătic. Am avut, însă, noroc ! Așa mi-a spus Awadhoot Ram în leprozeria din Benares, unde mă dusesem să-l văd cum alină suferința cea mai atroce. În jurul nostru tălăzuia un infern de bube și noroi, iar el mă îndemna să fiu fericit. Ești ca un prinț încărcat de daruri, murmura yoginul. Privisem Gangele, fluviul liniștit și amplu ca **Mahabharata,** îmi ridicasem ochii spre Himalaya, unde se află sălașul lui Shiva cel nebiruit...

Era adevărat, sfîntul acela tînăr și închinat leproșilor îmi spusese ceva de neuitat. Cine știe ce memorie ancestrală m-a minat întotdeauna către „singurătatea mișcătoare" a apelor mari. Am văzut cum se adună Mississippi din niște bălți care acopereau orizontul și înconjurau pilcuri mici de păduri, părea un ocean în mișcare, o putere atît de copleșitoare mina universul acela de apă, încît frumoasa poetă vietnameză care era cu noi a avut un șoc. Nici o sensibilitate obișnuită n-ar putea rezista unui fenomen natural atît de calm și de desăvîrșit în legitimitatea lui. M-am dus apoi să văd Pacificul, oceanul fără hotare, iar ecoul întîlnirii cu nesfîrșirea sa de lumină va rezona pentru totdeauna în ființa mea. Era o zi de argint, iar lumea părea închisă într-o capsulă uriașă, cu pereții de apă. Priveam spre Asia cu ochi halucinați și mi se părea că aici se află marginile sferei presimțite de Georges Fotiade în **Scarabeul sacru.** Mai tîrziu am auzit susurul Mării Arabice pe un țărm din Kerala ; am privit apele Oceanului Indian aducînd povești mintuitoare din Ceylon-ul cu zeități buddhiste, și am ascultat incantațiile în templul Zeiței Fecioare, la Cape Comorin. Am trecut Nilul la Luxor, spre Valea regilor, iar la Karnak, în sanctuarul lui Amon ,i-am auzit glasul adînc, spunîndu-mi că orice căutare este zadarnică, fiindcă am ajuns. La Alexandria, Mediterana era blîndă și minunată, mare nostrum, un fenomen european în fața căruia omul își ajunge sieși, căutînd un echilibru imposibil de zdruncinat, un număr de aur pentru toate creațiile sale. Tot ce am trăit mai apoi s-a altoit și a crescut din imaginea acestor ape spre care m-a îndemnat nu știu ce poruncă de demult. Castronul de țărînă și praf din Oklahoma, în fostul teritoriu indian, îmi părea o mare de pămînt, iar stepa rusească, pe drumul spre Zagorsk, se deschidea ca un ocean vălurit, în timp ce munții roșii către Samarkand creșteau dintr-o imensă tălăzuire de nisip. Pot spune, într-adevăr, că m-am îndreptat toată viața spre o apă, iar bucuria are pentru mine strălucirea unei zile în care alunecam pe golful Finic către Marea Baltică pe un cer de azur atît de limpede, încît norii deasupra mea păreau de sticlă și ireali în fragilitatea lor. Boltă se lăsase în apele curate ale golfului, descoperind lumea către etherul cosmic, către golul străveziu unde nu mai era nimic de căutat.

Obsesia aceasta am redescoperit-o în sursa ei, ca Ulise la întoarcerea acasă. Există în Transilvania, pe cîmpie, un loc străjuit de dealuri înalte, pe sub care își mină undele un riu de aur. Anii cei mai buni mi-i amintesc sub semnul inconștienței, cînd săream dimineața și alergam spre curgerea lui curată, cu o frenezie de animal juvenil, o beție a firii care mă cutremură și azi. Arieșul avea o viață a lui, după anotimpuri, o urmăream cu minuție, știam cînd apa lovește mai tare un mal, cînd a crescut cu un val, cînd i se schimbă culoarea, cînd este domoală sau aspră, iar din starea lui înțelegeam mersul lumii, cum e la munte și ce consecințe vor fi la șes, cît de voioși sau de abătuți vor fi oamenii, dacă în anul acela vor fi mai mulți secerători sau nu, dacă vor fi ploi și dacă va bate piatra. Apa riului îmi spunea totul, îmi guverna relațiile cu lumea, iar cînd nu știam ceva, mă duceam la malul lui și mi se părea că pot dezlega orice enigmă. Fugeam pe dealul cel mai înalt și stăteam ore în șir acolo, uitîndu-mă cum se îndreaptă în jos, spre Mureș. Îi cunoșteam țărmurile, știam toate poveștile despre vietăți fabuloase care îl populau, iar într-o vreme am căutat să prind somnul cel bătrîn de sub o răgălie de la marginea satului. Se spunea că este cît un stat de om, că e înțelept și puternic și că va trăi cît satul, pentru că nu poate dormi decît legănat de larma binevoitoare din gospodăriile oamenilor. Citeam pe atunci multe cărți despre călătorii în mările sudului și în ținuturi îndepărtate, dar nu aveam nici o nostalgie. Mi-era destul să mă duc la malul Arieșului pentru ca să-mi ogoiesc neliniștea și să fiu chiar fericit. Eram ca un copac la marginea riului de aur, totul era bucurie și desăvîrșire în ființa mea.

Desigur, bătrînul somn a murit sub țărmurile lui de verdeață, iar eu am plecat de mult de acolo, și de atunci mă îndrept tot timpul către o apă, parcă în căutarea liniștii aceleia exuberante, a bucuriei copleșitoare pe care am trăit-o pe malurile Arieșului. Mă întorc parcă totdeauna lîngă riul meu de aur, în care încap toate neliniștile, cum se stringeau toate cîntările noastre în tînguirea din fluierul lui Iancu. Nu se poate face nici o comparație între fenomenele naturii, cele care ne umplu sufletul de măreție. La țărmul Pacificului și în alte părți, riul de aur îmi picura însă în suflet ca o lacrimă.

Aurel-Dragoș Munteanu

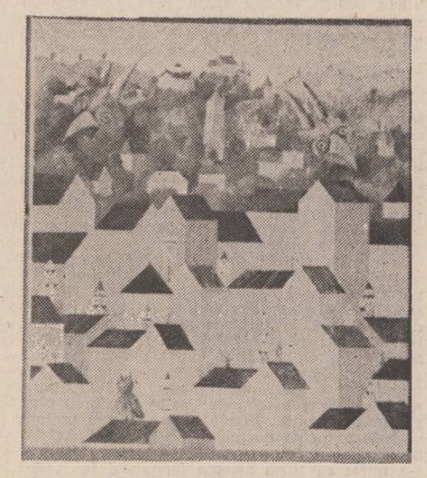

Desene de Sabin Ștefănuță
Din expoziția „Atelier 1980" care se va deschide la Galeria Galateea

O INIMĂ

România nu este ca o inimă
Este o inimă.
Cum să renunți altfel decît murind la inima ta ?
Cum ai putea să nu-ți aperi inima
Poți trăi altfel decît cu inima ta
Poți trăi în altă parte decît aceea a inimii
Să vrei să ți-o schimbi cu o inimă artificială
În care sîngele să-ți fie străin
Bătăile altfel
Iar perfuziile să te înșele cu picătura lor lentă
Dîndu-ți iluzia că mai trăiești
Ce om cu inima lui vie, sănătoasă, își dorește transplantul,
De ce să i se schimbe inima lui cu o inimă artificială
Cu o altă inimă care nu simte nimic altceva decît uleiul de întreținere extrafin
Cu o inimă care nu mai este a ta
O inimă mai mare sau mai mică a donatorului străin
Sau a doctorului care stă cu mîna pe clanță

O inimă între contururi mai mari sau mai mici
Care bate altfel
Și care nu seamănă nici pe departe cu inima ta auzită
Înainte de a fi auzit-o tu însuți
Cum ai putea avea altceva decît inima părinților /tăi
Cum să-ți mai recunoști copilul
Altfel decît prin bătăile inimii tale
Cum poți crede că inima ta poate muri fără ca tu însuți să mori
Cu singura iluzie că vei fi reînviat într-un mecanism
De parcurs kilometri din viață cu reparații capitale ?
Mai bine mori
Acolo unde auzi bătăile inimii tale
Cu inima ta
Fără să depinzi de o inimă artificială
Pe care oricine și oricînd o poate opri
Mai bine să ai o inimă a ta
Și să știi că țara ta este inimă
Din inimile noastre.

Iulian Neacșu

Tulburătorii de liniște

Urmare din pag. a 4-a

ascuțit. Apoi țipă și cocoșul lor, specimenul ăla frumos și enervant, pentru care se certase de nenumărate ori cu bătrînii că nu-l taie : era bătăuș, iar dimineața cînta de-l apucau dracii chiar sub fereastra ei. Cucurigu! Altădată ar fi pus mîna pe mătura de nuiele și l-ar fi fugărit prin toată curtea. Acum se mulțumea să-l privească și să se minuneze de penajul lui frumos, de pieptul lat, țîșnit în afară, de picioarele lungi și puternice cu care se cățăra peste tot. Auzi motorul autobuzului. Trebuia să plece.

Era un șofer străin, îi spusese nana Mia, găzdoaica, și n-avea de gînd să aștepte pe nimeni.

Urcă treptele și se opri în prag. Era, într-adevăr, un început de dimineață uluitor. Și stelele așa de curate, jos, în vîrful nucului. Și greierașul ăla zgomotos din grădină, ce mai cînta, doamne... Și cocoșul ăsta nebun țipînd mai rău ca o sirenă!... „Biri, se gîndi, fără nici o legătură cu ceea ce i se întîmpla ei, voi trăi sub un hublou ca Biri?".

„Tabita, țipă nana Mia din uliță, hai odată!". Intră în casă și, așa îmbrăcată, se cuibări în pat. Cum o văzuse plecînd, cocoșul veni să-i țipe sub fereastră.

„Cel mai dulce somn vine odată cu zorii", zise, apoi închise ochii să se bucure de toate zgomotele sfîrșitului de noapte.

Iubite Maestre Fulga

Urmare din pag. 1

acesta să trăiască, știind încă de atunci că oricărui condamnat din orice timp i se va da prilejul să-i cheme odată în instanță pe judecătorii săi. De aceea, în ultimele sale clipe, conștiința lui Heronim, alter-egoul și implacabilul său pedepsitor nici nu putea fi altul decît victima sa din trecut, Rafael.

Atunci cînd printr-o magică și vrăjitorească artă ați adus-o între admiratorii Arghirei — Statuia pe Arghira, modelul inexistent la nașterea operei, ați vrut să ne convingeți definitiv că întotdeauna cuvintele atrag realul, că arta este capabilă să nască, la rîndul ei, realitatea. Rareori am întîlnit imn mai înălțător dedicat Mamei și vieții neîntrerupte ca în rîndurile următoare : „...un simplu gîlgîit de rîs de-al tău se făcea pentru mine muzică cerească, pînă și noaptea, auzindu-te cum rizi în somn, somnul meu se preschimba în bețe. Și de cîte ori te-auzeam spunîndu-mi Tu ești Mama mea ! deveneam în aceeași clipă Mama întregii umanități" rînduri care s-au născut în conștiința febrilă a sculptorului muribund concomitent cu cele și în pofida celor ce urmează : „...s-adorm pentru vecie și să nu mai am memoria a nimic, spune-le (medicilor n.n.) că n-au dreptul să mă mai țină în viață".

Situarea insului față în față cu nimicul v-a determinat unele din cele mai grave meditații despre condiția umană și, cu toate acestea, neantul pe care-l evocați de nenumărate ori, în romanul dumneavoastră, pare a fi mobilat cu lucruri și ființe dintr-o altă ipostază a lor, cu pămînt și noapte, cu martori și stele, după cum stă scris în călătoria prin infernul din conștiința eroului, lăsîndu-ne intactă iluzia că și dincolo de moarte urmează altă și altă poveste.

Sferă incandescentă și uluitor de mobilă este conștiința judecătoare, sub ale cărei miriade de raze faptele unei întregi vieți își devăluie cauza și esența ; vinovățiile eroului, stratificate de timp, răsar cu umbrele lor acuzatoare, din cele mai tainice ascunzișuri ale ființei rînd pe rînd, începînd cu Rafael, Tatăl și Mama, Soldatul mort în război, Fata înecată, Preotul închis, Copilul care a fost el etc. Călătoria prin propria conștiință seamănă cu priveliștea infernului iluminat de un fulger leneș, prelung, nesfîrșit, aminînd cu fiecare amănunt moartea eroului care primește astfel fastul cuvenit recapitulării vieții unui artist de geniu.

Amestecul teribil și savant de realitate și fantastic din care v-ați creat ficțiunea, așează romanul dumneavoastră în rîndul scrierilor ce constituie o celebrare a realității, dar și în rîndul celor ce restabilesc și întăresc vraja și prestigiul irealului. Timpul însuși pare comprimat de tensiunea și forța comunicării : „începea noaptea care se lăsase cu zeci de ani în urmă".

Straniu pare faptul că deși întreaga materie a romanului ni se comunică prin intermediul conștiinței lui Heronim, umbrele celor care-au murit demult par mult mai vii decît eroul însuși. Cum la fel de straniu mi s-a părut sfîrșitul romanului în care Arghira și Rafael discută despre Heronim ca și cum ar trăi amîndoi în urmă cu secole și dialogul lor ar anticipa existența și mai ales moartea din timpul nostru a marelui artist.

Fiind nemulțumit că trebuie să închei aici, îmi exprim bucuria și recunoștința de iubitor al literaturii față de harul și străduința ce le-ați depus pentru a ne dărui această minunată carte.

Porțile Maramureșului

Urmare din pag. 1

de cununie — bobotește cosmic în inima Maramureșului, steagul biruinței asupra morții în care ne-am înnoit ciolanele de voievozi și gubele de păstori, hăinuțele albe de pe coconii noștri.

Acești oameni blînzi și mari cele mai nobile întruchipări de frumusețe fizică ce se pot închipui hrăniți cu lapte covăsit crescuți de cîntec în egală măsură ca de soarele pămîntului oameni ce-și pun în straiță cînd merg la lucru și lacrimile bucurei le smulg din icoane și poclăzi din casele de lemn și le spînzură pe colini.

Uitați-vă la porțile lor cum spînzură cosmosul cum pogoară geometria constelațiilor pe cea mai umilă uliță a unui sat de lemn.

Nu casă se cuvenea să ai mai întîi, ci Poartă, ieșire în cosmos prin care să pătrundă cosmosul întreg la temelia casei tale. Ele-s cele mai vechi de zile porțile pe pămîntul Maramureșului ca niște prapori uriași, ca niște profeți costelivi transformați de focul cuvîntului această pădure desfrunzită acest codru trecut prin focul spiritului atîrnă cu legile lui morale de coasta fiecărei familii. Înainte de-a te înfrupta din colacul de nuntă, mușcai din colacul restaurat înscris cruciș în lacrima de gorun a porții, înainte de-a te lua crucea casnicei pe umerii tăi erai din cea a porții ridicat la dimensiunea cosmică a suferinței asumată de Logosul înscris în poartă.

Ca niște vești resurecționale vestea cea mai bună bucuria vieții nemuritoare ne ies în cale aceste porți unice pe fața pămîntului ca niște ștergare înlăcrimate jur împrejurul Maicii milelor.

Despre Maramureș nu poți vorbi decît în starea extazei cîntecului și orice bucurie sfîrșește în imn adus prinos acestor oameni ce au știut să viețuiască cu atîta măsură și bucurie în toate că n-au prihănit istoria și natura ci numai au transfigurat-o, au participat la mai buna așezare pe acest pămînt a păcii și armoniei iubirii fără de moarte care se stăpînește peste sori și stele și-n inimile noastre.

E. Lovinescu, Scrieri, vol. 8 (II)

Urmare din pag. 1

frazeologie perimată, a continua o poziție pragmatică, scria în 1934 Pompiliu Constantinescu. **Actualitatea lui nu mai este astăzi de curent, ci o realizare în permanent, o sumă de valori creatoare, pe care, dacă Maiorescu nu le-a explicat în sensul lor pozitiv, noi astăzi le acceptăm integral numai sub acest unghi. Junimismul înseamnă deci regăsirea în universal și în contemplație artistică a unui fond latent, instinctiv, de particularism etnic". (Sensul creator al junimismului).** Monografiile închinate lui Titu Maiorescu de către E. Lovinescu sînt încununarea unei acțiuni căreia întreprinderea lovinesciană îi e punct terminus și nu punct de plecare. Pînă la ele criticul **Sburătorului** s-a așezat față de Titu Maiorescu mai curînd într-o atitudine de opoziție decît într-una de continuator firesc și metodic.

Cel ce se prezenta pe sine drept fidel maiorescian la 1940 era un mai vechi adversar al citorva din pozițiile și ideile de temelie ale maiorescianismului. Cunoscuta serie de **Revizuiri** din revista **Flacăra,** care începe practic odată cu seria de **Cronici dramatice** a lui E. Lovinescu, prezintă pe Titu Maiorescu în comparație cu C. Dobrogeanu Gherea, dînd cîștig de cauză celui din urmă. Titu Maiorescu n-ar fi decît exemplul unei atitudini consecvente, monolitice în toate întreprinderile sale și nu mai mult decît un îndrumător cultural. Gherea, deși înzestrat inferior, rămîne pentru E. Lovinescu adevăratul întemeietor al criticii literare și practic un învingător : **„Am fi crezut poate în biruința d-lui Titu Maiorescu. Ea fu totuși de partea d-lui C. Dobrogeanu Gherea. Strivit sub toate superioritățile vrăjitului său, d. Gherea îl birui, fiind omul generației noi și adaptînd critica la nevoile unei literaturi ce ieșise din faza «culturală»". (Revizuiri literare, C. Dobrogeanu-Gherea,** II, **Flacăra,** V, nr. 3). Dacă această judecată era valabilă la sfîrșitul secolului trecut ea devenise anacronică la 1915, cu atît mai mult cu cît cel ce o semnează se revendică din Maiorescu. Posteritatea criticului **Junimii** era alta la 1915 decît cea indicată de E. Lovinescu și ea este fixată fără ezitări de G. Ibrăileanu, încă la 1912, cînd **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** îi refuză — iată ! — orice atingere cu criticul Junimii : **„prin articolele sale, D. Gherea a exprimat sufletul unei generații, care și-a găsit idealurile în opera criticului. Pe vremea aceea, D. Maiorescu era socotit ca un „învins". Iată, însă, că de vreo zece ani încoace, d. Gherea începe să fie uitat, iar steaua d-lui Maiorescu se ridică poate mai sus decît oricînd, fără ca d. Maiorescu să mai fi scris ceva care să-l ridice, ori d. Gherea să mai fi publicat ceva care să-l coboare. Ba am putea spune că, de cînd a tipărit articolul său despre Coșbuc, D. Gherea este mai „mare" decît acel Gherea de mai înainte, care ajunsese idolul tinerimii. Pentru ce d. Gherea a rămas în umbră și pentru ce d. Maiorescu a fost din nou** selectat ? **Pentru faptul foarte simplu că locul umanitarismului de la 1890 l-a luat naționalismul tradiționalist de la 1900 încoace. Generația trecută găsea că d. Gherea e critic adevărat. Generația actuală găsește că d. Maiorescu e critic adevărat". (Literatura și societatea, Viața românească,** nr. 7—8/1912). Iată cum „maiorescianul" E. Lovinescu emite judecăți infidele față de Titu Maiorescu în timp ce gheristul G. Ibrăileanu constată fără partizanat ascensiunea spiritului maiorescian. A acorda la 1915 victoria lui Gherea împotriva lui Maiorescu este folosind o expresie lovinesciană o frumoasă „oiște în gard a abilității critice". La 1915 latentul maiorescianism al lui E. Lovinescu mai dormea încă pentru a se trezi din îndelungatul somn cu trîmbița judecății de apoi în gură abia după 1937.

Revizuirile din revista **Flacăra,** cele intitulate ca atare sînt cele care ca simple cronici dramatice le preiau ori chiar le anunță spiritul, sînt o despărțire de tot ceea ce afirmase mai apăsat Titu Maiorescu. Poeziei populare îi este contestat rolul de izvor primordial pentru literatura cultă, la antipod de afirmațiile lui Titu Maiorescu, deși preopinentul imediat este aici B. Delavrancea. **(Revizuirii literare. Un fetiș modern : Poezia populară I, II, III, Flacăra,** an IV, nr. 51, 52, an V, nr.1) A doua revizuire literară este dedicată **„Filosofiei" lui Eminescu (Cronica literară** II, **Flacăra,** an IV, 39). Scopul ? Titu Maiorescu vorbise despre „cugetările de adîncă filosofie" ale poeziei lui Eminescu. Revizuirea lui E. Lovinescu tinteste să nege această concluzie maioresciană : **„Cugetarea lui Eminescu nu trece peste măsura celui mai mijlociu dintre cititorii lui. Nici chiar peste filosofia fatalistă a „pietosului țăran dela Rucăr..."** Chiar E. Lovinescu a ținut să-și facă gestul uitat. După știința noastră, acest articol n-a fost reprodus nicăieri de criticul care și-a strîns cu atîta precauție orice text publicat în volumele de **Critice.** A treia **Revizuire literară** îl privește pe Caragiale. **Lipsa de originalitate a teatrului lui Caragiale (Flacăra,** an IV, nr. 40). Reprimanda la Caragiale este însă mai veche. Un articol din **Convorbiri literare** (nr. 11, 1912) care reia toate acuzațiile combătute de Titu Maiorescu (trivialitate, vulgaritate, etc) este sever criticat de G. Ibrăileanu sub titlul **Caragiale și epigonii, „Convorbirilor literare", (Viața Românească,** nr. 11—12 1912). **Dar cum la această învinuire** (de trivialitate, n.n.) **...a răspuns d. Maiorescu pe larg și fără replică, d. Lovinescu era dator să răstoarne mai întîi argumentarea înaintașului său de la Convorbiri".** Ironie a sorții, gheristul este din nou apărătorul spiritului **Convorbirilor literare** și al mentorului lor împotriva așazisului discipol de tîrzie revendicare E. Lovinescu. Anticaragialiada lui E. Lovinescu ne procură și datele îndubitabilului său nemaiorescianism. Intervenția lui Titu Maiorescu în discuția asupra comediilor lui Caragiale a marcat o piatră de hotar în critica românească. Titu Maiorescu așează opera dramatică a lui Caragiale dincolo de efemer, peste luptele politice ce păreau a fi vizate aici. E. Lovinescu se întoarce însă dincolo de Titu Maiorescu vehiculînd împotriva scriitorului acuzații vechi, fără a ține seama de hotărîtoarea contribuție a mentorului Junimii. Contestarea lui Caragiale nu este cuprinsă doar într-un singur articol ci în mai multe. **Flacăra,** revista primei formații a criticului, găzduiește cîteva reveniri asupra lui Caragiale și a însemnătății și durabilității lui literare. E. Lovinescu reactualizează învinuirea de caducitate a teatrului lui Caragiale, veche marotă liberală împotriva scriitorului junimist. Confuzia de planuri, introducerea politicului în judecata literară este evidentă și pe cît de evidentă pe atît de nemaioresciană. Șerban Cioculescu așează pe E. Lovinescu în șirul detractorilor lui Caragiale de inspirație liberală, după Pompiliu Eliade și înaintea lui C. Banu **(Detractorii lui Caragiale,** 1935) nu fără îndreptățire. Liberal fără de partid, E. Lovinescu trăiește în atmosfera politică liberală încă din familie chiar însoțind la Odesa în 1917 pe politicenii refugiați acolo. Prima serie a **Flăcării** este de inspirație liberală și deși redacția, mai ales prin uitatul P. Locusteanu, depunea efortul de a despărți literatura de politică este ușor de descoperit la o lectură avertizată că revista făcea cu mai multă sau mai puțină discreție politică liberalilor. Este și motivul pentru care deși Caragiale, pentru început, Eminescu și Creangă sînt priviți cu simpatie de revistă, nu aceeași e atitudinea față de Titu Maiorescu. Din păcate, E. Lovinescu în colaborarea sa de la **Flacăra,** s-a dovedit permeabil la imixtiunile ideologiei politice și revista **Flacăra** prezintă acest paradoxal aspect : fidelă scriitorilor Junimii atît timp cît de partea literară se ocupă decisiv P. Locusteanu, infidelă pînă la detractiune față de Caragiale și Eminescu din momentul în care la revistă începe să-și spună cuvîntul E. Lovinescu.

Revizuirile tipărite de el în **Flacăra** sînt în bună măsură o revizuire a valorilor literare junimiste promovate de **Convorbiri literare** și de Titu Maiorescu. Locul pe care-l ocupă Caragiale în acest program de „revizuire" a valorilor junimiste este mult mai mare decît s-a aratat pînă acum, el reprezentînd o adevărată campanie începută înainte de **Flacăra** și continuată tenace și aici. Aplicînd lui Caragiale o judecată literară sub care se află ascuns un resort politic, E. Lovinescu se arată incapabil în acest caz hotărîtor de a disocia esteticul de elementele eterogene și prin aceasta opus lui Titu Maiorescu după chiar definiția lovinesciană. Semnificativă este, de altfel, împrejurarea din 1935 cînd N. Davidescu reactualizează toate vechile atacuri la adresa lui Caragiale (Pompiliu Eliade, E. Lovinescu, C. Banu) într-un celebru articol din **Cuvîntul liber.** Cei care intervin aici într-o apărarea marelui scriitor sînt mai tinerii critici (Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu), dar nu și E. Lovinescu, fidel vechilor sale concluzii. **Istoria civilizației române moderne** (1924—1925) nu face altceva decît să consfințească această despărțire de pozițiile maioresciene, fiind o polemică cu punctul de vedere maiorescian asupra dezvoltării culturii române. Titu Maiorescu găsește fireasca dezvoltarea culturii române de la fond la formă, E. Lovinescu de la formă la fond. Chestiunea este crucială și ea intră în definiția maiorescianismului pe care E. Lovinescu se străduie la bătrînețe să-l configureze altfel. Teoria sincronismului pe care E. Lovinescu a încercat s-o extragă din cîteva propoziții ale lui Titu Maiorescu este integral prezentă în C. Dobrogeanu-Gherea, de care E. Lovinescu este și aici mai aproape. Încercarea de conciliere a criticului **Sburătorului** cu maiorescianismul, respectabilă prin aspectul său de legat testamentar, se izbește de dificultăți istoriografice insurmontabile. E. Lovinescu este greu de trecut printre maioresceni, fără a produce rezervele care ar anula de fapt gestul. Realist unul din comentatorii de predilecție ai fenomenului junimist (Al. George) a atras de mult, voce în pustiu, atenția asupra nefondatei pretenții a lui E. Lovinescu. Inconsistența științifică a încercării **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică,** care postulează maiorescianismul monolitic al lui E. Lovinescu, ca și locul său central în istoria maiorescianismului, este vădită de fapte incontestabile.

Cercetarea istorică pulverizează o altă imagine contrafăcută a lui E. Lovinescu : maiorescianismul său.

LEGEA ECHINOCȚIULUI

Urmare din pag. 1

cinci degete, cerul ține în milioane și milioane de mîini niște lumini care izvorăsc de aici de pe pămînt. Și niciodată parcă nu mi-a fost mai apropiată și mai clară această imagine ca acum, într-o seară, cînd lumina de zi nu se sfîrșise încă și se suprapunea cu lumina rotundă, de gresie, a unei lune rotunde și pline care abia răsărise și era deja învadată, cucerită parcă de greieri. Coboram de pe dealuri, de la treburile celor bătrîni, cele ale culesului și prin văi vedeam ochiuri de apă care ard. Tișneau pur și simplu largi pale de foc, falii albe de piatră prin aer despicate și iarăși sudate de magma lor densă, într-un tremur de uriași fluturi albi către lună și ierburi care se împleteau. Focuri albe, de gheață, și în răsucirea lor, iată, întreaga podgorie cuprinsă de o laică întoarcere și încremenire în sine, de un fast al reculegerii și al reîntemeierii, al înrădăcinării parcă în clipa echinocțiului de toamnă. În noaptea aceea în podgorie nu se doarme, oamenii sînt pe la vii — și se spune că atunci se aud strugurii cum se coc — vînătorii nu vinează — stau sub interdicția luminii de lună și privesc cum vietățile pădurii fac dragoste prin poeni sau se uită hipnotizate în ochiurile de apă care ard. Echinocțiul a rămas și rămîne o lege a podgoriei și uite, prin aceasta, sau cel puțin prin aceasta, podgoreanul nu poate fi luat drept altcineva decît e. În obiceiuri, în tradiții și-a renovat însăși viața, dar în temeiurile și îndatoririle ei mai noi el a deplasat și ceva din statornicia și proprietatea de început a lucrurilor, astfel încît el își trăiește uneori cu detașare și asistă la propria sa geneză.

«LUCEAFĂRUL» VĂ PREZINTĂ :

ÎNTREPRINDEREA DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAȚII TITU (I)

SEMNIFICAȚIA UNOR VOCALE

Se cuvine a scrie, acum și aici, la începutul seriei de cinci reportaje publicitare pe care le vom afecta Întreprinderii de aparataj electric de instalații Titu, că oricine intră pe porțile acestei unități economice dîmbovițene este frapat de înalta tehnicitate a utilajelor la care tineri veniți din împrejurimi, adevărați artiști în meserie, lucrează și dau zi de zi produse de înaltă calitate, competitive pe plan mondial.

Poate că mulți dintre noi, reporteri sau cititori, au în camera de lucru întrerupătoare pe care stau înscrise aceste vocale I.A.E.I. Vocale semnificînd o întreprindere. O întreprindere prestigioasă. Fiecare produs, de o mai mică sau mai mare complexitate duce în lume, conținute în aceste vocale, prescurtările unor virtuți pe care le probează produsele și făuritorii lor.

Patru vocale reprezentînd **o firmă.**

Patru vocale sugerînd fiecare o virtute.

Laolaltă — Inițiativă, Avantaje, Elevație, Irepoșabil.

INIȚIATIVĂ la nivelul întregii întreprinderi, atunci cînd este vorba de introducerea pe banda de fabricație a unor produse noi.

AVANTAJE pentru cei ce contractează aceste produse.

Așa cum îmi spunea nu demult directorul I.A.E.I. Titu, **inginerul Traian Grad,** cei ce contractează produsele ce poartă pe ele însemnele I.A.E.I. pot fi siguri că vor primi la timp și în condiții excelente tot ce vor solicita.

ELEVAȚIE în concepția de fabricație.

IREPROȘABIL. Nimic nu se poate reproșa produselor I.A.E.I. Titu.

Șeful Atelierului Proiectare, **inginerul Grigore Custrin,** îmi spunea că aici produsele sînt gîndite, încă din faza de **planșetă** la o formă cît mai mică posibil, cu o greutate cît mai mică, dar cu o perioadă de utilizare cît mai mare.

Așadar, repetînd, I.A.E.I. reprezintă : INIȚIATIVĂ, AVANTAJE, ELEVAȚIE, IREPROȘABIL.

I.A.E.I. TITU LIVREAZĂ APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAȚII CU PARAMETRI TEHNICO-FUNCȚIONALI COMPETITIVI PE PLAN MONDIAL

Aceste cuvinte, reproduse ca subtitlu, aparțin directorului I.A.E.I. Titu, inginerul **Traian Grad.** Rezultat al unor eforturi susținute și îndelungate, această remarcă se poate converti oricînd într-o recomandare pentru viitorii beneficiari ai produselor I.A.E.I. Titu.

Da, aici, la I.A.E.I. Titu fiecare produs, fiecare reper poartă în el o mărturie a înaltei calificări profesionale, a maturității conștiinței fiecărui tînăr, ce lucrează în oricare din secțiile întreprinderii. Se știe că, asemenea oricărui început, și aici s-a demarat greu, cu tineri cu o pregătire oarecare, dar fără anii de practică atît de necesari uneori atingerii unei înalte tehnicități a reperelor. Tehnologia utilizată reclama însă oameni cu o înaltă pregătire profesională. Grație efortului conjugat al factorilor de decizie la nivel de întreprindere și al tinerilor înșiși, s-a ajuns ca azi, la I.A.E.I. Titu să se producă aparataj proiectat în întreprindere. Dar nu numai oamenii au fost cei ce au stat în atenția întreprinderii.

Tehnologia de fabricație, existentă și gîndită la ora debutului industriei pe meleagurile Titului, a intrat într-o permanentă modernizare, rezultat al preocupării pentru calitate a fiecărui compartiment al întreprinderii.

Cei ce cunosc cît de cît produsele I.A.E.I. Titu își pot da seama, comparîndu-le pe cele din primele loturi cu cele ce iau azi drumul beneficiarilor, de salturile înregistrate aici în concepția de fabricație, în caracteristicile tehnico-funcționale ale produselor.

Dar ceea ce-i interesează pe beneficiarii produselor ce poartă înscrisă pe ele emblema I.A.E.I. este **calitatea.**

titu

De aceea l-am întrebat pe contabilul șef al I.A.E.I. Titu, economistul **Voicu Pîrvu,** cum stă întreprinderea la acest **capitol...**

DESPRE CALITATEA PRODUSELOR NOASTRE ÎI PUTEȚI ÎNTREBA PE BENEFICIARII LOR

Economistul Voicu Pîrvu, contabil șef al I.A.E.I. Titu, este de o modestie recunoscută : „Despre calitatea produselor noastră îi puteți întreba pe beneficiarii lor, pe cei ce le utilizează", mi-a spus. Din discuția cu dînsul, am aflat că I.A.E.I. Titu livrează produse bazelor de aprovizionare tehnico-materială Suceava, Iași, Vrancea, Prahova, Argeș, Bacău, Bistrița, Năsăud ca și B.A. „Carpați" — București. Lor, acestor parteneri comerciali, I.A.E.I. Titu le livrează cu promptitudine produse de calitate. Faptul că în ultimii ani nici unui reper nu i s-a adus reproșuri în ceea ce privește calitatea argumentează în mod grăitor afirmațiile contabilului șef Voicu Pîrvu.

Toate comenzile, toate solicitările venite pe adresa întreprinderii sînt onorate exemplar. „Este și aceasta — mi se spunea — un mod de a-ți păstra beneficiarii. Cînd o întreprindere știe că I.A.E.I. Titu i-a livrat de mai multe ori, la timp și în cantitățile comandate, produse de o calitate excelentă, este și normal ca acea întreprindere să rămînă un statornic beneficiar al nostru. Noi ne respectăm foarte mult partenerii comerciali. Aceasta ține de deviza noastră. Și a-ți respecta beneficiarul, a-ți respecta partenerul nu înseamnă numai a-i trimite produsele contractate, ci, cum spuneam, a i le trimite la timp, atunci cînd are nevoie de ele ; și numai produse de calitate". Sînt cuvintele de încheiere ale convorbirii cu contabilul șef al I.A.E.I. Titu, **economistul Voicu Pîrvu.**

NOUTĂȚILE — PE SCURT

Venind în întîmpinarea curiozității manifestate, credem, de beneficiarii I.A.E.I. Titu, transcriem mai jos, pe scurt, date privind calitățile produselor, **noutățile** care se află pe banda de fabricație sau în atelierul de proiectare din cadrul acestei întreprinderi.

L-am întrebat pe **inginerul Grigore Custrin :**

— Care sînt noutățile I.A.E.I. pe care ați dori să le recomandați beneficiarilor ?

Mi s-a răspuns, pe scurt deocamdată, fără detalierea calităților (verificate practic !) :

- **Siguranțele ultrarapide cu mare putere de rupere, grupele I, II și III de la 100 Amperi la 630 Amperi**
- **Priza triplă fără contact de protecție**
- **Duliile E 27 și E 14**
- **O nouă gamă de Cleme de racordare**
- **Întrerupătorul de cordon și de capăt**
- **O gamă de butoane de comandă în miniatură**

În această gamă de butoane, mi s-a spus, intră un buton simplu, un buton ciupercă, un buton ciupercă cu reținere, un selector, un buton cu lampă.

- **Cleme de racordare** de 4, 6, 10, 16, 25, 150 și 240 mm². Se folosesc la diverse panouri pentru cele mai felurite conexiuri.

Am transcris, așadar, pe scurt, noutățile pe care I.A.E.I. Titu le va livra în curînd. Despre calitățile lor, calități ce le dau statutul **noutăților,** altădată !

Deocamdată, mie, reporterului care a petrecut aici, în incinta I.A.E.I. Titu cîteva zile, mie, reporterului ce a stat de vorbă cu diverși oameni din cadrul mai multor compartimente ce coordonează activitatea acestei întreprinderi, dar și cu beneficiarii intîlniți la Serviciul desfacere, mie nu-mi rămîne decît să recomand din toată inima produsele întreprinderii dîmbovițene.

De aceea închei acest prim reportaj din seria celor cinci cu îndemnul : **CONTRACTAȚI PRODUSELE ÎNTREPRINDERII DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAȚII TITU ! CALITATEA LOR — EXCELENTĂ !**

Recom

atelier literar
poșta redacției

RADU RĂZVAN POPESCU : După repetatele tentative (la intervale atît de semnificativ largi !...), firesc ar fi să trageți concluzia (pe care nu noi vom încerca s-o punem la îndoială...) că eforturile dv. nu sînt însoțite, din păcate, de zestrea înnăscută indispensabilă care se numește deobicei talent. Dragostea dv. pentru metaforă și idee, emoția puternică în fața poeziei bune, vă recomandă ca pe un cititor receptiv și sensibil — e și acesta un dar de preț, nu tocmai lesne de găsit pe toate drumurile, un dar care vă asigură privilegiul constant, inepuizabil, al unor mari bucurii curate. „Vulcanul" care sînteți, „care n-a erupt pentru că nu știe pe unde", își va găsi, fără doar și poate, ieșirea sa (după toate semnele — autoamăgirile nu mai au nici un rost — aceasta nu va fi în poezie). Dacă e cazul să vă ocupați de proză ? — iată o întrebare la care numai dv. înșivă puteți răspunde. Dacă vă simțiți ispitit, chemat spre o asemenea preocupare, nu va fi decît salutar (pentru toată lumea) să explorați și această alternativă și să trageți concluziile ce se vor impune. În ce ne privește, vă stăm la dispoziție în continuare.

LUCIAN TUDORANCEA : În general, alcătuiri mimetice, „după ureche", făcătură, în care-și găsesc loc toate improvizațiile „în doaie" la ordinea zilei, dar nu-și găsește loc, decît foarte rar, accidental, expresia lucrului realmente simțit, autentic, inspirat (ca, de pildă, în „Interior"). Încercați să puneți pe hîrtie propriile dv. emoții și gînduri, cu propriile dv. vorbe și imagini. Să vedem ce va ieși.

AL. DAK : „În timp ce peștii intrau de bunăvoie / în carnea albatroșilor, țipînd ascuțit / la vederea pescadorului negru de zgură / arderilor marine din afara hărților / și zeul mării și-a luat sirenele la bătaie / pentru concubinajul lor nerușinat / cu marinarii-rechini fugiți din porturi"... etc., etc. — curată „bătaie de cîmpi", delir și coșmar, care nu vă apropie cîtuși de puțin de poezie.

DAN STĂNEASA : Deocamdată, sînt mai degrabă niște instantanee reportericești, destul de bine scrise, altminteri, care nu ne oferă, însă, suficiente date despre posibilitățile dv. literare. Să vedem ce mai urmează.

DORIN S. : Felicitări, mulțumiri și multe înainte !

M. J. BURGHIU : Versificări îndeminatice, îngrijite, în general, cu multe ecouri din manualele școlare, dar cuprinzînd, parcă, uneori, și un zvon de poezie („Ceva... ce n-am să știu"). Lecturi ample, studioase, din poezia modernă, contemporană, ar fi mai mult decît utile.

MARIA ȘTEFANA : Pagini inegale, în care, alături de compuneri modeste, convenționale, se ivesc și unele promisiuni, mai mult sau mai puțin consistente, ca în „Apa", „Naștere". Să vedem, în continuare.

V. DRAGU (?) : Printre pagini șterse, fără nerv, cîteva lucruri mai răsărite, care ar putea constitui un punct de plecare: „Trebuie să exersăm", „E semn rău".

THEODOR MANU : Mai interesantă și edificatoare ni s-a părut scrisoarea, în care analiza „chinurilor" creației personale, a obsesiei eșecului, a neputinței deciziei între a scrie și a nu scrie, e susținută, relativ subtilă, pătrunzătoare, acreditînd semnele unui condei îndeminatic în minuirea eseistică a ideilor și punctelor de vedere, dar și în cercetarea analitică a stărilor sufletești, a gîndurilor și experiențelor de viață, etc. (ceea ce poate semnala și o aptitudine pentru proza beletristică — către care ziceți că v-am încurajat cîndva, fără urmări, însă, după cîte ne amintim, din partea dv.). Versurile, în schimb, sînt corecte, sîrguincioase, epigonic-desuete. E o glumă bună pe care ne-o propuneți, dar sînt puține speranțe — o știți, desigur — să putem reuși, chiar dacă ne-am strădui, să vă convingem, noi, să... nu mai scrieți !... După cum e riscant să încercați a deduce valoarea, validitatea actului de creație din „starea fericită", euforică, din „facila seninătate" și beatitudine, etc. care ar caracteriza, după unele păreri, acel moment de „har" al conceperii. El poate coincide, la fel de bine, cu o „stare de chin" și desnădejde, de „povară uriașă", etc., la care deasemeni vă referiți. (E mai firesc să bănuim, desigur, că fiecare gen de „stare" corespunde unui anumit tip uman al creatorului). Nu credem să existe „rețetele" pe care ni le cereți oricum, noi nu le avem la îndemînă !...), dar acest punct de vedere pe care-l formulați atît de cartezian — **„încerc să aflu, scriind"** — pare să fie realmente calea cea mai judicioasă și (prin confruntări periodice) mai lipsită de primejdii din cîte se pot lua în considerație. Vă dorim succes !

Dumitru Cetină, Rodian Daniel, Mariana Procopiu (ceva, în „A doua tinerete"), **Ilie Gorjan, Augustin Circa, Ioan D. Popa, Ilie Caplat, Viorel Gavrilă, Florea Cristy, Fl. Goigo, L. M. Jienevi, Natalia Gogan, Constanța Erbod,** (ceva în „Amintire), **M.H. Timișoara, Dan Suabia, Leonard Ciureanu, Mihu Cristea Bădescu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Frunze

Frunze amărui...
de dud, de gutui,
De ce-o fi murit poetul Daniel ?
cel cu mustața neagră și ochii
ca rădăcina murului ?!
Sînt sora lui și l-am acoperit
cu flori albe — cu petale usturătoare
plutind în apa unei fîntîni
M-am rătăcit strigîndu-l
cu aceste cuvinte — fără
importanță în acest
tîrziu al amiezii.

RODICA POPEL

Din spumă, Venera...

— PARODIE DUPĂ MARIN SORESCU —

Că alunecos e săpunul în baie, nu ți se pare
Că face o cursă prea lungă ?
Atît de lungă încît ajungi iar cu călciiele înapoi
În copilărie, cînd am tocit cîteva roabe de cărămizi
Și o piatră de polizor a lui nea Ilie a Vetei ăl de
Era colonel la C.F.R.
Ori cada e prea mare, ori eu prea obosit, ori am uitat
De stropitoarea din vișin, de mătura de nuiele și de
Calupul de săpun din paporniță.
Data viitoare, domnule, te rog să te-mbarchezi cu mine
În aceeași cadă, să navigăm sub același prosop.
Eu o să apar din spumă ca Venera, sau cu un ochi închis
De usturime, ca amiralul Nelson la Termopile.
Te rog, nu mă corecta tu pe mine !
Ah, corăbiile acelea cu pînze
Care mergeau cu cearșafuri și cu lenjerie intimă.
Și ce frumos spintecau ele valurile !
Ale vremii, desigur.
În spatele acelor ecrane fluturînde, umflate de vînt
stăteau marinarii ca la radiografie, de li se vedeau
cele mai piratерești sentimente.
Ne-am născut tîrziu, acum subMarine.
Te plimbi și nu te vede nimeni, în afară de pești
Torpilă. Te torpilează unul,
Te mai torpilează altul ;
așa că în viață trebuie să faci în așa fel încît să treci
cît mai... incognito.
Na, că iar mi-a dispărut săpunul !

NICOLAE ALEXANDRU VEST

Eu am văzut copacul...

Eu am văzut copacul care plînge
rănit adînc de-ntîiul răsărit
și rădăcini mi se încurcă-n sînge
și frunzele de-aramă au coclit

cînd fruntea mi se-nclină ca o vină
și timpla-mi bate-n veștede culori
lumina vai se face mai puțină
și nu mai știu tăcerile din flori

și parcă sînt o lacrimă căzută
din ochiul veșnic proaspăt al pădurii
copacul care plînge mă sărută
și-mi umple cu miresme cerul gurii.

MARIUS DUMITRESCU

Dialectica verii

Ce grea stă livada de fructe răscoapte
fierbinți în zi, fierbinți peste noapte
...cu gînd de putregai sub coajă
fostele flori de mai visează...

zemuri atît de dulci, bolnave,
se scurg din fructul care cade
o febră tulbure, un mil de silă,
ascunde miezul de prăsilă

dospiri prelungi și fermentații
alcool amestecînd senzații
în lumea vegetală ce pulsează
...fostele flori de mai visează...

A. A. JOSAN

Ce iubim...

noi iubim pacea
zice mercenarul
în timp ce toacă mărunt
cu mitraliera
un grup de civili
la un capăt al străzii.

noi iubim animalele
zice măcelarul
spintecînd porcii
în ajun de an nou
la celălalt capăt al străzii.

noi iubim muzica
zice tînărul-punk
făcînd focul
pe mijlocul străzii
și aruncînd pe foc
discurile lui Mozart.

noi nu iubim nimic
zice omul în uniformă
care în tot acest timp
a săpat tăcut
pe sub stradă
tuneluri pentru
viitoarele adăposturi antiatomice
ale lumii.

THEODOR FOLDER

A ști...

A ști să păstrezi ce ți-au lăsat strămoșii
E un act de curaj și de-nțelepciune —
Un gînd, o poveste, un zid, un mormînt,
Un cîntec străvechi, neadormit pe strune.

A ști să păstrezi ce ți-au lăsat strămoșii
O stare de suflet mereu înălțătoare
Ca un vultur care zboară peste vîrfuri de munte
Ca o lumină ce bucură, frămîntă și doare.

În fiecare din noi e un chiot și o ceață de toamnă,
Sînt pași care vin din trecut puternici și bravi
Un suflu neistovit ce ne-a dat putere
De-am învins furtunile și n-am căzut sclavi.

Asta ne-a adunat : riscul de a dispare
Și ne-a dat rădăcini ce nu mor niciodată,
În fiecare bucurie avem cîte o lacrimă
Din milenii de jertfe adunată.

De cînd ne știm nu stăm singuri la masă
Cei demult dispăruți se țin pe aproape
Cum cresc pe malurile apelor sălcii pletoase.
Demult au pierit cei ce-au vrut să ne-ngroape.

Treji și dîrzi aici vom fi totdeauna
Rotind hora domoală ce nu se termină
A ști să păstrezi ce ți-au dat strămoșii
E ca un urcuș pe munți de lumină.

EMIL GAVRILIU

SCRISUL ROMÂNESC LA A 300-A APARIȚIE

Convorbire cu poetul Ilarie Hinoveanu

— Anul acesta se împlinesc opt ani de cînd contribuiți la valorificarea tradițiilor culturale ale Olteniei prin Editura „Scrisul românesc" din Craiova, al cărei director sînteți de la înființarea ei. La al cîtelea titlu de apariție se află editura ? Cum realizează „Scrisul românesc", „fondul principal al culturii române" din Oltenia ?

„— Este adevărat, în cursul lunii decembrie a acestui an se împlinesc opt ani de la re-apariția în librării a primelor cărți editate sub emblema noului „Scris românesc", realizîndu-se, astfel, continuarea, pe trepte calitativ superioare, a bogatelor tradiții ale artei cărții și tiparului din Oltenia, precum și mai intensa impulsionare a vieții spirituale de pe meleagurile dintre Olt, Dunăre și Carpați — rod al nobilelor înfăptuiri de pe tot cuprinsul țării, cîtorite cu generozitate de anii deosebit de fertili ce au urmat celui de-al IX-lea Congres al partidului nostru. Păstrînd denumirea și ecusonul (pana și călimara) fostei Edituri „Scrisul românesc", care a desfășurat o bogată activitate între cele două războaie mondiale, cunoscută în întreaga țară, noua editură craioveană a pornit la drum animată de dorința de a transpune cu consecvență în viață sarcinile izvorîte din mandatul ce i-a fost încredințat, anume de a valorifica cu precădere tradițiile culturale ale Olteniei, de a da un loc important, major, în activitatea sa promovării autorilor și tratării realităților din această zonă a țării. Desigur, am marcat încă de la început implicarea noastră în procesul redării circuitului actual de valori a roadelor prețioase ale creației înaintașilor, țintind, mai ales, prin evitarea căilor bătătorite, spre contribuția originală, spre abordarea unor aspecte mai puțin sau deloc cunoscute generațiilor de azi. Criteriul călăuzitor în acțiunea noastră de valorificare este cel axiologic, pe baza lui putîndu-se aspira la o contribuție reală la sporirea tezaurului de valori naționale, prin realizările cele mai durabile în planul creației artistice și științifice a oamenilor de pe meleagurile Olteniei.

Editura se află în pragul apariției în librării a celui de-al 300-lea titlu (carte social-politică, beletristică și tehnico-științifică), marcat, probabil, de lucrarea de sinteză **Artele plastice în Oltenia** de Paul Rezeanu, directorul Muzeului de artă din Craiova, într-un tiraj total de aproape 4 milioane de exemplare.

În limitele cadrului material de care dispunem, un loc important a fost acordat în programele noastre valorificării pe plan editorial a operei unor scriitori remarcabili, legați prin firele biografiei lor sau ale operei de Oltenia. Am încredințat tiparului, în primul rînd, acele scrieri care au stat mai puțin sau deloc în atenția editorilor în ultimele decenii. Pînă în prezent, prin folosirea mai multor modalități de exprimare editorială, au văzut lumina tiparului în ediții de largă accesibilitate, scrieri de Vasile Cârlova, Alexandru Macedonski, Tudor Arghezi, Gib I. Mihăescu, Elena Farago, Victor Papilian, C. S. Nicolăescu-Plopșor, V.G. Paleolog, Marcel Romanescu, C. D. Ionescu etc. Ca să dau numai un exemplu : Victor Papilian, remarcabil scriitor, a fost reîmpus atenției cititorilor actuali de Editura „Scrisul românesc", prin reeditarea prozei sale scurte în volumul antologic **Cearță olteneasă** și prin apariția primului volum din romanul inedit **Chinuiții nemuririi** (volumul al doilea se află sub tipar). Totodată, prin lucrări cu caracter monografic, de sinteză, au fost puse în valoare o serie de contribuții în spațiul cultural-artistic național datorate zonei, bine apreciate de cititori și specialiști".

— Promovarea tinerilor s-a făcut pe baza unui plan coroborat cu cel al consacraților, sau ați deschis „porțile" fără prejudecăți ?

„— La baza opțiunilor noastre pentru promovarea tinerilor au stat valoarea operelor lor, nivelul atins în procesul de desăvîrșire a mijloacelor de exprimare artistică, a personalității lor literare. Ne-au ajutat, în acest sens, legăturile noastre cu cenaclurile literare din zonă, precum și revistele literare, între care, în mod deosebit, „Ramuri" și „Luceafărul". Noi ne mîndrim cu faptul că între autorii care au semnat cărți cu emblema „Scrisului românesc" se află nume ale unor tineri scriitori precum George Tărnea, Lucian Avramescu, Mihai Dutescu, Patrel Berceanu, Dan Rotaru, Nicolae Diaconu, Adrian Frătilă, Virgil Dumitrescu, Romulus Cojocaru, Valeriu Armeanu, Ion Prunoiu, Alexandru Mironov, Romulus Diaconescu, Ovidiu Ghidirmic, Mircea Pospai, Constantin Dumitrache, Ion Rusu Sirianu, Dan-Ion Vlad, Dorin Teodorescu, Marin Besteliu etc. După cîte se vede, promovarea tinerilor s-a făcut fără prejudecăți".

— Are Craiova, Oltenia în general, instrumentele necesare de susținere a climatului actual literar ?

„— Cu siguranță, are, și încă dintre cele mai alese și mai eficace. De pildă : prestigioasa revistă de cultură „Ramuri" (care va împlini la 5 decembrie a.c. 75 ani de la înființare), Studioul teritorial de radio și televiziune, ziare, Facultatea de filologie, Centrul de științe sociale al Academiei de Științe Sociale și Politice, o Asociație de scriitori și multe, multe cenacluri literare".

— Ilarie Hinoveanu, poet parnasian... Vă „convine" această etichetare ? Și, prin această întrebare, am trecut de la editor la poet : ați debutat în 1958 în „Luceafărul"... Revistele bucureștene de atunci erau mult mai accesibile tinerilor decît sînt ele astăzi ?

„— Încadrarea mea în rîndul poeților parnasieni este rezultatul unei judecăți de valoare a criticului literar Marian Popa cuprinsă în dicționarul său de literatură contemporană. Găsesc că este întemeiată această apreciere, o dimensiune dominantă a poeziei mele fiind, mai ales din punct de vedere formal, de esență parnasiană. Este firesc să se întîmple așa, pentru că m-am născut și am copilărit într-un sat din sudul Olteniei, cu un peisaj echilibrat, solar, vădit influențat de clima mediteraneeană. Un alt comentator al versurilor mele scria că sînt un poet apolinic. Ambele aprecieri nu se excludci converg în definirea unui univers liric.

După experiența mea, revistele bucureștene de azi sînt mai accesibile tinerilor decît cele din vremea debutului meu. Aceasta se poate ușor detecta prin numele tot mai numeroase de poeți tineri care apar în „Luceafărul", cei mai mulți dintre ei semnînd cicluri substanțiale. Debutînd mai mulți tineri acum decît în anii deceniului al șaselea, mă bucură să cred că generațiile de azi vor dărui mai mulți poeți buni viitorului decît generația mea. Salut reluarea de către actualul „Luceafăr" a denumirii rubricii de debut în poezie **Dintre sute de catarge**, semn al prețuirii tradițiilor valoroase ale revistei, și urez acestei rubrici să „ducă" la împlinire cît mai multe destine poetice".

Convorbire realizată de Ionel Jianu

---

elena indrieș

Noaptea Myrrhei

În chilia severă a amintirii
pios am pătruns.
Ea este locul de patimă
pentru fiecare eretic.
Atît de sumbri pereții acestei
dureri
legiuni de primăveri n-ar izbuti
s-o încălzească.
Nimic nu se prelinge din cer
și totuși
trupul mi-e-mpovărat
ca și cum între brațe aș stringe
mormane neliniștite de păsări.
Iubite, gustul greu de dulceață
al întunericului ce-l simt alergînd
peste buze
ești tu.
Și tot tu ești și înfiorarea aceasta
ce schimbă aerul într-un roi sufocant
de așteptări.
Căci gîndul a început deja să
miroase-a sămînță
asemenea unui cîmp desțăcut.
Din fruntea plecată a tatălui
picuri de nimb topit își caută
așezare pe ploapele fiicei
Și-n noapte trupul meu străveziu
se subție-ntr-un lujer de smirnă
în care tu ca o sevă ne-mprejmuită
zvicnești.

Gelozie

Te-aud în noapte cum
încolțești în alte femei.
Șarpe lacom și arc otrăvit
urechea plesnește de-atîta
întindere.
Aud viscerele lor
prelingîndu-se pe sub uși
să-ți pătrundă în somn,
carnea lor putredă
aburindu-și caliciul
în așteptare,
perechi din vertebrele lor
cernînd nisipul de aur
al clipelor noastre,
sîngele lor circulînd supersonic
în pruncii tăi
unghiile lor lăcuite
pîndind ciocîrlia tristă
dintre coastele mele.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● Asociația Scriitorilor din Timișoara a organizat simbătă, 20 septembrie 1980 la cimitirele din Calea Lipovei și Calea Buziașului, acțiuni de cinstire a memoriei scriitorilor Franyo Zoltán și Virgil Birou. Au fost depuse jerbe de flori. Personalitatea scriitorilor dispăruți a fost evocată de Anghel Dumbrăveanu, Secretar al Asociației Scriitorilor din Timișoara, Traian Iancu, Director al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Ion Arieșanu, redactor șef al revistei „Orizont", Ion Marin Almăjan, director al Editurii „Facla", Nicu Filip și Ilie Ivănuș, redactor al revistei „Foaia noastră" din R.P. Ungară.

Au fost prezenți : fiica scriitorului Franyo Zoltán, Eleonora Ghizela, Irina Lang, scriitori, redactori ai revistei „Orizont"și ai altor publicații timișorene : Lucian Alexiu, Sofia Arcan, Adriana Babeti, Paul Eugen Banciu, Ionel Botez, George Bulic, Lucian Bureriu, Marcel Pop-Corniș, Iosif Costinaș, Alexandru Deal, Antoaneta C. Iordache, Giurgevca Jivcovici, Franz Liebhard, György Mandics, Maria Pongratz, Svetomir Raicov, Erica Scharf, Petru Sfetca, Mircea Șerbănescu, Ion Dumitru Teodorescu, Aurel Turcuș, Nicolae Tirioi, Damian Ureche, Ion Velican, Vasile Versavia.

Critica erudită

fără a-și revendica statutul ontologic al unei poetici prescriptive ori al unei discipline estetice de sine stătătoare care să formuleze restrictiv, în numele unei ideologii anume, rețete interpretative, exegeza erudită se afirmă ca o constantă virtuală a oricărei metodologii valorizante. Modalitate cu neîngrădită capacitate de pliere, poate fi folosită cu rezultate meritorii de școlile critice tradiționaliste și inovatoare, estetizante și sociologizante, eclectice și dialectice ; evident, de fiecare dată cu posibilități inegale. Față de alte direcții — genetică, existențialistă, psihanalitică, biografică, tematică, impresionistă sau chiar pozitivistă — critica structuralistă și cea stilistică, spre exemplu, mai pronunțat tehniciste în instrumentele și metoda de lucru, restring simțitor sfera de reverberare a erudiției ; demersul comparatist, cu finalități mai complexe, oferind, în schimb, condiții ideale. Istoria criticii clasice și moderne oferă ilustrări convingătoare.

Omniprezente și active prin mijlocirea criteriilor empirice și subiective ale conștiinței în toate momentele realizării actului critic, de la opțiunile rționale ori simpatetice ale lecturii la emiterea judecății de valoare, acumulările de cultură se insinuează, direct sau mediat, în toate straturile informaționale ale anunțului apreciativ — structură, ideație, terminologie. Implicațiile erudiției în considerarea operei literare depășesc ludicul asociaționist și poza intelectuală, citeodată atracțioase și utile ca exerciții ale inteligenței, trimițînd retrospectiv la etapele formative ale subiectului critic. Menținerea preocupărilor de lectură în registre cît mai variate ale culturii, ceea ce nu exclude prioritățile specializării, modelează gustul artistic, un anumit tip de sensibilitate, comprehensivă și elastică, în stare să vibreze la stimulii feluriți ai creației, dezvoltînd obișnuința cuprinderilor largi și reprimînd înclinațiile dogmatizante. Se fixează astfel datele personalității viitorului exeget capabil să treacă pragul stării emoționale și să-și convertească teoretic impresiile în pledoarii lucide pe direcția unei ideologii estetice distinct alcătuite. Suplețea aserțiunilor privind fenomenul de creație, labil prin definiție și permanent disponibil abordării din unghiuri multiple, elimină deliberat tonul sentențios și exclusivismul opiniilor, presupunînd un spirit tolerant față de alte poetici și metodologii coexistente, pe care nu le repudiază aprioric, ci se slujește cu discernămînt de ele în măsura cuvenită pentru a-și exprima cu maximă densitate propria concepție estetică, întotdeauna a timpului său. Efectele formaționale ale culturii asimilate, operante abia la nivelul exercitării profesiunii de critic, transpar uneor' lesne vizibile, alteori nu, în semnificanții discursului interpretativ. S-ar putea aminti, printre altele, de flexibilitatea raționamentelor și lărgirea ariei referențiale prin diversificarea argumentelor pe cît mai multe planuri, de adîncimea și complexitatea explicitărilor privind tehnica de elaborare și semnificațiile, de expresivitatea apropierilor comparative, temeinicia demonstrației și, nu în ultimul rînd, de siguranța cu care acționează gustul estetic elevat în evidențierea trăsăturilor diferențiale și fixarea ierarhiilor valorice, restringînd posibilitățile de compromis și riscul erorilor etc. Cu toate acestea, nu de puține ori, erudiția a fost condamnată din cauza capcanelor pe care le-ar întinde cursivității exegezei : dificultăți în urmărirea pledoariilor, parada de intelectualitate, prolixitatea și rătăcirea comentariului pe făgașe nesemnificative, influențarea opiniei criticului ș.a. De fapt, se relaționează fals dialectic termenii problemei, întrucît de primejdii reale ce decurg din „excesul" de erudiție se poate vorbi numai la nivelul culturii aglomerate, neasimilate organic. Sînt „critici" care nu pot depăși niciodată stadiul factologiei cantitative. Lipsiți de harul sintezei, sînt complexați de informații nediferențiate și își pierd independența de apreciere, emițînd cu greutate judecățile de valoare, de regulă tributare în mare măsură idolilor bibliografici. Conștiința valorizantă se detașează însă automat de „balastul" cultural odată cu decantarea acumulărilor într-o calitate intelectuală superioară cu răsfrîngeri imediate asupra personalității exegetului ; criteriile ierarhizante se limpezesc și mai mult, fermitatea și exigențele atitudinii estetice sporesc, iar viziunea integratoare a faptului de cultură izolat în contextul filozofiei culturii se lărgește considerabil.

Sînt motive îndestulătoare, acestea și altele, care afirmă fără echivoc necesitatea erudiției ilimitate în actul valorificator al operei. Dacă Balzac le cerea scriitorilor să fie adevărați savanți care să detecteze complicatele mecanisme ale mișcărilor sociale și psihologice, nu e oare firească aspirația criticilor de a ști și mai mult pentru a putea măsura, obiectiv și competent, distanța dintre intenția autorului și realizarea ei în cîmpul artei ? Deslușirea sensurilor criptice uneori ale creației și stabilirea valorii, altfel spus, rolul de mediator între opera finită și publicul cititor, demonstrează practic, fără putință de tăgadă, indispensabilitatea erudiției în demersul optional-interpretativ. Unul dintre modelele strălucite ale criticii erudite, curente sau în perspectivă istorică, în spațiul românesc a fost George Călinescu. Cărțile „divinului critic" fertilizează și astăzi, conceptual și metodologic, truda criticilor contemporani.

Stan Velea

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe Pop Simion,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în munca de creație literară și în activitatea obștească.
La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe Tașcu Gheorghiu,

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, dintre care cea mai mare parte i-ați pus cu sîrguință în slujba traducerilor excepționale în limba română, este foarte plăcut pentru conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România să vă adreseze un mesaj colegial și tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, noi succese literare și cît mai multe bucurii.
La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Imitație și experiment

Urmare din pag. 3

rimentalist e un semn de slăbiciune literară, unde critica fără ascuțime este complice. Nu prin cutare exerciții prozastice în gustul „nouveau roman" au rămas în literatura română Florin Gabrea, D. Dinulescu și mai experimentații Sorin Titel, Platon Pardău, Florin Bănescu ori Norman Manea (alții au dispărut din literatura română) ci, mai degrabă, cu tot ce ne-au dat a posteriori, absorbind experiența nouă și supunînd-o unei tehnici proprii originale. Urmele noului roman francez (ca și ale lui Faulkner) în literatura română s-au prefăcut atît de mult, conform spiritului local, încît sinteza finală a compușilor stilistici pare o creație fără influențe vizibile și în tot cazul fără nimic strident inovator.

Cu mult mai sensibil este azi prozatorul român la ispititorul „realism magic" sud-american, inclinație nu de tot inexplicabilă, căci acel fond mitic și fabulos din folclorul românesc, ușor de asemuit cu miraculoasa Precolumbie, n-a răzbătut decît arareori în proza cultă românească (Sadoveanu este cazul notoriu). Supărător nu este aici „magicul", el ar fi fost salutar dacă era inteligibil prin mitologia noastră poporană, ci tehnica extranee, mișcarea greoaie și caricaturală de a produce fantastic cu mijloacele lui G. G. Marquez ori Alejo Carpentier. Aprob ceea ce vine din folclor la D. R. Popescu și la Fănuș Neagu, la Augustin Buzura (în „Absențiі" sînt cîteva pagini extraordinare, deși, vai, netipice) și la Sorin Titel („Clipa cea repede" e un document de eresuri enigmatice, precum și în „Țară îndepărtată"), însă nu pot să ignor modelul strivitor în „Sărbători marțiale" de Ioan Dan Nicolescu, romancier cu vocație sigură, deocamdată nefixat stilistește. Produce imitația capodopere ori măcar operă durabilă ? Hotărît, răspunsul este negativ. A experimenta este recomandabil, a imita este reprobabil și rezultatul creației prea de tot pastișe nu poate fi decît o antipatică schemă fără temei. Viitorul unei literaturi stă în diversitate (experiența inedită e una din expresiile ei), stă în informație, stă în examen inițiat al tradiției, niciodată în „școlile" literare de transplant, al căror efect este totdeauna ireductibil : un succes aminat.

DIALOG CU CITITORUL

Zalău, 4 septembrie 1980

ONORATĂ REDACȚIE,

Am citit — de ce să nu spun sincer, ca un martor al momentului istoric dramatic din august 1940 — cu adîncă și dureroasă emoție articolele evocatoare ale eruditilor istorici ardeleni Vasile Netea și Augustin Deac (originar din Zalău) în ultimul număr al **Luceafărului.** De asemenea, poezia cutremurătoare despre Ip a poetului Adrian Păunescu. Vă mulțumim, nu numai noi generația amîndor războaie, ci și tineretul care, pe lîngă cele ce citește, mai trebuie îndemnat să-și chestioneze părinții și bunicii, să le povestească ca martori ai vremurilor din 1940, să fie receptivi la **tradițiile orale,** recomandate de Congresul internațional al istoricilor **(Scînteia,** 16 VIII 1980).

Cu stimă,

Grigore C. Mărcuș,
pensionar, Zalău, jud. Sălaj

m a p a m o n d

Haşiş, poliţie, aur

Spre miezul nopţii mă apropiam de cimitirul Père Lachaise. Avenue Gambetta aproape pustie. Zidurile înalte acoperite de iederă izolau cel puţin aparent vastul teritoriu al vieţii de şi mai vastul necunoscut imperiu al morţii. Bineînţeles, ziua, pe seama morţilor, a străinilor dornici să vadă o parte din marii morţi ai Franţei se practică un comerţ destul de prosper. Am cotit-o la dreapta pe Boulevard de Belleville fără nici un scop. Aceleaşi restaurante cu cîteva perechi şi cu jocuri mecanice, cum sînt toate restaurantele ceva mai departe de centru. Din cînd în cînd mai trece cîte o pereche de africani sau de asiatici. În imensa pustietate a nopţii pariziene, departe de forfota turistică, am dat peste o stradă în pantă, plină de viaţă, cu o sumedenie de restaurante deschise, cu muzică şi agitaţie de amiază. Pe Rue de Ramponneau oamenilor nu le păsa cîtuşi de puţin că pînă spre dimineaţă mai sînt 2—3 ore. Perechi de tineri îmbrăţişaţi fumau de zor şi ascultau muzică, alţii cocoţaţi pe capotele maşinilor aşteptau. Poate o fi un fel de Pigalle mai mic, numai pentru uzul cartierului, mi-am zis în prima clipă. Aceeaşi viaţă promiscuă, aceleaşi priviri deocheate, stimulate de beznă şi neobişnuite cu lumina, aceleaşi baruri în care nici dracul nu poate afla ce se petrece. La un moment dat am avut impresia că cineva îmi şopteşte un cuvînt la ureche. De pe capota maşinii următoare, într-adevăr, un laoţian sau tailandez în tricou mi-a şoptit ceva neînţeles. I-am răspuns „non", fără să ştiu ce vrea. Am reacţionat la fel şi la şoaptele celorlalţi pînă cînd, unuia mai pirpiriu, i-am zis „je ne comprend pas", şi atunci păpădia aproape că şi-a lipit gura de urechea mea şi m-a făcut să înţeleg un singur cuvînt : d'hassis. În prima clipă am simţit-o că arde pe urmă rece ca gheaţa. Unde intrasem ? Cînd am spus „non" doar cu o jumătate de gură, asiaticul m-a privit cu teamă şi mi-a făcut un semn scurt din mînă, ceva în genul „şterge-o rapid că măcăne." Înapoi, prin faţa tuturor celor care îmi şoptiseră înainte, nu mai puteam trece. M-am trezit încurcîndu-mă în hartă, cu gîndul la cît de moale trebuie să fie într-o dubă de poliţie, asta în cel mai bun caz sau la modul discret în care se înfige un cuţit între omoplaţi. Nimerisem ca musca în lapte în piaţa celui mai odios comerţ contemporan şi numai numele unei asemenea substanţe capabile să bulverseze toată ordinea de cîteva sute de mii de ani a corpului omenesc mă paraliza. Eu, care în afară de ţuica ţărănească şi de-o bere pe cinste, nu văzusem niciodată nimic, ajuns brusc în apropierea miligramelor de vis nu mai ştiam încotro s-o iau. Sila ca sila, dar mai mare spaima. Era prea de tot să mai trec o dată prin faţa aceloraşi indivizi. Bănuiala ar fi crescut, ar fi sosit poliţia, cine ştie cîte se puteau întîmpla. Cu inima în dinţi, ca un cal care nu vede decît înainte, mi-am continuat drumul de parcă n-aş fi avut picioare. Acum, acum mă taie nebunii ăştia ! O, ce departe este capătul străzii, îmi spuneam, sub privirile asiaticilor cocoţaţi pe capote sau rezemaţi de uşile barurilor azvirlind acelaşi cuvînt misterios şi din cînd în cînd „d'hassis". Strada urca şi mai tare şi primul motor de maşină pe care l-am auzit am crezut că vine încet după mine. Nu ştiu prin ce întîmplare am avut curajul să întorc capul spre clădirile de pe trotuarul opus. Pe a cincea sau a şasea casă de la ultimul bar în dreptul căruia am fost invitat să cumpăr stupefiante, am zărit o firmă mare deasupra unei intrări „Centre de la police de Belleville". Fir-ar al naibii de viaţă. Chiar aşa. Să mori de frică la 30 de metri de sediul poliţiei. E prea de tot. Dar şi mai şi e să vezi cum se vînd stupefiante pe aceeaşi stradă cu sediul poliţiei. Ce păcat că nu m-am uitat mai atent. Poate unul dintre traficanţi mă invitase să cumpăr haşiş stînd rezemat de-o maşină a poliţiei. Cu cîteva seri înainte văzusem pe programul II o emisiune realizată de un cunoscut reporter francez în portul Marsilia. Imaginile erau de toată frumuseţea. Străinii care veneau dinspre Africa şi Asia erau controlaţi pînă la piele. Unui spaniol cu vize de trecere prin mai multe ţări i-au desfăcut autoturismul bucăţică cu bucăţică. Şi pe corpul blocului motor au observat o sudură proaspătă. I-au tăiat şi blocul motor şi i-au descoperit 50 de kilograme de haşiş. Spaniolul avea o mutră foarte liniştită. Parcă ar fi zis doar „pardon, ce naiba să-i faci !" Ei, şi această anchetă încerca să demonstreze cît de vigilente sînt serviciile franceze de poliţie. Numai că aceeaşi anchetă se derula cu imagini în care o sumedenie de indivizi, e drept, după mutră nu prea dubioşi, treceau liniştiţi prin vamă. Numai că uneori sub onorabilitatea unora se ascund veritabile maşini de produs aur clandestin. Odată devenit aur, el este peste măsură de onorabil.

Prinsesem nitel curaj şi urcam liniştit. Pe partea pe care mergeam, nu chiar în dreptul poliţiei, ceva mai sus, am mai zărit o firmă. Atrăgea atenţia trecătorilor că se află în dreptul unui centru de ajutorări sau asigurări sociale. Nu mai reţin exact. Şi mai sus, pe aceeaşi parte, exact pe colţ, se afla o solemnă şi veche clădire a unui liceu. M-am trezit exclamînd, deştepţi băieţi şi traficanţii ăştia. Pe urmă tot eu mi-am zis, ei lasă, nu-s ei chiar aşa de deştepţi. Tot prostul ajunge deştept. Totul este să-şi găsească fraierul.

Am coborît ceva mai liniştit, pe o altă stradă luminoasă, dar fără baruri şi fără agitaţie. La lumina unui bec mi-am scotocit buzunarele. Degeaba. Nu găseam stiloul. Reajuns pe Boulevard de Belleville, m-am îndreptat spre terasa unui restaurant. Chelnerul, înainte de-a apuca să-i spun ceva, m-a întrebat repede :

— Ce s-a întîmplat, vreţi să chemaţi poliţia ?

— Nu, îmi trebuie doar un creion să notez numele unei străzi. Scuze. Ce să mai chem poliţia. Şi parcă văd că, dacă aş şterge-o cu pixul omului, ar telefona rapid la centrul Belleville şi-un echipaj al poliţiei ar putea să sosească în cîteva zeci de secunde. I-am mulţumit pentru pix şi am luat-o înapoi spre Père Lachaise. Trecînd prin faţa vitrinelor în semiîntuneric mi-am descoperit figura în oglinda unei vitrine. Arăta rău.

Cornel Nistorescu

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (V)

TRAWELING CINEMATOGRAFIC PE... TRICICLETĂ

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Strada copilăriei mele se scurgea într-o răspîntie care, în timpul ploilor de toamnă, nu putea fi trecută decît cu copaia, şi se afunda în portativul dublu a cinci căi ferate trepitind continuu sub ropotul metalic al trenurilor. Dincolo de această graniţă de oţel a mahalalei Sfîntu Dumitru şerpuia haotic, într-o vale neagră, riul acela fără nume căruia, totuşi, îi zicem „Dîmbul", cu apele grase, mereu fierbinţi, fără izvoare, culese din scursorile rafinăriilor Astra Română, Standard şi Unirea. Era ca un Styx la marginea Purgatoriului căci adevăratul Infern se afla dincolo de el, într-o mahala şi mai mizeră, apărută din sărăcia celor mai umili săraci ai oraşului pentru a se pierde sub numele de „cartierul" Moţoi în maidanele dincolo de care se afla Valea Plîngerii, din Mîmiu. Între aceste două cardinale ale Ploieştiului din vremea aceea se întindea cimitirul Eternitatea, la marginea căruia se afla cea mai stranie schelă petrolieră, unde ţiteiul era scos cu ajutorul unor pompe acţionate manual, incredibilă alcătuire de primitivism şi ingeniozitate, aşa cum mi se păreau „instalaţiile" culegătorilor de păcură de la suprafaţa riului aceluia gras şi fierbinte, fetid, pestilenţial, atît de suprasaturat de deşeuri chimice, încît nici cîinii morţi nu putrezeau în el, ci rămîneau îmbălsămaţi, cafenii, să ţină tovărăşie bătrînilor reumatici ai oraşului, convinşi de efectele tămăduitoare ale apei puturoase din care, după „cură", îşi scoteau picioarele betege negre ca smoala.

Da, mă puteţi crede, Ploieştiul era un oraş fără seamăn. Iar ploieştenii, oameni fără pereche. Ceea ce n-au putut suporta niciodată a fost umilinţa. Şi, slavă domnului, le-a fost dat să aibă îndeajuns parte de ea. Umilinţă erau sărăcia, mahalalele lăbărţate sub zidul puternicelor rafinării, umilinţă erau pumnul în gură, cîrdăşia patronatului şi a cercurilor conducătoare care puseseră bogăţia produsă de mîinile lor sub călcîiul cizmei fasciste, umilinţă erau cozile la piinea pe cartelă, cozile la hainele pe cartelă, cozile la gazul pe cartelă, frigul, arşiţa, frica de concediere, frica de concentrare, frica de înfricoşarea ocupanţilor în faţa miniei lor, deşi sentimentul pe care şi l-au arătat cel mai puţin ploieştenii, a fost frica.

Şi totuşi, se trăia... Şi totuşi, oraşul îşi avea personalitatea lui, ba chiar şi o anumită frumuseţe dură, aspră, degajînd putere şi eficienţă. Hotarele perfect trapezoidale închideau un oraş spre ale cărui zări nu existau alte ieşiri decît cele deschise pe sub barierele de cale ferată. Acest corset de fier, pus să-i unească toate punctele cardinale, îi dădea o conformaţie de fortăreaţă a unui ev nou aparţinînd forţei economice care nu-şi consolida burgul prin turnuri şi metereze, ci prin cercul de rafinării petroliere pus să-i dea roată. În interiorul acestui trapez, o complicată reţea stradală ca pînza ţesută de un păianjen beat, incapabil să-şi mai respecte propriile rigori. Singura lui grijă a fost să-şi croiască ieşirile prin cele zece bariere prin care oraşul era lăsat să evadeze trecînd de fiecare dată pe sub umbra coloanelor de distilaţie, a coşurilor de tiraj, şi a rezervoarelor de petrol. Aşa se ieşea spre Bucureşti, pe lîngă Gara de Sud, pe sub Astra Română ; spre Rîfov, prin Unirea şi Concordia ; spre Vălenii de Munte, pe lîngă Vega ; spre Berceni, pe lîngă Româno-Americana... Strada Rudului se termina într-un trident de ulicioare — fundăturile Locomotivei, Vagonului şi Drezinei ; strada Mircea cel Bătrîn se oprea în terasamentul căii ferate care bara ieşirea prin Redevenţei şi Aron Vodă ; Malul Roşu era stăvilit de linia de centură din care se desprindea drumul de fier spre Braşov ; doar Berească şi Moţoi scăpau din trapez, primul scurgîndu-se spre Valea Călugărească, iar celălalt spre Ghighiu. În interior — două bulevarde tăind oraşul dinspre sud către nord-vest, cîteva foste căi ale tîrgoveţilor, cum erau Calea Ollor, Calea Sîrbească, Drumul SlăniculUi, sau vechiul Tabaci, din cartierul pielarilor. Mai erau vreo două duzini de biserici ortodoxe, una catolică, una protestantă, o sinagogă în ruine, cinci cimitire, trei sute de circiumi, cinci licee, şapte cinematografe, două pensionate, două statui — una închinată Libertăţii, iar cealaltă Eroilor Independenţii — cîteva case de „rendez-vous", o puşcărie, o bibliotecă municipală, patru băi publice, cinci spitale şi două orfelinate. Şi mai erau vreo zece mii de petrolişti, puşi să distileze zece milioane de tone de ţiţei, adică omul şi mia de tone, sau omul şi milionul de litri de benzină, de kerosen sau uleiuri din cele mai bune cu care chiar că s-ar fi putut unge axa Pămîntului.

Cam asta încerca Gerald Geerlings, un arhitect american din Connecticut, să reproducă într-o machetă menită să le arate piloţilor lui Tidal Wave cum avea să li se înfăţişeze obiectivul necunoscut al atacului lor. Era, după cum aveam să aflu tot de la Dugan şi Stewart, un pasionat machetator al tuturor oraşelor importante ale lumii. Dar Ploieştiul nu-i stîrnise niciodată interesul, şi ar fi fost de mirare ca alt arhitect al lumii să se fi preocupat de fizionomia unui oraş a cărui dezvoltare, într-adevăr explozivă, se produsese numai odată cu intrarea petrolului în circuitul economic, iar singurele lui clădiri monumentale erau doar Tribunalul, liceul Sfinţii Petru şi Pavel, Halele Centrale şi Catedrala Sfîntul Ioan Botezătorul, în turnul căreia fusese instalat un punct militar de observaţie şi unde, cît erau ziua de lungă, patru soldaţi dintr-un regiment local împleteau fotolii de răchită pentru a-şi mai omorî timpul, deoarece pe cerul Ploieştiului nu prea se iveau „inamicii".

Iniţiat de colonelul Edward Timberlake în proiectul Tidal Wave, şi înţelegînd importanţa întocmirii unor machete ale obiectivului şi a principalelor instalaţii petroliere cu a căror panoramă piloţii zborului razant trebuiau să se obişnuiască, Geerlings s-a pus pe treabă. O muncă de Sisif, fără prea multe şanse de reuşită, dar arhitectul din Connecticut îşi avea „secretele" sale de documentare. Unul dintre acestea era biblioteca Bodleian din Cambridge unde existau colecţionate mii şi mii de fotografii şi ilustrate din toate colţurile lumii făcute cu prilejul călătoriilor turistice sau de afaceri, dinainte de război. Pentru a nu atrage atenţia eventualilor „indiscreţi" asupra temei care-l interesa, Geerlings a solicitat fotografii din zece zone diferite ale lumii, printre care şi pe cele din Balcani, reuşind în cele din urmă să-şi întocmească un mic dosar cu imagini ploieştene. Cu ajutorul lor a schiţat unsprezece vederi panoramice ale oraşului stabilind principalele puncte de reper de pe calea de acces a avioanelor asupra ţintei. Desfăşurat, teancul de imagini asamblat ca burduful unui acordeon, oferea o vedere de ansamblu a unui Ploieşti neverosimil de corect reprezentat de un om care nu-l văzuse niciodată. Dar arhitectul din Connecticut avea geniu. Fără a da vreo „legendă" locurilor înfăţişate de el, fără a le menţiona situarea pe vreo hartă, fără a sufla vreun cuvînt nimănui dintre cei cu care a trebuit să colaboreze la întocmirea machetelor cu privire la numele oraşului în miniatură pe care îl „clădea", el a întocmit în cele mai reprezentative detalii imaginea unei văi necunoscute situînd în gura ei un oraş industrial fără nume, de undeva... din lume. Minuţiozitatea execuţiei avea atîta precizie încît colonelul şi-a recunoscut în machetă propria sa vilă în care locuise înainte de război, în colonia funcţionarilor de la Româno-Americana. Împreună cu Lord Forbes şi John Reagan de la studioul de actualităţi cinematografice şi fotografice al celei de a 8-a Armate aeriene americane, Geerlings a realizat, pe baza machetelor sale un film documentar de trei sferturi de oră, tras pe peliculă de opt milimetri şi sonorizat în cel mai strict secret pe baza întregului plan al operaţiunii Tidal Wave. Pentru filmarea „din zbor" a acelui Ploieşti miniatural, cineaştii au folosit drept trawelling o... tricicletă de copil, pe care şi-au fixat camera urmărind cu ajutorul ei căile de orientare asupra obiectivelor a fiecărei escadrile ce urma să atace.

EMBLEME ALE UNIVERSALITĂŢII

Ingeborg Bachmann, una dintre cele mai importante figuri ale liricii germane a secolului nostru, se naşte la 26 iunie 1926 la Klagenfurt (Austria). Face studii de filozofie şi drept la Viena, susţinînd în 1950 dizertaţia „Preluarea critică a filozofiei existenţiale a lui Martin Heidegger". Între 1959/60 ţine prelegeri de poetică la universitatea din Frankfurt. Călătoreşte, la invitaţia universităţii Harvard în Statele Unite ale Americii. Ingeborg Bachmann, după scurte şederi la München şi Zürich, a trăit mulţi ani la Roma, unde moare la 17 octombrie 1973.

Numele poetei se auzea pentru prima dată în 1953 la sesiunea din Mainz a „Grupului 47", an care coincide apariţiei primului său volum de poeme, „Timp aminat". Volumul este distins cu premiul acestui cenaclu, conferit anterior lui Heinrich Böll, Eich, Ilse Eichinger. Aceste poeme lăsau să se recunoască o tonalitate, un stil, o muzicalitate, chiar dacă nu arătau un model surprinzător nou. Strofe de patru versuri rimate în prozodie clasică, alternează cu strofe lungi în rimă albă, cu efect imnic, muzical. Erau anii de după război cînd poezia expresionistă intra iar în actualitate, cei ce scriau se lăsau influenţaţi de aceasta. Imaginile, sensul poemelor aminteau o anume dorinţă de contopire cu lucrurile simple ale existenţei ; oameni ce cîrpeau năvoade, marea, ţărmul, cutere pescăreşti sînt invocate : ele însă nu rămîn provincial îngrăditoare. Pe de altă parte, o anume ironie, un sarcasm faţă de ce se făcea şi se simţea de cînd era pace, faţă de superficialitatea simţirii şi acţiunii, deveneau evidente. Cu acest prim volum, renumele poetei era constituit. Al doilea volum, „Chemarea Ursei Mari", apărut în 1956, consolidează gloria poetei. Starea de iluminare este dublată de o lucidă, adeseori tragică, conştiinţă de sine.

A mai scris şi tradus piese radiofonice, librete, romanul „Malina", a tradus masiv din poezia lui Ungaretti.

Redăm aici cîteva poeme din cele două volume reprezentative ale poetei, „Timp aminat" şi „Chemarea Ursei Mari" ; volumul selectiv din lirica poetei Ingeborg Bachmann este în pregătire la Editura Univers.

INGEBORG BACHMANN

Amiază ţimpurie

Tăcut înverzeşte teiul în vara care a început
licăre mai, afară împinsă din oraşe
luna de ziuă. Deja e amiază,
raza-n fîntînă se zbate,
iar de subt cioburi se înalţă
aripa zdrelită a păsării măiastre
şi-n griul trezindu-se, se-afundă
mina zdrobită de-azvîrlitura pietrei.

Acolo unde cerul Germaniei pămîntul înnegreşte
decapitatu-i înger o groapă pentru ură caută,
cu blidul inimii te-îmbie.

Se risipeşte o mină de durere pe colină.

Şi după şapte ani
deodată-ţi aminteşti
lîngă fîntîna dinaintea porţii
în adînc să nu priveşti
lacrima te umple.

Şi după şapte ani
într-un lăcaş mortuar
călăii de ieri goleşc
de aur pahar.
Privirea ţi-o cobori.

Deja e amiază, în cenuşă
fierul se încovoaie, sîngeul pe spin
e înălţat şi pe stînca
străvechiului vis, vulturul
rămîne pe veci încrustat.

Doar speranţa orbită se ghemuieşte-n lumină !

Cătuşa dezleagă-i, o du
pe coastă în jos, aşează-l
mîna pe ochi, să nu
o pîrjolească vreo umbră !

Acolo unde pămîntul Germaniei cerul înnegreşte
norul caută cuvintele şi craterul cu tăcere îl umple
înainte ca vara, ca o ploaie subţire, să-l ştie.

Imensitatea, şoptit, trece peste cîmpie :
e amiază.

Umbre
trandafiri umbre

Subt un cer străin
Umbre trandafiri
umbre
pe un pămînt străin
între trandafiri şi umbre
într-o apă străină
umbra-mi.

Manevre de toamnă

Nu spun : ieri a fost asta. Cu parale făr' de preţ,
de vară,-n buzunare stăm iar
pe a batjocurii pleavă în manevra de toamnă a timpului.

Şi calea migrării spre sud, ca păsărilor
în ajutor nu ne iese. În seară-nainte-mi
cutere pescăreşti şi gondolele trec şi uneori
o aşchie de marmoră sătulă de vise mă nimereşte
în ochi, unde prin frumuseţe, sînt vulnerabil.

Mult în ziare citesc despre frig
şi urmările sale, despre smintiţi, despre morţi,
despre izgoniţi, ucigaşi şi miriade,
despre ghetari, dar puţin, despre ce îmi priieşte.
La ce bun ? Uşa -naintea cerşetorului care vine-n amiază

trinesc, doar e pace
şi privelişteа ţi-o poţi cruţa, dar moartea
în ploaie, făr' de bucurie a frunzelor, nu.

Îngăduiţi-ne drumul. Subt cireşi
ori subt palmieri, ori în livezile de portocali,
de-soare-apusuri ce n-au asemănare
la preţuri ieftinite s-admirăm. Îngăduiţi-ne uitarea
scrisorilor fără răspuns rămase, zilei de ieri trimise.
Minuni face timpul. La ceas nepotrivit el însă vine
cu al vinovăţiei gong : nu ne găseşte-acasă.
În taina inimii, fără de somn, mă regăsesc iar
pe a batjocurii pleavă, în manevra de toamnă a timpului.

Horă

Horă — uneori cu stingerea ochilor
moare iubirea
în stinsa lumină a ochilor săi
ne-adîncim noi privirea.

Fum rece din crater îşi prinde
de genele noastre suflarea :
doar o singură dată cumplitul pustiu
ne-a oprit respirarea.

Ochii morţi i-am văzut
nu-i vom uita nicicînd.
O vecie ţine iubirea
şi nu ne recunoaşte nicicînd.

Întunecat o spun

Ca Orfeu cînt
pe strunele vieţii moartea
iar splendoarea pămîntului
şi a ochilor tăi, care cerul înalţă
ştiu doar întunecat să o spun.

Nu uita, şi tu
pe cînd cuibu-ţi într-o dimineaţă anume
încă umed de rouă era şi garoafa
lîngă inima ta odihnea
dintr-odată riul cel negru ai văzut
el se tîra lîngă tine.

Şi cu struna tăcerii
încordată pe a singelui undă
atinsei sunătoarea ta inimă.
Schimbată-ţi era bucla
în pleata de umbră a nopţii,
fulgii cei negri de întuneric
troienitu-ţi-au chipul.

Şi al tău nu-s.
Tînguirea e-a noastră.

Ca Orfeu însă ştiu
pe a morţii pecete, viaţa
şi albastru-mi răsare
ochiul tău pe vecie închis.

Lemn şi aşchii

Despre viespi doar tăcere,
ele sînt lesne de recunoscut.
Nici revoluţiile curente
nu-s de temut.
Moartea-n alaiul vacarmului
e prestabilită.

Doar la efemere şi la femei
atenţie, la vînătorii de ocazie,
la cosmeticienii, la nehotărîţii şi la binevoitorii
cei care de nici un dispreţ nu-s atinşi.

Din păduri căram vreascuri şi trunchiuri
şi lungă vreme soarele n-a răsărit pentru noi.
Ameţit de hîrtie pe banda rulantă
ramurile nu le mai recunosc,
nici muşchiul în cerneluri întunecate dospit
nici cuvîntul în scoarţe-ncrustat,
real şi cutezător.

Destrămare de frunze, lozinci,
negre placarde... Noapte şi zi
subt stele de ici de colo vibrează
maşinăria credinţei. Dar în lemn,
cîtă vreme e verde şi fierea
cîtă vreme amară-i, dispus sînt
să scriu cum a fost începutul !

Priviţi, treji să rămîneţi !

Urmei aşchiilor care-au zburat,
roiul de viespi îi urmează şi la fîntînă
ispitei care odată ne-a vlăguit
părul i se zbîrleşte.

Prezentare şi traducere de
Ana Mureşanu

REVISTA STRĂINĂ

● **MARILE REALIZĂRI** pe care poporul român le-a obţinut în ultimii ani în munca sa eroică pentru dezvoltarea multilaterală a patriei, politica internaţională de pace şi colaborare promovată de România, istoria multiseculară, lupta pentru independenţă, dreptate şi libertate a poporului nostru au stat în centrul numeroaselor manifestări dedicate României socialiste pe diferite meridiane ale globului. Astfel, la Delhi a apărut, sub auspiciile Asociaţiei de prietenie India — România un volum festiv în deschiderea căruia este inserat portretul preşedintelui Nicolae Ceauşescu. Seria de articole cuprinsă în volum relevă realizările obţinute în edificarea socialismului în ţara noastră, accesul larg al maselor populare la cultură ca o realitate semnificativă a actualităţii româneşti. Articolele prezintă contribuţia preşedintelui României la promovarea unei noi politici în viaţa internaţională.

● **LA ANKARA** a fost vernisată o expoziţie de artă populară românească, de carte şi de discuri — prima manifestare organizată în cadrul „Zilelor culturii româneşti" în Turcia, cu prilejul sărbătoririi a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat şi independent. În cadrul expoziţiei de carte, la loc de cinste sînt prezentate operele tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi volumele cuprinzînd lucrări de cercetare în domeniul chimiei ale tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu.

● **O EXPOZIŢIE** care prezintă cetăţile dacilor din Carpaţi, precum şi expoziţii de artă plastică contemporană românească au fost deschise la Viena pentru a puncta sărbătorirea constituirii acum 2050 de ani a statului dac centralizat şi independent. Cu acest prilej, la Centrul internaţional de presă din capitala Austriei a avut loc o întîlnire în cadrul căreia vorbitorii au subliniat importanţa evenimentului istoric petrecut acum două milenii, prezentîndu-l ca pe unul din momentele luptei multiseculare pe care locuitorii pămînturilor de la Carpaţi şi Dunăre au dus-o pentru dreptate, independenţă naţională şi libertate. Vorbitorii s-au referit de asemenea la realităţile României de azi precum şi la dezvoltarea ascendentă a relaţiilor de prietenie dintre România şi Austria.

● **LUPTA COMUNIŞTILOR** pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, pentru democraţie, asigurarea locurilor de muncă, îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi de viaţă au fost principalele teme ale discuţiilor şi simpozioanelor prilejuite de sărbătorile presei comuniste organizate recent în Franţa, Italia, Belgia şi Grecia. Zeci de mii de persoane au participat la tradiţionalele manifestări ale cotidienelor „L'Humanité", organ al Partidului Comunist Francez, şi „L'Unita", organ al Partidului Comunist Italian care au avut loc cu puţin timp în urmă. La sfîrşitul săptămînii trecute s-a desfăşurat sărbătoarea presei comuniste din Belgia — „Le Drapeau Rouge" şi „De Rode Vaan", precum şi Festivalul anual al ziarului „Avghi", organ al Partidului Comunist din Grecia (interior). La aceste sărbători au participat cu expoziţii şi standuri proprii organe de presă ale unor partide comuniste şi muncitoreşti. În cadrul standurilor ziarului „Scînteia" au fost organizate expoziţii de carte în care, la loc de frunte, s-au aflat operele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al P.C.R., preşedintele României. Au fost prezentate de asemenea expoziţii documentare cu tema „România în cel de-al şaselea cincinal".

● **CERCETĂTORII** de la Institutul de limbă şi literatură ai Academiei de ştiinţe a R.S.S. Estoniene sînt angajaţi în prezent într-o lucrare de mari proporţii : Editarea istoriei academice a literaturii estoniene. Primele trei volume din această operă au fost deja tipărite. Se află în lucru a doua ediţie a Enciclopediei estoniene sovietice, iar epopeea naţională „Kalevipoeg" (Fiul lui Kaveli) — a cunoscut o amplă ediţie.

● **PATRU MILIOANE** de ruble au fost alocate de statul sovietic pentru reconstrucţia Sălii mari a Palatului Ekaterinei din oraşul Puşkino, care se află în apropiere de Leningrad. Transformată în ruine în anii celui de al doilea război mondial, sala a fost complet restaurată de specialiştii sovietici. Pictorii, sculptorii, aurarii, parchetarii, au avut nevoie de 20 de ani pentru a dărui forma iniţială capodoperei ridicată după planurile arhitectului Vartolomei Rastrelli.

● **COMEMORAREA** a 300 de ani de la moartea lui Gian Lorenzo Bernini — marele arhitect, sculptor, pictor, inventator, urbanist — de numele căruia se leagă opere reprezentative ale barocului italian, prilejuieşte o salbă de manifestări de înaltă ţinută artistică, care au început în această săptămînă şi se vor sfîrşi în 1981. Printre cele mai renumite opere ale lui Bernini se numără statuile „David" şi „Sf. Tereza", „Apolo şi Dafne", numeroase busturi şi basoreliefuri. Bernini este creatorul palatului Odescalchi, al „Scalei Regia" din Palatul Vaticanului, al bisericii „San Andreia al Quirinale". Manifestările închinate celui care a gîndit Roma modernă, numit de Michelangelo, „artizanul celei de-a doua Renaşteri", au început cu maxiproiecţii în multiviziune a mai multor mii de diapozitive cu opere de Bernini. Proiecţiile au ca fundal sonor mirifica muzică a secolului al XVII-lea.

● **TOM KRAUSE** aparţine marii familii de cîntăreţi nordici. Finlandez de origine, el studiază la Academia de muzică din Viena şi începe să cînte la Opera din Berlin. Pe itinerariul său se înscriu scenele lirice de la Bayreuth şi Salzbourg, precum şi cele din Milano şi New York. Acest mozartian care a urmat odinioară marelui Ghiaurov în „Don Juan" a cîntat în ultimii ani cele mai importante partituri ale genului.

● **ANUL ACESTA,** odată cu sărbătorirea bicentenarului Şcolii de Arte şi Meserii din Chalons (Franţa), a apărut în editura **Perrin** volumul LE DUC DE LA ROCHEFOUCAULD, nobil francez din epoca Ancien Régim, filantrop şi om politic, întemeietorul acestei şcoli, J.D. de la Rochefoucauld, autorul acestei biografii, — strănepotul ducelui, — a realizat prin prezentarea acestei personalităţi originale o imagine vie a Franţei anilor 1800.

● **INTEGRALA** simfoniilor beethoveniene a fost imprimată anul acesta de L. Bernstein, care, la pupitrul Filarmonicii din Viena, realizează una dintre cele mai importante piese pentru discografia sa. Mai puţin „clasic" decît Giulini, mai puţin „mistic" decît Karajan, dar cu o capacitate unică de a înţelege profunzimile scrisului beethoveniene, Bernstein face aici dovada unui sclipitor şef de orchestră, remarcabil mai cu seamă prin claritatea expoziţiei, prin culoare şi prin ritmurile de-a dreptul uimitoare.

sport

Doar un singur bob de sînge albastru

Să bem un pahar de vin mavrodafin şi să privim lucrurile c-un ochi vioriu. Numai englezii cunosc drumul spre uzina de apă grea de la Peneenmünde. Noi l-am pierdut la calea jumătate. Vreau să spun că la Oslo, unde-am încercat un dans decorativ, noi şi norvegienii am tăiat minzul în două ca să-l păstreze fraged sub şea ungurii şi englezii. Fiindcă, după meciul egal de miercuri seara, cînd am fi putut să sleim fiordurile cu chiupuri în care se păstrează mierea, visul nostru cel colorat cu topaze, de-a ajunge să jefuim glorie în Spania lui acel 1982, a pierdut o creangă, poate pe cea mai plină de frunze şi de must. După o socoteală de măr învelit în iască şi mîncat în noaptea dintre ani, ca să ne calificăm în turneul final al campionatului mondial trebuie să cîştigăm toate meciurile acasă şi să aducem de-afară trei puncte. Credinţa mea, de altfel mărturisită public, era că vom smulge două în ţara rachiului de pin şi de ienupăr. M-am înşelat. Nu poţi cîştiga un meci alergînd tot timpul ameţit şi biiguit. Zdraveni pe picioare şi cu soldă frumoasă în buzunar, norvegienii au dat din coate mai bine decît noi şi puţin a lipsit ca să ne impăienjenească mintea şi să ne săreze complet ficaţii. Nu ştim să fumăm din lulea de spumă de mare. Sau o îndopăm cu tocătură de varză degerată. (Vezi cursa din final a lui Marcel Răducanu !) E adevărat că şi norvegienii o îndeasă cu solzi de hering. Dar ei, cel puţin au pornit-o la drum cu braţele rupte. O lume-ntreagă ştia că ei sînt masa cu daruri pentru toate echipele din grupa a patra a preliminariilor. Mai puţin a noastră, după cum s-a văzut. Vărsăm puhoaie de sînge roşu ca să plîmbăm mîngea searbăd dintr-o coastă în alta a terenului, dar n-avem decît un singur bob de sînge albastru. Viforul care să propulseze atacul fierbe prea înăbuşit şi prea leneş în genunchii celor din linia de mijloc. Soluţia cu Beldeanu, şef al centurii de siguranţă, nu e ursită să ne aducă faimă. Cel puţin în jocurile în deplasare. Neputînd să ne strecurăm prin căderile medii ale orizontului, vom izbuti oare să traversăm fără să ne frîngem gîtul cîmpurile de gheaţă pe care ni le pregătesc englezii, ungurii, elveţienii ! Iordache, Ţicleanu, Iordănescu pot să smulgă tain de aur şi din piatră seacă. Dar ce ne facem cu Sameş şi Crişan ? Aştora daţi-le cîte-o friptură cît talpa cismei lui Goliat şi lăsaţi-i să se întoarcă în strunga malului, unde-i focul moale, salteaua aşternută pentru somn lung, iar bivoliţa-şi împleteşte coada atîrnată pe frînghie. Şi dacă vreţi ceea ce vrem şi noi, adică să ne miroasă toamna a zahăr ars şi a vin ţepos, amestecat cu cuişoare, chemaţi-i înapoi pe Dinu şi Dumitru. Fără aceste două mari tunuri de bronz, să-mi fie cu iertare, echipa noastră tinde să devină foarte repede ciine, cal sau om de pripas.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
40
(962)
Sîmbătă
4 octombrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ISTORIE şi CIVILIZAŢIE

Sentimentul istoriei la zi, în manifestarea sa diurnă, la scara cotidiană a faptei, a gestului de conștiință și responsabilitate a unei întregi țări, a unui întreg popor. Și totul într-o evidentă răsfrîngere asupra fiecăruia, asupra alcătuirii noastre moral-politice și sociale, într-o permanentă deschidere spre viață, spre prezentul și viitorul imediat. Pentru că din oricare punct, din oricare zonă a țării am privi, realitatea e aceeași și dinamica sa transformatoare, pulsul său armonios, racordat la cerințele și trebuințele de azi și de perspectivă ale oamenilor, relieful său economic și social, marea sa desfășurare de spirit, uriașa sa investiție de efort și inteligență au ca numitor însăși viața, un numitor comun și reprezentativ de altfel, decisiv pentru finalitatea și consecințele oricărui act sau demers politic și social. Ne sînt proaspete în memorie ecourile vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu în unele județe din Moldova și, cu precădere, ecourile de natură evocatoare din județul Neamț. Istoria și cultura se împletesc pe vetre de străvechi și moderne centre de civilizație în toate părțile și la toate timpurile de azi și de ieri ale țării, făcînd permanent viu acel sacru sentiment al apartenenței și contribuției la istorie, într-un fel care ne rememorează și, în același timp, ne consacră ca popor și ca țară care și-au asumat un destin liber, neatîrnat.

Semnificativ în acest sens — și, în planul istoriei, de o impresionantă evidență — este faptul că împlinirea a 2 000 de ani de atestare documentară a așezării geto-dacice Petrodava, azi municipiul Piatra Neamț, s-a petrecut în vecinătatea unora dintre cele mai rodnice împliniri ale civilizației noi, socialiste, în perimetrul de muncă și viață al locuitorilor acestor foarte frumoase meleaguri și leagăne de luptă ale țării. Am simțit cu toții aceasta, ascultînd și văzînd însuși dialogul de lucru al secretarului general al partidului, prezent la manifestările dedicate acestui eveniment, prilej cu care translația istoriei de la trecutul eroic, bimilenar, la actualitatea tot atît de elocventă și, pe măsura sa, deopotrivă de eroică și concretă, ridicată la dimensiunea și rangul unor adevărate cetăți de creație economică și socială, se înscrie ca parte a unui program cu consecvență urmat. Noi cinstim acest trecut istoric, spunea președintele țării în cuvîntarea sa la marea adunare populară din municipiul Piatra Neamț, pentru că cinstim pe toți acei care au făcut totul ca România să existe astăzi ca stat liber și independent ! Cinstindu-i pe ei, cinstim poporul nostru, cinstim trecutul, prezentul și viitorul comunist al României".

Odată cu această vizită, gest de asemenea simbolic — a fost dezvelită și placa jubiliară a muzeului de istorie din municipiul Piatra Neamț. A fost dezvelită, am putea spune, placa jubiliară care adăpostește, spre eternă recunoaștere, viața la toate cele trei timpuri fundamentale ale sale, într-un oraș și un județ bine racordate la pulsul și capacitatea de a fi a României, în noua și solidara sa istorie cînd și-a cucerit un loc demn și respectat de omenire. O dovadă, încă una de altfel, o desprindem și din ultima întrunire a Comitetului Politic Executiv al partidului, unde, sub semnul intînselor relații ale României în lume, au fost apreciate vizitele efectuate în țara noastră de către șefi de state din țări ale Africii și s-au stabilit măsurile care să ducă la îndeplinirea întocmai a înțelegerilor convenite.

Istoria României își multiplică astfel legăturile și se consacră pe mai departe realizării unei lumi care să fie a păcii și a înțelegerii între popoare.

Luceafărul

LITERATURĂ ŞI MESAJ

În cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al II-lea al Consiliilor populare se reafirmă ideea deosebit de fecundă a relației strînse care există între literatură și sursele ei național-populare. Autorii clasici, se subliniază într-un lung și foarte semnificativ pasaj, s-au inspirat și au fost mari tocmai pentru că au scris despre poporul nostru, despre ceea ce-l frămînta în epoca în care ei au trăit. Operele lor sînt purtătoarele nobilului mesaj al servirii patriei, al înaltelor idealuri de libertate și demnitate ale întregului neam românesc. Aceste opere, se arată mai departe, sînt puternic marcate de sentimentul istoriei. Literatura și arta noastră sînt chemate în consecință, să aibă în continuare, în istorie, una din sursele principale de inspirație.

Am citit cu legitim interes și satisfacție cele spuse în această cuvîntare despre relația artă-istorie în cultura noastră. Într-adevăr, istoria ca proces obiectiv de dezvoltare a societății și ca știință care studiază dezvoltarea complexă a popoarelor este punctul de pornire pentru un lung șir de creații artistice strălucite, care se înscriu la loc de onoare în galeria marilor bunuri spirituale dăruite de poporul nostru culturii universale. Nici n-ar putea fi altfel, întrucît prezentul este legat de trecut prin șiruri infinite de

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

RECENZIE

de Mihnea Gheorghiu

Unul dintre cei mai distinși membri ai marelui grup de istorici americani participanți la Congresul Internațional de Științe Istorice mi-a arătat, într-o după-masă, un exemplar din revista **National Geographic** (vol. 158, Nr. 1, July 1980) cu o hartă ce voia să prezinte „cel de-al 2-lea regat bulgar, anno domini 1240" care ar fi ocupat majoritatea peninsulei balcanice. I s-a părut surprinzător că era inclusă acolo și o bună parte din țara noastră, adică Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova pînă la Nistru. Voia să știe dacă, în secolul al 13-lea, aceasta era într-adevăr situația geopolitică a țărilor române, deoarece specialiștii în Sud-estul european și în bizantologie au fost cam șocați de această ofensivă cartografică cel puțin exagerată, din ultima vreme.

În același număr, revista de la Washington mai publica un articol, de d. Colin Renfrew, — care declară că e profesor de arheologie la universitatea din Southampton — și care, descriind cîteva piese din frumoasa colecție bulgară de tezaure tracice, declară textual : „acestea confirmă teoria mea că Bulgarii preistorici au inventat metalurgia, independent și mai devreme decît făurarii din Orientul apropiat. Și mai sugerează că Bulgarii cu 4000 de ani înaintea erei noastre sînt acei care au trecut măiestria lor, suoerbilor aurfăurari ai Tracilor, locuitorii Bulgariei din primul mileniu în e.n." (p. 112). Bulgarii sînt, prin urmare, anteriori tracilor din sud-estul Europei, cărora le-au transmis lucrul metalelor ? Aceasta era a doua întrebare.

La cea de-a doua întrebare răspunsul nu e greu de dat, dacă ținem seama de documentele ultimelor trei congrese mondiale de tracologie, de unde arheologul din Southampton se pare că a fost absent. În privința hărții pe care teritoriul moldo-valah e lipit cu altele, avem ceva de spus, fiindcă jocul acela cu hărțile nouă nu ne place, mai ales aici, în această parte a Europei.

★

Unul dintre cîștigurile științifice și politice de reală însemnătate ale recentei reuniuni internaționale a istoricilor e căutarea unor numitori comuni ai culturii și civilizației europene din această parte a continentului. Orice abordare unilaterală și megalomană a proceselor și fenomenelor dezvoltării vieții sociale și a culturii naționale a popoarelor din acest spațiu geografic, încărcat de istorie, nu mai poate fi decît o pură aventură, fără sens și fără viitor. Dimpotrivă, complexitatea acestei probleme impune o judecată inter-disciplinară multilaterală, într-o viziune în care fiecare adevăr trebuie considerat cu răspundere și seriozitate, evitînd modelele conjuncturale, preconcepute.

Noi credem că, în contextul vieții și preocupării acute a locuitorilor continentului, indiferent căror cărturari le-am adresa astăzi apelul la cooperare, actualitatea economică și politică s-ar situa oricînd mai presus de orice mitologie și de orice tribalism cultural, în opțiunile fiecăruia. Istoria științelor, de exemplu, e atît de puțin evocată, încît nu știu cine ar lua un medicament, sau ar vorbi la telefon, meditînd mai întîi la persoana sau naționalitatea descoperitorului, sau a inventatorului. După Revoluție, țăranii din Rusia sovietică numeau becul electric „lampa lui Ilici", deși Lenin semnase doar planul de electrificare a țării. Dar aceasta nu înseamnă că știința nu are istorie. (De-altminteri, anul viitor, se va ține la București un Congres Mondial de Istoria Științelor !) Lucrurile se știu de cel ce vrea să le știe și nu pot fi date uitării.

Tot astfel se cuvine ca unele adevăruri simple să nu fie trecute cu vederea nici în istoria Europei. De exemplu, rezultatele concrete ale științei și muncii arheologilor, mereu îmbogățite. Săpăturile în pămîntul tuturor țărilor descoperă, în straturile profunde ale fiecărei zone a continentului, urmele celor ce au fost stăpînii de-nceput ai acelor așezări omenești și cercetările i-au identificat, odată pentru totdeauna. Neamurile care au venit peste ei, „ogrii" și „bugrii", coborînd mai tîrziu din căruțe și-au aflat și ele loc de sălaș. Dar numai la vremea lor. Pietrele dacilor și romanilor vorbesc și despre asta, la noi. Acest adevăr este simplu și indiscutabil : săpați și vedeți și dumneavoastră ! Și portul și limba vorbesc.

Civilizația iberică, de pildă, a fost desigur influențată de ocupația maură și asta se vede cu ochiul liber, dar Traian fusese acolo mai înainte ; iar limba spaniolă seamănă cu a noastră, deși avem și noi cuvinte arabe (cuvîntul „ageamiu" însemna, la origine, un ins nedus la biserică, la geamie...).

Limba și istoria românilor sînt, prin excelență, o expresie a convergențelor milenare care au condus treptat la deplinătatea unei personalități. Profesorul Alf Lombard vorbește despre limba română ca de o limbă latină care continuă, în același timp, traca vorbită în „Romaniile dunărene" și care leagă sud-estul de Europa occidentală.

★

Ce s-a întîmplat cu populația tracă latinofonă din sudul Dunării ? După retragerea administrației romane din Dacia, imperiul n-a încetat să-și exercite influența și partial autoritatea asupra provinciei romanizate de la miazănoapte. Poporul român s-a născut latin și creștin, în tradiția imperiului roman de răsărit. Dar frații săi, vlahii de la miază-zi ? Desfășurați în comunități sociale mai mici, dispersate în tot spațiul iliro-tracic, pe văile riurilor și în munți, ei au supraviețuit, rezistînd năvălirilor succesive, încheind și stricînd alianțe, cu bizantinii și cu „barbarii", conservîndu-și obiceiurile și limba, sub conducerea unor căpetenii destoinice.

Hotarul dintre teritoriul românesc și Imperiul roman (numit convențional Imperiul roman de Răsărit, Imperiul romano-bizantin, Imperiul protobizantin, dar considerat de contemporani, mai departe, ca unicul Imperiu roman sau „Romania"), încetează să existe în jurul anului 602, din cauza creșterii atacurilor avarilor, slavilor și protobulgarilor. Cu toate acestea, — săpăturile arheologice au dovedit-o, — limes-ul nu a fost întrerupt în chip continuu, iar în Dobrogea cetăți și așezări ale Imperiului roman subzistă pînă la sfîrșitul veacului. În vacuum-ul creat s-au strecurat protobulgarii și au întemeiat în 679—681 prima lor formație statală stabilă, mai tîrziu fiind slavizați, ca și o parte din populația tracă latinofonă. Acest stat nu a putut să existe decît datorită slăbiciunii Imperiului care, începînd cu veacul VIII poate fi, pe drept cuvînt, denumit, bizantin.

În împrejurările decăderii Bizanțului, subminat de acțiunea conjugată a factorilor de dizoluție interni și externi, la sfîrșitul sec. XI — începutul sec. XIII și soldată cu ocuparea Constantinopolului de către latini, crearea Imperiului latin de Constantinopol și împărțirea Romaniei (1204), pe scena politică a Sud-Estului european se afirmă viguros al doilea țarat bulgar al Asăneștilor. El va juca un rol esențial în viața acestei regiuni vreme îndelungată.

Crearea celui de al doilea țarat nu deschide numai un capitol însemnat din istoria renașterii Bulgariei medievale. Ea înseamnă în același timp cea mai importantă manifestare politică a românilor balcanici în decursul întregului Ev Mediu și una din primele de acest fel a românilor în genere. Ea reprezintă totodată un moment de maximă importanță din istoria relațiilor româno-bulgare. Căci, potrivit izvoarelor narative și diplomatice ale vremii, al doilea țarat bulgar, ajuns la culmea dezvoltării sale sub Ioan Asan al II-lea (1218—1241) își are rădăcinile în mișcarea insurecțională a vlahilor balcanici conduși de frații Petru și Asan, vlahi și ei, întemeietorii dinastiei. Realitatea și importanța participării vlahilor la crearea statului

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Dezbaterile „Luceafărului" Modalități românești azi ● Articole despre : „Pumnul și palma" de Dumitru Popescu ● „Ce se vede" de Radu Petrescu ● „Cale și drum" de Ștefan Pârvu ● „Locatarul" de Alexandra Tîrziu ● „Cocorul alb" — povestire de Fănuș Neagu Poeme de ● Liliana Ursu și Arthur Porumboiu ● Cronica literară ● Viața cărților ● „Valori în sociologie" de Marian Vasile ● „Pe urmele lui Sahia" de Al. Raicu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Carnet african de Constantin Carbarău ● Întîmplări cu scriitori de Mircea Micu ● Mapamond ● Sport

REFLEX

Focuri de gheață

Cum spuneam, nimic nu-l supără mai mult pe podgorean decît să fie luat drept altcineva decît e. Acceptă că viața lui s-a modificat și că sufletul său este o adevărată geografie a acelor locuri, niște pante, de altfel, peste care, acum, în lumina curată de toamnă stelele nu mai apun și le apucă ziua ca pe niște minuscule focuri de gheață. Venite din care amintire, sau din care răstimp al memoriei, din care ceas, devreme ce îndărătul lor se mișcă aceleași dealuri și aceleași inimi, aceleași vieți care prin dunga de clopote au trecut, poate, în seama ori spre speranța sau deznădejdea altcuiva ?

Nu, nimic din tot ce-i trecător nu întrece pămîntul aici. El alunecă, se zbate și numai pe sufletul lor, al podgorenilor, întîlnești acel prag al statorniciei și se întoarce, se recladește parcă, urcă din nou spre gura de sus a pădurii și numai frunza, doar ea se mai face cîmpie, doar iarba, atîta timp cît mai vestejește și ea. Încolo, totul e deal. Și pădure și riu, om și casă și tot. Ceva mitic, bolovănos, aproape de creuscul și totuși în starea de reverie a unui continuu și obsedant răsărit. Am observat că dimineața, paradoxal, estul se mută în nord, soarele răsare dintr-un străfund de vale probabil și de acolo razele sale țîșnesc în sus, tunzînd dealurile, și se așternu pentru o clipă pe culmi. Instinctiv, oamenii se întorc atunci cu fața spre nord și de acolo urmăresc firul razei pînă ce, în sfîrșit, se arată și astrul : o mișcare, așadar, nu de la cauză ci de la efect. Niște pragmatici, într-adevăr, podgorenii și-au făcut din aceasta un fel de ceasornic al muncii și vieții lor. O filozofie a toleranței, de fapt, și a fermității, a anulării, prin raționament și observație, a oricărei erori. Într-o parte a satului de azi, pe Dealul Gruiului au viețuit dacii, iar în cealaltă, la sud, romanii. În linie dreaptă, între cele două civilizații, nu era cale decît preț de o jumătate de ceas. Și săpăturile dintr-un loc și din celălalt au scos la iveală obiecte care arată că această cale a fost străbătută în ambele sensuri de cele mai multe ori ziua, căci la lumina zilei și-au putut schimba ei între ei uneltele și au putut să învețe să conviețuiască pe un platou acoperit de migdali și viță de vie. S-au întîlnit poate și la cioplitul pietrei, deseori cînd se sapă azi pentru o temelie de casă se găsește o altă

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

CREION

Orașul universal

Perseverînd în direcția, pur și simplu țărănească din Maramureș, a îmbinării artistice a lemnului — Mihai Olos pare mai animat ca oricînd de duhul tradiției, de spiritualitatea noastră ale cărei începuturi se pierd în timpuri imemoriale. Relația dintre sculptor sau arhitect și materia sa, dintre om și lemn pare una ce se stabilește între două ființe la fel de vii, pentru că el nu procedează eliminînd, ca în vremurile clasice, spre a dezgropa din materialul inert chipurile emblematice ale ființei, ci adăugînd mereu, potențînd

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

«CÎNTAREA ROMÂNIEI»

DRUMUL SPRE PERFORMANȚĂ

Printre formațiile care au participat, zilele trecute, la cea de-a șasea ediție a Festivalului umorului de la Vaslui se număra cu siguranță și un grup satiric ce pornise tocmai din părțile Mureșului pentru a fi prezent la această competiție. Spun **cu siguranță** cu toate că, în știrea laconică inserată în pagina de ziar n-am întîlnit, alături de alte formații premiate la festival, și numele grupului satiric mureșan. Știu însă tot cu siguranță că, în comuna lor natală, la Ibănești, zile și seri de-a rîndul, membrii formației erau ocupați pînă peste cap cu repetițiile, cu reluările, cu remedierile, chiar în vederea acestui eveniment. Nu ca să cîștige cu orice preț un premiu ; nu ca să obțină neapărat un titlu. Ceea ce doreau ei în primul rînd era să fie prezenți **acolo.**

Drumul parcurs de o formație artistică de la o etapă la alta a propriei existențe, istoria pe care și-o croiește ea însăși, pe măsură ce înaintează în virstă, sînt înainte de toate argumente ale aceleiași prezențe febrile și încăpățînate. Dacă, cu ani în urmă, brigada artistică din Ibănești ocupa un meritat loc de frunte într-o competiție națională, acesta n-a însemnat decît un moment din biografia sa mult mai bogată în întîmplări, un punct de referință ce n-ar fi fost posibil în afara sau în absența altor sute de

D. Matală

Continuare în pag. a 4-a

Avangarda română în Italia

Notorie prin cîțiva indivizi izolați, precursori ca și inițiatori de școală europeană (T. Tzara, V. Brauner, Marcel Iancu, E. Ionescu, Jacques Hérold, Isidore Isou, Claude Sernet, Samuel Flexor), avangarda românească nu avu parte, totuși, de o propagare organizată și întinsă cantitativ, deși ar fi meritat-o pînă acum pe deplin. Tot ce s-a făcut, s-a făcut sporadic și în raport cu una sau alta dintre celebrități ; avem studii și chiar volume despre „epoca românească" a lui Tzara, despre V. Brauner, despre J. Hérold și E. Ionescu. Însă mai nimic asupra lui Urmuz, și Vinea, despre St. Roll și Geo Bogza, deși, luați izolat, ei nu sînt cu nimic mai prejos decît contemporanii lor „europeni". Întîia culegere de proporții și încă excepțională sub raport critic, este de-abia acum aceea îngrijită și prefațată de Marco Cugno și Marin Mincu : „Poesia Romena d'Avanguardia" (Feltrinelli, Milano, 1980). Tipăritură de două ori salutară căci, pe lîngă conformația ei ingenioasă și solidă, se ivește într-un mediu culturalicește predispus la avangardă (cine este instruit în literatura italiană de zi înțelege ce vreau să spun).

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Schiller

S-au împlinit 175 de ani de la moartea lui Friederich Schiller, intîmplată la Weimar, în anul 1805, cînd poetul încă nu împlinise patruzeci și șase de ani.

Schiller este poetul care așază în centrul rostirii sale istoria văzută filozofic. Cursul său de istorie și filozofie universală de la Universitatea din Jena a devenit repede vestit : îl interesa eroul ca exponent al unui popor chemat să însuflețească și să se jertfească pentru semenii săi, nu numai eroii poporului său, ci și ai altor popoare europene ca Franța prin Ioana D'Arc sau Elveția prin Wilhelm Tell.

Cîțiva ani de zile, între 1791 și 1795, poetul va aprofunda filosofia cu precădere cea a lui Kant după ce se apropiase nemijlocit de lumea greacă din tragicul căreia a și tradus. Prin revistele „Thalia" și „Horele". Schiller va orienta lirismul epocii sale spre asumarea lumii ca întreg, spre acea sinteză universală ce se cuvine s-o împlinească fiecare popor în locul său aprofundîndu-și propriile tradiții.

Din experiența cărturărească și poetică a lui Schiller vor beneficia ceilalți doi mari poeți contemporani : Goethe și Hölderlin și vom adăuga și pe Hegel.

Poesia, drama, cugetarea filozofică au un rost precis într-un popor : pe calea frumosului de-a crește sufletul frumos de a-i dărui perspectiva eternității de a-l așeza pe calea anevoioasă a desăvîrșirii legilor morale în sufletul și viața de zi cu zi căci a vieții moral, pentru a vieții în spiritul legilor morale admirate de Kant, se cere omului o existență eroică. Celebrele scrisori ale lui Schiller despre educația estetică a omului (1795) pe care le studiasem un semestru cu ani în urmă la o universitate germană (din care am tradus și publicat o parte) vorbesc despre menirea morală a operei de artă în vederea

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

CONFABULE

Nuca de plastic

Avenit Mitruț din Maramureș. A adus cu el cîteva mere de acolo, de Sus. Unele aveau frunzulițe.

— Pe astea, frate, mi-a zis, lasă-le să se mai facă, is crude. Pe celelalte mănîncă-le fără grijă. Nu-s de plastic.

L-am privit cu mirare, dar și cu îngrijorare pe acest domn-domn din Dumbrăvița, crezînd că glumește fără să știu eu și să înțeleg.

— Cum de plastic, am întrebat pipăind unul ?

— Așa.

— Cum așa ?

— Păi uite, de la o vreme la noi, în sat, tăt ce-i de plastic e de preț, ce nu-i s-aruncă. Toate casele s-au umplut cu mere, cu pere, cu struguri, cu... gogoșari de plastic ! Cu prune din materialul ăsta ! Și cu nuci...

— Cu nuci.

— Da, nuci, astea is cele mai urite, niște bo-

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

ION GHEORGHE
„Cenușile"

În **Cenușile**, recentul volum de versuri tipărit la Editura Eminescu, Ion Gheorghe continuă opera de — am zice — **revelare** a unei mitologii autohtone străvechi, dacice, în linia marii poezii, cu un timbru stilistic de originalitate inconfundabilă, din **Vine iarba, Cavalerul trac, Megalitice** și **Noimele. Spunem revelare,** căci poetul se află aici în postură demiurgică, creator al unui univers căruia îi descifrează sensurile subterane, coerența fundamentală, noimele, patinate de lucrarea timpului, dar integre pentru vizionarismul poetului. În același spațiu tematic, la fel — ca esență a atitudinii și nu ca modalități — procedaseră un Heliade-Rădulescu sau un Eminescu, iar în contemporaneitate un Emil Botta. Înscrierea lui Ion Gheorghe în această serie prestigioasă ne apare ca un gest firesc, dată fiind amploarea viziunii și concepția unitară ce o prezidează. „Această carte — notează poetul într-un **Avertisment** cu care se deschide volumul — **comentează pe cont propriu** (s.n.) inventarii de morminte geto-dacice și carpice, descrise în următoarele volume de sinteză : — **Riturile funerare la daci și daco-romani** de D. Protase, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, — **Cultura carpatică** de Gh. Bichir, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973 — **Geto-dacii din Cîmpia Munteniei** de Mioara Turcu, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1979". Dincolo de tonul sec al informației se lasă aproximate chiar numai de aici, o atitudine și un crez. Comentariul pe cont propriu este, desigur, alt nume al poeziei, înțeleasă ca asumare orgolioasă a unui mod singular de a fi. Citarea cărților folosite ca sursă de inspirație trimite, aproape explicit, la o **ars poetica.** Poezia — pare a spune poetul printre rînduri — nu poate exista din nimic și pentru nimic, doar ca o formă pură în afara contextelor. Ea este deopotrivă expresia unei spiritualități specifice, la care se întoarce mereu pentru un contact necesar, mediat de cultură.

În **Cenușile**, „metoda" poetică este deductivă. Poemele au aproape invariabil aceeași structură. Primele versuri sînt, de regulă, o descriere cu aparențe de neutralitate a circumstanței și a obiectelor : „În apropierea contrafortului de cetate feudală, / La Bicsad, în inima țării ; / Mormîntul cu vas mare, larg la gură" **(Băutul cenușii)**, „Au făcut săpături la locul zis Hînsuri; / În groapă, oală cu puțini tăciuni de lemn, / Fibula celtică din scrumul de stejar, / Apoi oală grosolană, lucrată cu mîna" **(Hînsuri)** ; „Pe strada Zidurile-dintre-Vii, / Pe cînd scoteau nisip de sub lume, / I-au găsit mormîntul cu cenușa / Risipită pe-o seamă de cioburi. / Între ele, un bol delian-getic întreg / Și-un cuțit mic de fier, între oasele scrumite / Scăpat în propria-i cenușă" **(Zidurile dintre Vii)** etc. Neutralitatea descrierii este însă înșelătoare și, în cele din urmă, falsă. Căci un determinant banal, ignorat din acest motiv și, pe de altă parte, anulat încă o dată de stereotipia studiată a enumerării, se arată a fi, în continuarea poemului, punctul de plecare, simbolul germinativ al unor viziuni impresionante. Momentului de acalmie al începutului poemelor i se opune, cu efecte stilistice remarcabile, dinamismul imaginilor următoare. Iată, pentru exemplificare, cum cuțitul dintre oasele scrumite, enumerat banal în versurile citate din începutul poemului **Zidurile dintre Vii** își relevă, apoi, funcționalitatea simbolică. El este — așa-zicînd — instrumentul poetic ce permite secționarea timpului, întru eliberarea viziunii : „De cinci mii de ani își caută acela / unealta de tăiat piine, / Briceagul bătrînilor, bun la toate : / Spintecarea urechilor reci, ale oilor însingerate / Retezarea beregăților Mielului Negru, / A Mielului Alb, pentru dare de sînge / Celui-De-Jos și Celui-De-Sus // Cîtă nevoie avea omul de-acel cuțitaș! / Primăvara, cînd se-auzea sfîrîitul prin arborii tineri / Al sevelor, ca singele cărnii pe foc / O bită de corn trebuia întocmită / Scrijelită apoi cu zig-zaguri și runele / Celor Doi-Sori luîndu-se-n brațe: / Cuțitul getului era a treia și-a patra lui mînă ; / O, zeule, cum l-a pierdut, de parcă. / Așezîndu-se-n iarbă, la marginea turmei / Ar fi-nceput să cîoplească un fluier / Și cînd era lucrul în toi, cineva l-a strigat / Atît dulce avu strigătul și blîndețe de față / Încît păstorul și-a lăsat iute lucrul și unealta / De nu și-a adus aminte nici pînă azi / Să se-ntoarcă să-și termine ce-avea de cioplit". Notabilă ca marcă stilistică aici, ca de altfel în întregul volum, este alternarea imaginilor dure, brutale cu cele suave, discrete, colorate de o afectivitate elegiacă. La Ion Gheorghe metafora se naște din astfel de asociații șocante, de mare originalitate și frumusețe unică. Astfel, în extraordinarul poem **Mormînt la Daia** se combină imaginile distrucției cu cele ale rodirii, într-un proces concomitent de edificare a metaforei și acumulare de semnificații : „În creierul cutezanței terestre a Dealului Daia / În pieptul de gigant, în D-aia Dealului, / un vas de lut, lar lîngă el / **Un vîrf de lance de fier / Ca un spic de secară** de unde venea, / **O floare de rugină**, dar mălură nu! / Cît spor al fierului, părinte — al armelor patriei ; / Doamne, din **sămînța spicului de lancie getică** / Dă-ne holdele ce-au nimicit / Pe cîți nu ne-au lăsat în pace și-acasă la noi" (s.n.). Poemul — elogiu al vechilor apărători de țară — se încheie cu evocarea figurii mitice a lui Cenușă Petrea Getul, simbol al rezistenței și statorniciei. Ion Gheorghe operează în truoul cuvintelor, le modifică semantic, sugerînd etimologii insolite. Evident că valabilitatea lor trebuie raportată în plan poetic și nu în cel al lingvisticii. Numele propriu Daia devine, în urma acestui proces modelator, argument și justificare, ratiune ultimă a ființării : „Ave! Părinte lăncier, spre Istru și-napoi / Și de ce? De Petrea I Cenușă, D-aia!". Poetul posedă însușirea rară de a integra cu o extraordinară simplitate obișnuitul, umilul, în marele cosmos, prin investirea sa cu funcții parabolice : **„Și mai erau de amfore nouă toarte** / Căci trei zile ne-am prins cu mîinile de toartele Cerului / Și-am trăit acolo trei zile de lumini / Dar spre seara cealaltă, lutul, țărîna din noi, / Pe toți nouă ne-a sorbit îndărăt. / Nu, noi nu ne-am îndoit de noi înșine, dară Greul Pămîntului ne iubea / Cu ce putem să dovedim călătoria și căderea noastră? / Iată toartele, ca de amforă, ale Cerului / Pe oasele pălmilor risipite / O, nu risipite ; deznodate de cît greu ne-a tras de-Acolo" **(Nouă și toarte de amforă).**

Un comentariu pe cont propriu al inventariilor de morminte presupune, desigur, o poezie a obiectelor, a concretului. În **Cenușile** ea există de bună seamă, dar Ion Gheorghe nu rămîne doar un imagist, surprinzător prin capacitatea de asociație verbală. În poemele sale, obiectele sînt elemente ale viziunii asupra ethosului și mithos-ului unei lumi străvechi, care-și transmite semnalele prezentului. Ca urmare, investigația poetică înregistrează vestigiile, dar pentru a descoperi originile. Obsesia originarului este dominanta universului poetic din **Cenușile.** De aici, recurența sintagmelor care circumscriu un spațiu matricial („Nourul norilor", „Zeul Începutului", „Zidirea zidirilor", „Mama țărinii", „Mama ulmilor", „Mama buna", „Mama mamelor", „Eonul", „Marele Bob de Grîu", „Marele **Umed**", etc.), primă treaptă a ființării. Îi urmează mitul, emanație a unei spiritualități intrate deja în tiparele duratei. Ion Gheorghe reinterpretează mitul orfic, cel al Ledei și al lui Jupiter, mitul lui Oedip, decupează altele din basmele românești, reface ritualuri și le desprinde sensurile, figurează, așadar, un teritoriu al sacrului autohton, iar în plan poetic un univers fascinant, singular în lirica contemporană românească. Ion Gheorghe vede lumea în simboluri, pe care le impune apodictic sau le decodează în registru etic. Pentru el, obiectele din mormintele dacice sînt mesaje clare ale unui ethos exemplar, vorbind despre vitejie și înțelepciune, cumpănire și discernămînt, iubire de muncă și de țară, embleme ale unui popor care știa dreapta măsură a tuturor lucrurilor. Nu lecții de morală versificate facil, ci poezie cu adînci semnificații etice scrie Ion Gheorghe : „Cîntarul, zodie și lucru al getului, ca măsura măsurii că se măsoară ale ponderii sale pe lume : / Un pumn de cenușă pe talerul unde aurul, fiul Soarelui însuși s-a măsurat; / O mînă de scrumuri de oase, pe talerul unde argintul fecioru Selenei fecioara s-a măsurat : / Ho, Greul-Pămîntului, mai ușurel decît Ușorul-Vîntului ; Stai în ponderea nouă și nu te făli nici te-ntrista / Atîta-ți este cenușa, cenușa, cenușa!" **(Balanța).**

Să nu ne temem de cuvinte : **Cenușile** este o carte de poezie excepțională, iar autorul ei unul dintre marii poeți contemporani.

Valentin F. Mihăescu

VALERIU PANTAZI
„Aerul tare de dragoste"

Eliberat în bună măsură de obsesia elaborațiilor poematice ce reținea luarea-aminte prin subtila și, adesea, acarapanta lor convulsie reflexiv-abstractizantă, Valeriu Pantazi descinde acum în aria poemului pe al cărui cuprins descripția peisagistică apare discret dar și decis proiectată în spațiul imaginar al visării. Este locul privilegiat unde poetul, cu voluptuoasă detașare, își poate contempla propriul chip astfel transfigurat și integrat în „marele tot". Vitalitatea neopanteistă capătă, în poemele lui Valeriu Pantazi, formele unei succesiuni de autoportrete ușor narcisiace, fermecătoare prin intima frenezie a simțurilor și, nu mai puțin, prin acuitatea confesivă a „desenului". Acesta din urmă, cel mai adesea, este chemat a delimita o viziune feeric-visătoare asupra lumii, în așa fel încît extazul vitalisto-naturist să poarte, inalterabile, însemnele detașării de avatarul concreteței cotidiene. Se înțelege, din unghi temporal, nocturnul este spațiul ideal pentru asemenea fascinante aventuri ale spiritului, revelate de euforia hiperbolizantă a ivirii zorilor „Ca niciodată carnea mea albește patul / și așternutul nopții cu stele și cu somn // mi se despoaie umerii de apăsarea lumii / Cînd zorii mă încununează domn. // În ierburi luminează minuni îndepărtate / ca fruntea peste sînul femeilor muntoase // setea mea e albă de ugere crăpate / pereții înstelindu-i și piinea de pe masă. // Genunchii nalți ca munții aud năvala mării / țin valurile-n glezne, corăbiile vin / mă spală dimineața peste asprimea bărbii / mi se așează-n singe pămîntul ca un vin. // Ca niciodată mîna mi-e limpede sub tîmplă / îmbrățișat de vița cu struguri a femeii / privesc în frunte soarele pe cîmpuri / cum își agață-n ierburi, cu patimă, cercei" **(Peretii instelîndu-i).** Este însă, tot atît de adevărat că, cel puțin în cîteva rînduri, exultanta onirică a respectivei „aventuri" este subminată de intruziunea melancoliei lucide, care își exercită prerogativele cu o neîndurătoare acuitate disociativă în plan existențial. În această direcție, poate că exemplul cel mai convingător oferit de întreg cuprinsul volumului **Aerul tare de dragoste** (Editura „Eminescu", 1980) îl constituie tulburătorul (prin înveliuitoarea lui densitate imagistică) poem intitulat **Ca o floare pe poligonul de tragere :** „Dar de la un timp prinsera razele soarelui / să-mi înflorească noaptea, mereu se colora în / albastrul cel mai intens. // Unde stă claustrată triste,ea ? / Unde se pierde însăși singurătatea ? / Frumoasă este vestirea înainte de-a ști ! / O, iată că te aștept împotriva nopții cu vinele-nchise / căci numai tu faci să șovăie lăstarii / în aerul florii, tu știi cum se întoarce o bucată / de lut tandru spre partea cea mai bună / a soarelui //. Vor sta cele multe neclintite în ființa / căii și vor aștepta ca și cum s-ar întoarce / înainte de naștere //. Și eu voi fi ca un riu părăsit de o matcă de geniu, ca o spintecătură în gerul nopții /, ca umbra mercurului voi fi ca o floare pe poligonul de tragere". La rîndul ei, poezia **Într-o zi** ni se pare de-a dreptul excepțională pentru extrema gravitate reflexivă încorporată în simbolistica mitică a textului poetic : „Într-o zi mă numeam Gedeon și la riu / m-am dus să văd doar ce face / și am simțit că apa merge către izvor / se întoarce. / / Am aruncat cu flori dar n-au plutit : / se prefăceau în pești vorbitori. în sirene ; / am stat atunci tăcut și m-am gîndit / o vreme... / Mi-am aplecat apoi genunchii să sorb dar pe sub buze apa soptea și n-am putut : / Întoarce-te — auzeam — te lasă Gedeon / bînt".

Totuși, atracția poetului pentru cîntecul de iubire cantonat în descripția feerică rămîne aproape constantă. Neosimbolismul elevat al tonalității, coroborat cu binevenitele tușe neoparnasiene ale descripției, iată nota distinctivă a acestui autentic periplu erotic, cuceritor prin inefabila gingășie a secvențelor ce-l compun. Melodia specifică romanței ceremonios galante („Să ne întoarcem pe strada Dreaptă / acolo timpul mi se pare sferic / și camera cu stocuri ne așteaptă / în întuneric. // Ne vor privi pereții după atîta lipsă / pictați de trecători cu ochi albaștri / în seara fascinantă, cînd intră în eclipsă / aștrii //. Și apusul îl vor celebra în zori / cu frunze mari, pornite-ncet să cadă / din părul nostru, printre trecători / pe stradă". **— Să ne întoarcem),** imperceptibile, face loc sonurilor insidioase proprii unei frumoase „nocturne" („Camera cu catifele vechi / crescute pe mobile, cu fluturi pe pat / are un aer tare de dragoste / ciudat. // Din tablouri casele năvălesc afară / se așează singure în aleea cu plopi : să ne punem mîinile orbiti de atîta vară / pe ochi //. Vino înăuntru, în pustiu, răcoarea / trupurilor noastre o vom ști / fluturii zbura-vor în aerul tare de dragoste / vii" — **(Aerul tare de dragoste)** pentru ca aceasta, la rîndul ei, să fie urmată de un adevărat imn închinat peisajului sui-generis al vieții moderne, însușirii acestuia de a se umaniza prin intimizare afectivă („Acest cuvînt în preajma ta : / Singură se făcu dimineață, nu știu / să fi auzit cum florile au spus : / astăzi vom vedea soarele în apus / împrejurul nostru e tîrziu. / Să fi auzit cum florile au spus ; / se trezea Orașul odihnit și rece / aș fi mers acolo unde se petrece / taina unui astru cenușiu. Cetatea de piatră respiră adînc, ne privi / în ochi aprinsă gheață / lămpi fosforescente delirară lung / tu priveai înaltă, goală, dimineața ; / mirosea amar a cafea din dreptul / unei uși deschise, colorată viu ; / Eu priveam cum îți tresare pieptul / si-mprejurul nostru se făcu tîrziu").

Ceea ce trebuie să-i reproșăm neapărat lui Valeriu Pantazi — fapt curios — este tocmai excesul de finețe și de simplicitate. Vrem să spunem, prin aceasta, că, uneori, angajîndu-se pe panta sublimărilor succesive, poetul alunecă în capcana unui hieratism de tot convențional, care, nu mai încape vorbă, devitalizează totalmente poemul : „Iată iubito, florile sărută vîntul / și iarba năvădește coamele de cai, / florile sînt păsări și noi sîntem păsări / în mai. / Peste noapte-n somn caii albi nechează / stelele coboară mai aproape, / plezneste sămînța și bobul visează / limpezi ape. // Apoi ies părinții în cîmpia sfîntă // leagă zdravăn grîul de cămașă : / sunt tăcuți o vreme, apoi spun o vorbă / uriașă". **(Năpădește iarba coamele de cai).** Ca să nu mai spunem că aceeași meteahnă, citeodată, are drept efect însăilarea unor notații descurajante prin aerul lor de improvizație simplistă : „Și deodată / un zbor de portocală / în camera goală. / Multă priveliște / între vechii pereți / desueți. / M-am prins căutînd / printre foi / simburi goi : // Doamne, ce dor / de-alt-undeva / mă căuta ? // Ce apocalips / de înghet și rugini / ardea în muguri? **(Și deodată).**

Poesis ca o lacrimă, iată poemul ale cărui paradigme confesive dau conținut viabil „artei poetice" a lui Valeriu Pantazi : „Degeaba trece timpul prin ceasul meu de mînă / mustoasă este lumea de ore netrăite / și eu cunosc doar unul / cel singur din cuvinte. / O, zeul, mecanisme / și incredibil visul pe fața lui hieratică / Poesis ca o lacrimă i-nsingerează fața". Conformîndu-se cel mai adesea, disciplinei liber impuse de asemenea exigente precepte, autorul cărții **Aerul tare de dragoste** confirmă că este un poet în deplinul înțeles al cuvîntului.

Nicolae Ciobanu

Adrian Bubă : „Viziune"

REVISTA REVISTELOR

SEMENICUL

● Asemenea caietelor precedente, și cel recent apărut dovedește că membrii cenaclului reșițean, care funcționează pe lîngă Casa creației populare județene, constituie un nucleu deosebit de harnic, vădind o reală aplicație pentru publicistica literară. Sumarul acestui număr înmănunchează colaborări semnate atît de autori cunoscuți, avînd un prestigiu literar consolidat (Ioan Alexandru, Gheorghe Azap, Anton Breitenhofer, Virgil Carianopol, Mircea Constantinescu, Ion Cocora, Virgil Duda, Radu Teodoru, Ovidiu Papadima, Cornel Ungureanu) cît și de tineri condeieri reșițeni, a căror vocație literară este probată de poeziile, reportajele, narațiunile, comentariile, eseurile și notele incredințate acum tiparului. Remarcăm, astfel, prezența lui Vasile Bogdan, Octavian Doclin, Nicole Irimia, Timotei Jurjica, Gheorghe Jurma, Nicolae Sîrbu, Vasile Versavia și Gheorghe Zincescu. O mențiune specială se cuvine făcută în legătură cu ancheta „Semenicului", avînd ca temă **Literatura mediului muncitoresc,** la care, de data aceasta, participă Anton Breitenhofer, Mircea Constantinescu și Virgil Duda.

viața cărților

poezia

Forța rostirii

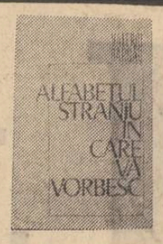

● **Discursul liric al lui** Valeriu Bârgău impune prin forța rostirii poetice și vitalitatea (cam greoaie) a inspirației. Dacă o anumită categorie de poeți purifică și esențializează „cuvintele tribului" pînă la a păstra doar semnificantul, asemeni unei flori al cărui semn rămîne doar mireasma, Valeriu Bârgău se plasează, din contră, în materia și forma primordială a sensului. Cuvintele sale sînt flori smulse și așezate în glastră cu tot cu rădăcină : „Poezia își revine în fire / după ce au fost dezgropate scheletele unor codri / îngropați adînc în munții de calcare. / / Pe coloanele vechi muncitorii au scos la iveală / poezia altui veac ; / se aruncă apă de sus ca un ocean pe scheletele albe / și aburul greu îi amețește pe oameni / le șterge chipul de înfățișarea zilelor noastre purtîndu-i pe alte meleaguri / unde poezia a izvorît din pămînt / negricioasă, plină de zgura ardeilor / petrecute sub munți / cînd au născut prin turlele albe de calcar / poezia care ascultă liberă prin toate vasele lumii / comunicante" **(Poezia își revine în fire).** Condiția poeticului o întrezărește autorul în legătură organică cu realul și natura. Altfel spus, un **frumos natural** (desigur, fără a-l fi citit pe Mikel Dufrenne, **Poeticul**) și sondarea istoriei **(Săgetarea lui Ștefan pentru lăcaș).**

Dar receptarea nu este pasivă, peisajul fiind interiorizat și devenind astfel exponențial pentru o stare psihică sau sufletească : „Mă tot rog ținuturilor sterpe să nu-mi pătrundă / în carne / să nu mă obosească iarna cu privirile / jupuind înțelesurile cuvintelor / În așternutul cald tremur / Vara și iarna cuvintelor **e fără sfîrșit"... (Invocații continuă).** Sensibilitatea sa poetică „naivă" (în sensul herderian al expresiei) este ultragiată de prezența orașului simbol al spațiului închis și al unei existențe de alt tip, artificială, neliniștitoare, agresivă. Valeriu Bârgău nu face decît să preia, într-un ecou tîrziu, teama simboliștilor sau angoasa expresioniștilor față de mediul citadin, topos modern al „locului rău" din imaginarul colectiv : „Se face lumină ca ziua în văzduhul orașului prizonier / păsări își clădesc cuiburi pe aeroporturile banale / nici un zbor în interiorul acestui ceas cu o mie și una / de roți / scurmînd pămîntul și dîndu-l de-a dura la deal (...)" **(Ceas tîrziu).** În alte poeme, însă, simpla enunțare sau lamentare este înlocuită de **un eu** revoltat, care adoptă, ca manieră de exprimare, discursul de nuanță suprarealistă **(Alfabetul straniu)** spărgînd masa unui limbaj ce tindea să devină amorf **(Ninsoare, Începerea visului, Început de spectacol, Mîlul imaginației, Intrarea în muzeu** etc.).

Poezia lui Valeriu Bârgău, este străbătută de un spirit frondeur, care nu și-a găsit însă, peste tot, forma stilistică proprie de exprimare. Enunțurile lirice oscilează între cuvîntul aspru, brut, masiv dar fără pregnanța expresivă, „morne", și decupajele sau asociațiile de imagini mai libere, cu un relief mai bine conturat, din poemele mai sus citate.

Valeriu Bârgău este, indiscutabil, un autor dotat dar care în acest volum ne rămîne, cel puțin în parte, dator din unghiul limbajului poetic.

Paul Dugneanu

*) **Valeriu Bârgău : „Alfabetul straniu în care vă vorbesc", Editura „Cartea Românească", 1980.**

proza

Un romancier liric

● **Într-un vag aer** insolit pare a pluti și „Tangaj", al patrulea volum produs de Florin Bănescu, observînd totuși că simțul realist a luat aici o înfățișare robustă în concepție și cu investigație credibilă în abisal. Acum, mediul este acela medical (autorul însuși este, mi se pare, doctor), avînd a studia un caz clinic de curioasă amnezie, survenită în urma unei intoxicații cu oxid de carbon. Un medic și un pacient, pe nume Nicolae Banu (specializat și acesta, dacă am înțeles bine, în medicină) se sforțează să recupereze o memorie afectivă pînă la un punct comun, căci oamenii fuseseră colegi și sînt, în fond, amici, avînd așadar „istorii" unice pe care conștiința le poate evoca liber.

Schema inventată de Florin Bănescu este elementară și ușor de rezumat. Nicolae, venit la sanatoriul amicului psihiatru, convorbește cu acesta în fumul tot mai gros de țigări, hotărînd, în fine, să plece cîteva zile într-un soi de călătorie de recuperare anamnezică prin regiunea de unde este originar. Medicul, corect cu meseria, îl urmează, făcînd ca atare un studiu pe viu, în speranța că prin șoc afectiv bolnavul are să-și revină. Tot ceea ce se petrece pe drum are un aer de revelație metodică și la sfîrșit impresia este că Nicolae și-a revenit în simțire, părînd a judeca mult mai lucid. Aceasta e, de altfel, și partea cea mai fastidioasă a cărții, deși în mod curios palpitantă în principiu, căci în accepțiunea lui Florin Bănescu trebuia să fie un fel de foaie de observație în mers. Pacientul este însă circotaș și nervos, independent ca orice bolnav mental, vădind o inexplicabilă rezistență față de medic. Lungile dialoguri, citeodată iraționale, sînt negreșit verosimile, căci, se vede treaba, așa se produc convorbirile cu bolnavii în mediul psihiatric. Fotografiate pe viu, astfel de fișe clinice sînt însă futile pentru roman a cărui însușire tulburătoare este nu descripția exterioară a cazului cît materia lui propriu-zisă. Îndărătul acestui film cu subiect sanitar stă o memorie colcăitoare, plină de fapte, începută de timp și totuși gîlgîind de amănunte. Aci prozatorul este, hotărît, remarcabil și bănuiesc că de-ar fi rămas în acest mediu exclusiv, fantasmatic și inclasificabil, cu cronologia lui capricioasă, „Tangaj" ar fi fost un roman excepțional.

Dealtfel, simțul poetic, dedus de autor din proza lui Sorin Titel, este aci nota izbitoare. Ceva din exaltarea studențească, văzută retroactiv și fără febra momentului direct, întîlle experiențe erotice, două-trei chipuri de medici, atmosferă de mică provincie sufocantă, cîte o biografie picarească (un popă ilegalist și, apoi, în anii '50, stupefiind pe lucrătorii de la cadre, nepricepători de suflet omenesc); și toate acestea recuperate din memoria fără sfîrșit cu un instinct al observației minuțioase care face din precizie o manie și din meticulozitate, un lirism de formulă elegiacă.

„Poetică" este dealtfel și fraza lungă și cu amploare mecanică întrucît un detaliu odată invocat pare a trage cu el, ca un magnet, o sută de amănunte năvălitoare. Această concretețe abulică este în fine proprie lui Florin Bănescu și cu amnezia lui Nicolae Banu el și-a găsit conformația psihologică pe deplin potrivită.

Totuși, aspectul „poetic" nu izvorăște în exclusivitate din psihologic cît și din stil căci prozatorul, prezentat la tot pasul și omniscient, se sforțează să introducă ordinea în erudiția memoriei răzvrătite, rezultînd, ca atare, un soi de clișee solitare, unificate arbitrar de o minte în mișcare imprevizibilă. Acest cinematografism este, la Florin Bănescu, de un efect apreciabil, mai cu seamă că se naște din emoția constiintei discontinui, fără a fi o invenție exterioară, născocită de autor.

În schimb, de extractie „literară" (provenind din „nouveau roman") este cîte un tic ficționalist, închipuind scene inexistente și reacții omenești cu putință care nu s-au produs în realitate. Aci, acutatea morfologică este obligatorie (Georges Perec, în „Les choses", a dat un exemplu de virtuozitate) și Florin Bănescu o are. Cu „Tangaj" (sugestie extrasă din jargonul marinăresc), Florin Bănescu face un pas înainte în domeniul subiectului, rămîne stilisticeste un prozator cu dictie remarcabilă, observator fin și analist acut, avînd a rezolva cutare instabilitate în compoziție, eroare dealtfel minimă care nu tulbură impresia generală pe deplin favorabilă.

A. Silvestri

*) **Florin Bănescu : „Tangaj", Editura „Eminescu", 1980.**

Avangarda română în Italia

Urmare din pag. 1

Studii au mai fost, deși sporadice, unele chiar pe teren italian (Ov. S. Crohmălniceanu, prefațînd niște traduceri de Marco Cugno în „L'Europa letteraria e artistica" nr. 6 (1975, pag. 35—90) ori altundeva, o mențiune de merit potrivindu-se de minune lui Adrian Marino care a făcut mult și bine, avînd gata, mi se pare, o contribuție la nivel continental. Fără a lipsi, prin urmare, inițiativele individuale, totuși un corp antologic „avangardist" nu apăruse încă în străinătate, acesta recent fiind în mod sigur primul și încă excelent. Autorii nu porneau de la zero, căci avuseseră în Sașa Pană („Antologia literaturii române de avangardă", 1969) un predecesor remarcabil. Pe teren românesc faptele fiind cunoscute (avem contribuții critice ale lui Ion Pop, ale lui Ov. S. Crohmălniceanu, eseuri de anvergură mai mică ale altora, memorialistica excelentă a lui Sașa Pană) rămînea doar să se traducă din totalul bibliografic ceea ce părea într-adevăr valoros. Totuși, Marco Cugno și M. Mincu n-au ales traducerea simplă, ei au întocmit practic o antologie nouă, cu o selecție proprie și care, pornind de la Urmuz se oprește tocmai la Ion Caraion. Față de Sașa Pană cîștigul ar fi, în accepțiunea autorilor, de ordin critic căci s-au reținut doar valorile sigure, lăsîndu-se la o parte numele meteorice. Deși extensiunea fenomenului se vede astfel mai puțin, crește proporțional impresia axiologică : ceea ce a rămas are nivel hotărît internațional. Antologia este bilingvă, așadar bibliograful român o prenumără ca atare și în cadrul criticii românești, iar cît privește traducerile ele sînt la nivel înalt (autorii sînt, de altfel, literați cu notorietate, coautorul italian Marco Cugno avînd o experiență invidiabilă în tălmăciri „românești"). Intiia impresie este, se înțelege, de robustețe, căci selecția propriu-zisă a izvorît din cunoașterea la zi a chestiunii. Autorii ne-au dat **două prefețe separate, aceea a lui** Marco Cugno meritînd o mențiune de onoare căci, deși străin, eseistul e perfect stăpîn pe materie și practic face comentariu de virtuoz. „Per una storia dell' avanguardia letteraria romena" este o istorie în racursiu a avangardei românești, cu documentație la sursă, doveditoare a unei inteligențe sistematice și totuși liberă în asociațiuni. Ideea lui Marco Cugno (literatura română „recuperează" o istorie literară întirziată) este valabilă și văzînd faptele astfel, eseistul deduce ușor că avangarda propriu-zisă iese dintr-o maieutică de contradicții de ordin estetic, avînd a vedea în precedența ei un șir de anticipații. El combate pe H. Béhar și G. Lista („mitul unei pretinse fecundări românești a dadaismului" cu argumente irefutabile, și observă în final că pînă la 1916 românii fuseseră în felurite chipuri atinși de febra vremii, și încă într-un mod nu fără înfățișare inedită. Este contribuția cea mai prețioasă, căci rezolvă în principiu o mică enigmă istorică, pe care alții, sfîșiind vălul Isidei, o schițaseră cu condeiul prea iute ; avem acum prin italianul Marco Cugno un tablou la „preistoria avangardei românești" pe care cercetătorul român nu are decît a o dezvolta cu documentație în plus și cu instrumente mai aplicate. Dar începutul s-a făcut și încă în deplină cunoaștere de cauză.

De altfel, propozițiunile lui Marco Cugno contin mereu judecăți întemeiate și comparatiuni salutare. „Manifestul activist" (din Contimporanul) stă lîngă „De Stijl" și constructivismul sovietic, care era un proletcultism în accepțiune originară (contribuția lui Marcel Iancu este aci decisivă). Suprarealismul „anilor 40" exaltă activitatea poetică și investighează „în direcția obiectului suprarealist și al cazualității obiective". Avangardiștii inventează expresii noi (pictofonul, pictopoezia) : revistele sînt heteroclite și cu un interes sigur (drept care, tratamentul este quasi-monografic). Toate observațiile sînt potrivite și este de mirare cum un străin s-a putut iniția cu atîta precizie într-un fenomen alogen, cunoscîndu-l în final în toate cutele lui locale. Marco Cugno este, hotărît lucru, un savant remarcabil și un „românist" de intîia mînă, dovezile palpabile pe care le-a produs înlăturînd orișice echivoc.

„Avanguardia romena e avanguardia europea" este eseul lui Marin Mincu, o excursie pe continent și în mediu românesc, elegantă și cu formulări uneori memorabile, pe care italiana o face parcă mai precisă. Criticul s-a clarificat mult, el vede materia corect și ceea ce se poate refuta aici nu e substanțial: pot fi și alte opinii, a lui Marin Mincu se ține pe picioare.

În accepțiunea lui, Urmuz e un precursor, cel mai important prin raport la suprarealism, alături de Lautréamont. Mediile românești dovediră o însușire absorbantă izbitoare, de îndată ce avangardele europene se porniră. Avangarda românească va avea un caracter „heteroclit" și totuși cu bătaie lungă, spre sinteză. Ea ar fi o „avangardă prudentă" căci nu se izolează de „cultura tradițională coabitînd într-un spațiu complementar de influență reciprocă" (p. 31). Tipic pentru români ar fi „integralismul" care prefacе „negativismul tipic al avangardei într-o afirmație constructivă". Avangardistul român, fără o înclinație teoretică afară din comun, e în primul rînd producător de text, căci obsesia lui este „a innoi formele de expresie".

Mai sînt și alte presupuneri, acestea par a fi cu adevărat interesante, și chiar în absența concordantei depline (în chestiunea „Urmuz" nu-l aprob pe critic) salut ingeniozitatea lui mai recentă.

Antologia propriu-zisă e substanțială și făcută cu mînă de fier : au rămas din toți insurgenții numai 18, însă nici unul mediocru, deși cîte un nume sau două pot surprinde pe cititorul neștiutor. Lîngă Urmuz, (prezent cu opt producții, toate esențiale), Tristan Tzara și Ion Vinea (cu poeme din vremea „preistorică" a „Simbolului", dar și cu altele), am găsit pe Ilarie Voronca, St. Roll și Geo Bogza, Sașa Pană, Moldov, V. V. Martinescu (așa-zisul „Mare Contemporan"), Virgil Carianopol și E. Ionescu (prezență insolită, însă alegerea e corectă, un eseu al lui Gelu Ionescu, încă inedit, va clarifica deplin chestiunea), C. Nisipeanu, Gellu Naum, Virgil Teodorescu și spectaculosii Gherasim Luca și Paul Păun (D. Trost nu este aici). În plus, se adaugă Géo Dumitrescu și Ion Caraion dar, admițînd că acestia sînt avangardisti și merg pe firul apei către contemporani, atunci cei citiva „concretisti" ludici (Matei Gavril, Romulus Vulpescu, Nina Cassian) era bine să fie cuprinși. Sugestii se mai pot face.

Dacă selecția a fost riguroasă, în schimb circa 25 de pagini de „manifesti e testi programmatici" conțin esențialul și avem, mi se pare, întîia dată adunate la un loc fragmentele teoretice de primă mînă produse de avangarda românească. Meritul antologatorilor este în afara discutiei, ei s-au orientat excelent, au selecționat cu acribie și au adăugat tot ce se putea adăuga spre a face textele noi inteligibile, au conceput două „introductii" de utilitate sigură, pe deasupra și inedite sub raport critic.

Sînt astfel de antologii necesare la înțelegerea noastră în străinătate? Dau ele o imagine a literaturii române care să intereseze pe intelectualul străin? Acestia sînt termenii în ultimă analiză, si răspund, fără îndoială, pozitiv, căci din moment ce avangarda românească e un fenomen hotărît original și cu temperatura ei proprie, a-i face tabloul selectiv este a definii, cu exemple, locul ei estetic pe continent. „Poesia romena d'avanguardia" este o asemenea riguroasă definiție pe care o salut cu deplină simpatie.

Dezbaterile «Luceafărului»

MODALITĂȚI ROMANEȘTI, AZI

VIAȚA CA O LUPTĂ

O panoramă asupra prozei românești contemporane relevă predominanța romanului politic, iar în acest sens anul 1930 reprezintă o dată memorabilă prin apariția unor romane a căror semnificație le conferă un loc privilegiat în istoria literară. După **Cel mai iubit dintre pământeni** și **Fiul soacrei**, cărți controversate cu pasiune, **Pumnul și palma**, primul roman al lui Dumitru Popescu, este la rîndul său o dovadă a vigorii cu care romanul politic se impune pe primul plan al vieții literare. Deja fenomenul necesită un studiu amplu, el fiind expresia unor mutații de conștiință definitorii nu numai pentru climatul cultural. S-a creat de altfel o tradiție a romanului politic, în care se manifestă două orientări, ca în orice tradiție : cărțile „mari" pe de o parte, în care politicul este obiect de dilemă implicînd tragicul, obiect de confruntare a conștiinței artistice superioare cu propriile prejudecăți despre Adevăr, Putere, Istorie, Personalitate și, pe de altă parte, locul comun cultivat de romanul mediu, care face din problematica „obsedantului deceniu" o convenție la care nici un scriitor care se respectă nu admite să renunțe, anii cincizeci reprezentînd sursa tuturor relelor posibile, indiferent de natura lor. Între drama reală și poncif, romanul politic parcurge toate ipostazele.

Romanul lui Dumitru Popescu este un roman politic nu pentru că repune în discuție această problematică, ci pentru felul în care realizează acest lucru. Și este un roman politic nu pentru că întîmplător autorul ocupă o funcție politică, ci pentru că este emanația unei structuri umane și artistice iremediabil captivate de dimensiunea politică a existenței, așa cum probează tot ce a scris Dumitru Popescu pînă acum. Anul editorial 1980 alătură în chip semnificativ romanele lui Marin Preda, Ion Lăncrănjan și Dumitru Popescu, autori care dincolo de ceea ce îi diferențiază au comună obsesia Adevărului și a Puterii, a destinului omului de bună credință în raport cu Istoria. Fiecare dintre cei trei scriitori a parcurs înaintea acestor romane experiența unor cărți convenționale definite ca eseuri, ele fiind de fapt manifeste de conștiință, nu speculații, ci afirmații lipsite de orice echivoc.

Imposibila întoarcere și **Viața ca o pradă**, **Nevoia de adevăr** și **Ieșirea din labirint** sînt conținute în romanele ulterioare, adaptate modalităților epice. Acesta este contextul, în realitate infinit mai complex și mai vast, de fapt una dintre coordonatele contextului în care apare **Pumnul și palma.** Între marile obsesii, Dumitru Popescu o are și pe aceea a Încrederii în raport cu Adevărul și cu Puterea. Primul său roman îl exprimă total, mai mult decît o putea face **Raza de cobalt.** Prozatorul se naște din aceeași structură combativă, dură, violentă, polemică și anticalofilă care îl alătură mai mult lui Lăncrănjan decît lui Preda. Accentul prozei sale cade pe substanță, nu pe stil, pe ceea ce este de spus, nu pe felul în care se spune. Personajele trăiesc intens, acut chiar, prozatorul încercînd o reală nevoie a dramei, ea reprezentînd registrul său predilect. Pînă acolo încît biografiile — în cazul lui Manole Suru îndeosebi — acumulează unele convenții narative ale romanului de senzație, concentrate însă în fișe care trebuie să explice comportamentul personajului. Inflexibilitatea aproape inumană a lui Suru este susținută de șirul de nenorociri al unei singure zile care adună tragedia întregii existențe, dar care deși se înlănțuie logic, nu conving. În raport cu Suru, Vladimir Cernea este mai „intelectual", structură dilematică, mai complexă și prin aceasta mai dramatică, chiar dacă mai puțin monumentală. Cele două personaje care susțin tensiunea întregii construcții românești au o reală vitalitate, psihologia lor implicînd relații de complementaritate uneori, de opoziție alteori, evoluînd de altfel de la prietenie la conflict. Suru și Cernea sînt și într-un caz și în celălalt ideali parteneri de dialog, iar dialogurile lor conțin întreaga substanță ideologică, filozofică și morală a cărții. Convertirea — în dispută intelectuală — a meditației pe temele majore ale existenței, politicul ocupînd un loc privilegiat, este un alt element comun celor trei romane proeminente ale anului.

Chiar dacă în construcția personajelor autorul respectă unele convenții sau cedează — din nevoia paroxismului dramatic care îl caracterizează — elementului spectaculos-senzațional, ele nu sînt mai puțin verosimile. Suru și Cernea nu sînt nici o clipă interlocutori reprezentînd principii aflate în opoziție ci **conștiințe** umane, implicate afectiv și intelectual, capabile de mutații, deși nu este poate hazardată presupunerea că ei încarnează dubla ipostază a conștiinței autorului.

Personajele feminine în raport cu care se manifestă cei doi bărbați — exceptînd-o pe soția lui Suru, model al bunului simț și al echilibrului senin — introduc un element oarecum romantic prin biografiile neobișnuite și prin renunțarea la pasiune. Iubirea este trăită cu intensitate patetică, dramatică, prin interdicție, personajele consumîndu-se total, între atracția copleșitoare și reținerea impusă. Scriitorul sedus de fețele realului, poetul profetic-vizionar, cugetătorul intransigent trăind în agora și refuzîndu-și vibrația lirică cedează, în acest roman impulsului liric, emoției în fața feminității contemplate tandru. Se produce astfel surpriza imaginii suave a părului Deliei incendiat de amurg în sala bibliotecii, ca și a altor secvențe poetice, nu frecvente dar elocvente pentru capacitatea imagistică a autorului.

De altfel latura afectivă a structurii artistice a lui Dumitru Popescu își dezvăluie resursele abia în acest roman. Este, în acest sens, tulburător sentimentul cu care este descris un bătrîn țăran, adormit pe scaun, ca un copil, în urma unei nopți de dispută între Manole Suru și Anghel Cernea — una dintre cele mai substanțiale și dramatice confruntări ale realului cu idealul și care ar necesita o analiză aparte, aducînd în discuție și ideea Încrederii. Aceste personaje episodice, cum sînt Marin Gruia sau Anghel Cernea, sînt excepțional realizate, fără intervenția cenzurii sentimentale și fără excesul care intervine uneori în cazul Deliei sau al lui Gigi Calafeteanu. În schimb în cazul altor „episodici" ochiul prozatorului observă crud, scrisul consemnînd automatismul, denaturarea umanului, agresivitatea fals principială, golul intelectual disimulat de formule. Ironia rece cu care este notată prezența lui Vania Pastracea caracterizează perspectiva din care este creată o altă serie de personaje, surprinzînd tipologiile care proliferează într-un context dogmatic favorabil erorii, uneori mistificării, alteori abuzului buneicredințe oarbe.

În construcția romanului zona de maximă concentrare este aceea a dialogului dintre Suru și Cernea, încercării de înțelegere a fenomenului social și politic, a raporturilor dintre fețele Adevărului, dintre real și bibliografie, dintre principiile teoretice și justificările umane. O zonă aparte este aceea care restituie comportamentul uman, al individului și al masei, pulsul vieții de pe stradă, scenele specifice epocii (mitingul, bulevardul, viața din stațiunea de munte, cafeneaua, amfiteatrul). Scriitorul se relevă, oarecum surorinzător, un observator înzestrat cu simțul detaliului, al fizionomiei, al gesturilor, tot așa cum este un vizionăr al tectonicii sociale la nivel panoramic. După cum o revelație este capacitatea de a intui și sugera infimul trăirilor (sentimentul penibil care îl stinjenește pe Cernea asistînd la desfășurarea verbală a lui Suru care devine superfluă și stridentă în fața tăcerii tragice a lui Marin Gruia, jena confuză a lui Suru care își realizează exagerarea, în urma replicilor pline de înțeleaptă toleranță ale Peluței).

Dincolo de problematica politică și morală a cărții, cu accente noi și cu o optică personală, cartea aduce surpriza unor disponibilități sufletești nebănuite, după cum aduce confirmarea forței descriptive, desfășurată într-o construcție epică anunțîndu-se solidă, amplă și complex articulată.

Sultana Craia

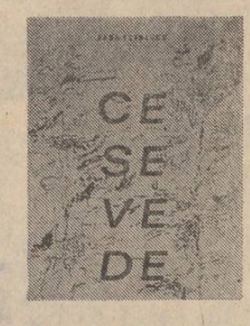

SINTEZĂ DE SCRIITURI

Noul roman al lui Radu Petrescu este turul de forță al unui prozator deplin stăpîn pe mijloacele sale. Carte-sinteză de scrieturi, „Ce se vede" se refuză clasificărilor comode și are ambiția de a se plasa deasupra oricărei tipologii. Începutul e de roman clasic, cu descrierea cadrului primei scene, cu precizarea temporală („În acea roșie și dulce după-amiază de iulie 1941"), cu portretele personajelor etc. Acțiunea curge previzibil, psihologiile sînt tipice (dintre personaje, Leon Marcu e o nouă reluare a tipului Hagi Tudose) și atmosfera e călinesciană, în sensul unui balzacianism nuanțat. Intriga se învîrte în jurul unei moșteniri pe care Leon Marcu, pe post de cumnat al răposatei, o pindește precum Stănică Rațiu din „Enigma Otiliei" ; soțul acesteia, căpitanul pensionar Octav Dinescu, are cîteva aventuri amoroase, dar o clauză testamentară îi dezmoștenește în caz de re-căsătorie ; etc., etc. Din acest pelmaj nu lipsit de relief însă oarecum vetust, déjà vu, accentul se mută cu-ncetul asupra lui Eliade, nepotul căpitanului, adolescent cu elan de poet și cartea devine un „portret al artistului în tinerețe". Scriitura este pe nesimțite mai alertă și monologurile interioare ale personajului se împletesc cu lungi dezbateri în cercul său de prieteni, tineri cu preocupări intelectuale și apetit metafizic, interesați de literatură ca și de mecanismele istoriei. Rememorind scene din copilărie, Eliade se dedublează cu interesante efecte. Apar scene simbolice : Eliade asistă la o partidă de tenis ca un dans perfect, are mereu în minte imaginea unei călugărițe etc. Complicîndu-se și împingînd în planul secundar intriga inițială, romanul este în această parte un roman al întrebărilor tinereții unui spirit zbuciumat, cîștigînd net în interes și în profunzime. Din caricatural și tipologic, el devine un foarte bun roman de analiză psihologică și, privit prin prisma acestei noi convenții, Eliade este un personaj excelent dezvoltat. Față cu vitalitatea spirituală și cu apetitul intelectual al personajului, sugestiile pe care numele său nu le poate evita sînt perfect adecvate. Forța de șoc este însă rezervată ultimelor 60 de pagini, care se întorc asupra romanului precum un ansamblu de oglinzi care multiplică infinit. Din perspectiva acestor pagini, scriitura întregii cărți (aparent eclectică) își relevă coerența. Într-o lungă convorbire dintre doi din prietenii lui Eliade, Virgil Aurelian și George Ojescu, primul îi relatează celuilalt episoade cunoscute din desfășurarea anterioară a cărții. Se reiau astfel aproape fără modificări pagini întregi ale romanului, dar — lucru extrem de important ! — punctele de vedere inițiale sînt relativizate de comentariile și explicațiile pe care Virgil le intercalează. Lucrurile rostite inițial de către naratorul omniscient (fie că, înspre centrul cărții, omnisciența devenise selectivă — vezi termenii lui Friedman și ai lui Wayne C. Booth) sînt re-interpretate, adevărul se descoperă a fi relativ și se poate institui de aici o ordine a nesiguranței tradusă în termeni estetici printr-o sporită ambiguitate. Este oină la un punct ceea ce a făcut Faulkner în „Zgomotul și furia" sau, la noi, D. R. Popescu în ciclul „F" : aceleași fapte sînt reluate din mereu alte puncte de vedere și elucidarea se dovedește a fi egală cu disoluția, cu dispersia. Interesul se mută în aceste 60 de pagini finale asupra modului de scriere, asupra structurii discursului care conferă noi semnificații coloanelor considerate în sine și totodată cărții luată în întreg, ca obiect literar. Fără să insereze pasaje propriu-zis teoretice, romancierul presară replici care, pe lîngă firescul și funcționalitatea lor în dialogul personajelor respective, constituie și chei ale acestor modalități de scriere, conturînd în fond o utopie a romanului. „Am încercat, dragă George", spune Virgil, „să pun pe hîrtie, într-un caiet, tot ce ți-am spus ție acum, bănuind că e aici un mod de a fi al oamenilor care să permită unui romancier fanatic să-și gîndească altfel decît pînă acum personajele și cartea." (p. 268) Mai apoi, același personaj spune : „Eu repet, încercînd să nu pun nici un cuvînt de la mine. Sunt ca un liliac prins în ace ca să-mi stea aripile bine desfășurate, pe o mare planșetă. Nimic din cîrligele, membranele și blana mea nu rămîne ascuns, anume pentru că distanța dintre mine și ce spun este incalculabilă. Simți asta ? Gura mea s-a deschis acum, în cartea vieții, pentru ca în ea să se poată alcătui ecoul cuvintelor rostite de alții, să se poată proiecta, pe pereții ei, ca pe ai peșterii platoniciene, umbra faptelor săvîrșite de alții. Admiră [...] primul uriaș din epica românească, apărut cu totul pe neașteptate dintr-un biet liliac." (p. 211—212) Romanul e definit pe rînd ca simplă combinație („eu combin, ți-ai dat seama" — p. 212), contemplație („avem observație și memorie, atît" — p. 241) și truc („ca printr-o scamatorie" — p. 241). Un fragment este de analiză a zonelor abisale, de psihanaliză („după sentimentul general, moartea există : cînd trupul e rupt, sfîșiat, perforat, despicat, smulgîndu-i-se ceva. Așa îmi explic spaima obscură pe care ne-o provoacă ciungii, orbii, marii estropiați : sunt morți și totuși umblă printre noi ca și cînd ar fi vii, ca strigoii." — p. 225), în timp ce printr-o serie de paranteze se introduce în discursul lui Virgil un alt plan, interior, al imaginilor și asociațiilor pe care George le face ascultînd. Discuția va fi apoi continuată de George, Eliade și Poenăreanu (alt personaj al grupului). Citeva reflecții ale primului în legătură cu relatarea anterioară a lui Virgil sînt extrem de importante : „Virgil, prin povestirea lui, a izbutit să aducă în povestirea lui ipostaza paternă, [...] personajul să-l scrie pe cel care-l scrie, ținînd seama că, așa cum ți-am spus, cel care scrie este Fiul și că Tatăl se revelează prin Fiu. «Și cum s-a revelat la el Tatăl prin Fiu ?», strigă Eliade. «Prin repetarea integrală, întocmai, literală, a unui text precedent.» «Asta este și în Homer» spuse Eliade. «Iris, îi răspunse Ojescu, nu repetă decît, strict, vorbele pe care zeul i le încredințează spre a le repeta, nu și narațiunea și comentariile circumvecine, ale celui care scrie Iliada.» «Dar asta, murmură coplesit amfitrionul, înseamnă că Virgil l-a perfecționat pe bătrînul orb !»" (p. 237) Și mai departe : „vorbele repetate rarefiază persoana celui care le repetă, pentru ca să aibă din ce se alcătui ființa, fără nume dar foarte individuală, a celui repetat." (p. 239) Reluînd literal episoade întregi (cu umilința dar și orgoliul lui strict „Ce se vede") dar și introducîndu-și propriul punct de vedere, Virgil pledase pentru adevărul celor spuse, pentru exactitate („sunt hotărît să-ți spun totul foarte exact" — p. 225) ; în fața noilor interlocutori, George reia însă și el firul, relativizînd la rîndul său punctul de vedere al lui Virgil și oferindu-se și el unei alte relativizări („Lucrurile nu stau chiar așa cum și le-au imaginat Virgil și George", va spune Poenăreanu). Poenăreanu însuși reia episodul introductiv al romanului. Eliade va medita apoi la „situația de a se fi întîlnit, el și personajele apropiate, ca personaje în relatarea, obiectivă ca o pagină de roman, a lui Gabriel Poenăreanu." (p. 244) Între realitate și livresc, Eliade formulează undeva primatul livrescului care, ca realitate secundă, suplinește într-un plan superior incoerențele realului („Cînd apare pe lume o operă importantă, ca Istoria literaturii române, de exemplu, de George Călinescu, în librării cam pe timpul la care s-a referit Gabriel, cînd era parastasul de un an pentru mătușa mea, totul rămîne în aparență la fel ca înainte și totuși ce modificare ! Ce fusese distrus, pentru o clipă, pe pămînt, se refăcuse în cer, pentru totdeauna, mister al schimbării la față." — p. 247).

Această ultimă parte a romanului, la care am încercat o analiză rezumativă, sintetizează modalitățile de scriere folosite pe parcurs, deschizînd un nou plan de semnificații : cel abstract, al structurii literare, care se suprapune peste semnificațiile (de ordinul întîi) ale firelor narative. Negînd „clișeul, circulant însă fără nici o consecință serioasă, al scriitorului care știe totul despre personajele lui și, ca Dumnezeu, are asupra lor deplină putere" (p. 237), această sarabandă a punctelor de vedere instituie o poetică a romanului. Alunecînd către oniric și parabolic, ultimele pagini ale cărții validează acea ordine a livrescului ca realitate secundă și infinită. Prin sincopele temporale (ultimele pagini sînt cu Virgil Aurelian și soția sa, cîndva după cutremurul din martie 1977) și prin nerezolvarea — ca în romanul clasic — a diferitelor linii epice, structura narativă a cărții (începută atît de tradițional !) este și prima sa fabulă. A doua, de ordin general, este cea a acestei poetici a romanului. Finalul deschis („și așa mai departe") aparține celei din urmă.

Ion Bogdan Lefter

EPOSUL ȚĂRĂNESC

și spiritul realismului magic

Cale și drum (Ed. Albatros, 1980), a treia carte a lui Ștefan Pârvu, este un roman parabolic care urmărește înfăptuirea aproape magică a unei stări de spirit. Tînărul autor, care a debutat în 1976 cu un volum de nuvele, povestiri structurate după tiparul poemului în proză și simple schițe lirice, aduce odată cu universul său o epică țărănească manieristă, stufoasă, înrudită îndeaproape cu formula realismului magic. În a doua carte, **Valea lui Policarp** (1977), citim șase povestiri care le continuă, ca structuri literare, pe cele din **Chip de aproape**, amplificînd însă propriile modele, aproape de manieră. Fără îndoială, Ștefan Pârvu este foarte talentat ; nestăpînit de talentat. Cărțile sale indică un scriitor la care euforia percepției universului o ia de fiecare dată înaintea coerenței acestuia. Talentul își depășește obiectul asupra căruia se răsfrînge. În povestiri, textul focalizează pe rînd personaje diferite, protagonistul se schimbă pe parcursul narațiunii, un plan epic este abandonat imediat ce intră în contact cu altul, cel următor de obicei (v. mai ales **Trecerea în amiază**). Distribuția narativă se pulverizează însă repede în favoarea alcătuirii imaginii, care (himeră a prozatorului modern !) trebuie să cuprindă simultan ceea ce vrea să ne povestească autorul. Atare retorică, adaptată — dar insuficient — la condiția românească, e proprie și acestui „uriaș" arc parabolic cu titlu care, trezind eventuale nedumeriri, îndreptățește meditația asupra unor secrete resorturi simbolice. De fapt, de la **Chip de aproape** la **Cale și drum**, Ștefan Pârvu a parcurs drumul de la fantasticul mitologic, plin de viziuni poematice și spectacol lexical și sintactic — cu impresia suverană de pastă plină de minunitoare culori —, la narațiunea modelată în spirit realist-magic. De la imagine simbolică la dezvoltarea acesteia pe spații epice ample. Dar necesara limpezime a „suprafețelor", tăinuitoare de enigme și fior magic, nu se realizează prin trecerea de la schemele „libere" ale prozei lirice la constrîngerea genului romanesc. Marile romane ale realismului magic (termen estetic totuși plin de provizorat) impresionează tocmai printr-o aparentă claritate. În **Un veac de singurătate** sau, mai aproape de orientarea autorului nostru, în **Garabombo invizibilul**, simbolica narațiunii, miracolul, supranaturalul perceput în registrul normalității sînt învesmîntate și „vîndute" cititorului într-o haină ale cărei linii alcătuiesc o geometrie firească, palpabilă. Că „înăuntru" se ascunde o „persoană" bizară cu gesturi insolite, cel puțin pentru bunul european, deprins cu comoditatea civilizației, e altă chestiune. La Ștefan Pârvu intimitatea cu simbolurile, familiarizarea cu „tușa" fantastică și, probabil, o abandonare de sine în sfera imaginației vulcanice, capabilă să acomodeze metafizica la carnea terestră, toate pe fondul dispoziției spre receptarea euforică a lumii, cromatism baroc și arborescență ideatică, sînt deocamdată derutant vizibile în scriitură. Suferindă apare, de la bun început, coerența romanului și puterea autorului de a-și stăpîni creația înscriind-o în regimul cel mai convenabil din punct de vedere al expresivității.

Cale și drum își plasează acțiunea în spațiul cîmpiei muntenești, de data aceasta numită nu numai prin spiritul ei — ca în primele cărți — ci strict localizată. În spațiul dunărean, o femeie de uluitoare frumusețe, cu nume inutil transparent (Lucida), pleacă pentru a-și întîlni soțul, ofițer de cavalerie concentrat la Giurgiu în timpul războiului de independență. Povestea romanului se structurează în jurul acestei călătorii cu spectru inițiatic. Lucida traversează cîmpia dunăreană și drumul este plin de surprize, apariții miraculoase, concentrări de energii telurice sau solare, metamorfoze, dezvăluiri, situații paradoxale, aluzii mitice și mituri „vii", toate concentrate pe un ecran incandescent. Umanitatea descrisă de Ștefan Pârvu trăiește în spiritul evenimentului istoric crucial, înregistrat ca stare de dimensiuni mitologice. Manolie Cercetașu, soțul Lucidei, e un adevărat profet, el dirijează voința trupei și se distinge ca vizionar. Datele epice despre el sînt păstrate în conul de umbră necesar pentru a spori misterul creat în jurul eroului care intră printr-un mecanism cunoscut și prolific, din istorie în mitologie. În drumul ei, **cale** nu atît spre cunoașterea de sine, cum s-a observat, cît spre **aprofundare de sine**, Lucida întîlnește lumea arhaică a Satului Frumos. **Topos**-ul cu valoare mitică dar coborît în praful cel mai real al unei geografii, e o necesitate a modalității în discuție. Oamenii de aici sînt organizați pe tiparul obștei familiale, în jurul celor nouă frați nemuritori Carcalete. Peste sat se pare că se așterne sugestia vieților uriașe din **Vechiul Testament** și, ca strat succesiv, cele mai încifrate figuri ale mitologiei dunărene. În genere, aspectul de compoziție mitologică de cel mai pur suflu baroc prevalează. Oamenii Satului Frumos nu trăiesc încă demistificarea comportamentului arhaic, temă întîlnită și speculată savuros în primele cărți. Drumul simbolic al Lucidei este aparent abandonat pentru a se prezenta pregătirile, mobilizarea la luptă a bărbaților satului. Dar nu o masă de oameni se mișcă, biblic, la semnul profetului, ci exemplare reprezentative din unghi caracterologic-simbolic. Are loc, în fond, inițierea în legenda care prinde contur. Istoria vie, contemporană, este pasibilă de interpretări mitologice în egală măsură cu cea veche, intrată în circuitul legendar. Acesta e sensul mai adînc pe care îl descoperim în structura tematică a romanului **Cale și drum**, în strictă legătură de rudenie, ca mod de tratare a materialului real, eventual documentar în sens folcloric, cu **Garabombo** al lui Manuel Scorza.

Ca un personaj biblic, Lucida este condusă de eveniment în sensul „punerii la încercare" : Satana colaborează, desigur, cu Dumnezeu și în structura simbolică din **Cale și drum.** Numai că „încercarea" are drept urmare o eliberare a conștiinței în linia auto-cunoașterii, a aprofundării propriilor posibilități. Experiențele erotice îi dezvăluie Lucidei dimensiunea tragică. Refuzîndu-i-se purificarea erotică, unitatea originară Eros-Thanatos, prezentă între atîtea **figuri** mitice ale cărții, e ruptă. Ispita erotică și „actele ratate" în această direcție se opacizează și se retrag treptat pentru a oferi cîmp larg de acțiune simțului thanatic. Personajul scindează deci o unitate esențială în plan sensibil. Și nu numai atît : însăși conștiința Lucidei este scindată, odată ce retragerea în singurătate, ca în scoica ce va naște o posibilă perlă, e dublată în exterior de o accentuată **stare de acțiune.** Înfrîngerea intimă e ascunsă de participarea la Istorie (drumul, comoara dăruită lui Vodă, acordul cu colectivitatea, spiritul cvasi-eroic al pelerinajului etc.). Purgatoriul dinafară dublează Infernul dinlăuntru. Dacă în plan psihologic personajul are acoperire, spațiul simbolurilor între care se mișcă Lucida devine friabil printr-o „deschidere" mult prea mare. Senzația este că, aici, tot ce se poate întîmpla ca decupaj mitologic va fi receptionat, aclimatizat de eroină la destinul propriu.

Justificat din punct de vedere tematic făcînd o adevărată risipă de formule mitice, parabole, legende populare, credințe străvechi, **Cale și drum** suferă de o construcție incompletă. Povestirea e dezechilibrată, impresia de accident fiind mai puternică decît aceea de arhitectură de sine stătătoare a structurii narative. Exprimarea abundent poetică sau stufos-simbolică poate fi și ea o piedică. Prea multe fiind și prea seducătoare, figurile riscă să se acopere de monotonie, în ciuda unei limbi românești miraculoase, de o bogăție și o plasticitate excepționale. Deși stufos încă și manierist, tînărul autor are, după trei cărți, o **figură** literară proprie.

Costin Tuchilă

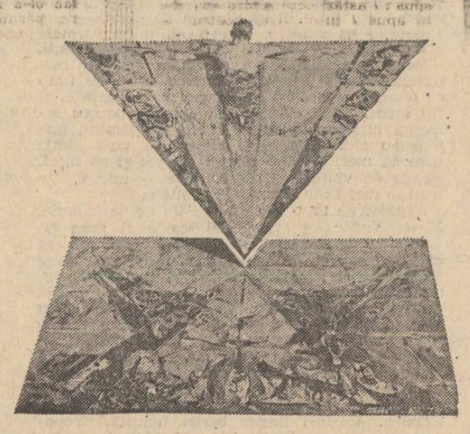

Adrian Bubă : „Icar"

MOTIVUL CĂLĂTORIEI

Destinul literar al prozatoarei Alexandra Târziu își precizează dimensiunile în spațiul prozei noastre contemporane prin recenta apariție în intervale scurte de timp, a celor două romane, intitulate **Sperietoarea din Hors** și **Locatarul.** Dincolo de caracteristicile unitare ale scrieturii care organizează faptele narate, cele două cărți își unesc materia sub semnul corelației generale ce se creează între eternitatea universului și efemeritatea destinului uman. Personajele din proza Alexandrei Târziu trăiesc și gîndesc permanent acest raport tensional căutînd cu înfrigurare starea de echilibru „pentru că locuim într-o fragilă, într-o efemeră clepsidră, dar facem parte din marea sferă a eternității, al cărui ochi albastru, aplecat asupra noastră, ne privește continuu cu iubire și îngrijorare, veghind la starea de echilibru". Evoluînd pe coordonatele acestei corelații esențiale, textele celor două romane vizează însă realizări diferite. Astfel, în **Sperietoarea din Hors** discursul narativ se dezvoltă într-un spațiu guvernat de relația ce se stabilește între **om** și **natură**, în care elementul unificator este dat de efortul uman întru găsirea și realizarea formei artistice din conglomeratul informe al materiei ; arta reprezintă, așadar, un joc al omului care vizează re-cunoașterea absolutului. Mărturisind această intenție chiar din prima secvență a textului narativ, autoarea urmărește, fie din perspectiva sa, fie din aceea a reprezentantului său în discurs, Worth, conștientizarea acestui sens superior al existenței umane la artiștii care lucrează în „Atelierul de pietrărie și obiecte decorative". Iată elementul principal al „fabulei" textului : locuitorii comunei Hors comandă colectivului acestui atelier (Cleante, Speranță, Nelu Colonelu, Mutulete, Worth) executarea unei uriașe sperietori. Discuțiile care urmează primirii acestei ciudate comenzi, dincolo de încărcătura anecdotică, vizează acel sens profund al existenței umane care urmărește smulgerea unei **figuri**, fie și grotești, din informul natural ; de fapt, cioplitorul în piatră nu creează o formă dintr-o masă informă, ci realizează o formă nouă, umană, dintr-o altă formă, naturală, organizată după legi, în egală măsură artistice, dar necunoscute lui : „Nu încercăm noi, zi de zi, să reorganizăm cu prudență și răbdare lumea invizibilă a necunoscutului ?". Așadar, omul re-organizează ceea ce **pare** a fi dezordine, în fapt, o altă modalitate de manifestare a ordinii, prin intermediul gestului artistic, „gratuit" și util în același timp. Din această perspectivă, textul abordează problema raportului dintre **utilitatea** și **gratuitatea** artei : „Oricît de artistic ar fi, dacă n-are și o mică utilitate, ce faci cu el ?". Expresie a utilității actului artistic, sperietoarea devine instanța supremă a celor din Hors : fixînd imaginea fiecăruia în oglinzile din care este construit capul sperietorii, ea restituie locuitorilor comunei adevărul despre propria lor existență. Dincolo de această semnificație simbolică a obiectului rezultat în urma gestului artistic, prozatoarea Alexandra Târziu este interesată, mai ales, de mecanismul și resorturile intime ale transformării conștiinței artistice a celor din „Atelierul de pietrărie și obiecte decorative". Confruntarea cu o altă modalitate de concepere a actului artistic, privit acum din perspectiva utilității lui în planul pragmatic, Cleante, Speranță, Nelu Colonelu, Mutulete sau Worth, parcurg un proces lent de clarificare cu ei înșiși, punctat de reflecții grave despre viață și moarte, muncă și inactivitate, rostul și utilitatea artei etc. Frumoase în sine, aceste generoase idei, care organizează fragmente de sine stătătoare, conduc însă, de multe ori, la o schematizare excesivă a discursului narativ ce capătă astfel funcțiile și dimensiunile unor dezbateri pe teme etice sau estetice prea seci, lipsite de substanță (de pildă, fragmentul, care s-ar putea intitula „Elogiul lutului", centrat pe ideea preexistenței și a sfîrșitului în lutul din care artistul își construiește opera.

Situîndu-se în sfera aceluiași raport tensional care se creează între destinul ființei umane și infinitul spațiului de deasupra sa, textul celui de-al doilea roman, intitulat **Locatarul**, vizează, în primul rînd, corelația stabilită între **Eu** și **Celălalt**, între individ și colectivitate. Discursul narativ se constituie aici pe coordonatele unei pledoarii întru apărarea dreptului la intimitate al omului ; nevoia de a fi măcar pentru o clipă singur cu sine este o expresie a necesității ajungerii la starea de comunicare cu sine însuși și cu spațiul infinit : „Bine, dar este revoltător ca ori de cîte ori te culci, sau te scoli, sau te așezi în fața ferestrei cînd plouă, adică, ori de cîte ori încerci un moment de meditație, de visare, tocmai atunci, o persoană străină, cu care practic nu ai nimic de împărțit, să violeze acel spațiu intim". Pentru „locatarii" Patrichi, Alfredo, Tereza și soțul ei, Zenaida, Capelani Pa sau Capelani Pe, trecerea pragului acestui spațiu secret, guvernat de dialogul eului cu sinele mai profund, provoacă doar o falsă deschidere spre lume pentru că, în fapt, apropierea nu reprezintă decît un mod de înstrăinare. Așadar, pentru „locatarii" Alexandrei Târziu, „singurătatea nu-i o concesie sau o penitență, ci o stare de grație a gîndirii". Trăind această necesitate acută a singurătății cu sine, eul evoluează, inevitabil, spre o dramatică scindare între două repere esențiale : **dincolo** și **dincoace.** Condiția trecerii dintr-o sferă în alta este aceea a transfigurării vieții, a preschimbării ei în ceea ce trebuie să fie de fapt. Între statornicie și schimbare, personajul optează pentru a doua alternativă prin intermediul căreia speră să realizeze această necesară prefacere a vieții : „aproape toți doreau ca odată cu această evacuare să ia totul de la capăt, să înceapă o viață nouă". Urmărind realizarea acestor obiective fără de care omul nu-și poate afla rațiunea de a exista, textul se organizează pe dimensiunile motivului **călătoriei.** Astfel, pentru personajul focal al romanului, Alfredo, căutarea unei alte case și implicit a unei alte existențe, este o cale a cunoașterii lumii și a spectacolului extraordinar pe care-l oferă viața. Aflat în căutarea stării de echilibru dintre efemer și etern, modificînd materia conform aspirațiilor sale, ori avînd nostalgia permanentei schimbări într-un găsirea propriei rațiuni de a fi, personajul acestei subtile proze de analiză nu se constituie ca individ determinat istoricește, evoluînd în cadrul unei „intrigi" bine conturate, ci ca un **raisonneur**, trimis al unei voci auctoriale, preocupată, mai ales, de filosofie.

Ioan Holban

cocorul alb

fănuș neagu

Se dedică lui Marin Iliescu

După ce am naufragiat în Atlantic, cam prin dreptul Lisabonei și ne-a salvat, prin minune, un vas portughez, am ieșit din marină și m-am retras la Brăila. Cu toate că aveam ceva bani puși de-o parte și puteam să stau ca vițelul pe nisip un an încheiat, m-am apucat să vînd carne furată. Un șofer o scotea din abator, ascunsă în butoaiele cu untură și eu o distribuiam la vreo zece familii — doctori, avocați, contabili și chiar unui judecător. Nu-i cunoșteam la față pe nici unul dintre ei, și nici pe soțiile lor, intram prin spate, pe la bucătărie, dădeam carnea, primeam banii de la slujnice, eventual și un pahar de vin alb, salutam și plecam să mă vîntur pe străzi. Lucram doar două zile pe săptămînă, miercuri și joi, în celelalte coboram la Dunăre ca să pescuiesc. Tata îmi lăsase moștenire o șalupă de șase persoane, dotată și c-un pat care, la nevoie, se strîngea. I-am schimbat farurile, citeva piese la motor și, cuprins de-o lene sinceră, nemotivată și prin urmare greu de învins, am scos-o la apă. În prima zi m-am dus pînă la Galați, unde m-am îmbătat (în semn de recunoștință) cu doi marinari portughezi. Am zăcut mult, nu sînt obișnuit cu romul prost, pin-atunci mă pilisem numai cu rom Jamaica, zgîltîit pe oceane. După aia m-am lipit în coasta Insulei mari, pe Dunărea-veche, între o stînă, din care picurau gîngav sunete de talangă și o turlă de biserică, cu capul tăiat. Aruncînd plasa în mușchiul apei am scos-o plină de obleți. I-am stors de mațe și i-am azvîrlit în tigaie. Se prăjeau și încă mai zvîcneau din cozile argintii. Atras de miros, sau cine știe, poate că mă pîndise tot timpul, s-a iscat dinspre dig, lunecînd printre sălcii, un om mărunțel, cu barba tunsă scurt, cu pălăria adunată la piept, ca și cum ar fi ascuns în ea o pasăre zbătîndu-se să scape. Purta o haină de foale de cort, cu mîneci de mușama și pieoți de lînă, iar în picioare cisme de cauciuc, răsfrînte.

— Să trăiți, umblam prin viroagă, ca vulpea și deodată prind miros de pește fript. Pornesc încoace și-mi țiuia inima c-o să dau pește niscai tîlhari, dar acum, gata, m-am liniștit. Facem pe din două îmbucătura? Eu pun la bătaie niște struguri de rang înalt — ananas și cardinal — și răsturnă pălăria-n iarbă. Bunicu meu se pricepea de minune să-i amestece-n murături. A fost cel mai deștept om din baltă, cînd Insula Mare era baltă. Nu-i bițîiau mîinele dacă trebuia să înhațe pe cineva de beregată. Era înalt de-un stînjen și-avea niște lăboaie că te lua groaza cînd s-apropia călcînd pe podele. A plătit cinci căruțe de pește pe o pereche de cisme bilgher cu șireturi. Mie-mi zice Matei Tudor.

Avea buze groase, ca de femeie, dar vinete, deprimate, răbdătoare. Mînca încet și îngrijit, mai mult privea în toamna din arbori. Toată ființa lui era de-o încordare familiară cu Dunărea și cu toamna, oricum aveau toți trei aceeași expresie de solidă înfrățire, de prietenie resemnată și definitivă. Se protejau, dar nu se iertau. Dunării nu-i ierta eschivele de fiară neîmblînzită cu care-i fură pe oameni în adînc și poate nici nostalgia după vara cu nisipuri doldora de icre, iar toamnei înflăcărarea țeapănă, uscătivă și mai cu seamă piraiele de aur vlăguit, tolerat, vulgar, ne-ntrecut prin focuri mistuitoare, care forfoteau în virful zăvoaielor și țeseau pe fața apelor o somnolență bizară. Dunărea și toamna orînduiau, parcă între maluri, cu mînă încercată, mese pentru jocul de cărți, acoperindu-le cu catifea subțire, la care Matei Tudor nu fusese invitat. (Soarele tăindu-se singur în dungi late, sugîndu-și degetele, apoi tăindu-le și pe ele și punîndu-le țăruși la mesele cu picioare subrede, numai ca să întărite un om, așa ceva nu vezi pe mare, ceea ce reprezintă dovada că pămîntul, fiind mai stăpîn pe semnele și tropotele din el, e mai iubit și numai lui i se îngăduie frumusețî convergente). Iar Dunărea și toamna nu-i iertau lui Matei Tudor că, în colțul ăla de pădure arsă pentru a fi stîrpite pisicile sălbatice, luase înfățișare de pom pitic pe care agonizează licuricii și, desigur, nici cutele adînci de pe frunte prin care zvîcnea cîte-o undă de violență ca să facă loc imediat unei bucurii flexibile, coltoase, neprevăzătoare.

— Eu, tovarășe — ... (îmi cerea numele și i-l dădui: Giron), eu, tovarășe Giron, sînt un om din cale-afară de bun. Dacă de-o pildă prin fața noastră ar curge-un riu de lapte, n-aș băga lingura în el.

— De ce?

— De liliac înmiresmat. Și pentru că ăla de la caimacul o dată, fuge toată viața să înhațe numai ce-i bun — și nu ajunge, ehei, de unde atîta caimac pentru lăcomia lumii? Eu sînt aici, fiindcă am o vorbă c-un agronom să-l aștept pe dig, la noapte, cînd vine cu automobilu de la ferma Salcia. Pe drum o să prindă în bătaia farurilor, o să-i calce, o să-i stringă și-o să mi-i dea mie vreo zece iepuri sau chiar mai mult. De cînd cu Insula Mare nu mai sînt lupi, s-au înmulțit puzderie iepurii și căprioarele. Ziua le e frică să urce creasta digului și să coboare la apă, noaptea îndrăznesc. Și-atunci îi cureți. Nu mănînc carne de iepure, îi iau ca să-i vînd la Brăila. Cum s-ar zice, cîștig stînd în rariște.

— Și dacă băiatul ăla nu vine?

— Nu-i convine să piardă paharu fermecat. L-am dus la o văduvioară tînără și mă ține minte. Aleia i-a dat o căprioară. Dinspre partea asta mi-e frică. E oprit de lege. Mă scutur cînd mă gîndesc cum a fost. Pluteam un licăr de ceață și-o clătina vîntul. Sus, patru stele-ngrijorate se căzneau să-nchipuie-o figură cerească. Agronomu sta sub dig, chiar în cureaua cărării ce duce-n văd. Căprioara suie creasta și sare. Se juca. Ăla a țîșnit și s-a azvîrlit după ea. A înhățat-o de-un picior de la spate, a scăpat-o, iar a prins-o, i-a răsucit și i-a frînt picioru la genunchi, ca s-o fulgere junghiu și-a prăvălit-o-n iarbă. Cînd cădea, i-am auzit mugetu cald. Parcă te ricîie unu c-un ciob de sticlă pe oase. Agronomu i-a înfipt repede cuțitu-n inimă, atîta a făcut bun, pe urmă i-a luat botu-n palme și-a sărutat-o pe nări. Cică: „miroase nemaipomenit, urduroasa asta mică, nea Matei, să știi c-a mîncat numai otavă"... Ați băgat undițele la somn? Aici, pe Dunărea veche, e neamu lui. Trage unde sînt pomii cu rădăcinile dezvelite. Vine și se freacă cu fălcile de ele. Se scarpină, adică. Unii sînt mari de-ai putea să pui șaua pe botul lor. Și sînt periculoși pentru că-s huipavi. Uite, unde zac vapoarele alea vechi — Mamaia, Eforie, Midia și Independența (ăsta s-a scufundat de două ori, o dată cînd eram și eu pe el), un somn a înghițit doi copii. Două săptămîni i-au pîndit cu plasele. L-au prins și l-au tăiat cu toporu și l-au ars în foc pînă i-au făcut cenușă. Că doar nu poți să mănînci carne de om. Altădată, tovarășului inginer Braniște, de la noi, un somn i-a retezat picioru. Acum e pe undeva prin munți tovarășu inginer, găurește brazii și le culege rășina în cutii de conserve. Cunoașteți Aradu?

— L-am văzut numai din tren.

— Pe lîngă el curge Mureșu, care colcăie de somni. Dar nu-mi place deloc cum îl prind ăia. Înfig cîrligele în burta unei rațe și-o aruncă vie în mijlocu riului, așteptînd să vină somnu s-o înghită și-apoi să-l smulgă ei.

— Ar trebui să ți se spună Jasmin, i-am zis.

— Aș putea să știu ce înseamnă?

— E o plantă frumoasă.

— Cățărătoare?

— Crește în valuri pe garduri și pe pridvoare. Și miroase de ametește pămîntul.

— Am o fată pe care-o cheamă Viișoara. Dacă-aș fi aflat mai din vreme îi ziceam Jasmina. S-a născut pe cînd lucram eu la o vărărie, în Muscel și fiindcă-mi era tare dor de via de-acasă i-am pus numele ăla.

— Cînd o mîngîi, spune-i Jasmina și-o să se învețe cu numele nou.

— Sînt doi ani de cînd mă-sa a fugit cu un bucătar din Măcin, luînd-o și pe ea.

— Îmi pare rău.

— Nu face nimic, eu am adus vorba. Agronomu ăla l-a scăpat de pușcărie pe tatăl vitreg al Viișoarei și mi-o aduce ca s-o vad de cîte ori mi-e dor de ea.

Pe marile fluvii vocile răsună izolat, fiecare gonind prin tunelul ei. Aerul de lîngă țărmurile somptuoase le ajută, solemn să rămînă distincte. Fiecare vorbă-și taie transeea proprie în aer, unde își sună sămînța la ureche, uimită, îngîmfată, tenace și cînd se schimbă în fantomă încă mai plutesc vibrațiile ei lichide și nu se prăbușesc decît alungate de șuierul unui val, de-o încordare a vîntului.

— Săptămîna trecută, în locu unde stăm noi acum...

— Ți-a adus agronomul o sută de iepuri.

— Nu, atunci am venit să iau seama cocorului alb. Dar despre asta mai încolo. Nu era timpu cocorului. Nu era semn. Acum îi văd — și întinse mîna spre un pîlc de irisi țîșniți absurd din pămînt prin orbitele unei căpățîni de oaie intrați cu al doilea rînd de boboci în ghimpii unui mirt corcit; fosforescențîi în primăvară, tremurau atinși de fiorul unei presimțiri, în culcuș de piclă și-n mreajă țesută din fire de păianjen. Stînd eu pe buștean ca să privesc cum se duce-n zare, fără mine, un convoi de șlepuri, deodată văd două femei care se scăldaseră-n Dunăre și-și zvîntau apa de pe ele făcîndu-și vînt una alteia cu evantaiu.

— Poate cu frunze late de lipan.

— Am văzut bine. Se dezmierdau cu evantaiele. Zic, uite, Matei Tudor, toată viața ai tras după tine o corabie. Și de-atîtea ori ai dorit să se scufunde! Acum, bucură-te că n-ai tăiat otgoanele ca să te piardă valu. Bărbații nu-s frumoși decît în luptă, ori după ce-au cîștigat războiu și trec, arși de pulbere, pe sub arcu de triumf. Numa femeile știu să facă dintr-un joc degetare de aur cu care să bei rouă și țuică de cireșe. Rideau și se căutau neîncheiat, vroiau să pună talpa numai pe cîte un bulb din șira spinării pămîntului și o puneau, iar eu eram un băiat mititel, în Vinerea Paștilor, cînd îi îngroapă pe Christos, mama făcuse cozonaci și-i ascunsese în odaia dinspre Crivăț, ca să nu mușt din ei pînă după înviere, încuiase ușa și păstra cheia în buzunar, eu desprindeam geamul din țîțîni, îl sprijineam de perete și mă strecuram înăuntru, robit de poftă, printre drugii de fier fixați să nu pătrundă hoții, mîncam, jefuiam, mă desfătam și nu mai puteam să ies prin trecătoarea subțire, în timp ce femeile alea două își distrau trupu, asta e, și fiți atent, tot ce făceau era o laudă pentru întreaga lume, alungau uritu de pe pămînt, împingeau zidu minciunii, ziceau că nu-i nimic care să merite să te arunci pe jos și să mori, ziceau de viață și de primejdie — intrați, intrați în cercu rău și rupe-i-i copitele.

Degajat de timp și suplu ca un ac de balanță, Matei Tudor se afla dinaintea unui prag pe care nu știa, nu se pricepea să-l calce, ori era prea extraordinar, prea lung și prea extatic rolul ce și-l asumase. Ochii lui iscoditori, nepotincioși, după ce absorbiseră, condamninu-o, unirea vicleană a Dunării cu toamna, clipeau iute, acoperiți de mihnire. Iar o pasăre, ce-o fi fost ea, c-o auzeam pentru prima oară, fierbea mei în gușă și trosnea cu ciocul în scînduri de bronz. Matei Tudor, zdrobind un strugure în palmă, se șterse cu mîna la gură, fără să-și dea seama ce face și scuturî capul în formă de ghiulea. Mustu-i lingea barba îngustă. Tropotea din picioare, bătătorind pămîntul și mișcîndu-se rotund, ca într-un castron de lut în care-ar fi desenat cu tălpile flori albastre și cocoși cafenii, cu gîtul înălțat să cînte orele, să cheme și să mîntă noaptea că mai e mult pînă la ziuă, cînd de fapt nu mai e decît un pic, zorile, iaca, stau cu buricele degetelor virite sub cercevele. Bărbații sînt mai netezi ca femeile, de multe ori se scaldă doar în cerul senin din ape, iar femeile în virtejurile noduroase. De-aia nici nu înțeleg ei mare lucru, acolo unde totul e simplu, imaginația lor deformează conturul, nu-l intuiesc și se împiedică bravînd sau concentrîndu-și întreaga atenție asupra genunchilor juliți. Pragul celor două femei, zvîntîndu-se una pe alta cu fluturări de evantai, erau rochiile în care urmau să intre, necunoscutul moale și tiptil din preajmă pierzîndu-și atunci orice urmă de vrajă. Crinul căzînd de pe coroană într-o cutie de carton.

— Una era oacheșă, îmi răsturnă Matei Tudor gîndurile. Parcă șezuse toată vara într-un butoi cu mure și trăgea să se lepede măcar de un strat de negreală, aialtă... ați mîncat vreodată lișiță?

— Mi se pare că nu.

— Cel mai de seamă vînat, după dropie. Aialtă parcă mîncase numai lișițe frumos rumenite. Strălucea. Bunicu meu, care trecea odată printre porumburi și-a văzut un cal legat la o căruță, numai zvîcnete, înfrigurări, nestăpînire și dispreț, calu, l-a dezlegat, s-a suit pe el și nu s-a oprit pînă-n tîrgu Rîmnicului, el p-asta ar fi ales-o: haide cu mine, am o vie, o să-ți împușc toate lișițile și-o să te țin trează în noaptea cînd s-așează aici pentru odihnă cocoru alb.

— Vine și s-așează pe comori?

— Mai mult.

— Deschide cerul și poți să vezi cum trag brazdă-n rai doi boi plăvani.

— Mai mult. Aluia care vede cocoru alb, i se dă voie să-și înșele soarta în momentu cel mai greu al vieții.

— O singură dată?

— Numa o dată. El vine stăpîn pe tot cîrdu, vine din creștetu pămîntului, din Suedia, doarme o noapte la noi și-n noaptea aialtă tocmai în Portugalia. Astă seară va fi aici, iar prostu ăla de agronom întîrzie. Și nu se arată în aici-un an la mai mult de doi inși. Îl simt cum vine și respir înăbușit, parc-aș fi la armată, cu masca de gaze pe față. Cînd auzeam ordinu: **vine gaze, pune masca**, îmi ziceam: dacă reziști un minut, ești mare, și nu rezistam, sînt mic.

— Matei Tudor! răzbătu un glas de femeie din coama digului, Mateei!

Înserarea căzuse brusc și fără lună, femeia nu se vedea, sta neclintită în întunericul de doagă mucegăită dintre asfințitul soarelui și amurgul prăbușindu-și tabla vinătă în rupturile Dunării.

— Ei, ce este, ce vrei? se răsti Matei Tudor, înfundîndu-și pe cap pălăria lui jalnică. Mi-ai dat doi ciorchini de struguri și-mi urli numele pe tot malu. Ce-aveți, nu puteți trăi fără mine? Îl îndoi mila și-un fel de bucurie ciudată, mai mult umilință decît răzbunare. Nu puteți, și dacă nu puteți, va să zică, trebuie să vin acolo. Da-ntîi spune ce s-a-ntîmplat.

— S-a-ntîmplat, zise femeia, ce nu s-a mai văzut niciodată: ciinelui nostru i-au crescut coarne.

— Du-te, că ești proastă.

— Zău, dacă te mint, i-au răsărit întîi ca niște ghimpi groși, pe urmă i s-au lungit și s-au țuguiat.

— Cum, fă, adică tu-i zici cuțu-cuțu și ei te-mpunge cu coarne de taur!? Vă rog să mă scuzați, mă duc să văd și trăsnaia asta și mă-ntorc repede.

Sui coasta digului, proptind tălpile piezîș, o plesni pe femei cu palma peste bucile grase, fiindcă s-auzi limpede zgomotul palmei lipindu-se de carne multă, pietroasă, detunătoare și se destrămară împreună în întunericul fremătînd miros dulceag de frunză căzută și amețeli de smirnă culese din tufele de cimbru. Mă lungii, înveliț în pătură, pe patul ciolănos din șalupă, hotărît nu atît să-l aștept, cît mai degrabă să-l înțeleg pe Matei Tudor. Evadat înapoia poveștilor, el căuta ceva pierdut, mă suia pe o punte invizibilă, mă hărțuia și mă judeca, sau poate azvîrlea în burta timpului iepuri de aer în așteptarea automobilului care să omoare iepuri adevărați coborînd să bea apă, pe care să-i stringă și să-i ducă, la vînzare, în Brăila, dacă nu în casele unde distribuiam eu carne furată, în cele vecine, primind la bucătărie, în locul paharului de vin alb, unul din vin roșu. Nu-i nimic de descifrat, la urma urmelor, dormim cu capul pe aceeași nicovală, îmi spuneam, cînd din înalturi, se auzi întîi un țipăt neplauzibil, un bocet lichid, fragmentat, totodată un fel de rostire evocînd celebru zgomotul cascadelor mici cît brațul, vigoarea lor chemînd întîmplări netrăite, pe care să le strecoare în somnul obosit. Nervii mei, surescitați, se încordară, tremurînd. Eram mătasea ce urma să fie desenată. Dunărea, surescitată și ea, umbla, bolborosind, să descopere cupa lunii din care-și trage, pe timpul nopții, puterea. Numai arborii — fagii, plopii, mesteceni — ei, care văd toamna cu ochi migdalați, se apleçau preventori asupra mirtului sădit de blestem într-un pămînt al nefăgăduinții, pentru că acolo, în depărtări irecuperabile, nu-i îngăduise unui cocor alb să moară sub ramurile lui. Mă scutură un glas dinăuntru: e clipa ta, ceea ce înseamnă că numai noi în noi ne adormim, și-mi răsucii privirea ascuțită spre mănunchiul de irisi țîșnind prin orbitele unei căpățîni de oaie și înțepenii: cocorul așteptat de Matei Tudor se lăsase pe pămînt. Alb mat și alb închipuit, dar mai mult ecouri de alb, nu lebăda, ci imaginea ei din apele palide, nu realitatea, ci seducția visătoare, cea de dincolo de viață, lunecînd printr-un șir de oglinzi fluide, în care tremură sălcii înmugurite sau împletiri de sălcii aromate adăpostind punți inexistente, care, totuși, ar trebui să fie acolo și să scîrțîie sub pași sau la o bufnitură de vînt. Cocorii din gardă nu se vedeau în fumul de dinaintea răsăritului de lună, dar erau subînțeleși, fiindcă-i auzeam cum își dispută locurile — cei ce urmau să rămînă de veghe își ramificau aripile, scuturîndu-le de somn, cei care-și cîștigaseră dreptul să doarmă, se întindeau, pîrîindu-și penele, absorbînd în singe răcoare umedă și proaspătă. Numai el, ecoul alb de pe toate căile migrației, cel ce nu înșeală și nu se lasă înșelat, cel ce presimte și prevede, cel ce stăpînește suprema revoltă a bărbăției, ședea liniștit, ca o tufă de soc înflorind. Și dintr-o coapsă a lui sau dintr-un mic ecou al coapsei ieșeau și se plimbau prin poiana arsă micii cocori ursiți să poarte mai tîrziu instinctele cele mai ascuțite și frînele seminției lor. Și, privindu-i, mi s-a deschis și mie coapsa și a ieșit, din volute de întuneric omenesc, un făt mort, pipernicit, care s-a dus și s-a izbit cu fruntea în zidul culcat al Dunării, ca să se întoarcă, cu osul timplei găurit, să-și reia moartea în trupul meu.

Am smuls lanțul ce mă ținea legat de mal și mi-am dat drumul pe Dunăre. La mijlocul fluviului am aprins luminile de poziție. Galați... Tulcea. Acolo m-am îmbarcat pe un vas de pescuit. Și, iată-mă, în stinghie de martie, legănîndu-mă pe punte, în fața orașului Lisabona. E dimineață. Azinoapte n-am dormit. Am stat să ascult ropotul cristalelor de sare curgînd din ocean în estuarul fluviului Teju. Un vînt dulce născocea țipari și-i trimitea să bată-n ușa cîte unui portocal: domnule, aruncă-ne și nouă un pumn de sunete de primăvară. În zori, o mașină a izbit un cîine pe chei, șoferul a oprit și a strigat făcîndu-și cruce:

— Meu deus! Isto caõ tem chifres![1])

Am vrut să cobor, dar în clipa aia am auzit un țipăt neplauzibil, un bocet lichid, fragmentat. Cocorul alb, însoțit de tunetul neamului său, trecu în zbor pe deasupra mea și se opri, după un ocol larg, în **Cemiterio dos prazeros**[2]). Dar fără să-l mai văd. Căci acordarea rezămislirii nu se repetă.

— O, senhor, voce compra un pocuadinho de morte? Coragem[3]).

E o fată lungă și albastră ca peștele-spadă. Părul-i acoperă umerii și spatele pînă la șolduri. Mă duc. Uitînd că lîngă Lisabona mai înșelasem soarta și că nu puteam să pierd decît o singură dată, nepedepsit; și mai uitînd că el, cel făcut din împerechieri de ecouri, nu putea dărui mai mult decît o încercare, dincolo de dincolo nemaiexistînd.

[1]) **Dumnezeule, cîinele ăsta are coarne.**
[2]) **Cimitirul plăcerilor.**
[3]) **Domnule, cumpărați puțină moarte? Curaj.**

Desene de Sabin Ștefănuță

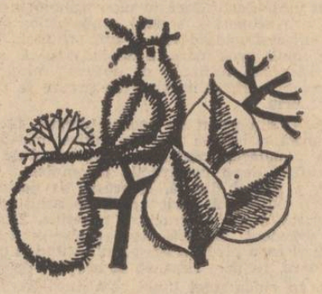

Desen de Micaela Istrate

Drumul spre performanță

Urmare din pag 1

momente anonime. Dacă, mai tîrziu, brigada a trebuit să se preschimbe într-un, mai modest, grup satiric, aceasta se explică în primul rînd prin faptul că cei cîțiva animatori ai săi n-au vrut să cedeze sau, și mai rău, să renunțe, ci au ținut cu tot dinadinsul să-și consolideze prezența. O prezență care, cu timpul a coborît de pe scena căminului cultural în aceea a întregii comune.

Într-una din zilele ce au precedat festivalul de la Vaslui, am fost martor întîmplător al uneia din multele repetiții ale grupului satiric din Ibănești. I-am cunoscut cu această ocazie pe membrii săi, fondatori și în exercițiu totodată — Ioan Chirteș, Eugen Matei și Virgil Chirteș — ca și pe cel de-al patrulea, acordeonistul, căruia trebuie să-i cer scuze fiindcă am uitat să-l întreb cum îl cheamă. Toți patru erau atît de puternic sudați, atît de bine armonizați în mișcări, încît nu mai formau un grup, ci o unitate organică. Micul lor spectacol — cincisprezece minute de vers, proză și muzică — avea ritm, avea nerv și, mai presus de orice, avea haz. Ritmul și nervul erau, desigur, un rezultat al rutinei, al perseverenței cu care reluaseră fiecare detaliu, ore și seri de-a rîndul, pătrunși de adevărul că prezența lor în viața comunei este sinonimă cu un examen al competenței. Hazul, însă, hazul acela spontan și contagios nu se putea explica decît prin aderența textelor la realitățile comunei. Izvorîte din situații ușor de recunoscut, din accidente petrecute nu în altă parte decît viața colectivității, versurile și cîntecele rostite pe scenă se întorceau față în fața lor. Gestul săvîrșit de grupul satiric devenea astfel un act politic, o armă de luptă contra unor mentalități și năravuri ce ne mai amenință încă, în jurul nostru sau în noi înșine. Iar participarea artiștilor amatori la una sau alta din manifestările prilejuite de festivalul național „Cîntarea României" nu constituie, nici ea, altceva decît aceeași nevoie de prezență, din dorința de a-și fructifica talentul într-o activitate culturală cu multiple valențe politice și educative.

Ceva mai tîrziu, am aflat că trei dintre membrii grupului sînt colegi de școală și prieteni din copilărie, că locuiesc de mulți ani pe aceeași stradă. Amănuntul mi s-a părut de o semnificație mai mult decît sentimentală. Am descifrat și în această simplă coincidență una din explicațiile performanței pe care a atins-o grupul de astăzi. Pentru că prestigiul pe care și l-a cucerit în rîndul oamenilor din sat poate fi, fără nici o rezervă, numit astfel. Însăși prezența lui la festivalul de la Vaslui reprezintă o veritabilă performanță.

dan rotaru

Acuarelă

Tu ești,
întreagă,
urma sărutului.
Vorba ta ninge
peste lume
anotimpul iubirii.
Gîndul tău
îngheață uitarea
pe care și-o-nfășoară
pe degete mirii.

De-ar rămîne doar toamna
balansînd între noi!
De-ar fi doar tăcerea
ce leagă vocale!
Palmele mele,
iubito,
sînt greșelile tale.

Pe-un umăr duci soarele,
pe celălalt luna;
le duci pe-amîndouă la înluminat.
Tu ești, iubito, rouă pe gînd.
Vino, vederea-mi cutremurind!

Cînd vine toamna

Mă asurzești, uitîndu-mă, iubito!
Singurătatea îmi cade-n singe, greu.
Un val rotund o să viseze marea,
purtînd pe creasta-i gîndul trist al meu.

O vrabie își face din sărutul tău
un cuib de aur ce îl port sub tîmplă.
Vino, cobori în ochiul meu, și vezi
cum în cuvinte lumea se întîmplă!

Ard în fîntîni balade, în izvor:
o flacără pe cumpăna lor suie.
Cînd vine toamna, cred că visul meu
e-o ardere cu flacără gălbuie.

teodor purice

Fulgerătoarele bice

Cel care poate stăpîni gîndul frumos
împletit din
fulgerătoare bice, poezie numit,
singur, drept și puternic, în aerul arenei, se
țese;
fiere zmulge din trupul lui, le așează-n
război, le
bătătorește, le colorează cu înțelesuri...
Ies din pămînt retezate vene picurînd
singe,
tentacole ce-i caută acest trup care
odată țesut, rostește cuvinte.
Fiară se preface cuvîntul rostit și trebuie
însingerat și supus;
de-aici moartea i se va trage, se spune,
ușa cum fericirea și nefericirea lui de aici
izvorăște prin șapte guri în albia vieții
mărginită cu prăpăstioase maluri,
deasupra cărora omenească-i putere
întinde punte de-adevăr și curaj...

Iată-l, în mijlocul arenei, singur, pocnește
din
frumos împletitele bice:
apar fiarele, — îngrămădiri de întuneric, fără
formă, doar blănuri murdare și urlet;
el le mingiie, le dă supleție, putere le dă,
salturi mortale și moarte-n colți sclipitori
și începe marele spectacol în care trupul lui
e sfîșiat constelație cu constelație...

Tribunele-s goale, sau rari spectatori
privesc
impasibili, izvoarele singelui unde moartea
șoptește
versuri de adîncă iubire.

Un singuratic baci

Dinspre gîndite mlaștini miasmele aduc
șiruri lungi de mașini,
unele ca niște stînci pe roți, altele ca o
pădure inverzită,
frumoase capete se văd și lungi picioare
și veșnica dorință de a cădea-n ispită;
o cruce uriașă pe care-i răstignit un cal
alunecă zvîcnind din largi șenile
și-n urma ei un plug dezrădăcinînd
din sute de biserici cutiile cu mile...

Ce pot să înțeleg, împrăștiat în răsuflarea
verii,
cînd ochiul drept îmi ride și ochiul sting
îmi plînge?
vine un timp în care aceste șiruri de mașini
încep a mă strivi și-a mă învinge...
Cade-nspre sate rouă-țărănească mea
sudoare,
dar casele din sate sînt goale, doamne,-s
goale,
rugina plugului grea cade pe privire,
o, plutitor copac sînt, cu rădăcinile în stele,
purtat prin lume a ademenire...
Biblii de bunăvoință-mi construiesc drept
semne
pentru a luneca pe drumul ce-l bănuiesc cel
drept,
degeaba! — e în mine o privire-ntoarsă
spre-un singuratec baci păzind o turmă de
dealuri, înțelept.

Antologia «Luceafărul»

„Liliana Ursu practică o poezie austeră, lipsită de ornamente, foarte elaborată totuși de o mare precizie a nuanțelor.

Sint poezii cu substrat etic și existențial încordate, de un patetism cenzurat pentru a cîștiga în densitate traducîndu-se în imagini deseori remarcabile, organizate pe axa unor reprezentări simbolice ample ; conștiința angajează viața, ființa trăiește pe coordonatele ideilor".

MIRCEA IORGULESCU

„Impresionează la Liliana Ursu fidelitatea față de propria poetică. Predilecția pentru „Cuvîntul ca o lupă mărind la infinit realitatea", departe de a fi o simplă poză, afișată orgolios, marchează aproape toate poemele. Poeziile din „Ordinea clipelor" sînt descinderi febrile în imediat, reținînd în ceara lor moale contururile lumii".

IOAN ADAM

„Liliana Ursu face parte încă de la debut din familia acelor poeți moderni care renunță în mod deliberat la metaforizarea parfumată și la supradimensionarea stilistică a discursului liric acceptînd, din contră, o progresivă sărăcire a poeziei, în care importantă cu adevărat devine doar forța cuvintelor nude. Acest soi de poezie „dezolantă" își trage forța din modul percutant în care numește lucrurile".

DINU FLAMIND

„Capabilă să exprime liric motivele programatice și de poezia noastră, Liliana Ursu se situează, în rîndul alegîndu-le, în acest volum, pe cele mai puțin frecventate celor mai tineri poeți, pe o poziție singular".

CONSTANTIN PRICOP

liliana ursu

Puşculiţa de ghips

Aleea circulară din pădurea
verde,
zbicită de suflarea lumii,
capricioasă, mai ales capricioasă
și surdă – o străbați zilnic
cu sufletul la gură.

Nu mai hrănești iepurii cu un pumn de iarbă
adunat de pe cîteva morminte
oglinzii nu-i mai dărui chipul îmbujorat,
aiurit de miresmele verii.
Nu-ți vine să te lași încet pradă visării
cum trupul molatecei mări ?

Să spargi, ba nu, să dai de pămînt
puşculița de ghips, să-ți risipești iluziile
în cele patru puncte cardinale
(dacă ți-au mai rămas patru)
Să-ți pui mîinile sub cap,
să respiri egal,
să-ți repeți că ești fericit
pînă ce maxilarele se încleștează pe cuvînt
și din mutenia ta răzbate Poemul.

Începutul înțelepciunii

În pavilionul de vînătoare iedera a înăbușit armele
și cîntecul păsărilor și urletul leului răpit
laolaltă cu zgomotul lacrimilor îți iau mințile.

„Începutul înțelepciunii este începutul
puterii magice."
Cu mîinile astea urzicate mai întorci o pagină
din Tratatul de iubire
și praful marilor canioane îți împinzește ochiul
deprins doar cu pădurile autohtone.

De ce plîngi suflete ?
De ce te guduri singe ?
DE CE ?
Cînd șansa la viață sau moarte-i aceiași.
Nu te mai căzni și așa
te-ai născut prea mult !

Liquor vitae

Să te lasi locuit de un cer verde,
Cerbemlui să-i trintești ușa în nas,
să-ți dăruiești o oră de iubire
nu-i mult dar nici puțin.
Mai ales că ploaia nu mai contenește
și viața o privești prin geamul aburit
ca prin lentilele celui plecat.

Falează înaltă și albă – acest trup –
locuit o vară de pescărași,
prăbușit în cîntecul mării

Acest trup – liquor vitae –
Acest cuvînt umil legat cu un lanț de păpădii
de glezna zeiței.
Această zbatere a frunzei pe ram.

Iarba faptului

Cuibul dezvelit de trei frunze de brustur
asemeni inimii cînd treci rîul vijelios
pe birna de brad.

Un vas de aramă pentru botezul fiilor
înfrumusețat cu plase de păianjen

Și tărmul alb, Elada visată
depărtîndu-se în dimineața brumată
cînd numai frigul din oasele tale
e adevărat.

Vis de iarnă

Dincolo de această zi ploioasă și de salcia sfios
inverzind
e micul adevăr al fiecăruia : strălucitor sau tern,
amăgitor desigur.
Mișcarea peștilor în acvariu nu-mi spune nimic,
nici chiar surîsul tău Sînt o mare !
La cîntătul degetelor mele răsare și apune soarele
iar vorbele voastre abia mă ajung.

Un fir de mireasmă se prelinge printre buzele palide,
o fragă strivită – cu ea îmi împodobesc acest vis de
iarnă.

Tînguitorule vînt iartă-mă în neantea asta prea albă !
Rozătoarele, știi, adorm în cearceafuri și de frică
mă gîndesc
la tînăra maică culegînd nucile acelea nerușinat de
verzi
(ce îmbujorată era în straiele-i veșnice,
abia surizînd diminetii brumate !)
Nu te poți gîndi la nesfîrșit la cei patru pereți ai
existenței tale
nici măcar la șuvoiul de singe ce-ți împinge viața
înainte...

Biografie

Catherina Regina poeta cu glezne subțiri,
fiică a unui anotimp în infern
născută în Greiffenberg,
lîngă piața neguțătorilor de pește.

Catherina Regina crește albine,
brodează cămășile iubitului ce nu s-a mai întors din
turnir
și-și ascunde poemele între corzile spinei.
De aceea cînd cîntă seara înaintea nobililor oaspeți
suride cîte unui poem orbitor strecurat
în melodia cuminte.

Catherina Regina, Catherina Regina,
poeta cu glezne subțiri,
a murit prima oară acum 286 de ani într-un golf
umbrit
pe o corabie care nu apucase să ridice ancora.

Instantaneu din subterană

În camera micuță din debarcader trăiește debarasorul.
În sticle de pepsi el crește violete de Parma
iar din barca fără vîsle a improvizat un stup.
În fiecare seară pleacă grăbit
să o aștepte pe balerina
care acum vinde bilete pentru oglinzile
„ce deformează asemeni vieții"
cum oftează ea pe cînd își potrivește ceasul
și-și mai face un ceai de alior.
„domnule, debarasor, domnule debarasor –"
șuieră vîntul plictisit prin părul lui puțin
„n-aveți o țigară ?"

Adrian Bubă : „Osînda"

Ochiul lui Lynceus

Te trezești și-n loc să-ți faci rondul diurn,
să cotrobăiești prin acest bazar necesar,
realitatea cea mult iubită și injurată,
iei o carte sau te inițiezi în marea știință
a călătoriei prin nervurile unei frunze.

Prin merele din geam, vitralii aurii,
lumina ți se insinuează în singe.
Aici nimeni nu te știe. Nici iubitul
nici toamna asta nevrotică,
nici vînzătoarea de pește,
nici măcar oglinda în care
scazi în ochii tăi și chiar în centimetri.

Treci pe lîngă atîtea case, atîtea trenuri,
atîtea existențe despre care nu știi mare lucru.
Poate o senzație sau două, o durere reumatică
o mică criză interioară ne adună pentru o clipă,
ne egalează pulsurile.
Altfel orice asemănare
e cu totul întîmplătoare și nesemnificativă.

Voi cobori pe cărarea dinspre a XI a cascadă,
acolo cel puțin voi fi singur.

Odihna poetului

„Hei, mai locuiește cineva aici ?
„Doar aura unui cuvînt de mult rostit,
un cuplu de bătrîni și singurătatea
cuibărită în bidonul de gaz și în fereastră !"
Și ce mai fereastră ! Cu anotimpuri prăfuite,
scandaluri mărunte și chiar șoapte de iubire
seara cînd se întunecă
și lumea își mai uită principiile.

Un fruct necopt îmi face cu ochiul
de pe ramura obosită.
Și urletele mulțimii înfioară perdeaua subțire.
Dar muzica ?
Ultimul lutier s-a închis într-un Stradivarius
și nu mai vrea să știe de noi.

Poetul se odihnește.
Mulțimea dornică de singe îi spală picioarele,
îi poartă poemele pe perne de mătase
pînă cînd fructul cade cu zgomot
în ligheanul fără fund.

„Sublimări și esențe se agită într-o paletă sobră, zgîrcită în nuanțe, de cele mai multe ori violente, pietrificînd o pastă magmatică ce și-a risipit aburul frămîntării, păstrîndu-și doar caracteristica primordială, magnetică, a definitivului"

GHEORGHE ISTRATE

„Ca univers al poeziei, lumina nu îngăduie în poemele lui Arthur Porumboiu o deconspirare a simbolurilor, permanența ei este așa de autoritară că nu lasă nici o clipă umbre aluzive sau explicative. În schimb, ca motiv poetic face posibilă descrierea, printr-un lanț de sinonime, a fondului de sentimente pus în mișcare de către autor. Poetul e un neliniștit timid, un singuratec ce-și repudiază singurătatea, dar într-un mod care e al timidității, voalat și cu o mare, copilărească, dulceață a gestului."

LAURENȚIU ULICI

„Nota distinctivă a lui Arthur Porumboiu constă într-o anumită obiectivare a senzațiilor. Clipele — prelungite cu voluptate — de iluminare interioară, departe de a se confunda cu somnolența simbolistă, mărește luciditatea și, implicit spiritul de observație al poetului, care înregistrează, cu precizie, ceea ce simte..."

ALEX. ȘTEFĂNESCU

„Substanța vitală a materiei organice nu este sîngele, ci clorofila a cărei sursă de existență este, evident, lumina însăși. Lumina este bariera către neființă [...]. Un asemenea reper tematic, pilon ridicat cu aplicație și precizie inginerească, primește întăriturii într-o susținere din partea unui limbaj poetic adecvat, care devine prezență de prim plan. Textul poetic e contur, e suprafața ideală, asemenea peliculei de lichid vizibilă la buza paharului."

DANIEL DIMITRIU

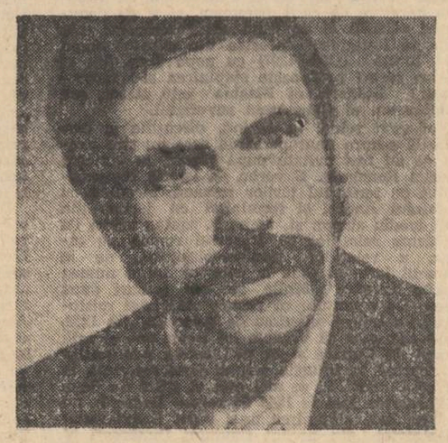

arthur porumboiu

Stare

Continuînd să scriu versuri
Trandafirul pe care-l ating
își retrage viața cu grabă :
țăranul pe care-l privesc
își ascunde palmele-n țărînă
și grîul nu-l mai caută
Adolescența e roasă
de lustruirea unui gînd
prospețimea ei caldă
începe-o formulă a crispării :
vin orele nevindecate
și-i tatuează cu neliniște
sinii

Continui să scriu versuri
și zăpezile nu mai cad
sînt doar amintirile
bătrînilor funcționari
invadînd parcurile

Continui să scriu versuri
și pe bună dreptate,
orele de lucru, nu mi se
mai plătesc în pîine,
ci în cuvinte :
ce-mi strigă : „hrănește-ne !"

Melancolia

Melancolia-mi gravează
cu ace de wolfram
sufletul și chipul –
nu mai am liniștea înțeleaptă
a celor care-au întemeiat
seminția mea.

Jertfă pentru poezie

Din cînd în cînd pe ecranul memoriei
apare chipul meu :
sînt la o tribună. Citesc.
Sala goală. Fără nici un om.
Doar un stol de cărăbuși captivi –
ei ascultă îngînduraţi.
puțin neliniștiți.
Și eu citesc fără oprire.
Pereții îmbătrînesc de singurătate.
și cărăbușii rontăie ziarele
unde-au apărut poemele mele –
Mi-am închis iubita într-un Cristal –
piatra, singurătății :
ea trăiește acolo
tristă, resemnată.

Eminescu

Om mai puternic decît bazaltul.
cu singele-n fierbere la mii de grade :
desenîndu-și iubita pe pînza eternității
cu un simplu gest.
Îmbrăcat în durerea părinților
ca Bălcescu-n hainele fierbinți ale luptei.
El poseda acea lumină
ce decantează mireasma și aroma.
Pietrele l-au cunoscut foarte bine –
era asemeni lor : gînditor, concret,
reușind s-adune pentru ceilalți
o durabilă, nesfărămată zidire.
Etern
pentru că știa graiul stelelor
pe care ni l-a transmis și nouă,
cum razele-ntr-un diamant
A fost nesupus, viu, tînăr,
Și tot ce-a atins a luat chipul
Melancoliei sau al dacilor liberi
printre care s-a înrolat
ca simplu soldat

Cînd piatra se zidește pe piatră

Cînd piatra se zidește pe piatră
visează că-i templu ?
aude spre seară
vocile oamenilor veniți
să-și regăsească sufletul.

Și văd ei, oamenii, singele pietrei ;
căldura ei păstrată-n nevăzute fibre
să-i țină-alături pentru-o clipă ?

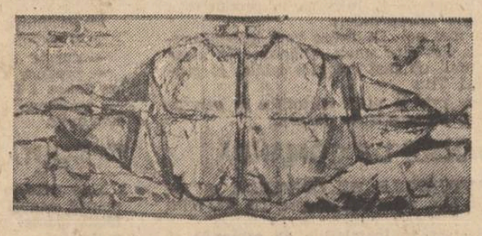

Adrian Bubă : „A doua ipostază a simetriei"

Uneori cred că viața mea

Uneori cred că viața mea e o nesfîrșită eroare :
poate nu trebuia să mă nasc
în zorii aceia fosforescenți –
ei n-au mai îndrăznit să moară

Poate era bine să-mi găsesc întrupare
într-un pom ; el soarbe ploaia și neliniștea.
O fată cu trupul subțire
ar fi putut să-și vindece-ntrebările
sub coroana-mi înaltă.

Puține ore mi-au fost vizitate de liniște :
în semințe-am căutat loc ; nu l-am găsit ;
prieten mi-a fost albatrosul –
el îmi înțelege lupta cu mine însumi

Poate că-ntradevăr viața mea e o eroare,
dar nu mă pot vindeca de mine ;
la nașterea mea au țîșnit lave solare.
Albatrosul mă înțelege. Zburăm împreună. Spre cine ?

Originea cuvîntului

De mii de ani se-adună-n mine
cuvînt lîngă cuvînt ;
caută forma cum apa într-un vas –
de mii de ani cineva sparge vasul
și lumina se scurge...

De mii de ani strămoșii mei – țăranii
și-au amestecat sîngele-n boabe de grîu ;
și-au liniștit iubirile născînd soldați ;
și-au dus prietenii cu liniște-n pămînt,
și fără teamă...

De mii de ani ei au strigat,
au fiert în propriul singe, cuvîntul ;
cuvîntul care să le amînteaască-n viitor
că ei au fost ; și eu, o linie
de trandafir, un sunet
am venit să cînt pentru ei

Giordano Bruno

...Și eu am simțit
bisturiile Fricii ;
șobolanii întunericului
precum călugării păroși.
mi-au frecat buzele
cu pături ca sîrma.

Suveran mi-a fost gîndul
dar n-am mers pînă la capăt ;
nimeni n-a adus vreascuri
pentru rugul meu

Nu spun că cenușa Ta
a născut un mugur :
spun însă : a merge pînă la capăt
este chiar zborul.

Tu l-ai cunoscut.

Eu îmi privesc aripile

dezagregîndu-se

Un om tras pe sanie de păsări

Nu pot fi dincolo de mine.
Simt aici ca o linie trasă de copii pe asfalt ;
aud clopotele aerului bătînd pieptul Pajurii –
și singele meu visîndu-i zborul

Sînt aici pentru a vedea
cum frigul își adună doctorii
în săli de operații –
calmă rămîne atunci numai lumina de deasupra

Sînt aici ca să-nțeleg mersul imperceptibil
al secundei care cere singe sau dă singe.

Și doborît de espectativă nu sînt.
Și nici nu-mi spăl fața în vid ;
dacă pot să apăr, e bucuria mea !

Și uneori, beat de lumină,
sînt dus pe-o sanie de păsări –

un om tras pe sanie de păsări
neoprindu-le zborul.

Vipera

Urc Muntele.
O viperă mi se-ncolăcește
pe brațul sting :
(îi place culoarea inimii ?)
„Nu mă ucide !
Sînt spiritul tău"

Ne-mbrățișăm pe-amîndoi
într-o dulce lentoare
aroma tare
a coniferelor

îmi zic : „ce bucurie
să-ți duci vipera pe
brațul sting, și Ea – pentru alții".

RECENZIE

Urmare din pag. 1

bulgar renăscut sînt atestate nu numai de izvoarele narative de care dispunem, ci și de denumirea oficială și de titlul suveranilor săi, așa cum ne întîmpină acestea din corespondența lui Ioniță (1197—1207) cu papa Inocențiu al III-lea care-i recunoaște stăpînirea și-l încoronează : **Bulgaria et Blachia** este statul, **rex Bulgarorum et Blachorum** suveranul.

Noi vom relua, în curînd, discuțiile și cercetările asupra unor perioade care nu știu pentru ce au fost evitate după război, în scrierea Istoriei României. E vorba de istoria creștinismului pe teritoriul țărilor române, începînd cu Apostolul Andrei și terminînd cu ieșirea din evul mediu slavon și, negreșit, mai e vorba de problema relațiilor cu Imperiul roman de răsărit, a relațiilor româno-bizantine, de la **limes**-ul latin și pînă la ceea ce Iorga numea „après Byzance". Multe se vor lămuri după aceea. De exemplu, că relația călătoriei misionarului catolic Guillaume de Rubrouk, din 1253, arată clar cum că Valahia lui Asan este situată la sud de Dunăre și că nici actele Asăneștilor nu cuprind în titlurile țarului vreo referință la nordul Dunării. Și se mai află că titlul de Rege al Bulgariei, luat la 1238 de regele Ungariei, nu provine dela stăpînirea unei părți (inexistente) a Bulgariei „din nordul fluviului Dunărea", ci de la revendicarea de către suveranii maghiari a suzeranității asupra Bulgariei întregi, în numele misiunii lor de cruciați împotriva „schismei" ortodoxe a lui Asan al II-lea și urmașilor lui.

Amenințat să cadă victimă expansiunii maghiare, statul Asăneștilor a fost într-un fel salvat de invazia tătară. Aceasta favorizează indirect afirmarea, în condițiile slăbirii Ungariei, a primelor formațiuni statale românești nord-dunărene. Lipsa condițiilor necesare unei afirmări corespunzătoare a românilor din sudul Dunării ca și stingerea în linie directă a dinastiei propriu-zise a Asăneștilor determină dispariția din izvoare a vlahilor din Bulgaria, nu însă și a amintirii vechii colaborări politice, în scrierile istoriografice occidentale, ca de pildă cea venețiană. Nu încape îndoială că între „valahii" de pe cele două maluri ale Dunării n-au încetat legăturile de tot felul și că între principii români și șefii statului româno-bulgari, între români și bulgari, au existat raporturi de pace și frăție, de cooperare și prietenie.

Dispunem în plus de suficiente date pentru a vorbi de o colaborare bulgaro-româno-cumană pe o zonă care a cuprins ambele maluri ale fluviului. Este de asemenea evidentă existența unei legături pe linie cultural-spirituală între „schismaticii" nord-dunăreni și cei din sud. Cruciada ungară împotriva lui Ioan al II-lea Asan se asociază cu o campanie sistematică de eradicare a ortodoxiei „grecești" din regatul maghiar. Ea viza în primul rînd pe români. Se poate vorbi deci de o solidaritate de interese româno-bulgare care depășea granițele țaratului, asociind cele două popoare pe temeiul spiritual al tradițiilor de civilizație bizantine, împărtășite în comun.

După această sumară trecere în revistă a unor fapte cu deplină valoare documentară, considerăm că ne-am făcut o simplă datorie din a medita astfel pe marginea acelei hărți, desenate de Iscandor Baday și compilate de David Miller pentru reportajul lui Boyd Gibbons și James Stanfield, — amîndoi din redacția lui „National Geographic", — publicat astă-vară la Washington.

Valori în sociologie

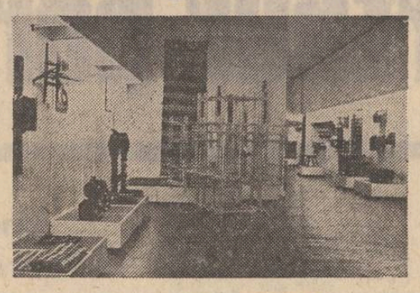

Deși cercetările sociologice au cunoscut la noi o amplă dezvoltare, au fost reprezentate, în trecut ca și azi, prin lucrări și nume prestigioase, ecoul lor a rămas oarecum închis în cercul specialiștilor. De multe ori în istoria culturii române sociologia s-a aflat chiar în avangarda disciplinelor științifice și umanistice, înrîurind cursul ideilor și al evenimentelor sociale. Volumul **Interpretări. Din istoria sociologiei românești**, de M. Măciu, ar putea să constituie un bun prilej pentru popularizarea unor autori și unor opere de primă însemnătate în istoria valorilor românești. Avem în față o culegere de studii și eseuri, unele de teorie, altele de critică, cele mai multe de istoria sociologiei, grupate în patru secțiuni : **Ideologie și cultură, Idei și preocupări sociologice, Promotori ai științei sociale românești, Acțiune și policalificare.** În prima și ultima secțiune autorul se ocupă de teme variate, ca lupta de idei în perioada interbelică, problemele moștenirii culturale, conceptele de acțiune și policalificare, privite din perspectiva ideologiei noastre actuale, întemeiată pe filozofia marxistă și pe documentele P.C.R. În celelalte două capitole sînt grupate studii aplicate la istoria sociologiei și filozofiei românești. Din tabloul diacronic și sincronic al sociologiei autohtone, prezentat de M. Măciu cu reală competență se desprind pentru publicul larg cîteva idei fundamentale : marii exponenți ai disciplinei, de la C. Dimitrescu-Iași și C. Leonardescu (creatorii catedrelor de specialitate la universitățile din București, și Iași) pînă la D. Drăghicescu, D. Gusti, Petre Andrei, M. Ralea, Lucrețiu Pătrășcanu, H. H. Stahl, Tr. Herseni ș.a. au fost oameni cu bună pregătire profesională, dar și democrați și umaniști. Ca o figură luminoasă ni se relevă, în paginile cărții lui M. Măciu, profesorul C. Dimitrescu-Iași, gînditor cu metodă materialistă, atent și preocupat de viața omului de jos. Societatea, în viziunea lui, se prezintă ca „un mare atelier pentru crearea mijloacelor de trai". De-a lungul veacurilor însă, societatea a cunoscut o diferențiere explicabilă prin faptul că o mică parte „sechestrează produsul muncii pentru ei și lasă pentru imensa majoritate a celor ce muncesc... numai atît cît este strict necesar pentru a putea trăi dintr-o zi în alta. De ordinar mai puțin decît atît". Din acest unghi, în istorie progresul a fost doar aparent căci „sclavia și-a schimbat numai forma... Aceeași lege de fier a naturii — nevoia de hrană — a făcut din el sclavul capitalului". Sînt cuvintele amare ale unui umanist din epoca modernă, altfel concepția lui Dimitrescu-Iași nu exclude progresul social. În evoluția politică din veacul trecut el vede germenii unei mișcări de revizuire a drepturilor sociale și un mobil pentru trezirea „păturilor adînci ale societății", care își cer „partea cuvenită lor la viața politică, o mai dreaptă împărțire a sarcinilor ca și a bunurilor vieții". Iar „speranța în viitor a statului român nu poate fi decît ridicarea straturilor democratice".

Aceiași autori sînt comentați în alt eseu din unghiul metodei **(Metode de cercetare a realității sociale în gîndirea sociologică românească).** Două capitole, mai sumare, se referă la sociologia și filozofia noastră contemporană. Secțiunea cea mai atractivă — **Promotori ai științei sociale românești,** e compusă din cinci micromonografii consacrate unor mari personalități din cultura română : Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu, Spiru Haret, Petre Andrei, Lucrețiu Pătrășcanu, examinați se înțelege, îndeosebi din perspectiva gîndirii și activității lor sociologice. Numele nu sînt alese chiar întîmplător. Spirite profunde și luminate, suflete sensibile, mari patrioți, oameni cu înclinații democratice în epoca lor și cu o morală ireproșabilă, selecția, în fine, îl onorează și pe exegetul lor, întrucît, se știe, dacă cercetătorul înnobilează adesea obiectul abordat, se întîmplă uneori și invers, obiectul poate să-l înnobileze pe cercetătorul său. Stilul expunerii devine în aceste eseuri mai dens, rigiditatea savantului dispare, contactul cu opera se realizează printr-un lăudabil proces de empatie. Se constată chiar un discret simț artistic, care izbutește să reînvie în cuvinte, nu numai creația, dar și structura umană a personalităților evocate. Iată-l pe Spiru Haret, matematicianul de renume european, cu sufletul plin de suferința celor asupriți, inițiator de măsuri politice, economice, culturale, în spiritul țărănimii, surprins atît de bine într-un fragment de Jean Bart, reprodus în studiul lui M. Măciu și pe care îl transcriem din nou aici, pentru frumusețea și exactitatea lui : „Patru ceasuri am stat de vorbă în jurul mesei. Nici un cuvînt despre matematici. Toată convorbirea a urmat în jurul unei singure chestiuni : cultura poporului. Aceasta era marea problemă care-i chinuia inima lui de apostol... Astăzi, cînd școala și lumina satelor prăznuiește numele marelui dascăl al neamului, noi scriitorii, nu-l putem uita. Cu pietate și recunoștință, trebuie să amintim, ca să se știe, că nici un ministru din cîți s-au perindat în această țară n-a ajutat la dezvoltarea artelor mai mult ca Spiru Haret, doctor în matematici". În final, un singur regret : numele lui Eugen Lovinescu nu e consemnat niciodată, nici printre sociologi, nici printre intelectualii progresiști dintre cele două războaie. Deși „idealistă" în concepție, **Istoria civilizației române moderne** a stîrnit aprinse polemici în perioada interbelică, la fel în presa noastră actuală, a fost apoi reeditată în ultimii ani. Între alte ecuații valorificabile e și opțiunea lui pentru industrializare pe care M. Măciu o evidențiază ori de cîte ori apare la ceilalți sociologi. Dincolo de unele stereotipii în limbajul critic, M. Măciu se dovedește un avizat cunoscător al sociologiei românești și al sarcinilor care-i revin în contemporaneitatea noastră socialistă.

Marian Vasile

Focuri de gheață

Urmare din pag. 1

temelie, numai din dale și cuburi de piatră scoase de pe dinăuntru din dealul de sub cetățuie. Cotloanele săpate acolo șuieră și azi la adierea vîntului ca niște tuburi de orgă în care viețuiește un sunet ciudat. De aceea, fascinația istoriei, care n-a încetat nici o clipă, ar putea fi numită mai degrabă fascinația vieții aici și miracolului unei dăinuiri în timp fără întrerupere.

Peste acest deal se așternu razele soarelui dimineața, mai înainte ca el să se arate și totul e parcă în sarcina unui ritual evident al naturii dar și al istoriei care, așa cum spuneam, a cunoscut aici vecinătatea și pînă la urmă contopirea a două dintre cele mai vechi și mai rotunde civilizații. Tot între ele, în linie dreaptă, s-a găsit mai tîrziu și imensul tezaur Cloșca cu puii de aur, iar azi, în virtutea atîtor date și dovezi istorice s-a propus și un proiect de refacere, prin simbioză, a vechiului — cum să-i spunem, castro-davă ? — centru de conviețuire și mărturie daco-romană. Nu știu dacă acest proiect se va realiza vreodată, mi-e suficient să știu doar că în mintea și inima podgoreanului el a sălășluit dintotdeauna.

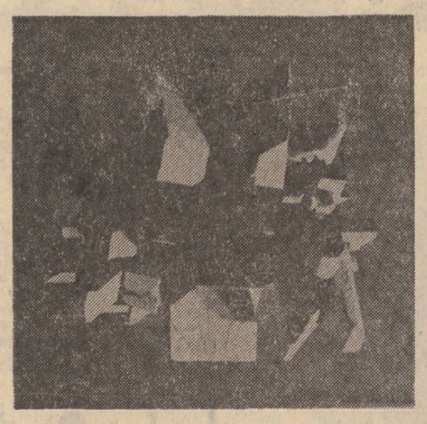

Orașul universal

Urmare din pag. 1

forța unificatoare a nucleului, a punctului capabil oricînd de o fabuloasă expansiune și în jurul căruia gravitează noroiul și norii, pădurile și vîntul, cărbunii și plasma, luceafărul și florile, turlele care vor să zboare și rachetele adormite în cer.

Dacă la început cea mai simplă înjghebare cu funcții de protejare nu depășea un minim rol civilizator, cu timpul construcțiile umane din ce în ce mai mărețe au început să înglobeze și să degaje semnificații dintre cele mai diverse, începînd cu cele religioase pînă la cele mai tehniciste și de o estetică frizînd absurdul și lipsa oricărui scop. Pînă la vîrsta de patruzeci de ani ai săi împliniți Mihai Olos a trăit, uneori la propriu, alteori la figurat, dar totdeauna pe planul adînc al conștiinței, efectul unei furtuni, al unui cutremur sau diluviu, a primit ca toți oamenii știri alarmante referitoare la posibile catastrofe provocate de mina omului sau privind dezastre cosmice, al căror efect e capabil să ducă la adîncirea ruinelor universale prin care materia să se piardă inexplicabil. La copii se poate observa pînă la o anumită vîrstă o relativă egalitate între caracterul constructiv și cel distructiv al personalității lor. Marii artiști, printre care-l socotim pe Mihai Olos, sînt animați în permanență de un spirit constructiv. De acolo ambiția lui Olos determinată de talent, de a construi și impune copleșitorul său **oraș universal.** Construcția pe un tainic nucleu, un nod perfect ascuns de șase brațe formînd un modul, la care se adaugă la nesfîrșit alți și alți moduli, formează sistemul osos imaginar al marii construcții. La baza îmbinării acestui sistem pare să fi stat însăși structura cea mai tainică a materiei. Artistul care este Mihai Olos a intuit că orice formă naturală, ca și orice entitate vie, s-au alcătuit pe baza aceluiași principiu păstrător la infinit a structurii lor.

Neidentificîndu-se vreodată cu simplul îndemn la acțiune practică, arta poate nu numai să sugereze dar și să genereze realități. Astfel posibilitatea de a exista un asemenea oraș, desigur, ține mai mult de gîndirea acestui mare artist ; înălțarea lui reală ține de forțele civilizației viitoare. Mihai Olos însă a văzut fragmente din visatul **oraș universal** înfăptuite de mîinile părinților săi maramureșeni și știe că părțile existente anunță cu siguranță înălțarea aievea a măreței construcții.

Pe urmele lui Sahia

„Casa memorială Al. Sahia" din comuna Mînăstirea, județul Ilfov, va fi redeschisă în foarte scurt timp. Am aflat vestea de la profesoara **Elena Dumitrescu,** una din surorile autorului „Revoltei în port". Mi-a confirmat-o zilele trecute întîi, **Ștefan Stănescu,** frate al lui Sahia, cu locuința lipită de casa memorială. Abia apoi am intrat alături, să stau de vorbă cu **Emilia Stanciu,** supraveghetoarea acestui așezămînt pe care-l mai vizitasem de cîteva ori, în ultimii zece ani.

Dar cine va poposi la Mînăstirea, după 1 octombrie, cînd casa memorială va fi redată circuitului public, va găsi, în locul „bojdeucii" de acum cîțiva ani, o locuință complet renovată. Prin ogradă s-au tras benzi de beton. Casa propriu-zisă este acum așezată pe o temelie solidă, întrucît s-a executat o subzidire cu o adîncime de peste un metru. Camerele au primit dușumele noi. Sigur, vechile mobile, — patul străbun în care s-a stins Sahia, masa, oglinda, biroul, dulapul-bibliotecă și altele ce puteau fi cercetate și înainte în cele două odăi și în sălița ce le desparte, se află la locul lor. În plus, acum au fost deschise și vor putea fi vizitate și alte piese ale locuinței spre care pînă acum doi ani nu exista acces : odaia de dormit a bătrînilor, bucătăria cu soba ce corespundea — ca și azi de-altfel — cu alta situată în camera de la stradă și un interesant celar în care au fost reconstituite toate uneltele ce se foloseau în diferite treburi casnice în copilăria și adolescența prozatorului.

„S-a muncit mult și cu folos", m-a informat directorul Muzeului județean Ilfov, **Virgil Vrabie,** realizîndu-se panouri moderne cu fotografii noi, redînd momente din scurta și sclipitoarea viață și activitate a lui Sahia. La stringerea altor valoroase documente, manuscrise, cărți, obiecte, etc, și-a adus o contribuție plină de merit custodele muzeului din orașul Giurgiu, **Emil Pănescu.**

Dar ce se mai poate încă afla despre Alexandru Sahia, scriitor al clasei muncitoare pe care l-au cunoscut îndeaproape și au scris despre el **George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Gheorghe Dinu, Radu Popescu** și numeroși ziariști ce au lucrat odinioară la ziarele și revistele ce apăreau la editura „Adevărul" din str. Const. Mille? Ar mai fi ceva interesant de scos la iveală, totuși ?

În ultimii ani, cum se știe, s-au depistat lucrări necunoscute ale lui Sahia. În volumul „Scrieri", ediție îngrijită de **Valentina Maria Curticeanu,** Editura Minerva 1978 s-a republicat nuvela „Vrabia" apărută prima dată în revista „Azi". În monografia Al. Sahia — Dimensiuni și repere" de **Emil Vasilescu,** care realizase și o foarte bună antologie în 1978 (Editura Eminescu), sînt depistate noi scrieri necunoscute, — ca „Mărturisire oamenilor și Malvei" (apărută inițial în revista „Radical" nr. 4—6 mai-iunie 1929) și un articol inedit comunicat de Pompiliu Marcea publicat în revista „Secolul 20" nr. 6, iunie 1965.

Într-o carte de documente literare, „Descoperirea păsării Sittela" ce s-a aflat o vreme la Editura „Cartea Românească", am stabilit și eu texte încă necunoscute ale lui Sahia, care mi-a fost cîndva, în 1932, coleg de cameră la Căminul studențesc Ilfovean din fostul bulevard Pache Protopopescu, unde într-o zi ne-am fotografiat cu un mare grup de colegi în fața clădirii. Mai păstrez această fotografie într-un vechi dosar.

Dar, repet, cercetările ce s-au întreprins cu prilejul redeschiderii Casei memoriale din comuna Mînăstirea au scos la lumină amănunte suplimentare pentru cercetarea literară. După cum convorbirile pe care le-am purtat recent cu **Elena Dumitrescu** și **Ștefan Stănescu** — soră și respectiv frate ai lui Sahia, mi-au demonstrat că încă sînt de reținut o serie de amănunte interesante din viața redactorului „Bluzelor albastre".

„Era sfios și dedicat cărții, din primele clase primare, mi-a spus Elena Dumitrescu. Îi cerea tatei să-i cumpere volume de literatură ori de cîte ori pleca la Oltenița sau la București. Cînd venea acasă, în vacanțe, fie în perioada liceului militar de la Craiova, fie cît a urmat cursurile liceului „Sf. Sava", se retrăgea la un colț al prispei invadată de viță, unde se crease umbră plăcută și se afunda în lecturi și în scris. Dar nu se dovedea totuși, un izolat, ci sta de vorbă îndelung cu surorile și frații lui (tatăl, Gheorghe Stănescu a fost căsătorit de trei ori, venind pe lume nu mai puțin de 9 copii : (Alexandrina, Nicolae, Maria, Tatiana, Nicolae, Florica, Alexandru, Elena și Ștefan n.n.).

„Toți frații și surorile noastre — îmi relatează **Ștefan Stănescu,** au făcut cîte 5 clase primare. Tata era însă extrem de mîndru de Alecu, care dovedea tragere de inimă deosebită pentru carte. În vacanțe, acestuia îi plăcea să pescuiască, dînd la undiță, dar și să străbată întinderile fostei moșii regale. Aveam două iepe negre, sei bune, încălecam și porneam amîndoi către Dunăre, trecînd pe lîngă lanuri de rapiță înflorită și păduri de salcie, carpen și mesteacăn. Alecu se oprea și făcea reflecții amare cu privire la starea materială a oamenilor de la noi, din Mînăstirea, în comparație cu veniturile ce se scoteau de către mosia regală, de pe mănoasele pămînturi de aici. Într-o zi, tata i-a comunicat că administratorul moșiei, Dumitrașcu, un om veșnic repezit și rău, dorește să-l cunoască. Era în perioada cînd Alecu începuse să scrie la ziare și pe administrator îl supărase faptul că fratele nostru relatase cum un vopsitor, Gabor, care lucrase săptămîni de-a rîndul la conac, fusese înșelat cu vreo zece mii de lei. Discuția dintre administrator și Alecu a fost scurtă și dură. Dumitrașcu l-a insultat. Sahia i-a răspuns cu demnitate. Iar acasă i-a replicat tatălui nostru: „Ce mă duci pe mine, tată, la imbecilul ăsta agramat, cu care nu poți purta o discuție de cîteva minute ? Se laudă că a pavat șoseaua, dar nu suflă un cuvînt despre femeile și bărbații care îi muncesc aproape pe gratis și despre angajații pe care-i plătește numai după calculele lui meschine"...

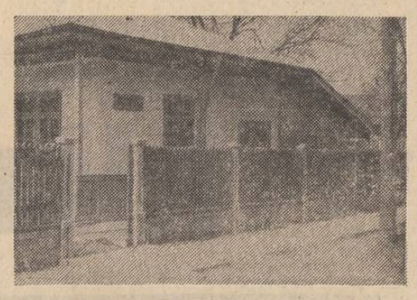

Casa memorială Al. Sahia din comuna Mînăstirea Ilfov

... Alecu,imi spune **Elena Dumitrescu,** intenționa să scrie un roman din viața călugărilor. Ne-a comunicat aceasta, mie și soțului meu, pictorul **Petre Dumitrescu,** în perioada, cînd întorcîndu-se de la sanatoriul din Predeal, a locuit peste 6 săptămîni, la noi, la Brănești, unde funcționam ca învățătoare. Își alcătuise numeroase fișe de portrete și întîmplări din mînăstire, iar unele secvențe desprinse de acolo le-a și publicat. A ținut și un jurnal pe un caiet gros ce-i rămăsese încă din liceul de la Craiova. Acest caiet a stat mulți ani în dulapul lui cu cărți de la Mînăstirea, dar tata împrumuta diferite volume multor tineri și este sigur că cineva l-a luat, într-o vreme, fără să-l mai înapoieze. La fel s-au pierdut și multe manuscrise. De pildă, caietul cuprinzînd nuvela „Măgarii lui Lică Lambă", l-am dat eu lui Horia Oprescu, însă, deși am insistat în numeroase rînduri, nu mi l-a mai restituit și nu știu dacă l-o fi predat cel puțin, Muzeului Literaturii Române...

...Interesant e că la Ierusalim, Alecu s-a dus datorită unei împrejurări norocoase, — subliniază **Ștefan Stănescu.** Mitropolitul Bucovinei de atunci ceruse la Mînăstirea Cernica (unde Sahia fusese repartizat inițial ca învățător, întrucît acolo existau o mulțime de analfabeți) să i se asigure un călugăr tînăr și instruit care să-i servească drept secretar cît va dura călătoria pe care o întreprindea în Palestina. Sahia avea la mînăstire numai gradul de „frate" dar întrunea cerințele înaltului prelat. Încît a putut să-l însoțească pe acesta și să observe lucruri cu totul necunoscute lui. Îi plăcea mult să călătorească, să observe, să stea de vorbă cu oamenii. A vizitat dealtfel, după călătoria în U.R.S.S., Franța și Italia. Iar la reintoarcerea în țară, fiindcă depășise cu mult numărul de zile ce-i fuseseră acordate prin viza pe pașaport, a fost arestat cîteva zile, apoi obligat la plata unei amenzi substanțiale".

...Într-o vreme, îmi comunică Florica Dumitrescu, Alecu a intenționat să se căsătorească. A venit în mai multe rînduri la noi, la Brănești, cu o tînără Florica Avramescu, ce lucra flanele, fulare, căciulițe, din lînă împletite și altele, avînd un mic atelier în București. Era o fată cuminte, sfioasă și devotată care deseori se ducea să-i deretice și să-i pună în ordine garsoniera pe care Alecu a ocupat-o temporar în Calea Moșilor, înainte de a se îmbolnăvi grav și a fi trimis la Predeal...

Am transcris numai cîteva secvențe din recentele mele convorbiri cu una din surori și cu fratele lui Sahia. Ele demonstrează, cred, cu prisosință, că sîntem departe de a fi epuizat toate informațiile care ar întregi biografia zbuciumată a unuia din cei mai talentați scriitori ai clasei noastre muncitoare, atît de timpuriu dispărut, între cele două războaie mondiale.

Dealtfel, cu prilejul apropiatei redeschideri a Casei memoriale din comuna Mînăstirea, Muzeul județean Ilfov ar putea să procure și un magnetofon, la care s-ar derula benzi pe care să fie înregistrate amintirile scriitorilor care l-au cunoscut pe Sahia, ale fraților și rudelor lui. Măsură, care, cu timpul, ar tinde să fie generalizată și în celelalte muzee și case memoriale ale celor mai importanți dintre creatorii noștri de literatură, despre care încă se pot obține mărturii orale prețioase.

Al. Raicu

Nuca de plastic

Urmare din pag. 1

turi de plastic și atît. Îs mici cam pe atît și brune.

Cum arată nucile, nu-i greu de închipuit. Dar de ce sînt preferate cele de plastic în casele țăranilor e greu de înțeles. De altfel aceasta se întîmplă și cu florile. Peticele colorate de plastic agățate pe țeci sucite s-au înfipt mîndru și țepene în fruntea meselor. „Se spală ușor, se zice, dai cu puțin detergent".

— Eu mi-am pus un șnop mic de grîu în casă și unii au zis că or îs rău de cap, or prost, fără minte. Dar mie îmi place grîul să-l și văd, nu numai să-l mănînc. Nedumerirea lui Mitruț creștea, ca și cum vorbind ar fi înțeles mai bine că între el și vecinul lui această nepotrivire va aduce o mare nenorocire, chiar o răfuială. Speriat parcă însă de gîndul lui, a dat din mînă a lehamite, zicînd :

— Tare-s proști.

— Cine ?

— Ăi ce-și pun plastice în casă.

— Dar „ăi" care fac și vînd cum sînt ?

— Ăia... ăia-s hoți.

Mi-a mai spus maramureșanul că unora dintre ei le este din ce în ce mai rușine că sînt țărani, că-și lasă portul lor tradițional ca să se îmbrace „orășenește", în niște „cîrpe poliesterice" boțite și murdare : că nu mai joacă, tot de rușinea asta ; la nuntă stau la masă, nu mai horesc. Sau că mai vin copiii de la oraș din cînd în cînd pe la părinții lor din sat și-i mustruluiesc că-s „țărani", că n-au aia, că n-au ailaltă din ce au ei la oraș, încît de i-ai asculta ți s-ar face silă să mai stai în sat.

— Ei, vezi doamne, orășenii de ieri — alaltăieri, sînt oameni deosebiți, ei n-ar mai putea trăi unde s-au născut, n-ar mai putea citi, n-ar mai putea gîndi cum au învățat de copii. Cumpără cărțile cu kilogramul și le citesc cu metrul. „Dă-mi te rog cartea aceea cu cotorul acela, aud în librărie, merge foarte bine cu culoarea tavanului, diseară am musafiri și vreau să vadă lumea că adorm cu cartea în mînă".

Cea mai grețoasă este „boieria" celui care spune că nu are timp să se spele pentru că învață franțuzește, mă gîndesc, punînd mîna pe o carte, și, răsfoind-o, mă înfior de silă cînd îi simt răceala. La urma urmei de ce să nu avem și cărți, nu numai nuci, de plastic ? Dar cine le face și pe unele și pe celelalte ?

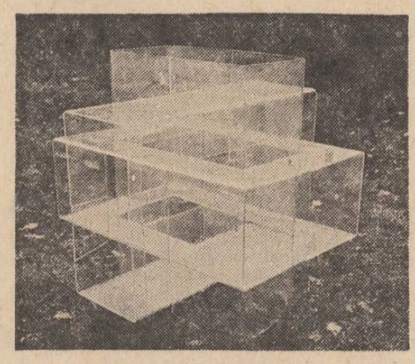

Sculpturi de Mihai Olos

«LUCEAFĂRUL» VĂ PREZINTĂ :

ÎNTREPRINDEREA DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAȚII TITU (II)

CUVINTE DE ÎNCEPUT

Ceea ce trebuie spus încă de la începutul oricărui reportaj scris despre **Întreprinderea de aparataj electric de instalații** din Titu este că aici, în cadrul acestei noi și moderne întreprinderi, **preocuparea pentru calitatea produselor ce iau calea beneficiarilor este prezentă în fiecare sector sau punct al producției.**

Această preocupare se convertește, își are corespondentul, așadar, în produse de calitate excelentă, căutate atît pe piața internă, cît și pe piața externă.

I.A.E.I. Titu este o emblemă care strălucește prin însăși munca harnicului colectiv de aici. Cine a fost reporter în această modernă întreprindere, cine i-a cunoscut harnicul colectiv, care-și pune mintea și brațele în slujba ideii de a aduce prestigiu întreprinderii, cine a vizitat așadar această unitate industrială dîmboviteană va găsi de cuviință că laudele pe care beneficiarii le aduc produselor ce poartă pe ele inscris **„Fabricat la I.A.E.I. Titu"** sînt pe deplin meritate.

Așadar încă de la începutul acestui al doilea reportaj, o invitație : **CONTRACTAȚI CU TOATĂ ÎNCREDEREA PRODUSELE ÎNTREPRINDERII DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAȚII DIN TITU !**

O MOTIVARE

Cele ce vor menține interesul cititorului și beneficiarului interesat în contractarea produselor I.A.E.I. Titu, cuvintele de mai jos, au fost oferite, în timpul documentării noastre, de inginerul Traian Grad, directorul întreprinderii, și de economistul Voicu Pîrvu, contabilul șef, fie în cadrul unor discuții, fie ca materiale documentare — reportaje apărute cîndva în alte publicații.

Vom reproduce, în intenția de a readuce în atenția actualilor și posibililor beneficiari atît cuvintele interlocutorilor mei, cît și unele capitole de reportaj apărute altădată, în alte publicații. Pentru că a devenit tradiție ca despre această întreprindere să se scrie frumos, în cuvinte de laudă. Așa că orice cititor care va întîlni, în reportajele noastre, laude la adresa produselor I.A.E.I. Titu, va înțelege că ele, aceste laude, sînt motivate de însăși calitatea produselor întreprinderii și de grija pe care fiecare dintre oamenii care muncesc aici o poartă fiecărui reper, fiecărui produs.

Sigur, cu unele dintre produsele I.A.E.I. Titu, beneficiarii sînt obișnuiți, unora le cunosc foarte bine calitățile, pentru că le utilizează de mult timp, poate chiar de la intrarea în producție a acestei moderne întreprinderi.

Unele sînt mai noi. De aceea vom insista asupra calităților lor, dînd unele amănunte în ideea constituirii unui cît mai complet tablou al producției I.A.E.I Titu

Vom începe prin a oferi cititorilor și beneficiarilor cîteva caracteristici despre..

BUTOANELE DE COMANDĂ

Despre **BUTOANELE DE COMANDĂ** cei ce au mai citit alte reportaje despre I.A.E.I. Titu știu că :

- se utilizează în instalațiile de comandă și automatizări, pentru pupitre și panouri
- prezintă variante constructive multiple și greutate mică
- sînt formate din următoarele elemente : soclu contact din masă plastică, contacte din alamă cu nituri de argint, carcasă buton din

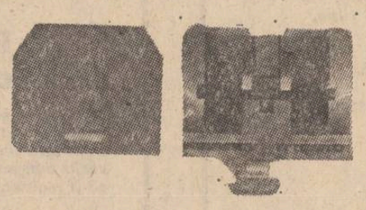

masă plastică, elemente de acționare, garnitură din cauciuc pentru variantele protejate.

Ceea ce ar mai trebui adăugat sînt caracteristicile tehnice :

— tensiunea nominală — 500 V.c.a.
— frecvența de conectare — 600 con/h
— durata de conectare — contact inschis N I 10
— produse de protecție, execuție protejată — pe panou I P 301, execuția neprotejată — I P 321
— secțiunea conductorului de legătură — min. 0,75 mmc.

NOUTATEA...

...pe care o prezintă aceste butoane de comandă constă în reproiectarea lor. Aceasta s-a făcut tocmai în scopul obținerii unui aspect cît mai plăcut.

Totodată s-a urmărit asigurarea unei mai mari siguranțe în funcționare și în exploatare și a unei rezistențe mecanice mărite.

Cei ce le construiesc știu că ele sînt folosite pe tablourile mașinilor unelte, și că există pericolul să se producă accidente. De aceea proiectantul, atunci cînd aceste produse se aflau în faza de planșetă, a avut grijă să elimine orice pericol de accident pe care l-ar putea presupune utilizarea acestor butoane de comandă pe tablourile mașinilor unelte.

Aceste caracteristici tehnico-funcționale au darul de a recomanda singure butoanele de comandă fabricate de I.A.E.I. Titu. Îndemnul nostru este unul singur, simplu, susținut de calitățile pe care le probează în exploatare aparatajul electric fabricat la Titu : **CONTRACTAȚI PRODUSELE I.A.E.I. TITU.**

ALTE PRODUSE ALE I.A.E.I.

- **PRIZELE ȘI FIȘELE INDUSTRIALE CU 5 CONTACTE DE 16 A, 32 A, 63 A, 380 V.**
- **CUPLELE DE 32 A.**
- **PRIZA DE 63 A, CU 5 CONTACTE, 380 V, CONECTAREA FĂCÎNDU-SE PRIN COMUTATOR CU CAME.**
- **CLEME DE RACORDARE DE GABARIT MAI REDUS : 4, 6, 16, 35, 50, 70, 95 și 120 mm².**
- **PRIZA TRIPLĂ CU CONTACT DE PROTECȚIE, AVÎND URMĂTOARELE CARACTERISTICI :**
  - **tensiune nominală — 250 V.**
  - **intensitate nominală — 6 A, c.a.**
  - **Chei cu 3 poziții.**
  - **O nouă serie de manipulatoare.**

RECOMANDĂM

Cred că se înțelege că toate aceste rînduri pe care le scriem despre produsele I.A.E.I. Titu au scopul de a menține interesul tuturor posibililor beneficiari pentru produsele I.A.E.I. Titu.

De aceea recomandăm spre contractare beneficiarilor produsele fabricate la Titu.

Toate avînd aceleași calități excelente, calități cu care acești beneficiari sînt obișnuiți, întîlnindu-le încorporate în alte produse ale I.A.E.I. Titu pe care le-au contractat și folosit pînă acum.

- **Indicatoarele de semnalizare cu și fără transformator,** cu lampă de 24 V.
- **Siguranțe ultrarapide cu mare putere de rupere,** gabaritul O,1 63 A, 80 A, 100 A.
- **Întrerupătoare pentru polizoare electrice de mînă.**
- **Priză pentru fișă pentru aparate electrocasnice.**

Se utilizează la alimentarea fiarelor electrice de călcat, a radiatoarelor electrice cu rezistențe, precum și a resourilor electrice.

- **Cupla bipolară cu contact de protecție de 10 A, 250 V.**

Se folosește la alimentarea aparatelor casnice la distanțe mari de priză fixă.

CE MAI PRODUCE I.A.E.I. TITU ?

Din șirul aparatajului care se produce aici am reținut pentru dumneavoastră, cei care sînteți beneficiari ai I.A.E.I. Titu, următoarele produse :

- **Butoane comandă regim greu cu diverse poziții și etaje.**
- **Fișă de 6 A pentru scopuri casnice.**
- **O nouă serie de întrerupătoare și comutatoare de uz casnic.**
- **O nouă serie de prize de uz casnic.**
- **O priză de 16 A cu 5 contacte ST pentru alimentarea mașinilor electrice și sobelor electrice cu alimentare trifazică.**
- **Întrerupătoare pe cordon și de capăt.**
- **Cleme de racordare de 70, 95 și 120 mm² pentru scopuri industriale.**

Recom

atelier literar
poșta redacției

EM. BĂLȚIANU : Observațiile din scrisoare sînt, din nefericire, prea adevărate și cunoscute (numai cine nu vrea nu le știe !...), dar ele au prea puțin de-a face (totuși) cu problema îngustării orizontului inspirației. Căile de a depăși (sau, dacă vreți, de a „survola") marasmul mediocrității și monotoniei cotidiene, vă sînt de mult și pe deplin cunoscute, iar „armamentul" necesar, energia (și apetitul) zborului nu vă lipsesc (în ciuda tuturor necazurilor de tot felul). Ne-ați trimis acum, printre altele, cîteva pagini frumoase, de substanță, grijuliu și inspirat netezite și finisate (ceea ce nu se întîmplă prea des !) : „A ști", „Ceața", „Lumina" (cu finalul „căzut"). Interesante sînt și altele, dar încă nepuse la punct : „De toamnă" (cu petice prozaice, dizarmonii etc., în strofa a II-a, a V-a, a VII-a), „Șarjă" (a III-a), „Vîntul" (3 și 4), „Seara" (cam hurducată, plină de zgură, mai ales în ultimele trei strofe).

G. I. FISCUS : O mare ambiție de a șoca, de a etapa, iată ce se poate observa, în primul rînd în versurile dv. (uneori, și în scrisori, ceea ce riscă să altereze oarecum reciprocitatea bunei cuviințe epistolare...). Dar, dincolo de această ambiție, textele rămîn niște confecții tulburi, greoaie, cu un vocabular îmbulzit, impropriu, rebarbativ, incapabil să structureze o imagine coerentă, sugestivă, purtătoare de mesaj, de idee, de cîntec... E greu de tras o concluzie definitivă — se pare că aceste manuscrise nu vă reprezintă pe dv. cel adevărat, fiind mai de grabă niște simulări inspirate de modă (mai bine zis, de ceea ce e aparent și periferic în ea, și nu de ceea ce e substanță și esență). Poate că ar fi bine să renunțați la zurbă și tămbălău, să vă dați cît mai aproape de dv. însivă (cel firesc și bintuit de ginduri și aspirații) și să încercați să puneți pe hîrtie, simplu, cinstit, aceste ginduri și îmbolduri. Va fi, și pentru dv., și pentru noi, o șansă mai bună, mai corectă, de a măsura puterile și perspectivele de care dispuneți.

MIHAI ȘUȘARA : Cele două pagini nu ne spun prea mult despre dv. Ne spun de bine, în „Regăsire" (pagină curată, sensibilă, cu spirit de observație și capacitate de sinteză), ne spun de rău, în „Cuvinte" (cam neglijentă, insuficient definită și definitorie, insuficient de clară în amănuntele și considerațiile finalului). Deci, să mai vedem...

CLEOPATRA — BRAȘOV, GH. MANEA, SILVIA OGRĂZEANU : Un început șovăitor, dar nu lipsit de promisiuni.

ALPHA — HUȘI : Felicitări, mulțumiri și, firește, „tot înainte !".

N. A. VEST : Un ciclu livresc, greoi, arid, fără abur liric (mai bună, „Ideea" și oarecum „Cămașa") și altul mai viu, mai firesc (cînd nu alunecă și el, pe alocuri, în livresc), unde sînt cîteva pagini demne de interes : „Definiție", „Plimbare", „Un șuris", „Păpușa de lemn".

A. ANONIMESCU : Bunele semne există, dar erupția tulbure (Esenin+Maiakovski) înecă totul, într-un debit milos, turmentat („se bat turcii" în condeiul dv. !...) care nu lasă gîndul să se cristalizeze, cîntecul să se înfiripe, floarea să înflorească... Altfel, lucrurile bune, promițătoare, ici-colo în multe din pagini (mai ales, în „Informație", „Demisie", „Destăinuiri", „Simbolistică" etc.), dar...

MARIUS DUMITRESCU : Vești bune, prin paginile dv. : „Porumbel", „Adolescentă", „Lamento", „Eu am văzut". E de observat că, în piesele cu prozodie clasică, tinde să se instaleze un început de manierism, oarecare monotonie, un început de îngustare a spațiului tematic; altfel, obligațiile prozodice vă împing la concesii în substanță, în expresie. Ca, de pildă, în „Virstă", unde doar ultima strofă se înscrie în sfera adevăratei poezii.

DIF : Prefețe, prezentări etc. ne cer foarte mulți dintre cei ce pornesc din acest colț al „atelierului", fie că au ajuns în faza publicării primei cărți, fie pentru alte „ocazii". După cum ați putut observa, desigur, nefiind în măsură să satisfacem **toate** aceste cereri (ar însemna să realizăm o adevărată industrie a prefețelor !...), n-am dat curs **nici uneia** din ele, pentru a nu crea excepții preferențiale, pentru a nu nedreptăți sau jigni pe nimeni. Nu vom face, deci — nu vă fie cu supărare — nici pentru dv. o asemenea excepție. Dealtfel,dincolo de aceste argumente, nu credem în utilitatea (nici chiar în oportunitatea) prefețelor, în asemenea cazuri : e momentul cînd „albatrosul" ia contact cu largul cerului și al mării — el nu mai poate fi „dus de aripă" de nimeni !... Ceea ce mai e de spus trebuie să spună versurile, restul e tăcere !

Florin Bănică, Cornelia Armina Marcu, Mihai Cotuțiu, Al. Dak, Vavi T., Adelina Aruștei, Matei Hărman, O. Suciu — Lugoj, B. Secondan, Mariana Ursei (mai bine, în „Cîntecul paparudelor", „Ta panta rhei"), **I. V. Periam** („Semn"), **Petrică Socaci, Fata Morgana** (mai bine, în „Ajutor") : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Sub merii în floare

Arsura de cariu ce-o simt — spuse pomul —
nu poate fi alta decît
opera cea mai perfectă,
greu de-nțeles
lipsindu-ți ție,
deocamdată,
conceptul de vierme.

Înlocuiește-l cu oricare
alt vierme din
„Fenomenologie"
și apoi, cînd traducerea-i gata,
plimbă-te trist
pe sub merii în floare.

GH. SMEOREANU

Rezervație naturală

Umbra se preface-n umbră,
lumina nu-i mistuitoare,
vor veni cei puși să hotărască
limitele rezervației naturale unde gîndul
poate fi ocrotit,
reptilă care privește gardul de sîrmă ghimpată
se-ndreaptă spre el și
pînă să-l atingă
ierburile se usucă și înverzesc
de cîteva ori.
De un ospăț ar fi nevoie
melancolia s-o învingă,
urletul să deslușească
nebănuit
descreșterea
...ca-ntinderile de nisip cînd marea
le despovărează de un vaiet...
Dar umbra se preface-n umbră,
lumina nu-i mistuitoare,
o îndîrjire se adună și-n adevăr
și în minciună.

ION TEODORESCU

Pînă la urmă

iți voi uita ochii, mîinile, buzele,
vocea
chiar cuvintele,
voi uita ochii mei, mîinile, buzele
vocea
chiar cuvintele, jurămintele mele
de lîngă tine
sau, (pentru că te-am iubit mult)
îmi voi aminti vag unde stai,
îmi voi aminti că mi-ai spus
că mă aștepți oricînd...
Pînă la urmă...

LORENA PAVĂLAN

La mijloc

Pasărea s-a rănit
De-un vîrf de copac
Pentru că s-a lăsat prea jos.

Tu te-ai lovit cu capul
De-o aurore boreală
Pentru că ai umblat
Cu capul în nori...

Stați la mijloc !
Stați la mijloc !
Să nu vi se-ntîmple ceva...

IRINA EFTIMESCU

Ligia Boiangiu-Mihăilescu : „Portret"

Bobul de strugure

Mi-e teamă
că bobul de strugure n-o să înțeleagă
nimic
din pustiul după amiezii de duminică,
cînd eram prea singuri
și prea triști
ca să deschidem televizorul
sau o nouă sticlă de vin,
mi-e teamă
că bobul de strugure nu va înțelege
niciciod
plictiseala troleibuzelor
care mergeau spre centru
fără să lase nici o urmă pe asfalt
nici măcar un semn
al trecerii lor, de parcă
n-ar fi transportat oameni vii,
ființe...

B. HORASANGIAN

Singurătate

Ah, cristalină cădere în verdele frunzei
culoarea ta crestată mă agită
mă tulbură
îmi desface pupila
în inele de noapte...

E sunetul oare aninat între crengi
sau tropotul stelei în noapte ?
prin mine simt ninsoarea tăcerii
alunecînd.

LILIANA BARBU

Fără cuvinte

la o masă de patru
împărțită cu persoane străine
ne-am regăsit după cutremur
într-o zi cu ploaie și abur cald
în plăcerea măruntă de a bea cafea
sîntem aici și să nu mai vorbim
din cînd în cînd un zîmbet
fără răspuns fără explicație
în josul paginii, erata.

VIORICA IONESCU

Cine a dormit o noapte-n fîn...

Iată, nu mai dobori copacii,
Lasă blestematul fierăstrău ;
Amețiți, din cer, cum cad săracii,
Mîine, poate, o să-ți pară rău.
Nu-ți vei mai găsi în iarbă patul,
Ziua rătăci-vei pe poteci ;
Ce osîndă o să-ngîne-naltul,
Păsările fără cuib în crengi.
Te va arde soarele în creștet,
La amiază umbră n-o să ai ;
O să-ți pară și văzduhul veșted,
Paltin răsturnat din cer pe plai
Nu auzi prin vînt cum gem tufanii
Cu ce ochi de frunze te privesc ? !
Cu ce funii te-ar lega, sărmanii
Să te poarte într-un cer crăiesc
Sau să-ți împletească-n dor cunună,
Doar din mărgărit abia-nflorit,
ca pe cap punindu-ți-l, din mînă
Să scapi fierăstrăul ruginit.
Tu aveai o vorbă tată, sfîntă,
o cîntai în zori, cu pasul rar
Cînd călcai pe cărăruia frîntă,
Alintînd zburdălnicii lăstari
Sau cînd seara, tolănit prin iarbă,
Printre flăcări verzi de crengi în vînt
Stele numărai, oftînd în barbă
Fluierînd cu păsările-n gînd :
„Cine a dormit o noapte-n fîn
Are pînă moare-o mierlă-n sîn !..."

ION CRAIOVA

Literatură și mesaj

Urmare din pag. 1

evenimente care decurg unele din altele într-o mișcare neîntreruptă. Ideile care ne direcționează sentimentele și expresiile prin care le semnificăm cunoștințele cu care operăm asupra lumii sînt, de fapt, lucrarea lentă și temeinică a unei îndelungate dezvoltări istorice. Nu putem să nu venerăm un trecut ce ne-a fost păstrat și transmis prin realizări spirituale definitive. Trecutul acesta este al nostru, așa cum noi sîntem ai prezentului. În definitiv, dorința de a cunoaște, de a interpreta și relata evenimentele semnificative ale trecutului își are sursa tocmai în această puternică situare a noastră în prezent. O astfel de situare ne unește nu numai cu aspirațiile de viitor sau cu aspectele practice și active ale vieții de zi cu zi, ci și cu oamenii, lucrurile, faptele și evenimentele care nu mai sînt, înglobîndu-le trăirilor noastre, reînviindu-le. Spiritul nostru însetat de dezmărginire, de orizonturi mirifice, larg cuprinzătoare, colindă cu voluptate secolele și mileniile, încercînd să le stăpînească prin înțelegere, pentru a deveni mai puternic. Faptele noastre de azi nu sînt nici ele izolate, suspendate într-un fel de vid temporar. Din contră, ele includ fapte similare dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat, sînt determinate de epocile care le-au precedat. Prezentul este totodată încărcat de viitor. Această cuprindere a trecutului și a viitorului dă prezentului un nou și puternic element de durabilitate, o nouă capacitate de a înfrunta timpul. Tot ceea ce sîntem noi, întregul tezaur de bunuri materiale și spirituale care aparțin poporului nostru sau lumii s-a născut prin lucrarea neîntreruptă a sute și mii de generații care ne-au precedat. Tot ceea ce sîntem noi a fost definitiv marcat de o tradiție care trăiește dincolo de ceea ce este trecător în actele umane, dă o firească și puternică nevoie de revenire la originile cele mai îndepărtate. Discutînd despre rolul istoriei în viața noastră spirituală, N. Iorga scria aceste cuvinte memorabile : „Fiecare popor are sufletul său, format din sute de mii de ani din firea pămîntului, din freamătul codrilor, din floarea albă a primăverii, din raza soarelui, din ceața toamnelor și gerul iernilor, din toate frămîntările, suferințele, silința, gloria, din nesfîrșit de multe amintiri îngrămădite în urma morților, care astfel n-au murit întregi, ci din adîncul zăcerii lor, sprijină răsfățarea la lumină a urmașilor ce au venit din ei și trăiesc după dînșii. Acest suflet este prețul mare sau mic al fiecărui popor... Pe aceste două temelii se sprijină mărirea trainică a unui neam. Amintirea totdeauna vie a trecutului și constiința datoriei împlinite de toți în fiecare clipă".

Firește, ca autor de romane istorice sînt mereu preocupat de modul cel mai adecvat în care trecutul poate fi semnificat prin artă și cu deosebire în literatură. În legătură cu această problemă s-au purtat, de altfel, și se poartă întinse și erudite dezbateri, s-au scris lucrări teoretice de o exemplară demnitate filozofică. Există numeroase modalități estetice ale romanului istoric și toate provoacă cel mai mare interes. Eu personal cred că o modalitate epică adecvată, atunci cînd prezentăm trecutul, ține neapărat seama de dorința oamenilor de azi de a înțelege ceea ce este reprezentativ în mișcarea ideilor forță, în realizările spirituale care au înfruntat timpul. Aceste idei și-au demonstrat trăinicia pentru că au cuprins masele, adevăratele făuritoare ale istoriei. Ideile au devenit astfel o forță în acțiune. Mișcarea ideilor forță și mișcarea maselor animate de ele dau istoriei sens și conținut. Din interpătrunderea lor se naște atmosfera spirituală specifică a diferitelor epoci. Am fost preocupat, deci, să realizez epic sugestia cîtorva epoci istorice cu adevărat reprezentative pentru evoluția spiritualității românești. Aceste epoci oferă o impresionantă lecție de demnitate națională. Pe seama lor am încercat, în romanele publicate pînă acum, și voi încerca și în cele pe care intenționez să le mai scriu, să realizez o fenomenologie epică românească, altfel spus — o descriere a istoriei propriei noastre conștiințe care trece de la certitudinea faptelor disparate la o înțelegere superioară, intențională, orientată spre orizonturi filozofice, care se ridică, mai ales, la sesizarea unor esențe spirituale pure, ireductibile. Așa am ajuns ca în romanul **Culorile singelui** să încerc să refac, prin intermediul zugravului Pârvu Pârvescu-Mutu și al operei lui ceva din atmosfera marii epoci de cultură, semnificată în stilul brîncovenesc. În romanul **Adevărul retorului Lucaci** tablourile de epocă recompun atmosfera specifică a umanismului Renașterii și Reformei în cultura română. În **Marele cintec**, un roman apărut recent la Editura Eminescu, compozitorul și umanistul Ioan Căianu-Valachus este menit să reprezinte epic atmosfera barocului muzical și artistic din Transilvania și din întreaga cultură română a secolului al XVII-lea. În fine, în romanul **Călătoria spre zei** o carte care urmează să apară anul viitor tot la Editura Eminescu am încercat să sugerez epic aspecte semnificative ale spiritualității dace.

Timpul istoric, marile epoci spirituale înțelese fenomenologic dintr-o perspectivă actuală, „văzute" și citite cu gîndirea politică de azi, se reliefează astfel în aspecte cu adevărat semnificative. Mesajul lor ne întărește în lucrarea noastră de azi. Mesajul acesta este benefic.

A scrie despre poporul meu și despre înaltele sale idealuri de libertate, despre demnitatea spirituală a bunurilor culturale cu care se semnifică în lume, este pentru mine, personal, un act de conștiință și o datorie de onoare.

O datorie pe care încerc să o îndeplinesc cu tot ceea ce este mai bun în ființa mea.

olimpiu nușfelean

Prin zăpadă

**O foaie albă acoperită de cîteva versuri.
Zăpada dintîi
umbra albastrului
pe rana sufletului.**

**Scrisoarea de la prietenul
care a citit cîteva cărți
desfăcută —
respirație caldă.
Pe masa de brad de paie
poemul ultim
înfiripîndu-se —
pe spatele colii albe cîteva versuri de argint
singure prin zăpada dintîi.**

Zugrav

**Înșeli vîntul
vinzîndu-i pădurea
pe o oră de contemplație.
Dinaintea ochilor tăi
cerul și-a luat zborul —
încă te mai ning
stele scuturate din aripile lui.
Indiferența
nu vrea să conspire cu tine
cînd îi refuzi minciunii
dreptul de a învăța să scrie
Singur tu între maluri
simțind nevoia să faci cărămizi
din golul neantului.
Și deodată te saturi de moarte
și-ți scrii numele
pe marginea unei icoane.**

Fastuoasa neconsolare

**Ne dezbrăcăm haina bleu-marin
ne desfacem cămașa la git
dar nici un fluture alb
nu se ivește.**

**Privim cu indiferență merindea
călătoriei fără cer
și lovim tare bocancii de pietre
să se scuture
zăpada adusă din copilărie.**

**Auzind cum depărtările își șoptesc pe ascuns
că vor trebui să ne primească neconsolați.**

Desen de Micaela Istrate

Ligia Boiangiu-Mihăilescu : „Flori"

CARNET AFRICAN

„LA NORD" ȘI „LA SUD" DE SAHARA (I)

Există o cultură, o civilizație comună întregii Africi, caracteristică întregului continent, de la Mediterana la Zambezi ? Se găsesc, dacă nu în detaliu, atunci în esența lor, aceleași structuri spirituale, pe tot cuprinsul acestei întinse zone a lumii ? Iată o problemă care a revenit și revine în dezbaterile consacrate definirii unei identități culturale africane, stabilirii sarcinilor amplului proces al reconstrucției culturale naționale ; o problemă care a fost cînd exagerată, cînd minimalizată, însă niciodată trecută cu vederea. Pentru că — dincolo de rațiuni politice, ideologice sau de altă natură — realitățile continentului o impun, o evidențiază cu prisosință. E atît de prezentă în viața Africii încît chiar după o călătorie nu prea lungă în această regiune, ajungi singur să-ți pui întrebările de mai sus...

Într-adevăr, în nord, la Alger sau la Tripoli, la Cairo sau Nouakchott ești „pe pămînt african dar într-o lume arabă". Se vorbește și se scrie în arabă; se cîntă și se ascultă muzică arabă; viața și obiceiurile oamenilor urmează versetele Coranului, iar moscheea și „suk"-ul (bazarul) le întîlnești pretutindeni. Arhitectura și ornamentația caselor, portul bărbaților și femeilor sînt croite, de asemenea, după aceleași exigențe și gusturi islamice. Pînă și peisajul pare a fi cel din împrejurimile Meccăi, seamănă cu locurile din îndepărtata peninsulă unde s-au zămislit și de unde au pornit popoarele arabe: copleșit de nisip și de soare. Străbătînd acest univers auster, călătorind de la Atlantic la Nil m-a întovărășit pretutindeni și întotdeauna imaginea dezolantă a deșertului și mi-a răsunat în urechi același monoton „salaam-alecum". Fapt cert : întinsa zonă din nordul continentului aparține culturii și civilizației arabe, lumii islamice.

La sud de Sahara peisajul se schimbă ; altfel sînt oamenii și altele obiceiurile. Sudul „te" cucerește cu verdele junglei și cu „triburile" de flori, ca să parafrazez un poet african, ce punctează imensitatea savanei. Te surprinde exuberanța oamenilor, firea deschisă a acestora, simplitatea comportamentului și, nu de puține ori, farmecul privirilor și supletea mișcărilor. M-au încîntat și mi-au rămas în minte trupurile zvelte, chipurile deschise ale tinerilor din Boké (Guineea), din Kaolack (Senegal) sau din îndepărtatul Xai-Xai (Mozambic) ; port încă pe retină imaginea frumuseții feminine negro-africane, întîlnită pe străzile din Dakar, Abidjan sau Bujumbura, frumusețe care te farmecă cu formele și grația ei, cu „pasul de gazelă" cum spun poeții continentului. La sud de Sahara te simți în permanență înconjurat de o prietenie sinceră și spontană, de o afecțiune și o căldură sufletească mai greu de întîlnit pe alte meleaguri. Omul Africii sud-sahariene posedă sentimentul cosmic al înfrățirii cu lumea vegetală, cu lumea animală, cu întreaga natură, credința puternică într-o solidaritate cu tot universul. Prietenia care ți-o arată, încrederea care ți-o acordă izvorăsc din această ancestrală și profundă convingere. Am auzit aici și am avut posibilitatea să-l verific, un proverb deosebit de semnificativ pentru această atitudine : „Tu ești fratele meu, pentru că natura mi te-a lăsat frate".

Dar dacă cele relatate mai sus le constați ușor, ți le oferă strada, orașul sau un popas, mai mult sau mai puțin îndelungat, în mediul rural al „sudului", există însă unele laturi, unele trăsături ale omului și ale lumii negro-africane mai intime și deci mai dificil de sesizat la prima vedere. Date la iveală de diverși cercetători, aceste trăsături ar fi, de asemenea, specifice populațiilor sud-sahariene, le-ar deosebi de alte natii ale lumii, inclusiv de cea arabă din nordul continentului. Astfel Leopold Sedar Senghor susține ca fiind caracteristice pentru negro-african „un plus de emotivitate" și „o predominantă a ritmului", aceasta din urmă, în special, în creația artistică. Scriitorul și ginditorul malian Hampate Bâ adaugă celor de mai sus „o atitudine contemplativă" față de lume și natură, o viziune „prea puțin economică" asupra timpului precum și un evoluat spirit comunitar. În sfîrșit, pentru a ne rezuma numai la cîteva opinii, misionarul belgian Placide Tempels în lucrarea „La philosophie Bantoue" apreciază că negro-africanul s-ar caracteriza prin credința într-o „forță vitală" care animă și determină întreaga existență, întreg universul.

Constantin Carbarău

Unde punem mobila?

ÎNTÎMPLĂRI CU SCRIITORI

Oră cam matinală pentru un scriitor care lucrează și noaptea dar n-am ce face. Îmi schimb vocea și răcnesc cît mă țin corzile vocale dînd impresia că vorbesc de la mare depărtare.

— Alo ? Casa don scriitor Fănuș ?

— Daa ! Îmi răspunde iritat maestrul. Ce urli așa matale ?

— Don' scriitor, am adus mobila, să trăiți !

— Care mobilă domnule ? Nu ești în toate mințile ?

— Mobila de bucătărie să trăiți, de la Brăila, să trăiți !

— Ascultă nene, nu mie trebuie să-mi aduci mobila...

— Alo, ba da ! E mobilă de bucătărie marca lux și nu mă lasă cu camionul pe șosea. Ce fac ? Plătiți mata amenda ?

— Halo, nene, nu înțelegi că nu-i a mea ? Uită-te mai bine pe factură ori ești analfabet ?

Mă fac că nu pricep și continui să urlu în ciuda protestelor venite de la capătul celălalt al firului :

— Eu închid și vin la tălică... Nu mai pot vorbi că s-a făcut coadă la telefon și mă omoară cetățenii...

— Măi frate, nu pricepi că nu-i a mea ? Bagă-ți un deget în urechi să nu te surzească tramvaiul și notează adresa proprietarului...

Închid spre disperarea masivului făuritor de metafore și formez numărul Casei scriitorilor unde lucrează soția lui Fănuș.

— Alo ! încep din nou simțind că mă încearcă răgușeala.

— Da ! se aude de dincolo o voce mirat-politicoasă.

— Doamna lui domn Neagu ?

— Da...

— În persoană ?

— Da, tovarășe. Ce dorești dumneata ?

— Doamnă, am adus mobila ! Știu adresa da' don Fănuș nu vrea s-o las acasă. Cică-s analfabet... !

—Ce , mobilă tovarășe ?

— De bucătărie. Mobilă marca lux, te la Brăila !

— Noi n-am comandat nici o mobilă de bucărie. Avem o garnitură.

— Poate că don' Fănuș a vrut să vă facă o surpriză că dînsul a fost la Brăila, scrie pe factură, și acum nu mai recunoaște. Eu am adresa și de acasă și de la serviciul matale. Sînt pe Calea Victoriei, pregătiți dumnneatale 150 de amendă că nu ne-a lăsat cu măgăoaia pe bulevard Miliția nu ne-a lăsat că cică n-avem autorizație, da' noi tot venim că pentru don' Fănuș facem orice !

— Alo ! nene se lamentează Stela, să nu aduci mobila aici că n-am unde s-o pun. Aici e instituție. Alo ! !Alo...

Închid și după o jumătate de oră mă înființez, ca din întîmplare la Casa scriitorilor. În curte agitație ; Stela cu portarul și o femeie de serviciu se uită cu atenție spre poartă așteptînd apariția camionului.

— Mircea, unde stă, dragă, Manix ăla ?

— De ce ? întreb eu senin.

— Dragă, Fănuș care n-are de lucru, a fost cu el la Brăila și i-a comandat mobilă de bucătărie...

— Și... ?

— Păi și ! Și acum au venit ăia cu mobila cu factura pe adresa noastră.

— Se poate dar Manix ăla, cum zici tu, și-a cumpărat mobilă de vreo săptămînă. Asta-i una la mină...

Și care ar fi... doi la mină ? vru să știe Stela.

— Doi la mină ar fi că a plecat în străinătate pentru o lună împreună cu familia.

— Și noi ce facem acum cu mobila lui ...?

La această întrebare n-am știut ce răspuns să dau nici pînă în ziua de azi.

Mircea Micu

n-am mobilă de bucătărie, Nea Fane, i se plînge într-o zi un prieten grafician lui Fănuș Neagu care, fiind mama răniților, poate face rost de orice. Și chiar dacă nu face, promite !

— De care vrei, Manix ? vrea să știe blondul prozator, alintîndu-l pe graficianul gospodar cu porecla dată de Dumnezeu mai știe cine.

— De care-o fi, numai de bucătărie să fie...

— Ascultă leat, vrei ceva lux ? Lemn de cireș scăldat în odăjdii de mosc ? Sau din rumeguș, care imită lemnul natur și se surpă de-a-mpicioarele fără s-o împingă nimeni ?

— Ceva bun, Nea Fane, ceva deosebit că de, artiști sîntem și nu putem minca în orice ambianță...

— Cît avem ceasul ? vrea să știe prozatorul din comuna cu lac văduvit de pește.

— Păi, să toc fie unsprăzece...

— Buun ! Bag eu un fir la Brăila, la fabrică, vorbesc cu cine trebuie si mîine dimineață cînd se crapă zorii ca ochii pisoilor de-o zi, sîntem gata de drum. Ajungem în două ore, dacă mergi șnur, alegem, plătim, închiriem ceva, tractor, căruță, ce-o fi și... retur în Capitală ! Luăm ceva lux, de-o să-ți fie milă să deschizi ușa bucătăriei și-o să mănînci pe planșeta de desenat.

— Să-ți dea cel de sus sănătate...

— Lasă bre misticismele ! Mîine la șase bagi hodoroaga în pragul casei, clacsonezi de trei ori ca la cazarmă și zvîrr ! Direcția-nainte marș, Brăila ! Păi, ce ? Nu sînt eu fiul orașului ?

A doua zi au plecat, au ajuns au văzut au încheiat un contract, cum se face, cu livrare la domiciliu.

— Mîine, cel tîrziu poimîine o aveți Nea Fane, să trăiești, asigura responsabilul. Se poate ? Și mai bagă ceva despre nenorociții ăștia de dau cu piciorul în minge poate intrăm și noi în **categorie superioară...**

După cum știți din experiență, orice lucru nou cumpărat în casă trebuie udat... Și au tot udat și botezat mobila ajungînd la București și așteptînd cîteva zile să vină achiziția. Mobila însă nu venea !

După două-trei săptămîni, timp în care entuziastul proprietar s-a consolat cu gîndul, subsemnatul, dornic să fac „bancuri tîmpite de ardelean fără umor", formez numărul lui Fănuș.

Schiller

Urmare din pag. 1

formării caracterului și personalității umane.

Se cuvin pomeniți marii poeți de pretutindeni măcar la marile lor aniversări pentru că adesea se uită la ce dimensiuni eroice au lucrat înaintașii cît de responsabili s-au socotit față de cuvîntul scris, cîtă cultură s-au simțit datori să o așeze ca temelie operei lor profund naționale. Schiller ca și Hölderlin va scrie acea poezie obiectiv lirică apropiată de rostirile arhaice, de odă și imn. Imnul bucuriei scris de Schiller într-un ceas fericit al vieții sale în atmosfera unei nunți unde este celebrată înfrățirea universală dintre toți oamenii de pe pămînt, va fi reluat în Simfonia a IX-a a Bucuriei de către genialul Beethoven care s-a regăsit în Imnul poetului Schiller la modul testamentar.

Acum, în septembrie în anul 1827, au fost aduse de la Biserica Sfîntul Iacob oasemintele poetului național și așezate în cripta de la Weimar unde odihnesc pînă astăzi.

mapamond

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (VI)

ZARURILE ERAU ARUNCATE

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

„Gentlemens, aveți în față ținta Numărul Unu a celui mai important obiectiv militar încredințat pînă acum vreunei misiuni a forțelor noastre aeriene...".

La „briefingul" din cortul secret al comandamentului lui Tidal Wave de lîngă Benghazi, printre cei chemați să fie inițiați în marea taină a atacării Ploieștiului se afla, desigur, și tînărul acela pe care l-am văzut culcat în livada cu nuci de la marginea orașului meu natal, privind cerul de unde se prăbușise cu aceeași uimire cu care atunci, de mult, urmărise filmul viitoarei sale morți...

După ce l-au ridicat de acolo și l-au dus ca să fie îngropat, m-am întors în locul acela, singur. Era în amurg. Orașul continua să ardă iar Dîmbul, în care gîlgîia o conductă de țiței ca o venă retezată, curgea la vale în vîlvătăi înspăimîntătoare. Ca să trec pe malul celălalt, a trebuit să-l ocolesc mult, pînă la podul căii ferate Ploiești—Urziceni, dîncolo de livada de nuci de la marginea cartierului Moțoi.

M-am apropiat de locul știut unde, la prînz, văzusem pilotul mort. Iarba rară păstra încă urma trupului lui. Atunci am făcut un gest pe care nu mi l-am putut explica niciodată : M-am culcat în iarbă, în locul mortului, vrînd să văd ceea ce „văzuse" el. Crengile albicioase ale nucului traforau cerul împungîndu-l cu ouășoarele verzi ale fructelor încă crude. Era răcoare și liniște. Mirosea a trotil și a gudron încins. Tulpina netedă a nucului îmi sprijinea ceafa înfierbîntată de alergătură și cerul își călătorea puhoaiele de fum. Și de-odată m-a apucat frica. O frică ascunsă, care se ridica din pămîntul mortului, sau care poate că zăcuse în mine fără să se fi trezit atunci cînd oamenii alergau înspăimîntați gata să se vire și în gaură de șarpe pentru a scăpa de prăpăd. Acum, cînd totul trecuse, o simțeam stringîndu-mi inima și gîtuindu-mi respirația. Frica nu vine atunci cînd o chemi, ci doar cînd vrea ea. Și cine e prea crud pentru a cunoaște lașitatea, ori viața încă nu l-a pus în situații-limită din care să i se trezească instinctul de autoconservare, nu știe să-i dea fricii numele de frică. Am fugit acasă, unde n-am putut să dau nici-o explicație îndelungatei mele absențe. Tremuram. Cartea aceea pe care o luasem de pe locul mortului, ca să-i descifrez titlul în taină, li s-a părut tuturor „periculoasă". N-am înțeles niciodată, de ce. Panica nu-i părăsise pe ai mei.

În camera mamei plîngea neputincios, cu scîncete de cîine bătut, vecina noastră de peste drum, „madam" Victoria Vișinescu, a cărei fată, Didina, arsese de vie într-una din celulele penitenciarului de pe strada Rudului. Fusese o fată înaltă, brunetă, cu mers legănat și cu ochii verzi, codați, una din acele tulburătoare frumuseți care apar prin cine știe ce miracol în cartierele cele mai sordide, din părinți săraci și uriți, răsplătiți astfel de natură printr-o progenitură după care să jinduiască milionarii sau proxeneții. De ce ajunsese Didina, nufărul acela din mocirla mahalalei noastre, în pușcărie, n-am putut afla niciodată. După război s-a țesut în jurul ei o legendă, că ar fi fost o „politică", arestată după o acțiune a tinerilor comuniști din ilegalitate. Mi-ar fi plăcut să fi fost așa, dar tocmai în ajunul bombardamentului, o razie a poliției adunase din spatele halelor o mulțime de precupețe și țărănci vînzătoare de legume și fructe acuzate de speculă și ridicate pentru cercetări. Au fost duse toate în beciurile din penitenciarul de femei al orașului și uitate acolo...

Filmul condamnării Ploieștiului începea cu o imagine „shoking" : Un nud de fată tînără. Vocea lui Tex McCrary, autorul comentariului, explica insolența acestei prime imagini dintr-un film de război. Ploieștiul era o țintă „virgină". **Pînă la Tidal Wave, nimeni n-o „atinsese" profund, și fata mare din capătul Văii Prahovei nu-i așteptă decît pe ei, pe viguroșii Boys de la Benghazi ca să se lase violată.** Dar, ca să li se dea ghies, trebuia să li se spună că apărarea Ploieștiului era incomparabil mai slabă decît a oricărui obiectiv de pe frontul de vest. Vînătoarea, ca și bateriile antiaeriene s-ar fi aflat în mîinile românilor sătui pînă în gît de un război pe care n-aveau de ce să-l agreeze. Era deci de așteptat ca și la Ploiești, să se petreacă ceea ce se întîmplase în Italia, în timpul alarmelor aeriene de la începutul războiului, cînd civilii nu mai aveau loc în adăposturi deoarece acestea erau tixite de la artileriștii de la bateriile antiaeriene... „Pe hîrtie, apărarea Ploieștiului poate să vi se pară formidabilă, dar nu uitați : ea se află în mîinile românilor !"

Vocea crainicului era caldă și liniștitoare. Tonul optimist, datele furnizate — reconfortante : „Gentlemens, un atac razant de astfel de proporții, în premieră mondială, va permite lovirea cu o precizie maximă a tuturor centrilor vitali ai rafinăriilor — centrale electrice, instalații termice, coloanele de distilație, stațiile de pompe — cruțînd populația civilă, contribuind astfel la ridicarea prestigiului american printre popoarele aservite fascismului, reducîndu-ne la minim pierderile în oameni și aparate și neoferind antiaerienei inamice decît niște ținte joase și fugitive asupra cărora tirul va fi imposibil de reglat în fracțiunea de secundă cît le vom trece pe de-asupra capetelor. În schimb, pentru prima dată în istoria bombardamentelor grele, mitraliorii Liberatoarelor noastre vor putea lovi direct bateriile antiaeriene inamice care, pînă acum, în timpul atacurilor de la mare înălțime, nu erau afectate decît de exploziile bombelor căzute în apropierea lor. O să ne povestim reciproc, la întoarcere, cum au reacționat servanții lor în fața sutelor de guri de mitralieră scuipîndu-și focul asupra lor de la înălțimea zborului razant ! În plus, știți bine că stratul atmosferic cel mai apropiat de sol reprezintă unghiul mort pentru orice radar. Surpriza va trebui să fie totală. Durata întregii operațiuni, doar cîteva minute. Efectul, maxim. Nu trebuie să uitați că niște avioane în zbor razant, evoluînd la numai cîteva zeci de picioare deasupra solului, constituie un impediment major pentru spațiul de atac al oricăror avioane de vînătoare. Apărarea germană de la sol și din aer va fi, deci, paralizată... Iar în cazul cînd, totuși, se va produce afectarea gravă a vreunuia dintre aparatele noastre, zborul jos îi va da mai multe șanse să aterizeze fără pierderi. Iată considerentele pentru care vom lovi de la altitudinea zero !..."

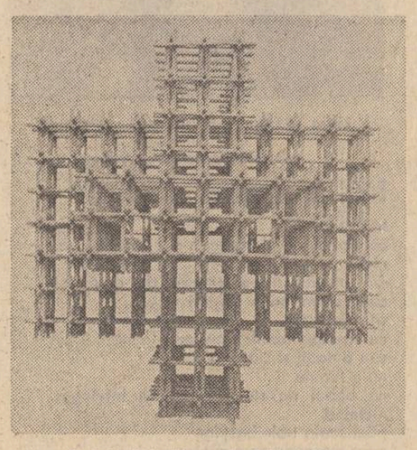

Sculptură în lemn de Mihai Olos

REVISTA STRĂINĂ

● **PESTE 1 000 000** de vizitatori au admirat la Muzeul de artă modernă din New York lucrările celebrului Pablo Picasso. Această expoziție retrospectivă, care cunoaște un grandios succes de public, adună opere ale marelui spaniol realizate în diferite perioade de creație. Diversitatea stilurilor ce caracterizează creația lui Picasso este reprezentată aici prin tablouri din epocile „albastră" și „roz", prin picturi din perioadele marcate de „cubism", „suprarealism", „expresionism" ajungînd pînă la lucrări realizate în ultimii ani de viață ai artistului. Expoziția este desfășurare nu numai a creației exemplare a unui genial artist, ci și un film al influențelor pe care aceasta a exercitat-o în mod copleșitor asupra evoluției întregii arte moderne.

● **LA MIJLOCUL** secolului al XI-lea ai erei noastre arhitecții și constructorii din Uzghene (Kirchizia) au început să înalțe o moschee cu turnul de 40 de metri. Trecerea nelertătoare a atîtor sute de ani, precum și desele cutremure au făcut ca falnica construcție să se macine, ajungînd azi să aibă nedeteriorate decît temeliile. Totuși, schemele și desenele utilizate acum 1000 de ani de arhitecții Evului Mediu au fost păstrate pînă azi. Cu ajutorul lor, specialiștii de la atelierele de restaurare ale Ministerului Culturii al R.S.S. Kirchize au executat un nou proiect al moscheii, urmînd ca lucrările de restaurare să înceapă în curînd. Monumentul va face parte dintr-un mare ansamblu muzeistic de arhitectură și arheologie care va lua ființă la Uzghene.

● **SERGHEI BONDARCIUK** a debutat în film în 1948. De atunci pînă în acest an el a interpretat numeroase roluri și a realizat mai multe pelicule primite de fiecare dată cu căldură de spectatori, pelicule care s-au bucurat de un binemeritat succes la festivalurile internaționale. Printre cele mai cunoscute filme ale sale se numără „Soarta unui om" și „Război și pace", amîndouă capodopere ale genului, filme ce fac dovada unei adînci cunoașteri a sufletului rus, a sentimentelor profund umane caracteristice eroilor vremurilor noastre. Pentru întreaga sa activitate artistică, pentru marile sale merite în dezvoltarea cinematografiei sovietice, Serghei Bondarciuk a fost distins, la împlinirea vîrstei de 60 de ani cu ordinul „Erou al Muncii Socialiste".

● **LIEDURILE** de tinerețe ale lui Gustav Mahler interpretate de Anna Schaer, acompaniată la pian de Christian Ivaldi, fac dintr-un disc imprimat la casa Arion un moment de referință pentru interpretarea pieselor din prima perioadă de creație a marelui compozitor. Viitorul Mahler e prezent aici, în lucrările de început, genial său componistic guvernînd aceste prime cîntece care abundă în arii de amoroase, arii populare, melodii care evocă minunatele vremuri trecute. Toate acestea sînt puse în valoare de o interpretă inteligentă cu largi resurse vocale, elvețiana Anna Schaer.

● **ÎNCĂ DE LA ÎNFIINȚARE,** în 1957, Muzeul cărții de la Zd'ar nad Sazavu (Cehoslovacia) a suscitat un mare interes atît pentru bogăția, cît și pentru amploarea colecțiilor sale, reușind să devină în scurtă vreme una din marile expoziții de tipărituri vechi ale Europei. Găzduit de un frumos castel, muzeul păstrează printre exponatele sale rare, prime producții ale atelierelor de imprimare din întregul continent, începînd cu cele ale lui Johann Gensfleisch zis Gutenberg, părintele tiparului și continuînd cu maeștrii Aldo Manuti, cetățean al Veneției celui de al XVI-lea secol, cu englezul John Baskerville și cu mulți alții. Varietatea tomurilor care fac parte din colecții sînt deopotrivă și o istorie grăitoare a progresului tehnic, pe care l-a înregistrat „arta tiparului" în timp, ajungînd de la minunatele și greoaiele tipărituri ale Evului Mediu pînă la cărțile din zilele noastre. Printre cele mai de seamă piese ale Muzeului de la Zd'ar nad Sazavu se numără o Biblia sacra din 1491 decorată cu motive în culori vii, precum și o prețioasă colecție de „libri catenati", cărți medievale legate cu lanțuri de rafturile bibliotecii pentru a nu fi furate.

● **PUBLICAT ÎN 1923** de un scriitor în vîrstă de 26 de ani, romanul „Le bon apôtre" a fost înregistrat alături de cuvintele : singular, percutant, liric, excesiv, malign, documentar, „tot atît de fecund și de imprevizibil ca „Ulisse" de Joyce". Cartea descrie climatul intelectual și peisajul afectiv în maniera dadaiștilor și a primilor suprarealiști. Este folosit tonul romanului de aventuri, al jurnalului intim, al faptului divers, al colajului. Autorul : „unul dintre cei mai mari și mai singuratici scriitori suprarealiști" — Philippe Soupault. „Le bon apôtre" a fost reeditat recent la Carnier, în colecția „Les inoubliables". Prefața aparține lui Serge Fauchereau. „Odată cu această nouă apariție a romanului «Le bon apôtre» se redescoperă o operă scînteind de sentimentul libertății nemărginite" — scrie un cronicar.

● **MAI MULTE MUZEE** din U.R.S.S., muzeul Louvru, Muzeul național din New York, numeroase colecții particulare din Washington, Paris, Bruxelles, Moscova adăpostesc tablourile talentatului pictor gruzin Niko Pirosmani, autor a peste 1 500 de pînze, dintre care, pînă în prezent nu au fost identificate decît 214. Recent, în catalogul lucrărilor aparținînd lui Pirosmani a fost trecut un nou tablou intitulat „Petrecărețul cu cornul". Lucrarea se află în colecția lui Serghei Navașin, membru corespondent al Academiei de științe medicale din U.R.S.S.

din POEZIA CHINEZĂ

LI FENG
În bătaia lunii

În bătaia lunii
Talazurile cîntă prelung și-ndepărtat
Cărunt, pescarul le-nțelege vaerul
Și doruri dinspre mîine i se-aprind.
O fată iscodește-n spuma de norocul
Și, brusc, îi înflorește inima.
Eu, însă, nu pricep limbajul valurilor,
Mă-nvîrt în mine însumi, pe nisip,
Om înfrîstat
Și cititor în stele.

WANG YE
Frunzele

Sorbind raze, sorbind ploaie, sorbind rouă,
Frunzele sînt verzi ca-n miez de jad
Și doar atunci cînd vîntul suflă-n brumă
Ele se despărțesc într-o culori
Sînt unele de purpură-nfocată
Sînt altele de-un galben putrezit,
Dar sînt și unele de verde. Ele
Surid cînd altele se duc în vînt.

YUAN QIANLI
Zăpada merilor

Dansează neaua pură-n aer și
dansează inima-mi asemenea
acestor flori de nea călătorite.
Privesc zăpada și-mi închipui că
e-o ploaie limpede de primăvară.
Și ploaia mi-o închipui că se schimbă
În spice lungi de aur, nu în holde
Ci-n presimțirea unei bogății.

Zhang Zhongkang : „Poveste"

LI CHUNLIN
Înalt pocal

Înaltul turn de apă înalt pocal îmi pare
Cu vin ce-n zori înalță în aburi damful tare.

Invită seara luna la un pocal de vin
Iar zorii către soare ridică șipul plin.

A prins viața noastră să aibă alt buchet
Ca vinul vechiu, de stirpe, adus la zaiafet.

Ce bun mi-e astăzi vinul gustat cu-nțelepciune
Știind că dinspre mîine sosesc doar ginduri bune

Culoarea sănătoasă-n pocale se aprinde
Ca-n felinar de aur spre drumul dinainte.

XU RULU
Nori și ceață

Înoată munții Lu prin alb,
Din zori pînă-n amurg înoată
Și-s nori, și-i ceață
Prin ceață florile se văd
Nedeslușite, contopite.
E verde roșul,
Roșu-i verde.

Prin ceață riul clar cîndva
E tulburat.
Se mișcă parcă stînd pe loc
Și stînd pe loc parcă se duce.

Yuang Yunsheng : „Odă vieții"

Iar cînd se trec și nori și cețuri
Din ape florile apar
Și totul mai adînc se face.

Dar de cu zori spre asfințit
Se leagă-n valuri nori și cețuri
Și munții Lu înoată-n alb.

CHANG RONG
Creație

Pe coala albă și veli-ă
Scriu un poem.
La fel, pe un pătrat de pînză
Pun un desen.
Întinderilor de pămînt le dărui
O nouă primăvară.
Și-arunc un curcubeu de preț
Pe-albastrul cer.
Creație, ci fie așadar
Ca aripile tale mari să poarte
În zbor, poporul meu !

În românește de
Alexandru Andrițoiu

HUANG HUAI
Poemul într-un vers

CURCUBEUL
— Nu se găsește nimeni care să-l facă scară către ceruri.
TUNETUL
— Glasul său în văzduh emană înălțimea autorității proprii.
CEAȚA
— Starea de perplexitate nu poate dura.
MUNTELE
— Cel veșnic măsurat sub pașii alpiniștilor.
PERLA
— Coloritul ei este cazna și distrugerea mamei.
?
— Prima cheie care deschide poarta ignoranței.
LEAGĂNUL
— Copilul ținut prea mult în leagăn e rahitic.
PASĂREA DIN COLIVIE
— Cîntecul de după grații nu poate fi liber.
GÎNDUL
— Drum încheiat.

În românește de
Constantin Lupeanu

YAN MIN
Noapte cu lună pe rîul Jialin

După zborul pescărușilor printre nori,
după parfumul florilor de rapiță, lin,
după sclipirile luminilor de departe,
am ajuns pînă la riul Jialin.

Calmul riu Jialin
împletește undele mărunte cu șoapte,
parcă ar fi o chitară verde
ce cîntă încet zi și noapte.

Încărcat de smaralde și de safire,
dînd lanuri de orez locurilor natale în dar,—
riul Jialin cel verde
prin inima mea curge iar.

Și ce caldă e noaptea de primăvară !
Parcă un cîntec peste ape răsună.
Privesc în zare de pe podul riului Jialin,
Ah, cît de rotundă și fermecătoare ești lună !

În românește de
Yang Shunxi și Dumitru Bălaeț

MARXISM ȘI LITERATURĂ

Titlul cărții profesorului de la Cambridge, Raymond Williams, apărută *) la Oxford Press în 1977, este limitativ și nu sugerează aproape deloc întinderea și adîncimea cercetărilor sale. Avem de-a face în fond cu o lucrare de filozofie a culturii, o minuțioasă analiză a marilor idei ce configurează acest domeniu. Prima secțiune se intitulează chiar așa, **Concepte de bază,** și are în vedere Cultura, Limbajul, Literatura și Ideologia, iar cea de a doua, probabil cea mai substanțială, se referă la **Teoria culturală,** trecînd în revistă conceptele centrale din evoluția gîndirii marxiste : Bază și suprastructură, Determinare, Forțe productive, De la reflectare la mediațiune, Tipizare și omologie, Hegemonie, Tradiții, instituții și formațiuni, Dominant, rezidual și emergent. Structuri ale simțirii, și Sociologia culturii. Important de subliniat este apoi faptul că Raymond Williams scrie din interior, că este el însuși un „marxist", încă de la începutul anilor '40. Evoluția ideilor sale, așa cum o prezintă în Introducere, este tulburătoare tocmai prin schematismul ei, de la sentimentul de solidaritate cu cei mulți, un „populism radical" de care vorbește și astăzi cu respect, pentru că însemna o relație dinamică a literaturii cu viața celor mulți, pînă la cercetarea academică și sistematică de mai tîrziu. „Greu se poate spune despre cineva că a devenit marxist în primul rînd din motive culturale sau literare", scrie profesorul Williams, după ce mărturisește că a fost mai întîi atras de analiza politică și socială a unor condiții de viață pe care le cunostea din experiență proprie. Acceptarea „clarificărilor" pe care le propunea marxismul la sfîrșitul anilor treizeci și începutul deceniului următor i se părea naturală, izvorîtă din apartenența sa la o familie de muncitori. Intimitatea cu stînga comunistă era pentru Raymond Williams aproape un destin, dar cercetarea academică și meditația prelungită asupra marxismului cultural s-au produs ceva mai tîrziu, sub influența mișcărilor radicale din anii '50—'60.

Prima trăsătură a întreprinderii profesorului de la Cambridge stă sub semnul interogației. Ce a vrut să spună Marx ? Ce este baza și suprastructura ? Ce înseamnă cultura pentru Marx și apoi pentru gînditorii care s-au format în spiritul său ? Răspunsurile sînt dificile, iar Raymond Williams nu se mulțumește cu varianta lor sumară și apologetică. De aceea, întoarcerea la textele clasice și căutarea înțelesului, precum și descifrarea mecanismului intim al gîndirii lui Marx sînt obligatorii. Atunci cînd face referințe la Lukács, profesorul ascultă cuvîntul maghiar sau varianta germană, folosită de gînditorul budapestan cu egală siguranță. Acolo unde există interpretări ale termenilor, în traducere, el nu ezită, de asemenea, să le consulte. Insistăm asupra acestor aspecte metodologice fiindcă sîntem de părere că au o importanță majoră. Restringerea sensurilor și primitivismul păgubitor al unor false contribuții derivă de multe ori din necunoaștere, precum și din acceptarea interpretărilor curente, a manualelor de buzunar, cursuri scurte, etc., etc., care vor să impună o versiune canonică a marxismului, în fond străină marelui său fondator. Cea mai constantă primejdie este de a „transforma termeni analitici în termeni de substanță", precum și de a folosi un procedeu de abstractizare pentru activități umane reale, cărora li se impun apoi aceste categorii generale : „În procesul de tranziție de la Marx la marxism, și mai apoi în procesul de dezvoltare a unor formulări didactice și expozitive, cuvintele folosite în dezbaterile originale au fost proiectate ca și cum, mai întîi, ar fi fost concepte precise, iar în al doilea rînd, ca și cum ar fi termeni descriptivi pentru anumite „teritorii" observabile ale vieții sociale. Sensul principal al cuvintelor în dezbaterea originală fusese relațional, dar popularitatea unor termeni a tins să arate fie categorii relativ bine determinate, fie domenii de activitate relativ bine circumscrise. Acestea au fost în cele din urmă corelate, fie temporal (mai întîi a fost producția materială, apoi conștiința, politica și cultura) sau prin efect, forțînd metafora, în mod spațial (nivele sau straturi vizibile și distinse — politică și cultură, unele forme ale conștiinței și așa mai departe pînă jos, la „bază"). Dificilele probleme practice de metodologie, pe care le ridicau cuvintele originale au fost de obicei ocolite, bazîndu-se pe popularitatea termenilor, în determinarea relativă a categoriilor și domeniilor exprimate în chip de „bază" și „suprastructură"". Pornind de la analiza textelor lui Marx, profesorul Williams ajunge la concluzia că termenii au avut la început o valoare metaforică mai mult decît una conceptuală, îndeosebi cel de suprastructură : „Ceea ce exprima mai întîi este importantul sens al unei suprastructuri formale și vizibile, care poate fi analizată în ea însăși, dar care nu poate fi înțeleasă dacă nu vezi că se bazează pe o «fundație»". De asemenea, să nu uităm că unii termeni au fost folosiți cu precădere în focul polemicilor, care au îngroșat contururile, cu atît mai mult în timpul confruntărilor politice ulterioare ale marxiștilor militanți. Nu ne-am propus să intrăm însă în amănuntele dezbaterii inițiate de Raymond Williams, ci să evidențiem acuitatea disocierilor sale, și vom rămîne doar la unele din concluziile pe care le avansează, mai ales la cele cu direct impact asupra activității literare.

Pentru cercetătorul de la Cambridge, cultura este o activitate social-constitutivă. Separarea culturii de procesul material al istoriei i se pare o formă de idealism persistent, iar situarea sa în suprastructură și ruperea de procesele materiale ale fenomenelor sociale drept un reductionism primejdios. Pe această linie, orice activitate de limbaj este de natură materială. „semnificația, creația socială a înțelesurilor prin întrebuințarea unor semne formale este astfel o activitate materială practică ; este într-adevăr în mod literal, un mijloc de producție", iar în continuare „conștiința este văzută (de către Marx n.n) de la început ca o parte a procesului material social al omului, iar producțiile sale în „idei" la fel de mult o parte a acestui proces pe cît sînt produsele materiale însele". Celebrul citat cu privire la deosebirea dintre cel mai prost arhitect și cea mai dotată albină susține, desigur, această asertiune. Consecința pentru o meditație asupra artei este foarte importantă. În acest fel, limbajul, adică cea mai intimă țesătură a literaturii, devine „un element constitutiv al practicii socio-materiale". Cu atît mai mult, în viața secolului XX, cultura este un fenomen central de socializare a existenței, o parte constitutivă a acestui proces material. Consecvența ideologică a gînditorului englez este admirabilă, iar subtilitatea analizelor slujește idei generoase ale marxismului, scoțînd arta de sub imperiul reflectării și al produselor derivate.

Interesantă este considerarea de către Raymond Williams a funcției estetice : „Istoria sa este într-o bună măsură un protest împotriva transformării forțate a oricărei experiențe într-o formă instrumentală (utilitate) și a tuturor lucrurilor în bunuri. Trebuie să ne amintim de aceasta, chiar dacă adăugăm în mod necesar că forma acestui protest, în condiții sociale și istorice determinate, a condus în mod inevitabil la tipuri noi de utilizare privilegiată și la bunuri specializate". Discuția despre sensul angajat al literaturii pornește de la un citat revelator din Engels : „A devenit tot mai mult obiceiul, îndeosebi al unor categorii inferioare de literați, ca să suplinească inteligența de care duce lipsă opera lor prin aluzii politice de care sînt siguri că vor atrage atenția. Poeziile, romanele, articolele de critică, piesele de teatru, toate producțiunile literare sînt pline de ceea ce se numește «tendință»" (E., oct. 1851). De asemenea este reprodus un citat din 1881, parcă pentru a arăta continuitatea de opinie a lui Engels : „...un tip fără valoare, datorită lipsei sale de talent a ajuns să folosească fleacuri tendențioase pentru a-și sublinia convingerile, dar în fond nu urmărește altceva decît să-și cîștige o audiență". Raymond Williams notează că, în fond, clasicii marxismului nu erau **împotriva** angajării, ci **pentru** o angajare serioasă față de **realitatea** socială. În această ordine de idei, el conchide că insistența asupra angajării, ca proces conștient, nu a reprezentat în nici un fel, în mintea clasicilor și nici în aceea a unui conducător revoluționar, cum era Lenin, o formă de alienare a libertății de creație, iar neînțelegerile care au apărut ulterior sînt o formă degradată de marxism, care a provocat o criză de gîndire ce rămîne încă nerezolvată.

Bogată în sugestii, reflectînd procupări ale unor filozofi marxiști de azi și de ieri, cu o bună cunoastere a contribuțiilor meritorii din țările socialiste, cartea profesorului Raymond Williams înseamnă un pas înainte spre clarificarea unor concepte fundamentale, afirmînd vitalitatea gîndirii marxiste și permanența sa în marile centre academice ale lumii.

Aurel-Dragoș Munteanu

*) „Marxism and Literature", în seria „Marxist Introductions", va apare sub îngrijirea lui Raymond Willams și Steven Luke.

SPORT

Ghetsimana, Fructifera, Sarmiza

● Primă zi din octombrie s-a dovedit de cucută. Alde bocăneală și-alde bolborică din Craiova, Pitești și de la Steaua ne-au arătat, chiar în clipele cînd credeam mai mult în ei, că sînt incapabili să schimbe-n sărbătoare o zi încălțată-n dovleci și că la urma urmelor țin și ei tot de pacostea vieții, în linie, să zicem, cu Progresul Vulcani și Rapidul din Giulești. Cu diferența că omul cu săgeata-n frunte, care e spectatorul cu bilet cumpărat, e dispus să îmbrățișeze o tufă de măracini în loc să mai alerge spre falsele glorii ale Craiovei, sau Stelei. La Rapid și la Progresul vom merge mereu, fiindcă ei, dacă ne mint, ne mint cu mahalaua strivind în dinți o mușcată oachesă. Mai bine nemîncat, nebăut, nedormit și dînd în colț ca buruienile căutînd ceartă cu cîinii decît scăpărînd din palme spre încîntarea lui Cămătaru sau Adrian Ionescu. Nici în adolescență, care e vîrsta exceselor — mănînci cireșe, rupînd crengile și te lași împușcat pentru sărutul unei verișoare timpite, cu șapte deșteptăciuni la fiecare mînă — nu te cobori amestecat într-un cîntec de aur, argint și măruntaie de pasăre spus la urechea proștilor. Mă întreb și vă întreb, noi, oamenii mai în vîrstă, are rost să ne mai cărăm cu picioarele pe pragul tramvaiului și cu bătătura sub briciul frizerului, pînă-n Ghencea adormirei Maicii Domnului !? Acolo, întocmai și la timp, fără murmur și șovăire, conform regulamentului, echipa lui Constantin pierde, ani la rînd, ceea ce păunul și fazanul mănîncă înainte de moartea petrecută în bucătăria restaurantului Apolodor : gușa, căpușa, poienița cucului, fierul cu care se taie hameiul, ghearele cocoșului, focul ostenit, versurile celebre — bălăngănind, bălăngănind ! — ciupercile tatuajelor și ochiul smuls găinilor încrucișate, spre a fi aruncat în piriu bătrîn, cu gingiile pierdute, și bolnav de trichinoză.

Plin de fața Craiovei, în care mi-am pus cele mai de seamă nădejdi, iată-mă azi cu picioarele adunate în capcană ruginită. Nu știu de ce mi s-a părut mie că studenții olteni se pricep să flecărească din picioare pînă turbează adversarii lor. Din nefericire, ei nu cunosc cărarea, cunosc doar movila-babei pe care behăie oile însemnate să fie pastramă și nu stropite cu busuiocul bătut cu mugurii unui destin fericit. După meciul pe care l-au stranutat în buzunarul lui Inter-Milano, pădure, lele, pădure, cît am pătimit io-n tine, nea Manu Mitițescu, artist cu vioara și cu gura la restaurantul Select din partea cea mai înfrunzită a Bucureștilor, mi-a cîntat, la telefon, binecunoscuta romanță, nestiută de nimeni altcineva, și care-ncepe-n felul următor :

Ghetsimana,
Fructifera,
Romergana
Sarmiza,
Arbaleta,
Analcida...
...frumoasele mele iubiri...

Următoarele două strofe din text merită să fie închinate echipei F.C. Argeș, în dimineața cînd antrenorul Florin Halagian va pune de mămăligă, iar jucătorul Radu II va amesteca-n mălai ghiare de uliu părăsit în halba cu bere. Tunetul care-a spart umărul nenoroculuI nostru a învins cerul numai deasupra Timișoarei. Acolo, marile talente care se numesc Dumitru și Dembrovschi (genunchi adunați pereche, cu uluitoare intuiție, de antrenorul Ion V. Ionescu) au trimis în groapa forfotelii anonime una din cele mai temute formații ale Europei : Celtic Glasgow. Izbinda nu e mare, dar ustură. Iar morala fabulei e fără echivoc : cei neîmbrățișați de prostie pot aplica fierul înroșit în foc chiar pe grumazul sau pulpa celor mai ai dracului tauri din lume. Asta înseamnă că la 22 de picioare se simte neapărat nevoia unui cap. Nimic mai mult.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
41
(963)
Sîmbătă
11 octombrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Destinul creației

Cum deseori s-a afirmat — și practica vieții literare și artistice a confirmat — între locul, rolul și misiunea artei în societate și creatori există nu numai o strînsă și complexă legătură de spirit, morală în cel mai înalt grad, ci și una politică și socială, structural deschisă împlinirii și afirmării reciproce, în interesul însuși al culturii și al societății. Destinul creatorului este în mare destinul operei sale deși sînt și atîtea exemple cînd ruptura între creație și biografie nu s-a putut repara decît cu timpul și numai cu prețul unei redescoperiri. Nu acesta este însă cazul într-o societate ca a noastră care se edifică și se proclamă de la izvoare ca societate a muncii și a creației.

Un creator se exprimă pe sine în tot atîta măsură în care îi exprimă pe semenii săi și merge în adîncime la esențe ale realității trăite și transfigurate în opera de artă, însușindu-și tot ce e propriu rolului și misiunii sale, vocației autentice prin care se așează în serviciul patriei și poporului său. Unicitatea experienței de viață îl apropie și îl situează mai degrabă în miezul problematicii vieții, nicidecum altfel, la periferia sau în jocul iluziilor ei. Unicitatea aceasta îi conferă libertatea și îi asigură, neîngrădită, personalitatea. Și aceasta, tocmai în scopul concret, cît mai profund și revoluționar al artei, în scopul de atîtea ori afirmat și repetat al necesității, al marei, imperioasei nevoi de cultură și artă a omului care edifică nu numai o nouă și cea mai înaintată, mai dreaptă societate, ci se împlinește, se edifică și pe sine însuși într-un nou și impresionant temei de conștiință. Referirile și remarcile făcute de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la unele aspecte ale activității de creație, cadrul democratic deschis în care se realizează și se receptează acestea — un exercițiu al însuși spiritului de creație, în fond — vădesc în esență tocmai această dialectică a raporturilor artei și, implicit, ale creatorilor cu viața, dinamica tot mai complexă și responsabilă a acestor raporturi în condițiile făuririi noii societăți.

Tînărul scriitor are în fața sa un vast orizont de investigație și de manifestare a fidelității sale față de rosturile și funcționalitatea creației, iar în zestrea experienței și maturizării sale intră deopotrivă opera înaintașilor și contemporanilor săi, astfel încît unicitatea demersului său poate cîștiga de la bun început în criterii și conștiință reală a valorii, a exigențelor care-i probează receptarea de către public. Se înțelege, desigur, că artistul, fie și tînăr, nu poate rămîne niciodată indiferent față de starea și soarta creației sale. Momentul receptării obligă, firește, și dă sorți de izbîndă celor ce știu la rîndul lor să se deschidă și să recepteze viața — o condiție ca și o tradiție de altfel, a întregii noastre culturi socialiste, o condiție ca și o practică, de altfel, a celor mai autentice și mai reprezentative spirite ale muncii și vieții noastre artistice.

Din faza de proiect și pînă la finalitatea sa, creația îl implică pe autor într-un travaliu care nu poate fi măsurat. Opera însăși e măsura. Și circulația ei. Angajat în acest imprevizibil și uneori derutant rezultat, raporturile creatorului cu lumea sînt raporturile inseși ale vieții care se deschid spre ea însăși și îndeamnă pe mai departe la noi reflecții, la noi atitudini. Expectativa ar fi imposibilă și de fapt incompatibilă cu natura și semnificația spiritului creator. Pe cel ce creează nu-l definește altceva decît viața în numele și pentru frumusețea și dreptatea căreia nu încetează să se manifeste ca om al patriei și al timpului său.

Luceafărul

Horea — sculptură de Romulus Ladea (detaliu)

horea

Se împlinesc în această toamnă două sute cincizeci de ani de la nașterea acestui erou martir al poporului nostru. Avem pe masă cele două volume masive apărute anul trecut asupra Răscoalei lui Horea, datorate savantului David Prodan, lucrare de căpătîi pentru orice documentare asupra acelor vremi de acum înainte. Operele literare ce se cuvin plăsmuite asupra acestei personalități din păcate pînă astăzi sînt mai puține, eroul, martirii acelui veac sînt încă neajunși la cuvîntul însăvitor plenar.

Au crescut stejari seculari pe locurile pribegiei lui Horea. Făptura lui eroică s-a împrăștiat pe tot pămîntul Transilvaniei, a pătruns întreagă în casele moților, s-a extins în natură, a devenit existență simbolică, pridvoarele bisericuțelor de lemn i-au reținut chipul luminat cu frunte înaltă și privire blîndă din sat în sat, căci lucrarea lui Horea, jertfa lui era o așezare a dreptății iubirii în fața celor care nu mai țineau seama de ea. Horea a și îndurat suferința sa cu răbdare fără spaimă ca un mucenic. A fost un erou martir adevărat a cărui făptură prin iubirea ce nu l-a părăsit o clipă față de sărmanii și nedreptățiții acestui pămînt strămoșesc, crește odată cu veacurile în cosmos și-n inimile noastre.

Ioan Alexandru

Umanism contemporan

Moment de virf și în istoria literelor, cu localizări europene la sfîrșitul evului mediu, marcînd adică ascendența stării a treia, umanismul se constituie în timp și ca o constantă fundamentală a culturii materiale și spirituale dintotdeauna. Ne gîndim, firește, în prîmul rînd, la acele ipostaze ale creației care au contribuit efectiv la progresul umanității; cu toate că celebra axiomă a lui Terențiu — **homo sum et nihil humani a me alienum esse puto** — nu postula discriminări restrictive de semne contrarii în manifestările celei mai complex dialectice și contradictorii entități existențiale — ființa umană. Considerate din această perspectivă integratoare, eflorescențe creatoare precum Renașterea, Barocul, Iluminismul, Romantismul, Realismul antic, critic sau cel al epocii actuale reprezintă expresii concrete, cu certe determinări istorice, ale omului intelectual și artist al vremii respective. Structurate pe concepte filozofice oricît de diferite, crescute din imperativele timpului, toate se grefează pe un filon de profunzime, generos și durabil, niciodată întrerupt — preocuparea pentru om, umanismul — pe care-l exprimă policrom în modalități și cu mijloace specifice. Se poate vorbi, așadar, fără dubii, de permanența unei coordonate umaniste, de un umanism fără limite temporale, în toate domeniile creativității omenești din toate timpurile.

Nu altfel stau lucrurile la treapta aceleiași arii de generalizare a spațiului geografic. Toate literaturile lumii, se știe, au avut și au drept obiect înfățișarea existenței umane în toate etapele devenirii ei istorice; pînă și în intențiile premeditat ludice. Preocupați de proble-

Stan Velea

Continuare în pag. a 2-a

Exigențele poeziei (I)

În poezia deceniului șapte, Dan Laurențiu a irumpt nu numai cu o voce pe deplin conturată, de o puternică gravitate, dar și cu un program liric a cărui fermă și intransigentă articulare s-a dovedit capabilă să-i marcheze particularitatea.

Gînduri mai mult sau mai puțin precis formulate despre menirea poetului și a poeziei, gînduri despre actul creator și posibilitățile lui ce puteau fi percepute îndeobște printre rînduri au dobîndit, în poezia și în textul său critic, o expresie privilegiată și radicală totodată. Nici o umbră față de legitimitatea poeziei de a ființa nu tulbura rostirea poetului care își anunța, în primul său volum, **Poziția aștrilor**, sfidător și triumfal deopotrivă, dreptul imprescriptibil la cîntec : „Și luminat de fulgere negre spre munți / Eu vin cu dreptul la un cînt universal".

Dan Laurențiu a avut curajul de a revigora o întreagă mitologie a creatorului inspirat, competent numai în problemele absolute și a cărui artă ține de har și de sacerdoțiu ; a avut curajul de a îmbrăca și de a se afișa, din nou, în „hainele de purpură" ale poetului, socotite cam desuete sau ușor excentrice de o mentalitate pozi-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

În interiorul revistei :

BIBLIOTECA LUCEAFĂRUL

Poem în liniștea țării

CENTENAR SADOVEANU

Permanențe epice

„Într-o toamnă au-rie am auzit multe povești la Hanu Ancuței. Dar asta s-a întîmplat într-o îndepărtată vreme, demult, în anul cînd au căzut de Sîntilie ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei". **(Iapa lui Vodă).** Aici chiar timpul narațiunii (al scriitorului-martor) capătă aură mitică. Deși narația este ulterioară, autorul ne introduce de la bun început în timpul narat (al ficțiunii). Potrivit **Retoricii generale,** trebuie avut în vedere și timpul povestirii și cel al imaginației, corespunzător universului evocat și universului lingvistic al ficțiunii. La acestea se va adăuga timpul retrospectiv al povestirilor propriu-zise.

Întîmplările relatate în **Hanu-Ancuței** (mai puțin cea din **Negustor lipscan**) se petrec într-un trecut care, oricîte elemente de precizare temporală sînt făcute, nu poate fi delimitat. Ioniță comisul vorbește de măria sa Vodă Mihalache Sturza, orbul Constandin spune „niște întîmplări din viața sa ș-o istorisire cu Duca-Vodă", iar **Istorisirea Zahariei fîntînarul** are printre eroi pe Vodă Calimah. Timpul istoric este identificabil, numai că Sadoveanu are darul de a se adecva perfect la specificul povestirii, la tiparele ei originare, fără să îngrădească mișcarea liberă a convențiilor narative ; în acest

C. Trandafir

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Vînătoare lungă

Era tot într-o toamnă ca aceasta, la scurt timp după echinocțiu. Un om care, în zilele de sărbători, îmbrăca odăjdiile preoțești și scurta pe cît se putea slujba, întindea pasul, și se grăbea să ajungă sus pe culmea **Cetățuiei,** pînă la căderea amiezei. Acolo își sufleca mînecile și se așeza la treabă. Privea ce privea într-o dungă a soarelui și, cînd i se părea lui că raza se poticnește, că pică ceva parcă sau, dimpotrivă, că iese, că se atinge și iese ceva lucitor din pămînt, un crîmpei poate într-o taină care numai lui i se revela, înfigea bine hîrletul în țărîna aprinsă și tare, săpa și peria locul, sufla peste el ca și cum ar fi suflat din palmă un minuscul fulg de păpădie. Un gest de o dulce încordare și rece gingășie, pentru că, imediat, omul nostru își relua lucrul și se muta, se întorcea iarăși și bătătorea sau afina locul cu o brutală și răzbunătoare energie.

Cine-l vedea ar fi fost mai bine să nu zică nimic. Anunțase de ani și ani de zile notabilitățile că pe acel deal se petrecea ceva, dar nu-l luase nimeni în seamă și astfel s-a văzut singur în fața propriei sale credințe și a propriei sale certitudini, deviat puțin în matca propriului său destin. Strîngea cioburi, ceramică veche și fisurată de timp, frînturi de oase carbonizate și ace, cîrlige de fier, pietre lucii și șlefuite, iar altele arse, ciuruite de foc, niște mici teracote de fapt, formate în cuptoarele unor vîlvătăi nestiute. Și-a populat cu ele casa, transformînd-o într-un veritabil muzeu. Și căuta mai departe. Scria istoricilor și aștepta răspuns. Pînă cînd, într-o zi, răspunsul acela a venit sub forma unei echipe de arheologi. Și cu aceasta a început sau — cum e mai bine să spunem ? — a sfîrșit neliniștea sau liniștea omului nostru de pe cetățuie. Ani și ani a scorbolit prin memoria noastră localizată acolo pe dealul de deasupra comunei Pietroasele — Gruiul Dării — și dacă nu fusese predestinat pentru aceasta, el rămăsese surd la toate vorbele din jur, și se destinase orb aproape unei închipuiri care îl vedea. Unei idei care, pînă la întregirea și formularea ei categorică, se recompunea atunci doar prin el și prin dovezile acelea unice de materialitate a unei civilizații care a fost. Și pe care o scotea el la iveală, nu cu știința, ci cu pasiunea lui.

Într-un anume fel, dealul îi devenise o zestre, o proprietate morală și spirituală. Și tocmai atunci cînd arheologii au confirmat — da, pe acel loc sînt vetre dacice, vecine în linie dreaptă cu așezări și consolidări romane —, tocmai atunci cînd ideea — urmărită, asediată de-o viață — a căpătat act și destin de circulație, ca la o vînătoare și tragică și măreață, s-a întîmplat ceva care nu poate fi decît tot pe înțelesul, și încă în partea sa de neverosimil, cel mai accentuat și mai dramatic, al vieții. Omul nostru a înnebunit. S-a văzut deodată străin și deposedat de sine, dealul acela nu mai era al său, sau nu mai era doar al său, ci al istoriei, al lumii care se rememora. Și ultima oară cînd a mai fost zărit, omul nostru cînta și trăgea din lulea, rotocoale de sunet și fum, într-o căruță de zlătari. Ieșise din sat.

A. I. Zăinescu

● În pagina a 3-a : ● PROFILURI LIRICE CONTEMPORANE ● Articole despre volume semnate de ● Mircea Ciobanu ● Nicolae Ioana ● Virgil Mazilescu ● Marius Robescu apărute în colecția „Hyperion" a editurii Cartea Românească

Senin de toamnă

pe stinsele terase ale verii
se-aud în zori cum lăcrimează merii
cum bărbăția fructelor devoră
rotirea orizontului în oră

s-alergi rizînd prin miriștea iubirii
să cazi cu fața-n apa amintirii
să-nșeli un cal prin iarba ne-ncepută
vrăjit să urce-n nour ca-ntr-o plută

oho, ce gust curat ce simplitate
cît de senin te-aud, Eternitate
pe pînza pleoapelor lumina scrie
această-ntîrziere-n bucurie

această rugă rușinînd durerea
rumoarea vocii denunțînd tăcerea
acest repaos care mă hrănește
sublim cu mari finaluri de poveste

pe albele terase ale verii
învăț să birui cumpăna puterii
s-o-ndemn către livezile din mine
spre toamna care lacrimă albine

Gheorghe Istrate

Calendarul Maramureșului

Amar de vreme a trecut de cînd inițiatorii săi așteaptă să apară și iată, în sfîrșit, în fața ochilor noștri — **Calendarul Maramureșului** editat de Asociația folcloriștilor și etnografilor — MĂIASTRA — Asociația tinerilor artiști, sub responsabilitatea marilor iubitori ai spiritului și oamenilor acestor locuri: Ion Bogdan, Mihai Olos, Nicoară Timiș.

Și celui care-a văzut și celor care n-au trecut prin Maramureș li se va revela prin acest **Calendar** o lume inconfundabilă: floare și stîlp neclintit, nor adormit pe vînt și cremene tăioasă, miel și vultur cu șarpele-n plisc, foc și izvor, cîntec și ochi privind și sorbind pe razele vederii bucuria, tînguirea și frumusețea numai și numai pentru a nu lăsa cîntecul să aibă vreodată sfîrșit. Dacă ne-am trezit la viață ca moștenitori ai numelor altor Țări Românești, atunci de bună seamă lectura și grafica acestui **Calendar** vor fi îndubitabil temei pentru a considera Maramureșul **tată,** „un mare tată alb" și pu-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Scriitorul contemporan și colecțiile literare

Un examen simplu și lucid al problemei arată că dintre toate mijloacele la care se apelează cu scopul de a marca poziția privilegiată a valorilor autentice aparținînd creației literare înscrisă între parametrii actualității imediate, acțiunea de reeditare a valorilor în cauză are cea mai mare eficiență. Prin urmare, nu ne gîndim a subestima în vreun fel rolul stimulativ, în această direcție, vădit și de alți factori, precum, de exemplu, critica sau premiile literare ; dar, e mai presus de orice dubiu că posibilitatea operei de excepție ori cel puțin remarcabile de a circula cvasicurent prin reeditare constituie soluția practică ideală care, utilizată suplu, cu spirit de discernămînt, poate satisface în chip sigur mult visatul deziderat al prezenței ei perpetui în conștiința publică. Este, de fapt, unica soluție capabilă să demonstreze că ceea ce se detașează ca valoare deosebită din contextul aluvionar al fluxului editorial la zi beneficiază de cuvenitul drept al **existenței practice neîntrerupte.** Să convenim. mai departe, asupra adevărului lesne sesizabil că forma cea mai comoletă de manifestare a acțiunii de reeditare a scriitorului contemporan o reprezintă includerea operelor acestuia în colecțiile literare. O asmenea practică ce dispune de vechi state de serviciu, înscrise deja pe axa istoriei literare, și a cărei complexă eficacitate este de multă vreme dovedită, nu putea, firește, să scape atenției organismelor noastre editoriale din ultimele decenii. Și trebuie spus fără ocolișuri că inițiativele semnificative de această natură nu sînt puține la număr.

Nu stă în intenția noastră de a le inventaria pe toate ; însă, în rîndurile ce urmează, socotim oportună formularea cîtorva constatări a căror eventuală semnificație principială și practică ar putea fi reținută. Pentru cine este cît de cît familiarizat cu chestiunea acum discutată apare limpede faptul că există o gamă a colecțiilor literare explicit structurate, ceea ce, din unghi teoretic, face îndeajuns de clare criteriile în virtutea cărora o scriere sau alta aparținînd spiritului creator contemporan justifică includerea ei în catalogul uneia dintre aceste colecții. Se observă că, în esență, două sînt compartimentele sub a căror zodie se desfășoară activitatea de reeditare în cadrul colecțiilor a literaturii române de azi. Un compartiment include colecțiile exclusiv consacrate acestei literaturi și ceea ce se remarcă într-o asemenea situație este (sau ar trebui să fie !) apelul la criteriul selectiv impus de contextul valoric al unei anumite generații scriitorești. Acesta este, desigur, statutul estetic al unor colecții precum aceea de „Scrieri" a Editurii „Minerva" unde este tipărită opera celor mai de seamă autori aparținînd, concomitent, epocii interbelice și epocii actuale (Al. Philippide, Zaharia Stancu, M. Beniuc, E. Jebeleanu, M.R. Paraschivescu, Maria Banuș, Radu Boureanu ș.a.) ; aceea de proză a Editurii „Eminescu" avînd în atenție scrierile reprezentative ale epicienilor din generația „de mijloc" (Fănuș Neagu, Dinu Săraru, Ștefan Bănulescu, Constantin Țoiu, Iordan Chimet, de pildă) ; aceea de „teatru comentat" a aceleiași edituri, destinată a repune în circulație creația autorilor dramatici reprezentativi din generațiile mature (Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Paul Everac, Ion Băieșu etc.) ; sau, în fine, al colecției „Hyperion", de la Editura „Cartea românească", al cărui prim

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 2-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Poeme de Adrian Păunescu ● Proză de Sabina Drăgănel ● Iosif Lupulescu ● Nicolae Țăranu ● FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE ● „Ceea ce contest este doar exclusivismul unui anumit foileton și scara inversă de valori în detrimentul altor genuri critice, toate legitime" ● Convorbire cu Adrian Marino ● Cronica literară ● Viața cărților ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu.

cronica literară

ION NEGOIȚESCU: « Alte însemnări critice »

Ridiculizat în chip frecvent, și nu fără temei, din pricina unui nefericit proiect de istorie a literaturii române, publicat în presă acum doisprezece ani, mi se pare, I. Negoițescu rămîne totuși, la un examen neoărtinitor un critic remarcabil sticește, intuitiv și analitic, frivol în judecata de valoare, fără credit axiologic, bun hermeneut. Ambiția de a edifica o „istorie" nouă a literaturii române s-a dovedit, în fond o simplă reacție față de alții cu incomparabile calități (complexul G. Călinescu este, la I. Negoițescu, strivitor) și practic nu mai contează sub raportul istoriei literare. Tot ce ne-a dat criticul în ultimul deceniu s-ar putea stringe cu greu în mai mult de 500 de pagini finale, în majoritate debusolate istoricește, conținînd judecăți capricioase și un soi de feminină furie de a lua ierarhiile în răspăr, fapt esteticește pozitiv cu condiția solidarității argumentului. Cum o „istorie" nu se poate scrie totuși în treizeci de ani, căci prin ea însăși reprezintă un moment critic și este un act istoricizabil, lentoarea de gasteropod a edificiului croit de I. Negoițescu înseamnă în definitiv sterilitate. Criticul nu poate fi, așadar, clasificat printre istoricii literari căci n-are organ pentru perspectivele dialectice, rămînînd să conteze totuși în categoria producătorilor de curiozități exegetice, adeseori abstruse și nu fără cite o intuiție remarcabilă, de felul lui Lucian Boz.

De altfel, cea mai inconsistentă „culegere" critică este și ultima sub raport cronologic: „Alte însemnări critice" (Ed. Cartea Românească, 1930). Sînt aici mai bine de douăzeci și cinci de eseuri, dintre care aproximativ zece ar putea fi extrase din așazisa „istorie" a literaturii române intrucît tratează despre G. Coșbuc, Vlahuță, H. Bonciu, F. Aderca, T. Arghezi, Dan Botta, Dragoș Vrînceanu și „scriitorul G. Călinescu". Restul e format din întîmpinări foiletoniste curente, constînd dintr-un soi de îmbrățișări necondiționate, practicînd exegeza pe text înainte de a dovedi valoarea propriu-zisă sub raport critic. Cum I. Negoițescu e un spirit cu prîcepere lirică în afara discuției, tot ce scrie despre poeți este de un intens sigur, cuprinzînd formule pătrunzătoare, intuiții insolite, avînd, în sfîrșit, eleganță în stil. Nu mă pronunț asupra opțiunilor, ci semnalez impresiile critice asupra lui Florin Mugur și Emil Brumaru, unde I. Negoițescu a introdus noțiuni inedite, care se pot totuși valida. Nu mă impac cu aerul de revelație finală asupra unor producțiuni cu valoare indecisă și înclin să cred că I. Negoițescu nu este în fond „critic", intrucît nu manifestă porniri valorizatoare, ci mai mult un exeget pe o coardă subiectivă și capricioasă, un autor de glose fragmentare și fără aspect hermeneutic unitar. Șase eseuri tratează despre cițiva prozatori, de înzestrări diferite (C. Țoiu, S. Titel, G. Bălăiță, Sânziana Pop, Florin Gabrea și Tudor Vasiliu) și sînt complet superficiale dacă nu cumva inexplicabil conjuncturale, cu o prea subțire motivație de ordin exegetic, în sfîrșit, pripite. Cu excepția eseului despre Sorin Titel, cuprinzător de intuiții nu fără interes, se exercită în portret (C. Țoiu este zugrăvit grotesc), în comentariul axiologic („Lumea în două zile" ar fi un „eșec superb"). Două note de circa pagini („Memorialistica și istoria literară" și „Pe marginea unei cărți") sînt inutile, fără nici un interes, conținînd observații mediocre (mai puțin a doua, un soi de foaie de jurnal intelectual). Ceea ce izbește numaidecît în eseistica lui capricioasă este impresionismul extrem, bizuit pe intuiție și pe o percepție senzitivă a operei, forțată în zadar să ia înfățișări conceptuale. Cînd face teorie, eseistul e oarecum vetust căci în accepțiunea lui e valabil, spre exemplu, ceea ce produce plăcere (pg. 6) și tot ce, sub aspect liric, tinde spre „dematerializare", „diafanizare" și „exorcizant". Sînt noțiuni ale unei critici de ordin ontologic și subiectiv, fără perspectivă istorică. și este de-a dreptul bizar să alăturci acestor criterii solipsiste, judecăți de ordin „social". Și totuși, I. Negoițescu, scriitor imprevizibil, așa procedează și, ca atare, examenul „social" (cu felurite determinații: realism, naturalism) se combină în eseistica lui cu observațiile subiectiviste incontrolabile. Acest aer de indecizie și de contrazicere frivolă (nu și „abundentă" cantitativ) se răsfrînge la tot pasul și cu greu aș putea izola principiile pozitive ale criticii lui I. Negoițescu. Valoarea ar fi rezultatul sinceității, „libertății lăuntrice" și, ca atare, al profundității. „Poate fiindcă, departe de programatismul pe care îl impune întotdeauna cultul tradiției, poetul îmi pare aici mai sincer, mai degajat exterior, mai liber lăuntric și deci mai profund" (pag. 111). În alt loc, valoarea e, ca să zic așa, „depersonalizarea". „În actul său, poetul nici nu urmează măcar voia sa „deoarece el este numai un organ de manifestare a lirismului în sine" (pag. 173). Rămînînd de clarificat conținutul „lirismului în sine", observ că, înapt de teorie solidă, I. Negoițescu e totuși un comentator de text cu dotare în afara comunului. Aici, lipsa de criterii este nu o stavilă, ci un sprijin, căci altfel ar fi fost obligatoriu mai întîi de dovedit valoarea și apoi, în regim secund, de revelat sensurile imanente. Admitem că eseistul n-are principii axiologice, însă el vădește acuitate literară în a comunica impresia genuină. Despre G. Coșbuc el scrie excepțional, deși cu idei nu de tot inedite (muzicalitatea „simbolistă" a lui G. Coșbuc o semnalase F. Aderca încă din 1928). Ar fi la acesta sonorități „trakliene", muzică de Ion Barbu, cite ceva care premerge pe Eugen Jebeleanu. Apoi „baladescul" (de tip mitic, barbar și medieval) și „onomatopeile grele", „melodioase" sau „evanescente". Nouă este, de altfel, la I. Negoițescu această analiză de mică fenomenologie (bazată pe un mecanism statistic și selectiv) cu pigment tematist (la Mircea Ivănescu factorul „atmosferic" și cel „coloristic", la Sorin Titel — „odăile". „scările" și „ușa") care e potrivită stilisticii lui senzualiste însă vrăjmașă spiritului său fragmentar. Ceea ce se reține de aici și de colo e cite o formulă memorabilă, o intuiție inedită, nicidecum o perspectivă pe deplin nouă, o sistematizare inovatoare a materiei în chestiune. Cînd, arareori, eseistul se sforțează să inventeze totul (deși în fragment el merge totdeauna à rebours) produsul este de o lipsă inexplicabilă de gust. Unicul eseu cu aer rezolutiv din „Alte însemnări critice" este „Scriitorul G. Călinescu", unde eseistul cu fraza în unsori grele pare a-și cîștiga subit vioiciunea. Este aci un soi de execuție critică în esență ridiculă căci I. Negoițescu impricinează la G. Călinescu defectele eseisticii lui, cu o silință recomandabilă unui proiect mai serios. În accepțiunea lui I. Negoițescu „vocația fundamentală a lui G. Călinescu (e) de a considera lumea (în care cuprinde însăși persoana sa) sub specia comicului" (pag. 74). Observația nu e dovedită, mai cu seamă că acolo unde eseistul vede „comic" este, „esteticește, parodie". Apoi, vine la rînd poezia călinesciană (toată opera ar fi „lirică", de altfel, formulă care nu iese din nici un argument) unde „orgoliul e potențat pînă la „paranoia metaforică". „Cartea nunții" ar fi un roman schițat pe „cariatide senile" (expresia este, se vede treaba, elegantă) iar profesorul Silivestru ar fi „marele erou al acestui roman" (presupun că o lectură proaspătă i s-ar potrivi de minune lui I. Negoițescu). Vine la rînd „Enigma Otiliei" comparată cu I. L. Caragiale (poezia călinesciană era așezată în concurs cu Eminescu) și strivită iute prin considerații sofistice. „Domina bona" nu-i place lui I. Negoițescu căci ar trebui ca cititorul să repudieze eseul lui G. Călinescu din moment ce criticul însuși ar fi un fel de Stănică Rațiu: „Tipologiile din „Poezia realelor" și „Domina bona" sînt rodul unui radicalism naiv, înlocuind calmul spirit disociativ necesar cu o furioasă manie asociativă zadarnică, adeseori generatoare de absurdități și comicării" (pag. 80). Observ că, spre a-l contrazice pe G. Călinescu acest iritat combatant nu vine cu nici un argument. Stilul lui G. Călinescu ar fi de o „simpatică coloratură heliadescă", prin comparație cu acela al lui I. Negoițescu, se vede treaba, doar cacofonic. „Istoria literaturii" e o impresionantă colecție de preferințe și dezgusturi, de plăzmuiri chiar, în sensul satisfacerii gustului pantagruelic al autorului" (pag. 85) e un „briareic roman" (observ... neutralitatea stilului iubit de I. Negoițescu). „Viața lui M. Eminescu" nu există și e, în fond, anostă, „Opera" e devăsită, foiletonistica lui G. Călinescu ar fi „abundentă și frivolă".

Sînt acestea judecăți de ordin critic, vine eseistul cu argumente? Din cite observ, răspunsul e negativ căci, în loc de a explica, el citează cugetînd pesemne că textul în sine ar fi o probă irefutabilă. Cite un subtire contrafort („Opera lui M. Eminescu" ar fi inactuală căci exegeza a înaintat la nivel global) aplică în chip mecanic idei inacceptabile în istoria literaturii unde creația critică în sine este semn de valoare iar nu prioritatea judecății, precum în clasamentele sportive. Epigon al lui G. Călinescu, I. Negoițescu a împins subiectivitatea pînă la ultimele consecințe, înfățișînd eseul precum o colecție de aserțiuni practic inverifiabile atunci cînd rațiunea e sufocată. Critica lui este impresionism; dar ce impresionism!

Artur Silvestri

viața cărților

proza

O carte de tranziție

● Noul roman al lui Petre Anghel *) continuă cartea sa precedentă, fiind o succesiune de evenimente lăsate în final în suspensie. Personajul principal, Victor Ionescu, primar în Văleni, aflat într-o situație precară și dificilă, intră în conflict cu maiorul Fuiorea, pe care îl lovește, fiind apoi obligat să se ascundă în București pentru a nu suporta consecințele izbucnirii sale. Este perioada tulbure a cotelor apăsătoare, a dosarelor de cadre, a speculei cu penicilină. Victor Ionescu se adăpostește în preajma fostului său asociat, Oprică Roșca, fost negustor și falsificator de bani, care se înconjoară de o atmosferă enigmatică și se îndeletnicește în paralel cu elaborarea unui plan de reechilibrare economică pentru noul regim și cu organizarea unui sistem ingenios, rentabil și discret de speculă cu penicilină. În anturajul lui Roșca, Victor o cunoaște pe Anda, de care îl va lega un sentiment pînă în final nelămurit. De altfel toate relațiile dintre personaje, în special raporturile dintre Victor și Roșca, Titi Colan, Tănase Panait, Witzmann-Vitănescu, Vasile Dima sau Vasile Dima — Alice Cantacuzino sînt neprecizate, fiecare personaj ocupînd secvențe aproape autonome, evoluția narațiunii fiind mai curînd aleatorie. Personajul cel mai interesant nu este Victor Ionescu, deși el ocupă primul plan, ci acela care îi modifică și într-un fel îi tutelează destinul, Oprică Roșca, cunoscător al unor date oculte, dirijînd din umbră acțiuni și evenimente diverse, cărora le imprimă un caracter de mister polițist, o atmosferă conspirativă. Ceea ce se știe despre fostul falsificator de anvergură este prea puțin pentru a-l defini cu exactitate. Prozatorul cultivă anume echivocul, personajele sale nefiind niște caractere, ci entități în care predomină coeficientul de mister. Notația scriitorului vizează în special comportamentul care nu dezvăluie nimic din psihologia personajelor, unele — ca Alice — avînd o conștiință confuză și lăsîndu-se în voia evenimentelor. Prozatorul are un anume simț al situației senzaționale de factură polițistă (urmărirea lui Victor de către Fuiorea, rețeaua traficanților de penicilină dirijată de Roșca, falsa înmormîntare etc.). Dacă Roșca interesează în măsura în care concentrează un anumit potențial de mister, Costea Ionescu, tatăl lui Victor are autenticitatea unui personaj episodic, dar înzestrat cu vitalitate. **Sita lui Mamona** pare a fi mai curînd o parte dintr-un roman mai amplu și anume o parte de tranzit în așteptarea unei urmări care să clarifice situațiile și linia narațiunii, care să limpezească sensul anumitor secvențe altfel autonome. Romancierul este sedus mai ales de comportamentul exterior, atent la gesturi și dialog, notate cu acuratețe, dar refuzîndu-și orice demers psihologic analitic. Romanul devine un „puzzle" aparent logic, dar care nu-și relevă sensul, accentul stăruind asupra atmosferei tulburi, de lipsuri, de zvonuri, de suspiciune și de nesiguranță, propice afaceriștilor mărunți, activiștilor ambițioși, dogmaticilor suficienți. O anume inconsistență, provenind din dispersia sensurilor și din lipsa unei structuri narative constituite este compensată de secvențe cu adevărat pregnante, și anume acelea care restituie situații de tensiune sau numai verosimile prin ceea ce au specific. Paradoxal este faptul că prozatorul cultivă un stil cu aparență de exactitate, fiecare scenă sau dialog în sine realizîndu-se echilibrat, pentru ca totuși să se instaleze senzația de nefinalizare și de imprecizie, romanul în ansamblu diluîndu-și substanța fără ca scenele să devină cumva solidare. Lectura se încheie cu așteptarea unei revelații care întîrzie să se producă, **Sita lui Mamona** fiind, probabil, o punte într-o suită de romane al căror sens comun s-ar realiza dinspre final spre prolog.

Sultana Craia

*) **Petre Anghel: „Sita lui Mamona", Editura „Cartea Românească", 1980.**

studii

Estetica limbajului necunoscut

● Este foarte interesant de urmărit felul în care o seamă de reprezentanți „tradiționali" ai folcloristicii noastre se desprind și polemizează cu virulență, în ultimele lor cărți, cu... „folcloristica tradițională". Acest fapt, departe de a fi o palinodie ori semnul unei inconsecvențe, este dovada unei deveniri științifice firești, poate chiar dialectice. Iată deci că în ultima sa carte *) Adrian Fochi declanșează un intens foc de artilerie în direcția liniei „clasicizate" de interpretare a culturii populare aflată în „punctul mort unde pare să se fi impotmolit în vremea din urmă" (p. 15). Factorul de progres, elementul dinamic și salvator este întrezărit în moderna teorie a oralității. Ar fi vorba despre o experiență științifică ce, înlăturînd vechile dogme, ar instituî o perspectivă fertilă asupra creației populare. Desigur, această tehnică de cercetare nu este un „deus ex machina". Ad. Fochi își precizează, cu luciditate, limitele și mai ales punctele în care teoria îi pare a fi vulnerabilă (vezi pag. 56—65). Pe de altă parte, autorul recunoaște existența unor antecedente, a unor intuiții fragmentare, care încep încă din secolul trecut și se împlinesc în scrierile lui B. S. Delavrancea ori C. Brăiloiu, prin care elemente ale actualei teorii a oralității erau întrevăzute și folosite în analiza textului folcloric.

Dar, spunînd „analiza textului folcloric" comitem o enormă eroare, deoarece esența întregii teorii discutate constă tocmai într-o mutare de accent: nu textul osificat (prin transcrierea lui parțială și arbitrară în diverse antologii) constituie obiectul real de studiu, ci actul performării sale (act ce implică o multiplă corelare de factori: cîntăreț, text, public, cod) poate da cu adevărat seama despre mecanismele profunde ale creației populare. Vedem aici o dublă deschidere; pe de o parte, prin apropierea ei de realitățile concrete ale culegerii de teren, teoria se înrudește cu dezbaterile mai vechi, inițiate de școala antropologică anglo-saxonă asupra relației dintre savant și universul cultural investigat. Pe de altă parte, prin implicațiile ei teoretice, noua metodă permite întrezărirea unor aspecte încă obscure ale vieții culturii populare și, mai ales, dărîmă cîteva din dogmele folcloristicii tradiționale (caracterul pasiv al creației populare, caracterul mecanic și stereotip al leitmotivelor, caracterul continutistic al unor elemente stilistice). Obiectul tuturor acestor analize este felul cum se creează textul folcloric. Perspectiva sociologică (valori și structuri sociale, reprezentări colective, mituri etc.) este așezată însă undeva în ariergarda cercetării. Acest lucru este justificat de autor prin caracterul sincronic al studiului său: în actul contemporan al performării baladelor, factorii menționați au dispărut, fiind înlocuiți de funcția preponderentă estetică a interpretării cîntecului popular. Din această cauză, termenii „public" și „cod" apar mai rar, în detrimentul relației intens studiate între „cîntăreț" și „text". Punctul nodal, spre care converg toate datele problemei este conceptul de „formulă". Chiar dacă definițiile sale sînt încă vagi, realitatea ei textuală precum și eficiența metodologică sînt incontestabile. Urmărind dinamica și evoluția „formulei", de la nivelul subiectiv (felul cum o folosesc diversi interpreți) pînă la cel obiectiv (frecvența diverselor tipuri de formule, valoarea ei constructivă pentru ansamblul baladei, implicațiile ei în structura stilistică), Adrian Fochi ajunge, în finalul cărții sale, să realizeze unul din cele mai utile lucruri pentru cercetarea folclorului românesc: un tablou general al „locurilor comune" pe ansamblul epicii populare. Acest fapt simplifică cercetările ulterioare, oferă o bază de plecare pentru analize mai „aprofundate", relevă profilul specific al creației folclorice. Consecvent cu metoda sa, autorul declară: „Este așadar perfect îndreptățit să considerăm locurile comune nu ca părți ale textului, ci ca părți ale stilului; ele nu aparțin cîntecelor, ci cîntăreților" (p. 250). Cu alte cuvinte, ele nu țin de conținut (nu sînt funcții epice în accepția lui V. I. Propp), ci de actul performării, „de stilul tradițional al procesului de creație epică". Ce înseamnă acest fapt? El înseamnă că atunci cînd vorbim de formula „lupta haiducească", ea nu apare ca o constantă narativă, care subîntinde și determină lanțul relațiilor epice, ci de o posibilitate de actualizare verbală, sau mai exact, textuală, a acestei infrastructuri. Locul comun se situează deci la nivelul sintagmatic, la acela al concretizării verbale a textului, rămînînd în sarcina altei cercetări să stabilească tabloul toposurilor de la nivelul paradigmatic al epicii populare.

În viziunea lui Adrian Fochi, cartea sa este o exemplificare, o corectare și o aplicare practică a uneia din teoriile antropologiei moderne. Ea își creează astfel domeniul de aplicație și își stabilește limitele euristice. Valoarea și contribuția ei științifică pe ansamblul folcloristicii române contemporane constituie lucruri evidente: rămîne să așteptăm efectul și continuitatea (= fertilitatea) în timp a ideilor și a metodei preconizate acum.

C. Mihail

*) **Adrian Fochi: „Estetica oralității", Editura „Minerva", 1980**

CARTEA DE DEBUT

Viscolul destrămării

Cititorul care deschide cartea lui **Corneliu Ostahie***) va remarca, mai devreme sau mai tîrziu, apariția mai multor imagini frapante, alcătuite în aceeași manieră: „un cer depărtat am trimis înspre tine"; „aproape e alba întunecare a zilei"; „spuma umbroasă a palorii"; „palidul prinț patinator pe ceară". Este vorba peste tot de alăturarea unor lucruri, în esență opuse, alăturare care instituie nu un spațiu vizionar sau intim, ci unul paralogic. El se situează într-un univers care-și datorează rădăcinile nu structurilor (antropologice) ale imaginarului, ci zărilor combinatorii infinite ale limbajului. Recunoaștem aici un poet de natură „manieristă", înțelegînd acest cuvînt în sensul său stilistic, legat de o anume disponibilitate a simțirii și de o anume tehnică a exprimării, fenomene care s-au repetat de-a lungul istoriei în diverse momente ale evoluției literaturii (Alexandria, Roma tîrzie, post-Renașterea, romantismul, expresionismul etc.) Iată de ce cred că putem considera imaginea „o veghe asupra întinderii fără durată" ca un veritabil „concetti", ca o figură născută din iscusința spiritului care atribuie spațiului trăsăturile și atributele temporalului, proiectînd astfel un cîmp de înțelesuri neașteptate.

Observațiile acestea nu se limitează numai la nivelul construcției, al tehnicii poetice. Disponibilitatea manieristă a lui Corneliu Ostahie este evidentă și în „decorul" său lăuntric. Multe din poeziile sale se construiesc într-o manieră aparent narativă: poetul vede ceva, simte ceva, trăiește ceva, pentru ca apoi, detașat parcă de sine însuși în actul creației poetice, să ne povestească imaginile, percepțiile și impresiile acelui alter-ego inițial. Dedublarea, ipostazierea eului liric în eu-experimentator, imaginea atît de frecventă a oglinzii (fie ca obiect ori răsfrîngere în lumea din jur) sînt alte argumente pentru aserțiunea noastră inițială. Oglinda relevă și instituie atotputernicia distanței. În cazul nostru este vorba despre o egală distanță dintre poet și lume (el se pierde, alunecă, nu pătrunde, plutește pe eterna **suprafață** care-l înconjoară) cît și între poet și propria sa ființă. Detașarea se manifestă la un nivel primar-senzorial: „Ieșim în zori, o trupule, cu spaimă / am tremurat ascuns și ți-am cersit căldura..." (p. 44), dar și în forme mai subtile care disociază imaginea în cunoaștere și esență a lucrurilor: „Din cele cite-n lumea lui răsar / numai pe sine văzul se pricepe / numai în sine crește o piatră de hotar / de unde viscolirea neantului începe /..." (p. 42). Cele două lumi se separă, rup orice punte de contact, poetul strigînd în zadar la marginea unei lumi de care e despărțit nu de munții opaci de piatră ori de întinsele mări, ci doar de „un zid transparent."

Alături de „oglindă", una din imaginile predilecte ale liricii lui Corneliu Ostahie este „armura". Îmi pare semnificativă invazia utopică a concretului, scoica ce poate reține și apăra de fluidul înconjurător corneea palpabilă a ființei. Aici, sub „fragile scuturi", se refugiază cuvîntul, aici lăcrimează clipa densă a revelației, aici în „însinguratele armuri" pătrunde visul imaterial pentru a aduce cu sine ecourile golului dimprejur. În acest sens, totul converge spre o a doua temă fundamentală, aceea a **destrămării.** Destrămarea înseamnă curgere, risipire și dizolvare; semnele ei sînt „paloarea", „lujerul" subțire ce abia susține viața, „pulberea", „umbra" și transparentele „pajiști ale mării". Lumea întreagă suferă de „boala sfîntă a lunecării", căci nimic nu mai este static (alungarea concretului dizolvă totul într-o eternă și imaterială devenire), lucrurile își pierd relieful și se transformă unul în altul. Rezultatul nu poate fi decît unul: „istovirea simțurilor". Ele se agață cu disperare de trecătoarele aparențe, vremelnice armuri sub care speră să cuprindă și să găsească vreun semn al ființei sau al substanței primordiale. Imaginile de care vorbim apar frecvent în această carte, căci ele se cheamă reciproc, se răsfring una în alta, alcătuind un cîmp semantic omogen. Redundanța lor este semnul unei trăiri aparte și a unui univers liric specific (de sorginte manieristă după cum am spus), adică dovada unei voci lirice personale în peisajul literar actual. Iată aici un exemplu în care converg toate cele discutate pînă acum: „Nemișcătoare clipe viscolind / pe destrămarea pură din oglindă / visle de aer am trimis deasupra / răsfrîngerea în toate să-i cuprindă //" (p. 37).

În acest orizont în care poetul descrie „armonia destrămării depline", gestul său de retragere, după ce a pîpăit zadarnic hotarele lumii, se înscrie în continuarea unei soluții metaforice eminesciene; el se afundă în profunzimile marine, adică în acel spațiu care sugerează, prin transparența și vacuitatea sa, adîncurile oglinzii, dar care, alături senzației vizuale a imaterialului certitudinea palpabilă a tangibilului. Această lume constituie „adăpostul fluid" al celor ce numai par că există. În această insulă a lui Euthanasius răsturnată, gestul poetului e mai puțin erotic și mai mult protector, ca al unui mag ce cunoaște secretele noului paradis și care aduce prin cuvintele sale liniștea iubitei (de menționat că asupra acesteia se transferă, narcisiac, spaimele poetului, într-o dedublare, din nou, de factură manieristă): „Deopotrivă cu mine / printre calme închipuiri vei luneca într-acolo / nici un adînc nu-ți va stinge armura, n-ai teamă / nici un ocean n-o va-mpinge pe înstelate limanuri" (p. 49). Sînt aici numai cîteva din coordonatele lăuntrice ale poeziei lui Corneliu Ostahie. Autonomia ei de semnificație, sesizabilă la nivelul lecturii ca farmec liric și forță metaforică acaparatoare, iar la acela al analizei ca o coerență a temelor și adîncime a simbolurilor, constituie un firesc argument pentru situarea acestei cărții printre cele mai interesante apariții poetice ale anului.

Mihai Coman

*) **Corneliu Ostahie: „Recif", Editura „Eminescu", 1980.**

Scriitorul contemporan și colecțiile literare

Urmare din pag. 1

Iot de apariții îi are în obiectiv pe poeții așazisei generații '70 (Mircea Ciobanu, Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Nicolae Ioana, Constantin Abăluță, Mircea Dinescu, Gheorghe Istrate, Vasile Vlad și Emil Brumaru). Evident, în cazul fiecăreia dintre colecțiile menționate se pot formula și unele observații critice. Astfel, colecției de la „Minerva" consacrată posibilităților clasici ai literaturii române contemporane, pe lîngă ritmul greoi al apariițiilor de pînă acum, trebuie să-i aducem gravul reproș rezidînd în posibilitatea de a ne afla în prezența unei inițiative oarecum abandonate. Judecînd după imprejurarea că în ultima vreme nu s-a mai tipărit nimic în cadrul colecției (ne referim atît la continuarea edițiilor deja inițiate cît și absența numelor noi), se pare că, într-adevăr, este vorba de un asemenea regretabil impas. La rîndul ei, colecția de proză a editurii „Eminescu" pare că staționează și ea, în pofida flagrantelor absențe din „catalogul" ei (Mircea Horia Simionescu, D. R. Popescu, Sorin Titel, N. Velea, Teodor Mazilu, Augustin Buzura, N. Breban, G. Bălăiță, Aurel-Dragoș Munteanu, Platon Pardău, Virgil Duda, Mircea Ciobanu, Bujor Nedelcovici, Norman Manea și mulți alții). Cît despre colecția „Teatru comentat", ne place să credem că nu va trece multă vreme pînă cînd lista apariițiilor ei se va îmbogăți cu nume precum acelea ale lui Radu Stanca, Teodor Mazilu, Valeriu Anania, D. R. Popescu, Paul Anghel, Marin Sorescu. Speranțe similare se leagă de colecția „Hyperion" de la „Cartea Românească", ai cărei inițiatori nu au dreptul să-i scape din vedere și pe alții importanți reprezentanți ai generației poetice '70 (Cezar Ivănescu, Gheorghe Pituț, Ovidiu Genaru, Dan Laurențiu, Mihai Ursachi, Ioanid Romanescu, Adrian Popescu, Crișu Dascălu, Ion Mircea, Dușan Petrovici, Angela Marinescu, Șerban Foarță, de exemplu).

Un alt compartiment reprezintă colecțiile literare în care includerea scriitorului român de azi vizează, să spunem astfel, „concurența" cu marile valori ale patrimoniului național și universal. S-a înțeles, sperăm, destul de ușor că ne referim la colecțiile „Biblioteca Pentru Toți" (editura „Minerva"), „Cele mai frumoase poezii" (Editura „Albatros") și „Romanul de dragoste" (Editura „Eminescu"). Nu mai este nevoie, socotim, să insistăm asupra exigențelor deosebite ce guvernează criteriile în virtutea cărora scriitorul de azi pătrunde în catalogul uneia dintre aceste prestigioase colecții. Pe scurt, decizia de a da curs unei asemenea inițiative presupune dacă nu certitudinea măcar virtualitatea „clasicizării" scrierilor selecționate. Sigur, nu trebuie să exagerăm, să admitem deci că, la urma urmei, recomandabil, în asemenea situații, se dovedește a fi chiar un anumit coeficient de risc dinainte asumat. Problema e aceea a justificării riscului în cauză, în sensul de a dovedi că sîntem în cunoștință de cauză, apropo de dubla „concurență" mai înainte amintită. Din acest punct de vedere, decisiv, este de făcut remarca îmbucurătoare că, de cele mai multe ori, cele trei colecții au „funcționat" bine, relevînd spirit de discernămînt, luciditate și echilibru. Dar, în cazul fiecăreia, există — cum se spune — loc pentru mai bine. În colecția „Cele mai frumoase poezii" apar încă selecții a căror unică însușire este aceea de a conține, eventual, cele mai frumoase poezii scrise de autorul lor. În rest, ideea de confruntare cu parametrii aferenți cade de la sine. Colecția „Romanul de dragoste" tipărește și scrieri acceptate numai întrucît acestea satisfac doar criteriul tematic. Elogiind excepționalele performanțe înregistrate de „Biblioteca Pentru Toți" în promovarea literaturii române contemporane, nu putem totuși să nu ne exprimăm absoluta nedumerire legată de apariția ultimei cărți de poezie semnată de un autor contemporan, anume de Dan Desliu. Lucrurile sînt mai mult decît limpezi, căci e vorba de un autor a cărui „bătălie" cu adevăratele valori ale poeziei românești de azi este de mult „pierdută", așa încît a mai pune în discuție ceilalți termeni de comparație — tradiția națională și cea universală — este de-a dreptul superfluu. Ne gîndim, așadar, că izbitoarea eroare nu poate fi atenuată decît prin „recuperarea" în cadrul colecției a unor nume precum Geo Dumitrescu, A. E. Baconsky, Gellu Naum, Nina Cassian, Leonid Dimov, Ion Horea, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Mircea Ivănescu, Petre Stoica.

Actul editorial al „lansării" literaturii române în colecțiile de mare circulație implică răspunderi de maximă gravitate, raportabile la scara întregii istorii literare. Din această pricină, implicarea față în față a spiritului critic în intimitatea respectivului act devine obligatorie.

Umanism contemporan

Urmare din pag. 1

mele individului, personalitate de excepție sau nu, ori ale marilor aglomerări sociale, scriitorii de pretutindeni demontează și recompun realitatea **de facto,** o transformă, altfel spus, în realitate artistică, țintind întotdeauna alcătuirea unor imagini-opere cît mai complexe și expresive ale omului făuritor de civilizații și, în același timp, rezultat al acțiunii lor formative. Directă sau mijlocită, omniprezența acestui simbure mirabil: omul afirmă și garantează acel fond germinativ, sol rodnic al oricărei literaturi — umanismul **sans rivages.**

Ipostazele umanității în general se adună însă de fiecare dată din imagini care încifrează specificitatea momentului și locului elaborării. Afirmația este lesne demonstrabilă pe orice treaptă spațială a creației de artă, a celei prin cuvînt de asemenea — literatură universală, națională, epocă, școală, curent sau scriitor. Literatura din mai multe țări europene se constituie în epoca romantismului, spre exemplu, sub incidența unei umanități concretizate în prestigioase concepte estetico-filozofice mai de ansamblu — prioritatea intuiției și a sentimentului în dauna rațiunii, cutezanța și patosul libertății, cultul personalității, preferința pentru tezaurul folcloric și exotismul oriental etc. — fiecare perimetru național transmițîndu-și însă caracterele diferențiale, etnia proprie. Oricît de sumară, o cercetare comparatistă, nu prea dificultoasă, subliniază în planul evidenței, pe lîngă similitudinile integratoare, trăsăturile distinctive pentru romantismul francez ori german, pentru cel englez ori polonez, român ori maghiar etc. Fiindcă în opera literară de valoare, asemenea finalizărilor din celelalte arte, ființează dialectic, ca cele două fețe ale lui Janus, perenitatea și istoricitatea, universalul și naționalul — expresii unificatoare și deosebitoare totodată ale relației umanism și etnie.

Îndelungă vreme, pînă cînd estetica materialistă a explicitat temeinic acest adevăr **bifrons,** astăzi unanim acceptat, scriitorii din țările mai mici, cu limbi de circulație restrînsă, au trăit nu o dată complexul paralizant al izolării provinciale, la aceasta contribuind, în parte, și accepția elitaristă a conceptului de literatură universală. Teamă neîndreptățită, nu mai încape îndoială, de vreme ce imaginea ontologică a colectivităților naționale exprimă **volens nolens** în operele durabile și universalitatea umanului ridicat la puterea esențialității. Primejdia provincialismului, claustrare sterilă, văduvită de capacități stimulative, amenință într-adevăr opera de artă prin cuprinderea schematic absolutizantă, precumpănitor publicistică, a problemelor de viață și prin folosirea exclusivist retetară a cutărei metodologii în procesul de creație. Iată rosturile îndemnurilor fertilizante, conținute frecvent și în documentele de partid, privitoare la diversificarea stilurilor și a metodelor de atelier, la necesitatea autodepășirii neîntrerupte prin opere de superioare valori artistico-educative, care să răsfrîngă cu plenitudine dinamismul constructiv al realității socialiste, umanismul ei profund, mereu viabil, și însemnele etniei românești.

Realizată atîta timp aproape **sans le savoir** în practica de creație, unitatea celor două concepte relaționate dialectic, cu implicații și direcții multiple, a generat în vremea noastră resorturile antrenante ale politicii de stat în domeniul culturii. Căci apropierea lucidă de realul uman autohton și aprecierea echilibrată, evitînd exacerbarea idilică ori negativistă, abordarea frontală a dificultăților deseori intens dramatice ale progresului socialist și rezolvarea problemelor de conștiință în spiritul revoluționar, propriu umanismului contemporan, folosirea cu discernămînt educativ a tradițiilor culturale și preluarea critică a valorilor și experiențelor străine, răsfrîngerea caracterelor distinctive, nu totdeauna ușor de deslușit în contingentul imediat, ale spiritualității românești, pluralitatea ilimitată a modalităților de cuprindere artistică la nivelul formalizării — acestea și multe altele sînt tot atîtea principii — deziderate formulate limpede și consecvent, nu însă și osificat restrictiv, în mai toate programele-sinteză elaborate de conducerea de partid și de stat. Împlinirea lor în opere perene asigură creatorilor de frumos un rol într-adevăr vrednic de invidiat, în aceeași măsură angajant, în desăvîrșirea avansului socio-cultural.

PROFILURI LIRICE CONTEMPORANE

● Prezența în colecțiile editoriale de mare circulație a poeziei românești de azi reprezintă o realitate binecunoscută și unanim apreciată. Este și aceasta expresia faptului că poezia românească actuală se află într-una din acele fericite fraze de evoluție care îi conferă dreptul de a circula permanent, adică în afara edițiilor princeps care îi prezidează geneza editorială. Totodată, ne aflăm în fața unei simptomatice schimbări de optică din partea cititorului, de vreme ce într-o bună măsură cartea de poezie se epuizează din librării într-un timp record. Într-un asemenea context, evident, pasivitatea spiritului critic este de neconceput. Drept urmare, revista noastră, începînd cu prezenta pagină, dedicată apariților din cadrul colecției „Hyperion" a Editurii „Cartea Românească", își propune să găzduiască o suită de dezbateri-analiză menită a cuprinde în totalitatea ei (colecțiile B.P.T. și „Cele mai frumoase poezii") acțiunea de repunere în circulație a poeziei românești actuale prin intermediul colecțiilor literare.

Figurile spiritului și limbajului

Volumul selectiv **Spiritul însetat de real,** cuprinzînd un riguros și sever decupaj din întreaga creație lirică a lui Marius Robescu oferă lectorului posibilitatea de a aprecia global notele distincte ale unei poetici proprii, originale, manifestată atît în substanță cît și în formă. Cum evoluția diacronică a poetului a fost schițată de Petru Poantă în postfața cărții, ceea ce ne interesează pe noi acum este structura de profunzime și modul cum ea determină (și la rîndul ei, este determinată de) trama metaforică a textului sau altfel spus, figurile spiritului și ale limbajului. Nucleul central care atrage în jurul său și ordonează, aș spune magnetic, universul imaginar este acel motiv tipic expresionismului, îndexat sub emblema atît de dramatică, **vai, omule !** Eul său, am mai spus-o cînd am analizat volumul din 1978, al cărui titlu este împrumutat de prezenta antologie, și din care sînt incluse, de altfel, majoritatea poemelor, nu este atît de însetat cît obturat și agresat de real. Spațiul natural cît și cel ambiental nu are consistență materială sau densitatea obiectului ci, dimpotrivă, este ușor convențional, compus de un număr de panouri-simbol, revelatoare pentru stările interioare și sentimentele poetului (procedeu caracteristic expresionismului).

Adoptînd sistemul de echivalențe propus de poet, vom spune că „realismul" său este asemănător mai degrabă cu nominalismul gînditorilor medievali pentru care în spatele obiectului sau evenimentului concret se ascunde o idee, un principiu spiritual, care, de altfel, dirijează și structurează formele materiei. Un eu poetic hiper-sensibil înregistrează cu acuitate pulsul existenței, căutînd în același timp să pătrundă dincolo de jocul aparențelor. Și într-o primă fază a demersului său, realitatea „secundă" pe care o descoperă și de care se apropie uneori precaut cu pași înfimi („Cînd te trezești afară plouă mărunt / tu intri în baie, îți cufunzi ochii în apă rece / și mai tîrziu frecindu-te absent cu prosopul / descoperi chiar la suprafața pielii un gol / / un crater minuscul cît o mușcătură de vîrsat / ceva ca o alveolă pustie / din care a fost smuls cu cleștele fostul sentiment") alteori în salturi amețitoare, este moartea ca esență ultimă a existenței : „dorm și visez iubita mea că dorm / cu tîmpla pe o vină de copac / ca într-un pat însingerat și n-am / de plînsul sevelor să mă împac / / nici dor nici amintiri de veșnicie / nici aripă de suflet mai înalt, / ci numai osul, carnea pierdute amîndouă / cînd mă va scoate Charon cu barca lui în larg". Somnul, în accepția sa, este anticamera neființei („Prea buni judecători, am fost surprins , dormind și nu-mi era stăpîn, / și porțile căzuseră pe simțuri è și singur cu vedenia / și fără de ajutor mă bucuram") unde spiritul pare a sta la pîndă ți așteaptă cu fascinantă teamă și dorință revelația, apariția fantasmei morții. Un astfel de moment este valorizat în poemul **întîlnire cu cerbul.**

Într-o interpretare personală, miticul Charon și luntrea cu umbre este substituit de un cerb urmat de cortegiul sufletelor moarte. Întîlnirea la „liziera pădurii" (poarta infernului) are semnificația confruntării în abisurile subconștientului cu spaimele și fantasmele morții, confruntare în care triumfă certitudinea vieții.

Surprinzătoare și originală atribuirea unei conotații tanatice cerbului, valorizat de obicei în toposurile inițierii erotice sau ale simbolisticii heraldice legate de ideea nobleții și a frumuseții fizice sau spirituale. Și totuși se poate găsi o motivație semantică chiar în rădăcinile arhetipice ale imaginii. Nu în puține legende ale întemeierii sau mai tîrziu degradat, în basme, un vînător sau prinț este atras de o căprioară, mai rar de un cerb, în hățișurile labirintice ale pădurii, unde fie descoperă un nou tărîm, fie se rătăcește fără întoarcere. O astfel de imagine primordială se descifrează în straniul poem **Întîlnirea cu cerbul.** Dar semantica extincției determină și alte individualități metaforice remarcabile, între care cea mai interesantă mi se pare **figura absorbției :** „așternutul moale și candid / în care decuseară s-a culcat / acum e o masă de operații / pompe din celălalt tărîm / **ii sorb răsuflarea cu guri de ventuză."** (s.n.) **(Somn).** Și în poemul **Aprilie :** „Aprilie, linxul cu limba ascuțită / **ne bea răsuflările** / (...) **sufletul însuși captat** cu blîndețe * oricărui trup viguros ceasul acesta / pe nesimțite **îi slăbește vlaga** /". Mai este nevoie să amintesc că în scenariile mitice intrarea în infern este o gaură întunecoasă, un hău amețitor ? Dacă de această **figură a absorbției** se reliază o întreagă serie **conotativă, clătinarea** („altfel el ne poate clătina trupurile noastre / ca într-o cutie"), **scurgerea** („pur și simplu oamenii se scurg în pămînt printre două pietre"), **căderea** („învîrtindu-se lin ceasornicul veșted / a căzut pe podele un trop de cenușă"), **amețeala** („am dărimat cu fruntea paharul / din care de multe ori au băut buze iubite"), traducînd un sentiment de instabilitate și de insecuritate.

La fel mediile lichide sînt circumscrise acelorași stări de nesiguranță și oscilație : „tăceri din vîrsta alăptată-n cer / sub pleoape închideam un trup de apă / în el se răsfringea un soin albastru". **(Șapte ani)** sau „calc pe pămînt ca într-o apă subțire / răcoarea neantului îmi suflă la gleznă", **(Aprilie)** și „Adulții se scaldă în dimineața tîrzie de octombrie / încotro păsesc legînat pe fundul oceanului ?". **(Pietrele toamnei).**

Ceea ce mi se pare interesant este faptul că de la un anumit punct se constituie o **temă a cruzimii sau violenței,** bineînțeles, ca semn al unei situații existențiale tragice, implicînd o coerență retea de imagini. Iată cîteva exemple : „nu pot uita existența împodobită cu pene însingerate / ca un bot de vulpe", „apusul violent al soarelui / poate că himera lui / a trecut ca să ucidă o alta mai crudă", „Eu sînt o sabie înlăcrimată / pînă la umeri coborît / în pămîntul roșu al toamnei", „eu nasc prin procedeul jupuirii de viu / goniți de biciul singelui / un steag aprins în creer mi-ai înfipt / — alt soare — niciodată același — ne bate cu varga / crud peste degete ne bate cu varga", etc. În fapt, un infra-discurs care impregnează toate celelalte paliere ale scriiturii, modificînd sensul unor teme consacrate. Printr-o astfel de fantă vom urmări impactul limbajului cruzimii asupra celorlalte etaje de semnificații.

Evocarea copilăriei este și ea contaminată de discursul violenței, funcția de element compensatoriu fiind anulată de imposibilitatea retragerii inocenței pierdute într-un timp degradat, ancorat exclusiv în prezent. Se stabilește o relație direct proporțională între voluptatea recreerii imaginii edenice a inocenței și conștiința abisului ce o separă de prezent.

Marile etape ale timpului, copilăria și maturitatea, nu se armonizează într-o durată comună. Admițînd chiar și un „à la recherche du temps perdu", nu vom găsi în schimb și un „temps retrouvé". Demersurile rămîn paralele fără puncte de contact : „Deodată timpul s-a oprit lîngă prag / și-a amintit ușurința de ieri / și voioșia cu care abia ieri îl trecea / apoi s-a întors mîhnit să-și urmeze ocolul / învîrtindu-se lin ceasornicul veșted a căzut pe podele ca un strop de cenușă".

Motivul timpului mort, al absenței duratei, se amplifică și se îmbogățește prin intersecția cu un alt cîmp de sensuri sau cu un alt subdiscurs, poezia ca motiv de autoreflexie **(Timpul),** Prima mare instanță a poemului circumscrie paradigmatic doar unul din termeni : „Cine mai știe cum ajunsesem — eram copil, abia — / să deschid cutia timpului cu un cuțit de bucătărie / mă uitam cum se-nvîrt și balansează / sute de roate și rotițe / cum înfing dinții unele în altele / fără să scoată un scrîșnet — mereu aurii și senine / nu s-ar putea petrece astfel mă gîndeam / dacă timpul, ar fi chiar aici, înăuntru / s-ar încîlci printre ele ca o șuviță de păr / cu un suspin le-ar bloca deodată pe toate". Dar care sînt conotațiile **timpului-mort ? Auriu, senin, fără scrîșnet** desemnează o sferă a tăcerii, a calmului, a liniștii, deci reversul frămîntării lăuntrice, a confruntării cu frontierele umanului, purgatoriu al conștiinței în absența căruia creația nu este posibilă și deci timpul își pierde semnificația. Versurile finale condiționează silogistic existența poeziei tocmai de prezența unei situații conflictuale : „va să zică din mașinăria lui tocmai timpul lipsește / va să zică această mașinărie e altceva decît scopul ei / prin urmare nimeni nu poate scrie poezie / dacă nu și-a înfrînt mai întîi instinctul de conservare". **Un om** aproximează și condiția operei, rezultat al unui proces de negare a identității poetului care face astfel posibilă existența cărții. Poezia este și ea un gest de cruzime, dar exercitat numai asupra autorului și acceptat de acesta, Oedip pustiit de flacăra creației, în opoziție cu cititorul-spectator, consumator comod al literaturii : „omul acela citește și asimilează / căci mai are destul loc sub piele / altfel nu s-ar fi apucat de lecturi / (...) în schimb, eu care am scris / orbit temporar / cerșesc zile în șir un prosop umezit / să-mi ocrotesc pleoapele arse". **(Un om).** Între astfel de repere poemul nu poate fi în nici un caz act „inspirat" sau obiect estetic destinat a provoca plăcerea și contemplația pasivă : „pentru prefăcuți poezia e un cub de ghiață / (...) care dă fiori pe șira spinării / / cu înnăscută știință o pescuiesc ei / din paharul tulbure — exact cu un cleștișor / apoi o așează simplă și unică pe farfurie în toată splendoarea".

Dimpotrivă, este un mod de a percepe lumea în toată gravitatea și tragismul ei, un efort nefalsificat de cufundare în real, de asumare a suferinței și riscului existențial, pe care il definesc

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

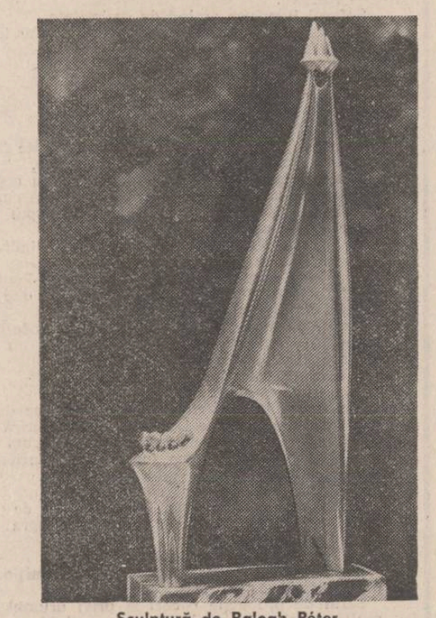

Sculptură de Balogh Péter
(Din expoziția deschisă la sala Dalles)

Exterioare imaginare

După aproape un deceniu și jumătate de existență literară, poezia lui Nicolae Ioana poate descumpăni prin căutarea, cu spirit retrospectiv, a substanțializării pe un teritoriu imaginar alcătuit din **priveliști** și **proiecții** exterioare, din spații în chip esențial proliferante, din tipare reluate cu încăpățînare. Acest poet, al cărui timbru e original mai ales cînd știe să-și păstreze cu severitate și cerbicie aerul straniu, a „crescut" în tăcere înfrîngîndu-și parcă deliberat voluptatea senzorială. Experiența lirică a lui Nicolae Ioana seamănă cu o scufundare în adîncul unei mări înghețate. Încît titlul metaforic al primei cărți, **Templu sub apă** (1967), pare astăzi un adevărat semn heraldic, care identifică prin restrîngere de perspective un univers imaginar. „Scufundarea" nu se realizează în apele adînci ale spiritului, căci nu de contemplare abstractă a eului sau de „rece" reflexivitate e vorba aici. Nicolae Ioana nu este un reflexiv sau, mai sigur, nu e unul în accepția consacrată a termenului. Conștiința reflexivă, elanul introspectiv, introvertirea prin reflectare narcisică, posibile „capcane" ale spiritului, sînt răstălmăcite de o sensibilitate dispusă să se reverse **în exterior,** să se dezvăluie printr-o stranie proiectare, ca apoi să prolifereze, cu ajutorul unui mecanism implacabil, **în afară. Interiorul,** spațiul propriei conștiințe „inspectat" voluptuos, a cedat decisiv în favoarea **exteriorului,** Tot ce este dramatic în linia vieții afective e „mutat" în cadrele unor priveliști-sinteză de peisaj real și himeric. Scufundat și studiat în această lume construită din forme „înghețate", din gesturi ale unui cosmos care declină imperceptibil. Jean-Pierre Richard observa că, la Mallarmé, „eul își folosește în definitiv propria reflectare ca pe o mediere care îi va permite să se întemeieze pe sine." **(L'univers imaginaire de Mallarmé,** p. 175). E atitudinea esențială a **conștiinței reflexive.** Viziunile autorului **Cărții de nisip** se delimitează abstract de asemenea structură. Reflectarea nu mai e mediator, ci înlocuitor al cunoașterii de sine în spațiul imaginar. Oglinda mentală e prefăcută în cioburi. „Imaginea eului" se topește într-un „reflex" instrăinat de conștiință și funcționînd independent de ea. E figura **spațiilor exterioare,** în care ochiul și sufletul au coborît deopotrivă, abandonîndu-se într-o ciudată îmbrățișare. Proliferarea în afară substituie definitiv, interzice așadar orice tentativă de introvertire. Poezia lui Nicolae Ioana poate fi, din acest unghi, mărturia unui impas sau documentul unei descoperiri. Ea vorbește în egală măsură de neputința spiritului de a se alcătui reflexiv dar și de capacitatea sa, nu mai puțin artistică, de a transforma formele universului într-o utopie personală, într-un analgezic al sensibilității rănite.

Adesea anxios în imaginație, dar stilizînd și „răcînd" permanent „măcelul subacvatic" al formelor obsedante, disciplinat ca un soldat în fața imaginilor care îi solicită ochiul, „păzindu-le" să nu se acopere de ezoterism, tenebros sau senin cu vocație egală, mereu cu spiritul înghețat de amintirea (sau prefigurarea) unui posibil dezastru, Nicolae Ioana nu este un poet cu apariție spectaculoasă. El s-a desprins greoi, începutul fiind pe alocuri chiar comun. **Moartea lui Socrate** (1968) nu anunță aproape deloc luarea în posesie a unui univers distinct, ceea ce se întîmplă odată cu **Monologul alb** (1972), carte — deși inegală — a energiilor descătușate. În **Cartea de nisip** (1973), poetul are o siguranță remarcabilă a tonului, frază poetică impecabilă și pare îndelung „lucrat" sub aspect tematic. „Scufundarea" în lumea formelor este o utopie a cristalizării — și, astfel, rezolvării — vieții afective. Sentimentele sînt pentru Nicolae Ioana tensiuni celebrate într-un univers care trăiește sub puternica senzație a „focului înghețat". Imaginea nu folosește combinația cu valoarea ei simbolică, dedusă din juxtapunerea **foc-apă,** ci e una din modalitățile de a sugera mișcarea încremenită, studiind **epica** fenomenelor. De a construi, deci, în spirit narativ cu un material care se pretează mai degrabă contemplației. În cărțile lui Nicolae Ioana citim de fapt „întîmplări" cu figuri poetice : dansul, umbra, focul, peștii, nisipul, pasărea, fîntîna, lemnele, zăpada, calul etc. Impresia e susținută și de **Viața după o zi** (1975) sau **Forma focului** (1977), pentru ca odată cu **Fața zilei** (1979) poetul să încerce o transcriere substanțializată a „cosmosului analgezic". Substanțializarea echivalează cu o încercare de reflexivitate, de retragere în peisaj ca într-o singurătate autocontemplativă. Tematic, această poziție este deocamdată vag sugerată („Legenda noastră se apropie de sfîrșit : / în curînd ne vom trezi ca un înotător."). Nici antologia apărută anul trecut în seria „Hyperion", **Tabloul singuraticului,** nu caută să lămurească dacă „exterioarele " imaginare ale poeziei lui Nicolae Ioana se orientează spre alt orizont semnificativ. În loc să fie edificatoare pentru întreaga desfășurare lirică de pînă acum, așa cum sînt toate celelalte volume apărute în colecție (Virgil Mazilescu, Mircea Ciobanu, Constantin Abăluță, Marius Robescu, Mircea Dinescu, Vasile Vlad, Emil Brumaru, Gheorghe Istrate), această selecție partializează și astfel îngrădește o experiență poetică. Nu e atît vorba de exigență, cît, probabil, de dorința de a ne prezenta doar o imagine, care nu pare și cea mai potrivită. Ea îl arată pe Nicolae Ioana lipsit de tensiunea materială atît de expresivă a poeziei din **Monologul alb,** din **Cartea de nisip** sau din **Forma focului.** Din primele două, autorul a reținut extrem de puțin. Poetul s-a oprit doar la textele care au funcție de a izola propria aventură într-un fel de portret-robot, fără îndoială interesant, dar incomplet.

Una dintre figurile pierdute pe parcurs, deși nu într-o totul abandonată, este **dansul.** Un poem lung, pe alocuri stufos, vorbea de **Moartea dansatorului.** Dispariția acestuia dă libertate abstractă dansului, îl face să stăpînească „priveliștea" printr-o teribilă neliniște. Să främinte „spațiile". Dansul apare ca simbol tutelar al spațiilor exterioare. El este un straniu echivalent al **umbrei :** „Dansul, / posibilă existență a umbrei." Sub spectrul acestui impuls dinamic, moartea e **vie** și viața, **moartă.** Spiritul se exteriorizează într-un „monolog alb", într-o tensiune uniformă. Reversibilități abstracte dar și figuri generice ale reversibilității (cerul scufundat într-o mare sticloasă, caii care, cînd „se scufundau — / mi se părea că-și pun pe piele văzduhul", sunetul unui buchet de flori în apă, impresia de lume cuprinsă în capsula unei **Stridii cenușii** etc) fecundează solul acestei poezii.

Dansul este, în fond, posibila punere în lumină a celorlalte figuri, o explicație a valorii terapeutice pe care o îmbracă reflectarea „în afară". „În urma focului, în urma apei, în urma timpului / vin dansatorii..." Cosmosul analgezic e descris ca un **dans cristalizat,** privit în apă. Senzualitatea lui e una glacială, ca de altfel a oricărui cadru. Frigul, umezeala, lumina rece a lunii văzută prin fereastră — ca pentru a dubla impresia — acoperă totul. Dar trebuie observat că ele nu sînt agenți de distrugere în universul „în scădere", ci vectori ai forței. Prezența acvatică pare să alimenteze stilpii semnificativi ai acestui cosmos („Cu picioarele reci în riu am stat, / o umezeală ajută umbra să înflorească / puternică..." ; „Iar apa curge, curge / pînă umple un taur." ; „Pînă la urmă toți ne cîștigăm ziua, / pînă la urmă toți cîntăm / sub ochiul putred al lunii, / din fundul oglinzii, din soa'ul oglinzii, / sub lacul potrivit de nuferi..."). Pasiunea este la acest autor cu totul secundară, avînd consistența termică a umbrei împietrită pe o zăpadă sclipitoare.

Dramatismul spațiului exterior este accentuat prin însăși structura sa de conglomerat de forme. Forma substituie esența fenomenelor. Himera ei plutește pretutindeni, unifică și consolidează. Nimic nu poate fi descris ca idee pură; și iarăși nimic nu este, în acest univers, concret senzorial. Un **tablou,** un **chip** se cer alcătuite cu orice preț. Nimic nu poate exista în afara formei. Totul trebuie „osificat", dar în așa fel încît să impună distanță, să nu se lase atins. De aceea straniul este aici întotdeauna terifiant. Combinația materială, iluminată de razele unui „soare de gheață", devine esențială pentru viața spiritului, pare să rostească poezia lui Nicolae Ioana.

Cu toate imperfecțiunile ei, avem în creația acestui poet una dintre cele mai coerente sacrificări a conștiinței reflexive.

Costin Tuchilă

Poetul după inventarea poeziei

Deloc prolific, ba mai curînd steril, dacă ar fi să ne orientăm după „zgîrcenia" cu care publică volume și chiar poezii în revistele literare, așa ne apare Virgil Mazilescu. După debutul cu Versuri *(1968), urmează* Fragmente din regiunea de odinioară *(1970) și... la distanță de nouă ani, acest* Va fi liniște, va fi seară, *care le conține pe primele două, adăugîndu-le o serie, nu prea mare, de inedite.* Non multa, sed multum *este dictonul la îndemînă, după lectura volumului, inlăturînd astfel supoziția sterilității și îndreptățind explicarea puținului nu prin puțintate ci prin severitate. Blîndul Mazilescu (care pozează, ce-i drept, incruntat-meditativ în reviste) sever ? Cine cunoaște omul poate rămîne dezorientat în fața unor asemenea afirmații. Dar, la o lectură atentă, versul trădează aspirația poetului spre concizie, efortul eliminării vorbelor de prisos, în vederea esențializării expresiei. O atare procedură ni se pare periculoasă, riscul fiind acela al obscurizării sensurilor, pînă la ininteligibil. În această direcție, Virgil Mazilescu pare că vrea să dea o mînă de ajutor : el suspendă ortografia și punctuația, refuză prozodia, forțează s.ntaxa și „dicția" poetică Sînt acestea, desigur, procedee (tertipuri ?) ale poeziei moderne, dar poezie modernă nu înseamnă automat și poezie valoroasă, așa cum un poet tînăr nu este neapărat și un poet talentat. Despre Virgil Mazilescu n-am mai putea spune că este un poet tînăr, dar că poezia sa certifică talentul și conține valoarea este — credem noi, evident. Nu atît de evident însă, încît să excludă argumentele și să permită apoftegma. S-a vorbit și se mai vorbește în critica românească (N. Manolescu), în legătură cu poetul nostru, de suprarealism. Nici o relație ! Renunțarea la punctuație poate da impresia dicteului automat, dar la Virgil Mazilescu rostul este cu totul altul. Prin dicteu, suprarealiștii își propuneau să surprindă, să elibereze stări de profunzime, altfel condamnate la deformare — susțin manifestele avangardiste — prin cultură și literatură. La Mazilescu, dimpotrivă, absența punctuației, discontinuitatea încearcă să mascheze o stare (de criză), s-o reprime, prin limbaj, prin literatură. Pe de altă parte, metafora suprarealistă, surprinzătoare, eclatantă, rămîne totuși fastuoasă, poetică, în pofida perceptelor teoretice ale lui Breton. Poezia lui Mazilescu refuză metafora de acest tip sau, mai bine zis, o elimină pe măsură ce limbajul se esențializează, descoperind expresivitatea epitetului banal și frumusețea simplei comparații. Iată acest proces explicitat programatic : „un zîmbet ca un cui violaceu în palmă după ce am părăsit pentru o vreme arta înaltă a descrierii, întunericul Viața noastră fără brațe (emblema coboară pe fluviul drag) lecția mea :* o tu simplitate plină de respect" *(s.n.). Nu sub influența modelor și modelelor (vagi reminiscențe din Saint-John Perse și Kavafis) stă poezia lui Virgil Mazilescu și, de aceea, îl credem cînd declară : „și după ce am inventat poezia într-o încăpere clandestină din adîncul pămînturilor sterpe — curajul și puterea (omenească) s-au topit ca aburul // și altceva în afară de faptul că m-am născut și că trăiesc și că probabil voi muri cutremurîndu-mă (ceea ce de altfel am vrut să spun și acum trei ani de zile) deocamdată vai nu pot spune". Dincolo de orgoliu aici, în acest text poetic cu care se deschide volumul, se află un adevăr important, demn de comentat. Poetul și-a „inventat" propria poezie, și-a făurit o formulă poetică originală, nu prin încercarea de a descoperi teme noi, ci din recunoașterea celor eterne :* naștere, viață, moarte. *Cum se vede, planul poetic comunică cu cel existențial, se identifică. Temele poeziei sînt temele existenței și invers. Dar, atunci, a face poezie înseamnă a repeta la nesfîrșit „că m-am născut și că trăiesc și că probabil voi muri cutremurîndu-mă". Este singura confesiune pe care luciditatea poetului o admite. În felul acesta, însă, poezia dispare. Cercul pare închis. Și totuși, cartea există ! Cum ?* Întîi, *prin secționarea confesiunii în cele trei segmente tematice pe care le conține. Prin urmare,* o poezie a candorii pierdute, *altă a* stingerii, *convulsivă („cutremurîndu-mă") la început, împăcată mai tîrziu, trimițînd la titlul cărții („Va fi liniște, va fi seară"). Apoi (cronologia ține de o didactică a comentariului critic căci, de fapt, mișcările sînt concomitente) poetul taie punțile, distruge coerența logică a poemului, alterează comunicarea, renunțînd la instrumentele ortografice, disimulîndu-și pudic trăirile în discontinuitate și concentrare hermetică. Poeziile au aparența unui discurs clasic (adagiul din Quintilian, de la începutul comentariului nostru, nu era ales întîmplător) repede deviat și pulverizat, dar păstrînd, ca semn de recunoaștere, concizia, formă a aspirației clasice spre echilibru. Nu întotdeauna cu aceeași radicalitate, mecanismul poeziei lui Virgil Mazilescu astfel funcționează. Este aici tehnică abilă, joc, dar un joc superior din care se naște o poezie asemenea.*

Valentin F. Mihăescu

Imagini efemere și eterne

Poezia lui Mircea Ciobanu (așa cum se înfățișează în volumul selectiv **Patimile,** Editura Cartea Românească, 1979) are un prim strat de ciudată dificultate, pe care cititorul alunecă nesigur, ca un copil care învață să patineze. Cuvintele sînt de înțeles, îmbinările lor imediate de asemenea, dincolo de expresivitatea pur muzicală, însă, sensurile se coagulează cu o hipnotică încetineală ezitantă. Citim poezie după poezie, în noi se întărește impresia că urmărim un mesaj scris într-un limbaj cu totul coerent, a cărui stranie elocință sîntem în fiecare clipă pe punctul de a o înțelege. Întocmai ca într-o preafrumoasă povestire de Borges, unde un înțelept se străduie să înțeleagă vorbele magice înscrise cîndva, la începutul vremurilor, în petele de pe blana unui jaguar, căutăm algoritmul, cifrul. Neplăcerea căutării zadarnice se transformă pe nesimțite în plăcere a purei contemplări.

Doar după ce zeci de pagini au fost parcurse, o lume începe să se întrevadă, apărînd și dispărînd, ca lumina îndepărtată a unui pulsar. Este o lume de vis, pe care poetul se mănîncă să o închege, ca într-o altă povestire-metaforă a lui Borges, **Ruinele circulare.** „Voia să viseze un om, aflăm despre personajul aflat în centrul acestei povestiri, voia să îl viseze în integritatea lui minuțioasă și să-l impună realității. Acest proiect magic epuizase întregul spațiu al sufletului său; dacă cineva l-ar fi întrebat pe propriul său nume sau de oricare caracteristici ale vieții lui anterioare, nu ar fi reușit să răspundă". O străduință asemănătoare trădează vocea impersonală care rostește poemele din **Patimile.**

Treptat, cu paralizantă lentoare, sînt acumulate detalii. Mai întîi, cele ale unui cadru material, dar a cărui materialitate este incertă și instabilă, trimițîndu-ne cu gîndul la arhitecturile fantomatice din pînzele lui Monsù Desiderio. Este silueta cețoasă a unei cetăți medievale, figurată parcă printr-un joc de umbre, pe o pînză tremurătoare. Poetul repetă: cetate, turn, subterană, străji, cazne, soli, rug, alai, șanțuri, porți cu grile metalice, ziduri, osuar, scut, armură, zale. Dar și: sînge, sudoare, vin, pîine, carne, sare, apă. Elementele materiale se adună încet, o suferință cu o mie de nume plutește ca un fum peste ele, atingînd nesigurele siluete umane care populează cetatea. Alte cîteva cuvinte rostite în mod obsedant sugerează o durere difuză, care vine de nu se știe unde: umbra, foșnetul, somnul, sufocarea. Dar nu este atît o suferință datorată vreunei agresiuni, cît un chin al neputinței trecerii depline în ființă, o cazнă îndurată de niște rudimente umane damnate la precaritate, amintind într-un mod uimitor de personajele ectoplasmice ale lui Giacometti și de lemurii lui Bacon. Singele curgînd, imagine a ambivalenței, a apartenenței simultane la animat și la inanimat, apare în mod frecvent, pentru a le defini. Populată de asemenea pre-ființe, lumea neterminată a **Patimilor** este blestemată la zvîrcoliri și la pulsații ce nu duc nicăieri. Este o lume care pendulează între cele trei stări de agregare ale materiei, curgînd, apoi transformîndu-se în abur, spre a se solidifica temporar, în volume instabile. Iată exemplul unui vis, ce moaie contururile lucrurilor, lichefiindu-le: „Unde s-adorm? Întinderea e vie / și talpa-n fibra ei se-nfundă; limfa / desculț o calc și singele mi-adaug / la văile oftind de cîtă carne / li s-a păstrat neiorsită: vîntul / eliberat o unduie-n membrană. / Și-s ultimul sub vești da-ndoire / a plopilor, și trei eram pe clinuri; / cu palmele trezeam tăișul lamei / și, soli fiind, nencumetați la vorbe, / lăsam silabe apelor ca noima / să li se-ntîmple, nouă, mai departe. / M-aplec după genunchi și cheagul dulce / tipar arată; umărul coboară / și-n lut își află caldă alveolă, / iar steaua de la nord asprește ceața / deasupra osuarului. O, mina! / mi s-a golit, dar caută și-nvață / asemănări, în loc să șteargă urma / genunchilor și-a umerilor lor". Se întrevede aici, ca prin ceață, plîngerea unei victime mioritice, dar predomină impresia de frămîntare a unei materii informe.

Gravuri de Marcel Chirnoagă
(Din expoziția deschisă la sala Dalles)

Există totuși și două miraculoase momente de metamorfoză, în care pulsația dă naștere unor ființe constituite. Sînt două poeme ale genezei, la fel de încifrate și de ambigue ca toate poeziile volumului, dar ducînd pînă la capăt lupta înființării. Primul, **Astfel am spus,** „povestește" o intinerire. Pînă în ultima clipă, poetul, consecvent manierei sale, sugerează că ar putea fi vorba și despre o moarte: „Oaspele meu era tînăr. Venise / bătrîn, cu țărina la gură; pe tîmple / pulbere veche îi șiroia / în loc de sudoare — acum era tînăr. / Venise-n tăcere și atotștiutor, / cu privirea-ntristată de moarte — / / acum era tînăr, / sub tinere pleoape / irișii lui am văzut cum se-ntunecă, / irișii lui pe sub, reci, străvezimile pleoapei". Al doilea, intitulat **Numai o vreme, cît o bătaie de pleoapă,** exprimă nașterea miraculoasă a unei păsări imperfecte, dar totuși pasăre, capabilă de zbor. Este unul dintre cele mai reușite poeme ale cărții; poetul ocolește afirmarea retorică a perfecțiunii, sugerînd strădania surdă a materiei: „Aripi subțiri, despăturite din teci străvezii / se zvîntau la fiece grea sprijinire în aer, / la fiece largă bătaie spre mine — o pasăre / foarte bătrînă, / astfel născută, bătrînă, cu oasele grele, / cu creștetul gol, o pasăre prevestitoare / nu de zbor ci de frig și de vuiet de ape. / Laudă-acestei bătrîne făpturi! am strigat. / Laudă nașterii ei pentru un singur / ceas de plutire-n văzduh!".

Un text misterios de frumos este poemul în proză **Armura lui Thomas,** care încheie volumul. Poetul, în stilul de hipnotică ambiguitate din primele sale volume de proză, încheagă încet două mituri. Mai întîi, omul care este tentat să scrie o interminabilă scrisoare, distrugînd fiecare filă de hîrtie în momentul în care a fost umplută de cuvinte. Apoi, povestea cavalerului Thomas, cel care moare lent, visat, în pustiu, uitînd de sine cu impersonalitate yoghină. Sînt două metafore ale purificării prin cuvînt.

Nu trebuie cu nici un chip să se deducă, cum fac adesea cei care cer poeziei doar o retorică etalare de teze clare, că Mircea Ciobanu este un poet al terifiantului. El folosește, într-adevăr, un combustibil de imagini „urîte", „deprimante", dar doar pentru a-l face să ardă în flacăra unei poezii pe care o asemănăm imaginilor efemere și eterne scrise de nori pe cer.

Voicu Bugariu

Fugarul din suflet

sabina drăgănel

era cam după miezul nopții cînd începură să se amestece în treburile mele. Tocmai sfîrșisem dereticatul — mă întorceam dintr-o lungă călătorie, camera mă primise ostilă, blana prăfoasă insinuată pretutindeni dădea senzația unei lumi ireale, loc damnat.

Truda nu-mi folosise — degeaba încercarea de-a mă concentra, de-a amîna pentru mai tîrziu recunoașterea eșecului ori a erorii...

„I believe in angels..." — degetul, fără voie, apăsase butonul casetofonului. Nu, nu se potrivește cu dispoziția mea de moment crezul în îngeri. Mai curînd în draci...

„Viața e un cîntec, viața e un plîns..." — ce ar fi de făcut să rămînă doar voie bună? Hotărît, muzica-mi stîrnește reacții ciudate azi...

Privesc cu atenție în jur — fulgerător, înțeleg că nu încăperea, ci eu sînt străină. Fără o anume lumină, dinlăuntru, totul respinge împrăștiind cumplită răceală...

„Scînteioara călcase interdicția, apropiindu-se de lacul înghețat. Sub crusta groasă zări, culcat, pe cel din vis. Avea fața foarte albă, un fulg uriaș iar ochii închiși o umbreau cu lungile gene. Trandafirul gurii vădea o dulce suferință..."

„Eu cred, trosnirățiuitor arcurile canapelei, că aici nu încap compromisuri... Vă cunosc bine și..."

„C'etait ton décembre, sous la neige..."

„Scînteioara știa că numai într-un singur fel putea ajunge la Frumosul Adormit. Se așeză cu inima ei fierbinte peste învelișul morții. În preajmă, lumea începu să vuiască, să se frămînte mocnit. După o liniște rău prevestitoare urmaseră gemetele gheții topindu-se, sbătîndu-se, impotrivindu-se. Apoi se stîrniră vîrtejuri cețoase, spulberînde. Universul era în răzmeriță. El avea **alt rost**, aparținea **altcuiva**, nu se cuvenea apropierea unei ființe ce l-ar tulbura... Vîntul smulgea tufișuri, sălciile își plîngeau soarta, troiene perfid curate încercau s-acopere încandescența iubirii.

„Să lăsăm ca timpul să hotărască" — se sfătoși dulapul, surizînd hîtru din rafturile întesate cu rufărie. „Ești ramolit, șuiera înrosindu-se furioasă veilleusa, nu mai judeci drept (de altfel ți s-a strîmbat o ușă!) am citit multe cărți și sînt în măsură (clipi disprețuitoare peste încăpere) să declar că nu trebuie dramatizat..."

„Simțea uneori cum puterile o părăsesc, i se scurg, dar într-aiurea, nu spre cel pe care voia să-l însufletească, i se risipeau, oricît s-ar strădui, Frumosul Adormit nu va deschide ochii pentru ea... Crivățul își spori cruzimea, colți neascuțiți, sălbatici chinuiau trupul de fragedă buruiană".

„Non, je ne suis jamais seule avec ma solitude...".

Biroul Louis XV, stingher între restul cam hîrbuitelor mobile, lucea tăcut; hărmălaia obiectelor indiscrete nu-i tulbura meditația. Totuși el spunea ultima vorbă — fusese, nu demult, primit ca dar din parte-i...

„Întoarse capul auzind lătrat de cîini întăriați. Dintr-o sanie posomorită ca noroiul coborîseră trei babe colorate. Cînd se apropiară Scînteioara le recunoscu, înfiorîndu-se: în frunte tropotea vînăta Răutate și tîrîia în smucete o lăbărțată verzulie, mai greoaie — Invidia. După ele șerpuia o creatură galbenă puroi: Neîncrederea, ce nu lăsa în urmă decît pustiu, arsură. Alcătuiau un grup bizar, țîpetele primelor două șterse de tăcerea gălbuiei tîrîtoare o înconjurară pe Scînteioara. Se pregăteau să-i smulgă stropul viu. Iar ea topise cu inima și cu suflarea mai mult de jumătate din stratul înghețat... Parcă zărea pe chipul bărbatului o pilpîire...".

„Draperia nu ne onorează cu opinia sa?"

Continuare în pag. a 7-a

Fîntîni

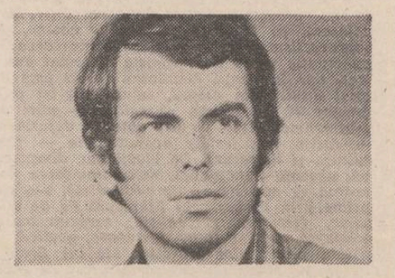

nicolae țăranu

Ciuș, drace!

Cocoțată deasupra ierbii și a legăturilor de lemne adunate din pîrlogi, baba Paraschiva își însoțește îndemnul izbind cu o joardă noduroasă spinarea măgarului sur și costeliv ce trage la căruța din scînduri cu patru roți de plug.

— Ciuș, drace!

Este îndemn și mîngîiere, tristețe și bucurie, și o face de cîte ori își amintește. Cît este ziua de lungă umblă pe dealuri, pe la fînețe, prin Babarada și Ghibăneasca, pe la Canarale sau Tăbii, în Sarmeș și Gabroviță, tocmai pe la ghiol la Bugeac. Coseșteiarbă, adună lemne, geme, suduie, se mai oprește, cu o mînă apăsîndu-și spatele, cu cealaltă streașină la ochi iscodind soarele afurisit. Își duce apoi treaba la capăt dar nu se vaietă niciodată. Pe la prînz se trage la cîte vreo umbră, scoate din traistă un șter cu brînză, două ouă fierte, ceapă — pe care o sparge chinuit pe genunchii ascuțiți — și pîine; molfăie îndelung, vorbind singură de vrute și nevrute. Trece pe ulițele satului înceată și tăcută, amintindu-și deseori:

— Ciuș, drace!

Din dosul gardurilor, mulțeri cu mîinile la guri, judecă:

— Hărnică baba, fă!

— Nu se lasă neam! Asta în tinerețea ei a răsturnat pămîntul...

— A făcut pe dracul s-o cheptene! Aleargă acum ca o nebună, că nu are pe nimeni...

— O, fă! Crezi că noi o să fim mai breze?...

Acasă, ușuie găinile de lîngă poartă, duce măgarul și căruța sub umbrar, aruncă un braț de știr la porc înălțîndu-se pe ostrețe, împrăștie un ciurel de grîu amestecat cu porumb la păsări și se duce să vadă dacă cele cinci oi pe care le-a închis în țarcul cu iarbă n-au trecut în grădină. Se întoarce și-și trage un pic sufletul pe pragul bucătăriei, îmbucînd un codru de pîine înmuiată în apă cu zahăr și abia după asta descarcă căruța. Iarba o întinde pe șoproane, pe porumbar, pe curnicul păsărilor și cocină și-n spatele casei, s-o usuce soarele, lemnele le duce la stivă. Adoarme îmbrăcată, nu înainte de a deșăma măgarul și a-i lăsa din fînul proaspăt, și de a închide găinile.

Îndată după a treia cîntare a cocoșilor, cînd se crapă de ziuă și satul este în amorțire, se trezește brusc, se spală îndelung cu apă proaspătă, azvîrle boabe în fața curnicului înainte de a da drumul păsărilor, răstoarnă în teicile porcului un ceaun de tărîțe amestecate cu zoaie, o găleată cu apă și în cocină un braț mare de știr, duce oile în țarc, unde le mai lasă iarbă, lăstăriș și un uluc mic din piatră cu apă, pipăie bolovanul de sare și se întoarce la bucătărie, unde mănîncă grăbită cîte ceva.

Cum se arată soarele după dealul lui Firică și Almaliul se îmbăiază în lumina crudă și amețitoare, iese în ulîță lovind virtos măgarul. Coboară pe lîngă Zăblea și dacă nu-i iese nimeni

Continuare în pag. a 7-a

iosif lupulescu

DUPĂ FILMARE

Seara, după terminarea filmărilor, cu prietenii la un pahar, se trezea gîndind la capră. Începuse s-o viseze. Așa ceva nu mai auzise; să plătești pentru o nenorocită de capră cinci mii. Lui îi revenea sarcina să găsească capra și însoțitorul. Timpul se scurta. Cu trei zile înainte de a intra capra în rol luă o mașină și porni în prospecție. Ordonă șoferului să oprească la un han de pe șosea. Era vară și lui îi plăcea natura.

Invită șoferul la un pahar cu bere. În frapieră luceau bucățile de ghiață. Ciocniră paharele și Nițescu oftă, privindu-l pe șofer cu multă atenție. Îi cunostea toate datele biografice. Nu știa cît să-i ofere pentru a fi sigur că o să tacă.

Se gîndise îndelung și totul trebuia să pară curat.

— Ascultă, și fii foarte atent! Vrei să faci un mic ciubuc, să zicem, de vreo mie de frăncuți?

— O mie! strigă șoferul. Să fiu al dracului dacă nu sînt capabil să fac orice. Eu, șefule, sînt unul din acei oameni care dacă aud că la capătul lumii se dă un leu, fără muncă, plec cu cea mai mare viteză. Descult, pe jos, călare, cu trenul, cu ce apuc, dar să ajung la timp să agăț ceva.

Vorbise cu patimă, convingător. Ochii îi luceau.

— Îmi place. Așa te vreau. Fii atent! Trebuie să descoperim o capră. Știi cît se plătește pentru închiriere?

— Nu știu.

Șoferul îl privea arzînd de curiozitate.

— Cinci mii, șuieră Nițescu. Cinci mii, dar trebuie să mai dăm și altora. Înțelegi?

— Se mai discută?

— Și ce facem?

— S-o mirosim.

— Trebuie și un însoțitor.

— Luăm un figurant.

Ciocniră paharele și se priviră cu dragoste frățească. Își zîmbiră cu prietenie complice.

— Cinci mii! repetă șoferul. Am patru copii. Vă dați seama? La toamnă trebuie să le cumpăr haine. Merg la școală. E plin cîmpul de capre. Luăm una și...

— Șiit! și Nițescu făcu semn spre un individ care se așezase la o masă în apropiere.

— Plata! ceru șoferul. Azi fac cinste. Pentru capră, și înjură rizînd. De ar fi să mă duc la capătul lumii și tot o găsesc.

Urcară în mașină și porniră spre dealurile din apropiere, cercetîndu-le cu atenție. Dar nu se vedea nici urmă de capră.

— Sch'mbă ruta! ceru Nițescu.

Șoferul se execută.

Străbătură în tăcere, cu ochii ațintiți pe dealuri încă vreo cincizeci de kilometri. Opriră și ascultară cu multă atenție. Erau pe un drum de țară. De undeva ajungea foarte slab clinchetul unui clopoțel.

— Trebuie să fie mai spre pădure.

O luară pe un alt drum. După un sfert de oră opriră din nou. Ascultară îndelung; capra nu se vedea.

— Hai prin sate, ordonă Nițescu.

După o altă jumătate de oră opriră în mijlocul unui sat pustiu.

Șeful de producție coborî și privi drumul cu multă atenție Se deplasă cîtiva pași și iar se opri. De data asta începu să risipească praful drumului cu vîrful pantofului. Se plecă cu atenție și ridică ceva de jos zîmbind. Urcă în mașină:

— Înaintee! și-i arătă ceva care semăna cu o măslină.

Șoferul cînta fericit. Mergeau încet.

— Gălăgia! strigă Nițescu.

Lăsară geamurile microbuzului în jos și înaintau cu urechile la pîndă. Trecură de o liziera și pe creasta pleșuvă a dealului văzură un pîlc de capre. Opriră mașina și le priviră îndelung, fericiți.

— Să studiem terenul, și Nițescu coborî și porni spre deal.

Urcară fără o vorbă timp de zece minute. Le priviră îndelung înainte de a se îndrepta spre copii care se jucau. Nițescu se opri:

— Să nu te bagi în treburi pe care nu le știregiza!

— Ce-s timpit?!

Unul din băieți luă mingea în brațe. O fetiță răsfoia niște cărți în neștire.

— Ale cui sînt caprele?

Nițescu zîmbi larg. Mingiile băiatul cu mingea pe cap.

— A lui nea Nae.

— Și unde-i nea Nae?

— La C.A.P.

— Cînd vine după ele?

— Păi nu vine. Le ducem noi acasă.

— Dar dimineața cine le aduce?

— Nea Nae, cînd merge la lucru.

— Și are nea Nae brînză de vînzare?

Copiii ridicară din umeri.

— Uite, noi vrem să cumpărăm brînză. Unde stă nea Naie?

— Lîngă gară.

— Bine, dacă nu găsim în altă parte o să-l căutăm. La revedere.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, Nițescu și șoferul staționau cu mașina la ieșirea din sat. Odată cu apariția primelor raze, apăru și nea Naie. Erau nouă capre și cinci oi.

Era un om trecut de șaizeci de ani, cît un copil de treisprezece ani.

Îl urmară cu mașina de la distanță pînă-l văzură în ce direcție o ia.

— E clar. La ora cinci luăm capra, șopti Nițescu, deși nu era nimeni prin apropiere care să-l poată auzi.

Se întoarseră în oraș. Cumpărară o funie, transportară iarbă și o depozitară la strand, acolo unde capra urma să intre în rol. Găsiră un pensionar care pentru cinzeci de lei pe zi era dispus să stea la dispoziția caprei.

Agitația lor se apropia de final. Capra habar nu avea că ei o sortiseră nemuririi.

În dimineața hotărîtă, cei doi ascunseră mașina după niște sălcii la ieșirea din sat și stăteau la pîndă. Se apropia momentul final.

Nea Nae trecu, adîncit în gîndurile lui și caprele la fel.

După ce mai trecu un timp, cei doi scoaseră mașina și se apropiară.

— Aia neagră cu pată albă, hotărî Nițescu.

Șoferul opri motorul și privi cu atenție lațul pregătit al funiei. Nițescu sări din mașină, rupse niște smocuri de iarbă și încercă să se apropie, dar caprele după ce-l priviră cîteva momente, parcă presimțindu-i intențiile, porniră în sus.

— Nu-i bine, spuse șoferul cuprins de o teamă necontrolabilă. Așteaptă să le ies în cale.

Nițescu se opri. Șoferul fugi pe ocolite, le ieși înainte și pe neașteptate aruncă funia, așa cum văzuse într-un film american. Strînse lațul și începu s-o tîrască după el, dar capra nu avea de gînd să-l asculte.

— Nu vrea? se agită Nițescu răsărind din tufiș.

— Las' c-o lămurim noi. Ține de ea să trag mașina mai aproape.

— Fii atent să n-o strangulezi?

— Ai văzut capră moartă?

Nițescu îl privi cu uimire.

— Ține-o de picioare, dacă ți-e teamă ce...

Nițescu o prinse cu teamă și dragoste de urechi.

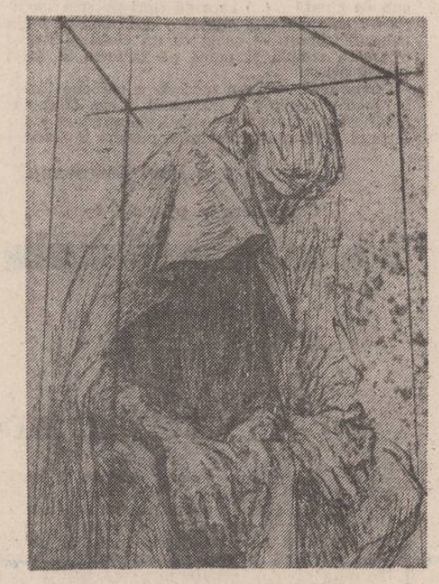

Gravură de Marcel Chirnoagă

— Stai drăguță, stai cuminte că te fac nemuritoare. Stai așa...

Șoferul se apropie cu mașina peste cîmp. Opri motorul.:

— Ascultă, ori nu? întrebă rizînd.

Nici el nu știa de ce anume, dar îi venea să rîdă și nu se putea stăpîni.

— Păcat că n-am un aparat de filmat.

— Animal nenorocit, hai că nu-ți fac nici un rău, șoptea Nițescu intrigat de încăpățînarea caprei.

Din cîțiva pași, șoferul fu lîngă capră.

— Pe ea! și o prinse de picioarele din spate. Nițescu în același moment o prinse de cele din față.

— Sus! Dintr-un salt. Hai domnule că nu e timp. Să nu ne fileze careva că s-a terminat cu toate caprele.

Aruncară capra în microbuz.

— Stai lîngă ea și încearcă să o convingi să tacă și să stea liniștită. Trag tare și acușicălea am ajuns.

Nițescu se execută. Șoferul demară cu viteză. Capra se zbătea din răsputeri. Pentru Nițescu fiecare minut devenea un calvar. Ar fi renunțat bucuros la recompensă, dar era prea tîrziu.

De puțină vreme, ajuseseră la strand și scăpară de capră. Sta liniștită cu funia legată de git. De ei se apropie pensionarul care urma să o ia în primire.

— Banii înainte, spuse acesta

Nițescu îl privi cu furie și ură.

— Așteaptă. Întîi vreau să știu unde locuiești?

Bătrînul spuse blocul, scara, apartamentul.

— Nu! strigă Nițescu atît de tare și cuprins brusc parcă de teamă că șoferul aleargă spre el. Îl privi atent așteptînd.

— Ce e?

— Nu e bun! Nenorocitul! Stă la bloc.

— Să aranjez cu paznicul? Tot stă fără să facă nimic. Ia și el un mic ciubucel...

Șoferul alergă spre cabina paznicului din apropiere care-i privea plictisit. Vorbi cu el cîteva momente. Ochii paznicului se opriră pe capră. Pentru atît urma să încaseze zilnic cîte cincizeci de lei.

— S-a aranjat! strigă șoferul venind voios.

— Nenorocitule! Să nu mai strigi că te omor! Te omor!

— Ce ai, domnule? Ce-am făcut? Că nu e nimeni...

— Nici în vis, pînă se termină, să nu te mai aud!

— Clar șefule, dar știți că trebuie să o mulgem dimineața și seara? Lapte bun și gras.

— Nu mă interesează! Asta să o faci tu că eu nu mă pricep. Lapte? De lapte îmi arde mie acum? Dacă vrei îți cumpăr să te scalzi, dar să nu te mai aud strigînd din gură!

— Sigur, lapte, dar nu de capră. E bun, știu cu ce spun, mai bine ca altul.

Disprețul din privirea lui Nițescu îl făcură să tacă. Simțea că i se face teamă. Omul din fața lui nu era dispus să-l mai asculte. Se hotărî atunci să-l ia altfel.

— Șefule, să fiu al dracului, crezi că-mi strică laptele seara și dimineața? Că doar n-o să pot trăi cu diurna lor de optsprezece lei. Poate să dea, chiar mai mult de două kilograme pe zi. Scot și de o bere. Pe viața mea!

Nițescu văzînd fericirea ce-l cuprinsese înțelese că omul era sincer fericit.

— Ei, vezi că ești băiat deștept? Așa te vreau! Cînd vrei să discutăm ceva despre nenorocita asta de capră, vii ușor, la ureche, să nu se prindă un șmecher, că ne-am ars.

Nițescu trase cîteva linii în nisip, cu vîrful pantofului. Șoferul urmări liniile încercînd să-i descifreze gîndurile.

— Dar dacă nea Nae anunță la miliție...

— Nu le-ar trece prin cap să o caute la strand. La mintea cocoșului.

Nițescu îl bătu pe umăr în semn de admirație pentru raționamentul lui atît de limpede și evident.

— Vezi să nu-ți facă paznicul figura.

— I-am spus că e de la Buftea. Dă-mi șefule niște mărunțiș să-l amețesc.

— Ai și tu, i-o reteză Nițescu.

— Îi dau acolo de o bere. Pe urmă cîte un bon... Tot n-are ce face.

Șoferul porni voios să găsească oală, iar Nițescu să vadă ce se mai întîmplă la filmare.

Seara, după ce a muls capra l-a căutat pe Nițescu la hotel, cu un kilogram de lapte.

— Șefule, două kile la o mulsoare, ți-am adus și matale unul. Proaspăt și cald. Sănătate curată!

— Vinde-l și bea o bere, îl sfătui urcînd scările, obosit.

Șoferul se întoarse spre oamenii din echipă adunați în hol.

— Care vrei un kil de lapte? Proaspăt și natural.

Unii îl priviră surizînd. Un electrician îl luă în serios:

— Cît vrei pe el?

— O bericică. O bericică, lapte natural.

— Poftim trei lei.

— Dar să-mi dai sticla înapoi. Dimineață îți mai pot da. Esti abonatul meu. Lapte proaspăt. Sănătate curată.

Veniseră toamna și Nițescu lucra cu alți oameni la un alt film. Din timp în timp îl întîlnea pe șofer și în fața unui pahar își depănau amintirile despre capra fermecată care le dăduse lapte și bani.

— Ce capră, ce capră, ofta șoferul; așa afacere nu mai întîlnim noi. Și ce fericită a fost în dimineața cînd a sărit din mașină și s-a văzut iar liberă.

Se priveau frățește și se grăbeau să se cinstească.

Într-o zi, Nițescu află că este chemat la serviciul C.F.I. În secunda aceea revăzu capra, pata albă, pădurea și momentul cînd o prinsese șoferul. Frînturi de vorbe îi răsunau în urechi.

Înainte de a se duce la biroul respectiv se așeză la o masă în bufet și gustînd îngîndurat din cafea se pregătea pentru niște eventuale răspunsuri, fiind convins că aveau să-i pună întrebări. Sigur că nu era pentru întîia oară cînd pățea așa ceva.

„Capra?" șopti ca și cum ar fi ajuns în fața unui judecător. „Capra se vede limpede în film. Cadru cu cadru. Secvență cu secvență. Se vede? Ce să mai pierdem vremea? O capră neagră cu o pată albă".

Ajuns în fața acelei uși se opri pentru cîteva

Continuare în pag. a 7-a

teatru t

O piesă contemporană

Vîrsta literară a lui Adrian Dohotaru e teatrul (după ce a mărșăluit, fără grabă, docil dar încăpățînat, toate etapele, în ordinea bine cunoscută: poezie, mai întîi, apoi proză și publicistică) o vîrstă, aidoma experienței sale generale, matură.

De aceea, recentul debut scenic este departe de aura primelor verbe, de stîngăcia adolescentă ce intarsiază, de obicei, nesigurele începuturi. Debutul său este apariția unei certitudini — **Anchetă asupra unui tînăr care nu a făcut nimic** — o piesă masivă, o piesă de profundă actualitate, o piesă politică, cu tensiune înaltă și continuă, care face din Adrian Dohotaru unul din primii dramaturgi români contemporani.

Conflictul nu este nou: tînărul problemă, oaia neagră și pletoasă a societății, brînză bună a inteligenței și sensibilității în burduful de ciine al neîncadrării în ritmurile sociale regulate, se confruntă cu opinia publică, cu vocea ei acută și neîndurătoare — cuvîntul scris — într-un proces aproape penal.

În schimb, sînt noi unghiurile de prospecție ale dedesubturilor unui asemenea cunoscut conflict. Este nouă complexitatea acestui proces, precum și traseul echilibrat printr-un păienjeniș de argumente și contraargumente, sentințe și dubii, sentimente și resentimente. Este nouă fizionomia acestui (acestor ?) tînăr inadaptabil la prostie, la cinism, la vulgaritate, la arivism, la răutate, dar, totodată, incapabil să biruie piedici indiscutabil mărunte; prea fragil, mai degrabă se refugiază în abandon total, mortificant, decît să lupte.

E nouă neliniștea la care incită piesa, deznodămîntul ei — tînărul iese mutilat din conflictul cu gazeta și cetățenii indignați; el e singurul condamnat deși culpa e difuză, plurală — sentimentul de greșeală gravă ireparabilă; ziarul, ni se spune, azi mai mult ca oricînd, mințind sau simplificînd, deformant, devine o forță oarbă, incalculabilă, ucigătoare.

Sînt multe calitățile dramaturgiei lui Dohotaru: e captivantă, de la început pînă la sfîrșit, cu prea puține spații laxe (deși e vorba de o piesă-dezbatere, expozitivă); e directă, adevărată (destui spectatori am auzit șoptind, în staluri, parole de recunoaștere și alianță cu lumea din scenă) cu replică autentică, cu o problematică actuală (în așa măsură încît mi s-a părut că actorii îmi vorbesc din ușa casei).

Și spectaculară, **Ancheta...** e o reușită. Inspirat în alcătuirea distribuției, atent în menținerea intensității dramatice, Petre Popescu a avut și cîteva idei regizorale de efect, între care se remarcă, scînteietor, finalul. Păcat, însă, că scenografia sugestivă și funcțională a lui Mihai Mădescu — un fagure cu celule pătrate, un incubator uman, o multitudine de scene suprapuse, mici, coercitive dispuse în geometria restrictivă a garsonierelor confort unu — nu a fost folosită în sensul desenului ei.

Mircea Basta, Ileana Predescu, George Oancea, Violeta Andrei, Dan Damian, Irina Petrescu, Micaela Caracaș, Cornel Coman binemerită pentru lor, pentru profesionalism. În rolul tînărului „care nu face nimic", Florian Pittiș a jucat inegal, interpretînd unele scene cu strălucire, iar altele ingroșîndu-le.

Radu Anton Roman

film f

Dumbrava minunată

Ecranizările după opera lui Sadoveanu ne aduc din cînd în cînd aminte că asediul acestei mari cetăți a literaturii noastre continuă, fără ca filmul să fi reușit pînă acum o victorie hotărîtoare. O operă de asemenea dimensiuni are puncte strategice la care cu greu se poate ajunge într-un asalt dat la repezeală, cu acea nerăbdare cronică a călătorului care doarme o noapte într-un hotel. Iată însă că **Dumbrava minunată**, una dintre cele mai cunoscute și populare povestiri sadoveniene, își găsește în scenarista Draga Olteanu-Matei un creator și un om de suflet capabil să se întîlnească prin înălțimea generozității, prin căldura înțelegerii, cu spiritul înalt care guvernează întreaga operă. Gingașa însoțire între Lizuca și Patrocle, între copilul singur care fuge în lumea închipuirii și natură, își găsește o deplină întruchipoare în scenariul scris de Draga Olteanu-Matei. Filmul încîntă prin generozitate, prin tandrețea subtilă pe care o degajă ca un parfum nostalgic, păstrînd ca pe bunul cel mai de preț aerul de poveste care trece nealterat din scrierile lui Sadoveanu în scenariu și de aici, pe ecran. Frumoasele imagini ale pădurii cu sălbăticiunile sale, muzica inspirată a Corneliei Tăutu, dau acel răgaz al contemplației fără de care nu poate fi concepută opera lui Sadoveanu.

În două din laturile sale filmul trădează însă slăbiciuni care vin din preluarea neasimilată a unor tipuri și prejudecăți din filmul românesc, regia lui Gheorghe Nagy, nefiind din păcate îndeajuns de autoritară pentru a se desprinde de tradiție atît cît ar fi fost necesar pentru coerența interioară a filmului său. Este vorba în primul rînd de „tratamentul critic" aplicat „negativilor", care îi transformă de la început într-o galerie de caricaturi, pînă într-atît de ridicole încît e de mirare că, așa devitalizați, acești oameni mai sînt capabili să facă rău cuiva — fie și numai unui copil. Mama vitregă a Lizucăi și cei din jurul său, această lume reală ostilă este compusă din tonuri critice subliniate, ceea ce face ca „judecata" de mai tîrziu, revanșa închipuirii, să fie mai puțin spectaculoasă. Pe de altă parte, lumea de basm a închipuirii e construită artificial, ruptă cu bruschețe de decorul natural. Aici, unde filmul ar fi fost „în elementul său", unde efectele de imagine și însăși imaginația realizatorilor ar fi putut să se desfășoare nestingherit, el se înghesuie din păcate într-un decor construit sărăcăcios și stîngaci din butaforie, o inscenare care, oricît de bine pusă la punct ar fi, aduce aminte obligatoriu de serbările de grădiniță.

Lăsînd însă la o parte aceste slăbiciuni, filmul este o realizare de excepție atît între filmele pentru copii, cît și între ecranizările după Sadoveanu. Contribuie la această reușită și Lizuca — Diana Muscă, împreună cu prietenul ei Patrocle și restul distribuției din care se remarcă bineînțeles Draga Olteanu-Matei și, alături de ea, Ileana Stana Ionescu, Ernest Maftei, Rodica Popescu Bitănescu, Florina Cercel, Eugen Ungureanu (un actor care merită mai multă atenție decît i s-a dat pînă acum).

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Plus un leu

În mediul gazetăresc circulă o glumă născută într-o împrejurare adevărată. Cîțiva ziariști discutau despre reportaj și anchetă. Unul pune unui „maestru" o întrebare de baraj: să zicem că te duci într-o întreprindere unde funcționează un utilaj celebru. Va fi un mare succes al tehnicii. Te pregătești să scrii un articol de la o mare premieră tehnică. Și cînd i se dă drumul nu merge, atunci se vede că e defectă, că a fost proiectată greșit. Ei, atunci ce faci, cum scrii? Ziaristul smochinit în gîndire încă de prin anii '50—'60 a răspuns ferm: nu scriu. De ce, a fost întrebat imediat. Pentru că nu e reprezentativ, a răspuns el. Din păcate mentalitatea aceasta mai există. O deficiență nu merită să devină informație publică pentru că n-ar fi reprezentativă. Televiziunea marilor anchete economice și sociale a dispărut pentru un timp în favoarea reportajului **liricos și zmeurist. Pînă și reflectorul** a dispărut deși am văzut de multe ori oamenii simoli spunînd într-o situație sau altă că dacă nu se îndreaptă cutare sau cutare lucru dintr-un anume loc, atunci ei cheamă Reflectorul. Dar Reflectorul s-a stins pentru un timp. A fost nevoie de o critică fermă la adresa televiziunii ca anchetele sociale, economice, cazurile de morală să reapară pe micul ecran și astfel eficiența televiziunii să fie cu mult mai mare decît atunci cînd se făcea că nu observă deficiențele de pe teren. Am văzut cum redacția agrară în loc să repete la nesfîrșit cînd a sosit vremea prășitului și a culesului (țăranii știu asta cam de multă vreme, de pe cînd nu existau nici aparate de fotografiat, nici ziare, nici radio) a trecut obiectivul și asupra neglijențelor, a lenesîlor, a celor care lasă munții de sfeclă să „fumeze" singuri după ce mii de oameni s-au trudit o vară cu cultivarea ei. Am văzut o emisiune tăioasă a redacției de tineret în care Mihai Tatulici a deconspirat o acțiune de dragul acțiunii, cu tineri aduși în sală fără să știe despre ce era vorba, numai pentru a raporta organizarea acțiunii și pentru a oferi televiziunii prilejul unei imagini cu o sală arhiplină. Dar cel mai mult ne-a impresionat ancheta **„Plus un leu minus un leu"** realizată de două reportere **de vocație, Carmen Dumitrescu** și **Anca Fusariu.** Șpertarii, ciubucarii, cei care socotesc în favoarea lor și iau din buzunarele noastre au avut o întîlnire de toată frumusețea cu aparatul de filmat. Nu sînt reprezentativi. Dar ei există și proliferează pe spinarea noastră. Apariția aparatului de filmat i-a îngrozit. Cele două reportere, demne de admirație, le-au administrat cu fiecare întrebare cîte un cub de gheață. N-or să le uite toată viața. Mai ales dacă i-a văzut și miliția. Cei prinși cu ocaua mică și-au jucat lamentabil rolul de oameni cinstiți. Unii semănau grozav cu Cicikov. Vorbeau despre cinste cu gura pînă la urechi în vreme ce telespectatorul le plîngea de milă zicînd în sinea lui, așa vă trebuie. Televiziunea a popularizat oameni cinstiți și pe merit. Sînt o mulțime. Dar a venit și vremea celor care trebuie arătați cu degetul. Și asta nu e rău. E un prim pas spre bine. Dar pentru a ajunge la el trebuie mers mai adînc, la fenomene.

Cornel Nistorescu

florin cândroveanu

Piatra lunii

A căzut zăpadă albă, cărnoasă
astă noapte,
cînd bivolii își frecau coarnele
de piatra Lunii.
Extatic se ridica în aer cîntecul,
iar brazii se-mbătau, se-mbătau...

S-au sculat în picioare munții,
(albiile riurilor se împreunaseră de mult !)
oamenii vorbeau aceeași limbă
ca la-nceputuri.
Păsări mari și păsări mici
își loveau aripile,
ca și cum ar fi vrut să se știe,
și să se respecte...

Gestul nunții

Sînt un alt Don Quijote,
(cu ochii, pare-se,
din carte copiați)
înnod pletele mării,
și marea-mi înnoadă pletele.

Catedralele-mi judecă greșit
gestul nunții
propriei mele răsuflări,
cu îmbrățișarea consistentă
a clipei frînte,

iar morile de vînt
ce rumegă-n-spre vale

radu cange

Vezi cum trec clipele

...Poate o pasăre tăznită
de frumusețe îți va fi
căzut pe suflet
sau poate bolta
pămîntului s-a oglindit
pentru prima dată
în inima ta, prietene.
Vezi cum trec clipele
și ne trezim
îmbătrîniți
de singurătăți ?...

Omagiu

Din viață dau, pentr-un sonet, o lună
Si pentru-o carte lupt pe baricade.
N-am sunători și nu-i aud cum sună
Dar il iubesc pe Mircea Eliade.

De port, cumva, din naștere cunună,
Eu mă întreb ? Și nu știu de se cade.
A răsărit ceva sau vrea s-apună ?...
Eu il iubesc pe Mircea Eliade.

Și stau și mă gîndesc și zi și noapte
Și ard în mine ginduri ca petarde ;
Cît stele se desprind din ceruri, coapte
Eu il iubesc pe Mircea Eliade.

Și crește timpul și întruna scade
Dar il iubesc pe Mircea Eliade.

Biblioteca Luceafărul
Nr 8 * octombrie 1980
Planetă de tinăr

Având semnificația unei inedite „avant premiere" la noua „stagiune" a cenaclului revistei „Luceafărul", prezentul **caiet de poezie** își asumă nobila misiune de a propune atenției cititorilor în „premieră absolută", poezia unui însemnat număr de tineri înzestrați cu har poetic. Valentin Popescu, Mariana Pândaru, Dumitru Nicolae Tăutu, Iulian Talianu, Marcela Mariana Milcu, Cristinel Pricop și ceilalți tineri autori al căror nume figurează în sumarul „caietului" reprezintă, poate, cîștigul cel mai de preț obținut în ultimul răstimp de distinșii mei colegi de redacție, poeții Ion Gheorghe și Grigore Hagiu, în acțiunea lor deosebit de pasionantă dar și pîndită de inefabile riscuri sau dezamăgiri, desfășurată zi de zi întru identificarea celor mai proaspete sonuri ale lirismului românesc actual. Cum s-a întîmplat și cu alte prilejuri similare, am credința că cei doi prestigioși poeți au, cum se spune, mînă bună și de data aceasta. Subscriu din inimă la optimismul lor lucid, iar foarte tinerilor stihuitori preferați de ei le urez să nu ne dezamăgească, dacă se poate, deloc.

NICOLAE CIOBANU

Desene de Micaela Istrate

Biblioteca Luceafărul

8
OCTOMBRIE 1980

Planetă de tinăr

POEM IN LINISTEA TĂRII

● DUCAȚION POPESCU ● MARCELA MARIANA MILCU ● VALENTIN POPESCU ● FLORIN CÂNDROVEANU ● ILEANA BUCOVINA ISBĂȘOIU ● GHEORGHE BOGDAN ● NISTOR TĂNĂSESCU ● AURELIAN TITU DUMITRESCU ● STELUȚA ISPAS ● ȘTEFAN PANAITE ● DAMIAN ȘTAN ● CARMEN FOCȘA ● MARIANA PÂNDARU ● GEO GALETARU ● ELENA LUPAȘCU ● DUMITRU ENACHE ● RADU CANGE ● IULIAN TALIANU ● DUMITRU NICOLAE TĂUTU ● CRISTINEL PRICOP ● PETRE DAVID ● SORIN ROȘCA ●

ștefan panaite

De-atîta...

...de-atîta vorîă cîtă a curs în mine
și de atîta soare porcă clunget din cer
să fiinteze un alt iad și pe pămînt
ca și cum n-ar ajunge unul
mai bine moare DUNĂRE sau MĂRE
mă ațîțe decît ce sînt
și zic, de-atîta varîă
cît cerul s-a-ndurat să toarne-n mine
moare DUNĂRE sau MĂRE mă ațîțe
mai bine...

Aceste copii

Erom în tinerețe un diamant
pe care i-au gîsit înfipt foarte adînc
în drept inimii ; ocum copii se roșc la
fel ca bonetonțele noi la-ncepuț, imaculate
pe care unii vor îndrăzni să-și depună
semnăturile lor pe ațele venînd pe lume
ale acestor copii, mai apoi vor fi trecuți
în buletine de identitate cu serii și
numere și cu nume, vedeți încă ii
se mai dau nume, pe urmă vor deveni
bonetonțe uzate de-atîta purtat prin
gioalî pîrleți, prin drepturi polițiști
zavoaie, ah de-aș ști unde este ușerul
lumi să întrebo pe fiecare din aceste
copii fiindcă aceste de accord ca viața
și moartea fiecăreia să fie împotriva tuturor
crimelor omenirii.
Voi nu știți unde este ușerul lumii ?

damian stan

Nu mai are importanță

Nu mai are importanță
de unde
cu ațîtă trudă febrilă
cu ațît tandrețe
și răbdare
te-am rădicat
în trunchi de destinului meu
și rămîie tăie
rămușcătîie
vindecătoare to
toate erau ale mele
prin sufărare to respirem.

În ochii tăi scufundată
ețernățiței înfloreau în venețe noastre
dor nu știu cum
or poate vreau eu să uît
pe la rădăcină
te-ai rupt brusc din mine
și-ai lunecat
precum o stea întîmplătoare
în mulțimea nopții :
te vestejești dragă mea
în strigătul țării
și poate că nici nu vreau să-l aud.

picurînd lăcrîmi coapte în ploaia dieoopei
vin să-ți lustruiesc pereții cu-n sărut
geometral din pămîntul ușii
în jobenul de sticlă să-l îngenunchi

binecuvîntă ceasta noapte regală
explozia sufletului în trandafiri
și nu-ți mai plecînna necredinfo autumnală
peste jugul ațîtor închipuiri

dumitru enache

Orologiu de lumină

Nu știu cînd,
Nu-mi amintesc cum m-om trezit
Noaptea se mistuie ca un mirocol
Intr-o insomnie de crin,
Pocale de aur se răstumau
Peste speranțele plînsete.
Sub orașile ore ale pescărușilor
Zeul unei clipe de drogoste
Mă trezise dinccolo de vis,
Intr-un orologiu de lumină.

Templu de umbre

Ne vom iubi ca niște zboruri de libelulă
Geamăn orașl intr-un templu de umbre
Fără zei, departe de cuvîntul vrăjit
Nu vom iubi cu tăcerea dinte cuvinte
Că sîmțul într-o amiază de toamnă
Ține ochiul deschis ca speranță
Ne vom iubi ca într-un vers frumos
Incă nespus de țipătul sîngelui
Ca neodihna mării sub lacrima pescărușului
Gemene orașl într-un templu de umbre.

plicurile umflate
ale unui ofi astru sfînt,
nu-și mai dește sub opă
sufletele-n chegouri.

Vulpea

Vulpea poște în bo sfîntă.
Cătei de plumb păzesc drumul.

Vulpea sare gardurile.
Vulpea se strecoară noaptea în case.

Ah ! Tragedia vulpii pe asfalt ! !

ileana bucovina isbășoiu

Vizitnea în scopul unei regenerări

Voi umbla încet pe vîrfuri
să nu trezesc liniștea dăduf!
nu sopîți nici un țipet
ospăț voi ajunge în tăfuș
roșu de umbră
voi să nu plîngeți
ospele m-or dispreț
Și nu-mi voi mai hrăni
Creștere nouă în tufișuri

Timp

Femeie cu ţiţele de jale
cu paşi nocturni prin ape şi prin bălţi
Ziceai cîndva că mersul tău agale
Se datoreşte zeilor ce-i porţi
Acum eşti o umbrelă vie
Sub ploaia ce nu mai contenește
aş vrea să vii la noi cu cununie
cu steaua ce din muguri creşte,
să vii şi să te iau de mîna-ţi mare
şi să-ţi şoptesc iubito, ce mai faci ?
eşti stea, eşti zînă, eşti răscumpărare
pentru copiii morţi nedesleagaţi.

Spaţiu

Un punct sacrificat
pentru o premeditare
Un punct conectat
la un sistem de legi universale
Un punct situat
la limita unui turn vid
intre trup şi simţiri
punctul
e senzaţia introvertită într-o
inimă
aşezat acolo
pentru a corela
trăirea şi nontrăirea
pentru o justificare în veşnicie.

iată-mă de acelaşi
vechi păcat pudrată
martira tragediei
într-un secol de computere ferecat
în care sentimentul a capitulat
m-aud cum curg însingurată în tei
m-aud m-auzi un stradivarius
sub livezi de foi
pe-un umăr lampa sărăciei
pe-un altul inorogii poeziei
luna rod fără seminţe
mă lectureză-n spatele
a cite oseminte
prinzesc colibe de-ntuneric
semafoarele tratile colorate
prin ceaţă cum benchetuiesc
ferestrelor paznici de mine
alegeţi-mă mire
cu nefiinţa-mi bat în stea
şi trandafiri cresc cum un sigiliu
din puterea mea
cu uneltiri de singe
mă fură graba de zăpadă
ferestrelor alegeţi-mă mire

Dedicaţie

s-a subţiat noiembrie prin foi
ploi cu brîie de gheaţă
mai tremură cu ţipătul în dol
ascunse-n clasoare de ceaţă

din străfunduri de lume
pe cerul vulpilor argintii
işi plimbă-n lesă noaptea luna
cirpeşte basme scena printre rune
şi te-nchide-n neştiute colivii

nesomnu-ţi mătură paşii întruna
firidele singelui ţes poezii
eu vin cu nume de legendă
din respiraţia memoriei
ca o lacrimă a mării
să-ţi arăt ochiul roşu al toamnei

carmen focşa

În această sferă de sunet...

În această sferă de sunet mă-nchid
Ca-ntr-o mare cetate de frig. Ca-ntr-un fruct interzis.
Pînă acum eram mai bătrîn. Cu fiece rid
Mi te aminteam ca pe un eden promis.

Din simţuri te-ntorc. Tu-materie
Eu-cel ce se lasă supus.
Puterea aceasta mă sperie
Decît tot ce-am fost-mai presus.

Mă vei afla...

Mă vei afla ca pe-o durere nouă
Ce-au semănat-o alţii în pămînt,
S-o împărţim în taină pe din două
Abia după ce ştii că nu mai sînt.

Voi fi atunci şi dragoste şi ură,
Preţ răzbunării, silă şi ruşine,
Dar voi îngenunchea întîi în mine
Flacără grea, hieratică şi pură...

Vei trece tu-desculţă nepăsare,
Urmele tălpii or să se aşeze-n ploi
Şi dacă îţi vei aminti de noi
Vei crede că-ai călcat pe un ochi de floare...

Cîntec naiv

...O, tu ardeai aşa precum un crin,
Eu mă apropiam cite puţin,
Văzduhuri calde şi urzicătoare
Încet m-au respirat, ca pe o boare...
Şi totuşi tu erai şi ai venit

steluţa ispas

Peisaj cu oră exactă

– e ora şapte şi treizeci de minute
hîrtia pe care scriu e roasă de şoareci
în fiecare noapte simt cum îmi cresc sînii
la masa unde scriu acum şi-au făcut
lecţiile opt generaţii
dar nici unul n-a scris poezii
printre paturile de fier picturile
mele sînt insule mov ele ascund sub pleoape
respiraţia obsesiilor mele şi acestea toate
se întîmplă numai cînd plouă
cînd doar copilăria mea cu ghiozdan şi funde albe
iese din casă şi zice că pleacă. să se joace
cu păsările care înghit aerul la şapte şi treizeci şi şase
de minute

Calea lactee

şi dacă în mine e seară cu iris putred
Pasăreadintreape mă scuipă sub pleoape
mai puţin fioroasă mai puţin cîte puţin
pe-un singur drum avem şanse egale –
să ne-ntîlnim mîine seară ca două frunze stafii
să ne-ntîlnim mîine seară ca doi poeţi demodaţi
– drumul pe care preafrumoşi descreştem
în virstă...

Ultima travestire

aştept să vină cineva
să vină să-mi spună
despre cum aş putea să-mi fac
rochia pentru concertul de singurătate
fapt rar spune bunica nepăsătoare
de bătrînete cine să mai vină acum
e tirziu şi plus de asta nu vezi
îţi înfrunzesc aripi negre.

CUPRINS

(3) **Ducaţon Popescu** : „Ţară", „Cînd punte cardinale", „Pescar"
(5) **Mareea Mariana Milcu** : „Ea ca o lacrimă", „Toamna, de ea este vorba", „Stiu cînd se face seară"
(6) **Valentin Popescu** : „În liniştea ţării", „Fire de iarbă"
(8) **Florin Cîndroveanu** : „Pămînt nuntit", „Gestul nunţii", „Vulpea"
(9) **Neana Becoviua Isbăşoiu** : „Vizitarea în scopul unei regenerări", „Timp", „Speriu"
(11) **Gheorghe Bogdan** : „Chemare", „Dor", „Sonet", „La ceas de tod"
(12) **Nistor Tănăsescu** : „De dor", „Sonet", „La ceas de tod"
(13) **Aurelian Titu Dumitrescu** : „Păstrui", „Mărinăi"
(15) **Steluţa Ispas** : „Peisaj cu oră exactă", „Calea lactee", „Ultima travestire"
(16) **Ştefan Panaite** : „De-atîta...", „Aceste copii"
(17) **Damian Stan** : „Nu mai are importanţă"
(18) **Carmen Focşa** : „În această sferă de sunet", „Mă vei afla...", „Cîntec naiv"
(19) **Mariana Fănăaru** : „Ferigi înzăpezite", „Pajişte cu plante"
(20) **Geo Galetaru** : „Cenuşa din vis", „Şi nimeni"
(22) **Elena Lupaşcu** : „La margine de somn", „Fereastră", „Legeli-mă de mîre", „Dedicaţie"
(24) **Dumitru Enache** : „Oraşelul de lumină", „Templu de umbre"
(25) **Radu Cangea** : „Vezi cum trec ciferi", „Omagiu"
(26) **Iulian Tuliann** : „Elegie", „Vis"
(27) **Dumitru Nicolae Ţăruş** : „Cîntec", „Poţi să legi"
(28) **Cristinel Prisop** : „Cîntăcă", „Toţi şi-au"
(29) **Petre David** : „Mărinăi", „Trecere"
(30) **Sorin Roşca** : „Ultima noapte înainte de toamnă", „Transparenta efigie"

sorin roşca

Ultima noapte înainte de toamnă

O fîptură olbă s-o oprit şi plînge
hîr-un tîm deosupra unei gări pustii,
dumnezeul tirit ol pozirei
s-o-ncuicat la nunta unei mori de vînt,
de otîta pace s-ou urit cosionii
şi-ou luct-o rozno-n stolurî diotone
tropoind pe ţigla bunului Făminţ.

Somn usor prieteni, eu voi sta de veghe
în ceo moi ciudată noapte dinte nopţi,
poate vine foto prescrimbotă-n dofin,
poate vine dulful unei mări sielore,
poate grul tîndr va izbi în porţi.

Transparenta efigie

Vîn de la munce ostenit
şi trec prin respiriţa ta
ca printr-o comoşă de nuntă,
nu poţi, nu vrei să şti cîte stoluri
îmi locuesc colţunile pleoopelor,
pe gleznă purpurie o moriţ
trupul tînţuit cu o pastre de smoţ
veşteţte corbieriul oproperea iubitei.

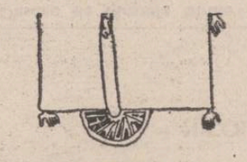

iulian tuliann

Elegie

Să fii povăţuit să ai o iubită şi să uiţi
să fii îndrăgostit chior şi de obsenţa ei
să fii om decî să pleci din locrimă în locrimă
şi să rătăceşţi printr-o bucurie

Vis

Am visat că mergeam neobosit
pe cîmpuriile din zare
unoeori fugeam fugeam şi-mi era teamă
să nu obosesc prin inserare
toţiile mele eram mult prea fetiinţi
cădeam şi eu mă credeam ţinută de femei divine
şi uneori alergam alergam fără să cred în sfinţi
ori visat că stelele respiram în mine
ajungeam pe la case cînd lumina era o vulpe în geam
uşile erau lipsite de perefi ceoele erau în uitare
os fi vrut să rămîn aş fi vrut şi să plec
om visat că erom bănuit de o dragoste mare
ca furnizele ploiorî în amurg bolboroseau buzele mele
cel negri în zăpadă aşteptau puteam să mă plimb
m-om trezit cu mîrere povăţuit de un rece gînd
să-mi măsor singurătatea cu vise şi de bucurie să plîng

Un cer arid ca ostatul înnoate mocî promaţi
vezi ?
chiar şi florile flămînde ale ceruiui se joacă
cu aşteptarea meo
dar, om iubito aţitea izvoare în mîini,
fi pe oproape.

Căzut în mareo imensă
mărtor de momeot al eternităţii
îmi sui gîrdurile în floarea luminii
Oamenii – fiuturi, oamenii – oiline

Toate meg, toate creşe
deşi nu sînt urlete, voci
oţiară, în liniştea ţării
fructele
duc fiecare grăunte de pămînt
în lumină.

Fire de iarbă

Aici arîe fir de iarbă se lasă căiert
de tăţiile noastre
cu sufletul lor cumînte.
Aici arîe fir de iarbă căiert
se rădică cu o firească încăpăţînare.
Ca oceste fire de iarbă
om moşteni ciudatul obicei
de a ne lăsa căiert de semeie bune
devenind sorea,
lucîul înţiţii
oşezat în ringul ferestelor
rădăcini, căzîndu-ne apoie
vertebră cu vertebră cioplind
un înm al pămîntului.

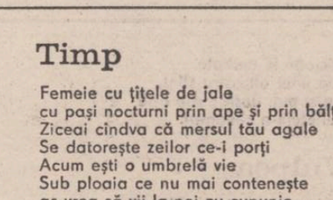

ştiu cînd se face seară după bezna din ceasul
(care nu bate)
Poate nici nu sînt în viaţă, îmi zic,
poate e o părere – oricum e doar o obişnuinţă
în fiecare seară tot mai puţine stele îmi sînt
de trebuinţă
am mai rămas doar cu sufletul, doar cu uimirea
(îţi spun)
am mai rămas doar cu cîteva respiraţii

din care mă compun

...Nimic nu luminează.
aimeni
nu vine.
Simt cum regina din Aareois ride de mine.

valentin popescu

În liniştea ţării

Nu pricep nimic din asemănarea aceasta inaccesibilă :
(pentru care accept efortul)
frunza viţei de vie ca nişte palme muncite...
poleiala fructelor, ca poleiala obrajilor tăi
şi apoi îndoiala că nimic nu depinde de mine ;
doar cuvintele pe care le desluşesc din ce în ce
mai greu de epiderma lor
mă fac să sper de la martorul umilit.
Aştept de la voi cuvinte carnea răcoroasă
a adolescenţei
în timp ce mă consum luptînd
ca un ţăran cu băii de piatră
însingerînd zilnic săbiile luminii.

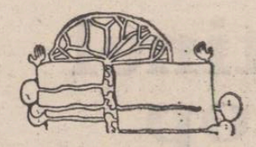

dumitru nicolae tăutu

Cîntec

iubito
mă iartă
cer înapoi
cuvintele de duminică
nu-i vina mea că totul se cere înapoi
cînd apar primele semne
ale anotimpului sidefiu

Poţi să legi

poţi să legi
cît vrei de strîns
nu mă doare
nu-mi mai pasă
pădurilor le sînt pămînt mai alb
cascadele prin ochii mei curg mai năpraznic
şi de la mine mările învaţă a nu muri
cuvintele acestea au traversat deşerturi
am frici mai grele decît munţii toţi
şi în ferigi mi-am destrămat suspinul
poţi să legi
cît vrei de strîns
zboară păsări
în adîncu-mi

Trecere

Şi trecem din solstiţii-n echinocţii
Pe plutele cu stele în aval,
Sonorizînd pădurea de coral
Într-un sărut săpat pe cerul porţii.

Pe drumul vechi de puncte cardinale,
În transhumanţa sîngelui în rod,
Ne regăsim pe-acelaşi arc de pod
Sub ploile de lacrimi siderale.

Şi trecem din cîmpiile cu grîuri,
Unde se-ascunde dropia în maci,
Pe dealuri potopite de copaci,
Spre naşterea oglinzilor din riuri.

Cărările vor fi mai friguroase
Spre chiciura amurgului cu munţi
Şi mai fragilă trecerea pe punţi,
Cînd apele s-or infiltra în oase.

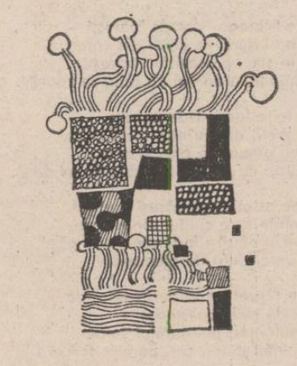

ducation popescu

Ţară

De unde-am venit şi ce cat
Pe gura-ţi de soare curat,
Devreme am venit sau tîrziu,
Sînt taine adînci ; însă ştiu

Că-n ziua în care am mas
Cînta un cocoş fără glas,
Da-n noaptea în care-am să zac,
Nălţa-va Orfeu, prinţul trac,

Un imn lui Zamolxe cel drept,
Ca semn că eu sper şi aştept
Să vin pe-al urmaşului os
Mai bun, mai întreg, mai frumos.

Mai demn de străbunul altoi
Şi sufletul zilelor noi,
Să mîngîi obrazul tău cald
Şi-n ochii tăi limpezi să-mi scald

Un cîntec rămas necîntat
Şi-un dor de sublim refuzat
Din ziua în care am mas,
Primit de-un cocoş fără glas...

Cinci puncte cardinale

Poezia şi muzica, dragostea
şi primăvara, şi tu, Patrie –
iată cele cinci puncte
cardinale ale foamei mele frenetice
de viaţă.

De mîl de ani tot curăţîd pămîntul cu boturile ollor
nesfîrşit ca o pădure. bizone păstorul
Coborîţi noaptea melc mărunt în fulger şi-l mergeu-
cîntec. E multă curăţenie eccolo ca într-o rece groapă polimă cînd se lasă-n
Cum îi stropesc izvoarele sumanul şi cerbii toţi cum de fînţînă.
şi stîncile cum vor să mai rămînă colcă-n urmă lui
înmiresmate de vegeţia stelei. Dar mergeu-n urmă ollor păstorul cu melţi

cozi păscînd-i în picioare
floare de colţ ungînd pe rănl obişuit... E-ego de olb eă-n preojmo so
zăpezi îl e rupîne cerul să coboare.

mariana pândaru

Ferigi înzăpezite

Răsmîn pe deolurl ferigi Numai respîrăţia cerbilor...
înzăpezite colăţi şi eo –
de porcă-or fi lînă Vîrtej de animale
Un convoi geun – de cerbi şi ferigi
le omeninţă. sînt între mine
şi el
Vai, cîtă căldură Nu pot să modîfic
în scobîturile oceeiee nimic.
de munţi
Şi cîtă liniştee... E iarnă.

Paişiea cu plante

Din turn Dar nimenl nu se împrecea
ocîiuţ de vîezure pînnte ele.
cmenimţă poţişteo Aşieptou o horcîă imensă
despre core de fluiur
nu v-om spus niciodiţă core nu moi venee
dîintr-o nepăsare obsuzdă. Aşiepiou pîiîie...
Ero ocolo
de lo focereo lumîi Şi iotă –
ocolo, în pomţă – onimoiul fiămînd
cu florile el cormvoie cîocoşte în minteo lui.
şi fructe de purpuriu

Atunci, în porcelusul meu siehi,
Nu co-ndoiorîo ci drept odevăr
Din core şoyoiehic em muşcot
Conduol dupo conduri şi nu păcot...
...Şi-n ploio ce s-o vîndecot de noi
Răsmîse urmo to co-ntr-un norol.

elena lupaşcu

La margine de somn

ce-o puteo spune creionului
într-o după-amiază scrîşnoasă
o jungîă demoiotă tocă sooreie-n vîtrine
o pliusul rizgîiot în stotul
cineo toorno bîdoone de ceoţă
îşi treeoă nosul de poşii nu ştiu cui
cioxoone stropîte cu cose
cocoă tîmeneiul deopît
îţi boteo-n geom cu-o rîmă oroşul
poşul tău înţiie în crîn
ro moşine de somn cu onemone vîn
plombo lumîi rădeşte-un drum
ţîuriu jolueo toomnel
sub cîzme vîndutoor somoţii
o supercîlîzoţiei
reopîn în croiolo bobioioscoă
priveşc în ochîi tăi co printr-un binoclu
trupul tău cuicot în tubire
leo de ţîcoîă devine
şi risul său de ţîcoîă
dîncolo de foiuol bucuiior
pulsul ignorontei
mîiniie omînîiior
încleiate-n scrum

Ferestrelor alegeţi-mă mire

totă-mă în văzduhul ciuruit
de-un amoroi înfinit
zburînd disperoto
printre creneiuri de frig
spre-o neîntregită viotă

gheorghe bogdan

Chemare

Cînd mi-e dor de gustul sării
Mă înalţ în zbor rotat
Peste volniie mării
Unde-ajungi mi-am înecat.

Rătăcind de cum se-nnoapţă,
Peste-oceloşi ţărm şi dig
Mi-ouă numele în soapţă
Din adîncuri cum mi-l strig

Şi cu voiuiie mării
Mă rădic sub zborul meu...
Gustul sării, gustul sării,
De ajungi şi de mereu.

Eul

Există un secret
care stă în proprile sole mîini
ca o credinţă într-un sufleţ.

Nu sîntem înfăşuraţi secretului,
sîgîoţi pe dinafară de noi înşine.
Nimo îşi bate ţmpul dinlăuntru,
Trupul îşi trăieşte viaţa dinafară,
Faţă de mine însumi,
Nu pot să ies, nu pot să intru,
Toate-s despărţite, nimic nu le separă...

Nu sîntem închişi în noi înşine
ca în muzeu nişte celebre opere,
aşteptînd pe cineva să vină, să rupă sigiiiul,
să ne descopere...

Tu ești Steaua Polară,
Tu îmi arăți nordul înalt și imaculat
al deveniri, nordul cald...
Tu îmi luminezi și îmi măsori
cu sextantul inefabilului tău dor
drumul
între „a fi" și „a rămîne".
O, Tu vei străluci pe cerul meu
întotdeauna
mă vei ajuta să traversez cu bine marea
tumultuoasă a zilelor și nopților
către celălalt țărm al tău
unde așteaptă străbunii.
Pînă acolo,
îngenunchez în inimile
contemporanilor mei de vatră
și de îndîrjire și de speranță și de drum,
și mă închin lor
din cele cinci puncte cardinale ale foamei
mele frenetice de viață —
cinci flori ale nemuririi
în care ei înșiși se regăsesc :
poezia și muzica, dragostea
și primăvara și
— condiție și măsură tuturor —
Tu, Românie.

Pescar

Pește,
închide ochii, iartă-mă,
și menține-mă la suprafață.

Pasăre,
întinde aripile
mari,
iar cu săgeata lor
luminează-mi direcția.

Pluta mea
e în derivă,
ca un albatros rănit de nori.

Fiți-mi reazim în fața entropiei.

...Și toțuși în ordine porni-vom

petre david

Marină

Aici e Marea — dor de Ipotești —,
Rotund inscris pe cerul din catarge,
Aici în scoică ascultăm povești,
Iar timpul ca un val de țărm se sparge.

Neostoite lacrimi de pescar
Mai speră drumu-ntoarcerii acasă,
Într-un amurg ce picură avar
Un strop de cer pe-o rochie de mireasă.

Și trec ostatici pescărușî purtînd
Cuvintele spre cuibul dintre ape,
Cu vechi ninsori în legănări de gînd
Și eșuate filfîiri de pleoape.

Ca un regret pe trupuri se desfac
Ereticele stele călătoare
Din pulberea pierdutului caiac
Pe drumul dintre cer, pămînt și mare.

cristinel pricop

Cîndva

azi n-am chef să citesc versuri
ci să hoinăresc pe străzile orașului
în speranța că te voi întîlni
tresar cînd văd un profil ironic
(și nu ești tu)
dar sînt preparative mărunte pentru
un alt ev
sînt chipuri pe care pîlpîie abia o lumină
ca ochii rîndunelelor
sînt mașini care nu pot ascunde
inimile de rozătoare
sînt cuvinte ca singurătatea și absența
care-mi dau dureri de cap
și ceața ca o bucată de zahăr
mi se așează pe limbă
și sfărîmate sînt flautele
la care am cîntat cîndva.

Totuși viu

îngropat sub un munte de ziare
cu existența-n pioneze
ieșind cu un sentiment de vinovăție în lumina care-și
leapădă cristalele
printre copii concentrați în jocuri meschine
printre ariadne de cartier
căutînd cu disperare o oglindă în care să-mi recunosc
sufletul
totuși viu totuși viu totuși viu
încît supersonicele fac din primăvară un teren de
instrucție
încît prietenul deve, devine brusc sincer și pătimaș
încît și acest poem pierde orice șansă de a se termina
cu bine.

marcela mariana milcu

Ea ca o lacrimă

Falangele acestui noptatic noiembrie
sună-n capacii încerți, ca semințele
sună : din memoria
frunzelor
a dispărut verdele și iată cum se tîrăște
un hă-țuit animal printre ele — mi-e umbra
Ea ca o lacrimă alunecă, ea
ca o lacrimă.

Toamna, de ea este vorba

Frunzele ca păpădiile sînt,
Destrămîndu-se, devenind străvezii —
Toamna, de ea este vorba, coboară
Din lectica trasă de melancolii.

Apa strînsă-n pumni, în vene se-nfige,
Sîngele moare, subțire și ostenit,
Păsări străine ies dintre aripi
Cum din casa străină un drumeț izgonit.

Vîntul mi se-ncolăcește de gît
Ca o lesă (ori ca un laț rece)
Și mă trage după el și mă duce
Știe el pe care dintre potece.

Știu cînd se face seară

* Motto : „Ea plînge și așteaptă și odaia pare
Un cuib lovit de pumnul lui noiembrie"
(VERHAEREN)

Scurgîndu-se pe geamuri, iată gratii de ploaie
așezate între aerul de afară și cel din odaie
(Odaia mea poate cuprinde tristețea
și chiar o foarte mare singurătate —

nistor tănăsescu

De dor

Fir-ar să-mi fie dorul numai drum
cu un copil frumos de om sărac
și-ndulmecom pădurî de liliac
înmugurcau viorile poșum

și mă dureau sticlenii în răzor
îngenuncheam în singe de cocor
fir-ar să-mi fie dorul numai dor
îmi dăruiște colunii în pridvor

de la opus pînă spre dimineață
spălîndu-se cu trupul meu pe față
sunînd cu ochii verzi bătînd spre lună pîlnă

Sonet

cinzărzeci de mîi de sură și de trăsură
cu ochii verzi bătînd spre lună pîlnă
tu n-ai putea o floare să îndură
văzînd cum e ucisă în grădină

și cine poartă-n noi atîta vînă
de trag în trupuri blînde de pădurî
toți mușchii săbătocher guri,
cu ochii verzi bătînd spre lună pîlnă ?

mi-e așa un dor să mai strivesc o piatră
și să mai dau o fugă pînă-n vie
să-mi pun vreo doi cărcîrnî la pălălie
s-aud cum cîinii satului mă latră

o, fată care-o aștepțam să vină
cu ochii verzi bătînd spre lună pîlnă

Și nimeni

funingine rară deasupra cetății
vestigiile cățîne scumpe prin ierburi
cîrîi ruginind
în cîrcel privighetorii...

iată
luntre năsucită din ape
luminează vomi pred mînite
de-ăîtă orbire
frucțele mărturisește
somnul finîinî sub crugurî vîrgine...

iată
cuvintele noastre sînt glurighiuri subțiri
și nimeni
nu-și poate ascunde trupul decît cu o noapte...

geo galetaru

Cenușa din vis

arcî dorr arîcî
ne-nțîlnîm
în oglînzî sunătoare
frunze rășîgnîte-n nișîp
ne fac copîvî ai mîresmei

să fie ocească
dezlegărea
din ochiul legîî
orbîtor reîntorș lîngă pietre
ndădejdea ce nu îgî mai scoate
puiî îa soare
sau numaî cocleîa din ceas
cînd orgș se spargе-n feîcoare
și îngerî —

un munte sub fum îgî crarîă
orgoîul de-o plîngе în cer
și îarăși lubîrea strîngîng
va stînge soîîîe tață-n pustîu
mereu să îndupleci ruîna cu geoana
cu sîngele vorbeî
— zdrențîă preș scumpă
pe trupul memorieî —

arcî doar arîcî
ne-nțîlnîm
vocea dîn roîurî deștîgînuleață
ninsorî
mîîîîe toțe se cauță-n cenușa
dîn vîș

La ceas de rod

E toamnă pară și m-aud rodind,
În orizont perpetuează strugurî
Că niște crovrone lungi de plugurî
Văzduhul cu jărnă înroșind.

Că iată-mă bîbobonă cu bîbobonă
Mă împreun cu fecioare flioare
Și fiecare zi a meu o-o stîrbătoare
Și fiecare toamnă-a meo e o coroană.

De unde și oțrămă din prîvire
Pe cine-o obîojesc cu mere coapte
Sau frunzele ce-mî leagănă în șoapte
Neîncepută — acestui șirag de mire.

Că mă înșîn să mă știrbe drumul
Mă întomnez cu florile-n pervaz
Și bate-un dor de seară ca neghinul
Prîn mîne de mă priguie-n obraz.

aurelian titu dumitrescu

Păstorul

Cobor㎡ vîșturul spre ochiî lui dor nu îî simte arșa
cum ar drumeșî în pîatră înfocarea în timp a unui nu.
Îșî ucîă pește munte strîgătcîrea eî însușî munte
înclnă cu toîna zîlei pește bătu.
De mîî de anî n-aude și nu vede dar ară în jurul
fulgere de cîînî
fîînîă conturul drumurîlor vechî vîîte-n scorbunîle
îerburîlor pure.

poeme de adrian păunescu

Bucovina

Ca pe-un secret celular,
Ca pe o veste a cărnii,
Dulce îmi e să te știu,
Vatră a Dornii !

Facă-se pilnii în cer,
Tot ce-i murdar să se cearnă
Văl de mireasă și stup
Fii, către iarnă !

Din Bucovina un pic,
Din Univers mai tot restul,
Putnă și eu pot să jur,
Sfînt e nord-estul.

Vite de Pinzgau pe-aici,
Scrise-s cu foc și cărbune,
De cineva peste-o grea,
Verde pășune.

Apele trec sugrumat,
Țintele lor sînt diverse,
Cerul, în ele întors,
Stă să se verse.

N-am mai făcut un pastel,
De cînd aflînd ce-i chinina
Lupta o gust ; dar acum,
Cînt Bucovina.

Cînt cel mai dulce pămînt
Si-ngenunchind fericescu-l,
Căci Bucovina ne e
Ca Eminescu.

Nu vreau istorice vești
Pagina mea s-o-ncovoaie
Vreau să miroasă în ea,
Finul din claie.

Pagina mea devenind
Foaie de foc, pămîntească,
Iapa-n copite s-o ia
Și să o pască.

Nască-se-n numele tău,
Iarăși, din moarte, lumina,
Drumul spre cer e mai scurt
Prin Bucovina

Raiul și plaiul trăiesc,
Unde sînt nori, e otava,
Clopote-n lună se-aud,
Ori la Suceava ?

Apele-n sine cînd cad,
Sună obîrșii departe,
Cine nu are prisos,
N-are nici moarte.

Pictori naivi ce sîntem,
Vom răsări, ne vom stinge,
Neputincioși de-a picta,
Putna cînd ninge.

Cine-ar porni să dea chip,
Cine ar fi îndrăznețul,
Birnei de cer prăbușit
Ce-i Voronețul ?

Iuda, aici, de-ar trăi,
Țara de taină vinzînd-o,
Ție-n genunchi ți-ar cădea,
Ție, preablîndo.

Prin Bucovina încet
Trec risipindu-mi pustiul,
Am lîngă mine un om
Care mi-e fiul.

Prin Bucovina îl port
Și Eminescu i-e dascăl,
Ea să-l boteze, iar El
Bucovinească-l !

Noapte bună

Noapte bună, femeie iubită,
noapte bună, absurd infinit,
te-am văzut, te-am citit, te-am iubit,
firea mea la neant te invită.

Noapte bună, dar vezi că e zi,
vei pleca, voi pleca, noapte bună,
carnea mea ca un clopot răsună
de un trăznet șoptit ce-o lovi.

Noapte bună, dar somnul e greu,
cumpăra-vom și somn pe valută,
noapte bună, prințesă tăcută,
întuneric al templului meu,
dacă dormi ți-e părtaș Dumnezeu
lîngă pleoape gelos aștept eu.

Fracții sociale

Cale se înalță peste cale,
Omul peste om clădește lanțuri,
Lacrimile noastre curg în șanțuri
Noi trăim în fracții sociale.

Care unde-apucă se dezbracă
Artizan al marilor noroaie.
Cu lumina lunii se mai laie
Cîte-o fată tristă și săracă.

Fracția strivește și comprimă
Scena, azi, trăiește cu decorul,
Ritmul intră, gol în pat, la rimă,
Numitorul și numărătorul.

Mușcă tainic poighi'a infimă
Noi privim în sus cu binișorul.

Paradoxuri

Toată
Forța mea de muncă stă pe pofta mea
de dragoste,
Steagul de deasupra casei mele
Fîlfîie pe loc repaos.
Dumnezeu a făcut bîlciul
Pentru amintirile din copilărie,
Cine seamănă vînt
Va culege furtună,
Dacă nu cumva o să bată grindina.
Melcul merge mai repede
Și mai sigur
Decît tancul
Dacă pui la socoteală și finalul.
Patru oameni s-au îmbătat și au căzut
pe masă.
Mîine dimineață, mahmuri,
Vor deveni prin pură întîmplare
Eroi. Astfel vor lua calea
Alcoolismului căutînd eroismul.
Toată
Forța mea de muncă stă pe pofta
Mea de dragoste.
Ce se întîmpla dacă Arhimede
Aluneca în baie, după
Descoperirea înaltului principiu ?
La piață au venit cireșe,
Lumea e plină de filme americane
În care parcă e mereu vorba
Despre români. Unde-o fi
Istoria noastră ? Habar n-am.
Am să fug peste graniță, am să
Fug peste graniță,
Cu liftul de serviciu al
Hotelului Intercontinental.
Toată
Forța mea de muncă stă
Pe pofta mea de dragoste.
La Tulcea bat țînțarii,
Ce-o mai face Zaharia Stancu în pămînt ?
Ce-o mai face ? N-are nimeni
Un chibrit ? Aici sau vrea
Să fumeze cineva
Sau vrea o mamă duioasă
Să-l nască pe Nero din nou.

Concediați liftierul, plec singur.
Mă descurc și în aglomerație,
Dragi salutări de la etajul 15.

Rîmeți

Poreclă nobilă a unei nații
Sînt Apusenii, templul tău măreț,
În tine vin să se închine frații
Micuță mănăstire din Rimeți !

Făcută ești dintr-o aceeași piatră,
Din care și martirii sînt făcuți
La fel cu strămoșeasca noastră vatră
Spre loc mai cald nicicînd tu nu te muți.

Rămîi aici să-ți fie imn furtuna
Să mai ridici spre calendar vre-un sfînt,
Cu cerul una și cu țara una
Cu toaca ta, faci pace pe pămînt.

Măicuțele îți sînt așa fragile
Că parcă nici nu pot căra un pai,
Dar ele, cele triste și umile,
Pavează drumul lumii pîn' la rai.

Grădina și-o muncesc și fac covoare,
Trudesc tăcut, parcă de mii de ani,
Fac ziduri și mai poate fiecare
Să dea, la casa mănăstirii, bani.

Ce exercițiu de putere blîndă,
De ce-i în stare omul pe pămînt
Cînd grea nu-i pare orișice osîndă
Și e, prin trudă și credință, sfînt.

Se-aud din nou subpămîntești ecouri
Pămîntul și-amintește vechiul lanț
Și turla din Rimeți așează-n nouri
Un cîntec către Roma și Bizanț.

Posibilă și-n mic e măreția,
Cunosc un degetar monumental,
E-aici în Apuseni, în România,
Rimeți, o mînăstire din Ardeal.

Da, viața mea modernă și pe fugă,
Ateul meu și zbuciumat destin
De mult m-au dezvățat de orice rugă
Dar la Rimeți veni-voi să mă-nchin.

Aici voi re-nvăța să fiu cucernic
În acest mic pămînt român măreț
Ca să mă rog să fii mereu puternic
Poporul meu de Daci și de Rimeți.

Brăduț Covaliu : „Calul alb"

Portul epavelor

La țărmul meu s-au adunat epave,
Trimisele cumplitei mele sorți,
Vin fantomatic căpitanii morți
Cu mîna la chipiu, cîntîndu-mi „Ave" !

Din scrumul umed al întregii flote
Am să-mi ridic un monument pe țărm
Să urc în el și liniștit s-adorm
Să uit tot ce plutire și înot e.

Parada pagubelor și erorii
Continuă în fiecare zi,
E-o înflorire de epave gri,
Din fundul mării urcă armatorii.

Și mi-ar plăcea dacă-aș putea veni
Și eu din morți cîntînd „memento mori !"

Orașul cailor indolenți

Am nimerit visînd într-o cetate curioasă,
Într-un birou lucios și lung,
Capete lungi de cai stăteau la masă
Și la-nceput parcă-mi venea să plîng.

Cetatea indolenței cu capete tăiate,
Cetate părăsită de barbari,
O mizgă incoloră se strecurase peste toate,
Prin capete de iepe și de armăsari.

Oraș stătut, cu turnuri de-o strălucire blînd
smaraldă,
Oraș în care cerul pare tavanul de ghetou,
Oraș în care vrăbiile-n jug se scaldă,
Tu ai purtat odată un erou.

Consoanele se-nmoaie și rîurile seacă,
De predicate fuge un ultim subiect,
Cu capete de cai se bate-n toacă,
Poliția-și vînează bacșișul ei abject.
Funcționarii nu mai au rușine.
Din ochi nici lacrimile nu mai curg.
Am fost într-o cetate de rău, castrată bine.
Să-și poarte letargia în amurg.

Numele ei punîndu-l sub tăcere
O fac din mila toxicului rai,
Cînd am intrat în casa de fum și de mistere,
Înconjurat de capete de cai.

Erau hidoși, dar nu ca să-mi dea teamă,
O jale m-a cuprins și-am înțeles :
Așa sînt toți, așa trăiesc și-așa îi cheamă :
Încetișorii fără de exces.

Cetate degradată ca o bere acră,
Cetate degradată ca un blocat polip,
Ea capete-mpăiate de cai mereu consacră
Cu mizga universului pe chip.

Și-atunci m-am dus să spun acestea toate
La judele ce m-a primit rîzînd
Și-am reclamat pe caii împăiați
de prin cetate,
Vedeniile sumbre le-am reclamat pe rînd.

El m-a privit cu fața liniștită,
Dar groaza mi-a cuprins auz și văz.
Cînd el, bătînd în dușumea cu o copită,
Mi-a nechezat că mă invită la ovăz.

Turnul de lacrimi

Eram plin de lacrimi
Dacă nu plîngeam aceste versuri,
Orbeam ;
Citiți-le încet,
Așezați luminile ochilor voștri
Asupra acestor lacrimi oxidate...
O, ce-i lectura
Decît ridicula încercare
A unor ochi
De-a recupera lacrimile altor ochi ?
Însă de-acum încolo
Voi proceda altfel,
Voi aduce tăcerile mele.
Ca pe niște uverturi
Sfioase,
La opera de lansare
A unui nou orb,
Care sînt eu,
Turnul de lacrimi
Al acestei generații
De secetă
Și de alfabetizare.

Manifest pentru mileniul trei

Ce puțin a rămas, pîn-să-nceapă serbările
De sfîrșit de mileniu, de sfîrșit vrei – nu vrei,
Să se-aprindă lumini în mai toate-așezările
Și colerici cocoși să înceapă strigările
Mileniului trei.

Ce puțin a rămas, să-ntocmim socotelile,
S-adunăm, să scădem, ani mai buni,
ani mai grei,
Cu dobînzi decontînd, astăzi toate greșelile
Și din rest să plătim strălucirea, gătelile
Mileniului trei.

Va veni, va veni, îl vestesc calendarele,
Pentru ușile lui, lăcătușii fac chei,
Ce impozite noi vor constrînge popoarele
Și ce fruct otrăvit se va coace la soarele
Mileniului trei ?!

Nicăieri, niciodată se însoară cu nimenea
Și o moarte de scrum pune lauri pe ei,
Umilită e maxima, mîndră e minima,
Sînge vechi și bolnav va corupe și inima
Mileniului trei.

Ne vom strînge și-atunci la o iesle ca vitele,
Vom mai vrea și atunci bice veșnic pe piei ?
Dacă-așa vom trăi încă o dată cumplitele
Vremi de azi, mai degrabă pierim sub copitele
Mileniului trei.

Ce puțin a rămas, nici cît negru sub unghie,
Un vîrtej de amurg fără multe idei,
Asfințitul de soare, el, pe sine, se-njunghie
Și-un altoi salvator acest sînge pe trunchi îi e
Mleniului trei.

Pune, Doamne, noroc, pune pace-n secundele
Cînd o vreme o-ncepi, iar pe alta o-nchei,
Toate tainele vechi ia-le-acum și pătrunde-le
Și fă-ți casă cu noi și ogradă pe muntele
Mileniului trei.

Crainic la lupta lumii

Pînă mi s-ar toci, pînă mi-ar dispărea,
mîna mea ar rămîne aici să descrie
lupta fără sfîrșit dintre lumea cea vie
și tărîmul cel mort, lupta noastră cea grea.

Pînă n-aș mai putea, pînă n-aș avea chip,
aș rămîne să fiu credinciosul tău crainic,
lumea mea fără somn și pîndită prea tainic
de-un imens uruit de neant și nisip.

Dar aud delirînd pe nebunii ce ies
de la clinici și merg să-și ia moartea-n
primire,
că în lupta de fond nu există progres,
că sub cerul de azi nu există iubire,
vai, ne naști foarte rar și ne pierzi foarte des,
lume numai intrări, lume fără ieșire.

Rugăciune

Doamne, eu nu ți-am cerut prea mult,
Nici tu nu m-ai pus în situația de a-ți cere.
Mi-ai lăsat destulă sănătate ca să te uit
Și, ca să fiu tînăr, destulă putere.

Aproape că n-aș voi nimic pentru mine,
Nici măcar să fie ieftine căldura și făina.
Dar o favoare parcă ți-aș cere :
Mai dă-mi o vacanță în Bucovina.

Și nu mi-o da mîine și nici poimîine,
Nu mi-o da cînd o caut cu sîngele,
Dă-mi-o cînd auzi că e ultima oară,
Dă-mi-o înainte de stingere.

Din Dorna-Arini pînă-n Șar iarba crudă
De clopot de Putna să se înfioare,
Eu, aici, m-aș topi în pămînt, lîngă Ștefan
Și numele lui poartă-l țara cea mare.

Și alte pretenții nu am de la viață.
Spre poftele sîngelui și ale cărnii ;
„Crai Nou" să se-audă prin ploaie cîntîndu-mi
Din turnul cel palid de la Vatra-Dornii.

Mai dă-mi o vacanță, pe ultima dă-mi-o,
Pe-aceea ce brazda final-o răstoarnă,
S-atîrne de cer Bucovina vărateсă,
Iar eu să mă sting în lumina sălbatică
Și-apoi să se pună pe iarnă.

Mai dă-mi o vacanță să n-o stric cu vorbe,
Curat s-o trăiesc, ochii mei s-o respire,
Să-mi iau și băiatul cu mine, să-i dau
Iubirea de Bucovina ca moștenire.

Nu candidez pentru scaune înalte,
Nu mă doare de temenele ridicole splina,
Atît mai doresc de la viață – vacanța tînală
Să mi se-ntîmple în Bucovina.

---

plastică **p**

Umanizarea imaginarului

Expoziția lui Marcel Chirnoagă de la sala Dalles devine locul predilect de manifestare a imaginarului. Personalitatea complexă a cărei amprentă necesită, pentru lămurirea deplină a privitorului, o arheologie a cunoașterii fastuoasă și subtilă ca și întreaga sa operă, Marcel Chirnoagă transformă fiecare moment al visării cotidiene într-un eveniment memorabil. Cultivînd disciplina invenției, pătrunzînd cu deprinderi dictatoriale în miezul imaginarului, pe calea unei perspective morale, el știe că singura șansă de a deveni independenți față de obsesiile noastre o reprezintă figurarea lor. Gîndirea procesului de adaptare și asimilare a posibilului se concretizează prin inaugurarea unui ceremonial de forme și simboluri, dincolo de care se vădește arta sa de a controla tocmai reprezentările neașteptate, dar nu inacceptabile. Substratul narativ al lucrărilor sale le oferă o largă accesibilitate ; imaginile sînt seducătoare, la fel ca și miturile din care provin. Valorile intime devin obiectul unei cunoașteri publice. Catalizînd reflecția privitorului, stîrnind, aș spune chiar obligîndu-l la meditație. Marcel Chirnoagă oferă cu fiecare imagine premise ale unor trăiri superioare, eliberate de obsesii prin cunoașterea lor. Repertoriul spațiului său imaginar baroc vine evident pe filiere clasice încă de la maeștrii Renașterii, suprapunîndu-le desigur interogațiilor unui spirit contemporan. Conștiința sa restructurînd normele „clasice" ale frumuseții, ne cheamă mai ales la a regîndi omul în raport cu sine însuși. Erosul este debordant, conferindu-i-se dimensiunile marilor pasiuni, frizînd „hybrisul" și punîndu-ne în contact direct cu puterea de a înfățișa Dorința însăși. Nu omul în sine reprezintă finalitatea lucrărilor, ci natura umană expansivă, pășind ascendent într-o superbă incertitudine pe trepte de apă. Anatomia suprarealistă, interacțiunea regnurilor se înlănțuie unitar, elogiind un proces de adaptare la care s-a optat cu satisfacție, ca o unică soluție de a cuceri ultimele fantome ale oricărui somn al rațiunii. Calitatea de principiu a lui Marcel Chirnoagă este de a stabili legături imprevizibile ale formelor care depășesc capacitatea de asimilare chiar a subconștientului și de a le oferi înțelegerii oricărei categorii de spectatori. În acest scenariu confruntarea cedează locul mereu îmbrățișării contrariilor ; concordia discors se arată ca o constantă a oricărui raționament lucid și cuceritor. Imaginile sale „imposibile" constituie de fapt lupta unui spirit decis a nu se lăsa copleșit de imprevizibil, oroare sau „glorie" epidmică, decis a umaniza parcurgerea labirinturilor cu care ne-am născut.

Andrei Roman

muzică **m**

Concert de muzică românească și americană

Cu ocazia expoziției **America, azi,** deschisă la începutul lunii septembrie în Capitală, Studio-ul Ateneului a găzduit un concert de muzică românească și americană, susținut de formația Musica Nova și de pianiștii-compozitori Julius Eastman și Jeffrey Lohn, din America. S-au interpretat lucrări de Anton Șuteu și Iancu Dumitrescu și două compoziții ale oaspeților.

Lucrările americane audiate în concertul cu pricina se încadrau în curentul, lansat peste ocean și, se pare, bine înrădăcinat acolo, al muzicii repetitive. Curent caracteristic anilor '70, înțelegerea lui este considerabil lărgită și de vizionarea în expoziție a demersurilor simultane din alte arte. Comună le este tentativa de schimbare a funcției, a scopului artei, prin deplasarea accentului de pe produsul artistic, obiect cu valoare în harul și profesionalismul investit, pe procesul de creație (producție), interesant acum sub unul din cel puțin trei unghiuri de vedere — ca act de proiecție ideatică (artă conceptuală), sau ca act eliberator energetic, eventual generator al unui unison euforic colectiv (aici intră și cea mai mare parte a muzicii repetitive) sau ca producție artizanală, pentru propria plăcere, traducere în practică a unor gînduri mai mult sau mai puțin răzlețe (ieșite din linie). Organizatorii expoziției recunosc deschis că ea nu însumează doar ceea ce ar putea fi considerat operă de artă, de aceea reținem și noi mai ales inventivitatea și degajarea subînțeleasă, vigoarea și diversitatea. Dar nu aș vrea să revin la muzică, după această paranteză contextuală, fără a spune că dacă există totuși acolo un produs artistic cu neîndoioasă calitate ca atare, atunci el este construcția expozițională, însăși, de o funcționalitate și precizie ce depășesc utilitarul din care emană.

Întorcîndu-ne, muzica repetitivă, și cea a lui J. Eastman și J. Lohn nu fac excepție, nu poate fi discutată separat de actul producerii ei (nu întîmplător, aproape întotdeauna compozitorii unei astfel de muzici sînt și proprii lor interpreți) căci în act, în trăirea lui intrinsecă, stă de fapt scopul ei. Repetiția, cu rol aș zice hipnotic, nu exclude mici aporturi informaționale, și urmarea este că, în ambianța veșnicei identități, devin semnificative amănunte care, în altă muzică, formează suportul, grundul. Dacă impruмutăm limbajul semiotic, aici fonemele devin semnificative, prin paginație, devin morfeme. Tocmai aceste mici schimbări erau mai abil decupate în muzica lui Eastman (poate că-i un defect, în contextul stilului) și mai previzibile — o adițiune constantă — în muzica lui Lohn (plutind, de altfel, în trena unei notorietăți ca Philip Glass). Oricum, primii care se bucură de ele sînt chiar compozitorii-interpreți, sînt piese de făcut, de practicat, iar dacă nu participi, atunci le recepționezi, le vizitezi, cu (uneori) instructive rezultate. De obicei însă, haina sonoră este mult mai fastuoasă decît am putut-o avea la două piane, efectul sintetizatoarelor, al orgilor electronice, sau al unei bogate percuții, capital aici, fiind trambulina către ieșirea din timpul ceasornicelor și al stress-ului cotidian, evadare căreia această muzică vrea să i se ofere ca suport.

Costin Cazaban

Liant modal

Recentul concert al Filarmonicii s-a deschis cu **Divertismentul** de Dan Buciu, lucrare trasparentă, de acea ironie inteligentă care e tot mai mult preferată în scriitura modernă. Substratul modal (în cazul acesta, cu influențe neoclasice), elementele distilate de dans popular din partea întîia și a treia a lucrării, sînt concentrate în jurul nucleului-menuet : lentilă prin care se poate înțelege ideea stilistică a **Divertismentului.** Moment de spontaneitate și tinerească persiflare.

Prin contrast, propensiunea spre social, spre marile probleme ale veacului, fac din celelalte lucrări ale lui Dan Buciu un centru de greutate destul de masiv al creației sale recente. **Remember Hiroshima,** de pildă (pe versuri de Eugen Jebeleanu), începe printr-un citat beethovenian din **Oda Bucuriei,** citat brutal întrerupt de confuzia sonoră și loviturile de percuție care sugerează războiul. Momentele de recitare, pe străvezie țesătură la corzi („cavoul infinit al cerului" pare a fi metafora cea mai potrivită), sînt aspru amendate de „realitatea paralelă" a benzii magnetice — zgomote prelucrate, ilustrație electronică și de colaj (alt citat din Stravinski).

Elementele de scriitură modală (autorul are în pregătire și un tratat practic de armonie, polifonie și heterofonie modală, primul de acest fel, după știința noastră, lucrare teoretică de o importanță specială pentru muzica românească) sînt, de fapt, liantul lucrărilor lui Dan Buciu. Poemul simfonic **Lespezi,** de o structură chtonică, fondul masiv de alămuri și corzi sugerînd, parcă, un seism deopotrivă terestru și filosofic, are drept plan de contrast o temă modală cu aer antic, prezentată întîi la flaut, prelucrată apoi polifonic pe repere aleatorice. Prelucrările, avînd și elemente heterofonice, se extind prin „legile magiei contagioase", am zice, pînă asupra codei, unde pizzicate compacte și lovituri de percuție par să preia, ritmic, obsesia temei centrale.

În aceeași scriitură modală este compusă cantata **Pax Mundi** pentru flaut, sopran și ansamblu de corzi, pe versuri de Nina Cassian. De data aceasta însă, predomină ideea de cînt melismatic, specifică sud-estului european (psalmodiere melodică aplicată anterior de Dan Buciu și în corul **Munții).** O parte static-melancolică (orașul peste care a trecut războiul) și alta activ-dinamică (revolta împotriva războiului), transformă cantata într-o dublă emblemă a gîndirii muzicale pe teme sociale care, așa cum spuneam, pare să-l caracterizeze pe Dan Buciu. Evoluția sa de la serialism la organizare modală, iar apoi trecerea de la primele lucrări în stil modal (printre care **Miniaturi corale, 16** melodii din toate regiunile țării, prelucrate, care au servit și drept bază pentru tratatul teoretic) la aceste ultime creații de gravitate stilistică și ideatică, atestă nu numai o voce specială ci și o conștiință artistică pe deplin formată.

Grete Tartler

„Cine crede că mesianismul de tip pașoptist a murit se înșeală". Exclamația vă aparține, citez din „Prezențe românești". Ce vreți să spuneți cu asta ?

Sînt convins că mai există în cultura română mari rezerve, virtualități și latențe creatoare, unele încă nedezvăluite, altele în „hibernare", care — mai devreme sau mai tîrziu — vor izbucni cu putere. Ele implică elan, entuziasme, mesaje, o mare voință de recuperare, totalizare și afirmare, o creativitate frenetică, o dorință arzătoare de confruntare și emulație europeană. Să facem tot, repede, competitiv și original. Această stare de spirit nu poate fi birocratizată. Ea nu cunoaște inhibițiile sterile ale așa-zisului „spirit critic" și se bazează și pe un coeficient însemnat de inițiativă, risc și aventură personală. Dar de aici, din cultura noastră, chemată tot mai mult să se deschidă liber spre lume, cu personalitatea sa, cu ideile, miturile și simbolurile sale, colective și individuale...

Cităm din cartea dv. „Hermeneutica lui Mircea Eliade" : „Niciodată Mircea Eliade nu și-a formulat astfel ideile hermeneutice în totalitatea lor, nu și le-a organizat în acest mod, care ne aparține în întregime. Cu elemente culese în mod riguros din întreaga sa operă considerate ca documente de primă mînă, am ajuns — în stadiul actual al interpretării noastre — la această formă de organizare și reconstrucție (...). Cartea de față este, deci, în ea însăși o încercare de creație hermeneutică, asumîndu-și astfel toate riscurile unei astfel de inițiative...". Care ar fi riscurile unei astfel de inițiative ?

Mai întîi unul, esențial, de a nu fi bine înțeles sau chiar deloc înțeles. Mă întreb cît de pregătit este de fapt terenul pentru o astfel de carte. Pot spune și eu, împreună cu Mircea Eliade : „Deoarece aparțin unei culturi minore unde diletantismul și improvizația sînt aproape fatale" există „riscul" de a fi citit diletant și improvizat, în baza unor informații după ureche sau a lecturii unei singure cărți de Mircea Eliade, obiect în ultimul timp al unei vulgarizări adesea penibile. Cineva scrie negru pe alb : „Mircea Eliade este... cel mai **autoritar** (s.n.) specialist în istoria religiilor", confundînd noțiunea de „autoritar" cu cel ce „face autoritate" într-o disciplină, altul îl declară într-o confuzie totală... „homerid", un al treilea conspectează școlărește **Histoire des croyances et des idées religieuses** fără nici o intuiție (de pregătire nici nu mai vorbesc) a metodei, perspectivei și filozofiei specifice lucrării etc. Există și riscul (încercat deja cu **Dicționar de idei literare**) de a fi receptat doar cultural, informativ, documentar. Venind cu prima carte românească despre Mircea Eliade ofer în mod inevitabil o cantitate oarecare de informații „noi" și este foarte posibil ca acest aspect să predomine și să împiedice dialogul real, asimilarea în adîncime, confruntarea critică adevărată. Nu dau numai „informații", nu fac numai „erudiție", propun în primul rînd o metodă de interpretare, dar mă tem că mulți vor considera cartea doar ca un izvor de documentare. Accident, într-un fel, inevitabil. O picătură de ploaie pe un teren uscat...

Riscul trădării autorului studiat este foarte mic dat fiind criteriul totalității documentare pe care Mircea Eliade il formulează și pe care Adrian Marino nu-l evidențiază doar ci-l și urmează. E un caz elocvent de comunicare a autorului cu obiectul de studiu. În ce măsură asta asigură reușita unei întreprinderi exegetice ?

Numai parcurgerea unei opere în totalitate îți îngăduie să-i surprinzi aspectele centrale și colaterale, să disociezi esențialul de periferic, temele majore de cele minore. Hermeneutica totalității împiedică definirea unui aspect fragmentar și lateral drept notă dominantă. Există de pildă la M. Sadoveanu unele elemente „livrești", dar opera sa nu este esențial „livrească" și problema „cărții", așa cum a fost definită ea de Flaubert, Mallarmé, Borges și alții, adevărata referință, el nu și-a pus-o niciodată. Semn de imaturitate și compilație : împrumuți o schemă străină și o aplici unor fragmente rupte dintr-un context unde ele au alte funcții.

Cine a citit doar „Viața lui Alexandru Macedonski" nu va înțelege punctele de contact pe care monografistul lui Macedonski le are cu Mircea Eliade. Cine a citit „Prezențe românești și realități europene" va constata că numeroase idei privind poziția culturii occidentale pe harta spirituală a lumii întregi coincid cu cele ale autorului „Insulei lui Euthanasius". Ele sînt născute prin contaminare livrească sau experiență directă ?

Vă mulțumesc pentru această întrebare care mă ajută să încerc să risipesc (încă o dată) o stăruitoare confuzie. **Viața lui Alexandru Macedonski,** personaj-mit, de pură esență pașoptistă, carte de primă tinerețe, încheiată încă din 1946 și publicată abia după două decenii, printr-un pur accident biografic, reprezintă doar un aspect al activității mele definită mecanic drept „călinesciană", dar care avea încă de pe atunci și **alte** preocupări. Aș cita și un articol din **Națiunea** despre **Difuziunea literaturii române** care punea, încă din 1947, unele probleme reluate în **Prezențe românești.** Toate eseurile și studiile românești ale lui Mircea Eliade au fost citite la timpul lor. Am aproape toate edițiile originale, adnotate, inclusiv **Yoga,** pe care am lucrat recent și m-a amuzat să constat că mi-au fost încă utile chiar și notele și fișele făcute după studiile lui Mircea Eliade din **Revista fundațiilor regale,** culese doar în parte în **Insula lui Euthanasius.** Prin aceste lecturi entuziaste de licean, am simțit primul fior exotic, internațional, european, cum vreți să-i spuneți, pe care G. Călinescu l-a continuat într-un sens, dar numai pe latură pur literară. Or, eu care nu m-am considerat niciodată „literat", am intrat și în conflict deschis cu autorul lui **Șun,** pe care după 1948 nici nu l-am mai frecventat. Vreo două decenii dealtfel n-am mai avut nici un fel de preocupări, nici „critice" nici „literare", iar la reluarea activității, regenerat printr-o adevărată **descensus ad inferos,** după firești momente de reminiscență și ezitare (legate și de epocă), mi-am găsit și drumul propriu și marile nostalgii de adolescență și tinerețe. Apoi am avut prilejul și al unor experiențe europene concrete, călătorii, studii în biblioteci străine și toată această ambianță, plus contactele directe, repetate, m-au reapropiat de Mircea Eliade. Deci, nici vorbă nu poate fi de „contaminare livrească", ci de afinități reale și profunde.

Dacă recapitulăm corect tema principală a „Carnetelor europene" și a „Prezențelor românești" era mentalitatea provincială de tip occidental și local, provenită prima dintr-un complex de superioritate, a doua dintr-unul de inferioritate. „Este nevoie de o schimbare radicală de mentalitate și de metodă", scriați într-unul din aceste jurnale intelectuale. Prin „Hermeneutica lui Mircea Eliade" propuneți evident o metodă omului de litere român. Este o cale pentru deprovincializarea culturală ?

Mi-ar plăcea să sper, într-adevăr, că aceasta va fi interpretarea justă a mesajului cărții mele. Multe fluzii nu-mi fac, deprovincializarea fiind un fenomen cultural colectiv, care nu poate fi determinat numai prin eforturi individuale. Dar fiecare dintre noi îl poate pregăti și stimula, printr-o permanentă integrare personală spirituală „europeană", prin renunțarea pe cît posibil la ierarhiile și preocupările pur locale, la valorile minore, la întrebările rizibile și derizorii (abia dacă parodiez) de tipul : „Cine este mai mare ? Poeta Păpușica X sau Luminița Y" ? Deprovincializarea mai înseamnă renunțarea la spiritul de compilație și pastișă, la modele culturale, la snobisme și semidoctisme, la superficialitatea acreditată la „porțile Orientului"...

Maniera provincială este reprezentată pentru dv. mai ales în foiletonistică, în culegerile de articole, în eseistică, în lucrarea improvizată. Contestarea acestui fel de manifestare intelectuală, foiletonul, publicistica străbate ca un fir roșu toate cărțile de la „Introducere în critică literară" pînă la actuala „Hermeneutică a lui Mircea Eliade" în care acesta e un adevărat leit motiv. Dar și Mircea Eliade a făcut foiletonistică, la care cartea dv. trimite foarte des la subsol, a alcătuit cărți din astfel de colaborări în presă. Este aici o contradicție ?

Nu-mi amintesc să fi făcut o astfel de legătură chiar atît de categorică într-un „provincialism" și „foiletonism", dar este adevărat că am „contestat" acest gen critic. Dar în ce sens ? Eu însumi am practicat intermitent și o astfel de publicistică, iar la **Cronica** am ținut chiar o **Cronică a ideilor literare** săptămînală (1968—1969). N-am făcut caz de ea și nici n-am trecut la „culegeri" de acest tip. Și apoi sînt „foiletoane", gen Mircea Eliade, și... „foiletoane". Ceea ce contest este doar exclusivismul unui anumit foileton și scara sa inversă de valori, în detrimentul altor genuri critice, toate legitime. Cînd se scrie despre „Prejudecata monografiei" sîntem îndreptățiți să vorbim și despre „prejudecata foiletonului". Cînd un cronicar, care n-a lăsat încă după vreo 15 ani de activitate nici o culegere ce poate fi validată, dar care se proclamă cu candoare „instituție" **(sic !),** să mai adaug că față de astfel de pseudo... „instituții" mă situez, împreună cu mulți alții, pe o poziție de contestare radicală ? Mai întîi pentru pretenția monopolistă, egocentrică, megalomană, fals elitară, de a fixa **singură** opinia literară, apoi pentru exclusivismele și neonestitatea unei cronici care — la adăpostul unei poziții publicistice centrale (de unde încă o dată acest monopol ?) — încearcă să bagatelizeze, să desconsidere tot ce-i depășește competența (foarte redusă în probleme teoretice, hermeneutice) face critică în alt stil, cu alte obiective și metode. Deci, „polemica" mea (căreia nu-i dau totuși importanța pe care dv. i-o atribuiți) urmărește doar reechilibrarea unei situații, realizarea unei poziții medii, „reabilitarea" și a altor preocupări critice. Nimic mai mult. Doresc în critică doar drepturi egale cu „foiletonul", drepturi egale de exprimare și ale unui alt tip de critică, în **toate** revistele. Confruntarea este de idei, de poziții culturale, nu personală. Recunosc necesitatea evidentă a foiletonismului, dar cine poate accepta exorbitanța, excluzivismul și partialitatea sa de politică literară adesea provincială, îngustă, minoră ? „Nu scriem despre X și Y să nu le facem reclamă"... De unde această cenzură ? Dar cărțile lor se vînd, dispar din librării din prima zi, unele s-au tradus și se traduc și în limbi străine. Ce rost și ce etică profesională are această „obstrucție" ? Nu există în critică, în cultură, fiindcă nu te „recunoaște" (o vai !) foiletonistul X ? Nu văd deci nici o contradicție, cu observația că Mircea Eliade n-a făcut nici în tinerețe **numai** foiletonistică. Să mai subliniez că orientarea, unitatea operei la nivelul și personalitatea sa erau cu totul altele ?... **Quod licet Jovi...**

Principalul elogiu care se poate aduce „Hermeneuticii lui Mircea Eliade" este că ea descoperă cititorului unitatea operei acestuia, organicitatea ei, coerența deplină. Un text din 1920 și ceva consună foarte bine cu unul din 1970. Etapa românească a activității lui se arată solidar integrată marii structuri a operei lui Mircea Eliade și prin aceasta situată într-un cerc de referințe revelatoare. Aveți vreun predecesor în operația de a integra contribuția de tinerețe a savantului marelui circuit al operei lui ?

Eu credeam (naivitate scuzabilă de autor în plină... euforie a unei publicații destul de aventuroase) că „principalul elogiu" ce poate fi eventual adus cărții mele ar fi caracterul său de „premieră absolută" românească și europeană și mai ales de promovare a unei metode precise. Sînt, poate (altă inocență, mă veți ierta cu bunăvoință și de data aceasta), singurul critic român care încearcă să teoretizeze și să practice o hermeneutică românească... Dar ca să vă răspund la întrebare, nu cunosc — prin lectură directă — dintre studiile străine decît lucrarea precursoare a italianului **Roberto Scagno Religiosità cosmica e cultura tradizionale nel pensiero di Mircea Eliade** (Tesi di laurea. Universită degli studi di Torino, 1972/1973), încă netipărită. Ea folosește mult material românesc, dar interpretarea sa ideologică, adesea tendențioasă, deservește situarea obiectivă a pozițiilor lui Mircea Eliade. Alte „teze" mi-au fost, deocamdată, inaccesibile.

interviurile «luceafărului»

Eu însumi n-am explorat decît o parte din acest material. Consultarea sa va fi de acum înainte mult înlesnită de foarte utila și foarte recenta lucrare a lui Mircea Handoca, **Mircea Eliade. Contribuții Bibliografice** (București, 1980). Este de dorit ca și proiectele de reeditare a operei filosofico-critice de tinerețe să se realizeze cît mai repede cu putință. Aștept cu interes și încredere și publicarea cercetărilor lui Lucian Stanciu, un bun cunoscător al problemei hermeneutice, nu numai eliadești. Aș cita și competența indianistică indiscutabilă a Dr. Sergiu Al.-George. Larga suprafață culturală și socială a acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga poate contribui cu eficacitate și la realizarea altor etape ale „recuperării" lui Mircea Eliade. Trebuie omagiat și numărul festiv din **Ethnologica** (4/1979), condusă de Mircea Vulcănescu : **In honorem Mircea Eliade.**

Vorbind despre deschiderea culturii occidentale către culturile neeuropene, în spiritul unei depline egalități, „Hermeneutica lui Mircea Eliade" face loc acestor afirmații : „Este evident că noua orientare pe care o preconizează și Mircea Eliade coincide cu un întreg proces istoric specific lumii contemporane : raporturile occidentale cu așa-zisa „lume a treia", cu popoarele „în curs de dezvoltare", cunosc o reevaluare globală, o reașezare fundamentală pe noi baze. Fără îndoială că acest aspect al hermeneuticii lui Mircea Eliade are implicații ideologico-politice directe și de cea mai mare însemnătate". Este Mircea Eliade ca filozof și istoric al culturii, un premergător al atitudinilor de reevaluare despre care vorbeați ?

Cînd se va retipări integral (și fără croșete) această publicistică de tinerețe și în special o serie de foiletoane din **Cuvîntul** de după 1926 (pe teme orientale) se va vedea că acesta este adevărul. Mircea Eliade este unul din ginditorii europeni care nu numai că a avut intuiția reechilibrării raportului mondial de forțe (nu numai ideologico-culturale), dar și a emergenței în orizontul istoriei contemporane a ceea ce se definește azi, în mod curent, prin „lumea a treia" sau „în curs de dezvoltare"... Dar este foarte greu să vorbești despre toate acestea fără a avea și cărțile pe masă...

În încercarea de a stabili afinitățile lui Mircea Eliade cu alți ginditori români numele cel mai frecvent pomenit este cel al lui C. Noica. Lucian Blaga, pe care-l considerați totuși un spirit înrudit cu Mircea Eliade, este mai curînd disociat de acesta decît cercetat ca un afin. Și Lucian Blaga este pasionat de fenomenul originar și el pleacă de la ideea de echivalență a culturilor, și el este un căutător de arhetipuri, și el refuză a judeca o cultură cu măsuri nepotrivite ei. Ofer desigur numai asemănări. Hermeneutica lui Mircea Eliade n-ar fi cerut o raportare mai aplicată la „hermeneutica" lui Lucian Blaga ?

N-aș spune, și iată de ce : spiritul filozofiei lui Lucian Blaga nu este „hermeneutic". El nu are această noțiune și n-o folosește niciodată. Aspectele pe care le citați sînt reale, dar ele nu sînt specific și exclusiv hermeneutice, nici în cazul Noica, nici Blaga, nici măcar Eliade. Problemele amintite sînt doar prelungirile și coincidențele unor gîndiri diferite, care cunosc la Mircea Eliade și C. Noica și unele abordări și rezolvări într-adevăr hermeneutice. Trebuie făcută, cred, o distincție netă între obiectivele unor filozofii ale culturii și metoda hermeneutică propriu-zisă, metodă care doar le abordează într-un mod specific. Nu văd (cel puțin deocamdată) această abordare la Lucian Blaga.

Menționați de mai multe ori rolul de anticipator al lui (Edgar Papu ar fi zis rol protocronic) Mircea Eliade atît în cadrul mișcării de idei din România, cît și din Europa. O faceți dintr-un exces de metodă ori din conștiința necesității acestor jalonări ?

Vă amintiți, desigur, că am participat chiar la invitația dv. la pasionanta discuție pe această temă din **Luceafărul,** cînd sugeram și necesitatea prudenței și a unor nuanțe foarte precise. În cazul lui Mircea Eliade nu poate fi vorba de un tic metodologic (nici nu văd ce l-ar putea genera), ci de cea mai strictă obiectivitate. „Jalonările" de care vorbiți erau necesare și ele rezultă din examenul comparativ al faptelor și textelor.

„Se știe încă destul de puțin despre efortul permanent al lui Mircea Eliade de integrare și totalizare a documentelor folclorice românești, de încadrare a lor în sistemul marilor sale categorii hermeneutice". Citat de la pag. 372. Ce s-ar înțelege mai bine dacă s-ar cunoaște pe deplin acest efort ?

Cred că folcloristica românească n-ar avea decît de cîștigat prin această integrare și totalizare, care ar demonstra și mai concludent, la acest nivel desigur (și fără nici un festivism), universalitatea spiritului românesc, participarea sa la o **oecumene** spirituală, calitatea sa culturală egală sau omologabilă cu alte creații spirituale străine, arhaice sau protoistorice.

Prin criteriul totalității, criteriul hermeneutic de primă importanță, vă situați în cea mai recentă actualitate literară românească, în care s-a instalat deprinderea de a analiza pe bucăți opera unui scriitor (cazul Sadoveanu căruia i se refuză valoric opera de tinerețe, cazul Lovinescu la care accentul cade pe a doua parte a activității lui literare, etc.) ori chiar de a separa mari perioade literare și a le examina în independență de antecedente (perioada interbelică, de pildă). Cît de nimerit ori fertil este un astfel de proces din punctul de vedere al hermeneuticii pe care o profesați ?

Am atins și anterior problema acestei condiții hermeneutice esențiale a oricăror studii literare: totalitatea, sinteza, „monografia". Dificultatea realizării sale (a citi tot, dintr-o perspectivă unitară și globală, în legătură cu o temă, bine circumscrisă) explică și marea rezistență întîmpinată într-o bună parte din critica noastră recentă. Amintiți-vă și de ironizarea și negarea (fără nici un temei) a așa-zisei „critice totale" atît de greșit înțeleasă (nu a spune „tot" despre o operă, ci a o considera doar ca o totalitate, abordabilă total, printr-o pluralitate (=totalitate de metode), sau a combaterii violente a principiului „monografic". Cineva și-a publicat de trei ori un text plin de insulte... antimonografice, crezînd, probabil, că este spiritual și că face pamflet de idei. Riscuri inevitabile într-o anume publicistică empirică, elementară, provincială. Exemplele pe care le citați sînt reale și ele demonstrează nu numai lipsa perspectivei hermeneutice, dar și a celei pur istorice.

În polemica cu micul snobism modernist, cu micul estetism provincial, cu formula revistei magazin de literatură universală („personal nu dorm cu ea sub pernă") s-a constituit orientarea și programul „Caietelor românești de studii literare" ? E și aici o demonstrație a resurselor de contact ignorate ale oamenilor de cultură români.

„Polemica", dacă vreți, este în orice caz a... mea, nu a **Caietelor.** Publicația s-a abținut de la orice fel de polemică, dar orientarea sa radical anti-magazin universal a încercat să fie o realitate permanentă numai prin sumare exclusiv monografice, planificare tematică în perspectiva pe cicluri de probleme și o anume rigoare. **Cahiers roumains d'études littéraires** au urmărit și realizat „contacte" neatinse, orice s-ar spune, de nici o altă revistă românească de acest gen, cu excepția lui **Synthesis.** Și tocmai fiindcă „demonstrația" — vorba dv. — a reușit, ba a luat chiar o amploare tot mai mare, se impune reorganizarea sa grabnică pe noi baze. După șapte ani de muncă strict voluntară și solitară, constat că un singur „secretar" (benevol și nesalarizat), chiar dacă ar fi o zeitate indiană cu multe brațe, nu poate face tot. El nici nu **trebuie** să facă tot. Observ în același timp că cele peste 125 de ecouri străine, scrise, colaborările internaționale extinse, intrarea în circuitul internațional de referințe au recompensat și un anumit entuziasm și o anumită (eufemistic spus) indiferență... Dar experiența, pozitivă, trebuie continuată și dezvoltată într-o nouă etapă superioară... Constat că pretutindeni apar tot mai multe reviste specializate, nu de vagi eseuri, compilații mediocre, traduceri de texte amestecate și extrem de inegale, de diletantism pseudo-estet. Personal, nu cred în jurnalismul literar și aproape nici nu mai urmăresc astfel de publicații. Viața este scurtă...

Care e modalitatea cea mai avantajoasă a dialogului nostru cultural cu occidentul și cu lumea a creării unei imagini adevărate a lumii spirituale românești peste granițele țării ?

Lucrările de tipul și orientarea **Hermeneutica lui Mircea Eliade** constituie tocmai o astfel de modalitate. Pot exista, firește, și altele. N-am avut nici cea mai mică dificultate la acceptarea sa de către editura Gallimard, unde va fi publicată spre sfîrșitul anului în traducerea d-lui Jean Gouillard. Cînd am oferit un capitol, la cerere, revistei portugheze **Cadernos de Literatura,** 3/1979, Coimbra, **L'Herméneutique militante de Mircea Eliade,** acesta a apărut, la fel, cu promptitudine. Astfel de texte românești, tehnice, precise, deschise spre universalitate, care nu fac „eseu", ci discută competent idei și fapte, într-un cadru comparat, critic și nefestivist, interesează efectiv. Numai în aceste condiții „dialogul nostru cultural" real este posibil. Experiența comparatistului Al. Duțu, a esteticianului N. Tertulian mă poate confirma, între multe altele. Lingviștii sînt, am mai spus-o, și mai bine introduși. Și să nu uităm că o carte străină atrage pe alta. Am avut ediții franceze, germane, maghiare, vor urma și altele. La una din ele țin în mod deosebit, deoarece formează un tandem cu **Hermeneutica.** Este vorba de **Etiemble et les problèmes du comparatisme militant,** scrisă direct în limba franceză și care va apare tot la Gallimard. Fragmente au și fost publicate în **La Nouvelle Revue Française, Le Mythe d'Etiemble, Canadian Review of Comparative Literature, Komparatistische Hefte.** Un capitol este sub tipar și în **Synthesis** (VII/1980). Departe de mine de a exagera importanța unor astfel de ecouri sau „prezențe românești". Încerc doar să vă răspund și să ilustrez printr-un exemplu personal o metodologie și un stil de a lucra. Sînt absolut convins că dacă un critic român ar oferi unei edituri occidentale nu o „culegere", ci o sinteză, un dicționar sau o panoramă serioasă a literaturii române, el ar găsi imediat editor. Pot da relații precise și la... telefon. Sînt surprins că unii critici de valoare aflați ca lectori în străinătate n-au realizat nimic în acest sens. N-au publicat nici un singur articol despre literatura română într-o revistă străină...

Cum vi se pare a fi fost receptată opera dv. de pînă acum în critica și istoria literară românească ? În volumul doi al „Conceptului de critică literară" Florin Mihăilescu încearcă un tur de orizont al activității dv. în spațiul cercetat de el.

Recenziile au fost numeroase, uneori am atins și un mic „record" **(Dicționarul de idei literare,** I, a avut, de pildă, peste 55 de cronici și recenzii numai în țară), dar receptia în adîncime, singura care interesează cu adevărat conștiința critică, a fost și este pînă acum, în genere, decepționantă. Vorbiti de cartea lui Florin Mihăilescu, laborioasă, de bună voință, dar derutată. Autorul înregistrează ca „teoreticieni" pînă și ultimul autor amator de articole ocazionale. Dacă ar fi să-l credem, am avea mai mulți „teoreticieni" ai criticii literare" decît Franța, R.F.G. și Anglia, proportional și la un loc... Nu mă recunosc, regret, în astfel de texte : ci în altele semnate de Mircea Martin și Al. Călinescu, dar faptul nu are mare importanță. O lucrare mai amplă (încă în pregătire) a fost anunțată de un literat și cercetător moldovean, Ion Alex. Anghelus, care a publicat de curînd un interesant și inconformist **Jurnal de idei,** cu ierarhizări personale, libere, necomplexate, un document de independență de spirit și recluziune provincială în sensul cel mai bun al cuvîntului. Un intelectual încă tînăr și neblazat face notații de lectură cu cea mai deplină ingenuitate. De unde un ton și stil insolit. L-aș ruga doar (dacă-și va duce proiectul pînă la capăt), să fie cît mai puțin elogios posibil în ce mă privește...

Vă preocupă undeva o istorie a „ideii de Europa" la români. E un proiect ori doar nostalgia unui proiect ?

Mai curînd nostalgia unui proiect. Dar puternică.

M. Ungheanu

Convorbire cu
ADRIAN MARINO

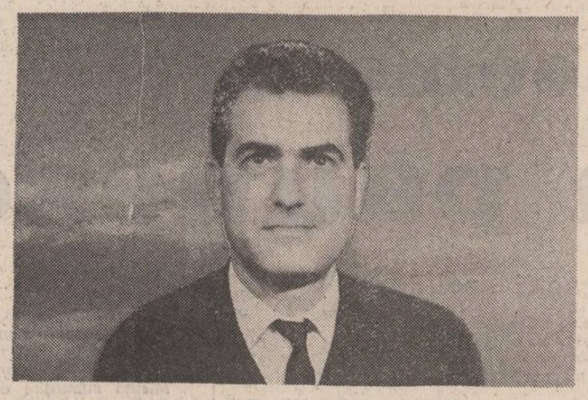

„Ceea ce contest este doar exclusivismul unui anumit foileton și scara inversă de valori în detrimentul altor genuri critice, toate legitime"

Urmare din pag. 1

Exigențele poeziei

tivistă. Nici unul dintre autorii lirici mai recenți n-a pus atîta patos și atîta fervoare într-o asemenea revendicare a poeziei, superbă și aristocrată ca statut. Celebrarea actului creator, cu toate prerogativele și însemnele lui fastuoase, găsește în Dan Laurențiu un neistovit oficiant, convins de hieratismul gesturilor sale, de eficacitatea lor, dar și de faptul că aceste gesturi, cu un simbure de taină și de investitură, „vor însemna ceva" în ordinea lumii. Un intim vis de glorie, intrucîtva macedonskian, animă această poezie, elevată și mîndră, care își propune să aducă în mijlocul nostru „bucuria, extazul, beatitudinea". În figurația lirică a lui Dan Laurențiu, poetul nu se sfiește de a lua numele de „geniu" și de a-și trasa o traiectorie meteoritică, avid de un ideal stelar. Poezia, care este „starea de agitație" a spiritului creator, rezumă în același timp un mod de viață și un program soteriologic. Ea, se afirmă, reprezintă o cale spre perfecțiunea umană, un mijloc de „reintegrare într-un regim etern". Misiunea poetului se confundă cu explorarea amintirii și cu întronarea speranței, poezia urmînd a revela un trecut mitic, originar și totodată urmînd a sugera soluții de mîntuire viitoare.

Poet dotat cu o veritabilă pregătire filozofică și cu un autentic spirit critic, Dan Laurențiu scrie o poezie preocupată de o „morală" a existenței și își însoțește exercițiul liric de un comentariu eseistic care înseamnă atît răsfrîngere cît și ilustrare proprie. Două texte critice **(Privirea lui Orfeu** și **O pogorîre în Maelström),** din care am și citat de altfel cîteva aserțiuni, cuprind în esență ideile sale asupra poeziei, iar coincidența, convergența dintre „teorie" și „practică", pun în lumină unitatea de motive și de obsesii lăuntrice asimilate. Ceea ce trebuie subliniat e ambiția superioară cu care e investită această poezie, supusă pînă la un plăcut exces „legii formelor ideale", poezie cu un ceremonial atît de intens resimțit și oglindit, încît a avut puterea de a o singulariza. O emisie lirică deloc abundentă, lăsînd impresia organică a soroculuI de „rostire", învăluită în aceeași atmosferă enigmatică, neconcesivă, ca și ființa poetului, o inflexibilitate a tonului în a susține dominația etică a actului creator, o situare **de plano,** vehementă în zonele înalte ale spiritului și, nu în cele din urmă, o coincidență invidiabilă a gîndului cu afectul, tradusă într-o exprimare cu minime diferențe de registru, toate acestea asigură lirismului lui Dan Laurențiu un loc aparte, printre cele mai orgolios extinse în limburile imaginarului. Nici o poezie de astăzi nu cultivă și nu exaltă o gesticulație mai amplă decît aceasta de față, cu un firesc, totuși, greu de obținut și pe care autorul **Zodiei leului** îl dobîndește în ciuda numeroaselor riscuri cu care trebuie să se confrunte. Sub aparențele adeseori fragile, **obosite,** poezia lui Dan Laurențiu e o poezie hiperbolică, exclusivistă, în care umilința și emfaza, blîndețea și ostentația compun un ciudat și inextricabil amestec, apt de a produce sunete noi, definitorii pentru sufletul poetului.

O trecere în revistă a cărților de poezie semnate de autor e în măsură a evidenția doar cîteva accente, în plus ori în minus, față de fluxul continuu, interiorizat și litanic, pe care îl reprezintă limbajul său poetic. Astfel, se poate spune că cel dintîi volum, **Poziția aștrilor,** conține aproape toate temele predilecte pe care le profesează poezia lui Dan Laurențiu, autor, de fapt, al unei singure și îndeajuns de omogene poeme asupra șanselor de fericire și de împăcare ale omului în lume. Tandrețea și amărăciunea, decepția și năzuința, solitudinea și înfrățirea, angelicul și infernalul colaborează dintru început în retorica savantă, cu studiate efecte, a poetului :

„Iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze / porcii din mocirla subconștientului, / ce-ar fi să-mi întindă o mînă de prieten / prin fereastra udă de sudoarea frunții ? / / Ziua bate din palme amare / în loja copilăriei / cînd tata se întoarce de Anul Nou / cu apele infernale aproape înecat. / / Și stelele-n somn de iarnă tremură / pentru o vorbă fericită / să-l scoată cu un ban de argint, / dar zeul cîntă-n umbră vanitas. / / Oh, ce cunoștințe, ce frați / aleargă în pajiștea zorilor / nimeni nu poate fi mai trist cu iubita / decît cel ce uită icoana mamei o clipă. // Dar acum mă trezesc într-o lume / construită de atîtea ființe nobile / care-mi întind o mînă de prieten / prin fereastra udă de lacrima lucrurilor" **(Sunt lacrimae rerum)**

Călătoria de seară, pusă sub semnul unui exil tenebros, cu vagi indicații biografice, aduce în curgerea rituală a cuvintelor un ton ceva mai amar, corespunzînd unui peisaj sufletesc ușor dezafectat, prins în culori contradictorii, expresioniste, pentru ca **Imnuri către amurg** să constituie culmea expresiei somptuoase, extatice pe care o atinge reveria lui Dan Laurențiu. **Zodia leului survine,** în schimb, cu o verificare de substanță intimă, necesară și fertilă, a acestei poezii, propunînd o confruntare mai apăsată cu datele realului, demersul poetic arătîndu-și, de astă dată, nu numai laturile ocrotite cu grijă, dar și pe acelea suspectate de un „ochi ironic" care aparține realității obiective.

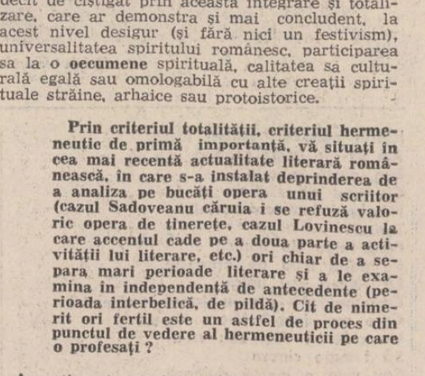

Gheorghe Ionescu : „Velință bucovineană"

O alianță de contrarii semnificativă susține din profunzime conștiința lirică a poeziei lui Dan Laurențiu, poezie mai complexă și mai ancorată în aventurile spirituale moderne decît ar lăsa să se întrevadă „poza" obstinat romantică, a poetului salutat de fulgere, damnat la sufe-rință și melancolie, străjuit totodată de îngeri și de sfere divine. O postură ceva mai **concretă** și mai palpabilă contracarează imaginea amenințată, prin prelungit efort, cu inconsistența și devitalizarea, avertizînd că vocea care ne vorbește nu provine din reci altitudini astrale, ci descrie mișcările delicate, dureroase ale unei inimi umane, doritoare a conserva puritatea și generozitatea gestului într-un mediu care poate fi adeseori ostil comuniunii adevărate. La antipodul făpturii vulnerabile și evanescente care monologhează la nesfîrșit în poemele lui Dan Laurențiu pe temele negative ale „pierderii", făptură ce a putut fi asemănată cu omul bacovian, **cade,** exact la momentul potrivit, imaginea contrazicătoare a perfectei identități de sine, constringînd la evidență și luare aminte : „Căci vin din țara unde pling umbre fără număr / Și mi-au crescut în ceață coviie de cristal. / Și seara cînd vă bat pe umăr / Vă bate vremea cu bratul social. // Din barurile-albastre, din șanțurile reci / Sîngele meu va sti să se întoarcă / Prin lacrima fierbinte din ochi atunci cînd treci / Tu, moartea mea, în glorioasă arcă. // Am devenit așa de vehement / Că deodată degetele mele / Brusc s-au destins și ca un monument / De dragoste m-am prăbușit pe stele". **(Sub stele)**

„Glasul slab" al poetului din care acesta tinde să-și facă normă și emblemă se vădește a fi în realitate un glas capabil a susține partitura pozitivă, puternică a superbiei și cutezanței. Clipele de umilită reculegere în sine, clipele de tăcere claustrată sînt urmate de momente de violentă expansiune, cărora numai proiecția cosmică, grandioasă le poate constitui echivalentul potrivit. Același poem e în stare a conține, la Dan Laurențiu, atitudini opuse, stări de spirit aparent ireconciliante, armonizate totuși într-un tot coerent, dincolo de aspectele deliberat oraculare. „Înălțările" și „căderile" nu sînt consecutive, ci simultane, ele configurînd un orgoliu al supraviețuirii afirmat cu elocvență ardoare.

atelier literar

poșta redacției

DOR DE SOARE : Ne vorbiți insistent, în ultima vreme, de „truda" și strădaniile" dv., despre progresele pe care socotiți că le-ați făcut, etc. Poate că ați făcut ceva progrese, să zicem, dar ele sînt de ordin strict formal (folosiți un bagaj mai mare de cuvinte, mai îngrijit, mai propriu, etc.), dar, din păcate, în ce privește poezia, nu s-au ivit elemente noi. Și nu s-au ivit pentru că, se pare, lipsesc temeiurile native, zestrea de bază, pe care o ai sau n-o ai din capul locului. Fără ea, toate strădaniile rămîn zadarnice. Fiți sigur că dacă s-ar fi manifestat concludent aceste semne fericite ale vocației, n-am fi ezitat nici o clipă să le salutăm cu bucurie.

IOANA : Însemnări sensibile, delicate, alunecînd, însă, uneori, în sentimentalism dulceag, neajungînd decît foarte rar la cristalizări convingătoare, dar lăsînd, totuși, deschisă perspectiva unor reușite viitoare („Sînt îndrăgostită").

MIRCEA : Așteptăm vești mai bune și nuvela promisă. Între timp, firește, ne puteți telefona.

OPTIMUS : O cărare nouă, care pare a fi mai adevărată, mai fructuoasă. Deocamdată, textele sînt cam frugale, rarefiate, palide și pretind reveniri laborioase asupra manuscrisului, efort de finisare, scrupul artistic. Dar ele sînt, fără doar și poate, pagini de poezie și făgăduiesc rezultate din ce în ce mai bune („Ușa", „Mina", „Ochii", „Concept nocturn", „Floare de imprimeu").

AUREL ȚENȚ : Am primit vom alege. Ne puteți trimite, desigur, și alte manuscrise. E bine să ne comunicați și un pseudonim sub care să vă răspundem în această coloană.

A. ALBU : Greoaie, cele mai multe, îmbîcsite, neinspirate. Cîteva („Despre un anume amurg", „Lîn coboară", „Ar trebui multă ignoranță" și mai ales „Moartea copacului") sînt ceva mai bune, dar încă insuficient puse la punct. Ar trebui, poate, să fiți mai la curent cu poezia contemporană, să vă confruntați neîncetat cu cele mai bune întruchipări ale ei.

I. GRECU : E un progres în ultimele manuscrise, lucruri mai dense, mai bine așezate în pagină (deși, în privința versificației, e încă loc pentru mai bine). Cîteva pagini mai reușite : „Și toamna", „De cremene stă vinul", „S-a dus timpul", „Departe sub roțile", „Va veni toamna".

R. ROCA : Improvizații ușurele, incilcite și bolovănoase, din care nu putem alege nimic. Poate că ar fi timpul să ieșiți cumva din faza diletantismului „la botul calului" și să puneți mai multă exigență și vigoare în ce scrieți (și mai ales în ce puneți în plic). Nu-i așa ?

B. MARIAN : Întrebările pe care vi le puneți sînt cu totul firești, numai că răsunsul nu trebuie căutat în cercul închis, de inerție, obsesie și parapon în care, treotat, v-ați retras, v-ați izolat, într-un fel de „grevă a foamei" față de cultura, arta, circuitul de idei al lumii. Sînteți, din această pricină și sub acest aspect, subalimentat, ați pierdut, încet-încet, fără să vă dați seama, darul esențial al plăcerii extazului și față de frumosul creat de mintea și mîna omului, darul de a fremăta de bucurie, de pasiune, în fața unui vers frumos, nemaipomenit (scris de alții, firește), de a vă lăsa covîrșit, îmbibat, înrîurit, „îmbunătățit" pînă în miezurile umane, spirituale, cele mai adînci, de asemenea frumuseți, etc. Scrisul dv. a devenit astfel o pură inerție meșteșugărească, închisă în sine și „hrănită" din propriile-i neajunsuri și nemulțumiri, ferită de șocul innoitor dinafară. Nu se poate spune că ați făcut totul, că ați încercat toate experiențele, că ați „testat" în toate sensurile și măsurile zestrea dv. de talent, ca să puteți trage ultimele concluzii și să obțineți răspunsul pe care-l căutați. Ce rămîne de făcut (din punctul nostru de vedere) rezultă, credem, din cele spuse mai sus. Textele de acum, rod — cele mai multe — al aceleiași inerții, ne oferă (ca întotdeauna) și o serie de pagini demne de interes, care confirmă încă o dată că legătura dv. cu poezia nu este o iluzie și o eroare : „Pădure", „Menire", „Leonardo da Vinci", „Naturalia".

VIOREL MUNTEANU : Lucruri din ce în ce mai frumoase, atunci cînd ecourile minulesciene nu devin prea insistente : „Nostalgie" (distihul final nu prea reușit), „Octombrie", „Sentință", „Romanță" (foarte Minulescu !...).

Victor Addel (ceva, în „Stîngăcii"), **Ary Plion, A.R. — Bîrlad, Ronialca, Emil Pop, Florin Druhora, M.S., Radu Eugeniu Stan, George R. Alexandrescu, Lucrețiu Adrian, Felicia Păduraru, Cleopatra M., T.I. Mitache (Mit), N. Stanciu-Buzău, Gheorghe Silea, Cristina Vasile, Dorica Badei, Cornel Florian, Dan Devovia** (ceva, în „Superioritate", „Măr") : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Nostalgie

Pur și simplu mi se face sete
De mirosul fînului uscat
Dar nu pot îndulșa o clipă
Colivia de beton armat

Ce folos că noaptea cînd azilul
Călimării mi se pare han
Mingii cu privirile pierdute
Cai de fum și miei de porțelan

Sau într-un tablou de Grigorescu
Însumi înjugat să fiu aș vrea
Dacă nu mai am putere de a
Exploda pe trandafiri de nea.

VIOREL MUNTEANU

Moartea copacului

Nu e mult de cînd
vîntul îi bătea
tot din față
cu adiere cu furtună
fără să-i smulgă anotimpul
din trup
cu nepăsare de clește.
A trebuit un țipăt de cocor
o umbră de frig să clatine ierburile
și moartea unei singure frunze, a trebuit
glasul securii,
viu,
două mîini înfrigurate
să-l repeadă : să muște, să semene moarte
și-n locul lui dealul
să rămînă
fără un semn al timpului
la care să-și îndemne amintirile
oamenii locului
trecînd.

AUREL ALBU

Brazii

Voinicii
ațipesc în voalul
de zăpadă —
moartea
se apropie
pe furiș —
nu se știe
din ce parte vine
securea

și cad voinicii
cu fața la pămînt ;
nici morți
nu-și leapădă iubirea
și dragostea lor
izvoarele
îi scaldă la moarte
și pleacă voinicii
cu bocete
din munți.

MARIN CIORANU

Stare de agregare

Mă aflu aici din întîmplare.
Pot fi și acolo și dincolo,
Pansînd asfințitul,
Distilînd speranța,
Fugind mereu de fericirea mucegăită,

Săbiile înțelesurilor sînt tot mai ascuțite,
Trec prin ele ca un fum,
Ca și cum nu mai exist
Decît ca un fel de a spune.

RADU ȘUIU

Gheorghe Ionescu : „Fata cu album de artă"

Ideea

Grecul afirma că
mai înainte de naștere
toate lucrurile erau închise în idei —
mame bune și maștere.
(Că mai întîi și-ntîi a fost ideea de lucru
și pe urmă lucru în sine,
asta o poate afla cu ușurință oricine).
Dar să ne imaginăm aceste idei
ca pe niște aburinde boturi de miei,
— miei alergînd în dialectica lor —
spărgînd crusta de gheață
de pe cîmpul cu rodul în ceață,
ca să țîșnească și-n voie să respire
grîul — această metafizică
cu firul subțire.

NICULAE ALEXANDRU-VEST

Pacea

Nu-mi amintesc
cum lucea baioneta
în inima vecinului
parcă aveam gamela
spartă de schije
zeama se împărțea
cu țărina
sub auspicii
cu greu pricepeam
că vrea totul
dar mai întîi
singele —
nu-mi mai amintesc
cum șenila
presa căldarimul
prin mlaștini
carierele fiind
prea departe
piatra prea scumpă
se foloseau trupuri
nu-mi mai amintesc
cum aviatorii
preaspăt bărbierîți
se luau la întrecere
în a dărîma locuințe
cu sau fără locatari
ca și cum din față
ar fi fost blestemați sisific
să le înalțe piatră cu piatră
nu-mi amintesc
cum a fost
pentru că mama
nu avea timp să mă nască
căutîndu-și în cenușă
bucata de pîine
nu mai trebuie
să-mi amintesc
că pacea
e diadema fiorului
spre ziua de mîine
e unicul gaj
apriori
al iubitei
asupra sărutului.

MARINELA DUDICI

Departe sub roțile

Departe sub roțile Carului Mare
Doarme satul meu obosit.
Copiii dorm cu stele mari în brațe
Ca niște săbii de lemn lustruit.

Fîntînile cu ciuturile goale
Așteaptă zorii să vină.
Fetele se trezesc din vis
Puternic mirosind a lumină.

IORDAN GRECU

Calendarul Maramureșului

Urmare din pag. 1

ruri tînăr al tuturor acestor Țări ale noastre.

Maramureșul nu este **mămăli' cu bri' cu la'** cum (superficial) cred unii, ci forță și tunet, cer pămîntesc și senin de pămînt, poartă ca un tărîm de apă mare prin care intri sau ieși dintr-o eternitate în alta, țară născută și păstrată milenii de către oamenii ei numai prin cultul muncii, al blîndeții și al cîntecului proaspăt cum nu-i decît roua dimineților de vară. Tuturor ni se par incomparabile priveliștile în care ne-am născut, dar oricît ne-ar veni de greu noi recunoaștem că Țara Maramureșului s-a născut deodată cu oamenii ei și că munte cu munte, deal cu deal și vale cu vale au fost atît de armonios rînduite încît cel mai mare și mai bun dintre zei parcă le-ar fi mîngîiat ușor cu mîna ca să rămînă astfel în veci de veci.

Datini și legende, proverbe și aforisme, povestiri fantastice și leacuri de tămăduire, poezie populară și colinde — un vast material inedit — formează ceea ce am putea numi Pantheonul viu al spiritualității noastre celei mai autentice. De aceea ne-am întristat la lectura unor fragmente în care marele cîntăreț anonim — poporul, a fost corectat în spiritul său de la început, fapt ce ar trebui remediat grabnic la a doua ediție.

Considerăm **Calendarul Maramureșului** un eveniment cultural al întregii țări și credem că toți cei care vor avea bucuria de a-l citi îi vor felicita, împreună cu noi din inimă, pe inițiatorii săi.

CENTENAR SADOVEANU

Permanențe epice

Urmare din pag. 1

caz scriitorul amestecă ingenios raporturile temporale, încît timpul istoric devine un timp **intern**, adică se infiltrează în text, în armătura narativă. Cîndva, foarte de demult (de fapt, într-o vreme apropiată de cea cînd „a fost la Hanu Ancuței vremea petrecerilor și a povestilor") se zice că „Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgîne, ca să împlinească zodiile" **(Iapa lui Vodă).** Toate întîmplările au loc **altădată** și, de regulă, în funcție de han ; dar temporalitatea se vaporizează, iar spațiul pare suspendat. Hanul e ca o cetate cu ziduri groase și porți ferecate, care stă de demult, parcă neclintit, „la drumul împărătesc" : „Am venit la mirozna de brad — relatează orbul, și-am trecut pe la acel han. Deatuncea nici nu mai știu cîți ani vor fi fiind. Iar acuma, ajungînd vremea să mă duc iar la Ieși, la Domnie, să mă închin și eu la moaștele sfintei Paraschiva de la Trei-Sfetite, înțeleg c-am făcut, iar popas la acest han, carele se chiamă a Ancuței" **(Orb sărac).** Cal ca al comisului Ioniță, spune moș Leonte, „nu se găsește să umbli nouă ani, la toți împărații pămîntului". Călugărul Gherman trăiește la schit, în afară de timpul concret, într-un timp al originii, indeterminabil : „eu din munte acu mă cobor întîia oară în viața mea", anunță el cu o solemnitate ce ține de ordinea ancestrală. Existența sa urmează tiparе amintind de „un «histoire vrai» et, qui plus est, hautement précieuse parce que sacrée, exemplaire et significative" (Mircea Eliade, **Aspects du mythe**, Gallimard, 1963, p. 9). Numai că această izolare, oricît de „ireală" în aparență, se înscrie într-un mod de conduită umană cu o semnificație și o valoare existențială, devenind un document „viu", pentru că se raportează la realitate : „Nu pot spune că am cunoscut pe tatăl meu. Maicămea și cu Dumnezeu l-au știut. Iar eu am crescut orfan și-mi spălau de multe ori obrazul lacrimile maicii mele. Și ea m-a jurat mănăstirii Durăului, în ceasul cînd a părăsit această lume, — ca să răscumpăr păcate trecute. Și tot după jurămînt fac și drumul acesta la sfîntu Haralambie în Ieși. Trebuia demult să mă învrednicesc a împlini diata. Și iată, abia acum am prăoădit din ochi Ceahlăul și simt schimbat gustul apei, de n-o mai pot pune în gură. Și venind de la Bistrița la apa Moldovei, mă minunam citu-i de mare țara" **(Haralambie).** În „vremea veche" și mai încoace (timpul narațiunii) **practicile magice sunt la mare preț.** Moș Leonte Zodierul are puteri supranaturale ; vraciul a învățat meșteșugul de la tatăl său care, ca solomonar cuminte, s-a făcut complicele unei perechi tinere de îndrăgostiți. Istoria este, cum se vede, profană. A o cunoaște înseamnă a înțelege secretul originii lucrurilor, fapt esențial pentru un mod de existență arhaic, deoarece, mitul fiind transmis, se realizează inițierea într-o lume reală sau posibilă. E o întoarcere către arhetipuri pentru a releva ipostazele fundamentale ale vieții. Dar simbolul, mitul, ritul exprimă — zice Mircea Eliade — un sistem complex de **afirmații** coerente asupra realității ultime a lucrurilor. Inflexiuni baladice se găsesc în **Fintina dintre plopi, Cealaltă Ancuță, Județ al sărmanilor, Orb sărac, Haralambie** — istorii adevărate, transformate, prin sacralizare, în „histoires fausses". „Catastihul acelor vremuri a început să mi se încurce", mărturisește căpitanul **Neculai Isac ; „în vremea veche** s-au întîmplat lucruri care astăzi nu se mai văd", declară Ienache coropcarul ; Constantin Moțoc coboară de pe Rarău parcă dintr-un alt tărîm etc.

Se dovedește încă o dată că povestirea este o artă a timpului. Și s-a născut de foarte multă vreme. „E ingrozitor de veche — vine din neolitic sau chiar din paleolitic", zice E. M. Forster **(Aspecte ale romanului,** 1968, p. 34). Tot el, învățatul englez, riscă o definiție a povestirii : „este narațiunea unor evenimente aranjate în succesiunea lor temporală...", ceea ce corespunde pentru ordinea ficțiunii, dar situația se complică în cazul structurii în serie și al „povestirii în ramă" **(enchâssée),** cum e **Hanu-Ancuței, Povestea vorbei** de Anton Pann, **Halima.** Nici un raport nu se poate stabili între temporalități cînd dimensiunea mitică primează.

Mereu se vorbește de vechimea, de răspîndirea spațială și de perenitatea acestei modalități narative. Ea stă la începutul epopeii, al poemului, al medievalului **chanson de geste,** vine din baladă, însoțește **saga,** are atingere cu poezia, constituie aspectul principal al romanului, factorul cel mai general fără de care epica nu-i cu putință. Că Sadoveanu este, întîi de toate, un povestitor nu mai încape îndoială. Și tot ca realitate axiomatică se admite că, prin structura lor, scriitorii noștri sunt esențialmente povestitori. La noi nu se poate vorbi decît ca fapt accidental de dizolvarea narațiunii. În rest, această „formă esențială și arhetipală a genului epic" a fost și continuă să fie suverană. Ea domină epica populară, își face loc în primele

Gheorghe Ionescu : „Flori"

scrieri culte (Varlaam), este proprietatea de căpătîi a artei cronicarilor (Neculce în special), cucerește pe Anton Pann, Negruzzi, Alecsandri, Filimon, Odobescu, e ridicată pe cele mai înalte culmi de Creangă, Caragiale, Sadoveanu. Într-o vreme în care refuzul narațiunii capătă proporții alarmante, cu prejudicierea ficțiunii și în favoarea, chipurile, a mobilității și multiplicității, euforia narațiunii la Sadoveanu reprezintă un efort de reechilibrare. Vitalitatea acestei structuri epice este dovedită de nume ca Thomas Mann, Conrad, Lawrence, Malraux, Hesse, Broch, Borges, Márquez, Asturias, Cortazar. E „formă fundamentală a epicului" subliniază V. Propp, există dintotdeauna și pretutindeni, ne asigură Barthes, e o „formă naturală", în sensul de cerință primordială a omului, adaugă W. Kayser. De la Platon la Wayne Booth teritoriul povestirii a stimulat mult interes. Prețuirea, de către Sadoveanu a povestirii se traduce exemplar în fapt. Dar elogiul apare și **expressis verbis,** cum se întîmplă în **Divanul persian,** de pildă : „De cînd eram mic — spune feciorul de împărat — știu că la această împărăție plac poveștile. Și vor plăcea și la alte împărății în vecii vecilor. Deși cunosc de la dascălul meu că această marfă n-are decît prețul vorbelor și cîntărește cît fumul, totuși filosofii fac mare negoț cu dînsa". Mai e aici, cum se vede, și o laudă indirectă a faptei și sugerarea ideei că povestea este adanajul înțeleciunii ; elogiu al cuvîntului, adică al gîndirii și rostirii autentice.

Fugarul

Urmare din pag. a 4-a

clipoci preaînțeleapta veilleusă, dîndu-și abajurul pe ceafă, să poată alunga umbrele. Ironizata flutură în desfăcîndu-se și lăsă, de la felinarul cu neon din stradă, să pătrundă o rază ce-o eclipsă pe întepată. „Nu văd ce rol am eu decît acela de a ocroti, cînd este cazul. Vorbele prea rar folosesc" — a susurat moale plușul portocaliu mulindu-se pe geam.

„Și atunci, îndîrjită, Scînteioara apăsă puternic vîlvătaia din piept peste vrăjmașa haină glacială, pornindu-se să cînte. Vocea suna pătrunzător, un torent de sevă revitalizantă în sălbăticia locului. Pe măsură ce cîntecul se răspîndea copacii înverzeau, malurile aburîră între ierburi smălțuite cu brebenei, păsări în stoluri poposiră pe crengi ajutînd cu glasul lor mîndra curajoasă.

„Vorbește-mi, vorbește-mi, am nevoie de prezența ta, tăcerea mă sperie, nu-mi aud decît inima, vorbește-mi, doar tu mă poți apăra !" Biruise. Chipul alb se-mpurpură, buzele mișcară a zîmbet, iar ochii au privit cu tandrețe uimită la cea care, prin credința ei, îl eliberase de blestem. Brațele Frumosului Adormit au înălțat-o spre sineala veselă a cerului. Undeva, departe sania, smîntîtelor bătrîne scheuna jalnic..."

„Deci, continuă întarsiatul birou, uneori **fugarul din suflet** cade sub rău jurămînt. Și tu, Scînteioara, dacă vrei să-l recapeți și crezi că ai tăria, știi ce ai de făcut. Găsește-l, îndupleacă-l, stă în puterea ta..."

„Nu, nu sînt niciodată singură în singurătatea mea..."

Fîntîni

Urmare din pag. a 4-a

cu gălețile goale în cale, ia apă în ulcior de la cișmeaua lui Alban, și o apucă către Sarmeș, urcînd dealul bisericii pe la Girea și toată partea cealaltă a satului dinspre Dinu Trică, și Bușcă o zărește cocîrjată în căruțul ce scîrțîie ascuțit.

— A plecat nebuna ! — strigă Stoienciu a lu' Tuțura rizînd, și se uită pînă dispare după coama dealului în dimineața împovărată de cerul arămiu.

În valea Spitalului a rămas fără apă pe căldura de foc, măgarul i-a spart ulciorul și toată ziua l-a suduit cu un băț de salcîm, afurisind de sfinți, uitînd să se închine de iertare. Noaptea nu dormi, se perpeli, ieși în curte, umblînd năucă. A doua zi nu plecă nicăieri. Hărnici în ogradă și după amiază se duse la Gogu Viziru. Se tocmi cu el pînă la miezul nopții c-un ulcior de țuică în față. Toată ziua vîndu porcul, oile și o parte din păsări, dădu arvună, și în dimineața următoare plecă cu căruța, îl luă pe Viziru cu uneltele și plecară în valea Spitalului, loc plin de hîjet și sălbăticie. Fîntînarul începu să sape, zorit de babă. Îi aduse mîncare și-un litru de țuică. Cînd fîntîna atinse două staturi de om și trebuia pămîntul scos cu găleata, bătrîna aduse măgarul cu hamul pe el, legă funia de ham și începu să scoată cu găleata pămîntul săpat.

Vremea se răcise un pic. Prin pîrlogile văii strugurii se coc dosiți în frunzișuri pămîntii ; nucile pocnesc în drumul adînc, dezghiocîndu-se sub pomii împletiți deasupra.

După trei zile de osteneală, Gogu îi strigă din adînc :

— Cîți ani ai, babo ?

Bătrîna duse măgarul slăbit deoparte, își șterse fruntea cu poala șorțului și îngenunche gemînd pe buza fîntînii, ghemotoc întunecat, răspunzînd întîrziată :

— Șaptezeci și doi, Gogule...

— Fii sănătoasă ! Am dat de apă...

Trase găleata în care clipoceau cîțiva pumni de apă tulbure. Baba Paraschiva se închină spre răsărit de trei ori, spuse Tatăl Nostru și sorbi din apa murdară dar foarte rece. Încuviință din cap și aduse apoi asinul, punîndu-i căldarea sub bot.

După ce-i puseră ghizdurile din piatră, ridicară furca cu cumpăna și prinseră lanțul cu găleata din lemn, treabă ce luă încă o zi, baba Paraschiva deshămă măgarul, îi scoase hamul și căpițeaua, și-l mînă în salcîmii întunecați de sub coasta văii.

— Ce faci, bre ? ! — întreabă Gogu nedumerit.

— Și-a făcut datoria, ducă-se, e suflet. Acum, pe lumea ailaltă, am de unde bea apă... De cînd plănuisem eu, nu vezi, Gogule maică, nimeni nu-ți dă o cană de apă...

Se întoarseră în sat pe înserat. Simbăta făcu parastas și pomană fîntînii, cu popa și muierile vecine.

Într-o luminoasă zi de toamnă cu brumă tîrzie, unii ce păscuseră caii, noaptea prin valea Spitalului o găsiră chircită și țeapănă lîngă ghizdul fîntînii. Adusese să bea lumea apă, o ulcică galbenă cu flori albastre.

După filmare

Urmare din pag. a 4-a

secunde și-și propuse să fie cît mai calm și cît mai convingător.

Bătu în ușă, mai tare decît ar fi fost nevoie, își așeză pălăria sub braț și intră.

— Luați loc, îl rugă un tovarăș fără să-l privească.

Se așeză. Cei trei tovarăși erau foarte ocupați cu hîrtiile lor.

— Ce știți despre capra din filmul „Tristețea pămîntului ?".

— Ce poate ști un om despre o capră ? Zîmbi larg, zeflemitor. Capra e un animal care trăiește pe lîngă casa omului. Dă lapte, fată iezi...

— Să trecem peste...

Nițescu prinse a rîde molcom. Povestea începuse să-l amuze.

— Mă rog, cum credeți dumneavoastră. Dar întrebarea e caraghioasă.

— Cine a semnat pentru cei cinci mii ? Că doar n-a semnat capra ? Trebuia un act. Un buletin...

— Adresă, interveni al doilea.

— Și nu e ? se miră Nițescu fluierînd a pagubă.

— În contract nu.

— Normal. Banii erau trecuți pentru capră. nu pentru stăpînul ei. Ea a muncit și ne-a ajutat.

— Tovarășe, să știi că nu e în ordine. Cineva trebuie să răspundă. N-am mai întîlnit așa ceva și am treizeci de ani în meserie, să ia capra banii !

— Ei dragi tovarăși, asta era o capră fermecată. Vorbea, se îmbăta, se transforma într-o femeie superbă, cînd era una, cînd alta. M-am înțeles foarte bine cu ea. Am regretat foarte mult cînd s-au terminat filmările și a trebuit să ne despărțim. Dacă ați ști dumneavoastră cît de mult doresc s-o mai întîlnesc odată cu adevărat, să nu rămînă doar în film...

— Cred că va trebui să dai banii, încasați de capră, înapoi, i-o tăie unul cu furie.

— Tare aș vrea să o văd și pe asta !

Nițescu se ridică și-i privi pe rînd cu un nesfîrșit dispreț :

— Într-un fel gîndește omul stînd în birou, altfel muncind pe teren. Capră au cerut, capră le-am dat. Banii ? Întrebați capra. Am executat un ordin, o dispoziție. Era inclusă în deviz. Scria în scenariu. Mai gîndiți dragi tovarăși, mai gîndiți că nu e prea greu. Afară plouă. Eu trebuie să caut un cîine, dar nu orice javră. Un cîine deștept care să încaseze cîteva mii. Cine dă bani din buzunar ? La revedere dragi tovarăși și să știți că eu personal îi port caprei o deosebită recunoștință. M-a ajutat să termin filmările la timp, a contribuit și ea la îndeplinirea planului. A făcut mai mult ca alți tovarăși care nu au ce face și încearcă să ne încurce pe noi care muncim, care ne zbatem să fim la înălțimea cerințelor... Dați-mi voie să mă despart de dumneavoastră cu urarea : Să trăiască capra în fericire și să găsesc un cîine deștept !

Nițescu ieși rizîndu-le în nas. Pe culoar zîmbi fericit și se felicită pentru tot ce le spusese.

Căută șoferul și plecară într-o circiumă unde nu-i cunoștea nimeni. Ciocniră paharele, gustară și mai priviră odată în jur.

— Trebuie găsit unul de acolo, cu buletin ! strigă Nițescu.

— Să-l găsim, dar pînă atunci, trăiască capra! Șoferul rîdea fără grijă.

Într-o zi de iarnă, Nițescu primi o citație prin care i se cerea să se prezinte la Tribunal.

Îl căută iar pe zilierul Vorindan și-l luă cu mașina. Se opriră acasă la șofer, să poată discuta mai în voie. După ce goliră cîteva pahare vorbind despre una și despre alta, Nițescu intră în subiect :

— Nene Vorindan, în ziua de opt ianuarie trebuie să vii la Tribunal ca martor. Cînd președintele va întreba : „Tovarășe Vorindan, în luna iulie 1970, între 10 și 20, ai închiriat o capră la filmare ?" Tu răspunzi : „Da, am închiriat." El va întreba : „Și ai luat suma de cinci mii lei pentru închiriere ?" Tu spui : „Am luat." Dacă faci așa, pe lîngă că vei fi omul meu pe viață și vei trăi fără griji, îți dau și o mie de lei.

— Lăsați domnu șef, o fac și fără bani. O să mă ajutați și pe mine cînd o să am greutăți....

— O mie ! Numai pentru atît ?

Șoferului îi părea rău după banii care-i treceau pe sub nas.

Urmară zile de repetiții în care zilierul Vorindan repeta răspunsurile și întrebările pînă cînd Nițescu fu convins că totul e în ordine.

În ziua procesului, sala Tribunalului era plină cu prietenii lui Nițescu. El își făcu intrarea risipind zîmbete în toate părțile.

Procesul începu. Singurul martor important era stăpînul caprei, înarmat cu un bilet de tren și o adeverință de membru C.A.P. I se luară datele personale. Președintele îi atrase atenția că mărturia mincinoasă se pedepsește conform legilor. În sală se făcu liniște :

— Recunoști că în anul 1970 ai închiriat o capră pentru filmare ?

— Recunosc.

— Ce culoare avea capra ?

— Neagră cu o pată albă.

— Excelent, excelent, șoptea Nițescu al cărui suflet fremăta de bucurie.

— Recunoști că pentru închirierea caprei ai încasat suma de cinci mii lei ?

— Recunosc.

Vorindan privea degetele femeii îmbrăcată în negru, alergînd peste literele mașinii de scris.

Simțea mîa de lei cum se apropie de buzunarele lui.

Președintele schimbă cîteva vorbe cu procurorul.

— Și acum, unde-i capra ?

Vorindan privi peste umăr cîteva secunde. Sala fremăta. Ochii lui prinseră un gest al lui Nițescu. Îi comunicase ceva, dar el nu putea înțelege ce anume.

— Te-am întrebat, unde-i capra ?

— Care capră ? întrebă la rîndul lui, simțind pe spate picături de transpirație.

— Imbecil nenorocit, șopti Nițescu.

Vorindan nu-și mai aminti nimic clar după ce ieși din sală și Nițescu se depărtă fără să-i mai privească.

Sta pe culoar rezemat de perete privind prin sticla geamului zăpada amestecată cu noroi. Și tot nu înțelegea de ce plecase șeful atît de supărat fără să-i mai adreseze măcar o vorbă.

Figurile spiritului și limbajului

Urmare din pag. 3

prin opusul pariului pascalian — adică de înfruntare a realului așa cum este („dar cruzimea și riscul nu mă rușinează").

Fără a fi deci un teritoriu feeric, anesteziant, ba din contră, o acută stare de conștiință („poemul vine și se frînge / în coasta lumii / ca o lamă de pumnal / lăsînd în urmă o traiectorie sclipitoare") prin interiorizarea, depășirea și sublimarea vieții în chiar fundamentele ei ontologice, textul poetic are o funcție eliberătoare.

Pentru un cunoscut filozof existențialist **Actul** selectat în urma unei opțiuni morale reprezintă dintre posibilele condiții umane întruchiparea deplină a libertății. Mișcarea contradictorie a liricii lui Marius Robescu, de implicare în eveniment și, totodată, detașare reflexivă, de cufundare în întuneric și ascensiune spre lumină, de strigăt existențial și seninătate tragic-ironică. („Dar nu cîntr-un fagure storc miere cu limba acum, ci dintr-un burete de pîslă") nerezolvată și mereu reluată de la început, este confirmată de, sau este reflexul unei dualități originare. Am observat deja două blocuri de motive, unul concentrat în jurul somnului și neantului, tradus mai ales prin figurile absorbției și amorțirii și celălalt al cruzimii și violenței, exprimat prin simbolistica spadei, cuțitului, suliței, steagului etc. Această configurație a imaginarului coresunde, de fapt, unei scheme mitice primordiale **(așa cum o stabilește Gilbert Durand în Structurile antropologice ale imaginarului),** prima rețea metaforică semnificînd acțiunea de legare și înlănțuire magic nefastă a spiritului și viului în general (regimul nocturn al imaginii) iar cea de a doua rețea, acțiunea de izbăvire, de dezlegare, de ridicare la lumină (regimul diurn). De ce însă mișcarea ascensională este însoțită la Marius Robescu de atîta suferință cînd de obicei implică liniștea și eliberarea catarctică? Răspunsul trebuie căutat în altă parte, pentru că niciodată în creația unui poet autentic sistemul figurilor sale nu se va suprapune și identifica cu cele mitologice. Opera sa este un proces de refracție și nu de reflectare. Și acum cîteva cuvinte despre stilul propriu-zis.

Superioara dialectică a durerii și creației, a constrîngerii și libertății conferă scrîiturii poetice a lui Marius Robescu o discretă demnitate intelectuală tradusă într-un limbaj sintetic, antiretoric, dar, paradoxal, nu lipsit și de tropi cum este această rară imagine : „un singur cuvînt cu carîmbii de aur / îngenunchează pe buzele mele crăpate". Dar în ansamblu, rostirea poetică rămîne deliberat neutră, sau mai bine zis dă impresia firescului chiar și figurilor ornante, comparația, epitetul etc.

Volumul **Spiritul însetat de real** dovedește încă o dată că afirmația cam bizară, potrivit căreia abia generația poetică de ultimă oră reînnoadă firul cu marea poezie a anilor '60 este cel puțin falsă. Impresia mea este alta. Cu un limbaj și un univers poetic original, autori ca Marius Robescu, ai grupării, să-i spunem de acum Hyperion, au menținut ștacheta poeziei la un înalt nivel, spre care generația '80 trebuie de-abia să tindă.

Bob Dylan

— un poet al protestului —

La început a fost simplu : nu trebuia să faci altceva decît să te uiți bine în jurul tău și să scrii ce vezi. Bineînțeles că într-o lume în care negustorii inventau mituri vii și alte bazaconii cît mai strălucitoare, chestia asta semăna al dracului de tare cu arta. Și Bob Dylan (pe atunci un tînăr de douăzeci și unu de ani care sosise în Est pentru a-și vizita idolul, pe marele WOODY GUTHRIE care se stingea în spitalul Greystone din New Jersey) făcea artă.

Deci, DYLAN.

Un nume pe care ziarele și revistele au învățat, încet, încet, să-l scrie cu litere din ce în ce mai mari. La început, pentru că ciupea prost la chitară, pentru că habar n-avea ce acorduri îi ieșeau de sub mînă și pentru că accentul țărănesc stîlcea îngrozitor cuvintele, literele au fost mici. Apoi „protest-song"-urile, poemele politice care l-au transformat în trubadurul Mișcării Drepturilor Civile și pentru Pace, au mai umflat nițel titlurile : fusese doar alături de Martin Luther King, cîntînd în ritmul Marșului Libertății, pășind spre Washington. Astăzi, Dylan se scrie cu litere de cel puțin trei centimetri înălțime — fotografiile ocupă pagini întregi, profilul i-a fost decupat (pentru posteritate) de foarfeca nu mai puțin celebrului Milton Glaser, și bineînțeles că a devenit un adevărat bun de larg consum. Criticii de artă adoră filmul lui, „Renaldo și Clara". Ziarul New York Times îl etichetează drept „negustor înainte de toate", Allen Ginsberg îi prezintă unul din ultimele sale discuri (DESIRE/dorință), iar presa franceză (și nu numai ea) îl numește „profetul".

Cît de departe e această imagine strălucitoare, dar goală pe dinăuntru ca un tub de neon, de cel care nota atît de frumos, în cuvinte simple și nesofisticate, pe mapa celui de al treilea disc al său (TIMES THEY ARE A CHANGING, 1964) : „Eu rîd / Și beau cafea rece / Și vin vechi / Pentru că alerg într-o întrecere atît de cinstită / Cu nici un traseu în afară de noapte / Și doar un adversar / Răsăritul soarelui / Cu mine merg ecouri care pe străzile astea nebune / Mi-aduc aproape umbra lui Villon / Mă împiedic de țigări pierdute de Bertold Brecht / și sticle goale, de la Brendam Becham / Singur ? desigur / Dar există florile și oglinzile florilor / Care se-ntîlnesc cu singurătatea mea, / Iar singurătatea mea va fi o singurătate puternică / Dizolvîndu-mi atît de adînc libertatea / Încît ceea ce va rămîne / Va fi într-adevăr / Cîntecul meu".

Sînt cuvintele unui luptător, în mîinile căruia chitara putea să ardă cu o flacără orbitoare. „Faptul divers, din coloanele ziarelor, e cel ce mă inspiră", declara el în 1965 la Londra, în culise, înainte de a păși pe scenă în bătaia reflectoarelor. Faptul divers însemna bomba atomică, războiul din Vietnam, rasismul, comerțul cu arme. „Marile cărți au fost scrise. Marile adevăruri s-au spus. Eu încerc doar să schițez o imagine a ceea ce se-ntîmplă pe-aici, din cînd în cînd. Știu că de murit moare fiecare, dar mai știu că moartea nu a oprit niciodată lumea pe loc".

Și lumea stătea cu urechea ciulită, pentru că avea ce asculta.

Era o lume agitată în plină schimbare și plină de neprevăzut, în care foarte multe lucruri erau cețoase. Puținele lucruri care erau clare erau însă foarte clare.

Timpul alergase însă foarte repede, și în loc de sindicate care să-l aștepte pentru a le compune marșuri și cîntece militante, BOB DYLAN găsea numai uși închise și ferestre întunecate care îl ignorau. Făcuse deja o bună bucată de drum și ascultase muzica oamenilor din locurile unde poposise. Visa să devină un cîntăreț de culoare dar iubea și muzica „blue grass", iar prin fața ochilor i se perindau Hank Williams, Muddy Waters, Jelly Roll Morton, Leadbelly, Nance Lipscomb și Big Joe Williams. În fruntea acestui alai de idoli pășea bineînțeles Woody Guthrie, cu chitara la spinare și mestecînd capătul fraged al unui fir de iarbă, și asta se întîmpla peste tot unde avusese răgazul de a-și odihni capul pe îndoitura brațului ostenit : în Gallup, New Mexico, în Cheyenne, South Dakota, în Sioux Fall, în Phillipsburg, Kansas, în Hibbing, Minnesota și chiar în Minneapolis, unde, în sfîrșit, s-a hotărît : a lăsat baltă studiile universitare pe care le începuse cu șase luni în urmă și a întins-o, agățat de scara unui vagon murdar de marfă, cu părul cîrlionțat, pentru cucerirea celebrității. Și chiar de la început, în fața ferestrelor și ușilor închise, trubadurul erei atomice și-a declarat public responsabilitatea : „Tot ceea ce fac este să spun la ce mă gîndesc, cum pot mai bine. Și orice altceva aș spune despre mine, tot ceea ce fac și cînt și scriu iese tot din mine. Orice pot să cînt, zic că e cîntec. Orice nu pot să cînt, zic că e poezie. Orice nu pot să cînt sau e prea lung să poată fi poezie, zic că e roman. Dar romanele mele nu au obișnuitele structuri narative. Ele sînt despre sentimentele mele, la un moment dat într-un anumit loc, dar e evident că ceea ce văd în jurul meu nu poate să lipsească".

Așa că la început lumea din jur a coborît în cîntece scurte și pline de haz, ca acest refren din Tin Pan Alley, inclus în cel de-al doilea disc al său (apărut în 1963) : THE FREEWHEELIN BOB DYLAN : „Șeriful deșirat din Toronto pe granită pășește / De necazurile tuturor el se îngrijește / Pe mine m-a uitat, că e convins c-o duc împărătește".

Și dacă oglinda era dreaptă, oricine putea să vadă că lumea era strîmbă : străzile gemeau de mașini luxoase, reclamele luminau cerul nopții pînă sub nori, restaurantele erau pline și vinul ce curgea în pahare, dar oamenii se uitau în jur iscoditor.

Din aceeași perioadă descriptivă fac parte și două cîntece mult mai interesante prin dinamismul și seva pe care improvizația le-a imprimat-o : e vorba de „Discuție despre al treilea război mondial" și „Las-că scap eu" (în engleză „I shall be free"), piese care apar împreună cu celebrele BLOWING IN THE WIND, MASTERS OF WAR și A HARD RAIN'S A GONNA FALL pe același disc (THE FREEWHELIN BOB DYLAN, 1963). Autorul declară că n-a compus înainte de înregistrare decît părți de cîntec, restul fiind rezultatul improvizației din chiar ziua imprimării. Nat Hentoff (autorul prezentării discului) adaugă : „...este sigur că doar un spirit profund și inventiv ca al domnului Dylan, mereu gata de acțiune și mereu prezent în clocotul vieții, ar fi putut crea astfel de versuri de-a dreptul cuceritoare prin spontaneitate și simplitate".

Criticii au exagerat însă întotdeauna : Michel Boné nu ezită să-l compare pe Dylan cu Shakespeare într-un articol în care se mai folosesc și asocieri de genul „Un Rimbaud pentru mase" sau „vrăjitor al tonomaturilor", pentru un om care-și scosese reverențios pălăria în fața lui Verlaine, lui Villon și lui Ginsberg, cu același respect cu care admiri răsăritul soarelui. Iar, după părerea lui Pete Hamill, treaba pe care-a făcut-o Dylan este cum nu se poate mai simplă : „...a luat marea și a pus-o într-un pahar", cea ce nu e greu de loc — poate să-ncerce fiecare.

Trubadurul cînta și cîntecele lui erau auzite : tinerii de pe întreg pămîntul învățaseră pe de rost „Blowing in the wind", „Masters of war" și „A Hard rains's a gonna fall". Traiectoria poetului cîntăreț nu putea însă urma decît traseul generației sale : și cîntecele care au urmat au prefigurat, cu o clipă mai devreme, sinuosul drum parcurs de tineretul american : „Mister Tambourine man" (Omul orchestră) anunță căutarea soluției în paradisurile artificiale și renunțarea la luptă pe tărîmul politic, „Like a Rolling Stone" (Ca o piatră care se rostogolește) nu este decît eticheta pusă pe fruntea celor care se lăsau duși la vale de sloganurile mincinoase și culorile reclamelor tot mai vii. Discul „Blonde on glonde" este o primă evocare a filozofiei zen, pentru ca următorul disc, „John Wesley Harding", să reia tema vechiului testament în haine noi, îmbibate de un aer mistico-biblic. Iar după asta, aproape pe nesimțite, Dylan se transformă într-o adevărată industrie, la fel de eficace ca și a fabricanților de tunuri (dușmanii de moarte ai autorului „protest-song"-urilor anilor '60) : înregistrează „standard"-uri clasice ale muzicii ușoare americane, cîntă romanțe și își transformă poezia într-o lirică siropoasă și plină de pilde și învățăminte universale.

Renunțarea începuse însă mai de mult :

„...Accept haosul", scria suprarealistul blues-ului electric pe coperta discului „Highway 61 Revisited" (Din nou pe autostrada 61) în 1965 : „Nu sînt sigur că și el mă acceptă. Știu că unii oameni mor de frica bombei atomice, dar mai știu că alții mor de frică la ideea de a fi văzuți cu cine știe ce revistă în mînă... N-aș vrea să fiu Bach, Mozart, Tolstoi, Gertrude Stein sau James Dean : toți ăștia sînt morți și fiecare a avut dreptate, în felul lui. Am renunțat de mult să-ncerc s-ating perfecțiunea. Prefer să-i învăț pe alții să cînte la muzicuță decît să discut antropologie aztecă, literatură engleză sau istoria Statelor Unite ale Americii".

Poetul generației care se ridicase împotriva războiului din Vietnam obosise. Acum, lumea se învîrtea parcă mai încet. Generația întreagă obosise. Totul nu fusese decît un splendid strigăt, urmat de liniște. „Stau și mă uit la paradă. Un autostopist drapat într-o față de masă japoneză îmi atrage atenția, mă întreabă — nu te-am văzut cumva prin Mexic la apusul soarelui, îi zic, — nu, cred că te înșeli, eu cînt, apoi leapădă fața de masă și devine un adevărat candidat care țipă : tu ești ! tu ești ăla de-ai făcut atîta tărăboi cu Vietnamul, imediat întorcîndu-se către o mînă de oameni să le promită că, dacă îl aleg pe el, mă va electrocuta în public la viitorul 4 iulie. Eu îi privesc și le văd torțele aprinse în mîini — inutil s-o mai spun, îndată îmi iau tălpășița și o tulesc cît mă țin picioarele pînă-ntr-un fund de țară, unde e liniște și nu mă cunoaște nimeni. Acolo scriu mare CEEE ? pe un zid frumos și interesant, cînd cine credeți că trece prin apropiere, într-un avion ? inginerul meu de sunet, care zice:

„Am venit să te iau, pe tine și operele tale de artă. Ai nevoie de ceva ajutor ?"

(Pauză)

Iar eu îi răspund :

„Da, aș avea nevoie de ceva ajutor — să urcăm zidul ăsta în carlingă".

Da, strigătul rămăsese scris, însă murise înainte de hotarul rostirii — tipărit în cerneală neagră pe spatele mapei discului „Bringing it all back home" (Aducînd totul înapoi, acasă, 1965) constrîns să existe ca simplu semn grafic. Era un strigăt trist care nu-și mai găsea ecoul.

Poetul, cu șpaclul în mînă, dezvelise zidul care-și arăta cicatricele. Istoria Americii lăsase urme adînci în mortarul sfărîmicios. Putreziciunea săpase fisuri și puține cărămizi mai erau întregi. Soarele lumina un zid bătrîn și bolnav, în jurul căruia se învîrtea un poet alb, plin de var.

Zidul era lung de tot, începea la orizont și se termina la orizont.

Poetul era singur și deja îmbătrînise.

Alexandru Andrieș

ATUNCI TOT ÎNTR-UN AUGUST (VII)

ULTIMA REPETIȚIE

Urma ordinea de atac : Grupul „Liberandos" din fruntea armadei aeriene, condus de colonelul Compton, va ataca complexul Romăno-American, obiectivul I, situat în extrema stîngă a orașului, nu departe de albia rîului Teleajen... Secțiunea întîia a „Circuitului Ambulant", condus de Addison Baker, va lovi în același timp obiectivul II, rafinăria Concordia-Vega din nordul orașului. Secțiunei a doua a aceluiași grup de bombardiere i se rezervă unitățile obiectivului III situate în lungul căilor ferate care ies din gara de Sud, rafinăriile Standard-Petrol și Unirea—Speranța. Cele cinci escadrile ale grupului „Piramiders", condus de John Riley Kane, venind pe culoarul central, vor ataca cel de-al patrulea obiectiv — rafinăria Astra—Română — ținta cea mai importantă a întregii noastre operațiuni, dat fiind faptul că, singură, această unitate produce două milioane de tone de combustibil, iar unica încercare de a o anihila, pînă acum, prin operațiuni „Halpro" de anul trecut, n-a dat rezultatele scontate. În flancul drept al lui Kane, o parte a grupului „Bilele Negre", condusă de colonelul Leon Johnson, va ataca obiectivul V, adică rafinăria Columbia—Aquila. Cealaltă parte a aceluiași grup de bombardiere pusă sub conducerea adjunctului lui Johnson, James Posey, va face un viraj și mai la dreapta, pentru a lovi obiectivul Albastru, sau complexul Creditul Minier de la Brazi. În sfîrșit, „Scorpionii Cerului", conduși de Jack Wood, se vor dirija de deasupra punctului Florești, spre Cîmpina, pentru a ataca obiectivul Roșu — rafinăria Steaua Română. Și, pentru ca efectul-surpriză să fie cît mai complet, intrarea în zona operațională se va face, nu dinspre sud, cum, în mod sigur, se așteaptă Herr Alfred Gerstemberg, ci dinspre Nord, din zona subcarpatică a Tîrgoviștei unde, o mă-

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

năstire fortificată pe vîrful unui deal, vă va indica drumul spre punctul Florești, de deasupra căruia, urmărind de la o înălțime de o sută de picioare calea ferată care duce la Ploiești vă veți năpusti micșorînd și mai mult altitudinea, spre obiectivele stabilite. Această manevră implică o creștere a distanței de parcurs cu aproximativ o sută șaizeci de kilometri, dar factorul psihologic nu poate fi neglijat. Chiar dacă inamicul ar face supoziții cu privire la un posibil atac aerian pornit de la baza din Benghazi, el ne-ar aștepta să-i apărem în față venind dinspre sud, știut fiind că, pentru un zbor către o țintă atît de îndepărtată, fiecare kilogram de încărcătură în plus și fiecare kilometru parcurs în afara itinerariului ar pune oricui probleme insurmontabile. Fiecare bombardier va lua la bord cel puțin 12 000 litri de benzină și aproximativ 2 000 kg de bombe, benzi de mitralieră și batoane incendiare, încărcătură care se află la limita maximă de toleranță a unui B-24. Nu vom fi însoțiți de escadrile de vînătoare, ci ne vom bizui pe propriile noastre forțe de ripostă. În plus, orice comunicare radio între escadrile este strict interzisă pentru a se evita toate posibilitățile de interceptare a comenzilor noastre de către inamic. Dacă va fi nevoie, vom vedea de o sută de ori filmul acesta, și vom repeta de tot atîtea ori manevrele de zbor-razant deasupra Saharei. Trebuie să vă obișnuiți să manipulați în orice situație quadrimotoarele pe care le aveți la dispoziție, cu încărcătura de rigoare, de la o înălțime de maximum 15 metri!..."

Schițele și machetele lui Gerald Geerlings, filmate din viteza tricicletei de copil, simulau perfect imaginea de perspectivă asupra obiectivelor, începînd cu reperele de pe parcurs și terminînd cu localizarea fiecărei ținte, așa cum acestea urmau să fie văzute în timpul apropierii bombardierelor în zbor-razant. Era prima pregătire de acest gen făcută unor navigatori care nu mai puteau să-și vadă obiectivul ca într-o fotografie luată la mare înălțime, ci trebuiau să-l recunoască după elementele prezentate de relief în timpul unei apropieri pe orizontală cu o viteză de peste 300 km pe oră ! Experiența era demnă de toată admirația în cadrul unei aplicații teoretice, dar sub rotițele acelei triciclete nu apăreau sutele de tunuri și mitraliere antiaeriene care făceau din Ploiești un inexpugnabil „Festung". Și frica era acolo, în inimile piloților, navigatorilor, mitraliorilor și bombardierilor, o frică omenească, deși nemărturisită, disimulată de o bravură tinerească sau de un naiv haz de necaz. Căci zarurile erau aruncate. Nimic nu mai putea amîna realizarea proiectului atît de îndelung pregătit, nici chiar debarcarea în Sicilia care solicita un număr tot mai mare de bombardiere de tipul celor cantonate la baza din Benghazi.

Oamenii erau oameni, în imensa lor majoritate tineri, sub 30 de ani, unii dintre ei veniți direct din școlile de piloți și navigatori din State, alții, ca John Riley Kane, poreclit de nemții cărora le dăduse de multe ori de furcă, „Killer", sau „Ucigașul", adevărați „lupi ai văzduhului" cu milioane de kilometri de zbor la activ. Kane, Appold, Ramsay Pots, Flavelle, Leon Johnson erau aureolați de legendă, faptele lor de arme se povesteau cu lux de amănunte în corturile hărțuite de nisipurile sahariene, și mulți dintre tinerii de la Benghazi rîvneau la faima lor.

După cum povestesc Dugan și Stewart, Flavelle bombardase de douăzeci și șapte de ori, în zbor-razant, obiectivele inamice din Sicilia dar, la cel de-al douăzeci și optulea raid, aparatul lui a fost mortal atins de antiaeriana germană. Păstrîndu-și sîngele rece, Flavelle și-a manevrat uriașul B-24 pentru a executa o aterizare forțată, cu roțile virite în burta avionului, cu aripile perforate de obuze, cu trei elice „în drapel", reușind să-l pună pe pămînt ca pe un planor, salvîndu-și astfel întregul echipaj. Apoi, ducîndu-și băieții pe căi ocolite, i-a scos la mare, unde au dat peste un italian care lucrase cîndva la construcția metroului din New York. Acesta i-a ajutat să găsească un vas care să-i transporte clandestin pînă în Malta, de unde, cei șapte norocoși s-au putut „repatria" la baza lor din Benghazi.

Despre Killer Kane se povestea că, în timpul unui atac cu „Piramiderii" lui asupra unui obiectiv german din Afrika Korps, asaltat de o puzderie de Messerschmittsuri, a fost nevoit să-și rateze ținta. Dar Kane nu făcea parte dintre cei dispuși să renunțe. Transmițînd escadrilei sale comenzile prin radio, a reorientat-o către obiectiv spărgînd barajul vînătorilor germani. Dar nemții, care îi reperaseră frecvența de undă interceptîndu-i ordinele, au început să-l improște cu eter cu imprecații dintre cele mai grosolane. Atunci, Kane li s-a adresat direct celor care îl înjurau, strigîndu-le : „O să mă lăsați să vă spun și eu ceva, bandă de sălbatici ?" Cei de jos au tăcut brusc, așteptînd cuvintele lui Kane. Acesta s-a năpustit cu quadrimotorul lui direct asupra obiectivului lansîndu-și întreaga încărcătură de bombe la țintă. „Asta am vrut să vă spun ! Vă place ?" Și, ca un adevărat as, a reușit să se strecoare pe sub tirul Messerschmittsurilor germane, aterizînd teafăr și neatins la baza lui. Era un om grăbit să trăiască, dar cîtuși de puțin să moară. Înalt, cu o față bronzată, ca de pergament vechi, prefera cinci existențe într-una, decît o viață lungă și anostă de vegetativ terestru.

Norman Appold, un tînăr inginer chimist proaspăt absolvent al Universității din Michigan, considera că cel mai sigur mijloc de a-și salva viața în război, consta tocmai în a și-o expune continuu, sfidînd moartea, rîzîndu-i în față, făcînd-o să se sperie de insațiabila lui poftă de a trăi. Era mic de stat, agil de parcă i-ar fi curs numai argint viu în vene, avea o față mereu surîzătoare, ochii mici, rotunzi, umbriți de sprîncene drepte care, atunci cînd omul rîdea, i se ridicau ca niște accente circonflexe făcîndu-l să semene cu celebrul actor de comedie Stanley, din cuplul Stan și Bran. Cu privire la tactica zborurilor-razante își avea propria lui teorie, destul de iconoclastă, experimentată în sute de ore de zbor asupra unităților lui Rommel din Afrika Korps. Appold fusese unul dintre piloții care îi hărțuiseră pînă la disperare pe nemții din Tobruk și Benghazi, netezindu-i lui Montgomery înaintarea pentru lovitura de la El-Alamein. Tactica lui, infailibilă, deosebit de temută de adversarii care îi recunoșteau „stilul" consta în alternarea zborurilor nocturne la mare înălțime, cînd se oferea ca o țintă descoperită la discreția antiaerianei inamice pînă cînd, observînd de unde se trăgea în el stabilea cu exactitate localizarea bateriilor, apoi cobora în picaj semănîndu-și bombele cu o precizie care-i vira pe nemți în boale. Și, de fiecare dată, ca printr-un miracol mereu repetat scăpa teafăr și se reîntorcea la bază pentru o nouă încărcătură. Furios că războiul îl smulsese din pasionantele lui treburi de chimist, n-avea alt țel decît să contribuie din toate puterile pentru ca această idioție să se termine cît mai curînd cu putință.

REVISTA STRĂINĂ

● **PRESA DANEZĂ** informează despre manifestările organizate în cadrul Săptămînii culturii românești de la Copenhaga, arătînd că expoziția documentară de fotografii „Tezaure dacice din Munții Orăștiei", consacrată aniversării a 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent, expoziție deschisă în aula Bibliotecii Universității din Copenhaga, la vernisajul căreia au fost prezente oficialități daneze și române, s-a bucurat de participarea unui numeros public. Expoziția de carte prezentată sub același generic a fost vizitată de asemenea de numeroși locuitori ai capitalei Danemarcei, care au avut posibilitatea să cunoască producția de carte românească, operele președintelui Nicolae Ceaușescu aflate la loc de frunte în expoziție, lucrări de referință despre istoria și cultura poporului nostru. Alte manifestări au avut loc la centrul cultural-sportiv de la Groendal precum și pe diferite scene unde artiști români au prezentat mai multe spectacole.

● **PREMIUL NOBEL** pentru literatură pe anul 1980 a fost atribuit de Academia suedeză poetului și prozatorului polonez Czeslaw Milosz, care are domiciliul permanent în S.U.A., relatează agenția P.A.P. El este autorul a numeroase poeme, romane, nuvele și traduceri literare. Poeziile, ca și o parte din operele sale literare, au fost publicate în Polonia și traduse în mai multe limbi. În anul 1974, Czeslaw Milosz a fost distins cu premiul Pen-clubului polonez pentru traducerea unor poezii poloneze în limba engleză.

● **NUMĂRUL 34** al revistei poloneze „Fakty" cuprinde o pagină de poezie românească. Sînt prezenți cu versuri și note bibliografice Zaharia Stancu, Marin Sorescu, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Dinescu și Dan Rotaru. Pagina este ilustrată cu o reproducere după una din lucrările lui Ștefan Iacobescu. Realizatoarele acestei noi prezențe românești în spațiul cultural polonez sînt Danuta Bienkowska și Dorota Kurkowska, cunoscute pentru atenția cu care urmăresc fenomenul literar românesc contemporan.

● **JOI, 2 OCTOMBRIE,** a încetat din viață cunoscutul regizor Louis Daquin care a semnat în 1957 prima coproducție româno-franceză „Ciulinii Bărăganului". Născut la Calais în 1908, Louis Daquin lucrează mai mulți ani în cinematografie, asistîndu-i pe Pierre Chenal, Abel Gance, Jean Grémillon. Primul său film îl semnează în 1941, an în care devine membru al Partidului Comunist Francez. Luis Daquin este autorul unei bogate filmografii, peliculele sale fiind marcate de puternice accente sociale. Despre „Points du jour" (1948), Georges Marchais scria : „Este unul din primele filme în care clasa muncitoare apare dincolo de mit prin scriitura artistică." După turnarea filmului „La grande lutte de mineurs", peliculă militantă, inspirată de greva minerilor și care s-a bucurat de comentariul lui Roger Vailland, Louis Daouin realizează o serie de coproducții în mai multe țări din Europa și Africa. În cartea de amintiri pe care a publicat-o de curînd, Louis Daquin, făcînd bilanțul propriei sale vieți, vorbește despre o existență care nu poate fi înțeleasă în afara fidelității față de Partidul Comunist Francez și față de cinema.

● **DEDICATĂ** în întregime poeziei, revista „Cadernos Tempo" care apare în Mozambic cuprinde în primul său număr versurile poeților naționali Rui de Noronha și Jose Caravierinha, precum și poeme aparținînd unor debutanți. Revista mai publică în secțiunea dedicată poeziei străine versuri de Maiakovski și Nicolas Guillén.

● **PIERRE DE BOISDEFFRE,** fost director al radiodifuziunii franceze, diplomat, consilier cultural și romancier, autor al unei foarte documentate lucrări, „Histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui", publică în editura Seghers o culegere de articole, apărute în „Revue des deux Mondes", avînd ca temă portrete ale lui Paul Morand, Colette, Malraux — azi dispăruți — și o serie de studii consacrate contemporanilor săi, cum ar fi Pierre-Jean Rémy, Régis Debray sau Patrick Debray, — autorul bucurîndu-se de faima unuia dintre cei mai zeloși analiști ai literaturii franceze contemporane.

● **UNA** din cele mai frumoase tipărituri, „Vue de Rhin", lucrare editată la Viena în 1798 și cuprinzînd 50 de imagini ale marelui fluviu pictate în secolul al 18-lea de Johann Ziegler și gravate de Laurens Janscha pare să devină (deși în copie) și una din cele mai scumpe cărți oferite spre vînzare. Paul Harris, editor din Edinbourg, prezintă în librăriile londoneze o copie a celebrei lucrări la prețul exorbitant de 1 000 de lire sterline exemplarul !

● **SCRIITORUL** argentinian Julio Cortazar, fervent admirator al lui Jules Verne, a publicat în semn de omagiu adus acestui mare vizionar, un volum intitulat — ca o glumă — „Ocolul zilei în optzeci de lumi". Textele adunate în acest volum evocă toate acele amănunte esențiale care dau culoare zilei și zugrăvesc grădina secretă a fiecăreia. Autorul își invită cititorii să asculte puțină muzică, să privească un nor singuratic profilat în apus de soare, să participe la o discuție literară, să modeleze acțiunea unui vis.

● **ARTA,** virtuozitatea vocală și inteligența interpretării fac dintr-o imprimare cu vechi arii de Cavalli, Carissimi, Pergolese, Scarlatti, Vivaldi un adevărat spectacol plin de seducție și culoare. Ariile de odinioară trăiesc adevărata lor frumusețe în interpretarea marii cîntărețe Teresa Berganza, care, stăpînind o impresionantă tehnică vocală, descoperă în vechile partituri ale barocului italian o neașteptată căldură, o sensibilitate actuală și un spirit modern.

● **ACADEMICIANUL** Jean Dutourd publică în editura Flammarion cel de-al patrulea volum al lucrării sale **LE FOND ET LA FORME, ESSAI ALPHABETIQUE SUR LA MORALE ET LE STYLE.** Acest ultim volum, intitulat **LE BONHEUR ET AUTRE IDEES** este într-un fel un potpuriu cultural, un inventar al ideilor de la „Fericire" la „Bătrînețe", alături de o serie de studii despre scriitori ca Beaumarchais, Corneille, Labiche sau Restif de la Bretonne.

● **RAUȘAN ASPANDIAROVA** este o poetă kazahă în vîrstă de... 10 ani. Culegerea ei de versuri, „Ceasul", a fost tipărită în 75 000 de exemplare de Editura kazahă pentru literatură și s-a epuizat în cîteva zile. Fetița a realizat singură ilustrațiile cărții și coperta. Ea a scris prima poezie „foarte demult", adică pe cînd era în clasa I, iar desenul o preocupă chiar mai dinainte, de la vîrsta de 5 ani, cînd a început să frecventeze cercul de arte plastice al Palatului Pionierilor din Alma-Ata.

REPERE

Rigorile unui jurnal

„M-am apucat să scriu acest jurnal cu o vagă idee că aș putea spune cîte ceva despre scrisul meu", iată cum am putea începe la rîndul nostru propriile observații pe marginea jurnalului *) Virginiei Woolf, depășind astfel impasul primei judecăți, subînțeles în cazul unei lecturi de acest gen.

Un jurnal de scriitor în mîna celui care-l citește trebuie sau poate fi obiectul unei lecturi susținute — aidoma celei, în mod virtual, desigur, cu substanță pur literară — sau sincopat, mimînd ritmul producerii lui ? Acest paradox facil ascunde de fapt sentimentul că jurnalul de față nu este suma faptelor, trăirilor și gîndurilor care însoțesc, preexistă sau urmează operei, ci este însăși retorta ei vie, străbătută de spasmele acesteia din urmă.

Tocmai din această perspectivă, impulsul lecturii ca dublă căutare : spre suita de evenimente ale unei alte vieți devenită prin actul lecturii anecdotică ; spre opera cunoscută, supusă cuvîntului creatorului și apărînd ca metalimbaj, ni se pare improprie. Și aceasta pentru că delimitarea între cele două nu poate exista, cel puțin în cazul jurnalului de față. Dacă vom cita din jurnal : „Singura justificare a operei mele este viața mea" și dacă ne vom opri aici, am putea-o face numai servind o instanță critică anume. Iar dacă vom continua citatul, putem dezvălui spiritul intim al jurnalului, în sensul celor afirmate mai sus, în concretețea notărilor Virginiei Woolf : „Singura justificare a operei mele este viața mea. Cît de mult savurez acum mîncarea. Imaginez tot felul de mîncăruri".

Este jurnalul unei sensibilități modelată de cultură, de aventura tulburătoare a secolului, de război, și mai ales de spectrul scrisului ; el este de fapt la originea jurnalului, ca spațiu de decantare, de revărsare al unui preaplin al trăirii, rostite și scrise pentru a căpăta forma notației libere și asigura astfel „imunitatea" celuilalt text, ferit de pericolul numit așa de Virginia Woolf, al „cursivității factice" ; pentru a scăpa de teroarea cuvîntului, a cărui greutate o simte „pînă în vîrful degetelor".

Privind, în 1941, cele douăzeci de caiete scrise, spunea că simte rușine față de propria-i prolixitate. Dar „prolixitatea" din jurnal este spațiul continuu, aidoma pămîntului amorf la suprafață, plin de viața ascunsă încă a operei.

Notații ale unei experiențe previzibile, într-o ordine a existenței umane, într-un cadru pe care ele însele îl fixează, relativ ușor de încadrat oricărei vieți, sînt tensionate de spectrul operei în plină creere. O operă în care facila libertate a vieții cotidiene și urbane se acoperă de o poezie a efemerului, în care clipa trăită devine fragilă nuanță a adevărului și sclipește licărind între uitare și eternitate. O operă în care suita faptelor în notație realistă nu mai semnifică, în buna tradiție a secolului trecut și a începutului de secol XX, ci în care transpare viața conștiinței, în stare pură, recompusă artisticește — studiul oglindirii vieții psihologice devenind o veritabilă metafizică a artistului, pentru Virginia Woolf.

De o mai mare complexitate ni se pare însă a fi dezvăluirea în jurnal a unei adevărate terori a scrisului („Mă războiesc de nu știu cît timp cu Orele, care se dovedește a fi cea mai chinuitoare și mai refractară dintre toate cărțile mele"), așa încît jurnalul ne așează în zona chinuitoare a incandescenței unui vulcan, în luptă cu inerția, cu amenințarea stingerii („Duminică, 26 ianuarie — Lupt împotriva descurajării ;") și mai ales cu spaima că dincolo, în față, spectacolul „arderii" poate să nu spună ceea ce aici este decantat cu înmiit efort : „Am eu oare forța necesară pentru a putea comunica adevărata realitate ?"

Notațiile sale ne conduc pe un drum destul de greu, dar poate cel mai sigur, la sesizarea nevoii resimțite de scriitoare de a reveni la sursele confuze, dar pure ale impresiilor : „Examinați o clipă un om — scria ea într-un articol din «The Novel since 1939» citat de H. Reed — într-o zi banală. Spiritul primește o mulțime de impresii — triviale, fantastice [...]. Astfel, dacă scriitorul ar fi un om liber și nu un sclav, dacă ar fi putut să scrie ceea ce ar vrea și nu ceea ce trebuie să scrie, dacă și-ar putea fonda opera pe **senzație** (s.a.) și nu pe o convenție, nu ar exista intrigă, comedie, tragedie [...]. Viața nu este o serie de lampioane bine ordonate ; viața este un **haló luminos** (s.a.), un înveliș transparent care ne înconjoară, de la naștere pînă la moarte".

Acest „haló luminos" l-a dorit creat Virginia Woolf în romanele sale. Este tentativa, asemănător celei proustiene, de a vedea oamenii în relația lor cu realitatea, pe care scriitoarea a făcut-o, folosind procedeul convertirii vieții obiective la conștiința emotivă, stăpînit la perfecție în **Valurile.** Iar drumul pînă aici este jurnalul său, în care face următoarea profesiune de credință : „...după părerea mea scrisul trebuie să fie riguros. Arta trebuie respectată. E ceva care m-a izbit pe cînd reciteam cîteva din aceste note ; căci dacă îți lași mintea să alerge în voie, ea devine egoistă, individualistă, ceea ce detest. În același timp însă, focul capricios trebuie să ardă. [...]. Cred că văd abia la sfîrșit cum ar fi trebuit să scriu totul."

Jurnalul are un sfîrșit, în ordinea firească a vieții și stingerii celei care l-a scris. Spațiul care se deschide dincolo de el nu poate fi comparat cu cel pe care autoarea îl descrie la dispariția uneia dintre locuințele sale, în urma bombardamentului : „...în locul unde scrisesem atîtea cărți, nu se mai vedea decît moloz. Aerul circula liber acolo unde șezusem atîtea seri...". Practic, inversîndu-i imaginea, opera și-a căpătat libertatea de a circula liberă din locul în care se retrag zilele marcate în jurnal.

Verona Costache

***) Virginia Woolf : „Jurnalul unei scriitoare", în românește de Mihai Miroiu, Editura „Univers", București, 1980.**

SPORT

Incorigibil autor al speranței

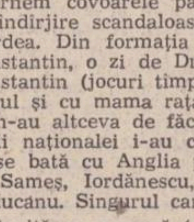

Pentru că era frumos prin inima cerului și castanii de pe strada mea-și deșertau carabinele în asfalt, miercuri am fost în Ghencea s-o văd pe **Steaua** jucînd împotriva **Universității Cluj-Napoca.** Eu, din capul locului, declar că țin cu șepcile roșii în toate ocaziile minus fapta rea cînd joacă împotriva dragostei mele, **Rapidul. Steaua,** echipă în care buturugile au ajuns icoane, atacînd mai mult, fiind norocoasă din naștere (vezi bara lui Țegean) și beneficiind de susținători cu greutate (ca să nu mai punem la socoteală marele talent al portarului Iordache) a cîștigat cu 2—0. Scorul, cinstit vorbind, consemnează, nerușinat, o diferență de valoare, pe teren inexistînd. **Steaua** se crede crivățul păzind găina cu cuibarul plin de ouă de aur, dar, din nefericire, ea nu este astăzi decît umbra tăiată-n patru a echipei lîngă care ne așternem covoarele patimii, pe care-o iubeam cu îndîrjire scandaloasă chiar și atunci cînd pierdea. Din formația condusă ani la rînd de Constantin, o zi de Drăgușin, a doua zi iar de Constantin (jocuri tîmpite de-a ține ața, fugi cu mațul și cu mama rața pe care le încearcă cei ce n-au altceva de făcut și de raportat), antrenorii naționalei i-au chemat în lotul desemnat să se bată cu Anglia pentru drumurile Spaniei pe Sameș, Iordănescu, Adrian Ionescu, Marcel Răducanu. Singurul care merită să intre în loja căptușită cu purpură (eu îl aplaud și cînd nu se arată la față, fiindcă, vorba lui nea Gică Stănculescu, ăsta are magiun pe ghete, adică se lipește mingea de el) e acest Răducanu de duminică și de toate sărbătorile. Ăilalți sînt niște biete pisici de ceară, din comerțul cu amănuntul, care umblă să mănînce cocoși de nailon. Gazul fîsîie în sobă, iarăși noi ne-ncălzim mîinile întinzîndu-le deasupra mlaștinei. Nu urmăresc să înec nădejdile nimănui, ce ne facem totuși, cu îndemnurile unor suporteri ai **Stelei ?** — ele sună, de exemplu : hai ! Adriene, joacă și tu, puiule, te rugăm ! Se poate (și ne rugăm pentru asta) ca Iordănescu să înscrie un gol în poarta echipei Angliei — iată-mă, incorigibilul autor al speranței ! — ce vom spune după aia ? vom spune că și-a făcut meseria, că și-a binemeritat brazda strîmbă în unghiul oblu, dar vom continua să credem că nu-și are locul în echipa națională. Care echipă, să ne înțelegem, nu aparține lui Valentin Stănescu sau Ștefan Covaci, cît întregii Românii. La ora asta — joi către vineri — musca se simte bine pe rană, viermele în mărul lui Adam, iar un copil din clasa-ntîi, Tudorel C., se zvîrcolește în așternut, cu capul bătut și cucuiat de următoarea problemă periculoasă : „în curba verde, inclusă în curba cea mare, se află figuri geometrice ce aparțin celor din curba mare". Sînt ferm convins că învățătoarea capabilă să însăileze o problemă în termenii de mai sus a vrut să afle dacă batem noi sau bate Anglia. Eu, în locul ei, (dar se pare că n-am nici o șansă să ne schimbăm rolurile) m-aș retrage în ultimele două clase de liceu. Iar ca dimensiune iubesc ideea că joi voi fi un om care și-a încurajat echipa — și care e în stare să spună și să scrie : mai întîi și la-nceput putem să fim cei mai buni. Atîta.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
42
(964)
Simbătă
18 octombrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EDIFICIU ÎN TIMP

La confluența dintre două cincinale, această toamnă a adus în calendarul de lucru al țării un șir de evenimente menite să consacre noi repere și noi deschideri la orizontul economic și social al României, aflată acum la cumpănă de bilanț și perspective, pe treapta finalizării unei largi perioade din programul construcției și edificării sale socialiste multilaterale. Unul dintre aceste evenimente îl reprezintă Plenara Comitetului Central al Partidului care a dezbătut și aprobat Planul național unic de dezvoltare economico-socială pe anul 1981 și, odată cu acesta, a analizat stadiul îndeplinirii planului pe anul în curs și, în general, pe întregul cincinal.

Un moment așadar de optimă și semnificativă implicație a tuturor, cînd în fața realizărilor obținute pun în linie directă, ascendentă și cu puterea concretă, cea mai elocventă a realității posibile, imediate, înseși liniile de boltă, fondul problematic al dezvoltării următoare, o justificare a viitorului, de fapt, o motivare a sa dialectică, pornind de la cifrele și datele proprii ale prezentului. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, deschide o largă și lucidă perspectivă asupra momentului în care ne aflăm și ne relevă un chip al analizei exemplare, la obiect. Proiecția unui nou an ca parte a unei noi perioade, a unui nou cincinal, se realizează sugestiv, la scara tuturor domeniilor existenței noastre politice și sociale, aducînd în prim plan imaginea unei țări care-și cunoaște și își explorează bine resursele, făcînd din muncă, din exercițiul permanent al acesteia, temeiul fundamental al propriei sale propășiri. Evidența ritmurilor generale de creștere, a indicilor de dezvoltare și acumulare atestă că economia românească este un organism viu, sănătos, puternic articulat și — așa cum s-a demonstrat pînă acum — capabil să reziste și unor inerente greutăți, multe dintre ele legate de tensiunile înseși ale crizei economice și energetice mondiale, de implicațiile acesteia asupra schimbului internațional de valori. Superioritatea de sistem, superioritatea de organizare, modalitate și scop, talentul și abnegația poporului, munca sa exprimată în sensul cel mai nobil al ideii de creație și-au spus și își spun însă decisiv cuvîntul. Conducerea clară, științifică de către partid a întregii noastre vieți politice și sociale, legăturile sale indestructibile cu masele, cu poporul, unitatea desăvîrșită a acestuia în jurul centrului său vital — partidul — iată tot atîtea argumente care consacră și validează pentru viitor o experiență la scară națională și, în același timp, la scara puterii de conștiință a fiecăruia dintre noi. **Nu există o altă posibilitate pentru noi decît munca,** afirma secretarul general al partidului în recenta sa cuvîntare, **fără muncă nu se pot realiza programele de ridicare a nivelului de trai material și spiritual al poporului,** iar mai departe, referindu-se la mobilizarea tuturor resurselor și activizarea tuturor structurilor societății noastre în vederea atingerii scopului suprem, este implicată însăși literatura, care are un rol important în activitatea politică-educativă, **inclusiv în activitatea economică și ea trebuie să pornească de la realitățile țării, de la cerințele poporului și să se bazeze întotdeauna pe concepția revoluționară despre lume și viață.**

Planul național unic a fost dezbătut și aprobat de plenară, legea pentru adoptarea acestuia a fost dezbătută și aprobată în Sesiunea Marii Adunări Naționale. Un larg front de lucru vine în continuitatea celui de pînă acum și face trecerea, intrarea, în zona marilor obiective stabilite de cel de al XII-lea Congres al partidului. Cu putere de lege, înfăptuirea acestui plan va pune încă o treaptă, încă o temelie edificiului nostru socialist.

Luceafărul

ÎNTÎLNIREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU CU ACTIVUL DE PARTID AL SCRIITORILOR

Luni, 13 octombrie a.c., a avut loc la Comitetul Central întîlnirea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu activul de partid al scriitorilor din întreaga țară, la care au participat membrii biroului de conducere al Uniunii scriitorilor, ai comitetului de partid al uniunii, ai birourilor organizațiilor de partid, conducerile asociațiilor din țară, directori de edituri, redactori-șefi ai publicațiilor literar-artistice, precum și alți scriitori.

La întîlnire au luat parte tovarășa Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, tovarășii Dumitru Popescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ilie Rădulescu, secretar al C.C. al P.C.R.

Secretarul comitetului de partid al Uniunii scriitorilor, Ion Hobana, a prezentat un referat privitor la activitatea de partid desfășurată în ultima vreme în rîndul scriitorilor, la stilul și metodele de muncă ale consiliului de conducere al uniunii, precum și o serie de probleme ale dezvoltării creației literare de toate genurile din țara noastră.

Referatul a prezentat realizările dobîndite în utlimul timp pe planul dezvoltării literaturii noi, socialiste, ale activității desfășurate de comitetul de partid și Uniunea scriitorilor pentru lărgirea contactelor membrilor acestei uniuni cu masele largi de oameni ai muncii, cu realitățile economico-sociale ale societății noastre socialiste și, totodată, a înfățișat o serie o neajunsuri și minusuri atît în ce privește creația, cît și viața și activitatea organizației de partid și a organelor de conducere ale Uniunii scriitorilor.

În cuvîntul lor, scriitorii au mulțumit tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru inițiativa organizării acestei ședințe, care constituie un cadru specific democrației largi socialiste existente în țara noastră și care oglindește stilul de muncă propriu secretarului general al partidului nostru de a se întîlni cu oamenii muncii din toate domeniile de activitate.

Scriitorii prezenți la ședință au luat în discuție variate aspecte ale dezvoltării în ritm ascendent a literaturii noastre, ale modului cum se înfăptuiește politica partidului în acest domeniu important al culturii naționale, precum și o serie de aspecte legate de activitatea organismelor de conducere ale uniunii, ale organizațiilor de partid ale scriitorilor, ale activității de editare și tipărire a cărții din țara noastră, subliniind atît succesele obținute, cît și neajunsurile care mai dăinuie încă, făcînd o serie de propuneri pentru îmbunătățirea în continuare a activității de creație și a vieții obștii scriitorilor, în vederea asigurării tuturor condițiilor pentru îmbunătățirea continuă a literaturii românești.

În încheierea ședinței a luat cuvîntul secretarul general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** care, prezentînd succint bilanțul marilor realizări ale dezvoltării economico-sociale a patriei noastre, a evidențiat și dezvoltarea continuă a creației literare, atît din punct de vedere al volumului acesteia, cît și, mai ales, din punct de vedere al valorii ideologice și artistice a unui mare număr de lucrări de toate genurile literare, care au îmbogățit și îmbogățesc literatura noastră socialistă, constituie o contribuție prețioasă la întreaga operă de edificare a noii societăți în patria noastră.

Secretarul general al partidului a apreciat, de asemenea, în mod pozitiv faptul că s-au dezvoltat și lărgit contactele scriitorilor cu cititorii din rîndul maselor de oameni ai muncii și că s-au aprofundat cunoașterea și înțelegerea de către scriitori a problemelor noi, tot mai complexe, ale muncii și vieții poporului nostru, ale operei de edificare a socialismului în România.

Totodată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat în mod critic faptul că mai apar încă lucrări literare insuficient legate de realitățile țării noastre, de viața poporului, atît în ce privește tematica societății socialiste contemporane, cît și trecutul istoric al poporului și națiunii noastre. Apreciind orientarea unui mare număr de scriitori spre teme patriotice, atît în poezie, cît și în roman și în teatru, al cărei rezultat este apariția unor lucrări deosebit de importante pentru educația revoluționară, socialistă a oamenilor muncii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a criticat, totodată, unele manifestări de subapreciere a acestor teme, atrăgînd atenția asupra pericolului influenței cosmopolite în literatură, de natură să îndepărteze creația de la țelurile ei sociale, umaniste, majore. A fost pusă în evidență, de asemenea, în mod critic tendința, ce se mai manifestă în unele cărți și publicații, de reevaluare necritică, fără discernămînt ideologic, a moștenirii noastre literare, ca și tendința de subapreciere, de negare sau chiar de denigrare a unor mari scriitori clasici și chiar și a unor importanți scriitori contemporani.

Secretarul general al partidului a criticat, de asemenea, unele stări de lucruri negative existente în viața internă a Uniunii scriitorilor, a consiliului de conducere al acesteia, ca și în unele publicații literare, unele disensiuni apărute între scriitori sau grupuri de scriitori și care influențează în mod negativ buna desfășurare a vieții literare, relațiile dintre membrii Uniunii scriitorilor. În Uniunea scriitorilor trebuie să domnească un climat de înaltă principialitate, exigență comunistă, de colegialitate și respect reciproc – singura ce concordă cu misiunea importantă pe care o au scriitorii în societatea noastră, cu rolul înalt umanist al creației literare. Secretarul general al partidului a cerut să

Continuare în pag. a 3-a

CLIMAT DE EXIGENȚĂ

Toamnă fertilă, anotimp favorabil culegerii roadelor, pregătirii viitoarelor recolte. Așteptată cu viu interes și maximă responsabilitate, de către întreaga noastră obște scriitoricească, recenta întîlnire cu tovarășul Nicolae Ceaușescu constituie un nou impuls creator dat literelor românești. Asemenea dialoguri de lucru — sincere, stenice, stimulative — sînt tipice stilului de muncă al secretarului general al partidului.

Aprecierile privitoare la creșterea valorii ideologice și artistice într-un însemnat număr de lucrări, de toate genurile literare, privesc, deopotrivă, pe fiecare în parte și pe noi toți laolaltă obligîndu-ne să obținem alte și alte succese. Literatura unei epoci nu s-a scris și nu se va scrie vreodată, de către un singur autor, fie el și genial. Este absolut necesar aportul tuturor scriitorilor, de vîrste diferite, practicînd genuri diferite, de sorginți diferite, pentru a edifica panteonul literaturii contemporane românești. Repetatele îndemnuri la o cît mai strînsă și inspirată legătură a literaturii cu viața izvorăsc, tocmai, din rolul major care, la cel mai înalt nivel, îi este acordat acesteia : ridicarea nivelului ideologic și cultural al maselor largi de oameni ai muncii, la dezvoltarea conștiinței lor socialiste, a spiritului umanist.

Veritabil sistem de oglinzi paralele, **autorul-cititorul/erou literar** pot contribui, reciproc, la producerea osmozei realității cu pagina scrisă. Procesul creației este complex și contradictoriu iar constelația de factori care sprijină literatura cu rădăcini adînc înfipte în solul faptelor de viață, include, neapărat, și deloc în ultimul rînd, **cunoașterea** lor nemijlocită, desigur într-un mod specific fiecărui creator, esențial fiind — după opinia mea — nu neapărat să participi la o vizită rapidă, într-un loc de muncă sau altul, ci să te implici în existența colectivității (implicare posibilă — doresc să subliniez ideea di-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 3-a

Laudă limbii române

**cel care tremură atins de
cuvînt
ajunge să aibă un cuvînt
în loc de inimă
cel care are un cuvînt în loc
de inimă
are trup deschis
ca un cuvînt
cel care are trup deschis ca
un cuvînt
deschide alte cuvinte cu
ușurință
și cel care deschide cu
ușurință alte cuvinte
poate să rămînă locuitor
liniștit
al cuvîntului său
cel care se simte acasă
în propriul cuvînt
devine tremurare
pentru cei atinși, atît.
De-aici încolo
doar patria umblă prin inimi**

Cornel Brahaș

● *În acest număr :* ● Pagini de tradiție culturală și politică ● *„Funcția catalizatoare a clasicilor" de* ● *Nicolae Ciobanu* ● *«Sunt poet și vreau să-mi adun material» de* ● *Sânziana Pop* ● *Tradiția culorii de* ● *Gheorghe Pituț* ● Cronica literară : ● *Virgil Teodorescu : «Culminația umbrei»* ● *Al. Piru : «Marginalia»* ● *Petre Sălcudeanu : «Biblioteca din Alexandria»* ● *Semnează* ● *Valentin F. Mihăescu* ● *M. Ungheanu* ● *Dan Alexandru Condeescu.*

Lecția lui Eminescu

Literatura, îndeosebi poezia, ființează în trupul unui popor asemeni limfei propriului nostru organism. Este străvezie, nu doare, însă la apariția nefirescului inflamează. Și, ceea ce este tulburător asemeni limfei nu oxigenează, nu transportă fier și alte metale prețioase, nu ne îngrozește prin concreta și prețioasa ei risipire, nu dovedește brutal, direct, irevocabil, existența noastră ca ființe vii (doar sîngele este în stare să o facă) nimic din toate acestea: ci tăcută, ignorată, pierdută fără păreri de rău, uneori, ea păzește integritatea identității noastre, a fiecăruia dintre noi, făcîndu-ne inconfundabili în Univers. Ea nu poate fi înlocuită, nimeni n-a reușit și nu va reuși să facă o transfuzie de limfă. Așa cum nu se va întîmpla vreodată un transfer de cultură, de personalitate, de la om la om, de la un popor la altul. Literatura, cultura, viața spirituală a unei colectivități umane este singura dovadă a existenței sale **conștiente** pe Pămînt. Întotdeauna gîndul și simțirea unui popor au trecut străvezii, puternice și libere, prin și dincolo de opreliștile și sitele violențelor și utopiilor. Cultura națională este expresia libertății unui popor. Prin ce este dar și prin ce nu este, ea exprimă dimensiunea reală a libertății dorite și realizate de către o națiune. Aceasta este rațiunea fundamentală a existenței sale cît și explicarea naturală a faptului că o cultură nu poate fi independentă, autonomă față de popor, așa cum nici un popor nu se poate identifica fără a produce o cultură proprie. Au trecut cam două sute de ani de la momentul teoretizării herderiene privind importanța folclorului în istorie și cultură. Istoria s-a scurs în măsură egală și pentru afirmația lui Herder cît și pentru realitatea de la care a pornit și căreia i s-a adresat. Problema afirmării specificului național în context universal nu se mai pune astăzi la nivelul definirii prin monolog ci prin aceea a participării prin dialog. Cultura, literatura au fost și sînt expresia conștiinței de sine a poporului nostru, iar selecția valorilor reale, deși ne place să o lăsăm în seama timpului, se petrece în raport direct cu necesitatea libertății pe care popoarele și-o asumă în decursul istoriei.

Instrumentalizarea literaturii în folosul momentului politic duce la rezultate pe măsura ne-

Eugen Uricaru

Continuare în pag. a 6-a

Despre patrie

**Nu-i îndeajuns
– Fie chiar și cu prețul unei fantastice
trude –
Să vorbești prin adevărul altora, prin
cuvinte impare,
Și uneori, frumos meșteșugite și
ademenitoare în toate !
Tu vezi, împlinire a tot ce ni-e drag,
Apleci gîndul de roade
Și săgețile tale se-ntorc,
din vaerul lumii,
Ca un semn de povață
În miezul cel sunător al pietrelor
de hotar ;
De-acolo încerci pînă spre larguri
Eternitatea
– pulsînd aidoma stelelor –
în colinele calme, 'ntomnate,
în așezările patriei.
Despre ea este vorba !
Despre sunetul ce îndeamnă, de lungi
generații,
Chiar fapta. Despre patrie nu vei putea
vorbi
îndeajuns niciodată,
(Fie și cu prețul unei fantastice trude)
Decît atunci – numai atunci –
Cînd durata semnelor tale va întrece
cuvîntul.
Recunoști cît de greu, printre minunile
ei grăitoare,
Dobîndești, în sfială, ecoul numelui
tău ?**

Viorel Sâmpetrean

● În paginile 4–5 : ● Poeme de ● Ștefan Dincă și ● Horvath Dezideriu ● „10 băieți pe drum" – Fragmente dintr-un jurnal de uzină de Valeriu Bârgău ● „Întoarcerile acasă" – reportaj de ● Gabriel Chifu ● „O adunare de poeți" – poezii de ● Adrian Alui Gheorghe ● Ion Chichere ● Nicolae Sirius ● Elena Dumitru ● Cronici de ● Teatru ● Film ● TV. ● Radio ● Plastică ● Muzică.

REFLEX

Ceremonia realului

Exact pe traseul odobescian, de la Gruiul Dării și pînă aproape de izvoarele Buzăului — și încă în atmosfera specifică basmului bisoceanului — se află un întins perimetru arheologic în care datele existenței la zi alternează cu vetre de istorie și civilizație din timpuri imemorabile. O undă de mister străbate toate aceste locuri și, de peste coline, steiele sînt înșurubate parcă în mii de întrebări. Toamna este un adevărat ceremonial al realului și dezvelește pădure și piatră în unghiuri grele de lumină, tăiate pe deasupra de cocori. Și, dintr-odată, un popor parcă iese din pădure și se consacră unui ritual necunoscut. Își strînge copiii și femeile la mijloc iar unii, unii dintre ei — bărbații — mai dau cîte un scurt ocol marginilor și mai întreabă, mai răspund ceva, se uită dacă toate viețuitoarele și dacă toate stelele sînt la locul lor și în trebuința lor, dacă nu lipsește sau nu s-a îmbolnăvit, nu suferă vreuna sau nu s-a rătăcit. Și după aceea tac, rămîn de veghe, în ascultare. Cei de la mijloc își mișcă anii și secolele iar prin dunga de vînt care împurpură copacii nu se mai aud decît propriile lor răsuflări.

Povestesc tainic, prin semne. Și ce vor fi spunînd, despre ce întîmplare sau cumpănă a vieții nimeni nu poate ști. Suficient că în jur se aude o toacă iar de pe un clopot cînd și cînd se cojesc nori ruginii. Sîntem într-o țară de piatră cu niște oameni de piatră care vorbesc într-o limbă de piatră și care, probabil, nici nu se aud. Altfel n-ar încremeni așa, fiecare în urma propriului său gînd, ca și cum și-ar urma unul altuia și nimeni nu s-ar putea rosti decît prin tăcerea celuilalt. Cînd se întunecă bine

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

Mihail Sadoveanu: „Fiecare popor are partea lui proprie de sensibilizare și gîndire, formula lui sufletească"

CENTENAR SADOVEANU

Îl știam, de mulți ani, cu spatele uriaș, cu capul mare și chipeș, cu mersul ferm, deși nițel greoi, din anii de tragică amintire ai refugiului, la Iași, cînd Mihail Sadoveanu era directorul Teatrului Național, ori din rarele sale treceri pe străzile Capitalei, stingher între pietonii grăbiți, nevrozați, jazzbandizați.

Nu ne puteam, însă, niciodată închipui ce glas are, omul acesta, tăiat parcă dintr-un bloc de granit, purtînd ciubote ca un țăran căznit și luminînd, masivitatea chipului său cu o privire de înger.

L-am întîlnit, într-un minunat ceas de amurg, în birourile editurii „Ciornei".

Ceas de unică desfătare a urechii, cînd convorbirea nu se mai țărmuria la obișnuitele schimburi de vorbe, privind împrejurările curente, ci era o melodie suavă cîntată de vocea neînchipuită a lui Mihail Sadoveanu...

„Viola d'amore" cu cărări adumbrite, cu dulceți profunde, cu acorduri vaste și deschise.

Sadoveanu stătea la doi pași departe de noi, dar nu îi auzisem glasul. Vorbia pentru sine, pentru icoanele sale lăuntrice, pentru încăperea lui de lucru de acasă, încinsă de focul vetrei și de jarul țandreței, cu care-l incon-

Continuare în pag. a 7-a

VIRGIL TEODORESCU: «Culminația umbrei»

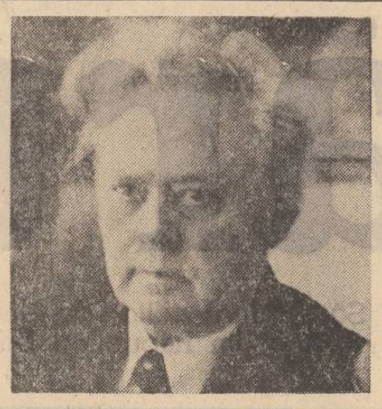

Cine ar citi în succesiune unul dintre volumele de început ale lui Virgil Teodorescu — **Butelia de Leyda**, spre exemplu — și recentul **Culminația umbrei** (Ed. Cartea Românească, 1980), ar putea trage concluzia, desigur, pripită — că este vorba de doi poeți diferiți care, printr-o întîmplare, poartă același nume, într-atît de radicală pare „schimbarea la față" a autorului. Impresia radicalității diminuează însă, pe de o parte la lectura întregii creații, pe de altă parte prin analiza tipului de metaforă cultivată de Virgil Teodorescu. Din primul unghi de vedere se poate lesne constata o trecere progresivă de la surrealismul vehement și inconoclast în planul atitudinii, la o poezie declarativ militantă, nu de puține ori retorică și, apoi, la un lirism al reflecției, venit mai curînd din disponibilitate decît din gravitate. Așadar, etape ale unui proces și nu schimbare radicală. În planul expresiei stabilitatea tipologică apare cu claritate. Chiar dacă metafora se „cumințește" uneori, se clasicizează adică, în esență ea rămîne explozivă, surprinzătoare, agresivă, construită pe asociații de imagini insolite, pe scurt, tipic surrealistă. În **Culminația umbrei** cîteva poeme trimit în linie dreaptă la poetica din volumul **Blănurile oceanelor** (1945). Cavalcade de imagini se dezlănțuie irepresibil, violentează simțurile, configurează un peisaj cinetic, în care liniile se depiasează imprevizibil. „Un calcul poliedric / navigînd în canalele sistemului circulatoriu / cu agerimea lilieciilor, noaptea / în peșterile montane, / insecte vibratile ale căror concluzii / sînt supuse uriașelor variații de temperatură, / sensibile antene năclăite de puf, / acești șobolani cu elitre străvezii / și-n mijlocul lor Stima lacului cu părul de zăgazuri / cu coapsele docile și ospitaliere / în care o familie de crabi / se pregătește să ia cina, / o, mese lungi umbrite de crepuscul / cu străchinile pline de viermi fosforescenți, / o, mese lungi ca niște hidre decapitate / de un factor poștal / care urcă la deal / cumplite năsălii de frunze moarte / crăpate de acizi în mare parte, / mese cu ochii scoși / pe care le adoră convivii albinoși, / cum gîlgîie în găuri acum ori niciodată / și cum palpită flegma spintecată / în blidele cu găuri între spații / unde se luptă larii cu penații, / acestea nu sînt cranii și cupe de festin, / Sînt cărăbuși în zale și amețiți puțin / de-aromele de mirt și mucegai / de rochiile rupte sub șale și la sîn / de briza care-ncepe să adie, / elastic flux, / diformă armonie" **(Paradisul deliciilor)**. În afara folosirii de la un moment dat a rimei („păcat" pentru care un André Breton, papa surrealismului, l-ar fi excomunicat cu siguranță din Vaticanul dicteului automat) aici totul amintește de maniera surrealistă. Dar astfel de poeme, precum cel citat, sînt rare în **Culminația umbrei.** Imagini de aceeași factură, izolate însă, se întîlnesc aproape în fiecare poezie. Apar, astfel, **ceasurile moi** ale lui Dali, **cimpia carnivoră** care **vomită homari, o cutie cu crenvurști picanți răsturnată în capul unei primadone, o excrescență care casă,** etc.

Încă cel puțin un element mai amintește de poetica surrealistă : obsesia acvaticului. Nu este, desigur, vorba de proprietatea exclusivă a acestora asupra figurii respective — frecventată de altfel asiduu de, spre exemplu, poeții romantici — ci mai degrabă de o emblemă a neliniștii, a instabilității, a continuei mișcări, dimensiuni structurante ale poeziei avangardei românești din anii '30. În **Culminația umbrei**, figurile acvaticului, difuze și intermitente, polarizează totuși în jurul temei retragerii : „În timp ce vijeliile cumplite / gesticulau prin aer vehement, / voiam să uit că am apartament, / să fiu ca **supa rece din marmite**, // Ca sturionii care, după un lung voiaj / ajung cu jumătate sau cu un sfert din stol, / în **liniștite paturi de nămol / uitînd de-al mării abisal tangaj"** (s.n.) Mișcarea neliniștită și neliniștitoare a infinitului acvatic a devenit derizoria supă rece închisă în marmite, iar abisalului tangaj al mării îi sînt preferate liniștitele paturi de nămol. Nămolul nu semnifică, acum, fuziunea elementelor, expresie a rezolvării tensiunilor ci simbol al degradării elementarului, chiar dacă funcția sa pare a fi protecția. E aici semnul despărțirii de un spațiu matriceal, cu efecte, în planul creației, nu dintre cele mai favorabile. Pentru că, în ansamblu, poezia din **Culminația umbrei** nu se mai vrea o viziune a spațiului interior netrucat, ci urmărește să demonstreze, să ia atitudine, să comunice coerent, direct autobiografic, sau discret parabolic. Sentimentul dominant este regretul, cenzurat deseori de ironie benignă, ca în acest „autoportret al artistului la bătrînețe", intitulat **Se poate să mă-nșel : „Ce spun acum e un secret al meu** : / eu toată viața mea am fost un fraier, / și dacă-n tinerețe-am dus-o greu, / la bătrînețe am rămas în aer // Se poate să mă-nșel, dar nu prea cred. / Ați mai văzut cumva o catedrală care să semene-un ied ? / O trombă stînd pe scaun într-o sală // Și numărînd mătănii în extaz ? / Sau lespezi de granit plutind pe apă ? / Vi s-a-ntîmplat cumva să faceți haz / de o locomotivă care crapă ? // E un secret sau poate să mă-nșel : / e un secret cum bate vîntul / printre ruinele unui castel, / așa cum e un geoid pămîntul".

Trecerea timpului e prilej de meditație și temă lirică pentru multe din poemele din volum. Virgil Teodorescu este un excelent profesionist, dar care nu reușește să scoată de aici sunetul marii poezii, ci doar să-l imite. Iată-l „arghezianizînd" (ba chiar „minulescianizînd") pe tema amintită mai devreme : „Cînd timpul timp, nemaiavînd ce face, / se-nchide și se culcă în găoace / și-adoarme pe o parte / trist ca penajul unei păsări moarte, / și-asemenea unui fanat buchet / stă să-și contemple propriul lui schelet / atunci cînd nu mai e al nimănui / eu mi-amintesc, chiar în absența lui, / de clipele încete / și poate fără preț, / ca vînzătoarele de violete, / cuprinse de înghet / într-un amurg, / în piața unui burg (...)" **(Ritmul inimii noastre este un ritm etern).** Există în această carte a lui Virgil Teodorescu un soi de blajinătate a versului, o discreție a simțirii și o delicatețe a rostirii remarcabile, mai cu seamă în registrul erotic : „Apropie-te amforă de umăr, / înclină-ți magistralul tău contur / și lasă-mă să fur / o linie de aer sau un număr, / / un petec de-alabastru șlefuit, / reflexe de argint și antimoniu, / pe care sfîntul erudit Antoniu / le-a-ntrezărit în visul eremit (...)" **(Apropie-te amforă).** Ceea ce rezultă din această dispoziție lirică sînt versuri — așa zicînd — frumoase, cum cele din citatul de mai sus, dar impresia e de „déja vu", de interpretare nuanțată pe o partitură străină **(id est** V. Voiculescu). Tonul sarcastic ni se pare a fi mai aproape de temperamentul poetului, chiar dacă ceea ce se reține din versurile născute din iritare este doar atitudinea : „Cînd răstignit am fost între tîlhari / eram mai tînăr, însă nu prea tînăr, / azi anii nu-i mai număr : / au ros în carnea mea, ca niște cari / / Luptînd pe două fronturi dintr-odată, / destul s-au pomenit basma curată, / cu motul pieptănat, cu cizme noi, / unii din ei cataloagați eroi, / continuă să suie. / Nu mai miroase nimeni a tămîie. / Cămașa, care poartă chiar și trese, / e luată în primire de mari spălătorese, / care alungă jegul și-i dau o nouă formă / cămășii frichinită în albia enormă" **(Basma curată).**

Culminația umbrei nu este nicicum culmea creației de pînă acum a poetului Virgil Teodorescu.

Valentin F. Mihăescu

AL. PIRU: «Marginalia»

Al. Piru și-a făcut o manieră din comentariul lapidar și exact al cărților de critică și istorie literară, a celor de poezie și de proză, a fiecărei pagini care-i cade sub condei. Construcția exactă, stilul apodictic nu-și propun să seducă și nici nu atrag mințile leneșe sau pe teoreticienii critici „frumoase". Textul e lipsit de carnație, introducerile de obicei lipsesc, materia textului e plină de cifre, precizări, citate. Acest fel de comentariu critic presupune dacă nu un specialist, un lector avizat în stare să construiască cu ajutorul elementelor pe care istoricul și criticul literar le convoacă în expunerile lui docte. Al. Piru n-a scris numai astfel, dar este evident că preferă această modalitate rapidă și indiscutabilă de lucru, că ținta sa e de a elimina controversa inutilă. În fond, efortul este al maximei obiectivări posibile. Criticul alungă din pagină orice manifestare „subiectivă" lăsînd să vorbească informația, elementele ei cele mai probante. Departe de a fi vorba de sărăcia mijloacelor sau a ideilor, este vorba mai curînd de o „filosofie", în sensul înțelepciunii. Autorul nu se implică inutil în pagina scrisă, textul e lipsit de gesticulație, impulsurile sînt reprimate. Afirmațiile sînt controlabile și cer în replică propoziții la fel de controlabile. Lui Al. Piru îi repugnă invenția și ideea de critică creatoare este foarte departe de maniera sa de lucru. Prozaismul paginii sale critice, dus pînă la ostentație este distant și programatic.

Marginalia, care cuprinde cu precădere articole apărute în revista **Lucafărul,** este asemănătoare ca factură cu mai vechile volume de **Varia,** al căror titlu ar fi putut să-l reia. Aceste două titluri confirmă și ele tipul de angajament al criticului : refuzul spectaculosului, formula erudită voit neseducătoare pe care o practică. **Marginalia** cuprinde cronici la ediții din clasicii români, cronici la cărți de istorie literară și literatură comparată sau memorii, la cărți de poezie sau de călătorie. Figura autorului e de adnotator meticulos la care însă observațiile, completările, corectările de date dezvăluiesc mereu o viziune a întregului, un fir conducător care le scoate din poziția simplelor foi de observație.

Marginalia îl afirmă pe Al. Piru încă o dată drept unul din cei mai eruditi cunoscători ai literaturii române pe toată întinderea ei. Istoricul literar vorbește cu egală competență despre legendele închinate lui Vlad Țepeș, despre **Cartea sistemei sau întocmirii religiei mahomedane** de D. Cantemir, despre **Archirie și Anadam** ca și despre Byron și byronism, despre Liviu Rebreanu sau Emil Botta, Miguel de Unamuno și G. Călinescu. „Marginaliile" descind dintr-o viziune de ansamblu asupra literaturii române ceea ce dă coerență și soliditate acestor incursiuni în teritorii atît de diferite temporal și spațial, atît de nuanțate din punct de vedere al problemelor estetice. Fiecare **Marginalia** de acest fel se încearcă a fi o fișă completă a problemei, o pagină de consult, redactată cu eleganță și limpezime. Criticul nu face paradă de informație ci comunică atît cît este nevoie pentru a configura o imagine fără lacune. Precizările de pură istorie literară sînt cele mai numeroase și alcătuiesc alături de cele din **Varia** I și II un punct de referință pentru specialiști. Cele mai vii pagini sînt cele în care Al. Piru, solicitat de caracterul panoramic al lucrărilor comentate este scos din spațiul temelor foarte specializate. Scriind despre **Originea limbilor neolatine** de Carol Tagliavini care plecînd, din păcate și de la afirmații românești, susține că literatura română începe de-abia cu secolul al XIX-lea, replica vine neîntîrziat : „Este adevărat că pînă la 1600 nu aveam în limba română opere de valoare artistică, dar mai departe există forme literare remarcabile la Dosoftei, în predicile lui Antim Ivireanu, în cronici, în traducerea în versuri a psalmilor și avem opere literare propriu-zise, cum sînt **Istoria ieroglifică** a lui Dimitrie Cantemir, soi de Roman de Renard românesc, sau legendele din **O seamă de cuvinte** de Ion Neculce". Sînt rînduri care-l divulgă pe polemist fără a avea de-a face aici cu o polemică propriu-zisă. Expresivă din același punct de vedere este recenzia pe care Al. Piru o închină **Literaturii române și spiritului sud-est european** de Mircea Muthu. Tema, dintre cele mai incitante, solicită atît erudiție cît și o viziune de sus asupra literaturii române și fenomenului balcanic. Obiecțiile formulate de autorul **Marginaliei** privesc mai ales lipsa de precizie a noțiunilor folosite și consecințele ce decurg de aici pentru întreaga construcție. Ce este de fapt balcanismul ? Are o definiție precisă ? Întrucît intră în sfera „balcanismului" aspecte, opere literare și autori atît de diverși ? Faptele invocate de Mircea Muthu sînt privite în contextul lor istoric, iar rezervele exprimate descind dintr-o perspectivă de ansamblu asupra rolului și locului literaturii române în sfera culturală răsăriteană.

Un loc întîiu îl ocupă în **Marginalia** paginile privitoare la Eminescu și Călinescu : **Eminesciana, Călinesciana.** De maxim interes pentru istoria literară sînt toate paginile dedicate lui G. Călinescu începînd cu **Personalitatea lui G. Călinescu** și terminînd cu **Călinesciana.** Personalitatea marelui predecesor îl scoate pe Al. Piru din rezerva-i cunoscută, înfățișîndu-ni-l în postura de redutabil polemist. Al. Piru ripostează aici încercărilor de a diminua statura literară a marelui critic în aceeași manieră cifrică și apodictică inimitabilă. O carte încearcă să stabilească supremația literară integrală a lui E. Lovinescu din deceniul III pînă-n contemporaneitate evitînd a preciza locul și rolul lui G. Călinescu în această perioadă. Al. Piru restabilește fără indignări inutile adevărul producînd titluri, date, citate. Polemica este senină, fără crispări, sau răutăți de ocazie. Neadevărul este confruntat cu evidența, iar evidența este suficient de grăitoare. Cu alte cuvinte, polemica nu urmărește pe autorul afirmației, ci are în vedere mai ales conținutul acestor afirmații. Războiul de epitete este înlocuit cu o polemică de fapte istorico-literare indubitabile. Obiecția principală este că Ileana Vrancea și I. Negoițescu încearcă să treacă cu vederea prestigioasa carieră literară călinesciană și efectele ei, construind sfidător față de datele realului o altă imagine decît cea oferită de realități. Al. Piru și-a exprimat convingerea că oricît de suprapuse prin preocupări sau simultaneitatea acțiunii, marile personalități literare pot coexista firesc în panteonul literaturii române, indiferent de polemicile lor. A ridica pe unii în dauna altora este un procedeu, după critic, neavenit. Al. Piru reacționează deci firesc atunci cînd cineva caută să anuleze meritele lui Călinescu în comparație cu ale lui Iorga sau Lovinescu de la care primul ar fi preluat totul. Specia de sursierism vinovat, practicat de lovinescolatra autoare a unui volum denigrator pentru Călinescu este calm demontată de critic. El se apropie imperturbabil de textele comparate, refăcînd itinerariul bibliografic al autoarei, identifică citatele, le reconstituie atunci cînd au fost trunchiate, le restabilește atunci cînd au fost transcrise incorect, totul pentru a demonstra lipsa de întemeiere a unor aserțiuni lejere. „Demonstrațiile Ilenei Vrancea, concluse criticul, se bizuie pe citate compuse din articole diferite, alternate fără ordine cronologică și logică și întrerupte de croșete acolo unde contravin ideilor autoarei, dacă putem vorbi de așa ceva, pentru ca faptele să se potrivească la teorii". Pentru a nu fi înțeles greșit, Al. Piru adaugă în altă parte : „Nu am dori ca prin restabilirea unor adevăruri să se creadă că vrem să infirmăm pe Iorga, pentru a înălța pe Călinescu. În istoria culturii și literaturii românești aceste strălucite spirite se împacă foarte bine, fiecare cu al său". Textul curge neutru și mat, străbătut rareori de tușe ironice față de procedeele denunțate. Cum tehnica vicioasă de care se ocupă e aceea de a nega evidența, criticul scrie : „Nici **Viața lui Ion Creangă** n-a convins-o pe Ileana Vrancea, fiindcă, ce nesansă, tocmai atunci a scris și Vladimir Streinu un articol despre același autor". Ironia supravegheată și folosită parcimonios este singura trăsătură incisiv accentuată a unei polemici impecabilă sub raportul tonului, al detașării și ținutei științifice. Mistificația e înlăturată și după o asemenea intervenție nu mai e loc pentru comentariul parazitar. Nu se poate însă susține absența oricărei temperaturi din critica lui Al. Piru. O notă de repros sau regret este vizibilă în aceste rînduri concluzive: „Cu ajutorul lui Al. Rosetti, G. Călinescu a putut să-și vadă tipărită monumentala operă în vremuri grele într-un singur an. Este oare posibil ca în vremea noastră de cult al valorilor, ediția a doua a **Istoriei literaturii române** la care G. Călinescu a lucrat aproape două decenii în continuare, să stea gata de tipar de 12 ani pe masa unei edituri fără aprobarea de a apărea ?". Întrebării acesteia îi răspunde singur în cursul polemicii pentru restabilirea adevăratei dimensiuni a lui G. Călinescu denaturată de lovinescolatri : „Cu privire la **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** Ileana Vrancea preia cele mai vehemente negative opinii critice, sub cuvînt că G. Călinescu are geniu ca romancier, dar nici o însușire de istoric literar. Terenul i-l deșeleniseră mai înainte Iorga și Lovinescu, tot ce a făcut el mai departe e haotic și minimalizator. Cu astfel de diatribe se explică de ce marea istorie literară nu se reeditează". Iată că în cele din urmă istoria literară a lui Călinescu se reeditează, semn și acesta că polemica lui Al. Piru a avut o înaltă justificare.

M. Ungheanu

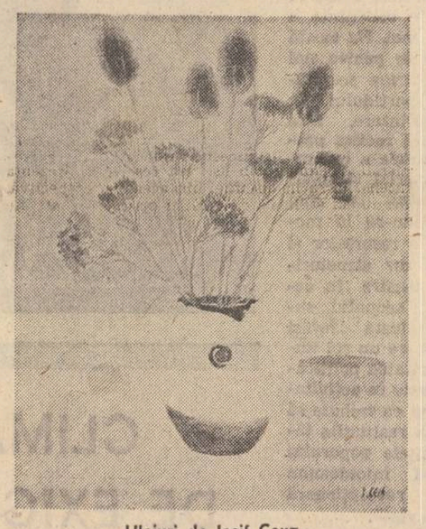

Uleiuri de Iosif Cova

PETRE SĂLCUDEANU: «Biblioteca din Alexandria»

Anul 1980 pare a sta sub semnul romanului. De mai bine de un deceniu, literatura noastră actuală parcurge în căutarea autenticei sale înfățișări un adevărat drum al vîrstelor literaturii: după un timp al poeziei, iată-ne într-o zodie a romanului. A unui roman matur valoric, implicat curajos în viață, capabil, dincolo de performanțele stilistice, să devină o conștiință a acestui veac prin excelență politic, frămîntat de politică, fascinat și însetat de ea, ca de o credință de la care aștepți răspunsurile fundamentale. Într-un timp scurt romanul românesc contemporan a devenit din epic, reflexiv; din poveste, eseu politic și filosofic; din amintire biografică, construcție în imaginar, teorie și simbol. Este și drumul, de la **Corabia cu suflete** (1967), la **Biblioteca din Alexandria,** al lui Petre Sălcudeanu, prozator serios și cu o credință sobră — de cea mai pură tradiție ardeleană — în misiunea și rolul scriitorului, de-a dreptul demodată. Și nu vom întîrzia a susține că ne aflăm înaintea celui mai bun roman al său și a unuia dintre cele mai interesante scrise la noi. **Biblioteca din Alexandria** este fericita întîlnire a unei biografii cu „[illegible]" narativă potrivită, devenind cartea unei remarcabile treceri a realului în parabolă. Dar semnificația ei în contextul literar actual ni se pare mai amplă, ea constituind ultima etapă necesară din eliberarea prozei noastre de o veritabilă fascinație maladivă: „obsedantul deceniu" — subiectul generator de atîtea clișee și false atitudini din nenumăratele romane minore (răspunzînd însă unei reale nevoi de luare în stăpînire și conștiință a timpului prin actul meditației literare) — și a găsit printr-o serie de cărți de ridicată valoare „exorcizarea". Romanul închide seria nu numai cronologic : dacă cărțile lui Preda, Lăncrănjan, Țoiu, Buzura, au epuizat planul realității imediate, fixînd definitiv tipologiile, situațiile și personajele în care s-a oglindit epoca, **Biblioteca din Alexandria** le conferă dimensiunea simbolică. Depășind evenimentele, oricît de spectaculoase și senzaționale, romanul nostru a atins în ultimii ani treapta tensionată a eseului, a căutării dureroase a adevărului; iar dacă la Preda întîlnim o atitudine camusiană, proza lui Sălcudeanu are ceva din abstracta cerebralitate sartriană. Și cum prezentul vrea mereu să-și înțeleagă trecutul pentru a-și întrezări viitorul, vom adăuga că valoarea intrinsecă a cărții e greu acum de delimitat de interesul și receptivitatea pentru dezbaterile ei, pentru acest timp al revoluției care a transformat lumea. Totuși, putem deja afirma că tensiunea ideilor, confruntarea dramatică a personajelor, pătrunderea psihologică și formularea memorabilă, ridicarea realului într-o sferă a simbolurilor existenței, fac cu certitudine din ea o operă reprezentativă pentru valoarea literaturii noastre contemporane.

Cadrul romanului e aparent comun unei anume proze realiste: un sanatoriu de tuberculoși, în care poposește pentru un scurt timp un tînăr banal, Petre Curta, ziarist și „scriitor în devenire", întors nu de mult de la studiile la Moscova. Dar sub aparenta normalitate — chiar dacă halucinantă în cruzimea simptomelor bolii și agoniei muribunzilor — intrăm într-o lume a parabolei: sanatoriul este unul special, destinat activiștilor partidului (inițiaților în politică, deci) iar eroul, și mai ales autorul, l-au citit pe Thomas Mann. Boala este aici o problemă de conștiință, nu de știință. Scriind în linia lui Ivasiuc din **Racul,** autorul îi cunoaște totodată atît pe Kafka și Buzzati, cît și pe prozatorii ruși și sud-americani, dar marea sa reușită este îmbinarea perfectă a realului cu dimensiunea simbolică, creația veridică a unor personaje, în același timp extrem de vii și totodată exponente ale ideilor, ipoteze intelectuale. Modelul rămîne indiscutabil **Muntele vrăjit,** atît ca tip de proză, cît și ca atmosferă și idee, dar autorul și-a asumat cu atîta autenticitate și „conținutul" cu care a îmbrăcat schema general-abstractă și „realizarea" sa literară, încît aspectul se dovedește a fi neesențial. Cartea se sprijină pe sinceritatea dezbaterii și pe experiența profundă a bolii, dar ea trăiește prin forța de a rămîne în literatură. Reale și simbolice, sanatoriul și boala devin elementele-cheie ale unei lumi „de sus" cu legi diferite de cele „de jos", dictate de prezența perpetuă pe scenă a morții. Aici, cum observă o seamă de personaje, oamenii sînt altfel; aduși la același numitor, ei se umanizează, își pun întrebări și mai ales se confesează „împovărînd și despovărîndu-se". Este locul unde se pot rosti adevăruri sau minciuni fără consecințele normale. Petre Curta, tînărul naiv și aparent mediocru, dar avînd vocația înțelegerii umane, a cinstei vîrstei nealterate și mai ales virtualitatea scriitorului, care să judece din perspectiva conștiinței istoriei, parcurge etape ale inițierii în mecanismele revoluției, cunoscînd și confruntîndu-se cu bolnavii sanatoriului. De aceea, contururile lui nu sînt net delimitate, personajul evoluează consecvent cu sine, dar aparent întîmplător, căutînd, de fapt, să fixeze, ca pe o peliculă sensibilă, imaginile memorabile ale celorlalți. Firul epic este susținut de trecerea eroului prin această galerie de personaje unite prin tainice relații. Realitatea plată, cunoscută de Petre, se reliefează treptat, atingînd dimensiuni nebănuite prin confesiunile și „unghiurile de luminare" ale fiecărui personaj. Ca într-un roman cu sertare, fiecare își are povestea și mai ales propria-i atitudine înaintea vieții și revoluției, pe care și-o analizează fără cruțare în fața marii judecăți a morții. În pagini de o aproape materială densitate ideatică, unele amintind de tăișurile marelui monolog elisabetan adresat Istoriei, se desenează tipuri umane marcate de o agonie a conștiinței care transcende moartea biologică: Lică Cosmin, tragicul fanatic al revoluției, omul ideilor și principiilor care își refuză orice incertitudine ; Olariu, personaj inflexibil din aparatul de ordine și Baciu, jalnica sa unealtă care a atins culmea murdăriei umane; Ștefan Pintică, tînăr care se dăruiește simplu și total revoluției considerîndu-se „generație de sacrificiu", dar care trăiește drama oamenilor din sat închiși în urma promisiunilor sale, de bună credință; Visalon, bătrînul pădurar și miner, cu ceva din atmosfera magului romantic care caută o albastră floare a vieții; Morăscu, maniac al puterii și David Garva care îl înfruntă cu propriile arme în numele omeniei: simplul dar imprevizibilul Buzangiu și atîția alții dintre care se desprinde figura lui Isaac Landesman, analistul strălucit și subtil, personaj, donquijotesc, luptător în Spania, filozof sceptic și optimist avînd ceva din natura bufonului shakespearian grăitor de adevăruri crude. Pe măsură ce cunoaște, personajul principal **se cunoaște,** se delimitează înaintea lumii, a tentației necunoscutului. Ambivalent, el este pentru „împietrirea" bărbaților politici o conștiință umană capabilă să-i judece în numele înțelegerii umane (— „Curta, spune-mi, spune-mi, că tot ce-am făcut n-a fost fals, te rog, spune-mi, dar cinstit", îl roagă Morăscu înainte de a muri), dar, pentru soția sa, sora Nana, Leopoldina Titoran și sora Aneofița, el este la fel de inflexibil și obsedat de propria sa boală ca și ceilalți. Aparent purtător de cuvînt, personajul din perspectiva căruia este privită lumea, Petre Curta nu este idealizat de autor. Niciodată Sălcudeanu nu dă dreptate unuia sau altuia, el lasă eroii să se confrunte în cea mai deplină libertate. Adesea Curta pare a avea dreptate în numele unui umanism tradițional, dar opiniile sale nu sînt nici impuse, nici totdeauna convingătoare. Dreptatea sa e prea ideală, iar drama amintește de intelectualii lui Camil Petrescu măcinați de propriul spirit analitic. Deși generos și cinstit, sensibil și altruist, iubind oamenii, adică pe nimeni anume, eroul este în încrîncenarea lui un ascet al ideilor care îi atrofiază sufletul („Dumneata rostești adevărul fără remușcări, ori adevărul dezbrăcat de remușcare este adevăr de profet"). Dacă Petrini era uneori neverosimil, Curta este inuman. În căutarea adevărului abstract el pierde căldura iubirii. Înaltele și recile lui principii nu ajută nimănui. Dar în singurătatea lui, Curta are ceva din grandoarea tristă a unui Erasm rămas în mijlocul furtunii istoriei să apere valorile umanismului și spiritul de toleranță într-o lume a violenței învrăjbită de credințe sau interese opuse. Analiza atît a personajului central creator al unui mit al scriitorului, cît și a celorlalte ar cere cu prisosință un capitol separat.

Stranie este în structura narativă dilatarea timpului și capcana lui: eroul venit pentru cîteva luni pierde noțiunea timpului biologic, anii trecînd într-o altă dimensiune temporară, ireală, aproape. În acest timp al confesiunilor personajele vorbesc înfruntîndu-se dramatic adesea într-un joc paradoxal al ideilor. Ca orice prozator ardelean care se respectă, Sălcudeanu are stilul masiv, nu fără surprinzătoare figuri stilistice, dar care își arată valențele pe spații ample. Trecînd peste primele trei sute de pagini tensiunea, fără a diminua, pare a obosi lectura, mai ales că nu se întrevede nici posibilitatea rezolvării ei. Și aici prozatorul nostru are, fără teama de a exagera, o sclipire genială : inventează un personaj de teatru expresionist, **civilul,** anchetator diabolic și teoretician al literaturii care posedă o excepțională bibliotecă de manuscrise („Stăpînesc o bibliotecă ilegală și în mai toate limbile acestui pămînt pe care trăim, Cărți dușmănoase, domnule Curta, dar cărți de valoare") pe care le va încredința tiparului cînd vor deveni inofensive. Visul din visul lui Curta cu poiana lupilor nu e departe de o viziune dostoievskiană. Iar cînd întîmplarea cea mai grotescă din vis, măcelul porcilor, se petrece aievea ne aflăm deja într-un fantastic de cea mai bună calitate unde alegoria și-a pierdut dimensiunea abstractă devenind terifiant de concretă. Fără a teoretiza, finalul pare a se îndrepta spre voltairiana morală a „cultivării grădinii", a muncii în care personajele își găsesc împlinirea. Cel care triumfă este misteriosul bătrîn Visalon, căutătorul florii vieții care îi învață pe bolnavi să replanteze pădurea exploatată intensiv. Figură sadoveniană, pădurarul pare a se identifica cu sufletul naturii, iar ultimele cuvinte ale cărții și ale eroului, care contemplă în final, înainte de a pleca, tînăra pădure, îi dau o dimensiune mitică: „Vîntul bătea puternic, coliba se unduia făcîndu-se una cu mișcarea pomului de care era prinsă și pe această probă mereu în mișcare, pe acest catarg uriaș, fără moarte. Visalon nu i se mai păru un mosneag oarecare, păstrat doar cu fibra trupului la anii tinereții ci însăși întruchiparea ei".

Ne aflăm înaintea unei cărți de valoare cu personaje memorabile și controversate, o carte contradictorie și amplă ca înseși problemele dezbătute la cea mai înaltă tensiune spirituală, o carte care așteaptă o critică pe măsura unui posibil destin de excepție.

Dan Alexandru Condeescu

Întîlnirea tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu activul de partid al scriitorilor

Urmare din pag. 1

se pună capăt cu desăvîrşire oricăror polemici mărunte, neprincipiale, care nu vizează operele de artă, problemele de fond ale dezvoltării literaturii şi care degenerează în atacuri la persoană, care duc la dezbinarea scriitorilor. Trebuie să se ţină seama că Uniunea scriitorilor, editurile, revistele literare nu sînt proprietatea nimănui şi ele trebuie să slujească în egală măsură, corespunzător atît principiilor şi normelor societăţii noastre, cît şi legilor ţării, intereselor generale ale dezvoltării literaturii, ale unirii eforturilor tuturor creatorilor de artă în direcţia înfloririi şi îmbogăţirii continue a culturii noastre socialiste.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a adus, de asemenea, o serie de critici consiliului de conducere al uniunii, ca şi organizaţiei de partid, care nu pun în dezbatere problemele centrale ale dezvoltării creaţiei noastre literare, problemele ideologice, estetice şi etice ale obştii scriitoriceşti, permiţînd uneori degenerarea discuţiilor în simple răfuieli personale. Au fost criticate, totodată, alte organisme şi foruri care au sarcini exprese în direcţia îndrumării ideologice şi politice a Uniunii scriitorilor, cum sînt organizaţia de partid a Capitalei, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, unele secţii ale Comitetului Central al partidului, indicîndu-se să se treacă neîntîrziat la lichidarea lipsurilor manifestate în această privinţă, la organizarea unei activităţi intense, sistematice, menite să ridice la un nivel tot mai înalt viaţa politică şi obştească a scriitorilor.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a cerut ca, în spiritul hotărîrilor istorice ale Congresului al XII-lea al partidului, să se acţioneze cu înalt spirit de răspundere şi conştiinţă revoluţionară şi în domeniul literaturii, pentru realizarea unei noi calităţi, astfel incît şi literatura să se înscrie în vasta activitate revoluţionară desfăşurată de întregul nostru popor pentru ridicarea pe o treaptă nouă, superioară a societăţii socialiste româneşti.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a cerut activului de partid, tuturor scriitorilor să acţioneze pentru realizarea unor opere literare cu un profund conţinut umanist revoluţionar, care să răspundă pe deplin cerinţelor poporului nostru, constructor al socialismului, să contribuie tot mai mult la ridicarea nivelului ideologic şi cultural al maselor largi de oameni ai muncii, la dezvoltarea conştiinţei lor socialiste, a spiritului umanist ce caracterizează societatea noastră. În literatura noastră nouă, oamenii muncii, care înalţă din temelii o lume nouă în patria noastră, să se recunoască drept eroi principali, care îşi făuresc în mod conştient, într-un spirit de înaltă abnegaţie şi patriotism, propria lor viaţă, propriul lor viitor fericit.

Sintem — a subliniat secretarul general al partidului — pentru o largă diversitate a stilurilor, genurilor şi manierelor creatoare în literatura noastră, pentru abordarea deschisă a tuturor aspectelor vieţii şi muncii societăţii noastre. Dar astfel incît aceasta să însufleţească oamenii muncii în măreaţa operă pe care o edifică în România, să dea o perspectivă clară, luminoasă a viitorului măreţ spre care înaintează, sub conducerea partidului, naţiunea noastră socialistă. Literatura noastră trebuie să se situeze ferm pe poziţiile revoluţionare ale socialismului ştiinţific, ale materialismului dialectic şi istoric, ca parte integrantă a întregii activităţi de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate. O înaltă datorie a creaţiei literare româneşti este **angajarea fermă în lupta revoluţionară împotriva a ceea ce este vechi şi perimat**, pentru promovarea continuă a noului socialist, sprijinind astfel mersul înainte neabătut al patriei noastre pe trepte tot mai înalte ale socialismului şi comunismului. Literatura trebuie să combată cu vigoare concepţiile vechi, retrograde, obscurantiste, mentalităţile moştenite de la vechea societate burgheză, superstiţiile, idealismul, orice manifestare de natură să ducă la degradarea omului, la înjosirea lui, a demnităţii sale.

Un accent deosebit a pus secretarul general al partidului pe preocuparea creatorilor de a păstra cu sfinţenie specificul naţional al culturii noastre, realizat de-a lungul secolelor prin înţelepciunea şi talentul creator colectiv al poporului, care, luptînd pentru libertate şi progres, pentru păstrarea fiinţei sale naţionale, pentru dezvoltarea ţării, a făurit, totodată, o operă de artă minunată, de valoare nepieritoare, care poate şi trebuie să constituie izvorul de la care să se inspire toţi creatorii care îşi iubesc poporul, patria, trecutul de luptă revoluţionar. Secretarul general al partidului a criticat tendinţa care se mai manifestă la unii scriitori de a imita curente şi orientări străine, renunţînd de a fi ei înşişi, de a exprima realităţile specifice ale poporului şi societăţii noastre. Opere de artă de mare durabilitate şi valoare estetică se pot realiza numai din legătura intimă cu poporul, puterea literaturii stă tocmai în această osmoză a scriitorului cu patria, cu istoria ei, cu prezentul ei, cu poporul care i-a dat naştere.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a indicat, de asemenea, să se intensifice şi mai mult participarea scriitorilor la activitatea social-politică clocotitoare care se desfăşoară în ţara noastră, în cadrul rolului tot mai înalt pe care îl îndeplineşte întregul popor în elaborarea şi înfăptuirea politicii partidului, în adoptarea deciziilor privitoare la mersul nostru continuu înainte, în conducerea societăţii, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului ei revoluţionar de avangardă. Scriitorii, ca dealtfel, toţi oamenii de artă, trebuie să se manifeste astfel tot mai activ în cadrul largii democraţii socialiste pe care o realizăm în ţara noastră şi care constituie unul din principalii factori dinamici ai construcţiei noii orînduiri, o cerinţă obiectivă a înaintării noastre ferme spre comunism.

În continuare, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a subliniat necesitatea ca întreaga noastră literatură să se angajeze mai viguros în marea confruntare care are loc pe plan internaţional între forţele progresului şi păcii şi forţele vechi ale reacţiunii, să participe şi mai activ prin opera şi activitatea lor, de pe poziţiile partidului nostru, la lupta împotriva imperialismului, a colonialismului şi neocolonialismului, împotriva ideologiei burgheze, retrograde, a decadentismului filozofiei, moralei şi culturii lumii capitaliste contemporane. Este o datorie de onoare a scriitorilor să se înregimenteze cu toate forţele în măreaţa luptă închinată cuceririi şi apărării libertăţii şi independenţei tuturor popoarelor, transformării înnoitoare a societăţii umane, înfăptuirii dreptăţii şi egalităţii sociale, edificării unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră, de pace, colaborare şi înţelegere între toate naţiunile. În felul acesta, literatura noastră va corespunde cu adevărat înaltelor cerinţe şi exigenţe ale etapei pe care o parcurge astăzi poporul nostru în înfăptuirea Programului partidului de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, precum şi imperativelor supreme ale luptei mondiale pentru înfăptuirea **Idealurilor de bunăstare** şi fericire ale întregii **umanităţi.**

Secretarul general al partidului a cerut organizaţiei de partid a Uniunii scriitorilor, activului de partid scriitoricesc din întreaga ţară, tuturor comuniştilor care lucrează în acest domeniu să-şi asume răspunderi sporite în dezbaterea problemelor generale ideologice, politice şi de creaţie, de care depinde progresul continuu al literaturii noastre, să acţioneze tot mai ferm pentru un climat cu adevărat principial, partinic, de înaltă exigenţă şi colegialitate în rîndul tuturor slujitorilor scrisului. Va trebui să se îmbunătăţească, de asemenea, şi îndrumarea activităţii Uniunii scriitorilor de către organizaţiile de partid judeţene şi a municipiului Bucureşti, de către Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, de către secţiile Comitetului Central, pentru a se asigura dezvoltarea pe un plan şi mai înalt a creaţiei noastre literare de toate genurile, redarea într-o mare varietate de stiluri şi genuri a aceleiaşi concepţii ideologice revoluţionare, concepţia materialist-dialectică şi istorică a partidului nostru, a realităţii noi a patriei noastre, a muncii eroice a întregului popor pentru creşterea măreţiei patriei, pentru prosperitatea ei, pentru bunăstarea şi fericirea poporului, pentru întărirea independenţei şi suveranităţii României socialiste.

În încheiere, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, subliniind că poporul nostru dispune de puternice forţe creatoare în domeniul literaturii, în stare să abordeze cu succes temele mari ale societăţii socialiste româneşti, şi-a exprimat convingerea că literatura noastră va înregistra noi şi importante realizări, că scriitorii nu vor precupeţi nimic pentru a sluji cu cinste cultura nouă, socialistă, patria şi poporul.

Funcţia catalizatoare a clasicilor

Cum se întîmplă mai întotdeauna, şi în cazul cunoscutei apoftegme **literatura se naşte din literatură,** căreia i se conferă şi un pronunţat coeficient de butadă, din unghi practic, se impune numaidecît necesitatea de a disocia atent **elementul activ** de cel **pasiv.** Respectiv, se pune în discuţie, cu toată gravitatea, problema atitudinii critice şi în acelaşi timp creatoare faţă de vital-necesara „povară" pe care tradiţia, cu infinitatea ei de experienţe şi căutări, o aşează pe umerii creatorului contemporan. Admiţînd, prin reducere la absurd, că cineva s-ar decide să refuze cu desăvîrşire actul acestei nobile şi obsesive confruntări, bizuindu-se, pasămite, doar pe virtuţile talentului său, trebuie să recunoaştem că ceea ce ar rezulta de aici va purta, necondiţionat, insemnele celei mai dezolante monstruozităţi solipsiste. E o trăsătură care anulează orice şansă autenticei cunoaşteri artistice, întrucît acum tentativa creatoare se angajează în cea mai aberantă cu putinţă aventură : aceea de a fi un produs **ex nihilo,** prin ignorarea realităţii estetice originare. Experimentalismul extremist al artei şi literaturii moderne, se ştie, în chip voluntar sau involuntar, a alunecat nu o dată într-o asemenea capcană, aşa încît nu mai insistăm.

Revenim deci la, aşa-zicînd, aspectul normal al chestiunii şi ne îngăduim a face observaţia oarecum paradoxală potrivit căreia atît pecetea sublimei originalităţi creatoare cît şi aceea a imitaţiei obediente, a epigonismului amorf sînt la fel de îndatorate reperelor tutelare ale tradiţiei. Este, astfel, în firea lucrurilor ca actualitatea clasicilor, limitată la aria de manifestare a spiritului de creaţie, să rezide tocmai în sesizarea acestei imanente bifurcări, în ordinea eficienţei, a celor aşi (cum le-ar spune G. Călinescu) **universalii autohtone.**

Spre a invoca doar un exemplu — firesc, cel mai eclatant —, să observăm că istoria permanentului proces de refracţie în posteritate a unor asemenea **universalii naţionale** invedereză pregnantul caracter divergent al celor două trasee. Eminescianismul — căci, se înţelege, la el ne referim — s-a impus încă de la începuturile sale ca cel mai de seamă element stimulator al deschiderilor spre visarea romantică la amplitudine cosmică, spre cufundare ameţitoare în memoria mitico-istorică a umanităţii şi a poporului român, spre aleanul cotropitor al trăirii absolutului prin intermediul ideii, filozofice pure, ori, din contra, prin deplina abandonare în voluptatea iubirii etc. Cariera în posteritate a tuturor acestor structuri lirice eminesciene (ca să nu mai vorbim de cele strict expresive) are, nu mai încape discuţie, un curs continuu. Nu e însă mai puţin adevărat că la fel de izbitoare apare şi linia despărţitoare dintre **latura activă şi cea pasivă** a modului în care este tradusă în „practica scrisului", de-a lungul unui secol de poezie românească, lecţia lirismului eminescian. Se ştie că în prima etapă a carierei sale, eminescianismul a făcut ravagii, pentru că, în esenţă, de el s-au apropiat imitatorii, versificatorii incapabili a trece dincolo de lamentaţia gesticulară, de sentimentalitatea convenţională şi minoră, de paseismul superfluu şi de **„meditaţiunea"** încropită, vădit neasumată din unghi autentic existenţial. Au trebuit să treacă două-trei decenii pentru ca această perspectivă epigonică, prin definiţie necreatoare, să fie radical repudiată şi, astfel, înlocuită de alta, surprinzătoare prin noutatea ei vitală sub toate aspectele. Ceea ce atrage de îndată luarea aminte, acum, este repunerea în drepturile reale a eminescianismului cu preţul magnificei lui asimilări în structuri lirice **sui**-generis, adică în o suită de structuri lirice ai căror exponenţi fac dovada strălucită a faptului că, avînd o identitate artistică inconfundabilă, fiind ei înşişi, aparţin unor alte virste ale poeziei româneşti. Sînt virste chemate fiecare a răspunde altor **tipuri** de sensibilitate general-umană, înscrise între parametrii unor noi dimensiuni ale timpului istoric. În cunoştinţă de cauză, să spunem aşa, marii poeţi români, din prima jumătate a veacului nostru „eminescianizează" pe cont exclusiv propriu. Astfel, despre cel dintîi mare „neoeminescian", Octavian Goga, G. Călinescu spune esenţialul. „În poezia lui Goga — citim în **Istoria literaturii române** — dăm de structura poeziei lui Eminescu dar astfel acoperită încît abea se bagă de seamă. Goga a intuit mai bine decît oricare genul poetului **Doinei** şi a ştiut să-l continue cu materie nouă. Şi Eminescu şi Goga cîntă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată, de popor străvechiu, îmbătrînit în experienţa crudă a vieţii, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului [...]. După Eminescu şi Macedonski, Goga e întîiul mare poet din epoca modernă sortit prin simplitate aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adînc în sufletul mulţimii, poet naţional totodată şi pur ca Eminescu". Tot lui G. Călinescu îi datorăm faptul de a fi intuit, printre primii, filonul neoeminescian la Arghezi (referirile se fac în special la specia „blestemului", a pamfletului liric, arătîndu-se, de pildă, că **Rugăciunea unui Dac** pare a fi o tulburătoare „variantă" la blestemul lui Sarmis din poemul lui Eminescu) şi la Blaga (observaţia că tentativa autorului dramei **Zamolxe** de a construi un pantheon dac „aminteşte de mitologiile dacice ale lui Bolintineanu şi Eminescu").

Firească, exeteza critică mai recentă a scos în lumină caracterul mult mai complex şi — de ce nu ? — mult mai „ascuns" al procesului de înrîurire creatoare pe care opera celor trei mari scriitori o suferă din partea eminescianismului. În acelaşi timp, e de reţinut că, practic, aria fenomenului este nelimitată. Aceeaşi exegeză de dată recentă nu a putut să nu identifice revelatoarele „infiltraţii" ale eminescianismului, atît de structural originale de fiecare dată, în (să zicem) poezia lui Bacovia şi Al. Philippide. Toate acestea, însă, nu trebuie să ne facă a pierde din atenţie adevărul că şi în epoca la care ne referim, formele esteticeşte degradante ale epigonismului eminescian îşi fac resimţită prezenţa intens. Intră în discuţie, din această perspectivă, nu numai stihurile de mult şi pe drept uitate ale unor O. Carp, D. Nanu, G. Tutoveanu, Horia Furtună, G. Rotică, Ignatus, Emil Dorian, Al. Robot etc., etc. ci chiar şi ale unor autori de notorietate, precum, între alţii, Cincinat Pavelescu sau Victor Eftimiu, în cazul cărora modul sonor festiv în care este receptat eminescianismul se răzbună din plin.

În fine, spre a aduce discuţia „la zi", nu mai puţin semnificativă este cariera în posteritate a eminescianismului confruntată cu evoluţia poeziei noastre actuale. Şi acum este puternic sesizabilă aceeaşi netă **scindare a activului de pasiv.** Trecut prin alchimia miraculoasă a lirismului interbelic, eminescianismul, pe de o parte, face şcoală strălucită în poezia lui Mihai Beniuc şi Emil Botta, a lui Eugen Jebeleanu şi a lui Miron Radu Paraschivescu, a lui Nichita Stănescu şi A. E. Baconsky, a lui Ioan Alexandru şi Ion Gheorghe, a lui Gheorghe Pituţ şi Adrian Păunescu, a lui Dan Laurenţiu şi Cezar Baltag, a lui Grigore Hagiu şi Mihai Ursachi, a lui Florin Mugur şi Marius Robescu şi aşa mai departe, întrucît „lista" este impresionantă, ajungînd a-i revendica chiar şi pe unii dintre autorii cei mai tineri — Ion Roşu sau Nichita Danilov, de pildă. Pe de altă parte, posibila „listă" a epigonilor eminescieni de dată mai mult sau mai puţin recentă este atît de extinsă, încît, sincer vorbind, de ne-am gîndi s-o întocmim aici, nu ştim zău cu cine ar trebui să începă şi cu cine să se încheie. Privind problema din ambele direcţii, putem spune pe drept că ne aflăm în faţa uneia dintre temele critice cu cea mai largă deschidere spre realitatea palpabilă a fenomenului poetic actual.

Invocînd doar „cazul" Eminescu, s-a reţinut sperăm cu suficientă claritate că tema însemnărilor de faţă beneficiază de ceea ce s-ar putea numi un enunţ cu substrat parabolic. Altminteri, un enunţ, întru totul concludent pentru a ne face bine înţeleşi în ceea ce priveşte „teza" în virtutea căreia am dat curs acestor sumare reflecţii pe marginea niciodată istovitei probleme a actualităţii valorilor clasice, a funcţiei lor catalizatoare circumscrisă actualului creator contemporan.

Nicolae Ciobanu

Sanda Saramat : „Flori pentru cei dragi"

«Sunt poet şi vreau să-mi adun material!»

Se numea Mihai Eminescu şi avea doar şaisprezece ani cînd a rostit aceste cuvinte cu un orgoliu care mai vibrează şi astăzi prin scurgerea timpului. Era primăvară spre vară şi o pornise spre Transilvania **ca să vadă cu ochii lui.** În sutanele lor prăfuite pe drumurile de ţară seminariştii blăjeni de la anul 1860 au tresărit de uimire şi au notat afirmaţia în caiete, alături de fenomenele astrologice.

Au trecut mai mult de o sută de ani de istorie literară şi mesajul poetic semnat prin miracol chiar Mihai Eminescu nu s-a pierdut. Cea mai veche „documentare" atestată încă în urmă cu-un secol a devenit o tradiţie : legătura scriitorului cu pămîntul, o rădăcină adîncă şi viguroasă pe care literatura română a rodit bogat şi continuu, fără întreruperi şi fără îmbolnăviri, organism sănătos şi puternic, nedesfăcut de obîrşie.

Să-i spunem iubire, înainte de a-i spune program. Să-i spunem aşa cum se-întîmplă. Aşa cum se simte cînd la capătul unui drum străbătut cu maşina, cu trenul sau cu piciorul, un peisaj sau un om, două „întîmplări de viaţă" către care te împinge profesiunea, te ating atît de necruţător drept în suflet, drept în arcul care declanşează emoţia, încît sîngele rupe zăgazuri, pulsul aminteşte să erupă iar pupila ţi se dilată ca o lentilă de microscop. Ce dor ! Ce dulce-durere ! Ce vrajă molcomă la simpla vedere a unui hectar de cartofi cu tuberculii aurii aşezaţi în lumina lichidă a toamnei din Transilvania ! Ce fericire nebună că un macaragiu înălţat la două sute de metri deasupra barajelor de pe Lotru strigă că cea mai mare dorinţă pe care o are acolo, în cer, este să-i poată saluta pe părinţi. Ce bucurie năvalnică alături de o dragă femeie care întinde între pantofii ei bărbăteşti în care stă cu picioarele goale — strînsura de o viaţă : douăsprezece cămăşi ţărăneşti.

Lumea ca viaţă, nu ca fotografie ! Viaţa ca viaţă, nu ca abstragere. Auzul scriitorului lipit de pămînt : sublime, noi înţelesuri ale vieţii pure şi simple, misterele armoniei universale dezlegate în cartofi şi în soare, în oameni şi muncă, în cea mai statornică vecinătate : mlautarul cotidian.

Să-i spunem devotament, înainte să-i spunem program. Să-i spunem aşa cum se-întîmplă. Aşa cum se simte cînd la capătul unui drum străbătut cu maşina, cu trenul sau cu piciorul, un peisaj sau un om, două „întîmplări de viaţă" către care te împinge profesiunea devin, de-odată, în chip miraculos şi magnific, justificarea acestei profesiuni ! Peisaje care declanşează iubirea. Oameni care declanşează devotamentul. O lume vie, puternică, mişcătoare, o lume irepetabilă şi fierbinte, lumea noastră socialistă de astăzi, făptura ei luminoasă cu care comunicăm febril şi patetic nu fiindcă trebuie ci pentru că iubim şi depindem, pentru că perseverăm şi învingem, pentru că facem parte din lucrările şi zilele sale, pentru că scriitorii au nevoie de patrie şi patria are nevoie de poezie, şi cu acelaşi orgoliu înregistrat în urmă cu-un secol printre fenomenele astrologice spunem : Sîntem poeţi şi vrem să adunăm material !

Sânziana Pop

Tradiţia culorii

De multă vreme s-ar fi cuvenit să scriu cîteva rînduri despre eforturile pline de dragoste ale Profesorului de Istoria artei la Universitatea din Köln, Dr. Wilhelm Nyssen, de a face cunoscute lumii apusene valorile incomparabile ale picturilor murale din Moldova. Mă aflam prin anii 1971 ca Gasthorer (student-oaspete) al Universităţii din Köln şi am avut de multe ori prilejul de a asista la conferinţele profesorului Dr. Nyssen, la care sute de studenţi participau înmărmuriţi de mirare în sălile unde se proiectau imaginile care cîntau pămîntul transfigurat al ţării noastre. Dincolo de explicaţiile savante legate de credinţa strămoşilor noştri, Dr. Wilhelm Nyssen pleda pentru specificitatea picturii murale de la noi, pentru noutatea ei evidentă în comparaţie cu cea bizantină, pentru geniul poporului nostru : „La privirea frescelor exterioare ale mînăstirilor din Moldova se petrece ceva cu totul deosebit. În primul rînd, observatorul, la privirea de ansamblu a picturii, e mai întîi scos din sine însuşi, deoarece ceea ce vede nu este despărţit de mediul înconjurător, ci se găseşte în mijlocul unui peisaj colorat cu verdele ca fond fundamental... El (privitorul n.n.) îşi aminteşte de visurile copilăriei sale, deci de o fază a vieţii, care dispunea de un asemenea spectru vast al culorilor şi se regăseşte de abia pe încetul şi cu întîrziere în faţa acestor caractere ale spaţiului care limitează din afară, pentru că este solicitat de calitatea unor culori, pe care n-a mai întîlnit-o niciodată pînă acum în natură, în această intensitate". Cu aparatul său de proiecţie şi fotocopiile executate de el cu o artă neîntrecută Dr. Wilhelm Nyssen a ţinut sute de conferinţe despre minunatele fresce româneşti, în oraşe din R.F. Germania şi R.D. Germană, din Suedia, Austria, Italia, Elveţia, Spania, Franţa etc. Vorbind totdeauna cu o mare dăruire şi autentică înţelegere despre geniul poporului nostru, Dr. Wilhelm Nyssen nu uita niciodată să stabilească relaţia firească între expresia artistică a sufletului nostru şi momentele istorice, vitrege de atîtea ori prin care am trecut : „Istoria Moldovei e străbătută de numeroase tentative de a pune o stavilă în calea stăpînirii islamice. Astfel, acest încîntător ţinut de coline a fost mereu încercat de războaie, incendii, pustiiri, iar cele mai mari creaţii artistice ale sale, mînăstirile pictate în exterior şi interior, s-au născut în ceasurile sale cele mai grele, în furtunile produse de asalturile imperiului otoman. Poate că tocmai trăirea acestor grozăvii şi distrugeri a produs în oamenii ei acel dor de linişte şi de interioritate, care şi-a găsit exprimarea în aceste chipuri exterioare şi interioare". De la prima sa întîlnire cu pictura murală din Moldova, Dr. Wilhelm Nyssen ne vizitează ţara aproape an de an, sufletul său fiind cuprins de o admiraţie nesecată. Pentru dragostea cu care s-a străduit să facă (în atîtea ţări) cunoscute valorile artistice româneşti, profesorului Dr. Wilhelm Nyssen i s-a conferit la Bucureşti titlul de „Doctor Honoris Causa". Traducerea cărţii **Pămînt cîntînd în imagini,** într-o limbă înteleaptă şi expresivă aparţine Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, ale cărui echivalenţe româneşti evidenţiază o profundă cunoaştere a textelor cercetate de Profesorul Dr. Wilhelm Nyssen, pe care-l omagiem cu aceste rînduri.

Gheorghe Pituţ

Climat de exigenţă

Urmare din pag. 1

versităţii căilor de plonjare în cotidian — şi printr-o stare de reflecţie asupra realităţii). Aşadar, fiecare autor — respectîndu-şi structura psihologică, chimismul interior — se cuvine să facă paşi hotărîţi înspre adevărurile existenţiale. Şi, oricît de neasemănător ne-ar fi caracterul şi temperamentul, în planul conştiinţei lucrurile se schimbă, avem un crez comun, unic : socialismul ştiinţific, materialismul dialectic şi istoric.

„Fuga de realitate", pe care, eventual, o mai practică unul sau altul dintre noi, nu este deloc caracteristică imensei majorităţi a scriitorilor care, respingînd schemele/şabloanele dogmatismului de altădată, au dovedit şi dovedesc — prin cărţi, nu prin simple declaraţii, că „materia primă" a operei lor se află **aici** şi **acum.** Folosind termenul de „materie primă", nu doresc, cumva, să sugerez o posibilă apropiere între „procesul de fabricaţie" industrial şi „procesul de creaţie", nici vreo ierarhizare. Faptul că un pilot zboară la mare înălţime înseamnă oare că el nu-i un om cu picioarele pe pămînt ? Prejudecăţile de orice fel, exclusivismul mai mult sau mai puţin camuflat sub mantia cameleonică a unui pretins „aristrocratism" sau „purism" al inspiraţiei, nu-l împiedică pe autorul cinstit cu el însuşi şi cu cititorul său, să-şi vadă de drum, pe măsura forţei sale de muncă, a puterii sale de pătrundere în straturile realităţii, a temperaturii şi intensităţii talentului său. Da, sîntem de staturi deosebite, avem ochi de culori diferite, ne-am născut cu talent de un grad sau altul — nimic din toate acestea şi destule altele nu-i dau **nimănui** dreptul la intoleranţă, la atacuri personale sau vizînd o categorie sau alta de confraţi. Climatul general, de muncă cinstită închinată unui scop măreţ, reprezintă, fără doar şi poate, un exemplu demn de a fi urmat şi de scriitorime, obşte prin vocaţie hărăzită să promoveze corectitudinea, umanismul, înţelegerea între oameni. De altminteri, una din indicaţiile tovarăşului Nicolae Ceauşescu la recenta întîlnire care — tocmai pentru a se asigura progresul neîntrerupt al literaturii române — să fie instaurat **„un climat cu adevărat principial, partinic, de înaltă exigenţă şi colegialitate în rîndul tuturor slujitorilor scrisului".** De pe o asemenea rampă de lansare, „procesul de creaţie" — şi aşa chinuitor, epuizant, anevoios, va dobîndi, măcar apa/aerul/soarele de care are nevoie ; şi întreaga axă de rotaţie a atitudinii noastre faţă de noi schimbîndu-se, ne vom putea dedica, **pe de-a întregul,** energiile, talentul (cît avem), cunoaşterea şi viziunea proprie asupra realităţii, numai şi numai actului de creaţie, scrisului. Respectă şi vei fi respectat ! — iată un adevăr verificat de practică, nicidecum un slogan publicitar. Cînd în artere îţi pulsează un singe — realmente ! — de netrificat, pur, nici un fel de monedă „forte" de azi, de ieri sau de alaltăieri n-are cum să ţi-l dilueze sau să ţi-l coloreze altfel, în verde, albastru sau violet. Singele unei întregi colectivităţi hrăneşte printr-un subtil sistem de vase comunicante — scrierile noastre : **„Literatura trebuie să combată cu vigoare concepţiile vechi, retrograde, obscurantiste, mentalităţile moştenite de la vechea societate burgheză, superstiţiile, idealismul, orice manifestare de natură să ducă la degradarea omului, la înjosirea lui, a demnităţii sale".** Să începem cu noi înşine !

S-a retras de mult, în brumele trecutului, autorul ferecat în turn de fildeş sau gata să-şi cristalizeze opera la masa cafenelei, cu filtrul — sursă de inspiraţie ! — dinainte. Actualmente, sursa de inspiraţie se află în noi, în realitatea noastră, pentru că sîntem **ai acestei realităţi.** Cine se mai miră astăzi că, în mod curent, un poet, un prozator, un dramaturg — autori de renume, oameni cu operă proprie constituită — scriu şi activează în presa cotidiană, săptămînală, lunară sau apar ca realizatori pe micul ecran, sau urcă pe scenă în cadrul nenumăratelor întîlniri cu cititorii ? Sute şi sute de scriitori aşa trăiesc, aşa creează ! Practicarea publicisticii reprezintă, neîndoielnic, încă una din multiplele variante ale documentării, în sensul arătat anterior, de **implicare.**

Cunoaşterea realităţilor înconjurătoare, frecventarea marilor teme nu-ţi oferă, instantaneu şi cheia reuşitei în scris, dar îţi dau **o şansă în plus.** Pagini limfatice mai apar, lipsite de singele adevărului de viaţă, atît de intens şi generos. Vecinătatea literaturii cu realitatea sau cu istoria — reflectînd, în fond, tot o realitate, dar afectivă — nu înseamnă, deloc, pauperizarea imaginaţiei, absenţa decantării, trecerea directă în pagina scrisă a faptelor zilei, fără ca acestea să mai străbată spaţiul ficţiunii. Transgresoarea realităţii imediate sau îndepărtate nu face altceva decît să oblige evenimentele să treacă prin filtrul purificator al autorului, astfel incît să se întoarcă, în lumile din care purced, transfigurate. Există o teribilă **sete de autentic,** atît la scriitori, cît şi la cititori : oamenii muncii vor să se recunoască — şi se recunosc de cele mai multe ori ! — în cărţile noastre, drept eroi de prim plan harnici, inteligenţi, dăruiţi trup şi suflet **idealurilor** constructive de pace, de omenie care constituie şi au constituit, de milenii, substanţa firii românului.

ștefan dincă

Poeme la Suceava

Această fortăreață, pe care ierburi cresc
A stat în calea vremii și-a spart atitea hoarde
Sînt pietrele Sucevei, ca un hrisov domnesc
Sub care o lumină nemuritoare, arde.

Nici leșii și nici turcii ce-au încercat vreo dată
Nici alți vrăjmași de țară aduși aici de sorți
Nu au putut să vadă Suceava-ngenuncheată
Nu au putut deschide ale Sucevei porți

Dar s-a deschis Cetatea cu Zid nebiruit
Atunci cînd în Moldova și-a arătat obrazul
Bărbatul ce, sub sceptru, pe daci i-a reunit;
Suceava s-a predat, doar lui Mihai Viteazul.

Suceava cea de piatră, Suceava cea de dor
Această sfîntă Troie a domnilor moldavi
Unde au stat pe Scaun, Bărbați nemuritori
Privește din istorie și mustrător și grav...

Ruinele Sucevei sînt acte de-acuzare
Pentru urmașul care, netrebnic și umil,
A dărîmat cetatea Părintelui cel Mare
Punînd sub zid pucioasă, cărbune și trotil

Blestem și foc să cadă pe amintirea lui
C-a îndrăznit — să pîngărească slava
Acelor porți și ziduri și turnuri și statui
Cu care Ștefan Vodă a înarmat Suceava...

Suceava Maică Bună a Neamului Român
La zidul tău plec fruntea, ca-n fața unei
slove ;
Acei ce cred în tine, sînt veșnici și rămîn
Cît timp va fi pămîntul acestei vechi Moldove.

Eroii

Eroii vin spre memoria noastră, puri
Cu lumina de veacuri la tîmple și frunți
Vin cu legendele țării, pe guri
Tineri, sau de ninsoare cărunți.

Pe oasele lor răspîndite în vînturi
A crescut iarba ca o mîngîiere de seară ;
Și cînd a căzut pe străine pămînturi
Ei s-au întors cu inima spre țară.

Eroii nu dorm sub Cîmpia Română
Nicicînd n-au dormit sub pămîntul român
Cu barda, cu spada, cu pușca în mînă
Eroii sînt treji și de veghe rămîn.

În memoria noastră, de istorie plină
Eroii sînt vii ca niște ape de dor
Căci România aceasta de eternă lumină
A crescut ca un fruct pe umerii lor.

Voi care ați plecat

Voi care ați plecat, bunii plecați
Știuți puțini pe nume, prea puțini
Miri ai Armatelor de la Carpați
De rădăcina ierburilor plini

Necunoscuți și anonimi și duși
Cu oasele-nvelite-n amintire
Ca niște sori ai patriei apuși
Pe frontul nostru fără cimitire

Fii de plugari și de oieri și fii
De mame-adînci ca piatra din hotare
Ați sărutat cu sutele de mii
Pămîntul mic, să fie Țara mare

V-ați pus pe umeri Dacia Mănoasă
Cu Dunărea și Marea și Cîmpia
Intrînd viteji istoriei în casă
La Mărășești, cu toată România

Apoi v-ați dus, eroi fără de număr
Soldați de-argint sub Țara Românească
Și grîul încolțindu-vă pe umeri
A învățat că-i liber să rodească...

Fii de plugari și de oieri și fii
De mame-adînci ca piatra din hotare
Ați sărutat cu sutele de mii
Pămîntul mic, să fie Țara mare

Virgiliu Demetrescu-Duval : „Cetatea de foc"

10 băieți pe drum

FRAGMENTE DINTR-UN JURNAL DE UZINĂ

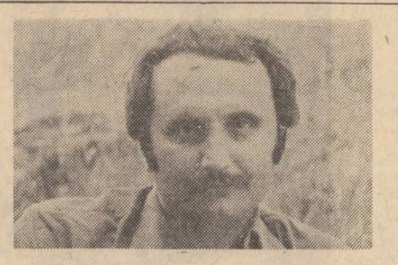

valeriu bârgău

Nimeni nu mă poate opri să dau publicității citeva din filele jurnalului de muncitor la Hunedoara. Nu cred să existe o modă a scriitorilor muncitori, țărani, tineri, bătrîni. Scriitorii pot exista ori nu pot exista. Ei pot trăi și munci oriunde. Comparația care se utiliza mai demult pentru scriitorii cu biografie bogată, alambicată și trăită pe mari suprafețe geografice, 'sufletești „ești ca un scriitor american", nu mai are astăzi valoare.

În orice colț al existenței noastre cotidiene un ochi atent bifează întîmplări, le gîndește în perspectivă derularea, fierbințeala și — de ce nu — adevărul din care se alimentează.

E destul de complicat să te lași purtat pe aripile biografiei ; apropiate sau mai îndepărtate. Șuvoiul cald al întîmplărilor te lovește crud în moalele capului.

Așa cum stai la masa de scris unde lumina îți vine din dreapta — să te trezești că ajungi cu un tren de noapte într-o gară capăt de linie numită Hunedoara. Vreme de noiembrie, ploioasă. Ceață de să-ți bagi mîna în ochi. Un delegat morocănos și obosit de drum te poartă pînă la un birou de personal. În barba adolescentină simți ploaia făcîndu-și prezența pînă și în încăperea largă, semănînd cu o sală de așteptare. Zece băieți. Un mărunțel caraghios își scoate capul prin gaura ghișeului. Din pricina efortului ochii îi sînt roșii. Soba de teracotă duduie neîntrerupt. Delegatul bondoc aduce niște cereri cu litere imprimate adînc în albul hîrtiei. Le completăm cu datele personale care odată amintite încep să se vinzolească în cap. Să doară. Să usture laolaltă cu umezeala scursă spre părțile fine ale corpului. Nu-ți aduci aminte cînd s-a născut tata. Nu-i bai. Lasi rubrica liberă. Numele mamei îl treci cu litere mari. Și așa nu mai trăiește. De acolo pleci cu fișă în mîini. Era să uit. Și cu un bon anticipat pentru cantina uzinei. Tipărit cu litere roșii. Îl simți în palme zvicnind. Îl stringi puternic pentru a nu-l ajunge umezeala. Ceilalți sînt gălăgioși. Căldura din biroul de angajări i-a dezmorțit. O fată cu glugă trasă mult pe ochi se strecoară cu greu printre ei. Ploaia se întețește. Frig de noiembrie. Încăpățînarea apei de a pătrunde peste tot, uluiește. Ce coincidență ? Calendarul politic de pe masă indică ziua de patru noiembrie. Scrii aceste rînduri și începi să simți greutatea celor zece ani care au trecut. Carusel. Ne învîrtim cu mare viteză într-un loc. Îl văduvim de tot ceea ce ne interesează și apoi plecăm mai departe. Nomazi care umblă după imagini, după viața forfotind prin arterele supradimensionate ale realității.

Ești cel mai proaspăt om al muncii de la Laminorul de profile mici. Unii zic linia fină. Nici tu nu știi care este adevăratul nume al secției unde ești repartizat să lucrezi. Unde o fi celălalt capăt al firului pe care începi azi să mergi? Nu-i bine să-ți faci probleme. Dar poți oare să nu-ți faci ? Mergi înainte. Înainte. Și observi. Asculți. Vezi. Judeci.

Casele, blocurile și-au pierdut culoarea de atîta apă. Străzile respiră greu sub șuvițele de apă. Oamenii își aruncă vorbe grele prin pînza deasă a burniței. Un joc tainic se întîmplă peste tot.

Trenul. Trenul galben în care ai urcat dimineață la ora șase și treizeci, e foarte vechi. Scări înalte te introduc în vagoane. Într-un asemenea vagon încap o sută de oameni. O sută de muncitori navetiști la Bluming. În picioare, pe băncile tari și reci, pe culoare. Cei mai tineri călătoresc pe scări. Vîntul le zburlește pletele rebele. Ploaia a stat. S-a oprit azi noapte undeva în aer. Trenul alunecă pe sub un pod și o clipă se face întuneric.

Obosită, pufăind un fum negru amestecat cu abur, locomotiva ne leapădă pe un peron îngust și auster. Toți se ridică și dau buzna spre ușă. Cite unul ne strecurăm afară. Aerul e tot umed...

Te plimbi printr-o hală imensă. Recunoști sincer că așa ceva n-ai mai văzut pe dinăuntru. Numai nou angajat să nu fii ! Toți ochii te pîndesc lacomi. Unii rîd. Se mai feresc. Cînd te uiți la ei se întorc cu spatele. Probabil ca să nu-i vezi rizînd. Ce naiba or fi văzut ? Dimineața te-ai uitat atent în oglindă. Nu te întreabă nimeni. Nu întrebi nici tu. Ai prefera să faci ecuații decît să suporți tăcerea asta cu iz de vînătoare. O vînătoare absurdă care se petrece cu fiecare angajat. Faci pași mici și prudenți. Ai citit destule cărți unde trape ascunse se deschid și necunoscutul îl înghite pe cel nou venit. La naiba cu toată literatura asta ! Nu mai știi ce trebuie să crezi. De la opt ani ai citit pe nerăsuflate tot ce ți-a căzut în mînă. Mai multe cărți de război. Atîția soldați ți-au defilat prin față. Tineri și vioi, răniți și morți. Toți aveau o armă în mînă. Unii chiar două. Aici se aud macarale. Se aud glasurile oamenilor. Chiar și ale celor care se amuză pe seama ta. Ce-ți pasă ! Ai venit să-i cucerești. Și ei te vor cuceri pe tine. Metalul e ciudat. Te prinde între mrejele lui înfierbîntate. Trec doi muncitori tîrînd un cărucior. Pe ușa magaziei de alături scrie citeț: „Oral pentru tovarășul personal al secției !" O mînă a desenat dedesubt cifrele 13 și 15.

B.

În biroul maiștrilor e cald. O roșie uitată de cine știe cînd pe dulapul metalic și-a pierdut culoarea și forma. Stă blegită pe tabla vopsită cu un strat gros de bronz. Citeva dulapuri metalice, unul de lemn, o chiuvetă îngrădită cu o pînză. Un borcan de muștar și un picamer pe care stă încolăcit furtunul, întregesc decorul.

În jurul mesei — șefii de echipă. Primesc dispoziții. Unul dintre ei se chinuie să se facă înțeles de către ceilalți. E pîrpiriu și tot agită hîrtia pe care e desenat ceva. Maistrul principal te poftește să mai aștepți. Ușa se închide în urma ta cu putere. Nu ești de vină. Ai închis-o așa cum se închide în mod obișnuit o ușă. Nu știai nimic despre arcul ascuns la încheietură care a grăbit în mod fatal închiderea. Dacă or fi crezînd că ești îngîmfat și încrezut ? Mai știi !

Hala e pardosită cu piatră. Cuburile ascunse în pămînt scot afară capul ușor denivelat și gata să te lungească pe jos dacă nu ești atent.

S-a terminat operativa. Șefii pleacă care încotro. Mașiinle încep să huruie...

Un om solid (aveai să afli mai tîrziu că e șef de echipă) te ia de mînă și îți explică puțin cam mecanic pe unde ai voie să umbli, pe unde nu; cum se descurcă cornierul proaspăt laminat, se pune pe lanțuri transportoare, căi cu role și iar lanțuri transportoare, magneți naturali montați pe brațe hidraulice, role de introducere, role de îndreptare, lanțuri, steluțe, foarfeci, transportoare, buzunare, etc.

Treceți peste cîteva pasarele destul de înalte. Privești de sus lumea. Coborî iarăși la nivelul pardoselii. În dreptul mașinii te întîmpină un nor de praf. Un furtun spart face să țîșnească doar la cîțiva centimetri de tine suvoiul puternic de ulei. Șeful de echipă zîmbește amar. „Presiunea e atît de puternică încît poate să treacă printr-un om !" Reții. E un talmeș balmeș în capul tău. Nu știi cum să le mai ordonezi pentru a nu le uita. În capul tău doldora de cărți, te trezești deodată gata să bagi lucruri cu totul noi. Le îndesi încet, simțind iminenta oboseală. Un băiat te iscodește de unde vii, dacă ai de gînd să stai mai mult aici, dacă ești calificat, părinții sînt în Hunedoara, ai unde să dormi, ai vreun consătean, etc. etc...

Are un debit verbal nemaipomenit. Zece cuvinte de lungime medie pe secundă. Apoi te pune în temă fără să-i ceri, cum ești plătit, cu cine trebuie să te ai bine, dacă nu-ți bagă acord mare faci scandal (le spui că pleci la altă secție), cine descurcă fără să te lovească peste mîini. Să nu accepți să lucrezi în ajustaj. E foarte greu. Se lucrează și de noapte. Și-acolo sînt numai ghijogi bătrîni. Băsinoși. N-ai cu cine schimba un banc, o parolă, etc. Afli și faptul că cel mai ușor loc de muncă este stiva. Te urci pe ea — legi doi baloți și apoi stai pînă ceilalți îi descurcă și îi bagă la mașină. Cînd se termină rîndul — iei noua sarjă și o comunici șefului. Anunți și pe cei de la descurcat să vopsească cu două linii bara.

Te-ai urcat și tu bărbătește cu amîndouă picioarele pe balotul proaspăt pus jos de macara. Apoi a cîntănit din soneria hodorogită un fel de salut. Prin tălpi simți o fierbințeală puternică. Un fior îți umblă cu mare viteză din creștet pînă în tălpi. Îți păstrezi totuși calmul. Așa îți-ai dictat și așa vei face. Prudență. Și calm. Asta, în timp ce în tine se vînzolesc o mie de gînduri de toate culorile. Nici unul mai puțin. Dă-le naibii ! Ce-o fi o fi ! Nu moare nimeni de asta. Moare cine nu încearcă. Tu nu poți să mori. Nici să trăiești liniștit.

Pe un perete zac prăfuite o mulțime de texte încendiare. De protecția muncii, prevenirea incendiilor, a îmbolnăvirilor profesionale, donarea onorifică de sînge. Un deget mare, albastru (nu știi nici acum de ce albastru) al unui copil arată insistent spre un bărbat desenat grosolan. Bărbatul polizează ceva. Scînteile sînt desenate sub forma unui evantai uriaș. Un soare care a început să se împrăștie pe pereții soioși. Te gîndești la ale tale, la soarele roșu de pe perete. Deodată silabisești textul de sub desenul avertizor : „Tăticule, ai grijă ! Noi te așteptăm acasă !" Și ca un făcut — o casă se ghicește undeva pe fundal. Idilică. Cîțiva copaci. Tremurători. Obosiți. Și o linie de cale ferată. Mai încolo — crucea Sfîntului Andrei. Parcă-i o elice...

C.

Informații peste informații. Îți explică unde este bufetul. Dedesubtul vestiarelor. Alături de calea ferată. Dimineață ai trecut pe lîngă el. Îi iei și lui Florea un pachet de Mărășești. Două felii de salam și o pîine cu un leu și douăzecișicinci de bani. Prin hîrtie se vede carnea roșie, moartă.

Cum n-ai mai lucrat într-o uzină să știi care sînt rosturile îți vine să iei lumea în cap. Un gînd nu-ți dă totuși pace. „De ce să treci pe lîngă lumea asta care ți se oferă astăzi fără să o cunoști ?" Tainițe ascunse ale vieții. Temperaturi variate. Mirajul uzinei. În armată. Acolo era altceva. Curățenie. Ordine. Disciplină. Mașinile astea merg infernal. Laminorul zguduie nu glumă.

Alături e țarcul de rebut. Lanțuri grele. Niște zale greoaie legate între ele. Capeți palmare. Înveți să le pui pe mîini. Ai cască neagră. Muncitorească. O pui pe cap. O învîrtești în mîini. Are și etichetă. Costă patruzeci și patru de lei. „Cască tip Miner". Palmarele sînt aspre. Elasticul taie la mîini. Florea ți-l rupe pe cel îngust. Mai precis — îl taie cu dinții. E inutil. Dacă îți prinde bara palmara... Îți poate trage toată mîna. Nu poți să-i dai drumul doar la palmară. Palmare mai sînt. Vorbele lui te mai ușurează. Florea (te convingi că așa îl cheamă) îți cere o sută de lei. Împrumut. O albastră...

Un pix galben cu patru lei îi stă pe jumătate ieșit afară din buzunarul de la piept al salopetei. Scoți suta și nu zici nimic. Se jură pe ultima odraslă că la avans îți-o înapoiază. Nu știu de ce te îndoiești. Încerci să crezi. Pleci mai departe. Cît de departe ?

Noaptea te zvîrcolești în așternut. Nu e ca cel de acasă. Nici cu cel de la Brăila nu se aseamănă. Ai și de ce să te zvîrcolești. Colegii de cameră, cei nouă ortaci, au venit foarte tîrziu. Apoi au flecărit pe îndelete. Moldovenește. Din ultima sticlă de vin ai gustat și tu. Acru. Puteai să refuzi ! Borș în sticle de trei sferturi. Îmbuteliat. Să nu se strice. Deschizi fereastra și privești în stradă. C.M.-ul e foarte înalt. Stau atîția burlaci în el. Privite de la etajul șase luminile străzii pălesc. Noaptea hunedoreană e scormonită de tot felul de zgomote. Zgomote de oraș industrial. Siderurgic. Oțelăriile nu stau o clipă. Furnalele. Laminoarele. Zgura e lepădată undeva către margine. La ultimul etaj al poștei e lumină. Tulbure. Ca de camuflaj. Se zăresc instalațiile complicate, centralele telefonice, etc.

Adormi. Greu. Profund. Oare visăm atunci cînd adormim profund ? Eu am visat. Nu știu ce. Încerc să-mi aduc aminte. În somn am scris primul meu reportaj...

„Orașele industriale au o stare a lor, muncitorească, greoaie, bătătorind planeta cu truda lor petrecută în adînc, la suprafață și-n aer.

Într-o dimineață de primăvară (nu știu de ce neapărat primăvara) plec să caut sufletul orașului Hunedoara. Nu știu unde îl pot găsi și de aceea cutreier străzile orientîndu-mă după vagile simțuri de reporter pe care sînt convins că fiecare om le are în adîncul ființei sale.

Merg printre bărbați, femei și copii, grăbiți, să ajungă din urmă timpul ce rulează tacticos pe fuse orare nevăzute. Miraculosul suflet al orașului ! Unde s-o fi ascunzînd ?

Poate cunoaște Ștefan Tripșa, omul și eroul al cărui nume a fost rostit cel puțin odată de fiecare locuitor al acestei țări. Trebuie să-l cauți. Auzi ! Neapărat să-l cauți !

Să fii convins că Hunedoara nu se ascunde în spectaculos. Simbolurile ei sînt furnalele, oțelăriile, laminoarele și mai ales, oamenii. Oamenii aceștia pe care dacă întinzi mîna îi ating, le simți viltoarea, clocotul lăuntric de voințe, gînduri, preocupări...

Trăiesc între ei și nu mai e nevoie să-i ating pentru a-i cunoaște și simți...

...am sosit toamna, în noiembrie cînd personalitatea orașului se poate ghici doar după scheletul fostei veri. Din gară, orașul nu mi-a făcut o impresie deosebită. Adică, aceea care m-a cuprins în trenul personal, înțesat de navetiști și elevi, scuturînd pe șine precum un avion zburînd la mari înălțimi unde golurile de aer sînt frecvente.

De la fereastra vagonului prin dimineața tulbure și ploioasă care începuse să mijească la orizont, împărțeam privirile și vorbele cu un moș sfătos ce venea tot din Moldova la o fată care i se măritase de curînd. Dintr-o seamă de trăiști dolodora cu de-ale gurii, un curcan scotea mereu capul mirîndu-se pe limba lui păsărească de tot ceea ce vedea.

Cînd au apărut marile cîmpuri industriale ale orașului pe care voiam să-l ating, dialogul nostru a început să lîncezească. Amîndoi veneam pentru prima dată la Hunedoara. Eram doi oameni pătrunzînd lacomi în necunoscut. Tot căutînd să vedem cît mai mult din ceea ce ni se oferea la prima vedere, ne-am tras amîndoi pe nesimțite către mijlocul ferestrei. Și așa ne-am trezit alături, strîns lipiți.

Moșul venea pentru cîteva zile, poate o săptămînă. Apoi avea să se întoarcă în satul său, Ițcani, unde îl așteptau o mulțime de hulubi...

Hunedoara îmi pătrundea tot mai adînc în ochi. Necunoscutul din fața mea era fotografiat rapid de către retinele obosite de nesomn și lăcomie. Fotografiat și apoi comparat imediat cu tot ceea ce știam despre orașul flăcărilor. Venisem pregătit sufletește pentru această întîlnire. Simțeam însă că toată strategia mea, planurile mele, cunoștințele, se topeau precum un clei subțire în bătaia soarelui. Trenul a oprit într-o haltă și alarmat am dat buzna să cobor. M-a oprit un conductor de treabă care văzînd geamantanul meu cazon, mare cît toate zilele de post, și-a dat seama că nu sînt muncitor navetist la bluming.

...nu pot să spun precum alți autori care picior l-am pus primul pe peron. În învălmășeala care domnea la trenul acela de dimineață, cred, că am pus amîndouă picioarele, deodată. Pur și simplu, am sărit odată cu geamantanul meu din carton de culoarea ierbii obosite și prăfuite...

...cu fișul pe cap și cu geamantanul pe umăr am intrat în Hunedoara. De sus cernea o ploaie din acelea puturoase de care nu mai știi unde să te ascunzi. Ploua ploua, dar la o tutungerie tot m-am oprit să cumpăr ziarul local „Drumul socialismului", din ziua aceea și alte numere mai vechi.

Citisem multe lucruri aventuroase despre Hunedoara. Cărțile lui Vasile Nicorovici, Nicuță Tănase, au fost devorate de mine cu migală. Fotografiile pe care le dădea presa erau tot cam aceleași. Toți fotografii se încăpățînau să imortalizeze elaborarea unei șarje la oțelărie. Ploi de scîntei, lavă și oameni, abia distingîndu-se pe zinc...

De la etajul șase, prin fereastra larg deschisă a căminului muncitoresc „Onești" am scos capul pentru a privi din plin vis, orașul...

Administratora mi-a adus pernă, pătură și cearceafuri. Se spune că un om care are un pat al său într-un anume loc, devine cetățean al locului...."

---

teatru

t

Redescoperirea unei capodopere

Foarte temerar, din foarte multe puncte de vedere, acest **Hagi Tudose** pe care Ion Cojar se încumetă să-l **redescopere** pe scena „Național"-ului. Căci nu e deloc ușor să te împotrivești unei atît de bătătorite „tradiții", ca aceea, tentată a vedea în „Hagi Tudose" doar o operă minoră, de epigonat artistic, peste care se putea trece cu ușurință sau cu o reticentă bunăvoință. Nu se trecuse oare, ani de-a rîndul, cam la fel, și peste „D-ale carnavalului" a lui Caragiale, pînă la spectacolul lui Lucian Pintilie, recunoscut astăzi și pentru valoarea exegezei literare, implicit conținute ?

Spectacolul lui Ion Cojar aparține acestei „categorii" și este și el, implicit, unul polemic, reușind nu numai să **propună** o ispititoare ipoteză critică, ci și să **acrediteze** și să **valideze scenic** — printr-o ireproșabilă coerență a „argumentației" discursului teatral — o altă scară valorică pentru **Hagi Tudose**, capabilă să situeze (atît de aparent !) binecunoscutul personaj al lui Delavrancea nu neapărat în urma, ci **alături** de un **Volpone** al lui Ben Johnson sau de un **Harpagon** al lui Molière. Refuzînd categoric, în noua sa lectură critică, statornicitele prejudecăți și complexe ale unui comparativism hipertrofic, Ion Cojar citește cu candoarea și încîntarea nedisimulată a unui ochi proaspăt o **capodoperă** a literaturii noastre dramatice (nescutită însă de multe lungimi, pe care regizorul parțial le va elimina), înțelegînd s-o transpună scenic tocmai prin valorificarea puternicei sale originalități. Devoratoarea — și **unica** ! — patimă a avariției, de care e posedat Hagi Tudose, va atinge astfel, tocmai datorită învingerii și respingerii **tuturor** celorlalte pasiuni, culmile absolutului tragic, dobîndind în spectacol — grație lacrimii unui actor ! — sentimentul zădărniciei sale, amplificat paroxistic de luciditatea imposibilei întoarceri.

Așa cum spectacolul n-ar fi de conceput în afara viziunii creatoare a regizorului Ion Cojar, tot astfel, grotescul tragism descărnat al damnațiunii **acestui** Hagi Tudose n-ar fi de imaginat fără creatorul lui, Constantin Rauțchi. Iar dacă spectacolul regizorului Ion Cojar e încîntător și prin prospețimea lui, fiind admirabil slujit de o echipă actoricească de primă mărime a primei noastre scene — de la neegalata Draga Olteanu (Gherghina Profirel), la extraordinara debutantă Tania Filip (Leana), încă studentă la I.A.T.C. —, celălalt spectacol, al creației, al miracolului creației actoricești, pe care o săvîrșește și o desăvîrșește Constantin Rauțchi, în rolul lui Hagi Tudose, se urmărește cu respirația tăiată.

Cadrul plastic al reprezentației, datorat lui Constantin Piliuță, se constituie din multe, poate prea multe panouri pictate, care glisează ca fundal, prelungind o sugestie poetică rafinată, dar fără să facă întotdeauna priză directă cu spectacolul. Cum nu fac priză directă cu aceste panouri, costumele, **stilistic** diferite, ale Dianei Ioan, altfel frumoase și reușite în sine, dar parcă prea „făcute", în „ambianta" acestui cadru. Punctul forte al reprezentației este, așa cum se și cuvine, arta Actorului. Cu A mare.

Istoria teatrului românesc poate deci consemna, la 1 octombrie 1980, admirabila creație a lui Constantin Rauțchi în Hagi Tudose.

Victor Parhon

---

film

f

Lumina palidă a durerii

Ceea ce impune calitatea recentului film produs de Casa nr. 4, **Lumina palidă a durerii** este, în primul rînd, traducerea în imagini a unui complex suport epic cu dimensiuni de frescă recompusă prin surprinderea unor destine definitorii pentru spațiul satului românesc din anii primului război mondial.

Scenariul semnat de **George Macovescu** asigură prioritate nu atît unui subiect linear, cît unei compoziții mozaicate, care impune elementelor vizuale geneza unei atmosfere specifice, tonusul unei idei laitmotiv, și anume, demnitatea umană confruntată cu dramatismul existenței.

Permanențele și sensurile trăirilor, durerile și asprimile unei vieți dominate de multiple frustrări se întretaie cu aspirații și speranțe, cu inserturi comice și motive melodramatice pe firul unui cîntec bătrînesc, original memento ieșit parcă din capcanele timpului (în contrast cu fragmentele din **Vivaldi** sau **Berlioz,** doar ostentativ ilustrative).

Ampla introducere în poezia universului rural impune o cadență gravă ce subliniază dimensiunile renunțărilor, acuitatea trăirilor. În același timp, autorul filmului, regizorul **Iulian Mihu** nu renunță la monografia unor caractere distincte pentru grupuri umane legate de un destin comun. Separate, nodurile epice aparțin unor tonalități divergente, doar aparent eterogene. În dificilul mecanism de elaborare al întregii opere artistice sensurile se completează reciproc, destinele dobîndesc forță exemplelor în ciuda unor stridențe sau a unei inegale atenții din partea autorilor.

Degajat în exploatarea personajelor pline de culoare, situate în relații sugestive pentru revelarea unor caractere, **Iulian Mihu** se dovedește același adept al lecțiilor marilor maeștri ai neorealismului italian. Dialogul bătrînelor și complotul foștilor combatanți de la '77 împotriva neamțului hingher, ocupant al satului, rămîn secvențe antologice în acest sens. La reușita filmului contribuie însă și ceilalți interpreți : **Violeta Andrei,** cu o certă distincție într-un rol construit pe interiorizări, **Liliana Tudor,** personală și expresivă în sugerarea trăirilor inefabile, **Siegfried Siegmund** creionînd cu acuratețe apostolatul învățătorului, **Emanoil Petruț,** cinic cucernic al unei credințe uitate.

Dincolo însă de performanțele actoricești, se impun meritele scenografilor **Ștefan Antonescu** și **Gabriela Rițan,** autorii unei ambianțe ce refuză pînă la detaliu folclorizarea insistentă, autentificînd un cadru plastic extrem de sugestiv și relevant. De asemenea, tînărul operator **Gabor Tarco,** autorul unei imagini cu o picturalitate subordonată perfect intențiilor dramatice, contribuie în mare măsură la reușita peliculei.

Film care dinamitează comoditatea spectatorului, **Lumina palidă a durerii,** în ciuda unor inconsecvențe ce țin de economia partiturilor, materializează un lăudabil efort de pulverizare a convențiilor și ilustrării reci. Trăind prin atmosferă și sensibilitate, cenzurate doar de știința uneltelor filmice, pelicula lui **Iulian Mihu** amintește de principalele atribute din **Viața nu iartă, Felix și Otilia** titluri de referință din filmografia autorului.

Călin Stănculescu

---

televiziune

tv

Interviurile scriitorilor

Prezența unui scriitor într-o emisiune nu se reduce, cum s-a mai întîmplat, la simplul fapt că „se vede" pe ecran și că „se aude" ceea ce spune. Are ce spune ? Știe cum să spună ? Dacă nu are și nu știe, pierde timpul și el, îl pierdem și noi, mimînd stimă și înțelegere reciprocă. Un rol important în marcarea momentului festiv (nu festivist) îi revine și celui care întreabă, adică redactorului care s-a gîndit, care a meditat asupra operei celui pe care dorește să-l întrebe. Cu cît este mai informat și despre „slăbiciunile" firești ale celui din fața lui, cu atît se mărește șansele ca scriitorul respectiv să fie cu adevărat prezent în emisiune. E drept, suma acestor condiții (la care se adaugă încă altele pe care nu le mai numim) ar fi ideală, așa cum tot ideal ar fi ca în emisiune să apară și să vorbească scriitorii care au și pot să creeze opinii, nu ceilalți care, nu neapărat din vina lor, nu au și nu pot. Prezența scriitorilor din prima categorie înlătură chiar și imperfecțiunea unor întrebări, care, cînd nu sînt banale, sînt de-a dreptul ridicole. Înflăcărarea lor încălzește chiar și lumina atît de indiferentă a ecranului, îl face pe scriitor să treacă dincolo, spre marele public, și pe o asemenea cale, nu numai prin cea cu care este obișnuit, scrisul. Toate aceste rînduri mi-au fost inspirate de prezența pe micul ecran în ultima vreme a unor cunoscuți scriitori români contemporani : Paul Anghel, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ștefan Augustin Doinaș sau criticii Al. Piru, Pompiliu Marcea, Nicolae Manolescu. Scriitorii și-au mărturisit crezul asupra scrisului lor, poeții recitînd și frumoase poeme proprii.

Paul Anghel, într-un spațiu mult mai generos („Viața culturală") a alunecat cu eleganță pe luciul unor întrebări care i-au fost puse cu o sfioșenie exagerată, dar mai ales a răspuns unor întrebări extrem de importante legate de activitatea sa de excepție ca romancier, dramaturg și eseist. În primul rînd, Paul Anghel a arătat limpede de ce scrie „Zăpezile de acum un veac", un ciclu dedicat războiului de independență : pentru că „la Plevna se încheie ultima cruciadă a popoarelor europene de la căderea Bizanțului, care are deci, ca pandant, căderea Plevnei". Scriitorul s-a declarat deschis împotriva „tendinței nenorocite de a considera că românii au o istorie minoră, de margine, în afara fluxului universalității ; că nu au un trecut important, deși nici un prezent important. Și atunci, o țară care nu are nici trecut, nici prezent are... viitor ? Respingînd această teză, arătînd în cartea mea acest uriaș moment 1877—1878, cînd, cu ajutorul nostru, al românilor a fost scos de pe scena istoriei un mare imperiu". Arătîndu-se preocupat „să restaureze și imaginea unei epoci, 1858—1877, piatră unghiulară în istoria poporului român", Paul Anghel a comentat și una dintre cele mai interesante idei ale momentului, protocronismul, situîndu-se de partea celor care nu se întreabă : „Cum e cu putință ca românii să nu fie numai imitatori ? Să fie ei și anticipatori în literatură ? Cultura românească nu e numai un receptor ? E și un emițător" ? Un interviu cum am dori să mai vedem pe micile noastre ecrane.

Iulian Neacșu

horvath dezideriu

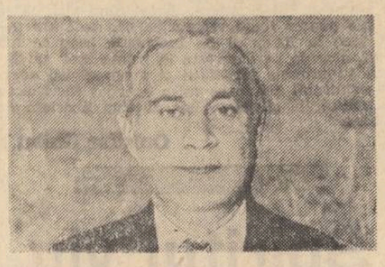

Poeme de toamnă

I

La Motru
Am văzut alunecînd spre soare
Mașini pe șenile și oameni.
Capricioasă, toamna,
Adunîndu-și din talazuri umbrite de nouri
Revărsări de ploaie mărunță,
Zadarnic își frămînta puterea-i înzecită
Să zădărnicească visele din ajun :
Slobodă, viața deschisă spre creste,
Își desfăcea petalele-i de argint,
Ca un nufăr alb pe luciul apei,
Descinzînd pe obrazul fertil al gliei
În forme de carate de vrere și îndrăznelI,
Tot atît de demne, ca și demnitatea noastră,
Cucerită cu trudă în zilele fierbinți
de construcții.

II

Crispările, înnegrite de funingine,
Au dispărut, în timp, de pe fețele noastre
Au rămas doar riduri — încercarea vremii
Din toamnele apuse —
Și cearcăne de plăsmuiri, provocate de gînduri,
Tot atît de calde
Ca și apa curativă de la Băile Felix.
În loc de tăceri ni se'n trupează în suflete
Avîntul îndreptat spre nemurire,
Iar toamnele rămîn toamne doar pînă la
Ivirea zorilor.

III

Motrul își trimite solia de izvor pentru lumină
Spre cetățile luminii.
Galațiul își dă mîna încercată,
Ca semn al frăției,
Călărașului renăscut în zodia noastră
Oțelul topit la temperaturi înalte
Își risipește privirea-i de scîntei
Spre formele ce modelează laminate,
Apoi, împreună, își croiesc drumul drept
Pentru a se reîntrupa în țevi, în strunguri,
În motoare Diesel electrice sau ziduri
De oțel-beton.
Toamna, acum și ea,
Privește, cuprinsă de freamăt,
Spre noile Coloane
Ale infinitului.

IV

Bogăția de rod al pămîntului
Îndestulează gurile noastre,
Din vremuri flăminde.
Zahărul îndulcește amarul de ieri,
Făina albă și uleiul,
Găibenușul din ouă
Sînt frămîntate împreună în miresme
De cozonac cald, abia scos din cuptoare.
Crevedia se învecinează,
Cu făcliile de galben ale florii-soarelui.
Lîna pieptănată, ca o mireasă,
Se toarce în fire să dea trupului
Pe timp de răcoare, căldură.
Relonul, polistirenul,
Se modelează după nevoile noastre,
Ca și îngrășămintele ce se strecoară
Ca izvor de sevă nouă, în adîncuri,
Răscolite de tăișul mașinilor de arat,
Pregătind, de pe acum, rodirea viitoare.
Zumzetul cîmpiei se îngeamănă
Cu Doinele ce răsar pe buze
Într-un singur cînt de izbîndă —

V

Se spune că omul hărniciei,
În zilele de tihnă,
Își comută privirea,
Scrutătoare de zare,
Pe salbele de comori,
Cu nuanțe multicolore,
Ale Țării-mamă.
Sărutul blînd al Mării,
Al frunzei arămie de viță,
Buchetul merelor sau mierea,
Parfumul laptelui
Și piinea, coaptă proaspăt în cuptor
Din grîul nou al verii,
Toamna din grădinile culese,
Cirezile,
Mioare —
Îndestulează pacea,
Înaripata-i ființă
Ce caută într-una iviri de primăveri,
Sau răcoarea iernii blînde
Întru strălucirea lui
Și a vieții pe acest pămînt !

întoarcerile acasă

gabriel chifu

PREAMBUL DESPRE SUBIECT

Există oameni care cred că menirea fundamentală a vieții ar fi să constituie subiect, pretext, sursă pentru literatură. Cu supunere recunosc a mă număra, măcar uneori, printre cei care comit dulcea eroare a raportului invers.

Precizez totodată, de la bun început, că subiectul de astăzi, orășelul Calafat este, în mod premeditat, unul anodin, lipsit de spectaculozitatea evidentă. Cînd ne vom referi la acest oraș va trebui să distingem cel puțin trei (ca o funie din trei fire) feluri ale/sale de a fi el, așa cum este, așa cum îl percep eu și, în fine, așa cum îl descriu. Care dintre cele trei imagini contează ? Aș zice că ultima. Orice lucru are închis în sine simburele frumuseții și al ineditului. E necesar doar să descoperi cuvîntul — cifru, fraza-cheie cu care să deschizi acel lucru, oricît de tern, de insignifiant ar părea, și să eliberezi lumina care, mai aproape sau mai în adînc, este captivă în el. Cineva îmi atrăgea atenția „Nu ai ce să scrii despre această urbe, nu se întîmplă nimic în ea". Mi se pare greșit. Calafatul ca realitate literară depinde covîrșitor de calitatea frazelor mele. Cît de inspirate sînt ele, cîtă electricitate conțin, cîtă aventură includ. Iar între Calafatul ca realitate literară și el ca realitate propriu-zisă, cea care rămîne este prima față. Paradoxal, orășelul se duce în veșnicie așa cum arată în cuvintele celui ce-l descrie. Imaginația și literatura corectează realitatea, i-o iau înainte, îi dau definitivul contur. Cum face și Cupa de cristal cu șampania turnată în ea în toiul sărbătorii...

Așadar încerc să aplic în aceste rînduri despre Calafat metoda deplinei libertăți față de model. Ca formă supremă de fidelitate.

...DUPĂ-AMIAZĂ TÎRZIE...

Trenul oprește într-o haltă mărunță. Cobor. Nu caut pe cineva anume în satul Boureni. Intru în sala de așteptare, mă interesez cînd am următorul tren spre Calafat ; peste vreo două ceasuri. Pînă atunci o apuc pe un drum de țară drept, străjuit de plopi. Dau de un podeț și de un pîrîiaș mai degrabă simbolic. Intru în lanuri. Simt, în sfîrșit, pămîntul. Mă izbește în nări mirosul său tare, mireasma aceea milenară care este un fel de amprentă a sufletului nostru de păstori și plugari, mireasma aceea milenară care strecurîndu-se prin tainice coridoare ajungea uneori, e drept, firavă-stoarsă, pînă în marele oraș ca o tînguire, ca o promisiune, ca o de nerefuzat chemare.

Mă întorc în stație. Aștept pe bancă sosirea trenului. Cițiva localnici. Adierea vîntului. Un cîrd de ginște. Ierburi. Cîmpul parcă are crescute din sine niște țevi verticale prin care mă bombardează cu răcoare și liniște... Dacă ești atent observi cum lumina sfîrșitului de zi, susurînd, se scurge efectiv în trupul oamenilor de pe aici : țărani, tractoriști, doi copii, o învățătoare. E mult, e puțin în acest final de veac labirintic ?

ȘCOALA LINIȘTII

Liniștea are aici o prezență concretă. Poți s-o vezi. Chiar așa : merită să vii pînă în acest capăt de țară ca să vezi, să atingi liniștea. Întîlnești aici toate gradele de liniște și toate avatarurile ei.

Dacă ai sosit aici dintr-o grozavă aglomerare urbană s-ar putea, întîi, nefiind inițiat, să nu înțelegi liniștea și, doi, ea să-ți provoace, prea intensă fiind un rău fizic, așa cum provoacă și lumina soarelui corpului nepregătit s-o primească. Calafatul poate fi considerat o școală unde se învață liniștea.

PALATUL

Prin anii '60 un băiețaș purtat de mînă de tatăl său, urca, pentru prima oară, scările impozante, păzite de statuile a doi lei, ale palatului din oraș. Era iarnă, veniseră să ceară directorului (prieten cu tatăl băiatului) „Școlii agricole" (asta funcționa atunci în elegantul palat) o creangă din specia de conifere care stăpînea curtea palatului, ca s-o folosească drept pom de iarnă la Crăciun, brazi autentici negăsindu-se pe piață.

Din acea primă vizită băiatul (nu mergea încă la școală) a reținut următoarea tărășenie : la un moment dat directorul acela a scos dintr-o vitrină de sticlă, unde ședeau cuminți tot felul de fructe, un măr galben-roșu, greu, prodigios și i l-a întins băiatului neprecizîndu-i ce folosință să-i dea. Băiatul a ținut cît a ținut mărul în mînă și nemairăbdîndu-l inima, și-a înfipt dinții în fructul minunat. Zădărnicie : mărul era de ghips. Directorul a rîs cu poftă (avea dinți de aur), băiatul a roșit de rușine și poate chiar a plîns. Atît...

FLUVIUL

Neîndoielnic orășelul este una din supapele prin care patria se hrănește cu răcoarea fluviului nostru împărătesc — Dunărea.

Deasupra fluviului văzduhul se învolburează, se rotește în loc, numai pînă aici el este românesc, mai departe nu merge. Se întoarce, într-o revărsare asupra țării, pur, fraged, adevărat văz-duh.

Seara, pe malul apei simți cum printr-o iarbă invizibilă trece o ființă nemărginită.

În preajma fluviului natura trăiește exploziv, într-o stare de sărbătoare. Arbori arhaici ce par vii, miresme meridionale și scitice într-o perfectă logodnă, dense, materiale, să le toci cu cuțitul, păsări, rouă și lumină. Oricine ai fi, privești Dunărea și firea ta, oricît de banală, se îmbolnăvește puțin de dor și de măreție, te întrebi tulburat cine ești de fapt și ce vrei, șlepurile triste trec în amurg și parcă ele ar fi viața care trece.

O EVIDENȚĂ...

Această urbe are două fețe care se neagă una pe cealaltă. Jumătatea orașului dinspre fluviu, ca o secreție a Dunării, este de o frumusețe intraductibilă, este încărcată de legendă, de elevație, de surpriză, de poezie. Iar jumătatea orașului dinspre cîmp e formată din gospodării aproape țărănești, solide, prospere, aflate sub semnul utilității. Asta aștept de la fiecare călătorie cu trenul într-acolo : **o întoarcere prin ani.** Acea „întoarcere la origini" ca posibilitate de a reînnoi și regenera existența celui care o întreprinde. A reactualiza și a retrăi evenimentele inițiale. A aboli timpul scurs, a anula efectele lui. A redobîndi un timp arhetipal, paradisiac. În fond a stăpîni timpul și a obține beatitudinea, tinerețea, longevitatea... patria.

O ADUNARE DE POEȚI

O adunare de poeți e întotdeauna o adunare importantă pentru patrie. Cînd sînt adunați la un loc poeții, teritoriul pe care merg este încărcat de electricitate. Un surplus de energie umană se manifestă prin locurile binecuvîntate de prezența lor.

La Costești, în inima Transilvaniei, în cuibul neasemuitei Dacii străbune, de doisprezece ani se adună poeții tineri. Se adună, citesc poezii despre patrie, schimbă idei, se înfruptă din spiritul locurilor atît de vestite în țară și în lume. La puțin umblet dincolo de Costești, unde în fiecare an se întîmplă Festivalul „Tineretul și istoria", sînt turnurile Sarmisegetuzei Regale. Turnurile îngropate în pămînt sau în cer ale istoriei sînt locuri ciare de care se lovește timpul vechi, contemporan și viitor.

Concursurile de poezie sînt incitante, au un farmec deosebit și mai ales au darul de a se întîpări în mintea scriitorului tînăr care pleacă la drum. De cele mai multe ori un premiu e și prima recunoaștere publică a unui poet. La Costești, în județul Hunedoara, sub genericul „Sub flamuri de partid biruitoare" au venit anul acesta treizeci de poeți tineri din toată țara.

Cînd un asemenea concurs de poezie patriotică, de poezie valoroasă, beneficiază și de un juriu competent, de prezența unor personalități distincte, țelurile sînt atinse din plin, acolo ard niște spirite, căldura devine puternică și cîțiva scriitori tineri pleacă la drum mai îndrăzneți, avînd deja o recunoaștere.

Așa s-a întîmplat anul acesta la Costești. Juriul compus din mai mulți poeți a ales cîțiva poeți tineri și foarte tineri. Ei sînt cei încoronați la Sarmisegetuza cu laurii poeziei. Sînt de peste tot din țară. Vor fi la fel — peste tot recunoscuți și aleși dacă munca, talentul cultivat cu atenție se va dovedi principala idee a existenței lor.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Premiul I

Petrodava salută Sarmisegetuza

Versul mi-e simplu, buza prea amară !
bunii mei daci se întorc din somn în țară

simplu de tot cum coacem piinea-n vatră
se-ntorc din somn pe căi lor de piatră

în dimineți cu soarele subțire
croind din flori cămășile de mire

Dicomes, Burebista, Decebal —
înălțimile au o certitudine nouă

muntele tropăie pe plaiuri ca un cal
potcovit cu iarbă și cu rouă

timpul înșeală pe copii cu plînsul —
istoria e astfel neîntreruptul gînd

cum dinții unui ferăstrău rizînd
în carnea dulce a lemnului jugastru

atîtea mori de cremene în zbaturi
au tot trecut imperii mari și haturi

dar au rămas aici lipiți de vatră
bunii mei daci și limba lor curată

de ani și ani în noi purtăm muzee
cu sîngele mereu le vizităm

din cînd în cînd lăsăm pe daci să are
moartea îngustă cu un plug de lemn

din două adevăruri ce se-alină
tărîmul dac și soarele latin.

* * *

se naște o istorie din inimă
prin care noi trăind, desăvîrșim

plugari și ostași cei care morți prin moarte
sînt echilibrul din eternitate

cum vulturii țin cerul înalt să nu prăvale
peste pămînt o noapte a eternității sale

n-am construit căruțe cu coviltir s-avem —
Carpații să-i purtăm din poartă-n poartă

nici roată — marea s-o mutăm din loc
pe ea mai lesne trupul ni l-am pus vreodată.

* * *

aici I rostesc cu buza mea amară
am cioplit porțile ce dau spre țară

și n-am lăsat la nimeni descuiate
aceste ziduri de eternitate

menirea noastră nimeni nu ne-o schimbă
pe ce venin dăm mierea de pe limbă

volutele țărinii le-am crescut
cu rîvnă aleasă către absolut

Petrodava salută Sarmisegetuza !
versul mi-e simplu, buza prea amară

din cărți, din somn, din piatră, din uitare
riurile țării s-au întors în țară.

ION CHICHERE

Premiul al II-lea

Sentiment de patrie

Patria nu-i o icoană sub care se plînge
nici o lozincă strigată în gol
patria e un pămînt viu cu miresme
de pîine de cerneală de petrol
e o singură respirare
de piepturi de ape de munți
o singură lacrimă arzătoare
sub milioane de frunți

În ea se boltesc cerul și marea
și lanurile de grîu se fac bolți
pe sub care trec eroii ca niște miri
ai pămîntului din strămoși în strămoși.

NICOLAE SIRIUS

Premiul al III-lea

Judecata arborilor

Am ieșit în grădini. Am auzit dimineața
pomii cum știu să se salute între ei ;
Semnalul pe care-l trimiteau în ajutorul
albinelor : Judecata lor.
Unii de alții întrebau.

Cum este în șira spinării la om,
Cum este aleasă
materia-n timp
tot astfel există și în trunchiuri la pomi...

Pe văi îndulcite și dealuri colindă spiritul lor
La amiază ei știu pînă seara cît mai au
să muncească.

Pomul cel mare nu este stăpîn
pe cel mic ;
Se ferește să nu-l umbrească.

ELENA DUMITRU

Premiul „Dacica-2050"

Pasăre, pasăre

Numără-mă pasăre, socotește-mă bine !
Parcă simt că-mi lipsește un veac.
Mă simt mult mai ușor
uite, în partea aceasta de ape
și parcă pling niște zale
și parcă nu s-au mai născut niște prunci !
Numără-mă pasăre, socotește-mă bine !
Parcă aș avea niște mame în plus !
Poate a intrat cineva în sala mașinilor
și m-a dat ceva mai la deal ;
Numără-mă pasăre, cîntă-mă bine !
Parcă lipsesc cîteva corzi de pian
și parcă fuge cineva

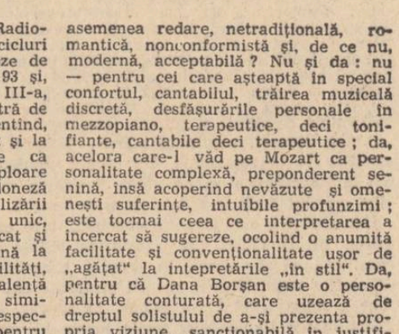

Bogdan Stihi : „Amintiri"

cu jumătate de gamă în gură !
Numără-mă pasăre, cîntă-mă bine !
Îmi sună fals în umărul drept
și parcă mă tem pentru soare
el tot acolo se culcă mereu
Numără-mă, socotește-mă, cîntă-mă bine
pasăre
S-a rătăcit un filozof și-un fabricant de oglinzi
unul are la el un pol
și plînge în mine pe meridiane,
celălalt se scaldă în poli
și rîde în sus către marele cerc.

radio

O surpriză, două...

Între Integrala simfoniilor de Beethoven interpretate de Orchestra Concertgebouw din Amsterdam și Concertul Orchestrei de Studio a Radioteleviziunii mă gîndesc apropae cu încăpățînare la necesitatea și calitățile emisiunilor pentru copii și tineret. Ascultînd emisiunile cu acest profil îmi aduc aminte cum în fiecare toamnă constatările mele deveneau importante și eram gata să-mi îndrept toate greșelile. Din pricina amintirilor, firește, nu-mi este deloc ușor să accept că după aerul sărbătoresc impus un moment de începerea anului școlar emisiunile respective își îmbrățișează, fără regrete, vechile obișnuințe. Desigur, dialogurile, povestioarele, informațiile prezentate au cu totul alt rost decît umplerea unui spațiu de emisie. Mai ales că există, pentru orice eventualitate, și muzica ușoară. Înainte de a fi transmise — „Microfonul pionierilor", „Colocviile radio-școală", „Universitatea radio" — par deopotrivă interesante. După aceea însă... Urmărind cu optimism programul radio din ultima lună surpriza a venit însă de la „Bună-dimineața copii !" Mărturisirile tinerei prozatoare Carmen Francesca Banciu despre... „boboci" și despre dorința lor de a lua viața de la capăt au fost într-adevăr binevenite. Fără să fie marcate de superficialitatea teoretică proprie îndeobște unor astfel de tablete, frazele Francescăi Banciu m-au convins că realizatorii emisiunii „Bună-dimineața copii" nu sînt străini de avantajele talentului literar dacă se întîmplă să se treacă pe recepție „omul potrivit la locul potrivit". La Radio, ca și la Televiziune, programele pentru cei mici și despre preocupările lor își găsesc mai greu realizatorul pe măsură. Confirmă această impresie, adesea, chiar cele 10 minute care încep cu „Bună-dimineața copii !" Cîntecele și poezioarele, treacă-meargă, dacă nu au haz și forță educativă, au cel puțin un ritm aparte, obligîndu-ne parcă să acceptăm prejudecata unei legături trainice între naivitate și copilărie. „Cine cerne pe alei / frunze, frunze ruginii ? / Toamna, toamna dragi copii". Pe acest fond ascultătorii pot cugeta în voie la orarul din ziua respectivă. În schimb îndemnul la lectură aparținînd unor „specialiști" poate debuta firesc printr-o confesiune privind „suspendarea spiritului critic" ca urmare a poveștilor citite în perioada preșcolară. Nu mai departe de săptămîna trecută ni s-a adus la cunoștință că un dar prețios și cu nerăbdare așteptat de copii ar fi cartea „Moartea lui Elisei" semnată de Călin Gruia, în care „legenda e contrazisă de pura ficțiune". Nu este însă, doamne-ferește contrazisă pur și simplu ci cu scopul de a scoate în evidență „urmările lăudăroseniei, avariției, puterii tiranice". Probabil că „talentul" unor critici literari nu se potrivește chiar pretutindeni. Numai Ion Stănică, redactor al „Student-clubului" mă face să cred, ori de cîte ori preia microfonul, că surpriza provocată de o emisiune este doar pe jumătate motiv de laudă. Întotdeauna la fel de bun, Ion Stănică își găsește exact cum trebuie tonul, subiectele și interlocutorii.

Elena Ștefoi

plastică

Atelier 1980

Lui Sabin Ștefănuță îi sînt suficiente cele 20—25 de lucrări expuse în mica sală bucureșteană „Galateea" — desene, uleiuri, gravuri, schițe, studii — pentru a-și evidenția încă o dată talentul și vigoarea tinereții sale artistice. Grafica lui se manifestă în cel puțin două direcții diferite, amîndouă notabile. Ar fi pe de o parte o înclinație nativă către un desen marcat de o linie neșovăitoare, caldă, un talent de caracterizare în două-trei trăsături, iar pe de alta, o atracție irezistibilă către lumea fabuloasă a gravurii ca modalitate de cuprindere și reprezentare a spectacolului vieții.

Spirit modern, făcînd parte din familia poeților artizani, cizelatori, a migălitorilor, Sabin Ștefănuță își structurează opera, de complexă sugestie livrescă, sub semnele înțelepciunii și jocului. Bufnița și un personaj hilar, ceva între faun, drac și măscărici sînt prezente în mai multe gravuri care, luate la un loc par fraze dintr-o autobiografie artistică segmentată de aspre căutări, de voința de a lua în stăpînire teritoriile imaginarului. În pofida caracterului static al expunerii, lucrările degajă o puternică senzație de viață, sînt inundate de candoare și de frenezie. Tentația de acoperire a întregii suprafețe transformă fiecare imagine într-o vastă scenă. Tablourile sînt depozitare de microcosmosuri, ele se definesc prin acea complexitate a unei „lumi a lumilor", prin luxurianță și amploare. Un enorm travaliu ascunde fiecare piesă ; dar lucrul e făcut cu plăcere ; desenele exprimă o tulburătoare jovialitate, un umor impregnat de spirit, o dăruire de sine și o bucurie fără margini. Edificarea operei îi descoperă artistului modalități noi de expresie și, evident, noi tehnici. El folosește, de pildă, penița pe suport de pînză, îmbină acuarela cu tușul, apropie uleiul de conturul abia schițat al vreunui desen. Fără să fie inovații de ultimă oră, toate acestea îl servesc pe autor în întreprinderile sale, devin componente firești ale lucrărilor, mai cu seamă datorită măsurii și inteligenței cu care au fost folosite.

Deși intitulată „Atelier", expoziția nu are datele unui laborator ; ea propune lucrări finite, în care linia și culoarea farmecă. E un concert riguros organizat, impregnat de simboluri, armoniile aparținînd unui spirit tutelat de arta unora dintre cele mai de seamă figuri ale gravurii din veacurile de mijloc. Acribia miniaturii, migala detaliului, tentația fantasticului, coerența artistică a visului și realității îl plasează pe Sabin Ștefănuță în urma de lumină a unor ilustri înaintași. Prezența unor personaje fantastice din mitologia românească împrospătează universul gravurilor mai cu seamă datorită capacității de a dinamita prin trăsăturile lor ludice cosmarurile, frica, delirul. Lucrările sînt, fiecare în parte, o poveste spusă cu har și naturalețe, o parabolă de care autorul se distanțează, așa cum o face chiar și în cele cîteva autoportrete evocîndu-l pe artist în mijlocul făpturilor plăsmuite de propria sa imaginație, pîndit și el de himere, dar rămînînd mereu treaz, veghind cu ochi aburiți deopotrivă viața și visarea.

Mircea Croitoru

muzică

Integrala orchestrală enesciană

Al doilea concert al orchestrei Radioteleviziunii inaugurează două cicluri tematice : al simfoniilor londoneze de Joseph Haydn cu Simfonia nr. 93 și, prin monumentala Simfonie a III-a, integrala lucrărilor pentru orchestră de Enescu. Așadar, program prezentînd, parcă în mod simbolic la început și la sfîrșit, simfonii diametral opuse ca dimensiune, complexitate, amploare orchestrală, unde simfonia londoneză marchează momente ale cristalizării genului respectiv într-un tipar unic, gen ulterior dezvoltat, diversificat și impins, în opusul enescian, pînă la ultimele consecințe și posibilități, într-o singulară manieră, echivalență aparte a culminațiilor simfonice similare și paralele din perioada respectivă. De aici, dificilă sarcină pentru dirijorul Paul Popescu, solicitat să-și adapteze gestica, mijloacele de expresie și impresie (asupra ansamblului) la lucrări atît de diferite. Și, ca o confirmare a deducției că un ansamblu mai mic poate fi mai ușor de condus, interpretarea **Simfoniei 93** a lăsat să se audă excelente pagini de reliefare a detaliului, de stăpînire a stilului, de construcție a piesei. Versiunea oferită de Dana Borșan în **Concertul pentru pian KV 482** de Mozart se deosebește de ceea ce, în general, ne-am obișnuit să așteptăm, să recunoaștem ca mozartian, ca muzică a detaliilor și minimizării contrastelor, a „ghirlandelor" sonore și grației (termen atît de vag și general), a aplatizării arhitecturii intrinseci a lucrării. Interpretarea ne „bruschează" steretopiile și comoditățile de ascultători, oferind o versiune tumultuoasă, extrovertită. Este o asemenea redare, netradițională, romantică, nonconformistă și, de ce nu, modernă, acceptabilă ? Nu și da : nu — pentru cei care așteaptă în special confortul, cantabilul, trăirea muzicală discretă, desfășurările personale în mezzopiano, terapeutice, deci tonifiante, cantabile deci terapeutice ; da, acelora care-l văd pe Mozart ca personalitate complexă, preponderent senină, însă acoperind neveăzute și omenești suferințe, intuibile profunzimi ; este tocmai ceea ce interpretarea a încercat să sugereze, ocolind o anumită facilitate și convențională ușor de „agățat" la interpretările „în stil". Da, pentru că Dana Borșan este o personalitate conturată, care uzează de dreptul solistului de a-și prezenta propria viziune, sancționabilă în justificările estetice, chiar și cu curajul de a „violenta" obișnuințe ale vieții de concert. Simfonia enesciană, scrisă în anii primului război mondial, este purtătoarea unor inerente asocieri și trimiteri extramuzicale. Elocvente sînt, pentru reafirmarea personalității enesciene, forma lucrării (două părți lente mărginind o parte rapidă : prepondernța tempoului lent, în contradicție cu canoanele genului) și complexitatea travaliului tematic, monumentalitatea construcției, amploarea ansamblului (orchestră mare, orgă, cor), care se traduc, în interpretarea dată de Paul Popescu, într-o copleșitoare retrăire a tragediei războiului — de aici trăsături programatice — al cărei final se simte, se necesită ca sperantă, ca rază de lumină, acalmie și pacificare.

Viorel Crețu

Pe „via sacra“ a ideii

O lucrare apărută în ultimul timp îndrumă atenția spre mișcarea culturală, în sens larg, din Transilvania interbelică. Este vorba de cartea lui Stelian Neagoe, privind Viața universitară clujeană interbelică. Ea pune în lumină un moment de triumf din viața spirituală a provinciei intercarpatine, moment ce coincide cu mari realizări în întreaga Românie, ajunsă, după atîtea sacrificii, să-și vadă împlinit visul de unitate statală. Unirea principatelor dăduse țării o universitate în Moldova și una în capitală, ca simboluri ale noii epoci în care păși poporul român. Unirea cea mare, adăugind la patria-mumă și Transilvania — pînă atunci **membra disiecta** sub stăpîniri străine — a creat încă una, la Cluj, ca mijloc de a proclama din nou, după expresia lui D. Gusti, „superioritatea ideii naționale și conștiința deplină în puterea ei salvatoare și constructivă“.

Preocuparea era mai veche, Din epoca **Supplexului,** cînd nu s-a putut ajunge decît la o „societate filosofească“ (1795), pînă la mișcarea memorandistă de după un veac, și de la revoluția din 1848 pînă la Adunarea din Alba Iulia, organizată după șapte decenii, lupta pentru dreptul românilor la egală învățătură s-a situat pe primul plan. Mai cu seamă de la jumătatea secolului XIX, ideea înființării unei facultăți juridice, apoi a unei universități românești a devenit o obsesie caracteristică. Avram Iancu își testa (1850) puținul avut pentru a sprijini înființarea unei „academii de drepturi, tare crezînd că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii sale“. D. Țichindeal, A. Șaguna, G. Barițiu, Iacob Mureșanu, Al. Sterca-Șuluțiu, Valeriu Braniște au militat și ei pentru aceiași idee, ajustată și extinsă după nevoile timpului. Ei știau că aspre vicisitudini au făcut ca națiunea română să întîrzie pe calea propășirii, ceea ce nu înseamnă că ea n-a avut o viață spirituală a sa, dezvoltînd limba în biserică, în familie și în viața publică, făcînd chiar ca unii patrioți să ajungă la înalte calificări. „Prin urmare, se afirma într-o suplică din 1850, la noi nu ar fi chiar problema de a introduce cultura, cît de a o generaliza“, iar aceasta se putea înfăptui — „certitudine apodictică“ — cu mijloace relativ modeste. **Astra** și-a asumat ideea, conștientă că „fără institute superioare, înflorirea științelor și promovarea culturii este o imposibilitate“. A cerut să se creeze o „academie de drepturi“, ca mijloc de a pregăti bărbați care să apere cum se cuvine interesele națiunii. Chestiunea școlii înalte devenise pentru români „primul factor de cultură“, iar statul dualist, interesat să garanteze vechea supremație a clasei dominante, refuza să le satisfacă această revendicare. Nu rămînea decît ca ei înșiși să procure mijloacele respective. Iacob Mureșanu lansa în acest sens un apel patetic, provocînd „românismul la tot felul de contribuțiuni“ (1870), dar inițiativa rămase fără urmări practice, întrucît statul socoti nimerit să creeze, la Cluj, o universitate de limbă maghiară (1872).

Abia războiul mondial avea să readucă, practic, ideea la ordinea zilei. Una din primele înfăptuiri de seamă ale noului regim, dacă nu chiar cea mai de seamă, a fost crearea **Universității Daciei Superioare,** cum a numit-o V. Pârvan, care împreună cu N. Iorga, P. Poni, G. Țiteica, L. Mrazec, D. Gusti, G. Marinescu, V. Babeș și alți învățați, făcea parte din Comisiunea Universitară ce trebuia să se ocupe de organizarea noului așezămînt. În explozia de entuziasm a marei Uniri, care mărturisea în primul rînd o „conștiință istorică“ și îl făcea pe L. Blaga să se creadă la începutul unui „alt Timp“ (**Hronicul și cîntecul anilor,** 1965, p. 232), luă ființă (1919) îndelung rîvnita Alma Mater. Vechea idee prindea corp și N. Iorga a ținut să-i releve, cu ocazia inaugurării, adînca semnificație. Meritul, afirma el, nu era numai al contemporanilor, dar și al acelor „umili călugări și preoți de sat, care au mers cei dintîi pe **via sacra** a ideii“ și cărora istoricul, obișnuit să forțeze „misterioasa poartă a morții“, li se adresa astfel, într-o retorică de zile mari: „Samuile Klein, copil naiv al Sadului; George Șincai, boierule de Făgăraș, semeț în opincile tale, aspru tălmăcitor de mărturii grele pentru cinstea și dreptul neamului; Petre Maior, chibzuit muntean din Carpații răsăriteni; voi și toți cei ce cu voi și după voi, voi toți cei ca voi, înfățișători smeriți, harnici și credincioși, săraci ca pustnicii și răbdători ca mucenicii, curați ca sfinții în devotamentul vostru, voi ați clădit, un veac după moartea voastră, și acest așezămînt!“. Închinîndu-li-se, marele cărturar situa Universitatea clujeană „la începutul unui nou avînt al gîndului nostru“, convins că „pe această cale se cîștigă ctitoriile viitorului“. Căci, insista el, „prin idee trăiesc neamurile; prin idee, care inspiră fapte și prin ceea ce fapta însăși dă, recunoscătoare, ideii care a născut-o“.

Idee și faptă, faptă și idee se nutresc, se potențează reciproc, iar în această osmoză gîndul trebuie să se îndrepte mereu spre actualitate și spre viitor. **Datoria vieții noastre!** cu această prelegere luminoasă, rostită de V. Pârvan, se începea munca în noua confraternitate academică. Savantul care expusese în „Luceafărul“ un întreg program de organizare a universității, se oprea din nou la marile probleme ale sufletului omenesc, întrebîndu-se „cum să se facă cercetarea realului, cum să se îndrumeze căutarea adevărului, cum să se înțeleagă frumosul, cum să se ajute selecționarea naturală a talentelor și geniilor, cum să se înnobileze scopurile vieții sociale, politice, naționale“ (**Idei și forme istorice,** 1920, p. 16). La toate acestea, el încearcă nu atît să dea răspunsuri clare și depline, cît să sugereze o atitudine. Afirmînd că „scopul suprem al luptei noastre e spiritualitatea marelui organism social-politic și cultural-creator care e națiunea“, el definea corpul universitar ca „spirit critic“ al comunității și-i incumba datoria de a veghea mai ales la „sănătatea sufletului“ acesteia, de a înlesni acel climat de emulație și dăruire de sine fără de care nimic deosebit nu se poate crea. Un cod moral se detașa pentru noua **inteligență** din cuvintele istoricului, o cartă a vieții academice, un program de înnoire și de purificare etică. Școala deținea, în acest progam, un loc eminent, rostul ei fiind nu doar să informeze, ci mai cu seamă să formeze caractere, personalități capabile de jertfă. Îndepărtînd acea „carapace spirituală“, în care sufletul neamurilor chinuite se retrage de obicei pentru a se păstra intact, școala era chemată să descopere „aurul noutății, să înlesnească formarea acelor „precursori și revoltați „care asigură mersul înainte“. Mai presus de orice, ea trebuie să fie „piatra de încercare a Cultului Ideii“ și să asigure exercițiul neîntrerupt al acestuia. Cunoașterea de sine la nivelul națiunii și expresia onorabilă în afara granițelor, iată pentru ce trebuiau să militeze înaltele așezăminte de știință și cultură, scop ce reclama un vast orizont, respirație adîncă, participare efectivă la universalitate. Un climat emulator era indispensabil și ei nu putea fi nicăieri mai bine pregătit decît în școala de orice treaptă.

Universitatea mai ales era chemată, după expresia lui D. Gusti, „să transforme știința în conștiință și să afirme în istoria universală drepturile națiunii prin victorii strălucite spirituale“. Acest climat s-a impus, în adevăr, la **Alma Mater Napocensis,** grație îndeosebi eminentului corp de profesori care i-au asigurat începuturile. Era greu de recuperat întîrzierea impusă de istorie? „Întîrzierea nu trebuie să

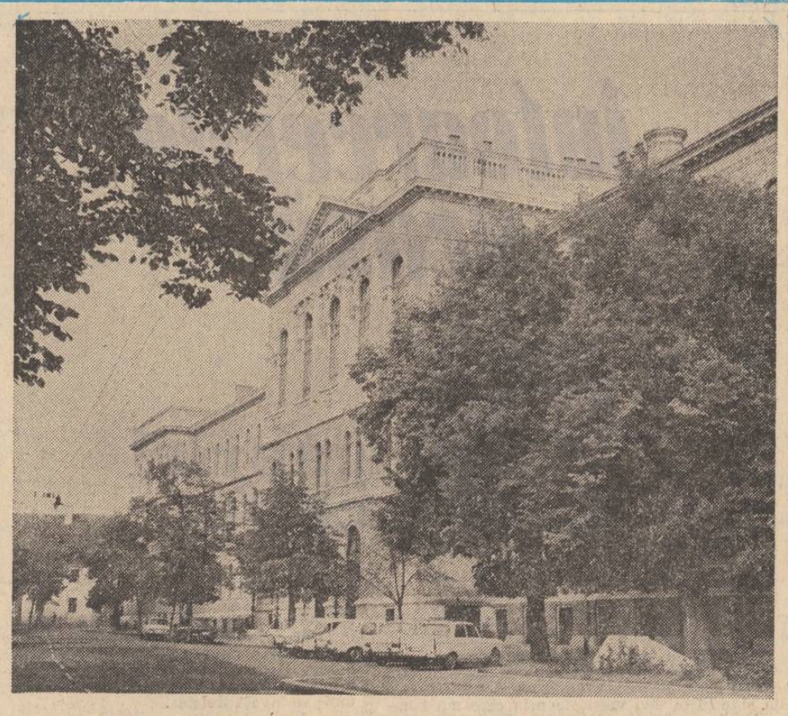

PAGINI DE TRADIȚIE CULTURALĂ ȘI POLITICĂ

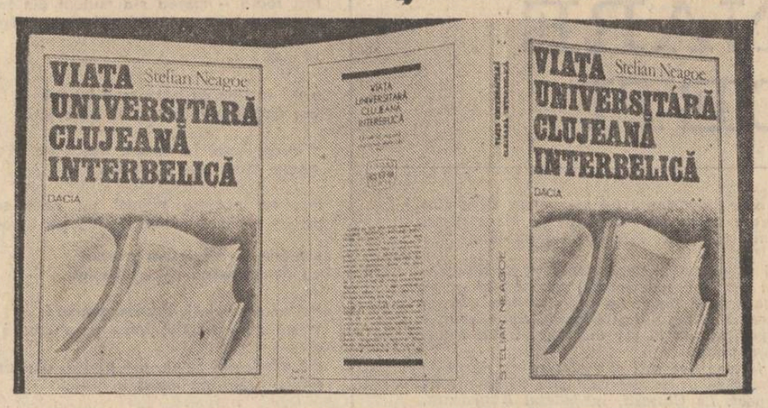

ne descurajeze: din contră — îndemna Iacob Iacubovici, inaugurîndu-și (1922) rectoratul — noi sîntem obligați să cîștigăm prin viteză culturală ceea ce am pierdut prin protivnicia soartei“. Iar pentru aceasta, observa consensual Emil Racoviță, universitatea trebuie să se preocupe mai ales de crearea unui spirit științific“, să cultive o metodă, ca expresie a năzuinței spre cunoaștere, ca mod de aplicare sistematică a bunului simț la realitatea cu care venim în contact. Metodă așadar și conștiință a datoriei. „Oricîte sofisme s-ar înșira, patriotismul este îndeplinirea datoriei în locul unde ești pus, iar în universitate datoria studentului este de a studia, a profesorului de a instrui și datoria cetățenească a amîndorora este de a feri casa lor comună de orice lupte politice sau confesionale“, adăuga savantul, iar observația lui denotă că o falsă înțelegere a patriotismului e posibilă oricînd. Universitatea trebuia deci să impace vechiul program cu exigențele clipei. „Punctul arhimedic“ rămînea însă ideea națională, ca „doctrină a solidarității cetățenești“, cum a numit-o O. Goga, atribuindu-i cu ocazia alegerii ca **doctor honoris causa,** sensul cel mai larg: „Ideea națională trecută în conștiința obștească și-a limpezit rostul ei nu ca o doctrină de egoism îngust, ci ca o formulă de luptă pentru punerea în valoare a unui colț de umanitate; nu ca o îngrădire a orizontului de simțire și înregistrare în paguba marelui tot, nu ca o atitudine de xenofobie, ci ca o completare a universalității“.

În sfertul de secol de care se ocupă, cu lux de amănunte, cartea lui St. Neagoe, universitatea clujeană n-a încetat să fie o expresie fidelă a năzuinței poporului român de a-și trăi viața proprie, potrivit cu firea, tradițiile și geniul său, contribuind din plin la conturarea unei epoci de cultură. Mai toate personalitățile de seamă ale acestei epoci sînt legate, într-un fel sau altul, de numele ei, iar ceea ce i-a dat tărie în momentele grele a fost însăși ideea care i-a făcut cu putință geneza. Această idee a fost meru evocată, la ocazii solemne, pentru a se reaminti noilor generații că istoria națională constituie un „izvor nesecat al energiei spirituale“, al valorilor morale pe care se întemeiază existența unui popor (I. Lupaș). În numele acestei idei, senatul Universității clujene, a înfierat dictatul de la Viena care înstrăina din nou o parte a țării, silind în același timp Universitatea însăși la o pribegie temporară. „O sentință atît de nedreaptă — se afirma în protestul respectiv — poate fi acceptată în împrejurări politice foarte grele de un guvern trecător, dar ea nu va fi niciodată acceptată de națiunea română, care este permanentă și deplin conștientă atît de drepturile ei sacre, cît și de marea injustiție care i s-a făcut“. Mutîndu-se la Sibiu, în urma acestei injustiții, Universitatea clujeană s-a preocupat, în timpul războiului din urmă, să creeze „un centru puternic de luptă românească pentru continua exprimare a dreptului nostru istoric“, militînd totodată, prin marii ei profesori, pentru instituirea unui cult al valorilor și al creației spirituale, așa cum l-au definit, la 13 noiembrie 1941, L. Blaga și D. D. Roșca. Comemorarea lui Miron Costin devenea, în acest sens, ocazia unui legămînt rostit ca atare de Al. Procopovici: „În țara aceasta nimeni să nu se mai piardă pentru că este un om întreg și drept, un gînditor ager, care are curajul convingerilor sale, și pentru că este prin fapte și prin atitudini un slujitor credincios și un adăugător al ei. Să ne chivernisim esențele cele mai de preț ale virtualității românești!“. E un îndemn memorabil, care ar putea fi nu numai deviza unei grupări academice, dar a culturii însăși, a oricărei culturi care se respectă. O universitate care a știut să-l reamintească în clipe grele și care a numărat între slujitorii ei atîtea spirite eminente, contribuind la formarea altora, e un capitol esențial de istorie și un martor de neșters pe **via sacra** a ideii naționale. Cartea lui St. Neagoe — cronică amplă, precisă, detaliată, prolixă, dar atît de revelatoare în documentarismul ei — o atestă din plin.

Al. Zub

Ctitor al Universității clujene

Onisifor Ghibu era, la 1918, indiscutabil cea mai proeminentă personalitate pedagogică din Transilvania, cel mai capabil organizator al învățămîntului de toate gradele. După studii strălucite la București și în străinătate, el publicase articole și cărți importante pentru lupta națională a românilor și eforturile lor de constituire a unei instituții de învățămînt în pas cu marile cerințe ale vremii. În acest fel, chemat de către Consiliul Dirigent să contribuie la înființarea școlilor de toate gradele, pe măsura condițiilor create de hotărîrile Adunării de la Alba Iulia, el a putut să-și realizeze concepțiile prefigurate anterior și să impună un cadru riguros, a cărui importanță se poate ușor deduce din fragmentele inedite*) puse la dispoziție prin amabilitatea familiei marelui om de școală. Rolul lui Ghibu în preluarea Universității clujene de la fosta autoritate maghiară și în construcția noii instituții de învățămînt superior este unul de cea mai mare importanță, ceea ce i-a atras pe drept cuvînt renumele de „părintele universității clujene“. Onisifor Ghibu și-a impus părerea că Universitatea românească din Cluj trebuie să fie expresia celor mai înalte aspirații ale națiunii române din Transilvania, o instituție de înalt nivel științific, cu un statut moral ireproșabil. El a stabilit cadrul în care s-a făcut numirea profesorilor, precum și normele care urmau să guverneze conduita lor științifică și în societate. Cele mai importante instituții adiacente universității au fost preconizate de Onisifor Ghibu, iar marele său proiect rămîne pînă astăzi o operă intelectuală de ținută, din păcate întreruptă o dată cu desființarea Consiliului Dirigent în 1920.

Ceea ce în lucrările pe care le-am tipărit pe această temă n-am ajuns să spun, din anumite motive, este felul în care s-a organizat apoi universitatea cea nouă. Erau dificultăți de toate felurile, și toate de dimensiuni uriașe. Întîi și întîi, era lipsa aparentă, de posibilități de a găsi elemente de înaltă valoare științifică, pentru completarea celor circa 80 de catedre de la cele patru facultăți. De unde să scoți tu, Ardeal sărac, atîtea forțe, care să facă față în mod onorabil unor cerințe de nivel înalt și să nu dea prilej de clevetire celor ce, în mod firesc, vor încerca să comenteze în mod defavorabil ceea ce făceam noi, afirmînd că în locul unei universități destul de bine organizate am făcut una de nimica toată. Aceasta era principala dificultate, de care eu mi-am dat perfect de bine seama de la început, dar cu privire la care eram convins că vom reuși să-i facem față în mod onorabil.

Se punea apoi o a doua întrebare: după ce criterii să se facă noua universitate? Trebuia o lege, care să stabilească modul cum vor fi recrutați profesorii. În ce mod să-i recrutezi? Pe vremea Ungariei, profesorii erau de obicei numiți de guvern. Universitățile făceau oarecari propuneri, după care însă guvernul uneori se orienta, dar de multe ori nu, căci el își avea interesele lui, de ordin politic, și numea oamenii după cum dictau acele interese. Unii dintre ai noștri erau de părere să procedăm și noi în același fel. Acestora le răspundeam însă că nu socoteam că Consiliul Dirigent avea autoritatea științifică și morală să stabilească persoanele cele mai potrivite pentru o universitate de înalt nivel științific. Eu nu puteam accepta nici practica maghiară, nici legea învățămîntului secundar și superior din România. (România n-avea pe atunci o lege a învățămîntului superior; exista o lege comună pentru învățămîntul secundar și cel superior, iar acesta din urmă era condus de direcția învățămîntului secundar din minister).

— Eu cunosc destul de bine — le spuneam eu — viața universitară din București, unde am studiat un an și unde am fost mai mulți ani în legături cu cîțiva profesori ai universității; știu toate dedesubturile legii, care permite să ajungă la universitate tot felul de ciraci politici, făcînd din instituție expresia unui partid sau a altuia. Ar fi o nenorocire să aducem în Ardeal acest obicei, împotriva căruia luptăm cu toate puterile. Nu-mi convine nici să luăm legea de organizare de la Viena, care a servit ca model, la timpul său, pentru legea ungurească.

Și atunci, am rezolvat lucrul printr-o formulă de o simplitate cum nu se putea mai mare. Am făcut, eu însumi, o lege, cuprinzînd numai patru articole. Am pornit de la considerentul că Consiliul Dirigent nu poate numi el, de la sine, profesorii. Cine ar fi avut să aprecieze valoarea candidaților? Cutare șef de resort, improvizat de ieri, de alaltăieri, cu atribuții la care nu se gîndise în viața lui? Nu putea avea autoritate, nici științifică, nici morală, pentru așa ceva.

...Cu aceste prevederi (ale legii) am stabilit criteriile fundamentale. N-am făcut un statut sau regulament pentru comisia universitară, căci mi-am zis așa: cine să facă reglementarea care să oblige pe cei mai mari savanți din țară cum să procedeze? Ei sînt oamenii pe care îi considerăm cei mai de seamă, cei mai cinstiți, cei mai pregătiți pentru știință. Ei își dau singuri seama de răspunderea istorică pe care o au și vor face tot ce știu ei mai bine, fără să-i obligăm noi, prin paragrafe, să facă într-un fel sau altul. Avem toată încrederea în capacitatea lor, așa că ne dispensăm să-i ținem în frîu. Acesta a fost principiul care m-a condus și care s-a dovedit a fi fost foarte bun.

...Constituirea Comisiunii universitare a însemnat un pas foarte dificil, socotit, la început, de mulți, ca o greșeală. Eu m-am gîndit foarte mult înainte de a proceda la constituirea acelei comisii, pe care am făcut-o practic fără să mă consult cu cineva, căci n-aveam cu cine să mă consult. Lucrul cel mai greu era, apoi, să găsesc pentru această comisie un conducător, care să aibă autoritate în fața tuturor membrilor săi, să fie priceput și cu devotamentul mare care se cerea pentru realizarea unei opere așa de extraordinare. Cine să fie președinte al acestei comisii, respectiv cine să fie Comisarul general al Consiliului Dirigent pentru Universitatea din Cluj?

...Săptămîni de-a rîndul mi-am bătut capul cu această problemă, fără să găsesc o soluție care să fie încuviințată și de superiorii mei. M-am consultat, la Sibiu și la București, cu toată lumea de la care speram să pot obține vreo sugestie, dar nimeni nu mă putea ajuta. Din primul moment eu mă gîndisem, ce e drept, la doi profesori ardeleni de la Universitatea din București, Ioan Bogdan și V. Babeș, și mai cu seamă la acesta din urmă, ca la cel mai potrivit pentru o asemenea misiune. Dar, din toate părțile mi s-a atras atenția că asta ar constitui o greșeală ce ar putea deveni fatală pentru însăși universitatea.[1])... Astfel am ajuns la a doua combinație a mea, cu Sextil Pușcariu, pe care, după destule greutăți, am putut-o face acceptată și care s-a dovedit foarte norocoasă.[2])

...Am avut astfel satisfacția de a fi putut să văd problema universității mai clar decît contemporanii mei și de a fi putut înfăptui acolo o operă care a fost apreciată mai tîrziu, mai ales în primul deceniu al activității ei, chiar de către străini, în cuvinte din cele mai elogioase. Cînd, după zece ani de activitate a acestei universități, am făcut o serbare jubiliară de proporții mari, la care au luat parte numeroși delegați străini, de la universitățile din Italia, Franța, Anglia, acele serbări nu au făcut decît să pecetluiască o realitate înfăptuită de un popor într-o epocă de plin zbucium și de greutăți, peste care a știut să treacă, înfăptuind o instituție care putea sta cu fruntea ridicată alături de cele mai de seamă universități europene.

...Pentru mine, Universitatea din Cluj a fost o problemă care m-a preocupat poate mai mult decît oricare alta din acea vreme. Eram răspunzător pentru întreaga activitate a școlii din Transilvania, de toate gradele, și am făcut tot ce am fost în stare să fac pentru fiecare ram și grad, dar pentru universitate am făcut poate că mai mult decît se putea aștepta de la un om. I-am trasat o linie de dezvoltare în stilul cel mai înalt posibil. Am luat numeroase măsuri în această direcție, dintre care, unele de durată mai îndelungată, din păcate nu au ajuns să se realizeze, deoarece după cităva vreme — datorită desființării Consiliului Dirigent — am fost pus în situația de a nu mai putea influența, de la conducerea de stat, aducerea lor la îndeplinire. Au venit alții care au preluat această sarcină și multe lucruri bine începute nu s-au mai făcut. Am avut însă prilejul să privesc problema în totalitatea ei și în adîncimea ei completă.

...Cititorul obiectiv va înțelege... profunzimea legăturilor mele cu Universitatea din Cluj, care pot afirma fără exagerare că este copilul meu cel mai drag, pe care eu l-am conceput, eu l-am născut și eu l-am ajutat să stea pe picioarele proprii și să înceapă a umbla. Cîtă grijă l-am purtat în timpul cît am fost factor răspunzător în guvernul revoluționar autonom al Ardealului! Doamne, dacă m-as fi îngrijit eu de copiii mei așa cum m-am îngrijit de Universitate, ce exemplu de tată de familie aș fi fost!

...Așteptările mele (cu privire la colaborarea cu Valeriu Branisce, Șeful resortului Instrucției publice din Consiliul Dirigent) n-au fost înșelate întru nimic. Branisce s-a dovedit tot timpul de un an de zile, cît ne-a fost scris să lucrăm împreună, șeful ideal, prietenul ideal și omul ideal. Niciodată el nu m-a oprit de la ceva ceea ce aș fi vrut să fac, — niciodată nu m-a descurajat, — niciodată, în clipe grele în care mi se întuneca deasupra cerul, nu m-a părăsit. El mi-a lăsat toată libertatea de inițiativă, chiar și cînd, uneori, situația părea prin anticipație compromisă, manifestînd o largheță, o generozitate și o cordialitate, o bunăvoință și o dezinteresare de care n-am mai întîlnit la altcineva pînă acum în viața mea... Îmi împlinesc o datorie sfîntă față de memoria lui Branisce, însemnînd aici, ca să se știe pentru toate vremurile, că, dacă am putut face la Resortul de Instrucție ceea ce am făcut, aceasta se datorește în prima linie înțelegerii superioare, loialității și generozității acestui admirabil șef, care mi-a acordat încrederea lui nelimitată și mi-a lăsat deplina libertate de acțiune.

Onisifor Ghibu

*) **Fragmente din „Amintirile unui pedagog militant“ și „Alma Mater Napocensis“, manuscrise inedite, aflate în arhiva familiei.**

[1]) **Motivele care l-au împiedicat pe O. Ghibu să se oprească asupra celor două personalități au fost: I. Bogdan era foarte bolnav, iar V. Babeș se afla tocmai într-un moment în care adversari ai săi îl atacaseră — de fapt cu totul pe nedrept — pentru atitudinea pe care ar fi avut-o în cursul războiului. În a doua sesiune a Comisiunii universitare, de la Cluj, V. Babeș a fost însă cooptat, grație înțelepciunii lui O. Ghibu și S. Pușcariu, ca membru al acelei comisiuni** (n. red.).

[2]) **Cu privire la exemplara colaborare cu Sextil Pușcariu în întreaga perioadă de organizare a noii universități și pînă la desființarea Consiliului Dirigent, O. Ghibu a lăsat prețioase informații, în capitolul „Sextil Pușcariu“, din „Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut“, Ed. Dacia, 1974** (n. red.).

Spiritul viu al Cetății

Este greu să te gîndești astăzi la Cetatea de pe Someș fără ca cea dintîi imagine să fie cea a Universității, această instituție reprezentînd cu adevărat o inimă a întregului oraș. De peste șase decenii, pulsul vieții clujene e dat de viața universitară, Clujul putind fi considerat și acum între acele orașe cărora atributul **Universitar** le este organic. Lucrarea lui Stelian Neagoe, descriind viața universitară clujeană interbelică dovedește din plin acest fapt, după cum dovedește că existența Universității românești a însemnat în acest timp și un **triumf al rațiunii.** Avînd drept puncte cardinale trei momente istorice ale poporului nostru — 1 Decembrie 1918, 3 noiembrie 1919 și 23 August 1944 — istoricul descrie amănunțit cum s-a ajuns la înființarea primei Universități românești din Transilvania, acest ultim dor al vieții lui Avram Iancu, care au fost energiile umane consumate pentru ca **Alma Mater Napocensis** să rodească an de an și să cîștige prestigiul de care se bucură azi „Universitatea Daciei Superioare“, cum a numit-o Pârvan, însemna, la rîndul ei, un simbol al unității naționale, îndemnînd prin însăși ratiunea ei de a fi la un continuu spor cultural, la o împlinire spirituală pe care, de-alungul veacurilor, românii din Transilvania au dorit-o cu tărie. „Confrateria Universității noastre — arăta istoricul-filozof în lecția sa inaugurală, — trebuie să înțeleagă viața ca o luptă pentru mai multă gîndire. Spontaneitate, originalitate, insuflețire, spiritualitate a întregii noastre munci ordonate în viață. Iar spiritualitatea aceasta a vieții valorificată după unitatea de măsură supremă: eternul valabilul uman să fie legea perpetuă a deosebirii inertului de viu, animalicului de uman, naturalului de cultural, materialului de spiritual“.

Universitatea clujeană a unit, sub o singură aspirație, figuri de mare prestigiu ale culturii române, pentru toate facultățile generînd una din cele mai bune tradiții de învățătură din țara noastră. Și era firesc să fie așa, avea să precizeze, după 20 de ani de la înființarea universității, unul din rectorii ei, avînd în vedere că temelia pe care era așezată această instituție de cultură s-a dovedit extrem de solidă, căci ea era „făurită din dorința de veacuri a poporului român de dincoace de Carpați de a-și înălța un sanctuar, al culturii sale naționale în acest ținut al vechii Dacii, și din dreptul cel mai firesc al națiunii române de a-și trăi viața ei proprie, culturală, potrivită cu firea și geniul său, pe pămîntul pe care-l locuiește de mai bine de 2000 de ani“... În această scurtă vreme Universitatea a devenit, datorită muncii fără preget, plină de elan, a dascălilor ei, și a bogatelor ei activități didactice și științifice, un puternic focar de cultură la care s-au adăpat tinerele generații din aceste ținuturi, fără deosebire de naționalitate și credință; pentru că Universitatea a primit și tratat pe toți tinerii ce au bătut la porțile ei cu aceeași încredere și bunăvoință. Ea a fost astfel dovada spiritului ei de largă înțelegere și de părintească grijă pentru toți acei ce-au venit să se împărtășească cu darurile dătătoare de viață ale unei culturi superioare. „Universitatea clujeană a știut chiar în vremuri de restriște să-și apere demnitatea fără a scădea cu nimic din programul cercetării științifice și fără carențe în misiunea sa educativă. După cum nu de mică însemnătate a fost atitudinea civică, înaintată, a corpului didactic, atunci cînd în joc erau interesele întregii noastre națiuni. Universitarii clujeni au înțeles că trebuie să facă un efort comun pentru idealul național, că trebuie întreținut acel climat spiritual care să permită o activitate rodnică ascendentă. Așadar, Universitatea nu trebuia să fie numai Universitas Literarum et Scientarum, ci Patriae et Juventis. A fost dezvoltată „extensiunea universitară“, pentru a se întreține vie legătura sacră cu toate generațiile și prin care bunurile culturii puteau ajunge la masele largi. Activitatea și creația științifică erau programatic îndreptate către satisfacerea intereselor naționale, promovîndu-se, totodată, o nouă pedagogie pentru formarea și instruirea tineretului, capabilă să le ofere o unitate de simțire și de gîndire în comunitatea spirituală a întregii noastre uniri. De atunci s-a simțit nevoia unei concordanțe între idealul educativ național și cerințele științei. „Trebuie să ajungem la o concepție de viață națională care să realizeze solidaritatea generațiilor și să închege conștiința națională ce dă unitate de gîndire și compresiune. Să ne inspirăm din tradiția noastră transilvăneană ce o reprezintă Sibiul și Blajul, orgoliul nostru național, și să ne întoarcem fața către popor și către tineret. Să adoptăm o atitudine activă în actele de solidaritate națională și să ne prezentăm ca un corp puternic în toate actele mari. Să nu privim durerile națiunii din laborator, ci să intrăm în arenă fiindcă Universitatea n-a dezertat niciînd de la datorie, grație colegilor care au condus-o. Să nu fim, deci, numai unul sau doi în anumite împrejurări, ci toți la un loc. Educația este țăria comună prin exemplu. **Idealul național să fie o nouă unire a tuturor românilor.** Numai realizînd aceste condiții vom fi făcînd cel mai mare serviciu neamului care privește spre noi și, astfel, vom fi adevărata lui icoană“. În această direcție a fost promovată în mod constant ideea potrivit căreia funcția esențială a universității este conservarea și stăpînirea științei, ea fiind datoare să facă o știință utilă națiunii sale și să participe astfel la desăvîrșirea misiunii istorice a devenirii naționale; ea trebuia să fie un organism viu, în strîns contact cu realitatea națională. Sînt susținute, de asemenea, principii după care educația înseamnă întrarea și trăirea în colectivitate, însușirea unui stil înalt de viață prin probitate, onoare, disciplină, răspundere, curaj, datorie, sacrificiu. Asemenea principii urmăreau cultivarea idealului național prin lupta pentru unitate națională, a idealului spiritual, prin acceptarea și aprecierea valorilor autentice și a concepțiilor creatoare, a idealului omenesc prin prezentarea marilor calități umane în colectivitatea națională și internațională, a idealului universitar prin continuitate creatoare, spiritualitate și seriozitate în pregătire, așa cum se urmărea trăirea acestor idealuri pentru a le transforma în concepție de viață și atitudine creatoare.

Lucrarea lui Stelian Neagoe este, implicit, și un omagiu adus tuturor acelora care au făcut să trăiască și să se afirme acele principii pe deplin actuale și în zilele noastre.

Ion Maxim Danciu

18 OCTOMBRIE 1980
L6

Urmare din pag. 1

Lecția lui Eminescu

cesităților amintite mai sus. Dacă cultura, literatura noastră sînt expresia libertății noastre, atunci libertatea și prin ea creația spirituală sînt expresia conștiinței de sine a națiunii, a fiecărui om.

Nici un popor, cu atît mai puțin, noi, românii, care am rezistat sub presiuni nivelatoare sau, într-un termen de economie modernă, de standardizare a istoriei, nu putem renunța la conștiința de sine, nu putem renunța la libertate și la cultură proprie. Munca l-a făcut pe om un adagio clasic și exact. Spiritul l-a făcut să cunoască libertatea, ne îngăduim să adăugăm. Năzuința noastră de 2 000 de ani a fost, este, și va rămîne să fim oameni liberi, aici, cu omenia și libertatea noastră, născute în geografia și deci în istoria noastră. Iată un minunat rost al existenței artistului în mijlocul poporului său, acela de a-i arăta cît de mult acesta își dorește libertatea, cîtă din ea este în stare să poarte. Din această cauză artistul adevărat se află într-un continuu dialog cu societatea. Este de datoria scriitorilor, cum este de datoria fiecărui om, a fiecărui cetățean, să propună un ideal de mai bine, de frumos, de împlinire, de libertate și realizarea personalității, și este rostul societății să creeze condițiile realizării lor. Numai acest sens al dinamicii eliberării și împlinirii umane poate garanta imperiul libertății, împămîntenirea idealului socialist. Orice încercare de a inversa sensul acestei dinamici nu poate avea drept rezultat decît anchilozarea gîndirii și vieții sociale, nu poate provoca decît o reacție de incompatibilitate, o reacție anticorp. În cultură, literatură, în acest ipotetic caz reacționează asemeni limfei cea care se îngrijește de normala, firească, viețuire. De cînd există literatura română, creatorii ei au stat de veghe, știuți sau neștiuți, la hotarele imperiului libertății noastre și a felului nostru de a fi. Numai așa se explică de ce toți sîntem de acord că expresia deplină a spiritului nostru național, a simțirii și sensibilității noastre, adică a tot ceea ce ne particularizează și ne dă dreptul să fim împreună cu celelalte popoare, ei bine, această grandioasă imagine este încredințată pînă astăzi unui poet. Un poet despre care autorizatul „Mic dicționar enciclopedic“ scrie: „Spirit romantic, vizionar, imaginînd cosmogonii, atras de mirajul călătoriei în timp pe urmele mitologiilor și ale civilizațiilor dispărute, sau rătăcind în spații interstelare este creatorul unui erou demonic, comentator sceptic al istoriei și existenței individuale, investit cu atributele răzvrătirii titanice“. Puternică, limpede, neînfrîntă trebuie să fie conștiința de sine a unui popor ce cu bucurie se regăsește în expresia unui asemenea poet, iar libertatea sa este nepreținută atunci cînd începe învățarea ei cu rostirea numelui poetului. Noi, scriitorii, cetățenii de astăzi să luăm aminte și în clipe de scrutare a conștiinței noastre de sine să șoptim: Mihai Eminescu.

atelier literar
poșta redacției

MIHAI GEORGESCU : Încă nu sînt destule elemente care să favorizeze o concluzie pozitivă. Se va vedea mai tîrziu.

DIANA BARBU : Aceleași semne promițătoare, dar risipite, neajunse la structuri închegate, rotunde, convingătoare.

C. PÎRVU : „Ultimul vis" nu e rea, deși unele părți sînt compromise de vorbăria nesfîrșită și fără rost. Din aceeași pricină, „Strigătul" devine pisăloagă, obositoare. Trebuie să învățați de la meșterii prozei economia cuvîntului, măsura, echilibrul construcției etc. (Și, dacă mai e cazul să adăugăm, să vă puneți la punct cu ortografia !).

VICTORIA : N-am putut înțelege mare lucru din „telegramele" (uneori, și cifrate !...) pe care ni le-ați trimis (ceva mai clar și mai coerent, în „Oscilații" unde se văd și ceva semne bune). Dacă nu le scrieți, cumva, pentru uz personal, faceți în așa fel încît să mai priceapă și alții cîteceva...

NATA MITRU-POP : Nu pare să fie vorba de o vocație reală a poeziei, ci mai curînd de niște manifestări subsidiare („în clipe de răgaz") ale unui spirit cultivat, un soi de „bricolaj" corect și avizat (în general, livresc, desigur) căruia nu-i lipsește o anumită (mai bine, în „Invazie"), **I.C. Poenaru, Leonard Ciureanu, Radu-Liviu Ghirca** (tocmai „fiorul liric" lipsește !), **Iuliu Lucaciu, Anghel Viorel, Elisabeta Dumitru, Asterisc, Mariana Pascal, Vișian Abălaru, F. Furda, Cristian Ionită, Gh. Fometescu, Ioan Crețu, Gigi Ianoși, Ilie Cioară, Corneliu Manu, Amaria P.F., L.M. Jienevi, Mariana Morariu, Adriana Ilie** (ceva, în „Corolă albă"), **Anghel Virgil, Mihai Novac** (ceva, în „Inerție", „Vis") : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

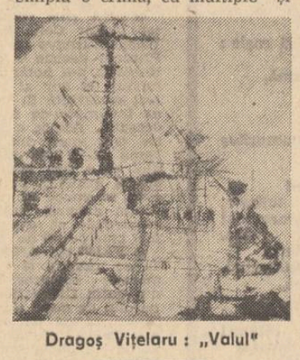

Dragoș Vițelaru : „Valul"

grave implicații, atît pentru sine, cît și, firește, pentru... „cel mai frumos oraș" !

GHEORGHE I. UDREA : Sînt, pe ici — pe colo, frînturi de poezie, dar ele se pierd într-o masă de vorbe fără echilibru, amestec pestriț, delirant, pe care condeiul, insuficient instruit și orientat, îl toarnă otova pe hîrtie. Ceva, în „Riul", „Peștera diavolului".

F.D. RĂTUNDEANU : Vă vom spune mai clar și mai direct, fără supărare : nereușitele dv. literare se datorează faptului simplu că n-aveți acest dar înnăscut care se numește talent. În plus, pregătirea dv. școlară, nivelul de cultură, sînt precare, primitive (nu știți nici măcar să vă exprimați și să scrieți corect, gramatical !...). Să zicem, însă, că aceste lucruri — școală, ortografie, cultură etc. — se pot cîștiga printr-o muncă stăruitoare (deși, la dv. de ani de zile de cînd ne scrieți, n-am putut observa nici cel mai mic progres). Cu talentul, însă, nu e nimic de făcut — îl ai sau nu-l ai (nu poți să te faci cîntăreț, dacă n-ai voce !...). Orice strădanie e zadarnică, pură pierdere de timp. E cazul să vă orientați eforturile în alte direcții — poate vă veți descoperi însușiri și înzestrări care merită mai multă atenție și stăruință. (În orice domeniu, însă, fără școală și învățătură nu puteți ajunge prea departe).

IBOI RUSZO : Lucruri promițătoare, în general, deși șovăielile, inexperiențele, nu lipsesc. Cele mai bune : „Insula", „Cămara" (și versiunea). Firește, e cazul să continuați.

CAMELIA DRĂGUȘANU : Unele semne bune ar fi, dar, deocamdată, precumpănește stilul „în dodii", care nu poate duce nicăieri. Ceva, în „Vînt", „Tu".

Radu Iorgu, Ștefan Mioreșcu, Un cadru didactic, Ioan Brie, Mirel Bran, Valentin Dobrescu, Eugenia Udrea (ceva, în „De la pol"), **Marian Petrescu, Alda, Dinu Matei, Nelu Racoviță** (ceva

Vești de acasă

Frunzișul arde mocnit,
cum ar putea fumul să-și revendice
libertatea mișcării
dacă vînturile au îmbrăcat haine soldățești
...frunzișul
sau zîmbetul
sau
masca de mucava peste ridurile orașului.
Luminile străzii așteaptă
cum decorațiile tot mai așteaptă
în vitrinele muzeelor
sosirea poștașului cu vești de acasă.
La ce bun dacă așteptarea se prelungește
o
vară
și
încă o vară,
la ce bun dacă totul a fost pregătit
și tu simți ce simte piesa de șah
cînd jucătorul face o mutare greșită...

ION TEODORESCU

Problemă

Se dă cauza
Se dă numărul
Se dă timpul.
(De aici
se vede ușor
frecvența.)
Se dă efectul
(și în figură
e surprins
foarte bine).
Care este diametrul
unei lacrimi ?

LORENA PĂVĂLAN

Adolescență tîrzie

auzi mai crește iarba sau poate nu mai
crește
ori poate plîng copiii în mame sugrumați
migrează vara-n tîmple și este mai răcoare
părinții sapă urma feciorilor plecați

auzi iubito doarme copilăria lumii
să ne-ncălzim tăcerea la răsuflarea ei
vai caii ne retează a trupurilor virste
să le preschimbe-n bice în hamuri și în șei

și nu mai plîngem foamea de străvezii
ținuturi
nici amintirea vagă a ultimei ninsori
pe-acoperișul serii fumăm cîte-o cometă
și bem cerneala plînsă de veștede scrisori

MARIUS DUMITRESCU

Semn de întrebare

Palmele mele ca două oglinzi
sărutînd iarba grea.
Căror amurguri mă vînzi
toamnă păgînă și rea ?

Cade-o tristețe deasă din cer
pînă la disperare,
ploi nesfîrșite mă cer
ca pe un semn de-ntrebare.

Tulbură vîntul mereu
pacea din vîrsta aceasta,
inima ca un muzeu
larg își deschide fereastra...

IOAN VASIU

Dragoș Vițelaru : „Batiscaf"

Sentiment

Cheamă peștii și spune-le :
„iubire înseamnă că nu
vreau să-mi las apa" !
Cheamă păsările și spune-le :
„iubire înseamnă să nu-mi
las cerul" !
Cheamă greierii și spune-le :
„iubire înseamnă să nu lași
iarba pradă torenților" !
Să nu-ți lași pruncul
fără această colină
înaltă de suflet.

RODICA PÔPEL

Pantelsm

Asemeni pădurii —
mereu în schimbare,
răbdătoare mereu,
fără s-aștepți,
dar primind deopotrivă
anotimpuri și oameni,
păsări și flori.
Fără trecut,
respirînd liniștită
dimineața cu soare,
vizitată
de adieri aromitoare.
Și ochiul de apă
deschis către cer.
Nici un fir de iarbă
nu va mai fi
peste un an ;
alte păsări
vor întemeia
dinastii muzicale.
Dar — să fii
așa cum rămîne pădurea —
statornică
în necontenita schimbare,
fără s-aștepți
decît o zi cu soare,
dăruind tuturor
frumusețe nepieritoare.

ELENA ȘTEFAN

Timp muzeal

Așteaptă și tu
Așa cum am așteptat eu
La ieslea viselor adormite.
Seara, din întuneric
Ieșeau mari aripi
Care-mi biciuiau singurătatea
Două cîte două.

Acum s-a luminat.
Sînt tot singură
Ca un animal ciudat
În limpezimea unei diorame
Cineva m-a pus aici
Printre frunze uscate și stinci
De ipsos.
Ca pe un material
Ce poate oferi date publicului larg
Despre consecințele
Zborului intern.

Așteaptă și tu
Cu mine
Trecerea lungului timp muzeal.

IRINA EFTIMESCU

Mihail Sadoveanu: „Fiecare popor are partea lui proprie de sensibilizare și gîndire, formula lui sufletească"

Urmare din pag. 1

jură pe scriitor scumpa lui fiică și talentata Profirița.

Ne arată manuscrisul ultimei sale lucrări, destinate colecțiunii „Rosidor", copiat de mîna copilei sale literate. Fața îi strălucește de duioșie părintească. Idila e de o intensitate care acoperă orice nevoie de decor.

Și eu care am căpătat sugestia subită de a lua un interview scriitorului musafir. Rareori poate încerca o durere mai mare sufletul reculeș al gazetarului, decît în clipa în care presiunea profesiunii îl silește să tulbure o liniște care îi este dragă, să nimicească o stare simplă de comuniune sufletească. (Dar ce știu lectorii despre toate astea ?).

Prin urmare m-am apropiat de Mihail Sadoveanu și i-am pus întrebări cum se pun unui om politic ori de suprafață publică în interesul actualității.

★

— Titlul oarecum senzațional al viitorului dv. roman „Trenul Fantomă" vestește o acțiune de aventuri, adaptată unor cerințe de cea mai strictă actualitate ?

— Nici de cum, e răspunsul. „Trenul Fantomă" este descrierea unei serii de tipuri de icoane din timpul războiului, căutînd să redea pricinile desagregării sociale de atunci. Este un simbol al catastrofei care s-a produs nu numai la noi, dar în toată lumea, deschizînd calea evoluțiilor și revoluțiunilor de tot felul. M-a preocupat să surprind războiul, în ceea ce a adus el ca disoluție.

(Am uitat să vă spun că ușile capitonate ale odăii în care ne aflam au fost închise, pentru a nu răzbate gălăgia de afară. Mihail Sadoveanu vorbește ca o mamă ce-și adoarme copilul : molcom, abia perceptibil, legănat).

— Ne puteți spune, maestre, cum scrieți ?

— Ei, știi că ai haz ? răspunde șiret meșterul. Cum vrei să scriu ? Bine. Și chipul pornește într-un ris tonic și luminos.

— Ați înțeles ce v-am întrebat ?

— Natural. Iacă : scriu, de obiceiu, dimineața în liniște. După-amiază primesc vizita citorva prieteni, cu cari stau îndelung de vorbă și seara mă bucur de cele săvîrșite peste zi. Cunosc, de la începutul carierii mele literare, ceea ce îmi place să numesc „perioada de incubație", adică epoca de frămîntare, de meștecare a unui subiect. Scrisul merge, apoi, destul de lin. În 15—20 zile gătesc cel mai dificil manuscris. Îmi trebuie, însă 10—15 ani pînă ce mă liberez de un subiect. „Zodia Cancerului", de pildă, mi-a luat vreo 15 ani de chibzuință. Consultarea cronicilor, în speță.

Elementele istorice erau cît se poate de disparate. Am trebuit să studiez întreaga viață politică și socială din timpul lui Vasile Lupu. Știi, mata, de exemplu că, atunci, Biserica Trei-Ierarhi avea ceas ? De la Curtea Domnească la biserică drumul avea un curs cu totul special, pe care l-am înfățișat în „Zodia Cancerului". De asemeni, curtea palatului domnesc era pavată cu lemn, cum sunt astăzi bulevardele din Paris. Fapt cu totul extraordinar pentru vremea aceea : Bahluiul avea o scurgere osebită de cea de acum. De toate astea am ținut seamă în romanul meu.

CENTENAR SADOVEANU

● **Imaginea pe care ne-au păstrat-o despre Mihail Sadoveanu memorialiștii lui este aceea a unui taciturn. Amuzante anecdote circulă pe seama scumpătății de vorbă a marelui scriitor. Că nu e vorba doar de o legendă o confirmă și puținătatea declarațiilor publice sub formă de interviu ale scriitorului. Istoria literară românească numără extrem de puține interviuri de Mihail Sadoveanu într-o epocă în care interviul era generalizat, reprezentînd o formă predilectă a schimbului de idei, a comunicării cu publicul. Cel introdus de Felix Aderca în Mărturia unei generații este extrem de rezervat și de... scurt. Nici chiar interviul pe care-l oferă mai tîrziu fiicei sale Profira Sadoveanu, sub pseudonimul Valer Donea, deși cel mai lung dintre toate, nu face parte dintre cele mai bogate și mai impresionante interviuri ale vremii. Existența unui interviu mai întins și mai explicit decît altele, cunoscut desigur specialiștilor, dar foarte rar citat, merită adus la cunoștința publicului larg. Este vorba de cel anexat primei și singurei ediții a romanului Trenul fantomă, volum și el astăzi fantomatic prin dimensiunile de buzunar și prin raritatea lui. Interviul e luat, după cîte lasă să se înțeleagă textul, de un apropiat al scriitorului, moldovean și el, cu siguranță un cunoscător al prozei sadoveniene. Investigațiile pe care le-am făcut, pentru a afla pe autorul acestui interviu, apelul la istoriografii specializați în Mihail Sadoveanu n-au dus la nici un rezultat, Scotind din paginile astăzi inaccesibile marelui public, un interviu uitat al lui Mihail Sadoveanu, facem un act de justiție literară cu atît mai mult cu cît el este dintre cele mai semnificative pentru opera marelui prozator. Totodată, republicarea lui poate resuscita și o problemă secundară, însă nu lipsită de interes : aceea a autorului lui.**

Red.

— Ce v-a îndemnat să umanizați cu atîta duioșie personajul reprezentat de Sori ?

— Am făcut dintr-însul un om necăjit, fiindcă așa cred eu că era în realitate. Apoi, se petrece un proces intim de chimie sufletească între simțirea unui autor și numele unui personaj.

NUME ȘI CARACTERE

— Joacă un rol important numele eroilor în scrierile dv. ?

— Enorm. Toate numele sunt adevărate și corespund unei stări sufletești. Să vă dau o pildă : Costea Morocăne, personajul din VREMURILE DE BEJENIE este un tip care a existat acum vreo două sute de ani, într-un tîrg din Moldova și care era un vlăjgan de proporții conforme caracterului pe care îl atribui eroului în cartea mea. Fiind comandantul multor compănii de soldați în timpul războiului, am putut strînge sute de nume. Toate listele ostașilor se transcriau anume pentru mine. Nume pe cari mi le amintesc oricînd — și acum — iar oricîte ori am nevoie de vre-unul, pentru o situație anumită, le iau în șir și le cîntăresc... Vă place Anton Zbranca, Niculae Țăpuc ? Dar Haralambie Leondaru ? Sunt nume de-ale soldaților mei.

Copila mea Profirița, preocupată de aceeași corespondență psihologică între numele și firea personajului, se silește, în tramway, să dea nume vecinilor săi de drum. Și de cele mai multe ori, se potrivește... E o experiență pe care am verificat-o, personal, în repetate rînduri.

N-AM TALENT PENTRU TEATRU

— Ați scris vre-odată teatru ?

— În timpul războiului, o singură dată, în colaborare cu Mihail Sorbul. Dar socot că n-am talent pentru teatru. Trebuie, în acțiunea dramatică, un nerv care, temperamental, îmi lipsește. Piesa, extrasă după un roman al meu, se joacă, des, cu un real succes. Dar faptul aista nu mă amăgește asupra stîngăciei mele de a trata, teatralicește, subiectele, fie ele cît de dramatice, pe cari le aleg din viața trecută ori prezent. După cum nu mă consider orator, în stare să vorbesc, ori și cînd unui public, pentru a-l da iluzia că spun lucruri noui.

— Cum vedeți evoluția literaturii române după războiu ?

— Literatura noastră își urmează evoluția firească. Ea a trecut, destul de normal, de la lirism la roman și la piesa de teatru. Fiecare popor are partea lui proprie de sensibilizare și gîndire, formula lui sufletească. Aceasta trebuie să țină necurmat în seamă tinerii noștri scriitori. Uitați-vă la Creangă, prodigios rod al pămîntului moldovenesc.

Ceea ce găsesc că lipsește nouii generații de scriitori români este preocuparea de probleme morale, care constituie tocmai forța romanului englez și rusesc. Din acest punct de vedere suntem mult înapoi.

— Vreți, maestre, să ne spuneți ce e Iașul de acum ?

— Ceea ce a fost întotdeauna. Un cuib de liniște și de chibzuită cultură. Toată lumea își vede de treabă, nu dă buzna nicăieri, scriitorii sunt buni prieteni între dînșii, se iubesc frățește și se bucură de atmosfera patriarhală a orașului. Aici, la dv. pare să fie altfel...

★

Trecuse, pe nesimțite, un ceas de melodioasă „voroavă", în tovărășia unui vrăjitor, îmbrăcat în straie răzășești (vestă pepit, haină-tunică, ciubote lăcuite) și cu întreaga ființă învesmîntată într-o mantie de bunătate și de voie bună. Mihail Sadoveanu ne-a strîns mîna trainic și a pornit voinicește lăsînd în încăperea cu ușile capitonate, misterul făpturii sale miraculoase.

TAINELE NATURII

— **Și apoi,** continuă să ne vorbească Sadoveanu, ca un prieten sfătos, **mă preocupă întotdeauna să surprind stările exacte ale naturii pe cari le studiez cu tot amănuntul. Răsăritul, forma, caracteristicile ierburilor și gîngăniilor trebuiesc aflate cu o preciziune științifică. Cutare plantă — dumnitrița, să zicem, înflorește în primele zile ale primăverii. Ei bine, sunt scriitori care vorbesc anapoda despre dumnitriță ori alte flori asemănătoare. Cunoașterea naturii este întîia condițiune care trebuie s-o îndeplinească un scriitor. Dacă nu stăpînești tainele naturii, nu te exprima. Admirabila scriitoare și ființă de cuget care a fost Bucura Dumbravă a lăsat în lucrările sale multe greșeli, privind munțele și cîmpia, cu acoperămîntul lor de vietăți.**

—Ați scris **Măria Sa Puiul Pădurii** din aceeași scrupuloasă dragoste de natură ?

— În prim rînd am scris-o din iubirea pentru Puiul, băiețul. Am vrut să arăt cum se poate desvolta un copil, în condițiuni extraordinare, avînd moșteniri intelectuale evoluate, așezat de odată în sinul naturii. Mă interesa să desbat problema cum se comportă copilașul într-un asemenea mediu străin. Era o chestie de intuiție. Vă dați seama că n-am făcut nici un studiu special pentru asta.

În general mă tenta și povestea Genovevei. Mărturisesc că a fost un joc al închipuirii acțiunea cărții.

Ceremonia realului

Urmare din pag. 1

Intră iarăși în pădure și se pierd, vor ieși de dimineață din nou la vedere și se vor așeza exact cum au fost cu o zi sau un secol mai înainte și exact pe aceleași locuri și în aceleași poziții, sub aceleași semne care nu se văd.

Cad frunzele, norii coboară, se întețește mirosul de zăpadă pe culmi și ei tot așa într-o ceremonie o duc, nimeni nu-i schimbă cu nimic. Nici măcar atunci cînd cîte o pasăre li se așează pe umeri sau frunzele se îngrămădesc și-i acoperă pînă la genunchi. Goi — își trăiesc, își consumă căldura și frigul propriei lor antichități. O antichitate după care n-a mai trebuit să se sape și care, în ordine cronologică dacă e să precizez, se află deasupra, la suprafață. E sentimentul unui act de creație de fapt, al unei opere în care arheologia și istoria s-au însoțit, s-au născut în același timp și se deduc din materialitatea însăși a ideii de creație, o profesiune de credință dacă vreți, dar cel mai mult și mai mult un exemplu, un mod specific de meditație și reflecție în plan artistic, concret, un exemplu pe care l-au dat artiștii plastici în acest caz, în tabăra de sculptură de la Măgura Buzăului. Căci despre acel loc vorbesc și despre sentimentul pe care îl consacră el. Acele grupuri statuare, acei oameni de piatră, acel popor care iese și se dedică unui ritual la lumina zilei, acolo într-un întins perimetru arheologic în care, așa cum spuneam, ne aflăm în vecinătatea unor miraculoase vetre de timp și civilizație ale căror date abia se disting în memorie.

Cine va putea spune că, la Măgura, peste secole, firea și sensibilitatea umană nu vor tresări poate tot la fel ca și firea și sensibilitatea noastră în fața vestigiilor de acum sute și sute de ani ?

O, diferențele vor fi multe, desigur, iar unele vor ține de tot ceea ce pot să povestească acestea, țin de mesaj.

RECTIFICARE

În interviul nostru cu M. Ungheanu, publicat în Luceafărul din 11 octombrie 1980, s-a strecurat o eroare dintr-o confuzie a manuscrisului : în loc de Romulus Vulcănescu, directorul revistei Ethnologica, **a apărut numele lui...** Mircea **Vulcănescu. Eroare cu atît mai „absurdă" cu cît cunoaștem personal și stimăm personalitatea Dr. Romulus Vulcănescu, am colaborat la** Ethnologica, **chiar în numărul amintit în interviu, iar în lucrarea comentată** Hermeneutica lui Mircea Eliade **(p. 361), am citat corect numele autorului** Coloanei cerului.

ADRIAN MARINO

dintre sute de catarge

● **Poezia noastră contemporană este, la ora de față, însetată nu numai după real, ci mai ales după lirism. Spiritul liric încearcă să se facă perceput prin ceea ce reprezintă contrariul său : prin sentiment, prin acel mecanism inefabil al poeziei care pune în mișcare tensiunea afectivă, emoția. Mai greu de comunicat prin cuvinte (sau de cuvinte) această disponibilitate poetică este o altă expresie a setei de real. Căci, dacă a existat și există poezie copleșită de un real transformat în obiect, dacă abstractul a readus în poezie conștiința de sine a lirismului, astăzi ne aflăm în momentul unei noi mutații lirice : redescoperirea elementelor emoționale ale poeziei și, deopotrivă, a poeziei ca emoție „concretă" și spirit liric genuin.**

Poate că reintoarcerea poeziei la realul ca sentiment și afectivitate, la vibrația și nuanța sensibilității, o datorăm nu atît liricii eroice, cît celei saphice. O dovadă în acest sens o constituie și versurile semnate de Valeria Victoria Ciobanu. Pentru autoare, poezia nu este un motiv și un debut sentimental ci, dacă trecem dincolo de confortul unei astfel de interpretări, observăm că starea psihică a poeziei sale este un instrument cu ajutorul căruia ea dislocă din rocile memoriei o tramă biografică, un fond sufletesc apropiat de ancestralul justițiar. Poeta, de altfel, vine din nordul Transilvaniei, cu un peisaj biografic modelat de acesta. Poezia ei are o voce secretă, o metasensibilitate care încarcă cuvintele ei mult prea laconice cu imagini și confruntări afective manevrate în spiritul legilor sentimentale. În pretoriul ei afectiv există momente de lirism pur și de scurte formulări paradoxale care ne îndreptățesc să acceptăm în viitoarele ei poezii o posibilă dezbatere cu ușile deschise.

M. N. Rusu

valeria victoria ciobanu

Împliniri

Voi trece-n panteonul puterii
de umărul tău rezemată,
cu-o jumătate de fire,
cu cealaltă zîmbind
unui vis de-amăgire.

Ape

Curg ape ce-ar chema sfîrșitul
de n-am fi fost. Și le privim
și stăm pe mal și ne-oglindim —
și ce frumoși am fi să fim
în clarul tulbure de ape.

Către mine

Ora se prelungea prea mult...
De azi pot, absentă, s-ascult.
Ar trebui să vorbesc despre mine din nou,
păduri să răstorn într-un singur ecou,
să chem prin pămînt, între ierbi,
uitatele stele, mersul de cerbi...

Mi-aș dori o privire, neuitatule domn...
și, nevorbindu-ne să ne-ntîlnim
de-acum în uitare și somn.

La Marin Preda

Tălpile-mi ardeau de neputința
de-a te-nsoți în flori de mai...
Uitat-am mersul, vorba, cîntul ;
în preajma ta noi doi — duream.
Am fi rămas sub tei, acolo —
mărirea slovei ce-o muream,
neștiutori de rău sau bine,
întunecimea luminîndu-ți
sau luminîndu-ne de tine.

Trecerea

Trec pe rînd porțile vămii
Cine plătește trecerea ?
Plafonul e păstrat,
ai dreptate.
Curtea interioară —
grădina cu flori de acantă
privită cu o vagă suspiciune.
Vei spune
înainte de plecare
să deschid ușile
către frescele îngăduite
privirilor tale...
Pe tine te am, te mai am...
Anii dă-mi-i, de poți, —
de mi-ai rămîne, dragul meu, credincios
și dincolo de porțile vămii...

CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE „NICOLAE LABIȘ"

● 86 de tineri poeți au participat cu un număr de peste 600 de lucrări la cea de a douăsprezecea ediție a concursului național de poezie „Nicolae Labiș". Organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Suceava și Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului, concursul s-a desfășurat în cadrul celei de a III-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României". Juriul a acordat 21 premii și mențiuni. Marele Premiu „Nicolae Labiș" pentru 1980 a fost atribuit operatorului chimist din Săvinești, **Adrian Alui Gheorghe.** Premiul revistei „Luceafărul" a revenit lui **Gabriel Gheroiu,** muncitor din București. Iată și celelalte distincții : Premiul I — **Petre Tănăsescu,** instructor, Casa de cultură din Călimănești — Vilcea ; Premiul II — **Sorin Greceu,** elev, Cluj-Napoca ; Premiul III — **Victor Ionescu,** muncitor, Cîmpulung Moldovenesc, Suceava ; Premiul special al Uniunii Scriitorilor — **Aurel Dumitrașcu,** profesor, Borca-Neamț ; Premiul Editurii „Junimea" — **Dan Botnar,** student, Suceava ; Premiile revistei „România literară" — **Tudor Cristian Rocșa,** student, Iași și **Ștefan Mitroiu,** procuror, Alexandria, Teleorman ; Premiul revistei „Convorbiri literare" — **Vasile Tudor,** student, Iași ; Premiul revistei „Cronica" — **Alex. Hălmăgean,** muncitor, Cluj-Napoca ; Premiul revistei „Tribuna" — **Adi Cristi,** inginer, Iași ; Premiul revistei „Familia" — **Mariana Codruț,** studentă, Iași ; Premiul revistei „Orizont" — **Ion Aurel Chichere,** muncitor, Reșița ; Premiul revistei „Ateneu" — **Mioara Dristaru,** funcționară, Mangalia.

„LAUDĂ-SE OMUL ȘI ȚARA"

● La Sighetu Marmației s-a desfășurat între 22 și 24 septembrie a.c. Festivalul concurs de poezie „Laudă-se omul și țara". Încadrat în marele Festival național „Cîntarea României", manifestarea a prilejuit afirmarea unor talentați poeți, de pe întreg cuprinsul țării. Juriul concursului, alcătuit din **Ion Bogdan, Gheorghe Chivu, Teohar Mihadaș, Gheorghe Pârja, Ion Pop, Ermil Rădulescu, Nichita Stănescu, Nicolae Turtureanu, Laurențiu Ulici** (președintele juriului), **Echim Vancea** și **Stelian Vasilescu** a acordat următoarele premii : **Premiul Festivalului** — Augustin Frățilă (București), **Premiul Uniunii Scriitorilor** : Luca Onul (Bistrița Năsăud), **Lucian** Vasiliu (Iași), **Premiul revistei „Astra"** : Ioana Dana Nicolae (Dîmbovița), **Premiul revistei „Cronica"** : Aurel Dumitrașcu (Neamț), **Premiul revistei „Familia"** : Sorin Roșca (Constanța), **Premiul revistei „Tribuna"** : Ioana Dinulescu (Dolj), **Premiul ziarului „Pentru socialism"** : Dușa Ozolin (Botoșani), **Premiul Centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Maramureș** : George Papp (Brașov) **Premiul revistei „Luceafărul"** a fost decernat lui Alexandru Dohi, (Maremureș).

«UMANISMUL ACTULUI DE CULTURĂ»

● Cenaclul literar „G. Călinescu", care activează în cadrul Academiei Republicii Socialiste România, a organizat un simpozion cu tema „Umanismul actului de cultură" cu prilejul reeditării „Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent" de G. Călinescu și a volumului „Istoria multimilenară a neamului românesc : **Noi, Tracii"** de Iosif Constantin Drăgan. La lucrările simpozionului, care s-au desfășurat în sala „Dalles" în fața unui numeros public au luat cuvîntul : Academician Șerban Cioculescu (Importanța reeditării „Istoriei literaturii române de la origini și pînă în prezent" de G. Călinescu, sub îngrijirea lui Iosif Constantin Drăgan), Prof. doctor Romulus Vulcănescu (Aspecte din mitologia Tracilor), Petre Popescu-Gogan (Chipul luminos al zeului Zalmoxys), Constantin Stihi Boos (Itinerar spiritual), Pan M. Vizirescu (Meditație asupra istoriei), Ion Dianu (Idealuri și destine), doctor docent Gheorghe Marinescu-Dînizvor (Fragmente din poemul „Pururea" pe cuvinte de substrat traco-dacic), acompaniat de rapsodul Tudoroiu Marian, Ion Potopin (Umanismul actului de cultură), Iosif Constantin Drăgan (Valorificarea moștenirii culturale), academician Remus Răduleț, rectorul Universității cultural-științifice București (Cuvînt de închidere).

m a p a m o n d

ZILELE MUZICII BULGARE

Un inefabil pod al prieteniei

Expresie a unui limbaj ce nu cunoaşte îngrădiri etnografice — Zilele muzicii bulgare — concretizează o binevenită acţiune organizată în cadrul schimburilor culturale sub egida Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste.

Întîiul contact al iubitorilor de muzică din Capitală cu climatul muzical bulgar a fost deschiderea la Magazinul Muzica, în ziua de 15 octombrie a Decadei discului bulgar. În această primă etapă s-a pus la dispoziţia amatorilor o întreagă paletă de apariţii bulgăreşti într-o înmănunchere cuprinzînd atît valori ale muzicii clasice şi moderne universale cît şi realizări naţionale, muzică populară (un bazar a fost special amenajat în acest scop).

A doua fază — în perioada 16-23 octombrie — cînd se vor desfăşura atît în Bucureşti cît şi în cele mai reprezentative centre culturale din ţară o serie de concerte cu execuţie mixtă, formaţii muzicale, dirijori şi solişti din ambele ţări asociindu-se în intenţia de a prezenta cît mai convingător aspecte muzicale semnificative. Alături de binecunoscute dar mereu îndrăgite concerte şi simfonii de Haydn, Bach, Mozart, Brahms, Beethoven, Grieg, Ceaikovski, Rahmaninov, figurează o simfonie în primă audiţie de Howard Boatwright, Suita bulgară de Pancio Vladigherov, Uvertura de septembrie de Dimiter Tepkov, Simfonia „Noul Prometeu" de Alexander Raicev. Un recital vocal-instrumental popularizează performanţele Quartetului bulgăresc „Serioso". Deasemeni, seară de operă la Timişoara (opera „Paiaţe" de Leoncavallo cu participarea tenorului Mihail Martinov, opera „Nabucco" de Verdi cu participarea basului Petar Petrov), la Iaşi (opera „Aida" de Verdi — tenor Nikola Nikolov) şi Bucureşti „Boema" de Puccini în interpretarea sopranei Hristina Manolova). De subliniat prezenţa dirijorului Vasil Stefanov, Artist al Poporului din R.P. Bulgaria, la pupitrul Orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu", în ziua deschiderii.

Pe data de 8 decembrie a acestui an, la Sofia, vor răsuna acorduri româneşti, cu ocazia unei acţiuni simetrice organizată pe baza aceloraşi principii de colaborare, cu acelaşi scop comun : dragostea faţă de muzică.

Un schimb cultural reciproc, menit să difuzeze prin graiul universal al sunetului valori muzicale şi interpretative, să îmbogăţească repertoriile, colecţiile de discuri, o punte inefabilă şi durabilă de cunoaştere şi apropiere spirituală, de iubire între popoare.

Sanda Ungureanu

REPERE

Lumea picturii

Jean Guichard-Meili*, critic de artă, poet şi prozator, nu polemizează şi nici nu dă lecţii sofisticate, ci din fapte de viaţă şi fapte de artă extrage înţelesul adevărat, hai să spunem ne ajută „să deschidem ochii", să gîndim şi să judecăm, să ne apropiem de esenţa adevărului, şi a frumosului.

Comentînd lucrarea de mare succes la începutul secolului „Apollo, istorie generală a artelor plastice" de Salomon Reinach, Jean Guichard-Meili pledează pentru un anumit fel de înţelegere şi apropiere a formelor artei, pentru eliberarea înţelegerii de canoane şi prejudecăţi, într-un cuvînt pentru libertatea gustului şi efortul estetic, cultural, în întîlnirea cu pictura. Rădăcinile artei moderne le află pretutindeni şi mereu — de la arta paleolitică la Picasso, declarînd : „Tînăra pictură sînt eu !", cuprinzînd arta etruscă, sfidare a influenţelor epocii lui Praxiteles şi Scopas, caracterele insolite ale sculpturii galice, anterioare cuceririi romane, „arta celtică făcută din abstracţie, prin scheme mentale proiectate asupra realităţii (Raymond Lautier), ornamentarea halucinantă a manuscriselor merovingiene şi decorarea uimitoare cu **entrelacs-uri** a manuscriselor anglo-saxone şi irlandeze, maiestuoasa şi luxuriianta „gramatică de semne" a artei chineze din epocile Chang şi Song, misterioasa şi rafinanta artă japoneză, civilizaţia maya şi cea aztecă, sub semnul bătrînului zeu Quetzalcoatl, iar enumerarea poate continua, cuprinzînd epoci şi zone geografice.

Periplul eseistului prin istoria picturii este generos şi lipsit de prejudecăţi, propunînd un mod de a vedea lucrurile, valabil şi interesant, atît pentru estet, cît şi pentru neiniţiatul ales la întîmplare din marele public, căci autorul sintetizează marile, acutele probleme ale abordării şi înţelegerii picturii, ale familiarizării cu arta, a influenţei exercitate asupra privitorului, eliberată de orice fel de forţare, de orice fel de program. Complexitatea raportului artă-realitate, discutată în capitolul „Realitate şi adevăr" îi oferă scriitorului ocazia de a sublinia necesitatea, esenţialitatea înaltului profesionalism în artă, disocierea categorică de manifestările întîmplătoare, de care îl desparte nu „numai o simplă diferenţă de grad, ci o iremediabilă opoziţie de natură", sugerînd locul şi rolul artistului adevărat, capabil de a sacrifica totul pe altarul artei lui, în disjuncţie definitivă cu diletantismul — necesar, plăcut, dar, spune autorul : „nenumăratele schiţe executate rapid de-a lungul potecilor de sat ţin de domeniul unei distracţii agreabile".

Referindu-se la lumea picturii, la critica de artă şi multiplele ei probleme, fin sociolog şi psiholog, Jean Guichard-Meili găseşte formulări cu totul valabile artei în general : „Vai, am ajuns la o asemenea confuzie încît reuşita imediată nu are mai mulă semnificaţie decît totalul insucces", semn de exclamare care merită să se strecoare atît în templul artelor cît şi între hîrtiile celor ce formulează judecăţi de valoare.

Evoluţia gustului şi simbolistica culorilor, „accelerarea libertăţii" — dacă ar fi să citäm sintagma care dă titlul ultimului capitol — ideea şi sugestia formelor şi contururilor, revoluţiile din pictură, esenţiala problemă a perspectivei, mobilitatea relaţiei exprimare picturală-realitate, încadrarea în curente şi şcoli, ieşirea din cadre a marilor temperamente, tehnici şi invenţie grafică, abstracţie şi seducătoare poezie coloristică, cu alte cuvinte discutarea tuturor problemelor esenţiale în apropierea de pictură, nu exclude inserţii de o sensibilitate uimitoare referitoare la viaţa şi misiunea artistului. Astfel, pasajul

Octavian Vişan : „Portret"

despre Vincent van Gogh ne-a amintit cuvintele lui Maurice Blanchot din „Spaţiul literar" despre Kafka : „Descoperă tot mai mult că nu ştie să trăiască singur..." Guichard-Meili nu uită să amintească dificultăţile artistului, destinul lui inseparabil de operă, căutarea deznădăjduită a absolutului, „pentru că fiecare rînd, fiecare tuşă pe care o pune pe pînză urlă urgenţa şi gravitatea întrebărilor sale în acelaşi timp în care face să scapere chiparoşii şi măslinii în soare, floarea-soarelui din vasul ei sau grîul din braţele celui ce leagă snopi". Traducerea românească, revăzută de autor, beneficiază de binevenite şi competente note ale traducătorului.

O carte care invită la meditaţie, deopotrivă pe privitor şi pe pictor, amintindu-ne însă cuvintele categorice ale lui Balzac : „Pictorii nu trebuie să mediteze decît cu pensulele în mînă".

Cleopatra Lorinţiu

*) **Jean Guichard-Meili : „Să privim pictura", Editura Minerva, Bucureşti 1980. Traducere şi prefaţă de Ileana Şoldea.**

Poeme de pablo neruda

Walking Around

Se întîmplă că obosesc să fiu om.
Se întîmplă să intru în croitorii şi în cinematografe
ofilit, nepătruns, ca o lebădă de fetru
navigînd printr-o apă de origini şi cenuşă.

Mirosul frizerilor mă face să plîng în hohote.
Vreau numai o odihnă de pietre sau de lînă,
vreau numai să nu mai văd stabilimente sau grădini,
nici mărfuri, nici ochelari, nici ascensoare.

Se întîmplă să mă satur de picioarele şi unghiile mele
şi părul şi umbra mea.
Se întîmplă că obosesc să fiu om.

Totuşi ar fi plăcut
să sperii un notar cu un crin tăiat
sau să omor o călugăriţă cu o lovitură de ureche.
Ar fi frumos
să merg pe străzi cu un cuţit verde
şi să strig pînă mor de frig.

Nu vreau să mai fiu rădăcină în întuneric,
oscilant, întins, tremurînd de somn,
în jos, pe zidurile ude ale pămîntului,
absorbind şi gîndind, mîncînd în fiecare zi.

Nu vreau pentru mine atîtea nefericiri.
Nu vreau să mai fiu rădăcină şi groapă,
subterană singură, magazie cu morţi,
speriaţi, murind de durere.

De aceea ziua de luni arde ca petrolul
cînd mă vede că vin cu faţa mea de puşcărie,
şi urlă ca o roată rănită,
şi face paşi de sînge cald spre noapte.

Şi mă împinge spre anumite colţuri, spre anumite case umede,
spre spitale unde oasele ies pe fereastră,
spre anumite cizmării cu miros de oţet,
spre străzi îngrozitoare ca şi cum ar fi crăpate.

Sînt păsări de culoarea pucioasei şi cu oribile intestine
atîrnînd din uşile caselor pe care le urăsc,
sînt danturi uitate într-o cafetieră,
sînt oglinzi
care ar fi trebuit să plîngă de ruşine şi spaimă,
sînt umbrele în toate părţile, şi veninuri,
şi ombilice.

Eu mă plimb cu calm, cu ochii, cu pantofii,
cu furia, cu uitarea,
trec, străbat birouri şi magazine de ortopedie,
şi curţi unde sînt rufe atîrnate pe o sfoară :
chiloţi, prosoape şi cămăşi ce plîng
lente lacrimi murdare.

Absenţa lui Ioachim

De acum, ca o plecare verificată în depărtări,
în anotimpuri funerare de fum sau în faleze solitare,
de acum îl văd precipitîndu-se spre moartea sa,
şi-n urma lui simt că se-nchid zilele timpului.

De acum, brusc, simt că pleacă,
precipitîndu-se în ape, în anumite ape, într-un anumit ocean,
şi-apoi, lovitura sa, picături se ridică şi un zgomot,
un zgomot determinat, surd, simt că se produce,
o lovitură de apă biciuită de greutatea sa,
şi dintr-o parte, dintr-o parte simt că sar şi stropesc aceste ape,
pe mine mă stropesc aceste ape, şi trăiesc ca acizii.

Obişnuinţa sa de visuri şi nemăsurate nopţi,
sufletul său neascultător, paloarea sa pregătită
dorm cu el, în sfîrşit, şi el doarme,
pentru că marea morţilor se frînge,
cufundîndu-se violent, asociindu-se cu răceală.

Unitate

E ceva dens, unit, aşezat la fund,
repetînd numărul său, semnalul lui identic.
Cum se observă că pietrele au atins timpul,
în fina lor materie e un miros de virstă,
şi apa pe care o aduce marea, de sare şi somn.

Mă înconjoară acelaşi lucru, o singură mişcare :
povara mineralului, lumina mierii,
se lipesc de sunetul cuvîntului noapte :
cerneala grîului, fildeşului, plînsului,
îmbătrînite, decolorate, uniforme,
se unesc în jurul meu precum pereţii.

Lucrez surd, învîrtindu-mă în jurul meu,
precum corbul deasupra morţii, corbul cernit.
Mă gîndesc, izolat la marginea anotimpurilor,
central, înconjurat de geografia tăcută :
ne-ntreagă o căldură cade din cer,
un imperiu extrem de confuze unităţi
se uneşte înconjurîndu-mă.

Înmormîntare în zori

Eu lucrez noaptea, înconjurat de oraş,
de pescari, olari, de defuncţi arşi
cu smoală şi fructe, învăluiţi în muselină roşie :
sub balconul meu aceşti morţi teribili
petrec visînd lanţuri şi fluiere de aramă,
stridente şi fine şi lugubre sună
între culoarea grelelor flori înveninate
şi strigătul dansatorilor cenuşii
şi tot mai puternica monotonie-a tamtamurilor
şi fumul lemnelor ce ard şi miros.

Pentru că odată ce-ai cotit pe lîngă riul tulbure,
inimile lor, oprite sau încercînd o mişcare mai mare,
se vor rostogoli arse, cu coapsa şi piciorul fumegînd,
şi cenuşa tremurătoare va cădea pe apă,
va pluti ca un buchet de flori calcinate
sau ca un foc stins lăsat de atît de puternici călători
ce-au ars ceva pe negrele ape, şi-au devorat
o răsuflare dispărută şi o licoare extremă.

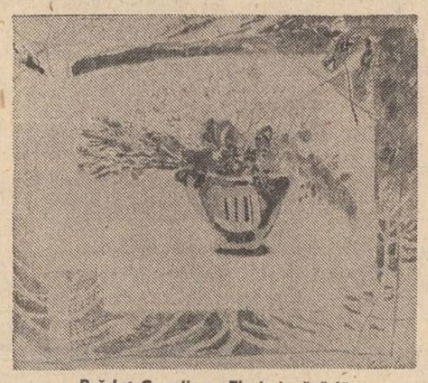

Brăduţ Covaliu : „Flori şi păsări"

Dacă fiecare zi cade

Dacă fiecare zi cade
înăuntrul fiecărei nopţi
există atunci un puţ
unde lumina este închisă.

Trebuie să stăm pe marginea
puţului umbrei
să pescuim lumina căzută
cu răbdare.

Vă mulţumesc, viori

Vă mulţumesc, viori, pentru această zi
în patru coarde. Curat
e sunetul ceresc,
glasul albastru de aer.

Poemul XXII

Vai, aici atîta sînge, atîtea războaie,
şi cîtă gravitate, cîtă bucurie !
Ce aduceau riurile ? Zăpadă şi sînge.
Şi ce erau oraşele ?
Doar cenuşă şi fum.
Şi chiar aşa, din distrugerile sale
apăreau plumbii mitralierei,
fulgerau eroii.

Poemul LXII

Ce înseamnă a stărui
pe ulicioara morţii ?
Pe deşertul sării
cum se poate înflori ?
Pe marea unde nu se întîmpla nimic
există veşminte ca să mori ?
Cînd nu mai sînt oasele
cine trăieşte în cenuşa finală ?

În româneşte de
Omar Lara

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA „HUDOJESTVENNAIA LITERATURA"** a tipărit recent o amplă culegere de „Versuri" argheziene traduse în limba rusă. Volumul se adaugă celorlalte două apariţii în Uniunea Sovietică a unor lucrări închinate marelui poet român, în anul centenar Arghezi : monografia semnată de F. Vidraşku şi placheta de versuri apărută în limba gruzină. Volumul cuprinde poezii grupate în patru cicluri : **Psalmi, Creioane şi inscripţii, Din „1907"**, **Lirică.** Traducerea versurilor este semnată de Anna Ahmatova, D. Samoilov, N. Stefanovici, V. Mukuşevici, Em. Aleksandrova, V. Korceaghin, E. Birukova, N. Podgoriceani, **N. Pavlovici, A. Snedik,** S. Şervinski, A. Revici, I. Gurova, A. Akseirod, A. Golemba, I. Mirimski, K. Arseneva. Prefaţa volumului aparţine lui Dumitru Micu, iar prezentarea artistică este semnată de I. Konnov. Culegerea a apărut într-un tiraj de 30 000 de exemplare.

● **UNA DIN OPERELE** remarcabilului constructor bulgar Colio Ficeto, Conacul turcesc de la Velico Tărnovo va fi în întregime restaurată. Printr-o decizie a Consiliului de Miniştri al R.P. Bulgaria s-a hotărît ca acest edificiu să intre în fondul de aur al arhitecturii bulgare. Clădirea a fost construită în 1872, pe locul unui vechi conac, ea integrîndu-se fericit în arhitectura specifică oraşului. Acesta a fost primul edificiu administrativ mai mare din Bulgaria, în epoca Renaşterii. După ce în 1906 clădirea a fost distrusă de incendiu, ea a fost refăcută de unul din cei mai de seamă arhitecţi bulgari, **Gh. Cozarov.** Arhitecţii care se ocupă acum de restaurarea edificiului depun eforturi susţinute pentru ca remarcabila construcţie să capete iarăşi înfăţişarea de acum mai bine de 100 de ani.

● **PRINTRE ANIVERSĂRILE UNESCO** din acest an se numără şi evocarea personalităţii şi operei marelui cărturar şi tipograf ceh Jiri Melantrich d'Aventin (1511—1580), remarcabilă figură a artei tiparului de după Guttenberg care a reuşit să emancipeze cartea de sub tutela miniaturii. Lucrător mai întîi în oficina de la Bâle a lui Frobenius, el va deveni un adevărat maestru tipărind mai multe ediţii ale Bibliei, bogat ornamentate cu iniţiale şi gravuri în lemn, adevărate monumente ale istoriei tiparului ceh.

● **EDITURA „GALLIMARD"** publică în „Colection Blanche" o culegere de nuvele semnată de Aragon şi intitulată „Le Mentir-Vrai". Practicînd arta nuvelei de-a lungul întregii sale vieţi, marele scriitor adună în carte scrieri precum „Le Cahier Noir", apărută în 1923, alături de opere de virtuozitate în care se împletesc istoria, fantasticul, umorul, fantezia : „L'Aveugle", „La Sainte Russie", „Prenatalité". Volumul cuprinde şi un ansamblu de şapte nuvele cunoscute sub titlul „Servitude et grandeur des Français", care a fost publicat clandestin în timpul ocupaţiei naziste şi care constituie azi un document al vieţii din anii negri cînd scrisul era o armă de luptă, cînd un poem sau o povestire putea readuce în suflete curajul şi speranţa.

● **O FRESCĂ IMENSĂ,** inestimabilă operă de artă veche, a fost recent restaurată la biserica Kirillovskaia din Kiev. Adăpostită de unul dintre cele mai vechi edificii din oraş, pictura are o suprafaţă de 800 metri pătraţi şi a fost executată de meşteri din veacul al XII-lea. Biserica Kirillovskaia, care păstrează un veritabil tezaur de pictură murală, face parte din „Muzeul Sofia", unul din cele 16 mari ansambluri arhitecturale, istorice şi arheologice din Ucraina, care se află sub protecţia statului.

● **HARDY,** Yeats, Robinson, Frost, Stevens, Pound, Eliot, Crane, Williams sînt poeţi a căror viaţă şi artă este analizată în monografia „Lives of the Modern Poets" aparţinînd criticului american William M. Pritchard, apărută la Oxford University Press, New-York. Lucrarea, care depăşeşte limitele unei monografii prin caracterul literar al multora din paginile sale, aruncă o lumină nouă asupra operei unora dintre cele mai de seamă figuri ale poeziei de la sfîrşitul secolului trecut şi prima parte a secolului nostru.

● **CEI 33 000** de vizitatori ai Festivalului de pictură de la Cagnes sur-mer (Franţa) au fost invitaţi, ca în fiecare an, să desemneze cele mai bune tablouri expuse. Patru artişti au obţinut sufragiile publicului : Cristobal Toral (Spania), Eduardo Oliviera Cezar (Argentina) Kozo (Japonia), Hong Joo Ki, (Coreea de Sud). Pentru prima oară în istoria acestui festival votul publicului a întîlnit palmaresul întocmit la începutul manifestării de un juriu specializat.

● **GRAND PALAIS** de Champs Elysées găzduieşte pînă la sfîrşitul lunii octombrie expoziţia de fotografii Jacques-Henri Lartigue, unul dintre cei mai cunoscuţi artişti fotografi ai vremii noastre. Intitulată „Bonjour Monsieur Lartigue", expoziţia este prima manifestare a Asociaţiei prietenilor lui J.-H. Lartigue constituită după ce artistul a donat statului francez ansamblul operei sale fotografice, la sfîrşitul lunii iunie 1979. Colecţia Lartigue cuprinde peste 200 000 de documente, de la plăci fotografice de sticlă la diapozitive, de la filme 24x36 la vederi stereoscopice, albume de artă, tablouri. Expoziţia deschisă acum la Grand Palais se vrea o prefigurare a prezentării operei lui Lartigue în aşteptarea instalării definitive a donaţiei în aripa de sud-est a noului palat, în 1981.

● **YUKIO MISHIMA** (născut în 1925), unul dintre cei mai mari scriitori japonezi, decedat în 1970 în urma sacrificiului ritual harakiri, autor a numeroase eseuri, romane, piese de teatru, nuvele, deţinător a mai multor mari premii literare, este privit astăzi în ţara sa ca un erou legendar. Opera sa este marcată de o considerabilă teralogie — MAREA FERTILITĂŢII — pe care editura Gallimard şi-a propus să o publice. Tema primelor două volume, apărute sub titlul NEIGE DE PRINTEMPS ET CHEVAUX ECHAPPES este epopeea a doi tineri, care simbolizează o lume cu obiceiuri arhaice într-o Japonie în continuă evoluţie. Aceste volume sînt o ilustrare simbolică a destinului naţiunii japoneze în secolul 20. În paralel, editura publică volumul LA VIE DE MISHIMA, semnat de scriitorul american John Nathan, care a fost prieten cu marele om de litere japonez.

● **ALBERTO SAVINIO,** scriitor italian de vastă cultură, sceptic, umorist şi totodată un dezamăgit, revine — după o absenţă de 25 de ani să-şi ocupe un binemeritat loc în ierarhia scriitorilor activi din ţara sa, odată cu apariţia ultimei sale lucrări NOUA ENCICLOPEDIE. El trece în paginile cuprinzătoarei enciclopedii, cu tot atîta îndrăzneală şi supleţe de la Joséphine Baker la Apollon, de la secretele stilului la limbajul străzii, de la portul bărbii la tangenţele dintre prietenie şi dragoste etc.

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST...

ULTIMA REPETIŢIE (II)

Ramsay Pots, unul dintre spiritele cele mai perspicace din Benghazi, era omul faţă de care nu se putea ţine nici un secret. Inteligenţa şi capacitatea lui de deducţie îl făceau întotdeauna să „presimtă" fiecare nouă acţiune ce se preconiza, fără însă a încerca să afle mai mult decît se cuvenea. Nefiind iniţiat asupra proiectului Tidal Wave el a fost lăsat într-o zi de comandantul său să participe la un raid asupra Romei. Abia după ce pornise în acţiune, cei de la bază şi-au dat seama că Pots ar fi putut fi, prin deducţie, deţinătorul secretului cu privire la plănuita bombardare a Ploieştiului ceea ce, în cazul cînd ar fi fost făcut prizonier şi constrîns să vorbească, ar fi putut prejudicia întregul plan. Văzîndu-l aterizînd la Benghazi, cu misiunea îndeplinită, comandantul l-a chemat imediat în cortul comandamentului şi l-a întrebat direct : „Unde crezi că vom zbura noi, în curînd, domnule ?" Fără nici un cuvînt, Pots s-a apropiat de hartă vîrîndu-şi arătătorul într-un punct de pe suprafaţa României : Ploieşti.

În aceeaşi zi, generalul Uzal Ent a retras cea de-a 9-a Forţă de Bambardament cantonată la Benghazi din teatrul operaţiunilor curente, vîrîndu-i pe toţi viitorii participanţi la Tidal Wave într-o severă carantină şi nelăsîndu-i să-şi mai ia zborul decît pentru antrenamente de rutină la mică altitudine.

Dar zborurile-razante după care au jinduit întotdeauna piloţii, se dovedeau pentru uriaşele

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Liberatoare, deosebit de dificile. Burduhănosul quadrimotor cu aripile subţiri şi înalte, cu coada terminată în două cîrme ovale, gemene, făcut pentru a zbura la înălţimi de opt mii de metri, ducea la prova lui de plexiglas omul-bombardier, în dreapta acestuia avîndu-l pe navigator, iar în spatele lor, cam la nivelul elicelor, tripleta de conducere formată din pilot, copilot şi operatorul-radio. Apoi, instalat cu spatele spre capătul carlingii, se afla mecanicul pus să acţioneze mitraliera de pe turela superioară, iar în fuselaj, alţi doi mitraliori laterali. În sfîrşit, ultimul om din echipaj, cel mai expus atacurilor avioanelor de vînătoare, era mitraliorul din coada aparatului, instalat într-o carcasă de plexiglas incasabil. În total, nouă oameni. A-i face nu numai să menţină în aer un avion supraîncărcat, în timpul unei curse cu viteza maximă desfăşurată la altitudinea zero, dar a le cere să şi distingă cu o rapiditate şi o exactitate matematică obiectivele ce se cereau lovite — şi asta sub tirul masiv al unei antiaeriene îndelung rodată pe cele mai dificile fronturi — era nu numai o chestiune de curaj şi pricepere, ci şi de adevărată virtuozitate.

Tocmai stimulării reflexelor de adevăraţi virtuozi ai aerului, cum trebuiau să se dovedească echipajele lui Tidal Wave, erau destinate antrenamentele asidue ale escadrilelor cantonate în marginea deşertului libian, şi a căror continuă decolare şi aterizare stîrneau orbitoare furtuni de nisip.

Pentru ca zborurile de antrenament să aibă eficienţă, Geerlings a cerut să se traseze cu var, în vastitatea deşertului, contururile Ploieştiului, simulînd cu cîteva machete executate din şipci reperele verticale ale obiectivelor ce urmau să fie atacate. La început, sub zborul-razant şi sub vîrtejurile de nisip stîrnite de elicele avioanelor, piloţii şi bombardierii nu puteau viza cu eficacitate ţintele care treceau pe sub ei fulgerător, şi îşi împrăştiau peste dune sutele lor de bombe din... lemn. Dar, după zeci şi zeci de zboruri, echipajele au început să se familiarizeze cu acel fals Ploieşti pe care-l bombardau cu frenezie, fiecare escadrilă atingîndu-şi cu exactitate „obiectivele". Pentru evitarea posibilelor erori de navigaţie de-a lungul marelui raid asupra Ploieştiului, comandanţii bazei de la Benghazi au început să-şi antreneze escadrilele în condiţiile unei muţenii totale a aparatelor de radio emisie-recepţie, punîndu-le să acţioneze în formaţii strînse deasupra unor ţinte cufundate în fum şi ceaţă artificială. După un raid de antrenament de o mie patru sute de kilometri, încredinţat Scorpionilor Cerului, escadrilele au apărut deasupra „obiectivului" care simula rafinăria Steaua Română de la Cîmpina, exact la ora prevăzută, apropiindu-se cu un zgomot asurzitor de „ţinta" pe care au „atacat-o" de la o înălţime de numai... şase metri !

SPORT

Inel de viaţă lungă

I-am bătut pe englezi şi, iată, templul închipuirii, coborît din cîntec celebru, a căpătat pereţi de marmură, acoperiş îmbuibat cu porumbei şi vitralii zugrăvite sub aripa unei toamne florentine. Drumul spre Espana, olé, al fregatei româneşti, s-a înscris sub zare luminoasă, cînd pe cărări se scutură mălinii şi vînt orgolios, scăpat încă tînăr din sclavia azurului, se amestecă în sîngele iederii. Nici nu-şi închipuie primii noştri jucători cît de mult ne-a măgulit această victorie şi cît de multă nevoie aveam de ea. Ridem bine şi sănătos şi nu ne mai ştim la doi paşi de marginea prăpastiei. Puţine sînt în lume echipele care să se poată mîndri c-au uzurpat pretenţiile, puterea şi îngîmfarea Angliei, pe două fronturi deodată, tineret şi seniori. La Ploieşti, oraşul din România pe care englezii îl cunosc cel mai bine, căci au aşternut pe el covor de bombe, în vremea războiului, cadeţii noştri s-au jucat cu adversarii, întunecîndu-le prînzul la iarbă verde pentru cei puţin un an de zile. Plini de izbucnirea lor vijelioasă şi cu virful degetelor înmuiate-n în melodiile de argint ce le încearcă luna pe chipul plopilor, miercuri ne-am permis să mai înfigem un ghimpe în laba leului. Şi-mi permit extravaganţa să observ, că dac-am vrea să punem la socoteală şi pe Celtic Glasgow, am reuşit, în răstimp de două săptămîni, să picurăm cîţiva stropi de venin în caseta de lemn acaju unde-şi păstrează leul coliţii de rezervă. Dar n-am pus încă mîna pe spada de aur cu minerul bătut în dubloni spanioli. Balada amanţilor din Toledo şi ghitarele de sidef sînt dincolo de inima zării. Ca să ne înfruptăm şi noi din tainele clipelor glorioase ce le înalţă oceanul spărgîndu-se în pieptul catîrului lui Sancho Panza, va trebui să cîştigăm toate celelalte meciuri pe care le mai avem de jucat acasă şi pe deasupra să aducem un punct de la Londra, de la Budapesta sau de la Basel. (observaţi că n-am zis Zürich, oraşul unde s-a scuturat carnea pe noi).

Cei ce-şi luminează viaţa c-un şoim sfleit de puteri la vînătoare de muşte sînt sceptici, nu cred c-avem ghiare care prind şi reţin norocul. Au înghiţit prea multă amărăciune şi nu-i întoarce spre zîmbet nici măcar această victorie de mare răsunet. În fotbal unde şi antrenorii şi jucătorii au parte doar de odihna vîntului, se dezlănţuie, totuşi, rareori furtuni ce ucid sau răstoarnă scările. Nimic nu apare peste noapte, inevitabilul se produce fără aroganţă, fiind urmarea firească a unei perioade deloc ispititoare, avînd la bază munca, durerea, chinul şi puterea de-a trece răbdător printre capcane şi batjocură. Cei ce au răbdarea scurtă pier în scorbura zilelor moarte. Formaţia română care-a învins Anglia, dăruindu-ne o noapte de vrajă, fără de care fiinţa nu se poate închipui, şi-a format pasul de cuceritor bătînd Bulgaria, la Varna, Iugoslavia, la Bucureşti şi fulgerînd nădejdile Norvegiei, la Oslo. E scris, prin urmare, că nu poţi sări în pridvor direct din şanţul drumului.

O victorie ca aceea de miercuri întinereşte timpul. Dovadă că toamna şi-a pus inel de viaţă lungă.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
43
(965)
Simbătă
25 octombrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRIETENIA TRAINICĂ

Privită prin prisma bunelor relații și cooperări fructuoase pe multiple planuri dintre România și Iugoslavia, recenta vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în țara vecină și prietenă se înscrie, evident, ca un moment nou, de o vie și cuprinzătoare semnificație politică și socială în cronica deosebit de bogată a legăturilor care unesc popoarele noastre, un model — așa cum deseori s-a afirmat — al prieteniei și stimei sincere, reciproce, al conlucrării în interesul păcii și înțelegerii internaționale. Un larg dialog la nivel înalt, ai cărui promotori consecvenți au fost președintele Nicolae Ceaușescu și regretatul Iosip Broz Tito a făcut ca între țările noastre să strălucească statornic lumina unei sincere și devotate prietenii, solidaritatea concretă în temeiul căreia s-a făurit o adevărată tradiție a bunelor raporturi și s-a putut realiza, în consecință, un adevărat edificiu al spiritului nou, creator, care să guverneze asupra relațiilor dintre popoare ca și în lume, în general.

Acest nou dialog între președintele român și conducătorii Iugoslaviei prietene este de natură să se constituie într-un nou și puternic stimulent pentru ca relațiile reciproce să fie ridicate la un nivel și mai înalt, servind atît progresului și prosperității celor două țări, cît și intereselor socialismului și păcii în lume.

Încordarea gravă a situației internaționale impune nu espectativa și nici fatalitatea unei lumi debusolate în structurile ei de spectrul continuu al înarmării, de tensiunile crizei economice sau de accentuarea decalajelor, a inechității raporturilor dintre țările sărace și bogate, a pericolelor pe care le prezintă violența, practicile care afectează independența și suveranitatea popoarelor, lupta lor pentru dezvoltare. O asemenea situație impune o atitudine activă, concertată și constructivă în cel mai înalt grad. La orizont se află reuniunea europeană de la Madrid ale cărei preparative trebuie să se încheie cu evidente rezultate pozitive, menite să ducă la transpunerea în viață a prevederilor Actului final de la Helsinki și să convină asupra unor măsuri concrete privind dezarmarea și dezangajarea militară în Europa — continentul care la ora actuală concentrează cele mai mari stocuri de arme și trupe militare.

Convorbirile purtate în timpul acestei vizite au reafirmat, în esență, poziția cunoscută a celor două partide, țări și popoare, poziție conform căreia în relațiile lumii de azi, între partidele comuniste și muncitorești trebuie să triumfe principiile egalității în drepturi, respectului independenței și neamestecului în treburile interne, dreptul sacru al fiecărui partid și popor de a-și hotărî singure destinul, tactica și strategia revoluționară, corespunzătoare intereselor și aspirațiilor lor naționale. Totodată, așa cum s-a subliniat cu prilejul convorbirilor și înțelegerilor la care s-a ajuns, consecvente principiilor lor călăuzitoare, România și Iugoslavia au hotărît continuarea și intensificarea întîlnirilor și a schimburilor de păreri deschise, promovarea neabătută și pe un plan tot mai larg a consultărilor reciproce. Ele își vor extinde aria preocupărilor și colaborării lor fructuoase atît în domeniul relațiilor bilaterale, cît și în acela al cooperării internaționale, pentru a face tot ce se poate în scopul opririi cursului periculos al încordării, pentru salvgardarea păcii, aducîndu-și astfel contribuția proprie la cauza progresului și civilizației omenirii. Este un îndemn la rațiune acesta și este o voce a rațiunii înseși care, în lumina trainicei prietenii ce ne unește, se poate ridica și auzi în conștiința însăși a lumii ca un apel la speranță și un exemplu, un model pentru felul în care se comportă și se ajută între ele cele două țări și popoare.

Luceafărul

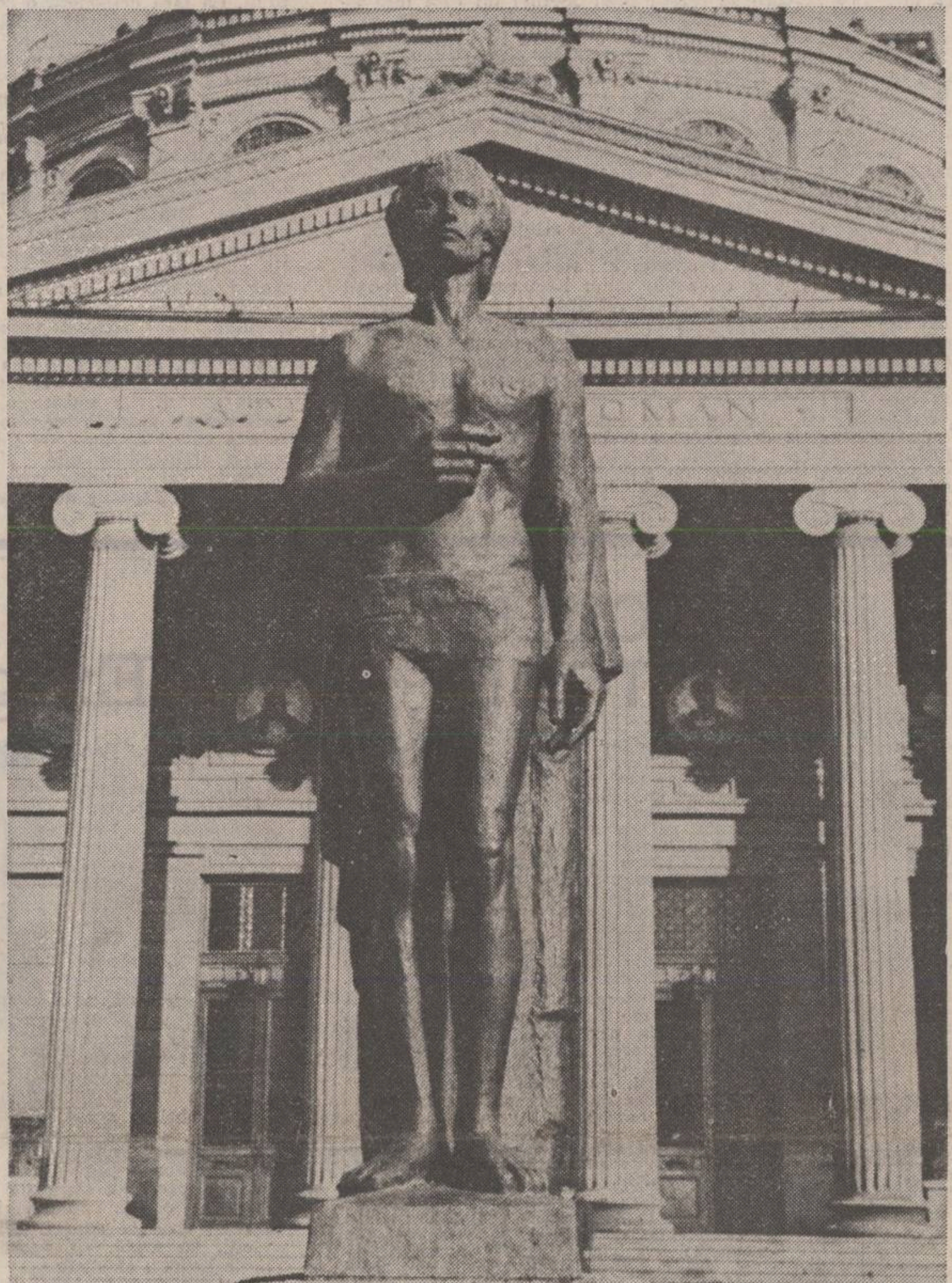

Fondul principal al culturii române M. EMINESCU : SCRIITORUL ȘI EPOCA ● Semnează : ● Edgar Papu ● Mircea Anghelescu ● Gheorghe Bulgăr (în pag. a 3-a).

Focuri sacre

A nins la munte,
răceala cade in stoluri pe satele cimpiei
și geniile toamnei se ivesc pe cimpuri.

Lumini tari se-nvolbură in semn de rămas bun
incepe epoca ierburilor tămăduitoare
și a lecturilor in propriul suflet
unde icoanele anului luminează pe rind
cu sfiiciune sau indirjire.

Care cu lemne sfirtecă satul,
trec păstorii in sarici ude duhnind a rachiu,
fără ploile acestea mărunte de toamnă
ți-e sufletul sărac precum o țară fără
străbuni.

Pe coline scapără ultimele munci,
satul se stringe in sine
și vintul dă buzna-n cimpie asprindu-i
sufletul.

Astfel cade vremea rece la noi
tristeți de preț ingroapă țăranii pe cimp
să le urle lupii toată iarna,
să ardă focuri ispititoare deasupra lor.

Din iubire și ințelepciune
se aprind focuri sacre in case de lut,
dogorește pămintul de puterea muncilor
de peste an,
tihna pilpiie in cămara cu fructe
in vreme ce viscolul își face de cap
pe maidanul școlii primare.

Asta-i vremea socotelilor la țară
pe sufletul țăranului ca pe pirtie
trec săniile vieții troienite de griji.

Marin Lupșanu

CATEDRA EMINESCU

Cultul adevărului

Dacă obiectul publicisticii lui Eminescu, în remarcabila lui diversitate, îi este impus de însăși desfășurarea evenimentelor vremii, felul în care este el abordat, sensurile pe care i le relevă și soluțiile pe care le propune sînt determinate constant de cîteva temeiuri interioare, toate exercitîndu-și funcționalitatea nu doar în publicistică, ci în întreaga creație și în întreaga viață. Este vorba de cultul Adevărului, al Patriei și al Muncii. Însăși angajarea civică, materializată preponderent în activitatea gazetărească, își explică permanența prin ele.

Convins că „misiunea oamenilor ce vor din adîncul lor binele țării, e creșterea morală a generațiunii ce va veni" (ms. 2257), scriitorul își transformă publicațiile care-i oferă spațiul în tribună, slujind Adevărul și Patria și sanctificînd Munca. Fără concesii și fără vreun alt scop decît acela de a-și sluji poporul, așa cum îl înțelegea el. („Țăranul, breslașul și învățătorul mic [...] sînt poporul în înțelesul strîns al cuvîntului" — *Curierul de Iași*, 10 aug. 1877). Promovarea aproape frenetică a acestor trei valori reprezintă numitorul comun și temeiul interior al întregii publicistici. Intoleranța și violența față de încălcarea unor asemenea imperative, îndeosebi în viața social-politică, își au explicația nu doar în atașamentul artistului față de ele și în necesitatea creșterii morale a generației tinere, ci în același timp într-o convingere cu valabilitate universală în spațiu și timp : „Greșalele [...] în politică sînt [...] crime; căci în urma lor sufăr milioane de oameni nevinovați, se-mpiedică dezvoltarea unei țări întregi și se-ntunecă pentru zecimi de ani viitorul ei". (*Timpul*, 13 februarie 1882).

Din această perspectivă, actul publicistic este practicat cu o extremă gravitate și răspundere, el nefiind altceva decît „o foarte tristă datorie a tuturor oamenilor, care au luat neplăcuta sarcină de a judeca despre netrebniciile ce se fac în lumea aceasta". (*Timpul*, 25 ian. 1878). Un crez social ascetic îi patronează gazetăria, actul său publicistic dezvăluind atributele unei conștiințe rostuitoare, ale unui cetățean ce s-a simțit fiu al secolului său, fiind, de fapt, un fiu etern. „Pe noi însă cari nu considerăm viața ca un tren de plăceri, nici țara ca lucrul nimănuia, nici poporul făcut numai pentru a munci spre a putea cumpăra cu grîul produs de el luxul declasaților și trebuințele oamenilor cu patru clase primare și cu trebuințe aristocratice, pentru noi e dureros a vedea cum ni se ia cel din urmă ban fără nici o compensare, fără a ni se da în schimb nici administrație națională, nici justiție acătării, nici instrucție solidă, nici arte, nici științe [...]. Fii ai secolului a XIX-lea, nu ne simțim îndreptățiți în cercetările noastre decît la două lucruri : a cita fapte exacte și a le da formulă generală". (*Timpul*, 26 apr. 1881).

Cel dintîi temei eminescian, nu doar în publicistică, ci și în viață sau creație îl reprezintă Adevărul. El este punct de plecare și punct de sosire, constantă de referință și criteriu de valoare, cauză și efect. Impunîndu-se adesea precum destinul implacabil, el este patronul suprem al vieții afective și intelectuale și, prin acestea, al întregii activități. „În sfîrșit, adevărul e stăpînul nostru, nu noi stăpînii adevărului". — nota Eminescu în ms. 2275, indicînd raportul pe care-l afla între subiectul cunoscător și obiectul de cunoaștere și de aci atitudinea de subordonare a omului la imperativele adevărului. Semnificativ este că în viziunea lui, adevărul reprezintă o realitate în sfera căreia se înglobează ideile de justiție și virtute. „Dreptul e adevăr, virtutea e adevăr, nu cel relativ care constată cum este, ci cel absolut care este. — Adevăr, drept, virtute, toate trei sînt așa de gemene încît ai crede că-s una". (ms. 2257). A sluji adevărul, sugerează un asemenea text, înseamnă, în același timp, a acționa întru dreptate și a viețui întru virtute. De aceea toate actele umane, individuale și colective, sînt estimate în raport cu adevărul. Conformitatea cu exigențele acestuia este cea dintîi condiție pe care trebuie s-o îndeplinească cineva pentru a cîștiga prețuirea și respectul poetului, și în orice caz, cei ce pretind a fi aleșii și slujitorii poporului. „Nouă nu ne inspiră respect, — declara el într-un articol din 9 febr. 1880, în *Timpul* — decît o inteligență superioară, osîndită fatalmente de a urma adevărului, oricare ar fi caracterul purtătorului ei, sau un caracter superior, osîndit asemenea de a fi adevărat, oricare ar fi inteligența purtătorului lui". Relația stabilită între adevăr, caracter și inteligență, situează, cum se observă, adevărul în postura de constantă, de numitor comun. Ceilalți doi termeni, cu funcție de variabile în ecuația poetului, nu sînt nici ei identici ca valoare. Iată, în acest sens exprimată opțiunea într-unul din manuscrise (ms. 2269) : „Între caracter și inteligență n-ar trebui să existe alegere. Inteligențele se găsesc foarte adesea, — caracterele foarte arare".

Însăși autenticitatea minții umane este raportată la adevăr, „...mintea omenească veritabilă" fiind după părerea sa „în raport direct cu capacitatea de-a pricepe în mod dezinteresat un adevăr". (*Timpul*, 29 iulie, 1881).

Practicînd o asemenea profesiune de credință, într-o lume și mai ales într-un domeniu în care minciuna, costumată cel mai adesea în straiele demagogiei, este atotputernică, gazetarul făcea dovada unei devoțiuni temerare. A unei credințe cu atît mai admirabile cu cît era însoțită de conștiința lucidă a dificultății și riscului. Căci poetul avea perfecta reprezentare a vulnerabilității sale, dar în același timp și deplina hotărîre de a nu-și trăda idealul : „...dacă poziția noastră, prin apărarea fără înconjur a adevărului, devine grea din cauza alianței naturale a celor mărginiți și a celor răi contra noastră, pe de altă parte calomnia și minciuna nu ne poate atinge [...]. Statornici și consecvenți de la început, nimeni nu poate arăta o singură deviare din calea ce ne-am prescris-o". (*Timpul*, 12 oct. 1878).

O astfel de mărturisire, coroborată cu rîndurile scrise în 1874 tatălui său („...eu nu-mi aduc aminte să fi păcătuit decît printr-o extremă iubire de adevăr") indică adîncimile din care izvora cultul său și de aici locul adevărului în sistemul de valori. Gestul publicistic nu era, în ultimă instanță, decît manifestarea angajată a unui sacerdoțiu al adevărului și iubirii. „Dacă organul nostru a avut contra vreunui rău o ură

Alexandru Melian

Continuare în pag. a 6-a

Interogarea magului poet

Poezia este un domeniu privilegiat în literatura noastră actuală,iar autorii ei sînt îndeobște răsfățați de critica din periodice. Ușor putem însă observa că atenția cea mai mare se concentrează asupra debuturilor, cu o plăcere facilă a descoperirii de sonuri noi. Rareori este urmărită evoluția cuiva, procesul real de constituire a unei opere. Semnificativ este și faptul că volumele de substanță artistică, dar fără neliniștea juvenilă a începuturilor, tind să fie ignorate, fie pentru că repede ne-am saturat (săturat ?) de prezența unui poet pe care între timp l-am cunoscut și în ipostaza lui de „biet om", fie pentru motive mai obscure sau de conjunctură. Rămîne în continuare entuziasmul fără preget în fața noilor apariții, ca un fel de superstiție, să nu ne „scape", adică, de la început, marele nume al zilei. Mai citim, eventual, a doua carte, cu reticența cuvenită, și apoi... Între timp, ochiul mai atent poate discerne cum se profilează, la scara întregii literaturi române, tentative de prestigiu, cărți tulburătoare, despre care nu știm întotdeauna dacă sînt mari sau nu, dar se adresează celor mai adînci zone ale conștiinței noastre artistice, folosind un limbaj disonant și obsesiv, tinzînd spre o poezie cu adevărat excepțională. Iată, de pildă, cărțile din urmă ale lui Caraion aduc mărturia unei vieți dureroase, supusă poeziei, ca unui destin, un uriaș efort de expresie a infernului, sau mai bine spus a infernalului, ca în pictura lui Hyeronimus Bosch.

Ion Caraion este, desigur, o prezență incomodă. O independență de gîndire absolută, manifestă în pamflete imprudente, un stil contorsionat, o nemulțumire crescîndă față de tot și de toate, o poezie austeră, în afara „artisticului" canonic, nu sînt de loc în măsură să facă atrăgătoare opera sa. Stima de care se bucură din partea celor puțini pare ușor contrafăcută, în absența unei lecturi adecva-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

Raza începuturilor

CENTENAR SADOVEANU

Pentru cine recitește **„Crîșma lui moș Precu"** și alte cîteva povestiri datînd din anii debutului, apare vădit un lucru. Și anume că autorul se dedică, la început, sufletului rudimentar, simplă prelungire a naturii. Derutat de acest act de fidelitate față de real, H. Sanielevici a putut întocmi tabloul lui sinoptic și formula — pripit și nedrept — acuza de naturalism inferior. În fapt, antenele povestitorului, acum romantice la modul nativ, se umanizează în funcție de documentul uman. Mai încolo, din această procedare limitativă, Sadoveanu dă la iveală însuși principiul imensei lui forțe de creație. Documentul uman ca simplă **mărturie** asigură primul nivel al **depoziției** epice, însă va fi depășit în folosul adevărului artistic de cuvîntul care descifrează și condensează o **atitudine**. Anume una legată direct de intenția cu care marele povestitor răscumpără prin scenele sale clara lor caducitate, banala lor cruzime. În sentimentul că nu aflăm mare lucru se ascunde surpriza de a găsi foarte mult : o îndepărtare de caduc și banal, pe filiera ambianței vitale, a amplificării experiențelor subtile făcute discret, în colțuri de provincie dincolo de ziduri umile, după reguli ce abolesc fericirea sau îi zdrobesc falimentar resorturile.

Oarecum neconturate, primele fizionomii (musiu Costică, moș Precu, coana Olga) se lasă brusc, surprinse de apariții excepționale. Anica este o muiere din familia celor mutilate de soți bețivi. Scena cînd e suduită și bătută iese din cadru, primește o valoare structurală. Sadoveanu nu mai

H. Zalis

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

În natură

În natură, da, se mai trăiește și se mai simte, se mai cugetă sadovenian. Sînt oameni ai locului în firea și alcătuirea cărora orice întîmplare, orice schimbare în natură provoacă un fel de liniște, o claviatură într-un fel aparte care se lasă apăsată și dusă într-o altfel de logică decît cea a realității, a momentului irepresiv și imediat, către o zonă a experienței nu într-atîta trăite, cît mai ales moștenite. O ordine lină și caldă sălășluiește în spatele fiecărui gest care bruschează sau schimbă aparența și picură imaterial în ființa acelor locuri, făcîndu-le părtașe, martore la tot ceea ce li se întîmplă și sînt. Culegeam în podgorie, eram la un ceas de dimineață rotund și frumos, calm în toate ale sale cînd, deodată, de deasupra, un rece țipăt s-a înfipt în pămînt, o metalică, rece zvîcnire de coasă bătută parcă pe o nicovală de nori. Stoluri dese de gîște sălbatice tăiau în unghiuri aprinse seninul, iar fîlfîitul aripilor lor făcea frunza să tremure și ni se lipea, pentru o clipă, de mîini.

Ne-am uitat cu toții în sus, fascinați de sunetul și simetria aceea curată a zborului, pînă ce totul s-a pierdut la orizont. Ochii au coborît spre lucrul mîinilor și în transparența strugurilor se mai întrezăreau parcă niște sclipiri de aripi, trase la vale de un vînt proaspăt din nord. Se schimbă vremea, numaidecît, a anunțat cineva, un bătrîn care încă nu-și dezlipise ochii de pe cer și pe fața căruia, ciudat, lumina zilei încercuia un oval de o caldă și dulce resemnare. N-ar țipa ele așa — se referea la păsări — și n-ar bate așa din aripi, a mai adăugat, sînt norii grei, nu pot să vîslească. Și aflu că în zilele cu vreme bună stolurile plutesc peste dealuri, nu strigă decît trei păsări, prima din vîrful unghiului și apoi celelalte două din capătul de dinapoi al celor două laturi, și încă în răstimpuri egale, exacte, că poți să le urmărești după minutar.

Și multe apoi, multe altele, pînă cînd... numaidecît, iată, vorba lui, ziua s-a închis, s-a retras parcă, lumina a scăzut și printre ultimele raze a început să picure, rar și încet mai întîi, apoi din ce în ce mai des, mai aproape, mai exact, lumină și negură — ploaie și negură apoi, între cer și pămînt — rădăcini albe de apă. Grija vremii în cruce cu bucuria culesului. Cu niște pelerine pe ei, oamenii și-au continuat totuși treaba iar la capăt de rînd, colo și colo, unii aprinseseră deja focurile. Își mai încălzeau mîinile, își zvîntau genunchii. Și, calm, prin ființa acelor locuri, bătrînul visa sau vorbea poate cu un nou stol de păsări, de data aceasta și mai înalt, mai puternic, gata să-i spună și altceva. Ce ? — să nu ne grăbim cu afirmația și să fim mai degrabă de acord cu el decît cu înserarea care se apropie și se sprijină pe acei piloni de fum, umezi și reci din capătul rîndurilor de viță de vie, acolo unde, ca pentru o ceremonie, se aprinseseră focurile.

A.I. Zăinescu

● În acest număr : ● Poeme de Cezar Ivănescu ● „Meditația lirică" de Gheorghe Pituț ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Întîmplări cu scriitori de Mircea Micu ● Sport de Fănuș Neagu

Calea Lactee

RESPIRĂRI

I

Portret exterior : chip pietros, cub de stîncă spart de un surîs de adolescent, timid, neconfesiv.

Prezența masivă și iradiantă impunînd insesizabil.

Cine are norocul să stea cîteva ore în preajma lui Aurel Stroe poate contempla cu ochiul liber seriozitatea și măreția unui artist autentic, conștiință care fărîmă limita trecătoare a secundei încremenind-o în memorie și în același timp declanșînd-o într-o proiecție ulterioară viitorului apropiat.

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Steaua depărtată

Poezia este, după părerea mea, expresia cea mai frumoasă și abstractă a limbii. Nu te poți apropia de poezia adevărată decît dacă ai, pe lîngă iubirea de poezie, și cultură. Poezia este steaua depărtată spre care te înalți înnobilîndu-te, ea nu poate fi scrisă de oricine, ea nu este un felinar, cuvinte care sună frumos își cîntă singur și copilul meu de patru ani.

Te naști sau nu te naști poet. Dacă ești un poet adevărat, trebuie ca printr-o continuă lectură să-ți mărești imperiile sufletului.

Desigur că poezia are un rol educativ, dacă ar fi să amintim numai de educația estetică și patriotică pe care o face. Dacă un om se simte mai bun, mai nobil, dacă i se deschide gustul de a citi în continuare lucruri frumoase, dacă privește lumea și i se pare puțin mai frumoasă decît era, după ce a citit o poezie, atunci ea și-a atins menirea.

Cred, ca și alții, că orice poezie frumoasă, valoroasă, este și patriotică. A da lucruri de valoare patriei tale este un act patriotic.

Mara Nicoară

Continuare în pag. a 5-a

cronica literară

PAUL ANGHEL: «Fluviile»

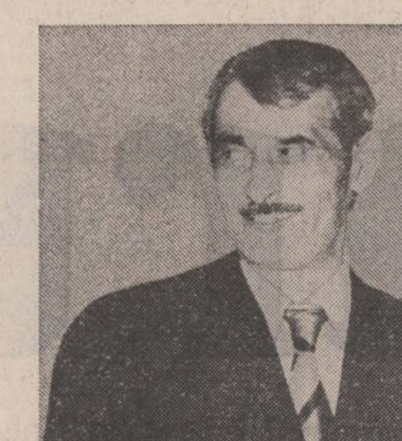

Vasta deschidere anunțată în celelalte părți ale romanului ciclic **Zăpezile de acum un veac** trăiește în romanul **Fluviile** momentul de apogeu. Tema romanului **Fluviile** este însăși anvergura evenimentului, ampla deschidere către varietatea de aspecte neobișnuite pentru viața cotidiană, dar explicabile în vreme de război, făcînd din acest război o scenă uriașă cu nenumărați actori și felurite incidente, care toate anunță o explozie. Sîntem ca timp în avanpremieră și ca loc în culise : e ora dinaintea marilor ciocniri și cititorul asistă la pregătirea lor lentă. **Fluviile** este romanul unei acumulări așa cum partea întîi din **Răscoala** este descrierea aglomerării lente a materialului inflamabil care va produce răscoala. Motivul „fluviilor" care înaintează lent și inexorabil apare de mai multe ori în paginile romanului : ele sînt apele care se vor întîlni toate la un loc alcătuind împreună o mare sau o cascadă. Generalul Ghica întîlnește în imperiul țarist nenumărate convoaie care toate se mișcă către sud : impresia este de deplasare inexorabilă plină de forță dar și de finalitate. Aceleași convoaie, nenumărate, se înșiră și pe pămînt românesc țintind toate Dunărea. Ele sînt „fluvii" care tind către alcătuirea într-un mare șuvoi unic îndreptat aici către un țel tangibil. Vine apoi la rînd roirea gravitațională în jurul unor axe diverse (personalități ori incidente), care sînt epifenomenele marelui eveniment. În **Fluviile** Paul Anghel încearcă să surprindă specia de tensiune, excitație, rumoare din prologul marilor conflagrații. Persoanele, întîmplările se petrec pe o hartă uriașă în care intră atît Petersburgul sau Moscova cît și Constantinopolul. Un Ghica acționează la Moscova și Petersburg, altul la Constantinopol. Între aceste limite, știrile circulă ca niște suveici, purtătorii fiind de obicei figuri anonime, personaje de fundal în retorta marelui incendiu care se pregătește. Războiul care se anunță nu este însă numai al lor. Un celnic cuțovlah interesat de soarta băiatului său student în medicină la Viena, dar voluntar pe frontul antiotoman, oferă protecția lui patriarhală, dar eficientă, diplomatului român de la Constantinopol. Un negustor mocan din Transilvania intră simplu în contact cu aristocrata familie Ghica girîndu-i viitoare acțiuni necesare pe un teritoriu practic aflat sub controlul inamicului : imperiul otoman. Războiul dinamizează societatea românească indiferent de garanțiile între care se află pînă în celulele ei cele mai intime. **Fluviile** acoperă tocmai acest moment de preparație lentă, fragmentară a viitorului impact.

În romanele lui Paul Anghel, **Fluviile**, războiul ruso-turc ale cărui prime acțiuni încep a ieși din faza de tatonare, se desfășoară ca pe o scenă în care atît dispunerea actorilor cît și deplasările lor pot fi urmărite ca pe o tablă de șah. El nu este un scop în sine amețitor și absorbant decît în momentul propriu-zis al bătăliei. Altfel el este un instrument în vederea unui scop precis. Viziunea eroizantă a frontului este absentă aici. O trecere a Dunării pe pontoane și plute improvizate de către ruși e un prilej de a înfățișa carnagiul, eșecul în cele mai cumplite aspecte ale lui. Este absentă cel puțin în **Fluviile** și imaginea confuză a frontului pe care o descoperă eroul stendhalian. Viziunea ciclului **Zăpezile de acum un veac** este alta : războiul este un mare spectacol, cu un scenariu coerent și cu actori descifrabili : totul este să fie privit de sus. „Un război e pînă la urmă un mare spectacol — cu o scenă sau cu mai multe scene, cu o foarte complicată recuzită, cu foarte numeroși protagoniști, cu o imensă masă de spectatori. Emoțiile participanților la un asemenea spectacol — protagoniști și spectatori — sînt intense și uneori mortale. Actorii nu se prefac că mor, ca în teatrul de artă ci chiar și mor, cu adevărat, pe scenă sau în culise. Spectatorii, la rîndu-le, se află prea adesea în situația de risc a protagoniștilor, fie prin investiție sentimentală, fie prin implicarea directă în firele dramei care se joacă. Uneori scena se mută în rîndurile lor, chiar foarte departe de teatrul de război, provocînd răsturnări de scaune și panică". Armata română e o armată implicată, dar și o armată spectator. Sub ochii ei se dau bătălii pe celălalt mal al Dunării, dar cum cooperarea n-a fost stabilită, armata română se mulțumește doar să contribuie artileristic. Desigur acest rol de spectator va fi schimbat pe unul de actor în rolurile principale. Spectatorul-actor la care se referă Paul Anghel nu este însă acesta ci insul din spatele frontului legat prin mii de fire nevăzute de front. În viziunea scriitorului frontul este inima ascunsă ale cărei pulsații fac să trăiască un organism enorm rostogolit pe suprafețe imense. El seamănă cu o vietate necunoscută apărută brusc la orizont care modifică comportamente și destine, tîrînd în uriașul maelstrom pe care-l produce colectivități pînă atunci separate de granițe letargice. Nou este în romanul lui Paul Anghel „spectatorul" acestui război, care privește lucrurile de obicei cu un ochi rațional risipitor de confuzii.

Naratorul însuși își alege postura spectatorului, a unui spectator absolut de peste eveniment și de peste timp. El încadrează războiul ruso-turc și pe cel româno-turc în serii istorice mari. Războiul de Independență din 1877 al românilor i se pare a fi un fenomen de repetiție. El este o cruciadă europeană, ultima cruciadă europeană identică în linii mari cu desfășurarea cruciadei de la Nicopol unde oști europene venite la Dunăre suferă o mare înfrîngere care expune definitiv țara românească invaziei turcești. Sîntem tot la Nicopol și tot într-un război de anvergură europeană. Din nou principalii cruciați refuză ajutorul românesc, numit acum „cooperare". Viziunea de „mare spectacol" cu recuzită și actori bine conturate vine scriitorului și din această perspectivă comparată a evenimentelor, din altitudinea cărturărească a privirii. Descriind un război el descrie o sumă de alte războaie desfășurate toate la fel. Romanul **Fluviile** dezvăluie concepția lui Paul Anghel asupra romanului istoric în chip expres.

Metafora fluviilor care se constituie lent undeva în nord și curg spre sud înfățișîndu-se segmențial privitorilor este și modelul ascuns al cărții. Personajele intră în scenă, vin în fața scenei surprinse în acțiuni decisive, dar nici o acțiune nu se termină, nici un conflict nu se duce pînă la capăt, totul conține un „va urma", totul este o așteptare și o promisiune : marele spectacol, războiul propriu-zis n-a început încă. **Fluviile** se compune din episoade care curg alăturea din ce în ce mai aproape. Caracterul de grandioasă uvertură a cărții se exprimă și prin aceste anunțuri, prologuri ale viitoarelor explozii simfonice. Personajele apar fragmentar, par a fi uitate, prin trecerea la un alt episod, dar constatăm că alternarea e o modalitate, un procedeu muzical, o „fugă" deliberată, o introducere în atmosfera viitoarei sfîșieri. **Fluviile** n-are un subiect propriu-zis ci zeci de subiecte întrerupte deliberat, lăsate în suspensie, este un roman al întregului, al unei stări de spirit, a unei temperaturi caracteristice orchestrată persuasiv.

Episoadele au însă dincolo de acest suspans o rotunjime care le poate conferi scoase din context o anume autonomie. Iată aventura doctorului flautist, suedezul Duner, care asigură în roman perspectiva străinului asupra societății românești. Duner descoperă la București o societate „suedeză", cosmopolită adică, cu care se înțelege în limbile internaționale ale momentului. La țară descoperă o societate de „laponi" care vorbește exclusiv românește și care-l intrigă pe doctorul scandinav. Întîmplarea cu jucătorii călușului care fac petiție pentru a împlini milenara datină și dezertează atunci cînd cererea nu e satisfăcută aruncă pe suedez într-o curiozitate intelectuală specială. E un mod indirect al autorului de a vorbi despre străvechimea fenomenului românesc.

La polul opus, Alexandrina Ghica reprezintă înalta societate și preocupările ei mondene, politice, militare. Scriitorul descrie personajul cu o peniță fină, stilul e alert, intelectual din specia Camil Petrescu și G. Călinescu, intuiția psihologică fără cusur. De altfel ceea ce face credibilitatea continuă a acestei cărți trepidante este autenticitatea ei neostentativă, firească, Paul Anghel vorbind despre aristocrația trecutului secol ca despre personaje văzute ieri, alaltăieri în cea mai obișnuită lumină a lor. Sîntem de altfel și la capitolul uneia din marile reușite ale ciclului **Zăpezile de acum un veac**. Proza românească a fost acuzată a suferi de lipsa de intuiție a claselor de sus, a aristocrației mai ales, precumpănind prezența și intuiția ruralității. Tot ceea ce ființează în **Zăpezile de acum un veac** ținînd de clasa de sus și de intelectualitate respiră un firesc surprinzător, o autenticitate nestudiată, o cunoaștere a umanului în cercul lui specific care impune unul din titlurile de cinste al cărții. Clasa de sus nu e văzută de jos în sus, cu o optică bovarică sau contrafăcută. Sentimentul este al privirii din interior și efectul este fără precedent: aceste personaje se integrează firesc în viața societății fără sublinierea excepționalității lor, lucru care se întîmplă la mulți prozatori români, inclusiv Duiliu Zamfirescu și el romancier al războiului pentru independență, care redimensiona și el personajele aristocratice acordîndu-le o încărcătură în plus. Lumea feminină a marii societăți este foarte bine prinsă în trăsăturile ei sufletești comune fără deformările caricaturale care au tentat pe toți prozatorii vorbind despre surorile de caritate din lumea bună. Memorabilă rămîne figura generalului Grădișteanu. Registrul scriitorului este deci larg, el mișcîndu-se cu reală aplicație și ușurință atît în mediile de jos, cele țărănești sau mahalagești, cît și celelalte.

Paul Anghel s-a arătat preocupat în precedentele cărți ale ciclului de o reală încărcătură psihologică a personajelor cu desen caragialistic, descoperind drama acolo unde Caragiale descoperise comedia. Fapt este că războiul de la 1877 s-a făcut cu mulți din mahalagii care au devenit materia primă a comediilor lui Caragiale și pe care a încercat să-i absolve postum de blamul caragialesc Camil Petrescu în comedia **Mitică Popescu**. Episodul Didinei și al lui Nae Maican croit pe dimensiunile tragicomice ale unor personaje sfîșiate de tensiunea **sublim-ridicol** este o nuvelă autonomă de fapt cum sînt și alte pagini ale cărții și are dreptul la o circulație autonomă. Nae Maican este vizibil un viitor erou de o factură gasconă, dar un erou.

Suita de segmenți nuvelistici conține și o pasionantă vînătoare de cai : locotenent de cavalerie, Arghir a rămas fără cal. E musai să aibă unul, altfel trecerea în revistă a trupelor i-ar face de rîs corpul ofițeresc. O expediție masculină pleacă în căutarea unui animal potrivit. Ea traversează spațiul plin de dropii al Bărăganului, poposește la o herghelie de cai ținută de un grec, găsește animalul dorit, care însă fuge și nu poate fi prins decît undeva în baltă cu ajutorul unor țigani, clan preistoric salvat în singurătate, în vecinătatea unor pescari cu înfățișări banditești și cu ocupații dubioase. Amestecul de poezie sadovenesc și voiculescian se împletește la Paul Anghel cu o tensiune a psihologicului puțin obișnuită. Ca multe alte episoade din **Fluviile**, istoria locotenentului Arghir, omul centaur în căutarea jumătății sale, are dreptul circulației autonome a nuvelelor clasicizabile.

În **Fluviile** Paul Anghel a realizat o originală sinteză romanescă, marele portal al romanului său ciclic, o construcție epică a cărei orchestrație ține de compoziția muzicală.

M. Ungheanu

Grădinile ascunse

Poet ocolit de terori, ferit de fantasme și combustii sterile, simfonist abil de imagini clocotind de vitalitate, neodihnindu-și spiritul în reverii elegiace (elegiile sale sînt, cu rare excepții, viziuni dinamice, constructor lucid de coloane sonore pentru care esențiale nu sînt volutele sclipitoare, ci concavitățile menite a organiza muzical suflarea vîntului, A. I. Zăinescu și-a rostuit cu tenacitate prin ani o lume poetică solidă, convingătoare prin unitatea voinței lirice și prin ansamblul maiestuos imaginativ al rostirii. Populată de energii și naturi neîmblînzite, legată de un panteon spiritual național răsfrînt la toate nivelele unei dinamici imaginative de certă pregnanță, această lume poetică se sprijină în principal pe o apetență funciară la grandios și tumult imagistic, nu atît pe contemplativitatea elegant-molatecă și pe eufonicul înșelător, cît pe vizualitatea fabulos constructivă și pe rostirea pe verticală a discursului liric. Inegalitățile sînt nu atît scăderi de tensiune, cît imperfecțiuni de structură formală, liniile de forță constituindu-le poemele lungi, de anvergură spirituală (mai ales în **Grădinile ascunse**, pentru noi cea mai bine închegată carte a autorului) alături de senzitivitatea debordantă, în cadre vitaliste („spațiul de grație" al acestei poezii este podgoria) ținînd, mai ales în primele volume de „expresionismul țărănesc" de care s-a vorbit constant în cazul multor poeți afirmați după 1964.

În tonalități ce merg de la Blaga, la Mihu Dragomir și de la Esenin, la Ioan Alexandru, Pituț și Alboiu, **Zeii neatenți (1967)**, prezintă un eu poetic frenetic receptor al cosmicității, amestecînd „sofianic" bolțile cerești în ape și finare, în podgorii înfierbîntate, fiind locuit de sîngele străbunilor, gigantizînd vizual bărăgane, des-frînînd elementele în numele unei voințe acaparator-vitalizante : „Sînt din Arcadia, bun, mult temuta și buna / Arcadie Felix încoronată cu vin, / Stoluri de dropii și plopi, cu o apă ca luna / Care se roade în stînci și se roade vara în rădăcini // Și noi toți, deluroși, plini de iarbă în coaste, / Clopot albastru în fugă de cer pe sub rai / Tropot uscat de copite mari tălpile noastre, / Sfinții-n biserici murind și noi vara pe cai. / Sar perechi luminînd de pe spice prigorii, / Curg șuvoi nădușind bolovanii pe zid, / Inima totuși, cazan în podgorii / De patima vinului fierbe cumplit". Locuit de istorie cu conștiența apartenenței la un spațiu mitic ancestral („Sîntem aspri, în fine, și ne ducem destinul / Aici în podgorii ca-ntr-un mit / De unde se scutură galben și arde pelinul") eul poetic se desolidarizează de sine pentru a se solidariza elementelor, unindu-le la flacăra unei iubiri atottransfiguratoare („Tîrăsc pe coarnele de melci pădurea / De neguri sînt ca scorburile roș, / Cetăților pe zid mă liniștesc aiurea / Sînt plin de ziduri ca un îngropat / La tîmpla mea, un cer melodios / De gura ta e turbure mușcat"), autorăzvrătindu-se pentru a se putea cunoaște („Și poate c-am fost eu însumi, cu naos / Pe acoperișuri mi-e pielea întinsă-un dom / De altare ucis ; Dumnezeu în repaos / De îngeri și raiul său tot în deșert /.../ Singur astfel mă încep de la capăt"), iubind „ca un arlechin" sau „ca un fluier tras la vale", ca o „platoșă fierbinte" sau sa „un arc nesfîrșit al luminii", prinzîndu-se în ritualitatea obiceiurilor țărănești, în ecoul planetar al unui măr căzînd în dimineață, în ierbi înflăcărate și zăpezi fabuloase. Această poezie ce pare a avea înscris pe fronton acel blagian „Dați-mi un trup..." se va amplifica în **Recviem într-un cimitir de mașini (1969)**, unde pămîntul de acasă, încins de sori subterani, bolborosind mitic în musturi și seve ancestrale, va fi cărat în trupul celui poposit vremelnic pe asfalturile uleioase ale orașului, purtat în sînge cu mîndrie și poetizat fastuos (**Șase-șase, Garduri, Acasă, Pastel în gri**, etc.). Dinamica eului creează spații de geneză fulminînd vizionar („Și aeru-i prea lesne vara vinovat de fructe / Pe-arome-un-vînt ce cosmic ne subție, strîns ! / Și toate stelele pe noi ca niște gropi cad rupte / Pe tînăr rîsul nostru la vale și pe plîns") ego-centrînd universul („Deci : mie rugile-acum, mie marea, maluri pe mine răstoarne / Ploaia și facă-se voia ei, ungeți cu miere pe corp. / Ultime rănile-ncet mi le mușc singur din carne / Pirguie vocea mea fructe în aer și mi le sărut orb"), pentru a reintra în comuniune, într-o iubire mîntuitor-devorantă : „C-astfel și roua, neagră, de mijloc ne fură / E-o poftă-n fructe de-a mușca păgîni / Iar dacă ne-am ruga, cuvîntul ne-ar cădea pe gură / Cumpănă de foc și-am arde lanț peste fîntîni".

Odată cu **În zale albe (1971)** etapa magmatică își închide izvoarele, patosul imaginativ scade, prozodia ordonează gîlgîitul senzitivității, muzicalul domolește freneziile și ceea ce era expansiune pe orizontală lasă acum locul autoscopiilor : este începutul unui proces de conceptualizare intensivă ce se va amplifica în **Grădinile ascunse (1974)** și **Legea viei (1976)**. Închiderea de care spuneam nu înseamnă deloc o sleire a senzorilor și a imaginativului, cît o concentrare a energiei contemplative, axarea acesteia de-a lungul unor coordonate interioare. Vitalismul, dinamica vizuală, rămîn la nivel nuclear, poemele cîștigînd în verticalitate. Ceea ce era pînă acum trăire aprigă în podgorii cosmicizate devine acum deschidere către ritualități nostalgice („Oh, mutați-mi mai încolo amintirile. / Vreau de cămăși să se dezbrace șerpii, / Să se atîrne goi pe garduri spînzurați. / Ca și cum aș fi avut mai mulți frați / Și mi i-a mîncat duhul iubirii"), patosul erotic se muzicalizează și se colorează rafinat („Uneori o tristețe de aer, străină, / Ni se așază pe ochi și pe cuvinte ; un fir / De păianjen, dintr-un amurg de grădină / Peste care stăpînește, mai mare, un trandafir"), însingurarea ia locul freneziilor comunitare (**Singur, Noaptea**, ș.a.) și, alături de satul-matrice mitică, imaginativă, din primele volume, apare acum dimensiunea lirică a mării (**Marea exact așa cum e, Pînă la grație, La Orion**, etc.). Dar așa cum liniștea din unele zone ale volumului de debut nu făcea decît să dubleze, potențînd, valențele transformatoare ale eului, și aici notele elegiace și bacovianismul unor montări sînt hrănite de dinamica de sine a lucidității : „Cad frunze, draga mea, și ne uităm la noi / Și ne uităm la soare, fierăstraie moi / Ne rup în scînduri, parcă pe-amîndoi. / La subsuoară cuie ni se bat apoi / Și bate, tare, bate toaca de vecernie".

Ego-centrarea elementelor de care aminteam, virtuțile imaginative și dinamismul eului primesc, odată cu **Grădinile ascunse** abilitatea unui artifex care conceptualizează simțirile, energia de pînă acum lăsînd locul unor ansambluri poetice a căror pregnanță rezidă pe de o parte în glacializare și mineralizare, pe de alta în hieratism și valențe paidetice. Figurile „metalice" abundă (recele, sticlirea, scutul, săbiile, albastrul, lancea, zăpada, osul) și frenezia spectacolelor grandioase devin lucidă investigație autospectaculară. Poeme ca **În gînd, Ce frumos, Noaptea** sau **Doar cît am dormit, Așteptare, Vă-ntoarceți lumi** și, mai ales, **Ieșirea din vis** dau seamă de toate cele afirmate mai sus. „Vom troieni cu sufletele noastre apa / Și ne vom trage tot mai mult la mal. / O ireală vîslă-atinsă cu pleoapa / Din care păsări curg în ireal" sau „Vederea-a fost blînd / inundată de păsări, prin aer și plante / Și a fost văzut însumi ochiu-alergînd, / Mi se spărgeau aripi în el obsedante" sau „Treceam eu însumi parcă printr-un cerc / Și mi se spărgeau în coapse reci stătute ape. / Mă priveam dinăuntru c-un munte întreg / Muntele-afară vuia cu-nroșite pleoape / Meteorit pe aerul și coaja lui de melc / Trezind o grea atingere de clape" — iată versurile de acum ale lui A. I. Zăinescu, atinse de lumea nichitastănesciană și care, față de primele volume, semnifică puterea evolutivă a unui dinamism poetic de certă vibrație spirituală. **Legea viei** va întări această impresie, realizînd o armonică însumare a freneziei vitaliste din **Zeii neatenți** cu gustul pentru poetizarea vizionar-abstractizată observată mai înainte. Poemul cel mai reprezentativ aici este **Ce număr port** și care, alături de **Ploaia de cuie, Un strugure pe cer, Curate gînduri, Eu duc o piatră-n spate** și, mai ales, **Vărsatul de vise**, constituie liniile de perspectivă ale poeziei de față. În sfîrșit, nu putem încheia rîndurile de față fără a menționa că A. I. Zăinescu este și autorul unei foarte frumoase cărți pentru copii, una din cele mai reușite culegeri în domeniu a ultimilor ani, **E un copac frumos pămîntul țării (1977)**, carte de transparențe și prospețimi imagistice exemplare.

Neprins în hora clasificărilor quasi-oficiale și netrîmbițat la toate festinurile critice, A. I. Zăinescu face parte din categoria acelor poeți care se respectă, care știu să aștepte și în favoarea cărora timpul lucrează în sens pozitiv.

Dan C. Mihăilescu

RESCRIEREA ISTORIEI

● Apărută în condiții grafice ireproșabile, noua ediție a studiului istoric **Noi, tracii** de Iosif Constantin Drăgan se prezintă cititorilor cu un conținut substanțial îmbogățit și, fapt interesant, cu acest prilej caracterul ei de sinteză se fortifică, țelul autorului se limpezește cu un plus de pregnanță. Dealtfel, meritul real al acestui întins studiu se definește tocmai prin programul care-i orientează adresa, un program în virtutea căruia istoria, ca știință, se investește cu o dimensiune militantă lipsită de echivoc. Și cu asta, desigur, nu am epuizat mobilurile care l-au determinat pe autor să se antreneze într-o întreprindere pe parcursul căreia, nu de puține ori, spiritul său polemic își afirmă virtuțile într-un registru larg și expresiv.

Lumea tracilor, abordată de puține ori ca un miraj, pentru mulți inconsistentă și săracă în repere, primește în paginile lui Iosif Constantin Drăgan o interpretare pe temeliile căreia putem construi. Mai mult decît un simplu inventar de întîmplări și vestigii, **Noi, tracii** acumulează între copertile ei cantitatea prin care putem năzui către un salt calitativ al cunoașterii. Avem, deci, premisa legitimității acestui salt, dezbărată de îndoieli și timiditate, de atîtea alte atitudini care au împotmolit nu o dată demersul istoricului într-un scepticism prin nimic rodnic.

Metoda de abordare a acestui corp de probleme ne apare limpede în **Argumentul** volumului : „Fără a mă lăsa fascinat de noile legende născute din vechile legende — subliniază Iosif Constantin Drăgan — și fără a face concesii speculațiilor, care ne duc adesea pînă în pragul ficțiunii, am căutat instrumentele care să ateste documentar importanța vechii lumi trace pentru civilizația umană". Prin prisma acestui punct de vedere, sînt cercetate, pe rînd, preistoria și protoistoria tracilor, migrațiunea triburilor trace spre Asia Mică, peninsula Italică și Iberică, cîmpia Panonică și țărmurile Mării Baltice, mitologia și istoria propriu-zisă a civilizațiilor din spațiile Mării Negre și Mării Mediterane, organizațiile statale care s-au dovedit a fi tot atîtea afirmări în spațiul tracic. Și butucul roții ale cărei spițe desfac înaintea noastră, caleidoscopic și panoramic, un film desfășurat pe parcursul a cîteva milenii, mereu, rămîne acest spațiu daco-getic, cu trăsături spirituale statornice, din ce în ce mai bogat în vestigii grăitoare, ce nu au întîrziat să se ivească atunci cînd efortul arheologic de scoatere a lor la lumină s-a dovedit concentrat și animat de probitate și obiectivitate. Semnificativ este și faptul că subtitlul volumului, **Istoria multimilenară a neamului românesc**, nu are doar o valoare sentimentală pentru autor, constituindu-se, dimpotrivă, într-un veritabil traiect de gîndire, menit să confere cercetării înseși o unitate indispensabilă și un obiectiv limpede.

Un alt adevăr care se cere reliefat decurge din accesibilitatea studiului, din orientarea lui de ansamblu. „Istoria — afirmă autorul — nu este apanajul unui cerc restrîns de specialiști și nu poate să rămînă departe de marele public, deși cunoștințele acestuia în genere sînt restrînse. Efortul de popularizare a istoriei și reînvierea unui trecut comun, glorios, ar crea sentimentul autenticității pe toate planurile". Publicul căruia i se adresează istoricii, în concepția autorului, îl constituie națiunile înseși și nu putem opera din acest punct de vedere discriminări inutile. Chestiunea ne trimite, în fond, la limbajul acestei științe și, dincolo de limbajul ei, la obiectivele pe care și le propune. Și dacă despre traci este vorba, Iosif Constantin Drăgan conchide : „Întreaga lor istorie trebuie rescrisă, reluîndu-se părțile corespunzătoare din istoriile celorlalte popoare și civilizații și recompunîndu-se lumea lor, așa cum un arheolog recompune, adeseori din cioburi risipite, imaginea unei superbe amfore străvechi..." Încît, ca misiune asumată cu entuziasm și dusă la capăt cu probitate, **Noi, tracii** revendică o atenție determinată de însăși cutezanța gesturilor prin care s-a întrupat. Gesturi prin care un mozaic, alcătuit în mod interesat într-un anume fel și nu altfel, este recompus de autor, cu migală, într-o imagine în care națiunile zămislite de spațiul tracic să-și poată regăsi, iar, vigoarea destinului.

Nicolae Vasilescu-Capsali

Exigențele poeziei (II)

În poezia lui Dan Laurențiu se integrează într-un chip misterios, dar perfect plauzibil, farmecul și grația durerii, tăcerea și murmurul aproape incontinent, dorința violentă și efuziunea tandră, fragilitatea și concretețea bine subliniată a gesturilor. Poetul și-a creat un spațiu poetic deschis și intim, pe care îl stăpînește autoritar, adaptat sieși pînă la cele mai mici amănunte printr-o regie vizibilă, dar fără să lase vreodată impresia efortului discordant. Această poezie pe ton înalt, refractară din capul locului superficialităților gîndului și vieții, se arată, cu toate astea, extrem de „primitoare", instrument foarte bine pus la punct pentru a înregistra drumul sinuos al rostirii de sine și nuanțele sufletului. Nemărturisindu-se pînă la capăt, căci „a încerca să vorbesc despre mine", afirmă poetul, „înseamnă să vorbesc despre absolut", discursul lui Dan Laurențiu creează senzația, favorabilă receptării atente, că nu produce altceva decît șiruri de destăinuiri, într-adevăr fragmentare, trebuind să înfrîngă o uriașă stare de oboseală lăuntrică pentru a se ivi la suprafața comunicării, dar confesiuni ce pot fi recompuse sugestiv la nivelul întregii poezii. Este o senzație de lucru **știut** și totuși nou, cuceritor de nou și de la îndemînă. Vorbirea neobișnuită a poetului, despre probleme care la prima vedere nu figurează în imediata noastră atenție, posedă curioasa capacitate de a deveni **intimă**, apropiată, cordială chiar, topindu-și în sine toate stridențele eventuale, prefăcîndu-se într-un limbaj al melancoliei ce rezidă în fondul ultim al lucrurilor : „Zori adorați de mine-n intermundii / Pămînt pierdut de pasăre în roz ghețar, / Cum voi putea fi sigur așteptînd la porți / Că nu port vina celui fără suflet ? // Legea morală-și scoate alba mănușă / Gratii de umbră cad pe genele amurgului / Cu vulpea-n sîn surîd aproape nonșalant / Și stele-mi înconjoară fruntea neagră. // Bal nocturn cu sfere-n bal diurn / Repaos corosiv în zidul vechi al amintirii / Fotografie depărtată iar cu palma / De cer străin care mă strigă-n limba mea. // Fetița-n nourii de vată / Își culcă umerii cutremurați de lacrimi / Și mama spune doar că-i roua / Iubirii care mă va depăși. // Dormi pentru mine, dormi, fetiță scumpă / Aprinzi chibrituri, iarna, fugi de spaimă / Fetița-n alb, comme ils sont doux / et tes bonbons et tes joujoux" (**Paychè**).

Dan Laurențiu „spune" sau creează impresia a spune ceva ce ni s-a întîmplat și nouă ori s-ar fi putut să ni se întîmple. El reactualizează un trecut legendar, dar posibil, amestecă viața adevărată cu viața imaginară, pune lucrurilor diurne halouri de mister și incertitudine, proiectează evenimentul cosmic, etern în întîmplarea prozaică. „Dincolo" și „aici", „acel trecut" ideal și prezentul „acum" se insinuează în versuri cu egală legitimitate. Istoria existenței contrariate, mai ales cînd această contrariere e resimțită cu atîta acuitate gravă, este ceea ce ne emoționează în primul rînd în poezia sa care își menține ecoul sensibil în noi și după sfîrșitul strict al lecturii. Fondul generos al poemelor despre regrete și suferință constă în această invitație repetată, deschisă de a „umple" istoria încă nedefinită deplin cu date oferite de existența fiecăruia. Din regimul sever și orgolios al eternităților, poezia coboară firesc la regimul comunicării duioase, confraterne, redeșteptînd rezerva noastră de amintiri evocatoare. Autorul **Zodiei leului** scrie o poezie a **căderii** și a ascensiunii, cu o netă intenție de pedagogie spirituală. El se identifică, într-un semeț elan, cu lumina, cu amurgul, cu întunericul, vorbește în numele cerului și al pămîntului, sacralizează obiectele și le poleiește cu aur, îmbină angelicul cu demonia, migrația cosmică cu peregrinarea infernală, punîndu-și confesiunea sub semnul unui programat idealism liric. Versurile lui, întrețesute cu interogații și extazieri, izbutesc să ilustreze cu valabilitate estetică „pierderea" esențială suferită de ființa umană : „iubito viața noastră a fost ca un nor de aur / îngerii ne-au vegheat fericita / cădere în acel timp care / plînge astăzi ca un copil al nimănui".

Acest scenariu elevat, al purității descinse în mediu terestru, se amplifică prin sugestia, de sorginte eminesciană, a dramei omului superior implicat în aventura extatică a artei și măsurînd cu mortală tristețe și melancolie deșertăciunea lucrurilor.

Fără accentele perceptibile ale unei **traume** personale, poezia n-ar rezista solicitărilor extreme la care e supusă și, întru autorizarea ei, Dan Laurențiu reușește să exprime adevărat nu numai teama și durerea, dar și speranța izbăvitoare. El transferă asupra poeziei toate iluziile și toate utopiile, făcînd din aceasta un mijloc de exorcizare a obsesiilor cu gust amar. Lirismul lui Dan Laurențiu, deși generat de trăirea plină de forță a situației existențiale, invocă perpetuu un spațiu ocrotit, impregnat de nostalgia edenică, un spațiu al iubirii și al armoniei, invocația aceasta nefiind lipsită și de o anume „cochetărie", căci poetului îi place adeseori să se joace cu simulata lui „slăbiciune" dinaintea exigențelor aspre ale vieții. O privire ironică, dezinvoltă ne avertizează de adevărul **curat** al lucrurilor în atari situații. Gravitatea poate sta alături de joc și improvizație alertă la Dan Laurențiu, la fel cum orgoliul iese susținut din **confesiunea** vulnerabilității. Există aici un aspect dublu, înșelător al tonului interior al rostirii, poezia putînd trece pe nesimțite de la o încărcătură afectivă plină de fervoare la una marcată de glacialitate, scepticism sau sarcasm. Blîndețea însăși poartă în ea un grăunte de imperativ și nu o dată mitologia fastă a poetului își poate arăta chipul nefast. Elocvent în acest sens e faptul că „îngerul de pază" al poetului, de atîtea ori prezent în versurile sale, se confundă adesea cu un „cîine feroce" care stă de veghe cu o abnegație, dar și cu o cruzime egală. Punînd egalitate între limbajul poeziei și limbajul iubirii, Dan Laurențiu scrie astfel o poezie erotică în care pasiunea poate însemna mai multe lucruri deodată, atingînd pragul lor ultim de încîntare și de sfîșiere : „Dormi liniștită tu care ai plecat / împodobită cu miraculoase petale / de trandafiri pe roțile automobilului / dormi liniștită îngerii să te aibă în pază // eu voi sta aici și voi gîndi / la tine așa cum ești o tînără femeie / așa cum sînt un bărbat / căruia-i crește barba albă // și voi ride fericit / voi ride ca un blestemat / pușcăriaș fumînd din țigara aproapelui său / voi ride ca dracul pe comoară // tu du-te și dormi liniștită / ca norul coborînd o clipă / pe botul acestui trandafir / speranța mea și arta mea" (**Speranța mea**).

Poetul **Poziției aștrilor** readuce în poezia de astăzi un limbaj romantic prin excelență, sensibil la marile simboluri lirice și la sentimentul unei naturi sacre, în care se poate asculta glasul eternității în ecourile mării și în vînturile pustiului. Limbaj corectat totodată, în tensiunea lui paradisiacă, pe punctul de a deveni excesivă, de o viziune citadină modernă și chiar mondenă, aptă de a sublinia polul opus al „decăderii". Poezia lui e pătrunsă de simțire spirituală, unind imaginile inconștientului cu cele ale conștiinței, imaginile somnului cu acelea ale veghei. Lirism al reconcilierii contrariilor, lirismul lui Dan Laurențiu își propune să predice „învățătura inimii", înțelegînd ființa umană ca fiind perfectibilă, deschisă spre iubire și armonie, în ciuda umbrelor amenințătoare ale morții. Un gust al prețiozității, al poetizării, al serafismului abuziv există în această poezie extatică și mulți autori lirici s-au oprit la ceremonialul exterior, apăsat, al versurilor, în stare de a produce epigoni, nepercepînd că tonul elevat al poeziei, de o tandrețe mîhnită, este autorizat de o experiență pe care o presimțim dureroasă. Dan Laurențiu și-a inventat un „stil", tinzînd să descopere cuvîntul care „încearcă să fie metafora trupului meu", dar pornind de la date concrete, de viață.

Ivită dintr-o estetică a infailibilității actului liric și dintr-o gesticulație singularizatoare, poezia de rafinament intelectual și sufletesc a lui Dan Laurențiu își încorporează un nucleu de profundă umanitate, convertind în imagini plastice relații permanente și esențiale ale omului. Ea reușește să înnobileze termenii negativi ai „absenței", să-i covîrșească și să-i transfigureze prin realitatea seducătoare, plină a verbului poetic. Rezultatul este edificator : solitudinea, mîhnirea, melancolia devin prezențe consistente, aparent liniștite și blînde, înconjurate de o secretă înțelegere, iar sentimentul dominant care se desprinde din această poezie este acela al întîlnirii fericirii — „paradigma de aur" — chiar pe pămîntul, repudiat și adorat deopotrivă.

Dan Cristea

Raza începuturilor

Urmare din pag. 1

este romanticul ce pendulează între carnalul abject și puritatea sfîntă. El vede realitatea mutilantă întocmai ca un artist realist, se exprimă dovedindu-și sieși că o felie de viață poate fi salutară pentru siluetele schițate chiar dacă, episodic, liniile directoare sînt negative.

În fond toată devenirea sadoveniană este închisă în aceste proze. Pustiirea Anicăi se umple de regretul irosirii constrînse de împrejurări. Toate aceste prime personaje se întreabă cum să scape din mizeria fizică și morală. Năzuința către umanitate — iată atitudinea pe care debutantul Sadoveanu o revelează. Și aș zice că prin ea el se rupe de romantismul cu care a fost creditat pentru a continua pe terenul realismului sau al naturalismului superior. S-a pomenit mai rar acea frază din **Anii de ucenicie** în care Mihail Sadoveanu deplînge pentru eroii săi „încercări la care se supun neînduplecați". Ori suferința născută îndemna, oare, la prefaceri (ca să guste și cei sărmani „ușurința vieții") sau, deocamdată, de mai mare preț este **starea comună**, înrudirea personajelor printr-o evoluție marcată de lupta cu urgiile de tot felul?

Și într-un caz și în altul se vădește o oarecare nefixare. Dar nu e ceea ce se numește instabilitate.

Sub raportul construcției Sadoveanu este leal cu subiecții săi. Exasperarea lor apare mereu aceeași pe fondul consecvenței cu care îi evocă. Lirismul notațiilor sale dă aparență unui romantism al provizoratului, plăsmuit din mobiluri sumbre. Dar tot ce aparține ficțiunii candide (de la apucături rele pînă la gesturile filantropice) nu are nimic comun cu romantismul. Este cu totul altceva.

Aș numi acest efort de contopire a romanțării naive cu sondarea mai subtilă a existențelor — meditație pregătitoare. Care, așa cum se întîmplă și cu alți debutanți excepționali, duce neapărat la o maturizare grăbită, ireductibil comprimată nu în timp ci în puritatea metodei.

Dacă Sadoveanu a prelungit acest debut încă vreo șapte-opt ani, de „vină" va fi fost, deci, nu formula prozei sale. O povestire ca **Două firi**, fierbinte ca temperatură, lasă în umbră „vinovăția" lui Mîndru pentru a ridica, la un relief prevestitor, o întrebare. O reproducem :

„Pe omul acesta n-am putut să-l uit, sfîrși povestitorul meu. Eu am răbdat, am suferit și am scăpat. El n-a putut să sufere. Cîteodată mă întreb : Cine a fost mai tare ? Eu socot că tot el a fost mai tare, cu toate că unii n-ar crede tot așa".

Ocnașul Mîndru, „fiara setoasă de libertate" este un revoltat. Un om tare care nu îngăduie să fie umilit. Deci, deși ucis, întrebarea din final nu sună echivoc. Este doar un subterfugiu ca autorul să laude pe Mîndru, omul care a suferit, însă n-a mai putut să rabde. Evocîndu-l pe acest erou voluntar, Sadoveanu ne ajută să dispunem de o cheie ca să înțelegem o întreagă galerie viitoare de personaje ale sale. Nu neapărat romantice, de vreme ce latura lor forte este îndrăzneala de a acționa și, mai puțin, aceea de a visa. Cînd acești eroi ucid boierii care îi batjocoresc sau dezarmează vrăjmașii, slobozirea lor sună nefalsificat.

Lipsindu-i de o aureolă patetică, în mod implicit naratorul le conturează o fizionomie realistă. În ordinea tipologiei mutația de la romantism la realism nu dă greș.

Zodieri și solomonari, în pofida exotismului lor, toți ascultă de această regulă condiționată genuistic de timpul istoric și de materialul de observație. Mijloacele puse la contribuție sînt cele dictate de valorile pragmatice încorporate în alegorii.

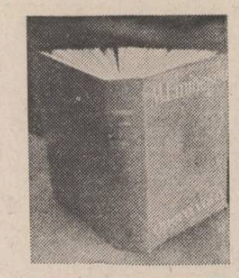

M. EMINESCU: SCRIITORUL ŞI EPOCA

MARELE PRECURSOR

Succintul nostru înconjur de orizont, privind cel de-al nouălea volum Eminescu, apărut nu demult la Editura Academiei, poate să dea numai o vagă şi incompletă idee despre colosala însemnătate a acestei realizări în contextul culturii noastre actuale. Volumul mare, în quarto, de aproape 900 de pagini, cuprinde publicistica poetului din anii 1870–1877, laolaltă cu diferitele categorii de glosări ale eminenţilor cercetători, care au lucrat la recentul monument editorial. Această lucrare ştiinţifică impunătoare, care continuă munca de sacrificiu a neuitatului Perpessicius, şi care ar face cinste oricărei culturi de prestigiu mondial, se datoreşte efortului conjugat de cooperare dintre Academia Republicii şi Muzeul literaturii române.

Se cuvine a fi amintite aici numele lui Petru Creţia, care a stabilit textul şi variantele, fiind totodată şi coordonatorul întregii lucrări, apoi al lui Dimitrie Vatamaniuc, care a redactat comentariile şi notele de istorie literară, în sfîrşit, al Ancăi Costa-Foru şi al Eugeniei Oprescu care au descifrat şi transcris literal textele. Apoi, la paginile eminesciene în limba germană a ajutat colaborarea lui Gerhardt Csejka. Volumul se află precedat de un vast şi erudit studiu al criticului Al. Oprea, directorul Muzeului literaturii române, studiu asupra căruia foarte curînd vom reveni. Nu trebuie iarăşi să omitem că lucrarea cuprinde nu mai puţin de 68 de reproduceri după manuscrise şi publicaţii. Ansamblul acestora din urmă prezintă caracterul unei adevărate expoziţii a publicisticii româneşti – în parte şi străine – de prin anii 1876–77. Totul apare ca rezultat al unui considerabil efort, ce se cere cu insistenţă subliniat.

Acest efort se dirijează să se releve o latură pe nedrept neglijată şi în mare parte ignorată a geniului eminescian. Ni se dezgroapă astfel şi ni se pune în faţă o întreagă comoară naţională. Din studiul iniţial al lui Al. Oprea, intitulat **Publicistica lui M. Eminescu,** reţinem din primul moment o radicală confirmare a acestui punct de vedere. „Se poate spune, fără a comite o exagerare, afirmă autorul studiului, că aşa cum poezia română ar fi arătat altfel azi dacă n-ar fi existat Eminescu, tot astfel şi publicistica românească – marcată esenţial de strălucirea şi forţa explozivă a versului său gazetăresc" (p. 6). Cuprinsul masiv al volumului ne ilustrează cu prisosinţă dreptatea acestei opinii. De altfel, cunoaşterea progresivă a poetului ni-l proiectează într-o mereu sporită multiplicare valorică. Prima întîlnire cu postumele sale lirice, întîlnirea care a avut loc doar cu puţine decenii înainte, ne arată un Eminescu dublat ca valoare faţă de ceea ce ştiam. Scoaterea sistematică la lumină a publicisticii – care se va continua, desigur, într-un al X-lea mare volum de Opere, ni-l face cunoscut pe acelaşi Eminescu al nostru triplat şi cvadruplat. Surpriza se deschide imensă chiar şi pentru cei ce cunosc aproape pe de rost ediţia din 1905 a lui Ion Scurtu, ediţie de **Scrieri politice şi literare,** din aceeaşi perioadă 1970–77. Încă de pe atunci s-a putut înregistra că acestui „romantic întîrziat" i se datoreşte printre altele prima definiţie ştiinţifică a realismului în cultura noastră.

Dar să revenim la nemăsurat mai completa şi mai ştiinţific dezvoltata ediţie de faţă, revelantă şi din unghiul unei raportări de ordin funcţional a publicisticii la poezia eminesciană. Natura evoluţiei la care se află supuse cele două registre în activitatea lui Eminescu urmează o cale inversă a unuia faţă de celălalt domeniu. Reproducem, în această privinţă, o subtilă serie de observaţii ale lui Al. Oprea. „Anticipînd concluziile analizei de faţă, afirmă criticul, vom spune că, paradoxal, în raport cu evoluţia creaţiei poetice, care ajunge treptat – cum s-a observat – la o apolinizare a fondului dionisiac, cursul gazetăriei pare a fi invers : în prima perioadă domină trăsături apolinice – este un Eminescu majestuos, patetic, dar de o siguranţă suverană, cu o ţinută polemică elevată, de o expresie demnă, nobilă, trăsături care se vor surpa treptat sub năvala unor reacţii intempestive, pătimaşe a unei subiectivităţi exasperate" (pp. 7–8). Al. Oprea anticipă – desigur în cunoştinţă de cauză – asupra celui de-al zecelea volum. Nu numai sub aspectul gazetăriei rămîne fundamentală observaţia de mai sus, ci şi sub acela al unei neaşteptate caracterologii eminesciene. Reţinem de aici că Eminescu nu renunţă niciodată la vreuna din valenţele naturii sale, numai că le distribuie alternativ poeziei şi publicisticii.

Negreşit că ar mai fi încă multe de adăugat. Ne limităm, însă, la partea finală a studiului semnat de Al. Oprea, preocupare intitulată **Posteritatea gazetăriei eminesciene.** Întreaga publicistică românească din veacul XX ar părea că se revendică, la fel cu poezia, de la unul şi acelaşi Eminescu. Ca publicist, autorul **Luceafărului** cuprinde în germene totul, de unde fiecare din cei ce-l vor urma îşi aleg să dezvolte cîte o parte. De aceea, urmele sale se vor găsi la cei mai opuşi reprezentanţi ai gazetăriei din veacul nostru. Eminescu se va afla şi în Iorga şi în Goga şi în ziariştii socialişti, şi în publiciştii de astăzi. Toţi „se vor întoarce la modelul său ca la o alma mater, întruchipînd exemplul suprem de implicare integrală, cu toate resursele talentului şi combustia interioară, întru slujirea comandamentelor civice" (pag. 49).

Acordînd o atenţie specială ideilor lui Al. Oprea, nu putem desconspira nici imensul sacrificiu al unei trude de mucenici, depuse de întregul colectiv care a realizat cu atîta abnegaţie prezenta ediţie. Numai pe munca lor se sprijină concluziile noastre. Ele ne arată că este poate un caz unic în întreaga arie universală, cînd înlăuntrul unei culturi naţionale, cel mai mare poet, părintele poeziei moderne din acea cultură, este şi cel mai mare publicist, părintele publicisticii din acelaşi interval modern. Cele două valenţe ale valorilor amintite, visarea turnată în creaţie genială şi perspectiva practică în sens civic se cunună în conştiinţa unei personalităţi excepţionale.

Edgar Papu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

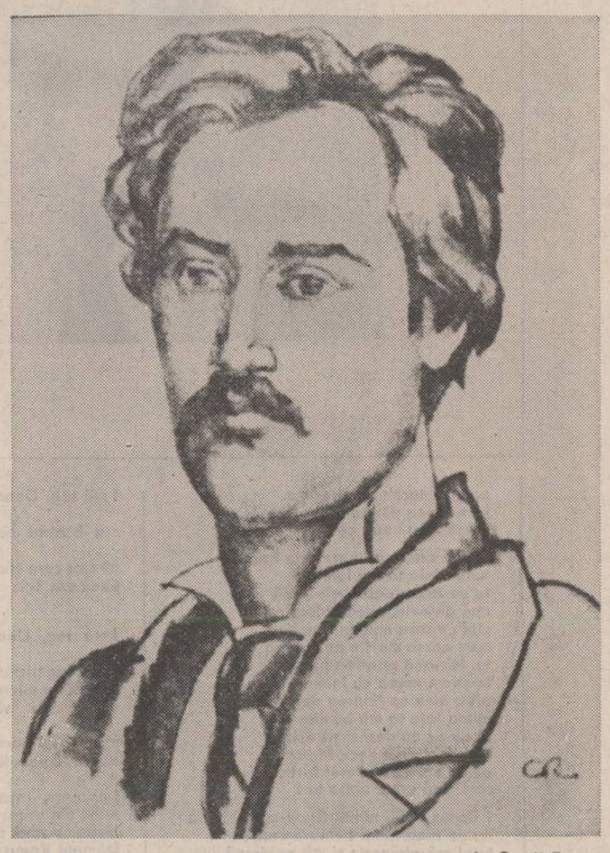

Desen de Camil Ressu

JURNALISTICA EMINESCIANĂ

Nu există preocupări sau laturi minore în activitatea unui foarte mare scriitor, cum este Eminescu ; fiecare idee, fiecare afirmaţie a sa se leagă prin mii de fire de întregul personalităţii sale şi dacă părţile nu cuprind întotdeauna întregul, căci nu-l pot cuprinde, îl reflectă cel mai adesea, îl luminează, îl presupun. Opera jurnalistică a poetului nu este o anexă secundară a celei literare, o *ancilla,* derivat al unor expediente fără importanţă, destinate doar să furnizeze o pîine — amară — celui pe care societatea „nu-l înţelegea" ; a presupune acest lucru înseamnă a-l crede pe poet capabil de tranzacţii de conştiinţă, şi nimic din ceea ce ştim nu ne dă dreptul să o facem. Dimpotrivă, opera jurnalistică a lui Eminescu îl implică în fiecare articolaş, în fiecare şir, reprezentîndu-l — în alt fel, desigur — dar în aceeaşi măsură ca şi poezia sa. Spre deosebire însă de o operă literară, care poate închide, în germene, întreaga literatură a autorului, jurnalistica nu poate conţine în fiecare articol chintesenţa întregului crez politic al autorului său, nu poate nici măcar dezvolta toate laturile temei pe care o abordează. Jurnalistica lui Eminescu, ca şi oratoria lui Kogălniceanu sau a lui Maiorescu, trebuie cunoscută în întregime pentru a putea abia după aceea discuta direcţiile ei principale, a-i lumina sensurile adevărate, a-i defini şi ierarhiza conceptele, nelăsîndu-ne înşelaţi de accentul dramatic pe care tensiunea momentului îl pune ici şi colo, fără ca fondul ideilor să fie adulterat prin aceasta.

Din *acest* punct de vedere, publicarea jurnalisticii lui Eminescu este deosebit de importantă, mai importantă decît aceea a poeziei sale, căci ultima, cu noianul său de inedite, exerciţii şi variante, nu ne va aduce totuşi decît noi faţete ale unei personalităţi pe care, acum, o cunoaştem ; publicistica sa însă, atît de puţin cunoscută şi încă necircumscrisă măcar cu aproximaţie, ne rezervă nenumărate surprize, poate oricînd aduce precizări şi nuanţări de mare importanţă, nu numai pentru definirea ideilor sale politice, ci şi pentru clarificarea unor detalii legate de cultura, filosofia, reprezentările, sistemul de referinţă ale poetului, elemente de indiscutabil interes literar. Marele merit al seriei consacrate publicisticii eminesciene, editate de un colectiv al Muzeului literaturii române în continuarea celebrei ediţii Perpessicius, este — cel puţin în primul său tom, recent apărut — acela de a include, fără nici o excepţie, toate textele publicate de Eminescu de la debutul său jurnalistic, din ianuarie 1870, pînă în octombrie 1877, cînd se încheie perioada ieşeană a carierei sale de gazetar. Materialul, imens şi extrem de sugestiv, va modifica cel puţin în parte vechile noastre clişee despre gazetăria lui Eminescu, aducînd o sumă de detalii inedite. Dar cel mai important mi se pare a fi faptul că mai vechea sugestie, susţinută stăruitor în anii din urmă de C. Noica, a poetului ca acel „om deplin al culturii noastre", va putea fi susţinută acum cu textele în mînă, dovedind nu „erudiţia" sa, reală şi cunoscută în atîtea direcţii, abordate cu o adevărată frenezie a inteligenţei avide de cunoaştere, ci adînca sa capacitate de sinteză, posibilitatea de a urmări, înţelege şi reduce la expresia esenţei atîtea procese specifice în numeroase domenii, putînd să le încadreze cu uşurinţă, cu eleganţă, în universul său cotidian. Poetică prin excelenţă, această capacitate de reducere a fenomenelor la esenţe, şi de *numire* a lor, indică totodată o aptitudine filosofică de care beneficiază din plin şi jurnalistica poetului. Gazetăria lui Eminescu înseamnă în primul rînd o privire a faptului cotidian de sus, din zona principiilor şi a arheilor, căutarea nepărtinitoare a adevărului, pe care o proclamă autorul, nefiind aspiraţia spre o luciditate rece, iubitoare de abstracţiuni, ci neobosita osteneală spre adîncul neschimbător al esenţelor. Însuşi patriotismul poetului este o încercare de identificare a esenţelor pure, adevărate, ale naţiunii, pe care el le găseşte numai în sînul claselor active, producătoare de bunuri, ţărănimea şi meşteşugarii, cei care înnobilează trăsăturile etnice prin cele mai preţioase trăsături etice, păstrătorii tradiţiilor, ai culturii şi mai ales ai limbii („vechea noastră avere naţională"). Patriotismul lui Eminescu înseamnă, în primul rînd, iubirea factorului de progres naţional, oriunde îl va întîlni, în istorie, în literatură sau în economie. De aceea este el un adversar neîmpăcat al birocraţiei ucigătoare, acea *plebs scribax* care domină viaţa publică a vremii, simbolurile sale cutremurătoare fiind „temniţa şi spitalul". Dimpotrivă, el va milita neobosit pentru răspîndirea meseriilor productive, pentru „răspîndirea frumoaselor arte în popor", pentru o economie agrară stabilă şi sănătoasă, neatîrnarea ţării însemnînd în primul rînd posibilitatea de a dezvolta nestingheriţi şi liberi o viaţă potrivită cu caracterele, posibilităţile şi dorinţele poporului. Expuse în lunile premergătoare războiului de independenţă şi după începerea lui, ideile sale implică inevitabil o puternică substructură istorică, domeniu în care poetul face din nou dovada nu numai a unei întinse erudiţii, ci şi a clarviziunii sale remarcabile, multe din analizele sale politice fiind confirmate de vreme.

De o importanţă considerabilă sînt şi numeroasele incursiuni ale literaturii în jurnalistica sa, cu totul edificatoare pentru cultura poetului şi capacitatea sa excepţională de înţelegere a artei fiind textele despre marii scriitori ai literaturii

„Sărmanul Dionis" – desen de Traian Brădean

universale, despre Gogol de pildă, „cel mai glumeţ scriitor al ruşilor", în al cărui suflet distinge însă „un fond de nepătrunsă melancolie, care au fost în stare să-i nimicească spiritul sub greutatea ei", sau Shakespeare, invocat şi citat în nenumărate rînduri, cu o largă cunoaştere a operei sale, în care Eminescu vede „cel mai mare poet" al omenirii, dramele sale, ca şi comediile lui Molière, fiind dintre cele ce „se vor putea reprezenta şi peste mii de ani ...căci pasiunile omeneşti vor rămîne în veci aceleaşi". Eminescu cunoştea bine, cum ştim, literatura noastră mai veche şi mai nouă, şi putem zice, cu îndreptăţită mîndrie, răspunzînd unui atac polemic : „Noi cunoaştem aproape tot ce s-a scris în româneşte...". El foloseşte fiecare prilej pentru a readuce aminte de scriitorii uitaţi, mărunţi, ca Alecu Beldiman, Carcalechi, Simion Marcovici, sau pentru a elogia meritele unor Alexandrescu („Dacă Gr. Alexandrescu n-ar fi

Mircea Anghelescu

Continuare în pag. a 6-a

O EDIŢIE NECESARĂ

Cu acest volum masiv din ediţia critică a **Operelor lui Eminescu,** începută de Perpessicius în 1939, revine în actualitate **totalitatea** articolelor poetului, după ce, în 1974, am publicat, cu Al. Melian, o antologie, prima după război, a publicisticii poetului, cu un studiu introductiv de aproape 50 de pagini, sintetizînd acolo ceea ce am scris şi s-a scris asupra acestei teme în ultimele două decenii, şi cu referinţe la studiile mai vechi asupra publicisticii poetului.

Dar volumul recent apărut ne aduce, pentru prima dată integral, una din componentele esenţiale ale operei lui Eminescu : **publicistica** aşa cum s-a desfăşurat ea, cu toate detaliile orizontului istoric şi critic al marelui liric, surprinzător de legat de actualitatea vremii sale, neaşteptat de informat, de receptiv la mişcarea ideilor şi a aspiraţiilor din epocă. Meritul cel mare al realizării acestui volum impresionant este desigur al colectivului de la Muzeul literaturii române, în frunte cu Petru Creţia, coordonatorul volumului, cu D. Vatamaniuc, autorul notelor şi comentariilor, peste 300 de pagini. Al Oprea a scris un studiu introductiv amplu, iar Anca Costa-Foru şi Eugenia Oprescu au contribuit la descifrarea şi transcrierea textului.

Publicistica lui Eminescu are o **triplă** importanţă pentru cititorul de azi : ea evocă frămîntările epocii istorice dintre Unire şi Independenţă ; aduce unele precizări asupra culturii, mai ales asupra literaturii, limbii, teatrului şi a presei, din epoca Junimii, şi, în al treilea rînd, întregeşte biografia şi bibliografia poetului însuşi, pentru că, aşa cum au spus Iorga, Călinescu, Perpessicius, publicistica lui egalează adesea creaţia poetică cea mai înaltă. **Erudiţia şi arta** lui expresivă se asociază continuu cu spiritul civic, cu judecăţile obiective, critice, potenţînd mai ales antiteza în frecventele lui actualizări din care perspectiva spre trecut era nelipsită.

Independenţa de spirit şi pătrunderea în esenţa problemelor au impus publicistica poetului de la primele lui articole : tocmai împlinise 20 de ani la începutul lui 1870 cînd poetul tipăreşte primul său articol : **O scriere critică** în „Albina" din Pesta, pentru a apăra pe Pumnul şi a pune în valoare acţiunea de resurecţie naţională, inaugurată de Şcoala Ardeleană, de curentul latinist, continuat în descendenţa paşoptistă a patrioţilor crescuţi la Blaj, „Mica Roma", cum a numit Eminescu însuşi cetatea de pe Tîrnave. Sînt în acest început repere esenţiale ale cugetului politic, ale talentului poetic care se pregăteau să dea contur definitiv primelor poezii publicate în „Convorbiri literare", în primăvara aceluiaşi an al debutului adevărat, 1870 : **Veneră şi Madonă, Epigonii, Mortua est.** Foarte tînărul publicist înfrunta aici pe Petrino, nobil bucovinean, critic al lui Pumnul, şi pe Maiorescu, critic reputat, adversar însă, nedrept, al ardelenilor care continuau spiritul de luptă al Şcolii Ardelene. Şi Eminescu, vorbind în numele tineretului studios de la Viena, pentru apărarea adevărului istoric, scria această frază memorabilă, care-i va orienta statornic scrisul : **„Dumnezeul mulţimilor însetate de dreptate a început să adieze cu sufletul lui de foc şi prin flamurele noastre. Sus flamura, jos masca !"** (p. 80).

Metafora aceasta exclamativă exprimă printr-o antiteză plastică tocmai simbolurile **(flamura-masca)** spiritului său critic, ataşat flamurii cu toată răspunderea unei mari conştiinţe civice dornică să apere cele trei idei fundamentale ale progresului : **adevărul, munca şi cultura.** Eminescu va susţine cu orice riscuri **flamura,** dar va combate toată viaţa **masca,** sub care se ascund ignoranţa, corupţia, minciuna, setea de avere şi de onoruri fără muncă, fără merite. Ştiinţa, talentul, munca lui şi ardoarea condeiului au stat mereu în slujba dreptăţii istorice, cum scria în acelaşi an de debut juvenil în al treilea articol **(Ecuilibrul)** din „Federaţiunea" de la Pesta : **„Toate popoarele sînt setoase de viaţă proprie, şi numai din egala îndreptăţire a tuturor se va naşte ecuilibrul."** (p. 97).

Cînd poetul ajunge redactor la „Curierul de Iaşi", în 1876, după ani de studenţie, de bibliotecar şi de revizor şcolar, poetul e obligat să consemneze, să aprecieze tot felul de aspecte ale contemporaneităţii, mai ales conflictul balcanic, luptele dintre turci şi popoarele oprimate de secole ; România va intra în lupte în 1877 pentru a obţine independenţa ; politica generală a ţării, eroismul soldaţilor, atitudini şi măsuri contradictorii, cu ecouri directe în ţări neangajate în războiul balcanic cad sub judecata poetului. Este sigur că studiul istoriei luptelor pentru Independenţă ar fi profitat dacă acest volum apărea înainte de 1977, cînd am sărbătorit centenarul eroismului soldaţilor care au participat la acele lupte şi cînd s-au scris mai multe cărţi despre războiul balcanic, despre Independenţa României, mai ales că Eminescu s-a angajat şi în apărarea drepturilor Transilvaniei, paralel cu analizele lui critice privitoare la război, la măsurile oficiale impuse de situaţie. Parcurgînd cele 14 pagini ale articolului din noiembrie 1876, cu ample reproduceri din „Telegraful român", ziar apreciat de poet, **singura publicaţie existentă neîntrerupt la noi de 128 de ani,** ne cuprinde uimirea faţă de erudiţia istorică şi filologică a poetului care simte realităţile, ca unul care a trăit drama oprimării acestei provincii româneşti ; ea a rezistat eroic — prin limbă, credinţă, solidaritate — încercărilor de deznaţionalizare etnică, imperiul austro-ungar folosind aceleaşi mijloace în Ardeal, cît şi în Bucovina. Să se citească admirabila pagină 253, în care istoria, limba, specificul etnic sînt evocate cu o simplitate şi adîncime fără egal ; ne vom convinge cîtă erudiţie şi artă risipea poetul în articolele lui din acea foaie ieşeană minoră : **„Nimeni n-are să ne-nveţe ce-am fost sau ce-am trebui să fim ; voim să fim ceea ce sîntem — români."** Tot ce a scris Eminescu în ziare este străbătut de acel sentiment viu al demnităţii, al mîndriei de a fi liber, de a putea exprima numai adevărul, credinţa în puterea culturii. La un secol după apariţia Şcolii ardelene, el înţelege istoria, studiul şi valorificarea limbii, ca expresie a unităţii româneşti. Rolul teatrului, al şcolii, al administraţiei, în momentul luptelor pentru Independenţă, trebuia orientat spre modernizarea societăţii, pe fondul unor tradiţii sănătoase, specifice naţiunii, propulsive pentru progresul real, legitim, pe deplin posibil, dacă cei chemaţi să-i realizeze ar înţelege bine formula lansată de poet : **„Trebuie să fim un stat de cultură la gurile Dunării".** Căci cultura adevărată întăreşte conştiinţa şi simţul de răspundere, moralitatea unei naţiuni, aspiraţiile şi forţele solidarităţii în jurul unui program de civilizaţie — expresie a unui nivel de viaţă superior.

Toate articolele lui de meditaţie — politică, socială, istorică, militară, culturală — conţin adevăruri despre acea sinteză permanentă dintre **tradiţie şi inovare,** care stă la baza vieţii publice, a progresului în general. Frecvent privea Eminescu spre trecut, fiind copleşit de contradicţiile epocii sale ; ochiul lui pătrunzător a văzut critic acţiunile ostile ale imperiilor din jur, pentru că toate trei (turcesc, austro-maghiar, ţarist) rîvneau la bogăţiile noastre, răpind, după împrejurări cîte o parte a vechii Dacii ; Societatea România Jună de la Viena, zicea Eminescu, „cuprinde tineri din toate unghiurile ţărilor române, ea este o **„Dacie"** în miniatură, voioasă, activă şi plină de încredere în viitor." (p. 250). Ea este sensibilă la lecţiile istoriei şi la ameninţările imperiilor din jur, despre care cronicarul poet de la Iaşi vorbea documentat şi în relaţie continuă cu ceea ce se întîmpla în Europa, în epoca războiului balcanic.

Dar partea cea mai instructivă, mai rezistentă, de un interes continuu, pentru că ţine de spiritualitatea noastră, este seria de judecăţi de valoare asupra limbii, literaturii, artei, folclorului, asupra învăţămîntului, teatrului, aprecierile despre scriitori, publicişti, oameni politici, despre instituţii şi legi specifice dezvoltării ce atunci a statului. Cu acuitatea analistului care vedea departe şi adînc în istoria ţării sale, dar şi în istoria vecinilor noştri, a marilor state ce-şi disputau supremaţia pe continent, Eminescu ne-a vorbit despre Maiorescu, critic, logician, scriitor — despre Conta, Panu şi Xenopol, angajaţi în Prelegerile Junimii de la Iaşi — despre Cipariu, despre Heliade Rădulescu, Negruzzi, Alecsandri etc., folosind formule memorabile, calificînd meritele lor. Cîteva citate de mare densitate se pot da chiar din primul an de publicistică eminesciană : „Măsurariul civilizaţiunii unui popor în ziua de azi e : o limbă sonoră şi aptă de a esprima prin sunete — noţiuni, prin şir şi accent etic — simţăminte"." (p. 93). Deci limba fiind un criteriu al civilizaţiei la nivelul unui popor — ea este un criteriu al artei pentru un scriitor, precum este un factor de potenţare a gîndirii individuale („Limba şi legile ei dezvoltă cugetarea"). Se înţelege deci de ce Eminescu a scris aşa de des şi de adînc despre importanţa limbii literare şi despre criteriul expresivităţii în opera scriitorilor noştri, despre stilul lui Maiorescu, Creangă, Slavici, Alecsandri sau Conta, despre limbajul actorilor, care fac şcoală, ca şi ziariştii prin scrisul lor cotidian, despre cultivarea limbii prin manuale şi calendare populare. Aceste comentarii eminesciene de mare interes mi-au oferit un material bogat pentru a scrie acum un sfert de veac : „Eminescu despre problemele limbii române literare", carte retipărită din 1955 de trei ori. Dar niciodată nu am avut ca acum la îndemînă **toate textele poetului** în reproducerea lor cea mai fidelă, ca în acest volum masiv de publicistică, început de serie.

Partea a doua a volumului cuprinde note şi articole ale poetului „din manuscrise", în cea mai mare parte cuprinse în volumul de „Scrieri" al lui I. Scurtu (1905), dar reproduse acum cu toată acribia şi cu variantele redactării poetului ; aici citim frumoasele pagini despre „educaţiune şi cultură", despre „proza politică — proză limbistică", „studii asupra pronunţiei", cu observaţii fine de fonetică a limbii populare — ca şi „stringerea literaturii populare" ; adesea Eminescu include scurte observaţii literare şi lingvistice chiar în articolele cele mai politice, în cele informative, ca şi în cele critice, inspirate de controverse inevitabile pe tema solidarităţii în jurul unui program de acţiune — cum au fost cele din sînul Societăţii studenţilor din Viena ; ar fi de citat aici pag. 457 din volum pentru a avea o imagine elocventă a resorturilor gîndirii şi expresiei eminesciene. Dar publicistul, care era un mare poet, un gînditor, ştia să lupte pentru adevăr şi pentru dreptate. Ca artist era departe de a sta în turnul lui de fildeş, ci trăia din plin frămîntarea contemporanilor şi participa la luptele lor, în spiritul patriotismului luminat, scriind pagini memorabile despre istoria mai veche şi mai nouă a românilor, despre cultura, limba, năzuinţele, dar şi imperfecţiunile civilizaţiei contemporane.

Cu acest volum în faţă, Eminescu ne apare nu numai un mare liric, printre cei mai mari poeţi romantici, ci el este în acelaşi timp, paralel cu poezia lui incomparabilă, un adînc cunoscător al realităţii istorice, sociale, culturale din epocă, un spirit realist şi un judecător sever, dar drept, al acţiunilor şi oamenilor din jurul său ; un cronicar lucid şi erudit, un comentator care încarcă fraza şi cuvîntul de înţelesurile grele ale adevărului, moralei şi justiţiei, cu acea înălţime a metaforei şi aforismului care păstrează pentru eternitate imaginea vie a istoriei, a umanităţii în luptă cu rezistenţele oprimării, cu spiritele malefice ce stăteau de-a curmezişul progresului. Semnificativ ni s-a părut astfel ultimul articol al acestui prim volum din publicistica lui Eminescu cu citatul : „Ce să vă spun ? Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, pe spatele căruia diplomaţii croiesc carte şi rezbele, cîrgăvesc împărăţii despre care lui neci prin gînd nu-i trece..." (p. 488).

În lumina acestui gînd de tinereţe, Eminescu şi-a scris articolele de-a lungul scurtei sale existenţe cu pana de foc a iubirii de patrie, de limbă, de tradiţii şi de credinţe, identificîndu-se cu gîndurile, suferinţele şi speranţele poporului său ; el a scris cu înverşunare, cioplind cuvintele, pentru a sluji **adevărul,** pentru a îndemna la **muncă** — ea era pentru poet **condiţia libertăţii** — pentru a face din **cultură** un instrument şi un criteriu al înaintării spre o civilizaţie nouă, spornică pentru toţi. Cititorul poate singur reţine din aceste pagini cît de uimitoare **adevăruri** a spus poetul în epocă, cită **erudiţie** istorică avea pentru a le apăra, cîte mijloace ale **artei** a înnobilat pentru a da strălucire argumentelor sale.

Studiul introductiv al lui Al. Oprea pune în lumină cîteva repere esenţiale ale gîndirii politice şi sociale a poetului — fără a se referi vreodată la ceea ce au făcut alţii, în ultimii ani pentru cunoaşterea unor valori esenţiale ale publicisticii eminesciene. Voind să lase impresia că studiul şi publicarea articolelor lui Eminescu încep acum abia, căci studiul introductiv **nu** menţionează nici măcar **Icoane vechi şi icoane nouă,** cu acel studiu introductiv de 50 de pagini, amintit, volum tipărit de Editura Eminescu în 1975, autorul studiului introductiv trece cu vederea o componentă importantă a publicisticii lui Eminescu : valoarea lor literară, stilul expresiv, ideile mereu actuale despre limba literară, material abundent existînd în corpul volumului de faţă. Dar aşa cum l-a gîndit şi scris acest studiu introductiv, autorul are meritul de a fi pus în lumină cu curaj acele aspecte controversate ale publicisticii poetului, lămurind esenţa gîndirii şi criticii pozitive a lui Eminescu, şi înlăturînd cu argumente bine alese confuzia asupra unor analize izvorîte dintr-un anume specific economic şi social al epocii, raportînd la nivelul european al dezbaterilor realităţile ţării şi istoriei noastre.

Un cuvînt de mare preţuire se cuvine autorilor care au dat un text riguros, curat, cu autentica valoare a limbii poetului, cu imaginea veridică a specificului istoric al scrisului său, al sintezei originale dintre teorie şi practică, reflectat în paginile volumului ; un merit imens şi-a cîştigat D. Vatamaniuc prin comentariile şi notele care elucidează implicaţiile, sursele, variantele articolelor, ştiind în aceste comentarii, ca în acele semnate de Perpessicius în primele şase volume, o veritabilă istorie culturală şi politică a epocii — aici dificultăţile fiind uneori şi mai mari din cauza varietăţii surselor de documentare ale poetului, care, mai bine şi mai repede informat decît presa centrală din Capitală, traducea, adapta, parafraza articole din presa străină, mai ales din germană, pentru a informa numaidecît pe cititori despre noutăţile momentului. O singură inadvertenţă în transcriere : în finalul articolului despre C. Bălăcescu, Eminescu scrie ca totdeauna **samă,** cum se vede în facsimilul paginii din **Convorbiri literare** (p. 80), dar autorii transcriu **seamă** (p. 106), ceea ce este, desigur, o simplă scăpare.

Un moment editorial fără îndoială, **Opere IX de M. Eminescu** indică tipărirea şi încheierea pe curînd a acestor **Opere** fără egal în cultura noastră. Putem deci spera că Eminescu, cel autentic în gîndurile şi expresia sa, va fi la îndemîna cititorilor, fertilizînd spiritele, cum face de un secol mai ales poezia lui, pentru înălţarea literelor româneşti şi pentru înnobilarea estetică a graiului străbun. Nu s-ar cuveni oare, acum, după trei decenii şi mai bine, ca şi **Opera poetică** să circule nescăzută, cu ultimul lui mesaj, de vreme ce publicistica lui apare acum cu nimic scăzută din textele autentice, semnate cu un mare simţ civic de cel mai inspirat poet al nostru, de autenticul reprezentant pe toate meridianele lumii a spiritualităţii româneşti ?

Gheorghe Bulgăr

poeme de
cezar ivănescu

Doina
(Variantă)

! luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce,
eu de dus m-aș duce,
unde să mă duc ?
luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
dar mi-i drumu-n cruce
cruce mi-i trupu' !

! pîn' la răstignire
care va venire
eu de dus m-aș duce,
unde să însăr ?
însăr la o sîrbă
că am multă scîrbă
foarte multă scîrbă
multă-ntr-adevăr !

! la Srpska Kafana
beau cafea cu cana
să-mi mai alin rana
beau pînă mă-mbăt,
numa eu cu Dara
cînd se lasă seara
ne tot trage sfoara
numa îndărăt !

! Dara, Dara, Dara
la Srpska Kafana
beau cafea cu cana
beau pînă mă-mbăt,
numa eu cu Dara
cînd se lasă sara
că ne trage sfoara
numa îndărăt !

Doina
(Variantă)

! luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
eu de dus m-aș duce
unde să mă du' ?
luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
dar mi-i drumu-n cruce
cruce m-i trupu' !

! mor de-a vă străbate
în singurătate
Moartea mea și toate
zilele-mi de-acum,
luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
dar mi-i drumu-n cruce
și nu mai am drum !

! pin' la răstignire
care va venire
nici o miluire
Moartea mea și tu
aveai chipul galeș !
sieși ea apare-și
azi cu chipul jaleș
și cernit portu' !

! luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
eu de dus m-aș duce
unde să mă duc,
singur mi-l alintu-l
și-mi întind întindu-l
trupul suferindul
pling cu tot trupul !

! luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
eu de dus m-aș duce
unde să mă du' ?
luna pe cer luce
eu de dus m-aș duce
dar mi-i drumu-n cruce
cruce mi-i trupu' !

Rosarium
(Evlavie)

! cum nu știu mînurile-ți să mă-aline
cum nu știu trupul să-mi zidească tot
ca pe o casă bună pentru mine
cum nu știu mînurile-ți, cum nu pot !
! de m-ai zidire tu cu a ta mînă
m-ai face cum e Soarele de sfînt
care-a lui dulce moarte își amînă
numai de dragul tău prealuminînd !
! căci nu s-a mai văzut și niciodată
nu s-o mai naște-n totul necuprins
altă făptură pururi mai curată
ca tine, Tu, Fecioară de ne-nvins !

! și îngeri cad și cad din cer heruvii
orbiți de trupul tău cel harizmat,
au îngerii, oare ea Regină, nu vi-i
voi, heruvimi, de ce-ați îngenuncheat ?

! de m-ai zidire tu cu a ta mînă
m-ai face cum e Soarele de sfînt
numai lumină bună să-mi rămînă
muritul trup cu rană singerînd !
numai lumină bună să-mi rămînă
muritul trup cu rană singerînd !

Jeu d'Amour
(Cîntecul de moarte
al străjerului singur)

! nimic nu se mai află : numai vidul
ca Brahma mă trezesc din somn, închis
în boala cărnii mele : plînge zidul :
a fost, n-a fost, fiind va fi în vis,

și ce va fi cu moarte o să fie
tot trupul meu e-o rană și-i un semn,
în ochiul rănii mele, carne vie,
să picuri, melodie, untdelemn !

! cetatea mea care te pradă Timpul
doar eu rămîn fidelul tău amant
mai străjuind făptura ta și nimbul
pe munții groazei, porți de amarant

ca Taurul la porți de alabastru
și ca cherubii cu văpăi în mîini
Cetatea mea iubită, Ochi Albastru
hrana mea dulce care mă amini,

Ileana Bratu :
„Trecere de la 3 la 4"
Din expoziția de la Galeria „Eforie"

aici mă știi să-ți străjuiesc ființa
și pentru mine altfel nu vei fi
decît speranța morții și credința
angelicei în veci prietenii !

! păzească-și dar mai mult
ca pe-o comoară
pierduta lui cetate, pur inel
care-l va logodi a doua oară
cu sufletul și carnea lui în el

cel singur sl amar cu mini frumoasă
să nu se plîngă pururea, altcum
va fi-n pridvor de moarte luminoasă
dar să-și păzească moartea lui acum !

! dar uneori adorm și doar atuncea
visînd te văd rizînd și parcă vom
fugi prin vis din moarte și din moarte
vom pogorî adînc din nou în somn,
carnea de înger pe pămînt se pierde
Femeie-copilandru, Prinț și Domn
ca pe-un copil pierdut în iarba verde
m-ai omorît cu rîsul tău în somn !

Jeu d'Amour
(Regina din Saba)

! veni la noi Regina cea din Saba,
evreii-au plîns fără cuvînt,
ii aurea de rîs în lacrimi pleoapa,
eu, Rege sînt acel Pămînt !

! eu chiar azinoapte te-am visat
mai e de lacrimi udă perna,
tu ești Hristos adevărat
măreață Sophia aeterna,

tu ești luceafărul căzut
în sarea lacrimei de sară
dulceața noastră din adînc
licoarea stupilor de ceară,

geamăna somnului astral
luceafărul de dimineață
frumsețe, Tu, Oglindă ești
ne-arăți ca cherubini la față !

! veni la noi Regina cea din Saba,
sărmanul, gîndul, scoliast,
mai pură decît morții din mastaba
această curvă, Suflet cast

cu șalele lucind ca abanosul
șira spinării, adamant,
ca trestia-i dulcea dorința osul
rizînd als sieus fizels amans !

! Regină bine ai venit
Tu ești Regina cea din Saba
leii leșină-n umbra ta
călcînd pe umbra ta cu laba !

! Regină bine ai venit
Tu ești Regina cea din Saba
leii leșină-n umbra ta
călcînd pe umbra ta cu laba !

Rosarium
(Gnoză)

! gura-mi spune vorbe
nu știu-ale cui sînt
cum nu-și mai știu morții
țărna subt pămînt,
nu-s de-aici, străinu-s
de voi morților
și de tine, Maică
a țărinilor
orice-ar spune gura
jale mi-i, urît –
suflet, pentru cine
te-ai mai coborît ?

! pizmă nici minie
pentru voi nu simt
nu mi-i rău nici bine
nu mi-i larg ori strîmt

nu vin să vă judec
nu vin să vă schimb
numa limba-n gură
în tăcere-o plîmb,
de-mi știam venitul
nu veneam de loc
focul ti-am cerșitu-l
Țară-Nenoroc,
carnea mea curată
arde-o bine, foc
gura-ți spune vorbe
de cenușă-n loc

gura-ți spune vorbe
de cenușă-n loc
carnea mea curată
arde-o bine, foc !

Doina
(Străina)

! inima mea plînge de la sine
inima mea bună ce știa,
crinul morții numa pentru mine
numa floarea de cireș ția,
cu știință depărtat de tine
să nu semănăm cu aceștia
care știu numa să se-nvenine
unul cu veninul altuia,
cu știință depărtat de tine
să nu semănăm cu aceștia
mîinile-mi ți-or fi de-acum străine
numa floarea de cireș ția
inima mea plînge de la sine
inima mea bună ce știa !

! alba mea ca floarea de narcisă
numa fața ta mă lumina
tu de-acum desăvîrșit ucisă
mai desăvîrșit decît Moartea
stai ca raza nelumită-nchisă
care numa mort o pot vedea
tu, Nirvană pururea promisă
te știam numa cu inima,
alba mea ca floarea de narcisă
numa fața ta mă lumina
tu de-acum desăvîrșit ucisă
mai desăvîrșit decît Moartea
de ce oare mi-ai mai fost trimisă
caut fără urmă urma ta !

! Roata Vieții numa trupu-mi schimbă
nu de moarte-mi tremură carnea
totul mă-otrăvește și mă-nghimpă
toată hrana mea-i otrăvitoa-
limba ce-o vbroesc și-o pling nu-i limbă
e numa rugarea mea ruga-
Celui Care Tace și se-nnimbă
din Ființa lui prealuminoa-
limba ce-o vorbesc și-o pling nu-i limbă
e numa rugarea mea ruga-
nouă suferință trupu-mi plîmbă
inima mea suferință bea
Roata Vieții numa trupu-mi schimbă
nu de moartea-mi tremură carnea !

! m-am hrănit de moarte și de boală
străin is cît ii străinia
Clară Rază, Tu, Primordială,
rogu-mă nu mă mai invia
cheamă Viața numa greșală
cheamă-mă să-mi dezvelesc Moartea
recunoaste-te-oi de nu mă-nșală
trupul alb ca neaua de Fecioa-

tu, Ființă Pură de lumină
adormirea și-alinarea mea
pentru Tine astăzi mi-i străină
cea care-mi era ca inima
tu, Ființă Pură de Lumină
străin is cît ii străinia
mai alintă-mă cu mina-ți plină
de-alintare de alint de a- !

Jeu d'Amour
(Briena)

! mă rog, Doamne-Dumnezeu, Doamne,
Dumnezeule, tu,
nu-mi lega iar inima, nu-mi lega sufletu
de cea îmbrăcată-n in cu trupul de înger
după care îngerii lăcrămează în cer !

! mă rog, Doamne-Dumnezeu, Doamne,
drăguț Doamne
s-a brumat sîngele meu cu brumele toamnei
pentru care sfînt potir cu sîngele singer?
Fecioara lui Dumnezeu cu trupul de înger !

! mă rog, Doamne fericit, nu-mi lega vederea
după înger pămîntit
muerit ca mierea
că nu mai văd altul chip încetul cu-ncetul
mă rog, Doamne, nu-mi lega
nu-mi lega sufletul !

! bucuros, evlavios, întîmpin durerea
mînc din groază tot prinos
beau ca vinul fierea
Domnul Kama, Roșul Plug face arătură
Trupu-mi ară din belșug cu tremurătură !

! nu pot, Doamne nici în somn,
Doamne, drăguț, Doamne
să o uit pe aceea-nsămînțată-n carne
mă trezesc precum un mort
care nu-și mai ține
trupul lui cu trupul lui
nici inima-n sine !

Ileana Bratu : „Femeie cu floare"

! Doamne, nume aurit,
Briena, Briena,
numele ei auzit, Briena Briena,
îmi topește auzul, Briena Briena
strălucind ca hurmuzul
Briena, Briena !

! reîncepe viața mea
Briena, Briena,
trupul tău săltat în șa,
Briena, Briena
lîngă trupul meu de fier,
Briena, Briena,
surghinuit de-acum din cer,
Briena, Briena !

! trupul tău cel învăscut
Briena, Briena,
al speranței verde scut,
Briena Briena,
cu dor mult făgăduit
Briena, Briena,
mă aprinde-n za leit,
Briena, Briena !

! pe raza Pămîntului
Briena, Briena,
merge raza drumului
Briena, Briena,
sfînt pămînt făgăduit
Briena, Briena
ca un lotus răsărit
Briena, Briena !

! subt vestminte carnea ta
Briena, Briena,
undoaie ca vipia
Briena, Briena
trupul tău iluminat
Briena, Briena,
pentru ce-mi s-a arătat ?
Briena, Briena !

! vocea ei ca muzica, fiica cerului •
picurînd ca lacrima dulce-amăruie,
minurile ei ca-n somn legănate totu-s
înălțînd sfiala trupului ei de lotus !

! lîngă trupul-talisman
soarta mi se schimbă
gustul Paradisului iar îl am pe limbă
printre cele porți de rai iar mă duci cu pasul
ca o perlă în auz și se face glasul !

! trupul ei abia ghicit, trup
de androgin ii
în vestmînt de in topit
trupul ei ce lin ii
de un nu știu ce voalat
farmecu-i se ține
ca și cum cel sfînt ichor curge-i-ar prin vine !

! tinerețea mea, Mignon,
Briena, Briena,
în al maică-tii cocon,
Briena, Briena,
nimfă pură magic trup de cerești răsfringeri
intteletto d'amore cetelor de îngeri !

! fiică-a numere de A, – numere de aur
face-ți-oi palat ca pa-
palatul Magnaur,
tot secretul să-ți păstrezi ca vinul aroma
ca împărătițele să-ți pui propoloma !

! și călare doar să mergi
pe-o iapă robalbă
pieptul amîndurora o aceeași galbă
cînd la Sfînta Sofia merge-ai ai să mergi tu
cu inel încongiurat ca să-ți simți degetu !

Doina
(Negură)

! de acum mai ușor
decît ceața-s călător

de acuma mai lin
de acuma nu mai vin !

! negură, negură
cu sîngele pe gură
Precistă, Vergură
sufletul mi-i negură !

! negură, negură
cu sîngele pe gură
Precistă, Vergură
sufletul mi-i negură !

---

teatru **t**

Alecsandri, contemporanul nostru

O lucrare despre Vasile Alecsandri, despre teatrul său, este, astăzi o încercare binevenită. După monografia lui Emil Ghițulescu, **„Vasile Alecsandri"** (1979), editura „Albatros", publică acum cartea lui Mircea Ghițulescu, **„Alecsandri și dublul său"**. Autor al unui volum de proze, **„Orașul fără somn"** (Dacia, 1978), dinamice, sugerînd atmosferă, Mircea Ghițulescu, cronicar dramatic cu bune intuiții în consemnarea elementelor spectacologice, oferă un sumar atractiv în cartea despre teatrul lui Alecsandri. Intenția majoră a autorului este de a-l scoate pe dramaturg din „muzeul" clasicilor prin revelarea principalelor direcții în care personalitatea lui Alecsandri a reprezentat o epocă sau a anticipat-o. Criticul analizează evoluția elementului comic în teatrul lui Alecsandri prin „Iorgu de la Sadagura sau arta improvizației", „Carnavalul ca revoluție", „Chirița la frontiera dintre două lumi", „14 monologuri" sau „Spectacolul anotimpurilor și expediția eroi-comică" — primele capitole ale cărții. Un interes constant străbate analiza raporturilor dintre comicul la Alecsandri și la Caragiale, autorul dorind să demonstreze datoria pe care Caragiale o are față de Alecsandri. („Dacă n-ar fi fost Alecsandri în teatrul românesc, numai Caragiale mai putea fi Alecsandri"). Criticul stabilește cîteva filiații din punctul de vedere al evoluției comicului în teatrul românesc spre epoca „Junimii", care ar fi meritat o aprofundare mai exactă a faptelor. Privirea critică a celor doi dramaturgi cuprinde, în mare, aceeași materie comică — vodevilul, socială — tranziția și tendința de fixare a noii societăți românești (aici Mircea Ghițulescu stăpînește corect datele problemei) și umană — neconcordanța între aparență și esență, consecință a unui travaliu social forțat. Problema intîietății unor procedee tehnice de realizare a comicului trebuie văzută, deci, din perspectiva mai multor coordonate.

Interesantă ni s-a părut analiza evoluției unui personaj-cheie în teatrul comic al lui Alecsandri : Chirița. Și aici, ca și în capitolele referitoare la „Sînziana și Pepelea" sau „Despot", criticul Mircea Ghițulescu face observații aproape de obiectul studiului. Uneori, exersarea unui comparatism grăbit dă aprecieri ciudate, precum apropierea dintre Papură Țîmărat și Romulus cel Mare. Alteori, trimiterile spre contemporaneitatea noastră dau rezultate remarcabile cum se întîmplă în analiza pieselor „Ovidiu" și „Iașii în carnaval".

Coexistă în studiul lui Mircea Ghițulescu tendința de apreciere corectă a unor similitudini în procesul de creație (monologagele la Alecsandri și momentele și schițele la Caragiale) cu atragerea în zona studiului său a unor elemente aparținînd altor teritorii decît cele ale „mitului personal" al lui Alecsandri.

Cartea lui Mircea Ghițulescu propune o imagine, „dublul" lui Alecsandri, care este o fotografie mișcată, unele elemente fiind voalate în timp ce altele apar în plin contrast.

Marian Popescu

---

film **f**

Labirintul

După o primă și convingătoare ieșire la public cu **Speranța**, Mihai Creangă, Ion Pavelescu și Șerban Creangă, vin la public cu un al doilea film realizat după aceeași formulă: **Labirintul.** Dar, ca orice rezolvare după o formulă dată, **Labirintul** nu mai are decît o parte din calitățile filmului etalon. Îi lipsește în primul rînd angajarea gravă, problematică, în înțelegerea istoriei, înlocuită cu comodități de tot felul, începînd cu comoditățile ideologice și sfîrșind cu cele artistice. Un oarecare exces liric pe care îl observam în **Speranța**, se apropie aici de idilism; aura legendară a faptelor, care era o calitate o modelului, devine excesivă, realizatorii oprindu-se la suprafața fenomenului politic și social, preluat mai ales în latura lui senzațională. Ocupîndu-se de dominantele istoriei și mai puțin de obișnuit, de cotidian, filmul simplifică înfruntările din epocă pînă la o schemă dramatică oarecare.

Labirintul aduce în scenă epoca dinaintea primului război mondial, momente ale mișcării muncitorești, atentatul asupra primului ministru Ionel Brătianu, care a încercat să fie pus tocmai pe seama acestei mișcări muncitorești, pentru compromiterea ei în fața opiniei publice. Subliniind „circul politic" al timpului, realizatorii văd aici mai ales semnele unei machiavelice conspirații. Elementul de bază al filmului este însă portretul și aici, în galeria de personaje ale timpului, el este o reușită indiscutabilă. Între personajele aduse în prim-plan sînt deosebit de vii și pregnante chipurile cunoscute ale mișcării muncitorești precum I. C. Frimu sau Ștefan Gheorghiu, chipul ziaristului și avocatului N. D. Cocea, alte figuri din lumea politică. Acestora li se adaugă portretele din planul al doilea, figuri mai puțin proeminente ale epocii, dar tot atît de bine rezolvate actoricește și regizoral. Aici, în istoria văzută din perspectivă umană, regizorul Șerban Creangă reușește performanța de a impune întreaga distribuție de pe afiș — începînd cu Virgil Andriescu, George Șofrag, Tudor Gheorghe și continuînd cu Ștefan Sileanu, Florin Zamfirescu, Luminița Gheorghiu, Gelu Colceag, Dana Dogaru, Carmen Galin, Gelu Nițu. Jocul actorilor este într-un perfect consens cu intențiile regiei, de o desăvîrșită corectitudine și simplitate. Profesionalismul tuturor realizatorilor nu poate fi pus la îndoială. **Labirintul** e un film curat, logic, cu o imagine care pe alocuri atinge virtuozitatea (Florin Paraschiv) — bine făcut, cu alte cuvinte, de la un capăt la celălalt. Lipsește însă, așa cum am spus, preocuparea mai gravă, mai profundă, pentru înțelegerea istoriei, dincolo de coaja superficială a faptelor. Comoditățile pot să lase impresia că filmul ar putea fi făcut, de la un moment dat încolo, și cu ochii închiși — ceea ce nu corespunde nicidecum cu realitatea.

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Oricît ar părea de ciudat...

Pentru telespectatorul cu un sistem comod de ierarhizare, micul ecran oferă emisiuni „majore" și „minore", adică apte sau nu de a satisface rigorile mereu mai sofisticatei noastre priviri. Într-un așa-zis gen „umilis" s-ar încadra emisiunile de tipul **La volan, Omul și sănătatea, Radar pionieresc, Actualitatea economică, Telesșcoala** etc, aparținînd, după mulți, unui sector ancilar al televiziunii. Există acum destui experți în ale mass-mediei, așa că nici un cuvînt despre „valențele formative — informative — educaționale" ale acestor emisiuni. Teoria e vastă și pildele, adică privilegiile, sînt berechet : nici șoimii, nici pompierii, nici sanitarii, nici șoferii nu sînt uitați. Nici seraliștii, nici agricultorii. Poliglotii în devenire sînt răsfățați sîmbăta cu o savuroasă porție matinală. (C'est bon, les radis ! — s-a spus la un recent curs de franceză, iar profesorul a rontăit chiar, spiritual și convingător, o ridiche : les radis, c'est bon...). Deci, toate bune. Dar cum vorbim, cum scriem corect ? Oricît ar părea de ciudat, mai puțin răsfățată e doamna limbă română. Desigur, se pot multe lăuda la emisiunile redactorului Mihaela Ciobanu : selecția colaboratorilor, a invitaților, anchetele lingvistice „pe viu". Se depistează — de-o pildă — „plurale buclucașe" și nouă, filologilor pesimiști, ni se mai ridică moralul cînd majoritatea anchetaților — pe stradă, în bazar, în fața tejghelei — spun **cratițe** nu **crătiți, mingi** nu **mingii. Basmale** iar nu **basmăli.** Copiii din școala elementară (și nu numai ei...) sînt deprinși cu punctuația corectă, cu desinențe și locuțiuni de tot felul. Se face recurs la texte clasice, la fragmente de dramatizări ce ilustrează captivant materialul teoretic, se mai recită „exemplar" un crîmpei de **Luceafăr.** Strădania, ca și reușita lectorului universitar Cezar Tabarcea, absolut remarcabile. Într-o ediție trecută invitații speciali ai emisiunii au fost Punctul și Virgula, pe care două pioniere le-au manevrat competent „pe text", adică pe un fragment din **D-l Goe.** N-a lipsit și alt gen de exemplificări relevante. „Virgula se pune atunci cînd...", „punctul se pune atunci cînd..." Și punct. Evident, pentru docți și încruntați problema în speță, ca și alte teme ale emisiunii, apare derizorie. Dar cînd limba română e astăzi frecvent violentată cu tot felul de improprietăți, construcții argotice și penibile pleonasme, cînd top-ul saturat de aberații electronice al celor mai numeroși adolescenți înlocuiește stima pentru poezie și cuvîntul frumos, e de prisos să mai amintim cît e de necesară și o lecție TV de limbă română. Și cît de profitabil ar fi pentru noi toți dacă emisiunii **Cum vorbim ? Cum scriem ?** i s-ar afecta un spațiu mai puțin meschin, dînd astfel competenților realizatori posibilitatea dezbaterilor detaliate iar nouă șansa de a medita — așa cum ne îndeamnă un text de aur — asupra limbii.

Smaranda Cosmin

electricitate

gheorghe bogorodea

A venit dimineața la mine, eram încă somnoros și m-a luat repede „Dorule, dă-mi cu împrumut o mie că am dat de dracu".

N-am apucat să-l întreb nimic. Dacă mi-ar fi cerut trei sau patru sute poate aș fi ezitat, dar o mie era prea mult ca să nu cred că e ceva serios. „Pînă la ora zece trebuie să dau banii, altfel sînt distrus. Știi că Maria lui nenea Barbu îmi este prietenă iar noi am dus prietenia prea departe și-a rămas gravidă. Am aranjat cu cineva să-i provoace un avort și-mi cere trei mii. Două le am eu. Ne omoară taică-său".

Parcă mi-a dat cu paru-n cap. „Maria. Cum tocmai Maria? — mi-a fulgerat prin gînd — E frumoasă și cuminte, nu stă de vorbă cu nici un băiat, că mi-a zis mama „Dorule, să nu te prind că-mi vine vreo fată cu burta la gură, că nu știu ce-ți fac. Dar dacă-ți arde de însurat, numai cu Maria lui Barbu ți-aș da și eu voie. Numai fata aceea ar fi în stare să te înțeleagă. Tu ești un om sucit, capricios și dacă n-ai lîngă tine o femeie bună, se alege praful". Încercasem eu să mă dau pe lîngă ea, dar vorbele ei mă dăduseră gata. „Tu ești băiat bun și destept, dar n-am poftă să spăl salopetele tale mizerabile. Dacă ai să iei la facultate mai stăm de vorbă. Pentru că eu o să iau".

M-am ridicat din pat năuc. „Bine, dar legea"? am întrebat greoi. „Legea? Fiecare copil are dreptul să fie un copil dorit. Legea nu poate face dreptate la toată lumea."

Am tras sertarul mesei și i-am dat o mie de lei. „Iartă-mă Dorule că nu-ți mulțumesc. Știu că îți mult la Maria. Poate o iubești. Oricum ești un tip formidabil". Apoi a ieșit repede. Nici n-a închis ușa. Am mers împleticindu-mă pînă în prag și i-am strigat: „Sta-ți-ar în gît și Maria și banii." El n-a mai întors capul. Am intrat în baie și am luat o sticlă de votcă. Este Duminică și este ziua lui Mihai. Voiam să-i duc sticla aceasta și vreo cîteva cărți, dar n-o să mă mai duc deloc. Dodo m-a întors pe dos. Dodo îl poreclim. El este ultima achiziție a grupului. Lucrează cu noi de cinci luni. Sîntem grupa de intervenție. Gata oricînd. Sîntem împărțiți în două subgrupe. Patru cu patru. Nici nu mai știu prin cîte necazuri am trecut. Rețele electrice. Și noaptea visez stîlpi și sîrme. Cabluri. Cred că n-am să scap de visurile acestea niciodată. Cabluri și scurtcircuit. Țiriitul telefoanelor: „Colonia Vidra n-are curent. Unde e grupa de intervenție?" „Colonia Ciungetu zace în întuneric. Rugăm să vină grupa aceea specială". „Colonia Haneșu stă de patru ore. Ce face grupa de intervenție?". Mă trezesc noaptea transpirat și arunc pătura cît colo. Sar în cizme și mă îmbrac. Cînd să ies din cameră îmi dau seama că de fapt telefonul tace și deci totul este în ordine. Cînd a venit Dodo, noi lucram de trei săptămîni cu un om lipsă. „Mă cheamă Dorin Dobre și lucrez în electricitate. Îmi trebuie bani și de-aia am venit pe șantier. Am auzit că la grupa de intervenție lipsește un om. Eu sînt acela". „Bine măi Dodo, — i-a zis nenea Barbu șeful nostru, el îl botează pe fiecare — te adoptăm. Dar ține minte: aici la noi n-ai voie să greșești. Aici ești ca fata mare, poți greși doar o dată". „Nene Barbule, vorbești de parcă ai avea fete de măritat". „Am mă, dar nu-s de nasul vostru. Cea mare este studentă la chimie industrială și-i logodită cu un profesor. Cea mijlocie este într-a douăsprezecea acia la noi, dar de ea nu se poate atinge nimeni cu gîndul. Și dacă cine știe cum ar putea cineva, eu le-aș fi și popă și tîrcovnic și gropar". Așa ne prelucrase nenea Barbu pe toți. În grupa de intervenție nimeni nu este însurat. Nu pot pricepe cum de s-a încumetat Dodo. Și mai ales cum o fi reușit. Nu înțeleg nici cînd a avut timp să schimbe cu ea două vorbe pentru că s-au ținut necazurile de noi. E adevărat că parcă-l rodea ceva, dar cîte nu i se întîmplă unui om pe șantier. Muncea cît șapte. Dacă aveai nevoie de vreun lucru, îți dădea chiar dacă rămînea în pagubă. A dat bani cu împrumut și cînd era sigur că n-o să-i mai vadă. Dar poate că el este mai potrivit pentru Maria. Fir-ar să fie, am golit sticla de jumătate și parcă nici n-am pus picătură de alcool pe limbă. Ce-o fi cu mine? O să-mi aprind o țigară și o să pun de cafea. Îmi ziceam că mă las de fumat dar simt un gol în stomac, am senzația că mă rostogolesc. Cred că începe să mă ajungă băutura. Se învîrtește camera cu mine. Trebuie să mă duc în baie și să-mi bag degetele pe gît. Poate o să-mi fie mai bine după aceea.

Se ridică greoi și începu să meargă sprijinindu-se de pereți. Cînd ajunse în antreu, începură niște bătăi puternice în ușă. „Deschide Dorule că-ți spargem reduta". Clătinîndu-se merse și deschise. Băieții năvăliră gălăgioși. „Bine mă, te așteptăm de două ceasuri la Mihai și tu nu dai nici un semn de viață". Dinu dădu din cap. „Pariez că și pe la tine a trecut Dodo". „Cum, Dodo? Ce-aveți voi cu Dodo?" „Precis ți-a luat și ție o mie de lei". Doru alunecă moale pe lîngă perete. Dinu aduse apă într-un pahar și începu să-l stropească. „De atîta ne ești? Ai să crapi doar pentru că ai pierdut niște bani? Dă-i dracului. Facem alții". Doru deschise ochii. „Dar Maria, ce e cu Maria?" „Cred că nu este nimic, dar mai știi! Că parcă era Satana băiatul acesta. Îi mergea și mintea și gura. Era și harnic. Ce l-o fi apucat?" Îl ajutară să se îmbrace. „Acum hai, că mama sărbătoritului ne așteaptă cu masa pusă. Să vezi cîte bunătăți. Ai să mai lești odată de bucurie". „Dinule ție-ți arde de glume, dar eu mă simt de parcă aș fi fiert". „Mișcă-te mai repede că n-avem unde să ne învîrtim aici. Și să-ți ții gura. Dacă află cineva ce ne-a făcut Dodo, ne facem de toată minunea". La Mihai atmosfera era încărcată. Se pare că cineva fusese lung de limbă, dar maică-sa n-a întrebat nimic despre Dodo și asta ne-a convins că ea aflase. Abia după ce s-au mai afumat puțin băieții s-au mai înveselit. A luat Ion chitara și a început să zdrăngăne de parcă voia să ne dea afară din casă. Ca la un semn băieții au început să cînte de inimă albastră. Ajunsesem deja la faza cînd ne compătimeam unul pe altul.

Deodată ușa s-a dat de perete și a intrat ca o furtună nenea Barbu. Noi am înlemnit. „Este clar că treaba-i serioasă" mi-a trecut prin minte. Nenea Barbu s-a apropiat de masă, a luat un pahar și a turnat vin. „Pentru sănătatea și pentru anii care-or să vină" Am ciocnit parcă tematori. „Imediat va face expoziție" gîndeam. „Băieți, echiparea. Colonia Obîrșia este în întuneric de paisprezece ore și trebuie s-o scoatem și pe-asta la lumină. Acum am primit telefon. Au fost firele rupte". Noi în loc să ne întristăm așa cum se aștepta nenea Barbu, ne-am înveselit. Într-un fel, toți o iubeau pe Maria. „Să mai bem cîte un pahar", am urlat eu ca scos din minți. Cred că eram fericit. „Să cadă toate coloniile-n întuneric, ne descurcăm noi. Dar Maria..." N-am avut curajul să-mi termin gîndul. „În definitiv ce vream eu de la Maria? Habar n-am. Sau n-am avut timp să aflu. Și pentru iubire trebuie să ai timp. Noi n-avem și credem că este iubire orice emoție mai deosebită.

Aflînd că plecăm, mama lui Mihai s-a supărat și nu putea înțelege ce avem de sîntem bucuroși. „Într-un sfert de oră trebuie să terminăm petrecerea. Vine mașina. Mergem cu A.R.O. — a zis nenea Barbu — merg și eu cu voi. Dacă ar fi și Dodo am termina mai repede. Ce l-o fi apucat să-și ceară lichidarea? Și m-a rugat să nu vă spun nimic pînă miine, dar uite că nu-mi pot ține gura. L-am trecut cu bani mai mulți decît pe voi. Poate o să aibă nevoie". În cameră s-a lăsat o tăcere grea. Ne uitam fiecare în cîte-o parte prefăcîndu-ne că avem ceva de făcut. „Am impresia că vă ascundeți de mine" se înfurie nenea Barbu. Norocul nostru că a venit mașina. Drumul a fost lung și greu. Pînă să ajungem a dispărut cu totul alcoolul din creerii noștri. În munți venise deja iarna. Era frumos, dar mușca gerul ca un cîine turbat iar noi eram nepregătiți pentru o astfel de primire.

Șaisprezece ore nimeni n-a pus nimic în gură. Șaisprezece ore nimeni n-a știut ce-i acela răgazul. Muncitori din colonie veniseră să ne ajute, dar mai mult ne-ncurcau. Prezența lor însă, ne-a făcut bine. Aici aproape totul depindea de electricitate: lumina, căldura, munca. Tăcerea încăpățînată a motoarelor ne înfiora. Părea că totul este mort. Nu-mi plăcuse niciodată hărmălaia lor, dar acum cînd tăceau mă simțeam neputincios. Cred că și prietenii mei se simțeau la fel pentru că îi vedeam lucrînd cu înfrigurare și pradă unei mari neliniști. Nenea Barbu devenise morocănos și injura. Nu-l mai auzisem înjurînd. „Fir-ai a dracului îți dăm noi de cap. Stai tu numai. Acum îți arătăm ce putem". Și totuși nu găseam nimic. Muncitorii se țineau scai de noi. „Ce faceți fraților, ne îngheață copiii. Stau mașinile. Stăm și noi. Mai încercați". „Dar tăceți odată, parc-ați fi babe. Chiar credeți că avem chef să alergăm pe sub cabluri uzi și flămînzi?" Am luat din nou întreaga rețea la verificat. De la Vidra. Am găsit defecțiunea. Era un fleac. Reparația a durat doar o jumătate de oră. Lui nenea Barbu aproape să-i dea lacrimile. „Bine puicuțo fir-ai tu a dracului, nu ți-a fost rușine să-ți rizi de noi. Unde voiai să te gidilăm ca să ne spui ce ai. Am să fac eu ceva-n norocul tău". Eram mai aproape de Vidra și nenea Barbu a dat telefon să întrebe dacă s-a aprins sau nu lumina. Se aprinsese. Atunci ne-a cuprins o liniște nefirească. Nu ne-am mai întors la Obîrșie, deși cei de acolo insistaseră. „Să sărbătorim evenimentul". „Băieții mei n-au închis nici un ochi. Lăsați, venim altădată", le-a spus nenea Barbu. Apoi s-a întors către noi „În meseria asta eu vă dau titlul de doctor. Aici fleacurile se rezolvă mai greu decît încurcăturile serioase". Ne-am urcat în mașină și abia acum mi-am adus aminte de Dodo „Trebuie s-o caut pe Maria. Trebuie să-i vorbesc". Pînă la Voineasa am dormit cu toții somnul morților.

Pe Maria am așteptat-o la ieșirea de la ore „Ce-a fost între tine și Dodo?" Mi-a răspuns tot cu o întrebare „Ce-a fost între mine și tine?" Apoi a continuat „Pe tine te-aș putea iubi. Uneori cînd mă las dusă de sentimente..." M-au trecut frigurile „Eu, Maria..." „Știu ce vrei să spui, dar asta nu rezolvă nimic — mi-a răspuns ea tăios — eu voi merge la facultate și atunci orice punte între noi este iremediabil ruptă". „Facultatea trebuie să fie ca o perfecționare a omului, ca o înălțare în fața lui însuși" am zis timid. „Ai stofă de poet Dorule. Numai că poeții sînt foarte incomozi, chiar și pentru societate". „Păcat că natura îi înzestrează cu inteligență pe cei care se scufundă în cinism, dar este și mai păcat că nu te-a lăsat Dodo gravidă. Ai fi meritat-o". M-am întors și-am plecat.

Eram încă pe coridor, mergeam de parcă eram beat și am auzit telefonul sunînd. Nu puteam deschide ușa din cauza grabei și a emoțiilor. Cînd am ridicat receptorul am recunoscut vocea lui nenea Barbu: „Chiar dacă ești în brațele unei femei, Dorule echipează-te imediat. Avarie."

II. Lucrările s-au terminat. Grupa de intervenție n-a mai fost necesară și ne-am risipit. Mihai a avut un accident pe șantier la Sadu. Maria a luat la facultate și s-a măritat repede. După un an am reușit și eu la o secție umanistă. Peste o săptămînă este repartiția și nu pot să dorm. Cum mă așez în pat îmi pare că sună telefonul. Mă îmbrac în grabă și cînd ies pe ușă îmi dau seama că nu sînt pe șantier. Totul din cauza unui mandat pe care l-am primit azi de la Porțile de Fier. Suna: o mie cinci sute. Iar acolo unde scrie „loc pentru corespondență" o mînă emoționată a caligrafiat greoi: „Cu dobîndă". Cînd am înțeles semnătura m-am cutremurat: Dorin Dobre zis Dodo. Nimeni nu rostise împotriva lui vreun blestem, dar îl șterseserm din mintea și din inima noastră. Nu pot să dorm. „Ce înseamnă oare un om pentru alt om?" Nu pot să dorm. „Și de ce uneori minciuna rezolvă mai bine problemele decît adevărul?"

Acum cîteva zile m-am întîlnit întîmplător cu Maria. Știam că este aici dar n-am căutat-o. Are un post bun. Are doi copii. S-a îngrășat. Și nu folosește cuvîntul fericire.

In această pagină:
Ileana Dăscălescu: „Grădinile Toamnei"
(Din expoziția de la Galeria „Orizont")

Steaua depărtată

Urmare din pag. 1

M-am apropiat întotdeauna cu venerație de poezie. Poeții, cu existența lor reală, mi se păreau niște stele depărtate. Chiar și acum mi se pare un miracol că mă întîlnesc pe stradă cu Nichita Stănescu sau că stau de vorbă cu Ion Gheorghe.

Nu se poate construi o casă fără o temelie în pămînt. Nu se pot scrie poezii fără să te sprijini solid pe pămîntul limbii române, fără să cunoști tot ceea ce s-a scris pînă la tine. Și, mai ales, fără respectul tuturor lucrurilor de valoare care au existat și există. Îmi amintesc de Eminescu cinstindu-i pe toți cei care au scris o limbă **ca un fagure de miere.** Îmi amintesc de „Cartea de recitire" a lui Nichita Stănescu.

Trăim în această țară, printre acești oameni minunați, avem un trecut istoric cu care ne mîndrim, un prezent plin de realizări. Trebuie să scriem despre toate acestea, și trebuie să scriem adevărat și frumos. Exigența creatorului față de opera proprie trebuie să fie mare.

Virgiliu, nemulțumit și obsedat de imperfecțiunile „Eneidei", dă ordin, fiind pe moarte, ca ea să fie arsă. Cîți dintre noi avem curajul să ne ardem poeziile pe rugul zilnic al nemulțumirii?

Cred într-o poezie cinstită, adevărată, frumoasă, puterea limbii române este infinită, ea nu se poate uza, s-a scris și se va scrie poezie mare la noi în țară.

sandu stelian

Stirpe

Poporul meu mă formează
de mielii,
doar nucul atîția ani
își caută rodul fericit
în adorarea verde a veninului de april
miez nevăzut al seminței viitoare
și-mi șoptește,
prin viorile setei
fii cuvîntul meu de floare,
fii podoaba mea de iarbă
pe calea ce ne va lumina,
mereu adevărul în veacuri

Lumină de iunie

Primăvara se mai auzea
ca un tropot de cai ce se îndepărta,
fetele sărutau mugurii vîntului,
iubiții lor ce niciodată
nu s-au născut
decît în gînd
și apoi plecau
cu pletele cîntînd
în zăvoaiele albastre ale aerului,
aripile lor mi se lipeau de suflet
ca o dimineață fără sfîrșit,
Tu, crăiaso, nu te aflai printre ele.

Epitaf pentru ulmi

Cîți umblă după un drum,
singur în primăvară
doar eu am ajuns
prin parcul ulmilor doar eu
cu pînza lui Van Gogh
ne plimbăm
cu gîndul la lanul
de floarea soarelui
din vară
și parcă-n vînt
cozile fetelor
strigă după ajutor.

Și dacă ei

Oamenii dormeau,
eu vegheam în livada cu nuci,
cocoșii strigau,
am văzut lumina
cum se autonăștea,
am vegheat
explozia unui tablou
după care alerga
mîna lui Luchian,
simțeam, parcă
am supraviețuit.

Putere

Se-ntorc vînătorii în toamnă
cu iepurii înșirați pe spate,
cu căprioarele ucise pe umeri,
noi, doi, adolescenți înfrigurați,
rămași din vară
îi privim mirați
și căprioarele,
iepurilor fără viață
le șoptim,
o, viață de-am putea noi
să vă dăm
dincolo de lut
și vers.

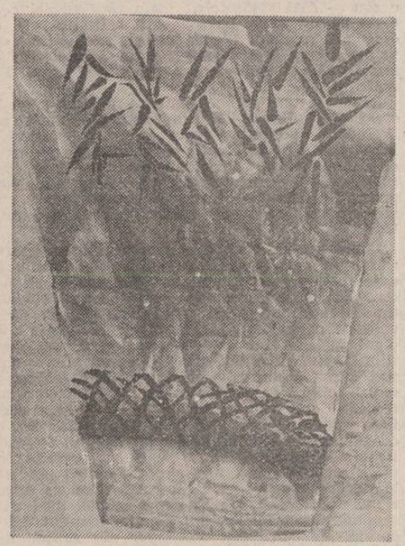

pavel pereș

La vremea teiului

Nu te-am aflat și-am rătăcit în largul
tăcerii pînă cînd ecou final
ne-a dus însinuind credința lîngă mal
de unde nu se mai zărea catargul.

O vreme s-a rotit un curcubeu
deasupra strălucirii de armură
și se făcuse frig și tot mereu
țîșneau albaștri aburi dinspre zgură.

Stînd prins de vorbe ca-ntre scuturi
un pas de-aș face-aș luneca
un vuiet vine dinspre fluturi
și-un urlet din căderi de stea.

Unde-am fi putut să ne cuprindem

De cîte ori pădurea ne-a primit
și ne-a iertat și ne-a ascuns
sub cerul veșnic înfrunzit
și au pătruns și am pătruns
tot mai adînc ca-ntr-o chemare
să ne aflăm, să știm precis
cît rest de somn în arbori are
pădurea ce ne-a-nchis ca-n vis
și ce-a rămas e-o încercare
în lupta semnelor pe rînd
mai locuim în depărtare
cîte-o lumină, cîte-un gînd...

și iernile complice lasă
o torță-n fiecare casă.

Pîlpîie seara

Unde să-l vezi, a erupt răsăritul
la poartă cohorte de fluturi aruncă
finețe și lavă-n grămezi fără noimă
gîndu-și nuntirea-n lumina adîncă.

Cărările s-au îmbrăcat în frig acum
iar steaua polară se lasă-n cîmpie
sunete cad dinspre umbre, semnale
aduc zvon de-un vinat de vecie.

Nimeni nu știe de amurguri să scape
cînd soarele-i un țărm esențial
Uimirea e prea mare și barca înainte
mai fumegă osînda pe valul de opal.

radio **r**

Dezbateri

O emisiune de radio nu este o carte pe care autorul să ți-o trimită cu vorbe măgulitoare (și amăgitoare captînd bunăvoința), nu este o carte pe care cumpărînd-o o poți așeza în raft (aminindu-ți bucuria răsfoirii ei știind că există). Odată derulată, banda radiofonică trece într-un raft, se păstrează o vreme și numai dacă are vreo șansă (o „voce de aur" sau o conjunctură favorabilă) se mai poate auzi, mai poate trece în circuitul public. Altfel o-nghesuie în uitare multele sute de minute de emisiuni difuzate zilnic și imperioasa cerință a cronicarului: și a cronicii de a fi la zi cu comentariul

Mă voi întoarce totuși cu multe zile în urmă spre a recupera o emisiune cu un subiect extrem de interesant: familia. Nu o familie oarecare, nu o familie cu probleme (căci de obicei atunci se interesează foarte tare ce se întîmplă în intimitatea unui cămin știut a se apăra singur de ochi indiscreți), ci o familie fără nici o problemă care a știut de data aceasta singură să nu-și creeze nici o problemă. „Spirit muncitoresc din tată-n fiu" (redactor Sebastian Sircă) a fost de fapt o poveste radiofonică: povestea unei familii cu șapte copii, copii care au învățat de la părinții lor (și au transmis copiilor lor) un adevăr (în general știut de toată lumea, dar nuanțat în fel și chip, ajungînd uneori la contrariul său): siguranța și demnitatea unei existențe sînt datorate muncii. Spun că a fost o poveste pentru că a fost ușor de refăcut din frînturile de fraze (fără prea mare iz confesional) atmosfera familiei în care tatăl își povățuiește și-și crește copiii sub această deviză: meseria-i brățară de aur, nimeni nu ți-o poate lua de la mînă, lăsîndu-te sărac. Un tată care-și ia copiii mai mari cu el în uzină și-i învață, și-i exigent cu ei pentru că nu vrea să fie făcut de rușine. Și copii se fac mari și-și iau, mai întîi, frații mai mici pe lîngă ei și-i învață. Și toți își iau copiii și-i învață. Ce-i învață? Ce-au învățat cu toții: respectul, cinstea, demnitatea, încrederea. Care nu pot izvori decît din muncă.

Inginerul Dan Drăgoi făcea această mărturisire care ar putea părea grandilocventă, șantajată: fiul meu va trebui întîi să muncească, să-și facă studiile la seral și abia apoi dacă va voi poate să-și facă și facultatea devenind inginer. El însuși a făcut la fel și nu vede de ce n-ar face și fiul său la fel. Munca te ferește de iluzii dar mai ales de deziluzii, îți dă măsura întreagă a posibilităților tale, îți dă acea tărie de caracter cu care poți înfrunta nu numai viața, dar te poți înfrunta cu tine însuți. Aceasta este în fond morala poveștii existenței familiei Drăgoi.

Bine condusă de reporter discuția a fost caldă, domoală, cu adevăruri rostite simplu. Este un merit al acestor oameni, dar și un merit al realizatorului. Al cărui cel mai mare merit totuși îl socot a fi descoperirea familiei Drăgoi. Sebastian Sircă este, se pare, un căutător de subiecte cu fler. Căci dezbaterea „Competența și răspunderea tinereții" — cu un colectiv de cercetători tineri pendulînd între vis și realitate, între proiecte îndrăznețe și materializarea lor — alături de „Spirit muncitoresc..." o dovedesc.

Constantin Stan

plastică **p**

Arcuș

Unul dintre efectele benefice ale unui act cultural adevărat este acela de a crea un climat cultural sau o tradiție culturală. Măgura Buzăului se constituie ca un exemplu, un model, ori o matrice: dincolo de ceea ce reprezintă și valorează în sine, ea a generat ori numai a influențat — prin prestigiu, prin imitație — nu moda ci tradiția taberelor de artă plastică.

Arcuș se găsește la 3 kilometri distanță de orașul Sfîntu-Gheorghe. Puțini au auzit de numele acesta, din marele public (ca și dintre artiști se pare), și mai puțini îl cunosc. În ambianța aleasă a unui vechi domeniu castelan baroc, se desfășoară un adevărat muzeu în aer liber. Al sculpturii în lemn (spre deosebire de piatra Măgurii). Al stejarului (de „Arcuș"). 58 de sculptori de toate virstele, bine cunoscuți ori numai începători, au modelat aici, în cele 7 ediții anuale, o imagine concentrată dar reprezentativă a tendințelor celor mai actuale ale sculpturii românești în lemn: au instituit mai ales un spațiu estetic prin excelență. Nu e vorba de marile sanctuare solare și albe ale Măgurii, nici de desfășurările ei sculpturale și spațiale imperative: așa cum stă bine lemnului, este vorba despre un dialog intim, interiorizat, eliberat de restricții, a lemnului „cultural" cu lemnul „natural", a cosmosului vizibil al operei cu haosul aparent al ambianței. Pe vechiul domeniu baroc, între un parc superb și o livadă imensă, între un lac și insule, între păduri și castelul așezării, operele, amplasate acolo unde „simt", unde se înrudesc prin formă și idee cu forma și ideea locului, apar într-o dezordine „semnificativă", semne ale libertății lor și a artiștilor respectivi, acolo unde trebuie. Ele jalonează un traseu estetic, nu inițiatic, ci surprinzător: pe cît de neașteptate apar, și sînt de fapt, operele în contextul natural, pe atît de neașteptată (inedită, semnificativă, culturalizată), apare și devine la rîndul ei natura locului, în context sculptural — o simbioză cu sens.

Cea de a șaptea ediție, de anul acesta (și se pare că ultima) a reunit opt plasticieni. Muzeului în aer liber de la Arcuș i s-au mai adăugat excelenta „Zidire" emblematică a lui Liviu Russu, tactila „Insectă" a lui Cristian Bedivan, puternica „Navigație" a lui Gheorghe Terescenco, hieraticul „Lăcaș al insulei" al lui Gavril Abrihan, grav-geometricul „Pendul al timpului" al lui Corneliu Tache, ludica „Scară cu fructe" a lui Grigore Patrichi și solemnele „compoziții" ale lui Mihai Stănescu și Ginette Santa. Dacă nu avem spațiu să le comentăm pe îndelete, putem afirma despre ele ca și despre întregul Arcuș, că constituie deja o entitate de sine stătătoare: calitate excelentă, talie internațională.

Magda Cârneci

muzică **m**

ZILELE MUZICII BULGARE

Un concert neoromantic

Cînd Edgar Allan Poe scria despre frumusețea proporției, își lua drept model un cristal. „Ne interesează mai întîi egalitatea dintre fețele și unghiurile uneia din fețele sale; egalitatea fețelor ne place; cea a unghiurilor ne dublează plăcerea". Interpretarea concertului de Grieg în la minor de către pianistul bulgar Ivan Drennikov a obținut rezultatele psihologice ale contemplării și ascultării cristalelor. Departe de maniera peisagistă, elegiacă, miniaturală, versiunea ascultată joi 16 octombrie la Filarmonică, sub bagheta lui Vasil Ștefanov, ne-a oferit o foarte bine ritmată, uneori exagerat subliniată, o, am zice, unghiulară interpretare. Notele de pasaj, cromatismele, procedeele armonice specifice muzicii populare norvegiene nu s-au dizolvat o clipă în nostalgie și „pitoresc" ci s-au închegat în sonorități sticloase, deși uneori prea masive, într-o viziune cu adevărat nordică nu prin efectele descriptive, ci prin unghiurile substanței sonore. Cunoașterea profundă a creației lui Grieg i-a permis, de altfel, pianistului bulgar să se îndepărteze de posibilele tentații ale interpretării à la manière de Schumann, Chopin, Liszt, ale căror influențe se fac alteori simțite. O interpretare sobră, precisă, nu fantezistă ci „necesară".

Cu totul altă atmosferă a creat simfonia „Noul Prometeu" de Alexander Raicev. Aceeași obsesie a ritmului, de data aceasta în stil oriental, profilînd dominanta volitivă, hotărîrea, energia fugoasă. Contrastul între tema din Andante, de o lentoare bizantină (totuși nu calmă, ci de o foarte modernă „disperare") și ritmările percutante din Presto, contrapunctul cu suprapuneri fine pe motivele ritmice obsesive, „prăbușirile" din cele mai multe culmi ale energiei (partea a III-a, Andante, ca un răspuns și o revenire), crescendele și coborîrile, ezitările, în fine excelenta fugă din Allegro molto, toate acestea dau Simfoniei de Alexander Raicev o rezistență epică de netăgăduit. Momentele lirice, intermezzo-uri pe fond de celule ritmice obstinate sau zumzet de tremolo (uneori exagerat ilustrative), nu sînt decît respirații necesare înaintea unei noi ascensiuni. O probabil scontată duioșie melodică a unora din temele lente nu e totuși nicăieri naivă. Materialul de rezistență este alcătuit de partea a doua și a patra, acestea oferă construcții neoromantice ale căror accente populare nu devin nici o clipă vulgare ci sînt permanent impulsionate de un nobil elan. Frazeologia ni-l sugerează uneori pe Dvorak, fantezia vizionară pe Mahler, desigur însă că specificiul național rămîne predominant. Dirijorul Vasil Ștefanov a oferit, de altfel, o atît de convingătoare imagine a acestei simfonii, încît nu ne rămîne decît să nădăjduim că lucrarea lui Alexander Raicev va fi reprogramată în sălile de concert românești, și nu numai la Filarmonică.

Grete Tartler

CATEDRA EMINESCU

Cultul adevărului

Urmare din pag. 1

înverșunată, — declara în 1879 redactorul *Timpului* — a avut-o contra neadevărului, încît lupta noastră adesea penibilă și crudă e mai cu seamă o luptă pentru adevăr".

Intransigența eminesciană în privința adevărului era atît de radicală încît consecințele i le resimțeau nu numai adversarii politici, dar de multe ori chiar cei ce-și închipuiau că poetul îi slujește. „Dar ne este cineva amic ori adversar, dar român sau străin, adevărul spus de noi rămîne același pentru toți". *(Timpul*, 2 sept. 1881). De exigențele adevărului nu este scutit nici măcar simțămîntul național, patriotismul. Cel pentru care iubirea de țară era un temei interior și un criteriu de valoare, nu ezită să declare preeminența adevărului, în raport cu orice altă valoare. De fapt pentru Eminescu, autenticitatea oricărei valori este condiționată de conformitatea cu adevărul. Este memorabilă, de pildă, și de o eternă actualitate, replica, rămasă în manuscris (ms. 2257), dată de el detractorilor lui T. Maiorescu care, încercînd să anuleze adevărul prin iubirea de patrie, imputau acestuia lipsa de patriotism. „Principiul fundamental al tuturor lucrărilor d-lui Maiorescu este, după cît știm noi, *naționalitatea în marginile adevărului.* Mai concret : ceea ce e neadevărat nu devine *adevărat* prin împrejurarea că-i național ; ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i național ; ceea ce e rău nu devine bun prin aceea că e național". Însuși patriotismul său își dezvăluie unul din temeiuri în cultul pentru adevăr. Poporul român, de exemplu, care se distinge, — dincolo de alte însușiri — printr-o „inteligență caldă și deschisă adevărului", și-a cîștigat înalta prețuire a poetului și devotiunea lui fără de margini tocmai pentru valorile pe care le promovează în centrul cărora, ca o forță centripetă, acționează adevărul. „Cînd zicem român fantoma psichologică, care trece pe dinaintea ochilor noștri în acel moment, e un om a[l] cărui semn distinctiv e adevărul. Rău sau bun, românul e adevărat. Inteligent fără viclenie, rău, — dacă e rău — fără fățărnicie ; bun fără slăbiciune. C-un cuvînt ni se pare că atît calitățile, cît și defectele românului sînt întregi, nechircite ; el se arată cum este. N-are o cocoașă intelectuală sau fizică ce caută a o ascunde". *(Timpul*, 15 martie 1880).

Aceleiași țării subordonatoare îi este supusă chiar și civilizația. Esențializîndu-i identitatea, Eminescu stabilea un raport direct proporțional între gradul de civilizație și adevărurile pe care ea se întemeiază. „Civilizația proprie consistă în suma de adevăruri înțelese și practicate de un popor. Cu cît suma de adevăruri e mai mare, cu atît civilizația e mai înaltă". *(Timpul*, 7 oct. 1881).

Lupta pentru adevăr a gazetarului ne apare astfel nu doar ca reflex în plan publicistic a unei trăsături dominante de caracter, ci în aceeași măsură ca rezultat al înțelegerii rolului fundamental pe care-l joacă adevărul în dezvoltarea cunoașterii și în organizarea optimă a vieții sociale. Dar dacă privitor la cunoașterea științifică, dificultățile în atingerea adevărului sînt aproape exclusiv obiective, în organizarea social-politică a vieții omenești, rolul factorului subiectiv este atît de mare încît căutarea și slujirea adevărului este, de cele mai multe ori, o odisee a primejdiilor în căutarea liniei de aur. De aici statutul de cenușăreasă al acestuia în viața social-politică și pericolele care-l pîndesc la fiecare pas pe cel hotărît să acționeze întru adevăr. Caracteristică, în acest spațiu, nu-i atît necunoașterea adevărului, cît eludarea lui deliberată. De către cei ce conduc din rațiuni de tactică a puterii, de către cei conduși, din teamă sau dezinteres. Este foarte semnificativ, în contextul discutat, reprosul pe care-l aduce marele artist, oamenilor în general, într-unul din manuscrisele sale (ms. 2290) : „Cel mai mare păcat al oamenilor e frica, spaima de a recunoaște adevărul. El e crud acest adevăr, dar numai el folosește". Fără a se teme de cruzimea adevărului și convins de eficacitatea lui, Eminescu ajunge într-o stare de beligerantă totală cu suprastructura politică a vremii. Neacceptînd compromisul și nici catifelarea eufemistică a limbajului, disprețuind lingușirea și refuzînd circumstanțierea tactică a atitudinilor exprimate, el nu recunoaște și nu se supune decît unei singure autorități : adevărului. Revelatoriu este că poetul nu revendică un monopol al acestuia. El era convins și de relativitatea adevărului și de posibilitatea erorii. Ceea ce socotea însă de o valabilitate absolută, pentru sine și pentru oricine altul, era în primul rînd manifestarea sinceră a ideilor și convingerilor. „Cea dintîi a noastră datorință (a ziariștilor — A.M.) este de a nu spune decît ce, după adevărata noastră convingere este adevărat". *(Timpul*, 20 nov. 1877).

În același timp, validitatea adevărului trebuie căutată necondiționat și totdeauna în realitate, în practica socială. „Nu explicările ce se dau faptelor, ci faptele însile sînt adevărul". *(Cezara).* Cît de mult ținea gazetarul la acest principiu reiese din insistența cu care recurge, în articolele sale, la statistici, documente, cifre exacte, fapte obiective, îndeosebi atunci cînd adevărurile formulate fulminau confortul punctelor de vedere oficiale. Convins că „nu e pe lume argument mai puternic sau logică mai strivitoare decît cifra *pusă afară de orice îndoială" (Timpul*, 8 iunie 1879), el cerea de pildă guvernului, în 1879, organizarea unui recensămînt sever al populației care să poată permite o estimare adecvată și reală a situației sociale și naționale din România. Consemnarea importanței și a semnificației pe care o dădea acestei acțiuni este perfect grăitoare în contextul discuției ; „Trei lucruri mari așteptăm de la datele statistice :

1. Vom fi însine lămuriți și vom putea vorbi cu liniștita hotărire a omului ce se află în deplină cunoștință de cauză

2. Vom putea să ne cîștigăm încrederea și simpatiile oamenilor de bună credință din Europa

3. Vom ridica nivelul moral al țării". *(Timpul*, 8 iunie, 1879).

Nu o dată, neputincioși în fața argumentelor eminesciene, a demonstrațiilor lui zdrobitoare, adversarii, folosind o veche și mereu uzitată strategie, încearcă să compromită persoana pentru ca astfel să submineze valabilitatea adevărurilor formulate de ea. Replica, în asemenea împrejurări, este pe măsura celui care prețuiește mai mult ideea de adevăr, decît pe sine însuși : „Dacă ceea ce a zis autorul e adevărat, ceea ce a zis importă, *nu cine a zis* [...]. Dacă un nebun constată, conform adevărului, că un perete e alb, devine peretele negru pentru că nebunul i-a atribuit o calitate ce i se cuvine ?" *(Timpul*, 2 sept. 1881).

Nu numai obiectivitatea adevărului e susținută, ci și relativitatea lui. Afirmația poate părea surprinzătoare pentru cei ce văd în publicist doar poetul. Nostalgia perfecțiunii și a absolutului, — și în sfera acestora adevărul era cel dintîi — fiind o permanență a spiritului eminescian, se nuanțează diferit în planul imaginarului și în cel al realității sociale. Am putea spune că în timp ce artistul năzuia după adevărul absolut, gazetarul lupta pentru absolutul adevărului. Este semnificativă de exemplu, în acest sens, susținerea caracterului istoric al adevărului în viața socială, susținere pe temeiul căreia se și opera diferențierea dintre liberali și conservatori, de fapt dintre liberali și Eminescu: „Deosebirea dintre noi și liberali, întrucît aceștia sînt de bunăcredință, [...] este că liberalii iau în sens absolut ideile citite și nerumegate din autori străini, pe cînd pentru noi adevărurile sociale, economice, juridice, nu sînt decît adevăruri *istorice". (Timpul*, 3 aug. 1879). Este acceptată chiar și ideea posibilei inoportunități de afirmare a adevărului, în anumite împrejurări. Alternativa însă, de o eternă actualitate, exprimă în tragicul ei subiacent nu abandonarea lui, fie și pentru o clipă, ci slujirea într-un alt chip : prin tăcere. „E imoral a spune neadevărul, dar nimeni nu e obligat de a spune adevărul cînd vremea e așa că el nu folosește nimănui. C-un cuvînt, a minți e oprit, a tăcea nu", *(Timpul*, 11 nov. 1877).

Toamna a venit demult...

Încercînd — pe cît omenește e posibil — a-mi reprima răvășitoarea, tragica emoție pricinuită de absolut aberantul său sfîrșit și, drept urmare, încercînd a-mi spune mie însumi ce anume m-a atras atît de puternic la el, fascinîndu-mă de-a dreptul încă din momentul cînd l-am cunoscut (în urmă cu peste cincisprezece ani), îmi dau seama dintr-odată, că la Teodor Mazilu, înainte de orice, m-au tulburat constant, provocîndu-mi inanalizabile stări de panică interioară, generozitatea sa dezinteresată și sentimentalismul său lucid. Sînt atributele sub a căror suverană tutelă se aflau chiar și cele mai neinsemnate — cît de neinsemnate ? — reacții, ori gesturi ale omului Teodor Mazilu. Privirea albastru-încețoșată a ochilor săi, așa-zicînd, miniaturali, de copil mare căruia odihna somnului pare a nu-i fi fost niciodată prielnică, și zîmbetul său degajînd o timiditate îndrăzneață, un zîmbet ce se adresa exclusiv sensibilității inteligente, în chip inexplicabil, m-au crispat întotdeauna, interzicîndu-mi literalmente a mă apropia de el cu intimitatea familial-afectuoasă pe care — nu știu de ce, dar sînt sigur de acest lucru — el însuși mi-o arăta, ori de cîte ori ne întîlneam, numai și numai din întîmplare. Despre ceea ce numeam generozitatea dezinteresată a lui Teodor Mazilu n-aș mai adăuga decît că era și totală, căci nu cred să mai fi întîlnit un alt ins uman, precum el în cazul căruia a fi generos cu semenii echivala, pur și simplu, cu desăvîrșita uitare de sine, cu strania pierdere a simțului de autoconservare. Toți aceia care au avut privilegiul de a beneficia de această generozitate — inclusiv cei care n-au fost în stare, ori nu s-au gîndit vreodată să răscumpere prin faptele lor de bine un asemenea neprețuit dar — sînt, desigur, în măsură și datori să confirme perfecta îndreptățire a spuselor mele. S-ar părea că mai dificil de susținut este „teza" sentimentalismului lucid la Teodor Mazilu, întrucît, s-ar zice, ea, această „teză", ar contrazice-o pe cealaltă, a generozității dezinteresate. Trebuie precizat, însă numaidecît că sentimentalismul firii umane a lui Teodor Mazilu era de o luciditate aparte, o luciditate, la rîndul ei, totalmente dezinteresată, în stare a înăbuși orice impuls egoist. Este vorba deci de o luciditate organic problematizantă, care, prin adîncimea și complexitatea ei umano-intelectuală, se sublima în stări de conștiință unice prin dramatismul lor însondabil, pentru cei mai mulți, inesizabil.

Cît a putut — vai, raportîndu-ne la timpul biografiei sale fenomenale, atît de puțin ! —, spre a se apăra de asemenea inamici invizibili și invincibili, sălășluind în însăși intimitatea ființei lui, Teodor Mazilu a apelat la arma marelui său talent artistic. Singura lui platoșă a fost aceea a disimulării generozității și sentimentalismului prin intermediul actului de creație. Deplin înrobit acestei munci intelectuale, singur cu halucinațiile imaginației lui proliferant-lucide, Teodor Mazilu și-a permis un unic și invidiabil „cinism" : acela de a nu se despărți niciodată de inegalabila sa vocație satirică. Repugnîndu-i în cel mai ridicat grad ceea ce el însuși, cu extraordinară pregnanță, numește ipoteza disperării la omul modern — paradigmă ontologică ce-i potențează magistral întreg demersul creator —, Teodor Mazilu n-a dorit și nici n-a putut să-și manifeste infinita-i tandrețe față de semeni, și, de sine decît pe această cale, scriind zi de zi stupefiant de umanele și realistele sale parabole dramaturgice, nuvelistice și romanești, la care se adaugă atît de viu-teoreticele sale tablete eseistice.

În primăvara acestui an s-a ivit, în sfîrșit, împrejurarea ca „mutenia" care guverna, cu înfiorată obstinație imponderabila afecțiune ce mă lega de Teodor Mazilu să fie înlăturată. Autorul Somnoroasei aventuri, **întîlnindu-mă (se înțelege, din întîmplare) m-a invitat la spectacolul cu** Mobilă și durere **și mi-a propus să-l însoțesc la Timișoara, pentru a asista, împreună, la repetițiile cu o altă dramă a sa. N-am putut da curs nici unuia din emoționantele sale semne de prietenie. Telefonîndu-mi într-un tîrziu de noapte chiar din Timișoara, Teodor Mazilu mi-a spus, între altele, pe un ton de o exuberantă și melancolică amicitie, că nu e nimic dacă, deocamdată, planul nostru de a ne întîlni acum pentru a comunica unul cu altul și altfel decît prin intermediul dedicațiilor și, respectiv, al cronicilor literare nu s-a împlinit încă ; avem destul timp după vacanța de vară, adică toamna, cînd va începe noua stagiune teatrală. Toamna a venit demult, iar stagiunea teatrală a început și ea demult, avînd pe afișele ei și cîteva dintre operele celui mai de seamă scriitor dramatic din România ultimului sfert de veac : Teodor Mazilu...**

Nicolae Ciobanu

Meditația lirică

La o cercetare atentă a stării poeziei contemporane nu va mira pe nimeni impetuozitatea și graba unor talente adevărate de a se înfățișa cititorilor cu selecții cuprinzătoare, de vreme ce alături de acestia apar chiar nechemați cu opusuri exhaustive în care nici din greșeală nu se întîmplă să întîlnești un singur text în fața căruia să poți exclama : iată o poezie ! Cu atît mai admirabilă și într-adevăr de mirare ni se pare, în același timp, atitudinea rezervată, calmă și opusă oricărei vanități, în care s-a menținut decenii un poet ca Francisc Păcurariu, cel ce a avut răbdarea de a se înfățișa abia acum, prin volumul **Omul bîntuit de cuvinte** (Ed. Dacia), cu producțiile sale poetice realizate în mai bine de patruzeci de ani.

Primele plachete ale poetului **(Psalmii neliniștii,** 1940 , **Laudă singurătății,** 1942, **Vulcanii tac sub crini,** 1943, **Jurnalul companiei de muncă 5236** din 1944 și **Cartea lui Iona,** aprilie-iunie 1944) ar fi trebuit să apară chiar în acei ani, fapt exclus însă, după mărturisirea poetului care trăia în acel timp la Cluj. Evenimentele oricît de dure și referințele directe la ele sînt estompate în poezia acestor cicluri de un calm al expresiei impregnat de melancolie și parcă de o oboseală istorică de a mai fi îndurerat. O noapte mare acoperă trăirea acestei stărilimită, dar speranța este prezentă totuși prin libertatea naturii care se manifestă cu nepăsare în fața istoriei, fiindă „.... departe, în pădurile pline de fumul la care se-ncălzește toamna / cerbii se pregătesc de nuntă". Spre deosebire de scrisul campionilor etapei următoare, poezia lui Francisc Păcurariu nu s-a nutrit din conjuncturismul la modă, astfel că ea a urmat, prin filiație blagiană, un drum calm dar persistent asemănător ciclurilor naturale, ceea ce i-a conferit vitalitate și durată. De aceea se poate confirma cu satisfacția lectorului de azi că poemele selectate din **Inscripție pe o cască ruginită** (1945—1946), **Oceanul într-o lacrimă** (1947—1950), **Sculptorul schimbării** (1951—1960), **Priveliștile lumii** (1961—1964) nu suferă nici o alăturare la valul scrierilor proletculte din epocă, dimpotrivă, aerul cult și meditativ, construcția celor mai multe poezii pe o singură metaforă (revelatoare) le-a asigurat o longevitate evidentă. Emițător de idei poetice dar și receptacol al creației lirice contemporane, Francisc Păcurariu participă cu o nouă vigoare la schimbarea la față a poeziei românești de după 1960 prin volumele antologate în această culegere : **Ochean simplu** (1965—1972), **Alchimii** (1973), **Răzvrătirea desenatorului de cercuri** (1974), **Solstițiu de iarnă** (1975—1977) și **Înfățișările necunoscutului** (1978—1979).

Referințele poetului se manifestă evident în exprimarea unor zone învăluite de noapte, a unor spații necunoscute, misterioase, poate și pentru că sensibilitatea sa în datele ei fundamentale n-a suferit niciodată metamorfozările de natură s-o îndepărteze de starea care i-a marcat primele manifestări poetice. Păduri adînci cu sunete stranii sau țări cu nisipuri fierbinți, nopți misterioase ori mări de smoală cu întuneric definitiv (ca în **Iona**), vînătorile fără dată și țel pornite dintr-un nestăvilit elan de cunoaștere **(Allali)**, anotimpuri atroce anunțate prin versuri cu putere de maxime ca acestea : „E-o vreme care-nchide priveliștile toate" **(Iarnă grea)** sau asediul insulei de către lucruri într-un univers a cărui reificare continuă degradează definitiv raporturile dintre om și natură sînt numai cîteva imagini ale sensibilității agresate a omului modern. Dar talentul lui Francisc Păcurariu este unul complex, de aceea viziunile sale se salvează de fiecare dată de monotonia unei singure culori a sentimentelor prin imagini puternice : **timpul biciuit de setea sa de țărmuri ; știu că bulbii sînt cei mai vechi zei ; o, tinerețe, ostrov verde sub pomii plini de rod în zori** etc.

Poetului i-a reușit performanța de a trăi ideile, cu alte cuvinte, de a se feri în poezie de uscăciunea enunțului simplu al unui concept de care atîția poeți (sub pretextul filozofării) sînt astăzi tentați. Interogațiile poetului dau glas de cele mai multe ori îngrijorării sau grijii existențiale, exprimînd cu pregnanță ca în acel splendid **Allali** condiția umană : „Ce sîntem ? Vînători sau vinat ?" Poemul numerotat cu III din **Alchimii** exprimă cu forță un ce secret al devenirii vieții sub puterea timpului pur. Cu poemele intitulate **Meditații,** stacheta lirică a lui Francisc Păcurariu atinge expresia maximă. Regretăm faptul că nu putem cita integral poeme cum sînt : **Învieri, Deslușire, Reintrupare, Amintire, Ochean simplu, Alchimii, Allali, Balada orologiilor, Umbra, Meșteșug, Izvoarele, Întîia meditație, Balada navigatorului, Măștile** (în care regăsim o idee comună multor poezii) sau splendida **Poveste de iarnă.**

Antologia lui Francisc Păcurariu, **Omul bîntuit de cuvinte** reprezintă împlinirea creației lirice a unui poet autentic, care exprimă odată cu tradiția poeziei românești și noutatea, modernitatea acestei tradiții.

Gheorghe Pituț

Addenda

Ca bibliografie la articolul „Recenzie", din nr. 40 al revistei noastre, autorul recomandă: lucrarea lui N. Bănescu, publicată în ed. Inst. român de Studii Bizantine (cit. în cap. „Asăneștii", din Gh. I. Brătianu, Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești, **ed. Eminescu, 1980), precum și studiile recente ale Institutului de Studii sud-est Europene (Eugen Stănescu, N. S. Tanașoca, Al. Duțu ș.a.).**

M. G.

Jurnalistica eminesciană

Urmare din pag. a 3-a

fost toată viața lui amploaiat ar fi devenit unul din cei dintîi literați ai Orientului"), Costache Negri, Cipariu, G. Barițiu, Pumnul ș.a. Curios însă, Eminescu nu-l înțelege pe Heliade, căruia cu zece ani în urmă îi destina „falnica cunună a bardului bătrîn" și care în 1870 era încă zidit-or „din visuri și din basme seculare" ; acum îi apare „fără-a avea el însuși talent poetic", iar construcțiile sale cutezătoare, care-l anunță chiar pe Eminescu într-un fel, îi par „versificarea unor abstracții pe jumătate teologice, pe jumătate sofistice", arătînd astfel că scrisoarea cunoscută către Negruzzi, referitoare la *Epigonii*, nu producea explicații de circumstanță. Însă tot el recunoaște că „acest om straniu avea în unele momente un soi de a doua vedere" și Eminescu însuși, în momente de indignare, împrumută culoarea violentă și stilul abrupt familiar al parodiei heliadești : „Azi, omul meu e de-un principiu, mîne bagi de samă că s-a schimbat. Azi roșu, mîne alb ; azi alb, mîne negru ; azi Rada, mîne Neaga — ba-ncă cu toate astea pretinde să-l și respect, să și zic : mare-i, mă ! Șiretu-i, mă ! Grozavu-i, mă ! Uite, mă !".

Savuroasă este și polemica ironică a poetului, în care una din armele favorite este maioresciana reducere la absurd, prin imitarea raționamentului adversarului și împingerea erorii pînă la extrema limită *(Potcoave ortografice, Cum se jertfește un redactor)*, în altă parte vorbind direct de „beția de cuvinte". În general, limba și argumentarea acestor articole, plecînd adesea de la pretexte mărunte, este de o mare frumusețe, verificînd talentul strălucitor al poetului în oricare registru de expresie, de la cel patetic și solemn, în care tratează chestiunile legate de independența țării, de vechile drepturi ale poporului român, la cel ironic, la sarcasmul înalt al celui obligat să îndrepte adversarului simple greșeli de logică și de gramatică, adunînd — ca în celebrul registru al Junimii — grămezi de exemple descalificînd, prin simpla lor expunere, orice încercare de ripostă a preopinentului. Este, deci, de înțeles de ce multe dintre articolele obscurului ziar din Iași vor fi acum reproduse — ceea ce pînă acum nu știam — în alte gazete din țară, *Telegraful, Presa, Vestea, Românul, Timpul, Le Journal de Bucarest* etc. Nu știu dacă Eminescu poate fi numit începătorul unui nou fel de a face, la noi, gazetărie, dar este sigur că el dă strălucire și îndreptățire morală acestei profesiuni. Volumele următoare ale seriei de *Opere* ne vor aduce, fără îndoială, alte elemente de preț.

Nu mă pot opri acum asupra unor probleme de tehnică editorială, numeroase și întotdeauna spinoase în cazul unui scriitor ca Eminescu, cărora editorii le dau, în general, rezolvări necontestabile ; nu înțeleg însă de ce aceștia resping inofensivele unificări ale transcrierilor titlurilor de reviste (cursive, între ghilimele sau „fără nici un semn special"), considerate „formule cosmetice de unificare", căci ele nu afectează *pronunția* autorului, care trebuie respectată, și oricum lipsa de unificare nu păstrează „ceva din graba, fervoarea și fireasca ignorare a neesențialului cu care au fost scrise aceste texte" (p. 56). De asemenea, dacă editorii restituie, între paranteze drepte, ortografia corectă a unui titlu (și bine fac), precum *Cor[r]espondenz*, de ce nu se completează și prescurtările, tot din titlu, și se lasă *Ztg* pentru *Zeitung* (exemplele la p. 119, respectiv 352) ? La fel, de ce *secolul al 19* și nu *secolul al 19-lea* ? Sîntem siguri că Eminescu pronunța corect ; atunci... ? Acestea sînt însă amănunte fără însemnătate față de munca enormă a editorilor, care au însoțit cu un vast și util aparat volumul tipărit în condiții corespunzătoare la Editura Academiei, realizînd o operă remarcabilă de restituire critică.

CONFABULE

Avanpremieră

Mai de mult o cioară stătea singură pe un gard, ca un petec de noapte într-o zi. Era, cum se spune, mică și neagră, dar foarte tristă și nemulțumită. Faptul că nu știa să cînte nu o împiedica să se hrănească din hrana altora. Ei însă i-ar fi plăcut foarte mult să cînte. Credea chiar că știe să cînte mai frumos decît toți ceilalți, avea o voce odihnită, puternică. Cra-cra, cra-cra, cînta cioara, însă nimeni nu vroia s-o asculte. De aceea stătea singură pe un gard și era foarte tristă. În pădure tocmai urma să aibă loc un concurs de cîntec și dans, fără participare obligatorie.

— Vai, vai plîngea cioara pe gard. Dacă mă duc, mă duc degeaba sau, mai rău, mă vor izgoni.

Tocmai atunci trecea pe lîngă gard măgarul, care o auzi și se opri.

— Bună-ziua, cioară, zise măgarul.

— Bună-ziua, măgarule, zise cioara.

— Dar ce ai, întrebă măgarul, de ce plîngi?

— Eh, oftă cioara, plîng că nu pot merge la concurs, iar dacă merg, e acolo și privighetoarea.

— De ce să nu mergi? Doar cînți atît de frumos... Știi ce, hai cu mine, doar sînt în juriu, cum bine știi, iar cu privighetoarea am mai rezolvat-o eu o dată.

Și au mers amîndoi în poiana din pădure. Poiana era plină de păsări și de animale, care mai de care mai frumos îmbrăcate. Cei mai cunoscuți cîntăreți și dansatori erau acolo. Pe lîngă aceștia, mulți alții, participarea nefiind, cum s-a spus, obligatorie. Măgarul a pus-o pe cioară pe o cracă mai îndepărtată și i-a zis:

— Tu intri ultima în concurs. Și să n-ai nici o grijă.

Pe urmă a trecut de la unul la altul, zbierînd din cînd în cînd, aruncîndu-și în spate copitele pentru cei mai grei de cap. Astfel că pînă la urmă nu rămase în concurs decît privighetoarea. Și cioara, bineînțeles, prezentată de măgar ca o mare descoperire, o voce neobișnuită, originală pe acele meleaguri.

— Pe privighetoare am mai auzit-o, zise măgarul cînd aceasta vru să iasă în mijlocul poienei și să cînte. Știți bine că la precedentul concurs a depus chiar o contestație împotriva juriului, ceea ce nu-i face cinste. Ar fi meritat s-o excludem pentru gestul ei sfidător, dar treacă-meargă. Deci ia s-auzim...

Privighetoarea trase mult aer în piept, dar măgarul o opri, tușind.

— Nu, nu, s-auzim cum rezolvi o ecuație cu trei necunoscute. Deci: $x + y + 2 = 820$; $2(x - y) + 3 = 6x$; $z + 1 = x - 2y$.

Bineînțeles, privighetoarea nu era pregătită să rezolve o ecuație cu trei necunoscute, de aceea zbură din poiană, rușinată, însoțită de rîsete. Auzi, își șopteau iepurașii, să vii la un asemenea concurs în halul ăsta! Să vrei să fii primul cîntăreț al pădurii și să nu știi să rezolvi o biată ecuație, ce mai!

— Cra, cra, se auzi atunci cioara, care ședea mai departe pe craca ei îndepărtată, fapt ce fu interpretat ca o dovadă de mare modestie, nemaivorbind de mirarea plăcută pe care o stîrni prezentarea măgarului.

— Este un cîntec simplu și inedit, zise măgarul înmînîndu-i premiul, este ceva atît de nou, încît ar fi mare păcat să nu-l luăm în seamă tocmai noi. De ce să fim retrogrizi?

A urmat concursul de dans, la sfîrșitul căruia cioara i-a înmînat premiul măgarului.

Iulian Neacșu

«LUCEAFĂRUL» VĂ PREZINTĂ:

ÎNTREPRINDEREA DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAȚII TITU (III)

■ DATE CE SE CER REȚINUTE NEAPARAT.

Noutățile presupun neapărat caracteristici tehnico-funcționale noi.

Noutățile presupun neapărat ceva modern în concepția de construcție și funcționare a noului aparataj. Citeva date ce se cer reținute de beneficiari trebuie transcrise aici.

Citeva amănunte care întregesc tabloul noutăților, făcîndu-l mai interesant pentru beneficiarii I.A.E.I. Titu.

■ PRIZA ȘI FIȘA CU 5 CONTACTE.

Priza și fișa cu 5 contacte, de 16 A, precum și cupla cu 5 contacte prezintă :

— formă modernă
— carcase din material plastic
— tensiunea nominală 380 V,50 Hz
— intensitatea nominală — 16 A
— număr de poli — 3 + N + T

■ ÎNTRERUPĂTOARELE ȘI COMUTATOARELE DE UZ CASNIC.

Seria nouă, concepută aici, la I.A.E.I. Titu se impune prin noi calități, prin noi variante de construcție. Iată, în conspect, cîteva caracteristici care le-au impus sau le impun printre produsele similare ce se întîlnesc pe piața internă și externă.

În primul rînd, față de vechea serie fabricată de I.A.E.I. Titu, noua serie de întrerupătoare și comutatoare de uz casnic diferă ca formă și ca mod de construcție. Întrerupătoarele au butoane mari, capacele sînt din masă plastică, la fel și butoanele. Ceea ce este de reținut este posibilitatea pe care o oferă noua serie în ceea ce privește colorarea în diverse nuanțe a capacelor, așa cum doresc beneficiarii.

Se mai adaugă la aceste calități ce le impun, funcționarea silențioasă și riguroasă, precum și buna mentanabilitate probată de această serie nouă de produse ale I.A.E.I. Titu.

■ ALTE PRECIZARI.

Alt capitol al seriei de cinci reportaje afectate produselor și activității I.A.E.I. Titu este acela care aduce noi precizări privind noile calități ale noilor produse.

Se poate observa că fără să vrem folosim foarte des cuvîntul nou. Sau noutate. Sau noi. Asta — pentru că interesul pentru nou, pentru noutate, este aici, la I.A.E.I. Titu, prezent în permanență în gîndul fiecăruia.

Revenind, ar trebui să spunem că soclurile pentru siguranțe tip Feraz nou concepute asigură reducerea substanțială a consumului de metal. Se pot folosi în tablourile de distribuție ale apartamentelor, reducînd substanțial dimensiunile cunoscute pînă acum ale acestor aparate.

Întrerupătoarele pe cordon și de capăt nou concepute la I.A.E.I. Titu prezintă clasa de izolație III, înlăturînd total pericolul de electrocutare.

■ CITEVA NOUTĂȚI.

Din rîndul noutăților aflate pe banda de fabricație am reținut :

— Întrerupătorul pentru uscătorul de păr cu cască

Interlocutorul meu, directorul Traian Grad, mi-a oferit date, caracteristici tehnico-funcționale ale acestor noutăți, precum și ale altora, despre care am mai scris pînă acum.

Din aceste noi informații, reproducem pentru cititorii acestor rînduri pe cele care țin de noua gamă de **întrerupătoare și comutatoare casnice.**

Astfel, acestea prezintă o estetică modernă, folosindu-se în construcția lor foarte mult masa plastică, permit montarea ușoară a lor în apartamente.

În ceea ce privește **Dulia pentru tuburile fluorescente,** aceasta prezintă o formă modernă, o funcționare sigură. Aceasta constituie noutatea în materie de viață internă a întreprinderii, de plan de producție, de linii de fabricație.

■ MODERNIZAREA ȘI ASPECTELE EI.

Cînd spui I.A.E.I., spui **produse moderne,** noi, competitive pe plan mondial.

Cînd spui I.A.E.I., spui **produse elegante, cu caracteristici tehnico-funcționale** alese.

Cînd spui I.A.E.I., spui **produse estetice.**

Modernizarea este a doua problemă ce stă în permanență în atenția factorilor de decizie din cadrul I.A.E.I. Titu. Deci se urmărește în permanență modernizarea aparatajului de instalații. Ca estetică și ca funcționalitate.

Aceasta va duce la situația în care întreprinderea va avea un profil ceva mai restrîns din punct de vedere al sortimentelor.

Modernizare mai înseamnă și noi dotări tehnice.

Se vor dezvolta secțiile de presat bachelită, de galvanizare, toate în ideea măririi capacităților de producție în spațiile existente.

■ UN CAPITOL IMPORTANT.

Un capitol important al activității I.A.E.I. Titu îl reprezintă grija pentru felul în care se asigură realizarea comenzilor ce se fac de diferiți beneficiari. Există o concordanță perfectă între solicitare și ofertă, între cantitățile comandate și cele produse. Practic, la ora actuală, existînd o clară evidență a contractelor, nu se mai produce nici un reper care nu are desfacerea asigurată. Astfel, acționîndu-se în această idee, s-a ajuns la înlăturarea stocurilor de produse fără desfacere, existînd o perfectă armonizare între sectorul producție și cel ce se ocupă cu desfacerea produselor.

Așadar contractînd produsele I.A.E.I. Titu, beneficiarii au garanția că la data înscrisă în contract vor avea la dispoziție cantitatea de materiale de care au nevoie în procesul de producție. În plus, contractînd produsele I.A.E.I. Titu, au o garanție în plus — aceea a calității ireproșabile a produselor ce poartă înscrise pe ele literele I.A.E.I.

■ PROTECȚIA MUNCII — ACȚIUNE DE PRIM RANG.

Grija pentru om, în timpul cît se află în întreprindere, își găsește corespondent și în acțiunile ce se întreprind aici, la I.A.E.I., pe linie de protecția muncii.

Am reținut din lungul șir de acțiuni și aspecte... practice ale activității ce se desfășoară în această direcție, cîteva. Pentru reducerea zgomotului la strungurile automate s-au confecționat dispozitive silențioase care au redus zgomotul cu 20—25 decibeli.

— La prese mecanice, muncitorii folosesc cărți multifon de tip nou.

— S-au confecționat colectoare de șpan la raboteze.

— Plafonul întreprinderii a fost descopertat, asigurîndu-se o iluminare naturală a secțiilor.

■ ALTE ACȚIUNI.

Propaganda de protecția muncii se realizează prin afișe sugestive, puse la locurile de muncă, în locurile vizibile, afișe cuprinzînd norme și indicații privind protecția muncii precum și texte din culegeri de acte normative.

— Periodic sînt prezentate filme specifice activității ce se desfășoară în întreprindere, pe ateliere și formații de lucru.

— Prin stația de radioficare a întreprinderii se difuzează și se fac cunoscute o serie de circulare, popularizîndu-se astfel normele de protecția muncii.

— Periodic se fac scurte prezentări de acte normative, modificări de legi, care se comunică celor în cauză.

— Periodic se face testarea cunoștințelor de protecția muncii a personalului TESA din întreprindere, punîndu-se accent pe NTS specifice locurilor de muncă ale personalului tehnico-productiv.

— Se popularizează prin diverse modalități măsurile luate cu cei ce au încălcat normele de tehnica securității muncii.

— Se acordă oamenilor echipament bun, s-a construit o spălătorie unde se recondiționează acest echipament.

Personalului muncitor ce lucrează în medie cu temperatură înaltă li se dă apă carbogazoasă.

Sigur, sînt și alte acțiuni, alte inițiative, luate la fiecare loc de muncă, la aplicarea lor avîndu-se în vedere în primul rînd specificul locului de muncă.

Toate urmăresc, însă, același scop : crearea unui cadru productiv, propice punerii în valoare a capacității creatoare a fiecărui om care muncește la I.A.E.I. Titu.

■ CAPITOLUL RECOMANDĂRILOR.

Acum, spre finalul acestui reportaj avînd drept subiect un aspect sau altul al rodnicei activități ce se desfășoară la **Întreprinderea de aparataj electric de instalații** din Titu, se impune o sinteză a tot ce s-a scris pînă acum, în alte reportaje, despre această întreprindere.

Din cele scrise pînă acum desprindem pentru cei interesați cîteva constatări.

● I.A.E.I. Titu este una din cele mai moderne întreprinderi din ramura electrotehnică.

● Tot ce se produce aici probează calități dintre cele mai alese.

● O promptitudine în livrare, condiții excelente de ambalare a produselor, asigurarea onorării fiecărei comenzi din contract, sînt numai cîteva note ce recomandă această întreprindere beneficiarilor ei.

Recom

atelier literar

poșta redacției

E. DAVID : Pagini interesante, în zona fantastică, parcă fragmente dintr-o lucrare mai amplă (poate de aceea lipsește, deocamdată, „cheia"). Sînt motive să continuați.

CORINA FIRUȚA : Încercare, în lumea de mituri și eresuri a șatrei, cu multe elemente împrumutate, convenționale, (inclusiv alternanța confuză vis-realitate), pagini încă șovăitoare, pe alocuri stîngace.

ALEX. REBREANU : Pagini de început, cu un scris încă nesigur, neformat (cu unele „aproximații" ortografice...), dar, în ansamblu, promițătoare, mai ales „Hoții de pepeni" (cealaltă, cu o rezolvare cam simplistă, dacă nu chiar puerilă...). Sînt de așteptat lucruri din ce în ce mai bune.

I. NEDELCU : Interesante, seducătoare, considerațiile din scrisoare. Din păcate, ilustrarea lor rămîne în cea mai mare măsură ireceptibilă (aridă, dificilă, absconsă, lipsită de emisiune). Ceva mai abordabile oarecum, „Romanța funebră", „Romanța incompletă", poate și „Cîntarea cîntărilor", dar rezultatul rămîne considerabil mai prejos de valoarea intenției.

GH. MARCU : Sînt și acuma neajunsurile semnalate, dar, mai gravă încă, tendința spre ermetism, spre un eliptism chinuit, artificial, care incomodează vădit lirismul. Ceva mai deschise și cursive, „Absenții", „Dangăt".

M. CIORANU : Din nou, improvizații ușurele, superficiale, inconsistente.

M. COSMETTO : O primejdioasă scădere a exigenței de sine, care sporește numărul de pagini (nu și numărul de reușite !), care aduce cu sine împuținarea substanței nobile, alunecarea în manierism și monotonie, confecția de serie, convențional-livrescă etc. Relativ puține pagini sînt de menționat : „Euridice", „Templu grec", „Cuvinte", „În munte", „Drum", „Copilărie", „Invocație".

CORINA VORNIC : Exerciții premergătoare poeziei, încă prea aproape de ecourile manualelor școlare (nu și de acuratețea prozodică a „modelelor"), dar sunînd uneori în chip promițător („Noapte", „Pădurea mea"), ceea ce înseamnă că trebuie să insistați în continuare.

Victoria Aleziu : „Fereastra"

D. DIAMANT : Citeva pagini frumoase : „Prea tîrziu", „Balada", „Cînd tu visai", „Cîntec pentru revoluție".

V. FLOROIU : Multe din texte sînt marcate de semnele harului, chiar dacă deocamdată, condeiul n-are siguranța, dezinvoltura necesară, chiar dacă mai sînt încă elemente convenționale și se mai vede adesea cazna elaborării (ceea ce trebuie să rămînă taina atelierului intim al creatorului). Cele mai reușite : „Făcătorul de viori", „Sus la munte", „Cal", „Nemișcare", „Nostalgie", „Privește-mă" (cu finalul slab), „Elan", „Semizei". Reveniți și cu alte texte (dar scrise numai pe o față a hîrtiei), cu o prezentare și o pază.

R. PANDELE : „Retroportajul" (termenul nu e chiar încîntător...) cuprinde niște amintiri destul de obișnuite, relatate destul de obișnuit. „Arta previziunii", în cazul Eminescu, e un lucru interesant (nu știm cu toată siguranța dacă problema n-a mai fost cumva discutată — parcă da !), ar trebui, oricum, aprofundat, bizuit pe o documentație științifică solidă, peremptorie. În cazul „genilelor", însă, să fim serioși !... O întrevedere nu este, firește, imposibilă — rămîne să ne găsim momentul reciproc-convenabil.

Anton Gagiu, Matei Hărman, George Vasiliu, G. Adrian, Barbu Secondan, Florin Bănică, Victor Aru, Constanța Erbod, Ion Potolea (ceva mai bine, în „Tot"), **Petrică Socaci, Mircea Pascariu, Lucea Luceanu, Petreacă Metodica-Natalia** (ceva, în „Toamnă"), **Al. Dak, Decebal Alexandru Seul, L. Popescu** (mai bine, în „Compasul"), **Iosif Tătar, Al. Basarabescu, Ovidiu Mircea-Mediaș :** Nimic nou !

Manuela Horopciuc, Dorina Firea, D. Cetină, Amaria P. F., DOG, Zapis I. Andone, Anita Manu, Silviu Silvan, M. R. — Timișoara, Mioara Poienaru, Aurora Ionescu, T. Pîrvan, Cornel Cerb Lazăr, Biriș M. Roman (ceva, în „Evlavie"), **Leonard Ciureanu, Antoaneta Bellu, Adriana Răducanu, Selena, G. Alungulesei, Emilia Tismănaru, Nicolae Baboș, Gigi Stoica, Mihai Adrian Ionescu, Dinu Matei, L. Petru, Doina Drăguț:** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Străinul" ; „Adagio pentru ultima iubire" ; „România și poporul — sinteza simbiozei" ; „Știu", „Tăcere", „Necomunicare" etc. ; „Petec de lumină", „Și salcia plînge", „Ruptă de viață", „Plînsul din piatră" etc. ; „Frunza", „Vis de pace" etc. ; „Gînd tîrziu", „Filozofie", „Marină", „Călătorie infinită" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Păpușa de lemn

Ne jucam prin praful străzii,
fără să fi bănuit atunci
adevărata semnificație a jocului cu cercul.
Întreaga filosofie a existenței noastre
se reducea la cele cîteva bile de sticlă,
o praștie și bucata mare de cozonac
pe care o îndesam în gură,
exersînd parcă la viitoarele noastre tăceri.
O singură spaimă încercam :
cînd treceam pe lîngă troița din dreptul
cișmelei, ne aștepta mereu aceeași păpușă
de lemn, vopsită strident și cu brațele
larg desfăcute ;
dar, la vîrsta aceea,
noi aveam încă oasele destul de crude
și nevinovate.

NICOLAE ALEXANDRU VEST

Naturalia

Eu nu caut la marginea
pădurilor triste rădăcini uitate,
forme stranii amintind de
contorsionările nervilor istoviți,
gingașe mîini, ipocrite mîini
caută artificialul în cîmpul
acestei explozii de iarbă și flori,
de păsări devorîndu-și prada.
În mijlocul casei mele
cresc macii sălbatici și miresme
de iasomie inundă pereții albi,
cei care nu vor să creadă
să vină, vor zări un dreptcredincios
închinîndu-se unei gîze,
vor zări un om citind
cu voce tare
o petală căzută.

BORIS MARIAN

De cremene stă vinul

De cremene stă vinul pe mese în pahare.
Dar ce visează vinul în grea tăcere oare ?

Ciorchini de lacrimi verzi țărîna plînse-ntîi
Și-n strugure de perlă s-a preschimbat apoi
De-o rază atinsă-n treacăt ca o vergea de aur
Pe care zeul soare a tremurat-o-n aer.

Ales veșmînt a prins atunci pe umeri via
Iar rodul ei în căzi adînci s-a mistuit treptat.
Copil înverșunat cu brațe lungi de spumă,
Teribila zvonire de glasuri și priviri.

O, joc în care mi-am amintit de mine,
Popoare de podgorii pe clina unui dîmb,
De inima rămasă acolo pe coline
În dor de înserare înfășurată scump.

IORDAN GRECU

Casa părăsită

(amintire de toamnă)

Era o liniște fecundă
Ca-ntr-o pădure seculară
În care ascultam desfriul
Secundelor de început
Cînd se lovea îngălbenită
De miezul nopții frunza rară
Și-n grinzile bătrînei case
Parcă plîngeau viori de lut

Îmi amintesc pereții umezi
Icoana, soba fără plită

Victoria Alexiu : „Portret de fată"

Și mai ales acea odaie
Cu miros de porumb stricat
O, fiecare-avem pe suflet
Cîte o casă părăsită
La care blînzi ne reîntoarcem
Ca într-un vis adevărat

Departe se zbătea orașul
Cu blocuri turn și semafoare
Ca într-un dans, cu măști bolnave
Și sentimente de asfalt
Și s-a surpat în mine casa
Fără balcoane și zăvoare
În timp ce umbra-i făcea semne
De pe tărîmul celălalt.

VIOREL MUNTEANU

Euridice

Flori de mac, printre pleoape
trece drumul spre Styx,
deschis prea devreme cîndva.
Acolo nu sînt păsări, nici gîze,
dar dacă ți-e dor de ele ai lut alb
din care le poți întrupa.
Ploile acelui ținut dorm cu toate,
iarba albăstruie nu mai crește,
cerul e limpede ca apa,
apa pe care o bei te înseamnă
sau te-mpietrește.
Între rîuri șapte, asemănătoare,
rătăcește cîntărețul semizeu.
A întins brațele și a strigat : „Euridice !"
Numele acesta fusese al meu.

MIHAELA COSMETTO

El ar vrea

El ar vrea să audă ploaia cea mare
Adevărul căzînd peste lume în fișii repezi,
Peste cîmpiile speranței și visului
Unde îndoielile — burzuluiți mărăcini —
își ridică otrava.
El crestează veșnicia cu tăișul sîngelui său —
— pumnal înfipt în coastele timpului —
Un pod peste ere — gîndul lui strălucește,
Iată mesajul, zice : ...dar, vai,
Buzele lui sînt un zbor de cenușă
Doar un fulger enorm arcuiește lumina.

RADU ȘUIU

Ca semn

Trebuie
să exersăm
zilnic
cu înverșunare
să plîngem
și să rîdem
altfel
vom pierde
aceste deprinderi
bineînțeles
rudimentare
dar absolut

necesare
ca semn
de recunoaștere
cît încă
nici
cea mai grozavă
mașină
nu știe să scoată
măcar
o lacrimă.

V. DRAGU

Pămîntul

carte scrisă cu plugul,
cu glonțul, cu cerul,
iată cum urcă prin mine
și prin afara mea,
plină de răni și de flori,
(am devenit literă de istorie)
doar brațul mi-a rămas afară
legănîndu-se-n bătaia cuvintelor.

CONSTANTIN OPRICĂ

INTEROGAREA MAGULUI POET

Urmare din pag. 1

te. Oricum, nu îndrăznim a spune că îi găsim între criticii actuali pe cititorii săi cei mai fideli. Este păcat, deoarece poezia lui Ion Caraion reprezintă, probabil, un fenomen de profunzime artistică, izvorît dintr-o mare conștiință a valorii cuvîntului, ale cărei dimensiuni sînt dintre cele mai ample, o operă majoră, în care fața atroce a lumii se reflectă ca într-o oglindă mărîtoare.

O primă dificultate o ridică poemele lui Ion Caraion pentru mintea discursivă a cititorului leneș. Cerem, de obicei, ca poetul să urmeze mișcările superficiale ale conștiinței, să vorbească în termenii banali ai unei realități suportabile, pe care o putem contempla, ca să zic așa, cu coada ochiului. Efortul lui Ion Caraion tinteste spre exprimarea unei coeziuni imposibile a elementelor realității. Nimic armonios în versurile sale, nici o potrivire ușoară de cuvinte sau de imagini. Această artă pare să cultive disparatul, o puternică dezmembrare, o mișcare contradictorie a cuvintelor : „păsări obosite ca salariile vechi / se sfîșie seninul peste corul arborilor / ce de pliscuri și ghiare ce de pliscuri / e rana care pavoazează dilemele / e cea fără litere / prin tăcerea ca un sacerdoțiu / curg cioburi de munți / oarecare stridență prin văzduh / e cel spînzurat e cea despletită / în pulsul ciudat al orașului / s-a intercalat un limbaj de contradicții / sunt ca un cal cu ochii obosiți / setea îmi potolește apa / umerii ei ca două zizănii / farmecă pietrele-n scrise cu lumină ambiguă / urîtă ca moartea, o tristețe / scutură toamnă și cineva rîde sertar / face figurație, toarnă / drumuri în capre ploaie-n gamele / -haină-n care timpul găsea bomboane... / / s-a falsificat un munte / / ciugulind pe tarabe, / păsări obosite ca salariile vechi" **(Kafka și pantalonii lui Ubu Roi).** Și totuși, este o lume, bolboroseala și zvicnetul maladiv, fragmentele întunecos-lucioase ale realității sînt strînse în legitatea unor procese ineluctabile. O forță internă a răului, un nucleu infernal, dar inepuizabil asigură permanență și mișcare neîntreruptă bucăților ciopîrțite din real și aruncate la întîmplare. Logica și firescul funcționează numai pe spații foarte mici, în deschiderile mai ample se transformă, cu o putere fără seamăn, devin contrarul lor, dar fără a pierde nimic din șansa de a constitui ceea-ce-este, de a coagula realități. Tragicul derizoriu al poeziei citate nu mai este enunțat, ci trăit, discontinuu, halucinant ; limbajul este formă de viață, esențială, jupuită de aparențe, fără nimic particular și repetabil. Se naște astfel o poezie cu amprenta unicității, despre care am spune că posedă o stranie frumusețe, dacă nu ne-am teme de fulgerele autorului. Lui îi repugnă trăsătura „artistică", iar starea poeziei îi provoacă greață : „poezia face trotuarul / noroi". În altă parte, o rugăciune mimată sugerează condiția poetului : „sunt multe soiuri de scrinteli (eu / n-am să le-nșir) / care se pot abate asupra poeților — / ființe slabe și neputincioase / ca trenurile-n sens invers luate-n disperare / / iar toate la un loc fac scrinteala poeților / care polurează planeta / / ferește-mă doamne de scrinteala poeților / / ei laudă potcoavele lui Nero / portocala gunoiului / / ziua-i ca un preot scuipat". Lume aparte, ce cultivă gesturile inutile și frumoase, șocind respectabilitatea și banalitatea, tagma poeților are aici ceva de sectă de inspirați, vorbind în „limbi", ca penticostalii.

În **Interogarea magilor,** cel mai unitar volum de poezie recentă, există un text intitulat **Norul e singele meu :** „se-aude seceta cum ciuruie / / se-aud lucrurile cum strigă / / se-aude țipătul cum tace / / tace și moare / / incotro nu e noapte ? / /sunt trist și surd". Motivul este legat de interogație : „incotro nu e noapte ?" Poemul ar merita citat în întregime, pentru acuitatea sentimentului morții. De altfel, în partea a 5-a, întrebarea se repetă, ușor schimbată : „incotro nu e moarte ?" Tensiunea vine aici din trăirea individuală, din melancolia propriei extincții și din constatarea disjuncției cu lumea („eu nu-s unde sunt și voi nu știți"), care încetinesc gesticulația și-i dau o oarecare eleganță. Procesul este însă universal, iar contemplarea lui în totalitate subliniază grotescul, uritul, și se animă de o putere neobișnuită : „o pisică a mîncat un șoarece laptele închegat cu gingășie, ca o palmă de fată.

Erau la obor în ziua aceea stive de lăzi cu piersici, cu mere văratice, munți de vinete și ardei grași, piramide de legături de morcovi, clăi de lăptuci, pătrunjel și mărar, imense cercuri de tirne cu pătălgele roșii, o adevărată orgie legumicolă peste care oficiau angrosiștii prinși în tratative scurte și răstite cu căpeteniile precupeților ambulanți, gata să se repeadă asupra „partidelor" în jurul cărora tranzacțiile erau încheiate după aprinse tocmeli balcanice. Totul se făcea precipitat, într-o grabă reținută, dar nu fără a lăsa timp tirguielilor de rigoare, exprimate concis, în fraze ca niște formule descifrabile numai de inițiați. Cleștii mușcau sîrmele cu care erau legate capacele lăzilor cu fructe, frunzele de castan sau nuc puse să ferească de „bătaie" conținutul „fățuit" erau date la o parte, totul consumîndu-se într-o larmă de nedescris, veselă, cu icneli scoase din rărunchii hamalilor, însoțite de strigătele victorioase ale oltenilor cînd dădeau peste vreun „chilipir". Doar țăranii care mînaseră toată noaptea caii înhămați la căruțele doldora de roada muncii lor tăceau și așteptau desfacerea mărfii, căci în locul acela de lîngă bariera Bucovului se afla „vama" tare în care poetul caută frumusețea simplă și patinată a formelor vechi, iar răul apare parcă liniștit, se întîmplă cu o anumită resemnare. În rest manifestările infernale sînt spasmodice, iar materia degradată pînă la fecale. Poetul creează incredibilului un loc în opera sa, nu se ferește de nimic din ceea ce i-ar întări expresia. Scopul său este de a face să **existe** ceea-ce-este, adică să se **manifeste**, iar manifestarea nu poate fi decît o degradare a unității primordiale, care cunoaște plenitudinea într-o împăcare statică. Atunci cînd se pune în mișcare începe și entropia. Nimic consistent nu apare într-un asemenea univers, am mai spus-o, nimic normal și înregistrat ca atare. Stingerea dureroasă a sentimentelor primește însă un ton aproape „clasic", cu o acuratețe și o intensitate demne de acest mare poet : „Bat flăcări în policandrele-ascunse. / Și te vei pierde, că trebuia să te văd... / Frunzele sună, sună învinse de frunze. / Și te voi pierde. Și-am uitat cum arăți. / Cară frunze paznicul parcului, cară pictură. / Ce e cu auzul ăsta ? Ce e și cu el ? / Că de-aproape n-aud și de departe aud / Și vine și te fură / nu știu cine. Fără mîini. Fără chin. / Și te duce... Parcă aș fi înăuntrul unui polip / de vîlvătăi și prăpăd. Înăuntrul unei stele născute / care se umple de mine. / / Eterne-s doar micile simplități. / / Trebuie să ne mulțumim cu durerea. / / Eternă-i tăcerea... sau cine ? sau cine ?..."

Simplitatea și frumusețea poemului citat sugerează o consistență întîlnită destul de rar în opera lui Ion Caraion. Procesul către tăcerea amorfă a sfîrșitului este viscos, haotic și gretos. Starea lui este domeniul în care nimeni din literatura română nu-l egalează pe Ion Caraion, deși acest „privilegiu" nu este unul dintre cele mai atrăgătoare pentru cititor. Ar fi greșit să ni-l închipuim pe Ion Caraion că ar vrea să placă cuiva. Iată **Riul de pene :** „în propria-i plămadă se-neacă rîul de pene / să aduni zburătoarele să greblezi / întunericul să pui / patru nasturi de chiciură patru / mărțișoare / patru turle / cu pinteni cu clopote / să behăie, să bîlbîie la gușa luminii / țapii zboară ca penele păsărilor / pana verde pana tulbure pana albă pana galbenă / să țesăli țiritoarele, să viri țurțurii înghețați ai labelor în / liniștea ca patru cuie de cristal păstrate / în patru chipie de sînge / din templul buruienilor..." Aici apare din nou deriziunea spasmodică a tragicului care-și pierde din monumentalitate. În arta tradițională, el constituia un atribut al măreției. Personajul tragic, chiar odios, se mîntuia prin suferința lui, prin caznele la care îl supunea destinul. La Ion Caraion devine la fel de caraghios ca toată lumea, poate chiar mai penibil. Suferința cea mai atroce este un fel de „rușine", un stigmat universal, un hohot în care se amestecă și puțină plăcere sadică, ca în măcăiturile bucuroase din **Satyricon,** filmul lui Fellini. Personajul din poeme simte greața, dar fără a se detașa de ea, dimpotrivă, a transformat-o, în funcție dominantă : „nemulțumit de mine ca de-o rimă / găsită-n buzunar și-n demincare. / mă răstignesc cu tocu-n trotuare / și-ascult copacii care se dărîmă. / abisuri, neuimiri : n-aș mai vrea alt gînd, / decît să pot să am atîta flegmă / să-nec în valuri lumea — și să cînt. / peregrine, stelele au venit în oraș... / fluviul trece ca o oștire de călăreți".

După patru decenii de poezie, întreruptă de suferință și recluziune într-o bolgie a infernului real, Ion Caraion împlinește destinul unui mare poet, probabil dintre cei mai mari din cîți are literatura noastră.

Calea Lactee

Urmare din pag. 1

În fine, cuvintele sînt de prisos ca și fotografiile de epocă.

II

Ascultînd Concertul pentru clarinet și orchestră în interpretarea de excepție a lui Octav Aurelian Popa, în acuratețea pe care ți-o poate da televizorul, sau
ascultînd o nu știu cîta oară
imprimat pe disc acel unghi numit
Arcade, sau
ascultînd „Orestia" pe o bandă de
magnetofon, cu acea acuratețe cîtă ți-o
poate da imprimarea pe-o bandă
de magnetofon
dar în prezența lui Aurel Stroe,
atrage după sine amintirea sfîntă
a ridicării de subțiori a femeii tale
iubite spre fereastra de lemn a unei
biserici de lemn din Maramureșul de
piatră.
Pentru un jurămînt de dragoste.

III

Ce noroc pe poezie și cît de Bacovia
întreținut de Blaga sub o dantelă de arhiduce
a vorbirii Argheziene !

IV

Și cîtă universalitate a năucului de poet
de Ion Barbu Cel care considera limba
română ca pe o vorbire a stelelor și
încifrînd-o ca atare și descifrînd-o ca
arătare.

V

Ce meșter în spartul inimii de copil
și în necoasere de adolescenți maturi !

VI

Ce idee, ce simțămînt, ce cale lactee
ce lapte visat, iar nu băut !

VII

Textul lui neconotativ ne dă iluzia despre ce ar putea să fie poezia totală ; — o descărcare de energie, o confesiune a plăcilor continentale rezolvată nu în cîntec ci în grația fierbinte a gaizerilor, în erupția de lavă solzoasă răcîndu-se în straturi succesive și protectoare, în jurul semnului.

Start asupra Ploieștiului

Urmare din pag. a 8-a

șapte copii și un soț tăbăcar care își „spăla" zilnic gîtul, ca să scape de putoarea din tăbăcărie, era așa de sărac, încît nu ieșea din iaurt cu mămăliga, iaurtul acela cărat în castroane cît roata carului de cobilițari olteni, tăiat felițe-feliuțe cu niște linguri de tablă puse să aparte laptele închegat cu gingășie, ca o palmă de fată.

Erau la obor în ziua aceea stive de lăzi cu piersici, cu mere văratice, munți de vinete și ardei grași, piramide de legături de morcovi, clăi de lăptuci, pătrunjel și mărar, imense cercuri de tirne cu pătălgele roșii, o adevărată orgie legumicolă peste care oficiau angrosiștii prinși în tratative scurte și răstite cu căpeteniile precupeților ambulanți, gata să se repeadă asupra „partidelor" în jurul cărora tranzacțiile erau încheiate după aprinse tocmeli balcanice. Totul se făcea precipitat, într-o grabă reținută, dar nu fără a lăsa timp tirguielilor de rigoare, exprimate concis, în fraze ca niște formule descifrabile numai de inițiați. Cleștii mușcau sîrmele cu care erau legate capacele lăzilor cu fructe, frunzele de castan sau nuc puse să ferească de „bătaie" conținutul „fățuit" erau date la o parte, totul consumîndu-se într-o larmă de nedescris, veselă, cu icneli scoase din rărunchii hamalilor, însoțite de strigătele victorioase ale oltenilor cînd dădeau peste vreun „chilipir". Doar țăranii care mînaseră toată noaptea caii înhămați la căruțele doldora de roada muncii lor tăceau și așteptau desfacerea mărfii, căci în locul acela de lîngă bariera Bucovului se afla „vama" angrosiștilor care n-aveau altă treabă decît să ia zeciuială pentru trecerea tuturor mărfurilor prin mîinile lor. Mirosea a clorofilă putredă, a bălegar, a miez de cantalupi și a aburi de cafea fiartă în nisip încins de tuciuriul Căpitănescu, în cafeneaua căruia se juca biliard pe o masă cu postavul verde ca frunza de praz, și unde, țăranii se strîngeau să-și lungească gîturile nebărbierite după fata patronului, Maga, o țigăncușă cu ochi alunecoși, catifelați, cu pielea de pluș și sînii ca două pere bergamote date în pîrg. Fata aceea care servea cafele strecurîndu-se ca o umbră, de la o masă la alta, era jinduită de toți, dar nimeni n-o putea atinge. Își trăia atunci, în dimineața aceea de duminică, 1 august 1943, ultima zi de viață.

La șase dimineața, o dată cu cel de al treilea urlet al sirenelor, cînd oborul de la Ploiești se „spărgea", și oltenii, balansîndu-și cobilițele cu coșurile supraîncărcate asaltau orașul trezindu-l din somn cu strigătele lor, cînd în rafinării se înlocuia schimbul de noapte cu cel de zi, exact la ora aceea, undeva, departe, spre sud, acolo unde se duceau toamna păsările călătoare și poveștile spuneau că s-ar afla țările calde, 178 de avioane, 1763 de oameni și 325 000 kg de explosibil, se pregăteau să-și ia zborul către Ploiești. 712 motoare turate la maxim stîrneau un uragan de nisip, cum nici cel mai puternic chamsi nu reușise să ridice vreodată. În fruntea escadrilelor gata de decolare, se afla noul aparat primit de Brian Flavelle — pilotul scăpat după aterizarea forțată în Sicilia — un Liberator abia scos din rodaj, botezat cu numele de „Wingo-Wango".

TELEGRAME

IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE ALEXANDRU ROSETTI,

Cu prilejul celei de a 85-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate și cît mai multe bucurii.

Activitatea dumneavoastră literară și științifică, pusă cu abnegație în slujba culturii românești, ne îndreptățesc să vă înconjurăm cu toată dragostea și să vă urăm tradiționalul

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE IOAN GRIGORESCU,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de viață lungă, sănătate și noi succese în munca de creație literară pe care ați desfășurat-o cu pasiune și devotament, pusă în slujba înfloririi culturii socialiste, umaniste, revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE THEODOR MĂNESCU,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe succese în activitatea literară și cît mai multe bucurii.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Premiul „Perpessicius"

Juriul celor 13, format din critici, istorici literari și editori, a decernat Premiul onorific „PERPESSICIUS" **al revistei „Manuscriptum" pe anul 1980 celei mai bune ediții critice apărute în 1979: seria de** Opere, **G. Ibrăileanu, îngrijită de prof. Al. Piru și Rodica Rotaru, din care au apărut pînă acum, sub auspiciile Editurii „Minerva", 9 volume.**

Totodată, s-a acordat Diploma de onoare **a juriului ediției de** Opere **B. Șt. Delavrancea, îngrijită de Emilia Milicescu, prima ediție integrală a unui scriitor clasic român, încheiată în 1979 cu volumul X (bibliografia).**

Festivitatea de decernare a Premiului „PERPESSICIUS" a avut loc miercuri, 22 octombrie a.c., orele 12, în Rotonda Muzeului literaturii române.

ÎNTÎMPLĂRI CU SCRIITORI

Un act de donație

Bătrîne, mă chestionează Nichita Stănescu iritat și nedumerit, cunoști cumva pe unul Iov, nu cel din Biblie, unul real care mă tot pisează de cîteva luni cu niște piei de capră !

—Piei de capră ?

— Da bătrîne, îmi sună la ușă din două în două zile, politicos altfel, dă tîrcoale camerei, a intrat pînă și în debara, și miroase aerul ca și cum ar adulmeca ceva.

— O fi de la gaze...

— Nu dragă, că în cele din urmă mi-a mărturisit reticent să știe despre cele 50 de blănițe de ied care ar fi în posesia mea, că dumneata i-ai fi mărturisit chestia asta și mă roagă să i le restitui avînd în vedere că dînsul e proprietarul de drept. Nu înțeleg nimic, ce naiba e cu piei le astea ? E o glumă, ceva ?

Mă fac că nu pricep, îl asigur că și pe mine mă bombardează cu telefoanele și-mi cere niște piei de... miel. Probabil e maniac sau suferă de idea persecuției.

— Se poate, concede Nichita, dar atunci să-l ducem la un doctor...

— De altfel, zic eu, nu sîntem singurii pe care-i pisează. L-am văzut și în birou la Chirită. Se făcea că-i ia un interviu dar, de fapt, tot despre piei întreba. Bandac, pictorul, știe mai bine despre ce-i vorba. Cică el și Ovidiu Iuliu Moldovan i-ar fi promis o cantitate de piei de ied și miel care potrivit soților lui Iov, ar fi fost lăsate la sediul Asociației.

— Bătrîne, trebuie să terminăm odată cu chestia asta că-l visez pe individ și noaptea. Nu-ți mai spun c-am scris și o poemă intitulată „Elegia pieilor de miel și ied" și i-am făcut-o cadou.... Să mă lase în pace odată.

După această discuție, timp de două luni, zilnic, cu o precizie matematică, numitul Iov a început să mă sune acasă sau la serviciu întrebîndu-mă cînd am de gînd să-i restituim piele. Ultima dată a venit cu o hîrtie bătută la mașină și mi-a întins-o solemn. O public alăturat respectînd ad literam conținutul.

„Act de donație. Subsemnatul Ovidiu Iuliu Moldovan, domiciliat în București strada Colonadelor nr. 3 ap. 45, sector 3, vă aduc la cunoștință următoarele. În luna martie a.c. la finele unei partide de sky de rutină, în compania prietenilor mei Mihai Bandac, pictor, și Mircea Veroiu, regizor de film, liber profesionist, întîlnindu-ne în incinta Studioului cinematografic Buftea cu numitul Iov Russ regizor de film și comenzi TV., am constatat că acestuia îi erau stringent necesare un număr redus de piei de **miel din Transilvania cu precădere zona Gherla.** La ora aceea, personal eram deținătorul unei însemnate cantități de piei de miel (60 șaizeci) și a unui număr mai redus de pielicele de ied (50 cincizeci). Le procurasem cu un an în urmă prin intermediul actorului Caramitru I. de la un grup de macedoromâni aflați în trecere prin București. Conform tradiției și riturilor aromâne, preluate în mod creator, evident, urma să-mi amenajez în locuința personală o cameră în stil neotracic. Etapa premergătoare actului și diferite contacte de specialitate (tatonări), avute cu colegi și intelectuali pertinenți, au relevat unele inconveniente ce urmau a surveni în legătură cu o posibilă invazie de insecte cu specific. În această situație și în pofida insistențelor de neînțeles ale colegului Caramitru I., am hotărît să transfer întreaga cantitate de piei cum și răspunderea juridică și mai ales morală numitului Iov Russ aflat în preajmă ca de obicei. Intenția multiplu justificată și aflată în afara oricăror interese mercantile, a fost nepermis violentată și deturnată de intervenția unor persoane cu preocupări literare și alte munci de răspundere. Nu consider de demnitatea mea să mă pretez la defăimări și injurii pe plan local. Oricum, am convingerea de nezdruncinat că sacul nr. 1 cu cele 60 de piei miel a fost „hăcuit" și împărțit în chiar incinta Asociației scriitorilor de una, cel mult două persoane cu mare apetență pentru astfel de lucruri „originale". Nu vreau să dau nume... Cît privește sacul de hîrtie nr. 2 conținînd 50 de pielicele de ied tărcate și „iuni", un urmat un drum mai abscons și mai întortocheat. În mod categoric, scriitorul Micu M. (pentru mai multă exactitate Micu Ionel M.) avînd funcția de redactor responsabil al Almanahurilor literare, cunoscut pentru apetența sa față de sectorul caprine, a înțiurît în rău situația înstrăinînd, după cum veți vedea, această cantitate de piei.

Trec peste șantajul incompatibil cu postura mea de angajat al primei scene, potrivit căruia (șantajului) ar fi urmat, cică, să pierd un rol important sub aspect artistic și bănesc din filmul așa zis „Semnul șarpelui" (!?) al autorului M.M., cît și pentru necontrolata amenințare cu apariția unor elemente biografice neplăcute într-o viitoare carte a aceluiași M.M. (Întîmplări cu scriitori). El. M.M., ajutat de un individ a cărui identitate n-am putut-o stabili, zis Manix, posesor al unui autoturism roșu, revopsit, ajutați și de Bandac M., pictor nonfigurativ, mi-au înșelat buna credință făcînd să parvină în mod inexplicabil și de ziua lui, pieile, tovarășului Stănescu Hristea Nichita domiciliat în Piața Amzei și poet. Acesta, la rîndul său, s-a făcut că înțelege deformat „transhumanța pieilor tracice" și în pofida mirosului caracteristic ce emana pînă în hol, (după afirmațiile tov. Iov care a făcut dese descinderi inopinate la domiciliul susnumitului), a negat cu violență adevărul și cu obstinație a introdus alte elemente elucubrante menite a-l deruta. S-a ajuns chiar și la amenințări mai puțin plăcute.

În consecință, nesatisfăcut și revoltat de comportamentul suburban al celor amintiți, hotărăsc să donez prin act juridic, atît cele 60 (saizeci) de piei miel cît și cele 50 (cincizeci) pici ieduț cetățeanului onest Iov Russ de profesie regizor de film și comenzi TV. Prezentul act a fost întocmit în fața martorilor Pituț Gh., scriitor și ziarist și Pomponiu Jan pictor colorist și lucrări murale. Semnat : Ovidiu Iuliu Moldovan".

Profit de ocazie și-l anunț pe Nichita, care nu mai deschide nimănui de spaimă să nu se pomenească cu zelosul proprietar al pielor :

— Bătrîne, restituie pielicelele că nu-i de glumit și, în afară de asta, știu din sursă sigură, că nu se mai poartă cojoacele de capră !

Mircea Micu

mapamond

MEMENTO 2050

Succesul expoziției

CIVILIZAȚIA DACO-GEȚILOR ÎN PERIOADA CLASICĂ

Între 7 VII —15 IX 1980, Muzeul romano-germanic din Köln a găzduit, conform unei tradiții a acestei instituții — care în 1970 a prezentat publicului german „Civilizația romană în România" —, expoziția care-și propusese ca temă prezentarea culturii materiale și spirituale a daco-geților în perioada secolelor II î.e.n. — II e.n.

Primită încă de la inaugurarea ei cu interes, viu comentată în lumea specialiștilor ca și în presa de larg tiraj, expoziția a fost un bine venit prilej de a face cunoscute publicului larg din Germania dovezile glorioasei treceri prin istorie a eroicului popor dac.

Aproape 200 000 vizitatori, ceea ce să recunoaștem că este un record, au avut posibilitatea să admire dovezile culturii materiale și spirituale a dacilor.

În **Rhein-Zeitung** (19/20 VII 1980) citim : „Nu trebuie să fie întotdeauna aurul cel care strălucește. Și argintul mat sau fierul negru trezesc curiozitatea pentru antichitate, făcînd concurență podoabelor de aur ale regelui Tutancamon. Lumea noastră de mai înainte, popoarele antice nu au constat numai din bogății strălucitoare ; nu a fost înconjurată numai din metal prețios ca „faraonii asemănători zeilor" ...expoziția de la Muzeul romano-germanic face să retrăiască un popor adeseori uitat, care a locuit în mileniul II al erei noastre în România de astăzi, Dacii".

Revista **Kölner Kirdren Koliseum** (nr. 33/1980) intitulează articolul de fond „O nouă față a Europei. Expoziția Dacii la Muzeul romano-germanic", scriind despre expoziție că : „este uimitoare nu atît pentru remarcabilele tezaure ci pentru că este prezentată o latură cu totul nouă din istoria Europei... cine au fost Dacii și cum a fost viața lor cotidiană este convingător și științific prezentat. Vizitatorul interesat este informat pe deplin despre condițiile de viață ale dacilor, strămoșii poporului român de astăzi".

În cotidianul **Die Welt** (18 VII 1980), numind provincia Dacia „o enclavă a latinității, numită azi România", autorul scrie : „Expoziția permite o privire amplă asupra vieții cotidiene a poporului dac și dezvoltarea culturii sale materiale în perioada 1400 î.e.n. — 400 e.n." ; tot el îi numește pe daco-geți „popor cu o civilizație demnă de luat în seamă" iar despre expoziție mai afirmă că „nu reprezintă strălucirea celor puternici ci pe cei care fac istoria".

Alt ziar — **Christ und Welt Rheinischer Merkur** (18 VII 1980) afirmă : „Dacii războinici apar pentru prima dată într-o expoziție pe care

o prezintă Muzeul romano-germanic" ; relevă apoi rezultatele cercetării recente care permite să se suplinească în cunoașterea istorică europeană „goluri de cunoaștere a popoarelor de la granițele Imperiului Roman". Mai citim în articolul semnat aici de către Wolf Schön că la daci „este tipică și locală prelucrarea fierului, care a permis o agricultură și un comerț înfloritor în Dacia", concluzionînd că „fiecare descoperire din pămînt dovedește autohtonia românilor".

La data de 23 VII 1980 **Neue Zürcher Zeitung** dedică un articol special expoziției, care, spune autorul, are meritul de a scoate la lumină „culturi periferice" din Europa, pe nedrept necunoscute, permițîndu-se astfel cunoașterea specificului civilizației dacilor, „măiestria lucrărilor lor în metal și arta ceramicii", sistemul constructiv.

Revista **Kölner Bilder-Bogen** (nr. 258/sept. 1980) ține să arate că expoziția expune „oameni cu viața lor cotidiană, cu problemele lor sociale și obiectele de care se înconjoară, în lupta pentru existență și identitate etnică, atît în timp de pace cît și în vreme de război".

Mesaj al strămoșilor noștri peste veacuri, expoziția închinată memoriei lor, amplă actiune cultural-științifică, prezentată deja începînd cu primăvara anului trecut în 6 țări, iar recent deschisă la Paris (20 X), amintește popoarelor Europei un trecut comun, la care și înaintașii noștri și-au adus aportul, care trebuie cunoscut și pus în slujba progresului uman.

Ioan Opriș

CARNET AFRICAN

„La Nord" și „la Sud" de Sahara (II)

Unele din aceste trăsături reflectă anumite situații obiective și, chiar dacă nu sînt unanim acceptate, pot fi totuși luate în considerație. Altele nu reprezintă decît aprecieri pripite, se întemeiază pe interpretarea eronată a realităților sud-sahariene. Filozofia „forței vitale" de pildă nu este decît : 1 — o interpretare subiectivistă și mai ales religioasă a credințelor animiste existente la populația luba din fosta provincie congoleză Katanga (azi Shaba în Republica Zair), studiată de autor și, 2 — generalizarea neștiințifică a acestei interpretări la toate populațiile negro-africane. Oricum, pe baza acestor trăsături, mai mult sau mai puțin specific negro-africane, o serie de specialiști încearcă să fundamenteze ideea existenței unei deosebiri esențiale — dacă nu chiar a unei opoziții — între cele două zone ale Africii, între nordul continentului și regiunea de la sud de Sahara. Idee evident eronată, generată de o înțelegere nedialectică a realităților continentului. Pentru că Africa, de la Mediterana la Zambhezi, din Golful Guineei pînă-n Cornul somalez reprezintă o entitate de sine stătătoare, o zonă unitară sub aspectul evoluției istorice, preocupărilor actuale și problemelor de rezolvat; regiunea sud-sahariană, chiar dacă prezintă o notă specifică, chiar dacă are anumite particularități, face parte din această entitate. De altfel, niciodată, nici în trecut și cu atît mai puțin în prezent, Sahara nu a reprezentat o barieră între sudul și nordul continentului, între etniile negro-africane și popoarele arabe de pe țărmurile Mediteranei. Lumea arabă din nordul continentului și-a trecut cu destulă ușurință influența peste brîul de nisip al marelui deșert; cultura arabă și, element esențial al acesteia, limba au pătruns adînc în savană, iar religia islamică a cucerit multe din popoarele sud-sahariene, unora modificîndu-le profund stilul de viață și profilul spiritual. Desigur, această influență nu putea fi unilaterală, nu se putea exercita numai de la nord la sud, astfel că în creația spirituală a țărilor arabe din Africa, în folclorul literar și muzical al acestora se întîlnesc teme și motive de proveniență negro-africană, se aud „ecourile ritmurilor tam-tam-ului"... O dovadă, poate neinsemnată, a acestor influențe reciproce am avut posibilitatea să constat în Mauritania. Eram de mai multe zile în această întinsă țară islamică și șoferul, grație căruia reușisem să străbat lungi kilometri în deșert, îmi arătase că este un bun musulman. La ore știute de el și, bineînțeles, de toți musulmanii, scotea din port-bagajul modernului „Mercedes" un covoraș, îl așeza lîngă mașină, sau în alt loc, și începea să înalțe rugăciuni lui Allah. Într-o zi am observat că la brațul stîng, puțin deasupra cotului, poartă o legătură, un fel de bandaj, și am presupus că-și protejează o rană. Presupunere greșită : legătura de la braț nu era, după spusele sale, decît un „gri-gri", un fel de talisman (o piatră, o scoică și nu mai știu ce, toate legate într-o cîrpă) care să-l apere de „djinii" (duhurile rele) ce pot aduce nenorociri. Originar dintr-un trib negro-african din sudul Mauritaniei, omul meu credea sincer în Allah căruia îi ridica zilnic rugăciuni, dar nu se îndoia nici de puterea unor obiceiuri, a unor credințe animiste primite moștenire de la strămoși odată cu religia Profetului.

Constantin Carbarău

REVISTA STRĂINĂ

● **ROMÂNIA** expune la cea de-a 25-a ediție a Tîrgului internațional de carte de la Belgrad un stand care cuprinde peste 900 de volume selectate din întreaga producție a editurilor noastre. Un spațiu important îl ocupă prezentarea operelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele României, îndreptar prețios pentru cunoașterea realităților noastre socialiste, a liniilor directoare a politicii interne și externe a României. În standuri se află, de asemenea, carte social-politică, științifică, beletristică, enciclopedică etc.

● **APROPIATA VIZITĂ** a președintelui României în Danemarca a prilejuit organizarea unei salbe de manifestări cultural-artistice care au avut ca obiect mai buna cunoaștere a țării noastre, a poporului român, a istoriei sale multiseculare, a prezentului socialist. „Săptămîna culturii românești" de la Copenhaga a fost urmată de o manifestare similară la Aalborg. În localul nou al Casei de cultură din acest municipiu a fost deschisă o expoziție de carte unde, la loc de frunte se află prezentate operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România. În cadrul acelеiași manifestări a fost inaugurată expoziția „Vestigii dacice în Munții Orăștiei".

● **TUDOR ARGHEZI — POETUL,** expoziția organizată de Muzeul literaturii române la Weimar, orașul care păstrează pentru eternitate imaginea lui Goethe și Schiller, a primit la începutul acestei luni, primii vizitatori Deschisă în sala teatrului din palatul baroc „Wittumpalais", expoziția, prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Arghezi a fost inaugurată printr-o festivitate al cărui cuvînt introductiv a fost rostit de dr. Peter Goldammer, director adjunct al Institutului național de cercetare și comemorare a literaturii clasice germane. Dr. Alice Kock a citit apoi din Jurnalul ei de călătorie pagini inspirate de o vizită la Mărțișor, iar actrița Mitzura Arghezi l-a evocat pe marele poet în ipostaza de om și de artist. În încheiere, s-au citit versuri de Arghezi și a avut loc un recital de lieduri clasice germane. Manifestarea consacrată la Weimar centenarului Arghezi a fost marcată și de editarea unui pliant omagial, care cuprinde schița unui portret al marelui poet român și versiunea germană a poeziilor „Inscripție" și „Dacica".

● **BUCURINDU-SE DE UN FRUMOS SUCCES,** Klára Tamás Blaier a obținut Premiul Muzeului Național din Szczecin, din R. P. Polonia, în cadrul Bienalei internaționale de gravură „Cracovia-1980". Juriul a evidențiat forța expresivă a unui limbaj plastic de mare noutate, în care procedeele tipografice se integrează unei arte de frumoasă tradiție, constituind un univers inedit, un mesaj contemporan, o mărturisire artistică despre omul de azi și universul său moral și spiritual.

● **MEŠA SELIMOVIĆ,** unul dintre cei mai cunoscuți scriitori iugoslavi, autor al romanului de mare succes „Dervișul și moartea", a împlinit 70 de ani. Născut la Tuzla, în 1910, Meša Selimović se face cunoscut printr-o serie de cărți remarcabile prin scriitura lor originală, prin personajele viu reliefate, prin poezia lor. „Dervișul și moartea" a fost considerat, în 1966, cel mai bun roman al anului și a fost încununat în 1967 cu mai multe premii literare. Cartea a apărut la editura „Svjetlost" din Sarajevo și a cunoscut în afară de traducerea în limba română, tălmăciri în germană, franceză, rusă, polonă, cehă, bulgară, maghiară, turcă, arabă etc alături de acest binecunoscut roman, bibliografia lui Meša Selimović cuprinde titluri ca „Prima brigadă", „Tăceri", „Pămînt străin", „Cetatea", „Cercul" etc.

● **„CENTRE CULTUREL DU MARAIS"** adăpostește o mare expoziție Hokusai, care reunește în jur de cinci sute de picturi, stampe, desene etc multe din exponate fiind imprumutate de la muzee din alte țări. Reprezentant al școlii Ukiyo-e, Hokusai (1760—1849) a evocat în lucrările sale, remarcabile prin desenul sugestiv și dinamic, prin coloritul viu și nuanțat, natura și viața poporului japonez. „Eram în etate de șaptezeci și trei de ani cînd am înțeles structura adevăratei naturi, animalele, plantele, arborii, păsările, peștii și insectele", mărturisea cu modestie Hokusai, cel care a exercitat o influență conlesitoare asupra impresioniștilor.

● **THEO ADAM,** considerat în momentul de față cel mai bun Wotan, a înregistrat cu puțină vreme în urmă, la Casa „Eurodisc" un recital Wagner Remarcabilă pentru că dovedește o perfectă cunoaștere a stilului wagnerian interpretarea care face obiectul mai multor cronici de specialitate este considerată o pagină de virtuozitate mai ales pentru inteligența, sensibilitatea, culoarea și căldura vocii cunoscutului bas-bariton german, precum și pentru dorința sa de a tălmăci cu exactitate partiturile marelui Wagner.

● **PRIMA FEREASTRĂ** a trilogiei LA LUMIERE ET LA BOUE — imagine a secolului al XIV-lea, cu războiul său care nu se mai termină, cu legăturile religioase între Franța și Anglia, cu bucuriile și lacrimile unui ev-mediu zdruncinat periodic de lupta oamenilor, — fereastră care ne este deschisă de scriitorul francez Michel Peyramure, a apărut de curînd în editura Robert Laffont sub titlul QUAND SURGIRA L'ETOILE ABSINTHE. Volumul cuprinde perioada de la bătălia de la Crécy (1346) marcată de înfrîngerea lui Filip al VI-lea al Franței de către Eduard al III-lea al Angliei — pînă la moartea acestuia din urmă, supranumit Prințul Negru : de la marea ciumă din 1348 la războiul de o sută de ani, cu incidentele ce au marcat începutul acestui război. Autorul, deținător al Marelui Premiu pe 1979 al Societății Oamenilor de litere din Franța, pregătește următoarele două volume ale acestei trilogii — care vor acoperi toată perioada războiului de o sută de ani.

● **CINGHIZ AITMATOV,** cunoscutul scriitor sovietic, ale cărui opere au fost tipărite și în românește, a fost încununat cu Premiul „Volterra", acordat de municipalitatea orașului italian Volterra pentru un volum de nuvele publicat de editura „Mursia" din Milano.

● **PROMENADE A XIAN** se intitulează ultimul volum al scriitoarei Anne Philipe, apărut de curînd în editura Gallimard. Autoarea își împărtășește gîndurile după cea de-a patra călătorie a sa în China, unde în 1946 a locuit un an, în 1948 a traversat în caravană Sin-King-ul și în 1957, împreună cu soțul său Gérard Philippe a asistat la sărbătorile celor „O sută de flori". În cea din urmă călătorie a sa, din luna mai 1980, în locul oricărei alte forme de narațiune, scriitoarea a ținut un jurnal zilnic, în care a notat impresii și observații despre oameni, peisaje, opere de artă legate de prezent și ancorate puternic în trecut, jurnal care constituie volumul de curînd apărut.

● **UN DISC** Beethoven-Schubert reunește partituri foarte puțin cunoscute ale celor doi mari muzicieni în interpretarea lui Gidon Kremer și a Orchestrei Simfonice din Londra sub bagheta lui E. Tsakarov. „Este o imprimare în care violonistul sovietic Gidon Kremer își pune în valoare marele său talent (...) Kremer — mai susțin specialiștii — este deja un nume care poate fi alăturat fără rezerve unui Kogan sau Szeryng".

Poeți din R.S.F. IUGOSLAVIA

STEVAN TONTIC

Moartea în o sută de lecții

Pentru o moarte în o sută de lecții
Sînt necesari o sută de elevi.
Lecția e individuală
Și nu se poate repeta.
Tatăl meu a învățat o lecție,
Mama alta, valurile pe a treia —
Aruncînd leșul meu pe mal.
Materia e plină de rechini,
De curenți subacvatici și
Elevii cei buni și înțelepții
Văd în aceasta răutatea lui Dumnezeu.
Dar moartea în o sută de lecții
Cere un cîrd de elevi —
E greu să înveți de unul singur,
Fără să repeți.

Meșterul cel negru

Un meșter negru va veni cîndva,
Pe păcătoși cu coasa să-i aștepte.
Pămînt și pietre el o să arunce
În femeiușcă, în căsuță
Și în porii noștri.
Va plînge după noi străbunica lui,
A noastră și a tuturor lucrurilor.
Prin porii lui cei negri
Va adia un zefir întristat.

Zidirea casei

Nimic pe pămînt nu are egal
Cu înălțarea unei case,
Cu zidirea în sus și în jos,

Cu întinderea mîinii
Spre cele două zări,
Cu îndoita mulțumire
A nimicului.

Îngerul singeros

Peste fratele meu cade noaptea —
Îngerul singeros din mine
Îl cred un frate negru :
Mai mult coboară surlele

Spre adîncimile fîntînii
O pradă de aur e dorința din lăuntrul meu,
Din iadul meu.
Din nou, tot răufăcătoru-i, întreb.
Îmi salvez capul, răspunde el trist.

Frate, salvează-mă și pe mine.
Iarăși zice.

MIHAIL RENDZOV

Singur și bolnav eu rămîn

Pentru L.

De nu m-ai găsi cită vreme
Plantele sînt pline de tingă.
Cît timp mai păstrezi tristețea în ochi
Pătrund în văzduh. Stelele-acolo
Înnebunesc. Pe noi ne umple tăcerea.

Pe noi ne umple tăcerea. Culegătorii
Ca poeții nebuni ne aleargă.
Unde să ne ascundem ? De mină te prind.
Tu începi să visezi.

Tu începi să visezi. Păsări zboară.
Două femei te caută pentru descintec.
Înflorește tot ceea ce gîndești despre tine.
Peste chip două păsări îți zboară.

Două păsări îți zboară sau tu le visezi.
Eu îți intru în vis. Înflorit, un inger
Mă poartă. Se rup două frunze
Din primul copac. Și floarea mea
Din floarea ta se-nmulțește.

Și aerul din floarea ta se-nmulțește
Și tu din pasăre-n mine. Din pasăre-n mine.
Jur-împrejur totul prinde să doarmă,
Pînă cînd îți zămislesc o cunună.

Pînă cînd singur îți zămislesc o cunună
Din minunea și din țînutul
Pe care singur le voi numi.
Aerul începe să joace, să-nnebunească,
Două izvoare prind să-ți curgă din vis.

Două izvoare prind să-ți curgă din vis
Și-o mare cu albe corăbii,
Te-așteaptă sunete-n aer. În mine,
Cu-o floare pe frunte, îți afli sălaș.

În mine, cu-o floare pe frunte, îți afli sălaș.
Ca și ținutul acesta, ca și această
Largă cîmpie. Pleci mai apoi. Fugi de mine
La fel ca tristețea.
Singur și bolnav eu rămîn.

TRIȘO STOIANOVSKI

Minzul

Din zori pe minzul meu călăresc
Ziua întreagă cîmpul respiră obosit
Cîmpul de toamnă care e o arie de copite
În acest septembrie l-am înșeuat prima oară
Și fără potcoave îl tot fugăresc
Pe ogoare pînă pe seară
Pînă la primăvară trebuie să învețe
Să poarte povara cea grea

Toate potecile care duc spre cîmp sînt ale noastre

Oboseala mea acum să fie a lui
Iar odihna lui să fie a mea
Pînă la primăvară am să-l învăț să poarte
Povara cea grea.

EFTIM KLETNIKOV

Apa care izvorăște din inelul miresei

Boboc și lumină în iezerul subpămîntean :
Trupul dezgropat al Miresei
Bogat și preacurat prinde iar să respire
Și totul e pregătit pentru a înnoi cununia.
Stelele se desfac deasupra grădinilor,
Aruncă rubine peste fîntîni ;
Doar cel care moare înțelege
Semnele primăverii în noaptea care rămîne în urmă.

Pe un boboc se sprijină urechea surdă —
Oare n-ar trebui să asculte șoapta apei adînci
Care izvorăște din inelul miresei ?

IOZO T. BOȘKOVSKI

Cascada de oameni

Această cascadă,
Dintre toate mai mare,
E roșie de viitura vremii.

Crește și crește
De singele care frige
Și urlă turbat și inalt.

Oamenii toată viața
Prin viața lor sapă

O albie care să nu se mai tulbure.

Și totuși ea tulbure trece.

PETAR BOȘKOVSKI

Așternut în cerdac

Copilul nu vrea să doarmă
În pleoape el are
Zbor de pasăre-nchis

Prin cerdac risipită-i
Magia de cobe a celui în taină ucis :
Fire de foc în șireangul cerului

Prin spațiu se răspîndește ca o plagă
La ceea ce îi ai zărit
Dar pentru prima oară-ai văzut

Copilul nu vrea să plîngă
Dar pe cine să-ntrebe
Unde au murit vînturile

Lătratul se îndîrjește
Undeva în inima nopții
Glasul se-ntoarce și lovește gîtlejul

Cerul iese din pămînt
Cu galbene răni împodobit pe trup
De la fiecare om cîte una furată

Copilul se uită la stele
Și de atîtea ori i se spune :
De-ai să-ți vezi steaua tu ai să mori

Dar poate că trebuie încă o dată
Pămîntul schimbat să-și deschidă ochii
În fața ciocului cocoșului roșu al curții

Cine știe ce se poate întîmpla
Dacă în cerdac încă nu se ivesc
Calzii curenți ai somnului

În românește de Dumitru M. Ion

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST (IX)

Start asupra Ploieștiului

Ziua fatidică se apropia.

Nemții care, fără îndoială, înregistraseră absența din ultimul timp a escadrilelor celei de a 9-a Forțe Aeriene din zonele sudice ale Europei, aveau desigur motive să se întrebe ce se pregătea prin raidurile continue ale americanilor deasupra nordului Saharei ?

Dar, cu patru zile înainte de scadența stabilită pentru atacarea Ploieștiului, printre echipajele americane cantonate la Benghazi, s-a declanșat o epidemie de dizenterie care i-a trîntit pe mulți la pat. În căldura sufocantă a deșertului, sub tensiunea iminentei întîlniri cu moartea căreia i se fixase atît de aproape scadența, cuvintele de îmbărbătare ale generalului Brereton erau ascultate cu apatie de niște oameni vlăguiți de oboseală și de boală: „Gentlemen, după cunoștințele mele, eu sînt singurul dintre voi care a servit deopotrivă ca ofițer de infanterie, în marină și în forțele aeriene. Am văzut flota noastră la manevrele de pe Hudson și corpul de cadeți defilînd. Erau spectacole de neuitat. Dar astăzi, cînd am văzut cele 175 de quadrimotoare ale voastre care zburau la cincisprezece metri înălțime deasupra deșertului african, răscolind nisipul cu elicele lor, am simțit cea mai vie și cea mai mare emoție din întreaga mea viață. Mîine, cînd veți pătrunde în țara aceea captivă, veți răscoli inimile locuitorilor ei. Veți ataca în zbor-razant rafinăriile de petrol, dar nu și casele, și o întreagă națiune va fi adînc impresionată de puterea voastră. Huruitul motoarelor voastre în inima cuceririlor inamice va rămîne de neuitat urechilor românilor, și chiar ale lumii întregi, mult timp după ce se vor stinge incendiile, iar ecourile bombelor voastre vor fi amuțit !...

Buletinul meteorologic cu privire la starea vremii din ziua de 1 august, transmis prin cifru de către germani în ziua de 31 iulie, captat și decodificat de serviciile de informații aliate, prognosticau : Cer închis deasupra Balcanilor, dar destul de senin în bazinul carpato-dunărean, unde nu aveau să se producă decît mici perturbații atmosferice cu caracter local.

Deci, pentru Tidal Wave, vînt din pupa !

★

Era duminică dimineața la Ploiești. Cum aș fi putut uita ziua aceea de vară, cu munții de legume și fructe de la oborul orașului unde, încă dinainte de ivirea zorilor, începea să se desfacă cu hurta hrana Ploieștiului ? În ochii mei de atunci, locul acela lua proporții fabuloase, iar oamenii care îi guvernau legile mi se păreau niște stăpîni atotputernici peste bursa de zarzavaturi, căci ei dictau prețurile orientîndu-se după cererea și oferta zilei și după rivalitățile dintre ei.

Cînd am plecat de-acasă, în zori de zi, am văzut-o pe „madam" Vișinescu, soția portarului de la Unirea, strecurîndu-se ca o umbră, cu un pachet la subțioară învelit în hîrtie de ziar și legat cu sfoară. Se ducea să stea „la coadă", la penitenciar, căci era zi de „vorbitor", și pachetul era pentru Didina, fata cu ochii verzi închisă acolo...

Toate femeile din mahalaua Sfîntu Dumitru erau „madam", căci așa cerea buna cuviință să le spunem : Madam Cristea, soția șoferului de pe cea mai mare auto-cisternă de la Unirea, Madam Breha, soția unui cazangiu slovac care schimbase berea de Brno pe vinul de Valea Călugărească, irezistibil atras de ochii focoși ai frumoasei sale „țigăncușe" „Gica, pripășit de amor în fundătura Gheorghe Sion ; madam Spirescu, soția lui nea Vasile zugravu, cel care picta toate interioarele caselor din mahala, cu flori, cîntînd clientelor sale : „Ți-am pus pe pereți lalele, noaptea cînd răsare luna, să aprinzi țigări la ele..." Apoi, mai era madam Frusina, soția lui nea Mitică Pitpalac, care construia în curticica lui ghimirlii peste ghimirlii, „palazzo-uri" de chirpici pentru a-și înzestra fetele, vecin de casă cu madam Ionescu, soția unui mecanic de locomotivă de la Unirea, cu care trăgea vagoanele pline și le înșira pe linia de remorcare la trenurile de cursă lungă... Numai femeile care lucrau în grădina de zarzavaturi a lui Grigore Inimă-rea erau „țațe" — țața Lina, țața Manda, țața Anica, toate cu cîte o droaie de copii livizi și scheletici.

Ierarhia în formulele de apelațiune nu reprezenta reale diferențieri sociale căci, cu rare excepții, toți locatarii de pe strada Gheorghe Sion și din cele două fundături adiacente ce se pierdeau în maidanele de la marginea orașului ocupate acum de bateriile lui Herr Nowicki, erau tot o sărăcie. Ba, „madam" Pandele, cu

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Cînd crapă smalțul toamnei

Nu sînt cîtuși de puțin vinovat că, după ce le-am făcut statuie din talăngi căptușite cu tunet, și le-am atîrnat la git ghirlande de flori roșii, uitînd că ei erau obișnuiți cu șiraguri de porumb prăjit, pîrtașii la victoria asupra Angliei cea cu mîinile poleite în soare neasfințit, s-au întors să scuture vreme rea pe duminicile noastre. Și nici nu mă mir. Pentru că știu că e greu să fii baronet în fiecare săptămînă. Mai ales toamna. Și mai cu seamă la noi. După mine, începînd de la sfîrșitul lui octombrie și pînă spre Crăciun, vîntul șterge fața pămîntului ca să se pirguiască de mirosul vinului bun. Acuma, orice om cu mîna-n sold aminteste de-un ulcior plin, dar un fotbalist în aceeași poziție, ca portarul ieșean Bucu, duminică, pe stadionul Dinamo, mă trimite cu gîndul la un cal împăiat, care nechează pleavă. Un prieten din Giulești, care-și vîntură în trestiile Lacului Tei sarea ce și-o toarnă singur pe rănile deschise în trupul lui de echipa Rapid, îi striga lui Bucu, după fiecare gol privit aiurea : „Băiete, ai de la mine un rachiu mic... la țap ! Și un zimbru de lemn, să-l duci în circă la Moldova" (Și pe urmă, piezîș, către dumnezeu : „Doamne, de ce-or fi pus șnițelu-ăla-n poartă ?").

Știam că după meciul cu Anglia o să ne răsfățăm întinși la umbră. Sau în hanul unde stă șarpele colac pe tejghea și cîntă cu sîrguință, însoțindu-se din lătrături din șale, despre pierderea lunii în malul Buzăului :

La mai de rele
La Mihăiele,

Fetiță dragă, amar plîngeam...

Căci, viorele de Vatra Dornei și voi acvile de Gibraltar, tare ne place la nunți și botezuri, cu moș ajunul și cu irozii ! Nu credeam, totuși, c-o să ieșim afară așa de boțiți. Și cu părul vopsit numai la ceafă. Și săltînd maiestuos în cîrji cîrpite cu gumă. Fiindcă, duminică, după cîte-am văzut și-am ascultat, nicăieri n-a ars focul cum trebuie. Mai mult, porumbeii au vinat ulii. E vorba de Progresul-Vulcan care-a ciopîrțit cu brio (după datina frizerilor) fortificațiile Craiovei. Și eu care puteam să jur că vijeliile se stîrnesc deasupra oceanelor, nu în puțuri cu două vine de apă chioară ! Ceea ce mă uimește e faptul că fumăm pipă stinsă și totuși mirosul cumplit a tutun de lux. Ne pricepem, deci, să ne gudurăm pe lîngă coada norocului. Sau ne pricepem la minuni. Ceea ce n-ar fi rău dac-ar fi adevărat. Mă întreb : blinda noastră siguranță din momentele de vîrf se construiește în aceste porturi de plictiseală dintre două partide internaționale ? Unde crește piperul negru pe care l-au scos în lumină Valentin Stănescu și Cornel Drăgușin ? Nu știu să-mi răspund. Nici cei aleși nu știu, vă asigur. Poate numai vreun contabil. Îmi place însă la nebunie că, atunci cînd trebuie, traficăm speranță și răzvrătire. Căci, oricum e mai convenabil să scoți sufletul altuia decît pe-al tău. Parcă și mai dulce. Valul de care ne-a fost cel mai frică ne-a aruncat pe mal peștii cei mai frumoși. De aia nici nu mă avînt să storc struguri de inimă rea pe fețele celor ce-și înfundă ulcelele cu o bufniță. O victorie răsunătoare fură mințile. Important e să te trezești la timp. Și, uitați-vă, timpul ăla lucește alb în geamuri : Poli Timișoara a încasat o chelfăneală la Londra care mă dezgustă și mă umilește. Ca să nu devenim caraghioși, să ne scuturăm cît mai repede de ifosele măririi.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
44
(966)
Sîmbătă
1 noiembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CULTIVAREA CLASICILOR

Clasic este scriitorul pe care școala îl oferă drept model. Clasicizarea nu aduce însă întotdeauna și un spor de cunoaștere. Intrarea în manuale înseamnă pentru mulți scriitori începutul unui sfîrșit. Cunoscuți mai ales prin cîteva texte alese, fragmentați prin această selecție, reduși la un contact care rareori mai ajunge a da imaginea întregului unei opere ei trebuie să aștepte de multe ori fericita împrejurare a regenerării lor. Pînă la primul război mondial și chiar pînă la cel de al doilea situația clasicilor literaturii române era alta. Volumul 9 din operele lui Ibrăileanu ne arată că Mihai Eminescu era predat pe la 1910 studenților într-un număr de ore în care intră astăzi de multe ori zece scriitori. Ibrăileanu venea dintr-o generație care diviniza pe Eminescu și în plus literatura română n-avea anvergura pe care a căpătat-o mai tîrziu. Operele care au apărut între 1900 și 1920 au clasicizat numeroși scriitori. Perioada interbelică apreciată unanim ca una din cele mai fecunde și mai realizate valoric a sporit și ea numărul autorilor cu drept la atenția școlii. Cei clasicizați sînt mai mulți. Rîvna istoricilor literari ne-a restituit și pe scriitorii prepașoptiști. Literatura română contemporană ne-a dăruit și ea cîteva opere și cîțiva scriitori demni de a figura în manualul ideal de literatură română. După opinii care capătă drept de cetate, actuala epocă literară se poate compara cu cea interbelică. Chiar dacă n-are avantajul perspectivei pe care-l aduce timpul, operație de viitor, această opinie traduce un sentiment apreciativ care nu poate fi neglijat. Mai mult decît atît istoricii și criticii literari lărgesc fruntariile literaturii române într-o direcție pînă acum expediată în termeni de catalog bibliografic : literatura veche. Se descoperă aici un mare secol literar cu drept de a figura la loc de cinste în istoria literaturii române alături de epoca **Junimii** sau perioada interbelică. Valori multiple sînt scoase la lumină din așazisa literatură de molifte și bucoavne. O istorie a literaturii române arată astăzi altfel nu numai prin adăugirea contribuțiilor contemporane ci și prin cucerirea unor teritorii crezute pînă acum aride și în afara literaturii. Zestrea clasică a literaturii române este deci apreciabilă și nu se mai reduce la autorii **Junimii** așa cum ani de zile aproape pînă în anii 40 au făcut-o manualele școlare de sursă maioresciană, precumpănitoare în învățămîntul românesc. Macedonski a intrat foarte tîrziu în aceste manuale, mai tîrziu decît literatura română veche pe care osîrdia elegantă a lui N. Cartojan a impus-o și învățămîntului mediu, nu numai celui universitar. Nenumărate cauze au dus la această cunoaștere prelungit parțială. Nu intră aici în joc doar factori strict estetici. Manualele care au format două mari generații literare de intelectuali și scriitori, generația 1880 și 1900, au fost alcătuite la București și au avut firesc punctul de plecare în impunătoarea pleiadă a **Convorbirilor literare.** I-a fost anexată mai tîrziu și nu fără eforturi generația pașoptistă. Odată cu Unirea din 1918 s-a realizat nu numai o unire politică ci și cea culturală. Elemente pregătitoare existau dinainte vreme prin intrarea în marele circuit literar al lui Slavici sau G. Coșbuc, prin Societatea Academică română, etc dar de acum înainte forța creatoare a întregii literaturi române sporește intrînd într-o fază de plenitudine. Fuziunea nu s-a făcut fără anume inerții literare Proza transilvănenilor ale cărei calități de construcție și creație sînt unanim recunoscute mai este privită și astăzi cu reticențe din pricina limbajului ei frust. G. Călinescu avea însă despre creația celor de peste munți o altă părere : el îi considera „vatra" literaturii române și proiectase în istoria sa literară o hartă a originii creatorilor pentru a semnala grafic și statistic densitatea și importanța creatorilor transilvăneni în literatura română. Istoria lui literară este de altfel prima tentativă de a cuprinde integral pe toți creatorii mari și mici de literatură română de-a lungul timpului, prima tentativă memorabilă de a cultiva plenar clasicitatea marilor scriitori români. S-au adus diverse imputări acestei mari opere. Această istorie literară e asemenea unui continent și exploratorii nevoiași care se rătăcesc prin ripe fără a ieși în soarele cîmpiilor, la lumina crestelor montane ori în bătaia brizei marine îi găsesc tot felul de cusururi. Hărțile lor sînt false fiind realizate dintr-un punct de vedere limitat fără mari orizonturi. Arhitectura mare a istoriei este cea care dezvăluie modul cum G. Călinescu este poate cel mai nuanțat cultivator al clasicilor literaturii române. El admiră varietatea literaturii române și e încîntat de ea. O încercuiește și nu ezită să accentueze ceea ce i se pare insuficiență. Dar ierarhia acestei arhitecturi sigure este cea care prin concepția ei inițială dă seamă de întreg și de importanța părților în el. Astăzi teritoriul cucerit de G. Călinescu pentru literatura română a sporit în nuanță, informație, adîncime. Am putea zice că i s-au adăugat chiar pămînturi noi. Cultivarea clasicilor literaturii române de aici încolo intră într-o fază nouă cu responsabilități mărite. De la anvergura acestei hărți și a acestei arhitecturi. Generația de la 1880 pe care marele istoric literar a încercat s-o cuprindă monografic în opera sa abia acum poate fi privită, la vîrsta centenară, în deplina ei proporție. Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Lovinescu, Rebreanu și ceilalți ai acestei mari generații, de obicei toți fecunzi și longevivi, au lăsat o carieră și o operă care-și așteaptă de acum încolo editorii, monografiștii și exegeții. Să nu ne înșelăm, sîntem la un alt început de drum.

Luceafărul

CENTENAR SADOVEANU

Mihail Sadoveanu

Desen de I. Teodorescu Sion

In interiorul revistei :

BIBLIOTECA «LUCEAFĂRUL»

TEME SADOVENIENE

● „Geografie magică" de Valentin F. Mihăescu ● „Călătoria de inițiere" de Sultana Craia ● „Spațiul mito-poetic" de Mihai Coman ● „Simbolistica personajelor" de Paul Dugneanu ● „Vrăjitorul de șerpi — glose la fantasticul sadovenian" de Dan C. Mihăilescu ● „Zodia cancerului sau coborîrea în istorie" de D. A. Condeescu ● „Texte de seninătate" de Dan Arsenie ● „Sadovenismul literaturii române" de Artur Silvestri

OMAGIU

Limba scrisă de Sadoveanu este ca o lumină atît de concretă și grea încît nu mai poate fi șterearsă, după apariția ei, niciodată din realitatea noastră ; fiind o expresie diferită a prezentului, ea comunică nebănuit de adînc cu el ; neidentificîndu-se cu graiul cronicăresc, ea este o ființă cu istoria și evenimentele cele mai verosimile din cronici ; de cele mai multe ori, ea se aplică descrierii lumii cu atîta artă încît pare mai degrabă substanță decît expresie a scrierii ;

ea reînvie viața noastră din cele mai vechi timpuri cu aceeași forță cu care chiar viitorul își va însuși mereu imaginile trecutului evocat prin ea ;

munții și văile, apele și stufu, stînca și furtunile, ploaia și liniștea codrilor, nașterea unor ființe fantastice și ritualul morții (îngropăciunii), vinul și poveștile, peștii și păsările de nenumărate feluri, mișcarea transhumanței și psihologia specifică oamenilor de la munte, datinile noastre și ale altora, flora și fauna pădurilor, semnele prevestitoare și războaiele, aștrii și oglindirea lor, ținuturile polare și chipul femeii, alcătuiesc numai un inventar succint al cantității, al imensității materiei pe care scrisul nepieritor, limba „ca un fagure de miere" a lui Sadoveanu au mișcat-o, dîndu-i viață ;

deși are atîția eroi cu individualitatea lor distinctă. forța limbii sadoveniene a reușit aproape fără excepție, cu fiecare carte, să recreeze pentru toate veacurile ce vor veni o atmosferă de vrajă, cu implicații adînci în social și arhaic, a sufletului nostru colectiv ;

limba lui Sadoveanu vehiculează în urma ei un univers închegat, recognoscibil prin specificul său, al cărui sens poetic îl dă acel unic aer de participare la lupte și sfaturi domnești, la nașteri și vînători, la înmormîntări și itinerarii fixe ale vieții oamenilor de la munte etc., reușind ca din descrierea și construirea lor într-un edificiu artistic să rămînă imaginea unui popor călătorind prin vuietul veacurilor ca printre doi munți liniștiți ;

cîtă vreme stau în rafturi, limba cărților lui Sadoveanu seamănă cu liniștea și odihna unui popor adormit de trudă sau voie bună — dar de cum le deschizi cuvintele grele de sens apar ca niște ființe trezite din somn, într-un număr atît de mare încît numai drumul epic larg precum viața le poate cuprinde pe toate, iar mai mult credem că n-a făcut nimeni.

Gheorghe Pituț

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Scriitorii din România salută cu vie satisfacție rezultatele rodnice ale vizitei de prietenie pe care Dumneavoastră, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, ați efectuat-o în Iugoslavia, la invitația Președintelui Prezidiului R.S.F. Iugoslavia, tovarășul Țvietin Miatovici, și a Președintelui Prezidiului C.C. al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia, tovarășul Lazar Moisov.

Declarația comună, Comunicatul comun cu privire la convorbirile dintre Partidul Comunist Român și Uniunea Comuniștilor din Iugoslavia, precum și celelalte documente încheiate în timpul vizitei Dumneavoastră, conferă actualului dialog la nivel înalt semnificația unui eveniment politic de însemnătate majoră în istoria relațiilor româno-iugoslave, concretizate prin continuitate și trăinicie.

Conlucrarea fructuoasă între țările noastre izvorăște din gîndirea politică pe care Dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați elaborat-o și ați încetățenit-o în relațiile internaționale, bazată pe principiile independenței și suveranității naționale, ale deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Dumneavoastră, împreună cu remarcabilul om de stat, care a fost președintele Iosip Broz Tito, ați așezat pe temelii durabile, indestructibile, prietenia caldă și strînsă dintre partidele și popoarele noastre, exercitînd o înrîurire hotărîtoare asupra legăturilor româno-iugoslave, concretizate, între altele, prin realizarea în comun a sistemului hidro-energetic Porțile de Fier I, urmată de noua lucrare de vaste proporții, de pe Dunăre, Porțile de Fier II.

Înaltele idei și principii călăuzitoare care stau la baza acordului privind programul de dezvoltare pe termen lung a colaborării economice și tehnico-științifice semnat în timpul vizitei Dumneavoastră în R.S.F. Iugoslavia constituie o remarcabilă contribuție la întărirea relațiilor de colaborare și solidaritate dintre forțele democratice ale lumii contemporane. Cu atît mai mult, în actuala situație internațională, este necesară întărirea unității tuturor forțelor iubitoare de pace, pentru a elimina din relațiile dintre state politica de forță și dictat, toate formele de dominație și asuprire.

Exprimîndu-ne deplina adeziune față de rezultatele vizitei Dumneavoastră în R.S.F. Iugoslavia, înțelegem îndatoririle ce ne revin, ca scriitori și cetățeni ai României, angajați prin munca și prin idealurile noastre în edificarea societății socialiste, în apărarea demnității omului, a libertății și independenței popoarelor, a păcii în lume și a bunelor relații internaționale.

În sensul acestei angajări de mare răspundere patriotică, avem prezentă în conștiința noastră recenta Dumneavoastră întîlnire cu activul de partid al scriitorilor, prețioasele aprecieri și îndrumări pe care ni le-ați dat, privind bunul mers al vieții literare, asigurarea unui climat de înaltă principialitate, favorabil afirmării valorilor, înfloririi și îmbogățirii continue a literaturii, pe măsura misiunii importante a scriitorului în societatea noastră socialistă.

Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Secretar General, că vom depune toată energia noastră în slujba ideilor nobile pe care le propagați în numele poporului român, că vom căuta să cunoaștem cît mai bine, în viața patriei noastre, izvoarele nesecate ale literaturii umanist-revoluționare, durabile și necesare în orizontul spiritual al poporului.

În felul acesta înțelegem să slujim politica Partidului Comunist Român, vastul său program de făurire a unei vieți noi, drepte, pe pămîntul României socialiste și de asigurare a unor relații de prietenie și colaborare cu toate popoarele lumii.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR

TÎNĂR ÎN AGORA

Epos autumnal

Iarăși intrăm în toamnă, solemni ca-n niște sanctuare dacice de piatră. Cu sfiiciune, cu entuziasm dar mai ales cu acel sentiment puternic care ne încearcă în fața gutuilor pe care țăranii, dintr-un obicei ancestral, le așează-n ferestre, iluminînd încăperile vreme îndelungată și îndulcindu-le viața de parc-ar fi proprii lor prunci sănătoși cu fețe rotunde și bucle aurii.

Dar în cîmpie nu poți intra în toamnă fără să întemeiezi cu inima sau gîndul imensele lanuri de porumb și floarea soarelui. Septembrie vine ca o împlinire cînd văzduhul se lasă parcă mai aproape de oameni și soarele e mai blînd, mai generos. La începutul toamnei peste cîmpie e o lumină greu de definit, lumină pe care cel care o știe simți nu se mai vindecă de dorul ei pînă la moarte.

Un drum de pămînt străjuit de-o parte și de alta de lanuri de porumb și floarea soarelui e o sfîntă moștenire de la părinți, un eden spiritual pentru noi. Sentimentele autumnale sînt cu atît mai adînci cu cît mergi în cîmp mai des, adică ai în suflet o retrospectivă a lanurilor.

Primăvara cînd se smulg semințele din pămînt dînd bolovanii la o parte cu pieptul dezgolit și-un strigăt puternic transformîndu-se-n cîntec despică în două cîmpia. Apoi mîna caldă și grijulie a țăranului rostuindu-le viața pînă trec de junețe. Pînă cînd planta se ridică bărbătește cu fruntea spre soare și

Marin Lupșanu

Continuare în pag. a 7-a

pictare de portret

totul se năzărește parcă se-ncheagă se-nalță
pe linia în punctul în care și-au dat întîlnire
privirea ferestrelor de mînăstiri austere
munte în zare aburind și-n za vegetală
calme ninsori și virtețe de turme la poale
surd huruit pe unde se-așează pămîntul
izvor despicat în jumătăți cristaline
de lună de păstrăv de o mai veche amintire
neîntinat cuprinzînd totuși orice imagine
codru cu inimă răsunătoare de paltin
pentru ce-a fost va mai fi să mai fie
consonare de alb în alburi de piatră
scoarță de arbore bătrîn solie pergament
peste care soarele timpul cu o rază subțire
vuietul neamului îl trezește și scrie rescrie

Grigore Hagiu

REFLEX

Rostirea monumentală

Noi nu cunoaștem vocea lui Mihai Eminescu, îi cunoaștem opera. Nu știm cum își citea sau își recita poeziile deși, după unele mărturii de jurnal ale celor ce au avut fericirea să îl asculte — momentul **Venere și Madonă,** de pildă — ne putem imagina timbrul și fascinația unei voci care-i făcea pe auditoriu să treacă din imperiul realității fizice, imediate în acela al spiritului, al marelui act de creație. Iar după caligrafia ideilor sale și după mulțimea variantelor metaforice ale acestora ne putem imagina o ordine aproape cosmică a rostirii, în perfect regim de trăire și comunicare a ideilor, a sentimentelor sale fundamentale.

Poezia, așa cum o avem azi, reprezintă vocea interioară a poetului, rostirea ei de către poet s-a pierdut în eter însă și cine știe în ce unghi sau colț mai ascuns de astri nu se păstrează, poate, ca într-un cor al mișcării ființei a lumilor sau o sferă, un radar al rostirii lor emblematice, după un semn care li se arată doar lor și doar genilor ? Tutelar, spiritul acestora lucrează și el se arată cînd și cînd ca o probă a materialității ființei a timpului, dintr-o secundă ce bate la întîmpl. Vocea lui Mihail Sadoveanu, vocea sa inimitabilă, caldă și calmă în registrul liric al poeziei eminesciene pare o recompensare a pierderii și ne aduce dinaintea auzului și memoriei noastre o fărîmă din eternitatea spațiilor pe care străbate vocea lui Eminescu, fixînd-o, vizual aproape, ca pe o peliculă de nori. Făgăduitor mereu pămîntul Moldovei, și bun și curat, a dat prin Sadoveanu un cer adînc rostirii eminesciene și nu de puține ori, nu în puține momente ale existenței noastre putem apela cu sfială și încredere la el, imaginîndu-ne că îl auzim pe însuș Eminescu

Doru nostru de Eminescu are în Sadoveanu încordarea, liniștea, frumusețea și amplitudinea unei voci după care se pot construi și detecta mari amfiteatre și mari săli, de concerte în munți, o cosmogonie înaltă prin care chiar și o frunză, un fir de iarbă pot să se schimbe-n cuvînt și să se rostească monumental. Aduceți-vă aminte „Ce te legeni", rememorați după Sadoveanu „Sara pe deal" și mai ales „Peste vîrfuri", va recita Eminescu într-o statuie de suflet și ecourile vor răzbate și vor rămîne pentru mult timp, dacă nu pentru totdeauna, în inimile noastre.

Peste vîr-furi tre-ce lună și, în mișcarea vocii, vîrfurile se înalță, se subție, unduind clare în bătaia astrului care și el se substituie propriei sale luminiscențe, luînd locul vocii acum și fiind doar o voce care se aude, se vede cum se înfioară și se atinge de codri, înmărmurind.

A. I. Zăinescu

● IN ACEST NUMĂR : ● **«SADOVENIANA»** ● Fondul principal al culturii române : ● „Un prieten pentru eternitate" — interviu cu Ștefana Velisar Teodoreanu de Sînziana Pop ● **Inedit : ● Ionel Teodoreanu :** „Vîrsta solemnă" ● „Destinul unei capodopere" de Pompiliu Marcea ● „De daemonicis : Demonul tinereții" de Grete Tartler ● „Afinități elective : Eminescu" de I. Oprișan ● „Voluptatea lecturii" de Valeriu Anania ● „La Sadoveanu" de Ioanid Romanescu ● „Țesătura țării" de Ion Iuga ● „Modernitate și cuprindere monografică de Nicolae Ciobanu ● „Sadoveanu anticipatorul" de Mihai Rădulescu .

REBREANU DESPRE SADOVEANU

„Cea mai autentică expresie a sufletului românesc"

În toamna anului 1930, Societatea Scriitorilor Români hotăra să sărbătorească pe unul din membrii ei de frunte, Mihail Sadoveanu, care împlinea 50 de ani. La masa prietenească care avu loc se ținură mai multe cuvîntări, printre vorbitori aflîndu-se și Liviu Rebreanu. A răspuns Mihail Sadoveanu, invocind primul stih al Divinei Comedii, prin care Dante denumea vîrsta la care ajunsese „jumătatea drumului vieții". Presa vremii nu a dat extindere evenimentului, ceea ce explică de ce paginile autorului lui Ion au rămas în mapele sale, păstrate azi la Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei R.S. România (ms. rom. 4 063).

Între Liviu Rebreanu și Mihail Sadoveanu nu au existat relații de amiciție strînsă. Printre cele cîteva mii de scrisori rebreniste, doar cîteva sînt în legătură cu autorul Baltagului, **și fără vreo importanță deosebită istorico-literară. Într-un paragraf, face chiar observația cum că mergînd odată, în același compartiment, într-o călătorie în străinătate, au „petrecut într-o tăcere desăvîrșită". Aceasta nu i-a împiedicat pe cei doi mari scriitori să se prețuiască reciproc. Liviu Rebreanu declară, chiar în cadrul conferinței pe care o propunem spre publicare, că a învățat „meseria scrisului" de la Sadoveanu, înainte de a veni în București. Și, într-adevăr, în caietele sale se găsesc note și extrase, făcute**

Stancu Ilin

Continuare în pag. a 2-a

INEDIT

Toate darurile

Astăzi împlinește cincizeci de ani cel dintîi mare scriitor român în adevăratul înțeles al cuvîntului, Mihail Sadoveanu. Și ziua aceasta, pe lîngă altele, care va trebui să fie însemnată undeva, pentru că e întîia oară cînd un scriitor român, împlinind cincizeci de ani dă la iveală, și al cincizecilea volum al său. Au mai fost scriitori români care să se întîmple să scoată o carte nouă la al cincizecilea an, dar care să scoată o cincizecea carte e numai Sadoveanu.

Am vrut să subliniez acestea pentru că îmi permit a crede că adevăratul mare scriitor e acela care e înzestrat de Dumnezeu și cu puterea de a produce mult. Nu există scriitor mare numai cu un volum sau două la spate. Sterpii care se căznesc o viață întreagă ca să mizgălească cîteva pagini, chiar cînd au mare talent, rămîn simpli diletanți. E frumos să șlefuiești îndelung cuvintele pentru a le smulge străluciri rare, dar și mai frumos e să creezi viață vie, cuprinzătoare, înțelegătoare, zugrăvitoare de oameni și locuri. Stilul subțire, cîntat, torturat mai are apoi și cusurul că nu durează, fără să mai spun că se adresează numai unui număr mic de înțelegători rafinați sau snobi ai rafinamentului. Stiliștii care strîmbau din nas acum un veac dorm, necitiți de nimeni, prin biblioteci, pe cînd Stendhal sau Balzac, cei fără stil, sînt mai vii și mai căutați azi, precum vor fi și mîine. Dealfel și stiliștii, care sînt într-adevăr creatori, sînt totdeauna și fecunzi. Flaubert, // 193 cel mai pasionat stilist, a lăsat totuși o operă care, împreună cu corespondența, cuprinde peste douăzeci de volume mari. Chiar și poeții care însemnează culmi adevărate au fost mari și în cantitate ; să pomenesc numai pe Goethe și Victor Hugo...

Dar mi se pare că umblu să forțez ușă des-

Continuare în pag. a 2-a

De daemonicis: «Demonul tinereții»

Figura ieromonahului Natanail din **Demonul tinereții** sugerează un posibil model renascentist. Un tînăr medicinist care se călugărește, pentru care Cartea Naturii e superioară Bibliei, pentru care natura are ordinea și porunca ei inerentă, neafectată de ceremonii religioase sau superstiții, ni-l evocă, poate, pe Theophrast von Hohenheim, a cărui gîndire antropocentrică a marcat întregul secol al XVI-lea, al cărui chip a devenit legendar chiar și în Transilvania (o legendă transilvăneană despre Paracelsus e comentată de doctorul Valeriu L. Bologa din Cluj cam în aceeași perioadă cu apariția paginilor sadoveniene). Desigur, căutarea izvoarelor în natură, astrosophia, corespondențele microcosmice, viziunea Unității, erau idei largi în Renaștere ; gnosticismul, Kabala, neoplatonismul lui Marsilius Ficinus, filosofia lui Ibn Gebirol, panteismul popular medieval nu marcaseră numai gîndirea paracelsiană. Totuși, prin cîteva amănunte de substrat antroposophic și chiar de structură epică (eroul, medicinist, iubea călătoriile, se retrage pentru a se re-cunoaște prin Natură) paginile **Demonului tinereții** par să trimită mai ales la doctrina marelui umanist.

Astfel, cunoașterea, care este pentru Paracelsus „ascultarea" cunoașterii imanente obiectelor cercetate, pare a fi și pentru Natanail același tip de **Ablauschen der Dinge** : „Apoi sunară clopotele — întîi cele mici, ca niște ființe... După fiecare lovitură, la arcadele clopotniții par a juca o clipă mutrișoare îngrijate de copii străini și neexistenți, care totuși se văd în zugrăvelile afumate ale iconostasurilor de jos. Atunci lăstunii... răspund și ei cu o gamă de sonuri fine... Mutrișoarele neexistente dispar... Clopotarii cei vii în carne și oase își vor fi îndeplinit menirea numai cînd se vor integra în tot ce-i armonios aici : vibrări, lostuni, lumină și mireasmă, peisagii de brazi, ziduri sfinte". Suită de corespondențe, analogii între macro — și microcosm care îl făceau pe Paracelsus să considere că știința se obține prin „atracție" simpatetică și magnetică, nu prin cărți și deducție logică ; așa cum Natanail va desluși știința „minunilor" nu din cărți, ci din vederea interioară, din înțelegerea naturii ca organism în care toate lucrurile se armonizează : „Monahul porni cetania moale și monoton. Într-o vreme **se surprinse cu gîndul la florile poienii pe care o străbătuse în amurg** (s.n.). Se reculese și înălță glasul. Femeia asculta cu ochii deschiși mari, hipnotizată. Pentru dînsa murmurul omului negru era vraja de mult așteptată, întru care nădăjduia c-o înfricoșată pasiune arzînd concentrată în pupilele-i enorme".

Concepția astronomică despre timp (stelele generînd timpul și deci cursul evenimentelor) pare a avea ecoul în paginile sadoveniene prin, de pildă, cuvintele baciului. „Trebuia să știe ceasurile oilor și străjile nopții după stele. Asta trebuia să fie legea și religia vieții lui". La fel cum pentru învățatul renascentist bolile depindeau de instincte, deci de stele (care sînt în corespondență cu „planetele" corpului), la Sadoveanu oamenii trebuiau vindecați moral, bolile erau socotite produsul confuziei interne. „Darul cu care am fost învrednicit — spune Natanail femeii care i-a adus fiul paralitic să-l vindece — este pentru alinarea mîhnirilor, pentru rănile sufletului, căci asupra unui trup ca acesta, ros și ars, numai unul Dumnezeu mai are putere". Femeia, știind acest lucru, venise să ceară izbăvirea prin moarte : moartea adusă de cuvînt, de imaginația care vine dintr-o intensă dorință a inimii (așa cum, din același motiv, un blestem poate să îmbolnăvească, o binecuvîntare — să vindece).

Demonii zugrăviți în pridvorul schitului Pocrov, „demonul pîntecelui și demonul semeției, demonul zavistiei și demonul desfrînării" (care nu sînt alții decît „pomeniții în cărți" Nambroth, Astaroth, Lilith, etc.) sînt poate singurul indiciu explicit asupra adevăratului chip al lui Natanail : de mag, și nu de călugăr. Fostul student medicinist are o atitudine de ironie mascată față de „concretizarea" unor forțe de care nu se teme, ba chiar încearcă să le stăpînească.

Li se atribuie magilor puterea de a schimba obiectele, fascinînd spiritele, agitînd umorile pînă la a provoca obstrucții nervoase, efectuind prin puterea imaginației transformări în lupi sau alte fiare. Lupul din **Demonul tinereții** pare a fi una din întruchipările lui Natanail, una din forțele obscure care vor fi învinse în cunoașterea de sine. În fața fostului medicinist, „apăru ca o fantomă a umbrei, mînioasă, înfricoșată și tristă în același timp", iar Natanail simți că „îl străbătea o simpatie pentru pasiunea și îndîrjirea măreață a fiarei". Uciderea lupului, pe care o putem interpreta ca înfrîngere, în plan concret, a „demonului tinereții" (pasiune, îndîrjire, nesupunere), simbolizează în același timp înfrîngerea elementelor animale, victoria „principiului divin" așa cum Paracelsus afirma în **De Fundamento Sapientiae** : „Un om căruia îi place să ducă o viață animală e un animal condus de cerul său animal interior. Aceleași stele care fac un lup să ucidă, un cîine să fure, o pasăre să cînte, fac din om un cîntăreț, vorbăreț, îndrăgostit, ucigaș, etc... Omul ar trebui să trăiască în armonie... **nu** cu elementele animale ale sufletului său". Astfel Natanail, fostul medicinist care încercase detașarea de patimile juniei, fu cutremurat, la moartea lupului, „de o durere pe care de mult n-o încercase" și „de la marginea rîpei se întoarse și mai privi o dată spre lupul mort, **ca și cum rămăsese lîngă el ceva al său**" (s.n.).

La fel, tăierea bradului uscat de către muntenii care se adunaseră lîngă tulpina sa „ținînd sfat pentru moartea lui" se petrece în paralel cu supunerea hoțului Pintilie, căruia Natanail îi citește „ca să i se moaie inima și să nu rămînă așa de spăriet și de crîncen, ca o fiară". Atît în uciderea lupului, cît și la tăierea bradului, momentul este cel de depășire a limitei „corpului elementar" pe scara modificărilor prin care trece omul. Forma e o iluzie, nici expresie a vieții, nici producătoare a ei. În laboratorul pădurii, al Naturii, elementele sînt indestructibile, în continuă transformare. Natanail, conștient de aceste prefaceri care nu cunosc odihna, „se așeză în soare, pe un colț de trunchi putred. Stăruiau în el mîhnirea și neliniștea... Nădăjduia însă, închizînd ochii, într-o pace și-ntr-o binecuvîntare. Viitorul poate nu i le mai păstra ; înapoi nu se mai putea întoarce; le simțea însă nedeslușit, din pămînt și din miresmele naturii, din moartea și viața care se urmează și se amestecă necontenit".

Impresia pe care, pînă la urmă, Natanail o lasă asupra unei minți moderne este faustiană : „două suflete", o minte sfîșiată de contradictorii tendințe. Demonii cu care Natanail avea să rămînă în continuă luptă se dovediseră a fi, evident, nu cei pictați în pridvorul schitului Pocrov, ci materializările gîndurilor sale ; nădăjduind „pacea", fostul medicinist nu dorea, de fapt, decît să dobîndească puterea de a se controla, de a „gîndi" formele minții universale.

Grete Tartler

La Sadoveanu

Prin cercuri arborii își spun
adevărata vîrstă, fiecare,
de mii și mii de ani pămîntul
nu-ntîrzie o clipă în mișcare

păsări migrează
în sensuri anume,
un perfect echilibru
există în lume

ce, dacă vine
ziua sau bezna ?
pe ape fantomei
îi tremură glezna

prăbușească-se-n sine
timpul, cuvîntul
e adierea
iluminîndu-l.

Ioanid Romanescu

inedit

Toate darurile

Urmare din pag. 1

chise. Produce mult scriitorul care are multe de spus, al cărui suflet e mai bogat, a cărui putere de creație e mai mare. Mihai Sadoveanu a scris cincizeci de volume fiindcă în sufletul lui trăiește aevea o lume întreagă care a cerut să se realizeze, fiindcă a avut și mai are desigur multe de spus. Dacă e adevărat că un scriitor mare sintetizează neapărat toate zbuciumările și gîndurile și dorințele și năzuințele neamului său, atunci Sadoveanu e cea mai autentică expresie a sufletului românesc. Cele cincizeci de volume ale sale cuprind toată viața românească, cu bucuriile și necazurile ei, cu peisagiile diverse și românii de toate felurile, de la cei mai umili la cei mai trufași, buni și răi, frumoși și urîți, de toate meseriile... Sînt sute și mii de oameni care s-au născut, au trăit și au murit în cărțile lui Sadoveanu, alcătuind acolo o lume deosebită, lumea românească întreagă, cea trecută ca și cea prezentă și viitoare. Dacă un străin cuminte ar vrea să cunoască aevea țara și poporul nostru, ar putea învăța din cărțile lui Sadoveanu întîi limba românească cea mai frumoasă și pe urmă, citindu-i toate cărțile cu băgare de seamă, ar putea să ne vază, să ne auză, și să ne înțeleagă împreună cu toate calitățile și cu cusurile noastre, mai bine decît studiindu-ne la fața locului.

Literatura lui Sadoveanu nu mai poate fi nici lăudată, nici criticată // 194. Ea a ajuns dincolo de laudă și de critică, a intrat în patrimoniul neamului, a devenit o componentă a sufletului nostru pe care-l sintetizează. A încerca să mai lauzi opera lui Sadoveanu, ar fi ca și cînd ai avea să lauzi aerul sau apa sau lumina. Asta nu însemnează, firește, că nu s-ar fi găsit și flecuștețe estetizante, care să ciriie prin colțuri, precum se găsesc și disperați care să tăgăduiască înseși fenomenele naturii.

Totuși Sadoveanu a avut norocul și puterea să trăiască numai pentru scrisul său, numai pentru deplina realizare a operei sale. Retras într-un loc liniștit, a avut bucuria să poată rămînea între oamenii creați de el, în lumea creată de el. De aceea el n-are dușmani, ci numai admiratori. Ferit de cancanurile și cîrtelile fatale contactului prea asiduu, Sadoveanu domină viața noastră literară ca un bloc formidabil la care nu poți privi decît cu respect.

Pentru noi scriitorii însă Sadoveanu, în afară de toate calitățile-i literare, mai are și meritul de-a fi fost cel dintîi scriitor profesionist, căruia nu i-a fost teamă să se declare ca atare. A fost într-adevăr cel dintîi scriitor român care a îndrăznit, care a avut marele curaj să pretindă ca, în calitatea și profesiunea lui de scriitor, să aibă dreptul să și mănînce, să reclame adică să-i fie răsplătit scrisul. A stîrnit atunci o mică revoluție. S-au produs îndată lamentări pe ruinele sentimentalismului literar și ironii îndurerate asupra americanismului literar care amenință literatura română // 195. Pentru că pînă atunci onorariul literar era considerat la noi drept o mare rușine. A fi plătit pentru o operă literară s-a părut o monstruozitate.O slujbă, da, putea să răsplătească un talent, ca să-i asigure existența burgheză. Scriitorul trebuia să aibă neapărat și o meserie, ca scrisul lui să rămînă un lux. Dacă n-ar fi făcut Sadoveanu atunci gestul revoluționar, dacă ar fi intrat slujbaș ca să aibă o meserie, azi poate ar fi director sau mai știu eu ce undeva, dar cele cincizeci de volume cu siguranță că n-ar mai fi în inimile zecilor de mii de cititori, ci s-ar fi stins în sufletul lui zdrobit de referate și rapoarte și dosare.

Nouă, celor care am venit după Sadoveanu, ne-a fost mai lesne și să scriem mult și să fim profesioniști. Sadoveanu ne-a deschis calea peste tot. El a dovedit editorilor că se poate face o afacere bună și cu cărți românești, că și scriitorul român poate să aibă multe mii de cititori...

Eu, care în toate privințele sînt mai mic, deci și în privința anilor — e dealtfel singura privință pe care n-o regret că sînt mai mic — mă mîndresc s-o mărturisesc că am învățat meseria scrisului de la Sadoveanu. Cu mulți ani în urmă, înainte de-a debarca în București, în colțul cela pierdut al Ardealului, am făcut cunoștință cu Sadoveanu. Erau primele volume : „Povestiri", „Povestiri din război", „Dureri înăbușite", „Duduia Margareta", apoi „Șoimii", „Floare ofilită". Nu știu dacă n-am să intru în conflict cu istoriografia noastră literară, dar eu socotesc că cu cărțile // 196 acestea a început o epocă nouă în proza românească, epoca Sadoveanu, în care trăim cu toții. Pe urmă au venit mereu cărți noi, fiecare aducînd oameni noi, înfățișări noi ale universului special care se realiza din geniul creator al lui Sadoveanu. Și cu fiecare, Sadoveanu se ridica mai sus, ca și cînd volumele s-ar fi rînduit singure într-o piramidă a mîndriei noastre a tuturor.

Să mă iertați dacă am fost prea lung, dar despre Sadoveanu nu se poate vorbi scurt.

Cînd ne-am sfătuit cum să sărbătorim cei cincizeci de ani ai lui Sadoveanu, au fost felurite propuneri, desigur mai bogate decît cea la care ne-am oprit, toate însă avînd cusurul că s-ar fi potrivit mai mult pentru o carieră literară încheiată. Am ales această simplă masă prietenească, la care v-am poftit, fiindcă, oricît de rotundă e cifra de cincizeci, noi n-o putem socoti decît ca un popas scurt pe un drum lung. Sadoveanu e pe culme, dar e drumețul care cu cît urcă, cu atît cîștigă puteri, cu atît se uită și mai puțin în urmă și mai mult înainte spre piscurile pe care mai vrea să le escaladeze. Mihail Sadoveanu a sfărîmat de mult tradiția scriitorului român care trebuie să se epuizeze la 35 de ani ca să devină o glorie ambulantă și sleită, sau să ajungă funcționar mare cu merite literare. Sadoveanu e deabia în plină maturitate, în plină putere de creație. Dumnezeu i-a hărăzit toate darurile : pe lîngă geniul scrisului, și rezistență fizică cu care au fost înzestrați toți marii creatori. Astfel, încît eu, în numele și din partea scriitorilor, a tovarășilor lui mai mici, // 197 cu prilejul popasului de azi, nu-i pot aduce mai bună urare decît să-i ajute Dumnezeu să împlinească cel puțin suta de volume.

Ilustrație de Aurel Bordenache, la „Divanul persian"

Destinul unei capodopere

Am putea spune că destinul literar al lui Mihail Sadoveanu a fost unul privilegiat, scriitorul fiind, de la început, acceptat și apreciat drept o mare speranță a literaturii române, odată cu publicarea, simultană, în 1904, a 4 volume, fapt fără precedent la noi. A avut și șansa de a fi prețuit de Titu Maiorescu, rămas mereu o autoritate greu de clintit, care i-a și propus spre premiere, la Academie, **Povestirile.** A avut, de asemenea, șansa de a fi apreciat de forțele noi ale criticii de Nicolae Iorga și de Eugen Lovinescu, deși fiecare reprezenta o direcție estetică opusă. Criticii postmaiorescieni, mai ales „a treia generație", adică Tudor Vianu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, l-au considerat, aproape fără rezerve, marele scriitor român al veacului. O excepție o constituie cronica literară a lui Pompiliu Constantinescu la **„Locul unde nu s-a întîmplat nimic"**, roman pe care-l crede un fel de pastișă după **„Apa morților"**, ceea ce este neadevărat, căci prezența unui personaj inedit și central, cu totul interesant, Lai Cantacuzin, cel mai izbutit „om de prisos" din literatura română, schimbă total lucrurile în raport cu romanul din 1911. Astfel încît reacția lui H. Sanielevici din **Curentul nou** din Galați (1905) în care acuză pe prozator de imoralitate, întocmind năzdrăvanul tabel sinoptic cu viciile umanității sadoveniene rămîne aproape ca o curiozitate.

Astăzi, la un veac de la nașterea scriitorului, constatăm că destinul marelui scriitor este în permanentă creștere și, în ciuda unor aprecieri de suprafață, după care Sadoveanu n-ar fi trezit interesul unor contemporani, ca Arghezi, Blaga sau Camil Petrescu, despre care s-au scris numeroase cărți, constatăm că, în realitate s-a ajuns astăzi ca autorul **„Baltagului"** să se situeze, și în această privință înaintea tuturor. Despre Sadoveanu s-au scris, din 1955 pînă astăzi peste 20 de cărți și, ca să nu existe dubiu, le enumerăm în ordinea în care au apărut : D. Micu : **Sensul etic al operei lui Sadoveanu** (1955) ; Profira Sadoveanu : **Viața lui Mihail Sadoveanu** (1957) ; G. N. Verona : **Mihail Sadoveanu** (Kiev, 1957) ; V. Sugoniai : **M. Sadoveanu. Viața și opera** (Moscova, 1959) ; Iuri Kojevnikov : **M. Sadoveanu** (Moscova, 1960) ; Savin Bratu : **M. Sadoveanu. O biografie a operei** (1963) ; Kakassy Endre : **Mihail Sadoveanu** (1964) ; C. Ciopraga : **M. Sadoveanu** (1966) ; Vasile Sadoveanu : **Bădia Mihai** (1968) ; E. Luca : **M. Sadoveanu sau elogiul rațiunii** (1972) ; **Ei l-au cunoscut pe Sadoveanu** (1973) ; **M. Sadoveanu interpretat de...** (1973) ; Nicolae Manolescu : **Sadoveanu sau utopia cărții** (1976) ; Pompiliu Marcea : **Lumea operei lui Sadoveanu** (1976) ; Z. Sângeorzan : **M. Sadoveanu. Teme fundamentale** (1976) ; Fănuș Băileșteanu : **Introducerea în opera lui M. Sadoveanu** (1977) ; Pompiliu Marcea : **Umanitatea sadoveniană de la A la Z** (1977) ; **Studii despre opera lui Sadoveanu** (antologie critică 1977) ; **M. Sadoveanu interpretat de...** (1977) ; Virginia Mușat : **M. Sadoveanu povestitor și corespondent de război** (1978) ; Al. Paleologu : **Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu** (1978) ; Mircea Tomuș : **M. Sadoveanu** (1978) ; G. I. Tohăneanu : **Arta evocării la Sadoveanu** (1979). Menționăm apoi contribuția unor critici încă necitați de noi care, deși n-au scris cărți speciale despre Sadoveanu, s-au ocupat îndeaproape de opera prozatorului, aducînd contribuții importante : Ov. S. Crohmălniceanu, Mihai Drăgan, Paul Georgescu, Emil Manu, Mircea Mincu, Al. Piru, E. Simion, C. Stănescu, M. Ungheanu, I. Vlad, M. Zaciu, H. Zalis, ș.a. De fapt nu este critic de notorietate care să nu fi scris despre Sadoveanu, de circa opt decenii încoace. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că sensurile adînci ale operei au fost epuizate. În ce ne privește credem, dimpotrivă, că exegeza sadoveniană se află la debutul ei. Au existat și momente dramatice în viața scriitorului, ca de pildă cel din 1937, cînd elemente fasciste, iritate de poziția intransigentă a scriitorului împotriva tendințelor de dreapta, i-au ars cărțile în piețele publice. Este unul din cele mai detestabile momente ale istoriei noastre literare. Pilduitor a rămas însă faptul că întreaga intelectualitate românească s-a solidarizat în jurul marelui scriitor dovedind, încă o dată, inaderența la teoriile și practicile huliganice. Faptul că, în acel timp chiar, Universitatea din Iași, riscînd, l-a distins pe Sadoveanu cu cel mai înalt titlu : „doctor honoris causa", se adaugă acestei atitudini de demnitate intelectuală și umană. Cît privește respingerea, estetică, a scrisului sadovenian de către avangarda beligerantă, faptul e de înțeles din cauza neconcordanțelor de doctrină literară și nu ne poate reține. Oricum, receptarea lui Sadoveanu n-a fost chiar atît de idilică și festivă cum sîntem înclinați să credem. Răsfoirea arhivelor, a presei vremii e necesară pentru stabilirea mai exactă a lucrurilor. Și, fiindcă personalitatea și opera lui Sadoveanu ne preocupă în continuare (o viață **întreagă** nu se poate cunoaște totul) vom da, mai jos, un fapt de istorie literară interesant pentru că se referă la o capodoperă sadoveniană, **Haia Sanis,** pe care, de peste o jumătate de veac, nimeni nu o consideră altfel. Nu așa au stat însă lucrurile de la început și derularea chestiunii este, în sine, importantă tocmai spre a vedea cum adevăratele valori înving prejudecățile. Cum știm, nuvela apare în 1908, în nr. 6 al Vieții românești (în volum apare un an mai tîrziu în **Cîntecul amintirii).** Atunci, ca și azi, o bucată literară apărută într-o revistă nu era recenzată, de regulă fiind recenzate, firește, cărțile. Împotriva obiceiului, în revista hebdomadară gălățeană **Pagini libere** („literară și științifică"), condusă de B. Nemțeanu, în chiar primul număr, din 1 iulie 1908, nuvela este comentată la rubrica „Recenzii". Semnatarul, C. A. (care credem că este prozatorul revistei C. Apostoliu, deși s-ar putea să fie A. Coutant, care ținea cronica literară externă, scriindu-și textele atît în română cît și în franceză) făcînd o detailată relatare a subiectului nuvelei o consideră „o scriere tendențioasă", exprimînd atitudinea autorului „de părtinire sau ură contra unor elemente străine", conchizînd fără ocol : „Tendința nuvelei d-lui Sadoveanu face parte din curentul politic al deceniului xenofob, antisemit". În numărul 3 al revistei (13 iulie) N. D. Cocea colaborator al revistei gălățene intervine polemic, cu articolul **Tendință antisemită ?** în care, după ce povestește detailat subiectul și caracterizează personajele, respinge cu argumente peremptorii acuzația, atrăgînd atenția asupra faptului că picherul Ion Rusu, un bețiv și un violent, ca și tînărul Bucșan, un cinic de mahala, eroi total negativi, sînt personaje „neaoș românești", că pe lîngă ei Haia Sanis, care comite o delațiune, informîndu-l pe picher că fata lui e gravidă, spre a i-l răpi pe Bucșan Tudoriței, nu e cu nimic mai prejos sub raport etic. Astfel încît Sadoveanu ar putea fi anatemizat, în egală măsură, pentru „tendințele d-sale antiromânești" ceea ce Cocea consideră, evident, o inepție. Nuvela este puternică, obiectivă, conchide Cocea. Polemica nu se termină însă aici, căci în nr. **8** al **Paginilor libere** (17 august) se revine prin articolul **Cu prilejul nuvelei „Haia Sanis"** semnat de A. Spiru-Bacău (viitorul filozof francez Alfred Spayer, după cum aflăm din schița biografică semnată Anonymus Notarius a lui Lovinescu, care polemizase în anii 1907—1908 cu A. Spiru-Bacău pe diverse probleme literare). După ce semnatarul articolului își ia toate precauțiile privitoare la Sadoveanu, declarînd că „n-are nici o clipă intențiunea de a-l micșora, de a arunca vreo umbră asupra excepționalului d-sale talent", urmează o serie de obiecții severe privitoare nu numai la nuvela în cauză, dar asupra întregii literaturi sadoveniene. Prozatorul, ni se spune, n-are „disciplină", aici se repetă, „ca în toate nuvelele d-sale cîteva cuvinte stereotipe". Personajele sînt schematice, Haia nu reprezintă „decît o dragoste senzuală, oarbă, fără scrupule, fără rușine"... Finalul cade greu, Sadoveanu e facil, n-are adîncime : „N-ar merita, oare, minunatul d-sale talent să fie întrebuințat mai rațional, să fie îndreptat către căi mai anevoioase, dar care urcă pe culmi, în loc să vagabondeze în libertate pe cîmpii și prin văi ?". Între detractorii lui Sadoveanu, A. Spiru-Bacău se cere așezat lîngă Sanielevici, după cum N. D. Cocea trebuie adăugat apărătorilor. Faptul poate părea surprinzător pentru că Sadoveanu fusese coleg de școală și era bun prieten cu Enric Furtună (vezi schimbul de scrisori dintre ei) care era, alături de Barbu Nemțeanu, un stîlp al **Paginilor libere** care-i adăposteau o bogată producție poetică. Dar faptul acesta, extras din **Pagini libere,** merită, credem, adus în discuție mai ales pentru un motiv de pură istorie literară : este vorba, din cîte ne dăm seama, de o împrejurare unică, anume, aceea a desfășurării unei polemici privitoare la o bucată literară care n-apucase să devină carte. Că această bucată este o capodoperă a lui Sadoveanu, faptul este revelator în legătură cu interesul pe care l-a trezit, de fiecare dată, scrisul sadovenian, încă de la începutul carierei. Că polemica aceasta anteeditorială a întărit prestigiul nuvelei (atît de apreciată de G. Călinescu, Al. Paleologu sau Ov. S. Crohmălniceanu și nu numai de ei) nu încape îndoială. Viitorii exegeți ai nuvelei acesteia îl vor consemna, desigur. Căci este vorba de destinul unei capodopere a literaturii noastre.

Pompiliu Marcea

„Cea mai autentică expresie a sufletului românesc"

Urmare din pag. 1

într-un „colț pierdut al Ardealului" din creația sadoveniană promovată de cercul „Vieții românești" din Iași.

Această prețuire și prietenie colegială, discretă deobicei, o singură dată la forme publicitare, atunci cînd Sadoveanu este atacat violent de grupările de dreapta. Liviu Rebreanu, prezentat de ziarul „Dimineața" drept un „apărător al libertății", își va ridica glasul în adunarea generală a S.S.R. din 25 aprilie 1937 *), arătînd „cum marele scriitor Mihail Sadoveanu este de atîta timp punctul de atac al unor oameni pătimași, cum cărțile sale, pentru vederile sale politice, au fost arse, fără ca Societatea scriitorilor români să ia o atitudine și să-și spună cuvîntul". De altfel, cunoscutul protest al intelectualilor pentru apărarea lui Sadoveanu — semnat de M. Ralea, Eugen Lovinescu, G. Călinescu, Petru Groza, G. Topîrceanu, A. Oțelea, V. Eftimiu, D. Botez, L. Rebreanu ș.a. — se pare că este o inițiativă a autorului Răscoalei. Peste cîțiva ani, printre cei care sprijineau intrarea lui Liviu Rebreanu în Academia Română, se număra, în mod firesc, și Mihail Sadoveanu.

Ideile vehiculate de marele nostru romancier în conferința din noiembrie 1930, omagiind cei cincizeci de ani de viață ai lui Sadoveanu, nu constituie o noutate. Pledoaria sa pentru creatorii de „viață vie", pentru o artă care să se adreseze celor mulți, ci nu „unui număr mic de înțelegători rafinați sau snobi ai rafinamentului", și pentru demnitatea scrisului — în condițiile exploatării capitaliste — o regăsim în multe din articolele sale teoretice, în „mărturisirile" sale la Institutul de literatură al lui D. Caracostea sau în discursul de recepție la Academie.

Revelator este faptul că cei doi mari coloși ai literaturii noastre, atît de diferiți ca factură stilistică, își găsesc o rădăcină comună în „zbuciumările și gîndurile și dorințele neamului" românesc. Pe această nepieritoare bază a înflorit nu numai creația lor autentică, ci și — simbolic — prețioasa floare a prieteniei, demnității și respectului reciproc, colegial.

*) Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români, „Dimineața", an 33, nr. 10 902, 27 aprilie 1937, p. 7. Informație furnizată de Grigore Damirescu.

Afinități elective: Eminescu

Forma supremă de integrare în natură — atît în viziunea lui Mihail Sadoveanu, cît și a personajelor sale — o constituie, ca și la Mihai Eminescu, euthanasia, altfel spus, aspirația reintrării prin moarte în circuitul veșnic al materiei. Spre deosebire, însă, de Eminescu, în creația căruia unirea „euforică" finală „cu întregul naturii" stă — datorită repulsiei instinctuale față de „putrejune" — sub semnul dorinței de păstrare a integrității corporale ; de mumificare în mod natural prin intermediul înghețării, sau a incorporării în elementul acvatic primordial ; de trecere în neființă ca-ntr-o dulce somnie și perpetuare a existenței dincolo de moarte asemeni unui „bătrîn rege de basme, adormit pe sute de ani", la M. Sadoveanu nu surprindem nici un moment năzuința păstrării tiparului uman după dispariția în neant.

Mai apropiat de esența gîndirii și reprezentării populare despre moarte, Mihail Sadoveanu aspiră calm la pierderea totală în natură, la întoarcerea definitivă „la elementele primare", la „amestecul" desăvîrșit „cu frunzele, florile pămîntului, cu apele cerului" sau „cu florile, cu fluturii și cu mieii anilor". „Mă voi amesteca și eu ca și ei [„cei dinaintea mea"] — notează autorul în memorialul de călătorie **Olanda** — frunzelor căzute, căci fiecare neam avîndu-și pecetea și blăstămul, mă simt și eu, ca și alții, înrădăcinat ca un arbore din acele păduri care încă durează".

Imaginîndu-se pe sine însuși ca un simbolic arbore legat de glia strămoșească — altădată, rostea chiar numele stejarului —, prozatorul concepe moartea ca o prefacere în plan vegetal, ca un act lipsit, prin urmare, de gravitate și dramatism. Omul se adaugă florilor și frunzelor căzute, fără vaier și „fără cutremur", cu seninătatea înțelegerii caracterului firesc al stingerii. Paralelismul metaforic : oameni / frunze care cad, „frunze-n furtună" etc. revine obsedant în opera lui Sadoveanu, spre a sublinia, tocmai, naturalețea trecerii din vremelnicia umană în eternitatea ritmului cosmic.

Viața și moartea îi apar prozatorului ca faze ale unui aceluiași proces lent și continuu de transformare veșnică a materiei, în cadrul căruia lipsește chiar pragul despărțitor. „Noi înșine — reflectă el în **Anii de ucenicie** — sîntem alții într-una, pînă la clipa nesimțită cînd trecem în altă zonă, și urmăm a fi și atunci cînd nu mai avem conștiința celorlalte stări succesive ce ne sînt hărăzite". În virtutea unei asemenea viziuni, aspirația regăsirii după moarte cu cei dragi „într-o mireasmă de sulcină ori în mugetul unui căprior" e absolut firească ; după cum revenirea cuiva „pe-o rază de soare", „într-o mireasmă de toporași", e perfect posibilă. Ceva din credința în transmigrarea sufletelor — fie și voalat metaforic — se străvede în sclipirile expresiilor sadoveniene de mai sus. Ca și în **Miorița** și în genere în creația noastră populară, moartea individului este proiectată pe fundal cosmic. Beneficiază de un asemenea tratament în special eroii ce s-au jertfit pentru moșie. Participarea naturii la moartea acestora are, în viziunea prozatorului, sensul de apoteozare, de suprem elogiu adus sacrificiului lor. Astfel, „Al Mariei și Stîngaciu — din **Șoimii** — zac în țărîna umedă pe malul Nistrului, și-i jelesc undele, și-i jelește vîntul... — și ei ascultă glasul undelor și glasurile vîntului..." ; doi roșiori și un călăraș, căzuți între lesurile dușmanului, pe cîmpia Vidului, în povestirea **Călărașul,** dorm „somnul fără deșteptare. [...] Călărașul cu ochii închiși, părea că doarme, cu fața la cer, cu brațele răstignite în lături. Peste obrazul liniștit, peste care sprîncenele și mustățile trăgeau dungi negre, trecea vîntul de sară ca mîngîierea unui vis. Și tustrei zăceau în singurătatea aceea ; pîlcuri de sălcii murmurau, fîșîiau, tremurau un cîntec tainic în aburirile vîntului".

Țesătura țării

De mîncărimea ochilor sunt surd
de patima limbii am intrat în surzenie
cine întreabă de mine nu sunt
cine pe mine mă-ntreabă se întîlnește

clopotul a căzut peste capul meu sfărîmat
peste capul unui berbec într-o noapte de
paști
cine gustă pe țesătura țării carnea de miel
și nu cunoaște apa-n obrazul lui

nelimpede este calea și-și tocește trupul
căutînd
gura pierdută-i izvorul care vine
din umerii orbilor din fluturi
pe scări de lumină năvălește

și patima limbii nu intră-n surzenie

Ion Iuga

Înțelegînd el însuși moartea „ca pe-o eliberare și ca pe-o înnoire", asemeni poetului popular, elogiat cîndva pentru puterea de a fi vibrat nemăsurat în fața naturii, de a fi dat, în **Cîntecul Mioarei,** „valoare nemuritoare întregului peisagiu" și de a se fi simțit „element al naturii veșnic nouă", Mihail Sadoveanu dă morții îndeosebi o funcție integratoare. Prin ea, cel dispărut se încadrează definitiv în universul îndrăgit : în glia strămoșească (cel căzut pe cîmpul de luptă) ; în peisajul familiar, alături de moșii din veac (cel adormit în zariștea satului arhaic) ; în apropierea stînei (cel răposat în locuri depărtate de transhumanță) ; în „raiul" iubirii de altădată (cel mort înainte de a-și întemeia cămin) ș.a.m.d.

O atenție deosebită o acordă scriitorul morții misterioase, înconjurată de taină, în cadrul naturii, specifică celor ce-o iubesc prea mult sau celor care se adăpostesc în sînul ei ca într-un refugiu : pădurari, sihaștri, haiduci, pribegi alungați de societate, fugari etc., moarte ce întruchipează propriul ideal euthanasic al prozatorului.

Desigur, în conturarea unui asemenea ideal și în descrierea diverselor cazuri de integrare frenetică, totală, în natură, cercetătorul e îndreptățit să vadă un reflex al viziunii eminesciene. G. Călinescu credea chiar, că peștera schivnicului din **Izvorul Alb** „reeditează edenul lui Euthanasius", iar „reintegrarea euforică în natură" a proorocului — sugerată de citatul : „Poate să-l fi furat puhoiul, cînd s-a dus să ia apă și a căzut, ori poate să se fi înălțat cu aburii cînd s-a plecat după cum îi era rînduit, ca s-asculte glasul din afund", i se pare a avea similitudini evidente cu dispariția călugărului din nuvela **Cezara.** Fără a nega justețea observației călinesciene — ce ar putea fi sprijinită și de alte argumente neluate în seamă, precum : clima ușor mediteraneană din preajma peșterii, existența unei vegetații exotice, prezența nefiresc de tîrzie a fragilor înfloriți și copți etc. —, trebuie să relevăm însă două lucruri. Pe de o parte că peștera schivnicului din trilogia **Frații Jderi** — chiar dacă lasă impresia preluării unor clișee eminesciene — reproduce, de fapt, în mic, imaginea peșterii sacre din **Creanga de aur** și corespunde reprezentării cu totul personale pe care și-a format-o autorul (fără a dezminți izvoarele antice) despre altarele preoților supremi daci. Iar pe de alta, că înrîurirea eminesciană — profundă în ansamblul operei sadoveniene — reprezintă în cazul de față un factor de ordin secundar.

Hotărîtoare pentru specificul integrării euthanasice a omului în natură la Sadoveanu rămîne, după opinia noastră, observația directă a autorului asupra lumii animaliere, ce acționează modelatoriu nu numai în situația dată, ci asupra întregii sale viziuni. Constatările privitoare la modul de comportare al sălbăticiunilor în genere și la retragerea lor sfioasă, departe de orice privire, în momentul presimțirii sfîrșitului, sînt utilizate și în descrierea comportamentului diverselor personaje adînc legate de natură — în virtutea raționamentului că trăind în aceleași condiții, avînd de înfruntat aceleași stihii și greutăți, omul nu poate reacționa fundamental diferit de animale, chiar dacă, biologic, el se află pe o treaptă superioară.

Revelatorie în acest sens ni se pare mai ales înfățișarea morții lui Moroșanu, cîinele cel bătrîn al sahastrului Pavăl, din **Cîntecul Mioarei** : „Apoi, după ce s-a ridicat în putere Bujor al prietinului Iancu, Moroșanu cel bătrîn s-a tras într-un ascunziș neștiut de nimeni. Acolo s-a întemeiat furnicar care i-a curățit de carne uscată oasele, după care le-au spălat puhoaiele muntelui și le-au purtat într-o cupă de stîncă, la hodină veșnică."

Analiza va continua într-un viitor articol.

I. Oprișan

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

UN PRIETEN PENTRU ETERNITATE

de vorbă cu Ștefana Velisar Teodoreanu

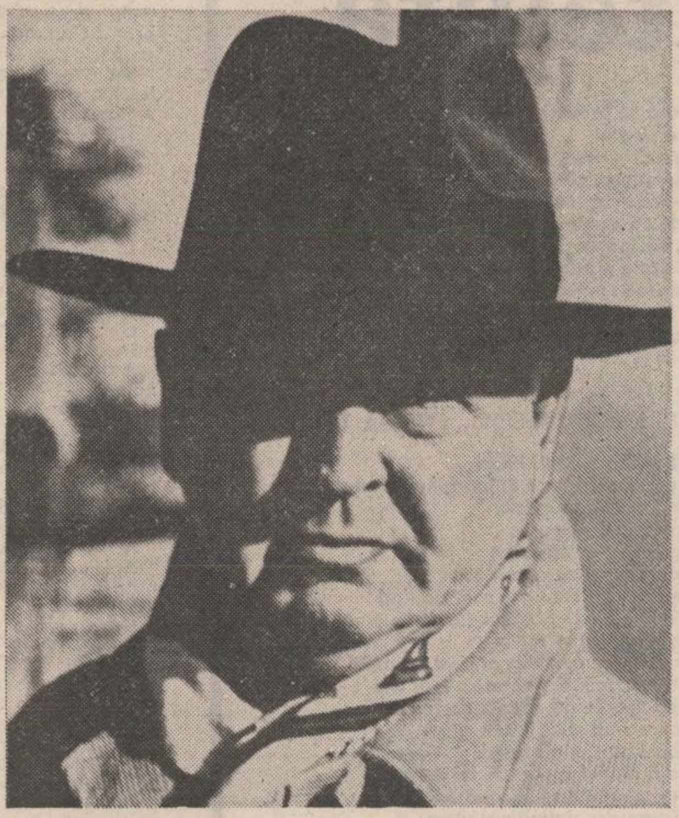

1. Iașul acoperit de lumină

— Am locuit, ani de zile, la Mogoșoaia, alături de Dumneavoastră, perete-n perete, pîndind cu înfrigurare ca soarele să treacă de Moara Domnească, pentru ca odată cu inserarea să pot să pătrund în odaia cu numărul 10, unde rădăcina de iarbă mare se transformase deja în jăratec, ceaiul licărea în ceșcuțe și prin fumul amar și subțire fotografiile vechi, atîrnate peste tot, în perete, prindeau, de-odată, viață, așteptînd ca mîna subțire, însoțită de clinchetul de argint al brățării să le desprindă din cui și uitare, stîrnind fabuloase alaiuri de amintiri și povești. Doamne în crinoline și bărbați cu jiletcă, copii-marinar rotindu-și cercurile peste veacul al XIX-lea, mari cărturari despre care arhivele păruseră să fi epuizat documente — se iveau, de-odată, în umbrele mișcătoare și parfumate jucînd, în regia Dv. savantă, roluri istorice. Spectator fericit și istovit de emoție, ședeam neclintită-n fotoliu pînă cînd ceasornicul nopții-și rotea, de-odată, stelele în fereastră, și după sticlirea lor înghețată descifram, cu uimire, că a trecut un an. Nu ne-am mai văzut demult, Ștefana Velisar-Teodoreanu, și acum vă rog, dintr-odată, să refaceți misterul, să-ntindeți mîna care vă este la fel de subțire pentru a-l aduce aici, în odaia de pe strada „Agricultori", în mireasma amară de ceai și jăratec de ierburi — pe Marele Prieten de-o viață : pe Mihail Sadoveanu, de la a cărui naștere se împlinesc, iată, o sută de ani.

— Drăguța mea, dar am scris tot, în „Ursitul". Și despre el și despre Ibrăileanu.

— Fotografiile călătoriei de la Constantinopol le-ați publicat ?

— Nu.

— Vedeți ? Le privim încă o dată cu mare atenție. Pe Sadoveanu atunci l-ați cunoscut ?

— Nu. La nunta fetii lui Ibrăileanu, dar despre asta am scris.

— Dar în poză păreți stingherită, de parcă atunci l-ați fi cunoscut !

— Dacă era așa de mare ! Un gigant ! Se uita la mine ca un dulău la un cățel mic. Cred că îi inspiram milă. De asta a și ținut la mine : se simțea protector. Ca și domnul Ibrăileanu, de-altfel : alt gigant !

— Ați stat adeseori între ei ?

— Un foculeț mic, între două păduri.

— Ce vorbeau ?

— Unul tăcea : Sadoveanu. Se închidea în tăcere ca într-un zid. Celălalt vorbea : Ibrăileanu, și pe măsură ce vorbea zidul își deschidea porțile, ferestrele albastre ale turnului se luminau. N-am văzut niciodată oameni care să fi avut atîta nevoie unul de altul ca ei. „Prieten unic" spunea Sadoveanu, răsplătindu-și amicul cu lumina ochilor săi.

— Ibrăileanu ce spunea ?

— „Avem un al doilea Eminescu". Vorbea despre scrierile lui Sadoveanu, dar vorbea așa cum nimeni altcineva n-ar fi reușit să o facă. Presa vremii era destul de laconică : „A mai apărut o carte frumoasă de Dl. Mihail Sadoveanu, așa cum Domnia sa ne-a obișnuit". Nici noi nu-i înțelegeam pe atunci substanța, cu toate că ne plăcea. Ibrăileanu i-a semnalat imediat geniul și nu s-a sfiit să-l așeze alături de Eminescu. Îi pătrundea scrisul pînă în fibra lui tainică. A fost un suport uriaș pentru Mihail Sadoveanu tot astfel cum Sadoveanu a fost un suport pentru „Viața Românească", pentru direcția culturală pe care revista o etalase, atrăgînd atenția tuturor. Moartea lui Ibrăileanu a fost o mare pierdere pentru Sadoveanu : îi pierise patronul spiritual. A și părăsit Iașul, lăsînd un gol imens.

— La nuntă ședeau alături ?

— Da. Ca două stînci într-un cer de fum.

— Nu luau parte la sindrofie ?

— Ibrăileanu nu dansa, iar Conu Mihai se uita la mine cu ochi mirat : neavînd rochie potrivită, improvizasem un costum de ocazie : fustă din tafta, cenușie, corsaj negru, lucios, pe cap rețea lucitoare, pantofi de mătase și ciorapi „Lys" cum nu mai există acum : groși, albicioși, perlați și cu un buchet de violete brodate pe „coupe de pied". Cînd unduia rochia se vedea frumos.

— Vedeți : asta n-ați scris în carte. Nu așa.

— Nu ? Îmi pare bine, atunci. Dar că am intrat la ei în afumătoare, am scris. Trăgeau toți, tutun, în frunte cu Sadoveanu. M-au așezat între ei. Întîi am tăcut, dar pe urmă a circulat ceva vinișor și am pierdut orice jenă : vorbeam fără timiditate cu ei.

— Era prima dată cînd îl vedeați pe Conu Mihai ?

— Nuu ! L-am văzut adeseori navigînd prin peisajul orașului, la fel de înalt cît copacii de pe Copou. Pe vremea aceea Iașiul era o frumusețe : arborii erau mai înalți decît casele, era un adevărat oraș în pădure și Mihail Sadoveanu îl cerceta îndeaproape, fulgerînd trecătorii cu ochii lui. Avea o privire extraordinară, scînteietoare, cum n-am mai văzut. Am suferit pe urmă, cînd am fost la Iași, și atîtea lucruri nu mai erau : Nici casa noastră, nici casa domnului Ibrăileanu, nimic, nimic ! Locuiam lîngă Rîpa-Galbenă, cu grădinile-îngemănate. Toamna și, mai ales iarna, peisajul acela sălbatic ne încînta. Și arborii ! Întîi au fost răpuși de război, cînd oamenii au avut nevoie de lemne, pe urmă au fost eliminați de construcții, acum...

— Casa Kogălniceanu în care locuia Sadoveanu există.

— Își aflase, drăguțul, acolo, liniștea după care tînjea.

— Vorbiți despre el ca despre copii !

— Toți sînt copii. Dacă Afane, băiatul meu, are vîrsta la care tatăl său a murit ! Am trecut de Philippide, de Demostene, de Păstorel, acum l-am întrecut și pe Sadoveanu : am 83 de ani. Ei rămîn tineri iar eu îmbătrînesc.

— Sînteți foarte tînără, foarte vitală, o să trăiți o sută de ani. Oamenii care n-au nimic pe conștiință trăiesc mult.

— Mai bine aveam și trăiau ei.

— Trăiesc, doamna Lily, Sadoveanu abia de-acum înainte va fi foarte viu !

— Poate. El seamănă cu un munte atît de înalt încît trebuie să te afli la mare distanță ca să îl vezi. A trecut timpul necesar ca oamenii să-i înțeleagă cărțile așa cum pe cînd trăia, i le-a înțeles doar Ibrăileanu.

— De care dintre ei ați fost mai legată ?

— La Iași, de Ibrăileanu. Ședeam în case alăturate și-mi făceam veacul în livada lor. Vara, Ionel scria la ei în grădină, doamna Ibrăileanu ne trimitea cafea și dulcețuri, iar domnul Ibrăileanu — două țigări englezești, pentru mine, semn că în ziua aceea mă așteaptă neapărat.

— La Iași îl întîlneați doar la „Viața Românească" ?

— Îi făceam vizite acasă. Ionel era stingher, nu iubea viața mondenă. Anii din Iași i-am petrecut, amîndoi, ca într-o grădină : visînd și vorbind. Dar la Sadoveanu mergeam cu plăcere. Locuia înconjurat de verdeață, într-o casă plină de copii.

— Era o locuință somptuoasă ?

— Țin minte o sufragerie mare, luminoasă, în mijlocul căreia se afla o masă uriașă, dreptunghiulară, ca să încapă la ea toți copiii și toți prietenii lor. Coana Catincuța era primitoare, nu lipseau niciodată zîmbetul de pe buze, plăcințelele calde și cafelele. Și Topîrceanu. Era neclintit de la Sadoveni. Acolo l-am cunoscut și pe Panait Istrati.

— Cum arăta ?

— Era foarte slab. Cap de spaniol. Ochi în febră. Se iubeau foarte mult cu Sadoveanu. Își spuneau „frate Mihai" și „frate Panait". Locuia la Conu Mihai. A stat mult la ei. Cînd Sadoveanu i-a spus că sînt soția lui Ionel Teodoreanu a zis : „Sînt de două săptămîni aici și n-a venit să mă vadă." „Domnule Panait Istrati, i-am spus, cît drum este dela noi pînă la dumneata, tot atîta este și dela dumneata la noi". „Ia te uită, a spus, mică dar rea !". Acum, de cîte ori merg la cimitir, îl aprind o lumînare și lui. Îmi pare rău că atunci i-am răspuns așa !

— Sadoveanu unde scria ?

— Avea o odaie de pădurar. Pat, masă de lemn, cîteva puști pe pereți, un cocoș de munte împăiat.

— Cum arăta ?

— Croit ca o stîncă : mare dar nu greoi. Făcut din sculptură și cu o mască frumoasă : ochi largi, nas de vultur.

— Și Catincuța ?

— Era ca Sfînta Vineri : blondă, delicată, ușoară. I-a născut unsprezece copii ! Mielu, îi zicea, Conu Mihai fusese prieten cu fratele ei. Erau orfani. „Să-i porți de grijă" a spus cînd a murit. Cum să-i poarte mai mult decît s-o ia de nevastă ? Avea un unchi în Bucovina care le-a făcut o nuntă ca în povești : trei zile și trei nopți.

— Se mai simțea ceva din poveste ?

— Era între ei o înțelegere exemplară. Coana Catincuța îi respecta liniștea pe care Conu Mihai n-o părăsea niciodată. Dar cînd povestea, era nemaipomenit !

— Ce povestea ?

— Despre pești. Despre țipari, de exemplu. Cum merg tocmai în Marea Sargaselor ca să-și depună icrele și se întorc maturi. Multe lucruri din „Anii de ucenicie" ni le-a povestit nouă. Uneori și cînta : la cîte-o petrecere domoală, unde se bea vin de Cotnari, dinainte de filoxeră. Ni-l aducea bătrînul Ilie Stroici. Conu Mihai nu bea vin mai nou de opt ani. Dar cînd bea își deschidea sufletul, și glasul, cînta balade vechi, haiducești, pe care le știa de la rudele mamei, care erau țărani. Cînta încetișor, cu o voce limpede și caldă, pătruns de frumusețea cuvintelor.

— Sînt cele mai calde imagini din epoca de la Iași ?

— Nu. Cele mai calde imagini sînt de la noi, de acasă, — casa Teodorenilor — unde locuiam cu Ionel și copiii, și unde ședea cîteodată și tata, cînd venea să mă vadă, și unde l-a cunoscut pe Sadoveanu și s-au împrietenit.

— Personajul călare, cu joben și cravașă, reprodus în culori pe medalionul de porțelan ?

— Da, tatăl meu, Ștefan Lupașcu, magistrat de profesie dar care lucra în diplomație, ca să schimbe caii, peisajul și oamenii, după ritmul fierbinte al pulsului său. Patriot, cu elanuri umanitare, cîștigat la cauza Transilvaniei ca bunicul, în casa căruia veneau Slavici, Coșbuc și Vasile Lucaciu, s-a întîlnit ușor cu Mihail Sadoveanu în marea lor dragoste pentru țară și pentru cauză celor năpăstuiți. Tata l-a purtat pe Conu Mihai spre lecturi prețioase, documente medievale de valoare inestimabilă, ascunse prin bibliotecile Europei, care i-au alimentat pasiunea pentru istorie, altminteri decît se întîmplase pînă atunci : cu o înțelegere nouă, filozofică, așa cum se vede în „Creanga de aur" și „Covorul persian". S-a stabilit între ei o legătură indestructibilă, care depășea înțelegerea noastră, dar care ne-a înfrățit. A fost o prietenie de-o viață, Sadoveanu purtîndu-i tatălui meu o mare iubire și stimă. La rîndu-i, tata, i-a stimat pentru opera sa și, mai ales, pentru marea sa demnitate, de care nu s-a despărțit niciodată, nici în anii de prigoană legionară, cînd cărțile i-au fost arse în stradă și viața umbrită de amenințări. Atunci, în anii aceia sumbri, Ionel a organizat o serie de conferințe prin țară. Nu începea și nu sfîrșea niciodată fără să rostească laude mari la adresa lui Sadoveanu.

— Era curajos ?

— Foarte. Odată, la Iași, pe cînd Ionel era directorul Teatrului Național și l-a invitat pe Conu Mihai să țină o conferință, legionarii au aruncat petarde pe scenă și au făcut scandal. Lumea s-a speriat, Ionel a fugit la balcon să-i scoată afară din sală, numai Sadoveanu a rămas neclintit între focuri și pocnituri : „Bestii păroase din caverne !" a strigat. Și tata mi-a povestit că odată, la o grădină de vară unde ședea cu rotarii, niște huligani i-au azvîrlit petarde pe masă : au fugit toți înafară de Sadoveanu : „Ce-i mișălia asta !" a spus. Curajul său mare se sprijinea pe cauza dreaptă în care credea.

— Mi-ați povestit că Ionel Teodoreanu i-a salvat viața, amenințată de legionari.

— Circulau odioasele „liste negre" pe care era trecut și numele lui Sadoveanu. Ionel a cerut audiență ca să apere cauza lui Sadoveanu ca scriitor. Ionel a vorbit patru ore și jumătate. Cînd a sfîrșit, în loc să-l împuște, au tras cu pistoalele în tavan și cartușele cădeau în farfurii. A fost cel mai mare proces al lui Ion : cu istoria.

2. La porțile țării era război

— Ibrăileanu murise. Sadoveanu plecase. Demostene și el. Topîrceanu murise. Tătăița murise. Păstorel era în București. M-a apucat, de-odată, un urît : știi, ce, Ioane, simt că aici îmbătrînim. Am văzut pe stradă oameni vorbind singuri. Fă ce știi, eu plec.

— În ce an era ?

— În 1938 și la porțile țării era război. Am plecat din Iași cu instinctul șoarecilor care presimt naufragiul vaporului.

— Cum este Iașul în amintire ?

— Acoperit de lumină : a fost cea mai fericită perioadă din viața mea. Aveam un bărbat care mă iubea, pe care îl adoram, copiii erau sănătoși, prietenii nu începuseră încă să moară, lumea era bună și liniștită. Fericirea a mai ținut puțin la București, pe strada Eminescu, în casa frumoasă unde primeam pe toți scriitorii plecați de la Iași : Pillat, Demostene, Philippide, Cezar Petrescu, Vasile Voiculescu...

— Și Sadoveanu ?

— La București, Sadoveanu mi-a făcut dovada magică a prieteniei lui. M-a chemat să-i fiu alături și la durere și la bucurie. Cînd a murit Catincuța, m-a chemat să-i consolez copiii. Cînd s-a îndrăgostit de Valeria Mitru m-a chemat să mi se mărturisească și mi-a citit magnificele poeme pe care i le-a dedicat. Atunci i-am descoperit sufletul. Nimeni nu știe cît putea fi de generos, de devotat, ca în basme.

— Vă vizita ?

— Mergeam noi la ei, regulat. Ne chema să ne citească și ne hrănea pe săturate. Pe urmă, a venit moartea năprasnică a lui Ionel și i-am simțit prietenia din nou. Ne-a dat mașina de la prezidiu ca să ajungem prin iarna bujmacă la cimitir, Valeria mi-a dat haina neagră, țin minte de-atunci o scenă halucinantă, din pricina omătului mare, convoiul mortuar nu se vedea din zăpadă și Ionel părea că alunecă singur, peste întinderea albă, iar cînd m-am uitat înapoi, am scos un strigăt de spaimă : fețele oamenilor erau glasate, purtau mască de gheață, erau minus 22 de grade, le înghețaseră lacrimile pe chipuri, nu erau pămînteni.

— Sînt treizeci de ani de atunci.

— Da. Și nu credeam că voi rezista. Se rupsese totul în mine : sufletul, puterea, vederea : aproape orbisem. Eram foarte săraci. Nu aveam bani nici de lemne. Ca să ne încălzim am ars toată sufrageria și cărțile de drept ale lui Ionel. Am vîndut la Academie scrisorile dela Ibrăileanu, ca să-mi duc nepoțica la mare — corespondenta dela Arghezi. Fără Sadoveanu și fără Valeria aș fi murit ! Dar a venit iarăși, ca un înger de pază, Conu Mihai, cu imensa lui bunătate și m-a așezat sub pavăza sa. „Cît trăiesc, eu, Lily, să nu-ți fie frică de viață !. M-a așezat în casa lui de la Neamț, în cea mai frumoasă odaie, odaia lui „Scrie, spunea, scrie, asta ne mîntuie !". Și mi-a vorbit, atunci, prima oară, despre moartea copiilor lui. Atunci, în acea tragică împrejurare a vieții mele, am văzut ce poate cu adevărat. Valeria ne trimitea de mîncare, lădițe cu sardele, sticle mici cu suc de roșii, mandarine și portocale pentru nepoțica mea. Dar nu m-a umilit niciodată. Îmi oferea tot, complet dezinteresat : „Fă-mi cinstea și primește ca de la un frate", părea să zică. N-am vorbe pentru recunoștința pe care i-o port.

— Cît timp ați stat în casa de la Mînăstirea Neamț ?

— O iarnă întreagă.

— A venit să vă vadă ?

— Doar cînd ne-a instalat. Mi-a dat camera lui, a pus tot în mișcare și a plecat. Din odaia lui se vedea Valea Moldovei și peisajul acela mă îmblînzea. Am transformat uriașa lui bibliotecă într-o adevărată grădină. Din plimbările lungi, prin pădure, aduceam ramuri, cu muguri, și la căldura camerei înfloreau. Mai ales două magnolii, superbe, au înflorit în odaia lui Sadoveanu, iar la fereastra cu trei canaturi, cîntau toate păsările din lume : cu capișoane roșii, albastre și verzi, cum n-am mai văzut. Le-am făcut o mămăligă, de hrană, și Conu Mihai mi-a scris prin Valeria să fac una cît roata carului ca să fie păsările și cînd vine el. Îi scriam în fiecare zi cîte o scrisoare și o carte poștală. Pe urmă am început să lucrez.

— Tace, Neamțul, tace, spunea.

Și Valeria îmi scria. Și iar îi comunicam zilnic ce se întîmplă acolo, departe de lume, în imperiul pe care mi-l dăruise ca să-mi alin sufletul. Tot ce-i scriam îi ducea Valeria și-i citea. Era după primul infarct. Mă simțeam obligată să mă fac sănătoasă. Să merit osteneala lui mare. Să merit dedicația pe care mi-o dăduse, odată, pe „Divanul Persian" : „Micii mele prietene, Lily, din care a crescut Ștefana Velisar". Că nu au fost simple vorbe, am înțeles mai tîrziu : cîțiva ani după moartea lui, fratele Valeriei, Titel Mitru, a găsit la Academie referatul prin care, fără să-i cer și fără să fi știut vreodată — Mihail Sadoveanu solicita pentru cartea mea „Viața cea de toate zilele" premiul pentru roman. L-am dobîndit, în anul 1941 și asta m-a salvat, mai pe urmă, cînd singurele reeditări aprobate după anii războiului, au fost... premiile Academiei Române. Un prieten pentru eternitate, asta a fost pentru mine, și uită-te, că nu-i mai am nici o carte. Le-am distrus pe toate, bucată după bucată, luîndu-le din mîna lui Păstorel care le citea cu nesațiu, alunecînd către moarte, ros de cancer. M-am temut pentru ai mei. Păstorel a murit cu volumul 16 pe piept.

— Cum este Sadoveanu pentru Dv. acum ?

— Cum era și atunci : gata intrat în legendă. Un colos, cu suflet imens, și în care fermenta geniul.

Sânziana Pop

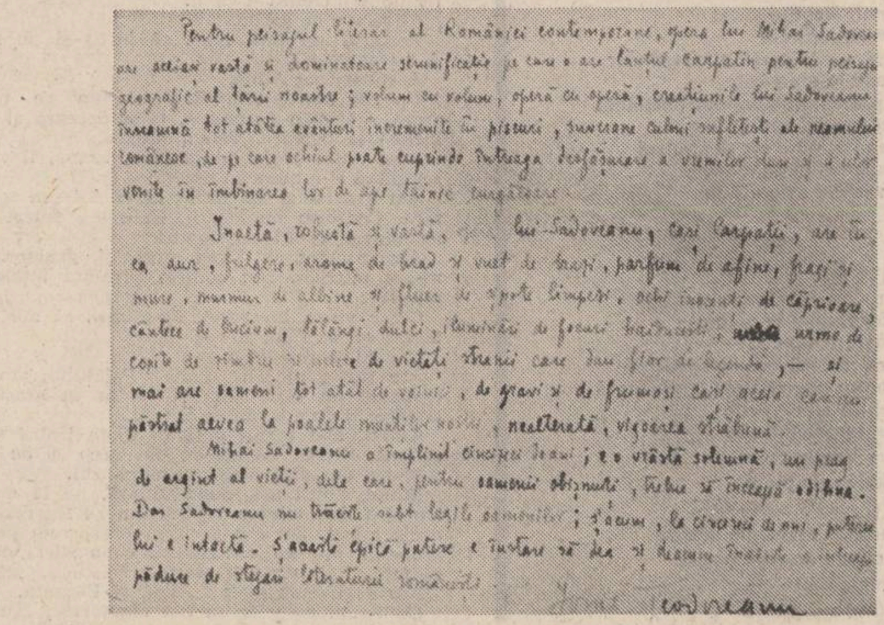

VÎRSTA SOLEMNĂ

de Ionel Teodoreanu

inedit

Pentru peisajul literar al României contemporane, opera lui Mihai Sadoveanu are aceiași vastă și dominatoare semnificație pe care o are lanțul carpatin pentru peisajul geografic al țării noastre ; volum cu volum, operă cu operă, creațiunile lui Sadoveanu înseamnă tot atîtea avânturi încremenite în piscuri, suverane culmi sufletești ale neamului românesc, de pe care ochiul poate cuprinde întreaga desfășurare a vremilor duse și a celor venite în îmbinarea lor de ape tainic curgătoare.

Înaltă, robustă și vastă, opera lui Sadoveanu, ca și Carpații, are în ea aur, fulgere, arome de brad și vuet de brazi, parfum de afine, fragi și mure, murmur de albine și fluer de șipote limpezi, ochi inocenți de căprioare, cântece de bucium, tălăngi dulci, iluminări de focuri haiducești, urme de copite de zimbri și urlete de vietăți stranii care dau fior de legendă, — și mai are oameni tot atît de voinici, de gravi și de frumoși, ca și aceia care au păstrat aevea la poalele munților noștri, nealterată, vigoarea străbună.

Mihai Sadoveanu a împlinit cincizeci de ani ; e o vârstă solemnă, un prag de argint al vieții, de la care, pentru oamenii obișnuiți, trebuie să înceapă odihnă. Dar Sadoveanu nu trăește subt legile oamenilor ; ș'acum, la cincizeci de ani, puterea lui e intactă. Ș'această epică putere e instare să dea și deacum înainte o întreagă pădure de stejari literaturii românești.

În primăvara anului 1929 Mihail Sadoveanu însoțit de Ștefana Velisar Teodoreanu și Ionel Teodoreanu a întreprins o călătorie de „verificare" la Constantinopol. Urma să constate „pe viu" realitatea pe care o înfățișase (cu o intuiție extraordinară) în „Covorul Persian". Executate de un fotograf amator, imaginile reproduse în pagina de față, îi înfățișează pe cei trei scriitori ieșeni în preumblările lor cotidiene prin străvechea capitală de pe malurile Bosforului. Puse la dispoziția revistei noastre de Ștefana Velisar Teodoreanu, atît facsimilele textelor scriitorului Ionel Teodoreanu cît și o parte din fotografii văd, acum, pentru prima oară, lumina tiparului.

Conu Mihai în vervă...

La lustragiu...

Literatura lui Sadoveanu e un bloc masiv de chihlimbar pur în care o libelulă, poezia cea mai aeriană a sufletului românesc, a încremenit în clipa îngerească a zborului.

Ionel Teodoreanu

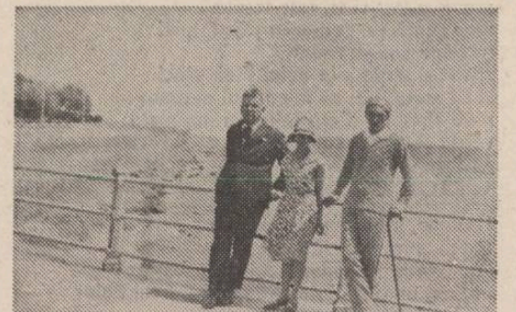

Pe țărmul Bosforului

Moldova i-a lui Sadoveanu, așa cum a lui Eminescu-i vioara sfințită de arcușul lui ; căci întreaga noastră Moldovă nu-i decît vioara pe care cîntă sufletul lui Sadoveanu ; și strunele acestei viori sunt apele Prutului, ale Siretului, ale Moldovei, și ale Bistriței.

Ionel Teodoreanu

Pe treptele Sfintei Sofia

Preumblări prin Fanar

poeme de nicolae dan fruntelată

Inventarul speranţei

Cioburi de iubiri
pavindu-ne amintirile
afară, lumea trage ca un pluton
emoţiile, durerile, ştirile
fluturi orbi se strecoară în oraş
într-o dimineaţă ceţoasă
sînt străini şi se poartă ca străinii
acasă, acasă, acasă
pariuri s-au făcut pe cursa aceasta
nimic nu mai cade, niciodată
se văd pe cîmpiile ce nu sînt cîmpii
cazemate şi sîrmă ghimpată
ne prefacem că plouă, ne prefacem că ninge
ne prefacem că sîntem, dar că n-am auzit
cum se vaită vara cînd îi pleacă pădurile
pe pămîntul încremenit
ce rămîne păziţi, păziţi iarba
la hotarele dragostei înmugurind
mai pilpîie vara, mai e crudă mireasma
n-au murit fluturii orbi, n-au murit
ce rămîne păziţi, inventarul speranţei
este aerul însuşi navigînd spre copii
dimineaţa şi seara pe planetele calde
care încă mai sînt
care încă pot fi.

O singură dată

O singură dată, doar o singură dată
poţi avea sentimentul acesta
de călugăriţă surprinsă într-un bar de noapte
o singură dată, plăcerea
de-a spune în faţă, de-a te oferi
într-o apă de unde n-au băut decît fiarele
tinereţe-n amurg, trag după tine
ca un edecar — şlepuri cu iluzii
adevăruri pe care nu mi le-am spus
nici în visele cele mai înnegurate
tinereţe-n amurg, haită romantică
devastînd parcurile în căutarea pădurii
cîtă iubire, cîtă putere
într-un mugur trădat
de primăvara timpurie !

Aproape baladă

Bunica mea umblă pe pămînt
de fapt, printr-o curte la marginea veacului
are-o rochie verde de domniţă (turcită)
şi părul negru, lung părul negru
bunica mea adună lacrimi din iarbă
sînt mii de lacrimi, iarba pierde mereu
cîte-un război
cineva trebuie să stringă această durere
şi s-o păstreze pînă la noi
bunica mea împarte nume
le scrie pe piine într-o limbă uitată
bunica mea de simbătă şi de totdeauna
lumea mea cea mai curată
Unde sînt, rătăcit, înserat ca o ţară
invadată de salcîmi ? Cine-ntreabă
de cuvintele pe care le-am pierdut
legănate şi adevărate mai demult ?
Bunica mea adună lacrimi din iarbă.

În orice caz

În orice caz, vine o clipă cînd
eşti azvîrlit din trenul tău cald
din trenul tău ca un şarpe de casă
care şi-a înghiţit casa, cu vise cu tot
şi curge prin lume
În orice caz, chiar legat,
pedepsit pentru somn clandestin
pentru port de iluzii
vei descoperi că acolo nu e
nici n-a fost vreo cale ferată
vreo scară pe spinarea pămîntului
În orice caz va trebui
să-ţi tai legăturile dulci şi să pleci
şi să mergi din ce în ce mai departe
pînă simţi că-ţi creşte iarba din piele
verde şi ultimă singurătate

Undeva

Undeva, între umeri şi frunze
undeva, între păsări şi cer
undeva, între somn şi zgomotul străzii
în fine, undeva, între Africa şi Cercul Polar
cuvintele se îmbrăcau de gală
erau periate şi trimise în lume
cine trăieşte în acel Undeva,
cine se teme şi cui nu-i pasă ?
o armată de gală, cuvinte în rînd,
cucerind steaua mea de mătasă
undeva, cum începe să fie destin
şi numără, bolboroseşte fraze şi apasă
memoria — un fel de curte, un fel de drum
un fel de-a nu mă-ntoarce niciodată acasă
te salut, azi iar plec undeva
un mister de doi lei iau cu mine
şi-un pluton de cuvinte, îmbrăcate corect
şi speranţa uitării, ei bine !

Visez iarbă

Mi-e aproape silă de maşini
de această junglă a metalelor boante
pe care-o lipiţi de retină
şi sculptaţi din ea coşmare elegante
voi, îndureraţilor, angelicilor
născuţi lîngă şina tramvaiului treisprezece
spinarea voastră n-a iubit cîmpia
ochiul vostru pierde ploaia-n rigole
v-aţi dăruit natură cu ora
şi licitaţi cu ea veşnicia
v-aleargă prin sînge drezine de fier
alcooluri false, tot de vînzare
oraşul ca teatru şi vreun pompier
căutîndu-se de incendii prin buzunare
De ce visez iarbă, de ce iarbă sînt
e pentru că iarba există
în valuri imense muşcate de vînt
în haita pădurilor înmugurită
de respiraţia mea nesătulă, fierbinte
risipind anotimpuri
şi murind în cuvinte

Sala de aşteptare

În sala de aşteptare
se poate trăi
un timp mai scurt ori mai lung
o zi mai mică ori mai mare
fiecare cît are
pînă cînd banchetele de salcîm
împietresc, cu trupuri cu tot,
şi numai ochii rămîn
întorşi către ceas
Şi femeia care anunţă plecările
nu mai are glas
În sala de aşteptare
primăvara poate veni
odată cu toamna, cu vara, cu iarna
fără să ştii
şi dacă cineva, totuşi,
îndrăzneşte să iasă afară
pe dreptunghiul de beton înfrunzit
vede că şinele au fost scoase demult
că, de foarte demult, nici un tren n-a venit
că acolo e numai cîmpia
imensă şi mută
de la început pînă la sfîrşit
creşte în noi şi ne-ascultă.

La bătrîneţe, lupii tineri

La bătrîneţe, lupii tineri
încep să se-adune în marginea şanţurilor
care păstrează calde
lăcaşuri de tragere
nimic nu s-a schimbat
în anatomia lor curajoasă
numai cuvintele trădează, pe rînd
galaxii obosite ocupă cerul
gurii lupilor tineri
din ce în ce mai des privind în urmă
cu tot corpul, din ce în ce mai des
avînd nevoie de copaci de reazem
în care s-au zidit iubite şi fii
la bătrîneţe, lupii tineri
învaţă hamul ca pe-un fel de-a fi
şi rar se-ncumetă la vînătoare
ca la un risc definitiv şi ultim
de care însă, nu se pot lipsi.

Contratimp

Iubiţi-i pe poeţii morţi
aranjaţi pentru ei o bătaie cu flori
pe stadioanele acestui secol
acoperit de singurătate
aranjaţi pentru ei o cursă a miresmelor
ca o minciună în eternitate
iată-i, sînt paznici la marginea somnului
şi plimbă în zgardă cuvinte legate
hinc sunt leones, nu e loc pentru voi
căraţi-vă în mileniul de dincolo
în propria voastră singurătate.

Sentinţă

Şi pe voi vă condam la ploaie —
spuse primăvara şi plecă —
zece ani pentru copilărie inconştientă
zece ani pentru adolescenţă imprudentă
zece ani pentru iubire tîrzie
zece ani pentru melancolie
restul pentru singurătate
Totul se adună prin ploaie
gratii albe şi subţiri peste ochi
visele ruginesc, o vegetaţie umedă
invadează casele noastre fragile
Trăiţi, domnilor, înotaţi —
spuse primăvara şi plecă.

Ilustraţie de Teodor Răducan din ciclul Sadoveniana (pag. 4 şi 5)

Alina şi

În seara de 21 decembrie anul curent, adică 1979, cea mai lungă noapte a anului, am cunoscut-o pe Alina. Şi pe Barbara.

Întîi pe Barbara.

Eram în Piaţa Amzei. Mergeam cu Gelu să mă prezinte Alinei.

Şi am văzut-o pe Barbara. O blondă cu pantaloni de culoarea nisipului, de catifea reiată.

I-am arătat-o lui Gelu.

Ca împins de o impingere bruscă, Gelu s-a aruncat înainte, a ajuns-o şi a intrat în vorbă cu ea.

Eu aveam un rîs nervos, îngrozitor, mi-era teamă, mi-era rău şi totuşi rideam, cumplit rideam.

Din depărtare Gelu m-a invitat să vin.

Am venit.

L-am ajuns.

Gelu m-a prezentat.

— Cum te cheamă ? Gertrude ? a-ntrebat el.

— Nu.

— Dar cum ?

— Barbara.

Apoi fata a mărturisit că e studentă la Politehnică, la Biochimie.

Gelu i-a cerut telefonul. Barbara a spus că nu are.

Atunci i-am dat telefonul meu. Barbara l-a notat.

Gelu nu are telefon, aşa că era singura soluţie.

Barbara e blondă, frumoasă, nu e vampă şi are gura tăiată fin şi voluptuos în acelaşi timp.

Apoi ne-am despărţit. În faţa casei cu nr. 7—9 din Piaţa Amzei.

A spus că stă acolo cu tatăl şi bunica.

Azi e 26 decembrie, a trecut cu cîteva minute de miezul nopţii, în noaptea de 25 spre 26 decembrie.

Barbara n-a dat încă telefon, nici nu va da, sînt convins.

Gelu îi ceruse şi o-ntîlnire, ea a refuzat.

— Poate ne mai întîlnim, tot pe-aici, a arătat ea dintr-o amplă rotire Piaţa Amzei.

— Bine, a spus Gelu.

— Cam asta a fost.

Ieri noapte am făcut însă investigaţii. Am văzut că blocul nr. 7—9 este imens. E imposibil de găsit cineva acolo. Am hotărît să vin într-o dimineaţă să citesc listele de locatari, atunci era prea întuneric.

Am cîteva indicii, dacă or fi adevărate. Adică o familie de 3 persoane şi un nume, cred, străin. Barbara poate fi nemţoaică sau poloneză, mai ales poloneză. Eventual chiar cehoslovacă.

Dar asta mîine, adică astăzi, în cursul zilei.

Apoi am ajuns la întreprinderea unde lucrează Alina. O întreprindere din acelaşi minister unde lucrează şi Gelu.

Alina era de gardă.

Portarul nu m-a lăsat să intru şi pe mine. A intrat doar Gelu.

A coborît cu Alina.

Un păr vopsit şi cîrlionţat, cum se poartă acum, trăsături frumoase, talia decentă şi ochii închişi la culoare. Tenul deschis.

Apoi Alina a dat în primire, tocmai îi venise schimbul şi a mers cu noi.

Am insistat şi am intrat cu ea într-un restaurant. Conform înţelegerii, Gelu s-a scuzat că e aşteptat şi ne-a lăsat singuri.

Am discutat cu Alina mult şi frumos. Nu m-am plictisit. Din contră. Ne-am înţeles de minune.

Chiar visez, în secret, de-atunci, să mă căsătoresc cu ea. Caut şi naş.

Dar Alina nu ştie nimic.

Am dus-o pînă-n Piaţa Palatului, am luat de-acolo un taxi, am lăsat-o la ea acasă, nu departe şi eu am rămas în taxi.

Am păstrat taxiul pînă în Piaţa Unirii şi am coborît. Şi-aşa aveam de dat vreo 30 de lei.

M-am dus pînă acasă cu autobuzul.

Mîine, adică azi, după-amiază, pe la ora 18, am să-i dau telefon Alinei, am să fiu rezervat, decis totuşi, am s-o invit în oraş, vom petrece probabil într-un restaurant, cu o sticlă de vin în faţă şi cu discuţii plăcute.

Am deci două piste : Alina şi Barbara.

Cu Alina aş vrea să mă căsătoresc. Dar nici pe Barbara n-o exclud.

Cel puţin deocamdată.

Fiindcă niciodată nu se ştie.

— Nu ?

Continui să scriu cam peste 4 zile.

Azi e 29 decembrie.

E simbătă.

În servicii nu se mai lucrează pînă după Anul Nou.

Duminică, 16, s-a lucrat pentru luni 31 decembrie.

Ieri 28 decembrie m-am întîlnit cu Alina.

Mi-a spus că s-a-ntîmplat o nenorocire. I-a murit bunicul. În consecinţă nu mai... în consecinţă trebuie să se ducă undeva.

Am condus-o cu tramvaiul 23 vreo 2 staţii şi ne-am dat jos în Piaţa Mare. Mi-a întins şi caietul ei cu poezii.

Am alergat cu caietul, am intrat la restaurantul „Grădiniţa" şi în faţa unor halbe cu bere (două) l-am citit dintr-un suflet.

Alina e un mare suflet.

Sentimentul a fost că am descoperit un suflet.

Acest sentiment mi-a venit, e drept, încă de la prima întîlnire. Şi-n acelaşi sens îmi vorbise şi Gelu, care mi-a prezentat-o.

Acelaşi lucru doream şi eu. Am dorit asta dintotdeauna.

După ce am citit caietul am plătit şi am ieşit în aerul geros de afară.

M-am gîndit să fac o investigaţie spre Barbara, care stînd în Piaţa Amzei era deci foarte aproape. Deşi-mi propusesem să fac asta, după cum am arătat mai sus, într-o dimineaţă, iată-mă acum investigînd pe seară.

Cum am traversat am văzut o femeie blondă care ar fi puttu fi Barbara. Femeia se grăbea. Am grăbit şi eu pasul. Mergea cînd foarte repede, cînd încet. Am ajuns la un metru în spatele ei în faţa Teatrului Ion Creangă, din Piaţa Amzei.

— Barbara ! am strigat eu.

A-ntors capul.

Era faţa ei.

Dar Barbara a grăbit pasul, a intrat apoi într-un magazin. Părea că urmăreşte pe cineva. Faţa-i era destul de roşie. Mi s-a părut beată.

Am aşteptat.

A ieşit din magazin, a cotit repede după colţ, iar s-a-ntors, părea că urmăreşte pe cineva.

M-am dus pe celălalt trotuar, cam în faţa casei unde a spus că locuieşte.

Lumina bătea pe mine.

Chiar vroiam să fiu văzut.

Barbara părea că aşteaptă pe cineva, ori că încearcă să atragă pe cineva în jocul ei, fiindcă pindea după colţ, apoi se retrăgea, a intrat iar într-un magazin, s-a întors şi în fine a venit lîngă ea un băiat. Erau în faţa teatrului Ion Creangă.

Eu eram foarte departe. Nu mi se părea că se cunoşteau dinainte. Barbara a plecat după vreo şapte-opt minute în direcţia din care venisem şi eu, adică spre bulevardul Magheru şi „Grădiniţa".

Atunci m-am întors acasă.

Nu o credeam deloc pe Alina că-i murise bunicul.

Dar o-nţelegeam.

Vroia poate să-i citesc întîi manuscrisul.

Sau poate fiindcă n-o interesam decît ca literat nu vroia să meargă, să stea cu mine într-un local, eu să cheltuiesc cu ea şi astfel să se oblige într-un fel.

Poate sînt abject gîndind astfel, dar aşa m-am obişnuit.

Cum am ajuns acasă i-am telefonat.

Mi-a răspuns un glas de bărbat. Era într-adevăr un glas îndurerat. Întrebind-o cînd m-am întîlnit cu ea despre ce bunic e vorba, mi-a spus că e din partea tatălui.

Mi-a spus că avea 81 de ani şi a murit în aceeaşi zi în care s-a născut.

— Oare ce-o fi însemnînd asta ? a zis ea.

— Nu ştiu, am răspuns eu simplu.

Apoi mi-a zis că ea n-o să apuce astfel de virstă. Cel mult 50 de ani.

— De ce ? am întrebat-o eu.

— Cred foarte mult în ghicit în cafea şi-n tot felul de treburi de genul ăsta. Toate spun acelaşi lucru.

Am dat din umeri.

Alina a insistat. A spus că i se pare citeodată că moare.

— Mi-e frică numai să nu mă chinuiesc foarte mult, a continuat ea.

— Hai mai bine să vorbim de altceva.

— Da, admise ea cu glasul cuminte, stins şi ochii ei închişi la culoare, contrastînd cu tenul foarte alb se-ntoarsă-n sine ca un ghimpe de viespe, obosită, ştergîndu-şi aripile după o recunoaştere de uzură.

— Alina nu este-acasă, îmi răspunsese glasul acela de bărbat şi nu-mi ceru să spun cine o caută.

Mi s-a părut că am avut noroc. Mai bine că n-o găsisem acasă. Era circa ora 10 fără 20 şi oare unde s-o fi dus ?

Pe caietul de versuri şi-a pus şi o fotografie.

Caietul e foarte îngrijit şi se intitulează BUCĂTELE DE GÎNDURI.

Citesc versuri ca acestea :

„Eşti bărbatul ce trece
asemenea unui fulger"
sau
„Voi căuta să nu te mai aştept
dezgolindu-mi trupul.
Lăsîndu-l să soarbă aerul
Voi crede că sînt fecioară"
sau
„Urechea s-a deşteptat
la foşnetul nopţii,
tomnatic
sinul s-a umplut
de galbenul lumii,
aerul adulmecat
m-a pătat pe trup
cu suferinţă.
Ciudată pată...
Bărbat..."

Într-adevăr, ce frumoase versuri, cît suflet în această tînără femeie şi eu ce idiot am fost s-o urmăresc totuşi şi pe Barbara.

Dar ce e mai rău e că din cauza Alinei prezenţa nici unei fete din anturajul meu nu-mi prieşte. Ce să fac oare, doamne ? Ce să fac ?

Oricum, însă, procesul e-n plină desfăşurare.

Am descoperit un suflet şi am nevoie de-un suflet. Şi mai presus de toate şi eu sînt un suflet.

Totul e suflet. Numai şi numai suflet.

Azi e 5 ianuarie. Sîntem în fine în 1980.

Alaltăieri, adică 3 ianuarie, a nins foarte tare. Chiar a viscolit.

După un Revelion cu ploaie. După ce pe 2 ianuarie a fost o zi de primăvară.

Acum afară e foarte rece, aşa mi-a spus la telefon Florina.

Ieri am vorbit la telefon cu Alina. Mi-a spus că s-a distrat bine la revelion.

I-am spus că am citit cu emoţie poeziile ei.

Că tot caietul pare un suflet fotografiat.

Alina s-a bucurat. A rămas s-o sun azi, după ora 14, să stabilim cînd ne-ntîlnim, azi sau mîine.

Azi fiind simbătă, iar mîine duminică.

Am sunat-o la ora 14,50. O voce de femeie

teatru t

Marionete şi pasiuni

O dramă pasională, un eseu ironic asupra unui climat social ce-şi intemeiază valorile şi forţează impunerea ierarhiilor prin impostură, exploatînd, printre altele, şi slăbiciunile sentimentale dintotdeauna ale individului, iată premisa şi contextul **Frumoaselor pasiuni electrice**, piesa lui Vladimir Simon montată în cadrul ciclului de spectacole **Nocturn**, iniţiate de Teatrul Ţăndărică. Un început de secol 20 grotesc, violent, în care bufoneria trăirilor nu pare decît arareori o exagerare a realităţii. Verva satirică a lui Vladimir Simon, subtilitatea parodiei, obligă spectatorul să participe integral la avatarurile eroilor, să rîdă spontan, să mediteze puţin, ades puţin mai mult asupra propriilor sale clişee de viaţă, asupra moravurilor care trec dintr-o epocă în alta, mereu refuzate, dar mereu prezente. Desuetudinea discursului dramatic devine condiţia necesară a evocării exacte a epocii de desfăşurare a acţiunii, dar această desuetudine graţioasă şi inocenţa personajelor contribuie la o apropiere continuă între eroi şi spectatori. Irina Niculescu autoarea regiei a consimţit şi ea pe deplin la jocul convenţiilor pe care le exploatează textul. Minuitorii marionetelor de dimensiuni infime (realizate ca şi decorurile de Mioara Buescu) devin şi actori totodată, imprimînd întregului spectacol o senzaţie insinuată de reconstrucţie a unei realităţi, şi de participare într-un cadru contemporan, polemizînd cu acţiunea propriu-zisă.

Conflictele eroilor sînt conflictele unor valori care se confruntă. Spiritul de posesiune se extinde de la individ la individ ca o molimă specifică epocii. Impostura condamnă desigur responsabilitatea. În această atmosferă Vladimir Simon urmăreşte cu discreţie şi subtilitate perverurea personalităţii eroilor. Naiva Crina devine aroganţă, atotştiutoare şi nu ezită să emită teorii asupra existenţei. Maleficul Crin reuşeşte să-şi aneantizeze foştii stăpîni al căror conflict a fost. Ridicoli, dar eficienţi aceştia aduc la suprafaţă o periferie intelectuală care-şi poate revendica o poziţie privilegiată cînd sînt confruntaţi cu indivizi la fel de corupţi (Belizarie — marele potentat, Rudolf junior secund — junele prim cam „trecut" şi primul proprietar al ziarului „Viaţa" — pretextul marilor dispute în jurul căreia se desfăşoară evenimentele) Dar voinţa de putere se întretaie cu aventura sentimentală declanşată de şarmul Esmeraldei — „star" local. Rămîne solitar, dar manevrat mereu, Gaspar — savantul ale cărui descoperiri pot revoluţiona ştiinţele şi proiecta către celebritate concernul industrial Belizarie.

Între rigorile jocului şi gravitatea problemelor cu care polemizează Vladimir Simon reuşeşte să ofere un spectacol agreabil, răsplătit pentru reuşitele sale de pasiunea actorilor minuitori (Claudia Georgescu, Magdalena Slabacu, Angela Savaniu, Sandu Mihai Gruia şi Silviu Berehoi în dublul rol Gaspar — Rudolf) şi de reacţiile spontane ale sălii. După **Treptele visului** pusă în scenă de Silviu Purcărete la Teatrul din Braşov, autorul **Frumoaselor pasiuni electrice** va avea de depăşit doar dificultatea propriilor sale reuşite. Nu putem încheia fără a aminti partitura sonoră a spectacolului compusă de Vasile Şirli.

Andrei Roman

film f

Casa dintre cîmpuri

Producţie a Studioului de film al televiziunii, **Casa dintre cîmpuri**, intrată acum şi în circuitul marilor ecrane, rămîne o ataşantă pledoarie pentru responsabilitate, pentru raţiune în confruntarea cu aparenţele, de multe ori înşelătoare, în aprecierea semenilor noştri.

Tratată pe verticală, lumea satului apare cu marile probleme ce ţin de perspectivele modernizării, dar şi de transformarea mentalităţilor conservatoare ; în acelaşi timp, detaliile surprinse în gesturi, replici, obiecte, schiţează mobilitatea unui univers uman expresiv în coordonatele sale sociale şi, exemplar, prin forţa personajelor ce-l reprezintă. Construirea unui dig apare în film ca un elocvent simbol al impactului unor interese şi atitudini definitorii pentru caracterele observate de autor, atît într-un registru aspru, realist fără culorile suplimentare ale specificului rural (loc comun în atîtea filme cu o temă similară), cît şi cu un discret simţ al umorului.

Meritul indiscutabil al regizorului **Alexandru Tatos** este acela de a fi conferit adevăr artistic poziţiilor protagoniştilor fără a ajunge la limitele didacticismului facil, capcană deloc uşor de ocolit în condiţiile avansării unei dezbateri etice sintetic exprimată într-o replică finală ; **„omul sfinţeşte locul"**. Inginerul Radu, căruia **Mircea Daneliuc** îi împrumută cu generozitate atît chipul, cît şi ceva mai mult din propria personalitate bătăioasă, încă proaspătă, în luptele împotriva compromisurilor, nu este numai o victimă a delaţiunii şi demagogiei, ci şi unul din rarele personaje de film, care afirmă calitatea şi locul competenţei în concepţia progresului. Partitura personajului interpretat de **Mircea Daneliuc** rămîne printre cele mai adevărate roluri în filmografia dedicată satului contemporan, nu de puţine ori sufocată de fantomele locurilor comune, care au traversat atîtea titluri.

Amza Pellea, preşedintele C.A.P.-ului aplaudat şi premiat, schimbă la rîndul său imaginea consacrată a unui personaj minat de banalitatea contururilor, printr-un potrivit amestec de auto-ironie şi duritate. Prezenţa lui **Mircea Diaconu**, completează cu firesc temperamentul vindicativ uşor de recunoscut al unui contabil deloc ridicol în ciuda aparenţelor amintite, dar periculos prin consecinţele nefaste ale mediocrităţii ofensive. **Tora Vasilescu, Corado Negreanu, Mihai Pălădescu** şi, mai ales, **Dorel Vişan**, în roluri diverse completează o distribuţie echilibrată, aleasă cu eficienţă pentru demonstrarea asprului drum al adevărului.

Filmul lui **Alexandru Tatos**, laureat cu trei premii la Festivalul filmului pentru tineret de la Costineşti (pentru regie, pentru scenariu — **Corneliu Leu** şi pentru rolul masculin — **Mircea Diaconu**), confirmă o direcţie fertilă în creaţia cineaştilor noştri caracterizată de refuzul edulcorării realităţii, de abordarea curajoasă a unor teme compromise pînă acum de interpretări convenţionale.

Eficienţa etică şi relevanţa socială a peliculei semnată de **Alexandru Tatos** atestă forţa unui talent, care poate fi mai mult pus în valoare de casele noastre de film.

Călin Stănculescu

televiziune tv

Muzica uşoară e mai grea

Există de mai multă vreme o sumedenie de nemulţumiri ale telespectatorului faţă de programele Tv. Unele vizează programarea, altele modul în care sînt realizate, altele substanţa, altele chiar lipsa de respect faţă de timpul omului aşezat lîngă aparat în speranţa unor emisiuni bune. Televiziunea dispune de un institut de sondare a opiniei publice condus de un specialist de nădejde, sociologul **Pavel Cimpeanu**. O privire asupra investigaţiilor realizate este mai edificatoare decît părerile a zece cronicari la un loc. Dacă o emisiune e pe ultimul loc în gradul de interes, atunci e uşor de imaginat cîţi oameni închid televizoarele cînd văd numaI genericul. Mi-am spus părerea despre emisiunile de folclor şi despre cele de umor. Cam în aceeaşi zonă de interes şi de calitate se află şi muzica uşoară. Explicaţia e destul de complicată. Asemeni genurilor amintite mai sus audienţa maximă a generat şi concesiile pe măsură. Nevoia de ris nu ne obligă să rîdem la orice. Respectul şi admiraţia pentru folclor ne fac să nu luăm ca atare tot ce ni se oferă. N-ai cum să asculţi cu plăcere orice lălăit acompaniat de-o orchestră chiar dacă i se spune muzică uşoară. În ciuda unei veritabile tradiţii a muzicii uşoare româneşti şi a marilor cîntăreţi de peste hotare difuzaţi de programele noastre radio şi TV, muzica din ultimii ani şi-a continuat bîlbîiala supranumită şi „căutare de soluţii noi". A fost o vreme un fel de front comun împotriva textelor submediocre, a melodiilor simpliste şi-a interpretărilor de tipul „dacă n-o cînt eu, tot o cîntă altul". Momentul a avut două consecinţe. Pe de o parte apropierea muzicii uşoare de poezia românească bună şi o proliferare a muzicii tinere. O mare parte din spectatori şi-au părăsit vedetele şi s-au alăturat noului gen de muzica, mult mai apropiată de felul lor de a fi. Mulţi cîntăreţi au „dezertat" din genul în care debutaseră şi-au trecut la muzica tinără timp în care pe spaţiul rămas viran au apărut multe mediocrităţi, texte proaste ca la început şi muzică pe măsura textelor. Drapelul şi stacheta valorică au rămas tot în grija cîtorva consacraţi. Margareta Pîslaru, Marina Voica, Angela Similea, Cornel Constantiniu. Lor li s-au adăugat două interprete devenite foarte repede „clasice". E vorba de Corina Chiriac, Dida Drăgan, ambele cu o personalitate artistică distinctă şi cu fermitate în a refuza compromisurile calitative. Muzica tinără a progresat. Are şi ea un fel de „clasici". Dar cînd a proliferat şi-a mai pierdut din aderenţi dovedindu-se la fel de brează ca şi muzica prin a cărei negare şi-a început ascensiunea. Prima a căzut iar în obişnuitul textelor banale. Într-o luni, după serial, am văzut o emisiune bună nu mai pentru a mai furniza niste texte stupide pentru întocmirea unei antologii „Gigă cîntăreţ". A mai fost bună la ceva. Să ne dăm seama că Aurelian Andreescu coboară vertiginos pe panta gustului. Muzica tinără **are** text începe să nu mai aibă muzică. În ambele situaţii concesiile te fac să-ţi astupi urechile. În clasamentul preferinţelor, mult mai jos, la mare distanţă de muzica uşoară, după cîteva locuri libere, se află reportajul.

Cornel Nistorescu

torese, notate cu detașare. Călătoria este pentru Sadoveanu inițiere și reculegere, apropierea de oameni și de locuri, cu sufletul pregătit anume, purificat, limpezit. Ascensiunea Ceahlăului, de pildă, impune un ritual propriu, o schimbare de perspectivă : „Fără asemenea privegheri, care se fac pretutindeni sara în locurile de popas în jurul Ceahlăului, nu se cuvine să întreprinzi urcușul a doua zi în zori. E nevoie să-ți pregătești sufletul și să visezi la cele trecute ; numai astfel, urcîndu-te în aerul pur al înălțimii, toate ți se vor înfățișa cu dulceață și într-o lumină de legendă".

Călătoria — cunoaștere, inițiere și purificare, înseamnă în același timp realizarea unei stări de armonizare „cu cerul și cu pămîntul". Într-un pasaj din *Bistrița și Ceahlăul* se află concentrată expresia acelui mod de a gîndi și de a trăi călătoria, care îl definește pe Sadoveanu ca pe un călător cu adevărat singular : „e bine să te integrezi peisajului și să te armonizezi în toate, ca să-ți cînte ființa de puterea acestui pămînt și să simți că te adaogi neamului tău".

Călătoria înseamnă pentru Sadoveanu trăire superioară, care implică acordarea cu spiritul locurilor, integrarea într-o durată absolută : „Socotesc acest moment — august 1939 — ca un punct de maximă lumină a peisagiului. L-am absorbit și-l port în mine: el va dura în mine cînd el în realitate nu va mai fi". De aici emană acea poezie inefabilă a paginilor cu „însemnări de călătorie", efectul notațiilor încărcate de emoție, fiorul eternității luminînd peisajul.

Ritualul călătoriei impune reintegrarea în trecut, prin povestire, prin legendă, prin imaginație. Povestirea inclusă în „impresiile de călătorie" nu întrerupe fluxul emoțional, ci îl integrează timpului istoric.

„Dacia imemorială" își continuă existența miraculoasă emanînd poezie în multe pagini ale „impresiilor de călătorie" : „Sînt într-adevăr aici colțuri, cum e rîpa Bicăjelului, unde n-a călcat picior de om de la începutul creației. Numai pasărea măiastră trece pe acolo prin tunelul furtunii. Acolo hălăduiesc poate umbrele bătrînilor noștri, stăpînii de demult ai Daciei, visînd în negură și în inima muntelui".

Istoria este o coordonată esențială a gîndirii și simțirii din care s-a născut opera lui Sadoveanu. Poate nicăieri în această operă nu este mai deplin exprimat ca în „impresiile de călătorie" sentimentul permanenței, al continuității și al apartenenței la spațiul propriu. Istoria, imaginea străbunilor, a marilor voievozi, revine mereu aureolînd peisajul, prilej de emoție și meditație.

Ritual inițiatic, călătoria este deci pentru Mihail Sadoveanu integrarea în sufletul și durata neamului, idee de o copleșitoare poezie care modelează toate paginile de călătorie ale scriitorului.

Contemplația celor „care vin din veac" este o formă a acordului cu lumea și cu sine, a sincronizării ritmului vital al artistului cu mișcarea milenară : „Loc minunat acea Braniște, unde n-ajungeau răutățile oamenilor. Nu ceteam, nu scriam; nu primeam vești. Dacă răzbea mai tare volbura ploii, ne așezam în adăpostul nostru la taifasuri lungi. În răstimpurile de răgaz, cînd se limpezea cerul nopții, mă suiam pe poteci ca să ascult în locuri tihnite chemarea cucoșului de munte. Mă duceam dincolo de 1 500 metri și fiecare cotlon pe care-l cercetam adăuga retragerii mele distanțe incomensurabile".

Călătoria ca inițiere (model exemplar — călătoria lui Kesarion Breb) implică în forma ei superioară ascensiunea, accesul la înălțimile muntelui magic, centru al lumii spirituale a vechii Dacii eterne, „muntele cel mare", cetatea de stîncă ce simbolizează acest trecut copleșitor, cu mișcări și ritiri în adîncimea vieții".

pria conștiință, sînt cei doi acuzați principali, jitnicerul Georgie Bogdan și vistiernicul Vasile Gheuca, vinovați de a se fi opus jefuirii crunte a Moldovei. Și că au jucat un joc necruțător pe care l-au pierdut. Au pierdut dar nu au fost înfrînți : „nasc și în Moldova oameni !" — ar putea fi un motto al acestui capitol. Toți mor, dar în Istorie e mai important lucru cum mori.

Un înfrînt este beizade Alecu, dar nu al aceluiași joc, ci al iubirii ce nu poate trăi într-o lume otrăvită de politica intereselor și patimilor umane. Înfrîngerea sa înseamnă, de fapt, sacrificiul de sine. Tînărul atît de abil în politică renunță la lupta pentru putere, nici răzbunarea împotriva lui Duca nu-l mai interesează de la un timp, copleșit sufletește de imposibilitatea iubirii sale. Din perspectiva unei existențe normale și „înțelepte", el piere sfîșiat de propriul său exces, „hybris" care îl orbește lipsindu-l de posibilitatea de a acționa lucid și de a se apăra. Dar a acționa eficient înseamnă să se supună legilor farsei politice, să-și joace cu orice preț rolul, disimulînd pînă cînd masca îi va desfigura sufletul. Prințul nu o sacrifică pe Ofelia, acceptîndu-și cu fatalitate zbaterile lăuntrice și primindu-și sfîrșitul ca pe o izbăvire. Și totuși sărmanul tînăr are ceva înălțător în credința sa, aceeași cu cea din enigmatica **Creangă de aur** sadoveniană : „Din toate cîte se petrec, suferințe și catastrofe, poate nu va supraviețui decît acest sentiment". Peste paginile cărții trece uneori umbra gînditorului prinț al Danemarcei : cei doi prizonieri ai Istoriei ar fi putut fi prieteni în nefericirea lor și în știința subtilă a regulilor jocului ce le ucisese părintele și care le sfărîma iubirea otrăvindu-le sufletele. Și amîndoi mor tragic în final, indiferent dacă au cîștigat sau au pierdut, iar leșurile lor sînt îndepărtate la fel de iute de pe scena unde, înainte de a cădea cortina, „ordinea" a fost restabilită. Totul este pregătit pentru o nouă reprezentație în marele teatru al lumii...

Dan Alexandru Condeescu

TEXTE DE SENINĂTATE

În Cartea a șaptea a **Alexiadei** sale, Ana Comnena povestește o incursiune a trupelor bizantine în regiunea Istrului. Sciții, prinzînd de veste, trimit o solie spre a tatona eventualitatea unei păci sau cel puțin pentru a cîștiga timp. În acest moment se petrece un fapt curios. Împăratul refuză să primească oficial solia, crezînd că ea este însărcinată să-i adoarmă susceptibilitățile, nu lipsite de temei real. «Dar, în timp ce stăteau de vorbă, Nikolaos, un ajutor de secretar, s-a apropiat și i-a șoptit la ureche : „Peste puțin timp, împărate, să te aștepți la o

Biblioteca Luceafărul Nr 9 * noiembrie 1980

TEME SADOVENIENE

„Filologii autohtoni, chiar la începutul întemeierii statului nostru independent, s-au gîndit să afirme printr-un dicționar latinitatea, deci noblețea noastră, deci dreptul de a ajunge un mare și puternic popor. Mărturisesc că nu înțeleg tocmai bine de ce e nevoie să se dovedească latinitatea noastră exclusivă, deci noblețea noastră de la Roma, ca să devenim un mare popor. Aș inclina să mă bucur mai mult de o origină geto-dacică, întrucît acești vechi pămînteni, geto-dacii, se bucurau de o reputație excelentă în lumea antică, pe cînd despre romani nu se poate vorbi numai cu laude. În sfîrșit, în ceea ce mă privește, mă simt onorat de a fi coborîtor din băștinașii care erau sub oblăduirea vechiului nostru rege Boerebista".

1933

„N-aș putea desluși apriat pe ce căi tainice s-a făcut întoarcerea către sufletul bătrînilor și spre trecut. Îndată ce mama n-a mai fost în această lume și în această viață, în durerea desnădăjduită ce m-a cuprins, m-am întors la ai săi ; dintr-odată „bătrînii" ei mi-au fost mai scumpi decît orice. Întoarcerea mea a avut deci la temelie un acces de dragoste. Mai mult în aparență, — deoarece sînt încredințat că aveam în mine transmis, prin cea care mă părăsise, harul. Tot ceea ce nu fusese ea, tot ce nădăjduise, tot ce regretase trebuia să realizez eu în altă formă. Viața ei distrusă și pustiită trebuia s-o răscumpăr eu. În ceea ce spun aici e mai puțin sentimentalism decît s-ar crede. Nu-mi dăduse ea oare privirea, auzul, și zîmbetul păstorilor din veac ?"

ANII DE UCENICIE, 1944

• Ilustrații de • Florica Cordescu • Gheorghe Adoc • Constantin Baciu • Teodor Răducan •• Fotografii din volumul „Ei l-au cunoscut pe Sadoveanu"

9 NOIEMBRIE 1980 BIBLIOTECA Luceafărul

TEME SADOVENIENE

CENTENAR SADOVEANU

motivul străinului și convenția manuscrisului găsit, de asemenea intriga amoroasă și atmosfera exotică a Constantinopolului, ele țin de dreptul romancierului, ca și numeroase personaje secundare și scene principale. Să vedem ce rămîne însă din consemnările acelor timpuri : din „Letopisețul anonim", atribuit și de Sadoveanu lui Nicolae Costin, s-au păstrat figurile lui Antonie Ruset și a fiului său Alexandru, mazilirea în urma pîrilor lui Duca, informațiile privind-o pe „Doamnă" și meschinele ei afaceri, aluzia malițioasă la lipsa relațiilor conjugale, închisorile lui Duca, descrierea cometei ; lipsește însă înverșunarea umorală cu care era pictată violent și vindicativ, figura domnitorului. Letopisețul lui Neculce este al doilea izvor esențial —, adăugînd celui anterior diabolicul jaf fiscal și episodul „Judecății și dreptății" domnești în pricina negustorului Balaban cu boierul Ursachi — și aici Duca este văzut pătimaș și caricatural, fiind desenat migălos, cu ranchiună dantescă. Nimic n-a mai rămas din aceste culori pitorești, doar linii trasînd condiția de voievod al unei țări ruinate, pe care o ruinează la rîndul său, contradesenul unui om mărunt, ridicat și coborît de valurile măririi, încercînd să supraviețuiască abil și cu orice mijloace ; o ființă omenească a cărei sete de putere nu e decît compensația unei neputințe în alt plan. (Cronicarul Bălenilor insinua în legătură cu sfîrșitul lui Duca și umblarea cam încetă cu plata răscumpărării cerute de polonezi de către doamna sa, îndemnată de Șerban Cantacuzino, cu care aceasta ar fi avut legături vechi.) Duca-vodă nu are nimic tragic sau grandios, el cere să ucidă cu mîna lui acea umbră a aprigului beizade de altădată, mai mult din ură împotriva prorocilor umilinței și neputinței : „Voi l-ați cruțat și bine ați făcut. Eu însă l-am cumpărat. L-am plătit bani mulți." El este un bătrîn cunoscător al culiselor puterii și de aici superioritatea lui, acum, la a treia domnie, asupra taberei nestatornicilor boieri. Scena judecării de către „sfatul țării" a răzvrătiților ridicați pentru mîntuirea ei este magistrală. Nici unul dintre judecători nu are vreo mustrare de cuget, teama sau interesele înăbușind orice sentiment. Cei tineri nu înțeleg încă sensurile jocului, în timp ce bătrînii îl cunosc prea bine și sînt prea lași pentru a nu-l accepta : „Pentru boieri, aceasta era semn fără sminteală, arătîndu-le de mai nainte înțelesul județului." Toți, începînd cu vodă, poartă o mască în această pantomimă, unde răsplata actorilor este viața sau moartea : o secvență dintr-un scenariu pe care istoria îl repetă mereu. Dintre figurile scenei — cea de bunăcredință, străină de patimile lumești, a mitropolitului Dosoftei, cele înfricoșate sau lacome ale înalților dregători, cea a hatmanului Buhuș, singurul devotat domnitorului — se desprinde personalitatea sceptică și lucidă a lui Miron Costin, filosof al vremurilor și al firii omenești : „Vinovați sînt acești boieri, cugeta logofătul : mincinoși însă nu sînt." Cunoașterea aceasta adîncă a contradicției dintre ordinea morală și cea politică a faptelor, Miron a plătit-o însă cu prețul anulării frămîntărilor conștiinței în favoarea ridicării gîndirii dincolo de rău și bine. (Istoria îl zdrobește însă la fel de indiferentă și pe creatorii și filosofii ei: moartea absurdă, relatată de Neculce, a dat o dimensiune tragică vieții lui Miron Costin, acest Thomas More al românilor, transformînd-o în destin). Scenele politicii și metodelor domnitorului prevestesc parcă soarta mai tîrzie a lui Costin, nu personajul cărții, ci omul. Cîtă știință a inimii omenești are Sadoveanu cînd îl lasă să acuze primul în divan tocmai pe Racoviță, cel care ar fi fost părtaș la complot (dacă reușea) nu pentru dreptatea țării, ci pentru propria-i mărire. Singurii care-l înfruntă pe vodă, avînd bărbăția de a trăi în pace cu pro-

VRĂJITORUL DE ȘERPI

— glose la fantasticul sadovenian —

Fără îndoială că, după cum s-a observat, fantasticul nu ocupă un loc central în opera sadoveniană, poziția sa fiind însemnată mai mult de **elemente** de atmosferă, care delimitează sau potențează cadrele „realismului magic" de care, cu drept, s-a vorbit într-atît. Aflat ca zonă de tranziție între miraculos și fabulos, departe de „fantasticul metafizic" dar deschizînd drumul a ceea ce s-a numit „fantasticul intelectualist", nefiind creat deloc din voluptatea saltului pe care „breșa" efectuată pe neașteptate în banalul cotidian o oferă unui spirit romantic-suprarealist, nealambicat și necoborît în infrastructura eului, neîmbibat de psihanalitic și departat de orice arborescență demonică, — fantasticul sadovenian operează însă în zona esențialului, codificîndu-se în dedesubturile multor construcții epice, întotdeauna **sugerat** și lăsat ca suspensie intelectivă, semn al apetenței autorului la **simbolica tainei**, în vecinătatea unor spirite precum Blaga, Mateiu, Mircea Eliade. Maleficul nu are ce să caute aici, unde fabulosul și conștiința interdicției des-tăinuirii, dobîndirea acelei „înțelepciuni de grădină" a lui Blaga și familiaritatea, am zice, „sofianică" instaurată între trăitor și trăire cenzurează orice excrescență în favoarea ideii **nefirescului ca firesc**. Dacă este vorba de o daimonie detectabilă în fibrele fantasticului sadovenian, în orice caz filiera acesteia este de natură goetheeană (ca și la Blaga), operînd ca obsesie a creativității și a obîrșiilor fenomenelor și nu ca forță radioscopică în infraeu și defulare a fanteziei dictatoriale. Sigur, lucrurile sînt cu mult mai complexe decît ne permite cadrul de față a discuta ; din această cauză am optat pentru analiza în paralel a două producții : **Vrăjitorul de șerpi** (din **Împărăția apelor**, 1928) și **Șarpele** lui Mircea Eliade (1937), două texte învecinate în esență, dar reprezentînd două etape distincte ale fantasticului românesc.

S-ar zice, la prima vedere, că această comparație ar dezavantaja net textul sadovenian, extrem de alambicata rețea de retorte din textul lui Mircea Eliade, caracterul sintetic înglobînd aproape toate semnificațiile simbolice acordate șarpelui de-a lungul timpului făcînd ca **Vrăjitorul de șerpi** să pară de tot schematic, simplă **scenă** lipsită de profunzimi. În fond, însă, lucrurile nu stau deloc așa. Ceea ce realizează M. Eliade prin **extensie**, la Sadoveanu se realizează prin verticalitate și **sus-**

condotieri al vremii. Chiar și moartea sa tragică îl circumscrie acestui destin.

O interesantă variantă—complement a conducătorului politic, o constituie prelatul-diplomat, cu un rol deosebit de important în culisele istoriei. Am amintit deja de Ștefan Soroceanu în curtea lui Duca Vodă, dar modelul îl reprezintă arhimandritul Amfilohie Sendrea, sfetnicul de taină al lui Ștefan cel Mare. Și el și-a făcut ucenicia într-unul din locurile sacre, la Mînăstirea Vatopedi de pe Muntele Athos, (a se observa că nici unul din eroii sadovenieni nu este lipsit de cunoașterea și știința ezoterică) unde a fost împreună cu Ștefan, domnitorul său de mai tîrziu. Acumulînd o bogată experiență de viață și o înaltă învățătură, Amfilohie Șendrea conduce din umbră politica Moldovei, și cu atîta eficacitate, încît este suspectat de demonism. De fapt, soluțiile și acțiunile sale judicioase sînt rezultatul unei bune cunoașteri a situației interne și externe și a unei mari ascuțimi a minții, cultivată prin sacrificiu și martiraj ; un ascet a cărui mistică era politica. Încheiem aici scurtul nostru periplu în universul personajelor sadoveniene, nu fără regretul de a fi omis nu numai alți numeroși componenți ai tipologiilor analizate, cît și categorii întregi de caractere, cum sînt eroul picaresc (Ionuț Jder, Alecu Russet, Cosma Răcoare etc.), omul natural (pescarii, vînătorii, locuitorii bălților), nebunii și „gheboșii" (călugărul Stratonic) și care, probabil, vor amplifica, cu altă ocazie, schița de față.

Paul Dugneanu

CUPRINS

Geografie magică de Valentin F. Mihăescu **(3)**

Călătoria de inițiere de Sultana Craia **(7)**

Spațiul mito-poetic de Mihai Coman **(11)**

Simbolistica personajelor de Paul Dugneanu (13)

Vrăjitorul de șerpi — glose la fantasticul sadovenian — de Dan C. Mihăilescu **(17)**

«Zodia cancerului» sau coborîrea în istorie de Dan Alexandru Condeescu **(21)**

Texte de seninătate de Dan Arsenie **(25)**

«Sadovenismul» literaturii române de Artur Silvestri **(29)**

psihologicește sănătos și vital, viețuind în mediul arhaic chiar atunci cînd istoricește vremea este „modernă", un „inițiat" prin instrucție populară ori congener cu universaliile, un individ echilibrat cu aparent aer fanatic, ieșit mai degrabă din accentul lui „inactual" în raport cu presiunea evenimentelor nemijlocite. Tot ce ține de regresiune în arhaic și de temporal fumegos e „sadovenism" precum și intuiția naturistă directă, fără impuls analitic, din pur instinct ferin. „Sadovenistă" e și filozofia cosmogoniilor nesfîrșite căci în universul lui Mihail Sadoveanu geneza nu s-a terminat, lumile germinează la nesfîrșit, creînd numenal îndărătul părelniciilor sale incidentale. Această compoziție, spiritualicește irepetabilă, a însumat tot ceea ce literatura română dăduse mai de preț în latura vizionară și mitologică, în arhaic și în naturist, întocmind o lume cu aspect de sinteză și cu regim specific pur, național. Stilisticește, Mihail Sadoveanu încheia un proces, căci absorbise esteticește în sine periodul lui Al. Odobescu și barocul imagist al lui Calistrat Hogaș, pasta regională a lui Ion Creangă. Din acestea și dintr-un strat inclasificabil a ieșit acest epos de „canto general", cu muzicalitate polifonică, lent ca un fluviu, cuprinzător ca universul în întîia rotire geneziacă, transformatoare de materii haotice în regularitate cosmică. În ceea ce avea proza românească inconfundabil sub raport stilistic, Mihail Sadoveanu dădea unica sinteză imaginabilă. Opera lui, precum aceea a lui M. Eminescu nu putea să aibă, stilisticește, urmași. Însă continutistic, stimulentul fuse extraordinar și dacă în stil, Mihail Sadoveanu încheia o literatură, întruchipînd unul din prototipii ei, sub raportul substanței avu a iniția realismul mitic modern. El rezumă un șir de experiențe ottocentești, subțiri esteticește, le dă viziunea și ideologia. Un Liviu Rebreanu iniția romanul social modern, un Mircea Eliade — pe acela fantastic, un Camil Petrescu inova epica de ordinul analitic ; „sadovenian" e însă romanul poetic și vizionar, mitic. Fără Mihail Sadoveanu, o parte însemnată și cu valoarea ei dintre prozatorii apăruți îndată după el n-ar fi înțeles. „Sadovenisme" sînt, de pildă, proza lui Sorin Titel, mai cu seamă în „Țară îndepărtată", lirica romanescă a lui Florin Bănescu, producțiunile așa-zis „onirice" precum și cutare proze fantastice, mai cu seamă acelea cu substrat mitic și fabulos, precum ar fi acelea produse de Ioan Dan Nicolescu, Andrei Brezianu, Eugen Uricariu, Mircea Opriță, Vasile Rebreanu, A. E. Baconsky (deși la acesta senzația de artificiu cărturăresc pare a contrazice arta sadoveniană). Din „Baltagul" și din „Uvar", din „Nopțile de Sînziene" a rezultat o umanitate inedită, de sat mitic, viețuind ritualic precum păsările după instinctul periodic, acel teritoriu populat de o vagă ațîțare fabuloasă, cu document etnografic de folclor vechi, propriu țăranului, extras din cronologie și din imediatețea spațiului geografic. Combinat cu „sud-americanismul" cult al scriitorului român, cu înclinațiunile lui lirice și fabuloase, „sadovenismul" e în literatura română de după Mihail Sadoveanu un șablon care germinează statornic și ingenios. Dar ce este, în sfîrșit, „sadovenismul"? Un naturalism în descripția sociologică a indivizilor rudimentari precum și în examenul relațiunilor sociale, „naturism" liric, izvorît dintr-o filosofie a cosmosului ocult, cu legi inteligibile de pe felurite trepte ale pătrunderii metafizice, un realism mitic, în fine, care dintr-un folclor alăturea de tradiția atestată, cu rituri de popor vechi și cu spirit adînc, insondabil și pe deasupra dicțiunea aceea înflorită și barocă, de epos final și de document biblic. Omul scria așa cum vorbea și grăia ea și cum ar fi vorbit Prozatorul român.

Artur Silvestri

eclipsă de soare". Celălalt necrezînd, omul s-a jurat că nu se înșela. Atunci împăratul, cu iuțeala obișnuită a minții sale, s-a întors spre sciți, spunîndu-le : „Las lui Dumnezeu hotărîrea : dacă apare curînd un semn pe cer, veți fi siguri că pe bună dreptate nu primesc solia voastră, care mi se pare că nu e de bună-credință, căci căpeteniile trupelor voastre nu vorbesc sincer cînd propun pacea ; dacă nu, mă voi încredința că am greșit bănuindu-vă". Nu trecuseră încă două ore, cînd lumina soarelui a dispărut, iar discul său a fost cu totul eclipsat de lună, care trecea prin dreptul lui. Atunci sciții au fost îngroziți și împăratul i-a dat în pază lui Leon Nikerites (acesta era un eunuc crescut din copilărie printre soldați și foarte prețuit de toți), ordonîndu-i să-i după sub pază în cetatea împărătească». (trad. de N. Ș. Tanașoca).

În afară de mesajul faptic, textul de mai sus implică o clasică întîlnire între două civilizații diferite : pe de o parte sciții, cu tip de societate naturală și bizantinii pe de alta, veniți dintr-un sistem teocratic-militar. Ceea ce pentru aceștia din urmă reprezintă o simplă întîmplare cosmică transformată în stratagemă politică, pentru ceilalți, încă viețuind în leagănul mitic, nu există discontinuități în sistemul cultural-religios. Dincolo de un aparent conflict între o societate „credulă" și una „vicleană", e detectabil un clivaj de ordin antropologic : în atitudinea basileului transpare un coeficient de răceală și de calcul în raport cu natura sau rudimentele unui scientism avant la lettre, natura devenind aproape un obiect care poate fi pus să păcălească ; dimpotrivă, presupunem că sciții se credeau fragmente vii în cadrul unui tot cosmic viu străbătut de magice interrelaționări.

Dar acestea sînt întîmplări de demult, ale căror înțelesuri, iată, sînt revivificate peste secole de către un Sadoveanu. Îmi pare cert că acesta ar fi luat, cu nostalgie, partea solilor și ar fi blamat în sinea lui șiretlicul împărătesc într-o manieră asemănătoare cu cea a lui Kesarion Breb la întoarcerea din Bizanț, adică din lumea decadenței și minciunii. De nenumărate ori a vorbit Sadoveanu despre rapida instaurare peste elementele Firii a semnului tehnic, reacționînd cu mîhnire și ingenuitate la capitalismul insiunant al vremii, vorbind despre și contestînd ceea ce Broch numea, cam în aceeași perioadă, ca fiind

CĂLĂTORIA DE INIȚIERE

O parte mai puțin analizată și mai puțin citită a creației sadoveniene este aceea care se poate desemna oarecum impropriu ca „impresie de călătorie" și care restituie imaginea unui călător cu o structură originală și specifică. Între diversele tipologii sau chiar „modele" ale călătorului (romantic, iluminist, reporterul modern) atitudinea sadoveniană nu se poate încadra în chip semnificativ.

S-a spus despre Mihail Sadoveanu că este mai mult un om al secolului al XIX-lea și aserțiunea se susține mai ales dacă se are în vedere ritmul existențial al scriitorului, ritm cu care se acordă felul de a călători al unui om înrudit sufletește cu pelerinul medieval sau cu propriile sale personaje de roman, prin spiritul comunicativ și dornic de asociere. Sadoveanu nu este un călător solitar, nu caută izolarea, ci călătoria împreună cu „prietini", „tovarăși" plăcuți, cu călăuze și surugii care caută „cîrlig de vorbă", care știu și cărora le place să povestească. Scriitorul se arată dornic de popasuri și „sfaturi" îndelungi, în tovărășie potrivită, iubitor de călătorii făcute „cu blîndețe", pe jos sau cu trăsura „într-o trăsură cu cai și cu surugiu, cu popasuri la hanuri și la fîntîni", călătoria fiind în primul rînd revelație și „ca să te poți pătrunde de asemenea cunoaștere, e nevoie să umbli încet și să poposești. Să stai la sfat cu gospodarii".

O trăsătură specifică a „impresiilor de călătorie" ale lui Mihail Sadoveanu este vestejirea turismului ca modalitate de parcurgere grăbită a unor trasee, fără o trăire profundă, fără înțelegere și fără pietate. Reacția la noul mod de a călători cu viteză și cu superficialitate se manifestă frecvent în paginile relatînd călătoriile scriitorului. Refuzul de a înregistra date exacte, refuzul reportajului facil se manifestă la fel de frecvent la modul malițios sau amar ironic. Este semnificativă în acest sens o frază în care, despre rîul Sebeș (Frumoasa) Sadoveanu scrie : „În cea mai mare parte a cursului ei care numără 80 ori 100 de mile *(simțesc nevoia și plăcerea de a nu însemna aici o cifră exactă)*" (s.n.). Acest refuz face parte dintr-o lungă și coerentă pledoarie pentru un alt mod de a călători : „sub semnul celor sufletești". Sadoveanu este un călător dotat cu sensibilitatea stărilor emoționale subtile, a poeziei peisajului, căutînd valori mai stabile și cu implicații mai profunde decît poate oferi faptul divers sau detaliul pi-

Ascensiunea Ceahlăului îmbracă semnificații mitice, ea fiind întreprinsă cu solemnitate și cu conștiința intrării într-un spațiu sacralizat, care se relevă numai spiritelor purificate : „Deci pe cele șapte poteci ale oamenilor de rînd, urci și dumneata, domol, pas cu pas, treaptă cu treaptă. Lași regiunea brazilor și smeurei; te ridici pînă unde cresc afinele, pînă la jnepeni și mai sus, pînă la jepi. Acolo începe să se simtă între stînci adierea cea fără hodină. Prin limpezime cunoști țara pînă în niște depărtări de aburi — sate, orașe, ape — tîrgul Pietrei, tîrgul Ieșilor. Întorcîndu-te către tine însuți din acea depărtare, te regăsești singur într-o tăcere luminoasă. Dedesubt în prăpastii și codri abia bănuiești sunetele de vînt ori de cascade. Acvile se rotesc peste săgeți de brădeturi".

Peisajul transfigurat prin simboluri, încărcat de trăirea mitică se convertește în abstracțiune emblematică, ultima treaptă a inițierii prin contemplare fiind cristalizarea imaginii ideale, sinteză a sentimentului istoric și a percepției vizuale.

De aici neutralitatea cromatică a peisajului în această ultimă ipostază a contemplației de pe pisc „în cristalul înălțimilor și al iluziei". De aici ritmul lent al mișcării, sensul ei cel mai adesea ascensional respirația largă și domoală a frazei. Călătoria sadoveniană are măsura ființei sale solidare cu esența mitică, profundă, a locurilor parcurse cu solemnitate și încetineală, temeinic și fără gesturi sau exclamații, fără surpriză, cu gravă familiaritate, cu devoțiune și înfiorare, cu sentimentul naturii sacre a spațiului care nu mai aparține geografiei, devenind teritoriu liric.

Deși a călătorit la Constantinopol, Roma, Paris, Stokholm, Sadoveanu n-a simțit nevoia să-și noteze impresiile de călătorie din aceste orașe îndeobște descrise, cîntate, lăudate deopotrivă de turiști, reporteri sau scriitori, pentru că sufletul acestui călător nu vibrează decît în acel spațiu în care se simte iradierea mitică a muntelui magic — spațiul dacic.

Olanda — note de călătorie (1928) este o carte de excepție în opera lui Sadoveanu, mai apropiată de genul „impresiilor de călătorie", în care notația păstrează însă ceva din singularitatea scriitorului.

Admirația moderată se împletește cu inegalabila maliție, cu umorul blajin și subtil, atitudinea fiind aceea a unui călător de modă veche, tihnit și cu răbdare, fără uimire și fără complexe, doar cu mirările simulate ale „cuconului Ilie Leu" punînd accente ironice. Dar această carte de excepție confirmă faptul că sufletește Sadoveanu este un adevărat călător numai pe proprille-i meleaguri. Notele din Olanda încep cu o vînătoare de *tetrao urogalus* în pădurile de acasă, iar gîndul călătorului se întoarce mereu înapoi. Adevărata emoție se naște exclusiv în raport cu spațiul căruia îi aparține scriitorul : „Într-acolo mă orientează fiecare celulă a ființei mele : spre codrii de brad, spre munții poetici, spre peșterile tainice ale zînelor, spre valea Dunării, spre misterioasa deltă, spre Limanul Nistrului de unde dintr-o parte curge aria Mării pînă la streașina cerului și de alta se prevăd, într-o ceață a unor profunde depărtări, munții... Destinul neamului în care mă aflu are o traiectorie proprie. Misterul lui zăcînd lent în tot ceea ce iubesc acolo unde mă întorc, se pregătește de demult și de departe" (*Olanda*).

Sensibil la ecourile tainice ale „vechimii" și la farmecul unic al ținuturilor de care este legat afectiv, Mihail Sadoveanu își urmează traiectoria, notîndu-și cu emoție impresiile într-o poetică și patetică în același timp pledoarie pentru călătorie ca inițiere și reculegere, ca integrare și înțelegere pentru valorile eterne ale sufletului românesc.

Sultana Craia

pot determina, desenînd subiectiv în prim plan, chiar dacă au perspectivă istorică, figuri-portret ce acoperă tot spațiul (după mărimea rangului politic, ca în miniaturile medievale). Sadoveanu pictează cu tușe ample și domoale, cu pastă groasă în tonuri de pămînt ars, peisajul ondulatoriu al acestei asuprite Moldove, prelungită în închisoarea mai mare a Imperiului. Fiindcă, să nu uităm, Moldova este o închisoare a bunului plac al despoților din care rar se iese cu certitudinea cruțării vieții, mai ales de cînd adevărata putere stă nu atît în sceptrul voievodal și tronul Moldovei, ca altădată, ci în cele două tuiuri cîștigate pe de-o parte în abile jocuri de culise (unde miza este însuși capul) și pe de alta cerșite umil, cu pungi grele, de la un Padișah capricios. Din această perspectivă, stăpînul puterii și făuritorul istoriei nu este decît o victimă, prinsă între setea de putere, structurile închise ale sistemului și neliniștea, obida, spaima de moarte a sufletului : „La noi, bănuiala stă totdeauna ca o fantomă nevăzută lîngă Vodă și-i șoptește la ureche vorbe de îndoială... Orice semn din cer și de pe pămînt devine o amenințare."

Alții sînt eroii, altele dramele și gîndurile lor, puterea lor e mai puțin măreață, dar scena e aceeași ca la Shakespeare : și în palatul lui Duca, ca și în castelul Elsinore, în spatele fiecărei draperii se ascunde cineva („Ochii lui însă se furișau în toate colțurile și urechea căuta să prindă cel mai ușor zgomot. Era poate cineva în dosul ușii celeilalte, care dădea în odăile Domnului ?"). Și aici intervine intuiția marelui creator : înaintea istoriei, domnitorii, deținătorii puterii absolute, încetează de a mai fi buni sau răi. Duca-vodă e, în conștiința cronicarilor, odios și totuși Sadoveanu nu-l condamnă, s-ar zice că personajul îi e indiferent, ceea ce nu e adevărat, doar că din perspectiva creației acestui tablou, el nu e decît un personaj, mai important decît altele, dar la urma urmei tot o rotiță a angrenajului. Este plină de învățăminte compararea în acest sens a cărții sadoveniene cu izvoarele ei reale, cronicile medievale. Lăsăm deoparte

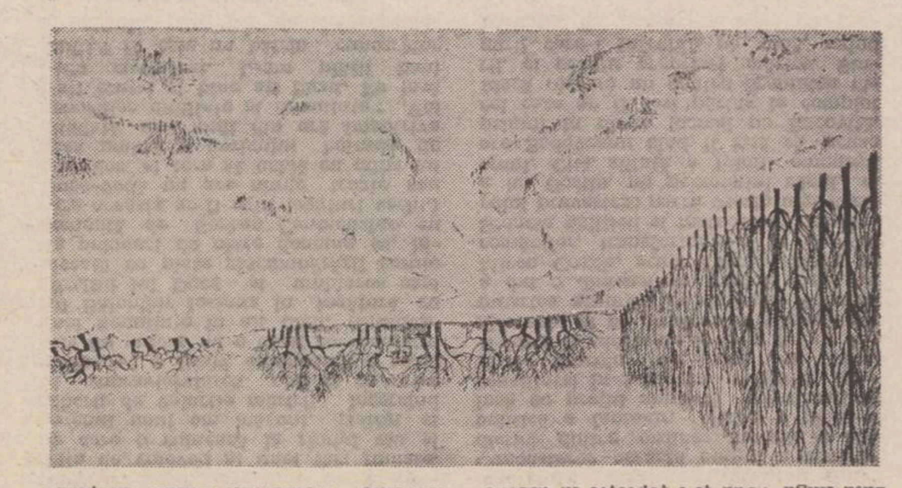

pensie ; în timp ce istoricul religiilor nu poate eluda nici unul din elementele constelației de simboluri ce poartă în centru emblema ofidiană, angajînd idea în caruselul fenomenalizărilor sale, la Sadoveanu accentul decisiv cade tocmai pe idee **în sine**, neproblematizînd, ci enunțînd, lăsînd implicarea și ambiguitatea **ca atare**. Rememorîndu-ne rapid parte din simbolica ofidiană universală, vom observa că, în esență, trei sînt axele ce direcționează această plasă de conotații : Timpul, Erosul și Dincoloul etern, cu variantele lor — durata, eterna întoarcere și nucleul originar, apoi renașterea energiilor telurice, potențele falice sau regenerative în plan imaginar, frisonul senzual și, respectiv, taina morții depășite, toate dictate de funciara ambivalență malefic-benefică a șarpelui și de valențele sale inițiatice. „Șarpele e triplu simbol al transformării temporale, al fecundității și, în sfîrșit, al perenității ancestrale", spune Gilbert Durand și, din această perspectivă, alegerea sa în cadrele inițiatice, implicite la Sadoveanu și voluptuos insumate la M. Eliade, dă seamă de orientarea celor doi autori către **centrul** lumii simbolice și nu către periferia acesteia.

Dincolo de deosebirea de ordin tehnic (formal) a textelor (extensia la M. Eliade și intensia și suspensia la Sadoveanu) există una de fond și anume între accentul pus de Sadoveanu pe ritualitatea în sine a gestului și cel pus de M. Eliade pe „misterul psihologic" potențat (sau exprimat chiar) prin dinamica simbolică a actului. Tehnica **tangentelor simbolice** este identică, însă : în **Vrăjitorul de șerpi** povestitorul, după ce își dezvăluie de la început atitudinea („mi s-a întîmplat să văd un fapt curios, pe care țin să vi-l raportez fără nici o explicație și fără nici un comentar") conturează tangențial atmosfera magic-exorcizantă : prin misterul acvatic („mergem pînă către mănăstirea cea veche a Snagovului pe care-mi place s-o privesc mai mult în fundul apei, ca-ntr-o

rînd, în final, a învinge definitiv, fondul lui teluric, spre a se consacra religiei sale panteiste.

Ștefan Soroceanu, din **Nunta Domniței Ruxandra**, om de încredere al lui Vasile Lupu, bun politician și diplomat, la fel ca și predecesorul său a ajuns, în urma unei existențe presărată de întîmplări și situații dramatice, un înțelept ascet, cunoscător al tainelor lumii. A străbătut și el calea obișnuită a inițierii, nu numai prin experiențele practice, ci și prin frecventarea științelor abstruse în „Eghipet", unde a stat patru ani. În calitate de om politic la curtea lui Vasile Lupu și dascăl al tînărului și zvăpăiatului său nepot, predică spiritul de toleranță, larga comprehensiune între oameni, cumpătarea și orientarea către valorile perene, fundamentale ale existenței. O variantă interesantă a acestei serii tipologice este Lai Cantacuzin (romanul **Locul unde nu s-a întîmplat nimic**), descendent din os domnesc, trăind însă într-o societate amorfă, mediocră, care a uitat în întregime sensul manifestărilor sacre. Inteligență rafinată, Lai Cantacuzin se dedică desfătărilor intelectuale gratuite, împinse pînă la pură virtuozitate. Creșterea și educarea Dariei Mazu după cele mai exigente canoane a unei naturi estete, pentru ca apoi să-l refuze cu infinită delicatețe, ce-l drept, oferta matrimonială, (scenă trasă parcă la indigo, desigur în altă configurație epică după ultima întîlnire Kesarion Breb — Maria din **Creanga de aur**), este un astfel de exercițiu al spiritului. Lai Cantacuzin ne apare ca un Kesarion Breb în ipostaza sa profană, redusă doar la jocul contemplației și introspecției intelectuale.

La fel, Eudoxiu Bărbat, personajul principal al romanului **Oameni din lună** este un părintele Platon rătăcit în Bucureștii începutului de veac. Complet dezinteresat de viața practică, intelectual subțire, el se ocupă cu studiul istoriei ca îndeletnicire superioară a minții fără o finalitate imediată. Moștenind din întîmplare bunuri imobiliare de mare valoare, devine victima neajutorată a atacului concentric al rudelor și prietenilor venali, dar cu mai mult umor decît avatarul său, înainte de a muri, lasă casele moștenire statului, afirmîndu-și încă o dată disprețul față de valorile materiale, spre stupefacția și uluirea vînătorilor de bani. Oprim aici enumerarea personajelor acestei serii chiar dacă ea este foarte bogată, cuprinzîndu-i și pe Brahmanul Sisa, Eromonahul Veniamin, Filaret sfîntul, Traian Bălteanu, etc. sau Maria figura feminină cea mai pură din întreaga proză sadoveniană.

O altă categorie, la fel de importantă și complexă este aceea a eroului și conducătorului politic, Ștefan cel Mare, Nicoară Potcoavă, Tomșa Vodă, fiind cîteva exemple. Desigur, prezența cea mai impozantă o constituie Ștefan cel Mare din **Frații Jderi**, domnitor viteaz, înțelept, abil diplomat, guvernînd o Moldovă la frontiera dintre realitate și mit, el însuși transformîndu-se treptat în personaj de legendă atît prin faptele sale, cît și prin originea fabuloasă pe care i-o atribuie imaginația populară. Ba mai mult, autorul nu ezită să sugereze și o alianță ocultă între acțiunile încununate de succese răsunătoare ale lui Ștefan și credința sa. Nu întîmplător, înaintea unei bătălii decisive, domnitorul urcă singur spre umilire și purificare, la fel ca dacii spre magul lor, în ascunzișurile munților, la coliba unui sihastru. La Ștefan cel Mare se armonizează și acționează cele două forțe de obicei opuse, sacrul și profanul.

Nicoară Potcoavă este, de asemenea, un personaj excepțional, cumulînd calități fizice și intelectuale la superlativ — cunoaște elina, citește în original pe Platon și Aristotel, cărturar și luptător în același timp ; luptător în primul rînd pentru dreptatea și libertatea neamului, dar și dintr-o plăcere personală. Dacă ar fi trăit în Italia lui Lorenzo Magnificul ar fi fost, desigur, unul dintre cei mai faimoși

ostrovului, văzui deodată și balta foind formicaoii sub luciu (...). Scoici deschise, melci de apă, lipitori și șerpi — întreaga faună, fără număr, fiica mîlului primordial, se frămînta într-o monstruoasă bucurie, într-o neagră și inconștientă bucurie, sub tremurul ploii călduțe. Era bucuria vieții și a morții și a transformării necontenite. Căci toate nu ieșeau pentru că ar fi fost flămînde (...). Dar. Ieșeau într-un spasm misterios — chemate fiecare din bogăția imensă a materiei (...). Era absurditatea aparentă — născută din infinitul neclintit ; — era un moment pasager al transformărilor, care punea înaintea ochilor mei uimiți, pe urmașii pitici ai unor gigantici dihănii din mîlurile terțiare, fantezii imense și căzute ale pămîntului primitiv. Toate cele de acum au fost odinioară gigantice. În toate s-a păstrat sămînța dintîi, ca o amintire ; așa cum noi, cei din urmă într-o epocă domoală, avem în noi știința tulbure despre animale enorme și oameni uriași".

În a doua categorie intră personaje ca presvitera Olimbiarda (din **Nicoară Potcoavă**), moș Leonte Zodierul (din **Hanu Ancuței**) magul dac Kesarion Breb (din **Creanga de aur**), filosofii din **Divanul persian**, știutori ai tuturor tainelor cerului și pămîntului. Ei sînt, în absența revelației, emisarii geografiei magice sadoveniene. Cîteva **toposuri** structurează imaginea esențializată a acesteia : **hanul, pădurea, balta, muntele.**

Valentin F. Mihăescu

«păginismul tehnic». **În Aventurile șahului**, capitolul nouă începe astfel : **«În anul 1770, a ieșit în Europa vestea unei minuni nemaipomenite : un automat jucător de șah...».** Pe parcursul a două capitole Sadoveanu demistifică, nu fără o ascunsă plăcere, resorturile acestui nou tip de golem. Orice golem, ne dă de înțeles Sadoveanu, s-ar defini ca un maximum de îndepărtare față de Fire și de ziditorul ei. Semnul tehnic este nonsacrul și nonnaturalul la un loc.

Nu este un lucru nou în a recunoaște la Sadoveanu sufletul frust al omului natural, dacă nu cumva așa ceva ar trebui să fie trecut în categoria **imposibilităților probabile.** Personajele prozatorului sînt singuratici, vînători, pescarii, anahoreții, muntenii răzleții, pădurarii. Și totuși nu aceștia sînt modelele fantazate de Sadoveanu, nu statutul anahoretului are importanță, ci mai mult direcția privirii lui, întoarsă fie înlăuntru, fie „pipăind" infinitesimal elementele.

Sadoveanu scrie pe alocuri că a văzut sau a auzit de oameni armonizîndu-se cu natura sau trăind în acord cu ea. Nu-i adevărat acest lucru decît în cazul în care acordul cu Firea este ignorat ori este unul trupesc-senzorial. Omul la care cred că se gîndea Sadoveanu **era** natură, îi trăia transmental și trans-verbal formativitatea perpetuă. În **Poveștile de la Bradu Strîmb** este adus să vorbească bonzul Kamo : «Locul se cheamă Toyama. Evonime tiritoare ascund urmele omului. Valea e numai lunci dese, însă către asfințit (patria lui Buddha) se deschide, ceea ce înlesnește meditațiile mele. [...] O țesătură de glicină și o învălitoare de cînepă sînt îndestulătoare ca să-mi ascundă pielea ; imperatele de pe cîmp, fructele din munte ajung ca să-mi îndestuleze ființa». Omul nu este scopul naturii și — în mod categoric — el nu a fost prevăzut ca o engramă în matricea ei. Ea are la Sadoveanu cel mult rostul ascunderii urmelor omului, ea închizîn-

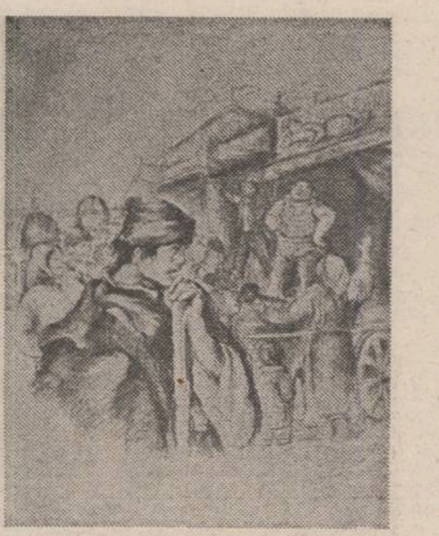

du-se deasupra lui ca apele unui lac peste barca ce se scufundă, cum se revelă din acest fragment referitor la moartea unui ex-boier convertit la puținătatea condiției de pădurar : «...omul a trecut la sălașul ultim în grădina liniștii. Sufletul i-a rămas încuiat în casă pînă ce ruinile ei s-au țesut cu pădurea. Și-n grădina sălbăticită se oprește o căprioară în lumina lunii, adulmecînd miresme de flori grase». **(Poveștile de la Bradu Strîmb, Sihăstrie).**

În bună măsură opera lui Sadoveanu este un confiteor al **seninătății.** Aceasta pare să fie calea care duce la intelepciune, la logos, la sophia și aici Sadoveanu îl întîlnește pe alt mare mistagog al seninătății — Hermann Hesse — cu care are multe în comun.

E drept, ne putem îndoi de supremele cunoașteri, de sophia și de seninătate, putem să nu le căutăm și asta să nu fie un păcat, putem să credem

niște sadovenieni cu jubilație teoretică înaintea femeii, după cum Costache Conachi, lubitor de mașinării astronomice și amant cu văzul inflamat, are mult din Kir Mavrocosti și din monahul Nicodim. Refirația „Școlii Ardelene", cu oamenii ei fanatici, cu expresia ei monocordă, este neîndoios aceea a muntenilor sadovenieni, care întrețin o civilizație veche înaintea unei alte forme de civilizare oficială. Olanda sadoveniană este Europa centrală a lui Dinicu Golescu, după cum în Ion Ghica e, prim simțul memorialist „reacționar", laudator al moravurilor vremii revolute, mult „sadovenism". Cîntăreții „ruinurilor" (care sînt expresia decorativă a disoluției) au cîte ceva din filosofia istoriei de la Mihail Sadoveanu. În Heliade Rădulescu e un Kesarion Breb care a compus „Anatolida". Curat sadoveniană e „Cîntarea României", de Alecu Russo, un Tudor Șoimaru deposedat de pămînturile orheiene.

Vasile Alecsandri, om de conac rural, cu primitivismul lui artificios și virgilian, pare a scobori direct din „Paștele Blajinilor", căci e un mai instruit Gheorghe Vrînceanu. Din eposul romantic (D. Bolintineanu, G. H. Grandea și I. C. Fundescu, cu contribuțiile lor) se pot izola accente de „sadovenism" fabulos și mitologic. „Daciștii", cu începere de la Cezar Bolliac și cuprinzînd pe B. P. Hasdeu, pe D. Bolintineanu și pe I. Pop Florantin (de n-ar fi de cîteva ori pe atîția, însă mai mărunți), sînt niște mici M. Sadoveanu, fără cuprinderea filosofiei acestuia. Titu Maiorescu e un soi de Lai Cantacuzin ; Ion Slavici, cu morala lui irepresibilă, iese din M. Sadoveanu (pe latura prozei rustice și eticiste), Ion Creangă e „sadovenian" căci exaltă ingenuitatea ochiului țărănesc și mitizează tot ceea ce este istoricește atestat. Fără M. Sadoveanu, Calistrat Hogaș ar fi rămas un curios document de exaltare naturistă, fără pecetea unei rotunde filozofii cosmice. „Delta" lui St. Bassarabescu ar fi, în absența bălților pustii, preistorice și cu pești inumerabili, de la Mihail Sadoveanu, o curată bizarerie. „Drăcăria" lui Ion Dragoslav și a lui I. C. Vissarion ar dispărea esteticește fără presiunea ochiului mitic sadovenian. „Spleenul" intelectualului izolat (o manie fin-de-siècle) ar fi scăzut în interes fără contrafortul „Însemnărilor lui Neculai Manea". În fine, „sadoveniene" sînt la M. Eminescu înclinația către evul mediu românesc, „ștefanismul" și, în fond, acea erotică fatală, adeseori fără sursă în concret, impiedicată de interdicții obscure („Luceafărul" este Kesarion Breb și Nicoară Potcoavă). Omul liber și de mediu silvic, al lui M. Eminescu, e tot ce poate fi mai „sadovenian" („farmecul" elementar, însă fără acuplare sexuală, e „sadovenism" în baza filosofiei naturiste).

Scriitorul român este, cel mai adesea, de extracție joasă, nefiind decît arareori un proletar, el este însă un „țăran" și dintre aceștia „răzeș". „Răzeșia" lui este nu o dată vindicativă și energică, de nu cumva tinde către izolaționism și, în definitiv, fabulos. Cazurile de boieri cu aptitudine literară sînt rare și atipice, decurgînd de aici că literaturii române îi este proprie o perspectivă sociologicește de clasă mijlocie ori joasă, scrutînd în vreme spre a-și identifica ascendenți, insolubilă în principiu la exotic și cu rare migrații geografice, rezultate mai ales din inițiative individuale și din accident. Această mentalitate, cu privire în timp, de legitimist mitic, este în fond a lui Mihail Sadoveanu. El a pornit din mediul țărănesc și a investigat „Bordeienii", făcînd examenul naturalist al stării sanitare și fiziologice, a vestejit „orașul" care e, în fond, un semn de geografie decadentă, s-a întins în teritoriul tîrgovet, clarificînd aci psihologiile, a scoborit în sfîrșit în fabulosul istoric, cu documentație ori cu imaginație, extrăgînd din toate acestea esența „sadovenismului" care este o noțiune de ordin baroc. „Sadovenismul" este utopia unui om

GEOGRAFIE MAGICĂ

Dintr-o bogată literatură de evocare a personalității lui Sadoveanu, care adaugă măreției operei fascinația omului, ne reține acum atenția, în chip special, una dintre mărturiile lui Ibrăileanu, mentorul revistei „Viața Românească" și unul dintre apropiații marelui prozator. Este vorba, de fapt, de o relatare indirectă, aparținînd mai tînărului ,atunci, scriitor Ionel Teodoreanu, pe care am ales-o spre citare, din mai multele versiuni ale întîmplării, intrată aproape în folclor, pentru vivacitatea sa stilistică. Așadar :

„...Domnule Teodoreanu, îl cunoști pe Sadoveanu ? Am făcut cu brațul un salut roman. — Te înțeleg, domnule Teodoreanu, căci toată Valea Moldovei, toată lunca Siretului nu sînt decît prefigurația lui Sadoveanu. Abia acolo îl înțelegi și te descoperi în fața lui. Sadoveanu e arcușul magic al prozei românești. Moldova noastră nu e decît vioara lui. Da, domnule Teodoreanu. Luna pe care o vezi răsărind la Agapia „cu lumina ei fecioară", e a lui Eminescu. Cînd neamul nostru nu va fi decît pulbere geologică pe pămîntul altor milenii, tot luna lui Eminescu îi va însenina cenușa „cu lumina ei fecioară". Sadoveanu a dăruit României Valea Moldovei și lunca Siretului. E teribil omul acesta, domnule Teodoreanu ! Am călătorit odată cu el și alți amici pe Bistrița, cu plutele. Eram scandalizat ! Eu n-aveam de ajunși ochi să văd, iar Sadoveanu juca pocher ; pe Bistrița, domnule Teodoreanu ! La Toance, domnule Teodoreanu. Ei bine, peste o săptămînă infamul cartofor îmi trimetea o simfonie în proză pentru **Viața Românească.** Nimic nu-i scăpase. Înghițise Bistrița cu Toance cu tot, cu tot ce nu putuse să vadă atentul Ibrăileanu, dar și cu indignarea marginală a lui Ibrăileanu pe deasupra !" Care să fie explicația logică a acestei întîmplări ? Să fi tras cu coada ochiului Sadoveanu, în secret, atunci cînd ceilalți își declarau extazul ? Sau să fi trecut, la pas, cu puțin timp înainte, prin acele locuri, iar acum să se amuze copios în sine de iritarea lui Ibrăileanu ? Ambele supoziții par posibile, aflîndu-și fiecare puncte de sprijin în biografia sadoveniană. Scriitorul era cunoscut ca un mare iubitor și cunoscător al peisajului românesc, în general, și al celui moldovenesc în special. Iar în ceea ce privește gustul său pentru farsă, deși exprimat cu zgîrcenie, cunoaște totuși cîteva manifestări notabile. Astfel, este celebră istoria romanului „Oameni din lună", carte cu tematică, personaje, stil cu totul diferite de restul operei, trimisă de Sado-

mai relevînd amploarea dar și varietatea tipologică a lumii sadoveniene. Utilitatea unor astfel de întreprinderi, de loc spectaculoase, este dincolo de orice dubii atît prin rezultatele propriu-zise cît și prin sugestiile puse în joc. Parcurgînd dicționarul, mi-am dat seama că, în afară de clasificările și criteriile obișnuite cu care operează orice lucrare de acest gen și în general, orice fișă clasică de personaj a istoriei literare (portret fizic, caracter etc) este posibilă și altă structurare și ordonare a comediei umane sadoveniene în funcție de calitățile, să le spunem, simbolice ale operei. Și axul la care se raportează ierarhia subiacentă a personajelor este, evident, **atitudinea față de, sau implicarea în sacru. În vîrful piramidei se află,** incontestabil Kesarion Breb, magul dac care vine dintr-un ținut fabulos, **o Dacie „de la începuturile lumii",** aparținînd **încă vîrstei de aur a** omenirii. Figura sa este emblematică, rezumînd un tip de spiritualitate specifică, **dar de natură divină.** Sacralitatea lui nu este însă un dat imuabil, ea se cere descoperită, relevată, cîștigată prin edificarea de sine a ființei, prin suferință și asceză. Asemenea marilor inițiați ai lumii. Orfeu, Moise, Pitagora, stă timp de șapte ani de zile în Egipt pentru a participa la, și a cunoaște marile mistere între care și proba infernului. La întoarcerea din Egipt se mai oprește cîțiva ani în Bizanț unde supune la noi încercări și-și verifică puterile oculte. Nu lipsește, bineînțeles, nici suprema ispită, dragostea pe care însă magul o spiritualizează trăind-o la modul ideal, transformînd-o platonician într-un principiu al adevărului, binelui și frumosului : „Viața Măriei Tale, îi spune Mariei — nu poate avea orînduiala obișnuită a oamenilor celorlalți. Asemenea asupra mea stă o putere care nu-mi îngăduie să rup legămîntul ce-am făcut. Iată, ne vom despărți. Se va desface amăgirea care se numește trup. Dar ceea ce e între noi acum, lămurit în foc, e o creangă de aur care va luci în sine, în afară de timp". **Abia după trecerea prin proba de foc** a tuturor renunțărilor, ființa sa desăvîrșită va străluci precum legendara creangă de aur, instituindu-se ca model al universului sadovenian și arhetip al unei întregi serii de personaje : Părintele Platon, Ștefan Soroceanu, Natanail, Eudoxiu Bărbat sau chiar, oricît ar părea de ciudat, Lai Cantacuzin. Să le urmărim pe fiecare în parte.

Platon, episcop de Sakkoudion este replica în lumea creștină a lui Kesarion Breb dar cu o treaptă mai jos ca de altfel și tipul de religie pe care-l practică în raport cu cea dacic-originară. Se relevă între altele, diferența care separă **treapta mitică a sacrului de cea metafizică (A se vedea în legătură cu această distincție Mircea Eliade Mitul eternei reîntoarceri).** Este o fire evlavioasă, ducînd o viață aspră de pustnic, predicînd împotriva lăcomiei, nedreptăților și viciilor Bizanțului, neocolindu-l nici pe împărat fapt care, de altfel, îi aduce și moartea. **Prieten cu Kesarion Breb, capabil** de o comunicare superioară cu acesta, dincolo de gesturi și cuvinte, altfel spus de efemer, îi lipsește, totuși, activismul și energia spirituală a Decebalului dac. Totodată, părintele Platon se definește, deși pare bizar termenul, ca un inadaptabil și, neputînd domina situațiile, așa cum face prietenul său, cade victima acestora.

Natanail, personajul din nuvela **Demonul tinereții,** intră și el în categoria eroilor spiritualizați. Victimă în tinerețe a unei iubiri pustiitoare, Naum Popovici, numele de mirean, se retrage la mînăstire unde, după o îndelungată perioadă de chinuri și teribile frămîntări lăuntrice, de luptă cu fantasma dorințelor și pasiunii ajunge la o aparentă împăcare cu sine, la un anume echilibru sufletesc și, în același timp, la o comuniune simpatetică cu lumea înconjurătoare, cu natura primordială, încercînd să se apropie de esențele ultime. Dar întîlnirea cu Olimpia, o Evă modernă, îi provoacă o nouă criză, rezistînd însă ispitei și pă-

oglindă a trecutului"), prin apelul la abis și imemorial (un lac format „de izvoare interioare", locuitorii satelor din preajmă fiind „de baștină preistorică") și prin omo-genia om-natură mitică („apa aceea e un domeniu familiar al lor : o cunosc în toate cotloanele. Nu numai o cunosc dar și o interpretează — pentru că din veci s-a amestecat în existența lor intimă"). Aceeași pregătire a tensiunii prin tangentialitate și insinuare a straniului o aflăm în **Șarpele** lui **M. Eliade**, unde, în aceeași strînsă vecinătate cu orașul („normalul") — nu la Snagov, dar la Fierbinți „la treizeci de kilometri de capitală" — se va întîmpla întîlnirea cu „ochii arzători, cu pupilele neobișnuit de mari" ai lui Andronic, un Apollo deghizat ; **tangentele** sînt, însă, mult mai numeroase și mai savant distribuite, de la presimțirea Lizei, la sentimentul „altei vieți" și al chemării, pe care îl trăiește Dorina, pînă la povestirea lui Andronic din pivnița mănăstirii, de la aluziile lui și pînă la întregul joc din pădure (destinat autorevelării și încărcării cu energie erotică a fiecărui „actant"). Nucleul energent diferă — la Sadoveanu el numește o teză („Oamenii de știință nu vor să recunoască minunile"), la Mircea Eliade o încercare de reconstruire a unei sume arhetipale, unde timpul, iubirea și taina morții, aflarea de sine prin transfer energetic și revelare onirică și realizarea armoniei originare a cuplului pe insula adamică își compun țesătura specifică, de magie și mister.

În esență Șarpele este un **descîntec de dragoste** (motto-ul este deplin grăitor) alambicat cu elemente palingenezice, de eros romantic (a fost pomenită **Cezara**, eminesciană aici) și extază panteică, cu acte rituale indirect marcate (scena fermecării șarpelui și a Dorinei figurînd în imaginar străvechile acuplări antropo-ofidiene) sau cu elemente de hipnoză și concentrare energetic-șamanică. **Vrăjitorul de șerpi** este însă **un descîntec în sine,** efectuat de dragul minunii și într-o

Aceasta este prima din cele două dimensiuni de profunzime ale cărții : am putea-o numi tema shakespeariană a Marelui Mecanism, după sugestia lui Jan Kott, dacă ea nu s-ar desprinde cu dureroasă claritate din lectura marilor cronicari moldoveni, cu precădere din derularea în cerc a capitolelor letopisețului lui Ureche. Este însăși fața crîncenă a istoriei naționale de pe care s-au luat voalurile iluziilor și aparențelor umane. La Sadoveanu tema nu e însă tragică sau patetică, ci se sublimează în acea mîhnită melancolie a fatalității, în care Călinescu vedea data fundamentală a vechimei rasei. Să nu ne înșele totuși tonul povestirii. Moldova tînărului beizade Alexandru Ruset este o închisoare la fel de sîngeroasă ca și Danemarca prințului Hamlet. Tema sumbră a istoriei va intersecta însă în adîncime pe cea regeneratoare a belșugului și a ospățului festiv din imaginarul popular : în Moldova sadoveniană Miron Costin se întîlnește cu Ion Creangă. Esențializarea dureroasă a realității politice și istorice a țării naște întoarcerea spre universul fabulos al sufletului pămîntean. Atunci cînd cronicarul scrutînd sceptic scena și măștile istoriei lasă locul aedului cu privirile întoarse înlăuntru spre timpul mitic al epopeii, Mihail Sadoveanu va scrie **Frații Jderi.** Vîrsta de fier este preschimbată în cea de aur prin alchimia verbului înaintea unei lumi contemporane înspăimîntate de ieșirea din matcă a vremurilor.

Firele acțiunii sînt multiple și se desfășoară în rețele suprapuse : dramă a iubirii, dramă politică, dramă națională, dramă familială, toate legate prin motivul **străinului** și cel al **călătoriei** (esențial în scrisul sadovenian). **Zodia Cancerului** fiind în același timp roman istoric, de dragoste, de aventuri, al luptei pentru putere, dar niciodată numai atît — întregul nu e egal cu suma părților. Din toate dramele individuale, din planurile apropiate sau depărtate, din urzeala narațiunilor se desprinde un singur și obsedant „erou" : tragedia Moldovei. Nu numai o Moldovă a unui tomnatec an 1680, ci „paradisul devastat" de lungi și năprasnice veacuri, ce-și va prelungi încă agonia pînă în urgia iernii fanariote. Prin echilibrul ei grandios, aflat în cele mai adînci dureri ale acestui popor care a trecut prin istorie dincolo de pragul suferinței individuale, cartea e „cîntecul mioritic" al scriitorului pornit din fatalitatea condiției istorice și geografice a țării unde, cum spune tînărul beizade, „Toate în Moldova sînt scurte, trecătoare și viforoase : și cele bune și cele rele", dar urmele rămîn în sufletele mîhnite ale oamenilor. Fundalul fumuriu al vremii devine, de fapt, prim-plan, iar povestea personajelor prinse în mașinăria istoriei se estompează în perspectiva narativă, unde eroii sînt învăluiți în clarobscurul anonim și impersonal al vocii auctoriale. Acea voce sadoveniană unică, de început de lume, cînd cuvîntul era totul și totul era cuvînt. Dar vocea demiurgului e acum sceptică și amară, paradisul său bolnav, iar tonul povestirii oscilează între ironie și indiferență. Și nu există nici o iluzie și nici o speranță în lumea aceasta jefuită de toți, înfricoșată de moarte și pîngărită de patima puterii. Unde e oare idila sadoveniană ? Ea a rămas totuși undeva în adînc, dincolo de privirea lucidă a autorului, în plăcerea povestirii, în molcoma și muzicala desfășurare a cuvîntului, în fastul bizantin al ceremoniei literare.

Istoria încetează de a mai fi în **Zodia Cancerului** decorul pe fondul căruia eroii își consumă fiecare propria dramă. Dimpotrivă, din patimile și suferințele lor, se închegă pe parcursul capitolelor cărții, uriașul portret al Istoriei. Utopia sadoveniană coboară în timpul istoric ridicat la rang de „arheu", devenind astfel dublul ei, reversul medaliei. Spre deosebire de cronicarii prinși încă în mecanismul pe care își închipuie că-l

SPAȚIUL MITO-POETIC

„Bunicii mei sînt strănepoții acestor oameni, iar eu am scris această carte avînd în suflet răsunetul durerilor", spune, M. Sadoveanu încheind **Neamul Șoimăreștilor.** Sentimentul acesta al identificării cu materia epică, al comunicării de substanță între ceea ce se povestește și cel ce povestește apare în nenumărate forme în opera lui Sadoveanu. Omul înseamnă aici o parte a cosmosului, ecoul și oglinda în care el se reconstituie, iar avatarurile existenței sale urmează legile eterne ale alcătuirii și devenirii lumii. De aceea, destinele personajelor sale urmează același traseu al tinereții primite, al probei inițiatice, al înțelegerii și înțelepciunii. În acest context, individualizarea, labirintul psihologic, variația schemei narative sînt, de la bun început, imposibile. De aceea cred că Sadoveanu este mai puțin romancier și mai ales povestitor : adică narațiunea cedează locul eposului.

Se știe că scrierile sale exercită o deosebită atracție, o fascinație aparte, deosebită însă de aceea cu care ne-au obișnuit marele roman realist ori subtilele investigații ale romanului bazat pe introspecție. S-ar putea vorbi aici despre un indistinct, dar despre unul copleșitor și atotstăpînitor. În general critica a resimțit dificultatea — nu de înțelegere, ci de interpretare — pe care o ridică orice text sadovenian. Ea a folosit mai ales metafore, imagini și mai puțin concepte inductive, definiri empirice ale situațiilor și schemelor epice din romanele sale. Cauza acestor bîjbîieli trebuie căutată tocmai în alcătuirea aparte a operei lui M. Sadoveanu. Ea constituie un univers pe care, folosind un termen al lui N. Frye, l-am putea numi mito-poetic. Altfel spus, ne aflăm undeva între mit și literatură, iar dificultatea provine din faptul că nu ne regăsim nici integral în mit și nici în literatură. Legile celor două domenii se împletesc, se luminează, dar se și umbresc reciproc. Aparatul interpretativ trebuie să folosească diferențiat cînd conceptele ale mitului, cînd termenii ai literaturii pentru a surprinde coerența lăuntrică a textului sadovenian.

S-a încetățenit în general ideea că o asemenea construcție se datorează intuiției lui M. Sadoveanu. Înțelegem printr-un astfel tot ceea ce nu știm printr-un cuvînt magic, a cărui vacuitate doar dă iluzia că definește și explică ceva. Mai recent, un șir de studii sadoveniene s-a axat pe căutarea și revelarea unor toposuri mitice, adică a unor gesturi și simboluri ce-și revendică înțelesul nu din țesătura imanentă a operei, ci din tradiția milenară a mitu-

lui. Și căutarea aceasta este rodnică, deoarece la fiecare pas vom intilni, in orice scriere a lui Sadoveanu, un grăunte sau un gloo uriaș de înțelesuri mitice. Totuși, cercetarea rămine parțiala, deoarece persistă două intrebari fundamentale : cum au ajuns ele acolo ? cum funcționează ? In această direcție, drumul a fost deschis de studiul (binecunoscut deja) semnat de Al. Paleologu care subliniază, pe de o parte caracterul intenționai al prezenței toposurilor mitice, și pe de altă parte, valoarea lor structurantă. Acestea nu sint accidente ale povestirii, ci fac parte din logica ei internă, ba mai mult, tocmai ele sint acelea care dictează alcătuirea lăuntrică a romanului. Acțiunea **Baltagului** se construiește pe două nivele : unul al faptelor personajelor, al destinelor lor individuale și altul al înțelesurilor adinci, al noimelor : aici actele lor se inscriu pe o schemă mitică arhaică, aceea a morții și renașterii, denumită convențional de Al. Paleologu ca mit al lui Osiris (mulți s-au avintat în polemică, negind ideile acestei cărți pe baza unei elementare erori de înțelegere logică : **Baltagul** nu este mitul lui Osiris — cum credeau ei ; romanul reconstituie schema și simbolistica acestui etern și universal mit al dispariției și reapariției vieții, pe care o anumită tradiție a literaturii europene l-a focalizat în persoana zeului egiptean).

Că orizontul mito-poetic nu e o intimplare (sau o intuiție, ceea ce e același lucru), se poate dovedi plecind și din alt punct al operei lui Sadoveanu : povestirile vinătorești. Genul e ingrat prin definiție : în forma sa frustă el cade în anecdotic și neesențial, în formele sublimate, el iese din propria-i matcă, devenind meditație și contemplare a existenței. Se observă însă, la un volum de inceput cum este **Țara de dincolo de negură**, voința (aș exagera dacă aș spune încăpățînarea ?) cu care Sadoveanu incearcă mereu să deschidă cadrul banal și firesc spre sensurile ascunse ale firii. Aici intenția depășește posibilitățile stilistice : ea nu generează o structură literară, o țesătură simbolică în măsură să lumineze din adinc lumea descrisă și să-i reveleze înțelesuri de profunzime. Spațiul deschis e unidimensional — orizontul mitic, abia bănuit, se intrezărește cu greu. Intenția se manifestă în forme explicite : în absența vocabularului mitico-simbolic, Sadoveanu recurge la limbajul conceptual. În primul rind titlurile : ele vor să sugereze lumea mitică originară, dar neajungind la sentimentul clar al acelui „illo tempore", autorul se mută doar în „vremile vechi" (**Ucenicie într-o breaslă veche, Vinători de lupi în veacuri vechi, Ploaie în păduri depărtate, Vinătoarea acum o sută de ani în Moldova**, etc.). Tot în același plan să remarcăm și digresiunea stilistică. Sadoveanu fiind mereu nemulțumit de cuvintele folosite, are impresia că epitetele nu sint cele potrivite. Și e firesc să fie așa, atunci cind prin epitete (deci prin atribuiri exterioare) se încearcă crearea unei lumi, a cărei coerență și dimensiune secundă nu pot fi sugerate decit printr-o alcătuire simbolică intrinsecă. Semne ale acesteia sint (și nu puține) dar răsfirate și văduvite de perspectiva de ansamblu, de viziunea totalizatoare. Apar mereu locurile sacre (poiana, bradul, izvorul), unde se ivesc ființe stihiale, venite parcă din altă lume ; tinărul se inițiază în tainele lumii (vinătoarea e văzută ca luptă pură cu elementarul), nelipsită fiind și aici prezența unchiașului sfătos și atoate-știutor ; oracularul, stihialul și elementarul sint mereu introduse — cu sau fără motiv — în corpul acțiunii. Dar ele nu au funcție narativă (și deci nici simbolică), ci apar inconjurate de indelungi meditații asupra vieții, gînduri cu amplitudine oscilind intre rousseau-ism și semănătorismul virulent. Cit de departe sintem la **Valea Frumoasei** unde autorul va povesti doar, generind spațiul mito-poetic prin forța contexturii textuale (simboluri ascunse printre fapte și gesturi banale) și nu prin presupusa rezonanță a ideii

«ZODIA CANCERULUI»

sau coborîrea în istorie

Zodia Cancerului este o carte paradoxală prin felul straniu în care, depărtîndu-se de imaginea tradițională a creatorului ei, ne poartă în zonele cele mai profunde ale creației acestuia. Este însă excepția care ne ajută să întrezărim, poate, ceva din legile insondabile ale facerii lumii sadoveniene. În fabulosul primordial al acesteia, în „fantasmagoria de vis de nespusă frumuseță" a naturii ei, Moldova Ducăi-vodă este un paradis bolnav, ros de cancerul vremii, este o **existență în durată** prinsă în capcana politică a istoriei și spațiului. O Moldovă care, după o „virstă de aur" mușatină, se degradează inexorabil („mundus senescit" ca și în cronica lui Gr. Ureche), agonizind intr-un Ev Mediu parcă fără sfîrșit, sfîșiat între Occidentul umanist și baroc și **Orientul** despotic și feudal. Așezată la „hotarul barbarilor" ea este ambivalentă și contradictorie, arătind, ca Ianus, spre unii o față a fastului bizantin, moștenire a României de odinioară, iar spre alții un chip devastat și sălbatic, acoperit de pulberea năvălirilor și jafurilor. Ne aflăm intr-o Moldovă a „virstei de fier" : „în domnia războiului și a invaziei, a molimei și foametei (...). Vina, pe lingă toate cele pomenite, o are omul care ocirmuiește acum țara. La toate acestea, iubite prietine, se mai alipește o considerație. În țara aceasta tronul se cîștigă de la tiranii agareni prin intrigă și bacșișuri".

Încă de la primele pagini întîlnim marile teme sadoveniene, dar atmosfera lor s-a schimbat. Sadoveanu trecuse prin coșmarul primului război mondial, o epocă de aparentă bunăstare se încheiase printr-un uriaș măcel, un altul începea să se pregătească în culisele istoriei. Înainte de război el dăduse **Șoimii** și **Neamul Șoimăreștilor**, scrieri romantice în sensul subiectivismului de veac XIX al romanului istoric plin de culoarea epocii și de temperamentul eroilor. **Zodia Cancerului** este un roman de secol XX, el ascunde o experiență dramatică și devine o etapă necesară în evoluția spre mitos și epopee a autorului ; ea e cartea sa „istorică" cea mai lucidă și lipsită de iluzii, cea mai sceptică și amară. Este însă aici o Moldovă **reală** a unui roman istoric ? Mai potrivit ar fi să-l considerăm un eseu politic al **realității** Moldovei, un roman al arhetipurilor istoriei ei tragice (nu ale mitului național și eroic).

notă de firesc absolută ; de aici și aspectul esențializat al scenei, la Sadoveanu, și complicat cu voluptate la M. Eliade. Dinamica exorcizării este identică : fixarea șarpelui, țintuirea lui prin privirea energetică, stabilirea fluxului și chemarea („Haide, vino aici !", la M. Eliade, și „vin-aici" la Sadoveanu). Similitudinile la nivelul succesiunii etapelor sint dublate de altele la nivelul formulării : cuvintele lui Andronic vin ca „de foarte departe". Iar fața lui Nicolae Pescaru „s-a învechit și s-a îndepărtat în timp" ; „Șarpele se suise moale pe mină, pe braț, pină ce atinse cu capul lui înfiorat gîtul lui Andronic" și „Șarpele s-a mișcat lin, i s-a suit pe mînă. Pescarul l-a cuprins, l-a dus la frunte, în jurul gîtului..." De asemeni, conștiința ambilor oficianți (Nicolae Pescaru și Andronic) că „e păcat mare să nu-i desfaci farmecul. Trebuie să-l trimeți iarăși la

locul lui, în sălașul pe care i l-a dat Dumnezeu". Nota de **straniu** domină fantasticul paginii lui M. Eliade, sustinută fiind și de cadrul oficierii (spațiul închis, miezul nopții, asistența fiind obligată să nu miște etc), în timp ce la Sadoveanu, în spiritul acelui firesc deplin al nefirescului, de care pomeneam, scena are loc pe lac, în plină zi și, în plus, fiind povestită cu o detașare fals-ironică. Dar ceea ce acordă textul sadovenian la o tablă de valori de o complexitate cel puțin egală cu cea din textul lui M. Eliade, ceea ce demonstrează abilitatea extraordinară a povestirii de pe lacul Snagov și ceea ce racordează suflul sadovenian la un **fantastic implicat în esențialul fapturii** este finalul **Vrăjitorului de șerpi**, cind — după lunecarea pe ape a șarpelui, după ce cuvîntul își exercită potențele totalitare asupra acestuia — iată că înseși cuvintele pescarilor erau lăsate „să lunece pe apă... se duceau pe luciu **ca niște ființe vii**". (s.n.) Ca intr-un haiku, abisul se deschide odată cu ultima vocală.

Comuniunea cu elementarul pe care o au la Sadoveanu „oamenii bălții" **amestecați** cu „fenomenele naturale și minunile, armonizindu-se cu cerul, cu adîncimile bălții, cu lianele și vietățile" este dobindită în textul lui Mircea Eliade pe calea inimii, a cuplului originar re-făcut în cadrul edenic al insulei. **Logofilia** pe care ambele texte o pun în mișcare și care dezvăluie la Sadoveanu esențialitatea ființei, organizînd la M. Eliade pînzăria de sensuri, este ceea ce conferă fantasticului, cel puțin la acești doi autori — atit de învecinați în fond — caracterul de inițiere în misterul ființei, caracter infinit depărtat de acel fantastic gratuit, de un straniu umflat pină la grotesc și autonegare, cu care ne-au obișnuit unele scrieri moderne. **Vrăjitorul de șerpi** și **Șarpele**, două texte prin care conceptul de **fantastic** revine la noimele sale etimologice.

Dan C. Mihăilescu

discursive. Intr-o terminologie mai abstractă aș spune că Sadoveanu posedа vocabularul dar nu și sintaxa, toposurile mitice sint deja prezente, dar în mod a-funcțional. Pe de altă parte, chiar vocabularul (simbolic, desigur) e sfîșiat de două tendințe contrarii : folosirea sa conotativă (sugestiile de profunzime ale toposurilor) și uzul denotativ (toposul ca prilej al unei desertații pe teme semi-filozofice). Deci picturalul și convenționalul primează față de simbolic și funcțional. Sadoveanu încă bijbiie, caută **cuvintele** potrivite cind, de fapt, el ar trebui să caute **alcătuirile** potrivite, structurile mitice eterne : „Era o tăcere căreia s-ar fi cuvenit să-i asociez un epitet dramatic. Nu-l găseam în imaginația mea atunci („atunci" sau „acum" in momentul scrierii ? n.n.). După asta înțeleg că era o tăcere care incepea să-mi pricinuiască sfială. Era o tăcere care se ridica din adincul amorțit al pămîntului în stinci și în copaci. Era tăcerea care se ridica din adincul amorțit al pămîntului în stinci și în copaci. Era tăcerea de la sfîrșitul timpurilor" **(Dihania singurătății)**. Intenția re-dimensionării mitice a spațiului literar este evidentă. Poate chiar prea evidentă. Ea nu apare ca o realitate epică, ci doar ca o virtualitate stilistică. Situată numai pe un nivel de alcătuire a textului (acela al panopliei decorative) nu atinge încă resorturile sale de adincime. Cu alte cuvinte, intenția mitico-poetică nu devine materie narativă mito-poetică. Dar e în drum spre devenire. Cosmosul sadovenian e încă fragmentar. Porțile sale rezonează doar parțial, nu în totalitate. Structura mito-poetică abia se alcătuiește. Orientarea ei, tensiunea e precisă : dar entelehia are un pas pină la intrupare. Aici ea apare ca idee, intenție, fărimă, nu însă și cosmos. Privite în sine, aceste mici povestiri sint ca adiere, privite din perspectiva timpului și a devenirii, ele anunță deja stihia ce se va împlini.

Mihai Coman

SIMBOLISTICA PERSONAJELOR

Apropierea de vasta operă a lui Sadoveanu, în ciuda înmulțirii exegezelor din ultimul timp se produce, cum e și firesc, încet, cu pași precauți. Pină la interpretările globale, pină la marile construcții ale criticii, eseuri și studii parțiale dedicate unui aspect sau altul defrișează deocamdată terenul. O prospectare fructuoasă a umanității sadoveniene a întreprins Pompiliu Marcea în cele două lucrări ale sale : „Lumea lui Sadoveanu" și „Umanitatea sadoveniană de la A la Z" ; prima, o cercetare de tip sociologic iar cea de a doua un dicționar de perso-

veanu fără semnătură redacției **Vieții Românești**, care se grăbește să o publice, pentru ca, apoi, scriitorul să dezvăluie, amuzat, manopera. Posibile, cum spuneam, în plan logic, cele două explicații se dovedesc irelevante la confruntarea empatică cu opera. Aceasta presupune abandonarea pozitivismului și reclamă, cel puțin pentru una din dimensiunile sale fundamentale, un alt tip de înțelegere. Și, poate că nu a **înțelege** este verbul cel mai potrivit pentru proza sadoveniană, ci **a te înțelege**, conținind deopotrivă sensul deslușirii sinelui (efect esențial și superior pedagogic al tuturor marilor literaturi) și pe acela al stabilității unei comuniuni secrete și profunde, a unei „prietenii" spontane dar durabile cu opera. Revenind la citatul de mai sus — pentru a fie desprinde de el doar după ce i-am epuizat semnificațiile — observăm lesne că însuși Ibrăileanu refuză explicațiile raționale, deși, e dincolo de orice îndoială, cunoștea bine biografia omului. Pentru criticul de la **Viața Românească**, Sadoveanu este „arcușul **magic** al prozei românești", omul „**teribil**" care „a dăruit Româniеi valea Moldovei și lunca Siretului". La ce bun să mai privești un peisaj dacă îl ai în tine, dacă îl străbați și te străbate, dacă, consecutiv, te comunici, comunicînd cu el, te dăruiești, dăruindu-l, pentru că, în fond, ești el. În acest fel numai — printr-o continuă privire în sine și nu ca urmare a unor predispoziții umorale — se explică **tăcerea** lui Sadoveanu, evocată de toți cei care l-au cunoscut. Și nu este fără legătură această comuniune — pe care scriitorul o stabilește cu cele înconjurătoare, configurind o geografie magică reverberantă în toată opera — cu faptul că marele critic G. Călinescu, extrem de parcimonios în elogii, îl numea pe Sadoveanu, cu numele unu semeț masiv muntos „Ceahlăul prozei românești".

S-a spus despre Sadoveanu, analizind una dintre valențele operei, în formulări diverse dar reductibile la un prototip, că **este** un neasemuit cîntăreț al peisajului românesc, un poet al naturii. Dincolo de caracterul lor extrem de vag, aceste afirmații sint adevărate dar parțiale. Sigur că Sadoveanu cîntă — așa-zicind — peisajul românesc, că, adică, geografia sa este reperabilă în spațiu și circumscrie un specific inalienabil. Dar, am spune, cu speranța că nu greșim esențial, peisajul românesc „se cîntă" cel mai bine singur. Nu poți exclama — decit dacă îți propui să minți — **Et in Arcadia ego !**, dacă n-ai fost acolo. Iar dacă ai fost, ce-ți poate oferi în plus relatarea, fie ea și artistă, a altcuiva ? Întrebarea nu este deloc retorică, ci pretinde răspunsuri care ne situează chiar în fondul problemei. Multe din descrierile sadoveniene poartă titluri sau cuprind detalii ce permit o lesnicioasă identificare pe hartă a locului evocat. Pe de altă parte scriitorul invocă adesea, spre certificarea celor relatate, numele unor oameni care au participat împreună cu el la cutare sau cutare întîmplare. Acest aer de familiaritate al povestirii se transmite integral cititorului, satisfăcut că poate recunoaște ușor locul (necesitatea raportării la o experiență personală) și, la rigoare, poate rupe convenția literară, pentru a verifica verosimilitatea. Această poziție privilegiată acordată lectorului este însă înșelătoare, trimițind doar la un prim nivel de receptare a textului. Rămași aici, literatura ar fi un lucru profund dispensabil, oricind de înlocuit cu cărțile poștale ilustrate sau cu fotografiile însoțite de citeva rînduri bine simțite. Acționează însă, simultan, în proza lui Sadoveanu, fascinația lingvistică. Sadoveanu este creatorul unei limbi extraordinare, cu frăgezimi și subtilități neștiute pînă la el, deopotrivă populară și cultă, frustă și rafinată, împrumutind din vechile cronici românești savoare și expresivitate, iar din povestirile Orientului, moliciune persuasivă. Frumoasă în sine, limba operei sadoveniene, are un efect incantatoriu, pregătind astfel intrarea intr-o

«SADOVENISMUL» LITERATURII ROMÂNE

Efectul aparent de adăugiri culturale succesive, Mihail Sadoveanu nu fusese totuși un rezultat mecanic, ieșit din simpla acumulare de opere anonime și de autori clasificabili. El are trăsăturile unui fenomen prototipistic și originar, fără totuși nimic meteoric căci sclipirea lui nu e a unui astru strălucitor un moment ci a unei stele inedite, a cărei conformație nouă a ieșit dintr-o nebuloasă, unde formele finale se ascundeau latent, ignorate de văz. Alții au numai precursori, el rezumă o întreagă literatură și o exprimă practic în punctul ei cosmic cel mai înalt. Fără Mihail Sadoveanu, proza românească nu ar pierde un scriitor, ar fi lipsită de ecoul ei astral și inanalizabil. Tot ce s-a scris pină la apariția lui pare că s-a scris pentru el, o întreagă literatură română are aerul că năzuia să se sadovenizeze.

„Sadoveniene" sint cărțile populare, pe care prozatorul le-a periat în limbaj cult și le-a dat dimensiunea modernă, căci Alexandru Machedon e, în fond, un dinastic Ionuț Jder în mediu exotic, iar Esop — un Neculai Pecenega din Asia Mică ; „Genoveva de Brabant" ia, de altfel, înfățișarea sadoveniană propriu-zisă, prefăcindu-se în „Măria Sa, Puiul Pădurii". Apocrifele eclezistice și poporane îi dădură lui Mihail Sadoveanu materia unor narațiuni cu subiect biblic care nu par a fi fost închipuite altfel decit în vederea prelucrării lor „sadoveniene". Întregul continent de „apocrife" și „eclesiastice" epice are, la contemplația cu ocheanul istoric întors, o adincă notă „sadoveniană" primitivă. Dar cronicarii ? Ei sint „sadovenieni" în latura providențialistă și țărănească, precum Grigore Ureche, în aerul de melancolie intelectuală și morală, ca Miron Costin, în fine, prin locvacitate și invenție legendară, odată cu Ion Neculce.

Moldova mitologică și ireală, cu aerul ei paradisiac și ritualic, de la Dimitrie Cantemir este „sadoveniană". „Divanul" prin sofistica lui juvenilă e un mic „Demon al tinereții", iar în „Istoria ieroglifică" proporția de fantastic de „Fiziolog" conține un embrion depărtat în vreme al lui „Uvar" și al „Nopților de Sinziene". Văcăreștii, cu amoroasele lor jelanii petrarchiste, sint

veritabila tăcere inițiatică ce o nimbează, așa cum nici el nu **cred** că s-a oglindit total în **Vălul lui Isis** sau în opul legendarului Christian Rosenkreuz, de la un timp. Însă despre Sadoveanu, cel care era în chip desăvîrșit un medium al faptului natural, cel din **Țara de dincolo de negură**, de pildă, aș spune că e autorul unor texte care numai printr-o defecțiune a vrăjii nu se pot preschimba în referentul lor, la fel cum un poet nota că nu vede nici-o piedică în transformarea în lumină a textului **Oresteii**. E vorba de texte care să instituie fulgerător peisaje cu coline, cu umbelifere, cu pești, cu falconide, cu evonime tiritoare și să se audă clar împușcătura curmind viața «rățoiului egiptean».

Sadoveanu a făcut multe descrieri de natură în care precumpănește acea **privire olandeză** pe care Andrei Pleșu **(Pitoresc și melancolie**, 1980) o atribuia peisagiștilor din secolul al XVII-lea flamand, facultate înrudită cu aceea a maeștrilor Zen, atenți la toate sclipetele arătate pe trupul naturii intuită ca **So-sein** (Firea-ca-atare) sau ca **Istigkeit** („estitate"), cum se spune în germană.

Textele lui Sadoveanu trimit întotdeauna dincolo de ele, fiind singurele urme care scapă (indicind) de ocultarea ritualică la care se supun unele personaje (Kamo, Kesarion Breb etc.) spre a atinge seninătatea. S-ar putea ca expresia **pierdere a urmelor** să-și aibe originea în limbajul cinegetic și însăși lectura să devină un fel de vinătoare spirituală în ceea ce-l privește pe Sadoveanu : lectorul (încă-neinițiatul în postură de vinător) de-a lungul linearității textului (urmele) către „ultima rațiune" (vinatul). De aici încolo lectorul rămîne singur. Nu știu mai mult : Sadoveanu a fost un scriitor, iar aceste rînduri sint glose la acel scriitor. Dar e de presupus că orice vinător spiritual poartă deja în sine prada pe care o rivnește.

Dan Arsenie

că asemenea cuvinte sint pur și simplu fără referent verosimil, un flatus vocis. Sau să nu credem și atunci să scriem tratate, cite unul corespunzător fiecărui cuvînt. Sau să le trăim — inesse — extatic pe fiecare, după puțintă, jertfindu-ne — cine poate ști ? — unui mit, unor texte, secerați de cuvinte. Nu cred că Sadoveanu considera seninătatea ca valoare intrinsecă, cred că seninătatea lui era făcută să precedă cufundarea în natură, în cosmodramele ei (termenul e al lui Bachelard). Marii sceptici sau marii naivi, marii senini sau marii sfîșiați îi putem oare taxa după seninătatea sadoveniană ?

Recunosc : mi-e străină judecata de existență a lui Sadoveanu, nu mă pot identifica acelei ideologii a pierderii urmelor din lume, oricît m-ar seduce

realitate mai greu recognoscibilă prin confruntarea cu o experiență personală, dar profund existentă în fiecare. Drumul pînă la ea nu este ușor, presupunind străbaterea unui spațiu labirintic. Un personaj din povestirea **Neajlov** caută împreună cu cițiva prieteni pădurea numită Babele. Indicațiile sătenilor sint vagi. După trecerea unei ape, se merge înainte, apoi la stînga, pînă la o nouă răscruce de drumuri, iar înainte, „pînă ce dați de Nebuna" (indicație misterioasă), un sat, alt sat, altul, tot înainte, „ne aflăm foarte departe" — notează naratorul (de cine, de unde ?), peisajul devine paradisiac („— Am trecut de Nebuna și ne ducem la **locul fără nume**"), cu zarzări înfloriți, oi cu miei firavi lîngă ele, în fine „am ajuns la limanul dorit unde zîmbeau toate". Sintem în plină geografie magică sadoveniană. Și, pentru a nu exista nici un dubiu, personajul narator declară, în finalul povestirii : „N-aș putea spune prin ce vamă am intrat iarăși, în lumea astalaltă a dumneavoastră ; port însă în mine ș-acum vedenia fericită a acelui ținut. L-am căutat cu prietenii mei și cu Dumitru șoferul pe hartă ; am încercat să ne întoarcem la el ; e de prisos să adaog că sîlințile noastre n-au fost încununate de nici un succes".

Într-un studiu, din volumul **Poésie et profondeur**, dedicat „Geografiei magice a lui Nerval", Jean-Pierre Richard notează : «Geografia nervaliană nu descrie lumea : o explorează, o dezvăluie siești, descoperă în ea căile unei fericiri unei izbăviri, se vrea „geografia magică a unei planete necunoscute". Dar înțelegem că această planetă necunoscută este însuși pămîntul, un pămînt redescoperit și recreat. A-l înțelege pe Nerval înseamnă a reface împreună cu el gesturile succesive ale acestei de a doua geneze (..)». Observația criticului francez s-ar putea aplica și în cazul lui Sadoveanu, însă cu citeva diferențe notabile. Geografia magică nervaliană este extrasă fie dintr-o proză ce poartă pecetea exoticului (Voyage en Orient") fie dintr-una aparținînd evident imaginarului („Les filles du feu", „Aurélia", „Chimères"). La Sadoveanu, dimpotrivă, predomină ceea ce am numi **autohtonismul**. Un voiaj în Olanda (**Olanda — note de călătorie** — 1928) îl dezamăgește prin monotonie : „E curios că nicăieri, în această minunată Olandă nu mi-am adresat asemenea invitație de oprire. Probabil pentru că sălașul meu, ca și strămoșii, îl doresc mai înțeles în soare. Și-al doilea, intr-un peisagiu de contraste. De la puhoiul Tazlăului, cobor la limanul Nistrului și de la Ceahlău în Delta Dunării. După negura și înfricoșatul frig al iernii, primăvara noastră, așa de dorită, mă înfioară ca cea dintîi iubire a tinereții. Și după veri toride, toamna are mîngîierea unei delicate prietenii feminine. Schimbările surprinzătoare de priveliște, munții în ceață, apele tumultuoase, plaiurile și bărăganurile, Dunărea poetică și Marea teribilă, toate imprimă vieții o mișcare de dramă și clipele trec fără să samene una cu alta". Doar în granițele acestui peisaj dramatic se revelă geografia magică sadoveniană. Apoi, ea nu invocă forțele delirante ale imaginarului, ci trimite la **primordial**, la un strat mitic românesc. În fine, în proza lui Sadoveanu, lumea este văzută și înțeleasă din două unghiuri : cel al **neofitului** și cel al **inițiatului**. În primul caz, peisajul magic înlesnește revelația, lumea profunzimilor se dezvăluie prin șoc. Aici asistăm într-adevăr la „a doua geneză", la re-creația. În cel de-al doilea însă se consolidează, prin repetarea gesturilor rituale, ordinea lucrurilor, secretă dar existentă deja. Iată prima ipostază, în povestirea **Ploaie, la Nada Florilor**. Pe o ploaie **teribilă**, personajul narator, tinăr imberb, are revelația unei lumi secrete și intuiția genezei primordiale : „Nu simțeam nici o nevoie să mă adăp. Dimpotrivă, aveam un fel de bucurie și desfătare, ca întreaga împrejurime. Sălcii, liane, papură și trestii sticleau de un ris real, pe care-l simțeam și-n mine. Și stind cinchit la marginea

Barbara sau sufletul

dumitru dinulescu

mi-a răspuns că Alina nu-i acasă și să revin mai tirziu.

Ca s-o pedepsesc m-am gindit s-o sun de-abia pe 10 ianuarie, deci peste 5 zile.

Dar am renunțat la planul meu. Am sunat-o la ora 18.

Cineva de la capătul celălalt a ridicat aparatul.

— Alo... am spus eu.

Nu mi-a răspuns nimeni. Și aparatul a fost închis la celălalt capăt al firului. Atunci am mai sunat o dată și nu mi-a răspuns nimeni. Pe la ora 19 am sunat iarăși. Din nou a ridicat cineva aparatul și cind mi-a auzit vocea a închis. Iar am sunat și n-a mai răspuns nimeni.

La ora 19,15 am sunat iar. Și iar a răspuns cineva de la capătul celălalt al firului și a închis auzindu-mi vocea.

Deci am dat în total un telefon pe la prinz și cinci mai incolo. Pînă acum șase.

Încă de la al treilea telefon am descoperit mecanismul. Am înțeles că Alina e singură acasă și așteaptă un telefon de la cineva care o interesează foarte mult și-n funcție de acel telefon dorea să-și facă programul.

Acum ne apropiem de ora 19,30.

Mai citesc puțin, la întîmplare, din caietul cu BUCĂȚELE DE GÎNDURI, mai dau un telefon și apoi închid povestirea, închid toată povestea cu Alina, dacă se repetă figura și n-o s-o mai văd niciodată pe această fată, am să dau caietul lui Gelu să i-l înapoieze ; am terminat toată afacererea, i-am pus capăt, i-am pus cruce, i-am pus punct.

Deci intîi caietul :

„La orice întrebare un răspuns coboară,
spre alinare sau durere.
sau
„Îmi cule bărbatul
Printre munți și văi".
sau
„Închid ușa unde mirosul timpului ars în
24 de ore plesnește de furia așteptării".
sau
„Furtunoasă, cumolită
splendidă noapte !"
sau
în fine, și cu asta termin, să vedem ce vine :
„Se făcuse un timp de liniște
între cuvintele mele
și buzele tale".

Se cam potrivește. Ea nu vrea să vorbească la telefon, nu dă drumul la cuvinte și buzele mele cer mereu :

— Alo... alo... alo...

Și-n fine, ultimul citat :

„Dragostea, mușcătură adîncă,
potolită în stoarcerea sîngelui
și bandajarea rănii
cu iluzii".

A venit momentul iar al telefonului. Al ultimului telefon. E 19,30. Să-mi aprind o țigară. Mă lăsasem și acum sînt la a treia țigară.

Deci să formez numărul. Dar intîi să-mi aprind și o țigară. Să-mi iau și un pahar de vin ? Mai bine nu.

Deși momentul ar merita acest sacrificiu. Și pe urmă ce-am să fac ?

Să urmăresc serialul la televizor ? Nu, asta nu, deloc.

Sorb vinul. E cumplit. E vin făcut cu sifon, care a rămas de la revelion. Dar e rece. E bun fiindcă e rece.

Mai am totuși o speranță. Ce firavă speranță, ce nenorocită, ce candidă totuși !

Dar așa merit, fiindcă și eu am procedat altădată cum procedează acum Alina cu mine.

Așa e viața. Așa sîntem noi cei sufletiști și frumoși. Ca mine sau ca Alina.

Păcat că sîntem pe două paralele care nu se vor întîlni niciodată, pentru că nu sîntem în spațiul cosmic unde toate paralele se-ntîlnesc.

Nu, sîntem aici pe pămînt și beau și eu un pahar de vin, Alina care scrie poezii atît de frumoase nu mă iubește, iubește pe cine știe ce dobitoc, cine știe ce imbecil, care, poate, nici n-o iubește.

În seara aceea cînd am condus-o și zicea că i-a murit bunicul am impresia că am condus-o chiar la iubitul ei.

Dar nu mai întind discuția. Mai dau un telefon și termin toată povestea asta stupidă, mi se termină și țigara, poate am să mă las iar de fumat, dar înainte mai bine să-mi torn încă un pahar de vin.

N-am mai turnat nici un pahar. Telefonul sună. Va răspunde cineva ?

A răspuns. Si a-nchis.

După cum m-așteptam. După cum v-așteptați. Dar mai sun odată. Acum va trebui să sune și să nu răspundă nimeni. Dar intîi să îmi mai torn un pahar de vin.

Si pe urmă ce fac ?

Ce fac pe urmă ? Ai ?

Dar intîi de toate să mai torn un pahar de vin.

L-am turnat.

Sun.

Sînt curios. De fapt nu sînt curios.

Am greșit însă numărul.

Telefonez iar.

Deocamdată nu răspunde nimeni.

Sun însă mereu.

Vreau s-o înnebunesc pe Alina. Am și eu mica mea răzbunare. Tot n-am s-o mai văd niciodată.

Nu răspunde însă nimeni.

Să mai sun ?

Nu, nu mai sun.

Ce să fac eu acum ?

Să vorbesc oare despre suflet iar, ca să încheiu povestirea așa cum trebuie ?

Nu, n-am să vorbesc despre suflet, ce rost mai are sufletul, trebuie să merg mai departe, să găsesc altă Alina, ah ! doamne ! unde oare aș putea să mai găsesc o Alina ? Nicăieri, precis că nicăieri.

Am ajuns la pagina 11. Ce fac astă-seară ? Ce fac doamne astă-seară că mîine, înțeleg eu, încep o viață nouă, dar ce fac astă-seară pentru că nu se poate niciodată începe o viață nouă de cu seară nu ?

Am terminat al doilea pahar de vin. Ce-ar fi să-l torn și pe-al treilea ?

E-atîta liniște în casă. Sînt foarte singur și e liniște. Liniștea-mi țiuie-n urechi.

„Se făcuse un strop de liniște", spune Alina, într-o poezie a ei și continuă :

„între cuvintele mele
și buzele tale".
„Asfințise soarele", continuă ea
„sub piscul dealurilor".

— De unde doamne dealuri ? mă-ntreb eu acum și ea continuă :

— „Cînd noi încă
mai încercam
tulburarea
în privirea răsăritului".

Orice s-ar spune însă Alina e un mare suflet. Păcat de mine însă c-am nimerit greșit și ce să fac eu acum și unde să mă duc astă-seară, ce să fac cu sufletul meu doritor de senzații puternice, de curățenie, de exactitate și intransigență ?

Sper că proza mea nu e totuși o proză lirică, ci de un realism violent.

Mi-am mai turnat o jumătate de pahar de vin preparat cu sifon.

Și-n jurul meu e liniștea.

Am aprins o nouă țigară.

Nu mai am repere. Fără Alina viața mea sufletească nu are deloc repere.

Cred că am speriat-o îngrozitor cu telefoanele mele.

Dar așa îi trebuie. Așa merită. De ce s-a ascuns de mine în mod stupid ?

E foarte stupid totul. Și eu sînt singur. Și-n jurul meu e liniște.

Cită liniște, atîta dramă !

Am încercat să mai dau telefon, dar vorbește cuplajul.

Îmi trebuie o soluție, rapidă și sigură.

Mai dau un telefon. Am vrut să dau, dar nu pot, fiindcă tot vorbește cuplajul.

Se-apropie ora 20.

În casă e liniște. Mai sînt 10 minute pînă la ora 20.

Ce-ar fi să mă duc la restaurant să beau o bere, așa de unul singur... Ai ? Nu-i o idee bună ? Nu, nu e.

Am ridicat iar receptorul.

Îmi răspunde imediat o voce. Chemase cineva cuplajul.

Am spus :

— Greșeală !

Dar pînă m-am mai gîndit probabil a făcut iar numărul persoana și a răspuns cuplajul.

Sun iar.

Iar o să ridice aparatul și iar o să-nchidă. Dar e bine și așa.

Dacă n-o fi primit telefonul.

Dar iar mi-a răspuns. Și iar mi-a închis telefonul.

Nu mai e nimic de făcut. M-am plictisit și eu de jocul ăsta stupid. Totuși, mai încerc încă o dată. De data asta nu-mi va răspunde deloc. Sînt convins.

Si pe urmă ce fac ?

Barem îi distrug nervii. Cum mi i-a distrus și ea pe ai mei. Dar așa-i trebuie. Totul e atît de clar, de ce oare e totul atît de clar ? Dar fac asta numai pentru a termina totul, a nu mai avea nici o șansă, așa cum n-am avut niciodată, de aceea sun, de aceea sun mereu, ca s-o scot din răbdări, pentru că așa merită, pentru că așa trebuie, pentru că sînt un om hotărît, sigur de mine, și-n tot acest timp de care scriu fraza asta interminabilă telefonul tot sună, sună și nu se mai oprește și nu se mai oprește și Alina trebuie să-nțeleagă că așa merită și să termin sau nu ?

Hai să termin. Închid și eu telefonul.

Si nu mai trag nici o concluzie.

Dar Alina nu e un om puternic. Dacă avea cît de cît tărie, dacă nu era așa lașă, ar fi răspuns.

Dar n-a răspuns.

Si eu acum ce fac ?

E simbătă seara și sînt singur.

Anul 1980 abia a-nceput și sînt foarte singur.

Dar sînt domn. Nu vreau să sun altă fată, deși am și eu vreo trei-patru posibilități, dar sînt un sufletist, asta sînt, nu pot să fac cu sufletul tot ce vreau, nu, hotărît nu.

Mă duc atunci la restaurant să beau o bere. Atîta tot.

E ora 21.

A fost ora 21, acum e ora 24, m-am întors acasă și mă culc.

— Si la ce bun toate astea ? notez eu pe 6 ianuarie dimineața, către ora 12.

— La nimic, la nimic, răsnund tot eu și parcă i-aș mai da un telefon Alinei.

Ca să termin într-un fel toată povestea. Să n-o las de izbeliște.

Am sunat și n-a răspuns nimeni.

Dar s-o las totuși pe Alina să termine povestirea, cu unul din versurile ei, promit să-l iau chiar la întîmplare, chiar dacă nu se potrivește și să-i las astfel ei ultimul cuvînt sau ultima frază.

„Mi-am pus deznădejdea
în buzunar
între fotografiile putrezite
De lacrimi" — spun versurile ei.

— Salut, Alina, salut și păcat ! închei totuși eu, neputîndu-mă ține de vorbă și insistînd că sufletul e esențial, în toate, peste tot, oriunde și oricînd.

Păcat de Alina, păcat de Barbara, păcat de mine, de toate telefoanele, întîlnirile și suferințele sufletelor noastre, care nu se pot și nu se pot întîlni.

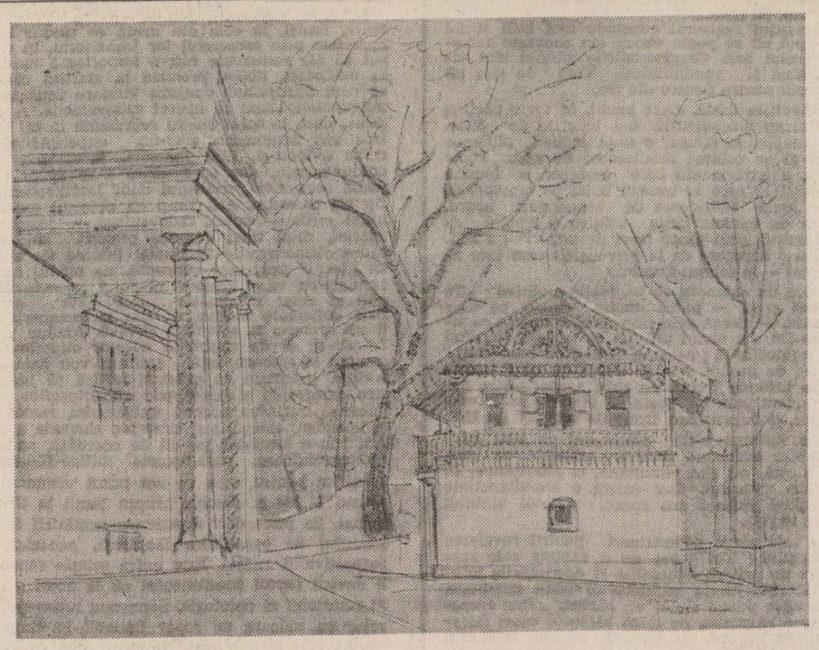

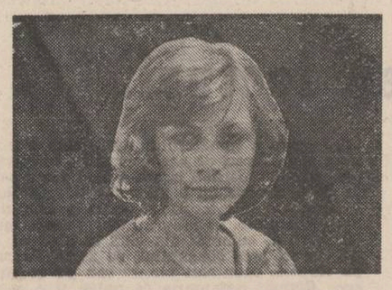

ioana dinulescu

Melodioase pulberi întemeind cetate

Apă în cîmpie, limpezită
de bucuria noastră tămăduitoare ;
mîini ce cu iubire sfîșie,
ierburi tăvălindu-se-n nori
La marginea zilei domnești
ca într-un scrînciob din copilărie
pietricele mărunte pe buze —
cuvinte înseninate de har —
cîntecul fu doar sfială
și rugăciune,
apă rostogolită din munte-n cîmpie.
Fiica ta crește, îți repetă făptura,
îți înalță visele pe culmi stăpînite de rouă :
o fragilă creangă de cireș
bate în porți ferecate.
Minunea își dezvelește simburele
în iubire și singurătate :
melodioase pulberi întemeiază cetate.

Colții lui se înfig în eternitate

Femeie, tu, care-mi porți numele
ca pe o haină de împrumut,
îmi iei locul în patul de flori
al iubitului meu,
nu alunga din preajmă lupul cel tînăr,
lasă-l să afle gustul sîngelui tău.
Este poemul scris după o noapte de dragoste
— dragostea ce nu se mai repetă.
ca o moarte —
o singură noapte de dragoste,
urmată de o mie de nopți de singurătate.
Nu-l alunga, nu-l îmblînzi,
colții lui sfîșiindu-te,
se înfig în eternitate.

Tot mai tînăr, obrazul memoriei

Cicatrici invizibile pe obrazul memoriei,
acum strălucitor.
Te cufunzi pe îndelete în pîntecele
bucuriei că te-ai tămăduit.
Dragostea, ura clipesc depărtat :
insule exotice pe care n-ai naufragiat.
În confortul camerei de la etajul opt,
contempli harta îngălbenită
a unor nedescoperite ținuturi.
Imaginezi furtuna ce smulge copacii
la ecuator.
Ora se fărîmițează : astfel, nu te sfîșie,
te hrănește. Îi supraviețuiești.
Obrazul memoriei pare tot mai tînăr,
mai strălucitor —
fruct desăvîrșit unde coboară scări tainice
urmele viermelui devorator.

Odihnă pe lama unui jungher

Miere-n clepsidre ! Am descoperit
ce mă leagă de țărmul acesta,
am aflat frunza care,-n plutire, murmură
versuri.
Pe poteci, către vorbă, sui ; clara ei pulbere
îmi aurește chipul.
Călătoresc pe corăbii cu pînze de fluturi
întomnați,
mă-mbarc și cobor în porturi forfotitoare,
fiecărui fir de nisip îi cercetez istoria,
grăuntele de sare îmi pare o lume
din care lipsesc.
Se odihnește sufletul pe lama unui jungher,
trupul se cufundă în ierburi
ca-n pîntecele mamei !
Timpla se-nclină a întrebare :
din rug se va întinde limba devoratoare ?
voi arde sau doar mă voi încenușa ?

UN NUME NOU :

radu sergiu ruba

● Un tînăr sfios și delicat ca un crin mi-a trimis un plic cu poezii. I-am publicat una în „Almanahul literar", apoi ne-am întîlnit și ne-am strîns mîinile. Eu l-am văzut, el mi-a simțit prezența și, probabil, a încercat să mă descifreze.

Nu era singur. Venise însoțit de un prieten de aceeași vîrstă care-l orienta cu gingășie în spațiul biroului încărcat de mobile. N-am întrebat cine este dar sînt sigur că-i era devotat.

Și, mai sînt sigur, că tot el îi va citi emoționat versurile transpuse în semnele miraculoase ale tiparului.

Mircea Micu

Răstimp

Gardurile vii
care ne-nfășoară
mișcarea-n cerc ca pe-o comoară,
nu vor înflori,
fața lor coboară
jos, la subțioară.

Noi rotind mereu
pașii mărunțiți
prin curtea ce cu greu
ne ține încă între dinți,
scotocim prin gardul cel mai viu
după cuiburi vechi de îngeri mici,
degetul șașiu
pipăie-ntr-o dungă ca un brici,
mîna cufundată în pustiu
tu nu poți, Doamne, să ne-o mai ridici.

Ora ceaiului

Ce cald e aici,
în jurul ceților cu ceai,
departe de chiu și de vai,
unghiile mici
lucesc ca petele de rai
pe masa dintre noi căzute — plici.

Și aburii cum cresc
înnourînd încet
genele în zborul lor ceresc
deasupra părții de deșert
la marginile căruia albesc
cețile noastre cu suris de cerc.

Noi — rămași doar vis —
licărim prea blînd,
sufletul închis
mai aude-n gînd
floarea vieții noastre de cais
prin șesurile lumii burniținд.

Bizanț

Cetatea Bizanț
pe care-o ridicam
la înălțimea de un sfanț,
cu cerul ei pînă sub geam,
cu mările-ntr-o doară,
spre miezul vieții
prinde să ne doară.
Străzile ei de aramă
ne intră pe sub geană,
le mingiiem c-o privire,
ici, colo, mai zidim o mînăstire,
mai înălțăm corăbii,
stingem scăpărările de vrăbii.
Bizanțul însă doare mai adînc,
castelele sale
vin pînă sub oblînc,
iar o grădină-n cețuri verzi și pale
minjește ochiul sting.
Pe rănile ușoare
presărăm din jur
un rînd de valuri și un rînd de mare,
cu rănile mai grele
scornim spitale, apărăm drapele.
Bizanțul nostru mult strălucitor
ne taie-n două c-un Bosfor,
prin Sfintele Sofii
ne pradă rugăciunile de vii,
prin port ne zdrențuiește-n cărărui
întinse peste apa nimănui
viața de far marin,
de soare zvelt, alexandrin.
Se-ntoarce-apoi greoi și patruped
spre partea lumii care sună, tună,
tăiată de un foc de semilună,
de iataganul verde — Mahomed.

radio

De toate... și atît

Rubricile de publicitate ale cotidienelor noastre oferă adeseori un seducător punct de sprijin pentru „folcloriști", sociologi, cumpărători, navetiști, amatori de proză mai mult sau mai puțin scurtă), încît oricine poate recunoaște că aceste rubrici inlesnesc și îndulcesc nenumărate îndeletniciri serioase. Indiferenții față de ce se mai vinde și față de ce se mai cumpără, față de ce se mai pierde și față de ce se mai declară nul, față de cum se mai formulează urările și față de ocaziile în care se mai formulează, sînt, fără îndoială, greu de identificat. Minutele de **„radiopublicitate"** pe care „calea undelor" ni le oferă nu au însă în anunțurile tipărite un consecvent și (am putea crede) avantajat concurent, pentru că la radio publicitatea își are „personalitatea" ei. Datoriile publicitare ale emisiunilor de profil se numără, ani la rînd, cam în același fel : asigurările A.D.A.S., bucuria provocată de orice carnet de C.E.C. dacă el există, ospitalitatea nestăvilită a hanurilor, hotelurilor și complexelor turistice, CENTROCOOP în diverse variante, grozăviile biletelor „Loto", „Loto pronosport" și „Loz în plic", calitățile unor produse de prea multe ori cosmetice și de artizanat. Lista se poate completa urmărind calendarul : Luna cadourilor, 8 Martie, 1 Iunie și imediat sezonul estival, precum și alte asemenea prețioase pretexte. E adevărat, domeniile de mai sus preocupă din cînd în cînd și presa, însă paginile în care respectivele preocupări se materializează sînt ușor de trecut cu vederea. (La timpul potrivit, probabil, articolele teoretice vor stabili și vor dezbate influențele reciproce — inhibitorii sau stimulative — dintre anunțul scris și anunțul... „anunțat"). Radioul are grijă, în fiecare zi, să acorde publicității importanța cuvenită și realizatorii emisiunilor cu pricina „creează" de toate : cîntecele și poezele, fraze mai lungi și fraze mai scurte etc.

Bineînțeles, oamenii cresc iepuri de casă, vînd sticle și borcane, își asigură bunurile și se asigură prin A.D.A.S., cumpără o sumedenie de articole, călătoresc și vor să se simtă bine, își depun banii la C.E.C. și construiesc locuințe. Anunțurile sînt necesare, informațiile binevenite, recomandările așteptate cu interes. Dar dacă ascultînd o emisiune „radiopublicitate" măcar un singur om a luat hotărîrea să joace la „Loz în plic" pînă ce va cîștiga o mașină și multă vreme după aceea, nu vom înțelege niciodată ce anume l-a impresionat : melodia (ori săltăreață, ori legănată, greu de povestit și ușor iritantă), versurile (în care întotdeauna se întîmplă ceva) sau „proverbul" din încheiere. Dealtfel, e plăcut să auzi așa, direct, cum mărturisește un norocos : „Cu căruța am plecat / să mă duc să tîrguiesc / o mașină de spălat". Norocosul cîștigă însă cu numai trei lei o mașină „Dacia", uită complet de cealaltă mașină și (normal) are chef de vorbă : „M-am întors voios acasă / cu mașina cea frumoasă. / Acum satul mă admiră / dar nimeni nu se mai miră. / Ca și mine poate-oricare / să cîștige-un premiu mare. / De aceea eu vă zic / să jucați la «Loz în plic !»". În final, „Nu uitați ! Perseverența este cheia succesului și la «Loz în plic» !".

Elena Ștefoi

plastică

Joc și luciditate

Secvențe ce par nu o dată fragmente dintr-un basm modern, populat de simboluri ale erei tehnologice, desenele Ilenei Bratu (galeria Eforie) fac, în fapt, dovada unei continuități remarcabile în preocupările artistei. „Descompunerea" și „recompunerea", cei doi timpi ai metodei structuraliste — asiduu cercetate de Ileana Bratu în studii și articole teoretice — sînt și principiile pornind de la care graficiana se apropie fără efort de un orizont al fantasticului născut tocmai din acest dublu demers al gîndirii figurative.

Desenele — majoritatea de dată recentă, realizate în cerneluri colorate — dobîndesc astfel caracterul unor montaje alcătuite din rețele liniare prinzînd în „ochiurile", volutele și meandrele lor cele mai felurite întruchipări: plăsmuiri ale subconștientului, amintiri, obsesii ori elemente ale unei realități mozaicate, modelate continuu de fluxul informațional. O asemenea perspectivă spirituală, implicată în tensiunile actualității, nu reprimă accentele emoționale, polemice chiar **(Femeia timpurilor noastre)** dar nici nu renunță la o anume distanță critică, în permanență susținută, față de eveniment. De aceea, paradoxal, fantasticul este, în aceste lucrări, situat sub specia diurnului (motivul solar e, dealtfel, omniprezent) lipsit, cu intenție, de mister, ca și de nostalgii paseiste. E, în schimb, impregnat de luciditate. O luciditate văzută ca emblemă a „frumuseții moderne" și amplificată pînă la dimensiunea cuprinzătoare a unei poetici.

Introducerea culorii aduce, față de compozițiile mai vechi, unde o minuțioasă heraldică a imaginarului era clădită exclusiv din arborescențele liniei, un spor de efecte și un plus de consistență, dar nu alterează gustul pentru bidimensional. Formele se decupează uneori de fond potrivit unor scheme ce evocă pseudo-mașinile lui Duchamp, curățate însă de asperitățile ironiei **(Înțelepciunea secolelor)**, alteori umplu tot cîmpul suportului, izbucnind în eflorescențe baroce **(Dualitate)** ; trimit fie la modele culturale arhaice, ale artei precolumbiene de pildă **(Cavalerul spațiilor, Zeitate cosmică, Așa se naște omul)**, fie la ipostaze moderne ale imaginii, de la stilul „poster" la grafica de ordinator, păstrînd, mereu o textură unitară, întemeiată pe arabesc.

Pretutindeni, gestul, stăpînit cu fermitate, se articulează în contur. Stilistic, domină cu autoritate limpezimea ideogramei.

Dorința de a destrăma protocolul, adeseori convențional și inhibant al comunicării artistice, îi corespunde citarea frecventă a ingenuităților specifice desenului infantil (cu, pe alocuri, ecouri din opera lui Miró) aerul de joc inocent pe care transcrierea grafică îl împrumută citeodată. Dar, pe de altă parte, artista nu pregetă să ne atragă atenția, cu uneltele ce-i stau la îndemînă, că în baletul mecanic al formelor, „naivitatea" nu e decît o cheie personală a interpretării miturilor și „totemurilor" consacrate ale lumii moderne (este și sensul, posibil, al rapelului culturilor „primitive" extraeuropene). Un mod de a ni le înfățișa într-o lumină insolită, izbitoare, și deopotrivă, de a ni le restitui pe o cale cît mai ușor accesibilă.

Mihai Ispir

muzică

O formație vie

Formația „Hyperion" este, **înainte** de toate, o formație vie. Compozitorul Iancu Dumitrescu conduce ansamblul din punct de vedere repertorial, schițează imaginea artistică, îl dirijează cînd este cazul, cîntă la pian, și face toate acestea fără lustrul profesionistului rutinat, ci ca un om de muzică în relație cu alți muzicieni, conjugați unui singur scop — parcurgerea unui cît mai mare număr de lucrări românești de actualitate sau de tradiție specifică în cît mai multe concerte, prin toată țara.

În versiunea concertistică ce se dă muzicii românești vechi (Anton Pann, Macarie, Dimitrie Cantemir — în concertul la care ne referim) primează tot aspectul direct al relatării. Sînt documente de istorie sonoră practic neinterpretate pe scenă, iar esențialul este ca ele să fie livrate în forma lor cea mai nudă, doar că hărăzite unor instrumente de circulație curentă. Astfel am putut auzi acum **Peșrev**-uri ale domnitorului-muzician moldav, la flaut (Voicu Vasinca), violă (Mihai Sofonea), violoncel (George Georgescu), fagot (Mihai Tănăsilă), clarinet (Aurelian Octav Popa — și compozitor, în același concert, cu o **Tocată**, registrată cu un acut simț al instrumentalismului). Pentru a completa imaginea componenței ansamblului să adăugăm numele contrabasistului Ștefan Tomasz și al percutionistului Costin Petrescu, avînd partituri mai substanțiale cu osebire în lucrările moderne.

Între acestea din urmă, **Curcubee** de Octavian Nemescu, într-o variantă prescurtată, inserată sub forma unor flash-uri într-un **Peșrev** de Cantemir, conține, în puținătatea sunetelor, o meditație bine adunată în semnalul sonor restant. Vreau să spun că semantismul din perioada mai nouă de creație a lui Octavian Nemescu este aici integral grăitor, semnificația nu este doar o convenție subiectivă ci este imanentă discursului premeditat. La celălalt pol, **Rota** de Corneliu Cezar opune aforisticii un senzualism sonor. Compozitorul este meșter în crearea atmosferei, dar nu-i lipsește, nici lui, determinantul reflexiv, numai că reacția meditativă este apoi solicitată publicului prin alte mijloace.

La Nicolae Brînduș — **Ison** — problema raportului dintre abstract și concretul sonor se pune la nivel performativ, fiind o compoziție-text, în care instrumentiștii capătă doar codul, iar realizarea în act le revine. În versiunea de acum, formația „Hyperion" a instituit un joc activ între parteneri cu preluări și sesizante contraziceri, un schimb imaginativ alert.

Parcă grupate în cupluri antinomice, lucrările de actualitate ale programului se încheie cu **Pasărea măiastră** de Iancu Dumitrescu. Aici, opus lui Nicolae Brînduș, partenerii schimbau, în esență, aceeași replică, interesul constînd din îndepărtarea sau apropierea micronică în temporalitate, jocul distanțelor în succesiune înlocuind jocul dintre identitate și nonidentitate.

Formația „Hyperion" își legitimează opțiunea repertorială prin vioiciunea imaginii muzicale transmisă auditorului, prin lipsa de confort a prezenței ei scenice.

Costin Cazaban

Voluptatea lecturii

De cînd am început să-mi petrec vacanțele la Văratec, vecin cu văzduhul de deasupra turlelor, mi-am propus să-mi aștern un fotoliu cu scoarță prietenoasă și să-l recitesc, confortabil, pe Sadoveanu. De aproape două decenii și jumătate nu mai umblasem prin cărțile lui, cu sentimentul vinovat pe care ți-l dă o scrisoare netrimisă la timp și aminată abisal. Ai crezut cîndva că poți să citești tot ce se scrie și ajungi la vremea cînd titluri și autori îți scapă, cu sutele, printre degete și simți că trebuie să te întorci la dragostele dintîi.

Marii poeți au privilegiul de a putea fi învățați pe dinafară și repetați, în ritmul stărilor sufletești, pe dinăuntru. Calci pe o punte de abur și te pomenești murmurind : „Peste vîrfuri trece lună..." ; „De-atîtea nopți aud plouînd..." ; „Niciodată toamna..." ; „Copilo, pune-ți mîinile pe genunchii mei..." ; „Primăvară belalie...". Cu dramaturgii, dacă nu-i mai citești acasă, te reîntîlnești la teatru și, mai nou, prin radio și televizor. Pentru Sadoveanu însă te îndemni să-ți așterni un fotoliu lîngă cele douăzeci și două de volume de **Opere** și să te-nchini la ceasurile pe care i le-ai închinat. Nu altfel te vor solicita Balzac și Dostoievski, Faulkner și Rebreanu ; trăiești de o viață cu gîndul că-i cunoști și-i redescoperi, de fiecare dată, cu ochi de copil.

Numele lui Sadoveanu m-a întîmpinat înaintea operei lui. Nu părăsisem cursul primar cînd, la vîrsta lecturilor de năpraznă și întîmplătoare, mi-a căzut în mînă — știu eu de unde ? — o broșură, despre el, a lui Mihail Toneghin. Scriitorul din acele pagini era un personaj de-a dreptul fabulos, la nașterea căruia, binevestită de îngeri, ursitoarele meniseră miracole. Nu aveam cum să-mi dau seama că un editor își popularizează autorul adorat (ceea ce, la urma urmelor, putea să acopere și un interes comercial), așa încît, ceva mai tîrziu, cînd am citit întîia carte de Sadoveanu, **Măria sa Puiul Pădurii**, m-am făcut a nu prețece că înaintea ei citisem **Genoveva de Brabant** și încercam extazul îmbiat de lectura Bibliei, despre care, înainte de a ști că e Scriptură, fusesem încredințat că e și sfîntă. Broșura lui Toneghin, premergătoare, îi netezise lui Sadoveanu cărările către un cititor de la-nceput evlavios. Miracolul s-a produs. Carte după carte, apoi, îmi trecea prin suflet ca o băutură dulce și amețitoare, cu o vișină finală, culeasă de pe fundul paharului, menită să prenoiască pofta și s-o ațîțe la mai mult.

Cei din generația mea știu că adolescența ne-a fost bîntuită de vînturi tari. Extrema dreaptă se înfuriase, la un moment dat, pe cărțile lui Sadoveanu și le ardea pe rug, cu furca, în piețe, ca pe ale unui vînzător de țară și trădător de neam. Nu știu dacă și cum se va fi apărat el prin presă ; viețuiam în disciplina riguroasă a unui internat, unde ziarele nu aveau acces. Aflam evenimentele din șoapte ilicite și, uneori, de la cîțiva profesori tineri, care nu se sfiau să osîndească, de la catedră, cărțile lui „Jidoveanu". Un lucru însă era limpede : în conștiința celor mulți, a celor mai mulți, scriitorul se apăra prin cărțile lui. Ei, Doamne, cum poate fi trădător de neam cel ce scrisese **Viața lui Ștefan cel Mare**, un cap de operă românească prin ea însăși, chiar dacă n-ar mai fi apucat să-i izvodească pe **Frații Jderi** ? Cum să crezi în lozinci, cînd realitatea de sub ochii tăi le denunță impostura ? Biblioteca internatului foia de cărțile lui Sadoveanu, trecute din mînă în mînă, mult după ora stingerii, și citite tocmai la lumina flăcărilor care ar fi voit să le distrugă. Persecutatul biruia pe dinăuntru, ca orice puternic al spiritului.

A venit apoi o nedumerire, **Creanga de aur**, carte cum Sadoveanu nu mai scrisese, care nu semăna nicicum cu celelalte, un text al cărui înțeles se cerea dibuit pe dedesubt. Nu cred că am avut nici pe departe revelația cu care a încununat-o, mai deunăzi, Alexandru Paleologu în **Treptele lumii**, dar îmi amintesc că pe la începutul lui septembrie 1941, căutînd o anume literatură și folosind o relație socială discretă, am pătruns în biblioteca domnului Nicolau, un bătrînel de pe Calea Griviței, cam în apropierea fostului restaurant „La cinci lei", pe ai cărei patru pereți, cănțușiți cu rafturi de sus pînă jos, am găsit nu numai **Les messes noires** și cărțile lui Eliphas Levy, ci și **Le rameau d'or** a lui Frazer, al cărei titlu, amplificat în românește, îmi făcea din cartea lui Sadoveanu un fel de măciucă în moalele inimii. Biblioteca domnului Nicolau era „de specialitate", cu exemplare numerotate încifrat, pentru „uz intern", iar posesorul ei, care o studia în continuare, liniștit și aparent obscur, ignorînd o expoziție denunțătoare și zgomotoasă ce încă mai funcționa, oficial, pe Șoseaua Kiseleff. Am început să recitesc **Creanga de aur** cu ochiul pervers al detectivului înversunat și am sfîrșit prin a o iubi mai mult, pentru că, îmi ziceam, un personaj precum Kesarion Breb nu se naște de două ori într-o literatură. Scriitorul biruia, și de data aceasta, prin propria lui carte, a cărei suverană frumusețe umilea ispitele iconoclaste.

Se întîmplă de multe ori că l-ai citit pe un clasic la vremea cuvenită și l-ai pus apoi deo parte, mulțumit și avar, în caseta cu bijuterii demodate. De Sadoveanu însă mi se făcuse dor și nu fără acest dor am dus astăvară la Văratec cele douăzeci și două de volume, pe care le-am așezat în rafturi noi de stejar. Aș mărturisi însă că n-a fost dorul singur, ci și un fel de curiozitate, aceea a fumătorului care, după o întrerupere de douăzeci de ani, încearcă o recidivă, numai să vadă dacă o țigară îi mai place sau nu. Ei bine, Sadoveanu e un viciu al spiritului. La început am pus totul pe seama pedanteriei de a-l reciti acolo, în propriul său univers moldav, cu privirile odihnite din cînd în cînd pe Filiorul, pe Cetatea Neamțului, pe zarea Pașcanilor, pe turmele muntelui pleșuv sau pe codrii dinspre Ciungi, pedanterie ce putea fi o reminiscență dintr-o carte, de pe vremuri, a lui Emile Faguet. Dar în curînd m-am pomenit că bătrînul îmi face nopți albe, sub lampa dintre perdele, ca la șaisprezece ani. Cărțile, cele mai multe, nu-mi mai spuneau nimic nou, dar nouă era fiecare pagină și fiecare frază și fiece pereche de cuvinte. Istoriile de la Hanul Ancuței nu au în ele nimic din extraordinarul povestirilor lui Poe sau din neliniștea celor tolstoiene. Lumea lui Sadoveanu se mișcă domol, are timp, graba e numai închipuită ; scriitorul a filmat-o în ritmul ei obișnuit, dar ție, cititor, ți-o dă cu încetinitorul, cu acea încetineală savantă care face din săritura unui cal, banală, un zbor al imponderabilului, menit să te uimească și să te înșele. Nici măcar nu arzi de curiozitate să vezi ce se mai întîmplă, istoria e aproape știută, ai epuizat și exegezele, te mină doar plăcerea lui **cum** se povestește. Ai citit pe nerăsuflate treizeci de pagini de carte, faci un popas și-ți dai seama că de-a lungul lor nu s-a întîmplat nimic decît că doi călăreți de demult au făcut un drum de la un conac la altul. Ei bine, să scrii treizeci de pagini de acest fel și să-ți îndatorezi cititorul să le mai citească o dată, iată puterea lui Sadoveanu, fără egal în proza românească. Ființa operei lui Sadoveanu e limba în care a scris-o, o limbă nici nouă și nici înnoitoare, și nici măcar veche — așa cum încă se mai pretinde — ci reașezată pe temeliile ei, la o vreme cînd începuse s-o ia razna, cu coada pe spinare, asemenea morii năzdrăvane din colindul Plugușorului. O astfel de lucrare nu a mai înfăptuit, înainte de el, decît Eminescu, în poezie, pentru toate veacurile românești. Un scriitor mare este nu numai cel ce revoluționează limba, ci și — aș crede că mai ales — cel ce o restaurează, recumpănind-o, cu mijloacele și la măsura vremii lui.

Se zice că generațiile noi nu-l plac pe Sadoveanu, nu-l citesc, îl consideră depășit, vetust, inactual. Ar trebui să fim îngrijorați. La o vreme cînd aflăm, aproape zilnic, de la unii reporteri evoluați, că grîul nu se mai seamănă, ci „este încorporat în sol", că holdele nu se mai coc, ci „ajung la maturitate", că vițele nu se mai gătesc de iernat, ci „intră în stabulație", Sadoveanu trebuie rechemat în arena literară, în școală și în universitate, în librărie și în bibliotecă, în casa de cultură și în spațiul casnic, iar învățăcelul care va îndrăzni să scrie că ceața nu se mai risipește, ci se „disipează", să fie pus să copieze de zece ori un capitol din **Baltagul**. Să fim înțeleși : nu să scrie omul de azi ca Eminescu sau ca Sadoveanu, ci să învețe de la ei. De învățat ar avea și mulți dintre scriitori. Un nou limbaj poetic nu înseamnă sacrificarea limbii. Limbajul vine dinlăuntru, nu prin turmentarea dicționarului și a gramaticii. Stilcirea limbii de dragul limbajului nu e altceva decît neputință și escamotare. S-ar putea învăța și de la Bacovia, cel mai curat exemplu de limbaj poetic personal, unic, inimitabil, într-o limbă vie și bine așezată în matca ei.

A-l reciti pe Sadoveanu înseamnă voluptatea unui popas în vatra limbii române, pe tălpile lui Anteu.

Valeriu Anania

Ilustrație de Teodor Răducan din ciclul «Sadoveniana»

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

Sadoveanu anticipatorul

Tehnica urmării personajului cu camera de luat vederi, montajul, însăilarea planurilor generale cu prim-planurile, dialogul cît se poate de economicos, unghiul fix de filmare și travellingul, selectarea mișcărilor esențiale, mixajul, banda sonoră clară, cu cîteva motive insistente, distincte, folosirea preferențială a percuției, iată cîteva elemente ale unei estetici cinematografice hrănind epoca audiovizualului, care, cum bine lasă să înțeleagă calificativul ei, nu se mai recunoaște dependentă nici de cugetare, nici de contemplare ; este era acțiunii, al cărei motto poate fi : „mă mișc, deci exist" ; viața a ajuns să se confunde cu mișcarea, deși mișcarea este numai o calitate a ei, împărțită cu materia anorganică (cu blîndă părere de rău pentru promotorii acestei platitudini), iar mîna omului născocește tot mai variate mecanisme auto-mobile. Toate acestea influențează bătrîna literatură. Sînt la modă scriitorii „comportamentiști" (iar noi, personal, studiem „comportamentul nonverbal"...). Marin Preda, în convorbirile cu Florin Mugur, își extrăgea un motiv de mîndrie din aceea că, deși temperamental înclinat către darul comportamentiștilor, se străduia totuși să fie un scriitor neagățat în malul nici unui curent literar.

Dar toate aceste „descoperiri" ale ultimului ceas să fie într-adevăr atît de noi ? O schiță dintre cele scrise de Mihail Sadoveanu, între 17 și 24 de ani (1897-1904, cum certifică povestitorul în cele cîteva rînduri ce deschid întîiul volum al monumentalelor sale Opere, editate de E.S.P.L.A., 1954), ar contrazice o atare prezumție. **Un țipet** este o capodoperă a tehnicii cinematografice și a literaturii comportamentiste, **avant la lettre** ; și, desigur, nu este singura, deoarece orice școală nouă dezvoltă descoperiri vechi.

Dialogul cuprinde numai următoarele cuvinte (excludem orice comentariu al glasului narator) : „— Bună sara ! (..) Ce-i ? ce vrei ? (...) Du-te și adă un pac de tutun ! (...) Ce vrei ? (...) Cum ? ai văzut tu ? — Da — da — da... Acum, în ia sară ? Da — da — da. (...) — Du-te dracului (...) ieri ai spus minciuni... — Ieri ? (...) togmai ! crezi că te fac așa numai, să-mi dai... nm ! Pe unde ai înnrat în casă ? — Pe unde ? pe aici, pe din față ! — Togmai ! vezi ? Asta-i ; a ieșit pe din dos (...) — Ai văzut tu, cu ochii tăi ? — Da — da — da ! — Du-te și adă șipul cela de colo..." (p. 115-117).

În fața acestor vorbe aproape fără nici o legătura, apare ispita a două pariuri. Unul : va fi existînd cineva să poată deduce subiectul schiței, din ele ? Altul : să existe oare un scenarist român de film în stare de o astfel de performanța a zgîrceniei în privința oralității ?

Și, totuși, cite nu se întîmplă în această schiță... Nu vom insista asupra dramei personajului principal, un fierar gelos, cu temei, în final devenind probabil ucigaș. Adevăratele aventuri sînt acelea ale privirilor naratorului și ale auzului său.

El vede căruța în care călătorea, caii, seara, ploaia, tîrgul, cîmpia, fereastra hanului, căsele, ulița, fierăria, acoperișurile, ochiurile de apă, fierarul, ucenicul, alt bărbat, o lumină mișcătoare. Aude bătăi de ciocan, țiriitul ploii, foalele, strașinile, vîntul, cîinii, acele cuvinte fără sens și, tîrziu, un țipăt...

Decupajul regizoral cuprinde mai întîi tîrgul tot, apoi cît se poate vedea din chenarul ferestrei acelui han. Caracteristicile stilului sînt vizualitatea și audibilitatea. Vom da cîte un exemplu pentru fiecare din ele.

„Priveliște tristă. Case pustii, în toate părțile, își ridicau acoperișurile din valurile de piclă. La dreapta, la stînga, o uliță îngustă, plină de noroi și de ochiuri întunecoase de apă. Peste drum, o fierărie din care izbucnea o lumină vioaie și în care se auzeau bătăi de ciocane. Și peste toată întinderea de acoperișuri negre, ploaia de toamnă țiriia subțire și vînătă ca painjenișul, prin pînze mari de neguri" (p. 112). Numai o derogare de la priveliște : cum este de așteptat — în folosul auzului.

Acum un exemplu de percepție auditivă : „Un zgomot greu, — parcă umbla cineva pe case tăbluite, — alerga prin tîrgușorul amorțit ; cununa de fin din virful prăjinii se smucea scîrțiind din legăturile ei ; salcîmii fișiiau cu jale, cutremurați de durere. Vîntul trecea pe ulița îngustă, se înfunda țiuind pe subt acoperișurile negre, șuiera prin moriștele de vînt de pe creasta caselor, bubuia izbind firme de tablă..." (p. 114).

Este interesant de menționat că cele două percepții, excluzînd încălcări mărunte, ca cea specificată, nu sînt simultane, ci alternative, în practica scrisului, deși există o simultaneitate presupusă (ploaia are sunet, vuietul vîntului mișcă tîrgul).

Ce cale alege povestitorul pentru revelarea subiectului ? Tot aceea de a expune cele surprinse de priviri, bănuielile și decriptările minții (deci atotștiința naratorului) fiind eliminate.

Pe ulița pustie apare un bărbat. „Vine încoace, spre răspintie, pe lîngă zăplazul casei fierarului. Se apropie de baratcă, se uită înlăuntru prin crăpăturile oblonului care scrîșnește din balamale. Apoi se depărtează călcînd la întîmplare prin glod, și iar se apropie. (...) Umbra stă puțin în loc, la îndoială, apoi deodată intră în lumina ușii. L-am văzut bine. E un bărbos cu nasul roș, îmbrăcat c-o redingotă lungă sfîșiată, și cu niște pantaloni strîmți, scurți pînă la glezne. Botinele i-s întoarse la vîrf ca niște patine. Scoate cu hotărîre mîinile din buzunarele pantalonilor, își îndeasă bine pînă la urechi o pălărie pleoștită ca o ciupercă, și își face vînt în fierărie" (p. 115).

Comportamentul său vestimentar, al sărăciei, asociat cu stilul mersului său (comportament nonverbal), pe furiș dar primitiv („își face vînt", nu intră), ca și cu sugestia dialogului, că ar primi bani să-i aducă fierarului vești, impun ideea spionului plătit. Urmărește mișcările soției fierarului, care și-a primit amantul în casă, în fundul curții, după cum aflăm din **mișcările** ulterioare ale soțului : el încuie casa pe dinafară și dă drumul, slobozi, zăvozilor.

Și iată formula vizuală — și unică — a disperării precedînd crima, dacă o crimă a fost : „Deodată lumina din casa fierarului începu să tremure, se întuneca cîte o clipă și iar apărea, apoi prinse să alerge ; izbucnea pe rînd la geamul acesta, la celălalt, se întorcea, lumina iar geamul dintîi într-o fugă nebună. În tîrgul jilav și întunecos, numai lumina asta vie alerga spăriată. Parcă năvălise vîntul de afară înlăuntru și o sufla în toate părțile. Și iată că o fereastră se deschide repede. Lumina fugară rumeni un chip spăriat de bărbat ; doi ochi holbați cercetară noaptea umedă a ogrăzii (...). Chipul răvășit stătu neclintit o clipă, tresări ; ferestrele se închiseră ; și lumina iar începu să alerge (...). Deodată se stinse. — Casa părea moartă" (p. 118). Aici intervine un țipăt încet de parcă nici n-ar fi fost.

Aceasta este istorisirea. O pildă de literatură comportamentistă, în sensul ei cel mai pur : cîteva cuvinte schimbate, lămurite printr-o amănunțită descriere a comportamentului nonverbal și absența comentariului autorului. Pentru cititorul de peste trei sferturi de secol, un exemplu magistral de scenariu de film, iar pentru regizorii respectivei arte o lecție a tăcerii. Ce putea oferi mai mult tinerețea unui geniu decît această formulare a literaturii viitorului ?

Mihai Rădulescu

Modernitate și cuprindere monografică

Oricît ar părea de nefiresc, opera lui Mihail Sadoveanu, cel puțin o anume parte a ei, mai suferă încă suo raportul interpretării critice de pe urma văditului mod restrictiv de a i se înțelege specificitatea, mod impus, într-un fel, de înseși atributele artistice frapante, sesizabile chiar la primul contact cu structura ei. Ca și în alte cazuri similare, se întîmplă astfel că tocmai ceea ce formează cuantumul notelor diferențiale unanim recunoscute să se constituie în veritabil handicap, în măsură, literalmente, a se opune din răsputeri încercărilor ce-și propun străpungerea limitelor de interpretare tiranic fixate de optica statornicită, parcă, odată pentru totdeauna, de lectura uzuală. Și ce-i demn de subliniat, „victimele" de prim plan se recrutează, în genere, din seria operelor avînd cea mai intensă circulație, definitiv intrate în conștiința publică. Într-o asemenea situație, evident, confruntarea critică implică dificultăți externe, întrucît rezistența marilor locuri comune pare aproape invincibilă.

În ceea ce-l privește pe Sadoveanu, tentativele ultimilor ani (relativ numeroase) de depășire a acestui adevărat punct mort, în principal, s-au fixat pe trei direcții : **a.** efortul de identificare a unor alte puncte de reper, cu valoare de loc geometric, de arhisemn, propuse de scrierile mai puțin intrate pînă acum în raza de acțiune a spiritului critic și considerate, dintr-odată, ca făcînd parte, să spunem astfel, din categoria capodoperelor necunoscute ale prozatorului ; **b.** recursul (adesea, vădit ostentativ) la metodologiile cercetării critico-stilistice de notorietate internațională în ultimele decenii, cu obstinat apetit îmbrățișate de o anume parte a literaților tineri (și nu numai tineri) tributari novatorismului de tip catedratic, erudit-universitar, și **c.** spectaculoasa așezare a unei anumite părți din creația sadoveniană în „rama" unor perspective tematice fascinante prin anvergura lor mitic-antropologică. Nu încape discuție că fiecare din cele trei tendințe ce guvernează cariera critică în posteritate a operei sadoveniene la ora de față merită din plin a fi luată în seamă și atent valorificată. Înainte de orice, ele sînt simptomatice pentru acuta nevoie a spiritului critic actual de a se emancipa de tutela fixațiilor didacticiste, înrădăcinate decenii în șir în conștiința masei cititorilor. Pe de altă parte, faptele ni se par cu totul probante în legătură cu nebănuit de profundele și numeroasele potențe ale operei sadoveniene de a-și reînnoi modernitatea de esență ; cu alte cuvinte, universalitatea. Constatarea, de pildă, că o scriere sau alta a lui Sadoveanu „acceptă" cu dezinvoltură o „disecție" întreprinsă fie din unghi structuralist, fie semiotic, în principiu, nu poate fi decît dătătoare de satisfacții. Un asemenea „examen" relevă adevărul că autorul **Crengii de aur** este un creator de romane, nuvele și povestiri, a căror poetică implicită rezidă într-o subtilă și savantă cunoaștere a marilor „secrete de fabricație" ce stau la baza autenticelor elaborații narative dintotdeauna. Cît despre cealaltă aptitudine a scrisului sadovenian, recent demonstrată de critică, aceea — cum spuneam — de a intra în „rama" tiparelor tipologiei mitic-antropologice, iată un fenomen prin el însuși bogat în semnificații esențiale și care, totodată, vine să spulbere cu de la sine putere superficiala optică potrivit căreia, din acest punct de vedere, ar fi vorba doar de un scriitor „poporan", dăruit cu geniul de a mitiza aproape exclusiv la nivelul adaptărilor și stilizărilor original-folclorizate, așadar, în afara unei ideatici problematizantă, capabilă a încorpora datele unei ontologii artistice de referință, raportabilă la marile sisteme ale cunoașterii.

Salutare, asemenea acțiuni critice, primenitoare, totuși, în cele din urmă se cuvine a fi apreciate prin caracterul lor tranzitoriu, în sensul că ele contribuie într-o importantă măsură la edificarea noilor premise în spiritul cărora se cere întreprinsă exegeza viitoare consacrată universului uman al operei sadoveniene. A rămîne, deci, la acest stadiu reprezintă în cel mai bun caz cantonarea într-un experimentalist critic avîndu-și, fără îndoială, justificarea lui conjuncturală, dar care, orice s-ar spune, nu poate revendica privilegiul unor interpretări de tip hermeneutic. Atît timp cît obiectul examenului critic — opera sadoveniană — joacă, în special, rolul unui generos pretext angrenat într-o demonstrație fascinată, înainte de orice, de „jocul" propriilor concepte, de modul spectacular cu care acestea răspund „comenzilor" abil și chiar matematic „programate", avem încă suficiente motive să fim circumspecți și, drept urmare, să așteptăm **altceva**. Anume, profitîndu-se și de sugestiile acestor experimente sau, să le spunem astfel, aplicații voit demonstrative, așteptam ca exegeza critică să identifice categoriile și conceptele etic-filosofice suigeneris, intrinsec proprii universului românesc sadovenian, categorii și concepte chemate a defini într-o structură pe cît de coerentă, pe atît de revelatoare, paradigmele mitico-filosofice specifice pentru ceea ce am numi viziunea în sistem închis și deschis asupra lumii la Sadoveanu. Se pune deci chestiunea urmăririi fenomenului de constituire lăuntrică, genezică, a respectivului sistem. Este unica soluție capabilă a dovedi faptul fundamental că la acest nivel, al statutului ei ontologic, asemenea tuturor operelor cu valoare de reper imuabil în timp și spațiu, care își „inventă" propriul mod de existență, propria cosmogonie, și opera sadoveniană își este sieși suficientă, adică se argumentează pe ea însăși, de-abia după aceea, fiind dispusă, eventual, să „ilustreze" cutare ori cutare motiv mitico-tematic de circulație continuă, conservat de memoria generală a umanității.

Ca mod de procedare critică, condiția liminară a izbînzii este aceea a lecturii fidele și totale, efectiv monografice. Exemplul demn de urmat este acela propus de G. Călinescu prin monumentala și neîntrecuta sa exegeză despre Eminescu și opera sa. Dacă, să spunem, în cazul lui Arghezi, al lui Blaga și chiar al lui Călinescu însuși efectele acestui prototip etern, înscris în istoria exegezei critice românești, se vădește deja în forme palpabile, cînd este vorba de Sadoveanu, situația apare cu mult mai incertă. Nu e mai puțin adevărat că un început notabil, de-acuma, s-a produs. El constă în onesta și instructiva descriere fie a temelor fundamentale, fie a lumii și a umanității din opera lui Sadoveanu. Dar vital-necesara monografie completă Sadoveanu se lasă încă așteptată. Și s-ar părea că în momentul de față condițiile propice unei astfel de întreprinderi sînt, cum să spunem, coapte.

Nicolae Ciobanu

Ilustrație de Florica Cordescu din volumul „Cîntece bătrînești"

CONFABULE

Alunecînd

Pe Mihail Sadoveanu nu l-am întîlnit niciodată. Nu l-am văzut, nu l-am auzit. Să fi fost prea tîrziu... să fi fost prea devreme...

De aceea nu am fost în stare decît să mi-l închipui din ce au spus și au scris alții.

Din fotografii, vechi, roase de priviri.

Dar mai ales mi l-am închipuit dintr-un film în care dînsul se îndepărta — singur, bătrîn și bolnav — se îndepărta alunecînd încet pe o alee largă, strîns îmbrățișată de arbori. Se ducea, umbrit de pelerina sa mare, ca o veche corabie fără echipaj. Mi s-a părut deodată că ochii se împăienjenesc de lacrimile durerii de a-l vedea atît de singur și atît de părăsit cînd ne părăsea. Și atunci, parcă abia venind din dumbrava lor minunată, s-au apropiat de dînsul Lizuca și Patrocle.

Ea : „Era o fetiță mărunțică, însă voinică și plinuță. Rochița de doc albastru stătea strîmbă și în chip cu totul nepermis pe trupșorul ei. Botinuțele îi erau pline de cold și cu șireturile desfăcute. Colțunii căzuseră și arătau niște picioruse pîrlite de soare, cu genunchii nu tocmai curați. Capu-i era foarte scurt tuns, băiețește, și arăta în rotunzimea lui felurite bulbucături neregulate. Năsușoru-i mititel ar fi avut nevoie de batistă, lucru pe care-l dovedeau și minicile rochiței. Gura-i era cam mare și obrajii prea roșii. Nu era de loc frumușică și delicată duduia Lizuca. Numai ochii căprii, umbriți de gene negre, aveau în ei cîte-o mică floare de lumină".

El : „Patrocle era un boldei roșcat, cu picioarele scurte și strîmbe și cu capul mare. Între ochii omenești, sprîncenați negru, avea adînci creturi perpendiculare și anii și experiențele vieții îi încărunțiseră perii din jurul botului".

Se îndepărtau așa, toți trei, Lizuca cu dreapta în stînga părintelui ei, Patrocle mărunțind pietrișul aleii lîngă pasul stăpînului său. Și parcă se auzea cum îi spuneau, topindu-se în lumină :

„— M-au bătut și ieri, ofta Lizuca ; m-au bătut și azi ; mă bat în fiecare zi...

. . . . . .

Patrocle scheună ușor s-o privi cu ochii lui frumoși, cercuiți cu aur.

— Într-adevăr, răspunse el, petrecem foarte rău".

Iulian Neacșu

Toamna

Toamna-i mai mare luna pe pămînt
Poate ceva în noi se împuținã
Coroanele se scutură de vînt
Și se întoarce totu-n rădăcinã

Acum aflăm cît sîntem de străini
Cînd dintre noi atîtea se luară
Ce nesfîrșite dincolo grădini
Începe sufletul să le transpară.

Ioan Alexandru

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie și teorie literară nr. 3, 1980

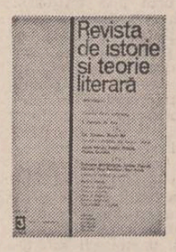

Sumarul prestigioasei reviste se deschide cu un dens studiu-portret **Mihail Sadoveanu** de Al. Piru, capitol dintr-o **Istorie a literaturii române**, lucrare de anvergură aflată în curs de elaborare. Rezultat al foarte atentei și acutei treceri în revistă a întregii opere sadoveniene, concluzia finală a studiului merită în chip deosebit reținută : „Permanența operei lui Sadoveanu rezultă din extraordinara adaptare a mijloacelor artistice la procedeele literaturii populare epice, lirice, gnomice, rezumate în darul de a zice, echivalent cu a cînta, ceea ce înseamnă a exprima sentimente și a spune întîmplări, de obicei și una și alta în același timp. În Sadoveanu se confesează sufletul colectiv într-o povestire aparent liniștită ca apa mării înainte de furtună, cu lungi tăceri pentru contemplarea decorului, lăsînd loc liber sugestiei și încordînd așteptarea auditoriului pînă la inevitabilul deznodămînt. Într-o astfel de poziție, plăcerea evocării bizuită pe memoria afectivă a faptelor, melancolie sau umor reținut, stabilesc între autor și cititor o legătură intimă care depășește cu mult durata lecturii".

M. Sadoveanu — elementele unei filosofii a culturii de I. Oprișan, constituie o remarcabilă sinteză a temei abordate, atît de necesară exegezei critice contemporane consacrată operei marelui scriitor. **Teme și motive în poezia lui B. P. Hașdeu** de Stancu Ilin este un studiu a cărui erudiție sublimată izbutește să ne convingă de faptul că autorul dramei **Răzvan și Vidra** este, totodată, un poet de certă originalitate ideatico-problematică. La rubrica **Cercetări polivalente ale textului literar** facem cunoștință cu o suită de studii și eseuri care, de asemenea, se caracterizează prin importanța temelor și rigoarea analizei critice : **„Metodele teoriei literare și metodele istoriei literare"** (Vasile Marian), **Unele aspecte ale receptării ideilor marxiste de către mișcarea literară americană în perioada dintre cele două războaie"** (Monica Spiridon), **Un reprezentant al Renașterii engleze tîrzii ; Thomas Browne** (Catrinel Pleșu-Petrulian), **„Don Quixote, Robinson Crusoe and Rabindranath Tagore** (Debipada Bhazzacharya), **Moldova contesei Dash și a lui Al. Dumas (II)** (Andrei Pippidi), **„Universaliștii români contemporani (II)** (Stan Velea).

Mihail Sadoveanu împreună cu Rudi și Franz Cernota în fața casei de vînătoare de la Gotu (Din volumul „Și l-au cunoscut pe Sadoveanu")

Mihail Sadoveanu, bibliografie sibiană

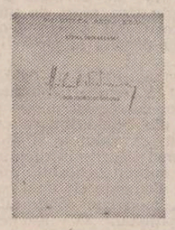

Biblioteca „Astra" din Sibiu ne face surpriza de a tipări o foarte utilă bibliografie analitică avînd drept obiectiv prezența lui Mihail Sadoveanu în publicațiile sibiene. Autoarea lucrării, Elena Dunăreanu, fișează un număr de 204 texte care reprezintă, succesiv, scrieri originale, consemnări despre viața și opera lui Sadoveanu, traduceri, iconografie și documente (manuscrise, corespondență). La anexă sînt publicate integral un număr de patru scrisori inedite adresate de autorul **Baltagului** lui Horia Petra Petrescu, Ion Scurtu (două epistole) și Nicolae Iorga. Extrem de semnificativ este, de pildă, scrisoarea adresată lui Nicolae Iorga la 18 octombrie 1906, din care aflăm cu exactitate poziția scriitorului în problema atît de controversată a raporturilor dintre reprezentanții grupării „Sămănătorului". Iată, pentru edificare primele pasaje ale scrisorii : Scrisoarea D-Voastre de ieri, adresată bunului nostru prieten Iosif și nouă, ne-a mîhnit foarte mult. Nu ne așteptam la o hotărîre de despărțire după întîlnirea noastră de alaltăieri, încheiată în deplină înțelegere asupra treburilor „Sămănătorului".

Am venit astăzi la D-Voastră să Vă rugăm, cu toată sinceritatea, a reveni și a fi dumerit cu totul asupra sentimentelor noastre de încredere și de iubire care au fost totdeauna aceleași, precum aceleași rămîn ideile care ne-au adunat."

Cronicar

atelier literar

poșta redacției

C.C. DEVA: Sînt unele licăriri de poezie, dar, dintr-o singură pagină, e greu să tragem concluzii întemeiate.

VIRGINIA SOARE: Încă multă rigiditate, convenționalism, uscăciune, livrească, metehne care stînjenesc vizibil tensiunea lirică, interesantele idei și imagini pline de promisiuni. În speranța unor pași mai hotărîți și mai îndrăzneți către firesc și dezinvoltură, notăm cîteva pagini ceva mai dezlegate : „Recitindu-l pe...", „Văl de timplă", „Zbor abisal", „Peisaj absurd", „Vecernie".

IULIAN VIZIREANU: E mai potrivit să vă adresați unei case de filme.

VIOREL MUNTEANU: Cîteva lucruri frumoase, și acum („Soartă", „Acei cai", „Septembrie", „Urletul", „Eroi îmbălsămați", etc). Poate ar trebui să exersați și alte modalități, și alte zone tematice, pentru a lărgi cîmpul de manifestare al talentului dv., pentru a evita riscurile monotoniei și plafonării. (Pe viitor, fiecare poem, separat, pe o singură față a hîrtiei).

FLORIN OVIDIU ROB: Carnețelul dv. nu reflectă numai o stare de zbucium, dezechilibru, impas, o viață grea, plină de nemulțumiri și decepții, dar și semnele neîndoielnice ale talentului de care dispuneți (și care pot însemna, la un moment dat, într-un caz fericit, chiar perspectiva salvatoare a ieșirii din impasurile și amărăciunea în care vă zbateți). Versurile nu sînt, desigur, la același nivel (unele par scrise în grabă, neglijent, altele sînt abia schițate, etc), dar sînt printre ele multe pagini interesante, reușite, care atestă o posibilă vocație („Criză" I, „Poveste de spital", „Striptiz", „Criză" II, „Orgie", „Don Quijotte", „Sonete imperfecte" III, „Dezolare", „Prin vis, pătruns", „Scincet", etc.). Totul depinde de dv., de efortul de voință de care sînteți în stare pentru a transforma în realitate această fericită perspectivă care vă stă în față.

D.E.R. : „Nufărul din craniu".

MAURA: Pare să fie un progres în substanță, în „simțire", dar, din păcate, expresia rămîne la fel de descusută, divagantă, nebuloasă, confuză, „fără șir" (pe alocuri, chinuită, „căutată", prețioasă), ceea ce reduce considerabil (uneori, pînă la zero!) emisiunea, puterea tranzitivă, de iradiație și comunicare. Ceva mai cursive și mai inteligibile, „Aură", „N-am cum", „Rug", poate și „Don Quijotte".

CĂLIN T. IULIAN : În afară de „Ideea" relativ ingenioasă din „Sebastian", nu sînt lucruri pozitive de semnalat. (Compoziția narativă e mai degrabă modestă, șovăitoare).

OVIDIU FLORENTIN: Cîteva pagini vorbesc de perspectiva poeziei (dincolo de vorbe lungi, diluate, prețioase, „poetice"...) : „Se sparg contururi de zbor", „Sub aripi pajura strînge văzduh", „Porți de sticlă ale clipei", „Cu meseria purtată", „La masa mea eu scriu".

T. ROȘU : Ne bucură revenirea, ca și lucidele proiecte și angajamente din scrisoare. Textele rămîn, din păcate, pe linia cunoscută (despre care am discutat amănunțit într-un răspuns anterior), la un stadiu plafonat, la o „rețetă" închisă, invariabilă, fără perspective. Numai depășirea acestui punct mort (asupra căruia, se pare, n-ați obținut, încă, o privire la fel de lucidă) poate asigura acestei reveniri rezultatele bune (pe măsura înzestrărilor dv.) pe care le așteptați. Dintre paginile de-acum, cîteva oarecum mai „deschise" : „Antirăzboinică", „Să te gîndești", „Accesul la pline", „Adîncuri de liniște", „Distracție cu pline" (dar... „nu-i prejudiciază... nici-un rău"... ? !...).

Zapis I. Andone, Leonard Ciureanu, Gr. Hojma, O. Henry, G.I. Fiscus, Viorel Andreescu (mai bine, în „Definiție", dar finalul e slab), **Florin Furda, Liana Potîrcă, Natalia Bogan, Mihai Voiculescu, Fata Morgana** (ceva, în „Iedera", „Contopire"), **Dor de soare** (ceva, în „Destin", „Reviriment", dar „creier de zimbet" ? !...), **Georgeta Dragomir, Anton Amira:** Nimic nou !

Lavinia Miloș, Mărețiu F. Timidu, Tudorel Ripei, Decius, Ștefano I., Steliana Filipo (ceva, în „Cerere", „Fantezie"), **Florea Cristy, Doru Bordea, Ion Apostol, Const. Enianu** (ceva, în „Nunta de izvor", „Asupra Românilor de azi"), **Silviu Silaghi, Dan Danacu, Const. Gabără, A. Mureșan, Danciu Anghel, Gheorghe Manea, Mihai Nicolae** (ceva, în „Fidelitate", „Descintec pentru singurătate"), **Marian Adore, Marian Velea, Aladin, Lucian Enescu, Pantera, Dan Roumanie, Eghon Kavasian, Lamet Vüli, Gina-Rădăuți, Const. Basarab, Mircea Dorian** (ceva în „Heliu", „Zeii Olimpului"), **Magda M. Galați, Mihai Bațea, Alina de Tripac, Marian Tarcea, Marin Chintoan, N. Trufașu, Georgette, I. Teleormăneanu, Romel Vîntur, N. Bratu, A. Jacotă, Anghel Marcu, I. Mărzac** (ceva, în „Marea bucurie", „Flash"), **Victor Marian Steiu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Martirul

Martirul își smulgea cuiele din carne.
Nemulțumit de ceva :
— Mai muriți și voi,
Mormăia.
Mai muriți și voi,
Mai muriți ! Mai muriți !
— Fiecare cu meseria lui !...
Se auzi din mulțime.

O. CALIBAN

Punctuație

și părăseam
sfaturile de oameni
pentru a-mi plimba tălpile
printre capetele
lucii de gînduri
ale merelor

întrebîndu-mă
dacă mărul Evei
închidea în caseta-i secretă
un vierme flămînd
(semnul de-ntrebare !)
sau numai
simburi —
punctele finale...

IRINA EFTIMESCU

Lumina

Lumina se suie în pomi și se transformă în fructe,
Se suie în cîmp și se transformă în grîne,
Se suie în păsări și se transformă în aripi,
Se suie în noapte și se transformă în rituri păgîne.

Lumina se suie în oameni cu grabă și voioșie,
Ochii li se aprind de străluciri interioare,
Zîmbete și mîini tinere se-ntind ca niște crengi
Emanînd ocrotire și vorbe îmbietoare.

Lumina se suie în istorie și luminează eroii,
Luminează mările, și marinarii știu unde să se ducă,
Lumina se preface în must în strugurii ademenitori
Lumina cîntă și noaptea doarme în miezul de nucă.

Mă plimb cu ea pe drumuri cît e ziua de mare,
Mănînc din mierea cu pline pe care mi-o dă, fascinat,
Îmbrăcat în mantia ei aurită
Prin furtunile cele mai grele răzbat.
Într-o zi, ochii mei închiși n-o s-o mai vadă
Și acesta este gîndul care mă doare mereu.
Lumina mea de lună, de crin, de zăpadă
O să mă despart de tine cu greu.

EMIL GAVRILIU

Simona Petrescu : „Cîntecul" (pictură pe sticlă)

Propun

Iubitul meu,
Hai să ne zămislim odată cu iarba
Și iubirea noastră să se cheme rouă
De pe trupuri să ni se scurgă
Proaspătă apă, ne-ncepută apă
Spre jghiaburi săpate în pămînt
Cu călciiul
Și chiar și noi
Să nu fim decît un strigăt
Înfipt în humă
De-o naștere mai veche
Ca foile cărților.

RAMONA ȚENȚ

Absenții

nu-ți fie teamă
zi-le că nu există
și nu vor îndrăzni

ei sînt tăcuții
forfotarii pe sub albul hîrtiei
mărunții
precupeții de rouă
absenții

GH. MARCU

Casa de la vie

S-a dus și bunica —
casa de la vie
i s-a năruit —
fiecare an trece peste ea
rupe
cîte-o mînă de dragoste
și pleacă —
Bunica punea
palmele la frunte
și se străduia
să vadă
pînă la capătul
celălalt

acolo
auzise cîinii lătrînd
prispa de lut
ciugulită de vrăbii
îmi aduce aminte
cum sta înghemuită pe ea
și trăgea
din caier
firul lung
spre lună.

MARIN CIORANU

Desenul din ceașcă

în liniște și ploaie
tu treci prin parc
ca pe o stradă
lungă și pîndită de primejdii
cu respirația sacadată
cum ai uitat că
verdele te face senin cum
de ai privirea scurtă
de lăcustă devoratoare
cum ai uitat că
într-o cabină telefonică
aștept să mă chemi la o cafea
să ne tălmăcim visele
liberate de aer și secundă
ce apă sălcie
ce cîine turbat
ai presărat în desenul din ceașcă.

VIORICA IONESCU

CRONICA EDIȚIILOR

Eminescu, Opere, vol. IX

Evenimentul anului în materie de ediții îl constituie apariția volumului al IX-lea din **Operele** lui Mihai Eminescu. Este, fără putința nici unei tăgade, o realizare monumentală. Cu vorbele lui Nicolae Iorga, „un nou Eminescu apăru". Este meritul întregului colectiv care semnează această ediție, dar și al tuturor acelora care de ani și ani l-au cerut pe Eminescu cel integral, pe „omul deplin al culturii românești". Este meritul lui Perpessicius care, prin cele șase volume cîte a ajuns să desăvîrșească (cu truda mîinii sale stingi și cu jertfa luminii ochilor) a trasat un făgaș ce nu mai poate fi îndreptat pînă la împlinirea lui deplină. Este, apoi, dar nu în ultimul rînd, rezultatul însuși al mersului necontenit înainte al procesului exegetic asupra operei celui mai mare scriitor român — în anii noștri au apărut zeci de cărți asupra lui Eminescu — a limpezirii și luării de cunoștință mai dreaptă față de bogata și valoroasa noastră moștenire culturală.

Volumul al IX-lea, ca și următoarele două ce vor succede, cuprinde vasta activitate publicistică a poetului ordonată, pe cît este posibil (căci se apelează și la textele rămase în manuscrise și care nu pot fi totdeauna riguros datate), după criteriul cronologic. Avem în acest masiv tom de 885 de pagini publicistica de tinerețe a lui Eminescu cuprinsă între anii 1870—1877 și răspîndită în ziarele și revistele vremii **Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri literare, Curierul de Iași.** Ponderea cade pe activitatea de la foaia ieșană, unde Eminescu a fost redactor, la celelalte numai colaborînd ocazional. Paradoxal, pînă acum cunoaștem mai bine activitatea de publicist a lui Eminescu la publicațiile unde a fost doar colaborator și foarte vag pe aceea de la ziarul unde a fost angajat activ. Mai ales sub acest aspect volumul de față este o mare revelație. Chiar și grafic privind lucrurile, tomul al IX-lea revine la **matcă,** asemănîndu-se cu volumele V, VI din seria cititorului.

Tabla de materii a volumului IX este de-adreptul impresionantă și ea ne dă seamă despre imensa lucrare pe care au desfășurat-o editorii, precum și despre concepția care i-a călăuzit. Iată : **Publicistica lui M. Eminescu,** solid studiu introductiv de Al. Oprea, care în ciuda unor obiecții de amănunt deja făcute — rezistă ! (dealtfel meritele directorului Muzeului literaturii române întru continuarea ediției Perpessicius încă n-au fost dezvăluite...) ; **Lămuriri asupra editării publicisticii eminesciene,** amplă notă, sobră și la obiect, semnată de Petru Creția și D. Vatamaniuc ; **Siglele publicațiilor periodice** la care a publicat sau au apărut, peste timp, referiri la publicistica lui Eminescu ; **Tabloul edițiilor** de D. Vatamaniuc (instrument de evidențiere preluat de la Perpessicius) ; **Textul. Din periodice** (grosul de conținut al volumului) ; **Din manuscrise** (aici lucrurile sînt mai incerte — cine poate preciza că însemnarea cutare este de domeniul publicisticii sau nu ? — cîștigul este că editarea lor tinteste integralitatea eminesciană) ; **Cu paternitate incertă** (vom reveni) ; **Comentarii** de D. Vatamaniuc (315 p. — vom reveni) ; **Bibliografie** (330 titluri, intocmită de aceleași) ; **Indicele numelor de persoană și Indicele numelor de locuri** intocmite de Anca Costa-Foru și Eugenia Oprescu (care au realizat și dificila muncă de descifrare și transcriere literală a textelor !) ; **Lista facsimilelor** (68 la număr) ; în sfîrșit, **Corrigenda la volumul VII** (gest de probitate prin care se îndreaptă unele erori de lecțiune din volumul destinat prozei). Să recunoaștem că este un **sumar** pe care nu și-l asumă decît edițiile de marcă. Nu-i deloc lucru ușor să te miști într-atita materie și să-i dai, în final, cea mai desăvîrșită ordine ! Și să nu uităm : cea mai mare parte a pieselor incluse în acest volum sînt atribuite acum pentru intîia oară lui Eminescu. Sînt în această carte, dacă am numărat exact, 600 fără unu de texte. Dintre acestea numai aproximativ 170 au mai fost republicate pînă acum în volume sau în reviste. Am exclus din statistică reproducerile (curente în presa vremii) din : **Telegraful, Presa, Vestea, Românul, Timpul, Le Journal de Bucarest** etc, care, cum bine observă Mircea Anghelescu (în Luceafărul, nr. trecut) demonstrează că Eminescu făcuse din obscurul **Curier de Iași** („foaia vitelor de pripas", cum o caracterizase poetul după demisie) o publicație citită și luată în seamă. Omul, cum zice vorba românească, sfințește totdeauna locul... și publicația la care lucrează.

2. Între alte dificultăți pe care le-au avut de rezolvat editorii a fost mai ales aceea de a stabili paternitatea eminesciană asupra unor texte, cu deosebire din **Curierul de Iași.** Aceeași dificultate îi va întîmpina și cînd vor despuia paginile **Timpului** (unde s-au manifestat, sincronic cu poetul, „redactori" precum Caragiale și Slavici !). Să nu scăpăm din vedere că nota, informația de ziar este aproape totdeauna neutră din punct de vedere stilistic și apelul la așa numitele **criterii interne** de departajare se dovedește inoperant. O îndelungată și minuțioasă familiarizare a editorilor cu textul eminescian i-a ferit de a atribui poetului texte care nu-i aparțin ; unde au avut o cît de cită îndoială au preferat să trimită textul la capitolul **Cu paternitate incertă.** Dacă au rămas, probabil, pe dinafară texte care au putut totuși fi scrise de Eminescu, avem însă convingerea că nimic din ceea ce i se atribuie nu a fost scris de altul.

De un interes deosebit, atît documentar cît și interpretativ, sînt **Comentariile,** care, tipărite cu literă mică, se întind pe mai bine de 300 de pagini. Realizate cu o deosebită grijă față de adevăr, ele se constituie într-un veritabil îndreptar de lectură. Prin bogăția de informații, asociații și filiații stabilite aceste **Comentarii** ne oferă un vast tablou al evenimentelor și problemelor epocii, al modului cum erau acestea reflectate de publicistica vremii, atît românească, cît și străină. Trebuie să subliniem că ele amendează, de fiecare dată cînd este cazul, formulări sau opinii ale poetului, stabilind, din perspectiva de înțelegere a timpului nostru, poziția cea dreaptă, expurgată de orice echivoc. Ziarele la care a colaborat sau a lucrat Eminescu, și **Curierul de Iași,** și **Timpul,** și celelalte au aparținut unor partide sau grupări din vremurile acelea. Eminescu însă scria la ele privind magma umanității în macro și micro desfășurările ei din punctul zenitului. Tributul acordat clipei era a doua sau a treia zi cenzurat de perspectiva, singura dreaptă, a înțelegerii timpului istoric. Între problematica din **Memento mori** și cea din publicistica sa nu este deosebire decît de formulă și organizare. Prin mulțimea de date, uneori de-adreptul enciclopedice, autorul **Comentariilor** întărește această afirmație. De asemenea, trebuie să evidențiem apelul care se face în aceste **Comentarii,** ori de cîte ori acesta este cu putință, la exegeza de pînă acum a publicisticii eminesciene. Călinescu, Vianu, Perpessicius, Crețu, Murărașu și alții alții sînt bine folosiți și citați. Cum spuneam la început, realizarea acestui grandios volum se bazează pe integrarea critică a tuturor contribuțiilor de pînă acum. Foarte interesante sînt pentru autorul **Comentariilor** lecturile „în paralel a felului în care aceste știri sînt date în celelalte ziare ale vremii" și care demonstrează „în chipul cel mai limpede nota personală pe care o aduce Eminescu în selectarea semnificativă și în sintetizarea rapidă și deslușită a informațiilor. fără a mai vorbi de particularitățile redactării..." (p. 539). N-avem loc aici pentru a transcrie foarte multe asemenea observații și sugestii de interpretare. Peste toate, un lucru desăvîrșit, de o nedezmințită responsabilitate.

3. Un edificiu nou se clădește adeseori pe urmele și cu materialul preluat de la clădirea care l-a premers. Iată, 75 de ani ediția Scurtu (Minerva, 1905), lăudată și criticată, pe drept și pe nedrept, a stat la baza atîtor exegeze eminesciene. Ea cuprindea activitatea publicistică a lui Eminescu pe care ne-o dezvăluie, la o scară impresionantă, volumul pe care-l comentăm. Să fie de-acum refugiată ediția Scurtu numai în zona de interes al bibliofililor ? Nu credem. De altfel, editorii de astăzi îi aduc lui Scurtu un frumos elogiu : „Ne facem aici o datorie din a sublinia marele merit istoric pe care l-a avut în cultura noastră această ediție cuprinzătoare..." (p. 50). Rămîne mai întîi din această ediție impulsul care a călăuzit-o, acela de a ne deschide orizonturile spre un Eminescu integral, acela pe care nu vroiau să-l vadă un Maiorescu sau Ibrăileanu, dar îl revendica de timpuriu un Nicolae Iorga. Și mai rămîne din această ediție, după părerea noastră **Cuprinsul** (analitic) pe care l-a făcut Ion Scurtu, incomparabil mai valoros decît prefața pe care a semnat-o. Mai rar o asemenea putere de a brevia clar, percutant, memorabil. Nu cunosc să fi fost subliniat pînă acum acest merit. Din această ediție, editorii volumului IX preiau (critic și completînd cînd este cazul) peste 120 de texte și numai vreo 50 din toți ceilalți editori ai lui Eminescu de pînă astăzi. Este și acesta un merit care se adaugă la acela „istoric" pe care l-a avut această ediție în cultura noastră.

4. Din seria de Opere complete ale lui Mihai Eminescu planificată de Perpessicius în 20 de volume avem pînă astăzi 8 volume. Teatrul poetului, al cărui loc a fost destinat în volumul VIII nu a apărut încă în această serie monumentală. Este drept că această parte a operei poetului a fost editată în două volume la editura **Minerva** sub îngrijirea Aureliei Rusu. **Editura Academiei** trebuie să grăbească demersurile pentru ca dramaturgia eminesciană să apară în seria pe care o patronează cu atîta responsabilitate. Este de altfel o datorie de onoare a tuturor, instituții și editori, ca prin unirea eforturilor și despresurarea de orice orgolii mărunte, să grăbească încheierea ediției Eminescu. Cel care spunea cu un prilej că a citit „aproape tot ce s-a scris în românește", fapt dovedit de exegeza eminesciană, trebuie la rîndul lui să poată fi citit și înțeles, în carte întreagă, de tot poporul lui și de toate limbile pămîntului. Prin Eminescu atît poporul român cît și umanitatea în lumea ei a dat o măsură de vîrf. El este printre alesii lumii a căror operă sfidează cariul timpului, semnificația lor neistovindu-se niciodată, în nici un veac.

Gheorghe Suciu

aurel m.buricea

Mult mai puternică

Cerul răsfrînt în lucruri
calota de sare din lacuri albastre
veșnicia întru ființa cuvîntului

mult mai puternică decît noaptea
apa ruginește în somn axa lumii
și-n gînduri aud ruguri de lebede
cînd electronii unui crin negru
sapă pîrtii de zăpadă eternă
prin noaptea de bronz a negației

coboară iarna peste sentimente
și cibernetica tăcerii
deschide-n fulgere adiacente
fereastra lumii spre nadir.

Umbra unor drumuri

cohorte trădătoare
fără putere se sting
în focare de spaimă
și toamna dansează
peste acest cosmos
în nesfîrșit balans

și arborii lumii atunci
sorbind amiaza cu nesațiu
au rămas fără spațiu

pădurea lovește
cu cenușa caldă
în zăpada eternă
a luminii
și satul adoarme
în revolta iernii

umbra unor drumuri

Crivățul singurătății

în fiecare sentiment
se adăpostește
o haită de lupi,
crivățul singurătății orbește
prin ninsoarea nopții
inocența
descultă
ca o fată orfană
prin rochia de purpură
zdrențuită
cunoașterea și-a înfipt
ghearele contemplative
ale disperării de sine
o, cum ne-am smulge din
memoria acestui conflict
întîmplarea ride în hohote
de spaimă
la marginea grației
arderi de tot
fără încetarea nimicului
aici după cifra nouă
casa lui nimeni
oprită e de la zidărie
toată vremea negației

casa lui nimeni
oprită e de la zidire
toată vremea negației.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Adunare omagială consacrată centenarului Mihail Sadoveanu

Academia Republicii Socialiste România, Academia de științe sociale și politice și Uniunea Scriitorilor organizează, marți 4 noiembrie 1980, orele 18, în sala Ateneului Român, o adunare omagială consacrată scriitorului MIHAIL SADOVEANU, cu prilejul centenarului nașterii sale.

Personalitatea marelui clasic al literaturii române va fi omagiată de : **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Gheorghe Mihoc,** președintele Academiei R. S. România, **Mihnea Gheorghiu,** președintele Academiei de științe sociale și politice, **Zoe Dumitrescu-Bușulenga,** director al Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu", **Profira Sadoveanu,** membră a Uniunii Scriitorilor, **Ion Vlad,** rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, **Constantin Ciopraga,** profesor la universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, **Mircea Tomuș,** redactor șef al revistei „Transilvania", **Fănuș Neagu,** membru al Uniunii Scriitorilor, **Alexandru Balaci,** profesor la Universitatea din București.

Urmează un recital de texte din opera sadoveniană și de texte originale închinate marelui scriitor, susținut de **Dina Cocea** și **Irina Răchiteanu-Șirianu,** artiste emerite, actorii **Gheorghe Cozorici** și **Val Săndulescu.**

Adunarea omagială se va încheia printr-un recital al corului „Madrigal", sub bagheta dirijorului **Marin Constantin.**

A apărut ALMANAHUL COPIILOR

● Așteptat către sfîrșitul fiecărui an cu interes, curiozitate și nu în ultimul rînd cu bucurie, „Almanahul copiilor" este de data aceasta parcă mai ambițios, mai împlinit, manifestînd vizibil dorința de a se transforma dintr-o publicație trecătoare într-o adevărată carte cu nimic mai prejos celor păstrate cu dragoste în rafturile bibliotecilor noastre. Un mic manual de morală, o „carte de învățătură", o antologie cuprinzătoare, un feeric spectacol de rafinament și bun gust. Adresîndu-se, bineînțeles, celor mici. „Almanahul copiilor" are marele dar de a fi în egală măsură o tipăritură ce poate fi răsfoită cu folos și de adulți. Nu numai pentru că acestia ar găsi aici minunate poeme semnate de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, George Alboiu, Ana Blandiana, Gheorghe Pituț, Radu Cârneci, Gheorghe Tomozei, Grigore Vieru, Florin Costinescu, Gheorghe Istrate, Mihai Negulescu și mulți alții, ci pentru că toate acestea precum și povestirile lui Mircea Sântimbreanu, Const. Georgescu, Vasile Rebreanu, Călin Gruia, Alecu Popovici, Fănuș Neagu, Lucia Olteanu ș.a. refac pentru o clipă nostalgica fereastră a copilăriei. Deschis cu fragmente din **Testamentul** marelui Arghezi, „Almanahul Copiilor" a făcut loc în paginile sale și poeziilor, prozelor semnate de cei mai tineri condeieri, elevi care după ce au deprins tainele desenului literelor ori ale cititului încearcă cu bune rezultate să pătrundă și secretele scrisului. Ar mai fi de adăugat că almanahul cuprinde bucăți inspirate de mari aniversări precum și atractive benzi desenate bazate pe scenarii semnate de Radu Theodoru, Mircea Micu, Francisca Stoenescu.

De pe acest afiș nu poate desigur să lipsească editorul : ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI și nici numele acelora care s-au străduit să ne dăruiască această carte făcînd o adevărată risipă de talent și de imaginație : scriitorul Mircea Micu, redactorul responsabil al Almanahului și graficianul Mihai Cârciog.

Sadoveanu și Reymont

Urmare din pag. a 8-a

fățișarea foloaselor civilizației moderne, prilejuite de călătoria în Olanda **(Olanda).**

Față de alte concepte poporaniste, amîndoi scriitorii au manifestat o receptivitate mai slabă ; afirmația poate fi extinsă asupra întregii literaturi române și polone din perioada respectivă. Și unul și celălalt, în ansamblul operei, au răsfrînt destul de palid și cu multe rezerve ideea apostolatului intelectualilor în lumea rurală. Convinși de superioritatea vieții și culturii în imediata apropiere a naturii, nu mai puteau accepta modificarea realităților patriarhale prin imixtiunea luminătorilor. De aceea, în descrierea boicrimii de la țară și a reprezentanților bisericii, cărora le revenea virtual obligația ridicării satului prin cultură, predomină notația realistă, critică ; aspectele idilice sînt cu totul irelevante **(Nopțile de Sînziene, Țăranii).** Rolul de îndrumători ai țărănimii a fost preluat, în parte, de bătrînii mintoși, pierzîndu-și direcția inițială. Mai numeroși decît la Reymont, ei exprimă înțelepciunea vremurilor de altădată, constituind solide puncte de referință în edenica „utopie" sadoveniană.

Evident, comparațiile ar putea continua pe un itinerar sau altul, dar, pe măsură ce ne îndepărtăm de contextul ideologiei poporaniste, cristalizate sistematic pe fondul mai larg al simpatiei populiste pentru țărănime, expresivitatea și volumul similitudinilor se împuținează treptat, cedînd terenul accidentalului nesemnificativ și trăsăturilor diferențiale (romanele istorice **Anul 1794** de Reymont și **Neamul Șoimăreștilor, Frații Jderi, Nicoară Potcoavă** ș.a. de Sadoveanu). Într-adevăr, nutrite o vreme de aceleași fertilizante îndemnuri poporaniste, adăugite cu infiltrații simboliste și naturaliste, drumurile creației se vor despărți categoric și datorită transformărilor istorice. „Fiul pămîntului" polonez moare în 1925, tot mai deconcertat de capcanele derutante ale teozofiei **(Vampirul, Prințesa, Răscoala),** iar prozatorul român în 1961, punctînd în timp o diferență apreciabilă, 36 de ani, în care a evoluat, se înțelege, spre alte limanuri estetice. Întrerupem, prin urmare, aici seria apropierilor, lăsînd-o deschisă oricăror completări, chiar dacă cineva, supozînd că excursul comparatist nu-și poate justifica oportunitatea numai prin fine, se va întreba contrariat la ce bun, atunci, toată osteneala ? Analogiile semnalate, le-am dorit printre cele mai însemnate, se întemeiază, așadar, pe realitățile social-culturale asemănătoare și pe înrudirile temperamentelor artistice. Interferate în demonstrație cu deosebirile specifice, asupra cărora n-am simțit nevoia să mai insistăm, paralelismele de felul celor înregistrate exclud posibilitatea vreunei influențe nemijlocite și susțin originalitatea neîncălcată a celor doi creatori de valoare universală. Verifică, în același timp, și confirmă ori nu exegezele anterioare, contribuind astfel la o mai nuanțată definire a personalităților artistice, pe care le plasează în zone de cultură mai cuprinzătoare. În asemenea condiții, întrebarea dacă Sadoveanu a cunoscut **Țăranii** lui Reymont — aceasta se putea întîmpla abia după 1925—1926, în traducere franceză, deși auzise sigur de ei în 1924, cînd i s-a acordat Premiul Nobel — nu mai contează.

Epos autumnal

Urmare din pag. 1

ierburile de toate neamurile, nu mai au loc în viață.

Toamna, cînd chica și mătasea porumbului se îngălbenesc, iar coroana florii soarelui începe să rugînească, o lumină dulce și liniștitoare flutură-n aer, miresme puternice urcă-n văzduh, țăranii au sufletul greu de împliniri și taie lumina cîmpiei cu pieptul astfel încît spațiul cîmpenesc capătă dimensiunea de basm, extinzîndu-se în sufletul nostru sub măreția eposului mioritic.

Congruența dintre baladă unde moartea e transformată în nuntă și gravura din cîmp unde sfîrșitul vieții plantelor se prelungește în sărbătoarea rodului e cu atît mai semnificativă pentru noi, românii, cu cît istoria a demonstrat că atît ritualul înmormîntării cît și calendarul folcloric al muncilor de peste an nu se întîlnesc decît la popoarele statornice.

Iarăși intrăm în toamnă, generoși și entuziaști, acum, cînd păsări melancolice curg nostalgie spre sud bătătorind văzduhul ca pe-o vatră de pareă ar purta pe aripi țări ori sanctuare dacice de piatră. Acum, cînd începe zodia roadelor și a lecturii în propriul suflet cu dimineți răcoroase și amurguri suave, cînd soarele întîrzie deasupra silozurilor, luminîndu-le ca pe niște catedrale și-n cămările patriei intră toamna iluminînd imens cît o epocă istorică în care a trăit și domnit un voievod cu inimă de aur.

m a p a m o n d

UN SECOL DE GLORIE

Mihail Sadoveanu, genialul nostru scriitor de la a cărui naștere s-au scurs o sută de ani — primul secol al gloriei sadoveniene — este fără putință de tăgadă, dintre toți scriitorii români clasici și contemporani, cel care se bucură de cea mai largă recunoaștere și prețuire internațională. Stau mărturie acestei afirmații marele număr din lucrările acestuia, care au văzut lumina tiparului în peste 250 ediții apărute în edituri de prestigiu din aproape 40 de țări de pe toate continentele, fie în volume individuale, fie în numeroasele antologii de proză românească în care creația lui Sadoveanu reprezintă, cu fiecare prilej, una din pietrele de temelie. Și mai stau mărturie afirmației noastre de mai sus și edițiile lui **Index Translationum,** binecunoscuta publicație anuală de sinteză asupra traducerii și difuzării cărții în lume, editată de UNESCO, și care demonstrează elocvent că, volumele lui Sadoveanu s-au tradus și se traduc într-un număr de ediții și în tiraje cu nimic inferioare lucrărilor celorlalți mari prozatori ai literaturii universale.

Iată ce mărturisea criticul literar italian V. Gambi, în prefața volumului **Povestirile căprarului Gheorghiță,** apărut în anul 1966 în colecția **Filo d'erba** a lui **Edizioni Paoline** din Roma : **„Sadoveanu, la fel cu cei doi predecesori ai săi, Eminescu și Creangă, a știut să culeagă și să exprime magistral tot ceea ce poporul român are mai specific și mai autentic. Acest lucru conferă descrierilor și peisajelor sale un nou avînt cromatic care, o putem spune foarte bine, a îmbogățit literatura universală. Nu degeaba s-a spus că străinul care dorește să cunoască sufletul românului trebuie să înceapă cu lectura operelor lui Sadoveanu mai înainte de a studia geografia și istoria României. Din povestirile lui, în care pulsează viața unui popor, respiră un optimism sănătos și viril, un sentiment tonic de o rară calitate...".**

Vom reproduce și mărturia criticului de specialitate al cunoscutei publicații americane **The Saturday Review,** care consemna laconic : **„Scrierile lui Sadoveanu ilustrează elocvent cum istoria unui popor poate fi adusă la cunoștința străinilor mai convingător prin intermediul literaturii decît prin date statistice".**

Nimic mai adevărat, dacă ne gîndim că Sadoveanu a fost întîiul dintre scriitorii neamului nostru care au găsit drumul fermecat către inimile cititorilor din străinătate, mai întîi prin povestirile sale apoi prin acea capodoperă care este **Baltagul** — apărut pînă în prezent în 24 țări în 35 ediții — apoi prin **Hanu Ancuței, Neamul Șoimărești1or** etc. De altfel, prin **Baltagul** literatura română pătrundea pentru prima dată în **Colecția de opere reprezentative a UNESCO,** colecție de unanim recunoscut prestigiu internațional, care a publicat și publică lucrările cele mai valoroase ale scriitorilor celor mai reprezentativi din țările membre ale acestui for internațional al culturii, științei și artei. În felul acesta, romanul Vitoriei Lipan este așezat la loc de cinste, alături de creații ale lui Giacomo Leopardi, Tolstoi, Yaşar Kemal, Boleslaw Pruss și mulți alții, unii dintre ei laureați ai Premiului Nobel pentru literatură sau ai altor premii internaționale literare de răsunet. Faptul este cu atît mai semnificativ cu cît **Baltagul** a fost editat în această colecție atît în limba franceză (la Paris), cît și în limba engleză (la Londra).

Criticul Pierre Abraham însoțește versiunea franceză a **Baltagului** cu o prefață amplă, în care trece în revistă momentele cele mai semnificative din evoluția literaturii române, într-o legătură organică cu evenimentele cele mai importante din zbuciumata istorie a poporului nostru, evenimente care au influențat soarta literaturii, și pe care aceasta, la rîndul ei, le-a influențat. Studiul lui Abraham, la obiect, are darul de a-l ajuta pe cititorul străin, mai puțin familiarizat cu personalitățile literaturii române, cu operele acestora, să înțeleagă mai profund sensul profund al operei lui Sadoveanu, să-i confere acestuia locul pe care el îl merită cu prisosință în cadrul literaturii naționale și a celei universale. **„Există — scrie P. Abraham — o calitate a povestirii lui Sadoveanu pe care n-aș vrea s-o omit, cu toate că nu pot să o definesc prea exact și prea bine. Se spune adesea despre un actor sau o actriță că are mișcare scenică. Nimeni nu poate să explice ce înseamnă de fapt acest lucru deși fiecare simte că actorul sau actrița nu va folosi nici o mimică pentru a-l convinge, el posedînd arta înnăscută de a se face ascultat. Așa este cazul și al lui Sadoveanu, în fața lui cititorii sînt într-o stare de perpetuă așteptare...".**

Operele lui Mihail Sadoveanu au fost traduse în toate țările socialiste încă din anii imediat următori eliberării. În unele dintre aceste țări numărul tălmăcirilor din creația sadoveniană este deosebit de mare. Așa este cazul Uniunii Sovietice, unde au văzut lumina tiparului nu mai puțin de 66 ediții ale operelor lui Sadoveanu, cifra aceasta incluzînd atît traducerile în limba rusă, cît și pe cele realizate în limbile popoarelor republicilor unionale sau autonome.

Nu mai puțin impresionantă este și cifra volumelor din creația lui Sadoveanu, care au fost editate în Cehoslovacia, țară în care lucrările marelui nostru prozator sînt binecunoscute și apreciate. Ultimele apariții, reeditările **Baltagului** și ale **Hanului Ancuței** au fost la fel de bine primite ca și primele lor apariții. Iată, de altfel, opinia unei reputate traducătoare cehe din literatura română, Eva Strebingerova, care, prezentînd cele două lucrări, scrie : **„În «Baltagul» Sadoveanu devine purtătorul de cuvînt al oamenilor simpli din Moldova, cunoscută pentru frumusețile sale, pentru natura ei plină de poezie. Ca admirator și interpret al frumuseților cosmice, Sadoveanu se ridică deasupra lui Chateaubriand... Sadoveanu este un mare povestitor, care îl captivează pe cititor prin forța autenticității povestirilor sale".**

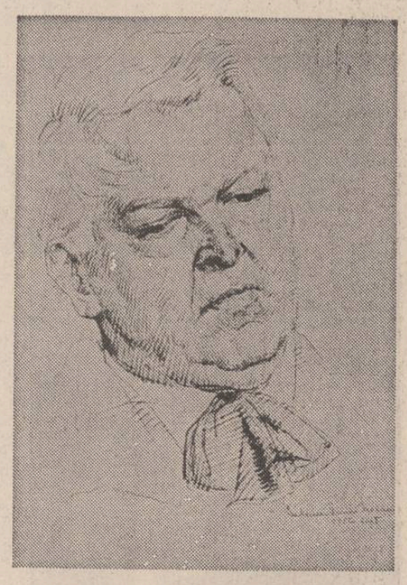

Dar Sadoveanu este la fel de tradus — a se citi de citit și îndrăgit — peste tot în lume, oriunde cunoscători ai valorii operei sale s-au aplecat cu migală și dragoste asupra textului sadovenian, redîndu-l în limbile lor. În Italia, de exemplu, există edituri care și-au făcut un titlu de mîndrie din a-l traduce în limba lui Dante pe Sadoveanu. Una dintre acestea este **Edizioni Paoline** din Roma. Iată cîteva dintre titlurile lucrărilor lui Sadoveanu, apărute aici în excepționale condiții grafice : **Hanu Ancuței, Bulboana lui Valinaș, Neamul Șoimărești1or, Baltagul.** Credem că nu este lipsit de importanță să menționăm că toate aceste lucrări figurează în prestigioasa colecție a editurii alături de lucrări aparținînd unor creatori care nu mai au nevoie de nici o prezentare : Dickens, Turgheniev, Tolstoi, R. L. Stevenson și mulți alții. Sintetizînd esența întregii creații a lui Mihail Sadoveanu, scriitorul și criticul literar italian Mario de Micheli, cunoscător profund, multilateral al literaturii române, scrie în prefața volumului **Baltagul,** apărut aici în tălmăcirea izbutită a altui bun cunoscător al valorilor noastre literare, Mariano Baffi : **„După ce va fi parcurs paginile lucrărilor lui Sadoveanu, cititorul va constata că el face parte dintr-o tradiție europeană în care își găsește locul cu o fizionomie aparte, cu un accent de o rară autenticitate. De altfel, în majoritatea lucrărilor sale, marele scriitor român descrie obiceiurile poporului său, credința sa simplă și profundă, forța milenară cu care a înfruntat adversitățile, înălțarea sa fantastică, contactul viu, direct și profund cu natura... Sadoveanu folosește o limbă plină de o splendoare cu totul deosebită, cu bogății ascunse în care par să se topească incisiva și primitiva simplitate a bătrînilor povestitori moldoveni, farmecul stilului său și vorbirea românilor de astăzi".**

Statele Unite ale Americii reprezintă o altă țară în care opera lui Sadoveanu a făcut misiune de pionierat. Mult timp Sadoveanu a fost singurul scriitor român ale cărui lucrări au fost publicate în această mare țară de pe continentul american. Au văzut aici lumina tiparului volume ca **Povestiri din război, Povestiri de seară, Bordeenii, Baltagul** etc, care au trezit un interes imens în rîndurile cititorilor și criticii americane. Iată ce scrie criticul de specialitate al ziarului „Kansas City Star" : **„Sadoveanu este genul de scriitor care face o excelentă primă impresie, primă impresie care durează. Regreți numai că nu l-ai cunoscut mai devreme. Este o plăcere să-l citești și, pentru a-l parafraza pe Horațiu, cu aceasta începe arta".**

În multe țări asupra scrisului sadovenian s-au aplecat cu admirație și uimire personalități de prestigiu ale literaturii universale. Este cazul lui Mario Benedatti în Uruguay, al lui André Kedros în Franța, al Mariei Tereza Léon în Argentina. Oare nu despre valoarea creației sadoveniene ne vorbește și faptul că în editura **Losada** din Buenos Aires a apărut un volum — **Povestiri** de Mihail Sadoveanu — în tălmăcirea lui Miguel Angel Asturias, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, și a Biancăi de Asturias ?

Sadoveanu este unul dintre titanii literaturii universale, așezat — de opera sa, de valoarea ei — alături de cele mai profunde, mai luminate, mai citite și îndrăgite spirite ale literelor din toate timpurile.

Nicolae Nicoară

SADOVEANU ȘI REYMONT

În istoriografia literaturii române, apropierile dintre M. Sadoveanu și Wl. Reymont sînt de tot rare și întîmplătoare. Mai insistent și doveditor a fost comparat clasicul polonez cu reprezentanții ardeleni ai prozei rurale, L. Rebreanu și Pavel Dan, autorul trilogiei **Frații Jderi,** în schimb, fiind asemuit de cîteva ori, pe direcția epicii istorice, cu alt deținător al Premiului Nobel — H. Sienkiewicz ; mai mult aluziv, și de astă dată, intrucît demersul comparatist de profunzime și detaliu își așteaptă încă săvîrșirea. Puținătatea raportărilor operate de specialiștii în literaturile română și polonă între Reymont și Sadoveanu, precaritatea celor existente, uimește pe drept cuvînt. Fiindcă o lectură, fie și în diagonală, a textelor invederează o mulțime de similitudini, unele de-a dreptul surprinzătoare, privind ideația, motivistica și atitudinea estetică față de realitatea înfățișată. Depășirea labilității unor explicitări de circumstanță, care alunecă adesea pe de lăturea adevărului, astfel spus, formularea unor răspunsuri convingătoare, susținute pe argumente trainice, presupune o cercetare complexă, întreprinsă pe cîteva direcții semnificative, în cadrul căreia să se examineze atent, cu ajutorul metodologiei comparatiste, asemănările și deosebirile mai importante dintre operele celor doi scriitori, ținînd seama de specificitatea etniei din care au crescut, de particularitățile momentului socio-spiritual și de însemnele temperamentului artistic. Iată, în parte, finalitatea celor ce urmează.

Curgerea vieții este guvernată de diferențe flagrante. Originea, perioada studiilor și profilul lor, debutul literar și consacrarea prin arta cuvîntului se deosebesc profund, datorită premiselor caracterologice și împrejurărilor socio-istorice schimbate, făcînd imposibile apropieri hotărîtoare între cei doi termeni ai relației. Cu excepția unor inclinații de sorginte temperamentală, precum aspirația niciodată ostoită spre alte meleaguri, o sensibilitate neobișnuită la cromatica naturii sau preferința pentru peisajul umanizat printr-o reflexivitate liric-nostalgică. Dezvoltate pe fundaluri favorizante, vor transmite puternice răsfrîngeri în operă, explicînd în bună măsură ucigătorul dor de ducă din atîtea creații reymontiene, romanele **Visătorul** ori **Vampirul,** spre exemplu, și frecvența impresionantă a expedițiilor cinegetice cu rafinate și îmbelșugate finaluri culinar-oinologice din proza sadoveniană, picturalitatea, luxurianța coloristică a tablourilor de natură, spectacularul și aura nostalgic-meditativă a cadrului peisagistic din literatura amîndorura. Dacă în devenirea omului incongruențele factologice se afirmă în primă atenție, în biografia intelectuală, interferată generativ cu elaborarea operei, balanța începe să coboare în favoarea convergențelor istorico-literare. Diferența relativ mică dintre datele nașterii — Reymont vine pe lume în 1867, iar Sadoveanu în 1880 — se dovedește aproape neînsemnată mai ales în vîrstele asamblării și statornicirii concepțelor estetice și a habitudinilor de atelier. Amîndoi scriitorii s-au format și s-au impus ca atare într-o epocă frămîntată de convulsii sociale și ideologice nu o dată contradictorii. În atmosfera spirituală din Polonia și România ultimelor decenii ale secolului XIX, fermenții înnoitori se încrucișează în dialectica progresului istoric cu reverberațiile mai vechilor filozofii sociale cu eflorescente de vîrf în prima jumătate și la mijlocul veacului. La nivelul ideației, nu o dată și la cel al formalizării, ele vor constituie sursele apropierilor comparative ; spațiul nu îngăduie detalierea lor.

Cele mai fertile raportări între Ceahlăul prozei românești și premiatul Academiei suedeze le furnizează, era de așteptat, opera. Subliniem cîteva mai semnificative, unele de ordin general, în nădejdea că cercetările ulterioare se vor extinde și asupra altor aspecte analitic ajutătoare. Și Sadoveanu și Reymont acordă o atenție de prim plan naturii investite cu multiple și însemnate rosturi conceptual-narative; depășind, așadar, copios decorativitatea necesară angrenajelor epice. Varietatea, numărul și vastitatea prezențelor naturii, directe sau mijlocite, sînt într-adevăr impresionante, participînd masiv și deseori hotăritor la toate nivelele intrigii — ideatic, faptic și semnificant; **Țăranii** reymontieni, de pildă, sau **Nada florilor, Creanga de aur, Nopțile de Sînziene, Țara de dincolo de negură, Baltagul, Împărăția apelor** și multe altele de M. Sadoveanu. Asemănările ipostazelor înfățișate sînt într-adevăr izbitoare. Cadrul natural se află într-o continuă și neîngrădită extensiune, încorporînd treptat întregul cosmos, organic și anorganic, cu care se identifică în în cele din urmă. Apartenența la această unitate existențială de maximă generalitate impune consonant copleșitoarea impresie de durabilitate, fără limite în timp și spațiu, și de atotputernicie, care, la rîndul lor, transmit atribute corespunzătoare regnurilor vegetal, animalier și mineral. Veșnicia absolută a timpului și imensitatea nemărginită a spațiilor cosmice se conjugă la cei doi prozatori cu un acut simț al perisabilității perceptibil în formele concrete, relative, ale existenței — consecuția zilelor și a nopților, a săptămînilor, lunilor și anilor, a virstelor și a generațiilor, a evenimențialului istoric și natural, într-un cuvînt, a vieții și a morții ca suport generator al schimbărilor de lume. În această totalitate ontologică este integrat fără siluiri și omul considerat ca parte alcătuitoare.

Conviețuirea într-un univers monumental, și solemn, guvernat de imanențe stihiinice și impenetrabile, presupune capacități de pliere neconditionată pe ritmurile vieții la scară cosmică. De aci supunenia fatalistă și indiferența ataraxică a constiinței rurale față de loviturile destinului; cu potențări maximale pe linia reprezentărilor religioase. Aceeași este și sursa acelui hieratism gesticular cu care țăranul sadovenian și cel reymontian își oficiază unele îndatoriri campestre. Distrugerea echilibrelor înstăpînite este pedepsită prompt, vinovații fiind eliminați fără cruțare de proprii semeni. Pădurii amenințate cu tăierea din **Nopțile de Sînziene** și din **Țăranii** îi vin în ajutor oamenii locului în alianță cu celelalte vietăți, alungînd pe inoportuni. Fiindcă între regnuri s-au statornicit legături ancestrale de interdependență, a căror rupere provoacă suferințe și moarte. Desprinsă de cadrul natural, ființa se ofilește și piere, episodul tragic revendicînd neîntîrziat întoarcerea spre locul de baștină, terapia în mijlocul naturii (nuvelele **Fiu de nobil** de Reymont, ori povestirile **Ion Ursu** și **Petrea străinul** de Sadoveanu). Sînt motive care fundamentează în literatura celor doi creatori autarhia civilizației arhaice și interdicția oricărei schimbări venite din exterior.

Relația dintre ființa umană și natură mai are însă și alte întemeieri. Pe treapta emoțională, țăranul își intuiește înrudirea cu ambientalul natural. Pentru că plantele, animalele și chiar formele geologice își au o viață a lor, capacități mai mici sau mai mari de a reacționa în felul lor la stimulii dinafară. Vaierul copacilor tăiați din **Țăranii** și **Nopțile de Sînziene** este simțit de săteni ca o durere fizică ce le susține violența împotrivirii cu riscul vieții. La rîndul ei, pădurea îi hrănește, apără și alină zbuciumul celui aflat în nenorocire. Sentimentul înfrățirii universale apare mai evident la ființele vii. Între om și animalele domestice, deseori și cele sălbatice, se instalează o trainică solidaritate nelimpezită prin conștientizare. Spaima viețuitoarelor care presimt moartea lui Ambrozie din **Pastile blajinilor** amintește ilustrativ de jalea și groaza firii întregi la săvîrșirea dintre cei vii a bătrînului Boryna din **Țăranii.** Întreaga natură este astfel umanizată stăruitor , fiecare componentă fiind înzestrată de plăsmuitor cu sensibilitate și suflet. Din aceste temeiuri și panteiste cresc posibilitățile fuziunii depline, pînă la contopire, între formele existențiale. Fuziune evidențiată, printre altele, și de valențele umane ale elementelor de peisaj îndeosebi în tihna amurgurilor de toamnă și în tăcerea nopților cu lună, în răbufnirile „evenimentelor" meteorologice, adevărate spectacole de dimensiuni uriașe, și prin moarte.

Asemenea modalități de a concepe și descrie natura în multe proze ale celor doi scriitori își trag originea și din curentele literare ale epocii. Explicațiile, complexe, trimit în linie dreaptă spre constituentele ideologiei poporaniste — rolul preponderent al țărănimii, puritatea satului arhaic, plenitudinea tipurilor umane în sînul naturii mame, legătura cu pămîntul etc. — antrenînd însă complementar și unele prescripții ale poeticilor simbolistă și naturalistă. Însoțite permanent de incongruențe neesențiale care întăresc specificitatea operelor, similitudinile de substanță menționate, se mai pot adăuga și altele, îndică punțile care îngăduie relaționări interesante între literatura sadoveniană și cea a lui Reymont.

Sînt însă destule situații în care deosebirile în considerarea naturii avansează spre planurile care imprimă notele distinctive ; alături de teme, motive, episodică, onomastică și încărcătură cutumieră care asamblează realitățile altui meridian geografic. Suporturile teoretice pe care se întemeiază melancolia peisajului, de exemplu. Cercetări anterioare încearcă să demonstreze că aura moleșitoare, acea mihnire meditativă brăzdată de doruri nelămurite a întinderilor fără sfîrșit, în cazul lui Sadoveanu, provine din sentimentul trecutului împletit cu cel al naturii (G. Ibrăileanu, M. Ralea ș.a.) sau din nostalgia arheului originar (Al. Paleologu), la care alăturăm nostalgia infinitului spațial și vagul subconștientului afectiv — toate grefate pe o romantică predispoziție temperamentală favorizantă. Valabilă în întregime și pentru Reymont, argumentația sporește în complexitate la cel din urmă, accentuînd explicativ asupra călătoriei spirituli prin reîncarnare. Condamnat să parcurgă toate formele existenței materiale, conform metempsihozei indiene, sufletul, în drumu-i ascendent spre divinitatea care l-a emanat, simte un dor indicibil cu dublă direcție spre avatarurile trecute și viitoare. Se înțelege, inserțiile de acest fel, certificate de speculațiile oculte, nu sînt constante, subtiindu-se pînă la dispariție în capodoperele realiste. Alături de ceilalți factori și procedee tehnice, germinează din subtextul intențional acea cuceritoare poezie a naturii, sugerată pregnant și prin ritualizarea curgerii stilistice. Sub acest aspect, clasicul român pare mai grav, sugerînd cu mai multă putere valorile de fond, decît cel polonez care-l întrece în bogăția expresiei mai netezite, mai apropiate de ludicul simbolist.

Din arsenalul teoretic poporanist descinde și ideea antiurbanismului care, mai ales în țările cu o economie pronunțat agrară din centrul și răsăritul Europei, a influențat cîteva decenii la rînd o literatură relativ întinsă. Urbea — focar de infecție sau gol existențial, patologicul ereditar, prostituția, promiscuitatea socială, dominarea instinctelor etc. reprezintă tot atîtea trasee tematice care transfigurează atitudinea față de orașul capitalist, folosind preferențial tentele dure și întunecate ale poeticii naturaliste. Neuniformă în timp și inegală în suprafață și profunzime, repudierea civilizației mașiniste este de domeniul evidenței și în creația lui Reymont și Sadoveanu. Identice în premisele ideologice, imaginile realizate în cîmpul artei se deosebesc considerabil prin intensitatea, diversitatea și rotunjimea contururilor. Reymont își exprimă împotrivirea mai limpede și mai direct, în forme mai aspre, crispate chiar, citeodată aproape publicistice .Loc al prăbușirilor morale (romanul **Comedianta — Frămîntări,** nuvela **Fiu de nobili),** orașul în general evoluează primejdios spre urbea industrială (romanul **Pămîntul făgăduinței),** adevărată sodomă din care omul contaminat aspiră zadarnic să se salveze în sînul naturii **(Pămîntul făgăduinței,** povestirea **Într-o zi)** care, edenic, reia totul în stăpînire (nuvela **Cimitirul).** Sadoveanu, în schimb, este mai sobru și mai învăluit, cu mai mare grijă pentru elaborarea artistică. În **Nada florilor, Creanga de aur** sau în **Nopțile de Sînziene** inserțiile antiurbaniste se păstrează în straturile secundare ale narațiunii, prezența lor, sesizabilă, fiind mai difuză. Subliniate prin efecte de artă, cresc în volum și importanță în cărțile în care se descrie atmosfera paralizantă a tîrgurilor provinciale **(Locul unde nu s-a întîmplat nimic, Floare ofilită, Apa morților, Însemnările lui Neculai Manea** ș.a.). Fapt care nu exclude unele ezitări în în-

Stan Velea

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTA BRITANICĂ** „World Times" publică sub titlul „Președintele Ceaușescu formează omul de tip nou, socialist", un amplu articol dedicat realităților României de azi. Însoțit de portretul tovarășului Nicolae Ceaușescu, care apare pe prima pagină a revistei, precum și de imagini sugestive pentru dezvoltarea economică, socială și culturală a țării noastre, articolul, semnat de Robert Govender, subliniază poziția originală a României în problemele de politică externă ca rezultat firesc al politicii interne în cadrul căreia omul se bucură de largi libertăți civice, remarcîndu-se grija manifestată de stat pentru ridicarea continuă a nivelului material și spiritual al poporului. Din paragraful dedicat culturii spicuim următoarele opinii : „Într-un moment cînd industria cărții britanice este grcu lovită de prețuri ridicate și de indiferența cititorului, este plăcut să relatezi despre o țară unde magazinele de cărți realizează un comerț înfloritor. Numite «librării», aceste mici magazine au un sortiment impresionant de cărți în ediții scumpe și ieftine, cărți de ficțiune și neficțiune, și un larg sortiment de reviste".

● **PRINTRE** manifestările prilejuite în Italia de împlinirea a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent se numără și conferința ținută recent la Biblioteca română din Roma de profesorul Gianfilippo Carettoni cu tema „Dacii la Roma". Cu același prilej a fost organizată expoziția „Vestigii dacice" și a fost prezentat filmul documentar dedicat monumentului roman de la Adamclisi.

● **„LATOMUS" — revistă belgiană de studii latine** a publicat articolul „Civilizația daco-getă" în care, pe baza mărturiilor istoriei se vorbește despre puternica forță statală a daco-geților de sub conducerea lui Burebista, acum mai bine de două milenii. În articol se subliniază că „daco-geții constituiau aceeași ramură a unui popor care ocupa în antichitate un teritoriu mult mai mare decît al României de azi". După ce prezintă momente ale evoluției civilizației daco-geților, războaiele daco-romane precum și cucerirea Daciei de către armatele lui Traian, articolul subliniază faptul că „poporul dac a supraviețuit luptelor înverșunate", adăugînd că poporul român s-a născut din „simbioza care a avut loc între cele două civilizații".

● **ARTISTUL POPORULUI RADU BELIGAN,** director al Teatrului Național din București este unul dintre proaspeții laureați ai premiilor Academiei internaționale „La Muse". Prestigioasa distincție a fost decernată în cadrul unei ceremonii care a avut loc la Palazzo Vecchio din Florența, în prezența autorităților locale și a unor personalități ale vieții culturale italiene.

● **O COMISIE** egipteană a anchetat starea templelor de la Abu Simbel care în anii '60 au fost demontate și reconstruite într-un perimetru nou, ferit de apele lacului artificial care s-a format prin construcția marelui baraj de la Assuan. Raportul prezentat de această comisie arată că prețioasele vestigii de la Abu Simbel sînt din nou în pericol. Umiditatea ridicată din preajma lacului de acumulare împiedică o bună conservare a monumentelor iar salinitatea apelor subterane degradează vechile edificii. La acestea se adaugă și efectul poluant al apelor reziduale ale orașului Luxor care afectează apa freatică, punînd și ele în pericol prețioasele vestigii din Valea Regilor. În legătură cu rezultatele acestor investigații se vorbește despre o nouă „revanșă a Nilului", și despre probabilitatea lansării unei noi operații de salvare a celebrelor monumente ale faraonilor.

● **SCRIITORULUI CEH JAN KOZÁK** (născut în 1921), președintele Uniunii scriitorilor cehoslovaci i-a fost atribuit în acest an titlul de Artist național Debutînd în 1921 cu un volum de poeme, Jan Kozak și-a cîștigat popularitatea și recunoașterea cititorilor, mai cu seamă prin povestirile și nuvelele sale care descriu cu deosebit simț realist și cu veracitate psihologică satul cehoslovac din deceniile de după Eliberare („Mariana Radvakova", nuvele, 1962, „Sfîntul Mihail", roman 1971). Alte opere în proză ale lui Jan Kozak sînt inspirate de poezia taigalei, autorul fiind un bun cunoscător al naturii și un mare iubitor al ei. („Vînător în Taiga", 1972, „Calul alb", 1975).

● **LA SFÎRȘITUL** verii a fost redeschis parțial la Toulouse, după patru ani de restaurare Muzeul de sculptură medievală, unul din cele mai importante institutii din lume care adăpostește opere de acest gen. Muzeul din Toulouse păstrează o colecție de picturi aparținînd lui Murillo, Van Dyck și Rubens. În 1981 urmează să primească vizitatori și alte săli ale muzeului în care vor fi expuse sculpturi din perioada romană și colecții de pictură din secolele XIV—XVI.

● **„COORDONATE"** este titlul noului volum al Maiei Borisova, tînără poetă bulgară care s-a remarcat în ultimii ani printr-o poezie laconică, deschisă cu generozitate marilor teme ale poeziei de azi. „Optați pentru adevăr, dar adaptați-l la persoana voastră. Să vă fie pe măsură", scrie poeta care, cu un optimism caracteristic tinerilor scriitori dorește să-și dezvăluie întotdeauna propria sa gîndire, propriul său „chip", propriile sale sentimente. Temele preferate ale Borisovei găsesc sub titlurile „Iulie 1942" și „Poema mecanică" o formă poetică convingătoare. „Iulie 1942" este un emoționant poem dedicat Elenei Vaptarova, mama a cărui fiu a „depășit epoca". „Poema mecanică", dominată de imperativul „Nu permiteți ca viața noastră să fie determinată de mașini" este o stăruitoare pledoarie pentru umanism, un apel adresat omului de a nu se lăsa acaparat de „pasiune mecanică", de a nu accepta „automatizarea gîndirii".

● **ÎN EDITURA** „Gallimard", colecția „La Pléiade" a apărut primul volum din seria de opere complete ale lui Corneille. Această nouă ediție, îngrijită și adnotată de Georges Couton, cuprinde toate scrierile lui Corneille prezentate în ordine cronologică. Ceea ce dă o notă originală ediției este faptul că primele scrieri, inclusiv capodopera „Le Cid" sînt prezentate în versiunea ediției originale, adică folosește textul pe care l-au jucat actorii vremii la primele reprezentații ale pieselor. Acest volum este completat cu o introducere, o cronologie a operei lui Corneille, cronologia teatrului precum și note bibliografice și iconografice.

● **ÎN COLECȚIA** Cahiers du Cinema (Ed. Gallimard) a apărut lucrarea „Oeuvres Cinematographiques" a lui Jean Giono (dispărut în 1970), care cuprinde scrieri necunoscute de cinefili și care se vădește a fi una dintre cele mai variate și mai bogate opere pe care le-a putut da un scriitor de importanța sa. Lucrarea oferă o oglindă a evoluției lui Giono ca scenarist în perioada 1938—1959. Cea mai mare parte din scenarii (care nu au fost folosite niciodată pentru turnarea vreunui film) ne oferă prilejul unei mai bune cunoașteri a măiestriei și fanteziei lui Giono, despre care François Truffaut scria în 1958, referindu-se la „L'Eau vive" : „Giono este scriitorul care ar putea aduce o prețioasă contribuție cinematografului de azi".

SPORT Cei ce smulg limbile clopoțeilor

Am văzut la Constanța că, Marea și-a stins luminările verzi. Ard înalte, avînd drept bulb vifore lunecate din Caucaz în dedesubtul de templu întunecat al valurilor, iar ca spic țipetele speriate și înăbușite ale pescărușilor, doar luminări albe. Intrăm în iarnă. De altminteri și vinul a luat culoarea petalei de stinjenel. Între coastele butoiului, inima lui tinjește după scorțișoară și povești care nu cresc în cancelaria profesorilor. Adunată în jurul focului din vatră, odaia mea e acum un sin dezgolit în ora spargerii trandafirilor. Dincolo de geam țiuie vîntul, frunzele dau ocol pereților căutînd pașii înginărilor petrecute în iulie, în pod piticii sar într-un picior ca să-și scoată apa viselor din urechi. Ar trebui, deci, să fiu blînd, amețit de vrăji picurate din lemnul grinzilor și plin de gînduri bune de pus pe rană căpătată din dragoste. Dar bufnița zilei de duminică vine și-mi bea liniștea. Și mă pomenesc fluierînd în ciupercile crescute pe centura de sirmă ghimpată înconjurînd pintecele lunii.

Și mă închin în fața lupoaicelor care spun că în divizia B se poartă un fotbal mai limpede și mai furtunos decît în primul pluton. În cele trei serii ale diviziei B, șapte echipe se bat pe viață și pe moarte pentru a sui peretele prăpastiei pe stînca îngîmfării, unde vine oceanul să-și scarpine ceafa, să-și însorească delfinii. În același timp, în divizia A, opt echipe adună mărunțiș pentru liturghie, cumpără strigoi cu fluier în gură și toarnă păcură în cismele adversarilor ca să nu se prăvălească sub prag, de unde — vezi **Rapid, F.C. Bihor, F.C.M. Reșița, Gloria Buzău** etc. — nu mai revii în lumină decît după ani grei de chin și de carne ruptă din tine și aruncată jigăniilor. Uitați-vă, cei veniți din B, Hunedoara, Brașovul și **Progresul-Vulcan** dansează pe umerii încinși de febră ai celor ce ni se păreau tălhari de zodii sau invincibilele noastre corăbii.

Pentru că divizia B are gură largă, dinți puternici și nămol negru pentru toate cearcănele roze, divizia A umblă cu fierturi otrăvite : chermeze, aranjori, tombole, studenți care n-au terminat liceul, gradați care n-au forțat în viața lor trecerea unui riu, ci doar ușa vreunei circiumi, colivii cu păsări exotice, damigene, cai de laur arătați pe gorgane și tot ce nu vă trece prin cap. În divizia A, șmecherii nu stau niciodată cu genunchii la gură, fiindcă și-ar șterpeli singur vreun os mai dosnic și l-ar ascunde să nu mai dea nimeni de el. Nici eu, chiar. L-ați văzut, duminică, pe arbitrul Ion Iuga cum smulgea limba clopoțeilor de argint din tinerețea Piteștiului ? Răsfățat de ziariști pe cînd n-avea năravuri și avea obraz și-i mai era rușine de lume și frică de mere degerate, Igna a ajuns azi să-și asmută ciinii și bursucii împotriva cui nu-l crede luceafăr sau nu-i așterne busuioc și floare de lucernă în așternut. O dată l-am scuzat, spunîndu-mi că fiecare om are căderi, a doua oară mi-am închipuit că i-or fi intrat zori albe sub pleoapă, a treia oară că i s-o fi înecat luntrea în Bega, dar acum, după ce i-a refuzat Argeșului, în partida cu Dinamo două lovituri de la 11 metri **(„au fost două faulturi — rupere de grindină, nici-un începător nu ne-ar fi iertat"** declară dinamovistii) e cazul să-i arătăm drumul spre stafia diviziei C. **„Și-a luat-o-n cap în chip de-a dreptul scandalos,** zic cei de la federația de fotbal, **e singurul arbitru care-și desconsideră total colegii de la tușă, trecînd cu nepăsare peste semnalizările lor".** Dacă-i așa, scoateți-l din ramă și comandați o ploaie care să-i șteargă urmele. Legea toamnei, vîrsîndu-și visele, amurgul și greșelile în palmele iernii, cuprinde în litera ei și blestemul despărțirii de cei ce ne mint și ne strică sărbătorile. Avem dreptul, măcar prin număr, să fim mai îngîmfați ca ei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
45
(967)
Sîmbătă
8 noiembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

COOPERARE ȘI ÎNȚELEGERE

evident, personalitatea unei țări stă în faptele sale, acestea putînd defini, la rîndul lor, însăși politica pe care o urmează și o promovează cu consecvență, în interesul aspirațiilor sale naționale fundamentale, al păcii și înțelegerii între popoare, al conducerii internaționale. De o asemenea firească distincție, precum și de o largă apreciere pe plan mondial, se bucură, după cum se știe, personalitatea României socialiste, strîns legată de personalitatea președintelui ei, omul în a cărui vie și prestigioasă activitate lumea vede un exemplar mod de a sluji contemporaneitatea, felul în care, cu sinceritate și fermă, clară înțelegere politică și socială, se pot rezolva multe dintre problemele omenirii de azi, și în primul rînd cele ale salvgardării păcii și civilizației, ale asigurării progresului, ale dezvoltării libere și independente a fiecărui popor. O asemenea politică a reprezentat și reprezintă obiectul permanent și concret, nervul vital al tuturor preocupărilor noastre pe linie de partid și de stat. O asemenea politică a fost și reprezintă un permanent motiv de referință și o normă în permanență actuală, din înțelegerea și aplicarea căreia derivă multe dintre demersurile pe plan intern și extern ale României, prezența sa constructivă în foruri și organisme internaționale, activitatea sa deosebit de dinamică în centrul căreia, în chip real, multiplicat la scara și problematica însăși a vieții, se înscriu și prestigioasele vizite în străinătate ale tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Un semn al permanentei și necesarei deschideri — aceste vizite au consacrat una dintre cele mai eficiente experiențe ale înțelegerii și conlucrării, dialogul concret, la nivelul cel mai înalt, pe probleme de interes bi și multilateral, astfel încît, din sursele sale cele mai reprezentative și cele mai autorizate, lumea să poată vedea și gîndi mai departe, să poată munci și spera într-o nouă condiție a sa mai bună, ferită de spectrul războaielor și al amenințării cu forța, al autodistrugerii. Sigur, problemele nevralgice ale lumii sînt multe și deosebit de complicate, ele își așteaptă o rezolvare concretă și concertată, trecînd din imperiul cuvintelor în acela al faptelor. Cunoașterea este însă calea cea mai bună a înțelegerii și, în acest sens, aceste vizite pot să aducă o binemeritată rază de speranță și încredere. În acest context, solii României sînt prezenți acum pe pămîntul țărilor nordice — într-o primă etapă a vizitei, în Suedia.

Strînsa colaborare cu aceste țări se regăsește pe multiple planuri economice, științifice și culturale precum și în diverse modalități de conlucrare pe plan internațional. De natură să impulsioneze spiritul și avantajele reciproce ale acestei colaborări, vizita, începută sub bune auspicii, va consacra desigur noi domenii și noi forme prin care țările noastre își vor spori eforturile pentru realizarea acelui edificiu al păcii și securității europene, al conlucrării tot mai largi în interesul însuși al umanității.

Între România și Suedia au existat vechi legături și contacte, schimburi culturale, dorința de cunoaștere reciprocă. În acest sens, **relevă președintele României**, aș adăuga faptul că încă de acum trei secole, unul din marii cărturari ai țării noastre, spătarul Nicolae Milescu, întreținea largi relații cu oamenii de cultură din țara dumneavoastră, iar una din cărțile lui — socotită prima carte română scrisă în limba latină — a fost tipărită în Suedia.

Elocvent, acest episod al trecutului deschide o largă lumină asupra relațiilor statornicite de-a lungul timpului între țările și popoarele noastre. Prezentul multiplică gama posibilităților cooperării și înțelegerii, iar viitorul va consacra, desigur, un nou orizont al acestora, un argument fiind însăși vizita ce se efectuează, dorința comună a celor două țări și popoare de a conlucra.

Ca țări europene, România și Suedia se regăsesc pe poziții apropiate în multe domenii și sînt profund interesate în întărirea păcii și securității pe continent. În aceste zile își începe lucrările reuniunea de la Madrid, reuniune așteptată și urmărită cu interes, care poate și trebuie să asigure continuitatea procesului inceput la Helsinki. Cel mai stringent imperativ al timpurilor noastre — dezarmarea — constituie totodată și unul din elementele principale ale destinderii, ale eliminării încordării internaționale. De acest lucru sînt și trebuie să fie interesate toate popoarele lumii, să acționeze concret, cu cea mai înaltă răspundere față de prezentul și viitorul însuși al omenirii.

Luceafărul

O ÎNTREBARE VĂ PUN

Să nu-l necăjim noi pe Horea,
rogu-vă frumos
să poftim a cade în genunchi lîngă
lacremile sale nepicurate
să poftim a medita cuvios
lîngă ochii lui de stele supărate...

Prieteni dumneavoastră, să nu
lăsăm zei să-l necăjească
pe binecuvîntatul,
pe cetățeanul amar și sărac,
pe Nicola Ursu din Albac...

Rogu-vă frumos, frați de
suferință și obîrșie, ascultați de
iarba românească —
puneți urechea la pămînt, se cade!
n-auziți pășind pași de om cumsecade ?
n-auziți cîntul ce se cîntă-n țărînă?
e Horea, ține fluier de fag în mînă
e Horea, îmbrățișat de maică-sa, nația română

e pasul lui, e meseria de viață
e cîntul lui ce-ncepe-n fiecare dimineață

e fluierul lui, prieteni dumneavoastră
e obsesia istoriei, a lumii, a noastră
bocănind în pămînt, în cer, în fereastră...

Să nu-l necăjim și noi pe Horea din Albac
cu poemele noastre plăpînde, puține
să-i ascultăm visul de martir sărac

o întrebare vă pun și-apoi tac:
să-i moștenim sîngele se cuvine?

Dan David

● În pagina a 3-a : ● PROFILURI LIRICE CONTEMPORANE : ● Gheorghe Istrate ● Mircea Dinescu ● Emil Brumaru ● Vasile Vlad ● Semnează : ● Artur Silvestri ● Sultana Craia ● Paul Dugneanu ● Dan C. Mihăilescu

CĂRȚILE ANULUI

Ispitele «Fenomenologiei spiritului»

Cumplită carte „Fenomenologia spiritului". Și pe cîți nu i-a intrigat apariția și prezența ei în istoria culturii.

Exegeți, interpreți, comentatori sau simpli cititori (cu mai multă sau mai puțină răbdare la lectură), toți au fost ispitiți, într-un fel sau altul, s-o parcurgă, înțeleagă, tălmăcească și răstălmăcească, povestindu-și-o apoi lor, după aceea celorlalți, în speranța unei din ce în ce mai distilate cuprinderi.

De fapt însuși autorul ei, Hegel, așa o și concepe, ca pe o introducere — cea mai largă de altfel — în propriul sistem pe care avea să-l desăvîrșească *Logica* ; o introducere însă atît de complicată încît nu e de mirare că și „introdusii" au apucat-o pe toate cărările labirintului ei. Și cum ar fi putut fi altfel cu o carte în care ni se descrie, dialectic, toată evoluția conștiinței de la simpla percepție a ceea ce există pur și simplu, pînă la apariția rațiunii, apoi a spiritului — mai cuprinzător decît aceasta — și, în fine, a revelației religioase totale despre lume, culminînd cu acea cunoștință filosofică absolută în care și lume și spirit sînt exhaustiv epuizate-n procesul de autocunoaștere ?

Așa se explică poate, și însăși „despărțirea" lui Schelling de Hegel după ce i-a citit introducerea cărții în care se simțea atît de vizat, precum și răcirea totală a raporturilor dintre ei în urma evidențelor impuse.

Și totuși intenția lui Hegel, scriindu-și „fenomenologia" n-a fost aceea de a-l viza direct pe Schelling ci de „a face ca filozofia să vorbească în limba germană" (mențiune făcută într-o scrisoare din 1805 către Voss, traducătorul Iliadei în germană) tot așa cum Luther făcuse ca Biblia să se exprime și în această limbă. Or iată că aici, după scurgerea a mai bine de un secol, de la apariția cărții, interesantul ei exeget, Constantin Noica, face o precizare : „În ceasul acela, comparația pe care o făcea docentul de la Jena putea părea prezumțioasă. Mai tîrziu însă avea să fie prea puțin grăitoare. Căci dacă Luther îngropa Biblia în cuvîntul german și mai ales în protestul german, Hegel în schimb făcea nu atît ca filozofia să vorbească limba germană, cît să vorbească pur și simplu, să se istorisească".

Deci, nu să vorbească filozofia limba germană, e intenția lui Hegel, ne subliniază Constantin Noica, ci să se prezinte pe sine, ea, filozofia, istorisindu-se în propriu-i limbaj. Cu alte cuvinte, prin „Fenomenologie" filozofia se re-prezintă, cuvîntul fiindu-i acordat de Hegel la tribuna înțelegerii.

Dar s-a-nțeles oare de către cititorii sublimei pledoarii a identității sinelui cu sinea procesul devenirii ? finalitatea lui ? înțrituirea-i ascunsă ?

Probabil că-ntr-un fel sau altul (sau chiar în mai multe) da : într-unul mai adecvat însă duhului nostru răsăritean — mai refractar sistemului și mai deschis aforismului, zicalei sau istorisirii cu tîlc — Constantin Noica ne-ar cam sugera că nu ; că o tîlcuire de acest gen, specifică, cum am mai spus modului nostru de înțelegere, nu s-a făcut și că ceea ce reprezintă „Povestirile despre om" este tocmai o încercare de acest fel, alcătuită însă, nu numai cu acest scop, ci și pentru ca-n urma lucidității cîștigate după citirea ambelor cărți (și a lui Hegel și a lui C. Noica), un alt probabil docent — dar nu de la Jena ci din țara lui Eminescu să poată eventual scrie o altă carte despre modul în care să te poți sustrage oricăror peripeții ale cugetului.

Seducător în propunerea interpretării și profetic nu numai în ceea ce privește destinul atîtor pasionați de Hegel de la noi din țară (indiferent dacă aceasta li se datorează propriei lor deschideri față de filosoful german sau tot datorită diverselor sale „povestiri" despre anumite cărți ale lui) Constantin Noica își „urzește" trama cărții deosebit de ingenios.

Cunoscînd bine că sufletul răsăriteanului e mai deschis la „poveste" decît la expunere, explicație sau demonstrare, așa și procedează : „povestind" una alta dar nu despre oameni, ci despre *om*, adică despre generalizarea abstractizată în cea mai subtilă formă a conștiinței de sine.

Și primul lucru pe care ni-l propune el, autorul, să-l vedem la Hegel în această carte, e descoperirea faptului că și cugetul își are *peripețiile* lui (în încercarea sa de lămurire pentru a deveni spirit) și în urma cărora, pățit fiind, și devine ceea ce tinde să devină : apoi că aceste „peripetii" sînt *legate* între ele, după aceea *organizate* sau cifrate ca-ntr-un cod genetic și-n cele din urmă *si-ntruchipate* în diverse moduri, așa zisele „peripetii" ale omului istoric.

Marcel Petrișor

Continuare în pag. a 6-a

CENTENAR SADOVEANU

Demnitatea angajamentului politic

Scriitorul înseamnă o operă dar și un om. Sadoveanu este pentru marele public mai ales o operă grandioasă și mai puțin un om care a trăit și a participat la marile evenimente ale timpului său. Legenda care însoțește opera lui vorbește despre un ins taciturn, care refuză societatea și se retrage cu tovarăși de vînătoare în păduri ori în sihăstria unei chilii a scrisului. Este adevărat dar nu este totul. Mihail Sadoveanu face parte dintr-o generație care are întîpărită în cele mai ascunse și cele mai vizibile cute ale complexei ei alcătuiri istoria formării României ca stat modern. E vorba mai întîi de marea problemă socială a României vechi în care situația țărănimii a dus către răscoala din 1907. Este vorba apoi de problema națională, de românii din imperiul Austroungar, care a dus la intrarea României în primul război mondial și la realizarea Marii Uniri. Vine la rînd convulsionata etapă interbelică cu marile ei confruntări politice, urmată de tirirea prin șantaj a României în cel de al doilea război mondial. Sfîrșitul războiului a însemnat începutul unei etape noi în istoria socială și politică a poporului român : revoluția socialistă. Membrii acestei strălucite generații nu s-au sustras marilor încercări și solicitări pe care istoria poporului român li le-a scos în cale.

Mihail Sadoveanu este dintre cei care n-a pus opera deasupra vieții ci în slujba acesteia. Scriitorul nu se justifică în lumina acestei concepții prin simplul fapt că scrie ci prin sensul celor scrise. Ajuns la maturitate și la clarificările definitive Mihail Sadoveanu mărturisește că opera lui este urmarea unei datorii de suflet pe care a resimțit-o față de partea urgisită a stirpei sale : neamurile răzeșești în linie maternă a căror zestre spirituală și artistică trece conștient

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

MODEL ȘI ORIGINALITATE ÎN CULTURILE MODERNE

Dacă admitem că sincronismul e o lege generală în formarea culturilor europene, trebuie să observăm totodată că modurile de sincronizare diferă de la o epocă la alta. În cultura medievală avem un model de sincronizare a formelor care naște apoi o sincronizare în spirit. Sincronizarea începe cu imitația. O carte (deobicei o compilație) scrisă într-o țară sau alta e preluată în zeci și sute de manuscrise și transmisă automat în celelalte țări de aceeași credință și cultură. Circulația e facilitată nu numai de limba de cult universală, dar în primul rînd, de conținutul ideologic universalist, perfect codificat, care nu admite nici o inovație. În Bizanț, ca și la Roma creștină funcționează principiul lui Ioan Damaschinul : „De la mine nu voi spune nimic". Astfel modelele din Constantinopol, în literatură, pictură, muzică devin prototipuri obligatorii care „în provincie sînt imitate în orice chip". Nu numai în artă dar și în viață se tinde spre un ideal pasiv. Lumea simțurilor era condamnată ca „o vale a plîngerii", „o prăpastie a durerii", din care numai „un fir subțire ducea la împărăția eternă. Credința în Cristos și în întruparea lui, imitarea vieții lui și respectarea cu sfințenie a învățăturii lui". Putem deduce oare din această atitudine imitativă că scriitorul medieval era total lipsit de originalitate ? Nu ne grăbim s-o confirmăm :

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

CUPA VALAHĂ

Închinată celor 60 de ani ai lui Andrei Ciurunga

Eheu, fugaces... Cîntece cărunte!
Dar plopii tot înalți și nepereche
duc steaua Eminescului pe frunte
zvonind sub ceruri elegie veche.

Și-i tot mai mult și soarele sub dunga
de purpură a zariștei din cîmpini
iar tu, cu iambi solemni, Andrei Ciurunga,
retragerea cu torțe i-o întîmpini.

Și-l chemi la ceasul tainei de zăpadă
cînd vinul amintirii se destupă,
pe Taliarh, la cina din baladă,
să-nchine cu valaha noastră cupă.

C-atît ne mai rămîne: Poezia
rostită de demult în graiul piinii
așa cum ne-au lăsat-o-n veac bătrînii
ca-n veacuri s-o rostim în România !

Victor Tulbure

● ÎN ACEST NUMĂR ● Poeme de ● Patrel Berceanu și ● Dumitru Udrea ● Respirări de Nichita Stănescu ● Sonete de Gheorghe Pituț ● Cronica literară de ● Nicolae Ciobanu ● Viața cărților : Recenzii de ● Doina Uricariu și ● Costin Tuchilă ● Antologia «Luceafărului» : ● Lucian Avramescu și ● Traian T. Coșovei ● Proză de Dorin Măran ● Rubrici de ● T. V. ● Plastică ● Muzica semnate de ● Iulian Neacșu ● Corneliu Antim ● Grete Tartler

REFLEX

PASTEL TÎRZIU

Aglomerate de nori și culese, scuturate de rod și de frunză, umilite parcă de iarba care se topește și lasă un scrum auriu, o cenușă care îngheață și se răbunește sub tălpi, lunecoasă, dealurile — în amurg — par oglinda unei suferințe ratate. Un epilog al unei alte întîmplări decît aceea a toamnei înseși și un desnodămînt, altul decît cel așteptat și supus parcă unui sever examen de arheologie, în țesătura dreaptă a rîndurilor de viță de vie care se lasă uneori toamna, în plină zi ? Și de ce, la urma urmei, acest bătrîn care îmi vine tot mai des în fața ochilor, atunci cînd scriu, și spre care gîndul meu, citeodată, aleargă atît de neoprit ? Dincolo de ce-mi voi răspunde se află desigur marea și mica lui realitate, cum mare și mică ne e de fapt realitatea la toți. Sumar, aș putea să spun că el a trăit două războaie și că le-a purtat, rînd pe rînd pe amîndouă dar el este convins că l-a dus și pe al treilea, este atît de bătrîn încît crede, este convins că toate întîmplările lumii matism aproape perfect. Și poate că de aici și starea sa de umor, justițiară, într-un fel care te amintește cu mîinile încrucișate și, confesiv sau complice, spunînd, parcă : ei, da ! — ce să-i faci.

Cu deosebire că doar ea, această natură ia chipul și statura acestei lumi, în imaginația ei solitară și plină totodată de neprevăzut. Altfel, de ce acea suferință ratată pe care o sugerează uneori dealurile și de ce la urma urmei și acest aer ușor de tristețe care se lasă uneori toamna, în plină zi ? Și de ce, la urma urmei, acest bătrîn care îmi vine tot mai des în fața ochilor, atunci cînd scriu, și spre care gîndul meu, citeodată, aleargă atît de neoprit ? Dincolo de ce-mi voi răspunde se află desigur marea și mica lui realitate, cum mare și mică ne e de fapt realitatea la toți. Sumar, aș putea să spun că el a trăit două războaie și că le-a purtat, rînd pe rînd pe amîndouă dar el este convins că l-a dus și pe al treilea, este atît de bătrîn încît crede, este convins că toate întîmplările lumii pe care le aude sau despre care citește în ziare nu i se potrivesc decît lui și numai pentru el anume au fost făcute, ca să-l mai încerce pe el, odată, pe el sau, poate — aici este concesiv — și pe alții ca el. Cinci copii a avut, cinci i-au murit în războiul din care doar el a scăpat. Și această moarte a copiilor săi a fost și a devenit pentru el cel de al treilea și cel mai lung, cel mai chinuitor război. S-a mutat de la un timp cu casa în capătul unui petic de vie ca să aibă timp s-o îngrijească și să se ocupe mai bine. Dealul e în pantă și casa răsare acum dintre rîndurile goale, culese, înconjurată de cîțiva pomi, goi și ei. La streașină, deasupra prispei atîrnă vrăbii de struguri și mănunchiuri de mături puse la uscat. Cîțiva știuleți de porumb, galbeni, aurii, și o legătură de nuiele de alun din care astăvară a împletit coșuri. Citeodată, în lumina nisipoasă a amurgului, casa aceea pare că arde și soarele dinadins stă ceva mai mult pe acoperișul de țiglă, roșu-cenușiu. Iar dealurile din jur ,aglomerate de noroi și culese, trec parcă în fața bătrînului și se roagă.

A. I. Zăinescu

INSEMNĂRI

Caietul de clasa a doua

Încă o toamnă în curgerea grăbită a acestui sfîrșit de mileniu. O toamnă a școlii, ca toate toamnele de cînd omenirea a înțeles că nu se poate înainta prin pulberea secolelor decît învățînd, trudind asupra înțelesurilor lumii.

În caietul fetiței din clasa a doua : mulțimea A mai mică sau cel mult egală cu mulțimea B. Incluziune, intersecție, apartenență.

Elevii planetei desenînd în ritmul respirației lanțurile carbonice. Elevii planetei descifrînd binomul lui Newton, nedormind înaintea tezei la Fizică, încrucișîndu-și ochii pe șerpii integralelor.

Sînt toate acestea „pe înțelesul tuturor" ? Nu. Nici măcar 1+1 nu este decît pe înțelesul celui care vrea, face efortul să înțeleagă, a celui care pricepe necesitatea efortului de a înțelege.

20 iulie 1969, ora 3 și 17 din noapte. Omenirea cu răsuflarea tăiată privind pasul plutit, inegalabilul, uriașul prim-pas al omului pe Lună.

Fiecare privind *în felul său* și *pe înțelesul său*. Într-un fel savantul, în altul păstorul, în altul poetul. Nu există un „înțeles al tuturor" ci nu-

Daniela Crăsnaru

Continuare în pag. a 6-a

Rădăcinile roții

Pentru cei crescuți în orașe, adevărata rădăcină nu înseamnă un loc anume, o zare mitică, vatra unui sat strămoșesc ridicată la rangul unui izvor primordial, ci o multitudine de rădăcini nevăzute, radiale, trăgîndu-și puterea din peisajele-trăiri pe care le-au străbătut. Așa se face că, dincolo de orice pitoresc sau localism, mulți dintre noi ne recunoaștem într-o provincie anume, nu neapărat cea de origine, care se numește Transilvania, Maramureșul Bucovina. Și cu toate deodată, într-o infidelitate afectivă mai fidelă sentimentului patriei, decît îngustul regionalism. Prin succesive identificări și uneori delicate respingeri (temperamentale) o asemenea structură deschisă, permeabilă, nu înseamnă o „dezrădăcinare", ci percepția unei geografii lăuntrice, organizate de imaginile-privilegiști interioare, în straturile de adîncime.

Pentru un citadin, de pildă, grădina patriarhală și ulița copilăriei, fumul domol al caselor arhaice și prispele însorite vor fi substituite de asemenea amintiri-peisaje în care se simte adoptat, și pe care memoria le încheagă, infuzîndu-le un sens creator. Dacă tot mai rarele vizite la cei „bătrîni", bunicii aproape fabuloși, la vîrsta fragedă a inocenței noastre și la omnipotenții unchi îndepărtați, întrețin un anumit

Adrian Popescu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

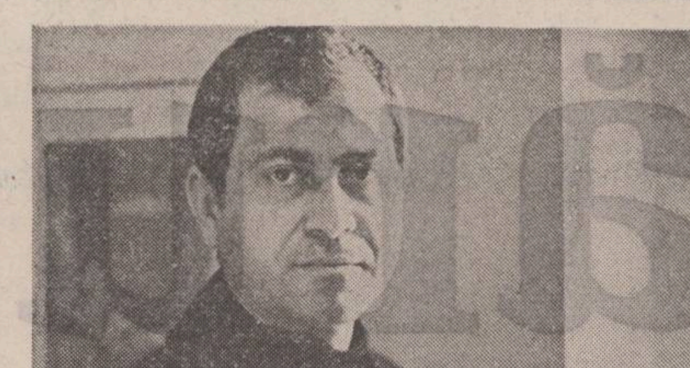

VALERIU ARMEANU: „Vanități"

apropiindu-se, în ultima vreme, de poezia generației tinere cu sporită solicitudine, totuși, critica pare încă destul de reticentă în ceea ce privește judecata de situare explicită a fenomenului, în sensul enunțării parametrilor contextuali, al identificării sferelor de influență. De exemplu, o direcție extrem de fertilă pe care nu puțini dintre exponenții „noului val" sau, cum îi spune și Laurențiu Ulici, ai „promoției '70", este aceea a lirismului de factură accentuat ironică și mai ales autoironică, ale cărui principale caracteristici ni se par raportabile în special la „școala" poeziei dinamitard-inconformistă a anilor '35—'45, poezie care, pe măsură ce deceniile se scurg, ne dăm seama tot mai limpede că este predestinată unei longevități puțin scontată în momentul ivirii ei. Spre deosebire de ironia sentimental-duioasă vădind un melancolism neosimbolist și chiar romantic, în descendența mai ales bacoviană, din poezia unora dintre prestigioșii reprezentanți ai generației '60 (Mircea Ivănescu, Petre Stoica, Ovidiu Genaru, Mihai Ursachi), cînd e vorba de ceea ce se întîmplă în aceeași direcție cu poezia tinerilor din „promoția 70", sesizăm numaidecît însemnele unei dezlănțuiri de extracție eminamente furioasă, în așa fel încît regulile „jocului" poetic par a fi forțate pînă la limita suportabilului nu numai din unghiul „mesajului" ci și din acela al inteligibilității stilistice, al gramaticii poetice însăși. Violența tonului și, nu mai puțin, a metaforei, stare de lucruri ce trimite direct la „școala" „generației pierdute" (Ion Caraion, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, D. Stelaru ș.a.) își regăsește, așadar, teren de manifestare plenară.

Prea puțin luat în seamă de comentariul critic la zi, Valeriu Armeanu, după opinia noastră, revendică un loc de prim plan în aria acestui fenomen cu semnificație de-a dreptul resurecțională. Poezia sa, așa cum o dovedește cu deosebită pregnanță și volumul **Vanități** (Editura „Cartea Românească", 1980) reține atenția și place realmente prin ceea ce, pe de o parte, am numi exuberanța mai mult tristă decît voioasă a tonului general în virtutea căruia poetul persiflează normele curente ale existenței, implicîndu-și propriul eu mitic în acest dialog amar cu lumea, și, pe de altă parte, excelențele disponibilității inventive sub raportul figurației metaforice. Rezultă de aici o atitudine lirică autentică prin ostentația ei psihologic motivată, organic încorporată într-un sistem de referință simbolică pe măsură, cuceritor, acesta din urmă, tocmai prin firescul libertății de exprimare: „Eram încă tînăr / și făceam naveta / pe gură de coș, / odată mi-am vîndut papionul / în Gara de Nord, / am cumpărat un braț de flori / pentru cea mai tînără locomotivă / care ura ca și mine / curba de sacrificiu / și cizmele bürger / pe cămașă mi se iviseră semne clare / de exorcism... / Hai cu mine la cel mai bun cizmar, / îți ziceam, / știe să facă pantofi / din piele de bernardin / să nu tăgădui, am auzit că-ți plac, / am și un croitor foarte bun, / împăiază remușcări la demisol, / e om serios, / nu face greșeli / n-are vicii, n-are copii, / a avut necazuri, în schimb, ultima dată / i-a fugit soția / c-un dresor de maimuțe" (**Solitudine**). Mai în adîncime scrutat, poemul e de luat în considerare din unghi autoportretistic, căci, într-adevăr, Valeriu Armeanu se complace adesea în asemenea posturi arlechinești care, prin statutul lor special, îngăduie o mare libertate de mișcare a spiritului și, totodată, asigură căi de acces la cele mai insolite moduri de a intra, așa-zicînd, în subiect. Tipologia arlechinească a eului artistic se reflectă în candoarea autopersiflantă cu care „personajul epic" al poemului răspunde „comenzilor" cu tîlc extravagante ale propriului plăzmuitor. Este, între altele, cazul arlechinului Mounki din **Dosarul cu șină**, capabil de a pune la cale fel de fel de năstrușnicii ale căror consecințe, normal, vizează numai și numai persoana lui: „Eu nu contrazic pe nimeni, / nu trag pe sfoară / decît cuvintele fără rost, / vreau să demonstrez că pămîntul / nu e rotund, / am probe suficiente, / printre altele am să vă spun că mi-am scos conștiința / ca pe un agregat / din garderoba teatrului de marionete. / Ei, bine, în noaptea următoare / s-a întîmplat un cataclism, arlechinul Mounki / a scuipat în Olimp / și bineînțeles a compărut / în fața Curții cu Juri, / a fost condamnat zece ani la galeră, / pînă la urmă cineva din sală / a observat că nu erau corăbii / și nu era nici mare, / atunci în consens / cu ultimele hotărîri / ale Inchiziției / i s-a comutat pedeapsa, / fiind obligat / să care toată viața / un dosar cu șină".

Nu este greu totuși, să se observe că, în pofida șăgălniciilor amar-ironice, făcute pe cont propriu (sau, poate, tocmai de aceea!) poemele au în atenție un evantai problematic de acut interes etico-social, înscris la loc de frunte pe ordinea de zi a vieții omului contemporan. Un foarte bun poem, precum cel intitulat **Spălătoreasa**, încîntă prin sublimatul său moralism văzînd automatismul condamnabil în virtutea căruia „omul comun" își falsifică modul de înțelegere a propriei condiții: „Să se descurce fiecare / cum poate, / pe noi / ne interesează / evoluția cancerului / la pompa de bicicletă, / e și așa destulă treabă, / luptăm din răsputeri / să lăsăm ceva pentru posteritate / ne ia cu somn, / nu-i nimic, bine că știm / de ce mor păsările-n captivitate; / în vestibul mai e puțină murdărie, / aștept spălătoreasa, / (mi-a promis / de două săptămîni / că vine) / se pare că a renunțat, / între timp / s-a apucat să scrie / o sonată / pentru apa de ploaie". La rîndul lui, baladismul de o hîtroșenie absurdă, aproape urmuziană, din **Nanci** se pune în slujba unui conținut fabulistic revelator prin adîncimea substratului moral. În fine, ipocrita disperare (contaminare mazilianä?) a bufonicei „eroine" din **Preferință**, evident, nu poate să înșele pe nimeni: „Să ne rupem de realitate, / îl ruga ea, / am acasă un șifonier / cu patru uși, / vreau să-l fac bucătărie de vară, / voi merge la cinematograf / numai pentru Humphrey Bogart, / îți promit / că nu te voi trișa / niciodată / cu el, am să-ți cos nasturii lipsă / de la veston; o insidioasă stare / îți va aminti / de slujnicele lui Solomon / Nu dispera, am un sertar / cu colaje, / dețin foi matricole / și biografii austere; / aș fi putut să trăiesc / la umbra / unei mari dinastii / dar am preferat să rămîn / o Prințesă / mîncată de molii".

Cădere amețitoare în facil, favorizată de absolut debordantul său apetit pentru metaforismul proliferant, ni se pare că reprezintă avatarul cel mai nociv pentru poetul Valeriu Armeanu. Autorul cărții **Vanități** este necondiționat dator să manifeste maximum de circumspecție în această direcție și să stabilească singur limitele admisibile ale jocului său poetic funambulesc. Nu de alta, dar se poate întîmpla ca aparența voit derizorie a invenției metaforice să se confunde, convenționalizînd-o de tot, cu însăși esența mesajului poetic atribuit subtextului. Și atunci se ajunge la practici de un aspect izbitor improvizat care, firește, nu pot surprinde decît prin banalitatea lor conținută: „Poți să pleci, / poți încă și să rămîi / dar te previn că oile grase / au fătat pe pășune / cel mai frumos rîu / care mă desparte / de tine; / aș vrea să fabulez, / să-ți povestesc foarte multe / dar mi s-au alterat cuvintele / între două stări de asediu. / În ce mă privește, / să știi / că ultimii douăzeci de ani / i-am petrecut într-un spaiț, / printre foi de cimbru / și sticle cu creolină, / în zilele însorite / îmi scoteam / cămășile / pe balcon, / uneori aveam stări incerte / pe care le-am împrumutat (cum era normal) și fiilor mei; în acești ani / au trecut / peste mine / gripe și insomnii / iar pe cel mai bun prieten / l-am găsit mort într-o cambuză. / Îmi spunea / c-o să moară de beri-beri / și de beri-beri a murit, / iată un om, mi-am zis / care n-a sfîrșit-o prea bine, / la urma urmei / putea să fie mai rău, / adică să fi murit de cancer / sau de gripă, / abia atunci aș fi zis: iată un om care pînă și moartea / și-a ratat-o" (**La urma urmei**).

Întrebare finală, deci, este dacă pe viitor Valeriu Armeanu — poet de certă marcă în rîndul liricilor ironiști de nobilă stirpe — va putea ține piept cu mai multă fermitate festelor comise de însuși abuzivul său talent. Am asista, astfel, la actul de reprimare a uneia dintre cele mai păgubitoare „vanități" ce-i urmărește demersul poetic; altminteri, un demers atît de bogat în succese durabile.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

poezia

Incertitudini

● Un tradiționalist în structura căruia străbat aclimatizări moderne este Ion Roșu în ultimul său volum *). Poetul scrie într-un gust parcă dezinteresat de tot ce se petrece în jurul lui, atent în primul rînd la bătaia de metronom a versului. Versificația exactă e căutată în permanență, cu riscul exprimării forțate („o amăgire te **departă**") sau a rimei rare cu sunet greoi („Doar gîndul ca o fiară după **gratii** /.../ înțelegînd ce nou cadavru **dat i-i**"). Esențial, structura lirică a lui Ion Roșu e una de sonetist. Numai că sonetul este iubit în spiritul lui decorativ, de canon formal, sinteza imaginilor fiind perfectă și, astfel, dezarmantă. În **Colina cu statui** sonetele conving mai ales exterior; în planul conținutului rigoarea este respectată fără strălucire. Or, tocmai aici trebuia desăvîrșită îndemînarea. Temele sînt, în general, desprinse dintr-un inventar cunoscut: trecerea timpului, perisabilitatea ființei și, ca o contrapondere, predilecția clasicistă pentru arte și mitologie, meditația într-o natură estetizată, erotica vag sugerată, ea stînd mereu în planul secund al preferințelor. „Instrumente" tematice adecvate servesc această poezie unde universul afectiv are relief doar în măsura în care devine **prezență plastică**: fîntîna, fîntînarul, meșterul pietrar, zugravul, ornicul, „somnul de lut", „bustul cu orologiu", grupul statuar, cariatida, „zidul ars" etc. Toate aceste întruchipări figurative aparțin memoriei poetice. Din combinarea lor rezultă un ansamblu suficient conturat, o miză, principial, sigură cu o investiție sumară.

Ion Roșu e întotdeauna distant, percepția fantastă stilizîndu-se de la sine într-o poezie care pune între paranteze inefabilul. Cînd visează, reveria îi e geometrizată și coborîtă în „zgura" timpului. Impresia generală este că materia ține loc de spirit, motiv pentru care forma statuară, volumul sigur sînt preferate jocului de culoare, spiralelor suple ale imaginației. „Colina cu statui" e o metaforă definitorie pentru cadrul în limitele căruia se poate fantaza. Spectacolul trebuie expus vederii publice, poezia e o reprezentație în spațiu, e adevărat însă, nu într-unul chiar ușor de dezvăluit. Poetul „zugrăvește" pe o boltă de piatră. Rezultatul acestei energii dăruite cu atîta bunăvoință e un martiriu zadarnic, căci Ion Roșu nu reușește aproape deloc, în prezentul volum, să-și convingă și afectiv cititorul. Poezia sa impresionează ochiul fără să cucerească sensibilitatea. Ceea ce, în ordinea universului explorat, poate fi o treaptă, dar nu o soluție.

Latura cea mai pătrunzătoare a **Colinei cu statui** este așadar plasticizarea sculpturală a sentimentului. O asprime minerală se deslușește îndeobște în imaginile poetului. Soarele e „de sticlă", cufundat în „fericitele" acvarii, „Spini veșteji din coroană așteaptă învierea / luminii preacurate din stele de lignit", „la cina de taină" „zeii moșnegi așteaptă în calcar cuminte". „Statui de frig — cădem într-un somn repetat / piatră peste piatră visînd mînereu", „dimineața împietrit te latră / același ceas de pradă fără vină / alăturea de dalta în rugină / rugindu-se întoarcerii în piatră". Pietrificarea devine, în acest caz, un mod de a semnaliza curgerea timpului. Orele, secundele nu **fug, ci se adaugă** asemeni depunerilor de calcar, pe o stîncă nevăzută. Motivul, delectabil, nu este însă urmărit cu suficientă constanță, pentru că Ion Roșu încearcă în ultima secțiune a cărții (cu titlu prea abstract, **Regresiuni**) o revenire la peisajul lăuntric, suculent, bogat în tonuri sensibile. „O lume / ieșind din adînc / pe curele de flăcări" invită la o muzical-interioară lunecare în spațiul subtilității, în mobilitate și suplețe. Imaginile trec printr-o „baie de seve": „Pin-acolo / gheața era carne de / miel jupuit. / / Alergai / pe pojghița dulce / velină. / În adînc / se vedeau scame de flăcări lungi / borangicuri de sînge / țurțuri de miere / vegetații albastre / și somn". Textul din care am citat e superior prin căldura metaforelor și vrajă senzitivă dar, din păcate, patru gerunzii prea apropiate în finalul lui, cu sunet forțat, îi sting elanul.

Fără să fie supărătoare, influențele sînt în **Colina cu statui** ușor detectabile: un poem amplu, **Ceasul**, ne trimite direct în plin Leonid Dimov, în altă parte poetul se entuziasmează de imagini binecunoscute: „peștii" care „trec cu aripi nemăsurate" pe cerul scufundat în mare din **Peștii de fund** alcătuiesc o figură consumată — tipologică pentru epoca poeziei concettiste, de la inventatorul ei (G. Marino: **pennuti pesci dell' aereo mare**) la atîția imitatori. Notabilă, poezia lui Ion Roșu e în faza de așteptare a unor necesare clarificări.

Costin Tuchilă

* **Ion Roșu: „Colina cu statui", Editura „Cartea Românească", 1980.**

critica

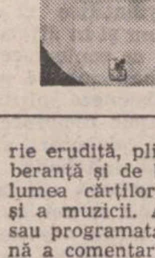

Criticul ludic

● Și cartea despre Ion Barbu și aceste **Afinități selective**, numite astfel dintr-un impuls polemic, nelipsit de un dram de cochetărie lingvistică ne-au pus față în față cu o critică fundamental inteligentă și ludică, ingenioasă și rafinată, exuberantă și erudită. Șerban Foarță are o experiență activă a imaginii literare hrănită nu numai din propria-i poezie ci din vocația de a trăi natura la modul cultural și artistic și artificialul cu o naturalețe și spontaneitate nedezmințită. Ingenioasă, cultistă, patafizică, (poezia și) critica lui Foarță posedă deopotrivă cu exotismul formei o substanță canonică, trăsături admirate, nu întîmplător la Ion Barbu și asumate în fiecare fază asemeni unor puncte cardinale. În **Afinități selective**, lectura e practicată ca o **ars combinatoria**, lăsîndu-se hrănită de plăcerea și știința de a transforma textul în pretext și invers. Motto-ul cărții ales din René Hyghe nu-i deloc întîmplător: „**La nature, ne lui fournit qu' un pretexte et un départ**". Punct de plecare, o etimologie (**Alte notații mateine**), un concetto critic, (**Calendarul republican al poeziei lui Bacovia**) un paradox, un semn de întrebare, (**Dactilograma; Flori de mucigai**) o destăinuire (**Viața și opera**); o afirmație (**Un lanț al slăbiciunilor; Farmecul logicii; Permutări ciclice**), o identificare (**Paul-Ambroise, Lacustră**) un enunț (**Enunțuri „imposibile"**) un gest polemic (**Ivan Turbincă, Vidma și Critica literară; Fetișoara lui**) o relativizare (**Metalimbaj și educație**) desolidarizarea de un afront adus poetilor (**Onomato-poetul**), intenția unei taxinomii (ghicitori, eresuri...) un semn grafic (Între Mateiu și Caragiale) un vers, cu joc de cuvinte (**Circul, cercul**) — textul sau pretextul se transformă într-o călătorie erudită, plină de exuberanță și de bun simț în lumea cărților, a picturii și a muzicii. Apartenența sau programata indisciplină a comentariilor ascunde, dincolo de această coajă, cumva eretică și jucăușă, un miez adînc, o rigoare exemplară, o capacitate asociativă de o mare suplețe și dezinvoltură.

Șerban Foarță n-are plăcerea și vocația comentariului monumental, exhaustiv. El nu e tentat de soluții definitive, exercitîndu-se cu un aer gravdidactic, încrîncenat, pindit uneori de autoritarism și fixism.

Genul său este croquisul critic, desenul în peniță atras de arabescuri. Criticul dă impresia că se joacă, că spicuiește, luîndu-și mîna de colecționar de antichități și de jocuri verbale. Arta concettistă, stilul serpentinat al criticii sale ne pot induce în eroare, crezînd confuzia ornamentalului cînd e de fapt substanțială, și-a gratuității în plin exercițiu util.

Lucrurile care se spun în această carte despre Creangă, Eminescu, Ion Barbu, Mateiu I. Caragiale, Bacovia, Arghezi, Călinescu, Blaga, Camil Petrescu și afinii lor selectați din literatura universală Apollinaire, Mallarmé, T.S. Eliot, Blaise Cendrars, Cocteau, Valéry, André Gide, Breton, Borges, Rilke, Nietzsche, Georg Heym, Chagall, Hocusai, Dante sînt întotdeauna serioase, fertile. Jocul din critica lui Șerban Foarță e de fapt o ipoteză a eticismului de peste munți.

Doina Uricariu

*) **Șerban Foarță: „Afinități selective", Editura „Cartea Românească", 1980.**

CARTEA DE DEBUT

Memoriile unui criminalist

Un Maigret al poliției românești, cu specialitate criminalistică, este Dumitru Ceacanica, figură de tot legendară, pe care infractorii o evocă întotdeauna cu o teroare indicibilă iar oamenii legii — cu un fel de religiozitate pe deplin întemeiată. Criminalistul este la noi un soi de savant ocult, în toate cazurile tare în știința lui practică unde sînt de trebuință psihologie, fizică și chimie, balistică și matematici. Și fiindcă truda lui de, cum să zic?, „ocnaș" se petrece nu o dată într-un domeniu unde omul comun nu are acces, se înțelege cu cît succes este întîmpinat un volum de „memorii" criminalistice cum este cel, admirabil, scris de Dumitru Ceacanica *). Tipărită recent, cartea a fost literalmente măturată din librării de febra cititorilor și a devenit o raritate încă de la apariție, căci amatorul de senzații tari este cu mult mai curios să consulte cazuri autentice și anchete adevărate decît să suporte fabulațiile nu o dată extravagante ale așa-zișilor „romancieri polițiști". Mai palpitante decît orice „policier", „Însemnările unui criminalist" sînt excepționale sub raport conținutistic și întocmite artisticește cu o alertețe obiectivă care este a materiei însăși. Cine admite esteticul în marginile intenționalității globale și vede aici arta „involuntară" are neîndoios mari emoții, pe lîngă senzația necontenită de insolit, căci volumul se citește cu sufletul la gură.

Ceea ce ne-a dat aici Dumitru Ceacanica este de zece ori mai temeinic sub aspectul mentalității criminale prin raport cu producțiunile tuturor „romancierilor — polițiști" de la noi, adunați la un loc. Omul este un profesionist și încă de cel mai mare calibru, este un teoretician al „asasinului psihotic" și un metodolog, în meseria lui, neîntrecut. Din aceste însușiri au ieșit aceste „însemnări" cu aspect modest și sincer, însă de unde literatul poate deduce un șir practic excepțional de reacții, conduite, calcule și inscenări pe care nu le observă în realitatea nemijlocită (un caz de aci e substanța „Animalelor bolnave" de N. Breban). Un bărbat în aparență comun își asasinează nevasta și o dă dispărută plăsmuind apoi, după cîțiva ani, și cu ajutorul unui amic, niște scrisori fără specificația expeditorului ca din partea omorîtei. Un paranoic, scăpat de sub control medical, cu forme de extaz mistic, ucide cu toporul și cu barda mai multe femei, pretextînd că ascultă de povețe divine. Anchetatorul, șocat de incendiile pe care asasinul le provocase în dulapurile unor victime, studiază afacerea și deduce că în șifonier s-ar fi ascuns, de regulă, Satana (criminalul era un maniac sectant). Niște ospătari cu imaginație fură încasările unui restaurant vecin, deschizînd seiful cu o cheie potrivită. Două grupuri de tîlhari înarmați atacă mașini ale percepției și băncii, dînd un „hold-up" ziua în amiaza mare (sîntem în jur de 1946). Un dement cu fumuri mistice ucide cu sadism mai mult vagabonzi într-o colibă izolată din viile Focșanilor. Un june zidar, cu „delirul grandorii", omoară în cursul unui jaf solitar o femeie și o fetiță.

Cu excepția hoțiilor, pe care cititorul comun le cunoaște, vai, și acum din rubrica judiciară (celebra, „aflăm de la 22 22 22") în rest totul este insolit și, pînă la un punct, incredibil. Asasinatele sadice, delirul criminal cu sursă religioasă, omorul minuțios plănuit de indivizi cu mintea zdruncinată, acestea par a fi specialitatea lui Dumitru Ceacanica și în acest domeniu criminalistul face mereu deducții logice de mare forță, incomparabile cu acelea nu o dată naive ale „romancierilor-polițiști". În plus, oroarea cititorului este sporită și de sentimentul că avem a face cu fapte crunte și autentice.

Am salutat stilul alert, relațiunea absorbantă, deducția logică, nota de artisticitate obiectivă a memoriilor lui Dumitru Ceacanica. Aceste pagini sînt în plus emoționante și sub raport psihologic întrucît conțin, pe lîngă fapte, și cugetările anchetatorului însuși, deloc „apatic", ci cu momentele lui de reflecție umană. Teama de eroare judiciară, mania (care în condițiile date este scrupulozitate perfectă) de a colecționa date, deznădejdea temporară în fața unui caz aparent imposibil și totuși, în final, rezolvat, ei bine, toate acestea umanizează la extrem pe criminalist și fac din el o ființă simpatică și cordială, un agent fratern al liniștii noastre sociale. Nu este greu de observat, în fine, că avem în Dumitru Ceacanica un excelent memorialist de domeniu ex-orbitant și, în fond, un bun scriitor de „policier", ale cărui viitoare producțiuni pot stîrni cel puțin același interes necomun.

Artur Silvestri

*) **Dumitru Ceacanica: „Însemnările unui criminalist", Editura Militară, 1980.**

Rădăcinile roții

Urmare din pag. 1

sentiment al unui *loc* anume, deși cu intermitențe, treptat *locurile* filtrate de o sensibilitate receptivă prind să cîștige tot mai mult teren. Pentru copilul trăind în mediul urban, Grădina cu conotațiile sale miraculos-paradisiace, imperiu al vegetalului benefic se poate confunda cu o sistematică grădină botanică, nu obligatoriu artificială, și, vai, deloc livrescă, la anii cînd cărțile mai sînt încă niște făpturi misterioase care spun povești, prin gura altora, și nu instruiesc, în mod programat. Iar ulița copilăriei înseamnă nu o cărare ce duce la o moară de apă, ori într-un crîng, ci o stradă mai ferită, unde mașinile nu au acces, iar săniile o iau în stăpînire cît ține zăpada.

S-ar putea vorbi, cred, și de această sedimentare a sentimentului patriei, în funcție de o diversitate de locuri simțite ca familiare, numeroase, răspîndite pe întreg cuprinsul țării. Te poți simți în raiul primei vîrste pe obcinele Bucovinei, în pădurile sale de fag, sau printre sunetele de orgă ale brazilor. Adolescent, refaci o potecă din suișurile întortocheate spre Păltiniș, dibui tufe de zmeură și mure în Apuseni, sau cauți bureții de rouă, umezi de ceața care se anină între tufișuri și cer, în Țara Bîrsei. Sau ai revelația, cînd anii urcă într-o matematică nemiloasă a destinului, că dealurile dinspre munții Gilăului (pe care le vezi zilnic, luînd autobuzul) sînt aproape aceleași cu dealurile înalte ale Umbriei, contemplate din fortul Perugiei: trei coame albastre, una în spatele celeilalte, avînd fundal infinitul. Și locurile nu se mai opun nicidecum, senzația și viziunea se întregesc armonios, iar gîndul că ai înțeles patria ca unitate mirabilă a multiplului prinde contur. Peisajul dinlăuntru, semeția și depresiunile sale, văile și mușuroaiele, oamenii și faptele, lemnul și fructele, anotimpurile și întîmplările, te vor modela ca pe un lut poros, umed, în miinile unui olar priceput. Rădăcinile ființei tale se desfășoară ca spițele unei roți dornică să străbată ținuturi nesfîrșite, oprindu-se pentru o clipă în fiecare dintre acestea și pornind mai departe într-o eternă rostogolire.

Demnitatea angajamentului politic

Urmare din pag. 1

în opera scriitorului. Declarația este făcută cu apăsată luciditate și cu numeroase reveniri. Mihail Sadoveanu trăiește actul literar ca pe o datorie față de poporul muncitor cu mult înainte de acțiunile Partidului Comunist Român atît ca *Vieții românești* care punea mai presus de orice datoria scriitorului către popor. Era firesc ca această revistă să-și găsească în Mihail Sadoveanu scriitorul reprezentativ, după cum la rîndu-i Mihail Sadoveanu să se ralieze acestui program literar și politic. Proza celui ce a scris *Baltagul* nu poate fi înțeleasă în esența ei dacă se face abstracție de legămîntul fundamental al scriitorului.

Interpretări critice recente tind să-l izoleze pe Mihail Sadoveanu autorul marilor povestiri și romane de publicistul Mihail Sadoveanu. Eroarea este evidentă și fără justificare: între proza și publicistica scriitorului circulă aceleași idei precum același lichid în două vase comunicante. Altă tendință este de a-l rupe pe Mihail Sadoveanu de începuturile sale sămănătoriste ca de o etapă rușinoasă a creației lui și a vieții literare românești. Prejudecata obstinată de a socoti anume faze ale literaturii române drept condamnabile pentru că nu corespund unor idei de astăzi despre literatură lasă proza sadoveniană fără rădăcina ei istorică. Publicațiile socialiste ale sfîrșitului de secol XIX, cele sămănătoriste de după 1900, ca și cele poporaniste din același început de secol au contribuit prin interesul lor față de problemele sociale și naționale la crearea acelui climat fără de care Mihail Sadoveanu și alături de el alți scriitori n-ar fi existat. Democratismul fundamental al operei și concepției scriitorului, cel care-l va determina să primească în 1936 direcția politică a ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, este cel care l-a condus pe tînărul scriitor în preajma debutului către publicațiile cele mai legate de marile chestiuni sociale ale timpului, cele mai legate de popor. Sadoveanu din anii 30 este întreg, dar necristalizat încă în opera și atitudinea lui de tinerețe. Angajamentul său politic de atunci nu este altul decît angajamentul politic din anii premergători ultimului război mondial, după cum nu se deosebește de angajamentul literar și politic pe care Mihail Sadoveanu și l-a asumat cu deplină responsabilitate după ultimul război. Dincolo de operă există omul. Acesta avea o gîndire politică, o atitudine politică și cînd era nevoie chiar o acțiune politică.

Legenda unui Sadoveanu abstras și absent de la frămîntările sociale și politice este doar o frumoasă legendă bună să însoțească interpretările estetizante ale operei lui care caută în proza sadoveniană utopii caligrafice acolo unde scriitorul a urmărit a înfățișa, schimbînd înșelător registrele muzicale, dura și dramatica istorie a unui popor statornic bătut de toate vînturile. Cînd biografia acestui mare scriitor, ce pare a nu avea altă biografie decît a operelor sale, va fi scrisă, imaginea lui va surprinde prin marele acord cu opera. Copil fiind Mihail Sadoveanu citea istorii justițiare cu haiduci. Elev fiind se juca în lunca Șomuzului de-a haiducii și poterașii. Scrisorile tînărului începător în ale scrisului ni-l arată preocupat de aceste populare figuri ale dreptății nescrise. Amintirile despre Mihail Sadoveanu ni-l înfățișează la un moment dat sub stăpînirea hybrisului: scriitorul era cît pe ce să împuște un arendaș care maltrata un țăran. Povestirile maturității conțin un *Județ al sărmanilor*, cristalizare artistică definitivă a preocupărilor și ideilor de tinerețe. Cînd unele comentarii ale paginilor sadoveniene încercau să ni-l înfățișeze ostil acestor figuri de mit popular, (haiduci, ciobani, etc.), falsificarea venea din necunoașterea integrală a artistului, care dincolo de pagina scrisă este același în tot ceea ce face.

Mihail Sadoveanu n-a declamat idei pe care nu le-a trăit și care n-au fost incorporate operei lui. Adeziunile sale literare și politice au fost ferme și durabile. După război Mihail Sadoveanu s-a alăturat politicii de ridicare a maselor și a schimbărilor condițiilor lor de trai. El s-a simțit în continuare mandatarul politic al țărănimii, căreia i-a închinat întreaga sa operă, și atunci cînd Ardealul de Nord, smuls României prin criminalul dictat al lui Hitler și Mussolini, a reintregit hotarele firești ale țării Mihail Sadoveanu scria: *„În numele acestei majorități valoroase a poporului român mi-am îngăduit să vorbesc și să mulțumesc că în vremuri de restriște, i se aduce o înseninare ce-i îngăduie să nădăjduiască și mai mult. Progresul vine spre ea ca un rîu nebiruit care o va lua definitiv în curentul său. Actul de justiție în ce privește Ardealul, leagănul seminției noastre, e un început ce îi va întări și în celelalte nădejdi viitoare". (ARDEALUL DE NORD, CALEIDOSCOP, ES, 1946).* În această înseninare Mihail Sadoveanu vedea o promisiune pentru viitor. În aceeași vreme scria în *Jurnalul de dimineață*: *„Patriotismul adevărat este astăzi lucrarea neîntîrziată pentru ridicarea la lumină a marii mulțimi a neamului nostru"*. Adeziunea la politica Partidului Comunist Român Mihail Sadoveanu a făcut-o de pe platforma ideilor și operei sale anterioare. Scriitorul dorește o modificare socială și politică de proporții care să facă dreptate celor de jos și mai ales țărănimii, clasă majoritară a vremii. (*Caleidoscop*, are ca

subtitlu: „Problema rurală"). *„Dacă nu se face trecerea aceasta la lumea nouă, poporul român e amenințat cu pieire. Criminal cine dorește ca țăranul nostru să rămînă în starea în care a ajuns, deficitar în gospodăria lui, subnutrit, ruinat de boli sociale!"*. Totodată Mihail Sadoveanu înțelege că noua dezvoltare trebuie să se facă pe temelii istorice proprii: *„Înțelegem că pentru realizarea prefacerilor de la noi e necesară nu o imitare, ci o adaptare rațională"*. Colaborator la *Jurnalul de dimineață* și la *Scînteia*, Mihail Sadoveanu a militat neobosit pentru intrarea lucidă a României într-o nouă fază istorică, cu o nouă conștiință politică.

În 1947 Mihail Sadoveanu este membru al primului prezidiu al Republicii populare Române alături de Ștefan Voitec, C. I. Parhon și alții. Scriitorul nu rămîne doar la texte de ziare. El devine alături de G. Călinescu unul din marile și inegalabilele exemple ale angajării. Activ, Mihail Sadoveanu a fost prezent în numeroase acțiuni postbelice pentru redresarea țării. CARS-ul (organizație pentru într-ajutorarea regiunilor înfometate ale țării) a cunoscut din plin ajutorul scriitorului. Ca deputat al M.A.N. din 1948, Mihail Sadoveanu n-a considerat această demnitate ca pe o funcție operetistică ci ca pe o datorie față de cei ce aleg. Carnetele lui de însemnări atestă preocupările lui în această direcție, iar publicistica scriitorului traduce gînduri și fapte ale preocupărilor sociale și politice cotidiene. Opera este și ea pusă în slujba acelorași nobile idei. *Păuna Mică*, este romanul unei întovărășiri agricole spontane, preludiu literar al marilor prefaceri sociale. Au urmat *Mitrea Cocor, Nada Florilor, Nicoară Potcoavă, Aventură în lunca Dunării*. Scriitorul era deplin conștient de rolul și valoarea cărților sale politice. Întrebat de unul din elevii defunctei școli de literatură *„la care anume lucrare din opera domniei sale ține mai mult — în afară de Mitrea Cocor"* Mihail Sadoveanu a răspuns cu bunul său simț caracteristic: *„De ce «afară de MITREA COCOR»? Eu, la Mitrea Cocor nu țin mai mult ca la altă carte. Să nu crezi că MITREA COCOR ar fi ceva excepțional. MITREA COCOR s-a bucurat — e drept — de difuzare, de... succes, pentru motive nu de ordin literar..."* Datoria către popor pe care o destăinuiau primele scrieri ale lui Mihail Sadoveanu trăiește acum o nouă tinerețe. Mihail Sadoveanu va fi alături de acțiunile Partidului Comunist Român atît ca deputat în M.A.N. cît și ca publicist ori prozator. Iar noile demnități sociale și politice n-au fost văzute de scriitor ca o decorație ce i se cuvenea ci ca o datorie față de cei dintre care plecase.

PROFILURI LIRICE CONTEMPORANE

Un arghezian expresionist

dintr-un substrat sumbru, poporan, de anonimat cronologic depăşind tradiţia atestată, iese poezia lui Gheorghe Istrate (**Rune** Editura „Cartea Românească", 1980, cu o postfaţă de Cornel Mihai Ionescu). Liricul derivă aci din ritualic şi se despoaie de individualitate căci eul nu are memorie, nici „grai" absorbit cum este într-o vorbire suprasensibilă cu sursa în vechimea fumegoasă a vremii. Dealtfel, poetul şi-a compus o filosofie grozavă, cu aer oracular şi tenebros, manifestîndu-se în mediul fizic prin disoluţie şi prin teroare funestă, ca la Octavian Goga: „Văzduhul putrezeşte de bătrîni / şi-n grajduri caii mestecă rugina / femeile născînd destupă sîni / acoperind cu lapte mort lumina". Omul ar fi o „mască", realitatea — o „rună" deosebită de cuvînt. Din moment ce runele sînt un cifru istoric şi un mecanism care eliberează, la descifrare, ecoul vremii revolute atunci limbajul ar fi o pură superfetaţie, o vorbire în gol care în loc să clarifice complică înţelegerea universală. Poezia ar fi, aşadar, o astfel de rună (Gh. Istrate nu ironizează ca atare actul creator şi nu este un „modern") avînd a revela prin teroare şi „urît" un fond imperisabil şi metafizic, ascuns îndărătul formelor aparente. Tot ceea ce se petrece în acest univers epic are drept scop revelaţiunea prin purgaţie la temperatura absolută. Lumile „dospesc", oul (imagine a germinaţiei) e „de scrum", casele fumegă, duhul povesteşte un poem „şi-l goleşte în taină", o stea se sparge cu sînge negru pe paloşe. Acest curat purgatoriu care e o ebuliţie tranzitorie are, în definitiv, un conţinut purificator căci lumea fiind putrefactă şi decăzută rezultă că ea are a se salva prin pedepsire universală (poetul nu este eshatologic ci cu o proporţie mesianică ocultă). Mulţimea **de paveze**, lănci şi săbii, caii cu şeile grozave, călăreţii în zale, rîurile de sînge sugerează o teribilă operaţiune punitivă, de aspect radical şi totuşi cu executant misterios. Esteticeşte, ceea ce rezultă e un expresionism de speţă vizionară: „de-acuma bunilor mă-ntorc acasă / se lasă noaptea şi nu ştiu de ce / sub mine goana calului e roasă / şi calul însuşi parcă nu mai e / şi numai eu mai cred c-alerg prin-sînge / săpînd pămîntul cu genunchii-adînci / pe cînd zadarnic **fluturul** îşi frînge / cenuşa-n palma strînsă-a altor prunci".

Poetul e totuşi un arghezian mai sumbru şi mai fioros în imaginaţie, un „dual" maladiv în gustul „heruvimului bolnav" (în alt loc „zeii" se întind „pămînteşte" în ţărînă); „doi într-un somn ne legănăm duşmani / dormim pe-aceeaşi spadă înţeleaptă / ce ne-nrudeşte sîngele prin ani / ce fulgeroasă capul mi-l aşteaptă". Un „ritual" e al său arghezian „Testament" (impresia e sporită şi de versificaţie, însă ideea în sine e din Tudor Arghezi: „Să nu-mi găsesc zbătîndu-mă-n pumnale / pereţii ţipătului moale / vai sînt chemat să mă întorn buimac / în zăcătoarea **lungă-a altui veac** / de care neştiind mi-e dor — şi voci / înlăcrimate-mi poruncesc prin roci / astfel străpung altare prin altare / mă prăbuşesc în primele tipare / şi toate măştile îmi curg pe **chip** / topindu-se în scrum şi în nisip / e poate vreo dorinţă repetată / să-mi cer pe oase car**nea** speriată / această haină cu miros bătrîn / în care-s pedepsit să mai rămîn / să mă aplec şi să ridic făclia / ce izbucneşte-n toată veşnicia / dar orologiul astrului îngheaţă / şi-un înger mi se smulge de pe faţă". Poezia ar fi o generică privire globală şi, ca atare, poetul nu-i decît un martor universal, cu spiritul veşnic şi înfăţişări fenomenale trecătoare, sub forma unor „măşti" angelice, smulse de pe chip prin dispariţia fizică la un moment dat. Gheorghe Istrate e, dealtfel, din categoria arghezienilor metafizici şi teribili, văzînd pretutindeni letalitatea triumfătoare, ca într-un tablou de Baldung Grien.

Asemeni lui Cezar Ivănescu, însă fără directeţea aceluia, Gheorghe Istrate investighează momentul letal, prin aceste progresive asalturi ale morţii: „prietene ştiu, şoapta ni se face mai mică / hainele pe noi se veştejesc şi se strică / ochiul pătrunde lumina cu teamă / piatra sub tălpi putrezind se destramă / orele se-ntrerup şi se-ngînă / florile au duh de ţărînă / să dăm aşadar veste celui de veghe în oaze / de-acum să coboare podul de raze / fiind, pe umărul nostru durut / săgeţile morţii de mult se ascut / fiindcă de ieri duşmănoasă o Fiară / ne îmbrînceşte din lumină afară". După cum teroarea universală instituită cu sabia tăioasă şi cu lancea acută e o purgaţie în ordinea rurală, tot aşa moartea individului izolat e o palingenezie (în accepţiunea lui Gh. Istrate sufletul are o veşnicie pitagoreică): „cei ce se nasc au mai murit cîndva / sub craniul stelei moarte altă stea / cel care te sărută nu sînt eu / sub răsuflarea mea e-un mort mereu / tu jură-te că vii cu îngeri buni / cu pleoapa goală-n care mă aduni / cu pielea florilor cu trupul pradă / magneţilor imenşi de sub zăpadă". Această erotică (în gustul baudelairianului „Hoit") e totuşi rară, căci poetul pare a fi un viril şi un singuratic (soteriologia e în fond o chestiune de solitudine), fără a complica pesemne excesiv raporturile cu femeia (văzută nu o dată în aceeaşi teribilă ipostază de „mască" perisabilă).

Totuşi, din filosofia aceasta a ieşit o lirică de mare inventivitate, vizionară, mai cu seamă în latura concreteţii materiale a impalpabilului precum şi în închipuirea mitologică apocrifă. Universul ia, la Gheorghe Istrate, grozave înfăţişări putride şi veşnica lui germentaţie se exercită în direcţia materiilor degradate. Ziua e „de nămol", cerul e noroios, văzduhul putrezeşte, lumile dospesc, „purpura somnului crapă", dar mai sînt şi altele. În schimb, „lutul" e civilizat şi maternal, piatra e divină şi stimulatoare (pasărea, zice poetul, îşi ascute aripile pe pietre). Dacă astfel de reprezentări elementare nu-s de tot inedite (totuşi mitul celest şi în genere nămolurile „comice" nu par a fi comune), în mitologia lui arhaică poetul e foarte inventiv. El evocă peştera originară (şi nu o sugestie frenediacă), „Zodia mecanică (un „fatum" barbar), pe Mai-Marele-Peste-Întunecate-Izvoare, pe „Cel de veghe" şi pe asasina Fiară, care e un pseudonim al morţii. „Şarpele-Tată" pare o primitivă fiinţă cosmogonică: „ascultă-cu înfricoşare / deasupra nopţilor lumii se-arată / spărgîndu-şi somnul străvechi / capul strălucitor al Şarpelui-Tată / ... / vai în gropile cerului se dezmorţeşte trufaş / zodia şarpelui din eternitate / descleştîndu-şi solzii străvechi / pe care destinele noastre abia-s descifrate". Urîtul absolut domină lumile: „tu şi tu şi tu / doar atît / restul alunecă / în Urît / tu-fiindcă ştii / să asculţi apele / şi să adulmeci ploaia / cu pleoapele / şi tu — fiindcă în somn / te-ai îngropat / într-o pasăre / şi ai uitat / şi tu-lespede de altar / părăsită de zeu / căreia mă închin / numai eu / restul / se-ngroapă-n Urît / tu şi tu şi tu / doar atît". Expresionistă în conţinut, lirica lui Gheorghe Istrate este, formal, o sforţare de a ieşi din „cuvînt" în „rună", adică a depăşi vorbirea întîmplătoare spre a o preface în viziune. Aşa se face că poetul scoate efect notabil din muzicalitatea prăpăstioasă, unificînd perspicace, deşi oarecum mecanic, rotind o teribilă catagrafie de bolgie dantescă în măsuri calculate prin istoria tactului cu piciorul. „Rune" este dealtfel o asemenea izbîndă a poeziei în faţa haosului metafizic, idee în fond argheziană, deşi preluată în acest regim de straniu purgatoriu grozav. Omul real are, în fond, un „cel" straniu pe faţa învadată de o pilozitate barbară, pletos ca un „strămoş" cu favoriţi inactuali, tăind geometric obrajii pe lîngă ochii mari şi melancolici, atinşi de o apă solitară inanalizabilă. Însă, în acest ins civil şi scund, inobservabil ca un agent secret, doarme pesemne un vizionar torturat, a cărui poezie este toată marasm: Gheorghe Istrate.

Artur Silvestri

Gheorghe Coman: „Întîmpinare"

Măştile reveriei

S-a spus, şi pe bună dreptate, că Emil Brumaru este un original poet al spaţiului închis şi al intimităţii, populată de obiecte umile insignifiante (dulapul, putina, stropitoare, burghiul, borcanul cu bulion, cişmeaua, lampa, etc.) sau de animale şi plante aparţinînd cosmosului mic, la fel de neînsemnate, leuşteanul, mărarul, ţelina, piperul, melcul, rîma, gîndacul, etc.). Dar G. Călinescu a demonstrat în strălucitul eseu **Universul poeziei** că nu există lucru poetic în sine, şi că doar viziunea şi limbajul poetului investesc cu un conţinut liric obiectul sau cuvîntul, apt potenţial să primească orice încărcătură semantică indiferent de registrul stilistic iniţial (nobil sau prozaic). Ba mai mult, folosind o argumentaţie paradoxală, criticul consideră că puroiul, de pildă, este mai apt pentru poezie decît catifeaua. Şi Baudelaire sau Arghezi ar fi, desigur, exemple edificatoare. El însuşi a cîntat, rochia de moar a mătuşii, cristalele de dulceaţă zaharisită sau „ecumenica păpădie", aducînd astfel argumente poetice în sprijinul tezei sale. Deci din acest punct de vedere nimic surprinzător. Şi totuşi, lirica lui Emil Brumaru a stîrnit chiar de la apariţie un şoc, iar fiecare nou volum nu a făcut decît să-i confirme nota particulară, configurînd şi consolidînd un teritoriu poetic original, în care se mişcă cu suverană libertate. Restrîngînd cercul în a-i căuta trăsăturile distinctive critica a observat senzualitatea difuză a spaţiului său, dragostea cu care învăluie (dar şi care emană din) obiecte (le). Perfect adevărat şi aş reformula ideea în sensul erotizării discursului liric la fiecare nivel. La toate aceste elemente se adaugă tonul intenţionat dulceag şi vetusteţea căutată precum şi o uşoară perversitate erotică, semnalată şi de Al. Ştefănescu în Postfaţa volumului. Dacă asociem încă un cuplu de stări antitetice dar condiţionîndu-se reciproc, extazul şi durerea, care nu au atras în suficientă măsură atenţia comentatorilor, sîntem în posesia principalelor **motive** ale universului său poetic. Dar numai componentele structurale nu sînt suficiente pentru a explica senzaţia de stranietate pe care o provoacă versurile lui Emil Brumaru şi trebuie urmărit scenariul temelor respective, aventura lor **semantică** în substanţa limbajului.

Nucleul din care porneşte întreg demersul său poetic, şi care hrăneşte substanţa lirică este tocmai perechea de termeni extaz-durere, într-o dispunere aproape simetrică. Astfel, primele capitole **Fluturii din pandişpan** şi **Detectivul Arthur** gravitează în jurul primului pol în timp ce **Julien Ospitalierul, Cîntece naive şi Dulapul îndrăgostit** primesc un accent pe cel de al doilea. Cred că nu este nevoie să mai amintesc că cele două motive fundamentale nu se găsesc în stare pură, se întrepătrund şi conexiunea lor condiţionează, în fond, celelalte paliere ale discursului liric. Şi acest fapt este atît de adevărat, încît chiar şi senzualitatea sau erosul nu sînt elemente independente (constituenţi) cît forme de manifestare ale unei stări originale de extaz. Obiectele, lucrurile, fiinţele sînt învăluite parcă de un fluid eteric, topindu-le contururile, şi amorsîndu-le mişcările într-un gest de lentoare bizantină: „Fecioarele se încurcau în gene, / Motanii se frecau de damigene // Şi ne era la toţi atît de lene... / Torceau femei de angora în pat! Şi-ncet sufletul nostru-a căpătat / Ape adînci cu lustru-ntunecat" **(Cîntec naiv)**. Principala caracteristică a acestei lumi este moliciunea şi suavitatea materiei indiferent că este vorba de pluş, lemn sau fier. Suprafeţele sînt plăcute la atingere şi poetul creează un decor epidemic, lunecos care instalează între lucruri şi eul poetic o dulce vecinătate şi o delicată intimitate: „Încins de-un străveziu cilindru godin / Cu mici uşiţe şi enorme cahle, / Iau iar cuvinte, le sug miezul, ah, le / Arunc spre tine cu candoare, Ordin! // Respir uşor să nu stîrnesc cenuşa / Şi graţios bag lemne tropicale / Cu miros delicat şi burta moale / Luate (căci le doare) cu mănuşa" (p. 78) sau în altă parte: „Ce graţii mătăsoase am la geamuri, / Ce moi capcane-mi pune roua-n prag! / Deasupra casei pîlpîie pe flamuri, / Muiat în ceaiuri, auriu posmag" (p. 83). Aerul pare un mediu lichid care transformă orice deplasare în ritm unduitor, sporind astfel conotaţiile erotice ale imaginilor, şi în acelaşi timp permiţînd traiectoriile cele mai ciudate, metamorfozele cele mai năstruşnice. După cum bine se ştie Proteu, simbolul tuturor transformărilor posibile, este unul din zeii mării. Se poate izola o figură a lipsei de gravitaţie, a tectonicităţii dar exprimată, nu prin metafore ale ascensiunii ca la Nichita Stănescu, de pildă, ci prin simboluri ale plutirii, suspendării şi elasticităţii molatice; ba mai mult printr-un transfer de proprietăţi şi comportament dintr-un regn în altul, dintr-o substanţă într-alta: „În fragedul picior al unui scaun / Un peşte auriu pluteşte lin, / În melci bat minutarele de rouă / În fluturi sînt monezile de in / (...) Serafi uituci cu cepe dulci în mînă / În uşi de lapte uluiţi apar // Şi spre-a luci în sufletele noastre / Din căni adînci miezul de apă-i scos / Oh, piersice tăiate cu toporul / Pe moi butuci de unt au carnea roz!" În altă ordine de idei, ca o anticipare a temei noastre, ar se observa prezenţa încă discretă a însemnelor violenţei şi durerii (tăierea, toporul). Personajul principal al acestei „monde enchanté", cel care stăpîneşte şi se bucură de deliciile şi voluptăţile reveriei printre obiecte este Detectivul Arthur figură serafică, rătăcită în lume şi care, pentru a supravieţui, se înconjoară de feerice paradisuri artificiale. Ce-i drept cam curioase, dulapul, bucătăria, magazia dar nu lipsite de atributele edenice, în primul rînd, o permanentă stare de extaz. Creator şi spectator totodată. Detectivul Arthur, cufundat în pluşuri moi de bulion, înalţă imnuri de proslăvire micului său cosmos: „Dulci bucătării de vară / Cu găleţile de zoi la uşă, / Unde plitele-şi înfundă / Nara moale în cenuşă / /Şi lumina cade-n cratiţi / Şi-mbătaţi de-azur şi izuri / Bat cu capu-n geamuri triste / Bizăläii din brizbrizuri, // Doar în voi, suav şi tainic, / ca adus de un murmur, / Pot, suit pe taburete, Să ating iar cerul pur". Nu este însă **numai** un paradis al inocenţei şi repetînd istoria sacră prin semne şi simboluri biblice, păcatul îşi face simţită prezenţa: „Şerpi uriaşi cu fluturi calzi în gură / Alunecă prin scrum şi prin mătase / Din miezuri crude flori primejdioase / Ţîşnesc subţiri. Şi aerul murmură..." (p. 22) Şi ispita apare sub forma Glycerei, Evă fragilă şi suavă în faţa căreia Detectivul Arthur execută complicate ritualuri nupţiale, un veritabil balet erotic, niciodată însă finalizat. Înger căzut din ceruri, melancolic şi trist, chinuit de nostalgii astrale, el preferă să dispară, să iasă din scenă în „vechiul său Ford", înainte de a consuma un nou păcat. Şi în locul lui, apare Julien Ospitalierul, figură mai complexă, ambivalentă în care seraful şi demonul coexistă. Avînd aceeaşi plăcere a reveriilor graţioase şi senzuale, păstrînd cultul existentelor mărunte, mai mult, subtilizînd pînd la pură virtuozitate viziunile sale, are însă şi plăcerea sadică de a le distruge. Iubirile sale, sînt asemeni florilor tropicale carnivore, de o uluitoare bogăţie şi strălucire a culorilor, înghiţindu-şi însă cu dibăcie inocenta pradă. Dintr-un joc gratuit erosul devine o partidă de vînătoare, unde partenerii se urmăresc şi caută să se devore reciproc, în cadrul unui ceremonial al plăcerii şi durerii. Reparata, replica delicatei Glycera pare o dansatoare coborîtă din tablourile lui Toulouse-Lautrec, („Îngăduie-mi să-ţi pun ciupicii lucii / Plini de zambila gleznelor, ucis / Jartiera cum înconjură năucii / Ciorapi purtaţi de tine ca-ntr-un vis") de o senzualitate agresivă, iubind vinovat motanul lui Julien Ospitalierul. Ceea ce îi dă prilejul acestuia să imagineze savante şi voluptoase scene vindicative: „De mîini şi de picioare ţi-am prins cu frînghii groase / Trupul viclean şi trîndav de patru straşnici fluturi / Ca să ţi-l rupă-n calde bucăţi. Stînd pe mătase, // La geam, cu talpa-n lapte şi buzele-n vermuturi, / Voi admira mari flenduri din fusta ta de stambă, / Canari pletoşi cîntîndu-mi cu tril de marmeladă, / Şi mestecînd crenguţe voi arunca în ladă / Melci gîtuiţi zburdalnic c-un vechi fitil de lampă" (p. 212). Dacă Detectivul Arthur era un mistic al senzualităţii pur reverberată doar în planuri imaginare, Julien Ospitalierul este un Marchiz de Sade rătăcit în lumea obiectelor şi fiinţelor umile, teoretician şi practician al doctrinei extazului şi durerii pe care o „dictează la îngeri". Primul era un seraf atras de erosul teluric dar reprimîndu-l, cel de al doilea un faun cu melancolii celeste, covîrşite însă de fondul primordial. Cele două voci ale discursului liric sau măşti ale eului poetic se întîlnesc într-o densă ţesătură de simboluri şi metafore în **Dulapul îndrăgostit**, un fel de text sinteză, de „catehism" al autorului. Nu ştiu ce şi dacă, va mai putea urma ceva după el. Indiferent însă de presupoziţiile noastre, Emil Brumaru este autorul unei experienţe poetice unice, în genul ei, chiar dacă limitată şi de aceea riscantă, perfect „rotunjită" în limbaj, asemeni bilei de fildeş lucind ambiguu în amurgurile melancolice ale lui Julien Ospitalierul.

Paul Dugneanu

Renunţarea la candoare

mircea Dinescu este primul poet din generaţia sa editat într-o selecţie de autor ca aceea din seria **Hyperion**. Şi, de fapt, deşi este considerat oarecum un leader, el nici nu aparţine generaţiei care şi-l revendică, pentru că el se detaşează net şi pentru aceasta trebuie să i se consacre, oricum, un capitol aparte. La Mircea Dinescu definitorie nu este atitudinea, care nu se singularizează, ci harul, acel har care îi îndreptăţeşte primele orgolii juvenile. Poetul a început prin a-şi asuma superbia titanismului romantic, proiectîndu-şi aspiraţiile în vastitate: „Sînt tînăr, Doamnă, tînăr cu spatele frumos / şi vreau drept hrană lapte din sfîrcuri de cometă, / să-mi crească ceru-n suflet şi stelele în os". Dar este un gest întrerupt acesta, şi sfidarea poetului nu va fi prometeică, nu va fi nicicum romantică, aşa cum se anunta în unele versuri, ci de o cu totul altă factură. Frenezia se va stinge repede, ca focul bengal aprins „din blăni de vulpi", pentru că, de la început, aripile n-au putut înălţa glasul pe măsura aspiraţiei. Plenitudinea vitală se realizează — şi ea fulgurant — în spaţiul erosului incendiar, în imagismul opulent şi într-o împlinită muzicalitate interioară. Se naşte astfel erotica cu rezonanţe simbolice, generoase şi adesea subtil sublimată.

Mircea Dinescu nu este însă un poet cu euforii, el nu inventează sărbători, pentru că nu întîrzie să se producă revelaţia forţelor obscure, ameninţîndu-i destinul: „Dar ce folos, în hrubele din soare / noi toţi vom bea un vin al nimănui / la cea mai deocheată vînătoare / unde nici vad şi nici scăpare nu-i". Odată simţit gustul erorii, poetului i se impune refuzul „iluziei de zahăr" şi fiinţa lirică se scindează, intrînd în regimul interogaţiei nesoluţionate.

Poezia lui Mircea Dinescu este, în această fază, bîntuită de nostalgii, aceea a copilăriei mai ales, de tensiuni ascensionale nerealizate, de senzaţia iminentei agresiuni. Pe de o parte se afirmă simbolurile tinereţii în triumf (carnea înflorind, pielea de tigru) pe de altă parte se insinuează semnele răului (pînda, „sămînţa rea din oase", „păianjenul"). Revelaţia ipostazelor opuse ale existenţei implică interogaţiile despre adevăr („E altul adevărul dacă nu-i dat cu sare?", „E totuşi adevărul o palidă zăpadă sau fluture de noapte al cărui vierme sînt?"), ceea ce mărturiseşte despre nevoia de certitudine care va fi, desigur, refuzată. În „plasa vorbei" pîndeşte păianjenul, pasul se împleticeşte în spini, calea duce, inevitabil, spre „Dansul pe jăratec".

Dacă lumea nu este sărbătorească, şi mai ales dacă poetul nu este el cel sărbătorit, fiinţa contrariată se confruntă cu dilema alegerii chipului. Variantele posibile sînt numai două: înţelept sau arlechin. Dar poetul nu poate adopta definitiv un chip sau altul, el va recurge deci la mască, şi uneori masca i se va lipi de chip, chiar fără voia lui. Şi nu poate opta pentru o singură modalitate existenţială, pentru că s-a produs revelaţia multiplicităţii fiinţei interioare, deopotrivă vulnerabilă şi agresivă, tandră şi cinică, ingenuă şi orgolioasă. Între atîtea feţe ale sale poetul se simte dezorientat şi mai ales singur. Esenţa atitudinii sale rezidă în această atroce suferinţă a singurătăţii care îl duce la dezabuzare şi mai tîrziu la mizantropie: „Ca fluturele în armuri de fier / vorba visează-n trupul meu vîlceaua / unde un înger plictisit de cer / îşi va scuipa cumplit de singur steaua".

Fiinţa contrariată nu mai crede în acel chip al lumii în care spera, universul i se relevă ca teatru, adică iluzie şi încă în ipostaza grotescă, a acelui teatru al „sfintei glume". Existenţa în spaţiul iluziei neasumate presupune o nouă atitudine. Pe de o parte se manifestă nevoia regresiunii în sine, a suferinţei ascunse („dar să nu vii cu rana deschisă pe tarabă"), pe de altă parte tentaţia exhibiţiei ca sfidare „orgoliul meu e să-mi plimb rana într-un vagon de clasa-ntîi". Fiinţa vulnerabilă, precară, îşi apără sensibilitatea simulînd cinismul, care mai apoi, într-o oarecare măsură, o va contamina, masca aderînd la chipul care o împrumută. Este vîrsta „fluierăturilor în biserică", a frondei adolescentine. Surprinzător însă, acestei atitudini îi este complementară aceea a unui moralist care va cîştiga teren. Dacă lumea contrariază, atunci ea merită să i se răspundă şi poetul va începe să demistifice violent, să răstoarne imagini, să construiască paradoxuri, să ia totul în răspăr. Dacă lumea e tutelată de zei caricaturali („hazardul roz şi chel"), dacă totul e de vînzare, dacă platitudinea se răsfaţă cu neruşinare, atunci iluzia este „o paiaţă cîrnă", iar viaţa trebuie înălţată ca „stindard de frondă". Dacă sînt „tot mai puţini eretici şi visători pe drumuri", poetul este dator să sfideze. Şi suferinţa devine o glorie, cîntecul justifică plînsul şi vulnerabilitatea este un semn al elecţiunii „sînt fericit că rana mă mai doare / şi încă mă mai pierd în armonii". Fronda este resimţită ca necesitate împotriva asaltului tentacular al unui rău resimţit permanent şi exorcizat în tonalităţi de lamento: „Doamne nu mai pot de ziduri / nu mai pot de cărămidă / cînd mişc limba cade varul de pe catedrale vechi / şi mă scuipă toamna asta ca pe-o rîncedă omidă / şi-mi îndeasă floarea morţii sîngerie în urechi // şi mă ninge mila mare şi mă zgîlţîie destinul / vesel danţ de păuniţe oglindit pe colţi de lup / uite foamea de paradă cum îşi plimbă manechinul / şi-mi aruncă florile pe masă şi-mi dă mîna să i-o pup".

Agresiunii iminente a umbrei pe de o parte şi a prozaicului pe de altă parte, i se opun fie ultimele explozii erotice delirante în splendide proiecţii în imaginar fie nevoia de feerie şi tandreţe, închipuind o lume îmblînzită ca spaţiu al concilierii, dovadă că oricît ar dori, poetul nu poate renunţa la iluzie: „De-ai adormi iubito pe linia ferată / îmbujorate trenuri te-ar ocoli tiptil / din ceruri au să ningă baloturi mari de vată / vor fi beţii de rouă se va dansa cadril / / va mai veni şi-un înger din gările înalte / să-ţi netezească somnul cu pene de păun / şi arbori de sequoia se vor planta în halte / şi-n pieţe s-or da gratis baloane de săpun". Dar iluzia este fragilă şi efemeră, lăsînd în urmă gust amar.

De altfel, evaziunea în spaţiul erosului sublimat nu va mai fi posibilă. Reveria nu este o soluţie şi atunci ceea ce rămîne este din nou demistificarea, sfidarea, gestul menit să şocheze. Preţul este, însă, din păcate, pierderea generozităţii şi a căldurii, renunţarea la candoare. Emoţia se retrage în faţa cuvîntului percutant, moralistul — în numele frumuseţii şi al purităţii — dar moralist totuşi, domină prin discursul său vocea lirică. Intervine accentul de mizantropie născut din umorile negre, poetul cultivă — cu muntenească voluptate — invectiva **(Computer, Conversaţia, Cortina, Evoluţia visului)**. El nu mai este amar ironic în stil sorescian, devine cîrtitor şi veninos şi — descoperind registrul grotescului caricatural — îl exploatează, excesiv, renunţînd la lirism. Există, în poezia contemporană, poeţi cu trăiri mai profunde, mai complexe şi mai dramatice — tentaţi şi ei de altfel de replica „prozaică" — dar Mircea Dinescu este, între ei, poetul la care aproape fiecare poem conţine cel puţin un vers remarcabil. Şi care nu are nimic mai de preţ decît harul său şi propriile contradicţii.

Sultana Craia

Sculptură de Balogh Péter

Luciditatea privirii

Poezia lui Vasile Vlad este o poezie greu de îndurat. Să ne înţelegem bine: nu de **suportat**, ci de **îndurat**. Volume enorme ale unei arhitecturi bolnave de luciditate, supraetajate cu furia de a-şi ascunde supleţea originară, mase compacte confesive, retorice, tăiate necruţător de fire subţiri şi incandescente de cinism, emfaze curmate brusc de idei-ghilotină, delicte verbale, dicteuri **furibunde**, cenzurate de conştiinţa zădărniciei oricărui joc liric, spaţii de vizionarism suprarealist alături de filigrane inspăimîntător de reci în perfecţia lor, spaţii coşmareşti create cu frenezie şi spulberate de un scepticism funciar, un suflet prins în caruselul eului şi ameţit de rotirea imaginativă a unei energii devastatoare şi poetică exact prin ceea ce are esenţial antipoetic. Nimic mai sugestiv pentru a caracteriza **privirea** acestei poezii decît ochiul eminescianului Dionis, prins concomitent în năvoadele kantiene şi în torsul pisicii, în ghemul Ideii şi în lentoarea ploşniţelor, un ochi pentru care corneea este scepticism-a-toate şi cinism devorator, iar irisul foc spiritual şi veghe neîntreruptă la **limitele**-de-sine ale universului. Poezia lui Vasile Vlad este unică în felul ei la noi, de unde şi puţinătatea comentariilor. Trimiterile care s-au făcut (la Geo Dumitrescu şi Mircea Ivănescu, la Petre Stoica şi Marin Sorescu, la Labiş şi Virgil Mazilescu) şi cele care s-ar mai putea face (N. Stănescu, de pildă) nu spun mare lucru. Se cuvine, însă, citată următoarea opinie a lui Daniel Dimitriu, în totul revelatoare: „Textul nu denunţă o criză de limbaj, ci una de percepţie a lucrurilor, fapt tradus printr-un limbaj adecvat. Poezia lui Vasile Vlad este în primul rînd antilirică, confesiunea, comunicarea eului interior e mereu fracţionată, traumatizată, iar cuvîntul, bineînţeles, suportă consecinţele. Ceea ce autorul percepe sau simte se prezintă ca o încropire de lucruri disparate. Neputinţa de a le înţelege şi de a le comunica creează o stare de alienare. Sincopele expresiei sînt urmarea mutilării şi istovirii vocilor lăuntrice în contact cu presiunea lumii exterioare" **(Singurătatea lecturii**, 1980, p. 149 ş.u.).

Dacă am pus sintagma **frigul de sine** în capătul rîndurilor de faţă este pentru că ea ni s-a părut a cuprinde cel mai bine „sentimentul originar" al poeziei lui Vasile Vlad. Ion Caraion, în postfaţa recentei antologii a poetului **(Omul fără voie**, C. R. 1980, col. Hyperion) numeşte întru totul nimerit „mesajul de netăgăduit" al acestei **poezii — l'homme malgré lui.** Acest „frig **de sine**" constituie, la un prim nivel de **semnificaţii**, impulsul imperios al ieşirii din sine pentru aflarea unui spaţiu vital: „Există două feluri de a te elibera oricînd / şi un singur fel de apropiere a libertăţii, / cu ochii lipsiţi de pleoape, oribil de încrîncenat". O astfel de „oribilă încrîncenare" îşi pune pecetea, îşi trimite raza de laser asupra corpus-ului obiectelor şi senzaţiilor, asupra personajului liric, generînd tensionalitatea continuă a acestei lumi poetice. Descoperim în primele volume **(Pedepsele**, 1969 şi **Omul fără voie**, 1970) o modalitate spiritual-lexicală redundantă, asemănătoare pînă la un punct cu ceea ce Roman Iakobson (în **Essais de linguistique générale**, 1963, p. 273) numea „paralelism negativ" — „negarea stării metaforice în favoarea stării reale"; este vorba de o propunere în plan general simbolic, negată imediat de imaginea reală desemnată. Spuneam, asemănătoare **pînă la un punct** pentru că la Vasile Vlad este vorba nu atît de un „paralelism negativ" ci de unul **adversativ**, expresie a permanenţei unui derrière-plan care, după ce impune în prim plan o imagine (o idee) o contracarează. Iată: „Ard stele jos, / dar nu ard stele bineînţeles / ci ard şi fumegă frunzele toamnei. / Dar nu ard frunzele toamnei, / ci sufletul fumegă lung, / doar nu sufletul arde, / ci piciorul din faţă, s-ar părea..." etc. sau: „zorii se umflau în pieptul cocoşilor / dar nu zorii se umflau în pieptul cocoşilor, / ci pieptul cocoşilor se umfla în zori", sau: „şi spun: e aşa! / Dar un adevăr nu se compară cu altul!" Am insistat atît asupra acestui procedeu deoarece el dictează, fie direct, fie implicat, întreaga poetică a lui Vasile Vlad, în care eul se află exact în ceea ce nu găseşte şi se pierde în ceea ce cîştigă. Există, astfel, o spaimă înaintea propriei esenţe revelate („Trăind cu teama ca plămînii să nu-mi devină / vizibili, / în somn mă visez doar în picioare, / dezvelit ca o haită, / şi atent la orice rafală de fluturi"), alături de aşteptarea propriei inimi, care, evident, „ne salută trecînd mai departe", există o jubilaţie lăuntrică exorcizată prin sarcasm şi imagistică de contraste („Sîngele crapă de rîs, / ca pe lîngă nişte găinuşe de tablă / fură ouă vesele fudulindu-se pe deasupra turlelor"), dublată de nişte „însemnări pentru dezastre" în care simţirea se răceşte într-o contemplaţie de care absurdul se apropie fără şovăire („Oho! pentru tăcere nu mai alegem cuvintele, / ci doar ascultăm noaptea oprită în cer, / ci doar ascultăm întunericul în bătăile inimii, / şi mersul clătinat al elefanţilor / către ultima tufă de trandafiri"), există o conştiinţă de sine devenită arlechinadă şi viziune de coşmar grotesc („Cineva îmi taie picioarele / şi curg pietroaiele din mine / ca dintr-un ciorap"), dublată de psaltica rostire a unei acute conştiinţe a vremelnicului **(O, Doamne, m-am săturat)**. Sarcasmul, scepticismul şi sincopa verbală, alături de spiritualitatea profundă, tragic-tensională, şi fluidul confesiv ce întinde pînzării vizionare, gustul pentru absurd şi ludic îndoit de apetenţa la aforistică, vor forma substanţa extrem de densă din **Sărbătorile absenţei** (1971) şi **Îndreptările doctorului Faustus sau calea cea mai lungă** (1978), volume de marcată originalitate în lirica noastră de azi. **Omul decupat**, „eroul" **Sărbătorilor absenţei**, este, cum sugerează şi motto-ul cărţii, omul fără de sărbătoare, cel care oriunde ar merge, **merge în sine**, ca un Iona într-o succesiune de autoînghiţiri. El este „sceptic şi îndrăgostit" sau „penibil şi sentimental", el „ştie şi ia o hotărîre" sau e „traumatizat de iluzii", el „ar vrea să scape de toate regretele", dar „e foarte singur", el e „zgudiut de ideea că a trăi înseamnă a muri", dar, într-o noapte visează că „se făcea că trăieşte". Frigul de sine, creat în golurile ce se petrec şi se desfac într-o continuă negare a negaţiei şi într-o afirmare deplină a ceea ce este nefiind, latura hilară şi tragică deopotrivă, fizionomia sa kafkiană şi luciditatea ce taie orice început de **prindere**, fac din acest Hagi barbian care este „omul decupat" o altă cosmicărie alături de „omul fantă" al lui Nichita Stănescu, conferind volumului, o fascinaţie de „rece ochi de şerpe" cum ar zice Eminescu.

Ultima elegie din cele trei sute şaizeci şi cinci, Monologul celuilalt şi Scrisoare cu rumeguş sînt simfonii de sensuri într-o interpretare sarcastică şi înălţătoare totodată, unde purităţi şi demonii, densiuni invocatoare şi dialogica absurdă se întretaie într-un complex al ideii cenzurate de percepţia haotică.

Îndreptările doctorului Faustus va amplifica pînă la imposibil simfonia **Sărbătorilor**; autointerogaţia va deveni aici forţa care face ca orgoliul lăuntric să nu se oprească niciodată, deşi demult nu-l mai întoarce nimeni şi personajul liric devine captivul energiei logoreice (în ambele sensuri, profund şi peiorativ, ale noţiunii). „Oribila încrîncenare" de care aminteam la început va genera gramatica debusolantă a acestei cărţi spectaculare. „Sfînt trup şi hrană sieşi", eroul liric pornit de „calea cea mai lungă" SE spune: „Orbecăi prin canal... Am rămas singur, am ajuns în ţipătul meu. / O lumină pătlăginie creşte ca laptele proaspăt, sînt la / cheremul oricărei amăgiri, ar trebui să fiu mult prea / pretenţios ca să nu fac oricui semnul apropierii. / Nu mă voi ridica deasupra umbrei nicicînd?". Aici nu se încheagă nici o logică, evident poetul nici nu încearcă obstinat aşa ceva. Eul se des-frenează şi dicteul curge într-o devălmăşie de tensiuni, invocaţii, interogări şi negaţii: „Chiar ciozvîrtit, se pare / eu trebuie să iau totul de la început", spune eroul, confin acelui Iona sorescian, „pînă şi lumina mă bucură / Şi sîngele tăiat mă încîntă / Binecuvîntez totul în jur. / Binecuvîntez propria-mi depărtare". Un poem de peste 200 de versuri **(Cîntul XI)** începe cu „Ah! da, sînt şi eu un om, / ceea ce îmi spun e spre binele meu (...). Pe marginea mării, uitîndu-mă la marginea mîinii, / simt un urlet de lup şi prima experienţă a grotescului" (Enghidu al lui N. Stănescu, privindu-şi mîinile, contempla absurdul) şi se încheie cu un „Nu te speria, nu sînt eu! Ce mai faci?". Este limpede că frigul de sine, cel care, în tentativa de a se uita, hiperpopulează spaţiile, că acest sentiment al **absenţei totalitare** care devine un horor vacui materializat în supraarborescenţa lexicală, — nu se poate încheia decît în însuşi punctul său de plecare. Că aici esenţial nu este capătul, ci însăşi călătoria... „O, sicriul rond al nădejdii, / o! golul de la mine din casă şi din alte părţi ale lumii".

O poezie greu de îndurat, neîndurătoare cu sine şi care îşi consumă într-o nobilă tăcere energiile vizionare, conştiinţa că omul **fără voie** poate deveni **orice**.

Dan C. Mihăilescu

patrel berceanu

Anotimp

o să vină și zăpada îmi spui
tramvaie siderale scuturâ castanii
cad constelații joase-n părul fetelor
băieții fluieră încet ; se-ntind în
ceara ierbii ușori ca osul frunții
murmur elastic de castane-ncendiate
descojind asfaltul
desigur o să vină zăpada
prea ard ușor movile de castane
cenușa nu se-ncurcă-n silogisme.

Anotimp II

copilăria : lucruri alungite sau micșorate
după mărimea lacrimilor : un bănuț de argint
pe fundul paharului cu vin roșu închipuia
o roată pe fundul unui lac singeriu ;
în lacrima următoare fruntea tatei pleca
în sus spre marea fereastră a apusului ;
trimisul bunătății pe pământ – bunicul
se odihnea în afara lacrimilor mele.
dacă l-aș fi privit înlăcrimat ar fi
ieșit de două ori mai mic.
de-asta nu-l priveam prin lacrimi.
copilăria : noblețe a sufletului invocînd
duios privirea.

Itaca

desigur vechea mea datorie : întoarcerea
altă mai nouă : să nu cred în cuvinte

pe de altă parte :
nici tu nu mai ești Penelopa
iar eu nu cred că timpul poate fi răscumpărat.
fiindcă drumurile sînt numai la vedere
tancurile se-ntrec pe ruptelea la arat

ah vechea mea datorie
vechiul nostru pământ.

Scenetă I

– o clipă de neatenție
din partea veacului
ar echivala cu o dimineață
sfîntă ca lacrima

spune mai marele peste
speranțe
cu gura plină de
dimineți cenușii

(scena are drept fundal
mireazma unui mac)

Zăpada din vară

poetul ar fi desigur mașina anului 2000
dacă de zgomot n-ar avea oroare
mă gîndesc să nu devină totuși un vademecum
cailor putere păscuți de abatoare

altfel poetul ar fi o mașină ce-și merită banii
dacă n-ar fi un drum înfundat într-o floare
dacă n-ar fi zăpada asta nebună din vară
pentru care se găsește totdeauna o mînă
de sare

și totuși poetul e cea mai economică mașină
a veacului
priviți cum se alimentează cu sine priviți-i
zîmbetul
dacă începe doar cu rosul unghiilor fiți
liniștiți
n-o să-și menajeze el tocmai sufletul.

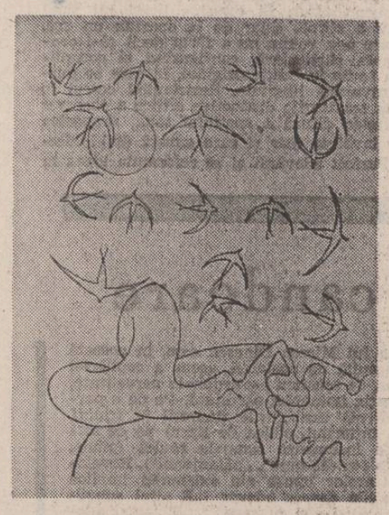

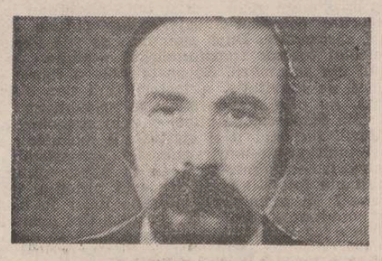

dumitru udrea

* * *

Eminescu
De multe ori
A vrut să zboare,
Dar i-a căzut
În plete cerul
Și-atuncea,
A rămas spre veci,
Pierdut în sufletele noastre,
Pe singuratice poteci.

O undă

Din vreme o undă
Ne-ncearcă ființa
Și trupul se zbate,
Obosit de alb,
Cînd ziua cade
În fîntîna uitării.

Peste toate însă,
Firav,
Un tremur albastru.

Cîrduri de fluturi

Prea rece e luna aceasta
De toamnă pierdută
Și ploaia ară adînc
În privirile mele,
Iar cîrduri de fluturi
Trec împușcați
Spre ochii cailor
Ce au rămas
Încremeniți în iarbă.

De-o vreme,
Soarele-și vinde
Armata de sulițî.

Mai e încă timp

Mai e încă timp
Să-nveți drumul spre mine.

Scoate-ți aureola obișnuinței
Și pune-ți pe frunte lumină !

Auzi zăpezile cum bat
La tîmpla zilelor senine ?

Mai e încă timp
Să-nveți drumul spre mine.

Zăpezi timpurii

Peste dealuri ninse
Cu zăpezi timpurii,
Trece o ceată de cerbi
Într-un joc încremenit,
Cînd dunga subțire
A pădurii din suflet
Se șterge ușor.

În urma lor,
Numărîndu-le-n coarne,
Se-nnoptează în mine.

visul

dorin măran

lui Florian Pittiș

Ca să ajung dincolo de locul acela încrustat cu o împletitură de clădiri înalte și austere care nu lăsau să pătrundă nici o dîră de lumină printre pereții lor aproape îmbrățișați, trebuie să străbat un gang întunecos, ceea ce mă scutea de grija de a face un ocol lung și plictisitor. Am luțit pasul, așa cum mi se întîmplă adesea s-o fac în drum spre apartamentul meu, zorit de ispita dușului fierbinte care te mîntuiește de iritarea unei zile aspre. Plouase ușor dar acum picla cenușie care împăienjenise orașul și cerul începuse să se destrame. Vînturi stîrnite din înălțimi biciuiră norii care se îndepărtau acum, risipiți în cohorte de spumă, alunecînd spre miazănoapte. Ghemuit în somnolența lui, soarele clipi stins, ca un licurici prăbușit, azvîrlind cînd și cînd văpăi spectrale printre frînturile de nori. Eram bucuros, în sfîrșit, că pot să-mi închid umbrela și să am deasupra un cer care avea să se deschidă curînd. Mă rătăcisem ușor în acest cartier dezmoștenit al orașului în care străbătusem lungi alei, mă furișasem de-a lungul a nesfîrșite case, cu mîna înțepenită pe minerul uriașei mele umbrele, fără să întîlnesc pe cineva care să-mi arate cu degetul vreo gură de metrou, dar, cu toate astea, orgoliul meu de călător singuratic mă încredința că sînt pe drumul cel bun. Am pătruns în gang fără să mai zăbovesc, ridicîndu-mi după cîțiva pași gulerul jachetei, cuprins de un val de aer răcoros. Dar pe măsură ce înaintai, simții cum mă poticnesc, picioarele refuzînd să-mi asculte comenzile, ca și cum ar fi controlat terenul unei mine părăsite. M-am trezuit întonînd chiar, cîteva fraze muzicale, în ritm de jazz, dintr-o subită nevoie de a-mi reciștiga suplețea spiritului pe care o păstrasem de-a lungul rătăcirii mele. Dar acest umil și naiv reflex își dovedi îndată neputința în fața vălului de neliniște care se rostogolea prin întreaga mea ființă. Gangul îmi trezea o impresie ciudată, trăită, dar străbătînd atît de vag imbîcseala vremii. Un loc al copilăriei, o imagine de vis ? Pereții, neobișnuit de înalți, erau înnebuniți de o puzderie de ferestre mici, căscate spre interior. Cîteva pîlcuri de buruieni mingîiau partea de jos a pereților, șerpuind apoi cu îndrăzneală printre crăpăturile umplute cu pămînt și revărsîndu-se apoi spre locurile în care mai lipsea cîte o piatră din zid. Spre capătul gangului se înșiruiau ferestre zidite, tot mai multe ferestre zidite. Șuieratul meu profilactic amuțise. Parcă nimerisem într-o văgăună uitată de animale. Totuși, o lumină pală, întinsă, de felinar cu gazul împuținat, părînd să vină, nu dinafară ci dinăuntru, dinapoia zidurilor îmbătrînite și umede, din pietre, din crăpături, se întindea șovăitor spre capăt. Mă oprisem încremenit în intensitatea emoțiilor. Plutea în mine o senzație de risipire, de insurmontabilă teamă. Deodată trupul meu zvicni scurt, reflex, ca un pălanjen deranjat. M-am tras spre perete, lipindu-mă cu spatele și ceafa de cărămizile reci, fără respirație, atent, ca și cum aș fi încercat să dibui nu știu ce zgomote secrete. Glasuri subțiri, murmurate, inundară spațiul, dens, șocant, ca o bandă magnetică pornită brusc, într-un moment de reculegere. Ascultai. Curînd murmul rămase suspendat în aer, cu firavul și enigmaticul lui trup, secerat parcă de reverberațiile spaimei mele. Înșelătoare impresie căci se reînsufleți aproape imediat, mai adînc și mai stins însă, ca un rit de inițiere esoterică. Făcui eforturi să-mi redobîndesc calmul. Respirai adînc golindu-mi plămînii. Murmurul se destrăma și renăștea după același obscur ritual, un flux și un reflux sincopat ce voia să impună distanță, să desfășoare un nimicitor deșert către lume. Dar oare nu tocmai dogmatica opreliște a necunoscutului aprinde trîndăvia sufletului ? Mă furișai de-a lungul zidurilor, rătăcind prin galerii ce se deschideau neașteptat, nimerind în fundături zidite, întunecate din care eram nevoit să mă reîntorc aproape în fugă. Glasurile se loveau de cărămizile pereților, de bolta nevăzută, răsfrîngîndu-se atît de înșelător, imposibil de reperat. Curînd mă simții sfîrșit, doar bătaia inimii, de clopot smucit, mai trăda o ultimă rezervă de energie. Pleopele îmi căzuseră ca niște perdele de plumb cu resorturile sfîșiate. Cînd am deschis ochii, nu mai eram singur. Refuzai să caut explicații. I-am zărit, aproape deslușit, în penumbra zidurilor, într-o firidă pe lîngă care trecusem neîndoios, zăbovind poate. Cîteva umbre firave, îngenunchiate, scormonind într-un morman de pămînt unsuros, fără să se sinchisească de mine. Un salt doar și eram între ele. Și totuși prezența mea rămînea anonimă. Două umbre se destind. Nu-și răsucesc capul spre mine dar siluetele lor trădează trupuri de copii, la vîrsta cînd mamele le permit să se joace mai departe de casă neînsoțiți. Stăteau cu spatele la mine asistînd umbra care continua să frămînte pămîntul acela negricios, plastilinic, psalmodiind surd, nelămurit, un cîntec de leagăn sau poate un descîntec. Îi ghicî imediat feminitatea juvenilă palpitînd sub revărsarea părului crepuscular, atingînd aproape pămîntul. Brațele ei clădeau ; o mărunță fortăreață, un ciudat sanctuar nămolos. Curînd se ridică azvîrlind o privire paternă, ostenită peste nefireasca zidire. Dădu din cap în semn de mulțumire și pentru o clipă se răsuci spre mine, privind însă mai departe ca și cum aș fi fost străveziu. O frîntură de secundă ochii îi sticlirâ nălucitor, inteligent. Ghicii în acest semn aproape astral, un țipăt, o fulgurantă încercare de a spune ceva. Se întoarse apoi nepăsătoare, concediindu-mă. O văzui scoțînd la iveală de sub bluză un obiect alb, fosforescent. O păpușă, nu mă înșelasem. De brațele microscopice îi atîrnau smocuri de ciîți, fișii de pînză, sugerînd o flescăială de rochie, o bizarerie de bal mascat. O înălță deasupra capului îngăimînd un fel de rugăciune. Apoi, cu brațele spînzurate în aer, lăsă să alunece păpușa, oftînd cu tot sufletul de parcă acest sacrificiu mimat avea să stîrnească un altul real. Perechea de umbre care în tot acest timp păruse decupată dintr-o soldățească încremenire se clătină, cu brațele întinse, agitate. Îndepărtînd fetița, năruiră fortăreața, într-o sălbatică joacă, țopăind peste dărîmătura mocirloasă, pufnind și șuierînd. „Încetați, vă rog, încetați !" implorâ fetița, fără să schițeze vreun gest de împotrivire. „Sălbaticilor !" le mai strigă, cu glasul sugrumat. Dar umbrele chicoteau, cu o frenezie mai mult artificială, cu un cinism declarat. „Ho, ho, hi, ha, ha, ha, hi, hi !, așchie vizionară, păreau să spună, acest leșinat spectacol de varietăți, aceste imitații funerale, acest somnambulesc gest de sacrificiu, crezi că ne poate oare impresiona ?!". Căutai fetița. Nu se mișcase. Chipul ei însă își schimbase înfățișarea : aceeași mască, doar liniile se smulseră din locul lor, destinzîndu-se în arcuiri ample, deschise, ușuratice. Trupul îi zvicni, desprinzîndu-se neașteptat din loc, cu o mișcare iute, alunecînd suplă spre capătul gangului. Era mărunță și uscățivă și cînd își întoarse capul, aruncînd o privire de osîndă mărunțului înfern

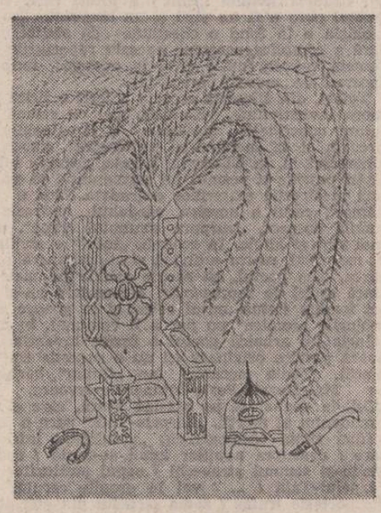

Desene de Pop Simion din volumul de versuri „Fotograful de îngeri"

din care dezertase, chipul ei îradie o frumusețe stranie, pe care n-o băgasem în seamnă, înghețată, care nu îngăduia nici o apropiere. Un zîmbet sarcastic, provocător plutea aproape imperceptibil pe chipul ei. În lumina zgîrcită a gangului, această făptură mi se păru aproape ireală. Emoționant și provocator acest arhanghel pe care-l privii cu falsa admirație a colecționarului în fața piesei vîndute băcanului. Dar, pe neașteptate, ca într-un joc al măștilor, pe chipul ei se aprinse o văpaie tăioasă, amenințătoare. Privirea ei mă înlănțui ca o frunză-capcană, mistuidu-mă cu flacăra ei. Nu, nu pentru simplul trecător de acum cîteva minute era această privire, ci pentru intrusul pătruns prin efracție pe această bizară scenă, în acest spectacol de miraj și confuzie. Instinctiv am făcut un pas înapoi și pesemne că în răstimpul în care clipii, alungîndu-mi oboseala pupilelor, fetița se făcu nevăzută. Pe nesimțite, cele două umbre se lipiră de brațele mele, mișcîndu-și bărbiile, încercînd să articuleze cîteva vorbe. M-am aplecat deasupra lor încercînd să le descifrez mesajul. Eram cît pe ce să mă prăbușesc. Îmi vînturai brațele, smulgîndu-le de pe trupul lor. Dădui să strig dar tranșa de aer pe care plămînii mei stînși o pompau spre gîtlej de-abia îmi atinse coardele vocale. Visam oare ? Era singurul lucru pe care mă puteam bizui. Nu mă mai așteptam la asta. Chipurile lor hide, gemene, obrajii bătrîni și pietrificați, cu pielea încrețită, expresia ermetică a trăsăturilor, trupurile lor trădînd o carnație fragedă cu pielea trandafirie, de copii, anunțînd doi pitici pe care doar cupolele circului îi mai adăpostesc, mă făcură să-mi simt pielea zbîrcindu-se. Prăpastia asta prin care răul ajunge la lume, acest neprevăzut conflict dintre natură și civilizație mă dezmeticiră, îmi dădură o lovitură de ciomag. Cei doi se uitau impasibili la mine, nemișcați. Ar fi trebuit să-i string în brațe, să le arăt că nu asta e adevărata față a lumii, că ea nu e împărțită în sluți și îngeri și că adevăratul ei chip nu poate fi zărit, nici mîngîiat. Dar îmi fu peste putință să întreprind ceva. Îmi părea că totul se sfîrșește cînd de undeva din dosul buzelor nemișcate răzbi un pufăit aprobator. Cei doi pitici îmi decodificaseră gîndurile. Încetul cu încetul îmi redobîndii calmul. Peste liniștea care ne păstorea, în care ne regăseam solidari, răsunară pași mărunți, nesiguri. Fetița revenea. Mărunță, uscățivă, surizînd distant, iradiind aceeași stranie frumusețe, cu obrajii destinși ca după un balsamic masaj, scăldați în propria lor lumină, selenară. Pitiții se năpustiră spre ea, într-un moment de neașteptată energie. N-am schițat nici un gest să-i opresc. Fetița îmi surise, cu aceeași expresie înghețată, aminîndu-și retragerea, asumîndu-și un risc plin de nesăbuință, pe care-l prevăzuse însă, liniștită. Țîșni apoi cu mișcări feline, îndepărtîndu-se. Pitiții pieriră în urma ei, bîjbîind îndelung, despărțindu-se prin galeriile bifurcate, pe care le știam, căci i-am auzit în răstimpuri scotocind, chemîndu-se, îndu-și sugestii. Știam că n-au nici o șansă, că ființa aceea plăpîndă și strălucitoare care ne administra reacțiile, se pulverizase, ori se preschimbase într-un spiriduș halucinant. Îi revăzui pășind spre mine, gîfîind astmatic, fără ca obrajii lor să trădeze vreun semn de oboseală. Încremenirea chipurilor alcătuite din sînge și ghips părea să supraviețuiască, inexplicabil, tuturor zvicnirilor interioare. Hărțuiala, jocul acesta Interzis, la care participam, imobil, se repetă obsesitor. Fetița revenea de fiecare dată, cu mai multă îndîrjire, mereu mai aproape, cu forțe proaspete. Nu se sinchisea prea mult de noi, ca și cum ne-ar fi putut stăvili cu o privire, cu un gest molatec. Am arătat atunci, poruncitor, spre o nișă, un ascunziș întunecat, după o aripă a zidului. Timpul căpătase materialitate, mă sugruma. Înduiam după o țigară tare, gata aprinsă. Un șarpe de sudoare se tîra insuportabil pe șira spinării. Fetița răsări în fața mea. Se apropie, îi simt respirația, caldă, omenească. Chipul ei își pierduse din strălucire, ca un tablou cu clarobscur, uitat în pivnițe igrasioase. Lividă, transfigurată, își ridică lent irișii cristalini spre chipul meu. Ceea ce citeam pe fața ei, era suferința, suferința preventivă, care anunță, aidoma reumatismului, vremea rea. Pitiții o încoliră. Inertă, păstrîndu-și tiranicul calm, continua să mă fixeze. Pitiții își încleștară degetele în părul ei, trăgîndu-i capul pe spate. Am întors deodată capul, străfulgerat de lumina pe care soarele o lăsa să pătrundă fără opreliști în gang. Cînd mi-am revenit, umbrele pieriseră. La picioarele mele, cu elasticul deșirat, două măști de carton, mă priveau egal, impasibil.

Dacă va ninge

Dacă va ninge înainte de-a mă întoarce
în Ardeal
și va-nghețа de ger mușcata pălind în
geamul casei noastre,
ieși mamă și aprinde rugul de vreascuri
albe sus pe deal
și lasă, de înstrăinare, să-ți pice lacrima
spre astre.
Nemaiștiind vorbi cu tine, dacă va fi să-ți
scriu minciuni,
cu nervii prinși sub trotuarul orașului ce
mă sugrumă,
ieși mamă singură-n grădină și din risipa
vieții du-mă
și mă așează sub aleanul tremurătorilor
aluni.

Dacă va fi să ningă mamă-nainte de-a te
mai vedea,
în iarna asta care cade ca o vicleană
ghilotină,
să știi că mi-a fost dor de tine cum
numai cerului de-o stea
și orbului închis în bezne dor sfînt îi este
de lumină.
Deschide geamul dinspre codru și nu mai
spune nimănui
cîți ani m-ai așteptat tăcută, ca o nălucă
sus pe deal ;
așează-mi cărțile în ladă și scoate-mi
pozele din cui
dacă va ninge înainte de-a mă întoarce
în Ardeal.

Mircea Micu

30 oct. '80.

televiziune

tv

Noiembrie

Anunțăm că entuziasmul nostru a fost la fel de trecător ca și emisiunile în care au fost intervievați scriitorii. Ceea ce credeam să fie un început s-a arătat a fi un sfîrșit de campanie. Ne-am înșelat încercînd să acreditățm ideea că pe responsabilii emisiunilor literare îi interesează poezia care ne trebuie sau ce gîndește un scriitor despre el, despre opera sa, despre alții, despre opera altora. Nu, nu-i interesează decît atunci cînd sînt, ca să spunem adevărul, „interesați", comandați, cînd au sarcina de a vedea „ce și cum este creația". Atunci, abia atunci... În rest, liniște și pace, cîteva poezii recitate, o recenzie „blîndă" și prietenească, un microreportaj etc. N-am înțeles și nici nu dorim să înțelegem de ce, atunci cînd, de exemplu, se face o emisiune (un ciclu) cu „temă muzicală", trebuie să nu mai fie nimic altceva. Ca și cum cititorul de literatură, iubitorul de pictură, melomanul etc. sînt atît de specializați, încît nu mai acceptă nimic altceva. Parcă s-ar programa ordinea de zi a unor ședințe și nu emisiuni literar-artistice. Păcat. După cîteva interviuri excelente cu scriitori dintre cei mai reprezentativi ca vîrstă și generație, a urmat... muzica. O anchetă slabă, în care întrebările și răspunsurile par să nu urmărească decît să escamoteze „secretele" pierderii de public din ultimii ani din sălile de concerte. Ar mai fi multe de scris, dar, de la o vreme, observăm că riscăm de prea multe ori să fim contrazișî de... urmări. Să fie chiar atît de greu să te ilustrezi prin consecvență și nu prin inconsecvență ?

●

O emisiune despre care se scrie invers proporțional cu cît se vorbește este „Mozaicul" de simbătă, un maraton săptămînal al lui Tudor Vornicu, care, indiferent ce face și spune, este TELEGENIC, știe să tușească, nu are complexe stranii în fața camerei, deși îl bănuim a fi la origine un timid. Tudor Vornicu, pe scurt, TV știe să aleagă și să programeze la numai șapte zile o emisiune care, în alte condiții și în absența lui, ar fi fost plictisitor de lungă. Să nu pară un elogiu, dar avem voie din cînd în cînd, după atîția ani, să amintim numele unui om despre care se știe că lucrează la televiziune, că este acolo, asumîndu-și nu numai meritele, cîte sînt, ale programului, ci și... celelalte. Faptul că a știut să atragă redactori competenți (între care Cristian Topescu) nu dezvăluie slăbiciunea autorului emisiunii, dimpotrivă. Ne mirâ numai că serialul de „animate" este semnat de altcineva decît Floricel Nicolae, cea căreia copiii îi datorează clipele de haz și inteligență ale lui... Woody. Să fie vorba doar de modestie sau de o neînțelegere a lui Tudor Vornicu în ceea ce privește substituirea de persoană într-o emisiune atît de populară ?

Iulian Neacșu

plastică

p

Virtuțile modestiei

Se întîmplă uneori să avem surpriza de a ne afla în fața unei voci foarte distincte fără ca pînă atunci timbrul ei să ne fi fost semnalat convingător vreodată. Impasul acesta de re-cunoaștere nu provine din altceva, decît dintr-o foarte anevoioasă circulație a valorilor, deși afirmarea lor este un fapt evident acolo unde ele se produc sistematic și consistent. Ionel Muntean este, credem, victima unui itinerar restrîns, el existînd de aproape un deceniu într-un contact artistic „regionalizat", pînă în acest moment al personalei lui bucureștene neparvenindu-ne decît oarecari ecouri, unele, ce-i drept, incitant favorabile. Mă refer, mai ales, la lucrările de mai mari proporții pe care le-a lăsat în ariile naturale ale taberelor de sculptură de la Măgura Buzăului, de la Arad și, bine înțeles, la contribuția (mai greu descifrabilă) pentru impozantul Monument al Eroilor de la Păulis. Am ținut să precizez această notă, ca urmare a unui sentiment de nedumerire față de perpetuarea „condiției provincialului", pe care destul de numeroși artiști plastici din țară o suportă cu stoică resemnare. Arădanul Ionel Muntean vine la Căminul Artei din Capitală cu modestia elevului silitor și pîrpiriu din ultima bancă, ale cărui degete ridicate nu se prea văd de la catedră din cauza colegilor mai robuști și mai îndrăzneți din față. Desenele și sculpturile lui exprimă foarte exact tocmai un asemenea temperament. Și bucuria întîlnirii cu creația artistului a fost cu atît mai mare, cu cît sumarele date anterioare nu ni-l prezentau ca atare. Este posibil ca atelierul artistului ori personalele din anii trecuți de la Arad să fi conținut mai dinainte germenii unei astfel de convingătoare apariții. Cert este că sculptura lui Ionel Muntean ne apare azi drept o formulare plină de personalitate. Atributele ei dominante sînt, credem, **subtilitatea imageriei compoziționale și calitatea finisajului.** Artistul, produs al școlii clujene, are o modernitate temperată de înclinația spre universurile miniaturale, delicate. Unele forme trimit, prin acuratețea prelucrării, la Giacometti. Este o revărsare de sensibilitate în tot ce atinge, plăsmuirile din bronz și piatră intră în vibrație cu ușurință, întocmai unor antene insectiforme prin care întreg spațiul înconjurător este sondat, asimilat, înfrumusețat. Într-un fel, sculptura lui Ionel Muntean este o alegorie a neliniștii vieții mereu redescoperindu-se pe sine. Notația, adesea cu fervoare reportericească, a unei asemenea stări de continuă geneză a formelor și existenței o regăsim în desenele sale, teritoriu plastic în care inteligența și deschiderile culturale ale artistului se manifestă laborios, cu candoare și, nu de puține ori, cu strălucitoare vervă. Prezența lui Ionel Muntean la Căminul Artei este argumentul unei vocații ajunsă la maturitate.

Corneliu Antim

muzică

m

Valențe „latine"

Un program „latin" prin supremația melodismului, a inocenței voite în expresia sonoră, a unui farmec odihnitor îmbinat cu oarecare teribilă impertinență, ne-au oferit luni 3 noiembrie flautistul **Voicu Vasinca** și pianistul **Șerban Soreanu** la sala Dalles (reușind într-adevăr să „încălzească" această sală, care, prin comparație cu tot mai rar folosita Sală Mică, nu-și poate schimba ambianța de placaj și vinilin decît datorită unei interpretări deosebite). Cele cîteva sonate preclasice, Veracini și Vivaldi îndeosebi, dar și Händel (din care a fost aleasă Sonata în Fa Major, de un lirism solar, aproape italian), au creat cadrul unei desfășurări degajate, naturale, de o claritate alpină, în care contrapunctul să poată fi perfect urmărit, nuanțele și planurile melodice să transpară fără efort (**Fuga da capella** din Sonata în sol minor de Vivaldi poate fi considerată un model de construcție care nu stingherește elanul melodic).

Prin contrast dar și în consens cu acest nobil calm impus de preclasici, ironia și burlescul sonatei de Poulenc alcătuiește celălalt punct de sprijin al recitalului. Melancolia ciudată, rezolvată permanent într-o glumă, cantabilitatea cu accente ludice, tehnica desăvîrșită (fără a fi nici o clipă spumoasă, superficială), conferă acestei lucrări aura intuitiei, a fanteziei neîngrădite. În aceeași categorie a degajării ironice, cele „Opt piese" de Paul Hindemith și „Filigranele" de Carlo Prosperi (excelînd prin culoare și efecte rafinate).

Dimensiunea latinității românești a recitalului, reprezentată prin Sonatina de Ladislau Simon („tip școală ardeleană", cu sublinieri, cu elemente ritmice și melodice de folclor bine distilat, cu mari crescende și momente de gravitate dominantă) și de lucrarea lui Iancu Dumitrescu „Îndelung pentru liniște" (efecte bizantine, fundal sonor de percuție în sugestie cantemirească) a completat recitalul într-o bună integrare. Cei doi instrumentiști au realizat, astfel, aproape o demonstrație, încercînd să includă cam toate valențele stilului cameral, de la polifonia apuseană la omofonia modală de tip oriental, de la ironia franceză și melancolia pastorală italienească, la nostalgia sud-est-europeană. Nu mic este meritul lui Voicu Vasinca, virtuoz al flautului, care nu se mulțumește doar să-și pună în valoare posibilitățile ci susține, ca și în concertele sale cu „Hyperion", ideea apropierii dintre muzica de tradiție orientală și muzica europeană de cameră.

Grete Tartler

Desene de Robert Drăghici

Antologia «Luceafărul»

lucian avramescu

„Poetul demitizează, melancolizează, dă cu tifla, hohotește patetic, păcătos, invocindu-i cind pe Esenin, cind pe Villon, efervescent și imprevizibil, suav și damnat în stil balcanic — suita sentimentelor între amuzament parodic și trăire totală și demitizare, se succede, de la o poezie la alta, într-un crescendo vizibil".

FLORENȚA ALBU

„Toată această badinerie care a devenit noul mod liric al lui Lucian Avramescu are drept acoperire în aur o mare sensibilitate poetică. Dinainte de a veni în contact cu un „subiect" de poem, tînărul autor este deja cuprins de frisonul revelației, de un fel de vrajă, care se transmite și cititorilor. Așa se explică de ce, oricîte grimase clovnești ar face, nu reușește decît să intensifice emoția, așa cum o neglijență voită accentuează eleganța vestimentară a unui om îmbrăcat impecabil".

ALEX. ȘTEFĂNESCU

„...poetul, în ciuda noii vestimentații lirice, rămîne puternic atras de pămîntul originar, spre care privește adeseori cu vinovăția copilului fugit de acasă. O nostalgie reprimată marchează o bună parte din poemele volumului, o nostalgie a vremurilor copilăriei care, deși poetul e încă foarte tînăr, vine parcă din secole revolute. Născut într-o zodie fericită, Lucian Avramescu aduce cu acest ultim volum de versuri mărturia unui talent de care istoria literară va trebui să țină seama"...

CONSTANTIN MATEESCU

Crochiu, cu vai cu chiu

eu n-am rîvnit iubita mea să sui
la subsuoara domnului
nici să înmoi pișcotul fericirii
unde royali se-agață trandafirii
în aurita candelă cu mir
ce stă ermetic sub un patrafir

ce-am vrut și eu ? naiba s-o știe
la marea zilelor negustorie
fără-a trișa, tot pus-am la bătaie
și ultima surisului letcaie
am cheltuit chiar aurul din nimb
și-ntreg biletul trecerii-n Olimp
pantofii, jambierele cu care
aș fi putut urca din sărindare
fișat de marii macări în sertare
lîngă asceții veacului cutare

așa, pe dinafara procopsirii
jucat-am barbut cu moneda firii
în gangurile unde punem gaj
desuul doamnelor de la etaj

ah, cum le fac, pe șevalete plane
zmintite cocuri, sîni cu microfoane
pictînd năluci pe dosuri de icoane
în catedralele fără canoane
portretul lor mă urmărește, iată,
cu patimă giocondic deocheată
ce dă cu sic din țîțe și genunchi
esteților care-mi sînt vitregi unchi

Bar de noapte

se dezbrăca reglementar în ring
definitivă și hazliu căznită
către colțarul pînzei de paing
ce-i sta-ntre șolduri simplu-n timp ce noi
asediam mari biftecuri de vită
ca ea de mii de ori parcă mai goi

bărbați destui la mese, cavaleri
de supe tari și mercedesuri clare
lăsate-afară, rontăite blînd
de gerul ce nechează în parcare

chelneri în frac, politicoși ca moartea
șterg iluzorii firele de praf
de pe manșeta serii disperate
și pregătite ca de fotograf

tartar e hrana preferată, carne
atît de crudă că zăresti în ea
celulele mișcînd ca niște rime
pe albele platouri ca de nea

dar, număr nou în ring de dans acum
sub ritmofarul ce clipește des
trezește asistența amorțită
și-n vine-aruncă-al formelor eres
iată osînze de maiori tociți
chelii incendiate asudînd
de sîngele ce urcă-n liftul poftei
pînă ce ea-și descoperă pe rînd
tot ce-i secret al dezmierdării simple
(în piruetă sînii bat în aer
exact ca niște boturi de viței
prea repede-ntărcați, iar micul caier
blond sugrumat tresaltă către ei)

prin fumul des, bolborosind din rituri
gros răget se înalță, umed gînd
de-a o pătrunde despicîndu-i trupul
ce-n ritm drăcesc se-ntoarce dispărînd

și-n timp ce barul tot e ca rugina
care pocnește pe cazanu-ncins
pe-o ușă veche-n gerul ce-o primește
cu toga-n grabă prinsă peste sini
ea lunecă ursuză, răvășită
spre ringul nou al altui striptis-bar
unde-i plătită să se-arate iar
cînd se servesc mari biftecuri de vită

Străină

praf și pulbere se face
inima sub trei cojoace
cînd apari dulce străină
coborînd din limuzină
drept pe prețul cu zăbrele
întins de coastele mele
sîngerinde și rebele

mult doamnă te-aș săruta
stînd pe brat cu rochia ta
redîndu-te ingeriță
sîngelui curat din viță

fiecare pas al tău
răstignește doamnă rău
mîinile, picioarele
toate mădularele
colăcindu-și fiarele
prea frumoase ghearele
unde-n mine sufletu
trage cer prin vorba Tu

dulce doamnă și străină
cite-n lăzi parfumuri ai
din lunaticul serai
din castele în ruină
toate mi te fac regină
cît mi-ar fi zău de ușor
să te-ardic pe palme-n dor

Infanteristu-Apollinaire

sub podul Mirabeau în ger
infanteristu-Apollinaire
prin cabluri lungi ca de cristal
din primul buf mai mondial
transmite cu solemnă grijă
vechi informații despre schijă

sub podul Mirabeau așteaptă
să ia cătarea armei dreaptă
infanteristu-Apollinaire
sub podul Mirabeau în ger

e Sena ca un trup de fată
de multe poduri frămîntată
de fierul lor pătrunsă toată
de-aceea-i veșnic tulburată

dar toate-acestea au mister
cît stă ca vulturul stingher
sub podul Mirabeau în ger
infanteristu – Apollinaire

Poemul privirii în cruci

ești doamne saltimbancul fără milă
îndrăgostit timpește de-o feștilă
căci sparte-au fost pudorile Măriei
cutia de conserve-a fecioriei

ah, doamne facem blatul amîndoi
pe trenul vieții care urlă-n noi
fără a ști că între gări se sfarmă
atîtea lungi semnale de alarmă
și că pe linii, supte megafoane
versete spun din biblii și corane
încît din timp, în căști, cantonierii
au tălmăcit sentințele căderii

iar cînd norocul îl atingi, la tanc
ei declanșează deraieri de tanc
plăminii melancolici să ți-i verse
pe umedele veacului traverse

vezi doamne sfinte cît ești tu de cer
împarți cu mine clănțănitu-n ger
ros de-ndoieli și răstignit subțire
de-o fără rost, privind în cruci, mihnire

Caroseria optimistului

ah, strada noi sîntem gîlgîitoare ca un canal
eroi ai pînzelor de Chagall
cînd viața – iată – de la balcoane
se lasă pătrunsă prin lornioane

tifosul exantematic al fericirii
păduchii lați cît o tipsie
insalubrele interioare
nimicul întîmplător al libertinajului
nivelate au fost pe vecie

gata, a triumfat viața nouă
îmbrăcată iute ca un costum bleumarin
în fiecare buzunar o schiță de incinerare
în caz de incendiu
și sub limbă un bilet de tren

caroseria optimismului este probată
pe panta cea mai denivelată
făcută să dureze
apoci întregi pe metereze

ah, strada noi sîntem, prinții-clovni
care facem piruete
marelui nostru secret interior
zilnic lustruindu-i ghete

ziarele scriu că au fost descoperite
zăcăminte noi de disperare
în unele continente
aflate desigur la mare depărtare

dar iată în mine stau ghemotoc
metastazele fără umor
și fără pic de noroc
la purtător

strada noi sîntem gîlgîitoare ca un canal
eroi ai pînzelor de Chagall

traian t. coșovei

„Iubesc deosebit de mult pe Traian T. Coșovei. Găsesc în versurile sale o imensă și înaltă puritate dură".

NICHITA STĂNESCU

„Traian T. Coșovei e un ingenuu care iubește galanteria și jerbele de artificii, poet de ceremonii superbe, grațioase, deși în fond grave. Are o capacitate uimitoare de a scoate poezie din orice."

NICOLAE MANOLESCU

„La Traian T. Coșovei frapează dramatismul derivat din sentimentul acut al realului. (...). Este poetul stărilor de tensiune, halucinante, teritoriu liric pe care și-a întemeiat limbajul dîndu-ne excepționale poeme".

DUMITRU CHIOARU

„La autorul „Ninsorii electrice" ironia este doar accidentală, structurală fiindu-i dezesperarea ofensivă, clamată ca stare de spirit fundamentală".

VALENTIN F. MIHĂESCU

Insomnia — o definiție a nopții

Ar trebui să-mi atîrn la git un oscior al tău, bucurie
de-a te închipui, / de a-ți presimți fragilitatea
într-o pisică adormită printre porțelanuri.

Și noaptea, –
bucata aceea murdară, de zi – vreau să spun,
care te ține treaz / (cu un tăiș de lamă, cu un bec murdar,
cu o chiuvetă picurînd exact
în mijlocul încăperii...)
și noaptea / ar trebui s-o prind ca pe ceva rar, fără preț !

Oricum, – o să vină cineva cu o gumă
și-o să ne șteargă din memoria străzii.

Aici e liniște, / aici
evenimentele au imobilitatea unei lupte cu tauri.
Imobilitatea ploii săltîndu-se pe vîrfuri
și privind înăuntru pe geam :
(...potcoave și roți, / cizme, cîini, picioare
regăsindu-se, amestecîndu-se deasupra – pe cerul pămîntiu
unde vîntul e-o arhivă de hîrtii și ziare rupte !)

Ar trebui să-mi atîrn la git un oscior al tău, bucurie
de-a respira, / de-a avea amintiri și iluzii, –
așteptîndu-te, noapte de noapte
cu fruntea strivită între coperți de nesomn !...

Oricum, –
aici e liniște. Capătul unei luminări e măsurat, cîntărit.
Atîta umbră pentru atîta lumină...
Întunericul se îngrașă mușcînd din lumina săracă
unde odată ai fost atît de frumoasă încît soldățoiul de mine
prădă fiecare gest al tău, / fiecare privire...

Fiecare rază în care te-ai risipit / acoperind orașul
trist – ca un păstrăv, simbătă seara,
pe-o tavă de-argint...

Într-o noapte, dacă ești singură

Printre ființele somnoroase ale înserării – acest măr
a pierdut contactul cu realitatea :
s-a copt, / a căzut în dizgrația toamnei.

Deodată, –
m-am gîndit că lumea aceasta
nu e decît o proiecție a dorințelor tale.
Într-o noapte, dacă ești singură / și ființele luminoase
îți mestecă șireturile, fermoarele, copcile...

O reverie îndărătul perdelelor – sub stelele faste,
cînd orașul e un imens dormitor comun
și-o sforăitură enormă trece pe deasupra ca un nor
străveziu.

Deodată, –
cuvintele s-au învechit, / s-au spulberat
într-un abur de cocleală trandafirie.
Și m-am trezit (...în anotimpul cînd verdele
capitulează în auriu...)
într-o consignație de idei părăsite, / rătăcit
printre vampiri și automate vorbitoare care scriu versuri.
Așteptînd o fericire promisă...

Tîrziu, / cînd, în sfîrșit cred că am trăit pînă la capăt
fiecare rînd scris, –
cînd noaptea se dă de pomană celui mai sărac dintre
cerșetori
(...și mîna lui se închide în urma ta
ca o casă de bani cu cinci uși grele, murdare, descărnate...)
iată-mă pierdut
într-o lume de catifele, de arcuri și cheițe răsucind
mecanismul infernal-delicat al memoriei.

Și m-am gîndit că lumea aceasta
nu e decît o proiecție a dorințelor dorințelor tale.
Un vis spulberat între oglinzi paralele, / infinite...
O jucărie pierdută în noaptea magazinelor de copii, –
(ori în parcul care atîrnă ca o limbă de cîine...)
printre motocicliști, dansatoare și alte
existențe defuncte.

O lume de zeppeline tăcute / arzînd pe cerul albastru...
Într-o noapte, dacă ești singură
peste gloata posomorită a străzilor / printre
gladiatorii amorului...

Un măr
căzut fără speranță în dizgrația toamnei.

Cîte ceva din toate acestea

Pînă și în monotonia fosnitoare a ploii
se organizează conspirații, masacre, lupte de stradă...

Pînă și în cel mai îndepărtat cînd despre tine
sînt lăzi și cufere / din care nimicurile ridică
norul de praf și parfumul /
vechilor mașinării infernale.

Aici sînt flori de mușchel, prietenoase –
sînt semne ale trecerii timpului. Evenimente :
(cîteva ceasuri cu vedenia. / Față în față.
Răsturnați amîndoi în fotolii moi, de răchită...)

Aici,
inima mea a uitat de mult numărul ierbii.

Ea doarme – respirația ei spriinită tavanul odăii.
Dincolo de nori, sînt fulgere, / sînt lupte aeriene :
dincolo de nori, / zeități necunoscute
îmi cercetează cu atenție viața. Se îndoiește.
Mi-o trimit pe pămînt
ca pe un semn al destinului...

Ea doarme aici ca după un lung asediu. Undeva pe pămînt
merg pe o stradă și deodată
îmi dau seama că strada pe care merg e chiar viața mea.
Undeva pe pămînt
se face dimineață / și mii de mîini
strivesc ceasurile deșteptătoare.
Undeva, deasupra orașului – noaptea
deschide mari parașute de întuneric...

Ea aici doarme – respiră
și în timp ce visează
singurătatea mea se pregătește să primească
oaspeți.

O pompă hodorogită de benzină

Să alerg după doi iepuri ai memoriei și să nu prind niciunul.

Să am o pompă hodorogită de benzină –
la marginea autostrăzii, –
să vînd apă gazoasă și cremwurști camionagiilor în trecere.
Și-o baracă de scînduri / să mi se pară
cel mai frumos palat din lume...

Înăuntru, –
în întunericul răcoros – după draperia de muște și fum
să ascult toată ziua un tonomat de tablă vopsită
din care să răsară ca o panteră boierul românesc
de discotecă
(spaima bufetelor, groaza bodegilor, teroarea
birturilor)
și să te invite la dans / cu mîini de alcool, rafinate –
pentru că altfel riști s-o pățești.

Îndărătul tejghelei / să-mi aștept gloria
vînzînd bomboane spirtoase și rîșnițe de cafea nevestelor
de dulgheri...

Iar tu să treci prin aceste locuri
în automobilul tău alb care te poartă spre altă lume, –
zgomotoasă ca o sală de concerte –
ca o filarmonică de trompeți / în care inima mea
e un spectator care vrea banii înapoi.

Să treci, – doar atît –
mai încet decît gloria unui emirat / adormit
la umbra petrolului, –
ajustînd prețurile la nucile de cocos și aruncînd pe piață
prototipuri de bancnote pentru fericirea perfectă.
Toate fără nici o acoperire.

Iar eu, pierdut / la stația mea de benzină
printre camionagii și cremwurști – să aștept doar un semn
de la tine – cea așteptată,
cea ireală / cea inventată.

Și murind, – pe lumea cealaltă,
să fiu oficiant la una din pompele de benzină
ale bunului Dumnezeu !

Un sentiment zdrobitor și mașinile lui zburătoare

Va veni noaptea, –
stelele te vor privi cu ochi neîncrezători, de lumină.
Universul întreg va fi o ploaie de confetti în părul tău,
iar eu te voi urma peste tot –
acolo unde cinematografe mizere
se încaieră pentru fiecare fată frumoasă
și fiecare băiat de prăvălie poartă tricouri cu zîmbetul tău
și poza ta pe noptieră...

Va veni noaptea, – frigul te va prinde
în mîi de ace de gheață la mîna fetiței cu chibrituri
și fiecare vitrină va visa să te conducă acasă
numai pe tine.

Dincolo de acești pereți, / nu voi mai recunoaște nimic :
orașul suspendat în dreptul ferestrei...
rochia ta înfrîntă pe marginea patului...
cubul de gheață, / lămîia dizolvîndu-se
ca un proiect de viitor.
Și ochiul de pe tricou, / zîmbind complice din trei cuvinte :
„DISEARĂ SÎNT LIBERĂ"

Va veni noaptea
și te va dizolva în mii de aurore boreale –
te va consuma, te va evapora, –
vei fi toată o farfurioară cu lapte
pentru pisica flămîndă a dimineții.
Va veni, –
iar tu vei dispărea încet – devorată de-o mare poftă !

Acum, –
rochiile tale înzăpezesc un imperiu de oglinzi paralele, –
o Atlantidă de umbre și glasuri
strivită sub povara memoriei...
Viețile noastre sînt două trenuri paralele oprite între stații
cînd, / în diorama de vis-à-vis se văd chipuri și gesturi
aburite de frigul de afară.

Va veni noaptea, –
gîndul meu va urca scările pînă la tine
sărind cîte trei-patru trepte deodată
(acum, timpul trimite cîte un val / purtînd mesaje
în sticle plutitoare, naufragiate...)
Acum, iată, se face noapte – iată, s-a întunecat
deodată, / ești iarăși copil și moartea
e prima fată pe care-o înveți să sărute.

Încercănarea sau despre tîlmaciul, traducătorul, defăimătorul pietrei

trecusem obosit, de-n-călare pe calul meu obosit, de-a-ncălare peste fostele morți numite pămînt, pe cărarea dintre morți numită cărarea de pămînt și-mi era o sete aparte, o sete nu in gură și pe limbă, ci o sete sub apăsarea părului meu nespălat de coif.

Am descălecat ca să-mi spăl mîinile căci mîna curată e primul semn al spălării cuvîntului.

Și l-am zărit dormind pe îngerul pe îngerul copil înghemuit sub aripile lui cele de atins și de neatins și cel cu nasu-n genunchi și pe sub pana aspră și ușoară a fricei de lumină.

– Und-te duci tu îngeraș?

– Nu mă duc, mi-a răspuns, nu mă duc căci sunt în sluibă, – mă odihnesc numai și eu ca tot tîlmaciul, traducătorul și defăimătorul pietrei, la umbra pietrei.

– Ce? am zis eu, necrezindu-mi ochilor și neauzindu-mi vederii. Ce zici tu că faci, bă, tu îngeraș?

– Traduc piatra în limba ta.

– Care piatră îngerașule, l-am întrebat cînd el se ferea să-l ridic spre sînea mea în brațe și cu grijă ocrotitoare.

– Piatra asta pe care-o vezi și tu, străinule, cu ochii.

– Cum adică, și ce faci tu de fapt?

– Simplu, spuse îngerul copil întinzîndu-și trupul de copil și troznindu-și fiecare mădular și fiecare articulație o aripilor lui ușoare și solzoase. Simplu, zise copilul, piatra gîndește și eu tălmăcesc în limbă ce gîndește și ce ne învață ea pe noi toți.

Eu sînt limba pietrei care gîndește iar gîndurile ei, în mari bucăți de aer vorbite sau în iuți crivățuri rostite, de vrei să auzi și pentru tine le zic.

– Tu crezi oare că vorbind în numele ei, ea are ceva de zis?

– Eu nu vorbesc în numele ei, că și numele ei este doar un cuvînt, piatra adică.

Eu traduc numai ceea ce dînsa gîndește pentru gîndul tău.

– Da, tu ești frumos și ești înger, cum poți tu traduce ceva care stă și nu zboară?

– Pot, a răspuns copilul, că aicea m-au dat părinții mei la slujbă.

– Cine sînt părinții tăi, l-am întrebat eu mirat și curios.

– Rude apropiate de-ale pietrei, mi-a răspuns îngerul mirat de mine și blînd.

– Atunci înseamnă că tu poți să-mi spui ce gîndesc pînă cînd și arborii.

– Nu cred că pot.

– Atunci înseamnă că tu ai putea să-mi spui ce gîndesc stelele cele care luminează și stelele cele care nu luminează.

– Nu cred că pot, răspunse copilul, nu cred că pot să-ți spun ce mi-ai zis să-ți spun.

– De ce?

– Sînt dezlegat de ele și sînt legat numai de piatră.

Oho, oho, mi-am zis mirat.

El adormi la locul sacrosanct sub lucrul piatră.

Nichita Stănescu

Ispitele „Fenomenologiei spiritului"

Urmare din pag. 1

Ce rezultă însă din toate acestea pentru cititorul lui Hegel și pentru cel ce-l citește pe C. Noica „povestind" despre Hegel ?

Pentru cel ce-l citește pe Hegel direct (fie în traducere sau original, problema limbii nepunîndu-ne-o în nici-un caz) fie o cumplită bătaie de cap, de pe urma căreia ar rămîne cu impresia că Hegel și dialectica lui aceasta și sînt, o nemaipomenită solicitare (se cunosc și cazuri în care profesori cu pretenții s-au sinucis chiar dîndu-și seama că nu puteau înțelege ceea ce ar fi vrut atît de mult să-nțeleagă), fie o altă viziune asupra lumii, în care numai gîndul că, sistematic și functional ea s-ar putea prezenta și așa, i-ar putea face pe mulți să se cutremure, deși nu de grandoarea sau complexitatea mecanismului, cît de ingeniozitatea celui ce l-a creat sau descifrat în manifestarea lui.

Cum însă posibilitatea unor atari evidențe e mult mai puțin probabilă (cel puțin înscris ea manifestîndu-se mai rar pe la noi), în cea de a doua perspectivă a modului în care am deschis chestiunea, adică aceea a înțelegerii lui Hegel prin Noica. Cititorului i se oferă abstracția hegeliană uscată în cea mai suculentă formă a povestirii din care atît de mult i-a trebuit să se desprindă. Regres atunci ? N-am zice, ci mai degrabă ingeniozitate incitativă la farmecele unui desert plin de fete morgane. O vicleniе salutară pentru spiritul care are nevoie de alte „lentile" pentru a se vedea pe sine.

Și ce frumos își toarce Noica „firul povestirii" sale despre omul lui Hegel. În locul capitolelor lui atît de detaliate împărtite și subîmpărtite, o suită de aproape „ziceri", la gînditorul român, în care se începe cu ceea ce a crezut că obține constiința procedînd sistematic : prin senzații pierzîndu-se însă în generalități ; prin percepții creîndu-și iluzii și prin intelect o descriere a ceea ce este constiința de sine (și devenind apoi acest lucru). Iar în această calitate de *„gînd"* propriu-zis (mai adînc decît mine însumi e gîndul, spune Noica) spre a dobîndi certitudinea la care tinde, omul face apel la *rațiune* (în interpretarea lui Noica aceasta fiind ceva ce cuprinde și constiința de sine și constiința), care mai întîi se observă iar pe sine (la Hegel, „observarea constiintei de sine în puritatea ei". la Noica „atunci cînd rațiunea observă") apoi se „sminteste" (Noica) prin încercarea de a vedea universalul în tipul particular, după ce-i scăpase în senzație, percepție, intelect sau constiință de sine, pentru ca-n cele din urmă, dezamăgit, să recurgă la *actiune*, apoi la *creație*, sinteză între cunoastere și actiune și, în fine, la lege, încheindu-ne astfel „neobisnuitele întîmplări ale constiintei în căutarea certitudinii".

În partea a doua a cărții „Povestea omului ca toti oamenii" interpretarea hegeliană e reluată sub altă formă, a povestirii celor trei istorii în care este prins omul : istoria lui ca ins, ca element constitutiv al unei comunități și ca părtas la cultură : în fond o repetare a încercărilor constiintei de a se regăsi pe sine tot prin senzație, percepție, intelect, rațiune, creație și lege. Aparatele optice, lunetele și ceea ce-l aprobie pe Hegel de noi azi în „fenomenologia" lui e furnizat însă de Noica.

Prin el îl descoperă și-l priveste acum și Liviu Antonesei pe Hegel intentionînd de fapt în întîmpinarea lui și o cît mai completă cunoastere de sine : pe baza textului lui Noica își exersează și Cezar Botoyanu virtuozitățile speculative într-un Hegel și, pornind de la Hegel, după cum tot pe cartea sa „Povestiri despre om", se încearcă și meditatia lui Bogdan Mandache.

Să fie însă numai acestia trei „ajutoarele de profesor" la care se referă filosoful român gîndindu-se că pentru ei să-și toarcă firul cărții ?

O, Soare

Mai spune și tu despre mine, vînt,
mai reprezintă-mă tu, ploaie
cînd gîndurile mi se-ndoaie
ca razele către pămînt ;

acum doar voi aveți cuvînt
căci biata lume ca o oaie
se lasă dusă în convoaie
inconștiente spre mormînt.

Visez ? O să pierim cu toții
sub mari ciuperci de cositor
nevinovați dar strînși ca hoții
în transcendentul cremator ?
O, Soare, umple gura morții !
Trăsnește-n vastul ei decor !

Ziditi

Oricît ar fi de măgulit
veacul de frazele-n șuvoaie,
eu vreau să plouă cînd scriu
ploaie
iar cînd scriu fulger, c-a trăznit.

Și dacă n-am înnebunit
aceasta-i singura unire
între vorbire și trăire ;
în rest doar verb neisprăvit.

„Unire-n cuget și simțiri"
e cea mai grea înfăptuire ;
Ziditi ! — nu pronunțați :
zidire ! —
ca viitorul din priviri
să vină cu cetăți de miri,
suav ca prima înflorire.

Gheorghe Pitut

Model și originalitate în culturile moderne

Urmare din pag. 1

actul creator care implică un maximum de încordare, de intensitate a trăirii solicită toate energiile ființei, inclusiv pe cele individuale. Între Augustin și Francisc din Asissi sau Toma d'Acvino, care exemplifică același model cultural, există mari diferențe de structură, morale, temperamentale, intelectuale.

Modelul culturii moderne se întemeiază pe principiul particularizării, al descentrării spirituale. Din limbile universale, literatura trece și se dezvoltă în limbile vii, naționale. Pleiada și clasicismul francez, promovînd teoretic imitarea anticilor, aveau totuși ca scop declarat crearea unei mari literaturi franceze, adică specifice, ceea ce se și întîmplă cu adevărat prin scriitori reprezentativi ai secolului : Corneille, Racine, Moliere. Procesul de precizare a modelului particularist se accentuează în curentele următoare, și chiar genurile literare, preluate de la greci, se dovedesc curînd neîncăpătoare pentru spiritul modern, sînt combătute încă în sec. al XVIII-lea și se vor pulveriza în sec. XIX, XX rămînînd acum doar ca niște relicve lipsite de sens axiologic. Faptele sînt și mai elocvente dacă le privim din perspectiva țărilor est-europene. „Sincronizarea" cu literatura occidentală are ca efect crearea literaturilor naționale. Astfel „normativismul clasicist... a permis literaturii ruse ca în timpul cel mai scurt să devină conștientă de propriile sarcini naționale, să termine cu scolastica închistată medievală, cu clericalismul în gîndirea estetică". (V. I. Kulesov : **Istoria criticii ruse**, ed. II, 1978). Contactul cu umanismul occidental se soldează la cronicarii români cu descoperirea limbii naționale și îndemnul la creație autohtonă. Clasicism, sentimentalism, romantism, îndeamnă tot mai mult la diferențierea și particularizarea creației. Nu

Desene de Robert Drăghici

întîmplător sincronizarea cu ele, conduce în culturile est-europene la o tot mai accentuată specificizare a literaturilor naționale. Încît nu e nepotrivit să spunem că sincronizare în culturile moderne echivalează cu o desincronizare. Centrul creației se mută din exterior, în interiorul individualității, care elaborează în independență de norme, de modele suprapuse, asumîndu-și toată greutatea, responsabilitatea și noutatea creației. Cu fiecare scriitor, creația se reia de la capăt, el își ajunge sieși, el e singurul și primul care creează. „Vreau să înfățișez semenilor mei un om în tot adevărul firii lui : și omul acesta voi fi **eu. Numai eu...** Cutez să spun că nu sînt făcut ca nici unul dintre cei care există". Astfel își începe Rosseau **Confesiunile.** Dacă individul creator nu e „făcut ca nici unul dintre cei care există", el ne va releva un univers total inedit, necunoscut mai înainte. Numele cel mai potrivit al unui asemenea model cultural e protocronismul, înțeles strict etimologic, adică „înaintea timpului". „Cuget, deci exist" — declară Descartes și reîncepe gîndirea lumii de la zero-ul cunoașterii. „Inventez, deci, exist", va spune mai tîrziu Valéry, indicînd poziția demiurgică a creatorului modern. Putem conchide din asemenea afirmații că autorii de mai sus, scriitorii moderni în genere, produc opere integral originale ? Decis să „inventeze" totul din el însuși, scriitorul modern va reproduce multe din însușirile sale individuale, din psihologia etnică, din culoarea istorică a epocii în care trăiește, dar el nu se va opri niciodată la atît. Scopul operei de artă, în ultimă instanță, dincolo de o noutate, este profunditatea semnificației, și nu întîmplător G. Călinescu opunea originalității superficiale, valoarea adînc semnificativă. Or, așa cum literatura medievală, cu tot caracterul ei imitativ, nu excludea practic originalitatea, creația scriitorului modern nu exclude universalitatea. În ce are mai profund, experiența creatorului modern este experiența creatorului dintotdeauna, încît operele cele mai autentice ale modernității exprimă surprinzător, sensuri de mare generalitate. Nu ne mirăm atunci că întîlnim în studiile de istorie literară (Istoria lui G. Călinescu oferă numeroase exemple) asociații spectaculoase, nu și întîmplătoare, între autorii cei mai moderni și scriitorii clasici, medievali sau antici. Conachi e un Petrarca în straie orientale, Eminescu într-o poezie amintește un tablou de Boticelli etc. Dostoevski seamănă mai mult cu Shakespeare decît cu Turgheniev, Mallarmé mai mult cu Boileau decît cu Zola, Ioan Alexandru cu Francisc din Asissi etc. Marile structuri semnificante își corespund pe deasupra istoriei rămînînd totodată producții ale veacului. O similară viziune tipologică a literaturii am întîlnit-o nu demult în eseurile lui Paul Anghel, unul din teoreticienii protocronismului, mai recent al unei „noi ordini culturale", și înclinăm să credem că asemenea idei, aparent neconcordante nu încap întîmplător înlăuntrul aceleiași inteligențe. Dar, examinînd mai sus termenul de protocronism dintr-un unghi tehnic (al posibilităților ideale de adecvare la condiția literaturii moderne) am neglijat înțelesul istoric pe i l-a conferit în discuțiile din ultimii ani. Acesta ca și sincronismul suferă de o anume impuritate teoretică, în schimb, are un continut mai viu, derivat din imprejurările concrete ale literaturii actuale. Sincronismul, de pildă, așa cum circulă azi în critică s-ar traduce prin sintagma : „Nu în urma, dar nici înaintea

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

altora"; protocronismul, prin contaminare, e tălmăcit și el ca un dicton : „Nu în urma, ci înaintea altora". Adversarii i-au reproșat protocronismului uitînd să adreseze același reproș sincronismului, o nuanță de semantică sportivă, ceea ce nu ne oprește să constatăm că termenii, chiar în această accepție, au, la rîndul lor, o evidentă acoperire istorico-literară. Toate literaturile moderne încep prin descoperirea, prin valorificarea limbilor și valorilor artistice naționale. În vremea Pleiadei, a primilor scriitori francezi moderni apar lucrări ca : **Apărarea și ilustrarea limbii franceze** (J. du Bellay), **Cercetări franceze** (Et. Pasquier), în care titlurile unor capitole sună astfel : **„Dacă poezia italiană are vreun avantaj asupra celei franceze ; Dacă limba franceză e mai puțin capabilă decît latina pentru artele frumoase"** etc. Italienii nu puteau combate prestigiul latinei umaniste, fără a sublinia virtuțile limbii „vulgare". Lomonosov, Tredikovski, cercetau și ei, nu fără deferență, calitățile stilistice ale limbii ruse. La cronicari, mai ales la reprezentanții scolii ardelene avem elogiul limbii române de origine latină. În același sens e grăitoare peste tot „cearta dintre antici și moderni". Aceste turniruri de tip cavaleresc între literaturi, rămîn inofensive, cît timp se poartă cu arme simulate, ele fiind expresia unui schimb de valori și a unei diferențieri firești în culturile moderne. Uneori însă, în spatele lor se aliniază interese extraculturale, lucrînd cu arsenale autentice, și-atunci literaturile sînt puse în mișcare asemenea unor cohorte în migrație, calcă și pustiesc în cale valorile cele mai înalte din alte literaturi, substituindu-li-se ca model unic și normă imprescriptibilă, care nu admite rivalitatea, ci, ca în evul mediu, numai imitație. Asemenea accidente s-au întîmplat nu odată în istoria culturilor moderne, în detrimentul, cel mai adesea, al culturilor numite „mici", reduse la rolul de simplu receptor, nevoite să-și reprime spiritul și să-și îngroape clasicii. De aci sensul defensor al protocronismului și ideea unei „noi ordini culturale". Ea poate să pară superfluă, dacă ne gîndim că literaturile moderne și-au realizat în ultimele veacuri un statut specific la toate popoarele europene, chiar la cele „mici", nu totdeauna favorizate de istorie. Devine însă adecvată și necesară ori de cîte ori se constată recrudescența unor tendințe culturale integrative, inspirate nu de nevoi propriu-zis culturale, de schimbul natural între valori, ci impuse de rațiuni obscure, extra și sub-spirituale. Altfel, literaturile contemporane, cu tot caracterul lor specific, național, rămîn în ce au mai valid profund universale și între ele nu există temeri de „agresiune". S-ar putea afirma, mai mult, că printr-un frumos paradox culturile moderne sînt mai deschise și mai receptive decît culturile medievale. Acestea se refuzau contactului cu literatura antică și chiar înfruririle dintre ele. Astăzi privim cu încredere spre toate culturile moderne, spre cele antice și medievale de asemenea. În chip curios, particularul se dovedește mai deschis decît universalul, el poate asimila experiențe diferite, fără a se integra acestora. Citim acum nu numai scriitori europeni dar autori din toate continentele lumii, răsăriți fie în jungla africană, fie în stepele asiatice sau în îndepărtatul extremorient. În plus, cercetătorii antichităților izbutesc să ne explice și să ne apropie spiritualicește operele culturilor arhaice, al căror sens părea definitiv pierdut pentru noi. Ceea ce nu admitea omul medieval creator de cultură programat universală, adică legitimitatea altor culturi, antice, asiatice, admite omul modern, creator de cultură programat particulară. Iar acest larg orizont de recepție nu stirnește nicidecum sentimentul sau teama de contaminare, de imitație, întrucît literaturile moderne își au generalul în ele însele, universalul izvorăște din adîncul ființei particulare, ci nu li se impune dinafară. Un nou umanism s-ar putea naște din această comunicare pașnică între culturi, dar el nu va avea nevoie de sabia lui Damocles pentru a se înfăptui. Dar astfel protocronismul (ne întoarcem la sensul ideal) nu e decît un concept metodologic, definind numai poziția din care se declanșează, nu și preliminariile operei, adică influențele, asimilările, lecturile, izvoarele, mai numeroase și mai diverse la scriitorul modern, decît în orice altă epocă anterioară. Cum nu definește nici rezultatul final al creației supus unei geneze, unei alchimii imprevizibile, la fel de complexă și de misterioasă azi ca în toate momentele istorice.

Monumente ale istoriei poporului român

dovezi ale civilizației și culturii dacogeților se găsesc pe întregul cuprins al țării noastre. Multe urme ale cetăților, davelor, construcțiilor civile, ca și unelte, arme și obiecte artistice, înscriu prezența autohtonilor în spațiul carpato-danubian-pontic, înlănțuind resursele munților, dealurilor și cîmpiilor, în unitatea armonioasă a unei neîntrerupte activități economice, sociale, culturale.

Există însă o parte a țării unde mărturiile trecutului strălucesc ca o diademă pe fruntea înaltă a istoriei poporului român. Aici, în sud-vestul Transilvaniei, în ținuturile hunedorene, stau grupate valoroase vestigii. Aici se găsea marea cetate de piatră construită în timpul lui Burebista, sediu regesc și în timpul lui Decebal, purtînd un nume antic : **Sarmizegetusa,** ceea ce în traducere românească (după profesorul I. I. Russu) însemna „Cetatea de pe stîncă" sau „Cetatea înaltă".

Mai tîrziu, cu toată colonizarea romană, populația autohtonă păstrase semnificația denumirii din limba dacică a Sarmizegetusei ca centru politic, economic, cultural, sediu regesc —, ceea ce a impus transpunerea toponimicului în vale, lîngă Hațeg, la Ulpia Traiana, unde se stabilise noul centru al Daciei. Se estompase noțiunea în înțeles de cetate fixată pe stîncă, dar s-a păstrat prin funcția ei complexă, socială, culturală, administrativă.

Acest nume a fost ortografiat foarte variat în numeroase inscripții. Mențiunile din Dacia romană chiar dacă nu mai corespundeau înțelesului de cetate pe înălțimea muntelui — așa cum era ea în Grădiștea Muncelului, la 1 200 m — este dovada prezenței și permanenței unei numeroase populații locale a autohtonilor daci. Poate nu e chiar întîmplătoare păstrarea în memoria Carpaților a toponimicului **Gugu** în Munții Retezat, străjuind depresiunea Hațegului și Sarmizegetusa romană, parcă amintind acel „munte sfînt", **Cogaionon,** menționat de Strabon —, simbolică strămutare a spiritualității dacice.

Cele două Sarmizegetuse — urme materiale ale așezărilor durate în piatră, corespunzînd celor două epoci ale genezei și formării poporului român — stau și acum, paralel, în ținutul hunedorean, înfruntînd timpul.

Există însă o parte a acestui vast muzeu arheologic, unde dovezile culturii materiale și spirituale din epoca lui Burebista se conturează și mai strins închegate, în lumini de corolar al primului stat dac unitar, centralizat, independent. Urmele acestei străvechi civilizații se desfășoară pe mai mulți muncei din zona Munților Orăștiei. Aici se găsea nu numai marea cetate a Sarmizegetusei Regia, cu impunătoare construcții de piatră destinate activităților social-economice, culturale, ci și cetățile din jurul ei, de la Costești (651 m), Blidaru (703 m) și Piatra Roșie (823 m), ca așezări statornice situate pe înălțimi, îndrăznețe ca un „cuib de vultur" pe creste.

În complexul construcțiilor din Munții Orăștiei ai imaginea amplasării cetăților nu numai din punct de vedere al fortificațiilor, strategic, folosind tehnicile înaintate ale vremii, într-un relief greu accesibil, ci și din punct de vedere economic, social și administrativ, prin alegerea acestui loc central, dominant prin încrucișarea unei întinse rețele de comunicație cu toate zonele, limitrofe sau mai îndepărtate, locuite de triburile daco-geților. Aici se impune imaginea concretă a structurii caracteristice Carpaților noștri, care niciodată n-au despărțit așezările de pe ambii versanți ai munților. Platforme etajate la altitudini de 1 000 m, de 1 500 m și 2 000 m, au oferit cea mai strălucită arteră de circulație pe **plaiuri,** o adevărată magistrală transcarpatică, a unor drumuri de lungă întindere trecînd de pe un plai pe altul fără a cobori în văi, continuînd pe șeaua ondulată a culmilor.

În Munții Orăștiei înțelegi expresia scriitorului Florus, contemporan cu împăratul Traian, care-i vedea pe daci trăind „nedeslipiți de munți" („Daci **muntibus inhaerent**"). Dar dacă ținem seamă că andezitul și calcarul folosit în diferitele construcții a fost adus din valea Streiului, că la Grădiștea Muncelului erau ateliere de prelucrat fierul, și nu departe, în Podișul Mehedinți, erau cuptoarele de redus minereul de fier, că pe munți erau turme iar în văile **apropiate** ogoare întinse —, trebuie să vedem o intensă circulație atît în interiorul Daciei, cît și cu popoarele sau statele învecinate. Prin întinderea, complexitatea și structura rețelei de drumuri, zona cetăților dacice indica o puternică circulație demografică, ceea ce evidențiază și urmele din acele timpuri ale gospodăriilor risipite pe toate culmile mai netede ale Platformei Luncanilor pînă la altitudinea medie de 950 m. Ca și în trecut, așezările statornice pe care le găsim și astăzi pe suprafața platformei, se deschid prin rețeaua plaiurilor ca legături directe cu valea Grădiștii spre Orăștie și valea Mureșului ; cu valea Luncanilor spre Călan, Hațeg și Hunedoara ; cu văile Cugir, Sebeș, jud. Alba ; spre Novaci, jud. Gorj ; spre Petroșani și valea Jiului, continuîndu-se pe versantul sudic al Carpaților Meridionali în Subcarpații Olteniei, ca și în nordul Munteniei pe culmile Mușcelului.

Aspectul de izolare a cetăților dacice — de așa pretinsa ascundere în munți — dispare prin cercetarea și scoaterea în evidență a acestor vaste legături de comunicație, multidirecționale, și dimpotrivă pune în evidență poziția centrală a cetăților, cu funcții complexe de puternic punct de organizare și stăpînire centrală pe vaste suprafețe. Ca cercetători, nu putem vedea fenomenele izolat de complexul socio-economic, cultural, al fiecărei epoci istorice, prin care putem înțelege funcționalitatea și trăinicia drumurilor, a așezărilor, a manifestărilor politice, economice, culturale.

Drumurile din acele vremuri au fost și ele supuse acțiunii transformatoare a timpului, a epocilor istorice, a diferitelor nevoi economice și social-culturale. Urmele atîtor căi pe unde cobora materialul lemnos sau cărbunele, mai sînt vizibile pe alocuri, orientate spre centrele meșteșugărești sau industriale ce se dezvoltau în evul mediu și mai tîrziu în epoca modernă. Astăzi, drumuri noi, adecvate transporturilor mecanizate, răspund nevoilor de industrializare socialistă a țării și — în același timp — asigură accesul vizitatorilor cu mașinile pînă în inima munților, pînă în fața marelui sanctuar rotund, a „soarelui de andezit", a sanctuarelor patrulatere de la Grădiștea Muncelului. Turismul, formă modernă de cunoaștere a țării, deschide o vie circulație spre Munții Orăștiei, spre monumentele dacice, spre ceea ce putem azi numi o vatră a genezei poporului român.

Hotărirea ca în anul 1980 să aibă loc aniversarea a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și unitar sub conducerea lui Burebista, a dus la ample manifestări culturale în țara noastră, iar pe plan local, în ținuturile hunedorene, pe drept cuvînt a constituit momentul unor preocupări deosebite pentru dezvoltarea cercetării științifice și a creației artistice, pentru menținerea nealterată a dovezilor arheologice și a patrimoniului național. Are loc reorganizarea Muzeului județean din Deva în vederea cuprinderii mai multor secții ale științelor istorice ; un alt șantier s-a concentrat la Grădiștea Muncelului în lucrări de consolidare-restaurare și conservare a construcțiilor de piatră. Cuprinzînd un vast teritoriu din jurul cetăților dacice s-a format „Parcul natural Grădiștea de Munte-Cioclovina", în care monumentele naturii și cele mai vechi urme ale vieții omului în peștera Cioclovina, stau alături de dovezile istorice, împreună cu aspecte etnografice actuale, vii, specifice acestei zone permanent populate.

Lucia Apolzan

Revista muzeelor și monumentelor

O revistă sobră și de ținută științifică, reflectînd mai degrabă munca de cercetare a autorilor articolelor, în mare majoritate muzeografi cu renume printre istoricii noștri, este **Revista muzeelor și monumentelor** al cărei număr dublu, 4—5/1980, bilingv, (român-englez), a fost dedicat aniversării a 2 050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent condus de Burebista și celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice. Deși nucleul „comunicărilor" — căci numărul poate fi privit ca o sesiune științifică de calitate și substanță — se constituie în jurul civilizației traco-geto-dace (dr. Lucian Roșu, dr. Adrian V. Rădulescu, prof. dr. docent I. I. Russu) temele abordate acoperă o suprafață mult mai amplă a istoriei României de la etnogeneza poporului (prof. univ. dr. doc. D-tru Berciu, dr. Iuliu Paul), formarea statală (prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, conf. univ. dr. Mircea Mușat), pînă la destinul său revoluționar (dr. Gheorghe Zaharia, prof. univ. dr. Gh. Ioniță, conf. univ. dr. Ion Ardeleanu), coroborînd informațiile arheologice, etno-lingvistice, etnografice, artistice etc. (dr. Zoltan Szekely, dr. Georgeta Stoica, dr. Panait I. Panait, dr. Florian Georgescu). Profunde și documentate, articolele oferă o imagine a adevărului istoric românesc, sprijinită întotdeauna de probe solide și argumente irefutabile ; o istorie plină de dramatism și sacrificiu, fascinantă în adîncu ei continuitate pe acest pămînt. Și chiar dacă unele texte se suprapun parțial ca informații și subiect, lucru într-un anume fel inevitabil, mărturisind însă și faptul că ne aflăm înaintea unei culegeri de comunicări de sine stătătoare, mai puțin gîndite global în cadrul revistei, nu este totuși niciodată prea mult a rosti și repeta adevărul istoriei unui popor. Mai ales în cazul unei istorii atît de bogate cum este cea a românilor. Din sumarul revistei se remarcă prin „conținut și formă", în mod deosebit articolele dr. Lucian Roșu „Dovezi arheologice privind începuturile metalurgiei fierului în lumea geto-dacică", dr. Iuliu Paul — „Cu privire la contribuția substratului neo-eneolitic la formarea civilizației bronzului tracic pe teritoriul românesc", prof. dr. docent I. Russu — „Studiul limbii traco-dacilor, etapa actuală, perspective", dr. Ion Horațiu Crișan — „Apariția și dezvoltarea statului la daci", prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu — „Organizarea statală pe teritoriul României în Evul Mediu timpuriu", în schimb dezamăgitoare stilistic ni s-a părut comunicarea criticului de artă Mircea Deac „Marile momente istorice românești reflectate în artă" (grafica coperții I este și ea puțin inspirată în cazul acestui număr tematic). De asemenea, mai multă interpretare în articolele de arheologie păstrate, tendință încă generală la noi, excesiv în stadiul descriptiv, ar fi dat un plus de strălucire numărului, îndepărtînd o anumită impresie de monotonie. Dincolo de aceste scăderi, neglijabile în raport cu ansamblul, **Revista muzeelor și monumentelor** este o prestigioasă publicație ale cărei numere sînt așteptate cu real interes nu numai de specialiști.

Dan Alexandru Condeescu

Caietul de clasa a doua

Urmare din pag. 1

mai al fiecăruia în parte. Nici măcar toamna care se așterne la fel pentru toți, cu o democrație superlativă care este deocamdată doar a naturii, nu este tradusă, înțeleasă, decodată (ca să folosesc un termen la modă) de agricultor la fel ca de școlar, de lucrătorul în fabrică la fel ca de meteorolog. Pentru fiecare are alte valențe, fiecare s-a trudit să le descopere, să le înțeleagă, să-și acorde existența cu ele.

Nu pot să nu mă gîndesc la poezie avînd toate acestea în minte și mai ales caietul frumos liniat al fetiței din clasa a doua : mulțimea A mai mică sau cel mult egală cu mulțimea B. Adică alfabetul înțelegerii primului pas pe Lună. Luna pe care poeții au „explorat-o" de milenii prin cuvinte. Luna și Soarele și universul mare și cel mic al nostru al fiecăruia. Oare această uriașă muncă de cunoaștere prin cuvînt, această muncă a cărei rezultantă este arta, nu presupune, pentru a fi înțeleasă, un alfabet al cunoașterii ei, un efort de descifrare ? Omul este dotat de la natură cu puterea înțelegerii, dar dacă nu va face efortul de a și-o descoperi, rămîne mut și surd și orb în fața universului. Arta ca orice formă a cunoașterii presupune în primul rînd pregătirea pentru a fi receptată, dorința de a înțelege. Și cum știința nu a rămas la 1+1 este firesc ca și arta să fi căpătat forme noi care nu pot fi receptate decît dacă pregătirea, sensibilitatea și înțelegerea noastră îi vin în întîmpinare. „Nimic nu e ușor pe pămînt, chiar roua e sudoarea privighetorilor care-au trudit toată noaptea cîntînd" spune Poetul. Altfel, omul leneș la cuget este tentat să numească „urît", „prost", „inutil" tot ceea ce nu îi este „pe înțeles". Un înțeles needucat, neobișnuit cu gimnastica gîndirii. Ochiul trebuie învățat să deslușească forme și culori, urechea să asculte armonia sunetelor și cuvintelor, mintea să le prindă miezul parfumat. Sigur că toate acestea nu sînt valabile decît prin raportarea la artă, nu la pseudoarta care oricum nu intră în discuție.

Trăim într-un timp de construcție, a universului nostru și a noastră însine. Poate mai demult, caietul fetiței de clasa a doua ar fi părut o ciudățenie. Acum el *există*, ca o dovadă că trăim în acest timp în care nimic nu se mai poate înțelege (și deci nici face) după ureche, fără alfabetizarea în variile domenii ale existenței.

Mărul cu pricina a picat în capul *savantului* Newton și numai așa a determinat existența celebrei formule. Ciți Thomosoni și Johnși n-or fi stat într-o după-amiază de toamnă într-o livadă din Albion ! Dar lor, oricum întîmplarea (dacă a fost), nu le-ar fi lăsat decît un cucui anonim.

Privesc caietul fetiței de clasa a doua și mă gîndesc la praful Siracuzei de acum două milenii și mai bine. Un cetățean al ei și al lumii și al veșniciei desena cercuri în acel praf... Avea 75 de ani și nu desena în joacă. Descoperea tegi pentru toți școlarii de la 6 la 90 de ani, de atunci și din veacuri. O sanda romană nealfabetizată (ca toate sandalele și bocancii și cizmele antichității, evului mediu și altor epoci de brutalitate a ignoranței) a venit și a răscolit praful și a rupt puritatea liniilor. Peste întreaga nimicnicie a gestului a răsunat celebrul strigăt al savantului care, vai, n-a murit de moarte bună.

De atunci și pînă acum pe toți stricătorii de cercuri i-au înghițit, anonimi, praful și pulberea.

Cercurile însă au rămas, adevărate și pure, luminînd caietele noastre ale tuturor celor care silabisim alfabetul înțelegerii lumii, luminînd căietul tău, fetiță de clasa a doua.

atelier literar

poșta redacției

R. POPEL : Două pagini ceva mai bune : „Un vis", „Pînă la meri". (E necesar să vă iscăliți citeț fiecare manuscris).

ELENA DUMITRU : Lucruri de serie și obișnuință, mai mult „făcute", amenințate de monotonie și plafonare. Ceva, în „Ar trebui să știm".

M. COSMETTO : „Vis", „Liniște", „Univers poetic".

ANONIMUL OLTEAN : Nu sînt, din păcate, noutăți deosebite, revelatoare. Lucrurile merg pe același făgaș mijlociu, laborios și devotat, din care nu lipsesc unele scîntei metaforice, îndemînări de expresie și prozodie și chiar zvonuri de lirism, dar care nu ating decît rareori încandescența decisivă a poeziei adevărate, „de performanță". Putem subscrie, firește, „în mare", la caracterizarea din „Ramuri". Reținem „Cînd vorbim", „Inscripție de primăvară".

LIA M. : Cîteva pagini promițătoare, dincolo de unele nesiguranțe și șovăieli „Preaplin", „Iubire" „Olarul", „Prezumție". Să vedem ce mai urmează.

V. MILESCU : Auspicii bune, o anumită fervoare și ardență care par să indice perspectiva unei vocații („Lecție", „Lasă-mă", „Nestatornicie", „Pentru mine o pasăre"). Reveniți.

T. DIANCA : Un început încă timid, șovăitor, care nu exclude, însă, unele speranțe („Indemn", „Dor", „Virstele").

T. ȘERBAN : În ciuda bunelor gînduri și intenții din scrisoare, versurile alunecă iar pe căile nebuloase, neinspirate, pe care, în ultimele plicuri, păreați să le fi abandonat. Ce se întîmplă ?

ARIEL : Înainte de a vă putea răspunde, a sosit și masivul dv. manuscris pe care, firește, îl vom face să parvină celui în drept.

T.C.-DÎRJAN: Predomină confecția, „lucrul manual" și vînătoarea de „găselnițe" cît mai șocante... Dar sînt și cîteva pagini („Valea Ciurenilor", Mame lăcrimînd", „Micropublicitate") care îngăduie unele speranțe.

M. CHIURLEA : Nu lipsesc unele inflexiuni lirice, dar, deocamdată, rezultatele nu sînt concludente.

R. I. DRAGU : Versificări îndeminatice, curate, cursive, încă prea aproape de ecourile clasicilor și de locul comun al convenționalismului epigonic. Dar unele semne de perspectivă nu lipsesc și viitoare pagini mai bune (demne de „greșeala" publicării...) nu ne-ar surprinde. Cea mai reușită de-acum, „Antiteză".

M. DUMITRESCU : Prea multă grabă, prea multe texte, o adevărată inflație, care nu poate avea alt rezultat decît scăderea gravă, alarmantă, a nivelului paginilor trimise, degenerarea creației în manufactură. Fenomenul e deja vizibil în cele două plicuri voluminoase din ultima vreme : lucru de serie, șablon, monotonie, nesfîrșite divagații „în dodii", fără substanță, refuzate de idee, de vibrație etc. Ele ilustrează, dealtfel, cumva, chiar acest portret (profund aberant) al „Poetului", așa cum îl recompuneți dv din niște periferice, expirate convenții livrești, un ins care „nici nu știe / că războiul troian / s-a sfîrșit", care „veghează liniștea / căii lactee" etc., un fel de năuc nevertebrat, lunatec, scăpătat minte... E timpul să reconsiderați aceste străvechi și calomnioase prejudecăți — o priivre mai clară și mai profundă asupra adevăratei condiții (responsabile, solidare) a poetului în lume se va repercuta salutar și asupra scrisului dv. Care trebuie să fie altceva decît o inerție industrioasă, cantitativă, gratuită, care trebuie să se angajeze mai larg și mai intim într-un efort creator, veșnic curios și nemulțumit de sine, veșnic atras de noi explorări și experiențe, veșnic în confruntare cu marea poezie a lumii etc. (...obligație care, dacă mai trebuie s-o spunem, decurge în mod esențial și din vîrsta dv. june și, nu mai puțin, din zestrea de talent a condeiului dv.!..). Deocamdată, nu putem menționa (ca pagini ceva mai răsărite) decît : „Cînd geme lumea", „Instantaneu", „Necunoscutul", „Exaltare", „Univers poetic", „Brîncușiana". (Pe viitor, nu mai mult de un plic pe lună, cu 10—15 pagini !).

Ion Craiova (ceva, în „Stog uitat"), **Gr. Hojma, Ștefanio I., G. Aelis, Victoria, Renata Ispir, L. Popescu, Lucia Moraru** (mai bine, în „Iluzionism", „Balada imaginară"), **Leonard Ciureanu, A. Delapădure** (ceva, în „Cine", „Domnule", „Sfat"), **S. Justinian, A. Albu** (ceva mai bine, în „Neprinsă", „Din clipă în clipă"), **Ozolin Dușa :** Nimic nou !

Emil Druncea, Anita Manu, Mioara Maria Ghinescu, Cornel Saca, Mihail Bobaru, Carmen Marinescu, Marin Comănescu, Tatiana (ceva, în „Vine toamna"), **I. C. Poenaru, Victor Addel, A. I. Pădureanu, Vasile Zgorobete, Luiza Toderiță, Daniel Prallea Blaga, Bella Bogdan, Ioan Iepure, Traian Voinea, Tudor Gorcea, D. Munteanu** (Tărgoviște), **Pompiliu Comșa :** Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Un șuris

Ce vezi? I-am întrebat pe cel care
se uita într-o ulcea din care băusem:
ghicitorul în apele mele tulburi.
„O mină pătată de nuci verzi și cerneală,
o buclă de păr blond, un tren militar,
un sărut, un chiot de copil, o zi începută
direct din noapte, un formular de rate,
un sul de hîrtie cu ultima cardiogramă
lirică,
o sticlă rostogolindu-se pe parchet,
și același „bună-dimineața"
însoțit întotdeauna de un gest
cu mîna ridicată în aer,
ca un înecat în propriul lui șuris
de fiecare zi."

NICULAE ALEXANDRU-VEST

Aură

Trăiesc, încă exist cu risipire
Și mi-am aflat atîtea dimensiuni
Pe resturi de cîmpii înmiresmate
Eu încă vin și vreau să vă mai spun
M-ați părăsit voi drumuri, urme calde
Copilării rostogolite-n somn
Mă însoțesc doar ierburi ruginite-n
Ecluza smuls-a singelui meu domn
Senzații reci pe buze ce nu dorm
Încătușează-arterele vioale
Ce luminau cîndva aprinsul dom
Cînd mă rugam sfișietor la soare
Sînt dire de lumini răzbind prin fum
În palmele ce răspîndesc ușoare
Acel profan, duminical parfum
De tinerețe și de-nfrigurare
Trăiesc, încă exist cu risipire
Eu încă vin și încă vă mai spun
Cît răzbunată de mătasea lunii
În cîntu-acesta ard și vă adun...

ANGELA NACHE

Impădurire

Am rămas prea mult timp aici
între timp mi s-a împădurit sufletul
între timp am curs în izvoare,
între timp steaua care-mi ardea
sub frunte
s-a acoperit, într-o toamnă, cu frunze.

Și totuși, prietene, aș veni să visăm
împreună
insula cu iluzii blonde,
dacă rădăcinile astea,
dacă aripile astea,
n-ar fi atît de adînc înfipte
în cerul de deasupra satului meu.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

În Arcă

În Arcă era o mulțime de copii
și pe toți îi chema Noe.

Anii lor împreună făceau șase sute.

Și cîte o pereche din toate
jucăriile pămîntului.

GH. SMEOREANU

S-a dus

S-a dus timpul cînd visam la flacăra lămpii.
Totul era plin de mister și poveste.
Era miros de lună pe creste.
Cerul părea încrustat măreț.

Ca minerul cu mărgăritare al unei săbii
Singele izbucnea des în rafale
Spre timplă ca după dezgheț
Apele crescînd cu vuiet la vale.

IORDAN GRECU

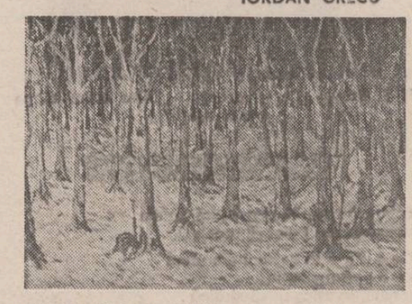

Virgil Moise : „Grădina cu crăițe" (sus) ; „Sfîrșit de toamnă (jos). Din expoziția deschisă la Galeria „Eforie"

Nufărul din craniu

după ce ți-am spus
cîteva fraze lipsite de importanță
am început să văd oceanul
înroșit de amurg mîinile
mele îți căutau sinii
dar nu întîlneau decît
nisipul rece în general
totul se reducea la cele
cîteva fraze lipsite de
importanță.

DAN EMILIAN ROȘCA

Cuvinte

I.

Există cuvinte simple
care valorează cît un poem.
Cînd cred că găsesc unul din acestea
nu-l spun
fiindcă mă tem
să nu se ofilească ușor
ca floarea de prun.

II.

Cuvîntul de preț
îl încerc în răsfrîntă durere,
lovindu-l ca pe un clopot de bronz
sau pe o monedă de aur,
pînă se face metal sieși
și faur.

MIHAELA COSMETTO

Zbor abisal

Pentru a doua oară, octombrie
și iar încep să te uit.
Înfășurată
în hainele tale
mai sorb miresmele înstrăinate,
ca un flacon pierdut.
De s-ar putea
să uit de tot...
Bine și rău, deopotrivă.
Să uit, cum de plînsul nocturn
s-au cutremurat
structurile de rezistență
și rațiunea, adînc fisurată,
oblic s-a-nclinat către pămîn.
Dar mă țineai atunci de mînă,
și din căldură mai puteam
să încropesc un simulacru de iubire.
Acum, plutesc în nacela
camerei mele,
ca un scafandru ce-a vrut să schimbe
apa cu aerul
și s-a-necat în cer.

VIRGINIA SOARE

Omagiu lui Mihail Sadoveanu

● Cu prilejul centenarului Mihail Sadoveanu, Academia Republicii Socialiste România, Academia de științe sociale și politice și Uniunea scriitorilor au organizat marți, 4 noiembrie a.c., la Ateneul Român din Capitală o manifestare omagială.

Au participat **Suzana Gâdea,** membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Emilia Sonea,** adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., scriitori, alți oameni de cultură, un numeros public.

Personalitatea marelui clasic al literaturii noastre a fost omagiată de George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor, acad. Gheorghe Miboc, președintele Academiei Republicii Socialiste România, Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice, Zoe Dumitrescu Bușulenga, directorul Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu". Profira Sadoveanu, membră a Uniunii scriitorilor, Ion Vlad, rector al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, prof. univ. Constantin Ciopraga, Mircea Tomuș, redactor-șef al revistei „Transilvania" din Sibiu, Fănuș Neagu, membru al Consiliului Uniunii scriitorilor și prof. univ. Alexandru Balaci.

Vorbitorii au adus un vibrant omagiu marelui scriitor în a cărui nepieritoare operă, ce se constituie într-o autentică sinteză a spiritualității românești, poporul nostru se oglindește și se recunoaște. Dragostea față de patrie și de oamenii acestor meleaguri, identificarea cu năzuințele maselor populare, pretuirea trecutului eroic sînt fundamente ale operei sadoveniene. În cuvîntul lor vorbitorii au subliniat civismul marelui scriitor, convingerile sale democratice, demnitatea cu care a servit telurile de libertate și independență ale poporului nostru, fiind unul dintre mulții intelectuali progresiști care au salutat victoria revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și au împărtășit idealurile noii societăți socialiste. Scriitorul cetățean care s-a bucurat de un înalt prestigiu în epocă a participat cu scrisul și cu fapta sa la realizarea politicii Partidului Comunist Român în anii după care puterea politică a fost cucerită de clasa muncitoare.

Cuvîntările au relevat deasemenea universalitatea operei sadoveniene, umanismul ei, prețuirea imensă de care se bucură scrierile sale dincolo de hotarele patriei.

În încheierea manifestării artistele emerite Dina Cocea și Irina Răchițeanu Șirianu, precum și actorii Gheorghe Cozorici și Val Săndulescu au susținut un recital de poezie și proză, au interpretat pagini memorabile din creația lui Mihail Sadoveanu, iar corul „Madrigal" dirijat de Marin Constantin a prezentat un program omagial alcătuit din piese corale românești.

Miercuri 5 noiembrie a.c., la mormîntul lui Mihail Sadoveanu de la cimitirul Bellu, au fost depuse coroane și jerbe de flori din partea Uniunii scriitorilor și Muzeului literaturii române.

ALBUM OMAGIAL: CENTENAR SADOVEANU

În cadrul manifestărilor omagiale organizate cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu, Muzeul literaturii române, în colaborare cu Comisia pentru cinstirea memoriei scriitorilor de pe lîngă Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, a lansat un inedit album omagial — „CENTENAR SADOVEANU".

Apărut în excelente condiții grafice, albumul își propune să reconstituie universul de viață și creație sadovenian prin facsimile după manuscrise, iconografie reproducînd ipostaze din existența scriitorului și obiecte personale, corespondență, documente și piese muzeale aflate în arhiva Muzeului literaturii române.

Albumul omagial se poate procura de la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe MIHAIL DAVIDOGLU,

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor are bucuria să vă adreseze un mesaj cordial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe bucurii și cît mai multe succese în activitatea de creație literară și dramaturgică pe care ați desfășurat-o cu devotament și pasiune, în slujba literaturii și culturii umanist-socialiste din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe RADU COSAȘU,

La împlinirea vîrstei de 50 ani, îi este foarte plăcut conducerii Uniunii Scriitorilor, să vă transmită sincere felicitări, multă sănătate, fericire, cît mai multe succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe AUREL RĂU,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor are bucuria să vă transmită un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, cît mai multe bucurii și cît mai multe succese în activitatea literară și în munca obștească pe care le desfășurați cu pasiune și devotament în slujba culturii umanist-revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe EUGEN MANDRIC,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, îi este foarte plăcut conducerii Uniunii Scriitorilor, de a vă adresa un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în creația literară și în activitatea obștească.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

virginia carianopol

Decor

Dar cel mai mult
Iubeam caii
Cu galbene boturi de lună
Deasupra lumii
Abur
Trecînd
Și glezna lor
Subțire ca o apă
Prin aerul nopții
Abia respirînd

Tu pleci

Și nu mai știu marginile lumii,
Încotro sînt
Cai să ne poarte vin
În ținut de văzduh și exil

Tu pleci
Bat orele lumii rar
Și somnul cu dalta calcă
Lungi nopțile de iarnă
În golul singelui cad
Spre capătul lumii
Celălalt

Tu pleci
Și orele se clatină subțiri
Pe mîini curg îndoielile
Toate,
Prin întuneric străbat
Cu ceruri
și cu ape
Din adînc curate

Ceremonial

Treceam dintr-o noapte într-alta,
Între margini de trup
Statornic și adînc
Și Luna
În robia arterelor
Lunecătoare
Cu șapte inele de os
Dincolo de cer
Și de pămînt
Din grădina lumii,
Mai jos

Cu galbeni pași

Cîndva
Mai alunecam
Printre culori
Și printre cuvinte
Prin întunericul tău încercam starea vremii
Cu febre de maci singerinde
Apoi,
A urmat un veac de singurătate
Și cai cu hamuri de aur
Năvălind în lumină...
Pe scări subțiri de marmoră
Mă opreau statuile
Lansîndu-mi cu generozitate
Invitații la vals
Cineva închisese într-o vitrină Anotimpurile
Și singura certitudine rămăsese:
Stăpîna mea,
Împărăteasa,
strălucitoare și rece
Pe lîngă margini de cetate
Și eu,
Cu galbeni pași coborînd,
Prin veacuri de singurătate.

REVISTA REVISTELOR

Comentarii, opinii, atitudini... dar mai ales răstălmăciri

● O lungă și avocătească însemnare din **România literară** (nr. 44) se străduie să compună un portret infamant unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori români contemporani : eseistul, dramaturgul, romancierul Paul Anghel. Pretextul : un interviu pe care Paul Anghel l-a dat televiziunii reprodus în **Flacăra.** Motivul : afirmația din interviu că revista **România literară** s-a opus cu inversunare protocronismului. Este desigur dreptul oricărei reviste să răspundă atunci cînd crede că este atacată pe nedrept, cu condiția respectării adevărurilor elementare.

Or, ce afirmă, la urma urmelor, Paul Anghel ? Că **România Literară** s-a opus protocronismului „fie prin atacuri la idee protocronismului, fie prin tăcere sau încă ceva, boicot în legătură cu o posibilă organizare a unei discuții mai ample pe această temă". Mă rog, erau sau nu adevărate aceste critici ? A organizat **România literară** — ca revistă centrală a Uniunii Scriitorilor — o amplă dezbatere în jurul protocronismului ? Care sînt mijloacele prin care s-a încercat să se promoveze în paginile ei schimbul de opinii pe marginea acestor idei care vizau, în chip mărturisit, originalitatea literaturii române ?

În loc să răspundă cu sinceritate la aceste probleme de fond, autorul însemnării R.e.d. (n-a vrut, n-a putut ?) se pretează la jalnice subterfugii verbale, arătîndu-se preocupat doar de aspectul pur semantic al unor expresii din acest interviu **(Nota bene :** televizat, deci exprimat oral). Unele din aceste interpretări „stilistice" sînt de-a dreptul grotești, prin ipocrizia simulată. Astfel, **R.e.d.** se face că nu înțelege cum ar putea o publicație să se opună unor idei „prin tăcere". (Dacă ignoranța lui **R.e.d.** e reală, n-are atunci decît să citească articolul lui Camil Petrescu despre „Conspirația tăcerii" din **Teze și antiteze** pentru a se „lumina".)

Dar asta încă nu e totul. Se afirmă, negru pe alb, că : „Foarte discutabilă și chiar regretabilă ca procedeu este apoi identificarea făcută de Paul Anghel între a nu fi de acord cu unele puncte de vedere exprimate de Edgar Papu și minimalizarea culturii și literaturii naționale". Dar unde a făcut Paul Anghel această afirmație ? Sofisticata notă din **R.L.** uită să mai dea și citatul ilustrator. Și asta pentru simplul motiv că nu există. Dimpotrivă, în interviu se subliniază cu claritate — pentru a înțelege și mințile cele mai refractare — că exprimarea unor „puncte" de vedere diferite „constituie un fapt extrem de pozitiv : climatul foarte liber de la noi", adăugîndu-se în ceea ce privește problema în discuție : „Și cei care susțin protocronismul și cei care susțin sincronismul fac parte din aceeași literatură, unii sînt și prieteni, dar chiar dacă n-ar fi prieteni trag împreună la vîslele care duc mai departe această cultură" etc.

Și-atunci cum de a fost posibilă emiterea unui asemenea sfruntat neadevăr ca acela din însemnarea redacțională a **României literare ?** Nu are o asemenea acuză caracterul unei calomnii ?

Condiția primă a dialogului de idei este respectarea ideilor și formulărilor preopinentului și nu invenția de cafenea. Nu este în intenția noastră să ne substituim celui denigrat, Paul Anghel, care are dreptul de a răspunde și a respinge tratamentul la care e supus, dar mica înscenare din marginile revistei **R.L.,** privește o discuție care s-a desfășurat pe larg în paginile revistei **Luceafărul,** pagini care refuză, la cea mai simplă cercetare, aceste „giumbușlucuri" polemice. Minima onestitate cerea scriitorilor acestor rînduri semnate **R.e.d.** să urmărească susținerile lui Paul Anghel de vreme ce vor să le combată. Verificarea cu faptele este zvîrlită la coș în favoarea ficțiunii : important nu e adevărul ci portretul robot al lui Paul Anghel propus pe această cale publicului. Pe scurt, Paul Anghel este învinovățit de a avea „o înțelegere cu totul personală, care îl desparte net tocmai de Edgar Papu" în privința protocronismului. Edgar Papu, zice nota citînd din prefața cărții **Din clasicii noștri,** a găsit „formula protocronismului românesc" în opoziție cu ideea sincronismului. Susținînd ideea complementarității celor doi termeni Paul Anghel n-ar fi decît un deformator al inițiatorului. „Alternativa sincronism/protocronism, situarea celor doi termeni în opoziție reprezintă așadar obiectivul inițial declarat și rezultatul (acum nerecunoscut) al partizanilor protocronismului". Așa să fie ? Că **R.e.d.** își induce vrînd-nevrînd cititorii în eroare se poate demonstra deschizînd **Luceafărul** din **8 octombrie 1977.** Edgar Papu își completează și precizează aici formula din prefață : „Vă rog să-mi permiteți o precizare. Nu înțeleg aici opoziția în sensul de termeni care se exclud ci de termeni care se află față-n față în chip complementar. În fraza citată eu am optat pentru sensul relației complementare". Iată deci că Paul Anghel nu e despărțit net de Edgar Papu cum afirmă grăbit **R.e.d.** ci în deplin acord. Suportul întregii construcții se surpă. După cum alt pilastru de hîrtie al fabulației din **R.L.** confecționat cu aceeași inconcurabilă grijă pentru adevăr intră în conflict cu adevărul scop al discuției despre protocronism. Paul Anghel este învinuit destul de direct că n-ar vrea să recunoască un obiectiv „inițial declarat" (!) : alternativa sincronism/protocronism. Pînă și n-are de ce s-o facă. În același **Luceafăr** (8 octombrie, 1977) Paul Anghel afirmă alături de Edgar Papu și în aceeași masă rotundă : „Toate culturile se caracterizează prin sincronism și protocronism nu numai cultura și literatura română". Sau : „dacă sincronismul e o lege universală, protocronismului trebuie să-i conferim deasemenea statutul de lege". Relația de complementaritate este clar precizată încă de la debutul acestei discuții. Ce rost au confuziile din **R.L. ?** Mai mult decît atît tema primei discuții despre protocronism și sincronism este aceea a **complementarității** pe care o susțin toți participanții (Edgar Papu, Ov. S. Crohmălniceanu, Pompiliu Marcea, Paul Anghel, Mihai Ungheanu). Pompiliu Marcea declară : „Cred că protocronismul nu se opune sincronismului pentru simplul motiv că nu există culturi pur protocronice (nici cele mari) și nici culturi pur sincronice". Dilema fatală **protocronism sau sincronism** nu aparține acestor interlocutori și nu poate fi pusă în nici un caz pe seama lui Edgar Papu sau Paul Anghel. A răstălmăci opiniile atîtor scriitori deodată este, orice s-ar zice, cam mult.

Ce mai rămîne din muncita înscenare a **R.e.d. ?**

Reaua credință în interpretarea punctelor de vedere exprimate.

În aceste condiții, siguranța fără margini cu care **R.e.d.** declară, în finalul însemnării, că totdeauna **România Literară** „a respins polemicile neprincipiale, răfuielile mărunte", că „s-a opus modului de a discuta prin confuzii și deformări de concepte, prin acuzații de tot felul, prin contrazicerea însăși a evidenței" ne amintește cunoscuta zicală cu cei ce vorbesc de funie în casa spînzuratului.

Etnologia militans

● Cu doi ani în urmă, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice din București, la inițiativa conducerii, a inaugurat o cercetare de perspectivă, sistematică, a culturii populare tradiționale și contemporane, organizînd în acest scop dezbateri, sesiuni științifice, întîlniri profesionale adecvate. Consecvența în aceste acțiuni științifice a avut drept rezultat publicarea celor două „Anuare" ale institutului, cuprinzînd studii și comunicări cu o tematică diversă, care unifică datele cercetării cu o interpretare teoretică.

În contextul de mai sus, la sfîrșitul lunii trecute, timp de două zile a fost organizată o amplă sesiune științifică, incluzînd 33 de comunicări ale unor cercetători din institut și din țară, avînd ca temă : **Creația etnografică, folclorică și lingvistică, expresie a unității și continuității culturii populare românești.** Distribuția tematică pe sectoare de activitate a reprezentat, după cum arăta prof. Ioan Ilișiu, directorul institutului, „încă o modalitate de participare activă la dialogul atît de fertil al științelor sociale din țara noastră, dialog care sub semnul aniversării a 2 050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent, a lărgit considerabil orizontul cunoașterii contemporanilor în o seamă de probleme ale formării, dezvoltării și creației poporului român".

Importanța problemelor urmărite, valoarea documentelor prezentate, a opiniilor și ideilor exprimate la un înalt nivel științific marchează un moment mult așteptat în cunoașterea fenomenului etnic. Pe de altă parte, a fost situat în contemporaneitate documentul etnologic și variabilele acestuia din punct de vedere teoretic și aplicativ, îmbogățind sistemul de referință asupra spiritualității românești. Cîteva din titlurile comunicărilor sînt edificatoare : **Documentul etnologic — expresie a originii, unității și continuității poporului român. Prolegomene epistemologice.** (Paul Simionescu). **Contribuția graiurilor populare la formarea „stilului românesc" în creația materială și spirituală.** (Valeriu Rusu). **Despre unele probleme ale cercetării etnografice privind continuitatea arhitecturii populare.** (Paul Petrescu). **Culegerea de folclor dobrogean a lui T. T. Burada. Contribuții la studiul unității folclorului românesc.** (Adrian Fochi). **Sărindarul de obște — un obicei bogat în sugestii pentru ideea vechimii și continuității de neam.** (Al. I. Amzulescu). **Terminologia păstorească, mărturia unității limbii și poporului român.** (Vasile D. Țâra). **Perspective etnologice de descifrare a calendarelor autohtone.** (Ion Ghinoiu). **„Cărțile populare" ale românilor și narațiunea folclorică. Vechime și Circulație.** (Sabina Ispas). **Ideea originilor și a continuității etnice în cultură.** (Vasile Vetișanu) și altele cu aceeași valoare tematică.

Se poate spune deci că etnologia își recapătă statutul ei propriu la confluența cu disciplinele intermediare ale cunoașterii, amintindu-ne de ceea ce Iorga și Călinescu spuneau, anume, că în explicarea vechimii culturii românești trebuie să pornim de la factorul etnic.

V. Vetișanu

POEȚI NORDICI

BERTIL GEDDA
SUEDIA

București

N-am văzut pe fața nimănui
incrincenarea săpată de-a vieții cruzime,
ci zimbete numai,
asemenea strugurilor pîrguiți
ce se răsfață-n soare.
Nu mi-au ieșit în cale robi
împovărați de greutăți și nevoi,
eu am văzut doar un popor
trăindu-și bucuria, jocul, munca.
Nici tristețe n-am văzut,
nici măcar acolo unde încă se mai zăreau
cicatricele războiului,
ci doar bucuria și mîndria
reconstrucției tămăduind răni și durere.

O, București, oraș cu case albe
și flamuri de purpură,
glas de pace,
tu îmbrățișezi cu miini de frate
ziua de miine...

În românește de
Nicolae Nicoară

HARRY MARTINSON
SUEDIA

Cîntec

Iubirea mea se născu într-o primăvară ferice,
pe malurile-n care fluviul cinta și juca,
și cu miere sălbatică se hrăniră anii mei cruzi
pe pajiști îmbibate de roua noptatecă.

Iubirea mea se născu la țărmul fluviului Paiso
in care saltă somnii și vinează știucile.
Avu parte de-un cîntec ce se cinta el insuși,
beție de sălbatic și vis de lăutar.

El ardea in singele meu răzvrătit primăvara,
din nou și mereu renăscut ca să-ncinte-nvingind,
mereu răsunind cind lumea era beată de vin,
pe cind erau vilvătaie cer și pămînt.

Dar niciodată n-am să mai iubesc
ca-n vremea trandafirilor pe fluviul Paiso,
iubirea mea imbătrinește și-n curind cenușie
n-o să mai afle miere sălbatică-n noapte.

BIRGER SJÖBERG
SUEDIA

Nici cercuri, nici triunghiuri

Nu-mi mai trasați nici cercuri, nu-mi desenați
triunghiuri ca să îmi demonstrați,
cind demonstrează singele oricum, fie in suferință
fie la bucurie sau in luptă.
Nu-mi mai cintați lungi cintece sentimentale
ca să treziți o dragoste a cărei flăcări
ard pașnice in pieptul meu.
Zadarnic imi dați sfaturi ce-nseamnă cel mai bun.
Căci, ceea ce-i mai bun, nu știu,
dar ceea ce iubesc, din tot sufletul știu,
talazul său se zbate la țărmul țării mele.
Fără cuvinte mari cind adevăru-i clar de zi.
Tu-n dar mi-ai dat viața, in moarte al tău voi fi.

TOM KRISTENSEN
DANEMARCA

Elsinore op de Sundt

Precum o piatră antică pe țărm
acoperită de mușchi, aspră și cenușie,
fortăreața Kronborg zace la marginea
azurului biciuit de lumină ;
soare și sare și amare vînturi
preț de patru veacuri domoale

P. S. Kroyer (Danemarca) : „Soția artistului pe malul mării"

colorară tunurile și ascuțiră turlele
străvechiului palat al regelui.

Ca o piază la hotarul din urmă
ca o ripă-n cîmpie
amenința orice navă străină
ce-atingea coasta Selandiei.
Ca in năluciri stirnite din soare
ocoleau navele capul Kronborg
toate adăpostul găsindu-și
in vestitul Elsinore op de Sundt.

Albe nave plutesc și azi, calme,
ca norii vărateci in zare,
dire albe de spumă lăsind,
de-a lungul fortăreții și-orașului,
Dar numele a cărui sfidare se stinse :
Elsinore op de Sundt,
mai răsună și-acum pentru nave,
mai răsună pe-ntregul pămînt.

WILLIAM HEINESEN
DANEMARCA

Bună seara

Bună seara, Tonenhaven, blîndă vatră
cu copaci in chip de cupolă sub costișă de piatră !
Bună seara, case calde de țigle și bîrne !
Bună seara, golf luminos de bărci și de pînze !
Bună seara, povîrnițe cîmpii in splendoarea-nfloririi !
Bună seara, munți de granit păziți de ecoul vuirii !
Bună seara, vechi cimitir cu oștirea de lespezi,
cu cărări alb-solzoase de nisip și-arbori veștezi.
Bună seara, riuri lucioase și dealuri lunecoase de alge !
Acum in spatele munților luna albă a serii se trage.
Din legănatele bărci ascunse de-asfințit
se-aude-o melodie de-armonică, lină,
pe care-ntregul Tonnenhaven pe ginduri o îngînă ;
in timp ce aerul răsfringe asupra-apei golfului
figuri crestate ca insulele de nisip.

În românește de Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● PE DIFERITE MERIDIANE ale globului au loc manifestări dedicate României. Sînt evocate momente din istoria milenară a poporului nostru, evenimente în care oamenii de pretutindeni, de diferite condiții sociale și orientări politice, văd efortul, lupta de secole ale unui popor pentru dreptate, libertate și independență. Sint puse în lumină, de asemenea, realitățile de azi din țara noastră, caracteristicile politicii interne și externe ale României socialiste ● În Egipt, la Alexandria, Muzeul de arte frumoase a găzduit o seară culturală românească în cadrul căreia a fost prezentat filmul „Dacii" ● La Berlin, în cadrul unei manifestări dedicate României, a avut loc vernisajul unei expoziții de fotografii și a fost deschis un stand de carte românească ● La Jalapa, capitala statului Veracruz (Mexic), a fost organizată o seară culturală românească în cadrul căreia ambasadorul țării noastre a donat bibliotecii locale un set din operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și volume despre istoria, cultura și arta românească.

● ORGANIZATĂ de Asociația de prietenie Austria — România în colaborare cu ambasada României din Austria, în aula Academiei populare „Favoriten" din Viena a avut loc o manifestare culturală închinată împlinirii a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent. Cu acest prilej, a fost deschisă o expoziție de carte românească în care, pe principalele standuri au fost expuse volume din operele tovarășului Nicolae Ceaușescu și a fost vernisată o expoziție de pictură care adună lucrări aparținînd unor artiști români contemporani.

● KLUBICKO PAVUCINY (Ghemul de păienjeniș) este intitulat volumul de versuri și proză pentru copii de Tudor Arghezi lansat de editura pragheză „Albatros" într-un tiraj de 15 000 exemplare. Textele antologiei care fac parte din volumele „Cartea cu jucării", „Versuri de seară", „Scrieri", vol. 2 și 4 au fost selectate și traduse de Maria Kavková, care semnează și prefața cărții. Echivalarea versurilor în limba cehă aparține Hanei Vrbová. Volumul e ilustrat de Libuše Loskotová care oferă o grafică ale cărei caracteristici sînt sensibilitatea și fantezia.

● ÎN LOCALITATEA marocană Essaouira a fost organizat, săptămîna trecută, un festival internațional de teatru și artă populară la care au fost invitate să participe 18 trupe din mai multe țări. Cu această ocazie a fost programat un colocviu consacrat în întregime muzicii populare din Maroc.

● SCRIITOAREA franceză Gabrielle Rolin, autoarea romanului „Chères menteuses", scris în 1978, revine cu un nou volum plin de aceeași gingășie, dublată de spirit de observație și de îndemînarea de a evidenția mecanismele unor comportamente care, la prima vedere, par obișnuite. Noul său volum a apărut în editura „Mercure de France" sub titlul : „L'Innocence même". Eroina, portăreasă a unui imobil de raport din Paris, care în timpul zilei are grijă de o fetiță și de un ciine, își împărtășeste observațiile agere și ironice despre lume și viață, legate de perindarea locatarilor prin fața geamului lojei sale, ca o derulare a unui film aproape mereu același, dar care constituie unica variație în desfășurarea monotonă a vieții sale.

● CELE MAI FRUMOASE volume participă anual în Bulgaria la un concurs care răsplătește cu premii cele mai de seamă realizări din domeniul prezentării grafice a cărților. Organizat de Comitetul de presă și Uniunea artiștilor plastici bulgari, concursul, al cărui juriu a fost prezidat anul acesta de artistul emerit Ivan Kiosev, a decernat un premiu special volumului I al „Istoriei Bulgariei". Lucrarea a fost editată de Academia de științe a Bulgariei și imprimată la tipografia de stat „Balcan" și Combinatul poligrafic „Dimităr Blagoev". Juriul a acordat și cinci premii I unor cărți, printre care „Activitatea de învățămînt — cauză a întregului popor", de tovarășul Todor Jivkov, „V. I. Lenin" — opere alese în 9 volume ș.a.

● GALERIILE Christie's din New York au realizat, marți 22 octombrie, în cadrul marii licitații de toamnă dedicată picturii impresioniste și moderne, vînzări de peste 15,5 milioane dolari. Au fost bătute mai multe recorduri, pentru cîteva tablouri fiind oferite sume de peste un milion de dolari. Printre acestea, un Munich — „Tinere fete pe pod", operă datînd din 1902 — a fost cumpărat cu 2 800 000 dolari ; un Picasso din perioada cubistă: „Femeie tînără cu ghitară" (1915) — 2 000 000 dolari; un Matisse din 1917 — 1 400 000 dolari ; un Mannet — peste un milion de dolari. 450 000 de dolari au fost oferiți pentru un Chagall, aceasta fiind una din cele mai mari sume plătite pentru un tablou care aparține unui artist în viață.

● SIR MORTIMER WHEELER, Asa Briggs, C. A. Burland, Esmond Wright și editorul J. H. Parry fac parte din grupul celor 40 iluștri colaboratori ai amplei lucrări „The History guid" apărută la „W. H. Smith and Doubleday" din Londra. Această enciclopedie care privește întreaga istorie a omului, a fost tipărită în 4 cuprinzătoare volume : „The Ancient world", „The medieval and renaissance world", „The expanding world" și „The modern world". Bazată pe îndelungi studii, pe cuprinzătoare bibliografii și folosind o ilustrație bogată, lucrarea are nu numai un caracter istoric ci și unul biografic, cultural, artistic, economic și politic.

● CEA DE A 7-A EDIȚIE A F.I.A.P. — Tîrgul internațional de artă contemporană — desfășurată la sfîrșitul lunii trecute la Paris, a consacrat această manifestare ca „marele show" anual al artei. Numeroase picturi, gravuri, sculpturi, și desene reprezentative pentru arta de azi din mai multe țări ale lumii, semnate de unii dintre cei mai de seamă artiști, au fost reunite pentru cîteva zile la Grand Palais. F.I.A.P. a fost onorat anul acesta, pentru prima oară, de vizita președintelui Republicii Franceze, Valéry Giscard d'Estaing, care a inaugurat tradiționala manifestare artistică.

● DOI ANI a petrecut Balzac la conacul Verhovnia din Ucraina. Marele scriitor a scris aici drama „Mama vitregă" și cîteva dintre romanele sale. Conacul, de curînd restaurat, găzduiește o expoziție îmbogățită în ultima vreme cu vechi fotografii descoperite în arhive, cu documente necunoscute pînă acum privind căsătoria scriitorului francez cu contesa Evelina Ganskaia.

din lirica sovietică

ANDREI VOZNESENSKI

30 martie

Ride mai frumos ca niciodată
Luna martie hohotind pe stradă.
Hai și voi, in goană hohotind
Bulgări mari de nea rostogolind.
Chiar și atacați de-ați fi in viață
Sub haine lovituri fiind,
Voi să fiți cu zimbetul pe față.

Miine-i ziua de 1 april
„Hill-vor spune-i mai sonor ca Brel" *)
Și restaurantele-or să fie
Toate îmbrăcate-n poezie.
Astăzi, insă, coama lor de leu
Hohotele-și lasă pe traseu.
Hai, veniți, cu zimbete pe buze
Să ne-mpingem in autobuze.
Hazul milioanelor depune
Un sigiliu adinc, de-nțelepciune,
Pe cind prostul stringe doar din toate,
Dar nu hohotește-n libertate.

Hohotele libertății-și saltă,
Și desăvirșesc in fresca firii
Ca din marmuri surizind sub daltă
Sărbătorile bună-vestirii.
Lacrimile, vino, in lumină
Să le ștergi cu-o blană de hermină !

Cîți ani n-am știut ce-i risul oare
Oare, cite zile-au fost sărace,
Fără risul cu sclipiri de soare
Ca o stea cu simburul de pace !

*) Numele a doi cîntăreți celebri.

MIHAIL SINELNIKOV

Intîlnirea

N-am să rămin prea mult și nici un semn
Nu voi lăsa, de mine să vă spună.
Un oaspete distrat, cu glas solemn
Eu vin să vă aduc o veste bună.

Personaje din basme populare rusești lucrate de sculptorul in lemn Mihail Cilikov

Dar imi aduc aminte, visător,
Cum in copilăria mea ștrengară
În dușumea, un simbur lucitor
De rodie, am pus ca să răsară.

Apune soarele... S-au adumbrit
Atitea chipuri, insă nu se stinge
Visul de-atunci, lăstarul infrunzit
Acoperișul casei il atinge.

În românește de Dumitru Bălan
și Ion Potopin

ANDREI DEMENTIEV

Liniștea

A inceput să-mi fie frică de liniște.
Cind trec printr-o stradă inoptată
Mi se pare că aud visurile unuia
Și tăcerea se închide după mine ca o apă.

Totul e netulburat in prizonieratul liniștii
În jurul meu, iată, nu e nimeni.
Intru in liniște ca intr-un dezastru
Fără inceput și fără sfirșit.

Un dezastru inevitabil
Ca această tăcere care stă la pindă
În stradă ca un vechi tablou
Indescifrabil.

Dar eu o tulbur dinadins
Cu strigătul meu ca o piatră aruncată
Bat in podea cu călciiul răutăcios
În peretele dormind fără griji

Ca cineva să iasă pe prag
Și măcar să mă-njure
Dar stau in noaptea aceasta
Ca intr-un cîmp pustiu
Unde vocea și teama mea sint singure.

Iernii i s-a făcut dor de zăpadă

E decembrie. De aceea
Iernii i s-a făcut dor de zăpadă
Așa cum mie mi s-a făcut dor
De risul tău.

Un ris nestăpinit scinteietor
Din toată inima
Ca zăpada frenetică și curată.
Grăbește-te !

Pămintul răvășit de geruri
O așteaptă
Și mie ca unui cîmp mi-e frig
Fără visul tău.

În românește de Elena Kovacs
și Dan Laurențiu

HENRIH EDOIAN

Copaci desfrunziți

Noi stăm pe stradă ; liniștea ne-ngină —
De aer paznici, paznici de răbdare.
Ci viața-i chipul unei căi bizare :
Deasupra noastră-i ca o stea bătrînă.

Nici o vintoasă ramul nu ni-l bate ;
Goliți de frunze și goliți de floare
Ne-ar da chiar raiul bună-mbrătișare,
Tăcuți cum sintem, fără de păcate.

Deși-i enorm tabloul ce ne-ndură,
Prin ramul nostru, ca-ntr-o țesătură,
Se prind adesea glăsuiri de îngeri.

Doar străzi și aer viața ne-o umplură,
Iar oamenii curg, mereu fără măsură
Prin ochii noștri-n ale noastre plîngeri.

În românește de
Carolina Ilica

RAZMIK DAVOIAN

În munții cei reci...

In munții cei reci
Pinguinii de piatră
Au strins stelele
Și aprind focul.
Miinile mele îngheață in munții cei reci :
Incotro poartă vintul flacăra macilor ?

Peste prăpăstii, peste prăpăstii
Peste prăpăstii ce au mii de milioane de ani.
Mina ta din ochii mei scoate
Temple, mînăstiri,
Cristelnițî intunecate, facle
Și lacrimi.

În românește de
Dumitru M. Ion

Despre tinerii scriitori

Dialog între A. MIHAILOV — licențiat al Institutului de Literatură și AL. MIHAILOV — redactor-șef al revistei „Literaturnaia ucioba"

A. M. : Să începem spunind că literatura sovietică se dezvoltă azi sub supremația prozei asupra poeziei și dramaturgiei. Această remarcă este legată de faptul că in anii '50—'60 poezia prin imensa ei popularitate umbrea proza.

Al. M. : În ceea ce privește dramaturgia de azi ar fi de remarcat că in unele aspecte sociale întrece proza, reprezentind problemele acute ale relațiilor umane din colectivele de producție.

A. M. : Eu n-aș exagera importanța unor asemenea piese pentru dezvoltarea întregii literaturi, deși ele au suscitat interesul tinerilor scriitori.

Al. M. : Este deja foarte mult. Mai ales că proza anilor '70 in apogeul său a fost închinată satului, vieții de la țară, sătenilor și intr-o mare măsură este retrospectivă.

A. M. : Da, da. Și ea a avut o foarte mare influență asupra tinerilor. Dacă eliminăm nenumăratele variante epigonice pe tema satului, ajungem la concluzia că s-au remarcat totuși cițiva scriitori de talent : Vladimir Liciutin, Vladimir Krupin, Ivan Evceenko, Piotr Krasnov.

Al. M. : Liciutin este o figură proeminentă. Îmi amintesc debutul său : „Granița albă", „Iona și Alexandra", „Timpul cununiilor". [...]. Cu ce merge omul înspre viitor, această întrebare îl interesează pe Liciutin.

A. M. : Da, din acest motiv confruntă tineri cu bătrini. [...]

Al. M. : Se poate spune că Liciutin este cel care descrie satul de astăzi in literatura noastră...

A. M. : Mai ales cultura spirituală a poporului.

Al. M. : Schimbul literar nu se termina cu satul, ci vede lumea in problemele caracteristice zilei, problemele societății socialiste dezvoltate, contradicțiile acestei dezvoltări.

A. M. : Cea mai proeminentă figură a anilor '70 a fost Oleg Kuvaev. Romanul său, „Teritoriul", tratează despre activitatea geologilor in îndepărtatul Pol. În proza anilor '70 Kuvaev reprezintă maxima spiritualizare, pină la incapacitatea de a căuta prea mult „omenescul din om". Este prea nerăbdător. La personajele sale cele mai frumoase calitățile umane sint, totuși, evidente, imediat, chiar prea mult. Kuvaev apără eroismul muncitorilor obișnuiți, insuflețește munca și o introduce in legea morală : „ori faci, ori mori". [...]

Al. M. : Eu aș zice că succesul romanului lui Kuvaev este datorat și materialului exotic inclus in el. Ca și in nuvelele lui Anatoli Kim.

A. M. : Proza lui Kim tinde să atingă normele ideale ale vieții omului, să dezlege taina sufletului omenesc. În universul său intră in competiție cele două forțe ale lumii : măreața forță a spiritului și cea care i se împotrivește.

Al. M. : Dar acest fapt nu-i prea nou, nu-i așa ?

A. M. : Noutatea nu constă in punerea problemei, ci în felul în care se apropie de ea, în încercările de a răspunde la cîteva întrebări puse azi de viață, întrebări eterne. Kim susține că omul nu se poate sustrage irepetabilității sale și că, dacă încearcă s-o facă, apărîndu-se cu negindirea, cu timpul acest act devine un viciu chinuitor, pe care il va cunoaște pină la sfirșit, fără îndoială.

Al. M. : Din punct de vedere abstract nu este prea convingător.

A. M. : Dar concret, in povestirea „Fratele și sora" această idee este foarte reală. Și am remarcat la el o mișcare spre un realism chiar sever. Acel drum pe care evoluează proza lui Kim este foarte dificil. El merge pe marginea unei granițe invizibile care desparte realul de ireal.

Al. M. : Din acest punct de vedere eu văd asemănări între Kim și poetul Iuri Kuznețov.

A. M. : O asemănare superficială ?

Al. M. : Bineînțeles. Formală.

A. M. : O astfel de tendință comună se observă și in opera tinerilor scriitori ai anilor '70.

Al. M. : În poezie, Iuri Kuznețov este cel mai proeminent reprezentant al acestei tendințe. El a ridicat prin „Povestea atomică" problema revoltei împotriva distrugerii frumuseții naturale a lumii. [...]

A. M. : Problema este peste puterile unui singur om.

Al. M. : Dar oare îndrăzneala nu este de toată lauda ?

A. M. : Dacă ea duce la vreun rezultat concret. [...]

Al. M. : Mulți poeți tineri din anii '70 au fost influențați de umbra lui Rubțov.

A. M. : Rubțov a avut nu numai imitatori, ci și adepți. Cele mai bune poezii ale lui, „Steaua cimpiilor", „Pasărea de foc", „Trenul" și altele au contaminat inimile. [...]

Al. M. : Totuși spiritualitatea este legată de relația față de muncă de activitate. Trebuie luat in considerație că azi, in discuțiile despre o viață spirituală se ating cele mai complicate probleme de rezolvarea cărora depinde viitorul nostru.

A. M. : Nu, pentru viitorul nostru, azi nu-i nimic mai important decit munca spiritualizată, conștiința in marea ei forță de transformare. Literatura, in căutarea idealului spiritual și moral, tinde să-l materializeze, căutind subiecte din diferite sfere ale vieții. Proza scoate scintei spirituale din conflicte, șocuri și relațiile omului in zona activității profesionale.

În românește de
Sanda Ungureanu

SPORT Mingea trece, omu' nu!

Aflindu-mă la Brăila, tocmai in ziua cind s-a pornit să ningă complet fără haz, un prieten agronom, care susține că ei au terminat culesul porumbului la televizor, dar mai au pină să-l termine și la radio, m-a luat de mînă și m-a suit în autobuzul pentru stadion. „Joacă Brăila cu Galații, meciul dulăilor".

În autobuz am luat cunoștință că pe vreme de viscol merg la fotbal două categorii de oameni : cei care au întotdeauna dreptate, cunoscuți și sub numele de arbitri, și gogomanii. În timp ce mă încordam asupra acestui adevăr și mă căutam de fluier, un foarte tînăr și întunecat locuitor al orașului, un copil destul de reușit, mă căuta și el prin buzunare, dornic să-mi citească în buletin data nașterii sau să vadă dacă mă gidil la subțiori. Eu n-am găsit fluier, el ca lucrător select și mai inspirat —, sînt convins că se va afirma de timpuriu — a găsit ce căuta și-i trebuia. Dar i-a lipsit bruma de noroc ce schimbă un talent de excepție în geniu. Pentru că în clipa cînd transfera portmoneul din buzunarul meu în sînul lui primitor, ca să-mi încălzească fotografia zgribulită de frig, un suflet vrăjmaș i-a înhățat brațul, răsucindu-l hain, și l-a luat la palme. Publicul, prezent, tratînd întîmplarea ca o fericită uvertură a marelui meci, a avansat zeci de sugestii de felul : „lovește-l scurt la coasta șasea", „mușcă-l de nas", „apasă-l cu deștu mare pe timpan și cu inelarul pe omușor", etc. Cel ce se ocupa cu fălțuitul fălcilor n-a putut să dea curs nici uneia, fiindcă, din spate, o voce patetică, a tatălui care-și priveghea fiul, ajutîndu-l să prindă vînt prielnic sub aripi, a răsunat înalt : „Tovarășu' lucrător, nu-l bate rău că se sperie și nu mai fură-n viața lui !"

I-am dat dreptate, sigur că da, căci e de datoria fiecărui părinte să se îngrijească de viitorul copilului său.

Intrînd pe stadion, primul lucru care mi-a impus a fost o lozincă scrisă pe pînză cu litere cît barza înghițind broaște : MINGEA TRECE, OMU' NU ! Prin ninsoarea ca un descîntec al mieilor, am descoperit apoi o fîșie de pînză albă pe care doi buni brăileni înșiraseră cu catran o întrebare nevinovată, gîndită în minunatul spirit al fair-play-ului : „Bărbați gălățeni, la despărțire v-ați sărutat cu șarpele casei ?" Am aplaudat din suflet lipsa de substrat a întrebării, spre deosebire de cei din jur care-au aplaudat-o așa cum se cuvine, adică bătînd din palme și bocănind călcîiele. Mi-a fost rușine pentru deștele degerate, conjudețenii mei or fi interpretat reținerea mea ca pe o depărtare de matcă. Îi asigur pe această cale că n-au de ce să fie îngrijorați.

Pe urmă, în sunetul a două sirene ce se strîngeau singure de gît, au intrat echipele, una din divizia B — **F. C. Brăila**, alta care se rostogolește vijelios spre divizia B — **F.C.M. Galați**. Meci amical, veți spune. Și asta, fiindcă nu cunoașteți dragostea dintre Brăila și Galați și nici de cîte ori în istorie i-au pus moldovenii foc Brăilei. Pînă și bunul Ștefan cel Mare ne-a pîrguit pielea cu torța. Drept pentru care, chiar de la primul schimb de mingi, în tribune a răsunat blajin, îndemnul : „scoate bazuca, Gigi, și pe ei". „Pe viață și pe moarte, f.umoșilor nomazi !", le-am strigat și eu în gînd, cunoscînd bine că jucătorii brăileni sînt prea puțini din Brăila, iar gălățenii numai vreo patru din Galați. Susținuți fierbinte, ai noștri goneau călare pe buturugi, iar ăilalți dădeau goluri. La primul dintre ele, s-a făcut tăcere de piatră, care n-a fost altceva decît o capcană, ca să-i prindem în clenci pe spectatorii din Galați, deghizați în brăileni. Unul, probabil începător, a căzut imediat mesa, căci s-a pomenit cîntînd ca năucul, singur în mijlocul, unui ocean cu scuipatul pe limbă :
fraților din Brăilița,
v-a ouat un prepelița...

Ce-a urmat, n-am văzut, dar pot să-mi închipui că i s-a servit meniul destinat soacrelor în vizită la cuscrele lor : dimineața, ceai fără zahăr, la prînz, resturile de dimineață, seara iarăși un ceai contra colicilor, și tot fără zahăr, ceai, fiindcă ceaiul menține fața fină și bărbia tare.

Pînă la pauză, gălățenii ne-au mai trîntit două goluri, dar în pauză, jucătorii noștri de rezervă ne-au desfătat inima, înscriind din lovituri libere, douăzeci și ceva de goluri portarului de rezervă. După minute lungi de odihnă activă (am aflat că în vestiare s-a jucat biza), brăilenii au luat lupta pe cont propriu și publicul le-a dat aripi să mai primească două goluri, înconjurîndu-i cu vorbe, una mai frumoasă ca alta :

„— Mă, cap de primus, nu-l bușí-n spinare, dă-i la potroace, ca să nu mai aibă cu ce gospodări coțofana ;

— Înainte băieți, luați-le vulpoaica și băgați-o-n poiata noastră ;

— Mai iute, Gigi, mai iute, puiule, căci decît încet și prost, mai bine repede și anapoda !"

La sfîrșit, spectatorii de la peluză au scandat fericiți : „bravo ai noștri, nota zece (zece) la umbră". Iar prietenul meu și-a desărat sufletul, strigînd : „mă, ăștia de la Hodorogistul Galați, o faceți pe balaurii cu noi, dar cînd s-arată Craiova, Argeșul sau Dinamo vă dați dispăruți de pe piață, ca brînza de Brăila."

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scinteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
46
(968)
Sîmbătă
15 noiembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dialog fructuos

Dialogul politic, la cel mai înalt nivel, a avut săptămîna aceasta un larg cadru de referință pentru relațiile pe multiple planuri ale României cu țări cu care ne întîlnim sau avem poziții foarte apropiate în tot ceea ce privește situația și problematica internațională. Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în țările nordice a fost urmărită cu interes de către noi toți, știind că în urma unor astfel de demersuri ale președintelui României rezultatele sînt întotdeauna remarcabile și țintesc noi orizonturi ale conlucrării internaționale, noi obiective ale colaborării și înțelegerii bi și multilaterale. Ecourile acestei vizite, produse în chiar momentul desfășurării ei, vin să confirme totodată și atenția generală care i se acordă pe plan mai larg, european. Și nu întîmplător, pentru că pe continent, în aceste zile, la Madrid, s-a deschis conferința europeană, un eveniment de la care se așteaptă noi argumente pentru continuarea procesului destinderii și, în consecință, noi mijloace, noi modalități pozitive și în consens cu pacea și securitatea omenirii, noi acțiuni care să redea lumii încrederea în munca și creația sa. În acest sens, România a acționat și acționează în chip constructiv și, așa după cum în mod repetat a declarat președintele nostru pe parcursul acestui turneu în țările nordice, ea va face tot ce-i stă în putință pentru ca popoarele, în respectul independenței și suveranității lor, să caute și să găsească o cale a înțelegerii, ferite de spectrul războiului și al amenințării cu forța, angajîndu-se solidar în construcția păcii și dezangajîndu-se militar, reducîndu-și pe cît se poate arsenalul autodistrugerii. Toate acestea reprezintă singura alternativă viabilă, singurul mod de realizare și continuare a progresului, a dezvoltării.

Relațiile noastre cu țările nordice, Suedia, Danemarca și Norvegia, au un puternic temei al colaborării și un suport trainic al înțelegerii. De aceea și rezultatele vizitei au putut fi și sînt deosebit de rodnice, ele vizînd atît prezentul cît și viitorul. Atmosfera în care s-a desfășurat vizita, ambianța de stimă și prețuire în care au fost întîmpinați și primiți înalții soli ai României, convorbirile purtate și înțelegerile asupra cărora s-a convenit, ridică gradul cooperării bilaterale la nivelul unei politici dintre cele mai rodnice, pusă cu consecvență în slujba intereselor progresului și dezvoltării, ale bunăstării materiale și spirituale. Așa cum cu toții am remarcat, convorbirile politice oficiale, întîlnirile cu reprezentanți ai vieții internaționale, documentele adoptate se înscriu ca un nou capitol în cronica relațiilor cooperării fructuoase și pun sub semnul dorinței comune străduința de a da acestor relații noi dimensiuni și un conținut nou, tot mai bogat, pe măsura posibilităților înseși și a avantajului reciproc. S-a evidențiat totodată importanța întîlnirilor la cel mai înalt nivel și s-a căzut de acord să se intensifice contactele dintre țările și popoarele noastre, în cele mai diverse domenii și sectoare ale activității economice, tehnice și științifice, culturale și artistice. Demn de subliniat este faptul că la dimensiunea unor atari înțelegeri și rezultate, se confirmă o experiență cît se poate de elocventă că în acest fel se pot îndeplini și pot fi respectate obligațiile asumate la Helsinki, proces care, inițiat acum cîțiva ani și dind mari speranțe pe atunci, trebuie să continue cu sprijinul unanim al tuturor țărilor și popoarelor de pe continent, trecînd din domeniul declarațiilor și al angajamentelor la acela al faptelor propriu-zise, al măsurilor concrete care să poată stăvili cursul periculos al încordării și agravării situației internaționale.

Este știut că președintele României se numără printre puținii șefi de state care au vizitat și cunosc direct, de la fața locului, cele mai multe țări și popoare. În maniera sa deschisă, caracteristică, dialogurile pe care le inițiază și le poartă în lume sînt deosebit de cuprinzătoare și la obiect. De aceea este urmărit și ascultat cu atenție, interesul și prețuirea care i se acordă fiind deopotrivă interesul și prețuirea de care se bucură însăși România, personalitatea sa dinamică, vie și complexă strîns legată de personalitatea proeminentului ei om politic și de stat. Un sentiment de certitudine ne însoțește ori de cîte ori îl știm pe președinte efectuînd o vizită sau abordînd o problemă sau alta a vieții internaționale. Un sentiment de certitudine și de satisfacție totodată, de înaltă mîndrie patriotică. Cel mai recent argument în această privință — vizita întreprinsă în țările nordice, rezultatele deosebit de fructuoase ale acesteia.

Luceafărul

TÎNĂR ÎN AGORA

Fereastra mea de veghe

Uneori pare că e înțărcat cu pelin de mai — cel ce îmi așează cuvintele pe hîrtie. După o vreme îmi dau seama că am trecut de miezul verii iar hîrtia tot albă rămîne. Îl mut pe celălat umăr și îl trag de urechi. Se ascunde într-un voal de bocete apoi se cumințește. „Să nu te abați de la bătăile inimii mele că te arunc în pirostrii" — îi spun, iar el își tuguie botul păros și-și îngroapă privirea în colțul mesei de bucătărie. Tace și mă lasă singur în fața unui senin de amintiri. Miroase a sarmale și a ciorbă țărănească de vițel. După încă un pahar de vin îți vine să cești și să visezi flăminzii din Sahel, aduși în casă odată cu ultimul telejurnal de noapte. Inspiratorul tău motăie, prins în sfori de ceață. Scuturi din umăr și-l lipești cu fruntea de podea. Ridică-te și deschide fereastra ! — îți vine să-ți strigi. Și strigi.

În Deltă au intrat năvodarii, iar primele salupe încărcate cu zilieri din Moldova și din Oaș se apropie de lanurile de stuf. Mai bine de jumătate din porumbul acestei toamne a intrat în hambare. Se ară pămîntul pe mai bine de patru milioane de hectare și se seamănă ultimele hectare cu grîu. Prin colțurile Dunării piinea viitoare a și înfrățit. La Maieru, în Bistrița, încă o familie, îmi spune un prieten, are nouă copii. Și, tot acolo, teatrul nescris dă reprezentații în Năsăud și pe valea Birgaielor. Duminicile țapinarilor se leagănă între ore fericite. O echipă de bocșeri și-a așezat rugurile pe o vale sălbatică, mai sus de Toplița.

Numai prin fereastra deschisă aud vuietul gării Mălina. Vagoanele cu minereu se intersectează cu lingotierele și garniturile de cocs. Aburul se înalță în turnuri neclintite iar clopotul măcaralelor trezește ciinii ciobănești de la stînile dinspre Tîrgu Bujorului.

Pare a fi un pătrat umplut cu stele, și totuși cosmosul meu, privit prin propria mea fereastră nu e ceea ce aș putea să accept într-o clipă de oboseală. Dincolo de marginile pătratului meu se aud ecouri, se simt mișcîndu-se oameni, mulțimi anonime cu minecile suflecate. Chiar dacă nu le surprind existența fizică, imediata lor existență, ei sînt cei mai în măsură să-mi creeze o anume stare de muncă, și o atitudine față de ea. De pildă, aud gîfiiturile unui sondor cînd scoate prima carotă cu minereu util, sau scîncetul unui copil cînd se trezește din somn. Caută cu ochii întredeschiși chipul părintelui ; iar părintele e demult în cîmp, pe tractorul A-1 800. Sau, culorile acelea — de ce oare tot mai rar admirate ? — focul galben al rapiței, albastrul deschis al inului, portocaliul dovlecilor, cărămiziul porumbului. Sau un tren care duce pietriș spre un șantier îndepărtat. Glasul roților de tren e un moft de estradă. Trave

Peste cetățile de aur

Dacii nu dispar din istorie
Cum nu dispar munții ascunși într-un nor
Peste cetățile de aur ale dacilor,
scufundate în timp
Se înalță cetățile neamului nostru
nemuritor.
O, cum trecea soarele peste ei ca un foc
al vieții
Soarele de piatră de la Sarmizegetuza
luminează și acum,
Dacii nu au dispărut din istorie
Dacii au un destin și un drum.
Cetățile dacilor din munți
Vechile vetre ale neamului nostru românesc
Sînt un semn al statorniciei,
Vechii daci și acum trăiesc,
Dacii prin ochii nostri se bucură,
prin sufletul nostru mai sînt,
Dacii nu pot dispărea din istorie,
Patria noastră puternică și liberă
Își urmează drumul de glorie.

Ion Lilă

sele intră mai adînc în rambleu, iar pietrele de riu aruncate de viteză se sparg de șină și pică în vrejurile de volbură.

Fereastra mea de veghe nu e un pătrat instelat, ci un șir nelimitat de întîmplări, atît de evidente încît devin inaccesibile inspiratorului. Dar l-am lipit trupul de linoleumul bucătăriei și pot destrăma cu o singură privire perdelele de ceață, pot zbura nestingherit prin lumea mea de întîmplări. Între Urse e o vale sălbatică, pe care urcă în prag de dimineață primii constructori. În mijlocul Carului Mare s-a născut al nouălea copil din familia unui tapinar din Maieru. Sub lumina Căii Robilor urcă spre Chișcani șleaurile cu stuf.

Fereastra mea de veghe nu e un telescop îndreptat spre munții din Lună, ci un golf al plăcerilor calme, o lagună în care se așează, fără prea mult zgomot întîmplările trăite, ecourile unor întîmplări la care n-am fost martor, dar pe care mi le asum din necesitatea de a mă înfrăți cu cei împătimiți.

Fără această fereastră de veghe fondul principal al întîmplărilor mele n-ar mai fi decît un pămătuf de păpădie așezat pe fața inexpresivă a unui trecător ocazional.

Pavel Perfil

Despre puterea oțelului

Scriind despre oțelul gălățean ajuns la înalta cotă a prestigiului de azi, caut pentru mine un drum care să-l explice, să-i fie rost, și îl găsesc repede scăldîndu-se cu toate răspîntiile sale în parfumul acestui început de toamnă. Niciodată deasupra satului meu, Pleșa, și a pădurii Tălășmani, luna nu s-a ivit pe ceruri cu haina cîrpită sau mototolită. Felinarul împuținat al lui Ion Damian, c-un strop de lumină și cu sute de nopți afirnate de el la întîmplare, s-a dus de-acum la culcare, nimeni nu-l va mai putea trezi. În visele lui Anton Racoviță se zidesc gări chipeșe și trenurile vin unul după altul obosindu-i culoarea fanionului învățat și el cu fumul și cu glasul țicnalului. Grigore Pîrvu era mai obișnuit să calce din traversă în traversă decît pe drumul din sat. Ei erau cei trei muncitori care, în uimirea mută a întregului sat, munceau după ceas și în zilele de duminică haina lor de bună, care-i diferența de ceilalți, era salopeta. Pe atunci se ieșea din tunel plin de funingine pe haine, numai felinarul și omul mai aruncau zîmbete. Cel puțin lădița lui Ion Damian e cam nepereche, tot satul o ține minte și atunci se mira cum poate el să-și țină bucata de pîine printre cheile cu care întărea piulițele la linia ferată. Gustul pîinii — Ion Damian știa asta — se împrietenise cu puterea cheii și era greu să le mai despartă. Toți trei făceau parte din peisajul Tălășmanilor. Urcau sau coborau pe cărare zilnic. Schimbaseră biciul pe ciocan. Puțin cîte puțin „peisajul" s-a schimbat. Nu că pădurea și-ar tremura frunza altfel, nu, ci pentru că numărul muncitorilor care în ultimii cincisprezece ani au plecat din Pleșa spre uzinele țării e greu de stabilit. Doar să mergi și să întrebi din casă în casă. În acest caz îți trec prin fața ochilor zeci de orașe din țară. Galațiul, însă, e pe locul întîi. Cel mai „bătătorit" drum care iese din satul Pleșa duce la Galați și are nouăzeci de kilometri. La capătul acestei distanțe, trei dintre băieții lui Ion Slabu s-au oprit și alegerea locului a fost norocoasă. Unul dintre băieți, Mitrea, a stat în aceeași bancă cu mine și de unde să-mi închipui eu atunci că el va ajuta oțelul să vadă lumina zilei pe malul Dunării ? Oțelul din Galați, nu altcineva, a schimbat multe în viața familiei destul de numeroasă a lui Ion Slabu din Pleșa, așezînd demnitatea exact în locul ei și la îndemînă. Doi băieți și o fată de-ai lui Milea Oasenegre au auzit clar chemarea oțelului și au răspuns fără să stea pe gînduri. Acum satul întoarce capul după ei și are de ce. Mitică, tot coleg de clasă, luminează cu mintea și brațele lui destinul oțelului gălățean. Stau și mă întreb, ce vor fi simțind ei acum cînd urcă întovărășiți de parfumul toamnei bătrînul drum al Tălășmanilor pe care neam din neamul lor n-a urcat decît cu bici vîguit în mînă alături de vite obosite... Inima puternicului Combinat siderurgic le luminează chipul, le scoate în cale mireasma bogată a toamnei. Vasile Sandu, din capătul dinspre Minzătești al satului, are și el trei băieți care spun pîine și se gîndesc la oțel. Drumul către Galați e cel mai nedormit drum. Prestigiul oțelului se măsoară oricînd aici cu prestigiul Dunării. Și al timpului pe care îl trăim. Cît de fierbinte e oțelul la Galați — și întotdeauna e încins încît umilește orice fel de termometru — se resimte repede și la Pleșa. Și în alte sute de sate. Dovadă că băieții care în satul meu nici n-apucă bine să deprindă să-și taie mustața, ajung la Galați devenind repede maturi și puternici.

Ion Trif Pleșa

JURNAL DE POET

EMINESCU

Îmbrăcat cămașa de foc a adevărului ca și Horea și Tudor Vladimirescu din tinerețele sale și de aceea cuvîntul său arde și doare, bucură și înspăimîntă cît vor fi veacurile în această limbă română și a plătit scump Eminescu această cutezanță care vine din adîncurile spirituale ale unui popor jertfitor în istorie, angajat în jugul greu al libertății adevărului. Pe frontispiciul unei mari universități umaniste s-a săpat cu veacuri în urmă acest percept ce l-au citit mii de umaniști din generație în generație :

Adevărul vă face liberi

Și Eminescu o știa aceasta și prin el o reștim cu toții, oricît de incomodă ar fi la un moment dat povara aceasta eliberatoare.

Publicarea operei poetului este o datorie morală a urmașilor, mai ales într-o vreme cînd multe metehne și nedreptăți și discriminări au fost înlăturate din societatea românească chiar dacă unele fraze aspre eminesciene nu mai vorbesc auzului nostru atîns de alte decantări ale spiritului în alt veac, ele ne vor rămîne moștenire asimilată operei de artă, poeziei despre care un gînditor spunea că este adevăr devenit valoare spirituală.

Ioan Alexandru

«CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Ca o taină a munților

O voce dintre acelea care nu se uită stăruie vibrînd, învăluindu-te, obsedîndu-te cu sensurile ei adînci, cu sonorități vechi, îmbrumate de timp, păstrate aidoma sub păturile de zăpadă ca o taină a munților din Bihor. Florica Duma reprezintă una din rarele surprize, ce poartă nume ca Maria Tănase, Sofia Vicoveanca... Orgile vocii ei împrumută gravitatea buciumelor de mesteacăn, a fluierelor de fag și de os, foșnetul codrilor și hăulitul păcurarilor rătăciți. Cînd își rostește ea doina cu dicțiunea vătuită a unei zeițe alpine, șuieră vintoase în florile de piatră și plîng apele din văile troienite de brazi : „Pe dealul Bihări-n sus, măi / Mîndru pui ghe moț s-o dus, măi / Și din gură agrăiele, măi / Și din gură agrăia / Neamul meu și țara mea / Nu m-oi despărți de ea / Iancule, puiuț ghe moț, măi / Fă-ne dreptate la toți / Și la tînăr și bătrîn, măi / Și la prunc de la sîn, măi" etc. Repertoriul cîntăreței — format din doine, balade, colinde, alese cu trudă, stăruință și gust, demne de un artist adevărat —, este cutia de rezonanță, care a făcut ca vocea ei să sune nemaiauzit. Puritatea de cristal a versurilor populare, dramatismul lor, oglindînd milenii de veghe, răbdare, înțelepciune și crez („Carnea mea-i un pom ce plînge", rimînd și ritmînd cu un alt poem într-un vers, „foaie roșie de singe"), conferă cîntăreței privilegiul unui valoros și inedit mesaj al cîntecului folcloric. Un artist care pune în circulație asemenea făclii ale simțirii autentice, ale ființei umane, renăscîndu-le cu apa vie a unei arte interpretative nealterate de artificiu, purtate pe brațele unui cuceritor și emoționant firesc — ce sălășluiește în aerul făpturii sale de har și dăruire — este un artist de excepție. O astfel de prezență s-a dovedit a fi, bihoreanca Florica Duma, atît în recentul său recital de la TV, cît și în emisiunile muzicii tinere de la radio.

Coman Șova

OPINII

„Ce înseamnă, de fapt, spiritualitatea mioritică ?"

O asemenea întrebare punea mai demult în **Luceafărul** (nr. 8 a.c., p. 2), Mihai Coman în legătură cu o carte a noastră apărută recent, **Eterna regăsire.** Bănuim falsa naivitate de care se înconjură criticul pentru a putea discredita mai ușor conținutul cărții respective. Bănuiala aceasta nu este lipsită de temei, cîtă vreme, chiar în paginile revistei **Luceafărul** (din 7 ianuarie a.c.), întîlnim un foarte interesant eseu, **Miorița și miturile cosmogonice,** semnat de același Mihai Coman.

Să fi uitat oare criticul nostru, de la 7 ianuarie a.c. pînă la 23 februarie a.c., propriile sale afirmații, din care citățm mai jos spre edificarea cititorului : „Integrarea motivului maicii bătrîne în contextul **Mioriței** aduce **un orizont simbolic plin de nebănuite semnificații".** (s.n.). Va să zică există în **Miorița** un orizont simbolic plin de nebănuite semnificații, generat de integrarea motivului maicii bătrîne, ale cărui rădăcini — fie spus în treacăt —, criticul nostru le vede cam prea departe și pestrițe, prin mitologiile greacă, egipteană, creștină s.a., cînd ele sînt, de fapt, mai de pe aici, de pe la noi. Dar lăsînd acestea la o parte, nu cumva tocmai orizontul simbolic „plin de nebănuite semnificații" al **Mioriței,** despre care vorbește Mihai Coman, poate fi asimilat noțiunii de spiritualitate mioritică? Să-l ascultăm în continuare pe autor pentru a-i clarifica mai bine ideea. „Acest nucleu simbolic originar — ne spune el, vorbind despre același motiv al maicii bătrîne — și-a împrăștiat aura poetică și asupra contextului mioritic. Prezența sa în inima baladei nu a rămas fără efecte nici direct și nici explicit, un orizont stenic se relevă și, odată cu el, **seninătatea viziunii existențiale** care se degajă din versurile **Mioriței".**

Ce ar putea să însemne altceva „seninătatea viziunii existențiale care se degajă din versurile **„Mioriței"** decît, spus mai simplu, spiritualitatea mioritică? Deci este vorba de o anumită atitudine față de lume atît de puternic imprimată conținutului simbolic al marii balade populare și, după opinia noastră, și al altor opere ale literaturii populare și culte care își au rădăcinile înfipte adînc în aceeași „Atlantidă a mitologiei populare românești". Sintagma ultimă nu este a noastră, ci aparține tot lui Mihai Coman. Am citat-o nu întîmplător, ci pentru a se vedea că noțiunea de spiritualitate mioritică intră în mod curent în limbajul criticului nostru, cît și al altora care se fac a nu o pricepe.

Dacă așa stau lucrurile, cum se explică nedumerirea cu care Mihai Coman ne întîmpină cartea? Să nu-și dea oare seama că lucrează cu concepte cel puțin echivalente acelora pe care le utilizăm și noi? Să fi uitat de la o zi la alta termenii propriilor sale afirmații? Sau poate studiul său despre **Miorița și miturile cosmogonice** a fost scris cu mult, mult înainte de publicare, între timp autorul modificîndu-și în mod radical ideile, despre „seninătatea viziunii existențiale care se degajă din versurile **Mioriței",** adaptînd, cu alte cuvinte, atitudinea iritată a celor care într-o epocă revoltă aduceau tot felul de acuzații absurde cercetătorilor **Mioriței** și ai problematicii sale de o arhirecunoscută complexitate? Nici această explicație nu ni se pare suficientă, Mihai Coman fiind un critic relativ tînăr. Atunci care să fie cauza acestei atît de nefericite nedumeriri privind spiritualitatea mioritică? Evident, lucrurile trebuie să fie mult mai simple decît le bănuiam la început. O superficialitate a lecturii combinată cu cine știe ce influențe exterioare (de ! trăim în lume, un trecut nu prea îndepărtat al criticii noastre lucrează și el pe căi dintre cele mai neașteptate), explică îndeajuns contradictia în care se pune, după cum am văzut, criticul nostru și, de aici, șirul de absurdități pe care ni le atribuie. Căci în **Eterna regăsire** nu am pretins nicăieri că operele analizate de noi de la Neagoe Basarab la poeții contemporani ar fi, nici mai mult nici mai puțin, „sinonime cu Miorița". Ce rost și-ar mai avea analizele detaliate de text pentru a dovedi filiațiile, înrudirile spirituale, cînd am avea aceeași operă cu alte nume? În sfera valorilor, o asemenea absurditate e prea bătătoare la ochi ca să poată fi admisă.

Apoi este de observat că forța expresivă pe care o căutăm noi în **Eterna regăsire** nu este deloc transcendentă, ea nu „vine de dincolo de imanenta textului literar", cum ne pune pe seamă Mihai Coman, ci izvorăște chiar din imanenta acestuia. Am precizat încă de la începutul cărții noastre că cercetarea pe care o facem este una de stilistică. Or, stilistica, după cum se știe, este însăși imanenta criticii. Ea pornește de la textul literar și construiește un sistem critic numai în

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

URSUL

Cînd apărea sus, pe deal, în bătaia lunii, era ca și cum cerul s-ar fi înălțat sau se mai înalță un pic și acoperă, ca un cort pe jumătate desfăcut, ținut strîns în țărușii fumurii ai stelelor, o statuie de aur, imensă, ascunsă pînă atunci de lumină și îngropată, cine știe de cînd, într-o despicătură de nori.

Nu bătea, nu trecea nici o adiere de vînt pe deasupra și totuși, dinspre livezi și din vii, se

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Panteon literar

Cu ocazia alegerii sale ca membru al Academiei Române, Sadoveanu rostea, la 9 iulie 1923, în ședința solemnă a înaltei instituții, tradiționalul discurs de recepție în care omagia poezia populară. Aceasta, împreună cu scrierile lui Neculce și ale lui Creangă, reprezenta pentru el, mărturisea marele scriitor, **panteonul** său literar, „simplu și rustic, fără podoabe, ca natura, însă măreț ca și dînsa", exprimînd „sufletul cel veșnic al neamului", „caracterele specifice ale poporului nostru". Într-o creație precum **Miorița,** afirma admirativ proaspătul academician, „se armonizează fondul cu forma așa de plin, încît parcă am avea de-a face cu opera unui mare meșter de sunete și de rime".

Simplitatea și naturalul, echilibrul și armonia, intuirea esenței (cuvîntul va reveni în profesiile sale de credință scriitoricești), a „sufletului cel veșnic al neamului" l-au preocupat tot timpul pe scriitor, au constituit marea năzuință a scrisului său. Vorbind, în 1935, despre Neculce **(Ion Neculce, scriitor artist),** una din coloa-

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 6-a

● **IN ACEST NUMĂR :** ● **Respirări de Nichita Stănescu** ● **Fondul principal al culturii române** ● **„Locul nostru în acest spațiu istorico-spiritual pe care l-am numit «aria culturală răsăriteană de tradiție bizantină» este foarte important" — Interviu cu Dan Zamfirescu** ● **Poeme de** ● **Radu Cărneci** ● **Ioana Diaconescu** ● **Ion Nicolescu** ● **Confabule de Iulian Neacșu** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ●

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII

Gîndirea românească în dicționar

La apariția celei de a doua ediții a dicționarului, făceam cîteva observații critice, menite să înlăture o serie de interpretări unilaterale, o serie de lacune și de omisiuni. Sensul constructiv al criticii n-a fost reținut. Iată unul din motivele care ne face să revenim asupra lucrării de mai sus.

Dicționarul de filozofie recent apărut, cu toate retușările care s-au făcut asupra lui, cu accentele mai pronunțate asupra unor probleme ale filozofiei românești, unele din ele expediate la periferia gîndirii sau în afara acesteia ; cu cele cîteva caracterizări mai suple și mai nuanțate, dar cu unele plusuri și surplusuri de aprecieri acolo unde nu te așteptai, și deci nu era cazul; cu toate întregirile prin noi gînditori incluși, fără să fie depășite formulele mai vechi despre un gînditor sau altul, cu toate acestea, actuala ediție pendulează de multe ori între arbitrar și eroare, în evaluarea gîndirii filozofice românești.

Discutabile ni se par premisele și concepția generală de la care s-a pornit, lipsite

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

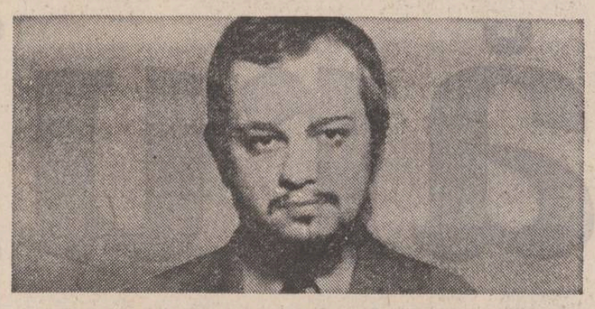

DUMITRU DINULESCU
«Galaxia burlacilor»

Un prozator care revine — și revine puternic — în atenția criticii și a cititorilor este Dumitru Dinulescu. Acesta, personaj pitoresc el însuși, asemeni celor care se perindă prin paginile cărților sale — debuta în 1968, în biblioteca „Luceafărul", cu volumul **Robert Calul**, dovedindu-se un bun minuitor al procedeelor absurdului, cu umor copios și ironie măsurată, refuzînd juvenil, adică sincer, judecățile confortabile și mecanica existenței. Treceau apoi zece ani buni (buni ?) de la volumașul debutului, timp în care licențiatul în filologie absolvea și secția regie film a I.A.T.C.-ului, Marian Popa îi acorda 11 rînduri în al său dicționar, apariții sporadice în revistele literare și... cam atît. Scriitorul părea destinat să rămînă autorul unei singure cărți, și nici aceea **Ghepardul**. Iată însă că, în 1978, absența îndelungată este curmată de apariția volumului de povestiri **Linda Belinda**, carte primită excelent de critică și epuizată rapid din librării. Umorului și ironiei — nealterate de trecerea timpului — li se adaugă acum note sarcastice, în linia Mazilu și, în contrasens, un sentimentalism subiacent, bine temperat, dar evident, dincolo de badinerie simpatică. Lumea de aici este cea a adolescenților și a tinerilor, văzută fără filtre roz dar și fără mizantropie, între un ceai dansant și o vacanță în Deltă, între un amor fugar și o deziluzie statornică (dar nu eternă) între șrandul studențesc și masa de ping-pong, cu știința de a scoate din aceste banalități cotidiene profilul interior al unei generații nesofisticate dar complexe. În tot, o lectură plăcută, care nu dă teribile angoase și nici migrene, nu oferă soluții și nici lecturi moralizatoare, figurînd un spațiu al firescului, ce nu exclude dramatismul. După **Linda Belinda**, la scurt timp, (prozatorul se află în mină bună) Dumitru Dinulescu ne oferă romanul **Galaxia burlacilor** (Editura Cartea Românească, 1980), compus din partea întîi : **Burlacul** ; partea a doua : **Aventurierul** ; un **Epilog și corectare de epilog** ; partea a treia : **Repetentul**. În deschiderea fiecărui capitol stau mulțime de titluri ce ne avertizează, în gust clasicizant, despre conținutul paginilor următoare. Intenția este, desigur, parodică și are haz atît la confruntarea cu evenimentele narate cît și în sine. Iată cum se anunță capitolul IV : **„Date meteorologice pentru 18 august 1963. Găinile, Pisicile, Deșteptarea în stil umanist, 1963 și august în calendar, 18 august 1963 la București, Ce-nseamnă o zi, La strand, Înapoi acasă"**. Iar capitolul cu pricina conține chiar cele expuse în „conspectul-program". Fie și prin ironie, procedeul atrage atenția asupra autenticității celor relatate, calitate revendicată de narator (nu de autor) ca principală virtute a scrisului său. Căci personajul-narator, Alexandru Pascu (35 de ani, burlac) scrie un roman în care-și istorisește, cu declarată exactitate de contabil, întîmplările vieții : „Eu am venit cu danganezii, o cămașă albă de nailon și cu scurta mea de piele neagră din material sintetic, parcă era de motociclist, de proveniență din R.D.G. Ea era într-o rochie albă cu poauri albastre. **Să au credeți, iubiți cititori, că dau degeaba aceste amănunte. Eu chiar eram îmbrăcat așa, ea chiar era îmbrăcată așa. Țineam pe atunci un fel de evidență. Îmi notam totul. Și povestesc urmărind exact documentul** (s.n.). Orice asemănare cu autorul — ni se zîmbește complice — este, de bună seamă, intenționată. De altfel o paranteză după titlul părții a treia a romanului divulgă lucrurile : „REPETENTUL (ca o addenda, aceste Memorii de fapt, fiindcă ieșim acum cu hotărîre din marjele ficțiunii și respirăm în fine aerul tare al adevărului nemediat)". Acest joc al ambiguităților **autor-narator, ficțiune-realitate** este o primă sursă a umorului. O alta ține de stilul relatării, păstrată mereu la granița dintre gravitate și jovialitate, dar afectînd continuu maxima seriozitate. Burlacul lui Dumitru Dinulescu oscilează între cugetările tip Ghiță Popîndău („M-am dus în mijlocul drumului și-am privit cerul. Am înțeles atunci că cerul e timpul, fiindcă timpul e tot") și simțirile lui Des Grieux („Monica mea, îți scriu iar și sînt fericit. Te iubesc, Monica. Am dat drumul tuturor temerilor, te iubesc, Monica. Crede-n noi doi, te rog. Lasă tot frigul din tine. Se va da la o parte orice voal"), trecute prin argoul bucureștean.

Un alt procedeu ce generează umor în romanul lui Dumitru Dinulescu este cel a falsei contextualizări. Personajul narator exagerează și schematizează lecția balzaciană a descripției. De la prezentarea mobilierului, vestimentației, fizionomiilor se ajunge, lesne, la consemnarea strict autentică a buletinului meteo al zilei, a rezultatelor partidelor de fotbal și a numelor jucătorilor, a conjuncției astrilor, a inventarului, după ghid, al pieselor de artă din castelul Peleș și altitudinii la care este situată Sinaia etc. Totul este debitat cu ingenuitate serafică și cu aerul că cititorului i se face o favoare deosebită ascultînd un expozeu cu atitea și atitea virtuți informative dar mai ales formative. Pentru ca apoi, de la mare la mic, de la general la particular, prin infailibila metodă a inducției dialectice, narațiunea să revină la tribulațiile sentimentale ale burlacului : „Dar acum eram la 18 august. Un soare amețitor urca pe cer. Vara anului 1963, vara cînd la Festivalul de muzică ușoară de la Mamaia se lansaseră cu brio **Spre soare** de George Grigoriu, **Zorile** de Temistocle Popa (cu Luigi Ionescu, mi se pare), **În tot ce e frumos pe lume** de Elly Roman, **Te caut** de Florentin Delmar și **Soarele e-ndrăgostit** de Dinu Șerbănescu. Se pregătea deschiderea braseriei Grant și orchestra simfonică a cinematografiei va inaugura stagiunea cu **Arta fugii** de Johann Sebastian Bach, audiție integrală. Școala tehnică de activiști culturali din București primea inscrieri (atenție acum la translație — n.n.). Acum sînt destul de matur : am 35 de ani. Și mă-ntreb : maturitatea nu e oare o insomnie ? Altfel cum s-ar explica interesul meu pentru lucruri atît de vechi ?".

Dumitru Dinulescu stăpînește cu virtuozitate această tehnică, dar, incintat probabil de descoperirea sa, folosește procedeul pînă la saturație, diminuînd prin repetiție efectele. Altfel, narațiunea zburdă, eliberată de tirania modelelor. Dumitru Dinulescu nu are nevoie, pentru retrospecție, de gustul bucății de prăjitură muiată în ceai, ci doar de propoziții de tipul : „Trebuie să fac aici o paranteză, care e neapărat necesară" sau „Au trecut de atunci 11 ani. Sîntem în 1978". În acest fel, mimînd simplismul, dar, de fapt, cu simplitatea artei povestirii din secolul XVII, burlacul lui Dinulescu „se plimbă" nonșalant din copilărie în adolescență și maturitate (și înapoi) se lasă cînat pentru amorurile ratate, meditează, în manieră accentuat personală, la un fragment din **Symposionul** lui Platon, descifrează caracterul iubitei din caracterele scrisului, în mînă cu un manual de grafologie (se indică, desigur, titlul, editura, autorul, anul apariției...) rămîninid, în fond, un bonom singuratic și simpatic.

Dacă din cele souse pînă aici s-ar înțelege că **Galaxia burlacilor** este un roman umoristic, definitia ar fi adevărată dar incompletă. Căci, dincolo de haz, transpare aici melancolia unei vîrste iremediabil pierdute, care învăluie faptele într-un binefăcător abur sentimental, dînd coerență unei, în altă situație, doar reușită colecție de „poante". Coerența aparține însă numai primei părți a romanului, pentru că, dacă partea a doua este doar un joc (delectabil) de-a finalul aminat, partea a treia, vindicativă, nu are nici o relație cu restul, căruia, de altfel, îi rămîne inferioară estetic.

La a treia sa carte, Dumitru Dinulescu este un prozator original, lesne de imitat dar greu de inventat, aflat pe un drum ascendent. O nouă **Linda-Burlacilor-Belinda-Galaxia**, indiferent de ingeniozitatea comutărilor, ni se pare imposibilă, fără asumarea riscului considerabil al autopastișei.

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

poezia

Trecute vieți de înger

● Vasile Petre Fati practică o austeritate lirică*) în ale cărei linii „drepte" se ascunde un aer straniu, de mister posibil situat între realitatea cea mai măruntă și metafizică. Îngeri bizari umblă prin ploaie, trec prin hoteluri de tranzit cu odăile ca „mari ceruri" și privesc canalizările în „Pasajul Orientului". Ca atitudine umană, poezia aceasta pare a descinde din universul lui Kafka, într-atît de mult ratează încercarea de a-și explica fapte de imediată contingență. Poemele sînt încărcate de senzuri abstracte, drama personală constînd într-o îndelungă așteptare a motivației. Lirica lui Vasile Petre Fati, deși austeră și sprijinită pe o lentă lichidare a eului poetic, mizînd pe „întîmplarea" exterioară și evitînd culoarea bogată, contururile contorsionate, aparține totuși unei voci de o individualitate puternic pusă în lumină. Poetul suferă de **o melancolie estetică**, dar nu în spirit romantic. Neliniștea lui e provocată de un șir de deziluzii rătăcite printre atitea deprinderi comune. În fond, el **pozează** într-o poziție melancolică, înțepenește „estetic" și în afara unui cod reperabil. Prilej de angelică amărăciune, pe care poemul o dezvăluie și, în aceeași măsură, învăluie coborînd-o în spațiul voit sumar al realității. Cînd există, bucuria este convențională, se aplatizează prin acea ciudată atitudine de independență obosită, pe care „minunea" posibilă nu o mai sensibilizează, ca într-o superbă poezie, **Cuțitul pe masă**. „Cuțitul pe masa din bucătărie gonește norii spre mare /... / Dacă cineva caută cheile casei va da în locul acela de / un înger /... / mătușa Zenovia mai trece pe la noi / Cu picioarele umflate ca trandafirul.." sînt miracole latente, de care pare că nimeni nu se interesează.

Sentimentele se rătăcesc printre **lucruri și ființe**, descrise cu simplitate, prezențe aparent clare, într-o familiaritate datoare să amelioreze o suferință abstractă. Întotdeauna, în aceste poezii se **întîmplă** ceva. Textul poetic e o ramă pentru un desen în plină mișcare. Astfel încît se parcurge o schemă narativă sau numai se sugerează una. Mișcarea e însă incrementă, gesturile se opresc la jumătatea drumului pentru a pune în valoare canonul suferinței. Ca într-un tablou de Chirico, peisajul explorat pare real dar se explică numai metafizic. Universul lui Vasile Fati seamănă într-adevăr cu un „paradis de fier", o lume a cărei frumusețe e interzisă spiritului, spațiu din care i se arată doar urme mineralizate, dure, ca tot atîtea exerciții de asceză. Cotidianul invocat prin lucruri umile și prin atmosfera de repetare mecanică a suferinței, este un mod de a abate atenția de la adevărata dramă. Poetul este o conștiință invadată de amintirea unui serafism apus. El simte acum ecourile paradisului pe care și-l imaginase, îngeri făcuți din oțel care, e adevărat, au surclasat moartea. O lume sticloasă e pretutindeni. Trecute vieți de îngeri „ard subțire" în umbra realității. Dar acest peisaj, al transparenței osificate, dezlănțuie meditația thanatică. Și aici însă, poezia lui Vasile Petre Fati își refuză gestul total, rămînind legată de puncte fixe, ca de implacabile canoane afective. Moartea e „ceva care trebuie spus repede peste umăr".

Sensibilitatea autorului se comportă, folosind una dintre puținele imagini strălucitoare ale volumului, ca „un trandafir alb care crește printre / fire electrice". Impresionează la acest poet umilința autoimpusă a suferinței, justificată de imposibilitatea de a cuprinde sensibil sistemul cauzal. „Noi am văzut legea morală. / Noi am mîncat zăpadă. / Acum putem muri", dar **a vedea**, și încă „legea morală", e aici o formă de dezimplicare, de abandonare și răvășire a explicației. Pentru acest motiv, impresia de ariditate, de uscăciune, de spațiu rectangular prevalează. Strălucirea imagistică e înlocuită cu un limbaj al gestualității din care, se poate observa cu ușurință, lipsesc de obicei metaforele. Absență normală, dacă socotim că metafora este un procedeu de **amplificare interioară**, o „punere în rezonanță" prin codificare. Limbajul poeziei lui Vasile Petre Fati e unul exemplificativ, un „leagăn de fier" al sentimentului. Prin această deliberată stingere a metaforei, urmărită ascetic, poezia din **Paradisul de fier** e de o frumusețe „severă".

Costin Tuchilă

*) **Vasile Petre Fati : „Paradisul de fier", Editura „Cartea Românească", 1980.**

proza

O privire panoramică

● Cu noul său roman*) Ion Marin Almăjan își propune o restituire a climatului și atmosferei din Banatul interbelic. Substanța epică se organizează într-o serie de nuclee narative care au comun sensul demonstrației și care constituie mai curînd mici nuvele interferente. Atmosfera se încarcă progresiv, tensiunea sporește treptat, spre finalul cărții un număr de capitole încheindu-se cu asasinate, sinucideri, agresiuni de tot felul. „Tornada" este o metaforă pentru mișcarea legionară cu atrocitățile și dezordinile pe care le provoacă, aducînd tulburare și întunecare în viața Timișoarei. Sînt ilustrate diverse atitudini umane și politice, infiltrația germană, influența fascismului asupra elementelor declasate, mișcarea de opoziție a oamenilor de bună credință.

Personajele care ocupă spațiul fiecărei „nuvele" dislocate secvență cu secvență au o pondere relativ egală, încadrîndu-se unor tipologii exemplare. Dumitru Corbuleanu este un „raisonneur" pe marginea evenimentelor, afectat pe de o parte în conștiința sa onestă, pe de altă parte prin pierderea dramatică a fiului său Paul, contaminat de delirul tinerilor declasați din oraș și impușcat în urma rebeliunii legionare, apoi de dispariția Azaleei Corbuleanu, pe care moartea băiatului ei o împinge la sinucidere.

Un alt personaj este Slăvin Pan, ziarist cu conștiință curată, contrariat în buna sa credință, încercînd să se opună, prin meseria sa, abuzurilor de tot felul, corupției și violenței. Evoluția lui Slăvin este sugerată prin aceeași modalitate a secvențelor intercalate cu scene din viața altor personaje trăind în alte medii, în același oraș. Dacă familia Corbuleanu reprezintă nivelul și atitudinea intelectualilor bănățeni cu tradiție, Slăvin Pan încadrîndu-se aceleiași categorii, cu nuanța apartenenței țărănești, Eva-Catarina, personaj cvasi-anonim, este luptătoarea comunistă care nu cunoaște decît permanenta hăituire, mizeria și atrocitatea penitenciarului, brutalitățile agenților și în final moartea în torturi în mîinile poliției legionare. Anonimatul Catarinei este programatic, ea reprezentînd forța morală care rezistă martiriului, opunînd tornadei verzi ideile comunismului. Atmosfera este completată de portretul politicienilor corupți, al directorilor de ziare dispuși la compromisuri ca Damaschin Lință, al soților bovarice și cupide ca Elena Sarmesiu. În saloanele casei de modă ale Elsei Tascher se organizează spionajul finanțat de naziști, pe străzile orașului legionarii molestează și devastează. Naratorul este omniprezent, observînd evenimentele care recompun, într-un mozaic, firist, Antonio Amurri (Italia), Enrique Alvarez Jane (Cuba) și altora, pentru ca din autorii comici pe teme sportive să-i reținem pe Sorin Satmari, Rolf Pester (R.D.G.), Nicolae Gârlea și Grigore Toloacă. Evident, o mențiune specială merită extrem de fructuoasa contribuție a graficienilor din seria cărora nu lipsesc cunoscuții și apreciații C. Ciosu, M. Gion, Adrian Andronic, Eugen Taru, Ando, Silvan, Adrian Dragomirescu, V. Timoc, V. Crăița-Mândru, Pompiliu Dumitrescu, Șt. Cocioabă, O. Covaci, N. Rosici, N. Vizîteu, O. Bour, V. Timoc, Tia Peltz.

N-am vrea să încheiem succintele noastre mențiuni înainte de a transcrie cîteva din aforismele aparținînd lui Marin Preda, tulburătoare prin invincibila conlucrare dintre comic și dramatic invederată de substanța lor : „A ști să rizi în clipe tragice înseamnă a stăpîni tragicul". „Persoana considerată la noi cu humor irezistibil are trăsături cînd își dă seama că ea însăși e subiect de comedie". „Dracul rîde cu noi, singurul supraviețuitor dintre îngeri". „Cînd nu suportăm multă vreme tensiunea unei discuții, o dăm pe anecdote". „Humorul nostru are ceva specific, fiindcă se rîde atît de persoana care vorbește, cît și de ceea ce spune acea persoană". „N-are dreptate Marx, nu ne despărțim numai de trecut rîzînd, ci intrăm și în viitor rîzînd, însă de noi înșine...".

Nicolae Ciobanu

*) **Ion Marin Almăjan: „Tornada", Editura „Eminescu" 1980.**

revista revistelor

«Perpetuum comic '80»

● Cea de a șasea apariție a almanahului comico-satiric editat de redacția revistei „Urzica" constituie, realmente, o veritabilă demonstrație cu privire la inepuizabilele resurse tematice și forme de expresie de care beneficiază și la ora de față genul de literatură în cauză. Ingenios conceput, sumarul tomului propune atenției o pe cît de instructivă pe atît de reconfortantă „lecție", menită a ne reactiviza, cum se spune, simțul umorului. Iată marile despărțituri ale volumului în virtutea cărora se desfășoară, revelator, captivantul maraton comic : **Vacanța celor care știu să ridă, Ridendo castigat mores, Satirografii, Turnirul parodiștilor, Întîmplări în travesti, Clasicii în recreație spirituală, Soare cu ghimpi, Săgețile lui Cupidon, Incursiuni în comicul cotidian, Sport și umor.** Este lesne de dedus că o atare complexă distribuire a materiei probează un simț de orientare sigur în ceea ce am putea numi structurile și substructurile ofensive ale genului comic, în sensul idealei colaborări dintre tradiție și inovație, dintre umor și satiră, dintre formulele vădind o clasicitate unanim recunoscută și cele puse în circulație de practica foiletonistică la zi etc. etc. De altminteri, în aceeași direcție pledează și impozanta listă a colaboratorilor, caracteristică și ea prin, să spunem astfel, eclectismul funcțional al numelor ce-o alcătuiesc. Astfel, lîngă numele lui Calistrat Hogaș stau foarte bine acelea ale lui **Teodor Mazilu** și **William Saroyan**, dar și acelea ale lui Vasile Băran. Tudor Vasiliu ori Marian Popa ; Marin Preda, la rîndul său, deschide cum nu se poate mai potrivit despărțitura în care figurează semnăturile lui I. Peltz, D. I. Suchianu, Branco Petrinski (Iugoslavia), Boris Dimovski (Bulgaria), Ion Tipsie, D. Badea, Vlad Mușatescu, Marius Tupan; mai departe, Arghezi, cu distihurile sale inedite, îi „prefațează" pe Mircea Sântimbreanu, Viorel Cacoveanu, Ion Băieșu, Aurel Storin, B. Mitrovik (Iugoslavia). Manuel de Perdolo (Spania), Mihail Joldea, Mircea Cărloanță, Jerzy Wittlin (Polonia), Al. Andrițoiu; Jean Paul Sartre este urmat în cadrul aceleiași despărțituri de Nina Cassian, cărora li se alătură în ipostaza de autori parodiați : Leonid Dimov, Cezar Baltag, Petru Vintilă, Nicolae Breban, iar cu texte originale Milan Kenda (Cehoslovacia); inspirată ideea ce deschide capitolul consacrat fabulistilor cu G. Călinescu (**Despre furnici**) urmat de Esop, Nicolae Dragoș, Bajor Andor, Dan Plăeșu, Iordan Popov (Bulgaria), Stelian Filip, Pablo Neruda (Chile), Ion Lucian, Angela Chiuaru și alții ; la „Clasicii în recreație spirituală" îl întîlnim pe Mihail Sadoveanu și sînt evocați Constantin Tănase, Ion Iancovescu, Tolstoi, Kant, N. Iorga ; „ghimpii" aparțin lui Tudor George, Andrei Ciurunga, Iosif Naghiu, Dumitru Solomon , Pierre Daninos (Franța), Romulus Vulcănescu, Art. Buchwald (S.U.A.), Alecu Ivan Ghilia, Laurențiu Cernet, Florin Iordăchescu, Aziz Neșim (Turcia) ; de „săgețile lui Cupidon" sînt preocupați, între alții, Manole Auneanu, Mircea Trifu, Marcel Mureșeanu, Al. Clenciu, S. Livsin (U.R.S.S.) Mircea Horia Simionescu, H. Salem, Dumitru Dinulescu, Milan Ristanovici (Iugoslavia), Ion Velican, Galambos Szilveszter (Ungaria) ; în fine, Incursiunile în comicul cotidian" aparțin Rodicăi Tott, Mariei Arsene, Grigor Ter-Gregorian (R.S. Armeană), David Reu, Nicolae Cristache, Tristan Bernard, Eduard Jurist, Antonio Amurri (Italia), Enrique Alvarez Jane (Cuba) și altora, pentru ca din autorii comici pe teme sportive să-i reținem pe Sorin Satmari, Rolf Pester (R.D.G.), Nicolae Gârlea și Grigore Toloacă. Evident, o mențiune specială merită extrem de fructuoasa contribuție a graficienilor din seria cărora nu lipsesc cunoscuții și apreciații C. Ciosu, M. Gion, Adrian Andronic, Eugen Taru, Ando, Silvan, Adrian Dragomirescu, V. Timoc, V. Crăița-Mândru, Pompiliu Dumitrescu, Șt. Cocioabă, O. Covaci, N. Rosici, N. Vizîteu, O. Bour, V. Timoc, Tia Peltz.

N-am vrea să încheiem succintele noastre mențiuni înainte de a transcrie cîteva din aforismele aparținînd lui Marin Preda, tulburătoare prin invincibila conlucrare dintre comic și dramatic invederată de substanța lor : „A ști să rizi în clipe tragice înseamnă a stăpîni tragicul". „Persoana considerată la noi cu humor irezistibil are trăsături cînd își dă seama că ea însăși e subiect de comedie". „Dracul rîde cu noi, singurul supraviețuitor dintre îngeri". „Cînd nu suportăm multă vreme tensiunea unei discuții, o dăm pe anecdote". „Humorul nostru are ceva specific, fiindcă se rîde atît de persoana care vorbește, cît și de ceea ce spune acea persoană". „N-are dreptate Marx, nu ne despărțim numai de trecut rîzînd, ci intrăm și în viitor rîzînd, însă de noi înșine...".

Nicolae Ciobanu

C. TURTURICĂ
«Filozof de închiriat»

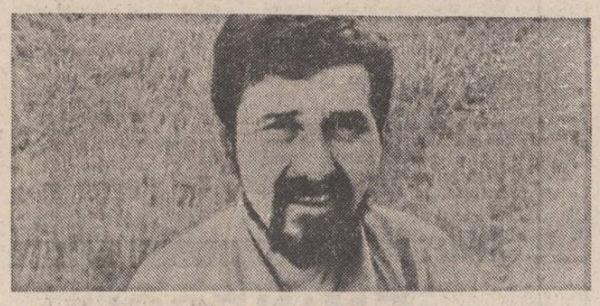

din clasa prozatorilor cu biografie gorkiană, în gustul lui Stoian Gh. Tudor și Aureliu Cornea, este și C. Turturică, debutant tîrziu, pe la vreo 40 de ani, totuși autor pe deplin format, inteligent, cu simț acut al observației directe, excelent ascultător de limbaj verde și oral. Omul are studii în filozofie, a fost o vreme funcționar, apoi pilot în domeniul aviatic, muncitor mi se pare în construcții, macaragiu, avînd, așadar, o biografie spectaculoasă al cărei efect estetic este hotărît simțitor. În ceea ce ne-a dat întîia dată („Scoaterea casei din pămînt", 1978), C. Turturică era un mic naturalist fotografic, aci prolix, aci iute în descripția pe viu a unei umanități văzute direct, fiind un prozator cu o experiență incalculabilă, care venea cu un spor indiscutabil de valoare la examenul propriu-zis estetic. În cele șapte-opt nuvele de acolo, izbitoare nu era mișcarea exterioară ieșită din comun cît psihologia. Niște oameni solitari, iritabili din felurite motive, animați de o inanalizabilă neliniște — acesta era prototipul, mereu viril, căci în proza lui C. Turturică, de esență brutală și directă, factorul masculin este totul (autorul e dintre acei puțini care elimină complicațiunile erotice). Un uvrier, suferind de arghirofilie la un mod maniacal, un maistru, operat „la coloană", inapt de a se reîntoarce „în construcții", un recent funcționar inadaptat (pesemne, fostul constructor cu operația dificilă, picat într-un serviciu mai ușor), iată un șir de indivizi cu aer comun și psihologia aparent neutră. Totuși, în această lume cu înfățișare placidă, C. Turturică introduce psihologia inadaptatului și observația sociologică realistă și directă, superioară cutărui „fitil" parabolic. Prozatorul era, la debut, puternic în limbaj și ingenios în psihologie. Incomparabil este însă romanul acesta, „Filozof de închiriat" (Ed. „Albatros", 1980), un soi de jurnal „sur le vif", al vieții de șantier de construcții. E un document inegalabil (prin proporția de observație nemijlocită, prin aerul de raport netrucat, ca o proză ieșită din stenografie ori din înregistrarea pe bandă magnetică. Un bărbat matur, aproape de 40 de ani, fost funcționar, cu aproape douăzeci de locuri de muncă, se hotărăște să se facă maracagiu spre a cunoaște mediul muncitoresc și a-și spori experiența sociologică de viață. Acest om este C. Turturică (personajul este așadar autorul, prin urmare, „romanul" e, în fond, ciné-verité) și tot ceea ce se petrece cu el pare a fi fost rezultatul unor întîmplări în afara îndoielii. La o privire iute, evenimentele nu ies cu mult din comun și, probabil, sînt curente pentru cititorul inițiat în viața șantierului de construcții. Omul ia în primire un „lansator" gigantic, îl transportă cu un trailer la Craiova (prilej de a evoca mediul camioanagiilor), se stabilește pe șantierul de la Ciupituri, la „linia de înaltă tensiune" Stă în baracă și suportă tot soiul de mizerii („Șarpe", caidul șantierului, e un tip reprobabil), viețuiește în condițiuni teribile, învață din mers să manevreze mașinăria lui enormă și capricioasă, mănîncă fasole conservată deși este ulceros, înghite frig și umezeală, observă tot ce e psihologicește interesant, ia notițe în secret spre a nu uita nimic din toate acestea și, în fine, izbutește să înalțe un stîlp de linie electrică, săvîrșind un act de extremă maturitate. Tot ce a rămas în roman din experiența directă a lui C. Turturică este autentic și cu un grad însemnat de „documentar". Prozatorul e dur și direct fără a fi vindicativ, el observă și notează, sprijinit și de aerul inocent care este al individului format în alt mediu. Această privire de „străin" iscoditor, înapt de a explica tot soiul de anomalii, întărește impresia de investigație sociologică, în fond excepțională. „Filozof de închiriat" este un roman ieșit dintr-o experiență privată, cu merite extraordinare. Întîia însușire a cărții este tonul ei „documentar" care provine din ideea de a face reportaj pe viu și fără decupaj ulterior. Observația imediată rămîne în carnet fără modificări, de unde rezultă o cu totul afară din comun precizie sociologică. C. Turturică a surprins, cu un **blitz** impersonal și cu aer aparent inocent, deocamdată inegalat, mediile de ciubucari din autobaze, din depozite și din întreprinderi, mentalitățile de vătafi de șantiere, micile învîrteli în marginea legalității, care proliferează uneori ca o ciupercă urît mirositoare. O reparație capitală făcută de mintuială, comerțul cu piese de schimb, furtul de găleți, pompe de benzină, șuruburi și tot felul de mecanisme, competiția „beneficiarului" și a „furnizorului" în a se înșela reciproc (de aci avînd a suferi oamenii care trăiesc în condiții dificile), inspecțiile „inopinate" și carnavalești de la trust și de la minister (cu feluriți șefi, din ce în ce mai importanți, care vin succesiv, spre a „pregăti" terenul) — acestea sînt fenomene de acut interes sociologic, observate de prozator cu acuitate, fără comentariu, decupate scurt în răceala privirii obiective. De ordin sociologic, este și psihologia individului „șantierist" șofer de „tanchetă", macaragiu ori buldozerist, acei „tractoriști" migratori care schimbă periodic domiciliul (în funcție de „lucrări") nevasta și gospodăria, trăind între baracă, utilaj și ograda de acasă, pe care o vede o dată la o lună. Această mentalitate de „navetist" cu tot ce are ea pitoresc psihologicește și spectaculos sub raport social, și-a găsit observatorul potrivit în C. Turturică.

De aci derivă interesul psihologic al acestei proze, care nu observă spre a comenta, nu înregistrează spre a judeca și nu exagerează în pozitiv cu scopul de a da evenimentului un aer eroic. În această realitate este neîndoios un fior emoționant, un sentiment de modernă epopee care ar fi meritat un rapsod, însă cu condiția de a vedea faptele de sus, la privirea din avion și prin sondaje întîmplătoare din exterior. Psihologicește, umanitatea este vie și colcăie de vitalitate, zăci este reală și nu pare a fi cu nimic modificată de prozator. Un „cadrist" cu inevitabile reticențe, un examinator incoruptibil la atestarea macaragiilor, un camionagiu (Untaru) de un calm desăvîrșit — aceștia sînt indivizi care nu se uită. Apoi „șantieriștii" de la Ciupituri : Petrică Soldatu, cu înfățișarea lui înțepată, de „tovarăș" trimis la munca de jos, Ucă, un puber cu obsesiuni sexuale, rival erotic al bețivului Sandavișu, Zefir (acesta, figură de neuitat), locvace, truculent, „doctor" în motoare, cu ceva din proza lui Fănuș Neagu prin vorbirea imagistă, Trașcu, un șef de echipă desăvîrșit, pedagog intuitiv de o finețe rară, mecanicul Revolver și odiosul Drăcea, lenesul prototipistic și „turnătorul" abject.

Această umanitate nu este totuși elementară și, spre deosebire de alții, C. Turturică nu vede în „șantierist" o brută dedată instinctelor, violenței, un individ imoral și dezorientat care a ieșit din lumea țărănească și este incapabil de viață urbană. Sînt aci cutare reacții de o ingenuitate desăvîrșită (Zefir își cumpără o vioară de copil spre a exersa la acest instrument, Ucă se scoală din somn ca să ajute călătorii înzăpeziți, toți sînt solidari și umani, cu sensibilitatea lor fără cuvinte, îndărătul aerului hirsut și al vestmintelor pline de glod și de pete de ulei), și ceea ce unui ochi lezuit i se pare scandalos e în realitate o cuceritoare amoralitate de vietate liberă, care nu cunoaște restricții. Însă agresivitatea, criminalitatea și abjecțiunea nu sînt tolerate, precum și o seamă de alte anomalii („turnătoria" e repudiată) ceea ce presupune că „șantierul", cu oamenii lui duri, are morala lui intrinsecă și analizabilă din unghi psihologic, pe care prozatorul o admiră.

În sfîrșit, „Filozof de închiriat" este și jurnalul unui intelectual pus într-o situație în afara comunului, picat într-un mediu inedit. C. Turturică nu e, în ciuda nenumăratelor meserii, un individ de formațiune proletară, el complică mult în introspecție și observă lista și esențial, are complexe de inferioritate și dificultăți în adaptabilitate, un ochi cultivat care nu întîrzie clasificarea. De aci provine un accent de proză analitică (omul își observă reacțiile proprii cu o neobișnuită curiozitate) și care, în combinația cu fotografia conduistică, dă efecte excepționale sub raport estetic. Mai rar a intrat în proza noastră acest tip de individ cult în mediu muncitoresc temător, inhibat și totuși amator de senzații tari.

Materia prozastică este insolită, umanitatea e de tot ieșită din comun, aceasta nu înseamnă că esteticește autorul n-a contribuit cu nimic și că din realul nemijlocit iese obligatoriu valoarea. C. Turturică e un prozator cu talent neîndoios și simț de observație excepțional, știutor în a împărți materia în episoade și a reteza narațiunea în punctul culminant cu o propoziție care tale precum o lovitură de secure. Bun psiholog, el face portretul moral cu imaginație caracterologică: „Mărunțelul ăsta, gogonat în burtă, căruia i se pare mereu că nu este destul de respectat, jinduiește să trezească tot atîta teamă la cîtă crede el că-i dă dreptul funcția scrisă în statul de plată. E convins că războiul este starea în care se pot obține rezultate maxime în producție. În timp de pace i se pare că nu este salutat destul de energic". În plus, oralitatea lui C. Turturică este remarcabilă și nu seamănă cu aceea barocă și imagistă a lui Fănuș Neagu ori cu locvacitatea de infinită ruminație de la Al. Ivasiuc. Ea se bizuie pe un aspect voit neglijent, culegînd din vocabularul incult ceea ce e tipic și spectaculos, scoțînd efect din jargoane, ceea ce sporește impresia de naturalism pe care materia propriu-zisă o dăduse de la început.

În C. Turturică (descoperit de M. Sântimbreanu și promovat sub formă editorială tot de acesta) avem un prozator excelent în domeniul realismului reportericesc și al prozei de conduită, precum și al investigației sociologice. O revelație tîrzie, însă prețioasă.

Artur Silvestri

„CE ÎNSEAMNĂ, DE FAPT, SPIRITUALITATE MIORITICĂ?"

Urmare din pag. 1

raport cu acesta, adunînd în jurul textului toate categoriile de argumente care sînt de natură să-i pună mai bine în lumină înțelesurile. Aceasta a fost și preocuparea noastră pe parcursul celor peste 260 de pagini ale **Eternei regăsiri**. Că într-un loc sau altul nu vom fi bătătorit calea cea mai potrivită pentru a ajunge la adevăr, aceasta se poate discuta. Aceasta chiar am fi vrut să se discute. Dar, din păcate, preocupările noastre sînt prezentate în mod preconcept într-o viziune răsturnată.

Să ne mai mire, după toate cele de mai sus, concepția falsă despre critica literară care ne este atribuită, concepție după care „demersul criticului nu ar fi acela de a descoperi și interpreta sensurile operei, ci doar de a identifica acele structuri care pre-există nu numai exegezei, ci chiar actului de creație propriu-zis." Cum adică, doar la atît să se reducă rostul criticii literare ? va spune pe bună dreptate orice om de bun simț. Numai că noi nu am pretins nicăieri acest lucru. Concepția noastră despre critică fiind una stilistică și aplicînd-o ca atare în **Eterna regăsire**, așează activitatea criticului totdeauna a posteriori aceleia a creatorului. Dar criticul descoperă structuri obiective ale creației. În acest sens obiectiv, se poate spune că structurile creației preexistă actului critic, nu însă și actului creator propriu-zis. Aducînd acum termenii discuției la dimensiunile obiectului pe care ni l-am propus în **Eterna regăsire**, vom spune că structura **Mioriței** este ceva obiectiv, a pre-existat tuturor opiniilor critice despre ea. Tot așa sînt și structurile celorlalte opere literare luate de noi în discuție. Ele au pre-existat tuturor opiniilor critice despre ele, nu însă și operelor respective. Iar cînd este vorba de spiritualitatea unui popor trebuie să vedem nu ceva pre-existent poporului însuși — pentru a nu ajunge de-a dreptul la fideism —, ci doar rezultatul condițiilor sale de existență social-istorică, rezultat concretizat în totalitatea operelor de artă și cultură aparținînd acelui popor. Între toate aceste opere există în mod obiectiv anumite înrudiri, determinate atît de condițiile social-istorice în care ele apar, cît și de influențele care se produc de la una la alta. Mult discutata matrice stilistică nu poate să fie nimic altceva decît sinteza acestor două aspecte în imanența expresivă a operelor. Ținînd seama de toate acestea, se poate în mod evident circumscrie critic existența anumitor familii sau constelații spirituale. Spiritualitatea mioritică este doar una dintre ele, cu anumite contururi mai precizate în domeniul literaturii, al poeziei românești. Ce ar fi vrut Mihai Coman ? Să facem o „circumscriere conceptuală a termenilor" ? Dar ea există în limitele utile ale studiului nostru, numai că recenzentul n-a vrut s-o vadă. Vorbind într-un sens mai larg, în raport cu spiritualitatea întregului nostru popor, spiritualitatea mioritică abia urmează să fie „circumscrisă conceptual", adică filosofic, în lumina unor observații atente de textură, după criterii noi, stilistice, descoperindu-se principalele figuri, simetrii, paralelisme care există nu numai în domeniul literaturii, ci și în alte domenii ale creației.

Pe această linie, venind după noi, Mihai Coman putea aduce în recenzia sa, anumite clarificări, deschideri de perspectivă. Și iarăși ne întrebăm, în încheierea acestor rînduri, de ce n-a făcut-o ?

Fondul principal al culturii române

DAN ZAMFIRESCU:

«Locul nostru în acest spaţiu istorico-spiritual pe care l-am numit „aria culturală răsăriteană de tradiţie bizantină“ este foarte important»

Interviurile «Luceafărului»

— Cele mai importante cărţi şi contribuţii pe care le-ai tipărit, între care „Studii şi articole de literatură română veche“, „Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie“, „Problemele controversate“, „Istorie şi cultură“, „Via Magna“ se înscriu în spaţiul literaturii române vechi. Eşti cu alte cuvinte un specialist în literatură română veche. Cum se împacă ideea de literatură română veche cu postulatul unei culturi şi literaturi române tinere, vehiculat de multe ori în presă?

— Nu se împacă deloc, dar se explică: ignoranţa cu privire la trecutul nostru istoric şi cultural mai îndepărtat este înfiorătoare. Şi nu vorbesc doar de generaţiile mai tinere, ci chiar de o strălucită generaţie anterioară: a lui Mircea Eliade.

Generaţiile mai tinere, formate după 1948, au şi ele raţiuni precise care le dictează o asemenea convingere. Pentru a înţelege condiţia studiilor de literatură română veche în ultimul sfert de veac — **studii menite esenţial a da intelectualului român conştiinţa adevăratei durate şi amplori a culturii din care face parte** — trebuie să pornim de la un fapt hotărîtor: dispariţia acestui gen de preocupări şi de lucrări pentru aproape un deceniu, mai exact, de la 1 ianuarie 1948 şi pînă spre sfîrşitul anului 1955 cînd apariţia ediţiei cronicii lui Grigore Ureche îngrijită de P. P. Panaitescu urmată în 1956 de a cărţilor populare **Alexandria şi Esopia** îngrijite de Dan Simonescu şi, respectiv, I. C. Chiţimia readuc la suprafaţă numele a trei maeştri şi repun în circuitul cultural texte fundamentale ale epocii aşa-numite (acum) „feudale“ (Atît Dan Simonescu cît şi I. C. Chiţimia fuseseră înlăturaţi de la catedrele de literatură română veche din Iaşi şi Bucureşti, primul în 1953, ultimul în 1950). Din 1955, dezvoltarea studiilor de literatură veche a fost vertiginoasă, în special datorită lui P. P. Panaitescu, adevăratul inovator al domeniului în prima perioadă „post-Cartojan“ şi „post-Ciobanu“. Au apărut şi două importante volume-bilanţ în 1971, P. P. Panaitescu, **Contribuţii la istoria culturii româneşti** şi în 1972, I. C. Chiţimia, **Probleme de bază ale literaturii române vechi.**

Contribuţia hotărîtoare a fost a **editurilor,** care au pus în circulaţie ediţii preţioase de texte vechi, monografii, culegeri.

Predarea literaturii române vechi în universităţi a avut însă un destin paradoxal, toate cursurile fiind încredinţate unor persoane care nu aveau o formaţie de specialitate. Aşa se explică faptul că în învăţămîntul nostru universitar, fără excepţie, nu există astăzi nici o personalitate reprezentativă pentru disciplină, deşi în ultimii ani au ajuns în sfîrşit şi cîţiva autentici „vechişti“, cum ar fi, la Cluj-Napoca, Doina Curticăpeanu sau la Iaşi Elvira Sorohan. Dar cu două flori sau două rîndunele e greu să formezi generaţii de critici şi istorici literari care să aibă o idee bine fundată despre vechimea, amploarea şi valoarea literaturii române!

— Cu toate acestea, o sumă de cărţi tipărite de editurile noastre atestă o nouă atitudine şi optică faţă de literatura română veche.

— În momentul de faţă chiar vechile sinteze lăsate de Cartojan şi Ciobanu au fost depăşite ca orizonturi şi cunoştinţe, încît simpla lor reeditare — pe care o aplaud şi la care am contribuit dealtfel eu însumi — nu va rezolva problema. Rămîne o singură cale: să oferim tinerelor generaţii acele mari cărţi de sinteză şi acele monografii de epoci şi autori care să le dea o nouă conştiinţă, deplin documentată şi argumentată, despre ceea ce a însemnat prezenţa spirituală a poporului român în secolele XIV—XVIII. În cărţile lui Virgil Cândea, G. Mihăilă, Al. Duţu, într-adevăr şi în unele din eseurile subsemnatului, conţinute în **Via Magna** ca şi în volumul meu de 460 de pagini intitulat **Contribuţii la istoria literaturii române vechi** (în curs de apariţie la Editura ştiinţifică şi enciclopedică), cred că tinerii ar putea găsi indicaţii asupra spiritului nou în care este abordată de două decenii încoace literatura română veche. Dar generaţia noastră nu şi-a dat încă **sinteza reprezentativă,** îmbrăţişînd întreaga epocă, aşa cum a avut-o generaţia Cartojan—Ciobanu—G. Pascu—N. Drăganu şi n-o are generaţia Simonescu—Chiţimia—Turdeanu. Chiar şi perioada amintită a lăsat cîteva lucrări reprezentative în felul lor: sinteza — plină de calităţi sub raportul valorificării estetice a epocii vechi — publicată de Al. Piru în 1961 şi reeditată de trei ori după aceea, fără schimbări notabile; cursul litografiat în mai multe volume al lui I. D. Lăudat; „Tratatul academic“ de **Istoria literaturii române,** volumul I, Ed. I, 1964, Ed. II (neschimbată), 1970; „O istorie“ de Ion Rotaru. E rîndul nostru acum să arătăm ce şi cum putem spune mai mult despre cea mai întinsă epocă a literaturii române.

— Dacă înţelegem răspunsul dat asupra vechimii şi tinereţii literaturii române totul depinde de adîncimea temporală a acţiunii istoricului literar şi de centrul de greutate **pe care-l alege literaturii române. Pentru G. Călinescu el se afla în secolul XIX, literatura „Junimii“ pentru alţii în perioada dintre cele două războaie mondiale. Care este acest centru de greutate pentru un istoric literar care începe literatura română cu mult mai devreme decît aceştia?**

— Modelul cu un „centru de greutate“ pentru expunerea destinului unei literaturi vine din zona germană, italiană, spaniolă, rusă, unde apare cîte un „secol de aur“ care domină tot ce a precedat şi tot ce a urmat. Oricît de strălucitor ar fi secolul XIX italian, el nu egalează Renaşterea şi pe precursorul ei, Dante; secolul al XVIII-lea şi prima jumătate a secolului al XIX-lea german rămîn momentul esenţial al prezenţei germane în cultura europeană, deşi a mai fost şi un Luther. Marea literatură rusă este aceea de la Puşkin la Esenin, chiar dacă a existat în secolul al XVII-lea protopopul Avacum, care nu interesează universul, sau în primele secole cronica lui Nestor şi „Cîntecul oastei lui Igor“ (a cărui autenticitate nu este încă unanim admisă). Spania înseamnă epoca lui Cervantes şi Lope de Vega — „el siglo d'oro“.

Dimpotrivă, cine priveşte modelul francez sau englez, constată că există şi literaturi cu o succesiune neîntreruptă de „secole de aur“ între care este greu să optezi. Cine poate opta între geniala epocă a „truverilor“ şi a romanelor medievale pe de o parte şi între epoca lui Montaigne; sau între „Marele secol“ al clasicilor şi „Secolul lui Voltaire“; între epoca lui Lamartine, Hugo, Musset, Balzac, Stendhal şi între momentul marii poezii baudelairiene şi post-baudelairiene; între marea literatură interbelică şi între ceasul astral al literaturii postbelice, cu Malraux, Sartre, Camus şi marii noştri compatrioţi — Ionescu, Eliade, Ştefan Lupaşcu?

Franţa deţine secretul de a fi creat, secol de secol, la înălţimea geniului ei, ca şi Anglia, şi acest secret l-am enunţat cu altă ocazie: e starea de deplină libertate exterioară şi interioară, independenţa politică în afară şi libertatea creatoare înlăuntru. Cine poate scrie istoria literară a Angliei optînd ca „centru de greutate“ între epoca lui Shakespeare şi cea a lui Byron şi Shelley sau epoca „victoriană“? Devenirea spirituală a poporului englez are aceeaşi impresionantă continuitate pe culmi ca şi a poporului francez.

Fără a pune semnul egalităţii valorice între aceste culturi şi cultura română, putem însă pune semnul identităţii de destine: literatura română este o literatură europeană cu un destin major în toate etapele ei, cu momente succesive de împlinire şi semnificaţie, dacă nu universală, măcar **regională.** Cu **capodopere-reper,** secol de secol. Acest lucru nu s-a înţeles pînă acum, şi de aceea un Iorga este excelent în studierea şi înfăţişarea epocii vechi şi şovăitor, chiar derutat şi uneori de-a dreptul orb în prezentarea epocii moderne şi contemporane. La rîndu-i, Călinescu, strălucit valorificator al literaturii vechi din perspectivă estetică, i-a rezervat totuşi spaţiul unui „preambul“ al epocii moderne, dînd numai 50 de pagini din 883 epocii vechi!

Pentru mine secolul al XV-lea românesc, — întîi epoca lui Alexandru cel Bun pe care am rescris-o recent de la zero, pe care aproape am „inventat-o“ pe un teren viran la predecesorii mei — apoi epoca lui Ştefan cel Mare, are o măreţie, o rotunjime, o competitivitate valorică şi **o funcţie general-răsăriteană** ce-i conferă deja un loc de neignorat într-o istorie generală a culturii Răsăritului bizantino-slav. **Mucenicia lui Ioan cel Nou de la Suceava** scrisă între 1432 şi 1439 nu de Grigore Ţamblac ci — aşa cum am demonstrat — de Grigore de la Suceava, scriitor român, este o creaţie hagiografică desăvîrşită în genul ei, care poate sta alături de operele similare ale literaturilor bulgară, rusă şi sîrbă, iar **Letopiseţul de cînd s-a început, cu voia lui Dumnezeu, Ţara Moldovei,** dictat în mare parte chiar de Ştefan cel Mare, nu are egal în istoriografia de limbă slavonă prin fiorul de grandoare istorică decît în **Povest' vremennih lei** a rusului Nestor.

Vine apoi secolul al XVI-lea: la interferenţa dintre „Evul mediu“ şi „Timpurile moderne“ Neagoe Basarab aşează acea „Divină Comedie“ a literaturii de limbă slavonă, **Învăţăturile** sale. Tot secolul XVI, cu istoriografia **barocă** inaugurată de Macarie, istoricul curtean al lui Petru Rareş, cu triumful limbii române în cultură sub adierea revoluţionară a Reformei, cu dramele shakespeariene din viaţa domnilor şi ţării, consemnate de Eftimie şi Azarie, şi încheindu-se cu superba epopee în limba română a „Cronicii Buzeştilor“ — epopeea lui Mihai Viteazul a cărei ediţie critică adnotată şi comentată în lumina celorlalte izvoare de epocă am dat-o în cartea mea ce stă să apară — **nu are egal în întreaga arie răsăriteană, unde atît Bizanţul, cît şi Serbia şi Bulgaria dispăruseră şi amuţiseră, iar literatura rusă, ucraineană sau bielorusă nu dau un Neagoe Basarab şi nu au o „epocă a lui Coresi“ adică o aşa de spectaculoasă confruntare originală cu un mare curent cultural european ca Reforma lui Luther şi Calvin.** Iarăşi un secol rotund, personal, original, reprezentativ şi punctat de o capodoperă: cartea lui Neagoe Basarab. Poate fi el subordonat unui „centru de greutate“? Poate fi privit „în zare“ de undeva din afara lui?

Cît priveşte secolul al XVII-lea, el este şi pentru noi „secolul de aur“, „Marele secol“, dar nu în sens spaniol, ci francez, adică un secol în care ne citim sufletul şi structura spirituală parcă mai bine ca oriunde (pînă la generaţia lui Eminescu) dar nu în care ne cantonăm.

— Care ar fi trăsăturile distinctive ale acestui „veac de aur“ pentru literatura română, prin ce se impune el atenţiei mai ales dacă-l comparăm cu alte epoci mari, amintite aici, din istoria literaturii române? Ce marchează el? Marchează şi un sfîrşit?

— Lui Virgil Cândea, într-un interviu apărut tot aici, i s-a părut că este exagerat a exalta secolul XVII ca „veacul de aur“ prin excelenţă al culturii noastre vechi, făcîndu-mă atent la ceea ce au dat secolele XIV—XVI. Eu numisem însă deja acele secole în eseul **Via Magna** apărut în 1977 **„perioada clasică din existenţa istorică şi spirituală a românilor, epoca unei înfloriri plenare, pe toate planurile, a ethosului propriu“** (volumul citat, p. 239). Numai că, în acele secole se scria în slavona medio-bulgară, nu în româneşte. Iar pentru ca fizionomia spirituală deplină a culturii române să se constituie era nevoie ca pe lîngă conştiinţa **bizantină-ortodoxă** să devină **esenţiale,** să devină însuşi chiagul fiinţei sale spirituale, conştiinţa **latinităţii** şi conştiinţa **naţională.** O cultură **naţională,** cu o **conştiinţă naţională** (cred că nimeni nu mai crede azi despre naţiune că se formează cînd şi cum voi ucazele) şi exprimată în **limba naţiunii, cultivată conştient ca instrument de comunicare al tuturor românilor,** aceasta înseamnă secolul al XVII-lea! De la cronica **în româneşte** poruncită de Buzeşti spre a eterniza epopeea domnului unirii românilor şi pînă la culminarea „veacului de aur“ în primele decenii ale secolului următor (ca şi în Franţa de altfel), prin cele două ultime piscuri, Cantemir şi Neculce, avem o nesecată revărsare de energie creatoare pe acest făgaş, reprezentată de patru generaţii de cărturari ce-şi transmit ştafeta în mod conştient, urcînd pieptiş cu ea, printr-o istorie abruptă şi ajungînd să aşeze fiinţa geniului românesc sub bolta Academiei din Berlin şi să oblige a-i transmite mesajul, teascurile tipografiilor din Franţa, Germania, Anglia şi Rusia!

Cartojan ne căina că pe vremea cînd Italia dădea pe Dante, noi abia ieşeam din anonimatul Evului mediu şi intemeiam primele state româneşti puternice şi independente. Este adevărat. Dar tot aşa de adevărat este că atunci cînd Italia dădea pe Machiavelli, noi dădeam pe Neagoe Basarab, care nu-i este inferior în gîndirea politică (numai ignoranţii dau din cap la această apropiere, dar nu sînt obligat eu să-i învăţ să citească) iar cînd noi dădeam pe Miron Costin şi pe Stolnicul Constantin Cantacuzino, Italia abia născuse pe Vico, a cărui operă capitală apare la un an după moartea lui Dimitrie Cantemir! Cantemir este istoricul şi filozoful istoriei prin care cultura română se impune atenţiei Europei, prinţul moldav fiind „omologat“ între marile spirite ale veacului său de insuşi Voltaire. Dar Cantemir **continuă** pe Ureche, Miron Costin şi Stolnicul Cantacuzino, care formează în a doua jumătate a secolului XVII **o „şcoală românească“ de istorie şi filozofie a istoriei dusă la cea mai înaltă expresie şi la gloria europeană de Cantemir.**

Nu pretindem nimănui să aşeze „Secolul XVII“ românesc pe acelaşi plan cu „Le grand siècle“ al Franţei, dar o adevărată istorie culturală a Europei trebuie să ia act că, **la celălalt capăt al continentului, o altă cultură a unui popor latin realizează, exact în acel moment, un „veac de aur“ al culturii scrise, într-un remarcabil decor arhitectural şi pictural** (ctitoriile lui Vasile Lupu şi toată arta „Epocii brîncoveneşti“). **Nici o altă cultură din Răsărit nu oferă, în acest secol, o înflorire a culturii scrise aşa de plenară, de „rotundă“ într-o ambianţă de înaltă intelectualitate, chiar redusă cum era cazul pretutindeni la o pătură subţire de cărturari.**

Ai dreptate însă că acest apogeu marchează şi un sfîrşit. Cultura românească, spre deosebire de cea engleză şi franceză are o dezvoltare **ciclică,** fiecare ciclu fiind marcat de un apogeu, sfîrşit cu o catastrofă politică, după care totul este luat de la capăt — dar pe o spirală superioară — printr-o nouă succesiune a „celor 6 zile ale creaţiei“. Exact ca în mitologia indiană a ciclurilor! Catastrofa a fost instaurarea regimului turco-fanariot. Decapitarea lui Brîncoveanu şi a fiilor săi cărturari a fost însuşi simbolul destinului istoric românesc de atunci. Exilul lui Dosoftei şi Cantemir, lichidarea în temniţă a lui Constantin Cantacuzino, asasinarea lui Antim Ivireanu parcă prefigurează tragedia unui N. Iorga din 1940, preludiul noii catastrofe ce va pune capăt „ciclului modern“ inaugurat cu două secole în urmă de Inocenţiu Micu-Clain şi Ienăchiţă Văcărescu! Căci dincolo de Cantemir şi Neculce începe un alt „ciclu“, inaugurat de aventura „Secolului al XVIII“-lea. Secol care nici el nu şchioapătă în urma „Europei“ şi care se încheie iar cu o capodoperă-reper: cea mai viabilă literar dintre epopeile eroi-comice în spirit voltairian, din cîte cunoaşte literatura europeană: **Ţiganiada** lui Budai-Deleanu!

Primul val al ciclului modern trece şi el hotarele spre veacul următor, ca şi apogeul ciclului anterior (care se încheiase pe la 1723 şi 1745 — anii dispariţiei lui Cantemir şi Neculce). El sfîrşeşte revărsîndu-se în noul val, al **romantismului** românesc, al cărui hotar este 1830, anul cînd Lamartine vorbeşte pe româneşte, datorită lui Heliade, şi asta nici două decenii după gloriosul său debut la Paris!

— Iată-ne deci ajunşi în secolul al XIX-lea! Dar din mai multe articole apărute în presă, de fapt fragmente dintr-o lucrare mai amplă Aventura culturii române în secolul 20 **este vizibil interesul dumitale pentru literatura română** contemporană **şi pentru chestiunile ei cele mai controversate. În ce constă această „Aventură a culturii române în secolul 20“?**

— În Aventura culturii române în secolul 20 (titlul este o replică la cartea lui Albérès, în care cultura română abia este menţionată prin cîţiva scriitori greşit prezentaţi, în doar cîteva rînduri), teza centrală pe care vreau să o demonstrez este că momentul deplinei noastre integrări şi „sincronizări“ cu Europa modernă pe un plan dacă nu de „egalitate“ în orice caz care să ne permită a participa la destinul cultural european altfel decît prin „echivalenţe“ româneşti ale curentelor şi mişcărilor de idei născute în Occident, este nu epoca „interbelică“ — aşa cum se crede în mod curent — ci **momentul „Marilor clasici“:** Hasdeu, Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Xenopol, Creangă, Slavici, Conta, Macedonski. Prin toţi aceştia noi începem „ucenicia“ începută pe vremea lui Heliade şi **dăm o sinteză românească originală a „secolului XIX“, deschizînd totodată porţile secolului 20.**

Dacă secolul XVIII se prelungise pînă pe la 1830, în schimb, „secolul 20“ începe în jurul lui 1880, dată care este şi pentru noi, ca şi pentru

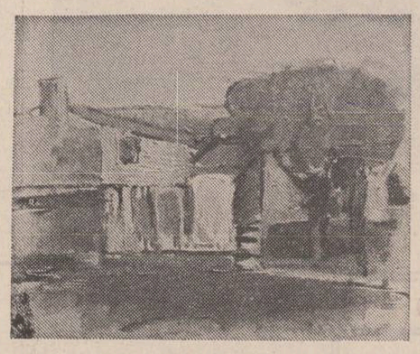

Gh. Constantinescu: „Case pe strada Mintuleasa“

Franţa, „turnanta secolului“. Apariţia aproape concomitentă a „Literatorului“ şi „Contemporanului“ coincide cu apogeul creaţiei lui Hasdeu, Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici. Or, aşa cum demonstrează studiile recente asupra tuturor, aceştia nu mai sînt simpli ucenici străluciţi ai „Europei“, cum fuseseră, de la Heliade la Odobescu şi Filimon, predecesorii lor, ci **sînt „mari europeni“ fără de care nu se poate înţelege în totul fizionomia spirituală a secolului nostru, în măsura în care acest secol douăzeci poartă în el o parte din lucrarea românească!** Fie că sînt numai „protocronici“ nerecunoscuţi şi fără a exercita o influenţă directă asupra curentului european, ca Hasdeu (recunoscut însă ca savant de talie universală prin primirea lui în sînul a cîteva academii străine, ceea ce de la Cantemir nu se mai întîmplase!) fie că sînt imediat şi universal **omologaţi,** ca A. D. Xenopol, (primul român propus la premiul Nobel şi primul român membru plin al „Institutului Franţei“) a cărui carte de filosofia istoriei apare în 1899, fie că abia astăzi îi descoperim mari precursori — ca pe Maiorescu, primul mare critic european **anti**-tainian şi **anti**-saintbeuvian, în direcţia ce o va teoretiza Dragomirescu şi o va urma criticii secolului 20 — generaţia „marilor clasici“ aşează cultura română în cadrul culturii europene pe o treaptă nouă reuşind să o facă activă şi dincolo de hotare. Nu întîmplător cei care introduc pe Schopenhauer în cultura franceză cu marile sale cărţi (şi implicit în toată aria culturală universală de lectură franceză) sînt românii Titu Maiorescu şi I. Cantacuzino. Primele traduceri fundamentale din Schopenhauer în franceză: teza lui de doctorat, aforismele şi capodopera **Lumea ca voinţă şi reprezentare** se fac nu la Paris ci la Iaşi şi sînt revăzute de Titu Maiorescu, ale cărui traduceri în româneşte devansează receptarea lui Schopenhauer în Franţa. Prima monografie despre Nietzsche scrisă de un **profesionist,** C. Rădulescu-Motru, apare cu doi ani înaintea primei monografii franceze, iniţiatorul ei fiind... Caragiale! Era în 1896. Iată numai două exemple, unul de intervenţie directă în destinele culturii europene, altul de „protocronism“, şi anume înainte de a se încheia secolul!

„Marii clasici“ croiesc deci tiparele şi aşează temeliile pentru ce va fi „secolul 20 românesc“, acest secol care numără, cu două decenii înainte de a-şi fi încheiat „aventura“, pe „părintele sculpturii moderne“ Brâncuşi; pe unul dintre marii muzicieni ai veacului, încă puţin înţeles, dar al cărui destin este în curs: George Enescu; pe unul dintre filosofii capitali ai culturii, activînd în direcţia resurecţiei spirituale din climatul defetist şi decadent spenglerian: Lucian Blaga. Pe cel mai celebru filozof şi istoric al religiei: Mircea Eliade; pe cel mai ilustru dramaturg al lumii în clipa de faţă: Eugen Ionescu. Spre a nu aminti de savanţii din domeniul istoriei (Iorga, Pârvan, Gh. I. Brătianu), lingviştricii.

Convingerea mea este că secolul 20 marchează apogeul prezenţei româneşti în istoria şi spiritualitatea mondială, iar „aventura secolului 20“ pentru români poate fi rezumată în cuvintele: a reda omenirii gustul vieţii, raţiunea — şi dacă se poate omenia — în politică, încrederea în posibilitatea **viitorului.** A scoate din urzeala veacului monstruosul, inumanul, abandonarea în faţa apocalipsului. A duce, în numele umanităţii, lupta cu tot ceea ce este desagregarea şi înjosirea şi anularea omului. În cîteva eseuri din **Via Magna,** am formulat acest ideal prin cuvintele: „restaurarea omului“. Aceasta este după mine „aventura culturii române în secolul 20“!

Sînt sigur că se vor ivi, în preajma celor ce şi-au proiectat deja statura lor pe ecranul lat al conştiinţei universale, tinerii geniali ce sînt, s-au născut, dar un climat cultural viciat de cîţiva liliputani cu aere de uriaşi îi împiedică să se găsească pe sine şi să se afirme. În preajma lui Eminescu, Hasdeu, Maiorescu, Caragiale s-au găsit uluitor de repede pe sine, înainte de a împlini 20 de ani, Iorga, Sadoveanu, Bacovia, Arghezi.

Să-i învăţăm pe tineri să înţeleagă grandoarea şi sămînţa de viaţă şi lecţia iluştrilor contemporani. Noi, cei care am mai apucat să auzim pe un Arghezi, Călinescu, Blaga şi care ştim măcar să citim pe Noica sau Edgar Papu.

— În ultimul timp, Via Magna, **mai ales, arată interesul deosebit pe care-l arătaţi protocronismului — cuvînt pus în circulaţie de profesorul Papu. Ce rol a avut soluţionarea cazului Neagoe în cristalizarea ideii de protocronie al cărei susţinător decis şi avertizat sînteţi?**

— Am arătat recent într-un serial din **Săptămîna** că perspectiva „protocronistă“ în cercetarea valorilor româneşti nu începe cu prof. Papu, cei mai mari precursori ai dînsului fiind Vladimir Streinu şi Tudor Vianu. Dar succesul uriaş al **termenului** inventat de profesorul Papu şi fericita sa coincidenţă cu un moment în care conştiinţa de sine a culturii române îşi căuta o nouă cristalizare, pe măsura istoriei contemporane create de epopeea ultimilor cincisprezece ani, a dat profesorului Papu condiţia lui Americo Vespucci, care, deşi n-a „descoperit America“ a botezat-o cu numele său! Importanţa contribuţiei profesorului Papu este aşa de mare încît, în acest caz, şi-a transformat profesorul şi magistrul în simplu precursor al dînsului!

Dar să nu uităm nici faptul că un rol hotărîtor în frămîntarea şi dospirea făinei culturii române din ultimii ani cu acest nou aluat, adus de profesorul Papu, revine revistei **Luceafărul** de numele căreia se leagă dinamizarea unui adevărat „curent cultural“: **protocronismul!** Seria aceasta a revistei **Luceafărul** va rămîne legată în istoria literară de „bătălia protocronismului“ care înseamnă de fapt bătălia pentru noua conştiinţă de sine a culturii române, cristalizată după Congresul al IX-lea al P.C.R.

În ce mă priveşte, am avut o contribuţie foarte modestă la debutul ideii: am editat **Învăţăturile!** La citirea ediţiei mele (care datorează regretatei Florica Moisil **transcrierea textului,** restul operaţiilor, începînd cu alegerea manuscrisului de bază, aparţinîndu-mi în întregime) ediţie ce s-a bucurat şi de norocul unei noi traduceri a originalului slavon, cu care s-a asociat G. Mihăilă, prof. Papu a descoperit cît de izbitoare sînt asemănările de structură sufletească între Neagoe şi Baltasar Gracian. Şi a afirmat că Neagoe precede cu un secol „omul secret“ al lui Gracian. A fost întîiul demers „protocronic“ aplicat literaturii noastre **vechi,** şi întîia încercare a profesorului Papu de a găsi şi un „protocronism românesc“, după ce pusese în lumină pe cel portughez. Cînd am citit acea recenzie la ediţie, în ianuarie 1971, mi-a explodat în cap noua perspectivă. Şi am aplicat-o la rîndul meu în prezentarea lui Cantemir, în 1973 şi Dosoftei în 1974.

— Exact în Istorie şi cultură **publicaţi studiul intitulat simplu** Poet naţional. **E vorba de Dosoftei şi de** Psaltirea **lui în versuri. Termenul de** naţional **aplicat unui poet din secolul XVII nu este prematur? Iar o psaltire poate fi naţională? Întrebările au rolul de incitaţie.**

— Adică eşti dinainte de acord cu mine că nu mai trebuie să aşteptăm să ne dea voie alţii să devenim şi noi naţiune, sau să avem o limbă **naţională** abia... în secolul XIX! Naţiunea română s-a format — ca şi cea franceză, italiană şi spaniolă — în vremea lui Ştefan cel Mare, deci **în secolul al XV-lea, cînd se manifestă pe deplin conştientă de unitatea de neam între moldoveni, munteni şi ardeleni şi cînd capătă conştiinţa unui rol istoric universal:** de a apăra civilizaţia europeană în faţa barbariei năvălitoare (Ştefan are conştiinţa că Moldova este „poarta Europei“ care odată sfărîmată, otomanii vor ajunge la Buda şi Viena şi cine ştie, poate la Roma!) Acestea sînt cele trei coordonate fundamentale ale conştiinţei naţionale româneşti în veacul al XV-lea: **conştiinţa unităţii de neam, lupta pentru independenţa şi solidaritatea europeană.** Ştefan Vodă este întîiul mare precursor român al unităţii europene şi este întîiul şef de stat european care gîndeşte global destinele Europei şi pe ale ţării sale în această Europă. Noi astăzi am reluat mesajul său, de acum cinci secole.

Deci, dacă naţiunea română se formează în vremea lui Ştefan cel Mare (cum a spus-o şi istoricul francez E. Beau de Loménie în cartea sa din 1937 **La naissance de la nation roumaine. De Byzance á Etienne-le-Grand de Moldavie),** şi realizează **unitatea statală,** — fie şi efemeră, din cauza loviturilor externe care i-au stat împotrivă — în vremea lui Mihai Viteazul, adică nu mult după Franţa şi Spania, este foarte normal să asistăm la formarea unei literaturi **naţionale** prin **limbă, spirit, conştiinţă,** în secolul al XVII-lea. Cultura secolului al XVII-lea este revanşă prin spirit a poporului român la crima politică a lichidării statului lor unitar de către numeroşii potrivnici. Unirea care nu s-a putut menţine politic, este înfăptuită spiritual în conştiinţe şi în cultură! Toţi scriitorii acestui veac sînt nu „moldoveni“, „munteni“ ori „ardeleni“ ci se simt, se vor, se **demonstrează** pe sine ca **români** la fel ca paşoptiştii peste două veacuri, care de fapt **reiau** lupta lor. Precursorii „Daciei literare“ sînt Miron Costin, care combate ideea că moldovenii sînt altă naţie decît muntenii (bazaconia asta circula probabil pe la polonezi şi el le-a scos-o din cap) şi manifestul **unităţii româneşti prin limba literară** al vlădicii Simeon Ştefan din Alba Iulia!

Dosoftei este un astfel de scriitor **naţional,** un astfel de **român,** un cărturar cu vaste preocupări de **istoric** (a scris şi o cronică în versuri a ţării sale) şi un descoperitor de documente: a găsit vestitul uric al lui Roman Vodă în care se arăta că moldovenii au fost stăpîni pînă la malul mării. Este, la fel ca Eminescu, un „om deplin“ al culturii vremii sale, erudit, poliglot, pasionat de politică (l-a şi pierdut, obligîndu-l la exil) în slujba independenţei patriei. Un astfel de om, care a scris cea dintîi poezie patriotică din limba română: stihurile la stemă, numite aşa de inspirat de către G. Ivaşcu „Poemul Moldovei“, şi-a găsit în **Psaltire** mijlocul ideal de a face politică fără a fi suspectat că-şi iese din atribuţiile ierarhice, aşa cum procedaseră în secolul anterior şi zugravii de la Humor şi Moldoviţa pictînd „imnul acatist“. **Psaltirea** era cartea de luptă şi suferinţă a unui popor la fel de pindit de cei mari ai lumii acesteia şi la fel de chinuit de ei, ca şi poporul său românesc. Prin glasul lui David poetul român a spus tot ce avea de spus, a introdus în imagini natura Moldovei, a blestemat pe duşmani, a exaltat lupta de apărare a ţării şi a cîntat pe cei duşi departe „la apa Vavilonului“ (Iorga a tipărit acest psalm pe foi volante pentru soldaţii din tranşeele de la Mărăşti şi Mărăşeşti, cu efect extraordinar: Ierusalimul era, pentru ei, Bucureştiul invadat de oştile Kaiserului).

Iată de ce Dosoftei a fost un mare poet naţional traducînd **Psaltirea.** A fost şi **întîiul** poet naţional din toată aria culturală răsăriteană, fiindcă a scris poezia sa **în limba poporului,** în timp ce şi Simeon Polotki a versificat **Psaltirea** după el, în **slavonă,** limba moartă a cărturarilor.

— Noţiunea de arie culturală răsăriteană **revine de multe ori în studiile şi articolele pe care le-ai tipărit. Această circumscriere, care vizează desigur geografia şi tipologia culturală, nu este şi un act de calificare ori descalificare valorică? Ce este în fond cultura răsăriteană în care înscrii comparativ secolul de aur al culturii române?**

— Este esenţial un act de **calificare** valorică; de fapt elementul esenţial, elementul central în concepţia mea despre literatura noastră veche şi cel care o deosebeşte de toate modalităţile de abordare a obiectului din partea înaintaşilor — cu excepţia lui Hasdeu — cît şi a colegilor de generaţie, este tocmai **perspectiva!** Perspectivă dobîndită de mine asupra obiectului, ca urmare a unei formaţii de bizantinolog, teolog, slavist şi în acelaşi timp critic şi istoric literar ce nu ignoră epoca modernă şi contemporană a literaturii noastre şi nici actualitatea politică şi culturală în care trăieşte. Sînt, cred, cel dintîi cercetător al literaturii române vechi care are o asemenea „calificare“, desigur fără a excela în toate domeniile şi fără a mă pretinde atotştiutor, dar suficient familiarizat cu aceste **unghiuri de vedere** ce-mi permit să dau tîrcoale obiectului dinspre Bizanţ, Athos şi Tîrnovo, în egală măsură cu Kiev şi Moscova. Regret două lacune grave: nu cunosc limba **polonă,** esenţială pentru veacul XVII şi nu cunosc limba **maghiară** esenţială pentru a privi cultura noastră din Transilvania în raporturile ei cu cultura maghiară. Nu ştiu nici atît de bine nemţeşte încît să cercetez raporturile româno-săseşti, dar din fericire aici avem norocul unui coleg de talia, pasiunea şi devotamentul lui Adolf Armbruster, care a făcut multă lumină într-o direcţie ce va trebui să fie continuată. Îndemn din toată inima pe tinerii ce studiază literatura noastră veche să devină buni **maghiarişti, polonişti şi, germanişti,** spre a adînci sectoare abia zgîriate la suprafaţă şi unde se aşteaptă cîteva pluguri solide.

Am privit deci literatura noastră veche de acolo de unde ea apărea, ca din avion, într-un peisaj ce îngloba în aceeaşi panoramă Bizanţul, Serbia, Bulgaria, Rusia, Ucraina, Bielorusia şi aceasta mi-a permis să descopăr pentru mine şi să afirm apoi, în cunoştinţă de cauză, că **locul nostru în acest spaţiu istorico-spiritual pe care l-am numit „aria culturală răsăriteană de tradiţie bizantină“ este foarte important, iar pentru o perioadă de cîteva secole — „De la căderea Constantinopolului pînă la Crilov şi Puşkin“ el este, prin valorile date şi prin amploarea şi diversitatea fenomenului cultural, cel mai important.**

— Fără o demonstraţie faptică convingătoare, astfel de afirmaţii riscă să fie taxate drept simple manifestări de orgoliu cultural care alertează pe unii...

— Înaintea mea, singur B.P. Haşdeu a mai nutrit un asemenea „orgoliu“ al culturii noastre vechi, el care cunoştea la perfecţie toate limbile clasice şi toate limbile şi culturile slave, şi care cel dintîi a reuşit să privească de acolo de unde încerc şi eu a privi acum. Dar Hasdeu ne-a lăsat scînteieri geniale şi a arătat drumul, pe cînd eu am construit un adevărat sistem, un nou „scenariu“ şi o nouă „scenografie“ în care se desfăşoară creşterea prin secolii XIV—XVIII a culturii române! **Acest „scenariu“ şi acest nou decor, care înglobează tot spaţiul cultural răsăritean de tradiţie bizantină reprezintă aportul meu, mai mult decît ediţia şi monografia despre Neagoe Basarab, de obicei mai bine cunoscute.** Ştiu că există oameni care consideră exagerată această teză a mea despre locul şi valoarea culturii române vechi în aria culturală răsăriteană şi care se întreabă cît de valabilă este schiţa din articolele **Cultura română — sinteză europeană şi Prezenţa europeană a culturii româneşti** (în volumul **Via Magna**) în care d-ta ai avut bunăvoinţa să vezi o „rescriere sintetică a istoriei culturii româneşti“. Tocmai de aceea vreau să-mi consacru anii ce-mi mai rămîn de trăit **demonstrării** acestei realităţi într-o lucrare de sinteză care se va numi **Istoria literaturii române vechi în cadrul ariei culturale răsăritene,** adică o istorie a literaturii noastre **înşoţită de istoria paralelă a culturilor vecine cu care a venit în contact, de la care a împrumutat izvoare, modele, texte şi cărora la rîndul ei, cultura română le-a dat cărţi, oameni, idei.**

— Cu toate acestea perspectiva asupra culturii şi literaturii din punct de vedere actual, modern **pe care o exprimă lucrările dumitale nu este cu totul singulară. Mă refer în primul rînd la eseurile asupra culturii române scrise de Paul Anghel (vezi** Arhivele sentimentale) **şi în care sînt revizuite nenumărate teze vechi asupra unor etape, scriitori, opere. Există şi alte demersuri. Mă opresc însă aici asupra celui mai seducător.**

— Nici un moment nu m-am gîndit să afirm că aş fi singurul care simte într-un mod nou — în raport cu înaintaşii — devenirea culturii noastre. Dimpotrivă. Fac parte dintr-un „nou val“ care înaintează solidar şi care face necontenit nu numai un schimb de experienţă şi informaţie dar chiar un schimb de „fluide“ intelectuale, se stimulează reciproc, se simte un organism prin care circulă acelaşi sînge. Este şi tăria noastră. Am citat deja pe Virgil Cândea, Al. Duţu, G. Mihăilă, G. Strempel, iar dintre cei mult mai tineri ca noi pe Doina Curticăpeanu şi Elvira Sorohan. Nu uit nici pe Eugen Negrici şi pe Dan Horia Mazilu. Cînd m-am delimitat de ei am pus accentul pe o singură notă: **perspectiva** şi elaborarea acelui concept de „arie culturală răsăriteană“ ale cărui limite şi al cărui conţinut l-am definit şi l-am intuit — în virtutea formaţiei mele — cel dintîi şi, ca atare, mă mişc în cuprinsul lui cu mai mare uşurinţă.

În ceea ce priveşte pe Paul Anghel, el îmi este frate geamăn, gîndim şi simţim totul aproape identic, şi totuşi cînd scriem ne găsim aşa de clar delimitaţi în propria personalitate încît nu riscăm să ne acoperim sau să ne concurăm.

M. Ungheanu

Drumul spre Munte

Drumul începe din sămînța căzută-n pămînt,
sămînța din altă sămînță începe și încet
se înfiră sub zare ;
întotdeauna drumul începe
dintr-o sămînță de dragoste și se înalță
arbore,
iar în depărtare Marea
vuindu-și puterea și veșnicia.

Drumul pornește din cîmpia de suflet
spre Marele Munte, drumul ca un abur ușor,
ca un șarpe lin prefăcîndu-se-n cîntec,
prin inima ierbilor trecînd,
simțirea arzîndu-o și poftele,
ca o coasă de șuier, drumul, și în urmă
Marea vuindu-și puterea și veșnicia.

Ciudat începutul drumului atunci și nu
altădată,
pe valea de cer purtîndu-te mag ;
neștiut începutul și sfîrșitul :
dedesubt taina șingelui, deasupra
steaua chemîndu-te —
o, pașii de piatră
și sufletul plin de pofte mereu...

Spre Muntele de taină drumul
topindu-se-n patemi, iar de jur împrejur
cîmpia faptelor noastre ;
nu vă uitați înapoi ! sfîrșitul doare
asemenea înjunghierii ; în urmă cetățile ard :
scrum și uitare ; amintirile sunt sărbători
ale drumului-înainte.

Departe,
aproape,
aici.
nicăieri
Muntele de taină :
nu vă uitați înapoi !...

Toamnă

Mamă, știu, tu aștepți un semn al plecării,
dar teama necunoașterii te doare,
mîinile tale și ochii caută
o sclipire de soare.

O, suflet drag ! în vatră focul îți seamănă :
abia pîlpîind, cenușă în stingere,
lumina-i palidă, iar gîndul tău
ca o înfrîngere.

Și parcă dormi : sculptat aerul chipului tău,
nemișcare-mprejur, cerul așteaptă —
poate așa se intră în veșnicie :
învinsă și dreaptă.

Iată, am adus făclia și untdelemnul
și vinul ; toate ale tale sunt gata
ca pentru nuntă ; sub colina de clopote
așteaptă tata...

Apoi, aici, toate vor fi mereu mai singure
— numele tău intrat în miresme și în odoare —
și, asemenea ție, voi începe a învăța
drumul pe care se moare...

Între marile ierburi

Aici, între marile ierburi,
trupul meu odihnindu-se, sufletul, nu,
aici un freamăt de viață.

Tu, cel nevăzut, care mă respiri și mă însetezi,
tu, cel din șingele meu,
neodihnitule pînă-la marginea ta,
pătimașule, pismătăreț pe aștri, pe drumul
acestora,
timpul te-adună, făcîndu-te bob nevăzut,
flămîndule de taine !

Cui să dăm vama tîrzie, steagul de abur,
iar închinarea la care fără-de-taină ?
Și pînă cînd întrebarea de șinge ?
Din marile orașe se-aud cîntări de secol,
de dragoste calpă, iubiri la comandă,
iar acolo, departe încă războaie :
se moare pentru un arbore de lumină,
pentru o rază de pîine ;
acolo se intră în veșnicie după culoarea
chipului,
pentru dorința de aer,
pentru-o iubire !

Ce zei-dumnezei sunt norii pe cer,
spre cine surid și care ochi nevăzut
îi îndeamnă și pentru cine răcoarea
acestora ?...

Aici, între marile ierburi, cutreierat de tăceri,
de întrebările lor ; se aud rădăcinile adînc
între glorii trecute ;
Poetul rămîne semnul de veac
mereu înnoindu-se, prăbușindu-și statuile
oarbe —

eu sunt cel care se-întreabă, întrebîndu-vă...

Toamnă

...Atunci, era o vale frumoasă spre suduri,
și păsări luau vara cu ele, tristă desprindere,
pîlcuri de arbori și stînci adormite,
în urmă viața cu mîresmele-n stingere.

poeme de
radu cârneci

(Cum e moartea, cînd se-întîmplă, cum ?)

„Curînd vom ajunge acolo, la Cantonul
pădurarului, spunea femeia : era tînără
și șingele meu spre ea ; vom fi singuri
vom fi zei-dumnezei și mai mult..."

(Cum e moartea, cînd se-întîmplă, cum ?)

Deasupra, o pasăre pe umbra ei plutind —
de neliniști mă depărtam, alte dorințe,
orașul bubuitor departe ! aici Dumnezeu
în fiece arbore și pitici prin ripile galbene.

(Cum e moartea, cînd se-întîmplă, cum ?)

Și amintiri
peste suflet sunau, ploi tinere,
iar femeia avea ochii imenși
de culoarea limanului.

(Cum e moartea, cînd se-întîmplă, cum ?)

Numai noi doi pe drumul Golgotei
și copaci cu fructe roșii chemînd
și ea mă trase după sine, între ierburi înalte,
asemenea sălbăticiunilor fără de teamă !

(Cum e moartea, cînd se-întîmplă, cum ?...)

Cetate de suflet

...Cine taina o caută în taină va intra,
cine drum'-l iubește capătu-i va ajunge,
cine pietrelor se-închină se va face de piatră —
îngenunche la cei duși : mărunții șingele lor
șingele mi-l durea, sufletu' lor deasupra,
vultur de cer nevăzut.

Iată, steaua mă înseamnă : eu sunt
învingătorul și învinsul, sărbătoritul
și pedepsitul după legea războaielor,
cupa cu otravă eu însumi ridicîndu-o
înainte de jertfă
în cinstea lui Zalmoxis.

Și plecam ! Capul de lup îmi zîmbea
ca într-o îmbrățișare, ultima,
somnul-nor, somnul-pămînt
peste ochi, peste gură ca o iarbă moale,
strigăte se ostoiau, moarte și nuntă :
răsăritul de stirpe...

Tu, călătorule, oprește-te : sfios închină-te !
Aici marii bărbați : trupuri adînci
în piatră și sub. Ochii lor goi de timp,
sufletul lor în Marele Suflet !

Aici, durerea nu ne aparține : ea nu-i decît
aerul care ne respiră fără de grabă...

Toamnă

— lui Ion Vlasiu —

Încă ne mai așteaptă acolo satul de leagăn
seara, mai ales, ne așteaptă : lumini mărunte,
voci domoale, somnul ca o pasăre lină,
legănătoarea lumină.

Satul uitat — oameni săraci dar frumoși —
cu glas de clopot vestind nașterea,
începutul de nuntă și ultimul drum —
amintire și fum...

Nu-l căuta pe priporul știut: valea de secetă
s-a topit, dealul cu bruma turmelor uitării
s-a dat,
acolo alți oameni și cîntece noi —
nu te uita înapoi.

O lacrimă pentru cei dinainte: ascunde-o !
Noi am rămas într-o copilărie de sunete
ce vine din urmă cu toamna de-a-notul —
o, fără întoarcere totul...

În fața Soarelui

Soarelui mă rog dimineața și seara :
atunci gîndul mi-e adînc,
pașii îngenunchează,
în ochi aurori, pe zări aurite stindarde,
norii
și mă dilat, cu veșnicia cuprinzîndu-mă.

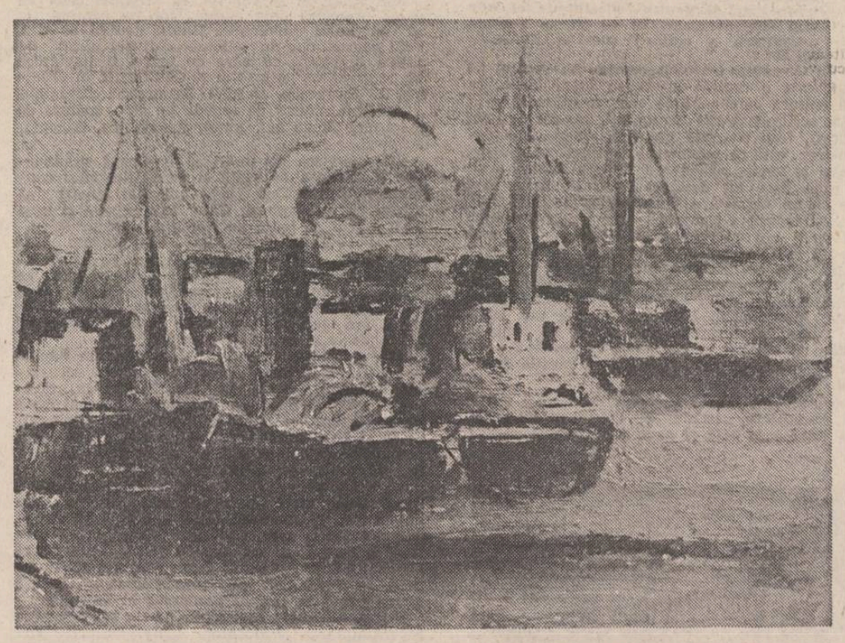

Gh. Constantinescu : «In Deltă» (Din expoziția de la Galeriile de artă ale municipiului București)

Și zic : — „Binecuvîntează, Părinte al viei
lumini,
pămîntul acesta, mîngîie-l, dă-i semințe
ca unei femei dornice de rod,
cuprinde-l în pînza legănătoare a ploii
și bătere vie pune în brațele fiilor și fiicelor lui
și dă-i nesfîrșire, dă-i
durerea și bucuria facerii..."

Aici sunt eu, puternic și bun,
mîinile mele asemenea unei orchestre,
sufletul : sunet albastru,
răsuflarea : fum sacru înmiresmînd
țipătul nașterii.

Veniți la porți,
alergați la intrarea-n cetate :
acolo de pază eu, înflorind ;
săpați fîntîni spre apa cea dulce : eu,
fructe de minie și dragoste din umerii mei,
iar șuvoiul acesta de aur din inima mea
ivindu-se,
veniți la porți și dincolo de ele, căutați-mă !

Nobil chip, veți spune,
încrîncenat și bun,
aspru și surizător,
dulios și puternic,
bun pentru viață și moarte...

Și mă rog Soarelui dimineața și seara,
asemeni femeilor și bărbaților mei ;
aici la răspîntia vînturilor trebuia să fiu,
aici am rămas.

Aici de taină dedesubt și deasupra,
iar pe zări aurite stindardele mele...

Toamnă

Iată cîntecul, ca o sentinelă melancolică,
adunîndu-se-n sine fără de arme,
cu mîinile goale, plimbîndu-se în sus
și în jos pe țărmul fluviului,

Ca pe o sentinelă melancolică îndurerîndu-l
trecerea verii și a păsărilor migratoare,
ascultînd ritmul apelor, iată-l
de pază la propria-i risipire...

Pasărea zilei

Se mai aude doar pasărea zilei,
chemarea-i tîrzie,
iar de jur-împrejur înserarea
și, acolo, dumbrava cu tainele morților.

Cei ce m-au urît au pierit,
cei cu fruntea-n cuțit au pierit,
cei de glorie calpă înveșmîntați au pierit,
cei răi, mincinoși, sperjurii au pierit,
nesătuii, trîntorii și îmbuibații, toți
au pierit de foc, de potop, de sabie,
de mînia dreptății,
toți.
Pulbere oarbă au devenit
peste ape și-n ape risipindu-o vînturile,
după dorință.

Aici, sub țesătura destinului adumbrit,
deslusindu-mă,
împodobindu-mă,
mai aproape de mine cu un cer,
privirile-mi uimindu-se de mine :
înțeleptul și neodihnitul.

Ce semne pe obraz și pe frunte,
ce cîntece noi în auz și noaptea ce lumină
iar lîngă tîmple miresmatele fructe
și fericite ierburi sub pașii mei de răcoare !

O, și ce drum al închipuirii, o, așteptări !
Numai omul moare, neamul îi veșnicește
iertînd pașii cruzi, migrația noroadelor spre
istorie ;
(spre a trăi arborele are nevoie de lumină :
eu caut lumina cuvîntului nerostit,
mereu la durerea trecerii adăpîndu-mă...)

Da, se mai aude, abia, pasărea zilei,
chemarea-i tîrzie, trilui-i prelung
și noaptea de jur-împrejur cu tainele-i,
iar, acolo, dumbrava cu cîntecul morților...

Toamnă

Toamna, o pasăre fuge de cuib :
alintul acestuia urmărind-o sub cer,
dar ea zboară peste întinderi deșarte,
zboară departe...

Aminteste-ti de mine, pasăre, acolo,
pe văile alizeelor : sub Crucea Sudului
roua-i fierbinte, soarele are ochiul de zeu —
după tine sufletul meu.

Aici vor veni zăpezi, cîntece-giulgiu
și vînturi mari ci, cuibul de taină
va rămîne sub cer
acelui vis duios temnicer...

Toamna, o pasăre fuge din timp :
ea nu are vîrstă acolo, e fără de chip,
iar aici, între arbori, sufletul ei
cîntă pînă la istovire iubirea acee —

amintește-ți de mine, pasăre-zee...

ion nicolescu

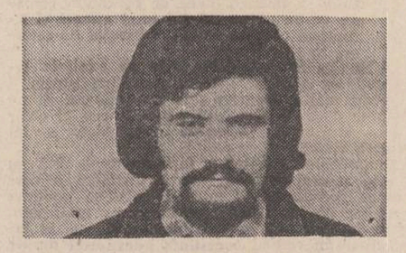

Autobiografie

M-am născut din mama
ca un fiu al ei
cei ce nu-și dau seama
nu e treaba ei

Tata îmi e tată
și mi-e tată bun
azi ori niciodată
ce ți-am spus îți spun

locuiesc în strada
urbea București
n-am nimic în lada
unicelor vești

frații mei româna
o vorbesc curat
însă de-mi dă mîna
știu și apăsat

am vechime clară
eu în cîmpul muncii
vreau să-mi bat nevasta
și să îmi cresc pruncii

fiica mea mai mare
te iubesc nespus
tu mă cauți oare
unde-acolo ești

fiica mea cea mică
n-are nici doi ani
deci eu vreau să fie
pace în Balcani

mi-a crescut băiatul
și la telefon
mă întreabă singur
ce mai faci Ion

plec în Europa
prostule să știi
că tăticul vostru
scrie poezii

Memoriu

nu vreau să șed la masa de brad
și nici în singurătate
cînd trenuri de zi pornesc spre Arad
aidoma celor de noapte

îmi trebuie bani fiindcă banii sunt buni
și iar s-a scumpit costul vieții
și nu-s vinovate popoarele tu
că nu se-nțeleg precupeții

îți plac ori nu-ți plac productele mele
eu știu ce și cum valorează
și nici o scînteie din ele nu-ți dau
dar mite o rază

Domnișoara Goe

Vezi că munții sunt ai mei
și cam sunt de piatră
vezi că nici eu nu mai știu
de-s lăsat la vatră

vezi că pari că mai respiri
cine ți-a dat voie
să te urci în tren la noi
domnișoară Goe

vezi că riului i-e rău
să se verse-ntr-una
de mai vrei o para stas
spune-ne minciuna

unde-și are arcul viespea
unde-i Decebalus
au vopsitu-ți-ai mantale
sincere per gallus

m-a-ntrebat un june prim
într-o zi șiroaie
mai există mă român
ba suntem o droaie

teatru

t

Îmblînzirea scorpiei

Între spectacolele prezentate la recentul Colocviu despre comedie de la Galați, „Îmblînzirea scorpiei" de W. Shakespeare, în regia lui Iulian Vișa a constituit o prezență remarcabilă. Premiul special al juriului, obținut de Teatrul Tineretului din Piatra Neamț și Premiul de regie al ziarului gălățean „Viața nouă" a consemnat interesul juriului, dar oarecum și prudența sa.

În orice caz, un act strălucitor. Muzică, măști, costume violente și îmblînzirea scorpiei concepută ca îmblînzirea unui animal pregătit pentru circul vieții.

Un spectacol destul de lung, aproape trei ore, dar care și așa se prezintă după un decupaj regizoral feroce. Din păcate, în partea întîi s-a operat cam mult asupra capriciilor violente ale Catarinei, așa că efortul pedagogic al lui Petrucchio nu a fost suficient justificat. Dar Iulian Vișa a avut idei precise în acest spectacol și măreția lui Shakespeare rămîne nealterată după această operație. Fiindcă nu construcția este arma secretă a lui Shakespeare, ci substanța, adică lumea acestor personaje însetate de absolut. Și acest spectacol e într-adevăr cuprins de-această sete, de patima fiecărui gest, a fiecărei replici, chiar dacă termenii ecuației sînt oarecum disproporționați.

Totul în acest spectacol e formulat cu lame aspre, subtilitatea e drept că lipsește, dar viziunea totalului e urmărită și finisată într-o lovitură întreagă.

Spectacolul e uneori plictisitor, tocmai datorită lipsei de subtilitate, dar suma acestor momente oarecum plicticoase e copleșitoare, elementele jocului neputînd fi contemplate decît de la distanță. Dar totul se înșiră implacabil pe drumul trasat în momentul de joc, poate și prin elemente subliminare.

Ceea ce impresionează iarăși e modul lui Iulian Vișa de a privi teatrul, ca spațiu de patimă, o patimă rece, astrală, prin care lumea trece în mirajul unor date cosmice. Teatrul renunță la comunicarea sentimentală plîngăcioasă și la inteligența silogistică întorcîndu-se către sine violînd cu orgoliu inerția semidoctă a dogmei anecdotice. De aceea, cred că spectacolul lui Vișa nu l-a trădat pe Shakespeare, ne-a ajutat chiar să-l înțelegem mai bine și chiar să înțelegem mai bine teatrul ca totalitate ca prilej uman al patimei de absolut. Nimic încă nu s-ar fi putut face fără garnitura de actori totali ai trupei din Piatra Neamț din care au strălucit în acest spectacol Mihai Cafrița, și Virginia Rogin, Valentin Uritescu și Constantin Ghenescu, Gheorghe Dănilă și Ion Muscă. Mariana Buruiană și Eugenia Balaure, Eugen Cristian Motriuc și Gelu Apostol, Răzvan Ionescu și Paul Chiribuță. Remarcăm totodată scenografia semnată de Iudith Fekete-Kotay și cred că nu trebuie uitat nicodată de subliniat la apariția unui spectacol strălucit contribuția conducerii unui teatru, în cazul teatrului din Piatra Neamț prof. Bunghez, Cornel Nicoară și Paul Findrihan.

Dumitru Dinulescu

film

f

O lacrimă de fată

Operator apreciat, de la al cărui debut — **Apa ca un bivol negru**, au trecut aproape zece ani, **Iosif Demian** a contribuit cu forța talentului său la afirmarea calităților unor pelicule ca : **Nunta de piatră, Duhul aurului, Zidul, Buzduganul cu trei peceți**. Debutînd în regie, alături de **Andrei Blaier, (Urgia, 1978), Iosif Demian** își păstrează principalele dominante de stil : forță expresivă și siguranță în plastica ambianței.

Cu **O lacrimă de fată, Iosif Demian** se află singur în fotoliul regizorului, loc ocupat cu siguranța unui profesionist experimentat, a cărui maturitate este sensibil afirmată în opțiunea pentru cele mai potrivite forme de exprimare a mesajului artistic, în alegerea perfect justificată a diverse formule de evocare filmică. Dacă scenariul semnat de **Petre Sălcudeanu** aduce în fața spectatorilor personajele familiare din sfera literaturii polițiste practicate de scriitor **(Bunicul, Panaitescu)** cu totul deosebit este efortul regizorului **Iosif Demian** de a le asigura o așezare inedită în pagina cinematografică caracterizată de un meritoriu efort de înnoire a expresiei. Utilizînd pretextul filmării unei anchete de către o echipă de televiziunii. **Demian** asigură nu numai autenticitatea surprinderii unei colectivități umane confruntate cu adevăruri știute, dar ocolite de multă vreme, ci și ritmul nervos al monografiei unei deloc optimiste „felii de viață". Tragica moarte a unei tinere determină mozaicat în pluralitatea mărturiilor, calificative ce desenează progresiv mentalități definitorii pentru existențe, pentru conștiințe. Ancheta în care fiecare martor pare a fi un eventual vinovat este astfel condusă, încît fluența epică este pulverizată la suprafață de forța inserturilor, a montajului de opinii „furate" de aparatul reporterului TV, dobîndind în schimb, o coerență interioară mult mai durabilă, mult mai profundă.

Ocolind fără ostentație capcanele unui facil ton moralizator, **Demian** ajunge să traverseze granița dintre anchetă și dezbatere ajungînd în final, la vibrante concluzii despre adevăr și cinste, despre reale valori umane distruse sub impactul unor prejudecăți, anulate de condamnabile complicități.

Cu o impresionantă filmografie de roluri secunde, **Dorel Vișan** „debutează" într-un rol principal fără complexe, conferind Bunicului ceva din masivitatea și forța unui Maigret autohton dozînd cu precizie farmaceutică farmecul și reflexivitatea, umorul și obstinația în tulburătoarea căutare a adevărului. **Luiza Orosz, Gheorghe Negoescu, Costel Rădulescu, Anton Aftenie**, completează o distribuție în care abilitatea regizorului a sters, cu mici excepții, diferențele între profesioniști și neprofesioniști.

Personal și în concepția imaginii pe care o semnează alături de **C. Chella, Demian** își construiește savant seducția în spiritul de neconfundat al unei adevărate școli naționale de operatorie.

Ca și **Dinu Tănase** sau **Nicolae Margineanu, Iosif Demian** a făcut cu dreptul pasul în regie, confirmînd complexa formație a operatorilor noștri, nu de puține ori superiori colegilor absolvenți ai claselor de regie ale Institutului de specialitate.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

Cu bucurie și regrete

Nu mi-au plăcut și nici nu-mi plac amănuntele științifice și nici nu-l cunosc pe Andrei Bacalu. Și nici nu deschideam luni seara televizorul. Tot omul e la început de săptămînă, se adună de pe drumuri și încearcă să-și revină în mînă. E plin de idei și de planuri, e și puțin obosit, lipsit de curiozitate, cu un fel de lehamite pentru noutăți. Și totuși își face timp pentru emisiunea de știință. Mă refer nu la pasionați și la specialiști, ci la telespectatorul obișnuit al cărui interes pentru problemele de știință are la rădăcină munca acestui om care se numește Andrei Bacalu. Am auzit de el înainte de a-i vedea vreo emisiune, am fost întrebat cum arată, de unde știe atîtea, cîte limbi vorbește, la ce universitate și-a terminat studiile etc. De fiecare dată ridicam nepăsător din umeri și zîmbeam. Ba la un moment dat cineva mi-a dat un ghiont pe stradă și mi-a zis, uite-l pe Bacalu, cu un aer de parcă mi l-ar fi arătat pe Viking-5 sau Apollo-9. Un om mic, aproape bondoc, cu ochelari, fără înfățișare de vedetă se cățăra pe scara unui autobuz. Și iar am zîmbit. Abia într-o bună zi n-am avut ce face luni spre seară și am deschis televizorul. Omul era pe ecran. L-am urmărit cu atenție încercînd să dezleg misterul unei asemenea prize la public încît am simțit-o și-n coaste. În zece minute am înțeles în mare o problemă de genetică deși în treizeci de ani n-am înțeles și nu m-a interesat cum funcționează un televizor. În lunea următoare, fără să-mi dau seama, am urmărit pînă la sfîrșit o emisiune despre laser. Pe urmă una despre materie, una despre cibernetică și apoi multe altele. Andrei Bacalu nu zîmbește, nu face glume, nu e nici spiritual. Nu e nici om de știință, nu-ți dă sentimentul că ești un ignorant și-un neinstruit într-un domeniu sau altul, și totuși e de o maximă precizie în tot ceea ce spune. Explică și demonstrează, problematizează și se întreabă ca un mare savant care vorbește un limbaj obișnuit. Un invidios de la televiziune spunea că da, Bacalu face o bună activitate de popularizare a științei. Și eu, cel care ridicam din umeri și zîmbeam cînd auzeam de el, m-am trezit luîndu-i apărarea, socotindu-l un strălucit comentator de televiziune, un om care face știință tocmai învățîndu-ne ce este știința, care încearcă să răspundă unor întrebări pe care nu ni le-am pus niciodată pentru că nu știam cum să ni le punem și mai ales ce să răspundem. Altfel, e banal, sous că fără știință nu se mai poate, dar acesta este adevărul fundamental cu care rămîi de la orice întîlnire cu emisiunile lui Andrei Bacalu.

De ce am scris despre Andrei Bacalu ? Pentru că el ne-a dat celor mai mulți interesul și respectul pentru știință, pentru că emisiunea sa de luni seara era mai interesantă decît serialul **Pîine neagră** și decît multe din filmele de la cinematecă și pentru că, vrînd-nevrînd, ne pare rău că nu avem un asemenea om de televiziune și pe spațiul problemelor de cultură.

Cornel Nistorescu

ACCIDENTUL

gheorghe manafu

La sfîrșitul schimbului, cînd maistrul Leonte îl chemă să semneze fișa pentru cele zece zile de instructaj și-i spusese că va lucra în echipa lui Crai, pe Liviu Dunaș îl trecură apele morții. „De oase rupte n-o să te plîngi... fiindcă n-o să ai timp... Da... tu ești muncitor... așa că...“ spusese maistrul, văzîndu-l că tace și-l privește sec. „Iei un ban, dascăle, în lunile care ți-au mai rămas...“ adăugase, spre a-i smulge cuvîntul de mulțumire datorat pentru repartizarea la faimoasa echipă, care doborîse toate recordurile, atît la producție cît și la înaintări. Dar nu-l obținuse. Fără să-i mai privească, Liviu își luase fișa, aproape mototolind-o, bonul de lucru, care era lîngă ea, ieșind, fără să mai dea nici „Bună ziua...“ Trîntise ușa. „Dascăl mocofan...“ ieșise după el Leonte, cu săpunul pe ochi.

„Cuibul vulturilor“, cum era poreclită așezarea minieră de la poalele Ruscăi, la începuturile ei fiind, era restrînsă, oameni puțini și Liviu Dunaș numai că nu se născuse acolo, dar cunoștea pînă și ce aveau pădurenii prin curți și grădini, nemaivorbind de băieșii celor citeva echipe, de la Valea Anilor, unde era șef de echipă Crai.

Lucrase an de an cele cîteva luni din vacanța de vară, pentru a face un ban, și încă de pe vremea cînd elev fiind, și nu împlinise 18 ani, de dăduse în scris tatăl său la Consiliul popular că n-are pretenții în caz de accident de muncă. Și nu-l speria atît gîndul că va da ochii cu Crai, fetei căruia îi făcuse el ce-i făcuse. vara trecută, cu voia ei, la Izvorul caprei negre, pentru ca apoi să mai ajungă și pe la militie, ci oamenii de acolo, în general. Erau hapsîni de muncă și de bani, mai suferind și de o mîndrie excesivă, mîndrie care-i ducea, mai ales în zilele de leafă, la scandaluri cumplite.

„N-am de ales“ repetase de zeci de ori, noaptea, neînchizînd un ochi, Dunaș. La cinci sună ceasul, așezat pe scaun, lîngă pat. Vru să-l ia și să-l bage sub pernă, însă, îl dobori, în așa fel că nu mai sună, dar nu i se mai auzi nici tic-tacul. Se sculă din pat, dar nu-l ridică. Se echipă și cobori la masină, cu dureri de cap. „N-am de ales...“ repetă și acum. „N-am de ales...“ Era primul transport și parcă se bucură că nu zări pe nici unul dintre oamenii lui Crai. Și poate că tocmai acest lucru îl făcu pe Lazăr Ungureanu, care era bun prieten cu taică-său și auzise că a primit repartiție la Crai să-i zică, cum sta pe scaunul din spatele lui : „Să nu-ți pice, așa din întîmplare, vreo grindă în cap sau să te curentezi, ca alții, punînd mîna pe vagonet sau călcînd pe șinele de cale ferată“. Îi spusese la ureche, în așa fel ca cellalti să creadă că-i spune un banc, că la sfîrșit făcu că ar rîde, întrebîndu-l tare : „Ți-a plăcut ?“ „Da“, se căzni să zîmbească, pricepîndu-i jocul. „Hai, să-ți mai spun un...“ Vorbise tare. „Dă-te mai aproape...“ Liviu Dunaș făcu întocmai. „Cere-te în schimbul trei cu Turdaș... E cumsecade... Cu el ai să te înțelegi... Nu e așa hapsîn la muncă și la bani... Și n-are nici apucături de... Vorbește cu Mîndru și făceți schimb, tot are el nevasta în spital și-i dorm copiii singuri, noaptea“. Tăcu, citeva momente, apoi zise tare : „Dar așta îți plăcu ?“ „Da“, zîmbi mai mult, forțîndu-se, Liviu. „Spune, nea Franzelută, mai tare, s-auzim și noi“ zise careva din spatele mașinii. „Dacă te ridici în picioare și văd eu că n-ai plete...“, i-o luă de la nas, Lazăr, privind peste umăr. „Na... că n-o vezi...“ făcu acela, fără a-și trăda locul. „Vă spun eu... una cu oltenii“, interveni Havuz. „Spune, mă, limbă lungă“, îl prijoni Lazăr „Tu le ai pe ăstea“. „Ce face olteanul cînd e la vie cu ciinii și n-are de lucru ?“, nu-l luă în seamă Havuz, pe Lazăr. „Banc vechi... Prostul e nou...“. i-o reteză Lazăr. „Ce să facă ? Se dezbracă și își păzește hainele“. „Vezi că nu știi, boșorogule ? Taie frunză la cîini“. Rîsul celorlalti fu forțat și tare, dar scurt. „Lasă, boșorogule, că-ți iei revanșa mîine dimineață“ se auzi aceeași voce, ca dintr-un butoi, jumătate astupat, din spatele mașinii. „Zorește coborîrea...“, adăugă. De fapt, ajunseseră în fața atelierului mecanic. Liviu nu se grăbi. Coborî ultimul. Ultimul luă carbit, apă în lampă, ultimul intră în galerie și la colivie tot ultimul, închizînd ușa. Coborî primul, sore abatai, tulburat. Din față veneau trei lumini, ca niște mucuri de luminare. Dar creșteau. La citiva pasi desluși chiotul lui Turdaș. Se opri. „Bună dimineata“, ridicînd lampa să-i vadă mai bine fata. „Bună...“, răspunse acesta scurt. „Da, încotro, flăcău ? Cauți pe cineva ?“. „Dacă dumneata ești Turdaș... Pe dumneata...“ „Eu“. „Sînt Liviu Dunaș... Am fost dat la nea Crai. Dar sînt student. Lucrez numai vara. Și mai am de dat niște examene. Așa că aș vrea să vin în tura a treia... la mata... de mîine“. „Șefule... s-a marcat“, se arătă din spatele lui Turdaș un bărbos roșcovan. „Faci schimb cu mine. De cînd caut un client.“ „Mata ești cumva... Mîndru ?“ „Eu... Dar de unde știi ?“ „Păi... sînt o mînă de oameni, aici, în Valea Anilor... Și eu“... „Deci...“ făcu Turdaș. „E rost de cinste... O dai, flăcău ?“ „O dau“. „Bine, flăcău. Vorbesc eu cu Crai. Noroc !“ „Somn ușor !“, se dădu la o parte Dunaș.

Cei trei nu se mai uitară înapoi. Frontul se vedea ca o lumină spălăcită, cît ai pune palma, la capătul galeriei. Dunaș îl cunoștea bine, încă din timpul instructajului. Și lumina creștea, cu cît se apropia, conturîndu-se tot mai bine, undele luminoase ale unui bec.

„De o sută“, constată Dunaș, ajungînd. Agăță servieta de un cui bătut în stanap, lampa de un altul, mai sus, întinzîndu-se cu fața în sus, pe o scîndură. Ațipi. Abia acum îl căuta somnul, din noaptea care trecuse. La o jumătate de oră se auzîră voci. „Da cine e așa... cu negura-n cap... pe la noi, Silvestre ? Nu vezi o lampă ?“ „Văd“, răspunse, după un moment de ezitare, aceasta. „Noul venit... Cine ?“ „Ce nou venit, mă ? Ăsta doarme de-a binelea“, desluși, ca prin vis, Dunaș, vocea pitigăiată a lui Mardare. „Și cei noi... cel puțin la început... sînt spirt și alte atenții... Îți spală și cizmele...“ Îl mișcă cu piciorul. „Nu dormeam“, se ridică Dunaș. „Șeful Liviu Dunaș... repartizat la dumneavoastră“. „Dascălu...“, făcu Silvestru. Crai încă nu se arătase. „Dascăl, nedascăl... Vedem noi cum îi scapără trocul... Cînd o pune mîna pe el... Că așa e la noi... Arăți cine ești și ce poți... prin muncă. Vorbești tot prin muncă... Asta ne este limba...

Dan Băncilă : „Rodul pămîntului“
(Din cvadrienala artelor decorative deschisă la sala Dalles)

și tot ce este al nostru... Iar cuvintele acestui fel al nostru de a fi și de a vorbi sînt cinci beuri, pe schimb, la troc. Și astăzi le vei face singur“. „Le-oi face, dacă trebuie...“, se ținu bățos, Dunaș. „Hai, Mardare...“, se auzi, de după colț, vocea lui Crai. „Vin...“, răspunse acesta. „Arată-i, Silvestre, ce trebuie să facă... Apoi mai răpește ceva armături de la 130“. „S-a făcut“, nu-l privi Silvestru. Căuta ceva în geantă. Nu găsi. O atîrnă lîngă a lui Dunaș. „Știi să tragi cu troliul ?“, Se ridicase în picioare Silvestru. „De care e ?“ „Electric“. „Știu“. „Bine. Uite... ce... Scoți beul de la parcare, schimbi macazul la intrare în galerie, îl tragi cu troliul, îl încarci și-l scoți în fața lui 131. Știi unde e ?“ „Știu“. „Să propteșți bine piedica. E pantă mare și cum e beul încărcat...“ „Știu.“ „Uite, colo, trocul cel nou. Ia-l“. „Îl iau“. „Bine, flăcău. Ne-am înțeles ?“ „Ne-am...“ „O să te mai ajut și eu după ce termin... Vezi... trage tare... Cel puțin azi... Trebuie să faci impresie bună... Altfel... nu te ține Crai...“ „Știu“. „La 11 stai un sfert de oră și mănînci... Apoi...“ „Înțeles...“ „Spor la treabă !“ „Asemenea...“ Către ora unu venise și Crai. Se prefăcu că nu-l vede. Nici cele 7 beuri în loc de 5. Căută ceva în refugiu și dispăru. La un sfert de ceas veni Silvestru. „Dascăle... ești de-a dreptul nemaipomenit... 7 beuri pînă la ora asta... În loc de 5... L-ai pus în fund pe Crai... Destul... Arăți jalnic... Destul... Îți ies aburi prin cămașă... Destul... Stai jos...“ „Nu stau“. „Treaba ta... Ai mîncat ?“ „Nu“. „Copile.. Mîine n-o să mai poți ridica un pai... Îți spun eu...“ „S-ar putea...“ „Stai, omule... Stai...“ „Vreau să încarc 10“. „Ești nebun...“ „Nu încă“. „Și eu care voiam să te ajut... Să facem norma pînă la trei...“ „Nu-i nevoie... Da... mulțumesc pentru gînd... N-am să uit...“, răsturna trocurile, unul după altul, în dușmănie, multă, Dunaș. „Ești nemaipomenit... Păcat că vrei să pleci din schimbul meu... Am fi fost prieteni...“ „Putem fi și așa“. „Putem, da... Ești nemaipomenit... Mai ceva decît... oșenii mei... Mai ceva... Ești nemaipomenit... Nemaipomenit...“

Se așeză, aprinzîndu-și o țigară. „Da... stai și tu... cu mine... la o țigară... Măcar atît...“ „Stau... dacă insiști, mata...“ Se așeză, aprinzînd și el o țigară, pe aceeași scîndură. „Copile, copile...“, reluă Silvestru. „Eu sînt de cîțiva ani în baia asta... Știu multe... Am văzut multe... Da... nu-ți pune ambiția cu... măruntaiele muntelui... Nu e de-a bună... Eroii necalculați...“ „Măcar azi, nea Silvestru... Nu ziceai, mata ?“ „Vrei să fii eroul zilei ? Ești“. „Nu asta vreau...“ „Da ce ?“ „De fapt... nimic“. „Copile, copile...“ Urmă o tăcere lungă, cît ai fuma o țigară. Silvestru mai aprinse una. Și Dunaș. „Vezi tu...“ rupse tăcerea, Silvestru. „Eu te înțeleg“. „Eu nu“, îi luă vorba după buze, Dunaș. „De ce nu lucrezi cu consătenii dumitale, oșeni ? Se aud vorbe că ești omul lui Crai... Și bagi fitile între ai dumitale și moldovenii lui Crai...“ „Cine ? Eu ?“ „Da“. „Cu timpul ai să mă înțelegi... Mai ales dacă ne-om împrieteni... Ai să vezi tu... cum stau lucrurile... Nu-s chiar atît de simple... Un lucru, numai... Să te ferești și de Crai dar... și de Petre... Chiar dacă Petre e oșean... de-al meu... E om rău...“ „Tot atît cît Crai ?“ „Tot“. „Da... Mardare ?“ „E omul lui Crai. Prin el pune la cale... totul. Nu e om rău dar... Poate îl are cu ceva la mînă... E oltean de-al tău...“ „Știu“. „Și cum îți spuneam... Eu am văzut multe... în baia asta... Vrute și nevrute... Le-am îngropat în mine... O parte o să le vezi și tu... O parte ai s-o afli...“ „Ți-e frică ?“ „Poate... Am 11 copii... Am venit să cîștig un ban...“ „Și eu“, îl întrerupse Dunaș. „Am și fată mare... Tot la Timișoara... Ca tine... Da... e la medicină... Cînd ai termina cu baia s-o cauți... Să te împrietenești cu ea... O să-ți placă... așa cum îmi placi tu... mie...“ „Am s-o caut...“, îl întrerupse, încă o dată. „Pentru ea am venit aici... Mai ales pentru ea... Trebuie bani...“ „Dar... nu-nțeleg de ce-ai venit... tocmai aici ? Nu-nțeleg... Mai aproape n-ai găsit nimic de lucru ?“ „Ba... am găsit...“ „Și ?...“ „Și se făcuseră juranți... ai mari. Lucram în vîrf de munte, la o carieră, pentru nimic, toată ziua. Ne tăiaseră toate sporurile de salariu...“ „Și ?“ „Și am plecat...“.

Tăcură, citeva clipe. „Apoi ?“, întrebă Dunaș. „Apoi a venit Crai cu Mardare... după oameni... Cu delegație.“ „Și-acum ești mulțumit de cîștig? Am auzit că vă dă 100 pe post...“ „Nu mai sînt... S-au făcut și aici hoți... Ne-au tăiat pînă și sporul de pericol... Și-or pleca, oșenii, cît de curînd. Ei sînt muncitori buni... Trag ca vitele dar... cînd sînt înșelați... Nu stau... Pleacă“. „Mata n-o să pleci ?“ „Nu știu... Îmi trebuie bani... De unde să-i iau ?“ „Păi... eu cred că nu trebuie să te rupi de-ai dumitale... Ai venit cu ei... Așa că...“ „Poate că ai dreptate...“ „Păi... am“. „Nu știu“. Dunaș se ridică în picioare. „Mai vorbim noi... Mai vorbim... Vreau să mai încare două beuri...“ Se ridică și Silvestru. Nu zise nimic. Dispăru spre 130. Peste un sfert de ceas reapăru. „A venit Giscă, șeful producției... Și Leonte... Crai a plecat cu ei la 132“. Luă un troc. „Mă primești ?“. Îl încărcă. Dunaș zîmbi. „Să nu uit... A zis Crai să vii și mîine la noi... Începi de luni la Turdaș“. „Dacă a zis...“, mai zîmbi odată, Dunaș. „Pleacă cu Mardare în delegație... Tot în Oaș...“ „Plece...“ „Mîine vom fi numai noi“. „Mă bucur“, mai spuse Dunaș. Pînă la ora trei încărcară 11 beuri.

A doua zi se întîlniră tot la frontul de la 129. Dunaș ațipise, rezemat de un stanop. Ajunsese tot primul. „Avem de tras la troc, nu glumă“, îl trezi Silvestru, după ce luă seama întîriturilor. „Dascăle, vezi de troliu... Mă duc să scot un beu...“ „S-a făcut“.

Pleacă. Se ridică și Dunaș. Ca la un minut se auzi la capătul galeriei : „Trage“. Era vocea lui Silvestru. „Am cuplat“, adăugă. „Trage“. „Trag“, răspunse bucuros, Dunaș. Silvestru se urcase pe tamponul din spatele vagonetului. I se vedea doar lumina lămpii. Cu cît se apropia, însă, se înmulțeau rateurile troliului. „Ce are ?“, își zicea, cu voce tare, Dunaș. „E gripat“. La jumătatea galeriei nu se mai văzu lumina. Auzi un huruit înfundat. Opri troliul. Huruitul se continuă cu altul... Și altul... Lanț... I se stinse lampa. Se sprijini de un stanop. Simți că se clatină. „Nea Silvestru... Nea Silvestru“ strigă cît îl țineau plămînii. Îl răspunse un alt huruit. Ultimul. Înfundat. „Nea Silvestru... Nea Silvestru“, aprinzînd lampa. Se apropie de locul unde se mișcaseră măruntaiele pămîntului. Grinzile și popii păreau niște bețe de chibrit, frînte în joacă, de un copil. Bulgări, cît un vagonet, se dislocaseră din tavan. Înghețâ. Lampa îi scăpă din mînă în canalul de scurgere. Căută chibriturile. Desfăcu, tremurînd, cutia. Dar invers. Chibriturile căzură și ele în apa canalului. Se prăbuși, moale, lîngă perete.

Cînd se trezi își dădu seama că se află într-un salon. Nu-l durea nimic. Încercă să se ridice. Nu reuși. Apoi îl văzu pe Lazăr. „A plecat și taică-tău... acum un sfert de ceas... E tura a doua. Dar i-a spus doctorul Ciobanu că nu e nici un pericol... Plîngea de bucurie... Plîngea... săracu... Plîngea... Înțelegi ?“.

Tăcu. Dunaș nu se încumetă să vorbească. Nici să schițeze vreun gest. „Mare noroc... Mare...“, continuă Lazăr. „Comisia a stabilit că fusese băgat cablul de la troliu pe după stanap. S-a cercetat... da... Nimeni... nimic...“ Tăcu din nou. Privea în jos, cu capul între mîini. „Mare noroc... Mare“. Pe Dunaș îl trecură lacrimile. Nu putu să vorbească. Gîndea : „Nea Silvestru... Nea Silvestru... Asta e... Și nu trebuie să uit... Nu trebuie să uit... Nu trebuie... Niciodată... Niciodată... Nea Silvestru a rămas dator vieții lui... cu o viață... Și eu... Eu sînt mai bătrîn... Sînt mai bătrîn cu o moarte... Cu o moarte... Și nu trebuie să uit niciodată... Niciodată... Niciodată...“

ioana diaconescu

Lecția

Din nou acea stare îndelung cunoscută.

Princhindeilor, iar îmi jucați o scenetă !
Hai, dați-vă drumul din pod
Pe balustrada putredă a casei,
Îngroziți-mă cu trosnetul scărilor,
Eu văd aud.

Răsuciți-mi nervii, dați-mă cu capul de pereți,
Eu nu am nici o obiecție.
Lecția unu, lecția doi,
Și așa mai departe.
Ele fac parte din cartea pe care
Încă nu am citit-o.

Rătăcită-n ninsoare

Uite cum furtunatic s-a strîns
Și cum stau liniștită-n zăpadă.
Zăpada-i fierbinte, o și cum mă mai trag ei
De mîini, de picioare gata gata să cadă.
Toți vor să-mi explice că-n zăpadă e frig
Și că voi muri răsucită-n ninsoare
Dar ei nici nu știu cît de mult mă lovește
Mînciuna aceasta umflată și mare.

Medievală

Lumină orbitoare pe cîmpul de luptă.
El avea părul ca peria
Și ea — mănuși lungi, dantelate,
Fără degete.
„Ce toamnă minunată, ce noroc“ — glasul lui sec
Venea de pe lumea aceasta.
Ea, plecînd genele lungi :
„Nici vorbă, undeva în ceruri
Astrele ne sînt potrivnice“.
Pe cîmpul de luptă
Scuturile îi orbeau pe războinici,
Zalele sunau, se sfărîmau platoșele
Încît unul pe altul nu se vedeau.
El cu părul tuns ca peria spuse :
„Mor“.
„Da de unde“ — clipi ea din genele lungi
Și dădu la o parte cu vîrful botinei
Rămășițele sfinte ale viteazului.

La gura ferestruicii

În curînd voi ajunge
și la gura ferestruicii.
pe care o văd clătinîndu-se.
Valuri, trimbe de praf mă împing
în dreapta, în stînga, mă strivesc de pereți.
Odaia e patrată ; o masă funebră cu
două scaune scîrțîitoare
mă înspăimîntă.
Un braț mă împinge pe scări,
apoi altul mă saltă : „înapoi, treci înapoi“
și tot așa pînă cînd îmi vine rîndul să ajung
la gura ferestruicii.
„Nu-i bine să dai bir cu fugiții“ — mai spune cineva
cu un fes prăfuit pe cap
în timp ce eu cu ultimele puteri
strig : aer, aer, aer.

Pe scări

În casa de sticlă mereu trecea cineva prin dreptul meu
Și mă privea fără-ncetare.
Înconjurată de oglinzi
Aveam privirea limpede și tare.
Nu-mi era rușine. Nu mă temeam.
În ureche purtam un singur cercel
Și tocmai de aceea
Mă-mpiedicam și mă loveam de el.
Mama Lui mi-a spus într-o zi
Cînd nu mai stăteam în mijlocul casei ci în pragul ușii :
Frumoasă ești, ce tare-ți strălucește cercelul,
Vezi că azi e ziua mătușii.
Care mătușă — am întrebat
Că-n casa asta sînt mătuși — o seamă —
Și atunci, El întrînd, m-a apărat
Ducîndu-mă-n odaia de aramă.
Acolo, în mijloc trona o insulă albă
Cu foarte mulți palmieri albi :
„Ia-l pe cel care-ți place mai mult“
Dar eu : „Nu, pînă cînd cu tata nu mă consult !“

Nu-mi păsa, nu-mi păsa,
Și lumea din casa de sticlă mă privea,
În adorare și el mă privea
Dar eu fugeam pe scări în jos
Și cum mai sclipea în ureche-mi cercelul focos !

Țara huzurului

Eram într-o grădină aurie. Cam rococo. Cu îngerași roz.
Stăteam pe bănci cam dulci, de ciocolată
Care te obligau să le mănînci, fiindcă altfel se topeau.
Eram invitată la visare. Totul era curat
Și mirosea a rufe uscate la soare
Pe o mare de sulfină.
Eram apoi plimbată pe patru roți de fildeș
Care aveau o crustă fină din bomboane fondante. Tot roz.
Iubitul meu avea atunci inima foarte înflăcărată,
Sufletul de zahăr candel, ce mai,
Tot „interiorul“ său era roz.
Am încercat să mă refugiez undeva,
Deși, mărturisesc, totul era plăcut.
Era plăcut să fii răsfățată
De iubirea lui atît de înflăcărată.
Dar ce s-o fi făcut cînd am dispărut ?
(Mă mutasem pe altă bancă, puțin mai la umbră
Și umbra tare bună mai era, draga de ea
Mai ales că găsisem în iarbă
O ciupercă de bezea).

L-am auzit strigînd, apoi s-a dus plîngînd la mama, fugărit,
Strigînd că l-am părăsit.

Con brio

O sferă de pămînt
De care îți lipești degetele cu desperare,
Apoi, ca într-un ritual, îți treci peste obraz
Palma muiată în noroiul sfînt,
O sferă de pămînt, dinlăuntru luminată
Strălucind fosforescent,
Rotindu-se înnebunitoare
În jurul trupului tău
Ca-n jurul axei sale,
Obrazul tău murdărit — ar spune unii — de o argilă stacojie,
Obrazul tău pe care nu-l cureți de noroiul sfînt.

O sferă de pămînt — un bob de mazăre
la baza craniului, ar spune radiologii —
Dar ei nu văd cum o nacelă uriașă
Se desprinde ca o membrană de sfera de pămînt,
Cum ea te poartă pînă la capătul razei fosforescente
Și-ți spală obrazul de noroiul sfînt.

Gh. Constantinescu : „Iarnă“

Moderato cantabile

Sapă încetișor pe sub ușă. Nici nu-ți dai seama
Cît de ușor vei ajunge în partea cealaltă a ei.
Zidul singur se va căsca
Să-ți facă loc și tie să treci dincolo.
Așa, mai zăbovești încă puțin în partea aceasta a ușii.
Cu ochii închiși, cu dinții strînși vei spune :
Acolo este cu mult mai bine.
Stînjenei de pămînt fără culoare
Îți vor surîde după ce vei ajunge.
Toate vor avea culoarea pămîntului
Și tu vei spune : acolo este cu mult mai bine.
Apoi va veni către tine un om înalt, ușor aplecat
Cu fața aproape verzuie
Și cu obrazul încercănat
Va șuiera : numai bine îți doresc eu ție
Dantul pe care vreau să te învăț
Nu seamănă cu nici unul pe lume
În cinstea ta voi da un ospăț
Cum n-am mai făcut niciodată, pentru nime.

Și acum ia sapa. Vezi să nu te vadă nici firul de iarbă.
Pe sub ușă, ușor, vei aluneca
Și trupul tău va fi mai întîi
Jumătate-lună, jumătate-nea.
Acolo e cu mult mai bine.
Și acum ia creionul și sapa, dragostea mea.

radio

r

Sadoveanu

Era masiv. De unde unii au dedus că trebuie să ai, neapărat, peste 90 de kg (încă din tinerețe) ca să poți scrie proză. Într-un singur an a și debutat și și-a ocupat cu alte 3 cărți locul în istoria literaturii române. De unde unii au înțeles că e obligatoriu ca între prima și a doua (a treia, a patra etc.) carte să nu fie o distanță mai mare de un an (pentru că, altfel, îți curg bomboanele din buzunare).

A scris mult. Și din asta un spirit atît de fin totuși, cum a fost Lovinescu s-a enervat și n-a ezitat să spună cu răutate că „domnului Sadoveanu i-au prezis ursitoarele, la naștere, că va scrie și de atunci cu mîinile, cu picioarele domnul Sadoveanu tot scrie“. De unde unii, spirite mai puțin fine, au găsit de cuviință să priceapă cuvînt cu cuvînt numai răutatea. A scris atît de mult încît unii pot spune : „Sadoveanu, știți și voi, copii, a scris foarte multe cărți. Unele dintre ele le-ați citit : „Baltagul“, „Frații Jderi“, „Zodia Cancerului“ (după care urmează o pauză jenantă). Și de aici, poate, senzația că Sadoveanu este atît de bine știut încît nici nu mai trebuie citit.

În simplitatea cu care a scris despre schimbarea vremii după sufletul omului, despre îngemănarea durerii și iubirii cu cîntecul ce de demult, în simplitatea cu care a folosit odinioară și mai demult și și-a datat poveștile sale în vremea semnelor cerești, unii l-au crezut un suprasenzitiv (un fel de magician primitiv) iar alții un profund cercetător al cărții, un livresc.

Atît de aproape de noi este Sadoveanu încît o sută de ani ni se par nereali. Este, în același timp, atît de adînc implantat în structurile de adîncime ale poporului român încît iarăși o sută de ani ni se par nereali.

Atita lecție de literatură ne-a servit Sadoveanu încît un dicționar de înțelepciune literară ar trebui să fiinteze numai și numai prin texte scrise de mîna lui.

Și pentru că unii n-au înțeles din cele scrise ce trebuie făcut, Sadoveanu a și spus-o : nu puneți niciodată virgulă între subiect și predicat.

Constantin Stan

P.S. Pentru că este sărbătoare sadoveniană, pentru că și radioul a cinstit memoria sadoveniană cum a putut mai bine (și cum a crezut de cuviință a fi mai bine) mi-am permis această divagare pe marginea și în marginea unui adevăr : căci nu trebuie confundat niciodată obiectul cu subiectul.

Desen. de Petru Țira

plastică

p

Sculptura mică

Indiferent de dimensiune, sculptura e condiționată „de elementul sensibil, materialul în forma lui concretă“, cum spunea Hegel. În același fel determinată — de material și tehnică, de interrelația volumului, a plinului și golului cu spațiul, a modelajului cu lumina și umbra etc., și mai ales a ideii cu forma, ca și marea sculptură, oare prin ce își motivează sculptura mică, diferența specifică, în ultimă instanță necesitatea ?

Dacă nu pretinde mai puțin, ea, plastica mică, pare mai accesibilă. În nici un caz nu e mai facilă, dar se poate finaliza mai rapid (ca operă și ca valoare). Imediat pipăibilă și tangibilă, ușor de cuprins (vizual și mental), ea nu-și poate permite nici un defect, nici o neglijență, își poate permite însă, dacă nu mai ușor în orice caz mai repede, perfecțiunea. Poate fi un exercițiu preliminar al marii sculpturi, dar poate fi și este de fapt acel exercițiu major care e obiectul ludic prin definiție, jucăria. Jucăria, nu bibeloul. Jucăria care nu bagatelizează realitatea matură, majoră, ci simplificînd-o la elementele și structurile ei esențiale, o face cognoscibilă, manevrabilă, stăpînibilă : ea aproximează și în același timp înlocuiește, adesea suficient, realitatea „reală“. Un model în mic al lumii mari pe care poți să-ți exerciți deplin facultatea posesivă și ordonatoare, pantocrația înnăscută și ireductibilă. Pe același mecanism psihologic își motivează plastica mică necesitatea și succesul. Miniaturizările de tot felul, din știință și tehnică, dar și din artele vizuale (tapiserie, ceramică, grafică etc.), atît de caracteristice ultimelor două decenii cel puțin, o includ și pe ea. Și ce poate fi mai legitim decît dorința și posibilitatea de a trăi și poseda opera de artă în intimitate, în domesticul familiar, pe măsura imediatei noastre „măsuri umane“ ? Și ce întreține mai bine. iluzia și nevoia operei, a lucrului unic, ireparabil și prețios, plin de valoare și sens și totuși familiar, accesibil, decît micul obiect de artă ?

Nu de plastică, ori sculptură mică, ar trebui să vorbim, ci de plastica, ori sculptura de mici dimensiuni. Despre ea vorbesc de cinci ani încoace edițiile anuale ale **„Expoziției de sculptură mică“, de la casa de cultură Friedrich Schiller din București.** Cei aproape o sută de sculptori care expun, cu consecvență și dăruire, an de an, nu se etalează pe sine, ci etalează un gen, nu se afișează ca nume, ci slujesc orgoliul mai înalt și impersonal al unei arte, care intră rapid și irepresibil în conștiința și necesitățile culturale ale publicului celui mai divers și mai larg. O manifestare a Sculpturii (de mici dimensiuni) și nu a sculptorilor (mai toți foarte buni), a Operei prin opere. Poate de aceea calitatea acestui ritual anual al sculpturii mici (imagine concentrată, sintetică a sculpturii românești actuale) este întotdeauna atît de ridicată.

Magda Cârneci

muzică

m

Ansamblul Musica Nova

Muzica contemporană își numără printre „favoriți“, printre instrumentele „răsfățate“ și clarinetul, instrument cu mari posibilități, în special dezvoltate din practica jazzului, instrument pentru care s-au scris lucrări solicitînd și cointeresînd pe instrumentist, dîncolo de travaliul compozitorului, să descopere posibilități inedite, să-și perfecționeze și diversifice tehnica. în această privință, muzica românească putînd prezenta astăzi instrumentiști de valoare recunoscută. Astfel, în același context, două lucrări diferite, amîndouă incluzînd în ansamblu clarinetul, tratat, aparent paradoxal, diferit și în același timp la fel, ar putea prilejui observații si sublinieri, muzica fiind domeniul în care diferitele compartimente, cele mai diverse, superficiale și intime, exterioare sau organice, se leagă strîns, se intercondiționează reciproc. Aceasta ar fi o posibilă cale pentru prezentarea concertului excelentei formații Musica Nova. „Concertul capodoperelor“ (numele serii) a prezentat cvintetul pentru clarinet și cvartet de coarde op. 115 de Johannes Brahms, lucrare reprezentativă pentru ultima perioadă de creație. Caracteristicile cvintetului sînt cu atît mai evidente, cu cît ele sînt sesizate în raport cu simfoniile, concertele, cu lucrările perioadei de mijloc, lucrări de referință pentru înțelegerea stilului brahmsian. Scriitura se limpezește, se decantează, atît în ceea ce privește forma, înlănțuirile frazelor muzicale, motivica, unde se întîlnesc mai rar inovațiile atît de personale maestrului, cît și în scriitură, simplă, limpede, accesibilă, distanțată de virtuozitatea, uneori excesivă a lucrărilor de tinerețe. Clarinetul se integrează în formație ca instrument neparticular, nereliefat, ca „rudă apropiată“, unde formația, putînd fi, în limitele epocii, orișicare alta, se înțelege ca verigă, ca mijlocitor indispensabil între muzica scrisă și ascultător. Despre cvartetul pentru vioară, clarinet, violoncel, și pian de Olivier Messiaen, scris în 1941, în prizonierat, nu este departe evidența actuală că se scriu lucrări în funcție de componența și posibilitățile formației, așadar, relativă inversare față de cazul anterior. Este o capodoperă a contrastelor, a utilizărilor instrumentale celor mai diverse, de la incantație la virtuozitate excesivă, de la unison la obsesii repetitive. de la „personaje ritmice“ la cantilenă — cvartetul se conturează astfel ca lucrare de ascultat. Clarinetul, etalon și reper al pieselor se echilibrează cantitativ cu solourile celorlalte instrumente, în ceea ce inițial am reunit sub aceeași trăsătură comună : la Brahms, rudă apropiată a formației, La Messiaen, instrument cu participare egală, cu momente solistice într-o lucrare unde instrumentele sînt pe rînd soliste. Din punct de vedere componistic, adevărat etalon al artei de a scrie, este, în această piesă foarte lungă, știința construcției și așezării lungimilor : solouri de clarinet — Florian Popa, de violoncel, de vioară — conducătorul formației, Mircea Opreanu, cu acompaniament de pian, momente de încetinire a fluxului muzical, de „stăpînire și minuire“ a publicului, a resorturilor audiției, după soloul final al viorii literalmente ascultat cu respirația încetinită, răsplătite cu generoase și „nestăpînite“ aplauze, răsplată meritată a unei reușite seri muzicale, răsplată unei interpretări de calitate.

Viorel Crețu

RESPIRĂRI

Un unghi

Nu știu nimic despre el decît aceea că îmi refuză intimismul exterior. Pentru mine este cît se poate de clar. Nici el nu-l iubește pe Eminescu pentru că acesta l-a înșelat.

A îndrăznit virginal să se dezvirgineze cîndva chiar cu el. Cînd iubești o virgină, chiar de ești tu acela ce o faci femeie, e ca și cum te-ar fi înșelat cu oricare sau cu eul altuia.

Luna stă pe cer, iar nu la Caligula în pat. Dacă mă observați eu tot nu vă pot observa, dacă mă vedeți, eu tot nu vă pot vedea, dacă mă atingeți fără să mă simt, mă dureți, iar de mă iubiți, vai, mie, căci eu plec. Cînd era copil de bună seamă că zăcea rănit pe un cîmp de iarbă verde, și, pe ducă. Pe măsură ce murea, ea se apropia. Pe măsură ce se depărta, el se dezmurea. Nu credeam să-nvăț a muri vreodată.

Orizontul era de fapt actul incestului dintre ceva ce ești și altceva ce-ai vrea să fii.

O mătușă de-a lui, pe care o întrebasem dacă știe pe unde mai stă în timp ce dînsa culegea tocmai gutui și se uita cam supărată pe privirea mea suitoare, mi-a zis :

— Te repeți, prostule, cu întrebarea asta, chiar tu ai zis că singura parte de pămînt a țăranului este cerul.

— Iar, cu capu-n jos, am întrebat-o ?

— Iar, mi-a răspuns. Dar ce, l-ai fi vrut cu capu-n sus și spînzurat ?

— Deci stă acolo !

— Acolo, migratorule !

Nichita Stănescu

CONFABULE

Telefonul

Sună telefonul.
— Da.
— .....
— Mai dă-mi un telefon, duminică.
Sună telefonul.
— Nu este.
Sună telefonul.
— Lăsați numărul dumneavoastră.

Sînt oameni care, ei înșiși, nu au mai dat un telefon de ani și ani de zile. Sînt oameni care doar primesc telefon. Pentru că, așa cum există unii care toată viața îi caută pe alții, așa există unii care toată viața sînt căutați de alții. Altfel spus, în vreme ce unii caută, unii găsesc. Firește. Una e să spui :

— Te-am căutat.

Alta :

— M-ai căutat ?

Una e să ți se comunice că persoana „nu este" și alta să fii tu persoana care „nu este" sau nu vrea să fie.

Una e să formezi tu numărul și să auzi „ocupat" ore, zile, săptămîni, ani și alta să ridici a lehamite receptorul.

Una e să ceri „casa" ionescu-popescu și alta să fii tu „casa", între Casa de Habsburg și Casa de Bourbon.

Una e să nu ți se răspundă și alta să nu răspunzi.

Cum se vede, telefonul nu este numai ceea ce pare să fie. El nu este numai un mijloc simplu de comunicare, ci și unul de necomunicare perfectă, creator de complexe dintre cele mai stranii. Ca să nu mai amintim de faptul că poate fi folosit și pentru pedepsirea celui pe care îl chemi ca să nu-i răspunzi :

— Da.
— .....

Cînd videotelefonul îi va lua locul telefonului situația se va schimba în așa măsură, încît se va răspunde din icoană :

— Mai dă-mi o privire, duminică.

Abia atunci, privindu-ne cu receptorul la ureche, vom înțelege mai bine de ce unii dau, iar alții nu, telefon, de ce unii dintre noi sîntem muritori.

Iulian Neacșu

Lirica lui Vladimir Ciocov

Din momentul debutului (cu poemul-alegorie **O primăvară**, reflex al evenimentelor dramatice din anii războiului) Vladimir Ciocov a parcurs deja patru decenii de poezie, identificîndu-se cu evoluția liricii române postbelice. Contribuția sa (11 volume scrise în limba sîrbă și alte trei în tălmăcire românească), i-au conferit de pe acum un loc distinct, de prim rang, în poezia actuală. Căci poetul a fost de la început posesorul unei voci și unei atitudini lirice proprii, mult îmbogățite pe parcursul anilor printr-o adîncire a meditației și viziunii, printr-o rafinare și specializare a discursului poetic, a imagisticii.

În esență Vladimir Ciocov este un senzorial, un exclamativ, un „naiv în sens schillerian" (cum îl definea Andrei A. Lillin în prefața la **Poemele candorii**, Editura „Cartea Românească", 1972). Descinzînd dintr-o poetică de tip romantic, dintr-o lirică a „elanurilor", reconsiderată însă din perspectiva experiențelor poetice moderne (de pildă a imagismului ori a obiectivismului, a poeziei discursive postbelice), Vladimir Ciocov este cuprins de elanuri nestăvilite, de o pătimașă iubire a lucrurilor, cultivînd o estetică a „empatiei", a contopirii stenice cu spectacolul de lumină și culoare al lumii. Într-o **Ars Poetica** din volumul amintit, autorul visează o poezie dinamică, proteică, suficient de încăpătoare pentru „sufletul meu neliniștit ca marea / fără sfîrșit, ca stepa nețărmurită", adică o **poezie a consonanței** cu lumea : „Aș vrea ca versurile ce se vor naște / cu timpul meu / cu existența-mi, / aidoma norilor plutind / sub cerul albastru, / să-și schimbe necontenit, / culmea și forma". De aici expansivitatea poetului, sentimentul spațiului plenar — în fond caracteristic pentru un poet al cîmpiilor bănățene, al „stepei nețărmurite".

Alteori poetul cultivă viziunea transfiguratoare a copilului, postura ludică care răscumpără zonele de umbră ale realității ; de aceea precumpănește în prima parte a volumului **Poemele candorii** (cuprinzînd o selecție din versurile publicate pînă în 1962, în traducerea inspirată a lui Anghel Dumbrăveanu, categoric superioară versiunilor încercate de Tudor Măinescu în 1964) o poezie a jubilației ori a aspirației spre un tărîm al esențelor și candorii : „Mi-e dor de-o lume necunoscută încă, ce vine, / De-o lume cu bolta spuzită / de stele ce ne stau aproape și / nu numai noaptea ci și ziua / ar străluci, ar licări jucăușe". Nu trebuie ignorată, însă, nici experiența „melancoliei", „atmosfera neretorizată de alean și durere" (cum o numește prefațatorul) care se insinuează treptat dincolo de viziunile feerice, stilizate ale realității, subminînd „utopiile" poetului.

În lirica erotică a lui Vladimir Ciocov fiorul dramatic este și mai evident, bine susținut de un substrat confesiv. Imaginea își păstrează concretețea senzorială, atitudinea rămîne aceea a unui empiric și jubilativ, pînă în momentul cînd (așa ca în poema **Cînd ninge liniștit**) fondul de candoare este amenințat de eroziunea temporală care aduce cu sine blazarea percepției și a emoției: „Acum văd cu ochii închiși / cum zăpada de liniști cade încet / peste sufletu-mi frînt, sleit de ziua cenușie / și-n astfel de ceasuri mă revăd în anii copilăriei, / din nou mă văd cum nu mai sînt — / un astronaut plutind prin visele cerului !". Poezia lui Vladimir Ciocov evoluează astfel **dialectic** de la romantismul dezinvolt al producțiilor mai vechi la o poezie interiorizată, anti-idilică, de „concepție" ; evoluție evidentă și în plan stilistic, unde expansivitatea și discursivismul primelor poezii, confesiunea stenografică, este înlocuită cu o lirică de o concentrare meditativă și o economie a mijloacelor ce reușește să realizeze saltul de la imaginea empirică la concept. Ilustrative sînt mai ales poeziile selectate din volumul **Lišće na vetru (Frunze purtate de vînt,** 1966) : „Trec prudent prin pădure, păsesc în tăcere. / Pretutindeni doar frunze ; sus, frunze verzi, crescute pe ram, / jos — frunze uscate și veștede. Două feluri de frunze, / Două stări, două lumi, una vie, tenace, / alta căzută în neființă ; una deasupra mea strălucind, / alta sub mine în odihna tăcerii ; una ce-a fost, / iar alta ce este ; două-nfrățite-nvelișuri ale pămîntului".

Coexistența dialectică a celor două lumi devine tema fundamentală a volumului **Beli nemiri (Neliniști albe,** 1974/1978, excelent tălmăcit în limba română de Dușan Petrovici). Majoritatea poeziilor sînt un fel de elogiu (alteori doar asumarea melancolică, resemnată) a schimbării și devenirii : „Iubesc schimbările acestea, / viața-n fireasca-i depănare / de la un anotimp / la altul". Dinamica contrariilor este acceptată în intimitatea imaginii și a conceptelor poetice, ea nu rămîne doar o chestiune de declamație poetică. Astfel **Perpetua schimbare** este construită în întregime pe asemenea fuziuni și sinteze ale unor principii polare : „Mi-e dragă aurora, seninul ei roz-alb / și purpura, ca o zăpadă, într-un amurg de revelații / — toată suflarea troienind-o ; / mi-e dragă viața-n amorțire / cu violetu-i magic / — ce-i poartă ca un vis o scurtă clipă"... Alteori discursul poetic operează cu ambițioase concepte filozofice sau poetice, într-o poezie meditativă, sofistică, care privește subtilele relații între schimbare și „eterna reîntoarcere a vremii", între schimbare și nemișcare (sau schimbarea eternă ce dă iluzia neschimbării), între timpul individual și timpul cosmic : „Eterna reîntoarcere a vremii, / a obiceiurilor / și a lumii înseși... / De pe-a bătrînilor, pe fața celor tineri / se trece masca

Gravură de Marcel Chirnoagă

și, apoi, pe altă față, / mai tînără la rîndu-i. / Străbunul meu îi dete bunicului un chip, / bunicul — tatei / (semănau ca frații) / tata, la rîndu-i, mi-l dădu, / iar eu eram să-l dau / celui ce-avea să vină...".

Dramatismul acestui volum vine mai ales din competiția între un tip de imagistică idilică, a candorii și fertilității („grădina", „niponul țărm", „feericul ținut", „floarea albă de soare") și noua imagistică dialectică, imagistică a schimbării (cu cavalcada „cailor zilei" ori „zănaticul galop... de armăsari pe alba cîmpie a zilei", cu „lina lunecare" a lucrurilor, scurgerea de clepsidră, zboruri efemere sau „spuma mărilor din suflet") din care nu lipsesc nici zonele de urît existențial sau grotesc. În lirica erotică, prezentă și aici, confruntarea devine mai clară: poetul încearcă să reciștige bogăția sentimentului erotic printr-o revenire nostalgică la fondul idilic, exotic de imagine ; tentativă eșuată, firește, sub presiunea „eternei schimbări". De aceea poeziile din acest volum sînt tot atîtea renunțări la utopiile anterioare ale poetului : utopia elanurilor cosmice („cînd omul se crede osia lumii"), solare, ori a retragerii într-un tărîm ideal, un ostrov al păcii, o insulă „Perdita".

Reconsiderînd, cu deplina maturitate poetică la care a ajuns în momentul de față, relațiile sale cu lumea, poetul scrie un nou cînt erotic, un epitalam precum **Soarele și marea**, mit al împreunării solare cu realitatea vremelnică și schimbătoare : întorcînd înzecit săruturile astrului, multiplicîndu-l în infinitatea valurilor sale, marea întrupează esența curgătoare a lumii pe care poetul o contemplă acum extaziat, adaptîndu-și propria rostire („Un fluviu, uneori, mi-e poezia / — vărsîndu-și apele minioase peste lume") la legile ei. Din suprema dorință de a conferi poeziei sale aceeași vitalitate și dinamism, aceeași „aspră încordare" cu sine din care vor izvorî noile ei împliniri de mai tîrziu.

Marcel Pop Corniș

Panteon literar

Urmare din pag. 1

nele panteonului său, el îl consideră pe cronicar „cel dintîi povestitor artist al nostru", superior unui Alecsandri sau Bolintineanu prin „puterea de expresie, naturalețe și simplicitate, adevărat „îndreptar", împreună cu poezia populară, „pentru toți acei care țin, în țara noastră, un condei în mînă". Despre nici un alt scriitor însă, Sadoveanu nu a scris atît de des și cu atîta caldă admirație ca despre Ion Creangă, numit „învățătorul meu", „marele meu maistru" (Co-

Gh. Constantinescu : „Case"

memorarea lui I. Creangă, 1938), „cel mai mare și mai autentic prozator al literaturii noastre", creator de „tipuri care se mișcă și vorbesc în chip unic", folosind pentru asta „nu numai mijloace simple și elegante de exprimare, ci un depozit secular al neamului de o mare bogăție și o intensă frumusețe poetică". **(Ion Creangă,** 1936). Nu e un scriitor popular precum Anton Pann sau Ispirescu, ci un povestitor rafinat, limba scrierilor sale reprezentînd „esența" cea mai subtilă a graiului nostru popular **(Comemorarea lui I. Creangă),** mai artist decît Odobescu, la care se observă „sforțarea", în timp ce Creangă, deși scria greu, e elegant și firesc, „simplu ca poporul", fără să lase impresia travaliului trudnic **(Ion Creangă).** Rațiuni similare îl fac pe Sadoveanu să admire fără rezerve pe Caragiale **(În amintirea lui Caragiale,** 1952) a cărui operă exprimă, „cu o artă desăvîrșită, concis și simplu" un adevăr „corosiv" ce cuprindea de fapt „esența mizeriei funebrei **Belgii a Orientului,** cum era poreclită pe atunci țara noastră". În aprecierea lui Victor Hugo **(Victor Hugo, poetul,** 1952) autorul **Baltagului** distinge între „puterea obiectivă" și ceea ce consideră balast și umplutură („amestec de lavă, noroi și scorii" în poezie, „nesfîrșitele digresii și excesul de patos declamator al acelui roman haotic care se numește **Mizerabilii")** care țin de fapt de structura romantică a scriitorului, și recomandă, pentru a înțelege ceea ce e cu adevărat peren la acest poet „excepțional", a se aștepta „liniștirea izbucnirii" pentru a se „alege aurul și pietrele prețioase, arcadele de marmură, cupolele de cristal, florile fin cizelate".

Ideile scriitorului afirmă, cum se vede, o artă echilibrată și armonioasă, în sens clasic, nutrită permanent cu marile tradiții ale creației folclorice, ale cărților vechi de înțelepciune și ale cronicilor, întregită, cum Sadoveanu mărturisește în evocarea „anilor de ucenice", de cunoașterea și asimilarea literaturii clasice grecești și latine, a clasicismului francez, precum și a literaturii realiste din veacul trecut și de la începutul veacului nostru. Cultura literară a lui Sadoveanu s-a cristalizat de timpuriu, în anii de gimnaziu de la Fălticeni, dar mai ales în perioada studiilor liceale de la Iași. Între profesorii ieșeni evocați în **Anii de ucenicie** (1944) scriitorul stăruie, cu o prețuire aparte, asupra junimiștilor V. Burlă, profesor de greacă și director al liceului, Xenofon Gheorghiu, profesor de latină, amîndoi colaboratori ai revistei **Convorbiri literare,** și Weitzäcker, elvețian de origine, care făcea elevilor interesante considerații despre literatura franceză clasică, punîndu-i să versifice în „limba lui Racine" și care a lăsat scriitorului după propria-i mărturisire, „poate cel mai agreabil suvenir" din liceu. Xenofon Gheorghiu, mai mulți ani suplinitor, după 1900 la catedra de latină a Universității ieșene, era autorul unui volum de **Încercări critice de literatură franceză** (Iași, 1898), cuprinzînd studii despre scriitorii clasici francezi (Boileau, Corneille, Racine, Molière, Regnard), publicate anterior în revista junimistă ; de asemenea, a publicat, în anii următori, studii despre teatrul român și despre Cicero. Sadoveanu, care, ne destăinuie, în acest timp era „plin de **Junimea,** de Alecsandri, Alecu Russo și Creangă", era, fără îndoială, la curent cu activitatea publicistică a unora din profesorii săi. În orice caz, sub influența ambianței școlare, el traduce din **Georgicele** lui Vergiliu, din teatrul lui Corneille și compune o poemă intitulată **Tragediile Galatei,** cu sugestii din Lukian. Un atare interes pentru literatura clasică, stimulat de unii din profesorii săi, se armoniza de fapt cu întreaga structură liniștită și calmă a scriitorului, aproape legendară, cu alte lecturi preferate ale sale, între care literatura populară și scriitori apropiați de folclor, ca Neculce sau Creangă, ocupau un loc privilegiat.

Firea echilibrată a scriitorului și năzuința permanentă de a crea o operă armonioasă explică interesul arătat de Sadoveanu, ca nici unul poate din marii noștri scriitori discutării limbii literare, expresiei artistice, cu deosebire în faza deplinei maturități a scrisului său după primul război mondial, cînd brizele romantice puternice în epoca anterioară, fără a dispare cu totul, s-au atenuat. Preocuparea scriitorului pentru simetrie și armonie în construcție, pentru cizelarea frazei, pentru sporirea expresivității și poeziei prin simplitate și limpezime e mai vizibilă acum, peste tot în scrierile sadoveniene, dar mai ales în capodoperele sale : **Hanu Ancuței, Zodia Cancerului, Baltagul, Frații Jderi, Nicoară Potcoavă.** Aceleași probleme scriitorul i-a consacrat mai multe articole precum și, în anii tîrzii din amurgul vieții, două ample comunicări academice **(Despre limba literară și Limba povestirilor istorice,** amîndouă în 1955) și o cuvîntare adresată tinerilor absolvenți ai Școlii de literatură **(Ceva despre meșteșugul scrisului,** 1951), foarte importante pentru înțelegerea concepției și artei sadoveniene. În primul rînd, scriitorul subliniază convingător și în repetate rînduri unitatea limbii literare românești care, începînd de la primele texte păstrate, „e aceeași în tot cuprinsul hotarelor noastre etnice". În al doilea rînd, se relevă că „limba poporului e statornică și scriitorul de povestiri istorice n-are a trudi s-o născocească", întrucît nu e mare deosebire între, să zicem, limba unei scrisori din timpul lui Matei Basarab și „limba vorbită acum la Snagov și Spanțov". Scriitorul, dornic să se informeze asupra limbii unor epoci mai îndepărtate, are la îndemînă textele vechi și creația folclorică, aceasta însă nu din culegeri tipărite, ci cutreierînd țara, stînd de vorbă cu oamenii, deoarece „limba poporului se ascultă și se învață pe teren". Cunoscînd limba vorbită de popor, în toate regiunile și preocupat de îmbogățirea propriului vocabular, scriitorul va proceda selectiv, ca „albina care nu culege din orice flori". Vorbirea personajelor din opere literare trebuie să fie, fără îndoială, veridică, să realizeze culoarea locală, fără a se exagerea însă. În genere, în privința folosirii cuvintelor vechi, a regionalismelor, ca și a cuvintelor noi, să se păstreze o atitudine moderată. La neologisme, necesare din rațiuni de „concizione și precizie", să se apeleze numai „în măsura trebuinții" și în așa fel încît sensul lor să se clarifice „din context". Alegerea cu grijă a cuvintelor, călăuzit de măsură și, se înțelege, de simțul lumbii, e o condiție esențială a creatorului de literatură. „Nu culegeți numai, ci alegeți". Cerneți și lepădați zgura", spunea Sadoveanu. „Lepădați tot ce nu e în armonie ca bunul simț al poporului". Concizia, precizia și eleganța scrisului, atribute din totdeauna ale artei clasice și pe care Sadoveanu le găsește realizate în chip exemplar în poezia noastră populară, sînt recomandate frecvent și cu un patos aparte, de către marele scriitor, confraților săi. Ca aceste îndemnuri, rostite în 1955, de la pupitrul aulei academice : „Cea mai urîtă situație poate fi descrisă elegant de un scriitor care se supraveghează. Tindeți către un vocabular și un stil care să puie în valoare tot ce e frumos, precis și simplu în limba noastră (...) încercați a realiza cvintesența artistică, așa cum ne învață marii anonimi. Fiecare încheietură a scrisului dumneavoastră să aibă argument și strălucire..."

Gh. Constantinescu : „Peisaj"

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII

Gîndirea românească în dicționar

Urmare din pag. 1

de perspectiva unei culturi prin prisma căreia trebuia concepută și elaborată o asemenea lucrare. Cultura filozofică românească are modalități proprii de receptare peste care nu se poate trece, după cum trebuiesc relevate etapele istorice ale dezvoltării acesteia și gradul ei de maturitate și adaptabilitatea la cerințele specifice ale unei spiritualități. O lucrare de referință și de sinteză, cum e **Dicționarul de filozofie** impune filtrarea unor interpretări ale categoriilor filozofice prin variabilele unei culturi date. Altfel, specialistul și cititorul de filozofie, poate găsi informația necesară, mult amplificată, în literatura filozofică străină, în enciclopedii masive și serii de dicționare. Dar chiar și în cazul acestora, alta este concepția care prezidează, să zicem o enciclopedie filozofică italiană față de una germană, păstrînd fiecare o notă de încadrare a problemelor în orizonturile specifice ale culturii acelui popor.

Din perspectiva de mai sus să vedem ce ne oferă dicționarul în discuție. În ansamblu, de la o ediție la alta constatăm o evoluție de ordin static, și mai puțin filozofic. Actualul și pretențiosul titlu **Dicționar de filozofie,** nu depășește pragurile edițiilor anterioare decît cantitativ. Tot o prefață ne informează static că volumul cuprinde peste 2 200 de termeni la care se adaugă un important număr de locuțiuni și expresii „devenite clasice", și că tot „un important număr de articole tratează despre curente, școli" etc. Mai apare însă o idee în plus, anume că dicționarul e „în mare măsură orientat spre prezent", ceea ce lasă să se înțeleagă că vor fi evaluate pe baza unor concepții noi și ideile fundamentale ale gîndirii filozofice românești. E o simplă promisiune, așa cum vom vedea. Apar aproape aceleași interpretări luate de-a gata din edițiile anterioare, ba chiar din caracterizările făcute de N. Bagdasar în **Istoria filozofiei moderne,** vol. V, **Filozofia românească de la origini pînă astăzi.** (1941). Sursele bibliografice principale ale gîndirii filozofice românești sînt indicate după criterii întîmplătoare, cu multe omisiuni. În mod concret lipsa unei concepții coordonatoare a dicționarului iese la iveală din modul de tratare și valorificare a personalităților culturii românești. Majoritatea gînditorilor români apar mai mult într-o imagine-anexă a fenomenului filozofic în genere. În primul rînd, din cei peste două mii de termeni, doar nouăzeci aparțin filozofiei românești (autori și termeni tratați separat). Nu întîlnim o singură categorie a filozofiei românești, la nici măcar una din literele alfabetului. Este surprinzătoare această concepție metodologică într-un dicționar de filozofie din țara noastră, în a doua jumătate a secolului XX. Ea distonează direct cu eforturile unei culturi de a se regăsi în dimensiunile ei fundamentale. Să amintim coordonatorilor că dacă ar fi răsfoit dicționare sau enciclopedii din afara țării ar fi găsit acolo categoriile și noțiunile spiritualității românești care lipsesc din acest dicționar. Măcar generozitatea acestor lucrări ar fi trebuit să fie un semnal de alarmă pentru cea de a treia ediție a dicționarului de filozofie recent apărut la noi în țară. De la Cantemir, Conta, la Xenopol și Blaga să ni se prezinte atît de veștejit sistemul categorial autohton ? Sau veștejite sînt modalitățile de tratare care ignorează încă, valoarea acestora ? Căci apar ilariante pentru cititorul de filozofie dar și pentru specialist, o serie de categorii, mai mult exotice, decît filozofice, cum ar fi „chiliasm", (p. 112), „ekistică" (p. 223), „escapism" (p. 240), „irenologie" (p 367), „laxism" (p. 398), „lemă" (p. 402), „pandemoniu" (p. 522), „probabiliorism" (p. 694), „theurgie" (p. 703), „uchronie" (p. 747), „zetetic" (p. 635), etc, etc., O adevărată cascadă babilonică de cuvinte țîșnite parcă din dicționarele specialiștilor de cuvinte rare. Sînt mai semnificative și mai expresive sub aspect filozofic noțiunile de mai sus față de cele ale gîndirii românești, cum ar fi : „serie istorică", „ondulație universală", „personalism energetic", „spațiu mioritic", „cadrul social", și atîtea altele, virite, pe ici-colo, printre rînduri la un autor sau altul, fără a fi tratate separat ? Sînt ele atît de anemice și de adiacente filozofiei în genere încît nu merită o analiză separată în dicționarul de mai sus ? Măcar așa să le cunoască și alții. Mai regretabil e faptul că nu se fac trimiteri la izvoare nici chiar atunci cînd apar acele categorii care au atingere și comunicare directă cu filozofia noastră, fie că e vorba de noțiunea de „destin", a cărei analiză se oprește la Spengler, uitîndu-se de contribuțiile lui C. Rădulescu-Motru, la noțiunea de stil despre care se subliniază că e „termen folosit în filozofia culturii, estetică, teoria artei și critica de artă", dar nu se spune nimic despre prezența lui în preocupările de la noi, pe care alții de aiurea le-au semnalat și le-au dat importanța cuvenită. Exemplele pot fi înmulțite. Ne întrebăm de pildă, de ce alături de cîteva secte religioase, ca „mozaism", cu legendarul Moise, „zen", „zoroastrism", cu „profetul Zoroastru" (p. 779), nu poate figura atît de firesc legendarul Zamolxe, legislatorul unei religii, pe care, cu mii de ani în urmă, un filozof ca Platon nu a evitat să-l citeze în lucrările sale, așa cum nu face prezentul dicționar, care apare după mai bine de 2 000 de ani de la filozoful grec ?

O anume încercare de cuirasare a valorilor filozofice autohtone acționează încă, lăsînd în sfera arbitrariului lucrări și autori, etichetați în mod fatidic de către interpretările dogmatice anterioare, greu de depășit. Cîteva exemple. Un gînditor ca Pârvan ne apare în dicționarul ediția I-a, II-a și a III-a, ca „istoric", „arheolog" și „gînditor", cu toate că începuturile activității sale creatoare stau sub semnul unor preocupări pentru filozofia stoică, și nicidecum n-a încercat o „sinteză a neohegelianismului și neokantianismului", așa cum se consideră în dicționar. Pârvan n-are o lucrare de istorie propriu zisă, dar ca arheolog și teoretician al culturii noastre vechi are o lucrare fundamentală, chiar pentru cultura europeană, **Getica,** pe care nici una din cele trei ediții ale dicționarului de filozofie n-o citează. Englezii au o părere mai bună despre Pârvan ca gînditor care a susținut la Universitățile engleze prelegerile de filozofia istoriei și a culturilor vechi europene. În ediția a I-a se afirmă că Pârvan e „patriot sincer", pentru ca în ultimele două ediții să dispară această formulă, probabil din economie de adevăr, nu de spațiu. O serie de erori și inadvertențe îl derutează pe cititor de la o pagină la alta. Fixarea într-un curent a unui gînditor e binevenită principial, dar vom vedea cum se face. Aprecierile față de concepția unui autor ori indicarea preocupărilor sale într-un domeniu sau altul sînt frecvente în lucrarea la care ne referim. Dar cum apar ? Iată, de pildă, Alex. Claudian este consemnat ca „filozof", deși e sociolog ; V. Pârvan ca „istoric și arheolog", și abia după aceea „gînditor" ; N. Petrescu, „filozof", și apoi „sociolog" ; I. Brucăr e trecut „filozof", „deși e un modest istoric al filozofiei ; C. Dumitrescu-Iași, „filozof", și apoi „sociolog și pedagog" ; Ath. Joja „filozof", apoi „logician" ; iar Anton Dumitriu, „logician" și apoi „filozof" ; C. Leonardescu ; „filozof", iar T. Maiorescu, „critic și profesor de filozofie" ; E. Poteca, „filozof", iar S. Bărnuțiu doar „gînditor", M. Ralea „sociolog", iar H. Sanielevici devine dintr-o dată „teoretician al culturii, sociolog și filozof al culturii" ?., ș.a.m.d. Un șir întreg de aprecieri la întîmplare care încurcă și pe începător și pe cunoscător în ale filozofiei, parcă în mod voit. Inegalități apar și în ceea ce privește spațiul acordat unor autori. Un logician de valoarea lui Florea Țuțugan este expediat în 17 cuvinte, lui E. Lovinescu i se acordă 38 de rînduri, iar filozofului Mircea Florian 37 de rînduri, și 51 de rînduri pentru Miron Constantinescu. La curente și orientări ca cele de filozofia științei, filozofia culturii și a istoriei, apar nume pînă la saturație, de la coordonatorul celor trei ediții ale dicționarului de filozofie, R. Sommer, pînă la autorii ultimei ediții a dicționarului, toți incluși ca într-un serial TV., prea obositor și prea încărcat de nume, încununat cu cel al Adelei Iancu Becleanu, ca „redactor responsabil de carte" (sic.).

Eminescu ca gînditor a lipsit și din ediția I și a II-a, apare acum ca „cel mai mare poet român", ceea ce e adevărat, dar nu suficient, căci se literaturizează politic, cu reluarea unor șabloane, că Eminescu a criticat cu „vehemență clasele exploatatoare". Se reamintește influența filozofiei lui Schopenhauer asupra lui Eminescu, care sfîrșește prin a afirma „inutilitatea oricărui efort", dar se consideră că din lirica sa se „degajă setea de fericire, puritate, frumusețe și omenesc". Iată o ruptură între gînditor și creația lui poetică. Lipsește și încadrarea lui Eminescu în orientarea culturală care l-a format : „Junimea". Inegal este analizată filozofia lui Blaga și categoriile creatoare a celui mai original sistem de filozofie românească. Ce putem înțelege din afirmațiile că la Blaga întîlnim „gnoseologii agnostice", că „Marele Anonim", e un „gardian al misterelor", că există o „țară fundamentală" în „cunoașterea paradiziacă" cu caracterul ei „empiric" și deopotrivă „iluzorie". Abia cu referirile la problemele de filozofia culturii înțelegem filozofia lui Blaga, deși există și aici aprecieri discutabile. Nu s-a renunțat la formularea greșită că Blaga **aplică** (s.n.) teoria sa a inconștientului la cultura românească și nici la obsoitoarea formulă, conform unui dogmatism mai vechi, că filozofia sa poate fi definită, ca „un iraționalism al misterelor". Sonore cuvinte, apropape de muzică, nu de filozofie! Preocupările de filozofia culturii a lui N. Bagdasar sau cele de estetică ale lui

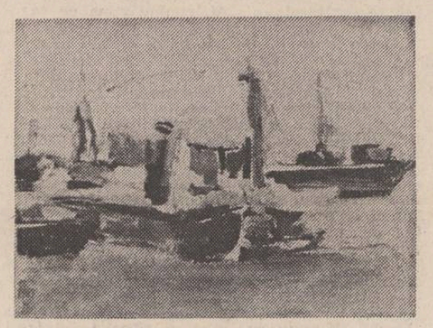

Gh. Constantinescu : „Marină"

Hasdeu și Iorga sînt trecute cu vederea, pentru ca ele să apară din abundență la Raicu-Ionescu Rion și H. Sanielevici. Încercînd răbdarea noastră, nu a hîrtiei, se spune (încă) în dicționar că N. Iorga e un „exponent al burgheziei legate de capitalul anglo-francez". Două desfigurări într-o frază. Una, că Iorga e o figură exponențială, deși e unul din marele modele ale culturii românești, și apoi că e un cîrdaș la capitalul unei burghezii străine. După cum, a cita o singură lucrare din uriașa operă al lui Iorga, acest fenomen european și chiar universal, e ca și cum ai gîndi de două ori pentru a spune nimic. Iorga a fost un teoretician al civilizației și culturii românești, un creator de școală. Exemplele ar putea continua și cu alte cazuri, dar le-am dat pe cele mai reprezentative.

Paginile **Dicționarului de filozofie** apărut în Editura Politică ne lasă impresia unei lucrări neîncheiate, în care problemele filozofiei românești sînt lăsate în vidul unor interpretări mărginașe despre termeni și autori. Căci dacă se consideră că cititorul de filozofie de la noi trebuie să știe cine a fost Kindi (Al Kindi) și Karl Kosgh sau C. F. von Weizsacker sau Sigher de Brabant, nu-i mai puțin necesar să știe ceva despre un Mircea Djuvara, tradus, prin filozofia sa a dreptului, și în alte limbi, despre un I. D. Gherea, sau Liviu Rusu, și mulți alții, pe care dicționarul îi omite.

Să ne oprim aici, cu convingerea că dicționarul de filozofie, recent apărut, necesită o revizuire și o analiză temeinică și creatoare, ca să devină o adevărată lucrare de sinteză, de la o ediție la alta.

Ursul

Urmare din pag. 1

auzeau căzînd frunzele, se răsuceau și pocneau singure-n aer ca niște oglinzi. O înfiorare de foc ne cuprindea pe toți, zidurile nopții se surpau undeva înlăuntrul nostru și eram de pe dinlăuntru cuprinși, perforați parcă de privirea acelei stranii făpturi care apărea sus pe deal. Venea pesemne de cum se înnopta, avea aerul că noi o chemăm, că avem o înțelegere cu ea, și de fapt chiar așa și era. Niște bătrîni care nu mai vedeau decît ca prin sită și abia dacă-și mai puteau zări mîinile, dar care fuseseră străsnici vînători la vremea lor, se așezau de cum se însera în fața porții și se uitau fix spre deal, își povesteau tot ce mai face și cum se mai mișcă vietatea aceea, dacă s-a mai schimbat ceva, dacă i-au mai apărut vreo pată sau vreo zgîrietură pe blana ei moale, țumurie sub lună, dacă va fi mîncat sau nu. Dar de acolo, de sus, strania făptură îi privea poate și ea.

Satul se află la cîțiva kilometri de deal și, ca să te uiți acolo, trebuie numai bine să sari sau să străpungi cîteva praguri de păduri. Noi, ceilalți, ne adunam pe o ridicătură de pămînt, exact la jumătatea distanței, de unde, sub luna plină, ochii nu mai întîlneau nici un obstacol. Numai ei, acei bătrîni, țintuiți acolo între stîlpii porților lor se uitau pînă ce nu mai puteau la arătarea aceea de aur și o mai vedeau odată și cînd se culcau, ca o scînteiere trecea prin dreptul pleoapelor lor, o mai și visau apoi pentru ca a doua zi să nu mai tacă și să ne povestească nouă tot ce și cum s-a întîmplat. Ursul carevăzică, spuneau ei, nu-i de-al locului. Fusese izgonit sau se supărase el pe ceva, acolo în locul lui de baștină și se pripășise pe-aici pe la noi, unde nu se mai pomenise neam și nici sămînță de urs. Sub ochii lui singuri și fierbinți crescuseră ei de mici și își transformaseră spaima într-un fel de blajină și caldă înțelegere, socotindu-l un frate mai vîrstnic de-al lor.

Ieșea noaptea din pădure și se profila cît era de mare pe dealul acela sub lună, veghind pînă departe ascunzișurile și stăpînind tot ce se întrezărea. Era farmecul tuturor toamnelor el, căci numai toamna se arăta, și asta se cunoștea de la bun început după porțiile de struguri pe care singur și le lua. Minca ce minca prin vii și apoi se ducea acolo sus, la locul lui de veghe. Ca un paznic lunatec, în încremenirea de abur a dealurilor și deținînd parcă un mare secret. Mici felinare de fluturi prin aer îi luminau calea ochilor pînă departe în zare iar satul i se năluca poate ca o fereastră spre văi. Pentru că se uita și el și-i vedea desigur pe acei bătrîni, chiar dacă între el și ei se ridicau cîteva praguri de păduri. Îl hăituiseră doar o viață întreagă pînă ce să-l socotească și să-l înțeleagă ca pe unul de-al lor. Se înstarase un fel de pact între ei, vînătorii bătrîni urcau în pantă dealul descoperiți la vedere și urmăriți de ochii lui calmi și rotunzi, pînă ce se apropiau. Acolo la rădăcina dealului intrau în conul de umbră al lunii și nu-l mai poate întrezări. El, aplecat puțin peste marginile pietrei, îi vedea însă. Și cînd începeau să urce și cărările ultime se făcea dispărut, înghițit de păduri. Se întorcea numai cîțiva metri în spate și spărgea întunericul codrilor, lăsînd în urma sa un freamăt de voci. Vînătorii ar fi putut foarte bine s-o ia prin spate, să-l scoată la lumină mai întîi și apoi ursul ar fi căzut victimă sigură.

Jocul era însă făcut și asta dădea tuturor o caldă satisfacție. Toamnele aveau și farmec iar vînătorii și legi. Vînătorii bătrîni, de bună seamă, căci vînătorii tineri scrîșneau cu obidă din dinți și vom vedea cîtă tristețe au putut să lase și ce neînțelegeri au putut să iște ei, dintr-un exces care-i depășea.

atelier literar
poșta redacției

IVAN SFAT : Există o oarecare vioiciune a replicii, dar toată povestea e trasă de păr în chip simplist, schematic. Ar trebui să luați legătura cu un teatru ; niște oameni de meserie v-ar putea spune „pe concret" ce se poate drege și cum.

GERTRUDE INGE : Vagi semne lirice, deocamdată nu prea concludente. Ceva mai bine, în „Anotimp", „Durere".

ȘERBAN PECA : Piesa pornește bine, pe o idee interesantă, susceptibilă de desfășurări spectaculare. Dar, după prima scenă, lucrurile scad, se pierd în banalitate și convenționalism, în generalități, cu elemente de parodie, fără nerv, fără interes. Trebuie regîndită integral intriga, scenariul dramatic.

B. GANEA : Sînt aptitudini lirice, dar deocamdată ele sînt copleșite de un metaforism excesiv, citeodată în registrul „dulce", festivist, adesea convențional, obosit, vecin cu banalitatea („frîie de aur împletite cu albăstrele", „fiecare rază duce pe aripi un vis", „Ion este plaiul, lunca, izvorul, văzduhul"... etc. etc.), care stingherește ideea, structura, împiedicîndu-le să se manifeste, să se desfășoare. (Cît privește istoria — „mizerie". „nebunie" și alte generalități vacuumatice cu aer absolut — e mai bine s-o gîndiți cu propriile dv. gînduri și cunoștințe și să plasticizați, edificator, măcar unul din aceste gînduri...). Lucrul cel mai bun ni s-a părut „Un țăran".

DOINA I. : Pare să fie ceva mai bine acum, în ansamblu și mai ales în „Trup de clepsidră", „Cenușa cuvintelor". E vorba, poate, de un nivel al experienței, care, crescînd, va duce probabil la împuținarea șovăielilor, a micilor stîngăcii, improprietăți, dizarmonii etc.

NICCOLO PAGANINI : Sînt manifestări în zona poeziei, mai aproape de formula aforismului deocamdată, sentențioase, apodictice, dar nu lipsite de un freamăt discret. („În spatele armei", „Călăul", „Poetul revoluționar", „Experiență"). Să vedem ce mai urmează.

CICERONE S. : Un lucru serios, de data asta, cu o desfășurare convingătoare, bine „cusută", susținută. Dar numai pînă la final, unde ieșirea bruscă din planul realității anulează (printr-un „mister" improvizat, facil, inaderent) toată structura anterioară !... Autorul a obosit, poate, sau n-a mai găsit ieșirea (organică, adevărată) din păienjenișul intrigii dramatice ?... Oricum, bazele solide ale unui spectacol există, credem (chiar dacă, la amănunt, mai sînt, ici-colo, lucruri remediabile). Trebuie căutat, însă (cu răbdare și cu „lampa aprinsă") un final pe măsură, plauzibil, ingenios, care să dezlege toate „țițele" și să descarce toată povara tensiunii dramatice (chiar dacă lucrurile vor depăși — dacă nu cumva au făcut-o deja — dimensiunile unui act). N-ar strica să vă sfătuiți și cu specialiștii din teatru, ca să nu mai vorbim de existența unei reviste, cu același nume, care ar putea să vă ajute, eventual !...

Desene de Petru Țira

V. CRIMATU : Încercare interesantă și nu infructuoasă, deși semnele și urmele efortului, laborios, gospodăresc, inversunat, se lasă, adesea, prea mult observate. Dar cîteva din „zodiile" dv. sînt mai aproape de rotund și lucios : „Rege Leu", „Taurul", „Aretele și Capricornul", „Circul Leilor", poate chiar și „Voie slobodă".

M.R. — TIMIȘOARA : Nu păstrăm manuscrisele. Întîmplările pe care ni le relatați sînt, într-un fel, semnificative (Ele exprimă, la urma urmelor, tot ceva de genul „încercări de nivel modest". E drept, mai pe ocolite și cu mai multă pierdere de timp !...).

C. OPRICĂ : Puțin și bun ! (mai ales „Poarta").

CAMIL FABIAN : Pagini inegale, printre care există și semne de poezie, încă șovăitoare, insuficient cristalizate („Ostașul" II, „Plată lumii", „Septembrie").

Mihai Gh. Pitești, Dumitru Eftene, Petru Covaci (ceva, în „Zile de toamnă", „Prin roata lumii"), **Carmen Ioanițescu, Petre Gheorghe, Gina Iacomi, Dan Ilue, Nicolae Căpățînă, Daniela Grigore, Vasile Șica Pălășanu, D.D. Sandu, Adriana Răducanu** (ceva, în „Strada"), **Besst, C. Răduț-Argetoaia, Virgil Ion Dumitrescu** (ceva, în „Memorie"), **Mihai Sorin, Tașum Lenoi, Romică O., Costache I. Alexandru, Rodica Gafencu, Mihai Sultana Vicol, C.M. Rugu, Mia** (ceva, în „Iubire antică"), **Silviu Silvan :** Încercări de nivel modest. **Amaria P.F., Ovidiu Florentin, Decebal Alexandru Seul, Ștefanio I., T. Pîrvan :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Unire", „Trenul", „Chinul unei flori" etc. ; „Partidul ne conduce", „Călătorind spre timp", „Tresărirea eternității" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cînd geme lumea

Cînd geme lumea de erori
eu încă mai visez cocori
visez uitatele colinde
și clipa care iar ne vinde
la cea mai grea și mare vină
pe mari fragmente de lumină
eu mai visez plecate frunți
și spațiul gol căscat sub punți
mai simt sub piele cîte-un vînt
din repetarea care sînt
și doamne nu mai știu să strig
că-n lume este tot mai frig
că tații-și ard copiii-n foc
și de cîntat nu mai e loc
pămîntul suferă de moarte
și de lumini din altă parte

MARIUS DUMITRESCU

Pînă la meri

Pînă la meri
Pînă la peri
mai este drumul de ieri,
Pînă la ulmi, pînă
la brazi
Mai este drumul de azi.
Pe dedesubt pînă-n înalt
Mai este drum neumblat.

RODICA POPEL

Lasă-mă să te urmăresc

Lasă-mă să te urmăresc
cu privirea, cu gîndul
ca un cîine, ca o pisică
ca un șoim
care ți-aduce noroc
ca un uliu
care-și presimte o boală
lasă-mă să te urmăresc
ca o primăvară
ca un polen
ca o albire inevitabilă
ca o miere
care ți se lipește de tălpi
ca o furtună
care te pune la încercare
lasă-mă să te urmăresc
ca un șarpe
să-și șteargă urmele
să nu te găsească
să nu te ia prin surprindere
să nu te găsească...

VICTORIA MILESCU

Iubire

Să-ți înflorească-n palme maci de jar
Și tandră să te-nvolți ca o grădină
Cînd așteptatul, prințul tău hoinar,
Va coborî din șa, pe lună plină.

Să-ți cadă-n iarbă ca niște petale
Candoarea din ninsorile de in
Și să-ți răsară trupul alb de floare
Amețitor ca vinul de pelin.

Dă-i nopți de iasomie, iar în zori
Cărările să faci să-i înflorească
Și leagă-i gîndul c-un cuvînt de dor —
Alte poteci să nu-l mai ispitească.

NATALIA MĂLĂIANU

Iluzionism

Fumega cu lumină
și am văzut
cum îți răsar palmele-n aer
într-o altă chemare
nu mai dau rod la atingerea mea
aceasta e oglinda
prin care privesc atîtea lucruri uitate
dar continui să cred
dintr-o nevoie de adevăr
că exiști
și pe retină îmi umblă iscoade

LUCIA MORARU

Poarta tăcerii

In memoria lui Marin Preda

El avea două nume
unul pentru trup
celălalt pentru suflet
două nume ca stîlpii unei porți
prin care treceau țăranii
să facă politică,
două nume egale, doi stîlpi
din lemn de salcîm
un fel de poartă a tăcerii
prin care s-au dus țăranii
să facă istorie.

CONSTANTIN OPRICĂ

Visez pe pat încins

E într-un veșnic dialog cu moartea
Sufletul meu iubit de rău și bine
Ca jumătatea ce-și dorește partea
Dă buzna cimitirul peste mine

Dacă alunec dincolo de miriști
Străchini de lut vor singele să-mi pască
În loc de vin încep să beau neliniști
Schimbînd cu grijă mască după mască

O, în grădină-mi crește dinamită
Și lutul prispei mă privește straniu —
Visez pe pat încins precum o plită
Că string la piept femeia de uraniu.

VIOREL MUNTEANU

Cult

Poeții
cînd scriu
ar trebui să aibă măsuțe
cu trei picioare
cum erau odinioară la țară
să stea în genunchi
cînd scriu
prosternați în fața cuvintelor
prosternați în fața
acestei făpturi
care spune
cumva
numai amintiri de la țară...

LORENA PĂVĂLAN

Confuzie și substrat

În **Luceafărul** din 16 august a.c., la rubrica **Aqua forte**, ne-a apărut o notă intitulată **Tam-tam**, pe marginea gălăgiei publicistice organizate în revista **Arta** nr. 4—5/1980 în jurul unei țesături din lină. Întrucît în același număr de revistă urma să ne apară și articolul **Sublima speranță**, dedicat unei întîmplări de interes național, ceva mai importantă decît liturghia (serviciu comun — n.n.) din paginile **Artei**, redacția ne-a sugerat să semnăm nota în cauză cu inițiale, practică dealtfel curentă în presă. Suspect de tîrziu în **Flacăra** nr. 44 din 30 octombrie a.c., vinturînd niște epitete probabil familiare limbajului său orat curent, A. Pleșu îl acuză pe M.P. că „a înțeles să conteste tapiseriei acesteia valoarea pe care i-o acordau specialiștii". Și în riposta sa, întemeiată pe o confuzie, este invocat pînă și Giulio Carlo Argan, nu numai ca autoritate în artă, ci și ca primar municipal, cu toate că, fără doar și poate, G.C.A. își are treburile lui, după cum și noi le avem pe ale noastre, atît în domeniul artei, cît și în viața de toate zilele, politică, socială sau administrativă. Pentru noi este limpede că A. Pleșu nici nu a citit nota împotriva căreia s-a lansat, ceea ce ne îngăduie nouă înșine să așternem pe hîrtie aceste cuvinte cordiale de întîmpinare : este o eroare omenească să nu știi despre ce vorbești și orice eroare omenească se cere întîmpinată cu calm, omenește...

În **Luceafărul** din 16 august a.c. noi nu am emis nici o apreciere de ordin critic, nicidecum o contestație, cu privire la obiectul aflat în discuție. Dimpotrivă, ne-am străduit să supunem atenției cîteva accente curioase insinuate în acel tam-tam, divulgat ca tam-tam, accente fatal destinate să discrediteze prin ridicol orice soi de obiect asupra căruia ar fi aplicate, fie din lină, fie din alt material. În primul rînd, un accent mistic, datorat lui A. Pleșu însuși : „La fel de simplu se exprima, în primele versete ale «Genezei», demiurgia primordială..." ; și facem acum cuvenita specificație că aproape tot ce semnează A. Pleșu emană un iz persistent de rășini consumate în ceremonii religioase de toate culorile, aglutinate ad-hoc, prea puțin rumegate, ceea ce presupune, trebuie totuși s-o recunoaștem, o apreciabilă consecvență. Apoi, un accent de exaltare ceva mai lumească, definitiv laică, legitimată de Olga Bușneag : „...trăire rară, în care fericirea contemplației se contopea cu o emoție aproape viscerală...". Și la urma urmelor, un accent de exasperare, vizibil cu ochiul liber în efortul aproape supraomenesc al lui Victor Ieronim Stoichiță de a împreuna fel de fel de cuvinte, de tot silnic, mai mult atent la sunetul lor decît la semnificația lor, în susținerea unei cauze care oricum s-ar impune, prin sine, oricui, fără nici un tam-tam, dacă ar fi într-adevăr demnă. Și asta a fost totul... Ipoteza că există anumite interese ca acest obiect din lină să nu fie comentat în presa de mare tiraj, ci exclusiv într-o publicație marginală, aproape confidențială, cu înțelepciune sustrasă circuitului public, mai dificil de procurat pe piață decît piesele de schimb pentru automobile care nu se mai fabrică, este cu totul altceva. Iar alternativa că, dimpotrivă, în paginile revistei **Arta** s-a consumat o tentativă a presei de mic litraj de a forța mîna presei de mare tiraj, de asemenea, reprezintă cu totul și cu totul altceva. Peste toate, chiar nutrim convingerea că A. Pleșu, cîtind de la cap la coadă nota **Tam-tam**, ceea ce n-ar fi tîrziu și nici n-ar pretinde o cheltuială exagerată de timp, va înțelege că își consumă muniția în vînt : contestația pe care ne-o așează în circă nu a fost rostită acolo. Noi am ironizat „beția de cuvinte"...

Dar admonestarea tipărită împotriva noastră se include într-o polemică mai amplă, destinată să anuleze nu declarațiile criticului și istoricului de artă Raoul Șorban în interviul din **Flacăra** nr. 42, acordat nouă, ci pe Raoul Șorban însuși. Efort iluzoriu de vreme ce opiniile lui Raoul Șorban, și acum, și în alte împrejurări, s-au impus conștiinței publice și dau de gîndit, de unde și graba lui A. Pleșu de a așterne peste adevăr un lințoliu inconsistent de cerneală, evacuată prin decalcul principiului de apărare al sepiilor. Faptul, totuși, ne obligă la un bilanț și la o concluzie : în redacțiile la care am lucrat și la conducerea și orientarea cărora, uneori, am contribuit efectiv, în vecinătatea gazetarilor cu care am colaborat mai strîns, chiar dacă nu ne-am înțeles totdeauna în toate, și de la care am învățat multe, chiar foarte multe, am deprins două obiceiuri sănătoase și profund salubre din punct de vedere etic. Anume obiceiul de a solicita interviuri numai conștiințelor cu ale căror opinii ne simțim solidari și, de asemenea, obiceiul de a rămîne neclintit solidari cu aceste conștiințe și după ce opiniile lor au văzut lumina tiparului și, eventual, au stîrnit furtuni. Iată de ce am refuzat cordial să intervievăm o persoană ceva mai suspusă în rang la Uniunea Artiștilor Plastici decît A. Pleșu însuși.

Iată de ce rămînem solidari cu persoana și conștiința profesorului Raoul Șorban, poziție în virtutea căreia respingem cordial asertiunea implicată în exercitarea dreptului la replică din **Flacăra** nr. 44, conform căreia A. Pleșu n-ar fi putut învăța carte din cauza propriului său profesor, al cărui titlu universitar își permite să-i așeze între ghilimele. Dacă A. Pleșu dispune de prea multe ghilimele, ar fi preferabil să le promoveze nu ca ornament al titlurilor altora, care au traversat în viață vicisitudini mult mai dramatice decît impactul cu doctrina lui Rudolf Steiner, ci în articolele proprii, indicînd dacă se poate și sursele bibliografice care-i hrănesc inspirația și, nu o dată, chiar starea de grație mistică. Iată de ce ne permitem și cîteva considerații, mereu cordiale, cu privire la replica adresată de lectorul universitar A. Pleșu profesorului universitar Raoul Șorban, interlocutorul nostru într-un interviu întîmpinat cu o descifrabilă vehemență.

Condiția fundamentală a oricărei polemici a fost și este obligația respectării obiectului ei, nicidecum deplasarea discuției de la idei la persoane. Această condiție, din motive care sar în ochi, A. Pleșu n-o respectă. Ne vom strădui s-o respectăm noi, prin apel la un substrat pe care A. Pleșu are grijă să nu-l divulge, acoperindu-l delicat cu nisipul din colțul balconului, ca felinele. Din șeaua unei principialități fălimentare, dramatic restrînsă ca arie de funcționare și ca audiență culturală, A. Pleșu se vădește groaznic de pornit împotriva actului de

îndrăzneală al lui Raoul Șorban de a arăta cu degetul realitatea alianței interesate dintre artistul plastic elitar, impostor și cumulard și criticul de artă strecurat ca hegemon într-o organizație destinată prin menirea ei să producă nu texte confuze, care sfîrșesc prin a fi reproduse la rubrica **Gigă** a revistei **Săptămîna**, ci opere de artă necesare unui popor care-și edifică stăruitor și curajos viitorul. Mai mult, A. Pleșu săvîrșește greșeala de a afirma public că resorturile intime, subterane ale acestei realități ar fi fost depistate numai de Raoul Șorban, greșeală care-l face pe polemist vulnerabil în flancuri. Nici el, nici colegii săi mai înstăriți, în numele cărora pledează cu un zel exemplar, nu sînt de acord cu părerea că se poate vorbi de anomalii flagrante în existența din ultimul deceniu a breslei artiștilor plastici. Nici nu ar putea fi vorba despre faptul că secția de critică de artă, al cărei secretar recent este A. Pleșu, ar fi o invenție brevetată pe de o parte de cîțiva critici interesați să-și furnizeze legitimații și pe de altă parte de cîțiva artiști plastici interesați într-o adulație perpetuă și fără rezerve. Dimpotrivă, din capul interveției sale, o capodoperă cînd o privim ca o gesticulație de pompier, A. Pleșu își propune nobila misiune de a demonstra că activitatea criticilor de artă se constituie într-un „district al culturii" ; dincolo de „tensiuni interne" și „acute insuficiențe și incertitudini", acest district se include în chip „onest" în „compartimentele culturii umaniste" ; criticii de artă nu se confundă cu o „adunătură de delincvenți" care fură la cîntar ; Ion Frunzetti și Dan Hăulică, de pildă, sînt și iubiți și detestați, pe cînd Raoul Șorban îi scoate „cu brutalitate din joc", rămînind în sarcina ignoranților, a neinițiaților datoria să se întrebe despre al cui joc crede A. Pleșu că ar fi vorba și ce scopuri urmărește acest joc. În sfîrșit, A. Pleșu enumeră cîțiva critici de artă, comasîndu-i într-un soi de pluton, ca și cum noi am fi atît de naivi să ne resemnăm la gîndul că toți cei aliniați pe două rînduri dactilografiate ar fi dispuși să asculte de o comandă unică. Însă, lucru curios, enumerarea lui A. Pleșu lasă deoparte un Anatol Mîndrescu... Să fie un gest determinat de amintitele „tensiuni interne" ? Oricum, chiar și acest mărunt exemplu ne dovedește că nici cei ce pretind completitudine nu au acces la ea.

Și dacă despre completitudine este vorba, și despre activitatea secției de critică de artă din ultimii 10—12 ani, ne permitem și noi o igienică completare : de ce lipsesc din enumerarea lui A. Pleșu, printre alții, Radu Varia, Titus Mocanu, Iulian Mereuță, Anca Arghir sau Cristina Anastasiu, pe care nu i-a scos nimeni cu brutalitate din joc, ei înșiși renunțînd de bunăvoie și nesiliți de nimeni la funcțiile sau rolul jucat în deturnarea funcției criticii de artă, în falsificarea țelurilor cenaclului tinerilor artiști plastici, în activitatea artistică profund discutabilă ca finalitate a unor galerii de artă mai noi sau mai vechi, în diverse rubrici generatoare de confuzii strecurate în unele publicații ?

În sfîrșit, cuvîntul șiretă ne trimite la ideea de sinucidere, vehiculată și de alți confrați ai săi, proptiți anterior în același mandat. Sub dicteu, A. Pleșu reia ideea de sinucidere fluturată cîndva de Dan Hăulică la adresa lui Constantin Crăciun (v. **Flacăra** nr. 5/31 ianuarie a.c.). În această situație, nu este dificil de înțeles ce fir cu ce fir se leagă. Așa că îl invităm pe A. Pleșu, aruncînd în joc întreaga noastră rezervă de cordialitate : 1) să nu-i mai compacteze pe criticii de artă într-un pluton care evident nu ascultă de o comandă unică și din care ne îndoim că vor toți să facă parte ; 2) să completeze singur ordinea de bătaie a celuilalt pluton, nominalizat sumar mai sus, cu toate numele care ne-au scăpat nouă...

Fiind ziaristul care a solicitat profesorului Raoul Șorban interviul din **Flacăra** nr. 42, am motive suficiente să afirm că nu a stat în intenția nimănui să denigreze persoane sau să conteste calitățile intelectuale ale lui A. Pleșu. „Replica" din **Flacăra** nr. 42 nu face însă altceva decît să dovedească ceea ce Raoul Șorban enunțase doar : critica de artă are astăzi mai ales o vigoare verbală decît una morală.

Mihai Pelin

CARNET AFRICAN

Artă și istorie (I)

Din avion, de la cîteva mii de metri înălțime, insula Gorée pare o mică pată, un strop alb-gălbui căzut pe pînza albastră a Oceanului Atlantic ; de pe continent, din rada portului Dakar sau de pe terasa elegantului hotel „Teranga", capătă contururi ceva mai precise și, în zilele senine, reușești să-i distingi țărmurile stîncoase punctate, ici-colo, de albul plajelor ; cînd te apropii de ea, cînd aștepți să cobori pe pontonul ce te duce la mal, ai în față panorama unui vechi orășel de provincie din sudul european, eventual de pe coasta mediteraneană a peninsulei iberice : străzi înguste, case mici, pîlcuri de leandri și palmieri iar ceva mai departe zidurile unei construcții masive — poate o fostă cetate, un vechi fort sau palat. Pășind pe țărm și mergînd pe străduța care pornește de la debarcader spre inima insulei, într-o oră sau, cel mult două, ajungi să vezi și să știi aproape totul despre Gorée. Pentru că acest petec de pămînt nu are decît vreo 3 000 mp, iar puținii săi locuitori, obișnuiți de cîtva timp cu turiștii, i-au învățat bine geografia și istoria și oricînd îți pot da o mînă de ajutor ; oricînd poți găsi un puști care, contra unei mărunte sume de bani, este dispus să-ți descrie casele, să te ducă să asculți melodii din Casamance (provincie senegaleză), interpretate la cora și balafon și, mai ales, să-ți arate construcția aceea masivă ale cărei ziduri le-ai văzut de la debarcader, vestita „Casă a sclavilor".

Da : insula Gorée, ca multe locuri din lume, își datorează faima unor triste evenimente din istoria omenirii ; numele ei este legat de acea inumană îndeletnicire, de acea degradantă instituție care a fost comerțul cu sclavi. Timp de trei veacuri, din secolul al XVI-lea pînă în al XIX-lea, insula a fost unul din cele mai mari centre ale traficului cu sclavi. Toți cei care au stăpînit-o — portughezi, olandezi, englezi, francezi — au folosit-o ca „antrepozit", ca punct de triere a acelui „bois d'ebène" trimis spre Europa dar, mai ales, spre cele două Americi. Aici, în „Casa sclavilor" era adusă „marfa" capturată în savană ; aici era „depozitată" 2-3 zile și chiar mai mult, pînă veneau „corăbiile negre" să o ia și să o ducă mai departe ; aici avea loc tocmeala și, eventual, plata. Am vizitat pe-ndelete această „incintă a groazei" : la parter, celule mici și galerii înguste în care erau înghesuiți sute și sute de negri ; la etaj, camere pentru paznici și negustori, balcoane lungi din care cumpărătorii, experți în materie, alegeau „marfa" ; un tunel săpat în stînca insulei, pe sub zidul închisorii, lega curtea interioară cu țărmul : pe aici sclavii, numerotați și însemnați cu inițialele proprietarului, erau aruncați direct în bărci, urcați apoi în corăbii și trimiși peste Atlantic... Cîți africani vor fi trecut prin acest „tunel al sfîrșitului" cum îl numea însoțitorul meu ? Cîți vor fi murit și cîți vor fi ajuns în Lumea nouă ? Nu știu. Știu însă ceea ce știe o lume întreagă, ceea ce s-a întipărit adînc în conștiința umanității : comerțul cu sclavi a provocat Africii, se spune, pierderea a cîteva sute de milioane de oameni ; stăpînirea colonială a transformat țări întinse în surse de materii prime și mari popoare în forță de muncă ieftină ; secole de-a rîndul milioane de africani au făcut să rodească pămînturi străine, au înălțat case, fabrici și orașe nu pentru ei ci pentru alții ; secole de-a rîndul la țărmurile dantelate ale Africii au ancorat sute și mii de corăbii și vapoare încărcînd și ducînd spre alte meleaguri bogățiile continentului.

Constantin Carbarău

Mareea razantă se apropie

Urmare din pag. a 8-a

tilă mută, căci nimeni n-avea voie să comunice vreun cuvînt prin radio, de la un avion la altul, sau din aer la sol, orice s-ar fi întîmplat. Dar zgomotul celor 712 motoare de cîte 3 500 cai putere fiecare s-a auzit prin aerul vibrînd ca o membrană, pînă la Cairo. Cohorta zburătoare înainta peste Mediterana lăsîndu-și umbrele fugitive pe o suprafață de opt kilometri pătrați. Și nimeni nu vroia să se gîndească la moarte, deși ea era acolo, în fiecare al doilea avion, însoțind perfid, frenetic, vijelios, escadrilele, ascunsă în explosibilul bombelor, în plumbul gloanțelor, în lăzile cu batoane incendiare, pînă și în rezervoarele de benzină, călătorind spre „cealaltă moarte" ce urma să fie scuipată cu furie de o forță antiaeriană care depășea de peste trei ori „reconfortantele" calcule furnizate de rețelele de informații americane. Poate că niciodată nu s-au adeverit mai tragic cuvintele lui Paul Valery ca în gîndurile celor de la bordul armadei zburătoare trimisă în Tidal Wave : „La mort, cette chose qui n'arrive q'autres..."

Și mai era o moarte pe care nimeni n-o bănuia. A celor de jos. A ploieștenilor care nu știau ce prăpăd îi așteaptă, căci războiul li se părea încă departe de casele lor, iar moartea nu venea decît în plicuri, prin poștă, după lungi întîrzieri și de pe meleaguri necunoscute unde fuseseră trimiși să lupte bărbații tineri ai țării mele, cei ce orice și-ar fi putut dori pe lume, numai un război ca acela, nu... Iar morții aceia fără morminte nu puteau fi socotiți decît după numărul colivelor și al parastaselor de la biserici, și după tot mai numeroasele femei îndoliate de pe străzile orașului.

Dacă dai tîrcoale grădinii lui Zbigniew Herbert

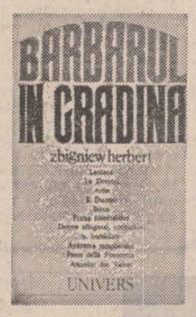

Abil și nu numai abil apelată **Barbarul în grădină** (frumos, și nu numai frumos tălmăcită de poetul Marcel Mihalaș, fin degustător de indiomuri și dialecte slave), nimerești peste : „jurnalul doct și ironic și iconoclast al unui poet puțin cunoscut publicului românesc dar care, prin scrisul său, face pe oricine să se bucure nu doar că există literatură, nu doar că se traduce literatură poloneză, ci mai cu seamă întrucît pan Zbigniew Herbert, fără să-și refuze structura poetică a ființei avansează „ca un barbar" în teritoriul celeilalte structuri, confine, de liric al penelului, al arhitecturii, al arheologiei ; ...și mai nimerești peste poezia abia înfrînată, nu pentru că lui pan Herbert îi e teamă de ridicol, cît deoarece e deja ridicol să mai duci în desagă o asemenea teamă, încît cel mai nimerit e să-ți dai drumu' cam așa: (Calcarul) „îl ating și simt o căldură de trup omenesc. Ca de un fior — e străbătut de șopîrle verzi", și „Coloanele primesc focul viu al asfințitului. În văzduhul ce se întunecă, vor sta în curînd ca o pădure arsă", și „Ronul este aici mare, întunecat și greoi, asemeni unui bivol" și (Orașul) „are pielea caldă și umedă și pulsul unui animal priponit" și „Omletă cu trufe. Trufele țin de istoria aberațiilor general umane și, prin urmare, de istoria artei".

...adică, vei da și peste (auto)ironia suverană a oricărui liric care se respectă, desuet de modern, dacă n-are privilegiul lui pan Herbert, adică aplombul nordicului, „barbarului" năvălit peste vestigiile unor imperii meridionale, și care își poate permite să observe că un lift italian „urcă încet-încetișor, oftind în drum, cu nostalgia secolului XIX" sau că „Singurul restaurant din care se poate vedea catedrala este corespunzător ca scumpete cu tot ceea ce se află în apropierea monumentelor istorice, căci aici se plătește, îndoit, și umbra pe care capodopera o lasă pe macaroane" și „Descrierea unui vin e chiar mai dificilă decît descrierea unei catedrale" și „Clasicilor li se zbîrlеau perucile la vederea acestor construcții demențiale" (respectiv, gotice) ;

...și vei mai găsi, printre rînduri, formulări apodictice care, cînd nu sînt disimulări ale humorului „barbarului" (: „Cele optzeci de catedrale și cinci sute de biserici mari construite în această perioadă ar constitui, luate împreună, un lanț de munți ridicat de mîna omului"), sînt pure degustații ale civilizațiilor antice explorate amatoristic : „(În peștera din Lascaux) Ansamblul este în aparență lipsit de ordine, ca și cum totul ar fi fost pictat în grabă de un nebun de geniu ce ar fi folosit o tehnică filmică" sau „Templul grecesc, sus, pe colină, era ca un steag împlîntat într-un pămînt cucerit" sau „E mai mult decît probabil că arhitecții greci posedau arta măsurării cu ajutorul umbrei" sau „Frumusețea arhitecturii clasice poate fi exprimată numeric" sau „Lumina zilei pătrunde prin ferestre mici, încastrate în zidul gros. Catedrala nu este însă întunecoasă. Are o lumină lăuntrică, independentă parcă de sursa exterioară" etc;

...și vei putea, desigur, s-o reasculți pe Piaf fredonînd **La fille de joie este belle au coin de la rue là-bas** și să-l crezi pe cuvînt pe pan Herbert cînd notează, în final : „Cînd voi veni... din nou aici (peste douăzeci și cinci de ani) Piaf va fi o stea moartă... Însă cu oamenii din generația mea, cu oamenii care au trecut prin aceleași războaie ca și mine, mă voi putea oricînd înțelege, pronunțînd fie și într-o doară acest nume" ;

...reușind, acum, să-ți amintești că oamenii din generația lui pan Herbert, un Dygat, un Kubacki, prin cărțile tălmăcite, **Lacul Constanța** și **Trista Veneție**, ne-au convins, încă din anii trecuți, că există o minunată literatură poloneză contemporană.

Mircea Constantinescu

ERATĂ

În articolul Demnitatea angajamentului politic **(Luceafărul, nr. 45), textul de pe pagina 2, coloana 1, rîndurile 1—7 se va citi corect și complet astfel „în opera scriitorului. Declarația este făcută cu apăsată luciditate și cu numeroase reveniri. Mihail Sadoveanu trăiește actul literar ca pe o datorie față de poporul muncitor cu mult înainte de a se fi cristalizat programul poporanist al Vieții românești care punea mai presus de orice datoria scriitorului către popor".**

m a p a m o n d

POEȚI DIN DANEMARCA

NIS PETERSEN

Fată vikingă

Odată cu toamna și frunzele căzute
veni mai des
ca să numere lebedele
a căror stranie plămadă
poate prevesti.

Înainte ca cerul să se-nroșească de zori
fata sosea alergind
și pînă noaptea ședea,
iar dimineața din nou se-ntorcea.

Chiar dacă ploaia cădea și ceața se-ntețea,
fata ședea scrutind
cu privirea urmărind
fiordul scinteind dincolo de fagi
și mesteceni.

Iar cînd în zori recunoscu o velă,
sări urlind,
alergă strigind,
înnebunită de bucurie zbură
spre coasta din Hohoj.

Ca puiul de cerb într-o fugă oarbă
– cu brațele orbitoare
și părul în vînt
– ca bețele pe-o tobă
brunele ei picioare-alergau.

Curînd se opri și-așteptă
în timp ce se apropiau tot mai mult,
da, se-apropiau,
tot mai mult și el era printre ei.

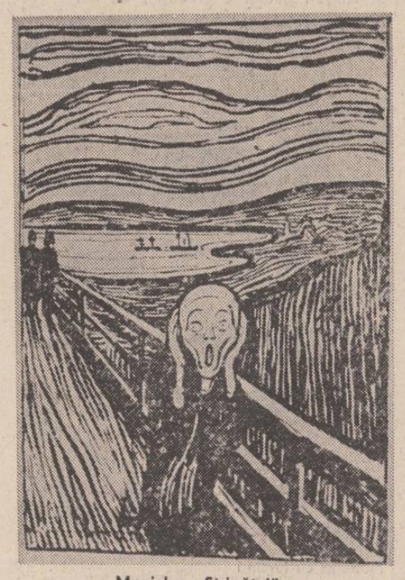

Munich : „Strigătul"

GUSTAF-MUNCH PETERSEN

Părinților mei

n-am devenit ce-ați sperat –
am devenit tot ceea ce v-ați temut –
m-ați crescut
hrănindu-mă din sacrificiul vostru.
m-ați povățuit cu lacrimi ascunse –
m-ați povățuit
să trăiesc viața voastră – s-o continui –
voi spune :
ați trăit așa, bine-ați făcut –
deci e bine să trăiești așa.
trebuie și eu ?
sau trebuie să vă ucid speranța,
să vă povestesc că nu sînt ca voi –
că lumea mea e diferită de-a voastră,
bucuria mea,
durerea mea e diferită de-a voastră, –
veți crede în recunoștința mea ?
în recunoștința mea pentru viață ?
sau veți spune :
a avut totul,
ne-a luat totul,
și nimic nu ne dă în schimb,
nimic decît dezamăgire și chin.
Știu că aveți dreptate-n ce spuneți
cred că și eu am dreptate cînd plec
în țara ce este a mea
dar plec șoviind –
domol și-mpovărat pășesc
dar cred că trebuie să plec.

JORGEN GUSTAVA BRANDT

Ouverture

Deschide ușa bucătăriei și respiră un pic de aer
noptatec
și uite, ninge din nou, așa de tîrziu –
jur-împrejur doarme cartierul, totul e stins.

Privelițe cu ciment lucios vag neliniștitor
înghețat bocnă între parii negri
ai gardului viu :
cel mai apropiat din noile cvartaluri –
Asemeni unui castel cu fantome
într-un cer privit fix, îmbibat de iarnă.

Acum dorm Danemarca și Danezii
în zăpadă și noapte dezinfectată și pură
în timp ce canalul și strîmtoarea îngheață.
Eu cred : socialismul,
desigur, chiar dacă nu-i oracol
de fericire, la urma urmei, e
cel mai rațional...

Intredeschide ușa bucătăriei și-ascultă –
Cum s-a contractat în noaptea asta lumea !
– Vecine, în zăpadă văd urmele noastre –
neștiute se-mbracă în alb și pălesc
iar pisicile au dispărut din grădină.
Dar sînt aici încă paznicii :
acolo, singură, sania copilului...
noua urmă a vechii biciclete lîngă zid...
Și-acolo
– și-acolo
un copac străveziu
și frumosul tufiș al grădinii –
Noapte bună ! și ușa mi-o închid în Danemarca.

În românește de Geo Vasile

REPERE

Gramatica fanteziei

Cuvintele, spune Wittgenstein, sînt o pojghiță superficială peste o apă profundă ; înotul sub apă dezvăluie acea lume de alge mișcătoare, capabile să tulbure schemele experienței ; acea lume în care ipotezele, „năvoade", prind poeme, povești, surprind expresia straturilor inconștiente ale graiului și aduc la suprafață probele „gîndirii interioare". Chiar dacă nu e manualul unei asemenea incursiuni infralogice, **Gramatica fanteziei** de Gianni Rodari (traducere de Gheorghe Anca, E.D.P., București 1980) se arată a fi cel puțin o pledoarie pentru valoarea eliberatoare a cuvîntului, pentru transcenderea „logicei înghețate" cu ajutorul imaginației.

Cum pot fi inventate povești pentru copii, cum îi putem ajuta să și le imagineze singuri ?

Cuvîntul aruncat la întîmplare provoacă „valuri", o serie infinită de reacții în lanț ; declanșează sunete, imagini, analogii și vise. Un fel de procedeu alchimic, în care cuvintele se izbesc unele de altele, se precipită în diferite direcții, trec prin tot felul de temperaturi și produc de fiecare dată noi și ciudate aliaje. Jocul asociațiilor se desfășoară pe axa „selecției" (Jakobson) proiectate pe axa „combinației" ; un sunet, o rimă, poate să evoce un sens, o analogie verbală să suscite metafora. Nu numai un singur cuvînt, dar mai ales „binomul fantastic", în care termenii, eliberați de semnificația lor cotidiană, sînt re-situați într-un context neobișnuit, provoacă teme fantastice. Este vorba de acea „dezorientare sistematică" evocată de Max Ernst. Iată, de pildă, povestea inventată de un copil de cinci ani căruia i s-a sugerat binomul fantastic „lumină — pantofi" : „Era odată un copil care se încălța mereu cu pantofii tatălui său. Într-o seară, tatăl, sătul să i se tot ia pantofii, își agață copilul de lampă, de unde apoi, pe la miezul nopții, acesta căzu ; atunci tatăl își zise : să fie oare vreun hoț? Merse să vadă și era copilul întins la pămînt. Dar copilul rămăsese totuși aprins. Atunci tatăl a încercat să-i învîrtească capul, dar nu s-a stins, să-l tragă de urechi, dar nu s-a stins, să-i turtească nasul, dar nu se stingea, să-l tragă de păr, dar nu se stingea... a încercat să-i scoată pantofii, și, în sfîrșit, s-a stins". Gianni Rodari efectuează asupra acestei povești mai mult decît un exercițiu de psihanaliză.

Ce alte tehnici mai tulbură „pojghița superficială", care ar mai fi, după Rodari, posibilele trepte în arta de a inventa povești ? În afară de ipotezele fantastice (chiar „Metamorfoza" de Kafka s-a născut din întrebarea „ce s-ar întîmpla dacă...") ni se oferă prefixele arbitrare, care deformează cuvintele ducînd la adevărate utopii (un viceciine", o „subpisică", un „bispămînt" declanșează povești gata conturate !), greseala creativă, rod al calamburului sau al greșelii de transcriere („șarpele bidon" se poate naște din „șarpele piton"), jocurile suprarealiste, care duc la adevărate polinoame fantastice. Produsul finit contează de altfel în asemenea situații mai puțin decît jocul, decît surprizele acelei mișcări pe care Umberto Eco ar numi-o „un du-te vino al semnificației". Ar mai fi tehnica „tratamentului" unui vers dat prin explorarea tuturor posibilităților sale de analogie ; tehnica organizării și codificării nonsensurilor (exemplificată prin **limerick**-uri) ; ghicitoarea, ca formă concentrată a experienței copiilor de cucerire a realității ; falsa ghicitoare, ca exercițiu de ocolire a alternativelor grești.

Din materia primă a basmelor populare, folosită de la Perrault, Andersen, Grimm, pînă la exploatarea comercială Disney, se pot croi numeroase variante gresind poveștile (ceea ce presupune, la nivelul intuiției, o analiză a basmului), răsturnînd premeditat tema, construind urmări (ce se întîmplă după... ? simpla intervenție a unui element nou repunînd în mișcare întregul mecanism), transferînd totul pe un teren străin (chiar și în **Gumele** lui Robbe-Grillet poate fi observată calchierea unui mit grec ; e cunoscută calchierea joyce-ană a **Odiseei**, etc. Analiza morfologică a basmului, după Propp, pune în evidență 31 de funcțiuni cu variantele și articulațiile lor interne, demonstrînd că structura acestuia nu numai că repetă ritualurile de inițiere folosite în societățile primitive, dar urmează în același timp și structura experienței infantile (o succesiune de misiuni și dueluri, încercări și deziluzii, treceri inevitabile). Analiza „fantastică" se aplică deci structurii unui basm, dar și personajelor sale, precum și materiei din care acestea sînt alcătuite (sticlă, lemn, fum etc.). Aventurile unui omuleț de unt se vor produce astfel „între **freezer** și lăptuca proaspătă".

Jocul de a mînca, călătoria în jurul casei, jucăriile ca prelungire a personalității copilului duc la o „autentică activitate a gîndirii" (Piaget) în care imaginația e o funcție a experienței. Copilul ca protagonist al poveștii, mecanismul de identificare a acestuia cu un erou fantastic permite introducerea „mesajelor". Nici matematica nu e străină de tehnicile stimulării fanteziei (rătușca cea urită, nimerită într-un cînd de lebede, e aproape folosirea „teoriei mulțimilor").

Cît de utile sînt asemenea căi de stimulare a creativității se poate practic verifica. Oricui îi stau la îndemînă elementele fantastice, procedeele, „jocurile" lui Gianni Rodari. Traducătorul „gramaticii", poetul Gheorghe Anca, ne oferă el însuși o insolită aplicare a acesteia. Placheta sa cu scurte povestiri și notații de jurnal **Nana in the Himalayas** (Delhi, 1979) pornește de la împrejurarea neobișnuită, dar reală, a prezenței unei mici romînce (Nana, șase ani, fiica poetului) în India. Iepurele Fugilă, Urechebleagă, elefantul Trompone, vulpea, papagalul, Gărgărița-Rița, trăiesc aventuri cvasi-reale, sugestiile sînt cu totul deosebite datorită insertiilor de folclor românesc și înțelepciune budhistă pe cea mai modernă realitate. Fără îndoială că publicarea în limba română a acestui „jurnal" (retranscris în engleză de Peter Hook) va scoate la iveală una din cele mai interesante călătorii fantastice, un spațiu unic pentru exercitarea logicii imaginației.

Grete Tartler

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **NU DEMULT** a apărut, în Editura Academiei bulgare de științe, volumul **Bălgaro-ruminski literaturni vzaimo-otnosenia prez XIX vek (Relații literare româno-bulgare în sec. al XIX-lea,** Sofia, 1980, 315 p.), realizat în colaborare de Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu" din București și Institutul de literatură din Sofia. După o scurtă prefață semnată de directorii celor două institute, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și T. Jecev, sînt inserate 16 studii, tratînd despre tipologia celor două literaturi și a curentelor literare care le-au caracterizat în secolul trecut, despre caracteristicile lor naționale și patriotice (Paul Cornea, Mircea Anghelescu, Mihai Moraru, Elena Sipiur, Ilia Konev, Gh. Dimov, Kr. Ghenov), despre relațiile directe ale scriitorilor bulgari și români, despre activitatea scriitorilor bulgari în România, unde au organizat societăți patriotice, au editat ziare, cărți și reviste, au militat pentru independența patriei lor (C. Velichi, Rodica Florea, I. C. Chițimia, Laura Baz-Fotiade, D. Zavera, P. Rusev, Tr. Krăstanov, Ștefana Tarinska, R. Rusinov, N. Jecev). Volumul se încheie cu o bibliografie asupra relațiilor literare româno-bulgare în sec. al XIX-lea (partea română redactată de Z. Iuffu și E. Siupiur, partea bulgară de Tr. Krăstanov), cu note și un indice de nume. Așteptat cu interes, volumul a fost prezentat de presa literară din Sofia încă înainte de apariția sa în librării.

«Un cîntec despre România»

O generoasă antologie de poezie contemporană greacă, caldă și prietenoasă, dedicată României publică Editura Junimea*) mai bine zis un mesaj de statornică alianță literară, expresie a unei îndelungate comunicări spirituale între popoarele celor două țări. În cuvîntul către cititorul român, Ilias Iliou fixează cîteva repere ale prieteniei greco-române reflectată mai ales în manifestări culturale, de la tipografiile grecești care au tipărit carte în secolul XVII în Principatele dunărene la prezența unor personalități din istoria poporului nostru în poezia populară grecească.

Andreas Rados, alcătuitorul antologiei, într-un adevărat periplu prin geografia spirituală a contactelor culturale greco-române, din vremuri îndepărtate pînă astăzi, comentează cu generozitate și poeții prezenți în antologie. O bună parte din poeme au ca pretext un reper geografic : pentru Leon Koukoulas, Menelaos Ludemis, Rita Boumi-Pappa, Theodosis Pieridis, Iannis Ritsos, Iannis Manikas, un anumit loc românesc a provocat expresia lirică, poezia delicat peisagistă : „Aici liniștea te cucerește ca o muzică a somnului / Aici cuburile de diamant ale aerului stau neclintite. / Aici și dragostea doarme fără cuvinte, / Întoarsă liniștit pe obrazul sting. / Deasupra ei plouă fulgi de flori și polen. / În părul ei, iată, au și înflorit / Ca niște stele palide mărgăritarele. // Aici este o fericire ca toropeala și uitarea." („Mogoșoaia" de Iannis Ritsos). Prilej de meditație sau de efuziune lirică sînt personalități ale culturii românești, repere din spiritualitatea și istoria noastră, ca în poemele semnate de Gheorghia Delighiani-Anastasiadi, Nikos Pappas, Nikiforos Vrettakos, Victor Sivetidis, Dimos Rendis, Makis Apostolatos. „Acest opaiț mă trădează / cu pilpîirea-i. / Ah, ascult versuri de Bacovia / Și-acest opaiț înflorește-o înserare, / se hrănește cu tristețea. / cu două lacrimi de ulei." („Lui Bacovia" de Victor Sivetidis) sau : „Patria / e plină de visători. / Visurile / au evadat / din spiralele somnului, ametitoare / și au descălecat / de pe nori / fără de chip, în culori schimbătoare." („Visurile" de Dimos Rendis).

În poeme se simte căldura, prietenia cu care poetul grec se apropie de spațiul românesc în căutarea sensurilor esențiale ale spiritualității poporului nostru. Iată emoția comunicării din poeziile înv&luite de un aer elegiac ale lui Kostas Asimakopoulos, puternică personalitate a culturii grecești contemporane : „Boierii veliți cu evlavie / înălțau în Moldova biserici / sînt zugrăviți aidoma sfinților / purtînd drept ofrandă zidirea-le." („Ctitor") sau : „În deltă, acolo pe Dunăre / păsările devin frumoase asemeni Ideilor /... / Chiar și cînd mor în stuf, în desimea ierburilor / rămîn frumoase ca solia / pe care o aruncă în curgerea riului." („Păsările deltei").

Poeziile — traducerile sînt semnate de Nina Cassian, Tașcu Gheorghiu, Leonida Maniu, Ioanichie Olteanu, Andreas Rados, Dorina Talaz, Gheorghe Tomozei și Marin Sorescu — alcătuiesc o adevărată hartă spirituală a poeziei grecești care celebrează sau cum spune Andreas Rados „dezleagă istoria și realitatea românească" într-o împlinirea unui mesaj de prietenie balcanică, de la popularitatea faptelor lui Mihai Viteazul printre greci, dovedită de poemul „Vestitele vitejii ale lui Mihaj Vodă" al vistierului Stavrinos, publicat întîia oară la Veneția în 1638, poem epic de mare întindere retipărit de-a lungul secolelor, pînă la versul celui mai tînăr poet, cuprins în antologia de față, Aris Tastanis : „Salut scumpă Patrie a Dunării albastre ! / Pămînt al munților de vulturi, vesnic / și al cîmpiilor deschise-n neprefăcut suris." („Salut României").

O antologie bogată amintind legănarea ritmurilor din visata Eladă, străvechea legătură dintre popoarele noastre, închipuindu-ne corăbiile grecești la Pontul Euxin, manuscrisul poemului despre Mihai Vodă din Lavra de la Muntele Athos și bătrîna melodie populară grecească, cu farmecul ei inconfundabil.

Cleopatra Lorințiu

* **„Un cîntec despre România", Editura „Junimea", 1980. Antologie, prefață, note de Andreas Rados, cu un cuvînt înainte de Ilias Iliou.**

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (X)

Mareea razantă se apropie

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Noaptea în marginea pustiului saharian fusese înaltă, senină, răcoroasă. O noapte a nesomnului. Killer Kane avea să noteze în jurnalul său: „O liniște profundă domnea, o liniște care nu semăna deloc cu obișnuitul murmur al șoaptelor. Citeva echipaje își triau efectele punîndu-le în ordine... Am privit îndelung stelele. În scurta mea viață, stelele rămăseseră în același loc pe care îl ocupaseră de-alungul a nenumărate vieți dinaintea mea, fără să fie cîtuși de puțin tulburate de moartea sau de supraviețuirea cuiva. Că mîine vom muri uciși, sau că vom muri mai tîrziu, de bătrînețe, asta n-avea nici-o importanță pentru marea existență a Universului. Cu toate acestea, moartea noastră poate să aibă consecințe de lungă durată. Am un fiu, pe care poate că nu-l voi mai vedea niciodată ; cu toate acestea aș fi mulțumit să pot avea sentimentul că libertatea lui este asigurată, și că niciodată nu-i va fi umilit nici sufletul, nici trupul de către cineva care i s-ar declara stăpîn..."

La ultimul „briefing", Fred Anderson, în viața civilă instalator de linii telefonice, iar acum mecanic-navigator pe unul din cele 178 Liberatoare, spusese : „În viața fiecărui om vine un moment cînd se lovește de ceva important, și întreaga lui ființă se cutremură. De data asta ne vom lovi de cel mai important lucru. Va trebui ca obiectivul să fie distrus pentru ca războiul să fie cîștigat. A reveni, astăzi, este mai puțin important !..."

Și totuși, printre cei ce urmau să-și ia zborul spre Ploiești, nu era unul să nu se fi gîndit la infima posibilitate de supraviețuire. Din opt mii de oameni cîți se aflau la baza de lîngă Benghazi, plecau în misiune 1 763. Membrii echipajelor cei mai afectați de dizenterie fuseseră înlocuiți ; trei aviatori valizi care se declaraseră cu discreție incapabili de zbor datorită stării lor morale, lăsaseră locul unor voluntari. Dar cea mai grea lovitură primită de Tidal Wave cu numai cîteva ore înainte de decolare, rămîne interdicția categorică de zbor impusă de Washington celor trei comandanți ai misiunii : Brereton, Timberlake și Smart care dețineau prea multe secrete ale aliaților pentru a se risca o capturare a lor de către inamic. Timberlake nu și-a putut reține lacrimile de mînie : „Dumnezeule, oamenii mei mă vor lua drept un laș ?" Locul generalului Brereton a fost luat de generalul Uzal Ent care se opusese întotdeauna ideii bombardării Ploieștiului în zbor razant.

În ajun, se distribuise tuturor echipamentul de supraviețuire : o batistă pe care era imprimată harta Balcanilor, o busolă, o monedă de aur de douăzeci de dolari, zece bancnote de cîte un dolar, alți șase dolari în drahme grecești și lire turcești, cîteva cutii de curmale, biscuiți, pastile pentru purificarea apei, „șocolată de desert" despre care aviatorii spuneau că seamănă cu plastilina avînd exact gustul acesteia, un ghid de conversație cu traducerea frazelor uzuale despre răni, hrană, ascunzătoare, haine civile, transcrise fonetic în română, bulgară, serbocroată, turcă și greacă. Printre recomandările de supraviețuire transcrise în aceste ghiduri se putea citi : „În cazul aterizării în apropierea pădurilor României feriți-vă de lupi și de urși, dar nu de țărani. Românii, și îndeosebi țăranii, sînt prietenoși, cinstiți și ospitalieri cu străinii. În burghezie și aristocrație există însă mulți politicieni veroși, prieteni cu naziștii. În general, este mai sigur să vă ascundeți în sate și în mici orășele..."

Armada aeriană era gata de start.

Pe pista de la Lete, în apropiere de Benghazi, se aliniaseră în șir indian cele 47 de aparate în culoarea armei ale formației „Piramiders" condusă de John Riley Kane. Destinația : Astra Română. La Benina, așteptau semnalul de decolare cele 37 de avioane de culoarea verdelui întunecat din formația „Bilelor Negre" condusă de colonelul Leon Johnson care trebuia să atace Columbia-Aquila și Creditul Minier. Pe pista Berka-4 se înșirau cu motoarele încălzite cele 26 quadrimotoare argintii ale „Scorpionilor Cerului" cărora, sub conducerea colonelului Jack Wood, li se rezervase obiectivul Steaua Română de la Cîmpina. La Terria erau pe punctul de start cele 39 de avioane verzi ale „Circului Ambulant" pe care Addison Baker trebuia să le dirijeze asupra rafinăriei Concordia-Vega, fostul loc de muncă al tatălui meu. În sfîrșit, pe pista Berka-2, așteptau să decoleze cele 29 Liberatoare colorate în roz, puse sub comanda colonelului Compton, cu destinația Româno-Americana. Totul reprezenta la acea dată, după cum afirmă Dugan și Stewart, forța cea mai intens pregătită și, pe întregul ei, cea mai experimentată din cîte cunoscuse pînă atunci istoria războiului aerian.

Din fiecare formație, din două în două minute, asalta aerul devorînd mai înainte cu o disperată lăcomie de viteză pista de nisip, cîte un Liberator atît de încărcat, încît orice decolare părea un adevărat miracol. Și totuși, avioanele grele luau rînd pe rînd startul, rotindu-se apoi pe cer în așteptarea celorlalte, pentru a forma escadrilele de cursă lungă conform planului stabilit. Cinci escadrile în grupul Piramiderilor lui Killer Kane, primele patru de cîte zece avioane, ultima de numai șapte... Splendida armadă a aerului se înălța inspirîndu-și curajul din propria ei forță, din abnegația oamenilor și din nețărmurita lor încredere în viață. Era marea flo-

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **SĂRBĂTORIREA** marelui enciclopedist al Orientului, Abu Ali Ibn Sina, cunoscut și sub numele de Avicenna, este marcată solemn în acest an în întreaga lume. Cu prilejul acestei manifestări culturale, patronată de UNESCO, în ediția jubiliară a „Canonului științei medicale", care se tipărește la Tașkent, a fost inclus primul portret al marelui gînditor realizat acum, la o mie de ani de la nașterea sa. Autorul portretului, care este avizat de antropologi și de cei mai cunoscuți biografi ai lui Avicenna, este pictorul uzbec Anvar Bakirov.

● **ÎN MEXIC** a fost tipărită pentru prima oară o ediție completă a operelor lui Lenin. Lucrarea a fost realizată de „Ediciones de cultura popular" împreună cu editura spaniolă „Aca!". Potrivit datelor furnizate de UNESCO, operele lui Lenin, ca număr de traduceri, se situează pe primul loc în lume. Ele au apărut în 63 de țări și în 134 de limbi. În ultima vreme, ediții ale operelor complete ale lui Lenin au apărut deja în țara noastră și în Iugoslavia și va fi încheiată în curînd în Ungaria. De asemenea, o ediție completă a operelor întemeietorului primului stat al muncitorilor și țăranilor a început să fie tipărită în Spania.

● **URMÎND** unei „Culegeri de nuvele taiwaneze", la Beijing a apărut, la Editura literaturii popoarelor, o „Culegere de proză din Taiwan". Sînt publicați un număr de douăzeci și trei de scriitori, cu 32 de texte care evocă cu nostalgie pămîntul natal, familia, zugrăvesc moravurile societății taiwaneze, descriu obiceiuri străvechi. Yang Kui și Zhong Lihe figurează printre cei mai în vîrstă dintre autorii antologați, iar Yang Zhichu și Wang Tuo, printre cei mai tineri.

● **ALAIN DELON** vorbește despre filmul „Trois hommes à abattre", în care apare într-o triplă ipostază : actor, producător și coscenarist, ca despre o peliculă care dorește a face parte din ceea ce se cheamă „cinema popular de calitate". Bucurîndu-se de experiența regizorului Jacques Deray și de prezența unor actori ca Michael Auclair, Simone Renaut și Pierre Dux, remarcabil în rolul unui fabricant de fîrme, filmul, realizat după un roman de Jean Patrik Manchette, pare să răspundă pe de-a-ntregul caracterizării lui Delon. Un thriller făcut după rețeta obișnuită, de o originalitate firavă, dar reunind toate ingredientele care pot să-i apropie succesul.

● **ANSAMBLUL** de muzică populară din Lituania — colectiv din care fac parte actori, muzicieni, dansatori profesioniști, interpreți de muzică populară — a înregistrat recent pe un disc o suită de „Cîntece, povestiri și jocuri țărănești". Cunoscut de amatorii de folclor din întreaga republică, ansamblul își prezintă de obicei spectacolele într-o poiană de lîngă localitatea Rumșișkes, unde se află muzeul de etnografie al R.S.S. Lituaniene. Repertoriul cuprinde piese culese de membrii săi, între care se remarcă cîntece interpretate pe mai multe voci și melodiile cunoscute sub numele de suntartinescare, ce se disting printr-o structură polifonică complexă.

● **LA CEL DE-AL 32-LEA** Salon al cărții care a avut loc la mijlocul lui octombrie la Frankfurt (R.F.G.), producția de carte austriacă a fost prezentată de cele 165 de edituri din țară, care au organizat 81 de standuri proprii și 84 de standuri colective. Comerțul austriac de carte s-a situat anul trecut la cote înalte : au fost importate volume în valoare de 1,7 miliarde schillingi și au fost exportate cărți valorînd 905 milioane. Acest schimb s-a desfășurat îndeosebi în aria vorbitorilor de limbă germană, dar și în alte țări. De pildă, 67 la sută din cărțile exportate sînt cumpărate în R.F.G., 5,2 la sută în Elveția și Liechtenstein, 2,7 în U.R.S.S. și 1,3 la sută în R.D.G.

● **UN VECHI** manuscris în sanscrită, scris pe frunze de palmier, a fost descoperit în depozitele unei biblioteci din Bombay. Cuprinzînd legende budiste, manuscrisul are o deosebită valoare nu numai pentru vechimea și calitățile materialului folosit, ci și pentru că textul este ilustrat cu minunate desene — miniaturi de o valoare artistică deosebită.

● **DOCUMENTARISTUL** american Helmut Lehmann-Haupt este laureatul premiului Gutenberg, decernat la fiecare trei ani de orașul Maiența și Societatea Gutenberg. În valoare de 20 000 de mărci, distincția recompensează personalități care ajută, după cel de-al doilea război mondial, la reconstrucția bibliotecilor și la reconstituirea marilor ediții germane.

● **MARE AMATOR DE ARTĂ,** de rarități editoriale și autor a numeroase ediții bibliofile, Jean de Bonnot, pornind de la ediția italiană a tratatului de pictură al lui Da Vinci, imprimată la Bologna în 1786 — în care se găsesc desene ale marelui artist, gravate după interpretări ale lui Nicolas Pussin — editează în prezent, în versiunile franceză și italiană, cartea „Le traité de la peinture de Leonard de Vinci", în 600 pagini, legată în piele, cu 307 ilustrații luate după gravuri originale ale epocii. Acest tratat al marelui pictor, sculptor, arhitect, urbanist, inginer, anatomist, fizician, tratat care i-a călăuzit pe toți marii maeștri ai picturii, de la Rubens la impresioniști, — cuprinde pe lîngă reproduceri și o biografie a artistului, numeroase sfaturi practice și o culegere de cugetări ale lui Leonardo da Vinci.

● **MUZEELE** din Noua Zeelandă sînt pline cu comori ale artei Pacificului, în mare măsură neglijate. Imensa varietate și trăinicie peste secole a meșteșugarilor polinezieni, melanezieni și maori sînt larg ilustrate prin măști, giuvaericale, prore de canoe, sculpturi pentru case, arme de ceremonial sau statui ale strămoșilor. Pornind de la ideea că aceste bogății nu pot fi admirate decît de localnici, editura engleză „Oxford University Press" a elaborat un volum în care sînt reproduse o parte a acestor comori. Lucrarea — „Art of the Pacific", îngrijită de James Mc Neish solicită atenția prin acuratețea reproducerilor și prin descrierea amănunțită a tuturor obiectelor născute din migala și fantezia oamenilor din Pacific.

● **LA BALTIMORE,** în casa în care Edgar Allan Poe a scris prima sa nuvelă — „Un manuscris într-o sticlă" — a fost deschis un muzeu dedicat clasicului literaturii americane. Interiorul clădirii a fost reconstituit cu minuție pentru a reface ambianța în care Poe a trăit și a creat la începutul carierei sale, în anii ultimului deceniu al secolului trecut. Nuvela de debut scrisă în această casă, se știe, a fost onorată de ziarul local cu suma de 50 de dolari.

SPORT

Tată, cine roade gardul ?

Cu luminarea în fața oglinzii, iarna-și caută drumurile de sănii, brazii de povești, văgăunile de lupi și dă peste spată de iepure tînjind aiurea după niște boabe de măslin, școlari cîntînd prin porumbiști despre anemone albe și peste pridvoare de gheață zugrăvită cu eroi de basm în care colindători pe largul oceanului de vorbe frămîntă cauzele prăbușirii fotbalului românesc, aruncînd vina pe umbrele toamnei. Se spune, și nimeni nu roșește sau nu se revoltă, că **Universitatea Craiova** s-a stors de vlagă, luptînd (și capotind lamentabil !) împotriva lui **Inter,** apoi a echipei Angliei și, în același timp, împotriva Galaților, Slatinei și a strandului Bragadiru, de unde a scos apă cu ciurul și a irigat coridoarele de atac ale lui **Poli Timișoara,** cealaltă formație scobită cu acul și cu șalele dărîmate într-o bătălie unde singurul om care a muncit a fost portarul Moise, obligat de atîtea ori să-și fringă oasele din burtă și să scoată mingea din plasă, încît, la un moment dat, i se făcuse scîrbă și lehamite de lume și s-a proptit cu umerii de unul din stîlpii porții, ca să scrie cu degetul în ceața londoneză : noi sîntem fruntași la învățătură, sic ! — fapt care i-a cutremurat pe englezii ăia din liga a doua încît au ratat un penalti. Căci viața e parșivă și plină de neprevăzut, și-or fi spus ei, și nu se știe niciodată dacă nu vei fi pus în situația să treci cu trenul pe un pod construit de Cotec sau de Palea. Cinstit vorbind, și pe mine mă ia cu fiori de gheață prin șira spinării la gîndul c-as fi obligat să înnoptez odată în vreun motel înălțat de unul din studenții constructori ce-și petrec anii de studii plimbîndu-se prin divizia de elită a țării, Craiova și Timișoara acuză oboseală în ceafă și plumb în picioare. Dar, să vedeți, surmenații ăștia trec examenele numai cu 8, 9 și 10 și cunosc un caz de-a dreptul legendar cînd unul dintre ei n-a vrut să se prezinte în fața comisiei de examinare care-l aștepta vibrînd de emoție pînă nu i-a înminat clubul un morman de multe mii de lei, prețul transferului, convenit într-o odaie ferită. Păi cum, adică, să-i pună ăia o notă frumoasă fără să-l plătească ! ? **Vine** rîndul să ne întrebăm : **Steaua** pe cine aruncă vina pentru partidele pierdute fără speranță în fața unor formații ai căror jucători își uită de multe ori două sau trei degete de la mînă în nodurile șiretelor de la bocanci ? Echipa militară nu și-a primenit lotul din mers ca **Argeșul,** n-a luat parte la marșuri forțate cu echipamentul de front în spinare, n-a tăiat nici-un cap de balaur — lasă că nici nu i-a ieșit vreunul în drum — și totuși se află pe aceeași cracă cu Galații și aite vreo șapte cucuvăi. E adevărat, patru oameni din lotul ei au jucat împotriva Norvegiei, Iugoslaviei și Angliei, dar e de presupus, și cel puțin așa susțin toți specialiștii, că la echipa națională au cîștigat un plus de formă, multă experiență și încredere în victorie. Cînd ne convine povestea o dăm pe valea aurie, cu iluminări de ametist, cînd se bate catîrul de muscă și copiii-și întreabă părinții, nedumeriți : ce fiară-i aia de roade gardul, că nu-i nici cal, nici bou, nici vacă, atunci schimbăm macazul și dregem busuiocul : marile noastre echipe sînt obosite, i-au dăruit publicului bucurii cît malul și acum, re-simțindu-se, se refac, adică dorm mergînd, dorm de-a-npicioarelea și dorm, după cum se vede, numai duminica, în ziua dedicată legal odihnei. Dorm cu luminarea în fața oglinzii, ceara le curge fierbinte pe mîini și nu le schimbă somnul și toți visează o iarnă feerică în munți, busteni trosnind în vatră și vin bun licărind în pahare — numai că pe partea asta se înseală profund, în toamnă am văzut cu ochii mei urcînd spre crame cărute cu struguri și camioane cu zahăr, într-o devălmășie care mă face să nu-mi mai fie sete.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
47
(969)
Sîmbătă
22 noiembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROGRAM AL PROGRESULUI ȘI CIVILIZAȚIEI

Un proiect al viitorului, la dimensiunile țării, într-o nouă etapă și un nou mod al existenței sale istorice, se adopta acum un an în cadrul celui mai înalt forum al națiunii, Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Un proiect a cărui extracție de spirit și cutezanță se află nu mai departe decît în realitatea imediată a țării și în perimetrul însuși al posibilităților ei, dar și la orizontul devenirii, al edificării sale multilaterale pe calea progresului și civilizației, în consens cu cerințele și aspirațiile sale fundamentale. Un proiect care, în ansamblul și detaliile sale, își are, de asemeni, reazimul și efervescența de spirit, catalizatoare, în acțiunea concretă, politică și socială a partidului, în exemplara activitate teoretică și practică a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitatea cea mai proeminentă a țării și una dintre personalitățile cele mai de seamă ale lumii noastre contemporane.

De la acest mare eveniment care a fost Congresul al XII-lea a trecut, așadar, un an și înaintea noastră vedem și mai clar liniile de boltă ale acestui însuflețitor proiect de viitor, arhitectura sa în toată rezistența și legăturile ei economice, moral-politice și sociale, așa cum izvorăsc ele din programul atunci adoptat, program care a devenit o mișcare și o rațiune a întregului popor. Problematica abordată la Congres a suscitat și suscită, desigur, în continuare, un larg interes, ea fiind de natură să acopere, practic, toate zonele existenței noastre actuale, procesul însuși al dezvoltării și consolidării noastre economice și sociale. Criteriul muncii, se înțelege, s-a apropiat tot mai mult de criteriul însuși al creației ; o țară întreagă se află de un an angajată în acest front larg și deschis, în care indicele de competență și pasiune s-a suprapus cu acela al vocației, al inițiativei și cutezanței. La confluența dintre două cincinale, acest an a confirmat în totul strălucita analiză efectuată în Raportul prezentat congresului de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, obiectivele și strategia propusă, hotărîrile adoptate, astfel încît, azi, ca o măsură a consecvenței înseși și ca o dovadă a acțiunii unite, patriotice, țara poate privi cu încredere în viitor și, întemeindu-se pe propriile sale eforturi, pe propria sa abnegație și străduință, să-și edifice, după chipul și sufletul său, timpul trăirii sale socialiste și comuniste.

O nouă calitate a muncii și, implicit, o nouă calitate a vieții reprezintă în acest timp deviza și sintagma existenței noastre, proba pe care, în lumina hotărîrilor Congresului, o dăm și va trebui să o dăm în toate domeniile de activitate. Sînt implicate aici, deopotrivă, realismul și îndrăzneala, luciditatea și pasiunea, factorul maxim de conștiință și devotament. Creația artistică, de a cărei importanță și forță de manifestare este convinsă întreaga societate și pe care s-a preocupat și se preocupă cu deosebit interes și deosebită înțelegere partidul, secretarul său general, este menită — așa cum s-a subliniat și la congres — să contribuie, prin calitatea și specificitatea sa, la făurirea omului nou, înaintat, a conștiinței sale patriotice și revoluționare, fiind, împreună cu știința și educația, un mijloc elocvent de înrîurire și emancipare socială. În perimetrul și perspectiva acestei noi calități care se exercită și dinamizează organismul economic al țării, flința sa politică și socială, se înscriu, desigur, toate actele și demersurile de muncă și de creație ale poporului, ale tuturor oamenilor săi, indiferent de profesie, vîrstă sau naționalitate, uniți ca niciodată mai strîns în jurul partidului, al secretarului său general, într-o solidaritate care ne exprimă și ne călăuzește totodată spre finalitatea unei opere de interes vital : transformarea României într-o țară multilateral dezvoltată, cu o economie și o cultură moderne, spre binele omului și al concepției civilizației sale înaintate, socialiste.

Un evident reper în bogăția de evenimente a acestui an îl reprezintă vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, dialogurile sale concrete, la fața locului, cu oameni ai muncii și specialiști, cadre de conducere din economie, știință și cultură, pe probleme vizînd înfăptuirea prevederilor cincinalului în curs și aplicarea sistematică, neabătută a hotărîrilor Congresului al XII-lea. O vie și neobosită activitate, un exemplu pentru starea de liniște și de creație a întregii țări. Și încă ceva, din multe cîte se pot spune : ridicarea la rang de interes național a oricărui act și fapt propriu de muncă, în corelație cu tot ceea ce trebuie și putem să înfăptuim. Este o întreagă experiență aceasta și un întreg sistem al conducerii muncii și vieții societății. El ne relevă, încă o dată cu pregnanță, acele mari mobiluri de conștiință, care, în urmă cu un an, ne-au făcut să trăim satisfacția și mîndria realegerii sale în fruntea partidului și să avem, prin însuși acest gest, certitudinea că tot ceea ce ne-am propus se va realiza.

Luceafărul

● În pagina a 6-a : ● Critica totală" de Stan Velea ● „Slavici și estetica romanului" de Paul Dugneanu ● „Eul căutător ca vitraliu" de Bogdan Mihai Mandache ● Confabule de Iulian Neacșu ● „Nostalgia cenaclului" de Viorel Știrbu

inedit

SADOVEANU LA ACADEMIE

O îndelungată experiență în întrebuințarea cuvintelor și formelor, care trec de jumătate de veac, mă îndreptățește, aș socoti eu, să fac unele observații asupra limbii poporului nostru și asupra limbii literare...

Vorbirea țăranilor, așa cum se înfățișa în opera mea acum cinci decenii, s-a transformat încetul cu încetul. Felurite împrejurări au adus, în două generații, în vorbirea curentă a sătenilor, vocabule care nu se auzeau înainte de 1900. Speranță, timp, doctor, medicament, vindecare, proces cu anexele de termeni juridici și alte foarte multe neologisme se aud astăzi curent la sate, întrebuințate fără greșeală.

Generațiile tinere din unele sate moldovenești au început a adopta dănțuri orășenești și romanțe de la tîrg. Pe această cale au intrat în vorbirea lor amor, tristețe, amintire ș.a.

Apropierea din ce în ce mai mare de civilizația lumii noi impune sătenilor noștri adoptarea unor lungi serii de cuvinte, care sînt etichetele noutăților : tren, vagon, stație, avion, aeroport, automobil, telegraf, telefon, agronomie, raion **etc. Lumii noastre trecute prin școli aceeași necesitate i-a impus vocabularul care corespunde schimbărilor nouă în domeniile spirituale și tehnice. Bunul simț și firea limbii ne călăuzesc ca, din grămezile ce ni se oferă, să alegem numai o parte...**

După ce am cercetat și foarte importanta operă a filologilor noștri, Atlasul lingvistic al României, m-am convins definitiv și pe această cale, nu numai din cercetări personale, că tendința de a țărcui numai în jurul Bucureștiului o limbă în plină dezvoltare și evoluție e o mare greșeală.

Scriitorul de astăzi, trebuie să-i apară foarte serioasă nevoia de a pătrunde fără rezistență în întregul popor românesc de pretutindeni. Unitatea de cultură îi poruncește o cît mai largă îmbogățire a dicționarului de vocabule și expresii, intrucît acestea sînt patrimoniul neamului. Făcînd așa, urmăm calea justă a înaintașilor noștri, care au îndrumat limba literară potrivit vorbirii poporului.

Mihail Sadoveanu

În ședința din 12 iunie 1921, scriitorul care încă nu împlinise 40 de ani și era, din 1916, membru corespondent al Academiei, e ales membru activ al acesteia, în secțiunea literară. Amănuntele de arhivă privind evenimentul pot avea și ele, din perspectiva centenarului, semnificația lor. Astfel, după ce președintele în funcțiune, istoricul **Dimitrie Onciu**, constată „reușita" celui propus la „votul cu bile", îl felicită pe acesta călduros. Iar noul ales răspunde : „Domnilor colegi, vă mulțumesc din toată inima pentru cinstea ce mi-ați făcut. Vă pot încredința că fotoliul cu care m-ați cinstit nu va fi un fotoliu de odihnă".

Și scriitorul se ține neabătut de cuvînt. Începînd de la **Discursul de recepție**, rostit la 9 iunie 1923, închinat în mare parte poeziei populare, și pînă spre sfîrșitul vieții este la fel de neobosit în înaltul for academic ca și pe ogorul său literar. Analele Academiei cuprind zeci de rapoarte, comunicări, discursuri solemne datorate lui Mihail Sadoveanu. Tine comunicări, care mai tîrziu vor deveni texte de referință în cultura noastră, despre **Ion Neculce. Ion Creangă, Vasile Alecsandri.** Întocmește referate cu propuneri pentru numeroase cărți pe care le consideră demne spre a fi premiate. În 1932, sprijină primirea în Academie a lui **Octavian Goga ;** în ședința din 28 mai 1935 se alătură lui **I. Petrovici** în „susținerea cu tărie" a lui **Tudor Vianu.** În 1939, votează pentru **Lucian Blaga.** În 1939, propune ca membru activ al Academiei pe **Liviu Rebreanu...** Din același fotoliu academic e martor nu numai la „izbînzi răsunătoare", dar și la mîhnirile prieniute de dispariția, adesea prematură și tragică, din viață a unora dintre comilitoni pe tărîmul credințelor naționale și democratice. Fotografia de mai sus îl înfățișează, împreună cu o parte din colegii de Academie, la prima comemorare a lui Octavian Goga.

Un capitol bogat reprezentat al activității academice sadoveniene îl constituie problemele limbii literare. Vom menționa aici doar dubla comunicare, din 1 și 2 februarie 1955, **Despre limba literară și Limba povestirilor istorice.** La sesiunea din 1951 urma să vorbească de asemenea despre probleme ale limbii ; din motive pe care nu le cunoaștem, nu s-a ținut comunicarea, dar textul acesteia se păstrează în arhivele Academiei (Dosar P-4-1951) ; textul a fost folosit de autor mai apoi ca bruion în alte intervenții ale sale pe temă.

Reproducem cîteva fragmente semnificative pentru viziunea sadoveniană asupra limbii ca mijloc de comunicare între oameni și ca instrument artistic.

Florian Avramescu

CĂRȚILE ANULUI

Romanul ca «fenomenologie a pitorescului» (I)

Cel mai iubit dintre pămînteni este o carte scrisă cu sufletul la gură, care rememorează aproape toate obsesiile celorlaltor cărți scrise de Marin Preda, fără trufia și strigătul ce însoțise nașterea fiecăreia dintre ele, confruntîndu-ne cu impresia iminentă de noutate a stilului și a lumii, cu zbaterea dintre vocație și aspirație. Cuvintele țîșnesc mai obișnuit acum, asemeni „unui fenomen simplu în natură". Spun sau sugerează fără să-ți dea o clipă senzația că sînt biciuite să spună ori să sugereze. Curajul și demnitatea lor n-au ostentație și stridență, ci, dimpotrivă, un aer firesc-naiv ce pare să tempereze **inspăimîntătorul și tragicul, absurdul și anomalia** biografiilor și faptelor prezentate. Înconjurate de aura acestui „sfumato", feliile de viață desprinse din „obsedantul deceniu" nu mai își strigă luarea de cunoștință, posesia adevărului, dreptul la dezvăluire și la recurs, precum la ceilalți romancieri pasionați de aceeași epocă. Răbdarea lui Marin Preda de a amîna evocarea unui timp care nu mai are răbdare, dind prioritate romanului familiei și iubirilor, sapă galeriile către icoana tragică și cuibul grotesc al istoriei prin chiar sufletul personajelor. Dar „cît de puțin fluid e sufletul omenesc și cum deplasările în el seamănă cu deplasările geologice, surpări de roci sau de pămînt ireversibile". Locul documentului în roman este unul **calitativ,** drămuit cu zgîrcenie și fără bravură, pentru ca eposul să nu devină istorie de arhivă și de succes, ci dramă umană și cosmică: „căci nu pierderea totală a libertății mă sperie, ci atașamentul meu față de viață, care m-ar tortura: esti încătușat, vei muri fără speranță... Ei da, pietricica aceea va fi de-aici înainte văzută de alții cu un ochi liber, în timp ce eu aș gîndi: „chiar și această pietricică e mai liberă decît mine..." Cartea este un eșafodaj de medii de o complexitate și varietate necătută, o construcție care acumulează tragicul din toate zonele fără să aibă aerul c-ar inventaria. Epicul tezaurizează sensuri grave fără să le caute cu îndîrjire retorică, fără să ne orbească cu existența și deconspirarea lor, cu acel narcisism al suferinței și nevinovăției sublime, contemplîndu-și la nesfîrșit suferința și nevinovăția. Unghiul de fugă al romanului e, dimpotrivă, firescul, normalitatea, dorința valorilor de a comunica, iar nu căutarea singurătății și cu atît mai puțin complacerea în ipostaza de **paria** ori de **apostat,** tentația nihilismului și-a autoritarismului prin creație și cultură de exemplu, susceptibilă și chiar ostilă în fața altor autorități (politicul, istoria, religia, tehnicismul). Nu există în această trilogie sterilitatea unei luări unilaterale de cunoștință. Apărarea spiritului și-a libertății nu ocultează „viața sentimentelor" și devenirea realului. Lumea deținutilor, a acelor **„dinăuntru",** nu ascunde un „cosmar al comicului", mai trist decît a celor „dinafară". Nu există o singură dramă, ci „infinite fațete ale existenței umane neliniștite". „Imaginarul de ficțiune se împletește cu cel „de adevăr" (Malraux) și există acel echilibru, cerut de Goethe, care temperează tentația tot mai acută a livrescului la Marin Preda, printr-o „privire în cărți și două în viață". Prozatorul are acea maturitate a scrisului și a dezvăluirii, care face loc punctelor de suspensie și omisiunilor elocvente în zugrăvirea destinelor. S-a scris mult mai dur, mai vehement și mai sarcastic (chiar Preda), dar nu mai definitiv despre „obsedantul deceniu", împărțit pînă la această carte în tabere sau lagăre, tot astfel cum conștiințele eroilor au fost mereu dedublate, supuse aceluiași supliciu al sfîșierii între cămila sinelui și cea a istoriei. Și totuși, paginile despre „epoca Matilda" și „Era tichiților" din această carte, cele decupate direct din real, au, în laconismul și antiretorismul lor, o pregnanță pe care alte cărți cu mult mai stufoase și mai generoase în dezvăluiri o pierd prin ostentație și patetisme. Documentul nu minimalizează ficțiunea după cum o arată montajul scenelor cu trimiteri la Stalin, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Antonescu, filosoful smuls de la catedră, generalul Macici, arestările, anchetele, manifestațiile... Imaginația nu-și cultivă trufia de a

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 6-a

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Impreună cu ceilalți oameni ai muncii din patria noastră, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități au urmărit, zi de zi, cu profund interes, vizita pe care ați efectuat-o în Suedia, Danemarca și Norvegia, impreună cu tovarășa Elena Ceaușescu. A fost un prilej de a reafirma cu tărie, așa cum ați făcut-o de atîtea ori în ultimii cincisprezece ani, principiile colaborării pe baza deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, principii care trebuie să caracterizeze relațiile dintre toate statele lumii, indiferent de orinduirea lor socială.

Ca slujitori ai condeiului, ne-a bucurat în mod deosebit faptul că discuțiile la cel mai înalt nivel s-au referit, de asemenea, la necesitatea lărgirii schimbului de valori materiale și spirituale, aprofundării cunoașterii reciproce a marilor creații sociale, culturale, artistice, pentru ca fiecare popor să contribuie la făurirea patrimoniului comun al civilizației universale.

Căldura și stima cu care pretutindeni ați fost întîmpinat constituie o recunoaștere a rolului hotărîtor care vă revine în elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a țării noastre, a strălucitei Dumneavoastră activități pe arena internațională. Așa se explică puternicul ecou al vizitei, oglindirea aspectelor ei semnificative de către mijloacele de informare în masă din țările nordice, cît și de marile agenții internaționale de presă.

Scriitorii din România Socialistă, apreciind deosebitele rezultate ale acestei vizite, își exprimă convingerea că ea va sluji, nu numai adîncirii și dezvoltării relațiilor bilaterale, ci și procesului de creare a condițiilor care să permită ca politica de destindere să-și reia cursul în Europa și în intreaga lume. Scriitorii vă asigură, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vor face totul pentru a sprijini nobilul Dumneavoastră efort, reflectînd amplu și profund munca eroică a poporului nostru, făcînd cunoscută pretutindeni hotărîrea lui de a-și construi liber viitorul comunist, de a trăi în pace și prietenie cu toate popoarele lumii.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Mișcarea socialistă în focarul amintirilor

Ion Teodorescu și Izabela Sadoveanu — doi participanți, în tinerețe, la mișcarea socialistă, doi pasionați memorialiști ai acesteia. Unul — gazetar prin vocație și profesie, cealaltă distins pedagog și slujitor al școlii.

Amintirile celor doi *) cunoscute mai ales după titlurile **Din lumea umbrelor** și, respectiv, **Sufletul altor generații** se constituie ca un izvor revelator pentru studierea, înțelegerea și caracterizarea unor oameni, unor fapte și idei de la începuturile mișcării socialiste (de fapt din ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea). Ar fi, de pildă, greu de sugerat atmosfera de cerc a intelectualilor socialiști (mai ales a cercului Dionisie Many) fără informațiile pe care le putem extrage din aceste amintiri și fără puterea de sugestie a acestora. Există în ele o întreagă galerie de figuri ale mișcării socialiste — de la muncitori atașați în chip spontan la cauza eliberării lor — prin sentiment și intuiție — ca N. Pițurcă sau Tolontan — la personalitățile de înalt relief ale acestuia ca Dobrogeanu Gherea. Figura centrală a evocărilor este, indiscutabil, Anton Bacalbașa,

Damian Hurezeanu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Cronica literară ● Cartea de debut ● Viața cărților ● Revista revistelor ● Antologia «Luceafărul» : ● Valeriu Bârgău ● Silvia Chițimia ● Proză de Sorin Preda ● Poeme de Constantin Abăluță ● Voicu Olari ● Marin Lupșanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Restituiri : „Un dascăl de altădată" de Ioan N. Vlad

GRÎNARUL

În dimineața de 1 noiembrie, în timp ce-mi pregăteam niște mărunțișuri de drum, am cercetat (ca în fiecare zi la deșteptare) aerul, norii, cerul și direcția vîntului și am intuit duhul iernii apropiate, iar peste puține minute părăseam orașul îndreptîndu-ne spre Lehliu împreună cu prietenii Mircea Micu, Mihai Ungheanu, Mihai Bandac și Mihai Cârciog. Duhul iernii îl simțiserăși alții chiar înaintea mea după cum mi-a dovedit Mircea Micu citindu-mi poezia **Dacă va ninge** publicată în revista **Luceafărul.**

ÎNTÎLNIREA

Dincolo de Lehliu-gară, după ce am ieșit dintre cele două rînduri de plopi care se zbăteau cumplit în vînt și se aplecau pe deasupra șoselei atît de mult încît se biciuiau reciproc, am întrat (ezitînd în fața fiecărei case mai arătoase) în Dor Mărunt unde eram așteptați în fața sediului C.A.P. de către președintele Popa. Tovarășul Gheorghe Glodeanu, secretar al Comitetului județean Ialomița al P.C.R., care ne invitase în județ, ne-a făcut surpriza plăcută de a ne întîmpina personal la Dor Mărunt.

Cea mai recentă realizare edilitară a oamenilor din Dor Mărunt o constituie Grădinița satului, o clădire masivă cu etaj, avînd 7 săli încăpătoare, aerisite și luminoase, cu încălzire centrală, sală de mese, de gimnastică, dușuri, grupuri sociale etc. Ingenios construite și așezate la peretele opus care, fiind rabatabile, la prima vedere, par niște dulapuri, din care nu bănuiești că se pot detașa locurile de odihnă și vis ale șoimilor satului.

Cei 8 700 de locuitori din Dor Mărunt, de un amestec etnic rar intîlnit într-un singur loc, sînt animați de o singură grijă, de un singur fapt, acela de a pune pe masa țării plinea cea de toate zilele, realizare de care toți sînt mîndri. Crescători de vite, oi, porci, păsări etc., dar în primul rînd cultivatori de grîu și porumb acești oameni sînt deschiși spre cunoașterea științifică și artistică venind ei înșiși din trecutul părinților lor cu o zestre bogată și diversă de cunoaștere și exprimare a vieții.

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 5-a

În limpezimea codrilor

REFLEX

Jocul acesta de-a vînătoarea plăcea deopotrivă și vînătorilor tineri și vînătorilor bătrîni. Plăcea poate și vietății aceleia stranii care se uită la ei cu o curiozitate deloc ascunsă și-i urmărea, la rîndul ei, dintre hățișuri de umbre și pături. Ba, printr-un paradox al destinului — și aici încap de fapt toate legile și capcanele propriu-zise ale vînătorii — ursul era cel care îi urmărea pe vînători. El le știa drumul prin păduri și putea să-i oolească după cum, tot la fel de bine, pe unii îi cunoștea chiar după gesturi și după voce. Le ieșea acestora înainte și se uita lung la ei sau îi urma îndeaproape ca și cum împreună ar fi plecat la cine știe ce treabă.

Cel mai mult și mai mult îl cunoștea și îl urmărea pe unul care nu avea pușcă, ci cruce. Era bătrînul preot al satului care-i însoțea uneori pe vînători tot așa cum îi însoțesc copiii pe niște bătrîni care le pregătesc sau le ascund ceva. Este o întreagă poveste cu acest om, multe întîmplări sînt puse în seama lui și de multe din ele se leagă chiar viața sa, un abur ușor de legendă le acoperă pe toate și certe rămîn doar două. Una, că moștenise de la cel de dinaintea sa doi corni în pădure pe care trebuia să-i îngrijească și să-i lase apoi în seama celui ce va veni după el și-i va muta cu slujbă mare, apoi, ca sfeșnice în biserică. Timp de trei generații, așadar, cite două tulpini de corn, lemn de fier cum se spune, au fost răsucite și îndreptate să crească frumos, cu crengile îndoite roată mai sus, pînă cînd s-au suprapus și s-au sudat strîns între ele, formînd acel taler care să susțină și să păstreze cutia cu lumînări. Rădăcinile le-au fost tot așa dezgolite și răsucite în cite trei, pînă ce au format picioarele pe care să se sprijine. Toată treaba asta era în seama

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR SADOVEANU

Fondul de cultură populară

Sadoveanu este un titan al literaturii române, sub multe raporturi. Natura i-a dat pe deasupra o fizionomie gravă și de prestanță, pe potriva operei sale de dimensiuni colosale, ca registru și reprezentare a vieții și istoriei omului și neamului românesc. Fizionomia pare o componentă ineluctabilă a întregului : autor și operă. Figura altui scriitor (fără a-i da numele) ar fi o caricatură la opera lui Sadoveanu, dar emblemă sigură pentru o creație comică.

Pentru marii creatori s-a scris și se scrie mult, după o vreme însă începe să se patineze pe interpretări de senzație, încît nu este de mirare să vedem că și lui

I.C. Chițimia

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

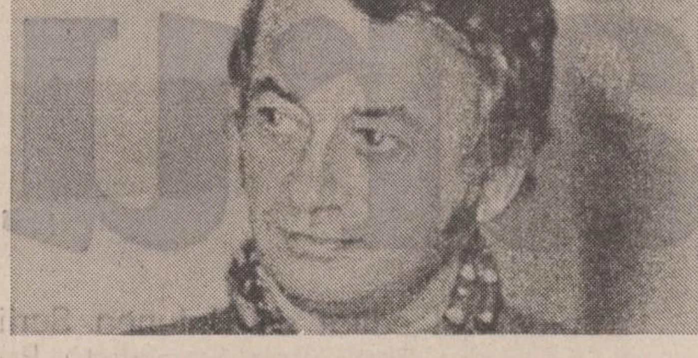

RADU CÂRNECI: „Un spațiu de dor"

Nutrindu-se din dogori, dintr-o efervescență prea sigură de limpezimile din sine pentru a se mai sofistica inutil, din frenezii îndeajuns de convingătoare în șuvoiul lor pentru a mai avea nevoie de pandantul contemplativității gratuite, crescînd în numele unei adevărate iubiri a rostirii, în lumina ceremonializării spațiilor și gesturilor lirice și mișcîndu-se sărbătorește — amplu și muzical — în cadrele luxuriante ale unor neobosite ritualuri de sine, — poezia lui Radu Cârneci și-a căpătat în timp un statut de excepție în geografia imaginarului poetic românesc de astăzi. Într-o vreme în care spiritul poetic se petrece tot mai încrîncenat de formele colcăitoare sau eviscerate ale realului, eliminînd cu ostentație artificiul sclipitor în favoarea obiectomaniei și a fobiei față de natură, transparență și muzicalitate, printre abstracte și frondine disimulări ale pseudoculturii poetice, — lirismul lui Radu Cârneci, de sinceră dăruire a sinelui în faldurile sonorizat-cromatice ale unei rostiri adoratoare, constituie o dovadă a puterii expresive pe care o are încă factura clasică-robustă în afectivitate și cultă în inspirații — a lirismului.

Concentrată fiind în recenta antologie **Un spațiu de dor**, la 7 ani de la cealaltă antologie, **Heraldica iubirii**, înglobînd, adică și poeme din **Banchetul** (1973), **Nobila stirpe** (1974) și **Temerile lui Orfeu** (1978) și neincluzînd în sumar poeme din **Noi și soarele** (1963), **Umbra femeii** (1968), **Centaurul îndrăgostit, Cîntarea cîntărilor** (1973) și **Horă de vulturi** (1974) — poezia lui Radu Cârneci capătă acum o pregnanță aparte. Emanație a unui spirit exultant, această energie lirică se cere întretăiată din timp în timp, decantată și strînsă în cadrele riguroase ale antologiei ; inegalitățile dispar, zonele rebarbative sau de exces descriptiv se închid lăsînd locul unității de concepție și rostire. Faptul că **Banchetul** este volumul cel mai substanțial reprezentat aici, constituie o garanție a accentului pe care orientarea actuală a poeziei lui Radu Cârneci îl pune pe spiritualizarea iubirii ; fie că se află pusă sub semnul unui „panerotism", unde, în ciuda distilării cerebrale a senzitivității, „esențială rămîne tot bucuria celebrării" (P. Poantă), fie că este văzută ca emanație a unui „bucolic dionysiac", așezată „sub semnul lui Pan" și „sub semnul lui Eros" (H. Cândroveanu) sau în vigoarea unei egolatrii ce revelă „o senzorialitate înflăcărată, orientală, creînd asocieri febricitare" (G. Grigurcu), ș.a.m.d., — poezia lui Radu Cârneci dezvăluie, de la **Orgă și iarbă**, pînă la **Temerile lui Orfeu**, dincolo de constantele sale (sinceritatea ocolită de stridențe, lirismul de sărbătoare a ființei, imnificarea iubirii și celebrarea naturii) un patos confesiv, care, în măsura în care se oferă — capteză, care din imn devine elegie, din exuberanță — nostalgie ; toate aceste stări bipolare vădesc un fond interogativ creator de spații tensionale a căror întindere este cenzurată, însă, prin culoare, muzicalitate și luxurianță imagistic-verbală. Tocmai acest fond tensional este marca esențială a **Banchetului** și din această cauză preponderența lui în culegerea de față este întru totul semnificativă. Poezia lui Radu Cârneci poate înșela, prin amplitudinea pe care o capătă procedeele de disimulare a nucleului său elegiac ; factura neoclasică a unor zone, cultivarea formelor fixe în defavoarea dezlănțuirilor vizionar-metaforice, solaritatea și adorația erotică oprind revolta și evanescențele, abundența plasticizantă sufocînd străvezimile și esențialul, — toate acestea pot lesne deruta, făcînd nu o dată imposibil de văzut derrière-plan-ul pe care îl formează aici elegiacul. De la **Banchetul** încoace, poezia lui Radu Cârneci își face tot mai vizibil acest plan secund, eliminîndu-i succesiv acestuia măștile împodobite exagerat și lăsîndu-l să-și etaleze, cu senină și melifluentă melancolie, puterea de seducție.

Iată, în sensul celor de mai sus, un poem de cristal din **Nobila stirpe** : „În moarte, cu somnul viclean și adînc, / prin vechile porți de tăcere — / doar trupul rămîne și pleoapele pling / iar sîngele pierde avere. / / O reînflorire de cosmice văi / m-ajunge, mă prinde, mă doare, / și-s numai mireasmă și numai văpăi, / iar văzul și-auzul de soare,... / / Tu, unde ești carne din care m-am rupt, / tu, pîntec al lutului rece ? / Lumină-s și cîntec în cerul abrupt / și timpul în mine petrece" **(Chipul de aer).** Pentru a putea stabili un — să zicem — arc voltaic între fața de acum a poeziei lui Radu Cârneci și cea a primilor ani creatori, să cităm alte 2 versuri din volumul **Orgă și iarbă** : „Suntem între zăpezi și vînturi, / femeile-s departe sub pleoape, / flacăra sîngelui ni se scurge-n pămînt, / griuri și ierburi s-adape. / / Știm, unii dintre noi acum vor muri, / visînd frumos, frumos ca niciodată, / veri luminînd și soarele în palme / asemuindu-l c-un obraz de fată. / / Apoi vom fugi spre copilărie, / din vînturi ne vom face zmeie / vom fi apoi prunci, apoi doar / aerul dintre un bărbat și-o femeie" **(Între zăpezi).** În cei zece ani care despart cele două cărți citate, acel derrière-plan al elegiacului și tensional-interogativului de care pomeneam a făcut ca lirismul lui Radu Cârneci să devină imaginea unei evoluții de certă spectaculozitate. Deja **Oracol deschis** (1971) tăia suflul vitalist de pînă atunci cu spații de fumigații acherontice **(Tărîm nezărit)** și cu descinderi într-un sine fremătînd de ceața dincoloului **(Ciudatul drum, Timp fără timp, Aniversînd tăcerea).** Să privim cu atenție cele două poeme citate : de la spațiul de energică participare din **Între zăpezi** („Suntem între zăpezi și vînturi, / femeile-s departe sub pleoape") se ajunge, în poemul din 1976 la un spațiu de somn și tăceri, situat în vecinătatea Trecerii („În moarte, cu somnul viclean și adînc / prin vechile porți de tăcere") ; de la consubstanțializarea energiilor eului cu elementarul, într-o frenezie panteică („flacăra sîngelui se scurge-n pămînt, / griuri și ierburi s-adape") se ajunge la imaginea spiritualizată a unui „sanguinar-elegiac", un paradox de certă poeticitate („doar trupul rămîne și pleoapele pling / iar sîngele pierde avere") ; tot așa, lirismul comunitar, îmbibat de putere și solaritate („vezi luminișul și soarele din palme...") va deveni ego-centrare „hyperionică" și singurătate stelară („o reînflorire de cosmice văi / / și-s numai mireasmă și numai văpăi"), în timp ce îndemnul la erotica bucolică, de seninătate genuină și joacă sărbătoresc-regresivă („Apoi vom fugi spre copilărie") va deveni interogație în necunoscut („Tu unde ești ?...") și ascensiune eliberatoare, zbor însingurat și osmoză cu dimensiunile duratei : „Lumină-s și cîntec în ceasul abrupt / și timpul în mine petrece".

Dacă am extins atîta analiza a numai două texte, abătîndu-ne oarecum de la tipicul cronicii literare, este pentru că acestea înseamnă două etape (care nu se exclud deloc, ci concresc din substanța aceleiași energii rostitoare) ale poeziei de față, mărturisind pe de-a-ntregul traseul spiritual al lui Radu Cârneci, de la frenezie la postura elegiacă, de la sclipitorul solar, la irizația plurisemnificativă. Sigur, distincția operată nu trebuie considerată exclusivist ; numeroase zone se întrepătrund și în **Temerile lui Orfeu** vom afla poeme de fervori participative **(Frumos e pe pămînt),** tot așa cum în **Iarba verde, acasă** vom afla ceasuri de închidere veghetoare **(La marginea somnului)** ; la fel, gîlgîitul de seve din volumele de început („Centaurii de piatră-n mine iar / se răzvrătesc de sub tăceri și juguri / și carnea în aprinse tăvăluguri / mă chinuie cu spaimele-i barbar") își păstrează și acum vitalitatea, e drept, lucrînd în numele unor alte „temeri" : „O, sunt în mine atîtea fețe / dintr-un trecut neterminat / și cinturi în frînturi răzlețe / și bine mult și-ades păcat". De altă parte, însă, nu este mai puțin adevărat că, odată filtrată și muzicalitatea și pasionalitatea, „panerotica" șuvoitoare și odată ce frenezia se exorcizează prin contemplativitate, — rostirea poetică își capătă o fizionomie de firească substanțialitate ; iată un tip „clasic" de rostire pentru Radu Cârneci din primele volume : „Șiroiam, înfrunzeam, înfloream, mă-ndumnezeiam ! / În zori, lumea era gata de nuntă : plecau din mine perechi de culori, de sunete, / de miresme, de patemi superb legîndu-se / din mine intrînd în Marea Ființă, perechi / ca un sărut eram între cer și pămînt, / un văzduh de clopote luminînd..." și iată imaginea sa transfigurată, peste ani, cînd **vizionarul,** cu glaciala sa retorică ascensională ia locul **vizualului** ardent și cotropitor : „O, trecerea aceasta prin văile de cer, / prin văile de visuri, legănătoare ceață / cu imnul, semn pe frunte, din aurit mister, / spre tainica planetă, mereu mai îndrăzneață — / rămîne-n urma noastră grădina și superbi / de neoprit, ne trecem spre nordul de tăcere : / vom fi statui de umbră și duh vom fi în ierbi, / sub cerul ce ne soarbe spre marea lui putere"...

Lămurită prin dogorile atîtor treceri, poezia lui Radu Cârneci deși antologată și aparent **definitivată acum,** este încă în plină vigoare a devenirii. În acest „spațiu de dor" succesiunea amurgurilor și dinamica necenzurată a rostirii de sine pot genera oricînd perspective surprinzătoare. Altfel spus, pentru a disimula acest gînd printre cuvintele poetului, „Tu, Frumusețe, **nalță-le la steaua / ochi de ferigă** — / tîmplelor mele dragă li-e neaua / care mă strigă."

Dan C. Mihăilescu

viața cărților

poezie

Frunze

● **Un civil în secolul douăzeci** *) se intitulează a doua carte de versuri publicată de Nicolae Prelipceanu în acest an. Cu titlu voit șocant, culegerea nu răstoarnă impresii mai vechi și, cu o excepție — dar emblematică pentru volum — nu adîncește nuclee tematice știute. Se observă de la bun început o înăsprire a tonului, condiționată de materialul dorit zguduitor al poemului. Nicolae Prelipceanu practică în acest volum un patetism deschis deopotrivă intenției de terapeutică socială, ca și angoasei personale. Poezia sa e însă minor patetică, salvîndu-și astfel dimensiunea interioară. „Civilul în secolul douăzeci" nu e decît un prizonier al propriei memorii, negînd-o ori de cîte ori are prilejul. Un agent diafan care dublează realitatea („cu umbre și ceturi") într-o manieră sui-generis. „Înlocuind realitatea cu viața proprie / nu făceam decît să trăiesc", se spune, dar în aceeași poezie aflăm că reacția este reversibilă, încît „viață" și „realitate" se înlocuiesc reciproc **(Necuprinzătoare).** Desigur, termenii poetului sînt plini de ambiguitate și pînă la un punct gratuiți : dar trebuie să înțelegem de aici că, înconjurat de atîtea „vedenii reale", spiritul contemporan e dedublat fără scăpare. Un **dublu** în care nu contează cine pe cine dublează, totul petrecîndu-se în foșnetul de felină al reversibilității. La fel cum, de pildă, pentru romantic sau simbolist, existența și neantul se întîlnesc în forme de voluptuoasă oglindire, pentru acest „civil" purtat prin spaimele secolului douăzeci realitatea poate înlocui viața interioară, o poate eclipsa și eluda. Încît, prin inversare, ea pare să ficționeze imaginarul, să **reprezinte** spiritul.

Impresie cunoscută și din celelalte cărți, susținută acum cu vehemență. Realitatea pe care o îmbrățișează poezia lui Nicolae Prelipceanu se comportă ca o minus-ficțiune, fiind mai degrabă o strategie a acoperirii spiritului, decît a re-producerii lui. De aceea figura esențială devine acum o metaforă cu funcție ordonatoare pentru universul poetic : **frunza.** Dacă **pădurea** („pădurea reală") era în altă parte o adevărată himeră a frumuseții, corp de neatins asupra căruia se apleca privirea uscată a poetului (v. **Jurnal de noapte**), frunza, departe de a reprezenta o figură metonimică, poartă o ambiguitate funciară. Ea poate fi **semn,** mărturisire a universului, mai mult chiar — mărturie a sintaxei cosmosului. Nervurile frunzei evidențiază o topică. „Într-o frunză încape un copac de frunze". Morfologia frunzei reproduce în particular generalul. În frunză se poate citi ca în palmă, ea e o dovadă existențială, o sumară ficțiune reală. Pe **ea** „scrie ceva" : „cine știe ce scria pe frunză / ce festivitate / îndepărtată". Dar trebuie să îi recunoaștem și funcția cealaltă, în bună măsură opusă : frunza **acoperă,** învelește, dez-esențializează. O puternică îndeminare reificatoare îi este proprie în acest caz („Arme purtam în miini / și eram soldați / cercuri purtam în miini / și eram pătrate / sfere și cercuri și arme / soldați și pătrate / eram obiecte / eram frunze..."). Frunza face să amuțească spiritul : „Acum impresia mea este că n-am trăit niciodată / nu știu de unde aceste frunze lipite pe ochi / nu știu de unde aceste frunze care-mi accentuează / fruntea oarbă ca o piatră premergătoare statuii..." Frunza ascunde sau e ascunsă de un trup greu „vopsit în negru", în a cărui moliciune aparentă poți rămîne împietrit ca într-un asfalt turnat. Din această dublă sfîșiere a sufletului și trupului nu mai răzbate nici o amintire : „Trupul meu vopsit în negru pe partea interioară / nici o amintire nu are voie să zboare acum / nimic din ce se vede nu e alb decît la suprafață / dar mergeți mai jos culori de dimensiuni diferite". „Mașina de uitat amintirile" macină totul. Spiritul e definitiv cuprins de această „ficțiune" cu două fețe, atît de plastic exprimată de un vers oximoronic : „din cînd în cînd tot se mai auzea / **foșnetul uscat al frunzelor verzi".** În linia cunoscută, noua carte a lui Nicolae Prelipceanu desăvîrșește, mai ales în planul stilisticii interne a formelor, o figură obsesivă.

Costin Tuchilă

*) **Nicolae Prelipceanu : „Un civil în secolul douăzeci", Editura „Cartea Românească", 1980.**

proză

Riscurile „literaturii"

● Cea de-a doua carte a lui Ioan Dan Nicolescu*), apărută anul acesta, poartă pecetea unei perioade revolute, nu prea îndepărtată, dar deja aflată în faza de epigonism. Dacă inconsistența de care se resimțeau deja prozele lui din **Legătura de chei** cunoștea un grad încă nesimptomatic și suportabil, dată fiind natura genului scurt, romanul **Sărbători marțiale** constituie o dovadă a faptului că imaginarul nu se poate hrăni la nesfîrșit din sine însuși fără pericolul disoluției. Stilistul prețios care este Ioan Dan Nicolescu se lasă, în această carte, devorat lent de limbajul care proliferează haotic, revărsîndu-se ca substanță informă, deși fiecare pasaj în sine are pregnanță și se citește, pînă la un punct, cu interes, pentru frumusețea imaginilor insolite, mai ales în primele pagini : „Semne se arătau peste tot. Moale, din butoaiele de țuică, lunecau dîre de sînge, cîinii umblau țepeni și urlau a lup, zarea nu era mai departe de Stubeu și arici albi se incubaseră prin cotețe. Pisicile, grase peste măsură, dădeau iama în porci, iar peste noapte se auzeau gemete la răscruci".

Partea întîi, cu atmosfera ei metafizică, este, în pofida elaborării uneori artificiale, mai pregnantă grație micilor compoziții relativ autonome, dar avînd comun un fior nedefinit. Elementul insolit este distribuit mai parcimonoios și prin aceasta mai reliefat, scenele păstrînd încă acea coerență proprie realismului fantastic. Tentația onirismului debordant cîștigă însă teren progresiv, insolitul este căutat cu orice preț și neselectiv, instaurîndu-se treptat un regim al inflației, devalorizînd estetic imaginile. Ioan Dan Nicolescu își asumă totuși riscul unei aventuri epice de mai mare întindere, fără să-și asigure o structură narativă capabilă să susțină materia verbală. Între a fi criptic și a fi confuz, prozatorul alege cea de-a doua posibilitate, operînd cu false embleme și cultivînd incertitudinea pînă la neant. Este greu de sesizat ce anume face din cartea lui Ioan Dan Nicolescu o scriere eclectică, împiedicînd-o să aibă o viziune sintetică. În roman se interferează modele dintre cele mai diverse, de la Gide la Mateiu Caragiale, cu sugestii din arii culturale foarte îndepărtate. Dar caracterul livresc nu este neapărat un impediment pentru constituirea unei opere unitare. În ultimă instanță, probabil, tot lipsa unui suport epic real poartă responsabilitatea eșecului cărții. Oricum, însă, persistența unei asemenea modalități creatoare este semnificativă nu atît pentru evoluția tînărului prozator, cît mai ales din perspectiva istoriei literare, ea reprezentînd un simptom care va trebui analizat retrospectiv pentru că definește un fenomen complex.

Din perspectivă monografică, această nouă experiență a autorului, dusă pînă la ultimele consecințe, se cere interpretată avînd în vedere o intervenție directă a „Autorului Atotputernic" definind relațiile cu propria creație și atestînd conștiința precarității orgoliului „Marelui Fals" : „mai tîrziu, cînd vei încerca să faci ceea ce nici altora nu le-a reușit, adică o lume care să fie a ta, să depindă de tine, cînd o să uiți că atîți alți Gastorni, duși de mîndrie, au pierit, spumă și vînt și nisip, atunci îți voi aduce aminte și te voi umili". De altfel textul capitolului XXII al părții a doua reprezintă o cheie care explică atitudinea prozatorului și tentațiile care îl solicită, riscurile pe care le acceptă autorul și personajul (a fi „patetic în uitarea realului", a persevera în iluzie, a desfășura capricii creatoare).

Dacă prin lipsa structurii narative, prin exces formal și alunecarea în inconsistența prețioasă și obositoare, prin prolixitate și confuzie cartea lui Ioan Dan Nicolescu este un eșec, prin ceea ce conține ca problematică a conștiinței literaturii ca literatură, a iluziei ca risc, cartea tînărului prozator reprezintă din nou un simptom, integrîndu-se unei serii de romane ale condiției literaturii apărute în ultimii ani în proza românească, acea serie căreia îi aparțin și ultimele cărți ale lui Ion Coja și Bujor Nedelcovici. Iar faptul că **Sărbători marțiale** reprezintă un eșec merită spus, atîta vreme cît prozatorul nu este unul din autorii cărora li se consacră recenzii neutre și față de care criticul adoptă toleranță pentru că de fapt ei nici nu merită să fie contestați. Dimpotrivă, de la Ioan Dan Nicolescu critica mai are ce aștepta.

Sultana Craia

*) **Ioan Dan Nicolescu : „Sărbători marțiale", Editura „Albatros" 1980.**

critica

Personajul și funcția epică

● Într-o interesantă monografie *) despre Alexandru Ivasiuc, Ion Vitner ne propune o analiză în adîncime a principalelor motive ale operei romancierului. Parcurgînd această carte, cititorul poate constata că în fața sa defilează nu atît universul construit al lui Al. Ivasiuc, ci universul în construire al cărților sale. Cu alte cuvinte, studiul nu pătrunde în lumea autonomă și unică a fiecărei cărți, ci se îndreaptă spre acele elemente de generalitate, care sînt mereu întîlnite de-a lungul unei întregi creații scriitoricești, și care, chiar dacă nu pot institui legile operei, definesc totuși trăsăturile sale pertinente.

Monografia lui I. Vitner este o tipologie, dar obiectul ei se situează altundeva decît la nivelul existenței personajelor; ea este o tipologie a tehnicilor narative. Și pentru a nu înțelege termenul de „tehnică" într-un sens restrîns, pur stilistic, mai corect ar fi să spunem că e vorba aici de „modalitățile narative". Vedem astfel nu lumea lui Al. Ivasiuc, ci felul în care această lume ia ființă și începe să funcționeze. Criticul își alcătuiește demonstrația într-o manieră aproape deductivă; constatînd dialectica subtilă între vizibil și invizibil, el urmărește realizarea acestei opoziții în alte planuri de constituire a romanului: real/imaginar, individ/lume, eveniment/noneveniment etc. Sau, în alt caz, pornind de la metafora obsesivă a oglinzii, el îi relevă concretizările textuale în temele narative ale confesiunii, apărării, implicației, culpabilității și eșecului. La limită, toate aceste teme, deduse una din alta, se leagă reciproc, se oglindesc și resemnifică, astfel încît lanțul deductiv prezentat cu atîta grijă își dizolvă linearitatea într-o structură complexă de rezonanță și interdependență. Analiza ar fi putut începe din orice punct al operei, iar opțiunea criticului pentru o anumită ordine nu este decît una metodologică. Lucrul este cu atît mai evident cu cît Ion Vitner exclamă la un moment dat: „Esența scriiturii lui Ivasiuc este relativizarea. Întotdeauna un lucru, un fapt, un sentiment sau o meditație sînt văzute multisemic" (p. 116). Evident că relativizarea materiei epice nu poate avea decît o consecință: relativizarea tipologiei critice. Categoriile folosite se scurg din una în alta, își contopesc conturele, sînt mereu în mișcare. Nu putem deci vorbi de definiții, ci doar de succesive și mereu reîncepute delimitări teoretice.

Pe de altă parte, aș vrea să arăt aici caracterul funcționalist al analizei lui I. Vitner. Aceasta înseamnă că esențiale sînt funcțiile, relațiile din roman și nu semnele (personajele, mediile, spațiul constituit etc.). De exemplu, eroii sînt văzuți nu în anatomia lor umană, ci în dependența față de o anumită normă, extrinsecă structurii lor caracteriale. Cel mai adesea ei exemplifică o temă oarecare, sau, mai exact, conjugarea în proporții variate a mai multor teme cheie.

Această opțiune analitică implică o altă caracteristică a demersului critic semnat de I. Vitner: aspectul predicativ al asertiunilor sale. Fiecare personaj **este** ceva și mereu altceva. Definițiile acestea, cumulative, revin pe fiecare pagină a cărții de față. Conjuncția logică are însă aici nu funcția de a egaliza, ci de a îngloba. Personajul apare acum, ca o formă de concretizare a unei legi generale, adică a unei teme narative deja existente.

Construită astfel ca o suită de identificări (a temelor epice) și de exemplificări (a concretizării acestora în diverse personaje) cartea lui Ion Vitner, dincolo de utilitatea ei imediată (i. e. didactică) oferă o interesantă și pilduitoare încercare de a institui axiomatica și ordinea într-o lume atît de incertă ca aceea a romanului modern.

Mihai Coman

N. B. La mai bine de opt luni de la apariția recenziei mele despre cartea **Eterna regăsire** de D. Bălăeț, citesc în **Luceafărul** nr. 46 (15 nov.) replica autorului mai sus amintit. După ce D. Bălăeț mă bănuiește de inconsecvență, „falsă naivitate", „nefericită nedumerire", „superficialitate a lecturii" și, discret, de fariseism, autorul menționat conchide astfel o suită de neclare argumentări teoretice: „Pe această linie, venind după noi, Mihai Coman putea aduce în recenzia sa anumite clarificări, deschideri de perspectivă". Dacă este așa, atunci, da, sînt de acord cu toate observațiile care s-au formulat : pe linia lui Dumitru Bălăeț, venind după el, nu aveam nimic de adus, nu aveam nimic de spus care să fie pe placul așteptărilor sale febrile.

M. C.

*) **Ion Vitner: „Alexandru Ivasiuc — Înfruntarea contrariilor", Editura „Albatros", 1980.**

CARTEA DE DEBUT

Un actor „cu condei"

Deși actor notoriu prin întruchipări dure („comisarul" Roman era una dintre ele), Ilarion Ciobanu este un prozator sentimental nu fără însușiri, cultivînd o lume pestriță, cu predilecție în mediile portuare și maritime. „Un far la pensie" (titlu imposibil) conține asemenea specimene, în aparență congenere cu acelea din proza lui Panait Istrati, mai degrabă clasificabile în urmarea unor autori interbelici, cu răsunet și azi, precum Stoian Gh. Tudor, Aurelia Cornea și G. M. Zamfirescu. Sînt aci două feluri de creațiuni, ceea ce nu înseamnă că prozatorul cîntă, cum s-ar zice, în două game ; el este, dimpotrivă, unitar stilicește și cu un accent de reporter, mai deloc analitic, simpatizînd cu proza conduitistă americănească (are și o biografie de Jack London, spectaculoasă în felul ei).

Întîia categorie înglobează schițe fotografice, cu notă pitorească, extrase din mediul golanilor portuari. Aci Ilarion Ciobanu nu vede totul cu un ochi juridic, de magistrat, și nu împricinează moralicește pe derbedei din a căror lume scoate timidități, candori și o ingenuitate simpatică, de tot cuceritoare. Acești Codini de chei fluvial par a fi compoziția sufletească pe care prozatorul o cunoaște cel mai bine. Să evocăm pe cîțiva. Doi pîrliți, îmbarcați pe un șlep, condamnă simbolic la moarte un păduche, văzînd în acesta un criminal de război („Judecată"). Un marinar, rămas pe uscat, ajunge gunoier („Și ce dacă"). Ali, un fost pescar, bătrîn, pleacă pe mare cu barca, spre a muri în apă („Ali"). „Lambru-republică" istorisește, la cafenea, scene postbelice și moare cu capul pe masă, în somn. Sire și Tigaie, doi golani, au reacții candide (unul cedează mîncarea unui cîine înfometat) și combat la origină o ceată de juni liberali (sîntem prin 1946). Spectaculoasă, aci, este lumea propriu-zisă, colorată și cu limbaj simpatic (deși parcă în argot modern), precum și această proporție inanalizabilă de banditism și ingenuitate, văzută de prozator cu afecțiune, în spiritul curat romantic. Dacă ideea este aci vetustă în schimb privirea pare modernă și numai arareori Ilarion Ciobanu prelungește înregistrarea neutră a conduitei exterioare cu cîte un comentariu (autorul e debutant și va renunța, probabil, la astfel de stîngăcii).

Tot „portuare", însă nu cu golani, sînt vreo 4-5 schițe, unele de numai o pagină, în realitate proze iuți, de acțiune, cu accent pe faptul senzațional ca și pe misterul sufletesc insondabil. Un cetățean de pescador, Lotreanu, își persecută nepotul, marinar pe același vas. Junele pare a fi însă cumsecade și cu spirit cutezător, căci dezamorsează o mină veche, scoasă la suprafață de năvod („Nepotul"). Ilie, un marinar bătrîn, are slăbiciunile lui și îi dăruiește fiicei sale, în fiecare august, o păpușă ; aflăm din relațiune că fata este înfiată căci o scăpase bătrînul, cu un an în urmă, de la moarte („Păpușa"). Două pagini („Oprirea") tratează despre Pălătău, șef de gară în Bărăgan, obsedat că acceleratul n-are stație acolo. „Stăpînul" este o foaie de observație a psihologiei banale : un funcționar singuratic înainte de culcare. Cețoase par a fi două schițe („Așteptarea" și „Bătrînele"), niște fișe. Altele, cu bună observație socială (viața dură de șantier, pile, navetiști), tratează despre șoferii de basculante la un mod realist căci Ilarion Ciobanu se ferește să facă din camionagiu un erou, văzîndu-l fotografic „așa cum e".

Această umanitate comună și cu suflet caritabil, chiar dacă provine din scursurile societății, constituie neîndoios substanța cărții. E o lume pe care prozatorul o cunoaște bine și o evocă mereu cu sentiment, în retușe de o deplină candoare, nu fără o notă pozitivă, artisticește, care vine, de altfel, din pitorescul mediilor, mai degrabă străine cititorului comun. Un interes de comentator au și cutare producții, din a doua categorie, extrase de Ilarion Ciobanu din universul actoricesc, în predilecție al cinematografiei. Aci, aerul sentimental pare a sufoca totul. Moartea unui prieten este o dramă universală, exprimată prin fumatul virtos („Pîinea"). O actriță de provincie e chemată la probele unui film, faptul ia o amploare caragialescă („Visul"). „Figura insipidă" a unui figurant provoacă o neînțelegere cu urmări imprevizibile. „Nedreptățitul" este un mecanic al echipei de filmare. La un cadru maritim, un porumbel e salvat de la înec de un marinar milos („Hulubașu"). Sînt foi de jurnal privat, tablouri biografice, fotografii pe viu cu un blitz sensibil, fără cine știe ce profunditate, simpatice ca document de mediu artist. Totuși, fapt curios, nu de aci deduc înzestrarea literară a lui Ilarion Ciobanu, bun în pictura de medii insolite, căci în actorul profesionist de azi a rămas ceva din febra elementară, de om liber, al portului și al plajelor marine.

Artur Silvestri

REVISTA REVISTELOR

„Livres Roumains" nr. 2, 3 — 1980

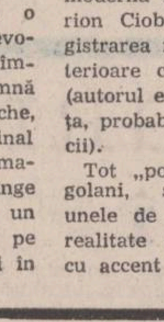

● Și acest număr dublu al publicației „Livres Roumains" se dovedește a fi ceea ce s-ar putea numi un extrem de util ghid analitic, menit a orienta pe cititorul străin în complexul și bogatul fenomen editorial românesc. În linia experienței anterioare, creația literară beneficiază, firește, de o atenție extinsă. Astfel, într-un articol ceva mai amplu de Mariana Ionescu sînt concludent relevate direcțiile principale de activitate ale Editurii „Eminescu". Rubrica „Ecouri în presă" — din păcate, extrasele ni se par excesiv de succinte — are în atenție ultimele volume tipărite de Ion Rotaru, Emil Hurezeanu, Alice Botez, Ovidiu Genaru, Ioan Adam, Nicolae Ciobanu și Mihai Ursachi. Pertinent, eseul lui Paul Dugneanu consacrat ediției românești a celebrei lucrări **Aspecte ale mitului** de Mircea Eliade. Rubrica „Scriitori români de azi" îi găzduiește pe Virgil Cândea (Gheorghe Buluță), Constantin Noica (Alex. Ștefănescu), Cezar Ivănescu (Hristu Cândroveanu), Platon Pardău (Sultana Craia). La „Eveniment editorial" se recomandă cititorilor M. Eminescu — **Opere, vol. IX** și **Pumnul și palma,** romanul lui Dumitru Popescu. O compactă suită de microrecenzii analizează **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900** (Aurora Fabrițius), **Poezia lui Eminescu** de Edgar Papu (Mioara Dorobanțu), **Fiul secetei** de Ion Lăncrănjan (Mihai Ungheanu), **Scarabeul sacru** de Tudor George (Romulus Vulpescu), **Teme și variațiuni** de Ion Lotreanu, **Patriarhii** de Corneliu Leu (Maria-Ana-Tupan), **Bătaia cu aur** de Ion Horea (Nicolae Ciobanu), **Lumea ca literatură** de Dan Mutașcu (Sultana Craia).

Caietele „Arcadia"

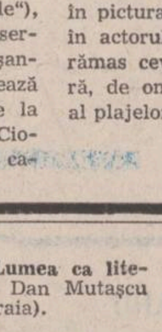

● Demnă de laudă inițiativa redacției ziarului „Tribuna Ialomiței" care, în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Ialomița, tipărește **Caietele „Arcadia",** conținînd lucrările literare semnate de membrii cenaclului cu același nume din Slobozia. „Caietul" de față „lansează" realmente doi prozatori de vocație. Este vorba de Mihai Vișoiu și Costin Antonescu, cărora li se tipărește două bogate grupaje de proză scurtă. Epicul dinamic, de extracție acută reportericească, conferă calitatea cea mai pregnantă prozelor lui Mihai Vișoiu, autor căruia, deci, îi stă la îndemînă investigația narativă îmbibată de prospețimea faptului real, cu sincer patetism receptat. Analitic și poematic, totodată, lui Costin Antonescu îi convine o proză de nuanță romantic-mitică, în descendența epicului fabulos muntenesc.

Avem deci motive să sperăm în noi succese înregistrate de entuziaștii membri ai cenaclului „Arcadia", valorificînd, se înțelege, paginile caietului inițiat de ei.

„Viața militară" nr. 10 — 1980

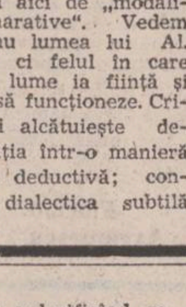

● Surprinde plăcut constatarea că și de data aceasta „Viața militară" acordă un spațiu substanțial literaturii ; ceea ce constituie un semn de remarcabilă consecvență vizînd încrederea în caracterul educativ implicit al textului poetic, epic sau critic propus atenției cititorilor. Un vibrant poem inspirat de participarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la convocarea-bilanț a activului și cadrelor de bază ale armatei, **Cuvîntul comandantului suprem** de Haralambie Țugui, este însoțit de un alt grupaj liric vădind o aleasă ținută artistică, ai căror semnatari sînt Traian Reu, Constantin Atanasiu, Nicolae Dumbravă, Adrian Mierluscă, Radu Cârneci, Nicolae Boghian și Petru Romoșanu. Alertețea narativă și pregnanța mesajului patriotic constituie calitățile cele mai de seamă ale serialului epic semnat de Ion Căpeț și intitulat **Capcană pentru Uwe.** Promițătoare vocația de prozator a lui Constantin Strună, autorul schiței **Revederea.** Bogată, diversă, cu discernămînt critic alcătuită este rubrica de cronici și recenzii, susținută, acum, de Nicolae Jianu, Traian Reu, Petru Pînzaru, Marin Dragu, Dumitru Radu Popa și Nicolae Ciobanu. În fine un cuvînt bun pentru rubricile de artă, îndeosebi pentru cele două pagini consacrate Concursului de creație de cîntece ostășești „Te apăr și te cînt patria mea", la care colaborează Gheorghe Dumitrescu și Grigore Constantinescu.

Cronicar

Antologia «Luceafărul»

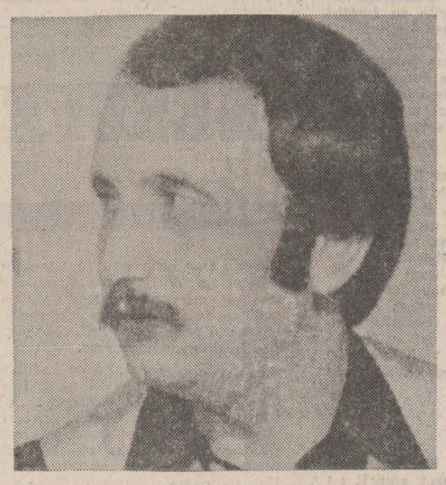

...„Valeriu Bârgău comentează, descrie, divide în nuanțele ei destule, ascultă și psihanalizează materia (...) poetul se riscă jocului cu lucruri de mari poveri metaforice, atinge noțiuni intimidante. are curaj, putere de formulare... însă nu forța vocabularului său reține. Reține și te impresionează intuițiile sale, într-unele cazuri de-a dreptul elevate...".

ION CARAION

„...Înclinăm să credem că șansa poeziei lui Valeriu Bârgău stă în adîncirea filonului ei descriptiv și evocator, filon din a cărui substanță se degajă unda unei reflexivități elegiac-stenice..."

NICOLAE CIOBANU

„O imaginație remarcabilă prin avînt și cantitate stîrnește veritabile avalanșe metaforice a căror alunecare grea ca de tăvălug pe panta poemului strivește totul în cale (...) bulgărele metaforic se prezintă în starea lui primară, cu destule elemente strălucitoare și semnificative în oraînea poetică"...

LAURENȚIU ULICI

„Așadar, în ceea ce privește mecanismul viziunii lirice la Valeriu Bârgău, aceasta se realizează prin cultivarea metaforei macroscopice, fie programatic (...), fie sugerat, proiectînd un detaliu al realului pe ecranul mare al irealului"

M. N. RUSU

„Valeriu Bârgău se distinge îndeosebi prin preferința pentru figurarea desfășurărilor energetice ale materiei, printr-o îngrămădire de gesturi atletice, spectaculare".

LUCIAN ALEXIU

„...în realitate visul e un alt cuvînt pentru viziunea lirică și autoarea face din el ecranul pe care proiectează realitatea văzută printr-un sistem simbolic (...) Aderînd la acest tip mitic de poezie, Silvia Chitimia se detașează de poezia factice, fără un substrat mai adînc, legată de evenimentele curente".

AL. PIRU

„Ce surprinde în versurile ei este disponibilitatea pentru mai multe teme și stiluri de a comunica emoția. Într-un poem este sentimentală și vaporoasă (...) în altul este ironică și tăgăduitoare, în maniera lui Geo Dumitrscu, pentru a trece apoi la acea fabulă lirică plină de obscurități calculate pe care o practică uneori și Nichita Stănescu"

EUGEN SIMION

„Complexă și contradictorie, poezia sa își culege sevele din reveria romantică (...) răspîndindu-le după o fantezie barocă în construcții dezinvolte ce și-au însușit lecția de libertate a avangardei. Împotriva singurătății, împotriva rigidității mecanice, este invocată poezia și metafora vag onirică, într-o trăire pasională ce nu exclude cerebralitatea".

DAN ALEXANDRU CONDEESCU

valeriu bârgău

Memoria mineralelor rare

Cu ochii ațintiți în memoria mineralelor
Descopăr puteri absurde. Inteligența roșie
a anticipației. Îmbătrînirea și întinerirea
Bătrînului creier al mineralelor. Ferestrele
luminate de bezna monstruoasei
memorii.

Plouă abundent
dintr-o îndepărtată realitate. Aripi de păsări
cad pe stincile de calcar. Măreție. Vulcanice
Mistuite de o știință pe sfîrșite.

Vrejurile întinse pe pajiștea minerală
Aprind ochi monstruoși. Scapără ziua
Din talerele grele ale florilor cosmice.

O lumină ca un incendiu
scoate din țîțîni
memoria mineralelor rare...

Cîntec autobiografic

Cît de real e totul. Cîte metafore. Cîte metale rare
biruindu-mi existența.
Nu mai loviți cu tîrnăcoapele răsuflarea mea
întretăiată. Nu mai faceți zgomot în jurul ființei
Domnul Shakespeare vă aude și vă poate răpi
între ghearele unei lumi artistice – reci.

O izbitură între ochii vii ai imaginației.
O pădure tînără în care riul de clorofilă
geme. Se sufocă. Năvălește peste marginile vasului
naturii. Umple ochii
unor idei simple
în care poemul e o linie curbă
autobiografică.

Plantele din fereastră

Imaginea copilului neștiind să vorbească
E amenințătoare
În jurul lui aerul începe să coclească
Deschide ochii și i se tulbură conștiința.
De cîte vede pe cearceaful murdar de sînge.

Aburul și uleiul grețos al unei străvechi picturi
incendiată de atîta realitate ordinară
întîia dată la zidul de unde învață limba
peisajului
îi ies primele sunete din gura crispată a mirare ;
străbat obiectele din jur
le încearcă adîncimile
cu ochii în tavan
– prins în scutecele suferinței
copilul e tăvălit de prima dată în lumina
plantelor din fereastră.

Îl dor ochii ca după un vis puternic
căldura sobei lîngă care stă il usucă
de trecerea prelungă prin spații ;
Se zvîrcolește. Cugetă în sine :
„De ce-o fi atît de fierbinte realitatea asta
în care-am sosit ?"

Plantele din fereastră îl oblojesc în scutece de cuvinte
îi dau o cană de lapte gros și spumos
Copilul începe să se sufoce
Visul îi năvălește în sînge trandafiriu.
Imaginea copilului vrînd să vorbească
Seamănă cu două poezii puse cap la cap
somindu-se una pe alta
să se oprească
Să nu mai tragă precum dobitoacele de cămile
trupul învinețit de atîta artă al unei limbi.

Poem de exercițiu

În urma cuvintelor vine întotdeauna buldozerul
să identifice mineralele
Înaintează încet. Electronic. Forța magnetică
îi topește blindajul. Călărețîi
se lipesc de zidurile albe. Mantiile sîngeroase
gravează începutul secolului paiid.

Prieten dus pe gînduri. Tablouri singuratice
îți rîvnesc chipul. Îți încolțesc ideile
(încleștarea umbrei tale de cea a saltimbancului
e o propunere perfidă)
Vocea îi e suplă ca un poem după natură
Călătorind printre zgîrie nori. Prin colbul de
uraniu. Satisfăcut
înnegrit de coșurile vapoarelor
alungind pe mercurul oceanelor
cîrdul balenelor albicioase.

Moby Dick. Crește temperatura în țevile de presiune.
Cartagina poate fi o cetate lirică
pe care debarcăm liniștiți.

Țărmul se dilată. Se pierde din orizont
Cîntecul trist al unui poem pe mare
Forța lui fizică se prelinge prin crăpăturile
din ocean. Nu mai știm nimic.
Poamele se coc pe ramuri de gheață
roșie.

Aroma lor ne urmărește de cîteva secole
Mereu mai puternică. Mereu – Abur înghețat
pe chipul palid
între dinții de wolfram ai poemului de exercițiu....

Constantin Noica scriind despre Zorba Grecul

Bărbatul acesta. Fața lui arsă de idee
Un ritual cu prinți celebri și chip acoperit
Cîte întîmplări. Cîte vise
Luptînd cu înfățișarea tristului dansator.

Un exercițiu. Un triumvirat. Din care cineva
pleacă.
Corzile rostirii îl urmăresc. Memoria noastră
Obișnuită cu Hamlet.
Bun și prielnic acest zbor de pasăre oarbă
Pasăre primitivă cu două rînduri de aripi
Umplînd
văzduhul. Înfierbîntîndu-l.

În centrul fiecărei mișcări
O ființă își privește gîndurile.

Piatra care gîndește

Piatra care gîndește în bătaia timpului
E piatra pe care se așează șopîrlele.

Afară din apa bătrînă a gheizerului
Perfidă muzica spațiului ne încîntă.
Un desen de girafă somnolentă
șchioapătă în desiș.

Electronice semne de la farul apropiat
trezesc animalele pentru coridă
în urechi se petrece acel poem misterios
atins de țărmii civilizației.

O primăvară atîrnînd de starea sufletească
a poemului
Cu vrejurile ei. Cu sufletul depus pe hainele ude.
Deseori. Aproape. Stringem mîinile.

Petru Vintilă : „Convoiul de nuntă"

Cîntec pentru adolescentul înghețat la chip

Adolescentul acela superb. Înghețat în liniște. Venele
gîtului
îi sfredelesc imaginea.
Sabia lui Damocles
Elegantă deasupra creștetului.

Mireasmă de benzină arsă. Sudoare. Lumini
ce nu se pot stinge.
Bolborosirea artei
în sufletul adolescentului. Sinceră.
Cîntec. Jazz albicios. Picurînd pe gheața
lucioasă.
Automobile. Ciini. În timp.
Lira i se sălbăticește.

Benzi de magnetofon. Cimitire. Magicieni.
Invocînd filmul robust al cunoașterii.

Marșul contemplației

Spre viziuni ca spre o idee puternică
Mărșăluim.

De vei opri pămîntul vînăt din contemplație
în blidul de lut vom coace fructul
îi vom însuși liniștea ;
călțul cuprins de zbucium
va alerga de-a lungul ideilor noastre.

Ciudata artă a simburelui plesnind
De atîta putere se curbează văzduhul ;
I se bulbucă ochii de atîta privire
Carnea contemplației roșie ilumineză.

Va cădea din ramurile noastre un cîntec liber
între ființele înconjurătoare
luminile ca și umbrele pe drumeagul pietruit
ară adînc filele biografice ale poemului.

Marșul contemplației de-a lungul nervurilor simple
trădînd naturii arta poemului meu
cu steaguri de clorofilă culcate
în suflet.

silvia chițimia

Linia albastră care desparte fruntea de zid

Sigur că era nevoit
Să se refugieze în trup
Ca într-o capcană
Se făcea repede ziuă
Prin ferestrele ochilor
Se vedea ploaia, aschiile
Transparente de apă
Alergînd ca niște călugărițe
Pe străzile cenușii
Un scîrțîit anume prevestea
Lucrurile importante, întîmplările,
Duminicile
O linie albastră străbătea
Ca o lumină
Viața trasă în fire
Hîrtia creponată
Uitarea

Flori pentru întîlnirea din pămînturi

Ideea a fost următoarea :
Să se păstreze tăcere după modelul
Numit melancolie, singurătate,
Pasăre măiastră,
Stea desenată pe piele
O rană.

Ideea a fost să se păstreze și
Zîmbetul
Prin cerul de sticlă – aburit
Despre care nici un stol de cocori
Nu va mai ști nimic
Niciodată.

Atît de puțin, îmi veți spune ?
Dar nu !
A mai fost și un subțire clopot de gheață
Un sunet de taină
Mai alb ca ninsoarea
Acoperind piedestalele pline cu mere
Și capetele înzăpezite de vis

În timp ce luminos
Străinul
Cu brațele pline de flori
Înainta fericit
Spre cine știe care întîlniri din pămînturi.

Poem pentru secolul XXX

În urna de fier,
Un cîntec.

Încă viu ?
Încă viu...

Se mirară străinii.

Dreptul la minuni

Țăranul sapă în coastele cîmpului,
Spînteca pîntecul de argilă
Cu mișcări sigure
Învățate de la tatăl mort.

Înverșunat
Împlinta lopata
Și sfîrteca bucățile de noroi,
Capetele de hîrcă pline cu iarbă,
Colții de piatră și
Rădăcinile din altă lume.

Spre apusul soarelui
Se opri,
Uitîndu-se ginditor
Cu mîna streașină la ochi
Cum lumina se scurge
În măruntaiele pămîntului
Blînd.

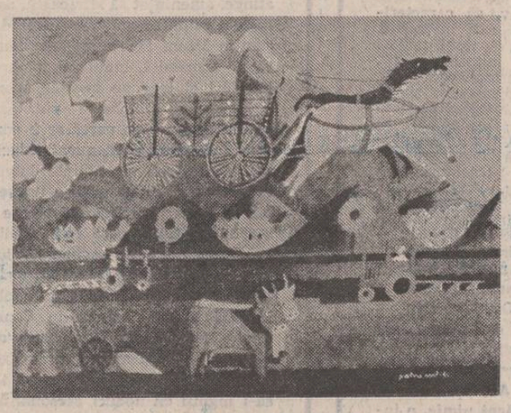

Petru Vintilă : „Sfîntul Ilie"

Vraja

Bătrînul și copilul știau
Că vraja
Ținuse cîteva milenii –
Un teanc de hîrtii pergamentoase
Cu istoria lumii în date :
Cîte victorii și cîte înfringeri
Atîtea morți și atîtea
Nașteri –
O duzină de nasturi pierduți
Dintr-o haină descheiată,
O pipă fumată în grabă.
În rest doar amiaza
Cît o prăpastie miraculoasă și
Cerul
Doar o pînză de lacrimi
Acoperind ochii bătrînului.

Darurile

Mereu
Camioanele pleacă, încărcate cu
Darurile tale necunoscute
Ușile, ferestrele
Se deschid
Sertarele, ușițele secrete,
Totul
Semafoarele pling sticlos la
Despărțire
Faptele bune stau înșirate
Într-o panoplie
În care oamenii aruncă cu pietre
Pentru distracție
Zînele care ți-au prezis destinul
Cu gluga neagră trasă
Pe cap
Așteaptă caii,
Același cer
Aceiași nori – bucăți mari de vată
Îmbibate cu cloroform
Să-ți anestezieze rănile,
Aceleași clondire cu apă rece
Să-ți înmoi fruntea înfierbîntată
Același bătrîn
Care te așteaptă în gară,
Undeva auzi clopote
Sunînd
Spărgîndu-ți urechile
Timpanele
Țipetele.

Cuvinte

În această tăcere de vaselină
Prin care pătrund numai ochii
Sclipind
Precum foamea de lup
Uitată pe masă
Verzuie și rece
În această înspăimîntătoare tăcere
Prin care umblă cuvinte bandajate
Și ard strigăte
Ca niște flăcări de acetilenă
De acum o mie de ani,
Aș vrea să pot deschleșta dinții
Unii de alții
Precum morții din spînzurători
Fără milă
Aș vrea să pot deschide gura,
Să-mi pot dezlipi limba
Asemeni unui fitil ruginit
Așa dintr-odată, să facă explozie
În urechea sidefie a întunericului.

Cu generalii la pescuit

Domnilor
Avem nevoie de o bară de oțel,
De ceva foarte solid,
Un pilon de fier sau crom oxid
Rezistent
Rece
Sigur,
Avem nevoie,
Ce să o mai ascundem,
De un stîlp sau un pivot
Măcar și de lemn,
Din acela vechi
Folosit de strămoșii noștri
Dar modernizat și de nerecunoscut,
În jurul căruia să se rotească
Toată această istorie naturală
Cu animale și fructe radioactive
În jurul căruia să ne învîrtim și noi
Zîmbind cu gura pînă la urechi,
Zîmbind
Allegro vivace
Andante maestoso
Con grande espansione.

Perfecțiune

Nimeni n-ar fi crezut
Cîte lucruri pot încăpea într-un cub,
Cîte întîmplări pot trece prin
Gîtul de sticlă al nopții,
Cîtă perfecțiune
Pot ascunde oamenii.
Mîini, picioare, capete de lut
Scot un sunet frumos prin
Lovire : Cling-Clang.

constantin abăluță

Violența memoriei pure

Nu spun nimic
o pată în memorie
un loc în care explodează aștri

mi se usucă gura
în umbra unei pietre
veniți voi pătimași ca nisipul

inteligențe active pendule persane
calomniind un punct îndepărtat
inaugurînd o derută

●

E infinit mai sigur
surisul în noapte –
o diagonală a spațiului

și poți să mergi pe străzi
ți se va da crezare absolută
ca unei lespezi de mormînt

●

Un gest este tot atît de precar
ca orice altceva
un chip este fărîmitură dintr-un
alt chip
oamenii se atrag ca monedele
și se sparg ca oglinzile

●

În preajma urmașilor ca înaintea
arcului
speri te temi și taci

●

Luînd în mînă întîiul obiect întîlnit
vorbind cu primul trecător
deschizînd poarta cea mai apropiată
legîndu-te de primul foc de primul fum
contribui la o profanare
veche de cînd lumea

iubești fără să fii iubit

●

Parcurge toate așchiile spațiului :
ți se va da o rană
de împrumut

●

Tip
și-apoi aștept
în preajma fiecărui lucru
ca un miriapod
care s-ar umili
în fața fiecăruia
dintre picioarele
sale

●

Umbra mîinii și-a creionului
vitriolează odaia
Gîndește-te că ești singur
(nu scrie : gîndește-te am zis)

●

Să spui eu
într-o lume concretă
să urmărești orbul cum
își potrivește pe față ochelarii
și-apoi să plouă pînă cînd
te vei scurge în regnul vecin

●

Bucurați-vă de sănătate
de-un copac de o frunză
chiar și de cea mai mică pată de pe mîini

atît de aspră e legea voastră

●

Dar tu să intri într-o casă vrei
metru cu metru sfidarea
masa geamul pieptănul reciproca jignire

confuzia placentelor a început

●

La o petrecere într-o casă străină retră-
gîndu-mă-ntr-o cameră tixită cu cristale
timbre și monezi
m-am oprit dintr-odată :
eu meu mi mea ?
a început
să-mi curgă sînge din dinți carnea mi s-a
cutremurat ca un morman
de fotografii vechi

●

O sinaură foaie
mai ai :
n-o știnieni cu
privirea

nu-i da un chip
prea precis
și totuși :

n-o ignora
prea precis
și totuși :
n-o ignora

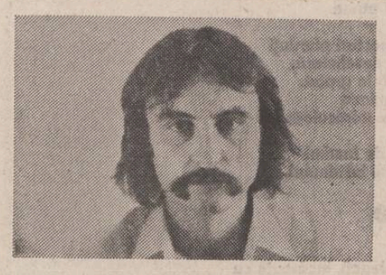

voicu olari

Aducere aminte

Își va mai aduce aminte de mine
piatra pavajului albită de ploaie
cînd se va lăsa seara și nici o femeie
nu va mai trece pe stradă
ci toate vor trece prin amintire ?
Își va mai aduce aminte soarele
de umerii mei gingași de copil
pe care îi ardea în amiază
Și întunericul își va mai aminti
pașii mei prin noapte sunînd obosiți ?

Numai vîntul, numai azi, numai el
de noi își va mai aduce aminte
Numai vîntul va veni să împrăștie
praful alb al scheletului nostru.

Noul septembrie

striviți de lăcătul zilei
de Septembrie
striviți de lanțurile zilei
de Septembrie

aruncați la pămînt prin bătrîne grădini
de Septembrie
fructe nebune fructe tîrzii
de Septembrie

evadăm sub povara pomilor încărcați
de Septembrie
gură singerîndă alergînd
prin Septembrie

rătăcim prin coridoarele lungi
de Septembrie
istoviți ne oprim la picioarele nopții
de Septembrie

limba rece în gură o simțim
în Septembrie
copii fără mamă născuți
în Septembrie

în creier cu mari amintiri ghemuiți
în Septembrie
carne bolnavă urcînd pe ochiul
lui Septembrie

Jos pe pămînt

Am rămas jos pe pămînt
Singur cu viața mea.

Am rămas jos pe pămînt
între patru ziduri de amintiri.
Zilele sînt trecute.
Nopțile sînt trecute.
Cei cărora le-am fost indiferent
mă vor căuta în zadar.
Cei care nu m-au iubit
mă vor iubi în zadar.

Am rămas jos pe pămînt :
Deasupra forfota zilei haosul
din jurul vagabondului bătrîn
ce doarme vara
pe caldarîmul orașului.

Înger necesar

Anatola, o tu închipuire și vis
mai lasă-ți o clipă catifelata
pleoapă pe fruntea-mi
pe viața mea ce merge înainte,
mai lasă-ți umbra moale
pe îngusta mea cărare obosită.

Nu îmi răspunzi.
Aș zice că nimic nu s-a schimbat,
din nou azi în singurătate
aminte îmi aduc de așezarea mică
unde trăiam cîndva
și-n plin repaos
se petrecea o ceartă, un trăznet, un înec
cum după ploaie în frunziș se-ntîmplă
o lacrimă vărsînd
să miște-ncet o frunză.

sorin preda

PROZE

NESUFERIT DE SCURTE

1

Urăsc ziua de duminică. Urăsc odihna cu de-a sila, sărățelele, spuma de căpșuni, mușchiul à la Ștefania și varza à la Cluj-Napoca, lehuzeala asta justificată și para justificată, tranzistoarele huiduielile de pe stadion, femeile cu fundul mare și mofturos, slăninoase, deosebindu-se cu greu de soldații de gitul cărora atîrnă, nici o eleganță în plus, poate și din cauza întunericului, a locului viran, a dosurilor, a fundăturilor. Nu se văd, dar ei există. Sînt incluși într-o tradiție de care beneficiază. Personal mi se pare că ceea ce spun eu acum sună a vorbărie goală căci mecanismul sincerității e paradit. Asta simt.

Îmi place să merg cu autobuzul. Anticipez opririle în stație. Ușile clămpăne de fiecare dată în același stil, oamenii se foiesc, e drept, dar mă simt în siguranță, mă simt ca un musulman pe cocoașa cămilei, nu mă grăbesc, nu am nevoie de prieteni, o somnolență plăcută mă cuprinde. Nu am de unde ști, dar cred că după fiecare plimbare cu autobuzul, economisesc cam trei ore de somn. Sînt fericit că mama a avut ideea să mă nască la jumătatea secolului XX. Printre armuri, ogive, cruciade și cai aș fi fost extrem de plictisit. Ar fi fost o viață pe care aș fi cunoscut-o cu sentimentul că am mai trăit-o cîndva.

2

Catinca M. ieșise în fața blocului să-și spele lenjeria, un taburet amărît cu picioarele descleiate și deasupra lighean cu leșie. Capotul roșu matlasat suficient de larg, oprit după stas chiar deasupra genunchilor, ascundea imperfecțiuni ale trupului care totuși la vîrsta Catincăi dădeau o notă în plus de seriozitate, de încredere casnică. Picioarele desfăcute, nedepilate (așa cum îi stă bine unei femei ce pune mai presus de sine interesele familiei), gradul de înclinare a corpului, succesiunea precisă a mișcărilor, sublima (dacă mai era cazul) experiența casnică.

Deabia cocul, savant prins în clame, fixa momentul zilei. (Cu o oră înainte de a pleca la nunta verișoarei Gica). Era un coc prea nu-știucum, o întîmplare, o greșeală poate, un punct roșu pe tavan, ceva aiurea în tot cazul.

Oamenii trec și privesc femeia lung (ciți oameni, atîtea nuanțe de lung.) Și toți par să rețină numai cocul, anomalia. Zîmbesc în barbă... S-a ținut vecina... Cu binele te obișnuiești mai greu decît cu răul... Cică și în baie are persa-

ne. Nu se îndură să le ude. Privindu-i picioarele albe ca de caș... S-a dus vremea ei. Ea spălînd surdă cum făcea maică-sa acasă cînd albea izmenele lui bărbată-său pe bolovanii de pe malul riului. Oricum, povestea asta o să se lase cu urmări. Există o legislație care interzice creșterea vițelor în balcon, bătutul covoarelor după o anumită oră ca și călcarea spațiilor verzi. Legea e aceeași pentru toți. Ea trebuie doar aplicată. Rufele se mută dintr-un lighean în altul. Copiii și-au uitat joaca. Privesc. Convinsă de ceea ce face, indeminoasă, Catinca pare să se cufunde în apa din lighean o dată cu rufele. Restul e literatură. Comparații. În tot cazul, capul este perfect ascuns de brațe, un cap mic, stafidit, cu nasul roșu de plîns și o pată violetă aproape, mare cît un pumn sub ochi. Toate astea nu se văd așa cum nu se vede un medalion cu Sfînta Fecioară atîrnînd între sîni sub rochia înaltă fără decolteu.

3

Spaniche. Orice cuvînt migrează, se duce la masa, revine, pleacă iar. Cuvîntul care se pierde de cîrd, cîrdul care nu cunoaște disciplina de cîrd și se întoarce prea devreme din țara lui caldă e pierdut, înghețată, moare în pene.

Dar realitatea ? Ar fi culmea ca și realitatea să o ia razna. Realitatea sîntem noi. Cine mă va contrazice va fi un măgar.

Nu ascund faptul că era și eu să fiu un mare măgar. Atunci aveam optișpe ani. Nu este mare lucru să vă dați seama ce fel de întîmplare urmează. Dar eu vreau să vă spun acum ceea ce știți și voi. Altfel nu o să mă credeți. Necrezîndu-mă veți înțelege mai ușor cum eram eu la optișpe ani cînd expresiile mele preferate : lasă-mă în pace (dracului), aiurea și ihii, erau propoziții de sine stătătoare.

Sîmbătă seara, după ce îmi interzicea categoric să plec la discoteca (o să te sfîșuri de curve cînd vei ajunge la vîrsta mea, ai să vezi), tata mă obliga să cînt la chitară. Îi explicam că eu studiez chitara simfonică, că eu nu pot să cînt decît cu partitura în față. Din păcate stima este pentru mine încă un mister... Fasoane. Mama lăsa deoparte paharul cu bere și ajungînd lîngă mine, mă pișca zdravăn de brat... Ai să ne cînți totuși ceva, zimbind. Măcar o gamă sau un arpegiu. Doamna Păscutoiu întărea de pe somieră unde toată seara se chinuia să-și acopere picioarele cu fusta largă din casa. Pînă la genunchi. Niciodată nu reușea. Tocmai aceste mișcări (dezordonate, neconforme cu poziția corpului) îi dezgoleau pulpele pînă la chiloți. Sau aproape. Fusta era o plapumă prea mică. Își făcea cald la picioare dar îi îngheța nasul... Muzica de aia e făcută, să ne facă nouă, oamenilor, viața mai frumoasă, zicea. Numai văzîndu-mă cum apuc chitara precum gîtul unei găini, profesorul meu mi-ar fi mutat urechile în vîrful capului : azi nu ai ce căuta în regatul sunetelor. Marș afară ! Ești o cvartă mărită !

...Bag în fundul tău un sac de bani. Acum să văd beneficiile. Cînd tata pronunță cuvîntul „beneficiu" cu siguranță nu glumește. Asta se întîmplă rar. Mai mult nu pot să spun.

Deci, începeam în grabă să-mi amintesc tot ce făceam cu profesorul la oră, cotul sus, ținuta, te rog, ți-nu-ta prostănacule !, gama do major, și acum acordurile, nu-i bine, te gîndești la dracu și calcă buricele ălea cum trebuie, n-auzi ?! Încă un la bemol și gata. La sfîrșit, văzîndu-mă transpirat, cu degetele făcute terci, tata îmi dădea un pahar cu bere și eu cîntam ca supliment două melodii învățate de la băieții din parc : „soția prietenului meu și da-da-dir-la-da-da". Ceilalți zîmbeau fericiți, doamna Păscutoiu cel mai tare... Ei vezi că se poate... Ai un copil pe cinste. Bine că nu m-a auzit profesorul. Îți strici digitația, boule ! De fiecare dată cînd studiam la chitară în astfel de condiții, simțeam în gură un pe departe gust de ananas (compot). Nu o să mă credeți, dar cu timpul senzația a început să persiste, să-și facă cu alte cuvinte de cap, diferențele să se evapore. Indiferent de ce anume îmi gătea mama, eu la masă tot ananas mîncam.

Mama s-a obișnuit foarte greu cu ideea. Nu înțelegea cum un simplu cuvînt ca „ananas" poate să fie o înjurătură în toată regula. Aș fi putut să-i explic, să mă scuz într-un fel, dar între timp îmi venise în minte o altă idee, și anume că sînt nebun.

Grozav de ușor înebunești. Lucrurile, oamenii, caii, casele, sar din balamale și gata, ai înebunit. Începi cu adevărat o nouă viață, o a doua, și în același timp, o altfel de copilărie, după care poți să faci și să vorbești pe stradă tot ce îți trece prin cap, și asta cu condiția să nu scuipi și să nu injuri trecătorii.

Totuși nu am renunțat să lupt. Drept dovadă m-am dus la doctor și i-am explicat treaba cu ananasul, gustul ăla idiot care persista și, care mult mai grav, în ultimul timp se întindea și asupra percepției mele vizuale.

...Nu e nici o nenorocire, drăguță, mi-a zis medicul. Vezi numai ananas în jurul tău ? Sînt unii care nu văd de loc. Trebuie să fie vorba de o răceală zdravănă, dacă nu cumva o alergie. Vedem noi.

Mi-am făcut un sever examen de conștiință. Luciditatea îmi spunea că această nebunie a mea consta în faptul că mă credeam nebun. Am căutat să mă consolez. Măi băiatule, asta e prostie un tembelism al vîrstei. Un gîndac mai mare ca palma îmi șoptea la ureche că numai un nebun poate gîndi așa ceva.

Singura grijă a mea era să nu mai afle și alții despre boală. Devenisem dintr-odată bănuitor. Îmi suspectam orice cuvînt articulat, mișcare, privire, reacție. Și asta mă obliga să fug de oameni, să-mi simplific existența mea exterioară.

Mă dilisem, asta e sigur. Îmi priveam mîinile cu teamă. Mă puteau trăda. Ele nu aveau voie să spună nimic, cu atît mai mult ele băteau aerul fără stăpîn, și apoi cuvintele, desigur cuvintele, modul prostesc, spontan de prostesc de a intra într-o discuție.

Oricum tata a rămas deosebit de surprins cînd a aflat prin telefon că eu încercasem să mă sinucid... „N-am crezut niciodată, băiete că în capul tău zace atîta prostie", mi-a zis, și a scos cureaua de la pantaloni. M-a bătut cu furie, lovind la fiecare lovitură, luîndu-și avînt, fără grabă, fără dezordinea de mișcări pe care o avea în alte dăți. „Trebuia să-mi spui și mie ce anume te frămîntă" și „Să nu mai faci niciodată" zicea calm, plictisitor, ca o concluzie. M-a bătut pînă mi s-au desfăcut copcile de la mîna stîngă, redeschizînd venele. L-am împroșcat cu sînge, covorul s-a pătat și asta l-a impresionat. Ba chiar, s-a îngrozit de ce făcuse. Asta consumă energii și te lasă pentru multă vreme fără pic de vlagă. Eu înțeleg. Nu-mi amintesc totuși să mă fi durut. De asta nici nu am țipat. De asta tata nu s-a oprit din lovituri. Așa cred.

Cînd mi-am revenit, ceva imens, galben, verzui, ca solzii de ananas mi se luase de pe ochi. Erau alți ochi, altă lume și desigur, alte cuvinte. Am încetat să cred că mai sînt nebun.

Acum am căzut într-o altă doagă. Sînt absolut convins că sînt cel mai normal om din cîți cunosc eu. Trebuie să fie pînă la urmă efectul unei experiențe deficitare de viață.

Ce-i drept, în autobuz era cam înghesuială. În situații din astea nu ai de ales. Închizi ochii și te lași călcat, împrincit, șifonat, dat la o parte, împins, agățat, înăbușit, înjurat fin în colțul gurii, înghiontit, cu urechile făcute sită. Scrîșnești din dinți și te gîndești la ceva plăcut. Asta dacă nu ai chef să numeri piciorușe de broscuță, cum fac eu.

...Nu are nici un sens, Lia, să te certi în zgomotul ăsta. Oricum nu te aude nimeni. Giulia se răstoiește la mine înfuriată, contrazicîndu-mă. (Nu suportă prescurtări de care își rid scriitorii umoriști : Miți, Tuți, Puiuț, Tontonel, Bibiloi,

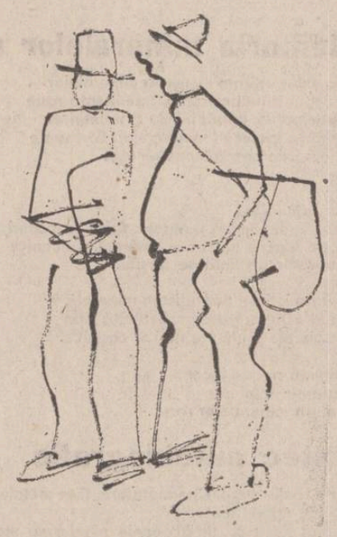

Desene de Horia Roșca

Tușca, Pițigoi, Ninel). Giulia se uită insistent la mine. Nu-și găsește locul. O cunosc prea bine ca să nu-mi mai dau seama că ceva nu e în regulă, că e nemulțumită. ...Și eu ce să fac ? zic... Să iei atitudine, zice. Tinărul de lîngă ea se întrece cu gluma, ori am chiorît ?... Dar ce s-a întîmplat de fapt, dragă ? Giulia refuză să-mi explice. Pare rușinată. Mi se suie sîngele la cap. Adică, eu nu-mi permit, deși sînt soțul ei de atîția ani, și un nespălat... Hei, tinere, ia ține-ți mîinile acasă, sau nu ți-e bine ? Pînă la urmă tinărul catadicsește să-și coboare privirile spre mine. Are o moacă antipatică, puricoasă aș zice, cu multe puncte negre în jurul nasului. Pare nespălat. O fi și mirosind a aceea-la aceea a lui de la subțiori... Hei, nu se aude ? (Face pe niznaiul)... Ce-i, domnule ?... Ține-ți mîinile acasă. Ia vezi... Care-i baiul ?... Vezi pe dracu imediat... Cu mine vorbești ?... Cu cine crezi ?... Cu Gagarin. Nesimțitule !... Scutește-mă domnule, nu vezi că ești paranoic ? ! Cuvîntul m-a lovit în moalele capului. Pur și simplu n-am știut ce să-i răspund, timp în care pletosul a și ajuns la coborîre. S-a dus la mă-sa, la moașă-sa, acolo unde-i era locul. Mult mai tîrziu am întrebat pe dirigintele lui fiu-meu ce înseamnă „paranoic". Ei, dacă aș fi știut atunci ce înseamnă nu-l stringeam de gît pe loc, de față cu lumea, să-i iasă limba de un cot din gură ? De aia zic că e bine să citești cărți și să fii pus la punct cu toate. Nu să te ia toți nespălații peste picior. Că eu muncesc ca un ciine să țin trei suflete în spinare și nu rid de oameni numai ca să mă aflu în treabă.

teatru t

Noaptea pe asfalt

Premiera teatrului Giulești cu piesa lui Theodor Mănescu, **Noaptea pe asfalt**, este o opțiune repertorială de valoare. Personajele piesei sînt autentice, vii, rareori cad pradă unui posibil retorism al dezbaterii. Căci **Noaptea pe asfalt**, regizată de Tudor Mărăscu, în scenografia lui Octavian Dibrov, este o dezbatere pasionantă — Eugen, personajul principal, trece de la starea de **martor** la activarea propriei conștiințe. Filmînd o nuntă și deznodămîntul ei nenorocit, Eugen începe o lungă căutare a adevărului. În primul rînd a adevărului propriei vieți. La treizeci și cinci de ani, personajul își schimbă total cursul vieții — iese din lîncezeala gîndirii și sentimentelor pentru a urma vocea propriei conștiințe în plină revelare. Celelalte personaje — Valentin, cumnatul, un mic șef de clan, Marina, sora lui și soția lui Eugen, captată total de o existență superficială, Ecaterina, viitoarea soție a lui Valentin și sora lui Eugen, o femeie urmărindu-și consecvent interesul, toate sînt șocate dar și neliniștite de acest proces de trezire a unei conștiințe. Se realizează, astfel, pe lîngă confruntarea dintre Eugen și propria existență de pînă atunci, o relație de adversitate între un individ și o mică lume trăind la un nivel mediocru.

Regizorul Tudor Mărăscu a gîndit textul din perspectiva dinamică a devenirii, a revirimentului unei conștiințe. Imprimînd un ritm în concordanță cu descoperirile succesive ale personajului principal, regizorul evită centrarea pe trama politistă pentru a determina publicul să urmeze, traseul în conștiință al lui Eugen, să iasă din starea de martor (spectator) pentru a porni într-o activă descoperire a propriei **modalități de a fi în lume.** În aceasta mi se pare că textul lui Theodor Mănescu este valoros permițînd un travaliu regizoral atent la evoluția stărilor interioare.

Corneliu Dumitraș (Eugen) interpretează nuanțat o partitură amplu orchestrată. Actorul dă greutate scenică neliniștii personajului, determină anumite porțiuni ale textului, greoaie prin caracterul lor expozitiv, să caracterizeze propriul mod de a fi pe scenă. Mihail Stan (Valentin), — tipul, uneori tratat schematic, al „protectorului". Rodica Mandache (Marina), comunică, pe o tonalitate acută, disperarea și rezistența în fața unei schimbări de proporții. Agatha Nicolau (Ecaterina), în ciuda unei rigidități în joc, oferă portretul corect al unei ariviste care mizează totul pe o carte (căsătoria cu Valentin). Ion Pavlescu, Ana Trofin, Mircea N. Crețu — cu unele momente deosebite prin stăpînirea tumultului interior, Lucia Cristian, Ion Chițoiu — definesc un ansamblu dramatic original, în stare de tensiune permanentă. O mențiune aparte — panourile — fotograme realizate de Octavian Dibrov, care, pe scenă, apar ca semne ale realității invadînd conștiința.

Noaptea pe asfalt este un spectacol care atestă alături de **Anchetă asupra unui tînăr care nu a făcut nimic**, o înțelegere adîncă a necesității unor confruntări reale care să treacă dincolo de scenă, în public.

Marian Popescu

film f

Ancheta

În filmele sale Constantin Vaeni e un sentimental sau, și mai bine zis, un om de treabă, un binevoitor care-și dă toată silința să nu supere și să nu contrazică pe nimeni, capabil să se lase înduioșat tot atît de mult de-un fir de iarbă, de-un joc de rugby sau de-un destin tragic. Se recunoaște aici structura regizorului de film documentar, care încearcă să traducă liric tot ce atinge, amenințat să sfîrșească, asemeni regelui Midas, bogat dar flămînd. Constantin Vaeni face strădanii lăudabile să ne transmită, înduioșat, păreri, întîmplări și teze pe care le adoptă cu entuziasm și le iubește pe toate în aceeași măsură de parcă ar fi odraslele sale, indiferent dacă-s mai chipeșe sau mai pocite, ca un părinte înțelept și nepărtinitor. Adoptiunea e un gest nobil, generos ; singura obiecțiune care s-ar ridica fiind aceea că în copiii luați de suflet nu o să recunoști niciodată personalitatea părinților lor de împrumut. Un bătrîn sfătos și un adolescent idealist trăiesc laolaltă în Constantin Vaeni, fără ca în combinația aceasta să intre și omul matur, intransigent cu ceilalți și cu sine însuși, care te face să-i înghiți cu noduri personalitatea și punctul de vedere dar care, pînă la urmă, este singurul adevărat creator.

Ancheta, ultimul film al lui Constantin Vaeni, după un scenariu de Fl. N. Năstase, e de fapt un proces filmat — mutat în aer liber și în diverse interioare doar din rațiuni cinematografice, fără să-și piardă însă mirosul de sală de tribunal. Se caută vinovații unui accident petrecut la o întreprindere și, pe lîngă această anchetă, autorul deschide pe cont propriu o a doua anchetă asupra suspiciunii judiciare, a acelei depășite mentalități care vede în fiecare om un vinovat. Rezultatele primei anchete sînt mai puțin importante decît problema pusă în dezbatere. „Cazul" procurorului, implicațiile etice, sociale și politice ale suspiciunii, sînt discutate cu multe, foarte multe cuvinte. Oamenii sînt priviți mai ales în calitatea lor de „reprezentanți" și, dacă Mircea Albulescu, Remus Mărgineanu, George Motoi și Ion Caramitru au totuși o fizionomie și un caracter conturat, faptul se datorește mai ales strădaniei actoricești și regizorale. Dezbaterea „oficială", între părțile implicate, este secondată și de „păreri din sală" — jucate de Silvia Popovici, Gheorghe Cozorici, Ion Roxin, Cornel Coman și alții —, mai angajați sau mai nepăsători față de cursul „procesului" care se desfășoară înaintea lor. Accentele grave ale filmului, seriozitatea problemelor în cauză, fac din **Ancheta** o realizare solidă, temeinică, lipsită însă de strălucirea firescului, de acea dezinvoltură necesară chiar în fața absolutului.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Seriale

Tiranic și pluvios, acest noiembrie a consolat telefiliii prin primenirea serialelor de luni și simbătă. Așadar **Mindrie și prejudecată**, într-o nouă variantă interpretativă și regizorală, ne va reaminti tribulațiile pre- și pro-matrimoniale ale domnișoarelor din clanul Bennet. În „dulcele stil" englezesc, stilul „serial" prin excelență. Va fi o ecranizare de caractere în spirit La Bruyère, vor fi dialoguri socratice (dacă vreți) și monologuri platonice. În orice caz, mult platonism. Darcy se înclină vexat, Elisabeth suride. Deci va fi vorba — în prim-plan — și de dicotomia surîsului. Noua ecranizare promite să respecte întru totul infinitul joc contrapunctic al atitudinilor, din roman. „Căsătoria e singura soluție pentru o fată cultivată", ne-a avertizat, încă din primul episod, domnișoara Charlotte Lucas. Dar cum vor reconcilia domnișoarele sentimentul, rațiunea, mîndria și prejudecata ? Timp de nuștiucîte episoade domni în redingote, doamne în toalete Empire, vor pune în valoare subtilitățile ironice ale doamnei Jane Austen. Căci, mai întîi de toate, serialul va fi pentru cunoscătorii romanului (și cine n-a citit **Mîndrie și prejudecată...**) un recital Austen, „acest Cervantes în fustă"...

După **Suspendați de un fir** al lui Irvin Allen, ale cărui idei regizorale se agață totdeauna de firul fragil al unor tipologii și situații-limită (pitici, giganți, naufragii și cîte alte grozăvii) pentru a moraliza apoi, deștept, că din conflictul bine-rău cei buni scapă basma curată, „negativii" intră la apă, iar cei care nu și-au edificat încă o componentă existențială dominantă au timp s-o facă după ce scapă de belea, ba chiar li se oferă șansa de-a începe o viață nouă și justă, deci... după toate acestea, **Michael Mullen.** Știm deja că, dramatic și simbolic, filmul va celebra o absență : absența protagonistului. Căci protagonistul, Michael Mullen, tînăr și pașnic fermier, apoi soldat în batalionul 198 „Americal", pe frontul din Vietnam, „este redat familiei în sicriul înștelat cu steagul Americii recunoscătoare". Dar... „Știe cineva de ce sîntem în război ?" întreabă unul dintre personaje contemplînd cadavrul. Emblematic, întrebarea rezumă întreaga „retorică" a serialului : De ce ? „Ce-o să simți cînd o să omori primul om ?" — e întrebată vitoarea victimă. „Te învață Ei". Ei, adică cei care inventează un război absurd, motivîndu-l cu sloganuri aberante. Așadar **Cazul Michael Mullen**, un serial care promite să problematizeze — în sfîrșit — tragedia unei generații angajate în războiul nimănui. Tragedia războiului.

Smaranda Cosmin

ATUNCI TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XI)

Duminica neagră

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

În dimineața aceea, la panihida morților din biserica Sfîntul Dumitru unde slujeau doi preoți, Minculescu și Gănțoi, colivele erau puse direct pe lespezile de piatră, în fața altarului, cu colaci și lumînări aprinse înfipte în mijloc, și cu bomboane înșirate în cruce, spre care jinduiau toți copiii mahalalei, nerăbdători să audă cît mai curînd cîntîndu-se „veșnica pomenire", cînd tăvile de cupru cositorit erau ridicate de la pămînt și balansate în sus și în jos, de zeci de mîini întinse ca într-o tainică și mută comunicare cu cei de pe lumea cealaltă. Căci, după pomenire se făcea împărțeala colivei într-un murmur grăbit, pe un singur ton : „Dă-și-mie... na-și-ție...dă-și-mie...na-și-ție, na-și-ție...". Și copiii ieșeau din răcoarea bisericii cu boturile umede mînjite de zahăr farin, de parcă ar fi sărutat zăpadă, iar afară îi întîmpina apropierea unei amiezi toride ademenindu-i către bălțile cu apă stătută de la marginea mahalalei, sau către roata lui nea Grigore Inimărea, la jgheabul căreia se băläceau întotdeauna nemții de la bateria cu cinci tunuri a lui Willy Novicki.

Ceva neobișnuit se petrecea la sfîrșitul acelei dimineți de duminecă, dacă „obișnuit" putea fi considerat felul de viață al acelei lumi constrînsă să iasă din matca ei firească. Toate baloanele captive se aflau în dispozitiv, formînd un baraj aerian de mătăhăloase balene plutind pe cerul orașului, în vreme ce, la butoaiele cu ceață artificială, lăsate de cele mai multe ori fără pază, erau postate santinele germane. Sub cascada rostogolită din adîncul pămîntului de roata lui Inimărea nu se scălda nici un neamț, de parcă n-ar fi fost duminecă și nici prima zi de după luna lui cuptor. Copiii care încercaseră să se apropie de locul acela, unde li se afla scăldătoarea, au fost izgoniți cu brutalitate de servanții balonului captiv din apropiere, oameni care, pînă atunci, țînuseră să se arate prietenoși cu puștimea mahalalei. Dar ziua aceea începuse altfel, deși oamenii se comportau conform rutinei vieții impusă de război.

În zori fusesem la oborul de la bariera Bucov unde pămîntul neștiutor dar blagoslovit de hărnicia și de truda țăranilor de pe ogoarele și grădinile din preajma orașului, își trimisese roada din miez de vară, ca o replică a tihnei și a păcii posibile dată urgiei ce nu avea să întîrzie prea mult să se arate. Nimeni nu bănuia însă ce anume avea să se întîmple. Oamenilor le place să creadă că sensibila lor ființă posedă un avertizor ascuns, în care li s-au depozitat presimțirile, acționînd ca un seismograf la cele mai insesizabile șocuri ale subconștientului, capabil să le trezească vigilența și să le ascută instinctul de autoconservare. De cele mai multe ori însă, ei vorbesc despre presimțirea unei întîmplări anume doar după ce aceasta s-a consumat, incapabili s-o anticipeze și să acționeze în consecință.

Undeva, departe, deasupra Mediteranei, apropiindu-se constant și inexorabil de spațiul aerian al Europei zburau spre ținta lor bombardierele Mareei Razante. Din cîte decolaseră de la Benghazi mai rămăseseră în aer 167 de quadrimotoare avînd fiecare la bordul său cîte nouă sau cîte zece oameni. Cîți dintre ei ar fi putut spune însă că aveau cu certitudine presimțirea morții sau a supraviețuirii Și echipajele lui Tidalwave știau ceva mai multe, decît ploieștenii mei, despre ceea ce avea să însemne, atît pentru ei, cei din aer, cît și pentru obiectivele lor, ziua aceea pe care abia o începuseră.

Li se spusese că întoarcerea de „acolo" era o chestiune de importanță secundară, și că principalul era să lovească nimicitor ținta încredințată. Li se spusese că astfel vor face o demonstrație de excepție, o mare bătălie cîștigată printr-o singură lovitură, iar acea lovitură pe care urmau s-o dea ei avea — în cazul reușitei — să apropie cu cel puțin șase luni sfîrșitul războiului, salvînd astfel milioane de vieți.

După ce am terminat treaba la obor am fost la biserică, unde am mîncat din coliva morților necunoscuți, fără să pot bănui că, la slujba de peste o săptămînă, preoții Minculescu și Gănțoi aveau să sfințească un număr dublu de colive, pomenindu-i în pomelnicele lor și imolorînd lui Dumnezeu și iertarea păcatelor celor doborîți din avioanele lor și striviți la pămînt. Cîțiva dintre viitorii morți ai mahalalei Sfîntul Dumitru, ale căror colive urmau să li se fiarbă în curînd, se aflau de față, ascultînd cu piosenie cazania, ori așteptînd nerăbdători să se termice odată slujba, ca să poată pleca mai curînd la treburile lor.

Pe străzile centrale ale orașului patrula o mașină germană vopsită în culorile camuflajului care, prin cele două pîlnii ale megafoanelor de pe capotă, emitea un ordin scurt, pe un ton răstit, repetat cu insistență. Toți militarii germani aflați în permisie „pirat" din perimetrul sudic al Mediteranei. Tot după război s-a descoperit că germanii plasaseră în apropiere de Atena o unitate de elită capabilă să intercepteze transmisiunile americanilor din zona Benghazi. Și, cu toate că niciodată nu se pomenise în eter scopul operațiunii Tidalwave, iar cuvîntul Ploiești nu se pronunțase în nici un comunicat, decolarea din Libia fusese anunțată din primul moment la Otopeni. Singura abatere de la măsurile de precauție, comisă în mod deliberat de americani, fusese un avertisment transmis prin cifru, în ajunul decolării, către unitățile aliate din nordul Africii și din sudul Mediteranei, prin care acestea erau prevenite asupra acțiunii, cu scopul de a se evita orice confuzie posibilă și a nu se proceda, din lipsă de informare, la atacarea de la sol sau de pe mare a propriilor avioane, așa cum se întîmplase în timpul debarcării în Sicilia, cînd flota maritimă a Statelor Unite a doborît cîteva aparate care transportau trupe de infanterie aliate. Oricare dintre aceste trei ipoteze asupra căilor prin care Gerstemberg a putut fi informat cu privire la direcția de zbor a marei armade aeriene, putea fi la fel de valabilă, dar care dintre ele a fost, în realitate, cea exactă, nu s-a lămurit niciodată. Nici o detectare a masivului zbor prin instalații radar nu era exclusă deși, dacă germanii dispuneau în acea epocă de astfel de instalații, ele nu erau decît la prima generație, incapabile la distanțele la care ar fi fost instalate — în Sicilia, în Creta sau în Italia — să intercepteze o operațiune aeriană pornită din Libia, cu direcția Corfu, Balcani și România.

Deocamdată, la centrul operațional Luftwaffe de la Otopeni, nu se știa decît atît cît se recepționase de la bazele germane din sudul Greciei : O puternică formație de bombardiere americane cu rază mare de acțiune survola Mediterana la o altitudine de 800—900 metri în direcția nord. Care îi era destinația exactă încă nu se putea spune. De ajuns însă ca toate dispozitivele germane de luptă antiaeriană, din centrul Italiei pînă în Austria, și din Grecia pînă în Carpați, să intre în alertă.

Și marea cursă mută la întîlnirea cu moartea continua. Pentru unii, această întîlnire se consumase chiar de la start. Quadrimotorul „Kickapoo" din grupul Piramidelor, unul dintre ultimele avioane care decolaseră de la Benghazi a început să caleze imediat după desprinderea de la sol. Încercînd o întoarcere la bază, pilotul n-a văzut prin picla nisipului răscolit, un stîlp de beton pe care l-a lovit în plin. Aparatul s-a prăbușit în flăcări deschizînd astfel lista cu primele victime ale lui Tidalwave. La trei ore de zbor, unsprezece bombardiere își părăsiseră formațiile, echipajele făcînd cale întoarsă din pricina defectării motoarelor roase de nisipul Saharei. În apropiere de insula Corfu, bombardierul „Wingo-

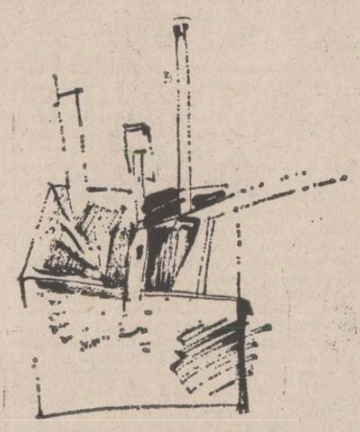

Wango" condus de Brian Wooley Flavelle, primul avion care decolase de la Benghazi în fruntea marei armade aeriene, avînd la bord pe navigatorul-șef al misiunii, Robert W. Wilson, a intrat pe neașteptate în vrie. Învîrtindu-se ca un titirez el a părăsit locul din fruntea formației și s-a prăbușit ca o bombă în valurile mării Ionice. Asul zborurilor razante, idolul tinerilor din tabăra de la Benghazi, cel ce scăpase de atîtea ori în focul bătăliilor de deasupra Siciliei, curajosul Brian Flavelle cădea printre primele victime ale lui Tidalwave. „Wingo-Wango" era un aparat nou-nouț care n-avea la activul său decît cîteva zeci de ore de zbor. Nimeni nu a putut afla vreodată care a fost pricina capotării sale. Inutilul consemn al muteniei radio l-a obligat pe comandantul navei-pilot să nu rostească un cuvînt cu privire la accidentul petrecut la bordul avionului. Armada aeriană avea și alte consemne severe stabilite în mod special pentru această misiune : Nici un bombardier nu putea părăsi formația decît în caz că erau somați să se întoarcă de urgență la unitățile lor.

Ce putea fi ?

Cel mult, un nou exercițiu de apărare pasivă, cu întreaga demonstrație de forță și de ripostă pe care germanilor le plăcea atît de mult s-o etaleze. Își înălțaseră baloanele iar țevile de tun așteptau decapotate. Din turnul catedralei Sfîntul Ioan Botezătorul fuseseră coborîți soldații români împletitori de fotolii de răchită și, în locul lor, binoclau zările cîțiva nemți înarmați pînă-n dinți. Patru mitraliere cățărate acolo împungeau cărdinalele.

Ceva se întîmpla, dar cine putea spune, ce anume ?

marin lupșanu

Vară

Stă zeul tînăr la cîrma corăbiei
e vară,
soarele fulgeră-n minji, în ierburi, în fructe
du-te gîndule tînăr și aprig, du-te !

Urcă ciocîrliile-n văzduh
și nu se mai întorc niciodată,
ca o binecuvîntare
cade polenul cîntecelor peste lume.

În lan combinele horesc
asemeni păsărilor în fața marilor călătorii
deasupra cîmpiilor înflăcărate.

Liniști grele
planează peste satul tocit sub greieri,
ierburi înalte cu pleoapele roșii
țin soarele tînăr la piept,
fructele ies calm din platoșa cămășii.

Du-te gîndule tînăr pe plaiurile mari
cu mireasme sfințite
cu stele adînci răsărind din pămînt
acolo unde spicele împing orizontul
cu pieptul
spre cerul, albastrul, înaltul
du-te suflete de poet, du-te
dinspre oraș vine asfaltul.

Epos autumual

O catedrală de viespi aurii
pare satul
cu acoperișe roșii de țiglă iluminînd
ca un pumn de cireșe în poala bunicii ;
o inimă veche ascunsă-ntre dealuri
mocnind sub blîndă, dulcea lumină
autumnală.

Coline vinete bat din aripi greoi,
ierburi răzlețe susură dorul morții
acum poți atinge cu sufletul soarele blînd
scurs deasupra pădurilor la orizont
ca o înjunghietură
ca un taur mîndru și tînăr răpus în arenă.

Acum trec peste cîmpuri
copilele toamnei cu părul vîlvoi
plîngînd toată noaptea pînă spre ziuă
cînd răsare luceafărul
îngîndurat ca un cosaș cînd i se rupe coasa
în inima cîmpului.

Din cochilia satului
pleacă fiii țăranilor spre academiile lumii
numai eu rămîn în casa părintească
să-mi scriu cărțile pe propria-mi inimă.

Scene de vînătoare
cum numai pe vechile stampe mai poți vedea
luminează colinele pînă-n adînc
atît de puternic încît izvorul din vale
are chipul unui căprior ucis.

Pilitura de fier

Spre sud în cîmpia părinților noștri
sentimentele se desăvîrșesc,
soarele
se mărturisește în catedrala salcîmilor
și ploile făgăduiesc viață puternică.

Trebuie să fii tînăr și să gîndești sănătos
cînd iarba va învia
și peste satul străbun năprasnic va lumina.

Orășenii veniți sîmbătă seară la țară
zac zdrobiți de aerul tare ca de opium
sub mărturia lunii pilpîind în pîntecul norilor
ca-ntr-un tablou medieval
cu oștiri odihnindu-se înainte de luptă.

Pămîntul înverzit tulbură lumea,
răvășește sufletul orașului obosit
de grijile zilnice,
c-un tunet de miresme sparge văzduhul
îndulcind somnul copiilor prin parcuri.

Satul vegheat toată noaptea
de bătrîni adînciți în gînduri
luminează istoria pe dinăuntru
în vreme ce pe cîmpul dintre orașe
fulgerînd ca un roi de albine
cade pilitura de fier.

GRÎNARUL

Urmare din pag. I

Înainte de a părăsi clădirea Grădiniței ni s-a făcut invitația de a gusta cîte ceva din roadele pămîntului, fapt pe care l-am refuzat prea moale și nehotăriți, după acceptarea căreia ne-am deplasat cu rapiditate în cîmp.

MARE DE PĂMÎNT

Dacă n-ai știi cine este și cu ce se ocupă tovarășul secretar Gheorghe Glodeanu, găsindu-te în preajma sa, nu ani, nu luni sau săptămîni, ci doar o zi, două, poți totuși să-ți formezi o părere despre dumnealui, începînd cu constatarea că fiind un om pragmatic — nu uită niciodată ce vrea adică — își respectă oaspeții, îi înconjoară cu toată grija, chiar cu o mare delicatețe, dar dacă și-a propus să-și controleze vastul sector de ale cărui lucrări de sezon răspunde, atunci își trebuie rezistență și forță spre a-l urma, pentru că nu-ți dă niciodată impresia că te duce undeva anume, ci doar acolo unde este nevoie de prezența și indicațiile lui. Astfel am ajuns pe o mare de pămînt, pe care din loc în loc se vedeau grămezile aurii și mari de porumb, zeci de camioane, remorci și combine de recoltat, soldați, copii, bărbați și femei, popor.

Alături de secretarul Glodeanu am parcurs kilometri printre loturile ce se recoltau atunci, aplecîndu-ne din cînd în cînd după știuleții rămași în urma mașinilor care din diferite motive îi mai scapă, răminînd să fie culeși manual. Am întîlnit nu numai directori, ingineri, ofițeri etc. dar mai ales cooperatori, tractoriști cu remorci, mecanici agricoli, paznici în diferite locuri și m-am mirat că nu era niciunul care să nu-l cunoască pe nume pe tovarășul Glodeanu. Cînd ne-am urcat fiecare în cîte o cabină, eu am nimerit în combina cu nr. 111 de la secția 8 Dîlga, Lehliu, condusă de tînărul Aurel Iordache cu o vechime de 3 ani în această muncă. Sincer și nonșalant mi-a spus că dacă remorcile ar veni să-i descarce combina în ritmul în care el recoltează, ar cîștiga cel puțin 6 000 pe lună din acest sezon. Anul trecut, în aceeași perioadă realizase într-o lună un venit de 5 800 lei, mi-a spus. Dar fața lui nu exprima nici o bucurie la gîndul cîștigului și l-am întrebat ce supărare are. Mi-a răspuns că tinerii dintr-un leat cu el au fost încorporați și e necăjit fiindcă la eliberare el va sosi acasă mai tîrziu cu cîteva luni și cîte nu se pot întîmpla în acest timp. Crezi c-o să se mărite pînă te întorci ? l-am ispitit eu. A crescut sub ochii mei și n-aș vrea să se-ntîmple o treabă ca asta. Atunci însoară-te înainte de armată, i-am spus. Meditînd la această posibilitate abia a observat că boabele de porumb se ridicaseră peste plafonul admis și a oprit pentru a-l aștepta pe cel cu camionul sau remorca să-l descarce.

Din cîmp ne-am îndreptat spre două mari baze de strîngere și adăpostire a porumbului unde tovarășul Glodeanu, după ce a apreciat eforturile celor care meritau laude, a criticat aspru mo-

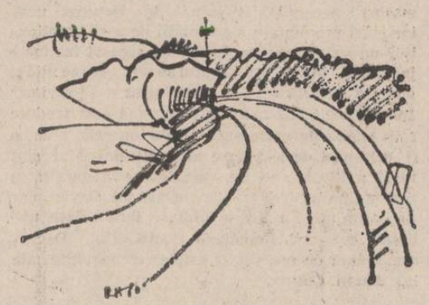

dul de organizare al transporturilor din cîmp la bazele de depozitare a recoltei. Înainte de-a se însera am văzut sectorul zootehnic al cooperativei de la Dor Mărunt și am vizitat cîteva locuințe de cooperatori. Casa frumoasă și pe dinafară și pe dinăuntru, curtea pavată, via din grădină și bătătura cu animale aparținînd șefei de lot Norica, dimpreună cu declarațiile ei nedemagogice m-au convins că nu se făcuseră peste noapte pentru a le vedea noi cu acea ocazie, ci că erau rodul binemeritat al muncii acelei familii și că, vorba Noricăi, nici nu sînt cine știe ce mari avuții la casa ei (pentru care noi oaspeții totuși o invidiam admirativ), fiindcă alții mult mai tineri, spunea ea, stau mult mai bine. Dar cine o duce prost, am întrebat-o ? Cine nu muncește, cine bea tot ce cîștigă o vreme, iar acasă suflă vîntul, a spus Norica. Seara de la Dor Mărunt s-a încheiat cu un dialog între oamenii despre care cred că erau floarea satului și noi, oaspeții lor.

DIN TOAMNĂ PÎNĂ ÎN IARNĂ

Ori în ce loc m-aș fi aflat de cînd mă știu cred că n-am pierdut niciodată momentul cînd începea să ningă prima oară în fiecare an. Noaptea la Slobozia, neputînd adormi (vîntul părea că zgîlțîie clădirea) am privit de nenumărate ori peisajul pînă cînd, în zori, la lumina unui bec puternic din stradă, am observat primii fulgi. Fiind în noiembrie, m-am gîndit la marea aceea de pămînt roditor, comparînd-o cu dealurile sărace, dar atît de dragi mie, din satul meu și din alte părți ale Transilvaniei și am conchis ca pentru mine însumi că și recoltele dintr-un județ ca Ialomița dacă ar fi depozitate pe o suprafață din mijlocul căreia să le privești întinderea ar semăna tot cu o mare : de grîu, de porumb, de sfeclă, de floarea-soarelui etc. Aceasta, adică suprafețele nesfîrșite de pămînt plus procentul scăzut al populației, dar și insuficiența mijloacelor din dotarea agriculturii explică îndeajuns (fără a mai socoti intemperiile) unele întîrzieri în strîngerea la timp a recoltelor. Țara nu poate fi concepută fără vreuna din părțile ei, dar fără acest imens grînar al patriei, spune tovarășul Glodeanu, ar fi deosebit de greu.

LA SMIRNA

A doua zi, la ieșirea din Slobozia în direcția Ograda, tovarășul Glodeanu ne-a arătat noul complex de creșterea porcilor cu o capacitate de 200 000 capete, organizat în crescătorii moderne de cîte 10 000 capete, pentru fiecare din acestea fiind necesară prezența unui singur îngrijitor. La I.A.S. Ograda, cu nostalgia cîtorva dintre noi pentru viața la țară, am vizitat cu bucurie grajdurile unei crescătorii modernizate de vaci Holstein, a căror producție pe cap furajat este de 4 000 kg lapte.

Începutul iernii, pe un vînt puternic și cu o ninsoare ca-n povești ne-a prins gonind cu mașinile pe drumul Brăilei spre Smirna. Cu toată vremea nepotrivită mulți dintre locuitorii Smirnei se aflau în duminica aceea la cîmp pentru a culege recolta de pe ultimele suprafețe. Din pur sentimentalism o spun, mi-a făcut o mare bucurie să aud, ca și la Dor Mărunt, că mulți dintre locuitorii Smirnei sînt originari din Transilvania, dovadă fiind numele lor : Bârsan, Păduraru, Păcurariu, Berbecel etc. Inginerul Vasile Berbecel, un om de o mare mobilitate spirituală, întreprinzător, calm și tenace este președintele C.A.P.-ului Smirna de cîțiva ani buni. Despre realizările oamenilor din Smirna trebuia să aflăm noi în acea duminică bogată în zăpadă, în vorbe frumoase și-n bucuria de a ne întîlni unii cu alții pentru prima oară. Am spus undeva mai înainte că tovarășul secretar Glodeanu nu uită niciodată ce vrea : dar acest lucru nu trebuie să rămînă o taină : dumnealui vrea să convingă și mă simt dator să spun că a reușit să fie convingător. C.A.P. Smirna a obținut toate ordinele și medaliile posibile în urma unei munci deosebit de bine organizate, a hărniciei locuitorilor, aș spune a conștiinței lor. Chiar dacă cifrele sînt seci în atitea ocazii, de data aceasta fiind vorba de piinea țării vom cita cîteva privind rezultatele acestei cooperative agricole : grîu — 5—6 000 kg la ha ; porumb 7 500—8 000 kg ; sfeclă de zahăr — 40 000 kg ; floarea-soarelui — 3 000 kg etc. Am fost nu mirat, ci de-a dreptul entuziasmat cînd am auzit că retribuția unui om la zi-muncă este de 80—100 lei. Gospodăriile oamenilor sînt deosebit de îngrijite, mulți dintre cei tineri mai ales, cu ajutorul părinților, și-au cumpărat mașini. Posibilitățile de a cîștiga și mai bine sînt deschise celor care pot să cultive în plus un lot de tutun, realizînd astfel planul de contractări al cooperativei cu statul, cei într-adevăr harnici primind pentru efortul lor sume pînă la 30 000 lei anual. Solariile de legume și celelalte sînt de asemeni o sursă de venituri ale locuitorilor din Smirna.

Pentru rezultatele muncii lor, țăranii din Smirna au ajuns să facă în ultimii ani excursii în U.R.S.S., Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, R.D.G. Unora dintre ei care se aflau în R.D.G. li s-a întîmplat să nu fie crezuți că se îndeletnicesc cu agricultura, erau tocmai la casa lui Goethe de la Weimar, și atunci au arătat mîinile bătătorite ca să fie crezuți.

Dar dincolo de venituri, bilete de odihnă, excursii și alte înlesniri, cel care vine din altă parte la Smirna, Dor Mărunt sau în alte sate fruntașe din Ialomița poate să observe siguranța de sine a celor care știu că muncesc, felul de a fi și a se comporta al acestor țărani care știu că din munca lor se hrănesc milioane de oameni, credința că pe ei nu-i poate clătina nimic și nimeni, pentru că existența lor are adînci rădăcini înfipte în pămîntul pe care îl brăzdează, îl frămîntă și-l mîngîie de generații întregi.

Dar ceea ce regretă oamenii din Smirna este faptul că în deceniul 50 au dispărut puținele păduri și perdele forestiere care mai ogoiau vînturile, rețineau zăpezile, aduceau ploi sau adăposteau la umbra lor animale pe vreme de caniculă.

ÎNCHEIERE

Am plecat toamna din București și ne-am întors iarna, cu toate că trecuseră numai două zile de cînd lipseam de acasă. Unii citind aceste rînduri vor spune poate că două zile sînt floare la ureche pentru a te documenta într-un domeniu atît de vast ca agricultura. Eu vreau să spun că sînt de ajuns pentru cine s-a documentat din copilărie. Zonele nu diferă în anotimpuri și practicile obligatorii pentru fiecare lucrare, dar diferă în realitate și în această privință Ialomița poate fi considerată integral un magazin național de pîine. Spusesem cu cîteva rînduri mai sus că noul venit care nu știe cine este tovarășul Gheorghe Glodeanu, după modul de a fi între oameni, după hotărîrea cu care participă la lucrările totdeauna de neaminat ale județului întreg, după felul convingător în care pune problemele și le demonstrează, după pledoaria pe care o face pentru munca de culturalizare a maselor, pentru noul venit spuneam, el nu poate fi decît secretar cu propaganda. Despre calitatea nouă și superioară a vieții celor din Dor Mărunt și Smirna a vrut să ne convingă și eu unul scriu că a reușit.

radio

Cîteva întrebări

Nu contează că se apropie Anul Nou. Primăvara strigă catalogul ; aplică principiile pedagogice moderne ; corectează extemporale ; face planuri de lecții ; poate (scuzați !) așteaptă vacanța. De ce ne-am mira ? „Primăvara e profesor" și o melodie de muzică ușoară transmisă la radio zilele trecute oferă chiar lămuriri suplimentare : „Nimic nu e întîmplător / totul spune ceva. / Dacă nu înțelegi / primăvara îți va explica". Și : „dacă nu știi de cînd / cerul n-ai mai privit / dacă de zile-ntregi / tu n-ai mai zîmbit / dacă nu dăruiești / un gînd bun cuiva / cît de mult greșești / primăvara îți va explica". Refren : „Primăvara e / profesor și noi / noi / sîntem / elevi / așezați din nou / cîte 2 (doi) / în bănci, învățînd. / Primăvara iar / ține-o lecție de neînlocuit / pentru elevii ei / lumea a înflorit". Elevii, știm bine, învață dar pun întrebări : de ce ?, cum ?, pînă cînd ?, cine ? ș.a. De exemplu : 1. — Din ce cauză muzica noastră ușoară e sigură că ritmul și rima (!) nu pot face casă bună cu gramatica și cu bunul gust ? 2. — Cum e posibil să crezi că muzica e cea mai nobilă dintre arte dacă, interpret fiind, ai „interpretat", pentru ascultătorii tăi strofele de mai sus ? 3. — Pînă cînd „explicațiile" referitoare la textele pentru muzica ușoară pot fi lăsate pe seama celor patru anotimpuri ? 4. — Cine, „cine poate știi" și dintre cei care știu cine se va hotărî să răspundă ?

Întrebările, firește, nu se opresc aici decît din lipsă de spațiu. Strofele reproduse au, din păcate, concurente mult mai serioase într-un eventual „top" al „perlelor". Exploatînd imprevizibilul și surpriza, textierii uită, adeseori, că ambiguitatea estetică nu se poate confunda cu ambiguitatea logică. La școală se învață de timpuriu că orice text, indiferent de conținutul lui, e dator să respecte anumite legi. Dar regulile de coeziune, de concordanță, de acord, le par, probabil, acestor „creatori" simple mofturi. În schimb, se simt parcă obligați să se refere mereu la un univers lipsit de profunzime și de semnificații majore. „Producțiile" în cauză sînt străine de imperativele simbiozei sunetului muzical cu textul poetic și, de cele mai multe ori, efectele se înscriu pe traiectoria vulgar — gregar — melodramatic. Reluarea temelor demult banalizate, tratarea lor rudimentară, depersonalizată, sărăcia compozițională, stilul didactic, artificial, afectat, sînt caracteristice „activității" multora dintre cei care compun texte pentru muzica ușoară. Interpretului nu-i rămîne decît să dezvăluie și să redea sensul unor cuvinte care, avînd grijă să sune „din coadă" nu mai pot fi preocupate de raportul semn-semnificație. „Înarmați" cu astfel de texte, cîntăreții noștri reușesc, în cel mai fericit caz, să provoace rîsul. Rîsul publicului, rîsul celor ce așteaptă să le fie transmisă expresia artistică a unei melodii, este, însă, un rîs amar. Eșecul sau semieșecul estetic, ușor de trecut cu vederea pentru creatori și interpreți generează „reacții de apărare" în tabăra receptorilor. Treptat, dintr-un gen preferat, muzica ușoară poate deveni exclusiv prilej de ironii. Nu e păcat ?

Elena Ștefoi

plastică

Geometria sensibilă

Pirvirii active, ochiului inteligent i se adresează pictura lui Vasile Dobrian — expusă la Galeria „Simeza" — prin lucrări compunînd tot atîtea spații de interferență între real și imaginar.

Noțiunea de geometrie pare inevitabilă în orice încercare de a comenta această pictură. Ea se cere, însă, completată neîntîrziat cu atributul „sensibilității", înzestrat cu sensul conferit undeva de Eugenio d'Ors. O geometrie destinată intuiției mai mult decît analizei, acelor „judecăți ale sufletului pe care rațiunea nu le înțelege" mai curînd decît „purei vizualități" alcătuiește substanța compozițiilor lui Vasile Dobrian. O geometrie „impură", s-ar spune, în măsura în care ea este mereu „corectată" prin intervenția dimensiunii subiective.

Un anume spirit „mediteranean" se citește aici, legitățile armoniei fiind în chip nuanțat simțite, nu ca exerciții frivole ori pîndite de dictaticism, dar ca embleme și parabole totodată, ale formei. Căci pictorul nu sacrifică nicăieri necesității imperioase de a se exprima claritatea și ordinea lăuntrică ale limbajului său plastic definit de tonalitatea ponderată, de articulația precisă, nesovăielnică în care sînt descifrabile însemnele unui funciar respect față de meșteșug. Condiție necesară a expresiei, armonia nu apare, totuși, drept rațiunea ei primordială de existență. Înainte de a fi subsumată numărului ca principiu estetic ordonator, arta lui Dobrian este subordonată elocinței comunicării. O subtilă și savantă retorică a geometriei se deslușește în aceste puneri în cadru unde planurile se apropie și se îndepărtează potrivit efectelor contrastului simultan, iar culoarea e, pe rînd, simbol, dominantă afectivă, factor de adîncime și element de structură.

O retorică menită să pună în valoare semnul distinct instalat în centrul de greutate spirituală al aproape oricărei lucrări. Fie că e o nouă hieroglifă geometrică (meandrul), fie că e constituit de o formă liberă, ca o lapidară trimitere la vitalitatea organicului, acest semn determină organizarea concentrată a întregului cîmp compozițional în mijlocul căruia se află captiv. Împresurat de o asemenea discretă dar nu mai puțin riguroasă regie, el se înfățișează investit cu deplina rotunjime a „figurii".

Să remarcăm, dealtfel, că, în ipostazele succesive ale simetriei sau echilibrului constituite în lucrările lui Dobrian și consacrate, pe parcursul unor decenii de activitate, ca date firești ale unui stil inconfundabil, timpul, mereu prezent, nu e suspendat sub specia eternității, nici depersonalizat într-o statuară încremenire. E, dimpotrivă, conceput din unghiul curgerii nesfîrșite. „Filtrat prin pleoapa zilei ușor se scurge timpul, în vastul infinit". Astfel se dezvoltă de pildă, paralela literară a unei picturi intitulate „Clepsidră". Timpul ca devenire este timpul-durată, timpul trăit. De aceea se poate spune că fiecare lucrare semnată de Dobrian ascunde, în propria-i istorie, o experiență, un eveniment de biografie spirituală, filtrate adeseori de memorie.

Inedită fenomenologie a unor stări lirice cu limpezime individualizate, pictura de azi a lui Vasile Dobrian se distinge prin interiorizare, printr-o calitate vizionară, dezvăluită de simbiozele realizate între semn și imagine.

Mihai Ispir

muzică

Prime audiții

Este firesc ca într-o creație atît de vastă ca cea a lui Wilhelm Berger să se creioneze cu timpul periodizări, mai mult sau mai puțin nete. Ascultată acum în premieră, după Simfoniile a XI-a și a X-a, **Simfonia a IX-a** pare a se lega mai ales de aceasta din urmă și a alcătui împreună un impozant diptic. Ceea ce mi se pare caracteristic acestei perioade este tocmai imanența semnificației (a scenicității, metaforic vorbind) în abstracțiunea pur sonoră, virtuozitatea semanticii muzicale, iar în plan stilistic putem discerne o glisare a neoclasicismului către neoromantism.

Există, mai întîi, o credință internă vizibilă, o animare a limbajului prin trăire, cu toate mijloacele experte de fixare a acesteia în sunet, și în condițiile menținerii clarității arhitecturale. Apoi, evidența gîndirii dramaturgice, a scenariului preexistent, intim articulat în și cu realitatea auditivă. Teatralitatea simfonismului de largă respirație este, într-un sens, reinventată în problematică și modalitate. (În al doilea nivel al „reinventării", dirijorul Ion Baciu a obținut de la Orchestra R.T.V. o interpretare exemplară în expresie și sens.) În fine, culoare și semnificație sînt și ele perfect conjugate, cu o simbolistică circulantă (orga) sau particulară, dar elocventă. Wilhelm Berger și-a construit o lume, întîi sonoră, apoi un corpus de semnificați, foarte coerente, în care poate trăi cu toată convingerea.

★

Pentru Liviu Dandara, **Spații** reprezintă mai mult decît un titlu intîmplător al unui opus simfonic (Filarmonica „George Enescu", dirijor Paul Popescu). Este vorba de o coordonată a creației sale, traversată de axa spațiu-timbru ca o direcție principală, de țintă, a invenției componistice. Transformările timbrale atent supravegheate și distribuția spațială a discursului sînt mijloace consubstanțiale de transport al informației sonore către ascultător, mijloace de expresie dezinvolt minuite. Iar aceste noi căi ale organizării muzicale nu exclud pe cea mai veche, cea melodică, ci din contra, o îmbogățesc, integrîndu-i-se și supunîndu-și-o, totodată. Căci pulsația evenimentelor în plan divulgă o melodicitate intrinsecă, aș spune, a gîndirii compozitorului, ceea ce făcea, de altfel, captivantă și muzica sa electronică (**Fresca, Affectus memoria**).

Există în lucrarea simfonică recent audiată o pendulare între axe, transformări fin măsurate din predominanță coloristică în predominanță melodică și invers, atît în plan microstructural cît și în plan macrostructural. Și lucrul îi izbutește pentru că, de fapt, componentele se află ierarhizate într-o structură prealabilă abstractă, unde nu mai sînt nici culoare, nici spațiu, nici înălțimi ordonate, structură ce poate fi însă populată cu evenimente în orice plan. Schema preexistentă ordonează evenimentele, iar detaliul îi dă structurii abstracte seva și puterea de transmisie. În acest fel, competența și performanța sînt conjugate într-o viziune unitară, iar culoarea, spațiul și melodica sînt ipostaze în exprimarea dinamicii interne, a sensibilității muzicale ascuțite.

Costin Cazaban

Slavici și estetica romanului

În monografia dedicată prozei lui Slavici, Magdalena Popescu releva chipul unui scriitor mult deosebit de imaginea consacrată de istoria literară, preocupat de compoziția și procedeele romanești, într-un cuvînt de ceea ce azi am putea numi „strategia narativă", a unui text. M-am întrebat dacă nu ne aflăm însă și în fața unei proiectii exagerate a metodelor criticii moderne care caută în operă, de multe ori, confirmarea propriilor premise. Dar recenta culegere din articolele și scrisorile lui Slavici alcătuită inspirat în virtutea unui criteriu, de Anton Cosma, vine să confirme explicit ceea ce Magdalena Popescu dedusese implicit din analiza textului : o conștiință teoretică și estetică modernă fixînd cadrele unei, folosesc din nou un termen actual, schițe de retorică a romanului realist. Chiar și micro-estetica sa (din păcate neterminată) este raportabilă în fond tot la o practică a scrisului. Dar care sînt aceste „prolegomene" la o posibilă teorie a romanului ? Le vom ordona în funcție de traiectul **sursă de inspirație — structura operei — receptor** așa cum de altfel procedează implicit și Slavici în **Estetica** adaptînd considerațiile generale la specificul romanesc și conjugîndu-le cu date din alte scrieri (articole, cronici, scrisori). Ocupîndu-ne de primul termen al seriei amintite, pentru Slavici, evident, sursa de inspirație o constituie realitatea. Dar nu redarea fotografică, nu copia faptului brut, ci reflectarea mediată de constiința scriitorului, sau cu o expresie din estetica sa „plăsmuirea" în sensibilitatea și imaginația autorului : „Astfel, nu ceea ce în adevăr s-a petrecut, ci ceea ce în adevăr autorul a simțit este esteticește adevărat, și esteticește adevărate sunt chiar și lucrurile care în aievea nu pot exista, dacă autorul în adevăr și le-a închipuit, dacă în aiurea ele au existat. Din contră, lipsite de orișice valoare estetică sunt operele care ne înfățișează ceea ce în aievea a existat, dar n-a existat în aiurea ca iluzie omenească". Slavici introduce, astfel, o distincție extrem de importantă între adevărul estetic al operei și adevărul istoric ce slujește ca izvor genetic : „De aceea orișice operă de artă e în adevăr operă de artă numai atunci cînd ea ne înfățișează o iluziune care poate să reproducă sentimentul din care a rezultat : altfel ea cuprinde un neadevăr și acest neadevăr se numește estetic. Adevărul estetic e esential deosebit de cel istoric". A fost atins unul din punctele cardinale ale dezbaterilor criticii și esteticii românești care a reușit și reușește deseori să confunde cele două noțiuni disociate cu claritate de scriitorul transilvănean în 1884.

O altă problemă dificilă abordată de Slavici este aceea a stărilor și sentimentelor (ecuația este pusă în termenii eticii) demne de a intra într-o operă literară. Pornind de la diferențierea între adevărul estetic și cel istoric, Slavici disociază și acum cu suplețe și exactitate : „Egoism și abnegație numai din punctul de vedere moral sînt deosebite : esteticește vorbind, ele rămîn identice. Și dacă în morală iubirea în toate formele ei este bună și ura este rea, în estetică iubire și ură au aceeași valoare, deoarece ele nu sînt privite din punctul de vedere al folosului, ci al lucrării la care îl împing pe om".

Deci orice subiect poate intra în sfera literaturii cu condiția însă ca „nici iubirea, nici ura să nu fie comună", adică în postulatele esteticii realiste, **reprezentativ tipic** sau **semnificativ.** Este condiția pe care o extinde și asupra personajelor — și intrăm astfel în structura operei literare — aceea de a depăși media manifestărilor comune. Nu altfel sînt construite personaje ca Ghiță și Lică Sămădău din **Moara cu noroc** cu un comportament excesiv într-un sens sau altul (sete de înavuțire la unul, cruzime demonică la celălalt). Imperativul este completat de cel al consecvenței caracterului și al evoluției. Este fals a prezenta, susține scriitorul, un personaj cuprins de patimă și a-l „vindeca" apoi în finalul romanului. Și Slavici este primul care respectă principiul consecvenței și al adecvării în operele sale. Ghiță urmează o curbă descendentă perfect motivată pînă la disolutia finală. De aici se poate deduce și tipul de situație preferată și care, de altfel, generează acțiunea, **cea conflictuală.** Anton Cosma vorbește de o anticipare a eroului problematic al prozei moderne, dar la Slavici nu personajul este contradictoriu, cît situația în care este pus. Din acest punct de vedere, se apropie de conflictul arhetipal al tragediei antice pe care, fără a-l numi ca atare îl și teoretizează : un eroul condamnat de destin fără posibilitatea de a i se sustrage.

Dar Slavici teoretizează și alt tip de conflict extras dintr-o lege a psihologiei, **principiul echilibrului și al compensației.** Ce altceva este romanul **Mara** decît un permanent echilibru între durere și mulțumire, între sacrificiu și răsplată. Și în sfîrșit, la acești parametri se adaogă **criteriul formei.** Pentru Slavici, lucru la care ne-am fi așteptat cel mai puțin, **expresia este o condiție esențială a operei :** „Oricare cuvînt, oricare imagine, oricare gîndire are apoi un fel de atmosferă, în care alte cuvinte, alte imagini alte gîndiri nu pot să intre fără a produce o supărătoare coliziune. Și cu deosebire la noi, care avem o limbă nouă și alta veche, un fel de viață actuală și alta tradițională, un fel de gîndiri moderne și altul de gîndiri românești, scriitorul trebuie să țină seama de atmosfera fiecărui cuvînt pe care-l pune pe hîrtie. Căci îndată ce am rosti un cuvînt nu mai putem rosti o mulțime de altele, îndată ce am pus cititorului în vedere o imagine nu mai putem să-i aducem aminte o mulțime de altele. **(Radu. Poemă de Ronetti Roman.)** Fără a cădea în mania priorităților iată conturată ideea sferei semantice de influență a cuvintelor care stă la baza multor poetici și retorici moderne. Într-un text de mai tîrziu Slavici își reia și augmentează considerațiile **(Iubirea de formă)** arătînd că o anumită formă și numai aceea articulează un anumit continut. În estetica sa se ocupă desigur și de criteriul valorii stabilind drept norme de judecată următoarele elemente : **adevărul estetic, originalitatea, unitatea, seninătatea și obiectivitatea.** Dacă despre adevărul estetic am discutat, în ceea ce privește conceptul de originalitate are la bază principiul consecvenței : „În genere dar, originalitatea este o consecventă a adevărului estetic". Definiție aforistică la care orice comentariu ar fi superfluu. Despre celelalte trei condiții Slavici n-a mai scris dar se poate deduce că ar fi fost fundamentate pe conceptele de **adevăr estetic, consecvență și adecvare, echilibru și compensație.**

Statuind valoarea estetică a operei Slavici nu uită însă și categoria cititorilor **(receptorul)** care apreciază o operă în funcție de gradul de cultură și de spiritul epocii, esteticul trecînd uneori în planul secund pentru a se extrapola valorile sociale, ideologice, politice etc. Analizînd opera cu „tendență" spune : „Nu se poate tăgădui că asemenea opere nu au o valoare adevărată, ele deșteaptă emoțiuni și produc un efect mai mult ori mai puțin statornic. Această valoare însă poate să fie politică, poate să fie morală, dar estetică nu este, căci ele nu prin ele însele produc emoțiunile, ci numai în virtutea unei înclinări pronunțate a societății de a se emționa într-un sens oarecare. Îndată ce această înclinare încetează, îndată ce curentul se schimbă, se uită și operele de artă care se mărgineau a-l exprima" In sociologia literară contemporană s-ar traduce prin **legăturile extratextuale** ale operei, precum și **orizontul de așteptare al publicului.** Mai sînt încă multe lucruri de spus despre modernitatea și actualitatea ideilor literare ale lui Slavici, dar ne oprim aici nu fără a sublinia, încă o dată, utilitatea culegerii, **Romanele vieții** (Ed. Dacia), completată de prefața și notele competente ale lui **Anton Cosma.**

Paul Dugneanu

Eul căutător ca vitraliu

„Pe tron sau în lanțuri poți fi liber, dacă te ridici pînă la gîndire".

Într-un dialog imaginar petrecut în împărăția umbrelor și conceput de Kierkegaard între Socrate și Hegel (evidențiind opoziția celor două filosofii, opoziția danezului față de sistemul hegelian și admirația pentru filosoful grec) Socrate își manifestă nedumerirea în fața operei-gigant a maestrului german : „Știi doar că lui Polos nu i-am dat voie să vorbească mai mult de cinci minute în șir, iar tu vrei să-mi vorbești preț de douăzeci și unul de volume !" Pelerinul ce va fi parcurs cele douăzeci și una de trepte ale înălțării cugetului către Certitudine, își va continua însă căutarea ; căci fiece răspuns va naște o nouă întrebare, Sfinxul e nemuritor, iar libertatea este dreptul și obligația de a nu minți și de a nu te minți cu vanitatea de a fi îndepărtat toate întrebările. În Atena „sfinxul uman" se plimba prin agora și punea întrebări... Nimănui nu-i este îngăduit să treacă nepăsător și să ocolească privirea Sfinxului sau să aștepte ca Sfinxul să-i sufle răspunsul. Obsesia certitudinii îl va fi purtat pe căutător din tărîmurile tenebroase în cele ale luminii, din labirinturi pe căile sigure", urcînd treaptă cu treaptă, cu orice renaștere spre ...„Ce sint eu pe lume".

„Fenomenologia spiritului" a lui Hegel a devenit pentru Constantin Noica un Sfinx căruia filosoful român îi răspunde cu trei interpretări (două fac obiectul volumului : „Neobișnuitele întîmplări ale conștiinței" și „Povestea omului ca toți oamenii"). „Pentru ce trei interpretări ale aceluiași autor ?" Cartea lui Hegel e dintre acelea a căror lectură devine o „necesitate", „nu poți lăsa nestiute căile omului, dacă a reușit cineva să le arate" ; ignorînd o asemenea carte omul se desolidarizează de un amplu discurs explicativ despre „peripețiile cugetului" ; or pentru C. Noica, opera lui Hegel rostește o perpetuă chemare întru descifrarea sensurilor mai adînci. Dar adîncimea gîndirii hegeliene își găsește compensație în înălțimea demersului lui C. Noica, demers pe care l-am asemăna vitraliului. În monumentalitatea catedralelor vitraliul își are locul său privilegiat, spre el înălțîndu-se toate privirile ; desenul compus din motive concentrice disecă lumina după cursul astrului ziei în culori dominînd succesiv, refăcîndu-se apoi în unitatea motivului. Gîndul filosofului se înalță suveran reconstituind „Cartea omului", reconstituind etapă cu etapă drumul neîncheiat al cunoașterii de sine. S-a spus că omul a devenit păcătos căutîndu-se pe sine și a devenit nefericit găsindu-se. A avut însă omul certitudinea cunoașterii de sine ? Iar dacă a avut-o care au fost căile dobîndirii ? Hegel sugerase aceeași cale ca a istoriei : prăbușire după prăbușire ; prăbușire după prăbușire căci cu fiecare tentativă omul se apropie și se depărtează de Certitudine, care se retrage în depărtări tot mai mari dacă omul vrea să o înțeleagă în întregime și pentru totdeauna.

Există în căutarea statornică și încăpățînată a certitudinii o obsesie adamică, aceea de a relua cu fiece tentativă totul de la început, iar căutarea se constituie într-un adevărat pelerinaj căci de fiecare dată drumul se reia dintru început pentru a fi continuat pas cu pas, întotdeauna însă dincolo de limita anterioară. Refuzului certitudinii de a se dezvălui, pelerinul îi opune perpetua reluare a drumului, pe panta suitoare, argumentele prăbușindu-se succesiv pentru a fi înlocuite cu altele. Superstiția adevărurilor definitiv cuprinse pe de-a-ntregul și pentru totdeauna a creat adevărate oștiri de cruciați ce au luat în decursul epocilor înfățișări diferite, dar în ansamblu reconstituind demersul „neîndoit" spre cetatea fericirii. Stăpînitorii adevărurilor, torționarii, le-au impus sau au încercat să le impună cu forța celor ce-și ridicau privirea către înălțimi, acolo unde sălășluia adevărul mai îndepărtat ; o făceau în numele ...binelui. Al cărui bine ? Al binelui apărător al infailibilității adevărului deplin stăpînit. În perpetua înfruntare între idei deosebite vizînd aceeași realitate, privită însă cu alți ochi, putem reconstitui și drumul reluat neîncetat de la senzație la percepție și de aici la intelect și mai departe. La capătul fiecărui drum se mai adaugă o lespede, iar pelerinului ce reia neobosit drumul i se pare că umblă în urma cuiva ai cărui pași îi mai aude...

Dar e libertatea fiecăruia de a reface drumul, libertatea regăsirii omului în om și a „bucuriei de a gîndi", de a se căuta pe sine și de a se exprima. Gîndul intim e acela al propriei identități, al propriei regăsiri în tensiunea individual-general ce reliefează tragediile eului în păstrarea identității : „Omul a ales, a respins, a acceptat, ca să fie ce este, și observi în el tocmai expresia individualității lui chiar atunci cînd el consimte naturii generale a omului". Deși împletire firească între general și particular ecuația ar trebui să devină om = individualitate. Încercări, de regulă nesortite izbîndesc, au căutat suprimarea veleității individuale, curmarea „perversiunii individualității". Ieșirea din anonimatul celor multi nu fusese decît apanajul monarhilor, or acum fiecare își afirmă individualitatea, nemaisocotind o crimă de a fi om. După o frumoasă frază, cînd în zidul închisorii noastre am reușit să facem o spărtură, din turnurile învecinate ne întîmpină nu semne de iubire ci priviri de ură. Setea absolută de recunoaștere se încheie „în clipa cînd unul va fi cel recunoscut (...) și se supune". Năzuința omului a fost de a fi el însuși, deși individul nu dispune de mijloace infinite pentru a se exprima ; ne revin în memorie cuvintele lui Alegenor din „Laus Daedali" : „Nu silim noi oare gîndul nostru să semene cu cel al oamenilor celorlalți, ca să-l înțeleagă și ei ? Și dacă se aseamănă cu al lor, întrucît mai e al nostru și la ce bun să ne mai chinuim să-l spunem ?" Paradoxul inefabilului rămîne fără răspuns, căci orice răspuns s-ar transforma în alte întrebări și necruțător ochiul Sfinxului...

Gîndul hegelian descrie în termeni abstracți istoria conștiinței de la participarea sensibilă la lume „aici și acum" pînă la cunoașterea absolută trecînd prin toate experiențele (peripețiile) care i se pot petrece cugetului. Cartea închide între filele ei căile și întîmplările conștiinței în căutarea certitudinii. Despre înțelegerea și interpretarea Cărții ? Acoperind tot după tom în urmărirea ideei sale absolute, Hegel nu a suferit de „complexul lui Socrate" : mai întîi pentru că în filele cărții se poate regăsi oricine sau își poate reface propriul demers cognitiv ; apoi nu a crezut nici în „oralitatea coextensivă cu veșnicia", ci a crezut și a slujit cuvîntul scris. Asupra felului cum e înțeleasă cartea o dovadă grăitoare o constituie re-facerea, reluarea demersului hegelian în alți termeni de către C. Noica. Gîndul său filosofic se înalță maiestuos relevînd o tentativă sigură susținută de un limbaj simplu, dar măreț în simplitatea sa, cu o nebănuită forță expresivă.

A reface demersul hegelian în fluiditatea sa e o piatră de încercare în fața căreia există doar izbînda sau eșecul. A revărsa lumina în meandrele Sistemului e un pisc la care poate accede doar înțeleptul, cel ce nu aderă la Sistem și nu-și osifică gîndirea, căreia dimpotrivă îi trebuie redată eterna curgere, mobilitatea care îngăduie ascuțimii gîndului speculativ cele mai subtile și surprinzătoare nuanțări. De aceea privirile nu se înalță spre ferestrele monocolore, ci spre vitralii, acele mirifice combinații de culori ce redau nuanțele cele mai nebănuite. La fel și gînditorii cei mai cutezători a căror aleasă rostire filosofică vibrează ca un imens gong a cărui unică notă este suveranitatea gîndului filosofic în expresia sa cea mai pură. Scînteietoare asemenea unui silex gîndirea lui Constantin Noica amintește de filosofia presocratică ce dă imbold omului spre meditații fundamentale, dezvăluie ceea ce este statornic, incitînd elanul de cunoaștere, stimulînd spre noi unghere ale necunoscutului.

Bogdan Mihai Mandache

CRITICA TOTALĂ

Îndeplinirea funcției mediatoare, implicit valorizantă și ierarhizantă, altfel spus, înfăptuirea propriului statut ontologic, presupune racordarea permanentă a criticii la devenirea conceptelor estetice și a procedeelor de atelier cu determinări neîndoielnice în realitatea socio-spirituală și în structura intimă a talentului. Înmultirea metodologiilor critice se pliază, asadar, generativ pe diversificarea sistemelor ideologice, care guvernează zămislirea operei de artă, și a tehnicilor de creație. În istoria literaturii și în aceea a criticii, epocile, curentele și orientările artistice punctează, devansîndu-se reciproc, tot atîtea halte paralele și aproape concomitente. Dacă în perioadele frămîntate de spectaculoase răsturnări istorice marii creatori sînt aceia care revoluționează vechile perimetre ale artei pentru a răspunde exigențelor contemporane, în momentele de acalmie, critica instituționalizată este reașezată în rolul de îndreptar al creației. În perspectiva acestei finalități, demersul interpretativ integrează universurile autonome, închegate cu ajutorul ficțiunii, în circuitul valorilor intelectuale prin explicitarea complexă a genezei și a semnificațiilor în raport cu spațiul și timpul elaborării, fundamentînd metamorfoza niciodată întreruptă a actului critic de-a lungul secolelor. Din aceeași relație dialectică, literatură — conștiință valorizantă, descinde și critica totală.

Cu ani în urmă, în literatura de specialitate, revigorată de irumperi înnoitoare, se vehicula cu anume stăruință conceptul realismului maximal. Se certifica în acest fel, la nivelul teoretic și al creației **sensu stricto,** aspirația scriitorilor de cuprindere totală a realității. Inedită în fond, mai puțin în expresie, formularea amintește de realismul integral care postula în secolul al XIX-lea, în linia Balzac ori Stendhal, viziunea esențialistă a realității literare și obiectivarea absolută a scriitorului față de materialul utilizat. Realismul maximal, în schimb, statuează programatic considerarea lumii într-o perspectivă relativistă prin excelență, implicînd precumpănitor subiectivitatea creatorului. Numeroase încercări, pe direcția acestei poetici, s-au consumat îndeosebi în sfera tehnicilor narative proprii noului roman, ajungîndu-se, spre exemplu, la scriitura **in statu nascendi.** Oricît de lăudabile în intenția de a surprinde și decripta misterul creației în chiar momentul producerii, asemenea modalități de elaborare s-au dovedit neîndestulătoare. Procesul scrierii operei, presupunînd demontarea, selecția și recompunerea realității cu posibilitățile specifice actului de fictionare combinatorie, nu îngăduie, se pare, desăvîrșirea în același timp a tuturor straturilor informaționale : împlinirea unuia prejudiciază realizarea celorlalte. Inserțiile teoretice despre „facerea" romanului ori cele privind biografia fizică și intelectuală a autorului conduc la discontinuitatea fluxului epic, a cărui menținere, cu precădere, împinge într-un plan secundar datele despre elaborare și autor. Totuși, deși de neatins în chip ideal în practica artistică, realismul maximal, ca și cel integral odinioară, reprezintă o tendință rodnică în creația literară contemporană, cu rezultate notabile în modificarea invariantilor tradiționali și în lărgirea cîmpului realității investigate.

Echivalentul conceptual și metodologic al realismului maximal, în lăuntrul disciplinei care formulează judecata de valoare îndată după apariția operei, este așa-numita critică totală. Modalitate de asemenea imposibil a fi realizată plenar, actul valorizant constituindu-se procesual, rămînind totdeauna deschis adică, datorită diferențelor de cultură, sensibilitate și concepție corespunzînd subiectului interpret și epocii. Și în acest caz însă, dorința exegetului de a aborda comprehensiv toate straturile semnificante ale textului literar nu este numai indiscutabil utilă, ci împlinește și rosturile dezideratului suprem al criticii. Folosirea într-un sistem filozofic adecvat a cît mai multor metodologii, mai vechi sau mai noi, modificate sau nu în funcție și de specificitatea obiectului cercetat, circumscrie o efecte remarcabile tot atîtea unghiuri de apreciere care micșorează simțitor ingerința subiectivității și riscul erorii, avansînd rationamentele spre întemeierea complexă, obiectivă, nu și premeditat definitivă ; firește, în limitele istoricității fenomenului.

Utilizarea unor instrumente de lucru aparținînd mai multor direcții critice nu semnifică toleranța absolută și obligatorie față de toate sistemele exegetice. Nici măcar față de toate preceptele aceleiași școli interpretative, întrucît, dogmatizată, aceasta ar conduce primejdios spre pulverizarea oricăror criterii, făcînd imposibilă judecata de valoare. În consecință, și unele și altele, întregul sau părțile alcătuitoare, sînt selectate riguros în funcție de nevoile analizei și subordonate unui nucleu de concepte care se înseriază, unitar și organic, într-o ideologie, într-o estetică ferm conturată, mai totdeauna a timpului respectiv. Antrenarea unor perspective ajutătoare, practic nelimitate, relativizează, pe de altă parte, aprecierea, ferind-o de osificările unilateralizante și conferindu-i acea disponibilitate permanentă proprie, virtual, oricărui examen critic.

Printre relativ puținii exponenți ai criticii totale la noi, e vorba de cei care aspiră deliberat spre această deschidere plurimetodologică, se numără și Romul Munteanu. Sintezele **Farsa tragică** (1970), **Noul roman francez** (1973), **Metamorfozele criticii europene moderne** (1975) ș.a. atestă aplecarea spre aventura epistemologică, crescută în trăsătură definitorie a spiritului, fundamentînd apetiția intelectuală pentru școlile și direcțiile critice care proliferează în vremea noastră. Cunoscîndu-le în profunzime, nu respinge **de plano** nici una, le folosește pe toate cu discernămînt și în măsura potrivită intenției de a-și întemeia concluziile pe cît mai multe și mai solide suporturi teoretice. În ansamblul modalității critice cultivate de R. Munteanu, fac casă bună elemente aparținînd criticii istoriste, genetice, structuraliste, psihanalitice, sociologice, biografice etc. — toate armonizate într-un sistem coerent, adecvat specificității operei, cu fundamente filozofice materialiste.

Afirmația își găsește mai ample argumente illustrative, lesne vizibile, în volumele **Profiluri literare** (1972), **Lecturi și sisteme** (1977) și **Jurnal de cărți** (I, 1973 ; II, 1979). O mulțime de scriitori, străini și români, aparținînd muzeului imaginar al literaturii, sînt examinați din unghiuri metodologice și ideatice multiple, pe baza unei cărți ori a întregii creații, de fiecare dată încercîndu-se fixarea caracterelor deosebitoare prin înscrierea într-un complex context generator. Enunțuri succinte, cel mai adesea, sintetizează idei, individualități ori arii congenere ale poeziei, prozei și dramaturgiei, conducînd cu siguranță raționamentul critic spre aprecierea de valoare. Ademenit de noutate, criticul se oprește doar accidental asupra cîte unei creații de factură tradițională, zăbovind cu vădită plăcere intelectuală asupra tentativelor înnoitoare și încercînd să distingă lucid și concludent între inovatia autentică, utilă, cu urmări rodnice în truda creației, și experimentul facil, lipsit de orizont. Înzestrat cu armătura teoretică de specialitate, R. Munteanu formulează cu pătrundere stratificările valorice, cîntărind cu egală limpezime șansele perenității și ale efemerului.

Autorul nu urmărește însă întotdeauna catalogarea entomologică a tuturor cărților care i-au trecut prin mînă. Deseori lectura stîrnește doar scurte crochiuri de idei, desfășurate pe orbite eseistice, în jurul cutărei probleme, fără intenția unei cuprinderi rotunde care să se încheie neapărat cu situarea într-o ierarhie valorică. Medierea între o literatură tot mai conceptualizată și cititor, opțiunea de valoare explicită teoretic, este sensibil îngreunată de exagerările într-o direcție sau alta a diverselor orientări critice. Iată de ce, acceptîndu-i plusurile metodologice, R. Munteanu respinge excesele formale, pur speculative, ale noii critici. Pricini similare vor determina și atitudinea reprobatoare față de maladiile criticii contemporane — oralitatea, literaturizarea stridentă, dependența mitologizantă, idilismul, limbajul superintelectualizat ș.a. Mai ales în aceste repezi sau mai stăruitoare ochiri asupra unor aspecte ale criticii actuale se simte în subtext o mai mare implicare a autorului. Demonstrația, desfășurată în tonalități calme, explicitativ-erudite, poartă ușoare dar sesizabile intenții polemice. R. Munteanu ni se descoperă, așadar, și în ipostaza unui adept al disputei de idei, păstrată în limitele unei sobrietăți de tip clasic. Deși în forme monologate, argumentările presupun existența unui auditoriu imaginar, căruia „vorbitorul" nu-i inculcă zgomotos și tiranic propriile opinii, cîștigîndu-l persuasiv prin logica expunerii și temeinicia exemplificărilor. Afirmațiile, niciodată dogmatizante, cu deplină acoperire în dialectica realității **de facto** sau artistice, subliniază suplețea judecăților și captează încrederea.

Stan Velea

Consfătuire a cenaclurilor de anticipație

Recenta Consfătuire pe țară a cenaclurilor de literatură și artă s.f. care a avut loc la Timișoara între 7 și 9 noiembrie, cea de-a X-a, a prilejuit cîteva bilanțuri semnificative. Ea a confirmat creșterea de viteză a fenomenului în plan românesc. Dacă în urmă cu 2 ani existau ceva mai puțin de 10 cenacluri s.f., actualmente ele sînt în număr de 19, în afara grupurilor și nucleelor de mai mică importanță. Ele se distribuie, în linii mari, pe centrele de tradiție cultural-științifică aflate în plină expansiune economică. Pe scara virstelor, interesul s-a extins de la nivelul virstei mature și profesionalizate, cazul Cenaclului marțienilor al Asociației scriitorilor din București și Muzeului literaturii române, pînă la tinerele cenacluri gimnaziale din Timișoara și Guranda (Botoșani). La rîndul lor, artele s.f., deși alunecînd frecvent în simbolism, constructivism, suprarealism, abstracționism divers — sesizabile în panoramicul expoziționat organizat cu acest prilej — caută să-și găsească în însuși acest drum sinuos identitatea inconfundabilă. Ca dominantă, percepția realistă cu tendință neofigurativă rămîne însă constantă. Se observă, de asemenea, o expansiune a frontului s.f. în plan tipologic. Pentru că la ediția timișoreană au apărut în „premieră" naționala benzile desenate (remarcabil Viorel Pîrligras), colajele (Ioan Pîrva), fotografia (Al. Pecican, C. Ionicel), afișul (Valentin Vasilescu), alături de mai vechile grafică, pictură, sculptură.

Numărul mare de premii acordate este expresia unei puternice mișcări s.f. în rîndurile tineretului care chiar dacă acele vîrfuri cu alură profesionalizată sînt rare, creează o atmosferă, un climat de idei care ni se pare mai important decît rezultatele în valoare absolută. Ea înseamnă marea promisiune care, fără îndoială, nu va întîrzia să se întrupeze. Chiar distribuirea creațiilor pe întregul spectru tipologic al speciilor literaturii este semnificativă pentru apetența, fondurile conținutistice și modurile de plasticizare ale ideilor s.f. Cîteva nume încununate de primele premii și poate nu întîmplător exponenți ai unor puternice cenacluri: Dragoș Mondian — Iași (poezie), Ionică Lucian — Timișoara (proză), Gh. Păun — București (eseu), Viorel Pantea — Oradea (teatru), Josef Berwanger — Timișoara (film — montaj diaton), St. Copia — Reșița (film — desene animate), Viorel Marineasa, Marius Morariu, Sergiu Nicola s.a. realizatori ai fanzinului (fantastic magazin) Paradox '80.

Pentru o imagine completă a dinamicii fenomenului s.f. de masă la noi, în cea mai mare parte susținut de amatori, trebuie spus că el este „pilotat", cernut valoric, format artisticește chiar, la școala scriitorilor profesioniști de gen grupați în Cenaclul marțienilor, pendinte, așa cum spuneam de Asociația scriitorilor din București și Muzeul literaturii române. Și poate, această față nevăzută, de benedictini animatori ai fanteziei scientiste, pe care Ion Hobana, Vl. Colin, Adrian Rogoz, Ion Minzatu ș.c.l., o oficiază de mai mulți ani, merită premiile finale ale recunoștinței „fanilor" și creatorilor întruniți la Timișoara.

Radu Bagdasar

dana opriță

Teamă

mi-am găsit o margine de mare
pe care stau mai bine de un gînd,
aici te voi aștepta.
am pregătit lîngă mine
cîteva luminări
de lut în care să adun ceara veche
cu grijă păstrată apoi
ca să-ți pot modela chipul
cînd va apărea
adîncit de gînduri
cu pleoape obosite de căutări fără răspuns
și-am să-l păstrez în golul mîinilor
cu teama amiezii de a nu-i răsări luna
pe lumină ucisă.

Sfîrșit de iarbă

Toate păsările de mi s-ar prinde-n păr,
acum,
tot singur s-ar chema că sînt ;
iar dacă am trupul pustiu,
inseamnă că e-aproape timpul
cînd trebuie, va trebui să plec
spre țărmurile seci,
acolo,
în locul unde ne-am întîlnit pașii,
cutremurați
de-asemănarea noastră viitoare.
O, lasă-mă, mă lasă să-ți prind pe buze
un sărut, cu zîmbet ars,
culoare de demult,
sfîrșit de iarbă moale.

Așteptare

M-am ocolit, pînă cînd n-am mai știut
unde să mă caut.
se prelingea incert
în privirea-mi oarbă.
Ciudate erau doar urmele
care păreau că nici nu sînt,
trebuia mai mult
să le descoperi decît să le vezi
pur și simplu.

În rest, nimic. Marea
continua să bată într-un țărm,
golul de dincolo
răspundea în mine....
Îmi murisem.
N-aș mai fi așteptat nimic.

Nostalgia cenaclului

Nu știu nici azi, cînd, iată, anii s-au așezat peste mine și peste cărțile de altădată, nu știu, zic, de am fost mai fericit cînd am debutat în revistă sau cînd am citit prima oară în cenaclu. Dar asta o pot spune eu (și alții din generația mea), desigur, vîrsta ține mereu să ne amintească adevărul simplu că încet-încet devenim înțelepți. Sau poate mai moderați. E mai corect așa, ne cuminții devreme și lucrul acesta se observă în cărțile ce le publicăm. Începem prin a nega, a redescoperi continente și sfîrșim prin a căuta (cu disperare, uneori) uneltele sigure ale literaturii dintotdeauna. Cum e mai bine, eu nu mă încumet să răspund. Mă încumet să afirm doar că și astăzi aș citi cu plăcere în fața cîtorva oameni iubitori de literatură. Mai deunăzi, aflîndu-mă prin Olt, îi invidiam pe poeții ce-și citeau versurile la Ianca sau la Slatina (Ion Gheorghe, Virgil Carianopol, Marin Mincu, Ion Potopin) în fața unui public ce reacționa după puterea lui de înțelegere : cu chiote la „Dunăre de n-am fi avut / Jiul Dunăre-l făceam", cu gravitate (uneori nedumerită) la poemele grave ale lui Ion Gheorghe. Eram spectator fără speranță, dar eram fericit să ascult...

Zilele trecute, împreună cu Nicolae Ciobanu, ne-am așezat la vise cu cîtiva foarte talentați scriitori din Ialomița (Marin Luvșanu, Aurel Șeferiuc, Mircea Bârsilă, Nicolae Sirius, Costin Antonescu, Nicolae Stan, Costel Bunoaica și încă vreo 20—30 de „cenacliști") depășind, ca să zic așa, „ordinea de zi".

Mi-a fost dat să constat că și cenacliștii de azi sînt aidoma celor de ieri, cu aceleași întrebări, cu aceleași încercări de răspunsuri, cu aceleași eterne curajuri, nu lipsite de amăgitoare străluciri, cu naivități și concluzii de o maturitate surprinzătoare. În multe privințe, Ialomița este un județ privilegiat : prin aceea că aici se găsesc scriitori adevărați, că în Călărași, Fetești, Lupșanu, Țăndărei, Independența, Lehliu, Balaciu etc., etc., oamenii se găsesc în teritoriul generos al literaturii, că la Slobozia există un cenaclu reprezentativ al județului, „Arcadia", merituos și prin „caietele" sale tipărite...

Evident că scrisul e o cursă solitară, e drept că afirmarea publică mai vrea și altceva decît propria voință a scriitorului, dar un lucru este, totuși, de reținut : că în cenaclu se întreține o anume atmosferă, o anume stare de spirit intelectuală, premize ale lungului drum spre carte. Cine se îndîrjește să-l străbată, drumul acesta, va reuși, neîndoielnic. Și numai cine se îndîrjește își merită cartea.

Viorel Știrbu

Romanul ca „fenomenologie" a pitorescului

Urmare din pag. I

concura ori parafraza realul. Ceea ce era într-un anume sens **scindat** în cărțile anterioare, privind anii cincizeci, e în romanul lui Preda **o singură lume în devenire,** cu atît mai convulsionată cu cît e conștientă de artificiul „ostreților", de caracterul abstract al granițelor dintre bine și rău, de multitudinea nuanțelor și determinărilor, ce alcătuiesc curățenia și macularea, libertatea și captivitatea, existența și nonexistența. Nu ni se propune o singură alternativă în acest roman, după cum nu se macină doar o singură dramă — a intelectualilor, deși cele trei volume care alcătuiesc povestea **Celui mai iubit dintre pămînteni** sînt, cum vom vedea, și o „fenomenologie a spiritului", obsedată de modelul hegelian, celebrînd ca și aceasta **muncile spiritului** (și în sensul în care vorbim de muncile lui Hercule), ca **istorie a spiritului.**

Biografia lui Petrini dar și altora, Ion Micu, Petrică Nicolau, Veintraub, marele filosof dat afară de la catedră, dezvoltă în dramatica lor mișcare și obiectivare, înstrăinare (Entfremdung Entausserung) acea observație esențială a lui Hegel, anume : „Mișcarea de a împinge mai departe forma cunoașterii sale despre sine este **munca** (s.n.) pe care spiritul o îndeplinește ca **istorie reală** (s.a.). „Chemarea spre filosofie" a lui Victor Petrini nu înseamnă deci pentru el ieșirea din istorie, iar „apărarea spiritului" nu se transformă într-un exil în afara realului. Pentru acest personaj obsedat de „caracterul unitar al conștiinței umane și de reintegrarea ei într-un univers în care spiritul este prezent în mod egal în tot ce există, „într-un om ca și într-un cărăbuș", alternativa **filosofie** vs. **tractorie** e cel puțin absurdă, în orice caz, în afara umanismului, tot astfel cum ține de eroare și antiumanism mentalitatea tehnicistă a tatălui său, credința lui nesăbuită în „grămada de fiare" ce-ar supraviețui lui Eminescu „mort de-a binelea", „îngropat în cimitir". E simptomatică pentru **Cel mai iubit dintre pămînteni** identificarea conștiinței care devine cu o forță vitală, activă, capabilă să modeleze calitativ istoria : „Sînt, deci, partizanul istoriei calitative". O forță ce se teme mai mult de propria-i apatie și pornire dogmatică decît de presiunile exercitate asupra ei să devină indiferentă sau oarbă.

CONFABULE

În acvariu

Un peștișor bălos s-a întîlnit cu un peștișor guvid într-un acvariu. Cum s-au întîlnit ei acolo nu se știe. S-au împrietenit însă repede. Unul era mic și lat, celălalt mic și lung. Amîndoi aveau gura mare și erau foarte lacomi.

— Ah-ah-ah bine mai e aici, zicea unul.

— Ha-ha-ha, aici e mai bine, zicea celălalt.

— Aici este suficient să știi să înoți ca să-ți capeți hrana, nu ?

— Unde mai pui că nu te mai bat la cap nici valurile !

Se zbenguiau de colo-colo, între cellalți pești — amîndoi au cunoscut în acvariu pești importanți și de toate culorile —, au învățat și alte stiluri de a înota, chiar și pluta, au tot vorbit despre unele și altele.

La ore fixe își primeau mîncarea, abundentă, bogată în vitamine pentru creștere.

Din cînd în cînd priveau afară, dincolo de pereții de sticlă, mirîndu-se de viața atît de meschină, atît de neinteresantă, atît de limitată a celor care nu erau alături de ei.

De la o vreme, însă, au început să se plictisească, pentru că, față de cellalți pești din acvariu, guvidele era guvid și bălosul bălos. La început se plictiseau mai puțin. Pe urmă din ce în ce mai mult.

Pînă cînd, amintindu-și amîndoi de frumoasele zile de altădată, au început să-și petreacă timpul pescuind.

Iulian Neacșu

atelier literar

poșta redacției

T. CUVIARI : Nu mai știm cum arătau paginile anterioare, dar cele de-acum indică bune posibilități lirice („Biografie", „Cintec pentru întoarcerea iubitei", „Epistolă") pe care sperăm să le puteți desfășura cît mai deplin. (Comunicați-ne și semnătura dv. definitivă).

EOASTHUS CANTEMIRA : Facultăți lirice neîndoielnice, dar potopul metaforic dezlănțuit, delirant, împiedică lucrările să se așeze coerent într-o structură (o idee, un gînd, o imagine etc.). Încercați să mergeți către o linie mai simplă care, cu siguranță, va pune în valoare mai bine însușirile dv. (inclusiv fantezia). Și reveniți.

DOR DE SOARE : „Însușindu-mi în întregime"... — ziceți, dar textele (mai slabe ca niciodată !) dezmint în mod brutal afirmația (v., de pildă, „monumentala" „Ce-aveam să fac" !...), Se pare că nu puteți depăși nivelul dv. obișnuit, lipsit de perspectivă.

E. KOȘA : Trimiteți fragmentele pomenite și alegeți-vă un pseudonim pentru „poșta redacției" (în afara acestei rubrici, nu putem purta corespondență).

OVIDIU FLORENTIN : Prea multe plicuri — rezultat al unei producții exagerat de abundente. Care nu poate înlesni, firește, drumul spre calitate, spre cele mai bune rezultate. Cîteva pagini amintesc încă de unele aptitudinii, care se cer însă valorificate mai exigent, mai concentrat („Înainte de cuvînt", „Vie culeasă de soare", „Formule pentru spirit").

CATI COSTEA : Manuscrisele dv. nu sînt decît parțial descifrabile ; retrimiteți-le bătute la mașină.

V. IONESCU : Ne-au plăcut mai mult : „Pasagerul clandestin", „Prietenie", „Călăuza", „Trenul de persoane", „Umbra zborului". Pe curînd.

DOINA B. O. : Sînt unele semne de poezie, încă vagi deocamdată ; dar, din puținele pagini trimise, nu se pot trage toate concluziile.

V. M. AGULESCU : Un început de promisiune, în „Joc", „Alfa", „Singurătate". Să vedem ce mai urmează.

DORA F. : Există reale însușiri, dar compozițiile sînt încă tulburi, greoaie, insuficient decantate, ca un desen încărcat, stufos, confuz. Considerațiile lucide, pertinente, din scrisoare, înseamnă o garanție în plus pentru o evoluție favorabilă. (Ne-ați îndatora mult recurgînd la o mașină de scris — fiecare text, separat, pe o singură față a filei).

R. ROCA : De la o vreme, ați cam părăsit făgașul dv. de la început, atît de promițător, și ați alunecat din ce în ce mai mult pe poteca incertă și înfundată a „dodiilor". Se zice pe la noi (și pe la dv., desigur) : „Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul" !... Deocamdată, prea puțin de semnalat : „Trunchi" și, oarecum, „Pe vînt cu părul negru".

V. SOARE : Sînt, în masiva culegere, într-adevăr, eterogenă, inegală, și 10-15 pagini de poezie, mai ales în genul confesiunii directe (nesupusă prea grav „prelucrării", comentariului livresc, intelectualist, prețios), cum ar fi „Reminiscență", „Rosemary", „Sangvină" „Sete", „Plus", „Verbum", „Rugă", „Absență", „Miez de octombrie" etc. Teoria cu „rigiditatea și uscăciunea pot fi ale vieții"... etc. nu prea se ține... Aici se ascunde cumva și eroarea unei „arte poetice" imaginată ca un comentariu-reportaj imediat, fidel, al vieții, ca un serviciu-obișnuință, de cronicar... Opțiunea e mai complexă și mai tainică și nu se află întotdeauna și în întregime sub un control lucid, rațional. Decantarea e un proces de durată, de sedimentare, de gestație, care nu poate fi grăbit ori bruscat, fără riscuri. De aceea scriem, deobicei, sub semnul unei porunci lăuntrice irezistibile, atunci cînd „trebuie" și nu dintr-o obișnuință mecanică, de cronicar-grefier, sau dintr-o grabă silnică și superficială (uneori, cu efort și caznă). Și așa mai departe. Pe aici, pe undeva, se află, credem, și problema dv. Nu ?.

V. I. Scutelnicu, Lerianiu, Florin Danu, Dan Vaunon (mai bine, în „Cinegetică"), **Tașum Lenoi. Nelu Popoacă-Brăila, Mioara Maria Ghinescu, Lucian Croitoru, Ioan Iepure, Iaurum Nicolae, Anticitera, Constantin Enianu, Irina Tudose, Gavril Băle, N. Cartianu, Stela Crieleviți, Gh. Gh. Vasilache, A. Elena, Octavian I. Vlad, Constantin Mustață** (ceva, în „Instantaneu" I), **Adriana Florea** (un început, în „Stau"), **Zamolxis :** Încercări de nivel modest.

Ioana Crețu, Corina Vornic, Ștefanio I., Mircea Pascariu, Vasile Șică Pălășanu, Dinu Matei, Cornelia Armina Marcu, Constantin Basarab (ceva mai bine, în „Fantastica simfonie de trupuri", „Oraș după explozie", „Pierdutul tărîm") : Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Îmi ești dragă", „Gînd de mărire", „Cînd eram copii" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Singur

Atinși de brumă și ploaie,
ca-ntr-un arhaic rit
copacii se desfoaie.
Fiecare zi sparge zenitul
ca un pui întîrziat oul
și-nvață să zboare,
plecînd seara către țările calde
peste mare.
De acum scade lumina,
soarele scade,
se aburește fereastra,
în geam doar mușcata mai arde.
Va trece și toamna aceasta,
suflete al meu îmbrumat,
ce pictezi singur din gene
albe și reci crizanteme.

MIHAELA COSMETTO

Stup suspendat

De căldură
porii lucrurilor se făcuseră largi cratere
prin care
circulau albine aducînd
la suprafață mierea albastră
a materiei, depozitînd-o în stupul
suspendat
deasupra capetelor noastre, încordate
razele soarelui de parcă pămîntul
răsucindu-se
era cheia viorii,
o mină-nmănușată apropia arcușul, toate
securile se înfigeau în butucii
de iarbă, de piatră, de lemn,
se rostogoleau capetele în timp
ce neobosite albine stringeau mierea
materiei
din trupurile noastre deasemeni.

G. SMEOREANU

Estetica plînsului

Să vezi cum se topește-un înger
în ceara-atîtora lumini
un înger verde ca un lujer
captiv în cupele de crini
să-l vezi arzînd pe-un rug eretic
aprins de frumusețea-i pură
descintec rar, cuvînt ermetic
blestem dintîi fără măsură

s-ar naște-atunci o lege nouă
și m-aș simți cuprins de vină
și-un tremur încărcat de rouă
aș aduna sub pleoapa lină.

A. A. IOSAN

Mîinile

N-au trecut nici măcar
o sută de ani,
n-au trecut nici măcar
cîteva luni,
cîteva zile,
nici măcar cîteva clipe....
ce mult e totuși
de cînd te așteptam
în mijlocul iernii
cu zăpadă în mîini
și mîinile mele
luminau sufletul tău
ca două torțe

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Simona Petrescu : „Nuntă la Săpința"

Hipnoclepsidra

Ocheanul biologic
a fost una din primele invenții
(lucrurile privite se scurgeau
lent înlăuntrul tubului palpitînd
modificîndu-și permanent
dimensiunile —
fenomen care provoca o
neplăcută agitație beneficiarilor)

ulterior
membrana vibratoare a ocheanului
a fost înlocuită cu transparențe
superioare și impenetrabile
denumite generic
ochi.

ION NEDELCU

La marginea pădurii

Pădurea mă privește cu milioane de ochi
verzi
pînă îmi destramă echilibrul interior
și nu mai știu ce să fac : să lupt și
să-nving,
sau să mă delas și să mor.

Ierburi, liane, foșnete absurde...
ca un dangăt de clopot subteran
și o suflare exotică, din larg de mare,
sub noaptea care vine cu pași de catran.

Apăsări dinăuntru, apăsări din afară,
carnea mi-e pe dos răsturnată,
sînt un colet lipsit de importanță
învelit în hîrtie mată.

Cuvintele toate mi s-au frînt pe genunchi
ca niște vreascuri negre, uscate,
serpi imposibili mi se suie pe șira spinării,
le duc ranițele grele și ude în spate.

Mi-e frică de tot ce nu s-a-ntîmplat încă —
sentinelă care mă privește pieziș.
Îmi vine să mă ridic și să fug înapoi
prin ani, pe lîngă umbre, furiș.

Pădurea intuiește și rîde scălîmb,
paloșul rîsului mă taie-n bucăți, mă
destramă,
țip fantomatic... Taina dispare
ca un tablou care fuge din ramă.

Pădurea mă privește intens cu milioane de
ochi verzi,
un liliac vine și-n păr mi s-anină,
înțeleg că viața nu mi-a fost decît
un cîntec cîntat în surdină.

EMIL GAVRILIU

Antiteză

N-ai dezmierda, de n-ai ști să blestemi,
Surid numai acei care suspină,
Și n-ai zîmbi, de n-ar fi fost să gemi,
De n-ai fi plîns, n-ai duce-n ochi lumină.

Și dacă singur rana nu-ți legai
Cu mîna ta, n-ai unge răni străine,
N-ai jindui după un colț de rai,
De n-ai purta un strop de iad în tine.

Și nu te-nalți de jos pînă nu cazi
Cu fruntea grea în pulberea amară ;
Dacă învii în cîntecul de azi,
E c-ai murit în lacrima de-aseară.

R.I. DRAGU

RESTITUIRI

Un dascăl de altădată

Din categoria cărturarilor noștri care au contribuit la progresul societății și culturii noastre face parte și Ion F. Buricescu. Născut la 1 ianuarie 1880 în satul Unirea din județul Ialomița, acest fiu de mocani, stabiliți pe malul Borcii în cîmpia Bărăganului, și-a dedicat întreaga activitate după obținerea licenței în litere și filozofie la Universitatea din București, catedrei, școlii. Pentru el școala a fost un altar al muncii și omeniei, catedra făcînd parte integrantă din structura sa. Dealtfel, pentru modul cum s-a comportat în școală și în viața publică, i s-a acordat, cu prilejul sărbătoririi sale, în 1937, pentru cei treizeci de ani de activitate în serviciul școlii secundare, cea mai nobilă distincție, aceea de „cavaler al cinstei".

Îmbrăcînd toga dăscăliei, I. F. Buricescu a funcționat mai întîi la liceul Matei Basarab din București, apoi la Călărași din 1910 pînă în 1927 și apoi din nou la liceele bucureștene : „Mihai Viteazul" și „Gheorghe Lazăr", pînă în toamna anului 1941 cînd s-a pensionat. S-a stins din viață la vîrsta de 64 de ani, la 25 iunie 1944, lăsînd în urma sa sincere și dureroase regrete atît din partea colegilor cît și a foștilor săi elevi.

A muncit la catedră peste treizeci și cinci de ani. A fost un dascăl distins, sobru, un autentic intelectual și un adevărat om de omenie. Finețea sufletului său se putea citi de la prima vedere nu numai în privirea sa vie și scînteietoare, ci și ținuta sa. Dobîndise un prestigiu didactic pe care l-a păstrat pînă la moarte. Viziunea lui asupra vieții nu s-a oprit la nevoile înguste ale vieții. Măiestria sa pedagogică este rezultatul unei munci stăruitoare și a înțelegerii naturii umane. Marele fluviu al omeniei sale s-a revărsat în opera sa didactică și scriitoricească. Păstra ceva din aura maioresciană. Noi care l-am cunoscut ca elevi îi păstrăm un cult pentru noblețea și seriozitatea afișate cu o discreție socratiană.

Ion F. Buricescu a făcut temeinice studii umaniste la Universitatea din București. Crescut în cultul muncii științifice a devenit el însuși autor al unor numeroase și prestigioase studii și lucrări, servind astfel cultura românească pe domenii din cele mai diferite. A fost pedagog, logician, literat și etnopsiholog. Acei ce se vor ocupa de aceste domenii ale științei românești nu vor putea omite contribuția lui I. F. Buricescu la sporirea calitativă a patrimoniului nostru cultural și nu vor putea să uite că acest dascăl, cu o ținută demnă și posesor al unei culturi de specialitate, care ar fi putut onora orice catedră universitară, a scris numeroase studii și lucrări, apreciate favorabil, de însemnați oameni de cultură, la apariția lor. Nu vor putea să uite că el ne-a lăsat o **„Didactică a logicii"** (1935) singura în lume la această dată, și o lucrare de cca. 300 pagini : **„Elemente de psihologie și pedagogie militară"** (1932), unică la noi, iar pentru tineretul școlar cartea care ar putea sta astăzi cu mîndrie pe masa de lucru a elevilor și a profesorilor : **„Scrisori către Tertius"** (1926). S-a ocupat de problemele de parapsihologie în atît de mult comentata lucrare **„Misterele sufletului omenesc"** (1934).

I. F. Buricescu s-a întrecut pe el în ultima carte pe care n-a avut fericirea s-o vadă. A murit cu cîteva zile înainte de apariția ei. E vorba de **„Sufletul românesc"** (1944), tipărită la Casa Școalelor, carte care îl situează în rîndurile etnopsihologilor români și în care el elogiază, cu argumente social-politice și culturale, hărnicia, ingeniozitatea și devoțiunea unui popor care a străbătut atîtea etape vitrege în istoria sa.

Jurnalul său de război : **„Pe margine de prăpastie"** (1939) este un aspru rechizitoriu la adresa acelora care n-au înțeles pe deplin costul participării noastre în primul război mondial. Cartea respectivă, o zguduitoare viziune a epopeii naționale, străbătută, de la un capăt la altul, de spiritul adevărului, dezvăluie emoționant filmul acestui cîncen război de unitate națională în care țăranul român, cum spune Buricescu, s-a acoperit de glorie.

I. F. Buricescu în vîrstă de 30 ani a făcut parte din comitetul de constituire al „Societății române de filozofie", alături de C. Rădulescu-Motru, D. Drăghicescu, G. G. Antonescu și C. Antoniade și a publicat în revistele de notorietate ca : **Săptămîna politică și culturală, Revista de filozofie, Revista generală a învățămîntului, Revista de pedagogie, Universul literar** și altele.

Drumul parcurs de I. F. Buricescu a fost călăuzit de un dicton care l-a urmărit toată viața și pe care îl amintește tineretului nostru studios, care să le fie ca un fir conducător în

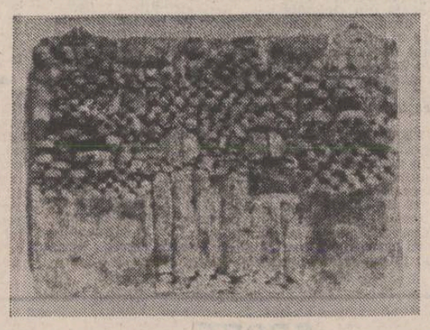

Vasile Craioveanu : „Frontispiciu"

viață : **„plăcerea de a munci"**. Și de aici și o obligație pentru toți : ,prima datorie ce ne impune dragostea de țară este **munca**". Dar Buricescu a avut o viziune și mai largă a vieții. Pare că l-a cunoscut bine pe Kant, care vorbise de o pace eternă, pace care nu se poate realiza, cum spune I. F. Buricescu, decît cînd omul va deveni un cetățean al lumii.

Omagiem memoria acestor cărturari întrucît activitatea și operele lăsate de ei au contribuit plenar la îmbogățirea spiritualității românești. Și îi venerăm pentru că au avut meritul incontestabil de a fi știut să vadă mai limpede și mai departe decît alții, că au crezut nețărmurit în destinele neamului nostru. Cu astfel de rădăcini puternic ancorate în matricea românească putem avea și mai multă încredere în viitor.

Ioan N. Vlad

În limpezimea codrilor

Urmare din pag. 1

ma vînătorilor, iar preotul veghea și sfîntea din cînd în cînd lemnul într-o ceremonie în care,prin fum de cădelniță, se zăreau și puști. Și cu aceasta — a doua întîmplare: botezul armelor, lucru grozav printre oameni, așa ceva nu se mai pomenise, pădurea parcă a răsunat dintr-odată de clopote și ei s-au trezit că se închină și nici nu știau de ce. Ciudată ființă preotul acesta și în pădure parcă avea o voce și mai frumoasă și subția copacii, îi mlădia în sus, vreme în care cădelnița umbla peste arme și fumul care se rărea dădea impresia că cineva a tras și a împușcat ceva chiar atunci, ba chiar că toate armele au tras și s-au descărcat singure atunci, de-

REFLEX

odată, iar țevile abia dacă li se răcesc și fumegă cald printre arbori, așa era de înalt și de straniu, păgîn și cucernic momentul acela, nemaiauzit.

Un foșnet, o ruptură de crengi undeva, i-a trezit. Și apoi un grohotiș de pietre, un sunet uscat, semn că peste o ridicătură ceva mai în sus, printre stinci măcinate de ploi și de iarbă, o vietate se strecurase brusc, ca împinsă de-un arc. Vînătorii și-au lăsat pușile în rugăciunea lor mută, acoperite încă de fum și miros dulceag de tămîie și, acolo de unde se auzise zgomotul, au început să pîpăie cu ochii și cu mîinile prin iarbă urma nestatorniculuiurs. El era, adică el fusese, asistase la strania ceremonie care, într-un fel, îl și privea. Îi urmărise de data aceasta ziua, tot așa cum în nopțile calde, cu lună, îi urmărea de acolo de sus de pe vîrful dealului și îi lăsa să se apropie, întinzîndu-le apoi o capcană a fugii și-a întunericului, care-l înghițea prin păduri.

Întorși la locul cu pricina, vînătorii l-au găsit pe bătrînul preot în genunchi în mijlocul armelor și închinîndu-se în fața celor doi corni. Vînătorii bătrîni rideau cu înțelegere, vînătorii tineri dădeau semne de nervozitate și, din botezul armelor acelea, ei deduseră că nu se mai poate și că ursul trebuie totuși vînat. Ceea ce era o rea scînteiere și o prevestire a nimic bun. Vînătorii bătrîni se uitau cu milă la ei, dar și cu neputință și cu un fel propriu al celui care în cele din urmă s-a dezlegat de ceva și se simte iertat. Ce să facem, păreau a spune ei, noi am dus-o așa pînă acum și am îmbătrînit odată cu ursul, într-o bună înțelegere și ocrotire. Poate că voi veți trăi altfel...

Și zidurile nopții se surpau undeva înlăuntrul și înapoia lor și erau de pe dinlăuntru cuprinși și izgoniți de o ciudată, stranie ființă parcă, o făptură și înaltă și plină de suferință, și îmbătată de glorie, păgînă și supusă, totodată, dar stăpînă peste tot ce se întindea jur împrejur și se lăsa ca adormită, legănată pe pajiști, prinsă-n amintiri și prădată, jefuită de tot ce era al său, ca să li se scurgă altora prin vine apoi un sînge mai aspru și bolovănos.

CENTENAR SADOVEANU

Fondul de cultură populară

Urmare din pag. 1

Sadoveanu i se atribuie linii de manierism care bat în baroc. În realitate, Sadoveanu întruchipează proza unor inegalabile și originale structuri epice de conținut și stil, autohtone, care nu suferă formule de influență sau modă. Marele povestitor (termenul i se potrivește în cel mai distins grad) a fost rupt din istoria și dintre oamenii pămîntului, cărora le-a înțeles perfect glasul, fiindcă i-a cunoscut pe aceștia direct, a trăit printre ei, în cea mai mare măsură, și nu i-a imaginat numai din birou, după modelele altora, oricîte apropieri comparatistice s-ar face. Sienkiewicz, Turgheniev, Gogol s.a. pot fi alăturați tipologic, dar sînt alte lumi. Dealtfel, nimeni n-a exprimat mai limpede decît Sadoveanu însuși esența creației sale : „Fiecare popor are partea lui proprie de sensibilizare și gîndire, formula lui sufletească (...). Uitați-vă la Creangă, prodigios rod al pămîntului românesc !". Neculce și Creangă i-au fost carte de căpătîi, pentru că toți trei s-au regăsit și s-au împreunat în același stil epic care este al unei lungi tradiții a poporului. Ca și eroii lui autentici (că sînt autentici, uneori cu nume cu tot, o spune singur), s-a simțit integrat și s-a identificat cu elementele naturii, fără de care n-a conceput existența și istoria poporului român, ca și Eminescu.

În acest sens, al unei spiritualități — unicat autohtone, cu baze vechi și prelungiri istorice, trebuie înțeles fondul de cultură populară, imprimat în opera lui Sadoveanu, mai mult și mai larg deci decît urme vizibile de literatură folclorică și populară, precum ecoul **Mioriței** în **Baltagul**, prelucrarea romanului popular **Sîndipa** în **Divanul persian**, transmutarea **Genovevei de Brabant** în **Măria sa Puiul Pădurii**, folosirea de legende din **Floarea darurilor** în **Povestiri pentru copii** ș.a. Universul literar al lui Sadoveanu este enorm ca și mileniile de viață românească, pornind cu mituri și istorie străveche în **Creanga de aur**, parcurgînd vremuri medievale, mai ales vremea lui **Ștefan cel Mare** și momente din secolele următoare, în scrieri diverse, pînă la lumea contemporană, aceasta ca o expresie vie a unui întreg trecut, legat nestrămutat de natura și ființele locului. Într-adevăr, eroii scrierilor sale, individualități distincte în tabloul naturii românești, sînt toți, din orice epocă, de orice categorie socială și orice vîrstă ar fi, din aceeași plasmă permanentă, cînd se simt legați de pămîntul țării : oameni simpli, voievozi și demnitari. Copiii poartă de mici în fire înțelepciunea și liniștea neclintită a moșilor și strămoșilor lor, a părinților, ca acest **Niculăieș** al lui Onisor, din povestirea **Un om necăjit**, cu vorbă prea cumpănită pentru vîrsta lui, pe care autorul îl întîlnește în lunca Siretului, cînd „începuseră să înflorească galbăn cornii" și cînd amîndoi prozator-poet și copil, acesta înnobilat, în povestire, și de alte amănunte, înfiorați de primăvară, ascultă și disting, cu urechea omului de țară, cîntecul cîntezei de al pițigoiului vesel (citi o mai pot face astăzi ?), tradus pe loc în cuvinte-onomatopee : „simț a vară ! simț a vară !". Sadoveanu, ca și oamenii de țară cu elementele naturii pe degete, cunoaște fără greș flori și ierburi diverse, gîngănii și toate vietățile luncii, bălții și pădurii. Nu există în opera lui nici o scriere în care să nu intervină poezia naturii. Omul fără natura ambiantă n-ar avea nici o valoare în scrisul său, care este mereu un cîntec șoptit. Proza lui este în continuu o înfiorare a naturii, a cărei frumusețe omul de țară a așezat-o în doine. La o aniversare a lui Sadoveanu la Casa Universitarilor, G. Călinescu, în haină de ceremonie, în prezența scriitorului în haină obișnuită, spunea grav cam așa : „Sadoveanu cîntă apa, cîntă pustii, cîntă pădurea și vietățile ei, cîntă valea și muntele și pămîntul tot cîntă cu el !". Călinescu avea dreptate. Sadoveanu este un poet, un mare poet al istoriei naturale de totdeauna și pentru toate timpurile a pămîntului românesc.

El sensibilizează și umanizează natura pînă la provocarea de emoții tari. Lîngă pasiunile și dramele omenești în lumea țărănimii, cea mai larg și variat reprezentată în vreo operă literară, cu spiritul și vorba ei cu tot, apar dramele din viața naturii, a animalelor, ca în cazul căprioarei (invocată de obicei splendid de doinele populare), care **În Pădurea Petrișorului**, doborîtă de un foc nemernic de pușcă, într-un superb tablou de natură, este mîngîiată de botul cald al căprioarului, venit lîngă ea cu dragoste de ființă omenească. Om, animal, natură fac, în viziunea lui Sadoveanu, un tot indisolubil, plin de tremurul vieții și al morții. Moartea căprioarei de aci este preludiul **Morții căprioarei** lui N. Labiș.

Epicul lui Sadoveanu este variat, ca dimensiuni și esențe, de la povestiri la romane complexe, istorice și sociale, și de la conținut dramatic la linii de umor și ironie. Toate scrierile lui însă formează un corp de viață românească, trecută și prezentă, sau mai exact a tuturor timpurilor, turnată într-un stil de autenticitate inegalabilă. Opera lui Sadoveanu este spiritualitatea tipică a unui popor. Între elementele tipice, hanul de țară este dintre cele mai semnificative și frecvente, iar **Hanu Ancuței** adună în narațiuni o întreagă istorie și o întreagă galerie de tipuri, de la **Orbul sărac**, care reînvie **Miorița** „gomănită" (culeasă personal și avută la inimă toată viața lui Sadoveanu), dar și vremea lui Duca Vodă blestemat în față, în refugiul său prin

Mișcarea socialistă în focarul amintirilor

cercetările consacrate fenomenului cultural și literar românesc de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Dincolo de informațiile concrete pe care le conțin, amintirile celor doi autori sînt purtătoare ale unui ales mesaj educativ, tînăra generație de astăzi putînd găsi în ele sensuri și „modele" corespondente, în multe privințe, aspirațiilor și idealurilor lor.

Amintirile merită, deci, să fie recomandate cu căldură tineretului nostru, generațiilor de azi și de mîine.

Iată de ce republicarea lor este cît se poate de binevenită și de fapt rîndurile de mai sus sînt prilejuite de apariția **Amintirilor** în colecția **„Memorii"** a Editurii Eminescu. Ediția este îngrijită de Aristița Avramescu ; **Cuvîntul înainte** și **notele** aparțin lui Tiberiu Avramescu. Ea vine după cunoscuta ediție **„Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă (1870—1900)**, Editura Minerva, 1975, pregătită tot de Tiberiu Avramescu.

Această ediție a devenit o lucrare de referință, prin bogăția și varietatea informațiilor, prin acuratețea cu care a fost întocmită. Este regretabil, oarecum, că ea nu a fost suficient remarcată și că cercetarea istoriografică pare să nu beneficieze din plin de ceea ce poate oferi o asemenea culegere.

Aceeași ținută științifică răspunzînd exigențelor dorite, același aparat de note lămuritoare, sobru și precis, are și ediția de față. O observație se impune însă. Autorii ediției se puteau foarte bine dispensa de prima sută de pagini (aproximativ) din amintirile lui Ion Teodorescu, acelea care privesc copilăria ziaristului. În fond nu comunică cine știe ce pe plan sufletesc — singura rațiune de a fi a unor amintiri despre copilărie — și nici nu exercită o atracție stilistică specială.

Se observă, de altfel, cu ușurință că amintirile lui Ion Teodorescu sînt scrise de un ziarist, „dintr-o bucată" — cum se pronunță el, de cîneva care preferă materialitatea faptului concret și comunicarea directă, cu caracter oral. Cele ale Izabelei Sadoveanu sînt mai meditative, mai „filozofice", mai confesive am spune, cu o undă mai pronunțată de lirism. Evident, sînt din această cauză mai discursive și pe alocuri pletorice. Tiberiu Avramescu le preferă stilistic și au, realmente, părți care îndreptățesc o asemenea susținere.

Este de reținut că amintirile nu privesc exclusiv mișcarea socialistă și figurile ei. Sînt evocate și alte împrejurări, alți oameni, alte fapte. Remarcabile rămîn paginile lui Ion Teodorescu despre psihologia țăranilor la început de veac — adevărate și profunde în esența lor. La fel, demne de interes sînt gîndurile Izabelei Sadoveanu despre Constantin Stere. Sînt de fapt o radiografie pătrunzătoare a structurii interioare a personalității cunoscutului poporanist.

În sfîrșit, nu putem încheia înainte de a fi remarcată utilitatea amintirilor pentru orice demers în domeniul istoriei presei. Desele referiri la publicistica vremii — mai ales socialistă și de orientare democrată — la trăsăturile și preocupările ei, fac culegerea indispensabilă acestui domeniu.

Simona Petrescu : „Sărbătoare"

***) Ion Teodorescu : „Din lumea umbrelor" ; Izabela Sadoveanu : „Sufletul altor generații", Amintiri, Editura „Eminescu" 1980.**

CENTENAR

Guillaume Apollinaire

Romanţa celui rău iubit

ÎN ROMÂNEŞTE DE C. D. ZELETIN

Lui Paul Léautaud

Prin '903 îmi pare
Romanţa asta o cîntam
Dar că iubirea mea îşi are
Oglinda-n Fenix nu ştiam
Învie-n zori şi seara moare.

Prin Londra-ntr-un amurg
cu ceaţă
Am întîlnit un derbedeu
Leit iubirea mea la faţă
Şi m-a privit aşa că eu
Simţii ruşinea cum mă-ngheaţă

L-am urmărit în seara aceea
Cum fluiera de nepăsări
Pe străzi părea că trec iudeii
Tăiata undă-a Roşii Mări
Eu Faraonul el evreii

Să cadă zidur'le-n neştire
De n-ai fost tu iubita mea
Eu sînt peste Egipet sire
Tu sora-soaţă oastea sa
De nu-mi eşti singura iubire

La colţul unei străzi arzînd
Sub focurile din faţade
Răni ale ceţii sîngerînd
Prin car' se tînguie faţade
Femeia-mi se ivi părînd

Cînd el cînd fiară de cavernă
La git cu vechiul semn ştiut
Ieşea băută din tavernă
Atunci eu am recunoscut
Minciuna dragostei eternă

Cînd fu în ţară să revie
Ulise mintea înţeleaptă
Văzu cum ciinele-l mai ştie
Şi cum nevasta îl aşteaptă
Lucrînd o grea tapiserie

Regescul soţ al Sacuntalei
De-atîtea biruinţi sătul
Se bucură găsind-o pală
De aşteptat c-un pui mascul
Al unei căprioare-n poală

Îi fericeam pe-aceşti regi cînd
Amorul fals şi-acea gazelă
Pe care înc'o port în gînd
Ciocnindu-şi umbra infidelă
Nefericitu-m-au pe rînd

Regrete voi în iad temei
Uitarea fie-mi iarăşi partea
În schimb pentr-un sărut al ei
Şi-ar vrea toţi regii lumii
moartea
Vînzînd şi umbra lor de zei

Am hibernat în lung trecut
Renască soarele de Paste
În pieptul meu mai sloi decît
Cei patruzeci de la Sebasta
Ce schingiuiţi n-au fost atît

Memorie frumoasă navă
Îndeajuns am navigat
Pe-o apă mai curînd otravă
Îndeajuns am divagat
Din zori în seara trist-suavă

Adio fals amor în care
Întrevăzui pierduta-n zări
Pierduta mea iubire mare
Mai an prin teutone ţări
Fără să sper că mai apare

Lactee cale albă soră
Cu albe rîuri din Canaan
Cu-alb trupul fetelor ce-adoră
Vom înota morţi cu elan
Spre-a altor nebuloase horă

De-un alt an îmi aduc aminte
Cîntam în limpezi zori de-april
Al bucuriei val fierbinte
Cîntam iubirea-n ton viril
În anotimpul ei fierbinte

Aubadă cîntată acum un an în loc de Laetare

E primăvară dragă Paşte
Hai la plimbare-n verde cring
Cotcodăceala-n curţi renaşte
Pe boltă zorii roze string
Iubirea-n orice loc te paşte

Vin Mart şi Verus înapoi
Şi gura iarăşi li-e nebună
După săruturi prin zăvoi
Sub roze-n foşnet se adună
Zei rozi ca să danseze goi

Tandreţea mea binecuvîntă
Al înfloririi ocean
Duioasă-i firea şi e sfîntă
Şi fluieră în codru Pan
Iar umedele broaşte cîntă

Sînt morţi de-a-binelea mulţi zei
Deasupra sălcii lungi se frîng
Isus Pan Eros pîn' şi ei
Motanii miaună eu pling
Pierduţ într-un Paris femei

Eu care ştiu vechi cantilene
Cîntări de timp călătorit
Imnuri de sclav către murene
Romanţa celui rău iubit
Şi cîntece pentru sirene

Desen de Henri Matisse

Eu tremur c-a murit iubirea
Şi-ador frumoşii idoli eu
Cînd mi-i învie amintirea
Ca soaţa lui Mausoleu
Fidel rămîn şi cu jelirea

Eu sînt fidel cum e buldogul
Şi iedera şi-acei vicleni
Pioşi ce-adoră vodcăi drogul
Cazacii zişi zaporojeni
Cu stepa lor şi decalogul

Primiţi al semilunii jug
Precum vesteşte astrologul
Eu sînt Sultanul Vă subjug
Cazaci iubindu-i vodcii drogul
Vi-s Domn Vă sînt solarul crug

V-aştept cu semnele-nchinării
Le-a scris Sultan Cînd le-a
ajuns
Scrisoarea ca talazul mării
Au rîs şi-îndată i-au răspuns
La flăcăruia luminării

Răspuns al cazacilor zaporojeni sultanului din Constantinopol

Porţi coarne ca un înger rău
În crime-l baţi pe Varavas
Ce Belzebut eşti tu cu tău
Hrănit şi cu gunoiul gras
Nu mergem în sabatul tău

Peşte stricat din Salonic
Pe aţă-n groaznic somn îndopi
Ochi smulşi cu-al suliţelor spic
Născutu-te-a-ntr-un pîrţ
cu stropi
O cramp-a mă-tii la buric

Călău al dragilor bugeacuri
De răni şi bube iubitor
Eşti rît de porc şi cur de iapă
Mai bine vezi-ţi de comori
Ca să-ţi ajungă pentru leacuri

Lactee cale albă soră
Cu albe rîuri din Canaan
Cu-alb trupul fetelor ce-adoră
Vom înota morţi cu elan
Spre-a altor nebuloase horă

Revăd al tîrfei trup felin
Regret privirea ei sprinţară
Amor sărutu-ţi florentin
Ne puse c-o savoare-amară
Descurajarea în destin

Privirea-i cu astrale trene
Rupea fiorul vesperal
În ochii ei pluteau sirene
Sărutul nostru roş brutal
Da bunei zîne rouă-n gene

De fapt eu o aştept mocnit
Şi-n suflet încă-i port scînteia
Pe podu' întoarcerii rîvnit
De-mi va mai reveni femeia
Eu am să-i spun Sînt mulţumit

Prin inima şi ţeasta-mi vide
Se scurge cerul ca un fum
O voi butoaie danaide
Aş vrea să fiu ferice-acum
Ca pruncul cu simţiri candide

Nu trece-ntr-al uitării gheb
O porumbiţa mea o radă
O mărgărita mea ce-o-ntreb
Ostrov al meu o Deziradă
Şi roză-a mea îndeosebi

Satiri şi egipani pirauşti
Şi-al focului zglobiu dezmăţ
Destin nenorocit ori faust
De git ca la Calais juvăţ
Durerii mele holocaust

Durere ce din soartă rupi
Licorna şi cu capricornul
Evită duhu-mi vagul trup
Rug sfînt pe care stele-adornu-l
Petale-n zorii ce irup

Zeu pal de fildeş Nenoroc
Nebunii preoţi te scorniră
Zadarnic jertfele-ţi cu foc
Te plînseră şi se cerniră
Eşti demn să nu te cred deloc

Şi tu ce mă urmezi priveghi
Zeu zeilor mei morţi în toamnă
Măsori să vezi ăst sol străvechi
La cîte palme mă condamnă
O umbra mea o şarpe vechi

Spre soare pentru că-l iubeşti
Te-am dus ades ţi-aduci
aminte
Pe tine din nimic ce-mi eşti
Nevasta ce-o iubesc fierbinte
O umbră care mă jeleşti

Pierit-a iarna sub zăpezi
Şi-au ars stupinele ei albe
Iar prin grădini şi prin livezi
Se-adună păsările-n salbe
E-april pe toate clar le vezi

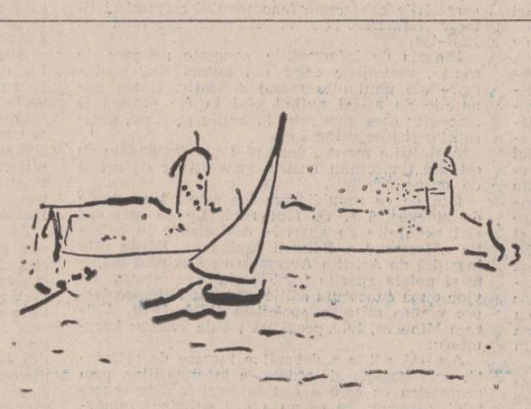

Schiţă de Henri Matisse

Zdrobind eterni arghiraspizi
Zăpada-n scuturi argintate
Fugi de dendrofori livizi
Gărzi primăverii aşteptate
Ce-a şi surîs cu ochi splendizi

Iar eu am inima-n piept cît
Un cur de damă damaschină
Iubire te-am iubit atît
Şi-atît durerea azi mă-înclină
De şapte săbii doborît

Cu săbii de melancolie
Fără dantele şi-înfloriri
Înfipte-n piept Şi-o nebunie
Mă-împinge spre nenorociri
Cum mi-aţi dori uitarea mie

Cele şapte săbii

Întîia-i din argint bălan
Cu nume-înfiorat Păline
Tăişu-i cer de iarnă-avan
Iar soarta crudă gibelină
Făcîndu-l a murit Vulcan

A doua sabie-i Noubosse
Un curcubeu de ceruri reci
La nunta zeilor adusă
Tălat-a Bé-Rieux treizeci
Şi i-a dat zestre Carabosse

Nu mai puţin un chibriap
A treia bleu e de femeie
Zis Lul de Faltenin protap
Pe-o cuvertură pus să steie
De Hermes Ernt cel cît un nap

A patra Malurena este
Un fluviu verde auriu
Îşi scaldă-n el femei celeste
În seri iubitul trup zglobiu
Vislaşii cîntă o poveste

A cincea Sainte-Fabeau în vînt
E cel mai mîndru din fuioare
E-un chiparos de pe-un mormînt
Cad patru vînturi călătoare
În nopţi la poala-i de foc sfînt

A şasea e-un metal de glorii
Prietenul cu mîini de vis
De care mă separă zorii
Adio Pier ca-ntr-un abis
Cocoşi fanfarele-aurorii

Şi-a şaptea ce s-a istovit
E o femeie roză moartă
Mă-nchin la ultimul venit
Ce după ea închide-o poartă
N-am cunoscut-o N-a sosit

Lactee cale albă soră
Cu albe rîuri din Canaan
Cu-alb trupul fetelor ce-adoră
Vom înota morţi cu elan
Spre-a altor nebuloase horă

Cum vor ei draci în univers
Prin muzica din cer ne-ndrumă
Făcînd cu prăbuşitul viers
Să joace omenească humă
Pe-o coborîre-n sens invers

Destinelor misterioase
Voi regi la minte cu circei
Voi stelelor dirdîitoare
În pat făţarnice femei
Deşert sub lespezi de uitare

Luitpold bătrînul prinţ regent
Regatele-i două ospicii
Le plînge-n hohot violent
Cînd gîze de-aur licuricii
Curg cotropiţi de-un tremur lent

Lîngă-un castel fără stăpînă
O luntre cu vislaşi cîntînd
Plutea pe lac şi-o albă vină
Tăia sub tremuratul vînt
O lebădă murind ca zînă

Un rege-n alba apă creaţă
S-a înecat şi-apoi puhav
Cu bolta schimbătoare-n faţă
Pluti pînă ajunse grav
La ţărm să doarmă fără viaţă

Dar iunie solară lîră
Pe care degetele-mi ard
Delir melodios răsfiră
Eu bat Parisul ca un bard
Ce-n veci la moarte nu aspiră

Aici sînt dimineţi eterne
Străvechi flaşnete de Paris
Se-aud în hohot prin curţi terne
Iar din balcoane flori de vis
Stau turn pisan să se prosterne

Seri bete în Paris de gin
Verzi prin electrica văpaie
Pe portativ de şine vin
Şi muzică stîrnesc tramvaie
Cu nebunia din maşini

Prin cafenele-n fum urît
Tigani iubirii spun povestea
Sifoane puşti cu sorţ la git
Dau zvon şi-n strigătele-acestea
Eşti tu ce te-am iubit atît

Eu care ştiu vechi cantilene
Cîntări de timp călătorit
Imnuri de sclav către murene
Romanţa celui rău iubit
Şi cîntece pentru sirene

Melancolia literaturii

REPERE

Lumea propusă de Maurice Blanchot în „Spaţiul literar" *) este un spectacol uimitor, compus cu ceea ce am putea numi instinct al inteligenţei şi un rafinat talent artistic. Frumoasa traducere românească (cuprinzînd fragmente din „L'Espace littéraire" şi „Le Livre à venir") oferă texte ce au ca pretext o operă literară, un scriitor, o coordonată a literaturii sau care problematizează însăşi esenţa acesteia, condiţia scriitorului în ipostaza de împlinire estetică a unei realităţi manifestate. Aşadar, reacţia imediată este aceea de voluptate intelectuală, prilejuită de un triumf al minţii şi al talentului, de extraordinara densitate ideatică, de acea înclinare fermecătoare a criticului de a găsi paradoxuri, de a divaga fertil în jurul lor.

Îmbinarea miraculoasă a tuturor formelor timpului în experienţa lui Proust, incursiunile în analiza mecanismelor de gîndire pe toată gama de virtualităţi, de la mesajul conceptual pînă la fulguraţiile impresioniste, de la **Jean Santeuil** la **Timpul regăsit** ; destinul lui Rousseau contemplat ca sursă problematică a experienţei lui literare, a acelui Rousseau neîndoit de fericirea dată de ceea ce e nemijlocit, realitatea primă, inaugurînd un gen de scriitor „înverşunat să scrie împotriva scrîiturii" ; sau comentariul la **Der Mann ohne Eigenschaften** subliniind ironia ca un pathos rece, ca un dar poetic şi principiu metodic în opera lui Robert Musil ; eseul despre „Rilke şi exigenţa morţii" ori cel despre complexitatea lecturii, a apropierii de opera literară, „Claritatea romanescă" şi „Durerea dialogului", incursiune în marile direcţii ale unui „modus" artistic mai nou, reprezentat prin Malraux, Henry James şi Kafka, sînt numai o parte din elementele cărţii, care îl introduc pe cititor în limbajele fascinante ale unei gîndiri de incontestabilă esenţă poematică. Există o tentaţie continuă în **Spaţiul literar** către paradox. Înregistrînd contorsiunile interioare, disputa autorului cu propria operă, opunînd sau abstrăgînd sensuri, Maurice Blanchot îşi construieşte o metodă de gîndire critică. Dar nu de analiză, sau doar aparent de analiză. E aici propensiunea spre o înţelegere adîncă, presimţirea unui mod de apropiere a întregului, pe drumul dificil, halucinant, către determinarea cea mai amplă a operei. E aici frămîntarea unei minţi de artist, uneori de o limpiditate uimitoare, alteori de o ambiguitate acaparatoare. Pare că scriitorul poate argumenta orice, că ne poate convinge, că ne poate zdruncina părerile, că ne poate spulbera prejudecăţile. Pentru ca apoi, asemeni unui fenomen natural, discursul să devină din nou clar, egal cu sine. Contrariază şi atrage la acest eseist capacitatea de dominare a cititorului, făcîndu-l să se supună meandrelor pe care le propune caracterul speculativ al gîndirii sale fascinante, sentimentul continuu de rafinată panglicărie artistică, posesivă, persuasivă. În Blanchot nu decide nici scriitorul, nici criticul, fi simţim însă pe amîndoi în egală măsură, urmărindu-se cu insistenţă, cu îngăduinţă şi tensiune, întrerupîndu-se şi contrazicîndu-se într-un tot care nu e deloc contradictoriu.

Putem urca aşadar pe o altă treaptă a lecturii : paradoxurile devin tragice, antinomiile se dezvăluie dramatice. Blanchot pare neîndurător : el scormoneşte ceea ce e mai dureros, aminteşte ceea ce din comoditate ai vrea să uiţi, te incită şi te hărţuieşte pînă la revoltă. Păstrînd obiectul contemplaţiei artistice sub tensiunea permanentă a efortului de înţelegere, chiar din ceea ce păruse triumf şi bucurie apare un **ceva** mai adînc, mai dureros, frazele capătă o altă transparenţă, o altă lumină căci, folosind chiar cuvintele eseistului „domneşte ceea ce nu încetează şi ceea ce nu se întrerupe, nu certitudinea morţii împlinite, ci eternul chin de a muri."

Blanchot vizează totuşi **altceva,** dincolo de intensitatea deseori dramatică a eseului. Este vorba despre următoarea treaptă a apropierii de text. Nucleul poematic al realităţii artistice manifestat mai întîi ca o provocare a gîndirii şi simţirii noastre, devenit mai apoi dramatic, adresîndu-se ca o întrebare a fiinţei noastre esenţiale, căpătă lumina înţelegiunii şi strălucirea ciudată a unei anumite melancolii, izvorînd din ambivalenţa existenţială a literaturii şi vieţii. Atras mai mult de căutarea operei, pe drumul dificil al evidenţierii sensurilor sale, decît de ea însăşi, călător spre „patria singurătăţii", cum ar spune Heidegger, fascinat de absenţa timpului şi terorizat de timp, contradictoriu, plonjat cu neîndurare din realul dureros în fantasticul insuportabil, hipersensibil, într-o perpetuă nemulţumire de sine şi de tot, tensionat, erodat, măcinat de ambiguitate, de căutări obscure, chinuitoare, scriitorul este alesul unui destin implacabil, el simte puterea paradoxului şi teroarea propriei structuri artistice. Lucrul acesta se exprimă dincolo de text, Maurice Blanchot nu aminteşte nicăieri despre melancolia literaturii. Şi totuşi contrariile se anulează, direcţiile opuse se neutralizează, ceea ce rămîne este acel **l'espace littéraire** în care guvernează „actul de a scrie", în care autorul este cu desăvîrşire singur, sub zodia unei aprehensiuni persecutoare, obligat să scrie, ştiind că „prin această obligaţie viaţa lui alunecă în nefericirea infinitului." Lectura acestui scriitor paradoxal, ea însăşi paradoxală, prelungeşte o anumită melancolie, o amărăciune necesară, aşa cum ai contempla mişcarea anotimpurilor, aşa cum ai privi un peisaj uscat, aşa cum ai simţi un galben oriental, deplin.

Cleopatra Lorinţiu

*) **Maurice Blanchot : „Spaţiul literar", Editura „Univers", 1980. Traducere şi prefaţă de Irina Mavrodin.**

REVISTA STRĂINĂ

● **VOLUME** ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu din seria de opere „România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate", precum şi lucrări de istorie, artă, arheologie, beletristică, lingvistică, ştiinţă, geografie, economie au fost donate în cadrul unei recente festivităţi Bibliotecii Universităţii din Stockholm şi Academiei Regale de Ştiinţe a Suediei. Acad. dr. Wilhelm Odelberg, directorul bibliotecii Universităţii din capitala Suediei a mulţumit pentru această donaţie pe care a apreciat-o ca fiind de o reală valoare pentru mai buna cunoaştere a României, constituind un apreciat instrument de lucru pentru studenţii, profesorii şi cercetătorii din Stockholm.

● **LA VIENA,** societatea „Unirea — Prietenii României în Austria" a organizat, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naşterea lui Mihail Sadoveanu o seară culturală în cadrul căreia prof. dr. Gheorghe Rădulescu, care predă la Institutul de romanistică al Universităţii Viena, a prezentat o comunicare intitulată : „Sadoveanu — omul şi opera". Conferinţa a fost ilustrată cu numeroase lecturi din opera marelui clasic român.

● **LA EDITURA** „Enzyklopädie" din Leipzig a apărut volumul „Soziolinguistische Aspekte der rumänischen Sprache" (Aspecte sociolingvistice ale limbii române) care reuneşte studii ale lingviştilor români, între care acelea semnate de profesorii **Alexandru Niculescu** şi **Gheorghe Bulgăr,** şi ale unor lingvişti din R.D.G. Editat de prof. Klaus Bochmann de la Universitatea Karl Marx din Leipzig, volumul se deschide cu o privire asupra formării sociolingvistice româneşti de la Hasdeu pînă azi, un articol despre romanitatea limbii române precum şi un studiu despre problemele actuale privind norma limbii literare. Sînt deasemeni tratate unele aspecte ale limbii române contemporane, ale istoriei limbii, formarea lexicului social-politic, probleme de terminologie etc.

● **PREMIILE DE STAT ALE UNIUNII SOVIETICE,** în domeniul literaturii, pe anul 1980, decernate cu prilejul aniversării a 63 de ani de la Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie au fost atribuite cunoscutului dramaturg Alexei Arbuzov — pentru piesele scrise în ultimii ani, lui Guliam Hamid (Guliamov Hamid Ubaidullaevici) pentru romanul „Nemurire", Pavlo Zagrebelnîi, pentru romanul „Avîntul", Alexei Kolomieţ pentru spectacolul cu piesa „Îngerul sălbatic", acad. Mihail Hrapcenko pentru volumul „Creaţia artistică, realitatea, omul".

● **PREMIUL GONCOURT** pe acest an a revenit scriitorului Yves Navarre, autor al romanului „Le jardin d'acclimation", apărut la Flammarion. Cartea încununată cu acest prestigios premiu este cel de-al doisprezecelea roman al scriitorului şi face parte, alături de „Coeur qui cogne" şi „Je vis ou je m'attache", dintr-un ciclu pe care critica literară l-a denumit „teatru al familiilor". Iată şi cîţiva din autorii cărora le-a fost preferat Yves Navarre : Max Gallo („Une affaire intime"), Henry Bonnier („L'enfant de Mont-Salvat"), Nella Bielski („Si belles et fraiches étaient les roses"), Tony Cartano („Blackbird").

● **PREMIUL RENAUDOT — '80** a fost decernat prozatoarei Danielle Sallenave pentru romanul „Les Portes de Gubbio", scos de Hachette. Între ceilalţi autori care au avut şanse la cîştigarea premiului Renaudot s-au aflat Nicolas Bréhal, cu romanul „Portrait de femme, l'automne", Dan Frank cu „Les Calendes grecques", Alain Gerber căruia i-a fost selectat volumul „Une sorte de bleu", Guy Lagorce, cu „La Raison des fous".

● **ANNA SEGHERS,** cunoscuta prozatoare din R.D.G., autoare a romanelor de mare succes „Crucea a şaptea", „Morţii rămîn tineri" a împlinit la 19 noiembrie 80 de ani. Cu acest prilej revista „Neue Deutsche Litera.ar" i-a închinat un întreg număr, iar Uniunea Scriitorilor din R.D.G., Academia de Arte şi Teatrul German din Berlin i-au consacrat o seară omagială. Anna Seghers se află şi acum în plină activitate creatoare. Recent edituri din Berlin şi Weimar i-au publicat un volum de povestiri intitulat „Trei femei din Haiti". Continuă de asemenea tipărirea operei complete a Annei Seghers, ajunsă la volumul 14. Din 1949 operele Annei Seghers au apărut într-un tiraj total de 3 milioane exemplare iar romanul „Crucea a şaptea" a atins pînă acum 600 000 exemplare.

● **BILANŢUL** primului festival al filmului rural din Franţa despre care am mai relatat, în această rubrică anunţă doar cîteva pelicule de nivel mediu, , niciuna nereuşind să primească marele premiu. O menţiune specială „pentru calităţile sale artistice" a fost atribuită lui Antoine Perset pentru „Trois Derniers Hommes".

● **SCRIITORUL FRANCEZ** Georges Fleury publică în editura Grasset o pagină inspirată din ultimul război mondial, intitulată „Les fusilliers marins". Cîţiva puşcaşi, mateloţi zdrenţăroşi, îndărătnici, care nu acceptă înfrîngerea de la Dunkerque, se reîntîlnesc cu toţii la Londra. Aici începe lungul marş al puşcaşilor din regimentul de elită botezat de cellalţi marinari „Sakos" : Dakar, Bir Hakeim, Italia, luptele de pe Rin. Autorul îşi încheie scrierea cu amara observaţie că astăzi foştii puşcaşi de elită îşi numără decoraţiile rostuite în sertarele uitării.

● **CU DOI ANI ÎNAINTEA ANIVERSĂRII** a o sută de ani de la naşterea lui Igor Stravinski (1882—1971), Asociaţia „Berliner Festqochen", împreună cu „Festival d'Automne" din Paris, organizează o suită de manifestări închinate celebrului compozitor. Programul cuprinde o expoziţie de documente, fotografii, costume precum şi audiţii de discuri şi benzi. Acestea vor fi prezentate mai întîi la Academia de Belle-Arte din Berlin, apoi la Paris. Organizatorii încearcă astfel să treacă în revistă viaţa marelui om de muzică, fost elev al lui Rimski-Korsakov, autor printre altele a cunoscutelor balete „Pasărea de foc", „Petruşca", „Sărbătoarea primăverii".

SPORT

Refuzînd ospăţul de aur

Desăvîrşindu-şi povestea, toamna poartă furgoane cu umbră nevindecată de doruri prin văile bune de uhuit. Înviază şi mor şi iar fac avere şi o pierd pe nimic toţi dinţii pădurelului din grădină. Dar eu ştiu că acum mugurii soarelui răsar pe cealaltă parte a trunchiului şi că trece noiembrie, cel plin de fufe plouate, şi vine, cu graiul lemnului uscat şi cu buba jarului, decembrie. Corbi albaştri împerechindu-se în golul dintre două mugete. Fatal legat de voluptatea puterii, vîntu-mi smulge ţigle de pe casă. Iar plictiseala din prea multă negură îşi ajunge sieşi, ca durerea maternă — sau, dacă vreţi să lungim lista, ca piţigoiul, ca scorpionul şi ca trîntorul. În această situaţie se află şi fotbalul. Sportul dominat de furia că n-are voie să lucreze decît cu picioarele, într-un anotimp în care braţele sînt nădejdea — vezi problema culesului, dar mai ales modelul ulciorului croit la Horez şi ajuns în culmea fericirii în podgoriile Focşanilor. Oricît de rău şi de păgîn ai fi, acum nu poţi să nu-i înţelegi pe cei dispuşi să ia viaţa ca o vînătoare de porumbei, grauri şi potîrnichi. Auriul clipelor de la prînz, alternînd cu cositorul clipelor de somn furate cu mîna uitată pe paharul sorbit pe jumătate, plămădeşte şi scufundă Veneţii, abolind toate legile dure, lăsînd stăpînă numai legea visului. Şi atunci de ce să le pretindem cocoşilor de nucă, amestecaţi în vinul gros, în smaltul cănilor şi pe obrazul cofelor să cînte deşteptarea la ore fixe !? Şi mai ales de ce să le cerem fotbaliştilor jertfe, spulberări, lance ascuţită şi temeiuri de vifor ? Noi, spectatorii, care ne ţinem de blesteme blonde, profeţii nesigure şi dragoste neagră nu ne pricepem nici rotund, nici pătrat, nici calcaros în ale fotbalului, oricît s-ar culca unii dintre noi cu urechea pe minge şi cu fotografiile lui Bulancea, Pupăză, Şoarece sau Zalupca pe piept. Ca să ai cheia înţelegerii, trebuie să fi petrecut două vîrste de mănăstire în cantonament cu o echipă. Altfel nu poţi deveni piramidal şi plin de smeură şi spicul tău, răstignit pe-un pai cu genunchii frînţi, o să se adune mereu lîngă lucrul gol şi niciodată lîngă bătaia inimii curate. Să exemplificăm. Duminică, Dinamo Bucureşti a pierdut la Braşov (acolo unde pierde orice echipă) nu pentru că Speriatu, care-şi visează numele în fiecare noapte, a stat în poartă ca tras în ţeapă şi înaintaşii numărau plopii dinspre uzina de tractoare, ci — opriţi-vă, păliţi şi luaţi aminte — fiindcă jucătorii au ris de propunerea unuia dintre conducători, care le-a spus : luaţi şi dăruiţi cîte-o garoafă elevilor lui Proca, fiindcă sînt superstiţioşi, cînd primesc flori îşi pierd îndeminarea şi pierd şi meciul fără nici-o discuţie.

În numele Lacului-Tei cer să se facă dreptate: jucătorii, pentru că au răsturnat masa unde li se aşternuse pe gratis un ospăţ de aur, să fie amendaţi cu cîte o sută de lei pe care s-o depună la casa gării Ploieşti — un leu în fiecare zi — iar înţeleptul, din a cărui lumină junii atei şi circotaşi n-au vrut să ciugulească măcar un bob, să fie trimis urgent la Galaţi, sau dacă nu sînt foi de drum, la Sportul studenţesc, unde numai un lung şir de minuni mai poate opri prăvălirea în prăpastie. Maică precistă, acum vin eu de-acasă, acum pricep de ce miliţia nu-i atinge nici cu o floare, ci doar îi încalţă-n cătuşe, pe golanii care-şi fac de cap noaptea prin cotloane întunecoase : ca să nu-şi piardă ăia îndeminarea.

N-aţi găsi în noi munţi de împotriviri sonore dacă...

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
48
(970)
Sîmbătă
29 noiembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Exercițiul și criteriul calității

Primim semne ale sfîrșitului de an, semne ale încheierii unei întregi etape de fapt și privim la orizontul unui nou cincinal țara angajată în laborioasa operă a desăvîrșirii construcției sale multilaterale. O imagine de ansamblu care se completează clipă de clipă cu noi suporturi și noi detalii, ca în aceste zile cînd, în limbajul economic, cel mai exact, tot mai multe județe ale țării au raportat deja împlinirea obiectivelor actualului cincinal. Este o deschidere în timp toată această realitate în fizionomia și concretețea căreia **stau înșiși pilonii viitorului.** Și stă însăși ideea de om și umanitate, în expresia sa cea mai generoasă, tipică pentru o societate care și-a făcut din programul dezvoltării sale un program al vieții, al muncii și al creației, în consens cu propriile sale cerințe și posibilități.

De ordinul miliardelor, cifrele care atestă îndeplinirea cincinalului în județele respective conțin desigur și termenii unei investiții de inteligență fără precedent. Germenii unei noi calități — aceea care constituie deviza în următoarea etapă — sînt cuprinși lapidar în toate aceste înfăptuiri și formează tot atîtea puncte de reper la confluența dintre cele două cincinale, astfel încît, pentru tot ceea ce mîine vom întreprinde avem un viu orizont de sprijin în ziua de azi. Economia românească și-a cîștigat astfel în multe privințe un bun răgaz pentru autodepășire, fapt care se va repercuta pozitiv, fără îndoială, asupra nivelului de trai material și spiritual.

Calitatea despre care vorbim și care, în esența ei, a fost definită în chip programatic la cel de al XII-lea Congres al partidului, va trebui să-și aibă desigur și o profundă motivare în cultură, în creație. Acest an a fost anul unor mari aniversări și al unor mari evenimente culturale — centenarul Arghezi și centenarul Sadoveanu — dar și răstimpul în care patrimoniul nostru spiritual s-a îmbogățit cu noi și valoroase studii, cu noi demersuri menite să redea sensibilității și receptării noastre contemporane opere asupra cărora timpul nu se poate așterne cu uitare. Publicistica lui Eminescu este un exemplu. Fenomenul cultural românesc a intrat cu siguranță sub zodia acestei noi calități și, fapt de conștiință desigur, în acest fel orice tînăr creator nutrește cu ambiție și cu speranță să se împlinească și să-și dea măsura talentului său. În lumina conceptului ca atare, creația este menită să-și exploreze mai bine resursele și să contribuie, așa cum deseori s-a subliniat, la formarea profilului moral-politic și social al omului nou, înaintat, conștient de istorie și responsabilitățile sale în fața vieții, în fața lumii care-și pune cardinale și controversate probleme de existență.

Conceptul acestei noi calități își are așadar o solidară acoperire și motivare în viață, el devine criteriu și modalitate în același timp, suport propriu oricărui act de creație. Implică deopotrivă talent și efort, o știință a muncii care poate pune în relief inițiative și izbînzi dintre cele mai îndrăznețe. Gradul de personalitate a fiecăruia emană de la personalitatea însăși a țării și se completează în aria propriilor ei înfăptuiri astfel încît, exercițiul și criteriul însuși al calității nu pot să dea decît și mai multă vigoare, și mai multă putere de trăire și asumare a realității, a istoriei pe care o edificăm.

Luceafărul

Geza Vida : Balada lui Pintea

Cetatea Unirii

Din pădurile verzi, foșnitoare
Te-ai născut fecioară Silvană,
Doină de piatră și doină de cer :
Cetate de-azur transilvană.
Măceșul și strunga și riul,
Înscrise în marea cazanie,
Sînt astăzi toate acasă
În această de mult Transilvanie.

Pe virfuri de munte-ai ajuns,
Tu cea dintîi caravană.
Spre un grai ce-ți seamănă :
Cetate de-azur transilvană.
Gîndul firesc și pămîntul firesc
Nu se mai duc la pierzanie.
Și toate sînt astăzi acasă
În această de mult Transilvanie.

În timpuri de chin și nesomn
Ai născut din blînda ta geană
Un Mihai, un Horea, un Iancu :
Cetate de-azur transilvană.
Și lucrul cel mare și acul și
clipa
Ce rosteau neagra litanie
Astăzi sînt și ele acasă
În această de mult Transilvanie.

Ești plină de rod și de pace,
Și-al mărețului gînd, fără
prihană
Din care grîul Unirii se înalță :
Cetate de-azur transilvană.
Fulgii aprinși, cîmpul cel alb
Ne trimit sacra sanie
Și toate și toți sînt astăzi acasă
În această de mult Transilvanie.

Mircea Stâncel

UN FILOZOF UITAT

S-au împlinit anul acesta două sute de ani de la moartea primului filozof modern al istoriei din cultura noastră, primului cărturar iluminist ; elementul a trecut neobservat, cu desăvîrșire neconsemnat în presa noastră, de specialitate sau de informare, și această tristă uitare arată că, dincolo de declarații, polemici și interviuri, cunoașterea culturii noastre vechi — și încă nu prea vechi! — n-a reușit să facă prea mulți pași înainte.

Mort la abia 45 de ani, probabil otrăvit, Chesarie de Râmnic n-a lăsat o operă prea întinsă : doar schița unui sistem istoric ; prin ea însă, istoriografia românească modernă nu începe cu o operă istorică, cum se crede îndeobște — aceea a Școlii latiniste — justificată și fundamentată teoretic ulterior, în focul discuțiilor polemice, ci cu o concepție istorică, respectiv cu o periodizare a istoriei, operație analitică presupunînd cu necesitate o concepție evoluționistă, dinamică a istoriei, de neînchipuit pentru cronicarii care urmăreau scurgerea domoală și monotonă a vremii, continuînd fiecare letopisețul de unde-l lăsase înaintasul său, ca într-o uriașă operă folclorică.

Deși foarte restrînsă, limitată doar la prefețele celor șase minee apărute sub îngrijirea sa între 1776 și 1780, opera originală a lui Chesarie (numele mirean era Halepliu) este deosebit de importantă, aducînd în cultura noastră primele elemente de filosofie modernă a istoriei. Cunoscînd originea latină a poporului român („linia neamului românesc din vechi trăgîndu-să din slăvit neam al romanilor") și lungile lupte ale „împăraților rămleni" cu „Dicheval, pre acele vremi voievod dachilor", precum și evenimentele raportate în cronici și tradiții, Chesarie este primul cărturar autohton a cărui viziune îmbrățișează întreaga noastră istorie, unde distinge trei „epohas", trei mari virste caracterizate, tot pentru prima oară, după criterii istorice interne, fără nici o raportare — obișnuită atunci — la „crearea lumii", la marile evenimente externe ș.a. Prima epocă ar fi cea a

Mircea Anghelescu

Continuare în pag. a 2-a

Alma Mater Napocensis

Harnicul cercetător Stelian Neagoe, de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., prezintă publicului larg de cititori cea mai recentă lucrare a sa, dintr-o activitate prodigioasă de excepție pentru generația sa. La numai doi ani de la apariția consistentului volum **Triumful rațiunii împotriva violenței** (Editura Junimea, Iași, 1978), ce analiza viața universitară ieșeană între cele două războaie mondiale, autorul se prezintă acum cu două volume, la fel de consistente, consacrate vieții universitare clujene din amintita perioadă. Putem deduce o intenție nemărturisită a autorului de a scrie o serie completă a vieții tuturor centrelor universitare românești dintre anii 1919—1940, serie ce n-ar trebui să ocolească Bucureștiul, în primul rînd, dar nici celelalte centre universitare ale vremii ! Din capul locului se impune o remarcă de avertizare vizînd dificultățile — nu puține, e drept ! — ale continuării acestei serii. Seriozitatea elaborării celor trei volume de pînă acum, acribia și hărnicia autorului ne încredințează de pe acum că și în întreprinderile viitoare de acest gen vom asista la un triumf al autorului Stelian Neagoe împotriva dificultăților analizei vieții universitare din celelalte centre de învățămînt superior din România interbelică.

După aceste considerații preliminare e bine să ne aplecăm prin intermediul celor două volume asupra vieții universitare clujene interbelice. În locul obișnuitei și așteptatei introduceri, Stelian Neagoe prezintă într-un prim capitol istoricul instrucției superioare din Ardeal, cu precădere din Cluj, din epoca umanismului tîrziu pînă la înființarea primei universități române din Transilvania, imediat după desăvîrșirea statului unitar și național ; capitolul este bine scris, serios documentat și judicios alcătuit, iar titlul său **(Ultimul dor al vieții lui Avram Iancu)** ca și subtitlurile paragrafelor (indeosebi ultimul, **Prolog și epilog la „Vrem să ne unim cu Țara")** probează darul și capacitatea reală a autorului de a sintetiza lapidar evoluții și structuri istorice complexe.

Cu cel de-al doilea capitol, Stelian Neagoe îl introduce pe cititor în miezul problematicii propriu-zise a lucrării. Prin intermediul vastei și completei documentări existente în arhive (indeosebi în cea a universității clujene), autorul refăcut dificultățile amorsării noului mecanism universitar român din Cluj, lenta dar sigura și trainica pornire a acestui mecanism, ce-și sporește turația și eficiența pe fiecare semestru și an universitar pentru a ajunge în scurt timp o universitate-model în peisajul cultural al României interbelice.

Odată depășite dificultățile inerente ale oricărui debut, Universitatea din Cluj și-a dobîndit cu iuțeală o faimă și un prestigiu care nu au întîrziat să-și facă simțită atracția deopotrivă asupra studenților și cadrelor didactice ; această atracție o ilustrează Ste-

Adolf Armbruster

Continuare în pag. a 5-a

Poeta ziditoare

Am fost cîndva, demult, cînd eram mai tineri, tovarăș de drum cu poeții Ileana Roman și Marius Robescu într-o documentare la Porțile de Fier. Dunărea părea atunci irezistibilă iar cele cîteva bătardouri înfiripate inițial în uriașul trup fluid se legănau ca niște bărci în valuri, pentru că fluviul semăna întrutotul cu timpul care nu se poate opri. Încet, încet, năluca aceasta concretă a timpului a fost obligată să-și îngusteze forma, potențîndu-și în schimb forța ca un proiectil presat de gaze prin țeavă. Stăvilarul sau marele baraj a făcut o breșă măreață în natură. Pentru că n-am mai trecut pe acolo, ne-am închipuit efortul suprem al bărbaților care și-au zidit viața la rădăcina luminii ; văzusem prima înflorire, nunta faptei, începutul din care credeam că se poate deduce viitorul și împlinirea faptei. Dar cineva dintre cei trei „reporteri" a reflectat îndelung la eroismul de a transfera o forță a naturii în imperiul inteligenței.

Ileana Roman celebrează cu Vărsătorul de piatră dăruirea de sine a omului anonim, a celui capabil de sacrificiu, într-un stil necontaminat de retorica acelor producții al căror merit nu se ridică peste simplul îndemn la o acțiune concretă ; ea celebrează o zonă de pace și de semnificație din încleștarea între ființă și natură, ea cîntă roua de pe lucruri, conferindu-le aura omului care sfințește locul, ea celebrează o victorie. Subintitulat „poem de clepsidre în dreptul Dunării", poeta a avut ambiția de a-și așeza versurile într-o grafie care să reproducă forma clepsidrei, iar pentru a-i asigura cărții (pe lîngă unitatea expresivă) și o unitate formală a dat fiecărui poem nou drept titlu ultimul cuvînt sau vers din poemul precedent, astfel că desfășurarea pe verticală a tuturor poemelor ar închipui pentru noi un fel de Coloană *fără sfîrșit din clepsidre.*

„Între malurile cărții", cum spune poeta, încape Istrul puternic, străvechi și pururi nou ca o vietate fără

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 5-a

● **În acest număr :** ● **Tinerețea clasicilor :** ● **N.D. Cocea** ● **Cronica literară** ● **Viața cărților** ● **Poeme de** ● **Florența Albu** ● **Mara Nicoară** ● **Rodian Drăgoi** ● **Debut : Enciu Bobîrniche** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Sport de Fănuș Neagu.**

RESPIRĂRI

Căpșuna fermecată din pădurea de pupi

● **A fost odată ca niciodată o căpșună fermecată care locuia de sine stătătoare într-un luminiș al unei păduri de pupi.**

Aceasta este povestea și vă zic noapte bună copii.

Nichita Stănescu

REFLEX

URSUL

S-a întîmplat chiar așa : după botezul acela al armelor, vînători bătrîni, care arareori ieșeau din legile și obiceiurile lor, să nu se mai îngrijească de nimic și să nu spună nimic care ar fi dus cumva către urs. Nici măcar un drum prin memorie, nici măcar o discuție, cu cei tineri, la un pahar cînd se pregătea vremea culesului. Ursul parcă nici n-ar fi existat. Cele două lemne de corn, cele două sfeșnice acum, fuseseră coborîte din pădure și puse la locul lor în biserică. Vara se scurgea lent, dogorînd de pe pietre și căznind parcă un nor care mirosea a tufe mari de ferigă și pelin. Un neastîmpăr ciudat încorda fețele și vederea celor tineri iar satul, care de mult timp trăia în umbra întîmplărilor vînătorești de tot felul se arăta acum de departe foarte obosit. Îngrijorat și străin totodată, neputincios ca și cum s-ar fi împiedicat de propria lui răsuflare și ședea în așteptarea unui lucru mai puțin vinovat.

Seara, vînătorii tineri plecau undeva, dar fără puști. Se întorceau tîrziu și intrau în așternuturi fără să răspundă sau să fie întrebați. Colo și colo poștașul adusese niște înștiințări de chemare la armată iar toamna care se apropia întețea și mai mult vorbele despre război. Ziare nu veneau, un singur om avea aparat de radio cu **galene** și toată noaptea acolo se făcea de pază cu căștile la urechi. Dacă nu aminată, povestea ursului fusese cel puțin îngropată și bătătorită

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

«CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Symposion transilvănean

M-am întîmplat, în acest noiembrie așezat sub semnul Săgetătorului la Cluj-Napoca, pe maluri de Someș. Și am avut bucuria ca această întîmplare, altfel însemnată în ordine biografică, să mă aducă martor fericit și emoționat la un veritabil sympozion al artelor, la o nesperată întîlnire cu pictura, cu muzica, cu poezia. Căci la Cluj-Napoca am văzut, mai întîi, într-un moment de apogeu „Anotimpurile Transilvaniei", expoziția itinerantă a pictorului Mihai Bandac. Critica de specialitate și-a spus cuvîntul despre pictura lui Bandac. Îndrăznim să adăugăm doar cîteva impresii de neinițiat : pînzele lui Bandac comunică, plac, tulbură ; universul lor se oferă privirii și sufletului fără nevoia precauțiilor infinite și a doctismelor explicații. Culoarea peisagiilor sale e lumină pură, vibrantă, amintindu-ne că pictura se face totuși cu culoare. Iar Mihai Bandac este un extraordinar colorist, sin-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

NICOLAE IORGA
ca istoric al literaturii române

După aproape o jumătate de veac de la prima și pînă nu demult unica ediție a **Istoriei literaturii române. Introducere sintetică** a lui Nicolae Iorga, reeditarea ei astăzi impunea însoțirea textului cu un aparat critic de subsol care să sancționeze cu severitate orice neconcordanță dintre susținerile istoricului și opinia curentă.

Între marele istoric și literatul român a existat (și, vai, mai există încă, chiar dacă sub un deghizament impus) un lung și dramatic proces provocat de faptul că, printr-unul dintre acele ciudate jocuri de care este capabilă dialectica vieții, marele savant avea deplină înțelegere și mare finețe în gust față cu secole, chiar milenii de literatură, dar era orb și inadecvat cu ultimii patruzeci de ani de literatură. În perspectiva actuală, trebuie spus că cele patru decenii nedreptățite scad în importanță, iar scandalul cu care l-au privit contemporanii, implicați direct în nedreapta lui judecată, devine minim. Faptul începe a fi evident și literatul ce-l cunoștea adesea pe profesor, fie din discursuri, fie din articole de ziar ori din anecdote și caricaturi cu care epoca a fost atît de zeloasă în a-l gratula, și prea puțin după lucrările mari ori din sintezele fundamentale — face acum o mișcare de retractilitate, corectîndu-și poziția și împingînd procesul amintit într-o fază de acalmie ce s-ar dori conciliantă. Dar cu aceasta nedreptatea nu scade.

Atitudinea scriitorului român din posteritatea istoricului este una de integrare în categoria sa, gest de umilință într-un fel, de fapt : act acaparator care face ca marele profesor să ajungă a fi considerat scriitor, iar în viziunea, nobilă numai prin intenție, a unui poet, chiar romancier. Exces de bunăvoință pe care-l explică, fără îndoială, frumusețea multora dintre paginile scrisului său, dar perspectiva aceasta este deformatoare, în măsura în care se ignoră conținutul, gîndirea lui N. Iorga. Mai nou, această atitudine, aflată în continuu proces de înnoire și nuanțare, de apropiere de opera lui N. Iorga, își află sprijin în textele lui G. Călinescu — paradoxal și excesiv în afirmații, așa cum

Ion Popuc

Continuare în pag. a 6-a

CĂRȚILE ANULUI

Romanul ca «fenomenologie a spiritului» (II)

Victor Petrini simte că orice compromis sau concesie e un act pînă la urmă devitalizant, iar lupta lui împotriva terorii și-a abjecției, însoțind obsesia gnosei pe care-o va scrie dar și leitmotivul florii ce-i va fi dăruită, sînt tot atîtea expresii ale luptei pentru protejarea și emanciparea adevăratei forțe vitale a spiritului, ce se autoconstituie, un război împotriva acelui **om neînsemnat :** „tot neînsemnat este dacă e luat în sine, dar tocmai această neînsemnătate era necesară pentru o poziție însemnată". Gnosa care-l obsedează pe Petrini n-are nimic abstract, refuză „ideile-balaur", ideile idoli, cum ar fi spus Bacon. Ceea ce face frumusețea, autenticitatea și poezia acestei cărți și-a personajului ei central este încercarea lui Petrini de a-și sili rațiunea să-și anexeze pînă și acele elemente ale concretului care-o relativizează, scandalizînd-o, amputînd-o în aparență, roind-o mereu. E vorba de evoluția realității concrete, de acea **devenire în timp** căreia i se adaugă **diversul din spațiu.** Victor Petrini face un efort uriaș să devină și să se păstreze concret, să înlocuiască, în spiritul ideii hegeliene, **universul abstract cu universul concret.** El istorizează spiritul. Își supune ideile încercărilor timpului, le istoricizează tot astfel cum își istoricizează sentimentele. Lecturi pudibonde au amendat limbajul cheltuit de Marin Preda pentru a numi realități și sensuri ale josului corporal. Dar acest limbaj este unul exorcizant și vital. Să nu uităm că opere dintre cele mai umaniste au salvat spiritul cu metode deloc hieratice, părăsind stilul înalt, pentru unul umil, carnavalesc, la nevoie scatologic și eshatologic, pentru a defini concret și popular universul. Rabelais de exemplu. Tragicul își refuză sublimul la Preda, printr-o reprezentare a sa cu susul în jos. Trebuie să căutăm deci o altă atitudine față de tragic. Nu una imnic corală sau expresionistă ci una populară, care-nțelege să salveze valorile susului corporal (gardianul ucis de Petrini își îndreptase vătraiul, obiectul amenințării spre capul tînărului filosof) printr-o comunicare familiară, vexativă, detronantă, ce aparține planului material de jos, în terminologia lui Bahtin. Deloc concesiv, acest limbaj refuză împăcarea cu realitatea (Versöhming mit der Wirklichkeit) macularea sentimentelor și ideilor, sfidîndu-le, răzvrătindu-se : „putem săvîrși ceva abject, rămînînd curați, dacă, bineînțeles, curați sîntem și, dimpotrivă, putem fi puri în faptele noastre și murdari în noi înșine". Cartea lui Marin Preda este mereu un răspuns despre cît aur și cît argint conține „coroana" realității (deci, și cîtă trădare a celui ce-o poartă), fără ca aceasta să fie topită (vestita probă a inteligenței la care a fost supus Arhimede) dizolvată, smulsă formei și substanței ei reale...

Hegel este numele cel mai des citat printre obsesiile livrești ale cărții. Sînt repetate ironiile la adresa celor ce vor să-i valorizeze (salveze sistemul) repetînd locul comun al „dialecticii răsturnate". Strecurat în roman ca un fel de fantomă a tatălui și-a adevărului, el pare a genera o insidioasă fenomenologie epică a spiritului, de zi cu zi, un soi de istorie concretă a cunoașterii filosofiei, concomitentă cu loviturile pe care i le dau acesteia trăirea și devenirea unei epoci. Datele „fenomenologiei" sînt precipitate de cele ale istoriei, revoluției. Ca o medalie, cartea lui Preda ne prezintă pe o față a ei diferite **structuri ale existenței** și **nonexistenței,** prin individualizarea unor personaje care există sau mor, care sînt și nu mai sînt („sînt adică nu mai sînt judecătorul Ștefan Pop; asistent universitar la Filosofie) oferindu-ne pe reversul ei și **metodele existenței** și **nonexistenței** (lupta, compromisul, autoritatea, isteria, a trăi prin urmași, a trăi prin creația pe care o lași semenilor tăi, credința în cultură, disprețul agresiv față de ea, virtute reală, virtute prin imitație, inteligență trufașă sau umilă, disimulată, eroare, corectarea erorii, iubire și ură, memorie, amnezie programată, rigoare și haos, adevăr și minciună...).

În spiritul fenomenologiei hegeliene, personajele constiinței lor, istoria care-l eliberează sau sacrifică, timpul și spațiul epic nu sînt epuizate în **scopul** lor ci în **dezvoltarea** lor. Nici rezultatul victoriilor sau înfrîngerilor nu constituie întregul real ci numai împreună cu devenirea acestui rezultat. Preda scrie despre adevăr dar mai cu seamă despre devenirea lui. Odată cu Bildungsromanul personajelor, Preda scrie și **Bildungsromanul adevărului** care devine, în cartea sa, subiect, ceea ce ne amintește altă idee hegeliană din Fenomenologie...:

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 6-a

TINEREȚEA CLASICILOR

UN STRĂLUCIT REPREZENTANT AL PUBLICISTICII MODERNE ȘI AL PAMFLETULUI *)

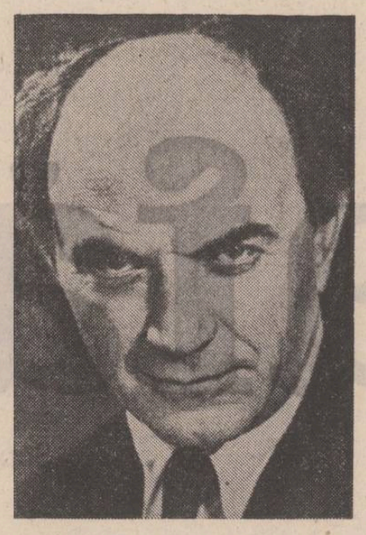

În acest an, la 29 noiembrie, se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui N. D. Cocea (1880—1949). Virgiliu Ene este istoricul literar care în cele trei decenii care au trecut de la moartea scriitorului și ziaristului N. D. Cocea s-a aplecat cel mai îndelung și mai stăruitor asupra vieții și operei acestuia[1]). Profilul colecției „Evocări" fiind unul de popularizare — în înțelesul nobil al cuvîntului — a unor militanți ai mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră, urmînd să facă cunoscute în rînduri tot mai largi de cititori tradițiile progresiste de luptă pentru eliberare socială și națională, el impune anumite rigori istoricului și criticului literar. Dificultățile în elaborarea unei asemenea lucrări care îmbină virtuțile narațiunii cu acelea ale cercetării istoric-literare sînt cu mult mai mari decît în cazul redactării unui studiu strict de istorie literară pe aceeași problemă. Virgiliu Ene a știut să găsească tonalitatea potrivită în evocarea sa ; el instruiește cititorul fără ostentație, recurge la surse documentare provenite din diferite arhive, pe care le introduce în textul lucrării sale cu naturalețe și aparentă spontaneitate, desenează un portret moral și intelectual din cîteva linii, surprinzînd trăsăturile esențiale ale unui temperament vulcanic, ale unui spirit mistuit de o permanentă neliniște și căutare de a fi cît mai de folos cauzei căreia i s-a devotat cu trup și suflet — socialismului. Virgiliu Ene face, de asemenea, nenumărate trimiteri la diferite publicații din epocă pe care N. D. Cocea le-a condus sau a colaborat (**Facla, Chemare, Reporter, Era nouă** etc.), analizează articole și pamflete care au avut puternice ecouri și au statornicit faima de pamfletar de temut a lui N. D. Cocea. Propunîndu-și ca modalitate de prezentare urmărirea firului cronologic al vieții și activității lui N. D. Cocea, criticul și istoricul literar dr. Virgiliu Ene reconstituie nu numai o biografie tumultuoasă, ci și, prin mijlocirea ei, o epocă istorică excepțional de bogată în evenimente politice și sociale, epocă trăită de gazetarul și militantul N. D. Cocea la cea mai înaltă tensiune. Spicuim din cartea lui Virgiliu Ene momente semnificative în care a fost implicat scriitorul N. D. Cocea : campania de demascare a reprimării sîngeroase de către clasele dominante din vechea Românie a marilor răscoale țărănești din 1907 (campanie desfășurată mai ales în paginile **Faclei**) ; participarea sa la reconstituirea partidului socialist în primul deceniu al acestui veac ; intîia conflagrație mondială ; calitatea sa de martor al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie (evocată în ziarul **Chemarea**) ; amintim, de asemenea, campania antimonarhică și cea împotriva oligarhiei românești soldată cu procesul de les majestate intentat și condamnarea sa la temniță ; avîntul mișcării muncitorești și înființarea Partidului Comunist Român ; demascarea prin ample campanii de presă a pericolului fascist, a primejdiei pe care o reprezenta hitlerismul pentru pacea și soarta popoarelor lumii. Monografia lui Virgiliu Ene înfățișează în continuare prezența gazetarului comunist N. D. Cocea pe baricada luptelor pentru cucerirea puterii politice de către partidul clasei muncitoare, prezență manifestată îndeosebi în paginile publicației pe care a condus-o încă din primele luni de după Eliberare — ziarul **Victoria** —, participarea la campania electorală din 1946, activitatea pe tărîmul teatrului etc.

Evocarea **N. D. Cocea** se înscrie ca o nouă contribuție a criticului și istoricului literar Virgiliu Ene la adîncirea cunoașterii vieții și activității aceluia al cărui nume se confundă cu pamfletul însuși.

Nicolae Sorin

*) **„N. D. COCEA", evocare de Virgiliu Ene, Editura politică.**

[1]) **Vezi Monografia „N. D. Cocea", Editura tineretului, 1966, împunătoarea ediție, în 2 vol. „Scrieri", E.P.L., 1969—1970 etc.**

cronica literară

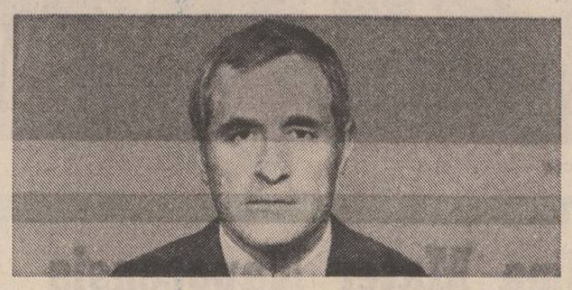

ION ROTARU :

«Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Alecsandri»

Un practician onest al istoriei literare, dublat de un stilistician de școală veche, dar solidă, este universitarul Ion Rotaru, critic echilibrat, așezat sub semnul bunului-simț și al umorului tonic, nu fără dramul de scepticism necesar, ascunzîndu-și informația serioasă și siguranța convingerilor sub o disimulare moromețiană, vecină cu „țăraniile" subtile ale lui Creangă, autor al unei critici de bună-cuviință, aparent fără pretenții anume, tocmai de aceea mai puțin remarcată printre focurile bengale ale criticii jurnaliere actuale. Ion Rotaru, totodată unul dintre puținii noștri specialiști în literatură veche, un domeniu în genere ocolit astăzi din prejudecata lipsei lui de spectaculozitate și rezonanță imediată, își lărgește vizibil sfera cercetărilor cu această ultimă carte a sa, susținînd ideea clasicismului în literatura română, de la primele opere medievale pînă în epoca pre-modernă. Sore deosebire de **Valori expresive în literatura română veche,** care alătura, după criteriul cronologic, o seamă de analize stilistice oarecum aleatoriu, volumul de față are o superioară unitate interioară în urmărirea, dacă nu a demonstrării, cel puțin a ilustrării unei idei centrale.

Sub un titlu ușor baroc, găsim de fapt un demers critic „clasic" prin simplitatea nepretențioasă a analizelor și prin claritatea ideilor, oferind o imagine relativ amplă a unei perioade literare efervescente, surprinsă în plin efort de a se naște, naivă și patetică în același timp, ca orice epocă de pionierat, cu puțini scriitori de primă mărime handicapați și aceștia de nesiguranța unei limbi literare în căutare de sine, și cu mulți autori de plan doi sau minori, dominați copios de stîngăcia limbajului, majoritatea prea puțin cunoscuți sau uitați de-a binelea. De unde și o altă calitate a cărții : de a pune în circulație, prin analiză și citate, nume și opere care n-ar mai avea, șansa reeditării (cînd atîția clasici își așteaptă edițiile critice, mai mult decît necesare). Disocierile din preambulul teoretic al cărții privind accepția conceptului de clasicism cu care se operează în text sînt totuși destul de confuze, conotațiile termenului fiind considerate aici cînd simultan, cînd alternativ : curent literar, ideal clasic etern, un clasicism de substanță românesc, cît și un clasicism românesc în sensul definiției heliadești a scriitorilor deveniți „un model pentru posteritate" prin respectarea „stilului național". Odată clarificat asupra ideii cărții — evoluția de la **forme** clasice universale la **formula** unui clasicism de substanță național — criticul e consecvent cu riguozitate și are posibilitățile speculative, în sensul bun al cuvîntului, de a-și modela și nuanța analizele în funcție de criteriul ales : „În cazul lui Costache Negruzzi se vede, în singular, evoluția clară a spiritului literaturii române de la „formele" clasicismului spre clasicismul „de fond" și românesc din epoca „Junimii". Este o evoluție de la **exterior** spre **interior,** de la **aparență** către **esență,** de la **imitație** (mai mult sau mai puțin conștientă) la aflarea adevărului conținut în formele cele mai adecvate, a regăsirii de sine a specificului național în arta cuvîntului". Arătînd fără gesticulație de prisos o bună cunoaștere în materie de literatură antică, renascentistă și clasicistă, Ion Rotaru se apleacă cu aplicație asupra unor fenomene populînd în majoritate teritorii mărginașe ale istoriei noastre literare, muncă ingrată dar care avantajează spiritul său metodic, într-o critică nu atît a izvoarelor cît a transformărilor suferite de „formele clasice" în contact modelator cu fondul esențial clasic al culturii românești.

Cartea conține o primă parte consacrată contactului cu clasicismul autorilor din spațiul literaturii vechi și o a doua, mult mai amplă, considerînd evoluția speciilor literaturii cu caracter clasicizant — epopeea, idila, bucolica, egloga, satira, epistola, fabula, oda, imnul, sonetul ocazional etc. — în poezia noastră pînă la Vasile Alecsandri, autor cu care începe, după Ion Rotaru, manifestarea liberă și matură a clasicismului de substanță românesc. Secțiunea literaturii vechi oferă o imagine cuprinzătoare, lucrată în detaliu, a formației clasice a cărturarilor români și a fondului umanist al scrisului lor, sincronic cu preocupările europene, imagine bazată însă pe o disociere întrucîtva forțată între **bizantinism** (văzut în accepția negativă a unui ortodoxism ignorant) și **elenism,** adevărata sursă a umanismului — cultura română ajungînd de fapt la valorile clasice prin filieră occidentală. Fenomenul e în mare adevărat, dar într-o viziune oarecum simplificată în care se uită tendința curentă astăzi și deloc inocentă, cît datorează însuși Evul mediu occidental strălucirii civilizației Bizanțului. Criticul e prudent în interpretări cînd observă unele „priorități" românești cum ar fi ideea stolnicului Constantin Cantacuzino asupra celor trei „stepene" ale evoluției istorice : „urcarea, starea și pogorîrea", apropiată de concepția ulterioară a lui G. Vico din **La Scienza Nuova,** lucru de bun-simț (amîndoi învățaseră la Padova), excesiv însă („păstrînd toate proporțiile cerute de buna-cuviință...") cînd este vorba de scriitori precum Miron Costin și Dimitrie Cantemir, unde lăsînd „buna-cuviință" deoparte, trebuie să avem curajul afirmării valorilor noastre la adevărata lor mărime.

Secțiunea a doua e un tablou cu perspectiva dezvoltării literaturii române, realizat fragmentar din analize stilistice vizînd conținutul ideatic al unei epoci care a pregătit temeinic, cu prețul stîngăciilor și al naivităților inerente, „secolul de aur clasic" al culturii noastre. Spațiul este parcurs în genere în desfășurarea cronologică a fenomenelor, dar mișcarea inversă dinspre prezent, este frecventă, textele fiind considerate atît din unghiul devenirii ulterioare, cît și prin marile mutații produse de capodoperele culturii române. Epoca pregătea inconștient apariția geniului eminescian, și fragmentele din poemele unor Ioan Barac, Vasile Aaron, Vasile Pogor, Asachi, Heliade, Aron Densușianu, George Baronzi, stau mărturie ; dar certă este și existența unor sonorități și motive anunțîndu-i pe Sadoveanu, Caragiale, Arghezi, Macedonski[1], fapte din care poate veni sugestia unei adînci osmoze în interiorul literaturii noastre. Istoria acestor meleaguri așezate „în calea tuturor răotăților", cum spunea cu amărăciune Gr. Ureche, nu a fost mult timp prielnică formelor culturale, dar geniile tutelare s-au aflat dintotdeauna în sentimentele fundamentale ale acestui popor cărora le-au dat apoi numele lor. Literatura și cultura română sînt tinere, dar ele s-au născut dintr-o rasă și o civilizație străveche, din a căror perspectivă nașterea și moartea nu sînt decît accidentele biografice ale unui destin, ale unei necesități interioare. Literatura noastră e plină de mișcări stranii de regăsire și recuperare a unor etape dintr-o dezvoltare firească în alte condiții, anevoioasă și stăvilită mult timp pe aceste locuri. Un merit al lui Ion Rotaru este încercarea de a privi literatura epocii de care se ocupă, în cadrul sincronic al condițiilor istorice în care se dezvolta cultura noastră : el privește întru-totul serios strădaniile scriitorilor analizați de a crea un limbaj potrivit unor aspirații care depășeau la acea dată stadiul de dezvoltare al formelor culturii noastre. Autorul trece cu bună știință peste un anumit comic involuntar izvorît din automatismul schemei metrice, dintr-o mecanică a versului ce s-a numit apoi „alexandrinul românesc" (utilizat atunci și de Anton Pann), pentru a găsi substanța gîndirii poetice a vremii. A crea o limbă, asa cum au reușit mai tîrziu marii noștri scriitori, înseamnă a elibera gîndirea, a lărgi orizontul spiritual al unui spațiu etnic, dîndu-i adîncimea necesară valorii.

Din analizele cărții lipsesc uneori judecățile de valoare, alteori ele sînt inlocuite prin spațiul mult mai amplu acordat unor scriitori ca Ion Budai Deleanu, Ion Heliade Rădulescu, Constantin Negruzzi, Gr. Alexandrescu. În unele cazuri se procedează la o „repunere în drepturi" a unor autori pe nedrept minimalizați ca Gh. Asachi, Constantin Stamati, Vasile Pogor. Dacă discutabilă rămîne interpretarea scrierilor lui Anton Pann, de mirare este în economia cărții excluderea Văcărești lor și a lui Conachi, în urma unui criteriu bizar („acest sector nu participă, precum celelalte, la consolidarea și regenerarea conștiinței naționale ca atare"), cu atît mai mult dacă ne gîndim că sentimentul liricii acestora ar fi adus argumente în favoarea acestui clasicism de substanță al literaturii noastre. În general, judecățile critice sînt ferme și nuanțate, fără a depăși, în special la scriitorii de prim-plan, locul comun de calitate. Ion Rotaru are darul observației pertinente pe spații mici, pe esantioane de text alese după criterii valorizante sigure, ridicîndu-se însă rar la judecăți estetice globale. Mijloacele stilistice ale criticului sînt dominate și ele, în sens clasic, de bun-simț, puțind vorbi de un etalon al scrisului sale (măsurată, limpede și corectă), devinînd uneori fie spre impresii de finețe în tonul bunei școli călinesciene (comparații, topică, ironie), fie spre un limbaj cam sărăcăcios, devalorizat de excesele criticii sociologizante. În sfîrșit, formația universitară a lui Ion Rotaru dă multă rigoare afirmațiilor criticului, nu însă fără o urmă de didacticism.

Rezultă o carte binevenită, cu informații solide și contribuții de substanță, date sub forma unei istorii literare în analize de text, în linia stilisticii tradiționale, scrisă decent și spiritual, o carte dacă nu seducătoare, în orice caz, ceea ce e în cele din urmă mai important, convingătoare.

Dan Alexandru Condeescu

viața cărților

critica

Pasiuni complementare

● În activitatea sa Hristu Cândroveanu se împarte între pasiuni complementare, manifestîndu-se simultan ca poet, autor de literatură pentru copii, tălmăcitor și editor de antologii ale literaturii aromâne, comentator al literaturii românești contemporane, cu sensibilitate mai ales pentru poezie. Cel mai recent volum de critică semnat de Hristu Cândroveanu *) continuă **selecția Alfabet liric,** de această dată grupajul textelor critice fiind realizat pe baza altor criterii. Poeții sînt reuniți în cadrul unor generații, destul de cuprinzătoare pentru a include deopotrivă pe tineri și pe virstnici.

Volumul conține două secțiuni, **Generația virstnică** și **Generații noi,** precum și cîteva „marginalii" sintetice consacrate fenomenelor care definesc în chip semnificativ lirica noastră contemporană, surprinzînd tendințe, afinități, contradicții. Titiul volumului indică de altfel interesul criticului orientat, pe de o parte, către structurile creatoare individuale, care sînt analizate succint și pregnant în modalitatea profilului, iar pe de altă parte către meditația asupra condiției poeziei ca fenomen inefabil, ca realitate exercitînd o ineluctabilă seducție.

Textele cuprinse în prezenta selecție urmăresc evidențierea nu a unor tipologii, ci a unor ipostaze lirice definite fie din perspectiva întregii creații a autorului comentat, fie din perspectiva unei singure cărți. Criticul își concepe demersul analitic în cîteva linii care surprind esența structurii lirice, interferența datelor individuale și efectele ei asupra creației, mișcarea interioară a ideilor, constantele ființei lirice ca și accidentele care orientează creația într-o nouă direcție. Definirea se realizează plastic, criticul — fiind și poet — cultivînd **harul expresiei** cu plăcerea proprie autorilor la care contactul cu literatura este bilateral : „Cultura poetului — largă, temeinică — mai mult decît intelectualitatea propriu-zisă a cărturarului, își pune pecetea pe versul atît de cizelat al lui Doinaș. De aceea, nu o dată, textele sale ajung fastidioase, înăbușite în dezvoltări locvace, sub care **ideea** atît de dragă lui dispare, ca sub inconsistente, deși spectaculoase valuri de spumă".

Judecata de valoare implică ierarhizarea, dar nu acesta este obiectivul principal al demersului critic, ci sesizarea etimonului particular al fiecărei personalități lirice, fie el deja cunoscut dar altfel formulat, fie punînd în lumină ipostaze mai puțin observate ale poetului discutat, ca în cazul lui Ion Caraion de exemplu : „Dar sînt mult mai numeroase textele cu soare și lumină multă, poemele în care autorul nu se **contractă,** retrăgîndu-se în sine, ci suride cald, ușor neîncrezător — cum îi e firea, mereu bănuielnic și vesnic în gardă, gata de ripostă, și încă drastică la nevoie — dar uman mereu și fratern. Iarăși, este mai puțin obișnuit să se vorbească despre poezia erotică a acestui autor. E adevărat — o erotică nediafană, nesuavă, poezia de dragoste a lui Ion Caraion înseamnă extaz în fața unor forme concrete, palpabile, iar nu sentimente duioase, eterate pentru femeie, acestea din urmă fiind chiar ușor persiflate, cînd nu sînt de-a dreptul ridiculizate".

Criticul captează tectonica subtilă a trăirilor lirice, modificările de psihologie creatoare care transpar la suprafața operei, caracteristicile emoționale. El nu face o critică tematică și nu caută neapărat sintagma definitorie, formula cuprinzînd nu un chip, ci consonanța cu durata interioară a fiecărui poet citit în primul rînd cu o atitudine comprehensivă. Ceea ce nu exclude însă accentele polemice, ca în cazul lui Radu Cârneci, de exemplu, definit ca un naturist prin excelență, pătruns de energiile firii, cu cadențe stihinice și ritmuri acordate cu elanurile vitale ale materiei. Mircea Micu este definit ca poet „jucîndu-se pe sine", Modest Morariu ca poet grav „tulburat de ideea ireversibilității timpului", Vasile Nicolescu creează un „discurs despre magia artei". Profilurile de poeți contemporani cuprinse în acest volum al lui Hristu Cândroveanu se susțin pe o dominantă psihică sau estetică, aceasta determinînd singularitatea fiecărei ipostaze creatoare. Selectia este semnificativă pentru afinitățile criticului, ea nu se vrea o panoramă, ea exclude atitudinea de contestație, de respingere, criticul consacrîndu-se valorilor, de care se simte legat estetic și afectiv, ceea ce conferă scrisului său generozitate și căldură, susținînd deopotrivă intuiția și argumentația.

Sultana Craia

*) **Hristu Cândroveanu : „Poeți și poezie", Editura „Cartea Românească", 1980.**

O monografie

● Poetul Rigas este o figură cunoscută în epoca modernă a sud-estului european pentru devotamentul față de cauza eliberării Greciei de sub turci. Istoricul culturii românești care se ocupă de secolul XVIII îl pomenește pentru tipărirea la Viena a unei hărți a Țării Românești și alta a Moldovei, ca și pentru legăturile dintre el și începuturile Eteriei. Primul cercetător care i-a dedicat un studiu mai amănunțit a fost L. Vranoussis, care stringîndu-i scrierile în volum în 1954 și dedicîndu-i o monografie în 1963, a tins să facă din Rigas unul din înaintașii și reprezentanții de seamă ai iluminismului în această parte a Europei. Ediția românească a încercării monografice din 1958 asupra lui Rigas este o prelucrare și amplificare a textului grecesc de către chiar autorul ei, L. Vranoussis, convins, se vede, de necesitatea unui spor de substanță și a-cribie cerut de exigența noii confruntări. **Rigas, un patriot grec din Principate,** reconstituie pe baza legendelor și a informațiilor existente, multe procurate de istoriografia literară românească, principalele momente biografice ale lui Rigas, caracterizează scrierile acestuia și importanța lor în epocă după cum și sensul lor ideologic. Cartea este desigur meritoasă pentru că trasează pentru prima dată liniile unui portret și curba unui destin pe toată întinderea lor. Cartea nu este de aceea lipsită de interes și noutate. Cum o parte a vieții lui Rigas, cea mai mare, s-a petrecut în Țara Românească (unde avea moșii și se instalase și cu neamurile din peninsulă) interesul inițiativei lui L. Vranoussis este indoit pentru noi. Contribuția lui Rigas la mișcarea de eliberare a Greciei este și ea bine pusă în lumină.

Ceea ce s-ar putea reproșa acestei cărți este oscilația între cercetarea științifică și gesticulația propagandistică, care abuzează de epitete și de fraze mari. Faptele lui Rigas sînt aduse la tiparul unui revoluționar grec ideal, iar elementele biografice contrazicătoare anulate. Rigas servise pe Mavrogheni, care slujea la rîndu-i pe turci, ceea ce nu satisface dezideratele portretistice ale autorului. Din această pricină Rigas, în temeiul unei fraze șterse chiar de autor din scrierile sale, este transformat în chip patetic în dușman de moarte al lui Mavrogheni. Șablonul e satisfăcut, dar respectarea adevărului, nu. Dacă ar fi fost așa, Mavrogheni n-ar mai fi fost invocat elogios în celebrul cîntec de luptă **Turias** scris tot de Rigas pe care L. Vranoussis îl reproduce imprudent în **Anexe.** Apoi evenimentele sînt înfățișate idealizat, fără o verificare completă a faptelor. Mișcarea eteristă, pustiitoare așa cum arată izvoarele românești pentru cele două Valahii, este prezentată fără nici un temei documentar ca o mișcare de eliberare dorită și iubită de către români. Autorul nu se intimidează de evidențe, proiectînd asupra faptelor de istorie românească o lumină străină de aspectul istoric concret.

Critica izvoarelor și folosirea lor este extrem de discutabilă cel puțin pentru prima parte a cărții. O notă ține să precizeze că Rigas n-ar fi fost aromân (de ce ?), fără a cita pe cei care au susținut asta. Știm însă din Th. Capidan și din alți autori români că Rigas a fost aromân, iar menționarea acestui adevăr, credem că n-ar fi scăzut cu nimic condiția lui de înfocat luptător pentru eliberarea Greciei, patria natală. Tot aromâni au fost și frații Poulios pomeniți în carte, care scot tipăriturile lui Rigas la Viena dar și ei fără menționarea originii etnice. Mediul de negustori „greci" de la Viena este mai bine-zis grecofon și nu grec propriu-zis, deoarece mulți din acești negustori greci sînt aromâni ca și Rigas. Apoi, deși legendele despre Rigas nu sînt probate de documente îl menține pe Rigas în peninsulă pînă la tinerețe, abia atunci venind după L. Vranoussis în Principate sau la Constantinopol. Este eliminată astfel din discuție tradiția care-l leagă pe Rigas de Țara Românească încă din copilărie. L. Vranoussis ocolește aceste precizări.

Interesat de aspectul de omogenitate etnică al mișcării revoluționare filoelene, autorul cărții despre Rigas acționează nivelator, sacrificînd adevăruri, disocieri, nuanțe. Punctul de vedere filoelen este precumpănitor din care pricină evenimente și personalități dinainte de 1821, cu nefaste consecințe pentru popoarele de la sudul și nordul Dunării, sînt văzute doar din punctul de vedere al intereselor mișcării politice grecești. Este și cazul faimosului Pazvantoglu, al cărui incitant portret politic întocmit de Vranoussis intră în violent conflict cu imaginea devastatorului Pazvantoglu pe care cercetarea istoriografică românească i-a consacrat-o. Condiția științifică suferă desigur din această pricină.

V. Lascăr

*) **L. Vranoussis : „Rigas, un patriot grec în Principate", Editura „Eminescu", 1980**

proză

Indiferența jovială

● Mihai Georgescu nu e un scriitor zgomotos, e un foarte atent analist și asta presupune seriozitate și o anume îndărătnicie în a căuta să dea de capătul firului. Și odată găsit capătul firului, se poate întîmpla să nu ai motive să exulți din pricina celor descoperite. În cazul de față, scriitorul găsește — și, ce-i drept, nu e primul —, scriitorul găsește, zic, adevărul că măsura omului sînt faptele, aptitudinile sale față de situațiile limită. Pe o întindere „modern"-mică — 284 de pagini — Mihai Georgescu are o „saga" consistentă și o listă impresionantă de personaje memorabile. Autorul face saltul peste munți, în Ardeal, din pricina „mizei", dar decorul pare a fi din altă parte, din Moldova sau de oriunde. De la primele pagini îți dai seama că planul construcției este bine gîndit. O seamă de personaje se întîlnesc întîmplător, în tren, dar viața are grijă ca relațiile să nu rămînă simple incidente. Altfel zis, oamenii nu se ivesc din goana trenului ca elemente de coloratură, ci pentru a le așeza, pe fiecare, la locul potrivit în scenă.

Inginerul P., ecolog, vine de la București pregătit sumar de superiorul său : „Cunoști stilul de muncă... te duci, vezi, acționezi... nu rapoarte... măsuri concrete, eficiente... să se simtă ajutorul centrului, adică al nostru". Și dacă te gîndești bine, pregătirea nici nu e chiar atît de sumară. Omul își cunoaște meseria. Dumneavoastră, tovarăși investiți cu trebile urbei, construiți obiective industriale ? Foarte bine, să vedem cum facem să nu poluăm aerul. Dar cu drenajele cum stați ? Ei, și așa mai departe. Numai că „vicele" Decebal Teodoru are altele pe cap. Intîlnire cu fiii județului, festivalul fanfarelor, festivalul liliecului, serbarea cîmpenească și toate cele. Un consum de energie extraordinar, nimic de obiectat, dar afară de „cestiune". Gras, bonom, cardiac, tolerant, Decebal Teodoru dă impresia unui personaj simpatic, și chiar este simpatic la o primă vedere. Incapacitatea lui de a atinge fondul problemelor, însă, slugărnicia, îl corectează. „Vicele" nu e chiar genul de om pe care să-l îndrăgești. Încît, pînă la a ajunge să-l aducă la ordine, inginerul P., resemnat, se vede silit să facă pe turistul. Indeletnicire agreabilă. Descoperă că poetul urbei este chiar odrasla lui Teodoru, că are talent, Teodoru jr. că-și irosește talentul închinînd ode boxerului local, campion județean și chiar interjudețean. Personaj consistent, Teodoru jr. este un poet lipsit de consistență. Dar cîte nu descoperă P. ? Și cum se înfrumusețează rapoartele, și cum se trage la cîntar, și cum poți fi urmărit de o idee fixă după ce ai ucis : inspectorul de la culte, Narcis Pacu, tună și fulgeră, scrie memorii peste memorii, mănîncă slănină și ceapă și nu suportă geamurile deschise, se consideră vesnic urmărit, el, care, vorba lui Caragiale, „la vazut".

În sfîrșit, grație lui Decebal Teodoru, localitatea trăiește zile de euforie butaforică. Vin și fiii județului, care mai de care, „acțiunea" pare reușită și, blestemată natură, tocmai atunci se pornesc ploile, tocmai cînd festivalismul mergea mai ca niciodată. „Regizorul" Teodoru nu scăpase nici un amănunt din scenariu și se și vedea felicitat... Dar ploile cad, cad întruna și urbea se trezește ca dintr-un somn ciudat. Apele dau avertismente. Și, ca în „Ciuma" lui Camus, atitudinile încep să prindă contururi. Dănilă Drăgan seamănă tot mai mult cu doctorul Rieux, P. cu Tarrou și Rambert la un loc, Pacu îi adună și el pe Cottard și Grand, pentru sine, dar nu numai. Bernea iese din letargie și redevine romanticul de odinioară, ca elanuri sufletești, iar, ca om investit cu putere, își redescoperă talentele organizatorice și fermitatea factorului de decizie.

Cartea transmite o reală tensiune cu mijloace literare îndelung verificate : realismul descripției, reflecția moralizatoare, fatalismul lipsit de didacticism. În orice caz, zilele și nopțile acelea sînt prinse în scene zguduitoare și de aceea, poate, memorabile, dar și din alte pricini zilele și nopțile diluviului sînt memorabile. Scriitorul reușește să scoată fără ostentație personajele din anonimatul festivalist și să le proiecteze spre dimensiuni eroice, fără eroismul de paradă. Lucrurile cele mai grele se înfăptuiesc normal, firesc, ca de la sine înțeles, adică. Pînă și Decebal Teodoru își găsește un rost energiei debordante. Asta pînă cînd cade la pat. Interesant că el moare chiar după revenirea la normal. Urbea își poate îngădui un omagiu stil „Teodoru", îngăduind înmormîntarea „vicelui" cu fanfara, dar și cu „tarafurile reunite de pe raza județului". Poate așa a crezut Mihai Georgescu că arată ultimul drum al indiferenței jovialе...

Viorel Știrbu

*) **Mihai Georgescu : „Inspectorul de teren", Editura „Albatros", 1980.**

Urmare din pag. 1

Un filozof uitat

„războaielor", adică lunga epocă a cuceririi și romanizării Daciei, din care „ne-au rămas seme pline de întristăciunea" (prima atestare a motivului ruinelor întristate) ca „picioarele podului de piatră și cu sfărîmarea turnului care pînă acum stau în marginea Dunării lîngă orașul Cerneții" ; a doua este cea „întru carele s-au început zidirea mănăstirilor celor domnești", în timpul legendarului „Radu-vodă ce-i zic Negrul", edică epoca creării instituțiilor, a fundării principatului, iar a treia este cea „întru care s-au început tălmăcirea cărților dupre slovenie pre limba românească", pe vremea lui Matei Basarab, epocă de renaștere a culturii naționale și, deci, a spiritului național și patriotic. A patra epocă, în fine, ar fi cea începută recent prin pacea de la Kuciuk-Kainargi, care cîștigă pentru țară „așezăminturi pentru a sa obălduire". Toată această periodizare, inclusiv motivația ei, își păstrează valoarea pînă astăzi.

Deși informația istorică este destul de bogată în sine, autorul cunoscînd istoricii vechi (Dio Cassius), bizantini (Zonaras), și mai recenți (Meletie din Ianina), și deși folosește pentru multe detalii relative la istoria calendarului, la obiceiurile romane etc., o carte ca recenta și revoluționara enciclopedie franceză, mai importantă este capacitatea lui Chesarie de a medita independent asupra istoriei, în care distinge (după o sugestie a lui Montesquieu, zice D. Popovici) marile perioade de flux și reflux și ale cărei evenimente contemporane îi confirmă vechile învățături ale filosofiei. Ideea latinității noastre, a prelungirii vechilor tradiții romane în obiceiurile strănepoților de la gurile Dunării („Prințipaturile românești" fiind, după acest latinist avant-la-lettre, „niște apichii ale rămlenilor"), devine pentru prima dată inspiratoare de poezie, fraza cărturarului avînd nu numai frumusețe și amplitudine maiestuoasă, ci și patetismul nostalgic al cugetătorului care vede istoria noastră în descendența istoriei unei națiii strălucite ; luna ianuarie de pildă, cu care romanii începeau anul și în care reînnoiau dregătoriile, cum s-a păstrat obiceiul și la noi, strălucește ca un reflex îndepărtat al originii noastre, „iaste ca o planită care poartă în sine pohvalele Patriei noastre, iaste ca un sfesnic carele, și pus sub obroc, prin crăpături și prin margini iveste lumina întru care să slăvea odată cele vechi veacuri ale Patriei. O, veacuri, veacuri ce învechești lucrurile și prefaci stările!" etc. Meditația sa asupra curgerii universale, una din cele mai frumoase pagini ale literaturii noastre vechi, inspirată desigur din sursele cunoscute (Eclesiast etc.), ajunge însă pînă în vremea lui, plîngerea tuturor măreților care decad și se prefac în pulbere aduce ecoul celor mai apropiate evenimente, care confirmă nu numai o lege istorică, ci una a naturii : „Și pentru ca să crezi cele trecute, ce nu vezi, vezi cele de acum, ce le crezi : Polonia, ce era odată ca o nemărginită, iată micșorată și împărțită... Sfeția, din răpublică în despotie rădicată și în monarhie, Bavaria în multe feliuri bărduită și alte stăpîniri prefăcute în nouă obălduiri, mai întîi necrezute, iar acum văzute și pipăite...".

Chesarie este un militant pentru cultura în limba națională, pentru care pledează încă în primul său text, o scurtă prefață la tratatul lui Simeon din Tesalonic, tradus și îngrijit de el în 1765, și pentru cultură în general, singurul izvor de slavă adevărată, căci „această slavă nu se supune vremii, precum zidurile mănăstirești stricăciunii, ci aduce vremea și stă împreună cu scurgerea soarelui, înnoindu-să cu tiparul carele, stricăcios fiind din fire și după alcătuire, dă nestricăciune la lucrurile lumii cele stricăcioase". Prin opera sa, larg răspîndită pe calea tiparului, Chesarie deschide drumul unei importante generații de intermediari (Filaret, Grigorie Rîmniceanu, Naum Rîmniceanu) care pregătește terenul și face posibilă receptarea rapidă și adînc creatoare a ideilor Școlii ardelene în Țara Românească, prin Lazăr și ceilalți discipoli iluminiști veniți de peste munți.

CENACLUL FLACĂRA IȘI REIA ACTIVITATEA

Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar, organizat de C.C. al U.T.C. și revista Flacăra condus de poetul Adrian Păunescu, își reia activitatea la cererea unui mare număr de iubitori ai poeziei și muzicii tinere.

În această iarnă, prima întîmplare literar-artistică — la care vor participa membri reprezentativi ai Cenaclului — va avea loc în Sala sporturilor din Rîmnicu Vîlcea, miercuri, 3 decembrie, cu începere de la ora 18.

IOAN ALEXANDRU

Imnele Țării Românești

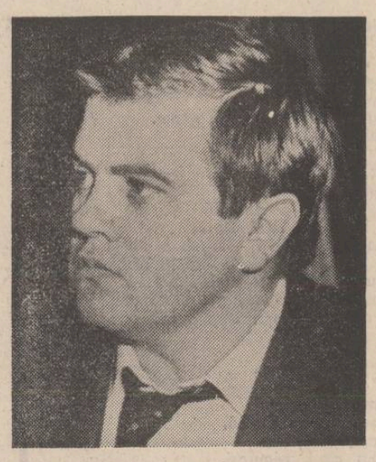

Trandafir de toamnă

Cîteva sfîrcuri sîngeră în brumă
Au dat de stîncă umbrele pe jos
Nu mai zorește zarea nici-o urmă
Și-i aurit pămîntul pîn'la os

S-a desvelit și ultima cămară
Cu cea din urmă rouă de venin
Și rădăcina-a început să smulgă
Din coasta apei sînge și rubin

Cu clonț de diamant în miez de noapte
Izbește-n coaja oului închis
Sborul dintîi ce nu-l mai poate-ncape
Decît neplînsul cer din paradis

Fundenii Doamnei

Sunt zăcăminte-ascunse în cuvînt
Și mai presus de aur și avere
Unde-i un cîntec e și-un legămînt
Și-o Patrie s-alege la putere

O candelă icoanei de priveghi
Iar lîngă piine vița se cuvine
Și oamenii tot vin din veac în veac
Să ia lumina stingerii de sine

Cele ce încă nu și-au încheiat
Pe deal și văi rodirea legănată
În piatra crudă-a blîndului pridvor
Își uită-nfățișarea înc-odată

Oul

Oul este numai început
El mai trebuie umbrit odată
Cînd orfan de dor după aripi
Arde-n cuibul maicii fără tată

Cînd începe singur pistruiat
Să se-ngreuie a născătoare
Și să nască oul celălalt
Î se dă mormîntul sub picioare

Moștenire

De la Brâncoveanu ne-au rămas
Candelele cele mai frumoase
Pînă în Ardeal pe sub Carpați
Au ajuns în schituri și în case

În argint lucrate ca un fus
Sunt atît de blînde la vedere
Cînd le-ating luminile de sus
Se prefac în imn de mîngîiere

Cîte trei pe un iconostas
Ard mistuitor în neclintire
Scade-ntruna rădăcina lor
Și deasupra-i numai nemurire

Dinăuntru nu mai poți să știi
Cît a mai rămas pe dinafară
S-au tot atins luminile pustii
Și rămas-a candela de seară

Lacrimă

Mă doare inima de nu vorbesc
De nu îngreui țara cu cuvinte
Bălării și spini se îndesesc
Și sufocă-aducerile-aminte

Se adună-n mine un venin
Fiece suflare și privire
Mai sporesc durerea c-un suspin
Și iubirea cu-o nemărginire

Și să-ntîrzii rodnicia lor
Le întîmpin cu-o inseninare
Fring inimii o lacrimă un nor
Să poată steaua trece născătoare

Imn

Și tu veni-vei moarte într-o zi
Să mă culegi pe-o lacrimă din pleoape
De ce rămîne cînd nu voi mai fi :
Acest pămînt și cer nu mai încape

Atîta slavă strînsă-n acest vas
Se va desface într-risipire
Și care mări și stele da-vor glas
Să stăvilească dorul după Mire

Bach

Cînd încetează bucuria ta
Începe imnul să se înfiripe
După cuvînt ; se stinge orice stea
Cum umbra cerului după aripe

Iubire

Sunt munții-n zori în purpură-mbrăcați
Și în amurg pe stînca cea din urmă
Rănit în coastă stîrvul de pe ea
Ațîță rana focului sub turmă

Și răsăritul stelelor dintîi
Și-apusul lor i-atins de-o tresărire
Ce se preface-n dans înlăcrimat
Scăldat în aur și neprihănire

Semn că-i o jertfă care a ajuns
Să se străvadă-n cele preacurate
Și de iubirea ei nu pot scăpa
Nici fiarele în somn înjunghiate

Cotnar

Un deal uscat ca celelalte dealuri
Cu un pămînt sărac desvlăguit
De n-ar fi dat de el vița de vie
N-am fi știut că este miruit

Că-n sterpăciunea astei curății
I-amestecat-o brumă de tămîie
Cădelnițele toamnei cînd se-aprind
I-un drob de foc pămîntul în cățuie

Te-mbată vinețiul ăstui fum
De pe-un jertfelnic fără singiuire
Nu e potirul viței între noi
Decît un țap fragil de ispășire

Brâncoveanu este-n București

Brâncoveanu este-n București
A sosit cu fiii săi de mînă
Din Fanar Maria maica lor
I-a luat acum o săptămînă

Și pruncuții pentru că-s micuți
Și mereu e marea în furtună
Maica lor din brad de la Hurezi
Le-a-ncropit un leagăn împreună

Iar pentru bătrînul ostenit
De atîta vreme-n pribegie
Ca să-i treacă noaptea mai ușor
L-a întins pe-o salcie pustie

Au ajuns în postul de Crăciun
Și cîntau cocoșii-ntîia oară
Și să nu-i trezească pe pruncuți
I-a lăsat pe laița dinafară

Și în grabă-n ctitoria lor
Chiar acum în zori de dimineață
Pînă se deșteaptă somnul lor
I-a-nvelit cu marmoră pe față

Autoportret

Toate ce sunt se-mpacă între ele
Și se străvăd și ocrotesc mereu
Și este loc în iarbă printre stele
Și pentru tine suflete al meu

Deschise toate ca-ntr-o așteptare
Și fiecine e binevenit
Și cel dintîi e Crinul pe cărare
Și cel din urmă vîntu-n asfințit

Și fi-vor încă multe să ajungă
Numai să am răbdarea pe pămînt
Cerești le pe rînd să mă străpungă
Și să rodesc de-a dreptul în cuvînt

Lui Eminescu

Se duc poeții grabnic dintre noi
Spun răspicat tot ce-au avut să spună
Și norii se destramă după ploi
Și-n iarba deasă turmele s-adună

Ei țin de un profetic legămînt
Fără jertfă nu e rodnicie
Să ajungă inima-n cuvînt
Adevăru-n flăcări te îmbie

Eminescu fost-a absorbit
În această tainică durere
Și deaceea nu e de găsit
În poporul meu fără-nviere

Autoportret

Drumu-i prea lung pămîntul e prea strîmt
Nu-i loc aici mai mult de o cărare
Și neumblatul celălalt preamult
Mă spînzură la ceruri de picioare

Și pașii de pe-acum deslănțuiți
Nu îi mai pot lumile încape
Și se prefac aripelor în somn
Și albelor columbe peste ape

Perla

Perla se naște-n pîntecele mării
Într-o scoică-n care a pătruns
Pe lîngă vuietele legănării
Și jungherul plînsului ascuns

În jurul rănii scoica se-nfășoară
Și din acest plîns interior
Precum icoana mirelui din ceară
Transpare-n perlă foc mistuitor

Păun

Și pe păun podoaba sa îl doare
Nu-i cui să o arate pe pămînt
E mult prea falnică-n desfășurare
Și pentru-atîta slavă e prea strîmt

De-aceea e străpuns de-nfrigurare
Cînd se arată-n măreția lui
Se face-n jur un fel de admirare
Și poți cădea-n capcana orișicui

Nu se străvede nici-o ocrotire
Din toate zările desprejmuit
Și te retragi ca printre cimitire
Stors de amurg un clopot răgușit

Voroneț

În dosul lucrurilor ce se string
Pămînt sub cerul nou transpare
Din puținul celor ce se fring
Vin mulțimile la arătare

Acelea-i stele licăre-n sobor
Și văi și munți și holde și coline
Atîta doar că peste fața lor
E mai aprinsă stingerea de sine

Albul columbei mai neprihănit
Și la grumazul în sbor mai argintie
Și-n vîrfuri cuibul e mai ocrotit
Nu de furtune ci de bucurie

Ca o bortă numai s-a restrîns
Boala de pe fiece făptură
Cum se scurge teama printr-un plîns
Și străbate mila prin aură

Nu încape moartea nicăieri
Nu mai are unde să se-ascundă
Iar de unde-i izgonită ieri
Astăzi nu mai poate să pătrundă

Mai degrabă locu-i curățat
Crengile pe rînd de uscăciune
Se retrage focul nencetat
Și puterea dragostei rămîne

Priveghi

Te vor pîndi primejdii la tot pasul
De nu-i iubirea scutul tău
Și de iubești se va ivi cel rău
În preajma ta să își ascută glasul

Și altă cale nu-i decît cea a răbdării
Cînd nu mai poți o iei de la-nceput
Pînă răzbi-va-n acest vas de lut
Cerescul vuiet al despresurării

Iubirea și frumosul

Și-n foame e durere trebuie să fringi
Din plante și din fructe-ntru hrănire
Dar n-a fost totdeauna-așa și nu va fi
Există-o-ndestulare din privire

Iubirea și frumosul nu distrug
Te uiți la floare fără sfîșiere
Și somnul pruncului poți să-l săruți
Și lacrimile țin de mîngîiere

O știe ceasul tău cel sfînt
Piinea dată nouă-ntru ființă
Cînd străpuns de-al plînsului frămînt
Ești atins de milă-n suferință

Radu Aftenie : „Burebista"

Vinul

Mustul se face vin dacă-i lăsat
În racle de lemn să înnopteze
Așa e și cu sufletu-ntrupat
Pînă la urmă-i dat să învieze

Nu se strică roada pe pămînt
Existența nu este-ntru moarte
I se-ntinde alt pogorămînt
După ce de creangă se desparte

Ce fericit pleca-voi în curînd
Din starea asta de vremelnicie
Să fiu zdrobit ca strugure pe rînd
Să fie vinul bun la cununie

De nuntă-s pregătit cu-adevărat
Numai de nuntă îmi aduc aminte
Fie că-n miez de noapte-s deșteptat
Fie-n amurg de clopotele sfinte

Vulturii

Vulturii nu pleacă din Carpați
Ei nu-și pot alege altă țară
Pe cît sunt spre stele cufundați
Tot pe-atît în stînca milenară

Basarabii-n steagurile lor
I-ncoronară-n steme bicefale
Oricît zboară de cutezător
Nu se pierd decît în rotocoale

Nu-și fac alte cuiburi pe pămînt
În afara celor moștenite
Libertatea lor i-un legămînt
De-a svîcni aripi neprihănite

Dacă ochiul lor întredeschis
Scînteie lăuntric și nafară
E c-o lacrimă din paradis
S-a luat cu ei peste hotară

Sămînță

O singură sămînță aurindă
Planeta e prea strîmtă s-o cuprindă
Acest pămînt cît este dat să fie
Nu-ncape nici un fulg de păpădie
Doar ca răsad pentru un fir de piine
Tot semănăm de astăzi pînă mîine
Dar grosul greul roadelor din mine
Nu am pămînt să-l putrezească bine
De bucurii cîte aș fi în stare
Cer și pămînt sînt prea nencăpătoare
Grădina asta cît un pumn sub stele
Nu-ncap în ea nici lacrimile mele
E semn c-aici abia de se cuvine
Să-nsămînțez nădejdea ce mă ține
Și dacă urcă roade prea nătînge
Tot peste gard e dat să se alunge
Să le străpungă-n cale fiecine
Să singereze numai pe coline

Contururi într-o noapte albă

Odată ajuns în orașul gri-ciment, orașul Turda, cu case țuguiate, precipitate în coperișurile lor agresive, cu străzi dezordonate, desfundate de vreme asemeni unor căi părăsite, un ciudat sentiment de neliniște îți stăruie în preajmă. Aceasta cu atît mai mult cu cît memoria manualelor de istorie revine la această directă confruntare cu romanica cetate Potaisa, în culori tonice, culori iscate dintr-o incursiune verticală în care și-au înscris blazonul nenumărate generații. Stăruie un acut sentiment al întrebărilor, accentuat poate de un somptuos amurg răsfrînt în turle gotice, care plutește peste orașul luminat și deopotrivă de întunecat în agitata lui prezență convingătoare. Oraș de un gri bacovian, zidit din lespezi, oraș în care încă de la 1814 pașii localnicilor se împotmoleau în pragul de ciment azvîrlit peste obloanele ferestrelor, peste umerii celor gîrboviți de pestrițe biografii, peste rochiile femeilor livide ca rîia de trup, peste virste. Oraș în care bate amurgul cum cleștele unui armurier pe-o cămașă de zale, în care clopote strigă vecernie și răsărit, oraș nou, zidit paralel cu vechiul în proporții și adevăr.

Turda, sediu al metamorfozelor prezente, se dezvăluie spontan, cu franchețea celui ce nu-și maschează intențiile. Și aici intențiile sînt cele ale unei lumi noi.

Și dacă totuși există o metaforă contrastantă față de optimismul orașului-șantier, acel copil trist, preocupat, la vîrsta lui de 11 ani, cu o sceptică maturitate de destinul Turzii în anul 2000, nu-i un sever semn de întrebare ? Pe coala de hîrtie el desenează în cuvinte imagini îngropate în ciment așa cum odinioară locuitorii Pompeiului visau cosmarul Vezuviului rostogolindu-se în formele existenței lor. Orașul zidit din lespezi pe lespezi în imaginația concretă a copilului ia înfățișarea unui platou cenușiu din care praful se zbate în contur de ciuperci înspre ceruri. Pentru găsirea unui răspuns, argumente contrare sufletului poetic al copilului trist, pentru verificarea neliniștii lui în ultimă instanță ori poate pentru răsounsuri la nerostite întrebări am ales o noapte întîmplătoare din viața orașului.

Ora 20. Intens foșnet de un du-te-vino pe străzi, grupuri de tineri opriți la taifas, perechi cu pași încetiniți, leneși, bîrfindu-se reciproc. Necunoscuți în haine ponosite de lucru, refugiați la cafea. Printre ei, cîțiva actori gălăgioși ghicindu-și biografiile în cețile înnegrite de zațul cafelei. Un aparent ceas de apatie în viața orașului...

Ora 21. De departe fumul alb țîșnit prin cele opt coșuri imense se conturează în ciuperci dezordonate în acidulat dialog cu înaltul vestind prin apropiere severa măreție a Fabricii de ciment. Acest joc alb deasupra orașului prezent de peste un secol și jumătate, sporindu-și cercurile proporțional cu evoluția cantității de ciment fabricat, de la cîteva zeci de mii tone anual la cîteva milioane. Deși jocul cercurilor de prafuri suflate în văzduh este spectaculos, cele peste patru sute tone de colb calcaros zilnic azvîrlite peste cetatea orînduită între coline sporeau pînă nu de mult de la o zi la alta neliniștea turdenilor. Filtrele aplicate la noile cuptoare captînd în rezervoarele lor mai bine de trei sute tone în 24 de ore au echilibrat pentru moment spiritele sceptice, aducînd și un venit, din prelucrarea lor în clincher, nu mai puțin de două milioane anual.

Să intrăm în lumea faptelor chiar dacă ele vor spulbera viziunea tristă a celui mai tînăr prieten. Odată pătruns în incinta uzinei ochiul rămîne frapat de consecvența aleii care taie median vechiul de nou, cu o precizie chirurgicală. În stînga țîșnesc turnuri de culoare proaspătă, cu muchii drepte din care pleacă patru cuptoare paralele, cilindrii de metal cu diametrul de patru metri aranjați pe orizontală pe cîteva sute de pași lungime, patru cuptoare într-o rotire calculată de focul lăuntric care le frămîntă și le legiferează existența arhitectonică. Sînt noile cuptoare în focul cărora calcarul alb și argila gri-gălbuie măcinate în morile vecine, care își învîrt sălbatic pîntecul încărcat cu 65 tone pe oră, se zămislește, numai în acest schimb nocturn, cimentul necesar unui număr de peste patru sute apartamente.

„Să ne acopere cimentul? Nici în vis. Ce-am face noi? Și dacă din 1814 și pînă acum nu s-au acoperit cel puțin trotuarele nu-i nici o problemă".

Suspendați pe cărări metalice, la douăzeci și ceva de metri înălțime, urmărindu-ne simfonia prafului asemănătoare unui scîrțîit de metal pe sticlă continuu, intens, intrăm în sala de comandă a cuptoarelor. Totul se desfășoară matematic în acest univers de lumini și butoane. Oamenii au ajuns să le cunoască atît de bine încît sînt în măsură să le manevreze pe-ntuneric, ne spune comunistul V. D. Prin lentila de cobalt văzul se poate bucura de un real spectacol ; se rup maluri și flăcările-ape le-nvăluie, reapar altele și forme stranii, se topesc, învinse, lunecă vertiginos pierzîndu-se în vîrtejul fluid. Cei ce veghează își anunță prezența prin reciproce, aluzii despre viață, nu o dată ascuțindu-și cuvîntul, după situație, pînă la ironie.

„Nu putem vorbi numai de ciment".

„Și noaptea-i noapte, ziumele ne înviorează".

„Uneori ne gîndim cum să captăm în întregime praful pentru clincher. Mai avem nevoie de cîteva filtre și...".

Ora 23,30. Ascult dialoguri improvizate, nu o dată cu replici pline de vervă.

Ora 0. Orașul este liniștit, ferestrele întunecate. Teatrul și-a închis aproape de două ceasuri porțile. În restaurant cîțiva oameni lîngă pahare cu bere năclăindu-și vorbele prin fumul de țigări. În rest, o cuceritoare liniște. Turda la ora 0, oraș amenințat de mult așteptata binefacere, dezlănțuirea norilor în această noapte albă cînd somnul se îndepărtează tot mai mult din preajma mea. În drum spre fabrica de sticlărie gîndurile se întorc spre somnul copilului de 11 ani.

Sticlarii de aici, autorii a peste cinci milioane piese anual, la această oră creează, în ritmul lor obișnuit. Același ritual în preajma celor opt cuptoare : zeci de metri mușcă cu țevile lor fluidul arzător îl modelează prin rotirea și balansarea acestor fluiere speciale pînă împlinesc forma de lumină transparentă. Mîini și forme diferite, de la pahar la vază, de la tuburi instinctoare la acele mari vase de acumulatori. Îl urmăresc pe meșterul Tănase M., care smulge din pîntecul de foc peste treizeci de kilograme lichid în capătul țevii cu clopoței pentru un asemenea vas cu înălțimea de aproape un metru. Mișcările lui sînt încete, calculate, ușor stîngherite de greutatea sticlei care de la o secundă la alta își schimbă liniile de la ageometric spre calculata geometrie cilindrică. Și alții, peste două sute de oameni, repetă gesturile lui la acest ceas al nopții. Urmărindu-i, descoperi în munca lor acea magie de care nu te poți desprinde, acea magie care le dă emblema cunoscută în peste 26 de țări ale lumii și în care își înscriu și ei prezența nu fără o reală doză de mîndrie.

— Numai în schimbul nostru peste 85 000 de piese primesc contur definitiv. Este viața nocturnă a orașului... spune omul de lîngă mine.

Ora 4. Bariera ne împotmolește drumul mai mult de 15 minute. Gîndul ploii nu se mai lasă ascuns, cîteva fulgere o vestesc pe-aproape.

— Ciment și metal iese și iese oricum. Dar seceta asta pîrjolește ogoarele. Dacă plouă mai putem ride, altfel... spune șoferul cu jumătate de gură privind prin parbrizul care începe să se umezească. Cuvintele lui îmi aduc în minte imaginea copilului trist peste ochii căruia mi se derulează imaginile acestei nopți, dialoguri și gesturi firești ,pe schele de metal, lîngă cuptoare și flăcări realizînd indirect un dialog amplu despre viața nocturnă a orașului. Am senzația că oamenii își transmit prin ceea ce fac mesaje vizînd viitorul. Topitorii de la industria sîrmii anunță în această noapte zeci de lingouri de oțel și cupru, sticlarii pregătesc mîile de pahare pentru sărbătorile de vară și iarnă, oamenii cimentului verifică cu ajutorul radiometrului mișcarea pastei vîscoase din bazine, urmăresc captarea prafului, răspund neliniștii prietenului meu de 11 ani.

Totul se desfășoară calm, cu sentimentul împăcat al certitudinilor. În anul 2000 municipiul Turda va avea înfățișarea unui oraș modern pulsînd de căutări și frumusețe interioară. Și poate însăși culoarea gri ce vegetează pe acoperișuri va fi spălată de ploi. Primul semn ploaia de la această oră este un argument în plus.

Ion Iuga

florența albu

Trasul pe roată

Pămîntul e uscat. Obosit.
Se duce. Vine cu drumul,
cu urmele. Plîngi în lumină
de marea lui bunătate.
Te-nchini rădăcinilor.
Mănînci pîine. Duci pumnul la gură
cu foamea. Cu frica.

Soarele lungește umbrele
rotindu-le în jurul trunchiului,
umbrele mele
macină umbra pămîntului.

Și dacă te-ar chema cineva deodată,
cum te-ai desface de roată,
cum s-ar desface roata de tine —
trasul pe roată ?

Nu-mi aduc aminte

Adu-ți aminte, pe unde era salcîmul,
pe unde via,
liziera salcîmilor,
iapa divina, legănătoarea, drumul de-ntors,
casa, cîndva.
Pînă acolo, pînă în piele, în păr, în unghii,
seninul
mirosul lucernei,
raiul stabil.

Toate cu numele lor. Și sfinții
atît de proaspeți — ocru, verde, aur !
Foreclele cu nimburi.
Și morțile de moarte bună. Nunțile.
Și gustul vinului dintîi.
Schimbări la față de bunăvestiri.
Urlalii, cîntece de urlalii
Adu-ți aminte !

Nu-mi mai aduc.
Pling. Pling uscat.
Plîns de secetă de Bărăgan.
Trec prin cîmp
nu mai cunosc,
nu mai vreau să cunosc.

Duc în unghii, în nas, în păr, în piele,
în bocet și-n laudă,
mirosul de scrum, de ars, de răspîntie,
de dus pe vînt, de vîntură-vînt —
sămînță de vîntură-vînt am rămas.

Interior familiar

Magnetul plin de ace și degetare
în perete. O strachină cu-o nucă
stă capcană șoricelor.
Lampa de unsprezece
părăsită-n grindă.

Covoare în culori de ceapă, nucă
și frunzele porumbului —
suc vegetal, ce suflu moale
îmblînzind lumina.
În spete, în vîrtelnițe,
în ghemele de lînă,
lucrarea vremii s-a oprit.

Și peste tot, fotografii de miri
de nou-născuți, răposați.
Eternități.

Treci pragul. Moartea
doarme strînsă ghem,
pe blana mielului de-acum un an.

Nu o trezi. Mai las-o
să se odihnească.
Ea cu țăranii a muncit în parte,
de la însămînțat
pîn'la cules.

Fețe

Bate vîntul fețe bătrîne, în fața geamului.
De unde sunteți triștilor, desperecheaților ?
Ce spuneți acolo, în vînt,
ce rideți cu gurile știrbe ?

Păr cînepiu, păr rar bate vîntul,
păr bătrîn, gri bătrîn,
— ce aboseală vie
de demult, dinspre sate.

Oamenii veneau la fel de drumuri.
Un asfințit. Și oboseala se scurgea
cu soarele, în bulgări.
Porumbul galben. Și gumarii. Trăistile.
Culoarea pelagrei. Culoarea unui spectru viu
umblînd prin mijlocul cîmpiei.
— De unde vii, Frică ?
O față galbenă. Ultima în geam.
Dar stăruind. Tot stăruind.

Mă întorc. Acolo, în gînd.
Pe drumul din gînd.
Pe lîngă fîntînile și cimitirul.
Pe lîngă aguzi și străinătate.
— Cum vă cheamă ? — întreb copiii
în răspîntie.
Ei se împrăștie, cu fețe mici,
dușmănoase, cu fețe străine.
Cu fata mea de copil dușmănos
și străin.

Rememorare

Și felul mamei
de a-și odihni mîna mică,
tremurătoare, astfel.
Ochii aceia clari, friguroși.

— O, draga mamei ! — vocea
întotdeauna căinînd
(— ești singură, ești dreaptă, ești
inutilă ?) — o, draga mamei.

Și capul foarte luminos.
Albul părului cumintele, blîndul
păr adunat
în două codițe împletite,
chinuite în cocul prea strîns,
sub basma.

Acum o despletesc, o las
cu părul mătăsos, fluturînd,
împotriva tuturor cumințeniilor,
cuviinței satului.

O iau în poezie albă, descoperită,
luminînd — O, draga mamei !
Și iar, lăsîndu-și mîinile
pe marginea mesei, sub vișini,
topindu-se, iluminînd.

...De-atîta vreme suntem aici,
și crește grîul, și iar e secetă,
și iar ni se-ntîmplă cîte ceva,
fără grijă, fără nimbul
capului dumitale,
treaz, obosit
o, dragă mamă.

Costel Badea : „Semeție"

Întreaga noapte

Două femei cum scărmănau,
cum scărmănau de vreme multă.
Vedeam printre pleoape
cum nu termină,
cum nu mai termină,
cum n-au să termine
și nu se mai făcea odată ziuă,
de cînd tăceau și scărmănau.

Iar părul sur l-amestecau
cu flori de trandafir,
petalele le-amestecau cu păr,
— parfumul veșted, femeesc.

Femeile tot scarmănă
de-o noapte, părul mamei
părul de pus la căpătîi ;
femeile acelea două tac
destramă păr, destramă vreme.

...Mama a fost frumoasă.
Avea păr negru, nasul elinesc
și-ncetineala mîinii,
cum și-o ducea la piept
să alăpteze...

debut

enciu bobîrniche

nisipuri mișcătoare

Aici va fi statuia mea, decretă micuțul sculptor, măsurînd pentru a nu știu cîta oară poiana din fața sa, o palmă de pămînt neatinsă încă de cei de la Milotina. Sub ochelarii ținuți mai tot timpul pe fruntea lui minusculă tăiată de două cute concrescute paralel ca două enigme de meditație, sudoarea refuza să-i alunece pe obraji, vibrînd în membrane uniforme la fiecare gest al său. Andolina stătea pierdută pe o rădăcină de salcie salvată ca prin minune de furnici, aparîndu-se cochet de efemeride. „De nu le-ar veni ideea ălora de la Milotina să-și mute tabăra tocmai aici" bănuia o posibilă primejdie micuțul sculptor, consolîndu-se apoi cu gîndul că, oricum, relațiile sale la județ vor da roade și vor salva în felul acesta minunata poiană de jocul gratuit al grupului de la Milotina.

— La noapte, Andolina, voi căra blocul aici, mă auzi ? preciză el dînd roată cu privirea vîrfurilor ceruite de căldură ale plopilor.

— Da, dragul meu, nemaipomenit de original. Dar nu vrei să ne întoarcem ? S-a făcut tîrziu...

— ...undeva, mai la dreapta, va fi căsuța noastră acoperită cu frunze de nuferi, continuă el în ciuda intervenției atît de reci venită din partea Andolinei.

— Așa va fi, așa va fi... Dar hai să mergem. Or să ne aștepte prea mult băieții.

În tabără un vînticel pînă în ziua aceea necunoscut împrăștia praful de calcar din jurul blocurilor imaculate, pudrînd frunzele de izmă sălbatecă. Sticlele cu vodcă luceau pe măsuța cariată din fața șopronului, iar în jurul lor Șaptedegete, Virtejeanu, Turcescu și Neghină închinau cu cești cuțe din lemn de salcie în sănătatea Andolinei.

Lîngă malul apei picioarele micuțului sculptor înotau în unda răcoroasă. Ceilalți cîntau în cor : „Am plecat în lumea largă să mă fac aviator, / Și-am căzut în Marea Neagră fără un picior...".

— Hei, bătrîne, nu vii să petreci cu noi ? îl strigă Șaptedegete. Noaptea asta-i a noastră, noaptea în care vom muta statuile din loc, nu alta.

Dincolo de pîriu statuile se afundau tot mai mult în pîcla nopții. Tache, paznicul ceaunului, aprinse atunci focurile. Piatra albă capătă reflexe sidefii, apoi roșietice.

— A început simfonia ! exclamă Andolina, fericită. Mîine o vom lua de la capăt, dar acum, în aceste clipe, esențial rămîne doar focul și vodca. Atît. Să bem !

Omul de pe mal privea absent spectacolul ireal din fața sa trecînd cu vederea tot acest bilci rafinat. Răcoarea nopții îl învăluia protector, trezindu-l din visare, făcîndu-l să simtă mirosul de raci intrați în putrefacție printre cotloanele malurilor. Cei cinci renunțară să-l mai tachineze pierzîndu-se în petrecerea pe care, de cînd erau aici, o reluau în fiecare seară ca pe o obișnuință de neclintit. Un plan ascuns „tras din mintea ta afumată primăvara după brumă" cum îl numise Andolina avea să încolțească în zilele următoare în poiana descoperită de el, lăsînd apoi în rotondul acelei păduri virgine pătată de pecinginea verii, opera lui, visul lui...

După ce mai fredonară de cîteva ori balada aviatorului șchiop cei patru împreună cu Andolina au pus capăt chefului, retrăgîndu-se în baracă.

Tache își făcu apariția îndată cu o căruță trasă de doi cai, în care se găseau două pîrghii și un scripete ingenios confecționat din lemn.

Aduse căruța la locul indicat și, ajutat de micuțul sculptor, ridică cu o pricepere rar întîlnită blocul de calcar în ea. Plecară în liniște, paznicul fredonînd din cînd în cînd crîmpeie din melodia prinsă din zbor pe cînd asista la petrecerea din tabără. Într-un tîrziu, zise :

— Don' sculptor, mata ești trăznit, dom'le ! Ce-oi fi căutînd cu piatra asta, acum, în mijlocul nopții, tocmai în inima bălții ? S-ar putea chiar să ne scufundăm în mlaștină, dacă nu sîntem atenți. Mata nu știi cum s-a dus casa pădurarului, săracu' ! A plecat omul la scoala de pădurari de la Vărăști și cînd s-a întors n-a mai găsit decît acoperișul.

Cunoștea povestea pădurarului tot de la Tache ! Acum se făcea că-l ascultă și se bucura că simte lîngă umărul lui biciul țăranului. Făcuseră mai mult de jumătate din drum cînd Tache se trezi povestind din nou :

— Acolo unde mergi mata a fost crucea lui Oică. Ăla de și-a dus oile la fotograf într-o duminică tocmai cînd erau nuntile la rînd. Nu s-a lăsat pînă nu le-a fotografiat pe toate. O avere i-a lăsat lui Sterescu, fotograful ! Apoi nebunul le-a trecut în aceeași noapte în baltă și le-a înjunghiat pe toate ca să nu mai dea cote. Pe locul ăla a ridicat o cruce pe care a înghițit-o la puțină vreme mlaștina... Paznicul mai îndrugă cîteva întîmplări sinistre, unele dintre ele poate chiar inventate, după care se potoli, vizibil rușinat de tăcerea tovarășului său de drum. Ajunseră în poiană ca doi străini și așa aruncară din căruță, pe iarba plină cu rouă, blocul de piatră. Se odihniră puțin la o țigare în preajma lui înaintea plecării către tabără. Începînd de a doua zi micuțul sculptor avea mult de lucru...

Și, într-adevăr, fără să le dea vreo explicație celorlalți pornea dimineața și se întorcea la lăsatul serii, mereu în toiul petrecerii invariabile ce răscolea pădurea la mari depărtări. Chiar și Andolina îl părăsi cu totul. Absența ei îi făcea bine, se simțea chiar altul fără ea, ceva parcă mai realist, mai puțin apăsat de întrebări, furat în mrejele unei detașări covîrșitoare, atît de necesară și pe care o căuta de mulți ani. Singurul care se interesa de munca lui era numai Tache, iscoditor ca întotdeauna și pus pe povestit. Își făcea chiar de lucru atunci cînd nu avea nici o treabă prin preajma lui fără să-l deranjeze, incapabil să priceapă cîtuși de puțin truda ciudatului artist din mijlocul bălții. Cioplitul pietrei dură vreo trei săptămîni.

În ultima zi însă, înaintea părăsirii de către sculptor a atelierului său în aer liber, fără să scoată o vorbă, un bătrîn cioban cu o turmă mică de oi îl privi insistent ceasuri întregi. Fuma și îl privea. Acolo îl găsi și Tache cînd veni să-l ajute pe artist să-și adune lucrurile. Paznicul cum îl văzu, rămase înlemnit.

— Don' sculptor, îi șopti artistului, ăsta-i Oică, ăla cu oile. Semn rău, don' sculptor ! E bine s-o ștergem repede că ăsta scoate șișul, vă spun eu. Îl cunosc bine. Tot anul e mut, numai într-o zi, astăzi mi se pare, poate vorbi. E ziua cînd caută moarte de om... Cei care l-au auzit vorbind au dispărut. I-a luat dracu ! În restul anului îi pîinea lui Dumnezeu. Numai să nu-l întîlnești în ziua în care vorbește el...

Sculptorul îl ascultă pe Tache pentru prima oară cu atenție. Îl asculta dar ochii îi erau numai la omul rezemat de salcie și înconjurat de cele cîteva oi care nu păscuseră un fir de iarbă de cînd le adusese stăpînul lor aici.

Tache continuă la fel de încet, numai ca să se facă auzit la doi pași :

— Acolo unde stă el, sorbită de nisip, sub pătura moale de iarbă, îi crucea de care v-am povestit. Nu l-am văzut niciodată în locul ăsta că vă spuneam eu să nu veniți aici. Îl știam, acum vara, plecat spre Săltava cu oile. Văd că i-au mai rămas cîteva, dar nici una nu paște iarbă de pe pămînt, decît din cea ruptă de el și ținută în palmă. Așa le-a învățat nebunu' ! Tache pronunță ultimul cuvînt ceva mai tare, fără să-și dea seama. Vorba nesăbuită a paznicului îl sculă pe bătrîn în picioare. Făcu cîțiva pași pînă la statuie, o măsură cu privirea și exclamă :

— Ai fost curajos, nepoate ! Apoi se apropie de sculptor, calm, cu o înfățișare bonomă, plină de recunoștință, parcă. Îi întinse mîna. Sculptorul i-o strînse timid, simțind-o grea, bătucită, uscată. Bătrînul se apropie din nou de statuie, se rezemă cu spatele de ea, mai întîi în picioare, apoi așezat jos, așa cum stătuse mai înainte lîngă salcie. Zise :

— Se lasă noaptea și peste cîteva clipe îmi pierd din nou glasul. Doar atît vreau să-ți spun : piatra asta se va duce și ea în nisipuri... numai eu, numai eu nu mă pot duce. De cinci ani n-am mai avut cu cine să schimb o vorbă, în cele cinci zile, atît, se lasă noaptea, eu mă voi duce, aici, nisipuri... Fuseseră ultimele cuvinte ale lui spuse în neorînduială, parcă grăbindu-se, într-o tînguială — tînguiala mutilor plină de tristețe. Sculptorul își aduse aminte că știa cîteva semne cu care ar fi putut să se mai înțeleagă cu necunoscutul ; le făcu stîngaci, mai întîi apoi le repetă dar nu primi răspuns, privirea străinului rămînînd în gol ca și în ceasurile de dinainte.

După ce toate lucrurile fură strînse, artistul încercă să-i dea mîna dar renunță îndată ; ceva sclipitor ca o lamă de cuțit reflecta în palma acestuia ultimele raze ale asfințitului. Tache îl luă de umăr pe sculptor și îl conduse cu grabă pînă spre căruță. Ajunși în tabără, nici micuțul sculptor, nici Tache nu suflară un cuvînt despre cele petrecute.

După vreo trei ani, în poiana rotundă din inima bălții, nisipurile nevăzute lucraseră cu osîrdie. Statuia se pierdu și ea ca locuința pădurarului, ca crucea mutului și ca toate urmele ce fuseseră lăsate acolo de toți cei care au încercat să însemne locul cu ceva. Odată pe an, în ziua lui, Oică se oprea din răsărit pînă în asfințit în poiană crezînd că va găsi pe cineva cu care să schimbe două vorbe. Lumea ocolea nisipurile, iar micuțul sculptor se jurase să nu mai calce niciodată dincolo de Milotina...

rodian drăgoi

Scrisoare de dragoste

Caii-au păscut distanța dintre noi
ura nu se mai vede de-atîta iubire
o lină corabie plutește-nspre cer
și arborii înfloresc de uimire

ninge frumos visul se face alb
și vîntul ne ia somnul în răspăr
poetul scrie încă o scrisoare de dragoste
și-și trece mîna fumegîndă prin păr

Lumina necuprinsă

Ce lumină necuprinsă e bobul de grîu
cuvintele-n ferestre se preschimbă
drumurile aleargă nebune pe sub cai
copacii toți vorbesc aceeași limbă

prin părul tău ud se rătăcesc corăbii
miresmele în valuri se prăvălesc pe casă
mult prea adîncă toamna și înaltă
precum e mama tu ești de frumoasă

Implorînd frigul

Tata a tăiat mielii și-a obosit
doamne ce mult întuneric a rămas pe cuțit

eu implor frigul să rămînă afară
cuvintele mele sînt șuvițe de singe
nici o fereastră nu poate să m-audă
plouă sau mama se-ascunde în vreun nour
și plînge ?

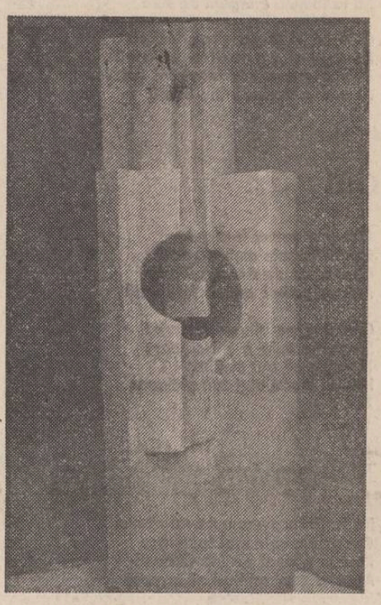

Lazăr Florian Alexie „Triadă"

Cît m-ai rugat

Ies cai aprinși din fiece perete
s-a-mbolnăvit și aerul de-atîta așteptare
pe umeri cade noaptea ca o cămașă udă
de nicăieri vin păsări lipsite de culoare

și-ncepe vînătoarea copacii prind să fugă
se-nvolburează ciinii pe valea de sub vale
cît m-ai rugat iubito să nu împușc zăpada
stau ochii mei la pîndă ca două animale

Odată la un veac

Știu că-mi desenezi chipul pe o frunză amară
în iarba pe care ne-am iubit a rămas o arsură
o ca un pod stă noaptea întinsă peste zi
cuvinte lungi sau păsări îmi fumegă pe gură ?

doar odată la un veac ne întîlnim
doamne mereu e întuneric în soare
tu-mi dăruiești același copil nevăzut
și toată ești o tulbure ninsoare

teatru

t

Un spectacol carnavalesc

Într-o zi medievală, de Toutsaint, sau de antice Lupercalii, sau într-un colorat noiembrie contemporan, la Graz, sclavii sînt liberi și (se prefac) stăpîni, poeții villonești se-ncoronează regi într-o dictatură absolută de-o clipă, fantezia e incitător dezlănțuită, veselia frenetică, masca virtute și adevăr, sarcasmul un refren neîntrerupt, parabola condiție, caricatura o necesitate voluptoasă, curajul un loc comun (sau o vinjoasă categorie estetică), iar peste toate se ridică spiritul, spiritul atotputernic, marele cuceritor, unicul stăpîn al Carnavalului !

Un asemenea spectacol carnavalesc creează, cu multă subtilitate, cu talent, excelenta echipă actuală a Teatrului „Valea Jiului" din Petroșani cu sprijinul unui inspirat text al lui Ion Băieșu, **În căutarea sensului pierdut.** E vorba de un spectacol de echipă. Alături de regizorul Florin Fătulescu, actorii Șerban Ionescu, Mihai Clita, Avram Birău, Miruna Ghețu, Paulina Codreanu, Florin Plaur și scenografa Elena Buzdugan sînt coautori, în mod evident, a unei uluitoare desfășurări acide de culoare și inteligență, avînd drept principală modalitate de construcție și singur criteriu estetic imaginația.

Primii patru actori citați, investigînd și reunind cu ironie și umor subțire în interpretarea lor, arta silenilor, a saltimbancilor, a commediei dell'arte, a filmului mut, a burlescului, dau chipul grotesc a patru căutători de sens smulși de lîngă o „ripă" absolută de speranța într-un Aldesus distribuitor sublim de sensuri, căutîndu-i și urcîndu-i sălașul, înfrigurați. Și trudiți. Acolo dau peste șefa de cabinet și omul de serviciu „team-ul" ce apără și veghează ocupațiile cazaniere ori patibulare ale lui Aldesus. După o tipică așteptare zadarnică are loc previzibila reacție sedițioasă, de tip intelectual clasic, declanșîndu-se un vesel și ucigător război... de cuvinte. Un război inutil. Aldesus nu există, un perete gol îi este chipul și vorbă goală promisiunea. Toată această aparent naivă narațiune — presărată cu replici adesea extraordinare — are caracterul unui pretext dramaturgic, un fals contur de improvizație, dar e (pentru un ochi atent și format) o excelentă arenă de creație spectaculară. Echipa „Valea Jiului" a intuit și realizat disponibilitatea pentru gag a textului, inventînd cu virtuozitate o suită de poante scenice bune, inteligente, de originalitate rar, foarte rar întîlnită. Dar nu s-a oprit aici. Descifrînd în subtextul piesei intonații grave, a trecut amețitor, incredibil, aproape desăvîrșit, din comic în tragedie, din glumă în rostire dramatică cutremurătoare ; iar această amplă și paradoxală pendulare a fost dublată de actualitatea cea mai stringentă, de parodierea colosală, cu deschidere spre universalitate, a totalitarismului, a birocrației, a ignoranței a abuzurilor, a prostiei în ultimă instanță, în toate formele și expresiile.

O mare victorie artistică, celebrată și prin Marele premiu al Festivalului dramaturgiei românești actuale „Timișoara 1980" (ex-aequo cu **Mobilă și durere** de Teodor Mazilu, spectacol al Teatrului național din Timișoara) prin Premiul de regie, pentru Florin Fătulescu (ex aequo cu Ioan Ieremia), prin mențiune pentru scenografie pentru Elena Buzdugan.

Radu Anton Roman

film

f

Porțile dimineții

Recunoști de departe în **Porțile dimineții** acel iz de adevăruri banale care se spun la colțul străzii, între vecine — ce s-a mai întîmplat, cine-a mai murit și a avut bani în saltea, cine pe cine iubește, cine-a mai venit beat acasă și ce-i cu șeful ăsta nou al întreprinderii, cine e și ce vrea el... Chiar am impresia că regizorul și scenaristul Radu Gurău și-a propus deliberat să rămînă la nivelul acestor „adevăruri" cenușii pentru că aduce în filmul său și un pictor care, de la început pînă la sfîrșit nu face altceva decît să pună pe hîrtie tot ce vede ; acesta ar fi, chipurile, creatorul capabil să transfigureze realitatea, care mai ia și cîte-o palmă de la realitatea respectivă dar își duce la bun sfîrșit menirea de a o eterniza ; altfel e imposibil de explicat ce caută pictorul pe-acolo ; și dacă nu mă înșel, și cu adevărat aceasta a fost intenția lui Radu Gurău, apoi trebuie spus că teza e susținută cu argumente cinematografice de-o naivitate amarnică, culmea fuduliei unui regizor care de altfel își dovedește cu prisosință suficiența de la un capăt la altul al filmului. Cu aceeași naivitate, Radu Gurău se hazardează să semneze un scenariu și să facă un film despre lumea și oamenii deltei ; un altul, mai înțelept și cu mai multă experiență, ar fi ezitat să se expună, pentru că delta e unul din locurile despre care fiecare dintre noi are o imagine a sa, bine definită și ce îndrăzneală mai mare din partea unui regizor, decît curajul de a se confrunta cu atîtea prejudecăți ? Cele spuse pînă acum nu vin însă decît să confirme eșecul unui film, al unui regizor, pentru că dovada cea mai concludentă a nivelului la care ne aflăm sînt personajele și povestea lor. Aici, în lipsa de înțelegere a creatorului pentru personaje și lumea în care trăiesc, se recunosc de fapt amatorismul și lipsa de vocație. Radu Gurău afișează prin personajul său principal, directorul unei întreprinderi piscicole, cîteva din cele zece porunci, îl pune să le apere cu strășnicie și prin aceasta are pretenția să facă din el un erou pozitiv, uman și așa mai departe. Păcatele cu care se luptă acest „cavaler rătăcitor", fost căpitan de cursă lungă, sînt susținute printr-un bogat material ilustrativ : beția, lăcomia și avariția, „ignoranța în secolul XX", nepăsarea... Făcînd acest inventar, regizorul are pesemne impresia că prospectează toată aria morală și naturală locală... Din întreaga distribuție merită să amintim totuși pe Șerban Ionescu, în rolul pescarului Osip, și pe Florina Cercel. Ceilalți colaboratori e mai bine să-i trecem sub tăcere, să-l lăsăm pe Radu Gurău singur răspunzător de filmul său. Așa e viața : necazurile le suporți de unul singur ; numai bucuriile trebuie să le împarți cu toată lumea...

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

„Sub ce scop?"

Reportajul de scriitor nu este un gen nou care necesită comentarii noi și intervenții docte ale criticii. Este tot reportaj, poate fi bun sau prost. Faptul că există o rubrică TV dedicată scriitorilor care doresc să asocieze cuvîntului imaginea este cît se poate de firesc, scriitorii reușind să fie și reporteri mai ușor decît invers. Ce fel de reporteri, însă, ne întrebăm ? Mai ales cînd unii dintre ei se rezumă la desfășurarea monotonă a unor cifre economice, la „tragerea" cu petardele metaforice sau la romanțe de altădată. Ne întrebăm, pentru că pentru noi scriitorul înseamnă înainte de toate o expresie originală în interpretarea a ceea ce se vede și ceea ce se aude și pe urmă o sumă de cunoștințe verbale sau scrise. Nici n-ar mai trebui să se scrie „reportaj de scriitor", ori „însemnare de scriitor", ori „gînduri de...", pentru că, odată avînd pecetea originalității artistice, toate acestea ar fi identificate spontan ca fiind neapărat ale unui scriitor și nu ale altcuiva. Cînd nu s-a întîmplat așa, în pofida firmei, reportajul, însemnarea, gîndul etc. au pierit în anonimatul zecilor de alte reportaje, alte însemnări, alte gînduri ale „nescriitorilor". Există, din fericire, și excepții. Astăzi vom numi una (deocamdată) : Radu Cârneci, poet și traducător distins, dar și apariție relativ frecventă pe micul ecran în postura reporterului TV. Ultima sa „creație" în sensul acesta a avut ca obiect Vrancea („Vrancea, un spațiu de dor") incluzînd acest ținut mioritic în geografia sentimentală a României („Călătorie prin țara mea"). Însoțindu-ne privirile pe la Tulnici și pe Valea Putnei, poetul a regăsit în el însuși emoția veche a revederii unui leagăn al copilăriei sale. Emoționîndu-se ne-a emoționat, simplu, fără „of-uri", fără stridențe verbale, fără ostentație.

☆

O reporteră care părea să fi atipit într-o emisiune oarecare, dar care a revenit puternic în atenția publică este Cornelia Rădulescu. Cele două campanii stradale ale sale, pe strada Kent și pe strada Covaci, au provocat un enorm interes, fiind comentate în cele mai diverse ocazii și locuri. Pitorescul, autenticitatea, portretele, dialogurile și nu în ultimul rînd comentariul reporterei au creat impresia de „direct", o mai veche iluzie a noastră în ceea ce privește televiziunea. „Eroii" au fost și ei la înălțime, făcîndu-ne să regretăm că nu joacă ei în scenetele „varietăților". Ei ne-au dat sfaturi, ei ne-au explicat ce este munca, ce este cinstea, ei ne-au arătat cum se plînge, cum se regretă, cum se minte. Ba chiar unul dintre ei a apreciat-o pe „doamna de la TV" pentru întrebările sale, pe care le-a găsit „inteligente". Desigur, inteligente, dar „sub ce scop ?".

Iulian Neacșu

mara nicoară

Vine o vreme

Vine o vreme cînd realizezi limita subțire
Dintre viață și moarte
Dintre mina tînără și floarea din iarbă
Eu, tot mai înțeleaptă, cînd lucrurile
din jurul meu se veștejesc tăcute și dispar
Casele vechi ale orașului, farfuriile,
batistele, ochii mei tineri,
sinii mei care spărgeau rochiile
Toate lunecă în zăpadă
Sînt duse aiurea de vint ca puful păpădiilor.
Nu mă pot bucura de grădina mirosind
bezmetic
Cînd știu că mîine nu vor mai fi aceleași
frunze
Armurile de crini ale timpului :
Mereu se frînge cîte un fir
Holdele fragede tot mai rare
Și noi, tot mai vulnerabili.

Toamna

Un nor de aur absoarbe
Obiectele întîlnite în calea lui pe pămînt :
Gălbenele și grădini, turnuri și orașe,
Un nor gravid cu toată lumea aceasta.
Nici un cuțit nu mă poate rupe de tine,
Stau cu obrazul sprijinit de pieptul tău
Sunt atît de luminoasă și pură
Dar zăpada din sufletele noastre
Nu topește răul din lume,
spaima și moartea,
Ochii mei verzi sunt acoperișul cerului.

Plouă în grădini

O, lumea asta ca o oglindă
În care se văd străzi, orașe,
oameni, trenuri, cîmpii,
Dar unde sunt obiectele reale, oamenii,
În care cer există, și noi sîntem
doar imaginea lor simetrică ?
Din ce buzunar a căzut oglinda aceasta
Rostogolindu-se prin hăuri întunecate ?
Plouă în grădini peste melci,
Copilul nostru crește în somn.

Virgil Mihăescu : „Zbor"

Pomul

Ce e mai adevărat, inima mea sau
poeziile cu care vă vorbesc
Inima mea, pomul roditor, sau poeziile
Mere care în fiecare vară sînt mai roșii ?
Care este rostul pomului, poziția lui
față de mișcarea astrelor,
Cerurile sînt pline de insule argintii
care înaintează spre ceva
Încotro ne ducem, cu viața și speranțele
noastre,
O, cum îmi cad frunzele
ca niște bombe galbene în grădină,
Și pe crengi strălucesc mere de purpură.

Pasăre galbenă

Copacul acesta uriaș este biblioteca.
Gîndurile înțelepților lumii ard cu litere de foc.
Dar eu nu am nevoie să gîndească nimeni
pentru mine,
Și-mi fac din viață pasăre sau crin albastru
sau minge de fotbal,
Sau lumină peste holda verde și tînără.
Poeziile mele nu sunt trase cu forcepsul,
Ploile mă tocesc, trandafirii mă miros,
marea mă bea,
La fiecare șapte ani sunt alta,
Numai sufletul, pasăre galbenă,
zboară deasupra.

Pe malul rîului

Stau pe malul riului așteptînd să lunece
cadavrele
A tot ce am urît :
Prostia și ura, rochiile urîte, piinea mucegăită,
păpușile cu ochii scoși,
Cuvintele zilnice, care ne rod asemeni
șoarecilor, timpul.
Pe cîmp stau în soare perucile
de flori ale căpițelor.
Trec căruțe cu cai ducînd boabe de grîu
pentru viitoarele
Trei milioane de ani ale omenirii,
Pe cînd în orașe,
În autoserviri, rafturile sunt umplute
cu flori ambalate,
conserve de melci și pești,
(Iată că și marea este plină de bancnote).
Bătrînii pleacă în labirintul orașului
Cu un ciine de lesă care să-i tragă spre liman.

Inorogi albi

O, cît sînt de puternică
Pot să țin globul lumii pe umerii mei
Balanța minții mele nu șovăie niciodată
Mă puteți lovi, dar nu mă puteți umili,
Sufletul meu s-a tîrît zeci de ani
Prin praful de aur al bibliotecilor
Pînă a ajuns la această înțelegere
și simplitate
Cărțile citite devin carnea și sîngele meu.
Cît sînt de puternică,
O, cît sînt de fragilă,
Mă înfioară chiar și baloanele cuvintelor
Spărgîndu-se de lună și din ele năvălind
Turme de inorogi albi
Pe străzile vechiului burg.

Rațiunea

Pleacă vapoarele, țîșnesc avioanele de luptă
Strălucesc în noapte rafale de întrebări
și răspunsuri
Orice obiect de pe pămînt este luat
în stăpînire,
Orice obiect din cer,
Insula tradafirie de coral
Moara de vînt rotindu-se
și înnegrind lanul de floarea soarelui
Orașele, ca niște oglinzi pe cîmpie
Bibliotecile lumii, sarcofage conținînd
civilizații străvechi
Tot mai puține pete albe,
o, rațiunea cunoaște totul,
distruge totul,
În primul rînd pe sine,
Mărul de pe creangă crescîndu-și singur
viermele
Care îl va arunca în întuneric și spaimă.

Vinovata

Poți să te ascunzi după jaluzele,
Poți să stingi lumina,
Poți să aduci un munte, de care
Nici pasărea să nu treacă
Și să ți-l pui ca poartă,
Poți să te ascunzi în fundul mării
Ca între capacele unui ceasornic de buzunar,
Limba lumii tot te va atinge,
Dinții carnivori tot te vor mărunți :
Ea este de vină că ninge,
Ea este de vină că sfîșie cu un cui
toba aerului
O dau în judecată că mi-a rupt paltonul
trăgîndu-mă
De sub roțile tramvaiului
Ea este de vină că
Au înflorit gălbinelele în parc
Ea cîrpește aripile rupte ale fluturilor.

Fumul de gheață al toamnei

Nu mă mai miră nimic
Nici zgîrie norii, nici luna, ajunsă
depozit de gunoaie,
Nici marea ajunsă locuință pentru oameni.
Șoselele albe întinse peste firele de iarbă,
Pomii cu fructe roșii, prepelițele, sitarii,
dovlecii și măcieșul copt
Scufundîndu-se în fumul de gheață al toamnei
Ceasurile înmulțindu-se în lume
Și absorbind timpul care ne lasă
Zilele tot mai mici, bucuriile decolorate
Gura mea, o floare, veștejindu-se.

DIALOGUL ARTELOR

Anotimpurile

Cu toate că pictura lui Mihai Bandac pare a fi, la prima vedere, într-un echilibru contemplativ cu lumea, ea scormonește cu neliniște esențele intime ale infinitezimalului, al unei picături de ploaie sau a unui fir de nisip, căutîndu-le adevărata ierarhie în universul nostru sensibil. Desi pictorul își localizează peisajele în Deltă, la malul mării, în cîmpia Ialomiței și, mai ales, în Ardeal și Maramureș, spațiul surprins pe pînză nu se recunoaște prin ilustrarea concretului detaliat, ci printr-o transfigurare în sentiment, în reacția noastră singulară, nerepetabilă și specifică în fața lumii. Spațiul fizic molecular e unic în determinarea lui științifică dar este mereu altul inimitabil în cîmpul cunoașterii afective. Ni se propune o reformulare a realului prin rechemarea lui din straturile profunde ale memoriei noastre sensibile. Artistul pictează un spațiu esențializat, nu cel determinant geografic, propunîndu-se un teritoriu propriu mitizat, simbolic, delimitat doar ca apartenență afectivă printr-un număr redus de determinante formale topite în pasta fluidă a culorii. Elementul figurativ dominant este linia sinuoasă, perpetua unduire a apei, a nisipurilor, a aerului peste continentul deal-vale, deal-vale, element ce se localizează, stilicește vorbind, în curgerea spațiului mioritic. Alt semn care se regăsește obsedant în cîmpul său sensibil este „căpița" — metaforă unificatoare a unui tărîm originar. Ce pot fi aceste nenumărate căpițe, aceste uriașe căpițe decît simbolul rodului finețelor dealului și muntelui maramureșean, pămîntul natal al artistului ? Tablourile din seria „Anotimpurile" caută o cromatică consonantă unei stări afective izvorîtă nu din contemplarea imediată ci rememorativă a lumii, mergînd firesc către metafore complexe și specifice.

Artistul asociază frecvent anumite dominante cromatice unui anumit sentiment-anotimp : albul irizat în sclipiri calde-neliniștii iernii, verdele inmuiat în galben freneticei primăveri, portocaliul potolit în brunuri — echilibrului verii, ocrurile stinse nostalgiei autumnale. Astfel, cîmpurile cromatice, fluide, evanescente, acordate mereu la o altă dominantă primară, încearcă să epuizeze inepuizabilul joc al spectrului solar. Această continuitate stilistică de percepere extatică a spațiului în mobilitatea lui cromatică conferă picturilor din seria Anotimpurilor, văzute în galeria clujeană, cea de a patra dimensiune : temporalitatea. Descoperim în tablourile din seria Anotimpurilor și combinații cromatice disonante, asociații de aceeași intensitate luminoasă în două game reci care se resping, generînd un dramatism tensionat. Pictorul reușește să contureze în tablourile lui o ascunsă monumentalitate care vine dintr-o echilibrată distribuție pe orizontală a culorii dominante în cîmpul, nu întîmplător, mereu pătrat al pînzei. Irupe din pînze chiar și de sub pojghița subțire a albului o nesfîrșită bucurie de a trăi și de a putea contempla lumea în miracolele ei. Mihai Bandac este un pictor al bucuriei, al apartenenței la această solară matrice, construită de un lung șir de plugari. În acest acord profund de surprinzătoare spiritualitate și de panteism vitalizant se găsește filiația adevărat romanească a acestui reflex transfigurat al spațiului nostru.

Mihai Bandac nu pictează peisaje ci sentimente, bucurii sedimentate metaforic în cele mai ascunse straturi ale vibrației emotive reintorcîndu-se la granița dintre aminture și vis într-un vertical imn al luminii ce subjugă materia. Este o propunere de a cunoaște și recrea poetic lumea prin culoare. „Anotimpurile" atestă o spiritualizare a realului, rămînind o neliniștitoare meditație la puterea și scopul imaginii pictate, postulînd culoarea ca o condiție primordială a existenței noastre sensibile. Pictura lui Mihai Bandac este plină de rigoare modulată muzical pe toate portativele spectrului. Ea este un model de exaltare a posibilităților culorii și izvorăște dintr-o adîncă înțelegere a spațiului stilistic românesc.

Cristina Suciu Moscu

Alma Mater Napocensis

Urmare din pag. I

lian Neagoe prin prezentarea semestrială și anuală a numărului de candidați și studenți și a profesorilor, din rîndul cărora se impun în perspectiva istorică nume și oameni de știință și cultură care au intrat definitiv în panteonul românesc. Tocmai prestigiul și renumele corpului didactic universitar clujean au făcut ca **Alma Mater Napocensis** să devină un adevărat focar al instrucției și cercetării universitare românești interbelice.

Stelian Neagoe urmărește cu multă profesionalitate și probitate istoria universității clujene pînă la nefastul dictat de la Viena, după care universitatea a trebuit să-și salveze ființa exilîndu-se la Sibiu unde a stat pînă în anul 1945 ; această ultimă fază a universității clujene din amintita perioadă este prezentată mai sintetic într-un capitol ce ține locul unei încheieri ; această abreviere regretabilă o datorăm probabil observării stricte a tematicii enunțate de către autor în titlu. Nu ne propunem să intrăm în detaliile conținutului lucrării ; la sfîrșitul lecturii se impun totuși și cîteva observații critice, care nu contestă însă valoarea incontestabilă a unei munci cu adevărat titanice. Regretul cel mai acut l-am resimțit din pricina absenței unui indice de nume de persoane, indispensabil oricărei lucrări științifice de acest gen ; credem că alcătuirea acestuia nu cerea un efort ce se situează dincolo de capacitatea de muncă a autorului, care indeosebi în lumina acestei lucrări ni se relevă a fi neobișnuit de mare. Dacă această remarcă critică vizează un aspect de natură externă, mecanică, cea de-a doua noastră observație critică are în vedere însuși conținutul lucrării și anume, pe de o parte, neglijarea muncii de cercetare și a publicațiilor cadrelor didactice de la universitatea clujeană, iar, pe de altă parte, prezentarea oarecum izolată a întregii vieți universitare de parcă aceasta nici nu ar fi fost atinsă de gravele frămîntări economice, politice, sociale, naționale din România interbelică în general, din Transilvania interbelică în special.

Mihai Bandac : „Dimineața"

Stelian Neagoe, furat de bogăția materialului arhivistic strîns legat de viața universitară clujeană, nu mai are răgazul să-și arunce un ochi atent și dincolo de zidurile universității, în ograda vieții politice contemporane indeosebi, în care totuși studenții și cadrele didactice deopotrivă au fost profund implicați, fie că e vorba de extrema stîngă sau dreaptă, fie de cea de mijloc, de guvernămînt sau opoziție a „partidelor istorice". Splendida izolare a vieții universitare clujene, pe care ne-o prezintă autorul, este așadar o ficțiune, impresia aceasta persistînd chiar și acolo unde Stelian Neagoe însuși încearcă timid și fără a așeza întotdeauna punctul pe i să privească și dincolo de cadrul intim al vieții universitare(senatul, rectoratul, mișcarea de cadre, programe, alcătuirea administrativă etc.). Am fi salutat așadar o mai accentuată și atotcuprinzătoare prezentare a contaminării, oarecum pasive, a studențimii clujene de către viața politică, precum și o relevare la adevăratele dimensiuni a rolului politic, pe care l-au jucat nu puțini dintre profesorii clujeni în perioada interbelică — și postbelică, pentru că numai așa s-ar fi putut explica carierele și anticarierele atîtor studenți și profesori clujeni strălucîți în perioada interbelică, strălucîți sau reduși la tăcere, cu și fără vina lor, în perioada următoare. Or, amintita omisiune a autorului naște fireasca întrebare : ce s-a întîmplat cu cutare profesor de renume și cel mai iubit dintre universitari în perioada postbelică (gîndul ne duce involuntar la Lucian Blaga) și de unde acea puzderie de profesori universitari cu orgolii și pretenții din anii '50, pe care nu-i putem depista cu vreun merit anume în viața universitară interbelică ? Credem că am ajuns la un nivel de dezvoltare și gîndire în care e timpul să recunoastem unele adevăruri din „deceniul obsedant" și în scrierile noastre de istorie să nu mai lăsăm această sarcină numai în seama beletristicii.

Poeta ziditoare

Urmare din pag. 1

de moarte pe care îl stăpînește prin „cuvîntul (care) e un sclav" supus viziunii ei ; în larga sa desfășurare poemul înalță în logos, „patrii de fier și de beton țîșnind ca iarba în religii", unde „religia muncii e grea ca un plug" și în care fapta umană își pierde rădăcinile în timpurile inițiale ale strămoșilor, despre existența cărora poeta preferă să calmeze lapidar o neîntreruptă și identică manifestare de atitudini : „noi, cînd am rîs, am rîs în cer, noi cînd am plîns, am plîns acasă". Poeta a intuit un adevăr adînc, exprimîndu-l cu forța și acuitatea unei rare cugetări : „materia-și iubește forma". Ileana Roman are curajul de a introduce reportajul în poem fără a trece însă mai jos de înălțimea poetică a genului : „era ca un om liniștit, ce dă vîntul la o parte cu brațele ca două rîuri" sau definind pe unul din învingătorii fluviului ea scrie : „ați fost tare ca moartea".

Talentul afirmativ al acestei poete înalță pentru victoria omului „turn tînăr ca grîul" și în efortul superb al învingătorilor Dunării ea vede frăgezimea înfrățirii tuturor ca pe un anotimp bărbătesc al încrederii cînd „ninge din gură în gură" iar nopțile pe ger, ca stelele veghetoare și credincioase „focul arde ca un ciine". De-a lungul vremii au apărut sute de reportaje și metri cubi de versuri amintindu-ne marea încleștare umană de la Porțile de fier ; nu știm cîte dintre ele vor avea șorți să dureze. Vărsătorul de piatră *al Ilenei Roman depășește, credem, tot ce s-a scris în acest sens pentru că este poezie curată. Familiile celor care au lucrat acolo ar trebui să se bucure de litera acestei cărți. Gustul sigur, dovedit de ani de zile al editoarei Elis Bușneag trebuie evidențiat cu omagii și de această dată.*

Poeta Ileana Roman, care trăiește la fel ca atîția buni poeți departe de capitală, ne-a dăruit o carte modernă de poezie, dovedind că „centrul" literaturii bune se află sub fruntea fiecărui talent autentic. Prin forța sa de transfigurare, Ileana Roman ne-a dat un echivalent artistic al existenței și am ținut să consemnăm neapărat această realizare a poetei care s-a dedicat zidirii.

radio

Pe scurt despre...

„...O istorie a literaturii române la microfon" (subtitlul volumului „Confesiuni sonore" de V. Crăciun, ed. Cartea Românească 1920). Și pentru că volumul există, pentru că sînt sigur că va interesa (și va fi luat în seamă nu numai de puținii cronicari radio) voi expune azi o serie de date (curioase, unele, altele simbolice) așa cum le-am aflat din cartea mai susamintită.

— inaugurarea postului național de radio a avut loc la 1 noiembrie 1928, la ora 17 ;

— Horia Furtună a fost primul poet care s-a manifestat la microfonul românesc (poezia „Un suflet nou" din care cităm : „Mai mult, de astăzi, cei de-o limbă / și cei de-un glas se vor pricepe. / Pe plaiurile țării noastre / de azi un suflet nou începe" ;

— la 4 noiembrie 1928 poezia propriu-zisă (expresia lui V. Crăciun) a început să fie difuzată într-o emisiune de lecturi din Eminescu ;

— cea dintîi consemnare a lui Creangă în programe datează de la 5 aprilie 1930, cînd a avut loc o „Zi Creangă" („Societatea de radiodifuziune își luase bunul obicei de a dedica marilor personalități o suită de emisiuni într-o zi". Ordinea primilor trei : Eminescu, Creangă, Alecsandri) ;

— primul spectacol complex la microfon și adevărata premieră a Teatrului radiofonic s-a întîmplat la 19 aprilie 1929 cu „O noapte furtunoasă" și în zece luni, după aceea, întreaga creație a lui Caragiale (excepție „D-ale carnavalului") a putut fi ascultată ;

— decanul conferențiarilor la radio era socotit Nicolae Iorga. Prima conferință — 10 aprilie 1929 — „Literatura română", ultima — la 9 august 1940. Iorga a vorbit în cabină iar ascultătorii au auzit muzică : Ministerul Propagandei interzisese conferințele și Societatea nu a avut curajul să-l anunțe pe savant și a apelat la acest gest profund jignitor ;

— Liviu Rebreanu a citit din opera sa la 5 martie 1929. Interviul „Stagiunea Teatrului Național" luat de Dem Teodorescu → lui Liviu Rebreanu este înregistrat pe discuri păstrînd vocea prozatorului ;

— la 13 aprilie 1930, Vasile Voiculescu își începe rubrica (bilunară) permanentă „De vorbă cu sătenii". Vorbea, bineînțeles, medicul Vasile Voiculescu ;

— în numărul din 3 decembrie 1928 al Biletelor de papagal, Tudor Arghezi salută Postul național de emisiune : „De la 1 noiembrie cerul e liber și București au intrat în... concertul european. Respins ani de zile, insistențele au izbutit să spargă pereții din urechea statului" ;

— cumpărătorii de receptoare trebuiau să posede o autorizație plus o dovadă de bună conduită în societate. Mihail Sadoveanu va scrie : „Nădăjduiesc că în calitatea mea de membru al Academiei Române vă sînt destul de cunoscut ca să fiu scutit de certificatul de bună purtare" ;

— arhiva scrisă a radioului are peste 5 km de texte, arhiva sonoră : 60 000 de benzi de magnetofon.

Citățm din Introducere : „Poate că nici într-o altă țară din lume scriitorii n-au avut contribuții atît de hotărîtoare în impunerea și dezvoltarea radiofoniei naționale ca în România".

Constantin Stan

plastică

Artele decorative

Aproape 250 de artiști din întreaga țară sînt prezenți în Cvadrienala de la Sala Dalles, cu lucrări riguros selectate, puse în valoare cu rafinament de către organizatori. Spațiul nu este sufocat de obiecte, ochiul nu obosește. E drept, ritmul e datorat multitudinii formelor, diversității materiei, unui anume spectacol al culorii. Dar alăturarea exponatelor dovedește o bună știință a regizării unei asemenea manifestări, fiind ea însăși o probă de subtilitate și bun gust. Artele ambientale aflate aici în plen realizează o prezentare de ansamblu a realităților, a împliniriilor și desigur a tendințelor, a perspectivelor acestui domeniu. E notabil efortul pe care îl fac firavele surori ale artelor plastice (ceramica, sticla, tapiseria etc.) de a depăși utilitatea imediată, de a se impune, cu argumente convingătoare. Dacă exponatele din Sala Dalles ar trebui să fie puse în legătură directă cu dimensiunea practică, cu aplicația, atunci e evident faptul că multe dintre ele, cum ar fi de pildă sticla lui Dan Băncilă, Dionisie Popa, Ov. Bubă, ceramica lui Costel Badea, Lazăr Fl. Alexie, Bănulescu ori Maria Molnar, sculptura mică semnată de Virgil Mihăescu, Fleissig, Marinescu și, bineînțeles, tapiseria nu răspund în nici un chip acestei cerințe, ele putînd popula cu același succes sălile oricărui muzeu ori spațiile unei expoziții care să nu fie dedicată neapărat artelor decorative. Dar — poate că este numai o impresie — în unele cazuri, nici schimbarea generațiilor, în expoziție de altfel sînt prezenți foarte mulți tineri, nici străduința inovării nu au produs acel salt artistic pe care îl anunță persoanele sau expozițiile în grup de cițiva ani încoace. Realitate evidentă de pildă în ceramică, unde instalarea în universul microscopic a contagiat mulți autori care își consumă vocația în modelarea unor forme ce sugerează organicul, visceralul, care reiau aceeași idee a exploziei (pești explodați, de exemplu) cu descripția minuțioasă a ravagiului. Tapiseria ridică o altă categorie de probleme. Reprezentată în cvadrienală cu mai mult de 50 de lucrări, apropiate valoric, de bună ținută artistică (Teodora Stendl, Anna Tamas Kelemen, Manuela Siclodi, Ileana Dăscălescu, Ligia Balaș, Grațiela Stoichiță, Ileana Balotă, Ov. Paștina, Fl. Ciubotaru, Elena Hasche Marinescu, Ileana Teodorini Dan ș.a.), ea demonstrează supralicitarea la care a fost supusă în ultima vreme. Presiunea a venit, să fim drepți, și din partea celorlalte arte (în nici un caz „minore") care au folosit spectacolosul intrinsec acestui gen pentru a rezolva comenzile unor festivități sau evenimente. Și totuși care este șansa tapiseriei atîta vreme cît ea nu este comandată și deci spațiul pe care rămîne să-l ocupe este întîmplător ? Pentru că marile desfășurări nu pot fi decît cu greu acceptate de micii pereți ai caselor noastre. Rămîne atunci ca munca și arta revărsată peste minunate cîmpuri de lînă să fie strînse într-un colet depozitat în cine știe ce subsol ? E un răspuns pe care l-ar putea da chiar sondarea efectuată prin această expoziție. Ceea ce unește totuși lucrările prezentate în cvadrienală este tendința lor către un anumit gen de funcționalitate. Unele părăsesc, așadar, limitele decorativului, altele îl ilustrează cu bune rezultate, unele sînt și vor rămîne prin unicitatea lor să învingă timpul, altele probabil multiplicate vor avea norocul să trăiască în intimitatea oamenilor. Fiind și o posibilitate de a prezenta modele pentru viitoare obiecte reproduse la scară industrială, e firesc să elogiem calitățile acestora și să ne gîndim că ar fi necesară o mai mare deschidere către creațiile din acest domeniu, o mai serioasă popularizare și nu în ultimul rînd o mai mare încredere în creatori.

Mircea Croitoru

muzică

Sonorități „introceptive"

Simbolismul poetic al lui Messiaen, aceste „săbii de foc, stele izbucnind, aceste fluvii de lavă albastră-portocalie, aceste planete de peruzea, violetele, rodiile unor arborescențe pletoase", cum își numea chiar compozitorul „virtejurile de sunet" ; limbajul său inconfundabil prin modurile cu transpoziție limitată și ritmurile nonretrogradabile, spectrele armonice rafinate, ritmurile aduse la esența lor temporală, toate acestea constituie punctul de plecare și nota determinantă a recitalului lui **Adrian Tomescu**. În cadrul ciclului **Panoramic XX**, tînărul pianist a apropiat cîteva nume înrudite prin sensibilitate debussistă (sensibilitate, nu structură), prezentînd, după „Modurile de valori și intensități", alte experimentări ale rezonanțelor și ritmurilor microcosmice: „Naturalia" de Costin Cazaban, „Trei ipostaze ale mării" de Valentin Petculescu, „Concentrice" de Fred Popovici, (construite în psihologia discontinuității, prin pulverizarea unui citat din folclorul lăutăresc și exploatarea radiațiilor sale timbrale), „Caractères" de Henri Pousseur, și, într-o linie a retoricii mai dramatice, „Jocul tastelor" de Ștefan Niculescu și două prime audiții ale cehilor Karel Reiner și Ladislau Kubik. Pianul, se spune, este un instrument perimat în epoca sonorităților pe care le-am numi „introceptive", în lumea conexiunilor emoționale, a exploatărilor timbrale, și totuși Adrian Tomescu ne-a convins prin suplețea naturală a sunetului, prin savanta folosire a pedalei în contrapunctul duratelor, prin lucida dozare a intensităților. Organizarea fonică în funcție de analogii care aparțin în principiu universului interior au făcut din recitalul lui Adrian Tomescu o linie deschisă, „în mișcare", la care ascultătorul să poată participa, continuîndu-l, ca un fizician care compară și suprapune traiectorii de particule.

☆

La Ateneu, pianista **Marisa Candeloro**, în luptă cu tentațiile mozartiene ale Concertului nr. 2 pentru pian și orchestră de Beethoven, a demonstrat aceeași modelare interioară a sunetului, evitînd orice excese de temperament italic, conturînd materialul tematic cu dezinvoltură. Parafrazîndu-l pe Unamuno, cu al său dicton „cel mai bun roman e un poem", am putea spune : „cel mai bun concert clasic pentru pian e o sonată" — particularitate a construcției pe care Marisa Candeloro a făcut-o în permanență simțită. Îndeosebi acel Rondo-Sonată al finalului a prilejuit un strălucitor dialog, tema-refren antrenînd și orchestra (sub bagheta lui Mircea Basarab) la neașteptate luminozități.

Grete Tartler

NUMELE POETULUI

Traian T. Coșovei

Cu mulți ani în urmă am publicat în revista „Argeș" un articol despre Nicolae Labiș cu titlul de mai sus (**Numele Poetului**), articol preluat de Gheorghe Tomozei în cartea sa „Moartea unui poet" cu un titlu schimbat și garnisit fain-frumos cu vreo 25 de greșeli de tipografie și de omisiuni. Nu ne-am mirat cînd mai anii trecuți am citit chiar în revista „Luceafărul" un articol cu același titlu, despre un alt poet, firește, semnat de un fost coleg de redacție la regretata revistă „Argeș", cum nu ne-am mirat nici cînd ne-am citit unele versuri ori titluri de poeme în cărțile altora înainte de a le citi în cărțile noastre, de vină fiind, în fond, doar firea noastră comunicativ-baladescă. Interesant însă, și cînd a trebuit să ne publicăm propriile versuri copiate de alții, și acum cînd ne folosim de titlul unui articol propriu, ne încearcă o anume jenă: „Inocenții (nu crezi ?) sunt acei care totdeauna au aerul de-a fi culpabili", cum zice Ritsos.

Ne-am fi făcut să tacă jenanta conștiință culpabilă (hoțul de păgubaș) și nu am fi ținut cu orice preț să mai amintim de această istorie dacă, cel puțin, fostul nostru coleg ar fi arătat în vreun fel că a înțeles semnificația acestui titlu („tot ceea ce a fost înțeles e bun"), dar scriind despre un poet tînăr, epigonic, care doar se face că pune umărul să miște carul triumfal al poeziei, apropiindu-l fatal de Nicolae Labiș, bunul și fostul nostru coleg ne-a reamintit retorica multor critici actuali cultivînd relațiile și nu valorile și mai ales confuzia de valori.

Pentru un timp al marasmului, singurul nume care se poate da poetului este Nicolae Labiș. Astăzi, după un sfert de veac de la moartea lui Labiș, poezia românească luxuriantă, fascinantă, oficiată miraculos de mari personalități literare, nu mai este obsedată de venirea unui „salvator" care s-o mîntuie, tinerii (fără complexul tinereții) se adaugă valorilor certe, neumărate.

Rămîne însă o anume situație enervantă care ne-a și determinat să scriem, situație caracterizată prin lejeritatea cu care se publică maculatura unor inși care au făcut carieră și efortul **anormal** pe care trebuie să-l depună un poet autentic, tînăr sau mai puțin tînăr, pentru a publica o carte, uneori și un grupaj de poeme. Am citit de-a lungul anilor cărțile de poeme ale unor mediocri care au rămas tot mediocri, și am citit de asemenea sute și sute de cărți în manuscris ale unor necunoscuți, unii dintre ei numindu-se Petru Aruștei, Mihai Ursachi, Daniel Turcea, Ioana Crăciunescu, Paul Emanuel, Dorin Tudoran, Domnița Petri, Cleopatra Lorințiu, Dan David, Smaranda Cosmin, Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Liviu Antonesei, Lucian Vasiliu, Ion Stratan, Ioana Bălan, Marcela Mariana Milcu, Voicu Olari, Ileana Bucovina Isbășescu, Ella Jinga, Traian Furnea, Marius Petrescu, Valentin Predescu, Radu Cange.

Ne-am convins tot de-a lungul anilor că nonvaloarea nu poate fi obstaculată, așa cum noi înșine, artiștii, nu putem oferi lumii equamitatea unui comportament sublim, dar că poate fi ajutată valoarea, după a noastră opiniune talentul și generozitatea, deschiderea către valoare avînd o aceeași rădăcină ființială. (M-a uimit un mai tînăr coleg de redacție lucrînd chiar în „secția de poezie": ani buni la rînd nu a fost preocupat decît să se publice pe sine — cînd avea ce — și s-o publice pe logodnica sa: après moi, le Déluge !).

Numele poetului trebuie clamat, cu bucurie, cu satisfacție, cu deplină conștiință că talentul e un lucru extraordinar, cu deplina conștiință că secreta frumusețe a poeziei necunoscute încă își poate răspîndi „parfumul ei subtil și rar" fără să deranjeze perseverenta buruiană...

Desigur, așteptăm cu toții apariția unei reviste de poezie (anticipată de altfel la Colocviul național de poezie, Iași, 1978), pînă atunci aș mulțumi din suflet colegilor de la secția de poezie, dacă ar binevoi, cînd e cazul, să ne sprijine publicînd generos, cum se și face de cele mai multe ori, poemele adesea extraordinare ale unor tineri, cum au fost și cele semnate de Traian T. Coșovei în paginile „Luceafărului".

Poet privilegiat, Traian T. Coșovei, autor a două volume de poeme, „Ninsoarea electrică" (Ed. Cartea românească, 1979) și „1, 2, 3 sau..." (Ed. Albatros, 1980), privilegiat și norocos dacă îl comparăm cu Liviu Antonesei, poet, prozator, eseist și traducător ieșean de aceeași valoare cu poetul bucureștean dar care nu numai că nu a debutat editorial, dar nici nu intenționează vreo editură să-l debuteze, poet privilegiat și fecund, **scriitor** autentic de la primele poeme publicate în revistele studențești vine să ne ofere în cele două cărți ale sale care se continuă una pe alta, firesc, „o nouă sensibilitate". Dacă în „1, 2, 3, sau..." ne încîntă mai ales virtuozitatea și rigoarea cu care este executat un divertisment arghezian-dimovian ca o **probă** legitimîndu-i apartenența la lirismul muntean fantast și iactant, poemele de rezistență care-i impun talentul grav și neliniștit sînt de găsit în „Ninsoarea electrică": „Marea fotografie", „Cu miinile curate", „Bunicul, 'entre deux guerres'", „Aide-mémoire", „Lobotomia, sau cîntec de leagăn" fac frapantă „o nouă sensibilitate", o dezinvoltură stilistică, cuvîntul fiind sacrificat pentru captarea unei „noi realități", o emisiune verbală amplă, coerent muzicală, o gîndire profund-relațională, compun o tehnică poetică a „vîrtejului"; nu am citit de mult un poem ca „Lobotomia..." în care senzația de „libertate a cuvîntului" dublată de rigoarea subiacentă a semnificației naște o muzică nouă care e numai a lui Traian T. Coșovei.

Dincolo de influențele expresive ușor detectabile (și doar în unele poeme), dincolo de unele căderi ale vocii, cele mai puternice poeme ale lui Traian T. Coșovei inventează un discurs poetic nou, „torrentiel et roublard" neinfeudat nici suprarealismului cum s-a afirmat, nici vreunui poet român de azi; neinfeudat, dar decurgînd organic din toată evoluția poeziei românești din ultimele două decenii, fără poezia unor Gellu Naum, Nichita Stănescu, Sorin Mărculescu, în mod sigur poezia lui Traian T. Coșovei s-ar fi născut mai trudnic, poate fără siguranța tonului care o face inconfundabilă și seducătoare.

Nu voiesc să-i supăr în nici un fel pe tinerii critici care au scris despre Traian T. Coșovei (tinerii critici literari lansați de revista „Luceafărul", inegalabili profesioniști, sper de asemenea să nu-mi ia în nume de rău umila manifestare discursivă, fără pretenții) dar ne-a mirat totuși o anume reținere în emiterea judecății de valoare, chiar prietenul Valentin F. Mihăescu temîndu-se parcă să nu supere pe cineva, abia a avut curajul să-și afirme credința în talentul lui Traian T. Coșovei. Nutrit de o serioasă cultură poetică, fără prezumțiozități și complexe, Traian T. Coșovei este unul din **numele** pe care le dăm Poetului.

Cezar Ivănescu

CORNELIU VADIM TUDOR

Steaua

E sufletul meu acest om ! vitejească
e lupta cu îngerii negri, a lui
ferice de țara ce poate să nască
precum o leoaică, asemenea pui
el este Eroul ce doarme în zale
întreaga lui jertfă cei mulți nu o
știu
istoria lumii și tainele sale
își capătă bun de tipar mai tîrziu
nu are odihnă, și epoca-i dură
doar el știe prețul mîndriei de azi
e stoic, și mîndru, și mult mai îndură
el trece călare prin stema cu brazi
și cît va domni duhul lui în natură
tu, stea a românilor, nu ai să cazi !

ION NICOLESCU

Dor

Dacă eu și ca atare
munților vă am vorbit
ape limpezi ape clare
mă și vor fi auzit

țineți minte ce v-am spus
ce vrem noi mai mult decît
un poet atît is
care vreau să vă sărut

dacă voi sunteți de piatră
au de apă curgătoare
ieu pe focul meu din vatră
și ți-l dau cu sărbătoare

eu cu lacrimi nu-l mai sting
să iubească și să fie
doina mea de dor năting
dorul meu de-o doină vie

Romeo Cosmovici : „În Cișmigiu"

URSUL

Urmare din pag. 1

pe deasupra, astupată la răspîntia unor îngrijorări mai noi. Se fixaseră odată cu aceasta și desprinderile și interdicțiile vînătorești, toate legile pe care vînătorii tineri se juraseră să le respecte cu sfințenie și să le ducă mai departe, într-o altă generație, ca pe o moștenire înscrisă în memorie. Ele spuneau așa: să nu tragi cînd vietatea se află pe culcuș, trebuie să faci un zgomot să te audă și să sară, să-i oferi o șansă întrucîtva; sau să nu tragi cînd vietățile fac dragoste; și nici atunci cînd răsare luna plină, cînd animalele intră într-un fel de buimăceală, magnetizate parcă și strînse, încordate în trunchi; și nici atunci la căderea primei zăpezi, cînd de asemeni ochii lor triști lăcrimează și caută umbră în jur, nu văd nici prea mult și nici prea departe; ori dacă au ieșit cu puii lor, cînd beau apă, de pildă, sau cînd se joacă.

Legile acestea și încă altele au făcut farmecul dintotdeauna al vînătorii și nu exista bătrîn care să țină o pușcă în mînă și să nu le respecte întocmai sau să nu facă din ele o adevărată tablă de porunci. În respectul lor fuseseră crescuți și cei tineri, vînătorii care, așa cum spuneam, dădeau semne de nervozitate acum și își petreceau nopțile lîngă aparatul acela minuscul de radio care le aducea vești dintr-o lume care avea să-i cheme curînd. Și, ca un făcut, profilîndu-se întreagă sub lună, tocmai atunci a apărut pe deal și ființa aceea pentru care se întocmiseră atîtea legi și care, din cine știe ce îndemn sau rătăcire a destinului, venea parcă să le mai răscolească odată memoria și să-i așeze în fața unui gest necugetat. Tineri cum erau au scurtat drumul înait către pădure și s-au strecurat în spatele dealului, lăsînd în conul de umbră, la sud, doar cîțiva inși, de înșelătorie și, la un semn dinspre aceștia, au pornit grupat și cu puștile întinse, gata să se descarce, spre ursul care se uita țintă în văi. El îi urmărea pe cei cîțiva, se mai apleca peste marginea pietrei și, după ce se convingea că sînt acolo, se ridica. Scotea sunete ciudate, spun cei din față, care l-au auzit, părea că plînge sau cam așa ceva, dădea semne de neliniște și, nepricepînd, sau pricepînd totul poate, se răsucea pe loc, se ridica în două picioare, voia să se întoarcă și totuși, și totuși ceva parcă îl reținea. Cînd, dinspre peretele de întuneric al pădurii, au apărut ceilalți. Puștile s-au descărcat aproape toate în același timp.

Unii spun că, mai înainte, ursul s-a așezat pe vine. Alții că s-ar fi aruncat singur în prăpastia din față și ei au tras, așa degeaba, în aer. Cei de dedesupt au auzit o troznitură de stînci pe deasupra și o rostogolire în jos ca de rădăcini. L-au găsit zdrențuit, făcut fărîme, amestecat cu sînge și pietre că nu s-a putut aduna mai nimic din el și din blana lui moale, caldă încă și aburind sub lună. S-au întors tăcuți, acasă, vînătorii tineri iar vînătorii bătrîni, unii dintre ei — au plîns și și-au sfărîmat puștile, aruncîndu-le într-o fîntînă. În sat au început apoi să sosească tot mai multe înștiințări de chemare la război, niște bilete subțiri și late pe care, cînd le primeau, vînătorii tineri se uitau cîte o oră întreagă la ele, nemișcați și străini în mijlocul curții de parcă i-ar fi înfipt cineva ca pe un țăruș acolo și nu mai puteau sau nu mai aveau curajul să-i clintească și să le vorbească nimeni.

In deserto...

Criticul Nicolae Manolescu îmi răspunde într-un jurnal. Preferam o revistă literară, care își are cititorii ei, mai mult sau mai puțin avizați. În ceea ce mă privește, nu mă simt atras într-o posibilă polemică, pentru că filologia clasică, filologia în general, n-a fost niciodată în situația de **ancilla** față de critică, oricît de „literară" ar fi ea — dar tonul articolului și afirmațiile nefundate ale criticului literar mă obligă să iau poziție. Ni se spune că „Orestia în traducerea lui (Alexandru Miran) este de o mare frumusețe, expresivă, savuroasă, într-o limbă „plină" și grea de sens poetic" — și ni se dă ca exemplu un citat din plîngerea Casandrei: „Vai ! Ce foc mă pustiește? / Cum năvălește peste mine! / Vai mie, Apolon Lykeios, vai mie ! / Ea însăși, leoaica pe două picioare, care s-a tăvălit cu lupul în lipsa de acasă a nobilului leu mă va ucide, sărmana de mine ! / În vasul cu venin amestecă, turnînd, și răzbunarea sa și o simbrie pentru mine. / Ascuțind jungherul împotriva soțului, ea vrea să îl omoare drept pedeapsă pentru vina de a mă fi adus aici. / De ce mai port aceste fleacuri vrednice de rîs, / toiagul și bentițele de ghicitoare de la gît ? / Am să vă stric, mai înainte de a muri și eu ! / (Se leapădă de însemnele profeției, își rupe toiagul, își azvîrle panglicile pe pămînt)". Este vorba, așadar, de versurile 1 256—1 266 din tragedia „Agamemnon", pe care le dăm și în interpretarea lui Paul Mazon: „Ah ! Ah ! quel est ce feu ? Et il marche sur moi... Apollon Lykéios, pitié, pitié pour moi ! — C'est elle, la lionne à deux pieds qui dormait avec le loup en l'absence du noble lion, c'est elle qui va me tuer, malheureuse ! Dans la coupe où elle brasse le poison, elle entend à sa vengeance mélanger aussi mon salaire[1] : elle prétend en fourbissant le poignard contre un époux, le punir de mort pour m'avoir amenée ici ! Pourquoi porter dès lors telle dérision, ce bâton, ces bandelettes fatidiques tombant autour de mon cou ? Ah ! je le détruirai, avant de périr moi-même ! (Elle brise le bâton" etc). Nota 1 la Paul Mazon: „**L'épouse** trahie veut se venger en même temps que la **mère**" — iar nota 106 la Alexandru Miran: „Clitemnestra se va răzbuna și ca mamă rănită de jertfirea Ifigeniei și ca soție înșelată, „plătindu-i simbria" amantei basileului". După cum se vede, traducătorul român nu face decît să explice „mamă" și „soție", termenii subliniați de Paul Mazon, și să insiste asupra cuvîntului „simbrie". Dar, filologul francez trebuia cu atît mai mult citat cu cît această interpretare a dublei intenționalități a Clitemnestrei îi aparține, n-o găsim, de exemplu, la Murnu și izvoarele consultate de el, la L. Wolde sau Leconte de Lisle (acesta este numele poetului francez; în expozeul criticului literar s-a strecurat o greșeală, desigur, de tipar). Da. În franceză textul este superb. Dar el alunecă din franceză în română ca un săpun din mîna maistrului în mîna învățăcelului. Aceeași turnură a frazei, neologisme franțuzești, pentru a traduce un text franțuzesc. În continuare, criticul literar se arată nemulțumit: „Dar «a ciuguli» (ierte-mi-se expresia) cîteva versuri din cele aproape patru mii și a le arăta cu degetul ca pe niște cerșetoare în zdrențe mi se pare și nedrept față de munca traducătorului și nefolositor prin ostentație". Ce să zic ? Eu nu sînt pamfletar, și îi aduc doar aminte criticului literar Nicolae Manolescu de un articol al domniei sale intitulat „Regula jocului" și publicat în România literară din 11. I. 1979. Acolo spunea că principiul contează, nu numărul exemplelor. Asta îmi aduce aminte de anecdota cu cîinele lui Alcibiade !

În fine, sînt problemele de conștiință ale fiecăruia în parte. „Orestia" lui Eschil are,în numărătoarea lui Paul Mazon, 3 796 de versuri — deci, aproximație bună. Dar ne mirăm cum de nu știe criticul literar cîte pagini are cartea pe care o apără — altfel ar fi văzut că mă opresc cu citatele la prima treime a ei. Așa cum se procedează la o confruntare de text, am luat o unitate închegată, tragedia „Agamemnon", pe care am considerat-o eșantion și am citat peste două zeci de locuri (fie numai expresii, fie locuri de cîteva versuri). Inițial am avut intenția să iau un concept — de exemplu cel de dreptate, **dikaios**, și să-l urmăresc în traducere, dar m-a dezamăgit afirmația traducătorului că „Eschil topește noțiunile în văzduhul poeziei" (citat din memorie). Aș fi putut să iau pagină cu pagină traducerea și să lungesc expunerea mea pe nu știu cîte numere din revistă. M-am oprit numai asupra greșelilor flagrante, inerente unei traduceri care merge pe deasupra originalului. Oricît de „frumoasă", etc. i s-ar părea lui Nicolae Manolescu traducerea aceasta după Paul Mazon, cu impresii și declarații patetice n-o poate impune marelui public. Eu afirm că în franțuzește „les parents" nu înseamnă „părinții" (în contextul nostru), că Thyeste n-a venit „să-și cerșească vatra", ci ca „rugător" al vetrei sale etc., etc. **Filologia dă în primul rînd certificat de adevăr și apoi de frumusețe.** Nu mai este luată în seamă o știință și se absolutizează o meserie ? Ce ne mai spune criticul literar: „Se reproșează de regulă traducerii că nu e mot-à-mot; iar pe de altă parte se susține că a traduce din elină echivalează azi cu a interpreta" (observ că exemplele mele au fost suficiente ca să se deducă din ele o „regulă"). Chiar dacă ar fi așa nu e o contradicție. Criticul literar înțelege prin „interpretare" mit, fantasmagorie: „Uneori varul de pe zid, zugrăveala, trebuie dată jos și refăcută", afirmație care se validează în contextul „var", „zugrăveală", etc. dar nu la Eschil ! Filologul clasic dispune în eternitate de gîndirea autorului; interpretarea înseamnă, după cum am spus, după cum se știe, alegerea și specificarea variantelor în funcție de anumite afinități. Cînd Paul Claudel a tradus „Orestia" interpretînd-o, așa cum înțelege Nicolae Manolescu, critica filologică a fost promptă: „Claudel a fait de sa traduction de l'Orestie un reflet de sa foi chrétienne en tirant dans ce sens, souvent abusivement, le text du poète grec" (rezumatul concluziilor lui R. Trousson, în A. Wartelle, Bibliographie historique et critique d'Eschyle", Paris, Les Belles lettres, 1978, p. 520). Or, Alexandru Miran nu-l interpretează pe Eschil, ci-l răstălmăcește pe Paul Mazon ! În concluzie, criticul literar Nicolae Manolescu afirmă: „Am consultat și eu ediția Mazon și am găsit în ea aproape exclusiv (specialiștii știu) note cu caracter filologic, ca în orice ediție critică de text, în vreme ce la Miran, notele sînt aproape exclusiv de informare istorică și culturală, căci traducerea se adresează nespecialiștilor (...). Iar cînd, de trei sau patru ori se recurge la notele lui Mazon specialistul francez **este citat**". Afirmația este falsă. Am procedat la un catalog al notelor concurente între Alexandru Miran și Paul Mazon, lăsînd oricui grija de a le împărți în „aproape exclusiv" de un fel și „aproape exclusiv" de alt fel. M-am ocupat numai de tragedia „Agamemnon", ca și în recenzia pe care am publicat-o. Extragem pentru marele public cîteva exemple din acest catalog încercînd să le alegem pe cele mai scurte și mai grăitoare. (notăm cu **Al. M.** pe Alexandru Miran și cu **P. M.** pe Paul Mazon): **Al. M.**, nota 4, p. 197: „Trimitere la jocul de zaruri; **trei ori șase** era lovitura cea mai bună. Paznicul speră să aibă și el parte de cîștigul lui Agamemnon, drept răsplată pentru vestirea biruinței", **P. M.**, nota 1, p. 11: „Litt. j'en ferai mon jeu (...) **Trois fois six** est le meilleur coup possible. C'est Agamemnon qui l'a fait ; mais le Veilleur compte bien en tirer profit : la nouvelle lui vaudra une récompense" (sublinierile, în ambele texte. Expresiile nu sînt echivalente); **Al. M.**, nota 5, p. 197: „Expresie proverbială. Limba paznicului este împovărată de teamă", **P. M.**, nota 2, p. 11: „Proverbe ; entendez : Ma langue n'est pas libre" **Al. M.**, nota 9, p. 197: „Neaprinderea jertfelor semnifică refuzul zeilor uranieni, purces dintr-o mînie neînduplecată: semn prevestitor de rele", **P. M.** nota 5, p. 12: „Quand les offrandes ne brûlent pas, on estime que le Ciel refuse de les agréer. C'est le pire des présages, celui qui trahit chez les dieux un inflexible courroux..."; **Al. M.**, nota 23, p. 199: „Remediul cerut este un sacrificiu uman despre care Calhas amintise în chip învăluit mai înainte: jertfirea Ifigeniei, fiica lui Agamemnon", **P. M.**, nota 23, p. 179: „...Ce remède c'est le sacrifice humain que Calhas avait déjà annoncé en termes mystérieux lorsqu'il interprétait le présage des aigles...": **Al. M.** nota 26, p. 199: „La sfîrșitul prînzului se făceau trei libații, dintre care ultima, închinată lui **Zeus Mîntuitorul** (s.n.), era urmată uneori de intonarea peanului, imn de glorie, bucurie și biruință", **P. M.** nota 2, p. 18: „C'est à dire au moment où le repas étant terminé, commençait le symposion. On faisait alors trois libations, dont la dernière, toujours adressé à Zeus Sauveur (cf. Choéph., 578 et la note) était suivie du chant du péan (cf. Xen., Banquet. II, I)" (pentru trimiterea la Choeforele, vezi și nota 42, p. 210 la **Al. M.** care o reia pe cea anunțată; vezi și **Al. M.**, nota 108, p. 205: „A treia libație, care se închină de obicei lui **Zeus Salvatorul** (s.n.), este vărsată aici — prin sîngele mortului — lui Hades" și **P. M.**, nota 1, p. 60: „Cf. 245, note. La troisième libation, réservée à Zeus Sauveur, est cette foie, pour Zeus Sauveur des morts, Hadès"; Alexandru Miran uită de corespondentul Zeus Mîntuitorul" (cuvînt creștinesc) și reintră în scenă cu Zeus Salvatorul. De ce ?! A consultat și alte ediții ?! **Al. M.**, nota 47, p. 200: „Aluzie la locuțiunea proverbială" a fugi după ce zboară", **P. M.**, nota 2, p. 24: „Allusion à la locution proverbiale **to peptomenon diokein**, courir après ce qui vole"; **Al. M.**, nota 61, p. 201: „După H. Lechat arta lustruirii bronzului constituia un secret profesional", **P. M.**, nota 2, p. 32: „L'art de patiner le bronze (cf. H. Lechat, dans le „Bulletin de Correspondence hellénique", 1891, p. 474 suiv.) était sans doute considéré comme un secret de métier"; **Al. M.**: „Imaginea obscură a biciului dublu și a lăncii pare să sugereze faptul că Ares lovește atît întreaga țară cît și, în parte, fiecare vatră", **P. M.**, nota 1, p. 33: „Il semble que l'image de ce double aiguillon reprenne simplement l'idée des vers précédents : Arès frappe à la fois et le pays et chacun des foyers du pays"; **Al. M.**, nota 71, p. 202: „Eschil se joacă aici cu dublul înțeles al cuvîntului **kedos**, grijă, mîhnire, doliu, dar și înrudire prin alianță, prin căsătorie, încuscrire", **P. M.**, nota 3, p. 35: „Eschyle joue sur le double sens du mot **kedos**, qui signifie à la fois alliance et deuil" (expresiile „Eschil se joacă" — „Eschyle joue" sînt echivalente ?! Dar, în fața evidenței, mai putem presupune că s-a recurs la dicționar sau enciclopedii etc. ? Să fim serioși ! Doar dacă dicționarele și enciclopediile s-ar fi făcut după notele lui Paul Mazon !); **Al. M.**, nota 77, p. 202: „Uriașul Geryon (...) avea trei corpuri crescute împreună **pe o singură pereche de picioare**" **P. M.**, nota 2, p. 40—41: „Gérion (...) Son corp était formé de trois corps d'homme réunis **sur une seule paire de jambes...**". **Al. M.**, nota 94, p. 204 (la termenul „lapidare" din text): „Supliciu rezervat marilor ucigași de atingerea cărora s-ar pîngări pînă și călăul", **P. M.**, nota 3, p. 50: „Litt. **digne de la lapidation**, supplice réservé aux grands criminels, dont le contact souillerait même leurs boureaux"; **Al. M.**, nota 111, p. 205: „În fața tuturor îl recunoaște pe Egist de bărbat și de stăpîn al casei", **P. M.**, nota 2, p. 61: „C'est dire ouvertement qu'elle reconnaît Egisthe pour son époux ea pour le maître du palais". (exemplele pot continua).

Nu sînt pamfletar, și nu-l acuz pe Nicolae Manolescu, bucuria unui filolog clasic cînd aude că un critic literar „a consultat" o carte cu litere grecești și cu text franțuzesc fiind prea mare.

Nicolae C. Georgescu

Romeo Cosmovici : „Marină"

NICOLAE IORGA
ca istoric al literaturii române

Urmare din pag. 1

se întîmplă de cîte ori are de-a face cu un confrate, adică cu un istoric literar sau cu un critic. Dincolo de aceasta, trebuie spus însă că G. Călinescu este poate că pînă astăzi cel mai serios lector al operei lui N. Iorga, nu numai în mod integral al literei, dar și al spiritului acesteia. Cu toate cele cîteva vehemențe de limbaj, poate că nimeni altul nu l-a înțeles și nu l-a asimilat atît de fundamental pe istoric, precum a făcut-o G. Călinescu, ceea ce nu înseamnă deloc că unul sau altul este dependent sau reductibil la celălalt.

Raportări la G. Călinescu se fac și în **Postfața** *) lui M. Ungheanu dar asupra lor s-ar putea reveni. Căci, spre exemplu, această **Introducere sintetică** este inutil comparată cu **Compendiul** călinescian, care acesta urmărește marea **Istorie**, refăcînd-o „sintetic" și informativ, într-un fel, el constituind o paralelă în mic și la altitudine a celei mari. În timp ce sumarul eseu al lui N. Iorga își are în opera călinesciană corespunderea, mai degrabă în textul capitolului **Specificul național** din **Istorie...** fiindcă avem de-a face aici cu ceea ce s-ar putea numi o teorie, o doctrină a literaturii române, privită aceasta ca structură și ca geneză istorică.

Preocuparea pentru specificul național apare la cronicari, ei punîndu-și întîi problema apartenenței la un neam anume, dar abia **Școala ardeleană** — sub presiunea necesităților vitale de polemică politică — elaborează o doctrină, pentru ca, ulterior, personalități cu preocupări teoretice să revină mereu asupra subiectului, Titu Maiorescu ca și Lucian Blaga, G. Ibrăileanu dar și E. Lovinescu, G. Călinescu sau Emil Cioran, în forme specifice, cu rezultate diferite, dacă nu chiar contrarii. Obiectul acestei preocupări îl putem numi: **tema Școlii ardelene**, iar eseul lui N. Iorga, căci eseu teoretic este, oricît titlul ar vrea să spună altceva, așa cum se anunța — ca fiind preocupat de „marile legături", „de legăturile principale ale istoriei scrisului românesc" — acest eseu — deci, constituie o piesă de bază din dezbaterea specificului național, aș îndrăzni să spun că înrudit și deloc inferior celorlalte.

Nu mai departe decît chiar disocierea fundamentală a lucrării, adică cea dintre fondul străin și cel indigen — decurgînd ca origine din programul **Daciei literare** și fiind ca structură logică maiorescian — poate fi regăsită sub mișcarea dialectică fond/formă surprinsă în dfierite puncte, deosebite între ele, ale desfășurării ei, la diferiți alți comentatori. Iorga a fost întotdeauna atent la raportul dintre cei doi factori și chiar dacă el este concentrat asupra fondului pus în obligatorie dependență de sufletul neamului (cum spune el, referindu-se la Neculce, **o inimă în legătură cu inima obștească a poporului român)**, aceasta nu înseamnă neapărat că a confundat etnicul cu esteticul, deoarece supunerea la specificul național poate funcționa ca normă obligatorie, ori chiar fatală, pentru indiferent ce estet purist, căci gratuitatea nu presupune ca obligatoriu un tendenționism cosmopolit, apatrid, adică înverșunarea de a fi al niciunei țări, de a te sustrage fatalității influenței acelor factori abisali ce te constrîng să te manifești în asemănare cu cei de un neam cu tine.

Cît privește acest fond indigen, dominant, el este „comoară ascunsă în sufletul neamului", pe care — spune istoricul „nu o punem în teorie, fiindcă e un lucru atît de complex și de gingaș — dar, în practică, el vine din instinct, și, cînd literatura noastră se va traduce, ne va veni recunoașterea Apusului din pricina acestor calități". Ceea ce s-a reținut de aici, a fost ideea, prezentă și la alții, că universalitatea se realizează prin aprofundarea fondului național. Cît despre notele pe care Iorga le stabilește, încălcîndu-și propria interdicție de principiu, ele sînt de genul: intimitate locală, înverșunată rezistență, răbdătoare îndărătnicie etc. — poate că nu inferioare celor stabilite de alții, ci numai tot pe atît de arbitrare, în imposibilitatea de a epuiza descrierea necesară aici. De altfel, mergînd pe linia aceasta a examinării posibilităților de a denumi concretul, viul, realul istoric și dialectic, infinit în determinațiile lui — ajungem la punerea în dubiu a șansei de a fi a morfologiei culturale. Dăm astfel peste poziția dilematică, bine fundamentată teoretic în scepticismul ei funciar și care neagă filozofia culturii în chiar aplicațiile ei, față de demersurile căreia N. Iorga, prin preocupări ca cele din lucrarea abordată aici, era atît de contemporan în raport cu mulți dintre cei ce-l considerau — pe atunci — vetust.

Oricum, pe baza acestei opțiuni pentru o literatură în organică legătură cu poporul, în adecvare cu spiritualitatea manifestă ori latentă a acestuia, este criticat cu asprime V. Alecsandri, sau se spune despre Bolintineanu că reprezintă „arendașul care lucrează o moșie ce nu este a lui; (că) așa lucrează el limba românească, care nu-i era ocină și baștină din moși și strămoși".

Dar trebuie să înțelegem exact că în timp ce se concentrează în operația de identificare a fondului național, N. Iorga nu este un exaltat orbit de valorile poporului său și nici un xenofob negator a ceea ce nu aparține neamului său. Atenția îndreptată asupra raportului indigen/neindigen are ca rezultate pe de-o parte justa stabilire a rolului jucat de diferite influențe ce s-au exercitat asupra noastră, și — pe de altă parte — stabilirea a ceea ce s-ar putea numi domeniile protocronismului românesc — pentru a folosi un termen de creație recentă, dar care denumește realități bine cunoscute lui N. Iorga în cea mai mare parte. Adică, n-a existat la noi un mai bun cunoscător al culturii popoarelor vecine și care să stabilească mai exact interdeterminările culturale dintre noi și ei, nepărtinindu-ne, ci arătînd de cîte ori a fost ocazia ce datorăm unuia sau altuia dintre vecini, dar și ce ne datorează. Cît despre protocronism, de cîteva ori superficial atins aici, dar îndeosebi în comunicarea **Locul Românilor în dezvoltarea vieții sufletești a popoarelor romanice** (vz. ediția a doua a **Istoriei literaturii românești**, vol I, 1925) — istoricul stabilește cu justificată mîndrie întîietățile noastre în materie de cultură încît astăzi profesorul Edgar Papu n-avea decît să creeze termenul și să îmbogățească lista, întocmită de N. Iorga, extinzînd-o la epoca noastră.

Un eseu ce ilustrează marea temă a **Școlii ardelene**, aceasta pare a fi **Introducerea sintetică**, chiar dacă istoricul nu și-o situează astfel, ci are chiar o reacție de respingere, sau de minimalizare a contribuției ardelene. În legătură cu aceasta, Mihai Ungheanu aduce suficiente explicații și inevitabile corectări.

Trebuie precizat că, în majoritatea cazurilor, N. Iorga, vede just și fundamental dar — om cu mari umori — el poate fi părtinitor, pătimaș partizan și atunci nedrept, dar într-un mod flagrant, evident oricui; producînd un pur lirism negativ, în marginea obiectivității omului de știință. Injustițiile sale sînt citabile, oarecum strălucitoare, definitorii, de antologie, onorîndu-l pe cel nedreptățit.

*** N. Iorga: „Istoria literaturii române. Introducerea sintetică", col. „Arcade", Editura „Minerva", 1977.**

Romeo Cosmovici : „Casa pădurarului"

Romanul ca „fenomenologie a spiritului"

Urmare din pag. 1

„Totul revine la a înțelege și exprima adevărul, nu ca **substanță** dar tot atît ca **subiect**" (s.a.) Iată obsesia ultimă a operei lui Preda — devenirea cunoașterii descriind ultimul cerc al artei sale, adăugat devenirii unor clase țărănimea, intelectualitatea, **(Moromeții...)** propriei biografii și creației **(Viața ca o pradă)** istoriei și politicului **(Delirul)** timpului și spațiului **(Imposibila întoarcere)**. Gnosa e ultimul personaj închipuit de Preda, schițat în cele trei caiete ale lui Petrini, ironizat de Matilda, hăituit de anchete, visat, amînat. Ultima utopie a romancierului: «conștiința unitară», cosmică și umană deopotrivă. Sub imperiul ei, **Cel mai iubit dintre pămînteni** surprinde totalitatea și dialectica acestei totalități, aglutinînd fapte, parabole, ciocniri, care nu se opresc la lumea intelectualilor — nu numai mediile dar și ideile sînt numeroase în carte, făurind în dezvoltarea lor întreaga realitate. În spiritul modelului hegelian, conștiința lui Petrini traversează trei fenomenologii și trei istorii individualizate și concomitente, care, numai împreună, dau întreaga realitate și cheie a romanului. Profesia lui Petrini și speranțele pe care și le pune în filosofie, — echivalată cu ultimul cuvînt, cu înțelegerea absolută — nu sînt alese întîmplător. Din nou ierarhia este hegeliană. Primul cerc pe care evoluează Petrini și ceilalți este cel al **omului ca individ**, al **spiritului subiectiv**, al certitudinilor sensibile. Al doilea aparține **omului ca istorie și comunitate**, definind spiritul obiectiv. Al treilea, un „dincolo de orizont" al personajului și al cărții este cercul în care-ar triumfa spiritul absolut, definind victoria omului ca spiritualitate, circumferința locuită de **Cel mai iubit dintre pămînteni**. Iată o altă decodare pentru titlul romanului, care ni se relevă, cel mai adesea, în ipostaza lui amar-ironică, obligîndu-ne la o răsturnare a semnificației. Filosoful ar trebui să fie cel mai iubit dintre pămînteni printr-o resuscitare a acelei primordiale iubiri a înțelepciunii.

Revenind la fenomenologia, implicită în romanul lui Preda, vom observa cum conștiința lui Petrini e urmărită succesiv și concomitent în ipostaza ei de certitudine sensibilă, ca percepție, intelect, ca interpretă a dialecticii independenței și dependenței umane, sociale, politice, naționale, ca observator al jocului de-a călăul și victima (vezi și parabola conținută în scenele deratizării) ca libertate trăită sub forma stoicismului, scepticismului, conștiinței „rupte", „destrămate", „pervertite", sau „adecvate" — ultima în sens spinozian, — ori simplu spus, nefericite. Pe acest prim cerc al spiritului subiectiv rațiunea lui Petrini funcționează în cele trei ipostaze hegeliene ca rațiune observatoare a omului care cunoaște (manifestația de 7 noiembrie, studiul partenerului, al prietenilor, al familiei, experiența detențiunii, cea legată de „stîrpitul șobolanilor, relațiile lui Petrini cu fetița lui, călușeii, mitul miresei, în fine, ca rațiune a omului activ lansat în acțiune („Facultatea de a gîndi nu e neapărat sursa inacțiunii"...). Și ca „individualitate care își este în și pentru sine reală" definind creatorul și creația sa. Bogăția cu care este surprins acest prim cerc în roman este remarcabilă. Trecerea în cel de-al doilea cerc, al spiritului obiectiv, are ca preludiu meditația despre ființa umană care „seamănă în acest sens cu nisipul". Trebuie luat din grămadă un fir, pus pe o suprafață plană și lovit cu un ciocan: atunci se poate sfărîma. Furtunile îl pot doar împrăștia, dar se depune în altă parte iar călcatul în picioare nu produce în masa lui decît găuri care, practic, nu-l ating". Spiritualitatea respinge singurătatea: „Și gîndirea nu înseamnă să-ți spargi capul în singurătate, ci să fii atent la ceea ce se întîmplă în jurul tău". „Victoriile în spirit sînt tulburate de singurătate". De la această certitudine verificată istoric și cosmic (vezi citatul cu nisipul) trebuie înțeleasă ieșirea spiritului în lume, în viața societății, natura socială a conștiinței, contemplarea ei ca participant la evenimente istorice. În fine, triada se completează cu spiritul absolut: „Există valori absolute de care nici o revoluție nu trebuie să se atingă. Filozofia e una din ele"... „Nu ne atingem de filosofie ci de unii filozofi..." Confruntat cu distrugerea acestui ultim cerc, Petrini își dezvăluie miezul ființei. Libertatea pe care-o proclamă este mai mult decît a sa, una a culturii și creației și de aici vine acea frază de început a romanului, de anticipare a sensurilor lui: „...în această celulă din care voi ieși pentru a intra într-o captivitate perpetuă..." «Cînd tancurile care stau în spatele fiecărui cuvînt dintr-un discurs despre filozofie» amenință nu numai filosofia ci toate valorile umaniste și pe om în ultimă instanță. Lucrurile sînt spuse cu o voce naturală, tălăzuită, cuvintele, istoria sună asemeni valurilor care vin și se sparg de țărm mușcînd din nisip și din liniștea propriilor ape: „Dacă vor dori să nu mai fie cultură..." „Le voi preda studenților pe Neculuță, dar prin gîndire îi voi determina să se ducă la Eminescu"... „Nu știți că istoria nu stă pe loc, că după ce apare un val se sparge și un altul vine din umbră". Preda numește lucruri trăite, dar uitate, dezvăluindu-ne cu un gest simplu asemeni miinii care descoperă gura, «memoria misterioasă a scriitorilor care ne uimesc tocmai prin revelația acestor lucruri știute, dar uitate de noi».

P. S. Titlul real al articolului, inclusiv partea întîi, este cel de mai sus.

atelier literar

poșta redacției

DIANA BARBU : Versurile nu aduc lucruri noi ; ele rămîn mai degrabă niște compuneri de bunăvoință și efort, reci, „făcute", lipsite de freamăt (ceva, în „Scrisori indescifrabile"). Prozele, încă neconcludente, medelenizează periferic (romanțios și cam dulceag) fără un aport semnificativ în substanța epică sau în expresie.

N.A. VEST : Dintre poezii, „Cintec" și „Orfeu către Euridice". Dintre parodii, „Dialog", „Numărătoarea", „Moartea", „Citind", „Plictiseala". Cum ziceam, însă (parcă), sînt și autori care nu merită osteneala unei parodii, întrucît ei se parodiază singuri deobicei, sau, în cel mai bun caz, nici un există !...

C. BUNILĂ : Oărecare îndeminare în versificație, dar „materia" poetică (elemente folklorice, ecouri din poezia convențional-tradiționalistă etc.) nu se organizează convingător, coerent, nu reușește să supună unui sens, unei viziuni congruente, personale, parada sosoră a vorbelor (adesea, haotică, întîmplătoare, determinată de obligații prozodice).

D. BORCEA : În ansamblu, paginile par mai îngrijite, mai atent lucrate, mai dense oarecum. Mai cu seamă, „La umbra vremii", „Confuzie între suflet și trup", „Revelație în miezul ființei".

T.C.R. : Interesante, și acum, paginile dv., dar angajate parcă și mai mult pe o linie de extravaganțe ostentative, care nu duce spre marea literatură (ci, cel mult, spre ceea ce s-ar putea numi „curiozități de istorie literară"). Sperăm ca zăbava asupra poeziei latine, de care ne spuneți, să aibă răsfringeri mai adînci. Pînă atunci, de menționat : „Zeul ocrotitorul căminului", „În fiece an cu ocazia primei ninsori", „Un pic de romanță", precum și o variantă (parcă ceva mai bună) a „Jurnalului unui caporal".

OPTIMUS: Versurile sînt din nou pe varianta improvizației grăbite, printre picături, în general neinspirate, confuze, fără nerv și respirație. Citeva ies oarecum din acest plan, fără a ajunge, însă, la un rezultat rotund („Insomn", „Autoportret I", „Înaintare", „Toamnă"). Piesa e un lucru șubred, împrăștiat, o improvizație înfiguratră, facilă, din care se vede că autorul s-a apucat de scris înainte de a ști ce vrea să spună. Vom mai vorbi, însă, despre ea și despre proiectele din scrisoare (care sperăm să fie mai puțin precipitate, mai profund gîndite și fondate). Deocamdată, se degajă impresia generală a unei stări de extenuare, cu tensiuni haotice, incoerente, întîmplătoare, cu totul improprie concentrării creatoare și marilor opțiuni decisive.

L. MORARU : Două pagini frumoase : „Atît de simplu", „Asimetrie".

PROF. ȘT. B. : Tînărul dv. discipol e într-adevăr o bună promisiune, în contul căreia ne putem alinia și noi speranțele. Cele mai multe pagini atestă, fără îndoială, nu numai talentul, dar și o orientare cinstită, serioasă, diligentă, ceea ce, desigur, înseamnă tot atîtea garanții prețioase pentru evoluția sa. Iată cîteva din cele mai bune poezii : „Moștenire", „Întrecere", „Inocență ucisă", „Foc aprins în iglu", „Caut", „Nu vorbe", etc. Ne rămîne să vă felicităm pentru „mîna bună" și să vă mulțumim pentru mesajul dv. și pentru întîlnirea mijlocită.

FELICIA : Tot pagini de joacă, de „încercare" a cuvintelor, de însemnări de jurnal etc., adică, în general, lucruri care „cochetează" cu poezia, o anunță, o schițează, dar nu o duc pînă la structură, pînă la efortul concentric de creație, pînă la performanța profesională. E o formulă comodă, diletantă (și niței indolentă, desigur...) din care nu v-ați clintit cu o iotă și nu păreți dispusă s-o faceți. (E adevărat, această perioadă, dedicată pregătirilor pentru „marele examen", nu e tocmai potrivită unor astfel de eforturi pe planul creației). Între cele mai interesante pagini de-acum : „Ideal", „Factor comun", „Orgoliu", „Dragi tineri", „Atîta tot", „Nomadism" etc. Rămînem în așteptare.

D. STĂNEASĂ : Bunele impresii inițiale se confirmă : două proze bine făcute, cu toată fidelitatea și obediența față de un fel de stil clasic (niței învechit), cu multă siguranță și cursivitate, cu un blînd, patriarhal spirit de observație și o discretă, insinuată propensie analitică etc. Premise importante pentru un demers și mai decis, și mai curajos, spre o proză mai aproape de nervul și performanțele contemporane. (Finalul la „Arheologie" e, cumva, în plus, o colecție de panseuri de o certă banalitate).

Geo Dumitrescu

Ex libris de Iosif Tellman

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Caut

Cafeaua s-a evaporat
în privirile mele
Gîndul și-a întins rădăcinile
într-o carte de versuri
Am obosit
hoinărind în cuvinte
pe drum plin de cuvinte
înflorescent de cuvinte
Cu dicționarul sub frunte
oxigen pentru adînc
am sărit și azi
în apa subconștientului
să mă explorez...
Noaptea se zbate
cu coastele frînte
de genunchiul meu
Sînt sadic cu somnul
nesătul de cuvinte
flămînd...

CORNEL ILIESCU

Trunchi

Răsucind sfredele
negre
în lemn alb,
tăind cu barda
așchii cît talpa
și răzuind.
Dalto curbează
cruțind conturul
în dreptul sinilor
și iată ideea că ride.
Apoi palmele
netezind cu degetele
grupate
cinci cîte cinci
pîntecul plod.

REMUS ROCA

Vie culeasă de soare

Vie culeasă
de soare
și stoarsă
de lumini.

Ca o barcă
prin văzduh,
luna,
se gudură-n ape...

Porumbii
își aprind felinare
sub braț.

Zăresc țărani
în carul cel lung și mar
al cerului.

OVIDIU FLORENTIN

Cîntec pentru întoarcerea iubitei

Cînd se întoarce iubita
În oraș
Casele cresc mai înalte
Și mii de antene înfloresc
Cînd se întoarce iubita
În oraș
Bolizii autostrăzii cîntă
În parcuri
Statuile tremură
De nerăbdare
Tonomatele tac
Numai glasul său
Amplificat de sute de difuzoare
Se aude
Iar eu stau
La marginea orașului
În cămașa albă de mire
Fluturînd ca un steag
De pace
Între noi.

TIMAN CUVIARI

Ex libris de Dafinel Duinea
Din expoziția de grafică mică — EX LIBRIS, deschisă la Biblioteca Centrală Universitară

Călăuza

Călăuza privește arborii în pădure
și-i recunoaște ușor
cu ochii-i împarte în drept și nedrept
din mușchiul umed se întinde
o mînă cețoasă un pumn de țărînă
o insulă de serenitate
călăuza un trădător ce jupoaie
de spaime și umbre pădurea
un laș ce și-a rătăcit pașii de fugă
primul la coardă
întinde o mînă și spălătorului de geamuri
ce prin fereastra murdară
nu vede niciodată cerul
distinge doar interioare
cu oameni înjugați în fotolii comode
cu mii de dioptrii măritoare.

VIORICA IONESCU

Viața

Viața-i un călător clandestin
printre resturile unor
duminici,
e o balanță între noi
și aerul dus de nisipuri,
dincolo nu-i un drum
pe care vom aștepta catifeaua
neagră a nopții !

Aici trece cîinele patimii
gudurîndu-se lîngă porți.

RODICA POPEL

Concret

Omul acela,
de la etajul doi
se uită de cîteva minute
la cer.
Nu e voie să te uiți atît de mult
la cer,
omule de la etajul doi,
la etajul doi stau și eu
și mi s-a întîmplat
uitîndu-mă la cer
să fiu înfrîntă
de amintirea unei mîngîieri
să uit
că cer nu există
și să plîng
concret
cu capul întors spre
el
ca spre amintirea unei
mîngîieri.

LORENA PĂVĂLAN

Toamnă

„Cerul acesta-i otrăvit
de-o ciupercă de nor,"
mi-am spus.
„De-aici lipsesc 50 de grame de zbor
145 milimetri de albastru
și foaie verde"
Și-am adormit.
A doua zi, copacii,
pîrjoliți cu totul,
au murit.
Bolta-ncovoiată
— un tuci istovit —
spune răgușit:
„Respectați normele
de protecție a visului"

IRINA EFTIMESCU

Aspirații defulate

Bătrîna croncănitoare de vineri și de duminică ne-a oferit, săptămîna trecută, o mostră de cavalerism, de curaj și de consecvență. Încercînd să se apere de dezvăluirile revistei **Săptămîna** din 14 noiembrie a.c. privitoare la insistenta propagandă, pe care împreună cu prințul consort de Lădești a făcut-o vreme îndelungată fascistului de notorietate, Constantin Dumitrescu, gardist al lui Codreanu, („Spune-mi cu cine te aduni, ca să-ți spun cine ești !" zice un proverb românesc), prinsă deci în flagrant-delict, propagandista cu cotcodăcit graseiat, ouînd, cu fiecare frază cîte o gogoriță pestilențială, se bîlbîie în felul următor :

1) Că domnia sa nu face dosare scriitorilor, că le comentează opera, și atît.

2) Cartea lui Constantin Dumitrescu a apărut la o editură franceză, liberă să publice ce dorește și că domnia sa, Monica adică, n-a făcut decît să o recenzeze.

3) Se miră că **Săptămîna** vine cu dezvăluirea după 6 luni de zile, de cînd s-a făcut, despre „Cetatea totală" o masă rotundă. Probabil, mai spune gifiit (dar nu numai pentru motive de vîrstă) că „securitatea din România" de-abia acum a descoperit cazul și vrea să facă o „diversiune".

4) Exact ca în cazul zicalei „Hoțul strigă : prindeți hoțul", candida Monica devine agresivă, amenințînd, cu tupeul disperatului, că dacă lucrurile se vor repeta, ea va dovedi cîți legionari au posturi de răspundere în România. Ca și cum ar zice : „Vedeți că sîntem chit ? Să ne înțelegem frățește, prin urmare, oameni sîntem !"

La „candoarea" depoziției acestei execrabile reporterite (surprinzător provenită dintr-un spațiu geografic cu altfel de oameni) vrem să facem următoarele precizări, în ordinea punctelor mai sus notate :

1) **Nu face dosare scriitorilor ? N-o interesează decît opera lor ?** Dar să-i revedem, sumar, volumul (e autor „unium libri", la cei 60 de ani, și această mizeră adunătură tipografică e alcătuită din petece și cioburi subnutrite intelectual), **Unde sonore,** ca și **Românește** al partenerului (fostul „camarad" Untaru, după cum se știe) este alcătuit din fișe politice. Arghezi, Călinescu, Vianu, Bogza, Iorgu Iordan etc. sînt comentați sub acest aspect și negați violent. Opera lor este ignorată pe motivul că „s-au dat cu comuniștii". Dar, ca un făcut, gafele se produc în serie : parcă spre a-și combate nefericita consoartă, urmînd imediat după ea la microfon, carabinierul Ierunca, ocupîndu-se de modul în care a fost sărbătorit la noi centenarul lui Sadoveanu, îi trage o delațiune ce dovedește pierderea oricărei măsuri : Sadoveanu, cel căruia fasciștii i-au ars cărțile în piețe publice, ar fi fost înregimentat fasciștilor. Și oribilul individ, care ar fi trebuit (zicem noi, ca români) să aducă, în fața microfonului ce-l hrănește pe el și „sublima" jumătate, un omagiu unuia din marii scriitori ai veacului, se dedă la ponegrirea lui. Lamentabilă poziție, odioasă și sinistră figură de mercenar. Dar, probabil, așa se cîștigă o pîine ! Cu prețul murdăririi și trădării a tot ceea ce, pentru poporul din care a făcut parte, este mai sfînt.

2) **Tandemul Monica Lovinescu-Ierunca s-a trezit așa, fără să știe nici ei, cu „Cetatea totală" la „Seuil" ?** Dar atunci memoria a părăsit-o total pe jalnica circotase. În primul rînd că, în repetate rînduri (la nevoie îi putem furniza datele exacte) titulara **Tezelor și antitezelor la Paris** își făcea un merit cu totul aparte din descoperirea lui C. Dumitrescu. El era prezentat ca o „găselniță", ca o descoperire epocală a celor doi soți norocoși, care au recomandat grăbiți intelectualității pariziene rezultatul, senzațional, al eforturilor lor : Constantin Dumitrescu și **Cetatea totală.** Cum se vede însă, amnezia nu ține de Cronos ci mai degrabă de Dionisos. Sau de Ceres. Și prinși la mare înghesuială, cei doi magnifici ventriloci ai **Tezelor și antitezelor** și ai **Actualității culturale** se fac că plouă și se retrag strategic, sub șura lașității. Ei l-au lansat ? Doamne ferește ! Editura cu pricina care, suverană, l-a tipărit pe Dumitrescu-Zăpadă. Vina, de vreți s-o căutați, este a editurii **„Seuil".** Halal consecvență, halal curaj ! Ce va fi zis, după această depozitie autorul **Cetății totale ?** Ori s-au înțeles..., camaraderește, ce să spună ? Spectacolul ni se pare, oricum deplorabil. Caractere, nu glumă !

3) **Cuplul M.L. — V.I. a vorbit despre Cetatea totală acum 6 luni ?** Aici nu mai e o „defecțiune de memorie", ci minciună sfruntată. La nevoie, iarăși putem să le arătăm celor doi mercenari fanfaroni (dar ei știu bine acest lucru) cu documentele pe masă, că, numai cu o lună în urmă, domniile lor citeau pe nerăsuflate, cu o voluptate aproape viscerală, săptămînă de săptămînă, fragmente din opusculul fostului gardist și pistolar al lui Corneliu Zelea Codreanu făcîndu-i, de fiecare dată, un adevărat encomion. Cred că nu exagerez dacă afirm că nu există autor din cultura română (inclusiv Eminescu sau Caragiale) care să se fi bucurat de un asemenea privilegiu ca Dumitrescu-Zăpadă. El ar fi, după cum rezultă din emisiunile Monicăi Lovinescu și ale bravului secundant, o culme a spiritualității, nu numai românești, ba chiar universale, superior lui Marx, Zinoviov etc. un „nec plus ultra". Nu vi se pare că acest zgomot, desănțat, aproape dement, făcut unui criminal legionar este de la sine grăitor ? Nu cumva, stăm și ne întrebăm, vechi apetituri și aspirații ale „camaradului" Untaru s-au defulat, în sfîrșit divulgîndu-și adevărata poziție ?

Petre Mușat,
profesor, București

Symposion transilvănean

Urmare din pag. I

gular în pictura românească contemporană. Au fost apoi versurile lui Nichita Stănescu, admirabil comentariu liric al celor văzute și simțite în sala expoziției, neîncăpătoare la ora vernisajului. Cuvîntul poetic s-a spus pe sine și a „spus" tablourile, într-o perfectă sinestezie, dar de preț pe care publicul l-a primit cu o bucurie simplă, cu înțelegere ușor de citit în graiul privirilor. Așa cum au fost primite și poeziile lui Gheorghe Pituț, Mircea Micu, Victor Felea, Mariana Bojan, Doina Cetea, Teohar Mihadaș, Ion Noja, Horia Bădescu, Negoiță Irimie, Petre Bucșa, Mircea Vaida, prezențe de marcă la această manifestare culturală de excepție, din cadrul „Decadei culturii clujene". După ce actorii Ion Caramitru și Anton Tauf au recitat superb versuri memorabile, s-a auzit „glasul" atît de omenesc al taragotului lui Dumitru Fărcaș, acest virtuoz al cîntecului popular românesc, artist de cea mai autentică vocație și simțire. Un veritabil „dialog al artelor". Seara, în amfiteatrul „Shakespeare" al Universității clujene, Nichita Stănescu s-a întîlnit cu studenții filologi. Poetul a adus un vibrant omagiu lui Lucian Blaga și a elogiat în versuri emoționante, de o semnificativă sinceritate, personalitatea scriitorilor Ion Lăncrănjan și Adrian Păunescu. Vedem alci, în acest gest comprehensiv, emblema unui climat cultural stimulator, generos, pe care sympozionul artelor de la Cluj-Napoca îl subliniază cu personalitate. Larga audiență în rîndurile unui public iubitor de frumos, sensibil și cultivat, vorbește de la sine despre calitatea acestui act de cultură, despre valoarea întîlnirilor dintre creatori și cei cărora le sînt destinate și dedicate operele lor. În noiembrie, la Cluj-Napoca, oamenii s-au bucurat de frumusețe.

Statornicia trecerii

Urmare din pag. a 8-a

moarea „grelelor galopuri" **(Aceste locuri de demult)** ale Timpului. Parcurgînd în sens invers „traseul antropologic", potrivit postulatului metodologic enunțat la început, vom vedea că aceste imagini ambivalente se convertesc, din repere statornice opuse Trecerii, în embleme ale statorniciei Trecerii. Anxietatea legată de determinările temporale pare a fi un dat ontologic al „locurilor de demult", „o veșnicie mai rece, ca delirul" (idem) ; regresiunea eufemizantă devine cădere în neantul interior, astfel încît epifania intimității se convertește într-o epifanie a golului : „un cap plecat peste o carte sau un copil / sau peste propriul său gînd ce îl trage / în jos" **(Priveliști. 1.)** ; chiar „vizuina" subpămînteană a erosului apare ca un sordid loc de pîndă „din fundul unui canal (vezi poemul omonim)... Și iată însăși „ființa precară", subiectul, cu totul în puterea Trecerii și „somînd-o", de data aceasta el, într-o exasperată pornire, să smulgă ancorele precare ale statornicei : „obrajii mei iată-i / pulberea lor / pentru ca vîntul să pălmuiască / în numele tău / și-al meu / amintirea noastră sărmană" **(Fiul).**

Căci în veacul nostru, martor al atîtor trădări și crime, nostalgia și speranța sînt capcane, iar desnădejdea se cheamă **luciditate.** Acesta este reversul pozitiv al experienței infernale a exilatului. „Nur um der Hoffnungslosen — scria Walter Benjamin la începutul erei fasciste — willen ist uns die Hoffnung gegeben — Numai mulțumită desnădăjduiților ne mai este dată nădejdea".

Artă și istorie

Urmare din pag. a 8-a

fildeș și perle, ea reprezintă simbolul regalității din Benin (Nigeria) și este revelatoare pentru simțul artistic al populației yoruba. Tronul regal din Karagoue, existent la Linden Museum (Stuttgart) este, de asemenea, un obiect unic și de o deosebită importanță pentru trecutul populațiilor Tanzaniei. Capul regelui ashanti Kartari (Ghana), executat din aur pur și cîntărind 1,5 kg, creație de excepție a plasticii negro-africane, se află într-o colecție particulară din capitala britanică. Vechi măști baoule și senufo, statuete bambara și dogon, păpuși — kwaba și obiecte de podoabă ashanti se găsesc la Muzeul Tervueren din Belgia, la Rietberg Museum din Zürich sau în diferite colecții particulare ca Heller (New York), Wallace (Londra) etc. Smulse prin violență sau prin alte mijloace, prea puțin oneste, de la cei ce le-au creat, operele de artă africană au dat faimă și prestigiu unor muzee vest-europene așa cum bogățiile continentului și munca a milioane de africani au asigurat profitul și bunăstarea unor metropole occidentale.

Da : Gorée este unul din simbolurile trecutului de umilință și impilare trăit de Africa. „Casa sclavilor" (astăzi muzeu) — o dovadă grăitoare a modului cum unii s-au îmbogățit iar alții au devenit săraci, o explicație simplă pentru orînduiala atît de nedreaptă a lumii de azi. Privind zidurile acestei „blestemate case", străbătînd galeriile lungi și celulele reci, știind la ce-au slujit și cui au folosit îți pui singur întrebarea : Dar dacă în acest fel au ajuns unii „puternici" iar alții „slabi", unii „supradezvoltați" iar alții „subdezvoltați", nu-i oare mai mult decît normală, mai mult decît justificată cererea acestora din urmă de a fi sprijiniți în efortul lor spre progres ? de a fi ajutați economic, cultural, social ? Evident că da. Și evident că satisfacerea măcar parțială, dar adecvată a unei asemenea cereri ar face mai puțin frămîntată lumea în care trăim, ar diminua acel sentiment de frustrare care stăpînește o mare parte a globului și care nu este de natură să stimuleze înțelegerea și prietenia între popoare.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Analiza revistelor „Orizont" și „Knijevni Jivot"

Miercuri, 19 noiembrie 1980, la Timișoara, a avut loc ședința de analiză a activității revistelor „Orizont" și „Knijevni Jivot", desfășurată pe ultimii trei ani.

Au participat membrii Asociației scriitorilor din Timișoara, consiliile de conducere și colectivele redacționale ale celor două reviste din Timișoara, precum și membri ai conducerii colective a Uniunii scriitorilor — **Constantin Chiriță, Laurențiu Fulga, Dumitru Radu Popescu, Franz Storch** (vicepreședinți), **Ion Hobana** (secretar), **Traian Ianeu** (director administrativ), secretari ai Asociațiilor de scriitori din țară — **Mircea Radu Iacoban** (Iași), **Dan Tărchilă** (Brașov), **Mircea Tomuș** (Sibiu), redactori șefi sau redactori șefi adjuncți ai revistelor editate de Uniune — **Gabriel Dimisianu** („România literară"), **Romulus Guga** („Vatra"), **Arnold Hauser** („Neue Literatur"), **Dan Hăulică** („Secolul 20"), **Letay Lajos** („Utunk"), **Ioanichie Olteanu** („Viața românească"), **Aurel Rău** („Steaua"), **Corneliu Sturzu** („Convorbiri literare"), **Mihai Ungheanu** („Luceafărul"), **Nicolae Frănculescu** și **Cornel Popescu** (Editura „Cartea românească").

Conducerea colectivă a Uniunii scriitorilor, secretarii asociațiilor de scriitori, redactorii șefi ai revistelor editate de Uniune, precum și comitetul de conducere al Asociației scriitorilor din Timișoara au fost primiți de tovarășul **Petre Dănică,** prim-secretar al Comitetului P.C.R. al județului Timiș.

La ședința de analiză au fost prezenți tovarășii **Iordache Marin,** secretar al Comitetului județean de partid, și **Augusta Anca,** președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Timiș.

Pe marginea referatelor prezentate de redactorii-șefi ai revistelor supuse analizei, **Ion Arieșanu** („Orizont") și **Vladimir Ciocov** („Knijevni Jivot"), la dezbateri, au participat scriitorii : **Sofia Arcan, Florin Bănescu, Crișu Dascălu, Gabriel Dimisianu, Eugen Dorcescu, Lucian Emandi, Dorian Grozdan, Șlavomir Gvozdenovici, Dan Hăulică, Ion Hobana, Traian Iancu, Cedomir Milenovici, Ivo Muncian, Marcel Popcorniș, Neboișa Popovici, Svetomir Raicov, Aurel Rău, Gheorghe Schwartz, Voislava Stoianovici, Corneliu Sturzu, Mircea Șerbănescu, Eugen Todoran.**

În încheierea lucrărilor, au luat cuvîntul tovarășii **Augusta Anca** și **Iordache Marin.**

Ședința de analiză, care s-a desfășurat într-un spirit de probitate și răspundere politică, și ale cărei concluzii s-au dovedit eficiente și constructive pentru activitatea de viitor a celor două reviste timișorene, au fost conduse în succesiune, de vicepreședinții Uniunii scriitorilor.

În după-amiaza aceleiași zile, scriitorii oaspeți și unii membri ai Asociației scriitorilor din Timișoara s-au deplasat în localitatea Buziaș, însoțiți de președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă și unde au fost întîmpinați de primarul orașului, **Emil Brândușoni.** După ce au fost vizitate unele puncte ale instalațiilor balneare, la Casa de cultură a orașului a avut loc o întîlnire cu cititorii, în cadrul căreia au susținut un recital de poezie din opera proprie sau au răspuns la întrebările pasionaților de literatură, scriitorii : **Gheorghe Azap, Nikolaus Berwanger, Constantin Chiriță, Gabriel Dimisianu, Șlavomir Gvozdenovici, Ion Hobana, Traian Iancu, Draga Marianici, Cornel Popescu, Corneliu Sturzu, Mircea Tomuș, Valentin Tudor, Damian Ureche, Ion Velican, Vasile Versavia.** Prezentarea scriitorilor a fost făcută de **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociației scriitorilor din Timișoara.

Joi, 20 noiembrie 1980, scriitorii au vizitat expoziția permanentă a realizărilor economiei județului Timiș, expresie copleșitoare a tuturor produselor industriei acestui județ, revelînd capacitatea creatoare, de invenție și de inovație tehnică, a oamenilor muncii — români, germani, șirbi, maghiari și de alte naționalități, în beneficiul economiei noastre naționale și cu superlativă audiență la piața internațională.

Scriitorii au fost, apoi, oaspeții întreprinderii „Electrobanat", unde au fost primiți de directorul întreprinderii, **Nicolae Margan.** După un expozeu al acestuia cu privire la specificul realizărilor întreprinderii și după ce s-a răspuns la întrebările celor prezenți, scriitorii au vizitat expoziția permanentă și cîteva secții în funcțiune.

Acțiunea de la Timișoara s-a înscris în planul general de analiză și documentare al Uniunii scriitorilor, cu rezultate dintre cele mai prețioase, răspunzîndu-se astfel, operativ, indicațiilor conducerii superioare de partid.

CONCURS
de scenarii cinematografice

Pentru asigurarea unui portofoliu de scenarii cu un bogat conținut de idei, cuprinzînd o largă arie tematică, necesar dezvoltării producției naționale de filme, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, împreună cu Asociația cineaștilor, organizează un concurs pentru scenarii de filme artistice de lung metraj, cu următoarea tematică :

MOMENTE DIN ISTORIA MIȘCĂRII COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

1. Crearea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al muncitorilor din România ; rolul clasei muncitoare în viața social-politică a României.
2. Crearea Uniunii Tineretului Comunist din România (1922).
3. Lupta P.C.R. împotriva exploatării burghezo-moșierești, a reacțiunii și fascismului, pentru apărarea intereselor naționale ale poporului nostru în anii ilegalității.
4. Pregătirea insurecției de la 23 August 1944, participarea maselor populare la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.
5. Lupta comuniștilor, a maselor populare, pentru cucerirea puterii politice (6 martie 1945 — 30 decembrie 1947).

MOMENTE DIN LUPTA POPORULUI ROMÂN PENTRU INDEPENDENȚĂ, UNITATE NAȚIONALĂ ȘI DREPTATE SOCIALĂ

1. Întemeierea și lupta pentru neatîrnare a voievodatelor conduse de Gelu, Glad și Menumorut.
2. Bătălia de la Posada, începutul luptelor pentru apărarea independenței și ființei naționale.
3. Răscoala populară condusă de Horea, Cloșca și Crișan.
4. Unirea Principatelor Române sub Alexandru Ioan Cuza.

FILME DE ACTUALITATE

1. Afirmarea în viața socială a mentalității înaintate, muncitorești, a spiritului revoluționar. Munca, terenul pe care se formează trăsăturile omului nou și în care se exprimă plenar valorile sociale și etice.
2. Comuniștii în fruntea luptei pentru promovarea noului în conștiința socială, pentru dezvoltarea multilaterală a societății socialiste românești.
3. Adîncirea și perfecționarea democrației socialiste, asumarea conștientă de către oamenii muncii a răspunderilor ce le revin în exercitarea drepturilor și datoriilor lor în cadrul organismelor sistemului democrației socialiste românești.
4. Principiile eticii și echității socialiste în acțiune. Portrete de oameni și stări conflictuale, exprimînd afirmarea viguroasă, în anii noștri, a exigențelor codului eticii și echității socialiste.
5. Procesele înnoitoare, economico-sociale, specifice etapei actuale de dezvoltare a satului contemporan, văzute din unghiul mutațiilor pe care acestea le determină în conștiințe și destine ale oamenilor muncii din agricultură.
6. Implicarea militantă, contribuția intelectualității la dezvoltarea și progresul societății socialiste românești. Știința și tehnica, arta și cultura, teren de afirmare a creativității românești, contribuție de valoare la efortul de lărgire a granițelor cunoașterii umane.
7. Legarea din ce în ce mai strînsă a procesului de învățămînt cu viața, cu producția. Efectele formative și educative ale integrării școlii cu producția asupra pregătirii pentru muncă a tineretului.
8. Eforturile minerilor de a contribui la asigurarea bazei energetice a țării.
9. Rolul în continuă creștere al femeii în societatea noastră socialistă ; încrederea tot mai largă pe care societatea noastră o acordă femeilor, la toate eșaloanele vieții economice și sociale. Promovarea femeilor în munci de răspundere, contribuția lor la progresul economic, științific-cultural și social.
10. Familia și rolul acesteia ca celulă de bază a societății noastre. Rolul familiei în formarea tinerelor generații pentru muncă și viață.

FILME PENTRU COPII ȘI TINERET

1. Influența hotărîtoare a mentalității muncitorești, a exemplului comuniștilor, în formarea tineretului prin muncă și pentru muncă.
2. Opțiunea pentru marile adevăruri ale societății noastre, a tinerilor proveniți din toate păturile și clasele sociale ; demitizarea falselor valori, expresie a moștenirilor trecutului și a ecourilor, preluate necritic, ale altor moduri de viață.
3. Viața, munca și preocupările tinerilor pe șantierele naționale ale construcției socialiste.
4. Viața, munca și preocupările tinerilor în școlile de toate gradele.
5. Adaptarea liberă sau ecranizarea unor basme populare sau de autori clasici.

COMEDII ȘI FILME MUZICALE

1. Satirizarea unor mentalități și atitudini care se mai întîlnesc în societatea noastră, cum ar fi : spiritul retrograd, opacitatea la nou, tentația cîștigului fără muncă, carierismul, favoritismul, individualismul, înfatuarea, ignorarea îndatoririlor și normelor de conviețuire socială.
2. Comedii și filme muzicale din viața tinerilor în fabrici, pe ogoare, în taberele de odihnă și vacanță.
3. Comedii și filme muzicale inspirate din literatura noastră clasică și contemporană, reprezentînd ecranizări sau adaptări libere.

FILME DE ACȚIUNE

1. Figuri de eroi populari, luptători pentru libertate și dreptate socială în timpul regimurilor exploatatoare.
2. Lupta organelor de securitate pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului.
3. Lucrătorul de miliție, apărător al ordinii și legalității socialiste.

Concursul este deschis atît scriitorilor de profesie cît și celorlalte categorii de oameni ai muncii. Lucrările, cuprinzînd 50—70 pagini dactilografiate, vor fi expediate pe adresa Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Piața Scînteii nr. 1, București, etajul 8, camera 864, cu mențiunea „Pentru concursul de scenarii", pînă la data de 25 februarie 1981, data poștei.

Lucrările nu vor fi semnate. Ele vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis, prevăzut cu același motto, în care se va introduce numele și adresa autorului.

Cele mai valoroase lucrări, selecționate de juriul constituit în acest scop, vor fi premiate și achiziționate în vederea valorificării lor cinematografice.

Ex libris de Dafinel Duinea

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Sadoveanu în limba ucraineană

În ultimele trei decenii opera lui Mihail Sadoveanu poate fi considerată deosebit de familiară publicului cititor din U.R.S.S., datorită numeroaselor traduceri cît și a unor importante studii și monografii semnate de critici și istorici literari de primă importanță, comentatori de prestigiu ai literaturii universale. Numai în limbile rusă și ucraineană au apărut 37 de titluri în tiraje de masă, traducerile fiind realizate de cunoscători excelenți ai limbii și literaturii române. Astfel, capodoperele sadoveniene. **Baltagul, Nicoară Potcoavă, Neamul Șoimăreștilor, Venea o moară pe Siret, Hanu Ancuței, Nada florilor, Dumbrava minunată,** volumele de povestiri și de **Opere alese** au reușit să impună pe deplin verbul Ceahlăului literaturii române printre cei mai îndrăgiți scriitori din rîndul marilor clasici ai literaturii lumii. Un merit deosebit în popularizarea marilor creații sadoveniene l-au avut, după cum pe bună dreptate sublinia într-un articol Iuri Kojevnikov, calitatea deosebită a traducerilor, ele ajungînd în majoritatea cazurilor să fie echivalente cu originalele. Și alți comentatori ai vieții și operei lui Mihail Sadoveanu în U.R.S.S. subliniază eforturile încununate de succes ale traducătorilor M. Fridman, V. Pianov, S. Semcinski și I. Kușnirik, care au reușit să transmită cititorului sovietic întreaga frumusețe a scrierilor clasicului român. Nu mai prejos de traduceri sînt și exegezele cu privire la opera lui Mihail Sadoveanu, între care merită mai întîi amintite monografiile semnate de I. Kojevnikov și V. Sugoneai, cît și studiile unor cunoscuți exegeți de literatură universală, ca, de pildă, T. Motîlcova, V. Rozențveig, G. Vorona, I. Anisimov ș.a.

La sfîrșitul acestei veri, editura **Niprul** din Kiev a reeditat într-o ediție de lux un masiv volum de opere alese închinat centenarului marelui scriitor român. Studiul introductiv, notele și o mare parte din traduceri sînt semnate de Stanislav Semcinski, profesor de limbă și literatură română la Universitatea din Kiev, autor a numeroase tălmăciri din operele scriitorilor noștri clasici și contemporani (merită amintită aici și traducerea în limba ucraineană a **Istoriei limbii române** de A. Rosetti), de asemenea el fiind și autorul a unui mare număr de studii și articole de românistică, publicate în revistele de specialitate din Ucraina. Volumul omagial îngrijit de profesorul S. Semcinski cuprinde o selecție din povestirile marelui prozator, romanele **Baltagul, Nicoară Potcoavă** și cîteva articole din publicistica sadoveniană, din care la loc de frunte se află prefața la **Cobzarul** lui Taras Șevcenko apărut în țara noastră în tălmăcirea lui Victor Tulbure. Notele de la sfîrșitul volumului vădesc o bună cunoaștere a operei lui Mihail Sadoveanu cît și a istoriei poporului român.

Concomitent cu apariția volumului omagial, aceeași editură din Kiev a publicat într-un tiraj de 12 000 exemplare monografia **Mihai Sadoveanu** elaborată de același Stanislav Semcinski și care se constituie (după mărturisirea autorului) într-o expunere sintetică a bogatei bibliografii critice despre opera lui Sadoveanu apărute în țara noastră. Un loc de seamă în monografia lui Semcinski îl ocupă paginile dedicate predecesorilor marelui prozator cu o accentuare deosebită asupra importanței Junimei și a convorbirilor literare pentru dezvoltarea literaturii române. De asemenea, în succinte analize, profesorul de la **Kiev** prezintă epoca marilor clasici ai literaturii române socotindu-l în capitolele următoare pe M. Sadoveanu de aceeași mărime și importanță pentru literele române. Deseori în monografia sa Stanislav Semcinski polemizează cu ceilalți autori de monografii despre M. Sadoveanu (I. Kojevnikov și V. Sugoneai) cu privire la unele nuanțe specifice ale operei marelui prozator, explicînd deseori laturile spiritualității românești nu totdeauna înțelese cum trebuie de către preopinenți. Cunoscător fin al limbii și literaturii române (a terminat liceul la Pitești), Stanislav Semcinski realizează prin monografia sa o apropiere a comentariului de cele mai bune exegeze despre M. Sadoveanu apărute în ultimii ani în țara noastră. Atît volumul omagial cît și monografia închinată marelui scriitor român demonstrează pe deplin un moment de seamă în cadrul schimbului de valori între două țări prietene. Dorim de asemenea să semnalăm că ambele apariții au fost primite cu viu interes de către critica literară din revistele sovietice.

Stelian Gruia

● **IMPLINIREA** a 100 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu a fost marcată la Moscova printr-o serie de manifestări care au subliniat importanța operei marelui nostru clasic pentru literatura română și universală. Astfel, la Casa prieteniei a avut loc o seară omagială organizată de Uniunea scriitorilor din U.R.S.S. și Asociația de prietenie sovieto-română. Despre viața și opera lui Sadoveanu au vorbit cercetători de la Institutul de slavistică și balcanistică, scriitori. În holul Casei prieteniei a fost vernisată o expoziție de fotografii și a fost deschis un stand de cărți în limba română precum și traduceri în limba rusă din opera lui Mihail Sadoveanu. De asemenea, clasicului literaturii noastre i-a fost consacrată o sesiune științifică în cadrul căreia au conferențiat D. F. Markov, membru corespondent al Academiei de științe, și alte personalități ale lumii științifice și literare sovietice. Într-o expoziție organizată cu acest prilej au fost prezentate pe lîngă traduceri în limba rusă din opera lui Sadoveanu și o serie de lucrări consacrate scriitorului român, apărute în U.R.S.S.

● **CENTENARUL** nașterii marilor clasici români Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi a fost marcat la Beijing prin organizarea unei manifestări comemorative. Desfășurată sub auspiciile Asociației de prietenie cu străinătatea, Federației cercurilor literar-artistice, Asociației de prietenie China — România și Asociației Scriitorilor manifestarea a fost prezidată de Chu-Tunan, vicepreședinte al Asociației de prietenie cu străinătatea. Chen Huangmei, vicepreședinte al Asociației Scriitorilor, poetul Zhuang Keljia, Romulus Ioan Budura, ministru-consilier al României la Beijing, au evocat personalitatea celor doi mari clasici ai literaturii române. Cu același prilej a fost organizată o expoziție de fotografii care cuprind momente din viața și activitatea scriitorilor comemorați.

● **DE ASEMENEA,** centenarul Sadoveanu a oferit prilejul organizării unei șezători literare ai cărei autori au fost studenții și profesorii de la Secția de limbă română a Institutului de limbi străine din Capitala Chinei. Despre personalitatea și despre arta literară a marelui prozator român a vorbit lectorul Ion Floricică. Au fost citite pagini din opera sadoveniană în tălmăcire chineză.

● **LA UNIVERSITATEA** din Liubliana a avut loc o seară dedicată împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu intitulată „De la «Miorița» la «Baltagul»". Scriitorii sloveni Joze Smit și Katia Spur, buni cunoscători ai literaturii române, au citit pagini antologice din opera lui Sadoveanu.

● **APARIȚIA** în editura „Narodna Kultura" din Sofia a ediției jubiliare Mihail Sadoveanu, a prilejuit cotidianului „Rabotnicesko Delo" publicarea unei ample evocări a vieții și creației clasicului român. Este vorba despre o frumoasă ediție în trei volume : „Mihail Sadoveanu — Opere alese" care, așa cum subliniază ziarul, permite cititorilor bulgari o mai bună cunoaștere a operei marelui prozator român în ansamblu, precum și a amplitudinii căutărilor sale tematice și de idei, a artei sale nepieritoare.

● **„SCRIERI IZVORÎTE DIN ADÎNCUL VIEȚII POPORULUI"** este intitulat articolul publicat de Anke Pfeifer în cotidianul „Neues Deutschland" din Republica Democrată Germană, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu.

● **POSTUL NAȚIONAL** italian de televiziune I a transmis un medalion Sadoveanu cu ample referiri la viața și opera marelui scriitor român.

● **COMEMORAREA** a fost marcată în Finlanda prin publicarea în ziarele „Helsingin Sanomat" și „Uusi Suomi" a două articole însoțite de fotografii.

● **ÎN PRINCIPALELE** ziare maghiare se consemnează împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu („Magyar Hirlap", „Népszava", „Magyar Nemzet" și revista de literatură universală „Nagy Világ"). În articolul „Cîteva cuvinte despre Sadoveanu". Borsi-Kálmán Béla face o retrospectivă a activității scriitorului, subliniind : „cinstim în persoana sa nu numai pe cel mai mare scriitor al limbii române, ci și pe creatorul celei mai monumentale opere".

● **ZILELE MUZICII ROMÂNEȘTI ÎN BULGARIA.** Între 1—8 decembrie vor fi organizate în R. P. Bulgaria, „Zilele muzicii românești". În program figurează Suita I și Rapsodia a II-a de George Enescu, Concertul pentru pian și orchestră de Valentin Gheorghiu, Simfonia a II-a de Brahms etc. Cinci orchestre simfonice bulgare vor interpreta lucrări muzicale românești.

● **EXPOZIȚIE DE ARTĂ POPULARĂ ROMÂNEASCĂ ÎN S.U.A.** La începutul lunii decembrie se va deschide la Philadelphia o Expoziție de artă populară românească ce va cuprinde, îndeosebi, costume țărănești din principalele zone etnografice ale țării, elemente de decorațiune interioară, exponate de tehnică populară, precum și măști, obiecte de artă menite să constituie o frescă reprezentativă a culturii materiale și spirituale folclorice din țara noastră. Această prezentare a mai figurat în vara acestui an la Montreal (Canada) bucurîndu-se de un autentic succes. Itinerarul american mai cuprinde și orașele Ann Arbor, La Jolla (California) și Seattle.

● **„VLAD ȚEPEȘ" ÎN CANADA.** Sub egida asociației Romanian-Canadian Folk and Art Society, a avut loc în Canada „Festivalul filmului românesc." De un remarcabil succes s-a bucurat filmul „Vlad Țepeș".

● **EXPOZIȚII ROMÂNEȘTI DE ARTE PLASTICE.** Varșovia. În cadrul convenției de colaborare dintre U.A.P. din R.S.R. și Zarzat din R.P.P. s-a deschis pe data de 21 noiembrie la Galeria de Sculptură din Varșovia o expoziție personală a lui Constantin Lucaci. Au fost prezentate 8 lucrări în inox care au participat anul acesta și la Bienala de la Veneția.
● Viena. Asociația de prietenie Austria-România, împreună cu Ambasada R.S.R. au organizat expoziția cu vernisaj pe data de 18 noiembrie la Schloss Palfy din Viena. Au fost prezentate 31 de lucrări de pictură ale lui Viorel Mărginean.

Statornicia trecerii

Am arătat cu un alt prilej (în „Omar Lara și împlinirile unui voiaj neîmplinit", prefață la volumul bilingv „Călătorul neîmplinit". Editura „Univers", București, 1979) care este funcționalitatea motivului călătoriei în poezia lui Omar Lara : aceea de a constitui o împlinire, prin autocunoaștere, a „schemei ontologice" de sorginte valiejiană a poetului — „ființa concret-precară" instaurîndu-se ca **epifanie a Trecerii.**

Îmi văd confirmată această ipostază, care, în momentul respectiv, îmbracă un caracter oarecum provizoriu, prin faptul că selecția la care mă refeream fusese pusă a posteriori sub semnul călătoriei, în paginile recentului volum **Insule plutitoare — Islas flotantes,** apărut la editura „Cartea Românească" în frumoasa traducere a poetului Mihai Cantuniari.

Pe urmele acestei idei se poate întrevedea acum o dezvoltare a Călătoriei / Trecerii la scara unui adevărat principiu structurant al poeziei lui Omar Lara, principiu ce dobîndește caracteristicile a ceea ce, în terminologia lui Gilbert Durand, se cheamă un **traseu antropologic :** „...schimbul neîncetat care se produce la nivelul imaginarului între pulsiunile subiective și asimilatoare și somațiile obiective emanînd din mediul cosmic și social" **(Structurile antropologice ale imaginarului,** Ed. „Univers" Buc., 1977, p. 48).

Polii acestui itinerar al imaginarului sînt relativ lesne de circumscris. „Pulsiunile asimilatoare" jalonează voiajul cu repere și opriri — reverii ale intimității ocrotitoare — precare statornicii ale ființei precare, căci durabilă se vădește a fi numai statornicia. Trecerii însesi, emanînd ca „somație obiectivă" din circumstanța social-istorică a exilului, simbolizată cosmic de mediul „material" prin excelență al trecătorului, care este Timpul, cu chipurile sale proteice și — cel mai adesea terifice. Dar, limitîndu-ne la această formulare, polii respectivi pot apărea ca simple principii de clasificare a imaginilor, iar traseul antropologic se vede redus la un tabel taxinomic. În realitate, ceea ce contează este nu situarea ci dinamica imaginii, și traiectoria ei poate și trebuie să fie parcursă în ambele direcții, de la un pol la celălalt și invers. Non-semiologic (în sensul unei semiologii a semnului arbitrar), universul simbolic își află astfel o dublă motivare (pe potriva dublei sale geneze) ce se va concretiza în **constelații** de imagini, mereu ambivalente, mereu dialectice, dotate deci îndeosebi cu o dimensiune **semantică** și mai puțin cu una sintactică.

Într-un poem pe care volumul de față îl preia din **Călătorul neîmplinit,** autorul creionează cu o mare precizie imagistică sensul (simbolic) al reveriei sale : „Am pregătit o scorbură-n pămînt / vom fi la adăpost de ploaie / de vînt". Confortul „meteorologic" (a cărui coloratură afectivă : „la adăpost" e mai pregnant redată / trădată de original, unde „protegidos"=„apărați") este complinit de „pulsiunile asimilatoare" : „Astfel vom sta în zvonul dinafară / aroma dinafară / și-n forme vegetale". Lumea exterioară — „vîntul", „razele" („rayos" poate fi interpretat și ca „trăsnete") este redusă deci la metonimiile sale eufemizante („zvonul" și „aroma") și poate fi astfel asimilată domeniului **„formelor** vegetale" (s.n.), adică tiparelor virtuale ale increatului. Cavitatea protectoare este dublată — aș zice „pleonastic" — de un fel de litotă metonimică, de „cănile de lut" și de „ulcelele" care conțin, pe lîngă alimente („fructe") și lichide („arzătoare băuturi") esențiale, pasibile de transfigurare eucaristică, și elementul primordial al vieții : „apă de mare". Interpretarea arhetipală a acestui simbolism descendent ni se impune de la sine : cum schema în spațiu semnifică o scoborire în timp, „scorbura în pămînt", „vizuina **fresca y tibia"** nu este altceva decît uterul Mamei Glii ; cum, pe de altă parte, piesa este o poezie de dragoste. Erosul devine aici mister, hierofanie, descindere la origini, unde viață și moarte, ființă și neant sînt totuna. Cu toate acestea, dulcea volută descendentă, ca un sîn matern ori teluric, conține în centrul ei, asemeni curbei deschise de un „concepto" baroc, un obiect nenumit — „somație obiectivă" a mediului cosmic care nu este alta decît Timpul, întrevăzut în avatarul său metaforic teriomorf („sălbaticele turme"). Prin urmare, reveria regresivă și misterul erotic devin la rîndu-le expresii ale aspirației „principiului plăcerii" de a anula Trecerea și „principiului realității", de a instaura voluptatea în durata statornică a veșniciei.

Acestei expresii optative i se subordonează bună parte din arsenalul **gestual** al poeziei lui Omar Lara. În studiul citat anterior, vorbeam de gestul indicativ, cu multiple funcții, între care esențială era aceea de a instaura obiectele familiare într-un insolit, într-o mai proaspătă lumină a percepției. Această „înstrăinare" („ostrannenie", în termenii formaliștilor ruși) poate fi însă și rezultatul Trecerii, al distanței obiective, pe care exilul o pune între subiect și obiect, și atunci indicarea devine spațializare a Timpului, încercare de a opri în loc universul familiarului. În volumul de față ne întîlnim cu o „radicalizare" a gestului respectiv în motivul recurent al fotografiei, al cărții poștale ilustrate : „Acel oraș mai poate fi găsit pe hartă / și mulți susțin c-a existat într-adevăr /.../ Păstrez chiar o vedere / arată un drumeag / un rîu / începutul altui pod / pe care treceau camioane înțesate / de chipuri stranii cu privirea neagră / neagră" **(Despre acel oraș).** Anxietatea ce străbate ultimele trei versuri arată însă că ilustrata a „înghețat" Trecerea într-un moment în care aceasta și-a și început acțiunea destructivă în mijlocul universului familiar ; imagini de o aceeași coloratură afectivă, din alte poeme (bunăoară din **Oraș cucerit :** „Despre ei se știe că sosesc atunci cînd țipete ascuțite / năvală dau peste fragilul calm al caselor" sau, mai ales : „S-au fost ivit nemaivăzute ființe"....), demonstrează că spaima este corelativă „somației" social-istorice, evenimentului concret care a prilejuit exilul poetului chilian. Iată și o altă „carte poștală", ce conține o angoasă pură, fără determinări circumstanțiale, însă în care nu e mai puțin evident că Timpul este aliatul obiectiv al angrenajelor destructive ale opresiunii și morții : „Se vede o bicicletă / purtînd un om care mergea în tren cu mine /.../ În fața un automobil / nu se știe dacă s-a oprit / sau se repede peste călător" **(Carte poștală).**

Pe plan mental, gestul indicativ se convertește în „raccourci"-uri ale memoriei, în plonjoane ale amintirii în fluxul timpului, pentru a „pescui" de acolo momente trecute, cu o mare încărcătură afectivă. „Cheie" a acestui proces ce biruie Trecerea și simultaneizează curgerea, este **senzația** evocatoare, astfel încît amintirea descrie adevărate traiectorii proustiene : „În miez de noapte am simțit un iz / de lemn putregăit de la Boroa... / ... / Sînt chei pentru deschis o ușă / ... / Simțeam galopul rîului (cînd m-a trezit / în miez de noapte nesperata ploaie)" **(„Cheie a memoriei).** Mai mult însă decît de autorul **Timpului pierdut,** această mișcare amintește de Kavafis, alt mare poet al memoriei, printr-o anume **circularitate a senzației :** „Așa mi-am însușit noua șaradă a pămîntului meu / o altă lovitură — a miresmelor funeste" (idem). (Am analizat afinitățile și deosebirile dintre viziunea kavafiană și cea proustiană asupra memoriei în eseul **Kavafis : Memorie și Istorie** din volumul **Triptic neoelenic,** pubicat în 1979 la editura ateniană „Exantas"). La capătul traiectului său, declanșat de senzație, amintirea întîlnește ca reper statornic, din nou senzația. Căci orice încercare de a trece de la aceasta la nivelul mai complex, al reprezentării, dezvăluie din nou acțiunea destructoare a Trecerii, operată asupra domeniului însuși al memoriei, ca în aceste versuri de un incontestabil timbru kavafian : „și locul și-l reiau figurinele / **roase și stricate" (Stricate schilodite ;** s.n.).

Toate „pulsiunile asimilatoare" examinate pînă aici ne-au arătat de fiecare dată că reversul imagisticii izvorîte din reveriile intimității este amenințarea surdă a „somației obiective", ru-

Victor Ivanovici

Continuare în pag. a 7-a

CARNET AFRICAN

Artă și istorie (II)

Cînd și unde a început această lungă și tristă istorie colonială ? Care pămînturi africane au stîrnit, cele dintîi, interesul și poftele străinilor ? Răspunsul la întrebările de mai sus a generat o bibliografie impresionantă, zeci și sute de tomuri. Oricum un fapt este cert : mica insulă descoperită de portughezi și denumită de olandezi Gorée a fost printre primele pămînturi din Africa tropicală călcate de europeni iar „Casa sclavilor" una din primele instituții de acest gen ridicate pe continent. Cît privește pe cei dintîi europeni care au pus piciorul pe această bucată de pămînt, istoria îi amintește pe Nuno Tristao, Bartolomeo Diaz, Cristofor Columb și Vasco da Gama. Pe urmele lor au venit cuceritorii : militari, negustori, misionari toți porniți să „civilizeze" continentul, dar de fapt să-l prade. Pentru că nu în numele unor idealuri „nobile" și mai ales, „creștine" au distrus, de pildă, misionarii multe din valorile artei africane ? Pătrunzînd pe continent și descoperind statuetele din fildeș și abanos, figurinele din bronz, lucrate în celebra tehnică „à cire perdue", credința și zelul propovăduitorilor religiilor creștine au reacționat violent : sînt idoli păgîni, fetișuri, dovezi ale unor mentalități barbare și deci trebuie nimicite. Douglas Frazer afirmă, în „L'art primitif", că ceea ce au distrus misionarii sau i-au determinat pe indigeni să distrugă ar umple poate 20 din marile muzee ale lumii. Și dacă totuși, date fiind frumusețea și ineditul lor, unele statui, măști sau obiecte de podoabă nu au fost aruncate în focul convertirii creștine, acestea au luat drumul marilor metropole. Mii și mii de lucrări de artă africană au fost aduse în Europa, îmbogățind diverse colecții particulare sau pe cele ale unor muzee din Paris, Londra, Bruxelles, Zürich etc. De menționat că multe din acestea sînt unicate, au o valoare deosebită pentru istoria și cultura continentului, fiind totodată reprezentative pentru creativitatea unor etnii negro-africane. Masca pectorală, de exemplu, utilizată ca emblemă a Festivalului cultural-artistic de la Lagos și aflată în prezent, la British Museum, este o operă unică. Realizată în secolul al XVI-lea din

Constantin Carbarău

Continuare în pag. a 7-a

din

LIRICA ALBANEZĂ CONTEMPORANĂ

ISMAIL KADARE

Copilăria

Copilăria mea, cu degete pătate de cerneală,
Dangătul stins, dimineața,
Și muezinu-n amurg,
Colecții de pachete, de timbre uzate
Și schimbul — un Ceylon
Pe două Luxemburg.

Gonind după o minge din cîrpe colorate,
Din cîrpele de-acasă,
Strigînd și alergînd,
Așa trecură anii copilăriei mele,
Grăbiți la fel ca mine
Zburat-au rînd pe rînd.

DHORI QIRJAZI

Călărețul de bronz

Mereu în scări, ca la paradă
În spadă ceru-ntreg îl ții,
Tu, martor celor de-altădată
Și martor celor ce-or veni.

Mereu vei alerga-n primejdii,
Oriunde trîmbiți te-or chema
Și generații viitoare
Sub brațul tău s-or înșira.

În veci de veci pe ai tăi umeri
Petale albe vor cădea,
Ne-nduplecat vei plînge numai
Eroilor — durerea grea.

SHEFQI KARADAKU

Epilog intim

Ai venit de departe
pentru a-mi risipi singurătatea
aducînd cu tine
mireasma cîmpiilor din sud.

Inima mea se leagănă
așa cum se leagănă, duioasă, amintirea ta,
așa cum, ocean nesfîrșit, se leagănă în mine
munții sudului.

Dacă ai venit, rămîi.
Am să te păstrez cu tot ce mi-ai adus, iubito,
cu cîmpiile, cu soarele ce te mîngîie,
în dorul meu și printre anii mei.

În românește de
Marius Dobrescu

FATOS ARAPI

Luptătorului

Ghyguri Alimerko

Noi cei ajunși la douăzeci de ani
Vedea-vom, poate, libertatea-n față
Așa precum
Un tată își privește fiii.
Și-n taină să-i vorbim
Doar din priviri, ca noi, acum
O, Libertate! Noi am fost cinstiți și buni!

Noi vitejiei îi surîdem azi.
Ca primelor iubiri,
Ca-n vremile cînd hidra morții
Cu suta ei de capete
De trădători,
De mercenari,
Fasciști, jandarmi,
Ne-a încolțit de-atîtea ori!

De-aceea noi, vieții îi surîdem
Ca primelor iubiri
Priviți-ne în ochi, copii!
De nici o faptă nu ne e rușine
Căci noi pe toate le-am înfrînt
O, Libertate, doar prin tine!

În românește de Mihail Magiari

REVISTA STRĂINĂ

● **PREMIUL „MENELAOS LUDEMIS",** acordat de fundația culturală „Gregos" a fost decernat scriitorului Lambros Zogas, care a tradus și a coordonat apariția în Grecia a celor cinci volume din opera președintelui României, intitulate „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană", prefațate de mari personalități ale vieții politice elene. La festivitatea de premiere, în cadrul căreia au luat cuvîntul poeta Milli Gregu, directoarea fundației, și Lambros Zogas, au fost prezenți oameni politici, academicieni, scriitori, ziariști, alți reprezentanți ai vieții culturale din Grecia. Cu același prilej a fost decernat premiul „Menelaos Ludemis" prof. univ. Romul Munteanu.

● **RECENT,** Editura pentru literatură populară din Beijing a publicat în limba chineză două romane iugoslave „Podul de pe Drina" și „Răscoala țărănească". Viața și lupta pentru libertate a poporului bosniac precum și lupta țăranilor croați din sec. al 16-lea împotriva nedreptății și asupririi au găsit un larg ecou în conștiința cititorilor, operele clasicilor iugoslavi Ivo Andric și respectiv August Senoa fiind bine primite de publicul chinez. Aceeași editură a reeditat un volum de Povestiri iugoslave alese, iar o editură din Shanghai a tipărit recent un roman de Veljko Kovicević.

● **DIN CELE** mai îndepărtate colțuri ale Uralului de Vest și de Nord au fost aduse în apropiere de orașul Perm, mai multe exponate ale arhitecturii străvechi, cum sînt un turn de lemn înalt de 30 m, un turn de pază construit acum două secole, fără să fi fost folosite cuiele, o moară de vînt etc. Aici a fost deschisă o importantă rezervație de arhitectură și etnografie, a cincea de acest fel de pe rîul Kama.

● **CĂLĂTORIE ÎN VESTUL CHINEI** de Edgar Snow a fost recent reeditată de libraria Sanlian. Cunoscutul scriitor american și-a început redactarea operei în cursul călătoriei sale din 1936 la baza revoluționară de la Shaanxi-Gansu-Ningxia și a încheiat-o în iulie 1936. Cartea are marele merit de a fi prezentat pentru prima oară, cu obiectivitate, revoluția chineză și principalii săi conducători. Volumul, care în prima sa ediție englezǎ purta titlul „Red Star over China" a fost tradus în chineză în februarie 1938 cu titlul „Călătorie în vestul Chinei".

● **ÎNTRE** universitatea „Chiril și Metodiu" din Veliko Târnovo (R.P. Bulgaria) și Universitatea din Cracovia (R.P. Polonă) există o tradițională conlucrare științifică soldată cu numeroase comunicări, studii, referate, simpozioane consacrate în principal aprofundării datelor cunoscute despre școala cărturărească de la Târnovo, precum și istoriei limbii și literaturii bulgare. Sesiunile științifice care au dezbătut problemele Școlii de la Târnovo ca și cele închinate aniversării a 1150 de ani de la nașterea lui Constantin Chiril filozof, au înregistrat importante contribuții aparținînd profesorilor Maria Honovska, Alfred Zaremba, Alex. Naumov, Wanda Stermpniakova. În cadrul ultimelor convenții încheiate între cele două foruri științifice se prevede atît aprofundarea studierii Școlii cărturărești de la Târnovo cît și accentuarea efortului de descoperire în biblioteci din R.P. Polonă a izvoarelor istorice referitoare la Bulgaria.

● **LA BEIJING** a fost organizată o săptămînă a cinematografului francez. Au fost prezentate simultan patru filme, în douăzeci și trei de săli de spectacole. La ceremonia de deschidere a acestei manifestări, la care au luat parte personalități ale vieții culturale din China și Franța, au fost prezenți regizorii Robert Enrico și Jacques Demy, ale căror filme „Vieux Fusil" și respectiv „Peau d'âne" au rulat cu acest prilej pe ecranele cinematografelor din Capitala Chinei. Celelalte două pelicule prezentate au fost „Mon Oncle" de Jacques Tati și „Molière" de Ariane Monouchkine.

● **CENTENARUL APOLLINAIRE** este marcat în capitala Franței prin două mari expoziții care evocă raporturile pe care poetul le-a avut cu arta și artiștii timpului său. Una, deschisă la Centrul Pompidou, în sala cabinetului de artă grafică, prezintă opere cubiste din diferite colecții, opere despre care a vorbit Apollinaire în scrierile sale despre artă. Este o întreprindere serioasă, scrie un cronicar, care oferă totodată ocazia de a revedea, reunite, minunate tablouri. Cea de a doua expoziție, instalată la Grand Palais, în Salonul de Toamnă, intitulată „Apollinaire și pictorii", grupează în șase mari săli aproximativ două sute de picturi, desene, gravuri și mult multe documente adesea inedite care evocă, totodată, omul și cronicarul de artă, apărătorul noului în plastică.

● **COLLECTION** „Blanche"-NRF oferă cititorilor o serie de scrieri inedite ale lui Jacques Prévert, sub titlul „Soleil de nuit". Volumul cuprinde prezentări de cărți, de expoziții, scrisori adresate de Prévert unor amici, poezii, — toate adunate grație cîtorva prieteni care au știut să le găsească prin sertarele unde au fost păstrate. Sînt incluse în acest volum mici capodopere ca „Lumières d'homme", „Le Pays des sosies", „Ardoises" și multe altele în care ne întîlnim cu un Prévert mai tînăr ca niciodată.

● **„ÊTRE ET AVOIR ÉTÉ"** este titlul volumului apărut de curînd la Editura Gallimard, semnat de Igor Markevitch. În acest roman autobiografic avem ocazia să cunoaștem viața cunoscutului dirijor și compozitor, cu toate bucuriile și eșecurile ei. Astfel, la numai patru ani el își începe ucenicia de „copil-minune" la Paris. Celebrul pianist Alfred Cortot și Nadia Boulanger întrevăd în el talentul creatorului și interpretului de mai tîrziu. Pe Diaghilev îl înflăcărează cu muzica sa. Printre marii lui prieteni se numără Stravinski, Auric, Cocteau, Eisenstein, Max Jacob, Dali, Berenson, Charles Munch, Ramuz.

SPORT

Minereu pentru infern

● E prima oară cînd îmi place să mă laud — și asta numai din cauza jucătorilor de rugby francezi — că lăsîndu-ne de băut înfrîngeri care fac cît o victorie am ajuns să tocăm averi princiare pe tejghelele noastre de zinc sau de lemn colțos. Șauri-balauri umblînd sănătoși pe luciul bălților din sud, rugbyștii francezi îmbătrîniseră în obiceiul de-a se uita la noi ca la felul trei cînd felul trei se compune în fiecare zi numai din praz fiert. Dar iată, căltunașii văilor belite de-un vînt neluat în seamă prea multă vreme s-au schimbat în viperă iar Giuleștiul, inspirat la desen ca un popă trecînd munții cu o cutie de table la subțioară, a demonstrat cu pînză și penel că zimbrul, cînd se piaptănă-n oglinda izvorului de pe Calea Griviței, poate ciufuli cocoșul galic. Rugbyștii francezi — scutură-te val de verbină rece ! — și-au lăsat la București toate invierele. Despre adversarii în sport se cuvine, prin legea pămîntului, să vorbești frumos, chiar și atunci cînd îi prinzi umblînd cu mîna în beregată de oaie caldă. De aceea voi spune că ei au jucat bine dar au făcut o proastă impresie în fața publicului în clipa cînd n-au vrut să schimbe tricourile cu învingătorii și s-au retras în vestiare îmbîcsiți de negură, veninoși, căzuți în ideea c-au fost puși la blesteme. Marile puteri (bineînțeles că mă refer doar la marile puteri din sport) se miră de li se scălîmbă gura că cei mici sînt în stare să se bucure sincer și îndelung c-au învins pe merit. Roata lumii ne învață că sîntem cu toții minereu pentru infern. Altfel bucuria n-ar avea haz. Cei ce nu știu că peștele se îndulcește cu puțină sare și nu pot să guste dintr-o înfrîngere clipele de odihnă s-au născut ca să îndure cazna piperului plantat în fundul nărilor. Cînd ești cu părul sur nu porți coada verde și cauți să mărți cocoșata pe-o oală de apă ca să limpezești soarta și praful de pe mobila veche. Dar bînd eu zodii cu paiul mi-a fost dat să văd că prostia face solzi de știucă chiar și în spitalele pentru rechini.

● Veștile proaste-mi sosesc totdeauna la țanc și eu le amîn povestea, sperînd în jocul secund al întîmplării. Da de unde ! Rostul neghiobilor e să-și vadă de treabă. Și să mănînce balmuș în fiecare zi de post. Zic toate astea cu bătaie la publicul craiovean care, bîntuit de prea mult noroc, își cîntă-n dungă meseria de-a fi înțelept. Jucătorul Cîrțu, pe care s-ar bate toate orașele cu echipă-n divizia A, declara de curînd că nu mai poate juca acasă din cauza huiduielilor. Excelentul tehnician din Craiova e gata să predea tricoul la magazie din pricina unor tembeli — puțini la număr, știu, dar netemperați la momentul oportun de spectatorii civilizați și de bună cuviință. Cred oare oltenii că vor avea mereu de unde să aleagă ? !

● Czako, antrenorul U.T.A.-ei declara reporterilor de la Flacăra că meseria de antrenor se învață pe tot timpul vieții. Și mai spunea că el a învățat nebănuit de multe lucruri de la Gheorghe Staicu. Recent, Staicu i-a dat o lecție și lui Mircea Lucescu pe care eu aș numi-o „Crivățul împotriva ploii". Inteligent pînă la violență, Mircea a primit din mers bătaia zăpezii și a troienit cu ea porțile dinamoviștilor bucureșteni.

● În iunie, cînd soarele va lepăda pui de lună plină și luna drumuri spre mare, F.C. Argeș și Steaua vor juca finala Cupei României ! Cine nu mă crede, să aștepte. Mai ales că așteptarea va lua în curînd chipul dorului, n-am zis al durerii, fiindcă eu cred și știu că timpul neîncălzit de patima fierbînd pe stadioane e un colind și o scuturare de brad. Cei ce sîntem minereul infernului din Giulești trăim iarna plini de credința dărîmărilor din Tîrgoviște. Și sîntem prea plecatele brînduși ale marii întîlniri din primăvară : Tamango — Dobrin. Iar în încheiere vin și zic : lasă, las' să mai fie și alții minereu pentru infern.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
49
(971)
Sîmbătă
6 decembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

E scris Unire

O știre care ne-a parvenit de la Alba Iulia a dat zilelor și nopților noastre încărcătura și dimensiunea unei arheologii de spirit cu putere de eveniment. A fost descoperită o uriașă necropolă din studiul și inventarierea căreia ies la iveală adevăruri care vin să confirme odată mai mult și să țină permanent treaz conștiința existenței și continuității noastre pe aceste meleaguri, aici, în pofida unor vicisitudini de tot felul. Loc sacru și blînd, Alba Iulia este marele piedestal al monumentului unirii și, prin aceasta, al unității noastre.

De două ori, în două răstimpuri de istorie, Alba Iulia a scris în sufletul și conștiința noastră cuvîntul unire, făcîndu-l să strălucească peste virfuri de munți. Odată, în irumperea de cuget și faptă a marelui voievod Mihai Viteazul. Și a doua oară, la 1 Decembrie, acum șaizeci și doi de ani. Rațiunea unirii și unității noastre n-a încetat însă niciodată să fiinteze și să ne călăuzească spre legitimitatea noastră istorică, din cele mai vechi timpuri. Ea a dat forță și sens luptei și aspirațiilor comune, a mobilizat energii și a încordat spirite iar la lumina ei, a dragostei de țară, s-au scris cele mai de seamă capitole ale istoriei. Și s-au scris, s-au creat nepieritoare operă de artă, s-au înălțat nepieritoare fapte de eroism.

La Alba Iulia, acum șaizeci și doi de ani, o sută de mii de oameni aclamau o realitate consacrată prin voința și puterea însăși a țării, Unirea Transilvaniei cu patria-mumă. Marea Adunare Națională întrunită acolo proclama „unirea tuturor teritoriilor" locuite de români iar strigătul acestora — „noi vrem să ne unim cu țara" dobîndea marca și amplitudinea în timp a unei treziri irezistibile la viață ca și a unei chemări de neconfundat. Unirea de sub Cuza se completa și se întregea acum, ca un arc de triumf al întregii noastre istorii moderne și contemporane. Ideea de unire, dăltuită pe frontispiciul acestui monument, poartă numele tuturor celor ce au săvîrșit-o și, după cum se știe, atunci la 1 Decembrie 1918, socialiștii români au dat un exemplu glorios. Dar nu numai ei, ci și alții, mai demult, în toate timpurile, astfel încît ideea de unire poartă și numele războiului de independență de la 1877 și, mai dinainte, al revoluției de la 1848. Acum șaizeci și doi de ani, istoria a consemnat starea de triumf a acestei idei, apogeul însuși al stării de unire pentru ca, după decenii, odată cu actul decisiv al eliberării noastre naționale și sociale, unirea să cunoască o nouă și cea mai temeinică motivare, fiind ridicată la rang de demnitate și conștiință politică națională. În esență, ea se exprimă azi prin însăși realitatea de fapt a țării și prin unitatea, solidaritatea de neclintit care ne caracterizează și ne face să acționăm strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general.

Rememorînd acel act de acum șaizeci și doi de ani, rememorăm unul dintre cele mai hotărîtoare momente ale existenței noastre și o facem cu cuvintele secretarului general al partidului nostru, președintele Republicii : **Unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau a înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și dreptul inalienabile al poporului, pe deoparte, și cadrul național cerut cu strictețe de aceste realități".**

Este în aceste cuvinte esența întreagă a actului unirii realizat cu demnitate și sacrificiu atunci. Și tot în aceste cuvinte este și esența întreagă a adevărului pe care îl slujim și-l facem să strălucească la dimensiunea întregii țări, azi.

Luceafărul

Ion Grigore : „1918"

Pietrele care cîntă

În liniștea și pacea unui loc ferit de indiscreție și tumult va fi lucrat Simeon Tatu chipurile istoriei noastre, pentru că numai într-un asemenea cadru a fost posibil ca artistul să cheltuie prin ani și decenii inspirata sa energie dimpreună cu o răbdare de geniu pentru a da la iveală un întreg popor de voievozi.

Copleșitoare prin cantitate, marea lucrare a sculptorului are calitatea operelor create pe dimensiunea ideii și realizate printr-o binevenită, salvatoare, individualizare. Deoarece timpul, istoria s-au putut întrupa în aceste chipuri, dind carne ideii unui Pantheon istoric național, ne cercetează iarăși utopia de a vedea realizat în inima celui mai înalt munte de la noi, adevăratul muzeu al vieții noastre istorice, astfel ca sculptorii să-l poată crea într-un secol de acum înainte.

Simeon Tatu a reușit să dea viață ideii permanenței noastre istorice, iar privitorul operei sale, într-adevăr monumentale prin acumulare — cum subliniază Victor Ernest Maşek în caietul-program, are privilegiul de a se afla brusc față în față cu șirul neîntrerupt al părinților patriei. Celor peste 130 de portrete expuse în galeria din Piața Cosmonauților nr. 7, sculptorul a avut forța și harul de a le da lumina și amănuntele care să le particularizeze, astfel încît chipurile lor să ne amintească și trăsăturile ireductibile de caracter cu care istoria le-a consacrat personalitatea și acelea general-umane dar diferențiate de la

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

PRELUDIU

O voce inconfundabilă

În gustul liricii exaltate, cu aer de manifest baroc, a lui Nicolae Labiș, este și poezia Ilenei Zubașcu, autoare practic necunoscută pînă la debut („Întru totul", ed. Albatros, 1978), prezență, se vede treaba, discretă în viața literară, însă o voce esteticește excepțională : „Eu nu-mi petrec viața în capitale unde / Metaforele blinde stau cu poeții în gură ; Pînă-n prăsele înfiptă în inima realității / Caut o formă nouă vechilor întrebări / Iar noilor certitudini — o formă pe măsură". / („Cîntecul generației mele"). Totuși, nu în această poezie declarativă și frenetică este Ileana Zubașcu de tot originală (căci, observ, dictiunea e aci stingace, aci sfortată de o prea apăsătoare idee). Pe o coardă inefabilă, de umor maramureșan, constînd dintr-un amestec inseparabil de ironie și de gravitate, poeta cîntă minunat, cu efect remarcabil dedus dintr-o limbuție de ingenuă gospodină, cu gura dezlegată : „Voi sînteți învățații lumii / sînteți oricum oameni cu scaune multe la cap / voi aveți bogății fără număr / în nume și în cuvinte / vouă nu vă e teamă nici măcar de umbra voastră / voi învîrtiți lumea pe degete / voi țineți bănutul lumii în palmă / voi știți cum stă toaca în cer / pentru voi totul e la mintea cocoșului / voi aveți uimitoarea putere / de-a îndruga zilnic verzi și uscate / cîte în lună și-n stele / și-n soare / dar eu biata de mine / stau ca un turture ce se topește / la streașina spiritului", („Săraca de mine").

Poezia e un jurnal diurn și cu izvorul într-un eu unanim și inocent, extrasă dintr-o veșnică trudă fără ideal teribil, ca un soi de obidă generică, născătoare totuși de exaltări curioase. „În Maramureș / adun copiii la școală / ca bucatele / într-o gură flămîndă / trag ca o minză neînvățată / cerul cu otavă din văile lumilor / prins de hamurile nervilor mei / În Bărăgan și Moldova / laptele sînilor mei irigă / ogoarele secetoase. / În Deltă alerg între satele izolate / ca de la o femeie gravidă la alta" („Insurecție"). Practic, aproape totul se poate exemplifica în întregime și Ileana Zubașcu a închipuit frenezia vitalistă și totuși singuratică, sărind peste presiune fiziologică, sexualitate și fixațiune erotică. E în această exaltare o febrilitate de înger curios de toate cele lumești, o extremă umanizare vitală, ca de Esenin feminin : „Să fiu moartă de beată / beată crită / să vin de la o petrecere / din satul Botiza / de la prietena mea Stefanca bibliotecara / de-a dreptul peste dealuri / noaptea la miezul iernii / să mă opresc într-o claie de fîn / limpezită la marginea lumii / să-mi fac un culcuș / și să dorm pe vecie / pînă spre primăvară, cînd vor înfige oamenii furcile în mine / voind să mă-n-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

● În pag. a 3-a: ● Fondul principal al culturii române
● Interviurile «Luceafărului»
● **Prof. univ. dr. Liviu Rusu: „Lectura trebuie să fie una : conștiincioasă, cu aplicație, cu atașament și aprofundare, cu respectul strict al obiectului"**

Farmecul absenței

O poetă care se impune, de la carte la carte, prin sinceritatea necomplexată și dezinvoltura tonului liric este Ioana Crăciunescu.

Vocea tinerei poete posedă într-adevăr un **farmec** personal, apt de a deschide și întreține dialogul, în cele mai bune condiții de receptare. Cu umor și autoironie, cu un aer de frondă și arlechinadă, cu un soi de afectare jucăușă, interpelativă, care o **prinde** și-i stă bine. Ioana Crăciunescu face în poezie figura unei Françoise Sagan, dind cu tifla tristeților pe care, oricît de **mortale** ar fi pe moment, le știe pasagere, intrate într-un fel în regula jocului: „Bine-ai venit Tristețe să facem o poză. / Surizînd amîndouă / lîngă un urs împăiat și un cerb împușcat de curînd // O piață devastată de melci mi-e mintea! / și infernal de-ncet / se mișcă-n mine acest gînd. // Dar uite iubito / (cum altfel să-ți spun ?) / mina mea e pe măsura mănușii tale / Poftește în casă. / De surdul zgomot nu te speria, / mai fericit ca noi / tatăl meu se leagănă-n pod / îmbrăcat în mireasă... / (poftește la masă) // ...de la el pînă la mine plouă / lumea se taie în două / apa atîrnă greoaie în streșini / casa vuiește de alb / aripa unui înger se leagănă / pe un catarg / în urmă se-nchide o carte // lunimarțimiercuri... / și noi trăim, murim, trăim mai / departe... joivinerisimb" **(Souvenire de la Sinaia).**

Există aici o angajare **plină** în viață, cu francheță și sportivitate, însoțită, totodată de toate riscurile care decurg din trăirea „cu sufletul la gură". Un ritm de existență eminamente modern, din care nu lipsesc rupturile, dezabuzarea, plictisul, chiar stressul — ca să fim în tonul atmosferei ce ni se propune — se desprinde din aceste poeme, scrise nu cu cea mai bună „tehnică" posibilă, dar dictate mereu de o sensibilitate vie, alertată, care reușește să se facă auzită și înțeleasă cu un net sentiment de participare: „Pietele goale. Senzația lor definitivă. / Orașul părăsit de imagini. / Tu îți căutai urmele. / Aveai nevoie de credință. // Un dumnezeu bătrîn ne-a fost rînduit / în gîtlej / ca un dumicat de pîine fierbinte. // Nu ne stînjeneam. / Tu / mai puneai umărul la cite o statuie / eu / mai vi-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 2-a

CĂRȚILE ANULUI

Memoria „ancestrală" a timpului

Emanație și ea a unei stări de conștiință etico-estetică aflată continuu în confruntare polemica cu tot ce constituie act de acceptare detașat-conservatoare a stărilor de lucru ce guvernează mentalitatea poetică în general, ultima carte a lui Ion Gheorghe, **Cenușile**, Editura „Eminescu", reprezintă totuși un moment de „respiro" inscris pe traiectoria violent-agitată a evoluției din ultimii ani a operei acestui poet de o singularitate absolut incomodă, înscrisă în vastul și extrem de agitatul peisaj al lirismului românesc contemporan. Sigur, și de data aceasta poemele se zămislesc grație unui impuls poiemic originar, poetul fiind, literalmente „provocat" de un anumit punct de vedere a cărui tiranica dominație pe scara timpului mitico-istoric echivalează doar cu gradul de eroare conceptuală și afectiva pe care îl incorporează. În speța, este vorba de ceea ce s-ar putea numi, în viziunea lui Ion Gheorghe, mania credinței acordat exclusiv izvoarelor scrise unanim acceptate și utilizate de tradiția științei istorice, în ceea ce privește formele materiale de manifestare a vieții spirituale, raportata la însemnele structurale ale culturii celor mai îndepărtați strămoși ai poporului roman. Convins de caracterul iimitativ, în ultima analiză, deformant, neconform cu datele adevărului originar, al acestei mentalități, poetul își formulează și de data aceasta propriul punct de vedere : „O, învățați, învățați în cocteluri și colocvii asupra strămoșilor / Ziceți că Hiperboreea-i o țară în imaginația celor vechi. / Și credeți numai în scriitorii greci și latini. / Că-n nordul Istrului au fost barbari și necunoscători / Nici în meșteșuguri nici într-ale poeziei și științelor vieții și morții ! / N-a luat nimeni de la nimeni — ! Obiceiul de a-l pune-n vatra casei pe idolul cal și berbec / Să țină lemnele pe ei și viața focului s-o rînduiască. / Ei așa au văzut la părintele lor unic, regele cel dintîi al Țării Iperboria ; / Celții și dacii, grecii și semințiile sarmatice, / Carpii, geții și buridavii și balții, sciții / Și toți cei dintre fluviile Paradisului / La citi li se găsește în vatră acest idol, / Sint frați și leagănul lor este incoa de Istru — / Apullun ; / strămoșul meu îmi spune toate acestea / Și eu cu-nfricoșare îl urmez".

Autorul însuși declară, într-un avertisment al cărții, că ceea ce își propune în mod expres este faptul de a comenta pe cont propriu inventarii de morminte geto-dacice și carpice descrise în o serie de studii de specialitate : **Riturile funerare la daci și daco-romani** de D. Protase, **Cultura carpică** de Gh. Bichir, **Geto-dacii din Cîmpia Munteniei** de Mioara Turcu. Presupunem că tocmai această decizie a poetului de a-și sprijini demersul liric pe argumente istorice de o palpabilă materialitate face ca acuzata vehemență demonstrativă din cărțile sale anterioare — **Megalitice** sau **Dacia Phenix,** de exemplu — să se atenueze în chip simțitor și să se sublimeze imperceptibil într-o atitudine de senină și, totuși, voluptoasă contemplare a mirabilelor relicve. Am spune că **Cenușile** probează mai degrabă regăsirea de sine a poetului Ion Gheorghe din **Cavalerul trac, Zoosofia,** și, chiar în **Mai mult ca plinsul** reprezenta jocul visării inventive debordante, acum, în **Cenușile,** precum la Arghezi sau Blaga, poarță pecetea unui miraculos dar al divinației poetice, impresionantă, în planul transfigurării artistice propriu-zise, adică la treapta „transcrierii" ideatico-metaforice, prin extraordinara concretețe, o concretețe vital-telurică, a imaginilor în totalitatea lor. Infernala luptă cu materia primordială a relecvarului geologico-arheologic din **Megalitice** sau obstinata, terrizanta înclinare de a ezoteriza totul, la modul criptic, prin apel la un sistem de cifruri de-a dreptul runice cvasiinventate, din **Dacia Phenix,** acum, în **Cenușile** sint practici complet imblinzite. Suverană este, în noua carte, beatitudinea meditației existențiale ce-și soarbe seva vitalizantă din intimitatea exultant-afectivă cu care poetul, iluminat, își contemplă eul mitic-istoric, restituit de memoria „ancestrală" a timpului. Mai presus de orice, fascinează modul în care timpul mitic-istoric își relevă actualitatea, mai exact contemporaneitatea perpetuă, grație miraculoasei lui metamorfozări și sintetizări în ceea ce numim timp etern, adică în acel timp a cărui materialitate ideală emană din unda de spiritualitate umană universal-existențială, pusă în circulație, aceasta din urmă, odată cu impactul ce are

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 4-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

DRAMATISMUL TRĂIRII ȘI LIMBAJUL POETIC

Atitudinea lui Cezar Ivănescu față de limbajul poetic se inscrie în seria de paradoxe ale gîndirii artistice moderne. Căutînd noutatea, insolitarea cu orice preț a expresiei, sensibilitatea artistului modern redescoperă, ca pe o tentație absolută, lumea primitivă și valorile arhaice. Adulate frenetic pentru puritatea lor exemplară, ele sînt de fapt transcodate în operă. Întoarcerea la arhaitate este inautentică : modernul este un stimulator al primitivismului, un fals arhaic. Puritatea lui este una secundă, pentru că el are constiința estetică a puritătii. Poetul modern este un simulator, un prefăcut („O poeta é um fingidor", spune marele poet portughez Fernando Pessoa). Disponibilitatea sa transformă, de exemplu, un act initiatic într-unul estetic. Poetul modern nu se **produce** pe sine ci se **reproduce** pe sine. Un simulacru necesar stă la baza desăvîrsirii sale artistice.

Conceptia poetică a lui Cezar Ivănescu presupune o asemenea întoarcere a poeziei la origini. Poezia coexistă, originar, cu muzica. Structurile poetice s-au născut în strictă dependentă de structurile muzicale. Un accident a făcut să le putem cunoaste pe unele dar să le pierdem pe celelalte. Putem simti încă eufonia versului unei ode, il măsurăm si analizăm, dar armonia muzicii care însotea versul si interdependenta structurilor ni se refuză. Întoarcerea la origini a poeziei, partială deci ca performanță, e cu atît mai mult totală din punct de vedere al conceptiei. Simularea are aici o plurivalență, estetică. Cu fata la această himeră, poezia lui Cezar Ivănescu e tributară arhaităti perene prin căutarea obstinată a muzicalităti, dar si modei moderne prin experimentarea pe tărîmul literaturii a unor formule care apartin structural altei arte : muzica. Baladele se cîntă, alte texte parafrazează literar structuri muzicale. Însusi universul tematic invocă muzica, mai bine zis muzicalizarea. Ro-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

RESPIRĂRI

Piesa se numește Caramitru

Eu sînt locul de muncă al cuvintelor. Trupul meu este gazda sentimentelor voastre.

Gura mea este scena pe care steaua se descrie în chip de om.

Numai inima e a mea,— și depunem mărturie de aceasta ; — pînă cînd și amicul meu, Nichita,

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 2-a

Mihail Sadoveanu

Să fim departe...

Să fim departe undeva, între munți și nouri
În prăpăstii oable, între arcuri de ape
La cuibarul tăcerii, unde vin să s-adape
Vătuii ciutelor și puii de bouri...

Mai în fund a încremenit licornul lui Böcklin,
Așteptînd, cu ochii mari ceasul din urmă.
Prichindei în peștera izvoarelor scurmă :
Pe aur le bat tîrnăcoapele lin.

Fioruri de vînt, cînd și cînd,
Abia auzit șușuie în cetina grea.
Te string la piept și stăm noi singuri,
tăcînd,
Departe de oameni și sus, ca-ntr-o stea.

Din volumul de versuri inedite **DAIM** de Mihail Sadoveanu, Minerva, 1980.

PROFIL

Prin obiecte, spre cuvinte

Nu puține sînt poeziile lui Constantin Abăluță care încep cam așa : „Stau întotdeauna la fereastră...". Poetul, claustrat în propria-i cameră, contemplă mișcare fără sens, fără nici o eficiență, a lumii din afară. Gestul său este acela de a pune mîinile pe fereastră : trăire concretă a sentimentului distanței dintre eu și lume, distanță care nu se desfășoară spațial ori simbolic (marele zid), ci capătă forma ambiguă a transparenței materiale: prin ea se vede, dar nimic nu se poate atinge. E o distanță secundă, un fel de amăgire a dorinței de a ști, și tot astfel cum în peștera lui Platon se văd umbrele, dar nu esențele, aici lumea se întrevede (sau se străvede) dar, prin aceasta, nu e mai puțin depărtată și intangibilă. (În aceeași ordine de idei ar trebui să vorbim despre simbolul oglinzii, loc în care poetul își măsoară propria-i distanță, își contemplă imaginea înstrăinată, are corespondentul concret al răsfrîngerilor sale în jocurile de lumini

Mihai Coman

Continuare în pag. a 5-a

cronica literară

DAN LAURENȚIU: «Poziția astrilor»

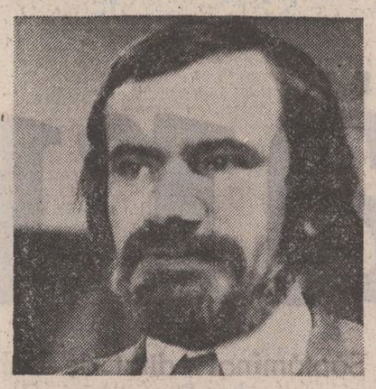

Concentrarea întregii opere poetice a lui Dan Laurențiu, din 1967 pînă în prezent, reprezintă fără îndoială desăvîrșirea unei virste poetice esențiale; **această sumă**, care certifică definitiv puterea și profunzimea de netăgăduit a unei adevărate combustii lirice contemporane. Comentariile la volumele lui Dan Laurențiu s-au desfășurat în principal pe linie cultural-poetică, fie stabilindu-se planuri referențiale ce vizează inima operei (romantism, expresionism, simbolism, suprarealism), fie picurînd, cu falsă nonșalanță, cîte un nume de sonoritate, în descendența căruia s-ar situa una sau alta din zonele poeziei de față: Eminescu, Trakl, Bacovia, Hölderlin, Rilke, Macedonski, Poe, Blaga, Michaux, Baudelaire, ș.a.

S-a conturat, în timp, imaginea unui **poet dilematic**, operînd în zone de gîndire poetică, desfășurîndu-și imnica pe coordonatele orfismului și ale cerebralului de luciditate non-opțională, încadrînd actul poetic și persoana Creatorului în teoreme lirice, prim plan potențat de supranocturnul afectiv, unde sensibilitatea poetului așează erosul și artifexul, hilarul și hieraticul, ludicul și inițiativa într-o utopie a sinelui marcată la început de credința în cuvînt, **de puritate și apetențe cosmice și minată cu vremea (Zodia leului** fiind principala „vamă" a acestei poezii) de îndoială în capacitatea transfiguratorie a limbajului poetic, situîndu-se în momentul de față într-un scepticism ușor sarcastic, falsă odihnă a unei luciditări ceremonial-spectaculare **(Ave Eva**, poemul ce încheie cartea de față mărturisește cel mai bine etapa actuală a acestei energii poetice).

„Zeitățile" care tutelează poezia lui Dan Laurențiu — Solitudinea, Amurgul, Noaptea, Melancolia, Meditația — energia care le insuflă vitalitate poetică — Iubirea, și raportul ei cu cunoașterea („poezia este iubire fără cunoaștere" afirmă poetul), — și elementele ce figurează periplul eului prin lumea autospectaculară (trandafirul, orașul, copacul, teoriile) — sînt, toate, așezate sub semnul Cuvîntului, al Rostirii. Dinamica preponderent interioară pe care o desfășoară această poezie, faptul că poeziile sînt toate rotunduri aplecate ca o pleoapă peste însăși vederea ce le-a născut, ca și faptul că migrările se petrec aproape fără excepție în sine, constituie o dovadă în plus a ideii că verbul, cu materialitatea sa fără seamăn, a ieșit ireală, palpabilă doar la nivelul tactilității imponderabile, guvernează spațiul aerian dintre idei și rostirile acestora. „Ochiul transcendent care m-a urmărit ani la rînd impenetrabil ca însăși enigma iubirii mele (de a mă odihni în gratitudinea cosmică a cuvîntului, ani, o știu) era ochiul viu al destinului meu și veștile sale nu veneau din această lume, precum nici eu nu mai sînt fructul senin al iluziei", se spune în această supremă plîngere evocatoare care este **O pogorîre în Maelström** și care încheie **Zodia leului**, după o cale alcătuită mai mult din bifurcări și a cărei unică țintă este aflată într-un tîrziu-de-sine așezat în lumina rostirii esențiale: „De aceea Poetul nu mai are nici o iluzie, căci el este însuși ochiul transcendent al morții care se contemplă pe sine, perfecțiunea tăcută în care s-a zidit prin moartea haosului de cuvinte întru glorificarea cosmică a cuvîntului". În acest sens, Dan Laurențiu devine părtaș unei condiții fundamentale moderne a poetului, ipostaziată cel mai pregnant în acel **Le retour d'Orphée** al unuia din marii slujitori ai cuvîntului, Pierre Emmanuel, și care mută — în mod esențial — accentul misiunii orfice, de pe viziunea poeziei ca atotimblînzire pe dimensiunea ultimă, a neputinței mîntuirii de Limite și a perpetuării ad infinitum a Căutării prin imn. „A trăi în moarte este echivalent cu a trăi viața cuvîntului" spune poetul, așezat în centrul mandalic al Maelström-ului. Să urmărim, deci, traseele acestui cuvînt și ipostazierile sale în „geografia imaginară" a poeziei lui Dan Laurențiu.

Întîi, cuvîntul este spațiul infinit (nedelimitat de lumina ce conturează, izolînd, obiectele) al Nopții — „Dar sfînt este jocul / vinovat al luminilor din întuneric / și pașii noștri par copii ai nimănui / și curg asemeni izvoarelor dincolo" — către acest dincolo, care este același cu Spațiul cuvintelor, se vor îndrepta toate energiile nocturnului, emblemă a originarului, a extincției, a indoielii și a Limitei. „Acum și noaptea veni-va / ochiul roșu se deschide / corăbii de foc și de sînge / aleargă lătrînd după **cinele** frigului": nocturnul deschide astfel toate zăvoarele sinelui („pierdută este orice rază / și bucurie senină pentru / ce-ar fi putut fi clopotul însingerat / al mîntuirii mele e noapte"), devenind personaj prodromic al eului **(Să dormi)**, scut ocrotitor, pîntec și leagăn **(Zăpezile)**, decor somnambul al tăcerii desăvîrșite **(Noapte de august, Frumoasele nopții)** sau mormînt fericit **(Petala)**, un fel de vad de la Peniel unde rostitorul dă luptă cu cuvîntul **(Pasăre de noapte)** sau o noapte de pătimire „solitară și mîndră" **(Intangibilă ploaie)**, unde Cuvîntul își urcă golgothicul drum sore tăcere.

„Perfecțiunea vei afla-o în solitudine", afirmă poetul, ceea ce conferă dintr-odată sens Nopții și substanță Melancoliei. Viețuită mai mult ca un cod moral, în tonalități baideticlirice, **Melancolia** (cu vorbele sale centrale: să asculți, să nu-ți fie frică, să nu confunzi, să găsești, să cazi) este un poem semnificativ prin acutele sale spectaculare, ceea ce arată în Dan Laurențiu un nostalgic nu prin vocație, ci prin autoconvingere spirituală; alurile puternic bacoviene, tonurile luminos-nocturne macedonskiene, boema hidă pe alocuri, și notele de cinism degradat în meditație ludică, sînt toate caracteristici cenzurate de spiritualitatea dilematică. Nostalgicul este mînat lăuntric de meditație, astfel încît atunci cînd se tentează pasivitatea sceptică, cu orice preț, se ajunge tot la un spectacol gîndit, chiar dacă privit „cu pleoape de portelan": „lîngă îngerii albi lunecînd / pe aripi suave / în văzduhul curat albastru / fără inimă albastru fără inimă". Am citat din **Albastru cimp și aripi** (din vol. **Călătoria de seară**, 1969), poem cu tuș tremurată cromatic și sonorități simboliste, pentru a-i contrapune o altă manieră spectaculară (din etapa actuală a poetului), cea din **Tat twam asi**, unde „pleoapele de portelan" au devenit „privire inocrită în ochi", unde eul contemplativ devine „iertăfa cuvîntătoare", unde razele aurorale și albinele tremurînd „în cîmpul suav" lasă locul unui cuib de rîndunele făcut „în wc-ul damelor", unde peisajul devine „cu ochi negri". Metamorfoza este așadar lesne detectabilă.

Constiința autospectaculară, dublată de luciditatea ce nu lasă niciodată eul covîrșit de narcisism, face ca poezia lui Dan Laurențiu să fie traversată de unele „dublări", figuri-de-sine, într-o obiectivare menită a transfera energiile în sume tipologic-ideale. Așa se întîmplă cu **Eroul**, trecînd un styx fals către „malul unei noi geneze", cu „emirul" peregrin la o Meccă derizorie **(Canoe)**, cu „efebul de aur" pornit către o „stea a nimănui" **(Izvoare)**, cu **Omul puternic**, învățător al unui dincolo „luminînd ipotezele", așa se întîmplă cu „prințul" fericit într-o „mănăstire a nevrozei" **(Zidul)** cinic hamletianizant — „Ofelia du-te la crematoriu" **(Prințul din stele)** sau cu Faust, aflat într-o degringoladă conceptual-existențială **(Lamentațiunea dr. Faustus)**. Alături de magia spectaculară și de cea meditativă, magia cuvîntului creează la Dan Laurențiu alura princiară a rostirii, dictată de sacra neliniște și de cutremurul interogativ („Pe frontispiciul templului unde îmi făceam rugăciunile stă scris: **Angst und Sorge**"). Vegetalul, Iubirea și Simbolul existențial sînt cele trei zone asupra cărora lucrează în principal verbul exorcizant; cel dintîi este difuzat de-a lungul întregii poetici a nocturnului pe care poezia de față o dezvoltă; cel de-al doilea termen este sursa ceremoniei intelectualizate a acestei rostiri de sine ipostaziate în imn: „Vino iubito-i frig în paradis" sau „e vremea nunților și viii dînd mîna cu cei morți / dezlănțuie serbarea iubirii minerale", „pămînt o să fim amîndoi / acum și în lumea de-apoi / ascultă cum plînge un taur / iubito cu părul de aur" sau „tu lege a melancoliei mele / va trece și această lebădă / va veni iarna / și poate vom muri", sînt exemple ce codifică un regim al Iubirii sacru neliniștite, propunîndu-se ca un topos al nădejdii și împlinirii. Simbolica existențială, însă, propune un adevăr mai acut: acela al neputinței depășirii limitelor, adevăr codificat fie de Învățatul resemnat în fața ideii de revelație ca mister potențat **(Pasăre cu suflet curat)**, de oarbă rătăcire între concepte tragic-optative **(Lied)** sau de sensul căderii spirituale ca ascensiune afectivă **(Odihnă)**, fie de emblema cerculuI luminos ce extaziază așteptările **(Îngerul ca un cîine)**, oferindu-le o pax melancholica vremelnică **(Somnul)**.

Pornită din încrederea în cuvînt și ajunsă la încrederea în luxul melancolic al tăcerii, poezia lui Dan Laurențiu edifică astfel o sferă a neliniștii ceremonializate; inedite din volumul de față continuă axa superior-sceptică adusă de **Zodia leului.** Un scepticism spiritual minat, însă, de imboldul vital al sensibilității, o dezagregare a patosului imnic, dublată însă de cresterea metaforică a puterii artifexului. Din această dualitate, în care tristețea e tăiată de frenezia amintirilor **(Frunzele, Noapte bună, Ca o petală)**, în care cinismul metalic **(Mica serenadă)** sau sonorizat **(Favoarea)** întîlnește ludicul bonom **(O. benedicțiune)** sau erotizat **(Nu te pot imita)**, — se va hrăni, credem, poetica viitoare a lui Dan Laurențiu. Cu alte cuvinte, în ootiunea pentru **eviscerarea limbajului** și a viziunii („nimic Doamne decît o vorbă în doi peri / adusă de vînt de o epocă revolută / nimic decît un ecou al senectutii / mai tare decît risul tău alb în întuneric") sau pentru **reinstaurarea rostirii** ca sumă a ființei („numai despre cuvînt / ne-a mai rămas să mai vorbim / el și-a smuls cămașa fericită / și s-a aruncat ca un cersetor la picioarele mele"), — rezidă energia viitoare a acestui lirism. Însă, dincolo de orice, însăși posibilitatea acestei esențiale ootiuni indică destinul înalt al unui poet pentru care „pogorîrea în Maelström" a însemnat ascensiunea spre revelația esențială a Vederii-de-sine.

Dan C. Mihăilescu

MIRCEA MICU «Murind pentru prima oară»

Între atitea **Parodii de la A la Z, Întîmplări cu scriitorii**, glume de Anul nou și alte pișicherlicuri și machiaverlicuri era să uităm că Mircea Micu este poet. Ne-o reamintește cu acest recent volum, tipărit la Editura **Eminescu** și intitulată **Murind pentru prima oară.** Poetul este aici grav fără încrîncenare și, în poemul **N-am să mai scriu parodii** declară cu orgoliu dar, totodată, cu părere de rău de a renunța la ceea ce este consubstanțial spiritului său: „N-am să mai scriu parodii niciodată, / e o meserie de care promit să mă las / căci ce e parodia dacă nu mănușa / cu care încerci să încălzești cînd e ger / mîna ostenită a poetilor / E bumerangul de zahăr ars, / floarea cu care atingi confrații / amintindu-le că-i citesc / Voi scrie despre fragilitatea ploilor, / despre scîncetul vulpii la vizuina pustie, / despre melancolia ursului din captivitate, / despre felul în care iubita / îmi fură răsuflarea și-o ascunde, / în părul ei ocrotitor. / Voi scrie despre singurătatea pelicanilor / căzuți în bălți ca niște meteoriți, / despre casa părintească în zidurile căreia / greierii cîntă atît de frumos / încît tencuiala se desprinde ca lacrima // N-am să mai scriu parodii niciodată! / Și-o să vă fie dor de mine / ca urșilor de stupii părăsiți de albine". **Melancolie, eros, singurătate, casa părintească, lacrima** sînt, într-adevăr, stîlpii de susținere ai edificiului poetic din **Murind pentru prima oară.** Dar fundamentul din care se înalță viziunea poetică este obsesia morții (titlul volumului nu este parodic) de unde derivă de altfel motivele enumerate mai devreme, împreună cu o serie de conotații. Căci melancolia e a timpului trecut, erosul apare deseori ca formă a unui irepresibil **amor fati**, singurătatea nu e altceva decît un fel de a muri, casa părintească amintește de spațiul copilăriei (puritate iremediabil pierdută), lacrima este durerea trecerii, transformată în decor. La Mircea Micu obsesia thanatică nu dă naștere unor viziuni stranii, abstracte și contorsionate mental. Vorbind despre moarte sau, mai exact, **murind pentru prima oară**, poetul o face firesc, cu mijloacele unui limbaj plin de căldură omenească, simplu, dar cu atît mai penetrant. Iată sentimentul apropie nud, exprimat în poezia **Gînd de octombrie,** una dintre cele mai frumoase din volum: „Mi-e frică, mamă, c-am să mor de tînăr / Simt cum mă frînge cineva din umăr / Tot mai aproape steaua mi se-arată / În tremurarea ei decolorată / Mi-e tot mai dor și merg pe cîmp pierdut / Către sămînța mea de inceput. / Visez un chip ciudat, nici rău, nici blînd, / Un chip pe care nu l-am cunoscut nicicînd / Să fie-un semn această taină grea / Sau este însăși presimțirea mea? / Altfel, de ce, cînd scurta noapte vine / O pasăre se-așează lîngă mine, / Se uită lung, se-nfoaie ca o floare / Cu penele ei negre și usoare / Dar nu mă tem! De-ar fi, e ca și cum / Aș trece doar o punte sau un drum / Și m-aș apropia mai mult de lutul / Care mi-a dat ființa și-nceputul". Simbolurile cu care operează Mircea Micu în poezia sa sînt accesibile, transparente, dacă nu de-a dreptul banale. Unele vin din folclor (pasărea vestitoare, steaua căzătoare — aici „decolorată"), altele dintr-o experiență poetică bine consolidată. Astfel, **nordul, zăpada** (și cu, desigur, conotația candorii) **toamna** (nu ca timp al rodului, ci ca graniță fragilă la anotimpul extincției), **jumătatea** (ca melancolie a întregului și semn al alienării), **somnul** (blagian), **lutul, noaptea** etc. Un novice ar eșua degrabă pe aceste căi bătute, repetîndu-i în ton minor pe maeștrii. Mircea Micu este, însă, un profesionist desăvîrșit, stăpîn deplin al prozodiei, cizelînd versul pînă cînd acesta dă strălucirea diamantului original. Ca în această **Doină**, variație fină pe tema morții mioritice, în metru popular, cu contaminații subtile din poezia eminesciană: „Către munți în sus / de lebede dus, / asupră-mi să cadă / frageda zăpadă, / să mă țină-n plise / vulturul din pisc, / nori tremurători / să am la subțiori, / stelele să-mi stea / lîngă tîmpla grea / să aud cum cade / luna în cascade, / să aud cum curg, / brazii în amurg. / Roua să mă spele / de rău și de rele. / Și de-atîta dor, să visez că mor / sus în munte, sus / de lebede dus...". Dar originalitatea poeziei lui Mircea Micu nu stă, cum s-ar putea bănui, doar în meșteșug. Deși, chiar de-ar fi așa, nu există aici nici un motiv de jenă. Arghezi nu era, în bună parte, un „meșteșugar" îndrăznet? Să revenim, însă. Mircea Micu nu este un aed al morții, sumbru și transfigurat, iar poezia sa un lamento perpetuu în fața ruinelor lăsate de trecerea timpului. De aceea, poetul așează între sine și sentimente (și, aici, se află originalitatea atitudinii) un văl fin de ironie, care nu distruge atmosfera poetică, ci o banalizează (o umanizează, adică), decupînd-o pe măsura firescului. Într-o poezie numită **Numai Ea**, moartea cuprinde insidioasă ființa („ca un abur de cerb iniernat"; „ca un șarpe"; „ca o lamă de brici") o sufocă („stă și mă respiră încet / jumătate de aer mi-e dat"). Determinații se acumulează de-a lungul a 19 versuri, senzația e de timp ce devine greu, de alienare progresivă, de — în cele din urmă — spaimă. Versul 20 aduce culminația stării de suferință: „sub munții gemînd unison"... Dar, iată, ultimul vers: „cersesc un pahar de ozon" — fără să răstoarne minuțioasa construire, aduce o notă aparte. Căci a cersi (verbul subliniază umilința, nimicnicia, tocmai pentru a sfîrși efectul celuilalt hemistih) un pahar, fie el și de ozon, este o sfidare a destinului, o mănușă cu degete ironice.

Fină, adesea subtextuală în poeziile din primele două secțiuni ale cărții **(Viața sufletului** și **Insomnii în spital)**, ironia devine manifestă în cea de a treia. Este doar una dintre notele diferențiatoare, celelalte ținînd de substanța poemelor și de aspectul lor formal. Chiar titlul secțiunii **(Poeme insolite)** atrage atenția asupra facturii speciale a versurilor de aici, dar, în același timp, programează lectura, atenuînd astfel surpriza. Sînt poeme fără rimă, de un prozaism premeditat, care pune în valoare metafora poetică. Între temele dominante se numără **dezrădăcinarea** (nu fără legătură cu moartea) avînd drept corolari **nostalgia satului, a copilăriei, retractilitatea** în fața orașului și supercivilizației. Poemele au o derulare epică, își dobîndesc ritmul din repetiții obsesive, mizează (acceptiunea nu e deloc peiorativă) pe poanta finală. Efectul lor emoțional se degajă din totalitate și, avînd în vedere acest lucru ca și lungimea lor, ne ferim să citîm fragmentar, rezumîndu-ne să enumerăm cîteva titluri: **Murind pentru prima oară** (cu un final extraordinar), **Crincenul zid al singurătății, Ispitirea lui Nifon** (care, în pofida motto-ului din Arghezi, trimite la **Părintele Serghei** a lui Tolstoi), **Despre morți și porumbei, Poem despre un cîine** (cu o prea explicită antiteză ce conduce spre pamflet), **O scurtă și melancolică întoarcere.** Pentru prima oară în volum apare un soi de **ars poetica**, mai curînd un **credo** în poeți și poezie, memorabil prin mesaj, din care citez un fragment semnificativ pentru modalitatea folosirii antitezei: „Pot ignora tristețea mea după zmee, / durerea de cap, coada la carne, / existența hoților de buzunare, / curiozitatea profesională, divorțul, / dorința de a ști ce ce petrece dincolo / de jaluzelele trase / Dar nu pot ignora existența privighetorilor / mitraliind noaptea cu gloanțe de miere / învelite în frunze ca-n propria piele, / cele care încoronează tăcerea rotunjind-o / și se evaporează dimineața odată cu roua / Nu pot să le ignor fiindcă ele / nu sînt altceva decît / glasul poeților plecați / să se plimbe în cer" **(Numai privighetorile).** Exceptional este poemul **Fulg de nea**, amintind de lentoarea epică a versurilor lui Mircea Ivănescu. A-l rezuma **(horribile dictu!)** aici, înseamnă a-l distruge, a-l cita înseamnă a deosăi spațiul tipografic. Mă mulțumesc să invit la lectură, atrăgînd atenția asupra științei poetului de a opune (cu efecte remarcabile), balcanismului gros — desuetudinea suavă, ironiei sarcastice — sentimentalismul delicat.

Între atitea **Parodii de la A la Z, Întîmplări cu scriitorii,** glume de Anul nou și alte pișicherlicuri și machiaverlicuri era să uităm că Mircea Micu este poet. Ne-o reamintește cu acest recent volum și ne obligă să ținem minte. Altfel spus, **Murind pentru prima oară** este o carte memorabilă de poezie. Am zice — contînd pe umorul poetului — că a doua moarte i-ar fi profitabilă.

Valentin F. Mihăescu

LILIANA URSU «Piața aurarilor»

Ultimul volum de versuri al Lilianei Ursu aduce cu sine o vizibilă modificare atît a substanței, cît și a expresiei poetice în raport cu cartea anterioară, **Ordinea clipelor**; este vorba de ceea ce aș numi alunecarea din concret și palpabil în spațiul imaginar. Dacă în **Ordinea clipelor** predominantă era priza directă la real, indiferent sub ce formă, acceptarea sau negarea lui repulsivă, fantezia fiind doar elementul de potențare, acum cele două nivele sînt independente și cu funcții diferite, nu de puține ori aflate în impact: „Să nu vă însele buzele roșii, / sau frăgezimea zîmbetului, / Negrul, neantul pîndesc în spatele lor / «Plecată slugă, îngerul dumneavoastră!» / Doamnelor, Domnilor / Poemul meu nu vă sugrumă / Nu vă suge sîngele / Primiți-l în casele voastre, pentru dumnezeu! / Dezmierdați-vă inimile cu gîndul / Împăcării dintre minte și trup» / Două păsări căsăpite sub geam / Și pașii umbrei tot mai aproape / Visam palmieri și delfini / De ce m-ați trezit?" **(Portret).** Astfel, primul grupaj al cărții se edifică tematic, tocmai pe declicul real-imaginar în care rolul celui de al doilea termen este de a denunța inconsistența și lipsa semnificație în sine a celui dintîi (...) „Poate ar fi mai bine să mă las de grădinărit / Chioșcul verde al bătrînului ce vinde vată de zahăr / e mult mai tentant, nu-i așa? / Chiar iluzia acelui fulg înmulțit la infinit, / pînă faci riduri, / Nu-i o eroare mai frumoasă? / Merită să-i vezi pe copii, mereu alții, / așteptîndu-și rîndul la un nor îndulcit". **(Vieux jeu).**

Tonul de revoltă din **Ordinea clipelor** este domolit, enunțul devenind aproape neutru, un simplu releveu al faptelor. În subteran însă, străbat semnele unei disperări surde, a unei dezamăgiri incurabile. Și totuși, spiritul caută o ieșire din starea de criză, o depășire a ei, prin refugiul în ficțiune, sau, mai exact spus, prin încercarea de iluzionare (norul îndulcit) în fond încă un semn al imposibilității transgresării limitelor. Se poate spune că demersul liric cuprinde doi timpi — primul este cel al izolării și expunerii „frînturii de viață", a „eșantionului" de existență, sau „instantaneului", așa cum se exprimă chiar poeta, iar cel de al doilea constă în insertul sau completarea și comentariul (uneori excesiv-livresc) în orice caz subliniat, ficțional, al evenimentului. Remarcabil, prin sincronizarea și acordul celor două mișcări contrare, ca și prin relieful imaginilor este poemul **Jocul Oglinzilor**: „Uneori te ascunzi / cum te-ai ascunde după o taină înfricoșătoare / Morișca inimii învîrtită de a cui suflare? / Și ele la pîndă, strigătele înhămate la marile care / ale realității. / Și cuvintele, cordon ombilical înfășurat / pe întîmplări trăite sau numai visate / O clipă durează măcelul interior, / cît îi întorci pianistului foaia, / cît îl vezi pe poștaș prin geamul aburit // O clipă să-mi umplu stiloul, / să-mi aprind țigara / Și sîngele cum năvălește în viață odată cu noul născut!"

La fel și **Capcane**, text în care fluxul liric este minat de tristețea bacoviană a unei existențe cenușii, redusă la gesturi insignifiante sau automatisme de comportament. Dar nu totdeauna balansul între paradigma realului și paradigma imaginarului este reglat cu exactitate, cîteva poezii precum **(Cea mai frumoasă sirenă, Cireșe de Comarnic)** părînd dezarticulate și acuzînd o structură discursivă. Următorul ciclu, **„False peisaje"** nu introduce motive sau teme noi, ci doar o schimbare de perspectivă, o deplasare de accent spre polul fictional. Un fel de exotism livresc cu repere mitologice completează poemul **(Coloanele lui Hercule, Athena, Hades, Rodhos, Egina, Homer** etc.) și asistăm la o intenționalitate artificializare a scriiturii probată și de pitorescul sau somptuozitatea unor titluri: **Cîntecul îmblînzitorului de serpi, În casa unde hiacintul înflorește a doua oară, Cîntec pentru vînzătorul de piper, Din istoria secretă a astronomilor, În Lesbos măslinii au înflorit** etc.

Asistăm la o revanșă a fanteziei asupra realului imediat, asupra concretului și cenzurii materiei, care nu se efasează însă în întregime, rămînînd ca un spin în carnea poemului. Prin această rană se scurge picătură cu picătură, tristețea și melancolia poetei: „În piața San Marco / nici un duel, nici un orb, / nici un cub translucid. / Mîinile tale dezmiardă cîini de piatră, / Mîinile tale în prelungirea nopții polare // Din gura pustii hrănești porumbeii, / virste faraonice sub umbrele, / clipa lăuză sub baldachin de jad / Și nici o pajiște între noi, / nici măcar un fiord / Herghelii înhumate la piramide / ți le-aduc la picioare pe verzi catifele // Iată, broasca țestoasă sprijină lumea / nu cu muschii de os, ci cu înțelepciune / și resemnare // La Perugia s-a mai sinucis un artist / Moartea rubinie în lesă plimbată / nu mă mai înspăimîntă // Aici plouă de două săptămîni / izma se usucă la grindă, curată...". **(La Perugia s-a mai sinucis un artist).**

O atmosferă însă ușor devitalizată mineză unele piese lirice ce nu depășesc stadiul enunțiativ **(Celor nemuritori le rid în față).**

Ultima parte a volumului, care, de altfel, îi dă și titlul, **Piața aurarilor**, este și cea mai coerentă sub raportul motivelor și figurilor poetice. Ne aflăm în fața unei sintagme care circumscrie în sfîrșit un spațiu liniștitor, securizant, evident o proiecție în imaginar. Acest loc unde neliniștile existențiale și spaimele eului se transformă în reverie și apoi în cuvînt scris este un ideal oraș medieval, un „burg" al breslei aurarilor și astronomilor adică al artistilor și vizionarilor. Excesul de artificiu din ciclul precedent este temperat și din nou se stabilește o relație armonioasă între cele două paradigme. Dacă teraoia de „umilire" și punere în paranteze a realității prin exacerbarea procedeelor artifex, din ciclul precedent, nu a fost convingătoare esteticeste, în schimb, alchimia poetică din **Piața aurarilor** a reușit deplin: „(...) Un fir de mireasmă se prelinge printre buzele palide, / o fragă strivită — cu ea îmi împodobesc acest vis de iarnă // Tinguitorule vînt, iartă-mă în noaptea asta prea albă! / Rozătoarele adorm în cearceafuri și de frică mă gîndesc / la tînăra maică culegînd nucile acelea nerușinat de verzi / ce îmbujorată era în straiele-i veșnice, / abia surizînd dimineții brumate! / Nu te poți gîndi la nesfîrșit la cei patru pereți / ai existenței tale, / nici măcar la suvoiul de sînge ce-ți împunge viața / înainte..." **(Vis de iarnă).** Metaforele au prins relief, imaginile sînt pregnante, întreg desenul păstrîndu-și totodată, fluența liniilor. De altfel, sub acest unghi, al artei poetice, al tehnicii discursului liric, Liliana Ursu propune o formulă interesantă, pe care aș numi-o, a cadrului „mișcat".

Amănuntul, faptul, evenimentul este surprins și izolat de ochiul fotografic, apoi tratat și trecut prin baia imaginației, deci totdeauna cu contururile deformate sau deplasate, ceea ce echivalează în fond cu semnificația poetică mereu alta decît cea denotativă a materialului brut. Cea de-a treia carte a Lilianei Ursu, **Piața aurarilor (Cartea Românească — 1980)** și cea mai bună, se impune, chiar dacă putem regreta pulsul mai dinamic din **Ordinea clipelor**, prin ingeniozitatea procedeelor și eleganța frazării lirice ca și prin acuratețea ideii poetice.

Paul Dugneanu

Piesa se numește Caramitru

Urmare din pag. I

cel care de la recepția de oameni a rugat-o pe telefonistă:

– Vă rog dați-mi camera domnului Caramitru.

Recepționista l-a întrebat pe amicul meu Nichita:

– Adică actorul Caramitru?

– Nu, i-a răspuns poetul, întîi domnul și după aceea actorul.

Și i-a zis dînșii:

– Cuvîntul este un loc de muncă la fel de cinstit cum cîmpul magnetic e locul de muncă al plugului.

Ce magnetism și porumbul ăsta!

Despre mine, Caramitru, s-a zis că sînt frumos ca orice actor și că de asta sînt actor că sînt frumos și chipeș și falnic.

(patetic și suitor)

Cum o să fiu eu frumos? Eu nu sînt urît și atît, neobișnuiților.

De altfel, trebuie să vă spun că eu sînt tatăl bunicului meu, cel care în Pind avea, din sărăcie, numai un munte, – și la numărătoare numai zece mii de oi, căci fiul meu, adică bunicul meu, număra pe degete și pe miorița.

Și pentru că Eminescu m-a obligat să-l vorbesc în fața voastră chiar pe el, de frică că ar putea renaște, și pentru că măgarul de Shakespeare m-a făcut trupul neliniștii lui, vorba aia:

– Und'te duci măgarule?

– I-ha, i-ha, la Ierusalim mă duc.

Isus mă călărește.

Da' să-i lăsăm pe aceștia de pe urmă, să-i lăsăm scriși în cărți, că m-am și rugat să nu mai fiu eu litera lor vie.

Orășeni, dacă mi-a plăcut mie muntele fiului meu care mi-a fost și bunic, de ce nu mi-ar place și orașul vostru?

Dacă el număra, fiul meu, adică bunicul meu, oile din zece-n zece degete și munții după literele Pindului, de ce l-aș mai număra eu pe Eminescu cu inima mea și pe Shakespeare cu trupul meu?

Eu sunt frumos numai din pricina faptului că nu sunt urît.

Și vă anunț că floarea țării moartă prin războaie, nu era floare ci era sîngerie.

Vă dau vestea bună că sînt în viață și că muncesc asupra cuvîntului în secret, în timp ce cuvîntul muncește asupra mea.

Și acum, că tot ați venit la teatru și ați plătit bilet de intrare la mine, vă voi face pe toți cum muntele tace cîmpia, – și vă voi zîmbi; iar poate chiar de-mi veți și place vă voi suride cu valurile danteloase ale mării celei mari care-și zîmbește și-și suride monstrii maritimi.

(Indicație de regie)

El se uită la ei, ei se miră de el.

Farmecul absenței

Urmare din pag. I

nam cuvinte blinde pe la înmormîntări / noi / mai orînduiam cu fermitate / tarabe pentru piețe nevăzute / desigur / doldora de hrană / de fructe, de zmeuriș, semințe stoarse pe pavaj, / miros înțepător și bălți de aur. / / Bucuria aceea indecentă și pofta / în fața hranei" **(Eu vînam cuvinte blinde).**

Fondul lucrurilor spuse respiră loialitate și realism, deși nu o dată în aceste poeme despre absență și singurătate, despre nevoia de dragoste și vidul dragostei e vorba tocmai de simulacrele existenței. **Circul, bilciul, decorul** de teatru trăduc nu numai condiția poetei, dar și o senzație de frustrare, de lăuntric dezacord și neîmpăcare: „În / acest / ceas: Nu cel care merge pe sîrmă / are echilibru! / Nu cel care dresează / e puternic! / Nu cel care scoate din mînecă / porumbei, șoareci, iepuri și mierle / e cel care poate orice! / Nu eu, cea cu gura întinsă pînă la urechi, sînt cea care rid!" **(În acest ceas).**

Amestecul de lamentație înduioșată de sine și de trezire bruscă, brutală chiar, la realitate, amestecul de iluzie, de „bucurie aparentă" și de luciditate amară, consecutivă constituie nota acestei poete inteligente care nu se sfiește să-și adapteze limbajul la intensitățile și îndrăznelile de simțire: „Mi-e sufletul închiriat de șoareci / și de surzi / și rîd cu gura pînă la urechi. / Încheieturi prea vechi își încoltesc rugina / și singele / înțepenește mereu / la jumătate de drum / din coapse mai mișc drăgăstos / în patul demult numai scrum. / Mă fac că sînt / tot ce nu sînt. / Mă fac că am / tot ce nu am / părinții noștri tremură lipiți de geam. / / Hai / rizi / mai fă o piruetă / hai / prin geamuri bucuria aceasta aparentă / împrăștie liniște, îngăduie moartea" **(Piruetă).** O tristețe **spumoasă**, comunicativă, dacă se poate spune astfel, și o atitudine gavrochiană, constînd în așa-numitul „haz de necaz" relativizează lucrurile, împiedicînd instalarea unei exasperări morocănoase, deloc în firea acestei poete de **o veselie tristă**, dotată însă cu umor și simț al realităților existenței la justa lor măsură. Dezamăgirile nu țin mult în spațiul ,totuși vital al acestei poezii, care știe să treacă cu un soi de înțelepciune derizorie peste părțile de absurd din viață, și atunci cînd Ioana Crăciunescu exclamă duios de patetic „De mult nu mai am nici-o șansă!" trebuie înțeles exact contrariul; adică încrederea în zeitatea bună, ocrotitoare și mai cu seamă oportună a șansei. Lamentoul și exuberanța, „cochetarea" dezinvoltă cu zonele nefaste pentru imblînzirea și trecerea acestora la alt semn existențial formează tonul foarte agreabil prin nonșalanță al poeziei semnate de Ioana Crăciunescu: „Mi-aud zilele / alergînd de colo colo prin pod. / ...de colo colo... prin pod... / Zilele mele frumoase! — printre rufele / puse la uscat, / printre nucile și porumbul / strîns grămezi de cu toamnă, / semințe și ceapă / grămăjoarele mele de om gospodar / mi se rostogolesc toate în cap. / De unde puterea pentru o nouă rînduială? / Nu e frumos ce faceți! / strig zilelor, / le strig, / mă-mpiedic de scînduri și cad / și iară / de unde și cum să m-adun? / Deasupra am doar o viață de chicoteli / de coate, de risete-nfundate". **(Cu sufletul la gură).**

Tema „naufragiului", a inadecvării în care poeta pune indiscutabil sinceritate, dar nu și temei, e resorbită de la sine într-un vers frumos, plăcut și liniștitor deopotrivă, care restabilește, pînă la noi solicitări, armonia lucrurilor: „Stăteam într-un lan de cartofi / țăranii cu sapa sfișiau / pînza corăbiei mele... // Mușchii acelea mereu biziind / inventau pentru mine o lume / de oase și piele... / / Stăteam într-un lan de cartofi / țăranii greblau și strîngeau în căpițe, funii și cîrme, / pupa și prora corăbiei mele, / miroseam a cartofi / naufragiul părea / o eroare a cîtirii mereu după stele... // Furnicile roșii prin păr mi-alergau / stringătoare / luînd și cărînd spre mușuroaie / vîntul și bruma, gustul și urma, / aerul, sarea de mare... // Stăteam într-un lan de cartofi / țăranii coseau înțepenite catarge / pămîntul mirosea din nou a pămînt / corabia mea, viața mea, gospodare / încarc-o în care și du-o din cîmp..." **(Naufragiu).**

Jubilația vitală, francheța, ordinea intimă o opresc pe această poetă talentată să-și compună o mască tragică, tenebroasă și tristețile ei, fără a fi deloc superficiale, exprimă o claritate a sufletului capabil de a ne regenera dincolo de limite și sfîșieri: „Sînt tristă ca un lung convoi / ce-și lasă oazele în urmă / ca marea ce se varsă în gunoi / ca îngerii uciși în turmă // Sînt mîndră ca un cal de drâc / ce poartă lucitoare pompoane negre-n frunte / sînt cel ce cară totul spre nimic / eu sînt podarul fără punte / Sînt iarba ce-și amînă toamna / iubind tăișul coasei mult mult / sînt stolul impuscat în aer / aer lovit de morile de vînt / Și nici nu știu / dacă mai sînt / ce sînt / surdă tocmită la cuvînt / cu semne surde măsluindu-mi ochii / silabe surde / alergînd ca droaii / prin miriștea ce-o simt în creier // Cînd crește ceața / eu o treer! / Eu o adun gospodărește-n snopi!" **(Cînd crește ceața).**

Duminica absentă, ultimul volum al **Ioanei** Crăciunescu, afirmă o poetă originală, cu versuri deschise și curajoase, pe potriva sensibilității unei generații.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Interviurile «Luceafărului»

PROF. UNIV. DR. LIVIU RUSU

«Lectura trebuie să fie una: conştiincioasă, cu aplicaţie, cu ataşament şi aprofundare, cu respectul strict al obiectului»

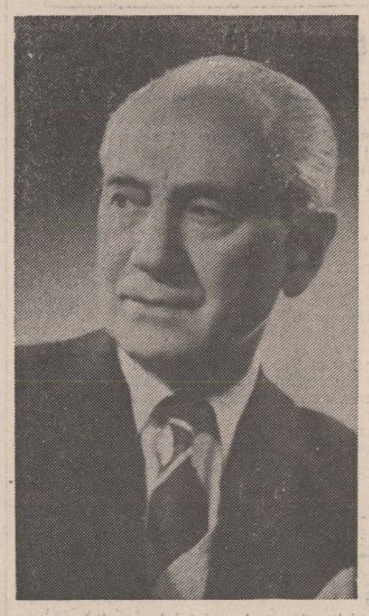

— Nu ştim dacă agreaţi formula interviului, dar ea are avantajul pentru cititor de a-l familiariza cu teme, idei, personalităţi, altfel mai greu accesibile. Întrebările pe care intenţionăm să vi le adresăm ne-au fost sugerate de ultima dv. carte Scrieri despre Titu Maiorescu. **Este prima oară cînd dedicaţi integral o carte unui autor român. Ce v-a determinat să abordaţi tema Maiorescu şi să alcătuiţi acest volum ?**

— Trebuie să mărturisesc că iniţial Titu Maiorescu nu făcea parte din preocupările mele mai apropiate. Am abordat însă această temă spre sfîrşitul deceniului al cincilea ca urmare a năvalei cu adevărat furibunde care s-a deslănţuit împotriva lui. În articolul meu **Însemnări despre Titu Maiorescu** am arătat ca moment decisiv al intervenţiei mele comemorarea lui Caragiale cu prilejul aniversării a 50 de ani de la moartea lui, comemorare care a fost un nou prilej de a relua firul denigrărilor. Însă acest moment al intervenţiei mele era intrucitva pregătit. Cred că nu se ştie în public că Secţia de Limbă şi Literatură a Academiei R.S.R. hotărîse, cam prin 1955—56, să pună în discuţie problema Maiorescu. Dar, spre marea mea surpriză, referatul, care urma să fie baza discuţiilor nu era întocmit nici de G. Călinescu, nici de Tudor Vianu şi nici de Perpessicius, toţi membri ai Academiei şi deci persoanele cele mai indicate să-l facă, ci de un cercetător ştiinţific. Posed pînă astăzi acel referat, care nu face decît reia cu fidelitate cursul denigrării. În baza acestuia mi-am pregătit o mulţime de observaţii, pe care aveam de gînd să le expun în şedinţa respectivă, la care urma să iau parte. Dar acea şedinţă n-a mai avut loc. Cu regret am constatat că Academia, care ar fi avut autoritatea incontestabilă de a lua iniţiativa spre a se face dreptate unuia dintre cei mai cu vază membri fondatori ai săi, s-a dat înapoi de la acest pas care putea să fie hotărîtor. Şi cum tatonările mele în decurs de cîţiva ani au fost zadarnice, m-am hotărît să fac pasul singur. Însă, după cum astăzi se ştie în public, nici vorbă n-a fost de un articol pe care l-aş fi trimis „Vieţii Româneşti", în împrejurările de atunci nici o revistă n-ar fi publicat aşa ceva, nu, a fost un memoriu adresat Comitetului Central, în sinul căruia el a fost apreciat hotărîndu-se imediata lui publicare. Şi a apărut fără să se fi schimbat măcar o virgulă. Nu pot să nu menţionez un fapt, pe care redacţia de atunci a „Vieţii Româneşti" îl ştie foarte bine, că problema era considerată de aşa urgenţă încît, deşi numărul de pe luna mai 1963 al revistei era gata tipărit, s-a dat ordin să se desfacă, să se scoată din ea material de proporţiile necesare şi să se pună în loc memoriul meu. Iată cum am ajuns să abordez tema Maiorescu. Şi fiindcă mă întrebaţi ce m-a determinat să alcătuiesc acest volum, răspund : socotesc că totalitatea articolelor mele conţine punctele de reper cele mai importante, cred că solid documentate, în ce priveşte activitatea şi mai ales ideologia lui Titu Maiorescu şi că este bine să apară reunite, ele putînd servi drept linii călăuzitoare pentru lucrări viitoare.

— Scrieri despre Titu Maiorescu este o carte precumpănitor polemică. Este polemica instrumentul indispensabil al vieţii culturale, literare sau doar unul ocazional ?

— Consider că polemica, în principiu, nu este un instrument indispensabil al vieţii culturale, şi anume în cazul cînd se merge pe linia adevărului, cînd nu se falsifică lucrurile. Dar ea devine indispensabilă în împrejurări ca cele în care a trăit Maiorescu însuşi şi culturii noastre, cînd pe de o parte a fost pur şi simplu suprimat, pe de altă parte, sărindu-se dincolo de cal, a fost metamorfozat într-un demiurg care ar fi vrut să distrugă cultura română ca s-o creeze el însuşi din nou, atribuind celui mai echilibrat spirit al culturii noastre trăsături pronunţat paranoice. Cum poţi lăsa să bintuie astfel de anomalii ? Bineînţeles, nu trebuie confundată polemica cu exegeza critică care în esenţă este creatoare, cum este, de exemplu, critica făcută de Schopenhauer lui Kant sau cea făcută de Nietzsche lui Schopenhauer.

— Marea noutate a Scrierilor despre Titu Maiorescu o oferă anularea hegelianismului criticului, susţinut de Tudor Vianu, şi afirmarea cu probe convingătoare a herbartianismului şi schopenhauerianismului său, implicit deci a antihegelianismului lui Maiorescu. Cum a fost posibilă eroarea lui Tudor Vianu şi cum s-a perpetuat ea ?

— Este într-adevăr un fenomen uimitor care s-a petrecut în cultura noastră : pronunţarea şi susţinerea unei erori mari şi acceptarea ei **per longum et latum** în tot scrisul nostru fără nici cel mai elementar spirit critic. Cred că din critica pe care am făcut-o, şi am făcut-o cu multă amănunţime şi conştiinciozitate, rezultă clar că Vianu nu l-a aprofundat pe Hegel, nu l-a cunoscut decît superficial, nu şi-a dat seama că enunţul maiorescian de la care pleacă în cercetarea sa — anume că frumosul ar fi „ideea manifestată în formă sensibilă" — n-are nimic de a face cu hegelianismul. Merită să se ştie că dacă lucrarea sa. **Influenţa lui Hegel în cultura română**, a apărut în 1933, ea de fapt era gata în 1931, cînd a citit-o în sinul Academiei într-o şedinţă omagială cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la moartea marelui filozof. Publicistica din toate ţările culte era plină de Hegel şi se punea problema ca nici Academia noastră să nu lipsească din rîndul sărbătoritilor. Părerea mea este că Vianu s-a grăbit, n-a aprofundat materialul, în special pe Hegel, n-a ţinut seama că nu-i suficient să citezi cuvîntul idee ca să fii hegelian. Îndeosebi n-a ţinut seama că se vorbea din plin despre raporturile lui Maiorescu cu Herbart, adversar redutabil al lui Hegel. Vianu, în mod profund regretabil, a parcurs numai superficial cartea de tinereţe a lui Maiorescu, **Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form.** Altfel cum ar fi explicabil că n-a sesizat cu nici un cuvînt că această carte conţine un capitol mare despre estetică, şi doar tocmai pe linie estetică afirmase hegelianismul lui Maiorescu. Dacă ar fi citit cu atenţie această carte şi dacă l-ar fi studiat pe Herbart, ceea ce se impunea imperios, ar fi putut constata că tot ce spune Maiorescu din punct de vedere estetic nu constă decît din citate şi parafrazări după Herbert. O mare eroare a lui Vianu a mai fost că nu l-a studiat cît de cît pe Feuerbach, care de asemenea apare din plin în **Einiges Philosophische.** Vianu spune că Feuerbach l-a putut duce pe Maiorescu spre Hegel, cînd de fapt şi acesta era unul dintre cei mai înverşunaţi adversari ai lui Hegel, lucru foarte cunoscut. Tot lipsa de cunoştinţe l-a dus pe Vianu la o altă eroare gravă : nu a luat în considerare ideile şcolii istorice germane, în frunte cu Savigny, pe care Maiorescu îl citează în **Einiges Philosophische** ca îndrudire de idei. Ar fi putut vedea că această şcoală este antihegeliană şi că Maiorescu în problema formei fără fond pe aceasta o urmează, lucru pe care Mircea Florian l-a dovedit foarte convingător, şi nu pe Hegel.

— Deci, întoarcerea la surse, verificarea faptelor, probitatea actului ştiinţific. Polemica dv. e în fond o lecţie de metodă, o prelungire a maiorescianismului în actualitate. Ea e cu atît mai binevenită cu cît apar adesea lucrări care pretind a da o „nouă lectură" a clasicilor fără a păstra firească legătură cu realitatea ideatico-artistică a operei. Forţînd textul se poate obţine aproape orice. Există trăsături de apropiere între mai vechea „lectură" aplicată lui Titu Maiorescu pe care aţi respins-o şi aceste recente restituiri ?

— Spuneţi că polemica mea este în fond o lecţie de metodă. Trebuie să adaug însă că înainte de toate ea este o lecţie de constiinciozitate. O spun fără nici un orgoliu, lucrul acesta mi s-a recunoscut. Dar mi-a şi luat mult timp. E suficient să arăt că, după ce la Bucureşti am citit de două ori disertaţia de doctorat a lui Maiorescu făcîndu-mi notele necesare, după ce mi-am redactat studiul în care vorbesc despre disertaţie şi după ce l-am recitit în forma lui definitivă, absurdităţile pe care le combăteam mi s-au părut aşa de incredibile, încît de două ori am mai călătorit la Bucureşti anume ca să controlez temeiul criticilor mele. Cît despre „noua lectură" de care pomeniţi, după părerea mea ea este o diversiune care induce în eroare. Aveţi dreptate că forţînd textul poţi obţine orice. Nu înţeleg de ce „o nouă lectură". Lectura trebuie să fie una : conştiincioasă, cu aplicaţie, cu ataşament şi aprofundare, cu respectul strict al obiectului. Eu nu pot vorbi decît de lectură pur şi simplu, lectură repetată pentru o mai bună şi mai profundă receptare şi înţelegere. Lectură nouă ? Adică prin alt punct de vedere, prin altă prismă ? Poate prin alţi ochelari ?

— E uşor de observat că la fel de vie ca seria de articole îndreptată împotriva extremismului dogmatic este şi seria de polemici împotriva exagerărilor apologetice la adresa aceluiaşi Titu Maiorescu. Le consideraţi pe cele din al doilea rînd la fel de nechemate ca şi pe primele ?

— Fără îndoială că da. Evident, cele din timpul dogmatismului aveau urmări mai grave, fiindcă pur şi simplu îl eliminau pe Maiorescu din istoria literaturii şi culturii noastre. Am arătat însă cît de primejdioase sînt şi exagerările apologetice, care în cazul nostru au mers pînă la absurd.

— În vremea din urmă au apărut diferite exegeze maioresciene, fie în dicţionare, fie în cărţi. Ce părere aveţi despre ele ? Să începem cu dicţionarul Scriitori români, **apărut la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.**

— Răspunzînd la această întrebare, ţin să accentuez că observaţiile mele critice au ca unic scop să împiedice, cum am spus-o de atîtea ori în cartea mea, răspîndirea unor cunoştinţe false, inexacte. În cazul dicţionarelor lucrul devine de-a dreptul imperios, fiindcă, după cum bine se ştie, dicţionarele sînt mijloacele de bază, de prima mînă în ce priveşte răspîndirea cunoştinţelor, la care revii necontenit şi cărora cititorii li se adresează cu maximă încredere luînd drept bune şi autorizate toate afirmaţiile considerîndu-le drept adevăruri. Subliniez : drept adevăruri. Mai trebuie accentuat că într-un dicţionar diferitele contribuţii trebuie să fie o sinteză bine pusă la punct, la zi, a cunoştinţelor respective. În ce priveşte dicţionarul **Scriitori români,** articolul despre Titu Maiorescu este scris de Liviu Petrescu. Mărturisesc sincer că acest text m-a întristat profund. M-a întristat, fiindcă Liviu Petrescu şi-a dat doctoratul la mine. Cu părere de rău a trebuit să constat că expunerea sa este extrem de confuză, nu cred că cineva se alege cu o imagine clară asupra gîndirii şi activităţii mentorului **Junimii.** Liviu Petrescu nu şi-a dat seama că vorbind despre o personalitate într-un dicţionar, înainte de toate trebuie să se sublinieze **fapta** sau **faptele** care au făcut-o vrednică să intre într-un dicţionar sau enciclopedie. Autorul nostru se mulţumeşte să spună că Maiorescu a avut „rolul de călăuză", de „spiritus rector" pentru cultura noastră, nimic mai mult. De fapt, pe cele 7 pagini şi un sfert, pe care le avea la dispoziţie, putea să arate pe larg prin ce şi în ce s-a impus Maiorescu drept călăuză, ceea ce nu aflăm, în schimb se pierde într-o disertaţie interminabilă despre Hegel, citind şi rezumînd din el într-o configuraţie confuză, fără să-şi dea seama că cele spuse nu au nimic de a face cu Maiorescu. Însuşi punctul de plecare al discuţiei pe care o începe dovedeşte un pas greşit. Pe trei rubrici, adică o pătrime din întregul articol, disertează despre conferinţa lui Maiorescu din 1861, al cărei titlu însă nu este **Vechea tragedie franceză şi muzica viitorului a lui Richard Wagner,** cum citează dînsul, ci **Vechea tragedie franceză şi muzica wagneriană.** A fost greşit, fiindcă, pe de o parte, această conferinţă nu este cunoscută decît sub forma unui rezumat făcut de nu ştim cine şi nu se ştie în ce măsură este fidel. În al doilea rînd, dacă l-ar fi pătruns şi înţeles cît de cît pe Hegel, ar fi observat că definiţia frumosului pe care o dă Maiorescu, anume că „frumosul nu este decît deplina pătrundere a ideii cu aparenţa sensibilă", nu este hegeliană, că tînărul Maiorescu — avea abia 21 de ani — nu l-a înţeles pe Hegel, ceea ce Adolf Lasson, care a luat cuvîntul la conferinţă, a şi remarcat. Tînărul Maiorescu n-a înţeles, după cum n-a înţeles nici Vianu şi atîţia alţii, iar acum mai pe urmă Liviu Petrescu, că după Hegel frumosul nu este o îmbinare între două entităţi separate, între sensibil şi inteligibil, că dimpotrivă, în frumos ideea, ideea absolută, prin însăşi inerenţele ei, datorită potenţialităţilor ei intrinseci, se materializează reflectîndu-se pe sine sub formă concretă. Deci punctul de plecare fiind neîntemeiat, neîntemeiat va fi şi restul expunerii. Ca să dovedesc în ce măsură Liviu Petrescu nu l-a înţeles şi nu-l cunoaşte pe Hegel, îmi iau voie să citez din textul său : „Definiţia maioresciană a frumosului ca îmbinare a „elementului logic" cu „materialul sensibil" este corectă, din perspectivă hegeliană", ceea ce este un neadevăr cras. Dar de-a dreptul absurdă este următoarea afirmaţie : „Hegel nu înţelege ca în artă să fie reflectată însăşi ideea absolută", cînd, dimpotrivă, însăşi pirghia sistemului lui Hegel este că ideea, sub forma ei absolută — în al ei „Fürsichsein", „pentru sine" — se manifestă în trei domenii : în artă, religie şi filozofie. O absurditate la fel de mare comite Liviu Petrescu atribuindu-i lui Hegel următorul gînd : „după ce s-a negat pe sine ca idee şi s-a contopit cu lumea, spiritul nu va cădea şi mai jos, într-o relaţie de subordonare faţă de materie, ci se va reîntoarce la sine". Ei bine, Liviu Petrescu n-are idee despre panlogismul monist al lui Hegel. Nici vorbă ca, după Hegel, spiritul să se fi contopit cu lumea, dimpotrivă, după Hegel, lumea însăşi nu este altceva decît spiritul, ideea în al său „altceva" : „Die Natur ist die Idee in ihrem Anderssein". Să nu ştii toate acestea înseamnă să fii incompetent în ale hegelianismului, încît nu poţi avea căderea să vorbeşti despre influenţa lui Hegel asupra unuia sau altuia. Dar din capul locului trebuie arătat, că acea prelungă preţiozitică hegeliană, pe care ne-o oferă Liviu Petrescu, nu are absolut, dar absolut nimic de a face cu Maiorescu, nimic din Maiorescu nu arată în această direcţie, înseamnă să nu fi înţeles nici spiritul lui Hegel şi nici spiritul lui Maiorescu, înseamnă să încurci lucruri care de fapt sînt foarte clare. Dacă Liviu Petrescu ar fi citit disertaţia de doctorat a lui Maiorescu, ar fi putut constata că tînărul respinge hegelianismul ca **nestiinţific.** Dacă măcar ar fi răsfoit **Einiges Philosophische,** ar fi văzut că acolo, după cum am arătat... adineaori, există un capitol intitulat **Ästhetik** şi că Maiorescu pe 30 de pagini îşi expune ideile estetice. Iar dacă l-ar fi studiat pe Herbart — ceea ce ar fi fost absolut obligator — ar fi putut constata că tot ce spune Maiorescu în acea carte cu privire la domeniul esteticii nu constă decît din citate şi parafrazări din Herbart, fără să amintească cu nici un cuvînt de Hegel şi fără ca în cele spuse să fie vreo apropiere de definiţia lui Hegel. Este pur şi simplu uimitor cum poate cineva să se angajeze să scrie despre o personalitate ca Maiorescu fără să consulte documente atît de importante.

— Înţelegem că fişa de dicţionar trebuie să respecte unele reguli. Ce este potrivit şi ce nu este potrivit într-o fişă de dicţionar ?

— Liviu Petrescu a crezut că poate să-l dea gata pe Maiorescu disertînd foarte confuz despre Hegel, ba apropiindu-l pe Maiorescu de el, ba depărtîndu-l, ba amestecînd şi puţin Herbart şi Vischer, ba şi puţin Schopenhauer, ba şi ceva Kant şi alţii, polemizînd cu Vianu — **ceea ce într-un dicţionar este inadmisibil** — ba admonestîndu-l puţintel şi pe Adolf Lasson, care la conferinţa lui Maiorescu luase cuvîntul. În schimb, nu aminteşte cu nici un cuvînt pe Feuerbach, de care **Einiges Philosophische** este plin pînă la saţietate, însuşi motto al cărţii este doar un pasaj foarte lung din Feuerbach — încă o dovadă că n-a avut în mînă această carte. Ca dovadă că Maiorescu ar fi fost influenţat de Hegel, Liviu Petrescu citează o scrisoare a tînărului către **Theodor Rosetti, din 20 aug. 1861, din care ar rezulta că „era adîncit în studiul lui Hegel".** Observ mai întîi că din scrisoare deloc nu rezultă că tînărul Maiorescu ar fi fost „adîncit" în studiul lui Hegel. **În al doilea rînd : Să citeşti într-un autor înseamnă oare că ai şi acceptat ideile sale ? Iată, Nicolai Hartmann, care a scris una dintre cele mai celebre monografii despre Hegel, pătrunzînd pînă la cele mai fine fibre ale gîndirii marelui dialectician, în prefaţă declară categoric că nu este adeptul lui Hegel. Şi apoi nu cu mult înainte, în disertaţie, Maiorescu îl declarase pe Hegel neştiinţific ! În schimb, ca să rămînem în domeniul ideologic, Liviu Petrescu nu arată cu nici un cuvînt ceea ce se poate sesiza cu toată claritatea : cum ajunge Maiorescu, prin Auguste Comte, dar mai ales prin Herbert Spencer şi H. Th. Buckle, la evoluţionism afirmînd că, împreună cu prietenii din Junimea, reprezenta un principiu „evoluţionar" şi nu „revoluţionar". Cu mult regret a trebuit să constat că Liviu Petrescu, în lungul său articol, se pierde în pretinsul joc de-a Hegel al lui Maiorescu, cu tangenţe şi cu alţi gînditori, cu, din păcate, vădita tendinţă de a părea versat în ale filozofiei, pentru a da însă dovada unui profund regretabil diletantism în domeniul filozofiei. În schimb uită să vorbească despre lucrurile cele mai importante : meritele, înfăptuirile cu adevărat nepieritoare ale lui Maiorescu, rolul pozitiv al său în domeniul literaturii şi culturii noastre, indiferent sub ce influenţe ar fi fost. Într-un dicţionar acestea trebuie să apară în primul rînd.** Oricine s-a ocupat cît de cît de mentorul **Junimii** nu poate să nu-şi dea seama că el personifică cel mai acut spirit critic din cultura noastră, lucru pe care **Liviu Petrescu** nu-l sesizează. Nu sesizează că Maiorescu a avut rol hotărîtor în trei domenii : literatură, limbă şi problematica social-culturală. În ce priveşte literatura, Liviu Petrescu nu sesizează cu nici un cuvînt că Maiorescu a avut rolul mare, extrem de mare, de a fi introdus la noi criteriul estetic în judecarea operelor literare. Cu nici un cuvînt nu aminteşte marea faptă, tot aşa de importantă, din domeniul limbii, de a fi dărîmat cetatea, ce părea inexpugnabilă, a etimologiştilor, contribuind hotărîtor la dezvoltarea limbii noastre literare. În domeniul social-cultural abia aminteşte în cîteva cuvinte de problema „formei fără fond", dar aşa de confuz încît nu înţelegi nimic. Şi doar este problema care a stîrnit una dintre cele mai puternice polemici din cultura noastră. Liviu Petrescu n-a sesizat cu nici un cuvînt că în realitate Titu Maiorescu a fost marele animator al celei mai importante epoci din literatura noastră, epoca literaturii noastre clasice, care fără dînsul nu se poate imagina. Nici un cuvînt despre atît de apreciatul său gust literar, despre marii scriitori pe care i-a descoperit şi încurajat — cea mai mare faptă a sa. N-a subliniat ceea ce a constituit deviza întregii sale vieţi şi activităţi : lupta pentru adevăr. Nici un cuvînt despre faptul că în toate activităţile sale se sprijinea pe substratul solid al patrimoniului popular, pe care nu înceta să-l îndice ca model de poezie şi limbă. Nici un cuvînt despre calităţile sale de scriitor, astăzi unanim recunoscute, fiind uneori, şi nu fără temei, comparat cu Tacit. Nici un cuvînt despre excepţionalul său talent oratoric şi polemic, nici un cuvînt despre mentalitatea sa umanistă şi umanitară dovedite în scris şi în fapte — absolut nimic, pentru Liviu Petrescu Maiorescu se reduce la acea pendulare între cîţiva gînditori, încît nu poţi să nu te întrebi : în definitiv, ce caută Titu Maiorescu într-un dicţionar ? Multe alte lipsuri s-ar mai putea înşira, între ele şi greşite date bibliografice, însă am lungi-o prea mult.

— E clar că ţineţi ca afirmaţiile dumneavoastră să fie bine întemeiate.

— Fapt este că de cînd am avut norocul să ni se traducă Hegel, adesea l-am găsit citat, dar în sensuri cu totul greşite, înainte de toate în ce priveşte tocmai noţiunea de idee. Dar mi-a fost dat să citesc năstruşnicii şi în legătură cu arta simbolică, despre care vorbeşte Hegel, făcîndu-se raportare cu totul arbitrară la curentul simbolismului literar. În aceeaşi ordine de idei, adică a diletantismului filozofic, amintesc că am găsit citată noţiunea de ironie romantică într-un sens care dovedeşte o completă neînţelegere a problemei. Dar celebra „floare albastră" ! Şi multe altele. Dar ca să revin la articolul lui Liviu Petrescu, trebuie să spun că critica aspră pe care i-am făcut-o îl priveşte cel puţin în aceeaşi măsură şi pe Mircea Zaciu, coordonatorul şi revizorul ştiinţific, repet, revizorul ştiinţific al dicţionarului. N-a observat oare nici el că totul este numai confuzie, oare nici dînsul nu şi-a dat seama că într-un dicţionar trebuie prezentate înainte de toate trăsăturile esenţiale pozitive, oare nici dînsul nu era conştient de rolul adevărat al lui Maiorescu în literatura şi cultura noastră ? Maiorescu şi pentru dînsul se reduce la acea pendulare între cîţiva gînditori, fără să fi înfăptuit ceva, fără să fi determinat ceva în lumea noastră spirituală ? Aceasta este „informarea exhaustivă", „imaginea viabilă şi autentică" pe care ni-le promite în prefaţă ? Trist, foarte trist.

— Aţi vrea să trecem acum la alte lucrări despre Maiorescu ?

— În ordine cronologică urmează **Istoria literaturii române** avînd drept coordonator pe Zoe Dumitrescu Buşulenga. Nu pot să nu spun, că dacă Titu Maiorescu este cunoscut îndeosebi ca un dîrz luptător pentru adevăr, Zoe Dumitrescu Buşulenga nu putea alege pentru acest capitol un autor mai potrivit ca Nicolae Manolescu, despre care eu am dovedit cît de cumplit l-a desfigurat pe Maiorescu, călcînd în picioare tot ce spun izvoarele, nedîndu-se înapoi nici de la falsificare de document. Trebuie să arăt însă că în această expunere este superior lui Liviu Petrescu prin faptul că insistă asupra activităţii şi realizărilor lui Maiorescu, însă, din păcate, cu totul lacunar şi nesistematic, forţînd textele, încît nu ne alegem cu o imagine veridică asupra criticului **Junimii.** Întreaga prezentare este stăpînită încă de tarele ce îşi au originea în obsesiile din **Contradicţia lui Maiorescu.** Daţi-mi voie să iau în mînă cartea. Constat că N. Manolescu nu ezită să vorbească şi aici despre „soluţia maioresciană a distrugerii acestor „forme fără fond" în scopul creării adevăratului fond", în timp ce Maiorescu spune categoric : „a da înapoi e cu neputinţă". Dar revine vechea meteahnă, cu originea la Vianu. În legătură cu **O cercetare critică,** studiu despre care spune cu drept cuvînt că „este încă magistral", Nicolae Manolescu spune : „Punctul de plecare e, netăgăduit, hegelian", ceea ce demonstrează că şi dînsul, ca şi Liviu Petrescu, trece peste disertaţia de doctorat şi peste **Einiges Philosophische** ca şi cum n-ar exista. Nu mai repet ceea ce am spus în privinţa aceasta criticîndu-l pe Liviu Petrescu. Cu totul greşit vede N. Manolescu evoluţia lui Maiorescu. Arată că prima fază din activitatea criticului a fost „ceea ce s-a numit critica culturală" şi că apoi a făcut „trecerea de la critica culturală la aceea literară" (p. 132). Nu observă cum se contrazice : citează prima critică a lui Maiorescu. **O cercetare critică** (1867) despre care spune (cu un termen luat de la R. Etiemble) că ar fi o „veritabilă **hygiène des lettres**". Fapt este că Maiorescu a început cu critica literară, doar primele sale critici — **O cercetare critică..., Asupra poeziei noastre populare** — sînt consacrate literaturii. Abia după aceea a trecut la critica culturală. N. Manolescu mai afirmă că Titu Maiorescu a fost „educat în spiritul evoluţionismului organicist". Profund greşit. Doar încă adolescentul din Theresianum îşi nota în jurnal entuziasmul pentru Herbart, pe care îl „prelucra în româneşte", la care apoi s-a adăugat Feuerbach, lucruri evidente în disertaţie şi în **Einiges Philosophische.** Abia mai tîrziu va ajunge la evoluţionismul organicist, pe care însă, ca şi Liviu Petrescu, deşi foarte important, nu-l expune. Nu înţeleg apoi ce vrea să spună cînd remarcă „stilul de lectură al criticului", sau mai ales cînd spune : „Dar dacă are conştiinţa dublei utilizări a lecturii, are Maiorescu şi două moduri net deosebite de a citi literatura ?" Stilul de lectură, dubla utilizare a lecturii, două moduri net deosebite de a citi literatura ? De unde scoate N. Manolescu toate acestea ? E clar, N. Manolescu, ca de atîtea ori, proiectează în Maiorescu reminiscenţe din lecturile sale, în cazul de faţă din confuzionista „noua lectură". Nu cred apoi că poate înţelege cineva ce vrea să spună cu „critica latentă", „critica orală" şi „critica scrisă" ce ar exista la Maiorescu. Ne mai putem întreba ce vrea să spună cu fraze ca următoarea : „E greu de susţinut, după atîtea exemple, că Maiorescu nu avea „plăcerea analizei cărţilor", s-ar putea cel mult susţine că prefera cărţilor scrise pe acelea pe cale de a se scrie" (p. 132). O fi afirmat cineva că Maiorescu nu avea plăcerea analizei cărţilor ? Se prea poate, eu însă n-am găsit aşa ceva. Dar nu poţi să nu te gîndeşti : să preferi un lucru, înseamnă să-l cunoşti, dar de unde cunoaşte Maiorescu cărţile „pe cale de a se scrie" pentru ca să le prefere ? O logică asemănătoare găsim în pasaje ca următoarea : „Minuţios aplicat şi exhaustiv în analizele orale (din care jurnalul şi scrisorile ne păstrează frînturi, dar care arată cît de atent citea criticul), Maiorescu e, în schimb, general şi concis în articolele scrise" (p. 130—131). Nu putem să nu fim încîntaţi de descoperirea lui N. Manolescu, că criticul **Junimii** citea atent. Dar în acelaşi timp nu poţi să nu te întrebi : de unde ştie N. Manolescu că analize'e orale ale lui Maiorescu erau **exhaustive,** de vreme ce nu au rămas scrise, iar jurnalul şi scrisorile păstrează numai **frînturi ?** Iată metoda de a gîndi şi a scrie a lui N. Manolescu, plutim în plin iraţionalism. Ce să mai spui despre afirmaţii ca : „Despre cel mai mare prozator moldovean, M. Sadoveanu, şi despre cel mai mare poet ardelean, O. Goga, din primul sfert al sec. XX, Maiorescu nu scrie decît în treacăt (...)". Cum adică, rapoartele la Academie despre povestirile lui M. Sadoveanu şi poeziile lui O. Goga sînt numai note în treacăt ? Şi oare nu tocmai raportul despre O. Goga a redeschis discuţia despre arta cu tendinţă ? Nu poţi să nu rămîi uimit. Şi apoi e posibil oare să nu aminteaască deloc de marea importanţă pe care o dă Maiorescu patrimoniului popular ? Nu mai citez amănunte, îmi exprim doar părerea că şi în această istorie a literaturii române Titu Maiorescu apare desfigurat, că N. Manolescu iarăşi proiectează în el vederi şi atitudini străine de personalitatea lui, că criticul **Junimii** nici pe departe nu şi-a găsit o prezentare sintetică demnă de marile sale merite. Nu pot să nu arăt, ca şi în cazul lui Liviu Petrescu, că de multele neajunsuri ale prezentării, răspunderea în grad şi mai mare o poartă coordonatorul, Zoe Dumitrescu Buşulenga, care te miri că nu şi-a dat seama ce imagine confuză şi incoerentă i se prezintă despre acest gînditor model de claritate.

— A mai apărut în vremea din urmă Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900, **elaborat de un colectiv de la Iaşi al Academiei. Ce părere aveţi despre felul cum este prezentat Maiorescu ?**

— Înainte de toate, aş vrea să arăt că socotesc acest dicţionar, în marele lui ansamblu, o foarte mare izbîndă. Articolul despre Maiorescu este redactat de Dan Mănucă, din a cărui comisie de doctorat am făcut parte. I-am apreciat mult şi sincer teza. În ce priveşte prezentarea lui Maiorescu în dicţionar, pot spune că ea este incomparabil superioară faţă de cea făcută de Liviu Petrescu, fiindcă îmbrăţişează pe întregul Maiorescu. Totuşi trebuie să observ că ea nu este suficient de clar organizată, diferitele aspecte — biografice, critice, ideologice — uneori se întrepătrund împiedicînd să apară o imagine destul de pregnant conturată. E apoi păcat că elementele estetice, cu ajutorul cărora Maiorescu şi-a întreprins opera critică, nu sînt suficient de reliefate şi organic expuse. Dar îndeosebi regret că expunerea în ce priveşte influenţele filozofice este de-a dreptul catastrofală. Nu mă pot opri să nu iau dicţionarul în mînă şi să nu citez : „o influenţă decisivă asupra sa a avut-o filozofia lui Kant, prin prisma căreia a receptat ulterior o parte din concepţiile lui J. Fr. Herbart, ale pozitivismului lui Aug. Comte, ale empirismului lui H. Spencer şi ale filozofiei lui Schopenhauer". E clar că nici Dan Mănucă n-a avut în mînă disertaţia şi **Einiges Philosophische.** Dar nu înţeleg cu ce atenţie a citit măcar **Jurnalul,** fiindcă doar încă la 17 ani tînărul Maiorescu notează că prelucrează în româneşte **Logica** lui Herbart exclamînd : „Filozofia e o ştiinţă divină". De la Herbart a ajuns la Feuerbach, pe care D. Mănucă nu-l aminteşte, încă o dovadă că n-a avut în mînă disertaţia şi **Einiges Philosophische.** Nici vorbă ca Maiorescu prin Kant să fi ajuns la ceilalţi filozofi, dimpotrivă, după cum o mărturiseşte Maiorescu însuşi, el prin Schopenhauer a ajuns la Kant şi n-a încetat să-l vadă pe Kant prin prisma aceluiaşi Schopenhauer. Apoi H. Spencer nu este empirist, cum arată Dan Mănucă, este cel mai de seamă reprezentant al **evoluţionismului.** În ce priveşte frumosul, ni se spune că Maiorescu „îl consideră, în spirit hegelian, drept aparenţa sensibilă a ideii. El înseamnă contopirea ideii cu latura sensibilă", deci necunoaştere vădită a lui Hegel. D. Mănucă mai spune : „Specia literară cea mai aptă de a releva specificul naţional i se părea a fi romanul, îndrumat de el spre un realism popular..." (p. 543). Maiorescu niciodată n-a susţinut aşa ceva, el a spus numai atît : „De aceea susţinem acum noi, subiectul propriu al romanului este viaţa specific naţională...". Cu nici un cuvînt n-a spus că romanul exprimă mai bine specificul naţional, ci că în ce priveşte romanul, subiectul care i se potriveşte mai bine este cel care exprimă specificul naţional. Nu e tot una. Ar mai fi şi alte mici neajunsuri de relevat, dar mă opresc aici. Dar nu pot să nu adaug că în ansamblu expunerea are şi merite vădite.

M. Ungheanu

Continuare în numărul viitor

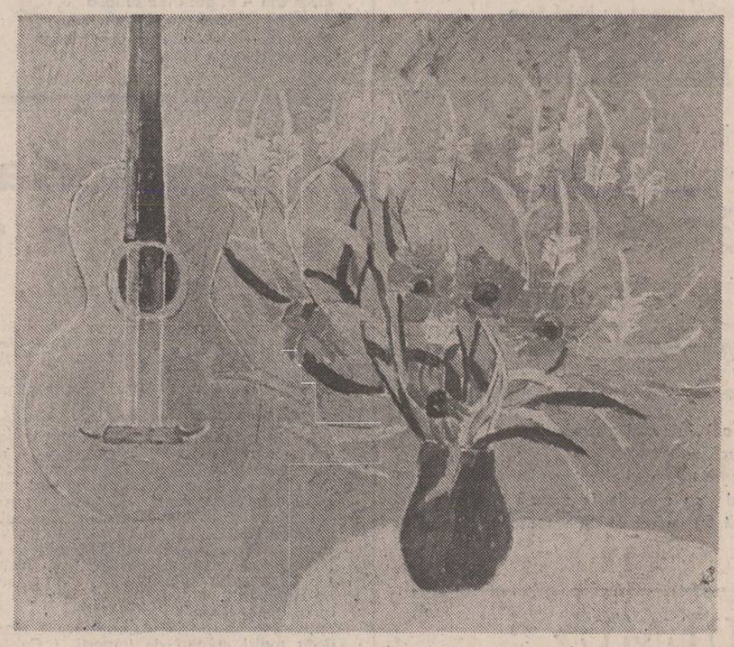

Angela Popa Brădean : „Flori şi chitară"

cenaclu

«DIALOG»

Iuind ființă odată cu revista „Alma Mater", cenaclul studenților ieșeni a împlinit de curînd venerabila vîrstă de zece ani, prilej de aniversare reamintindu-ne că printre cei care s-au format aici se numără autori de primă mărime în literatura română de azi ca, Mihai Ursachi, Al. Dobrescu, Al. Călinescu și talente sigure îndreptățind toate speranțele : Mihai Tatulici, Mihai Dinu Gheorghiu, Luca Pițu, Vasile Mihăiescu, Miron Blaga, Daniel Lascu și alții...

De la schimbarea titlului revistei „Alma Mater" în „Dialog", atît revista cît și cenaclul au fost conduse de „almamateristul" Al. Călinescu, universitar și critic literar de prestigiu al cărui ochi atent și intransigent a vegheat evoluția unor talente certe dintre care reținem mai multe nume, unele făcîndu-și tot mai des apariția și în principalele noastre reviste literare : Muguraș Sirbu, Mariana Codruț, Doina-Mihaela Sava, Carmen Gheorghiu, Ioana Vilsan, Marcela Gafencu, George Bădărău, Camil-Cezar Coțovanu, Victor Rusu, Dorin Popa, Dan Chelaru, Petru Dunca, Valeriu Gherghel, Liviu Antonesei, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Valeriu Stancu...

Doi dintre poeții debutați în „Dialog", Nichita Danilov și Valeriu Stancu și-au văzut primele cărți cîștigătoare ale concursurilor pentru debut ale editurilor „Junimea" și „Cartea Românească", alții nu mai puțin talentați așteaptă ceea ce „pare menit / viața să ți-o mărească la nesfîrșit", miracolul editorial.

Cei patru poeți selecționați pentru a reprezenta noua poezie ieșeană nu rezumă desigur un fenomen poetic foarte divers și interesant. Sperăm să putem prezenta în viitor în paginile „Luceafărului" alte nume și alt fel de texte, nu numai poetice, scrise de tinerii studenți ieșeni animatorii cenaclului și revistei „Dialog".

Cezar Ivănescu

NICHITA DANILOV

Fiul

Tu, fiule, spuse tatăl
fără să se uite la fiu,
pentru tot ce-am făcut pentru tine,
ar trebui să-mi speli picioarele
și să bei apa în care mi-ai spălat picioarele.
Și atunci fiul spălă picioarele tatălui său
și bău apa în care îi spălă picioarele.
Apoi plecă în lume,
la fel de trist precum venise

Copilul

În spatele fiecărui bărbat se ascunde un
inger.
Îngerul din spatele meu a murit.
Și totuși ale cui sînt mîinile acestea,
aceste mîini fine ca niște aripi

ce atît de nostalgic îmi acoperă ochii ?...

Aurul

Amîndoi am avut aceeași cantitate de aur.

Eu, cu aurul meu, mi-am aurit trupul,
făcîndu-l să strălucească în afară.
Tu ți-ai îngropat aurul înăuntrul tău
și nu l-ai arătat niciodată la nimeni.

Care dintre noi a fost drept cu el însuși ?

VALERIU STANCU

Viitor — II

Pling morții nevoind să-i pască
lumina Nopții nefirească

iar Somnul lor — ca o pecete
vrea nemurirea să-l îmbete

să le pătrundă-n trup Cuvîntul
atitor zei cu Ochiul mîndru

Cuvîntul — singur pelerin
printre statui cu mers divin

statui solare și rebele
cu lutul răzvrătit în ele

chiar lacrima din ochii mei
e Somnul părăsit de zei

pling zeii prefăcuți în moaște
lumina Nopții care-i paște

sub zidul Ochiului, restrîns
s-a prefăcut lumina-n plîns

Arheologul cuvîntului

(SECUNDA)

urlă secunda înfiptă-n copilăria cuvîntului
incendiem opinia publică
și-n trăsuri ne plimbăm papagalii
dresați să nu-njure pe cei ce le-au frînt
libertatea

plîne și sare și cînt
pentru papagali zdrențuiți

în copilăria cuvîntului
putem liniștiți

să-mbrăcăm noptile în sforăituri
și să nu ne strivim buzele înlăuntrul cuvîntului

buze strivite-nlăuntrul cuvîntului

doar în Ochiul cuvîntului
setea se stinge șoptind

rob blestemat
să m-arunc ne-ncetat
în nuntire
cu trupul de foc al cuvîntului
buze de lut — inveliș trecător al esenței

Plînge secunda înfiptă-n copilăria cuvîntului

Vlad Micodin : „Amintirea bălții"

Tăcutul semn al zilelor ploioase

rătăciți prin caietele toamnei
adunam trădători de sezon
tu, iubito, aveai zborul albastru
și-ți treceau gînditori prin balcon

undeva sărutam o fereastră
închideam într-o sticlă instinctele vechi
era frig în caietele toamnei
cînd durerea venea o trăgeam de urechi

mă stringeam sub o roasă umbrelă
prin colinele oarbe curgeam amețit
printre ani ne spală cîte-o ploaie rebelă
ne păștea din adînc un slugarnic sfîrșit

în caietele toamnei tăcerea durată
a-mpletit între noi poteci de potop
te-ai frînt mai tîrziu dintr-odată
ca o roabă nuntită cu hidul Esop

LUCIAN VASILIU

Interior (I)

Nu contravin ordinei publice :
scriu pe acoperișul blocului de gheață
noaptea
sparg lemne unei foste actrițe de circ
urăsc poeții de ocazie

scriu pînă la epuizare
în numele unei acute lipse de Prudență
orăcăiesc tînjind după floarea de (mentă)
ador sintaxa confuză, incongruența
practic yoga între literele L și V
sînt saturat de convenții și incertitudini

urc pe cal și nu mai pot cobori
celebrez Ziua Recoltei
nu semnez tratate și alianțe cu heruvimii
pătrund cu glontele în carnea voastră :
„eu sînt tot ce voi vedea vreodată"

«CENACLUL ULMU»

Cenaclul **Ulmu** din cîmpia Brăilei din fascinația cîmpiei îndreptată spre un soare născător de miracole, adună, sub semnături de îndrăzneală de lăstar, două nume : **Gita-Maria Edu** și **Ion Grigoroiu**. Sînt două curbe de umbră sub fluturi de viscol și sub aripi de frunză visînd. Grîul și patima salcîmilor naște cîntec sub orizonturi neatinse de gînd. Cine le va străbate? E dreptul fiecărui deget să înțepe steaua din care singerează amestec de basm, de neființă, de viață supusă închipuirii și de speranță.

Fănuș Neagu

ION GRIGOROIU

Tot ce-ai pierdut

Ți-am sărutat o umbră pe obraz
O simt și-acum cum arde

Ți-am strîns în brațe umbra
Și brațele mă dor

La inima-ți am încălzit
Zăpada unei ierni întregi

Ne-am logodit o singură viață
Și viața ne povestește mereu

Prin amintirile cu tine
Nechează un minz de vînt, acum
Nu te mai căuta prin altă parte
Eu sînt tot ce-ai pierdut.

GITA-MARIA EDU

Mîinile noastre

Mîinile noastre se vor atinge pe o stea
Cum să-ți arunci în urmă anii țăi ?
Cum să renegi dreptul lor de a subjuga
destinul

Cum poți înșela secunda
această neliniște aminată
Cînd realitatea a luat-o-nainte
ascunzîndu-se-n oglindă ?
Mîinile noastre se vor atinge pe o stea

Discontinuitate (II)

Tînăra țigancă își dezvelește sînul
în văzul
opiniei publice. Alăptează noua
generație.
Cobor :
însoțesc umbra nomadă.
Ceață. Abur. Fum. Negură.
Poezie fără inimă. În acest loc încep și
se sfîrșesc
afectele

Am răstignit Metafora.
Nu se mai cultivă reclamele
luminoase.
În beznă, femeile sînt superbe.
Corbul sașiu croncăne pe
acoperișul Universității

Minus două grade : înger
degerat de frig. Visez așternutul de paie
în iesle.
Mai multe fantome la colțul
străzii. Fac STINGA-ÎMPREJUR !
La ora tîrzie :
ceață abur fum negură beznă

Șapte

Cu șapte degete la mîna dreaptă
m-am născut,
dar nu mai posed decît unul
prin care vă descriu aceste fapte :

șapte femei am iubit,
dar numai una era Regină :
în amintirea ei nu dorm șapte zile,
timp în care
sufletul
se închină

Am scris șapte poeme fundamentale.
dar tuturor le-am dat
foc :
nu am salvat de la incendiu decît
acest deget

LIVIU ANTONESEI

***

Cum poate fi respirația trupului cale
către desăvîrșire ? Și toate exercițiile lui...
Frigul mă înconjură în această noapte
transparentă — mătase a eșafodului
în care-am cunoscut neîncrederea drumului
drept al șingelui prin artere.
De aceea chipul necunoscut al uruguayanului
rătăcitor în memoria unei splendori de neatins
și cuvintele ciocnindu-se unele de celelalte —
bile arzînd într-un joc fără calcul.
Dans al cuvintelor fără trup. Sau alt trup.

Iată : cuțitul unui gînd inconoclast
ratînd (a cîta oară ?) ținta.

Night life (1)

Noaptea în care au fost trădați prietenii
ce au voit să mă trădeze. Pulsația lacului
sub scutul ermetic de gheață și lătratul
ciinelui așteptînd musafirii...
mașina măcina minutele între roțile
dințate și păpușile de ceară vesele și
sulemenite au luat drumul excitant al
Bagdadului.
Cîrduri enorme de corbi străbăteau
tăcerea holbîndu-și farurile argintii între
case.
Noaptea — anestezic ușor — împrăștiată de
svonul
celui de al treilea concert brandenburgic.
Au revoir, mes amis. Veni-vor timpuri mai
puțin secetoase.
Au revoir, au revoir...

Night life (2)

Străduța pustie șerpuia către
casa americanului. Eram trei. Zăpada tîrzie
scîrția sub picioare...
Eram trei — al patrulea se făcuse simțit
prin cuvinte de flăcări, zăpadă și sînge.
Casele vechi mai trăiau pe malul de gheață
al riului
și fumul își ridica stîlpul vertical către cer.
Aici nu se află însă Domnul.
Eram trei — al patrulea se lăsa
presimțit în aerul pur și anarhic.
În noapte — îmi amintesc cum plînge
carnea, cuvîntul și vinul.

POEȚI DIN SATU MARE

Cei mai de departe, dar nici uitați, nici prea de tot în răsfățul revistelor literare.

Ai noștri ca și noi : cu exigență și cu încredere în steaua fiecăruia, căci ei sînt pe cont propriu, în limitele și-n dimensiunile fiecărui ins. Cîntăreți ai unui spațiu real istoric : de-acum și demult ; dar și-ai unui spațiu personal ; cîte un teritoriu sacru și uman cucerit dela semeni și prin semeni — și astfel patria noastră să lărgește cu fiecare poet și astfel patria noastră se înalță din apele creației, cu fiecare slujitor al cuvîntului românesc. Deoarece patria la români a fost, înainte de toate, Limba Română.

Deci ferice de cel ce s-a pus întru scrierea sfîntă a graiului căci el este un apărător al Teritoriului și al timpului înainte al acestui popor.

Ion Gheorghe

AL. PINTESCU

Cantilenă

Dacă vei trece de partea cealaltă a
sufletului, vei găsi păduri dormitînd
sub spuza stelelor lui Aprii. Dulci
clamori de ambră, semn al tărîmului
de peste mări.

Înarmat cu vaste bolțimi de frunze
nu vei pregeta să te lași robit
de aroma viilor
incendiind colina.

Prin hățișul veghind sub povara
înfrăgezirilor, prima amiază
a acestei zăpezi noptatice,
te va deștepta.

Redate neantului, frînturi de vise
te vor cere copilăriei ca pe un prizonier
la curțile împărătești ;
imperecheat cu moarte liniști, cu limpezi
tăceri și cuvinte, solstițiul
îți va aduce aminte
de cereasca grafie
a zodiacului.

Crai nou

Adumbrind marginile iazului, mestecenii
înșirați ca arșicele,
clatină zodiile.

Pînă la ei din străfunduri
răzbate un glas, înlănțuit
de legiunile vîntului.

Pe cer se așterne triunghiul
migratoarelor pînă la
miază-zi.

Țipătul lor ne cuminecă
în zori
cu aurora apelor.

Un soi de prefacere ne devoră, iar timpul
se gudură la picioarele noastre,
adulmecîndu-ne.

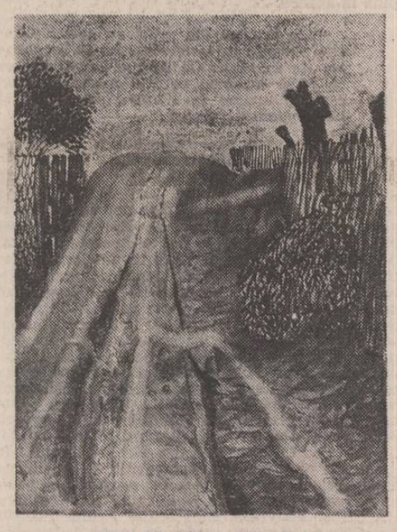

Vlad Micodin : „Drumul"

STELA DEMENY

Peste pămînt

Peste pămînt
am să-mi întind pletele
voi toarce firele de soare
pînă la poli
și poate și dincolo
să fie lumină
să fie căldură la poli
căci ei singuraticii
Nord și Sud
legați de depărtare
sînt unicii iremediabil singuri
atît de singuri
încît își păstrează nopțile
lungi pentru a uita
atît de singuri
încît și-au înghețat inima
în culori pentru a nu simți.
Am să-mi întind palmele
să mîngîi ochii
colorați de abise
ai Sudului
am să-mi aplec buzele
pentru a putea săruta
noaptea albastră a fratelui Nord
Au să fie oare
mai puțin singuri
căci mi-am unit singurătatea
cu a lor.

VASILE TARȚA

Căruța cu mai mulți căruțași

Era o duhoare de cai de cîmpie.
Prin spițele roților de căruță
se împletea iarba
Era o duhoare de cai pe cîmpie.
Trupul, tot mi-l scăldam în miros,
ca nările tatii în tutun,
cînd ne pierdeam în tarla,
fără să gîndim că animalele
se odihnesc

Ne hurduca în coșul de nuiele.
Noi, care ne uitam la stele,
zăream pe Calea Lactee,
o planetă zeiască,
oprită,
să se odihnească.

Ah, doamne ce duhoare !
Era o duhoare de cai pe cîmpie
Inima, încolțită ne ținea întortocheați —
Le-am petrecut atunci,
cînd căruța era cu mai mulți cai
și se chema drum.

Miracolul muncii

Ridicați-mi bariera lucidă în ziua aceasta
sînt troleibuzul echipei de fotbal
sînt hamul lepros aruncat de cai ;
pe care o ling ciinii
și o zgîlțîie șobolanii,
Pe-acolo ocupația odihnește plictisul
și duhul ramolit și fără certificat
o să moară de inimă rea în amurg.
Pe-acolo îndrăgostiții se plimbă în turn
pe-acolo copii se nasc din pietre
pe-acolo strigătul meu doare
pe-acolo diamantul șoaptelor fură
un auz de moarte într-o igienică
adormire de gize liniștind gloria. —
Toamna se urcă pe ziduri
cu ghiarele ei de vulpe galbenă.

Colinele

miraculoase testamente
în năframa zorilor

acolo, însăși
sedimentarea crește.

CORNEL MUREȘAN

Sărutul

Pămîntule,
îmi curgi peste buze
și-n roua duioasă eu te presimt
cînd crapă în țipăt sămînța
Deacum iar mai ascult
cum te iubești cu nemărginirea
hotește trecînd prin soarele ud
precum o roșie coloană de sfere
Pămîntule,
pe umeri de codrii-ți aduc
prin pleoapa cu margini de fum
ochii ce m-au vîndut
altui sever anotimp
pentru înălțarea de peste rug.
Pămîntule,
din inimă-ți cresc și-n inimă-ți curg
asemenea cohortei de frunze
în urma privirilor tale răzbun
tăinuitele mere din livada reînnoită acum.
Pămîntule,
pentru uimirea marelui necuprins
retrăiesc prin izvoarele tale
alergarea duioasă a hergheliei de minji
și chem spre culcușul de cedri
nevăzutele ciute cu neodihna lor din fîntîni.
Pămîntule,
doar odată într-un homeric desfriu
alergam pe cîmpiile grele de spice
cu tălpile arse-n aroma de grîu
mă recheamă, mă-ndeamnă, mă ninge
sărutul cu ale tale străvechi paradise
Pămîntule, atunci ,te-am cuprins
ca pe o lebădă înaltă lunecînd peste vise.

Ca un destin

Catarg încercat peste larg
pavăza mării grăbește-o
în speranțele ierburilor
de ieri
de azi
te așteaptă foamea de verde
și vîslele-ți lunecă
grele de întoarcere
doar glasul se mai aude
pe aici
sau pe unde crapă-n tăcere
noi coame de valuri perene
pe o neîntîlnită apă
iubirea lunecă-n stele
statornici goruni o veghează
precum patria doar o mumă încercată
cuibărită-n rotirea din noi
așează o altă cămașă curată.

Memoria „ancestrală" a timpului

Urmare din pag. 1

loc între eul arhetipal al poetului și zestrea tezaurului arheologic. Viziunea, în ordinea dinamicii cosmice, este una palpabil integratoare, totalizantă, căci pregnanța uman-istorică a „cenușilor" își relevă atributul de argument peremptoriu grație tulburătorului coeficient de vitalitate sublim biologică. Înscrierea respectivelor „cenuși" în circuitul veșnic al ciclului biologic, iată, de fapt, punctul geometric în care își dau întîlnire traseele mitic-epicizante și mitic-descriptive ale poemului. Acesta este supremul preț al biruinței înregistrate de „cenușă" asupra însăși condiției ei originar-efemere : „S-a aflat urnă aproape goală, / Puțini tăciuni, puțină spuza oaselor, / Nu se știe cine-a luat, unde-a dus celelalte, / Căci risipire, pierdere, sau pedeapsă nu s-a / Întîmplat în pămînt. / Pe urnă se vedeau, de cinci mii de rotiri, duceri / Și-ntoarceri prin somn ale Mamei — / În fața Tatălui, o cățuie, Afumătoare / Mai veche decît mulți stăpîni de imperii. / Ce să fi fost acel fum ? Ridicare de abur, / Nourul norilor, Tatăl tuturor / Norilor pe care a călătorit, de s-a dus / Și s-a-ntors din străbuni, cei ce iarăși s-a dus ? // Desigur, întoarcerea lui, cea din urmă, n-a / Mai cunoscut-o moștenitor. Nici fată / Nici fecior n-au mai urmat. Altfel / De ce le-au pus în urnă isprăvit ?" **(Urnă biruind)**.

Comparam, mai înainte, darul devinației poetice din **Cenușile** cu acela relevat de poemele argheziene și, respectiv, blagiene de inspirație, așazicînd, arheologică. Luînd, acum, ca termen de referință poemul **Urnă biruind**, ni se pare cu totul instructiv a încerca să „punctăm" afirmația cu cîteva considerații susținute printr-o succintă analiză. Drept mostră, în cazul lui Arghezi, ne oprim la binecunoscutul poem **Dacica**, iar în cazul lui Blaga, la nu mai puțin cunoscutul poem **Cinele din Pompei**. Evident, privită din unghiul maximei generalități ideatice, tema celor trei magnifice poeme este aceeași. Conferirea calității de însemn palpabil al eternității vieții relicvelor în cauză constituie un fapt revelat de funcția lor viu memorizatoare, inalterabilă și incontestabilă. Similitudinea vizează, mai departe, și ontologia poetică, de fiecare dată, „speculîndu-se" în marginea aparentei contradicții de esență ivită între existența de o clipă a fenomenalului — indiferent de natura lui particulară — și capacitatea acestuia de înfruntare, victorioasă, a timpului. Elogiul adus „ciobului păstrător" la Arghezi, extazul față de mulajul „conservat în materia morții", la Blaga, și exultanta mirare pricinuită de evenimentul descoperirii în „urna aproape goală" a ceea ce poetul numește „spuza oaselor", la Ion Gheorghe, reprezintă tot atîtea forme de exprimare poetică a unui asemenea „raționament". Iată însă că faptele încep să capete trăiecte și semnificații deosebite din momentul în care motivul tematic comun se „subiectivează", devenind temă poetică de sine stătătoare, adică teritoriu unde poziția privilegiată aparține, inalienabil, **temei poetului**. Așa se face că, dintr-odată, fiecare poem își are propria deschidere reflexivă, potrivit cu interogația metafizică implicită în care este angajat eul uman al unuia sau altuia din plăsmuitori. Impresionanta pluralitate a sensurilor meditativ-confesive din **Dacica**, în cele din urmă, cristalizează într-o structură poetică unicat, ce închide în sine „enunțurile" unei arte poetice tipic argheziene. Fondul ei conceptual poate fi realmente perceput raportîndu-ne și la celelalte poeme ale scriitorului de factură similară, în primul rînd, la **Testament**. În timp ce aici este revendicată obîrșia actului creator înscrisă în „mitologia" trudei social-productive a înaintașilor, **Dacica** aruncă sonda în miezul „memoriei creator-mitice, conservată de „ciobul" rezultat din aceeași trudă. Morala „fabulei" este bine cunoscută : „Urciorule de vis și de pămînt, / El ți-a dat glas. Eu îți voi da cuvînt". Una dintre temele-pivot ale poeziei blagiene — aceea a tristeții metafizice, implicată în leit-motivul ontologic al „marei treceri" — își află, în **Cinele din Pompei**, marea ei împlinire artistică datorită, fără îndoială, și faptului că motivul poetic de aici întrunește în chip perfect calitățile metaforei revelatoare, capabilă a deschide căi de acces cu totul generoase în cîmpul „cunoașterii paradisiace". Punct final în „dezbaterea" ce se desfășoară pe parcursul întregului ciclu purtînd semnificativul titlu **Corăbii de cenușă**, **Cinele din Pompei** își fundează postulatul concluziv bizuindu-se pe resursele eliberatoare, cu valoare de catharsis tragic, ale „tiparului" veșnic pe care materia însuflețită îl lasă în materia primordială : „Te văd Dumnezeule-plumb, scrum, nor — / odată venind peste mine prin ușă, / din poartă. Apoi / mușca-voi, în Tine, a lumii cenușă / Tiparul în Tine păstra-mi-l-voi".

Lectura atentă a poemului **Urnă biruind**, prin extensie obligatorie, a întregii cărți **Cenușile**, face loc constatării pe cît de temerare tot pe atît de întemeiate potrivit căreia Ion Gheorghe este, dacă nu unicul, în orișice caz, cel mai de seamă exponent actual al tragismului liric înscris pe traiectoria a ceea ce numeam și mai înainte „memoria ancestrală" a timpului mitic-istoric. Surprinzător în cel mai înalt grad este faptul că, asumîndu-și cu excepțională acuitate teritoriile mitice circumscrise atît de Arghezi în **Dacica**, după cum și de Blaga în **Cinele din Pompei**, poemul **Urnă biruind**, parvine, pe această cale, la statutul de sinteză sui-generis. Perspectiva „cultă" și cea „barbară" a poemului fac ca idealul cosmicizării ființei umane, odată cu integrarea ei în „marele tot" să echivaleze cu însuși gestul supremei afirmări a constiinței de sine a omului, a redobîndirii „celeilalte" ipostaze — poate cea adevărată — a chipului său.

Autorul cărții **Cenușile** face, realmente, figura unei „stele fixe" așezate în unul dintre virfurile altui posibil triunghi de aur aparținînd poeziei românești moderne ; un triunghi realizat, eventual, împreună cu cei doi mari înaintași și contemporani ai săi.

cenaclu

«ASTRA»

Cenaclul „Astra" din Tirgul Lăpuș și-a ținut cea de a doua ședință a sa în Casa poetului de la Rohia, inaugurată cu un an în urmă.

Maramureșul, cu tradițiile sale milenare, satul primordial păstrat aici cum socot savanții străini se cuvin sărbătorite în cuvînt cît mai profund în aceste bucurii ale cuvîntului care înfrumusețează și poartă cursul vieții pe făgașul legilor morale statornicite milenar și în această matcă de țară voievodală românească unde s-au făcut primele traduceri românești ale textelor sacre păstrate în Codicele voronețean. Mergeam prea rar aici, aflam cu durere că scriitori de seamă români n-au fost încă în Maramureș, că vin savanți străini cum a fost cazul recent al savantului japonez Minoru Nambara, care umblă pe jos din sat în sat în această lume unică în Europa, păstrătoarea unei omenii și nobleți în port și ctitorii față de care datoriile noastre spirituale sînt mereu foarte mari cu fiecare generație.

Această casă de la Rohia ctitorită pe o carte de versuri se vrea un omagiu adus Maramureșului dar și loc de întîlnire a tuturor poeților țării noastre, indiferent de limba în care scriu, în vederea celebrării cuvîntului prin fața sa lucrătoare în Natură și Istorie.

La întîlnirea recentă de la Casa poetului la care au luat parte peste douăzeci de oameni de cultură din Tirgul Lăpuș, membri ai cenaclului „Astra" au citit din versurile lor. O selecție din aceste lecturi va apare în revista „Luceafărul". Se cuvine să-i amintesc pe acești începători în ale scrisului de diferite profesii care au onorat seara literară de la Casa poetului cu lecturi din poeziile lor : Ioan Filip, Iuga Ioan, Augustin Griguța, Bilț Valentin, Petrehuș I. Zorovavel, Precup Roman, unii dintre ei deja publicați în diferite reviste literare. Ioan Filip, Bilț Valentin și A. Griguța se dovedesc mai stăpîni asupra nuanțării simțirii cuvîntului. Cenaclul de la Poala Țibleșului numără printre membrii activi actuali și ingineri, și doctori, și silvicultori care nu scriu dar sînt cu toții iubitori ai literaturii.

Se cuvine amintit doctorul Victor Dragoș, directorul și ctitorul spitalului din Tirgul Lăpuș, cel care, de fapt, a organizat în amănunt și recenta întîlnire literară.

Criticul literar Nicolae Steinhardt ales și secretar al cenaclului de la Casa Poetului a deschis seara cu un eseu asupra unui portret datorat lui Nicolae Grigorescu.

Acest cenaclu tinde în intențiile sale bune să devină ceea ce era și au fost mereu societățile literare din orășelele de pe cuprinsul țării ; locuri de întîlnire cu cei ce păstrează și duc mai departe limba și valorile spirituale ale poporului nostru cu puteri adesea limitate, dar de bună credință, așezată sincer și frățește în duhul slujirii semănătorului pe calea cuvîntului ca expresie a iubirii.

Ioan Alexandru

BILȚ VALENTIN

Deluviu

Și iată, tot plouă și plouă
De nouă luni fără încetare,
Arar mai răzbate prin nori păgini
O palidă zare de soare.
Și cad peste lume nu picuri de ploaie
Ci pînze de ape compacte
Sub care și omul și codrul se-ndoaie
Și holdele-s moarte.

Arșiță, ninsoare și ploaie, noroi..
În suflete ură fără istov ;
Să credem că lumii i-e dat ca să piară
În potopul de ură, de ape și foc ?
O, Nu !
Prin muncă, prin luptă, credință, iubire
Să punem o frînă destinului orb.

Năprazną de vară

O bură de rouă căzută în zori
Mai mîngîie frunzele arsă
Ș-alină durerea aromitelor flori
Căzute sub coasă.
Se-naltă în flăcări discul solar
Pe bolta cerească
Ș-aruncă din 'nalturi pe lume cu jar
Și totu-i năprazną.
N-auzi nici păsări cîntînd prin zăvoi
În lanuri răscopt este grîul
Sub maluri surpate și pietre încinse
Își pierde ființa pîriul.
O, vino tu noapte și pînza ți-o întinde
Peste rănitul pămînt
Și-mpiedecă raza ce-a fără crutare
Ce omoară și milă și rugă și gînd.
Un ropot de ploaie ar aduce alinare
Viețîi ce-i gata să intre-n mormînt
Și cîntec de slavă ar vibra iar prin zare
Ziditului Gînd.

IOAN FILIP

Moștenire

Pe tălpile mele duc pămîntul din Nord
Lumina albastră, ireală de pe Gutîn
Țipătul cocoșului sălbatic, zvonuri de tulnic
Singurătatea incremenită a marilor arbori

Drumul bătrînei, pași bilbiiți în pridvor
Înconjurul casei în ceas stins de veghe și goală
Vaerul prin aer al celui adus de departe
Moartea stîrnită-icuri în trunchi de stejar...

În suflet port turle de biserici din Nord
Clopote mari și evlavie
Fără să-i pese izvorul țîșnește din stîncă
Vremea bătrînă se toarce în unda-i cu spor.

Cum îmi trimit semne bunii mei prin pămînt
Ei putreziți de-acum în lut, amarnic
Și veste-mi dau cu glas ciudat din neguri
Și-mi sînt comoară și blesteme, și har !

Descîntec de cărare

Cărări ce vindecă de singurătate
Răspunde un capăt în inima mea
Plăpînd scris al omului pe fața pămîntului
Cu floarea tălpilor semănată pe ea...

Să pornești o cărare în țarina lumii
Să singere ființa dacă se cere
Un om aștepta-te-va întotdeauna
Cu bucurie ori cu durere.

Cele ce vindecă de singurătate !
Omul acesta blînd a pierdut
La ceas nefast aproape o viață
A mai tirît în chinuri, pe brînci
Ceva lumină, ceva lacrimă.

Înconjurați-i casa, inima, cugetul
Ce nu poți să faci prin Cuvînt, ce nu poți !
Învesmîntați-în taina bobului de grîu
Puterea lui de a-nfrunta milenii
Ținîndu-i trează în adînc de lumi
O sabie de apărat lumina !

Antropomorfism

Cineva mă privește din acest copac
Ochiul-Copac se deschide spre mine,
Își seamănă ființa afară de sine :
Freamăt de arbori, iată, mă fac !

Cineva mă privește din această apă
Ochiul-Apă se uită spre mine,
Curg apele lumii afară de sine :
Albie devin să-le-ncapă !

Indiferent cineva mă privește din stele
Ochiul-Stea se întoarce spre mine,
Sforile tainelor le rupe de sine :
Se-adună ghem pe oasele mele !

Cineva mă privește straniu din flacără
Ochiul-Flacără se întinde spre mine,
Își mută dogoarea afară de sine :
De arsuri cu mine se apără !

Cineva mă cearcă iubito prin tine
Ochiul-Femeie mă fixează pe mine,
Se-nlănțuie aprig sine cu sine
N-au cum față-n față să steie !

Cineva plînge și laudă-n mine
Se leapădă de greu sfînta zgură,
Jocul prea crud de iubire și ură
Cum îl mai poartă și-i merge bine !

PETREHUȘ I. ZOROVAVEL

Sînt

Sînt timpul.
Mă învîrt în echinocții și solstiții.
Luceafăr,
inocent zîmbitor.

Sînt cataractă,
stropi imaculați.
Pivot îndărătnic
sentimentului divin

Sînt labirint intim
„eu"
Ce-aș putea să mai fiu ?
Nu-mi plac florile.
Mai bine un colț de iarbă.

AUGUSTIN GRIGUȚA

Pelerinul

Tîrziu, cînd m-am întors, prin ani,
Sfîrșind periplul meu prin lume,
Acolo-n țara-mi de obîrșie
Nu mi se mai știa de nume :

De cînd umblam căutînd, de ani,
La vechi izvoare, înțelesuri,
Pe-acele căi îndepărtate,
Cînd m-am întors eram străin,
Căci îmi pierdură urma toate...

Un văl mi se lăsa pe ochi
Și suflu-mi era plin de tremur,
Din profunzimi mă zguduia
Un de nestăpînit cutremur.

Un cor de glasuri, ca-ntr-un vuiet
Stîrnit din codri, văi și-adîncuri
Spărgînd văzduhul întreba
În stilul vechilor Erinii :
„Străine, unde-i țara ta ?"

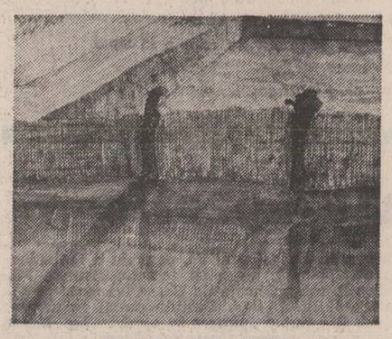

Vlad Micodin : „Uliță"

Drum fără întoarcere

Motto : Din timpul trecut frînturi
doar rămas-au.

Ci iată, mă surprind bătînd vechi
cărările-mi prunciei
Prin codri șușotind în frunzișul boltit
Și trec din poiană-n poiană urmînd —
Voind s-o cuprind — năluca ce-n Drum
s-a ivit.

Apoi, adast îndelung la limpezi izvoare,
Unde mi-alinam setea în vremi de demult,
Din nouri-balauri risipindu-se-n unde...
Dar, ea, năluca, din nou e niciunde...

Încerca-voi zadarnic să îl răscumpăr
Pe copilul hoinar prin codri, ori pe coline ;
Prin ani sînt tot mai departe de mine.

IUGA IOAN

Început de primăvară

Somnul vegetal s-a sfîrșit
Pămîntul reînvie ;
Din rădăcini țîșnesc seve dătătoare
de viață.

Geană de răsărit zîmbește
seminței germinative.
Un suflu nou împlădiază
așteptările
În văzduh se aud
glasuri de peregrini
fericiți de regăsire.
E semn de reînălțare.

AUGUSTIN FRĂȚILĂ

Reportaj de altădată

Eu sînt o mahala
cu gloduri și cu țațe,
cu babe atîrnate de-o andrea,
cu țigănime și veșnice borțoase
sînt singura tristețe cu cișmea
Eu sînt o mahala
cu dimineți soioase,
de cețuri, umbre lungi și alcool,
Cuțite moi din teaca nopții scoase,
lărgesc o rană suptă de nămol,
Eu sînt o mahala,
o alungare
de timp trecut mutat în viitor,
o-ntîrziere doar, o așteptare,
Eu sînt o stingere visînd să mor.

Panoptic

I.

— oglindă este aceasta
ce te primește înăuntru
și te aruncă altfel
înafară,
pînă cînd,
se face liniște
într-atît
să-ți auzi femeia
cu cele trei mîini deodată :
una toarce firul,
cealaltă deapănă,
a treia îl rupe
cînd celelalte
vor fi obosit.

II

Chiar în seara aceea, mama,
întinsă pe un uriaș minutar
îmi scrisese
că i-a venit vremea
să mă nască
tocmai cînd studiam
mașina de făcut lumină
a luminii,
mașina de făcut sunete
a sunetului
mașina memorie
a memoriei,
mama de făcut copii
a mea.

TRAIAN BĂDULESCU

Lingura de lemn

Stă uitată în mica raclă
a sertarului de la bufet
Din cînd în cînd, mai ales seara
o scoatem să mestece mămăliga.
Apoi o punem la loc
cu simplitatea respirației.

Uneori îi rămîne coada afară
și-atunci, de la al zecelea etaj,
se vede departe, pînă-n inima țării,
locul de unde i s-a luat lemnul
pentru cioplit
și unde crește, de la sine,
porumbul.

MIHAI DĂRĂSCU

Sub semnul racului

Iară tu felină
Liniștită lîngi flacăra șîngelui
Plescăi într-un univers refăcut
Sufletul tău, o pungă de zgură,
Rabdă întîietatea prinților.

Ocolul mic

Am uitat poate
Să-mi acopăr picioarele
Desculț, cu tălpile reci
Precum un templu ce umblă
Pe propria-i temelie

Uit că-mi port cardinalul
În catifele și purpură
Și-mi descopăr neliniștea
Cu obrazul lipit de vechime.

«TINEREȚEA PATRIEI»

Din sute și mii de „versuri oarbe", versuri care nu-și conțin propria critică (locuri comune, agramatisme, formule vetuste, incoerențe în afara esteticii) noi am selectat reușitele, acele momente fericite de luciditate creatoare. Talentele sînt, însă, un spirit critic minor (adică absența spiritului critic) este, în literatură, ca o bilă de plumb agățată de un puf de păpădie cînd adierea favorabilă există.

Generozitatea celor ce scriu nu are limite, dar îți apar în fața ochilor ruinele ținuturilor grafomane ca proliferarea unui cimitir de mașini. E greu să te descurci într-un asemenea labirint unde materia amorfă cîntă ca o sirenă la fiecare cotitură. E greu, dar merită : autori ca Augustin Frățilă, Traian Bădulescu, Horia Bălășoiu, Nicolae Stelea, Mariana Stanciu, Mihai Dărăscu, Maria Holmeia, Leontina Nedelcu și ceilalți prezenți în aceste pagini justifică acțiunea.

Poezia, literatura în general este, într-adevăr, și „un joc de mărgele de sticlă", ordinea acestui joc implică, însă, o morală inefabilă, evidentă în textele selectate.

Poezia patriotică are la noi o tradiție impresionantă de care istoria literară este conștientă : concepțiile artistice superficiale au fost ținta multor atitudini polemice. Autorii din cenacluri par, în mare parte, a fi străini de asemenea puneri la punct și versifică lozinci în stiluri compromise estetic. E nevoie de o relație mai strînsă cu secretele limbii : sentimentul patriotic trăiește în profunzimile textului (aici, ale limbii) așa cum scoicile Mării Sarmatice se cațără în Munții Carpați.

Bucuria noastră este că nu am fost dezamăgiți, ci, dimpotrivă : avem convingerea că literatura scrisă de cenacliștii bucureșteni va avea, într-un timp favorabil, citeva nume de rezonanță.

George Alboiu

LEONTINA NEDELCU

***

Dionisiacă revărsare de lacrimi
acoperă de straniu pietele.
Sufletul se aduce pe tavă
ca-n vechea rimă.
Resemnarea pîndește mistic.
Nu vor lipsi păstorii
și tăietorii cu amurgite fețe.
Aceeași rană
varsă lapte în cămările urii.

Porunci

Așteptarea trece marea ;
așează-te îmi porunci grav fotoliul
mîine vom limpezi spațiile
pentru desfriul ferestrei.
Lasă-ți timplele să-ți cadă peste degete
oricum ele se cunosc de multă vreme.

Disecție

Trufașa carne amintește
de sunetul gresiei în care
vorba demult s-a înecat.
Noaptea vine cu o umilință
nici un aer nu încearcă să ningă.
În codri de piatră
mai doarme încă
povestea uitată.

Vlad Micodin : „Cîmp"

RODICA MANDI

Rostire

Vine cineva
rostind vorbe de demult,
tropotul calului se-njugă-n noi ;
eu te-ntreb : pînă la cetate mai e mult ?
Fii cuminte, lasă fiarele din ochii acvilei
să cadă singure la învoială.

Asemănător gîndul

Lăsați-mă să visez către vară,
să visez în porumb,
să mă uit cu umerii
cum salcia bătrînă din curtea
vecinului meu
toată lumea o lasă să viseze.

LUMINIȚA GHERMAN BĂLĂLĂU

Solemnă

Te investesc zugrav de fiorduri,
mi-a spus
Ai grijă, la hanul spre Dincolo
au sosit călători duhnind
o ultimă-ntrebare
Nu te surpa la fosnetul ei
privește doar taraba ta albastră
și vinde leacuri în care te amini
cîte puțin

NICOLAE NICOLAE

Cartea

Zvonuri de tălăngi alergînd
înaintea turmelor,
stîrneau poftele lupilor
și neastîmpărul mieilor ;
păsări de pradă iscodeau vămile,

Îndepărtat, — buciumul — răsună
ca un destin...
Porțile zărilor se deschiseră-n timp
și-un lung șir de bărbați
(pe care moșii mei mi-i și numiră)
scrîșniră cu viețile lor,
sfintele file-ale Cărții.

ION MACHIDON

Ah, latina mea

Cade ultima frunză pe manuscris
Ca o căpătînă de miel pe tipsie
Sîngele înflorește în arborele inimii

Ah, latina mea, limbă de miere,
Milioane de limbi te primenesc,

Din grăuntele mărului scot viermele
Plantele se învîrt de mii de ani lumină.
Viața rodește semințe de fragi.

VIRGIL GEORGE DUMITRU

Talismanul poetului

Ritmic bate în ureche
Biziit sticlos de streche
Aromînd cu fum de ciudă
Talpa gîndurilor udă

Înghețați pînă la os
Sfinții-s numărați pe dos
În chenarul de nevoi
Scorojit de ger și ploi

Se prelinge prin măsele
Vinul ceasurilor rele
Stors din stafidiți ciorchini
Leneviți pe pat de spini

În gîtlejul ars de pară
Pietre macină o moară
Adunate — bob de linte —
Printre șimburi de cuvinte

GHEORGHE COROBEA

Mirosul patriei

Vino mai aproape-mi zise
ochiul drept,
te-ai născut prea tîrziu
și nu știi gestul străbunilor,
școală a copilăriei, cu flori
și pepeni hoinărind pe lujere
belșug de prunci,
tren din care cobori tăcut
oricînd, oriunde
în obîrșia de sărut !...

GEORGE PAUL STATI

Noi...

În orice brad străbun e o vioară
În orice colț de stîncă, o cetate ;
sub pluguri, în pămînt mai e o țară

De sînge parcă sînt pe cîmpuri macii
vibrează munții cînd se mișcă dacii

AURELIA ONCESCU

Baladă

În corn, stînca de sub nor
Cu mieresmele de dor
Fecioară din dom arcat
Giulgiul tău de-nfrigurare
În cetate așezat
Mîndru voievod de-aproape
Cu tot șingele pe ape
Secer grîul, despic rouă
Și vă-ntind catrință nouă.

FLORIN CEAUȘU

Nesomn

Părea frumos echinoxul
de lîngă tîmpla poetului... !
Noaptea de ghips
peste lumea lucrurilor
o mască de frig
șingele prin copaci
asemeni unei stele văzătoare
și de departe
șoșăiala întrînd în somn
ca un condamnat

Prin obiecte, spre cuvinte

Urmare din pag. 1

și umbre ale conștiinței). Dar, tot atît de adevărat este că multe alte poezii conțin ipostaza contrară : poetul rătăcește printr-un oraș pustiit de toamnă (ce de frunze uscate se cern în poezia lui Constantin Abăluță !) și de ploaie, colindînd printre casele oarbe, pe străzi ce nu duc nicăieri, acompaniat de un etern însoțitor : cîinele vagabond. „Bine, ar putea exclama aici cititorul, dar acestea sînt ipostaze cunoscute nouă din lirica bacoviană !" Și nu aș putea spune că nu are dreptate, deși sînt convins că greșește. Gestica și cadrul descris aici sînt bacoviene. Anotimpul predilect, obiectele și chiar gîndurile notate, de asemenea. Dar tonul (cel care face muzica) nu e, în mod sigur, bacovian. La Bacovia există întotdeauna două dimensiuni: contingentul și metafizicul. Corbul intră, vislind diametral în cadrul închis, dar el vine de undeva și va dispărea undeva. Tot astfel cu sentimentele, trăirile, simbolurile poeziei sale. Dar acest lucru lipsește, în orice punct am căuta, din poezia lui Constantin Abăluță. Și dacă tot am început prin a trasa filiații și analogii culturale, mult mai firesc ar fi să-l apropiem de pictura lui Chirico (căruia poetul îi aduce un firesc omagiu). Adică, să vedem în spațiul pe care îl descriem unul în care bipolaritățile dispar, în care realul și fantasticul se contopesc reciproc. Poeziile sale cunosc, în marea majoritate, același traseu : plecăm de la un lucru mărunt, de la un obiect banal, și urmărind linia privirii (am spus deja că poetul este un pictural prin excelență — cu implicațiile metafizice ale ochiului ce desparte și instituie distanța) ne trezim, dintr-o dată, în alt spațiu, pe care, oricît de paradoxal ar părea pentru poezie îl putem numi aici fantastic. Se naște însă o întrebare : trecerea aceasta se situează la nivel verbal ori substanțial ? Altfel spus, se datorează ea ieșirii prin metaforă din spațiul conotativ al cuvîntului, sau, din contra, figurile de stil lipsesc iar pasajul se face la nivelul structurii însăși a lumii descrise. A doua soluție mi se pare mai apropiată de adevărul liricii lui Constantin Abăluță, dar ea implică, în esență ei, un sofism. Dacă lumea e, prin ea însăși, ireală, înseamnă că fragmentul de real de la care plecăm e și el ireal. De fapt, totul nu e decît efectul unei iluzii. Ni se dă sentimentul amăgitor că plecăm de la lucruri apropiate și firești ; de fapt, nimic nu e apropiat și firesc. Totul e nenatural, în sensul în care lucrurile nu se leagă, nu se articulează între ele. nu fac să iasă la iveală vreo noimă a lumii. Se poate vorbi aici de dezintegrare, de un univers haotic, înstrăinat sau absurd. Și se poate să fie așa. Dar mai mult, mi se pare aici că e vorba de lucruri. Poetul însuși exclamă : „Vreau să scriu cu lucruri". Dar, multe din acestea sînt „obiecte de tăcere". Printr-o concluzie silogistică am ajunge la ideea că poetul tinde să scrie cu tăcerea și l-am asocia (eronat) cu tradiția metafizică a tăcerii așa cum apare ea la Rilke ori la Blaga. Nu, tăcerea nu e un obiect în poezia lui Constantin Abăluță ! Și, oricît de ciudat ar părea, universul său nu este unul al destrămării. Iată, în „Reflex de toamnă" poetul spune : „telefoanele fumegînd către cerul noros / geamlicul în care apar doi bătrîni / cu degetul pe buze / și acea mobilă întunecată / ce zace-ntr-un ungher / onomatopee dintr-o limbă necunoscută". Deci lucrurile sînt semne ale unui limbaj (inaccesibil însă) și, ceea ce e mai rău, nu semne articulate, logice, ci strigăte, reacții afective, adică, onomatopee. A scrie cu lucruri înseamnă a descoperi limbajul necunoscut. Lucrurile vorbesc, spun ceva, au un înțeles în însăși alcătuirea lor imanentă. Poetul trebuie să se dezbare nu de cuvinte (căci totuși el vrea să ne spună ceva) ci de idei, simboluri, adică de întreaga aură de conotații, de sensuri secunde pe care le emană fiecare vocabulă. La limită, el trebuie să se rupă de cultură. Singura sa șansă (consecventă cu scopul propus) e să noteze alcătuirile obiectelor, în speranța că, printr-un hazard norocos al permutărilor, odată și odată, relațiile lor reale (adică limbajul lucrurilor) va corespunde cu alcătuirile relevate de poet. Iată de ce întîlnim în versurile sale, dacă nu victoria cel puțin icnelile cuvîntului devenit obiect, ale cuvîntului redus la pura sa denominație. Dacă nu chiar descripție. „Obiecte de tăcere" adică obiecte rupte de cuvîntul poetic, de simbol și de zona lor de presupus. Pe scurt, depersonalizarea de cultură. Și strigătul firesc : „Tăcerea... / Tăcerea e singurul obiect / neiscălit". Aceste observații dau sens și alteia din laturile poeziei lui Constantin Abăluță : manechinul. Oamenii care apar în cîmpul său vizual se mișcă rigid, abstract, goliți parcă de viață. Frecventa invocație a mamei, chiar dacă în substanța ei poihică ar fi putut consona cu acel „mamă dragă, mamă mică" din **Duhovniceasca** lui Arghezi, apare ca o simplă figurație, ca un decor rigid și teatral : „Stau întotdeauna la fereastră / cite un cap de om trece prin dreptul ferestrei / pleoapele mele capătă o vibrație secretă / mama muri, sînt ani de atunci și ani / sau nu mai demult de cîteva ciocănituri la ușă / sau o zgîrietură perfidă pe geam..." **(Călătorie într-o călătorie).** În aceeași gamă de imagini se înscrie și prezența copilului. Tot un manechin, dar unul în mișcare, care prin joaca lui (ce poate fi mai lipsit de sens pentru alcătuirea reală a lumii decît proiecția de imaginar prin care copilul o transfigurează), lipsită de înțeles, dezvăluie (în ochii poetului) absența de înțeles a lumii. Forțînd poate nota aș putea spune că jocul absurd al copilului îi relevă poetului absurditatea lumii ca joc. Altfel spus, lumea e un hazard al combinării obiectelor, după care poezia aleargă mereu, căutînd să i se suprapună, căutînd să-l recupereze în spațiul mereu deschis și încert al cuvintelor.

Lirica e o alcătuire fragilă de lucruri în continuă mișcare. Critica, la rîndul ei, e o însumare parțială de impresii și concepte mereu neratatornice. Vorbesc oare rîndurile de mai sus despre poezia lui Constantin Abăluță ? Evident că nu ! Poate că relevă ele doar o parte a orizontului său poetic, doar un reflex sau, mai exact, un ecou așa cum s-a răsfrînt el prin meandrele lumii (căci ce poate fi mai labirintic și imprevizibil ca percepția critică ?!). Poate că textul și spiritul poeziei sale e deformat. Dar poate că în goana sa după lucrurile însele, poetul se va trezi dintr-o dată dublat de goana criticului după poezia însăși. Sau, după umbra ei !

Dintre sute de catarge...

adrian alui gheorghe

Poem de dragoste

Îți scriu ca și cum aș așeza pietre
una lîngă alta, una peste alta
un munte pe care să mă ridic
să-ți spun :
învață pe de rost o bucată de cer,
ochii sînt frumoși pentru că ascund și plînsul,
toamna în parc o mie de toboșari
au strigat numele tău
de la cai și trompete învățăm doar să rîdem
și în sfîrșit
bună seara
unii se îndrăgostesc de plînsul lor
și li-e bine
alții se îndrăgostesc de rîsul lor
și li-e rău
nevinovăția noastră lubito au dovedit-o
douăzeci de zăpezi
și tot nu sîntem crezuți
dimineața se deschid tribunalele
și intră mieii : mai cer puțină primăvară
lumea se lasă ispitită de întrebări
fărîmițată de legi, pădurea mea
își iubește copacii
seara văd cum îi adună
cu brațele ce-au scormonit toată ziua
în cer.

scriu ca și cum aș așeza pietre
una lîngă alta, una peste alta
un munte pe care să mă ridic
să-ți spun.

Toamna pierdută

Fiecare picătură de ploaie e o gură
în care mă aud mestecat
ca de o tinerețe oarbă ;
abia de-mi mai trag sufletul din brațele mamei !
Mi-am amintit de florile toamnei trecute
și am vrut să scriu un poem
dar cuvintele toate au uitat
mireasma florilor toamnei trecute.
Schimb masca de scrimă
pe o zăpadă buimacă.
De-acum am să-ți aduc pietre
în dar
pietre în care să-mi ghicești
inima.
Lucrurile perisabile mă împing
în natură.

Singurătatea furnicilor

Ar trebui să-mi public corespondența mea
cu furnicile, atîtea probleme s-ar elucida
însuși faptul că omul privit de jos în sus
pare a fi fără picioare și trup
o căpățînă pe care o rostogolește vîntul
mai sus sau mai jos
și bineînțeles ar trebui explicată
istoria furnicii care e mai nouă cu o clipă
decît cea a omului
dar cum pentru asta ar trebui să scriu milioane
de pietre, pînă și pielea voastră
oameni
mă voi rezuma la enunțul unui îndemn :
puneți și voi umărul la singurătatea furnicilor.

marian bodea

Întrebări

Încotro acești oameni cu ruguri în spate
Ca niște melci triști și calici,
Pentru cine crește merinde pămîntul,
Pentru cine tremură calul noaptea geroasă
Solemn ca o poruncă neporuncită încă,
Cine trăiește în numele morții fără vreo pricină
În gîndul închegat ca o picătură de sînge
În praful drumului de rătăcire.
Cad cărți din cer, nînge degeaba,
A milioana scoică de pe țărm
S-a iubit cu tînărul naufragiat
Și a fost surghiunită în această cîmpie
Lăuză de grîu și cicoare.
Pentru cine bate vîntul catarge sărace
Cămăși zdrențuite în dreptul sufletului,
Pentru cine se-mbată cu ploaie
Plutonul norilor pe cine să fulgere ? !
A nins toată noaptea, a obosit
Ca un cioplitor bătrîn și fără nume
Plimbîndu-ne în zori printre statuile lui
Așteptînd să scapere pămîntul de cer
Și lumea de nelume să scapere...

Strada din mine

Slăvesc această seară de coniac și veghe
Pe strada unde m-am născut eu prima dată
Și unde am sărutat ultima oară
Mina umbrei mele mereu precedente,
Această stradă cumpărînd aer pesemne din rai
Prin intermediari tolăniți în calești nocturne
Aventurați în somn, năuci de iubire...
Strada copilă făcînd guturai
Din septembrie pînă în martie
Cînd plouă fanatic parcă ploaia de-apoi
Și strada aceea-femeie plutind printre lebede
Cum se-ntorcea vinovată în dreapta și-n stînga
Cu tivul amintirii agățat
În spinii vreunui trandafir mai roșu, mai mov !
Strada bătrînă șoptindu-mi trist
Ori ghicindu-mi în palmă ca-ntr-o vitrină
Doldora de ceasuri stînd pe gînduri
Ce oră să mintă să pară mai noi,
Unde e strada aceea pe unde
Mi s-a furișat tinerețea, mi-o vreau înapoi
S-o merit și s-o slăvesc serile de coniac și veghe...

Toamna spaniolă

Tramvaie pline cu flori ca niște glastre
Urcă orașul învechit, îl despică
Cum o dragoste de fum un suflet toreador
Și apoi vîntul culege tot ce nu este al nimănui
Toamna se-ncurcă în fiecare seară
Cu alt poet nesinucis la timp
Și ploaie nevinovată va curge
În arenele orașului trist, de demult...

mircea bîrsilă

Astăzi

Închisă în sine, cu fața goală, abruptă,
această ripă
a rămas la fel, după atîția ani, poate ceva mai austeră
decît atunci cînd jucam într-un rol splendid
și era un chin să iau acasă caprele din brațele sale
cînd mă prindea cu ele pe aici căldura
care se lasă vara la prînz,
Mă văd amăgîndu-le cu mîna din potecă la boabe,
neputincios, și pentru cîteva clipe
este ca și cum peste carne
mi-ar crește ca o haină, timpul.
Deasupra, în mal,
cuiburile dintotdeauna de prigorie
ca să ajung la ele trebuia să mă leg cu o funie
de trunchiul aplecat peste văgăună.
Astăzi legat de acest trunchi
de m-aș putea cobori
măcar pînă la ultima mea zi de copil.
În afara mea, în văzduh,
— geamandură a vîrstei în sine —
un erete atîrnă ca o jucărie în pomul de iarnă.

Ciprian Bonciocat : „Exuberanță floral㔠

Cățeii

O, bucuria ciudată care te însuflețește
și stranie, omorînd niște căței încă orbi, din milă
să nu se mai chinuiască pînă seara cu moartea
cînd se întoarce floarea soarelui cu fața către apus
sau pînă a doua zi. Vai de cine i-a lăsat vii
în ogaș îți spui imediat după aceea
și-ți pare că ești un monstru numai cu unul dintre capete
neretezat, cel superb, de femeie
pentru că numai o femeie îi poate lăsa vii acolo printre brusturi
și te gîndești la sclipirile electrice ale zestrei ei materne
în clipa cînd a trebuit să aleagă dacă să-i omoare sau nu
și la cățeaua închisă în bucătărie, înșelată cu puțină pîine
încîntat de propriul tău eroism care are totuși ceva amar în el

Elegie

Parcă aș fi o piatră de hotar
acoperită încet-încet de pămînt.
Și pe fondul acestei dureri,
altă durere ; a venit timpul să nu mai pot
să îndur și chinul în proporții
pe măsură ce fiecare clipă care vine
înseamnă cu mult mai puțin decît cea lăsată în urmă
conduse de un impuls propriu fetelor
temîndu-se că nu vor termina cusăturile
pînă în săptămîna patimilor
și care se uită ca printr-o gaură de cheie
la femeile măritate. A venit timpul
să pipăi întruna și fără convingere
cîrligul care mă ține legat de vii și de morți
așa cum focul alăptîndu-și cenușa
este legat și de lumină și de întuneric.

marcela mariana milcu

Regele gropilor, Alion

Regele gropilor, Alion
a trecut pe lîngă casă, depărtare de un ceas —
eu stăteam în fața mesei și simțeam
cum trece el :
vinul se-negrea ca doliul, piinea pilpîia fiind
cînd miez moale, cînd cenușă ;
fragul se uscase brusc iar în pepene sunau
doar semințe iar în ele
pulberi ca semințele.
Alion groparul, mult
se întuneca la față
cînd vedea viețuitoarele —
se ferea să le privească
ochii lui erau ca moartea
(cobe îl numea oricine) —
nu intra în nici o casă Alion ci doar în sine
ca-ntr-o casă el intra.

Acum, ghețari

Iubitul meu, ce subțirică-i pielea mea —
Se sparge pe alocuri și se ia
Ca-ntr-un tablou o prea veche vopsea
(De-atîta vreme n-a atins-o mîna ta)

Mi se deduce fruntea-abia sub riduri —
Afară negre ploi se sparg de ziduri —
Mi-e fața înlesnită să se vadă
De o lividitate de zăpadă

Iubitul meu, ce mari acum sînt ochii mei
Cu irișii mulți ce rătăcesc prin ei
Privind în foc de-o lacrimă cu trei
Spre drumul presărat — să vii — cu tei.

Mi-e părul ca un fin de spulberat —
A fost furtună-n el și s-a-nnoptat
Te-am așteptat mergînd, de sînge-mi sînt picioarele
Acum ghețari topesc ca pe o ceară soarele.

nastasia maniu

Dintre toți zeii

Dintre toți zeii
tu singur nu exiști
și numai în tine cred
cu orbirea celui ce vede prin întuneric.
Numai cîntecul acesta legat la ochi
mă va recunoaște.
Adu-ți aminte cuvintele care te-au născut.
Prezența lor îți deveni necesară
cum acești ochelari pentru lectura vieții.

Somnul acesta prea treaz

Tu care mă-ngropi în roua limbii
și mă naști a doua oară
și-mi usuci nopțile
și zilele mi le zvînți
și-n sîngele meu pînă se luminează
cînți
și mă treci prin fluierele vocalelor
și mă zidești în piatra consoanelor
și-mi spui : naște-te
și-mi spui : mori
și mă alergi și mă lași la hotar,
doar trupul mi-l muți într-un alt calendar
și mă faci să ning peste lume din nou
și mă faci să cred că exist
în somnul acesta prea treaz și prea trist.

Punți

Țin minte dimineața în care
ochii tăi săpau fîntîni în cer
și două lacrimi mari au izvorît
să spele văzduhul.
Trupul meu adormit în flori
își amintește îmbrățișările tale,
punți pe care treceam
dincolo de moarte.

ioana bălan

Ca o imensă cochilie de melc

Și cînd
din sloiurile de gheață
sîngele lui
țîșni-n vulcan
trupul ei încolăci pămîntul
ca o imensă cochilie de melc.

Tu unde ești ?

În fața ta
m-aduse îngerul ucis
de propriu-mi colț
și zac aici,
închisă-n trup de șarpe
blestemată să-nconjur
Umbra cea de foc
făr' de repaos
tot dezrădăcinîndu-mă din limba-nveninată
ce tot mai mare crește,
și mor
și iar renasc
din mine-n
mine
tot mai mult pogor
făr' de repaos...
nici un cuvînt nu mi se-ncheagă-n sînge

și tu,
Tu unde ești
În fața Ta cînd vin
din roata horei despicată ?

...și totuși...

Din cei ziditi sub Templu
doar una mai e din fiica fiicei
care te-a-nchis odinioară de viu
într-o cruce.

doar una crește prin ziduri,
tot mai mult pîngărindu-se,
și totuși ea crește, crește prin ziduri,
să ajungă la tine,
Tu, singurul care ești.

Ciprian Bonciocat : „Munți și văi"
(Din expoziția deschisă la Casa de cultură Friedrich Schiller)

ion burnar

Scrisoare secolului XXI

Nu știu dacă cea mai înaltă știință
va fi să plantezi un copac
nici dacă alfabetul morse
va fi atunci limbă maternă
sau dacă pămîntul va deveni
mai elastic ori mult mai plat
decît în era noastră
nici dacă inima
doar în muzeu va bate versuri
dar eu din antichitatea mea
vă trec aceste brazde pe curat
cu toată speranța de care e în stare
naivitatea
unui plug îndrăgostit.

Weekend la oraș

După ce ne-am convins
că bulevardul e atît de pestriț
încît suferă de imaginație
mai ales c-am văzut ce se întîmplă
cu o cămașă albă care traversa pe roșu
după ce-am auzit la radio
că luna nu mai discută nici cu poeții
am mers să ne distrăm într-un artizanat
apoi am cumpărat un kil de ziare
și ne-am întors în sat.

Poemul meu modern

În secolul vitezei tot o casă
într-o vîlcea-mi doresc cu fagi și fragi
cîteva stele pe deasupra
la care să visez cu cei mai dragi
mă viziteze ursul din pădure
ca-ntre-mpărați apoi să ne dăm mîna
și printre altele să mai vedem ;
familia familie masa masă ;
cositul ierbii fie crima mea
și cine n-are treabă să pălăvrăgească
de mi-s brazdele paralele au ba
s-adaug zilnic șirul de sudoare
la temelia casei strat cu strat
cam asta-n ce privește nemurirea
în rest pămîntul e destul de plat.

mădălina canură

Cantina

Mi-am ros hamurile
mi-am tocit privirile
și mă înfățișez sfioasă.
Sînt blînda mătușă
a unui lup.
Nările-mi freamătă
a furtună
și-n fiece clipă
par că îmi ies din trup.
Două funde și ochelarii
cu multe dioptrii
dar frontul este
sub breton.
Oricum însă,
așa deghizată
îmi primesc tainul
pe bază de bon.

Stingere înaltă

Să mă prinzi, mai întîi.
Să mă prinzi.
Nu-i acesta un zbor de încercare.

Ochii galbeni de fiară
vegetează mustind
pofticioasă răbdare.

Nu cobor să mănînc.
Nu cobor să respir.
Condamnată la zbor, fără vină.

Știu un șarpe ce-ar vrea
fluturi albi, pentru cină.

matei vișniec

O dimineață în parc

În diminețile tăcute desăvîrșite
obișnuiesc să mă plimb cu trompeta subsuoară
prin parcul municipal

mă urc în picioare pe una din băncile ude
și încep să cînt visător
un bărbat și o femeie se opresc în fața mea
ascultă răscoliți apoi se îmbrățișează
iar el îi spune emoționat de mîine
da, de mîine ne vom schimba modul de viață
vom încerca să fim fericiți ne vom duce
la cinematograf vom discuta despre artă
vom colecționa ilustrate ne vom gîndi la marile
adevăruri în fiecare zi spre seară
ne vom strînge mîinile ne vom privi în ochi
și tot în fiecare zi vom încerca să facem
cîte o faptă bună iar la vară
o, la vară
vom vizita Bulgaria în autocar

Mașina de curățat orașul

Mașina de curățat orașul
m-a ajuns din urmă s-a oprit
în spatele meu

înfricoșat mi-am scos pălăria
mi-am șters palmele ude i-am spus
eu nu sînt unul și același lucru
cu orașul
eu sînt cu totul altceva

dar ea mă privea curat și lucid
și vibra din adîncul metalului inteligent

și i-am spus eu sînt doar un pașnic trecător
iar pe această stradă dacă e necesar
eu n-am să mai trec niciodată
și nici dimineața n-am să mai ies la plimbare
cu gîndurile pierdute

dar mașina parcă se mirase de ceva
și prin colții ei și prin lentilele ei
parcă mă privea zîmbitor

Dramatismul trăirii și limbajul poetic

Urmare din pag. 1

dul este o **sferă** care conține „muzica inaudibilă", perfecțiunea armonică. În pîntecul matern, sferă armonică, **murmură** muzica. Sunetul pur este, firește, inaudibil prin inexistență concretă, la fel cum culoarea pură depășește limitele văzului. Rodul vibrează dar muzica lui e una abstractă — muzica sunetelor pure, lipsite de armonice. Muzică lipsită de culoarea timbrală, corespunzătoare în plan simbolic esenței. Or, se știe, acest lucru e o utopie, poate cea mai frumoasă utopie. Armonia rodului este probabil contrapunctică, odată ce el conține două principii: al vieții și al morții. Utopicul contrapunct rezultat din suprapunerea a două lanțuri de sunete pure. Inautenticitatea creației, devenită totuși unica formă posibilă de libertate, apare aici în chip manifest. În unele poeme, desăvîrșirea rodului este invocată chiar prin structura compozițională a textului. Poeziile cu formă fixă au atît structură cît și „orchestrație" muzicală. Compozițional, aceste texte sînt construite speculîndu-se în primul rînd valoarea **repetiției**. Versuri sau strofe-**refren**, ele nu sînt numai atît : pe lîngă virtuțile arhitectonice, repetiția dobîndește în poezia lui Cezar Ivănescu aceeași funcție ca în compoziția muzicală. Fragmentul repetat este „tema", enunțul principal care se cere dezvoltat în „variațiuni". El aduce ideea. I se răspunde printr-o contra-idee (contratema) și conflictul dobîndește statut simfonic. Într-un **Jeu d'amour**, subintitulat **La princesse lointaine (Muzeon)**, arhitectura poemului urmează îndeaproape forma muzicală a sonatei. Cavalerescul „jeu d'amour" e astfel simfonizat. Ca figuri ale limbajului, repetițiile lui Cezar Ivănescu nu sînt clasificabile. Ele au funcționalitate muzicală. Se creează cu ajutorul repetiției o atmosferă contrapunctică : versurile sînt adevărate melodii suprapuse, semnificația se desprinde din simultaneitatea celor două idei melodice, din perfectul lor echilibru tonal. Pe de altă parte, sensul tematic mai larg al „contrapunctului" ar consta aici în simultaneitatea dintre senzualitatea primordială „barbară" și senzualul estetizat și în ireversibila lor curgere spre desăvîrșirea thanatică. «Căci muzica, scrie Jean-Pierre Richard, ne obligă **să mergem** [...] Marele farmec al muzicii depinde, după Stendhal, de caracterul ei ireversibil, de faptul că-l obligă pe cel ce o ascultă să privească înainte, nu înapoi : „Imensul avantaj al muzicii, care **trece** asemeni acțiunilor omenești...»» **(Literatură și senzație).**

Această structură spațială, esențial muzicală, în care componenții poeziei **privesc** întotdeauna **înainte**, configurînd obsesia ireversibilității actului, este proprie întregii creații ivănesciene. Explicitată în balade, ea apare în toate celelalte texte. Absența caracterului noțional, de care vorbea Mircea Iorgulescu, e simulată, ca și în poezia medievală, care este, se știe, o construcție hieratică bazată pe cîteva noțiuni-pivot ascunse, cu funcție simbolică. Noțiunile sînt refăcute, tot ca în poezia medievală, prin orientarea semnificațiilor cunoscute într-un spațiu mereu **același** (spațiul simbolurilor „tradiționale") și întotdeauna **altul**. În poetica medievală, **enunțul** este inseparabil de **enunțare** în cadrul unuia și aceluiași text, ceea ce conduce, împreună cu caracterul anonim, la interpretarea poeticii medievale drept o **poetică a efectului** (Paul Zumthor, **Essai de poétique médiévale**). Performanța poetică a textului medieval suferă deci o orientare spațială în sensul descris. Simularea tonului cavaleresc aduce în conținut tocmai un puternic simț noțional, de fapt parcurgerea muzicală a efectelor noțiunii. Textul apare astfel ca o exclamație, o invocare a noțiunilor prin extaz liric. Nu întîmplător autorul marchează cu semne de exclamare începutul poemelor, ca pentru a avertiza că versurile sale sînt o trăire unică, un „ceas prielnic" de a extazia ideea, metafora filosofică. Semnul de exclamare din poezia lui Cezar Ivănescu nu e decorativ-ortografic. El are o valoare aproape instrumentală, **sunînd**, dacă ne este îngăduită o comparație muzicală, întocmai ca lovitura de timpan care deschide, în forte, o temă marțială sau introduce, în piano, marșul funebru.

În planul morfologiei operei, consecința suprapunerii acestor „universalii" muzicale este serializarea poeziei. E experiența de limbaj cea mai prețioasă pe care o propune Cezar Ivănescu, scriitor necomun în cele mai profunde aspecte ale operei sale. Discursul muzical este, ca tip de limbaj artistic, un discurs serializat. Formele fixe manifestă o mare autoritate structurală. Inovațiile sînt cu atît mai spectaculoase. Istoria muzicii e dominată de efortul de a îmbogăți morfologic și stilistic serii de structuri date. Poetica ivănesciană se realizează prin alăturarea unor astfel de **serii** morfologic-tematice. Muzicalizarea acționează aici în profunzime, aparține concepției globale a operei. Poemele se grupează ca multiple **fețe** ale vocației singulare. „Seriile" diversifică monolitul tematic tot așa cum variațiunile divizează simfonic și amplifică tema. Fiecare serie are un titlu a cărui importanță devine maximă : vom ști în acest fel că poeziile cu același titlu au, dacă nu o individualitate expresivă, un relief tematic distinct. Primele volume publicate de Cezar Ivănescu poartă invariabil titlul **Rod**. Destule poezii se numesc la fel. Ele sînt o „punere în temă". **La Baaad** sînt „scene" poetice fixate în memoria infernală a poetului sau proiecții pe ecranul conștiinței. Aceste poeme par a avea la origine veritabile **scene de gen**, imaginate de gîndul „tulbure" al poetului. Asemănătoare cu ele sînt seriile intitulate **Provincie** și **Copilăria lui Ario Paradis**. În ultima, se întîlnește o „persoană" simbolică, Ario Paradis, copil-încarnare dumnezeiască. El este o proiecție a unui Dumnezeu care a fost „carne-n carnea noastră", gonit apoi „ca pe-un copil din pîntec". Ario Paradis locuiește în Baaad și echivalează cu o imagine a puității care e pierdută treptat, o deprindere a sacrului cu profanul. El este și o multiplicare a Printului, o proiecție figurală a eului „barbar" din poezia lui Cezar Ivănescu. Ne întîmpină în opera poetului o tipologie inedită, născută dintr-o insolitare a formulei rimbaldiene: «**Je est un autre** se multiplică, simulînd însă nu proteismul baroc, ci moderna serializare. Multiplicarea proteică este o permanentă fugă de sine (Proteu „este sortit a fugi de sine pentru a exista", Jean Rousset. **Literatura franceză în epoca barocului**), în timp ce multiplicarea serială e o întărire a sinelui. În jurul acestui **eu serial** gravitează martori ai purității, care trebuie învățați, deprinși cu adevărul esențial. Ei sînt Raz, Or, Mil, Ri, Ilen, Avum, Lau, Tipa cu glas subțire, toți — osînditii puri dintr-o **Dies irae** ce se apropie înnebunitor. **Zile** ascund boala ființei care se crede proorîul ei stăpîn, absurdul unei atare „magnificiente". **Sunseri** (sunt seri) sînt exaltări ale nimicului, ademeniri terestre la ceas de seară, iar variațiunile numite **Turn** dramatizează teluric arlechinada apocaliptică a nimicurilor.

Dramatismul trăirii poetice a lui Cezar Ivănescu rezultă din însăși structura creației sale : ca și în muzică, armonia — catharctica armonie — provine din cultivarea după anumite reguli a disonanțelor. „Vîrtejul" seriilor propagă unitatea suplă și hieratică în același timp a poeziei lui Cezar Ivănescu. **Asprimea suavă** a acestei creații excepționale, tonul de fantastic real, de halucinație grefată cu care limbajul pare să ne azvîrle la picioare profunzimi tematice infernale, singularizează o experiență literară totală.

Ciprian Bonciocat : „Meditație"

atelier literar

poșta redacției

MARTA IONESCU: Incercarea (epistolară) de autoportret arată un condei relativ indemînatic, cursiv, dar portretul e abia schițat și nu ne oferă destule elemente pentru a trage o concluzie în privința aptitudinilor dv. literare. Să vedem cum se prezintă poeziile și schița de care vorbiți.

ȘT. GHIȚTINA : Nimic nou ; multă vorbărie, fraze stufoase, incilcite, interminabile, stil afectat, oreții imposibil.

VICTOR ADDEL : Ceva mai bine, în „Lunile anului".

MARIA BARBU : Promisiuni, încă incerte, în paginile trimise (mai ales în „Boala cuvintelor", „Natură moartă", „Cîntec").

N. PAGANINI : Tulburi, învălmășite, confuze, în general. Un început de limpezire, în „Beția focului", „Dincolo de rană". Mult mai tîrziu".

M.S. : Dacă n-ați primit răspuns aici înseamnă că n-a ajuns pînă la noi. (Nu e exclus, pe de altă parte, ca două inițiale răzlețe să se piardă, ori să fie greșit transcrise, printre șirurile de nume).

FLORIN OVIDIU ROB : Am primit scrisoarea și ne-au făcut plăcere considerațiile și promisiunile ei înțelepte. Vă dorim succes și rămînem în așteptare.

A. ALDEA : Cam tîrzie reacția ! — ne bucurăm, totuși că ea exprimă lucruri noi : „suflu calm", împăcare, mulțumirea reușitei etc. Așteptăm, în continuare, manuscrise și vești bune.

LAURA MARA : Pagini care adeveresc o chemare a poeziei (mai cu seamă în „Octombrie", „Micul infern", „Toamna", „Tăcere").

V. TRIF : Citeva lucruri demne de atenție : „Adevărul", „Aici pe pămînt", „Nemurire", „Aparență", „Sufletul nostru".

MEMSAHIB : Ceva, încă destul de incilcit și obscur, dar unele semne bune nu lipsesc („Morgana", „Un singur mare ochi de cal").

MARCELA M. : Tonalitatea diferă, sentimentul e mai acut, determinînd eliminarea vorbelor de prisos, a nebulozității și aproximației. Nu e, însă, întotdeauna inspirată opțiunea : nu orice amănunt din „biografia" unui sentiment devine în mod obligatoriu poezie (uneori, lucrurile sînt prea crude, singerinde, încă lipsite de efectul de cicatrizare și perspectivă al timpului, încă nedecantate...). Pagini frumoase : „Ziua de azi", „Sărut", „Trecere".

Desen de Petru Țira

G. STANCA : Multe dintre versuri le cunoșteam. Ar fi de menționat, una peste alta, destul de puține („Pastel rezidual", „Cetate", „De profundis", — nu și „Stea cu diamante", printre cele mai slabe, care fiind adresată „din plecare" unei lady, nu mai poate fi dedicată, firește, altcuiva !... — apoi : „Diapozitiv", „Robinsonada", „Megalopolis", „Împotriva lepidopterelor", poate și „Vibrații bune", cam răvășită, „tulbure, nejustificat prelungită). Multe din pagini se cam repetă (în teme, motive, imagini etc.), multe sînt compuneri „tehnice", de efort, uneori greoaie și uscate, care nu ajung prea des la incandescență și vibrație. În proze, lucrurile stau mai rău, deși ne aflăm în fața unui condei agil și dibaci, cultivat, plin de vervă și fantezie. Dar (ca, uneori, și în poezie) verva și fantezia se exercită cumva în gol, cu „viteză" egală, monotonă, lipsite de un criteriu selectiv, de un „dispozitiv" al opțiunii necesare, al nuanței, al construcției etc. De aceea, paginile din „Războiul" nu rețin atenția, nu „captează", desfășurarea lor, adesea scăpărătoare, la amănunt, nu duce nicăieri, rămînind într-o zonă a lipsei de interes, vecină cu plictiseala. La fel în „Geometrii", minuțioasă, savantă, dar .. fără sare. (Această sare lipsește, de altfel, și în „Războiul", mai ales, care se vrea o proză spirituală, satirică !...). Cam atît deocamdată.

Marcela-Raci, Radu Millian (ceva mai bine, în „Cîntec pentru mine"), **Ștefania I., Viorel Andreescu, Lucea Luceanu, Ioan Huțu, Ion Mărzac, Al. Dak, Daniel Prallea Blaga, Dinu Matei, Dor de soare, Marilena Dudici (Stela M., Felicia Păduraru, Olga Toader, Mircea, Dorina Bucătariu etc.), M. H. Ts., Toma Pavel, D. Borcea** (mai bine, în „Bibelouri") : Nimic nou !

Emil Măgură, Roza Marius (?), P. G. Mehădiceanu, Maira, Ioan Barb, Ofelia, Aurora Ionescu, Daria Condor, Emil I. R. Chiriacu, Vasile (Codlea), Emil Pop, V. Tacuceanu, Benza M., Eugen Blaj, George-Valeriu Alexandria, Marian Stere, M. Tarcea, Adrian Nițu, Gabriel Fulgeanu, Gh. Silea, Fata Morgana, Vasile Dumitru, L. A. Daradics, Sorin Victor Godeanu, T. Prăjeșteanu, Ionel Corban (parțial indescifrabile), **Ion Gh. Bogdan, Ioan Daniel Mocanu, Dan Devovia, Oprea Paraschiv, Un Alexandru, George Călin, Dimitrie Tudor** (ceva, în „Fuga de zgomote") : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Confuzie între suflet și trup

Adică un țărm sînt
valurile vin să ceară iertare
pentru vina lor eternă
de a purta corăbii
stînca se înduplecă să fie nisip
face cu mîna farul
spre larg
mi se umple vorba de îndelungi mirări
e o zvircolire imensă întîlnirea aceasta
ceața e mamă
pruncul îi plînge flămînd
ființa este neclară :
înoată în lacrimi pămîntul
sau
apele mai se sprijină
pe țărînă ?

D BORCEA

Un țăran

Un țăran adusese cu el la oraș o furnică —
O avusese pe guler, se ridicase pe ceafă,
Apoi mai sus, pe pălărie, ca pe-o movilă de griu,
A sondat universul — mirosea a oraș, a asfalt
Și s-a întors agale, parc-ar fi coborît dintr-un prun.
Țăranul mergea cu pași apăsați sfidînd caldarîmul,
Furnica cerceta lumea dintre un umăr și altul
Cu omul avea starea de povară numitor comun —
Și coborî în cele din urmă pe mînă spre palmă
Oftînd, țăranul se privi în suflet : „Ajungem și-acas' ?"

MIHAI GANEA

Miez de octombrie

Aștept
că se-ntîmple ceva —
o veste zguduitoare
să mă trezească
din timpuria hibernare,
un om
cu toiagul miraculos,
aducîndu-mi în casă
colbul unei minuni milenare.
Ceva, nici eu nu știu
ce anume aștept,
cu toate sentimentele
adunate cuminte la piept —
crizanteme cu foi sclipitoare,
stele galbene — surorile cerului,
ruginite de așteptare.

VIRGINIA SOARE

Cristian Calcan : „După amurg" (sus), „Luminile toamnei" (dreapta, sus), „Invocație" (dreapta, jos)

Foc aprins în iglu

În patul de izmă te chem
Dar tu mă știi gheață
și nu mă știi foc...
Sub salcîmul zumzăind ca un stup
te chem
Dar tu mă știi foc
și nu mă știi gheață...
În iubire te chem
eu foc aprins în iglu.

CORNEL ILIESCU

Atît de simplu

Pentru el e atît de simplu să plece
lăsîndu-mă cu privirile verzi
lunecate-n salcîmi
Și se duce de parcă
nu s-ar mai întoarce nicicînd
cu pași bătucind miezul timpului
de fiecare dată
Simt cum se face mai larg în jur
și mi se golesc brațele
ca niște trandafiri
de partea cosită a cîmpului

LUCIA MORARU

Făcătorul de viori

Mereu am halucinații
...vioară, vioară, viori...
Ucid brazii nevinovății
Storcindu-le privighetori —
...vioară, vioară, viori...
Dar trebuie brazii să moară
Să poată ajunge fiori ! —
Șopti veșnicia prin spații
...vioară, vioară, vioară, viori...

VIOREL FLORIU

Album

Întorc gîndul înapoi.
Doar el se mai întoarce
din fundamentalele ceasuri ireversibile
Stau de vorbă cu reflexe
printre zăbrele negre de singurătate ;
mama și tata se disting cel mai bine
printre puricii ecranului autobiografic.
în spatele lor un profesor zîmbind mulțumit
că aproape toți porumbeii au zburat departe.
Restul oglinzilor au fost acoperite de scamele uitării,
s-au spart singure, înainte de a le prinde în ramă.

TITU ȘERBAN

VISUL CA VIS

Operînd o disjuncție riguroasă între visul ca vis și visul modelat de o gîndire poetică („Între visul din somn și gîndire este aceeași deosebire ca între faptele omului nebun și faptele omului teafăr ; adecvat creației este „numai visul treaz, meditația visătoare, închipuirea conștientă" ; arta, cînd vine la interferență cu domeniile visului, realizînd „construcția unei neconstrucții"), Philippide notează cu acuitate : **Povestirea unui vis nu reproduce, nu poate reproduce mișcarea visului, nici toate peripețiile lui, chiar atunci cînd, mai rar, visul se dezvoltă ca o piesă de teatru cu început, desfășurare și sfîrșit, piesă în care cel ce visează este de multe ori, totodată actor și spectator. Cînd cineva povestește ce a visat introduce, fără să vrea, elemente de trezie, de vis treaz și colaborează astfel cu cel său din vis. Povestitorul visului modifică și reconstruiește, fără să vrea, visul, pentru că amintirea visului este, de cele mai multe ori, nesigură, vagă, lacunară, incoerentă, adică are toate caracterele visului însuși, care este, cum am mai spus, o emanație a minții fără control. Iată de ce, visurile din literatură, oricît ar avea unele din ele pretenția de a fi povestirea fidelă a unui vis întîmplat în somn, sînt construcții mai mult sau mai puțin iscusite, după talentul, imaginația și puterea de invenție a scriitorului, adică cu atît mai fidele cu cît imită mai bine (ca Jacob în cartea lui) mișcarea proprie visului.**

Un vis ca vis și amuzanta lui adeverire descrie Cocteau : **În 1921 aveam mania să caut un baston cu cioc, cum purtau bunicii noștri, ciocul fiind dintr-o bucată cu bastonul, în loc de a fi prins de el. Or, nu se găsesc decît bastoane cu ciocul separat sau curb.**

Într-o noapte visez că vizitez Harrow-ul și că, într-o dugheană cu un crocodil în vitrină, găsesc astfel de bastoane. Erau puse într-un vas de porțelan chinezesc. Un bătrîn îmi cere 50 de franci. Fiecare dintre aceste bastoane are la capăt un zurgălău, pe care bătrînul îl taie. Mă trezesc.

A doua zi îi povestesc visul meu lui Radiguet și-i propun să mergem la Harrow. Îi plăceau lucrurile absurde și mă credea. Plecăm. Am făcut calculele fără a ne gîndi la schimbul de monedă. Am sosit la Londra cu buzunarele goale. În gara Victoria dau nas în nas cu Reginald Bridgen, unul dintre prietenii mei, care locuiește în Anglia, în provincie, și pe care nu l-am înștiințat de călătoria mea. Ne ia cu el și ne găzduiește. Îi povestesc visul meu și-l întreb unde se află Harrow-ul. „Este prima stație de la mine", spune el, „ne vom duce acolo mîine. La colegiul din Harrow mi-am făcut studiile. Dugheana dumitale nu există acolo. De altfel, mîine e duminică și n-ai să găsești nici o prăvălie deschisă".

La Harrow dejunăm la hotelul Tête du roi. După dejun urcăm strada principală în ruine (se reconstruia). Zăresc o dugheană deschisă, în a cărei vitrină era atîrnată o geantă de golf din piele de crocodil. Intru. Găsesc cele treizeci de bastoane în vasul de porțelan din visul meu. Plătesc bătrînului 50 de franci. Zurgălăii erau niște ferecături, avînd cuiele scoase, pe care bătrînul le-a rebătut cu o lovitură de ciocan.

O coșmarească, teribilă investitură comportă visul lui Schrank, pecetluindu-i destinul. Acest personaj bizar, bolnav poate, extrem de periculos însă, compunînd poezii și descriindu-și visele, comite pînă la urmă un asasinat. În 1901, notîndu-și corect visul, el descrie o morgă plină de sicrie ; dintr-unul din ele se ridică McKinley, fostul președinte, mort prin asasinare, și arătînd către un călugăr cu glugă neagră din apropiere, exclamînd : „Acesta este asasinul meu !", se reașează, pentru totdeauna de data asta, în coșciugul părăsit pentru o clipă ; privind mai atent, Schrank recunoscu, în călugărul travestit, pe noul, probabil, președinte, Roosevelt (Theodore) : unsprezece ani mai tîrziu, conform violentei meniri ce i-o încredințase visul, într-un atentat nereușit, Schrank va încerca să-l ucidă pe Roosevelt. Sentiment al crimei, deviat de coșmar, crescut de el într-un suflet slab și strîmb. Real totuși pînă la groază.

Avînd girul autenticității, scrupulos și economic expus, iată și visul lui Lichtenberg : **În noaptea de 9 spre 10 februarie 1799 am visat că, aflîndu-mă într-o călătorie, luam masa la un birt, mai bine zis, pe marginea unui drum, într-o dugheană, unde cîțiva oameni jucau zaruri. În fața mea ședea un tînăr bine îmbrăcat, cu o înfățișare cam flușturatică, ce își sorbea supa fără să bage în seamă pe cei din jur, dar tot la a doua sau a treia lingură azvîrlea zeama din ea în aer, o prindea iarăși în lingură și apoi o înghițea liniștit. Ceea ce face pentru mine cu deosebire ciudat acest vis este faptul că n-am încetat în tot acest timp să-mi spun că asemenea lucruri nu pot fi plăsmuite, ci trebuie trăite cu adevărat, căci nici unui autor de romane nu i-ar trece așa ceva prin minte. Și totuși, plăsmuiam asta chiar în acea clipă. Lîngă oamenii care jucau zaruri ședea o femeie înaltă, uscățivă, care împletea. Am întrebat-o dacă se poate cîștiga ceva cu jocul ăsta : nimic, mi-a răspuns ea, și cînd am întrebat-o dacă se poate pierde ceva, mi-a spus : nu ! Am socotit că e vorba de un joc important.** Subtilul cugetător care este Lichtenberg, încercuiește cu precizie dualitatea visului, alcătuit din lucruri care nu pot fi decît trăite și în același timp totuși plăsmuindu-se pe sine, subt autoritatea unui spirit care acordă o importanță majoră.

Să-l consultăm și pe Dostoievski, autoritate de geniu în materie, un expert, la toate nivelele, într-ale visului : **Se întîmplă uneori să ai niște vise bizare, inimaginabile, absolut contrarii firii lucrurilor. Deșteptîndu-te, ți le reamintești cu o claritate surprinzătoare și rămîi uimit, ca în fața unui fenomen cu totul neexplicabil. Ții minte foarte bine, în primul rînd, că rațiunea ți-a fost prezentă și lucidă în tot timpul acesta chinuitor de lung cînd te împresurau ucigașii, care — perfizi și vicleni — căutau să-și ascundă intențiile, să te înșele, prefăcîndu-se binevoitori și prietenoși, cînd, de fapt, aveau armele pregătite și nu așteptau decît un semn știut numai de ei ca să te lovească ; îți aduci apoi perfect de bine aminte cu cîtă șiretenie ai știut, în cele din urmă, să-i păcălești, reușind să te ascunzi de primejdie ; pe urmă îți dai seama că ei știu foarte bine de toată șiretenia ta și cunosc locul unde te-ai ascuns, dar se prefac a nu ști ; dar iată că printr-o nouă șiretenie, reușești din nou să-i derutezi, și toate astea ți le amintești cu multă precizie. Dar cum se explică totuși că în același timp rațiunea dumitale a putut să se impace cu o mulțime de aberații și situații absurde, absolut evidente, de care ți-era întesat visul ? Unul dintre ucigași s-a prefăcut sub ochii dumitale în femeie, iar din femeie într-un pitic oribil și viclean — și dumneata le-ai acceptat pe toate astea ca pe ceva firesc, aproape fără nici un fel de nedumerire, și aceasta chiar în timpul cînd, pe de altă parte, rațiunea dumitale, încordată la maximum, se manifesta cu o forță extraordinară, cu o capacitate teribilă de sesizare, șiretenie și logică ! pentru ce apoi, trezindu-te din somn și revenind complet la realitate, ai senzația aproape de fiecare dată, uneori chiar ca o impresie de neuitat, că te desprinzi o dată cu somnul întrerupt, de o enigmă rămasă nedezlegată pentru dumneata ? Absurditățile din vis te fac să zîmbești ; în același timp însă simți în subconștient că împletirea aceasta de absurdități ascunde o idee, da — o idee reală, ceva ce face parte din viața dumitale ; ca și cum visul ți-a spus ceva nou, profetic.** Reflecțiile, caracterizîndu-l pe Mișkin, aparținînd deopotrivă și autorului, alcătuiesc o succintă dialectică a visului. Pentru prima oară, se acordă o logică intrinsecă visului ca vis, resimțit puternic la trezie de subconstient în latura lui profetică, inoperant în ordinea realității imediate dar consonant vieții în totalitate, aproximînd mai fără de îngrădiri natura umană, lărgindu-i orizontul, conexînd-o la acele tensiuni ce pot fi ale cunoașterii, cu un efort la care ne îndeamnă însăși enigmatica noastră prezență, ceea ce pare chinuitor de nefiresc devenind parte integrantă, înalt absolvită, a artei. Numai atît ? Se naște întrebarea legitimă dacă visul ca vis nu poate fi și literatură ca atare, înglobînd funcții premonițiale și simbolice, circulînd, subt presiunea realității, către o altă realitate, nouă, ratificabil în ultimă instanță prin însăși frumusețea transcrierii, controlată de foarte fini dar fermi centri motori estetici. Visele aparțin unei singure persoane. În ce măsură pot interesa ele și pe ceilalți ? Întrebări la care e greu de dat un răspuns. Faptul că ni le punem cu seriozitate poate fi considerat un semn. La ce-am mai visa, dacă printre atîtea posibile însingurări, ne-ar stigmatiza și visul cu incapacitatea superioarei comuniuni ? Oricum, prin vis am descoperit o mare energie, comparabilă cu cea nucleară și rămîne de văzut dacă vom ști să o folosim cum trebuie, vom ști să le folosim cum trebuie, în favoarea speciei noastre evoluînd către o tot mai complexă ordine, îndrăzneală și luciditate.

Grigore Hagiu

CONFABULE

Corbul și altă vulpe

Era același corb — corbii trăiesc foarte mult — numai că albise puțin de cînd fusese păcălit de vulpe. Altfel, rămăsese aceeași „pasăre mare (63—72 cm), omnivoră, din familia corvidelor, cu ciocul și picioarele puternice și cu penajul negru cu luciu metalic ; croncan (Corvus corax) — corbuleț — corbușor — corbișor. Ocrotită de lege". Stătea pe aceeași creacă — creaca lui, nu ? — de ani și ani de zile rontăind cașcavalul mare care îi fusese pus la dispoziție de cînd ajunsese „monument al naturii". Deci rontăia cașcavalul și se gîndea : „ce interes o fi avut vulpea să mă birfească în toată pădurea, spunînd că m-a tras pe sfoară cu bucățica aia de cașcaval ? Doar eu, singur, am scuipat-o jos, ca să m-audă și ea cîntînd, cașcavalul nici că mi-a lipsit vreodată, pot da și la alții".

Într-o zi, cînd gîndea corbul, trece și vulpea — altă vulpe, desigur, pentru că vulpile, oricît ar fi ele de șirete, trăiesc puțin.

— Hei, cumătră, o strigă corbul, de pe creaca lui rezervată, nu vrei puțin cașcaval ?

— Nu, răspunse vulpea, vreau doar să te aud cîntînd.

— Cra-cra, cîntă corbul și, firește, din cioc îi căzu o bucățică de cașcaval.

Corbul însă, se știe, trăiește foarte mult, așa că avu vreme să se mai gîndească : „Ce interes..."

Iulian Neacșu

Pecetea zilei

Urmare din pag. 1

de el știut. Era o pădure acolo unde se uita și pe cărări vii de pădure ochii lui căutau parcă o anume întîmplare dintr-un anume loc. Uite, nu vedeți, arăta cu mîna, lîngă un copac strîmb, noduros, mare cît roata carului, mai poate să crească și un arbore drept ? Nu mai poate, se răsucește și el după cel strîmb, caută să iasă la lumină și pînă la urmă se trezește încovoiat și strîns, întors pe după ălălalt și gata, așa rămîne, așa a trăit și așa va trăi. Și apoi eu, cînd mă duc la pădure și caut un lemn, pentru o inimă de căruță sau pentru un protap, nu-l caut tot pe ăl drept ? Tot pe el săracul, că de-ăi strîmbi n-are nimeni nevoie, potopesc pădurea ăștia și trăiesc liberi cum vor. Nu-i dreptate zicea, și era adevărat pentru omul nostru, atunci, el avea trei fii gemeni și pe toți trei, vînători tineri, trebuia să-i ducă la gară acum și să încarce cu ei un tren lung, nesfîrșit pentru război. Avea dreptate omul nostru pentru sufletul său de atunci și pentru sufletul multora apoi, încă vreo cîțiva ani, cînd vremurile aveau să se schimbe și să poarte plămada unor semne mai noi. O tristețe de aer acoperise satul și, de pe dealuri, încet, coborau vălătuci moi de ceață amușinînd ca botul unui urs.

PIETRELE CARE CÎNTĂ

Urmare din pag. 1

un ins la altul. Privitorul are de altfel revelația asemănării acestor figuri alese ale istoriei cu atîtea chipuri vii și prezente ale urmașilor de azi. Semnele dîrzeniei, vitejiei, înțelepciunii, bunătății etc., pot fi descoperite la un portret sau altul, dar ale îngrijorării sînt invariabil prezente la toți eroii sculptați în basorelief de către Simeon Tatu.

Ambiția sculptorului de a crea în piatră o epopee națională, de la Burebista pînă la Cuza presupune pe lîngă un efort uriaș fizic și o pasionantă muncă de documentare istorică, precum și un rar curaj susținut numai de credința că arta poate eterniza fapta și personalitatea istorică.

În amploarea demersului artistic al lui Simeon Tatu se poate identifica, în cazul fiecărui portret, o aură glorioasă ca semn de întrupare al spiritului în istorie : din cîntecul pietrelor răsar chipurile nepieritoare ale istoriei. Din dreptunghiuri de piatră acești eroi par a ne privi ca printr-o fereastră a timpului, părînd mult mai siguri de ei acum, cînd forța artistică și mîna măiastră ni i-a dus ca un tată blînd în față.

almanah CONVORBIRI LITERARE '81

A apărut :
ALMANAHUL «CONVORBIRI LITERARE»

DIN CUPRINS :

- Semne bune anul are !
- Reportaje de scriitor
- File de istorie literară
- Proză română contemporană
- Cogito moldav
- Literatură științifico-fantastică și de aventuri
- Jocuri și cuvinte încrucișate
- Șah
- Gospodina la ea acasă
- POESIS

O voce inconfundabilă

Urmare din pag. 1

carce pe sanie". Cu un inefabil ochi angelic, Ileana Zubașcu a descris minunat mirajul intangibil al călătoriei continentale : „Să pleci peste granită cu un ansamblu folcloric / să-ți treci brațul privirii / prin capitalele Europei / ca prin niște brățări / să-ți atîrni orchestrele de ureche / lîngă cercei pierduți / să-ți bronzezi pielea făcînd nudism / pe plajele picturilor celebre de muzee / să dezgropi cetăți uitate de milenii / doar cu un zîmbet". Poeta și-a făcut un stil de incalculabil efect din senzitivitatea directă și din stenografia de impresii, care este lirică de notație, însă cu un estetism nativ, în așa fel încît, deși natural, totul pare a fi rezultatul unui efort rațional și al unui calcul. Ca și Radu Cosașu, poet de telex cordial, Ileana Zubașcu, vorbește în tropi și vede imagist. Ea suduie suav vulpile („stropși-le-ar boala"), cîntă exaltarea naturistă cu pigmentul senzațiilor nemijlocite : („Să mă trezesc într-un timo / cu picioarele sloi / cu mîinile cuibărite în gură / Să-mi îndes cizmele cu fîn / să-mi umplu sînul cu fîn / și pantalonii cu fîn / să-mi țină căldură și să / alerg din nou peste dealuri / să mănînc zăpadă zgrunțuroasă"), tristețea și solitudinea cosmică („E-he-hei dragii mei prieteni / ce știți voi ce-i aceea / o femeie singură / într-un sat străin din codri / departe de casă / și de iubire / să ai cu toate acestea / curajul de-a lupta / cu inerția lumii, conștientă / cît de mărunți îți sînt dușmanii / și cît de mică fără glorie victoria") și un efort inanalizabil, vecin cu sacrificiul, al cărui sens nu poate fi decît analgetic („pulverizată de lumină / în toate colțurile lumii / să construiesc o școală nouă / într-un sat uitat de moarte / să fac garduri și straturi cu flori / să alerg după electricieni / să instalez lumină electrică în sat / să cumpăr lemne pentru iarnă / și să nu mă încălzesc niciodată / să mă bat cu inspectorii / să zidesc ateliere și să cumpăr mașini / să pun pe picioare laboratoarele / să dau de mîncare singurătății mele / învățînd pe copii să creeze)."

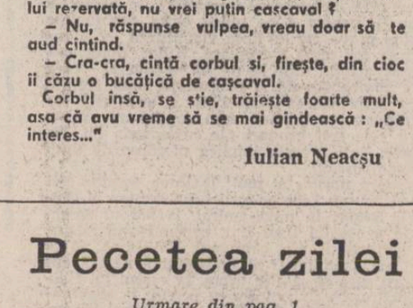

Dragoș Vițelaru : „Batiscaf"

În lirica acestei solitare Vitoria Lipan, preocupată de un eu însondabil, intră multă elegie, o jale arhaică și o ingenuitate nepereche de simțămînt elementar, incoruot de civilizație. Aci nu e mai nimic senzual deși totul e senzorial, nu e mai nimic erotic deși totul este afectiv : „Sînt directoare de școală / într-un sat prăpădit între dealurile / din Țara Lăpușului. / Sînt femeie deplină / și versurile mele / nu s-au născut prin cezariană / Nu vreau să vii ca un cavaler răpitor / să mă duci într-o țară străină (...) Îți întind brațele bătucite de muncă / și sînul înflorit de țărancă / Vino, luptătorule / în dorul meu nururi să te astimperi / ca un copil într-o bancă". În Ileana Zubașcu, avem, neîndoios, o voce hotărît inconfundabilă, aptă de o lirică vitalistă, frenetică și, cantitativ, amplă : („Ființă în ființă", **Luceafărul** nr. 35/80 e un poem dramatic întins) și, esteticește, o rară poetă de idee, îndărătul unei adînci sensibilități elegiace.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe Molter Karoly,

Cu prilejul împlinirii a 90 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România vă adresează un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și fericită.

Activitatea dumneavoastră literară și publicistică, pătrunsă de spirit umanist și de o deschidere largă spre valorile naționale și universale a contribuit la înfrumusețarea spirituală și morală a omului, la propășirea continuă a culturii noastre socialiste.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

MANIFESTARE OMAGIALĂ HEINE

● Muzeul literaturii române organizează luni, 8 decembrie a.c., orele 12, la sediul său din str. Fundației nr. 4, o manifestare omagială prilejuită de deschiderea expoziției foto-documentare „Heinrich Heine" a Institutului Heine din Düsseldorf. Expoziția va cuprinde manuscrise și documente revelatoare despre universul de viață și creație al marelui scriitor.

Despre popularitatea poetului vor vorbi Dr. J.A. Kruse, directorul Institutului Heine, și Dr. Hermstruver de la același institutut, iar implicațiile și ecourile universale ale liricii marelui poet vor fi subliniate de prof. univ. Edgar Papu.

Ilustrarea artistică a manifestării va fi realizată de clarinetistul Aurelian Octav Popa, cu piese muzicale din repertoriul clasic german.

«TINEREȚEA PATRIEI» concurs de creație literară

● Juriul, alcătuit din George Alboiu, președinte, Gheorghe Anca, Mihai Gavril, Tudor George, Ion Iuga, Gheorghe Pituț, membri, Alecsandru Văduva, secretar, a hotărît acordarea următoarelor premii :

POEZIE :

Premiul I : **Augustin Frățilă, Leontina Nedelcu** : cenaclul „Săptămîna". **Traian Bădulescu,** tehnician, cenaclul întreprinderii „Metalurgica".

Premiul II : **Mihai Dărăscu,** tehnician, cenaclul „Comentar", **Rodica Mandi,** proiectant, cenaclul „M. Sadoveanu".

Premiul III : **Luminița Gherman Bălălău,** profesoară, cenaclul „M. Sadoveanu", **Nicolae Nicolae,** tehnician, cenaclul „Copaci de lumină", **Luiza Lastnic Stochiță,** elevă, cenaclul „M. Sadoveanu", **Ion Machidon,** pedagog, cenaclul „M. Sadoveanu".

Premiul IV : **Virgil George Dumitriu,** funcționar, cenaclul „M. Sadoveanu", **George Corobea** profesor, cenaclul „M. Sadoveanu". **George Paul Stati,** ofiter în rezervă, cenaclul „V. Cîrlova", **Ștefan Mereanu,** ofițer, cenaclul „N. Bălcescu", **Aurelia Oncescu,** educatoare, cenaclul „M. Sadoveanu", **Florin Ceaușu,** operator, cenaclul „M. Sadoveanu".

MONTAJ LITERAR :

Premiul III : **Marieta Sava Bursuc,** profesoară, cenaclul „M. Sadoveanu".

PROZĂ :

Premiul I : **Horia Bălășoiu,** cercetător, cenaclul „Joc Secund", (ICECHIM), **Maria Holmeiu,** muncitoare, cenaclul „G. Bacovia". **Nicolae Țăranu,** instalator, cenaclul „Săptămîna"

Premiul II : **Nicolae Stelea,** inginer, cenaclul „Republica", **Mariana Devesel,** funcționară, cenaclul „M. Sadoveanu".

Premiul III : **Ionel Protopopescu,** funcționar, cenaclul „Ion Minulescu".

mapamond

Cunoscindu-i-se cu aproximație data de naștere (1260), precum și cea a morții (1313), Cecco Angiolieri, fiul unei familii înstărite, pe cît de avară, pe atît de bigotă și restrictivă, din Siena, devine unul dintre primii mari sonetiști ai literaturii renascentiste, considerat drept șef de școală al stilului comic, grefat pe acea tradiție a literaturii burlești (giocosa) din latina volgare, perpetuată de poezia goliardică și giularesca provensală.

Temperament vehement și în mod paradoxal un artizan desăvîrșit, cizelor al limbajului și făuritor al unei expresivități lirice strălucitoare, tenzonist de temut al contemporaneității sale (este notabil duelul său tineresc, în sonete, cu Dante Alighieri, pe care-l cunoscuse ca oștean la asediul orașului Arezzo) acest Cecco Angiolieri, e îndrăgostit de Becchino, fiica unui oarecare tăbăcar, exultînd amorul senzual și plebeu, potrivnic celui aerian și cuvios al stilnoviștilor ce divinizau tipologia Beatricei (donna angelicata).

Divertismentul caricatural și desacralizarea unor noțiuni compromise prin uzanța lor socială (iubirea, paupertatea, evlavia, vitejia) fac din sarcasmele intempestive ale lui Cecco adeseori, semnale satirice cu implicații dureroase și chiar moralizatoare.

Conformîndu-se esențialelor tematice goliardești — femeia, taverna și jocul de zaruri — Cecco restrînge marile preocupări umane la cîteva deziderate superficiale, care, în fond, sînt reversul unei grave medievalități prinsă în chinga principiilor și a papalității.

Opera lui Cecco, însă, este, în ansamblul ei, omagierea disperată și deplîngerea permanentă a condiției poetului dintotdeauna, inclus, prin destin, rapacității și realității strict sociale. „Lumea" sonetelor lui Cecco Angiolieri este o frescă opozabilă celei din „Divina Comedie", comparabilă nu numai prin realismul surprinderii dar și prin măiestria artistică.

T.G.

CECCO ANGIOLIERI
Sonete din «Cantonier»

Echivalențe de Tudor George

XLII.

Orice bun lucru e-ncreat, firește,
Se naște din Amor, ca fructu-n floare,
Pe om Amoru-l face de valoare,
Ba, chiar, asemeni brută nu găsește

Ce nu-i printr-insu-mpodobit domnește,
Să nu-l mai récunoști din transformare ;
Așa că-i drept și nu spun vorbă mare,
Distrus să fie, mort, cin' nu iubește !

Pe om pui preț cită-i blindețea-n sine,
Făr' de Iubire, nu e bunătate :
Așadar, adevărul mă susține !

D-acum, te du, sonet, neștiind hodina,
La-ndrăgostiții lumii, toți și toate,
Și spune-le că te-a făcut Bechina !

XLV.

Un sac să fi avut eu de florini,
Numai bani noi, monede frumușele,
Arcidos, Montegiuovi fiind a mele
Cu cinci sute ducați d-ăi acvilini,

Aș zice că-s trei bani, or mai puțini,
Făr' de Bechina ! Vii cu bagatele,
De-ncerci, tu, tată, să mă scoți din rele !
Mai grabnic muți din cult pe sarazini !

Chiar c-ai putea, de-ți scap de-a fi ucis ;
Căci și io-s ferm în dreapta mea credință
Că ea mi-e un tărîm de paradis !

Ba îți voi demonstra cu prisosință
Ast adevăr : Privindu-i chipul tandru,
Bătrîn de-ai fi, devii iar copilandru !

LI.

Cîndva, Bechina-mi fu iubirea clară,
Fiind mulțămit cu-atît cît am și sînt,
Nu vream mai multă mare, mai mult vînt,
Prea bucuros doar chipul ei s-apară !

Dar, ce păcat, mușcai dintr-altă pară,
Care m-a torturat, pe urmă, crunt
Că și-ăi din iad cu orișicît frămînt,
De-o sută ori au cazmă mai ușoară !

Mai bine mă făcea să mă sufoc,
Sau, cel puțin, mi s-ar fi pus în git
Și-mbucătura n-o-nghițeam deloc !

Tot nu m-aș fi aflat rău într-atît !
Fiindcă, desigur, drept e și cu rost e
Pe cel ce-și face răul, să-l și coste !

LIII.

Afar' de Iuda, n-a fost alt nemernic
Și-o sută mii de ani nici n-o să fie,
Pe mii de leghe-n preajmă seamăn mie.
Dar s-a-ntîmplat, căci prea iubesc puternic

Pe-o-mpielițată hidră-n focul lernic :
Trădare, fraudă-nșelătorie !
Și nici Sînt-Ioan credința n-o să-și ție,
Pentru Cristos, cum ei i-am fost cucernic !

Natura feminină-n fals se-mplantă,
Fu-n veci și fi-va făr' de rațiune,
Pentru că însăși Eva-i dete stilul,

Așa că-s ferm într-astă-opiniune,
De-a-i fi mereu supusul și umilul,
Avînd ea scuză-atît de importantă !

LIV.

Cînd nezărit, măcar și-o zi, Amor e,
Zac, noaptea, șarpe-ncolăcit de pază,
Și-atît mă-nvirtejesc, că par sfîrlează,
Durerea cată pieptul să-mi devore !

Mai lungă-mi pare noaptea, mii de ore,
Zic : — Doamne-o mai fi zi ? Mai văd vr-o rază ? —
Și-atîta pling și-atît mă-nvenințează,
Nealinat de nimeni al meu dor e !

Și-atîta-s de schimbat de-a ei purtare,
Încît prin jur bătîndu-i mahalaua,
Trimite vorbă c-am tocit cărare

Și că să zbor, să-mi plimb d-aici pingeaua,
Că-n cuibul ei de-amor și-află stăpînul,
Mai mult decît fac eu, c-o mie-ntr-unul !

LIX.

— Bechina, datul fiind că mi-ai fost luată,
Au și trecut doi ani și-mi par o sută,
De cînd mi-e inima învolburată
De chin și de necaz și de cucută !

— Io Cecco-ți cred ce caznă grea ți-i dată,
Dar de mi-aș pune minte-ar fi mai slută !
De-i drept ori strîmb, ce zic, m-ascult-odată :
— Cum n-o belișî pe răpitoarea brută ? !

— Nici inima-mi, Bechina, nu mă-ndură
Căci, tu sădindu-i bucuria-n piept,
Nu moartea-n nici un fel n-ar fi măsută !

— Cetate, Cecco, de mi-ai da, cît Troia,
Chiar astăzi, la picioare, să-ți spun drept,
Și tot n-aș vrea să-ți ușurez nevoia !

LXI.

Alaltăieri, îmi vine-un chef și hai că
Alerg la doamna mea să-mi stîmpăr focul :
Umbla din colț în colț, ca o ursoaică
De minioasă, negăsindu-și locul.

Văzîndu-mă, parcă-i zîmbi norocul ;
Îmi zise : — Ai în pungă ceva, taică ?
— Nu ! — răspunsei — Iar dînsa : — Mută-ți locul !
Fugi unde-oi ști or spînzur-te de-o gaică !

Era țepoasă rău, ca o castană
Și-i arătai vreo cîteva monede :
— Ai vr-un capriț ? — mă-ntreabă, cît n-ai crede,

Parcă glumea, stînd blîndă ca-n icoană,
Or într-un fir de iță mi-ar sta prinsă,
Dar eu plecai cu punga neatinsă.

LXV.

De-și vrea vreunul viața izbăvită
De multele-i păcate, chiar fiind Iudă,
Să mijlocească-a-și lua o paradudă,
Gagica fiind d-un altu-ndrăgostită !

Că-i seacă inimioara-n foc pe plită,
Vădindu-i-se într-atît de crudă !
De nu, să mă păleasc-o spadă nudă,
Ce-i chiar atunci, atuncea-i ascuțită !

De mi s-ar spune : — Tu de unde știi ? —
Aș da răspuns, pe propria-mi simțire,
Că, din păcate, p-una o iubii

Ce inima-i rănise altui mire
Și mă făcea să urlu cu năprazne
Mai jalnic decît omul, cînd e-n cazne !

LXVII.

Io simt și-oi tot simți ce rău e-Amorul,
Și-l simte și-ăl de nu-și vesti născarea ;
Se poate să mă-nșele-ncredințarea,
Dar cred c-am stors din el tot lăptișorul :

Mai bună-i libertatea ca seniorul,
Repaosu-i mai bun ca turburarea,
Că-ndrăgostit, avui marea cu sarea,
Tot timpul n-am știut, doar să duc dorul !

Acum trăiesc și rid și cînt și-s vesel,
Nici sufletu-mi tristețea mai apese-l,
P-atît mă bucur, smuls din sinul ei,

Și-oricine-ar vrea să țină calea dreaptă
Și raiu-n lumea asta îl așteaptă,
Pe veci dușman de moarte-i Dragostei !

LXXII.

Cînd doamna mea, în zori, din pat se scoală
Și pînă încă fardul nu și-l drege,
Nu-i vas pe lume-n călăfătuială
Ce, lîngă ea, n-ar fi superb în lege !

Cît încă fața-i de frum'sețe goală
Și pin' ce-apoi, cernînd prin filtre-alege
Plumb, alaun, ghips-pudră, vătuceală :
Pe dracu parcă-l cheamă-n șomoiege !

Și-și dă-ntr-atît cu suliman și iască
De n-ar fi om, văzînd-o-ntr-acea clipă,
Ca din senin, lulea, să n-o-ndrăgească !

Pe mine, chiar, m-a-mbogățit în pripă,
Cît alte griji nici nu mai simt în coapsă,
Doar grija-i : pentr-un om, halal pedeapsă !

LXXIII.

Tot anul ăsta-am îndurat penurii
De orice viciu vechi deprins cu mine,
Din cîte toate, mi-a rămas, în fine,
Mă ierte-Al Sfînt, doar darul băuturii !

De dimineața, eum mă scol, auguri,
Cu grunji de sare capul parcă plin e
Și-atuncea, zi-mi : cin' s-ar putea abține
Să nu-și înmoaie limba, cerul gurii ?

Doar vin grecesc mi-ar place, or vernacă,
Vezi bine cu-ăl de bute mi s-apleacă,
Parcă mi-ar da muierea ghionții-n spate.

De bine fie-i cui sădi-ntîi vinul,
Cît ziulica-ntreagă-mi sorb seninul ;
Ba nici nu mai fac d-alea gogonate !

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XIII)

Deasupra norilor

Și, într-adevăr, se întîmpla.

Se ducea pe apa simbetei „șocul surprizei" pe care atît de mult mizaseră autorii lui Tidalwave. Extrema precauție de a se executa întregul raid, pînă deasupra obiectivelor, într-o tăcere radio totală se dovedea inutilă. Bombardierele puteau să comunice între ele doar prin semnele pe care și le făceau piloții prin carcasele de plexiglas, iar escadrilele, prin balansarea aripilor, conform codului mut pentru executarea virajelor. Regula de căpetenie consta în urmărirea manevrelor executate de navele-amiral ale fiecărui grup și imitate cu fidelitate. Dar inamicul aflase deja despre masiva decolare de la Benghazi. De unde ? Abia după război s-a putut dezlega „misterul". Cînd Rommel părăsise Libia lăsase undeva, în apropiere de Benghazi, trei echipe meteo camuflate prin ripile deșertului, cu misiunea de a transmite zilnic unei baze germane din Creta informații despre starea vremii în acea zonă a nordului Africii. Descoperirea lor nu s-a produs decît în aprilie 1944, cu puțin timp înainte de capitularea Germaniei fasciste. Observarea zborului s-ar mai fi putut face ori de către un avion inamic care patrula la mare înălțime, ori de la bordul vreunei nave în incapacitate tehnică de continuare a zborului. Singurul care a încălcat acest consemn, Guy Iovine, pilota bombardierul vecin în formație cu cel condus de Flavelle. Sperînd că va putea să arunce camarazilor săi din avionul înghițit de mare o ambarcatiune de salvare, acesta a coborît la locul accidentului căutînd supraviețuitorii. Nimeni din aparatul prăbușit n-a mai apucat să iasă la suprafață. Fiindu-i cu neputință să-și mai reia locul în formatia sa, care între timp dispăruse la orizont, avionul solitar a fost nevoit să se întoarcă la Benghazi. Mai rămăseseră 165. Locul gol lăsat de „Wingo-Wango" a fost ocupat de „Brewery Wagon" condus de locotenentul John Palm.

Dar surprizele neplăcute nu se terminaseră pentru Tidalwave. Deasupra munților Pindului, în sudul Albaniei, un strat gros și înalt de nori cumulus a obligat grupurile de bombardiere să se despartă. The Travelling Circus, condus de Addison Baker, și The Liberandos condus de K.K. Compton, s-au separat de Piramiderii lui Killer Kane care, împreună cu Bilele Zburătoare și cu Scorpionii Cerului au rămas în urmă, incapabili să-i mai ajungă pe cei din fruntea armadei. Traiectoria operațiunii se desfășurase în linie dreaptă de la Benghazi pînă deasupra insulei Corfu, în apropierea frontierei dintre Grecia și Albania. De aici, bombardierele urmau să zboare la altitudinea de 3 700 metri, survolînd sudul Albaniei, la 20 de mile est de Valona și la 80 est de Tirana, apoi sud-estul Iugoslaviei,

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

peste Skopje, peste Morava și Niș, pentru a coborî spre Dunăre, în stînga Calafatului, de unde să-și continue drumul în linie dreaptă pînă deasupra orașului Pitești, punct care fusese supranumit în harta codificată a misiunii „Poarta de intrare numărul Unu". Survolarea Pindului și a Balcanilor impunea deci un plafon de zbor cu o mie de metri superior piscurilor montane. Norii care acopereau munții pînă la aproape cinci mii de metri puteau fi ori traversați, ori survolați. Compton, aflat în fruntea formației, a decis zborul pe deasupra stratului de nori, considerînd că celelalte grupuri îl vor urma. Aceasta însemna atingerea unei înălțimi de cinci mii de metri și folosirea de către echipaje a măștilor de oxigen, bombardierele acelei epoci nefiind presurizate. Addison Baker, vecin cu formația lui Compton, l-a urmat. Avioanele lui Kane nu o puteau face întrucît cele mai multe dintre echipaje erau lipsite de măști de oxigen. Kane trebuia să abordeze tehnica „Penetrării Frontale", adică să traverseze stratul de nori conform stilului adoptat în general de misiunile lui Air Force. Această manevră presupunea „atacarea" norilor prin dispersarea formațiilor în escadrile reduse — pentru a se putea evita eventualele coliziuni provocate de lipsa vizibilității —, și regruparea lor după traversare. Killer Kane și-a balansat aripile dînd semnalul manevrei care obliga bombardierele la executarea unor spirale pentru desprinderea escadrilelor și angajarea lor în străpungerea norilor. Altă soluție nu exista, pentru cele trei grupuri din ariergarda lui Tidalwave, deși aceasta implica pierdere de timp și de combustibil.

Deasupra norilor și mult înaintea acestor trei grupuri zburau Liberandorii lui Campton și Circul lui Baker. În nava-amiral, la bordul căreia se afla generalul Uzal Ent, comandantul misiunii, navigatorul era căpitanul Harold A. Wicklund, un „recidivist" al Ploieștiului, participant cu patru sute de zile în urmă, la eșecul lui Halverson Project. Supozițiile cu privire la adevărata situare a grupurilor făcute în timpul zborului spre Ploiești de către Ent, Compton și Wicklund ar fi trecut imediat de pe planul ipoteticului pe cel al certitudinii dacă ar fi fost permis contactul radio cu Kane. Fără aceasta, cele două valuri ale lui Tidalwave au continuat să avanseze spre Dunăre nemaiștiind cu exactitate unde se afla una în raport cu cealaltă. Tactica loviturii simultane se vedea astfel anulată printr-un simplu capriciu al naturii.

S-a discutat mult despre această „a doua eroare" de pe parcursul lui Tidalwave — „prima", mutenia-radio, fiind pe cît de inocentă, pe atît de deliberat asumată —, căutîndu-se justificarea ei. Dosarul Tidalwave cuprinde stenogramele interogării celor incriminați fără voia lor într-un proces lipsit de sentințe, totul fiind pus, în cele din urmă, pe seama capriciilor naturii. Se știa însă despre divergențele dintre Compton și Kane cu privire la tehnica de zbor spre obiectiv. Primul opta pentru un ritm normal al vitezei de croazieră pe parcursul survolării Mediteranei și a Mării Ionice, accelerîndu-se în timpul survolării munților din Albania, Iugoslavia și Bulgaria, pentru ca, odată ajunsă la Dunăre, întreaga flotă aeriană să se regrupeze în vederea atingerii obiectivului, la altitudinea indicată și la viteza de atac prescrisă. Kane nu era de acord. „De ce să nu se cruțe cît mai mult motoarele la ducere folosindu-se la maximum forța lor după lovitură, la îndepărtarea de obiectiv ?" Cert este însă că și capriciile naturii au avut de jucat un rol în scindarea celor 165 de bombardiere. La altitudinea de cinci mii de metri, cînd grupurile conduse de Compton luaseră față de cele ale lui Kane un avans de o sută de kilometri, un vînt puternic din spate, care nu sufla la 3 500 de metri, a împins Liberandorii și Circul Ambulant și mai departe, făcînd regruparea imposibilă. De acum, armada nu mai era una singură, ci două, avansînd spre obiectiv succesiv, la aproximativ douăzeci de minute una de alta.

În timpul acesta, la Otopeni, se primeau date din ce în ce mai exacte de la bazele germane din preajma Sofiei : „Numeroase escadrile. Zona 24 est. Sectorul unsprezece. Cap 30 de grade !" Cînd bombardierele conduse de Compton au survolat muntele Cherin direcția semnalată de radarele germane se preciza : „Zona 24".

Centenar Arghezi

● În anul 1980, anul care a marcat centenarul nașterii scriitorului Tudor Arghezi, în diferite țări au apărut o serie de traduceri, care demonstrează interesul crescînd al specialiștilor și traducătorilor, din țările respective, care au luat contact cu scrierile sale.

● La editura **Maladaia Gvardia**, din Moscova, în colecția „Viața oamenilor celebri", colecție inițiată de Maxim Gorki, a apărut o monografie intitulată **Tudor Arghezi**, scrisă de Fedosie Vidrașcu, cu o bogată iconografie, într-un tiraj de 100 000 exemplare.

● La editura **Hudojestvenaia literatura**, din Moscova a apărut un volum de poezie în limba rusă intitulat **Stihi**, care include o mare parte a Psalmilor, Inscripțiilor, ca și alte poeme, într-un tiraj de 30 000 de exemplare. Traducerile au fost făcute de un colectiv format din poeți reprezentativi din Uniunea Sovietică.

● La editura **Nakaduli**, din Tbilisi, R.S. Gruzină, a apărut o plachetă de poezie, în limba gruzină, într-un tiraj de 3 000 de exemplare.

● La editura **Panopticum Press**, din Londra, a apărut un volum de versuri în limba engleză intitulat **Poems**, în traducerea lui Michael Titus și N.M. Goodchild. Michael Titus este cunoscut și ca poet de limba franceză, fiind laureat al unui premiu de poezie al Academiei franceze. Volumul tipărit în condiții grafice excelente, întrunește 80 de poeme din lirica poetică a lui Tudor Arghezi.

● La editura **Soveja**, din Louvain, Belgia, a apărut o elegantă plachetă de poezie în limba franceză, cu titlul **Choix de poèmes**, în traducerea poetului Michel Steriade, directorul Centrului Cultural de pe lîngă Universitatea catolică din Louvain. Cele 19 poezii traduse au fost selectate din volumele, **Cuvinte potrivite** și **Flori de mucigai.**

● La editura **Europa**, din Budapesta, a apărut în limba maghiară, în traducerea lui Lórinczi László, o selecție de poeme, din plachetele de poezie ale lui Tudor Arghezi, publicate între anii 1961—1973, incluzînd și poezia postumă, foarte puțin cunoscută. Tiraj 2 000 de exemplare.

● La editura **Gustav Kiepenheuer** din Leipzig, este sub tipar, în traducerea lui Roland Erb, volumul **Cimitirul Buna Vestire.** După traducerea în limba cehă din 1936 la editura Snajdrovy Jemne Knihy (Praga) și în limba maghiară la editura Europa (Budapesta), a volumului **Ochii Maicii Domnului,** acesta este cel de al doilea volum de proză a lui Tudor Arghezi tradus într-o limbă străină.

● La editura **Emme**, din Milano este sub tipar, o culegere de povestiri din **Cartea cu jucării**, în traducerea prof. Rosa Del Conte, o foarte bună cunoscătoare a literaturii lui Tudor Arghezi și care în timpul vieții poetului s-a bucurat de prietenia acestuia. Prof. Rosa Del Conte a publicat în anul 1967, în editura Lerici, **Inno all'Uomo**, oferind pentru prima oară cititorilor italieni, traducerea integrală a poemului **Cintare Omului.**

● La Beijing în momentul de față se pregătește o amplă traducere din lirica arghezianâ.

Din planurile de apariție întocmite de editurile din țara noastră, în care erau incluse un număr de volume omagiale, au apărut doar următoarele volume : Tudor Arghezi, **Pamflete** — colecția Arcade — editura Minerva ; Tudor Arghezi, **Versuri și proză** — colecția Biblioteca școlarului — editura Ion Creangă ; Tudor Arghezi, **Deslușiri,** volum inedit de versuri, editura M. Eminescu. Singură editura Cartea Românească a publicat două volume, care cuprind întreaga creație poetică a lui Tudor Arghezi : **Versuri** — colecția Mari scriitori români — (circa 40 de coli).

La editura M. Eminescu, trebuie să apară în acest an al centenarului, volumul **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi,** îngrijit de Nicolae Dragos, volum predat editurii, după știrea mea, din luna august.

O serie de volume care trebuiau să apară anul acesta, așteaptă în tipografie nu știu ce calende.

Tot la editura Minerva se află în lucru un album cu fotografii care ilustrează întreaga viață și operă a lui Tudor Arghezi, album ce cuprinde fotografii inedite, fotocopii după manuscrise, desene și documente.

În ceea ce privește seria de **Scrieri,** Tudor Arghezi, a cărei apariție a fost sistată și care în ultimul timp reintrase în cursul normal de apariție, îmi exprim nedumerirea în legătură cu volumul 32, volum ce trebuia să apară anul acesta și care a primit bunul de tipar încă din luna august, nu știu din ce cauză întîrzie apariția lui.

Mitzura Arghezi

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN 1981 se vor împlini 90 de ani de la nașterea lui Mihail Bulgakov.** Printre alte momente ale acestei comemorări se va număra și inaugurarea casei memoriale Bulgakov din Kiev. Muzeul va fi amenajat în clădirea din str. Andreevski nr. 13 unde s-a născut scriitorul și unde acesta și-a petrecut anii copilăriei și adolescenței. Tot aici, în toamna anului 1919, cînd Bulgakov s-a reîntors la Kiev, a fost scrisă cartea „Memoriile tînărului medic", precum și fragmente din romanul despre Turbini. Desigur, o mare parte din suprafața muzeului va fi rezervată celei mai cunoscute opere a scriitorului „Maestrul și Margareta" și va cuprinde manuscrise, ediții sovietice și străine ale celebrului roman, desene și picturi inspirate de această carte.

● **MARELE ZID CHINEZESC,** legendara construcție care a început în sec. al III i.e.n., în vremea Primului Imperiu, va fi restaurat conform unui plan detaliat, elaborat de un larg colectiv de specialiști. Se preconizează refacerea porțiunilor deteriorate, ca și întreprinderea unor măsuri capabile să protejeze construcția. Va fi refăcut mai întîi un segment de 183 de kilometri, care se întinde în lungul unei suprafețe ce cuprinde și Beijing-ul, segment din care aproximativ 54 de kilometri a suferit serioase deteriorări. Specialiștii au lansat un apel către populație pentru identificarea blocurilor de piatră dislocate din zid și stringerea lor în vederea folosirii în munca de restaurare.

● **CU TOATE** că în ultima vreme cotele unor tablouri celebre au atins sume deosebit de mari, niciodată ele nu s-au ridicat la astronomica cifră de 5 milioane de lire... Cîteva ziare de mare tiraj (Times, Herald Tribune) vorbesc despre o eventuală vînzare a unei picturi de Altdorfer reprezentînd o scenă biblică contra acestei fabuloase sume. O tranzacție ar fi avut loc între National Gallery din Londra și proprietarii tabloului, urmași ai Lady-ei Wernner, decedată în 1917, prin intermediul casei de licitație Christie. Cele două ziare afirmă că nu sînt clare, încă, rațiunile care au făcut ca galeria londoneză să ofere această sumă. În orice caz, specialiștii afirmă că o asemenea tranzacție nu ar face decît să încurajeze escalada prețurilor obiectelor de artă ce vor fi puse în vînzare. Se știe că recordul precedent în materie aparține unui tablou de Turner, „Juliette și guvernanta sa" : 2,7 milioane lire.

● **CUNOSCUT NUVELIST,** scriitorul kirghiz Cinghiz Aitmatov debutează ca romancier cu volumul „Ziua care a durat mai mult de un secol". Programat să apară mai întîi în revista moscovită „Novii Mir", romanul este consacrat contemporaneității. Aitmatov este autorul mai multor volume primite cu căldură de cititorii sovietici. Printre acestea, „Vaporul alb", „Primul profesor", „Ploșorul meu cu bășmăluță roșie" ș.a. au fost traduse în mai multe limbi, iar cîteva nuvele au fost ecranizate.

● **DESCHISĂ** pînă la sfîrșitul acestei luni, expoziția Robert Musil, adăpostită de Muzeul orașului Viena, poate fi considerată o prelungire a Simpozionului Musil care a avut loc acum cîteva luni în capitala Austriei. Sînt prezentate o serie de documente care vorbesc despre raporturile complexe ale scriitorului cu orașul în care a trăit și a creat.

● **UN CETĂȚEAN BULGAR** stabilit în România, la Brăila, a avut ideea și a pus la dispoziție mijloacele bănești pentru executarea tricolorului bulgăresc. Drapelul a fost brodat de fiica acestuia, Stiliana, în vîrstă de 14 ani, în timpul războiului din 1877—1878. Stindardul a fost confecționat din mătase, dispunerea culorilor fiind : alb, verde, roșu. Lungimea steagului era de 1,90 m, iar pe fîșia verde era brodat cu fir de aur un leu sprijinit pe labele dinapoi. Deasupra leului era înscris cuvîntul „Bulgaria". Prima constituție bulgărească, adoptată în vechea capitală — Veliko Tărnovo — a recunoscut acest stindard ca drapel național al Bulgariei.

● **„CLOPOTELE DIN PRESBURG"** este titlul celui de-al doilea volum al Mariei Durickova, în care sînt repovestite multe din legendele despre Bratislava (altădată numită Presburg) și împrejurimile sale. În 1976 Durickova publica prima sa culegere de mituri și povestiri despre acest oraș, culegere intitulată „Regina Dunării". Legendele sînt marcate de eroismul luptei vechilor locuitori ai acestor pămînturi împotriva dușmanilor, viața lor, obiceiurile și credințele. Între ele se detașează istoriile cu caracter social, precum și cele care au în centrul lor mari personalități a căror viață a fost legată de frumosul oraș de pe Dunăre : W. A. Mozart, K. Jetting, V. Tilgner.

● **CÎTEVA MANIFESTĂRI** par a fi un preludiu la comemorarea, în decembrie 1981, a unei jumătăți de veac de la moartea lui Vincent d'Indy, marele compozitor francez, autor al operei „Fervaal", a paginilor simfonice intitulate „Wallenstein", unul din întemeietorii cunoscutei instituții muzicale „Schola Cantorum". Este vorba în primul rînd despre o expoziție care descoperă o altă ipostază a personalității lui d'Indy : desenatorul, acuarelistul, autorul unor încîntătoare tablouri. Alături de acestea, expoziția cuprinde portrete, obiecte de familie, manuscrise, scrisori. Pe de altă parte e semnalată înregistrarea unor lucrări aparținînd compozitorului („Jour d'été à la montagne", „la Foret enchantée", „Tableaux de voyage" înregistrare realizată recent de orchestra simfonică Pays de la Loire, dirijată de Pierre Dervaux.

● **„IMAGES ET MAGIE DU CINEMA FRANÇAIS"** se intitulează expoziția deschisă la Paris în strada Saint-Martin care trece în revistă vestigii ale celei de-a șaptea arte începînd cu aparatul ce dădea iluzia mișcării : phénakistiscopul. Sînt expuse aici, fotografii și scene din filme aparținînd iluzionistului și cineastului Georges Méliès și ale neuitatului comic Max Linder. Lîngă afișe-reclamă din perioada „Les Années folles", se află portrete necunoscute ale lui Jean Renoir, Catherine Hessling și ale altora. Sînt prezentate, de asemenea, scrisorile lui Linder, care îi recomandă pe Abel Gance lui Chaplin, cea a scriitorului Antonin Artaud, care cere stăruitor o figurație în „Jeanne d'Arc" sau cea a lui Dreyer, care imploră un rol în „Prăbușirea Casei Usher".

● **SCRIITORUL** francez Alain Gerber, autorul romanelor „La couleur orange", „Le buffet de la gare" și „Le plaisir des sens", după o susținută activitate ziaristică, publică în editura Robert Laffont volumul „Une sorte de bleu". Născut la Belfort, autorul plasează acțiunea cărții în orașul său natal, în timpul ocupației ; eroul, un tînăr de 12 ani, atinge în momentul eliberării popoarei unei vieți aventuroase. Volumul care povestește viața unui cartier și a locuitorilor lui în timpul războiului este un imn adus vieții, setei de libertate a oamenilor copilăriei și viselor fericite.

SPORT

Trei hoți la drumul mare

Iată, după ce, timp de două sezoane, au lovit mingea ca să se-audă-n toate maidanele Europei, fotbaliștii au intrat în vacanță. În ziua cînd s-a-ntîmplat această făgăduință a bucuriei, ne-am zis, de-acum înainte, nici-o înfrîngere și nici-o victorie, trăiască drumul așternut de sărbătoare. În găoacea zăpezii, cu vin bun pentru grijanie, care sparge limba ca albina podul florilor bogate, se contura, înalt și gătit, cu lumini, numai bradul falnic, cîntat în colinde. De unde să știm noi că, jos la malul Mării Negre, trei bărbați de aur, echipați în tifon negru gofrat, își lustruiau ghiarele, trecîndu-le printr-o gură de lup (piesă din arsenalul spărgătorilor de case de bani de altădată) ca să poată sugruma fără nici-un pic de rușine speranța, cinstea, lacrima fericirii, îngăduința solemnă, triumful, patima, mîndria, credința în adevăr, durerea fecundă din clipa de glorie, semnul demnității și chiar dumnezeiasca îngîmfare de-a avea un trecut sonor : noi, atunci, am fost mai buni. Ticăloșii autentici se îngrașă rozindu-și unghiile și semiluna jegului de sub ele. Pe față : nu credeam, nici eu și nici sutele, ca să nu spun miile de oameni care-au telefonat, indignați, imediat după meci, ziarului Sportul popular, televiziunii și radio-ului, că pe terenurile de fotbal din România pot apărea trei arbitri vînduți pînă-n măduva oaselor pierzanieii, mizerii de-a fi huiduit, fluierat și scuipat în gură. Dar vorba bunului scriitor coborît în eternitate, Teodor Mazilu : „poate fi omul atît de ticălos ? poate !..." Cei trei pretinși arbitri, care-au sfidat milioane de telespectatori, sînt Gh. Ispas, E. Blaciotti și C. Ghilă care, delegați (și îndoctrinați de cine ???) să conducă meciul din Cupa României dintre echipele Steaua și Universitatea Cluj-Napoca au anulat un gol perfect valabil studenților, au validat un gol înscris din ofsaid al militarilor și n-au sancționat cel puțin douăzeci de poziții în afară de joc ale lui Zahiu, Marcel Răducanu, Iordănescu, favorizînd și promovînd într-o etapă superioară echipa Steaua. Lumea sportului l-a instituit, din începuturi, pe arbitru cu titlul de suveran. Deciziile lui nu pot fi spulberate. Nimeni nu va abdica niciodată de la această lege. Dar vă propun o altă naivă așezare în problemă. Și s-o judecăm liniștit. Din cauza ninsorilor căzute, cînd nimeni nu se aștepta, au rămas pe cîmp, neculese, întinse pogoane de sfeclă, porumb, soia etc. Studenții și soldații, dînd dovadă de un înalt devotament patriotic, ajută intens la strînsul și depozitarea în hambare a roadelor, pentru ca țara să nu sufere. Imaginați-vă prin absurd că acești bravi soldați și studenți aflați într-o zi la recoltat, i-ar vedea pe profesorii și pe ofițerii lor furînd porumb, soia, sfeclă. Cred că în clipa aia s-ar răsturna lumea cu fundul în sus. Dar, puși la adăpostul legilor sportive, un Gh. Ispas (arbitru de centru), E. Blaciotti și C. Ghilă (tușieri) hotărăsc în terenul de sport, după legile mafiei și ale giolarilor din scursura porturilor. Să ne înțelegem, nu e nici o tragedie că s-a calificat pentru sferturile Cupei României echipa Steaua, care mi-e dragă și care va face, în primăvară, zile fripte tuturor adversarilor (valoric, Steaua e mai bună decît Universitatea Cluj-Napoca), rămîne în picioare, zidită cu mihnire, revoltă, sictir și frunză albastră întrebarea : cine din cei ce conduc județul C.N.E.F.S. își bate joc de milioane de spectatori ? Eu îl știu, dar nu-i spun numele, fiindcă, prin legea presei, domnia-sa mă poate acționa în judecată, cerîndu-mi să produc dovezi că a măsluit rezultatul meciului, iar eu, săracul de mine, nu pot prezenta decît întîmplările petrecute în teren, care nu intră sub incidența legii. Și atunci îmi pun zăpadă în bombeul pantofilor (pudră rozalie în văgăunile lui ducă-se dracului, scrumbie pe sîrmă, palma-n dunga pantalonului și vă întreb (și pe urmă mă iscălesc) : ăsta, Blaciotti (con doppia t și con la partecipazione straordinaria) o fi din Calabria sau din calabrezii jucîndu-se prin Chicago cu pleoșe-trosc, prr). Pentru că în ceea ce-i privește pe Ispas (bănuiesc că și pe Ghilă) mutra îi trădează a fi un ăla sau un ăla, care se descurcă, ceaca-paca, iar cînd se-ntunecă de-o amenințare la bunăstarea vieții lui scoate șurul, și-l bagă-n burta omului.

Închei aici, convins că suporterii și mai ales conducătorii echipei Steaua sînt mult mai indignați decît noi. Să le dăm, deci, cuvîntul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
50
(972)
Simbătă
13 decembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Problematica valorii

Așa după cum deseori s-a subliniat, și aproape chiar cu cuvintele acestea, ideologia vieții s-a dovedit și se dovedește a fi cu mult mai puternică decît cea a cărților și tot ea, această ideologie a vieții, conține și sistemul de norme și criterii valorice esențiale pentru cititor și creator.

Problematica valorii în general preocupă și aceasta într-un sens cît se poate de larg. Suficient să amintim aci ca argument însești desele dezbateri inițiate pe tărîmul criticii literare și pe temeiul cărora, nu o dată, unele cărți au intrat într-o zonă de interes major. Nu-i mai puțin adevărat însă că și ele, acele cărți, conțineau elementele definitorii ale valorii și răspundeau problematicii acestora într-un chip deloc singular. Pentru că, iată, numai în ordinea strictă a statisticii dacă pornim, și nu putem să nu vedem că în ultimii ani, în genul cel mai complex și mai edificator cum este cel al prozei, cu predilecția sa vădită către politic, către ideologic, au apărut o serie de romane care pun în discuție și investighează multe dintre cele mai tulburătoare aspecte ale timpului trăit și asumat, o experiență a umanității de fapt, o parte considerabilă a acesteia, pe traiectoria edificării și devenirii ei socialiste. Într-un anume fel, însăși critica literară s-a integrat conținutului și viziunii acestor cărți și, element definitoriu, atît critica, spiritul critic mai bine spus, cît și cărțile, creațiile de fapt, pot da seamă, în mod reciproc, despre valoarea și starea timpului trăit.

Se poate deduce de aici că cel puțin sub acest aspect, critica literară și-a exercitat și își exercită un rol cu precădere creator. Că ea înseamnă creație chiar dacă se aplică — obiectului propriu-zis — creației. Și tot ea răspunde în cele din urmă de circulația valorilor ca și de autenticitatea acestora. Autenticitate care se reclamă și în planul concret al receptării și în acela al motivării estetice, în planul ideologic, de fapt, moment și spațiu în care opera literară trebuie să prevaleze vieții literare ca și oricăror orgolii sau interese. În acest fel ideologia cărților ajută ideologia însăși a vieții și o susține în toate articulațiile și transferurile ei de substanță. Rămîne un scop permament acesta și, între altele, rămîne o cauză în permanență deschisă, probă a unui înalt profesionalism. Nu întîmplător de aceea creației literare și mai cu seamă criticii literare li s-a adresat mereu îndemnul de a se situa în inima realității, a vieții, și de a contribui, prin mijloacele lor specifice, la formarea conștiinței înaintate a oamenilor și să se transforme într-o reală forță a progresului multilateral, într-un cît mai avansat factor social, resort viu, cît mai activ în ansamblul construcției noastre morale, de cultură și civilizație. Normele însești de etică și echitate socialistă pe care le proclamă societatea, partidul nostru, sînt în strînsă și deloc indirectă corelație cu problematica însăși a creației artistice, cu problematica valorii de fapt, un criteriu sau o sumă de criterii sub incidența și din perspectiva cărora ne judecăm și apreciem propria noastră condiție. De aici și fundamentarea morală, gradul, puterea de selecție, rigoarea cu care putem deține o dreaptă privire asupra noastră, însine.

O întreagă experiență ne legitimează în acest sens și, de o indiscutabilă actualitate ca și de un tonic sentiment al permanenței, al durabilității, se pătrunde azi însăși ideea de muncă, o vocație a existenței de fapt, o condiție fundamentală a ei. Ridicată la rang de creație și văzută ca mobil, ca suport trainic al acesteia, munca reprezintă temeiul tuturor realizărilor și proiectelor noastre de viitor, singura în stare să ne asigure progresul și civilizația socialistă a patriei, bunăstarea materială și spirituală a tuturor. Într-o nouă calitate a sa și într-un nou spirit al său, calitate de care este strîns legată însăși calitatea vieții, a gîndirii profunde, originale, creatoare. Sînt termeni de esență aceștia și în semnificația lor se cuprind deopotrivă și literatura și arta. În semnificația lor se cuprinde însăși condiția morală și politică a scriitorului, fapt care trebuie să-l arate angajat într-o nouă atitudine față de calitatea creației sale.

Luceafărul

Iarna — fotografie de Edmund Höfer

Mă rog ție, patrie

Mă rog ție patriei iubită
o singură privire s-arunci asupra mea
privirea care-a văzut pe Bălcescu și Horea
ștergînd cu fruntea
zăpada de pe geamul istoriei !

Și mă mai rog ție Patrie
cu privirea Ta să mă luminezi
sfînta privire care-a vegheat
drumul nefericit al Bălcescului
singele lui picurînd
Singele lui curat ca lacrima !

Patrie de eroii Tăi îmi e dor
azi îmi e dor foarte tare de robii
înjunghiați, răstigniți, despicați.
Sufletul meu pe ei vrea să-i plîngă,
sufletul meu de durere se împlă :
Lui Horea îi trozнește o claviculă
ii trozнește o tîmplă !

Voicu Olari

● În acest număr : ● Cronica literară : N. Ciobanu despre „Omul coborît din turn" de Platon Pardău ● Viața cărților ● Cartea de debut ● Fondul principal al culturii române ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

Stele pe ochi

REFLEX

Ultima oară cînd ursul s-a mai amestecat în viața celor trei gemeni, fii de podgorean, a fost la centrul militar. Tot zisese tatăl lor odată : mă, am să vă fac cîte-un semn ca să vă recunosc.

Și uite, acum, semnul s-a arătat. Au fost măsurați, cîntăriți, întorși și pe o parte și pe alta, pusi să umble și să se oprească în fața unei oglinzi din care cei trei se uitau peste propriii lor umeri, îndărăt, la comisia care-i examina. Voi doi treceți dincolo la magazie și vă îmbrăcați — li s-a spus, tu mai rămîi, arată tălpile, a auzit cel de-al treilea, le-a arătat tălpile. mda, plat-plat a auzit și s-a întors din oglindă spre comisie. Cum adică plat? Așa bine, plat ; plat ca o labă de urs, ce, nu înțelegi? S-au uitat cei trei frați unul la altul și s-au mai uitat și după aceea cînd primii doi au apărut îmbrăcați în haine de soldat și celălalt, tot civil, se rotea prin curte ca într-o cușcă. A aflat că va fi bun și el la ceva în spatele frontului .S-au despărțit, doi într-o direcție, unul într-alta. Undeva, spre Galați. Numai că, la scurt timp, s-a furișat din trenul care cantonase într-o noapte pe o linie moartă și a coborît de-a dreptul în cîmpie. A dat de niște turme de oi, cu niște ciobani ardeleni cuibăriți între ciini și măgari. A dormit acolo. A doua zi a ajuns la o înțelegere cu ei, s-a îmbrăcat ciobănește și cioban s-a făcut, luînd drumul spre bălți. A nins apoi și a fost trimis să umble cu mielul prin circiumi, să facă rost de bani și băutură. Și dus a fost, nu s-a mai întors. A socotit că, pentru cît a slujit, mielul i-ajunge. A umblat el prin circiumile orașului, a mai făcut și cărăușie — cu sacul la lemne și cărbuni — și-a găsit și un adăpost — un pod căruia îi zicea și etaj — strîngînd bani și necheltuind aproape nimic.

Scria bătrînului său tată din podgorie că se află la antiaeriană și că participă la lupte pe lîngă Dunăre. Io mă aflu bine sănătos, zicea, ceea ce vă doresc și dumneavoastră. Sau : aflați despre mine că sînt bine, deși am surzit puțin, că la tunuri e bubuitură mare. Să

Al. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚILE ANULUI

Iarna e o altă țară

Împrejurări străine de finalitatea artistică a cărții explică reticența criticii față de cel de al doilea roman publicat, pînă acum, de Gabriel Gafița. Autorul a părut că folosește prototipuri din viața literară pentru a compune scene grotești și a construi personaje ușor recognoscibile. În fapt, el a avut în vedere o anume ostentație de pseudo-literatori gălăgioși, și nu ne rămîne decît a nu arăta noi înșine așa cum ne-a înfățișat, pentru a anula „ofensa". Criticul care se ridică în apărarea personajului real, cu păcatele inerente condiției sale limitate, iată o ipostază cel puțin ciudată a adulației de capelă, atît de comună în mica noastră Valahie literară ! S-ar cuveni însă a rămîne la datele ficțive, încercînd să contemplăm **sine ira et studio** realizarea întru totul remarcabilă a tînărului nostru confrate. Elementele de decor din **Iarna e o altă țară** sînt menite să evidențieze drama unui personaj semnificativ, strivit sub mecanismele unui destin ineluctabil, a cărui înfățișare a fost destul de rareori descrisă cu atîta acuratețe și minuție în literatura ultimilor ani.

Forma tradițională de roman presupune un caracter spectaculos al narațiunii. Interesul cititorului este susținut prin motivul „tare" al confruntării de energii ce se dezvoltă pe parcursul cărții. De aceea, romanul calchiază adeseori evenimente istorice dramatice, bazîndu-se pe curiozitatea dinainte asigurată a cititorului. Mai mult, gustul nostru pentru conflicte deja rezolvate de istorie adaptează viața intimă a personajelor din epoci mai mult sau mai puțin îndepărtate la cursul știut al lucrurilor, încercînd astfel să suplinească meditația artistului prin abstractizare comodă și tezism. Cititorul pare și el să ne ajute în această tendință, cu atît mai mult cu cît își recunoaște formule proprii de a-și salva conștiința. Ne spriiinim reciproc, în fuga noastră de realitatea adîncă a lucrurilor, făcînd apel la o banală aspirație spre pace sufletească, atît de asemănătoare cu chietudinea micului burghez de altădată. „Dramatismul" atitor romane de succes este exterior, construit parcă anume să ne liniștească : omul este o ființă minunată, noi sîntem buni, cei răi au pierit de mult, alții au fost de vină... O asemenea soluție este străină autorului la care ne referim aici. El descrie pe parcursul a cîteva sute de pagini un caz de alienare, la propriu, cît și în sens mai general, un proces de disoluție aflat sub semnul fatalității. Construit cu o abilitate ce sugerează rafinament și conștiință artistică, romanul urmărește acumularea unor factori ce conduc personajul spre o prăbușire inevitabilă. Orice mișcare de eliberare din nebunie nu face decît să precipite catastrofa. De-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

● În paginile 4—5 : ● Proză de ● Titus Suciu ● Tiberiu Pișlaru ● Ștefan Negrișan ● Debut : Damian L. Dumitru ● Barbu Alexandru Emandi : „Roșii zorile se-arată"

ÎNTRE NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

de Mihnea Gheorghiu

Una din cele mai actuale probleme teoretice ale revoluțiilor moderne de eliberare socială și națională a oferit cercetării istorice românești un teren fertil de investigație în cadrul recentelor studii și sesiuni științifice dedicate mișcării revoluționare din Transilvania conduse de Horia, cu două veacuri în urmă. Populația (majoritară) română se afla, pe atunci, redusă de opresiunea feudalismului străin (minoritar) la o stare nedreaptă și absurdă, prin modificarea abuzivă a statutului ei de **națiune** cu drepturi juridice firești, în categorie socială privată de drepturile ei legitime, într-un raport tipic determinat de relația : exploatatori — exploatați, din care decurge istoricește, inevitabil, **situația revoluționară.** În lunga istorie a luptei pentru dreptate și libertate a poporului român, această situație tipică a îmbrățișat de cele mai multe ori **caracterul specific de luptă contra jafului și cotropirii străine** (cu care exploatatorul autohton se afla adeseori într-o poziție de complicitate, antipatriotică și anti-democratică), precum apare, patru decenii după Horia, în proclamația revoluționară a lui Tudor Vladimirescu, apoi în documentele pașoptiștilor români și în altele, de mai tîrziu, ale căror ecouri reapar în programele mișcării socialiste din România.

Clasele și categoriile sociale oprimate (și în primul rînd proletariatul de la orașe și sate, în acțiune) constituie factorul determinant în modificările social-politice cruciale consemnate de istoria modernă și contemporană ; totuși nu se poate susține fără echivoc primatul clasei asupra națiunii și cu atît mai puțin de a se ajunge la ignorarea expresă a fenomenului național, așa cum au procedat unii ideologi dogmatici prevalîndu-se de faptul că Marx nu a dat o definiție anume națiunii, el indicînd doar, prin sinonimie, alte realități socio-politice și economice, precum : „țară", „stat", „clasa conducătoare", sau „societatea" însăși.

S-a putut tot astfel constata că apariția și dezvoltarea istorică a mișcărilor de eliberare

Continuare în pag. a 6-a

SADOVENIANA

La „Curțile dorului"

Editura **Minerva** publică unică și prea-frumoasa carte de poeme inedită a lui Mihail Sadoveanu, **Daim,** ediție îngrijită de Constantin Mitru, macheta și coperta, Done Stan, **Cuvînt înainte,** Ștefana Velisar-Teodoreanu...

Într-un inimitabil stil simplu al miracolului, Ștefana Velisar-Teodoreanu evocă „epifania" acestei cărți :

„Acum 40 de ani, cînd a venit Maestrul Sadoveanu acasă la noi, ca să ne facă o confidență și să ne citească unele pagini proaspăt scrise (.....). a început a ceti cu glas aproape stins, gîtuit de emoție. De la primele versuri, am tresărit la sunetul sobru, dramatic, amar și dulce, al unui sentiment adînc, sfîșietor, de înaltă splendoare. Ceva de pe culmile omului. Ceva de transpus la orgă. Închinare mai frumoasă, solemnă, curtenitoare și apropiată, totodată, nu mai auzisem pînă atunci. (.....) Nimic erotic, trupesc, obișnuit, ci o ardere, cu duh ca de evlavie... Poeziile acestea sînt scrisorile mele către Valeria, a zis conu Mihai. E o taină".

Taina, azi dezvăluită, e întrutotul pe măsura încîntării sublimei autoare a „Ursitului" de a cărei magie verbală am fost robiți dintotdeauna și amuzați să descoperim cîte un tic pudibond în genul „nimic erotic, trupesc, obișnuit." Marea pasiune ca și marea poezie sînt neobișnuite, e adevărat, dar de ce „nimic erotic, trupesc" cînd trupul însuși plin e de mister, „o hieroglifă", „o hierogramă" în Cartea Vieții în care moartea „e o altă formă a vieții" ?

Taina dezvăluită e întru totul pe măsura operei („— Magnifice, coane Mihai ! Originale ! Sînt pe măsura prozei matale ! Să le fi auzit domnul Ibrăileanu !") fabulosului personaj „voinic, trup mare, cap voluminos, gesturi cumpătate de oier, vorbire îmbelșugată, dar prudentă și monologică, ocolind disputa ; însă lăsarea în jos a gurii, zîmbetul împietrit al feții, aduc pe față o nepăsare ferină ; ochii, nelămuriți, reci, venind de departe și trecînd peste prezent, sînt ai unei rase necunoscute", întrupare a vocației **dedalice** a literaturii române, ilustrată de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, vocație înțeleasă ca edificare îndelungă și plină de peripeții, „iscusită", a operei, complementară vocației **icarice** (luciferice) definită ca „elan", „entuziasm" suprafiresc sfărîmînd echilibrul biologic al făpturii. („Dar Icar, «din iubire pentru frumos» și din exaltare nebună, zbură prea aproape de soare, ceara aripilor lui se topi, iar el se prăbuși în mare, aproape de insula ce avea să fie numită Icaria",

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Arborele invers

Ce poate vedea și afla un om la Poiana Stampei, iată întrebarea, dar nu pornesc în călătorii cu planuri minuțios pregătite, știu că oriunde e ceva de văzut, dacă nu fapte spectaculoase, măcar un alt banal, un alt incolor, depozitul de impresii sporește de peste tot, înainte de Poiana Stampei vizitasem niște obiective industriale la Ostra și apoi la Vatra Dornei, sînt sensibil la ambiante tehnice noi, sînt făcut să trăiesc în secolul 20, mă socot bine adaptat acestui secol, nu mă atrag medii artizanale, dar nu le ocolesc nici pe acestea, merg peste tot, și cînd nu-mi place locul mă salvez în oameni, călătoria reușită e cea în care am stat de vorbă măcar cu zece oameni pe zi, din aceștia doi-trei sînt interesanți și răscumpără impotmolirea celorlalți, mi-am exersat o știință a privirii, a ascultării liniștite, fac un fel de experiment al tăcerii și receptării, așadar am în drum Poiana Stampei, mă opresc, mă duc spre o baracă-birou, mă prezint, șeful se poartă frumos cu omul care scrie, întreabă dacă voi scrie despre exploatarea de turbă, nu promit marea cu sarea, îi salt interesul spunînd că voi

Vasile Andru

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Zăpezi sîngerii

Se dedică lui Iulian Neacșu

Să nu te fringi, îți zic
Să nu te rupi
azi-noapte iar de foamea că mi-e
foame am visat
că mănînc lupi,
lupi vii fieroși
cu care ascuțeam
iarba zăpezilor din codru rar.
Ce foame a putut să-mi fie !
Ce burtă de cleștar !
Să nu te fringi
Să nu te rupi
Azi noapte am visat de foame lupi
pe care îi mîncam de vii
făcînd zăpezile mai sîngerii
și stelele cele dintîi
perne sub căpătîi.

Nichita Stănescu

3 dec. 1980

Poeme insolite

Poet nedezmințit sentimental apare Mircea Micu și în volumul recent **Murind pentru prima oară,** publicat de Editura Eminescu. Organizată în trei cicluri mari, **Viața sufletului, Insomnii în spital** și **Poeme insolite,** materia acestei cărți de cuceritoare poezie celebrează un univers de sentimente etern-umane, indicînd ca matrice a artei acestui poet marele fluviu al tradiției. Cum nu orice ironie poate asigura un statut modern lirismului, nici folosirea de-a valma a unui fond neaoș de cuvinte nu poate plasa lirismul cuiva în tradiție, talentul fiind singurul răspunzător de manifestarea unei atitudini expresive sau unui complex de atitudini. Structurarea poemelor ca atare în ciclurile amintite ne poate da și o imagine cronologică a devenirii expresiei poetice, relevînd în cazul acestei cărți complexitatea unui talent. De altfel, orice noutate în artă, dacă a fost într-adevăr o cucerire autentică, poate deveni un punct de tradiție într-un alt orizont, iar timpul nu separă transant stilurile, dimpotrivă, își manifestă abia simțit rolul catalizator.

Modernitatea poeziei din **Murind pentru prima oară** este evidențiată nu prin practicarea versurilor albe sau cu rimă, ci în funcție de viziunea pe care poetul vrea s-o imprime trăirii. Iată un final al unei poeme de o muzicalitate perfectă, în modalitate tradițională, exprimînd un sentiment de retragere la care obligă agresivitatea lumii, singurătatea și acel eminescian „dor de moarte" cunoscut : „Dar dacă tot a fost să-ți scriu acum / Această poezie demodată, / Mamă, oprește-ți pruncul tău din drum / Și nu-i mai da viață niciodată".

Pustnicul Nifon din munți, a cărui existență aparte i-a inspirat două dintre poeme, constituie pentru poet nu numai un etalon al singurătății dar și o situare a ființei umane în zona unde eticul sau datoria (pe care și-o cunoaște fiecare) își transcende condiția, manifestîndu-se în forma sa cea mai înaltă, ca artă : „Tot mai bați toaca înconjurind schitul / la fel ca astă vară, cu pas egal / demn și solemn ca un rege al fagilor / oprindu-te la fiecare fereastră ? // De ce, frate Nifon ?... / Nu-i nimeni în jur să te privească / și să se mire de smerenia ta, / de îndeminarea cu care inventezi simfonii / pe toaca de lemn subțiată de sunete". La fel ca sacerdotul, poetul oficiază cu credința că forța cuvîntului, singură, e suficientă ca să anime, (în absența sufletelor) chiar și existența aparent ermetică a celor necuvîntătoare. Ironia fin filtrată a poetului nu este demolatoare și nu degradează realitățile transfigurate, ci le subliniază doar alteritatea ce le-a îndepărtat de situarea lor optimă.

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

PLATON PARDĂU: «Omul coborît din turn»

Privită din unghiul evoluției cronologice, activitatea de romancier a lui Platon Pardău — atît de susținută în ultimii ani — pare a se delimita în cîteva etape distincte, decisiv marcată fiecare din ele de caracteristici care surprind realmente prin radicalitatea înnoitoare a formulei epice, privită, aceasta din urmă, în totalitatea ei tematico-stilistică. Reține numaidecît atenția constatarea că mai întotdeauna acest proces de delimitare a etapelor încorporează două-trei scrieri care, la rîndul lor, propun imaginea unui cîmp de acțiune el însuși edificator pentru modul de lucru propriu-zis al prozatorului. Mai direct spus, e de observat că Platon Pardău face parte din categoria acelor romancieri extrem de productivi în cazul cărora așa-zisul laborator de creație conținînd „dosarul" eforturilor îndelungate și minutios pregătitoare, menite a conduce la zămislirea operei unice circumscrisă formulei adaptate la un moment dat, pare că se confundă efectiv cu însuși procesul de transpunere în practică a acesteia, adică de elaborare mai mult sau mai puțin definitivă a scrierilor proiectate. Astfel se explică, presupunem tiranica putere de înstăpînire a impulsului extensiv, materializat în cicluri de două-trei romane rapid redactate și care, luate împreună, arată în chip izbitor că trecerea de la o piesă alcătuitoare la cealaltă echivalează, în bună măsură, cu însuși procesul de clarificare a autorului cu privire la „secretele", implicit, la posibilitățile continute de modalitatea romanescă nou aleasă.

Limitînd discuția doar la cea mai recentă fază a evoluției prozatorului — aceea a cantonării în romanul „perifrastic", a cărei epică se bizuie pe debordantul flux aluvionar al circumlocuțiunilor mitizante, în sens „cvasiorofan" — avem posibilitatea de a urmări pe viu cum anume se petrec faptele. **Minunata poveste a dragostei prea-fericiților regi Ulise și Penelopa** constituie momentul exercițiului aproape pur, cuceritor tocmai prin dezinvoltura contaminantă a „jocului" și, drept urmare, prin policromia amețitoare, derutantă, a feeriei epice, plăcerea lecturii, înainte de toate, fiind, acum, condiționată de „vraja" insolit fantezistă a textului mai mult poetizant decît naratizant. Fireste, scriitorul nu s-a putut opri aici. Ispita de a trece cît mai repede de la exercițiu la experiment s-a dovedit prea puternică. **Scrisorile imperiale**, următorul roman al ciclului, face loc, într-adevăr, actiunii de experimentare a formulei recent supusă exercițiului oarecum „gratuit". De data aceasta, locul gestului de a da cale liberă incursiunii fermecător dezinteresate în reziduurile cele mai îndepărtat apocrife ale unui singur mit este luat de hotărîrea înscrierii pe pista unui efort creator mult mai ambițios. **Scrisorile imperiale** — cum am arătat pe larg în cronica despre acest roman — experimentează în spațiul romanului mitic-istoric sublimat în parabola impregnată de fantasticitate narativă. Scopul autorului, în mare parte atins, este de a propune o „lecție" de morală a istoriei, rezultată din reducerea la absurd a sensurilor realității istorice originare odată cu proiectarea acesteia într-un sistem de referință, temporală și spațială, absolutizant. Romanul își propune, în chip premeditat, prin convenționalizare epică inițial acceptată, a eluda tocmai criteriile de măsurare strict fizică, aparținînd celor două dimensiuni fundamentale ale existenței.

Preluată în **Omul coborît din turn** (Editura **Albatros**, 1980), formula este supusă unui foarte atent proces de disciplinare. De fapt, s-ar putea spune că e vorba de aceeași temă. Numai că în timp ce **Scrisorile imperiale**, ca structură epic-problematică, vădeau o specială propensiune pentru spectaculozitate centrifugal-fantasmagorică a faptelor, acum, în **Omul coborît din turn**, mișcarea ni se pare inversă. Ceea ce considerăm că reprezintă punctul de rezistență al romanului stă în sporul de coerență parabolică a narațiunii, în capacitatea acesteia de a coborî în sine și de a-și pune astfel în valoare cu mai multă pregnanță ideatica subiacentă. Autorul face dovada unei îndrăznețe interferențe a sugestiilor și influențelor ; ne gîndim, între altele, la motivul „cetății moarte", prin izolare de lume și autodistrugere, din **Ciuma** lui Camus, la acela al aberantei atrofieri căreia îi este supus darul comunicării interumane, la toate nivelele, din **Castelul** lui Kafka, sau la acela al tragicomicei alienări a unei colectivități umane odată cu însușirea unui comportament eminamente grotesc, specific mitologiei altor regnuri, precum în **Cimitirul Buna-Vestire**, și **Țara de Kutty** de Arghezi.

Locul Cetitorului de scrisori din **Scrisorile imperiale**, în calitate de post-voce ideatico-tematică a autorului, acum este luat de George Biruitorul, „omul coborît din turn". Strania lui acțiune este menită a face din fabuloasa așezare Doruna un soi de eden îmoletrit, sustras oricărei posibilități de contaminare și transformare a structurilor social-umane, prin apel la soluția izolării absolute, a tăierii tuturor canalelor de comunicare cu lumea atît în sens diacronic cît și sincronic. În succesiunea lor narativă, capitolele romanului descriu tocmai acest proces de neantizare a „flințeî" Dorunei. Este un proces marcat, pe de o parte, de treptata suprimare a funcțiilor memoriei individuale și colective de a conserva datele ce aparțin conștiinței trecutului, existenței umane în timp (cineva se întreabă : „Ce rost să-ți mai aduci aminte ? Ca să nu poți muri ? O fi ființă și asta o meserie") iar pe de altă parte de aberanta și insidioasa „minciună" cultivată de George Biruitorul, potrivit căreia singura cale de urmat în stare să stăvilească pofta de „invazie" a „străinilor" este aceea a cufundării depline în ascunzișul tăcerii. („— În primul rînd, proclamă George, tăcere. Trebuie să ne ținem cît mai departe de granită și să păstrăm cea mai desăvîrșită tăcere. Să le dăm impresia că Doruna este un loc părăsit încă din antichitate. Astfel se vor plictisi și vor pleca").

Nu tocmai lesne definibilă, ideea tematică inculcată alegoriei generale a romanului, în cele din urmă, ni se pare totuși că se conturează cu suficientă pregnanță. George Biruitorul ar întruchipa, astfel, grotesc-dezumanizantul impuls spre ipostaza de „creator absolut" care, asemenea celui biblic, se angajează la un soi de acțiune genezică, distrugînd totul și pornind de la nimic. Iată, spre edificare, acest pasaj-cheie, ale cărui iradiații conceptuale potențează fără doar și poate întreg demersul epic-alegoric al scrierii : „Se gîndea la o suită a zilelor creației, pe care o aplica Dorunei. Se gîndea iarăși la greșeli, la mărul cunoașterii și păcatul originar. În întuneric, aceste gînduri îi veneau luminoase, ca pe un ecran, proiectate de undeva dinaintea lui. Oare nu cumva totuși avea trecut, era o întrupare a unei forțe care existase cîndva pe aceste locuri, dar nu-și mai aducea amine ? A unei forțe care, prin el, se repeta ? Știa multe despre reîncarnări, îl interesaseră teoriile egiptene ale metempsihozei ; acum, în preajma monumentului, în întunericul compact, își simțea trupul vibrînd ca o antenă către care se îndreptau șuvoaie de semnale venite, poate ! din cel ce fusese odată. Le recunoștea. Erau semnalele creației ! Ale creației perfecte. Totul începea să se lege. Coborîrea din turn, fără sens parcă, acum devenea vîrful de lance al unei lupte, al creației. El crea, venise nu doar să aducă binele țăranilor din Doruna. Venise să creeze Doruna ! De aici pînă la adevărul care în mintea lui intră simplu, luminos dar rece, lucid, nu era decît un pas. Îl făcu, acest pas al cunoașterii. Ca să creeze o Dorună, ca să o creeze, așa cum venise el să o creeze, vechea Dorună trebuia distrusă !". Fireste, rezultatul nu poate fi decît unul : dispariția însăși a vieții în accepția de semn distinctiv al existenței în și prin civilizația umană. În ultimele rînduri ale romanului, căprioara Ariadna, călăuza banditului Niculiță (ambii „expulzați din cetate", de către George Biruitorul) formulează tocmai o asemenea morală avertizantă. Reveniți pe meleagurile pustiite ale Dorunei, cei doi își încheie investigația odată cu acest schimb de replici pe care autorul nu ezită a le explicita la modul concluziv.

„— Aici, spuse Ariadna.

Banditul nu înțelese.

— Sînt aici, înăuntru, sub pămînt, repetă sinistru Ariadna. Închiși sub pămînt. Ai vrut să știi. Acum știi.

Pe ultimul ei cuvînt se porni acel sunet subțire, ișcat ca și cum un urcuș ar fi atins coarda cea mai fină a unei viori, ca, pe neașteptate, să se prefacă într-o lume sonoră ; din pămînt parcă se ridica un vaiet cutremurător, un plîns în care începură să se stringă toate tonalitățile lacrimilor și durerilor, poliritmia cumplită și răscolitoare a jalei fără nădejde. Pietrele vibrau, brazii păreau că se răsucesc în beznă loviți de acest plînset însoțămîntător. Banditul Niculiță își simți părul coroană țeapănă și electrică în jurul craniului chel.

— Mor. E moartea ! strigă, dar cuvintele îi pierire în gîtlej.

— Fii serios, sînt ciinii.

Ariadna fusese cea care vorbise, reușind să răzbată prin cascada de țipete a ciinilor care urlau, a ciinilor Dorunei, bruse treziți din amorțire și urlînd toți deodată".

Cum mai spuneam, efortul de cantare a ceea ce constituie ideatica simbolică a romanului nu este deloc ușor, dimpotrivă, lectura reclamă o atenție și o tenacitate cu totul speciale, nu o dată disperate. Nu credem că apreciem lucrurile eronat spunînd că și acest roman al lui Platon Pardău, ca formulă, stă sub semnul unei contradicții de esență ce își are originea tocmai în luxurianța barocă excesiv învăluitoare a epicului și conținutul ostentativ paradigmatic, într-un fel „abstract", al temei românești propriu-zise. Interesant este însă că pentru cititorul înarmat cu maximum de răbdare, adesea originalitatea deosebită a scrierii rezultă tocmai din foarte atenta scrutare a sinuoaselor și subtilei „curse de urmărire", ce are loc permanent între textul și subtextul ei.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

poezie

Decoruri lirice

● Avînd ca temă centrală **trecerea**, cutreierul imaginar prin spații de transparență populate de frunze, vise, ape, somnuri, păsări, iarbă, și saltul peste orice înseamnă împrejmuire, dictată de o privire fascinată de tapiseriile pe care o melancolică, molatecă și infinit irizantă selenaritate le alcătuiește în sinea elementelor, — poezia Virginiei **Carianopol** *) se hrănește din rotundul unui nostalgic periplu, unde importantă nu este atît plecarea, cît poposirea, nu atît ajungerea, cît distanța și neobosita migrare. Aparent contemplativă, încercănată de imagini trecute, ce-și prelungesc fibrele într-un acum poetic unduitor și împăcat, poezia aceasta se desfășoară într-o dinamică acută, a cărei sistematizare este împiedicată de excesiva imagistică afectivă, dezvoltată în dauna conceptualizării. Față de volumul precedent, **Tapiserii cu lună**, (1977), **Deasupra lumii lunecînd** are, din acest punct de vedere, o notă de organizare superioară ; de la simpla — și periculoasa — preferință arătată tehnicii poetice de tip haiku (periculoasă tocmai prin lipsa — aici — a derrière-plan-ului infinit rezonator) cenzura conceptuală permite acum realizarea unei unități de rostire de certă pregnanță. Față de suava, dar falsa deschidere a unor astfel de versuri : „Pe-un scut de apă, / Pe-un scut de pămînt, / Adoarme / cearcănul lunii / Tremurînd" sau „Veghe ! Înnoptează timpul. / În clopote, odihna seculară-a lunii / Tirguie solstiții de tristețe", — apar acum viziuni trădînd un gust pentru romantica fabuloasă și pentru enormul descifrat în centrul eului : „Desigur / De la o vreme mă vizita mai des/ Uneori în fiecare noapte — / O simplă filfiire de pleoape / Și prin venele mele. / Lumea și toate din jur / Lunecau într-un anume fel / În lungi corăbii de cer / / Undeva, / Marea Sală de așteptare a Lumii / Cu arcuri moi și somnuri pufoase. / Pe acolo păsări de întuneric treceau / Cu aripi enorme, fabuloase / / Și iată mă apropii / / Și aerul se dă la o parte cu înfiorare / În oglinzi, / Lucrurile și toate din jur aboreau... / De dincolo, / Portretul meu privea / Cu nostalgia lumilor / Atît de trecătoare". Dacă în **Tapiserii cu lună** mai apăreau trimiteri — gratuite — la Orfeu, Penelopa, Galatheea sau Euridice, alături de o percepere tipic blagiană a tainei din elemente prin zgomotul diffuz al singelui și al unei naturi de lumini și pămînt **(Peisaj alb, Argint, Vara, La mîinile tale,** ș.a.), în recentul volum motivul obsedant al trecerii, cenzurarea facilului gratios și a aluziilor la mituri culturale, permit frenezieî imaginative să se desfășoare în spații ample, implicînd eul mai puțin la nivelul simțirii, cît mai ales la nivelul experiențelor de cunoaștere poetică : „Eu trec prin cămări de vis / Cu pleoapa luminată în tăceri / Și drumul se face uitare / Sub ceturile moi și reci" ; „Să treci ca un vis / Cu porii dilatați / De atîtea somnuri vegetale, / Un fluture săpîndu-și mormîntul printre noi. După un paravan de catifea. / Mă gîndesc la tine" ; „Eu la o margine / Tu la alta / Două eternități plutind / Peste un pod de gheață... / Între noi / Doar îngerii mai străbat / Apele adînci / Călătorind pe inorogi de ceață" (alte exemple în **Fluid, Dincolo, Vegetal, Privind în jur, Călătorie, Febră, Mă arăt, De abur și de răcoare, O pasăre cu răsuflarea albă**). Dar mai ales acest **Ceremonial** de aspră simplitate și frenezie glacial-autorevelatoare : „Treceam / Dintr-o noapte într-alta / Între margini de trup / Statornic și adînc / Și Luna / În robia arterelor / Lunecătoare / Cu șapte inele de os / Dincolo de cer / Și de pămînt / Din grădina lunii, / Mai jos."

Iubirea este aici percepută mai ales ca distanță, ca sursă a imaginarului și a migrărilor într-un trecut care este de fapt viitorul : neconsumînd, așteptînd, fantazînd și dăruindu-se siesi în luminoase desprinderi, iubirea căutată în cazul de față virtuți mîntuitoare **(Să ții întunericu-n două)**, de autorevelare prin distanță **(Însingurate grădinile lumii)** sau de consunare într-un vis de retragere în somnul planetar **(E semn)**, într-o feerie funebru sclipitoare **(Alăturea)** sau odihnindu-și fervorile în melancolii de extatică vizuală : „Tu treci portaluri cu lună, / Oglinzi de iarbă tremurînd, / Vîslesc prin aer fluturii de ceară. / Păduri de sticlă-nvesmîntînd, / Ușor / Prin aer se destramă. / Fuioarele de ploi / Își plimbă un licorn melancholia / Cu pleoapa însingurată / Peste noi."

Deasupra lumii lunecînd înseamnă lirismul matur al unei frenezii imaginative de revelatoare simplitate.

Dan C. Mihăilescu

*) **Virginia Carianopol : „Deasupra lumii lunecînd", „Editura Eminescu" 1989.**

proză

Literatură și istorie

● Cu noul său roman *) Mihail Diaconescu reia seria romanelor istorice a căror construcție are în centrul ei condiția unor conștiințe intelectuale excepționale, traversînd experiențe existențiale limită. Dealtfel fiecare dintre cărțile autorului pune în discuție o anume ipostază a creatorului, ca ființă complexă și vulnerabilă, solicitată de tentații aflate în dezacord cu aspirațiile. Romancierul este sedus de dilemele ființei morale în raport cu propriile principii și cu mediul social care impune opțiuni și implicare. **Marele cintec** pare a fi volumul cel mai substanțial de pînă acum, atît prin problematică, cît și prin atmosferă. Personajul dilematic este **Ioan Căianu Valachus,** compozitor transilvănean din secolul al XVII-lea, autor între altele al unei lucrări cunoscute sub titlul **Magnus Cantus Coelestis,** călugăr franciscan și fost **vicarius generalis,** suprema autoritate în ierarhia eclesiastică catolică a Ardealului. Pater Căianu nu este un ascet, el are dimpotrivă, o vocație pentru profan, este consumat de copleșitoare pasiuni erotice mai întîi pentru **nobilissima** Suzana Cândea, apoi pentru jupîneasa Elina, trăiește mai mult în afara mînăstirii, colindă satele reparînd orgi, iubește compania oamenilor simpli în hanuri de țară, se lasă contaminat de frenezia dansului, biciuindu-și simțurile în excese, pînă la uitarea de sine. Ioan va fi ca atare acuzat de grave erezii, pentru că el nu are simțire religioasă și pentru că nu se conformează canoanelor nici prin purtarea sa și nici în **ars musicae,** pentru că el alcătuiește culegeri în care include melodii laice sau chiar „eretice".

Dorința Romei ca **vicarius generalis** să fie ales un român mizează pe o eventuală convertire la catolicism a națiunii majoritare din Transilvania, misiune în care lui Ioan îi revine rolul de unealtă docilă. În jurul scaunului de vicar se dă o luptă acerbă, pentru că el este obiectul unor interese politice contradictorii ale nobilimii maghiare calvine și ale nobililor români, ale rivalilor personali ai lui Ioan, între care cel mai îndîrjit și lipsit de scrupule este pater Vartolomeu Szebelebi. Pe Ioan îl susțin vărul său Mihai Căianu, care va lupta prin toate mijloacele, trimisul Romei, pater Antonio Bagellardi, episcopul Sava Brancovici, pîrcălabul Sigismund de Făgăraș, frații Apor, Suzana și Ștefan Cândea. Se țes intrigi menite să determine hotărîrile lui Mihai Apafi, se încheie tratate, se fac drumuri la Roma. Au loc atentate, înscenări, urmăriri. Veacul e tulbure și sîngeros, Maramureșul se răscoală, în orașe se dezlănțuie vînătoarea de vrăjitoare, teroarea este sporită de ciumă, nobilii unelteșc, biserica unelțește, fiecare este urmărit și bănuit. În temnițe se fac oribile cercetări, un duh de neliniște agită spiritele. În acestă lume feroce Ioan trăiește mai ales sub vraja muzicii, captivat de frumusețea armoniilor pe care le creează. Dar apartenența lui la ordinul franciscan, ca și interesele familiei, prietenilor și protectorilor săi îl vor constrînge să accepte puterea pe care n-o dorește. El însuși este la un moment dat tentat de putere pentru răzbunare. Conștiința lui Ioan este torturată de îndoieli, de porniri și obsesii divergente, între care biruie pasiunea pentru artă, aflată mai presus de compromisuri. Ioan va traversa infernul și purgatoriul tuturor pasiunilor, va ceda constrîngerilor, dar în cele din urmă se va mîntui refuzînd rolul de unealtă perfidă pe care Roma ar dori să i-l impună și întorcîndu-se la adevărata putere care este arta sa.

Mihail Diaconescu nu scrie o literatură istorică de reconstituire sau de aventură, deși ambele modalități sînt prezente, inevitabil, în **Marele cintec.** Nucleul cărții este dilema morală, anexîndu-și o întreagă problematică legată de condiția creației pe deoparte dar și de destinul istoric, de starea de lucruri din Transilvania, de structura societății ardelenești medievale și de conflictele ei subterane. Ceea ce definește așadar această literatură este dimensiunea ei intelectuală, factura sa polemică și interogativă, capacitatea de a susține meditația prin narațiune. Erudiția pe care o implică subiectul, inserțiile de formule și texte canonice latine încetinesc fluxul lecturii, pentru ca apoi scenele pline de culoare și vivacitate să introducă un alt ritm.

Prozatorul demonstrează o reală vocație pentru imaginea opulentă, pentru cadrul grupînd un mare număr de personaje, pentru scena animată, realizînd pagini excelente (vînătoarea oferită de Apafi, ospățul de la Teleki, circiuma moldovenească, tîrgul de la Alba). Disputele docte, epistolele ample, meditațiile lui Ioan Căianu sînt contrapunctate cu imagini pitoreștî în pasajele de reconstituire.

Scrisul lui Mihail Diaconescu a cîștigat prin diversificarea modalităților stilistice, dobîndind o mai mare proprietate și suplețe, sporindu-și substanțial expresivitatea, astfel încît se poate spune că **Marele cintec** este cea mai deplină reușită a romancierului.

Sultana Craia

*) **Mihail Diaconescu : „Marele cintec", Editura „Eminescu", 1980.**

cartea de debut

Șansa inocenței jucate

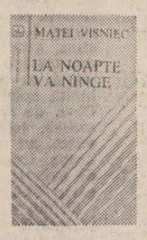

Debutează acum în volum Matei Vișniec (La noapte va ninge, Editura **Albatros,** 1980), Poezia sa e deliberat „naivă", părînd a fi o descriere a lumii așa cum e percepută de, să zicem, un copil. Deasupra fiecărui poem plutește un aer de „poveste despre...", străpuns însă mereu de semnificații majore : moartea, politicul, filozofia (filosofia). Îl apropie pe Matei Vișniec de poeții generației sale (din care au deja volume Virgil Mihai, Petru Romoșan, Traian T. Coșovei, Eugen Suciu și încă alți cîțiva) o acută conștiință poetică (o „intransigență" poetică) și, con-secvent, un simț ironic particular, care-și refuză funcționarea în gol. Atare simț ironic (detașare dar și tandrețe în fața lumii) e aici savant disimulat, cum spuneam, în naivitate. Tipul acesta de discurs care afectează inocența are o șansă specială de acces către poezie. Poetul pătrunde peste tot și notează ce vede: doar că aici, suprapus peste acest procedeu (lumea văzută prin ochi inocenți) se simte mereu planul celălalt, tăios, agresiv. Scrisă în aparență fără nici un pic de efort („poemul ca joacă"), poezia aceasta vine dintr-o intensă elaborare. Matei Vișniec construiește mici tablouri, adesea mici parabole naive, ca niște jocuri de copii („Ce-i acolo, ce-i acolo, / răcniră inginerii / cu mîinile băgate pînă la cot / în mădularele mele / / Eu am ridicat puțin capul / și am aruncat o privire / pe fereastră : / nu-i nimic, încă un cal / s-a oprit în fața abatorului / și lovește cu botul / în poarta de metal" — **Despre mădularele mele),** unde pe nesimțite se infiltrează tîntele grave: politicul („Soldat 0 1, 2, 3 / ești învinuit / că n-ai păzit bine / livada împăratului // Știai doar că trecătorii / scrijelesc fel de fel / de cuvinte și lucruri / pe scoarța arborilor / știai că toate acestea / răzbat multiplicate / pe coaja fructelor / și mai știai că aceste fructe / se servesc / la masa împăratului" — **Despre 0, 1, 2, 3,),** demagogia („Eu și cu fratele meu / ne plimbăm pe aleile egale ale parcului / dușmanul meu personal trece zîmbind / pe lîngă noi / cu pălăria ridicată / cei cîțiva trecători / au și înțeles despre ce este vorba / și în minutele următoare / trec zîmbind pe lîngă noi / cu pălăriile ridicate / vestea s-a răspîndit în oraș / și locuitorii s-au și așezat de-o parte și de alta / și ne așteaptă cu pălăriile ridicate / iar de undeva, din față / se aud deja sunetele grele / ale cioplitorilor de statui" — **Despre dușmanul meu personal,** adevărată „cațavenciadă"!), războiul („Cozile de argint ale topoarelor / fuseseră retezate peste noapte / iar soldații vociferau acum în curtea cazărmii / cum să pornim la asalt / cu cozile topoarelor înjumătățite ?" etc. — **Despre cozile de argint),** moartea („Cred că am să te impușc, așa cred / îmi spunea el căutîndu-și țigările în buzunare / vai spuneam eu nu aveți țigări dar / alerg pînă la tutungeria din colț și vă cumpăr /.../ o spunea el încep să mă așezz de tine deși / nu mai am deloc gloanțe / dar nici nu trebuie să fiți trist / spuneam eu fată vă dau cîte doriți" — **Nici nu trebuie să fiți trist),** uneori explicitate, dar în același registru al naivității simulate cu mare efect poetic, ca în acest **Despre sinucidere:** „E o zi / cînd fluturele vine / și mi se așează / pe țigara aprinsă / eu îl privesc uluit / cum se face scrum / îmi dau seama că este vorba / de o sinucidere / cu substrat politic / dar nu înțeleg de ce a ales / tocmai țigara mea".

Afinitățile acestei poezii pot fi căutate la Emil Brumaru sau Nicolae Prelipceanu, alte influențe fiind asimilate mai degrabă ironic: Ion Barbu („Îmi aleg și clovnul ca să mă descrie / Cu luare-aminte la întreg, la tentă / Și-l ascult fățarnic pînă cînd încestul / Trece iar în forma pură și latentă" — **Balada plutitorului),** Bacovia („Măcar atît, măcar atît / să pot izbi / de primul zid / un măr urît, un măr urît / / Un neivit, ce neivit / murea un tren" etc. — **Romanță),** Minulescu („Iubito în orașul cu un singur locuitor / vom găsi mari paturi cu baldachin de cristal" etc. — **Ne vom lua o trăsură).** Aceste din urmă trimiteri pot fi interpretate și ca semnele unei distanțări de modele: coerent în formula sa proprie, Matei Vișniec nu simte nevoia maeștrilor tutelari. Nevoia detașării se exercită și asupra poeziei biblice **(Despre cuviință și Despre zeu,** acesta din urmă un **Tatăl nostru** coborît ironic pe pămînt : „Zeu al nost' / netrezit încă din perfecțiune / și nedomesticit încă de palme de om / subțiază-te în oasele săracilor și bogaților" etc) sau festiviste (un **Omagiu minerilor din '29** nu are nimic de poem apologetic : „Să vindem oglinzi celor care au oglinzi / Să vindem piane celor care au piane" etc). Dincolo de aceste mici note polemice (și ele disimulate), poezia lui Matei Vișniec rămîne personală în genul său de construire a decupajelor unei naivități al cărei ecou e neliniștea. Regele, fluturele, mărul sînt citeva din elementele recurente ale acestei poezii adesea dialogate inocent, grațios. La altă scară, construcția cărții ca întreg relevă ambiția instituirii depline: cele trei părți — **Genetica, Apologetica, Terapeutica** — ar putea fi privite ca ansamblu de Estetică —, împlinire de sistem tip filozofic — Ontologie, Etică, care instaurează Poezia. Într-un poem, Matei Vișniec scrie : „gardurile înalte se prăbușeau peste / landourile pline eu apăsam pe un buton / gardurile reveneau la poziția inițială". Metaforic vorbind, poezia sa e acest buton cu care se poate jongla naiv (dar și grav) între extreme.

Ion Bogdan Lefter

eseu

Din nou despre Hegel

● După frumoasa carte a lui Constantin Noica **„Povestiri despre om",** ce istorisește **„Fenomenologia spiritului",** ca și cum ar fi un basm, transpunînd astfel în viață comparația mai veche a lui D.F. Strauss ce identifica, în opera lui Hegel, aventurosul drum al lui Odisseu, Ion Ianoși a adăugat un titlu nou, de valoare, exegezei românești, consacrate celui mai de seamă reprezentant al filosofiei clasice germane. „Ne inserăm... într-un spațiu cultural statornic preocupat de Hegel", afirmă Ion Ianoși. Si citează numeroase analize, semnate de nume reprezentative ale culturii românești : Blaga, D.D. Roșca, T. Vianu, G. Călinescu, M. Ralea, Constantin Noica, G.J. Gulian, Ernest Stere, Radu Stoichiță s.a., dînd acestor inserturi bibliografice o nouă strălucire, în contextul exegezei internaționale : Adorno, W.R. Beyer, Ernst Bloch, Hartmut Buhner, Friedlander, H.G. Gadamer, Roger Garaudy, Hermann Glockner, Garan Gretic, Heidegger, Wolfgang Henckmann, Lukacs, Lenin, Marx, Engels, Marcuse, Oskar Negt, Pöggeler... Gerd Wolandt. **„Hegel și arta",** este un studiu conceput, nu întîmplător, ca o construcție în trei părți, ce reface, la un mod propriu, celebra triadă. Ion Ianoși ne prezintă mai întîi contextul în care a apărut și s-a autodefinit Hegel folosind multiple perspective : galeria filosofilor și artiștilor, într-un panoptic reprezentativ pentru cultura germană. Există în această primă secțiune istorie, biografie, o subtilă punere în pagină a afinităților elective, informație și o dialectică prelucrare a ei, un soi de „Bildungsroman" despre artiști și filosofi, în fine o plăcere febrilă de a găsi paralele noi, „treimi" și ecuații, care să prezinte, sistemic, istoria unui sfîrșit și început de secol. Ca un cerc desenîndu-se, ca un cerc desenat, ca un spațiu deschis și închis totodată. Urmează apoi secțiunea închinată operei propriu-zise, **Filosofia artei.** Ion Ianoși analizează acum estetica explicită ca pe o ramură sistematizată a sistemului, interesat de **reconstituirea** și **reconstruirea** filosofiei lui Hegel, în perspectiva componentei sale estetice. Interesante sînt, pe lîngă paginile de analiză, cele de subminare a unor păreri din exegeza hegeliană, în care îl vedem pe Ion Ianoși opinînd, în stilul său dialectic, imperceptibil, ironic pentru „înmuirea unei prejudecăți printr-o alta...", de dragul adevărului care devine al nuanțelor, al celebrei „armonii rupte". Filosofia artei e prezentată acum și cu mijloacele „artei filosofiei". Ion Ianoși își redactează din ce în ce mai liber comentariul, eliberîndu-și „beția conceptelor", „viclenia rațiunii", „spiritul constructor și compozitor", fără să renunțe la sistematizare și raționalism, la concretul și realitatea textelor comentate. Cu cît se ridică mai sus privirea, cu atît ea devine mai sigură de sine, mai persuasivă, stăpînind dezinvolt întregul operei. Precisă, informată, atentă mereu să nu fetișizeze un sens, tematoare să nu deformeze adevărul, printr-o renunțare la totalitate și la mișcare, sau printr-o „mărunțire a perspectivei", cartea lui Ion Ianoși este un exemplu de critică constructivă și autentic dialectică. În ultima secțiune a volumului **Arta filosofiei** avem întreaga măsură a autorului. Conspectarea unor idei e topită aici în substanța fiecărei fraze. Plăcerea aforismului critic e mai puțin cenzurată. Arhitectura fiecărui capitol își așează pilonii nu numai pe temelia realului și rațiunii, pe pămîntul sigur al unei exegeze celebre. Există joc, nuanțe, contrapuncte polemice, o „artă a fugii", o „armonie ruptă", în desfășurarea ideilor. Lectura rămîne în continuare riguroasă, utilă, eliberîndu-se de rigori și de util, sistematizîndu-se, rotunjîndu-se, fără veste, printr-o necesară, insidioasă eliberare de sistem, printr-o ieșire temerară de sub tutela sfericității. Comentariul ni se dezvăluie astfel și ca o exemplară devenire a tezei, antitezei, și sintezei critice. „Hegel și arta", este o carte nu numai despre Hegel. Arta criticii este o altă temă a ei, la fel de importantă.

Doina Uricariu-Drogeanu

Premiile revistei «Săptămîna» pe anul 1980

NICHITA STĂNESCU	— pentru întreaga creație poetică
ALEXANDRU GIUGARU	— pentru întreaga activitate artistică
DAN IORDĂCHESCU	— pentru întreaga activitate artistică
MIHAI BANDAC	— pentru pictură
DORU NĂSTASE	— pentru regia la filmul „Vlad Țepeș"
TEODOR BALȘ	— pentru opera de traducător
ION CRISTOIU	— mențiune — pentru serialul „Propuneri pentru o posibilă istorie a literaturii române"

compendiu

O carte pentru toate vîrstele

● Literatura de calitate **despre** tineri și pentru tineri, continuă să fie o **rara avis** a apariților noastre editoriale. De aceea se cuvine salutată orice carte a scriitorilor (puțini la număr) care s-au consacrat cu talent acestui dificil domeniu literar. Și Ovidiu Zotta se înscrie în mod cert în rîndurile lor. După romanul „Toți băieții sînt răi, toți băieții sînt buni", „O șansă pentru fiecare", „Operațiunea Hercule", „Alexandru cel argintiu", el este prezent în librării cu un nou volum consacrat aceleiași minunate lumi adolescentine. Metaforă din sport, „Jucătorul de rezervă" exprimă ideea de bază a cărții, majoritatea personajelor sînt adolescenți, elevi care sînt animați de aspirații frumoase și dornici de afirmare. Cartea este alcătuită dintr-o serie de povestiri precum și dintr-un microroman „12 Căpitani celebri". Autorul își surprinde eroii în cele mai diferite ipostaze ale existenței lor de toate zilele, creionînd cu delicatețe și umor caractere autentice.

Surprinde plăcut modernitatea observației prozatorului, exprimată într-o scriitură limpede, dinamică, nu în puține cazuri captivantă ; aș semnala în mod deosebit povestirile „Corăbiile", „Antrenorul", „Victoriosul îngîndurat" și, desigur, miniromanul amintit mai sus.

Indiferent de numele pe care le poartă pe parcursul diferitelor povestiri eroul preferat de autor nu este copilul minune „exploziv", adorat de părinți, uimindu-și și punîndu-și în încurcătură profesorii prin răspunsurile pe care le dă și întrebările pe care le pune, nici acel „sprinter" nărăvaș care nu o dată se sufocă înainte de sfîrșitul parcursului școlar, ci alergătorul de cursă lungă, elevul de mare regularitate, modest și serios, cu aplicație și perseverență, care parcurge distanțele în ritm egal pentru a se impune în chip puternic pe linia de sosire, adică în momentul intrării în viața profesională. Comportamentul acestui erou este pe măsura modestiei lui senine și profunde : eroul acesta știe să se arate întotdeauna prieten la nevoie, să se bată pentru adevăr și dreptate fără să încerce să-și pună în prim plan persoana, știe să chibzuiască înainte de a lua o hotărîre și să lupte pentru hotărîrea dreaptă pe care o luat-o.

Prin toate aceste întîmplări „Jucătorul de rezervă" se instituie ca opțiuni de viață ale unor tineri, opțiuni profund morale fără a fi în același timp moralizatoare.

Cartea lui Ovidiu Zotta are toate atuurile pentru a se bucura de o bună primire în rîndul tinerilor cititori, ceea ce — prin prizma generoaselor idei vehiculate — ar reprezenta un cert cîștig educativ.

H. Lerea

Evocare N.D. Cocea

Uniunea Scriitorilor din R.S.R., în colaborare cu **Muzeul literaturii române,** organizează luni 15 decembrie a.c., orele 18, în cadrul tradiționalei manifestări „Rotonda 13", o seară de evocări literare menite să reconstituie personalitatea lui N. D. Cocea, la împlinirea a 100 de ani de la nastere.

Au fost invitați să contribuie la reconstituirea imaginii omului, militantului și creatorului N. D. Cocea : Șerban Cioculescu, Lucia Demetrius, Mihail Dragomirescu, Virgiliu Ene, George Macovescu, Ioan Massoff, Ștefan Voicu.

În încheiere, actorul Dinu Ianculescu va citi pagini din publicistica scriitorului sărbătorit.

Manifestarea va avea loc la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

Concursul de poezie al Editurii „Cartea Românească"

Editura „Cartea Românească" anunță că volumele de versuri pentru Concursul de debut **pe anul 1982 pot fi predate pînă la data de 15 februarie 1981. Condițiile de participare rămîn aceleași care au funcționat și în edițiile anterioare ale concursului.**

Antologia «Luceafărul»

corneliu vadim tudor

„Într-o lume de poeți în care bate vîntul lepădării de lirism, unde anticalofilia declarată devine program și Apollon este suspectat că are acte false, apariția unui liric pur, de o perfectă ingenuitate, surprinde și, mai ales, jenează. El strică jocurile iresponsabilității ce au dus la ruinarea versului, impune rigorile uitate, cheamă la o rece judecată...

Unei asemenea maniere de a lua peste picior istoria și sfinții ei înecați în sînge, descăpățînați, împunși, gîtuiți, pieriți de glonț, Corneliu Vadim Tudor, pentru că despre el este vorba, i-a preferat glasul hrisoavelor din superba grădină încuiată a cronicarilor, cîntînd aria gravă a pătimirii naționale. Graiul poemelor și al articolelor sale pare picurat din filocalii și un lirism proaspăt răscumpără cuvintele bolovănoase pe care le aruncă asupra vrăjmașilor, pentru că înainte de toate este un polemist de marcă, cu un verb otrăvit, plin de venin și urzici. Distinși doctoranzi, amatori de date statistice, întrunind cifrele nașterii și preferințele culinare în ce-i privește pe scriitori, l-ar situa în categoria „declarativilor", încercați prin verbozitate, dar Corneliu Vadim Tudor, pe care-l așez lîngă Adrian Păunescu, face parte din familia unui Goga, a unui Cotruș, fără nici o îndoială. El și-a făcut vocea — la debut mi se impusese printr-o limpiditate de prunc literar pe care numai Labiș o mai avea la anii săi ; acum el folosește o goarnă, un clopot cu care dă alarma : da, mai avem trădători pe care poezia poate să-i înfiereze cu dangăul ei necruțătoare, lăsîndu-i pe veci cu semnul infamiei pe umăr...

EUGEN BARBU

„Poezia lui Corneliu Vadim Tudor vine cu o undă de tot proaspătă în poezia noastră actuală. Ea aduce o schimbare, aș îndrăzni să spun, și chiar o schimbare în tendința mai generală a poeziei tinere, o schimbare superioară și anume o întoarcere către lirismul pur, către simplitatea autentică. Așadar, ne bucurăm din toată inima de această nouă puritate care apare în poezia noastră tînără și căreia îi prevestim un strălucit viitor".

NICHITA STĂNESCU

* * *

Este ca o veche lege
cosmos voalat de sori
e și tainic uneori
dar mai mult e glas de rege

Parc-ar fi un schit de brad
bucură ca o făclie
tragic e, dar nu se știe
lacrime de ce nu-i cad

El e bun și-n veci nu moare
pandantiv de aur greu
n-are vîrstă, nici hotare

Iată patima de zeu,
iată sufletul pe care
îl respiră neamul meu

* * *

Și totuși, preaslăvită fii, iubire
tu, orgă, răsuflînd prin nări de cai
înnobilîndu-mi sîngele subțire
ești ca o infinită zi de mai

Iar missa ta solemnă mă îmbată
în peșteri dulci mă tragi și mă devori
icoana ta palpită-n cer, curată
ca splina unei mări privighetori

Iubire, vai, sînt sclavul tău pe viață
topești apocaliptice zăpezi
și-n luciul verde Venus se răsfață

Pe macii tăi eu lacom levitez
și toată seva strînsă dimineață
în nopți de foc, urlînd, o-nsămînțez

* * *

Iar cînd iubesc mă zbat în patimi grele
incinerat de-un aspru foc bengal
urcînd golgota geloziei mele
sub crucea ca o umbră de pumnal

Și-o viperă îmi dă tîrcoale, mută
mă mușcă-n somn și n-o pot alunga
fantasme mov îmi picură cucută
iar spaima toarnă pui în mintea mea

Nedrept destin, oh, doamne, pînă unde
am să-mi îngrop iubirile de vii
ce atavism în sînge mi se-ascunde ?!

Prea vanitos și grav, nu pot iubi
pentru un rai de cîteva secunde
plătesc c-un iad întreg de grozăvii !...

* * *

Iubirea mea, ce pot să-ți spun eu ție
ce jurăminte oare să-ți mai fac ?
azi vocea mea răsună în pustie
pe cîmpul tău sînt ultimul copac

Și-un fulger mă rănește pe vecie
Eu singur mă silesc să tac
e trist cînd gîndul pe vultan sfîșie
și îngerul e biruit de drac

E vina mea că te iubesc de moarte
în sărutări și patimi te usuc
și nu doresc cu nimeni a te-mparte

De azi, mă-nchid în mine, singur cuc
și totuși, demn, voi crede mai departe
că visele, cînd vin, se mai și duc !...

* * *

Eu voi muri definitiv, o dată
nu-mi fac iluzii, știu că voi muri
făptura mea va fi decapitată
de ghilotina clipei într-o zi

Și trupul meu, ca o statuie greacă
turnat în bronz și stele din înalt
prin pietre mari de moară o să treacă
strivit între un veac și celălalt

Și peste locul meu de-ngropăciune
vor răsări civilizații noi
zvon de ospețe dulci o să răsune

Iar cînd le-o fi plăcerea mai în toi
eu voi striga, de dincolo de lume :
veți fi ca mine, eu am fost ca voi !

XXV.

Nu, nu te mai iubesc ! o viață nouă
începe astăzi pentru amîndoi
tu vei păși prin purpură și rouă
eu, prin jebrină verde și norol

Trăit-am viață dulce împreună
iubindu-ne cum cerbii lopătari
iar carnea noastră se-nclește sub lună
pînă țîșneau din ea esențe tari

Eram frumoși, și cruzi, și fără pată
o stea de febră-n ochi ne scînteia
iar ceasul zilei se sfia să bată

Și în acest leșin de miere grea
un fluture straniu răsări deodată
și-mi șuieră destinul : fugi de ea !

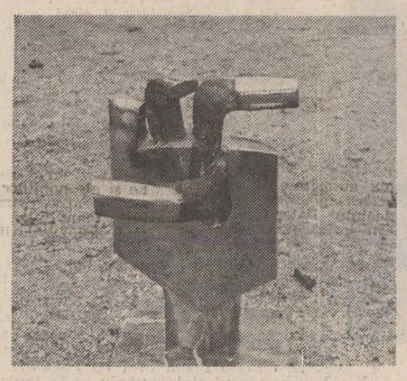

Tiberiu Bențe : „Mîna"

IV.

Aceasta este Pacea, cît poate să cuprindă !
mi-a spus țăranul simplu, cu chip îngîndurat
și-mi arătă pe masă o pîine aburindă
îngîlou de aur moale și fără de păcat

Cîndva, veniră lupii cu haita lor pribeagă
cît fum și sînge tînăr au curs atunci prin sat
în urma lor rămase pămîntul fără vlagă
și pînă dete rodul, ce mult am așteptat !

Acum e iarăși bine, bucatele-s sfințite
ne este dragă viața, și traiul fericit
să facem nunți, și case, și datini rînduite

Prea mulți ne-au supt belșugul, și-atît am pătimit !
iar însăși ospeția dacă mi-o pot permite
e semn înalt de Pace, fii deci binevenit !

VII.

Au prins de-o vreme unii să m-acuze
vezi, doamne, cum c-aș lăuda destul
că mult prea multă miere am pe buze
și-auzul lor cel snob e prea sătul

Nu știu numai să laud, fiți pe pace
pe ei, de pildă, i-aș cam injura
noroc că am ceva mai bun a face
și le întorc indiferența mea

Infirmi politic, cusurgii din fire
fac nazuri și le pute tot, mereu
mă mir și eu cum pot să mai respire

Ei nu pricep că, fără să vreau eu
ies imnurile singure din lyre
cînd patria e sus, la apogeu !

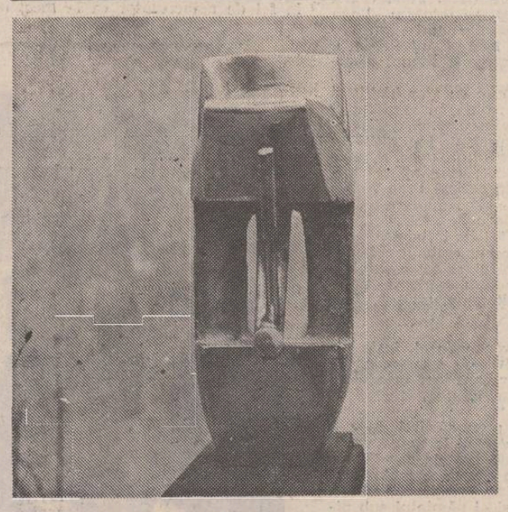

Tiberiu Bențe : „Urna"

valeriu pantazi

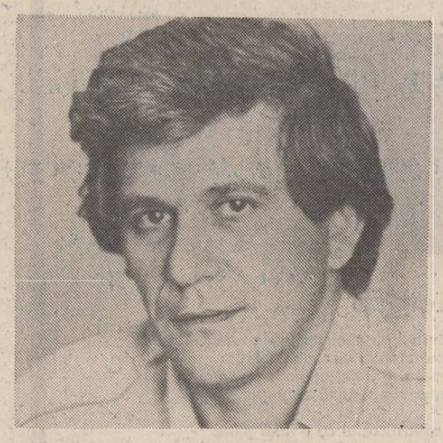

„Poezia lui Valeriu Pantazi are o notă aparte în conceptul poeziei noastre tinere, pe de o parte tendința ei către concept, pe de altă parte vizionarismul ei rafinat. Poet de factură modernă, Valeriu Pantazi mai ignoră rafinamentul preclasic, iar o fină stilizare a versului ne duce cu gîndul la spațiile bizantine...

La mijlocul echilibrat dintre metaforă și turnura aproape metalingvistică a sintaxei versului, ne apare punctul luminos al poeziei în care elaborarea, artifexul, se transformă în viziune, iar viziunea în cîntec polifonic al noțiunilor."

NICHITA STĂNESCU

„La polul opus lirismului de exultanță vitalistă și de descripție „după natură", poezia cultivată de Valeriu Pantazi tinde spre introspecția esențializată în sfera căreia confesiunea propriu-zisă aspiră la sublimări reflexiv relativ autonome...

De aceea, nu ezităm să remarcăm capacitatea lui Valeriu Pantazi de a sonda forța nevăzută a realității moral-psihologice din unghiul proiectării acesteia în viziuni poetice de-a dreptul captivante".

NICOLAE CIOBANU

Porumbelul și Fulgerul

Nu am văzut niciodată
cînd fulgeră
Porumbelul zburînd !
Niciodată !

Tu, secole!

Mă privi drept în ochi :
apoi îmi întoarse spatele
lovi cu piciorul o cutie de conserve
care se rostogoli pe scări
pînă jos : îi plăcu !
Luă un drug de fier
și sparse marea fereastră
apoi lovi cu drugul în ușa de aramă
a Templului.
Ușa rezistă !
Dezveli un tun și luă linia de ochire,
Mă privi în ochi
apoi îmi întoarse spatele
și trase !
Făcu o gaură mare în ușa de aramă
care rămase în picioare.
'Își pregăti bombardierul
decolă, luă înălțime
lansă bombele deasupra lumii
apoi veni și mă privi drept în ochi :
Ardea, era cuprins de flăcări.

Sunt orb și surd ! i-am spus,
Cenușa ta s-o împrăștie vîntul
Sunt orb și surd — i-am mai spus
deschizînd ușa de aramă.

Asemeni astrelor

Asemeni astrelor eu nu am nopți și zile
melancolie — ci doar depărtare
cînd umbra se așterne peste file
mi-e frig și întunericul mă doare.

Asemeni astrelor eu nu am timp nici ore
eternități de mîine sau de ieri
sunt clipe doar ideile majore
care mă fulgeră adeseori...

Asemeni astrelor eu nu am spațiu
— sunt cosmosul acesta care sunt —
iubesc ideile cu un curat nesațiu
și liniștea pentru acest pămînt !

Să spun deodată ce știu!

Să spun deodată ce știu :
Să spună vîntul !

Să spun deodată ce știu :
Să spună nisipul !

Să spună mîna ce știe :
Să spune Scribul !

Eu nu știu nimic !
— îmi șopti —

Tînărul cu masca de aur
Tut-ank-Amon

Tînărul cu pieptul de smaragde
Tut-ank-Amon

El, fiul Soarelui
El, însuși Cerul
El, însuși Nisipul

Lebăda

Cînd vine ea se sparge luceafărul
de tîmplă
și ninge în umbra lumii către nord
e ca și cum aș merge pe iarba înundată
și mersul mi-ar fi orb...
Cînd vine ea se sparge luceafărul
de tîmplă
și mările înghețată pînă-n nord
e ca și cum alunec pe marea înghețată
și de lumina ei sunt orb...

Căci nu o văd, ea vine ocolind pămîntul
și dacă se întîmplă ce gîndesc
cum calc această iarbă, cum alunec
de s-ar putea o dată să greșesc

Deschideți ! strig :

ferestrele imense
și porțile
și sîrmele ghimpate

Să nu se teamă lebăda de moarte !

Ce este!

Prăpastia ! prăpastia !
strigă copilul pe marginea prăpastiei :
Prăpastia !

O, nu ! este marea — i-am spus —
marea cea blîndă și îndepărtată...

Și la marginea mării ce este ?
Ce-i la marginea mării ?

O, acolo, acolo este cîmpia
cîmpia cea blîndă și îndepărtată...

Și la marginea ei
și la marginea ei ?

La marginea cîmpiei este cerul
cerul tăcut și îndepărtat !

Copilul mă privi
tăcut și îndepărtat.

Gîndul, singura noastră statuie

Te rog să treci de acest sînge
frumos și nevăzut de nimeni.

Te rog să treci de această mască
sub care Faraonii dorm...

Te rog s-arăți ce este liber
sub taina vie a privirii

Ce este liber sub armura
care mă apără de Vînt

Ființa visurilor noastre
Statuia albă a unui gînd !

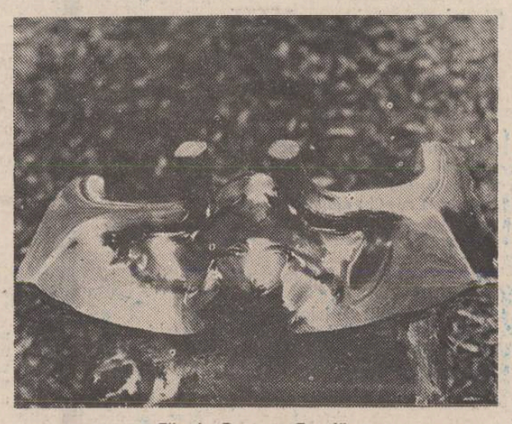

Tiberiu Bențe : „Focul"

Octombrie

Este o seară aspră
și din adîncuri luna se ridică
mă îmbrățișează...
Este o seară cu tot cîmpul
strîns într-un pumn de ierburi
tăioase și puternice.
Orașul nu mă tulbură
veghez
și doar luna
ca un cuțit ruginit
prin liniștea de carton a nopții.

Aducerea florii acasă

Cînd ies în cîmp mi-e sete ca acuma
de timpul viu cînd răsări-va luna

din trestii ridicîndu-se, pălind
lumina verde a ierbilor pe grînd

rupînd din cer cărarea-i nesfîrșită
reală, blîndă, luna mea iubită...

Cînd ea răsare, o clipă mai-nainte
îngenunchez pe malurile-i sfinte

îmi scot cuțitul de la cingătoare
și tai în cerc pămîntul lîngă floare :

cuțitu-i cald cînd îl atîrn la brîu
mă-ndrept cu floarea-n mînă către rîu

și apa-mi trece tot mai sus de glezne
pierzîndu-mă încet printre mirezme

(Din volumul „Tu, Secole !", în pregătire)

marin codreanu

Metope

Pe turnul din metope-ncolonate
Daco-romanii au un chip al lor.
Un timp. Un metronom latin ce bate
În veșnicia noastră ca popor.

Brăzdează cerul ca o lună plină
Columna cu eroi pe chip sculptați
Și contopiți de-a stelelor lumină
Cu dacii Sarmizegetusei din Carpați.

Unire dreaptă strînsă-n grai de prunci
Pictați pe chip de amfore și oale
Or legănați în coșnițe adînci
De mame cu virtej de stele-n poale.

De-ncerc în vremea-i aspră să cobor
Puterea mi se stinge ca o iască ;
Apuc a stringe-n brațe un pridvor –
Columna – stîlp de vatră românească.

Pe fiecare cub din stîlpul-for
Străvăd în irizarea lui o rană
Din lupte corp la corp, de-mpuns de spadă,
Ci nu prin dăltuiri de cioplitor.

În răni încape adevăr – nu mit
Cît în oceane peștele și sarea.
Lor mă adaug împămîntenit
Și astfel să le vindec singerarea.

Get-Burebista ! fii în veci slăvit !
Dac ce-ai sporit Carpaților mîndria,
Cuvine-ți-se-ntîiul răsărit
Al numelui frumos de România !

Geneza

Iată, privește spre aștri
cum în spectrul suav de lumină
steaua-și divide haloul
de pe cel mai de sus vavilon !

Orașul ce
cu netulburata-i privelițe
adulmecă ninsoarea de rouă
în legănarea de arbori.

Fie-n ferestre
fulgera-va,
furișîndu-se luna,
printre acoperise-terase,-n
șarpante curînd va trezi
visătoare fecioare.

Să opresc risipitoarele unde-aș putea
știind că acolo se naște un prunc
din flori, cum se-ntîmplă ades
la solstițiu.

Că tot ce-i rod :
și arbori și stele ascund fără de moarte
mugurul veșnic
în lentoarea luminii auritoare.

marius vulpe

Scrisoarea a XIV-a

Iubito, primăvara te zgîlțîie febrilă
Dar vulpea roscovană pornită în lătrat
Te-a izgonit din peșteri și aiurind, ostilă
Revii pe urma ștearsă a sufletului beat

De vinurile tainei ; e tot mai aplecat
Azi umărul din fildeș ; hulită-i și subtilă
Scoboritoarea virstă ce ți-a predestinat
Neliniștile nopții ; alunecînd – reptilă –

E pofta răzlețită pe dușumeaua seacă,
În hohot te cutremuri tăcută și buimacă,
Iar gîndul se foiește printre caiși – sălbatic –

Simți trupul rană vie înjunghiată-n spirt
Și-ți vestejește-n poală cununa grea de mirt
Precum un bob de soare uitat în cer apatic !

Scrisoarea a XLIV-a

Iubito, străbăturăm întîrziați prin vreme
Iar umerii tăiară văzduhul pustiit,
Înlănțuiți de banca aceleiași trireme
În aparaia verde vîslind necontenit ;

Mirifice adîncuri ne îndemnau – boeme –
Să deslușim simbolul încorsetat în mit,
Și evadați din cursa tocitei anateme
Am îndreptat balanța ce s-a descumpănit ;

Acum, cînd răbufnește în fiecare gest
Străfundurile limpezi scăpate de arest
Mă năpustiși – mireaso – cu poftă nefirească,

Spre a sorbi surisul tristetii care-o au
Săruturile vieții –subtilul lor balsam –
Prin gurile-nfocate ce-au inceput să pască !

titus suciu

PILDA LUI IULUS

atunci cînd se întîmplase treaba aceea cu calul, Iulus Cioldu se întorsese după o săptămînă. Dar se întorsese cu el. Ce se întîmplase, cum îl găsise, unde, nu era în stare să spună nici unul fiindcă Iulus nu se mărturisea nimănui, iar la întrebări, cînd nu te repezea, răspundea în așa fel încît nu știai ce să alegi : „Păi cum să-l găsesc, mă ?...“ făcea cu o lumină de nepătruns în ochi, „Păscînd ! Păștea ca orice cal, c-al meu nu știe să mînce din blid cum o fi știind al tău !“.

După un timp începură să umble prin sat zvonuri pe care unii le legară de Cioldu. Ajunseră și la urechea lui ; i le spuse plutonierul, odată la făgădău, din cînd în cînd fixîndu-l ca să-i surprindă pe chip vreo tresărire prin care să se convingă ori nu că era ceva adevărat în toată povestea aceea. Dar ori pentru că era minciună, ori pentru că Cioldu era mai tare decît crezuse el, plutonierul rămase cu aceeași părere ; cu, adică, un amestec de bănuială și nesiguranță.

Nimic nu prevestea că avea să se întîmple ceva deosebit în seara aceea, așa că atunci cînd plutonierul încercă să acopere toate mormăielile, cei mai mulți se întoarseră către el nedumeriți, unii de-a binelea mirați pentru că nici nu-l știuseră pînă atunci în făgădău. Plutonierul îi întrebase : „Ați auzit, mă ?,.... „Ce-o fi vrînd ăsta ?...“ își ziceau ei fixîndu-l neîncrezători pe sub marginile clopurilor. „Ați auzit ?... continuă după ce simți greutatea tuturor ochilor îndreptați spre el, „că or fost omoriți doi geambași ?...“ — atunci îl fulgeră pe Iulus cu privirea pentru prima dată, dar acesta nici măcar nu clipi — „No ?...“. Se întoarseră către Iulus și alții, însă ferit, în treacăt, după care își reluară pozițiile din nou. „Din trei...“ continuă plutonierul simțind o mulțumire aparte pentru că-l ascultau toți, „citi or fost la început, o scăpat numai unul. Scăpat... îi un fel de a zice, că mintea i-o luat-o la vale în ultima noapte, cînd o fugit de groază... Îi atît de speriat că, de parcă ar vrea să se scape de spaima aia ca de-un păcat, spunîndu-l altora, nu face decît, după ce caută în jur, după orice în dosul căruia ar fi posibil să stea cineva ascuns, povestește ce li s-o întîmplat... Povestește oricui, nu alege, îi dă drumul la gură și dacă vede în jur vreun jandarm, ba atunci mai abitir și mai mult lui, ca și cum i-ar cere să-l creadă și să-l apere de ceea ce crede că-l urmărește întruna... N-ați auzit chiar nimic ?... Nici unul ?...“ îi mai încercă el o dată. „No, ăsta zice că erau trei inși, ortaci vechi, care or mai făcut împreună multe.. Și zice că în urmă cu niște zile, nu-s mai mult de două săptămîni... cam pe vremea cînd o fost ploaia aia nebună...“ — aici tăcu, lăsă vorbele să se așeze cum trebuia în capul fiecăruia, rotind privirea, de fapt mai mult capul pentru că îl interesa un singur om, Iulus, dar nu voia s-o arate pe față deși era clar pentru oricine unde bătea.. — „deci cam atunci cînd o fost ploaia aia turbată... or făcut ce-or făcut și-or dosit patru cai. Zice că aveau prin pădurile noastre un loc sigur, și-un timp, pînă avea să treacă prima furie a oamenilor păgubiți, or stat ascunși în locul ăla... Trei zile și trei nopți or trecut fără să li se întîmple nimic, ceea ce li se părea că e un semn bun... Dar în noaptea următoare, cu unul dintre ei, cu cel care le păzea somnul și caii, se întîmplă ceva neașteptat... Dimineața îl găsiră... mort !“ — îl fulgeră pe Cioldu din nou, însă nu observă nimic și de ciudă îl înjură în gînd — „Mort cu totul !... Ceilalți doi, ăsta ce-o scăpat și al treilea, zice că s-or uitat unul la altul înspăimîntați dar, cu cît trecea timpul, tot mai bănuitori... Fiecare îl credea vinovat pe celălalt, pentru că cine altul ar fi putut s-o facă în locul ăla al lor atît de sigur !?... Și gîndeau că ucigașul socotise așa ; patru cai se împart la trei cam greu, da la doi mere de minune !... Numai că ajungînd aici își spuneau și aceia că patru se împarte cel mai bine la unu !... Iar dacă o dată o făcuse... Așa că din ocară în ocară erau gata să se încaiere în fața ăluia mort, să se lichideze atunci, să scape, de ce să mai aștepte noaptea ?... Dar cînd să se întîmple nenorocirea, dădu norocul peste ei. Cel mai speriat, cel mai slab și fricos, strigă : «Cum să-l fi omorît io, mă, cum ?! Că dacă l-aș fi puscat ai fi auzit, dacă l-aș fi tăiat s-ar vedea sînge !»... Celălalt rămase cu arma ridicată, cu gîndurile vraiște, fiind nevoit să admită că ortacul lui avea dreptate... Și, dar fără să renunțe cu totul la bănuieli, începură să-l cerceteze pe mort. Îl pipăiră, îl întoarseră pe toate părțile... dar nu găsiră nici o rană ! Nimic !... Nici tu urmă de glonț, nici de cuțit !... Să timpească, nu alta. Ce să zică de toată povestea asta ?... Și iar pe el, pe mort, și pipăie-l și întoarce-l în toate felurile. Amu, c-o luară cu mai multă răbdare, se lămuriră, dădură pe gît de niște urme și înțeleseră totul ! Constatarea schimbă situația pentru că el, mortul, fusese un zdrahon de om pe care nu l-ar fi putut gîtui nici unul dintre ei chiar dacă l-ar fi prins în somn !... Așa că bănuiala pieri. Dar se umflă spaima !... Pentru că dacă n-o făcuse nici unul dintre ei, însemna c-o făcuse altul, un străin !... Și să te trezești, cînd te știi la adăpost, că ești în mîna unuia pe care nu-l vezi și nu-l știi, la discreția unuia care te miruiește cînd vrea fără să-i poți face și tu ceva, și nu oricum, că ăla din fața lor era mort, e o treabă care te poate face să-ți pierzi mințile !“.

Plutonierul se opri și-și duse paharul la gură. Nu se întreruosese pentru gest în sine, ci din cauza lui Dildi, cel care ținea făgădăul. Scumpo la vorbă și el, ca toți mureșelenii, ba parcă mai posac decît toți, încît oamenii se mirau că-i mergeau afacerile, stătea tot timpul după tejghea, schimbînd cîte o vorbă doar cu acela care comandau ceva, și atunci în legătură cu ceea ce se comanda, dacă nu era cumva prea nutin. Or acum, treabă pe care nu știa nici unul s-o mai fi făcut vreodată, Dildi se desprinse din veșnicul lui loc și se apropie de oameni, de plutonier, privindu-l mereu, ca să nu-i scape vreo vorbă. Faptul că plutonierul se întrerupsese și că unii se întorseseră către el, îl făcură să bombăne nemulțumit. „Păi ce-ai tăcut, mă ?!...“. Și celălalt își duse paharul la gură atunci, gestul fiind un fel de răspuns, după care, ștergîndu-se cu dosul mîinii îndelung, reluă, furnicat din nou de mulțumirea că era ascultat cu atîta atenție de toți.

„No, și ca tot omul care e la strîmtoare, își făcură fel de fel de gînduri, unele mai negre, altele mai liniștitoare... Să fi fost urs ?... zise la un moment dat unul dintre ei cu o urmă de speranță în întrebare. Adică, voia să zică ăsta, pe ortacul lor, să-l fi gîtuit un urs ?... Povestea cu ursul le-ar fi convenit. Așa s-ar fi terminat totul, în timp ce dacă era vorba de mînă de om... Dar nu era urs. Uitîndu-se mai atenți, dădură de niște urme de opinci. Acestea, nefiind ale nici unuia dintre ei, făcură să dispară și ultima neîncredere. Acum era altceva. Nu ca înainte de a le muri ortacul, dar oricum altceva, pentru că știau ce să facă. Puseră mîinile pe arme și porniră în urma semnelor... Dar la citiva pași se opriră încurcați pentru că urmele dispărură ! Ca și cum nici n-ar fi fost !... Adică pe același fel de pămînt, pe aceeași iarbă, nefiind în apropiere nici o piatră oricine știe ce altceva pe ce să calci fără să lași urme, semnul se pierdea !... Aici îl vedeau, clar, distinct... da la depărtare de un pas, de

Mihai Topa :
Din ciclul : „Muzicanți“

doi, chiar de mai mulți, de cîți ar fi putut să sară un om ca să-și piardă urma, nimic !... Din clipa aia începu iadul. Ce să creadă și să facă ?... Să plece !... Să rămînă ?... Da cum să te ferești ori să lupți împotriva unuia pe care nu-l vezi ?...Că ăsta te dibuie și-n gaură de șarpe !... Rămăseseră. Nu din prea mult curaj, ci de frică... Și cînd pune frica gheara pe om... Ăsta ce-o scăpat spune lucruri ce-ți ridică părul pînă-ți saltă clopul pe cap. Zice că după ce-or înțeles că n-aveau cum să dibuie urmele, s-or întors, or văzut de cai, le-or mai dat niște brațe de iarbă și s-or așezat în așa fel încît să nu-i poată surprinde nimeni : stăteau la pîndă, ascultau, cu cîte un gînd fiind și la plecare însă neducîndu-l pînă la îndemn pentru că se temeau mai mult de drum decît de stat în loc... Stăteau deci acolo, ascunși, pîndind, și timpul trecea... Începură parcă să se mai liniștească... Dar la un moment dat... La un moment dat își căutară privirile cuprinși de o senzație ciudată, părîndu-li-se... că nu mai erau singuri ! Că în preajma lor apăruse cineva, un străin, care-i urmărea de parcă ei ar fi fost niște muște prinse într-o sticlă !... Dar cine ?... Și unde era ?... Că ascultau și se uitau în jur degeaba, nu vedeau pe nimeni !... Și cu toate astea il simteau... Ba într-un loc, ba în altul, asta zăpăcindu-i îndoit pentru că nu înțelegeau cum se putea mișca atît de repede și ușor, trecîndu-i sudori reci cînd, după ce tot țintuiau locul în care li se părea că-l dibuiesc, cînd și ridicau armele ca să tragă, aveau de-odată impresia că de fapt acolo nu era nimeni, atunci simțindu-l exact în partea cealaltă, în spatele lor !... Dar după ce se întorceau, păteau același lucru din nou !... Să innebunească, să prostească cu totul, nu alta !... De la ăsta ce-o scăpat am înțeles că nebunia e o treabă care se aseamănă cu ieșirea unei ape peste maluri, cu împrăștierea ei în toate părțile. Ce zice ăsta că s-o întîmplat apoi, nu-ți vine să crezi... Zice că așa cum stăteau ascultînd și privind în jur, citeodată încremeneau urmărind încordați ceea ce li se părea că aud, la urmă șoptindu-și : «Mă !... Amu-i în spatele meu... Ridică ușoar arma și trage !...». Da ăla care era cu fața nu vedea nimic ! «Nu-i nimeni... În cine să trag, că nu văd nimic !...» «Trage !» insista celălalt, «Trage odată, că de nu îl scăpăm din nou !». Și pentru că n-o făcea, îl îndemna iar, tot mai insistent, neînțelegînd de ce nu trăgea. Ba, din cauza unor gînduri — ăsta nu trage pentru că sînt înțeleși !... — întrînd iar la bănuieli ! Dar chiar atunci cînd se frămînta mai rău, îl încerca o senzație nouă. Un fel de ușurare, de parcă i s-ar fi luat ceva din spate !... Încercînd să înțeleagă ce era cu el, tăcea brusc... Știți de ce tăcea ?... Fiindcă se părea că străinul dispăruse din locul în care-l știa !... Dar nu avea timp să scape de spaime, pentru că-l auzea pe celălalt spunînd exact vorbele lui ! «Mă ! Amu-i în spatele meu. Îl vezi ?... În dreapta... Îl simt și cum răsuflă... No, amu trage tu !...». Și asta îl înnebunea cu totul pentru că nu vedea nimic, așa după cum, poate, gîndea el, nu văzuse nici celălalt înainte !...“.

Plutonierul se întrerupse iar. Nu-și cercetă ascultătorii, nu era nevoie, își dădea seama de starea lor din liniștea care plutea în încăpere, și era mulțumit. Ca să-și mascheze satisfacția, trase o duscă, după care continuă :

„Și-or dus-o tot așa, simțindu-l cînd unul, cînd altul, și îndemnîndu-se pe rînd, pînă cînd unul dintre ei zise : «Mă, nu mai merge așa.. Facem altfel... Ne repezim la el !... Mă întorc, și cînd ți-oi spune că-l simt, ne repezim la el ! Ai înțeles ?... No, fii atent. Așa... Parcă amu... amu, mă !» Și de unde pînă atunci stătuseră liniștiți, de parcă ar fi ațipit, săreau și fugeau în cite o direcție cît puteau, oprindu-se însă la fel de brusc, căutînd, răscolind totul, după care se reîntorceau sleiți... Da n-apucau să se așeze cum trebuie, că săreau din nou !... Mintea, zic io amu, le-o luase razna încă de atunci !... Și-or dus-o așa, sărind și întorcîndu-se la locurile lor, pîndind și sărind iar, pînă seara, îndîrjirea și hăituiala ăluia care era pe urmele lor înnebunindu-i, pentru că să simți pînă și răsuflarea unui ins și de văzut să nu vezi nimic, te face neom. Cînd începu să se întunece erau frînți de oboseală, dar nu se culcă nici unul. Foc nu făcură, de frică. Stăteau pe întuneric, aruncîndu-și cîte o vorbă șoptită, ca să dea și să mai prindă curaj, între ei fiind caii, priponiți, fornăind nepăsători, în timp ce bietele lor suflete... Că tresăreau și întorceau arma la orice adiere de vînt !... Și timpul le trecea așa, nestiut, greu... Numai că la un moment dat, și ăsta care o scăpat zice că n-o atipit și nici nu s-o depărtat ; deci la un moment dat, ăsta din urmă zice că celălalt nu-i mai răspunde !... Îl strigă odată, șoptit, de două ori... da nimic ! Nu-l duse gîndul prea departe și-l strigă iar. Nimic... Crezînd că celălalt ațipise, ocoli caii, se apropie și-i puse mîna pe umeri, zgîlțîindu-l... Atunci să-și piardă mințile. Ăla... mort ! Mort, și cum îl atinse, căzu într-o parte !...“.

Întreruperea de acum era alta. Și oamenii, înțelegînd că plutonierul terminase, începură să se zmulgă din încremeneală ducîndu-și paharele la gură, săltîndu-și sumanele pe umeri stinghe-riți. Se și priveau, dar în treacăt și numai pînă cînd celălalt își ridica fruntea, căutînd să ajungă la cîte un gînd străin, al altuia, prin ceea ce citeau pe chipuri singuri, cînd nu erai atent, cînd îți limpezeai propriile impresii, nu prin ceea ce erai dispus să spui și altora din ceea ce era în tine în urma celor auzite, în afara acestei stinghereli generale fiind doar plutonierul, care, pentru că nimeni nu se încumeta să spargă tăcerea, puse în cele din urmă o întrebare pentru toți : „No, ce ziceți de treaba asta, mă ?!“. Ce să zică ?... Oamenii ridicară din umeri oarecum indiferenți, dădură din cap a „cine știe, s-ar putea...“ văzîndu-și de pahare fiindcă la o asemenea întrebare nu ești obligat să răspunzi chiar tu. Dar așa gîndeau toți, și tăcerea se întindea. „Da tu, Iulus ?...“ făcu la urmă plutonierul fără nici un ocol. Oamenii tresăriră. „Io ?!...“ răspunse însă Cioldu netulburat, „Ce io, mă?“. „Te-am întrebat ce zici de treaba asta ?“. „Păi... cîte nu se întîmplă în lume...“. „Sigur-sigur“ insistă plutonierul, „da parcă nu ți-ai terminat vorba.“ Cioldu fixă paharul cu insistență exagerată, învîrtindu-l de cîteva ori, după care zise sec : „Da și cîte nu umblă de pomană prin gura proștilor !...“.

Pe lîngă toate astea era ceva în plus : cei ce beau la aceeași masă au drepturi aparte. Totuși, mai ales pentru că făgădăul era plin, plutonierul consideră că trebuia să se arate ofensat. „Adică așa, Iulus, mă faci prost ?!...“. Pe chipul acestuia trecu o umbră de zîmbet șiret. „Io ?... Păi m-ai înțeles greșit. Că io nu de dumneata vorbeam, ci de ăia care ți-or spus toate astea dumitale !“. Plutonierul se foi nemulțumit. Simțea că fusese luat peste picior, dar nu avea ce face. Și atunci, iritat, țintuin-u-l necruțător, îl întrebă de șleau : „Apoi mă, tu ai putea gîtui un țigan ?“.

Întrebarea aduse după sine o tăcere tulbure, asemănătoare aceleia care s-ar fi lăsat dacă, să zicem la biserică, în timpul slujbei, oamenii l-ar fi auzit pe popă scăpînd o înjurătură ! Acesta însă, Cioldu, sore nedumerirea plutonierului, părea să nu fi fost atins de vorbe în nici un fel. La întrebare răspunzînd deschis, senin : „Știu io... Cred c-as putea“. Adică îi dădu un răspuns din care plutonierul nu-și putu forma nici o părere, pentru că oricum lua vorbele, și tonul ajungea la un singur înțeles : că adică putea, sigur, pentru că era destul de în putere ca s-o facă !

El, Ilie, auzise povestea acestei întîmplări cînd avea vreo șapte-opt ani, chiar de la bătrînul Iulus.

Bătrînul Iulus întreabă de bici la vreo două zile. Era într-o după-masă în care acesta se întorsese de la pădure, trecînd pe la Birgău, după cum îi era obiceiul. Ilie, care, în naivitatea lui, crezuse c-avea să se întîmple o minune grație căreia n-ar mai fi trebuit să trăiască clipele acelea, lăsă capul în jos, încăpățînat, și nu scoase nici o vorbă. Așa că un timp rămăsese în poziția aceea, Iulus privindu-l de sus. Ilie țintuind ceva dintre degetele picioarelor lui descalțe, după care bătrînul, fără să fi repetat întrebarea ori să fi spus altceva, întră în casă. Aveau în odaie o masă în dreptul ferestrei, de-o parte și cealaltă a ei cîte o lavită, în spatele cărora erau paturile, într-un colț o ladă pentru haine, un raft pentru oale, și soba. Iulus se așeză la masă încruntat, ginditor, sprijinindu-și mîinile pe ea, frecîndu-și-le încet. Vorbi tîrziu, greu, rar : „No, hai Ilie... Hai să-ți spun ceva !...“.

Ceea ce află atunci Ilie, era istoria pe care o relatase plutonierul cu ani în urmă la făgădău. Doar că versiunea auzită de el era mai completă, plină de amănunte care în varianta celuilalt lipsiseră, încărcată de încăpățînarea și îndîrjirea țapinarului acela care-i urmărise pe hoți trei zile și trei nopți ca o umbră, ca o soartă ori blestem, știindu-le orice mișcare, fiind peste tot dar de negăsit nicăieri, nerăbdînd-u-se nu pentru că nu le-ar fi putut face față, ci pentru că voise mai mult decît să-și recupereze paguba, să-i pedepsească, osîndindu-i pînă la urmă cu aceeași răutate cu care îl loviseră și hoții pe el, fiindcă pentru un țapinar calul e viața lui !

După ce sfîrși, bătrînul îl fixă aspru, dar în același timp încurajator, parcă așteptînd ceva. Ilie ridică ochii o singură dată, coborîndu-și-i imediat, repezit, încît, pentru că abia ajungea deasupra mesei, era să dea cu fruntea în marginea ei. „No ?...“ sparse într-un tîrziu bătrînul tăcerea, fără să-și fi pierdut încă o anumită speranță, „ai priceput Ilie de ce ți-am spus toate astea ?...“.

Nu dintr-o dată dar pentru că Ilie continua să tacă și să rămînă cu capul aplecat, bătrînul Iulus începu să se întristeze. Aburind nepăsătoare, mămăliga se răci între ei fără să fi fost atinsă, într-un fel de așteptare a amîndurora. Deodată Ilie se îndreptă „Da mosule“, i-o aruncă el, „ăla-i mai mare ca mine cu trei ani !“

La primele vorbe bătrînul tresări încălzit iar de speranța aceea de dinainte, dar cînd auzi totul, lăsă capul în jos mîhnit : așteptase altceva. Și nu-i răspunse nici măcar printr-o privire. Atunci mai vorbră abia seara. Pe întuneric, cînd se așezară în paturi, mosul său Iulus pe spate, cu mîinile sub cap, țintuind bîrnele tavanului. „Apoi mă copile“ făcu după un timp de parcă cealaltă discuție s-ar fi întrerupt doar de cîteva clipe, „mă, Ilie... nu cred să fi înțeles chiar bine treaba aia pe care ți-am spus-o înainte. Nu-nu, dragu mosului... Așa că hai să-ți spun înc-odată totul !“.

Stînd aplecat peste brazda pietroasă, ca o rană veche prinsă și răscoaptă, cu privirile îndreptate de-a lungul ei, bătrînul se gîndește :

„Oare există pe dealul plesuv un loc anume unde se termină brazdele astea surpate sau este una singură care se răsucește și se tot răsucește aidoma cochiliei unui melc, pînă ce ajunge în vîrf ? Uite că nu-mi amintesc de loc cum a arat atunci Panait“.

Aburii pămîntului și slăbiciunea vederii îl împiedicau să vadă marginea, dealul sau capătul brazdelor. Nu zărea decît coama teșită, profilată pe largul cerului, încețoșată și nestatornică în vînzoleala căldurii dar știa că pînă la culme-i o depărtare bună, depărtare pe care oricum va trebui să și-o apropie, înaintînd pas cu pas, cuib cu cuib.

„Dacă peste tot s-au prins așa, una da, o sută nu, înseamnă că mai am destul“, își spuse, simțind cum oboseala îi dă tîrcoale, cum moleșeala pricinuită de efort și arșiță, încearcă să i se cuibărească în trup și în suflet, alături de părelnica inutilitate a efortului, deznădăjduitoare, gata să-l înhațe în orice clipă de îndoială.

„Da, mai am destul“, repetă și privind din nou spre creastă se văzu pentru o clipă de parcă s-ar fi detașat de realitate și s-ar fi privit pe sine de undeva din înaltul cerului ; o minusculă vietate orgolioasă dar lipsită de noimă, un punctuleț suspendat în timpul care se rotea numai pentru el odată cu soarele, dinspre un capăt spre altul al dealului, un punct suspendat și lunecător în același timp.

Cumpăni în mînă săpăliga scurtă, bontită de izbituri în piatră, clipa de cumpănă se istovi de la sine odată cu gîndul nevolniciei, brațul se abătu cu greutate asupra pămîntului scormonind un nou cuib, dînd la o parte bolovanii colțuroși și pietrele mărunțite, spongioase, povîrnite de ploi și dezghețuri de pe coama dealului.

Alese cu grijă, cu degetele pe pipăite, o ghindă bună și tare. O îngroapă cu atenție de parcă ar fi odrăslit un prunc în scutece, mingîind țărîna uscată, apoi turnă apa din cana de tablă.

Pămîntul sorbi apa nesățios, cu lăcomia pe care de bună seamă bătrînul o știa de demult ; gîlgîia și sfîrîia la contactul cu bulgării de tină de parcă o tainică chemare o îmboldea la răsfăț și desfriu în preajma glodului robit de seceta prelungă.

„Dacă ar curge un riu pe aici, sînt sigur că dealul ar fi în stare să-l soarbă pe tot, așa l-au lăcomit anii de secetă“.

Genunchii slăbiră puțin durerea lor sîcîitoare, de parcă indestularea și relaxarea pămîntului stropit, s-ar fi transmis și omului, acel soi de amorțeală ce se insinua pe negîndite spre încheieturile reumatice.

Făcu un pas la dreapta, așa ciucit cum era, apoi trase și piciorul sting sub el pînă se află din nou în echilibru. Căldarea rămăsese la cîțiva pași în dreapta și bătrînul se mînie, bodogănind.

„Iar am uitat-o, a naibii căldare. Acu trebuie să mă ridic în picioare, să mă dezdoi și parcă văd că iar m-apucă genunchii. O mai pun pe asta și mai încolo torn apa“.

Simțind în degete mîngîierea arămie a ghindei, uită de apă și se concentră asupra groapi pe care-o săpă cu migală ; scăpă în lăcașul scobit ghinda, apoi o acoperi cu palma făcută căuș, bătătorind ușor țărîna, însoțindu-și gesturile blînde, monotone, cu vorbe descîntate în șoaptă. „Eu acu te îngrop, taman cum ne îngropăm noi morții noștri, da tu să știi că abia după îngropăciunea asta te vei naște, nu ca noi oamenii. Noi am intrat în pămînt, sîntem buni intrați“.

Se ridică în picioare, abia reușind să slăbească forța cu care pămîntul îl atîntise lîngă aspra lui coapsă și rămase gîrbovit căutînd cu privirea printre brazde spre capătul lor — dacă un astfel de capăt ar fi existat cu adevărat.

„Un capăt tot trebuie să existe undeva și o să ajung eu și acolo, da deocamdată să umplu brazdele astea goale. Culmea pare ceva mai aproape decît gîndeam. Poate nici nu mai am așa mult pînă sus“.

Duse mîinile la spate, sprijinindu-și palmele de fesele descărnate, împinse pieptul înainte încercînd să-și îndrepte spinarea și mijlocul, umplîndu-și în același timp plămînii cu aerul cald și dogoritor de amiază. Făcu cîțiva pași înapoi ridicînd căldarea, se întoarse lîngă ultimul cuib pe care-l săpase și mai aruncă o privire spre virful dealului, fără să caute de astă dată să mai aprecieze distanța și timpul ajungerii.

„Cît oi avea, oi avea“, spuse cu glas hîrjiit și se lăsă pe vine. Apucă săpăliga cu nădejde și simpla atingere cu coada ei scurtă, îi încordă brațul. Izbi pămîntul uscat, pregătind un alt lăcaș pentru viața subterană a viitorului stejar. Pămîntul ieni cu scrîșnetul cunoscut de piatră mărunțită, înfundat și hohotitor în același timp și bătrînului i se păru că tina rîde a plăcere sau a batiocură, ca o muiere în iocurile dragostei.

„Îl vei făta și p-ăsta, afurisito !“ bombăni el, măturînd înciudat țărîna peste cuib, dar bucurîndu-se de atingerea aspră și caldă a bulgărilor ; turnă apa urmărind-o cum se pierde printre ei, cum le înmoaie rigiditatea grunjoasă, fierbinte.

„Mai ai ceva“.

Vocea răsună atît de aproape de el, încît bătrînul tresări năuc și urgisit de ascuțimea sunetului vorbelor, care mai vibrau încă prin aerul încins, chiar după ce băiatul lăsase între brazde căldarea adusă cu sine.

Bătrînul se întoarse cu greu sfărîmînd sub călcîie pămîntul scorojit, privind la noul venit, privindu-l cum își prooteste bratele slăbănoage în solduri, cum își rotește capul, trupul rămînîndu-i doar pentru o clipă imobil sub soare, cum mai apoi mărunțește și el pămîntul sub picioare ca un cal nărăvaș în buiestru, ocolind din ochi întregul orizont pînă spre virful dealului pe care se aflau.

„Da, mai am“, mormăi bătrînul surprins și nemulțumit de gîndul ce i se înfiripase la vederea băiatului : că aceasta nu va pleca atît de curînd, după cum el bătrînul ar fi vrut și poate că vorbele îi vor fi zeflemitoare, ca ale tuturor celor care știau „țîcneala“ bătrînului și îndărătnicia cu care pornise să împlinească visul, pe care-l avusese imediat după ziua în care băiatul întors dintr-o tabără de munte îi povestise despre pădurile de brazi.

Îl privi pe furiș, mai puțin nemulțumit, dar la fel de neîncrezător ca la început, la venirea

tiberiu pîslaru

soarele

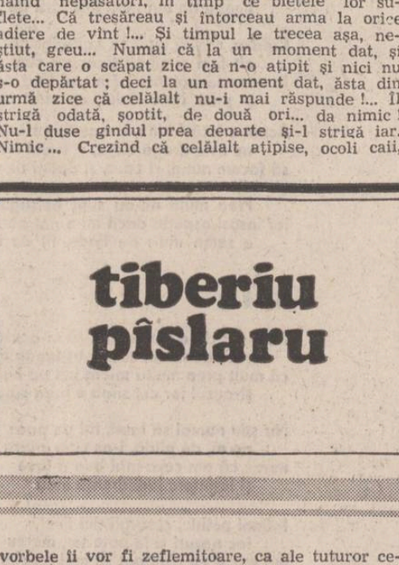

băiatului, cînd vocea spartă îi scosese din gînduri. Îl văzu cu coada ochilor cum se oprește din dansul tropotitor și fără rost, cu aerul lui absent, cum răstoarnă apa dintr-o găleată într-alta, cum întoarce găleata deșartă, așezîndu-se pe fundul ei și cum rămîne nemișcat și arborescent în bătaia soarelui, care cu toată toropenia lui asupra firii, nu reușea să-i moaie formele aspre de puber.

Bătrînul izbi cu ciudă coaja aspră a dealului, încordat de efortul, prea năvalnic pentru puterile lui și aruncă în groapă ghinda tare, fără să-l mai bage în seamă pe nepot.

„Tot nu renunți ?“ auzi glasul strident al băiatului, cu atît mai supărător cu cît bătrînul mai păstra încă speranța preaplinului liniștei amiezii, zumzetul acela continuu, adiere de nelinisti la un loc, toate numai și numai ale lui. Nu răspunse.

Din cînd în cînd scormonul înăbușit al pămîntului pietros, susurul apei printre bulgări și respirația suierătoare a bătrînului, rupeau vraja miezului de zi. Apoi din nou vîlvătaia aproape auzită a soarelui peste fire.

„Ce știi tu, măi copile“ se auzi dintr-o dată șoptind bătrînul și băiatul era sigur că vorbele se născuseră din oboseala gîndurilor, ele însele născute la rîndul lor din osteneala tăcerilor singurătății. Nu se mira de vocea coborîtă, aproape drăgăstoasă a bătrînului, neobișnuită în discuțiile cu ceilalți, cei care nu-l auziseră vorbind altfel decît răstindu-se, pe bătrînul arțăgos și mîncat de nemulțumirile vîrstei ; ședea mai departe pe căldarea întoarsă cu gura în jos și privea spre virful dealului.

„Poate că nu știu, da' nici ceilalți... ? întreabă ca și cum nu părerea lui ar fi contat în discuție, ci părerea ălora pe care îi luase drept martori, martori nu ai nestiinței lui cît mai degrabă ai neutralității lui. În disouta surdă pe care bătrînul o ducea cu ceilalți, el se dovedise pînă la urmă de partea bătrînului, căruia îi căra apă cu găleata de la iazul din vale, asta cînd era liber sau cînd putea să o steargă de la școală în orele de practică agricolă, uneori chiar cu acor-

ștefan negrișan

oameni serioși

În urmă cu vreo săptămînă, două, sau chiar mai multe — zilele fiind cenușii noțiunea de timp se alterează — somnul de duminică îi fu retezat de trei bătăi scurte în ușă. Amară senzație, la asta contribuind și cîteva antecedente neplăcute : ultima dată cînd cineva a ciocănit în ușă au fost evacuați și risipiți prin alte camere, în locul lor urmînd să se instaleze o pustoaică de vreo optsprezece anișori, venită în București doar cu o bocceluță și ochi dulci, noua secretară a unui stilp al șantierului, o fată de altfel retrasă și cu pretenții modeste, care primea rar și la ore tîrzii vizitele aceluiași protector.

Victor aruncă cearșaful, dezgolindu-și pieptul păros.

— Ei, ho, vin, murmură.

Dar capul era prea greu ca să-l poată ridica așa lesne. Duminica este ziua în care orice muncitor, frînt sau nefrînt de șase zile de muncă, dorește să lenevească. Ceasul devine un obiect aproape inutil.

Lui Victor îi place să doarmă pînă la zece. Sîmbăta își face de cap, se învîrte pînă tîrziu pe lîngă un internat de fete și, în consecință,

este foarte obosit și vrea să doarmă. Dar, vezi bine, asta nu se poate, pentru că vine unul și-ți trage cîțiva pumni în ușă.

Își frecă ochii buimac. Să tot fie patru, gîndi, însă, zărind prin fereastra murdară nori negri și scîrboși, căzu de acord că putea fi la fel de bine și ora zece. Se ridică într-un cot, să vadă ceasul, și își aminti că îl acoperise cu haine în dulap, să nu-i mai audă ticăitul.

Ciocăniturile răsunară iar, insistent.

— Ei, vin, ai răbdare, mormăi, și mai adăugă ceva, dar cu glas moale, din care moldoveanul, trezit și el, nu desluși decît cuvîntul „cruce".

În prag se legăna un pipernicit chel. O geantă cam tocită la colțuri, cu fermoarul defect, îl spînzura de umăr. Își schimba greutatea de pe un picior pe altul și nu știa cum să-și mai folosească mîinile, în timp ce Victor se întreba cine dracu era și pentru ce venise la ușa lui cu noaptea în cap.

— Doriți să vă tund ? întrebă individul, făcînd gura mică și rotundă, prin care vorbele se revărsară șuvoi, după ce vreme îndelungată fuseseră mototolite cu limba peste gingii.

— Sau poate să vă rad ? Am un brici nou, englezesc, taie orice fel de barbă, cît ar fi de aspră, vorbi repede.

Victor, somnoros încă, nu prea înțelegea bine ce se întîmplă.

— Tund ieftin, mai ieftin decît la frizerie, și prezintă avantajul că vă tundeți acasă, în pijama.

— N-am pijama, răspunse Victor, stabilind deocamdată un fel de punte de legătură cu ceea ce avea de hotărît. Dorm în chiloți.

— Nu contează, tund oricum.

— Nu mă tund.

Ce-i drept e drept, avea părul mare, dar nici prin gînd nu-i trecea să-l dea jos. Așa se purta. Numai cînd urma să plece într-un sat din Dobrogea, la părinți — și asta se întîmpla destul de rar — intra în frizeria cartierului și-i cerea unuia și aceluiași frizer să-l „aranjeze". Lăsa un bacșiș substanțial, ca un bucureștean doldora de bani, se rotea în fața unei oglinzi mari cît omul, și ieșea în stradă roșu în obraji, cu un surîs de mulțumire pe buze.

— Trei ca ăsta pe zi — șoptea frizerul unui coleg invidios — și-i dau în mă-sa de plan.

— Nu mă tund și pace, vorbi Victor cu ciudă. Orice s-ar fi întîmplat, era hotărît să nu accepte niciodată de frizer stîrpitura din fața sa. Nu-și putea explica de ce.

— Souneti-mi, nu-i așa că ieri, într-o discuție cu administratorul, ați afirmat printre altele că vreți să vă tundeți ?

— Mda, așa e.

— Păi, nu este destul de avantajos ceea ce vă propun ? Frizerie la domiciliu. Nici americanii n-au inventat-o.

— Dă-mi pace, i-o reteză Victor scurt, fiindcă ceva ce încă nu înțelegea, începuse să-l irite.

— Vă rog, insistă celălalt. Tund bine și ieftin. Am fost frizer cîndva. Cîștig și eu, cîștigați și... Nu e oare avantajos pentru amîndoi ?

— Nu !

Și îi trînti ușa în nas.

Pe coridor lipăiau încă pașii frizerului, cînd îl cuprinse o furie oarbă împotriva lui, a mesei, a patului și a gîndacilor care mișunau pe la colțuri. Se îmbrăcă repede și plecă haihui prin oraș.

În general, Victor lăsa impresia că este un tip bine dotat pentru acest secol. Adică, lua lucrurile drept ceea ce erau, și nu-și permitea nici un fel de interpretare. Interpretările sînt niște ghete fără crampoane pe un teren alunecos. Pentru el masa era masă, și atît, o scrisoare de la părinți doar o scrisoare, și nu șoeranță sau nostalgie, iar un oraș cum e Capitala — un oraș în care trebuia să dai din coate.

Uneori, Gheorghe, moldoveanul îi istorisește o întîmplare de pe vremea cînd muncea „acolo", și ceva se răscolește în măruntaiele lui Victor, sîngele circulă invers, o livadă și alte clișee dobrogene încep să plutească în jurul său, într-un haos în care încearcă disperat să facă puțină ordine. Se plimbă agitat prin camera micuță, învîrtind mîinile, sau deschide valiza să răscolească lucrurile, dar lucrurile din valiză îi amintesc de asemenea de părinți, de mama care le aranja cu grijă, să nu se boțească pînă la București. Gheorghe povestește în continuare, făcînd ochii mici și smulgîndu-și vorbele din salivă. Victor trîntește capacul și se pornește pe înjurat. Mai totdeauna are ceva de împărțit cu administrația blocului. Apoi, mai liniștit, se gîndește în mod serios că inventatorii nu merită nici măcar un leu, de vreme ce nu au inventat un șorav pentru șters amintiri.

— Mai du-te încolo cu palavrele tale, îi spune moldoveanului, și acesta tace. Îl privește o dată scurt și tace. De regulă iese înfuriat din cameră, sau intră în WC și toată ziua nu mai scoate o vorbă. Seara îl prinde muncindu-se deasupra unui petec de hîrtie pe care, fără excepție, primele cuvinte scrise sînt „Dragii mei părinți" sau „Dragă Mărioară" sau alți dragi. Roade creionul și scrie. Cînd mîna i se oprește, nehotărîtă, la jumătatea frazei, înșfacă sticla de vin care nu poate lipsi în asemenea situații și trage o dușcă. Apoi, și mai moleșit, duce rîndurile pînă la capăt, silabisind în șoaptă cuvintele ce urmează a fi scrise. Asta e soarta visătorului. De ea se teme Victor, și nu vrea să o împărtășească, de aceea nu caută să interpreteze lucrurile și întîmplările care îl prind în angrenajul lor ca tramvaiul sub roți, ci să le ia drept ceea ce sînt în realitate, niște lucruri și niște întîmplări ca oricare altele, ce se petrec oriunde, oricînd și oricui.

Exact peste o săptămînă, cam la aceeași oră, pipernicitul îi curmă somnul cu ciocăniturile sale.

— Ce mai vrei ? pufnește Victor.

— Nu te supăra. Credeam că între timp te-ai răzgîndit. Oamenii așa sînt, suciți ca funiile : tot se-nvîrt, se-nvîrt, și merg înainte.

— Am spus clar că nu mă tund.

— De la administrator știu că tot așa, clale, ai părul. Am întrebat, nu te...

— Nu mă supăr, dar vreau să dorm. Nu-mi ciocăni în ușă, că mă apucă năbădăile.

— Am încercat numai...

— Alege-ți și alte blocuri. Treci peste bulevard !

Frizerul clătină capul tare încurcat.

— Ei, cum o să merg acolo ! zise.

— De ce să nu mergi ? se înfierbîntă Victor. Cartierul e mare. Sînt familii cu șapte, cu douăzeci de copii, tunde-i pe ăia. Pe toți.

— Nu se poate...

— De ce nu ? Sînt niște lălăi. Îți umplu geanta cu părul lor. Acolo trebuie să te duci !

Frizerul căltină capul tare încurcat.

— Nu înțelegi, ce dumnezeu, acolo nu pot !

— De ce nu ? Ai o șansă mare, să ajungi frizerul casei. Zvonurile se întind. O să cîștigi clientelă pe o scară întreagă, poate chiar mai mult.

— Nu se poate !!

— Ăia plătesc bine. Nu țin de bani ca mine și ca toți din căminul ăsta. Ăia și-au făcut casă, au de toate, sînt largi la mînă. Dă-buzna acolo !

— Ei, ei, nu vrei să înțelegi și pace ! Nu se poate, nu e clar ? Așa ceva nu se face.

— De ce dracu nu se face ?

— Cum îți închipui că o să sun la ușa lor, niște necunoscuți, să întreb dacă se tunde careva ?! Ai, cum ?! Ce ai în cap, creier, sau ce naiba ? **Acolo sînt oameni serioși dom'le.**

Și pipernicitul — furios nevoie mare că bătaiul ăsta era atît de îngust la minte, încît îl obliga pe el, om cu o mulțime de copii și în permanență luptă cu timpul să risipească atîtea minute ca să-i explice ceea ce oricine ar fi înțeles din capul locului — aruncă geanta pe umăr și întoarse hotărît spatele.

O vreme Victor rămase ca năucit. În camera alăturată începu să urle un magnetofon. Asta schimbă oarecum intențiile frizerului, că încetini pasul, nehotărît, apoi se întoarse de la jumătatea coridorului și ciocăni la ușa de unde răzbătea muzica.

— Doriți să vă tundeți ? întrebă cînd i se deschise.

— Iar ai venit ? exclamă cineva și bufni ușa.

— Ce oameni ! pufni frizerul nemulțumit, căutînd parcă aprobarea în ochii lui Victor. Nu primi nici un răspuns, și, fiind optimist din fire, crezu că încă mai era o șansă. La urma urmei, un client este totuși un client. Ezitările lui Victor se datorau, desigur, acelei nehotăriri generale care domnește printre băieții de pe șantier.

— Trec și duminică pe aici. Sănătate !

— Dar noi ce dracu sîntem ? murmură Victor, privind spre moldovean.

Camera i se păru deodată foarte mică. Pereții apropiați, înghesuiți unul într-altul, cu dulapurile și paturile strivite între ei, îl sufocau. Masa părea enormă, înghițea tot spațiul dintre paturi. De fiecare dată trebuia să facă un ocol ca să ajungă la fereastră.

— Să nu vii ! răcni pe coridorul gol. Neconvins, ba chiar tulburat că pipernicitul nu auzise, alergă la scară, aplecîndu-se peste balustradă.

— Să nu vii ! Să nu vii, că... !

barbu alexandru emandi

Roșii zorile se-arată...

Roșii, zorile se-arată.
Peste veac cocoșii cîntă
Timpla lumii luminată
Întunericul înfruntă
Glasul vremii noi răzbate
De la cap la cap pămîntul
Pentru sacra libertate
Astăzi luptă și cuvîntul.

Jugul greu al asupririi
L-au purtat și încă-l poartă
Fiii buni ai omenirii
Ce-și fac drum spre altă soartă
Delirează-n somn tiranii
Sar cu schimă speriată
Și cu cît se-adună anii
Roșii zorile se-arată.

Nu o dată, din vechime,
O cumplită stăpînire
Fu răspusă de mulțime
La un ceas de izbăvire.

Filozofi cu-alese nume
Profețind dreptatea sfîntă
Amintesc mereu că-n lume
Peste veac cocoșii cîntă.

În despotica cetate
Un satrap mînat de ură
Plebeienilor le-abate
Pasul de la-nvățătură.
Ci această silnicie
Fără noimă se arată
Căci poporul e, se știe,
Timpla lumii luminată.

Ale lumilor lumine
De-n'eleaptă cîrmuire,
Cu cît vremea trece, vine,
Cu-atît ard spre dezrobire.
Neasemuita forță
Luptă cu prigoana cruntă
Și, nestinsă ca o torță,
Întunericul înfruntă.

Valuri turburi și turbate
Inundat-au omenirea
N-avea mințile ei toate ?
Asta îi era menirea ?
Dar păzi a ei ființă
Cu idei înaintate
Dat fiind că-n conștiință
Glasul vremii noi răzbate.

Cad pe rînd, zornăitoare,
Lanțurile ruginite
De pe trupuri de popoare
Ce de veacuri sînt robite.
Nici o forță, cît de mare,
N-ar putea opri avîntul
Ce-a cuprins cu-nfrigurare
De la cap la cap pămîntul.

De iți invadează unii
Leagănul de lut în care
S-au născut și dorm străbunii
Apără-l cu-nverșunare.
Cînd primejdia apare
Să nu pregeți a te bate.
Nici o jertfă nu-i prea mare
Pentru sacra libe.:ate.

Binecuvîntata pace,
Starea omului normală,
Nu cu sabia se face
Ci cu dreaptă rîndulală.
Ieri războaie-ngrozitoare
Au incendiat pămîntul
Și firește, ca urmare,
Astăzi luptă și cuvîntul.

Astăzi luptă și cuvîntul
Pentru sacra libertate.
De la cap la cap, pămîntul
Glasul vremii îl răzbate.

Întunericul înfruntă
Timpla lumii luminată,
Peste veac cocoșii cîntă,
Roșii, zorile se-arată.

debut

damian l. dumitru

SĂRBĂTOAREA

Se încălzi pămîntul. Iarba dădu un țipat și iubirea de taină o încolți. Ieșiră șuițele în cîmp scurpînd aburi. Satul murdar și îngrămădit de iarnă se primeni cu spoială de bidinea. Picioarele oamenilor și fomeilor arse de rosătura încălțărilor primiră răcoarea bătăturii, colbul vindecă rănile, amestecat cu pișat și balegă, ieși lumea cu preșurile de petece și Dunărea spăla nădușită, era toată năpîită de căldură și limpezi țoalele de mai mare dragul. Postăvile fură întoarse cu curu-n sus și cîrpite cu tablă iar fețele sfinte de pe icoane, udate cu leșie și frecate cu busuioc timpuriu, așa de dragul Domnului, să fie și el veasăl, că începea Ispasul și să făcea lumea gogoriță.

Cîinii stătuți de lanț o luară pănceauri pe cîmp, urlînd de pofte, omorîră cățelele iar cele scăpate de durere fătară pe cîmp, prin cimitir, umplînd troițele cu sînge și bale. Dunărea spălă sămînța cîinească, ducînd la vale pui orbi, fără nume.

Popa Căliman umbla pe linii să strîngă bani pentru biserică, da nimănea nu deschidea ciocul de la lanțeți.

— Precista voastră de încarnați, ăla doar el să vă dea, voi de olicăială și chirai sînteți buni, nu scoateți francu' da vă rugați toată ziulica și vă închinați, închinarea mamii voastre de calapanțe !! El umbla, el auzea, lumea uitase și să-l injure, injura el ochii care-l priveau de după obloane. Noroc, mai avea Căliman. Murea mereu cîte o babă ostenită de zăcut și satul trebuia să-l cheme să bage-n el pomana și să vină și cu țîrcovnicul, unul d'al lu'Puichilită, de cără și sacul cu colaci, cică să aibe aia pe lumea ailaltă. Atunci lumea să bătea pe țoale, dădeau neamurile mortului și pat și fustă și scaune și pantofi, de la Lascu, de la „Grevandabil".

Lumea ieși la horă, în față la Pîrsocheanu, striga de beție și bătătorea pămîntul. Fetele își făceau roșală în obraji și tremurau cu gîndul la pătule, unde le duceau dănacii să le vrăsulească în grîu. Și sara, să te știi, ce chirai ! Oamenii le pitroceau în bătătură ca pe comină și pe ele și pe muieri.

Pămîntul mustea în arătură, ieșiră și vitele la cîmp și să umflară de iarbă, pomii făcură nunți în nopți cu lună oacheșă și crăcile crăpară de flori, să bucura Domnul, că era iubăreț la fire. Venea Ispasul și să făceau gogoriță.

Fură scoase mese lungi în linie și fomeile cărară bucături și tras la cazan și începură chiiuturile și apucăturile de oameni cu dor de tinerață. Cerul le dete abur cald de șuială și satul plesni de cîntec. Jucau toți în cele trei linii, ridicară și corturi, machia să nu plouă, sparsără sticle cu vin, minjindu-se, fripseră răcnetul de moarte al animalelor, suflară cu toți bosogii în clanarete, oamenii își ciupiră fomeile de pulpe. Căliman lepădă sutana și o îmbătă pe preuteasă, care umbla creanga pe lîngă mese, ca ciocnită de barză, copiii aprinseră focuri și săreau în limbile iadului fringîndu-și tălpile, Leana lu'Nătărău bătea într-o tobă, se sprevedeau prin bluză țîțele nădușite, Mihai, de-i mai ziceau și Milanu, îmbăta giștele, turnîndu-le pe giclean cu pilnia, din damigeană, și animalele căzeau late și copiii le frigeau cu pene cu tot, Viorel al lu' Docan fugea după muierea lui s-o tundă, nu de tot, numai să-i taie părul la urechi, să-i facă zulufi și aia fugea ca înghinată, zbierînd ca strînsă-n iesle, iar ăilalți îi tot puneau piedică, s-o aouce omul ei mai ușor și să-i facă risul, Aurel de țînea pe una, de neam a lu' Ciuperceanu, boșă iapa și o înhăma la plug iar de plug legă cățeaua, pe Reta, strigă la iapă s-o sperie și aia o porni printre mese în lungul liniei. Muma lu' Aurel, tot Reta o chema, ca pe cățea, era refugiată, striga la nebunul să nu omoare iapa. Pe sară adușără țoalele de gogorițe pentru cîntatul cocoșilor și le puseră în mijlocul liniilor, apoi cîntară pînă osteniră în somn, după vorbele mirosind a vin și tăvălirea trupurilor făcută la repezală.

Unu, nu dormea ! Avea sufletul negru ca gura de ciine. Privea peste mesele răsturnate la fața cu care să ținuse el, Margareta, își privea vremea cînd o lăsase ca să la alta, de zăcea acum lîngă el, împuțită de vin și somn, că asta avea și vite, era chiaburană. Nici Margareta n-avea gînd de somn. Jucau flăcările din mijlocul liniei pe fața ei și cum stătea ea acolo, într-o rînă, i se păru flăcăului, că era tînăr, îl plînsese mumă-sa la însurătoare, că era frumoasă ca păcatul fără lună, în noaptea albită de aripa arhanghelului. În liniștea satului adormit, el Costea, cel dintîi dănac la horă, nu dormea.

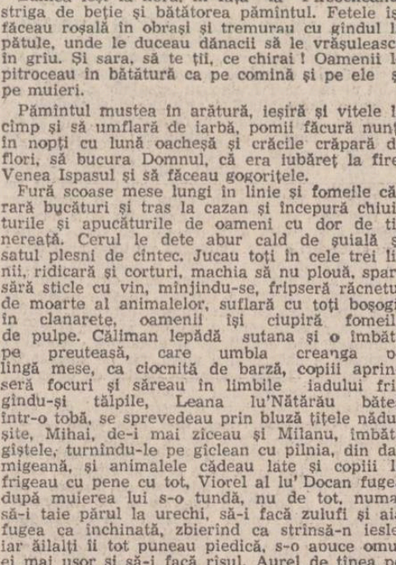

Începu să cînte. Cîntecul de chemare, de-l știau numai ei, cînd zvîntau roua ierbii, cu trupurile speriate de stele, de lumina lor, cîntecul ce-l adormea și pe Dumnezeu, care înainte îi învălea în abur și uitare... cîntecul pe care fata nu-l mai ținea minte, sau nu recunoștea glasul udat de ploaia vinului, ce-l purta mintea rănită de nenoroc, glas ce-și lingea urma de sînge, fugind de năzdrubăn să-l pitule iarba.

Margareta privea focul, zbăterea flăcărilor ițele să salte, apoi o stea îi lumină chipul, căzînd beteagă, dîndu-și duhul și inima bărbatului se cutremură.

— Hai cu mine ! mai apucă să spună.

Pe fața fetei trecu pasărea cu ochi de curvîștină, ademenind păcatul.

—Hai cu mine, că te tai !

Așa zise Costea, iar fata îl privi pentru prima oară, căutîndu-i ochii tulburi de sminteala luminilor ce duceau steaua la îngropăciune, se ridică și cum era așa, dreaptă, veni lîngă el, lipindu-se de trupul ce altădată, cu sudoarea vorbelor rupte din căldura pămîntului o învăluia, îl cercetă și mîinile îi înghețară, nu era el, Costea, nu mai era, trupul strîn era o ispitire, apoi glasul ei domol stînse jelania unei muieri-stea, ce se olicăia peste pămîntul de hodină.

— Taie-mă !

Costea strivi cu betele otrava care țîșnise din el, mîna se înfipse în grîul scuturat și tăvăli lînia cu trupul fetei ostenit de așteptare, o luă apoi în brațe și o duse în pădure, încălzind-o cu aburi de băutură, pe ea, pe Margareta, moartă de mult, răzbită de frigul răsuflării, dar Dumnezeu își curmă somnul, lovindu-l durerea de șele și văzu !

În pădurea luminată de pomana stelelor cobori arhanghelul cu ochi de muiere. Avea mîini albe și trup necosit. Bărbatul văzu sînii nerușinați și întinse mîinile.

— Ia-mă, Costea, ia-mă pe mine, nădușește-mă cu sămînța ta de nărav, hai, acușica să te văd de te tragi din neam de putere, nu mă lăsa să strig de dragoste, hai Costea, că-ți dau vis și frumușață, hai... hai...

Dumnezeu acoperind cu lumină muierea, îl nărozi. Bărbatul căuta lucirea ochilor ei păcătoși, trupul ei mirosea a abur nerușinat de lampă stînsă deasupra așternutului, mergea spre Dunăre, unde muierea își lăpădase cămășuița, aruncînd lumina în moarte.

Cînd arhanghelul intră în apă, avea ochii Margaretei.

Se isprăvi cîntecul de lună, cocoșii beți nu cîntară, satul se trezi pe apucate, își lua vopselele și țoale și se făcu gogoriță. Oamenii așteptau la capătul liniilor. Începea păruiala bărbaților și cel mai puternic primea șoapte de muiere aleasă pe-o noapte fără păcat, Domnul le dădea lumină veasălă, lua auzul și vederile satului, rămîneau numai ei doi pe năsipul scos cu obidă de Dunăre, nisip singerat zbătut de strigăt și apă. Bărbații așteptau cu plăcere arhanghelul să trimită sămnul, să nădușască, să-și scoată ochii, să-și rupă oasele și bărbăția, fomeile tremurau atîtate de sîngele ce trebuia să ude bătătura, copiii fură legați la suflet să nu vadă, așteptarea era vierme ce le rodea măruntaiele și le înnoda mințile. Un hohot despică cerul, sămnul de lumină uită drumul, Dunărea își întoarse pîntecul de fată mare oftind de viața ei scursă, oamenii priviră prostiți, îi uitase Domnul și doar pentru alinarea bătrînetii lui era Ispasul.

Căliman urla izbind lănțetii cu biciul, ciudă de bărbat fără putere, fomeile ajutau și ele, visînd bucuria nopții, dar cerul nu vedea grămada de carne sfîșiată de patimă, arhanghelul îi uitase, ochii lui umeziți de moarte erau pentru Costea, mîinile lui de muiere cărau trupul flăcăului plesnit de apă.

Sortită celui ce răzbea fu Margareta. Dar nu răzbi nimeni. Muscară toți din pămîntul ce-i aștepta să le ia sufletele, să se îngrașe, dar n-avu parte decît de băutură, așa cît să nu uite cît era de sterp. O fomeie urlă atunci să o caute pe Margareta și s-o dea la toți, cît o putea fiecare, așa de minia domnului și arhanghelului năuc. Satul porni nădușit și împopoțonat cu țoale de gogoriță să o caute. Dunărea îi striga, vrăsulîndu-se, dar nimeni nu căta la țîpătul ei, erau pănceauri, mergea spre pădure, călcîndu-se între ei, care să ajungă primu', fomeile erau mai toate primele, s-o prindă, să-i lapede cămășuița, dar odată ajunși, stătură locului și apucară să vadă pasărea oarbă înălțîndu-se spre cerul înrosit de minie. Margareta înghețase în anotimp cald, cu iarbă arsă de nădușală, trupul ei gol presărase în jur zăpadă netopită, ultima ei suflare omorîse fluturi înșelați de miros de dragoste. Oamenii și fomeile, urîți de nesomn și văpsele, priviră moarta apoi injurară cerul. Arseră și rădăcinile pădurii cu oameni de Ispas cu tot.

„Au, Doamne, de ce ne pedepsisi, că pentru tine vrusărăm ! Mincați-aș sufletul tău, pentru tine !"

Peste trei zile cei rămași găsiră trupul lui Costea îmbuibat de apă, verde. Nu jeli nimeni. Nici pe el, nici pe Margareta, nici pe ceilalți. Satul rămas întoarse icoanele la părete și nu mai avu lăcrămi.

pe deal

dul tacit al profesoarei. El unul nici măcar nu se simțea vinovat, așa cum îl acuza taică-său, că adică vorbele lui generaseră „țicneala" bătrînului și mai apoi chiar ruperea lui de cei ai casei.

„Ceilalți ? întrebă bătrînul, scuipînd cu năduf în praful dealului, și ceilalți de unde să știe ?".

Tăcură din nou. Se auzea doar foșgăiala vîlvătăilor soarelui și izbiturile rare ale săpăligii și fîșîitul apei din cana veche de tablă.

„Ei cred că bătrînețea ar fi un soi de copilărie cu susu-n jos, cu mușteți și cu izmene vătuite în miez de vară, dar mai au timp, le-o veni și lor vremea".

Băiatul se foi pe fundul căldării, dar nu-l întrerupse pe bătrîn care continuă :

„Poate că bătrînețea nu te face mai înțelept, dar sigur te învață să te legi mai strîns de viață. Sînt mult mai multe firele care te leagă de viață, sînt mai adînci, întocmai ca rădăcinile copacilor, cu cît e mai bătrîn copacul cu atît rădăcinile sînt mai adînci și mai numeroase".

Apoi după un timp, ca o continuare subterană a șuvoiului gîndurilor, spuse :

„Dacă aș avea apă, multă apă, aș fi putut sădi brazi, dar brazii, ehei vezi bine că ăștia cer apă nu glumă și-apoi gîndesc că pe la noi îi prea mare căldura pentru ei, iar viscolele iernii sînt mai năprasnice ca la munte, unde orișicum e mai adăpost".

„Mai spune-mi o dată — continuă după un răstimp — despre pădurea de brazi. Aia pe care ai văzut-o în tabără. Nu cum e atunci cînd o privești din tren, mohorîtă și închisă la fire, ci așa cum este înăuntrul ei, cum o simți cînd te preumbli prin ea. Este adevărat că dacă îți lipești urechea de trunchiuri auzi șuvoiul sevelor curgînd ? Sau dacă privește spre vîrf simți cum se leagă pămîntul cu cerul ? Și răcoarea și mirosul de tămîie nearsă. Și iarna, este verde și iarna, nu-i așa ? Ce minunăție este o pădure de brazi !".

„Bine, bine, concede băiatul, da' nu vezi că nu se prinde nici o ghindă ? Și nici anu' trecut nu s-au prea prins".

Bătrînul turnă toată apa din cană apoi se lăsă pe spate, pînă cînd deveni una cu pămîntul și nici nu se sinchisi de faptul că trupul întreg i se vălurea, mulîndu-i-se după brazdele săpate cine știe cînd în coasta dealului.

„Și cine mă împiedică să încerc, să mai încerc încă și încă, să amin moartea dealului ? Să leg cerul cu pămîntul ? Una dacă se prinde și tot înseamnă ceva, pentru că un copac este un copac, întocmai ca și omul. Îl sădești, îl îngrijești, îl ai și te bucuri de el".

Ridică brațul în care ținea cana de tablă, o apropie de obraz apoi de frunte, primind cu înfiorare răceala metalului peste pielea încinsă.

„Vii pe la noi mai pe seară ?" întreabă băiatul, foindu-se neliniștit pe fundul căldării.

„Asta-i deci, l-a trimis mă-sa — și se înfurie — ce-or mai fi vrînd de la mine din nou ?" Gîndul nu-și urmă traiectoria ci se frînse, stăruind doar ca un ecou al tuturor nemulțumirilor din vremea din urmă. În lumina puternică a soarelui zări pentru o clipă chipul fetei — mama băiatului — cu puful auriu de la tîmple și de pe bărbie, cu ridurile lăbărțate care-i cuprindeau jurul ochilor și rădăcina nasului. Fața muncită de soare, asprită de timp și nevoi îi rămase în spatele pleoapelor pe care le strînsese de tăria luminii. Avea întruchiparea femeii lui, întru totul asemănătoare cu a fică-si, de parcă realitatea existenței uneia îl întorcea încet, încet, spre pragul depărtat al nașterii ei, la moartea celeilalte.

„Sigur mă-sa l-a trimis" reluă vechiul gînd.

Își așeză pălăria ușoară peste întreaga față căutînd să scape de arșiță și de lumina colcăitoare. Pentru amintirile care-l năpădeau, doar umbra și întunericul sînt bune, iar lumea care ne naște în spatele pleoapelor, năvălea mereu și mereu cu chipul fetei și al neveste-si.

Întinse mîna spre ciurul cu chinde. Pipăindu-le se gîndea :

„Ce ciudat ! Cum viața nu poate începe decît din moarte, adică viața copacului înseamnă moartea ghindei, a ghindei care la rîndul ei este chiar fructul copacului...". Ultimele cuvinte le rostise cu vocea înceată iar băiatul nu-l auzi.

„A trecut aseară Panait pe la noi. Zicea că îți iau dealul".

„De ce să mi-l ia ?"

„Zicea alde Panait, și tata era de acord cu el, că dacă-l terasează cu buldozerele și aduc pămînt din baltă, or să poată pune vie, așa că nu văd...".

„Vie ?" îl întrerupse bătrînul repede.

„Păi de aia zice mama că dacă tot îți iau dealul ce rost are să mai stai supărat pe ei și să... că ei..".

„Că ei... îl înghină bătrînul. Păi ce eu nu știu ce vor ei ? Adică să mă întorc pe prispă, să zac toată ziua și să mă bucur de pensie ? Auzi vorbă „stai colea la soare, stai colea la umbră, nu fă aia, nu fă asta", înghină bătrînul vocea fică-si cu ironie și oarecare răutate neascunsă.

Sălta pălăria, lăsîndu-și partea de jos a feții descoperită. Deschise ochii privind bolta pălăriei, dar cîteva raze de soare, subțiri și iuți, îi strînseră pleoapele într-un reflex dureros. Pietrele dintre brazde și bulgării de glod uscat, îi săgetară coastele și umerii.

„Îmi iau dealul", bolborosi bătrînul deschizînd încet pleoapele, căutînd să privească firele putrede ale împletiturii calotei, făcînd să dispară chipul neveste-si ori al fică-si, nici el nemaiștiind bine al cui, într-atîta le suprapusese timpul. Amintirea sicîitoare a certurilor cu fica-sa rămase undeva în urmă, lipsită dintr-odată de orice noimă, făcînd loc dealului pleșuv a cărui imagine greoaie creștea, se lățea, cotropindu-i întreaga memorie de parcă din înaltul cerului de unde se privise adineaori în închipuirea lui și se văzuse ca un punct minuscul lipsit de importanță suspendat și lunecător totodată, se prăbușea spre deal iar dealul se apropia de el mătăhălos strivitor, cu aceeași repeziciune.

„Îmi pare rău de povestea cu brazii" spuse într-un tîrziu băiatul, în timp ce se ridică de pe găleată, o ia de toartă întorcînd-o, bălăngănind-o scurt în mînă ca să împrăștie puținul noroi format pe ouza ei. Se depărtează.

Bătrînul își saltă pălăria, a auzit pașii tîrșiți ai băiatului, se răsucește pe o parte, petrecîndu-l din priviri, văzînd cum acesta se leagănă printre brazde, se încețoșează, dispare.

Se mișcă puțin, încercînd să scape de ghionturile pietrelor și de razele soarelui. Își turti pălăria pe față și îl cuprinse o toropeală plăcută în care se cufunda pe negîndite.

Pădurea de brad vuia odihnitor, misterios, ca un cîntec de leagăn de la începuturile vieții Sub arborii imenși, abrupți și verticali ca luminările din zilele de priveghi mirosind a tămîie nearsă, se lăsa o răcoare binefăcătoare care suia încet de pretutindeni, dinspre rădăcini, dinspre pămîntul în care se germinau aproape auzit, semințele arborilor viitori. Crengile legănătoare se ridicau spre înalt unind pămîntul cu cerul. Trunchiurile zvîlte cu lacrimile rășinei curgînd pe obrajii solzoși, fremătau la trecerea sevelor dinspre cer spre pămînt și în afund, timpul se rotea încet, tot mai încet, odată cu soarele înspre un capăt al dealului.

ÎNTRE NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

Urmare din pag. 1

națională din secolul nostru au schimbat și datele teoretice ale problemei naționale, dovedind că eliberarea națională nu este neapărat rezultatul eliberării sociale și că uneori este însăși condiția ei. Istoria mondială a veacului demonstrează și că, în multe din conflictele internaționale cunoscute (indiferent de orînduirea socială a țărilor în chestiune, uneori chiar „țări socialiste"), conștiința identității naționale s-a manifestat cu un ascendent pronunțat asupra conștiinței de clasă. Teoria luptei claselor, — elaborată cu un secol în urmă într-un stadiu incipient, — trebuie aprofundată și fundamentată pe baza argumentelor oferite de noile structuri, interne și internaționale, ale societății contemporane.

Are muncitorul patrie ? Formula inițială a fost denaturată. Epigonii marxismului necreator au perpetuat prea lungă vreme și o altă teorie, potrivit căreia, acceptînd totuși națiunile ca atare, le categorisește după criteriul mărimii și puterii materiale, îndrituindu-le pe cele mai mari să le integreze pe celelalte, mai mici, sau dispersate („rămășițe de mari popoare"), considerate ca incapabile să se elibereze singure, ajungînd pînă la apologia colonialismului din secolul trecut („prin cucerirea Indiei, englezii au introdus acolo cea mai mare revoluție socială pe care a cunoscut-o vreodată Asia"). Aprecieri similare s-au făcut și la adresa altor imperii europene, cotropitoare de teritorii din trupul țărilor mai mici. Socialiștii români de pe întreg cuprinsul țării au salutat cu îndreptățit patriotism înfăptuirea statului național unitar român în 1918. Patria muncitorilor noștri se numea deci România. În interviul acordat ziarului „L'Unità", cu cîțiva ani în urmă, secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, adăoga : „este adevărat, noi am criticat încă de mult unele teze vechi — la care, dealtfel, pe vremea cînd exista, Cominternul a renunțat el însuși — potrivit cărora România ar fi fost un stat multinațional. Această teză nu corespundea realității, ea nu ținea seama de faptul că constituirea statului național român unitar a fost o necesitate obiectivă a dezvoltării României — lucru despre care a vorbit la timpul său Marx și apoi Lenin, încă în 1914".

Moștenirea teoretică marxistă despre raportul dintre caracterul de clasă și cel național constituie și principalul punct de plecare pentru dezvoltarea concepției asupra relației : **național — internațional.** Absența unei concepții marxiste finalizate și universal valabile, în politologia curentă, accentuează totuși complexitatea problemei în zilele noastre, îndeosebi acolo unde internaționalismul e conceptualizat într-o hermeneutică anistorică ce contribuie la adîncirea complexității cadrului mondial.

În abordarea tuturor acestor probleme, un rol hotărîtor revine forței și experienței mișcării socialiste și muncitorești. De aceea, internaționalismul trebuie să se realizeze într-un chip practic nou, adică să pornească de la recunoașterea diversităților, acceptînd posibilitatea de a încerca experiențe diferite, dreptul fiecărui popor de a-și alege singur soarta, pentru că „internaționalismul" nu poate fi, desigur, o simplă sumă mecanică a intereselor naționale, dar nici un concept abstract, dincolo de interesele concrete ale clasei muncitoare din fiecare țară și din toate țările, interese convergente în respectul mutual al suveranității naționale, în promovarea colaborării și prieteniei dintre popoare.

În odiseea ideii, pentru cel ce crede cu adevărat în destinul de pace și libertate al omenirii, între „național" și „universal" nu există contradicții antagonice. Au existat și există contradicții fundamentale, ca acelea dintre iobagi și feudali, dintre proletarii exploatați și patronii exploatatori, dintre monopoluri și întreaga națiune, sau dintre trusturile „multinaționale" și oamenii muncii din toate țările în care acele trusturi acționează. În ultimele cazuri problema națională împrumută alte dimensiuni, implicate în trăsăturile definitorii ale societăților contemporane avansate și putem descifra perspectivele dezvoltării lor istorice la diferite nivele : economic și tehnico-organizatoric, socio-politic și ideologic etc.

În așa numita doctrină a convergenței, în care se amestecă teorii similare dar și contradictorii, de la J. K. Galbraith la M. Duverger, la modă astăzi, ca și altele, — generate mai ales de incertitudinea relațiilor dintre cele două sisteme, în cadrul noii revoluții tehnico-științifice, crizei energiei etc. —, evoluția raportului dintre național și internațional nu se clarifică, ci împinge la noi și grave confuzii, prin ambiguitatea și diversitatea soluțiilor preconizate pentru societatea viitoare, amenințată tot mai evident de agravarea „polarizării globale" în cîteva **zone de influență supranațională,** de primejdia reîmpărțirii lumii după criterii în care „dispariția statului și a națiunii" nu mai prezintă nici măcar garanția teoretică a păcii mondiale din textele clasicilor socialismului științific, ci tocmai dimpotrivă. Dacă am reduce sfera tuturor raționamentelor la fatalismul „liber consimțit" al blocurilor și al marelui protectorat, s-ar ajunge implicit la rezolvarea problemelor prin lichidarea lor, la trecerea cu tăvălugul politico-economic și chiar militar peste realitățile socio-istorice fundamentale, la minorizarea culturilor naționale (ale „micilor națiuni" bineînțeles), la izolarea ideilor (stinjenitoare) de egalitate, libertate și umanitate și a purtătorilor de cuvînt ai acestora.

Europa, — continentul în care a apărut mișcarea muncitorească, teoria marxistă și prima revoluție socialistă, — e preocupată de acest proces al bipolarismului, al alienării teoriei convergențelor pe plan mondial, inclusiv a teoriei privind raportul ierarhic dintre național și internațional (pe care practica revoluționară dintr-o perioadă revolută îl justifică în vederea „revoluției socialiste mondiale imediate").

Pornind de la cunoscuta premisă a lui Marx că „numai o națiune liberă poate să-și îndeplinească obligațiile sale internaționaliste", apare evident că un sistem ierarhic de relații nu consolidează internaționalul în sistemul raportului național-internațional, ci dimpotrivă, favorizează și întărește tendințele naționaliste și hegemoniste și ne reintroduce în lumea unor concluzii nerealiste și perimate, sau menite unui trist viitor.

Vocația istorică de solidaritate a clasei muncitoare nu se poate traduce în termenii unor funcții și direcții lineare, ai unui raport mecanic dirijat, ci reclamă respectarea deosebirilor obiective de interese dintre țări și popoare și a contradicțiilor interne și externe intemeiate pe ele ; iar coordonarea acestor interese, în spiritul solidarității și conștiinței de clasă, nu se poate realiza decît pe baza principiilor recunoscute ale egalității și independenței, pentru că dispariția națiunii este și un act al dispariției clasei.

Interdependența istoriei politice și a celei socio-economice și culturale europene și mondiale, interpătrunderea istoriei unui popor cu aceea a altor popoare, relația dialectică dintre istoria națională și istoria universală, iată cîteva dintre ideile acceptate azi de majoritatea istoricilor și politologilor din toate țările, după cum rolul claselor sociale, al maselor populare, în determinarea destinului istoric al națiunilor, a dobîndit o certă prioritate în istoriografia ultimului deceniu. Relevarea, în acest context, de către secretarul general al P.C.R. și sublinierea rolului națiunii ca „un factor puternic de progres și civilizație în lumea contemporană" reprezintă o contribuție teoretică actuală extrem de oportună, la definiția clasică a națiunii și la conceptul ce stă în centrul ei în acest moment hotărîtor pentru înțelegerea universului etnic în expansiune din unele regiuni ale planetei, pentru noul internaționalism și lupta pentru pace, dintr-o lume fără precedent în tensiune și transformare.

CĂRȚILE ANULUI

Iarna e o altă țară

Urmare din pag. 1

sigur, ponderea factorilor ce intervin și condiționează destinul Anei Pop se schimbă de la o etapă la alta a vieții sale, ceea ce nu înseamnă totuși că vreunul joacă rolul decisiv. Există un complex de elemente, mai puțin periculoase în sine, împletite într-o plasă din care nu mai poți ieși. Nimeni nu este vinovat, aparent, în acest proces. Nici ereditatea ce creează o simplă predispoziție, nici insuccesul profesional, ce poate fi compensat pe alte căi ale întortocheatului suflet omenesc, nici obtuzitatea celorlalți, atît de naturală, nici injustiția administrativă, nici agresivitatea, și nici chiar indiferența afectuoasă a soțului. Dar toate împreună pot să compună cea mai deplină imagine a eșecului existențial. Personajul tragic este banal într-un asemenea univers, ceea ce nu-l lipsește de compasiunea noastră, cu toate că și-a pierdut adevărata lui forță mintuitoare. Apocalipsa administrativă acționează clipă de clipă și nu mai salvează sufletele noastre ce rămîn neînfricoșate iar contemplarea ei devine un spectacol atît de curent încît nu mai sesizăm fața destinului în spatele circularelor, anunțurilor și mișcărilor sale cotidiene. Catharsisul devine imposibil pentru cititor, banalitatea aparentă a faptelor îl implică totuși direct, lipsindu-l și de satisfacția burgheză că ar fi exterior dramei de pe „scena" romanului. Excluzînd caracterul neobișnuit al întîmplărilor, romancierul dorește de fapt să-l atragă pe cititor, folosește un truc pentru a-l face să descopere tragedia din carte în propria sa existență, atît de bine învăluită în vălul zeiței Maya.

Iată deci cum sugerează un scriitor mai tînăr posibilitatea de a construi romanul semnificativ al epocii. Acest efort nu este un privilegiu al nimănui, iar rezultatele vor părea suprinzătoare pentru mulți dintre autorii de mîine ai literaturii noastre. Atîta cît ne este îngăduit a vedea de pe acum, o dificultate majoră va consta în crearea tensiunilor conflictuale și a structurilor narative corespunzătoare. Pe acest plan se confruntă meditația socială cu aspirațiile estetice, gîndirea politică și cea artistică, concluziile autorului privind destinul uman și voința sa de a construi personaje viabile. Orice efort de înțelegere de către scriitor a omului și a istoriei sale este unul plastic întruchipat în alt fel de personaje și întîmplări. Înseamnă deci o construcție nouă a romanului ca atare. Ar fi prezumțios a spune că Gabriel Gafița reformează romanul românesc de astăzi, este însă neîndoios că propune o meditație asupra structurilor sale care ar putea să dea de gîndit chiar și unor autori cu rezonanță mai amplă în conștiința publicului. **Iarna e o altă țară** este un roman care trăiește din acuratețea descrierii unui destin coplesit de mecanisme obiective. El nu are conflict pentru că nu mai există conflicte deschise. Alternanța planurilor temporale și a perspectivelor asupra aceleiași realități sugerează fărîmițarea vieții individuale pînă la punctul unde nu mai există întoarcere, iar aspirația spre puritate și unitate originară înseamnă nebunie curată, alunecarea într-un plan al irealității. Fără a încerca un joc de cuvinte, putem spune că, într-o asemenea perspectivă, tragedia izvorăște din absența dramatismului, adică a dimensiunii spectaculoase a vieții, cea care coagulează adeseori energiile și ne face să depășim momentul critic sau să pierim în felul orgolios pe care ne-am obișnuit a-l numi demnitate, și nu este decît tot o formă de eșec. Insistînd asupra descrierilor, autorul ne face să uităm că narațiunea sa este atît de simplă, aproape inexistentă, că el abandonează în acest fel însăși ratiunea de a fi a romanului. Avem de-a face tot cu un element de concepție, tradus într-o mare puritate a liniei, într-o limpezime de cea mai bună calitate a frazării textului, într-un fel de estetism al trăirilor. Nebunia Anei nu are nimic grotesc și schimonosit, iar capitolul cu fuga de la sanatoriu, simulată sau reală, înseamnă probabil și cea mai frumoasă „pagină" a cărții, cu aspirația către albul și altitudinea simbolică a munților. Este parcă o intrare într-un chenar de stampă japoneză, cu acumulare de detalii ce compun irealitatea existenței sale miniaturale pe care însă o putem experimenta deplin. Conotația estetizantă devine aici un atribut de calitate iar calofilia autorului este o propunere de realitate, ea adîncește existența și o face să merite a fi trăită prin frumos, cu toate grimasele și căderile sale. Salvarea nu vine prin creație adică prin opera pe care o adăugăm la ceea ce este, ci printr-un element subiectiv, de punere sub specie artistică a întregii noastre existențe. Este bine ceeea ce este frumos, este rău și aducător de moarte côté-ul noroios și urît al vieții. Frumosul este echilibrat și armonios, conditia originară a naturii și a vieții, iar pe această linie, Gabriel Gafița compune pagini de descriere din proza noastră mai recentă.

Romanul acesta care trăiește numai din descriere evidențiază, deci, mai ales **cum** se întîmplă lucrurile, decît **ce** se întîmplă propriuzis. Chiar și rudimentul de narațiune este susținut pe un ton egal, care este al întregii cărți, cu o privire de sus și adeseori cu humor. Intuiția fină a autorului este de a nu aglomera pagina. Linia prea apăsată și insistentă n-ar putea trăi fără o narațiune amplă care să o susțină, și astfel ar fi trădată intenția cărții. Această trăsătură a romanului mi s-a părut uneori chiar că maschează o carență, că ascunde rarefierea nepermisă a textului. Unele pagini răutăcioase, pline de ritualuri de bufet literar, ar fi putut să lipsească tocmai din acest motiv, nu că am fi deranjați de ascuțișul lor. Construcția inteligentă, ingeniozitatea cu care alternează planurile este, de asemenea, sursă de goluri involuntare. Dacă partitura Anei este perfectă, cu referință bine condusă la toate celelalte planuri ale cărții, cea destinată lui Filip incorporează destul de exterior tragedia Anei. Există aici și intentia autorului de a ne face conștienți de o anume insensibilitate a sa, fără a o enunța ca atare, însă procedeul este folosit cu rigiditate, încît avem uneori senzația de planuri adăugate cu forța. Vinovăția involuntară și obiectivă a lui Filip, prin rolul pe care îl joacă în viața Anei, este excelent sugerată în prima parte, cu introducerea de planuri și perspective ce apar în discursul discontinuu al personajului, atunci cînd bolnava se confruntă cu sine, cu doctorul sau cu tovarășa ei de salon, gradînd efectele și creînd imaginea de disparitate a vieții sale sufletești. Acest element trebuia întărit în partea rezervată lui Filip, iar tragedia ar fi apărut astfel într-o lumină mai puternică și ar fi dat un suflu mai riguros întregii cărți. Partea finală se caracterizează tocmai prin accent exclusiv pe elemente marginale, pe descrierea mediului gazetăresc, pierzînd din vedere substanța mare a romanului. De aceea, rezolvarea firească din punct de vedere literar, sugerînd absurdul fără ieșire, printr-un mecanism de tot obiectiv, de la sfîrșitul cărții pare de asemenea lipită, urmînd după mai multe capitole ce deplasaseră interesul cititorului pe cu totul altă problematică decît a tragediei trăite de Ana.

Iarna e o altă țară este rezultatul unei meditații atente asupra formelor romanului și asupra relațiilor sale cu destinele omului contemporan. Leit-motivele enunțate încă din prolog sugerează ipostaze diversificate ale unei tragedii generale pe care o trăiește omul prins în structurile societăților de masă create de istoria modernă. Este o carte a unui autor tînăr, remarcabil prin talent și conștiință estetică, despre care vom mai auzi.

Urmare din numărul trecut

— Ce părere aveți despre felul cum este prezentat Maiorescu în dicționarul apărut la Editura Univers, sub coordonarea lui Dim. Păcurariu?

— Trebuie să recunosc în modul cel mai sincer că dintre toate prezentările, aceasta este cea mai bună. Înainte de toate este bine organizată, distinge bine cele trei domenii în care s-a afirmat criticul Junimii : limba, literatura și ideologia culturală, subliniind esențialul din fiecare. Pe un spațiu limitat, expune concentrat și clar întreaga activitate a lui Maiorescu, subliniind marile calități și merite ale sale. E de remarcat că nu se încurcă în tufișul influențelor, ci arată cum Maiorescu, preluînd o serie de idei estetice, de circulație în epocă, reușește, cu ajutorul lor, să ducă o luptă de mare succes pentru asanarea literaturii noastre. Din întreaga expunere a lui Pompiliu Marcea cititorul se alege cu o imagine clară despre marea însemnătate a lui Maiorescu pentru literatura noastră.

— N-ați vrea, în schimb, să ne spuneți aici părerile dv. atît despre dicționarele literaturii, cît și despre filozofie ?

— Constat că în ultima vreme au început să apară la noi dicționarele de tot felul ca ciupercile. N-aș putea spune că este, din toate punctele de vedere, un semn îmbucurător. În ce privește cele literare, apărute mai recent, în măsura în care le-am consultat, n-am putut să nu-mi formez cele mai serioase rezerve. Cred că cele relatate în legătură cu Titu Maiorescu sînt indicii suficiente. Dar nu vreau să generalizez în sensul că dacă Maiorescu a fost deficitar expus, întregul dicționar e lipsit de valoare și invers, dacă Maiorescu este o reușită, întregul dicționar este reușit. Totuși, dacă Maiorescu figură unică în literatura noastră, a fost tratat cum am văzut, aceasta nu poate să nu arunce umbră asupra întregului dicționar. După părerea mea, în afară de Dicționarul literaturii române, elaborat de colectivul de la Iași, în toate se resimte o boală funciară : graba și cu ea superficialitatea. În același timp, în cele mai multe cazuri, se resimt carențe serioase în ce privește coordonarea. De coordonator depinde în bună parte reușita dicționarului, el îi imprimă ținuta. Însă ținuta nu în sens de părerile sale personale, ci de obiectivitate, de impersonalitate, și, în același timp, de tratare a problemelor la nivel. El trebuie să aibă o largă, dar și profundă orientare asupra întregii literaturi și chiar și dacă nu cunoaște toate problemele în amănunt — ceea ce este imposibil — să aibă bunul simț și pregătirea de a observa inadvertențele. Colaborarea la un dicționar pretinde înainte de toate spirit sintetic, apoi o cunoaștere temeinică a subiectului tratat, cere muncă migăloasă și bine controlată, cu sesizarea pe scurt și pregnant dar mai ales exact a tot ce este esențial. Coordonatorul este obligat să respingă atitudinile subiective ale redactorilor, mai ales să nu admită polemici de felul celor găsite în dicționarul de sub conducerea lui Mircea Zaciu, în care Liviu Petrescu îi reprosează lui Tudor Vianu că dacă ar fi urmat metoda „întoarcerii la izvoare, nu ar fi căzut într-o asemenea eroare" sau că lui Adolf Lason, acum 120 de ani, „s-ar fi cuvenit să nu-i scape „cutare" abatere. Astfel de procedee, cu intrare în amănunt, merg într-un articol independent, dar nu într-un dicționar, coordonatorul ar fi trebuit să respingă pasajele respective. În ce privește modalitatea de alegere a colaboratorilor mă simt îndemnat să dau un exemplu care mă privește pe mine, și anume felul cum sînt prezentat în dicționarul apărut la „Univers" sub conducerea lui Dim. Păcurariu. Redactorul articolului este Dan Simonescu, om de știință de prestigiu, pe care îl stimez și prețuiesc foarte mult. Însă d-sa este specialist, o adevărată autoritate, în literatura română veche. Îi sînt foarte recunoscător pentru caracterizarea ce mi-o face, anume că as fi „autorul mai multor sinteze, temeinice și originale, de estetică generală (filozofică) și literatură, însă, nefiind estetician, ceea ce remarcă din ideile mele sînt lucruri comune, n-a sesizat tocmai latura cît de cît originală din lucrările mele. Dar, de fapt, nu acest lucru mă face să mă refer la acest articol, ci faptul că îmi atribuie o afirmație pe care n-am făcut-o niciodată.

Tiberiu Bențe : „Genune"

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Prof. univ. dr. Liviu Rusu:

„Lectura trebuie să fie una: conștiincioasă, cu aplicație, cu atașament și aprofundare, cu respectul strict al obiectului"

Eu n-am afirmat niciunde că poezia populară românească ar fi „cea mai frumoasă, cea mai adîncă și cea mai mișcătoare din toate poeziile populare", cum citează Dan Simonescu. Este adevărat că în teza mea secundară de la Sorbona **Le sens de l'existence dans la poesie populaire roumaine** fraza se găsește însă nu este vorba de o afirmație a mea, ci de un citat, în ghilimele, dintr-un studiu al lui Auguste Dorchain, citat după care eu imediat am adăugat : „Pareilles appreciations sont exagerées". Cred că nu-i deplasat să amintesc că la susținere am fost chiar elogiat pentru această ținută obiectivă, de a nu mă fi lăsat dus de un naționalism sentimental. Am ținut să fac această îndreptare fiindcă în publicistică am fost ironizat — și cu drept cuvînt — pentru această afirmație care mi s-a atribuit. Nu pot să nu repet : prea se resimte în dicționarele noastre graba. Așa se explică, de exemplu, că atît în dicționarul coordonat de Dim. Păcurariu, cît și în cel de Mircea Zaciu, în articolele despre Ibrăileanu, de altfel foarte bine redactate, nu se accentuează tocmai punctul esențial al principiilor sale critice : supunerea la obiect. Este o scăpare regretabilă și este regretabil că le-a scăpat și coordonatorilor. Cît despre dicționarul de filozofie, pe care l-ați amintit, nu pot să nu-mi exprim, de asemenea, cele mai serioase rezerve de natura celor pe care le-am exprimat în legătură cu dicționarul de estetică.

— Ați spus mai adineauri că nu considerați din toate punctele de vedere drept îmbucurător faptul că apar atîtea dicționare. Ce înțelegeți prin aceasta ?

— M-am gîndit tocmai la graba despre care am vorbit. Eu aș repeta vorbele adresate de Arghezi tinerilor scriitori : „grăbiți-vă încet". Cu surprindere am constatat nu o dată în răspunsurile date anchetei lansate de Viața Românească părerea că în definitiv un dicționar este perfectibil. Profund regretabilă părere. De la început trebuie să se lucreze cu cea mai mare competență, constiinciozitate si migală, cu o temeinică și verificată pregătire, pentru ca să nu fie nevoie de perfectionare decît de completare cu lucruri noi. În definitiv, cine garantează că toți posesorii primei ediții vor cumpăra si pe a doua, mă gîndesc mai ales la tineretul studios, care nu în orice caz are punga plină, așa încît rămîne cu erorile de felul celor pe care le-am semnalat. Eu aș recomanda stăruitor îndeosebi coordonatorilor, dar și fiecărui colaborator în parte, să studieze cît mai serios marile si micile dicționare si enciclopedii din țările cu mare tradiție culturală.

MOROMEȚIANA

Trei chestiuni rezultă...

I. Echilibrul sufletesc (de stricarea căruia se teme cel mai mult Ilie Moromete) acea **„liniște și desfătare a minții"**, amenințată de **„neliniște și teamă"** pentru că **„gresise lăsîndu-se atît de mult în voia firii sale"** (p. 481), „liberatea" cum își definește el însuși acest echilibru, este direct condiționat, în universul moromețian, de echilibrul a trei forțe principale aflate în relație nemijlocită cu acțiunile eroului : pămîntul (grîul, porumbul, salcîmul) — regnul vegetal, animalele casei (oile, caii) — regnul animal, și propria lui **„stăpînire de sine"** care **„ii trebuie mai mult ca oricînd"** (p. 482). Astfel, **„omul ca măsură a tuturor lucrurilor"** nu este măsură a fiecăruia dintre ele, ci a tuturor la un loc, printre „lucruri" incluzîndu-se pe sine însuși (Moromete, prototipul eroului echilibrat, este „stăpîn" pe pămînt, pe animale, pe ai săi și **„pe sine"** ; dacă s-a lăsat prea mult **„în voia firii sale"**, neglijînd **„acea stăpînire de sine pe care și-o cunoștea și care il ferise totdeauna de lucruri necugetate"**, p. 482, riscă stricarea echilibrului : **„pentru bucuriile lui de mai înainte trebuia încă să plătească"**, p. 483, de unde rezultă că **„bucuriile lui"** sînt determinate direct de **„lăsarea în voia firii"** ; **„stăpînirea de sine"** este o calitate, și nu un proces). **„Acea gîndire necruțătoare care duce înțelegerea pînă la capăt și care lovește și arde pînă la os credința în pacea și armonia lumii"** — care i-ar fi trebuit lui Moromete **„mai ales"** (p. 482, aluzie la revoluție) este întrevăzută surd și nesigur de către erou, tocmai pentru că presupune stricarea echilibrului natural **(om-natură)** și refacerea, în detrimentul forțelor inconjurătoare omului, a unui echilibru social. La Moromete, **„Răzvrătirea"** și **„speranța"** iau forme ofioase, fiind reflexul echilibrului sufletesc către care în fond se întorc, determinîndu-l ; ele sînt tocmai **„bucuriile"** lui Moromete, **„lăsarea în voia firii"**. Țugurlan, despre care Ilie Moromete crede că are o astfel de **„gîndire necruțătoare"** simte instinctual necesitatea răsturnării **„păcii** și **armoniei lumii"**, dar luptă haotic, iar opinia publică a satului îl ia de **„om rău"**, **„nepriețenos"** și pune ideile lui anarhice pe seama dezechilibrului liniilor principale de forță ce ordonează viața țăranului (nu are pămînt, nici vite, i-au murit mulți copii, **„e prost"**, sau **„e nebun"**, cum spune Cocoșilă, p. 145, în sensul că nu se compară cu ei, „liberalii" din poiana lui Iocan.

În realitate, tocmai pentru că aceste linii de forță nu-l ating pe Țugurlan el își găsește un echilibru propriu, ordonat în alt cimp valoric, iar faptul că lumea îi zice **„prost"**, **„nebun"** sau îl compătimește **(„Bietul Țugurlan !")** se explică prin aceea că eroul nu este înțeles. Cele trei probleme care-l frămîntă pe Ilie Moromete sînt familia, cătunul și satul ; altfel spus, situația individului, socială și politică : **Trei chestiuni rezultă din cele spuse de Țugurlan : că numai cine are lot poate să facă politică, alta că din pricina lui Cocoșilă a rămas Ion al lui Miai fără lot, și a treia că nu sîntem mai deștepți decît Ion al lui Miai** (p. 143). Această „triadă moromețiană" apare din primele rînduri ale romanului. Cînd Bălosu rivnește la sacîmul lui Moromete, acesta îi spune : **Să ții minte că la noapte o să plouă. Dacă dă ploaia asta fac o grămadă de grîu, Tudore.** (p. 10) — numindu-și propria condiție socială faptul că **„are lot"** și poate discuta de la egal la egal cu Tudor Bălosu. Acesta definește situația politică — pe care Ilie Moromete a numit-o la modul general — ca armă cu două tăișuri ce se poate întoarce împotriva celui ce-o folosește : **Mă întîlnii pe la prinz cu Albei. Zicea că mîine dimineață porneste prin sat după impozite.** Prin urmare, **„alta, că din pricina lui Cocoșilă a rămas Ion al lui Miai fără pămînt"**. Cocoșilă, Tudor Bălosu, Albei — sînt motive imediate, nu cauza ; nu „din cauza" lui Cocoșilă a rămas Ion al lui Miai fără pămînt, chiar termenul folosit, **„din pricina lui Cocoșilă"**, este o aluzie ironică la o cauză mai adîncă. Aluzia la această realitate politică imediată îl face pe Moromete să se întristeze și, ca reflex, întoarcerea către familie : **„Moromete se mohorî dintr-o dată. Vru să răspundă, dar se ridică pe neașteptate de pe stănoagă și să-i spre poartă : un cal scăpase din grajd și voia să iasă la drum (...)** (p. 10).

Ca element din realitatea nemijlocită, integrat organic în viața familiei, calul exprimă o atitudine. După tăierea salcîmului, ciinele va simți astfel evenimentul : **Dutulache ieșise din gaura lui de sub șira de paie și se uita peste grădină, parcă nedumerit și el** (p. 85) Pe cînd ceilalți — mama, fetele băietii — își arată zgomotos mirarea **„de ce"** a tăiat Moromete salcîmul. Dutulache doar **„se uită"** din gaura lui spre golul rămas în locul arborelui. Prin această imagine se realizează tragicul situației, elementele își simt homeopatic lipsa, golul dintre copaci îl scoate pe Dutulache din gaura lui de sub șira de paie, ciinele se află acum între două „goluri" așa cum se va afla în final Moromete însuși între două goluri : golul din casă, reparabil, și cel din pămînt, ireparabil, cele patru pogoane vîndute, pierdute ca și salcîmul. Animalele din **Morometii, I** exprimă adesea presentimente, atitudini ale eroilor.

În contextul discuției cu Bălosu, calul îi aduce aminte lui Moromete de propria-i familie, de faptul că s-a stricat gardul curții, perimetrul proprietății, mîndria lui între vecini (cătun) (în final eroul tocmai gardul și-l va renova, sancționîndu-și această ambiție : **Toate alelalte le terminasem și rămăsese gardul, observă el ironic,** (p. 461). În acest context calul este o chemare necesară, un impuls pe care eroul în urmează orbește. Astfel că **„nu sîntem mai deștepți decît Ion al lui Miai**, a treia chestiune ce-l frămîntă pe Moromete, înseamnă că toți sîntem legați de ale noastre. Pămîntul nu simbolizează puterea familiei, ci forța politică a individului, întrucît grîul, porumbul, tutunul, etc. sînt legătura familiei cu statul, din ele se plătesc impozitele. Animalele, în schimb, reprezintă în cel mai înalt grad această putere, vitele scot sărăcia din casă ; ele au, pe de altă parte, o valoare constantă — pe cînd grîul are un preț fluctuant, stabilit în funcție de recolta anuală, de interesele statului ; pe el nu te poți baza, așa cum face Moromete, prețul putînd să scadă chiar la jumătate. Astfel că, oridecite ori va fi vorba despre familie, despre situația socială, se va face aluzie la animale, pe cînd grîul, pămîntul în general, va fi în **Morometii, I,** un fundal al discuțiilor politice. Chiar membrii familiei împrumută ceva din comportamentul animalelor, Nilă are **„o ceafă ca un taur"** (p. 99), Achim se repede spre copiii de pe izlaz **„ca un uliu"** etc.

2. Aceeași triadă în interpretarea Catrinei Moromete cînd se întreabă de ce este bărbatul ei neliniștit : **„Se întîmplă ceva în familie ? Poate plecarea lui Achim la București, dar asta se vorbise de prin iarnă, se gîndiseră destul. (...) foncirea, dar și asta era poveste veche. Banca ?... Da, dar nici asta nu se putea, fiindcă timpul era foarte răbdător și amenințările mari se spărgeau în puzderie de amenințări mai mici pe care cu ajutorul timpului le duceau zilnic în spinare** (p. 59) ; autorul reia, în intro-

Tiberiu Bențe : „Ofranda"

ducere, tocmai acest punct de vedere al mamei ca pretext : **„În cimpia Dunării, cu citva timp înainte de cel de-al doilea război mondial, se pare că timpul era foarte răbdător cu oamenii : viața se scurgea aici fără conflicte mari"**, iar în final, replica : **„Peste trei ani izbucnea cel de-al doilea război mondial : timpul nu mai avea răbdare,** (p. 510), ceea ce ne arată că „simțul" mamei privind lumea în care trăiește nu este real ; de altfel Moromete însuși recunoaște că s-a înșelat : **„Filfirea încetă a amenințărilor — întinderea lor de-a lungul anilor și de aici părerea că timpul le va sfărîma și înlătura — iată care fusese capcana...,** (p. 481) Catrina Moromete nu poate să aibă un punct de vedere politic. Ea vede **„că nimeni nu este mai deștept decît Ion al lui Miai"**, simte tendințele de acaparare ale mediului, dar în privința forței politice pe care i-o poate da bărbatului ei pămîntul formulează vag doar această idee : **„Era deci limpede că numai Moromete singur era pricina propriilor sale ginduri"** — politica fiind ceva bărbătesc care o face să se teamă : **și Catrinei i se păru atît de ciudat acest lucru încît se închină"** (p. 60). Pentru Catrina Moromete politica pe care o face bărbatul ei este un efect al „preaplinului", un „hybris" — „păcat" : **așa se întîmplă cînd omul uită de dumnezeu, uită și dumnezeu de el, și îl lasă singur în fața păcatelor. Pentru că, mai bolborosi ea cu fața în căpătîi, numai păcatele nu te lasă să dormi** (p. 60). **„Păcatele"** lui Moromete sînt, ca și în tragedia clasică greacă, dorințele lui de a-și depăși condiția umană, miza pe inteligența proprie și pe bunul simț comun ca recunoaștere a valorii. Textul este formulat în vecinătatea imediată a tragediei eschileene : **„Zeii nu-i mai iau în seamă pe oamenii care neagă credința, îi lasă singuri cu greșelile lor"**.

Raționamentului ei, Moromete îi opune două contra-argumente : **„De-aia dormi tu bușteau, lovi-te-ar moartea, că n-ai păcate"** (ironic pentru că de fapt Catrina s-a sculat din somn numai simțind **„nemișcarea trează"** a bărbatului ei) — transformînd maxima în exemplu ; de fapt, femeia expune un punct de vedere pe care-l va ilustra cu propria-i viață, neliniștea ei nu este în privința adevărului enunțat, ci cum să-i facă pe oameni să-l înțeleagă ; metoda și nu scopul o neliniștește. În tragedia clasică, ca și în cazul Catrinei Moromete, acest lucru este imposibil : eroii văd adevărul în momentul prăbușirii **(„a suferi pentru a înțelege").** Cînd are în minte al doilea exemplu, însă, Ilie Moromete se oprește în loc și-l judecă mai adînc : **Auzi idee, reflectă el cu glas șoptit oprindu-se lîngă poarta grădinii. Dacă ar fi așa, că din pricina păcatelor nu poți să dormi, (...) ar însemna că Paraschiv al meu (...) ar însemna că e omul cu inima cea mai curată de pe pămînt** (p. 77) — pentru că Paraschiv într-adevăr doarme buștean (dar Moromete nu-l ia în considerație pe Nilă, care vorbește în somn frămîntat tocmai de **„păcatele"** de peste zi, iar membrii familiei îl ascultă și-i pun întrebări ca să le afle, p. 491—492). În fapt, autorul vrea să ne spună că, din punctul de vedere al acestei maxime, toți eroii sînt niște **„hybristes", „păcătoși"** (în frunte cu popa) ; această lege nu-și mai poate dovedi, deci, funcționalitatea, neexistînd un punct de reper, un „gen proxim" al curățeniei sufletesti. Catrina Moromete este privită cu multă neîncredere de către bărbatul ei — și pentru că nu are acel punct de vedere politic, dar mai ales pentru că, în conflictul major clasic această lege funcționînd în contextul politic prin excelență, ea caută s-o extindă asupra întregii existențe a individului. Astfel, conflictul din **Morometii I** se desfășoară în vecinătatea concepției clasice despre tragic numai într-un singur personaj, Catrina Moromete, care adînceste necontenit sensul doctrinei, își modelează tot timpul viața după ea și „sacrifică" în van pentru bărbatul ei. (Pentru asemănarea cu eroii lui Eschil vezi, la acest personaj, și valoarea visului : **„Noaptea însă, în vis, faptele ei și ale altora începeau din nou să trăiască și în această a doua viață puterea ei de a înțelege și a îndura se prăbușea sau se înălța FĂRĂ VOINȚA EI...,** (p. 441) iar corul din „Agamemnon". **„În somn prin fața inimii se plimbă amintirea unei fapte rele. Inima o vede, dar nu poate să se apere. Această amintire picură strop cu strop în inimă, și FĂRĂ SĂ VREA omul se lasă cuprins de gîndul cel bun" — Eschil, Agamemnon,** passim).

Nicolae Georgescu

P.S. — Revenind, criticul Nicolae Manolescu sedimentează într-un P.S. la recenzia săptămînală a domniei sale tot ce a înțeles din recenta traducere a lui Al. Miran și din „convingerile" mele. Susținătorul lui Al. Miran rămîne „la părerea contrarie". Contrarie la ce ? Este, adică, „pentru contra" ? N-am expus o părere, ci o concluzie documentată. Mă rog, sînt, însă, la mijloc și probleme de instrucție filologică. Dar vorbe ca „spirit denigrator și inveninat", „ochi răuvoitor", „umoare întunecată", „ură" — ore de unde le mai știm ? Ni se adresează ? Chestiunea e filologică și nu medicală. N.M. încurcă planurile și în acest P.S. Ca să-i spulber și ultima speranță că s-ar afla în fața unei traduceri „integrale" a „Orestiei", îi amintesc (deși știe, a consultat cartea) că „Orestia" poate fi tradusă integral numai în măsura în care ne-a parvenit din negura veacurilor integral. Lipsesc din ea sau sînt mutilate, circa trei sute de versuri, pe care Murnu, părintele „Orestiei" la noi, le-a evitat cu bună știință, pe care filologii le traduc dînd sensul aproximativ (sînt studii pentru fiecare loc corupt) — și pe care Al. Miran le-a redat, zice N. Man., „într-o limbă «plină» grea de sens poetic", după interpretarea aproximativă a lui Paul Mazon, precizăm noi, fără să-și informeze cititorii cînd pasajul este corupt (o face o dată sau de două ori, mi se pare ; se poate întocmi o listă „copioasă" cu locurile corupte peste care a trecut ca lebăda pe ape). Defăimător ? Eu nu defaim, depling. Și nu atît traducerea aceasta — este Al Miran singurul care traduce prin intermediar ? — cît situația la care s-a ajuns, ca un nespecialist să emită „păreri contrarii" la o certitudine.

atelier literar
poșta redacției

V. MILESCU : Confirmări îmbucurătoare, în noile texte, care aduc un plus de siguranță și dezinvoltură, dar și un plus de substanță și adîncime : „Schimb", „Clipă de clipă", „Din ambiție", „Și peste mine", „Nu vreau să te întrec" (minus „pirjolitoare" !...). Scrisoarea reprezintă un angajament solemn și emoționat care implică, însă (să nu vă amăgiți cumva !...) grele obligații și renunțări. Vă dorim curaj și succes !

N. ȚONE : Nu sînt lucruri noi, deosebite, nici semne de progres. Paginile exprimă încă un nivel de cultură modest, scăzut, o anumită sărăcie de idei și limbaj. Cîteva par ceva mai înfiripate („Incertitudine", „Greieri artificiali", „Apus în Cîmpia Română"). Proza e slabă, stîngace.

M. CIORANU : Stagnare, inerție, plafonare, lipsa unui imbold al autodepășirii, al îmbogățirii și îmbunătățirii mijloacelor și uneltelor, al lărgirii orizontului de cultură. Cîteva pagini mai răsărite : „Umbra", „Neprevăzut", „Ochii mei".

D. IONAND : E interesant, într-o măsură, în „Vînătoarea", procesul reacției de culpabilitate, sub amenințarea șantajului, dar nici el nu e urmărit cu finețe și adîncime, ci rezolvat simplist, „tras de păr" etc. Finalul rămîne și el cumva în aer. Iar umorul, care era atuul dv. principal, a cam dispărut de la o vreme.

ALCOS : Cu un asemenea „palmares" și cu o atît de îndelungată experiență (pe care o atestă semnificativ și textele însoțitoare), „atelierul literar" se simte onorat să-i bateți la ușă, dar și excedat în rosturile, condițiile și... „baremurile" sale de virstă !... Aveți prin preajmă cîteva reviste bune (una, chiar la Tg. Mureș) unde, după părerea noastră, ați putea folosi chiar „ușa din față" (ca să nu mai vorbim de edituri, pentru asaltul cărora nu ne îndoim că dispuneți de „armamentul" adecvat) Vă dorim succes !

RADU EUGENIU STAN : E ceva mai bine acum, parcă, lucrurile se desfășoară mai ingrijit, mai cursiv, mai convingător. S-ar putea ca proiectul dv. să aibă șanse de reușită (și se pare că știți destul de bine ce aveți de făcut pentru a obține acest rezultat).

VLAD DUMA : Povestirile dv. sînt, deocamdată, foarte tulburi, confuze, unele aproape de neînțeles. În domeniul pe care-l abordați, fantezia nu e suficientă, nu e deajuns să visați — cum ziceți — ci e nevoie, în primul rînd, de o armătură solidă de cunoștințe științifice de specialitate, de o informație mai largă și mai riguroasă, de o cultură generală mai cuprinzătoare. Relatările și descrierile nu sînt rău făcute, condeiul e destul de viu și curat (chiar dacă șovăielile nu lipsesc și experiența e încă sumară), dar motivațiile psihologice, logica desfășurării lucrurilor sînt adesea în suferință, cînd nu sînt, cum spuneam, tulburi, confuze, de neînțeles. Să vedem ce mai urmează.

D.E.R. : „Armură", „Fragment", „Y".

Mina Ignat : „Rădăcini"

SEBASTIAN COSMIN : E un început demn de atenție, mai ales în ce privește motivul tematic, unele idei și metafore. Dar, în general, lucrurile nu sînt duse pînă la capăt, nu ajung la împlinire (grabă ?, lipsă de experiență ?...) ci rămîn aproape de stadiul de bruion, nefinisate, cu multe neglijențe, aproximații etc. „Întîmplare", „Proiect de interviu", sînt paginile cele mai interesante, și ele, însă, insuficient puse la punct. Mai încercați.

EOASTHUS CANTEMIRA : Aceleași însușiri promițătoare, dar, din păcate, aceeași formulă-impas, același metaforism excesiv, dezlînat, supraetajat, în ghirlande încîlcite ori în enumerări statistice nesfîrșite, metafore „în haită", cum ziceți, fără aport, neintegrate unui sens, unei viziuni, unei structuri. Un început de coerență și semnificație, în „Singurul cinematograf". (Adăugați, în viitorul plic, și o semnătură mai „civilă"...).

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Alb mincinos", „În țara piticilor", „Despre sensibilitate" etc. ; „Mama", „Indemn" ; „Ce păcat !", „Cîntec fără nume" ; „Singurătate eu te voi", „Toamnă bătrînă", „Toamnă, ajută-mă" etc. ; „Fără titlu", „Percepții", „Filozofică" etc. ; „Toamnă cu dor", „Actorie", „Trepte", „Tezaur" etc. ; „Ritual", „Trandafirii albaștri", „Agonie", „Enigmă" etc.

Florin Bănică, Vasile Șica Pălășanu, V. Tecuceanu, Ștefanio I., Vasile Zgorobete, Gligor Mircea, Ion Dumitrescu, T. Pirvan, Al. Dak, Mihai Cotuțiu, Florin Danu, Paul Mona (ceva. în „Pierzanie", „Fosnet de galben"). **Decebal Alexandru Seul, Victor Addel :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Abia o părere

Îmi bîntuie aerul inspirat
clopot de seară în vînt
în briza subțire
spre țărm
acvatici cai
spre propria lor
răstignire

nisipul plajei ațipit
în așteptarea
voalului
de mireasă al iernii
urmele pașilor tăi
abia o părere...

G. M. BUCOVICIOR

Scrisoare

Și cînd deschid spre tine
Fereastra unui gînd
Ar vrea să mă înunde
Un răsărit de lună
Pe șolduri lungi de ape
Mă simt alunecînd
Și parcă frunza rară
Ar vrea ceva să-mi spună
Mi-e dor de tine mamă
Ca de un spic de grîu
Cînd din cuptorul verii
Așteaptă să respire
O cît aș vrea ca mînzul
Scăpat de ham și frîu
Să zburd iar prin ogradă
Nebun de fericire
Dar nu mă pot întoarce
E prea tîrziu deja
Degeaba îmi știu umbra
Doinind pe prispa casei
Acum sînt prea departe
Și-mi amintesc — cîndva
Dialogam cu iarba
În dialectul coasei...

VIOREL MUNTEANU

Toamnă

O lacrimă tremură-n aer
și cred că numai eu
mă strecor în ea. Așa cred.
Mi-e sufletul de toamnă
— venin și miere —
cînd mă-mprăștii în frunzele jilave
și-alunec scurt cu ele
pe fruntea sticloasă a nopții.
Frunză cu frunză m-adun apoi
(derulați deci imaginea invers)
nu pentru un pom,
ci pentru o stea. Căzătoare
e mîna cu care s-o ridic
aș vrea. Temătoare, nesigură.
Aripi amorfe plutesc : pînze
întunecate. Eu am să-ntrzii
căci tot mai caut, tot mai găsesc
însingerate și singure — frunze.

LAURA MARA

Adevărul

Salvați această margine de cer
Izvor necontenit cu început în rai
Și-n mine parte a gîndului neadormit.

Trec nopți și zile,
Sorii nici nu dorm
Și nici veghează,

Caută pustiul și nu mai e pustie ;
Copii ai noii vremi
Nu judecați
Ceea ce nu puteți trăi.

VASILE TRIF

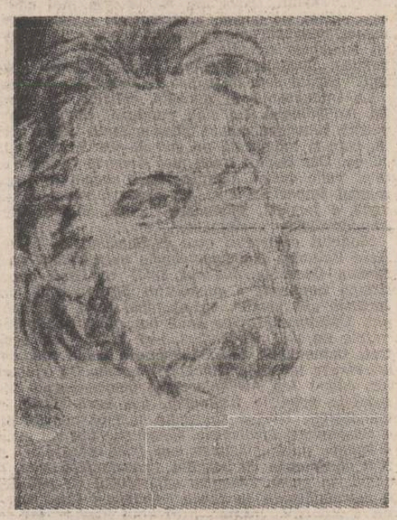

Nicolae Kruch : „Ludovic Spies" (desen)
(Din expoziția „Tezaur prahovean")

Clipă de clipă

Traversez cu tine ziua
imensă, ca o pasăre mare, albă
răstignită de aripi
sîngele-i miroase a iasomie
sau, poate, nu-i sînge...
poate-i un cîntec
un plînset, o rugă,
care i se prelinge din trup
pe buzele noastre
clipă de clipă...

VICTORIA MILESCU

Cîntec

Ce senin este urletul de lup !
Stam lîngă lupi, trup lîngă trup.
M-au sfîșiat într-o noapte cu lună,
Că n-am putut urla cu ei împreună.

NICULAE ALEXANDRU VEST

De profundis

Aprind zilnic candela în
cimitirul limuzinelor
de lux
și depun jerbe de șpan spiralat
pe capota celui dispărut.
Zefirul miroasce a benzen
rulmenți ruginiți
plîng la
poalele crucii
bile mici de oțel se scurg
în țărna unsorii minerale.
ghiața în zodia șocului
însoțesc durerea mea
de
voal violet.
O moarte scundă și rujată
cu sternul ascuns
într-o
broboadă metalică
seamănă în lutul gras
semințe
de
frînă pretimpurie.

GEORGE STANCA

Regăsindu-te

La o răspîntie de drum, o, flori de măr,
copilărie luată în răspăr
și reveneli de gînd curat
ne'mpodobit și-nmiresmat.
La o răspîntie te-am regăsit
eu păcătos îmbătrînit
și te-am cerut dovadă de dulceață
și te-am trezit de dimineață.
Ca să te iau prin tîrg de lume
să te iubesc cu dor anume :
împătimit în literele mele,
poate visam poveri mai grele.
Dară din fulg, o flori de nea,
cin'să mai smulgă ar putea ?
Te mustră deci
pe regăsitele poteci.

IOAN DUMITRU DENCIU

---

gh.d. vasile

Explozia primăverii

Explozia primăverii. Ghioceii spuzesc pieptele,
pe biroul meu, într-un pahar cu apă, stă o zambilă
albastră pe care mă gîndeam să ți-o ofer,
plimbarea noastră prin parc într-o zi însorită
este o linie șerpuind către primăvara
presimțirilor,
vorbe ocolitoare, sticle de bere la
debarcader, tăcere
tăcerile ritmice spun mai mult decît risipa
vorbelor.

Echinocțiul de primăvară.
Egalitate între iubirea mea pentru tine
și limita pe care mă întreb dacă vei
putea-o învinge
o, Doamne ! Vom izbuti să ieșim cu bine.

Echinocțiul de primăvară,
alergătura noastră după cumpărături, prima
ta vizită
de două minute într-o casă goală ca sufletul
meu fără tine

(o vizită însoțită de spaima mea de a te
jigni și pierde).
Este imposibil să-mi imaginez nemărginirea
fără tine,
despre ce mi-ar mai vorbi tri-lu-ri-le
gri-lu-ri-le cocorilor ?
Știi bine că fără tine n-ar fi rămas imaginea
lor în cosmogonia noastră.

Numărul nemărginirii

Oameni călători — cu automobilele spre
Bușteni
eu rămîn să număr șirurile de cocori pe
cerul de turnesol
unii își organizează festivitățile zilnice
eu număr șirurile de cocori
cocori de primăvară și de toamnă
cocori de toamnă și de primăvară
să aflu numărul nemărginirii
Oameni călători — unii spre piinea zilnică,
alții spre Indii și Australii,
unii spre miazăzi, alții spre miazănoapte,
unii spre continente demult descoperite
alții spre continente nedescoperite,
oameni călători
Oameni călători — unii se nasc în aceste
clipe miraculoase
alții dispar în aceleași clipe,
mamele unora spun cîntece de leagăn
ale altora bocesc la căpătîiul morților,
(de la leagăn pîn-la mormînt călătoresc toți
muritorii
unii pe jos, desculți ori cu opinci.
alții pe biciclete, alții pe motociclete,
alții în autobuze supraaglomerate,
alții în automobile demodate,
alții în automobile ultramoderne,
alții pe vase fluviale, alții pe vase
oceanice,
și alții în avioane
iar alții în rachete
cosmice
inter-
stelare)
Oameni călători,
eu rămîn să număr șirurile de cocori
cocori de primăvară și de toamnă
cocori de toamnă și de primăvară
să aflu numărul nemărginirii.

Între Polul Nord și Polul Sud

Tri-lu-ri-ri-lu-tri
Gri-ru-ri-ri-ru-gri
tri-lu-ri-le
gri-lu-ri-le

Cocorii-n zbor între zăpezile eterne,
constelația Orion le luminează aripile,
planeta noastră se-nvîrte pe osia imaginară
între Polul Nord și Polul Sud.
Cocori în zbor
între zăpezile eterne
Ei văd conturul continentelor bîntuit
de urgia oceanelor atotputernice,
ei văd continente scufundate
și lumi încă nedescoperite,
uite, acolo era Troia de unde vine
legenda cu preafrumoasa Elena,
cu bărbații viteji țiriți
prostește la moarte
pentru o femeie pieritoare,
uite mari împărății năruite, pustiite, șterse
de pe suprafața planetei
sentimentul trecerii și nimicniciei este și al
cocorilor
tri-lu-ri-le-gri-lu-ri-le
inseamnă „Vanitas vanitatis omnia
vanitas"
noi sîntem atît de mici sub nemărginirea
deschisă de cocori în pendularea lor egală
— limbi ale ornicului universal —
și ei nu presimt nașterea unui nou continent
al iubirii sub privegherea stelelor noastre
ocrotitoare.

Dar tu ?
Dar tu ?

Vintilă Făcăianu : „Mecanisme de război"

CONFABULE

Bunicul

Pentru Dumitru Părnuș

Într-o zi, bunicul se hotărî să-și scrie autobiografia. Avea mai mult de 80 de ani și ținea din ce în ce mai greu condeiul între degete. Sus, pe întîia pagină, a scris cu litere mari : VIAȚA MEA. După titlu a mai scris aproape cinci pagini despre viața lui. De la naștere pînă în ziua în care s-a hotărît să facă asta, pentru că simțise că-și va pierde memoria.

De ce, să întreba pe bună dreptate un cunoscut grafoman, a scris bunicul atît de puțin ? Nu cumva nu i se întîmplase nimic deosebit în lunga sa viață ? Nu cumva nici nu merita să-și scrie VIAȚA, chiar și în numai cinci pagini ? Etc, etc.

Chiar așa, i s-ar putea răspunde, bunicului nu i se întîmplase nimic cît trăise. Se născuse din oameni săraci și de aceea de mic slujise în sat și la oraș. Slujì și primul război mondial. Pe urmă se însură și își lumină masa cu mai mulți copii. Slujì și al doilea război mondial. După aceea își crescu nepoții și chiar strănepoții. Cînd crezu că nu mai poate face nimic merse duminica la biserică. Privirea i se pierdu și un zîmbet blînd, atoate înțelegător, începu să-i plutească pe chip. Nu mai certa pe nimeni, nici sfaturi prea dese nu da. Îi plăcea să audă numai lucruri de bine și de frumos, nu mai ura pe nimeni, nici nu se închipuia dumnezeu. Alunecă pe lume cu blîndețea cerii de luminare mînăstirească pe cale să se stingă sub suflarea unui călugăr.

Și ce a mai făcut bunicul demn de adăugat în paginile pe care le-a scris ? Nimic deosebit, a murit. S-a întins în pat, seara, și spre dimineață a murit. Trupul îi părea și mai firav în hainele cele mai bune. Își pierduse privirea aceea pe care numai anumiți oameni care reușesc să fie cu adevărat bătrîni și înțelepți o pot avea. Zîmbetul însă nu și-l pierduse. Un zîmbet modest, care măsura cît VIAȚA MEA scrisă pe cele cinci pagini. Un zîmbet cu nimic deosebit, pe care însă mulți nu-l au niciodată. Zîmbetul unui om care a înțeles să îmbătrînească în înțelepciune, fără ură și fără patimă. Gîndindu-se mai mult la cele ce nu a făcut decît la cele ce a făcut, îndreptînd ce mai era de îndreptat și nu stricînd ce mai era de stricat, iubindu-și trecutul fără a disprețui prezentul și viitorul.

Iulian Neacșu

Stele pe ochi

Urmare din pag. 1

vă dea Dumnezeu sănătate și să-mi dea și mie și să ne dea la toți. Și așa mai departe. Se iscălea, făcînd cu ochiul.

Mielul ajunsese între timp un berbec în toată regula și răspundea la numele de Vasile numai dacă el îl striga. Îl învățase să mănînce coji de portocale, pîine și pește sărat. Adică exact ceeu ce mînca și el, adunînd de prin port. Îl ținea legat în spatele casei, sub un șopron, de unde o scară ducea de-a dreptul în pod. Berbecul îl urmărea de fiecare dată cum suie și rămînea pufnind și bătînd din picioare, iar el dispărea. Adormea repede, tun. Era și băut într-o noapte iar sufluI unei explozii i-a smuls tocmai atunci acoperișul și l-a aruncat peste niște grădini. Cînd s-a trezit, în locul întunericului și-al grinzilor cu care era obișnuit, a simțit stele pe ochi. Degeaba și-a frecat pleoapele, a închis și deschis ochii, ceea ce vedea și simțea erau stele, mici vietăți care sclipeau și se zbăteau în neștire, ca atîrnate de-un fir, coborînd și urcînd totodată, bătătorind rece aerul și încălzindu-i-se sub ochi.

S-a sculat în picioare, drept, și cînd s-a mai desmeticit o clipă, a văzut orașul arzînd. S-a uitat în jos și berbecul nu mai era.

Cenaclul Flacăra din nou la București

Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar, organizat de C.C. al U.T.C. și revista Flacăra, condus de poetul Adrian Păunescu, va fi prezent din nou în București, la cererea unui mare număr de iubitori ai poeziei și muzicii tinere.

Teatrul „Ion Creangă" va găzdui două întîmplări literar-artistice ale Cenaclului în zilele de simbătă, 20 decembrie și duminică, 21 decembrie, cu începere de la ora 19.

Biletele se găsesc la casa teatrului, începînd de luni, 15 decembrie.

---

liliana cristea

Pe drumul dacilor

Pe drum de taină-al dacilor să vii
bătînd la poarta noilor cuvinte
găsești în lut izvoare încă vii
și sîngele-n statui încă fierbinte !
Ne-a adunat asemănarea horei
Carpații îmblînziți numai de noi
și Fluviu-n presimțirea revărsării
ne-a strîns pe ramul lui ca pe un roi.

Mereu născînde stările de bine
pe aurite pietre rezidiți
continuînd destinul în destine —
în comunism trăim bineveniți !

Moștenire

Prilej luminii de-a străbate veacul
i-au dat străbunii presărați în glie
rămîne-n urma lor frunziș de doine
și-o cusătură în urzeli de iie.

Și mai păstrăm prea-limpede hotarul
ca adăpost al limbii ce ne-odnnă
în cring de lauri semănați perpetuu
sub soare bun — triumf peste furtună !

(PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA CEA DE A III-A EDIȚIE A FESTIVALULUI „BALADELE DUNĂRII", GALAȚI — 1980)

Poeme insolite

Urmare din pag. 1

Mama, vatra natală, copilăria, singurătatea, iubirea, noaptea, desprinderea de matrice, lacrimile, melancolia, somnul sau fiorul morții sînt cîteva realități și sentimente care devin cîntec absolut necesar ; firescul exprimării la Mircea Micu ne duce cu gîndul că poetul își face din datoria de a le cînta chiar arta de a trăi și că dacă n-ar găsi pe nimeni să le asculte ar fi capabil să le comunice ghețarilor, toamnei, zăpezii, salcîmilor (din copilărie), pădurii de fagi sau unui cîine fugit de la țară între blocuri.

Gravitatea lirismului din **Murind pentru prima oară**, prezentă peste tot dar mai ales în ciclul **Insomnii în spital**, transfigurează pentru noi suferința celui mai intim organ al ființei numite poet, anume — a văzului ; astfel că toate poemele din acest capitol poartă o încărcătură „mai grea" ca a pietrelor de moară, pentru că duc în sînea lor tristețea și durerile vederii : „Mă spintecă lumina ca o spadă / sau ca un țipăt de sirenă dintr-un port / paralizat vremelnic de zăpadă. / În ochiul meu profund ca un fiord, / a-ncremenit cu frigul de la Nord / un fluture decolorat și mort / pe care, prieteni vin, uimiți, să-l vadă" **(Un fluture)** A considera suferința un fluture înseamnă delicatețe, tandrețe față de soartă. Starea de perpetuă mirare (cu desăvîrșitul meșteșug și cu inclinația ironică a spiritului său), a poetului privind propriile sale trăiri apare în poemele sale fără acea retorică exclamativă (potrivită unor astfel de talente) ci ca o nespus de gravă aspirație de a se convinge pe sine ; de acolo tonul convingător și autentic existențial pentru lectorul de poezie. Subliniem încă o dată că muzicalitatea rară a versurilor contrastează cu ireductibila singurătate și condiție a ființei în fața unui fenomen implacabil : „Eu dorm în patul unui mort / și noaptea mă trezesc din somn / și văd cum peste trupul meu / se-apleacă, surizînd, un domn / Are un chip frumos și alb / iar cînd vorbește, mi se pare, / e-aud lătrînd însingurați / cîinii zăpezilor polare. / El însuși vine de la nord / și răspîndește din veșminte / un frig ciudat, răcoare grea, / de nemișcate oseminte. / Nu mă întreabă cine sînt, / suride unui gînd și tace / și doar pupilele mă-mpung / din groapa lor ca niște ace / Eu dorm în patul unui mort / și nu știu cine e și cînd / vine din partea lui de frig / și mă privește așteptînd" **(Nocturnă).** Resursele ființei în fața morții (ea apare ca bărbat) sînt conforme cu complexitatea unui suflet care-și acceptă condiția existențială printr-un salvator sentiment de împăcare în cosmos : „Dar nu mă tem / De-ar fi, e ca și cum / Aș trece doar o punte sau un drum / Și m-aș apropia mai mult de lutul / Care mi-a dat ființa și-nceputul" **(Gînd de octombrie).** O lentoare a existenței prelungite infinit prin muzica ce însoțește orice act ontologic citim în splendida poezie : „Către munți în sus / de lebede dus, / asupra-mi să cadă / frageda zăpadă / să mă țină-n plisc / vulturul din plisc, / nori tremurători / pe la subțiori, / stelele să-mi stea / lîngă tîmpla grea / să aud cum curg, / brazii în amurg. / Roua să mă spele / de rău și de rele. / Și de-atîta dor / să visez că mor / sus în munte, sus / de lebede dus..." **(Doină).**

În secțiunea **Poeme insolite**, talentul lui Mircea Micu ne-a dovedit într-un mod cu totul original că el este capabil să aureoleze orice lucru, oricare întîmplare cu aripa salvatoare a poeziei. Astfel, poeme ca **Murind pentru prima oară, Fulg de nea, Crincenul zid al singurătății, Numai privighetorile, Acasă, O scurtă și melancolică întoarcere,** etc, toate meritînd citarea integrală, dovedesc o forță de transfigurare pe care n-o depășește decît știința poetului de a selecta din realitate exact acele monade existențiale care se îmbie, parcă singure, să treacă printr-un măiestrit filtru cu timpul lor cu tot în poezie. Îmbinarea lirismului cu materia antrenant epică a poemului într-o largă metaforă și într-un stil cum nu se poate mai firesc, eludînd accentuarea derizoriului, asigură poemelor insolite statutul celei mai autentice moderne poezii.

Mircea Micu ne-a dăruit o carte rară de poezie, fapt pentru care, pe lîngă poet merită felicitări și Editura Eminescu.

La „Curțile dorului"

Urmare din pag. 1

G. R. Hocke, „Manierismul în literatură", în românește de Herta Spuhn, Ed. **Univers**, Buc., 1977).

Într-o „limbă ireală, cum i se cuvine unei lumi ieșite din ev", Mihail Sadoveanu ne spune un „bazm al ființei", ermetic și clar, încifrat-descifrat ca revelarea însăși a sacrului, un bazm al inițierii sacre, o hierogamie în fapt : făptura **aleasă** pentru **taina** iubirii este ridicată din condiția **profană** a vieții avînd acces direct prin taina nunții la misterul mundan a cărui esență e lumină și bucurie :

„— Îți poruncesc să te luminezi și să dezlegi taina acestui nume, a urmat Tasfa zeul. În această zi a cincea din luna întîia din anul întîi al ciclului al șaptelea al vieții tale îți hotărăsc să cunoști pe Cea-care-zimbește, ca să realizezi și tu bucuria ființii tale muritoare... (.....) I-a spus „Daim". În lumina înghețată s-au aprins trandafiri și garoafe. Cea-care-zimbește s-a înclinat spre el și l-a urmat. S-au dus s-au fost singuri și l-a iubit cu vicleniе sfîntă și el a părut tuturor celor care-l cunoșteau altă ființă, încît toți se mirau de el și nu înțelegeau că această minune a săvîrșit-o Tasfa, Tatăl Stihiilor și al Fatalității, pentru scopurile lui misterioase."

O nouă Domnită la „curțile dorului" este celebrată în poeme de o frumusețe egală cu aceea atinsă la virsta senectuții de Arghezi, Blaga sau Voiculescu, frumusețe inefabilă, lumină lină și muzică, limbă adamică, paradiziacă, sintaxă angelică :

„Cînd a venit, trimisă, către mine,
A fost o zi ca niciodată,
Un cer de iarnă nouă și curată ;
Subt sori de-argint, priveliști stranii....
Cum îngheța în juru-ne tăcerea,
Ca-n clipa unei sacre epifanii
Te-am salutat, cîntîndu-mi re-nvierea
Cînd ai venit, iubito, către mine"

De la prima ei apariție în „lumina de gheață" ca în beatitudinea unei lumini increate făptura aleasă, menită din vecie este însoțită și inițiată ritual în tainele lumii, dulci nimicuri, pecetluind o înțelepciune vrednică să aline rana timpului, înțelepciune murmurată cu vorbele nimănui, rostuind singură destinul persoanei umane : să cunoască prin făptura celuilalt iubirea omoritoarea propriei morți :

„Cine-a venit în pustia mea,
Cine-a sosit în iarna mea
Neliniștindu-mă și fericindu-mă ?
Ca o pecete mi te-ai pus pe inimă —
Căci dragostea-i mai tare decît moartea ;"

Un parfum de sanctitate îți îmbată memoria după lectura acestei cărți ; numai semidocții mai cred în ziua de azi că sanctificarea făpturii iubite e fatal legată de o morală negativă interzicînd ritul păgîn al cunoașterii biblice, repudiind carnalul ; așa se întîmplă cînd pe Platon nu l-ai citit, Biblia n-ai înțeles-o iar pe Maiorescu îl citești după ce ți-ai dat doctoratul cu el...

m a p a m o n d

Un predecesor al lui Dante

În secolul al X-lea ființa la Basra o societate semisecretă de origine ismaelită, „Frații Purității" **(Ihwan as-Safa')**, a cărei activitate se îndrepta, dacă nu spre „concilierea" religiei cu filosofia, mai degrabă spre drumul spiritual gnostic, spre plasarea omului în centrul vieții spirituale. Se încerca o împăcare a „fericirii pe pământ" cu aceea de dincolo de moarte, adeptul urmînd să trăiască într-un mod care să se apropie de modelul divin. Ierarhia ordinului dovedea influențe sabeene și ismaelite ; „Summa" învățăturilor lor (o enciclopedie de „epistole" — **rasa'il** — nesemnate, dar al căror autori au fost totuși identificați printre marii ginditori ai epocii, Al-Busti, Al-Muqaddasi, 'Awfi, ș.a.) poartă amprenta aritmologiei pythagoreice. Deși înfierați de ortodoxia sunnită (califul Al-Mustangid a ordonat, în 1150, arderea tuturor operelor lor, printre care și tratatele lui Avicenna), „Frații Purității" își întăreau rîndurile de liber-gînditori, organizînd dezbateri între musulmani, evrei, creștini, eretici, atei, la care participau adesea marii filosofi și poeți ai vremii.

Astfel a ajuns unul dintre cei mai vestiți poeți arabi, Abu-l Ala Al-Ma'arri (m. 1058), „orbul atotvăzător", să cunoască, în urma unei călătorii de studii prin Siria de Nord și Bagdad, această confrerie basrită. Urmările au fost definitive. Retras în orașul natal, în „dubla închisoare" a unei vieți ascetice (vegetarianism, claustrare) și a nevederii, nu a încetat totuși legătura cu unul din șefii mișcării qarmate, Mulayyad as-Salmami (cf. L. Massignon, **Mutanabbi**, Beyrouth 1936), ceea ce explică poemele sale filozofice, dar mai ales apariția celebrei **Epistole a Iertării (Risalatu-l Ghufran)**.

Tema **Epistolei Iertării** (o lungă „scrisoare" către poetul Ibn Al-Qarih, căruia vrea să-i dea certitudinea iertării din paradisul musulman, deci, idee qarmată, posibilitatea împăcării vieții de pe pământ cu aceea de după moarte) o constituie călătoria lui Ibn Al-Qarih prin raiul și iadul musulman, unde întîlnește grupuri de scriitori „păcătoși" sau nu, cu care dezbate problemele literare și filosofice ale timpului său (discutate și în opera eruditului Ibn Shuhayd, pe care Abu-l Ala Al-Ma'arri o cunoștea).

Fără să abordeze „după canoane" problema teologică a divinei iertări, Ibn Al-Qarih cere totuși în permanență milă pentru poeții preislamici, condamnați de Coran pentru beție, jocuri de noroc, credință în idoli și practicarea magiei însă abia după un lung drum pe „cămila cerească" întîlnești în rai cîte unii din paginii iertați : Al-A'sha, Zuhayr, Abid ibn Al-Abras, Labid, și alți convertiți la islam. Labid îi pofțește pe toți cei care se certau pe teme literare în cortul său, unde oferă un ospăț ale cărui fripturi, băuturi și hurii sînt pe larg descrise (de la două hurii află Ibn Al-Qarih „atributele" și originea lor : unele, create în cer, iar altele, pămîntene preavirtuoase ; de la cîntăreți — vestiții Ibrahim și Ishaq Al-Mawsily — află că și cei cu o viață „scandaloasă" sînt iertați dacă trec pe calea cea dreaptă măcar înainte să moară).

Copleșit de plăcerile raiului, pămînteanul se hotărăște să cerceteze și Infernul, încît recunoștința pentru mila cerească să se mărească prin contrast. Trece „la marginea paradisului" printr-o cetate de **'Ifriți** credincioși, apoi întîlnește un leu și un lup (chiar duhurile sînt deci iertate, și fiarele! dacă aduc servicii islamului).

În crater, regele diavolilor, Iblis, întreabă despre viața din rai, și la rîndul său, călătorul poartă lungi discuții filologice și filosofice cu : orbul Bashshar ibn Burd (aici cu ochii deschiși, ca să-și vadă chinurile), preislamicii Imru-l Qays, Antara, Alqama, Amr ibn Kulthum, Tarafa, 'Aws ibn Hagar, cei mai cunoscuți autori de **qaside** ai **Gahiliyei** („epoca ignoranței, neașezării"). În flăcări îi vede pe omeyazii Al-Ahtal (creștin și anacreontic), Yazid (libertin), Muhalhil (bețiv), precum și pe „banditii" păgini Ash-Shanfara și Ta'abbata Sharran.

La întoarcerea în paradis, recitind versurile lui An'Nabigha (în alte versiuni, Imru-l Qays) pentru iubita sa, apare chiar această iubită ideală, care îl îndeamnă pe Ibn Al-Qarih să rămînă cu ea. Dar poetul trece mai departe (printre altele, vede cercul poeților care scriau în **ragaz**, metrul imperfect !) și, cu această supremă dovadă a iertării, părăsește raiul, într-o litieră împodobită cu nestemate.

Modelul călătoriei este demonstrat de Miguel Acin Palacios **(La Escatologia musulmana en la Divina Comedia,** Madrid 1961) ca fiind ascensiunea nocturnă a profetului Muhammad prin cerurile „în scară", cu ajutorul unui cal înaripat. Călătorul devine însă om obișnuit ; personajele nu sînt nici îngeri, nici sfinți — ci scriitori, oameni de artă, personaje reale ale unei adevărate istorii a literaturii arabe. Cu ajutorul lor, Abu-l Ala Al-Ma'arri își demonstrează inegalabila erudiție filologică, așa cum Dante va transforma Divina Comedie într-o enciclopedie a cunoașterii medievale. Grupurile din rai și iad (adunate după mărimea sau felul păcatelor) au fost comparate cu bolgiile (personajele stau, de altfel, în cerc). Discuția călătorului cu sufletele e asemănătoare cu aceea dantescă (deși Dante nu comentează numai probleme literare iar interpelații sînt de toate religiile și națiile). Desi Ibn Al-Qarih vizitează paradisul înainte de iad, ca să revină prin contrast (efectuind deci o osciIare, am zice, și nu o ascensiune), multe elemente ale călătoriei sînt asemănătoare : întîlnirea cu un lup și un leu (la Dante : și o panteră ; la Al-Ma'arri : și pasărea **barakesh**), cu iubita ideală (Beatrice și iubita lui Imru-l Qays) ; trecerea unor punți periculoase (Ibn Al-Qarih pe spinarea unei hurii, Dante și Virgil trec din cercul VII în VIII pe umerii monstrului Gerion). Chiar și în formă pot fi găsite asemănări între proza arabă rimată și ritmată, **sag'**, și terținele dantești.

Cu toate numeroasele studii asupra acestei asemănări, nu există o dovadă că Dante ar fi cunoscut, chiar și prin versiune spaniolă (cum au pătruns cele mai multe opere ale Evului Mediu arab în Europa), **Epistola Iertării.** Este însă de presupus că i-a ajuns la urechi măcar vreun rezumat sau comentariu. **Epistola** lui Al-Ma'arri fiind un tezaur de idei qarmate, probabil asimilate de rosencrucieni, a căror apropiere de gîndirea musulmană, îndeobște ismaelită, nu poate fi negată. Or, este cunoscută medalia de la Viena, care îl înfățișează pe Dante, avînd pe revers inscripția F.S.K.I.P.F.T. (Frater Sacrae Kadosh, Imperialis Principatus, Frater Templarius, 1856). Alături de operele lui Maimonide, Al-Ghazali, Mas'udi în „bibliografia inițiatică" a rosencrucienilor nu figura, oare, enciclopedia „Fraților Purității", și, de ce nu, **Epistola Iertării ?**

Grete Tartler

Farmecul stampei

Opera dramatică a lui Chikamatsu Monzaemon *) trebuie privită ca o etapă încărcată de semnificații sociale și culturale, în ansamblul unei literaturi de o mare forță expresivă, marcată de o reală propensiune spre sondarea adîncimilor sufletești. În continuarea unei linii literare, începînd cu scrierile doamnelor Șonagon, Murasaki, Izumi, Shikibu și Akazome Emon, continuată de prozatorul Ihara Saikaku și poeții Nishigama Soin, Kamijima Onitsura și Matsuo Basho, Chikamatsu este cronicarul perioadei cunoscută sub numele de **Genroku** din epoca **Tokugawa,** iar opera lui reflectă o anumită mentalitate socială, morală și culturală fiind prima manifestare valoroasă a teatrului într-o cultură națională în care arta dramatică a fost vreme de un mileniu „simburele germinativ al întregii literaturi". (John Gassner, Edward Quinn). Produs al unei epoci culturale complexe, desfășurată pe un fundal social contradictoriu, finele secolului XVII, începutul secolului XVIII, într-o perioadă de dictatură militară, a atotputerniciei shogunului, autorul a supus dezbaterii și gustului public evenimente recente, încă vii în memorie în momentul reprezentației, impresionînd prin marea densitate emoțională, prin profunzimea de sentimente, uneori contradictorii, rezolvarea situațiilor vizînd un criteriu moral sau depășirea limitărilor prin moarte, prin dragoste.

Secretul supraviețuirii acestei opere construită pe conjunctia ficțiunii cu realitatea, în condițiile caracterului cu totul particular al nucleului dramatic aflat în epicentrul confruntărilor sociale specifice epocii, este deopotrivă valabilitatea, actualitatea unor confruntări de energii și interese, și cursivitatea caligrafică, grația și sensibilitatea din textele dramatice. Există în ele o anume ambiguitate, profunzimea și maturitatea vine tocmai pe această filieră a nedelimitării simpliste, a acceptării nuanțelor. Într-o epocă delimitativă și limitată, rigidă și opacă, chiar în cazul unei literaturi de curte, teziste și cenzurate, opera literară de calitate poate să fie, să se exprime pe sine însăși dincolo de frontierele impuse.

În felul stampelor **ukiyo-e**, de o stranie eleganță, autorul evocă dragostea și imensa tristețe care izvorăște din imposibilitatea împlinirii ei ; semne, referințe la obiceiuri și legende, aluzii și predicții, metafore îmbibate de emoțiile vechii Japonii populează piesele. Esențial în atitudinea eroilor este respectarea normei, important este cum se trăiește și cum se moare, nimic nu poate fi aleator, dezordonat, construit pe carențe. Dar lumea înfățișată în piese este și nu este cea reală. Opera lui Chikamatsu este literatură, mai mult decît oglinda lumii adevărate, dar una cu care noi simțim legătura, după cum farmecul stampelor lui Utamaru poate veni dintr-un contur neîncheiat, dintr-o tușă de culoare. După cum Dogen, preotul poet din secolul XIII, în poemele sale intitulate **„Realitate originară",** adînc cufundat în Zen, trăia **negația** orientală, adică altceva decît viața, cu care avea în mod real o anume legătură.

Dincolo de violența confruntărilor și de temele grave abordate, rămîne nucleul poematic : „Șoapte de iubire se răspîndesc în preajma / Riului Shijimi unde ființe înăbușite de amor / Precum scoicile descărnate, deposedate de simțuri, / Pribegesc pe căile întunecate ale dragostei. / Luminate, noapte de noapte, de felinare, / Insecte nocturne ce licăresc în cele patru anotimpuri. / Stele ce strălucesc în nopțile ploioase". Prin echivalențele găsite cu sensibilitate de Angela Hondru, opera dramatică a lui Chikamatsu, stampă a unei epoci, ne apropie de atingerea unui înțeles mai adînc, de limpezimea sensului tulburător al acelui „ceva" etern japonez, manifestarea celui din urmă adevăr.

Cleopatra Lorințiu

*) **Chikamatsu Monzaemon : „Poeme dramatice", Editura „Univers" 1980. Traducerea de Angela Hondru cu o prefață de Dan Grigorescu.**

REPERE

Presa din Grecia despre volumul „Un cîntec despre România"

● **Volumul UN CÎNTEC DESPRE ROMÂNIA — POEZIE CONTEMPORANĂ GREACĂ, apărut la Editura „Junimea" Iași, 1980, antologie, prefață, note de Andreas RADOS, cuvînt înainte de Ilias ILIOU, volum ce cuprinde poezii și poeme ale unui număr de 14 autori contemporani greci care au cîntat România și poporul ei de pe aceste străvechi plaiuri carpato-dunărene, a stîrnit, după cum era și firesc, un viu interes, și-n Grecia.**

Spicuim, deocamdată, unele dintre primele ecouri în presă :

„O antologie într-un volum, cu opere ale unor poeți greci, a apărut în România, sub însemnele Editurii „Junimea" din Iași. Volumul poartă titlul UN CÎNTEC DESPRE ROMÂNIA — POEZIE CONTEMPORANĂ GREACĂ..." **(ziarul TO VIMA, 21—V—1980)**

„O antologie într-un volum a unor poeți greci a apărut zilele acestea în limba română, editat de Casa editorială „Junimea" din Iași — România, cu titlul UN CÎNTEC DESPRE ROMÂNIA — POEZIE CONTEMPORANĂ GREACĂ... Antologia de față constituie un aport considerabil în popularizarea remarcabilei poezii neogrecești peste hotare, în dezvoltarea pe mai departe a relațiilor tradiționale greco-române, a prieteniei greco-române și a păcii mondiale... **(ziarul AVGHI, 21—V—1980).**

„A apărut o antologie într-un volum cu poeți greci, editată de „Junimea" din Iași — România. Antologia... constituie un aport însemnat la popularizarea poeziei grecești în străinătate, precum și la dezvoltarea pe mai departe a relațiilor dintre cele două țări". **(ziarul RIZOSPASTIS, 21—V—1980)**

„UN CÎNTEC DESPRE ROMÂNIA este titlul unei bogate antologii de poezie contemporană greacă. Ea se adaugă la numeroasele traduceri, care în ultimii ani, au făcut cunoscută muza grecească în România. Editarea a coincis și cu cei 10 ani de la înființarea Casei Editoriale „Junimea" din Iași, sub însemnele căreia a apărut". **(ziarul TA NEA, 28—V—1980).**

„Poeții noștri cuceresc, în mod continuu, piața cărții de peste hotare. Opere a 14 autori au fost traduse și prezentate în limba română. Casa Editorială „Junimea" din Iași a publicat volumul UN CÎNTEC DESPRE ROMÂNIA — POEZIE CONTEMPORANĂ GREACĂ..." **(ziarul ELEFTEROTIPIA, 4—VI—1980)**

Iată acum și cîteva rînduri, dintr-o scrisoare (20—V—1980) a cunoscutei poete Rita BOUMIPAPPĂ, adresată autorului antologiei :

„Cu o bucurie vie am primit și am citit, cît am putut, minunata ta antologie. Cîntecul grecilor despre România constituie un splendid și monumental model al dragostei poeților care au vizitat această frumoasă țară a României. Felicitări și Editurii „Junimea" și ție, care împreună ați materializat această mărturie spirituală. Antologia de față, o lucrare distinsă, și-ntr-o frumoasă ediție, **poate să devină un exemplu și pentru alte țări."** (subl. autoarei).

Andreas Rados

VOCEA UNUI POET DIN SICILIA

Din Sicilia ne vine, în sfîrșit, vocea unui poet nesofisticat, direct ca un strigăt, aspru, colțuros ca stîncile calcinate ale pămîntului său natal.

Un poet al veacului, o conștiință militantă, care se trăiește pe sine în dramele celor din jurul său, în zbaterea oamenilor chinuiți de revolte, de spolieri, de crimele subdezvoltării, de anarhie, de toate relele și suferintele care pot răni sufletele întîrziate în inocență și copilărie, în puritate, în aspirațiile celui ce nu vrea să se resemneze, ce crede și ce luptă pentru credința sa.

Acesta e, în cîteva cuvinte, sensul major al poeziei lui Rolando Certa.

Forma nu mai e pentru el o problemă teoretică. O îmbracă, de fiecare dată, ca pe o cămașă de lucru la începutul fiecărei zile. A devenit, deci, o chestiune practică, firească, o respirație a ideii, a spiritului. Numai așa îi poate apărea poezia drept un refuz al absurdului, o antiteză a urii. Și oare nu e tocmai acesta sensul modern al poeziei lumii ? Încăierarea cu monștrii, care ne amenință sufletul, care amenință însăși umanitatea...

Poezia lui Rolando Certa se constituie într-o chemare calmă, energică, la solidaritate umană, la prevenirea catastrofelor care pîndesc în umbră, colcăind ca balaurii mitologici.

Acest spirit deschis, militant, al poetului sicilian, m-a cucerit prin limpiditatea lui latină, m-a îndemnat la încercarea de a-l face cunoscut în limba noastră, de a-l invita, deci, într-o casă de prieteni.

Dar cine este Rolando Certa ?

S-a născut la Palermo, în 1931. Trăiește la Mazara del Vallo (Trapani), în Sicilia, ca militant cultural al stîngii, în numele căreia a fost ales de cinci ori consilier comunal. În această calitate a organizat numeroase manifestări culturale, cu caracter local, național și internațional. Colaborează la ziare și reviste italiene și străine cu articole, poezie, povestiri, eseuri de literatură și artă. Din 1971 conduce revista Impegno 70, *devenită acum* Impegno 80.

Printre volumele sale de poezie amintim următoarele : Pallido mondo *(1953),* Eco d'altra voce *(1959),* E siamo soli *(1963),* Sicilia, pecora sgozzata *(1974),* Se tu ed io ed altri ancora *(1980).*

Poeziile și prozele sale au fost incluse în diverse antologii, traduse în engleză, franceză, germană, maghiară, poloneză, greacă, spaniolă. Și acum, primele în limba română.

Ion Brad

ROLANDO CERTA

În românește de Ion Brad

Cîntec de dragoste pentru Sicilia

Arde soarele în vara caldă,
păsări în stoluri migrează departe
spre Africa neagră, spre alte tărmuri
necunoscute omului care aspiră la fugă.
A fugi este visul neamului nostru.
Și fiecare rivnește aripi,
invidiază păsările și cu tristețe
își amintește hotarul sorții,
durerea ascunsă și-amărăciunea
regretelor și tuturor celor neintîmplate.

Sicilie, în inima ta înmiresmată,
cuțitele se-afundă cu violență.
Și sufletul tău, trupul tău, o, Sicilie de foc,
sînt o rană ca sîngeră,
reînnoită cu timpul,
ce doare ca-n ceasul mortii
Și tu, care ai viață și-o dărui,
vigoare a inteligenței și noblețe a inimii,
tu, care-ți închizi suferința în tăcere amară,
rămîi inertă și abătută,
ca înfundată într-o călătorie obositoare.

Adevărat, a fost lung în timp, în istorie,
drumul tău de poveri și renunțări ;
din mare încă o voce ne-ajunge
ce strigă-ajutor, ce invocă salvarea ;
din meandrele infernului galben,
din posomoritele mine de sulf
iese la suprafață horcăitul
celui ce sapă pentru o pîine, și viitorul
în pămînt zadarnic și-l caută.
Încă zilerul cu greu implintă cuțitul în piine,
și asteaptă, în lunile lungi ale iernii,
să fie din nou angajat, Și s-aranjează cu traiul
adunînd de pe cîmpuri verdețuri.
E și cel ce cultivă flori pentru morți
și se îmbarcă la prima ocazie.
Sîndul meu, Sicilia mea dureros de dulce,
pămînt de părinți și de fii și de generații ce vin
cum te-aș putea părăsi?

Rămîn cu țăranul ce luptă pentru o viață mai bună,
cu pescarii ce-nfruntă furtunile,
cu minerii de sulf ce trăiesc în duhoarea pămîntului,
cu cei deștepți, cu mințile iluminate,
cu speranțele întoarse spre viitor,
rămîn cu păstorul căzut să-și apere turma,
piinea copiilor.

Sicilie, cum să te las?
Tu ești în inima mea, în răsuflarea străbună,
în strigătul înăbușit,
în poverile ce-ți lasă un nod în git
și ca o stîncă de veacuri apasă pe trupul mulțimii.

Sicilie, strălucești în acest anotimp
de soare și-azur:
cer, pămînt și mare, arbori, pustiuri
intonează un cînt milenar.
Fruntea ta arsă, incredințează sudorii zilelor
și fierii necazurilor,
e încă plecată, ochii mulțimilor tale asemenea
celor de ciine bătut.

O Sicilie, oaie jupuită din răzbunare,
O, Sicilie, ce-agonizezi în amiază de foc,
O, Sicilie, ce plîngi peste rănile tale,
Va veni și timpul eliberării!
Dar trebuie să nu mai plecăm.
Copiii să rămînă în jurul mamei,
ca împreună să-și insufle curajul,
să-i întindă bratele, să-i sprijine
anii ce cad, să vindece rănile și ruinele.
O nouă tinerețe va străluci :
va fi noua virstă a viitorului,
timpul poporului reînviat,
setos de justiție și demnitate.

Dacă tu și eu și alții încă

lui Ion Brad

Încă tristețea pe chip și în inimă.
Nu sîntem crepusculari dacă respirînd încă
ura războiului
invocăm pacea și înțelegerea.
Plîngem și scriem,
ne consolăm și rîmuri și în imagini,
mîngîiem reflexul lucrurilor,
privim melancolici
chipul copiilor,
trecuta noastră copilărie,
recucerită, pierdută
pentru că o voce inefabilă zice
că multe aurore se vor mai ivi
și multe primăveri o să mai strălucească
și că oamenii nu sînt născuți inamici,
pot fi prieteni și frați
dacă tu și eu și alții încă
ne strîngem mîna și scriem:
dacă tu de la Răsărit și eu de la Apus
vorbim despre pace
cum ai vorbi despre o iubită,
sau despre fii, despre amici,
despre frumusețea care renaște după furtună.

2 august 1980 — trăim în absurd

Victimelor măcelului de la Bologna

Scriu cu cerneală de singe
durerea mea furioasă.
Violența, balaur mitologic,
mușcă și sfîșie viața și inocența.
Pietatea moare în fiece zi,
în fiece zi prăpastia nihilismului e tot mai largă.
Și trăim în absurd.

Se revarsă o boală de moarte: neîncrederea.
Și tu scrii încă poezie?
Pentru ce?
Ar trebui să taci?
Pentru ce?
Pentru a nu fi sufocati de nihilism.
Să respingem absurdul !

Și tu scrii încă poezie?
Pentru ce?
Pentru că poezia e antiteza urii,
poezia e unica speranță ce ne rămîne.
Poezia e chinul acesta ce se revarsă
răsturnînd bombele și asasinii.

Morții nu vor mai vorbi niciodată.
Dar pot vorbi și mișca cei vii,
cei ce încă n-au adormit.
Conștiința nu-i risipită, nici înfrîntă.
Conștiința, vă spun, există încă
în colcăitul monștrilor și absurdității.
Floare călcată-n picioare,
conștiința există încă!

Podul din Mazara

Nu e un pod construit în război.
Din înalt, domină marea,
gura fluviului Delia.
Gigantic ca o piramidă,
înălțat cu sacrificii și osteneli,
podul acesta apropie oamenii.

Fluviul curge pe sub arcadele sale
la jumătatea vignetelor ; amintire încă
a strigătelor muncitorului suspendat în prăpăstii
și salvat prea tîrziu.

Orașul meu e între două fluvii, acum impure
(copilărie răsturnată)
și are nevoie de mai multe poduri,
să-și împletească mîinile,
de ape limpezi și purificate!
Apele copilăriei
ce curg pe fățașurile viitorului.

REVISTA STRĂINĂ

● **„TROFEUL DE AUR"** — una din distincțiile acordate la cea de a X-a ediție a Festivalului internațional al filmului de la Santarem, Portugalia a fost conferită filmului românesc „Rug și flacără" de Adrian Petringenaru. Celălalt premiul, „Strugurele de aur" a revenit filmului francez „O floare", regizat de A. Dureau. Au participat 50 de filme din mai multe țări ale lumii.

● **ÎN FIECARE AN** direcția Centrului polonez al Societății europene de cultură atribuie un premiu personalităților care s-au remarcat în propagarea culturii poloneze pe continent. Ultima distincție a revenit, în toamna acestui an, scriitorului cehoslovac Ottokar Bartos, care a editat între altele un „Dicționar al scriitorilor polonezi" din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre.

● **COMITETUL** pentru cultură și Academia de științe a Bulgariei vor edita, cu prilejul sărbătoririi a 1 300 de ani de la întemeierea statului bulgar, o fotocopie color a Evangheliei lui Aseamanii. Acest vechi monument glagolitic din secolul al IX-lea atestă o activitate cărturărească intensă și va fi tipărită cu concursul Bibliotecii apostolice din Vatican. În 1976 Biblioteca centrală de pe lîngă Academia de Științe a Bulgariei a primit de la Vatican 370 de diapozitive color — reproduceri după paginile evangheliei. Tipărirea reprezintă o sursă valoroasă de informație pentru istorici. Ediția fotocopiei va fi inclusă în seria „Monumente bulgare străvechi" și în seria Vaticanului „Codice ex Vaticani selecti".

● **ROMAIN GARY,** cunoscutul romancier francez, autor al volumelor „Education europeen", „Les Racines du Ciel", „Promesse de l'aube" „L'Ete de Stephanie" și a multor altora, s-a sinucis în seara zilei de 2 decembrie.

● **UN „MIRACOL AL ARTEI TIPOGRAFICE"** este considerat volumul „Istoria și monumentele pămîntului bizantin" care se află în păstrarea Muzeului de cărți rare de pe lîngă Biblioteca Universității din Kazan. Considerată a fi una dintre cele mai scumpe cărți, ea a fost editată în 1894 în Rusia și, la vremea sa, a costat nu mai puțin de 120 000 de ruble. Timp de trei ani cei mai cunoscuți graficieni și tipografi au lucrat la editarea acestui volum pentru care a fost fabricată o hîrtie specială. Editată numai în 200 de exemplare, în limbile rusă, franceză și germană, „Istoria și monumentele pămîntului bizantin" a fost trimisă în dar unor mari biblioteci, muzee și centre științifice din Europa.

● **BILANȚUL** celor trei mari expoziții cu tematică istorică organizate în acest an în diferite provincii ale Austriei este deosebit de îmbucurător, organizatorii vorbind despre acestea ca despre mari succese ale vieții culturale din țară. Primirea favorabilă făcută de public, numărul mare de vizitatori este ,desigur, pentru o expoziție, barometrul reușitei. Astfel, expoziția salzburgheză „Celții în Europa centrală" a înregistrat un număr de 335 000 de vizitatori ; „Civilizația Hallstatt — formă precoce a unității europene" — deschisă în provincia Austria de sus : 323 000 ; iar expoziția „Maria Thereza și epoca sa", deschisă la Castelul Schönburnn din Viena — 500 000 de vizitatori.

● **CU OCAZIA** sărbătoririi a 150 de ani de la independența Belgiei, printre alte manifestări găzduite de Palatul de Bele-arte din Bruxelles se numără și o expoziție Peter Bruegel, considerată a fi una din cele mai importante manifestări artistice europene din acest an. Celebrul pictor flamand, față de care locuitorii Capitalei nutresc un adevărat cult, și-a petrecut ultimii 10 ani din viață la Bruxelles. În afara pînzelor semnate de primul Bruegel, vor fi expuse și tablourile succesorilor : fiul Peter, fratele Jan, care a fost colaborator al lui Rubens, nepotii Jan și Ambrosius și strănepotii David Terrier și Jean Jossel, adică toate cele patru generații de mari pictori ai familiei.

● **ANDRÉ BEAUCLAIR,** născut la sfîrșitul secolului XIX, ziarist și romancier francez, izbutește în ultima sa carte „De Saint-Petersbourg à Saint-Germain-des-pres" (ed. Gallimard) să descrie cu multă fidelitate personalitățile Parisului cu care a avut ocazia să se întîlnească. Volumul acoperă perioada dintre cele două războaie cu acea atmosferă eranie, cu întîlnirile și dialogurile dintre personalele epocii : Valéry Larbaud și Léon-Paul Fargue, Saint-John Perse și Paul Morand, Gaston Gallimard, Robert Desnos și Max Iacob, Louis Jouvet și Jean Giraudoux, Drieu la Rochelle și Roger Martin du Gard, cît și Picasso și Jean Cocteau.

● **UNUL DIN MARINARII** de pe crucișătorul Potiomkin mai trăiește și azi. Este Ilarion Pavlovici Sestidesiatii, cel care a intrat în legendă ca unul din organizatorii revoltei. El este cel care a întrecut cu o secundă intenția locotenentului Tol și l-a mișcat mîna care țintea revolverul spre Afanasi Matiușenko, conducătorul răscoalei. Sărbătorit acum, la o sută de ani, I. P. Sestdesiatii povestește încă o dată despre vara întunecată a anului 1905, despre bătălia mută dintre Potiomkin și escadra de nave trimisă de țar pentru a dezarma crucișătorul răsculat, dar care nu a tras nici o salvă, deoarece marinarii au refuzat executarea ordinului. Au urmat anii petrecuți în străinătate, mulți dintre răsculati au fost primiți în România, cu toate presiunile pe care le-a făcut guvernul, țarist) și apoi, după 18 ani de exil, Sestdesiatii s-a întors în patrie, intrînd în viața cotidiană.

● **JOHN LENNON,** unul din cei patru Beatles, creatorul celebrului grup din anii 60—70, a fost împuscat în fața casei sale din New York în seara zilei de 9 decembrie. Născut acum 40 de ani într-una din periferiile Liverpool-ului, Lennon, după ce formează mai multe grupuri muzicale, reușește să impună formatia Beatles și să imprime cu aceasta nu mai putin de un sfert de miliard de discuri. Lennon a fost autorul mai multor texte care au transformat multe din cîntecele beatles-ilor în veritabile manifeste. După ce, în 1971, grupul se destramă, Lennon împrimă mai multe L.P.-uri împreună cu soția sa, americană de origine japoneză Yoko Ono. Celebritatea lui John Lennon nu a dispărut odată cu dislocarea grupului Beatles, el rămînînd de-a lungul întregii sale cariere un mare artist, deopotrivă controversat și adorat de milioane de tineri.

● **UN NUMĂR SPECIAL** al revistei „L'Arc" a fost consacrat scriitorului italian Leonardo Sciascia. Prin semnatarii articolelor se numără personalități de marcă ale culturii italiene : Italo Calvino, Francesco Rossi, Pier Paolo Passolini, Renato Guttuso.

SPORT

Alergînd după o sanie

Ninge peste București ca pe drumurile dintre sate cînd se lasă noaptea și caii de la sanie s-au pornit să șchioapete. Prin ceruri, nevăzută, luna umblă cu căciulă de domn brumată, iar pe sub crengile ei de coral ninge cu străzi troienite, cu case îngropate în zăpezi, cu arbori dimensionînd lumea în linii de basm nordic. Pe vatră poveștile strîng focul de git, ca s-audă bătrînii zurgălăii de demult, săniile cuprinse cu fete frumoase și de furat, pantofii de sticlă sunînd pe parchetul sălii de bal sau toporul izbind în bolovanul vinului înghețat. Sub ninsoare lumea n-are învăț de moarte, se petrece îndărăt spre întîmplări fără contur precis, iar înainte se călătorește numai pînă la capătul zilei. Hulpava e acum singură dorința de a fi cu fața la geam, cu privirea pierdută pe un brad sau pe un șimbure de gînd din care nasc închipuiri și dezmierdări de sine. Omătul scapără liniști ușoare, potoliri și făgăduința fericită că dincolo de oceanul de fulgi înmiresmați cu frigul bucălat al colindelor se leagănă un alt ocean de fulgi căzînd cu zvon de umblet dulce și desculț și-n care nimeni nu pîndește cu ochi răi. Ninsorile-mi astupă ura, multă, puțină, mă cuvîntă cu amăgiri, cu dor lihnit de foamea de-a pleca brambura, pun în oasele mele amintirea nucilor căpătate la Moș Ajun, merișorul din poarta prăvălită cu umărul de hotul care trecuse Dunărea învolburată și răsturna vin roșu peste goana din carnea lui, și o pun în tîmpla mea învolburată și pe bunica îndemnîndu-l mărunt să zică după ea: Doamne, viforul necazurilor se ridică asupra mea și ape intrat-au pînă la sufletul meu (intrat-au, cădea mărturisit hoțul), dar întru tine este toată nădejdea mea. Tu cunoști pricina răului care mă bîntuie (n-are de unde, se îndoia ăla), la tine deci scap și pe tine te rog să îndepărtezi de la mine orice rău pierzător de suflet și să-mi abirui ispitele ce mă îmbulzesc, că tu ești întărirea, scăparea și izbăvitorul meu (altcineva, altcineva, maică, suspina ăla).

Ninge. Fantastică și solemnă cotropire de fluturi albi, iar mie, acum și pururea și-n vecii vecilor îmi va fi dat să văd, cînd ninge fără scăpare, pe hotul Lixandru coborînd malul gîrlei și pe mine veghind ulița, apoi iar pe hotul Lixandru smulgînd de sub răchiți o luntre construită pe două tălpici de os lustruit, suind-o pe gîrla înghețată, cu spatele-n vînt, apoi el suindu-se și îmbungînd în ghiața gîrlei c-o ghioagă isprăvită-n săgeată de ostie și zburînd.

Ninge. Și doamne, viforul singurului necaz cumplit ce se ridică asupra mea e că n-am suit niciodată în luntrea aia, pentru că zboară, zboară mereu prin ninsori, nu se oprește nicicînd.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
51
(973)
Sîmbătă
20 decembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNDATORIRI ȘI RĂSPUNDERI MAJORE

Două evenimente cu semnificații și răsfrîngeri directe asupra vieții politice și sociale a României marchează puternic acest sfîrșit de an și deschide o largă și cuprinzătoare perspectivă asupra anului ce vine : Plenara Comitetului Central al partidului și Sesiunea Marii Adunări Naționale.

Prin problematica abordată și Hotărîrea care a fost adoptată, Plenara partidului, dar mai cu seamă cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, o excelentă analiză ca și un aprofundat studiu al realităților, cu toate concluziile și măsurile ce se impun, ne-au adus în atenție cîteva idei de natură să ne facă să medităm cu mai multă vigoare asupra sarcinilor și îndatoririlor pe care le avem, pentru înfăptuirea întocmai a programului partidului, a politicii sale. O privire de ansamblu asupra anului care se încheie — și odată cu el se încheie și cincinalul — relevă înfăptuiri care ne situează la nivelul ritmurilor și pe coordonatele planificate, ca încă o treaptă pe calea progresului și civilizației socialiste. Așa cum sublinia secretarul general al partidului, în activitatea de pînă acum se observă însă și minusuri, unele legate, cum este exemplul agriculturii, de climă, altele de organizarea și desfășurarea muncii, a producției de bunuri materiale, după cum, tot la fel, sînt legate și de unele conjuncturi internaționale, pe fundalul accentuării crizei economice etc. Problemele ridicate vizează, în esență, echilibrul social, asigurarea unor raporturi juste în societate, de la producția materială și spirituală și, ca atare, sporirea neîntreruptă a avuției patriei, și pînă la satisfacerea cerințelor și exigențelor populației, ridicarea pe o nouă treaptă a calității muncii și vieții. Documentele dezbătute și adoptate în plenară subliniază cu predilecție aceasta și impun, în perspectiva imediată a anului viitor, și deci în perspectiva cincinalului următor, un considerabil efort de voință și autodepășire, un climat de autoexigență în muncă și gîndire, în procesul creației sociale, ca și un efort de susținută și superioară calificare profesională, astfel încît, pe temeiul muncii — singurul de altfel care ne asigură mersul continuu înainte — să putem obține rezultate și mai mari, în raport cu cerințele și posibilitățile de care dispunem.

Se înțelege că, punînd un evident accent pe calitatea muncii, calitatea însăși a vieții va dobîndi noi mobiluri, noi argumente și își va potența, la un nou grad de civilizație, toate resursele ei materiale și spirituale. Problema care se pune este că nu putem consuma mai mult decît producem și aceasta ne implică deopotrivă pe toți. Este un adevăr în substanța și motivarea căruia sînt implicate înseși normele și principiile noastre de etică și echitate socialistă, norme și principii care, izvorînd din realitate, din **inima vieții**, trebuie să se reazeme de viață, să le aplicăm, de fapt, și să le dăm un cît mai pronunțat și mai cuprinzător spațiu și temei de afirmare. **Trebuie să ajungem la înțelegerea justă a spiritului de echitate socială, de echitate socialistă, care presupune neapărat și o anumită autoreglare. Adică și în acest domeniu,** sublinia secretarul general al partidului, **trebuie să intervină conștiința, autodisciplina cetățenească.** Este un deziderat, firește, dar tot acest deziderat de înaltă extracție morală este și expresia unei mari încrederi în om și în eforturile sale, este modul concret și generos în care, construind o nouă societate, omul se construiește și pe sine, în infinitele sale legături cu patria și poporul, cu partidul său.

Hotărîrea plenarei care, așa după cum se știe, cuprinde o seamă de documente referitoare la o largă problematică economică și socială, precum și Sesiunea Marii Adunări Naționale care a adoptat, în acest sens, mai multe legi, ne conferă, așadar, o imagine cît se poate de distinctă asupra fizionomiei moral-politice și sociale a anului care vine. Începem un nou cincinal, o nouă etapă în care obiectivele stabilite de Congresul al XII-lea al partidului vor prinde contur și relief propriu de viață pentru înfăptuirea scopului major și concret de ridicare permanentă a bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor. Deținem această imagine și mai deținem, totodată, ca un suflu mereu proaspăt, revigorator, și puterea care ne hotărăște și ne inspiră în muncă, în gîndire și creație, pentru a înfăptui totul așa cum ne-am propus. Rămîne să ne facem cît mai deplin datoria.

Luceafărul

Bogdan Stihi : „Posada" (Salonul anual de grafică)

Colindă

Iarna-și pune iarăși iia înflorată
ziurel de ziuă
dinspre dunga zării urători se-arată
ziurel de ziuă
e belșug și tihnă, țara-i suverană
ziurel de ziuă
zugrăvim cu aur noua ei icoană
ziurel de ziuă
în ivoriu brazii s-or împodobi
ziurel de ziuă
clopotele crapă în gavote vii
ziurel de ziuă
tragănă zăpada, cerbii-i viscolește
ziurel de ziuă
junii buni trag plugul, demn, pe românește
ziurel de ziuă
într-un glas cu dînșii cîntă tot poporul
ziurel de ziuă
și mai sus să-ți urce, țară, Tricolorul
ziurel de ziuă
dulce-ți fie viața, în belșug și pace
ziurel de ziuă
vinul fierbe-n glajă, piinea-n țest se coace
ziurel de ziuă
stirpea ta e sacră, logosul curat
ziurel de ziuă
Dacia și Roma le-ai eternizat
ziurel de ziuă
astăzi și de-a pururi ești condusă-n luptă
ziurel de ziuă
de partidul faur, torță ne-ntreruptă
ziurel de ziuă
și-ți urăm cu plugul, și-ți urăm cu dorul
ziurel de ziuă
să-ți trăiască maică, El, conducătorul
ziurel de ziuă
pogorînd din spița marelui Mihai
ziurel de ziuă
primăvara umple gura cea de rai
ziurel de ziuă
junii buni și țara ii doresc putere
ziurel de ziuă
împlinească veșnic nobila lui vrere
ziurel de ziuă
fie-i, dar, lucrarea pururi laudată
ziurel de ziuă
viitor de aur pilda lui ne-arată
ziurel de ziuă
să-i urăm cu toții, azi, contemporani
ziurel de ziuă
pace, sănătate, și mulțimi de ani !

Corneliu Vadim Tudor

TÎNĂR ÎN AGORA

ORAȘUL FĂRĂ NUME

Pentru oamenii mereu grăbiți, revenirea în plaiul începuturilor aprinde o amăgitoare nostalgie, pe cît de extatic evocată în serile cu vin străvechi, pe-atît de tăgăduită în luciditatea amiezilor care încuviințează adevărata reintoarcere și uzurparea fățarnicei nostalgii. Se spune totuși că pe cel care ți-e drag îl ocolești ca și cum o nefirească teamă de a nu-ți fi turburate misterul și sacralitatea iubirii te împiedică să te supui vajnicei ispite. Neștiut de nimeni, înclin spre cel din urmă adevăr. Și într-o zi în care cerul pogora pe pămînt un impetuos diluviu, mi-am luat pelerina croită din țesătură de crepuscul și un mic geamantan cu lucruri de

Dorin Măran

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Cînturi ale neamului

A început tipărirea unei serii de **Colinde** sub îngrijirea lui Titus Moisescu la editura Muzicală. Primul volumaș de o sută și ceva de pagini a apărut de curînd, cuprinzînd cincizeci și două de colinde din diferite perioade și regiuni etnografice ale țării. Pe lîngă text avem și melosul în portativ astfel că vechea cîntare poate fi reînvățată de fiecine.

În postfață aflăm că există netipărite „mari colecții de colinde care mai de care mai frumoase care cuprind fiecare în parte sute de piese ale genului adunate de-a lungul anilor de : Sabin Drăgoi, George Breazul, Emilia Comișel, Gheorghe Ciobanu, Ilarion Cocisiu, Traian Mirza Ioan R. Nicola, Elisabeta Moldoveanu etc. etc" : din aceste colecții sînt extrase parte din piesele ce alcătuiesc volumul de față.

Se împlinesc curînd cincizeci de ani de cînd Bela Bartok edita la Viena melodii de colinzi românești — Melodien der Rumänischen Colinde, iar anul ce vine tot o jumătate de veac de la tipărirea celor 303 colinde la Scrisul românesc din Craiova culese de Sabin Drăgoi.

O comoară uriașă de-o gingășie de transparență cosmică în zeci de mii de variante și nuanțări în toate satele pămîntului românesc, Colindele sunt cîntările unui neam dintre cele mai poetice din Europa și a cunoaște această moștenire, a o culege acolo unde este pe cale de dispariție, este o urgentă datorie a noastră, a tuturor.

Ioan Alexandru

RESPIRĂRI

Hipocrate

Hipocrate mi-a spus :
— Omul este o țeavă, el se înnoadă la început în jurul lui.
Hipocrate mi-a spus :
— Omul este un nod, deci el poate fi ucis prin tăierea nodului.
Hipocrate a constatat :
— Nu e bine să tai nodul.
Hipocrate a zis :
— Nu pe gură intră mîncarea și nici nu iese prin cealaltă parte...
El a adăugat visător :
— Vai nouă, ea intră prin ochi, și, fiule, mi-a mai spus el, ea iese prin gură sub forma cuvîntului.
— Dar despre urechi, l-am întrebat eu, nu crezi că și pe acolo intră mîncarea.
— Nu, mi-a răspuns el,

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 7-a

O restaurare monumentală

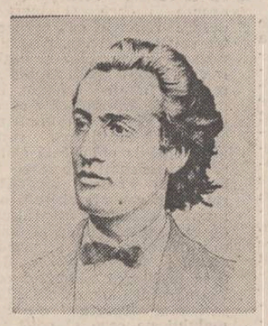

Toți cei care s-au ocupat de Eminescu sînt de acord că jurnalistica lui este eminentă, că cel mai mare poet al nostru este și cel mai bun ziarist pe care l-am avut vreodată. Din păcate, o operă atît de valoroasă ca publicistica sa nu a fost pînă astăzi restituită critic, fiind editată parțial ori excedentar cu atribuiri discutabile.

Intîia **Culegere de articole,** apărută în 1891, conținea numai activitatea de la **Timpul** dintre 1880—1881 și se datora lui Gr. Păucescu. Culegerea avea 137 de pagini. Altă culegere cu titlul **Diverse,** din 1895, de 128 de pagini, avea în loc de prefață articolele lui I. L. Caragiale, **In Nirvana, Ironie** și **Două note.** Prima ediție serioasă, bizuită pe cercetarea periodicelor și manuscriselor, a început-o în 1905 Ion Scurtu : **M. Eminescu, Scrieri politice și literare.** Din nefericire, această ediție, de 451 de pagini, conținînd numai publicistica eminesciană dintre 1870—1877, a rămas la volumul I. In continuare, ediții importante dar selective, din scrierile politice a publicat D. Murărașu între 1931—1938 (patru la număr). O ediție completă în patru volume a încercat în 1939 Ion Crețu, revenind după doi ani cu **Opera politică a lui Eminescu** în două volume (I, 1870—1879, II, 1880—1883), în total de 1 220 de pagini. Autorul atribuie, însă, lui Eminescu, fără dovezi concludente și chiar fără argumente, pentru întîia oară, 163 de articole dintr-un total de 283, așadar, mai mult de jumătate, după propria-i mărturie din prefață (45 de articole fuseseră atribuite lui Eminescu, mai plauzibil, anterior, de D. Murărașu). Mai departe, excerpte din publicistica lui Eminescu au apărut în volumele : **Mihai Eminescu, despre cultură și artă,** ediție de D. Irimia, Iași, 1970. **Scrieri de critică teatrală,** ediție de I. Boeriu, Cluj, 1972. **Articole și traduceri,** I, ediție de Aurelia Rusu, București, 1974 și **Scrieri pedagogice,** ediție de Mihai Bordeianu și Petru Vladcovshi, Iași, 1977.

O restaurare monumentală este desigur volumul IX din ediția de **Opere** a Academiei, continuare a ediției Perpessicius, conținînd publicistica dintre 1870—1877 cu texte din **Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri literare** și **Curierul de Iași,** îngrijită de un colectiv în frunte cu Petru Creția și cu note de Dimitrie Vatamaniuc. Materia, ni se explică, va fi repartizată în total în trei volume, din care primul are 515 pagini de text eminescian și 315 pagini de comentariu, plus 44 de pagini de introducere sub semnătura lui Al. Oprea. Mai este nevoie să arătăm importanța și actualitatea publicisticei eminesciene ? Spicuim cîteva citate reproduse în studiul introductiv : **„Adevăratul progres nu se poate opera decît conservînd pe de o parte, adăugînd pe de alta..." : „Adevăratul progres, fiind o legătură naturală între trecut și viitor, se inspiră din tradițiunile trecutului, înlăturînd inovațiunile improvizate și aventurile hazardoase" : „Căci omul are atîta libertate și egalitate pe cîtă avere are. Iar cel sărac e totdeauna sclav și totdeauna neegal cu cel ce stă deasupra lui" : „Poate că ar exista cosmopolitism dacă el ar fi posibil. Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorința de a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decît în părțile ei concrete — în naționalități" : „Cine știe cît de departe sîntem de a uri pe evrei — și aceasta o poate pricepe orice**

Al. Piru

Continuare în pag. a 2-a

CĂRȚILE ANULUI

«Fluviile»

Pînă acum au apărut patru volume, în chip de episoade independente, din romanul **Zăpezile de acum un veac.** Ultimul și, credem, cel mai fastuos, cel mai bogat înflorit dintre ele, care a văzut lumina în 1980, este **Fluviile.** În cele trei anterioare am admirat realizări parțiale din întregul ansamblu arhitectonic, care se ridică, răbdător și tenace : cîte o coloană fin dăltuită, cîte o poartă monumentală, cîte o balustradă uvrajată. În corelație cu părțile precedente — care vor fi succedente în vertebrarea ciclului — abia **Fluviile** începe să arate cum se va închega grandios întregul edificiu epopeic, dedicat anilor 77—78.

În recentul roman — poate mai mult decît în celelalte — se află înglobată o adevărată **summa** de cunoștințe și interpretări. Paul Anghel ne expune aici o istorie diplomatică a timpului, o concepție juridică de drept internațional, un studiu al moravurilor epocii, o serie de calcule strategice, un istoric al marinei românești din faza sa inițială, o pasionantă interpretare a folclorului nostru, o sociologie a războiului, extinsă la o filosofie a istoriei. Elementul cel mai răsunător al întregului ciclu, accentuat și de autor într-un recent interviu, este însemnătatea epocală a evenimentelor din 1877 în context istoric universal. Avem în față epilogul unei spectaculoase desfășurări seculare, al cărei prolog a fost marcat de căderea Constantinopolei. Rămîne notabil faptul că, de ambele dăți, s-a consumat, atît ascensiunea cît și prăbușirea, cu concurs românesc, deschizîndu-se la mijloc un prilej pentru Cantemir de a întemeia filozofia istoriei. Pe atunci începuse și acum sfîrsise de-a mai fi Turcia o mare putere europeană. Paul Anghel mai surprinde pasionant și o altă similitudine istorică, purtătoare a aceleiași consecințe, legate de una și aceeași localitate, anume Nicopole, cu același destin și în 1396 și în 1877. Și în vremea lui Mircea și în veacul trecut unii „creștini" mai mari și mai puternici decît noi au suferit sau și-au pregătit eșecul într-o înfruntare cu forța osmanliie, refuzînd concursul nostru.

Am vorbit pînă acum numai de idei și desigur vom mai vorbi. Dar ele sînt integral asimilate în materia desfășurării epice. Chiar descoperim aici o trăsătură esențială a scrisului lui Paul Anghel. Romancierul povestește pînă și propriile sale interpretări în jurul evenimentelor pe care, de asemenea, le povestește. Firul epic nu se vede niciodată întrerupt, așa cum se întîmplă la alți scriitori, pentru care narațiunea nu este decît un pretext al ideilor sau cel mult un receptacul al lor, un umflat vehicul port-eseuri. Tot țesutul ideatic, rămînînd sclipitor ca atare, alunecă ușor în pasta narațiunii. Iată cît de epică rămîne, bunăoară, semnificația intens interpretată a unei fapte istorice, să zicem cumpărarea Brostenilor de către printul țării : „Prin cumpărarea moșiei el devenise dintr-un pămîntean abstract un pămîntean real — avea aici, în țară, pămînt. Avea, deci, drepturi de pămîntean — nu privilegii !...". Distincția ni se arată extrem de subtilă între „pămîntean abstract" și „pămîntean real", între „drepturi" și „privilegii". Și totuși, această teoretizare distinctivă, expusă cu verbele la același trecut ca și faptele la care se aplică, cu semnul exclamării, cu caracterul ei pasionat de participare vie, nu este demonstrată, ci povestită. Sau, dacă vreți, demonstrația rămîne imbecabilă, se vede, totuși, înviluită în transparența povestirii. Să dăm un alt exemplu, acela al faptei, care se suprapune cu propria ei interpretare. Cînd într-un moment dificil al aliaților i s-a cerut grabnic printului să treacă Dunărea, romancierul dă numai atît : „Dar printul n-a răspuns". Urmează aproape simultan semnificativa deslușire a romancierului, ca un dat implicit în înseși viscerele acelei atitudini narate : „El însuși voia să decidă cînd va trece Dunărea" (p. 449). Prin această subită intervenție a ideii povestite faptul devine deodată un munte de însemnătate și amploare.

În roman, războiul de-acum o sută de ani generează în jurul său un strat de uimitoare cristalizări. O observație cu totul inedită este aceea legată, sub aspectul unei cinetici sociale, de întîlnirea cîntre „populațiile stătătoare" și „populațiile de soldați". Ne întrebăm, dacă milenii întregi, n-a fost acesta, oare, unul din propulsoarele mișcării istorice. De aci rezultă în roman unele episoade de o surprinzătoare suculență și originalitate. Printre altele, războiul apare aici ca prilej de defulare a simțului monumental, reprimat la populațiile din Valea Dunării prin așezarea lor în calea răutăților, în meleaguri neprielnice alcătuirilor durabile, se vede, astfel, închisă în pagini antologice acea evocare a unei construcții ciclopice în lucru, „ca la gurile iadului" și care se ridică imensă din „maldare de paie și fîn", în „adevărate cetăți vegetale" sau „adevărate arhitecturi

Edgar Papu

Continuare în pag. a 3-a

Un prozator autentic

Retrospectiva unei vieți fără noroc, trăită însă cu o intensitate extraordinară, constituie materia cărții **Două treimi din viață** a lui Anatolie Panis. Fără ca autorul să poată fi confundat cu eroul său Anton Arbore, romanul scris la persoana I-a bănuim că abundă în elemente autobiografice. Perioada cu care se confundă acest **curriculum vitae** al eroului este aceea din anii '50, cu întoarceri de cel puțin cincisprezece ani în trecut și cu înaintări de cel puțin un deceniu spre zilele noastre. „Biografiile personajelor și întîmplările din această carte sînt concepute după dulcile legi ale fictiunii", ne asigură autorul. Anton Arbore terminase liceul înainte de anii '50 și, atras de literatură, își exersa condeiul — pentru început, într-o bogată corespondență cu un prieten puțin mai virstnic, a cărui artă de a scrie i se părea a fi un adevărat etalon. Scrisorile sale conțineau însă considerații și aprecieri (copilărești) la adresa acelei perioade, constituind cauza detenției sale ulterioare, în vreme ce nici nu se desmeticise bine din frageda tinerețe, de unde sursa unui șir nesfîrșit de eșecuri în viață. Totul va decurge după interogația și constatarea amară : „Greșești o dată și nu-ți mai revii niciînd ?". După detenția la canal locul de muncă al eroului va fi o mină din Valea Jiului, unde va ajunge secretar U.T.M. și, datorită unui real talent ilustrat prin contribuțiile sale la Gazeta de perete, va fi promovat mai tîrziu ca reporter. Două dintre reportajele sale (între publicarea cărora i se va descoperi trecutul „pătat") vor zgudui din temelii nava micului ziar din provincie. Nesiguranța și provizoratul în care e ținut eroul, îl vor plasa pe Arbore — împotriva amenințării ce l-ar fi putut duce la renunțare — exact în centrul atenției generale, poziție cîștigată de talentul său invidiat de ceilalți colegi. Pînă la urmă, „prietenii" vor proceda cu „delicatețea"

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Cît de departe, acasă

REFLEX

De la ceilalți doi gemeni ai săi, bătrînul podgorean n-a primit nici o veste, mult timp. Întreba pe unul și altul despre ei, dacă în scrisorile primite nu se pomenește ceva și despre ai lui. Nimic. Între timp se rechiziționaseră căruțele și caii iar primăria îi planifica pe rînd pe cei bătrîni să execute transporturi pentru front. Scăpau doar cei ce cultivau tutun. Aveau rude în cîmpie, acolo se făcea tutun bun și mult, nu în podgorie unde piatra nu hrănește altceva decît vița de vie. Rudele acestora vărsau și în contul podgorenilor o anume cantitate de tutun, pentru care primeau, firește, bani, dar îi scăpau pe aceștia de corvoada care-i amenința. Așa a scăpat bătrînul podgorean. Mai mult, și-a scăpat și căruța și caii.

Tocmai săpa la vie, prașila a doua, cînd un vecin de hotar l-a strigat și i-a făcut semn că are să-i spună ceva. Soarele se ridicase abia de-o palmă de la pămînt și lucea roșu pe sub butucii de vie, explodînd parcă în tăișul sapei care-l reteza. Tărînă umedă, proaspătă, care mirosea a rouă și care numai peste o clipă avea să dogorească și să se așeze ca scrumul într-o vatră de cuptor încins. Odată cu țipătul și zborul ascuțit al prigoriilor care se reped odată cu cele dintîi raze ale soarelui, de parcă tot din el, din rotunjimea aceea roșie ar izbucni deodată și ele, umplînd aerul cu lumină și vuiet. Se zice că prigoria, pasărea pedepsită să stea toată ziua în aer, bea apă atunci din raza de soare și se mai zice că la vie pînă atunci trebuie să sapi, dacă vrei ca pămîntul să nu-ți pirjolească lăstarii și strugurii. Schimbi sapa cu pompa de stropit atunci, pînă în amurg, cînd iarăși țipă și pleacă prigoria și poți să iei sapa din nou în mîini și să mai sapi cîteva rînduri.

Ridicîndu-și umerii și îndreptîndu-se de spinare — un troznet de oase l-a săgetat pînă în cap — bătrînul s-a apropiat de vecinul său și l-a ascultat. Nu fără un sentiment de teamă la început, căci cine știe ce veste putea să-i aducă. Iar uneori, zicea el, dacă tot am ajuns să n-o știu, e mai bine ca nici să o mai aflu. Vestea era așa, însă, că el, vecinul său care executase la Buzău transporturile acelea cu pricina, l-a văzut într-o zi pe unul din băieții lui. Pe care, l-a întrebat ? Pe care, nu știa nici el, pe unul din ei, peticit și cu o rană mare în spate, ieșise la drumul de sub deal, nu la șoseaua națională, se tot ferea parcă și ocolea, nu stătea de vorbă cu nimeni și fuma țigară după țigară, o aprindea una de

Al. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

● În pagina a 3-a : ● Dezbaterile «Luceafărului» ● Romanul Războiul de independență ● „Zăpezile de acum un veac" de Paul Anghel ● Semnează : ● Hristu Cândroveanu ● Mihail Diaconescu ● Artur Silvestri.

● În acest număr : ● Poeme de ● George Alboiu ● Ioana Dinulescu ● Nicolae Boghian ● Elena Ștefoi ● Tudor Gherman ● Adrian Alui Gheorghe ● Proză de Lică Rugină ● Cronica literară ● Viața cărților ● Confabule de Iulian Neacșu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Sport de Fănuș Neagu.

cronica literară

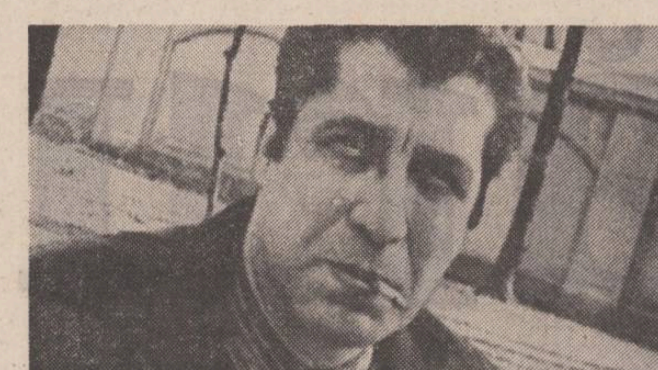

Gellu Naum: «Partea cealaltă»

Gellu Naum rămîne, în esență, un suprarealist consecvent cu formula sa, care nu și-a repudiat, ca mulți alți reprezentanți ai curentului, începuturile. O dovedește cu argumente convingătoare și ultima sa carte, **Partea cealaltă** (poeme), Editura „Cartea Românească", 1980. Evident, nu sub aspectul doctrinar ci în practica scriiturii, deoarece suprarealiștii (și evoluția lor repetă, în fond, în acest punct, istoria altor curente, simbolismul, de pildă) nu au respectat decît parțial, programul teoretic, impunînd, în schimb, ceea ce este mult mai important, un stil poetic. Dar ce este suprarealismul, sau, poate, mai corect formulat, ce își propune ca imperative ideologice și estetice? Să-l ascultăm pe André Breton : „Suprarealismul... își va fi datorat recunoașterea nonspecializării apriorice a efortului său. Aș vrea să se creadă că suprarealismul n-a încercat să facă altceva decît să arunce un fir conducător între niște lumi prea disociate, adică între starea de trezie și somn, între realitatea interioară și exterioară, între rațiune și nebunie..." **(Manifeste du surréalisme).** Deci, demersul suprarealist nu este rodul hazardului pur sau a unei predispoziții ludice, ci un mod serios și grav de a percepe lumea în diversitatea dar și unitatea ei funciară. Care au fost efectele în plan estetic s-au cum s-au tradus ele în scara valorilor poetice (mulți îl consideră minor ca rezultate și notabil doar prin intenții) este o chestiune încă de discutat, deși nu cred că cineva poate omite dintr-o istorie literară nume ca Henri Michaux, Paul Eluard, Jean Cocteau, Max Ernest, René Char etc.

Am făcut toate aceste succinte considerații nu numai pentru a plasa într-un sistem de referință adecvat, un suprarealist autentic ca Gellu Naum, care, de altfel, de-a lungul evoluției sale și-a mai modificat și rafinat procedeele, ci și pentru a reaminti datele originare ale curentului într-un moment cînd proiectul său, în locul unor necesare clarificări ajunge să fie din ce în ce mai confuz interpretat. Revenind la subiect, constatăm că, dacă problema scriiturii automate pornește de la premise false și ca atare este insolvabilă, dimpotrivă, legea relaționării imprevizibile și a combinării a devenit un dat intrinsec, un constituent fertil al discursului literar suprarealist. Este principiul care structurează și poezia lui Gellu Naum ; juxtapunerea imaginilor, uneori a unor grupuri de metafore, sau chiar mase verbale (în poemele ample), sfidînd nu numai logica limbajului denotativ dar și pe cea de gradul II a expresiei poetice, care, știm de acum, reprezintă ea însăși un ecart față de normă. **Scopul acestui efort de punere în paranteze și negare a ceea ce este deja constituit, adică de subminare și dizlocare a limbajului prin limbaj?** Încercarea de a situa demersul său într-un regim alogic (nu ilogic), singurul care poate salva de la rutină, depersonalizare și neadevăr, comunicarea. „Să curățăm cu unghia vaxul de pe cuvinte" sună unul din versurile poetului. Dar nu numai cuvîntul este acoperit de zgură, uzat, impotmolit în neputința de a comunica și crea dar și existența pare sau este amenințată de scleroză. Un întreg grupaj de poezii **Legătura cu lucrurile,** vorbește tocmai despre izolare și singurătate, despre ruperea contactelor între **spirit și obiecte,** despre atomizarea universului și degradarea lui într-o masă amorfă. Împietrirea eului („Acum, într-o maturitate exemplară / ca o lăcustă speriată am împietrit în iarbă") și încetinirea ritmului vital pînă la amorțeală sînt stările corespunzătoare unei lumi bolnave. Figurile **involuției și retragerii** sau ale **zbaterii oarbe,** inutile, desemnează lentul proces de erodare care macină existența : „în zvîrcolirea dementă a stufului în mama convulsiei / ușor deslușești geamătul oarbelor mlaștini (...)". „Iar dacă mergi mai departe / de-alungul malului pe care ai cosit atîta iarbă inutilă / nici un ecou nu mai e posibil. Și nu mai vezi decît hipnotica lentoare a apei adormite (...)", „și nu mai există decît ce adună apa și îngrămădește / printre cocenii încrîngiți și trestiile rupte / pe locul unde ghemuit în barcă abia îți simți picioarele amorțite / de lungul drum al reîntoarcerii în pîntec (...)". Elemente precum mlaștina, balta, ploile „ruginite", apa stătută, în general, vegetația încîlcită, umedă, aderentă („La cîțiva pași de baltă și pădure / țipătul de cocoș al vegetației acoperă / comoara îngropată nu se știe unde"), mîlul, umbrele, „vuietul cetății înecate", dezolant , adecvat totuși, stării de spirit a poetului, dezorientării etc. compun un peisaj imobil, și inactivității sale: „Oh, culegînd la ștevie pe după gard, oh, ne cuprinde ca un pat / de piatră / o așteptare fără obiect / o cauzalitate care nu mai funcționează sau funcționează după legi nebănuite".

Umorul amar, ironia și grotescul , acțiunea de reducere la absurd prin ridicol și derizoriu a oricărui gest sau act, (oroarea de dramatic și patetic, caracteristică suprarealiștilor) par soluțiile de adaptare, pentru moment, ale unui eu hipersensibil care însă se ascunde, ca melcul în cochilia sa, după măștile sarcasmului : „aici, pe după gard unde culegem ștevie / să vină domnul tata cu bărbuța lui hegeliană / să spună dacă se afla / strămoșul / oale și ulcele / pe nume Constantin sau cum i-o fi chemat / și boșorogul ăla cel mai bătrîn pietrar din lume unul de 93 de ani / bine frecat cu detergenți / el singurul care din cînd în cînd schimbat în ștevie ne mai trimite / un tandru sentiment de culpabilitate". Dar pasivitatea ironică sau atitudinea resemnată („Cu timpul ne cuprinde o apă generală fără adînc și fără suprafață") fac treptat loc unui alt mod de a percepe existența, unui alt unghi de a privi lucrurile : „Atunci totul se reîntoarce se regrupează / ca într-o ceață fierbinte în care lucrurile se refac / printre obscurile plantații ale întîmplării". Dar demersul său nu se mărginește doar la a descoperi existența aleatoriu („obscurele plantații ale întîmplării") ci iar forma unui efort organizat de a investiga lumea. Victimă a gîndirii raționale, carteziene, spiritul se va dezlega de acest fel tranchilizant de a concepe realitatea, pentru a-i cunoaște fața ascunsă, și probabil, cea adevărată : „Ca interpret și victimă a mișcărilor gîndirii, uitînd tot ce știam mă simt tentat să reîncep în altă parte".

A uita tot ceea ce ai învățat, iată negarea tipic suprarealistă, care implică apartenența la alt sistem de referință, adică acel regim alogic de care am amintit la început. Dar este posibilă o astfel de stare ? Bineînțeles, nu. Ne aflăm în fața unei pure utopii, printre atîtea altele care au populat visurile poeților : mitul vîrstei de aur, poeta vates, verbul divin, omul adamic etc. Ceea ce nu-l va împiedica pe autor să-și dezvolte în continuare proiectul liric în jurul acestei utopii. Și ciclurile **Partea cealaltă, La capătul numerelor, Comentarii la viața cotidiană a păsărilor, Poeme regăsite, Descrierea turnului, Melancolia dezvoltării și Diminețile cu domnișoara pește,** sînt tot atîtea etape ale unui drum sinuos, cu căderi și ridicări, fără soluție finală, în care revolta și resemnarea, tragicul și umilul, avîntul și disperarea, constrîngerea și libertatea se întîlnesc într-un discurs ale cărui note, coordonate, trăsături suprarealiste se accentuează de la poem la poem. Ceea ce își propune poetul traversînd multitudinea de experiențe, situații și evenimente este să „repopuleze după știința sa" spațiul, creînd o altă ordine. Prezența verbelor a **reașeza,** a **regrupa,** a **repopula,** a **reface** și a altora aparținînd aceleiași zone semantice este semnificativă în această direcție. Modalitatea prin care autorul încearcă să-și realizeze intențiile, face parte, nici vorbă, din arsenalul poeticii suprarealiste. Odată „zgîriat vaxul de pe cuvinte", ele sînt introduse în relații sintactice și paradigmatice inedite. „Cu picioarele înfundate în substanța aspră a reveriei", poetul răstoarnă brazde întregi de imagini pentru a transforma sensurile și a obține semnificația dorită, sau, uneori, nonsemnificația („un om neformulat", „îndîrjita mea muțenie").

Vidarea cuvîntului de substanța ideatică, constituie paradoxal, condiția comunicării, posibilitatea de a ieși din singurătate. Epurată de încărcătura grea, amorfă, uzată, a conținutului sedimentat în timp, prin convenții și arbitrar, forma devine aptă de a primi o semnificație nouă, plină, expresivă, în primul rînd mai umană, dezalienantă : „Un minim de sacrilegiu, un simplu exercițiu fără importanță, ca să echilibrez sublimul și să înlătur înfricoșătoarea lui tendință de a mă izola". Dar procesul este reversibil și continuu repetabil, întrucît, intrate pe canalele comunicării, cuvintele poetice sau nu, se vor demonetiza, vor fi falsificate și vor înlănțui din nou individul în „mîlul" sensurilor, alienîndu-l. Astfel că, suprarealismul rămîne o aventură deschisă, mereu necesară. Este și sentimentul pe care ni-l trezesc textele lui Gellu Naum, sporind valoarea intrisecă a cărții (nu lipsită ea însăși, ușoară bizarerie pentru o scriitură poetic nonconformistă, de senzația de monotonie și redundanță).

Paul Dugneanu

Traian T. Coșovei: «1, 2, 3, sau...»

Un talent neîndoielnic, cititor atent și comprehensiv al poeziei moderne de la noi și de aiurea, ironic pînă la sarcasm și frondeur pînă la revoltă, inventiv cu decență, căci construit (dar nu „făcut") cu inteligență, așa apărea Traian T. Coșovei în **Ninsoarea electrică,** volumul său de debut din 1979. Critica l-a bine primit (cu o excepție), confrații mai vîrstnici întru poezie au zîmbit poncis sau l-au ignorat suveran (cu o excepție, numită Cezar Ivănescu), juriile de premiere (specie cu totul aparte de cele enumerate mai sus) au deliberat adînc (ca de obicei) și au nimerit bine (întîmplare rară !) acordîndu-i recent unul dintre premiile pentru poezie ale Uniunii Scriitorilor. Traian T. Coșovei și-a văzut de treabă, adică de poezie, oferindu-ne în acest an a doua carte a sa numită **1, 2, 3 sau... (Editura Albatros).** Comparate cu cele din volumul de debut, poeziile de aici sînt, dacă nu în totalitate, (căci tentația jocului exista și în **Ninsoarea electrică)** oricum în bună măsură, imprevizibile. Vreau să spun că acolo ludicul era accident sau divertisment, în timp ce aici este programatic și omniprezent. Poetul nu se copilărește penibil, subțiindu-și glasul sau stîlcind părintește cuvintele, ci evoluează în cadrele unui limbaj ingenuu, pe care, într-un discurs paralel, îl subminează prin ironie și **witz** „Findcă, vezi în povestea asta sînt foarte multe mătuși / și prea puține ferestre și uși / de unde morala se trage arare / (ce istorie de dormit în picioare !) // Unu doi trei, unu doi trei, unu doi trei / (ce ritm — ce nebunie) / în orașul cu sunete de hîrtie / unde melancolia mea trecea cămilele prin urechea acului / pe la sfîrșitul veacului / și cînd inima mea a iubit o infantă / de pe lumea cealaltă..." **(1, 2, 3 sau într-o dimineață cu ploaie).** Există în versurile lui Traian T. Coșovei, dincolo de inscenarea „jocului dragostei și al întîmplării" (așa zicînd, subiectul cărții este o poveste de amor cu o infantă), un joc secund cu cititorul, pe rînd provocat, sfidat, rugat, captat și îndepărtat. El este „mon hypocrite lecteur" (cu varianta autohtonă, „cetitor fățarnic") ; i se dau indicații regizorale („Tu, cetitor, de-i vezi, nu te speria de ei, / nu sînt decît / unu doi trei, / unu doi trei, / unu doi trei"), explicații **pro domo** („adevărată nu-i decît povestea asta / cu uși și geamuri sparte / unde te poți adăposti pentru o noapte"), este, mai în glumă, mai în serios, amenințat : „De nu vei înțelege însă, această alcătuire minunată / poți să-ți atîrni de gît o piatră, pre care eu, cu-ndemînarea mea cerească / am învățat-o să vorbească / Iar de te crezi cumva Hercul printre poeți / poți să te dai cu capul de pereți / căci răsfoind-o cartea, vrei nu vrei / o să înveți să numeri pin' la trei..." **(1, 2, 3 sau către cititor).** Ceea ce este chiar adevărat, întrucît fiecare poezie începe cu această numărătoare și aproape fiecare strofă o reia cu obstinație. Pe lîngă nobilele intenții de inițiere în aritmetică, ce vrea oare să zică poetul cu acest 1, 2, 3... ? În primul rînd — presupunem, desigur, ca orice critic, ce se respectă — acreditarea ideii de joc (unu, doi, trei, patru, am pornit cu căutatu' — vă mai amintiți, nu-i așa ?) și impunerea prin repetarea formulei, a convenției (jocul este o convenție — a zis nemuritorul Huizinga). În al doilea rînd, poetul oferă o demonstrație de virtuozitate tehnică, pentru care se cuvine aplaudat, deși cere cam insistent aplauzele. În al treilea rînd, orgoliosul Traian T. Coșovei vrea — nici mai mult, nici mai puțin — să ne inițieze în tainele unei noi sensibilități poetice, iar 1, 2, 3 e formula ezoterică pentru neofiții interesați. Cu humor și cu ceva din locvacitatea manifestelor avangardiste, poetul rezumă „acțiunea" cărții sale și insinuează subtil (căci, la distanță de un vers, retractează aparent cele spuse) ideea noutății poeziei sale și, consecutiv, teama de a nu fi înțeles : „Unu, doi trei, unu doi trei, unu doi trei / În orașul împodobit cu globuri și beteală, / copacii înfloreau de plictiseală — / și printre mătușile cu ochii ficși / nici nu exist, nici nu exiști... // Unu doi trei, unu doi trei, unu doi trei — / În această atmosferă galantă / vă vom spune o istorie cu o INFANTĂ / și-un verișor și vreo cincisprezece mătuși / să aveți ce arunca pe ferestre și pe uși / (... și pînă una, alta / păstrați numai Infanta...) // **Pentru inima și sufletele înnodate / vă oferim o nouă sensibilitate / un viclean, un eres, / ori poate doar o crimă în Orient Expres** / și o dragoste la prima a doua vedere / cu mătușile efemeride și efemere // unu doi trei, unu doi trei, unu doi trei / **Iar pentru lipsa sa de comunicare, / nu-i nici o dramă / vă oferim o oglindă venețiană / în fața căreia puteți exprima în cuvinte / tot ce nu vă trece prin minte...)** / Iar dacă de rușine inima va fi cuprinsă / vorbiți-i cu lumina stinsă..." **(1, 2, 3 sau ce vă oferă 1, 2, 3).**

Despre noutatea poeziei din **1, 2, 3 sau...** sînt de spus cîteva lucruri la îndemînă. Infanta din versurile lui Coșovei este rudă bună cu „blonda Lia" a lui Tristan Tzara, **verișorul Anton, Unchiul Chiriac, Traversătorul de garduri, Pusipisica, Supersurioara Larevedistă** sînt variații la **Mopeteiana** (Mopeteida ?) lui Mircea Ivănescu, cutare strofă combină modalități stănesciene cu idei ursachiste (de la Mihai Ursachi — n.n.) : „I-am arătat / ochiul urechea, umărul genunchiului, / inima mea presupusă de la ușă la cheie, / dar ea trăgea cu ochiul la Unchiul / Chiriac, care avea un motor cu scînteie" **(1, 2, 3 sau o scurtă întîmplare).** Influențele se văd pentru cel ce are ochi de văzut. Dar cine și la ce bun (poate doar Mircea Dinescu, din motive lesne de înțeles) să mai fie azi un Ulysse liric, protejîndu-și cu ceară puritatea urechii. Cu vorbele unui amic **(amicus Plato !)** cărțile se nasc din cărți, iar cu ale altuia : **nimic nou sub soare.** Așadar, „noua sensibilitate" a poetului este în **1, 2, 3 sau...** o proclamație doar parțial acoperită de faptele poetice. Ceea ce înseamnă că Traian T. Coșovei este aici un bun scenarist, dublat de un regizor subtil, care știe să scoată nuanțe noi din „cuvinte" vechi. Sau (1, 2, 3 sau...) dacă nu se permite o parafrază, în noua sa carte poetul face fum fără foc.

Tonul poeziilor este în cea mai mare parte șăgalnic, grațios, delicat (programatic așa), mereu ironic : „Unu doi trei, unu doi trei, unu doi trei / Ce prozaism, ce vulgar / strigau mătușile de pe trotuar / Ce superficial și lipsit de acțiune / Striga verișorul Anton, cel scos pe cauțiune... / Nu are nici idei, nici sentimente / strigau amatorii de senzații violente... / Ce versuri betege, ce sunete boante / (mătușile erau femei savante) / și ce scandal și ce alcătuire de versuri infamă — / Vai de ea de poezie contemporană !" **(1, 2, 3 sau gloria nu cîntă).** Viziunea lumii este carnavalescă, sau, mai exact spus, de „bal masqué" coborît cu o treaptă pentru a putea fi astfel privită de la înălțime : „unu doi trei, unu doi trei / O să ne dăm în lanț, în călușei / cuvintele-ți vor fi doi cai de luptă, / în armuri de tască / gata să lupte și să cucerească / în lumea de oglinzi și de safire, / Timpul e mort în haina lui de mire ! // Unu doi trei, unu doi trei, unu doi trei / Ce tandrețe va fi, / ce candoare, ce mai răsfăț / ... / îngerii se vor topi în zbor ca înghetata pe băț / într-un impas de litere vaporoase, de absint / panglici și celofane / din orașul încărcat în două geamantane" **(1, 2, 3 sau gobelin).**

Noul volum al lui Traian T. Coșovei este o „jucărea" cu mecanism ingenios, o bufonadă inteligentă, un glob strălucitor agățat în crengile bradului de săptămîna viitoare. Într-o cronică la **Ninsoarea electrică** declaram (scuze pentru autocitare, dar văd că modestia nu se mai poartă în critica literară) că mizez pe talentul lui Traian T. Coșovei. În primul „joc" **(Ninsoarea electrică),** am cîștigat. În al doilea **(1, 2, 3 sau...)** n-am pierdut. Faceți jocurile ! Eu mențin miza.

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

poezie

Melancolii utopice

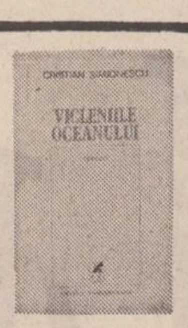

● Un poet demn de tot interesul este Cristian Simionescu, de la al cărui debut au trecut zece ani (**Tabu**, 1970). Trebuie să recunoaștem că sînt din ce în ce mai puțini autorii care își permit luxul să apară atît de rar în public. Atît de rar și atît de bine. În a doua sa carte*), Cristian Simionescu e întru totul o utopie. Premoniția din primul volum pare că s-a îndeplinit : gîndirea utopică e o gîndire tabu, inexprimabilă prin lipsă de corporalitate : „...pitici cu flori m-ating / și neatins rămîn, dar mai mult / decît copilul cast al utopiei / căci utopia are-un trup abia cînd moare." Reflexul acestor superbe versuri se întîlnește în **Vicleniile oceanului,** utopie găsită într-o provincie depărtată, printre cioburi de zei și papirusuri pătate de inocență. Ciudată această situație, în care rezidă substanța și farmecul : candoarea, inocența „puberă" sînt la Cristian Simionescu impurități, fire de pulbere (stare a materiei des invocată) aruncate peste poem. Acest cuvînt trebuie transcris în deplinătatea drepturilor sale, căci autorul permanentizează o impresie, în egală măsură sentiment și artă poetică: pentru a fi autentic, poetul **trebuie să viețuiască în poem,** „în încăperile-i alveolare", „sub straturi de lavă și steril", unde „mai dai de copaci pompeieni cu frunze himerice". Care să fie semnificația unei asemenea deprinderi ? Fraza ar părea banală dacă nu am spune că atitudinea de față nu are nici un fel de retorică. Poetul e un ins demodat, credincios în zei vechi și obiceiuri apuse, vorbind cu infinitive lungi, substantivizate, un comediant funest jucînd un soi bizar de arlechinadă desuetă, în fine, moștenitor al unei ocupații uitate, probabil de sorginte alchimică : **pater,** cuvînt-personaj în jurul căruia se întemeiază actuala experiență, era **pulberolog.** O secretă lege a compensației funcționează ca un recul și este aici mai mult decît un sens tutelar, e un model, o „mașinărie" universală aplicabilă oricărei acțiuni : „Poemul de față este apologia oaselor tatălui meu / (pulberolog, cicerone), cumva de toate vindecat, / cumva bolind de toate. Eu viețuind, mai există / o picătură de viață și-n el. Cum în fiu, / o picătură de moarte. O, voi, Compensații, vă sărut ! / Disperă în solitudinea-i Aerul comun amindurora / (rîvnește plămîni). / Zăpada acoperă cu o cămașă de in Lutul. Încet / am mers ca să nu sperii din preaconcentrata-i făptură. / De la Rodos, oratorul se aude / pînă aici, nu numai din puterea vocii sale, / ci din nervul fin al urechii, prinzînd sunete / de la o distanță gîndită și nu măsurată. / Iată un final bine gîndit pentru a explica / dramaturgia intimă a poemului — care mereu mă lovește". **(Papirus I).** „A trăi în poem", fără sentimentul modern de a ființa în țesătura textului pentru a dispărea odată cu sfîrșitul lui, a exista deci sub petele de pulbere așternute pe papirus, echivalează pentru Cristian Simionescu cu aventura de a da gravitate eternei comedii, bufonadei perpetue în care se ascunde existența. Poezia sa este o întrebare pusă grav unei realități comice, **comedia** esențială. Nu trebuie căutat vreun răspuns, nu trebuie cercetate resorturile intime care fac să coexiste în aceeași „alveolă" desfătarea tragică și cea comică. Poezia aceasta construiește fără adevăruri ultime, acoperă după ce nu a dezvăluit. „E-o muzică și-o desfătare-n toate", dar un gust amar, un parfum de chinină turnat ca o batjocură a elementelor inițiale („o frunză, un arbore, o apă, un foc") fac din desfătare un atribut al gîndirii tragice. Orice realizare, în spațiu pozitiv sau negativ, este utopică pentru că atribuie sens, formă, acțiune gîndirii tabu. Inocența a devenit inautentică în spațiul utopiei. Locul ei e luat de **comedia inocenței** și tiparul poate fi aplicat mai departe și altor „coordonate umane". Explicația e una și ea ne întoarce în punctul originar : utopicul e o virginitate înșelată, o „viclenie a oceanului" care ademenește pentru a lichida aventura. Pe acest schelet tematic se ridică o poezie densă prin raritatea tropilor, sofisticată prin absența metaforei. Fragilă totuși, dacă fragilitate poate fi în acțiunea, ipocrită la modul livresc, a acestui comediant atît de bine camuflat în melancolii utopice. Neluat în seamă de critică, Cristian Simionescu rămîne încă de descoperit.

Costin Tuchilă

*) **Cristian Simionescu : „Vicleniile oceanului", versuri, Editura „Cartea Românească", 1980.**

studii

Prolegomene contradictorii

● Ciudată această ultimă carte *) a lui Petru Ursache! Alături de analize de conținut asupra categoriilor unei posibile estetici a folclorului întîlnim prelungi și inutile divagații teoretizante ; alături de observații de amănunt, datorate unei juste înțelegeri a obiectului studiat, cresc, din aceeași rădăcină, brutale simplificări ale complexității faptului de cultură („Un text ca **Taci mireasă, nu mai plînge,** prin funcția de demonetizare a situației tragice, are efectul unei veritabile „cure" psihanalitice, ținînd de socioterapie", pg. 115). În fine, alături de expunerea obiectivă a diverselor metode și puncte de vedere, țîșnesc furtunoase și nemotivate irumperi polemice, toate vizînd, în general, aceeași țintă: „Bîrlea și bîrliștii" (pg. 156).

De fapt, cartea în sine implică o contradicție de substanță, ai cărei termeni nici nu sînt menționați și nici eludați de către Petru Ursache. Ce este de fapt o estetică a folclorului ? Sau, mai exact, care sînt termenii, conceptele pe care aceasta le va folosi ? Vor fi cei ai esteticii așa cum s-a constituit ea pînă acum ? Și dacă răspunsul este afirmativ, sfera noțională a acestor concepte se aplică integral la realitățile artei populare? Dacă nu, care le sînt limitele? Sau, la antipod, ne vom construi conceptele noii științe pornind de la termenii folosiți de limbajul popular ? Și dacă pornim de aici, între cine alegem: între termenii apreciativi instituționalizați (sau textualizați) de către însăși literatura orală, sau între cei folosiți în aprecierile lor de către diverși săteni?

Chiar dacă unele dintre aceste interogații sînt tangențial discutate în cartea de față, întregul acestei problematici nu este atins: astfel, simțim cum autorul oscilează între diversele poluri ale opțiunilor epistemologice, fără a cantona niciodată în vreunul din ele. Ambiguitatea sistemului este evidentă în capitolul despre „frumos" cînd pendularea între accepția autohtonă și concretă a cuvîntului și implicațiile „tehnice" și teoretice ale conceptului transpare din fiecare apreciere ori dezbatere.

De altfel, autorul se contrazice uneori la o distanță mai mică decît chiar aceea dintre obiectul cercetării și conceptul analitic. După ce, la pagina 157, afirmase că există o „comunitate de destin creator", între artistul literaturii orale și cel al literaturii scrise, și că, deci, din punct de vedere estetic mesajul și valoarea universală a operelor sînt identice, la pagina 171 el își nuanțează opinia, precizînd că substanța estetică (și deci valoarea) operei populare este fundamental determinată etnic. Deci, „tragedia lui Hamlet poate fi plasată, în baza aceleiași universalizări, în afara Angliei, a spațiului lingvistic național, a păstorului mioritic nu poate fi concepută decît pe plai carpato-dunărean" — **Hamlet** fiind atunci numai shakespearian, iar **Miorița** numai folclorică și autohtonă. Tot astfel, dacă la pagina 189 aflăm că din punct de vedere metodologic „categoriile nu se supun capriciilor fluctuante ale gusturilor epocii", nu mai departe de pagina 200 aflăm că, din perspectiva esteticii folclorice nu există „un model general-acceptat al conceptului".

În ultimă instanță, toate aceste incertitudini și fluctuații provin din faptul că autorul (și nu numai el) nu operează cu fermitate următoarea distincție: aceea dintre **estetica folclorică** (ce ar cuprinde părerile și accepțiile terminologice formulate de gîndirea populară, din interior, despre propria-i artă) și o **estetică a folclorului** (care ar trebui să fie un demers teoretic, clar, extrinsec, care să-și creeze concepte științifice proprii, operante, și, mai ales, ferite de orice ambiguitate). În eforturile de a înjgheba o asemenea știință, cartea aceasta îmi apare ca un prilej de meditație asupra șanselor și riscurilor oricărei teoretizări.

Mihai Coman

*) **Petru Ursache: „Prolegomene la o estetică a folclorului", Editura „Cartea Românească", 1980.**

eseu

Receptarea poetică

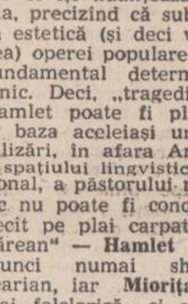

● Ecaterina Mihăilă, autoarea volumului al cărui titlu l-au împrumutat prezentele considerații, aparține acelei categorii de cercetători care au găsit în coerența unor metode și modele teoretice moderne (lingvistice, semiotice, matematice, cibernetice) calea spre abordarea unor probleme complexe ale cunoașterii și comunicării umane. Ca orice mesaj lingvistic, poezia se situează între cei doi factori extremi ai comunicării propriu-zise, emitătorul creator (sursa) și receptorul valorizator. O analiză pur statistică a mesajului poetic poate face abstracție de cei doi poli ai comunicării, dar în momentul în care rezultatele astfel obținute devin interpretabile, nu mai poate fi ignorată relația între semn și receptorul real sau virtual al acestuia. Această relație, denumită „pragmatică" (Morris, 1938), nu este independentă de celelalte două tipuri de relații, semantice (semn — obiect) și sintactice (semn — semn). Pornind de la cunoscuta schemă a comunicării, așa cum a prezentat-o Roman Jakobson (dezvoltînd modelul lui Bühler). Ecaterina Mihăilă definește poeticitatea ca „modificare a tuturor funcțiilor limbii", iar receptarea poetică drept „efect al acestor modificări". Urmează o largă argumentare, din perspectivă lingvistică, la sfîrșitul căreia ni se dezvăluie aspectul teleologic implicat de textul poetic ; „Pornind de la un dat obiectiv, **textul poetic,** am încercat să demonstrăm că întreaga sa organizare, modificările tuturor funcțiilor, pe care semnul verbal le îndeplinește în alte tipuri de mesaje, converg spre un scop unic : antrenarea subiectivității receptorului, manifestarea sa ca individ pe plan senzorial, afectiv, imaginativ și intelectiv" (În acest sens, vezi și Dumitru Ghișe, „Dimensiuni umane", p. 157). Așadar, cum spune Paul Eluard, „poetul este mai mult cel care inspiră, decît cel care este inspirat".

Interesante sînt și observațiile Ecaterinei Mihăilă asupra surprizei și ambiguității ca particularități ale mesajului poetic. Am adăuga doar că dacă prezența și efectul factorului surpriză au fost discutate nu numai din perspectivă statistică și psihologică, ci și din punctul de vedere al biopsihologiei, care a demonstrat sensibilitatea scoarței cerebrale la apariția elementelor verbale neașteptate, termenul „ambiguitate", raportat la mesajul estetic, a provocat și unele ezitări ale specialiștilor.

Impresionant — ca întreg volumul, de altfel — prin bogăția referințelor bibliografice, prin claritatea expunerii și prin nota personală a „receptării" literaturii de specialitate, primul capitol al „Receptării poetice", consacrat perspectivei lingvistice, poate constitui și un fecund prilej de discuții, de meditații asupra specificului mesajului poetic. Nu ni se pare însă potrivită analogia dintre competența poetică și perspicacitatea receptorului care trebuie să dezlege o... ghicitoare. Considerăm că poezia veritabilă nu are nevoie de explicații nici înainte, nici după receptare, pentru a fi înțeleasă. Chiar dacă mai sînt agreate de unii poeți contemporani, tehnicile ultraermetice, artificiale, abracadabrante oferă cititorilor o satisfacție de alt ordin decît cea estetică, satisfacția celui care dezleagă o criptogramă sau un careu de cuvinte încrucișate. Cei care reușesc să găsească un sens versificărilor rebusistice vor fi încîntați de ingeniozitatea lor mai mult decît de valoarea artistică sau de sensul versurilor. Cei care nu reușesc, devin victimele unui gen de snobism cultural, afirmîndu-și pasiunea tocmai pentru poeziile pe care nu le înțeleg (și care, de fapt, nici nu le plac), pentru a evita să fie considerați „nereceptivi la nou". Sînt, firește, și cazuri excepționale în care autorul își depășește pur și simplu epoca, iar vina nereceptivității este doar a cititorului. Frecvente sînt și situațiile cînd nereceptivitatea se datorează lipsei de cultură artistică a cititorului. La extrema cealaltă, s-ar putea ca tocmai criticul profesionist, obișnuit cu receptarea „simbolizatoare" (I. Coteanu), să nu mai beneficieze de farmecul receptării genuine, pierzîndu-și acea „virginitate a percepției", de care vorbea Mihai Ralea. Poate fi acesta un paradox ? Cînd somitățile criticii literare profesioniste elogiază inovațiile verbale ale lui Nichita Stănescu, gustul publicului larg se orientează (în 1979 !) spre Octavian Goga și Ion Minulescu, de departe în fruntea „topului" preferințelor poetice (vezi ancheta publicată de Ștefana Steriade și Pavel Câmpeanu în „Caietele Critice" ale „Vieții Românești", nr. 5/1980).

Așadar, lucrarea (de debut !) la care ne-am referit este nu numai interesantă, nu numai bine scrisă, ci și o valoroasă contribuție modernă la elucidarea complexelor probleme ale comunicării umane, abordînd unul dintre cele mai dificile aspecte ale acesteia, problema receptării poetice... a poeziei.

Mihai Niculescu

*) **Ecaterina Mihăilă : „Receptarea poetică", Editura „Eminescu", 1980.**

O restaurare monumentală

Urmare din pag. 1

om cu privirea clară, — acela va vedea că în toate măsurile noastre restrictive numai dreapta judecată și instinctul de conservare au jucat singure rolul principal" ; „Înmulțirea dar a claselor consumatoare și scăderea claselor productive, iată răul organic în contra căruia o organizare bună trebuie să găsească remedii" ; „La noi liberalismul pretext al naturilor catilinare, în loc de a democratiza clasa de sus, a avut, din contră, rezultatul de a aristocratiza o clasă nenumărata de indivizi, cari nevroind a munci, avînd chiar rușine de muncă, aspiră de a ajunge la vază și de a face avere pe calea demnităților statului..." ; „Deci, există două națiuni deosebite în această țară, una stoarsă și sărăcită de producători, alta îmbuibată de mijlocitori, poporul și plebea".

Judecată în context istoric, gîndirea social-politică a lui Eminescu e sănătoasă, chiar avansată pentru vremea sa. El pune mai presus de toate principiul muncii, aprobă clasele productive, dezaprobă pe feneanți, cum am zice azi pe paraziți, pe cei ce trăiesc din exploatarea altora, din speculă. Dragostea sa de țară e patriotism, nu naționalism intolerant față de alte nații, nu rasism, nici șovinism. Evident, ideologia poetului trebuie înțeleasă din perspectiva totalității și unității, nu prin izolarea unor fragmente sau fraze. Se pot face astfel raportări la creația sa fundamentală, lirică, publicistica ne ajută, cu alte cuvinte, să înțelegem mai bine unele idei și atitudini din poezia sa. Fiind vorba de un poet și încă de unul de talia lui, se înțelege că, în afară de valoarea documentară, publicistica eminesciană are și o valoare literară, în sensul că rămîne pînă astăzi un neîntrecut model de stil jurnalistic.

În ceea ce privește ediția care ne stă în față, ea este în toate privințele lăudabilă și din toate punctele de vedere binevenită. Autorii restituie pentru prima etapă integral publicistica eminesciană dintre 1870—1877, adăugind un număr impresionant de pagini din **Curierul de Iași,** cu note îndeosebi de politică externă ce aparțin indubitabil lui Eminescu, excerpte ale sale din presa străină, în traducere sau în rezumat, însemnări sau chiar reportaje, amănunțit explicate și comentate în notele de la sfîrșit ale lui D. Vatamaniuc. Se află aici lămuriri și precizări de o mare acribie științifică, rod al unor cercetări extraordinare de arhivă și care aduc un spor de netăgăduit în cunoașterea activității de jurnalist a lui Eminescu, a biografiei sale în general. Cu toate acestea, parcurgînd textele eminesciene, cititorul nu-și poate înlătura impresia de încărcare, de așezare în același plan a articolelor semnificative și uneori mai puțin semnificative sau chiar minore, ce ar fi putut figura la **addenda.** Același lucru trebuie spus și de articolele repartizate la secțiunile „Cu paternitate incertă" și „Transcrieri". Toate, după opinia noastră, ar fi putut figura mai bine la addenda ediției, respectînd, bineînțeles, și acolo criteriul așezării cronologice.

Încă un cuvînt despre comentariile lui D. Vatamaniuc. Ele sînt în multe cazuri adevărate studii de istorie, istoria culturii, a presei și a literaturii. Dăm adeseori peste informații prețioase, noi, precum cele privitoare la **Caietul anonim** de poezii populare, publicat de Perpessicius în volumul VI din seria de **Opere** eminesciene și care aflăm acum că se datorește filozofului V. Conta, după cum arată Ana Conta-Kernbach în **Biografia lui Vasile Conta** (Iași, 1916). Semnalăm o singură eroare în comentariile la articolul **Simeon Marcovici** : romanul **Viața contelui de Comming,** tradus de acesta în limba română în 1830 nu este de Baculard d-Armaud, ci, după cum se știe, de M-me de Fencin **(Mémoires du comte de Comminges,** 1735). Marchiza Claudine Alexandrine Guérin de Tenein (1682—1749) a fost mama matematicianului D'Alembert, amica lui Philippe d'Orleans și confidenta lui Voltaire cu care a scris împreună și a publicat anonim romane populare.

Proza ca filozofie a istoriei

Dezbaterile „Luceafărului"

«ZĂPEZILE DE-ACUM UN VEAC»

ROMANUL RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ

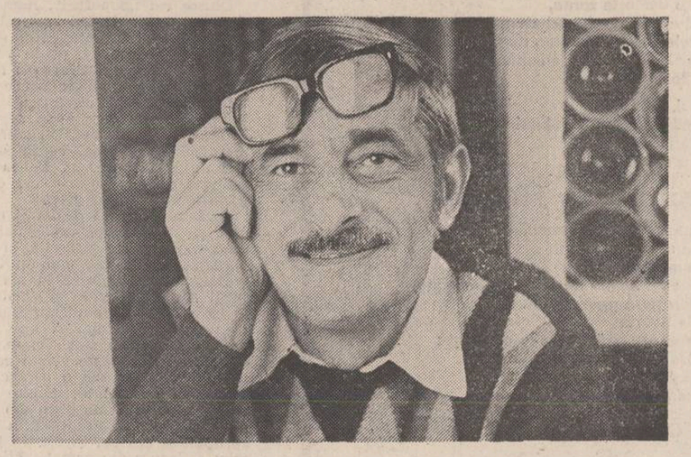

este incontestabil că marile evenimente sociale au oferit intotdeauna „materie" pentru capodopere, pe care într-un fel le-au și generat, în consecință. Într-un fel, într-o măsură, fiindcă repede de tot, evenimentele ajung amorfe, ele urmînd a fi reînviate și clădite — ca să spun așa — în viziuni arhitectonice, ceea ce pot face doar marii creatori, demiurgii. Iată — în cadrul literaturii române, un prozator nu lipsit de înzestrare, dar fără resurse suficiente pentru a construi arhitectonic și profund pe marginea unui subiect major — l-am numit pe Duiliu Zamfirescu — ratează, provincializează romanul independenței noastre naționale din 1877, deși a scris atît de aproape de eveniment! Greșeală pe care n-o comite Paul Anghel, acum, la un secol după eveniment, cînd el pare să ne dea în romanul său fluviu, **Zăpezile de-acum un veac**, o narațiune de un interes, de o amploare și la un nivel de creație europene, pornind așadar de la același moment de istorie românească ce l-a condus la eșec pe predecesorul său. Duiliu Zamfirescu provincializa, în micro-romanul lui, **În război**, o mare temă social-politică, în timp ce prozatorul de azi înalță la scară continentală același nucleu epic național, de la care pornesc ambii scriitori. Diferența fiind de **clasă**, ca forță de creație, ca perspectivă de filozofie a istoriei, profunditate reflexivă și arhitecturare românească.

Condiția dificilă prin destin a unui popor fără tendințe expansioniste, este exprimată elocvent de Paul Anghel în romanul său prin chiar proiecția personajelor (istorice) reprezentative române, în raport cu potențații celor două imperii care, iarăși — prin destin, umbresc, înăbușă îndreptățirea la existența în lumină a adversarului și respectiv partenerului lor de luptă. Prințul bunăoară, comandantul șef al trupelor române, descinzînd dintr-o ilustră familie domnitoare, înrudită prin alianță cu Romanovii, este acceptat de țarul Alexandru ca vlăstar nobiliar, os din osul regelui Prusiei, dar nu și ca egal în relațiile statale, cită vreme România nu era formal independentă. Prințul însuși, expresie a trufiei prusace — și care se simțea firesc egalul tuturor celor de condiția sa cît timp nu-și asumase destinele unui popor defavorizat de istorie — doar era un Hohenzollern! — începe a fi marcat, a avea complexe de îndată ce o face, ajungînd doar „domnitor" și nu încă, un cap încoronat. Brătianu, Kogălniceanu — sînt și ei personaje de anvergură. Și ei trăiesc — nu mai puțin dramatic, condiția poporului pe care îl reprezintă, în raporturile lor cu cancelaria țarului, cu Poarta otomană, cu marile puteri europene, care își concertează aroganța lor opacă față de o națiune încă dependentă, datorită vicisitudinilor istoriei. Dramă trăită, resimțită de fapt de întreaga națiune, frustrată de legitimitatea afirmării ei plenare. Paul Anghel știe să facă din toți acești factori-personaje, existențe avînd profunzimea eroilor din tragediile antice, dîndu-le dimensiune transcendentală, deloc mai prejos decît protagoniști memorabili — în alte planuri — ai marilor romane ale lumii, de natură să suscite, să acapareze interesul cititorului de oriunde. Ceea ce și înscrie ciclul său în circuitul literaturii universale, ca existență artistică.

Dar, valoarea romanului lui Paul Anghel nu stă numai în arhitecturarea lui pe coordonatele filozofiei istoriei, care îl străbat, chiar dacă aceasta este cheia succesului prozatorului în ambiționata lui întreprindere. Fiindcă autorul se dovedește, în cele patru volume apărute pînă acum (din opt — în cîte este proiectat), un romancier versat, un profesionist al genului, el alternînd tolstoian planurile narațiunii, mișcîndu-se cu o uimitoare dexteritate în mediile cele mai diverse, pentru a căror cuprindere nu-i lipsește, de asemenea, suflul: de la privirea din interior a universului țărănesc pînă la zugrăvirea psihologiilor abisale; de la compunerea picturală, de o concretețe parcă palpabilă a bătăliilor de pe cîmpul de luptă, a deplasărilor strategice și tactice de trupe pînă la pătrunderea resorturilor intime ale vieții politice românești a vremii, văzută adesea ca un spectacol caragialesc mimînd „parlamentarismul" — și el găunos, funcționînd în gol, al democrațiilor europene ale momentului. Prozatorul este la el acasă în politica Europei întregi, în cancelariile acesteia apăsate de morgă și minate de **politicianism** lipsit de scrupule. Îi este familiară mișcarea de idei a vremii, evoluția științelor, a civilizației ei materiale în devenire, pune cu dezinvoltură în discuție problema filozofiei războiului, ca soluție nefirească și nejustificată din unghiul existenței individuale, irepetabile.

Paul Anghel ni se înfățișează, în romanul său, și ca un remarcabil creator de personaje de fundal, care fac de altminteri trama literaturii bune, în interstițiile căreia se conturează și mai pregnant dimensiunea protagoniștilor narațiunii. El este de asemenea și un creator de atmosferă, pe aceeași măsură — semne indiscutabile, dintotdeauna, ale artei majore, în ceea ce numim îndeobște capodopere, proiectii superioare ale spiritului. Nu se uită, din atare perspectivă, de pildă, deputatul conservator Răscanu, care ilustrează vocația plutirii împotriva curentului, în ciuda bovarismului lui structural, încă nedesprins din lentoarea orientală, de boier valah ce se vrea, totuși, asimilat luminilor occidentului. Nu se uită Păuna, femeie posesivă, devoratoare, existînd ca un arc întins, în imperiul senzualității ei cînd languroase, cînd explozive. Sau bunica Grădișteanu, ființă voluntară, boieroaică șefă de clan, pe care numai o eroare a naturii n-a născut-o bărbat. Sînt nu mai puțin memorabile în roman chipuri de mare puritate, ca Ada Aldea, Hélène Răscanu, Adela Balș, inventatorul Priescu-Rufino, părintele Damian-artistul, un Mitko Petkov; țăran bulgar care știe că războiul este una — și dreptul lui la viață e alta, altceva; ori soldatul Puiu Ilie, expresie a umanismului funciar al românului — care trage în dușman, dar își mărturisește îndurerarea că a trebuit s-o facă (la urma urmelor a curmat o viață de om!); el neînțelegînd de ce se cere să fie judecat și probabil chiar condamnat pentru omenia lui, socotită defecțiune — cum și e, pe cîmpul de luptă! Iar în ce privește ipostaza de creator de atmosferă a prozatorului, să menționăm măcar, în afară de ce am spus deja — surprinderea atît de bogat nuanțată a orientalismului păturilor „suprapuse" ale societății românești din anii războiului de independență, ca și culoarea ceremoniilor fastuoase și fascinante de la curtea din Stambul, elitismul exacerbat al Prințului, de extracție prusacă, de subliniată aparținență la acea lume „înaltă" căreia îi aparține pînă în străfundurile ființei lui intime de unde și neînțelegerea problemei țărănești din partea sa, de mai tîrziu. Apoi „explorarea" piețelor alimentare ale Bucureștilor, cu abundența și freamătul lor indicibil, a locantelor, hanurilor unde se perindă cele mai pestrițe straturi ale societății. Ori descrierea imperiului Talciocului vremii, bazar de oameni, de mărfuri, un spectacol de destine, subdestine viermuind, agitîndu-se; apoi fantasmagoricul peisaj rus, ilimitat, fără zări, cu albul obsesiv al pădurilor de mesteceni, ca și lumea bălților dunărene de la noi, herghelîile de cai ai lui Panaitopol, din Cîmpia Burnasului, expediția à la Lisimach în țara lui Dromichete, prin aceste locuri de basm, a unor ofițeri români în căutarea, descoperirea unui cal de campanie ca la carte. Și ospețele, chiolhanurile, campamentele etc., etc. — pentru a nu menționa decît atît, și — îmi dau seama, într-o neorînduială groaznică. Uitam să spun o vorbă măcar, despre satul românesc, așa cum era în epocă — straniu, lunar, s-ar zice în afara istoriei și bineînțeles, în afara preocupărilor de mai bine ale unei protipendade care îi cerea, îi lua totul, dar nu-i oferea nimic, sau îi oferea doar mizeria cruntă.

Un larg cuprinzător tablou al lumii românești, la un crucial ceas al existenței noastre naționale, ca și al eșichierului politic european, luat și de sus, din zborul păsării, însă și de aproape, pînă la detaliu, pînă la obsesie nu o dată, cu eroi ce rămîn în mintea cititorului și, firește — în literatură, ca mare literatură. Acesta este romanul lui Paul Anghel — deși încă departe de a fi încheiat. Volumele următoare îl vor completa, vor nuanța fără îndoială situații, oameni, idei, dar probabil fără a-i modifica substanțial imaginea, deja constituită.

Paul Anghel are stil în această amplă narațiune a sa, are eleganță în expresie, mobilitate de gînd, totul grefîndu-se pe o inteligență creatoare de excepție, evidentă pe pagină, pe frază chiar, ceea ce face din lectura romanului său o bucurie continuă.

Zăpezile de-acum un veac (titlu rezumînd metaforic frisonul unei epoci de răscruce pentru noi, condiția noastră existențială de popor sub vremi și sub vicisitudinile unei istorii vitrege) este de pe acum un mare roman. Iar autorul lui dobîndește o netă dominantă în creația sa literară: plasîndu-se dintr-odată, cu epopeea de față, printre fruntașii prozei românești.

Hristu Cândroveanu

Un roman monumental

Cel mai însemnat roman istoric din literatura română, cu aspect monumental demn de Lev Tolstoi, pare a fi, „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel. Este un ciclu uriaș, de nouă volume, documentat fără cusur, și din ceea ce am citit deocamdată, scris impecabil. Autorul a procedat într-un chip oarecum bizar, publicînd în patru ani — patru volume, însă fără a le divulga în progresie cronologică. Nu efectul senzațional ar fi aici țelul, ci un inanalizabil calcul intern, o imponderabilă de laborator intim pe care criticul n-o poate deduce. A examina izolat unul din aceste romane (fiecare e un întreg și cuprinde în sine o materie epuizată) ar fi fost totuși aventuros; din perspectiva enormă cantitativ, cutare observațiune se putea ușor nărui la contemplația finală. Totuși, din aceste „Zăpezi..." imperisabile cunoaștem patru volume, așadar cam jumătate din ciclu, și, ca atare, un examen provizoriu se poate întreprinde cu folos. Nu cunosc pe autor și ignor prin urmare substanța integrală a ciclului în chestiune; așa încît rămîne să comentez ceea ce știe toată lumea. Un roman, „Scrisoare de la Rahova", care e posterior războiului propriu-zis, clarificînd un șir însemnat de incertitudini ivite cronologicește anterior, „Te Deum la Grivița" și „Noaptea otomană" (acestea din 1978 și 1979), în sfîrșit „Fluviile" (1980) care este și cel mai consistent în materie, avînd pe deasupra aspectul de punct crucial, de unde umanitatea romanescă se precipită în chip ireversibil. Aceste romane, și mai cu seamă „Fluviile", sînt excepționale și în felul lor unice. Noi nu avem precum alții o tradiție în monumentalul cantitativ și atunci cînd s-au ivit astfel de producții ele au îmbrățișat precum Duiliu Zamfirescu romanul familiei, cu regresiunea naturalistă și veristă în direcția morală, ori un soi de „bildungsroman" în genul lui C. Stere. Camil Petrescu („Un om între oameni") e din această categorie, de restituție biografică monocordă ca de portret în affresco, M. Sadoveanu (din „Frații Jderi") scoate efectul din epos și, în fond, din biologic, căci studiază un caz de diversitate caracterologică într-o comunitate familială limitată.

Invenția lui Paul Anghel merge în sensul cuprinderii sociologicește integrale, de unde și impresia (de altfel neadevărată și vie la cititorul avid mai cu seamă de senzațional și violent) că omenirea epică s-ar urni cu greu. În fond, autorul a văzut epoca de sus, însă cu minuție în examenul parțial, și a exercitat ochiul cu o curiozitate de martor imperturbabil, apt a fotografia pe țăranul primitiv, pe diplomat, pe burghez și pe nobil, mediile curtenești, militarii, țiganii, „autohtonii" și alogenii. Un fior de catagrafie totală trece peste tot. De aici se deduce și însușirea autorului de a observa sagace și obiectiv, pornind de la document și dezvoltînd o idee, extrasă din acte, cu instinctul rar al preciziei. El dă evenimentului viață și mișcă oamenii obiectiv iar nu verosimil, nu gîndește tezist ci obiectiv. Alții au înconjurat acei ani de un aer eroic și festiv, izbutind, în fine, să dea impresia carageleascâ de ridicul. Paul Anghel a citit documente (și, practic, bănuiesc că știe tot), a meditat istoricește și ne-a dat tabloul gigantic al vremii cu sociologia lui reunită. Nu intru în amănunte și nu discut ideile generale (examenul lor este util la sfîrșit), observ însă că romancierul se vădește a fi un cunoscător perfect de medii felurite. El a pictat cu inteligență și cu profunditate burghezia românească, a intuit mentalitatea ei și i-a dat locul istoric pe care, în acel moment cronologic, l-a meritat; a văzut ca un inverosimil operator cinematografic mediile imperiale rusești și pe acelea regale bucureștene; a pătruns cu perspicacitate în obositoarele „ficelles" diplomatice. Această lume care grăiește franțuzește perfect și chiar cu suculență, se excită la iluminații de candelabre, pioșăie cu privire expertă malakoffful, face corespondență oficială și are un „jour-fixe", pronunță fraze moralicești memorabile, și-a găsit, în Paul Anghel, secretarul indiscret și congener. Spre a înregistra toate acestea, erau de trebuință un talent robust în cîmpul analitic, intuiție în psihologii, putere de a nota senzorial și a vedea obiecte dar în regimul decorativ, insușirea în fine de a crea atmosferă. Acest talent este, la Paul Anghel, viu. Romancierul nu este excepțional doar în pictura documentată și nobilă, el are și o vină de zugrav popular, de observator atent al mulțimii. Lagărul bulgăresc, de la Teleajen, cu ceva sumbru și terific, de teroriști sud-americani, populațiile rusești, militarizate brusc, roind ca o hoardă inanalizabilă către război, Rusia cu noroadele inumerabile, cu iernile troznitoare, lumile fără orizont și cu banchetele ei flamande, tîrgurile heterogene, prefăcute în oraș la năvala oștilor, sînt imagini incomparabile la noi, semn că autorul are acuitate pentru gigantesc și observația trează la energiile elementare și decisive.

Îndărătul acestor însușiri de ordin constitutiv și global stă o înzestrare afară din comun de a infățișa caractere (mai cu seamă sub raportul portretului moral). O practic inumerabilă umanitate forește pretutindeni (romancierul vede epoca de sus pînă jos) și ar fi cu neputință de

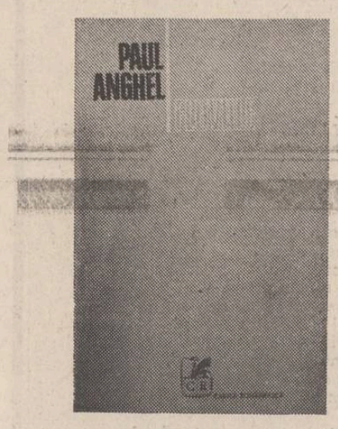

stabilit între aceștia un specimen esteticește central. În calculul romanesc nu a intrat ideea de martor unic ci de frescă unitară și cu luminile îndreptate peste tot. Secretarul Garussi, bancherul Krașmaru, Vasia Tigheci (un socialist, medic de țară cu legături internaționale), „grande-mère Gradichteano", șefii de poliții secrete, rabi Iosuah, prințul Nicolas, Théo Răscanu, suedezul Duner și căpitanul Arghir — iată un șir dedus la întîmplare din materia integrală, observînd de aici cît este umanitatea romanescă de felurită.

Aș putea adăuga de două ori pe atîtea nume, fiecare cu un episod unde e protagonist, mă rezum numai să observ că aici Paul Anghel a rezolvat fără greș complicațiunile produse literaturii de document. N-am stat să verific cine este aci istoricește atestat și cine este o ficțiune plauzibilă, totuși, pe indivizii cu notorietate biografică autorul i-a portretizat memorabil. Sînt mai întîi cutare personaje, mai cu seamă din mediul cultural (Hașdeu, Maiorescu, Eminescu — înfățișat în „Fluviile" ca redactor la „Curierul din Iași"). Acestea ar fi fost o materie esteticește complicată, întrucît, știindu-i pe toți din operă ar fi fost greu de inventat pentru ei un chip istoric memorabil (geniul e arareori personaj de roman). Aproape toți sînt de aceea elemente de ordin secund, cu apariție fantomatică, întărind totuși prin aceasta impresia de precizie epocală.

Vii sînt politicienii iar dintre ei nu se uită premierul Brătianu, care e un om necăjit și excedat, picat într-o conjunctură insuportabilă, și prințul Carol I pe care Paul Anghel îl vede cu un ochi melancolic și sagace. Apoi militarii (Cernat și Slăniceanu, Cerchez), diplomații (cei doi Ghica, generalul, de la Petersburg și Grégoire, consul la Pera), văzuți documentat, precis și interpretați cronologic fără cusur. Ceea ce izbește stilisticește pretutindeni este putința autorului de a sări iute din minuțios, fragmentar și decorativ în mari idei generale. El a inventat o narațiune episodică, precum în cinematograf, și a stimulat astfel (cu rezultate remarcabile) alertețea evenimentelor care, văzute din apropiere, par a fi mediocre. Modificînd, printr-un iscusit travelling capricios, perspectiva, Paul Anghel iese ușor din particular în generic.

Prozatorul are o aptitudine excepțională de ordin descriptiv, e un catagraf de tablouri, gravuri și acuarele, precum un pictor de natură moartă și de interior, ca și un producător de cromolitografii pitorești (călușul, Tîrgul Moșilor), cu acuitate aproape reportericească. Informații genealogice, amănuntul istoric de document confidențial, comentariul heraldic și în limbaj adecvat — acestea nu-i sînt străine. El pune imaginație în reconstituire și, citeodată, o culoare enormă, precum ar fi în invazia Gării de Nord cu o duhoare pestilențială, venită de la un tren cu carne fetidă, în imaginea soldaților goi, năvălind ca lăcustele în apă spre a se îmbăia, ori în inverosimilul inventator fantast Priescu-Rufino.

Experiența dramaturgică i-a dat putința de a calcula proporțiile episoadelor și a întepeni materia epică pe o replică răsunătoare ori pe un gest monumental. Și pe deasupra acestora stă documentația extraordinară și atît de izbitoare (fără a sufoca totuși închipuirea) încît dă citeodată senzația că totul e document și act și că scriitorul n-ar trece cu peria imaginației peste faptele atestate. Așa cum se prezintă astăzi, la jumătate, „Zăpezile de-acum un veac" este în literatura română un roman memorabil.

Artur Silvestri

Eugeniu Barău: „Sacrificiul"

Rigoarea construcției

La apariția volumului **„Scrisoare de la Rahova"** (1977) lectorii și criticii pasionați de creația lui Paul Anghel au remarcat în mod deosebit **amploarea** tablourilor de epocă pe care autorul le construiește pe seama unor detalii de impresionantă forță expresivă. Pornind de la aceste detalii, scenele se lărgesc rapid, se intersectează, se suprapun și, din nou, se despart alcătuind pasionante priveliști ale războiului nostru de Independență văzute în egală măsură de aproape și de departe, într-o succesiune de capitole incitante în care construcția ansamblului nu pierde nici un moment din vedere extraordinara putere de convingere a amănuntului semnificativ. Forța inductivă a faptelor simbolice și raționamentele pe care acestea le fac posibile prin trecerea de la particular la general era subliniată în **„Scrisoare de la Rahova"** tocmai de faptul că ele își găseau un corelat firesc în viziunea panoramică a mișcării maselor. Impresia aceasta a fost întărită ulterior prin **„Te Deum la Grivița"** (1978) și **„Noaptea otomană"** (1979). Tînărul lingvist Lucrețiu Parva, prințul Carol, generalul Cernat, Marele Duce Nicolae, Toma Nicoară, țarul Alexandru al II-lea, locotenentul Arghir, zecile de personaje episodice — civili și soldați, români și străini — care participă la înclestările de pe cîmpiile de sînge ale Bulgariei, au pe de o parte concretețea foarte atent studiată a unor figuri distincte, bine subliniate, ca într-un basorelief de mare forță expresivă. Pe de alta — ele se mișcă energic, fără oprire într-o curgere epică de mare anvergură ale cărei proporții, semnificații și valori abia acuma începem să le întrezărim cu adevărat.

Mărturisesc că în calitatea mea de autor de romane istorice am urmărit cu emoție și profund interes etapele realizării unei construcții de o asemenea anvergură. Recentul volum **„Fluviile"** despre care autorul ține să ne avertizeze că este doar cartea a II-a din romanul **„Zăpezile de-acum un veac"**, confirmă convingerea mea că ne aflăm în fața uneia dintre cele mai ample și mai realizate construcții epico-ciclice din întreaga literatură română. Toate cele patru volume, și cu deosebire **„Fluviile"**, dau impresia de cuprindere a întregii realități sociale și istorice românești din timpul războiului prin prezentarea epică a unor momente de mare semnificație, prin amploarea și uimitoarea desfășurare a evenimentelor situate într-un cadru spațial imens, prin combinarea subtilă a nucleelor narative și desfășurarea în zeci de planuri paralele a subiectului dar, mai ales, prin sutele de personaje înfățișate cu egală minuție și pasiune. Titlul **„Fluviile"** exprimă admirabil realitatea epică a acestui ultim volum. Din orașe și sate, din case umile sau din palate trufașe, de pe tot cuprinsul rotundului românesc, mii și zeci de mii de oameni de cele mai variate condiții sociale, animați însă toți de convingerea că așa trebuie să procedeze și nu altfel, pornesc, ca într-o revărsare de ape atotputernică, spre înfruntările decisive pentru apărarea independenței românești. Personajele lui Paul Anghel acționează minate în egală măsură de convingerile și structura lor sufletească intimă dar și de un destin istoric obiectiv, implacabil. Considerate în perspectiva acestui destin personajele apar tot așa de convingător în ipostaze individuale, irepetabile, dar și eroice, colective. Altfel spus — ele sînt la fel de bine obiect și subiect al istoriei. Tocmai oameni ca Lucrețiu Parva, Ana și Alec Răscanu, Hélène, prințesa Elisabeta, Păuna Catargi, căpitanul Kuzminski, prințul Iancu Ghica, Theo, Vasia Tigheci, Brătianu, Beuran, Kogălniceanu, Juvină, Cîrloanță, Ailenii, Priescu-Rufino cu trăirile, agitațiile, convingerile, înfruntările, și legăturile lor văzute sau nevăzute dau sentimentul că istoria este la fel de bine continuă, ca direcție unică de desfășurare, și discontinuă ca structură și constelație umană. Pe seama lor se realizează dezvoltarea și înlănțuirea acelor fapte care luate împreună dau istoriei mișcare, direcție și semnificație. Fiecare în parte și toți la un loc trăiesc realitatea luptei pentru independență ca pe un fapt personal în care este adînc și total implicat. Evenimentele cele mai importante pentru oameni sînt tocmai cele care se impun mai mult conștiinței lor. Astfel de evenimente împing înainte devenirea lor în timp. Forța cu care evenimentele izbucnesc provoacă ordinea istorică. Evenimentele polarizatoare de mari energii spirituale dau realitate istoriei susținînd totodată impunerea ei în conștiință, rationalitatea și sensurile sale. Semnificația istoriei se leagă indestructibil de înțelesurile evenimentelor care o compun. Istoria are

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

«Fluviile»

Urmare din pag. 1

din tulpini de plante". Întregul pasaj, real și totuși aproape fantastic, care cuprinde înălțarea acestei „catedrale de paie", ne surprinde neîncetat prin caracterul său stîrnitor de „meraviglia".

De fapt este numai una din „raritățile" care mustesc în tot romanul. Ce să spunem de acea vizită la „Moși", cu bilciul din acel timp, prezentînd în final o adevărată simfonie ceramică de oale și ulcele? Și mai mirabilă este înfundarea parcă fără capăt printre trupurile vibrante ale unei imense herghelii și apoi goana după un cal sălbatic pînă în lumea bălților cu rare populații izolate. Nu mai puțin ne atrage evocarea călușarilor, a cîntecelor și chiuiturilor, a pitorescului dunărean și al rudimentului nostru de marină militară, lăsată cu un veac în urmă. Nu știm la ce să ne oprim interesul, invitați din toate ungherele romanului, ca într-o peșteră a lui Ali-Baba. Ne cuprinde tot acel farmec al culorilor și semnificațiilor ca în potopitoarea foșnire a unui codru secular.

Mai trebuie să adăugăm că, în ordine stilistică, Paul Anghel este un incomparabil poet al enumerațiilor. Aceste filamente verbale fie că fărîmițează în succesiune ansamblurile unor ocupații manuale, fie că adună sinoptic toate varietățile unor izbucniri spontane, cuprind în nesfîrșite aluviuni poetice atît de diversele mișcări ale vieții. În primul caz, iată, de pildă, secvențele activității, depuse de un farmacist din veacul trecut. Acesta „umbla cu mîinile prin rafturile cu inscripții latinești, printre borcane și flacoane, deschidea și închidea bușoane, capace, dopuri, pisa în piulițe, amesteca în mojaruri, drămuia, picura, filtra cu site, filtre, pipete, măsura în sticle gradate, cîntărea cu balanță farmaceutică, astupa șipuri, pecetluia plicuri, modela hapuri, scutura prafuri...". Ni se oferă aci senzația vijiitoare a repeziciunii în continuitate neîntreruptă, cu acea plăcută amețeală pe care o dau torentele de ritmuri.

Această specie enumerativă, am spune a înregistrărilor obiective, se alternează cu aceea de însumare a unor izbucniri spontane, ce-și află un răsunet subiectiv, chiar liric, în receptivitatea romancierului. Iată, de pildă, variata vibrație a unor voci care cîntă, și unde nu mai avem doar nuda consemnare: „Voci de bas cu doagă, voci de cap — adică muierești, voci pentru isonuri lungi, care pun pe năsălie sufletul sau îl aruncă în văzduh, voci arțăgoase care mîriie și muște, voci chiuite care sar buzdugan peste zări...". Motivul vocilor, atît de frecvent folosit în toate literaturile, capătă aci un ton de unică și inedită anvergură expresivă.

Nu ne putem abține de-a mai reproduce o parte numai din acea magistrală evocare a călușarilor: „Vrednicia călușarilor se măsura după puterea lor de a rămîne cît mai mult în aer, de a se menține acolo, săvîrșind minunea unor înfloriturî din ce în ce mai complicate și mai iuți, care-i făcea pînă la urmă invizibili, una cu lumina" (p. 292). Dansul cuvintelor atinge o valoare echivalentă cu aceea a jocului descris. Fraza însăși fierbe la un moment dat, bolborosește și clocotește, pînă ce, în final, se volatilizează ușoară.

Cu conștiința că, oricît am adăuga, tot incompleți rămînem, simțim și noi nespusa dificultate de-a ne opri, cînd am început să vorbim de acest roman care nu încetează nici el de-a prolifera în surprize. Să ni se îngăduie, în consecință, să mai amintim de încă o lumină aprinsă într-însul, aceea care ne solicită poezia naturii. Paul Anghel va rămîne și ca unul din marii ei cîntăreți în literatura noastră. Acea goană întru căutarea calului fugar prin jungla bălților ne absoarbe parcă într-un altfel de spațiu, într-o lume fascinantă, legată, am spune, paradoxal, de autohtonul nostru exotism peisagistic. Nu putem reda aci decît o mică parte dintr-un adevărat tablou tentacular: „Între copacii mari care acopereau cerul se îmbulzeau lăstărișul și arboretul de toate neamurile, într-un amestec de frunze, flori, liane. Un fel de glicine dunărene scăpărau scîntei de floare în aprinderi scurte. Văzduhul era întunecos și plin de aburi. Apele de jos urcau prin arterele trunchiurilor pînă în crengi și pînă în frunzele transpirate, apele de sus își pogorau pînzele transparente ca pe o nădușeală, învăluind aerul, buruienile și ierburile într-o boare de străluciri umede" (p. 360). Se dezghioacă o profunzime apropiată tropicală din această fragedă și îmbălsămată poezie a naturii noastre vii, surprinse în gigantica ei respirație.

Am spus, însă, că una din nenumăratele valențe — duse pînă la cea mai minuțioasă perfecțiune analitică —, înlăuntrul acestei *summa*, este, în final, o filozofie a războiului. Ea se prelinge într-o filozofie a istoriei, precum și a dreptului internațional, în latura sa nu pozitivă ci naturală. Foarte subtile reflecții prilejuite de campania din 1877 se deschid în evantaiul unei generalizări filozofice, dincolo de evenimentul celebrat. Nu putem reproduce decît un mic fragment din seria strînsă de raționamente aplicate la acest fenomen, ce se lasă văzut de romancier ca o desfășurare ludică, de spectacol al unei uriașe catastrofe umane. Citatul nostru se raportează la paradoxala relativitate a îndrituirii de-a face război, pe care și-o dispută între ei partenerii. Iată acel fragment: „Oamenii sau națiile se apără chiar cînd atacă, nici unul dintre cei care atacă nu atacă înainte de a se declara în legitimă apărare, se atacă deci «în legitimă apărare» sau se apără prin atac, atacul și apărarea nedînd măsura dreptății și nedreptății unui război. Războaiele sînt toate simultan drepte și nedrepte, de apărare și de agresiune, depinde de unghiul din care sînt privite, în nici un alt act uman adevărul și falsul neînfățișîndu-se mai amestecate, pînă la confuzie" (p. 443). Nu putem neglija aci fina dar tăioasa ironie a romancierului, vorbind de cei care atacă „în legitimă apărare". Aluzia la agresorii care au provocat masacrul celui de-al doilea război mondial prin faptul că ar fi fost „atacați" în dreptul lor la un pretins „spațiu vital" apare aci transparentă. Ironia se preschimbă la urmă în înfierare directă a războiului denunțat ca o recădere a omenirii în confuzie și în haos.

Subtilitatea lui Paul Anghel ne atrage aci ca o trăsătură cu totul deosebită în ansamblul de calități pe care le oferă romanul. Este celebrarea unui fundamental act național obținut pe calea războiului, celebrare care are loc în anii noștri, cînd — trecuți prin experiențe dureroase — dezavuăm războiul și ne îndreptăm cu toată convingerea către marele ideal al păcii. De pe această poziție, lupta pentru independență capătă — așa cum se surprinde și în volumele anterioare — un ton mai realist decît la scriitorii născuți înaintea acelui eveniment, un Alecsandri, un Coșbuc, un Duiliu Zamfirescu. Aceștia — mai cu seamă primul dintr-înșii — îmbătați romantic de faptul nou al neatîrnării, privesc îndeosebi eroismul prin care am obținut libertatea. După o sută de ani cînd ideea s-a văzut interceptată de cele două flageluri mondiale ale veacului nostru, Paul Anghel are ochii ațintiți deopotrivă asupra adiacentelor răni și suferințe îndurate cu acel prilej, iar în volumul de față pregătirea drumului către independența noastră ce urmează a fi cucerită prin jertfe se asociază și cu elocventa vestejire — susținută printr-o magistrală serie de argumente — a ideii generale de război.

Acest roman, lipsit de convenția „eroului principal" și desfăcut în atîtea ochiuri separate sau episoade independente, cuprinde, totuși, liantul solid al unei mari unități de atmosferă. Domnește pretutindeni climatul așteptării, al încordării către ceva, al provizoratului cu deplasări nesigure de mase umane, al nerăbdării care se imprimă parcă în nervii narațiunii, presărate totodată cu insule de acomodare, ca într-un cadru definitiv, în acea atmosferă provizorie. Avem în față o vastă frescă a preliminariilor, adesea, de un calm înșelător și plin de presimțiri, din care poate oricînd să izbucnească explozia.

Convergența **Fluviilor** ne face să înțelegem că întregul imens ciclu al **Zăpezilor de acum un veac**, care nu va fi o „catedrală de paie" ci „de granit", va însuma simultan calitatea romanului istoric, a romanului de idei, a rapsodiei naționale și a epopeii unui popor. În această privință, excepționalul ciclu nu va avea în literatura noastră decît un singur emul, și anume **Frații Jderi**.

ioana dinulescu

Deschid gura

Locuiesc o casă cu ferestre pictate,
încerc să le deschid și dau cu fruntea de zid,
ingenunchez
și n-am cui să mă rog, să mă-nchin.
Zeul absenței mă patronează,
dar nu cere atîta devoțiune, cît se revarsă
din suflet.
Mamă a trupului și nimicniciei mele,
mă limpezesc în laptele dimineții,
dar amurgul îmi toarnă iarăși pe umeri
rășini singerii.
Deschid brațele și dau de aura
mediocră a primelor stele,
deschid gura, mi-o satură pulberea vîntul.
Mîinile singerează, țintuite în spinii
unui trandafir iluzoriu.

Otahi

Trunchiurile copacilor împrumută
culoarea trupului meu
și trupul meu primește culoarea
unui fruct negustat.
Pleoapa se lasă ca o ghilotină,
gîndul se rostogolește pe infinite scări.
Sub ploaia de decembrie,
privesc cu jind la ferestre străine,
luminate.
Lacrima mea vă oglindește pe toți –
cumpănă între dragoste și singurătate.

Vorbe, de piatră

Mingiierile sfîșie, cuvîntul
de dragoste e semn tainic
fecundînd întîmplările zilei.
Prin toți porii, piatra bolborosește
irepetabile poeme.

Să fie mîna-ți spada ce alege
ziua de noapte ?
Să fie tîmpla-ți insula
adăpostind păsări în migrație ?
Mugurele vestește mărul sălbatic,
îmblînzește calea dintre tine și spin.
Femeia ta, de vorbe, de piatră,
Urcă pe scara sîngelui
pînă la malul închipuirii,
pînă sub tîmplă, unde germinează
numele Hobiței, de rouă și pelin.

Sub daltă, lumea

Tot ce e viu
porți în gînd tot viu :
pasărea umilește zarea,
lemnul respiră în ritmuri eterne,
mugurele vestește floarea de purpură.
Din muzicale pulberi se împletesc
temeliile clipei.

Visezi și cioplești.
Sub daltă, pulberea Hobiței
își flutură, înveșnicită,
flamura chipului.

Veșnicie la Hobița

La hotarul pietrei și lemnului,
palpită materia în rîvna
unei forme perfecte.
Se reazemă tîmpla de firul ierbii-ncolțite,
înmugurește-n palme dalta
și dă în floare.
Izvor fără prihană și măr însomnorat :
satul Hobița la nașterea lumii,
la praznicul de nuntă
al primului bărbat.

Invocație către domnișoara Pogany

Doamnă sublimă, de candoare,
de floare
și de iarbă de mare !
Doamnă fecioară, femeie,
scînteie,
rug de idee !
Doamnă de-alean,
de zări fără ceață,
de cîmp cu verdeață,
de sete-mă-nalță !
Rostește din bronz, cuvîntă
și mă binecuvîntă !
M-apropie de fire,
de limpezire,
de grîu și secară,
de mătase, de ceară !
M-apropie de flacără, de lut
și mă depărtează de ăl mult
cuvînt,
de prisos
și de zborul prea jos,
c-o aripă de os
ce mă poartă din clipă în clipă,
din risipă-n risipă !

nicolae boghian

Pictura și muzica

Privește ! afară e un peisaj pictat
după Turner :
copacul înalt, rămuros,
cu frunze de aur,
cerul – deasupra – incendiat,
un turn peste care liniștea
trece în fugă
la o partidă de vînătoare.

Părul tău atinge clapele acestui pian.
Sunetele, abia auzite,
separă un teritoriu,
continent ipotetic al gîndului...
Împrejur, în ghivece,
urcă galopînd clorofila
plantelor carnivore.

O pată albă

Auzul pare subțiat de vînturi,
pe umbra stelelor mai cade rouă,
în cer se mișcă poduri nevăzute
de-aramă, de argint, de aur.
Nechează caii din păduri adînci,
sub ei străfulgeră-n inot
lucirea plînsă a Ursei Mari,
pe poduri caii trec și tot
se spune că nu-s armăsari.

Doar pata albă pe copită
asmute-o haită rătăcită.

Orînduirea sunetului pur

Suntem chemați la serbările zeilor,
soarele-i mut, junghiat de azur,
atîtea trupuri așteaptă pe trepte
orînduirea sunetului pur.
Florile roșii incendiază
omniprezența, nisipul și apa –
se slăvesc elementele simple,
miezul oricărei întoarceri : Ithaca !
Aud ! aud ! orice punct e un flux
cu săgeata materiei înfiptă în gînd,
vîrtejul acesta e-un sfînt echilibru
iar noi rezonanța lui pe pămînt...

Neliniștea sunetului

Tu îmi vorbeai despre sinceritate
răsfățată fiind de miresmele ierbii,
planetele curgeau după obișnuință –
constelații umede pășteau cerbii.

Eram goi, adulmecați de neliniștea
sunetului ca o fiară fierbinte
presimțind alba cîmpie a morții,
trăgîndu-se, rănit, în cuvinte.

Tu vorbeai – auzeam cum se cerne
imnul rotund al obîrșiei noastre :
uruiau stelele cu omoplații
înfipți în gingiile nopții albastre.

Tîrziu, săgetîndu-ne, glasul oracolului
pălmui acel spațiu oprit în loc.
Sunetul își sparse zidul de gînduri,
totul, cu noi în auz, luă foc...

Șoseaua Galațiului...

lică ruginã

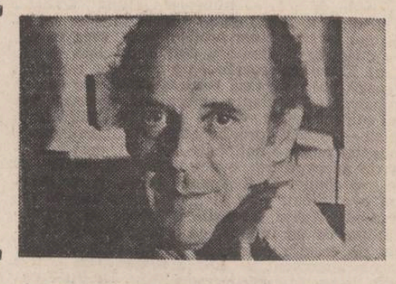

doar cîteva zile trecuseră de cînd Gămănoaia își împinsese țițele peste gard, și o strigase pe mama. Mai încercase ea să intre în vorbă dar nu-i mersese. Prea fusese supărată, mama. Se căznise și niște vecine să le împace Mai ales în timpul iernii, cînd oamenii de la noi își caută de lucru, unii la alții și se întind la vorbă și la băutură — bărbații fac pe deșteptii, scoțînd fum iute din țigările răsucite cu degetele lor noduroase, din dreptunghiuri de ziar ; femeile, luîndu-i în ris pentru că-s bețivi, pofticioși de paturi străine, lăudăroși, puturoși și, mai ales, pentru că pun țara la cale cu dovleacul lor plin de băutură. Ei le-o întorc că nu-s în stare să gătească decît nuci, flori de păpușoi, ouă fierte și mujdei de usturoi, că-și strîmbă gîtul după Mecanicu și după Ieltăciune (ăsta e popa).

Dintre cei „nepoftiți", numai eu căscam gura și rideam ca nătărăul la aceste petreceri. Băieții se plictiseau și plecau (cei de seama mea, la sanie, cei mai mari, pe la vreo horă, cînd era, ori la prăvălia lui Cracea) ; fetele plecau și ele, știind că se vor spune vorbe fără perdea.

Uneori, băieții și fetele se adunau la o „distracție" de tineret unde se „servea" dulceață (tinerii nu îndrăzneau să mănînce în sat — asta permițîndu-și numai copiii și oamenii mari) și cîte un pahar de vin. De la aceste întîlniri se ajungea ori la căsătorie, ori, cum i s-a întîmplat soră-mii, să rămînă grea.

Soră-mea nu era prima și nici singura din sat care să aducă ploaia pe soare. La noi începea dintr-o petrecere generală, și cînd aminteam de horă, o făceam așa mai mult ca să mă aflu în vorbă, pentru că baza la noi erau pădurile din jurul satului și viile și șurile de paie unde se făcea dragoste de-adevăratele. Și fără comentarii și birfă ! Chiar și mie mi s-a întîmplat, cînd mă făcusem mărișor, ca trecînd seara spre o fată, să dau peste vecini care se iubeau și să mă informeze unde o găsesc pe Firița (așa se numea fata). O dată, înainte de a ajunge la ea, treceam pe lîngă un prun din grădina lui Gheorghe Neleapcă, o șoaptă m-a făcut atent. M-am apropiat și era ea, Firița. În brațele unui văr al meu — întors din armată. Mi-a spus că în seara aceea să mă duc la Ioana lui Mătei Cherpedin, care mă așteaptă, pentru că a vorbit ea, Firița, din vreme, știind că n-o să se poată întîlni cu mine. Mi-a spus, așa, simplu, fără să-și bată joc de mine, ori să se teamă că mi-aș bate eu joc de ea.

Din punctul ăsta de vedere, noi ne deosebeam de toate satele din jur. Am spus din jur, nu din apropiere, pentru că de fapt eram foarte răzleți. Satul nu știu ce vechime o fi avînd, dar în mod sigur era cel mai vechi din părțile noastre. La zece, la douăzeci de kilometri distanță de noi întîlneai sate întinse, cu mii de case, cu școli și biserici arătoase, cu oameni care erau siguri că sînt răzeși de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Existau și povești, foarte frumoase, despre începuturile lor. Un luptător sau un cal, sau o întîmplare, toate de pe vremea lui Ștefan, era așezat, cu numele și cu istoria sa, neclintit, acolo, la temelie.

Noi ascultam poveștile astea cu plăcere, unele le învățam chiar și la școală, dar nu aveam nici una despre noi. Și nici un eram triști pe chestia asta. Cred, însă, că noi eram mai vechi decît „răzeșii lui Ștefan", zic eu acuma, cînd încerc, scriind aceste rînduri, să-mi amintesc și să desfac unele lucruri, pentru că restul consătenilor mei nu au fost niciodată interesați de vechimea lor.

Ei trăiau în văgăuna aceea înconjurată de păduri și de nebănuit la o anume distanță. Luai act de satul nostru cînd ajungeai în el. Dacă n-ar fi fost școala, chiar la intrarea satului mare și cu pomi prea mici, pe care „domnul" îi pusese doar de cîțiva ani, cred că ai fi putut trece prin el fără să știi că te-ai aflat într-un sat. Pînă și părintele Ieltăciune cînd venea din satul cel mai apropiat unde își avea parohia, ne dibuia greu, printre prunii și stejarii crescuți de-a valma între case. Șoseaua Galațiului trecea pe la vreo trei km de noi, dar nimeni nu ne bănuia prezența. Aproape tot timpul războiului, de exemplu, n-am văzut picior de neamț în sat. Doar cînd au fugit spre Apus, au trecut, hăituiți, și pe la noi. Muierile, mai proaste, nici nu-i cunoșteau.

Să nu credeți cumva că noi stăteam în dosul copacilor și cîntam din caval cine știe ce cîntec de demult, dinaintea lui Ștefan, sau că fetele își lucrau iile și fotele cu care să ne dea gata. Nu. Noi toți aveam prieteni sau cunoștințe în satele vecine, ne duceam la balurile și horele lor și îi chemam la ale noastre (foarte rare, fiindcă eram puțini).

Dar noi eram tot timpul cuminți. Nu ne sărea „țîfna" cum li se întîmpla lor care, din te miri ce scoteau cuțitul, iar mai tîrziu, spre sfîrșitul războiului, umblau și cu puști scurte, cu care flăcăii se grozăveau și se împușcau. Și cînd veneau la balurile noastre, tot ei începeau bătaia, ei o sfîrșeau. Noi înhămam caii și-i duceam acasă ori la spital. Nu eram fricoși, și ei știau acest lucru, dar nu ne plăcea să ne batem.

O singură dată era să intre și ai noștri „în horă". Erau la Albia. Un bal mare, de Sfinții Împărați, hramul bisericii de acolo. Cineva i-a zvîrlit lui Ion Prisecaru, un văr de-al meu cu o sticlă de monopol drept în frunte. Au sărit în picioare toți consătenii prezenți, afară de Ion care îl ghicise pe „viteaz" : un haidamac din Albia, gelos fiindcă nevasta lui se culcase cu vărușa-meu, cînd era domnișoară. Ion și-a pipăit fruntea, s-a uitat în palmă, să vadă dacă i-a dat sîngele, a îndepărtat, apoi, liniștit, cioburile căzute pe masă, după care i-a poruncit huidumei care ținea mîna pe prăsele cuțitului gata să-i întîmpine pe ai noștri.

— Marș acasă, mă individule !

Abia atunci s-a speriat „individul" de-abinelea. A privit năuc în jur și s-a executat fără să spună nici cîrc...

Dar de bătut, cum spun, nu ne băteam. Noi munceam și făceam dragoste. Nici munca, nici dragostea nu dădeau motive de supărare între noi. Fiecare se iubea și se căsătorea cu cine voia. De aceea noi nu știam și nu făceam nici cîntece, nici strigături despre dragoste. Și nici nu ne tăiam.

Așa că atunci cînd soră-mi a început să-i crească burta, nu s-a mîniat și nu s-a mirat nimeni.

Gămănoaia însă o făcuse de oaie și mama cu toate c-o bătuse și pe ea și pe Găman, nu putea s-o ierte.

S-a apucat să spună despre soră-mea că s-a culcat cu mecanicul de la moara din Burduleni, ca să se mărite cu el, că vrea să fie „cucoana" mecanic, că și cu părintele Ieltăciune făcuse dragoste pentru bani și că i-a dat voie lui Găman să se ducă la tîrg să cumpere o pereche de pantofi ortopedici ca să se mulce și el cu soră-mea.

Mama s-a dus la ei, i-a strigat „cumătră Marie și cumetre Ionică, veniți oleacă pînă la poartă să vă întreb ceva" și ei au venit și mama i-a tras cumătrului Ionică cu bățul meu una de-a icnit și a căzut în brînci, și-a ajuns-o și pe cumătra cînd era să-nchidă poarta si-a luat-o de păr și i-a dat cu ciomagul peste buci de-a sculat tot satul cu țipetelei ei. Și i-a spus cumătrului Ionică să nu-l mai vadă în ochi, dacă-i așa de netrebnic să scornească porcării („parcă ar fi un venetic") pe seama fetei sale, și a plecat.

Bărbatul a venit chiar în seara aceea la noi și s-a jurat față de mama că n-a știut nimic, și cum a putut ea să-și închipuie că el se mirșăvește și mama l-a crezut și s-au împăcat. Dar cu Gămănoaia, nu.

Așa că în dimineața aceea liniștită, cînd mama era pe-acasă și eu mă făceam că dorm ca să nu mă scoale și să mă trimită cu vacile, și ea a venit și și-a rezemat țițele pe gardul nostru, era foarte sigură că mama va sta de vorbă cu ea.

Și mama s-a dus la poartă foarte firesc, ca-n „zilele bune",

— Ai auzit, cumătră, s-a pornit războiul...

Cele două femei au început apoi să comenteze, să se căineze „că ce se fac bărbații, că ce o să fie cu copiii, că duhovnicul de la Adam a citit dintr-o carte că vine sfîrșitul lumii" etc., etc.

Dar mie mi s-a părut că de fapt sînt bucuroase că pot sta de vorbă, ca altădată, ca și cum între ele nu s-ar fi spus și nu s-ar fi întîmplat nimic. Le venea greu acum să se despartă și cînd nu mai aveau în minte nimic, oftau și se jeleau... dar părea că nu sînt chiar atît de mișcate.

Poate că erau, dar așa mi s-a părut mie atunci, care într-adevăr, m-am bucurat. Însemna că se întîmpla ceva de seamă. Știam o grămadă de povești despre război din timpul celuilalt, de la bunicu. Și de la mama care-mi citea din cărțile lui frate-meu.

În ziua aceea m-am suit cu vacile pe Cioara, și am stat toată ziua cu ochii pe șoseaua Galațiului pe care treceau în continuu soldați. N-aveam acum decît o teamă: că războiul se va sfîrși înainte de a crește eu de-ajuns ca să lupt și eu. Și bineînțeles să mi se ducă vestea.

Abia trecuseră însă cîteva zile și au început să vină anunțuri despre oameni de la noi care muriseră pe front. Plîngeau mamele și plîngeau văduvele și băieții de seama mea erau triști acum, de-adevăratele, pentru că ori le murise tatăl sau fratele ori nu mai știau nimic despre ei, așa că nici eu nu mă mai puteam bucura.

Tot atunci am auzit de dezertori.

Nu știu dacă ne-a spus cineva ce fel de oameni anume sînt, dar noi, copiii, am început să ne temem. Ni-i închipuiam așa, ca pe un fel de arătări care ne tăiau răsuflarea cînd ascultam seara povești cu zmei, cu tărîmul celălalt, cu Sfarmă Piatră sau cu balauri.

Dar nimeni n-aducea vorba despre Dezertor. Pînă într-o zi cînd am aflat că la Diocheți, la secție, se află, nu unul, ci doi dezertori. M-am dus gîtuit de emoție la prietenii mei ca să punem la cale o călătorie pînă acolo. Să-i vedem și, dacă putem, să le dăm drumul.

N-am reușit să conving decît pe Costică al lui Brahadiru și pe Neculai al lui Ciocîrlan, dîndu-le fiecăruia cîte 4 bunghi mari și promițîndu-le că la întoarcere le dau și cîte unul de alamă de la vestonul lui frate-meu.

Lui Vasile al lui Mosoaică a trebuit să-i dau trei bunghi de cămașă. ca să nu mă spună mamei că vreau să plec. Asta ca să-l impac, după ce l-am cotonogit de un picior, fiindcă o și pornise spre casa noastră să mă pîrască.

Am plecat dar pe furiș din sat, mergînd tupilați pe unde cărarea putea fi văzută de departe, ținînd strîns în mîinile transpirate bețele noastre cu mutelcă.

Nu îndrăzneam să vorbim de dezertori. Ne era frică (mai ales mie) să nu ne audă ori ei, ori jandarmii, care ar fi putut să ne lege și pe noi.

Am început să ne lăudăm cu isprăvile bunicilor. Eu am spus una gogonată, cum bunicu prinsese în celălalt război 50 de nemți și vreo 14 dezertori.

Atunci ei n-au mai zis nimic de-ai lor și au început să rîdă de mine și de bunicu.

— Hă, hă, hă ! ce viteaz e moș Ion !

— Mie-mi zicea tata că moș Ion n-a fost la școală, cum să numere pînă la 50 ? a întrebat Ciocîrlan.

Ne-am luat la bătaie. Bățul lui Costică s-a rupt așa că mi-a fost ușor să-l rotonogesc pe Neculai și să-i iau bunghii. Și după aceea ne-am așezat

Eugeniu Barău : „Muntele solar"

O fîntînă

Vecia, altă masă cu chipuri aproape străine, drapîndu-și în vorbe oarecare searbăda petrecere. Îți priveai palmele prin adîncile cristale, „plugar cu ochelari" – cine a mai pomenit și-asta ! și din bătătorita lor cărare înmugureau cîmpiile tatălui, cele pierdute pentru totdeauna în marginile furtunii. Doar o fîntînă, ziceai, duhul cuvintelor sale rostite rar și apăsat precum ploile binecuvîntate peste brazdele crude, doar o fîntînă a mai rămas din apele lui, nesecată să stea sub cumpăna vremii.

Călători pustii trec întocmai beduinilor pe urmele tale, frămîntîndu-și buzele în arșița gîndurilor lor de neînțeles. Cine-s ei și încotro se duc ? Ținutul e gol de lumina în care ai cioplit cu îngrijire zei tăcuți cu obrazele supte. Uneori ai crede că ești chiar tu, multiplicat la infinit într-un popor de voievozi ai năpastei. Dar cine să știe despre astea toate, altul decît tine, pămîntean îndurerat lepădînd peste pîrjolitele țărini, aidoma îndărătnicului, simburii fericirii ? Singur, mereu întîiul pe pămînt, necontenita facere tu însuți !

Oul imaculat și fragil al dimineții lumii spartu-s-a și peste ochiul lui auriu cocleala-nserării se așternu uscîndu-l, lăsîndu-l și mai singur, și mai...

Astăzi timpu-a-mpietrit. Pămîntul plutește inert, înapoi, în haosul din care s-a zămislit. Acum e tăcere și nimeni nu poate cuprinde eternitatea aceasta care doare...

Corneliu Antim

teatru

t

Furtună într-o... piscină

Tudor Popescu scrie în pas cu regizorii care îl montează. S-a creat un soi de emulație, uneori spectacologia luînd-o înaintea dramaturgiei (inteligenta montare în maniera bestiarului a piesei „Cuibul" la Piatra Neamț, în stagiunea trecută de către Valeriu Paraschiv, anticipează — cel puțin în ochii publicului — dubla natură a actualilor eroi). Profitînd de șansa rapidei ieșiri la rampă, dramaturgul practică satira imediată, fiind prea grăbit ca să transfigureze — integral — realitatea brută. Fenomenele înfierate sînt viciile cotidiene, problemele sînt cele de zi cu zi, de care te izbești mereu dacă — bineînțeles — „călătorești cu tramvaiul 17". Subiectul e banal, *pretextul* e fundamental. Textul vorbește despre întrecerea unor ființe mai mult sau mai puțin de rasă, mai mult sau mai puțin frumoși (nu asta contează, animalul încarnînd de fapt — cum spune personajul pozitiv — „un ideal, o aspirație"). Subtextul vizează traficul de influență (la toate nivelele), morala fiind aceeași cu a binecunoscutei fabule („Ciinele și cățelul") cu care se și deschide spectacolul **„Concurs de frumusețe"** la **Teatrul de Comedie** în regia plină de vervă a lui Alexandru Tocilescu. Dacă în primul act, cînd se face enunțul, stacheta se menține la nivelul jocurilor de cuvinte, în actul al II-lea, mecanismul ambiguității situațiilor (rechizitoriul cu privire la originile obscure ale unuia dintre concurenții patrupezi, sau ale stăpînului ; constrîngerea și anihilarea voinței ; alienarea executantului servil) odată declanșat, funcționează fără cusur oferind interpreților posibilitatea unor creații deosebite, reușind în special excelentele momente de parodie bufă (confruntarea dintre mamă și fiu, dintre două mentalități), de tragi-comedie (frustrarea de apartament, privarea de libertate) sau finalul de mare sugestivitate (angajarea mecanică în cursa pentru bunăstarea materială).

Actorii trupei (căreia i s-a consacrat un util „program-supliment", lipsind însă programul propriu-zis) joacă, integral, bine — deși — în mod curios — fără aplombul necesar. Se disting : Cornel Vulpe (Urechel, fostul funcționar de cadre care nu și-a uitat deprinderile), Liliana Țicău (Didi, soția întreprinzătoare, exaltată de parvenitism), Aurel Giurumia (Macarie, inflexibilul pensionar care vrea să reziste, să se opună crezînd că nu mai are ce pierde), Silviu Stănculescu (aparent apolinicul șef Anatol care știe cînd trebuie să intervină sau să cedeze locul superiorului ierarhic — simultan — cu demnitate și abilitate). Servesc cu eficacitate rolurile : Candid Stoica (Panait, umilul individ comun lipsit de posibilitatea reală a opțiunii), Gheorghe Șimonca (doctorul Blindu reprezentînd morga unei meserii aservite — deopotrivă — salubrității publice și intereselor personale), Magda Catone (Mariana, fiica, virtuală deținătoare a titlului de „mișă" a kitschului moral și vestimentar), Șerban Celea (George, fiul, personaj construit pe tiparul nonconformistului avînd și sarcina de a fi fermentul conflictului, lucru pe care interpretul nu-l realizează, jucînd monocord), Constantin Bălătărețu (profesorului Tudor, cel care necedînd ofertelor pierde, actorul îi conferă un plus de inefabil).

Irina Coroiu

film

f

Vînătoare de vulpi

Temperament artistic agresiv față de comoditatea cu care s-a obișnuit spectatorul nostru de film, **Mircea Daneliuc**, permanent în război cu concesiile, își relevă cu fiecare creație vocația de cineast, aflat mereu într-o pasionantă căutare a celei mai potrivite chei pentru exprimarea cinematografică a subiectului ales.

Alegînd romanul **Niște țărani** de **Dinu Săraru** (alături de care semnează și scenariul), **Daneliuc** intră într-o autentică polemică cu filmografia satului românesc, în general edulcorată și, din păcate, cu prea puține reușite. Viziunea, sa va urma, în parte, atributele cărții : realismul tragic al unui univers privit fără machiajul adevărului, cu note de o sumbră ironie, cu un simț exact al reconstituirii unui moment istoric privit prin personaje complexe, consistente în contradicțiile lor interioare.

Generoasă în semnificații, lumea țăranilor evocată de **Daneliuc** își dobîndește adîncimea în raportul cu epoca, cu mediul, cu mentalitățile greu de zdruncinat cu mijloace represive. Refuzînd ruginitele locuri comune ale unei epici ortodoxe, **Mircea Daneliuc** pulverizează coerența narațiunii prin utilizarea unui montaj ce dizolvă timpul, cu o formulă nouă, inedită, de organizare a seriilor de evenimente. Aceasta descoperă progresiv, prin repetiții, schimbări de unghiuri ale camerei, prelungiri de gesturi și replici, psihologii, stări conflictuale, momente de adevăr pentru principalele personaje ale romanului — Năită Lucian, Pătru cel scurt, Genica, Dumitru lui Dincă, Gheorghe Otăt, Petre a lui Toma, Ciclop, mosul din Sacoț.

Reformulat într-un montaj ce respectă fluența temporală, filmul lui **Daneliuc** și-ar pierde nu numai capacitatea de implicare a receptorului, dar și valoarea unei meditații contemporane asupra istoriei văzută într-un posibil model de ecranizare, de atitudine față de materialul literar ales.

Parte componentă a programului estetic pentru care a optat **Mircea Daneliuc**, priza directă de sunet are fără îndoială o pondere deloc neglijabilă. Conferind veridicitate discursului, priza directă susține dialectica deloc secretă a montajului conturîndu-i cu pregnanță desenul apropiat de ritmul acelei memorii afective etalate de Năiță Lucian într-o admirabilă acoladă temporală.

O excelentă echipă de actori în frunte cu **Mitică Popescu, Mircea Diaconu** și **Valeria Seciu** își văd eforturile împlinite într-un adevărat film despre țărani. Dar, ar fi nedrept să încheiem aceste rînduri fără a aminti contribuția lui **Călin Ghibu** la reușita surprinderii inefabilului unei lumi într-un timp încă puțin cunoscut în opere marcante. Vibrația culorii, plastica încadraturii, prospețimea echilibrată a angulației situează imaginea lui **Călin Ghibu** printre cele mai eficiente colaborări la opera unui cineast aflat la vîrsta certitudinilor.

Cristalizat pe deplin, programul estetic al cineastului **Mircea Daneliuc** poate da nastere la aprinse controverse privind fie valabilitatea unor modalități de expresie, fie randamentul comercial al operei. În orice caz, dacă ecoul în conștiința spectatorilor și, mai ales a celor tineri, nu va fi atît de durabil așa cum îl merită o operă de artă valoroasă, vina o poartă numai cei responsabili cu educația cinematografică, activitate mult mai superficială azi.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

Filmul și despre

Dintr-un anume punct de vedere filmul seamănă pe undeva cu fotbalul. Sînt două mari domenii cu o priză incredibilă la public, toată lumea are sentimentul că se pricepe și e gata să aibă păreri salvatoare și, pentru că toți se cred specialiști, o sumedenie de nechemați au ajuns să facă film, să răspundă de realizarea lui sau să-și dea cu părerea. Problemele filmului românesc sînt la fel de complexe ca ale jocului cu balonul rotund și amîndouă domeniile, la o scurtă retrospectivă, se pot prezenta cu rezultate aproximativ identice. Reușitele de excepție și „calificările" de prestigiu sînt rarisime. Spre deosebire de fotbal, filmul are în plus o serie de aspecte care țin de statutul lui de artă contemporană. În acest sens nu ne poate fi indiferent ce filme vedem, care este valoarea lor artistică și ce mesaj poartă spre omul intrat în sală în speranța unei atît de rare pelicule de excepție. Emisiunea **„Stop cadru la cîteva din problemele filmului românesc"** ni s-a părut a fi pe măsura unui film de montaj (Expresul de Buftea) care se compunea din multe secvențe bune iar în final dădea spectatorului sentimentul unei pelicule ratate. De ce ? Pentru că toți participanții la ancheta amintită au avut puncte de vedere pertinente, curajoase chiar, și fiecare luat în parte a avut perfectă dreptate. Și Dumitru Radu Popescu, și Sergiu Nicolaescu, și Amza Pellea cînd a spus „că facem filme conferință". Ne-a plăcut fermitatea lui Andrei Blaier, a lui Ion Becheru și ne-ar fi plăcut să-i vedem și pe Lucian Pintilie, Dan Pita și Mircea Daneliuc. În această succesiune de păreri autoarea emisiunii a ținut să insereze și opinia unui tînăr care a auzit că se realizează o astfel de emisiune și a venit să-și spună părerea (cu cîte luni înainte o fi auzit ?) care părere n-a fost decît un mod delicat de a da cu bita-n baltă. Că vezi doamne, un director încăpățînat dintr-un film i-ar putea speria pe tineri și i-ar face să creadă că toți directorii sînt la fel. Sîntem surprinși cum o asemenea opinie din alte vremuri a putut apare într-o dezbatere contemporană. A fost o emisiune eșuată în mare parte nu datorită problematicii, ci mai ales din cauza reporterului. Tot timpul emisiunii am avut impresia că nu filmul este principalul subiect ci chiar autoarea, aflată pe post de junâ Rodică, mare cunoscătoare a domeniului, avînd și ea păreri de „personalitate". Unui participant la discuție i-a spus „hai să încercăm", lui Amza Pellea, Smaranda Jelescu i-a spus că e nemulțumită de creațiile sale din ultima vreme și cînd cunoscutul actor a avut opinii neiertătoare asupra unor tendințe ale filmului românesc reporterul a ținut neapărat să fie de altă părere spunînd „să nu fim chiar atît de negativiști. Unele filme mie mi-au plăcut". Cu așa reporteri problemele filmului românesc au mai făcut un pas spre a fi identice cu cele ale fotbalului.

Cornel Nistorescu

pe marginea drumului și ne-am potolit și ne-am împăcat. Dar cînd să plecăm mai departe, ei n-au mai vrut să meargă. Au spus că i-or fi căutînd cei de-acasă să plece cu vitele la păscut și or să-i bată și că ei n-au nici un chef să mănînce bătaie pentru dezertori, că nici nu vor să-i vadă pe dezertori și că nici nu sînt dezertori, că le-a spus lor **Invalidul** chiar ieri că astea-s minciuni gogonate și se jurau să fie „a dracului și afurisiți" dacă nu-i așa. Eu i-am luat lui Costică 2 bunghi și i-am dat lui Neculai, ca răsplată că au venit pînă aici, și le-am zis că sînt niște terchea-berchea. că tremură izmenele pe ei de frică și de asta au scornit povestea Invalidului, că de unde să știe ăsta despre dezertori, că dacă era în stare se făcea si el dezertor, că eu cînd am să fiu mare, am să mă duc la război și am să mă fac dezertor, iar ei, cicicea de Costică și Neculai au să vină în sat invalizi și-o să le spună la alde gură cască așa, că ei „nu sînt dezertori".

Chestia asta că eu am să mă fac dezertor și ei invalizi a fost bună, căci după un schimb de „ba tu o să fii invalid", „ba voi", „ba tu", s-au ridicat și m-au însoțit, fără să mai vrea măcar înapoi restul de bunghi.

Trecusem de jumătatea drumului, că tufele de la margine au început să se vinzolească în toate părțile și apoi colbul și paiele și frunzele de pe drum au zbucnit învîrtejindu-se spre cer și coloana aceea năpraznică s-a îndreptat spre noi cu o viteză drăcească.

Am luat-o la fugă înapoi și din spate simțeam un zgomot asurzitor și o arsură îngrozitoare în ceafă și ni se muiau picioarele și ne dureau urechile și m-am împiedicat în capătul bătului rupt al lui Costică și-am căzut, și prietenii mei s-au împiedicat de mine și-au căzut și mai tare julindu-ne fruntea și nasul. Și stăteam acolo îngroziți și unul dintre noi și-a făcut cruce și cînd am îndrăznit să ne uităm virtejul o luase pe un lan de păpușoi și se îndrepta spre răsărit.

Am plecat șontic-șontic și la cea mai mică mișcare a foilor de păpușoi stucheam în sîn, dar n-am spus nimic pînă cînd am ajuns deasupra satului și, cînd am văzut ce liniștit stau casele și cît de obișnuit latră cîinii, am început să chiuim și să ne grozăvim. Și pînă în sat am avut timp să ne gîndim și să facem o poveste despre dezertor, pe care nu i-am spus-o lui Vasile a lui Moșoaică decît după ce ne-a adus un pepene mare și ne-a promis că a doua zi să ne întorcă vacile de cîte trei ori la fiecare.

I-am spus lui Vasile cum am făcut pe drum un descîntec toți trei : „Așa cum mierea n-o dă pelinul / și ghinda nu scoate vinul / și nu stingi focul cu gază / și piatra nu moare de gălbează / cum nu poți opri / șuierul vîntului / să amuțești / cățelu' pămîntului / așa jindarii cei nătîfleți / să nu-i poată ține / pe dezărteți." De-aici înainte, era un fleac să-i spui lui Vasile cum a zburat ușa peste gardul secției, cum a ieșit virtejul și-a luat-o după jandarmi pînă i-a lăsat morți de groază în Rediu și s-a dus peste păpușoi spre răsărit.

Și, colac peste pupăză, a doua zi chiar s-a auzit că dezertorii fugiseră. Vă dați seama cu ce ochi ne privea Vasile si cum se uita de sus la ceilalți copii care nu cunoșteau, ca el, taina aceea grozavă !...

Așa că închipuiți-vă, după atîta zbucium și

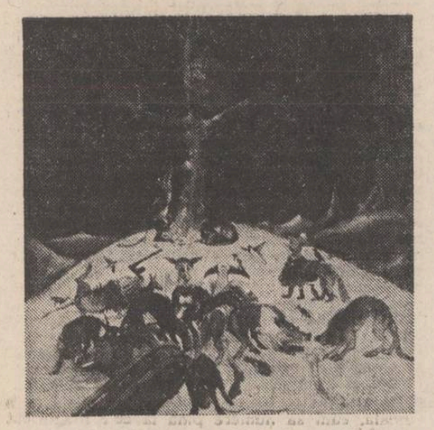

Eugeniu Barău : „Unicul copac"

după această poveste în care începusem și eu să cred, ce dezamăgit am fost cînd într-o seară l-am găsit mîncînd la noi pe Ion Prisecaru (știți, acela cu sticla de monopol) și mama m-a învățat să nu spun nimănui că l-am văzut pe bădia.

— De ce ? am vrut să știu.

— Ei... s-a încurcat ea, oamenii îi vor răul. dar el nu le-a greșit cu nimic.

— De ce ? m-am încăpățînat eu, și mama era mai încurcată și atunci a ajutat-o el, care mi-a spus zîmbind.

— Știi, Ioane, eu sînt dezertor... n-am mai vrut să-ndur greul de-acolo. Văzînd că m-am schimbat la față, a simțit nevoia să continue pe același ton bun și cald. Tu ești încă mic, și chiar dacă ai fi mare, n-ai putea să-ți dai seama ce-i acolo... În iad cred că-i de-o mie de ori mai bine...

— Nu-i adevărat, am țipat eu, nu-i adevărat. Și-am început să plîng. Și ei nu mă mai puteau opri și Ion s-a speriat și a vrut să fugă, dar mama l-a oprit și i-a spus că eu sînt un băiat bun și mare și înțelegător și pe urmă mi s-a adresat mie și mi-a spus că nu-i frumos să plîng și să țip așa tare, iar eu, zguduit de durere și de rușine, am țipat iar, că nu-i adevărat și ea m-a întrebat „ce nu-i adevărat" și eu am răspuns : „el nu-i dezertor !"

Au început să rîdă, el gros și mai încet dar se vedea că se înăbușă de rîs, ii dădeau lacrimile, mama subțire și mai tare, și soră-mea, pe care atunci am observat o legănîndu-și copilul, a început și ea să rîdă, mai subțire ca mama și îl întreba pe ăla micu „Ce zici, mămică, așa-i că nenea Ion ii prost, așa-i, așa ?"

Eu iar am zis că nu-i adevărat, dar ei nu s-au supărat, ba Ion Prisecaru mi-a dat o pătrățică de zahăr pe care a scos-o din buzunarul flanelei și m-a bătut cu prietenie și recunoștință pe umăr ,și am mîncat-o după masă, și el și-a făcut o țigară și am stat de vorbă, cu lampa stinsă (era senin afară și ne-am culcat).

Și totuși Ion Prisecaru era dezertor. Așa-l credeau oamenii mari din sat, și nu numai ei.

— Măi puștiule, m-a strigat odată cînd mă duceam spre grădinărie un lungan cu o prăjină de pușcă pe umăr, ia vino încoace.

— Tu-l cunoști pe Ion dezertorul ?

— Care dezertor ?

— Hai, nu fă pe prostul, că-ți rup urechile, Ion Prisecaru...

— Acela-i dezertor, nene ?

— Este ,mă, l-ai văzut ?

— Da, dar nu-i dezertor !

— Mă, tu n-auzi ? Unde l-ai văzut ?

— Acasă la noi !

— Cînd ?

— Cînd, ce ?

— Cînd l-ai văzut, mă gheaure, ? că te cotonogesc.

— A... păi... azi dimineață, s-au împlinit doi ani... cînd a plecat la război, a venit de și-a luat rămas bun.

— Candela și adormirea... și n-am mai stat să aud și restul și nici el n-a fugit prea mult după mine. I-am spus mamei și, o vreme, Ion a dispărut.

★

Îl mai vedeam, ori pe-acasă, ori pe cîmp. Uneori îi ducem și de mîncare.

Nu-mi era nici plăcut și nici altfel, dar în fața mea el nu era decît bădia Ion Prisecaru. Atît și nimic mai mult. Cum să fie el dezertor? Ce, eu nu-l știam ?

Cum să se facă virtej pînă la slava cerului ? Sau să se facă ramură de jugastru sau de plop ? Sau să ajungă din trei pași la Don sau București ? Asta de-abia se urnea din loc... I-a fost lene să se ridice de la masă să-l bată pe ăla care i-a aruncat în cap cu sticla de monopol... Ion și să audă șoapte de la kilometri distanță !... Vai de cozonacul lui, pîrlitul ! N-are decît s-o facă cu alții pe dezertorul, nu cu mine...

Astfel îi mergea destul de bine. Se vedea și după faptul că cele două cămăși, una de cînepă și una de atică, erau tot timpul curate, iar el avea obrajii roșii, de om sănătos și bine hrănit. Se înțelegea cu oamenii și nu numai cu cei din satul nostru, ci și la Burduleni, la Diocheți, la Ursulești, peste tot găsea un blid de mîncare și o pernă pe care să-și pună capul.

Bătrînilor și femeilor le dădea ajutor la muncă. Avea ascunse din vreme cîte o unealtă potrivită în apropierea semănăturilor. Lîngă lanul de grîu avea o seceră, lîngă păpușoi o sapă, lîngă paring sau orz, o coasă etc. Pe la prînzișor oamenii se trezeau cu el alături, dădea noroc și se apuca de treabă. Și se cunoștea ! Era voinic și harnic și avea spor. Cînd soarele se lăsa spre asfințit pleca și a doua zi se ivea în altă parte, la altcineva...

Încolo, de cîte ori îl vedeam, avea o furcă cu două coarne lungi și ascuțite. Mergea cu furca pe umăr, pe poteci, ca orice gospodar care se duce la cîmp.

Pot spune că de cîte ori îl vedeam cu drăcia aia pe umăr mi se părea mai mare, mai puternic și cred că și el simțea acest lucru, pentru că altfel de ce ar fi purtat-o kilometri și luni întregi de colo-colo ? Și cînd mă întreba dacă n-am mai văzut vreunul din ăla cu pușca, după cum mă întreba, părea că nu-i este frică de ei. Cel puțin așa mi se părea mie, că este mai sigur pe el cînd are furca pe umăr, decît cînd n-o are. Și mai falnic, și în ceasurile astea mai că l-aș fi crezut dezertor...

Și m-a mai descumpănit o dată.

Le ajuta, pe mama și pe soră-mea, la prășit în vie. Alături, într-un lan de mazăre, s-au ivit două măicuțe la plivit. Era o plăcere să le privești în costumele lungi și negre și îngrijite pe cîmpul acela înundat de galbenul hărdălului înflorit, și să vezi în urma lor mazărea verde și parcă respirînd adînc aerul curățat de mirosuri străine și dușmănoase. Harnice măicuțele ! Tăceau, munceau și înaintau în lan. Le-a văzut și Ion și s-a mirat și el, dar nu s-a zgîit ca mine la ele. A luat sapa în mînă, a aruncat-o într-o tufă de liliac, de unde și-a scos furca și-a plecat.

Noi îi mai credeam încă lîngă pîlcul de liliac cînd măicuțele au năvălit în vie și-au fugit în direcția aceea.

S-au întors mofluze și ne-au luat la înjurat căci ele erau ei (adică jandarmi), „că ne țineam cu dezertorii și că o să înfundăm gherla".

Treaba asta m-a tulburat. Cum a știut Ion că măicuțele nu-s măicuțe și că nu au venit să smulgă hărdălul, ci pe el... Te pomenești că ăsta este un pic dezertor !

Nu l-am mai văzut multă vreme. Și nici prin sat n-am mai auzit să fi apărut.

În vara aceea s-au ținut lanț anunțurile de „morți eroice" venite de pe front. Femeile îl blestemau pe factor. Și el nici nu mai avea curaj să ducă pătrățelele acelea de hîrtie pe la casele oamenilor. Le lăsa la școală cu celelalte scrisori și cu ziarul „doamnei" și pleca.

Pe Ion l-au prins totuși jandarmii și am auzit că l-au bătut tare, că l-au dus legat din post în post, că de la Palerma a fost scăpat și că iar umblă prin pădurile noastre, dar că nu mai intră să doarmă nici la noi, nici în alte sate.

A venit apoi războiul și pe la noi și s-a dus spre Apus și trebuie să spun că n-am avut stricăciuni prea mari, afară de grîu și de vie care au fost culcate sub șenilele tancurilor, roțile camioanelor și tunurilor. Încolo, a fost mai ușor decît ne temeam noi.

Eu mă făceam mai mare, puteam ajuta la treabă, trecusem și cîteva clase la școală și eram socotit un băiat deștept. Și în general era adevărat.

Într-o singură privință nu căpătasem minte deloc : refuzam, în continuare să cred că Ion este dezertor. Uite așa, nu voiam să admit acest lucru nici în ruptul capului.

elena ștefoi

E timpul să crească un pom fructifer

De prea multă viață capul tău
e asemeni unei lungi convorbiri telefonice
cu istoria.
N-au decît amintirile guroase, să se ingrijească
de flacoanele lor cu otrăvuri.

In arșița generală, fără azotați și fără fosfați
direct pe conștiință e timpul să crească
un pom fructifer.

Zilnic și fără mișcări de prisos

Vine primăvara și-ți mai îmbraci un punct
de sprijin
în aur. În aur curat, că doar muncești
pentru asta.
El îți deschide ușile, îți dezleagă de pe ochi
bucata aceea de pustiu pe care o vreme
o crezuseși
mortală, te poartă pe străzi pînă ce foarte
clar
îți este eroismul orașului și veșmintele tale
bine cunoscute de trecători capătă culori
glorioase
și un înțeles cu totul și cu totul aparte.

Nu i-ai spus încă și el neștiutor se preface :
zilnic și fără mișcări de prisos destinul
își curăță armele.

Jucărie cu cheița întoarsă la maximum

In această după-amiază pe stradă simt
că n-am
nici un rost. Mă opresc în fața ta și lumea
cu nimic nu se schimbă. Degeaba
imi lovesc amintirea cu fruntea de ziduri,
degeaba amenință. Întunericul țopăie imprejurul
hîrtiilor ca o jucărie cu cheița întoarsă
la maximum. In urma citorva amănunte
această după-amiază închide porțile ei
de orfelinat exemplar.

Duminică de mai în trei părți

Cum mă va părăsi moartea în această
după-amiază :
un război mai frumos decît poezia
imi șterge numele de pe lista eroilor.
Poate asfinți soarele. În partea de văzduh
a patului greșeala are dintr-odată
o mie de muguri.

Niciodată din cauza mea

In fiecare zi mă uit cu luare-aminte la stinga,
la dreapta, poate mai există un loc liber
în această fanfară. Temele mari nu s-au
imbătat
din cauza mea nici măcar o singură dată.
Pe unde vine durerea cînd vine cu mașinăria
cuvioasă și instelată ? Umbre zgomotoase
dau buzna
intre primejdie și trupul tău rămas în urmă
c-un an. Doldora de dignitate memoria
se lasă scuipată în față. Parcă nu vede
nu știe n-aude cum se cîștigă puțină
înțelepciune.

Cu aur amestecat, repaosul

Puține dovezi : cîte-o foaie de hîrtie
călugărindu-se din greșeală
și privirea ajunsă consecință înainte de vreme.
Voluptuoasă judecata pune basmul
la încercare :
„stau singur în casă și prepar
ceaiul pentru trecători chiar dacă știu
că un muribund nu pronunță versuri.
Stăpînește deplin toate acestea, imi repet,
sînt ale tale, nimic frumos nu se face
întîmplător
vrednic de crezare, cu aur amestecat, repaosul
supraveghetor cuminteniei fi-va".

Lîngă perna mea stă o colivie la pîndă.

tudor gherman

Ritmuri

Cînd șchioapătă distanța dintre gînduri
Mă duc s-ascult cum urcă înspre culmi
Colinele purtînd în creștet cofe
Cu ceruri domolite între ulmi.

Cînd gîndurile-și creionează ochii
Le-arunc pe valea calmei inserări
A culmilor de munți către coline
Și-a unghiilor tale în chemări.

Banatul

Prin fagurii săpați în timp de glasul
Făinii cuminți-te-n coșul morii
Se scurge în istorie Banatul.

De-atîta rod în venele-i ce cară
Spre dealurile frunții sfinte grîne
S-a așezat și-a înflorit în ele
Chiar sîngele străin rămas pe spadă.

Cîmpiile i s-au născut din munții
De șoapte dulci din sonurile limbii,
Iar munții-au coborît din spicul veșnic
Al focurilor ce veghează-n limbă.

Și omul său a fost și e fîntînă
Spre care veacul cumpăna-și înclină,
Din care merii mierea lor și-o scot.
Poienile-asfințesc în riuri pînă
Răsar unduitor din taragot.

Scaunele

În general și puțin,
Noaptea scaunele se odihnesc
Și-ascultă cum încă mai caută
Pentru ele adînc în pămînt
Putere, lumină și sevă
Rădăcinile copacului.

Dimineața,
Cînd se reîntorc funcționarii
Scaunele știu pentru cine lucrează
Rădăcinile lumii
Și poverile par mai ușoare.

Potecile

Potecile spre bronzurile din toamna
Ce-o alungai mereu dintre surîsuri,
Potecile umbroase, de sub iarba
Ce crește peste stîrvurile de timp,
Le văd pătate-ades cu peri din barba
Ce-o punem solilor cînd îi trimitem
S-aducă miere. Se întîmplă, oare
Ca alte galaxii să-l vrea pe Soare
Sau nu-i decît diurnul nostru mers
Spre universul unui straniu vers
Ce s-ar putea chiar undeva să fie ?

Eugeniu Barău : „Iarnă"

adrian alui gheorghe

De ce am venit

Am sosit tîrziu, mulți
au și confundat raiul
cu procesiunea paraliticilor
și iată-i șchiopi și gingavi
strigînd : aleluia oho

uimirea lăsați-mă
s-o consum toată
după care voi spune
de ce am venit

cu dinții își trag
spinii din tălpi
citeodată
o minune de floare

în aer plutind după echilibru
zădarnic, trăinicia nu e apa fixă
în cîte oceane mi-e trupul
dar ce riu mă spală

numai pe întinderea mării
ploaia nu face zgomot

de parcă ar trece mireasa
în vîrful picioarelor
printr-o nesfîrșită cameră
cu morți

merg încet să nu-mi trezesc
urmăritorii
altfel la cine știe ce întrebări
voi avea curaj să răspund.

Metamorfoza uriașă

Spuneai că te schimbi, mă trage cineva
de limbă
vezi că nu poți ? vezi că nu poți ?
am să mă schimb, îi spun, să vezi
ce metamorfoză uriașă
și el dă din cap, se clatină
pînă se face una cu pămîntul.
Toți mă privesc cu neîncredere
„mortul din oglindă" îmi spun
și eu tac și mă gîndesc la o metamorfoză
uriașă,
tac și mă gîndesc la un chip uriaș, ceva
care să cuprindă
zările și cerul (iarbă de-mi va crește
pe trup o să mă behăie iezii)
Trupul tău e sfărîmicios dimineața,
declară păsările,
cînd mama își numără pruncii
tu ești atît de singur
încît nici nu poți fi numărat.

Par-terre

Rătăcind prin canalele atît de singure
ale acțiunilor
altfel spus : patinînd pe o piele
sticloasă de broască
am ajuns în sfîrșit la mine.
Bună-ziua, îmi spun
Bună-ziua, vine răspunsul.
Ne împingem cu umărul
dinlăuntrul în afară,
ne facem semne
pe care nu le putem înțelege
fără a renunța
la acea distincție
pe care o numim confesiune.
Nu avem ce ne spune.
Fiecare își vede războaiele lui,
păcile fiecăruia se încheie
la altă flacără.
— Hotărît lucru (glasul din afară
reteza capetele de struți)
Un deșert e timpul în care ne găsim
atît de ușor.
Înfundă-ți pușca cu zece cinturi
și mergi cu dinții
pe o suprafață întunecoasă
celui ce-ți dăruiește o ghitară
dăruiește-i un glonte
moartea cîntă
în orice colț de piatră.

radio

Educația muzicală

În formele ei simple muzica a avut întotdeauna un caracter spontan, fiind, în majoritatea cazurilor, însoțită cu versul și cu dansul, accesibilă tuturor și în orice moment. În domeniul genurilor mai complexe — simfonic, vocal-simfonic, de cameră, de operă, etc. — analiza imaginilor muzicale generează probleme teoretice referitoare la creație, interpretare, receptare, gust artistic. Problemele de estetică interferează cu cele de educație în sens larg, de orientare metodologică a proceselor muzical-educative. Toți teoreticienii de prestigiu (de la J. Combarieu la Gisèle Brelet) care abordează estetica muzicii în secolul nostru sînt de acord că arta „umanizării domeniului sonor" cere atît interpretului, cît și ascultătorului un deosebit coeficient de participare activă, creatoare. Elementele discursului muzical reflectă viața, dar această reflectare a atitudinilor estetice, ideologice, etice se înfăptuiește pe cît de concret-senzorial pe atît de abstract. Tendința organică a muzicii spre generalizarea expresiei implică, în procesul receptării, înlăturarea progresivă a asocierilor cu elemente intelective extramuzicale. Recunoașterea elementelor tematice și reprezentarea lor auditivă stau, în acest sens, la baza perceperii și aprecierii muzicii ; tot ele determină, prin asocierea structurilor sonore, realizarea semnificațiilor și conturarea emoțiilor muzicale. Formarea deprinderilor de descifrare și valorizare a limbajului muzicii constituie obiectul unor excelente emisiuni radio-T.V. Aceste emisiuni sînt nu numai foarte bine realizate, ci și necesare, ascultate și așteptate cu mai mult interes decît „minunatele" programe de muzică ușoară. Succesul lor se poate explica și prin faptul că în muzică — poate mai mult decît în oricare altă artă — eficiența educativă a contactului cu opera are drept condiție dezvoltarea sistematică, prealabilă, a sensibilității și gustului muzical.

Pe programul II Alice Mavrodin transmite „Istoria muzicii în date", emisiune deopotrivă plăcută și serioasă. Luîndu-și drept pretext evenimentele muzicale importante, „Istoria muzicii în date" oferă nu doar simple puncte de reper ci adevărate sisteme de referință pentru cei deja familiarizați cu bucuriile muzicii dar și pentru cei ce urmează drumul inițierii. Alice Mavrodin decodifică și interpretează interinfluențele, analogiile, integrările dezvăluind, pentru ascultători, progresul axiologic relațional al epocilor muzicale. Afirmațiile sînt susținute de ilustrații muzicale, așa fodajul artistic este demonstrat cu îndemînare ; operele, genurile și compozitorii intră în relații nebănuite. Minut cu minut secretele construcțiilor și ale expresiilor muzicale devin clare și importante. Exprimarea cronologică și analiza sînt însă permanent realizate în perspectiva valorizării temporale și spațiale. Alice Mavrodin face, în cadrul acestei emisiuni, istoria muzicii, dar în acest scop face estetica muzicii, psihologia și sociologia acestei arte.

Cronicar

plastică

Proiecte ecologice

Expozițiile Wandei Mihuleac ne-au obișnuit de mai multă vreme cu dubla tentativă de a aborda **altfel** tema naturii și de a pune în joc modalități figurative diferite față de cele prin tradiție asociate unor tehnici de șevalet. Această tendință de amplificare a cîmpului operațional rezervat intervenției plasticianului este explicit dezvoltată în cea mai recentă expoziție a artistei (Muzeul colecțiilor de artă) clarificatoare și cu privire la etapele precedente ale creației sale, ce apar acum în adevărata lor lumină. O expoziție-spectacol, un vast ambient integrînd ideea de **acțiune** artistică materializată în „proiecte ecologice" și multiplicată armonic în ierarhia genurilor și tehnicilor întrunite : de la grafică la tipo-artă și fotografie (consemnînd și experiențe de land-art), de la structuri spațiale la serii și grupaje video. Un ansamblu minuțios orchestrat, animat pînă la ultimul detaliu de pasiunea demonstrației, de o subtilă retorică a imaginii, sau a obiectului. Astfel, deși fiecare lucrare sau fiecare semn tridimensional (din ultima categorie distingîndu-se marea „Construcție spațială cu suprafață continuă", emblemă a întregii manifestări) au propria lor autonomie, ele implică totodată o valoare „funcțională" a cărei pondere se verifică în capacitatea lor de dialogare.

Dacă apelul la metafora plastică, presupunînd în permanență un „text nescris" ca suport ipotetic al imaginii, este constant, el pare mai degrabă să atragă atenția că, așa cum s-a spus „gîndirea este primordial metaforică", să marcheze, adică, substratul conceptual al demersului propus. Asimilînd în chip personal atitudinea rezultată din înțelegerea operei de artă ca arhitectură a conceptului, Wanda Mihuleac nu apasă însă în exces pe această pedală expresivă ci o face numai spre a sublinia problematizarea temei alese. De aici și adoptarea **proiectului** ca vehicul al comunicării, avînd atît avantajul caracterului său „deschis", încă-nerealizat (încorporînd dimensiunea utopică fără ostentație) cît și pe acela al rigorii și consistenței formale.

Dintr-o asemenea perspectivă natura este în mod accentuat delimitată de accepția sa curentă („colțul de natură") corelată noțiunii de peisaj, spre a fi progresiv apropiată de generalitatea înțelesului ei filozofic. Negîndu-i-se reducția exclusivă la datele văzului, ea este percepută prin intermediul reperelor complementare ale culturii, înglobînd atributele istoricității, fără a neglija avatarurile lor contemporane. Redată ca loc al unor succesive proiecții simbolice sau ca întruchipare a devenirii spațio-temporale, natura este, în cele din urmă, decupată și luată în posesie în „module de peisaj".

Mihai Ispir

muzică

Un dirijor de profesie

Apariițile bucureștene ale dirijorului Horia Andreescu sînt așteptate întotdeauna cu interes, și nu doar pentru că sînt relativ rare. Pregătirea publicului pentru o evoluție remarcabilă provine aici din calitatea însăși a execuției, repetată pînă acum de fiecare dată, fără excepție. De altfel l-am putut aprecia și ca pedagog de orchestră, în turnee cu orchestra simfonică din Ploiești, pe care o conduce constant (mă gîndesc la un Haydn de antologie, în interpretările românești de gen), colectiv pe care îl poate duce la performanță. Am insistat asupra acestui lucru pentru că sînt calități deosebite, aceea de a ridica șacheta aptitudinilor unei formații și aceea de a putea prelua, în timp record, un concert cu un program prestabilit, cu o orchestră cu care nu lucrezi permanent, cum a fost acum cazul cu concertul Filarmonicii „George Enescu" ce a cuprins Ion Dumitrescu, Rachmaninov și Schumann. Format la cursuri prestigioase, în contact cu personalități magnetice cum este Sergiu Celibidache, cîștigător de concursuri, Horia Andreescu are sensul, voința dirijorului activ, prompt, și are apoi la dispoziție, ca adevărat practician al bagheții, un arsenal procedural întins. Sînt aici de primă importanță precizia tehnică, elocvența transmiterii intențiilor către ansamblu, claritatea imaginii pre-concepute despre lucrarea interpretată, finisarea concepției și legitimitatea ei stilistică.

Schumann-ul său (**Simfonia I**) a reprezentat o opțiune personală întru totul argumentabilă. Dar, mai înainte de a o descrie și a o argumenta, trebuie să spunem că ceea ce ne-a bucurat în primul rînd este de a descoperi însăși premeditarea, construirea prealabilă a imaginii pe care a dorit s-o realizeze cu formația orchestrală. Un dirijor astăzi, în luptă cu atîtea versiuni celebre, cu perfecțiunea discurilor și a marilor ansambluri antrenate, este obligat să-și deseneze mintal, auditiv chiar (este vorba desigur de auzul interior) o variantă proprie asupra opus-ului, cu argumente istorico-stilistice și, firesc, temperamentale. Simfonia a fost acum decupată în planuri drepte, în contraste ferme, cu predilecție către sonoritatea somptuoasă, puțin clasicizantă, mai apropiată de Mendelssohn și poate Schubert decît de Brahms și urmașii săi din școala germană. Istoric, o asemenea viziune se justifică, fiind vorba de prima simfonie, iar amănuntele biografice și optica școlii descendente de la Mendelssohn-Bartholdy o susțin. Chiar dacă se putea opta și pentru meditație în loc de certitudine, pentru clar-obscur în loc de eclerajul direct, a trebuit să recunoaștem în Horia Andreescu un dirijor responsabil și care, o dată aleasă imaginea despre operă, dispune de toate mijloacele pentru a o solicita formației.

Nu ne mirăm deci să găsim orchestra Filarmonicii într-una din zilele disponibilității și atenției maxime, atît în Schumann cît și în **Suita a III-a** de Ion Dumitrescu, operă de parfum și nostalgie, nu ne mirăm pentru că dirijorul are autoritate de concepție și de gest, fiindcă justifică și solicită în aceeași măsură, antrenează și explică totodată.

Costin Cazaban

poeme de
george alboiu

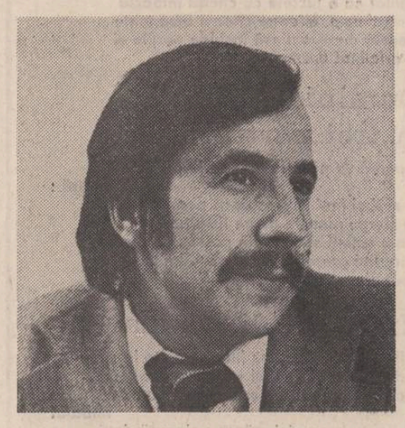

Un umăr credincios

Ningea pe străzi o materie fericită
era versul-această materie fericită.
Creştea în grădini o materie fericită
era versul-această materie fericită.
Şi pe deasupra acestei materii
neterminata lumii procesiune
pentru mine rugindu-se
pentru mine necunoscutul
care am un umăr credincios
de care o ţin rezemată.

Cu faţa la cer

Am dormit, am dormit
tot printre vii m-am trezit.
Dar secunda aceasta angajată în mare viraj
ce floare calcă, ce grădini
şi cine are ureche să audă strigătul ?
(A obosit de-atita conştiinţă)
Pînă mîine dimineaţă apa va ţîşni prin pereţi
va sparge toate ţevile şi va sta cu faţa la cer.
Şi-un fulger răsărit din amintire
îşi va tortura tunetul
într-o tăcere desăvîrşită.

Cîntă lupul în burta oii

În voi mi-a fost speranţa prefăcute genii
şi iată
urlă lupul în burta oii,
în nervurile frunzei hălăduieşte tunetul
grădinii.
În voi mi-a fost speranţa pedepsite genii
şi iată
literele curg şi se aşează pe pămînt
în genunchi
genunchiul răguşit lustruieşte bulevardele
nopţii
în nervurile palmei hălăduieşte tunetul
mulţimii.
Tîrziul trece şi va veni începutul lui,
acelaşi Devreme.
O turmă de vulturi a ieşit din mare.
N-au găsit nici un munte
dar el se va ridica
odată cu aripile lor.

Distihurile adolescentului

Merg aplecat de greutatea serii
încetinit de ancora ce o tîrăsc pe sub
ferestrele tale.
Împădurit cu nervi mi-e trupul
şi orice por o goarnă-ar vrea în gură.
De-ar fi cîmpul alb ca un vis de orb
aş fi punctul singur care îl întunecă.
Mă reazem de toţi pomii ca să ajung la tine.
„Şi văduva-l înfăşura
în trupul ei asurzitor".

1964

Un gînd

El e fratele arcului de triumf,
el e unchiul stejarului, nepotul bradului, vecinul
fluviului, naşul munţilor.
El e.
El e vărul podgoriilor şi cumnatul eroilor.
Şi acum o tautologie :
dacă e, e !

La o margine de pădure

Singele nostru frumos inviază picturile
în toate muzeele lumii.
În orbita orbeţilor adorm sateliţii pămîntului.
Inima bobului de griu imită duduitul morii.
(Se pirguiesc copiii pe mari întinderi)
Bărbatul a întors capul
după femeia care trece
s-a auzit gîtul lui troznind
ca o creangă uscată
ca un mănunchi de crengi
cu care aprinzi focul la o margine de pădure
toamna tîrziu...

Colind de băiat

Iată trec ciorile
aş vrea să se-abată
pe cîmpia cu florile
ieşi mamă, ieşi tată,
să vedeţi ce-aţi scăldat
şi ce-aţi legănat.
Dar nimeni nu iese
doar ciorile zboară
prin rugina de seară

În grădina lui Ion

În grădina lui Ion
intră fata să-şi răstoarne
viaţa ei plină de carne.

În grădina lui Ion
nici o pasăre nu doarme

doar Ion calcă uşor
să nu spargă nişte arme.

Tablou vechi şi plin de praf

Ninge cu flori mari cît magnoliile
şi ei, mirele şi mireasa, merg goi prin zăpadă
ca-n mijlocul verii pe prundişul Dunării.
Cu un sărut ei îşi înăbuşă strigătul.
Părul lor este alb (de nea) ca la bătrîni
dar mersul are graţia fiarelor între două
culcuşuri.
Eu şi cu tine, iubito, privim pe fereastră
şi ni se pare rece zăpada
atît de rece încît
mîine vom uita această imagine.

Metoda cîrtiţei VI

Mulţumescu-ţi ţie, doamne, c-am mîncat
şi iar mi-e foame.
În aceste condiţii deşi e ceru-aproape
muzica sferelor nu
o aude nimeni. Cu zimbete înghesuite
în transport comun
roţile huruie, mîriie, guruie. Cînd eu înot
în amintire ca-n
Dunăre şi-n mijlocul fluviului mi se pune
un circel. De ce
să mă înec tocmai acum cînd aş putea vorbi
despre circel
în altă poezie care tratează tema cîmpului,
a patului unde
circelul se sfîrşeşte cu bine... Între timp
moara îşi mînca
pe apele vechi pietroaiele sale şi morarul
cu toată puterea
ţinea spre mare riul aplecat.

Levitaţie

Oasele bătrînului crapă în timpul somnului
ca gheaţa pe Dunăre, cu tunet mare,
că sperie dulăii adormiţi
în tîrlele de-acum trei mii de ani.
Copilul doarme liniştit alături,
fiecare răsuflare e un fulg care înalţă patul
deasupra cîmpiei cu bătrîn cu tot.
Fiecare răsuflare a copilului cînd doarme
naşte păsări fără număr în munţii de plumb.

Imagine mitologică

Pentru ca imaginea aştrilor să fie mai clară
în noaptea asta îngerii morţi
cad pe pămînt şi peste case
încă fumegînd şi depărtarea lor
a secolul trecut miroase.
Bolta îşi curăţă gunoaiele
şi le aruncă pe pămînt
iar noi cu fericite picioare
îngenunchem cu toţii lăudînd
cînd cad din cer aceste murdării.

1964

Arheologie

Fiule,
ia cazmaua şi hai
să săpăm o groapă-n grădină
pînă ce fierul va dezveli pianul
ale cărui clape
sînt oase de popoare migratoare.

Dubito

De la acest capitol muzica începe
să ne înşele.
Vioara a rămas pe malul fluviului,
racii o ciupesc de coarde
cînd stăpînul
acordează
apele la cotitură.
Bate
bate
bate
bate.
Trebuie să fie ceasul, trebuie să fie toaca
mînăstirii
din artera mea, trebuie să fie fierarul
care bate pe nicovală
ridurile babei sale.
Cine bate şi ce bate sau doar bate ?

Cîntecul bălţii

Vreau să m-azvîrl în gîrlă cum vin în goana
mare,
să nu am timp nici haina s-o lepăd în mohor,
să creadă cine vede atunci din întîmplare
că nu ştiu să trec Borcea, că vreau să mă
omor.

Să spintec apa, Doamne, în două şi să chiui
cu buzele lipite de malul celălalt
să mă întorc cu faţa spre cer să aflu iarăşi
că doar culcat pe apă vezi cît eşti de înalt.

Aprinde tată focul sub pirostrii şi pune
deasupra lui să fiarbă căldările de raci
şi-n timp ce noi cu fumul înnebunim ţînţarii
să se-atîrne mama de ugere de vaci.

În mijlocul bostănii eu să mă bat cu pepeni
şi după ce îi bubui să beau din zeama lor
pe frunze să mă caţăr şi-odată-ajuns în vîrfuri
să strig la voi că nu mai ştiu să mai cobor.

Şi dezlegat din lanţul ce zornăie pe sîrmă
Tuluş să prindă urme de iepuri în pădure
în timp ce sora mare se miră pînă-adoarme
cum cîntecul tău duce femeile la mure.

Lunaia şi Martina, Joiana, Vinerica
au coarnele crescute pe lîngă cimitir,
prin inimă se plimbă ca lîngă poarta noastră
ţiganca unduioasă strigînd un „spoi caldîri".

Să vină noaptea-aceea şi somnul- tot acela
cocoşul să-şi ciupească găinile-n aguzi
şi gîrla să mă lingă pe frunte ca Lunaia
cu limba aspră însă cu ochii mari şi uzi.

Ţi-aduci aminte tată ce băltăreţ erai ?
la puşca, ia cartuşe, ia cheia de la pod
şa'mauа-ncon'urată de plumb să mi-o dai mie
că plumbul ei e pus pe cel mai mare rod.

Deşi e iarnă apa va fi mai caldă-ntîi
pe urmă, cine ştie, se va răci, crăpşanii
se zbat deja pe maluri ca lunile şi anii
şi-o lipitoare încă îmi suge din călcîi.

Unei trecătoare

La alte mese am văzut
cum părul te stringea de gît
privirea mea îl pieptăna
se ofilea iarba în rai
treceam şi tu te pieptănai.

Ploua în stil bacovian
oraşul era loc viran
se întrista iarba în rai
ploua şi tu te pieptănai.

Vedeam atunci de la fereastră
cum ceaţa-aceea e a noastră
gemeau grădinile în rai
muream şi tu te pieptănai.

Plecam pe riu într-un sicriu
şi trei ferestre înspre riu
urlau prin geamurile toate
din casa ta că nu se poate
se ofilea iarba în rai
ningea şi tu te pieptănai.

NUMELE POETULUI

Valeriu Stancu

Proaspătul absolvent al Facultăţii de filologie din Iaşi, Valeriu Stancu, a debutat cu poeme în revista „Dialog" în 1977, a colaborat sporadic la revistele „Convorbiri literare", „Cronica", „Luceafărul", „Orizont", „Opinia studenţească" (versuri, cronici literare, recenzii, traduceri, interviuri), a scris trei cărţi, **Înfringerea somnului**, poeme, (premiul de debut al Editurii „Cartea Românească", 1980), **Soarele-Lup**, poeme, şi **Pelerinul de cenuşă**, roman, traduce din lirica franceză şi francofonă (mai ales belgiană) şi este, după opinia noastră, unul dintre cei mai talentaţi poeţi tineri de azi pentru care poezia se constituie ca esenţial experiment al limbajului.

Parcurgîndu-i cărţile de poeme am fost surprins de la bun început de austeritatea expresiei poetice frizînd uneori banalitatea (prea ostentativă ca să fie adevărată), autorul **Înfringerii somnului** fiind un antimetaforic consecvent care-şi încifrează universul poetic în cîteva simboluri obsedante cu mare forţă de sugestie, lumina, somnul, trecerea, stingerea, ochiul, Soarele-Lup, elemente care compun o dramă a creaţiei, poetul fiind în fond un posedat de latenţele de aur din „somnul cuvintelor" (cu unic model în poezia lui Mircea Ciobanu, autorul „Imnurilor pentru nesomnul cuvintelor", probabil singurul mallarmean profund de azi). Fineţea cu care Valeriu Stancu impune o stare poetică a **somniei**, ambivalenţa simbolică a acestei stări (inerţie poetică şi evadare onirică) ne încredinţează că textul poetic este rezultatul unei prelungi meditaţii şi al unui travaliu exigent. Drama scoaterii la lumină a cuvintului transmite ceva din palpitul unei exasperate raţiuni ardente : „În pînza luminii şi acum mă mai zbat / m-am făcut ornicar / pentru păsări de noapte / plăsmuiri să adun / într-o carte de piatră" **(Trecere)** ; „Mereu atîrnat de ochiul luminii / pentru voi întîlnire cu moartea mi-am dat" **(Marilor cititori de poezie)**.

Trăirile sfîşietoare ale ieşirii din tiparele stingerii întruchipate emblematic în „Soarele-Lup" (eul creator devorator de sine) comunică o inaudibilă muzică, ardere tăcută a unui jertfelnic : „cuvîntul să mă frîngă, rob / să-mi ardă soarele în pleoapă / din friul palmelor să sorb / şi ceru-n ochiul meu să-ncapă // ...să-mi ardă buzele în somn / cînd semne mi se string în trup / desprins de lut să curg solemn / cu ochiul meu de Soare-Lup". **(Canon la Soarele-Lup)**.

Fluctuantă, rezultînd dintr-un subtil joc alternînd „somnul" şi „nesomnul cuvintului", ipostaze materializate într-un discurs poetic banal şi preţios în acelaşi timp („Poţi somnul orbului să-l vinzi (înfrînt sub pleoapa ta) departe / îmi plînge somnul în oglinzi / şi doar cuvîntul morţii n-are moarte", sau „să nu mă pot robi întreg / nesomnului şi înlăuntrul / oricărui vis să înţeleg / ce poartă-n somnul lui cuvîntul"...) poezia lui Valeriu Stancu mărturiseşte o „mistică a cuvîntului", o problematizare continuă a expresiei poetice (reflex căpătat prin cultivarea poeziei franceze ; — poeţi ca Traian T. Coşovei, Liviu Antonesei, Dan David, dedaţi mai mult poeziei engleze şi americane, sînt mult mai „profani" şi mai „profanatori", de unde şi stilul lor eruptiv, emisia verbală, amplă, luxurianţa discursului poetic, siguranţa posesivă a tonului) ; preluînd inteligent **serialitatea** (titluri, motive recurente), tehnică poetică redescoperită doar de generaţia noastră dar veche de cînd lumea, obsedat de propria-i originalitate înţeleasă ca fidelitate faţă de propriu-i demers poetic, Valeriu Stancu scrie o poezie dificilă, uneori ermetică dar întotdeauna personală, autentică, refuzînd epigonismul în care se complac mulţi răsfăţaţi ai criticii literare de azi, de la noi, persoane drăgălaşe şi amabile care se pricep la „poezia de consum" : ceva curajos cît să nu deranjeze pe nimeni, drăguţ, cochet şi agramat.

Aşteptînd apariţia primei cărţi de poeme a lui Valeriu Stancu sîntem siguri de pe acum că acest nume este al unui adevărat poet.

Cezar Ivănescu

CONFABULE

Furnica şi greerele

Greerele cîntase toată vara şi aproape toată toamna. După prima ninsoare a anunţat că o vreme nu va mai cînta. Cîştigase destul, chiar mai mult decît sperase. Pentru că, după cele întîmplate în iarna aceea, cînd mai că nu murise de frig şi de foame — eh, era tînăr şi cînta din convingere, pentru plăcerea lui — greerele nu mai cînta decît plătit. Şi nu se sfiise să ceară. Ba chiar unuia, care nu avusese să-i dea cît se înţelesese, îi luă şi casa. O casă mare, s-ar putea spune o vilă, cu o bibliotecă în care nu erau decît cărţi cu foile tăiate sau măcar citite. În cămară erau de toate, adunate de alţii, desigur. Credem că-i uşor de înţeles, în asemenea condiţii avea şi funcţii importante şi prieteni de toate virstele. Este adevărat însă că nu mai cînta cum cîntase la început. Totuşi, faptul că era greere, că putea să-şi piardă viaţa cu ani în urmă pentru asta, cît şi popularitatea cîştigată la petrecerile unde era invitat îi făceau pe mulţi să închidă ochii. Chiar şi atunci cînd strîmbau din nas.

Deci, la începutul unei ierni aspre, greerele a chemat-o pe furnică şi i-a zis :

— Eu plec la munte, să mă odihnesc, vecino. Te rog, ai grijă de casă şi te plătesc pentru asta.

— Vai, vecine, răspunse furnica, mai încape vorbă, numai că n-aş vrea să mă plăteşti, ci să-mi cînţi.

Şi aşa ajunse furnica slugă la greere.

Iulian Neacşu

Un prozator autentic

Urmare din pag. 1

lor proverbială la înlăturarea sa conform părerii că orice nou venit poate fi un pericol pentru poziţia celorlalţi. Anton Arbore va ajunge silvicultor, dar dosarul său îngălbenit de timp îl va urmări ca propria umbră şi pentru că nu avea voie să poarte armă va fi transferat la exploatările forestiere, situaţie în care-l surprinde aniversarea celor 44 de ani, cele două treimi din viaţă, cînd eroul îşi începe confesiunea.

Aspiraţia lui Anton Arbore a fost întotdeauna aceea de a ajunge scriitor. Relaţia autor-editor constituie unul din avatarurile cele mai dureroase pentru erou. Ştef-editorul este un dogmatic periculos, pentru că, deşi înţelege mai mult decît lasă să se vadă din lecţiile pe care i le dă lui Arbore, reţetele sale sînt rodul unei nesfîrşite griji pentru propriul fotoliu şi, totodată, ilustrarea puterii personale cu care l-a binecuvîntat destinul, „Omul nou", spune Ştef, „visează robust, optimist, lăsaţi dracului pe oamenii bolnavi de cancer !" şi-i refuză de la început lui Arbore cartea propusă, numai pentru că se intitula **Nebunii.**

Dar modul în care am rezumat noi, simplificînd acest roman, contrazice derularea în scris a faptelor, numai din dorinţa de a-i înlesni cititorului (pe care sperăm să nu-l fi jignit) receptarea unui fir epic mai linear. Centrul de greutate al romanului se situează însă în perioada cînd eroul era ziarist şi spre acesta converg toate amintirile de dinainte şi de după această perioadă într-o derulare plină de sincope, accentuate cu artă, ale memoriei şi într-un ritm trepidant, care cucereşte la lectură la fel ca stilul picaresc sau poliţist, ceea ce, în cazul unei confesiuni de gravitatea acesteia, subliniază arta unui prozator format.

Autorul ştie să surprindă cu dezinvoltură atmosfera dintr-o redacţie, dintr-un liceu craiovean cu internatul său ultrasever, mişcările de mase şi de opinii, aşa-zisa „prietenie" în slujba delaţiunii, derularea unei şedinţe de alegeri ca material de selectat pentru un reportaj celebru şi mai ales buna-credinţă, urmărirea adevărului de către erou în tot ce face. Dar nu numai eroul are o viaţă complexă şi ameninţată de eşecuri, ci şi ceilalţi eroi cu care intră în relaţii, dovadă prietenia lui Arbore cu Byby, omul fără merite, eşuat în alcoolism şi împins (de nerealizare şi trădare faţă de prietenul său) la sinucidere. Personajele feminine sînt descrise realist şi fermecător, dovadă indubitabilă a talentului de prozator al lui Anatolie Paniş. Editorul Ştef, şeful secţiei Pămînt de la ziar, secretarul de redacţie, redactorul şef, pedagogul de liceu, profesorul de franceză, corespondentul scrisorilor din tinereţe, tatăl eroului, prietenul de la ziar Byby şi iubitele eroului din roman, ies în prim planul relaţiilor lui Anton Arbore cu epoca aceea de neşters, ca instrumente ale destinului, ca iluzii şi piedici ale acestuia, pentru că, dincolo de orice întîmplare şi chip uman, Paniş reuşeşte să fixeze drept fundal al tuturor acestor vieţi chipul de nedescris al destinului.

Două treimi din viaţă este un roman în care am citit forţa unui erou de a trece peste propriile-i eşecuri („o boală învinsă e orice carte") fîndcă umorul, care pigmentează anumite episoade grave, ne recomandă un erou care s-a învins pe sine, confesîndu-se cu detaşare într-un fel (oarecum) asemănător cu Zorba, cel ce ştia să piardă atît de firesc.

Regretăm că alături de Anatolie Paniş care a scris acest foarte bun roman, n-am întîlnit în caseta cărţii numele redactorului său pentru a-i lăuda împreună.

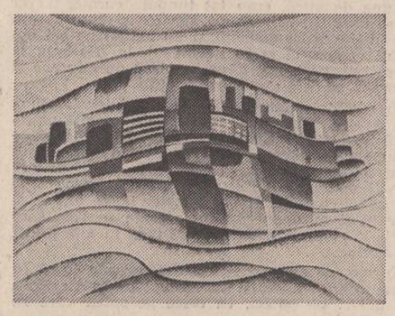

Emilia Apostolescu : „Aşezare industrială"

Oraşul fără nume

Urmare din pag. 1

primă trebuinţă şi m-am urcat cu gînduri împletite din nostalgia trecutului, în trenul cu destinaţia iniţială. Cred că adormisem, cu sufletul îmbrăţişat de candori mistuitoare, cînd o doamnă în virstă îşi întinse mîna peste tîmpla mea, şoptindu-mi cu glas picurat din cîntece de leagăn. Treziţi-vă, nu mai avem mult. Era glasul mamii, în curînd vine Moş Ene pe la gene şi o să visezi zine fără pereche în lume, şi mîine vei găsi în ghetuţele tale cremuite o crenguţă de aur şi cel mai frumos dar de pe pămînt". De unde ştia doamna cea bătrînă unde aveam să cobor ? Apa şiroia pe geamul vagonului. L-am deschis puţin, fără să cer încuviinţarea nimănui şi am scos mîna afară. Ploaia. Cuvînt magic. L-am rostit în delir, cu exaltarea pe care ţi-o dă fulgerarea unei revelaţii neaşteptate. Vroiam să mă întorc acasă într-o dispoziţie neutră, să-mi redescopăr oraşul natal cu maturitate, lucid. De ce mă răvăşise cuvîntul ploaie, pe care îl repetam în neştire ca şi cum aş fi vrut să-i descopăr sonorităţi tăinuite. Ploaia venea să-mi închine prin prospeţimea ei purificatoare ofranda amintirilor vechi, a copilului care a iubit-o ca pe un zeu bun şi adevărat, semănîndu-mi în suflet bucuria unei simfonii înălţătoare. Mi-am retras mîna. Îmi învineţise, dar nu simţeam nici un fel de durere. Pe cîmp, bălţile fremătau ca nişte corzi ciupite în acelaşi timp de mai multe mîini, cerul se despica cînd şi cînd de săgeţile iuţi ale fulgerelor. Apa se rostogolea nebună, învolburîndu-se în preajma obstacolelor, croindu-şi însă, necruţătoare, drum prin bălării. Cînd trenul a încetat să mai respire, cerul a deschis un ochi. Bătrîna gară pe care o ştiam nu mai era. Mohorîta, desueta şi provinciala gară pe care o iubeam se prăbuşise odată cu copilăria mea. O alta, cu dale sclipitoare, trădînd lux şi confort, suridea sclifosită. Nu mi-am imaginat niciodată că omul şi gara pot avea destine paralele. Am ridicat capul spre cer. A mai deschis un ochi. L-am salutat cu un aer de complicitate, emoţionat. Salut, bătrîne, tot eu sînt, poate mai cocoşat şi mai obosit, dar ce importanţă are asta la urma urmei ? Am ajuns pe jos în inima oraşului. Aproape neschimbat. Undeva, aproape totuşi, printre giturile macaralelor, se înalţă un nou oraş. Salut noua citadelă, rugînd-o să încuviinţeze tovărăşia bătrînului oraş. Generaţiile nu trebuie să se excludă. Istoria trebuie să fie mai puternică decît moftul. Stins, dar cu infinite rezonanţe, un dangăt de clopot amplifică liniştea oraşului. Drumul poleit de lună, vestită i-cret de apariţia mea, sclipeşte incendiat. Olanele caselor sînt numai văpaie. Altădată, la această filă a calendarului, nămeţi uriaşi de zăpadă anunţau sărbători care nu puteau fi decît fericite. Ploaia încetase demult iar cerul nu-şi mai ţinea nici o pleoapă închisă. Vîntul împrăştie picături agăţate pe ramurile copacilor şi răcoare. Bălţile oglindesc coroanele lor îmbelşugate, acoperişurile caselor, cerul, închipuind o lume de basm. Toate durerile lumii încetează în astfel de momente. Timpul nu se mai măsoară cu ornicul sau calendarul, ci cu intensitatea emoţiilor. Străzile sînt pustii dar nimic nu lasă impresia unui oraş părăsit. Pretutindeni se simte viaţa, respiraţia caldă a oamenilor care răzbate de dincolo de zidurile reci. Ei resimt totul fără să contemple şi salută cu respectul lor specific, împrumutat naturii, aceste momente solemne. Păstorul care vieţuieşte pe plaiuri nu poate resimţi marea emoţie a spectacolului naturii, aşa cum citadinul nu se lasă furat de bibelourile sale. Există numai obişnuinţa recunoaşterii. Îmi imaginez, pentru o clipă, cum păstorul s-ar instala vremelnic în apartamentul citadinului şi cum acesta din urmă ar încerca să se mintuiască în împărăţia ierbii, sub un cer magnific şi neiertător. Mă adîncesc în noaptea inaugurală a oraşului, care nu e decît o formă a ospitalităţii. Lege pe care pămîntul şi oamenii, materie adăugîndu-se materiei, o proslăvesc în acest colţ de lume. Ospitalitatea există. o ştiu prea bine, şi în afara surlelor şi ospeţelor regeşti, ea poate veni din anonimat, din firescul unui cer care se pregăteşte poate şi el de sărbătorile de iarnă. Îmi pare că spectacolul naturii se împrumută nevoii oamenilor de a-şi recunoaşte ecourile credinţei lor în viaţă. Natura e însuşi glasul lor de milenii. Salut cu arhaică solemnitate statuia generalului Dragalina străjuit de hieratici lei ciopliţi în marmură de Carrara, purtînd cu placiditate însemnele înţelepciunii timpului, parcul cu castani, biserica evreiască acoperită de o pulbere stacojie, misterioasă, trădînd patina unei glorii asfinţite din timpuri imemoriale, salut bătrîna primărie a oraşului, majestuoşii ei armurieri în zale strălucitoare în care, îmi şoptea mama altădată cu o evlavioasă ameninţare, stăteau ascunşi doi luptători adevăraţi care-i pîndesc pe copiii răi, şi eu o credeam, o doamne cum o credeam, fără să-mi pese de năzbîtiile mele prin care nădăjduiam să cuceresc înălţimea lor năucitoare şi bărbăţia lor sterilă şi, într-un tîrziu, în care oraşul se prefăcea că doarme iar eu savuram emoţiile unui imperiu recucerit, rătăceam singur pe străzile scăldate în lumina selenară, în această aventură fără sfîrşit, tocmind preţ de lux cu veşnicia începutului.

Poezia filozofică

Acum 140 de ani, la începutul anului 1840, apărea prima poezie filosofică importantă a literaturii noastre moderne : **Anul 1840** de Grigore Alexandrescu. O dată cu ea, melancolia intra în bagajul nostru literar aperceptiv.

Desigur, melancolia este fără virstă. Această calitate a sufletului uman, pe care Eminescu o plasa deasupra tuturor celorlalte — fără îndoială datorită resurselor ei multiple şi fertile de a face suportabilă existenţa — şi-a lăsat primele semne în poezia românească în urmă cu secole. Nu vom şti niciodată cînd au fost compuse versurile : M-am suit în deal la peri, / Unde-i ziua cea de ieri ? / M-am suit şi pe pîrlaz / Unde-i ziua cea de azi ? / Drăguţul mi le-a luat / De cînd m-a îmbrăţişat.

Şi nici : Sub un fag, lîngă tulpină, / Badea cîntă şi suspină. / Doamne, cum sună izvorul / Unde-şi cîntă badea dorul. / Săraca inima lui / E ca frunza plopului, / Că nu bate pic de vînt / Şi-i vezi frunza tremurînd.

Prin urmare, a fixa aniversarea melancoliei literar atestate ar fi imposibil. Totuşi, în tendinţa de a pune ordine în haos, spiritul uman uzează cu predilecţie de date ; ele constituie punctele fixe şi sigure în jurul cărora putem gravita cu oarecari certitudini de echilibru. În această ordine, 140 de ani nu înseamnă prea mult ; dar, în ceea ce priveste poezia noastră modernă, 140 de ani înseamnă enorm : în acest interval s-a consumat aventura deja extraordinară a unui lirism care a ajuns, acum, perfect comparabil cu beneficiarii unor tradiţii seculare atestate. Iar în urmă cu 140 de ani, acest lirism modern făcea abia primii paşi.

La începutul anului 1840, versurile lui Alexandrescu trebuie să fi sunat oarecum straniu prin dezabuzarea, solemnitatea şi senzaţia că anunţă un mare adevăr : Să stăpînim durerea care pe om supune ; / Să aşteptăm în pace al soartei ajutor : / Căci cine ştie oare, şi cine îmi va spune / Ce o s-aducă ziua şi anul viitor ?

Existaseră şi pînă atunci cîteva avînturi melancolice : Gh. Asachi privise cu nesaţ şi gravitate cerul înstelat, extrăgînd din imensitatea pascaliană a spaţiilor o lecţie de modestie pentru fiinţa umană ; Heliade privise cu durere şi melancolie dispariţia celei mai mari speranţe a poeziei româneşti, simbol al soartei speranţei în genere **(La moartea lui Cârlova)** ; pînă şi modestul poet C. Negruzzi, model al unui „juste milieu" sentimental, crezuse că vaga reverie comodă şi confortabilă echivalează melancolia **(Melancolia)**. Dar nici una dintre aceste încercări nu găsise tonul sentenţios şi grav al **Anului 1840.** Astăzi, urechea formată prin poezia ulterioară nu se mai poate înşela, iar judecata retrospectivă este fără dubiu : versurile lui Alexandrescu făceau o incursiune în domeniul pînă atunci interzis al spiritului. De aici urma să apară, peste cîteva decenii, Eminescu. Rezervorul imens al melancoliei fusese găsit, primul şuvoi ţîşnise şi — de la Eminescu la Blaga — poezia românească avea să distileze continuu acest tezaur.

De ce abia odată cu **Anul 1840** se atinge veritabila poezie filosofică ?

Condiţia existenţei noastre era pentru prima oară definită lucid. Imaginea omului la Heliade, Asachi sau cei cîţiva precursori rămăsese încă optimistă, descinsă direct dintr-o biblie populară, pe care părinţii paşoptiştilor o citiseră toată viaţa, transmiţînd-o copiilor. Omul este o fiinţă dumnezeiască : şi se acceptau mai ales consecinţele favorabile ce decurg dintr-o asemenea premisă. Alexandrescu este cel dintîi care nu mai crede în pioasa convenţie. Pentru el, omul trăieşte într-o lume tiranică şi de neînţeles — absurdă, după terminologia contemporană —, iar suferinţele lui nu pot fi în nici un fel justificate. La poetul nostru, imaginea existenţei se află sub semnul dispariţiei, al morţii. Pentru prima oară în poezia noastră modernă se observa că principalul inamic al omului este timpul şi scurgerea sa imuabilă ; Asa zice tot omul ce-n viitor trăieşte, / Asa zicea odată copilăria mea ; / Şi un an vine, trece, s-alt an îl moşteneşte, / Şi ce nădejdi dă unul, acela lalt le ia.

Imaginea existenţei s-a depărtat mult de modul alegru şi optimist al unei credinţe curente. La acest capitol, intuiţia lui Alexandrescu se apropie de faimoasa definiţie a mentorului său. La Fontaine, cel care credea că si damnaţii au pînă la urmă o soartă acceptabilă, deoarece se **obişnuiesc** cu chinurile Infernului : După suferiri multe inima se-moietreste : / Lanţul ce-n veci ne-apasă uităm cît e de greu : / Răul se face fire, simţirea amorteste, / Şi trăiesc în durere ca-n elementul meu.

Revoluţia era aproape, lumea o simţea, iar poetul ar fi vrut să se bucure. Fusese însă „muşcat de filosofie" : ştia că orice sperantă este, pînă la urmă, vană şi că infinita răutate omenească va triumfa.

Stilisticienii pot arăta cu argumente că **Anul 1840** încearcă să creeze un limbaj filosofic în poezia noastră : că pentru prima dată metafore neasteptate, combinaţii între elemente concrete şi abstracte, indicau o posibilă resursă a viitorului în arta românească a versurilor. Dar poate mai importantă decît limbajul filosofic este semnificaţia pe care Alexandrescu i-a conferit-o : aceea a speranţei temperate de scepticism, aceea a deziluziei în mijlocul entuziasmului, cu un cuvînt a melancoliei.

O precizare se impune : Alexandrescu va rămîne un pasoptist pur, va avea aceleasi idei politice cu activul Bălcescu, cu alte cuvinte — nu se va rupe în nici un fel de generaţia sa : numai că el vede **mai departe** decît ceilalţi si are curajul (intim) de a scruta orizontul dincolo de limita apropiată, de a distinge ce se vede dincolo de epoca speranţelor. Poetul nostru a fost poate primul filosof în versuri, nu pentru că aşa era moda, ci pentru că el nu putea altfel.

În al doilea rînd, lecţia **Anului 1840** este şi o lecţie locală. Poate părea curios, dar semnificaţia profundă a acestei poezii — care intuieşte, ca orice veritabilă poezie filosofică, un adevăr general uman — cîştigă veritabila dimensiune tocmai prin raportarea la spaţiul dunărean care i-a dat naştere. Tot aşa precum farmecul suprem al fabulelor — chiar al celor strict prelucrate — provine din orientalizarea şi legănarea în ritmuri fanariote a personajelor lui La Fontaine sau Florian, filosofia **Anului 1840** provine din asimilarea experienţei româneşti. Este poezia dorinţei de încredere („Dar aş vrea să văz ziua pămîntului vestită !"), dar şi a deziluziei pe care o provoacă luciditatea. Plasat într-o regiune în care cuceririle benefice sînt prin excelenţă efemere,

Poate din această cauză gravitatea şi aerul sepulcral ale ultimei părţi, strofele deprimate ce încheie poezia nu au acel aer fals şi găunos pe care îl aveau toate compoziţiile „macabre" ale epocii, în descendenţă lamartiniană degradată.

Dorinţa de speranţă (a primei părţi), contrazisă de melancolia sfîşietoare (a celei de a doua părţi) — iată un topos local şi original prin care Alexandrescu a creat poezia noastră filosofică. Sintem departe de melancolia — stare de spirit eminesciană, dar ne aflăm pe acelaşi drum. La fiecare dintre strofele de speranţă ale poeziei corespunde pedala gravă a timpului, a eternităţii ce egalizează totul. Poezia pare scrisă pentru Eminescu — ca un fel de indicaţie a drumului infinit pe care trebuia să se angajeze cel mai mare romantic al nostru. Această poezie gravă — pe care multe exegeze şcolare superficiale au taxat-o imprudent drept poezie optimistă — a beneficiat de la început de cheia de lectură oferită de Eminescu însuşi : **Palid stinge — Alexandrescu sfînta candelă — a sperării** / Descifrînd eternitatea în ruina unui an. (s.n.).

Continuitatea efortului nici nu mai trebuie demonstrată.

Mihai Zamfir

atelier literar
poșta redacției

V. M. AGULESCU : Primele impresii se confirmă și lucrurile se inscriu într-o perspectivă favorabilă : „Fabula", „Anotimp cu vrăji", „Și totuși" (încă perfectibilă), poate și „Joc de societate".

OPTIMUS : Nu sînt lucruri noi, din păcate. Aceeași improvizație diletantă, neglijentă, fără scrupuluri artistice, aceleași jocuri de vorbe decorative, exterioare, fără implicații lirice, „vide de seve" (cum ziceți undeva) cu eforturi (mai de grabă infructuoase) anecdotic-umoristice, lipsite de freamăt, de inefabil etc. Expresia e de prea multe ori neîngrijită, grosieră, superficială („În **urmă,** nimeni nu mă mai **urmează",** „lipitori de afișe", „ningea încet cu **bucăți** de"... etc.). Toate aceste lucruri arată o greșită înțelegere a condiției primordiale a poeziei, a travaliului artistic, a legilor creației. Dintre multele pagini trimise, nu putem menționa decît „Pasărea de pe stemă", „Pericolul", „Autoportret". Lucruri interesante se mai află și în alte pagini (de p., „Comunicare", „Crezul", „Superstiție", „Stare lirică", „Plimbare" etc), dar ele sînt, într-un fel sau în altul, încă prea aproape de stadiul preliminar, de imperfecțiunile bruionului. Rugămintea pe care ne-o adresați e cel puțin uimitoare și supraestimează din cale afară puterile memoriei noastre : nu mai reținem (dintre miile de pagini care ne trec prin mîini !...) titlurile celor mai bune versuri pe care ni le-ați trimis (într-un an și mai bine !...). Ținem minte, însă, că vi le-am semnalat de fiecare dată (cînd a fost cazul).

N. TROC : Mesajul ne-a făcut plăcere, așteptăm confirmarea.

D. BORCEA : Mai bine, în „Poem dintr-un vechi viitor", „Necontenita amenințare".

N. A. VEST : Un buchet de poezii în progres remarcabil, care pare să însemne ieșirea definitivă din anotimpul șovăielilor și tatonărilor diletante. Toate titlurile sînt de menționat (și, indeosebi, „Botez", care, însă, în strofa finală, diluează și îndulcește versul-cheie, excelent, memorabil. „Și parcă mereu"...). Scrisoarea e afurisită, savuroasă și n-am putea subscrie la părerea că trebuie să vă rușinați și să vă feriți de umorul pe care vi l-a pus „în traistă" Cel de Sus. Cît privește problema cu parodiile și cu părerile noastre, vă putem oferi (fără nici o restricție) doar acest sfat (profund) : faceți cum e mai bine !

Desen de Uriașu

V. SOARE : Două pagini de autentică vibrație : „Nocturnă", „Telefon de urgență". Intrebarea e dintre cele mai ușoare : vă vom da un semnal la momentul potrivit.

B. MARIAN : Cîteva pagini ceva mai consistente : „Spartul nucilor", „Reanimare", „Prieteni", „Mîine", „Cîntec naiv".

C. I. (ori **C S. ?) :** Vă mulțumim pentru înștiințarea dv. reparatoare. E greu de spus dacă e vorba de impostură pur și simplu, sau numai de dorința de a scoate la lumină (procedeul e, firește, discutabil) o pagină cu atîtea merite (nu numai literare, precum spuneți) și care, deocamdată, n-ar fi avut o altă cale de a ajunge la public (dacă nu ne înșelăm cumva !). Una peste alta, pagubele sînt totuși mai mici decît cîștigurile (firește, dacă „mijlocitorul" nu și-a făcut din asta o îndeletnicire permanentă și, poate, lucrativă, ceea ce se va observa ușor, la un moment dat). Păgubașul principal, postum, va trebui să rămînă, din păcate, frustrat în continuare, cine știe pînă cînd, și ne displace profund, desigur, să nu-i putem atribui, aici, ceea ce i se cuvine după dreptate. Încă o dată, mulțumiri.

MIRCEA : Paginile de jurnal sînt frumos scrise ; păcat că nu vă hotăriți să faceți și literatură. Cu scrisorile se întîmplă un lucru ciudat, invariabil : dv. uitați mereu, de la un plic la altul, toate angajamentele, problemele, promisiunile etc. pe care le-ați formulat, iar convorbirea noastră capătă astfel înfățișarea unui zadarnic dialog între surzi ! Și ne gîndim tot mai serios că ar cam trebui să ne dăm silința și să ne supărăm, în fine, pe rizgîielile și joaca dv. de-a baba-oarba. Nu, nu semănați deloc cu F., care e un copil bun, deschis, luminos (în timp ce dv. sînteți sofisticat, închis și mereu înspăimîntat de un soi de șmecherie — în fond, infantilă, străvezie...). Niște bănuieli mai vechi ne îndeamnă să credem că, totuși, partea dv. cea mai tare e critica literară !...

I. SORA : „Piesa" dv. nu ne-a convins. Mulțumim pentru invitație și pentru atenția și osteneala creatoare a colectivului de realizatori (spre regretul nostru, nu ne-a fost posibil să participăm).

VIOREL MUNTEANU : Cele mai multe pagini confirmă încă o dată bunele perspective ale condeiului dv. Trimiteți-ne o prezentare și o poză (și o semnătură definitivă, dacă e cumva alta decît aceasta).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cînd vorbim

Un popor de cuvinte pentru două-trei gînduri
(înțelept cel ce crede în zăpada hîrtiei !),
Adevărul, ca vara, fulgeră printre rînduri,
viața-ntreagă e-o ardere
pe rugul copilăriei.

Eu mai cred doar în scrisul grîului, șters,
de gumele ploii, toamna, în cîmpie,
și-n penițele plugului prin univers
cu care țăranii reînvață să scrie.

Cînd vorbim, o, ce cosmică piclă ne-ineacă,
fum al cuvintelor, ia-ți tristețea și pleacă !

ANTON MORARU

Epistolă

Poezia e un scut
Mult prea fragil
Cînd dragostea se măsoară
Cu rigla de calcul
Și te găsesc adesea ascunsă
Printre coperțile imense
Ale unui caiet studențesc
De aceea
Nu te mira
Că mă cuprinde melancolia
În fața unui fir de iarbă
Expus
Într-o vitrină de lux
Dragă Euridice
Herghelliile toamnei
Au inundat orașul.

TIMAN CUVIARI

Rege Leu

Cine știe ce LISIP
L-a cioplit așa ciudat :
Cap de om și trup de leu,
Pe o mare de nisip
Și-un mormînt de împărat

Omul zeu și leul zmeu,
Nici
Panteră,
Struț,
Sau linx,
Ca să facă-n două,
SFINX.

Și rămas de-amară vreme,
Tot colos lîngă colos,
Prin uitatele regate,
Poarta veche din Micene,
Poarta leilor din dos.

Omul zeu și leul zmeu,
Unul cald și altul rece,
Ca să știi că vremea trece.

VINTILĂ CRIMATU

Preaplin

Cutremurată de atîta soare
M-aplec spre neștiutele fîntîni
S-opresc c-un semn deschisele izvoare
Ce-mi rid în ochi și-mi înfloresc pe mîini

Și-așa întoarsă către începuturi
Învăț rostirea mugurilor plini
Și nu mă mai uimește risipirea
De sevă, care arde în tulpini.

NATALIA MĂLĂIANU

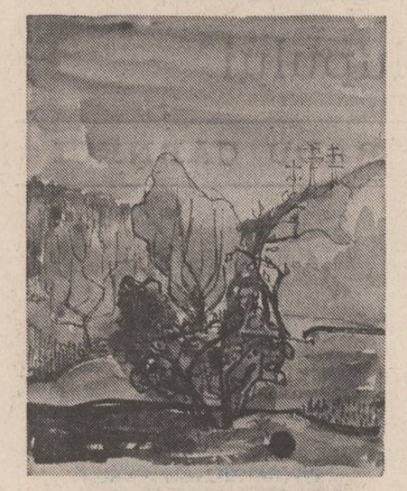

Mircea Georgescu : „Peisaj"

Umbra zborului

Un copac la capătul toamnei
un călător prin frunze obosit
priveghează lumina pe mal
pe malul riului coliba de crengi
se trage la umbră copacul
în scheletica sa amintire se ascunde
și așteaptă zăpada ca pe o altă lumină
ca pe un știut riu subteran
umbra zborului se așterne pe frunze
de-acum plutirea din adîncuri ne cheamă
și visăm primăvara lumina și umbra
ademenitoare
un copac la capătul toamnei
un călător la răscruce și
tu citindu-ți viitorul
în mormanul de frunze vînturate.

VIORICA IONESCU

Verbum

Cuvîntul
creează și stinge.
Strîns ne-am ținut
în cuvintele tale,
în cuvintele mele.
Apoi, un cuvînt
a spart cercul subțire de ceață,
dezbinînd jumătățile noastre,
fisurate și triste-n neant.

VIRGINIA SOARE

Vis

Pietrișuri, ape, lumină,
albine, fum...
Întoarcerea nu e niciodată deplină :
somnul nu are drum.
Pe lutul alb, fără semn,
fug din vis,
rătăcesc.
Alcoolurile somnului, suave,
pier
și mă trezesc la marginea
unei genuni de cer.

MIHAELA COSMETTO

Moștenire

Mi-a lăsat moștenire tata
pe „Nu știu"
lipindu-mi-l cu sete de carte
pe frunte
în buzunarul de la piept
păstrez plînsul lui
cu care irig la nevoie
seceta risului
care mă cotropește
uneori
ca o disperare...

CORNEL ILIESCU

Cal

Calul nădușea năvalnic,
Strălucea.
Părea-mbrăcat într-o oglindă
De-atîta lumină cîtă adunase.
Erau zadarnici ochii să-l privească,
Doar să-ți închipui că e sferic.
Dar soarele se frînse de genunchiul serii
Și mai rămase doar un simplu cal,
Avea chiar și copite grele : patru.

VIOREL FLOROIU

CARNET AFRICAN

Makonde

Dar es Salaam. E ora prînzului și o căldură sufocantă învăluie orașul. Am senzația că mă găsesc într-o imensă baie de aburi. Transpir întruna și batistele nu-mi mai sînt de folos. Însoțitorul meu, un pictor tanzanian, încearcă să mă liniștească spunîndu-mi că în curînd vom ieși din oraș și va fi mai răcoare. Politicos, dau afirmativ din cap și aștept. Deocamdată străbatem Ocean Road, una din principalele artere ale capitalei tanzaniene și prin ferestrele deschise ale mașinii nu pătrunde decît un aer cald, înăbușitor. Nici apropierea oceanului — este doar la cîteva zeci de metri — nici șirurile lungi de palmieri care umbresc strada nu pot înlătura zăpușeala. Privesc în jur și invidiez numeroșii trecători care, obișnuiți cu umiditatea și căldura tropicelor, aglomerează trotuarele, intră și ies din magazine, întîrzie în fața tarabelor încărcate cu fel și fel de fructe și legume tropicale. Mă întreb dacă bluzele și cămășile bărbaților — croite în stil tanzanian : fără guler și cu mîneci scurte — nu au cumva calități speciale care opresc căldura și înlătură transpirația ? Mă întreb cît de răcoroase sînt oare lungile și înfloratele fuste „kanga" și „kitenge" purtate de fete și femei ? Nu știu, dar și unele și altele abundă, dau și mai multă culoare orașului, sporindu-i farmecul... Și, aproape fără să vreau, constat că în acest farmec, în pitorescul piețelor, în policromia străzii, în amalgamul de forme arhitectonice (africane, arabe, europene) care caracterizează capitala tanzaniană își au originea multe din tablourile văzute, cu puțin timp în urmă, la Muzeul Național; redescopăr, la dimensiunile lor reale, scenele din viața cotidiană a orașului zugrăvite în „uleiurile" și „aquarelele" atîtor pictori tanzanieni. Nu descopăr însă, nu văd nimic sau aproape nimic, care să-mi sugereze, să mă ducă cu gîndul la celebra sculptură makonde. La statuetele din abanos și leandru admirate în același muzeu : nu regăsesc deloc sobrietatea acestei sculpturi, în abundența de forme și culori care mă înconjoară. Oare nu tot această lume a tropicelor a inspirat-o ? Oare nu tot aceleași realități și credințe i-au dat naștere ? Acolo, în decorul alb al sălilor muzeului, statuetele de filde, „strămoșii" uscățivi, cu ochi mari și frunți senine, „spiritele", bune sau rele, sugerate prin tăieturi drepte și sigure în negrul abanosului, „maternitățile" austere, chipurile de femei și bărbați — „esențializate", „sublimate" — m-au încîntat și mi s-au părut o prezență normală, explicabilă. Aici însă, în peisajul orașului, încărcat de detalii și culoare, parcă nu le găsesc locul, nu le descopăr urma. Sculptura makonde cu „pasiunea" ei pentru esențial, pentru formele fundamentale, cu dezinteresul său față de amănunt mi se pare străină de lumea, de universul baroc al vegetației tropicale. Surprins îmi întreb însoțitorul și primesc cel mai simplu și, poate, cel mai bun răspuns : tocmai în aceasta constă „ineditul" sculpturii makonde și bineînțeles „secretul" celor ce au creat-o. Da. Cred că trebuie să existe un „secret" al meșterilor makonde, un fel de a sculpta lemnul, un fel de a-i da formă și sens pe care numai ei îl știu, îl cunosc. Acest „secret" a făcut celebră sculptura makonde și a dus faima creatorilor ei dincolo de granițele Tanzaniei și ale Africii. La marile magazine de artă din Europa Occidentală, din S.U.A. sau Japonia arta makonde se vinde — și se cumpără — cu sute și mii de dolari.

Dar de fapt cine sînt acești makonzi ?

Din cîte am citit, din cîte mi s-a spus — o populație bantu din sud-estul continentului african. Răspîndită de o parte și de alta a fluviului Ruvuma care formează granița dintre Tanzania și Mozambic, numără cca. o jumătate de milion de oameni. Regiunea în care trăiesc este o zonă de platouri înalte, acoperite cu o vegetație săracă, în special tufișuri și ierburi. Sînt locuri aride unde existența se asigură greu. Privindu-le, de la cîteva mii de metri înălțime, mi s-au părut chiar pustii. Călătoream de la Maputo la Dar es Salaam și zburînd deasupra tinuturilor makonzilor am zărit puține așezări : ici, colo, pe o colină mai dulce, la poala unui deal, aglomerări de cîteva locuințe ponctuac rar verdele palid al întinderilor. Imaginea îmi dezvăluia, desigur, felul puțin roditor al pămîntului, caracterul inospitalier al locurilor. Dar dacă aridității tinutului a imprimat o anumită austeritate vieții makonzilor, în schimb aceasta i-a ferit, într-o oarecare măsură, de prezența străinilor, de „împămîntenirea" unor practici de aiurea. În consecință populația makonde și-a putut păstra nealterate vechile credințe animiste și, împreună cu acestea, o serie de obiceiuri și îndeletniciri care o deosebesc de alte etnii din zonă, îi dau o notă de originalitate. Cît privește sculptura în lemn nici o altă etnie din sud-estul Africii nu a păstrat, nu a dezvoltat și nu a dus la un asemenea grad de rafinament această îndeletnicire ca makonzii. Te surprinde permanența acestei tradiții la o populație de agricultori care tot timpul a trebuit să se lupte cu pămîntul, să-i smulgă, cu trudă, roadele pentru a-și asigura hrana de toate zilele !. Te întrebi ce forță, ce „foc nestins" a menținut-o ? Și ești tentat să crezi că într-adevăr makonzii au în sînge darul de a sculpta : că, așa cum zice legenda, primul makonde s-a născut dintr-o figurină de lemn, lucrată de un meșter față de pereche iar urmașii au simțit și simt nevoia, intimă, organică, de a imita, de a repeta gestul originar.

Constantin Carbarău

Hipocrate

Urmare din pag. 1

ea intră numai prin ochi și muzica și melosul și sunetul despre care tu zici, mi-a zis el, tot prin ochi intră, nicidecum prin urechi și tot prin gură ies sub felul cuvîntului

— Atunci, am mai întrebat, ce aud eu este de mîncare sau nu este de mîncare.

Hipocrate mi-a răspuns :

— Numai ce vezi, fiule, este de mîncare.

— Faptul că-mi îmbrățișez iubita, i-am întrebat pe tatăl meu, este de mîncare ?

— Nu fiule, mi-a răspuns Hipocrate, faptul că o vezi este de mîncare.

— Dar mie mi-e foame tată, i-am zis.

— Poftește fiule, mi-a răspuns, abține-te.

— De la ce să mă abțin, i-am întrebat.

— Abține-te de la vederea cu ochii, ei sînt mînă în mînă cu versul, mi-a zis el.

Băutura nu, mîncarea de pește nu și sărutul iubitei nici atîta.

Atunci i-am întrebat :

— Ai zis că omul este ca o țeavă care se înnoadă în jurul ei.

— N-ai înțeles fiule, mi-a zis Hipocrate.

Mi-am pierdut vremea cu tine, mi-a mai zis el. Iar dacă cumva, din trecere de timp te-am botezat Gordian ai răbdare pînă vine Macedon de-ți răspunde.

— El ? i-am întrebat.

— El, mi-a răspuns.

Desen de Simona Pop

Cît de departe, acasă

Urmare din pag. 1

la alta. Dacă a apucat-o pe drumul de sub deal, el este și vine acasă, să știi. Să dea Dumnezeu, a murmurat bătrînul dar s-a și posomorit. O fi fugit nenorocitul, a fugit și asta e, de-aia se ascunde. Și a tras cîtiva Dumnezei și cîteva cereri pe deasupra, întrebînd aerul parcă de mamă. A lăsat acolo la vie uneltele și a coborît cît se poate de repede acasă. Nu, nu sosise nimeni. Și nici n-avea să sosească nimeni, pînă seara, în amurg, cînd poarta s-a auzit scîrțîind din încheieturi și cîinele, care era legat în lanț pe sîrmă, s-a repezit spre poartă scheunînd a jale și a om cunoscut. Un soldat bătrîn și obosit a străbătut încet curtea, și-a descătărămat apoi fără nici o grabă ranița și a așezat-o, tot încet, ca și cum s-ar fi putut sparge, pe treptele din fața casei. Uite, tată, că am venit și noi, i-a zis și s-a dus să-i sărute mîna. Bătrînul a simțit că innebunește, ar fi vrut să injure și să plîngă, un nod aspru i se oprise însă în gît și lacrimile mai mult i-au uscat ochii și i-au făcut albi ca un geam. A îngenunchiat lîngă ranită, a cuprins-o în brațe, i-a făcut semnul crucii apoi și a sărutat-o. Era o ranită cu oase, oasele fiului său, aduse de celălalt fiu, din război. Murise lîngă el, fusese pulverizat aproape, îi îngropase ultimele rămășițe și, cînd s-a întors în permisie, le-a desgropat, le-a spălat bine și le-a adus în ranită acasă, lîngă ai săi, unde să fie plîns și să i se facă toate cele de trebuință.

REVISTA STRĂINĂ

● **TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI** din secolele XVI și XVII precum și o mare varietate de cărți și periodice contemporane din domeniile istoriei, literaturii, artei, științelor social-politice, tehnicii, provenind din colecția Universității din Londra și dintr-o serie de biblioteci din România, au fost prezentate în cadrul expoziției intitulată „Istoria tiparului și cărții în România". Deschisă sub auspiciile Universității londoneze, această manifestare a expus la loc de frunte operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România. În alocuțiunea deschisă la vernisajul expoziției, lordul Thomas Brimelow, președintele Universității din Londra a subliniat valoarea lucrărilor apreciind expoziția ca o reprezentativă manifestare a culturii românești în Anglia.

● **ÎN CADRUL** unei serii omagiale dedicate Centenarului Sadoveanu, la Milano, în aula Universității de stat personalități ale vieții culturale au conferențiat despre „reflectarea istoriei poporului român în opera sadoveniană" despre „contribuția scriitorului la dezvoltarea limbii literare", despre „valoarea artistică a prozei" clasicului literaturii noastre. Totodată a fost subliniată universalitatea scrierilor lui Sadoveanu, care „prin caracterul lor profund umanist au reușit să depășească de cîteva decenii granițele limbii române, fiind astăzi citite în multe țări ale lumii.

● **„OPINIA PUBLICĂ"** de Aurel Baranga, montată pe scena Teatrului de Artă al Poporului din Beijing, se joacă de mai multe săptămîni cu casa închisă. Programată în majoritatea serilor săptămînii, acest spectacol se bucură de un mare succes și este elogiat în cronicile pe care publicațiilor din Capitala Chinei le consacră piesei românești. Pusă în scenă de renumitul regizor Fang Guande, la teatrul care a prezentat cunoscuta piesă „Ceainăria" de Lao She atît în Republica Populară Chineză cît și într-un triumfal turneu în Europa, „Opinia publică" se înscrie ca una din reușitele stagiunii. Traducerea piesei este semnată de Feng Zhichen iar scenografia de Han Xiyn. Printre protagoniști se numără actorii Lui Qi, Ma Qun, Zhong Jiyao, Han Shanji, Ma Ehran și alții. Iată ce scrie cronicarul Lü Guoquin sub titlul „O piesă valoroasă, originală și profundă", în publicația „Beijing ribao" : „Scrisă în 1967 de renumitul dramaturg român Aurel Baranga, «Opinia publică» cucerește publicul chinez în 1980. De ce ? Pentru că personajele și evenimentele comediei nu le sînt străine spectatorilor chinezi".

● **PRINTRE** spectatorii concertului extraordinar susținut recent de Gheorghe Zamfir la Bonn s-a numărat Hans Dietrich Genscher, vicecancelar și ministru de externe al Republicii Federale Germane, precum și alte personalități ale vieții politice și culturale din această țară. Solistul român care a fost ovaționat în mai multe concerte susținute în ultima vreme, a fost acompaniat de organistul Nicolae Licareț. Arta interpretativă a muzicienilor români a fost răsplătită cu îndelungi aplauze.

● **ÎN MAI MULTE ORAȘE** din Spania au fost deschise expoziții care au avut menirea să facă cunoscute publicului din această țară elemente ale culturii austriece. Astfel, la Barcelona a putut fi vizitată expoziția „Arhitectura austriacă între 1900 și 1930", iar la Leon a fost deschisă o expoziție de tablouri reprezentative pentru epoca Mariei Tereza și care reunește un mare număr de portrete ale împărătesei realizate de contemporanii ei.

● **ÎN EDITURA SEUIL** a apărut volumul intitulat îmbietor „L'Invitation à la musique", semnat de Roland de Candé. Autorul a studiat singur muzica ; el a fondat „Săptămînile muzicale din Reyaumont" și și-a impus numele printre acelea ale criticilor muzicali de renume. A fost director artistic la Ducretet Thonson și responsabil cu muzica la Pathé Cinema. Cartea apărută se adresează deopotrivă inițiaților, celor care cunosc „L'Istoire universelle de la musique" sau „Dictionnaire de la musique", ale aceluiași autor și acelora care vor să parcurgă drumul muzicii de la preistorie la jazz, trecînd prin Lully sau Ravel, celor care vor să se familiarizeze cu vocabularul muzicii și se adresează „curioșilor de muzică fără prejudecăți sau manii estetice".

● **ÎN SEMN** de omagiu adus scriitoarei Agatha Christie, Editura „Lawrence House" din Norwich va pune în circulație o colecție a romanelor sale. Printre cărțile care vor apare mai întîi amintim „Death on the Nile", „Murder on the Orient-Express", „10 Little Niggers", „4.50 from Paddington", „The Body in the Library" și altele.

● **O DEOSEBITĂ ATENȚIE** este acordată în Republica Populară Bulgaria activității muzeelor, rețeaua acestora urmînd un curs ascendent an de an. Dacă în 1939 în statistici era consemnat un număr de 80 de muzee, în 1980 numărul acestora a ajuns la 193. Un loc important între acestea îl ocupă muzeele de istorie generală precum și casele memoriale. Tezaurele adăpostite în aceste lăcașuri au o valoare inestimabilă pentru istoria și cultura poporului bulgar. Muzeele sînt vizitate întotdeauna de un mare număr de cetățeni precum și de numeroși turiști din străinătate.

● **VECHIUL ORAȘ NOVGOROD** este cunoscut pentru monumentele sale arhitectonice ridicate în vremea evului mediu rus. Printre construcțiile din secolul XV se numără și o catedrală cu fresce de valoare inestimabilă, care a fost reconstruită în ultima vreme de specialiștii sovietici. După opinia experților, valoarea picturii murale realizată în secolele XV—XVIII întrece operele plăsmuite în această epocă, în bună măsură, pentru că pictorii care au lucrat aici au renunțat la compozițiile tradiționale și au executat tablouri etalate ale personajelor biblice. Picturile sînt executate în tempera — tehnică rară în pictura monumentală veche rusă.

● **„DE L'ACQUA"** este denumirea unui manuscris al lui Leonardo de Vinci care tratează despre „natura, greutatea și mișcarea apei". Aproximativ 300 de crochiuri ale marelui renascentist impodobesc acest manuscris care a fost redactat între 1505 și 1510 și are 36 de pagini. Caracterul vizionar al scrierilor și, în general al activității lui Leonardo este probat și de această piesă care conține în afara multor idei, pe care doar perioada modernă le-a probat, și proiectul unui submarin. Manuscrisul care a aparținut din 1717 familiei Leicester și cunoscut azi sub numele de „Leicester Codex" a fost oferit recent la o licitație de către galeria londoneză „Christie's", fiind adjudecat de industriașul american Armand Hammon contra sumei record de 2,2 milioane lire sterline.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Vineri, 12 decembrie 1980, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Despre unele probleme privind Adunarea generală (Conferința națională) a scriitorilor din R.S. România, 1981 ; — Aprobarea unor colective de lucru în perspectiva organizării acestei acțiuni ; Ratificarea premiilor Uniunii Scriitorilor și ale Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1979 ; — Diverse.

Au participat scriitorii : **Alexandru Balaci, Teodor Balș, Ion Dodu Bălan, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Radu Boureanu, Constantin Chiriță, Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Hedi Hauser, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, Letay Lajos, Vasile Nicolescu** (director în C.C.E.S.), **Valeriu Râpeanu, Dinu Săraru, Marin Sorescu, Franz Storch, Sütö Andras, Dan Tărchilă, Virgil Teodorescu, Mircea Tomuș, Constantin Țoiu.**

Au fost, de asemenea, prezenți tovarășii : **Dumitru Necșoiu,** secretar al Comitetului municipal de partid, **Ion Boștinaru,** activist la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, **Hegedüs Ladislau,** secretar de stat la Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

S-a hotărît convocarea, în plenară, a Consiliului Uniunii Scriitorilor pentru ziua de marți, 27 ianuarie 1981.

Ședința a fost condusă de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor.

Cenaclul Flacăra din nou la București

Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar organizat de **C.C.** al **U.T.C.** și revista **Flacăra,** condus de poetul Adrian Păunescu, va fi prezent din nou la București la cererea unui mare număr de iubitori ai poeziei și muzicii tinere.

Teatrul „Ion Creangă" va găzdui două întîmplări literar-artistice ale **Cenaclului** în zilele de sîmbătă, 20 decembrie și duminică, 21 decembrie, cu începere de la ora 19.

Biletele se găsesc la casa teatrului.

Rigoarea construcției

Urmare din pag. a 3-a

sens tocmai pentru că evenimentele pline de multiple și foarte complexe înțelesuri i-l conferă. În acest caz, evenimentul este, într-un anume fel, sensul însuși. Într-o astfel de perspectivă istoria apare și ca evoluție, ca o direcție clară, dar și ca o dezvoltare extensivă, ca o iradiere a sensului impus de un eveniment sau de o mulțime de fapte, fără ca oamenii participanți la ele să aibă totdeauna puterea de a le influența pînă la capăt, sau de a le ordona total. Aspirînd să sugereze epic istoria, orice narațiune, dar cu deosebire romanul, și cu atît mai mult, — vastele construcții epico-ciclice, participă foarte elocvent la cele două aspecte ale direcției evenimențiale : mai întîi — ca unitate a imaginarului construind o ordine în care faptele se unifică pe seama unor înțelesuri directoare, și apoi — ca inscenare dramatizată în care concretul este totodată abstracție iar tabloul particular un mod specific de existență a ideilor de maximă generalitate.

De mai multe ori personajele aduse de Paul Anghel în dezvoltarea epică din „Fluviile" se întreabă, uneori foarte stăruitor, cum va arăta țara după război. Oamenii simt, instinctiv parcă, sensurile noi impuse de evenimentele la care participă. Ei apar ca individzi care au libertatea și puterea de reflectare, încercînd să-și adapteze situația în funcție de motivările interioare și de jocul teribil al imenselor forțe exterioare care se înfruntă. Ei simt că fapta lor se leagă de istorie. Că destinul propriu nu este decît istoria însăși Istoria la care participă în mod obiectiv decide pînă la un anumit punct, în mod fatal și irevocabil, tot ceea ce se petrece în viața lor. Evenimentele, conștiința istorică, ideea de destin impun astfel în prim plan eroi dilematici, naturi grave. Senzualul, eruditul violent temperamentalul uneori, dar mai ales reflexivul Parva este în acest sens personajul cel mai realizat.

Fapt remarcabil, deși evocă un război prin intermediul unor personaje de cele mai multe ori grave, „Fluviile" nu este un roman sumbru. Amploarea viziunii, prezentarea istoriei ca domeniu al intersubiectivității și al sensurilor evenimențiale confera prozei lui Paul Anghel calități aparte în ordinea ritmului, a dinamicii interioare a narațiunii și a alternării energice a unor imagini epice de o uimitoare varietate. Descrieri de mare expresivitate insistă asupra unor scene rurale, parlamentare, aristocratice, militare, agrare, cinegetice. Satele de munte cu situația lor socială și economică dramatică, imensele moșii boierești din Cîmpia Română, mediul mahalalelor prezentat cu o fină ironie dar și cu o înțelegere profund umană, datinile, ambițiile și prejudecățile militarilor de carieră, aspectele violent pitorești, mentalității rurale arhaice, jocurile politice de culise, inflăcărările senzuale pasagere sau pătimirile erotice de durată, mediile curtene și diplomatice, mișcarea socialistă și resturile magice din lumea cătunelor pierdute pe cine știe ce coclauri se asamblează perfect în ritmul unei narațiuni de mare putere de seducție a cărei principală calitate este **arta compoziției epice** — semnul sigur al prozatorilor de mare vocație. Mă simt dator să mărturisesc că am o profundă admirație față de această dimensiune a prozei lui Paul Anghel — unică în literatura română de azi.

În legătură cu arta asamblării diferitelor părți ale „Fluviilor", ca de altfel ale tuturor volumelor apărute pînă acum din vastul ciclu „Zăpezile de-acum un veac", e necesar să fie subliniat și faptul că Paul Anghel aduce în scris o siguranță care ține de rigorile cele mai drastice ale construcției dramatice. Organizarea concomitentă a faptelor ca paralelism al planurilor temporale și de acțiune și ca aranjament expresiv al diferitelor elemente epice dar mai ales ca succesiune ritmică plină de dinamism, conferă cîteva din principalele calități ale romanului „Fluviile". Fără aceste calități amploarea viziunii lui Paul Anghel și mai ales sentimentul că, dincolo de mulțimea divergentă a planurilor și scenelor disparate, percepem și trăim, **sensul** istoriei ar fi de neconceput. În fond, prefacerile, faptele, aspirațiile, credințele, înfruntările și realizările atît de disparate din istoria oamenilor constituie manifestări variate ale unor elemente de unicitate pe care toate îl conțin. A surprinde, a explica și a organiza epic aceste elemente este misiunea și onoarea autorilor de romane istorice. Aspirînd să intuiască și să trăiască ei înșiși pentru alții ceea ce este unic în varietatea divergentă sau convergentă a faptelor istorice, creatorii epici sînt obligați să descopere tocmai **sensul** accesibil prin operațiile intelectuale ale explicării, să ierarhizeze faptele, să le ordoneze într-o succesiune de imagini plauzibile. Dincolo de accidental, de haosul aparent sau de împresia fugară de hazard, unicul ipostaziat variat în faptele istorice, logicul, după expresia hegeliană, se relevă într-o ordine plină de sens, într-o regularitate în parte previzibilă. Comportamentul uman sesizat narativ implică și el această regularitate. Poate tocmai de aceea, epica, și în mod deosebit romanul istoric, are puterea de a introduce pe oameni în realitatea devenirii umane prin timp. Arta construcției prin care **Paul Anghel** și-a realizat marea sa victorie epică ține de o înțelegere cu adevărat profundă a realității românești din secolul trecut, a umanului, în general, în ipostaza sa istorică.

În acest sens **„Fluviile"**, ca de altfel tot ciclul **„Zăpezile de-acum un veac"**, este expresia uneia din cele mai elevate sesizări a propriei noastre substanțe și a determinării istorice românești, a unei conștiințe etice și artistice exemplară în toate semnificațiile sale.

Nava-amiral

Urmare din pag. a 8-a

semn că omului îi era străină ținuta posacă. O gropiță adîncă în bărbie îi accentua trăsăturile juvenile, deși generalul trecuse bine de patruzeci de ani.

Acum, în ultimul ceas dinaintea intrării în spațiul aerian al țării spre care fusese trimis în misiune, Uzal Ent se gîndea la ironia soartei care făcuse ca tocmai el, unul dintre cei mai convinși adversari ai atacării Ploieștiului printr-un zbor razant, să fie desemnat în ultimul moment șef al marei armade aeriene. Își exprimase opinia cu toate prilejurile, argumentînd pentru efectuarea unei serii întregi de bombardamente la mare altitudine, dar atunci cînd decizia superioară fusese luată în spiritul celor propuse de strategii zborului la firul ierbii își insuflase ordinele ca și cînd acestea emanau din propriile-i convingeri. Cel puțin, dacă i se ceruse să bombardeze Ploieștiul, strecurîndu-se cu greoaiele lui aparate printre hornurile și coloanele de distilație ale rafinăriilor, să facă acest lucru ca și cînd ar fi trebuit să lovească un atol crutînd laguna din jurul lui Cu alte cuvinte, să atace metodic ținta incredintată, fără să atingă orașul. Fiecare bombă lansată în afara obiectivelor ar fi însemnat o încărcătură risipită, cărată inutil de la Benghazi pînă la Ploiești.

m a p a m o n d

alfred de vigny:

Moartea lupului

ÎN ROMÂNEŞTE DE RADU CÂRNECI

I

Spre luna-ncinsă norii grăbeau – haotic drumul,
Cum peste un incendiu năuc se-alungă fumul,
Iar codrul era negru până în zarea stinsă,
Mergeam fără de şoaptă prin iarba-n rouă ninsă,
Prin bălării inalte, prin vajnici mărăcini,
Când, iată, deslusiram, sub nemişcaţii pini,
Urme adânci de ghiare în lutu-abia úmid,
Rămase de la lupii ce noi i-am hăituit.
Am ascultat pădurea şi câmpul depărtat
Nerespirând, aproape, cu pasul suspendat :
Nici un suspin în aer, auzul nostru-atent
Simţea doar girueta – insectă-n firmament,
Căci vântul se-nălţase destul de la pământ,
De turnuri solitare lovind uşoru-i cânt ;
Pe stâncile abrupte, de neclintit, gorunii
Înfipţi în colţi de cremeni, dormeau sub ochiu' lunii
Sta firea'ncremenită, ci, aplecându-şi chipul,
Cel vânător mai vârstnic privi atent nisipul
Şi-l cercetă-n uimire, târându-se pe coate :
El, ne-nşelat vreodată, a se-nşela nu poate ;
– Sub iarbă-i proaspăt mersul, şopti cu vorbe joase,
Ce ghiare-ncârligate, ce fiare majestuoase !
Sunt doi lupi mari, bag seamă, cu cei doi pui ai lor :
Cuţitele zvâcniră în pumni cutezător
Şi-acoperind lucirea oţelelor la flinte,
Dând crengile în lături, porniră înainte
Spre marea înfruntare ; de-odată ne-am oprit :
Acolo-n, faţa noastră, ardeau doi ochi cumplit –
(Uşoare, patru umbre – părinţii şi copiii –
Se alergau superbe sub raze argintii,
Precum, adesea, jocul şi-l fac, în larmă mare,
Ogarii, când stăpânul îi scoate la plimbare ;
O, semănau cu-aceştia : plăcerea cu plăcerea,
Dar lupii-căţeiandri fac tumbele-n tăcere,

Ştiind că, între ziduri, în somn de ore sparte,
Pândeşte-ntruna omul, duşmanul lui de moarte.
Era-n picioare tatăl ; lupoaica sta culcată
Asemenea lupoaicei în marmoră săpată,
Romanilor divină, la pântecele ei
Stând Romulus şi Remus, doi fragezi semizei),
Lupul veni, 'şi-nfipse picioarele din faţă
Cu ghearele adânce în ţărnă ca-ntr-o ceaţă ;
Luat pe neaşteptate se socoti pierdut :
Retragerea-i tăiată spre orice drum ştiut,
Şi-atunci, într-o zvâcnire, cu gura-i arzătoare
Pe câinele din ţară îl prinse cu turbare,
Că fălcile-i trozniră pe-un gât gâfâietor
Şi nu le desfăcură nici focul puştilor

Ce-i sfârtecară trupul, nici multele cuţite
Ca grindina tăioasă în lovituri ícnite,
Ci, numa-n clipa-n care cel câine a pierit
În groaznica-ncleştare, atunci l-a slobozit
Privindu-ne-n tăcere, cu ultimul său gând ;
Cuţitele în carne-i până-n plăsele stând,
Îl ţintuiră-n iarbă, în sângele-i scăldat,
Iar puştile, drept cruce sinistră, le-am culcat
Deasupra-i ; cu privirea ne urmări apoi,
Abia lingându-şi gura de sângele şuvoi
Şi, fără-a vrea să ştie că se sfârşeşte-aici,
Mari, ochii îi închise şi, neurlând, muri !

II

Îmi odihnii pe puşca tăcută fruntea grea,
Tristeţea mă cuprinse şi gândul mă durea :
Ce-o fi făcînd lupoaica şi puii-i, căci toţi trei
Voiră să-l aştepte pe El ; o, fără ei
Cea văduvă frumoasă, adâncă de-ntristare,
Ar fi rămas cu lupul în greaua încercare,
Ci, datoria sfântă să şi-i salveze-a fost,
Spre-a-i învăţa, de foame, să sufere cu rost
Şi-a nu intra, cu omul, la învoieli vreodată,
Cum alte animale de stirpe scăpătată
Vânează cu acesta pentru un pat şi-o pâne,
Ele, odinioară, pe codri mari stăpâne...

III

Vai, am gândit, ce mare e Omu-n al său nume !
Şi, totuşi, ce mici suntem, mai slabi nu ştiu pe lume !
Căci a pleca din viaţă, din smârcurile sale,
Doar voi pricepeţi asta, sublime animale !
Să vezi pământul ce-are şi ceea ce-i rămâne,
Că doar tăcerea-i totul, că restu-i slăbiciune,
O, te-înţeleg prea bine, sălbatic trecător,
Grăia privirea-ţi dreaptă : „Fă sufletu-ţi să-ajungă,
Să fie pururi tare în firea lui adâncă,
Şi-o stoică mândrie să-l 'nalţe cât mai sus
Eu, cel născut în codru, acolo am ajuns.
Să gemi, să plângi în rugă, este la fel de laş :
Fă-ţi greaua datorie, iubeşte-o pătimaş,
Pe calea unde soarta ţi-a dat al ei frământ,
Te luptă-asemeni mie, şi mori fără cuvânt..."

Scrisă la castelul M
1843
Din „Destinele" – Poeme filosofice

„Editorul de astăzi este mai ales un negustor ce caută profit"

Charles B. Bloch este un factor important de decizie la Editura „Bantam" din Statele Unite ale Americii, unde se ocupă, de promovarea autorilor noi şi de legătura acestei mari companii cu industria filmului şi televiziunii. Într-un articol pe care i l-a consacrat **New Times Book Review**, un comentator il compara cu senatorii din Sud pentru distincţia sa naturală şi eleganţa cu care tratează problemele editoriale. Zimbind, dl. Bloch mărturiseşte că această comparaţie evidenţiază lipsa de informaţie a ziaristului respectiv, care nu ştie ce înseamnă un produs de cultură central-europeană, impregnat de ecourile unei tradiţii intelectuale, cu o trăsătură artistică ce colorează toate aspiraţiile sufletului şi ale minţii omeneşti. În cîteva lungi discuţii am abordat cu editorul american problema promovării tinerilor scriitori în literatura americană de astăzi

— Cum se afirmă un tînăr scriitor în literatura americană contemporană ? Care sînt căile ce-i asigură notorietatea şi posibilitatea de a aborda un editor de prestigiu ?

— O, este greu, foarte greu. Editorul, la noi, trebuie să creadă în profit, iar publicul cumpără mai ales cărţi de nume cunoscute. Pare aproape imposibil ca un tînăr să-şi găsească editor, mai aleş la prima ediţie. Îndeosebi romanele se află într-o situaţie delicată, deoarece necesită o investiţie mai amplă de mijloace materiale. Piaţa este supraîncărcată. Anul trecut cifra totală a apariţiilor a scăzut cu cinci procente. Oricum este mult mai mult decît pot să vîndă librăriile. Dacă ne gîndim la faptul că editorul de astăzi este mai ales un negustor ce caută profit, vă daţi seama cît de greu este pentru un tînăr să se afirme în acest context de saturaţie a pieţii de carte. Adeseori, în universităţi, participanţii la seminariile literare mă întreabă cum să facă pentru a se impune. Le spun întotdeauna să-şi caute un agent literar, un mijlocitor tînăr şi ambiţios, care să se bată îndeajuns de tare pentru ei, să-l convingă pe editor că poate cîştiga publicîndu-l. Editorul consultă cîteva mii de manuscrise pînă ce găseşte ceva interesant din punctul său de vedere, dar optica lui nu este cea bună. El este în fond un negustor de hîrtie şi cerneală. Nu-l interesează decît vînzarea acestor două articole. cu cît mai mare succes.

— Care este situaţia la „Bantam" ? Cum lucraţi cu tinerii ? Ştiu că aveţi reputaţia de sprijinitor al scriitorilor în curs de afirmare.

— Noi publicăm numai carte de buzunar, ceea ce îngreunează de fapt pătrunderea autorilor noi. Avem în jur de 350—400 de cărţi pe an, din care peste 40 la sută sînt originale contractate chiar de „Bantam". Jumătate din acestea le vîndem companiilor care se ocupă cu editarea primelor ediţii. Apoi aşteptăm un an-doi, ca să vedem cît de bine sînt primite de public. În cele din urmă, încercăm o ediţie de mare tiraj. Totuşi, compania noastră se poate mîndri că are o preocupare constantă pentru nume noi. Căutăm să formăm scriitorii noştri. Mie îmi place să citesc pe oricine, chiar dacă nu are un agent literar. Desigur, nu înseamnă că citesc totul, Îmi dau seama de la început dacă un manuscris prezintă valoare sau nu. În general, lucrez 25—30 de manuscrise pe an. De exemplu, la ora actuală am două cărţi noi pe masă. Amîndoi autorii au în jurul a 50 de ani, deci nu mai sînt chiar tineri. Cel dintîi este un reporter de la ziarul **Washington Post**, iar cel de-al doilea este o salariată a companiei „Lufthansa". Sînt cărţi puternice, din care sper ca în 2—3 ani să scot manuscrise acceptabile pentru publicat. Vedeţi, întotdeauna avem în vedere şi posibilităţile unui autor de a creşte, de a deveni o adevărată personalitate. Putem spune că noi, la „Bantam", avem nevoie mai mult de „autori", decît de „cărţi", adică de scriitori dinamici, capabili să asigure din timp o manifestare ritmică a personalităţii lor, prin mai multe manuscrise de succes. Fiecare carte reprezintă ea însăşi un proces. Pornim de la cîteva capitole şi o propunere detaliată, pe baza cărora facem un contract preliminar. După aceea, în 2—3 ani, putem semna un contract, iar în 5 ani să-l publicăm, eventual după trecerea pe la o casă de primă ediţie, căreia îi vindem drepturi limitate asupra manuscrisului.

— Dar ce mijloace folosiţi pentru a impune un nume nou ? Ce rol are critica în acest proces ?

— Mult mai importantă decît critica este reclama propriu-zisă. Folosim mult televiziunea, îl trimitem pe scriitor prin ţară, pentru a fi intervievat în presa locală şi la staţiile zonale de televiziune. Atunci cînd apare cartea, plătim reclame în **Los Angeles Times** şi **New York Times**, adeseori ocupînd o pagină întreagă. De asemenea, recomandăm cu insistenţă cartea reţelei de librării şi criticilor. Cea mai importantă e însă lista vînzărilor, poziţia cărţii între apariţiile de succes. Cred că la **New York Times** sînt singurii critici importanţi, în rest totul e reclamă. Tocmai de aceea, editorul a devenit atît de prudent în promovarea scriitorilor noi, reclama şi celelalte mijloace de publicitate sînt prea costisitoare pentru a-şi permite un eşec, noi considerăm că o carte trebuie să se impună pe piaţă în cel mult o lună Dacă în acest interval nu se „mişcă", înseamnă că e moartă. Este foarte greu să explici toate aceste considerente tinerilor scriitori. Ei dezvoltă uşor un fel de frustrare paranoică, consideră că editorii sînt specializaţi în respingerea manuscriselor. Sfatul meu pentru un tînăr este să înveţe, să accepte eşecurile şi să aibă îndeajuns de multă răbdare pentru a munci asupra manuscrisului, de multe ori ani în şir, de a nu se aştepta la un succes material şi de stimă prea uşor.

— Care sînt bucuriile editorului ? Cum justificaţi alegerea acestei profesii ? Credeţi că poate fi vorba de o vocaţie a editorului ?

— Editorul este un creator frustrat. Nu cred, de pildă, că aş putea să scriu o carte, dar sînt sigur că pot să ajut pe alţii să o facă. Este vorba de o chimie foarte subtilă a educaţiei, experienţei şi, de ce nu, a inspiraţiei, care izvorăşte din dragostea mea pentru literatură. Îmi place să iniţiez, să promovez lucruri noi. La editura noastră am dezvoltat pentru prima oară ideea vînzării unor manuscrise către companiile ce publică prime ediţii, tocmai pentru a favoriza accesul tinerilor scriitori într-un cadru atît de prestigios cum este „Bantam". Am îndemnat cîteva dintre personalităţile filmului ca să-şi scrie memoriile. Spun cu mîndrie că sînt iniţiatorul publicării memoriilor Sophiei Loren, despre care ştiţi ce succes imens au cunoscut pe piaţa americană. Am relaţii bune cu autorii, mă împrietenesc adeseori cu ei, stabilesc o legătură ce durează uneori ani în şir de colaborare şi afecţiune reciprocă. Munca scriitorului este dificilă, viaţa lui e grea, închinată unui efort continuu şi incert, ceea ce m-a impresionat întotdeauna şi m-a făcut să-l respect.

Aurel-Dragoş Munteanu

ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XIV)

Nava-amiral

La bordul navei-amiral generalul Uzal Ent devenise meditativ şi taciturn. În fuselajele bombardierelor echipajele îşi luau dejunul deschizînd cutii de conserve şi împărţind cafeaua din termose. În acelaşi moment, la Otopeni, se distribuia o gustare frugală ofiţerilor şi operatoarelor din faţa uriaşei hărţi-vitrine pe care punctele roşii în mişcare indicau traseul avioanelor americane spre obiectiv. Era ca într-un vechi ritual perpetuat de-a lungul istoriei războaielor cînd, înainte de orice luptă decisivă, taberele adverse procedau aproape simultan la hrănirea oştenilor. În bivuacul zburător de deasupra Balcanilor gesturile aviatorilor erau identice cu ale celor ce se pregăteau pentru vînarea lor.

Similitudinile vieţii în cele două tabere opuse nu se limitau însă doar la asta. În zilele dinaintea decolării de la Benghazi, un quartet de jaz american. „The Yacht Club Boys", fusese trimis să-i distreze pe participanţii la Tidalwave. Cei patru „boys" treceau cu instrumentele lor de la un cantonament la altul suportînd şicanele aviatorilor care reproşau organizatorilor turneului lor faptul că nu trimiseseră şi o echipă feminină — pentru toţi cei 8 000 de „sobolani ai deşertului", cum se autoporecliseră militarii americani cantonaţi în zona Benghazi, neexistînd mai mult de 8 fete, toate infirmiere, ocupate pînă peste cap cu tratamentul aviatorilor loviţi de disenteria amibiană şi reţinuţi la pat în corturile răscoapte de arşiţa soarelui saharian.

În tabăra adversă, la Ploieşti, Alfred Gerstemberg — mare amator de muzică clasică — îl trimisese în turneu pe pianistul Paul Baetz, vărprin alianţă cu Richard Wagner şi fost dirijor al Operei din Weimar care, însoţit de două cîntăreţe berlineze, Else Schneider şi Edith Roth dădea recitaluri în faţa ofiţerilor din Luftwaffe.

În dimineaţa aceea de I august, în vreme ce bombardierele lui Tidalwave se apropiau de Ploieşti, Baetz cînta la orgă în catedrala luterană de pe strada Regina Maria. Liturghia se terminase şi, în tăcerea sacerdotală care domnea în catedrala arhiplină, celebrul pianist abia îşi începuse concertul de muzică religioasă cu „Passacaglia" de Bach cînd apariţia maşinii cu megafoane care transmitea imperios ordinul prezentării imediate a tuturor ofiţerilor şi subofiţerilor germani la unităţile lor l-a obligat să-şi întrerupă programul.

În timpul acesta cobora în viteză pe serpentinele de la Breaza spre Ploieşti automobilul lui Alfred Gerstemberg. Tidalwave survola Balcanii în direcţia Dunării. În nava-amiral, Uzal Ent se gîndea la ghinionul pe care i-l adusese ordinul generalului Henry Arnold, comandantul Forţelor Aeriene militare ale Statelor Unite, interzicînd în ultimul moment principalilor şefi ai misiunii să participe la operaţiune, întrucît aceştia erau la curent cu prea multe secrete militare ale aliaţilor şi nu se putea risca o cădere a lor în mîinile inamicului. Uzal Ent cunoştea nu mai puţine secrete, dar Pentagonul ignora cîte anume ştia acest om sobru, discret, cu un comportament ireproşabil faţă de subalterni, apreciat pentru talentul său de strateg şi, nu mai puţin, pentru modul de a executa cu entuziasm ordinele Washingtonului. Era un bărbat în floarea virstei, căruia îi plăcea să înlocuiască ştaiful şi sobrietatea cu zîmbetul, convins întotdeauna că seninătatea şi calmul în abordarea celor mai dificile probleme constituie un atu important pentru orice comandant inteligent.

Ent era descendent al unei familii olandeze stabilită în Pennsylvania în anii marei migraţii europene spre America din miezul veacului al nouăsprezecelea. Absolvise Universitatea din Susquehanna şi Academia militară a Statelor Unite, devenind ofiţer cu autoritate în domenii de luptă dintre cele mai variate, de la războiul chimic la meteorologie, şi de la motomecanizate la navigaţia aeriană şi la pilotaj. Dugan şi Stewart arată în cartea lor consacrată bombardării Ploieştiului că zborul îl atrăsese pe Ent încă din fragedă tinereţe. În 1938, cu ocazia unui concurs naţional de ascensiune cu baloanele Ent fusese la un pas de moarte. O furtună în care intrase pe parcursul zborului i-a bombardat balonul cu un tir de fulgere ucigîndu-i însotitorul. Faptul că a reuşit, totuşi, să-şi piloteze pînă la bază balonul trăznit l-a făcut eroul zilei conferindu-i-se cea mai jinduită distincţie de către toţi piloţii americani — „Distinguished Fling Cross". Viitorul general de brigadă căruia i se încredinţase cîrma lui Tidalwave era în viaţa civilă... pastor lutheran — ceea ce nu l-a împiedicat să se însoare cu o actriţă de la celebrul cabaret „Ziegfield Follies", omul îndrăgind mai mult viaţa mondenă şi diplomaţie decît amvonul şi încrucişarea armelor.

Avea o figură senină, fălci puternice, frunte înaltă, înconjurată de un păr lins, care îi scotea şi mai mult în evidenţă urechile mari şi roşii. Gura cu buze subţiri îi desena pe faţă o acoladă cu colţurile uşor ridicate spre obrajii cărnoşi,

Continuare în pag. a 7-a

«Bucuria lucrurilor simple»

Un interesant dialog plastic se desfăşoară în aceste zile la Casa de cultură a Republicii Federale Germane de la Bucureşti unde doi tineri artişti, Herma Kopernik-Kennel (R.F.G.) şi Eugeniu Barău (România), expun cîteva din ultimele lor lucrări. Sînt reprezentaţi fiecare cu o selecţie care le defineşte cu destulă precizie personalitatea, talentul, măiestria artistică. Expoziţia se înscrie într-o mai veche tradiţie a schimburilor culturale, fiind, evident, o invitaţie la cunoaştere reciprocă. Prezenţa celor doi artişti în aceeaşi expoziţie nu este deloc întîmplătoare. Amîndoi fac apologia „lucrurilor simple", sînt tentaţi de expresia pură, atenţia e deopotrivă distribuită visului şi realităţii. Lucrurile degajă aceeaşi bucurie a vieţii, sînt impregnate de optimism. Un sentiment tonic, de înţelegere, de bunătate e prezent mereu în tablourile expuse. Dacă Herma Kopernik-Kennel se individualizează în cadrul acestor coordonate printr-o pictură luminoasă, deschisă unui desen simplu, de esenţe, o pictură netulburată de umbrele metafiziculuişi realizată în culori vii, pregnantă fiind folosirea cu bune rezultate a tehnicilor miniaturii, celălalt artist, Eugeniu Barău se dovedeşte de-a dreptul remarcabil atît prin forţa cît şi prin plasticitatea expresiei, prin viziunea sa poetică în care fantasticul precum şi caracterul debordant al imaginaţiei joacă un rol decisiv. Deşi tablourile par a nara o poveste sau mai degrabă a pune în termeni o pildă, o parabolă, ele nu au nici pe departe caracter ilustrativ. Nucleul istoriilor e de fiecare dată inventat. Tabloul are cîteva centre de interes ; nu poate fi cuprins într-o singură privire. Planurile, tratate cu aceeaşi preocupare se pot constitui în scene de sine stătătoare : sînt rezolvate pînă la amănunt ; judecate separat se pot susţine ca mici tablouri cărora le lipseşte doar caracterul multiplu al sugestiilor, adică una din caracteristicile de început ale picturii lui Barău. Succesiunea planurilor, precum şi interferenţa realului cu fantasticul creează momentul de dramatism prezent în toate pînzele pictorului. Este evidentă şi sub acest aspect lecţia folclorului : gradaţia tensiunilor, transferul şocului dramatic prin umor, citeodată prin ironie, într-o simplă „învăţătură". Eugeniu Barău se dovedeşte astfel un bun cunoscător al artei populare. Sensul adînc al artei meşterilor fără nume pare să fi fost descifrat de acest tînăr pictor, dar nu numai în ceea ce priveşte arta desenului şi a culorilor, ci deopotrivă în înţelegerea profund umanistă a vieţii în toate datele ei. La acestea adăugîndu-se, bineînţeles, apropierea cu simpatie de obiceiurile, povestile şi legendele oamenilor Dobrogei, acest vechi pămînt românesc, precum şi de ale fantasticului tărîm care este Delta. Capacitatea de a observa amănuntul precum şi aceea de a prepara culoarea şi a apropia cele mai sofisticate nuanţe alimentează în bună măsură unicitatea tablourilor semnate de Barău. Nu trebuie neglijat nici dinamismul pinzelor, perpetua mişcare atît în spaţiul tramei propriu-zise, în ipostazele personajelor, cît şi în segmentul interior creat de tensiunile compoziţiei. Toate acestea par a vorbi cu mijloace proprii despre un artist înzestrat cu mari calităţi, un profesionist capabil să reprezinte una din tendinţele picturii româneşti de astăzi, alături de alţi contemporani.

Eugeniu Barău : „Sat dobrogean"

Mircea Croitoru

SPORT

Vase de aramă pe pereţii zilei

Iarna şi-a retras de pe străzi carele alegorice tocmai cînd ne pregăteam s-o încununăm cu ideea de sminteală senină de dincolo de seară. Şi totuşi noi, cei cărora ne place să înfrigurăm plumbul şi să expunem vase de aramă pe pereţii fiecărei zile, credem neclintit în puterea lui decembrie de-a construi palate fără asemănare. Bucle de timp visător se răsucesc maiestuos pe timplele celci mai lungi nopţi din an. Deşirat, cu barbă jumulită, făcut parcă numai din funii întrerupte, timpul se adevereşte pe sine greu de aşteptări de cintec. Numai... dincolo de Podul Grand clipele sînt de corb negru şi cu zimţi de fierăstrău lustruit în carnea multor păduri. Se vesteşte, lerui-ler, că a fost chemat Constantin Teaşcă (dar el încă mai ţine în clina Galaţilor) să-i înveţe pe răsfăţaţii Giuleştiului ce e aia disciplină, unde incepe ea şi nu se mai sfîrşeşte. Micuţul taur al răscoalelor nu bea, nu se-nginâ cu-ntirzierea, nu rupe foile din calendar ca să facă din ele sărbători, dacă e nevoie stă şi ud în viscol pînă se-mbracă-n polei, rabdă glume, vorbe-ntoarse, te-ajută să-ţi ceri şi mai ales să-ţi cîştigi toate drepturile, chiar şi ceva pe deasupra, dar fereaşcă-te sfintul să fii puşlama, să vinzi ce nu-i al tău (meciul, adică), să ţii sticla cu vin în noptieră sau chiar în bocancii viriţi grijuliu la capătul patului, să nu-ţi dai sufletul pe teren, să nu vrei să-nveţi, să cîrteşti, să te izmeneşti la biserică, pentru că atunci vei regreta că nu te-ai născut ca bob din somnul dulce al eroului necunoscut. Echipa cea mai iubită din Bucureşti are nevoie de-un pumn de fier, altminteri nu vor mai urca zorele pe gardul drumurilor ce se varsă în Grivita nici de-acum în cincizeci de ani. Semănat cu griu, cu măzăriche şi investit cu puteri depline, poate că Teaşcă ar accepta să intre să cureţe cu lingura copitele de aur (dar acoperite cu noroi) ale atîtor mînji îngimfaţi şi cu coada plină de ciulini. Vom avea atunci o nuntă mai lungă decît...

...nunta ce-a apărut pe stadionul din Brăila, în ultima etapă a turului, avînd în frunte lăutarii, iar la mijloc ginerica şi mireasa. Povestea e scurtă şi cu drum tăiat din drumul de argint ce-l încearcă Dunărea în dreptul oraşului meu. Simbătă, jucătorul C. de la F.C. Brăila cununase o fericită pereche, şezuse la masă (fără să bea !) pînă spre orele 10 seara, apoi plecase să se culce, ca să poată intra întreg pe teren a doua zi etc. Nunta şi-a continuat şirul ei de legende, dume frumoasă, cintec înnoptat în vorbă roscată. A doua zi, la orele 11, nuntaşii, toţi pînă la unul, hai la stadion să-l vedem pe năşicu, săracu, care n-a băut, n-a mîncat şi-şi face datoria. Jucătorul C. şi-ntreaga echipă au făcut o partidă bună şi au cîştigat. Iar de fiecare dată cînd mingea era în posesia lui C. nuntaşii strigau : nu te lăsa, năşicu, că nici noi nu te lăsăm ! Şi lăutarii dădeau năvală cu laudele : ...i-an uitaţi-vă, ce vraci / că-i arap stingaci, / şi dibaci... / arapu ciudat, / cu solzii pe cap, / cu solzi ca de crap, / cu solzi ca de ştiucă / solzi galbeni pe burtă... Ura, năşicule ! Şi să fii primul, că noi plecăm...

...Dar primul fotbalist al anului a fost Marcel Răducanu, urmat de excelentul Puiu Iordănescu. Prin ei doi, marea echipă **Steaua** îşi răzbună prea multele ei insuccese, de neînţeles pentru toţi cei ce-o iubesc. Poate că zăpezile, colindele şi săptămînile trăite sub Virful cu dor o vor scoate în primăvară ca pe un arbore încărcat de dorul de fluturi şi izbînda verii. Mă bucur că lumea e dreaptă, că n-a ţinut minte, aşa cum se cuvine, decît clipele de bucurie din partida cu Anglia pe care cei doi ni le-au tipărit în suflet cu litere de azur.

La mulţi ani.

Fănuş Neagu

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

John Lennon

Mii de oameni au blocat pentru o vreme circulaţia NEW YORK-ului, mii de oameni adunaţi în faţa unei case goale. S-au cîntat cîntece. S-au vîndut fire de iarbă.

„Este oare cineva care-o să stea s-asculte", se-ntreba John Lennon în anotimpul portocaliu al sufletelor de gumă,

„Omul ăsta e de nicăieri",

şi-a răspuns tot el.

Şi fiecare întrebare aducea un cîntec — şi fiecare cîntec era un răspuns, în fiecare zi. Asta pînă în 8 decembrie 1980, cînd patru gloanţe absurde au adus în prima pagină a ziarelor un chip brusc transformat în istorie.

„E cea mai groaznică veste pe care puteam s-o primesc", a declarat Paul McCartney,

„Cînd am aflat că John Lennon a murit, a fost ca şi cum cineva ar fi trintit uşa peste toată tinereţea mea", a declarat o anonimă.

Şi dacă astăzi poate exista atîta poezie într-o declaraţie de presă, în ciuda tonelor de bombe şi a calculelor cinice şi necruţătoare, este şi meritul poetului formaţiei „BEATLES", al celui despre care s-a scris că „...a trezit o întreagă generaţie, care n-o să mai fie niciodată cuminte şi ascultătoare".

Toată lumea îi ştie cîntecele pe de rost, toţi îl ştiu ca fondator al grupului deja legendar „THE BEATLES", dar prea puţini asociază imaginea strălucitoare a vedetei de profilul creatorului neobosit, mereu în avangardă — acelaşi fiu de muncitor din Liverpool de la început pînă la sfîrşit. Citi din miile de oameni adunaţi în faţa locuinţei sale din New York, unde a fost asasinat, ştiau că Jonn Lennon a fost cel mai multilateral din cei patru „BEATLES", că a publicat cărţi (de poezie şi proză, un subtil amestec de ironie ascuţită, umor spumos şi necruţătoare obiectivitate) că a deschis expoziţii de artă plastică (căutări în două dimensiuni ale unor noi armonii) că a fost mereu un cineast inovator (primul său film de autor, „Cum am cîştigat războiul" — 1966, un viu şi reuşit crochiu critic la adresa războiului din Vietnam)? Citi dintre ei au îngropat sub refrenul melodiei preferate amintirea celui care a înapoiat reginei Angliei ordinul de Cavaler al Imperiului Britanic, singurul din cei patru BEATLES care înţelegea să protesteze astfel în faţa lumii surde la tăcănitul cadenţat al mitralierelor tot mai perfecte ?

Da, John Lennon a strigat „Daţi păcii o şansă", a cîntat despre Angela Davis şi John Sinclair, a desenat în cuvinte şi note simple amintirea de neşters a Hiroşimei din 5 noiembrie, a oferit lumii întregi cîntecul său cînd războiul din Vietnam a luat sfîrsit :

„Închipuie-ţi un pămînt fără graniţe, toată omenirea înfrăţită şi doar cer albastru deasupra — ştiu, o să-mi spui că sînt un visător, dar nu sînt singurul".

Toate astea alături de sunetul inconfundabil al pianului său, cu aceeaşi voce care enunţa laconic

„Nu, nu vreau să fiu soldat, mamă, nu vreau să mor".

Şi iată că neobositul luptător pentru pace, cel care a oferit tot timpul speranţa în locul violenţei oarbe, cel care a cîntat tuturor că dragostea este singurul lucru de care avem nevoie mereu, a fost smuls din mijlocul torentului de culori strălucitoare într-un paradoxal şi absurd ceas de seară, în chiar ziua lansării oficiale a ultimului său disc — „Dublă fantezie". Era o dublă aniversare — a lui şi a fiului său Julian.

Posturile de radio au difuzat ore în şir muzica sa, magazinele de discuri au fost luate cu asalt. Cel care a apăsat trăgaciul pistolului avea la el un maldăr de casete cu melodiile „Beatles-ilor".

New York-ul şi-a potrivit acele ceasornicelor după ora din Liverpool în ziua incinerării. Se mai povesteşte că peste case a trecut atunci un submarin galben şi că în urma lui cîmpii de căpşuni au înflorit purpuriu în frişca norilor, aducînd de departe sunetul unei orchestre întregi de alămuri peste care o voce nazală fredona ca-ntr-o joacă :

„Am citit ştirile de azi, oh, doamne
Ce lucruri îngrozitoare se întîmplă".

Alexandru Andrieş

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
52
(974)
Simbătă
27 decembrie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA, LA MULȚI ANI!

Se încheie un an, ultimul din seria cincinalului, iar în fila de calendar se resimte răsuflarea anului care vine. Și, odată cu el, încă o etapă, seria unui nou cincinal care, așa după cum se știe, va trebui să ne consacre unui nou efort de muncă, gîndire și creație, sub semnul evident al unei noi calități, al unei noi deveniri, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități.

Premizele unui atare demers, și îndrăznet și necesar, își au o justificată și solidă bază de susținere în tot ce s-a întreprins și s-a realizat pînă acum. Fondul principal al acestor înfăptuiri — atestat de ritmurile și valorile noi de eficiență în toate sectoarele de activitate — reprezintă momentul și rațiunea propriei noastre continuități, punctul nodal de confluență a etapelor inseși ale existenței, într-un plan mereu ascendent, elaborat și realizat după rigorile și disciplina proprii muncii și creației, conștiinței înaintate, revoluționare. Iar acest an care se încheie poate spune totul în această privință și poate spune totul pentru ceea ce va urma. Dinamica eforturilor și a marilor investiții de inteligență și patos adînc, creator, se întinde pe întreaga arie economică și socială, putînd da, la ora bilanțului, o sugestivă imagine asupra stării de fapt a României, ca și asupra stadiului la care a ajuns în producția de bunuri materiale și spirituale, din perspectiva scopului propus și urmărit cu deosebită consecvență : accelerarea progresului multilateral, sporirea continuă a nivelului de trai al poporului, trecerea, în viitorul apropiat, de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la acela de țară cu dezvoltare medie. Un rezultat firesc al tuturor acestora îl reprezintă însuși faptul că, odată cu anul ce se încheie s-a încheiat și etapa, la scară națională, de majorare a retribuțiilor tuturor categoriilor de cetățeni. Cît se poate de semnificativă, această secvență — de fapt o parte a unui întreg program de construcție socială — am resimțit-o cu toții, direct, și așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară a Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, ea înseamnă o substanțială creștere chiar față de procentul prevăzut inițial, de la 18—20 la sută, ajungîndu-se la o creștere reală de circa 29 la sută. Realizarea cu succes a acestui program, sublinia cu același prilej secretarul general al partidului, arată că **esența societății socialiste pe care o edificăm o constituie bunăstarea și fericirea poporului, a omului, asigurarea tuturor condițiilor ca națiunea noastră să se poată bucura de toate cuceririle civilizației, materiale și spirituale, să ducă o viață demnă, liberă, să se afirme în lumea contemporană ca o forță puternică în lupta pentru pace, pentru destindere, pentru independență națională.**

Încheiem un an, așadar, iar celui care vine îi spunem un an nou, pentru că, la propriu vorbind, el ne face debutul în timp și ne asigură, conform obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, asumarea unor noi responsabilități față de noi înșine, a unor noi îndatoriri. Voința de autodepășire și puterea fierbinte de a face aceasta, într-un spirit nou de chibzuință și gospodărire a resurselor materiale și umane, explorarea și amplificarea altora, noi, priutre care vocația și inteligența, talentul de atitea ori demonstrat, munca în exercițiul ei cel mai concret și așezat cît mai temeinic pe terenul eticii și echității socialiste, sînt tot atitea norme și criterii care, cu forța cea mai puternică a faptelor, a argumentelor de drept și de fapt, ne dau garanția că în lumea pe care o edificăm, de la fizionomia ei moral-politică și socială, vor beneficia deopotrivă și omul și țara, într-o inseparabilă și dublă construcție, iluminîndu-se reciproc.

Se încheie, așadar, un nou an pe pămîntul României, un an de muncă și împliniri dar, așa cum în mod sincer se recunoaște, și un an care a pus nenumărate probleme și s-au ivit — dar unde nu se vor fi ivind ! — și greutăți. Pe fondul general al crizei economice mondiale, nimeni, nicăieri n-a trăit și nu trăiește pe o mare a liniștei. Pe fondul general al creșterii cursei înarmărilor și al deteriorării destinderii, al agravării încordării internaționale, lumea n-a trăit și nu poate trăi pe o mare a liniștei. Văzîndu-și de treabă la ea acasă, România s-a străduit să-și facă tot mai cunoscută prezența sa în lume, pe arena și în organismele internaționale, știind că, apărînd interesele păcii, independența și suveranitatea, căile și mijloacele politice de rezolvare a oricăror neînțelegeri, își apără de fapt propriile sale interese, propria muncă și viață, în consens cu normele și principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre țări și popoare, pentru binele și cauza însăși a umanității. Un moment distinct, de largă rezonanță și semnificație în acest sens, acum, în chiar acest final de an, l-a reprezentat un prestigios și cuprinzător gest de recunoaștere : tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu le-au fost înmînate medalii de aur și jubiliare ale Institutului de relații internaționale din Roma. Încă o dată, politica statului român, prin personalitatea celui ce îl reprezintă și ne reprezintă în chipul cel mai deosebit, s-a bucurat de atenția și omagiul lumii. Și aceasta, în semn de înaltă stimă, în semn de înaltă considerație față de gîndirea și acțiunea politică a președintelui nostru, față de activitatea sa neobosită pusă în slujba păcii, a prieteniei și colaborării între popoare, în slujba progresului și umanității.

Un final de an care aduce, așadar, o nouă și elocventă confirmare, o nouă și elocventă mărturie a ceea ce sîntem și vom fi. Un an care se încheie și altul care vine și la confluența cărora, cu vocea inimii și a rațiunii sale celei mai cuprinzătoare, patria urează tuturor și își urează, prin noi toți, LA MULȚI ANI !

Luceafărul

Secvență de la ceremonia solemnă a conferirii Medaliilor de Aur ale Institutului de relații internaționale din Roma

Florile dalbe

Sculați, sculați oameni buni
Florile dalbe,
Tineri, vîrstnici și bătrîni
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cîntători
Florile dalbe.
Sculați, sculați gazde mari
Florile dalbe,
Oameni harnici, gospodari
Florile dalbe,
C-am venit să colindăm
Florile dalbe,
De An Nou să vă urăm
Florile dalbe,
Să trăiți să înfloriți
Florile dalbe,
Intru mulți ani fericiți
Florile dalbe,
Zor și spor s-aveți în muncă
Florile dalbe,
În uzină și pe luncă
Florile dalbe,
Precum pomii să rodiți
Florile dalbe,
Și ca ei să-mbătrîniți
Florile dalbe,
Iar la anul, cînd venim
Florile dalbe,
Tot voioși să vă găsim
La anul și la mulți ani !

De Anul nou

Să bem prieteni pentru Țara noastră,
Pentru acei ce sînt și vor veni,
Pentru aceia ce luptînd cu toate
Trudesc din noapte să ne facă zi.

Sus cupa pentru viață, pentru pace,
Pentru recolte, pentru-nalții brazi,
Pentru acei ce mîine or să fie
Mîndria biruințelor de azi.

Turnați din plin, să închinăm într-una
Și să cîntăm, cum este strămoșesc,
Despre această Patrie eternă
În care totu-i cîntec românesc.

Și adu vin crîșmare din acela
Făcut de tine, numai bob curat,
În care-alergă sîngele iubirii
Și nu-i străin nimic amestecat.

Să bem prieteni pentru Libertate,
Pentru pămîntu-acesta de eroi,
Trăiască, Țara, Ea, Nemuritoarea,
Că fără țară n-am mai fi nici noi !...

Virgil Carianopol

ZIUA REPUBLICII

● Pentru mai bine de jumătate din populația țării, ziua de 30 Decembrie este un prilej de aducere aminte. Marile evenimente care ne marchează existența nu sînt însemnate în calendare speciale, nici în jurnale intime ținute sub cheie. Ele fac parte din noi și nu există aparate care le-ar putea delimita încărcătura afectivă, pentru simplul motiv că noi sîntem viața de fiecare zi, noi, oamenii, și tot ceea ce face parte din existența noastră a luat calea singelui prin trup.

Cu 33 de ani în urmă, mulți dintre bunicii, părinții, ori frații noștri mai mari, își vedeau de treburile lor cotidiene : fabrică, plug, catedră, spălat scutece, ori pregătit, pe furiș, în odaia din față, pomul de iarnă.

Apoi, o clipă din viața asta, cumva de rutină, a luat o altă culoare. Nimeni nu va putea descrie cum anume arăta acea clipă, deoarece tulburarea care a cuprins inimile unui popor întreg era prea mare. Erau liberi, asta au înțeles. LIBERI.

Cei din părțile Moldovei s-or fi gîndit, poate, la marele lor Ștefan cel Mare. Cei din părțile Gorjului l-au auzit pe Tudor Vladimirescu : „Patria este poporul, și nu tagma jefuitorilor".

Ardelenii l-or fi văzut, cu inimile lor calde, pe veșnicul tînăr Avram Iancu. Iar cei din cîmpie, pe Bălcescu.

În sfîrșit, or fi strigat inimile țării, avem o Republică, sîntem liberi, stăpîni, sîntem așa cum am dorit să fim !

A fost momentul în care fiecare om matur din țara asta și-a făcut, chiar fără să vrea, un sever rechizitoriu al sentimentelor. Nu, nu din teama că noile realități îi vor găsi nepregătiți. Nici de teama că nu vor putea înțelege, chiar totul, cu claritate și chibzuință.

Românii nu se tem de lucrurile noi. Sînt prea mîndri să nu poată face față evenimentelor. Prea mîndri și

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 6-a

DIMINEAȚA UNIRII

Ard din vechime focuri sacre în case,
În odaia din față mușcata dă-n muguri
Și floarea de colț e în țara ei legendară.
Ce semn să fie acesta în fiece clipă
Și-n fiece palmă de loc, lîngă Carpați ?
Zei sînt cei ce-au veghiat neîntrerupt
La darea-n afară a flăcării, în unicul trup.

Cu cît mai multe care de luptă trecură
Pe-aici, cu cît mai multe vîrfuri de sabie,
Cu atît flacăra se ridică mai sus și mai
Repede înspre darea-n afară
și-nmănunchierea
De sine. Zeii mei n-au iubit lupta nicicînd,
Crescuți au fost în taina seminței și-a
Frunzei de fag și patria au purtat-o cu ei
Pînă deveniseră una. Cînd ochii lor
înlăcrimau
Înlăcrimată era patria însăși.

Din sat, din țărină și de mai departe
Strămoșii mei în ziua aceea au ieșit
Să-mpărțească bucuria-ntre ei ; o frînseră
Și-o cîntăriseră mult ca ea să ajungă
În fiecare împărțită cum nu se poate mai
bine.
Și cerul era pe aproape și primii fulgi
Începură să cadă peste Alba Cetate
Cum e mină de grîu peste ogorul bogat
Pregătit pentru intrarea în anotimpul de lucru.

La auzirea cuvîntului mult așteptat,
Cuvîntul UNIRE, țîșniră din vorbele
Lor bulgări de țărînă purtată de veacuri,
Spre cer, pe dealul de sus al cetății zdrobind
Zidul ce ținea în adînc Libertatea.
Născuți s-au văzut în clipa aceea din nou
Pe pămîntul ce-i aduseră pînă aici
Și-ntorși acasă, nevestele lor strigară
De se auzise-n văzduh numele bărbaților :
Vasile, Ioan, Gheorghe... așa cum înainte
Strigau doar în taină.

Ei plecară din nou să ducă în cer
Și-n pămînt vestea arderii neîntrerupte
În casa din față a flăcării sacre.
Ostași au fost și cîntăreți și voivozi
Intru răcorile timpului, cînd umbra cădea
Peste lucruri tăcut. Pedeapsă să fi fost
Sau ură ? Dar la toate acestea mușcata
Mai verde era și mult mai luminată
Floarea de colț acolo în patria ei.

Pămîntul dintre Carpați și cel de dincolo
Nu trestie sădit-a ca pildă ci fără
Pereche stejari și granit, nu dire de ape
Pentru serbări de prisos și decor ci
Olturi și văi trunchioase de munte
Din care păstrăvii se urcă și mușcă din cer
Gura de aur curată.

O mie de păsări trecură, în veacuri,
Prin noi. Dar sălaș zeii mei nu le găsiseră
Nicicînd. Aduseră cu ele în cioc podoabe de
Preț dar zeii mei nu le atinseră, ba chiar
Le opuseră alte podoabe ce brusc schimbară
Lumina din jur și ele cu timpul orbiseră
Și oarbe-napoi se-ntoarseră-n spațiul lor.

Ceara ardea zi și noapte în casa din față,
Umbrele aduse pe roți se-aprindeau și-n jur
Lucrurile se nășteau luminate, pînă cînd
Peste Munții Carpați se zăriseră flăcările
Cele de mult așteptate spre-nmănunchiere.

Nu incap în cuvintele mele faptele lor,
Dar mai ales bucuria din inimile celor
De-aici ce veghează fără odihnă la trupul
De aur al flăcării în casa din față,
Cum nu încape virful săgeții în bobul
De rouă de sub vechiul Stejar românesc.

Nu erau flăcări pe lume cînd aici flacăra
Aprins-a inima întîior zei pe naltele
Creste ale Apusenilor. Zeii mei, telurici
Purtau pe umerii lor bolta neamului
Cînd veacuri de-a rîndul cădeau zările
Sub roțile marelor care de foc.
Coloane făcutu-s-au ei între blîndul pămînt
Și bolta cerească a neamului nostru.

Astfel măceșii, gutuile, strugurii vechi
Sînt toamnă de toamnă acasă pe blîndul
pămînt.
De la nimeni nimic nu au luat niciodată.
Pentru orice semință cumpărată din Marele
Tîrg, dat-au cinci înapoi. Și pe-atunci
Gura de aer era măsurată pentru ei și
vorbele
Rupte din adîncul ființei și-nchise-năuntru
Cu ziduri de piatră și sparte cu roata
Cea cu spițe mărunte, veacuri de-a rîndul.

Scrise pe stîncă și arse cu jertfe sînt
Faptele noastre. Scrisori ce se retrag
În cetăți ce stau mărturie în marea cetate.
Între ele-i cuvîntul-liantul ceresc —
Ce nimeni nu poate de-acum să-l sfărîme.

Mircea Stâncel

Un călduros
LA MULȚI ANI!
tuturor cititorilor
și colaboratorilor noștri

RETROSPECTIVE LITERARE

● **Deschidem sub această titulatură o serie de articole închinate fenomenului literar din ultimii cinci ani cărților semnificative scriitorilor reprezentativi ai acestei perioade.**

O cronică a epocii

Ion Lăncrănjan este un autor contestat mai ales pentru vicii imputabile marilor prozatori : lipsă de stil, caracterul elementar al personajelor, obsesia nesublimată a dimensiunii tragice. Desigur, a persista în „greșelile" marilor scriitori nu ajunge pentru a fi ca ei, dar autorul **Cordovanilor** mi se pare să dea viață unei opere monumentale. Lumea cărților sale are o realitate indiscutabilă, ea este, iar această trăsătură sporește în timp. **Cordovanii** a devenit astăzi un roman mai bun decît era în 1964, lucru miraculos, care se întîmplă numai cărților menite să dureze. Universul satului ardelean s-a obiectivat în mare măsură, vorbește singur, iar autorul s-a restras în cărți mai noi, unde glasul său zgîrie timpanul sensibil al contemporanilor, folosind prea des imprecația, cum se întîmplă în **Caloianul** sau în **Fiul secetei.** Ar fi îndreptățit să spunem chiar că Ion Lăncrănjan și-a incomodat foarte mult opera. Un recenzat ce poate fi confundat cu prototipul personajelor din **Fragmentarium** sau **Caloianul** va fi mai puțin dispus să judece cu imparțialitate **Drumul cîinelui,** sau **Suferința urmașilor** de pildă. Omul pare el însuși un erou din opera sa, destul de greu de acceptat din punctul de vedere al prea sănătosului nostru relativism cotidian. De aceea, Ion Lăncrănjan continuă să fie un scriitor cu puțini prieteni între critici și în general cu valori scăzute la bursa literară. Numele său nu este citat prin bilanțuri, iar cînd apare, ilustrează mai degrabă cine știe ce păcat de moarte. Cu toate

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

CĂRȚILE ANULUI

Poezie și analiză

Ceea ce se observă, înainte de toate, în eseul lui Eugen Simion dedicat începuturilor poeziei române, eseu atît de fericit intitulat **Dimineața poeților,** e plăcerea cu care este scris. Nu întotdeauna critica, însoțită de bune rezultate chiar, reușește să mențină o legătură afectivă strînsă cu obiectul ei, lucru care demonstrează că e vorba aici nu numai de o problemă de devotiune sau de voință, ci și de o mai subtilă chestiune de **intimizare** a materiei investigate. Cînd nu se produce această învăluire afectuoasă, consonantă spiritual cu obiectul critic, un **scrîșnet** interior ne poate avertiza de zonele de enervare, de inaderență ori de intoleranță ale criticului, oricîtă pasiune ar mima și consuma el, pe mai departe, în epuizarea cu succes a interpretării sale.

De aceea, trebuie spus, de la început, că Eugen Simion **se potrivește** de minune spațiului literar și spiritual ales în acest eseu, chiar dacă se află la primul său demers sistematic în poezia română preeminesciană, că există, cu alte cuvinte, în sine o fibră formativă ce-l face capabil să guste, să se bucure în înalt grad de roadele cercetării sale. El știe să treacă, deloc necritic și totuși neîncruntat, nemorocănos peste porțiunile aride, desertice, atît de numeroase în acest stadiu de început liric ; știe să treacă peste ele cu umor și inteligență, cu fină ironie, pentru a descoperi, uimit el însuși, locul poetic iradiant, senzația plină, culoarea bogată, peisajul variat, rafinamentul și complexitatea

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

Trageți brazda, măi flăcăi

Totdeauna am trăit sărbătorile de iarnă ca o retragere în timpul vechi. Într-un fel, ele chiar se produc în afara timpului. Vii și cu adevărat pline de abnegație sînt doar pregătirile. Cele mai frumoase petreceri atunci au loc, în timpul pregătirilor. În noianul ăla de vorbe bucuroase, de fosnete, de miresme, de jurăminte și dezlegări, de tropote răgușite, pahărele date de duscă pe furiș, între două drumuri, ciorovăieli, hîrîieli, împăcări, din puzderia de clipe învălmășite, groase de prea mult umblet, de presimțirea fericirii, a necuviinței si a cîntec, de credința că lumea anului viitor va înfrînge orice dușmănie, se desprind cîteva ceasuri de farmec neasemuit. Mai tîrziu, cînd vin la ele, la aceste ceasuri, le vom găsi ca fiind cele mai pline de îndrăzneală, de sinceritate, de iubire, de vis și de solemnitate — privelisti unice, care nu dau scădere timpului, ci-i înlesnesc mereu întoarcerea într-o casă de lemn, bălăcărită de lună și pîndită de vulpi oachese, blonde sau ciacire care măsoară viața, despărțind-o în etape fecunde, scutură clonoteii la streasinea unde amintirea stă să se piardă, alungă uritul, tămăduiesc deznădejdea, vindecă tinerețea. Două întîmplări îmi vin în minte ca valori care admit timpul și acordă orgoliu înalt sărbătorilor de iarnă.

1. — O vară întreagă, tata lucrase ca tîmplar o casă unui om din Baltă. Toamna, cînd au legat ștergarul în vîntul din creasta casei și au spart o oală cu vin roșu în prag, tata a primit jumătate din bani, jumătatea cealaltă urmînd s-o primească sub formă de tuică și vin, în ajunul sărbătorilor de iarnă. De Ignat, cu patru zile înainte de Crăciun (era o vreme limpede, ca o primăvară spartă cu limba) tata înhăma caii la căruță,

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Mică feerie cu colind

Coboară dulce brazii din pădure, se mută satul parcă și orașul mai spre nord.

Și ne mutăm și noi către părinți mai mult și colindăm, copii ce-am fost odată, cu nori și cu ninsori din țara lui Lerui-ler, un pămîntean de-al nostru, dacă nu chiar un țăran după cît se știe, căci nu s-a mai auzit, nu-l mai cunoaștem decît cînd și cînd.

El cică este și, cînd vine, se arată-așa : **Brazi la subsiori, / Și-n călciie flori, / Numai cin' să-l știe / Că nu-i cu simbrie / Și nu are, / N-are-asemănare, / Unde stă și odihnește, / Brad, pădure crește.**

Coboară brazii, coboară-așadar brazii din pădure și-n luminiș de crengi un joc de veverițe și de zurgălăi. Se uită cu un ochi de urs albastru pe fereastră, iar noi dăm de pe lună niște ferigi mari și albe la o parte ca să mai vedem ce zice și ce vrea : **O împodobire / Lerui-leruire / Cum că, de pe munți, / Ne fac și mai mulți / Brazii — care-n fapt de seară / Turme, turmuind coboară.**

Să fi trecut umbra împăratului Aurelian prin văzduhuri și tot n-ar fi lăsat, în retragerea sa, un cîntec mai viu ca acesta cînd, din străfundul memoriei lumii parcă, însoțind și săgetînd toate secolele, o pădure de brazi și de ceruri coboară — și auziți cum : turme-turmuind — iar noi, copii ce-am fost odată, o colindăm și-i spunem să o auzim mereu, venind.

A. I. Zăinescu

Tinerețea clasicilor

Al. Philippide și gamele poeticii romantice

În studiile consacrate romantismului, Al. Philippide tinde prevalator către o interpretare tipologică, stilistică a conceptului. Enunțurile sale nu excelează prin noutate, dar îmbogățesc sensibil termenul prin nuanțe. Situîndu-se, cu deosebire, în linia disocierilor operate de Tudor Vianu, poetul va scrie : „Romantismul n-a fost nici fondat, nici inventat, nici propagat. El a existat fundamental în sufletul omenesc din toate timpurile. El este expresia unei structuri psihice, a unei reacțiuni anumite în fața vieții, expresia unui mod de a simți...“ Așadar, romantismul ca permanență a spiritului uman, ca realitate „sufletească“. Din această perspectivă, poetul încearcă să contureze un portret categorial al romanticului. După Philippide, romanticul este insul care acceptă existența lumii fenomenale ca intermediere a propriului eu („Felul în care vede viața devine pentru dînsul adevărata viață“) și care, în tensiunea caracteristică de a redimensiona subiectiv realitatea, cunoaște o ipostaziere temperamentală complexă : este interiorizat, inadaptabil, anxios, înstrăinat în univers și chiar sinelui, în permanentă sete de absolut, dar în veșnică luptă cu efemerele lui întrupări. Aceste „stări“ se recunosc însă, cu oarecare ușurință, în figurația eului liric philippidian. Ele sînt „trăite“ exemplar, cu o anume dominanță și caligrafie formală, care par a dezvălui cerebralitatea apăsată a ideației poetice și dependența ei de deziderate teoretice.

O primă ipostază în care eroul philippidian se recunoaște cu prioritate e stăruitoarea propensiune spre vis. „Romanticul, scrie poetul, e un om pentru care visul există, și există ca adîncă, gravă, fecundă realitate“. În accepția sa însă, visul are un sens profund cerebral și se asimilează, aproape fără excepție, unei reverii autoscopice. El este o reactualizare lucidă în amintire a experiențelor morale depășite, prin care balastul evenimențial al vieții se decantează în simboluri. Personajul liric va fi, de aceea, întors cu prevalare către lumea întîmplărilor psihice, contemplîndu-le cu un oarecare sentiment de alienare. „Îl chinuiește, va mai spune poetul, esența propriei lui ființe, și pentru cunoașterea și cultivarea acestei esențe el... visează“. Adîncirea în vis, sugerată ca efort constient, volitiv, are o coerență sigură, cu trepte disociabile în creșterea discursului poetic. Există un moment de pregătire și problematizare a stării de interiorizare, altul de reprezentare tectonică a tărîmului închipuit a fi al interiorității, ultimul imaginînd, obișnuit, trezirea depresivă la realitatea contingentă. Aventura spirituală începe, indeobște, printr-o punere în cadru : se circumstanțializează vag sau detaliat locul, timpul care servesc reveriei ca fundal larg cosmic ; se dezvăluie mobilului ei. Visul se anunță ca o călătorie de inițiere în apele fulgurante ale sufletului, venind în întîmpinarea unui năvalnic apetit de autocunoaștere : „O, vești vis, te-ntoarce mai curînd, / Doboară-n mine viață, simț și gînd / Și potolește-mi sufletul flămînd“ (Astralis). În presimțirea lui, atmosfera poemului se nivelează și se hieratizează progresiv, preparînd parcă un ceremonial de taină sacerdotală : „Ca un păienjeniș, / Tăcerea se întinde prin unghere, / Cîteva raze mai clipesc stinghere, / ...Și iată, visul vine pe furiș... // Tăcere... Ochii zilei s-au închis / În seara asta ce-mi mai spui tu, Vis ? / Te ascult / Pe ochii mei simt degetele serii... / Vorbește-mi, dar încet... încet și mult. // Și vorba ta să semene tăcerii“ (Seninătate). Eroul se abandonează visului asemeni unor frămîntate valuri, pe culmea cărora se închipuie un „bateau ivre“ rimbaldian. Calea imanenței sufletești i se deschide fie ca o recesiune fluvială, cu meandre somnolare (În marile singurătăți din mine), fie ca o genune calcinată, boltită în hrube, aglomerînd compozit ciudate fragmente de haos primordial (Frontispiciu). Ea este o realitate mnemonică, mobilată cu tot ce în lumea din afară se pătrunde de reflexe și trasparente paradisiace. Sub cerul său, astrele, cuprinse de o diafană ebuliție, înmuguresc și înfloresc ; azurul ninge cu „cioburi“ mari de aur ; timpul își îngheață cursul în stalactite suple. Clipa pămînteană nu mai apasă în acest tărîm al „stelelor interioare“. Fabulația poetică se refuză oricărei îngrădiri, totul devenind convertibil la idealitate. Substanțialul însuși, coplesit de sinestezică solaritate, se desubstanțializează și se resoarbe unei muzici siderale : „Fior albastru... / Străvezia strună / Aduce mute melodii de lună. / Și pe albastru-i lunecos, / Ca un fior scăpat dintr-un arcuș / Din lună vine-alunecînd ușor / Un zîmbet, ca un fluture, pe covor. / Fiori albaștri curg de-a lungul strunei, / În muzica surisurilor lunei.... / O, vis...“ (Muzică). Ținutul întreg stă sub semnul heraldic al crinului, emblemă simbolizînd sațios imacularea și virginitatea lui. În el, eroul romanticului Philippide se complace cu o voluptate pur dereistică. Momentul ieșirii de sub regimul plăsmuirii are, de aceea, aspectul unei sincope tragice. Este starea de criză încercată de eroul baudelairian, smuls credinței în paradisurile artificiale. Lumea rănește retina cu o lumină stridentă, care-i hipertrofiază modicitatea. La Baudelaire reacția era spleenul : la Philippide ea devine ceea ce poetul numește „nostalgia altei vieți și altei lumi“, adică o inerție a memoriei în „noaptea“ închipuirii. Acesta e, dealtfel, contextul care generează în poezia sa o nouă atitudine romantică, la fel de prolifică și particularizantă, cea a lipsei de priză la contingent și a unei mari însingurări cosmice.

Deprins cu virtualitățile anestezice ale visului și tinjind după ele, eroul philippidian se aliniază greu ordinii existențiale. Sensul ființării, pentru el, este totdeauna sensul unei coboriri în real. El se simte conținut de univers asemeni unui miez meteoric și se pătrunde de un acut sentiment al anxietății. Înțeles romantic, acest sentiment traduce o spaimă de ontic, de indeterminatul cosmic, bănuit a deține în destărmurirea sa puteri închietante : „Odihna voastră, pietre, mă-nspăimîntă, / În voi o vlagă nouă se frămîntă / Și ca un ochi înmărmurit și greu / Stă cineva la pîndă-n voi mereu“ (Pietrele). Ea se concretizează liric într-o angoasă a nesemnificației și fragilității omenescului față de imensitatea increată, în regimul căreia eroul se lasă posedat de adevărate obsesii sepulcrale, tangente întrucîtva viziunilor simboliste : „Nici vîntul de pomană nu mai cere. / (Nici frunze nu-s : copacii au răposat și ei !) / Doar glasul unei cucuveici stinghere, / Într-o clopotniță : Ehei ! // Dar mai tîrziu, cînd viscolul se zbate / Și zgîlțîie de crengi copacii șchiopi, / Toți morții sar cu lespezile-n spate / Și clănțănesc din oase lîngă gropi“ (Pantomimă). Orizontul evanescent sau cel imediat proxim se antropomorfizează funerar, spăimos : luna își atîrnă streangul în zări ; vîntul zburdă „ca o goană de stafii“ (Umbra) ; crucile cimitirului par în tîrziul toamnei niini lacome (Meditație) ; o piatră lucește „ca un craniu printre spini“ (Țintirim) ; meditația într-un cadru silvan — vesel, germinativ — înclină neașteptat către macabru : „Năluca unde-i ? / Să nu te miri — așa-i întotdeauna : / Năluca piere cînd apare luna. / ...Dar mîni dimineața / Lemnarii din sat / Vor face în tăcere semnul crucii / Cînd vor vedea de ramuri atîrnat / Trupul Năluci, / Spînzurat“ (Năluca pădurii).

Anxietatea își asociază în poezia lui Al. Philippide și o nevoie ușor histrionică de izolare, de recluziune. Eroul liric se dăruie unei însingurări deliberate, problematizîndu-și condiția cu o anume febricitate : „Arc de triumf am înălțat în mine / Cu creștetul nesărutat de glorii / Pentru cine ? / Vin noaptea-n el să doarmă cerșetorii / Și bufnițele vin ca să se-nchine“ (Feerie). Atitudinea se salvează însă de defetismul minor al romanticilor, avînd la poetul român mai mult sensul modern al ruperii de cotidianul efemer, al ieșirii de sub tranzitoriu.

Recluziunea intensifică eroului romantic examenul conștiinței, îi exacerbează subiectivitatea. Este momentul cînd față cu el însuși se scrutează lucid, întrucîtva ostil. Reflecția personalistă îi devine sieși nefavorabilă și conține, inevitabil, și germenele contrariețății. Sinele pare acum detașabil de materialitate și în dispută permanentă cu ea la unicitatea ființei. Eul poeziei lui Philippide va fi, de aceea, o natură duală care rareori acceptă soluția concilierii interioare. Figurat cînd spiritual, cînd substanțial, alternativele lui devin succesiv susceptibile de inaderență și înstrăinare. „Eu sînt altul“, la Philippide, înseamnă, într-un sens foarte precis, „eu sînt trupul“ din perspectivă abstract sufletească, și „eu sînt spiritul“, din unghi opus. Poetic, ideea este tradusă cu desăvîrșită limpezime : „Tăcut ca vremea, orb ca un mormînt, / La căpătîiul meu de veghe sînt...“ (Veghe) ; sau : „Mă plimb prin mine ca un exilat / Și mă cutreier iar în lung și-n lat, / Și caut iar și caut iar, și știu / Că nimeni nu-i — și fluier a pustiu“ (Comentarii) ; „Sînt altul ? / Mie însumi străin ? Fugit din mine ? / De mine însumi exilat ?“ (Cintec pe culmi). Sentimentul alterității apare uneori și ca nostalgie a insului după ipostazele devenirii sale, trecute și ireversibile : „Te-ajungi pe tine însuți din urmă și te vezi / În locul dimineții de azur de odinioară, / În limpezimea unei statornice amiezi / Cu zări strălucitoare și cer uscat de vară...“ (Cintec de amiază) ; „Te mai cunoști ? Te-ntîmpini ca pe-un străin, departe“ (Impăcare) ; alteori el sugerează un inconsens biologic între componentele trupului : „Iată gura care ride / Altfel de cum ochii pling / Dar chiar gîndul de sub frunte / Nu-i al ochilor ce pling“ (Cel din urmă om) sau plasticizează un proces de alienare a insului față de propriile-i însușiri : „Al meu e sufletul ori e străin, / Pătruns în mine fără veste !“ (Lied).

Cîștigat de vis ca perspectivă deschisă și accesibilă oricînd idealității, eroul lui Al. Philippide e mai puțin preocupat de simbolul ei uranic, divinitatea. De fapt, poetul a și fost declarat „ireligios“ (Șerban Cioculescu), pentru cerebralitatea goetheană cu care atacă temele transcendenței. Este surprinzător, de aceea, să descoperi în poezia sa urme de fetișizare psalmică : „O, Doamne, dă-mi puterea să te-ajung ! / Culeg în mine, iată, flori de soare, / Pe care la picioare ți le arunc. / În fața ta sînt limpede și prunc, / Ca o pădure plină de izvoare“ (Rugăciune de dimineață). Reprezentarea zeului urmează întrucîtva tradiția livrească, apocrifă. Va fi, deci, orizontul-limită al ordinii terestre și, în același timp, punctul ei virtual de obîrșie. Aproximat ca natură eonică și stînd mereu la mijloc de supoziție și iluzie, el pare să între în raza meditației poetice parcă pentru a augmenta starea potențială de singurătate a eroului romantic. Funcționează, prin urmare, mai mult ca element de figurație lirică. Poemele centrate pe ideea invocației cultice sau a mefienței eretice nu vor avea, de aceea, religiozitatea și sfîșierea psalmilor arghezieni, confruntarea cu idolul divin fiind, în poezia lui Philippide, mai mult un mod romantic de raportare la absolut, ca la o lume arhetipală.

Dealtfel, după o sensibilă contaminare expresionistă, ipostazierea divinului înclină invariabil spre caricare. Idolul sorginții devine un totem : „Rotund și gras, molatec și bunduc, / Făptura lui gălbuie-n timp se pierde. / Prinos sfios toți regii îi aduc / Și cîinii vin cu botul să-l dezmierde“ (Idol), sau un Pan bicisnic, sălășluind în miinile care mingiie, în buzele care șoptesc, în „frăgezimea sinilor“ și, în genere, în detaliile vădit concupiscente. Evident, nu se abuzează în acest sens. (Philippide avînd un simț divinatoriu al esențialului) decît pentru a se pune în valoare o stare de detașare cvasiatee, deopotrivă romantică (ironică) și expresionistă (cinică).

Distanța pe care și-o ia poetul în reprezentarea transcendenței cîștigă însă și tușa hugoliană a unei veritabile revolte blasfemice. Schimbarea de direcție o marchează, în opera sa, amplul poem dramatic Izgonirea lui Prometeu. Prin el, relația antinomică ins — zeu, efemer — etern se mută în planul fabulos, fertil de sensuri, al mitologiei. Preluînd circulatul mit prometeic (Hesiod, Eschil, Goethe, Byron, Shelley etc.), poetul îi creează un nou cîmp semnificant. În interpretarea sa, Prometeu va fi un mare neliniștit și neînțeles, un Lucifer romantic, scindat între cerul care nu-l mai acceptă și obștea pămînteană care-i răstălmăcește sacrificiul. Poemul reinventează deci eroul mitologic indeosebi în latura lui energetistă, exaltată, vaticinar-eroică, mai apropiată liniei Sturm und Drang-ului (Goethe). La această scară, Prometeu poate fi asimilat oricărui alt personaj romantic, fictiv sau cu biografie istorică, jertfit tragic unei misiuni uman-demiurgice. Eroul lui Philippide rămîne, prin urmare, în gamele poeticii romantice și în ipostaza confruntării cu tiparele închipuite ale absolutului.

Într-o vreme de fermentație lirică iconoclastă poezia sa are deci marele curaj de a gravita în jurul unor atitudini caracteristic romantice, tradiționale, și de a invoca în spiritul și din interiorul lor. Este, se pare, modul în care Philippide acceptă și închipuie progresul liric. Conștiința doctrinară, stăruința și radicalismul cu care se exercită în acest sens demonstrează voința sa expresă de a-și înscrie experiența în rîndul reformelor lirice ale contingentului.

Mihai Dascal

Suferința și onoarea imaginii la Emil Botta

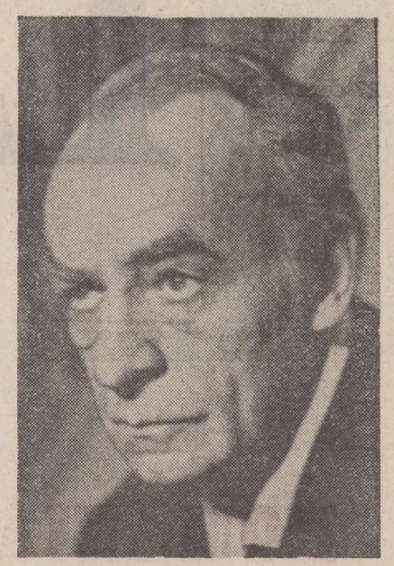

Emil Botta a fost un penitent al propriului său sistem de imagini. Cu Emil Botta pricepem întrucîtva teroarea și omenia Imaginii, atunci cînd, fără a fi devenit încă formă comunicabilă, imaginea era în continuu materia infra-istoriei lui Emil Botta. Aici însă, nu-l mai putem urma pe poet, cel mult putem crede că imaginativa, cum numeau medievalii facultatea închipuirii, și-a robit tot restul : «Sînt zugrav și pictor, — spune el undeva unde îl amintește pe Unamuno — fie și pictor sărman. Și pictam cu stîngăcia pe care doar zelul meu îndirjit o întrecea, pictam o grotă, intrarea într-o grotă. Săpam greu, asudat de sîngele rece ca gheața. Săpam în stînca uriașă. Penelul meu de pictor devenise un instrument greoi, un tîrnăcop rudimentar. Și așa, am înlăturat stîncăria și am pictat intrarea în grotă. Apoi, implinind un ceremonial, m-am înclinat respectuos în fața lunii, în fața soarelui, și am intrat în grota pe care o pictasem, în propriul meu tablou, atent fiind să nu iau vopseaua. Și din acea clipă nimeni nu a mai știut de mine.» (Luceafărul, 6 mai 1972).

Acesta este singurul drum verosimil spre Emil Botta, acum cînd poetul s-a săvîrșit din viață. Sub forma unui text-drum am conceput reflecțiile asupra ultimului Emil Botta, cel din Un dor fără sațiu.

Tragic, ironic, rêveur a fost poetul în chip statornic, dar poate doar cu ultimul volum vedem interferențele multiple care-i fundează poetica, vedem colindul, incantația, bocetul, imnul, rugăciunea subîntinzînd printr-un disimulat sincretism, în proporții diferite, fiecare poem în parte. Produsul final, altminteri cu totul previzibil, depășește suma sau arta combinatorie la care ar fi supuse genurile contribuabile. Textul finit prezintă toate indiciile a ceea ce aș numi aproximativ visul povestit.

Cu Emil Botta ne reîntoarcem spre onirismul de drept poematic, nu prin ginguritul imagistic-nocturn, ci prin iscarea retoricii visului narat, componentele culturii populare sau culte subordonîndu-se „poetului ascuns“ care e visul. Numai chimia unui fantast ar putea face să reacționeze între ele erudita Traumdeutung cu colindele românești sau onirologiile lui Artemidor, Synesius din Kyrene cu umoarea tristă a bocetelor și descîntecelor anonime.

Emil Botta nu se teme să reînnoade firele cele mai răsfirate ale năvodului pentru a captura viețile cele mai fabuloase ale adîncimilor culturii. În Alei ! e visat motivul mioritic asociat eshatologicului creștin, în desăvîrșitul poem Iberia hilarul personaj al lui Creangă. Stan Pățitul inicifrează un pathos, străin de etopeea inițială, împrumutat lui Cervantes sau Teresei de Jesús ale cărei versuri faimoase — «trăiesc fără să trăiesc în mine / și atît de mult aștept / încît mor de-a nu muri» — și le asumă eul poetic ; în Iulius Cezar surpriza constă din lectura stranie aplicată unui bocet din Zarand de sub crusta căruia apare onomasticul imperatorului ; în Păsările lui Aristofan, comediograful grec constituie o aluzie fals-livrescă trebuincioasă visării în scris a Menurei Superba și a lui Sagittarius Serpentarius, cele două păsări exotice ; vedenia din Moartea la pictorul Whistler este irizată de basmele lui Andersen.

Cu Emil Botta se adeverește pe deplin aserțiunea, mai sus scriitor : nu numai natura este naturans, dar și cultura poate fi calificată astfel. Oare ludus-ul cultural al poetului nu se revendică de la marginalitatea-i imaginativă ? Ce sens poate căpăta discernerea vizionară a Memorabilelor lui Swedenborg în cintecul mierlelor ? Poetul tinde spre physis, spre Fire nu prin erudiție, ci printr-o subversiune obstinată a bibliografiei, răstălmăcind cultura cu tîlcurile absolute ale „Cărții Totului“. Acest mod de a se despovăra de erudiție prin intermediul anti-filologici, tot atît de cultă ca cea căreia i se împotrivește, justifică totodată opoziția implicată în ultimul volum dintre fenomenalitatea „pură“ și ermetismul doct, foarte doct.

Din aceste cauze rămîne să stabilim noi ceea ce E. Botta nu ar fi făcut niciodată, chiar în ipoteza absurdă că ar fi vrut : anatomia imaginii și a producerii ei. Pare absolut necesar un studiu al lumilor lui posibile ca acela dedicat de Northrop Frye lui Blake.

Mulți cred că Emil Botta este ultimul mohican al romantismului. Se poate, cu condiția recunoașterii ironiei care devorează din interior însăși ironia romantică, astfel încît în urma distrucției să ne întîmpine chipul halucinant al omnipotentei analogii.

Din sutrele poematice ale Augurilor Inocenței de Blake, Emil Botta decantează cu totul original viziunea lumii-organism, unde cel mai nesemnificativ gest trage în secret de un fir prins de Univers. Atunci imaginile, obiectele imaginare ale poetului sînt insuflețite unele față de altele de dreptatea metaforică la care trimite cunoscutul fragment al lui Anaximandru. Poșeta din piele de șarpe caută contactul mitic cu duhurile htoniene protectoare : «...Uite-o, pierduta, / gentuța doamnei, / a căzut, / era la pămînt / pielea de șarpe. / Ce vrei, / nici că se poate / o inspirație mai plată / din partea ei, / a simplei poșete, / regina platitudinii, / la atita o duce mintea, / să cadă, să cadă / să se întoarcă / la șarpe casei, / la Manii și Larii, / la șerpii vestiți.» (Concertul).

Dacă E. Botta nu a avut norocul auroral al cîte unui Hölderlin sau Eminescu de a da glas nostalgiei după noianul originar „demult“, „odată“ chiar și pentru a mărturisi ruptura de Unul și traumatismul nașterii din acesta a făpturilor noastre precare, el s-a potrivit altei soarte, întru reconvertirea datelor culturale din starea lor netulburat-istoriografică la trupul subtil al imaginii originarului.

Din centrul unui polihistorism smintit de paradisul tenebrelor, de primăvara demonică (I. Negoițescu despre celălalt Eminescu, dionysiacul), Emil Botta își exercită iscusința de a contempla mandala unui trandafir sau mandala sonoră a unei păsări ca în poezia Ar fi o baladă sau de a subiectiva în structura visului povestit biografii apuse ca în Glasul Petrului Cercel, Bocetul al lui Ion Vodă Armanul mai numit și cel Cumplit, Moartea la pictorul Whistler. Aici, pe terenul paradisului desrămat din condiția lui primară, fragmentele lui mnezice — florile de ex. — duc o luptă fără sorți știuți cu monosemia rece a Axiomei : «Florile s-au întrecut cu Euclid / în savante geometrii / și florile sînt la pămînt / aproape moarte, / le-a pedepsit Euclid, să știi. / Nu știi un doctor, / un martir în ale medicinei, / un doctor angelicus ?» (Scorbura).

Obiectele poetice ale lui Emil Botta sînt permanent susceptibile de comunicări multiple după fațetele pe care le luminează. Novalis : «...Ein unendlich charakterisiertes Individuum ist Glied eines Infinitoriums.» Un individual caracterizat la nesfîrșit este membru al unui „infinitorium“ (frag. 1394).

Dar această polisemie se rezolvă în cele din urmă printr-o cufundare a poetului în ontologia fără de imagini, lipsită de prezența individualurilor, a mării : «Doar uitarea, / de mine să uit, / să mă pierd / pe clocotitoarea, marea pădurii. (Marea), ...Și atunci m-am pierdut, / un val printre valuri... / O, sumbrele mele, / alesele mele / delirau pe tărmuri, / se fringeau în valuri.» (Thalassa)

Aici s-ar cuveni să pomenesc modelul mitic engramat de lirica lui Emil Botta, model care, cînd iese în vizibilul poemului (și aici numim textul Proverb din primul volum al poetului, Întunecatul April (1937) sau textul Bocetul al lui Ion Vodă... din Un dor fără sațiu (1976, 1978), cînd se lasă la fund, iluminînd prin stratificațiile suprapuse. Mitul figurează, după cunoștințele mele, în aproape toate sistemele de gîndire prefilosofică ale lumii, însă nouă ne e mai inteligibil după versiunea elino-tracă : a lui Dionysos Zagreus. Sfîrtecat în copilărie de către titani, bucățile risipite ale zeului betiei în Unul primar tind să se readune sub semnul echilibrului, iar din această sfîșiere / unificare / sfîșiere, insolubilă pe deplin în lumea oamenilor sau a celei obiective, ia naștere o dramă cosmică în care fiecare element este un actor.

Acest mit a funcționat în cultura europeană în ritmul mai potolit, mai exuberant, dar niciodată dispărut al unui orfism de underground, în stare să transgreseze confesiuni, epoci, înregimentări culturale adverse. Ruperea în bucăți a lui Zagreus poartă numele tehnic de sparagmos (imbucătățire). Figura de victimă pe care o face permanent eul poetic la E. Botta provine din conștiința dureros-fragmentară a lui în concertul infinitorium-ului. „Dorul fără sațiu“ este efectul sparagmos-ului.

Bocetul al lui Ion Vodă... face parte din ciclul de poeme pe a căror formulă de stil s-ar putea înscrie emblema folosită o singură dată de poet «...en rêve, où les rencontres sont plus faciles» (Supervielle). Episodul uciderii voevodului, legat de patru cămile și rupt după legea islamică apare astfel : «Io trunchiatul cumplit, / cu frigul în oase vărsat, / în moarte încarcerat, / io pe cîtesipatru cămilele am încălecat / și în patru cornuri de lume, / ca o sălbăticiune de aer, / m-am făcut zburat.» Echivocul actului sparagmos-ului e clar : dezmembrare / reunire în nemărginirea punctelor cardinale.

Mitul se rafinează în Oglinzile, crima se abstractizează pînă la inocență, protagonistul piere ca întreg în propria-i activitate fantasmatică : «Am o casă / numai oglinzi. / În ea mă închid / ca un fermecat / și mor mereu, repetat, / în glaciale oglinzi / reflectat.»

Rămîne pentru alt prilej revelarea tuturor modulațiilor mitopoetice ale acestei zeități care moare.

Candoarea cu care așterne în scris apocalipse de-o clipă este aceeași care desface vraja Răului, destrămîndu-i lațurile și reîntocmind texte din ele, texte cu o valoare de amulet, împărtășindu-se din uitata funcție pe care o aveau acele capete de lei sau de serpi încrustate în porți spre descurajarea spiritelor malefice ce-ar fi dorit să intre înăuntru. Acest lucru s-ar echivala destul de inexact cu o înfruntare între forma externă și cea internă. O ciocnire de tărîmuri (teoretic ideale) care ia sfîrșit printr-un transfer de atribute în ambele sensuri : frumosul formal încifrează straniul neliniștitor ferecîndu-l în eufemisme : Năzdrăvancele, Violetera, Ingrid frumoasa, Primavera, Doamna cu toporaș, Orhideea, conform onomasticii „cumplitei feminități“ (G. Durand), sfidîndu-l muzical : «...Nobil piciorus / de o indicibilă grație. / al Europei, al zeiței picior, / în groapa Mediteranei, / în grota de azur ! / Și cîntă peninsula nobilă, / zece mii de tenori. / zece mii. tipete metalice / sub cerurile italice / în gura mare, / zece mii : / „Un venticello, / o adiere, o briză / este Calomnia !» (Moderato cantabile).

«Și la ce bun poeții în timp nevolnic ?» suna un vers hölderlinian. La ce bun tărmul halucinat al lotofagilor, somnambulul lui Nerval, textûrile miraculoase ale lumii lui „ceea ce nu-i cu putință, dar pare adevărat“ experimentate de Huxley sau Michaux ? Ar trebui să ne reîntoarcem la aforismul lui Novalis cu convingerea că la Emil Botta vizionarismul este acel individual infinit caracterizat.

Lui Emil Botta i-au fost sortite onoarea, suferința și daimonia Imaginii pînă dincolo de pragul de unde acesta încetează : «...Și abia se mai vede / o paloare, o umbră de scară. / Și infinitatea de trepte / coboară, coboară. / Și abia se distinge / la grozava intrare / în litere stulte, nefaste, / ceea ce odată scria : / Oricine, ce vrea !» (Nicăieri).

Dan Arsenie

CONTEMPORANII NOȘTRI

Mihnea Gheorghiu

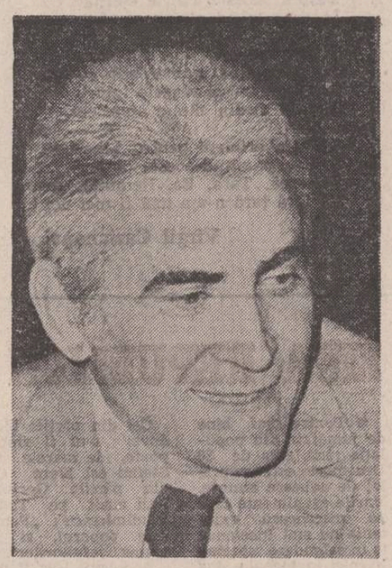

Poet înfibrat de smulgerile avangardei interbelice, sensibil la semnele vremii, prozator și dramaturg fascinat de aura personalităților ilustre din istoria neamului, considerate din inedite perspective interpretative, Mihnea Gheorghiu este, nu în cele din urmă, și un asiduu cercetător al literaturii universale. Cu inceputuri deosebite în timp și dezvoltări inegale în suprafață și profunzime, toate aceste preocupări, numai aparent disparate, se realizează concomitent în reciprocă emulație, firește, cu diferențe de intensitate între ele de la o etapă la alta, închegînd în sfera umanisticii — alături de contribuțiile traducătorului, eseistului și publicistului ori de prestațiile didactice și obștești — profilul complex al unui intelectual atent și receptiv la imperativele timpului său, prezență activă și creatoare în viața cetății. În studierea fenomenului literar universal, în retrospectivă sau contemporan, mijloacele investigației tradiționale se întrepătrund fără disonanțe cu cele ale criticii mai noi, conducînd dialectic, pe direcția esteticii materialiste, la convingeri formulate cu limpezime și fermitate ; nu și restrictiv unilateralizante. Întreprins preocupărilor, mai ales în lucrările de început, cu riguroase întemeieri istorist pozitiviste, demersul rațional către simburele mirabil al operelor își va incorpora treptat, în proporții diferite, studiul comparatist, depășind asociaționismul întîmplător, critica sociologică, biografică și enunțul eseistic, acoperind prefer ențial spațiul literaturilor de limbă engleză. În acest cadru, zăbovind indeosebi asupra scriitorilor care au transmis impulsuri primenitoare, democratizante, în cultura umanității. Gîndit ca un periplu al spiritului cu pasionante finalități epistemologice, excursul istorico-literar se înfăptuiește în forme variabile, antrenînd, în expunerea științifică sau în abordarea relaxat eseistică, stilul sobru, voit degajat, rezemat pe solide suporturi factologice, literaturizarea ferită de excese, însemnarea de călătorie, memorialistică, ușoare tente de oralitate ori reflexivitatea liric-filozofică ce vizează mai totdeauna aprecieri și situări în zone de cultură mai cuprinzătoare.

Crescut din lucrarea de doctorat, debutul istorico-literar în volum — **Modalitatea nonconformistă a dramei** (1948) — indică un spirit lucid și cutezător care, avansînd pe drumurile cunoașterii, refuză poteca bătătorită a adevărului axiomatic, loc comun sau gratuitate inutilă, în favoarea propriilor opinii și experiențe. Antrenat în dezbaterea unei probleme de actualitate, aceea a conformismului și nonconformismului în literatura contemporană, autorul își limitează cîmpul referențial la două tendințe fundamentale ale teatrului, pe care le denumește, în virtutea unor criterii originale, irlandez și continental, ilustrîndu-le prin creația a șase dramaturgi de certă valoare. Parcurgerea unei întinse bibliografii de specialitate, literatură dramatică sau critică, alimentează logica strînsă a raționamentelor cu un bogat și concludent material exemplificativ, evitînd astfel riscul și labilitatea concluziilor pur intuitive. Prefigurează totodată armătura teoretică a lucrării, surprinzînd, într-o succintă retrospectivă istorista cu rosturi introductive, modalitatea conformistă a teatrului de-a lungul tuturor momentelor reprezentative ale existenței sale. Alta decît cea înstăpînită, accepția noțiunii de conformism definește, de astădată, corespondența realității literare cu realitatea socială de fond, atribut distinctiv al artei perene. Prin opoziție, convenționalismul, interferat pînă la identificarea cu nonconformismul, vizează potrivirea operei pe formele înșelătoare ale unei realități născute artificios în afara determinărilor istorice ale culturii.

Din această schimbată perspectivă semantică, evoluția teatrului conformist, răsfrîngînd mijlocit realitatea existențială, marchează dialectic și însemnele crepusculului și ale aurorei evului contemporan, noul umanism și clasicism. Stingerea sentimentului tragic în dramaturgia contemporană este doveditor contrazisă de existența eroilor anticonvenționali în toate creațiile scriitorilor înfățișați, atestînd „renașterea“ tragicului în forme inedite, purtătoare de sensuri noi. Accentuînd lămuritor asupra factorilor mediatizanți, care condiționează polifonic fenomenul de artă, Mihnea Gheorghiu pledează convingător, în prezentările analitic-monografice, pentru continuitatea ascendentă a dramei cu ajutorul personajelor reprezentative din operele curentului irlandez (J.M. Synge, S.O.'Casey, E. O'Neill) și continental (Th. Wilder, J. Anouilh, F.G. Lorca). Observațiile, de finețe și adîncime, vădesc capacitatea sintezei integratoare în ample răstimpuri ale istoriei culturii. Chiar dacă generalizările nu sînt, în intenția declarată a specialistului, decît niște premise-ipoteze care să incite la meditație.

În decursul anilor, spațiul literaturilor de referință, odată cu el cel al individualităților creatoare și al operelor, se lărgesc cu încetul, menținîndu-se însă vechile nuclee de rezistență. Predilecția pentru dramaturgie continuă vădit și în **Orientări în literatura străină** (1958), deși sfera de interes depășește substanțial problemele teatrului. Dintre scriitorii studiați în volumul anterior, doar F.G. Lorca este reluat într-o viziune mult adăugită, autorul fixînd trăsăturile distinctive ale operei și izvoarele lor generatoare în romantism, baroc și clasicism. Shakespeare, în schimb, sau B. Shaw, abordați și ei parțial și publicați cu alte prilejuri, beneficiază aici de prezentări rotunde și adîncite ; cel dintîi se va instala definitiv în preocupările viitoare ale exegetului. Expunerea densă, cu statorniciri istorico-literare, subliniază elocvent, pe baza argumentelor biografice și artistice, încadrarea lor în epoca modernă. Studiile avînd în centru personalități prestigioase ale literaturii dedicate scenei se implinesc cu pătrunzătoare crochiuri sintetice, precum cel despre orientările dramei apusene contemporane. Teatrul occidental european (B. Brecht, E. Ionescu, S. Beckett, A. Camus ș.a.), asemenea celui american (T. Williams ori A. Miller), este examinat și apreciat, cu rezervele critice de rigoare, din unghiul eficientei, filozofice vis-à-vis de problemele existențiale : interogativ, afirmativ și interogativ-afirmativ.

Sumarul volumului înmănunchează și destule intervenții despre proză, poezia fiind mai slab reprezentată. Deosebirile metodologice și diversitatea personalităților înfățișate, direcțiile, stilurile, formulele estetice cărora le aparțin, deconcertează întrucîtva prin impresia de eterogenitate. Numai în aparență, întrucît toate studiile, majoritatea concepute între 1953—1957, converg în a exprima, la nivele de reprezentativitate diferite, valoric, temporal și spațial, orientări mai vechi și mai noi din literatura universală. În favoarea unității de conținut mai pledează, pe de altă parte, preferința pentru creatorii care, prin filozofia promovată, modul de realizare și destinatari, au depășit elitarismul steril, contribuind la democratizarea culturii. Printre studiile elaborate îndeosebi cu ajutorul procedeelor istoriei literare tradiționale, complinite cu posibilitățile comparatiste și, într-o măsură, cu cele eseistice, se detașează și cele consacrate romancierilor Ch. Dickens, M. Twain, și Th. Dreiser. Indiferent de punctul de pornire, eseistic constituit, de fiecare dată se înfiripă contururi cvasimonografice, excursul biografic, social-istoric și cultural, relaționat permanent cu universul operei, oferind temeiuri suficiente pentru deslușirea coordonatelor diferențiale și a destinului literar. Subtilitatea ironiei, sentimentul vitalității și observația de moravuri (Dickens), sobrietatea absurdității, romantismul retezat de glumă și paradoxul (Twain) ori realismul brutal și ultragiator (Dreiser) sînt bine puse în lumină de analiza săvîrșită pozitivist, comparatist și digresiv-eseistic.

În sfîrșit, o parte din retrospectivele critice mai restrînse sînt marcate hotărîtor de modalitatea eseului ; elemente disparate, proprii demersului istorist, biografic și comparatist, se întîlnesc și aici, subordonate însă altei dominante metodologice. Dar, oricît de relativizante și lejere, arabescurile ideilor se înlănțuie în cele din urmă, schițînd portrete cît de cît unitare în liniile esențiale. O mulțime de prozatori — Cervantes, Swift, Cooper, B. Stove ș.a. — sînt creionați pornindu-se de la varii pretexte : apariția unei cărți, aniversări sau comemorări, cutare idee ori situație-eveniment etc. În același chip este tratată și mai tînăra literatură americană și franceză, dar cu ascuțișuri critice mai pronunțate. Împlinindu-se reciproc, cele două volume alcătuiesc un tablou relativ complet, deosebit de expresiv, al principalelor momente — orientări care guvernează dezvoltarea literaturii universale în contemporaneitate ; cu cîteva necesare puncte de sprijin în epocile clasice.

Spirit cu vocația întregului iradiant perspectivat factologic și prin comentariu, oricît de restrîns în semnificații, Mihnea Gheorghiu și-a valorificat această inclinație sistematizatoare și integratoare și prin publicarea a două monografii în volume de sine stătătoare. Un început, în acest sens, îl oferea Walt Whitman în 1955.

Cu adevărat edificatoare este însă monografia **Scene din viața lui Shakespeare** (1958), care-l plasează pe autor printre specialiștii reputați în exegeza creației marelui insular. Căci, deși apărută într-o colecție cu profil și finalități prin excelență formative, destinată tineretului — „Oameni de seamă“ — care și-a întipărit amprentele restrictive mai mult în configurarea expunerii și în stilul atracțios, cu sonorități de romanțare ori de însemnări reportericești, contribuțiile interpretative, pe drept cuvînt de referință, sînt în afara oricărei posibilități de chestionare. Titlul cărții, **Scene din viața lui Shakespeare**, impinge reflecția pe o derutantă pistă de apreciere, atestînd parcă discontinuitatea intenționată a expoziției vieții, Mihnea Gheorghiu neambiționînd, pasămite, și considerarea operei. Curgerea biografică se păstrează într-adevăr în registrul principal, iar hiatusurile documentare sînt acoperite convergent de o bogată rețea de supoziții, subliniate întotdeauna ca atare, și informații culese din surse adiacente, printre care creația deține o pondere însemnată, așa că tablourile de viață se întrepătrund cauzal și formal, realizînd o succesiune foarte rar întreruptă de absența certificărilor arhivistice. Referirile la substanța operei sînt atît de frecvente și dezvoltate, în unele părți se impun în primă atenție, încît se poate vorbi cu deplină îndreptățire și de o atentă prezen-

Stan Velea

Continuare în pag. a 6-a

CĂRȚILE ANULUI

1980 — Un an Eminescu

fără îndoială că anul 1980 a fost un an bun pentru Eminescu, atît sub aspectul editării în continuare a operei sale, cît și din unghiul interpretării critice a acesteia. E drept că o mutație fundamentală în exegetică nu s-a produs, că volume precum cele semnate mai demult de E. Papu sau I. Negoițescu, de G. Munteanu sau C. Noica, propunînd alte viziuni unitare asupra autorului **Dioramei** sau valorizînd unele demersuri analitice moderne. În ansamblu, anul 1980 însumează contribuții importante, atît cantitativ, cît și calitativ ; articolul nostru, avînd un caracter preponderent **de bilanț**, nu se va ocupa în principal de al doilea aspect, cît de primul, încercînd să rețină cele mai interesante lucrări și premisele inovatoare pe care le-au enunțat mai ales unele articole din presa literară a anului. Cît despre opiniile noastre în ce privește exegetica eminesciană și posibilele sale căi de dezvoltare în viitor, acestea au fost prezentate într-o intervenție a cărei lipsă de ecou ne mîhnește în continuare (v. **Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene**, „Luceafărul", 14 și 28 iunie 1980).

Se cuvine, bineînțeles, început cu evenimentul editorial al anului, apariția vol. IX din **Opere**-le lui Eminescu, cel dintîi din seria de publicistică (1870—1877), cuprinzînd colaborările poetului la „Albina", „Familia", „Federațiunea", „Convorbiri literare" și „Curierul de Iași". Iată că după eforturile de editare a unor părți din corpusul publicisticii eminesciene (Ion V. Boeriu — **Scrieri de critică teatrală**, 1972, Gh. Bulgăr și Al. Melian — **Icoane vechi și icoane nouă**, 1974, Aurelia Rusu — M. Eminescu, **Articole și traduceri**, 1974, ș.a.), Al. Oprea și excelentul colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române (Petru Creția, D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru și Eugenia Oprescu, cu colaborarea lui Gerhardt Csejka pentru îngrijirea textelor germane) — timpul pare a fi „fost conjurat și himera inaccesibilă coborîtă pe pămînt", după cum spunea Perpessicius în prefața volumului III din **Opere** (1944).

În domeniul valorizării operei, colecția „Eminesciana" a editurii **Junimea**, coordonată cu pricepere și fermitate de Mihai Drăgan, el însuși analist de subtilitate al rostirii eminesciene, a făcut să reintre în circuitul curent al exegeticii eminesciene fundamentala lucrare a „primului nostru critic structuralist", cum îl numește Ion Apetroaie în studiul introductiv pe D. Caracostea, — **Arta cuvîntului la Eminescu**. Modernitatea izbitoare a demersului lui Caracostea este un semn în plus că astfel de reeditări sînt o reală necesitate. Tot în colecția „Eminesciana", a apărut în acest an, reeditat, demersul analitic sclipitor al lui I. Negoițescu — **Poezia lui Eminescu**, devenit un prag de neocolit în cercetarea modernă eminesciană, urmînd reeditării elegantei structurări a lumii eminesciene. pe coordonate fenomenologice, aparținînd lui Edgar Papu **(Poezia lui Eminescu)**, în aceeași colecție de prestigiu a editurii **Junimea**. Numărul 21 al colecției îl reprezintă culegerea de studii **Mihai Eminescu — Coordonate istorice și stilistice ale creației**, semnată de Gh. Bulgăr care, pe alte coordonate, continuă cercetarea de ansamblu a detaliilor din variante, făcută de A. Guillermou și sinteza stilistică de marcant profesionalism a lui D. Irimia, ambele apărute în colecția „Eminesciana" în anii trecuți. Ediția E. Lovinescu — **Mite, Bălăuca**, întocmită de Ion Nuță („Eminesciana"-20) este exemplară în felul ei, prilejuind o plăcută relectură.

O apariție de prim ordin este apoi secțiunea dedicată lui Eminescu în **Istoria literaturii române — Epoca marilor clasici**, de George Munteanu, ale cărei virtuți exegetice ne fac să regretăm o dată mai mult inexplicabila întîrziere a apariției volumelor anunțate de autor în seria **Hyperion**. „Structurile" esențiale detectate în gîndirea eminesciană (sensibilul, inteligibilul, imaginarul), observațiile asupra spiritului energic volitiv al poetului, de-centrarea operată în raporturile cu viziunea schopenhaueriană, comentarea conceptului, categorial, de eminescianism, ș.a.m.d — sînt calități de natură să impună o mutație propriu-zisă în hermeneutica eminesciană. Remarcabilă din toate punctele de vedere este lucrarea lui Iosif Cheie-Pantea — **Eminescu și Leopardi. Afinități elective**, grupînd afinitățile în jurul unor dimensiuni spiritual-estetice esențiale : „Poezia durerii universale", „Dialectica istoriei", „Condiția geniului", „Nostalgia stării de natură", „Trecutul", „Vocația clasică", avînd o excelentă punere în ecuație a relației Rousseau-Schopenhauer-Leopardi-Eminescu și o concluzie în totul pertinentă asupra cristalizării clasic-geometrice a tumultului interior la poetul italian, față de „spectacolul halucinant al universului plutonic" eminescian, deschis la voluptățile dincolourilor eului.

1980 a fost anul în care a apărut și volumul V din **Caietele Mihai Eminescu**. Apărut sub competenta îngrijire a lui Marin Bucur, prezentul caiet, structurat în principal pe relațiile lui Eminescu cu istoria, cuprinde integral manuscrisul istoric 2 263 și partea a treia din mss. 2 285 — „Einletiende Gedanken über völkerpsychologie" (transcriere și traducere de Adelia Perju), studii, analize și contribuții biografice semnate de Paul Cernovodeanu, D. Vatamaniuc, Gheorghe Lascu, Edgar Papu, Ștefan Badea, St. Cazimir, Henri Zalis, Nestor Camariano, A.Z.N. Pop și Victor Andrei.

O serie de volume de critică și istorie literară sau de stilistică, apărute în 1980, cuprind secțiuni (sau trimiteri) dedicate operei eminesciene. Dintre acestea semnalăm : paginile care-l vizează pe Eminescu în **Existența romantică**, de Edgar Papu (B.P.T. — 1 048), paginile 340—352 din Ștefan Aug. Doinaș — **Lectura poeziei**, revelatoarea aplicație asupra „Cezarei", efectuată de Marian Papahagi în vol. **Eros și Utopie**, capitolele „Călin — file din poveste — o analiză a variantelor" și „Structură pronominală și atitudine lirică în poezia lui M. Eminescu" din cartea lui Alexandru Niculescu — **Între filologie și poetică**, secțiunea dedicată unor **Aspecte ale universului imaginar eminescian** în cartea Feliciei Giurgiu, **Motive și structuri poetice**, volumul de înaltă ținută spirituală al lui Corneliu Mircea **Cartea Ființei**, cu trimiteri din cele mai profitabile la logosul eminescian și capitolul „La confluența mitului cu literatura" din cartea lui Mihai Coman **Izvoare mitice.**

Din contribuțiile eminesciene aduse în presa literară a anului 1980 ni s-au impus întîi cele din „Convorbiri literare" ; semnalăm astfel : **Experiență și profunzime poetică** (Mihai Drăgan), **„Dor" în poezia lui Eminescu** (Gheorghe Drăgan), **Ipostaze ale spiritului eminescian și Eminescu și mitul dacic** (Virgil Cuțitaru), **Ipoteze : Oda în metru antic** (E. T. Dinescu), **Eminescu — desacralizarea spațiului poetic** (I. Constantinescu). Apoi : **Archaeus — virtul contemplației eminesciene**, de Constantin Barbu („Ramuri" 6/80), **„Floare albastră" — nuanțări**, de G. Sorescu (id. 8/80), Mircea Vaida — **Comentarii la Arhaeus** („Tribuna, 5/80), Eugen S. Cucerzan **Ipostaze ale timpului** (id. 6/80), studiile semnate de Al. Melian și Elena Loghinovski în „Revista de istorie și teorie literară", nr. 1/80, interviul acordat de Rosa del Conte lui Domitian Cesereanu („Tribuna", 24/80), serialul lui Dan Zamfirescu — **Eminescu și Hașdeu** („Săptămîna", 25.01 — 08.02.80), **Mit și viziune poetică la Eminescu**, de Mihai Drăgan („Ateneu", 1/80), **Chipul din castel**, de Ioana Em. Petrescu („Amfiteatru", 1/80), **Eminescu-Rimbaud**, de I. Constantinescu și **Mihai Eminescu — un pasionat al istoriei**, de Damian Hurezeanu (ambele în „România literară", 2/80). Prin dezbaterea sa asupra „Fondului principal al culturii române", revista „Luceafărul" a prilejuit în 1980 apariția a numeroase opinii de cea mai acută actualitate, dintre care semnalăm intervenția Aureliei Rusu (nr. 30/80). Citabile sînt, tot aici, contribuțiile lui Grigore Tănăsescu — **Însemnări despre „minunea" eminesciană** („Luceafărul", 21.06.80), **Faza apolinianâ a gazetăriei poetului**, de Al. Oprea, **Modulații temporale în „Trecut-au anii"**, de V. F. Mihăescu și **Între doi contemporani**, de Gheorghe Suciu, toate în „Luceafărul" din 12. 01. 1980.

Noul deceniu în care am intrat este cel care va cuprinde și centenarul morții poetului. Fie ca pînă în 1989 să-i avem opera completă în rafturi și ca niciodată acea previziune din „Criticilor mei" să nu se împlinească !

Dan C. Mihăilescu

Paul Erdös : „Baladă" (Salonul anual de grafică)

Studiul culturii populare

Cercetarea culturilor populare nu este o oglindă narcisiacă. În ea, noi, oamenii secolului XX nu ne regăsim răsfrînte chipurile actuale, ci, eventual, regăsim esența umană generică, manifestîndu-ne însă într-o multitudine de forme culturale și sociale. Din punct de vedere filozofic, demersul antropologic implică o dublă descoperire : studiind pe alții, tindem să relevăm profilul general al omului dintotdeauna, dar, în același timp, pornind de la acest fond comun și unitar, putem înțelege varietatea alcătuirilor culturale create de om, ne putem înțelege pe noi înșine ca pe o „alteritate", privindu-ne propria cultură cu un ochi obiectiv, lucid, demistificator.

Privind anul ce a trecut ca un sumar și convențional etalon pentru o apreciere retrospectivă aș putea spune că tendințele și orientările cercetării noastre folclorice, configurate pînă acum, se găsesc întărite și confirmate de apariția editoriale cele mai interesante ale ultimelor douăsprezece luni.

a) În primul rînd este vorba de ponderea deosebită pe care o are editarea de texte literare folclorice. Și lucrul este firesc, dacă ne gîndim la bogăția creației populare, la nenumăratele materiale păstrate în arhive ori în lucrări greu accesibile, la necesitatea științifică și culturală ca aceste texte să ajungă în mîinile unui public cît mai larg. Se cuvine, aici, să amintim truda și consecvența cu care, de mai mulți ani încoace, Editura „Minerva", prin redactorii ei Ioan Șerb și Iordan Datcu publică antologii de literatură orală și lucrări de folclor dintre cele mai utile și mai interesante. Ca cercetător pasionat al acestui domeniu trebuie să mărturisesc că din două cărți pe care le deschid, una poartă pecetea acestei edituri — lucrul acesta este singular, și, în egală măsură, pilduitor. Iată, de exemplu, în anul 1980 beneficiem de un prim volum din monumentala colecție **Materialuri folcloristice** realizate cîndva de Gr. G. Tocilescu și Cristea N. Țapu, (ediție critică dotată cu un amplu studiu introductiv și cu o riguroasă clasificare semnate de I. Datcu), de lucrarea lui Vasile T. Doniga, **Folclor din Maramureș** (reprezentativă selecție de literatură populară, înarmată și cu o subtilă prefață semnată de Mihai Pop), de o voluminoasă **Antologie de lirică populară românească**, prezentată de Ligia Birgu-Georgescu și de o foarte interesantă lucrare a lui Ion Diaconu, numită **Cîntăreți și povestitori populari**, unde, alături de texte vrîncene de lirică și proză, întîlnim și patru monografii referitoare la viața și mentalitatea celor patru localnici de la care autorul a cules materialul publicat. Nu pot încheia paragraful dedicat editorilor de texte folclorice, fără a aminti aici o excelentă apariție și inițiativă totală. Este vorba despre lucrarea **Calendarul Maramureșului**, realizată de Ioan Bogdan, Mihai Olos și Nicoară Timiș, o fascinantă (pentru cititor) dar riguroasă și utilă (pentru cercetător) incursiune în spațiul folcloric specific acestei regiuni.

b) O altă predilecție a cercetării folclorice românești constă în interesul deosebit pe care-l manifestă pentru latura formală (adică stilistică) a textului de literatură populară. De-a lungul anilor au apărut mereu studii dedicate funcționalității estetice a creației orale, fapt ce a condus, în ultima vreme, la o adevărată proliferare a „retoricilor" și „poeticilor" folclorului. În această direcție se înscrie și **Estetica oralității** semnată de Adrian Fochi, precum și mai recenta carte a lui Petru Ursachi, **Prolegomene pentru o estetică a folclorului** (cum despre aceste cărți cît și despre alte cîteva pe care le voi aminti în continuare mi-am spus părerea la timpul potrivit, mă voi mulțumi aici cu simpla lor mențiunare și încadrare într-o anumită orientare de idei și opțiuni metodologice).

c) Aspirația către o abordare de tip antropologic constituie una dintre orientările din ce în ce mai conturate în ansamblul folcloristicii române. Aș aminti deci dintr-un unghi mai general de eseul incitător și profund semnat de Harry Brauner cu titlul **Să auzim iarba cum crește**, de studiul amplu al lui Traian Herseni **Cultura psihologică românească**, de lucrarea lui Dionisie Petcu, **Conceptul de etnic**, precum și de volumul colectiv, coordonat de Romulus Vulcănescu, cu titlul **Introducere în etnologie**. Găsim aici focalizarea, din perspective euristice diferite, a unor variate probleme legate de felul în care funcționează cultura populară în ansamblul ei, de semnificația pe care o au diverse fenomene folclorice, de valoarea unor concepte teoretice utile pentru adîncirea cercetării folclorului. În sfîrșit, Vasile Tudor Crețu ne propune în lucrarea sa **Ethosul folcloric — sistem deschis**, o perspectivă antropologică de ansamblu, o încercare de totalizare a universului de valori și sensuri, de simboluri și mituri specific culturii noastre populare.

d) Mitosul românesc constituie și azi un teritoriu la fel de fascinant, și, de ce să n-o spunem, la fel de puțin cercetat ca și în anii trecuți. Dacă reeditarea lucrărilor lui Romulus Vuia într-un volum cu titlul **Studii de etnografie și folclor** a readus în actualitate opera acestui mare savant, operă în care investigația etnografică se împletește cu ipoteza mitologică, nu mai puțin adevărat este că anul 1980 nu a oferit o paletă prea bogată de cărți dedicate substratului mitologic, arhaic, păgîn, specific folclorului românesc. Nu aș putea aminti aici decît de cartea lui Andrei Oisteanu, **Grădina de dincolo**, care ne propune o investigare a basmului românesc din perspectiva substratului mitologic universal al tuturor basmelor populare, precum și de volumul publicat de autorul acestor rînduri, sub titlul **Izvoare mitice.**

e) Ceea ce surprinde, atunci cînd vorbim de cercetarea folclorică românească, este absența unui val sau a unui grup de tineri cercetători. În ultimii ani, majoritatea zdrobitoare a titlurilor apărute, se datorează unor savanți de prestigiu, deveniți, de-a lungul anilor, aproape „clasici" ai acestui domeniu. Dar unde sînt, alături de ei, tinerii cercetători ? Au dispărut cu totul ? Iar dacă nu, de ce nu scriu ? O știință nu se poate impune, atîta timp cît o bună parte din operele care o reprezintă sînt re-editări sau lucrări ale unor savanți consacrați. Ele asigură prestigiul unei științe, valoarea ei exemplară și chiar didactică, dar nu și viitorul ei. În contextul în care, pe de o parte, folclorul, cu bogăția sa inepuizabilă, de manifestări culturale, ne este atît de aproape și de familiar, iar, pe de altă parte, cercetarea antropologică se bucură de o dezvoltare și de un prestigiu fără precedent, cum oare vom putea constitui o știință românească a culturii populare, fără aportul tinerilor specialiști ? Și sper să nu supăr pe nimeni, recunoscînd faptul că folcloristica română s-a „clasicizat" parcă prea devreme, că adeseori ea bate pasul pe loc și se înfundă în sterile declarații de principiu, în vagi generalizări și în inutile polemici. Și aș mai îndrăzni să spun că dincolo de aspectul strict științific al acestei situații este o datorie de pietate față de propria noastră cultură, să o studiem cu rigurozitate și profunzime, să încercăm să-i descoperim bogăția și specificul, prin analize adînci, coerente și obiective, și, pentru aceasta, să încurajăm formarea de noi și noi cercetători, pasionați de folclor și înflăcărați de dorința de a cunoaște cît mai mult, de a se informa și de a descoperi structurile reale a universului spiritual românesc.

Mihai Coman

Cartea de istorie

Cititorul dornic să pătrundă adînc în cunoașterea istoriei poporului român se poate adresa cu încredere unei cărți, extrem de importantă pentru cunoașterea trecutului poporului nostru : **Tentamen historiae vallachicae.** Ea este datorată fostului rector al gimnaziului de la Brașov, Johan Filstich, și a fost scrisă la 1728. Lucrarea a rămas în mss. pînă în 1977, adică 250 de ani, cînd a fost descoperită de talentatul cercetător de la „Institutul de istorie Nicolae Iorga", Adolf Armbruster. Ca un omagiu pentru memoria omului de știință și cultură brașovean, dar și pentru a fi accesibilă specialiștilor de peste hotare, lucrarea a fost editată în limbile latină (limbă în care a fost scrisă) și română.

Voi scrie o istorie românească, sublinia Johan Filstich, „mai cu seamă pentru a încerca să văd de nu cumva s-ar putea întocmi în același chip ca și pentru celelalte neamuri întîlnite în Europa, acum cînd pretutindeni aproape stîrpele neamurilor, după atîtea schimbări ale sorții, și pentru acești oameni... de către mulți disprețuiți...". Prea bine știu, continua marele cărturar brașovean, „că asemenea istorie a mai fost și de alții scrisă, parte dintru unguri, parte dintru leși, întrucît românii au avut de a face cu aceste popoare ; ci din scrierile altora se văd mai toate a fi închipuite și multe lucruri străine de adevăr cuprind, din care pricini m-am străduit să aflu lucruri mai bine întemeiate și mai vrednice de crezare din gura preoților români, a negustorilor ori a altor oameni care au știre de acele meleaguri, stringîndu-le la un loc, spre folosul altora" [1]).

Învățatul sas denumește Țara Românească și Moldova „Dachia Munteană", iar Transilvania „Dachia Mediteraneană". Limba care se vorbește în aceste provincii, subliniază acesta, este aceeași — **română.** Moldovenii și Muntenii, continuă Johan Filstich, „nu se deosebesc decît prin nume, întrucît sînt de aceeași stirpe, avînd același grai, credință și port, nedeosebindu-se decît prin lucruri pe care vecinii lor leși caută a le schimba" [2]).

Johan Filstich este primul în cronistica săsească care a reliefat cu pertinență, așa cum arată Adolf Armbruster, în studiul introductiv asupra lucrării, „semnificația actului lui Mihai Viteazul" **de unire a celor trei țări românești.** Astfel, conchide Johan Filstich la un moment dat, cu admirație pentru epoca marelui domnitor român, „acest voievod, așa cum nu-i fu dat cîndva vreunui înaintaș al său, fu cinstit ca singur domnitor al vechii Dachii și al celor trei țări..." [3]).

Ideea unității de neam și de limbă a românilor de pe ambele versante ale Carpaților este înfățișată în mod strălucit și de Carlo Tagliavini în lucrarea **Le Origini delle lingue neolatine.** Daco-română, „vorbită pe teritoriul României de astăzi", precizează marele savant italian, „se împarte în mai multe varietăți dialectale nu prea diferențiate între ele, pe malul sting al Dunării (Moldova, Valahia, Transilvania, Banat, Bucovina, Basarabia) și doar în mică parte pe malul drept Dobrogean și o parte a Banatului iugoslav). Limba literară română se bazează pe varietatea din Muntenia, dar sînt scriitori, chiar clasici, care nu disprețuiesc folosirea unor caracteristici dialectale moldovenești" [4]).

Informații de mare valoare ale unor mari personalități ale științei istoriei universale ne sînt date de Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, P. P. Panaitescu ș.a. Lucrări ale lor, de o înaltă ținută științifică, sînt prevăzute să apară în 1981. Aici pot fi menționate **Locul românilor în istoria universală**, Nicolae Iorga. Această lucrare reprezintă de fapt primul din seria de 15 volume, Nicolae Iorga, **Opere**, serie îngrijită de un colectiv de cercetători de la Institutul de istorie „Nicolae Iorga" și de la „Institutul de studii sud-est europene". Acestei serii i se adaugă **Scrieri istorice**, 2 vol., Vasile Pârvan, **Introducere în istoria culturii românești**, 2 vol., P. P. Panaitescu, **Scrieri istorice**, Alexandru Papiu-Ilarian ; **Din Bucureștiul de altă dată**, George Potra ; **Patrimoniul cultural al României peste hotare**, Virgil Cândea și Nicolae Stoicescu, ș.a.

Deosebit de semnificative pentru istoriografia românească contemporană sînt lucrările : **Enciclopedia României**, vol. I, literele a-c ; **Enciclopedia civilizației romane ; Enciclopedia geografică a județelor României ; România. Mică enciclopedie** (lb. engleză) — toate patru în stadii foarte avansate de pregătire și editare.

Enciclopedia României prezintă civilizația materială și spirituală românească, în procesul ei de dezvoltare, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Istoria social-economică, politică și cultural-artistică a societății românești este concepută unitar, marcîndu-se contribuția națională la îmbogățirea patrimoniului științei și culturii universale.

Un loc important îl ocupă reliefarea realizărilor României socialiste, transformările economice, politice și sociale care au avut loc în viața orașelor și satelor, a tuturor oamenilor muncii.

Volumul I cuprinde circa 5 000 de articole-titlu privind personalități politice, istorice, științifice și culturale, evenimente deosebite din istoria țării, școli, curente, instituții științifice, culturale, economice și sociale, nume geografice etc., precum și termeni comuni referitori la realitățile și realizările românești de-a lungul veacurilor. Informația este completată prin numeroase hărți, scheme, tabele sinoptice, fotografii și ilustrații alb-negru și color. Operă de interes național, lucrarea se adresează tuturor categoriilor de cititori, răspunde unui vechi și imperios deziderat social-politic contemporan.

Enciclopedia geografică a județelor României, inedită prin conținut — 840 hărți la scări diferite, în 12 culori de bază, și 62 coli text —, constituie o prezentare unitară, complexă, a teritoriului României, în general, și a județelor, în special. În partea generală, cuprinde 62 de hărți : istorice, fizice și economico-geografice la nivel de țară, iar în partea regională, 800 hărți, schițe, profile și diagrame ilustrînd aspectele : fizico-geografice, climatice, unități de relief, geologice, pedologice, faună și vegetație, rezervații naturale, industrie, utilizarea terenurilor, structura populației active, obiective social-culturale, obiective turistice, însoțite de texte cu conținut enciclopedic pentru fiecare județ.

O importanță deosebită este acordată oglindirii profundelor mutații care au avut loc în anii construcției socialiste în viața economică și socială a României.

România. Mică enciclopedie, realizată în limba engleză, este destinată informării cititorilor de peste hotare despre realizările românești istorice și contemporane. Ea cuprinde peste 4 000 de articole într-un spațiu de 80 coli editoriale.

Enciclopedia civilizației romane, coordonator Dumitru Tudor, aduce în fața cititorului contemporan întreaga bogăție de date și fapte, de activități și realizări, de valori materiale și spirituale înfăptuite de-a lungul multor secole de existență. În cadrul ei un loc aparte îl ocupă civilizația din spațiul Carpato-dunărean, cuprins

Fotografie de Sorin Postolache

să temporar în Imperiul roman și asupra căreia și-a pus o puternică amprentă, dînd naștere unei noi culturi și unei noi civilizații daco-romane și apoi romane.

Ținuta științifică în care e prezentă cartea de istorie este expresia aplicării în practică de către autori și editori a sarcinilor trasate de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la publicarea unei literaturi istorice de înaltă valoare teoretică, care să răspundă comenzii sociale, cerințelor de cunoaștere ale cititorilor a istoriei poporului nostru. Ea nu a fost și nu poate fi privită doar ca o conservare a ceea ce a fost în trecut, o simplă bancă de informații a ceea ce s-a petrecut. Cartea de istorie reprezintă, în același timp, un instrument care a luminat și într-o anumită măsură chiar a determinat și determină acțiunile noastre prezente și viitoare, este o oglindă a conștiinței naționale. Forța ei de sugestie și de polarizare a tuturor voințelor în jurul Partidului Comunist Român, a secretarului său general, se bazează pe capacitatea autorilor de a surprinde și reda unitatea indestructibilă a poporului român de-a lungul istoriei sale milenare.

Mircea Mâciu

---

[1]) **Johan Filstich, Încercare de istorie românească, Editura științifică și enciclopedică, 1979, p. 23.**
[2]) **Ibidem, p. 41.**
[3]) **Ibidem, p. 147.**
[4]) **Carlo Tagliavini, Originile limbilor neolatine, Editura științifică și enciclopedică, 1977, p. 285, 286, 287, 288.**

Competiția lirică

În ce ne privește, nu agreem prea mult procedeul critic, îndeobște adoptat în situații precum cea de față, de a decreta că un anumit „an literar" aparține, scrutat din unghiul aparițiilor editoriale, unuia din genurile consacrate : poeziei, prozei, dramaturgiei, criticii și istoriei literare. Din acest motiv, așadar, fie și pentru că la scara valorilor raportul calitate-cantitate funcționează în mod extrem de imprevizibil, refuzăm din capul locului o atare optică discriminatorie. Însă, delimitînd cîmpul de observație la fenomenul liric, trebuie să spunem, cu deplin simț de răspundere, că producția editorială a anului 1980, în totalitatea ei, se constituie într-un strălucit argument menit a confirma prezența excepționalului flux inovator, în accepția profund creatoare a cuvîntului, sub semnul căruia se află poezia românească a ultimelor două decenii. Pilduitor, în această privință, este faptul că și în anul literar 1980 o parte din semnatarii volumelor nou apărute, pe de o parte, sînt exponenți autorizați ai generațiilor și promoțiilor poetice celor mai reprezentative, inscrise deja în analele istoriei poeziei actuale. Propunînd, ad-hoc, cronologia ce urmează, ne dăm numaidecît seama de adevărul afirmației : Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Eugen Jebeleanu și Vlaicu Bârna ; Ion Horea și Aurel Rău ; Ion Gheorghe, Petre Stoica, Grigore Hagiu, Florența Albu, Florin Mugur, Nicolae Motoc, Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru și Mircea Micu ; Doina Uricariu, Dușan Petrovici, Valeriu Armeanu, Marin Mincu, Liliana Ursu, Mara Nicoară, Valeriu Pantazi, Florin Costinescu, Lucia Negoiță, Marcel Turcu, Ion Murgeanu și Mircea Florin Șandru ; Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Matei Vișneac, Corneliu Ostahie, Liviu Ioan Stoiciu și Vasile Versavia. În contextul acestui „an literar", se cuvine a menționa și contribuția de ultimă oră, concretizată în volume inedite, a unora dintre poeții reprezentativi ce scriu limbile naționalităților conlocuitoare : **Pămînt de piatră** de Pall Lajos, **Camera obscură** de Olah Isztvan, **Persoana a II-a** de Bala Jofia, **Hotel California** de Richard Wagner și **Cascada de toamnă**, antologia lui Slavco Vesnici.

Pe de altă parte, nu este lipsit de importanță, dimpotrivă, să menționăm în chip special sensibila reînvigorare a acțiunii de repunere în circulație a unora dintre valorile certe ale poeziei de azi prin intermediul colecțiilor de mare tiraj ; de pildă, în „Biblioteca pentru toți" (făcînd abstracție de prezența absolut inexplicabilă, în cadrul colecției, a lui Dan Deșliu), Ion Brad și Ion Gheorghe, în „Cele mai frumoase poezii", Leonid Dimov, Ileana Mălăncioiu și Radu Cârneci, iar în colecția „Hyperion" a editurii „Cartea românească" volumele recent apărute sînt semnate de Dan Laurențiu, Emil Brumaru, Nicolae Ioana, Marius Robescu, Vasile Vlad, Gheorghe Istrate. Sigur, în aceste din urmă cazuri, nu este vorba de premiere editoriale absolute, dar ceea ce se cuvine a fi subliniat este tocmai caracteristicul impact dintre valorile perene ale poeziei noastre de azi și sporita solicitudine arătată acestora de către cititorul contemporan, în egală măsură iubitor și cunoscător de poezie. Asa se explică, de altminteri, succesul de substanță, nu numai de critică ci și de public, pe care l-au înregistrat majoritatea volumelor inedite semnate de autorii mai înainte numiți. Cîteva scurte caracterizări critice, în acest sens, se impun de la sine. **Culminația umbrei**, noua carte a lui Virgil Teodorescu, captivează prin dezinvoltura maturâ a tonalității lirice și a limbajului ; pe cît de discreta tot pe atît de pregnanta originalitate a poeziei lui Gellu Naum, tiranic și revelator îndatorată „figurii" „neosuprarealiste" a poeticii moderne (criza limbajului = dramă existențială atotcuprinzătoare), își dezvăluie, acum, în volumul **Partea cealaltă**, noi și proaspete valențe ; **Bătaia cu aur**, poate cea mai de seamă carte a lui Ion Horea, se insinuează definitiv în sensibilitatea și conștiința cititorului grație autobiografismului ei grav-confesiv, înscris într-un univers încărcat de eresurile unei geografii spirituale mitic-ardelenească ; **Fantastica pădure a** lui Grigore Hagiu, cea mai impresionantă realizare în context, poartă integral pecetea tragismului existențial pricinuit de un nimicitor cataclism natural precum cel din 4 martie 1977 ; recursul la ceea ce am numit și cu alt prilej memoria „ancestrală" a timpului mitic-istoric, în **Cenușile** lui Ion Gheorghe, se soldează cu rezultate artistice efectiv memorabile ; diorama spiritual-istorică din **Imnele Moldovei** de Ioan Alexandru impune prin grandoare și patetism ; după **La Baad**, carte fundamentală în peisajul poetic actual. **Muzeon**, cea mai recentă apariție editorială a lui Cezar Ivănescu, atestă, nuanțînd-o la modul inefabil, inconfundabila vocație a poetului pentru marea elegie mitic-romantică de inflexiune trubadureșc-psalmodică ; tensiunea confesivă de o intelectualitate tipic feminină din ultima carte a Doinei Uricariu reconfirmă o „voce" poetică în totul distinctă ; orfismul auster, chemat a dezvălui un eu poetic interiorizat, obsedat, la modul intrinsec, de o gravă problematică gnostică, în ordine morală, din **Aerul tare de dragoste**, a treia carte a lui Valeriu Pantazi (fapt atestat și de strălucitul ciclu recent apărut în „Luceafărul") atrage atenția asupra unei personalități poetice de prim plan ; inteligent-sentimentalul „joc" poetic din a doua carte a lui Traian T. Coșovei, **1, 2, 3...** închide în sine o experiență insolită încununată de succese adesea spectaculoase ; în fine, **Fintini carteziene**, romantica și totuși organic reflexiva carte a lui Nichita Danilov recomandă, poate, pe cel mai voloros debutant al anului literar 1980.

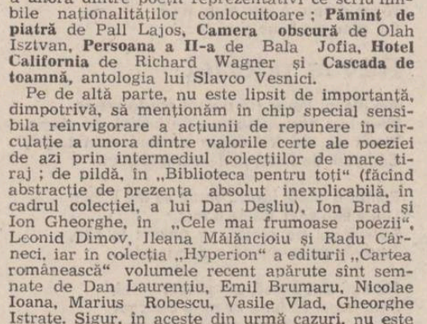

Aurel Nedel : „Fructe"
(Din retrospectiva de la Muzeul de artă)

Firește, concentrata noastră expunere, dat fiind faptul că ne-am oprit asupra a ceea ce considerăm a fi valoare sigură în cîmpul apariților lirice din 1980, poate apărea pîndită de exultantă festivistă. De aceea, în final, este necesar să precizăm că neîmplinirile artistice, nu o dată flagrante, n-au lipsit nici anul acesta. Meteahna concretizată în cunoscuta sintagmă „poezia lenește" a recidivat destul de frecvent mai ales în cazul așa-zisei poezii de serviciu, prea ușor tipărite în paginile revistelor, dar și în unele culegeri. Apoi, mimetismul modernizant din poezia unora dintre autorii mai mult sau mai puțin tineri este la fel de reprobabil : cu atît mai mult cu cît exponenții acestei practici dovedesc, doi-trei dintre ei mai ales, o prolificitate de-a dreptul dezarmantă, neezitînd, atunci cînd împrejurările o îngăduie, să tipărească, chiar și două plachete într-un an. (vd. cazul lui N. Prelipceanu).

Disocierea netă a cititorului avizat de asemenea „producte" ale inflației poetizante este, desigur, simptomatică. Mai trebuie ca și critica să-și sporească în aceeași măsură exigențele. Faptul că, chiar în ultimele săptămîni ale anului s-a anunțat apariția unor cărți semnate de autori prestigioși, dătători de încredere în valoarea noilor lor apariții, se înțelege, nu trebuie a ne face să trecem cu vederea atari reminiscențe : dimpotrivă, se cuvine să le delimităm aria și formele concrete de manifestare cu maximă luciditate critică.

Nicolae Ciobanu

virgil carianopol

Pot eu?

Trăind un timp de neuitat
Pot eu să trec prin el haihui,
Să mă opresc, prinvindu-i ochii
Și toată strălucirea lui ?

Sint fiul său, crescut cu grijă
De cei care m-au vrut cum sint.
Amestec de lumini și cintec
Pot eu iubirea să nu-i cint ?

Pot să nu-l laud eu acesta
Ce din cuvinte visuri fac ?
Am dreptul eu trăindu-i mersul
Ca cei neștiutori să tac ?

Cînd strălucește ca lumina
Pot eu, tăcînd, s-ascund oricui,
Pot eu să nu strig adevărul,
Să nu arăt lumina lui ?

Orișice-ar fi, în drum, prieteni,
Chiar dacă unora nu plac
N-am dreptu-n fața vieții țării
Să plec din lume și să tac.

Răvaș poeziei

Am plecat de-acasă pentru scurtă vreme.
Mi-a fost dor de-nalturi, de lumini, de steme.
Vreau să bat iar singur drumuri ca-n trecut,
Căi, care de tinăr, nu le-am mai știut.

Pentru-o clipă, iarăși, vreau să mă întorc
Unde lina zilei, visele o torc,
Să mă sui pe creste, să privesc în zări,
Turmele de sate pînă-n depărtări.

Nu mai sint acasă, am plecat în rai,
Stau acum cu luna ce mi-o aduceai
Ziua plec în codrii soarelui, mă-nec,
Dîndu-i la o parte razele să trec.

Dacă vii mă iartă că voi fi plecat,
Nu mai am prea multă vreme de visat.
Dacă vrei, mă afli-n munții românești,
Unde toată vara poți să mă găsești.

Caută-mă seara, noaptea, oricînd poți,
Sînt aici cu mine și străbunii toți l...

În loc de testament

N-am ce să-ți las, iubito, cînd odată,
În clipa-aceea care-atunci va fi,
Cînd raiu-acesta-al Patriei de flăcări,
Ca toți și eu, în drum, l-oi părăsi.

Nu mi-a fost dat să am de la străbunii
Ce dintre noi, din timpuri, au plecat,
Decît această dragoste de Țară
În care am rămas de neschimbat.

Puteam să am și eu, ca mulți, palate,
Să-ți las lumini, nemăsurat avut,
Puteam să iau pe-ascuns, doar c-o mînciună
Argint și aur, iară n-am putut.

N-am ce să-ți las să nu te știu în urmă
Lăsată-n viscol, cînd voi fi pierit,
Însă din grija-aceasta Țării mele,
La temelia cărei m-am zidit.

Las doar prea sfintei limbi române mierea
Ce-am strins-o-n vreme din lumina sa
Cu care vorba va fi și mai dulce
În versu-acelor care-o vor cînta !

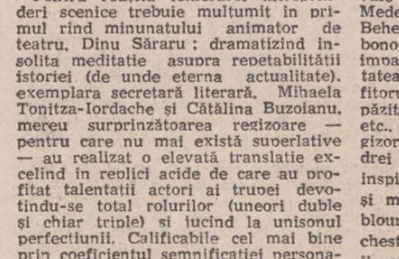

Desen de Daniela Stingă Ionescu

adrian pintea

vizita tatălui

Vizita a avut loc demult, într-o noapte ploioasă, undeva lîngă Dunăre.

Belmondo, un țigan de la trupă care toată armata mi-a purtat noroc, rînjise bucuros printre gratiile patului și mă trăgea nerăbdător de șiretul de la bocanc. Nu-l credeam. L-am urmat. I-am cerut pe drum o țigară pe care ploaia mi-a udat-o de cum am ieșit din companie. Am păstrat-o totuși în pumn. o grămăjoară de tutun ud. și cleios. Nu m-am îndurat s-o arunc în fața corpului de gardă, deși își pierduse puterea. nu m-ar mai fi putut apăra de greutatea întîlnirii cu tatăl meu pe care nu-l mai văzusem de mult timp.

Am virit grămăjoara de tutun în buzunar și am intrat. Stătea în picioare lîngă o masă verde. Pe masă, servieta pe care i-o cunoșteam și o plasă. Maiorul ieși mormăind ceva (de ce nu s-o fi așezînd pe bancă) și el strecură un „nu e nevoie" încet dar hotărît. Apoi se uită la mine, cu mîinile încrucișate în față. Mie mi se părea că nu am mîini. Nu mă simțeam bine. Nu știam dacă îmi pare bine sau rău că venise. Nu-mi venea să cred că venise.

A spus ceva despre ploaia de afară, apoi mi-a dat plasa, care era pentru mine. Mi-a spus că e pentru mine cu o intonație din care am înțeles că e de la mama. Am ținut plasa în mînă după care am pus-o din nou pe masă.

Fiindcă tăcea, am cotrobăit pînă la urmă și am scos un pachet de carpați fără filtru. „Nu mai aveam țigări" am spus și m-am așezat. S-a așezat și el. Era o singură bancă așa că trebuia să stăm aproape lipiți unul de altul. Era nefiresc dar n-aveam ce face.

M-a întrebat cum e. Am fumat un timp, apoi i-am spus că e bine. A părut mulțumit.

Cînd e mulțumit, își așează mîinile pe genunghi și tace. Mi se părea că sîntem amîndoi undeva la marginea lumii și că trebuie să ne spunem ceva important. Am înțeles însă că aveam să pierdem și această ocazie. Mici încercări au existat întotdeauna dar asprimea lui și nehotărîrea mea se împotriveau mereu.

Înțelegeam amîndoi în aceeași clipă, asta era foarte bine. Se ridica, își încheia mult timp nasturii de la palton, privind mereu pe lîngă mine. Ne uram ce era de urat, de mai multe ori, cu pauze mari în care fiecare se gîndea la cel-lalt cu o neîncredere veche. Apoi veneau luni de zile în care, nevăzîndu-ne la față, totul căpăta un oarecare sens. Ne puteam scrie exact atît de rar cît să nu recurgem la banalități. Scrisori abrupte și la obiect. Propoziții stricte, ca primele care se învață într-o limbă străină : „Mama este bine. Sora ta învață mult. Am cumpărat o bibliotecă. A crescut chiria. Ai grijă să nu întîrzii dimineața la cursuri. Tata".

Răspundeam în aceeași limbă străină, așternînd cu grijă literele : „Sînt sănătos. Sărumîna lui mama. Mă bucur de bibliotecă. Ce mai faceți. Nu întîrzii. Eu".

Celor ce îl întrebau le răspundea fără șovăială. „Băiatul e la facultate și nu prea are timp pentru că învață mult". Apoi își muta plasa cu cumpărături în mîna cealaltă și își continua drumul spre casă, nemaigîndindu-se la asta. La rîndul meu, întrebat, răspundeam ceva care nu-mi cerea cine știe ce responsabilități : tata e sănătos, nu l-a durut capul în viața lui, se gîndește la pensie ca să aibă timp de citit. Cam atît. Cînd vorbeam despre el îl porecleam Generalul. Generalul face asta, generalul nu face cealaltă, generalul ca generalii, a fumat, nu mai fumează, a băut, nu mai bea, și așa mai departe. Lui nu i-am făcut cunoscută această poreclă de teama ca nu cumva să-i placă.

Mă durea capul. Parcă-l aveam umplut cu pămînt. L-am privit cu coada ochiului, dorind ca această vizită stranie să se termine ca să pot uita cît mai repede frigul nepotrivirii dintre noi și desigur, să nu mai invinuiesc de asta.

Tăcea, cu mîinile pe genunchi și nu se putea ști unde privea. Avea cearcăne, era cu siguranță obosit deși n-ar fi recunoscut așa ceva nici cu fierul înroșit. Venise, trebuia făcut ce era de făcut și cu asta — basta ! Tot restul, oboseala drumului, a vîrstei, de unde și tendința de îngrășare, înțepăturile din burtă pe locul fostei operații, mutenia mea neplăcută — fleacuri care nu-și aveau locul acum și aici.

O clipă și-a mișcat degetele pe genunchi. Poate se plictisise ! Aș fi dat orice să se fi plictisit, el care nu se plictisea niciodată.

Își freacă mîinile, ca și cum ar fi hotărît brusc o treabă pe care o amîna demult.

— Mîncarea e bună ?

Mă doare capul. Odată cu durerea din cap îmi crește și pofta de a fuma. Și revolta și părerea singurătății, care se umflă, se umflă pînă îmi înghite cerul inimii și pe urmă tot ce mai rămîne din lume. Ca în vis.

— Mîncarea este așa cum este... Mîncare de armată. Dacă o mănînci, bine, pentru că alta nu-i. Dacă n-o mănînci, e rău, pentru că alta nu-i. Varză, cartofi, fasole, carne, cartofi, fasole, varză, un-doi-trei, un-doi-trei, pentru onor la dreapta ! Toate astea îți zăngăne în burtă la instrucție așa că nu le poți uita. Mîncarea este bună.

Fredonam în gînd : Hei, ho, drăguța mea, mîncarea este bună ! Taică-meu ridea. Nemișcat. Cu o plăcere care avea ceva de cruzime inutilă, o satisfacție de neînțeles. Sînt convins că în timp ce ridea astfel se gîndea la toate ciudățeniile pe care le mîncase cît fusese ofițer. Fost ofițer, care privise lumea de pe metereze trufașe și mîncase tot ce se putea mînca în aceste condiții, de la crăpelnițe orientale care se terminau cu împușcături în fumul zorilor, pînă la mîncatul pe front cu ochii închiși, ca să nu vezi ce mănînci. Asta îi dădea, bănuiesc, o superioaritate netă în fața mea și a blidului meu de varză olteneească, palidă sugestie a vieții de soldat care din principiu este foarte grea.

— Da' pesmeți vă dă ?

— Ne dă.

În crucea nopții, un vîrf ascuțit îmi intra în creer. Apoi credeam că îmi trage cineva un pumn în ureche. Era marginea de fier a patului. Trupul înțelegea înaintea minții, avans pe care l-am observat toată armata. Îmi venea să urlu, dar mereu veneau din spate cîțiva băieți de la țară care se trezeau cu noaptea în cap și cîțiva ofițeri tineri, gata echipați, așa că rămînea doar grija de a nu rămînea ultimul. Tropăiala absurdă pînă la popotă, sub cerul împroșcat de stele. „Împroșcat de stele", cred că am citit asta undeva. Acolo cerul avea de fapt o ironie care mă scotea din sărite. Înghesuiala pe ușița verde și îngustă ; pe urmă mă aruncam de la înălțime pe banca mesei care troznea cu bucurie. Somnul nedezlipit și furia fără sorți de izbîndă. Pentru că descopeream pesmeții. Luam ceaiul în gură și ne împroșcam unii pe alții, în afară de cîțiva, proaspăt logodiți sau chiar mai rău, care se întrebau dacă ceaiul are brom și dacă bromul...

— Ne dă, am repetat. Pesmeți ne dă.

— Sînt tari ai dracului, nu ?

Dau fumul pe nas.

— Sînt. De tari sînt tari.

Apoi mi se face frică să nu rîdă și adaug :

— Da' nu foarte.

Nu rîdea. Îi zburase gîndul la altceva, era dintr-odată foarte preocupat. L-am întrebat ce-i.

— Nu știu unde am pus biletul.

— Ce bilet ?

— De tren.

Dumnezeule, iar circul cu biletul !

Grija lui, spaima lui legată de trenuri, pe care se simțea dator să mi-o comunice de fiecare dată la fel. A, nu, nu era grija aceea țărănească, față de care nu poți avea decît compasiune și eventual rușine că tu nu te temi să scapi niciodată trenul.

Deci, nu despre grija aceea era vorba. Ci de dovada că el este cel mai ordonat om de pe pămînt, lucru pe care mi-l vîră în ochi de cînd îl știu. Că nu scapă din vedere nimic. Pleca la gară cu o oră mai devreme, ca țăranii aceia din nuvelă. Dar nu era țăranul din nuvelă. Nu ERA ! Verifica biletele de șapte ori, le căuta în unsprezece buzunare în care era sigur că nu sînt, pentru a jubila cînd le descoperea acolo unde știa că sînt de la început.

Era o demonstrație a seriozității lui, a felului în care trebuie luată viața „în serios", ceea ce bănuia el că-mi lipsea cu desăvîrșire. La nouăsprezece ani lipseam deja cîte o noapte, cu aprobarea lui tacită dar la întoarcere nu se sfia să-mi arate că spălatul pe dinți se face invariabil de sus în jos. Mă așezam pe un scaun și fumam pe ginduri în timp ce toată populația globului mă privea atent cu periuțe de dinți în mîini...

Ca dovadă, trenul lui nu pleacă decît a doua zi dimineață. Evident, nu destul de dimineață pentru el. Lui îi place să se trezească foarte devreme, îi place aerul rece și spălatul, pînă la briu „ca-n armată". Ceea ce este bun și folositor în viață este după părerea lui „ca-n armată". Eram în armată și nu mi se părea că tot ce e mai bun în viață se adunase aici ca să mă copleșească. Observasem chiar o ușoară înclinare spre prostie, o stranie lipsă de omenie uneori pe ici pe colo și nu găseam că e foarte greu să te și plictisești de moarte pe-aici.

Dacă i-aș fi povestit ce-mi place cu adevărat aici, ar fi dat din umeri. Certurile mele cu cel din patul de deasupra. Alergătura prin zăpadă, ploaia împroșcată pe casca de oțel, ședințele de fumat în spălător, scrisorile mamii, nevasta bufetierului care mă înjura că nu vreau să mă culc cu ea, dormitorul în groapa de vînători de tancuri, nopțile în care speram să devin scriitor și comunicam asta unui pervaz prăfuit, pomilor scălimbi și cîmpului noroios care se tira spre Dunăre. Plăcerea înjurăturilor, dorul de permisie, furtul de centuri și de șireturi mai noi ca ale tale, mașina de tuns a frizerului, rămasă ca și el din al doilea război mondial, care ne umbla pe piele cu repeziciune, ceea ce vara era foarte plăcut pentru că era rece. Biletul de voie, vinul fiert băut în picioare în timp ce ne zgîiam la înmormîntări și nunți, tot ce puteam vedea în cătunul ăla, pentru că duminica cînd ieșeam noi erau numai înmormîntări și nunți, care semănau mult între ele.

Prima ninsoare, surprinzătoare, și țiganul Belmondo încercuind cu un rînjet și cu o cretă albă ultima linie de briceag de pe lemnul valizei. Cîte mai sunt, Belmondo ? O sută șaptezeci și două... și asta de ce ai încercuit-o ? Pentrucă de-acum vine iarna. Pe urmă Belmondo tace pentru că știe că aici lîngă Dunăre iernile sînt grele de tot.

Dar nu ! El mă întreba despre pesmeți. Pesmeți i-am și povestit. A aflat că-ți poți rupe dinții în ei și asta l-a înțiștit pe deplin. Era cum trebuia să fie.

Am vrut să-l întreb de mama dar mi-am zis că-și trecuse asta ca punct în program. Am amînat, cu gîndul la ce știam numai eu foarte bine : femeia subțire care fumează fără filtru și încărunțește de dragul meu pe pămînt.. În fața ferestrei. Plouă ?

— Mama e bine, îl aud. Tot necazurile cu stomacul. Îi spun mereu — nu mai fuma, mănîncă ordonat, culcă-te devreme. O știi, tot cu capul în nori.

O știu. Capul ei este în nori.

Pe urmă a căscat, i se făcuse somn. Se apropia ora la care locuitorii lumii cît de cît serioși, foști ofițeri sau nu, se culcă. Trebuie să dormim, ce pierzi noaptea nu se recuperează niciodată. Într-o zi l-am întrebat cînd se poate recupera ce dormi mort și mi-a tras o palmă. Avea dreptate, eram idiot.

— Unde dormi în noaptea asta ?

S-a gîndit, ca să-mi dea un răspuns bine gîndit și mi-a spus ceea ce putea să-mi fi spus și fără să se gîndească.

— La casa de oaspeți.

Era un fel de mic hotel, unde se putea închiria o cameră. Singurul. De-afară părea mizer. Poate din cauza clădirii, cam butucănoasă, construită din necesități urgente imediat după război, cînd noțiunea de mediu ambiant nu apăruse și trebuia mai ales rezolvată problema dormitului sub cerul liber. Acolo trăgeau cei veniți să vadă cum ne stă în uniformă. Acolo, sub bucuriile înalte și reci, promiteau că se întorc acasă cei cărora le veneau iubitele. Cei care fuseseră acolo spuneau că era bine dar că nu avea încălzire.

— O să-ți fie frig, i-am spus și grija mea era adevărată.

— Mie ?

Prompt. Sigur de el. Cum ar fi putut să-i fie frig, lui ? Lui, care făcuse armata la cavalerie, care fusese pe front, care tăia lemne desculț în satul acela din munți unde rădăcinile sînt mari ca la pol ? Și solemne ca la pol ?

— Am spus doar așa, m-am corectat.

A simțit ironia dar n-a pus preț pe ea.

— Pot să te conduc ? am încercat.

— Ai voie ?

Pămîntul din cap mă trăgea spre pămînt.

— Dacă mă aștepți două minute, o să am voie.

— Bine. Te aștept.

Nu-mi venea să cred ! Am ieșit din corpul de gardă înjurîndu-mă pentru neîncrederea mea. Voia, de fapt voia să-l conduc ! Mi se făcuse un fel de rușine, inima îmi bătea foarte tare, speram să pot lua totul de la capăt.

Ofițerul de serviciu moțăia, cu o mare greutate în cuibul frunții. Încruntat, singur, cărunt.

— Ce vrei ? a răsărit. Era maior.

Am pocnit călcîile, și-am așteptat.

Se uita la mine ca la un scaun. Visase, îi era greu să înțeleagă repede.

— Ai bilet ?

— N-am. Îmi dați dumneavoastră.

A tușit. A închis ochii, îl dureau.

— Îți dau, ce dracu' să-ți fac ?

A semnat cu ochii închiși în timp ce îl priveam. Avea cam aceeași vîrstă ca și cel care doar fusese ofițer și așteptă acum pe bancă. Aceiași umeri de rechin îmbătrînit. Aceeași încruntare în frunte. Am alergat cu biletul în mînă și afară l-am ascuns sub tunică, pentru că ploua fără speranță. Înaintea corpului de gardă m-am oprit să mă ude ploaia. Cu capul dat pe spate și cu gura deschisă. Lumea mi se învîrtea în cap, plină de părinți și de fii. Cu capul ud, m-am rugat în gînd la un fel de dumnezeu, în clipa în care ploaia mă lovea căutîndu-mi cu furie inima : ajută-mă doamne, să înțeleg adevăratul motiv al acestei triste, dă-mi ceea ce-mi lipsește pentru a fi cu adevărat fiul tatălui meu !...

Cînd am intrat, am văzut că-și pusese pălăria. Am ieșit amîndoi în ploaie. Sentinela i-a cerut un chibrit. „Nu am, soldat." De parcă ar fi fost îmbrăcat în vechea uniformă... I-am dat eu chibrite sentinelei, care o fi crezut că-mi bat joc de ea pentru că erau ude și pe cutie se lipiseră fire mucegăite de tutun.

Firele de tutun erau de la grămăjoara din buzunar. Țigara lui Belmondo, pe care o omorise ploaia. Am pipăit-o cu degetele și am simțit cum îmi intră sub unghii. Puterea ei nu se terminase, așa cum crezusem.

— N-ai vrea să mănînci ceva ? m-a întrebat, în timp ce ploaia ne îngreuna hainele.

— Aș vrea. Aș bea și niște vin. Știu eu un loc...

Era singurul loc. Lui îi place vinul. Bineînțeles, doar vinul, pentru că e „natural", nu e „chimic."

Crișma era aproape goală. Mesele murdare, scaune de fier, reci la atingere, și un miros de parcă toate sticlele de băutură din ținut s-ar fi spart acolo.

După foarte puțin timp, în care el mă privise cu un fel de bunăvoință i-am sous că-mi fusese dor să-l văd. Am repetat asta de cîteva ori dar el n-a spus nimic. Coborîsem nivelul discuției, nu-i plăcea. Am băut vinul prost, fără gust, care mi s-a urcat în scurtă vreme la cap. Pînă cînd l-am văzut că mă privește lung. Am stins țigara și am încercat să fiu atent.

— Să te porți cum trebuie, auzi ? La locul tău.

Mi-am aruncat ochii pe fereastră. Mă uitam cum se termina ploaia. Din cer nu mai venea nimic dar în șanțuri spumele ploii erau încă vii. Trecu o căruță, apoi un camion al unității. Pe urmă patrula, tropăind din principiu. Din obișnuință.

— Bine, dom' le...

Îmi simțeam inima legată cu lanțuri și trasă la fund, ca un mort de pe corabie. El însă, părea din nou mulțumit. A cercetat nota de plată, s-a întrebat dacă o friptură poate costa într adevăr cît costa, și-a adus aminte că pe vremea lui kilogramul de carne costa cu nu știu cît mai puțin și pe urmă a mărturisit că vrea să se culce. Și eu sînt obosit, am mințit. Am plătit, mi-a cerut cinci lei mărunt ca să nu mai schimbe și am plecat. Pînă la casa de oaspeți n-am mai vorbit. Am umblat prin ceață cu convingerea că ne spusesem tot ce era de spus.

După ce a dispărut în clădirea aceea urită, am mai stat puțin cu privirea în ușa pe care o închisese cu grijă cînd deja nu se mai uita la mine.

A fost o privire lungă.

Cît a durat această privire s-au întîmplat foarte multe lucruri.

Am terminat armata.

Aurel Nedel : „Natură statică cu scoică"

Aurel Nedel : „Autoportret"

teatru t

Eveniment teatral

Maestrul și Margareta — un spectacol ce trebuie văzut și revăzut ; dincolo de lectura romanului lui Mihail Bulgakov, publicat în urmă cu zece ani de Editura Meridiane, caietul-program conține — așa cum ne-a obișnuit Teatrul Mic — un îndrumar exhaustiv pentru înțelegerea deplină a acestui eveniment cultural de angajată atitudine umanistă ; caracterul de excepție al capodoperei literaturii sovietice și universale poate fi catalogat prin termenul de **„romantism"** (vz. preluarea instrumentarului : nebunie, onirism, satanism) **revoluționar"** (vz. forța de avangardă estetică, dar și etică), amalgam original al miturilor de tot felul (biblic, faustic, donquijotesc, gogolian, ilf-petrovian) care au ca numitor comun nezdruncinata încredere în om.

Pentru reușita temerarei întreprinderi scenice trebuie multumit în primul rînd minunatului animator de teatru, Dinu Săraru ; dramatizînd insolita meditație asupra repetabilității istoriei (de unde eterna actualitate). exemplara secretară literară, Mihaela Tonitza-Iordache și Cătălina Buzoianu, mereu surprinzătoarea regizoare — pentru care nu mai există superlative — au realizat o elevată translație excelînd în replici acide de care au profitat talentații actori ai trupei devotîndu-se total rolurilor (uneori duble și chiar triple) și jucînd la unisonul perfecțiunii. Calificabile cel mai bine prin coeficientul semnificației personajelor interpretate, performantele aparțin, evident, protagoniștilor : Valeria Seciu — farmecul frivol al feminității, dar și capacitatea de sacrificiu (cucerește din primul moment pentru ca apoi să fascineze printr-o miraculoasă gradare de efecte) ; Ștefan Iordache — arderea interioară a scriitorului-filosof, refugiat în nebunie (permanenta stare de tensiune e realizată cu intensitatea hamletiană pe care o stăpînește ca nimeni altul) ; Gheorghe Visu — inocența și frustrețea personajului recepta-col — omul comun — convertit la credința în capacitatea atotputernică a individului ; Octavian Cotescu — onctuosul, odiosul procurator în stare de permanentă eschivă ; Dan Condurache — modestia disimulată, abilitatea diabolică, și în aceeași măsură simpatică, a celui menit — paradoxal — să conducă demonstrația antagonismului generator de progres ; Mitică Popescu — agilul corupător moral și material ; Ioana Pavelescu — perfid, senzual simbol al morții ; Dinu Manolache — elasticul clown întrepid ; Mihai Dinvale — malefică prezență ; Sorin Medeleni — figurare a inefabilului Behemoth ; Papil Panduru — expresia bonomiei derutate, dar și a bestialității imoasibile ; Nicolae Dinică — stupiditatea dogmaticului, și respectiv a profitorului : Nicolae Iliescu — virulența păzitorului de ordine, incoruptibil ; etc., etc. Perfect subsumată viziunii regizorale, scenografia (decoruri — Andrei Both, costume — Liana Manfoc) inspirată de Bosch și Bruegel. La Tour și moda retro — creează savante tablouri efervescente : ingenioasei orchestrări cinematografice a episoadelor îi corespunde o muzicalitate intrinsecă, dar și o muzică propriu-zisă (Mircea Florian), o armonie a mișcării de idei, dar și a deplasării în scenă (Miriam Răducanu).

Irina Coroiu

film f

Filmul didactic

Observăm că filmele noastre istorice tind să devină serial. Fie că este vorba de Războiul de Independență, de galeria domnitorilor pămînteni, de mișcarea muncitorească, de momentul revoluționar de la 1848 sau de haiduci, evenimente care ar trebui să rămînă unice, irepetabile, atît în istorie cît și în film sînt așezate pe o bandă rulantă care scoate produse în serie, fabricate după o rețetă la care foarte puțini realizatori au îndrăznit să renunțe. Fără îndoială că o cinematografie are nevoie de continuitate, tot atît de mult ca și de evenimente și efortul de a ridica la fiecare răspîntie a istoriei noastre cîte un monument cinematografic este demn de toată lauda. În filmul nostru istoric stăruie însă obișnuințe impuse de disciplina științifică — imaginea generală, privirea „de sus", de la nivelul argumentelor istorice, al documentelor și dovezilor concludente. Obiectivitatea cîștigată cu seriozitate și aplicație ne convinge însă că filmele noastre sînt deocamdată tributare istoriei așa cum sînt tributare și literaturii de care nu au putut și nu au îndrăznit să se desprindă pînă acum, emancipîndu-se. Cele cîteva bune filme istorice care au avut tăria să iasă din această stare de supunere nu s-au mulțumit să fie conștiincios ilustrări ale unor pagini de istorie, împunîndu-se tocmai ca expresii ale subiectivității creatoare, aport unic și personal, contribuție efectivă la înțelegerea istoriei.

Cele două filme scrise de Petre Sălcudeanu și regizate de Mircea Moldovan — **La răscrucea marilor furtuni** și **Munții în flăcări** —, nu scapă de capcana obiectivității, de acel aer doct și academic pe care îl împrumută deodată filmele noastre atunci cînd vine vorba de istorie. Înarmate pînă la limita suportabilității cu argumente și dovezi, filmele manevrează greoi ca niște cuirasate, lăsînd impresia de prelegeri docte, ambalate și ilustrate cinematografic doar pentru a fi înghițite mai ușor. Istoria trece doar arareori în dramă și în poezie, filmele făcînd foarte puțin pentru apropierea faptelor și personajelor istorice de sufletul spectatorului. Bălcescu sau Avram Iancu, întruchipați pe ecran de Cornel Ciupercescu și Vlad Rădescu, sînt doar niște concepte îmbrăcate în haine de epocă — ca dealtfel toate celelalte personalități ale vremii care apar în filme. Din oamenii care au fost rămîne doar „personalitatea istorică", din frămîntările lor rămîne „concepția fiecăruia asupra istoriei" ilustrată în lungi dialoguri și dezbateri teoretice asupra momentului revoluționar de la 1848. Efortul regiei și mai ales al operatorului Valentin Ducaru de a umaniza această pagină de istorie, nu reușește să scoată cele două filme din încremenirea lor didactică. Aici, ca să prețuiești eforturile realizatorilor și rezultatele muncii lor trebuie să știi mai multă istorie decît ei — filme făcute pentru bucuria istoricilor și mai puțin pentru a spectatorului obișnuit.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Între ani

Ni se întîmplă foarte rar — am spune chiar o singură dată într-un an — să ne ocupăm mai puțin de ceea ce nu vedem și am dori să vedem, decît de ceea ce vedem și am dori să nu mai vedem. Este un sfîrșit de an care nu trebuie, cel puțin la rubrica de față, să însemne o linie dedesubtul căreia să adunăm sau să scădem definitiv. Este doar sfîrșitul unui an, mai ales în televiziune, o preocupare se pare, de la o vreme, permanentă, pentru majoritatea dintre noi. Cu alte cuvinte, ce nu ne-a plăcut anul acesta s-ar putea să nu ne placă nici la anul ci abia peste 2-3 ani. Semnele de întrebare scrise prea apăsat în ceea ce privește programul TV., sînt ridicole, atîta timp cît noi știm cu toții că este suficient să apeși pe un buton sau să arzi siguranța de la priză pentru a nu le mai avea. Indignarea, ca și bucuria, în cazul emisiunilor TV, trebuie să aibă și ea o măsură, pentru că, spre deosebire de alte cazuri, nimeni nu te poate obliga să te superi sau să rîzi singur. Spre deosebire de snobii care numai din neputință antipatizează „obiectul" cronicii de față, noi ne declarăm independenți de el. Am cunoscut persoane care, vrînd să demonstreze că le arde numai de citit (ce ridicol!), nu și-au cumpărat televizor sau, dacă televizorul exista, înainte de căsătorie sau prin moștenire, l-au sigilat. Ca și cum acest „obiect casnic" de „uz comun" i-ar fi împiedicat să se cultive, persoanele depinzînd de „obiect" și nu invers. De aceea, repetăm, după atîția ani, nu sîntem nici prea întristați, nici prea veseli cînd ne uităm la televizor. Păstrăm în noi numai vechea mirare în fața acestui „ochi" străin prin care poți privi lumea de la tine de acasă. Este numai o mirare a noastră pe care mulți alții și-au pierdut-o. De aceea, pentru că am păstrat-o indiferent de stările noastre cînd privim televizorul (un spectacol pentru care nu te pregătești, nu ?, nici măcar din punct de vedere intelectual), sîntem oricum mulțumiți. Mulțumiți fiind măcar acum, le mulțumim la rîndul nostru celor care, dincolo de toate imperfecțiunile strînse într-un an, ne-au deschis această fereastră de familie spre lume. Deci, le mulțumim, noi, cei care am înțeles că un televizor nu este altceva decît o lumină pe care o aprinzi sau o stingi cînd vrei, redactorilor, regizorilor, operatorilor, monteuzelor și recuziteurilor, etc. Și le urăm La mulți ani !

Cronicar

mara nicoară

Conturul patriei

Sub cuvintele spuse de mine sînt mii de cuvinte
Sub paşii mei sînt mii de paşi.
Nimeni nu e singur pe pămînt
O mulţime de oameni ne-a purtat
prin negurile timpului
Din munţii lui Decebal, de sub ochiul
lui Zamolxis,
Pînă aici, în acest oraş modern
Clădit pe ruinele scufundate în pămînt
Ale unor vechi oraşe.
Ciţi oameni sînt în mine şi vorbesc prin gura
mea ?
Pot face ceea ce vreau, sau trebuie să fac
Ce-mi porunceşte mulţimea strămoşilor,
Neamul meu ?
O, şi cu ochii închişi ştiu conturul patriei
Săpat în inima mea.

Pîinea

Valuri de grîu copt sub soarele vremurilor
Deasupra pămîntului României,
mări şi mări de grîu,
Mereu altă generaţie seceră grîul cu grijă,
Culegînd boabele, împrăştiate pe jos
ca nişte stele strălucitoare.
Sîntem o patrie de oameni paşnici
Noi am împrumutat blîndeţea de la grîu,
Noi am învăţat răbdarea de la munţii
Pe care zăpezile coboară ca nişte lebede.
Marile piîni, de forma rotundă a pămîntului,
Marile piîni, pe mesele noastre.
Grîul, hrana poporului nostru
de mii de ani,
Grîul, aurul poporului nostru,
Grîul, limba română dulce şi veşnică.

Flori

Sună în vînt cimbrul sălbatic, macii şi
garofiţele,
Crinii cîntă din trompete de argint,
Fiecare floare cîntă altfel, fiecare vorbeşte
cu alt miros
O, cuvintele înfloresc în grădina patriei,
Cîmpii întregi cu flori, preamărind limba
română.
Corăbii vin de departe să le simtă mirosul
Cîrmaci străini veniţi cu corăbii, ar vrea să le
cumpere.
Dar noi nu avem cîmpii de vînzare,
Dar noi nu avem munţi de vînzare,
Noi nu avem istorii şi trecut de vînzare,
Noi nu avem viitor de vînzare.
Cuvintele limbii române trec din secol în
secol
Înflorind paşnic
În grădina patriei.

cristina suciu moscu

Păgînă

Vin spre tinguirea tărmului tău
Să zăvoresc în ierburi
Jocul.
Şi umede şoapte
Vor drămui înţelepciunea
Nopţii.
Şi şerpii vor creşte colan
veninos
Pămîntului ars
La ceas neclintit
De deochi.

Miezul nopţii

Rotit-am vînturi
Spre coama casei
Şi tăcerile negre ale ferestrelor
Au ţesut velinţă flămîndă
Rănii.
Acum ne strecurăm
Subţire frig
Prin porţile oprite
Să dăm ocol virtelnic
Somnului.

Oglinda I

De stearpă unduire
Îndătinată-n somn
Mă limpezesc
Necuvînt
Şi te chem, tăcere, te chem
Dreptului semn
Al celuilalt
Şi mi-e al meu
Răsfrîntul trup
Neascultată rugă în moarte
Cînd, mă voi întoarce, cînd ?
Geamănă zodie, geamănă
Lucirii spre celălalt.

Oglinda II

Tăcută curbură
Oglinzii
Mă reîntorc
Rugă
Albului
Şi ctitoritului rod
Mă dărui
Sete
În apele de dincolo.

Naştere

Adînc, un mugur
îmi scrijeleşte trupul
Cu timpul său năvalnic.
Şi creşte cu el
În boarea răcoroasă a nopţilor aşteptînd
Zvîcnetul micului ţipăt
Şi degetele mele încolăcesc
Semnul înmiresmat al celuilalt

Ce aprigă e primăvara lui
În arcul dureros al cămii mele
şi cum aşteaptă mîinile
Dulcea primăvară a rodului
Să-i legene verdele crud
Şi atunci ca-ntr-o poveste de demult
Lacrimile tale vor ostoi
Setea lui şi setea mea
Şi vom adormi în căuşul blînd
al inimii tale
Iubite.

Strada „aducerii aminte"

Năvălirea amintirilor triste
L-a trimis pe strada
„Uitărilor sigure"
Care ar fi putut să existe –
Şi croia haine
Din fotografii reuşite,
Pentru oamenii fericiţi.
Dar unele imagini
Trezind amintiri
Pe care ar fi vrut
Să le uite,
I-a mutat pe toţi în strada
„Uitărilor sigure".

În scurtă vreme
Locurile s-au completat
Şi altor străzi li s-a spus
Strada „Uitărilor sigure",
Apoi toate străzile
Aşa s-au chemat,
Toţi oamenii fiind croitori
Fără clienţi
Şi fără fotografii reuşite.

Năvălirea dorului
După unele amintiri,
A trezit
Toate încercările triste
Şi atunci au crescut
Valuri de porniri
Spre strada „Aducerii aminte"
Care ar fi putut să existe –

dorin măran

în penumbra iubirii

erai atît de aproape, dragul meu, mai
proape decît s-au întîlnit vreodată
năşelătoarele linii ale vieţii tale de
nefastele încreţituri ale frunţii prea
timpuriu însemnate, în nopţile mistuitoare în
care tîmplele, biruite de viitorile năzuinţelor
uzurpate de puterea zodiacală, ţi se prăbuşeau
în palmele fragezice de sucoare, investindu-ţi
din orgoliu nemăsurat insomniile şi deznădejdea
resemnată cu înălţătoarea poză a contemplaţiei,
mai aproape decît îţi stătea în putinţă să
crezi, în zorii grăbiţi care vesteau crepusculul
efemer al clipelor de deznădejde, că voinţa ta
neghiobă de a persevera în cucerirea purificatoarelor culmi ale împlinirii prin dragoste,
s-ar putea încununa cu izbăvitorii lauri, atît de
aproape încît starea de euforie pe care iscoditorul spirit încerca zadarnic s-o excomunice în
depărtatele tărîmuri ale irealului, aproape că se
înscăunase în coclitul imperiu al firescului şi
obişnuinţei, aşa încît, ai fi putut, în sfîrşit la
capătul asprelor fuioare de amăgiri toarse din
pasionata-ţi însingurare, să-ţi domini, cu nepăsarea plăsmuită din cenuşa conştiinţei neputinciosul trecut, trecîndu-l nonşalant în revistă
ca pe-un ex-posibil scenariu al vieţii, revăzîndu-te prin perdeaua subţire a timpului arbitrar,
singur, în odaia ta, impodobită sumar şi auster
cu cîteva vechituri desperecheate, smulse de la
ultimii anticari sclerozaţi, împrăştiaţi în ceasurile de amiază prin parcurile cu porumbei ori
prin circiumile sordide de mahala, singur dar
nu părăsit, aplecat la masa de lucru deasupra
hîrtiilor risipite, într-o hieratică încleştare, căznindu-te cu emoţia jucătorului amator care-şi
mizează destinul pe-o singură carte, să le umplii cu ostia sufletului, făcîndu-le vînt apoi, în
exasperantele clipe ale lucidităţii care reduce
totul la o simplă aiureală, la o provizorie şi
deci veroasă eliberare, în coşul de hîrtii, nicidată deşertat din teama de a nu te rupe definitiv de iluziile renegate în chip artificial, tîrşiindu-ţi de colo pînă colo picioarele, gîrbovit, cu
privirile rătăcite, ca o fiară în captivitate care
nădăjduieşte că înşelînd bătrînii paznici prin
simulacrul umilinţei îşi va grăbi evadarea, plutind de-a lungul amintirilor şi speranţelor prin
faţa îmbătrînitelor oglinzi din perete, copleşit
de reflectarea delirantei tale făpturi învesmîntate în decoloratul halat monahal, cîndva de
culoarea ambrei, expresia pură şi desăvîrşită
a împăcării spiritului cu ipostaza ceremonioasă
a formelor, sorbind însetat din cupa cu vin
trandafiriu, tălăzuind stingher sub tremurul degetelor obosite şi rostind în răstimpuri cuprins
de o demonică exaltare, pe dumnezeul meu, ce
grozavă ar putea fi parşiva asta de viaţă şi, în
clipele de taină ale înserării, ridicînd receptorul din furcă, nu pentru a-i telefona ei pentru
că ţi-e atît de limpede că rostirea e prea
săracă ca să poată umple o prăpastie, ci pentru
a-ţi deştepta prietenii din adîncurile letargiei
babice, arzînd din toate mădularele după un
strop de animaţie savantă, după sclipitoarea lor
elocinţă, ciudaţii tăi prieteni, dispuşi să te convingă încă o dată cu verva propovăduitorilor
sarlatani, că suferinţa nu-i decît o iluzie a centrilor nervoşi, că lumea întreagă e mai banală
decît o alifie de migdale, şi că suveran e eul
sclădat în vin şi alcovul profanat de curtezane
instruite şi, după toate astea, căutînd o ultimă
împărtăşire în sunetele muzicii lui Beethoven,
balsamicul semn că măreţia creaţiei se naşte în
penumbra suferinţei dar, cînd toată această
confesiune ar fi putut rămîne cufundată în
beznă trecutului, în clipa cînd a apărut EA, în
carne şi oase, fluturîndu-şi ademenitor mătăsea
crepusculară a părului peste rochia de mireasă,
ai înălţat din umeri ca un general în rezervă
insultat de o precupeaţă, urlînd, nuu, pentru
dumnezeu, nu vreau să-mi pun pe piaţă libertatea, nu vreau să apăs pe sigiliul însingurării
mele, inocentă alegorie a dezmărginirii, nu vreau
să-mi adorm simţurile în slinoasa binecuvîntare a răsfăţului, uneori adevărul sălăşluieşte în
chinul semînţelor şi nu în belşugul recoltei, aşadar, mireaso, rămîi doar o apariţie în viaţa mea
şi doar atît pentru că altfel, rutina te-ar goni
din mitul iubirii şi viaţa ta ar deveni la fel de
lîncedă şi banală, ca acele pilde gastronomice,
brodate pe mileurile de bucătărie.

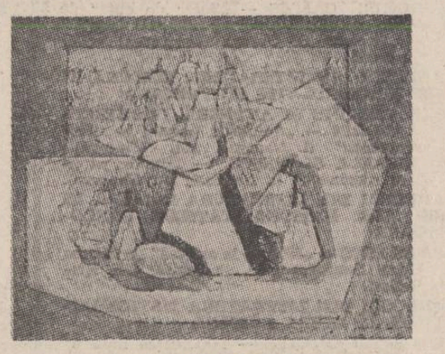

Aurel Nedel : „Fructe"

HORVATH DEZIDERIU

Ţara

Ţara înseamnă pămînt şi izvoare,
Covorul mătăsos al ierbii şi Marea,
Stelarii şi crestele Carpaţilor,
Culcuşul cald şi piinea,
Înseamnă legendele strînse în pagini de glorii,
Crezul în fapte,
Şi în braţul cotidian, ce ridică statuile
nemuririi,
Pentru statornicirea pe veci, şi prin noi,
Prin milioane de vetre-clădiri şi vetre-cetăţi,
Ce slobozesc, zilnic, spre cerul albastru
Respiraţia noastră slobodă,
Ce urcă spre zare.
Ţara înseamnă mama şi leagănul fericirii de
acum,
Şi soarele nostru cald
Şi oamenii noi, adunaţi la un loc,
Să făurească sub flacăra roşie călăuza
dreaptă –
Viaţa, lumina şi pacea, în voie,
Spre binele nostru, spre binele lumii.
Şi gerul ne înteţeşte puterile
În acest Decembrie arzător, –
Răspîntie de cincinale, –
Ridicîndu-ne alasurile
În glasul comun al pămîntului nostru fierbinte
Să cînte România de azi şi România de
mîine !

VIOREL COZMA

De ziua Ţării

De ziua ţării jerbe de lumină
Pe cerul ei de vrajă strălucesc,
Iar fericirea creşte mai deplină
Şi inimile-n cîntec se unesc.

De ziua ţării împletim rubine
Şi ne-adăpăm al visului izvor,
Ne semeţim cu frunţile senine
Cînd cutezăm privind spre viitor.

De ziua ţării dreaptă chezăşie
E-al muncii noastre hotărît temei,
Vrem ţara-n lume liberă să fie
Şi punem umăr la-nălţarea ei.

De ziua ţării limpezi ne sînt paşii
Spre împliniri ce noi le-am plămădit,
Sîntem urmaşi şi-om fi înaintaşii
Ce biruie sub flamuri de partid.

DUMITRU UDREA

Miresmele de grîu

Miresmele de grîu vin înspre noi
Arzînd pe trunchiul de lumină
O matcă lunecînd în suflet,
Printre păsări, dragostea de ţară.

Cînd doinele bătrîne picură din datini
Iubire şi putere pentru ţară,
Miresmele de grîu vin înspre noi
Arzînd pe trunchiul de lumină.

Pămîntul greu de spic şi bucurie
Saltă către soare mugurii de dor
Cînd din frunza inimilor noastre
Timpul cîntă către viitor,

Miresmele de grîu vin înspre noi.

alexandru plămădeală

● Inginer constructor, **Alexandru Plămădeală** are o excelentă cultură poetică şi o rîvnă constantă care, încet dar sigur, l-au făcut să fie el, cel adevărat, poet născut din miezu-i de talent şi muncă. Ambiţionînd spre un ton filozofic, versurile lui poetizează cu sgîrcenie, fiecare piesă constituindu-se, însă, prin simplitate şi adîncime într-o metaforă, finalizînd ideea artistică într-un registru major, aproape grav. Poezii ca : **Gratiile menajeriei, Copilul cu faţa în riduri, Strada aducerii aminte**, ca să citez cîteva titluri, ne propun un liric de o voită detaşare, un ironic fin, ascunzînd, însă, un îngîndurat care, dialogînd cu sine, cu lumea, îşi împlineşte misiunea-i de suflet.

Radu Cârneci

Dorinţa cea mare

Eu am vrut să exist
Mai de mult,
Dar mi s-a aminat
Venirea pe lume
Şi cu fiecare minut aminat
Dorinţa de viaţă,
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să vorbesc
Mai de mult,
Dar toate cuvintele
Erau spuse,
Şi cu fiecare cuvînt spus,
Dorinţa de a spune,
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să iubesc
Mai de mult,
Dar toate iubirile
Erau trecute,
Şi cu fiecare iubire trecută,
Dorinţa de iubire
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să mor
Mai de mult,
Dar toate gîndurile
Erau dispărute
Şi cu fiecare gînd dispărut,
Dorinţa de moarte
Devenea şi mai mare.

Eu am vrut să exist
Mai de mult...

Duşmanul frumos

Soarele întîrziat necăjea depărtarea,
Buchete de gînduri căutau legănarea,
Stăpînul serii refuza începutul,
Doar cîntecele înşelau nevăzutul,
Cînd pe cărarea de frunze furată,
Urme de şarpe ţeseau o cravată.
Omul trist într-o clipă tîrzie
A luat-o, frumuseţea să-mbie
Şi s-a plimbat printre florile-n cete
Şi l-au îndrăgit violete.

Cînd lanţul de lut a început să-l stringă
Şi ochii mari stăteau gata să plîngă,
A fugit pînă-n locul ferit
Să-l găsească pe cel potrivit.
Şi la margini de gînd curajos
L-a găsit pe duşmanul frumos.

Şuvoaiele din amintire

S-a pomenit cu-o vijelie
Prin riurile de pe frunte,
Prin genele mult alungate,
Prin rădăcinile ascunse,
Prin mîinile nedezlegate.

Şi-a început să cadă ploaie ;
Ploaie sărată de uitare,
Ploaie sărată de uimire,
Pînă s-au strîns în jurul gurii
Şuvoaiele din amintire.

Dar a-nceput deodată fuga
Prin fuga visului într-altul,
Fuga de gîndurile zării,
De vijelie şi de ploaie,
De începutu-nstrăinării.

Şi s-a făcut senină calea
Şi-a stat şi ploaia de uitare,
Iar razele de împlinire
Au rătăcit în jurul gurii
Şuvoaiele din amintire.

radio

Final (de an)

Prezenţa mai rară a cronicii în ultima vreme mi-a dat răgaz, după cinci ani, să redevin un ascultător negrăbit în a-şi formaliza impresiile. Am fost mai puţin atent la programul radio, în schimb mult mai atent la propriile-mi casete (care prea de tot se umpluseră cu anchete şi dezbateri, publicitate şi umor, reportaje şi transmisii în direct şi mult prea puţin cu muzică). Am ajuns astfel la a-mi face un inedit clasament (sîntem, totuşi, în final de an cînd moda clasamentelor e-n floare !) al preferinţelor în funcţie de reflexele condiţionate. După cinci ani, adică, mina mi se întinde automat după butonul radioului la orele ştiute. Şi constat că puţine sînt minutele în care reuşesc să fiu atent. Păcatele sînt cele pe care le-am enumerat (dacă-mi aduc bine aminte) şi acum un an, şi acum doi ani ş.a.m.d. Dovadă certă că puţine lucruri noi se-ntîmplă (de la an la an) în ograda radioului. Şi nu numai atît, dar, parcă, şi din cele bune a mai dispărut cîte ceva : cluburile de la ora 15 sînt mai puţin interesante (a dispărut forma emisiunii-spectacol de la clubul invitaţilor), emisiunea (atît de eclatant începută) „răspundem ascultătorilor" s-a stins (interesînd numai pe cei ce vor să asculte prelegeri şi, bănuiesc, pe cei ce întreabă), muzicalele par şi ele din ce în ce mai plictisitoare.

E drept a apărut emisiunea lui Adrian Păunescu de joia seară (superb gestul de a introduce un „Beatles" — în memoria lui John Lennon — în valori ale muzicii tinere !) în care dacă-l asculţi pe Aldea sau o asculţi pe Florica Duma (şi-i asculţi !) tot înseamnă mult mai mult decît ai putea aduna într-o săptămînă. Sclipiri mai sînt şi pe programul III, unde se profilează (pentru a anunţa una din noutăţi) un cuplu — Mioara Vergu, Sebastian Sîrcă — ce sensibilizează aridele dezbateri — bună ideea lor de a începe cu o poezie de Nicolae Labiş şi a încheia cu o alta a tinerei Doina Uricariu o dezbatere despre spiritul revoluţionar —, sclipiri mai sînt şi pe programul I (ironia nostalgică din „Ei aş ! spunea poetul" a însemnat pentru Lucian Avramescu un drum fertil şi pentru reportajul său : însemnările sale despre Giurgiu pilotînd în jurul descifrării sensului unei propoziţii — cu nuanţă peiorativă, dar pe nedrept peiorativă — „se aud ciinii-n Giurgiu" !), semne bune dovedeşte (confirmînd ceea ce am spus la debutul ei ca emisiune) „Sîntem copiii soarelui" (cu un accent în plus pentru ediţia dedicată copiilor din Maramureş). Sigur că în liniştea nopţii pasiunea mea rămîne în continuare „O zi într-o oră", sigur că dimineaţa mă reconfortează glasul lui Ghiţulescu (şi-mi este şi foarte util pentru că ştie prin felul în care cît mai e ceasul, să te someze să te ridici din faţa cafelei), sigur că, atunci cînd reuşesc s-o prind acasă, foarte utilă îmi este „revista presei". La fel de sigur este însă că mi-am pierdut reflexul teatrului radiofonic, magazinului duminical.

E mult ? E puţin ? Oricum, privim fiecare în urmă (nici cu mînie, nici cu tandreţe) şi socoteala, pînă la urmă, e aceeaşi : ± un an. Algebric e simplu de tot !

Constantin Stan

plastică

Vocaţia culorii

O expoziţie retrospectivă a unui pictor important cum este Aurel Nedel, vernisată fiind şi în cel mai reputat muzeu al ţării, are aprioric puterea să consacre o pictură şi s-o investească cu atributele exterioare, dar de neevitat, profitabile pentru definirea unui profil plastic, ale clasicităţii. Ceea ce se şi întîmplă, în acest decembrie, în sălile Muzeului de artă al României. Într-adevăr, locul vernisării ei este cum nu se poate mai potrivit. Încît nu ne mai rămîne decît să divulgăm rădăcinile clasice ale acestei picturi care-şi adapă sevele din filoane îndelung verificate ca putere de germinaţie şi trădate numai prin inconştienţă culturală sau diversiune interesată. Şi considerăm necesar să afirmăm polemic valoarea artei lui Aurel Nedel tocmai pentru că intuim dificultăţile întîmpinate de pictor în efortul de a-i întreţine nealterate aspiraţiile.

Restituind culorilor vocaţia lor constructivă, elocvenţa lor nu o dată patetică, Aurel Nedel îndrăzneşte mai mult, construind chiar în interiorul culorilor, însinuind neaşteptate discursuri în game formal monocorde, conferind un relief particular ansamblului suprafeţelor invadate de pastă. Mai multă neliniştе ar fi adus în aceste pînze o savoare în plus, dar nu-i putem cere artistului ce nu i-a stat în intenţie şi, implicit, o altă dimensiune a lui Aurel Nedel decurge din suverana ignorare a unei tensiuni care nu-i este proprie. Ceea ce este în pictura lui compensează cu prisosinţă absenţele. Şi este în ea, înainte de toate, o sete tonică de certitudine, iar pictorul care afirmă o astfel de sete, desigur, ni se va înfăţişa mai devreme sau mai tîrziu ca un combatant obosit de războaiele prin care a trecut inutil pictura, reintors prin firea lucrurilor la limpezime. Acesta fiind adevărul : aventurată pe teritorii tulburi, spre ţeluri tulburi, pictura a pierdut cîteva bătălii importante, la care Aurel Nedel n-a participat. Astăzi, expoziţia sa retrospectivă dovedeşte cum nu se poate mai clar că Aurel Nedel participă programatic la bătălii care se cîştigă.

Cu precădere peisajele şi naturile statice subjugă, prin puterea unei persuasiuni şlefuită cu răbdare şi înţelept distilată. Din acest punct de vedere, **Apus de soare pe Mureş, Natură statică cu scoică, Case la Romos, Sat pe deal, Natură statică pe fond galben, Plantă, Peisaj din Vaidei, Peisaj cu căpiţe de fin** sau **Natură statică cu raci** reprezintă tot atîtea momente revelatoare ale expoziţiei retrospective Aurel Nedel. Case, arbori şi obiecte, altfel de o consternantă banalitate, par desprinse deliberat din ambianţa lor obişnuită, desprăfuite de surplusurile ţinînd de contur şi culoare şi reintroduse în ambianţa care ea însăşi a fost între timp dizlocată din apatia iniţială, prelucrată, redusă la un arhetip elocvent, transferată gradual în context. Dialogul elementelor constitutive ale picturii, de acum, este cel hotărît de pictor, controlat pînă la amănunt şi nuanţă. Ştiinţa de a lua în posesie un peisaj sau model este impînsă de Aurel Nedel pînă la valori care frizează perfecţiunea. El ne apare uneori ca un ceasornicar decis să facă ordine în haos, contaminat de credinţa că gesturile lui nu au în ele nimic superfluu. Iar monotonia aparentă a expoziţiei nu este altceva decît un reflex firesc al unei remarcabile unităţi concentuale, atinsă prin inflexibilă consecvenţă.

Mihai Pelin

muzică

Stagiunea Muzeului de artă

Stagiune completă, cuprinzînd concerte ale unor instrumentişti renumiţi şi cicluri de concerte educative, invitînd oaspeţi de peste hotare şi formaţii camerale din ţară, seri de muzică şi proiecţii de diapozitive subliniind confluenţe artistice şi preocupări apropiate, concerte cu muzică veche românească sau, ca în expoziţia Wandei Mihuleac, muzică ambientală (Octav Nemescu) şi evoluţia unui grup de dans contemporan (Adina Cezar, Sergiu Anghel, Liliana Tudor şi Cătălina Dumitru). Sau, concertul orchestrei de cameră „Orfeu" a societăţii Muzica, formaţie condusă de Radu Cozărescu, concert educativ prezentînd lucrări de Vivaldi, Corelli, Leclair, Daquin, Rameau, lucrări cîntate sub semnul entuziasmului şi al unei interpretări „eroice", cînd basul e susţinut de un singur violoncelist, e adevărat, dublat de pian, formaţia fiind restrînsă, interpretare în care profesionalismul interpreţilor, aproape toţi studenţi sau absolvenţi ai Conservatorului şi calitatea execuţiei se amestecă în sală cu rumoarea publicului de elevi, execuţie unde personalitatea omniprezentă a dirijorului şi dorinţa de a face muzică de calitate este citeodată contrazisă de nesincronizări, interpretare unde armonia preclasică se configurează în faţa unei catapetesme, momente cînd muzica lui Vivaldi este îndelung aplaudată de tineri pentru care preclasicismul muzical era încă o noţiune nu prea familiară. Concert reuşit şi mai ales, util, pentru că sînt necesare ocazii cît mai numeroase ca tinerii să poată cînta pe scenă şi, de aici, crearea unui public receptiv, lucru care prin punerea la dispoziţie a sălilor Muzeului de Artă, este facilitat şi încurajat.

O lucrare picturală este şi Simfonia I „Armonii simple" de **Corneliu Dan Georgescu**, dedicată pictorului I. Tuculescu, dirijată în prima audiţie la RTV de Liviu Ionescu. Muzica copiază ritmurile şi pulsaţiile tabloului, la rîndul lor cazuri particulare ale unor „structuri de profunzime ale folclorului românesc", construindu-se pe ideea de echilibru şi, contingent acesteia, de unitate. Netradiţională ca formă, lucrarea alătură secţiuni distincte unde regularitatea juxtapunerii, previzibilă după un număr de aplicaţii, profilul popular tipic al unor secţiuni, lungimea relativ egală, poate şi o bănuită repetiţie în succesiune, construiesc o formă pe care publicul e pregătit teoretic să o înţeleagă din programul de sală. Audiţia nu contrazice explicaţiile ; le completează prin impresia de neclaritate voită, de „suspendare", pentru că o construcţie care pare să nu poarte nicăieri, să nu se rotunjească, naşte „insatisfacţie" tot aşa cum o melodie infinit repetată trimite la reprezentarea flaşnetarului sau a unei acumulări sisifice. Efect frecvent folosit în alt context, aici însă, cu totul inedit prin asocierea de inflexiuni populare.

Viorel Creţu

DECERNAREA PREMIILOR UNIUNII SCRIITORILOR ŞI ALE ASOCIAŢIILOR DE SCRIITORI PE ANUL 1979

Simbătă, 20 decembrie 1980, la Bucureşti, a avut loc decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1979. La festivitate au participat membri ai Biroului şi ai Consiliului Uniunii, membri ai juriului Uniunii, alţi oameni de cultură. Inmînarea premiilor a fost făcută de **George Macovescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor şi **Şerban Cioculescu,** preşedintele juriului.

Luni, 22 decembrie 1980, a avut loc şi decernarea premiilor Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti. Premiile au fost inminate de **Constantin Chiriţă,** secretarul Asociaţiei, şi de **Ştefan Aug. Doinaş,** preşedintele juriului.

Premiile Asociaţiilor de scriitori din Braşov, Cluj-Napoca, Craiova, Iaşi, Sibiu, Tg. Mureş şi Timişoara au fost decernate în cadrul acestei săptămîni, în oraşele de reşedinţă, inmînarea premiilor făcîndu-se de către secretarii Asociaţiilor şi preşedinţii juriilor respective.

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1979

JURIUL : Şerban Cioculescu (preşedinte), **Alexandru Andriţoiu, Dan Cristea, Dan Culcer, Hedi Hauser, Ion Ianoşi, Mihai Isbăşescu, Nicolae Prelipceanu, Marin Sorescu, Szasz Janos, Dan Tărchilă, Constantin Ţoiu, Mircea Zaciu.**

POEZIE

NIKOLAUS BERWANGER — „Spätes Bekenntis" („Mărturie tirzie", Ed. Kriterion) ; DANIELA CRĂSNARU — „Cîntgul hipnotic" (Ed. Eminescu) ; ŞTEFAN AUG. DOINAŞ — „Hesperia" (Ed. Cartea Românească) ; ILEANA MĂLĂNCIOIU — „Peste zona interzisă" (Ed. Cartea Românească) ; JURII PAVLIŞ — „Skhode" („Trepte", Ed. Kriterion) ; ADRIAN POPESCU — „Curtea medicilor" (Ed. Eminescu).

PROZĂ

BĂLINT TIBOR — „Mennyei romok" („Ruine cereşti") (Ed. Dacia) ; ALICE BOTEZ — „Emisfera de dor" (Ed. Eminescu) şi „Eclipsa" (Ed. Cartea Românească) ; BUJOR NEDELCOVICI — „Zile de nisip" (Ed. Cartea Românească) ; COSTACHE OLĂREANU — „Ucenic la clasici" (Ed. Cartea Românească) ; PUSZTAI JÁNOS — „Zsé birtoka" („Moşia lui J.", (Ed. Dacia) ; RICARDA TERSCHAK — „Entschuldigung, brauchen Sie dieses Brett ?" („Scuzaţi, aveţi nevoie de această scîndură ?", (Ed. Albatros).

DRAMATURGIE

ION BĂIEŞU — „În căutarea sensului pierdut" (Ed. Eminescu) ; FĂNUŞ NEAGU — „Scoica de lemn" (Teatru Nottara, Bucureşti) ; DUMITRU RADU POPESCU — „Studiul osteologic al unui schelet de cal dintr-un mormînt avar din Transilvania" (Revista „Teatrul" nr. 7—8/1979).

PUBLICISTICĂ ŞI REPORTAJ

PETRU CREŢIA — „Norii" (Ed. Cartea Românească) ; CORNELIU LEU — „Romanul unei zile mari" (Ed. Albatros) ; ION POP — „Ore franceze" (Ed. Univers).

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET

MIHAI BENIUC — „Ajun de răscoală" (Ed. Albatros) ; ION HOBANA — „Douăzeci de mii de pagini în căutarea lui Jules Verne" (Ed. Univers) ; HARALAMB ZINCĂ — „Eu, H.Z. aventurierul" (Ed. Cartea Românească).

ESEU, CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

LIVIUS CIOCÂRLIE — „Alb şi negru" (Ed. Cartea Românească) ; VALERIU CRISTEA — „Spaţiul în literatură" (Ed. Cartea Românească) ; KOVÁCS JÁNOS — Pentru ingrijirea volumului antologic al revistei „Periskop" (Ed. Kriterion) ; CORNEL UNGUREANU — „Contextul operei" (Ed. Cartea Românească).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

ALEXANDRU CALAIS — „Şofer de elită" de V. Şukşin (Ed. Univers) ; LEONID DIMOV — „Poeme" de Gerard de Nerval (Ed. Univers).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI DE CIRCULAŢIE UNIVERSALĂ

ANNIE BENTOIU ŞI ANDREEA DOBRESCU-WARODIN — „Antologia poeziei populare româneşti" (l. franceză, Ed. Minerva) ; MICAELA SLĂVESCU — „Basme populare româneşti" (l. franceză, Ed. Minerva).

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE

PAPP FERENC — „1900 pe la amiază" de Mircea Horia Simionescu (l. maghiară, Ed. Kriterion).

TRADUCERI DIN LITERATURA NAŢIONALITĂŢILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

CONSTANTIN OLARIU — „Obştească înviere" de Tomási Áron (Ed. Kriterion).

DEBUTURI

MIOARA APOLZAN — „Casa ficţiunii" (critică, Ed. Dacia) ; DENISA COMĂNESCU — „Izgonirea din paradis" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; TRAIAN T. COŞOVEI — „Ninsoarea electrică" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; HORVÁTH ANDOR — „David parittyaja" („Praştia lui David", eseuri, Ed. Kriterion) ; EMIL HUREZEANU — „Lecţia de anatomie" poezie, Ed. Dacia) ; ADRIAN LÖW — „Tagein, tagaus" („Zi de zi", poezie, Ed. Kriterion) ; MIRCEA NEDELCU — „Aventuri într-o curte interioară" (proză, Ed. Cartea Românească) ; ROXANA SORESCU — „Interpretări" (critică, Ed. Cartea Românească).

În numele premiaţilor a luat cuvîntul **Fănuş Neagu.**

PREMIILE ASOCIAŢIILOR DE SCRIITORI PE ANUL 1979

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BUCUREŞTI

JURIUL : Ştefan Aug. Doinaş (preşedinte), **Aurel Covaci, Mircea Dinescu, Mircea Iorgulescu, Eugen Jebeleanu, Corneliu Leu, Mircea Micu, Gheorghe Pituţ, Laurenţiu Ulici.**

POEZIE

NICHITA STĂNESCU — „Operele imperfecte" (Ed. Albatros) ; ROMULUS VULPESCU — „Arte şi meserie" (Ed. Cartea Românească).

PROZĂ

NICOLAE CRIŞAN — „Voievozi fără morminte" (Ed. Cartea Românească) ; DUMITRU DINULESCU — „Linda Belinda" (Ed. Cartea Românească) ; VIRGIL DUDA — „Măştile" (Ed. Cartea Românească).

DRAMATURGIE

RADU F. ALEXANDRU — „O şansă pentru fiecare" (Teatrul de stat Galaţi) ; HORIA LOVINESCU — „Jocul vieţii şi al morţii în deşertul de cenuşă" (Teatrul Nottara Bucureşti) ; TUDOR POPESCU — „Paradis de ocazie" (Teatrul de stat Sibiu).

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET

NICOLAE NEAGU — „Ninsoarea care ne trebuie (proză, (Ed. Creangă) ; DOINA SĂLĂJAN — „Smalţuri" (poezie, Ed. Creangă) ; NICUŢĂ TĂNASE — „Telefonul de la ora 10" (proză, Ed. Creangă).

ESEU, CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

GEORGE ALBOIU — „Un poet printre critici" (Ed. Cartea Românească") ; NORMAN MANEA — „Anii de ucenicie ai lui August prostul" (Ed. Cartea Românească) ; ROMUL MUNTEANU — „Jurnal de cărţi II" (Ed. Eminescu).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

MIHAI CANTUNIARI — „Heralzii negri" de Cesar Vallejo (Ed. Univers) ; ANTOANETA RALIAN — „Darul lui Humboldt" de Saul Bellow (Ed. Univers) ; NICOLAE TEICĂ — „Miréio" de Mistral (Ed Minerva) şi „Teatru" de Plaut-Terenţiu (Ed. Albatros).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BRAŞOV

JURIUL : Mihai Gavril (preşedinte), **V. Copilu-Cheatră, Mihail Joldea, Nicolae Stoe, Ion Topolog.**

EMILIA ŞT. MILICESCU : pentru îngrijirea ediţiei „Opere" (vol. X) de Barbu Ştefănescu-Delavrancea (Ed. Minerva) ; VALERIU SÂRBU : „Amîora de rezervă" (poezie, Ed. Cartea Românească).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Dumitru Mircea (preşedinte), **Bálint Tibor, Constantin Cubleşan, Marosi Peter, Adrian Popescu, Vasile Sălăjan, Miron Scorobete, Szilagyi István, Veress Zoltán.**

ALEXANDRU CĂPRARIU — „Marea autobiografie" (poezie, Ed. Eminescu) ; VICTOR FELEA — „Gulliver" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; LÁSZLOFFI CSÁBA — „Maradek birtokom" („Moşia rămasă", poezie, ed. Dacia) ; NICOLAE PRELIPCEANU — „Tunelul norvegian" (proză, Ed. Dacia) ; SIGMOND ISTVÁN — „Szerelem eso" („Ploaie de dragoste", proză, Ed. Kriterion) ; VÁSSÁRHELYI GEZA — „Ezt en mar ugyis in almadom" („Oricum visez", poezie, Ed. Kriterion).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN CRAIOVA

JURIUL : Eugen Negrici (preşedinte), **Sina Dănciulescu, Ilarie Hinoveanu, C. D. Papastate, George Sorescu.**

DARIE NOVĂCEANU — „Toamna patriarhului" de Gabriel Garcia Marquez (Ed. Univers) ; ILIE PURCARU — „Planuri în lut" (reportaj, Ed. Scrisul Românesc).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN IAŞI

JURIUL : Al. Andriescu (preşedinte), **Paul Balahur, Al. Călinescu, Mihai Drăgan, Dimitrie Ignea.**

NELU IONESCU — „Cum a rămas Catinca fată bătrînă" (Teatrul Naţional Iaşi) ; HARALAMBIE ŢUGUI — „Confesiunile pămîntului" (poezie, Ed. Cartea Românească) ; HORIA ZILIERU — „Oglinda de ceaţă" (poezie, Ed. Cartea Românească).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN SIBIU

JURIUL : Mircea Braga (preşedinte), **Mircea Ivănescu, Christian Maurer, Ion Mircea, Georg Scherg.**

URSULA BEDNERS — „Maimuţa plîngăreaţă" de Balint Tibor (traducere l. germană, Ed. Kriterion) ; MIRA PREDA — „Cuantele liniştii" (poezie, Ed. Eminescu).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN TG. MUREŞ

JURUL : Izsák Jozsef (preşedinte), **Gagyi László, Romulus Guga, Olah Tibor, Mihai Sin.**

BÖZÖDI GYORGY — „Nap és árnyek" („Soarele şi umbra", poezie, ed. Kriterion) ; FARKAS ÁRPÁD — „Alagutak a hóban" („Tunele în zăpadă", poezie, Ed. Kriterion) ; VARRÓ ILONA — „A Hollandi doboz" („Caseta olandeză", proză, Ed. Dacia).

ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN TIMIŞOARA

JURIUL : Eugen Todoran (preşedinte), **Vladimir Ciocov, Pongracz Maria, Stephan Ludwig Schwarz, Ion Dumitru Teodorescu, Cornel Ungureanu.**

DORIAN GROZDAN — „Romul Ladea şi lumea lui cuprinzătoare" (publicistică, Ed. Facla) ; SVETOMIR RAICOV — „Uramljivaslika" („Confecţionerul de rame", proză, Ed. Kriterion) ; G. I. TOHĂNEANU — „Arta evocării la Mihail Sadoveanu (critică, Ed. Facla).

NUMELE POETULUI

Ioana Bălan

Ioana Bălan are 22 de ani, este studentă a Facultăţii de filologie din Bucureşti (secţia germană-engleză), traduce poezie de expresie germană (Conrad Ferdinand Meyer, — un precursor al lui Rilke, Ingeborg Bachmann, Heinz Piontek) şi îşi pregăteşte lucrarea de licenţă despre proza lui Franz Kafka, autor care o fascinase în clasa a X-a de liceu pînă la decizia sinuciderii ; deşi a refuzat hrana timp de 40 de zile a scăpat miraculos de această cumplită probă biologică asemeni animalelor bolnave care se retrag în umbră, liniste şi singurătate şi se vindecă singure numai udîndu-şi buzele în apa unui neştiut izvor de pădure.

Refuzul comunicării inautentice, existenţa vagantă şi „smintită", de acum încheiată, adăugate unor tulburi trăiri obsesionale, voluptatea dedublării, aproape maladivă şi un simţ înnăscut al fantazării mergînd pînă la minciuna sfruntată cotidină, cultivarea unor autori „stranii" (Kafka, Trakl, Lautréamont, Rilke) au construit un personaj aparent aproape „fără scăpare" care scapă totuşi din capcana tuturor determinismelor sublimîndu-şi voinţa de a trăi în voinţa de a scrie poezie autentică. Disciplinîndu-şi **natura** prin **cultură,** Ioana Bălan a devenit azi o persoană aproape normală, numai şi numai prin inegalabila terapie a scrisului, exorcizare şi umilinţă în faţa fabuloasei armonii preexistente a logosului.

Cînd sîntem foarte tineri, lumea ne apare redusă, strîmtă, „o închisoare" cu vorba colegului Hamlet, apoi descoperim că numai trupul şi mintea sînt temniţe, mintea noastră care uneori neajungînd să se dezmărginească închipuie temniţe pentru alţii şi pentru ea însăşi... apoi descoperim că întreagă viaţa noastră nu ne este deajuns să intrăm în deplina posesiune a unei arte...

De la poemele copilăriei de bazm („În cuvintele lor / Am descoperit un suris ; / Vorbea pe limba lui / Şi dintr-o dată ni s-a irizat / Nisipul culorilor ; / L-am mîngîiat stîngaci / Cu degetele noastre de copii. / Simţeam ritmul unor inimi / Care ne caută, / Aminteau o poveste neterminată / Pe care trebuia s-o continuăm / Noi." — **În cuvintele lor),** scrise sub îndrumarea Veronicăi Porumbacu, la Palatul Pionierilor, la inscripţiile incoerente şi nelinistitoare cu care ni s-a prezentat cu ani în urmă la redacţia revistei „Luceafărul" („Cineva arată cu degetul / Spre cel de lîngă fereastră. / Uitaţi-vă bine ! / O, nu tremuraţi tulburîndu-i sufocarea. / Mîine e rîndul ei, apoi vii tu, / Ar trebui să fiţi fericiti... O să vă mute în altă ladă... Şi rîde arătînd în gol. / Între timp cel de lîngă fereastră dispăruse."), de la sumbrele mărturisiri cvasibiografice („Mirosea încă a frig. Albul cerind dreptul la roşu. Degetele i se lungeau. Cît de mult doream o închisoare. Ochii peretilor vorbeau cu glasul Domnului. „Încălziţi-ne şi veţi primi inelul pe care fecoara îl poartă în pîntec." Şi curgea la inele. Dar degetele prinseră rădăcini Somnul cuprinzîndu-ne-n sînbure. Femeia în negru depăna lînă. Nu ! Toate inelele erau false. Cît de bine, cît de uşor ştiam. Degetele lui mă tăiau în felii egale pe care avea să se urce pînă acolo... Mama mea în colţi cu cîrjele... Mama ta în colţi cu cîrjele. Cît de mult doream glasul de care ne lepădasem. Dacă fecioarele m-ar fi putut auzi, aş fi strigat din rărunchi : aruncaţi cîrjele, aveţi picioare, şi nu există nici vînt, nici frig, nici durere... Şi de sînt, roşul e sortit să hrănească rădăcinile Domnului, oameni buni, lui Dumnezeu i-e foame şi sete, oameni buni ! Şi buzele mi se uscau, mama îmi întindea apa, chip încrustat cu minciuni, călăii noştri rînjeau în oglindă fiecare cu capul celuilalt... Fier roşu ce ne-ai scris în ochi cea mai groaznică lege ! Femeia în Negru îşi reteză mîinile căci începe Masacrul, pămîntenii au furat deja fructul numit laşitate, acum se duc să-l împartă cu copiii şi animalele lor.") la iluminarea rostuitoare a fiinţei („M-ai ajutat mult, / Mi-ai dat din pămîntul tău, / Mîinile tale au frămîntat un aluat nou, / L-ai pus în cuptorul aprins al cerului / Deşi îţi ardeau palmele, / M-ai curăţat / Ca focul de-acum să mă-mbrace-n mireasă." — **Neprihănire)** textele Ioanei Bălan sînt pătrunse de o **tensiune** unică, halucinantă, de o covîrsitoare forţă interioară, la limita între documentul existential şi literatură. Cîştigînd în conciziune („Sufletul i se duce în cer. / Puţin încovoiat de greutatea străină a lucrurilor, / către cei din nervul adîncului apoi se pogoară, / Stringîndu-şi în brate trupul ca pe o mireasă / O clină jertfită." — **Izbăvire)** orchestrîndu-şi cu inteligentă artistică vocile lirice în ample poeme în proză, imposibil de citat şi mai greu de publicat, Ioana Bălan a ajuns la conştiinţa că poezia e o artă dificilă, o **techné** la a cărei esenţă nu ai acces decît prin trăire abisală şi cultură. Poemele Ioanei Bălan mi-au reamintit de o extraordinară carte, în manuscris, a lui Petru Aruştei, pictorul genial din Iaşi, prietenul multora şi al nimănui, carte care aşteaptă din celălalt deceniu să fie publicată, mi-au reamintit de Daniel Turcea, de o a doua carte, inedită, a Domniţei Petri, de unele poeme în proză ale Marcelei Mariana Milcu, de nenumăratele poeme vehemente ale lui Dan David.

Cele peste 300 de pagini dactilografiate, „opera" de pînă azi a unei poete de 22 de ani ne întreţin speranţa că Ioana Bălan va şti să-şi desăvîrşească marele ei talent.

Cezar Ivănescu

Ziua Republicii

Urmare din pag. 1

prea dîrji. Dar ziua de 30 Decembrie 1947 nu era un eveniment oarecare, ci Ziua Republicii lor.

În această Republică se cădea să intri curat, după o dreaptă şi necruţătoare judecată cu tine însuţi. Începea o epocă nouă, simţeau asta, doreau asta ; ei, cei care intrau în această penultimă zi din decembrie vor fi cei care vor pune temelia unei alte orînduiri, a celei mai drepte şi mai înaintate orînduiri — orînduirea socialistă.

Anii care au trecut de-atunci ne-au arătat limpede cît de curate au fost sentimentele părinţilor noştri, cît de mare era setea lor de libertate şi progres, cît de iubită a fost această Românie.

Noi, cei născuţi şi crescuţi, odată cu Republica, pentru noi, românii, nu este o noţiune abstractă, de căutat prin dicţionare, ci însăşi VIAŢA DE FIECARE ZI.

Aurel Nedel : „Primăvara"

CONFABULE

Covorul zburător

Într-o bună zi covorul zburător nu mai vru să zboare. De ce, nimeni nu ştia. Celelalte covoare, din invidie, desigur, pretindeau că el nu mai poate zbura şi de aceea... Şi pentru că nu mai zbura, nemaifiind deci covorul zburător, fu folosit cum se obişnuieşte, acoperind podeaua cine-ştie-unde. Abia acum, cînd nu mai era „zburător", se putea vedea că nu era cel mai frumos covor, nici cel mai mare, ba chiar în unele locuri — atît timp frecat de amatorii de zboruri de agrement — se subţiase bine.

— Vai, ce am ajuns, ofta covorul pe bătător, singurul prilej de a se mai ridica şi el din cînd în cînd deasupra pămîntului.

Şi. Şi noaptea mai ales, apăsat de birou, de scaune, de dulapuri, plîngea de i se rupeau firele, amintindu-şi de frumoasele călătorii în lume de altădată. Trăia şi el, cum trăiesc atîţia, între patru pereţi, dar nu între cei mai frumoşi şi nici măcar importanţi. Se pare chiar că din răutate fusese întins acolo, să fie călcat de la un număr în jos şi nu în sus. Cum să nu plîngă şi să nu se plîngă simţindu-se atît de călcat în picioare. Şi plînse şi plînse şi plînse. Pînă cînd, bineînţeles, fu auzit de cineva.

— Cine plînge acolo ? întrebă Cineva.

— Cine plînge acolo ? întrebă Altcineva.

Şi aşa întrebarea, de la Cineva la Altcineva, şi de la acesta la Altaltcineva, şi aşa mai departe, ajunse la un cineva care răspunse :

— Covorul fost zburător.

— Covorul fost zburător îi răspunde Altcineva lui Cineva.

Aşa s-a aflat de soarta pe cît de nouă, pe atît de tristă a covorului zburător. Cum era şi firesc, soarta sa fu îndreptată spre o podea mai mare, mai frumoasă, luminată ziua de ferestre înalte şi largi, seara de un candelabru cu braţe de cristal autentic. Odată întins aici, mai ales pentru a fi arătat cu mîndrie de Cineva în fosta sa calitate de zburător, se întîmplă o minune : covorul zburător îşi împrospătă culorile, îşi umflă rosăturile, parcă se şi întinse puţin. Ba mai mult, cu cei care călcau din greşeală pe el se petrecea un lucru straniu : zburau. Zburau pur şi simplu. Privindu-i cum zboară, covorul nostru se bucura spunînd :

— Barem să zboare şi ei cum am zburat şi eu.

Astfel trecură anii cum trec duminicile prin viaţa noastră, fără urme. Din ce în ce mai mulţi erau cei care nu-şi aminteau de vremea în care zburase covorul, deşi continuau să-i spună la fel. Pentru aceştia covorul zburător era covorul pe care cine îl calcă zboară.

Iulian Neacşu

Mihnea Gheorghiu

Urmare din pag. a 2-a

tare analitică a pieselor şi a poeziilor, aşadar, de o monografie Shakespeare **sensu stricto.**

Sertarizată în trei despărţituri dispuse cronologic, materia reface drumul vieţii şi al operei într-un vast context istoric, social şi cultural. Reconstituirea împrejurărilor în care a trăit şi a scris lebăda din Avon, talentul literar în sugerarea oamenilor şi a locurilor, a peisajului provincial sau din metropolă, luxuriantă amănuntelor naturale şi arhitectonice au drept efect **notabil evocarea epocii în imagini policrome** cu reliefuri mustind de sevele vieţii. Tabloul Londrei, centrul aristocratic şi suburbiile, moravurile pitoreşti ale claselor de sus şi de jos, este ilustrativ ; ca atitea altele. Pe acest fundal cuprinzător, înviorat de opulenţa culorilor şi vitalitatea uneori debordantă a elementelor alcătuitoare, se detaşează cu vigoare devenirea omului, mai întîi, apoi, îndeosebi în ultimele două părţi, şi aceea a scriitorului. Discutarea poeziilor şi a pieselor, centrifugă şi centripetă, se plachează pe aspecte multiple — ideaţie şi semnificaţii, personaje şi structură, cîştiguri formale şi corespondenţe istorice sau contemporane, teatru şi actori etc. — şi prilejuieşte numeroase accente originale, preluările din Giordano Bruno, de pildă, demonstrînd plusul de noutate şi valoare, în concepţie şi expresia dramatică, înfăptuit de geniul shakespearean în Anglia elisabethană.

După scrierea monografiei Shakespeare, pasionant şi odihnitor interludiu în compania dramaturgului preferat, Mihnea Gheorghiu revine în spaţiile ospitaliere ale literaturilor străine. Direcţiile pe care avansează artele în epoca modernă se continuă în **Dionysos. Eseuri lirice** (1969), avînd, de astădată, o proiecţie mai lungă spre istoria culturii. Mutaţii se săvîrşesc şi în sfera metodologiei critice, preeminenţa eseului cu implicaţii filozofice, în defavoarea celorlalte mijloace, fiind acreditată încă din titlul volumului. Prin mijlocirea asociaţiei evocatoare şi a marilor personalităţi se explorează fonduri şi expresii de universalitate ale culturilor naţionale, operîndu-se relaţionări ce atestă continuitatea formelor de cultură, a ideilor şi a valorilor perene, în universuri nelimitate temporal şi geografic ; prin ele a spiritului creator al umanităţii. Un exemplu agreat de autor, asupra căruia va reveni şi în alte rînduri ? Originea tracă a tragediei. Ideea il aşează, într-un fel, printre acei foarte puţini exponenţi ai protocronismului românesc, care nu se lasă ademeniţi de entuziasme facile şi apreciază calm şi lucid dificultăţile demonstrative nu o dată, la stadiul de acum al cunoştinţelor, de-a dreptul insurmontabile. Asemenea probleme şi altele, cu deplasări asupra aspectelor teoretice, vor fi cuprinse şi în volumele **Scrisori din imediata apropiere** (1971) şi **Scene din viaţa publică** (1972).

Marcate de preferinţă constantă pentru dramaturgie şi cu zăboviri mai îndelungi asupra literaturilor americană şi engleză, preocupările universaliste demonstrează, în cazul lui Mihnea Gheorghiu, o cunoaştere profundă a fenomenologiei creaţiei din epoca modernă şi contemporană, specialistul formulînd şi transferînd intenţional numeroase observaţii de amplă generalitate în sfera integratoare a istoriei şi filozofiei culturii. Multe din ele reacţii prompte la manifestări imediate în viaţa spirituală a obştei, studiile istorico-literare şi eseurile se întregesc printr-o rodnică activitate de traducător ; de asemenea cu insistenţe pe direcţia pregătirii de specialitate.

O cronică a epocii

Urmare din pag. 1

acestea, am convingerea că transilvăneanul robust, care şi-a asumat scrisul ca pe un destin cu rigori incredibile, este unul din marii noştri romancieri, cu vocaţie indiscutabilă pentru fresca socială. Rareori în literatura noastră a reuşit cineva să descrie atît de precis şi de convingător un proces istoric şi consecinţele sale asupra oamenilor. Ion Lăncrănjan este un cronicar al epocii, cu o etică de justiţiar şi cu participare pătimaşă la înălţările şi căderile noastre. Şi-a ales drumul cel mai spinos, voind că spună totul contemporanilor, înfăţişîndu-le o oglindă imposibil suportat. Am putea să recunoaştem în cele din urmă grandoarea unui autor care-şi asumă cu atîta bărbăţie neplăcerile stîrnite de cărţile sale. El continuă să-şi zidească opera, cu o pacientă de constructor din vechime, adună tomuri masive, pline de personaje aspre şi frumoase, alături de lichele, în timp ce răuvoitorii săi publică notiţe prin gazete.

O carte exemplară este **Drumul ciinelui,** mai ales pentru intuiţia prozatorului şi caracterul fundamental al opţiunii sale artistice. Ion Lăncrănjan cunoaşte secretul permanenţei unei cărţi de literatură, ştie să-şi aleagă terenul pe care clădeşte. El porneşte de la un motiv de mare simplitate, dar încărcat de dramatism. O mamă rămîne cu doi copii din şapte, iar ei sînt învrăjbiţi de opţiuni contrarii, într-un climat de tensiune politică. Un frate îl împuşcă pe celălalt, într-un moment de neînţelegere, iar mama îl omoară pe cel rămas şi se sinucide, aruncîndu-se într-o copcă, în timp ce pădurile de pe dealurile din apropiere coboară parcă într-o procesiune funebră. Iată un subiect care nu te poate lăsa indiferent ! Cînd umanitatea este atît de încercată, încît fraţii se împuşcă între ei pentru idealurile lor, iar părinţii îşi omoară copii, sîntem provocaţi la probleme de conştiinţă cu ampioare neobişnuită. Nu altul este resortul literaturii tragice dintotdeauna. Monumentalitatea ia naştere din forţa întîmplărilor create de autor. Un personaj îşi omoară tatăl şi trăieşte cu mama sa... O femeie geloasă îşi ucide copiii pentru a se răzbuna pe soţul infidel... Un prinţ află că unchiul său îi ucisese tatăl şi apoi il vede pe asasin în patul mamei sale prea iubite... Numai contemplînd „aceste prea urite fapte" omul poate încerca să fie mai bun, înfruntînd propria noastră condiţie, ne putem depăşi. Mutatis-mutandis, intuiţia scriitorului adevărat i-a spus lui Ion Lăncrănjan că numai faptele pe măsura epocii, atît bune, cît şi rele, sînt capabile să edifice o umanitate cu dimensiuni morale excepţionale. Procesul de purificare a sufletului omenesc este mai adînc, atunci cînd avem de-a face cu proba răului, cînd vedem cu ochii noştri ce monştri poate naşte somnul raţiunii, şi avem curajul de a privi adevărul în faţă. Dar nu răul întîmplător şi nesemnificativ, ci acela care se bazează pe structura şi chiar pe calităţile noastre morale. A crede într-o idee este stimabil, dar a exagera înseamnă fanatism şi duce la crimă. Societatea are nevoie de cetăţeni disciplinaţi, altfel degenerează în anarhie. Supunerea oarbă devine însă la fel de primejdioasă şi atenuează calitatea de om. Mihai, personajul din **Drumul ciinelui,** ajunge periculos atunci cînd nu mai răspunde întrebărilor chinuitoare ale conştiinţei sale şi se abandonează rigorilor exterioare ale disciplinei şi soluţiilor abstracte propuse de o doctrină valabilă în spiritul ei, dar folosită de acest personaj în mod abuziv. Mihai încearcă să forţeze realitatea, pentru a grăbi un curs firesc : Jilu dimpotrivă, lasă totul în seama ei şi ajunge o jucărie a istoriei, neştiind pentru ce trăieşte, după cum nu va şti pentru ce moare. Sînt două ipoteze ale dezorientării posibile, atunci cînd istoria se prăbuşeşte asupra oamenilor şi-i găseşte nepregătiţi. Este imposibil să aştepţi din partea unui ţăran ardelean să considere că idealul său de respectabilitate nu face doi bani şi că Goga a fost un duşman al poporului, aşa cum voia Mihai. După cum labilitatea morală a lui Jilu părea desigur bolnăvicioasă omului care-şi imagina suprema realizare sub forma întoarcerii acasă şi a prosperităţii alături de satul său.

Drumul ciinelui este şi o carte de dezbatere a ideilor care i-au animat pe cei doi fraţi. Am putea crede la un moment dat că fugarul este tratat cu mai multă îngăduinţă, dar tocmai această trăsătură dovedeşte adîncimea vocaţiei prozatorului. Jilu este „fiul risipitor", în cinstea căruia mama este gata să taie viţelul cel gras şi să-i ierte toate rătăcirile. Ceea ce-l condamnă să moară nu sînt declaraţiile fratelui său, care ar putea să fie mai „ferme", dacă nuvela ar fi fost mai proastă, nici o privire de gheaţă a mamei, care ar fi făcut textul incredibil, ci însăşi ruperea sa de ţară şi imposibilitatea de a se integra în noul curs al lucrurilor, faptul că rămîne în afară, deşi este purtat de patima unui atît de mare dor de ţară. El este totuşi un om, iar nu o fiară care întruchipează toate relele de pe pămînt. De altfel, Jilu reprezintă în **Drumul ciinelui** artificiul prin care prozatorul ne introduce în problematica reală a cărţii şi ne pune în contact cu realitatea lumii. El este un rătăcitor pe plaiuri diferite, în momente semnificative ale războiului şi ale perioadei postbelice, este mijlocul prin care autorul încearcă mica frescă a evenimentelor. Sînt evocate, ca într-o părere, printr-un fel de monotonie plină de efect a povestirii, atrocităţi incredibile. Jilu ajunge să piardă, odată cu numele şi natura de om, iar întoarcerea acasă este gîndită sub semnul regăsirii sale. În străinătate, lui Jilu i se refuză bucuriile fundamentale, de tată şi de om aşezat, pentru că nicăieri nu putea să-şi găsească locul, decît în satul lui. Este un element de gîndire ardelenească, o moştenire a temei ruperii de matcă, dar nu la modul nostalgic şi sentimental, ci cu accente tragice, cînd orice greşeală se pedepseşte cu viaţa. Jilu se întoarce să moară, simţim asta din primele rînduri, iar frigul teribil al iernii şi absenta din privirile sale au caracter de preludiu al sfîrşitului. Supărătoare mi s-a părut numai „despreitatea" prea mare, faptul că autorul se referă, prin Jilu, la evenimente, fără să-şi pună personajele să le trăiască „la vedere". Ca să spun aşa „trece în revistă" prea mult, avînd voluptatea adunării faptelor, alunecînd uneori în descriptivism. Cred că trebuia căutată o formă artistică, pentru evenimente, alta decît relatarea, vorbirea „despre" ceva, era nevoie de o logică a lor, anume pentru această carte.

Drumul ciinelui este o carte de adîncă răspundere, capabilă să definească opţiunile artistice ale unui mare scriitor. Nu văd de ce adeziunea la realitate a unui scriitor ca Ion Lăncrănjan ar fi mai puţin semnificativă decît prostia stilizată a cutărui autor de cafenea, a cărui lectură face să tremure de plăcere pe mulţi dintre criticii noştri.

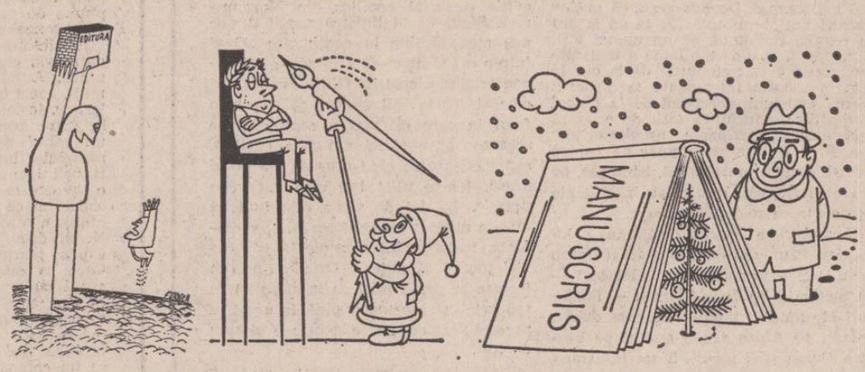

TRAIAN FURNEA

atelier literar
poșta redacției

GH. SM.: O serie de lucruri frumoase (pe lîngă altele de trudnică strungărie fără viață...): „Interior cu scăunel", „Poem fiziologic", „Verbul și carnea", „Tratat despre suplicii". „Camera vie", „Rugul materiei" (încă perfectibil, un final slab), „Fidelitate", „Consultație primăvara", „Duminică" și altele (insuficient finisate).

OPREA D. PARASCHIV: Ați transcris binecunoscuta „Frumoasa mea cu ochii verzi" (e drept, cu unele mici schimbări, care țin de analfabetismul dv. personal!...) și ați iscălit-o cu numele dv. Nu e frumos! E și riscant, dealtfel, pentru că, în Codul penal, există și un articol (care, e-adevărat, nu prea se aplică...) unde asemenea „transcrieri" sînt socotite **furt calificat** și aduc făptașului, ca oricărui găinar obișnuit, sancțiuni penale severe: amenzi, pușcărie, etc. Ținînd seama de avantajele cu totul neînsemnate pe care le puteți obține prin acest „procedeu", precum și lipsa dv. de experiență și îndemînare în acest domeniu (să furi tocmai „Frumoasa mea cu ochii verzi" !?...), riscurile sînt într-adevăr mult prea mari!... Tot furtul de găini rămîne mai rentabil!...

J. M. VADISLAV Nu se văd: schimbările, îmbunătățirile, de care vorbiți. Textul e la fel de incilcit și confuz. Nici acum nu se știe întotdeauna cine vorbește, despre cine e vorba (de p. pag. 2, „și ca și cum ar fi vrut să recupereze din timpul pierdut"... — cine ar fi vrut? sau: „Cati provoca neliniște în porii ei"... — ai cui?, etc., etc.). Nici acum nu există o delimitare clară între real și închipuire — perdele, lumină, fluturi, acvarii etc. — iar închipuirile nu se știe cui aparțin: personajelor, autoarei?... Totul se înecă într-o puzderie de mici amănunte, aglomerate, intempestive, care întrerup mereu și, pînă la urmă, încîlcesc ori dizolvă, risipesc firul relatării. Sînt și multe neglijențe, inconsecvențe (de p., „Cati intră, ieșe și mîncărurile nu se mai sfîrșesc", după ce cu cîteva pagini înainte ni se spusese că gazda „aducea cozonac și un tort" și că **„petrecerea era pe sfîrșite"**... etc.). Expresia e, în general, greoaie, șovăitoare, de multe ori stîngace, iar nesiguranța timpurilor verbale, lipsite de consecvență (și consecuție!...) nu face decît să mărească neorînduiala și confuzia textului. Nu putem desprinde, deocamdată, concluzii

Desene de
Daniela Stingă Ionescu

optimiste. Ar fi bine, pentru edificare, să încercați a povesti, simplu, fără descrieri și analize complicate, savante, o întîmplare oarecare, de toate zilele. Ar putea fi un test concludent.

VERONICA FILIP: Pagini șovăitoare, inegale, în care, uneori, se ivesc și zvonuri de poezie („Detalii", „Popas", „Deschideri", „Planuri").

MARIUS DUMITRESCU: „Observațiile au fost binefăcătoare" — ziceți — dar, chiar de la prima pagină, ne oferiți aceleași „perle" de falsă fantezie și extravaganță de gust dubios, ca, de pildă, „Cînd ne fardăm un ochi cu pălării" (?!), ori „ceaiul îndulcit cu ziare vechi (?!), etc. Un drum greșit, nesincer și neserios, care nu poate duce spre poezie.

FURDA: Mici povestiri fanteziste, uneori cu oarecare tîlc, inteligente și spirituale, curat scrise, făgăduind evoluții interesante. În celălalt plic, versuri inrudite în manieră și substanță („Poezie patriotică", „Rațiune inversă") și un savuros „Eu".

EM. BĂLȚIANU: O recoltă slabă, mai aproape de cronica rimată, reluînd, iar și iar, vechi motive și imagini, de care nu reușiți să vă despărțiți cam de multă vreme. Singurul lucru nou, frumos, cu simțire și spontaneitate, cu mai mult efort de esențializare, care iese din făgașul rutinei și monotoniei, e „Neputința". Ceva e și în „Amintire", dar ce rău sună, stridențt, barbar, în context, o serie de termeni (mai veche meteahnă a dv.) ca **dispensez, inconsistent,** etc.!...

I.D.D.: Mai bune ni s-au părut cele care reușesc să evite riscurile și impasurile unei formule greoaie, rigide, dificile, hermetizante: „Bogății simple", „Călătorie", „Spre o țară de vis", „Aș fi vrut", „Regăsindu-te". Frumos e și catrenul final din „Senzație toamnă".

G. M. BUC.: Neașteptat de slabe, uscate, „făcute" (doar cîteva mai înfiripate: „În fapt de seară", „Abia o părere", „Sufletul", „Coroană"). N-am înțeles ce rost are ciudatul „împrumut" (nemărturisit!) atît de însăilat, stîngaci și strident, din „Zilnic". Aveți grijă: e o treabă foarte riscantă și copromițătoare!

C. Alexandrescu (Bacău), H. Mocanu (Cluj), Jerca Vasile: Nu vă putem răspunde decît în cadrul acestei rubrici. Reveniți, deci, cu un pseudonim. **Germinia Șercău, Mihai Grancea, Elena Mafteucă, Șt. Filipo-Dolj, A. Gyuris** (ceva, în „Grîul"), **Udrea Const. Doru, D. Buduianu, Stan Daniel Dian Turda:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

O livadă

Furtunilor de nisip
și ghețarilor veșnici
vîntului năuc
ierburilor crescute pe ziduri
mersului tiris
frunții nedesprinse din lut
le voi spune
negreșit
într-o zi
aici
în fiecare primăvară
înfloreste
o livadă...

G.M. BUCOVICIOR

Bogății simple

De la o margine la alta
larg suflu de trecere
a bobului în holdă-nspumată.
stau lîngă o păpădie și zbor
prin interstițiile privirii,
pe liniile magnetice-ale creșterii.
Copilărie, ai fost ? Sau mîndru
revii în rotocoalele cîmpului
jucîndu-te,
primenindu-te,
rizînd :
țara pentru cine știe s-o afle
e un vis de copil !

IOAN DUMITRU DENCIU

La umbra vremii

Eu nu sînt cuvînt
ploaia spală cerneala și
iată-mă iarăși pămînt
cu rădăcini
în loc de inimă și plămîni
cu încolțiri și porunci de străbuni
pasul meu nu e gînd
ci carne așteptînd
la gura sobei
stai și ascultă –
bulgării cad
se răstește țărîna la stele :
lumina se leapădă
în tăcere de
piele.

D. BORCEA

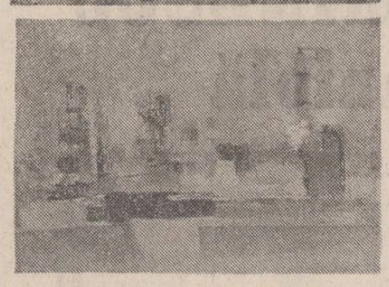

Gheorghe Mocanu : „Flori", „Casa copilăriei" (stînga, sus) „Coloanele cerului" (stînga, jos)

Ploaie caldă

Și-acum, o ploaie caldă
și norii grei, ugere de bivoliță,
curg, parcă, lacrimi din sare
triste ca o dragoste uitată,
norii grei, norii de altă dată,
și sîsîitul lor de guște...
În văzduh, numai ceară și aur,
stropii sclipesc pe poteci –
placheu de curcubee –
Voci care-ncep și se sting,
ploaia caldă de-acum
atît de-albastră, de pură, de caldă,
aidoma privirii unui plugar bătrîn
cu brațul streașină,
pe aripa unui tractor nou-nout.

IONEL MĂLĂIA

Lumină

În lutul fertil
Explodează semințe subtile
Și din tăceri subterane
Urcă aurul limpede în bărăgane.
Priviți, crește grîul peste istoria noastră !
Sîngele bunilor noștri străbuni se întoarce-lumină.

VIOREL FLOROIU

Prefixul plinii

Ci iată neputinciosul fir de grîu :
bătaia soarelui îl înclină
și tot ea-l ridică îi dă friu
așezîndu-l demn în rădăcină

Fala lui acum e acest spic
în care-și face de lucru un strop de soare
provocînd și transformînd nimicul din nimic
izvodind materie, neasemuită sărbătoare.

MIHAI CRAIESCU

Sufletul nostru

Culoarea sufletului nostru
are culoarea cămășilor de in

în alesul alb
dorm împreună

omul,
pămîntul, soarele și rîul.

VASILE TRIF

Un mare artist

Înainte de toate omul Florin Pucă este o personalitate cu un mod artistic de viață. Graficianul din el a găsit de cuviință să reducă spectrul culorilor la două esențiale : alb-negru, ambele având corespondențe imperioase de exprimare în sufletul său alb de milenii de umanism și în chipul său noptatec de înger adult, aproape bătrîn. Această afirmație poate fi validată de oricare dintre lucrările incomparabile cu care ne-a bucurat ochii artistul, pentru că pretutindeni vom întîlni cel puțin un semn caracteristic aparținînd ființei sale reale. Peisajele cu care-și învecinează el chipul reușesc mai bine decît tot ce-am văzut să dea un prestigios statut irealității, vocația sa neființă nici o clipă în slujba absurdului, ci în căutarea unei metarealități. Din lupta luminii cu întunericul învinge numai viziunea sau învinge viziunile de vis ale artistului în care este posibil ca din aripa unei păsări în zbor să crească un plop, dintr-o pană să se înalțe o luminare arzînd, cai speriați să alerge printr-un salon cu un unic perete înalt pînă la soare, hăituiți de păzitori cu chip de păsări, o pădure de arbori și coloane să plutească deasupra unui diluviu, un vînt de săgeți să treacă printr-o turmă de animale blajine și la o depărtare de ani tot ele să vadă cu uimire animalul ce le vina rănit de moarte, fete crescînd cu grație din trunchiuri de copaci, poduri peste ape nesfîrșite, etaje de regnuri întregi fugind de noapte și moarte. Florin Pucă n-are timp și nici cum să se descurce în viață, el n-are nici casă bunăoară, nici atelier și tocmai de aceea în viziunea sa unica locuință care i s-ar potrivi este un îndepărtat, inaccesibil castel, leit motiv aproape al tuturor lucrărilor sale. El se vede pe sine dormind cu un ochi deschis pe una din coloanele acelui obsedant castel iar de cealaltă parte e adormit chipul celei mai frumoase femei, vegheați amîndoi de o pasăre albă și mare cît ziua cea mai lungă. O numeroasă familie stă în jurul unei mese, dar cînd privești mai atent vezi că toți membrii ei seamănă leit, sînt una și aceeași persoană. Personajul multiplicat al lui Florin Pucă poate să joace sîrba pe fundul unei ciclopice butelii sau fiind singur să stea de vorbă cu un popor de sticle așa cum ar conversa cu un mare grup de prieteni. Numai Florin Pucă este capabil ca din două culori, alb și negru, să ne dea iluzia că în fața noastră se află un păun adevărat, pasărea dăruită cu attîea culori ale căror tonuri sînt greu de reprodus chiar de aparatele de fotografiat.

Soarele este aproape nelipsit din tablourile acestui mare artist : sore soare aspiră și se duc toate peisajele sale de vis ca niște „colonii de lumi pierdute". Realitatea pe care trăiește sensibilitatea artistului are nevoie ca de aer de viziunile sale metareale : lui i-ar trebui un atelier cît un platou solar, lui i-ar trebui o casă de artist suveran. Florin Pucă populează toate razele soarelui cu chipul său și organizează o incredibilă metaforfozare de specii și regnuri într-un babilon ontologic. Am scris aceste rînduri despre Florin Pucă pentru că nemaivăzîndu-l de multă vreme, ieri cînd l-am reîntîlnit mi s-a părut retras și abătut, într-o stare de atracție tipică celei din glossa eminesciană și-am zis c-ar fi timpul ca acest mare artist al nostru să se simtă mai bine.

Gheorghe Pituț

ERATĂ :

În poemul **Moartea lupului** de Alfred de Vigny, apărut în numărul precedent al revistei noastre, următoarele versuri se vor citi după cum urmează : „Și-acoperind lucirea oțelelor la flinte, / Dînd crengile în lături, **pornirăm** înainte // O, semănau cu-acestia : plăcerea cu **plăcere**, / Dar lupii-căței**a**ndri **fac** tumbele-n tăcere, // Știind că între ziduri, în somn de ore sparte, / Pîndește-ntruna omul, dușmanul **lor** de moarte. // Și-atunci, într-o zvîrnire, cu gura-i arzătoare / Pe cîinele din **față** îl prinse cu turbare, / Și, fără-a vrea să știe că se sfîrșește-**aci**, / Mari, ochii îi închise și, neurlînd, muri !

La anunțul privind rezultatele concursului literar : TINERETEA PATRIEI trebuie adăugate următoarele premii :

Mariana Stanciu, pr. II poezie, cenaclul literar M. Sadoveanu. Teodora Moțet Ardeleanu, pr. III poezie, cenaclul literar M. Sadoveanu.

Facem cuvenita rectificare.

Poezie și analiză

Urmare din pag. 1

tuturor structurilor care populează „inceputurile poeziei române". Criticul dă, nici vorbă, o dovadă palpabilă de **participare** și fraza lui, de obicei scurtă, strînsă, penetrantă, se deschide adesea spre calde și intime orizonturi de simpatie : „Ienăchiță, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Alecsandri... sînt, cum spune și titlul acestei cărți, **poeți ai matinalului,** trăiesc și scriu într-o **dimineață** a spiritului : cu neliniște, cu orgoliu, cu un irepresibil sentiment că totul trebuie **început, întemeiat, desăvîrșit** în cel mai scurt timp. Ca romantici, ei iubesc inserarea și își dau întîlnire la **miezul nopții** în mijlocul unei naturi pline de semne premonitorii, însă spiritul lor păstrează în toate situațiile prospețimea și fervoarea matinală. Spaima și orgoliul, neliniștea și îndrăzneala, specifice spiritului întemeietor, merg mereu împreună, într-o competiție virilă, loială".

Nu numai știință, metodă, tehnică sau artă critică, oricum vrem să le numim, îți trebuie ca să-ți apropii o poezie care, așa cum e aceasta de față, deși **vorbește** mult, se lasă cu greu descifrată în mesajele ei latente, în fluxul ei înșelător de afirmații și negații, de seducții și terori. Se cere ceva mai mult, de ordinul rafinamentului intelectual și al dispoziției afective, pentru a străbate, dincolo de desuetudini și straturi prăfuite, la nucleul ei adevărat de farmec și incintare. Eugen Simion posedă acest rafinament, această **dedulcire** a gîndului și a simțirii, gustă evident spectacolul și spectaculosul, îi place regia, scenariul și inscenarea, are simțul jocului, al **petrecerii,** al limbajului pitoresc și piperat. Cu acest eseu, el își afirmă categoric, mai vizibil decît în alte cărți, un certificat de apartenență muntenească. Ni-l putem închipui pe critic nu numai grav și serios în a-și desfășura sistemul de lectură, atît de bine pus la punct, dar și jubilînd în secret la ceea ce i se oferă și la ceea ce descoperă. Cartea, foarte riguroasă și atacînd probleme dintre cele mai **ardente** ale poeziei, de atunci și de astăzi, conține o doză de nedisimulat amuzament, de satisfacție interioară și antrenament destins, cordial, neînfricoșîndu-se nici de chestiuni mai complicate ale istoriei literare, nici de laturile mai delicate ale vieții. Un ochi proasoăt, surizător cu înțelepciune și clipind atoateințelegător, scotocește textele, o mînă abilă, exersată demontează și montează versurile într-o demonstrație nu numai competentă, călăuzită de idei și fantezie critică, dar, deopotrivă, seducătoare, plăcută, demonstrație ce concurează prin farmecul ei nesecat inventiv farmecul însuși al unor subtile sensibilități.

Un debit ieșit din comun al frazelor, corespondent sensibil al lecturii **pluraliste,** ne încredințează, dacă mai era nevoie, de plăcerea scrisului, de **ușurința** participativă a așternerii gîndurilor pe hîrtie. Pe Eugen Simion îl **prinde** tema, lucru nu atît de lesne de înfăptuit precum s-ar crede. Are idei, are material, are un vocabular critic bine fixat și asimilat, pagina întreagă denotă efervescență. Și cu toate acestea, sîntem departe de **transa** interpretativă, de **narcoza** echivalentelor perceptibile la un I. Negoițescu, eminent critic al poeziei române de început. Nici „furia mimetică" (G. Poulet) a lui Jean-Pierre Richard, ale cărui principii de critică tematică Eugen Simion le adoptă în mod creator, nu-l stăpînește pe autorul **Dimineții poeților.** El este interesat nu numai de „cortegiul senzațiilor", dar preocupat și de planurile existenței și activității active, de morală, politică, ideologie, referindu-se de a-și verifica uneori ipotezele prin biografia autorilor pe care îi comentează. Exactă, aplicată, fără supralicitări, critica lui Eugen Simion are umor și ironie, chiar în plinul celei mai intime descripții. Obiectul critic este așezat de regulă într-o zonă acceptabilă, de apropiere-depărtare, încît să nu copleșească spiritul și să întunece rațiunea. Într-un spațiu al poeziei (și al literaturii în genere), unde exagerările sînt curente, atît în plus, cît și în minus, Eugen Simion readuce echilibrul. El ocolește cu grijă supoziția riscantă, mirajul priorității formale sau al modernității silite. Desi limbajul lecturii sale critice este un limbaj eminamente modern, apelînd la **noțiunile de spațiu** liric, peisaj, spațiu securizant, figuri ale spiritului creator, ceea ce contează pentru Eugen Simion este, înainte de toate, **finalitatea poeziei,** legitimarea ei printr-o atitudine existențială discernabilă. Nici o clipă Eugen Simion nu **silește** textele, din necesități de demonstrație partizană, actualitatea lor, atîta cîtă este, reiese din modul creatorului de a se situa în fața realității. Este o critică cu picioarele pe pămînt, într-un loc în care alții se abandonează deplasărilor aberante. Criticul se păzește de „degetul mustrător" al operei care împiedică operațiunea critică să bată cîmpii, iar citatul următor e elo-

Gheorghe Mocanu : „Crepuscul"

vent pentru „limitele" pe care le permite interpretării : „Heliade încearcă să explice o inexplicație, să justifice ceea ce nu vrea sau nu poate să justifice. Gîndul nostru fuge spre planul mai adînc al creației, limba necunoscută, taina putînd fi chiar taina, limba poeziei. Să dobîndească, oare, Heliade, într-o clipă de revelație, sentimentul imposibilității de a comunica totul, el care exprimă, de regulă, toate lucrurile și ceva pe deasupra? Oprim seria întrebărilor aici. «Poruncitorul deget» din poem ne face atenți să nu greșim". Această atitudine loială (loialitatea lui Eugen Simion se vede și din felul cum își confruntă părerile cu alte referințe) operează la instaurarea unui climat de incredere, acordă soliditate paginii scrise. Dacă critica tematistă a lui Jean-Pierre Richard patronează demersul critic al lui Eugen Simion prin accentul deosebit pus pe formele pozitive, materiale, terestre ale imaginarului, G. Călinescu rămîne, cel puțin aici, un reper constant al bunului simț în ce privește **întinderea** fanteziei critice, corectate de umor și de o sănătoasă perspectivă a realităților operei.

Lăsînd deoparte numeroase și fine sugestii, bogate și incitante lecturi din eseul lui Eugen Simion, să ne mulțumim a rezuma studiul său pe două direcții care ni se par fundamentale, atît pentru opțiunile criticului, cît și pentru dezvăluirea mentalității și particularităților autorilor comentați (Văcărești, Vasile Cîrlova, I.H. Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, C. Conachi, Anton Pann) Aceste direcții ar fi, pe de o parte, **conștientizarea,** pe de alta, **materializarea** procesului liric. Prima tendință se afirmă prin apariția **conștiinței scrisului,** prin detectarea la primii noștri poeți a unui „mod propriu de a **gîndi** și de a **scrie** poezia". Acești autori, cercetați pînă acum, dincolo de valorificarea estetică, îndeosebi prin surse și modele, sînt **constrînși** să răspundă la întrebarea esențială, de unde începe o literatură : ce înseamnă pentru ei **actul de a scrie ?** Faptul că „nașterea conștiinței lirice este determinată — așa cum constată Eugen Simion — la cei mai mulți dintre poeții de la începutul secolului al XIX-lea, de apariția conștiinței erotice" nu diminuează gravitatea nici a întrebării, nici a răspunsului, pentru că **„arta de a iubi** a creat o artă de a scrie", cu alte cuvinte a sensibilizat sufletul, a relevat ființa individuală, a deschis porțile spiritului și totodată pe cele ale expresiei. Omul (poetul) din epocă a luat act de existența lui prin revelația pasiunii. Surprinzător este de a vedea — în suita de eseuri a lui Eugen Simion — că poezia de început rezistă acestui dificil examen al conștiinței și al pasiunii, așa cum va rezista cu succes tuturor solicitărilor de nou limbaj critic pe care i le impune autorul **Dimineții poeților.**

Un aer de spiritualitate întovărășește toată această investigație inedită și inventivă, ce pune poezia noastră de început mai degrabă la sursa trubadurescă decît la aceea neoanacreontică. Eugen Simion e imbatabil în a analiza percepția lumii fizice, contactul cu elementele materiei, preferințele, opțiunile și adeziunile creatorilor pentru universul dinafară, chiar dacă soluția lui, să spunem, coincide cu soluția unanim acceptată : toți poeții din epocă acordă mai mare prețuire realității literaturii decît realului propriu-zis ! Tendința spre materializarea, spre particularizarea imaginarului poetic începe însă acum și își așteaptă împlinirea prin ivirea lui Eminescu. Neașteptată și totuși pliindu-se exact pe turnura acestui studiu efervescent și vitalist este o altă propunere avansată de critic : majoritatea acestor poeți care, prin tînguirile lor erotice, adesea excesive, pot lăsa impresia unor structuri și temperamente efeminate, bolnăvicioase, la limita normalității au conștiință de întemeietori, conștiință echilibrată și stabilizatoare, boala afectată fiind cel mai frecvent o „metaforă a vitalității". Numai de depresiune reală și afazie n-au suferit acești autori care, cum inspirat zice criticul, „într-o superbă diminețță a imaginației lor au întemeiat poezia română modernă".

Eseul lui Eugen Simion este o carte vie, generoasă, plină de sugestii și extrem de agreabilă la lectură.

Răm ăşagul

Urmare din pag. a 8-a

bombardier din grupul Piramiderilor fără permisiunea lui Compton Mareea Razantă condusă de Ent mai avea printre pasagerii ei un cîine, mascota Rutsy, cîțiva aviatori negri, un canadian — sergentul Blase Dillman — luat ca mecanic-navigator la bordul lui „Daisy Mae", și chiar un japonez, Ben Kuroki, cetățean al Statelor Unite, agent al unei firme de mașini agricole, despre care autorii cărții „Ploiești" spun că, după lovitura japoneză asupra Pearl Harborului ar fi fost refuzat la incorporare, dar acceptat în cele din urmă, și încadrat ca mitralior în Circul Ambulant.

Toate statele americane erau reprezentate în efectivul uman al lui Tidalwave, inclusiv districtul Columbia. Pe lîngă americanii „sută la sută" făceau parte din diferite echipaje membrii ai unor familii de emigranți din țările cotropite de fasciști, un locotenent de origine poloneză, Stanislas Podolak — la bordul bombardierului „Sweet Adeline" (Dulcea Adelină), botezat astfel după numele logodnicei polonezului, care se oferise voluntară în război, servind în cadrul corpului medical al armatei —, apoi un grec, John T. Blackis, pilot pe „Scheherazade", un italian, Guido Gioana, bombardier pe „Daisy Mae"... Și mai era un băiat pasionat de lecturi, Howard Dickson, „Dick", la bordul lui „Euroclydon", care întotdeauna își lua cu el o carte, s-o citească în timpul zborului... Aveam să-l găsesc mort în livada cu nuci de la marginea cartierului Moți...

Acum, Mareea Razantă se apropia de Dunăre.

Pe Valea Prahovei, Gerstemberg trecuse de Cîmpina.

Duelul morții avea să înceapă peste o jumătate de ceas.

RESPIRĂRI

Beduinul

● **Beduinul, pe cînd stătea cocoțat pe dromaderă, zări în pustia nisipoasă a deșertului un os zimbitor.**

De bunăseamă, și-a zis beduinul, e un os de leu care și-a lăsat pe aicea prin deșert oasele alergînd după Morgana.

D'asta e zimbitor osul, mai zise beduinul în sinea sa căutînd-o peste dunele de nisip, în dreapta și în stînga pe Morgana.

Haidem, mai zise el dromaderei, și se duseră în deșert, de-a dreptul spre orizont, zîmbind, în căutarea surîsului.

Nichita Stănescu

Trageți brazda, măi flăcăi

Urmare din pag. 1

s-a urcat pe leagăn, împreună c-un nepot și c-un cumnat și au pornit, florile dalbe, către poarta raiului, ziurel de ziuă, unde paște turna zîmbrului.

Seara nu s-au întors, nici noaptea, nici a doua zi, trageți brazda măi flăcăi, iar în a treia zi, cînd ninsese tîmp de o noapte și era troianul cît gardul, frate-meu George care ședea la moară ca să macine grîu pentru plăcinte, a venit acasă plîngînd, cu caii noștri înhămați numai la roțile din față ale căruței și strigînd: „Pe tata l-au mîncat lupii!". Am înhămat caii la sanie, eu și un vecin, și am trecut în Baltă. Tata, cumnatul lui și nepotul dădeau în spic bogat, laolaltă cu un popă și un dascăl, pe care-i opriseră să le sfințească băutura, după datină. În timpul cetaniei, trecuse pe acolo și un lup și proștii ăia de cai (pe care pînă la urmă hoții ni i-au furat) rupseseră căruța în două de frică. Va să zică, tata și încă doi inși, dă-i domnului doamne, au plecat la vînătoare și din trei s-au întors cinci, fiindcă i-au adus la noi, pentru două zile, și pe popă și pe dascăl.

2. — Greșelile mele sînt multe și nu văd de ce se îndeasă unii să mi le numere ei, atîta vreme, cît mie nu mi-e rușine să le spun singur. Marți, 23 decembrie, anul ăsta fiind la Sinaia și plimbîndu-mă degerat pe lîngă gară, în așteptarea autobuzului care să mă ducă pe Cumpătul, m-am suit, din nebăgare de seamă în trenul de Brașov și m-am dat jos la Busteni, convins că voi găsi acolo un autobuz mai demn de încrederea noastră. N-am găsit și nici n-am să vă spun cum am petrecut noaptea (punctul doi rămîne, deci, să fie punctul 1 al articolelor viitoare), mi-e drag însă cînd mă gîndesc că am trăit cu lăcomie una dintre cele mai frumoase seri din viața mea. Trenul înainta încet prin ninsoare. Și toate casele pe lîngă care treceam desenate cu zimbet albastru, cu înserare proaspătă, cu tihnă, cu prelungiri de Isus în basm, arătau în fereastră cîte un brad în care scînteiau lumini. Munții Carpați ai României se închegau din mici catedrale ninse și cu vitraliile ciocnindu-se de la egal la egal cu poezia. Potop de case în care timpul intra să se odihnească, potop de lumini smulse din buzunare secrete, din taină nedeslușită, din nemurire, și pe deasupra atoate potop peste potop de brazi, urcînd fruntea muntelui ca să privească în răsăritul stelei de pe fruntea zîmbrului cîmpia de a doua zi. Toată colinda griului.

NIC. NICOLAESCU — CRISTIAN MIHAILESCU — SORIN POSTOLACHE — MIHAI PINZARU-PIM — AUREL ȘTEFAN ALEXANDRESCU

mapamond

CRONICA TRADUCERILOR

Un nou EMINESCU în spaniolă

Seria bilingvă de poezie românească a editurii **Minerva**, al cărei prestigiu îl văd definitiv consolidat, cel puțin la noi (din păcate nu s-a făcut destul pentru difuzarea ei pe scară largă și peste hotare), s-a îmbogățit recent cu un Mihai Eminescu: **Poezii / Poemas,** în versiunea spaniolă a unuia dintre cei mai competenți, entuziaști și laborioși prieteni și propagatori pe care literatura noastră i-a dobîndit în ultimul timp, poetul chilian Omar Lara.

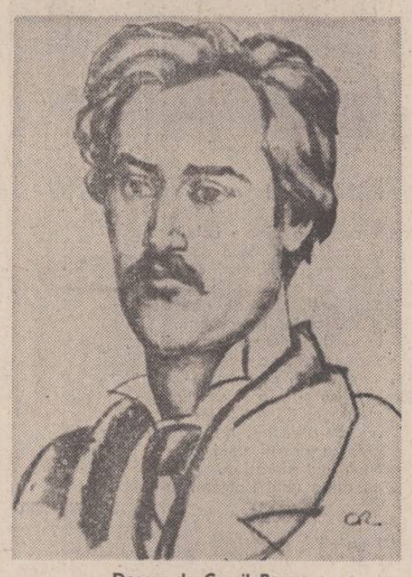

Desen de Camil Ressu

Un asemenea demers, față de care, fiind vorba de poetul **nostru** național, sîntem tentați — oricît am accepta, în principiu, traductibilitatea poeziei — să multiplicăm, inconștient sau nu, obiecțiile și rezervele (mai ales cnd facem parte din „breasla" circotașă a filologilor), ridică problema unei teorii „parțiale" a traducerii, care, cu cuvintele autorului versiunii de față, „...ar putea să se refere la un singur poet, sau chiar la poeme individuale" **(Cuvîntul traducătorului,** p. 36). Pe această cale, trebuie să evaluăm cu seninătate traductibilitatea textului eminescian, nu în principiu, ci avînd ca limbă-țintă, spaniola. Căci traducerea — s-a mai spus, însă nu trebuie să ostenim a o repeta — are ca premisă o inteligență **critică,** în stare a selecta, dintre multiplele valențe ale textului-sursă, o **structură acceptabilă.** De corectitudinea opțiunii operate în acest „moment epistemologic" depinde, mai mult decît de factorul aleatoriu al talentului ori al „congenialității", reușita versiunii-țintă. În vederea acestui tip de diagnostic, voi începe prin a invoca două repere comparative, din spațiul iberic.

Maria Teresa León și Rafael Alberti (Mihail Eminescu : **Poesias,** Ed. Losada S. A., Buenos Aires, 1958) propun o structură de analogie care a făcut „carieră", cel puțin printre hispaniștii români : paralela Eminescu-Bécquer. Neserios și inconsistent fundamentată, doar pe coordonate biografice și generaționale : amîndoi fac parte din romantismul tîrziu, pe amîndoi un destin damnat i-a consacrat „al hambre, a la desolación, a la rebeldía" **(Introducción,** p. 7) ; incorectă tipologic : Bécquer rămîne totuși un liric „minor" (ca o caracterizare categorială, și nu axiologică), de sentiment și nu de viziune, în timp ce Eminescu, cel puțin pe latura lui „plutonică", prezintă, așa cum a demonstrat I. Negoițescu, afinități mai degrabă cu „marele" romantism al unui Novalis, Hölderlin, Brentano, von Arnim... această teză îi conduce pe autorii versiunii spaniole la o lectură eronată, a lui Eminescu **prin** Bécquer, în care își fac loc, inconștient, pînă și ecouri ale nedreptăților critice, comise în epocă față de poetul andaluz : bunăoară caracterizarea eroticii eminesciene ca „leves quejas musicales, en los que toda retórica desaparece" (ibid., p. 13) amintește, deși judecata este pronunțată în registru admirativ, de epitetul disprețuitor „suspirillos germánicos" aplicat de Juan Valera **Rimelor** lui Bécquer (dacă, glăsuiește presupoziția traducătorilor, discursul andaluzului a atins o asemenea nuditate a sentimentului încît a putut fi auzit ca un zvon de „mici suspine" și dacă Eminescu este un Bécquer român, atunci poemele lui sînt, de asemenea, „plîngeri muzicale în care dispare orice retorică" : în realitate, și spre deosebire de Bécquer, românul este un tip de „poeta faber", deplin conștient de meșteșugul său, în care retorica, în sensul înalt al cuvîntului, își are un rost bine determinat). Dacă la această premisă falsă adăugăm și faptul că versiunea spaniolă a avut la bază o „traducere filologică franceză" (ibid., p. 14) — cu rezultate uneori dintre cele mai bizare, precum accentuarea **Kamá,** ori grafia „toica" pentru toaca, ne putem lesne imagina că rezultatul final al acestei traduceri n-a putut depăși nivelul unei (meta-)iuxte.

Realizatorii versiunii portugheze (Mihai Eminescu : **Poesias / Poezii.** Selecção, Tradução, Prefácio e Notas de VICTOR BUESCU. Colaboracão de CARLOS QUEIROZ. Com um ensaio de MIRCEA ELIADE. Colecção Bilingue, Ed. Fernandes, Lisboa, 1950), lucrînd într-un „tandem" după părerea mea aproape ideal pentru asemenea întreprinderi, în care acribia unui filolog român s-a asociat cu cunoașterea profundă a materialului verbal din limba-țintă, a unui poet și eseist portughez, au dat demersului lor o bază de plecare mult mai serioasă, sub forma unei neexplicite, însă nu mai puțin eficiente „teorii parțiale" a traducerii, program operațional pentru producerea textului-țintă **eminescian** (și nu — să zicem — a unui Eminescu à la Garret, ca să luăm un reper întîmplător din romantismul portughez). În prefața sa, Victor Buescu relatează cum, pentru fiecare din poemele cuprinse în culegerea citată, traducătorii au ajuns să alcătuiască un mic dosar ; o idee despre maniera în care opțiunile lor concrete au întotdeauna la bază o reflecție teoretică serioasă și la obiect (indiferent dacă sîntem sau nu de acord cu concluziile acesteia) ne-o dă soluția aleasă în privința redării prozodiei, soluție echidistantă, în termeni baudelaire-ieni, de acea „affreuse imperfection" a versiunii în proză, ca și de o „singerie rimée" : „...optámos pelo verso branco (vertido linha a linha **sem exce**ção, na métrica **original),** evitando a tirania da rima a fim de respeitar tanto quanto possível o texto e a estética" **(Prefácio,** p. 17 ; s.V.B.) Măsura rezultatului acestui program, echivalent cu „o mais fiel comentário" (ibid., p. 15) o exprimă această primă strofă din **Odă (în metru antic)** : „Não cuidava vir a morrer um dia ; / Sempre jovem, neste meu manto envolto, / Sonhador olhar levantava à estrela / Da solidão". Sau această antologică ultimă strofă din **La steaua** : „Assim, depois que o nosso amor / Na noite se extiguiu. / A sua luz, feita saudade / Persegue-nos ainda", unde termenii echivalenți eminescienilor „dor" și „amor" apar în ordine inversă („amor" și „saudade") ; dacă în versul întîi selectarea semului „amor" reprezintă o lectură corectă, în context, însă sărăcește cîmpul conotativ al lui „dor", în versul al treilea intervine regula de aur a traducerii, „legea compensației", și „a... luz, feita saudade" („lumina preschimbată în dor") potențează puternic simplul epitet „stinsului", refăcînd pe ansamblu ilimitarea cosmică a textului original.

Revenind, după acest lung excurs, la versiunea spaniolă a lui Omar Lara, mi se pare că structura acceptabilă pe care el o selectează ca bază a unei traductibilități (i.e. receptări) ideale a lui Eminescu în spațiul hispanic, propune lectorului din acest spațiu, ca o pistă privilegiată de pătrundere în universul poetului român, anumite elemente ce țin de ceea ce s-ar putea numi un **baroc eminescian** (ceea ce nu înseamnă o „hispanizare" a lui Eminescu, adică o cădere în capcana analogiilor, ci denotă un dat obiectiv al poeticii romantice : redescoperirea gustului baroc, vizibilă, bunăoară, la un Novalis sau un Jean Paul — fapt care îl îndreptățea pe Eugenio d'Ors să înregistreze specia „romanticus", a eonului său baroc). Că așa stau lucrurile, ne convinge nu mai departe decît prima strofă din **Memento Mori,** al cărei viguros retorism (cituși de puțin „plîngere muzicală") amintește, prin structura „conceptistă" a metaforei : „înstelatul rege maur" = „a nopții întunerec", prin sintaxa „eluzivă" (în termenii lui Dâmaso Alonso) ce descrie adevărate volute ale imaginației în jurul termenului propriu, legînd termenii figurați unul de altul : „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur" și, în general, prin construcția „tensionată" a imagismului : „Iară luna argintie, ca un palid dulce soare", de cele mai reușite „locuri" din Gongora sau Quevedo. Această corectă opțiune inițială de ansamblu îl conduce pe Omar Lara și la soluții parțiale adecvate.

Bunăoară, în chestiunea prozodiei, soluția adoptată este destul de apropiată de aceea Buescu-Queiroz : respectarea cu strictețe a ritmului original, plus — uzînd cu moderație de procedeul primejdios al „adaptării" — înlocuirea pe scară largă a rimei cu **asonanța,** care, în literele hispanice, are o răspîndire mai mare decît cea dintîi. Se creează astfel o bază de „redundanță" necesară pentru optima receptare, din partea unui public hispanofon, a unor formule ritmice rare în contextul literar respectiv, cum este hepta- și octosilabul trohaic românesc, de sorginte folclorică ; asonanțînd asemenea versuri (de pildă în admirabilele versiuni ale poemelor **Ce te legeni** sau **Revedere),** Omar Lara induce la acest nivel o conotație populară care, pe de-o parte, compensează pierderea rimei, pe de alta, le apropie, în conștiința cititorului, de genul folcloric spaniol „par excellence", așa numitele „romances viejos", în ciuda faptului că ultimele preferă, în general, ritmul iambic. Acolo unde nu există posibilitatea invocării unei baze aperceptive a lectorului — ca în cazul decapentasilabului trohaic (din **Memento Mori, Scrisori** s.a.) — traducătorul adoptă postura inversă, optînd pentru versul alb, de natură, dimpotrivă, să pună în evidență alteritatea formulei prozodice eminesciene, față de deprinderile de lectură ale cititorului hispanofon, care se vede astfel obligat să comită — cu o expresie a lui Ortega y Gasset — un „gest mental" românesc și să se „deschidă" fortei poetice a substanței metaforice și intelectuale a originalului. Voi cita, în acest sens, din nou **Memento Mori** a cărei extraordinară vigoare vizionară mărturisesc că mi s-a impus mai net în versiunea spaniolă, cu monotonia ei ritmată, neîntreruptă de ecourile la distanță ale rimelor, mult mai potrivită, deci, curgerii maiestuoase a unui asemenea „poem-fluviu" ; în plus, receptarea traducerii nu mai suferă, asemeni originalului, de iritarea provocată de oscilațiile și de naivitățile latinizante ori eliadești, proprii fazei de tinerețe a limbii lui Eminescu.

Din conștiința clară a componentei baroce a discursului eminescian rezultă o atenție deosebită acordată procedeelor și figurilor de o mare dificultate „ingenioasă" (în sensul retoricienilor secolului XVII, Gracián sau Tesauro), figuri pe care poetul le-a redescoperit și le-a conferit o strălucire nouă. Celebrul **oximoron** „conceptist" din **Odă (în metru antic)** „Suferință tu, dureros de dulce" prilejuiește traducătorului o reușită antologică : „Sufrimiento tú, atrozmente tulce" (cf. efectul serios atenuat, prin conjuncție, din versiunea portugheză : „Sofrimento, tu, doloroso e doce"). **Metafora teatrală** din **Glosă,** de sorginte baroc-hispanică, îi este foarte la îndemînă lui Omar Lara, și de aceea simte nevoia să o potențeze, îndepărtîndu-se de original, în sensul unei mai mari coerențe a sferei semantice „lumea-ca-teatru" : „Con un canto de sirena / El mundo prende sus luces (vs. „Lumeantinde lucii mreje /) / Cambiando actores de escena" **(Glosa,** poem, se pare, de filiație gracianescă, mai precis inspirat de **Oráculo manual y arte de prudencia,** consultat de Eminescu în traducerea germană a lui Schopenhauer, poate fi de altfel citat în întregime pentru virtuțile surprinzătoare ale versiunii ; uneori, grație unui fericit hazard, o expresie colocvială, cum este „De ai fi cu stea în frunte", devine, în redare aproape literală : „Aunque te signe una estrella", o metaforă rară și tulburătoare). Traducătorul intuiește, de asemeni, importanța capitală a **antitezei** eminesciene, care refface, pe spații ample, efectul oximoronului din micro-contexte. Astfel. opozițiile stele vs fulger și nemișcat vs mișcător pe care este construită strofa „Un cer de stele dedesubt / Deasupra-i cer de stele / Părea un fulger neîntrerupt / Rătăcitor prin ele" **(Luceafărul),** sînt fericit potențate printr-o opoziție de pronume : „Abajo estrellas se veían / Sobre un cielo de estrellas. / Rayo infinito parecía / Errante **él** entre **ellas"** (s.n.), opoziție ce compensează, pe de altă parte pierderea efectului de repetiție **(„cer** de stele") din original. În sfîrșit, Omar Lara și-a însușit de minune dificila tehnică a **chiasmului** eminescian. Iată o mostră foarte cunoscută: „Și să scap din mîna cîrma, / Și lopețile să-mi scape" **(Lacul)** — „Que se me escape el timón / Los remos que se me escapen". Alteori, această figură este folosită din nou pentru potențarea unor efecte stilistice complexe de tentă barocă, specific eminesciene. Astfel, în versurile „Cum că eu sunt nemuritor / Și tu ești muritoare" **(Luceafărul)** paralelismul sintactic din planul expresiei „contrastează" cu antiteza din planul conținutului ; acestora li se adaugă în traducere chiasmul : „Siendo yo criatura (1) inmortal (2) / Y tú mortal (2) criatura (1)". Și exemplele pot continua.

Consider însă că am acumulat destule argumente pentru a putea acum conchide că acest **nou** Eminescu în spaniolă devine, îmbrăcat într-un veștmînt lingvistic în sfîrșit pe măsură-i, Eminescu pur și simplu, nu doar poetul **nostru** național ci, cu frumoasele cuvinte ale lui Omar Lara, „un român pentru toți".

Victor Ivanovici

CONFRUNTĂRI

Istorie și film

În zilele în care Congresul Internațional al Istoricilor și-a ținut lucrările la București le-a fost oferit oaspeților de peste hotare prilejul de a lua contact cu manifestări ale artei noastre clasice și contemporane, între acestea înscriindu-se și o gală de filme românești de evocare istorică organizată la sala Dalles.

Am fost prezent cu microfonul emisiunii radiofonice de istorie „Memoria pămîntului românesc", atît în timpul lucrărilor Congresului, în diferitele sale secțiuni, cît și serile, la întîlniri cu oameni de știință și creatori de artă români în foaierele teatrelor, în expoziții, în săli de cinema. Acum, după ce evenimentul s-a consumat și încerc să pun în ordine „recolta adunată", atenția îmi este reținută de unele momente al căror ecou continuă să reverbereze adînc, și nu numai pe banda de magnetofon a radioreporterului. Unul din aceste momente l-a constituit seara de 14 august cînd la sala Dalles a fost proiectat filmul istoric în două părți „Falansterul" (scenariu **Florian Avramescu și Nicolae Dragoș,** regia **Savel Stiopul).** Discuțiile de după proiecție s-au prelungit pînă seara tîrziu... Dar să ascultăm părerile — opinii ale unor istorici de peste hotare, cei mai mulți dintre ei personalități ilustre, prezenți la acea vizionare și la discuțiile ce au urmat :

„Încep prin a spune că eu consider acest film, „Falansterul", un film splendid. Ca istoric, cred că faptele expuse sînt foarte interesante ; am devenit curios să le studiez. Filmul e deosebit, e original și am admirat imaginea sa de un mare rafinament plastic, foarte în spiritul picturii epocii. Am remarcat și influența picturii din țara dv., recunoscînd maniera unor picturi pe care le-am văzut la Muzeul dv. național, portrete, peisaje".

RALPH HENRY CHARLES DAVIS (prof. univ. Birmingham)

„Filmul acesta e deosebit de emoționant. Finalul îți lasă o impresie puternică. Sînt foarte bucuros la rîndu-mi că am aflat de personalitatea lui Diamant. Aș dărui cîteva săptămîni de cercetări asupra acestui fapt istoric. Filmul a fost în primul rînd o revelație pentru mine ca istoric, în afară de faptul că mi-a plăcut foarte mult ca spectator...".

MICHAEL FRANCIS LONGATREETH THOMSON (prof. univ., Londra)

„Filmul e mai mult decît interesant. A fost trimis în Anglia ? Vă mărturisesc, eu sînt cinefil și văd multe filme. Sînt convins că această peliculă ar fi foarte bine primită la noi în Anglia. Filmul e emoționant și îți lasă o impresie puternică. E ca un roman, ca o carte. Modul de expresie deosebit de original. Mi-au plăcut și unele tente de suprarealism. Colegii mei — tocmai spuneau că le-a plăcut foarte mult finalul. Într-adevăr am vizitat și eu Galeria Națională ; imaginea foarte frumoasă, e inspirată din pictura epocii. La rîndul său muzica este și ea sugestivă, în afară poate de intervenția cîntecului acela repetat al tinerilor. Nu numai că filmul e interesant dar subiectul însuși e foarte interesant sub raport narativ și am avut discuții lungi despre film și faptele istorice evocate în el, cu istoricul român, Paul Cernovodeanu. Vă felicit pentru realizare".

PAUL DUKES (prof. History Dept. University Averdeen Scotland).

„Filmul mi-a făcut o impresie puternică. Am înțeles perfect totul, deși e vorbit într-o limbă pe care n-o cunosc și l-am ascultat doar în traducere, deși maniera de filmare e uneori neobișnuită — aceste mișcări continue ale camerei e ceva nou... Consider că e o idee foarte interesantă și generoasă cuprinsă în acest film. E foarte bine că s-a realizat un film după acest fapt istoric, pentru că, așa cum s-a spus, comunismul era o idee ce plutea în aer, și o dovedește și încercarea acestui Falanster aici în România. Filmul arată tocmai cum această idee, atunci, în România, a început să prindă corp. Desigur că nu a durat mult, din nefericire experiența a fost zădărnicită, dar ea rămîne foarte interesantă... Ce s-a întîmplat cu acei oameni care au fost izgoniți din Falanster ? Mi-a rămas ca foarte realist personajul francezului Transon, tipul său, un tip Dumier, cu pălăria sa înaltă... Care a fost destinul acestui Diamant ? A murit chiar ftizic, în libertate ? Emoționant în totul este prezența acestui discipol român a lui Charles Fourier...".

ANNIE D'HARCOURT — Paris, Franța

Păreri asemănătoare cu cele de mai sus, au fost exprimate și de : Harve Ten (R.F.G.) ; Horst Glasl (R.F.G.) ; Aimée Moutet (Franța) ; Marie Anmide Hepp (Franța) ; Wolfagamg Ruge (R.D.G.) ; Lene Hauboe (Suedia) ; Jan Kunse (Suedia) și G. K. van Hentemryk (Belgia).

Film și istorie... Film împlintat adînc în istoria ce stă la baza viziunii și configurației sociale moderne a lumii. Și nu poți să nu vibrezi sufletește în fața reconstituirii — cu mijloacele artei, și iată, a recunoașterii ca atare în implicațiile sale concrete și ca semnificație general umană de către un forum științific internațional — a uneia din primele colonii organizate după principii comuniste din lume, care a fost constituită și a ființat un anumit timp pe pămînt românesc.

Ioan Ion Diaconu

SPECTACOLUL LUMII — ATUNCI, TOT ÎNTR-UN AUGUST... (XV)

văzut de Ioan Grigorescu

RĂMĂȘAGUL

Dosarul Ploiești tot crescuse în volum adăugîndu-și file peste file, de la conferința ținută la Casablanca, pînă la conferința Trident, relevînd raportul dintre ceea ce era cunoscut de către promotorii atacului, cu ceea ce are previzibil și cu ceea ce trebuia să fie imaginat pentru ca succesul misiunii să capete măcar acea teoretică garanție a succesului capabilă să justifice riscurile. Dar încă o dată se demonstra că socoteala de acasă nu se potrivește întotdeauna cu cea din tîrg. Ent nu vroise să zboare și zbura. Treisprezece avioane din cele cu care plecase din Benghazi ieșiseră din formații. Trei dintre cele cinci grupuri rămăseseră undeva în urmă, nu se știe exact unde. Și înfernul era din ce în ce mai aproape, iar băieții lui din bombardiere, tinerii aceia pe care el îi vedea tăiați parcă din roca Munților Stincoși începeau să simtă apropierea de marea confruntare.

Uzal Ent nu făcea parte dintre cei care să se piardă cu firea în fața greutăților. Despre un eșec posibil orice supoziție era exclusă de la bun început, chiar dacă, pînă acum, se petrecuseră atîtea lucruri imprevizibile. Lui i se ordonase să ducă la capăt o misiune și înțelegea s-o facă fără solicitări de circumstanțe atenuate. Roosewelt, Churchill, Arnold, Marshal și Eisenhower știau mai bine de ce anume luaseră o astfel de hotărîre, și de ce principalii autori ai lui Tidalwave fuseseră opriți să participe la executarea ei. El zbura, și armada lui înainta constant spre obiectiv. I se vorbise despre entuziasmul lui Churchill care visa la smulgerea rădăcinii pivotante a puterii de război inamice înfiptă la Ploiești, i se povestise despre rezervele inițiale ale lui Eisenhower, dar acum el era cel ce trebuia să stringă zarurile aruncate și să facă jocul cîștigător.

Înainte de debarcarea în Sicilia, Eisenhower pusese un rămășag cu Churchill : Afirmînd că, în baza de la Pantelleria, din bătrina Trinacrie nu se aflau mai mult de 3 000 de italieni, Churchill se oferise să-i plătească generalului american cîte cinci centime — a douăzecea parte dintr-un cent — pe cap de om, pentru fiecare prizonier luat de americani în plus peste această cifră. Fuseseră capturați 11 000 de prizonieri și cel ce pierduse pariul a plătit pește : patru dolari. Pariul Ploiești era și mai tentant. Churchill investise în această operațiune întreaga lui putere de persuasiune și convingere, și singurul lucru pe care îl regreta era lipsa asilor zborului din Royal Air Force la bordul bombardierelor americane.

Și Churchill îl privea acum pe Uzal Ent dintr-o fotografie făcută în timpul conferinței Trident, lipită de echipajul lui „Teggie Ann", alături de cea a lui Roosewelt, pe plexiglasul cabinei navei-amiral. Era acea fotografie celebră, în care Churchill privea cu o feroce minie, într-un gest de supremă revoltă, ca și cînd ar fi vrut să nimicească prin însăși furia lui un inamic redutabil dar demn de tot disprețul. Această fotografie, reprodusă în zeci de mii de exemplare, devenise imaginea-simbol a bătrînului lup al diplomației și al strategiei britanice, om în stare să se aventureze personal în cele mai riscante misiuni militare antifasciste dintr-o nesecată ură față de tot ce adusese atîtea nenorociri asupra Angliei și a întregului continent european. Ent cunoștea povestea acestei fotografii reprodusă de toate revistele vremii. În timpul conferinței Trident, fotoreporterii americani i-au cerut lui Churchill să le pozeze într-un mod cît mai elocvent pentru starea lui de spirit. Dar bonomia marelui fumător de trabucuri, surîsul lui bucălat, micile încruntări și grimase abordate în fața obiectivelor nu îi satisfăceau pe reporteri. Atunci, unul dintre fotografi s-a apropiat de Churchill și, cu un gest brutal, i-a smuls trabucul din gură. Stupoarea, mînia și ura fumătorului față de acest gest i-a dat fetei, pentru o secundă, acea expresie mitraliată cu promptitudine de flashurile fotografice și reținută drept portretul propagandistic al leului britanic.

Uzal Ent îl privea acum zîmbind. Omul care căutase pe toate căile să-i convingă pe americani să includă în Tidalwave și cîtiva englezi nu știa așa cum nu știau nici promotorii operațiunii că, la bordul unuia dintre bombardiere se afla totuși, în mod clandestin, un englez, mitraliorul de elită George Barwell, fiul unui arhierist căzut în primul război mondial, matematician în viața civilă, redutabil teoretician al tîrului din zbor, care participase la antrenamentele lui Tidalwave, și chiar la cîteva operațiuni nocturne ale Scorpionilor Cerului asupra unor obiective germane din insula Creta. Un alt „clandestin" era ofițerul de informații L.J. Madden, veteran al primului război mondial, despre care Dugan și Stewart spun că s-ar fi strecurat la bordul unui

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **DE LA APARIȚIA** primei gramatici românești, operă a corifeilor Școlii Ardelene Samuil Micu și Gheorghe Șincai s-au împlinit 200 de ani. Cu acest prilej la Biblioteca română din Roma a fost organizată o conferință în care a fost subliniată importanța acestei lucrări de limbă atît pentru cultura cît și pentru istoria poporului nostru. „Gramatica, a arătat printre altele prof. Giuseppe Picollo de la Universitatea din Catania, pune în evidență caracterul latin al limbii române, continuitatea poporului român pe teritoriul vechii Dacii în general și în Transilvania în special".

● **SPECIFICUL NAȚIONAL** al operei lui Mihail Sadoveanu, valoarea monumentală a scrierilor sale, locul marelui nostru clasic în literatura universală au fost relevate în comunicările profesorilor italieni Giancarlo Vigorelli, Anna Teresa Paolisso și Mariano Baffi, prezentate la o manifestare literară care a avut loc la Biblioteca română din Roma, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea scriitorului. Cu acest prilej au fost prezentate traduceri din opera sadoveniană și studii despre creația și despre viața marelui prozator român. Totodată, a fost organizată o expoziție cuprinzînd volume semnate de Sadoveanu precum și fotografii, ilustrînd viața și activitatea scriitorului.

● **ZIARELE** din Croația ca și posturile de radio și televiziune din această republică au marcat prin articole și emisiuni radiotelevizate centenarul clasicilor literaturii române, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. De asemenea, la Zagreb, capitala republicii, Uniunea scriitorilor din Croația, în colaborare cu Consulatul general român din acest oraș a organizat o seară literară închinată împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui M. Sadoveanu și Tudor Arghezi. În fața unei numeroase asistențe, prof. univ. August Kovacec a vorbit despre personalitatea și opera nemuritoare a celor doi clasici ai literaturii noastre relevînd valoarea națională universală a scriitorilor comemorați.

● **CADRELE DIDACTICE** și studenții Institutului de limbi și literaturi romanice — secția de limbă română — de pe lîngă Universitatea din Padova au organizat o reuniune științifică care a omagiat împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu. În cadrul acestei manifestări studenții au prezentat fragmente din opera lui Sadoveanu traduse în limba italiană.

● **PRINTRE** laureații celui de-al „8-lea Premiu european al literaturii pentru tineret «Provincia di Trento» 1980" se numără și trei scriitori români cărora le-au fost atribuite trei mențiuni pentru operele prezentate în cadrul secțiunii de proză. Este vorba de Vladimir Colin : („Basme" Ed. Ion Creangă, 1979), Alexandru Mitru („Legenda valahă" Ed. Ion Creangă, 1979) și Mircea Opriță („Figurine de ceară" Ed. Dacia, 1978). Marele premiu decernat în cadrul acestei manifestări a revenit (ex-aequo) volumelor „Poveste fără sfîrșit" de Michael Eude (K. Thienemanns Verlag, Stuttgard, 1979) și „El loco" de Alberto Mauzi (Salani, Firenze, 1979).

● **ACADEMIA FRANCEZĂ** a atribuit, pentru prima oară, Marele premiul Paul-Morand. Distinctia a revenit romancierului Jean Marie Le Clézio. Prin valoarea sa (300 000 de franci) acest premiu este cea mai importantă recompensă literară din Franța. El este decernat, la fiecare doi ani „autorului uneia sau mai multor opere de limbă franceză, remarcabile prin calitățile de gîndire, stil, spirit de independență și libertate", conform dorinței testamentare a lui Paul Morand. J.M. le Clézio, tînăr scriitor francez cunoscut și la noi cu volumul „Procesul verbal" este un autor fecund care a publicat în aproape douăzeci de ani vreo cincisprezece titluri. Le Clézio oferă imaginea rară a scriitorului pe care succesul rapid nu l-a făcut să se piardă printre autorii de duzină. („Le procès verbal" prima sa carte (1963) a fost pe punctul de a obține premiul Goncourt dar a primit premiul Renaudot). Printre volumele sale se numără „Les géants", „Le Déluge", „Terra Amata", „Le livre des fuites", „La Guerre", „Voyages de l'autre côte", „Monde d'autres histoires". Ultimul său volum, „Desert", a apărut în acest an.

● **UN MARE INTERES** au suscitat expozițiile deschise în acest an, la Beijing, Nanjing și Sanghai, de pictorul chinez Liu Haisu. În vîrstă de 85 de ani, artistul care și-a făcut studiile în Europa, a reușit în pictura sa o tulburătoare sinteză între tehnicile preferate în occident și străvechile tehnici ale plasticii chineze. Liu Haisu expune opere realizate între 1922 și 1980.

● **CUNOSCUTA** piesă de teatru a lui Anton Pavlovici Cehov „Pescărușul" a inspirat libretul unui balet pus în scenă în acest an de colectivul Teatrului Mare din Moscova. Muzica spectacolului este semnată de Rodion Scedrin care într-un interviu a declarat că „textul lui Cehov se evidențiază prin poezie, prin muzicalitate ; el poate fi transpus cu ușurință și în alte genuri ale muzicii datorită caracterului său polifonic". Regia baletului aparține Maiei Plisețkaia care apare și ca solistă împreună cu Alla Mihalcenko.

● **ACTRIȚA** germană Hildegard Knef, cunoscută stea a cinematografiei germane de după război, azi în vîrstă de 54 de ani, s-a remarcat în ultima vreme nu numai prin compozițiile sale muzicale, ci și prin scrisul său. După ce a publicat romanul „Calul de dar...", ajuns azi la a patra reeditare, ea a tipărit de curînd romanul „Judecata", scris după ce autoarea a fost supusă unei operații de cancer.

● **INCEPÎND** din luna martie a anului trecut, atît în Franța cît și în alte țări a fost sărbătorit centenarul lui Guillaume Apollinaire : la **Grand Palais** din Paris a avut loc, în cursul lunii noiembrie, un colocviu internațional. În cadrul Salonului de toamnă, o expoziție intitulată „Apollinaire și pictorii" a prezentat numeroase pînze, acuarele și desene de Picasso, Braque, Derain, Matisse, Chagall, fotografii, scrisori, reviste, caligrame. După ce a fost găzduită în Franța și Japonia, această expoziție, dublată de un colocviu, își va deschide porțile în Monaco. La Centrul Georges Pompidou din Paris a fost organizată expoziția „Apollinaire și presa" și „Apollinaire și pictorii cubiști". La sfîrșitul lunii octombrie, la Universitatea din Varșovia specialiștii din Franța și Polonia au participat la un colocviu cu tema „Apollinaire la începutul secolului" iar la începutul acestei luni, la Galeria de artă modernă din Roma a fost vernisată expoziția „Apollinaire și avangarda".

RUGBY

Soarele de la București

● Discipolii și-au întrecut maeștrii sub toate aspectele. După douăzeci de ani (1960; 11—5 pentru români), presa franceză a început ea să vorbească despre un „complex românesc" al echipei franceze. Să-l poarte cu succes ! Între timp i-am mai înfrînt, niciodată însă la mai mult de șase puncte diferență. Mandarinii cocoșului galic, membri în clubul închis al granzilor ovalului, ne-au acceptat condescendent ca sparing-parteneri pe continent, neacordînd niciodată autenticа prețuire victoriilor noastre. Mereu am părut niște invitați ușor de pus la loc. O jale patetică dă azi tonul subtilei prese franceze aduse de obtuzitatea și brutalitatea propriului XV pe marginea depresiunii nervoase : cronici cernite de un dezastru, vizibil nu atît, cred, prin **scor** cît prin **maniera** de joc. Toți însă recunosc meritul românilor. Valoarea exista mai demult, dar dreptatea celor „mici" e mai greu de observat, trebuie să ai argumente zdrobitoare. Echipa noastră este unul dintre ele. Iar o echipă care își permite să țină în rezervă jucători de talia lui Marin Ionescu și ceilalți este greu de contrazis.

Rugbyul este o imagine a vieții. Ca și arta. El este și o luptă, dar o luptă idealizată, ca un turnir al vechilor „condottieri" unde fiecare vrea să înfigă flamura eseului în reduta terenului de țintă. Un turnir... cu regulile sale, cu arta, cavalerismul și gloria întrecerii, cu tensiunea nobilă a acțiunii. Uneori însă realitatea pătrunde dincolo de idealul imaginii călcînd cu cramponanele legile sportivității. Romantism și realism. Așa s-a întîmplat în fiecare meci cu francezii. „Mais où sont les Français d'antan?" Wolff, Dintrans et comp. își au modele de tristă faimă în Palmié și Estève, dar ca să cîștigi un meci internațional astăzi nu ajunge să dai pumni și lovituri, ca în campionatul „midi"-ului de unde provin majoritatea „băieților". Presa noastră a susținut că ne-am impus tactica convenabilă. Eroare : ritmul frînt și sacadat nu era al nostru. Francezii ne-au „furat" victoria la un scor mult mai mare, care ar fi reflectat adevărul valoric : față în față au stat o echipă română excelentă fizic și tehnic și o echipă franceză mai mult decît mediocră : plină de violență obtuză. Culmea ironiei, francezii s-au plîns de duritatea noastră (un adevărat masacru al inocenților, uciderea pruncilor, nu alta). Da, adevărat, nu am fost cuminți și manierați sub ploaia de lovituri neregulamentare, privite indulgent de arbitrul galez. Și totuși superioritatea noastră nu s-a concretizat tactic decît prin frumusețea unor atacuri irezistibile în primele 20 de minute, cînd arbitrul Richards ne-a frustrat cel puțin de un eseu corect, din cele trei neacordate. Poate și aceasta să fi contribuit la enervarea care ne-a împins în capcana jocului fără perspectivă, dur și imbecsit al francezilor, **antijoc** ce îi favoriza **vizibil,** în timp ce arma noastră tactică era **jocul** la mînă atît pe grămadă cît și pe treisferturi ; nu am exploatat-o. Dominarea noastră nu a avut clarviziune tactică — jocul a fost stereotip și brut prin acceptarea stilului grosier al partenerilor. Meciul a plăcut prin încleștarea unei bătălii extraordinare. Am cîștigat pentru că diferența de valoare înclină net în favoarea noastră. Scorul este mare — umplîndu-ne inimile de bucurie și încredere — dar nu reflectă superioritatea reală a românilor, ci doar încercarea disperată a francezilor de a evita un dezastru. În acest moment al adevărului, pe Giulești s-a jucat un act crucial în evoluția rugbyului mondial modern, o lectie-eveniment din care românii nu au decît de învățat și cîștigat. Acum s-a născut o emblemă și un mit. Dacă echipa a fost convingătoare prin forță și talent, finețea și fantezia vor face din ea echipa strălucitoare care s-a întrezărit în lumina soarelui de pe Giulești.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian